

Suttantapiṭake Khuddakanikāye

Mahāniddesapāliya saṁvaṇṇanābhūtā

Bhadanta-upasenattherena katā

Saddhammappajjotikā nāma

MAHĀNIDDESATṬHAKATHĀ

Buddhavasse 2552

Marammavasse 1370

AD. 2008

၃၇၃၈
သုတ္တန်တော် နှစ်ကျမ်းတော်
မဟာနိဒ္ဒေသပါဠိယ နှစ်ကျမ်းတော်
ဘဒ္ဒန္တဝေဇာနည်ကောသလ
သဒ္ဓမ္မပုဏ္ဏားတို့က နာမ

မဟာနိဒ္ဒေသပုဏ္ဏား

မရမရစွာ ပုဏ္ဏားသနာသိတိယာ
ပုဏ္ဏားယန္တရားပုဏ္ဏား

ပုဏ္ဏား ၂၅၀၃

မရမရစွာ ၁၃၂၁

၁၉၅၉

Romanized from Myanmar version published in 1959

© Buddhasāsana Society

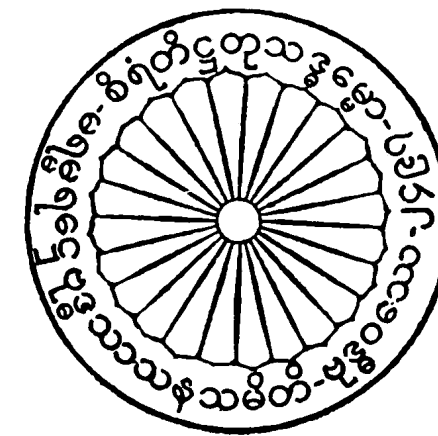
သုတ္တန်ပိဋကေ ခုဒ္ဒကနိကာယေ
မဟာနိဒ္ဒေသပါဠိယာ သံဝဏ္ဏနာဘူတာ
ဘဒ္ဒန္တဥပသေနတ္ထေရေန ကတာ
သဒ္ဓမ္မပ္ပဇ္ဇောဘိကာ နာမ

မဟာနိဒ္ဒေသပ္ပကထာ

Aṭṭhakathā Series 43

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

မရမ္မရဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓသာသနာသမိတိယာ
ဗုဒ္ဓဏယန္တလယေ ဗုဒ္ဓါပိတာ

Mahāniddesaṭṭhakathā

မဟာနိဗ္ဗေသဋ္ဌကထာ

Mātikā	Pitṭhaka		မာတိကာ ဂန္ထာရမ္ပကထာ	ပိဋက
Ganthārambhakathā	...	...	1	၁
1. Aṭṭhakavagga			၁-အဋ္ဌကဝဂ္ဂ	
1. Kāmasuttaniddesavaṇṇanā	...	...	၁-ကာမသုတ္တနိဗ္ဗေသဝဏ္ဏနာ	၉
2. Guhaṭṭhakasuttaniddesavaṇṇanā	...	...	၂-ရဟဋ္ဌကသုတ္တနိဗ္ဗေသဝဏ္ဏနာ	၇၈
3. Duṭṭhaṭṭhakasuttaniddesavaṇṇanā	...	...	၃-ဒုဋ္ဌကသုတ္တနိဗ္ဗေသဝဏ္ဏနာ	၁၆၄
4. Suddhaṭṭhakasuttaniddesavaṇṇanā	...	...	၄-သုဋ္ဌကသုတ္တနိဗ္ဗေသဝဏ္ဏနာ	၁၈၅
5. Paramaṭṭhakasuttaniddesavaṇṇanā	...	...	၅-ပရမဋ္ဌကသုတ္တနိဗ္ဗေသဝဏ္ဏနာ	၂၀၇
6. Jarāsuttaniddesavaṇṇanā	...	...	၆-ဇရာသုတ္တနိဗ္ဗေသဝဏ္ဏနာ	၂၁၃
7. Tissametteyyasuttaniddesavaṇṇanā	...	...	၇-တိဿမေတ္တေယျသုတ္တနိဗ္ဗေသဝဏ္ဏနာ	၂၂၆
8. Pasūrasuttaniddesavaṇṇanā	...	...	၈-ပသုရသုတ္တနိဗ္ဗေသဝဏ္ဏနာ	၂၄၅
9. Māgaṇḍīyasuttaniddesavaṇṇanā	...	...	၉-မာဂဏ္ဍိယသုတ္တနိဗ္ဗေသဝဏ္ဏနာ	၂၆၃
10. Purābhedasuttaniddesavaṇṇanā	...	...	၁၀-ပုရာဘေဒသုတ္တနိဗ္ဗေသဝဏ္ဏနာ	၂၇၃
11. Kalahavivādasuttaniddesavaṇṇanā	...	...	၁၁-ကလဟဝိဝါဒသုတ္တနိဗ္ဗေသဝဏ္ဏနာ	၃၀၈
12. Cūḷabyūhasuttaniddesavaṇṇanā	...	...	၁၂-စူဠဗျူဟသုတ္တနိဗ္ဗေသဝဏ္ဏနာ	၃၁၆
13. Mahābyūhasuttaniddesavaṇṇanā	...	...	၁၃-မဟာဗျူဟသုတ္တနိဗ္ဗေသဝဏ္ဏနာ	၃၂၀
14. Tuvaṭakasuttaniddesavaṇṇanā	...	...	၁၄-တုဝဋကသုတ္တနိဗ္ဗေသဝဏ္ဏနာ	၃၂၆
15. Attadaṇḍasuttaniddesavaṇṇanā	...	...	၁၅-အတ္တဒဏ္ဍသုတ္တနိဗ္ဗေသဝဏ္ဏနာ	၃၇၃
16. Sāriputtasuttaniddesavaṇṇanā	...	...	၁၆-သာရိပုတ္တသုတ္တနိဗ္ဗေသဝဏ္ဏနာ	၃၈၆

မဟာနိဗ္ဗေသအဋ္ဌကထာယ မာတိကာ နိဋ္ဌိတာ။

Mahāniddesaṭṭhakathāya mātikā niṭṭhitā.

Khuddakanikāya

Mahāniddesaṭṭhakathā

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

Ganthārambhakathā

Avijjālaṅgim ghātento, nandirāgañca mūlato.
Bhāventaṭṭhaṅgikam maggam, phusi yo amataṁ padam.
Pāpuṇitvā Jino bodhim, Migadāyaṁ vigāhiya.
Dhammacakkam pavattetvā, theram Koṇḍaññaṁādito.
Aṭṭhārasannaṁ koṭṭinam, bodhesi tāpaso tahiṁ.
Vandham siraṣā tañca, sabbasattānamuttamaṁ.
Tathā dhammuttamañceva, saṁghaṁcāpi anuttaram.
Saṁkhittena hi yo vuttam, dhammacakkam vibhāgaso.
Sāriputto mahāpañño, satthukappo jinatrajo.
Dhammacakkam vibhājetvā, Mahāniddesamabravi.
Pāṭho viṣiṭṭho niddeso, taṁnāmaṁviseṣito¹ ca.
Tam Sāriputtam Jinarājaputtam,
Theram dhirānekaguṇādhivāsam².
Paññāpabhāvuggatacārukittim,
Sunīcavuttiñca atho namitvā.

1. Viseso (Sī, Syā)

2. Thirānekaguṇābhiraṁam (Sī, Syā)

ရတနာနိကာယ

မဟာနိဗ္ဗေသဌကထာ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

ဂန္ထာရမ္ဘကထာ

အဝိဇ္ဇာလင်္ဂိ ဘာဝေတေဇာ၊ နန္ဒိရာဂဉ္စ မူလတော။
ဘာဝေန္တဌာဂိကံ မဂ္ဂံ၊ ဖုဿိ ယော အမတံ ပဒံ။
ပါပုဏိတွာ ဇိနော ဗောဓိ၊ မိဂဒါယံ ဝိဂါဟိယ။
ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတွာ၊ ထေရံ ကောဏ္ဍညမာဒိတော။
အဋ္ဌာရသန္တံ ကောဋီနံ၊ ဗောဓေသိ တာပသော တဟိ။
ဝန္တေဟံ သိရသာ တဉ္စ၊ သဗ္ဗသတ္တာနမုတ္တမံ။
တထာ ဓမ္မုတ္တမဉ္စေဝ၊ သံသဉ္စာပိ အနုတ္တရံ။
သံဝိတ္တေန ဟိ ယော ဝုတ္တံ၊ ဓမ္မစက္ကံ ဝိဘာဂသော။
သာရိပုတ္တော မဟာပညော၊ သတ္ထုကပ္ပေါ ဇိနတြဇော။
ဓမ္မစက္ကံ ဝိဘာဇေတွာ၊ မဟာနိဗ္ဗေသမေဗြိ။
ပါဌော ဝိသိဌော နိဗ္ဗေသော၊ တံနာမဝိသေသိတော^၁ စ။
တံ သာရိပုတ္တံ ဇိနရာဇပုတ္တံ၊
ထေရံ မိရာနေကဂုဏာဝိဝံသံ^၂။
ပညာပဘာဝဂုဏတစာရကိတ္တိ၊
သုနိစုရတ္တိဉ္စ အထော နမိတွာ။

၁-ဝိသေသတော (သီ၊ သျာ)

၂-ထိရာနေကဂုဏာဝိဝံသံ (သီ၊ သျာ)

Khamādayādiyuttena, yuttamuttādivādinā.

Bahussutena therena, devena abhiyācito.

Mahāvihāravāsīnaṃ, sajjhāyamhi patitṭhito.

Gahetabbaṃ gahetvāna, porāṇesu vinicchayaṃ.

Avokkamento¹ samayaṃ sakañca,

Anāmasanto samayaṃ parañca.

Pubbopadesaṭṭhakathānayañca,

Yathānurūpaṃ upasaṃharanto.

Ñāṇappabhedāvahanassa tassa,

Yogīhi nekehi nisevitassa.

Atthaṃ apubbaṃ anuvaṇṇayanto,

Suttañca yuttim ca anukkamento².

Ārabhissaṃ samāsenā, **Mahāniddesavaṇṇanaṃ.**

Saddhammabahumānena, nāttukkaṃsanakamyatā.

Vakkhāmahaṃ Aṭṭhakathaṃ janassa,

Hitāya saddhammaciraṭṭhitatthaṃ.

Sakkacca **saddhammapajotikaṃ** taṃ,

Suṇātha dhāretha ca sādhu santoti.

Tattha “**pāṭho viṣiṭṭho niddeso, taṃnānavisesito cā**”ti vuttattā duvidho
pāṭho byañjanapāṭho atthapāṭho ca. Tesu byañjanapāṭho
akkharapadabyañjana-ākāraniruttiniddesavasena chabbidho. Atthapāṭho
saṅkāsaṇa pakāsaṇa vivaraṇa vibhajana uttānīkaṇa paññattivaseṇa
chabbidho. Tattha tīsu dvāresu parisuddhapayogabhāveṇa
visuddhakarūṇaṇaṃ cittena pavattitadesaṇā vācāhi akathitattā adesitattā
akkharamiti saññitā, taṃ pārāyanikabrāhmaṇaṇaṃ manasā
pucchitapañhānaṃ vasena Bhagavatā ratanaghare nisīditvā
sammasitapaṭṭhānamahāpakaraṇavasena ca akkharaṃ nāmāti gahetabbaṃ.

1. Avokkamanto (Sī, Syā)

2. Avokkamanto (Sī, Syā)

ခမာဒယာဒိယုတ္တေန၊ ယုတ္တမုတ္တာဒိဝါဒိနာ။

ဗဟုသုတေန ထေရေန၊ ဒေဝေန အဘိယာစိတော။

မဟာဝိဟာရဝါသိနံ၊ သဇ္ဈာယမ္ပိ ပတိဋ္ဌိတော။

ဂဟေတဗ္ဗံ ဂဟေတွာန၊ ပေါရာဏေသု ဝိနိစ္ဆယံ။

အဝေါက္ကမေန္တော^၁ သမယံ သကဉ္စ၊

အနာမသန္တော သမယံ ပရဉ္စ။

ပုဗ္ဗောပဒေသဋ္ဌကထာနယဉ္စ၊

ယထာနုရူပံ ဥပသံဟရန္တော။

ဉာဏပ္ပဘေဒါဝဟနဿ တဿ၊

ယောဂီဟိ နေကေဟိ နိသေဝိတဿ။

အတ္ထံ အပုဗ္ဗံ အနုဝဏ္ဏယန္တော၊

သုတ္တဉ္စ ယုတ္တိံ^၂ စ အနုက္ကမေန္တော^၂။

အာရဘိဿံ သမာသေန၊ **မဟာနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနံ**။

သဒ္ဓမ္မဗဟုမာနေန၊ နာတ္တုက္ကံသနကဗျတော။

ဝက္ခာမဟံ အဋ္ဌကထံ ဇနဿ၊

ဟိတာယ သဒ္ဓမ္မစိရဋ္ဌိတတ္ထံ။

သက္ကစ္စ **သဒ္ဓမ္မပဇောတိကံ** တံ၊

သုဏာထ ဓာရေထ စ သာဓု သန္တောတိ။

တတ္ထ “**ပါဌော ဝိသိဌော နိဒ္ဒေသော၊ တံနာမဝိသေသိတော စာ**”တိ
ဝုတ္တတ္တာ ဒုဝိဓော ပါဌော ဗျဉ္ဇနပါဌော အတ္ထပါဌော စ။ တေသု ဗျဉ္ဇနပါဌော
အက္ခရပဒဗျဉ္ဇနအာကာရနိရုတ္တိနိဒ္ဒေသဝသေန ဆဗ္ဗိဓော။ အတ္ထပါဌော သင်္ကာ-
သန ပကာသန ဝိဝရဏ ဝိဘဇန ဥတ္တာနိကရဏ ပညတ္တိဝသေန ဆဗ္ဗိဓော။ တတ္ထ
တီသု ဒွါရေသု ပရိသုဒ္ဓပယောဂဘာဝေန ဝိသုဒ္ဓကရုဏာနံ စိတ္တေန ပဝတ္တိတ-
ဒေသနာ ဝါစာဟိ အကထိတတ္တာ အဒေသိတတ္တာ အက္ခရမိတိ သညိတာ၊
တံ ပါရာယနိကမြာဟူဏာနံ မနသာ ပုစ္ဆိတပဉ္ဇာနံ ဝသေန ဘဂဝတာ ရတန-
စာရေ နိသိဒ္ဓိတွာ သမ္ပသိတပဉ္ဇာနမဟာပဏရဏဝသေန စ အက္ခရံ နာမာတိ
ဂဟေတဗ္ဗံ။

Atha vā aparipuṇṇaṃ padaṃ akkharamiti gahetabbam
 “saṭṭhivassasahassāni”ti evamādisu¹ viya. Ettha hi sakāra nakāra sokārādīni
 akkharamiti, ekakkharam vā padaṃ akkharamiti eke. “Yāyaṃ taṇhā
 ponobhavikā”²ti evamādisu³ vibhatyantam atthajotakam akkharapiṇḍam
 padaṃ. “Nāmañca rūpañca”ti evamādisu⁴ bahu-akkherehi yuttam padaṃ
 nāma. Saṃkhittena vuttam padaṃ vibhāveti. Padena abhihitam byañjayati
 byattam pākāṭam karotīti byañjanam, vākyameva. “Cattāro iddhipādā”ti
 saṅkhepena kathitamattham “katame cattāro? Idha bhikkhave bhikkhu
 chandasamādhīpadhānasāṅkhārasamannāgataṃ iddhipādaṃ bhāveti. Viriya.
 Citta. Vīmaṃsasamādhīpadhānasāṅkhārasamannāgataṃ iddhipādaṃ
 bhāveti”ti-ādīsu⁵ pākāṭakaraṇabhāvena byañjanam nāma.
 Byañjanavibhāgapakāso ākāro. “Tattha katamo chando? Yo chando
 chandikatā kattukamyatā”ti evamādisu⁶ kathitabyañjanam anekavidhena
 vibhāgakaraṇam ākāro nāma. Ākārabhihitassa nibbacanam nirutti. “Phasso
 vedanā”ti evamādisu⁷ ākārena kathitam “phusatīti phasso. Vēdiyatīti
 vedanā”ti nīharitvā vacanam nirutti nāma. Nibbacanavittāro nissesa
 desoti niddeso, vēdiyatīti vedanāti nibbacanāladdhapadam “sukhā dukkhā
 adukkhamasukhā, sukhayatīti sukhā, dukkhayatīti dukkhā, neva dukkhayati
 na sukhayatīti adukkhamasukhā”ti atthavittāro niravasesena kathitattā
 niddeso nāma.

Evam chabbidhāni byañjanapadāni jānitvā ca chasu atthapadesu
 saṅkhepato kāsanā dīpanā saṅkāsanā, “maññamāno kho bhikkhu bandho
 mārassa amaññamāno mutto pāpimato”ti evamādisu saṅkhepena atthadīpanā
 saṅkāsanā nāma. Eso pana thero “Buddhena Bhagavatā evam saṅkhepaṃ
 katvā vuttamattham ‘aññātam Bhagavā, aññātam Sugatā’ti” kathetum
 samattho paṭivijjhi.

1. Khu 2. 216; Khu 5. 100; Khu 10. 156 piṭṭhesu.

2. Ponobbhavikā (Ka), Paṭisaṃ-Tṭha 1. 146 piṭṭhe passitabbam.

3. Vi 3. 15; Abhi 2. 106; Ma 3. 293; Khu 9. 330 piṭṭhesu.

4. Abhi 1. 14; Khu 1. 414; Khu 7. 213; Khu 8. 33; Khu 10. 61 piṭṭhesu.

5. Abhi 2. 225; Saṃ 3. 222; Dī 3. 185; Aṃ 1. 579 piṭṭhesu.

6. Abhi 2. 225 piṭṭhe.

7. Abhi 1. 17 piṭṭhe.

အထ ဝါ အပရိပုဏ္ဏံ ပဒံ အက္ခရမိတိ ဂဟေတဗ္ဗံ “သဠိဝဿသဟဿာနိ”တိ
 ဧဝမာဒိသု^၁ ဝိယ။ ဧတ္ထ ဟိ သကာရနကာရသောကာရာဒိနိ အက္ခရမိတိ၊
 ဧကက္ခရံ ဝါ ပဒံ အက္ခရမိတိ ဧကေ။ “ယာယံ တဏှာ ပေါနောဘဝိကာ”တိ
 ဧဝမာဒိသု^၂ ဝိဘဏ္ဍန္တံ အတ္ထဇောတကံ အက္ခရပိဏ္ဏံ ပဒံ။ “နာမဉ္စ ရူပဉ္စ”တိ
 ဧဝမာဒိသု^၃ ဗဟုအက္ခရေဟိ ယုတ္တံ ပဒံ နာမ။ သံခိတ္တေန ဝုတ္တံ ပဒံ ဝိဘာဝေတိ။
 ပဒေန အဘိဟိတံ ဗျဉ္ဇယတိ ဗျတ္တံ ပါကဋံ ကရေတီတိ ဗျဉ္ဇနံ၊ ဝါကျမေဝ။
 “စတ္တာရော ဣဒ္ဓိပါဒါ”တိ သင်္ခေပေန ကထိတမတ္တံ “ကတမေ စတ္တာရော?
 ဣမ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု၊ ဆန္ဒသမာဓိပဒာနသင်္ခါရသမန္တာဂတံ ဣဒ္ဓိပါဒံ ဘာဝေတိ။
 ဝိရိယ။ စိတ္တ။ ဝိမံသသမာဓိပဒာနသင်္ခါရသမန္တာဂတံ ဣဒ္ဓိပါဒံ ဘာဝေတိ”တိ-
 အာဒိသု^၄ ပါကဋကရဏဘာဝေန ဗျဉ္ဇနံ နာမ။ ဗျဉ္ဇနဝိဘာဝပကာသော
 အာကာရော။ “တတ္ထ ကတမော ဆန္ဒော? ယော ဆန္ဒော ဆန္ဒိကတာ
 ကတ္ထုကဗျတာ”တိ ဧဝမာဒိသု^၅ ကထိတဗျဉ္ဇနံ အနေကဝိဓေန ဝိဘာဝကရဏံ
 အာကာရော နာမ။ အာကာရာဘိဟိတဿ နိဗ္ဗစနံ နိရုတ္တိ။ “ဗသော ဝေဒနာ”တိ
 ဧဝမာဒိသု^၆ အာကာရေန ကထိတံ “ဖုသတိတိ ဗသော။ ဝေဒိယတိတိ
 ဝေဒနာ”တိ နိဟရိတွာ ဝစနံ နိရုတ္တိ နာမ။ နိဗ္ဗစနဝိတ္ထာရော နိဗ္ဗေသတော
 ဒေသောတိ နိဗ္ဗေသော၊ ဝေဒိယတိတိ ဝေဒနာတိ နိဗ္ဗစနလဗ္ဗပဒံ “သုခါ
 ဒုက္ခာ အဒုက္ခမသုခါ၊ သုခယတိတိ သုခါ၊ ဒုက္ခယတိတိ ဒုက္ခာ၊ နေဝ ဒုက္ခယတိ
 န သုခယတိတိ အဒုက္ခမသုခါ”တိ အတ္ထဝိတ္ထာရော နိရဝသေသေန ကထိ-
 တတ္ထာ နိဗ္ဗေသော နာမ။

ဧဝံ ဆုဗ္ဗိဓာနိ ဗျဉ္ဇနပဒါနိ ဇာနိတွာ စ ဆသု အတ္ထပဒေသု သင်္ခေပတော
 ကာသနာ ဒီပနာ သင်္ကာသနာ၊ “မညမာနော ခေါ ဘိက္ခု ဗန္ဓော မာရဿ
 အမညမာနော မုတ္တော ပါပိမတော”တိ ဧဝမာဒိသု သင်္ခေပေန အတ္ထဒီပနာ
 သင်္ကာသနာ နာမ။ ဧသော ပန ယေရော “ဗုဒ္ဓေန ဘဂဝတာ ဧဝံ သင်္ခေပံ
 ကတွာ ဝုတ္တမတ္တံ ‘အညာတံ ဘဂဝါ၊ အညာတံ သုဂတာ’တိ” ကထေတုံ
 သမတ္ထော ပဋိဝိဇ္ဇိ။

၁-ဒု ၂- ၂၁၆၊ ဒု ၅-၁၀၀၊ ဒု ၁၀-၁၅၆-ပိဋေသု။

၂-ပေါနောဘဝိကာ (က)၊ ပဋိသံ-ဋ ၁-၁၄၆-ပိဋေ ပဿိတဗ္ဗံ။

၃-ဝိ ၁-၁၅၊ အဘိ ၂-၁၀၆၊ မ ၃-၂၉၃၊ ဒု ၉-၃၃၀-ပိဋေသု။

၄-အဘိ ၁-၁၄၊ ဒု ၁-၄၁၄၊ ဒု ၇-၂၁၃၊ ဒု ၈-၃၃၊ ဒု ၁၀-၆၁-ပိဋေသု။

၅-အဘိ ၂-၂၂၇၊ သံ ၃-၂၂၂၊ ဝိ ၃-၁၀၅၊ အံ ၁-၅၇၉-ပိဋေသု။

၆-အဘိ ၂-၂၂၅-ပိဋေ။

၇-အဘိ ၁-၁၇-ပိဋေ။

Upari vattabbamattham ādito kāsanā dīpanā pakāsanā, “sabbam bhikkhave ādittan”ti evamādīsu¹ pacchā kathitabbamattham paṭhamavacanena dīpanā pakāsanā nāma. Evaṃ paṭhamam dīpitam attham puna pākāṭam katvā dīpanena “kiñca bhikkhave sabbam ādittam? Cakkhum bhikkhave ādittam, rūpā ādittā”ti evamādīsu¹ kathitesu “tikkhindriyo saṅkhepena vuttam paṭivijjhatī”ti kathitattā dve atthapadāni tikkhindriyassa upakāravasena vuttāni.

Saṅkhittassa vitthārābhidhānam sakim vuttassa ca punapi abhidhānam vivaraṇam, “kusalā dhammā”ti² saṅkhepena nikkhittassa “katame dhammā kusalā? Yasmiṃ samaye kāmāvacaram kusalam cittam uppannam hotī”ti² niddesavasena vitthāraṇam vitthāravasena puna kathanam vivaraṇam nāma.

Tam vibhāgakaṇaṃ vibhajanam, “yasmim samaye”ti² vivarite kusale dhamme “tasmim samaye phasso hoti, vedanā hotī”ti² vibhāgakaṇaṃ vibhajanam nāma. Vivarassa vitthārābhidhānena vibhattassa ca upamābhidhānena paṭipādanam uttānīkaṇaṃ, vivaraṇena vivaritattassa “katamo tasmim samaye phasso hoti? Yo tasmim samaye phasso phusanā samphusanā”ti³ ativivaritvā kathanañca vibhajanena vibhattassa “seyyathāpi bhikkhave gāvī niccammā, evameva khvāham bhikkhave phassāhāro daṭṭhabboti vadāmī”ti⁴ evamādi-upamākathanañca uttānīkaṇaṃ nāma. Dhammam suṇantānam dhammadesanena cittassa anekavidhena somanassa-uppādanañca atikhiṇabuddhīnam anekavidhena ñāṇassa tikhīṇabhāvakaṇaṇa paññatti nāma, tesam suṇantānam tamcittatosanena tamcittanisāmanena ca paññāyatīti paññatti. Tattha Bhagavā akkharehi saṅkāsayati, padehi pakāsayati, byañjanehi vivarati, ākārehi vibhajati, niruttīhi uttānīkaroti, niddesehi paññāpayatīti. Kim vuttam hoti—Buddhā Bhagavanto ekacce veneyye ekasmim desane akkharehi atthasaṅkāsanam karonti -pa- niddesehi atthapaññāpanam karontīti ayamettha adhippāyo.

Atha vā akkharehi saṅkāsayitvā padehi pakāsayati, byañjanehi vivaritvā ākārehi vibhajati, niruttīhi uttānīkatvā niddesehi

1. Vi 3. 44; Saṃ 2. 25 piṭṭhesu.

3. Abhi 1. 18 piṭṭhe.

2. Abhi 1. 17 piṭṭhe.

4. Saṃ 1. 323 piṭṭhe.

ဥပရိ ဝတ္တဗ္ဗမတ္ထံ အာဒိတော ကာသနာ ဒီပနာ ပကာသနာ၊ “သဗ္ဗံ ဘိက္ခဝေ အာဒိတ္တ”န္တိ ဝေမာဒီသု^၁ ပစ္စာ ကထိတဗ္ဗမတ္ထံ ပဌမဝစနေန ဒီပနာ ပကာသနာ နာမ။ ဧဝံ ပဌမံ ဒီပိတံ အတ္ထံ ပုန ပါကဋံ ကတွာ ဒီပနေန “ကိဉ္စ ဘိက္ခဝေ သဗ္ဗံ အာဒိတ္တံ? စက္ခု ဘိက္ခဝေ အာဒိတ္တံ၊ ရူပါ အာဒိတ္တာ”တိ ဝေမာဒီသု^၁ ကထိတေသု “တိက္ခိန္ဒြိယော သင်္ခေပေန ဝုတ္တံ ပဋိဝိဇ္ဈတိ”တိ ကထိတတ္တာ ဒွေ အတ္ထပဒါနိ တိက္ခိန္ဒြိယဿ ဥပကာရဝသေန ဝုတ္တာနိ။

သဒ္ဓိတ္တဿ ဝိတ္တာရာဘိဓာနံ သင်္ခေပေန ဝုတ္တဿ စ ပုနပိ အဘိဓာနံ ဝိဝရဏံ၊ “ကုသလာ ဓမ္မာ”တိ^၂ သင်္ခေပေန နိက္ခိတ္တဿ “ကတမေ ဓမ္မာ ကုသလာ?ယသ္မိ” သမယေ ကာမာဝစရံ ကုသလံ စိတ္တံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ”တိ^၂ နိဒ္ဒေသဝသေန ဝိတ္တာရဏံ ဝိတ္တာရဝသေန ပုန ကထနံ ဝိဝရဏံ နာမ။

တံ ဝိဘာဂကရဏံ ဝိဘဇနံ၊ “ယသ္မိ သမယေ”တိ^၂ ဝိဝရိတေ ကုသလေ ဓမ္မေ “တသ္မိ” သမယေ ဖဿော ဟောတိ၊ ဝေဒနာ ဟောတိ”တိ^၂ ဝိဘာဂကရဏံ ဝိဘဇနံ နာမ။ ဝိဝရဿ ဝိတ္တာရာဘိဓာနေန ဝိဘတ္တဿ စ ဥပမာဘိဓာနေန ပဋိပါဒနံ ဥတ္တာနိကရဏံ၊ ဝိဝရဏေန ဝိဝရိတတ္တဿ “ကတမေ တသ္မိ” သမယေ ဖဿော ဟောတိ? ယော တသ္မိ” သမယေ ဖဿော ဖုသနာ သမ္ပုသနာ”တိ? အတိဝိဝရိတွာ ကထနဉ္စ ဝိဘဇနေန ဝိဘတ္တဿ “သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဂီရိ နိစ္စမ္မာ၊ ဧဝမေ ခွါဟံ ဘိက္ခဝေ ဖဿာဟာရေ ဒဋ္ဌဗ္ဗောတိ ဝဒါမိ”တိ^၄ ဝေမာဒိဥပမာကထနဉ္စ ဥတ္တာနိကရဏံ နာမ။ ဓမ္မံ သုဏန္တာနံ ဓမ္မဒေသနေန စိတ္တဿ အနေကဝိဓေန သောမနဿဥပ္ပါဒနဉ္စ အတိဝိဏဗုဒ္ဓိနံ အနေကဝိဓေန ဉာဏဿ တိဝိဏဘာဝကရဏဉ္စ ပညတ္တိ နာမ၊ တေသံ သုဏန္တာနံ တံစိတ္တ-တောသနေန တံစိတ္တနိသာမနေန စ ပညာယတိတိ ပညတ္တိ။ တတ္ထ ဘဂဝါ အက္ခရေဟိ သင်္ကာသယတိ၊ ပဒေဟိ ပကာသယတိ၊ ဗျဉ္ဇနေဟိ ဝိဝရတိ၊ အာကာရေဟိ ဝိဘဇတိ၊ နိရုတ္တိဟိ ဥတ္တာနိကရေဟိ၊ နိဒ္ဒေသေဟိ ပညာပယ-တိတိ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဗုဒ္ဓါ ဘဂဝန္တော ဧကစ္စ ဝေနေယျေ ဧကသ္မိံ ဒေသနေ အက္ခရေဟိ အတ္ထသင်္ကာသနံ ကရေန္တိ။ပ။ နိဒ္ဒေသေဟိ အတ္ထပညာ-ပနံ ကရေန္တိတိ အယမေတ္ထ အဓိပ္ပါယော။

အထ ဝါ အက္ခရေဟိ သင်္ကာသယိတွာ ပဒေဟိ ပကာသယတိ၊ ဗျဉ္ဇနေဟိ ဝိဝရိတွာ အာကာရေဟိ ဝိဘဇတိ၊ နိရုတ္တိဟိ ဥတ္တာနိကတွာ နိဒ္ဒေသေဟိ

၁-ဝိ ၃-၄၄၊ သံ ၂-၂၅-ပိဋေသု။

၃-အဘိ ၁-၁၀-ပိဋေ။

၂-အဘိ ၁-၁၇-ပိဋေ။

၄-သံ ၁-၃၂၃-ပိဋေ။

paññāpayati. Kim vuttam hoti—evarūpena dhammadesanena ekaccesu
ṭhānesu ekaccānaṃ veneyyānaṃ vinayatīti.

Atha vā akkharehi ugghāṭayitvā padehi pakāsentō vinayati
ugghaṭṭaṇṇum, byañjanehi vivaritvā ākārehi vibhajanto vinayati
vipaṇcitaṇṇum, niruttīhi uttānīkatvā niddesehi paññāpento vinayati neyyam.
Iti veneyyavasenapi yojetabbameva.

Atthato panettha katamo byañjanapāṭho, katamo atthapāṭhoti?
Buddhānaṃ Bhagavantānaṃ dhammaṃ desentonam yo atthāvagamako
saviññattikasaddo, so byañjanapāṭho. Yo tena abhisametabbo
lakkhaṇarasādisahito dhammo, so atthapāṭhoti veditabbo. Punapi
sandhāyabhāsito byañjanabhāsito sāvasesapāṭho anavasesapāṭho nīto neyyoti
chabbidho pāṭho. Tattha anekatthavattā¹ sandhāyabhāsito “mātaraṃ pitaraṃ
hantvā, rājāno dve ca khattiye”ti evamādi². Ekatthavattā byañjanabhāsito
“manopubbaṅgamā dhammā”ti evamādi³. Sāvaseso “sabbaṃ bhikkhave
ādittan”ti evamādi⁴. Viparīto anavaseso “sabbe dhammā sabbākārena
Buddhassa Bhagavato ñāṇamukhe āpātham āgacchanti”ti evamādi⁵. Yathā
vacanaṃ, tathā avagantabbo nīto “aniccam dukkham anattā”ti evamādi.
Yuttīyā anussaritabbo neyyo “ekapuggalo bhikkhave”ti evamādi⁶.

Attho pana anekappakāro pāṭhattho sabhāvattho ñāyattho pāṭhānarūpo
napāṭhānurūpo sāvasesattho niravasesattho nītattho neyyattho iccādi. Tattha
yo appassatthassa ñāpanatthamuccāriyate, so pāṭhattho “sāttham
sabyañjanan”ti-ādīsu viya⁷. Rūpārūpadhammānaṃ
lakkhaṇarasādisabhāvattho “sammādiṭṭhim bhāveti”ti-ādīsu⁸ viya. Yo
ñāyamāno hitāya saṃvattati, so ñāturam arahatīti ñāyattho “atthavādī
dhammavādī”ti-ādīsu⁹ viya. Yathāpāṭham bhāsito pāṭhānarūpo

ပညာပယတိ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဝေရူပေန ဓမ္မဒေသနေန ကေစ္စေသု
ဌာနေသု ကေစ္စာနံ ဝေနေယျာနံ ဝိနယတိတိ။

အထ ဝါ အက္ခရေဟိ ဥဋ္ဌါဋ္ဌယိတွာ ပဒေဟိ ပကာသေန္တော ဝိနယတိ
ဥဋ္ဌိတည၊ ဗျူနေဟိ ဝိဝရိတွာ အာကာရေဟိ ဝိဘဇန္တော ဝိနယတိ ဝိပဋ္ဌိ-
တည၊ နိရုတ္တိဟိ ဥတ္တာနိကတွာ နိဒ္ဒေသေဟိ ပညာပေန္တော ဝိနယတိ နေယျံ။
ဣတိ ဝေနေယျဝသေနပိ ယောဇေတဗ္ဗမေဝ။

အတ္ထတော ပနေတ္ထ ကတမော ဗျူနပါဌော၊ ကတမော အတ္ထပါဌောတိ?
ပုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာနံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တာနံ ယော အတ္ထာဝဂမကော သဝိညတ္တိက-
သဒ္ဓေါ၊ သော ဗျူနပါဌော။ ယော တေန အဘိသမေတဗ္ဗော လက္ခဏရသာဒိ-
သဟိတော ဓမ္မော၊ သော အတ္ထပါဌောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပုနပိ သန္ဓာယ-
ဘာသိတော ဗျူနဘာသိတော သာဝသေသပါဌော အနဝသေသပါဌော
နီတော နေယျောတိ ဆဗ္ဗိဓော ပါဌော။ တတ္ထ အနေကတ္ထဝတ္ထာ^၁ သန္ဓာယ-
ဘာသိတော “မာတရံ ပိတရံ ဟန္တာ၊ ရာဇာနောဒ္ဓေ စ ခတ္တိယေ”တိ ဝေမာဒိ^၂။
ကေတ္ထဝတ္ထာ ဗျူနဘာသိတော “မနောပုဗ္ဗင်္ဂမာ ဓမ္မာ”တိ ဝေမာဒိ^၃။ သာဝ-
သေသော “သဗ္ဗံ ဘိက္ခဝေ အာဒိတ္တ”န္တိ ဝေမာဒိ^၄။ ဝိပရိတော အနဝသေသော
“သဗ္ဗေ ဓမ္မာ သဗ္ဗာကာရေန ပုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ဉာဏမုခေ အာပါထံ
အာဂစ္ဆန္တိ”တိ ဝေမာဒိ^၅။ ယထာ ဝစနံ၊ တထာ အဝဂန္တဗ္ဗော နီတော “အနိစ္စံ
ဒုက္ခံ အနတ္တံ”တိ ဝေမာဒိ။ ယုတ္တိယာ အနုဿရိတဗ္ဗော နေယျော “ကေ-
ပုဂ္ဂလော ဘိက္ခဝေ”တိ ဝေမာဒိ^၆။

အတ္ထော ပန အနေကပ္ပကာရော ပါဌတ္ထော သဘာဝတ္ထော ဉာယတ္ထော
ပါဌာနုရူပေါ နပါဌာနုရူပေါ သာဝသေသတ္ထော နိရဝသေသတ္ထော နီတတ္ထော
နေယျတ္ထော ဣစ္စာဒိ။ တတ္ထ ယော အပ္ပဿတ္ထဿ ဉာပနတ္ထမုစ္စာရိယတေ၊ သော
ပါဌတ္ထော “သာတ္ထံ သဗျူန”န္တိအာဒိသု ဝိယ^၇။ ရူပါရူပဓမ္မာနံ လက္ခဏ-
ရသာဒိသဘာဝတ္ထော “သမ္မာဒိဋ္ဌိ” ဘာဝေတိ”တိအာဒိသု^၈ ဝိယ။ ယော
ဉာယမာနော ဟိတာယ သံဝတ္တတိ၊ သော ဉာတုံ အရဟတီတိ ဉာယတ္ထော
“အတ္ထဝါဒိ ဓမ္မဝါဒိ”တိအာဒိသု^၉ ဝိယ။ ယထာပါဌံ ဘာသိတော ပါဌာနုရူပေါ

1. Anekatthamatto (Sī) 2. Khu 1. 55 piṭṭhe Dhammapade.
3. Khu 1. 13; Khu 10. 107, 112, 184 piṭṭhesu.
4. Vi 3. 44; Saṃ 2. 251 piṭṭhesu. 5. Khu 7. 277; Khu 8. 175; Khu 9. 375 piṭṭhesu.
6. Am 1. 21 piṭṭhe. 7. Vi 1. 1; Dī 1. 59 piṭṭhesu.
8. Abhi 2. 245; Saṃ 3. 3 piṭṭhesu. 9. Dī 1. 4, 60; Dī 3. 142; Ma 1. 335 piṭṭhesu.

၁-အနေကတ္ထမတ္ထော (သိ) ၂-ဒ ၁-၅၅-ပိဋေ ဓမ္မပဒေ။
၃-ဒ ၁-၁၃၊ ဒ ၁၀၊ ၁၀၇၊ ၁၁၂၊ ၁၀၄-ပိဋေသု။ ၄-ဝိ ၃-၄၄၊ သံ ၂-၅၁-ပိဋေသု။
၅-ဒ ၇- ၂၇၇၊ ဒ ၈-၁၇၅၊ ဒ ၉-၃၇၅-ပိဋေသု။ ၆-အံ ၁-၂၁-ပိဋေ။
၇-ဝိ ၁-၁၊ ဒီ ၁-၅၉-ပိဋေသု။ ၈-အဘိ ၂-၂၄၅၊ သံ ၃-၃-ပိဋေသု။
၉-ဒီ ၁-၄၊ ဖိဝ၊ ဒီ ၃-၁၄၂၊ မ ၁-၃၃၅-ပိဋေသု။

“cakkhu bhikkhave purāṇakamman”¹ti¹ Bhagavatā vuttaṃ. Tasmā cakkhumapi kammanti. Byañjanacchāyāya atthaṃ paṭibāhayamānena vutto attho napāṭhānarūpo, so pāṭhato ananuññāto akatapaṭikkhepo viyutto. So ca saṅgahetabbampi asaṅgahetvā, parivajjetabbampi vā kiñci aparivajjetvā parisesaṃ katvā vutto sāvasesattho “cakkhuṃ ca paṭicca rūpe ca uppajjati cakkhuviññānaṃ”². Sabbe tasanti daṇḍassa, sabbe bhāyanti maccuno”³ti-ādisu³ viya. Viparīto niravasesattho “sandhāvitāṃ saṃsaritāṃ mamañceva tumhākañca”⁴. Tatra bhikkhave ko mantā ko saddhātā -pa- aññatra diṭṭhapadehī”⁵ti-ādisu⁵ viya. Saddavaseneva veditabbo nītattho “rūpā saddā rasā gandhā, phoṭṭhabbā ca manoramā”⁶ti-ādisu⁶ viya. Sammutivasena veditabbo neyyattho “cattārome bhikkhave valāhakūpamā puggalā”⁷ti-ādisu⁷ viya. Evamidha pāṭhañca atthañca vivarivā ṭhito asaṃhīro bhavati paravādīhi dīgharattaṃ tittavāsena.

Iti asaṃhīrabhāvena yāva āgamādhigamasampadaṃ, tāva vattum sakkoti. Saṅkhepavittthāranayena hetudāharaṇādīhi avabodhayitum samattho. Evaṃvidho attānañca parañca sodhetum samatthabhāvena dussīlyadiṭṭhimalavirahitattā suci. Dussīlo hi attānaṃ upahanati, tena nādeyyavāco ca bhavati sabyohāramāno⁸ idha niccāturo vejjova⁹. Duddiṭṭhi paraṃ upahanati¹⁰, nāvassayo ca bhavati vāḷagahākulo¹¹ iva kamalasaṇḍo. Ubhayavipanno pana sabbathāpi anupāsaniyo bhavati gūthagatamiva chavālātāṃ gūthagato viya ca kaṇhasappo. Ubhayasampanno pana sabbathāpi upāsaniyo sevitabbo ca viññūhi, nirupaddavo iva ratanākaro, evaṃbhūto evaṃmaccharo ahīnācariyamuṭṭhi. Sutta suttānuloma ācariyavāda-attanomatisaṅkhātānañca catunnaṃ apariccāgī, tesāṃ vasena byākhyāto¹².

“Ekaṃsavacanaṃ ekaṃ, vibhajjavacanaṃ padaṃ.
Tatiyaṃ paṭipuccheyya, catutthaṃ pana ṭhāpaye”¹³ti.

1. Saṃ 2. 346 piṭṭhe.	2. Saṃ 2. 261; Khu 7. 213 piṭṭhesu.
3. Khu 1. 32 piṭṭhe Dhammapade.	4. Dī 2. 77; Vi 3. 325; Khu 10. 144 piṭṭhesu.
5. Aṃ 2. 476 piṭṭhe.	6. Saṃ 1. 113, 132; Vi 3. 28 piṭṭhesu.
7. Aṃ 1. 416, 417 piṭṭhesu.	8. Apattāhārācāro (Ka)
9. Dhenicchāturo vacchova (Sī, Syā, Ka)	
10. Duddiṭṭhi panattānaṃ upahanati (Sī, Ka)	
11. Bāḷhagahākulo (Ka)	12. Byākhyātā (Ka)

“စက္ခု ဘိက္ခဝေ ပုရာဏကမ္မ”^၁ ဘဝတာ ဝတ္တံ။ တသ္မာ စက္ခုမိ ကမ္မန္တိ။ ဗျဉ္ဇနန္တယာယ အတ္ထံ ပဋိဗာဟယမာနေန ဝုတ္တော အတ္တော နပါဌာနရူပေါ။ သော ပါဌတော အနနညာတော အကတပဋိက္ခေပေါ ဝိယုတ္တော။ သော စ သင်္ဂဟေတဗ္ဗမ္ပိ အသင်္ဂဟေတွာ, ပရိဝဇ္ဇေတဗ္ဗမ္ပိ ဝါ ကိဉ္စိ အပရိဝဇ္ဇေတွာ ပရိသေသံ ကတွာ ဝုတ္တော သာဝသေသတ္တော “စက္ခု စ ပဋိစ္စ ရူပေ စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စက္ခုဝိညာဏံ”^၂။ သဗ္ဗေ တသန္တိ ဒဏ္ဍဿ၊ သဗ္ဗေ ဘာယန္တိ မစ္စု-နော”^၃တိအာဒိသု^၃ ဝိယ။ ဝိပရိတော နိရဝသေသတ္တော “သန္တာဝိတံ သံသ-ရိတံ မမဉ္ဇေဝ တုမှာကဉ္စ”^၄။ တတြ ဘိက္ခဝေ ကော မန္တာ ကော သဒ္ဓါတာ။ပ။ အညတြ ဒိဋ္ဌပဒေဟီ”^၅တိအာဒိသု^၅ ဝိယ။ သဒ္ဓဝသေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော နိတတ္တော “ရူပါ သဒ္ဓါ ရသာ ဂန္ဓာ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာ စ မနောရမာ”^၆တိအာဒိသု^၆ ဝိယ။ သမ္ပတိဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော နေယျတ္တော “စတ္တာရေမေ ဘိက္ခဝေ ဝလာဟ-ကူပမာ ပုဂ္ဂလာ”^၇တိအာဒိသု^၇ ဝိယ။ ဧဝိမေ ပါဌဉ္စ အတ္ထဉ္စ ဝိဝရိတွာ ဌိတော အသံဟီရော ဘဝတိ ပရဝါဒိဟိ ဒီသရတ္ထံ တိတ္ထဝါသေန။

ဣတိ အသံဟီရဘာဝေန ယာဝ အာဂမာမိဂမသမ္ပဒံ၊ တာဝ ဝတ္ထု သက္ကောတိ။ သင်္ခေပဝိတ္ထာရနယေန ဟေတုဒါဟရဏာဒိဟိ အဝဗောဓယိတုံ သမတ္တော။ ဧဝံဝိဓော အတ္တာနဉ္စ ပရဉ္စ သောဓေတုံ သမတ္တဘာဝေန ဒုဿီလျဒိဋ္ဌိမလဝိရ-ဟိတတ္တာ သုဝိ။ ဒုဿီလော ဟိ အတ္တာနံ ဥပဟနတိ၊ တေန နာဒေယျ-ဝါစော စ ဘဝတိ သဗျောဟာရမာနော^၈ ဣမ နိစ္စာတုရော ဝေဇ္ဇောဝဇ္ဇိ။ ဒုဒ္ဓိဋ္ဌိ ပရံ ဥပဟနတိ^၉၊ နာဝဿယော စ ဘဝတိ ဝါဠုဂဟာကုလော^{၁၀} ဣဝ ကမလ-သဏ္ဌော။ ဥဘယဝိပန္နော ပန သဗ္ဗထာပိ အနုပါသနီယော ဘဝတိ ဂူထဂတမိဝ ဆဝါလာတံ ဂူထဂတော ဝိယ စ ကဏ္ဍသပ္ပေါ။ ဥဘယသမ္ပန္နော ပန သဗ္ဗထာပိ ဥပါသနီယော သေဝိတဗ္ဗော စ ဝိညူဟိ၊ နိရုပဒ္ဓဝေါ ဣဝ ရတနာကရော၊ ဧဝံ-ဘူတော ဧဝံအမစ္ဆရော အဟိနာစရိယမုဋ္ဌိ။ သုတ္တ သုတ္တာနုလောမအာစရိယဝါဒ-အတ္တနောမတိသင်္ခါတာနဉ္စ စတုန္တံ အပရိစ္စာဂီ၊ တေသံ ဝသေန ဗျာချာတော^{၁၁}။

“ဧကံသဝစနံ ဧကံ၊ ဝိဘဇ္ဇဝစနံ ပဒံ။
တတိယံ ပဋိပုစ္ဆေယျ၊ စတုတ္ထံ ပန ဌာပယေ”^{၁၂}တိ။

၁-သံ ၂-၃၄၆-ပိဋ္ဌေ။	၂-သံ ၂-၂၆၁၊ ၃၇-၂၁၃-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ဒု ၁-၃၂-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။	၄-ဒီ ၂-၇၇၊ ဝိ ၃-၃၂၅၊ ၃၁၀-၁၄၄-ပိဋ္ဌေသု။
၅-အံ ၂-၄၇၆-ပိဋ္ဌေ။	၆-သံ ၁-၁၁၃၊ ၁၃၂၊ ဝိ ၃-၂၀-ပိဋ္ဌေသု။
၇-အံ ၁-၄၁၆၊ ၄၁၇-ပိဋ္ဌေသု။	၈-အပတ္တာဟာရစာရော (က)
၉-ဓနိစ္စာတုရော ဝန္တောဝ (သီ၊ သျာ၊ က)	၁၀-ဒုဒ္ဓိဋ္ဌိ ပနတ္တာနံ ဥပဟနတိ (သီ၊ က)
၁၁-ဗာဠုဂဟာကုလော (က)	၁၂-ဗျာချာတာ (က)

Etesaṃ vā apariccāgī, tato eva sotūnaṃ hite niyuttattā nesaṃ
avabodhanaṃ pati akilāsu bhavatīti. Āha cettha—

“Pāṭhatthavidasaṃhīro, vattā suci amaccharo.
Catunnaṃ apariccāgī, desakassa hitānvito”ti.

Ettha **desakassā**ti desako assa, bhaveyyāti attho. **Hitānvitoti** hite
anugato hitacitto, so eso sucittā piyo, catunnaṃ apariccāgittā garu,
asaṃhīrattā bhāvanīyo, desakattā vattā, hitānvitattā vacanakkhamo,
pāṭhatthavidattā gambhīrakathaṃ kattā, amaccharattā na cāṭṭhāne niyojako
iti—

“Piyo garu bhāvanīyo, vattā ca vacanakkhamo.
Gambhīraṇca kathaṃ kattā, no cāṭṭhāne niyojako”ti¹.
Abhihito desako so, tāva dāni abhidhīyate.

Tattha dhammagaruttā² kathaṃ na paribhavati, ācariyagaruttā kathikaṃ
na paribhavati, saddhāpaññādiguṇapaṭimaṇḍitattā attānaṃ na paribhavati,
asaṭṭhāmāyāvittā³ amatābhimukhattā ca avikkhattacitto bhavati, sumedhattā
yoniso manasi karotīti. Vuttaṃ hetam—

“Pañcahi bhikkhave dhammehi samannāgato suṇanto saddhammaṃ
bhabbo niyāmaṃ okkamituṃ kusalesu dhammesu sammattaṃ.
Katamehi pañcahi, na kathaṃ paribhoti, na kathikaṃ paribhoti, na
attānaṃ paribhoti, avikkhattacitto dhammaṃ suṇāti ekaggacitto, yoniso
manasi karotī”ti⁴.

Taṃlakkhaṇappattattā bhāvanaṃ⁵ bhajatīti. Āha cettha—

“Dhammācariyagaru saddhā-paññādiguṇamaṇḍito.
Asaṭṭhā’māyāvikassa, sumedho amatābhimukho”⁶ iti vattā ca sotā ca.

ဧတေသံ ဝါ အပရိစ္ဆာဂီ၊ တတော ဧဝံ သောတူနံ ဟိတေ နိယုတ္တတ္တာ
နေသံ အဝဗောဓေနံ ပတိ အကိလာသု ဘဝတိတိ။ အာဟ စေတ္ထ—

“ပါဌတ္ထဝိဒသံဟိရော၊ ဝတ္တာ သုစိ အမစ္ဆရော။
စတုန္ဒံ အပရိစ္ဆာဂီ၊ ဒေသကဿ ဟိတာန္တိတော”တိ။

ဧတ္ထ **ဒေသကဿာ**တိ ဒေသကော အဿ၊ ဘဝေယျာတိ အတ္ထော။
ဟိတာန္တိတောတိ ဟိတေ အနုဂတော ဟိတစိတ္တော၊ သော ဧသော
သုစိတ္တာ ပိယော၊ စတုန္ဒံ အပရိစ္ဆာဂိတ္တာ ဂရု၊ အသံဟိရတ္တာ ဘာဝနိယော၊
ဒေသကတ္တာ ဝတ္တာ၊ ဟိတာန္တိတတ္တာ ဝစနက္ခမော၊ ပါဌတ္ထဝိဒတ္တာ ဂမ္ဘီရ-
ကထံ ကတ္တာ၊ အမစ္ဆရတ္တာ န စာဠာနေ နိယောဇကော ဣတိ—

“ပိယော ဂရု ဘာဝနိယော၊ ဝတ္တာ စ ဝစနက္ခမော။
ဂမ္ဘီရဉ္စ ကထံ ကတ္တာ၊ နော စာဠာနေ နိယောဇကော”တိ။
အဘိဟိတော ဒေသကော သော၊ တာဝ ဒါနိ အဘိဓိယတေ။

တတ္ထ ဓမ္မဂရုတ္တာ^၂ ကထံ န ပရိဘဝတိ၊ အာစရိယဂရုတ္တာ ကထိကံ
န ပရိဘဝတိ၊ သဒ္ဓါပညာဒိဂုဏပဋိမဏ္ဍိတတ္တာ အတ္တာနံ န ပရိဘဝတိ၊ အသ-
ဌာမာယာဝိတ္တာ^၃ အမတာဘိမုခေတ္တာ စ အဝိက္ခိတ္တစိတ္တော ဘဝတိ၊ သုမေဓတ္တာ
ယောနိသော မနသိ ကရေတိတိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

“ပဉ္စဟိ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော သုဏန္တော သဒ္ဓမ္မံ
ဘဗ္ဗော နိယာမံ ဩက္ကမိတုံ ကုသလေသု ဓမ္မေသု သမ္ပတ္တိ။ ကတ-
မေဟိ ပဉ္စဟိ၊ န ကထံ ပရိဘောတိ၊ န ကထိကံ ပရိဘောတိ၊ န
အတ္တာနံ ပရိဘောတိ၊ အဝိက္ခိတ္တစိတ္တော ဓမ္မံ သုဏာတိ ကေဂ္ဂ-
စိတ္တော၊ ယောနိသော မနသိ ကရေတိ”တိ^၄။

တံလက္ခဏပုတ္တတ္တာ ဘာဝနံ^၅ ဘဇတိတိ။ အာဟ စေတ္ထ—

“ဓမ္မာစရိယဂရု သဒ္ဓါ-ပညာဒိဂုဏမဏ္ဍိတော။
အသဌာ’မာယာဝိကဿ၊ သုမေဓော အမတာဘိမုခေါ”^၆ ဣတိ

ဝတ္တာ စ သောတာ စ။

1. Am 2. 422; Khu 10. 142; Khu 11. 356 piṭṭhesu. 2. Catudhammagaruttā (Sī, Syā)
3. Asaṭṭhāmāyācittattā (Ka) 4. Am 2. 154 piṭṭhe. 5. Bhājanaṃ bhavati (Ka)
6. Asaṭṭhā’māyo sotā’ssa, sumedho amatābhimukho. (Vajīrabuddhi)

၁-အံ ၂-၄၂၂၊ ၁၀-၁၄၂၊ ၁၁-၃၅၆-ပိဋေသု။ ၂-စတုဓမ္မဂရုတ္တာ (သီ၊ သျှာ)
၃-အသဌာမာယာဝိတ္တတ္တာ (က) ၄-အံ ၂-၁၅၄-ပိဋေ။
၅-ဘာဇနံ ဘဝတိ (က)
၆-အသဌာ’မာယော သောတာ’ဿ၊ သုမေဓော အမတာဘိမုခေါ။ (ဝဇီရဗုဒ္ဓိ)

Evam vuttappakāraṃ byañjanañca atthañca dassetvā idāni yo ati-aggaṃ katvā kathitattā mahāsamuddamahāpathavī viya mahā ca so niddeso cāti Mahāniddeso, taṃ **Mahāniddesaṃ** vaṇṇayissāmi.

Tadetaṃ Mahāniddesaṃ atthasampannaṃ byañjanasampannaṃ gambhīraṃ gambhīratthaṃ lokuttarappakāsakaṃ suññatappaṭisaṃyuttaṃ paṭipattimaggaṃ phalavisesasādhanaṃ paṭipattipaṭipakkhapaṭisedhanaṃ yogāvacarānaṃ ñāṇavararatanākara bhūtaṃ dhammakathikānaṃ dhammakathāvilāsavisesahetubhūtaṃ saṃsārabhīrukānaṃ dukkhanissaraṇatadupāyadassanena assāsajanana tthaṃ tappaṭipakkhanāsanatthañca gambhīratthānañca anekesaṃ suttantapadānaṃ atthavivaraṇena sujana hadaya paritosajananatthaṃ Tathāgatena Arahatā Sammāsambuddhena sabbattha appaṭihata sabbaññutaññāṇa mahādīpobhāsenā¹ sakalajanavittathamahākaraṇāsinehena veneyya janahadaya gata kilesa sandhakāra vidhamanattthaṃ samujjalitassa saddhammamahāpadīpassa tadadhippāyavikāsanasinēhapaṭisekena pañcavassasahassamaticirasamujjalanamicchatā lokānukampakena Satthukappena Dhammarājassa Dhammasenāpatinā āyasmatā Sāriputtattherena bhāsitaṃ sutvā āyasmā Ānando paṭhamamahāsaṅgītikāle yathāsutameva saṅgahaṃ āropesi.

So panesa Vinaya piṭakaṃ Suttantapiṭakaṃ Abhidhammapiṭakanti tīsu piṭakesu suttantapiṭakapariyāpanno, Dīghanikāyo Majjhimanikāyo Saṃyuttanikāyo Aṅguttaranikāyo Khuddakanikāyoti pañcasu Mahānikāyesu Khuddakamahānikāyapariyāpanno, Suttaṃ Geyyaṃ Veyyākaraṇaṃ Gāthā Udānaṃ Itivuttakaṃ Jātakaṃ Abbhutadhammaṃ Vedallanti navasu Satthusāsanaṅgesu yathāsambhavaṃ gāthaṅgaveyyākaraṇaṅgadvaya-saṅgahito.

“Dvāsīti Buddhato gaṇhiṃ, dvesahassāni bhikkhuto. Caturāsīti sahasāni, ye me dhammā pavattino”ti²—

Dhammabhaṇḍāgārikattherena pañcasu thānesu etadaggaṃ āropitena paṭiññātānaṃ caturāsītiyā dhammakkhanda sahasānaṃ bhikkhuto gahitesu dvīsu dhammakkhanda sahasānesu anekasatadhammakkhanda saṅgahito. Tassa dve vaggā Aṭṭhakavaggo Pārāyanavaggo³ Khaggavisāṇasuttañca, ekeka smim vage soḷasa soḷasa katvā Khaggavisāṇasuttañcāti tettiṃsa suttāni

1. Nāṇobhāsenā (Ka) 2. Khu 2. 347 piṭṭhe. 3. Pārāyanikavaggo (Sī, Syā)

ဧဝံ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ဗျူနန္တ အတ္ထန္တ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ယော အတိအဂ္ဂံ ကတွာ ကထိတတ္တာ မဟာသမုဒ္ဒမဟာပထဝီ ဝိယ မဟာ စ သော နိဒ္ဒေသော စာတိ မဟာနိဒ္ဒေသော၊ တံ **မဟာနိဒ္ဒေသံ** ဝဏ္ဏယိဿာမိ။

တဒေတံ မဟာနိဒ္ဒေသံ အတ္ထသမ္ပန္နံ ဗျူနန္တသမ္ပန္နံ ဂမ္ဘီရံ ဂမ္ဘီရတ္ထံ လောကုတ္တရပ္ပကာသကံ သုညတပ္ပဋိသံယုတ္တံ ပဋိပတ္တိမဂ္ဂဗလဝိသေသသမ္ပန္နံ ပဋိပတ္တိပဋိပက္ခပဋိသေဓနံ ယောဂါဝစရာနံ ဉာဏဝရရတနာကရဘူတံ ဓမ္မကထိကာနံ ဓမ္မကထာဝိလာသဝိသေသဟေတုဘူတံ သံသာရဘိရုကာနံ ဒုက္ခနိဿရဏတဒုပါယဒဿနေန အဿာသဇနနတ္ထံ တပ္ပဋိပက္ခနာသနတ္ထန္တ ဂမ္ဘီရတ္တာနန္တ အနေကေသံ သုတ္တန္တပဒါနံ အတ္ထဝိဝရဏေန သုဇနဟဒယပရိတောသဇနနတ္ထံ တထာဂတေန အရဟတာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန သဗ္ဗတ္ထ အပ္ပဋိဟတသဗ္ဗညုတညာဏမဟာဒီပေါဘာသေန^၁ သကလဇနဝိတ္တတမဟာကရုဏာသိနေဟေန ဝေနေယျဇနဟဒယဂတကိလေသန္ဓကာရဝိမေဓနတ္ထံ သမုဇ္ဇလိတဿ သဒ္ဓမ္မမဟာပဒီပဿ တဒဓိပ္ပာယ်ဝိကာသနသိနေဟပရိသေကေန ပဉ္စဝဿသဟဿမတိဝိရသမုဇ္ဇလနမိစ္ဆတာ လောကာနုကမ္ပကေန သတ္ထုကပ္ပေန ဓမ္မရာဇဿ ဓမ္မသေနာပတိနာ အာယသ္မတာ သာရိပုတ္တတ္ထေရေန ဘာသိတံ သုတွာ အာယသ္မာ အာနန္ဒော ပဌမမဟာသင်္ဂီတိကာလေ ယထာသုတမေဝ သင်္ဂဟံ အာရောပေသိ။

သော ပနေသ ဝိနယပိဋကံ သုတ္တန္တပိဋကံ အဘိဓမ္မပိဋကန္တိ တိသုပိဋကေသု သုတ္တန္တပိဋကပရိယာပန္နော၊ ဒီဃနိကာယော မဇ္ဈိမနိကာယော သံယုတ္တနိကာယော အင်္ဂုတ္တရနိကာယော ခုဒ္ဒကနိကာယောတိ ပဉ္စသု မဟာနိကာယေသု ခုဒ္ဒကမဟာနိကာယပရိယာပန္နော၊ သုတ္တံ ဂေယျံ ဝေယျာကရဏံ ဂါထာ ဥဒါနံ ဣတိဝုတ္တကံ ဇာတကံ အတ္တုတဓမ္မံ ဝေဒလ္လန္တိ နဝသု သတ္ထုသာသနဇင်္ဂေသု ယထာသမ္ဘဝံ ဂါထင်္ဂဝေယျာကရဏင်္ဂဒ္ဓယသင်္ဂဟိတော။

“ဒွါသီတိ ဗုဒ္ဓတော ဂဏှိ”၊ ဒွေသဟဿာနိ ဘိက္ခုတော။ စတုရာသီတိ သဟဿာနိ၊ ယေ မေ ဓမ္မာ ပဝတ္တိနော”တိ^၂—

ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကတ္ထေရေန ပဉ္စသု ဌာနေသု တေဒဂ္ဂံ အာရောပိတေန ပဋိညာတာနံ စတုရာသီတိယာ ဓမ္မက္ခန္ဓသဟဿာနံ ဘိက္ခုတော ဂဟိတေသု ဒွိသု ဓမ္မက္ခန္ဓသဟဿေသု အနေကသတဓမ္မက္ခန္ဓသင်္ဂဟိတော။ တဿ ဒွေ ဝဂ္ဂါ အဋ္ဌကဝဂ္ဂေါ ပါရာယနဝဂ္ဂေါ^၃ ခဂ္ဂဝိသာဏသုတ္တန္တ၊ ဧကေကသ္မိံ ဝဂ္ဂေ သောဠသ သောဠသ ကတွာ ခဂ္ဂဝိသာဏသုတ္တန္တာတိ တေတ္ထိံသ သုတ္တာနိ

၁-ဉာဏဘာသေန (က) ၂-၃ ၂-၃၄၇-ပိဋေ။ ၃-ပါရာယနိကဝဂ္ဂေါ (သီ၊ သျာ)

Kāmasuttādikhaggavisāṇasuttapariyosānāni. Evaṃ anekadhā vavatthāpitassa imassa Mahāniddesassa anupubbapadatthavaṇṇanam karissāmi. Ayañhi Mahāniddeso pāṭhato atthato ca uddisantena niddisantena ca sakkaccaṃ uddisitabbo niddisitabbo ca, uggaṇhantenāpi sakkaccaṃ uggaṇhitabbo dhāretabbo ca, taṃ kissa hetu? Gambhīrattā imassa Mahāniddesassa lokahitāya loka ciraṭṭhitatthanti.

1. Aṭṭhakavagga

1. Kāmasuttaniddesavaṇṇanā

Tattha Kāmasuttaṃ ādi. Tasmimpi “kāmaṃ kāmayamānassā”ti gāthā ādi. Sā uddesaniddesapaṭiniddesavasena tidhā ṭhitā. “Kāmaṃ kāmayamānassā”ti evamādi uddeso. “Kāmāti uddānato dve kāmā vatthukāmā ca kilesakāmā cā”ti niddeso. “Katame vatthukāmā, manāpikā rūpā”ti evamādi paṭiniddeso.

1. Tattha **kāmanti** manāpiyarūpāditebhūmakadhammasaṅkhātā¹ vatthukāmaṃ. **Kāmayamānassāti** icchamānassa. **Tassa cetam samijjhatīti** tassa kāmayamānassa sattassa taṃ kāmasaṅkhātāṃ vatthu samijjhati ce, sace so taṃ labhatīti vuttaṃ hoti. **Addhā pītimano hotīti** ekaṃsaṃ tuṭṭhacitto hoti. **Laddhāti** labhitvā. **Maccoti** satto. **Yadicchatīti** yaṃ icchati. Idaṃ pana saṅkhepato padatthasambandhamattameva, vitthāro pana upari Pāḷiyam āgatanayeneva veditabbo. Yathā ca imasmim, evaṃ ito param sabbesupīti.

Kāmāti uddisitabbapadaṃ. **Uddānatoti** niddisitabbapadaṃ. **Uddānatoti** vaggavasena “macchuddānaṃ kineyyā”ti²ādīsu viya. Atha vā uparūpari dānato uddānaṃ, uddhaṃ uddhaṃ sodhanato byavadānaṭṭhena vodānaṃ viya. Vitthārakaraṇabhāvena vā. Kāmā iti pāṭhasesaṃ katvā vattabbaṃ. **Dveti**

1. ...tebhūmika... (Syā)

2. “Paccādānaṃ kiṇeyyā”ti (Sī)

ကာမသုတ္တာဒိခဂ္ဂဝိသာဏသုတ္တပရိယောသာနာနိ။ ဧဝံ အနေကော ဝဝတ္ထာဝိ-တဿ ဣမဿ မဟာနိဒ္ဒေသဿ အနုပုဗ္ဗပဒတ္တဝဏ္ဏနံ ကရိဿာမိ။ အယဉ္စိ မဟာနိဒ္ဒေသော ပါဌတော အတ္ထတော စ ဥဒ္ဓိသန္တေန နိဒ္ဓိသန္တေန စ သက္ကစ္စံ ဥဒ္ဓိသိတဗ္ဗော နိဒ္ဓိသိတဗ္ဗော စ၊ ဥဂ္ဂဏန္တေနာပိ သက္ကစ္စံ ဥဂ္ဂဏိတဗ္ဗော ဓာရေတဗ္ဗော စ၊ တံ ကိဿ ဟေတု? ဂမ္ဘီရတ္တာ ဣမဿ မဟာနိဒ္ဒေသဿ လောကဟိတာယ လောကေ စိရဋ္ဌိတတ္ထန္တိ။

၁-အဋ္ဌကဝဂ္ဂ

၁-ကာမသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

တတ္ထ ကာမသုတ္တံ အာဒိ။ တသ္မိမ္ပိ “ကာမံ ကာမယမာနဿာ”တိ ဂါထာ အာဒိ။ သာ ဥဒ္ဓေသနိဒ္ဒေသပဋိနိဒ္ဒေသဝသေန တိဓာ ဌိတာ။ “ကာမံ ကာမယမာနဿာ”တိ ဧဝမာဒိ ဥဒ္ဓေသော။ “ကာမာတိ ဥဒ္ဓါနတော ဒွေ ကာမာ ဝတ္ထုကာမာ စ ကိလေသကာမာ စာ”တိ နိဒ္ဒေသော။ “ကတမေ ဝတ္ထုကာမာ၊ မနာပိကာ ရူပါ”တိ ဧဝမာဒိ ပဋိနိဒ္ဒေသော။

၁။ တတ္ထ ကာမန္တိ မနာပိယရူပါဒိတေဘူမကမ္မေသင်္ခါတံ^၁ ဝတ္ထုကာမံ။ ကာမယမာနဿာတိ ဣစ္ဆမာနဿ။ တဿ စေတံ သမိဇ္ဈတိတိ တဿ ကာမ-ယမာနဿ သက္ကဿ တံ ကာမသင်္ခါတံ ဝတ္ထု သမိဇ္ဈတိ စေ၊ သစေ သော တံ လဘတိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အဒ္ဓါ ဒိတိမနော ဟောတိတိ ဧကံသံ တုဋ္ဌစိတ္တော ဟောတိ။ လဒ္ဓါတိ လဘိတွာ။ မစ္စောတိ သတ္တော။ ယဒိစ္ဆတိတိ ယံ ဣစ္ဆတိ။ ဣဒံ ပန သင်္ခေပတော ပဒတ္တသမ္ပန္နမတ္တမေဝ၊ ဝိတ္တာရော ပန ဥပရိ ပါဠိယံ အာဂတနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယထာ စ ဣမသ္မိံ၊ ဧဝံ ဣတော ပရံ သဗ္ဗေသုပီတိ။

ကာမာတိ ဥဒ္ဓိသိတဗ္ဗပဒံ။ ဥဒ္ဓါနတောတိ နိဒ္ဓိသိတဗ္ဗပဒံ။ ဥဒ္ဓါနတောတိ ဝဂ္ဂဝသေန “မစ္ဆုဒ္ဓါနံ ကိနေယျာ”တိ^၂အာဒိသု ဝိယ။ အထ ဝါ ဥပရူပရိ ဒါနတော ဥဒ္ဓါနံ၊ ဥဒ္ဓိ ဥဒ္ဓိ သောနေတော ဗျဝဒါနဋ္ဌေန ဝေါဒါနံ ဝိယ။ ဝိတ္တာရကရဏဘာဝေန ဝါ။ ကာမာ ဣတိ ပါဌသေသံ ကတွာ ဝတ္ထဗ္ဗံ။ ဒွေတိ

၁-....တေဘူမိက....(သျှာ)

၂-“ပစ္စာဒါနံ ကိနေယျာ”တိ (သိ)

gaṇanaparicchedo, na ekaṃ, na tayo. **Vatthukāmā cāti** manāpiyarūpādivatthukāmā ca. Upatāpanaṭṭhena vibādhanatṭhena ca **kilesakāmā ca**. Tesu vatthukāmo pariññeyyo, kilesakāmo pahātabbo. Tattha vatthukāmo kilesakāmena patthayitabboti kāmīyatīti kāmo. Kilesakāmo vatthukāmānaṃ paccāsīsanassa kāraṇabhāvena kāmīyate anenāti kāmo. Tattha rūpādikkhandhe saṅgahito vatthukāmo, saṅkhārakkhandhe saṅgahito kilesakāmo. Chahi viññāṇehi vijānitabbo vatthukāmo, manoviññāṇena jānitabbo kilesakāmo. Kilesānaṃ patitṭhatṭhena kāraṇatṭhena ārammaṇatṭhena ca vatthukāmo.

“Nete kāmā yāni citrāni loke,
Saṅkapparāgo purisassa kāmo.
Tiṭṭhanti citrāni tatheva loke,
Athettha dhīrā vinayanti chandan”¹.

Nandamāṇavaka² Soreyyasetṭhiputtādīnaṃ³ vatthūni cettha nidassanaṃ. Kilesakāmo tāpanatṭhena bādhanatṭhena ca sayāṃ kāmētīti kāmo. Vuttampi cetāṃ “ratto kho brāhmaṇa rāgena abhibhūto pariyādinnaṃ attabyābādhaṃ ceteti, parabyābādhaṃ ceteti, ubhayabyābādhaṃ ceteti”⁴ ca “ratto kho brāhmaṇa pāṇampi hanati, adinnampi ādiyati, paradārampi gacchati, musāpi bhaṇatī”⁴ ca evamādi nidassanaṃ.

Tameva paṭiniddesavasena vitthāretvā vattukāmo “**katame vatthukāmā**”^{ti}-ādimāha. Tattha **katameti** kathetukamyatāpucchā. Pañcavidhā hi pucchā, tāsāṃ vibhāgo upari Pāliyaṃyeva āvi bhavissati. Tāsu ayaṃ kathetukamyatāpucchā. Tattha **manāpikā**ti manāṃ appāyanti vaddhentīti manāpā, manāpā eva manāpikā. **Rūpā**ti kammacitta-utu-āhārasamuṭṭhānavasena catusamuṭṭhānikā rūpārammaṇā rūpayantīti rūpā, vaṇṇavikāraṃ āpajjamānā hadayaṅgatabhāvaṃ pakāsentīti attho.

1. Am 2. 359 piṭṭhe.

2. Khu 1. 23 piṭṭhe Dhammapade. Dhammapada-Tṭha 1. 311.

3. Khu 1. 19 piṭṭhe Dhammapade.

4. Am 1. 156 piṭṭhe.

ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ၊ န ဧကံ၊ န တယော။ **ဝတ္ထုကာမာ စာတိ** မနာဝိယရူပါဒိ-ဝတ္ထုကာမာ စ။ ဥပတာပနဋ္ဌေန ဗီဇာနဋ္ဌေန စ **ကိလေသကာမာ စ**။ တေသု ဝတ္ထုကာမော ပရိညေယျော၊ ကိလေသကာမော ပဟာတဗ္ဗော။ တတ္ထ ဝတ္ထု-ကာမော ကိလေသကာမေန ပတ္တယိတဗ္ဗောတိ ကာမီယတိတိ ကာမော။ ကိလေသကာမော ဝတ္ထုကာမာနံ ပစ္စာသီသနဿ ကာရဏဘာဝေန ကာမီ-ယတေ အနေနာတိ ကာမော။ တတ္ထ ရူပါဒိက္ခန္ဓေ သင်္ဂဟိတော ဝတ္ထုကာမော၊ သင်္ခါရက္ခန္ဓေ သင်္ဂဟိတော ကိလေသကာမော။ ဆဟိ ဝိညာဏေဟိ ဝိဇာနိ-တဗ္ဗော ဝတ္ထုကာမော၊ မနောဝိညာဏေန ဇာနိတဗ္ဗော ကိလေသကာမော။ ကိလေသာနံ ပတိဋ္ဌဋ္ဌေန ကာရဏဋ္ဌေန အာရမ္မဏဋ္ဌေန စ ဝတ္ထုကာမော။

“နေတေ ကာမာ ယာနိ စိတြာနိ လောကေ၊
သင်္ဂပ္ပရာဂေါ ပုရိသဿ ကာမော။
တိဋ္ဌန္တိ စိတြာနိ တထေဝ လောကေ၊
အထေတ္ထ ဓိရာ ဝိနယန္တိ ဆန္ဒ”^၁။

နန္ဒမာဏဝက^၂ သောရေယျသေဋ္ဌိပုတ္တာဒိနံ^၃ ဝတ္ထုနိ စေတ္ထ နိဒဿနံ။ ကိလေသကာမော တာပနဋ္ဌေန ဗာဓနဋ္ဌေန စသယံ ကာမေတိတိ ကာမော။ ပုတ္တမ္ပိ စေတံ “ရတ္ထော ခေါ မြာဟူဏ ရာဂေန အဘိဘူတော ပရိယာဒိန္နစိတ္တော အတ္တဗျာဓာဓာယပိ စေတေတိ၊ ပရဗျာဓာဓာယပိ စေတေတိ၊ ဥဘယဗျာဓာဓာ-ယပိ စေတေတိ”^၄ တိ^၄ စ “ရတ္ထော ခေါ မြာဟူဏ ပါဏမ္ပိ ဟနတိ၊ အဒိန္နမ္ပိ အာဒိ-ယတိ၊ ပရဒါရမ္ပိ ဂစ္ဆတိ၊ မုသာပိ ဘဏတိ”^၄ တိ^၄ စ ဧဝမာဒိ နိဒဿနံ။

တမေဝ ပဋိနိဒ္ဒေသဝသေန ဝိတ္ထာရေတွာ ဝတ္ထုကာမော “**ကတမေ ဝတ္ထုကာမာ**”^၅ တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ကတမေ**တိ ကထေတုကမျတာပုစ္ဆာ။ ပဉ္စဝိဓာ ဟိ ပုစ္ဆာ၊ တာသံ ဝိဘာဂေါ ဥပရိ ပါဠိယံယေဝ အာဝိ ဘဝိသတိ။ တာသု အယံ ကထေတုကမျတာပုစ္ဆာ။ တတ္ထ **မနာဝိကာ**တိ မနံ အပ္ပါယန္တိ ဝဒ္ဓေန္တိတိ မနာပါ၊ မနာပါ ဧဝ မနာဝိကာ။ **ရူပါ**တိ ကမ္မစိတ္တဥတုအာဟာရ-သမုဋ္ဌာနဝသေန စတုသမုဋ္ဌာနိကာ ရူပါရမ္မဏာ ရူပယန္တိတိ ရူပါ၊ ဝဏ္ဏဝိကာရံ အာပဇ္ဇမာနာ ဟဒယင်္ဂတဘာဝံ ပကာသေန္တိတိ အတ္ထော။

၁-အံ ၂-၃၅၉-ဝိဇ္ဇေ။

၃-၃ ၁-၁၉-ဝိဇ္ဇေ ဓမ္မပဒေ။

၂-၃ ၁-၂၃-ဝိဇ္ဇေ ဓမ္မပဒေ။ဓမ္မပဒ-ဋ္ဌ ၁-၃၁။

၄-အံ ၁-၁၅၆-ဝိဇ္ဇေ။

Tattha kenaṭṭhena rūpanti? Ruppanaṭṭhena. Vuttaṃ hetam Bhagavatā—

“Kiñca bhikkhave rūpaṃ vadetha? Ruppattīti kho bhikkhave tasmā ‘rūpaṃ’ti vuccati. Kena ruppatti? Sītenapi ruppatti, uñhenapi ruppatti, jighacchāyapi ruppatti, pipāsāyapi ruppatti, ḍaṃsamakasavātātapasarīsapasamphassenapi ruppatti. Ruppattīti kho bhikkhave tasmā ‘rūpaṃ’ti vuccatī”ti¹.

Tattha **ruppattīti** kuppatti ghaṭṭiyati pīḷiyati, bhijjattīti attho. **Sītena** tāva **ruppanam** Lokantarikaniraye pākaṭam. Mahimsakaraṭṭhādīsopi himapātasītalesu padesesu etaṃ pākaṭameva. Tattha hi sattā sītena bhinnachinnasarīrā jīvitakkhayampi pāpuṇanti.

Uñhena ruppanam Avīcimahāniraye pākaṭam. Tattha hi tattāya lohaphaviyā nipajjāpetvā pañcavidhabandhanādikaraṇakāle sattā mahādukkhaṃ anubhavanti.

Jighacchāya ruppanam pettivisaye ceva dubbhikkhakāle ca pākaṭam. Pettivisayasmiṃ hi sattā dve tīṇi Buddhantarāni kiñcideva āmisam hatthena gahetvā mukhe pakkhipantā nāma na honti, anto-udaraṃ ādittasusirarukkho viya hoti. Dubbhikkhe kañjikamattampi alabhitvā maraṇasattānaṃ pamāṇam natthi.

Pipāsāya ruppanam kālakañjikādīsū pākaṭam. Tattha hi sattā dve tīṇi Buddhantarāni hadayatemanamattaṃ vā jivhātemanamattaṃ vā udakabindumpi laddhuṃ na sakkonti. “Pāṇīyaṃ pivissāmā”ti nadim gatānaṃ jalaṃ vālukātalaṃ sampajjati. Mahāsamuddaṃ pakkhantānampi² samuddo piṭṭhipāsāṇoyeva hoti. Te sussantā balavadukkhapīḷitā viravanti³. **Ḍaṃsādīhi ruppanam** ḍaṃsamakkhikādibahulesu padesesu pākaṭam. Taṃ pana “katamaṃ taṃ rūpaṃ? Sanidassanaṃ sappatighan”ti-ādinā nayena abhidhamme⁴ vitthāritameva.

Sappantīti **saddā**⁵, udāharīyantīti attho. Utucittavasena dvisamuṭṭhānikā saddā. Gandhayantīti **gandhā**, attano vatthūni sūcayantīti attho. Rasanti te sattāti **rasā**, assādentīti attho. Phusīyantīti

1. Sam 2. 71 piṭṭhe. 2. Pakkhandānampi (Ka)

4. Abhi 1. 171, 172 piṭṭhādīsū.

3. Vicaranti (Ka)

5. Saddīyantīti saddā (Sī, Syā)

တတ္ထ ကေနဋ္ဌေန ရူပန္တိ? ရူပနဋ္ဌေန။ ဂုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ—

“ကိဉ္စ ဘိက္ခဝေ ရူပံ ဝဒေထ? ရူပတိတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ တဿ ‘ရူပ’န္တိ ဂုတ္တံ။ ကေန ရူပတိ? သီတေနပိ ရူပတိ၊ ဥဏှေနပိ ရူပတိ၊ ဇိဗန္တာယပိ ရူပတိ၊ ပိပါသာယပိ ရူပတိ၊ ခံသမကသဝါတာတပ-သရီသပသမ္ပဿေနပိ ရူပတိ။ ရူပတိတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ တဿ ‘ရူပ’န္တိ ဂုတ္တံ”တိ။

တတ္ထ ရူပတိတိ ကုပ္ပတိ ခန္ဓိယတိ ဝိဇ္ဇိယတိ၊ ဘိဇ္ဇတိတိ အတ္ထော။ **သီတေန** တာဝ ရူပနံ လောကန္တရိကနိရယေ ပါကဋံ။ မဟိံသကရဋ္ဌာဒိသုပိ ဟိမ-ပါတသီတလေသု ပဒေသေသု ဧတံ ပါကဋမေဝ။ တတ္ထ ဟိ သတ္တာ သီတေန ဘိန္နသိန္နသရီရာ ဇီဝိတက္ခယမ္ပိ ပါပုဏန္တိ။

ဥဏှေန ရူပနံ အဝိစိမဘာနိရယေ ပါကဋံ။ တတ္ထ ဟိ တတ္တာယ လောဟ-ပထဝိယာ နိပဇ္ဇာပေတွာ ပဉ္စဝိဓဗန္ဓနာဒိကရဏကာလေ သတ္တာ မဟာဒုက္ခံ အနုဘဝန္တိ။

ဇိဗန္တာယ ရူပနံ ပေတ္တိဝိသယေ စေဝ ဒုတ္တိက္ခကာလေ စ ပါကဋံ။ ပေတ္တိ-ဝိသယသ္မိံ ဟိ သတ္တာ ဒွေ တိဏိ ဗုဒ္ဓန္တရာနိ ကိဉ္စိဒေဝံ အာမိသံ ဟတ္ထေန ဂဟေတွာ မုခေ ပက္ခိပန္တာ နာမ န ဟောန္တိ၊ အန္တောဥဒရံ အာဒိတ္တသုသိရ-ရုက္ခော ဝိယ ဟောတိ။ ဒုတ္တိက္ခေ ကဉ္စိကမတ္တမ္ပိ အလဘိတွာ မရဏသတ္တာနံ ပမာဏံ နတ္ထိ။

ပိပါသာယ ရူပနံ ကာလကဉ္စိကာဒိသု ပါကဋံ။ တတ္ထ ဟိ သတ္တာ ဒွေ တိဏိ ဗုဒ္ဓန္တရာနိ ဟဒယတေမနမတ္တံ ဝါ ဇိဝှိတေမနမတ္တံ ဝါ ဥဒကဗိန္နုမ္ပိ လဒ္ဓါ န သက္ကောန္တိ။ “ပါနိယံ ပိဝိဿာမာ”တိ နဒိ ဂတာနံ ဇလံ ဝါလုကာတလံ သမ္ပဇ္ဇတိ။ မဟာသမုဒ္ဒံ ပက္ခန္တာနမ္ပိ သမုဒ္ဒေါ ပိဋ္ဌိပါသာဏောယေဝ ဟောတိ။ တေ သုဿန္တာ ဗလဝဒုက္ခပိဋ္ဌိတာ ဝိရဝန္တိ။ **ခံသဒိတိ ရူပနံ** ခံသမက္ခိကာဒိ-ဗဟုလေသု ပဒေသေသု ပါကဋံ။ တံ ပန “ကတမံ တံ ရူပံ? သနိဒဿနံ သပ္ပုဋ္ဌဗ”န္တိ အာဒိနာ နယေန အဘိဓမ္မေ ဝိတ္တာရိတမေဝ။

သပ္ပုဋ္ဌိတိ **သဒ္ဓါ**၊ ဥဒါဟရိယန္တိတိ အတ္ထော။ ဥတုစိတ္တဝသေန ဒွိသမုဋ္ဌာ-နိကာ သဒ္ဓါ။ ဂန္ဓယန္တိတိ **ဂန္ဓာ**၊ အတ္တနော ဝတ္ထုနိ သူစယန္တိတိ အတ္ထော။ ရသန္တိ တေ သတ္တာတိ **ရသာ**၊ အဿာဒေန္တိတိ အတ္ထော။ ဖုသိယန္တိတိ

၁-သံ ၂-၇၁-ပိဋ္ဌေ။

၂-ပက္ခန္တာနမ္ပိ (က)

၃-ဝိစရန္တိ (က)

၄-အဘိ ၁-၁၇၁၊ ၁၇၂-ပိဋ္ဌာဒိသု။

၅-သဒ္ဓိယန္တိတိ သဒ္ဓါ (သိ၊ သျာ)

phoṭṭhabbā, etc gandhādayo catusamuṭṭhānikāva. Tesam vibhāgo abhidhamme¹ vitthāritoyeva.

Tamevatthaṃ vitthāravasena dassento “attharaṇā pāvuraṇā”ti-ādimāha. Tattha attharivā nipajjīyantīti attharaṇā. Sarīraṃ veṭhetvā pārupīyantīti pāvuraṇā. Antojātādayo cattāro dāsī ca dāso ca dāsīdāsā. Khettaṃ nāma yasmiṃ pubbaṇṇaṃ ruhati. Vatthu nāma yasmiṃ aparāṇṇaṃ ruhati. Yattha vā ubhayampi ruhati, taṃ khettaṃ. Tadattāya katabhūmibhāgo vatthu. Khettavatthasīsenā cettha vāpīṭaḷākādīnīpi saṅgahitāni. Hiraṇṇanti kahāpaṇo. Suvāṇṇanti jātarūpaṃ. Tesam gahaṇena lohamāsako jatumāsaḥko dārumāsakoti sabbepi saṅgahaṃ gacchanti. Gāmanigamarājadhāniyoti ekakuṭṭikādi gāmo. Āpaṇayutto nigamo. Ekassa rañño āpāpavattiṭṭhānaṃ rājadhānī. Raṭṭhanti janapadekadesaṃ. Janapadoti Kāsikosalādi janapado. Kosoti catubbidho koso hatthī asso ratho patti. Koṭṭhāgāranti tividhaṃ koṭṭhāgāraṃ dhanakoṭṭhāgāraṃ dhañṇakoṭṭhāgāraṃ vatthakoṭṭhāgāraṃ. Yaṃ kiñcīti anavasesapariyādānavacanāṃ. Rajanīyanti rañjetuṃ yuttaṭṭhena.

Ito paraṃ tikavasena dassetuṃ atītattika-ajjhāttattikahīnattika-okāsattikasamyogattika² kāmāvacarattikavasena chattike āha. Tattha atītattike tāva attano sabhāvaṃ uppādādikkhaṇaṃ vā patvā atikkantāti atītā. Tadubhayampi na āgatāti anāgatā. Taṃ taṃ kāraṇaṃ paṭicca uppannāti paccuppannā. Idam bhavena paricchannaṃ. Paṭisandhito hi paṭṭhāya atītābhavesu nibbattā anantarabhava vā nibbattā hontu kappakoṭṭisatasahassamatthake vā, sabbe atītāyeva nāma. Cutito paṭṭhāya anāgatabhavesu nibbattanakā kāmā anantarabhava vā nibbattantu kappakoṭṭisatasahassamatthake vā, sabbe anāgatāyeva nāma. Cutipaṭisandhi-antare pavattā kāmā paccuppannā nāma.

Ajjhāttattike “Evaṃ pavattamānā mayaṃ attāti gahaṇaṃ gamissāmā”ti iminā viya adhippāyena attānaṃ adhikāraṃ katvā pavattā attano

1. Abhi 1. 165 piṭṭhādīsu.

2. Payogattika (Sī, Syā)

ဖောဋ္ဌဗ္ဗာ၊ ဧတေ ဂန္ဓာဒယော စတုသမုဋ္ဌာနိကာဝ။ တေသံ ဝိဘာဝေါ အဘိဓမ္မေ^၁ ဝိတ္ထာရိတောယေဝ။

တမေဝတ္ထံ ဝိတ္ထာရဝသေန ဒဿေန္တော “အတ္ထရဏာ ပါရုရဏာ”တိ- အာဒိမာဟ။ တတ္ထ အတ္ထရိတွာ နိပဇ္ဇိယန္တိတိ အတ္ထရဏာ။ သရိရံ ဝေဋ္ဌေတွာ ပါရုရိယန္တိတိ ပါရုရဏာ။ အန္တောဇာတာဒယော စတ္တာရော ဒါသီ စ ဒါသော စ ဒါသီဒါသာ။ ခေတ္တံ နာမ ယသ္မိံ ပုဗ္ဗဏ္ဍံ ရူပတိ။ ဝတ္ထု နာမ ယသ္မိံ အပရဏ္ဍံ ရူပတိ။ ယတ္ထ ဝါ ဥဘယမ္ပိ ရူပတိ၊ တံ ခေတ္တံ။ တဒတ္ထာယ ကတဘူမိဘာဝေါ ဝတ္ထု။ ခေတ္တဝတ္ထုသီသေန စေတ္ထ ဝါပိတဋ္ဌာကာဒိနိပိ သင်္ဂဟိတာနိ။ ဟိရုညန္တိ ကဟာပဏော။ သုဝဏ္ဏန္တိ ဇာတရူပံ။ တေသံ ဂဟဏေန လောဟမာသကော ဇတုမာသကော ဒါရူမာသကောတိ သဗ္ဗေပိ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဂါမနိဂမရာဇာနိယောတိ ဧကကုဋ်ကာဒိ ဂါမော။ အာပဏယုတ္တော နိဂမော။ ဧကဿ ရညော အာဏာပဝတ္တိဋ္ဌာနံ ရာဇဇာနိ။ ရုဋ္ဌန္တိ ဇနပဒေကဒေသံ။ ဇနပဒေါတိ ကာသိကောသလံဒါဇနပဒေါ။ ကောသောတိ စတုဗ္ဗိဓော ကောသော ဟတ္ထိ အသော ရထော ပတ္တိ။ ကောဋ္ဌာဂါရန္တိ တိဝိဓံ ကောဋ္ဌာဂါရံ နေကောဋ္ဌာဂါရံ ဓညကောဋ္ဌာဂါရံ ဝတ္ထကောဋ္ဌာဂါရံ။ ယံ ကိဉ္စိတိ အနဝသေသပရိယာဒါနဝစနံ။ ရဇနိယန္တိ ရဇေတုံ ယုတ္တဋ္ဌေန။

ဣတော ပရံ တိကဝသေန ဒဿေတုံ အတိတတ္တိကအဇ္ဈတ္တတ္တိကဟိနတ္တိက- ဩကာသတ္တိကသံယောဂတ္တိက^၂ကာမာဝစရတ္တိကဝသေန ဆတ္တိကေ အာဟ။ တတ္ထ အတိတတ္တိကေ တာဝ အတ္တနော သဘာဝံ ဥပ္ပါဒါဒိက္ခဏံ ဝါ ပတွာ အတိတ္တန္တာတိ အတိတာ။ တဒုဘယမ္ပိ န အာဂတာတိ အနာဂတာ။ တံ တံ ကာရဏံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပန္နာတိ ပစ္စုပ္ပန္နာ။ ဣဒံ ဘဝေန ပရိစ္ဆန္တံ။ ပဋိသန္ဓိတော ဟိ ပဋ္ဌာယ အတိတဘဝေသု နိဗ္ဗတ္တာ အနန္တရဘဝေ ဝါ နိဗ္ဗတ္တာ ဟောန္တု ကပ္ပ- ကောဋ္ဌိသတသဟဿမတ္တကေ ဝါ၊ သဗ္ဗေ အတိတာယေဝ နာမ။ စုတိတော ပဋ္ဌာယ အနာဂတဘဝေသု နိဗ္ဗတ္တနကာ ကာမာ အနန္တရဘဝေ ဝါ နိဗ္ဗတ္တန္တု ကပ္ပကောဋ္ဌိသတသဟဿမတ္တကေ ဝါ၊ သဗ္ဗေ အနာဂတာယေဝ နာမ။ စုတိ- ပဋိသန္ဓိအန္တရေ ပဝတ္တာ ကာမာ ပစ္စုပ္ပန္နာ နာမ။

အဇ္ဈတ္တတ္တိကေ “ဧဝံ ပဝတ္တမာနာ မယံ အတ္တာတိ ဂဟဏံ ဂမိဿာမာ”တိ ဣမိနာ ဝိယ အဓိပ္ပါယေန အတ္တာနံ အဓိကာရံ ကတွာ ပဝတ္တာ အတ္တနော

santāne pavattā pāṭipuggalikā kāmā **ajjhata kāmā** nāma. Tato bahibhūtā pana indriyabaddhā vā anindriyabaddhā vā **bahiddhā** nāma. Tatiyapadaṃ tadubhayavasena vuttam.

Hīnattike **hīnā**ti lāmakā. **Majjhimā**ti hīnapañītānaṃ majjhe bhavāti majjhimā. Avasesā uttamaṭṭhena **pañītā**. Api ca upādāyupādāya hīnamajjhimapañītātā veditabbā. Nerayikānaṃ hi kāmā koṭippattā hīnā nāma. Te upādāya tiracchānesu nāgasupaṇṇānaṃ kāmā pañītā nāma. Sesatiracchānagatānaṃ kāmā majjhimā nāma. Tesampi kāmā hīnā. Te upādāya mahesakkhapetānaṃ kāmā pañītā nāma. Avasesānaṃ kāmā majjhimā nāma. Tesampi hīnā. Te upādāya jānapadānaṃ kāmā pañītā nāma. Paccantavāsīnaṃ kāmā majjhimā nāma. Tesampi hīnā. Te upādāya gāmabhojakānaṃ kāmā pañītā nāma. Tesam paricārikānaṃ kāmā majjhimā nāma. Tesampi hīnā. Te upādāya janapadasāmikānaṃ kāmā pañītā nāma. Tesam paricārikānaṃ kāmā majjhimā nāma. Tesampi hīnā. Te upādāya padesarājūnaṃ kāmā pañītā nāma. Tesam amaccānaṃ kāmā majjhimā nāma. Tesampi hīnā. Te upādāya cakkavattirañño kāmā pañītā nāma. Tassa amaccānaṃ kāmā majjhimā nāma. Tassapi hīnā. Te upādāya bhummadevānaṃ kāmā pañītā nāma. Tesam paricārikānaṃ devānaṃ kāmā majjhimā nāma. Tesampi hīnā. Te upādāya cātumahārājikānaṃ devānaṃ kāmā pañītāti-ādinā nayena yāva akaniṭṭhadevānaṃ kāmā matthakappattā pañītā nāma. Evaṃ upādāyupādāya hīnamajjhimapañītātā veditabbā.

Okāsattike **āpāyikā kāmā**ti avaḍḍhisāṅkhātesu apagata-ayesu catūsu apāyesu nibbattakāmā **āpāyikā**. Manussesu nibbattakāmā **mānusikā**. Devesu nibbattakāmā **dibbā**.

Saṃyogattike paccupaṭṭhitānaṃ kāmānaṃ paribhuñjanato ṭhapetvā nerayike sesa-apāyasattānaṃ manussānaṃ Cātumahārājike deve upādāya yāva Tusitakāyikānañca devānaṃ kāmā **paccupaṭṭhitā kāmā** nāma. Pakatipaṭiyattārammaṇato atirekena ramitukāmatākāle yathārucitaṃ ārammaṇaṃ nimminivā nimminivā ramantīti Nimmānaratīnaṃ devānaṃ kāmā **nimmitā kāmā** nāma. Attano ajjhāsayam ñatvā parehi nimmite

သန္တာနေ ပဝတ္တံ ပါဠိပုဂ္ဂလိကာ ကာမာ **အဇ္ဈတ္တာ ကာမာ** နာမ။ တတော ဗဟိဘူတာ ပန ဣန္ဒြိယဗဒ္ဓါ ဝါ အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓါ ဝါ **ဗဟိဒ္ဓါ** နာမ။ တတိယပဒံ တဒုဘယဝသေန ဝုတ္တံ။

ဟိနတ္ထိကေ **ဟိနာ**တိ လာမကာ။ **မဇ္ဈိမာ**တိ ဟိနပဏိတာနံ မဇ္ဈေ ဘဝါတိ မဇ္ဈိမာ။ အဝသေသာ ဥတ္တမဋ္ဌေန **ပဏိတာ**။ အပိ စ ဥပါဒါယုပါဒါယ ဟိနမဇ္ဈိမပဏိတတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ နေရယိကာနံ ဟိ ကာမာ ကောဠိပ္ပတ္တာ ဟိနာ နာမ။ တေ ဥပါဒါယ တိရစ္ဆာနေသု နာဂသုပဏ္ဏာနံ ကာမာ ပဏိတာ နာမ။ သေသတိရစ္ဆာနဂတာနံ ကာမာ မဇ္ဈိမာ နာမ။ တေသမ္ပိ ကာမာ ဟိနာ။ တေ ဥပါဒါယ မဟေသက္ခပေတာနံ ကာမာ ပဏိတာ နာမ။ အဝသေသာနံ ကာမာ မဇ္ဈိမာ နာမ။ တေသမ္ပိ ဟိနာ။ တေ ဥပါဒါယ ဇာနပဒါနံ ကာမာ ပဏိတာ နာမ။ ပစ္စန္ဒဝါသိနံ ကာမာ မဇ္ဈိမာ နာမ။ တေသမ္ပိ ဟိနာ။ တေ ဥပါဒါယ ဂါမဘောဇကောနံ ကာမာ ပဏိတာ နာမ။ တေသံ ပရိစာရိကာနံ ကာမာ မဇ္ဈိမာ နာမ။ တေသမ္ပိ ဟိနာ။ တေ ဥပါဒါယ ဇနပဒသာမိကာနံ ကာမာ ပဏိတာ နာမ။ တေသံ ပရိစာရိကာနံ ကာမာ မဇ္ဈိမာ နာမ။ တေသမ္ပိ ဟိနာ။ တေ ဥပါဒါယ ပဒေသရာဇူနံ ကာမာ ပဏိတာ နာမ။ တေသံ အမစ္စာနံ ကာမာ မဇ္ဈိမာ နာမ။ တေသမ္ပိ ဟိနာ။ တေ ဥပါဒါယ စက္ကဝတ္တိရဉ္ဇော ကာမာ ပဏိတာ နာမ။ တေသံ အမစ္စာနံ ကာမာ မဇ္ဈိမာ နာမ။ တေသမ္ပိ ဟိနာ။ တေ ဥပါဒါယ ဘုမ္မဒေဝါနံ ကာမာ ပဏိတာ နာမ။ တေသံ ပရိစာရိကာနံ ဒေဝါနံ ကာမာ မဇ္ဈိမာ နာမ။ တေသမ္ပိ ဟိနာ။ တေ ဥပါဒါယ စာတုမဟာရာဇိကာနံ ဒေဝါနံ ကာမာ ပဏိတာတိအာဒိနာ နယေန ယာဝ အကနိဋ္ဌဒေဝါနံ ကာမာ မတ္တကပ္ပတ္တာ ပဏိတာ နာမ။ ဧဝံ ဥပါဒါယုပါဒါယ ဟိနမဇ္ဈိမပဏိတတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဩကာသတ္ထိကေ **အာပါယိကာ ကာမာ**တိ အဝနိသင်္ခါတေသု အပဂတ-အယေသု စတုသု အပါယေသု နိဗ္ဗတ္တကာမာ **အာပါယိကာ**။ မနုဿေသု နိဗ္ဗတ္တကာမာ **မာနုသိကာ**။ ဒေဝေသု နိဗ္ဗတ္တကာမာ **ဒိဗ္ဗာ**။

သံယောဂတ္ထိကေ ပစ္စုပဋ္ဌိတာနံ ကာမာနံ ပရိဘုဉ္ဇနတော ဌပေတွာ နေရ-ယိကေ သေသအပါယသတ္တာနံ မနုဿာနံ စာတုမဟာရာဇိကေ ဒေဝေ ဥပါဒါယ ယာဝ တုသိတကာယိကာနဉ္စ ဒေဝါနံ ကာမာ **ပစ္စုပဋ္ဌိတာ ကာမာ** နာမ။ ပကတိပဋိယတ္တာရမ္မဏတော အတိရေကေန ရမိတုကာမတာကာလေ ယထာရုစိတံ အာရမ္မဏံ နိဗ္ဗိနိတွာ နိဗ္ဗိနိတွာ ရမန္တိတိ နိဗ္ဗာနရတိနံ ဒေဝါနံ ကာမာ **နိဗ္ဗိတာ ကာမာ** နာမ။ အတ္တနော အဇ္ဈာသယံ ဥတွာ ပရေဟိ နိဗ္ဗိတေ

ārammaṇe sevantīti Paranimmitavasavattīnaṃ kāmā **paranimmitā kāmā** nāma. **Pariggahitā**ti “mayhaṃ etan”ti gahitā kāmā. **Apariggahitā**ti tathā apariggahitā uttarakurukānaṃ kāmā. **Mamāyitā**ti taṇhāvasena “mama etan”ti gahitā. **Amamāyitā**ti vuttapaṭipakkhā.

Sabbepi kāmāvacarā dhammāti “heṭṭhato Avīcinirayaṃ pariyantaṃ karitvā”ti-ādinā¹ nayena vuttesu kāmāvacaradhammesu pariyāpannā. Tatrayaṃ vacanattho—uddānato dve kāmā vatthukāmo ca kilesakāmo cāti. Tattha kilesakāmo atthato chandarāgo. Vatthukāmo tebhūmakāṃ vaṭṭaṃ. Kilesakāmo cettha kāmētīti kāmō. Itaro kāmīyatīti. Yasmīṃ pana padese duvidhopeso kāmō pavattivasena avacarati, so catunnaṃ apāyānaṃ manussānaṃ channaṃca devalokānaṃ vasena ekādasavidho padeso kāmō ettha avacaratīti kāmāvacaro. Tattha pariyāpannadhamme sandhāya “sabbepi kāmāvacarā dhammā”ti vuttaṃ. Attano sabhāvaṃ dhārentīti dhammā. **Rūpāvacarā dhammā**ti “heṭṭhato brāhmalokaṃ pariyantaṃ karitvā uparito Akaniṭṭhe deve antokaritvā”ti-ādinā² nayena vuttānaṃ rūpāvacaradhammānaṃ vasena sabbepi dhammā rūpāvacarā. **Arūpāvacarā dhammā**ti “heṭṭhato Ākāśānañcāyatanupage deve pariyantaṃ karitvā uparito Nevasaññānāsaññāyatanupage deve antokaritvā”ti-ādinā³ nayena vuttā sabbepi arūpāvacarā dhammā. Tattha rūpe avacarantīti rūpāvacarā. Arūpe avacarantīti arūpāvacarā. **Taṇhāvatthukā**ti patiṭṭhaṭṭhena kāraṇaṭṭhena ca taṇhāya vatthubhūtā. **Taṇhārammaṇā**ti taṇhāpavattivasena taṇhāya ārammaṇabhūtā. **Kāmaṇīyaṭṭhena**ti paccāsīsitabbaṭṭhena. **Rajāṇīyaṭṭhena**ti rañjetuṃ yuttaṭṭhena. **Madanīyaṭṭhena**ti kulamadādimadaṃ uppādanīyaṭṭhena.

Tattha “katame vatthukāmā manāpikā rūpā”ti-ādiṃ katvā “yaṃ kiñci raajāṇīyaṃ vatthū”ti pariyosānaṃ saviññāṇaka-aviññāṇakavasena vuttaṃ. Avasesaṃ ekacatukkādikachattikanti veditabbaṃ.

Evam vatthukāmaṃ dassetvā kilesakāmaṃ dassetuṃ “**katame kilesakāmā**”ti-ādimāha. Tattha chandoti dubbalarāgo. **Rāgoti** tato

1. Abhi 1. 253 piṭṭhe.

2. Abhi 1. 253 piṭṭhe.

3. Abhi 1. 254 piṭṭhe.

အာရမ္မဏေ သေဝန္တိတိ ပရနိဗ္ဗိတဝသဝတ္တိနံ ကာမာ ပရနိဗ္ဗိတာ ကာမာ နာမ။ ပရိဂ္ဂဟိတာတိ “မယံ ဧတ”န္တိ ဂဟိတာ ကာမာ။ အပရိဂ္ဂဟိတာတိ တထာ အပရိဂ္ဂဟိတာ ဥတ္တရကုရုကာနံ ကာမာ။ မမာယိတာတိ တဏှာဝသေန “မမ ဧတ”န္တိ ဂဟိတာ။ အမမာယိတာတိ ဝုတ္တပဋိပက္ခာ။

သဗ္ဗေပိ ကာမာဝစရာ ဓမ္မာတိ “ဟေဋ္ဌတော အဝီစိနိရယံ ပရိယန္တိ ကရိတွာ”တိအာဒိနာ^၁ နယေန ဝုတ္တေသု ကာမာဝစရဓမ္မေသု ပရိယာပန္နာ။ တတြာယံ ဝစနတ္ထော—ဥဒ္ဓါနတော ဒွေ ကာမာ ဝတ္ထုကာမော စ ကိလေသ-ကာမော စာတိ။ တတ္ထ ကိလေသကာမော အတ္တတော ဆန္ဒရာဂေါ။ ဝတ္ထု-ကာမော တေဘူမကံ ဝဋ်။ ကိလေသကာမော စေတ္ထ ကာမေတိတိ ကာမော။ ဣတရော ကာမီယတိတိ။ ယသ္မိ^၂ ပန ပဒေသေ ဒုဝိဇောပေသော ကာမော ပဝတ္တိဝသေန အဝစရတိ။ သော စတုန္တံ အပါယာနံ မနုဿာနံ ဆန္ဒဉ္စ ဒေဝ-လောကာနံ ဝသေန ဧကာဒသဝိဇော ပဒေသော ကာမော ဧတ္ထ အဝစရတိတိ ကာမာဝစရော။ တတ္ထ ပရိယာပန္နဓမ္မေ သန္တာယ “သဗ္ဗေပိ ကာမာဝစရာ ဓမ္မာ”တိ ဝုတ္တံ။ အတ္တနော သဘာဝံ ဓာရေန္တိတိ ဓမ္မာ။ ရူပါဝစရာ ဓမ္မာတိ “ဟေဋ္ဌတော မြဟ္မလောကံ ပရိယန္တိ ကရိတွာ ဥပရိတော အကနိဋ္ဌေ ဒေဝေ အန္တော-ကရိတွာ”တိအာဒိနာ^၂ နယေန ဝုတ္တာနံ ရူပါဝစရဓမ္မာနံ ဝသေန သဗ္ဗေပိ ဓမ္မာ ရူပါဝစရာ။ အရူပါဝစရာ ဓမ္မာတိ “ဟေဋ္ဌတော အာကာသာနဉ္စာယတ-နုပဂေ ဒေဝေ ပရိယန္တိ ကရိတွာ ဥပရိတော နေဝသညာနာသညာယတနုပဂေ ဒေဝေ အန္တောကရိတွာ”တိအာဒိနာ^၃ နယေန ဝုတ္တာ သဗ္ဗေပိ အရူပါဝစရာ ဓမ္မာ။ တတ္ထ ရူပေ အဝစရန္တိတိ ရူပါဝစရာ။ အရူပေ အဝစရန္တိတိ အရူပါဝစရာ။ တဏှာဝတ္ထုကာတိ ပတိဋ္ဌဋ္ဌေန ကာရဏဋ္ဌေန စ တဏှာယ ဝတ္ထုဘူတာ။ တဏှာရမ္မဏာတိ တဏှာပဝတ္တိဝသေန တဏှာယ အာရမ္မဏဘူတာ။ ကာမ-နိယဋ္ဌေနာတိ ပစ္စာသီသိတဗ္ဗဋ္ဌေန။ ရဇနိယဋ္ဌေနာတိ ရဇေတုံ ယုတ္တဋ္ဌေန။ မဒနိယဋ္ဌေနာတိ ကုလမဒါဒိမဒံ ဥပ္ပါဒနိယဋ္ဌေန။

တတ္ထ “ကတမေ ဝတ္ထုကာမာ မနာပိကာ ရူပါ”တိအာဒိ^၁ ကတွာ “ယံ ကိဉ္စိ ရဇနိယံ ဝတ္ထု”တိ ပရိယောသာနံ သဝိညာဏကအဝိညာဏကဝသေန ဝုတ္တံ။ အဝသေသံ ဧကစတုက္ကာဒိကဆတ္တိကန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဧဝံ ဝတ္ထုကာမံ ဒသေတွာ ကိလေသကာမံ ဒသေတုံ “ကတမေ ကိလေသ-ကာမာ”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ဆန္ဒောတိ ဒုဗ္ဗလရာဂေါ။ ရာဂေါတိ တတော

balavataro. Upari tayopi rāgā imehi balavatarā. **Kāmesūti** pañcasu kāmaguṇesu. **Kāmacchandoti** kāmasaṅkhāto chando, na kattukamyatāchando, na dhammacchando. Kāmanavasena rajjanavasena ca kāmoyeva rāgo **kāmarāgo**. Kāmanavasena nandanavasena ca kāmoyeva nandī **kāmanandī**. Evaṃ sabbattha kāmattarāṃ viditvā taṇhāyanatṭhena **kāmatanḥā**. Sinehanatṭhena **kāmasneho**. Paridayhanatṭhena **kāmaparilāho**. Mucchanatṭhena **kāmamucchā**. Gilitvā pariniṭṭhāpanatṭhena **kāmajjhosaṇam**. Vaṭṭasmiṃ oghehi¹ osīdāpetīti **kāmogho**. Vaṭṭasmiṃ yojetīti **kāmayogo**. Daḥavasena taṇhādīṭṭhiggahaṇam **upādānam**. Cittam nīvarati pariyonandhatīti **nīvaranam**.

Addasanti addakkhiṃ. **Kāmāti** ālapanam. Teti tava. **Mūlanti** patitṭham. **Saṅkappāti** parikappena. Na taṃ saṅkappayissāmīti taṃ parikappanam na karissāmi. Na hohisīti na bhavissasi.

Ichhamānassāti paccāsīnantassa. **Sādiyamānassāti** assādiyamānassa. Patthayamānassāti patthanam uppādentassa. **Pihayamānassāti** pāpuṇitum iccham uppādentassa. **Abhijappamānassāti** taṇhāvasena tittim uppādentassa². Atha vā abhivadantassa.

Khattiyassa vāti-ādi catujjātivāsena vuttam. **Gahaṭṭhassa vā pabbajitassa vāti** liṅgavasena vuttam. **Devassa vā manussassa vāti** upapattivasena vuttam. **Ijjhatīti** nipphajjati. **Samijjhatīti** sammā nipphajjati, **ijjhati** visesarūpapaṭilābhavasena. **Labhati** dassanīyarūpapaṭilābhavasena. **Paṭilabhati** pasādanīyarūpapaṭilābhavasena. **Adhigacchati** saṇṭhānarūpapaṭilābhavasena. **Vindati** chavippasādarūpapaṭilābhavasena. Atha vā puññamahattena **ijjhati**. Jātimahattena **labhati**. Issariyamahattena **paṭilabhati**. Sukhamahattena **adhigacchati**. Sampattimahattena **vindatīti**.

Ekamsavacananti ekakoṭṭhāsavacanam. “Ekamsam cīvaram katvā³, ekamsabyākaraṇīyo pañho”ti-ādīsu⁴ viya anekamsagahaṇapaṭikkhepo. **Nissamsayavacananti** samsayavirahitavacanam, sandehapaṭikkhepavacananti attho. **Nikkāṅkhāvacananti** “kathamidaṃ kathamidaṃ”ti kāṅkhāpaṭikkhepavacanam. **Advejjhavacananti** dvidhā-

1. Oghehi (Sī)

3. Vi 1. 224, 238, 295 piṭṭhādīsu.

2. Na uppādentassa (Ka)

4. Dī 3. 192; Am 1. 355 piṭṭhesu.

ဗလဝတရော။ ဥပရိ တယောဝိ ရာဂါ ဣမေဟိ ဗလဝတရော။ ကာမေသုတိ ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသု။ ကာမစ္ဆန္ဒောတိ ကာမသင်္ခါတော ဆန္ဒော၊ န ကတ္တုကမ္မတော- ဆန္ဒော၊ န ဓမ္မစ္ဆန္ဒော။ ကာမနဝသေန ရဇနဝသေန စ ကာမောယေဝ ရှေ့ဂေါ ကာမရာဂေါ။ ကာမနဝသေန နန္ဒနဝသေန စ ကာမောယေဝ နန္ဒိ ကာမနန္ဒိ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ ကာမတ္ထံ ဝိဒိတွာ တဏှာယနဋ္ဌေန ကာမတဏှာ။ သိနေဟနဋ္ဌေန ကာမသေဝော။ ပရိသုယနဋ္ဌေန ကာမပရိသုယော။ မုစ္ဆနဋ္ဌေန ကာမမုစ္ဆိ။ ဝိလိတွာ ပရိနိဋ္ဌာပနဋ္ဌေန ကာမဇ္ဈောသနံ။ ဝဋ္ဋသ္မိံ ဩသေဟိံ ဩသိဒါ- ပေတိတိ ကာမောသော။ ဝဋ္ဋသ္မိံ ယောဇေတိတိ ကာမယောဂေါ။ ဒဠဝသေန တဏှာဒိဋ္ဌိဂဟဏံ ဥပါဒါနံ။ စိတ္တံ နိဝရတိ ပရိယောနန္ဒတိတိ နိဝရဏံ။

အဒ္ဓသန္တိ အဒ္ဓက္ခိ။ ကာမာတိ အာလပနံ။ တေတိ တဝ။ မူလန္တိ ပတိဋ္ဌိ။ သင်္ကပ္ပတိ ပရိကပ္ပေန။ န တံ သင်္ကပ္ပယိဿာမိတိ တံ ပရိကပ္ပနံ န ကရိ- သာမိ။ န ဟောဟိသိတိ န ဘဝိဿသိ။

ဣစ္ဆမာနဿာတိ ပစ္စာသိသန္တဿ။ သာဒိယမာနဿာတိ အဿာဒိယ- မာနဿ။ ပတ္တယမာနဿာတိ ပတ္တနံ ဥပ္ပါဒေန္တဿ။ ဝိဟယမာနဿာတိ ပါပုဏိတုံ ဣစ္ဆံ ဥပ္ပါဒေန္တဿ။ အဘိဇ္ဇမာနဿာတိ တဏှာဝသေန တိတ္ထိံ ဥပ္ပါဒေန္တဿ။ အထ ဝါ အဘိဝေန္တဿ။

ခတ္တိယဿ ဝါတိအာဒိ စတုဇ္ဇာတိဝသေန ဝတ္တံ။ ဂဟဋ္ဌဿ ဝါ ပဗ္ဗဇိ- တဿ ဝါတိ လိင်္ဂဝသေန ဝတ္တံ။ ဒေဝဿ ဝါ မနုဿဿ ဝါတိ ဥပပတ္တိ- ဝသေန ဝတ္တံ။ ဣဇ္ဈတိတိ နိပ္ပဇ္ဇတိ။ သမိဇ္ဈတိတိ သမ္မာ နိပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣဇ္ဈတိ ဝိသေသရူပပဋိလာဘဝသေန။ လဘတိ ဒဿနီယရူပပဋိလာဘဝသေန။ ပဋိ- လဘတိ ပသာဒနီယရူပပဋိလာဘဝသေန။ အဓိဂစ္ဆတိ သဏ္ဌာနရူပပဋိလာဘ- ဝသေန။ ဝိန္ဒတိ အဝိပ္ပသာဒရူပပဋိလာဘဝသေန။ အထ ဝါ ပုည- မဟတ္တေန ဣဇ္ဈတိ။ ဇာတိမဟတ္တေန လဘတိ။ ဣဿရိယမဟတ္တေန ပဋိ- လဘတိ။ သုခမဟတ္တေန အဓိဂစ္ဆတိ။ သမ္ပတ္တိမဟတ္တေန ဝိန္ဒတိတိ။

ဧကံသဝေနန္တိ ဧကကောဋ္ဌာသဝေနံ။ “ဧကံသံစိဝရံ ကတွာ၊ ဧကံသဗျာက- ရဏီယော ပဉ္စော”တိအာဒိသု၊ ဝိယအနေကံသဂဟဏပဋိက္ခေပေါ။ နိဿံသယ- ဝေနန္တိ သံသယဝိရဟိတဝေနံ၊ သန္တေဟပဋိက္ခေပဝေနန္တိ အတ္ထော။ နိက္ကံခါ- ဝေနန္တိ “ကထမိဒံ ကထမိဒံ”န္တိ ကင်္ခါပဋိက္ခေပဝေနံ။ အဗ္ဗေဇ္ဈဝေနန္တိ ဋ္ဌိဓာ-

၁-ဩသေဟိ (သိ)

၃-ဝိ ၁-၂၂၄၊ ၂၃၀၊ ၂၉၅-ပိဋ္ဌာဒိသု။

၂-န ဥပ္ပါဒေန္တဿ (က)

၄-ဒိ ၃-၁၉၂၊ အံ-၃၅၅-ပိဋ္ဌေသု။

bhāvaṃ dvejjhaṃ, tamabhāvena advejjhavacanaṃ. Dvidhābhāvavirahitaṃ “advejjhavacanā Buddhā”ti-ādīsu¹ viya vimatipaṭikkhepo.

Adveḷhakavacananti dvihadayaābhāvena adveḷhakaṃ. “Itihāsa, itihāsa”ti dveḷhakapaṭikkhepavacanaṃ. **Nirogavacananti** ekasmim atthe dve na yujjantīti niyogavacanaṃ dvidhāpathapaṭikkhepo. Aññattha pana “niyogā anāgatārammaṇā natthi”ti āgataṃ. **Appaṇṇakavacananti** palāsarahitaṃ sāravacanaṃ aviraddhakāraṇaṃ “apaṇṇakaṃ ṭhānameke”ti-ādīsu viya², apaṇṇakamaṇi viya sappatitṭhavacanaṃ. **Avatthāpanavacanametanti** etaṃ vacanaṃ otaritvā patitṭhitaṃ santiṭṭhāpanaṃ ṭhapanam.

Yāni imasmim Mahāniddese vibhattim āropitāni padāni, tāni vibhattim gacchantāni tīhi kāraṇehi vibhattim gacchanti, nānā hontāni catūhi kāraṇehi nānā bhavanti. Aparadīpanā panettha dve ṭhānāni gacchanti. Kathaṃ? Tāni hi byañjanavasena upasaggavasena atthavasena vāti imehi tīhi kāraṇehi vibhattim gacchanti. Tattha “kodho kujjhanā kujjhitattaṃ, doso dussanā dussitattaṃ”ti³ evaṃ byañjanavasena vibhattigamaṇaṃ veditabbaṃ. Tattha hi ekova kodho byañjanavasena evaṃ vibhattim labhati. “ijjhati samijjhati labhati paṭilabhati gacchati adhigacchati”ti evaṃ pana upasaggavasena vibhattigamaṇaṃ veditabbaṃ. “Paṇḍiccaṃ kosallaṃ nepuññaṃ vebhabyā cintā upaparikkhā”ti⁴ evaṃ atthavasena vibhattigamaṇaṃ veditabbaṃ.

Tesu pītipadaniddese tāva imā tisso vibhattiyo labbhanti. **Pīti pāmojjanti** hi byañjanavasena vibhattigamaṇaṃ hoti. **Āmodanā pamodanā pahāsoti** upasaggavasena. **Vitti tutṭhi odagyaṃ attamanatāti** atthavasena. Iminā nayena sabbapadaniddesesu vibhattigamaṇaṃ veditabbaṃ.

Nānā hontāni nāmanānattena lakkhaṇānānattena kiccanānattena paṭikkhepanānattenāti imehi catūhi kāraṇehi nānā honti. Tattha “katamo tasmim samaye byāpādo hoti? Yo tasmim samaye doso dussanā”ti⁵ ettha byāpādoti vā dosoti vā dvepi ete kodho eva, nāmena pana nānattaṃ gatāti evaṃ nāmanānattena nānattaṃ veditabbaṃ.

1. Khu 5. 315 piṭṭhe.

2. Khu 5. 1 piṭṭhe.

3. Abhi 1. 216 piṭṭhe.

4. Abhi 1. 19 piṭṭhādīsu.

5. Abhi 1. 216 piṭṭhe.

ဘာဝံ ဒွေဇ္ဈံ၊ တံအဘာဝေန အဒွေဇ္ဈဝစနံ။ ဒွိဓာဘာဝဝိရဟိတံ “အဒွေဇ္ဈ-ဝစနာ ဗုဒ္ဓါ”တိအာဒိသု ဝိယဝိမတိပဋိက္ခေပေါ။ **အဒွေဋ္ဌကဝစနန္တိ** ဒွိဟဒယာ-ဘာဝေန အဒွေဋ္ဌကံ။ “ဣတိဟာသ၊ဣတိဟာသာ”တိ ဒွေဋ္ဌကပဋိက္ခေပဝစနံ။ **နိယောဂဝစနန္တိ** ကေသ္မိံ အတ္ထေ ဒွေ န ယုဇ္ဇန္တိတိ နိယောဂဝစနံ ဒွိဓာပထ-ပဋိက္ခေပေါ။ အညတ္ထ ပန “နိယောဂါ အနာဂတာရမ္ဗဏာ နတ္ထိ”တိ အာဂတံ။ **အပဏ္ဏကဝစနန္တိ** ပလာသရဟိတံ သာရဝစနံ အဝိရဒ္ဓကာရဏံ “အပဏ္ဏကံ ဌာနမေကေ”တိအာဒိသု ဝိယ^၁၊ အပဏ္ဏကမဏိ ဝိယ သပ္ပတိဋ္ဌဝစနံ။ **အဝတ္ထာ-ပနဝစနမေတန္တိ** ဧတံ ဝစနံ ဩတရိတွာ ပတိဋ္ဌိတံ သန္တိဋ္ဌာပနံ ဌပနံ။

ယာနိ ဣမသ္မိံ မဟာနိဒ္ဒေသေ ဝိဘတ္တိံ အာရောပိတာနိ ပဒါနိ၊ တာနိ ဝိဘတ္တိံ ဂစ္ဆန္တာနိ တိဟိ ကာရဏေဟိ ဝိဘတ္တိံ ဂစ္ဆန္တိ၊ နာနာ ဟောန္တာနိ စတူဟိ ကာရဏေဟိ နာနာ ဘဝန္တိ။ အပရဒီပနာ ပနေတ္ထ ဒွေ ဌာနာနိ ဂစ္ဆန္တိ။ ကထံ? တာနိ ဟိ ဗျဉ္ဇနဝသေန ဥပသဂ္ဂဝသေန အတ္ထဝသေန ဝါတိ ဣမေဟိ တိဟိ ကာရဏေဟိ ဝိဘတ္တိံ ဂစ္ဆန္တိ။ တတ္ထ “ကောဓော ကုဇ္ဈနာ ကုဇ္ဈိတတ္ထံ၊ ဒေါသော ဒုဿနာ ဒုဿိတတ္ထံ”န္တိ^၁ ဧဝံ ဗျဉ္ဇနဝသေန ဝိဘတ္တိဂမနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ ဟိ ဧကောဝ ကောဓော ဗျဉ္ဇနဝသေန ဧဝံ ဝိဘတ္တိံ လဘတိ။ “ဣဇ္ဈတိ သမိဇ္ဈတိ လဘတိ ပဋိလဘတိ ဂစ္ဆတိ အဓိဂစ္ဆတိ”တိ ဧဝံ ပန ဥပသဂ္ဂဝသေန ဝိဘတ္တိဂမနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ “ပဏ္ဍိစ္စံ ကောသလ္လံ နေပုညံ ဝေဘဗျာ စိန္တာ ဥပပရိက္ခာ”တိ^၂ ဧဝံ အတ္ထဝသေန ဝိဘတ္တိဂမနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တေသု ဝီတိပဒနိဒ္ဒေသေ တာဝ ဣမာ တိဿော ဝိဘတ္တိယော လဗ္ဘန္တိ။ **ဝီတိ ပါမောဇ္ဇန္တိ** ဟိ ဗျဉ္ဇနဝသေန ဝိဘတ္တိဂမနံ ဟောတိ။ **အာမောဒနာ ပမောဒနာ ပဟာသောတိ** ဥပသဂ္ဂဝသေန။ **ဝိတ္တိ တုဋ္ဌိ ဩဒရုံ အတ္တမနတာတိ** အတ္ထဝသေန။ ဣဓိနာ နယေန သဗ္ဗပဒနိဒ္ဒေသေသု ဝိဘတ္တိဂမနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

နာနာ ဟောန္တာနိဝိ နာမနာနတ္ထေန လက္ခဏနာနတ္ထေန ကိစ္စနာနတ္ထေန ပဋိက္ခေပနာနတ္ထေနာတိ ဣမေဟိ စတူဟိ ကာရဏေဟိ နာနာ ဟောန္တိ။ တတ္ထ “ကတမော တသ္မိံ သမယေ ဗျာပါဒေါ ဟောတိ? ယော တသ္မိံ သမယေ ဒေါသော ဒုဿနာ”တိ^၁ ဧတ္ထ ဗျာပါဒေါတိ ဝါ ဒေါသောတိ ဝါ ဒွေဝိ ဧတေ ကောဓော ဧဝ၊ နာမေန ပန နာနတ္ထံ ဂတာတိ ဧဝံ နာမနာနတ္ထေန နာနတ္ထံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-ခု ၅-၃၁၅-ဝိဋ္ဌေ။

၂-ခု ၅-၁-ဝိဋ္ဌေ။

၃-အဘိ ၁-၂၁၆-ဝိဋ္ဌေ။

၄-အဘိ ၁-၁၉-ဝိဋ္ဌာဒိသု။

၅-အဘိ ၁-၂၁၆-ဝိဋ္ဌေ။

Rāsaṭṭhena ca pañcahi khandhā ekova khandho hoti. Ettha pana rūpaṃ ruppanalakkhaṇaṃ, vedanā vedayitalakkhaṇā, saññā sañjānanalakkhaṇā, cetanā cetayitalakkhaṇā, viññāṇaṃ vijānanalakkhaṇanti iminā lakkhaṇānānattena pañcakkhandhā honti. Evaṃ lakkhaṇānānattena nānattaṃ veditabbaṃ.

“Cattāro sammappadhānā—idha bhikkhu anuppannānaṃ pāpakānaṃ akusalānaṃ dhammānaṃ anuppādāya -pa- cittaṃ paggaṇhāti padahatī”ti¹ ekameva vīriyaṃ kiccanānattena catūsu ṭhānesu āgataṃ. Evaṃ kiccanānattena nānattaṃ veditabbaṃ.

“Cattāro asaddhammā kodhagarutā, na saddhammagarutā, makkhagarutā, na saddhammagarutā, lābhagarutā, na saddhammagarutā, sakkāragarutā, na saddhammagarutā”ti evamādīsu² pana paṭikkhepanānattena nānattaṃ veditabbaṃ.

Imāni pana cattāri nānattāni na pītiyāyeva labbhanti, sabbesupi yathālābhavasena labbhanti. Pītiyā hi pītīti nāmaṃ, cittassa cittanti nāmaṃ. Pīti ca pharaṇalakkhaṇā, vedanā vedayitalakkhaṇā, saññā sañjānanalakkhaṇā, cetanā cetayitalakkhaṇā, viññāṇaṃ vijānanalakkhaṇaṃ.

Tathā pīti pharaṇakiccā, vedanā anubhavanakiccā, saññā sañjānanakiccā, cetanā cetayitakiccā, viññāṇaṃ vijānanakiccanti evaṃ kiccanānattena nānattaṃ veditabbaṃ. Paṭikkhepanānattaṃ pītipade natthi.

Alobhādiniddese pana “alobho alubbhanā alubbhitattaṃ”ti-ādinā³ nayena labbhatīti evaṃ paṭikkhepanānattena nānattaṃ veditabbaṃ. Evaṃ sabbapadaniddesesu labbhamānavasena catubbidhampi nānattaṃ veditabbaṃ.

Aparadīpanā pana padatthuti vā hoti dalhikammaṃ vāti evaṃ dve ṭhānāni gacchati. Yaṭṭhikoṭiyā uppīlentena viya hi sakimeva “pīti”ti vutte etaṃ padaṃ phullitamaṇḍitavibhūsitāṃ nāma na hoti, punappunaṃ byañjanavasena, upasaggavasena, atthavasena “pīti pāmojjaṃ āmodanā pamodanā hāso pahāso vitti”ti⁴ vutte phullitamaṇḍitavibhūsitāṃ nāma hoti. Yathā hi daharakumāraṃ nahāpetvā manoramaṃ vatthaṃ paridahāpetvā pupphāni piḷandhāpetvā akkhini añjetvā athassa nalāṭe

1. Abhi 2. 216; Dī 2. 250 piṭṭhādīsu.

3. Abhi 1. 23 piṭṭhe.

2. Am 1. 356 piṭṭhe.

4. Abhi 1. 18 piṭṭhe.

ရာသဋ္ဌေန စ ပဉ္စပိ ခန္ဓာ ကောဝ ခန္ဓော ဟောတိ။ ဧတ္ထ ပန ရူပံ ရူပန-လက္ခဏံ၊ ဝေဒနာ ဝေဒယိတလက္ခဏာ၊ သညာ သဉ္ဇာနနလက္ခဏာ၊ စေတနာ စေတယိတလက္ခဏာ၊ ဝိညာဏံ ဝိဇာနနလက္ခဏန္တိ ဣမိနာ လက္ခဏနာနတ္ထေန ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဟောန္တိ။ ဧဝံ လက္ခဏနာနတ္ထေန နာနတ္ထံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

“စတ္တာရော သဗ္ဗပ္ပဓာနာ—ဣဓ ဘိက္ခု အနုပ္ပန္နာနံ ပါပကာနံ အကု-သလာနံ ဓမ္မာနံ အနုပ္ပါဒါယ။ပ။ စိတ္တံ ပဂ္ဂဏှာတိ ပဒဟတိ”တိ^၁ ကေမေဝ ဝိရိယံ ကိစ္စနာနတ္ထေန စတုသု ဌာနေသု အာဂတံ။ ဧဝံ ကိစ္စနာနတ္ထေန နာနတ္ထံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

“စတ္တာရော အသဒ္ဓမ္မာ ကောဝေရရတာ၊ န သဒ္ဓမ္မဂရတာ၊ မက္ခဂရတာ၊ န သဒ္ဓမ္မဂရတာ၊ လာဘဂရတာ၊ န သဒ္ဓမ္မဂရတာ၊ သက္ကာရဂရတာ၊ န သဒ္ဓမ္မ-ဂရတာ”တိ ဝေမာဒီသု^၂ ပန ပဋိက္ခေပနာနတ္ထေန နာနတ္ထံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣမာနိ ပန စတ္တာရိ နာနတ္ထာနိ န ဝီတိယာယေဝ လဗ္ဘန္တိ၊ သဗ္ဗေသုပိ ယထာလာဘဝသေန လဗ္ဘန္တိ။ ဝီတိယာ ဟိ ဝီတိတိ နာမံ၊ စိတ္တဿ စိတ္တန္တိ နာမံ။ ဝီတိ စ ဖရဏလက္ခဏာ၊ ဝေဒနာ ဝေဒယိတလက္ခဏာ၊ သညာ သဉ္ဇာနနလက္ခဏာ၊ စေတနာ စေတယိတလက္ခဏာ၊ ဝိညာဏံ ဝိဇာနနလက္ခဏံ။

တထာ ဝီတိ ဖရဏကိစ္စာ၊ ဝေဒနာ အနုဘဝနကိစ္စာ၊ သညာ သဉ္ဇာနန-ကိစ္စာ၊ စေတနာ စေတယိတကိစ္စာ၊ ဝိညာဏံ ဝိဇာနနကိစ္စန္တိ ဧဝံ ကိစ္စနာ-နတ္ထေန နာနတ္ထံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပဋိက္ခေပနာနတ္ထံ ဝီတိပဒေ နတ္ထိ။

အလောဘာဒိနိဒ္ဒေသေ ပန “အလောဘော အလုပ္ပနာ အလုပ္ပိတတ္ထ”န္တိ-အာဒိနာ^၃ နယေန လဗ္ဘတိတိ ဧဝံ ပဋိက္ခေပနာနတ္ထေန နာနတ္ထံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧဝံ သဗ္ဗပဒနိဒ္ဒေသေသု လဗ္ဘမာနဝသေန စတုဗ္ဗိဓမ္မိ နာနတ္ထံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အပရဒီပနာ ပန ပဒတ္တုတိ ဝါ ဟောတိ ဒဠိကမ္ပံ ဝါတိ ဧဝံ ဒွေ ဌာနာနိ ဂစ္ဆတိ။ ယဋ္ဌိကောဋိယာ ဥပ္ပိဋ္ဌေန္တေန ဝိယ ဟိ သကိမေဝ “ဝီတိ”တိ ဝုတ္တေ ဧတံ ပဒံ ဖုလ္လိတမဏ္ဍိတဝိဘူသိတံ နာမ န ဟောတိ၊ ပုနပ္ပုနံ ဗျဉ္ဇနဝသေန၊ ဥပသဂ္ဂဝသေန၊ အတ္ထဝသေန “ဝီတိ ပါမောဇ္ဇံ အာမောဒနာ ပမောဒနာ ဟာသော ပဟာသော ဝိတ္တိ”တိ^၄ ဝုတ္တေ ဖုလ္လိတမဏ္ဍိတဝိဘူသိတံ နာမ ဟောတိ။ ယထာ ဟိ ဒဟရကုမာရံ နဟာပေတွာ မနောရမံ ဝတ္ထံ ပရိဒဟာပေတွာ ပုပ္ဖါနိ ပိဋ္ဌန္တာပေတွာ အက္ခိနိ အဇ္ဈေတွာ အထဿ နလာဠေ

၁-အဘိ ၂-၂၁၆၊ ဒိ ၂-၂၅၀-မိဋ္ဌာဒီသု။

၃-အဘိ ၁-၂၃-မိဋ္ဌေ။

မဟာနိဒ္ဒေသ-ဌ ၂

၂-အံ ၁-၁၅၆-မိဋ္ဌေ။

၄-အဘိ ၁-၁၀-မိဋ္ဌေ။

ekameva manosilābindum kareyya, na tassa ettāvatā cittatilako nāma hoti, nānāvaṇṇehi pana parivāretvā bindūsu katesu cittatilako nāma hoti. Evaṃ sampadamidaṃ veditabbaṃ. Ayaṃ padatthuti nāma.

Byañjanavasena pana upasaggavasena atthavasena ca punappunam bhaṇanameva daḥhikammaṃ nāma. Yathā hi “āvuso”ti vā “bhante”ti vā “yakkho”ti vā “sappo”ti vā vutte daḥhikammaṃ nāma na hoti, “āvuso āvuso, bhante bhante, yakkho yakkho, sappo sappo”ti vutte pana daḥhikammaṃ nāma hoti, evameva sakimdeva yaṭṭhikoṭiyā uppilēntena viya “pīti”ti vuttamatte daḥhikammaṃ nāma na hoti, punappunam byañjanavasena upasaggavasena atthavasena “pīti pāmojjaṃ āmodanā pamodanā hāso pahāso vitti”ti vutteyeva daḥhikammaṃ nāma hotīti evaṃ aparadīpanā dve ṭhānāni gacchati. Etissāpi vasena labbhamānakapadaniddesesu sabbattha attho veditabbo.

Tattha pīnatīti **pīti**. Sā sampiyāyanalakkhaṇā, kāyacittapīṇanarasā, pharaṇarasā vā, odagyapaccupaṭṭhānā. **Yā pañcakāmaguṇapaṭisaññuttāti** yā rūpādipañcakāmakotṭhāsapaṭisaññyuttā pīti, sā pīnatīti **pīti**, idaṃ sabhāvapadaṃ. Pamuditassa bhāvo **pāmojjaṃ**. Āmodanākāro **āmodanā**. Pamodanākāro **pamodanā**. Yathā vā bhesajjānaṃ vā telānaṃ vā uṇhodakasītodakānaṃ vā ekato karaṇaṃ “modanā”ti vuccati, evamayampi pītīdhammānaṃ ekato karaṇena modanā. Upasaggavasena pana maṇḍetvā “āmodanā pamodanā”ti vuttā.

Hāsetīti **hāso**. Pahāsetīti **pahāso**, haṭṭhapahaṭṭhākārānametaṃ adhivacanaṃ. **Vittīti** vittaṃ, dhanassettaṃ nāmaṃ. Ayaṃ pana somanassapaccayattā vittisarikkhatāya vitti. Yathā hi dhanino dhanam paṭicca somanassaṃ uppajjati, evaṃ pītimatopi pītim paṭicca somanassaṃ uppajjati. Tasmā “vitti”ti vuttā. **Tuṭṭhīti** sabhāvasaṇṭhitāya pītiyā etaṃ nāma. Pītimā pana puggalo kāyacittānaṃ uggatattā abbhuggatattā “udaggo”ti vuccati, udaggassa bhāvo **odagyaṃ**.

Attano manatā **attamanatā**. Anabhiraddhassa hi mano dukkhapadaṭṭhānattā na attano mano nāma hoti, abhiraddhassa sukhapadaṭṭhānattā

ကေမေဝ မနောသိလာဗိန္ဒု ကရေယျ၊ န တဿ ဧတ္တဝတာ စိတ္တတိလကော နာမ ဟောတိ၊ နာနာဝဏ္ဏေဟိ ပန ပရိဝါရေတွာ ဗိန္ဒုသု ကတေသု စိတ္တတိလကော နာမ ဟောတိ။ ဧဝံ သမ္ပဒမိဒံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အယံ ပဒတ္ထုတိ နာမ။

ဗျဉ္ဇနဝသေန ပန ဥပသဂ္ဂဝသေန အတ္ထဝသေန စ ပုနပုနံ ဘဏနမေဝ ဒဠိကမ္ပံ နာမ။ ယထာ ဟိ “အာဝုသော”တိ ဝါ “ဘန္တေ”တိ ဝါ “ယက္ခော”တိ ဝါ “သပ္ပေါ”တိ ဝါ ဝုတ္တေ ဒဠိကမ္ပံ နာမ န ဟောတိ၊ “အာဝုသော အာဝုသော၊ ဘန္တေ ဘန္တေ၊ ယက္ခော ယက္ခော၊ သပ္ပေါ သပ္ပေါ”တိ ဝုတ္တေ ပန ဒဠိကမ္ပံ နာမ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ သင်္ကဒေဝ ယဋ္ဌိကောဋိယာ ဥပ္ပိဋ္ဌေန္တေန ဝိယ “ဝိတိ”တိ ဝုတ္တမတ္တေ ဒဠိကမ္ပံ နာမ န ဟောတိ၊ ပုနပုနံ ဗျဉ္ဇနဝသေန ဥပသဂ္ဂဝသေန အတ္ထဝသေန “ဝိတိ ပါမောဇ္ဇံ အာမောဒနာ ပမောဒနာ ဟာသော ပဟာသော ဝိတ္တိ”တိ ဝုတ္တေယေဝ ဒဠိကမ္ပံ နာမ ဟောတိတိ ဧဝံ အပရဒီပနာ ဒွေ ဌာနာနိ ဂစ္ဆတိ။ ဧတိဿာပိ ဝသေန လတ္တမာနကပဒနိဒ္ဒေသေသု သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထ ဝိနယတိတိ **ဝိတိ**။ သာ သမ္ပိယာယနလက္ခဏာ၊ ကာယစိတ္တဝိဇ္ဇာနရသာ၊ ဖရဏရသာ ဝါ၊ ဩဒဂ္ဂပစ္စုပ္ပန်နာ။ **ယာ ပဉ္စကာမဂုဏပဋိသညုတ္တာ**တိ ယာ ရူပါဒိပဉ္စကာမကောဋ္ဌာသပဋိသံယုတ္တာ ဝိတိ၊ သာ ဝိနယတိတိ **ဝိတိ**၊ ဣဒံ သဘာဝပဒံ။ ပမုဒိတဿ ဘာဝေါ **ပါမောဇ္ဇံ**။ အာမောဒနာကာရော **အာမောဒနာ**။ ပမောဒနာကာရော **ပမောဒနာ**။ ယထာ ဝါ ဘောသဇ္ဇာနံ ဝါ တေလာနံ ဝါ ဥက္ခောဒကသီတောဒကနံ ဝါ ဧကတော ကရဏံ “မောဒနာ”တိ ဝုတ္တတိ၊ ဧဝမယမ္ပိ ဝိတိဓမ္မာနံ ဧကတော ကရဏေန မောဒနာ။ ဥပသဂ္ဂဝသေန ပန မဏ္ဍေတွာ “အာမောဒနာ ပမောဒနာ”တိ ဝုတ္တာ။

ဟာသေတိတိ **ဟာသော**။ ပဟာသေတိတိ **ပဟာသော**၊ ဟဋ္ဌပဟဋ္ဌာကာရာနမေတံ အဓိဝစနံ။ **ဝိတ္တိ**တိ ဝိတ္တံ၊ ဓနဿေတံ နာမံ။ အယံ ပန သောမနဿပစ္စယတ္တာ ဝိတ္တိသရိက္ခတာယ ဝိတ္တိ။ ယထာ ဟိ ဓနိနော ဓနံ ပဋိစ္စ သောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ ဝိတိမတောပိ ဝိတိ ပဋိစ္စ သောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တသ္မာ “ဝိတ္တိ”တိ ဝုတ္တာ။ **တုဠိ**တိ သဘာဝသဏ္ဌိတာယ ဝိတိယာ ဧတံ နာမံ။ ဝိတိမာ ပန ပုဂ္ဂလော ကာယစိတ္တာနံ ဥဂ္ဂတတ္တာ အဗ္ဗုဂ္ဂတတ္တာ “ဥဒဂ္ဂေါ”တိ ဝုတ္တတိ၊ ဥဒဂ္ဂဿ ဘာဝေါ **ဩဒဂ္ဂံ**။

အတ္တနော မနတာ **အတ္တမနတာ**။ အနာဘိရဒ္ဓဿ ဟိ မနော ဒုက္ခပဒဋ္ဌာနတ္တာ န အတ္တနော မနော နာမ ဟောတိ၊ အဘိရဒ္ဓဿ သုခပဒဋ္ဌာနတ္တာ

attano mano nāma hoti, iti attano manatā attamanatā, sakamanatā, sakamanassa bhāvoti attho. Sā pana yasmā na aññassa kassaci attano manatā, cittasseva panesā bhāvo cetasiko dhammo, tasmā “attamanatā cittassā”ti vuttā.

Cittavicittatāya **cittam**. Ārammaṇaṃ minamānaṃ jānātīti **mano**. **Mānasanti** mano eva, “antalikkhacaro pāso, yvāyaṃ carati mānaso”ti¹ hi ettha pana sampayuttakadhammo “mānaso”ti vutto.

“Kathaṃ hi Bhagavā, tuyhaṃ, sāvako sāsane rato.
Appattamānaso sekkho², kālaṃkayirā jane sutā”ti³—

ettha arahattaṃ “mānasam”ti vuttaṃ. Idha pana mano eva mānasam, byañjanavasena hetam padam vaḍḍhitam.

Hadayanti cittam. “Cittam vā te khipissāmi, hadayaṃ vā te phālessāmi”ti⁴ ettha uro “hadayan”ti vuttaṃ. “Hadayā hadayaṃ maññe aññāya tacchatī”ti⁵ ettha cittam. “Vakkaṃ hadayan”ti⁶ ettha hadayavatthu. Idha pana cittameva abbhantaraṭṭhena “hadayan”ti vuttaṃ. Tameva parisuddhaṭṭhena **paṇḍaram**, bhavaṅgaṃ sandhāyetaṃ vuttaṃ. Yathāha “pabhassaramidaṃ bhikkhave cittam, tañca kho āgantukehi upakkilesehi upakkiliṭṭhan”ti⁷. Tato nikkhantattā pana akusalampi Gaṅgāya nikkhantā nadī Gaṅgā viya godhāvarito nikkhantā godhāvarī viya ca “paṇḍaran”tveva vuttaṃ.

Mano manāyatananti idha pana manoggahaṇaṃ manasseva āyatanabhāvadīpanattham. Tenetaṃ dīpeti “nayidaṃ devāyatanam viya manassa āyatanattā manāyatanam, atha kho mano eva āyatanam manāyatanan”ti. Tattha nivāsaṭṭhānaṭṭhena ākaraṭṭhena samosaraṇaṭṭhānaṭṭhena sañjātidesaṭṭhena kāraṇaṭṭhena ca **āyatanam** veditabbaṃ. Tathā hi loke “issarāyatanam, vāsudevāyatanan”ti-ādīsu nivāsaṭṭhānam “āyatanan”ti vuccati. “Suvanṇāyatanam, rajatāyatanan”ti-ādīsu ākaro. Sāsane pana “manorame āyatane, sevanti naṃ vihaṅgamā”ti-ādīsu⁸ samosaraṇaṭṭhānam.

1. Vi 3. 28; Saṃ 1. 113 piṭṭhesu.

3. Saṃ 1. 122 piṭṭhe.

5. Ma 1. 38 piṭṭhe.

7. Am 1. 9 piṭṭhe.

2. Sekho (Sī)

4. Khu 1. 306; Saṃ 1. 209, 216 piṭṭhesu.

6. Khu 1. 2; Dī 2. 233; Ma 1. 72 piṭṭhādīsu.

8. Am 2. 36 piṭṭhe.

အတ္တနော မနော နာမ ဟောတိ။ ဣတိ အတ္တနော မနတာ အတ္တမနတာ၊ သကမနတာ၊ သကမနဿ ဘာဝေါတိ အတ္တော။ သာ ပန ယသ္မာ န အညဿ ကဿမိ အတ္တနော မနတာ၊ စိတ္တဿေဝ ပနောသ ဘာဝေါ စေတသိကော ဓမ္မော၊ တသ္မာ “အတ္တမနတာ စိတ္တဿာ”တိ ဝုတ္တာ။

စိတ္တဝိစိတ္တတာယ စိတ္တံ။ အာရမ္မဏံ မိနမာနံ ဇာနာတိတိ **မနော**။ **မာနသန္တိ** မနော ဧဝ၊ “အန္တလိက္ခစရော ပါသော၊ ယှာယံ စရတိ မာနသော”တိ^၁ ဟိ ဣ ပန သမ္ပယုတ္တကဓမ္မော “မာနသော”တိ ဝုတ္တာ။

“ကထံ ဟိ ဘဂဝါ တုယံ၊ သာဝကော သာသနေ ရတော။

အပ္ပတ္တမာနသော သေက္ခော၊ ကာလံကယိရာ ဇနေ သုတာ”တိ^၂—

ဣ အရဟတ္တံ “မာနသ”န္တိ ဝုတ္တံ။ ဣ ပန မနော ဧဝ မာနသံ၊ ဗျဉ္ဇန-ဝသေန ဟေတံ ပဒံ ဝိတံ။

ဟဒယန္တိ စိတ္တံ။ “စိတ္တံ ဝါ တေ ဒိဝိဿာမိ၊ ဟဒယံ ဝါ တေ ဖာလေဿာ-မိ”တိ^၃ ဣ ဥရော “ဟဒယ”န္တိ ဝုတ္တံ။ “ဟဒယာ ဟဒယံ မညေ အညာယ တစ္ဆတိ”တိ^၄ ဣ စိတ္တံ။ “ဝတ္တံ ဟဒယ”န္တိ^၅ ဣ ဟဒယဝတ္ထု။ ဣ ပန စိတ္တမေဝ အပ္ပန္နရဋ္ဌေန “ဟဒယ”န္တိ ဝုတ္တံ။ တမေဝ ပရိသုဒ္ဓဋ္ဌေန **ပဏ္ဍရံ**၊ ဘဝံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ ယထာဟ “ပဘဿရမိဒံ ဘိက္ခဝေ စိတ္တံ၊ တဉ္စ ခေါ အာဂန္တုကေဟိ ဥပတ္တိလေသေဟိ ဥပတ္တိလိဋ္ဌ”န္တိ^၆။ တတော နိက္ခန္တတ္တာ ပန အကုသလမ္ပိ ဂင်္ဂါယ နိက္ခန္တာ နဒီ ဂင်္ဂါ ဝိယ ဂေါဓာဝရိတော နိက္ခန္တာ ဂေါဓာဝရိ ဝိယ စ “ပဏ္ဍရ”န္တေဝ ဝုတ္တံ။

မနော မနာယတနန္တိ ဣ ပန မနောဂ္ဂဟဏံ မနဿေဝ အာယတနဘာဝ-ဒီပနတ္ထံ။ တေနေတံ ဒီပေတိ “နယိဒံ ဒေဝါယတနံ ဝိယ မနဿ အာယတ-နတ္တာ မနာယတနံ၊ အထ ခေါ မနော ဧဝ အာယတနံ မနာယတန”န္တိ။ တတ္ထ နိဝါသဌာနဋ္ဌေန အာကရဋ္ဌေန သမောသရဏဌာနဋ္ဌေန သဗ္ဗာတိဒေသဋ္ဌေန ကာရဏဋ္ဌေန စ **အာယတနံ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တထာ ဟိ လောကေ “ဣဿရာယတနံ၊ ဝါသုဒေဝါယတန”န္တိအာဒိသု နိဝါသဌာနံ “အာယတန”န္တိ ဝုစ္စတိ။ “သုဝဏ္ဏာ-ယတနံ၊ ရဇတာယတန”န္တိအာဒိသု အာကရော။ သာသနေ ပန “မနောရမေ အာယတနေ၊ သေဝန္တိ နံ ဝိဟင်္ဂမာ”တိအာဒိသု^၇ သမောသရဏဌာနံ။

၁-မိ ၃-၂၀၊ သံ ၁-၁၁၃-ပိဋ္ဌေသု။

၂-သေခေါ (သိ)

၃-သံ ၁-၁၂၂-ပိဋ္ဌေ။

၄-ခု ၁-၃၀၆၊ သံ ၁-၂၀၉၊ ၂၁၆-ပိဋ္ဌေသု။

၅-မ ၁-၃၈-ပိဋ္ဌေ။

၆-ခု ၁-၂၊ ဒီ ၂-၂၃၊ မ ၁-၇၂-ပိဋ္ဌာဒိသု။

၇-အံ ၁-၉-ပိဋ္ဌေ။

၈-အံ ၂-၃၆-ပိဋ္ဌေ။

“Dakkhiṇāpatho gunnaṃ āyatanan”ti-ādīsu sañjātideso. “Tatra tatveva sakkebhābhatam pāpuṇāti sati sati-āyatane”ti-ādīsu¹ kāraṇam. Idha pana sañjātidesaṭṭhena, samosaraṇathānaṭṭhena, kāraṇaṭṭhenāti tidhāpi vattati.

Phassādayo hi dhammā ettha sañjāyanti sañjātidesaṭṭhenapi etaṃ āyatanam. Bahiddhā rūpa sadda gandha rasa phoṭṭhabbā ārammaṇabhāvenettha osaranti samosaraṇathānaṭṭhenapi āyatanam. Phassādīnam pana saṃjātādīpaccayaṭṭhena kāraṇattā kāraṇaṭṭhenapi āyatananti vedītabbā. Tadeva mananalakkhaṇe indaṭṭham kāretīti indriyam, mano eva indriyam **manindriyam**.

Vijānāti **viññānam**. Viññānameva khandho **viññānakhandho**. Tassa rāsi-ādivasena attho vedītabbo. “Mahā-udakakkhandhotveva saṅkham gacchati”ti² ettha hi rāsaṭṭhena khandho vutto. “Sīlakkhandho samādhikkhandho”ti-ādīsu³ guṇaṭṭhena. “Addasā kho Bhagavā mahantaṃ dārūkkhandhan”ti⁴ ettha paṇṇattimattaṭṭhena. Idha pana rūḥito khandho vutto. Rāsaṭṭhena hi viññānakkhandhassa ekadeso ekaṃ viññānam. Tasmā yathā rukkhassa ekadesaṃ chindanto “rukkham chindati”ti vuccati, evameva viññānakkhandhassa ekadesabhūtaṃ ekampi viññānam rūḥito “viññānakkhandho”ti vuttaṃ.

Tajjā manoviññānadhātūti tesam phassādīnam dhammānam anucchavikā manoviññānadhātu. Imasmiṃhi pade ekameva cittaṃ minanaṭṭhena **mano**. Vijānanaṭṭhena **viññānam**. Sabhāvaṭṭhena nissattaṭṭhena vā **dhātū**ti tīhi nāmehi vuttaṃ. **Sahagatoti** avijahito. **Sahajātoti** saddhim niggaṭo. **Samsaṭṭhoti** samsaggo hutvā ṭhito. **Sampayuttoti** samam pakārehi yutto. Katamehi pakārehi? Ekuppādādīhi. Natthi keci dhammā kehici dhammehi sampayuttāti. Āmantā⁵. Iti hi imassa pañhassa paṭikkhepe “nanu atthi keci dhammā kehici dhammehi sahagatā saṃjātā samsaṭṭhā ekuppādā ekanirodhā ekavatthukā ekārammaṇā”ti⁵ evam ekuppādatādīnam vasena sampayogatto vutto. Iti imehi

1. Am 1. 256; 259; Am 2. 14; Ma 3. 138 piṭṭhādīsu.

3. Dī 3. 236 piṭṭhe.

4. Sam 2. 386, 388 piṭṭhesu.

2. Am 1. 366 piṭṭhe.

5. Abhi 4. 252 piṭṭhe.

“ဒက္ခိဏာပထော ဂန္ဓံ အာယတန”န္တိအာဒိသု သဗ္ဗာတိဒေသော။ “တတြ တတြေဝ သက္ခိဘဗ္ဗတံ ပါပုဏာတိ သတိ သတိအာယတန”တိအာဒိသု ကာရဏံ။ ဣဝ ပန သဗ္ဗာတိဒေသဋ္ဌေန, သမောသရဏဌာနဋ္ဌေန, ကာရဏဋ္ဌေနာတိ တိဓာပိ ဝတ္တတိ။

ဇယာဒယော ဟိ ဓမ္မော ဧတ္ထ သဗ္ဗာယန္တိတိ သဗ္ဗာတိဒေသဋ္ဌေနပိ ဧတံ အာယတနံ။ ဗဟိဒ္ဓါ ရူပသဒ္ဓဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗာ အာရမ္မဏဘာဝေနတ္ထ ဩသရန္တိတိ သမောသရဏဌာနဋ္ဌေနပိ အာယတနံ။ ဇယာဒိနံ ပန သဟ-ဇာတာဒိပစ္စယဋ္ဌေန ကာရဏတ္တာ ကာရဏဋ္ဌေနပိ အာယတနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တဒေဝ မနုလက္ခဏေ ဣန္ဒြိယံ ကာရေတိတိ ဣန္ဒြိယံ၊ မနော ဧဝ ဣန္ဒြိယံ မနိန္ဒြိယံ။

ဝိဇာနာတိတိ **ဝိညာဏံ**။ ဝိညာဏမေဝ ခန္ဓော **ဝိညာဏက္ခန္ဓော**။ တဿ ရာသိအာဒိဝသေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ “မဟာဥဒကက္ခန္ဓောတွေဝ သင်္ခ ဂစ္ဆတိ”တိ ဧတ္ထ ဟိ ရာသဋ္ဌေန ခန္ဓော ဝုတ္တော။ “သီလက္ခန္ဓော သမာ-ဝိက္ခန္ဓော”တိအာဒိသု ဝုဏဋ္ဌေန။ “အဒ္ဓသာ ခေါ ဘဂဝါ မဟန္တံ ဒါရက္ခန္ဓ”န္တိ ဧတ္ထ ပဏ္ဏတ္တိမတ္တဋ္ဌေန။ ဣဝ ပန ရူဠိတော ခန္ဓော ဝုတ္တော။ ရာသဋ္ဌေန ဟိ ဝိညာဏက္ခန္ဓဿ ဧကဒေသော ဧကံ ဝိညာဏံ။ တဿ ယထာ ရက္ခဿ ဧကဒေသံ သိန္ဓန္တော “ရက္ခံ သိန္ဓတိ”တိ ဝုတ္တတိ။ ဝေမေဝ ဝိညာဏက္ခန္ဓဿ ဧကဒေသဘူတံ ဧကမ္ပိ ဝိညာဏံ ရူဠိတော “ဝိညာဏက္ခန္ဓော”တိ ဝုတ္တံ။

တဇ္ဇာ မနောဝိညာဏဓာတုတိ တေသံ ဇယာဒိနံ ဓမ္မာနံ အနုစ္စဝိကာ မနောဝိညာဏဓာတု။ ဣမသ္မိဉ္စ ပဒေ ဧကမေဝ စိတ္တံ မိနနဋ္ဌေန **မနော**။ ဝိဇာနနဋ္ဌေန **ဝိညာဏံ**။ သဘာဝဋ္ဌေန နိဿတ္တဋ္ဌေန ဝါ ဓာတုတိ တိဟိ နာမေဟိ ဝုတ္တံ။ **သဟဂတော**တိ အဝိဇဟိတော။ **သဟဇာတော**တိ သဒ္ဓိ နိဂ္ဂတော။ **သံသဋ္ဌော**တိ သံသဂ္ဂေါ ဟုတွာ ဌိတော။ **သမ္ပယုတ္တော**တိ သမံ ပကာရေဟိ ယုတ္တော။ ကတမေဟိ ပကာရေဟိတိ? ဧကုပ္ပါဒါဒိဟိ။ နတ္ထိ ဧကမိ ဓမ္မော ဧကဟိမိ ဓမ္မေဟိ သမ္ပယုတ္တာတိ။ အာမန္တာ^၁။ ဣတိ ဟိ ဣမဿ ပဉ္စဿ ပဋိက္ခေပေ “နန အတ္ထိ ဧကမိ ဓမ္မော ဧကဟိမိ ဓမ္မေဟိ သဟဂတာ သဟဇာတာ သံသဋ္ဌာ ဧကုပ္ပါဒါ ဧကနိရောဓာ ဧကဝတ္ထုကာ ဧကာရမ္မဏာ”တိ ဧဝံ ဧကုပ္ပါဒတာဒိနံ ဝသေန သမ္ပယောဂတ္ထော ဝုတ္တော။ ဣတိ ဣမေဟိ

၁-အံ ၁-၂၅၆၊ ၂၅၇၊ အံ ၂-၁၄၊ မ ၃-၁၃၀-ပိဋ္ဌာဒိသု။

၂-အံ ၁-၃၆၆-ပိဋ္ဌေ။

၄-သံ ၂-၃၀၆၊ ၃၀၇-ပိဋ္ဌေသု။

၃-ဒီ ၃-၂၃၆-ပိဋ္ဌေ။

၅-အဘိ ၄-၂၅၂-ပိဋ္ဌေ။

ekuppādatādīhi samam pakārehi yutto sampayutto. **Ekuppādoti** ekato uppanno, na vināti attho. **Ekanirodhoti** ekato nirodho. **Ekavatthukoti** hadayavatthuvasena ekavatthuko. **Ekārammaṇoti** rūpādivasena ekārammaṇo.

Ettha saḥagatasaddo tabbhāve, vokiṇṇe, ārammaṇe, nissaye, saṃsaṭṭheti pañcasu atthesu dissati Jinavacane. “Yāyam taṇhā ponobhavikā nandirāgasahagatā”¹ ettha tabbhāve veditabbo, nandirāgabhūtāti attho. “Yā bhikkhave vīmaṃsā kosajjasahagatā kosajjasampayuttā”² ettha vokiṇṇe, antaranārā upajjamānena kosajjena vokiṇṇāti ayamettha attho. “Lābhī hoti rūpasahagatānam vā samāpattīnam arūpasahagatānam vā samāpattīnam”³ ettha ārammaṇe, rūpārammaṇānam arūpārammaṇānantī attho. “Aṭṭhikasaññāsahagatam satisambojjhaṅgam bhāvetī”⁴ ettha nissaye, aṭṭhikasaññam nissāya aṭṭhikasaññam bhāvetvā paṭiladdhanti attho. “Idam sukham imāya pītiyā saḥagatam hoti saḥajātam sampayuttan”⁵ ettha saṃsaṭṭhe, saṃmissanti attho. Imasmimpi thāne saṃsaṭṭhe āgato.

Sahajātasaddo “saḥajātam purejātam pacchājātan”⁶ ettha viya saḥajāte. Saṃsaṭṭhasaddo “gihīhi saṃsaṭṭho”⁷ ti ca, “evam saṃsaṭṭho bhante”⁸ ti cāti evamādīsu saṃsagge. “Kise thūle vivajjetvā saṃsaṭṭhā yojitā hayā”⁹ ti ettha sadise.

“Pucimandaparivāro, ambo te Dadhivāhana.

Mūlam mūlena saṃsaṭṭham, sākā sākā nisevare”¹⁰—

ettha upacite. “Cittasaṃsaṭṭhā dhammā”¹¹ ti ettha cittasampayuttadhamme. Idha pana yo phalappadāne aviyogadhammo¹¹ vinibbhogam akatvā ekuppādādidhammo hutvā “sampayutto”¹¹ ti vuccati. Tamvisayo. Atha vā “saḥagato”¹¹ ti vatvā pacchato pacchato āgatasuttena viya so na hotīti

1. Vi 3. 15; Abhi 2. 160; Ma 3. 293; Saṃ 3. 369; Khu 9. 330 piṭṭhādīsu.

2. Saṃ 3. 244 piṭṭhe.

3. Saṃ 3. 113 piṭṭhe.

4. Paṭṭhāna 1. 161. piṭṭhe.

5. Khu 6. 154 piṭṭhe.

6. Abhi 1. 9 piṭṭhe.

3. Abhi 3. 114 piṭṭhe.

5. Abhi 2. 268 piṭṭhe.

7. Saṃ 2. 10 piṭṭhe.

9. Khu 5. 48 piṭṭhe.

11. Aviyogadhammā viya (Syā, Ka)

ကျေပွါဒတာဒီဟိ သမံ ပကာရေဟိ ယုတ္တော သမ္ပယုတ္တော။ **ကျေပွါဒေါတိ** ကေတော ဥပ္ပန္နော၊ န ဝိနာတိ အတ္တော။ **ကေနိရောဓောတိ** ကေတော နိရောဓော။ **ကေဝတ္ထကောတိ** ဟဒယဝတ္ထဝသေန ကေဝတ္ထကော။ **ကောရမ္မ-** **ဏောတိ** ရူပါဒိဝသေန ကောရမ္မဏော။

ဧတ္ထ သဟဂတသဒ္ဓေါ တဗ္ဘာဝေ၊ ဝေါကိဏ္ဏေ၊ အာရမ္မဏေ၊ နိဿယေ၊ သံသဋ္ဌေတိ ပဉ္စသု အတ္တေသု ဒိဿတိ ဇိနဝစနေ။ “ယာယံ တဏှာ ပေါနောဘ-
ဝိကာ နန္ဒိရာဂသဟဂတာ”^၁ တိ ဧတ္ထ တဗ္ဘာဝေ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ နန္ဒိရာဂဘူတာတိ
အတ္တော။ “ယာ ဘိက္ခဝေ ဝိမံသာ ကောသဇ္ဇသဟဂတာ ကောသဇ္ဇ-
သမ္ပယုတ္တာ”^၂ တိ ဧတ္ထ ဝေါကိဏ္ဏေ၊ အန္တရန္တရာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနေန ကောသဇ္ဇေန
ဝေါကိဏ္ဏာတိ အယမေတ္ထ အတ္တော။ “လာဘီဟောတိ ရူပသဟဂတာနံ ဝါ
သမာပတ္တိနံ အရူပသဟဂတာနံ ဝါ သမာပတ္တိနံ”^၃ တိ ဧတ္ထ အာရမ္မဏေ၊ ရူပါ-
ရမ္မဏာနံ အရူပါရမ္မဏာနန္တိ အတ္တော။ “အဋ္ဌိကသညာသဟဂတံ သတိ-
သမ္ပောဇ္ဈင်္ဂံ ဘာဝေတိ”^၄ တိ ဧတ္ထ နိဿယေ၊ အဋ္ဌိကသညာနိဿယ အဋ္ဌိကသညာ
ဘာဝေတွာ ပဋိလဒ္ဓန္တိ အတ္တော။ “ဗုဒ္ဓံ သုခံ ဗုဒ္ဓမာယ ဝီတိယာ သဟဂတံ
ဟောတိ သဟဇာတံ သမ္ပယုတ္တ”^၅ တိ ဧတ္ထ သံသဋ္ဌေ၊ သံမိဿန္တိ အတ္တော။
ဗုဒ္ဓသိမ္ဗိ ဌာနေ သံသဋ္ဌေ အာဂတော။

သဟဇာတသဒ္ဓေါ “သဟဇာတံ ပုရေဇာတံ ပစ္ဆာဇာတ”^၆ တိ ဧတ္ထ ဝိယ
သဟဇာတေ။ သံသဋ္ဌသဒ္ဓေါ “ဝိဟိတိ သံသဋ္ဌော”^၇ တိ စ၊ “ဧဝံ သံသဋ္ဌော
ဘန္တေ”^၈ တိ စာတိ ဝေမာဒီသု သံသဂ္ဂေ။ “ကိသေ ထူလေ ဝိဝဇ္ဇေတွာ သံသဋ္ဌာ
ယောဇိတာ ဟယာ”^၉ တိ ဧတ္ထ သဒိသေ။

“ပုဗ္ဗိမန္တပရိဝါရော၊ အဗ္ဗော တေ ဒမိဝါဟန။

မူလံ မူလေန သံသဋ္ဌံ၊ သာခါ သာခါ နိသေဝရေ”^{၁၀} တိ—

ဧတ္ထ ဥပစိတေ။ “စိတ္တသံသဋ္ဌာ ဓမ္မာ”^{၁၁} တိ ဧတ္ထ စိတ္တသမ္ပယုတ္တဓမ္မေ။ ဣဓ ပန
ယော ဖလပ္ပဒါနေ အဝိယောဂဓမ္မော^{၁၂} ဝိနိဗ္ဗောဂံ အကတွာ ကျေပွါဒါဒိဓမ္မော
ဟုတွာ “သမ္ပယုတ္တော”^{၁၃} တိ ဝုစ္စတိ။ တံဝိသယော။ အထ ဝါ “သဟဂတော”^{၁၄} တိ
ဝတွာ ပစ္ဆတော ပစ္ဆတော အာဂတသုတ္တေန ဝိယ သော န ဟောတိတိ

၁-ဝိ ၃-၁၅၊ အဘိ ၂-၁၆၀၊ မ ၃-၂၉၃၊ သံ ၃-၃၆၉၊ ဒု ၉-၃၃၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။

၂-သံ ၃-၂၄၄-ပိဋ္ဌေ။

၃-အဘိ ၃-၁၁၄ ပိဋ္ဌေ။

၄-သံ ၃-၁၁၃ ပိဋ္ဌေ။

၅-အဘိ ၂-၂၆၀-ပိဋ္ဌေ။

၆-ပဋ္ဌာန ၁-၁၆၁-ပိဋ္ဌေ။

၇-သံ ၂-၁၀-ပိဋ္ဌေ။

၈-ဒု ၆-၁၅၄-ပိဋ္ဌေ။

၉-ဒု ၅-၄၀-ပိဋ္ဌေ။

၁၀-အဘိ ၁-၉-ပိဋ္ဌေ။

၁၁-အဝိယောဂဓမ္မာ ဝိယ (သျှာ၊ က)

၁၁၀၁၀

dassetum “**sahajāto**”ti vuttam. Ekato uppannarūpārūpaṃ viya sopi na hotīti dassetum “**samsaṭṭho**”ti vuttam.

Khīrodakaṃ viya ca sopi na hotīti dassetum “**sampayutto**”ti vuttam. Vinibbhogaṃ kātuṃ asakkuṇeyyaṭṭhena hi sahuppannā dhammā sampayuttāpi atthi khīratelaṃ viya. Tathā vippayuttāpi khīrato apanītaṃ navaṇītaṃ viya. Evaṃ lakkhaṇasampayutto ekuppādādilakkhaṇoyeva hotīti dassetum “**ekuppādo**”ti-ādi vuttam. Ettha ekuppādasahajātānaṃ kim nānattaṃ? Uppāde antaravirahito **ekuppādo**. Khīrakālamuttassāpi dadhino mathane mathane¹ pākaṭaṃ navaṇītaṃ viya purebhattapacchābhattavasena ekadivasameva jāto viya so na hotīti dassetum ekakkhaṇe nibbattoti **sahajāto**. **Ekavatthukoti** patitṭhaṭṭhena ekaparicchedena ekavatthuko, dvinnam bhikkhūnaṃ ekavatthukatā viya ṭhānantaravirahito. **Ekārammaṇoti** aniyatekārammaṇo na cakkhuvīññāṇaṃ viyāti evameke vaṇṇayanti.

Maccoti mūlapadaṃ. Rūpādīsu satto laggo laggitoti **sattho**. Vuttam hetam “satto sattoti bhante vuccatī, kittāvatā nu kho bhante ‘satto’ti vuccatīti? Rūpe kho rādha yo chando yo rāgo yā nandī yā taṇhā, tatra satto tatra visatto, tasmā ‘satto’ti vuccatī”ti². Sattayogena vā satto. Sugatiduggatim naratīti **naro**³. Manuno puttoti **mānavo**. Upakaraṇena sayam posayatīti **poso**. Puṃ vuccatī nirayo, tam galatīti **puggalo**. Jīvitindriyaṃ dhāretīti **jīvo**. Cutito jātim gacchatīti **jāgu**. Jiyatīti **jantu**. Indriyena gacchatīti **indagu**. Atha vā indabhūtena kammunā gacchatīti **indagu**. “Hindagū”tipi Pāḷi. Hindanti maraṇaṃ, tam gacchatīti hindagu. Manuto jātoti **manujo**. **Yaṃ sādīyatīti** yaṃ rūpādīm assādiyati. Sesam vuttanayameva. Ito param vuttamatthaṃ nigamento tenāha Bhagavā—

“**Kāmaṃ kāmayamānassa -pa- laddhā macco yadicchatī**”ti.

Ito param ettakampi avatvā visesamattameva vakkhāma.

1. Mathante mathante (Ka)

2. Sam 2. 154, 155; Khu 7. 18 piṭṭhesu.

3. Nayatīti naro (Ka)

ဒသေတုံ “**သဟဇာတော**”တိ ဝုတ္တံ။ ဧကတော ဥပ္ပန္နရူပါရူပံ ဝိယ သောပိ န ဟောတိတိ ဒသေတုံ “**သံသဋ္ဌော**”တိ ဝုတ္တံ။

ဒီရောဒကံ ဝိယ စ သောပိ န ဟောတိတိ ဒသေတုံ “**သပ္ပယုတ္တော**”တိ ဝုတ္တံ။ ဝိနိဗ္ဗောကံ ကာတုံ အသက္ကုဏယုဋ္ဌေန ဟိ သဟပ္ပန္နာ ဓမ္မာသပ္ပယုတ္တာပိ အတ္ထိ ဒီရတေလံ ဝိယ။ တထာ ဝိပ္ပယုတ္တာပိ ဒီရတော အပနီတံ နဝနီတံ ဝိယ။ ဧဝံ လက္ခဏသပ္ပယုတ္တော ဧကပ္ပပါဒါဒိလက္ခဏောယေဝ ဟောတိတိ ဒသေတုံ “**ဧကပ္ပပါဒေါ**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ဧတ္ထ ဧကပ္ပပါဒသဟဇာတာနံ ကိံ နာနတ္ထံ? ဥပ္ပါဒေ အန္တရိရိဟိတော **ဧကပ္ပပါဒေါ**။ ဒီရကာလမုတ္တဿာပိ ဒမိနော မထနေ မထနေ^၁ ပါကဋံ နဝနီတံ ဝိယ ပုရောဘတ္တပစ္စာဘတ္တဝသေန ဧကဒိဝသမေဝ ဇာတော ဝိယ သော န ဟောတိတိ ဒသေတုံ ဧကက္ခဏေ နိဗ္ဗတ္တောတိ **သဟဇာတော**။ **ဧကဝတ္ထု** ကောတိ ပတိဋ္ဌဋ္ဌေန ဧကပရိစ္ဆေဒေန ဧကဝတ္ထုကော၊ ဦးနှံ ဘိက္ခုနံ ဧကဝတ္ထုကတာ ဝိယ ဌာနန္တရိရိဟိတော။ **ဧကရမ္မဏော**တိ အနိယတေကာရမ္မဏော န စက္ခုဝိညာဏံ ဝိယာတိ ဧဝမေကေ ဝဏ္ဏယန္တိ။

မစ္ဆောတိ မူလပဒံ။ ရူပါဒိသု သတ္တော လဂ္ဂေါ လဂ္ဂိတောတိ **သတ္တော**။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “သတ္တော သတ္တောတိ ဘန္တေ ဝုစ္စတိ၊ ကိတ္တာဝတာ န ခေါ ဘန္တေ ‘သတ္တော’တိ ဝုစ္စတိတိ? ရူပေ ခေါ ရာဓ ယော ဆန္ဒော ယော ရာဂေါ ယာ နန္ဒိ ယာ တဏှာ၊ တတြ သတ္တော တတြ ဝိသတ္တော၊ တဿ ‘သတ္တော’တိ ဝုစ္စတိ”တိ^၂။ သတ္တယောဂေန ဝါ သတ္တော။ သုဂတိဒုဂ္ဂတိံ နရတိတိ **နရော**?။ မနုနော ပုတ္တောတိ **မာနဝေါ**။ ဥပကရဏေန သယံ ပေါသယတိတိ **ပေါသော**။ ပုံ ဝုစ္စတိ နိရယော၊ တံ ဂလတိတိ **ပုဂ္ဂလော**။ ဇိဝိတိန္ဒြိယံ ဧရေတိတိ **ဇိဝေါ**။ စုတိတော ဇာတိံ ဂစ္ဆတိတိ **ဇာဂု**။ ဇိယတိတိ **ဇန္တု**။ ဣန္ဒြိယေန ဂစ္ဆတိတိ **ဣန္ဒရု**။ အထ ဝါ ဣန္ဒဘူတေန ကမ္မုနာ ဂစ္ဆတိတိ **ဣန္ဒရု**။ “ဟိန္ဒရု”တိပိ ပါဠိ။ ဟိန္ဒန္တိ မရံဏံ၊ တံ ဂစ္ဆတိတိ ဟိန္ဒရု။ မနုတော ဇာတောတိ **မနုဇော**။ **ယံ သာဒိယတိ** ယံ ရူပါဒိံ အဿာဒိယတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ ဣတော ပရံ ဝုတ္တမတ္ထံ နိဂမေန္တော တေနာဟ ဘဂဝါ—

“**ကာမံ ကာမယမာနဿ။ ပ။ လဒ္ဓေါ မစ္ဆော ယဒိစ္ဆတိ**”တိ။

ဣတော ပရံ ဧတ္တကမ္ပိ အဝတ္တာ ဝိသေသမတ္တမေဝ ဝက္ခာမ။

2. **Tassa ce kāmayānassāti** tassa puggalassa kāme icchamānassa, kāmena vā yāyamānassa. **Chandajātassāti** jātataṇhassa. **Jantunoti** sattassa. **Te kāmā parihāyantīti** te kāmā parihāyanti ce. **Sallaviddhova ruppatīti** atha so ayomayādinā sallena viddho viya pīḷiyati. Ito param vuttam vajjetvā avuttesu yaṁ yaṁ anuttānam, taṁtadeva kathayissāmi.

Cakkhupīṇanam ārammaṇam pāpuṇanavasena **yāyati** gacchati. Dassanīyavasena piyattam ārammaṇavasena appāpetīti **niyyati**. Savanīyam hutvā kaṇṇasotapīṇanam ārammaṇavasena parikaḍḍhatīti **vuyhati**. Saritabbam hutvā cittapīṇanam ārammaṇavasena gahetvā upasamharīyatīti **samharīyati**. **Yathāti** opammatthe nipāto. Hatthinā yāyati gacchatīti **hatthiyānena vā, vā-iti** vikappatthe. Assena yāyati gacchatīti **assayānena vā**. Goyuttam vayhādiyanam goyanam, tena **goyānena**. Ajayānādīsupi eseva nayo. Itthavasena jāto **sañjāto**.

Ārammaṇapiyattavasena nibbatto **abhinibbatto**. Ārammaṇamanāpabhāvena **pātubhūto**. Atha vā kāmarāgavasena jāto **sañjāto**. Kāmanandivasena nibbatto **abhinibbatto**. Kāmatāṇhavasena kāmāsinehavasena kāmaccchandavasena kāmāpariḷāhavasena ca **pātubhūtoti** veditabbo.

Te vā kāmā parihāyantīti te vatthukāmādayo parihāyanti vigacchanti. **So vā kāmehi parihāyatīti** eso khattiyādipuggalo vatthukāmādikāmehi parihāyati vigacchati “pubbeva maccam vijahanti bhogā, macco dhane pubbataram jahātī”ti evamādīsu¹ viya. **Kathanti** kena pakārena. **Tiṭṭhantassevāti** dharantasseva. **Te bhogeti** te vatthukāmādayo bhoge. **Rājāno vāti** pathabyādirājāno. **Harantīti** gahetvā gacchanti, apaharantivā. **Corā vāti** sandhicchedādikā. **Aggi vāti** dāvaggi-ādi. **Dahatīti** jhāpeti bhasmam karoti. **Udakam vāti** oghādi-udakam. **Vahatīti** gahetvā mahāsamuddam pāpeti. **Appiyā vāti** akantā amanāpā. **Dāyādā harantīti** dāyajjavirahitā assāmikā haranti.

1. Khu 5. 120 piṭṭhe.

၂။ **တသ စေ ကာမယာနဿာတိ** တသ ပုဂ္ဂလသ ကာမေ ဣစ္ဆမာနသ၊ ကာမေန ဝါ ယာယမာနသ။ **ဆန္ဒဇာတဿာတိ** ဇာတတဏှသ။ **ဇန္တု-** **နောတိ** သတ္တသ။ **တေ ကာမာ ပရိဟာယန္တိ** တေ ကာမာ ပရိဟာယန္တိ စေ။ **သလ္လဝိဒ္ဓေါ** ရူပတိတိ အထ သော အယောမယာဒိနာ သလ္လေန ဝိဒ္ဓေါ ဝိယ ဝိဇ္ဇိယတိ။ ဣတော ပရံ ဝုတ္တံ ဝဇ္ဇေတွာ အဝုတ္တေသု ယံ ယံ အနတ္တာနံ၊ တံတဒေဝ ကထယိဿာမိ။

စက္ခုဝိဇ္ဇာနံ အာရမ္မဏံ ပါပုဏနဝသေန **ယာယတိ** ဂစ္ဆတိ။ ဒဿနိယ-ဝသေန ဝိယတ္တံ အာရမ္မဏဝသေန အပ္ပါပေတိတိ **နိယုတိ**။ သဝနိယံ ဟုတွာ ကဏ္ဍသောတဝိဇ္ဇာနံ အာရမ္မဏဝသေန ပရိကမ္ပတိတိ **ဝုယုတိ**။ သရိတဗ္ဗံ ဟုတွာ စိတ္တဝိဇ္ဇာနံ အာရမ္မဏဝသေန ဂဟေတွာ ဥပသံဟရိယတိတိ **သံဟ-** **ရိယတိ**။ **ယထာတိ** ဩပဗ္ဗတ္တေ နိပါတော။ ဟတ္ထိနာ ယာယတိ ဂစ္ဆတိတိ **ဟတ္ထိယာနေန ဝါ၊ ဝါ** ဣတိ ဝိကပ္ပတ္တေ။ အသေန ယာယတိ ဂစ္ဆတိတိ **အဿယာနေန ဝါ**။ ဂေါယုတ္တံ ဝယာဒိယာနံ ဂေါယာနံ၊ တေန **ဂေါယာနေန**။ အယောနာဒိသုဝိ ဒေသေဝ နယော။ ဣဋ္ဌဝသေန ဇာတော **သဇ္ဇာတော**။

အာရမ္မဏဝိယတ္တဝသေန နိဗ္ဗတ္တော **အဘိနိဗ္ဗတ္တော**။ အာရမ္မဏမနာပ-ဘာဝေန **ပါတုဘူတော**။ အထံ ဝါ ကာမရာဂဝသေန ဇာတော **သဇ္ဇာတော**။ ကာမနန္ဒိဝသေန နိဗ္ဗတ္တော **အဘိနိဗ္ဗတ္တော**။ ကာမတဏှာဝသေန ကာမသိနေဟ-ဝသေန ကာမစ္ဆန္ဒဝသေန ကာမပရိဇ္ဇာဟဝသေန စ **ပါတုဘူတော**တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တေ ဝါ ကာမာ ပရိဟာယန္တိ တေ ဝတ္ထုကာမာဒယော ပရိဟာယန္တိ ဝိဂစ္ဆန္တိ။ **သော ဝါ ကာမေဟိ ပရိဟာယတိ** သော ခတ္တိယာဒိပုဂ္ဂလော ဝတ္ထုကာမာဒိကာမေဟိ ပရိဟာယတိ ဝိဂစ္ဆတိ “ပုဗ္ဗေဝ မစ္စံ ဝိဇောန္တိ ဘောဂါ၊ မစ္စော ဓနေ ပုဗ္ဗတရံ ဇဟာတိ”တိ ဝေမာဒိသု^၁ ဝိယံ။ **ကထန္တိ** ကေန ပကာရေန။ **တိဋ္ဌန္တဿေဝါ**တိ ဓရန္တဿေဝ။ **တေ ဘောဂေတိ** တေ ဝတ္ထု-ကာမာဒယော ဘောဂေ။ **ရာဇာနော ဝါ**တိ ပထဗျာဒိရာဇာနော။ **ဟရန္တိ**တိ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆန္တိ၊ အပဟရန္တိ ဝါ။ **စောရာ ဝါ**တိ သန္ဓိစ္ဆေဒါဒိကာ။ **အဂ္ဂိ ဝါ**တိ ဒါဝဂ္ဂိအာဒိ။ **ဒဟတိ**တိ ဈာပေတိ ဘသ္မံ ကရေတိ။ **ဥဒကံ ဝါ**တိ ဩဃာဒိ-ဥဒကံ။ **ဝဟတိ**တိ ဂဟေတွာ မဟာသမုဒ္ဒံ ပါပေတိ။ **အပ္ပိယာ ဝါ**တိ အကန္တာ အမနာပါ။ **ဒါယာဒါ ဟရန္တိ**တိ ဒါယဇူဝိရဟိတာ အဿာမိကာ ဟရန္တိ။

Nihitam vāti nidhānaṃ katvā ṭhapitaṃ. **Nādhigacchatī**ti na vindati na paṭilabhati, na passatīti attho. **Duppayuttā**ti visamapayogena yojitā kasivāṇijjādikammantā. **Bhijjantī**ti bhedaṃ pāpuṇanti, na pavattantīti attho. “Bhañjanti rathaṃ ayānakā”ti-ādīsu¹ sambhavo veditabbo.

Kule vā kulaṅgāro uppajjatiti khattiyādikule kulajhāpako² kule antimapuriso nibbattati. “Kulaṅkaro”tipi Pāḷi. **Yo te bhoge vikirati**ti yo eso kule pacchimako te hiraññādi ke bhoge khepeti. **Vidhamatī**ti viyogaṃ karoti, dūre khipati. **Viddhaṃ seti**ti nāseti adassanaṃ gameti. Atha vā itthidhutto hutvā **vikirati**. Surādhutto hutvā **vidhamati**. Akkhadhutto hutvā **viddhaṃseti**. Vikirati vā uppannaṃ āyaṃ ajānana. Vidhamati vissajjana mukhaṃ ajānana. Viddhaṃseti ṭhapitaṭṭhāne ārakkhaṃ asaṃvidhānenāti evamādinā yojetabbaṃ.

Aniccatāyeva aṭṭhamīti vināsa bhāvo eva aṭṭhamo. **Hāyantī**ti adassanaṃ yanti. **Parihāyantī**ti na puna paññāyanti. **Paridhaṃsentī**ti ṭhānato apagacchanti. **Paripatantī**ti paggharanti. **Antaradhāyantī**ti antaradhānaṃ adassanaṃ gacchanti. **Vippalujjantī**ti cuṇṇavicuṇṇā hutvā apagacchanti.

Tiṭṭhanteva te bhogeti tesāṃ dhanānaṃ ṭhitakāle “tiṭṭhante nibbuta cāpī”ti evamādisu³ viya. **Soti so bhogasāmiko puggalo**. **Cavati** devalokato. **Marati** manussalokato. **Vippalujjati** nāgasupaṇṇādilokato. Atha vā **hāyati** dhaññakoṭṭhāgārasena. **Parihāyati** dhanakoṭṭhāgārasena. **Paridhaṃsati** balibaddahatthi-assādivasena. **Paripatati** dāsīdāsavasena. **Antaradhāyati** dārābharaṇavasena. **Nassati** udakādivasenāti eke vaṇṇayanti.

Ayomayenāti kālalohādinibbattena. **Sallenāti** kaṇḍena. **Aṭṭhimayenāti** manussaṭṭhim ṭhapetvā avasesena. **Dantamayenāti** hatthidantādinā. **Visāṇamayenāti** govisāṇādinā. **Kaṭṭhamayenāti** veḷukaṭṭhādinā. **Viddhoti** vuttappakārasallānaṃ aññataraññatarena pahaṭo, **Ruppatī**ti vikirati, vikāraṃ āpajjati. **Kuppatī**ti calati, kopam uppadeti.

1. Khu 6. 120 piṭṭhe. 2. Kulaghātako (Sī), kulajhāmako (Ka) 3. Khu 2. 66 piṭṭhe.

နိဟိတံ ဝါတိ နိဓာနံ ကတွာ ဌပိတံ။ နာဓိဂစ္ဆတိတိ န ဝိန္ဒတိ န ပဋိလဘတိ၊ န ပဿတိတိ အတ္ထော။ ဒုပ္ပယုတ္တတိ ဝိသမပယောဂေန ယောဇိတာ ကသိ-ဝါဏိဇ္ဇာဒိကမ္မန္တာ။ ဘိဇ္ဇန္တိတိ ဘေဒံ ပါပုဏန္တိ၊ န ပဝတ္တန္တိတိ အတ္ထော။ “ဘဉ္ဇန္တိ ရထံ အယာနကာ”တိအာဒိသု သမ္ဘဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ကုလေ ဝါ ကုလင်္ဂါရော ဥပ္ပုဇ္ဇတိတိ ခတ္တိယာဒိကုလေ ကုလဈာပကော၊ ကုလေ အန္တိမပုရိသော နိဗ္ဗတ္တတိ။ “ကုလင်္ဂရော”တိပိ ပါဠိ။ ယော တေ ဘောဂေ ဝိကိရတိတိ ယော ဧသောကုလေ ပစ္စိမကော တေ ဟိရညာဒိကေ ဘောဂေ ခေပေတိ။ ဝိဓေတိတိ ဝိယောဂံ ကရေတိ၊ ဒူရေ ခိပတိ။ ဝိဒ္ဓံ-သေတိတိ နာသေတိ အဒဿနံ ဂမေတိ။ အထ ဝါ ဣတ္ထိဓုတ္တော ဟုတွာ ဝိကိရတိ။ သုရာဓုတ္တော ဟုတွာ ဝိဓေတိ။ အက္ခဓုတ္တော ဟုတွာ ဝိဒ္ဓံသေတိ။ ဝိကိရတိ ဝါ ဥပ္ပန္နံ အာယံ အဇာနနေန။ ဝိဓေတိ ဝိဿန္ဓနမုခံ အဇာနနေန။ ဝိဒ္ဓံသေတိ ဌပိတဋ္ဌာနေ အာရက္ခံ အသံဝိဓာနေနာတိ ဧဝမာဒိနာ ယောဇေ-တဗ္ဗံ။

အနိစ္စတာယေဝ အဋ္ဌမိတိ ဝိနာသဘာဝေါ ဧဝ အဋ္ဌမော။ ဟာယန္တိတိ အဒဿနံ ယန္တိ။ ပရိဟာယန္တိတိ န ပုန ပညာယန္တိ။ ပရိဝံသေန္တိတိ ဌာန-တော အပဂစ္ဆန္တိ။ ပရိပတန္တိတိ ပဋ္ဌရန္တိ။ အန္တရဓာယန္တိတိ အန္တရဓာနံ အဒဿနံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဝိပ္ပလုဇ္ဇန္တိတိ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏာ ဟုတွာ အပဂစ္ဆန္တိ။

တိဋ္ဌန္တေဝ တေ ဘောဂေတိ တေသံ ဓနာနံ ဌိတကာလေ “တိဋ္ဌန္တေ နိဗ္ဗုတေ စာဝီ”တိ ဧဝမာဒိသု၊ ဝိယ။ သေတိ သော ဘောဂသာမိကော ပုဂ္ဂလော။ စဝတိ ဒေဝလောကတော။ မရတိ မနုဿလောကတော။ ဝိပ္ပလုဇ္ဇတိ နာဂ-သုပဏ္ဏာဒိလောကတော။ အထ ဝါ ဟာယတိ ချေကောဋ္ဌာဂါရဝသေန။ ပရိဟာယတိ ဓနကောဋ္ဌာဂါရဝသေန။ ပရိဝံသတိ ဗလိဗဒ္ဒဟတ္ထိအဿာဒိ-ဝသေန။ ပရိပတတိ ဒါသိဒါသဝသေန။ အန္တရဓာယတိ ဒါရာဘရဏဝသေန။ နဿတိ ဥဒကာဒိဝသေနာတိ ဧကေ ဝဏ္ဏယန္တိ။

အယောမယေနာတိ ကာဠလောဟာဒိနိဗ္ဗတ္တေန။ သလ္လေနာတိ ကဏ္ဍေန။ အဋ္ဌိမယေနာတိ မနုဿဋ္ဌိံ ဌပေတွာ အဝသေသေန။ ဒန္တမယေနာတိ ဟတ္ထိဒန္တာဒိနာ။ ဝိသာဏမယေနာတိ ဂေါဝိသာဏာဒိနာ။ ကဋ္ဌမယေနာတိ ဝေဠုကဋ္ဌာဒိနာ။ ဝိဒ္ဓေတိ ဝုတ္တပ္ပကာရသလ္လာနံ အညတရညတရေန ပဟဇ္ဇော။ ရူပ္ပတိတိ ဝိကိရတိ၊ ဝိကာရံ အာပဇ္ဇတိ။ ကုပ္ပတိတိ စလတိ၊ ကောပံ ဥပ္ပါဒေတိ။

၁-ခု ၆-၁၂၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ကုလဇာတကော (သိ)၊ ကုလဈာမကော (က) ၃-ခု ၂-၆၆-ပိဋ္ဌေ။

Ghaṭṭiyatīti ghaṭṭito hoti. **Pīḷiyatī**ti pīḷito hoti, laddhappahāro **kuppati**.

“Tatiyadivase salākaṃ pavesetvā dhovanakāle **ghaṭṭiyati**. Khārappadāne **pīḷiyati**. Pahāradhovanane vā **ruppati**. Tasmim dukkhuppādane **kuppati**. Salākapavesane **pīḷiyati**. Khārappadāne **ghaṭṭiyati**”ti evameke vaṇṇayanti.

Byādhitoti laddhappahāro hutvā pīḷito. **Domanassitoti** domanassappatto. **Vipariṇāmaññathābhāvā**ti pakatibhāvaṃ jahitvā aññathābhāvaṃ upanītena, antososaḍi **soko** ca vācāvippalāpo **paridevo** ca kāyapīḷanādi **dukkhañca** cittapīḷanādi **domanassañca** bhuso āyāso **upāyāso** ca. Ete vuttappakārā sokādayo uppajjanti samudācāraṃ gacchanti.

3. Tatiyagāthāyaṃ saṅkhepattho—yo pana ime kāme tattha chandarāgavikkhambhanena vā samucchedena vā attano pādena sappassa siraṃ viya parivajjeti, so bhikkhu sabbalokaṃ vipphāretvā¹ ṭhitattā loke visattikāsaṅkhātāṃ taṇhaṃ sato hutvā samativattatīti.

Yoti vibhajitabbaṃ padaṃ. **Yo yādisoti**-ādīni tassa vibhajanapadāni. Ettha ca yasmā **yoti** atthapadaṃ, tañca aniyamena puggalaṃ dīpeti. Tasmā tassa atthaṃ dassento aniyamena puggaladīpakāṃ yosaddameva āha. Tasmā ettha evamattho veditabbo. **Yoti** yo kociṭi. Yasmā yo yo koci nāma, so avassaṃ yathāliṅga yathāyutta yathāvihitayathāppakāra yaṃṭhānapatta yaṃdhammasamannāgatavasena ekenākārena paññāyati, tasmā taṃ tattha ñāpetum taṃ bhedaṃ pakāsento “**yādiso**”ti-ādimāha. Tattha **yādisoti** liṅgasena yādiso vā tādiso vā hotu, dīgho vā rasso vā kāḷo vā odāto vā maṅguracchavi vā kiso vā thūlo vāti attho.

Yathāyuttoti yogavasena yena vā tena vā yutto hotu, navakammayutto vā uddesayutto vā vāsadhurayutto vāti attho. **Yathāvihitoti** yathāṭhapito navakammādhiṭṭhāyikādivasena. **Yathāpakāro**ti yathāpakārena patiṭṭhito padīpanāyakādivasena².

1. Visaritvā (Syā)

2. Parisanāyakādivasena (Sī, Syā)

ဆန့်ယတိတိ ဆန့်တော ဟောတိ။ **ဝိဇ္ဇိယတိ**တိ ဝိဇ္ဇိတော ဟောတိ။ လဒ္ဓပ္ပ-ဟာရော **ကုပ္ပတိ**။ “တတိယဒိဝသေ သလာကံ ပဝေသေတွာ ဓောဝနကာလေ **ဆန့်ယတိ**။ ခါရပ္ပဒါနေ **ဝိဇ္ဇိယတိ**။ ပဟာရဓောဝနေ ဝါ **ရူပ္ပတိ**။ တသ္မိဒုက္ခပ္ပဒါနေ **ကုပ္ပတိ**။ သလာကပဝေသနေ **ဝိဇ္ဇိယတိ**။ ခါရပ္ပဒါနေ **ဆန့်ယတိ**”တိ ဝေမေကေ ဝဏ္ဏယန္တိ။

ဗျာဓိတောတိ လဒ္ဓပ္ပဟာရော ဟုတွာ ဝိဇ္ဇိတော။ **ဒေါမနသိတော**တိ ဒေါမနဿပ္ပတ္တော။ **ဝိပရိကာမညထာဘာဝိ**တိ ပကတိဘာဝံ ဇဟိတွာ အညထာဘာဝံ ဥပနိတေန၊ အန္တောသောသဒိ **သောကော** စ ဝါစာ-ဝိပ္ပလာပေါ **ပရိဒေဝေါ** စ ကာယဝိဇ္ဇနာဒိ **ဒုက္ခဉ္စ** စိတ္တဝိဇ္ဇနာဒိ **ဒေါမနဿဉ္စ** ဘုသော အာယာသော **ဥပါယာသော** စ။ ဧတေ ဝုတ္တပ္ပကာရာ သောကာ-ဒယော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ သမုဒါစာရံ ဂစ္ဆန္တိ။

၃။ တတိယဂါထာယံ သင်္ခေပတ္တော—ယော ပနဗ္ဗမေ ကာမေ တတ္ထ ဆန္ဒ-ရာဂဝိက္ခမ္ဘနေ ဝါ သမုစ္ဆေဒေန ဝါ အတ္တနေ ဝါ ဒေန သပ္ပဿ သိရံ ဝိယ ပရိဝဇ္ဇေတိ။ သော ဘိက္ခု သဗ္ဗလောကံ ဝိပ္ပါရေတွာ ဝိဇ္ဇိတတ္ထာ လောကေ ဝိသတ္တိကာသင်္ခါတံ တဏှံ သတော ဟုတွာ သမတိဝတ္တတိတိ။

ယောတိ ဝိဘဇိတဗ္ဗံ ပဒံ။ **ယော ယာဒိသော**တိအာဒိနိ တဿ ဝိဘဇန-ပဒါနိ။ ဧတ္ထ စ ယသ္မာ **ယော**တိ အတ္ထပဒံ၊ တဉ္စ အနိယမေန ပုဂ္ဂလံ ဒီပေတိ။ တသ္မာ တဿ အတ္ထံ ဒဿေန္တော အနိယမေန ပုဂ္ဂလဒီပကံ ယောသဒ္ဓမေဝ အာဟ။ တသ္မာ ဧတ္ထ ဝေမေတ္တော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ယော**တိ ယော ကောစိတိ။ ယသ္မာ ယော ယောကောစိ နာမ၊ သော အဝဿံ ယထာလိင်္ဂံ ယထာယုတ္တ ယထာဝိဟိတ-ယထာပ္ပကာရ ယံဌာနပတ္တ ယံဓမ္မသမန္နာဂတဝသေန ဧကေနာကာရေန ပညာ-ယတိ။ တသ္မာ တံ တတ္ထ ဉ္စပေတုံ တံ ဘေဒံ ပကာသေန္တော “**ယာဒိသော**”တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ယာဒိသော**တိ လိင်္ဂဝသေန ယာဒိသော ဝါ တာဒိသော ဝါ ဟောတု၊ ဒီသော ဝါ ရသော ဝါ ကာဠော ဝါ ဩဒါတော ဝါ မရ်ရစ္ဆဝိ ဝါ ကိသော ဝါ ထူလော ဝါတိ အတ္တော။

ယထာယုတ္တောတိ ယောဂဝသေန ယေန ဝါ တေန ဝါ ယုတ္တော ဟောတု၊ နဝကမ္မယုတ္တော ဝါ ဥဒ္ဓေသယုတ္တော ဝါ ဝါသရယုတ္တော ဝါတိ အတ္တော။ **ယထာဝိဟိတော**တိ ယထာဌာပိတော နဝကမ္မာဓိဌာယိကာဒိဝသေန။ **ယထာ-ပကာရော**တိ ယထာပကာရေန ပတိဋ္ဌိတော ပဒီပနာယကာဒိဝသေန ။

Yamṭhānappattoti yaṃ ṭhānantaraṃ patto senāpatiseṭṭhiṭṭhānādivasena.

Yamḍhammasamannāgatoti yena dhammena upāgato dhutaṅgādivasena.

Vikkhambhanato vāti upacārappanāsamādhīhi kilesānaṃ dūrīkaraṇato vā ghaṭappahārena sevālānaṃ viya. **Samucchedato vāti** puna appavattiṃ katvā accantato maggena kilesānaṃ ucchinnamūlato pahānavasena samucchedato vā. **Aṭṭhikaṅkalūpamā kāmāti-ādīni ekādasa padāni** vipassanāvasena vuttāni.

Buddhānussatiṃ bhāventopīti-ādīni cha padāni maraṇassatiṃ bhāventopi. Upasamānussatiṃ bhāventopīti imāni ca upacārajjhānavasena vuttāni. **Ānāpānassatiṃ bhāventopi.** Kāyagatāsatiṃ bhāventopi. **Paṭhamāṃ jhānaṃ bhāventopīti-ādīni nevasaññānāsaññāyatanaśamāpattiṃ bhāventopīti** pariyośanāni appanājjhānavasena vuttāni. Tattha **aṭṭhikaṅkalūpamā kāmāti** sunikkantaṃ nikkantaṃ nimmaṃsaṃ lohitamakkhitaṃ aṭṭhikaṅkalam upamā etesaṃ kāmānanti aṭṭhikaṅkalūpamā kāmā. **Appassādatṭhenāti** “appaṃ parittaṃ sukhassādaṃ ādīnava ettha bhiyyo”ti dassanaṭṭhena. **Passantoti** “yāvadeva pana so kukkuro kilamathassa vighātassa bhāgī assā”ti nāpacakkhunā passanto. **Parivajjetīti** dūraṅgameti. Vuttañhetam Bhagavatā—

Seyyathāpi gahapati kukkuro jighacchādubbalyapareto goghātakasūnaṃ paccupaṭṭhito assa, tamenam dakkho goghātako vā goghātakantevāsī vā aṭṭhikaṅkalam sunikkantaṃ nikkantaṃ nimmaṃsaṃ lohitamakkhitaṃ upasumbheyya. Tam kim maññasi gahapati? Api nu kho so kukkuro amum aṭṭhikaṅkalam sunikkantaṃ nikkantaṃ nimmaṃsaṃ lohitamakkhitaṃ palehanto jighacchādubbalyam paṭivineyyāti. No hetam bhante. Tam kissahetu? Adum hi bhante aṭṭhikaṅkalam sunikkantaṃ nikkantaṃ nimmaṃsaṃ lohitamakkhitaṃ, yāvadeva pana so kukkuro kilamathassa vighātassa bhāgī assāti. Evameva kho gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati “aṭṭhikaṅkalūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnava ettha bhiyyo”ti. Evametam yathābhūtaṃ sammappaññāya disvā yāyam upekkhā nānattā

ယံဌာနပ္ပတ္တတိ ယံ ဌာနန္တရံ ပတ္တော သေနာပတိသေဋ္ဌိဋ္ဌာနာဒိဝသေန။
ယံဓမ္မသမန္တာဂတောတိ ယေန ဓမ္မေန ဥပါဂတော ဓုတင်္ဂါဒိဝသေန။

ဝိက္ခန္ဓနတော ဝါတိ ဥပစာရပ္ပနာသမာဓိဟိ ကိလေသာနံ ခူရိကရဏတော ဝါ ဗုဒ္ဓပ္ပဟာရေန သေဝါလာနံ ဝိယ။ **သမုဇ္ဈေဒတော ဝါ**တိ ပုန အပ္ပဝတ္တိံ ကတွာ အစ္စန္တတော မဂ္ဂေန ကိလေသာနံ ဥစ္ဆန္တမူလတော ပဟာနဝသေန သမုဇ္ဈေဒတော ဝါ။ **အဋ္ဌိကင်္ဂလူပမာ ကာမာတိ**အာဒိနိ ကောဒသ ပဒါနိ ဝိပဿနာဝသေန ဝုတ္တာနိ။

ဗုဒ္ဓါနုဿတိံ ဘာဝေန္တောဒိတိအာဒိနိ ဆ ပဒါနိ **မရဏဿတိံ** ဘာဝေန္တောဒိ။ **ဥပသမာနုဿတိံ** ဘာဝေန္တောဒိတိ ဣမာနိ စ ဥပစာရဇ္ဈာန-ဝသေန ဝုတ္တာနိ။ **အာနာပါနဿတိံ** ဘာဝေန္တောဒိ။ **ကာယဂတာသတိံ** ဘာဝေန္တောဒိ။ **ပဌမံ ဈာနံ** ဘာဝေန္တောဒိတိအာဒိနိ **နေဝသညာနာသညာ-ယတနသမာပတ္တိံ** ဘာဝေန္တောဒိတိ ပရိယောသာနာနိ အပ္ပနာဇ္ဈာနဝသေန ဝုတ္တာနိ။ တတ္ထ **အဋ္ဌိကင်္ဂလူပမာ ကာမာတိ** သုနိက္ကန္တံ နိက္ကန္တံ နိမ္မိသံ လော-ဟိတမက္ခိတံ အဋ္ဌိကင်္ဂလံ ဥပမာ ဧတေသံ ကာမာနန္တိ အဋ္ဌိကင်္ဂလူပမာ ကာမာ။ **အပ္ပဿာဒဋ္ဌေနာတိ** “အပ္ပံ ပရိတ္တံ သုခဿာဒံ အာဒိနဝေါ ဧတ္ထ ဘိယျော”တိ ဒဿနဋ္ဌေန။ **ပဿန္တောတိ** “ယာဝဒေဝ ပန သော ကုက္ကုရော ကိလမထဿ ဝိဃာတဿ ဘာဂိ အဿာ”တိ ဉာဏစက္ခုနာ ပဿန္တော။ **ပရိဝေဇ္ဇတိတိ** ခူရင်္ဂမေတိ။ ဝုတ္တဉ္ဇေတံ ဘဂဝတာ—

သေယျထာပိ ဂဟပတိ ကုက္ကုရော ဇိဃန္တာဒုဗ္ဗလျပရေတော ဂေါဃာတကသူနံ ပစ္စုပဋ္ဌိတော အဿ၊ တမေနံ ဒက္ခော ဂေါ-ဃာတကော ဝါ ဂေါဃာတကန္တေဝါသိ ဝါ အဋ္ဌိကင်္ဂလံ သုနိက္ကန္တံ နိက္ကန္တံ နိမ္မိသံ လောဟိတမက္ခိတံ ဥပသုမ္ဘေယျ။ တံ ကိံ မညသိ ဂဟပတိ? အပိ န ခေါ သော ကုက္ကုရော အမံ အဋ္ဌိကင်္ဂလံ သုနိက္ကန္တံ နိက္ကန္တံ နိမ္မိသံ လောဟိတမက္ခိတံ ပလေဟန္တော ဇိဃန္တာ-ဒုဗ္ဗလျံ ပဋိဝိနေယျာတိ။ နော ဟေတံ ဘန္တေ။ တံ ကိဿဟေတု? အဒုံ ဟိ ဘန္တေ အဋ္ဌိကင်္ဂလံ သုနိက္ကန္တံ နိက္ကန္တံ နိမ္မိသံ လောဟိတ-မက္ခိတံ၊ ယာဝဒေဝ ပန သော ကုက္ကုရော ကိလမထဿ ဝိဃာတဿ ဘာဂိ အဿာတိ။ ဧဝမေဝ ခေါ ဂဟပတိ အရိယသာဝကော ဣတိ ပဋိသဋ္ဌိက္ခတိ “အဋ္ဌိကင်္ဂလူပမာ ကာမာ ဝုတ္တာ ဘဂဝတာ ဗဟု-ဒုက္ခာ ဗဟုပါယာသာ၊ အာဒိနဝေါ ဧတ္ထ ဘိယျော”တိ။ ဧဝမေတံ ယထာဘူတံ သမ္မပ္ပညာယ ဒိသ္မာ ယာယံ ဥပေက္ခာ နာနတ္တာ

nānattasitā, taṃ abhinivajjetvā yāyaṃ upekkhā ekattā ekattasitā, yattha sabbaso lokāmisupādānā aparisesā nirujjhanti, tamevūpekkhaṃ bhāvetīti¹.

Gijjhādīhi sādharmaṇā maṃsapesi upamā etesanti **maṃsapesūpamā**.

Bahūnaṃ sādharmaṇaṭṭhena **bahusādhāraṇā**. Ādittam tiṇukkam upamā etesanti **tiṇukkūpamā**. Anudahanatṭhenāti hatthādijhāpanaṭṭhena.

Sādhikaporisappamāṇā vītaccikānaṃ vītadhūmaṇaṃ aṅgārānaṃ pūrā aṅgārakāsu upamā etesanti **aṅgārakāsūpamā**. **Mahāparilāhaṭṭhenāti** mahantaparitāpanaṭṭhena. Ārāmarāmaṇeyyādikaṃ supinaṃ upamā etesanti **supinakūpamā**. Ittarapaccupaṭṭhānaṭṭhenāti appatvā, na upagantvā tiṭṭhanaṭṭhena. Yācena laddhaṃ yānādibhaṇḍam upamā etesanti **yācitakūpamā**. **Tāvakālikatṭhenāti** anibandhanaṭṭhena.

Sampannaphalarukkho upamā etesanti **rukkhaphalūpamā**.

Sambhañjanaparibhañjanaṭṭhenāti sākhābhañjanaṭṭhena ceva samantato bhañjivā rukkhapātanaṭṭhena ca. Asi ca sūnā ca upamā etesanti

asisūnūpamā. **Adhikuṭṭanaṭṭhenāti** chindanaṭṭhena. Sattisūlam upamā etesanti **sattisūlūpamā**. **Vinivijjanaṭṭhenāti** nipatetvā² gamanaṭṭhena.

Bhayajanaṭṭhena sappasiraṃ upamā etesanti **sappasirūpamā**.

Sappaṭibhayaṭṭhenāti saha abhimukhe bhayaṭṭhena. Dukkhaṇaṃ aggikkhandham upamā etesanti **aggikkhandhūpamā**. **Mahābhitāpanaṭṭhenāti** mahanta-abhitāpakāyapīlā-uppādanaṭṭhenāti kāmam parivajjetīti. Vuttam hetam—

Seyyathāpi gahapati gijjho vā kaṅko vā kulalo vā maṃsapesim ādāya udḍiyeyya, tamenam gijjhāpi kaṅkāpi kulalāpi anupatitvā anupatitvā vitaccheyyum vissajjeyyum. Taṃ kiṃ maññasi gahapati? Sace so gijjho vā kaṅko vā kulalo vā taṃ maṃsapesim na khippameva paṭinissajjeyya. So tatonidānaṃ maraṇam vā nigaccheyya, maraṇamattam vā dukkhanti. Evaṃ bhante. Evameva kho gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati “maṃsapesūpamā kāmā vuttā Bhagavatā -pa- tamevūpekkhaṃ bhāveti. Seyyathāpi gahapati puriso ādittam tiṇukkam ādāya paṭivātam gaccheyya. Taṃ kiṃ maññasi gahapati?

1. Ma 2. 27 piṭṭhe.

2. Nibbaṭṭetvā (Sī)

နာနတ္ထသိတာ၊ တံ အဘိနိဝဇ္ဇေတွာ ယာယံ ဥပေက္ခာ ကေတ္တာ ကေတ္တသိတာ၊ ယတ္ထ သဗ္ဗသော လောကမိသုပါဒါနာ အပရိ-
သေသာ နိရုဇ္ဈန္တိ၊ တမေဂူပေက္ခံ ဘာဝေတိတိ။

ဂိဇ္ဈာဒီဟိ သာဓာရဏာ မံသပေသိ ဥပမာ ဧတေသန္တိ **မံသပေသုပမာ**။ ဗဟူနံ သာဓာရဏဋ္ဌေန **ဗဟုသာဓာရဏာ**။ အာဒိတ္တံ တိဏုက္ကံ ဥပမာ ဧတေသန္တိ **တိဏုက္ကူပမာ**။ **အနုဒဟနဋ္ဌေနာတိ** ဟတ္တာဒိဇ္ဈာပနဋ္ဌေန။ သာမိကပေါရိသပ္ပမာဏာ ဝိတစ္ဆိကာနံ ဝိတဓူမာနံ အင်္ဂါရာနံ ပူရာ အင်္ဂါရ-
ကာသု ဥပမာ ဧတေသန္တိ **အင်္ဂါရကာသုပမာ**။ **မဟာပရိဋ္ဌာဟဋ္ဌေနာတိ** မဟန္တပရိတာပနဋ္ဌေန။ အာရာမရာမဏေယျာဒိကံ သုပိနံ ဥပမာ ဧတေသန္တိ **သုပိနကူပမာ**။ **ဣတ္တရပစ္စုပ္ပန်ဋ္ဌေနာတိ** အပ္ပတွာ, န ဥပဂန္တော တိဋ္ဌနဋ္ဌေန။ ယာစိတေန လဗ္ဗံ ယာနာဒိဘဏ္ဍံ ဥပမာ ဧတေသန္တိ **ယာစိတကူပမာ**။ **တာဝကာလိကဋ္ဌေနာတိ** အနိဗန္ဓနဋ္ဌေန။ သမ္ပန္နဗလရက္ခော ဥပမာ ဧတေသန္တိ **ရက္ခဗလူပမာ**။ **သန္တုဋ္ဌနပရိဘဋ္ဌနဋ္ဌေနာတိ** သာခါဘဋ္ဌနဋ္ဌေန စေဝ သမန္တ-
တော ဘဋ္ဌိတွာ ရက္ခပတနဋ္ဌေန စ။ အသိစသုနာ စ ဥပမာ ဧတေသန္တိ **အသိ-
သုနူပမာ**။ **အဓိကုဋ္ဌနဋ္ဌေနာတိ** အိန္ဒနဋ္ဌေန။ သတ္တိသုလံ ဥပမာ ဧတေသန္တိ **သတ္တိသုလူပမာ**။ **ဝိနိဝဇ္ဈနဋ္ဌေနာတိ** နိပတေတွာ၊ ဂမနဋ္ဌေန။ ဘယဇနနဋ္ဌေန သပ္ပသိရံ ဥပမာ ဧတေသန္တိ **သပ္ပသိရူပမာ**။ **သပ္ပုဒိဘယဋ္ဌေနာတိ** သဟ အဘိမုခေ ဘယဋ္ဌေန။ ဒုက္ခဇနနံ အဂ္ဂိက္ခန္ဓံ ဥပမာ ဧတေသန္တိ **အဂ္ဂိက္ခန္ဓူ-
ပမာ**။ **မဟာဘိတာပနဋ္ဌေနာတိ** မဟန္တအဘိတာပကာယဝိဋ္ဌာဥပ္ပါဒနဋ္ဌေန-
နာတိ ကာမံ ပရိဝဇ္ဇေတိတိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

သေယျထာပိ ဂဟပတိ ဂိဇ္ဈော ဝါ ကင်္ကော ဝါ ကုလလော ဝါ မံသပေသိ အာဒါယ ဥဒ္ဓိယေယျ၊ တမေနံ ဂိဇ္ဈာပိ ကင်္ကာပိ ကုလလောပိ အနုပတိတွာ အနုပတိတွာ ဝိတစ္ဆေယျ၊ ဝိဿဇ္ဈေယျ။ တံ ကိံ မညသိ ဂဟပတိ? သစေ သော ဂိဇ္ဈော ဝါ ကင်္ကော ဝါ ကုလလော ဝါ တံ မံသပေသိ န ဒိပ္ပမေဝ ပဋိနိဿဇ္ဈေယျ။ သော တတောနိဒါနံ မရဏံ ဝါ နိဂစ္ဆေယျ၊ မရဏမတ္တံ ဝါ ဒုက္ခန္တိ။ ဧဝံ ဘန္တေ။ ဧဝမေဝ ခေါ ဂဟပတိ အရိယသာဝကော ဣတိ ပဋိသဋ္ဌိက္ခတိ “မံသပေသုပမာ ကာမာ ဝုတ္တာ ဘဂဝတာ။ပ”။ တမေဂူပေက္ခံ ဘာဝေတိ။ သေယျထာပိ ဂဟပတိ ပုရိသော အာဒိတ္တံ တိဏုက္ကံ အာဒါယ ပဋိဝါတံ ဂစ္ဆေယျ။ တံ ကိံ မညသိ ဂဟပတိ?

Sace so puriso taṃ ādittaṃ tiṇukkaṃ na khippameva paṭinissajjeyya. Tassa sā ādittā tiṇukkā hatthaṃ vā daheyya, bāhuṃ vā daheyya, aññataraṃ vā aññataraṃ vā aṅgapaccaṅgaṃ daheyya, so tatonidānaṃ maraṇaṃ vā nigaccheyya, maraṇamattaṃ vā dukkhanti. Evaṃ bhante. Evameva kho gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati “tiṇukkūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā -pa- tamevūpekkhaṃ bhāveti. Seyyathāpi gahapati aṅgārakāsu sādhipāporisā pūrā aṅgārānaṃ vītaccikānaṃ vītadhūmānaṃ. Atha puriso āgaccheyya jīvitukāmo amaritukāmo sukhakāmo dukkhappaṭikkūlo, tamenam dve balavanto purisā nānābhāsu gahetvā aṅgārakāsuṃ upakaḍḍheyyuṃ. Taṃ kim maññasi gahapati? Api nu so puriso iti citi ceva kāyaṃ sannāmeyyāti. Evaṃ bhante. Taṃ kissahetu? Viditañhi bhante tassa purisassa “imaṃ ca ahaṃ aṅgārakāsuṃ papatissāmi, tatonidānaṃ maraṇaṃ vā nigacchissāmi maraṇamattaṃ vā dukkhaṃ”ti. Evameva kho gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati “aṅgārakāsūpamā kāmā vuttā Bhagavatā -pa- tamevūpekkhaṃ bhāveti. Seyyathāpi gahapati puriso supinaṃ passeyya ārāmaṇaṇeyyakam vanarāmaṇeyyakam bhūmirāmaṇeyyakam pokkharaṇirāmaṇeyyakam, so paṭibuddho na kiñci paṭipasseyya. Evameva kho gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati “supinakūpamā kāmā vuttā Bhagavatā -pa- tamevūpekkhaṃ bhāveti. Seyyathāpi gahapati puriso yācitakam bhogaṃ yācitvā yānaṃ vā poriseyyaṃ pavaramaṇikuṇḍalaṃ. So tehi yācitakehi bhogehi purakkhato parivuto antarāpaṇaṃ paṭipajjeyya. Tamenam jano disvā evaṃ vadeyya “bhogī vata bho puriso, evaṃ kira bho bhogino bhogāni bhuñjanti”ti. Tamenam sāmikā yattha yattheva tāni passeyyuṃ, tattha tattheva tāni hareyyuṃ. Taṃ kim maññasi gahapati? Alaṃ nu kho tassa purisassa aññathattāyāti. Evaṃ bhante. Taṃ kissahetu? Sāmino hi bhante tāni harantīti. Evameva kho gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati

သစေ သော ပုရိသော တံ အာဒိတ္တံ တိဏုက္ကံ န ခိပ္ပမေဝ ပဋိနိ-
ဿဇ္ဇေယျ။ တဿ သာ အာဒိတ္တာ တိဏုက္ကာ ဟတ္ထံ ဝါ ဒဟေယျ။
ဗဟံ ဝါ ဒဟေယျ။ အညတရံ ဝါ အညတရံ ဝါ အင်္ဂပစ္စင်္ဂံ
ဒဟေယျ။ သော တတောနိဒါနံ မရဏံ ဝါ နိဂစ္ဆေယျ။ မရဏမတ္ထံ
ဝါ ဒုက္ခန္တိ။ ဧဝံ ဘန္တေ။ ဧဝမေဝ ခေါ ဂဟပတိ အရိယသာဝကော
ဣတိ ပဋိသဋ္ဌိက္ခတိ “တိဏုက္ကူပမာ ကာမာ ဝုတ္တာ ဘဂဝတာ ဗဟု-
ဒုက္ခာ ဗဟုပါယာသာပ”။ တမေဝပေက္ခံ ဘာဝေတိ။ သေယျထာဝိ
ဂဟပတိ အင်္ဂါရကာသု သာမိကပေါရိသာ ပူရာ အင်္ဂါရာနံ ဝိတစ္ဆိ-
ကာနံ ဝိတရူမာနံ။ အထ ပုရိသော အာဂစ္ဆေယျ ဇီဝိတုကာမော
အမရိတုကာမော သုခကာမော ဒုက္ခပုဋိက္ကူလော၊ တမေနံ ဒွေ
ဗလဝန္တောပုရိသာ နာနာဗဟာသု ဂဟေတွာ အင်္ဂါရကာသု ဥပ-
ကဇေယျ။ တံ ကိံ မညသိ ဂဟပတိ? အပိ န သော ပုရိသော
ဣတိ စိတိ စေဝ ကာယံ သန္တာမေယျာတိ။ ဧဝံ ဘန္တေ။ တံ ကိဿ-
ဟေတု? ဝိဒိတဌိ ဘန္တေ တဿ ပုရိသဿ “ဣမံ စ အဟံ အင်္ဂါ-
ရကာသု ပပတိဿံမိ၊ တတောနိဒါနံ မရဏံ ဝါ နိဂစ္ဆိဿံမိ
မရဏမတ္ထံ ဝါ ဒုက္ခန္တိ”။ ဧဝမေဝ ခေါ ဂဟပတိ အရိယသာဝကော
ဣတိ ပဋိသဋ္ဌိက္ခတိ “အင်္ဂါရကာသုပမာ ကာမာ ဝုတ္တာ ဘဂဝတာပ”။
တမေဝပေက္ခံ ဘာဝေတိ။ သေယျထာဝိ ဂဟပတိ ပုရိသော သုဝိ-
နကံ ပဿေယျ အာရာမရာမဏေယျကံ ဝနရာမဏေယျကံ ဘူမိရာ-
မဏေယျကံ ပေါက္ခရဏိရာမဏေယျကံ၊ သော ပဋိဗုဒ္ဓေါ န ကိဉ္စိ
ပဋိပဿေယျ။ ဧဝမေဝ ခေါ ဂဟပတိ အရိယသာဝကော ဣတိ
ပဋိသဋ္ဌိက္ခတိ “သုဝိနကူပမာ ကာမာ ဝုတ္တာ ဘဂဝတာပ”။ တမေဝ-
ပေက္ခံ ဘာဝေတိ။ သေယျထာဝိ ဂဟပတိ ပုရိသော ယာစိတကံ
ဘောဂံ ယာစိတွာ ယာနံ ဝါ ပေါရိသေယျံ ပဝရမဏိကုဏ္ဍလံ။
သော တေဟိ ယာစိတကေဟိ ဘောဂေဟိ ပုရက္ခတော ပရိဝုတော
အန္တရာပဏံ ပဋိပဇ္ဇေယျ။ တမေနံ ဇနော ဒိဿာ ဧဝံ ဝဒေယျ
“ဘောဂီ ဝတ ဘော ပုရိသော၊ ဧဝံ ကိရ ဘော ဘောဂိနော
ဘောဂါနိ ဘုဉ္ဇန္တိ”တိ။ တမေနံ သာမိကာ ယတ္ထ ယတ္ထေဝ တာနိ
ပဿေယျ။ တတ္ထ တတ္ထေဝ တာနိ ဟရေယျ။ တံ ကိံ မညသိ
ဂဟပတိ? အလံ န ခေါ တဿ ပုရိသဿ အညထတ္တာယာတိ။ ဧဝံ
ဘန္တေ။ တံ ကိဿဟေတု? သာမိနော ဟိ ဘန္တေ တာနိ ဟရန္တိတိ။
ဧဝမေဝ ခေါ ဂဟပတိ အရိယသာဝကော ဣတိ ပဋိသဋ္ဌိက္ခတိ

“Yācitakūpamā kāmā vuttā Bhagavatā -pa- tamevūpekkham bhāveti. Seyyathāpi gahapati gāmassa vā nigamassa vā avidūre tibbo vanasaṇḍo, tatrassa rukkho sampannaphalo ca upapannaphalo ca. Na cassu kānici phalāni bhūmiyaṃ patitāni. Atha puriso āgaccheyya phalatthiko phalagavesī phalapariyesanam caramāno. So taṃ vanasaṇḍaṃ ajjhogāhetvā taṃ rukkhaṃ passeyya sampannaphalañca upapannaphalañca. Tassa evamassa “ayaṃ kho rukkho sampannaphalo ca, upapannaphalo ca, natthi ca kānici phalāni bhūmiyaṃ patitāni, jānāmi kho panāhaṃ rukkhaṃ āropitum. Yannūnāhaṃ imaṃ rukkhaṃ ārohitvā yāvadatthañca khādeyyaṃ, ucchaṅgañca pūreyyaṃ”ti. So taṃ rukkhaṃ ārohitvā yāvadatthañca khādeyya, ucchaṅgañca pūreyya. Atha dutiyo puriso āgaccheyya phalatthiko phalagavesī phalapariyesanam caramāno tiṇhaṃ kuṭhāriṃ ādāya, so taṃ vanasaṇḍaṃ ajjhogāhetvā taṃ rukkhaṃ passeyya sampannaphalañca upapannaphalañca. Tassa evamassa “ayaṃ kho rukkho sampannaphalo ca upapannaphalo ca, natthi ca kānici phalāni bhūmiyaṃ patitāni, na kho panāhaṃ jānāmi rukkhaṃ ārohitum. Yannūnāhaṃ imaṃ rukkhaṃ mūlato chetvā yāvadatthañca khādeyyaṃ, ucchaṅgañca pūreyyaṃ”ti. So taṃ rukkhaṃ mūlatova chindeyya. Taṃ kiṃ maññasi gahapati? Amuko so puriso paṭhamam rukkhaṃ ārūḷho. Sace so na khippameva oroheyya. Tassa so rukkho papatanto hatthaṃ vā bhañjeyya pādaṃ vā bhañjeyya aññataram vā aññataram vā aṅgapaccaṅgaṃ bhañjeyya. So tatonidānaṃ maraṇaṃ vā nigaccheyya maraṇamattaṃ vā dukkhanti. Evaṃ bhante. Evameva kho gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati “rukkhaphalūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnava ettha bhiyyo”ti. Evametam yathābhūtaṃ sammappaññāya disvā yāyaṃ upekkhā nānattā nānattasitā, taṃ abhinivajjetvā yāyaṃ upekkhā ekattā ekattasitā. Yattha sabbaso lokāmisūpādānā aparisesā nirujjhanti. Tamevūpekkham bhāvetīti¹.

1. Ma 2. 27 piṭṭhādīsu.

“ယာဝိတကူပမာ ကာမာ ဝုတ္တာ ဘဂဝတာ။ပ”။ တမေဝူပေက္ခံ ဘာဝေတိ။ သေယျထာဝိ ဂဟပတိ ဂါမဿ ဝါ နိဂမဿ ဝါ အဝိဒူရေ တိဗ္ဗော ဝနသဏ္ဍော။ တတြဿ ရုက္ခော သမ္ပန္နဖလော စ ဥပပန္နဖလော စ။ န စဿ ကာနိစိ ဖလာနိ ဘူမိယံ ပတိတာနိ။ အထ ပုရိသော အာဂစ္ဆေယျ ဖလတ္ထိကော ဖလဂဝေသီ ဖလပရိယေသနံ စရမာနော။ သော တံ ဝနသဏ္ဍံ အဇ္ဈော- ဂါဟေတွာ တံ ရုက္ခံ ပသေယျ သမ္ပန္နဖလဉ္စ ဥပပန္နဖလဉ္စ။ တဿ ဧဝမဿ “အယံ ခေါ ရုက္ခော သမ္ပန္နဖလော စ ဥပပန္နဖလော စ၊ နတ္ထိ စ ကာနိစိ ဖလာနိ ဘူမိယံ ပတိတာနိ၊ ဇာနာမိ ခေါ ပနာဟံ ရုက္ခံ အာရောပိတုံ။ ယန္တုနာဟံ ဣမံ ရုက္ခံ အာရောဟိတွာ ယာဝဒတ္ထဉ္စ ခါဒေယျံ၊ ဥစ္ဆိဂ္ဓံ ပူရေယျ”န္တိ။ သော တံ ရုက္ခံ အာရောဟိတွာ ယာဝဒတ္ထဉ္စ ခါဒေယျံ၊ ဥစ္ဆိဂ္ဓံ ပူရေယျ။ အထ ဒုတိယော ပုရိသော အာဂစ္ဆေယျ ဖလတ္ထိကော ဖလဂဝေသီ ဖလပရိယေသနံ စရမာနော တိဏ္ဍံ ကုဋ္ဌာရိ အာဒါယ၊ သော တံ ဝနသဏ္ဍံ အဇ္ဈောဂါဟေတွာ တံ ရုက္ခံ ပသေယျ သမ္ပန္နဖလဉ္စ ဥပပန္နဖလဉ္စ။ တဿ ဧဝမဿ “အယံ ခေါ ရုက္ခော သမ္ပန္နဖလော စ ဥပပန္နဖလော စ၊ နတ္ထိ စ ကာနိစိ ဖလာနိ ဘူမိယံ ပတိတာနိ၊ န ခေါ ပနာဟံ ဇာနာမိ ရုက္ခံ အာရောဟိတုံ။ ယန္တုနာဟံ ဣမံ ရုက္ခံ မူလတော ဆေတွာ ယာဝဒတ္ထဉ္စ ခါဒေယျံ၊ ဥစ္ဆိဂ္ဓံ ပူရေယျ”န္တိ။ သော တံ ရုက္ခံ မူလတောဝ ဆိန္ဒေယျ။ တံ ကိ မညသိ ဂဟပတိ? အမုကော သော ပုရိသော ပဌမံ ရုက္ခံ အာရုဋ္ဌော။ သစေ သော န ခိပ္ပမေဝ ဩရောဟေယျ။ တဿ သော ရုက္ခော ပပတန္တော ဟတ္ထံ ဝါဘဇေယျ ပါဒံ ဝါ ဘဇေယျ အညတရံ ဝါအညတရံ ဝါ အင်္ဂပစ္စင်္ဂံ ဘဇေယျ။ သော တတောနိဒါနံ မရဏံ ဝါ နိဂစ္ဆေယျ မရဏမတ္တံ ဝါ ဒုက္ခန္တိ။ ဧဝံ ဘန္တေ။ ဧဝမေဝ ခေါ ဂဟပတိ အရိယသာဝကော ဣတိ ပဋိသဉ္ဇိက္ခတိ “ရုက္ခဖလူပမာ ကာမာ ဝုတ္တာ ဘဂဝတာ ဗဟုဒုက္ခာ ဗဟုပါယာသာ၊ အာဒိနဝေါ ဧတ္ထ ဘိယျော”တိ။ ဧဝမေတံ ယထာဘူတံ သမ္ပပ္ပညာယ ဒိသ္မာ ယာယံ ဥပေက္ခာ နာနတ္တာ နာနတ္တသိတာ၊ တံ အဘိနိဝဇ္ဇေတွာ ယာယံ ဥပေက္ခာ ဧကတ္တာ ဧကတ္တသိတာ။ ယတ္ထ သဗ္ဗသော လောကမိသုပါဒါနာ အပရိသေသာ နိရုဇ္ဈန္တိ။ တမေဝူပေက္ခံ ဘာဝေတိတိ။

Evam aṭṭhikaṇkalādika-aggikkhandhūpamapariyosānato vipassanam dassetvā idāni upacārasamādhim dassento “**Buddhānussatim bhāvento**”ti-ādimāha.

Tattha punappunam uppajjanato sati eva anussati.
Pavattitabbaṭṭhānamhiyeve ca pavattattā saddhāpabbajitassa kulaputtassa anurūpā satītipi anussati. Buddhān ārabba uppannā anussati Buddhānussati. Arahatā dibuddhaguṇārammaṇāya satiyā etaṃ adhivacanam, taṃ **Buddhānussatim**. Bhāventoti vadḍhento brūhento. Dhammān ārabba uppannā anussati **dhammānussati**, svākkhātātā dhammaguṇārammaṇāya satiyā etaṃ adhivacanam. Saṃghān ārabba uppannā anussati **saṃghānussati**, suppaṭipannatādisaṃghaguṇārammaṇāya satiyā etaṃ adhivacanam. Silān ārabba uppannā anussati **sīlānussati**, attano akhaṇḍatādisīlaguṇārammaṇāya satiyā etaṃ adhivacanam. Cāgarān ārabba uppannā anussati **cāgānussati**, attano muttacāgatādicāgaguṇārammaṇāya¹ satiyā etaṃ adhivacanam. Devatān ārabba uppannā anussati **devatānussati**, devatā sakkhiṭṭhāne ṭhapetvā attano saddhādiguṇārammaṇāya satiyā etaṃ adhivacanam. Ānāpāne ārabba uppannā sati **ānāpānassati**, ānāpānanimittārammaṇāya satiyā etaṃ adhivacanam. Maraṇān ārabba uppannā sati **marāṇassati**, ekabhavapariyāpannajīvitindriyupaccheda-saṅkhātamarāṇārammaṇāya satiyā etaṃ adhivacanam.

Kucchitānam kesādīnam paṭikkūlānam āyattā ākarattā kāyoti saṅkham gate sarīre gatā pavattā sati **kāyagatāsati**, tādīsam vā kāyān gatā sati “kāyagatasatī”ti vattabbe rassam akatvā “kāyagatāsati”ti vuttam. Kesādikesu kāyakotṭhāsesu paṭikkūlanimittārammaṇāya satiyā etaṃ adhivacanam. Upasamān ārabba uppannā anussati **upasamānussati**, sabbadukkhūpasamārammaṇāya satiyā etaṃ adhivacanam.

Vitakkavicārapītisukhacittakaggaṭāsampayuttam paṭhamajjhānam bhāvento. Pītisukhacittakaggaṭāsampayuttam dutiyajjhānam bhāvento. Sukhacittakaggaṭāsampayuttam tatiyajjhānam bhāvento. Upekkhācittakaggaṭāsampayuttam catutthajjhānam bhāvento -pa-nevasaññānāsaññāyatanam bhāventopi kāme parivajjetīti.

1. Muttacāgatādicāgārammaṇāya (Ka)

ဧဝံ အဋ္ဌကင်္ဂလာဒိကအဂ္ဂိက္ခန္ဓုပမပရိယောသာနတော ဝိပဿနံ ဒဿေ-
တွာ ဣဒါနိ ဥပစာရသမာဓိံ ဒဿေန္တော “**ဗုဒ္ဓါနုဿတိံ ဘာဝေန္တော**”တိ-
အာဒိမာဟ။

တတ္ထ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပဇ္ဇနတော သတိ ဧဝံ အနုဿတိ။ ပဝတ္တိတဗ္ဗဋ္ဌာနမှိယေဝ
စ ပဝတ္တတ္ထာ သဒ္ဓါပဗ္ဗဇိတဿ ကုလပုတ္တဿ အနုရူပါ သတိတိပိ အနုဿတိ။
ဗုဒ္ဓံ အာရဗ္ဗ ဥပ္ပန္နာ အနုဿတိ ဗုဒ္ဓါနုဿတိ။ အရဟတာဒိဗုဒ္ဓဂုဏာရမ္မဏာယ
သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ၊ တံ **ဗုဒ္ဓါနုဿတိံ**။ **ဘာဝေန္တော**တိ ဝဇေန္တော
ဗြူဟေန္တော။ ဓမ္မံ အာရဗ္ဗ ဥပ္ပန္နာ အနုဿတိ **ဓမ္မာနုဿတိ**၊ သွာက္ခာတ-
တာဒိဓမ္မဂုဏာရမ္မဏာယ သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ သံဃံ အာရဗ္ဗ ဥပ္ပန္နာ
အနုဿတိ **သံဃာနုဿတိ**၊ သုပ္ပုပ္ပန္နတာဒိသံဃဂုဏာရမ္မဏာယ သတိယာ
ဧတံ အဓိဝစနံ။ သီလံ အာရဗ္ဗ ဥပ္ပန္နာ အနုဿတိ **သီလာနုဿတိ**၊ အတ္တနော
အခဏ္ဍတာဒိသီလဂုဏာရမ္မဏာယ သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ စာဂံ အာရဗ္ဗ
ဥပ္ပန္နာ အနုဿတိ **စာဂါနုဿတိ**၊ အတ္တနော မုတ္တစာဂတာဒိစာဂဂုဏာ-
ရမ္မဏာယ သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ ဒေဝတာ အာရဗ္ဗ ဥပ္ပန္နာ အနုဿတိ
ဒေဝတာနုဿတိ၊ ဒေဝတာ သက္ခိဋ္ဌာနေ ဌပေတွာ အတ္တနော သဒ္ဓါဒိဂုဏာ-
ရမ္မဏာယ သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ အာနာပါနေ အာရဗ္ဗ ဥပ္ပန္နာ သတိ
အာနာပါနုဿတိ၊ အာနာပါနိဓိတ္တာရမ္မဏာယ သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။
မရဏံ အာရဗ္ဗ ဥပ္ပန္နာ သတိ **မရဏသတိ**၊ ဧကဘဝပရိယာပန္နဇိဝိတိန္ဒြိယ-
ပစ္ဆေဒသင်္ခါတမရဏာရမ္မဏာယ သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။

ကုတ္တိတာနံ ကေသာဒိနံ ပဋိက္ကုလ္လာနံ အာယတ္တာ အာကရတ္တာ ကာယောတိ
သင်္ခံ ဂတေ သရီရေ ဂတာ ပဝတ္တာ သတိ **ကာယဂတာသတိ**၊ တာဒိသံ ဝါ
ကာယံ ဂတာ သတိ “ကာယဂတာသတိ”တိ ဝတ္ထဗ္ဗေ ရသံ အကတွာ “ကာယ-
ဂတာသတိ”တိ ဝုတ္တံ။ ကေသာဒိကေသု ကာယကောဋ္ဌာသေသု ပဋိက္ကုလ-
နိဓိတ္တာရမ္မဏာယ သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ ဥပသမံ အာရဗ္ဗ ဥပ္ပန္နာ အနုဿတိ
ဥပသမာနုဿတိ၊ သဗ္ဗဒုက္ခုပသမာရမ္မဏာယ သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။

ဝိတက္ကဝိစာရဝိတိသုခစိတ္တေကဂ္ဂတာသမ္ပယုတ္တံ ပဌမဇ္ဈာနံ ဘာဝေန္တော။
ဝိတိသုခစိတ္တေကဂ္ဂတာသမ္ပယုတ္တံ ဒုတိယဇ္ဈာနံ ဘာဝေန္တော။ သုခစိတ္တေ-
ကဂ္ဂတာသမ္ပယုတ္တံ တတိယဇ္ဈာနံ ဘာဝေန္တော။ ဥပေက္ခာစိတ္တေကဂ္ဂတာ-
သမ္ပယုတ္တံ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ ဘာဝေန္တော။ ပ။ နေဝသညာနာသညာယတနံ
ဘာဝေန္တောပိ ကာမေ ပရိဝဇ္ဇေတိတိ။

Vikkhambhanappahānaṃ dassetvā idāni samucchedena kāmānaṃ pahānaṃ dassetuṃ “**sotāpattimaggaṃ bhāventopī**”ti-ādimāha. Tattha maggasotassa āpajjanaṃ sotāpatti, sotāpattiyā maggo sotāpattimaggo. **Apāyagamanīye kāmēti** ye hi apāyaṃ gacchanti, te apāyagamanīye kāmē samucchedato sotāpattimaggaṃ bhāvento parivajjēti. Paṭisandhivasena sakimyeva imaṃ lokam āgacchatīti sakadāgāmī, tassa maggo sakadāgāmimaggo. Taṃ maggaṃ bhāvento. **Olāriketi** pariḷāhappatte. Paṭisandhivaseneva kāmabhavaṃ nāgacchatīti anāgāmī, tassa maggo anāgāmimaggo. Taṃ maggaṃ bhāvento. **Anusahagateti** sukhumabhāvappatte. Kilesehi ārakattā, kilesārīnaṃ hatattā, saṃsāracakkassa arānaṃ hatattā, pāpakaraṇe rahābhāvā, paccayādīnaṃ arahattā ca araham, arahato bhāvo arahattam. Kim taṃ? Arahattaphalaṃ. Arahattassa maggo arahattamaggo. Taṃ arahattamaggaṃ bhāvento. **Sabbena sabbanti** sabbenākārena sabbaṃ. **Sabbathā sabbanti** sabbappakārena sabbaṃ. **Asesaṃ nissesanti** niravasesaṃ gandhamattampi atṭhapetvā. Atha vā **sabbena sabbaṃ** mūlavasena. **Sabbathā sabbaṃ** ākāranippadesavasena. **Asesaṃ nissesam** bhāvanānippadesavasena. Tathā purimena duccaritābhāvena. Dutiyena pariyuṭṭhānābhāvena. Tatiyena anusayābhāvena evameke vaṇṇayanti.

Sappo vuccati ahīti yo koci saranto gacchati. **Kena tthenāti** kena atthēna. **Saṃsappanto gacchatīti** yasmā sammā saṃsaranto¹ gacchatīti sappo. **Bhujantoti** vaṅkavaṅko hutvā. **Pannasiroti** nipannasīso hutvā. **Sirena supatīti** sīsaṃ bhogantare katvā supanabhāvena sirasā supatīti **sarīsapo**. Bile sayatīti **bilāsayo**. “Bilasayo”tipi Pāḷi, taṃ sundaraṃ. Guhāyaṃ setīti **guhāsayo**. **Dāṭhā tassa āvudhoti** tassa sappassa duve dāṭhā paharaṇasatthasaṅkhāto āvudho. **Visaṃ tassa ghoranti** tassa sappassa byāpakasaṅkhātāṃ visaṃ dāruṇaṃ kakkhaḷaṃ. **Jivhā tassa duvidhāti** tassa sappassa dvedhā jivhā. **Dvīhi jivhāhi rasaṃ sāyatīti** duvidhāhi jivhāhi rasaṃ jānāti assādaṃ vindati sādiyatīti. Jīvitum kāmayaṭīti **jīvitukāmo**. Amaritum kāmayaṭīti **amaritukāmo**. Sukhaṃ kāmayaṭīti **sukhakāmo**. **Dukkhappaṭikkūloti**

1. Saṅkanto (Ka)

ဝိက္ခန္ဓနပ္ပဟာနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ သမုစ္ဆေဒေန ကာမာနံ ပဟာနံ ဒဿေတုံ “**သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ ဘာဝေန္တောပီ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ မဂ္ဂသောတာယ အာပဇ္ဇနံ သောတာပတ္တိ၊ သောတာပတ္တိယာ မဂ္ဂေါ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ။ **အပါယဂမနီယေ ကာမေတိ** ယေ ဟိ အပါယံ ဂစ္ဆန္တိ။ တေ အပါယဂမနီယေ ကာမေ သမုစ္ဆေဒတော သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ ဘာဝေန္တော ပရိဝဇ္ဇေတိ။ ပဋိသန္ဓိဝသေန သင်္ကိယေဝ ဣမံ လောကံ အာဂစ္ဆတိတိ သကဒါဂါမီ၊ တဿ မဂ္ဂေါ သကဒါဂါမိမဂ္ဂေါ။ တံ မဂ္ဂံ ဘာဝေန္တော။ **ဩဋ္ဌာရိကေတိ** ပရိဋ္ဌာဟပ္ပတ္တေ။ ပဋိသန္ဓိဝသေနဝ ကာမဘဝံ နာဂစ္ဆတိတိ အနာဂါမီ၊ တဿ မဂ္ဂေါ အနာဂါမိမဂ္ဂေါ။ တံ မဂ္ဂံ ဘာဝေန္တော။ **အနုသဟဂတေတိ** သုခုမဘာဝပ္ပတ္တေ။ ကိလေသေဟိ အာရကတ္တာ၊ ကိလေသာရိနံ ဟတတ္တာ၊ သံသာရစက္ကဿ အရာနံ ဟတတ္တာ၊ ပါပကရဏေ ရဟဘာဝါ၊ ပစ္စယာဒိနံ အရဟတ္တာ စ အရဟံ၊ အရဟတော ဘာဝေါ အရဟတ္တံ။ ကိံ တံ? အရဟတ္တဖလံ။ အရဟတ္တဿ မဂ္ဂေါ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ။ တံ အရဟတ္တမဂ္ဂံ ဘာဝေန္တော။ **သဗ္ဗေန သဗ္ဗန္တိ** သဗ္ဗေနာကာရေန သဗ္ဗံ။ **သဗ္ဗဏာ သဗ္ဗန္တိ** သဗ္ဗပ္ပကာရေန သဗ္ဗံ။ **အသေသံ နိဿေသန္တိ** နိရဝသေသံ ဂန္ထမတ္တဗ္ဗိ အဋ္ဌပေတွာ။ အထ ဝါ **သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ** မူလဝသေန။ **သဗ္ဗဏာ သဗ္ဗံ** အာကာရနိပ္ပဒေသဝသေန။ **အသေသံ နိဿေသံ** ဘာဝနာနိပ္ပဒေသဝသေန။ တထာ ပုရိမေန ဒုစ္စရိတာဘာဝေန။ ဒုတိယေန ပရိယုဋ္ဌာနာဘာဝေန။ တတိယေန အနုသယာဘာဝေန ဝေမေကေ ဝဏ္ဏယန္တိ။

သဗ္ဗေါ ဂုစ္ဆတိ အဟိတိ ယော ကောစိ သရန္တော ဂစ္ဆတိ။ **ကေန-ဋ္ဌေနာတိ** ကေန အတ္တေန။ **သံသပ္ပန္တော ဂစ္ဆတိ** ယသ္မာ သမ္မာ သံသရန္တော^၁ ဂစ္ဆတိတိ သဗ္ဗေါ။ **ဘုဇန္တောတိ** ဝက်ဝက်ော ဟုတွာ။ **ပန္နသိရောတိ** နိပန္နသိသော ဟုတွာ။ **သိရေန သုပတိတိ** သိသံ ဘောဂန္တရေ ကတွာ သုပနဘာဝေန သိရသာ သုပတိတိ **သရိသပေါ**။ ဗိလေ သယတိတိ **ဗိလာသယော**။ “ဗိလာသယော”တိဝိ ပါဠိ၊ တံ သုန္ဒရံ။ ဂဟာယံ သေတိတိ **ဂဟာသယော**။ **ဒါဌာတဿ** အာဂုဓောတိ တဿ သပ္ပဿ ဒုဝေ ဒါဌာ ပဟရဏသတ္တသင်္ခါတော အာဂုဓော။ **ဝိသံ တဿ** ဃောရန္တိ တဿ သပ္ပဿ ဗျာပကသင်္ခါတံ ဝိသံ ဒါရဏံ ကက္ခဋံ။ **ဇိဝ္ဋါ တဿ** ဒုဝိဓောတိ တဿ သပ္ပဿ ဧဝော ဇိဝ္ဋါ။ **ဒွိဟိ ဇိဝ္ဋါဟိ** ရသံ သာယတိတိ ဒုဝိဓာဟိ ဇိဝ္ဋါဟိ ရသံ ဇာနာတိ အဿာဒံ ဝိန္နတိ သာဒိယတိတိ။ ဇိဝိတုံ ကာမယတိတိ **ဇိဝိတုကာမော**။ အမရိတုံ ကာမယတိတိ **အမရိတုကာမော**။ သုခံ ကာမယတိတိ **သုခကာမော**။ **ဒုက္ခပ္ပဒိက္ကံ** လောတိ

dukkhaṃ anicchamāno. **Pādenā**ti attano pādena. **Sappasiranti** sappassa sīsaṃ. **Vajjeyyā**ti dūrato vajjeyya. **Vivajjeyyā**ti tassa pamāṇena. **Parivajjeyyā**ti samantato. **Abhinivajjeyyā**ti catutthappamāṇena. Atha vā purimena sīsato. Dutiyatatiyena dvīhi passehi. Catutthena pacchato. “Kāme pana appattassa pariyesanamūladukkhavatthubhāvena **vajjeyya**. Pattassa ārakkhamūladukkhavatthubhāvena **vivajjeyya**. Aññāpariḷāhadukkhavatthubhāvena **parivajjeyya**. Vināsamukhe piyavippayogadukkhavatthubhāvena **abhinivajjeyyā**”ti evameke vaṇṇayanti.

Rañjanavasena **rāgo**. Balavarañjanaṭṭhena **sārāgo**. Visaye sattānaṃ anu anu nayanato **anunayo**. Anurujjhatīti **anurodho**, kāmetīti attho. Yattha katthaci bhava sattā etāya nandantīti **nandī**, sayam vā nandatīti **nandī**. Nandī ca sā rañjanaṭṭhena rāgo cāti **nandirāgo**. Tattha ekasmim ārammaṇe sakim uppannā taṇhā nandī, punappunaṃ uppajjamānā nandirāgoti vuccati. **Cittassa sārāgoti** yo heṭṭhā “balavarañjanaṭṭhena sārāgo”ti vutto, so na sattassa, cittasseva sārāgoti attho.

Icchanti etāya ārammaṇānīti **icchā**. Bahalakilesabhāvena mucchanti etāya pāṇinoti **mucchā**. Gilitvā pariniṭṭhapetvā gahaṇavasena **ajjhosānaṃ**. Iminā sattā gijjhanti gedhaṃ āpajjantīti **gedho**. Bahalaṭṭhena vā **gedho**. “Gedhaṃ vā pana pavanasaṇḍan”ti¹ hi bahalaṭṭheneva vuttaṃ. Anantarapadaṃ upasaggavasena vaḍḍhitaṃ, sabbatobhāgena vā gedhoti **paligedho**. Sajjanti etenāti **saṅgo**. Lagganaṭṭhena vā **saṅgo**. Osīdanaṭṭhena **pañko**. Ākaḍḍhanavasena **ejā**. “Ejā imaṃ purisaṃ parikaḍḍhati tassa tasseva bhavassa abhinibbattiyā”ti hi vuttaṃ. Vañcanaṭṭhena **māyā**. Vaṭṭasmim sattānaṃ jananaṭṭhena **janikā**. “Taṇhā janeti purisaṃ, cittamassa vidhāvatī”ti² hi vuttaṃ. Vaṭṭasmim satte dukkhena saṃyojayamānā janetīti **sañjananī**. Ghaṭanaṭṭhena **sibbinī**. Ayaṃ hi vaṭṭasmim satte cutipaṭisandhivasena sibbati ghaṭeti tunnakāro viya pilotikāya pilotikaṃ, tasmā “ghaṭanaṭṭhena sibbinī”ti vuttā. Anekappakāraṃ visayajālaṃ taṇhāvipphanditanivesasaṅkhātāṃ vā jālamassā atthīti **jālinī**.

1. Gedhānaṃ saṇḍanti (Sī)

2. Saṃ 1. 34 piṭṭhe.

ဒုက္ခံ အနိစ္စမာနော။ ပါဒေနာတိ အတ္တနော ပါဒေန။ သပ္ပသီရန္တိ သပ္ပဿ သီသံ။ ဝဇ္ဇေယျာတိ ဒူရတော ဝဇ္ဇေယျ။ ဝိဝဇ္ဇေယျာတိ တဿ ပမာဏေန။ ပရိဝဇ္ဇေယျာတိ သမန္တတော။ အဘိနိဝဇ္ဇေယျာတိ စတုတ္ထပ္ပမာဏေန။ အထ ဝါ ပရိမေန သီသတော။ ဒုတိယတတိယေန ဒွီဟိ ပဿေဟိ။ စတုတ္ထေန ပစ္စတော။ “ကာမေ ပန အပ္ပတ္တဿ ပရိယေသနမူလဒုက္ခဝတ္ထုဘာဝေန ဝဇ္ဇေယျ။ ပတ္တဿ အာရက္ခမူလဒုက္ခဝတ္ထုဘာဝေန ဝိဝဇ္ဇေယျ။ အညာဏပရိ- ဌာဟဒုက္ခဝတ္ထုဘာဝေန ပရိဝဇ္ဇေယျ။ ဝိနာသမုခေ ပိယဝိပ္ပယောဂဒုက္ခဝတ္ထု- ဘာဝေန အဘိနိဝဇ္ဇေယျာ”တိ ဧဝမေကေ ဝဏ္ဏယန္တိ။

ရဉ္စနဝသေန ရာဂေါ။ ဗလဝရဉ္စနဋ္ဌေန သာရာဂေါ။ ဝိသယေ သတ္တာနံ အနုအနု နယနတော အနုနယော။ အနုရုဉ္စတိတိ အနုရောဓော။ ကာမေတိတိ အတ္တော။ ယတ္ထ ကတ္ထမိ ဘဝေ သတ္တာ တောယ နန္ဒန္တိတိ နန္ဒိ။ သယံ ဝါ နန္ဒတိတိ နန္ဒိ။ နန္ဒိ စ သာ ရဉ္စနဋ္ဌေန ရာဂေါ စာတိ နန္ဒိရာဂေါ။ တတ္ထ ကေသ္မိ အာရမ္မဏေ သကံ ဥပ္ပန္နာ တဏှာ နန္ဒိ။ ပုနပုနံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ နန္ဒိရာဂေါတိ ဝုတ္တတိ။ စိတ္တဿ သာရာဂေါတိ ယော ဟေဋ္ဌာ “ဗလဝရဉ္စနဋ္ဌေန သာရာဂေါ”တိ ဝုတ္တော။ သော န သတ္တဿ၊ စိတ္တဿေဝ သာရာဂေါတိ အတ္တော။

ဣစ္ဆန္တိ တောယ အာရမ္မဏာနီတိ ဣစ္ဆိ။ ဗဟလကိလေသဘာဝေန မုစ္ဆန္တိ တောယ ပါဏိနောတိ မုစ္ဆိ။ ဂိလိတွာ ပရိနိဋ္ဌပေတွာ ဂဟဏဝသေန အဇ္ဈော- သာနံ။ ဣဓိနာ သတ္တာ ဂိဇ္ဈန္တိ ဂေဓံ အာပဇ္ဇန္တိတိ ဂေဓော။ ဗဟလဋ္ဌေန ဝါ ဂေဓော။ “ဂေဓံ ဝါ ပန ပဝနသဏ္ဍာ”န္တိ ဟိ ဗဟလဋ္ဌေနဝ ဝုတ္တံ။ အနန္တရပဒံ ဥပသဂ္ဂဝသေန ဝဇ္ဇိတံ။ သဗ္ဗတောဘာဝေန ဝါ ဂေဓောတိ ပလိဂေဓော။ သဇ္ဇန္တိ ဧတေနာတိ သင်္ခေါ။ လဂ္ဂနဋ္ဌေန ဝါ သင်္ခေါ။ ဩသိဒနဋ္ဌေန ပင်္ကော။ အာကမုနဝသေန ဇော။ “ဇော ဣမံ ပုရိသံ ပရိကမုတိ တဿ တဿေဝ ဘဝဿ အဘိနိဗ္ဗတ္တိယာ”တိ ဟိ ဝုတ္တံ။ ဝဉ္စနဋ္ဌေန မာယာ။ ဝဉ္စသ္မိ သတ္တာနံ ဇနနဋ္ဌေန ဇနိကာ။ “တဏှာ ဇနေတိ ပုရိသံ၊ စိတ္တမဿ ဝိဝေတိ”တိ ဟိ ဝုတ္တံ။ ဝဉ္စသ္မိ သတ္တေ ဒုက္ခေန သံယောဇယမာနာ ဇနေတိတိ သဉ္စနနိ။ သဉ္စ- နဋ္ဌေန သိဗ္ဗိနိ။ အယံ ဟိ ဝဉ္စသ္မိ သတ္တေ စုတိပဋိသန္ဓိဝသေန သိဗ္ဗတိ သဉ္စတိ တုန္တကာရော ဝိယ ပိလောတိကာယ ပိလောတိကံ။ တသ္မာ “သဉ္စနဋ္ဌေန သိဗ္ဗိနိ”တိ ဝုတ္တော။ အနေကပ္ပကာရံ ဝိသယဇာလံ တဏှာဝိပ္ပန္နိတနိဝေသသင်္ခါတံ ဝါ ဇာလမဿာ အတ္ထိတိ ဇာလိနိ။

Ākaḍḍhanatṭhena sīghasotā saritā viyāti **saritā**. Allatṭhena vā **saritā**. Vuttam̐ hetam̐ “saritāni sinehitāni ca somanassāni bhavanti jantuno”¹. Allāni ceva siniddhāni cāti ayam̐ hettha attho. Anayabyasanāpādanatṭhena kummānubandhasuttakam̐ viyāti **suttam̐**. Vuttam̐ hetam̐ “suttanti kho bhikkhave nandirāgassetam̐ adhivacanan”². Rūpādīsu vitthataṭṭhena **visatā**. Tassa tassa paṭilābhatthāya satte āyūhāpetīti **āyūhinī**. Ukkaṇṭhitum̐ apadānato sahāyatṭhena **dutiya**. Ayam̐ hi sattānam̐ vaṭṭasmim̐ ukkaṇṭhitum̐ na deti, gatagataṭṭhāne piyasahāyo viya abhīramāpeti. Teneva vuttam̐—

“Taṇhādutiyo puriso, dīghamaddhānasamsaram̐.

Itthabhāvaññathābhāvam̐, samsāram̐ nātivattatī”³.

Paṇidhānakavasena **paṇidhi**. **Bhavanettīti** bhavarajju. Etāya hi sattā rajjuyā gīvāyam̐ baddhā goṇā viya icchiticchitaṭṭhānam̐ niyyanti. Tam̐ tam̐ ārammaṇam̐ vanati bhajati allīyatīti **vanam̐**, vanati yācatīti vā **vanam̐**. **Vanathoti** byañjanena padam̐ vaḍḍhitam̐. Anattadukkhānam̐ vā samuṭṭhāpanatṭhena gahanaṭṭhena ca vanam̐ viyāti **vanam̐**. Balavatanhāyetam̐ nāmam̐. Gahanataraṭṭhena pana tato balavatarā **vanatho** nāma. Tena vuttam̐—

“Vanam̐ chindatha mā rukkham̐, vanato jāyate bhayam̐.

Chetvā vanañca vanathañca, nibbanā hotha bhikkhavo”⁴.

Santhavanavasena **santhavo**⁵, samsaggoti attho. So duvidho taṇhāsanthavo mittasanthavo ca. Tesu idha taṇhāsanthavo adhippeto. Sinehavasena **sneho**. Ālayakaraṇavasena kampamānā apekkhatīti **apekkhā**. Vuttampi cetam̐ “imāni te deva caturāsīti nagarasahassāni Kusāvatīrājadhānippamukhāni, ettha deva chandam̐ janchi jīvite apekkham̐ karohī”⁶. Ālayam̐ karohīti ayam̐ hettha attho. Pāṭiyekke pāṭiyekke ārammaṇe bandhatīti **paṭibandhu**, ñātakaṭṭhena vā pāṭiyekko bandhūtipi **paṭibandhu**. Niccasannissitaṭṭhenapi sattānam̐ taṇhāsamo bandhu nāma natthi.

1. Khu 1. 62 piṭṭhe.

2. Sam̐ 1. 425 piṭṭhe.

3. Khu 1. 201, 261; Am̐ 1. 316; Khu 7. 362; Khu 8. 211 piṭṭhesu.

4. Khu 1. 54 piṭṭhe Dhammapade.

5. Sandhavo (Pāli)

6. Dī 2. 155 piṭṭhe.

အာကုနဋ္ဌေန သီသောတာ သရိတာ ဝိယာတိ **သရိတာ**။ အလ္လဋ္ဌေန ဝါ **သရိတာ**။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “သရိတာနိ သိနေဟိတာနိ စ သောမနဿာနိ ဘဝန္တိ ဇန္တုနော”^၁။ အလ္လဋ္ဌာနိ စေဝ သိနိဒ္ဓါနိ စာတိ အယံ ဟေတ္ထ အတ္ထော။ အနယ-ဗျသနာပါဒနဋ္ဌေန ကုမ္မာနုဗန္ဓသုတ္တကံ ဝိယာတိ **သုတ္တံ**။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “သုတ္တန္တိ ခေါ ဘိက္ခဝေ နန္ဒိရာဂဿေတံ အဓိဝစန”^၂။ ရူပါဒီသု ဝိတ္တတဋ္ဌေန **ဝိသတာ**။ တဿ တဿ ပဋိလာဘက္ခာယ သတ္တေ အာယူဟာပေတိတိ **အာယူဟိနိ**။ ဥက္ကဏ္ဍိတုံ အပဒါနတော သဟာယဋ္ဌေန **ဒုတိယာ**။ အယံ ဟိ သတ္တာနံ ဝဋ္ဌသ္မိံ ဥက္ကဏ္ဍိတုံ န ဒေတိ၊ ဂတဂတဋ္ဌာနေ ဝိယသဟာယော ဝိယ အဘိရမာပေတိ။ တေနော ဝုတ္တံ—

“ဘဏှာဒုတိယော ပုရိသော၊ ဒီသမဒ္ဓါနသံသရံ။

ဇုတ္တဘာဝညထာဘာဝံ၊ သံသာရံ နာတိဝတ္တတိ”^၃။

ပဏိဓာနကဝသေန **ပဏိဓိ**။ **ဘဝနေတ္တိ**တိ ဘဝရဇ္ဇ။ တောယ ဟိ သတ္တာ ရဇ္ဇုယာ ဝိဝါယံ ဗဒ္ဓါ ဂေါဏာ ဝိယ ဇုတ္တိတိစ္ဆိတဋ္ဌာနံ နိယုန္တိ။ တံ တံ အာရမ္မဏံ ဝနတိ ဘဇတိ အလ္လိယတိတိ **ဝနံ**၊ ဝနတိ ယာစတိတိ ဝါ **ဝနံ**။ **ဝန-ထော**တိ ဗျဉ္ဇနေန ပဒံ ဝဗ္ဗိတံ။ အနတ္ထဒုက္ခာနံ ဝါ သမုဋ္ဌာပနဋ္ဌေန ဂဟနဋ္ဌေန စ ဝနံ ဝိယာတိ **ဝနံ**။ ဗလဝတဏှာယေတံ နာမံ။ ဂဟနတရဋ္ဌေန ပန တတော ဗလဝတရာ **ဝနထော** နာမ။ တေန ဝုတ္တံ—

“ဝနံ ဆိန္ဒယ မာ ရက္ခံ၊ ဝနတော ဇာယတေ ဘယံ။

ဆေတွာ ဝနဉ္စ ဝနထဉ္စ၊ နိဗ္ဗနာ ဟောထ ဘိက္ခဝေါ”^၄။

သန္တဝနဝသေန **သန္တဝေါ**။ သံသဂ္ဂေါတိ အတ္ထော။ သောဒုဝိဓော တဏှာ-သန္တဝေါ မိတ္တသန္တဝေါ စ။ တေသုဇ္ဇေ တဏှာသန္တဝေါ အဓိပ္ပေတော။ သိနေ-ဟဝသေန **သန္တဟော**။ အာလယကရဏဝသေန ကမ္မမာနာ အပေက္ခတိတိ **အပေက္ခာ**။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ “ဇုမာနိ တေ ဒေဝ စတုရာသီတိ နဂရသဟဿာနိ ကုသာဝတီရာဇဓာနိပ္ပမုခါနိ၊ ဧတ္ထ ဒေဝ ဆန္တံ ဇနေဟိ ဇီဝိတေ အပေက္ခ ကရောဟိ”^၅။ အာလယံ ကရောဟိတိ အယံ ဟေတ္ထ အတ္ထော။ ပါဠိယေက္ခေ ပါဠိယေက္ခေ အာရမ္မဏေ ဗန္ဓတိတိ **ပဋိဗန္ဓု**။ ဉာတကဋ္ဌေန ဝါ ပါဠိယေက္ခော ဗန္ဓုတိပိ **ပဋိဗန္ဓု**။ နိစ္စသန္တိသိတဋ္ဌေနပိ သတ္တာနံ တဏှာသမော ဗန္ဓု နာမ နတ္ထိ။

၁-ခု ၁-၆၂-ပိဋကေ။

၂-သံ ၁-၄၂၅-ပိဋကေ။

၃-ခု ၁-၂၀၁၊ ၂၆၁၊ အံ ၁-၃၁၆၊ ခု ၇-၃၆၂၊ ခု ၈-၂၁၁-ပိဋကေ။

၄-ခု ၁-၅၄-ပိဋကေ ဓမ္မပဒေ။

၅-သန္တဝေါ (ပါဠိ)

၆-ဒီ ၂-၁၅၅-ပိဋကေ။

Ārammaṇānaṃ asanato āsā, ajjhottharaṇato ceva tittim anugantvāva paribhuñjanato cāti attho. Āsīsanavasena āsīsanā. Āsīsitassa bhāvo āsīsitattam.

Idāni tassā pavattiṭṭhānaṃ dassetuṃ “rūpāsā”ti-ādi vuttam. Tattha āsīsanavasena āsāti āsāya attham gahetvā rūpe āsā rūpāsā. Evaṃ navapi padāni veditabbāni. Ettha ca purimāni pañca pañcakāmaguṇavasena vuttāni, parikkhāralobhavasena chaṭṭham. Tam visesato pabbajitānaṃ, tato parāni tīṇi atittiyavattuvasena gahaṭṭhānaṃ. Na hi tesam dhanaputtajīvitehi aññam piyatarāni atthi. “Idam mayham, idam mayhan”ti vā “asukena me idam dinnam, idam dinnam”ti vā evam satte jappāpetīti jappā, parato dve padāni upasaggena vaḍḍhitāni, tato param aññenākārena vibhajitum āradhatta puna “jappā”ti vuttam. Jappanākāro jappanā. Jappitassa bhāvo jappitattam. Punappunam visaye lumpati ākaḍḍhatīti lolupo, lolupassa bhāvo loluppanam. Loluppanākāro loluppāyanā, loluppasamaṅgino bhāvo loluppāyitattam.

Pucchāñjikatāti yāya taṇhāya lābhaṭṭhānesu puccham cālayamānā sunakhā viya kampamānā vicaranti, tam tassā kampanataṇhāya nāmaṃ. Sādhū manāpamanāpe visaye kāmetīti sādhuḥkāmo, tassa bhāvo sādhuḥkamyaatā. Mātāmātucchāti-ādike ayuttaṭṭhāne rāgoti adhammarāgo. Yuttaṭṭhānepi balavā hutvā uppanno lobho visamalobho. “Rāgo visaman”ti-ādivacanato¹ vā yuttaṭṭhene vā ayuttaṭṭhāne vā uppanno chandarāgo adhammaṭṭhena adhammarāgo. Visamaṭṭhena visamalobhoti veditabbo. Ārammaṇānaṃ nikāmanavasena nikanti. Nikāmanākāro nikāmanā. Patthayanavasena patthanā. Pihāyanavasena pihanā. Suṭṭhu patthanā sampatthanā. Pañcasu kāmaguṇesu taṇhā kāmataṇhā. Rūpārūpabhavesu taṇhā bhavataṇhā. Uccedasaṅkhāte vibhave taṇhā vibhavataṇhā. Suddhe rūpabhavasmiṃyeva taṇhā rūpataṇhā. Arūpabhave taṇhā arūpataṇhā. Uccedaditṭhisahagato rāgo², nirodhe taṇhā nirodhataṇhā. Rūpe taṇhā rūpataṇhā. Sadde taṇhā saddataṇhā. Gandhataṇhādīsupi eeva nayo. Oghādayo vuttatthāva.

1. Abhi 2. 382 piṭṭhe.

2. ...ditṭhirāgo. (Abhi-Ṭṭha 1. 398 piṭṭhe.)

အာရမ္မဏာနံ အသနတော အာသာ၊ အဇ္ဈောတ္တရဏတော စေတ တိတ္ထိ အနဂန္ဓာဝ ပရိဘုဉ္ဇနတော စတိ အတ္ထော။ အာသိသနဝသေန အာသိသနာ။ အာသိသိတဿ ဘာဝေါ အာသိသိတတ္ထံ။

ဣဒါနိ တဿာ ပဝတ္တိဋ္ဌာနံ ဒဿေတုံ “ရူပါသာ”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ အာသိသနဝသေန အာသာတိ အာသာယ အတ္ထံ ဂဟေတွာ ရူပေ အာသာ ရူပါသာ။ ဧဝံ နဝပိ ပဒါနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဧတ္ထ စ ပုရိမာနိ ပဉ္စ ပဉ္စကာမ-ရုဏဝသေန ဝုတ္တာနိ၊ ပရိက္ခာရလောဘဝသေန ဆဋ္ဌံ။ တံ ဝိသေသတော ပဗ္ဗဇိတာနံ၊ တတော ပရာနိ တိဏိ အတိတ္ထိယဝတ္ထုဝသေန ဂဟဋ္ဌာနံ။ န ဟိ တေသံ နေပုတ္တဇိဝိတေဟိ အညံ ဝိယတရံ အတ္ထိ။ “ဣဒံ မယံ၊ ဣဒံ မယံ”န္တိ ဝါ “အသုကေန မေ ဣဒံ ဒိန္နံ၊ ဣဒံ ဒိန္နံ”န္တိ ဝါ ဧဝံ သတ္ထေ ဇေယျပေတိတိ ဇေယျ။ ပရတော ဒွေ ပဒါနိ ဥပသဂ္ဂေန ဝဓိတာနိ၊ တတော ပရံ အညေနာကာရေန ဝိဘဇိတုံ အာရဒ္ဓတ္တာ ပုန “ဇေယျ”တိ ဝုတ္တံ။ ဇေယျနာကာရော ဇေယျနာ။ ဇေယျတဿ ဘာဝေါ ဇေယျတတ္ထံ။ ပုနပျုနံ ဝိသယေ လုမ္ဗတိ အာကမ္မတိတိ လောလုပေါ၊ လောလုပဿ ဘာဝေါ လောလုပုံ။ လောလုပုနာကာရော လောလုပုယနာ။ လောလုပုသမဂ္ဂိနော ဘာဝေါ လောလုပုယိတတ္ထံ။

ပုစ္ဆန္တိကတတိ ယာယ တဏှာယ လာဘဋ္ဌာနေသု ပုစ္ဆံ စာလယမာနာ သုနခါ ဝိယ ကမ္မမာနာ ဝိစရန္တိ၊ တံတဿာ ကမ္မနတဏှာယ နာမံ။ သာဓု မနာပမနာပေ ဝိသယေ ကာမေတိတိ သာဓုကာမော၊ တဿ ဘာဝေါ သာဓုကမ္ပတော။ မာတာမာတုတ္ထာတိအာဒိကေ အယုတ္တဋ္ဌာနေ ရာဂေါတိ အဓမ္မရာဂေါ။ ယုတ္တဋ္ဌာနေပိ ဗလဝါ ဟုတွာ ဥပ္ပန္နော လောဘော ဝိသမ-လောဘော။ “ရာဂေါ ဝိသမ”န္တိအာဒိဝစနတော ဝါ ယုတ္တဋ္ဌာနေ ဝါ အယုတ္တဋ္ဌာနေ ဝါ ဥပ္ပန္နော ဆန္ဒရာဂေါ အဓမ္မဋ္ဌေန အဓမ္မရာဂေါ။ ဝိသမဋ္ဌေန ဝိသမလောဘောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အာရမ္မဏာနံ နိကာမနဝသေန နိကန္တိ။ နိကာမနာကာရော နိကာမနာ။ ပတ္ထယနဝသေန ပတ္ထနာ။ ဝိဟာယနဝသေန ဝိဟနာ။ သုဠု ပတ္ထနာ သမ္ပတ္ထနာ။ ပဉ္စသု ကာမရုဏေသု တဏှာ ကာမ-တဏှာ။ ရူပါရူပဘဝေသု တဏှာ ဘဝတဏှာ။ ဥစ္ဆေဒသင်္ခါတေ ဝိဘဝေ တဏှာ ဝိဘဝတဏှာ။ သုဒ္ဓေ ရူပဘဝသ္မိယေဝ တဏှာ ရူပတဏှာ။ အရူပ-ဘဝေ တဏှာ အရူပတဏှာ။ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိသဟဂတော ရာဂေါ၊ နိရောဓေ တဏှာ နိရောဓတဏှာ။ ရူပေ တဏှာ ရူပတဏှာ။ သဒ္ဓေ တဏှာ သဒ္ဓတဏှာ။ ဂစ္ဆ-တဏှာဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဩဃာဒယော ဝုတ္တတ္ထာဝ။

Kusaladhamme āvaratīti **āvaraṇaṃ**. Chādanavasena **chadanaṃ**. Satte vaṭṭasmim bandhatīti **bandhanaṃ**. Cittaṃ upahantvā kilissati saṃkiliṭṭhaṃ karotīti **upakkilesa**. Thāmagataṭṭhena anu anu setīti **anusayo**. Uppajjamānaṃ cittaṃ pariyuṭṭhātīti **pariyuṭṭhānaṃ**, uppajjitum apadānena kusalaṃvāraṃ gaṇhātīti attho. “Corā magge pariyuṭṭhimsu, dhuttā magge pariyuṭṭhimsū”¹ti-ādīsu¹ hi maggaṃ gaṇhimsūti attho. Evamidhāpi gahaṇaṭṭhena pariyuṭṭhānaṃ veditabbaṃ. Paliveṭṭhanaṭṭhena latā viyāti **latā**. “Latā uppajja tiṭṭhati”²ti² āgataṭṭhānēpi ayaṃ taṇhā latāva vuttā. Vividhāni vatthūni icchatīti **vevicchaṃ**. Vaṭṭadukkhassa mūlanti **dukkhamūlaṃ**. Tasseva dukkhassa nidānanti **dukkhanidānaṃ**. Taṃ dukkhaṃ ito pabhavatīti **dukkhappabhavo**. Bandhanaṭṭhena pāso viyāti pāso, mārassa pāso **mārapāso**. Duruggilanaṭṭhena baḷisaṃ viyāti baḷisaṃ, mārassa baḷisaṃ **mārabalisaṃ**. Taṇhābhibhūtā mārassa visayaṃ nātikkamanti, tesāṃ upari māro vasaṃ vattetīti iminā pariyāyena mārassa visayoti **māraṇvisayo**. Sandanaṭṭhena taṇhāva nadī **taṇhānadī**. Ajjhottharaṇaṭṭhena taṇhāva jālaṃ **taṇhājālaṃ**. Yathā sunakhā gaddūlabaddhā yadicchakaṃ niyyanti, evaṃ taṇhābaddhā sattāti dāḥabandhanaṭṭhena gaddūlaṃ viyāti gaddūlaṃ, taṇhāva gaddūlaṃ **taṇhā gaddūlaṃ**. Duppūraṇaṭṭhena taṇhāva samuddo **taṇhāsamuddo**. Abhiṇṇāyanaṭṭhena **abhiṇṇā**. Lubbhanti etena, sayāṃ vā lubbhati, lubbhanamattameva vā tanti **lobho**. Sampayuttakānaṃ **akusalānaṃ** patitṭhaṭṭhena **mūlaṃ**.

Visattikāti visattikā iti. **Kenatṭhenā**ti kena sabhāvena. **Visatā**ti vitthaṭṭā rūpādīsu. **Visālā**ti vipulā. **Visatā**ti tebhūmakabyāpakavasena vusaṭṭā. Purimavacanameva takārassa ṭakāraṃ katvā byañjanavibhāgaṃ katvā vuttaṃ. **Visakka**ti parisappati sahati vā. Ratto hi rāgavatthunā pādena tāḷiyamānopi sahati. Osakkaṇaṃ vipphandanaṃ vā “visakkaṇaṃ”¹tipi vadanti. “Kusalākusalānaṃ patī”²ti keci vaṇṇayanti. **Visamharatī**ti tathā tathā kāmesu ānisaṃsaṃ passantī vividhehi ākārehi nekkhammābhimukhappavattito cittaṃ saṃharati saṃkhipati, viṣaṃ vā dukkhaṃ, taṃ harati, vahaṭīti attho. **Visamvādikā**ti aniccādiṃ niccādito gaṇhantī viṣamvādikā hoti. Dukkhanibbattakassa kammaṣa hetubhāvato

1. Vi 4. 471 piṭṭhe.

2. Khu 1. 62 piṭṭhe Dhammapade.

ကုသလဓမ္မအာဝရတီတိ **အာဝရဏံ**။ ဆာဒနဝသေန **ဆဒနံ**။ သတ္တေ ဝဋ္ဋသ္မိ ဗန္ဓတီတိ **ဗန္ဓနံ**။ စိတ္တံ ဥပဟန္တာ ကိလိဿတိ သံကိလိဋ္ဌံ ကရေတီတိ **ဥပက္ခိ-လေသော**။ ထာမဂတဋ္ဌေန အနု အနု သေတီတိ **အနုသယော**။ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ စိတ္တံ ပရိယုဋ္ဌာတီတိ **ပရိယုဋ္ဌာနံ**။ ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ အပဒါနေန ကုသလဝါရံ ဂဏှာတီတိ အတ္ထော။ “စောရာ မဂ္ဂေ ပရိယုဋ္ဌိသု, ရတ္တာ မဂ္ဂေ ပရိယုဋ္ဌိသု”^၁တိအာဒိသု^၁ ဟိ မဂ္ဂံ ဂဏှိသုတိ အတ္ထော။ ဧဝိဓာပိ ဂဟဏဋ္ဌေန ပရိယုဋ္ဌာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပလိဝေဋ္ဌနဋ္ဌေန လတာ ဝိယာတိ **လတာ**။ “လတာ ဥပ္ပဇ္ဇ တိဋ္ဌတီ”^၂တိ^၂ အာဂတဋ္ဌာနေပိ အယံ တဏှာ လတာဝံ ဝုတ္တာ။ ဝိဝိဓာနိ ဝတ္ထုနိ ဣစ္ဆတီတိ **ဝေဝိစ္ဆံ**။ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ မူလန္တိ **ဒုက္ခမူလံ**။ တဿေဝ ဒုက္ခဿ နိဒါနန္တိ **ဒုက္ခ-နိဒါနံ**။ တံ ဒုက္ခံ ဣတော ပဘဝတီတိ **ဒုက္ခပ္ပဘဝေါ**။ ဗန္ဓနဋ္ဌေန ပါသော ဝိယာတိ ပါသော၊ မာရဿ ပါသော **မာရပါသော**။ ဒုရဂ္ဂိလနဋ္ဌေန ဗဠိသံ ဝိယာတိ ဗဠိသံ၊ မာရဿ ဗဠိသံ **မာရဗဠိသံ**။ တဏှာဘိဘူတာ မာရဿ ဝိသယံ နာတိက္ကမန္တိ။ တေသံ ဥပရိ မာရေဝ ဝသံ ဝတ္ထေတီတိ ဣမိနာ ပရိယာယေန မာရဿ ဝိသယောတိ **မာရဝိသယော**။ သန္ဓနဋ္ဌေန တဏှာဝံ နဒိ **တဏှာနဒိ**။ အဇ္ဈောတ္တရဏဋ္ဌေန တဏှာဝံ ဇာလံ **တဏှာဇာလံ**။ ယထာ သုနခါ ဂဒ္ဓုလဗဒ္ဓါ ယဒိစ္ဆကံ နိယုန္တိ။ ဧဝံ တဏှာဗဒ္ဓါ သတ္တာတိ ဒဠဗန္ဓနဋ္ဌေန ဂဒ္ဓုလံ ဝိယာတိ ဂဒ္ဓုလံ၊ တဏှာဝံ ဂဒ္ဓုလံ **တဏှာဂဒ္ဓုလံ**။ ဒုပ္ပရဏဋ္ဌေန တဏှာဝံ သမုဒ္ဓေါ **တဏှာသမုဒ္ဓေါ**။ အဘိဇ္ဈာယနဋ္ဌေန **အဘိဇ္ဈာ**။ လုပ္ပန္တိ ဧတေန, သယံ ဝါ လုပ္ပတိ, လုပ္ပနမတ္တမေဝ ဝါ တန္တိ **လောဘော**။ သမ္ပယုတ္တကာနံ **အကုသလာနံ** ပတိဋ္ဌဋ္ဌေန **မူလံ**။

ဝိသတ္တိကာတီတိ ဝိသတ္တိကာ ဣတိ။ **ကေနဋ္ဌေနာ**တိ ကေန သဘာဝေန။ **ဝိသတာ**တိ ဝိတ္တဋ္ဌာ ရူပါဒိသု။ **ဝိသာလာ**တိ ဝိပုလာ။ **ဝိသဒ္ဓာ**တိ တေဘူမက-ဗျာပကဝသေန ဝိသဋ္ဌာ။ ပုရိမဝစနမေဝ တကာရဿ ဋ္ဌကာရံ ကတွာ ဗျဉ္ဇန-ဝိဘာဝံ ကတွာ ဝုတ္တံ။ **ဝိသက္ကတီ**တိ ပရိသပ္ပတိ သဟတိ ဝါ။ ရတ္တော ဟိ ရာဂဝတ္ထုနာ ပါဒေန တာဠိယမာနောပိ သဟတိ။ ဩသက္ကနံ ဝိပုန္နနံ ဝါ “ဝိသက္ကန”^၁န္တိပိ ဝေန္တိ။ “ကုသလာကုသလာနံ ပတိ”^၂တိ ကေမိ ဝဏ္ဏယန္တိ။ **ဝိသံ-ဟရတီ**တိ တထာ တထာ ကာမေသု အာနိသံသံ ပဿန္တိ ဝိဝိဓေဟိ အာကာ-ရေဟိ နေက္ခမ္မာဘိမုဒ္ဓပုတ္တိတော စိတ္တံ သံဟရတိ သံခိပတိ။ ဝိသံ ဝါ ဒုက္ခံ၊ တံ ဟရတိ။ ဝဟတီတိ အတ္ထော။ **ဝိသံဝါဒိကာ**တိ အနိစ္စာဒိ နိစ္စာဒိတော ဂဏှန္တိ ဝိသံဝါဒိကာ ဟောတိ။ ဒုက္ခနိဗ္ဗတ္တကာဿ ကမ္မဿ ဟေတုဘာဝတော

visamūlā, visam̐ vā dukkhadukkhādibhūtā vedanā mūlam̐ etissāti **visamūlā**. Dukkhasamudayattā visam̐ phalam̐ etissāti **visaphalā**. Yāya taṇhāya rūpādikassa dukkhasseva paribhogō hoti, na amatassāti sā “visaparibhogā”ti vuttā. Sabbattha niruttivasena padasiddhi veditabbā.

Tassā visayam̐ dassetukāmo “**visālā vā pana sā taṇhā rūpe**”ti-ādimāha. Tattha **visālā vā panā**ti mahantī eva taṇhāyanaṭṭhena taṇhā, rūpādayo pañca pañcakāmaguṇikarāgavasena vuttā. **Kulegaṇeti**-ādini ekādasa padāni loluppādavāsena vuttāni. Kāmadhātuttiko kammavattavasena vibhatto, kāmabhavattiko vipākavattavasena vibhatto, saññābhavattiko saññāvasena vibhatto, ekavokārabhavattiko khandhavasena vibhatto. Atītattiko kālavasena, diṭṭhacattukko ārammaṇavasena, apāyattiko okāsavasena, khandhattiko nissattanijjīvasena vibhattoti nātabbam̐. Tatrāyam̐ saṅkhepena atthadīpanā vibhāvanā ca—

“Tattha katamā kāmadhātu? Heṭṭhato Avīcinirayam̐ pariyantaṁ karitvā uparito Paranimmitavasavattideve antokaritvā yaṁ etasmim̐ antare etthāvacarā ettha pariyāpannā khandhadhātu-āyatanā rūpam̐ vedanā saññā saṅkhārā viññāṇam̐, ayam̐ vuccati kāmadhātu”¹.

“Tattha katamā rūpadhātu? Heṭṭhato brahmalokaṁ pariyantaṁ karitvā uparito akaniṭṭhe deve antokaritvā yaṁ etasmim̐ antare etthāvacarā ettha pariyāpannā samāpannassa vā upapannassa vā diṭṭhadhammasukhavihāriṣṣa vā cittacetāsikā dhammā, ayam̐ vuccati rūpadhātu”¹.

“Tattha katamā arūpadhātu? Heṭṭhato Ākāsānañcāyatanupage deve pariyantaṁ karitvā uparito Nevasaññānāsaññāyatanupage deve antokaritvā yaṁ etasmim̐ antare etthāvacarā ettha pariyāpannā samāpannassa vā upapannassa vā diṭṭhadhammasukhavihāriṣṣa vā cittacetāsikā dhammā, ayam̐ vuccati arūpadhātū”ti. Aṭṭhakathāyam̐ pana “**kāmadhātū**ti kāmabhavo, pañcakkhandhā labbhanti. **Rūpadhātū**ti rūpabhavo, pañcakkhandhā labbhanti. **Arūpadhātū**ti arūpabhavo, cattāro khandhā labbhanti”ti vuttaṁ.

1. Abhi 1. 253 piṭṭhe.

2. Abhi 1. 254 piṭṭhe.

ဝိသမူလ၊ ဝိသံ ဝါ ဒုက္ခဒုက္ခာဒိဘူတာ ဝေဒနာ မူလံ ဧတိဿာတိ **ဝိသမူလ**။ ဒုက္ခသမုဒယတ္တာ ဝိသံ ဖလံ ဧတိဿာတိ **ဝိသဖလ**။ ယာယ တဏှာယ ရူပါဒိကဿ ဒုက္ခဿေဝ ပရိဘောဂေါ ဟောတိ၊ န အမတဿာတိ သာ “ဝိသပရိဘောဂါ”တိ ဝုတ္တာ။ သဗ္ဗတ္ထ နိရုတ္တိဝသေန ပဒသိဒ္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တဿာ ဝိသယံ ဒဿေတုကာမော “**ဝိသလာ ဝါ ပန သာ တဏှာ ရူပေ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဝိသလာ ဝါ ပနာ**တိ မဟန္တိ ဧဝံ တဏှာယန-ဌေန တဏှာ၊ ရူပါဒယော ပဉ္စ ပဉ္စကာမဂုဏိကရာဂဝသေန ဝုတ္တာ။ **ကုလေ ဂဏေ**တိအာဒိနိ ကောဒသပဒါနိ လောလုပ္ပါဒဝသေန ဝုတ္တာနိ။ ကာမောတုတ္တိ-ကော ကမ္မဝဋ္ဋဝသေန ဝိဘတ္တော၊ ကာမဘဝတ္တိကော ဝိပါကဝဋ္ဋဝသေန ဝိဘတ္တော၊ သညာဘဝတ္တိကော သညာဝသေန ဝိဘတ္တော၊ ဧကဝေါကာရ-ဘဝတ္တိကော ခန္ဓဝသေန ဝိဘတ္တော။ အတိတတ္တိကော ကာလဝသေန၊ ဒိဋ္ဌစတုတ္တော အာရမ္မဏဝသေန၊ အပါယတ္တိကော ဩကာသဝသေန၊ ခန္ဓတ္တိ-ကော နိဿတ္တနိဇ္ဇိဝသေန ဝိဘတ္တောတိ ဉာတဗ္ဗံ။ တတြာယံ သင်္ခေပေန အတ္ထဒီပနာ ဝိဘာဝနာ စ—

“တတ္ထ ကတမာ ကာမောတု? ဟေဋ္ဌတော အဝိစိနိရယံ ပရိယန္တံ ကရိတွာ ဥပရိတော ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တိဒေဝေ အန္တောကရိတွာ ယံ ဧတသ္မိံ အန္တရေ ဧတ္တာဝစရာ ဧတ္ထ ပရိယာပန္နာ ခန္ဓောတုအာယတနာ ရူပံ ဝေဒနာ သညာ သင်္ခါရာ ဝိညာဏံ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ကာမောတု”^၁။

“တတ္ထ ကတမာ ရူပောတု? ဟေဋ္ဌတော ဗြဟ္မလောကံ ပရိယန္တံ ကရိတွာ ဥပရိတော အကနိဋ္ဌေဒေဝေ အန္တောကရိတွာ ယံ ဧတသ္မိံ အန္တရေ ဧတ္တာဝစရာ ဧတ္ထ ပရိယာပန္နာ သမာပန္နဿ ဝါ ဥပပန္နဿ ဝါ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရိဿ ဝါ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ရူပောတု”^၂။

“တတ္ထ ကတမာ အရူပောတု? ဟေဋ္ဌတော အာကာသာနဉ္စာယတနုပဂေ ဒေဝေ ပရိယန္တံ ကရိတွာ ဥပရိတော နေဝသညာနာသညာယတနုပဂေ ဒေဝေ အန္တောကရိတွာ ယံ ဧတသ္မိံ အန္တရေ ဧတ္တာဝစရာ ဧတ္ထ ပရိယာပန္နာ သမာပန္နဿ ဝါ ဥပပန္နဿ ဝါ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရိဿ ဝါ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ၊ အယံ ဝုစ္စတိ အရူပောတု”^၁။ အဋ္ဌကထာယံ ပန “**ကာမော**တုတိ ကာမဘဝေါ၊ ပဉ္စက္ခန္ဓာ လဗ္ဘန္တိ။ **ရူပော**တုတိ ရူပဘဝေါ၊ ပဉ္စက္ခန္ဓာ လဗ္ဘန္တိ။ **အရူပော**တုတိ အရူပဘဝေါ၊ စတ္တာရော ခန္ဓာ လဗ္ဘန္တိ”^၂တိ ဝုတ္တံ။

Atha vā kāmarāgasāṅkhātēna kāmena yuttā dhātu **kāmadhātu** kāmāsāṅkhātā vā dhātu **kāmadhātu**. Kāmaṃ pahāya rūpena yuttā dhātu **rūpadhātu**, rūpasāṅkhātā vā dhātu **rūpadhātu**. Kāmañca rūpañca pahāya arūpena yuttā dhātu **arūpadhātu**, arūpasāṅkhātā vā dhātu **arūpadhātu**. Tā eva dhātuyo puna bhavapariyāyena vuttā. Bhavantīti hi bhavāti vuccanti. Saññāya yutto bhavo, saññāvataṃ vā bhavo, saññā vā ettha bhavē atthīti **saññābhavo**. So kāmabhavo ca asaññābhavamutto rūpabhavo ca Nevasaññānāsaññābhavamutto arūpabhavo ca hoti.

Na saññābhavo **asaññābhavo**, so rūpabhavēkadeso. Oḷārikattābhāvato nevasaññā, sukhumattēna sabbhāvato nāsaññāti Nevasaññānāsaññā, tāya yutto bhavo **Nevasaññānāsaññābhavo**. Atha vā oḷārikāya saññāya abhāvā sukhumāya ca abhāvā Nevasaññānāsaññā asmiṃ bhavēti **Nevasaññānāsaññābhavo**, so arūpabhavēkadeso. Ekena rūpakkhandhena vokiṇṇo bhavo, eko vā vokāro, assa bhavassāti **ekavokārabhavo**, so asaññābhavoca. Catūhi arūpakkhandhehi vokiṇṇo bhavo, cattāro vā vokārā assa bhavassāti **catuvokārabhavo**, so arūpabhavo eva. Pañcahi khandhehi vokiṇṇo bhavo, pañca vā vokārā assa bhavassāti **pañcavokārabhavo**, so kāmabhavo ca rūpabhavēkadeso ca hoti. Atītatiko heṭṭhā vuttanayova. **Diṭṭhanti** catusamuṭṭhānikāṃ rūpārammaṇāṃ. **Sutanti** dvisamuṭṭhānikāṃ saddārammaṇāṃ. **Mutanti** phusitvā gahetabbāni catusamuṭṭhānikāni gandharasaphoṭṭhabbārammaṇāni. **Viññātabbāni** nāma manasā jānitabbāni dhammārammaṇāni. Tesu diṭṭhasutamutaviññātabbesu dhammesu. **Visaṭṭhā** vitthātāti mahantā patthaṭṭhā.

Apāyaloketi vaḍḍhisāṅkhātassa ayassa abhāvena apāyo, tasmim apāyaloke. **Khandhaloketi** rāsaṭṭhena rūpādayo pañcakkhandhā eva loko. **Dhātuloketi** suññataṭṭhena cakkhudhātu-ādayo aṭṭhārassa dhātuyo eva loko. **Āyatanaloketi** āyatanādihi kāraṇēhi dvādasāyatanāni eva loko. Sabbepi lujjanapalujjanaṭṭhena loko, vuttappakāre loka visaṭṭhā vitthātāti visattikā. **Satoti** saratīti sato, puggalena sati vuttā.

အထ ဝါ ကာမရာဂသင်္ခါတေန ကာမေန ယုတ္တာ ဓာတု **ကာမဓာတု**၊ ကာမသင်္ခါတာ ဝါ ဓာတု **ကာမဓာတု**။ ကာမံ ပဟာယ ရူပေန ယုတ္တာ ဓာတု **ရူပဓာတု**၊ ရူပသင်္ခါတာ ဝါ ဓာတု **ရူပဓာတု**။ ကာမဉ္စ ရူပဉ္စ ပဟာယ အရူပေန ယုတ္တာ ဓာတု **အရူပဓာတု**၊ အရူပသင်္ခါတာ ဝါ ဓာတု **အရူပဓာတု**။ တာ ဧဝံ ဓာတုယော ပုန ဘဝပရိယာယေန ဝုတ္တာ။ ဘဝန္တိတိ ဟိ ဘဝါတိ ဝုစ္ဆန္တိ။ သညာယ ယုတ္တော ဘဝေါ၊ သညာဝတံ ဝါ ဘဝေါ၊ သညာ ဝါ ဧတ္ထ ဘဝေ အတ္ထိတိ **သညာဘဝေါ**။ သော ကာမဘဝေါ စ အသညာဘဝမုတ္တော ရူပဘဝေါ စ နေဝသညာနာသညာဘဝမုတ္တော အရူပဘဝေါ စ ဟောတိ။

န သညာဘဝေါ **အသညာဘဝေါ**၊ သော ရူပဘဝေကဒေသော။ ဩဋ္ဌာရိ- ကတ္တာဘာဝတော နေဝသညာ၊ သုခုမတ္တေန သမ္ဘာဝတော နာသညာတိ နေဝ- သညာနာသညာ၊ တာယ ယုတ္တော ဘဝေါ **နေဝသညာနာသညာဘဝေါ**။ အထ ဝါ ဩဋ္ဌာရိကာယ သညာယ အဘာဝါ သုခုမာယ စ အဘာဝါ နေဝသညာနာသညာ အသ္မိံ ဘဝေတိ **နေဝသညာနာသညာဘဝေါ**၊ သော အရူပဘဝေကဒေသော။ ဧကေန ရူပက္ခန္ဓေန ဝေါက်က္ခော ဘဝေါ၊ ဧကော ဝါ ဝေါကာရော၊ အဿ ဘဝဿာတိ **ဧကေဝေါကာရဘဝေါ**၊ သော အသညာ- ဘဝေါ။ စတုဟိ အရူပက္ခန္ဓေဟိ ဝေါက်က္ခော ဘဝေါ၊ စတ္တာရောဝါဝေါကာရာ အဿ ဘဝဿာတိ **စတုဝေါကာရဘဝေါ**၊ သော အရူပဘဝေါ ဧဝ။ ပဉ္စဟိ ခန္ဓေဟိ ဝေါက်က္ခော ဘဝေါ၊ ပဉ္စ ဝါ ဝေါကာရာ အဿ ဘဝဿာတိ **ပဉ္စ- ဝေါကာရဘဝေါ**၊ သော ကာမဘဝေါ စ ရူပဘဝေကဒေသော စ ဟောတိ။ အတိတတ္ထိကော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယောဝ။ ဒိဋ္ဌန္တိ စတုသမုဋ္ဌာနိကံ ရူပါရမ္မဏံ။ **သုတန္တိ** ဒွိသမုဋ္ဌာနိကံ သဒ္ဓါရမ္မဏံ။ **မုတန္တိ** ဖုဿိတွာ ဂဟေတဗ္ဗာနိ စတုသမုဋ္ဌာ- နိကာနိ ဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗာရမ္မဏာနိ။ **ဝိညာတဗ္ဗံ** နာမ မနသာ ဇာနိတဗ္ဗံ ဓမ္မာ- ရမ္မဏံ။ တေသု ဒိဋ္ဌသုတမုတဝိညာတဗ္ဗေသု ဓမ္မေသု။ **ဝိသဋ္ဌာ** ဝိတ္တတာတိ မဟန္တာ ပတ္တဋ္ဌာ။

အပါယလောကေတိ ဝဓိသင်္ခါတဿ အယဿ အဘာဝေန အပါယော၊ တသ္မိံ အပါယလောကေ။ **ခန္ဓလောကေတိ** ရာသဋ္ဌေန ရူပါဒယော ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဧဝ လောကော။ **ဓာတုလောကေတိ** သုညတဋ္ဌေန စက္ခုဓာတုအာဒယော အဋ္ဌာရသ ဓာတုယော ဧဝ လောကော။ **အာယတနလောကေတိ** အာယ- တနာဒိဟိ ကာရဏေဟိ ဒွါဒသာယတနာနိ ဧဝ လောကော။ သဗ္ဗေပိ လုဇ္ဈနပလုဇ္ဈနဋ္ဌေန လောကော၊ ဝုတ္တပ္ပကာရေ လောကေ ဝိသဋ္ဌာ ဝိတ္တဋ္ဌာတိ ဝိသတ္ထိကာ။ **သဘောတိ** သရတိတိ သဘော၊ ပုဂ္ဂလေန သတိ ဝုတ္တာ။

Tattha saraṇalakkhaṇā **sati**. Saranti tāya, sayam vā sarati, saraṇamattameva vā esāti sati. Sā panesā apilāpanalakkhaṇā, asammosanarasā, ārakkhapaccupaṭṭhānā, visayābhimukhabhāvapaccupaṭṭhānā vā, thirasaññāpadaṭṭhānā, kāyādisatipaṭṭhānapadaṭṭhānā vā. Ārammaṇe dāḥapatiṭṭhitattā pana esikā viya cakkhudvārādīnaṃ rakkhaṇato dovāriko viya ca daṭṭhabbā.

Tassā pavattiṭṭhānaṃ dassento “**kāye kāyānupassanāsatiṭṭhānaṃ bhāvento sato**”ti-ādinā nayena catubbidhaṃ satipaṭṭhānamāha. Tattha **kāyeti** rūpakāye. Rūpakāyo hi idha aṅgapaccaṅgānaṃ kesādīnañca dhammānaṃ samūhaṭṭhena hatthikāyarathakāyādayo viya “kāyo”ti adhippeto. Yathā ca samūhaṭṭhena, evaṃ kucchitānaṃ āyaṭṭhena. Kucchitānaṃ hi paramajegucchānaṃ so āyotipi kāyo. **Āyoti** uppattideso. Tatrāyaṃ vacanattho—āyanti tatoti āyo. Ke āyantīti? Kucchitā kesādayo. Iti kucchitānaṃ kesādīnaṃ āyoti **kāyo**.

Kāyānupassanāti kāyassa anupassanā, kāyaṃ vā anupassanā, “**kāye**”ti ca vatvāpi puna “**kāyānupassanā**”ti dutiyaṃ kāyaggahaṇaṃ asammissato vavatthānaghanavinibbhogādiddassanattham katanti veditabbaṃ.

Tena na kāye vedanānupassanā cittadhammānupassanā vā, atha kho kāyānupassanāyevāti kāyasaṅkhāte vatthusmiṃ kāyānupassanākārasseva dassanena asammissato vavatthānaṃ dassitaṃ hoti, tathā na kāye aṅgapaccaṅgavinimutta-ekadhammānupassanā, nāpi kesalomādivinimutta-itthipurisānupassanā. Yopi cettha kesalomādiko bhūtopādāyasamūhasaṅkhāto kāyo, tatthāpi na bhūtopādāyavinimutta-ekadhammānupassanā, atha kho rathasambhārānupassakassa viya aṅgapaccaṅgasamūhānupassanā, nagarāvayavānupassakassa viya kesalomādisamūhānupassanā, kadalikkhandhapattavattivinibhujanakassa viya rittamuṭṭhiviniveṭhakassa viya ca bhūtopādāyasamūhānupassanāyevāti samūhavaseneva kāyasaṅkhātassa vatthuno nānappakārato dassentena ghanavinibbhogo dassito hoti. Na hettha yathāvuttasamūhavinimutto kāyo vā itthi vā

တတ္ထ သရဏလက္ခဏာ **သတိ**။ သရန္တိ တာယ, သယံ ဝါ သရတိ, သရဏမတ္တမေဝ ဝါ သေသတိ သတိ။ သာ ပနေသာ အဝိလာပနလက္ခဏာ၊ အသမ္မောသနရသာ၊ အာရက္ခပစ္စုပ္ပန်နာ၊ ဝိသယာဘိမုခဘာဝပစ္စုပ္ပန်နာ ဝါ၊ ထိရသညာပဒဋ္ဌာနာ၊ ကာယာဒိသတိပဋ္ဌာနပဒဋ္ဌာနာ ဝါ။ အာရမ္မဏေ ဒဠပတိဋ္ဌတတ္ထာ ပန သေကာ ဝိယ စက္ခုဒ္ဓါရာဒိနံ ရက္ခဏတော ဒေါဝါရိကော ဝိယ စ ဒဠဗ္ဗာ။

တဿာ ပဝတ္တိဋ္ဌာနံ ဒဿန္တော “**ကာယေ ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ ဘာဝေန္တော သတော**”တိအာဒိနာ နယေန စတုဗ္ဗိဓံ သတိပဋ္ဌာနမာဟ။ တတ္ထ **ကာယေ**တိ ရူပကာယေ။ ရူပကာယော ဟိ ဣဓ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနံ ကေသာဒိနဉ္စဓမ္မာနံ သမူဟဋ္ဌေန ဟတ္ထိကာယရထကာယာဒယော ဝိယ “**ကာယော**”တိ အဓိပ္ပေတော။ ယထာ စ သမူဟဋ္ဌေန၊ ဧဝံ ကုစ္ဆိတာနံ အာယဋ္ဌေန။ ကုစ္ဆိတာနံ ဟိ ပရမဇေဂုစ္ဆာနံ သော အာယောတိဝိ ကာယော။ **အာယော**တိ ဥပ္ပတ္တိဒေသော။ တကြာယံ ဝစနတ္ထော—အာယန္တိ တတောတိ အာယော။ ကေ အာယန္တိတိ? ကုစ္ဆိတာ ကေသာဒယော။ ဣတိ ကုစ္ဆိတာနံ ကေသာဒိနံ အာယောတိ **ကာယော**။

ကာယာနုပဿနာတိ ကာယဿ အနုပဿနာ၊ ကာယံ ဝါ အနုပဿနာ၊ “**ကာယေ**”တိ စ ဝတ္တာပိ ပုန “**ကာယာနုပဿနာ**”တိ ဒုတိယံ ကာယဂ္ဂဟဏံ အသမ္ဘိဿတော ဝဝတ္ထာနသနဝိနိဗ္ဗောဂါဒိဒဿနတ္ထံ ကတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တေန န ကာယေ ဝေဒနာနုပဿနာ စိတ္တဓမ္မာနုပဿနာ ဝါ၊ အထ ခေါ ကာယာနုပဿနာယေဝါတိ ကာယသင်္ခါတေ ဝတ္ထုသ္မိံ ကာယာနုပဿနာကာရဿေဝ ဒဿနေန အသမ္ဘိဿတော ဝဝတ္ထာနံ ဒဿိတံ ဟောတိ။ တထာ န ကာယေ အင်္ဂပစ္စင်္ဂဝိနိမုတ္တကေဓမ္မာနုပဿနာ၊ နာပိ ကေသလောမာဒိဝိနိမုတ္တဇုတ္တိပုရိသာနုပဿနာ။ ယောပိ စေတ္ထ ကေသလောမာဒိကော ဘူတုပါဒါယသမူဟသင်္ခါတော ကာယော၊ တတ္ထာပိ န ဘူတုပါဒါယဝိနိမုတ္တကေဓမ္မာနုပဿနာ၊ အထ ခေါ ရထသမ္ဘာရာနုပဿကဿ ဝိယ အင်္ဂပစ္စင်္ဂသမူဟာနုပဿနာ၊ နဂရာဝယဝါနုပဿကဿ ဝိယ ကေသလောမာဒိသမူဟာနုပဿနာ၊ ကဒလိက္ခန္ဓပတ္တဝဋ္ဌိဝိနိဘူဇနကဿ ဝိယ ရိတ္တမုဠိဝိနိဝေဌကဿ ဝိယ စ ဘူတုပါဒါယသမူဟာနုပဿနာယေဝါတိ သမူဟဝေသနေဝ ကာယသင်္ခါတဿ ဝတ္ထုနော နာနပ္ပကာရတော ဒဿန္တေန သနဝိနိဗ္ဗောဂေါ ဒဿိတော ဟောတိ။ န ဟေတ္ထ ယထာဝုတ္တသမူဟဝိနိမုတ္တော ကာယော ဝါ ဇုတ္တိ ဝါ

puriso vā añño vā koci dhammo dissati,
yathāvuttadhammasamūhamatteyeva pana tathā tathā sattā
micchābhinivesaṃ karonti. Tenāhu porāṇā—

“Yaṃ passati na taṃ diṭṭhaṃ, yaṃ diṭṭhaṃ taṃ na passati.
Apassaṃ bajjhate mūlho, bajjhamāno na muccati”¹.

Ghanavinibbhogādidadassanattanti vuttaṃ. Ādisaddena cettha ayampi
attho veditabbo. Ayañhi etasmiṃ kāye kāyānupassanāyeva, na
aññadhammānupassanā. Yathā anudakabhūṭāyapi marīciyā udakānupassanā
hoti, na evaṃ aniccadukkhānattāsubhabhūteyeva imasmiṃ kāye
niccasukhattasubhabhāvānupassanā, atha kho kāyānupassanā
aniccadukkhānattā subhākārasamūhānupassanāyevāti vuttaṃ hoti.

Atha vā yvāyaṃ mahāsatipaṭṭhāne “idha bhikkhave bhikkhu araññagato
vā -pa-. So satova assasati”²ti-ādinā² nayena assāsapassāsādicuṇṇikajāta-
atṭhikapariyosāno kāyo vutto, yo ca paṭisambhidāyaṃ satipaṭṭhānakathāyaṃ
“idhekacco pathavīkāyaṃ aniccato anupassati. Āpokāyaṃ. Tejokāyaṃ.
Vāyokāyaṃ. Kesakāyaṃ. Lomakāyaṃ. Chavikāyaṃ. Cammakāyaṃ.
Mamsakāyaṃ. Ruhirakāyaṃ. Nhārukāyaṃ. Atṭhikāyaṃ.
Atṭhimiñjakāyaṃ”³ti³ kāyo vutto, tassa sabbassa imasmiṃyeva kāye
anupassanato kāye kāyānupassanāti evampi attho daṭṭhabbo.

Atha vā kāye “ahan”³ti vā “maman”³ti vā evaṃ gahetabbassa yassa
kassaci anupassanato tassa tasseeva pana kesalomādikassa
nānādhammasamūhassa anupassanato kāye
kesādisamūhasaṅkhātākāyānupassanāti evamatthodaṭṭhabbo. Api ca
“imasmiṃ kāye aniccato anupassati, no niccato”³ti-ādinā³ anukkamena
paṭisambhidāyaṃ āgatanayassa sabbasseva aniccalakkhaṇādino
ākārasamūhasaṅkhātassa kāyassa anupassanatopi kāye kāyānupassanāti
evampi attho daṭṭhabbo. Ayaṃ pana catusatipaṭṭhānasādhāraṇo attho.

1. Dī-Ṭṭha 2. 347; Ma-Ṭṭha 1. 247 piṭṭhesu.

2. Dī 2. 231; Ma 1. 70 piṭṭhesu.

3. Khu 9. 406 piṭṭhe.

ပုရိသော ဝါ အညော ဝါ ကောစိ ဓမ္မော ဒိဿတိ၊ ယထာဝုတ္တဓမ္မသမူဟ-
မတ္တေယေဝ ပန တထာ တထာ သတ္တာ မိစ္ဆာဘိနိဝေသံ ကရေန္တိ။ တေနာဟု
ပေါရာဏာ—

“ယံ ပဿတိ န တံ ဒိဋ္ဌိ၊ ယံ ဒိဋ္ဌိ တံ န ပဿတိ။
အပဿံ ဗဇ္ဈတေ မူဠော၊ ဗဇ္ဈမာနော န မုစ္ဆတိ”^၁တိ။

သနဝိနိဇ္ဈောဂါဒိဒဿနတ္ထန္တိ ဝုတ္တံ။ အာဒိသဒ္ဓေန စေတ္တ အယမ္ပိ အတ္ထော
ဝေဒိတဗ္ဗော။ အယဉ္ဇိ တေသ္မိံ ကာယေ ကာယာနုပဿနာယေဝ၊ န အည-
ဓမ္မာနုပဿနာ။ ယထာ အနုဒကဘူတာယပိ မရိဝိယာ ဥဒကာနုပဿနာ
ဟောတိ၊ န ဧဝံ အနိစ္စဒုက္ခာနုတ္တာသုဘဘူတေယေဝ ဣမသ္မိံ ကာယေ
နိစ္စသုတ္တသုဘဘဝါနုပဿနာ၊ အထ ခေါ ကာယာနုပဿနာ အနိစ္စ-
ဒုက္ခာနုတ္တာသုဘဘကာရသမူဟာနုပဿနာယေဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

အထ ဝါ ယွာယံ မဟာသတိပဋ္ဌာနေ “ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အရညဂတော
ဝါ။ ပ။ သော သတောဝ အဿသတိ”^၁တိအာဒိနာ၊ နယေန အဿာသပဿာ-
သာဒိဇ္ဈန္တိကဇာတအဋ္ဌိကပရိယောသာနေ ဘာယော ဝုတ္တော၊ ယော စ
ပဋိသန္တိဒါယံ သတိပဋ္ဌာနကထာယံ “ဣဓေကဇ္ဇော ပထဝီကာယံ အနိစ္စတော
အနုပဿတိ။ အာပေါကာယံ။ တေဇောကာယံ။ ဝါယောကာယံ။ ကေသ-
ကာယံ။ လောမကာယံ။ ဆဝိကာယံ။ စမ္ပကာယံ။ မိသကာယံ။ ရူဟိရကာယံ။
နာရကာယံ။ အဋ္ဌိကာယံ။ အဋ္ဌိမိဉ္ဇကာယံ”^၂န္တိ၊ ကာယော ဝုတ္တော၊ တဿ
သဗ္ဗဿ ဣမသ္မိံယေဝ ကာယေ အနုပဿနတော ကာယေ ကာယာနုပဿ-
နာတိ ဧဝမ္ပိ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

အထ ဝါ ကာယေ “အဟ”^၃န္တိ ဝါ “မမ”^၃န္တိ ဝါ ဧဝံ ဂဟေတဗ္ဗဿ
ယဿကဿစိ အနုပဿနတော တဿတဿေဝ ပန ကေသလောမာဒိကဿ
နာနာဓမ္မသမူဟဿ အနုပဿနတော ကာယေ ကေသာဒိသမူဟသင်္ခါတ-
ကာယာနုပဿနာတိ ဧဝမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အပိ စ “ဣမသ္မိံ ကာယေ အနိစ္စတော
အနုပဿတိ၊ နော နိစ္စတော”^၃တိအာဒိနာ၊ အနုတ္တမေန ပဋိသန္တိဒါယံ အာဂတ-
နယဿ သဗ္ဗဿေဝ အနိစ္စလက္ခဏာဒိနေ အာကာရသမူဟသင်္ခါတဿ
ကာယဿ အနုပဿနတောပိ ကာယေ ကာယာနုပဿနာတိ ဧဝမ္ပိ အတ္ထော
ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အယံ ပန စတုသတိပဋ္ဌာနသာဓာရဏော အတ္ထော။

၁-ဒီ-၉၂-၃၇၇၊ မ-၉၁-၂၄၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ဒီ ၂-၂၃၁၊ မ ၁-၇၀-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-ဒီ ၉-၄၀၆-ပိဋ္ဌေသု။

Satipaṭṭhānanti tayo satipaṭṭhānā satigocaropi, tidhā paṭipannesu sāvakesu Satthuno paṭighānunanayavītivattatāpi, satipi. “Catunnam bhikkhave satipaṭṭhānānam samudayañca atthaṅgamañca desissāmi, tam suṇātha sādhuṇaṃ manasi karoṭṭha -pa-. Ko ca bhikkhave kāyassa samudayo? Āhārasamudayā kāyasamudayo”¹ ti-ādīsu¹ hi satigocarō “satipaṭṭhānan”² ti vuccati. Tathā “kāyo upaṭṭhānaṃ, no sati, sati upaṭṭhānañceva sati cā”³ ti-ādīsupi². Tassattho—paṭiṭṭhāti asminti paṭṭhānaṃ. Kā paṭiṭṭhāti? Sati. Satiyā paṭṭhānaṃ **satipaṭṭhānaṃ**, padhānaṭṭhānanti vā paṭṭhānaṃ, satiyā paṭṭhānaṃ satipaṭṭhānaṃ, hatthiṭṭhāna-assaṭṭhānādīni viya.

“Tayo satipaṭṭhānā yadariyo sevati, yadariyo³ sevamāno Satthā gaṇamanusāsītumarahatī”⁴ ti⁴ ettha tidhā paṭipannesu sāvakesu Satthuno paṭighānunanayavītivattatā “satipaṭṭhānan”⁵ ti vuttā. Tassattho—paṭṭhapetabbato paṭṭhānaṃ, pavattayitabbatoti attho. Kena paṭṭhapetabboti? Satiyā, satiyā paṭṭhānaṃ satipaṭṭhānanti. “Cattāro satipaṭṭhānā bhāvitā bahulikātā satta bojjhaṅge paripūrentī”⁶ ti-ādīsu⁵ pana satiyeva “satipaṭṭhānan”⁶ ti vuccati. Tassattho—paṭiṭṭhāti paṭṭhānaṃ, upaṭṭhāti okkantitvā⁶ pakkhanditvā pavattatīti attho. Satiyeva paṭṭhānanti satipaṭṭhānaṃ. Atha vā saraṇaṭṭhena sati, upaṭṭhānaṭṭhena paṭṭhānaṃ. Iti sati ca sā paṭṭhānañcātipi satipaṭṭhānaṃ. Idamidha adhippetam. Tam satipaṭṭhānaṃ. **Bhāventoti** vadḍhento. Ettha ca yaṃ tidhā paṭipannesu sāvakesu Satthuno paṭighānunanayavītivattatā “satipaṭṭhānan”⁷ ti vuttam, tam iminā suttana gahetabban. Vuttam hetam Bhagavatā—

“Tayo satipaṭṭhānā yadariyo sevati, yadariyo sevamāno Satthā gaṇamanusāsītumarahatī”⁸ ti iti kho panetaṃ vuttam, kiñcetaṃ paṭicca vuttam. Idha bhikkhave Satthā sāvakanānaṃ dhammaṃ deseti anukampako hitesī anukampaṃ upādāya “idaṃ vo hitāya idaṃ vo sukhāyā”⁹ ti. Tassa

1. Saṃ 3. 161 piṭṭhe. 2. Khu 9. 406 piṭṭhe. 3. Tadariyo (Ka)
4. Ma 3. 258, 263 piṭṭhesu. 5. Ma 3. 124; Aṃ 3. 287 piṭṭhesu.
6. Okkhanditvā (Paṭisaṃ-Tṭha 1. 91 piṭṭhe.) Okkanditvā (Sī, Syā, Ka)

သတိပဋ္ဌာန နှို တယော သတိပဋ္ဌာနာ သတိဂေါဓရောပိ, တိဓာ ပဋိပန္နေသု သာဝကေသု သတ္တုနော ပဋိဃာနနယဝိတိဝတ္တတာပိ, သတိပိ။ “စတုန္တံ ဘိက္ခဝေ သတိပဋ္ဌာနာနံ သမုဒယဉ္စ အတ္တင်္ဂမဉ္စ ဒေသိဿာမိ။ တံ သုဏာထ သာရကံ မနသိ ကရေထ။ပ။ ကော စ ဘိက္ခဝေ ကာယဿ သမုဒယော? အာဟာရသမုဒယာ ကာယသမုဒယော”^၁ တိအာဒိသု^၁ ဟိ သတိဂေါဓရော “သတိပဋ္ဌာန”^၂ နှို ဝုစ္စတိ။ တထာ “ကာယော ဥပဋ္ဌာနံ၊ နော သတိ၊ သတိ ဥပဋ္ဌာနဉ္စေ သတိ စာ”^၂ တိအာဒိသုပိ။ တဿတ္ထော—ပတိဋ္ဌာတိ အသိန္တိ ပဋ္ဌာနံ။ ကာ ပတိဋ္ဌာတိ? သတိ။ သတိယာ ပဋ္ဌာနံ **သတိပဋ္ဌာနံ**၊ ပဓာနဋ္ဌာနနှို ဝါ ပဋ္ဌာနံ၊ သတိယာ ပဋ္ဌာနံ သတိပဋ္ဌာနံ၊ ဟတ္ထိဋ္ဌာနအဿဋ္ဌာနာဒိနိ ဝိယ။

“တယော သတိပဋ္ဌာနာ ယဒရိယော သေဝတိ၊ ယဒရိယော? သေဝမာနော သတ္တာ ဂဏမနုဿာသိတုမရဟတိ”^၃ တိ ဧတ္ထ တိဓာ ပဋိပန္နေသု သာဝကေသု သတ္တုနော ပဋိဃာနနယဝိတိဝတ္တတာ “သတိပဋ္ဌာန”^၄ နှို ဝုတ္တာ။ တဿတ္ထော—ပဋ္ဌပေတဗ္ဗတော ပဋ္ဌာနံ၊ ပဝတ္ထယိတဗ္ဗတောတိ အတ္ထော။ ကေန ပဋ္ဌပေ-တဗ္ဗတိ? သတိယာ၊ သတိယာ ပဋ္ဌာနံ သတိပဋ္ဌာနနှို။ “စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ ဘာဝိတာ ဗဟုလိကတာ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ပရိပူရေန္တိ”^၅ တိ-အာဒိသု^၅ ပန သတိယေဝ “သတိပဋ္ဌာန”^၆ နှို ဝုစ္စတိ။ တဿတ္ထော—ပတိဋ္ဌာတိတိ ပဋ္ဌာနံ၊ ဥပဋ္ဌာတိ ဩက္ခန္တိတွာ^၆ ပက္ခန္တိတွာ ပဝတ္တတိတိ အတ္ထော။ သတိယေဝ ပဋ္ဌာနနှို သတိပဋ္ဌာနံ။ အထ ဝါ သရဏဋ္ဌေန သတိ၊ ဥပဋ္ဌာနဋ္ဌေန ပဋ္ဌာနံ။ ဣတိ သတိ စ သာ ပဋ္ဌာနဉ္စာတိပိ သတိပဋ္ဌာနံ။ ဣဒမိဓ အဓိပ္ပေတံ။ တံ သတိပဋ္ဌာနံ။ **ဘာဝေန္တော**တိ ဝဓေန္တော။ ဧတ္ထ စ ယံ တိဓာ ပဋိပန္နေသု သာဝကေသု သတ္တုနော ပဋိဃာနနယဝိတိဝတ္တတာ “သတိပဋ္ဌာန”^၇ နှို ဝုတ္တံ၊ တံ ဣမိနာ သုတ္တေန ဂဟေတဗ္ဗံ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ—

“တယော သတိပဋ္ဌာနာ ယဒရိယော သေဝတိ၊ ယဒရိယော သေဝမာနော သတ္တာ ဂဏမနုဿာသိတုမရဟတိ”^၈ တိ ဣတိ ခေါ ပနေတံ ဝုတ္တံ၊ ကိဉ္စေတံ ပဋိစ္စ ဝုတ္တံ။ ဣဓ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ သာဝကာနံ ဓမ္မံ ဒေသေတိ အနုကမ္ပကော ဟိတေသိ အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယ “ဣဒံ ဝေါ ဟိတာယ ဣဒံ ဝေါ သုခါယာ”^၉ တိ။ တဿ

၁-သံ ၃-၁၆၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၉-၄၀၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-တဒရိယော (က)
၄-မ ၃-၂၅၀-၂၆၃-ပိဋ္ဌေသု။ ၅-မ ၃-၁၂၄၊ အံ ၃-၂၀၇-ပိဋ္ဌေသု။
၆-ဩက္ခန္တိတွာ (ပဋိသံ-ဋ္ဌ ၁-၉၁-ပိဋ္ဌေ၊) ဩက္ခန္တိတွာ (သိ၊ သု၊ က)

sāvakā na sussūsanti, na sotam odahanti, na aññā cittam upaṭṭhapenti, vokkamma ca Satthu sāsanaṃ vattanti. Tatra bhikkhave Tathāgato na ceva anattamano hoti, na ca anattamanataṃ paṭisaṃvedeti, anavassuto ca viharati sato sampajāno. Idam bhikkhave paṭhamam satipaṭṭhānam. Yadariyo -pa- marahati.

Puna caparam bhikkhave Satthā -pa- idam vo sukhāyāti. Tassa ekacce sāvakā na sussūsanti -pa- vattanti. Ekacce sāvakā sussūsanti -pa- na ca vokkamma Satthu sāsanaṃ vattanti. Tatra bhikkhave Tathāgato na ceva anattamano hoti, na ca anattamanataṃ paṭisaṃvedeti, na ca attamano hoti, na ca attamanataṃ paṭisaṃvedeti. Anattamanatā ca attamanatā ca tadubhayaṃ abhinivajjetvā upekkhako viharati sato sampajāno. Idam vuccati bhikkhave dutiyam -pa-.

Puna caparam. Idam vo sukhāyāti. Tassa sāvakā sussūsanti -pa- vattanti. Tatra bhikkhave Tathāgato attamano ceva hoti, attamanatañca paṭisaṃvedeti, anavassuto ca viharati sato sampajāno. Idam bhikkhave tatiyaṃ¹.

Evam paṭighānunaṃ anavassutatā niccam upaṭṭhitassatitāya tadubhayaṃ vītivattatā “satipaṭṭhānaṃ”ti vuttā. Buddhānameva kira niccam upaṭṭhitasatitā hoti, na Paccekabuddhādīnanti.

Vedanāsu vedanānupassanāti-ādīsu vedanādīnaṃ puna vacane payojanaṃ kāyānupassanāyaṃ vuttanayeneva yathāyogaṃ yojetvā veditabbaṃ. Ayampi sādharmaṇattho. Sukhādīsu anekappabhedāsu vedanāsu visum visum aniccādito ekeka vedanānupassanā. Sarāgādīke soḷasappabhede citte visum visum aniccādito ekekacittānupassanā. Kāyavedanācittāni ṭhapetvā sesatebhūmakadhammesu visum visum aniccādito ekekadhammānupassanā Satipaṭṭhānasuttante² vuttanayena nīvaraṇādīdhammānupassanāti. Ettha ca kāyeti ekavacanam, sarīrassa

1. Ma 3. 263 piṭṭhādīsu.

2. Dī 2. 331; Ma 1. 70 piṭṭhesu.

သာဝကာ န သုဿသန္တိ၊ န သောတံ ဩဒဟန္တိ၊ န အညာ စိတ္တံ ဥပဋ္ဌပေန္တိ၊ ဝေါက္ကမ္မံ စ သတ္ထု သာသနာ ဝတ္တန္တိ။ တတြ ဘိက္ခဝေ တထာဂတော န စေဝ အနတ္တမနော ဟောတိ၊ န စ အနတ္တမနတံ ပဋိသံဝေဒေတိ၊ အနဝဿတော စ ဝိဟရတိ သတော သမ္ပဇာနော။ ဣဒံ ဘိက္ခဝေ ပဌမံ သတိပဋ္ဌာနံ။ ယဒရိယော။ပ။ မရဟတိ။

ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ။ပ။ ဣဒံ ဝေါ သုခါယာတိ။ တဿ ဧကေသေ သာဝကာ န သုဿသန္တိ။ပ။ ဝတ္တန္တိ။ ဧကေသေ သာဝကာ သုဿသန္တိ။ပ။ န စ ဝေါက္ကမ္မံ သတ္ထု သာသနာ ဝတ္တန္တိ။ တတြ ဘိက္ခဝေ တထာဂတော န စေဝ အနတ္တမနော ဟောတိ၊ န စ အနတ္တမနတံ ပဋိသံဝေဒေတိ၊ န စ အတ္တမနော ဟောတိ၊ န စ အတ္တမနတံ ပဋိသံဝေဒေတိ။ အနတ္တမနတာ စ အတ္တမနတာ စ တဒဘယံ အဘိနိဝဇ္ဇေတွာ ဥပေက္ခကော ဝိဟရတိ သတော သမ္ပဇာနော။ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ ဒုတိယံ။ပ။

ပုန စပရံ။ပ။ ဣဒံ ဝေါ သုခါယာတိ။ တဿ သာဝကာ သုဿသန္တိ။ပ။ ဝတ္တန္တိ။ တတြ ဘိက္ခဝေ တထာဂတော အတ္တမနော စေဝ ဟောတိ၊ အတ္တမနတံ ပဋိသံဝေဒေတိ၊ အနဝဿတော စ ဝိဟရတိ သတော သမ္ပဇာနော။ ဣဒံ ဘိက္ခဝေ တတိယံ”န္တိ။

ဧဝံ ပဋိသန္ဓေယတိ အနဝဿတတာ နိစ္စံ ဥပဋ္ဌိတသတိတာယ တဒဘယံ ဝိတိဝတ္တတာ “သတိပဋ္ဌာန”န္တိ ဝုတ္တာ။ ဗုဒ္ဓါနမေဝ ကိရ နိစ္စံ ဥပဋ္ဌိတသတိတာ ဟောတိ၊ န ပစ္စေကဗုဒ္ဓါဒိန္တိ။

ဝေဒနာသု ဝေဒနာနုပဿနာတိအာဒိသု ဝေဒနာဒိနံ ပုန ဝစနေပယောဇနံ ကာယာနုပဿနာယံ ဝုတ္တနယေနော ယထာယောဂံ ယောဇေတွာ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အယဗ္ဗိ သာဓာရဏတ္ထော။ သုခါဒိသု အနေကပ္ပဘေဒါသု ဝေဒနာသု ဝိသု ဝိသု အနိစ္စာဒိတော ဧကေကဝေဒနာနုပဿနာ။ သရာဂါဒိကေ သောဠသပ္ပဘေဒေ စိတ္တေ ဝိသု ဝိသု အနိစ္စာဒိတော ဧကေကစိတ္တာနုပဿနာ။ ကာယဝေဒနာစိတ္တာနိ ဌပေတွာ သေသတေဘူမကမေဓသု ဝိသု ဝိသု အနိစ္စာဒိတော ဧကေကမေဓာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာနသုတ္တန္တေ^၂ ဝုတ္တနယေန နိဝရဏာဒိမေဓာနုပဿနာတိ။ ဧတ္ထ စ ကာယေတိ ဧကဝစနံ၊ သရိရဿ

ekattā. Citteti ekavacanāṃ, cittassa sabhāvabhedābhāvato jātiggahaṇena katanti veditabbāṃ. Yathā ca vedanādayo anupassitabbā, tathānupassanto vedanāsu vedanānupassanā, citte cittānupassanā, dhammesu dhammānupassanāti veditabbā. Kathaṃ vedanā anupassitabbā? Sukhā tāva vedanā dukkhato, dukkhā vedanā sallato, adukkhamasukhā aniccato anupassitabbā. Yathāha—

“Yo sukhaṃ dukkhato adda, dukkhamaddakkhi sallato.
Adukkhamasukhaṃ santaṃ, addakkhi naṃ aniccato.
Sa ve sammaddaso bhikkhu, parijānāti vedanā”ti¹.

Sabbā eva cetā dukkhatopi anupassitabbā. Vuttaṃ hetuṃ “yaṃ kiñci vedayitaṃ, taṃ dukkhasminti vadāmi”ti². Sukhadukkhatopi ca anupassitabbā. Yathāha “sukhā vedanā ṭhitisukhā, vipariṇāmadukkhā. Dukkhaṃ vedanā ṭhitudukkhā, vipariṇāmasukhā. Adukkhamasukhā vedanā nāṇasukhā, aññānadukkhā”ti³. Api ca aniccādisattavipassanāvasenāpi anupassitabbā. Cittadhammesupi cittaṃ tāva ārammaṇādhipatisahajātabhūmikammavipākakiriyādinānattabhedānaṃ aniccādisattānupassanānaṃ sarāgādisoḷasabhedānañca vasena anupassitabbāṃ. Dhammā salakkhaṇasāmaññalakkhaṇānaṃ suññatadhammassa aniccādisattānupassanānaṃ santāsantādīnañca vasena anupassitabbā.

Ime cattāro satipaṭṭhānā pubbabhāge nānācittesu labbhanti. Aññeneva hi cittaena kāyaṃ pariggaṇhāti, aññena vedanaṃ, aññena cittaṃ aññena dhamme pariggaṇhāti, lokuttaramaggakkhaṇe pana ekacittēyeva labbhantīti. Ādito hi kāyaṃ pariggaṇhitvā āgatassa vipassanāsampayuttā sati kāyānupassanā nāma, tāya satiyā samannāgato puggalo kāyānupassī nāma. Vipassanaṃ ussukkāpetvā ariyamaggaṃ pattassa maggakkhaṇe maggāsampayuttā sati kāyānupassanā nāma, tāya satiyā samannāgato puggalo kāyānupassī nāma.

Vedanaṃ pariggaṇhitvā cittaṃ pariggaṇhitvā dhamme pariggaṇhitvā āgatassa vipassanāsampayuttā sati dhammānupassanā nāma, tāya satiyā samannāgato puggalo dhammānupassī nāma. Vipassanaṃ ussukkāpetvā ariyamaggaṃ

1. Saṃ 2. 409 piṭṭhe.

2. Saṃ 2. 417 piṭṭhe.

3. Ma 1. 377 piṭṭhe.

ကေတ္တာ။ စိတ္တေတိ ကေဝစနံ၊ စိတ္တဿ သဘာဝဘေဒါဘာဝတော ဇာတိဂ္ဂဟဏေန ကတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယထာ စ ဝေဒနာဒယော အနုပဿိတဗ္ဗာ၊ တထာနုပဿန္တော ဝေဒနာသု ဝေဒနာနုပဿနာ၊ စိတ္တေ စိတ္တာနုပဿနာ၊ ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿနာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကထံ ဝေဒနာ အနုပဿိတဗ္ဗာ? သုခါ တာဝ ဝေဒနာ ဒုက္ခတော၊ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ သလ္လတော၊ အဒုက္ခမသုခါ အနိစ္စတော အနုပဿိတဗ္ဗာ။ ယထာဟ—

“ယော သုခံ ဒုက္ခတော အဒ္ဓ၊ ဒုက္ခမဒ္ဓန္တိ သလ္လတော။
အဒုက္ခမသုခံ သန္တိ၊ အဒ္ဓန္တိ နံ အနိစ္စတော။
သ ဝေ သမ္ပဒ္ဓသော ဘိက္ခု၊ ပရိဇာနာတိ ဝေဒနာ”တိ။

သဗ္ဗာ ဧဝ စေတော ဒုက္ခတောပိ အနုပဿိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “ယံ ကိဉ္စိ ဝေဒယိတံ၊ တံ ဒုက္ခသိန္တိ ဝဒါမိ”တိ ၂။ သုခဒုက္ခတောပိ စ အနုပဿိတဗ္ဗာ။ ယထာဟ “သုခါ ဝေဒနာ ဌိတိသုခါ၊ ဝိပရိဏာမဒုက္ခာ။ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ ဌိတိဒုက္ခာ၊ ဝိပရိဏာမသုခါ။ အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာ ဉ္ဈဏသုခါ။ အညာဏဒုက္ခာ”တိ ၃။ အပိ စ အနိစ္စာဒိသတ္တဝိပဿနာဝသေနာပိ အနုပဿိတဗ္ဗာ။ စိတ္တဓမ္မေသုပိ စိတ္တံ တာဝ အာရမ္မဏာဓိပတိသဟဇာတဘူမိကမ္မဝိပါကကိရိယာဒိနာနတ္တဘေဒါနံ အနိစ္စာဒိသတ္တာနုပဿနာနံ သရာဂါဒိသောဠသဘေဒါနဉ္စ ဝသေန အနုပဿိတဗ္ဗံ။ ဓမ္မာ သလက္ခဏသမညလက္ခဏာနံ သုညတဓမ္မဿ အနိစ္စာဒိသတ္တာနုပဿနာနံ သန္တာသန္တာဒိနဉ္စ ဝသေန အနုပဿိတဗ္ဗာ။

ဣမေ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာစိတ္တေသု လက္ခန္တိ။ အညေနေဝ ဟိ စိင်္ဈန ကာယံ ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊ အညေန ဝေဒနံ၊ အညေန စိတ္တံ၊ အညေန ဓမ္မေ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဧကစိတ္တေယေဝ လက္ခန္တိတိ။ အာဒိတော ဟိ ကာယံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ အာဂတဿ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တာ သတိ ကာယာနုပဿနာ နာမ၊ တာယ သတိယာ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော ကာယာနုပဿိ နာမ။ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရိယမဂ္ဂံ ပတ္တဿ မဂ္ဂက္ခဏေ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ သတိ ကာယာနုပဿနာ နာမ၊ တာယ သတိယာ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော ကာယာနုပဿိ နာမ။

ဝေဒနံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ စိတ္တံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ ဓမ္မေ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ အာဂတဿ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တာ သတိ ဓမ္မာနုပဿနာ နာမ၊ တာယ သတိယာ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော ဓမ္မာနုပဿိ နာမ။ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရိယမဂ္ဂံ

pattassa maggakkhaṇe maggasampayuttā sati dhammānupassanā nāma, tāya satiyā samannāgato puggalo dhammānupassī nāma, evaṃ tāva desanā puggale tiṭṭhati, kāye pana “subhan”ti vipallāsappahānā kāyapariggāhikā sati maggena samijjhatīti kāyānupassanā nāma. Vedanāya “sukhan”ti vipallāsappahānā vedanāpariggāhikā sati maggena samijjhatīti vedanānupassanā nāma. Citta “niccan”ti vipallāsappahānā cittapariggāhikā sati maggena samijjhatīti cittānupassanā nāma. Dhammesu “attā”ti vipallāsappahānā dhammapariggāhikā sati maggena samijjhatīti dhammānupassanā nāma. Iti ekāva maggasampayuttā sati catukiccasādhakatṭhena cattāri nāmāni labhati. Tena vuttaṃ “lokuttaramaggakkhaṇe pana ekacittceveva labbhantī”ti.

Puna upakāravasena ca aparihīnavasena ca guṇavasena ca¹ apare tayo catukkā vuttā. Tattha **asatiparivajjanāyāti** na sati asati, sati ettha natthīti vā asati, muṭṭhasatiyā etaṃ adhivacanāṃ. **Parivajjanāyāti** samantato vajjanena. Bhattanikkhattakākasadise hi muṭṭhasatipuggale parivajjanena upaṭṭhitasatipuggalasevanena ṭhānanisajjādīsu satisamuṭṭhāpanattham ninnapoṇapabbhāracittatāya ca sati uppajjati. **Satikaraṇīyānaṃ dhammānanti** satiyā kātabbānaṃ dhammānaṃ. **Katattāti** katabhāvena. Catunnaṃ maggānaṃ katattā, bhāvitattāti attho. **Satiparibandhānaṃ dhammānaṃ hatattāti** kāmaccchandādīnaṃ nāsitabhāvena. **Satinimittānaṃ dhammānaṃ asammuṭṭhattāti** satiyā kāraṇānaṃ kāyādi-ārammaṇānaṃ anaṭṭhabhāvena.

Satiyā samannāgatattāti satiyā sammā āgatattā aparihīnattā ca. **Vasitattāti** vasibhāvappattena. **Pāguṇṇatāyāti** paṇḍabhāvena. **Apaccorohaṇatāyāti** anivattanabhāvena apaccosakkanabhāvena.

Sattattāti sabhāvena vijjamānattā. **Santattāti** nibbutasabhāvattā. **Samitattāti** kilesānaṃ vūpasamitabhāvattā. **Santadhammasamannāgatattāti** sappurisdhammehi aparihīnattā. Buddhānussati-ādayo heṭṭhā vuttanayā eva. Saraṇakavasena sati, idaṃ satiyā sabhāvapadaṃ. Punappunaṃ saraṇato

1. Paṇḍavasena ca (Sī, Syā)

ပတ္တဿ မဂ္ဂက္ခဏေ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ သတိ ဓမ္မာနုပဿနာ နာမ၊ တာယ သတိယာ သမန္တာဂတော ပုဂ္ဂလော ဓမ္မာနုပဿီ နာမ၊ ဧဝံ တာဝ ဒေသနာ ပုဂ္ဂလေ တိဋ္ဌတိ၊ ကာယေ ပန “သုဘ”န္တိ ဝိပလ္လာသပ္ပဟာနာ ကာယပရိဂ္ဂါ-ဟိကာသတိ မဂ္ဂေန သမိဇ္ဈတိတိ ကာယာနုပဿနာ နာမ။ ဝေဒနာယ “သုခ”န္တိ ဝိပလ္လာသပ္ပဟာနာ ဝေဒနာပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ မဂ္ဂေန သမိဇ္ဈတိတိ ဝေဒနာ-နုပဿနာ နာမ။ စိတ္တေ “နိစ္စ”န္တိ ဝိပလ္လာသပ္ပဟာနာ စိတ္တပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ မဂ္ဂေန သမိဇ္ဈတိတိ စိတ္တာနုပဿနာ နာမ။ ဓမ္မေသု “အတ္တာ”တိ ဝိပလ္လာသပ္ပ-ဟာနာ ဓမ္မပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ မဂ္ဂေန သမိဇ္ဈတိတိ ဓမ္မာနုပဿနာ နာမ။ ဣတိ ဧကာဝ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ သတိ စတုကိစ္စသာဓကဋ္ဌေန စတ္တာရိ နာမာနိ လဘတိ။ တေန ဝုတ္တံ “လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဧကစိတ္တေယေဝ လဗ္ဘန္တိ”တိ။

ပုန ဥပကာရဝသေန စ အပရိဟိနဝသေန စ ဂုဏဝသေန စ^၁ အပရေ တယော စတုတ္တာ ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **သတိပရိဝဇ္ဇနာယာ**တိ န သတိ အသတိ၊ သတိ ဧတ္ထ နတ္တိတိ ဝါ အသတိ၊ မုဋ္ဌဿတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ **ပရိဝဇ္ဇနာ-ယာ**တိ သမန္တတော ဝဇ္ဇနေန။ ဘတ္တနိက္ခိတ္တကာကသဒိသေ ဟိ မုဋ္ဌသတိ-ပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇနေန ဥပဋ္ဌိတသတိပုဂ္ဂလသေဝနေန ဌာနနိသဇ္ဇာဒိသု သတိ-သမုဋ္ဌာပနတ္ထံ နိဗ္ဗုပ္ပါဏပဗ္ဗာရစိတ္တတာယ စ သတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **သတိကရဏီ-ယာ**နံ ဓမ္မာနံ သတိယာ ကာတဗ္ဗာနံ ဓမ္မာနံ။ **ကတတ္တာ**တိ ကတဘာဝေန။ စတုန္တံ မဂ္ဂါနံ ကတတ္တာ၊ ဘာဝိတတ္တာတိ အတ္ထော။ **သတိပရိပန္နာနံ ဓမ္မာနံ ဟတတ္တာ**တိ ကာမတ္တန္ဒာဒိနံ နာသိတဘာဝေန။ **သတိနိမိတ္တာနံ ဓမ္မာနံ အသမ္ပုဋ္ဌတ္တာ**တိ သတိယာ ကာရဏာနံ ကာယာဒိအာရမ္မဏာနံ အနဋ္ဌ-ဘာဝေန။

သတိယာ သမန္တာဂတတ္တာတိ သတိယာ သမ္မာ အာဂတတ္တာ အပရိ-ဟိနတ္တာ စ။ **ဝသိတတ္တာ**တိ ဝသိဘာဝပ္ပတ္တေန။ **ပါရုညတာယာ**တိ ပရုဏ-ဘာဝေန။ **အပစ္စောရောဟဏတာယာ**တိ အနိဝတ္တနဘာဝေန အပစ္စော-သက္ကနဘာဝေန။

သတ္တတ္တာတိ သဘာဝေန ဝိဇ္ဇမာနတ္တာ။ **သန္တတ္တာ**တိ နိဗ္ဗုတသဘာဝတ္တာ။ **သမိတတ္တာ**တိ ကိလေသာနံ ဝူပသမိတဘာဝတ္တာ။ **သန္တဓမ္မသမန္တာဂတတ္တာ**တိ သပ္ပုရိသဓမ္မေဟိ အပရိဟိနတ္တာ။ ဗုဒ္ဓါနုဿတိအာဒယော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယာ ဧဝ။ သရဏကဝသေန သတိ၊ ဣဒံ သတိယာ သဘာဝပဒံ။ ပုနပ္ပုနံ သရဏတော

၁-ပရုဏဝသေန စ (သီ၊ သျာ)

anussaraṇavasena **anussati**. Abhimukhaṃ gantvā viya saraṇato paṭisaraṇavasena **paṭissati**. Upasaggavasena vā vaḍḍhitamattameva. Saraṇākāro **saraṇatā**. Yasmā pana saraṇatāti tiṇṇaṃ saraṇānampi nāmaṃ, tasmā taṃ paṭisedhetum puna satiggahaṇaṃ kataṃ. Sati saṅkhātā saraṇatāti ayaṃ hettha attho. Sutapariyattassa dhāraṇabhāvato **dhāraṇatā**. Anupavisanasāṅkhātena ogāhanaṭṭhena apilāpanabhāvo **apilāpanatā**. Yathā hi udaye lābukaṭṭhādhāni palavanti, na anupavisanti, na tathā ārammaṇe sati. Ārammaṇaṃ hi esā anupavisati, tasmā “apilāpanatā”ti vuttā. Cirakatacirabhāsītānaṃ na sammussanabhāvato **asammussanatā**. Upaṭṭhānalakkhaṇe jotanalakkhaṇe ca indaṭṭhaṃ kārēti indriyaṃ, satisaṅkhātānaṃ indriyaṃ **satindriyaṃ**. Pamāde na kampatīti **satibalaṃ**. Yāthāvasati niyyānasati kusalasatīti **sammāsati**. Bujjhanakassa aṅgoti bojjaṅgo, pasatṭho sundaro vā bojjaṅgo sambojjaṅgo, satiyeva sambojjaṅgo **satisambojjaṅgo**.

Ekāyanamaggoti ekamaggo, ayaṃ maggo na dvedhāpathabhūtōti evamattho daṭṭhabbo. Atha vā ekena ayitabboti ekāyano. Ekenāti gaṇasaṅgaṇikaṃ pahāya vūpakaṭṭhena pavivittacittena¹. Ayitabbo paṭipajjitabbo, ayanti vā etenāti ayano, saṃsārato nibbānaṃ gacchatīti attho. Ekassa ayano ekāyano. Ekassāti seṭṭhassa. Sabbasattānaṃ seṭṭhova Bhagavā, tasmā “Bhagavato”ti vuttaṃ hoti. Kiñcāpi hi tena aññepi ayanti, evaṃ santepe Bhagavatova so ayano tena uppāditattā. Yathāha “so hi brāhmaṇa Bhagavā anuppannassa maggassa uppādetā”ti-ādi². Ayatīti vā ayano, gacchati pavattatīti attho. Ekasmim ayano ekāyano. Imasminyeva dhammavinaye pavattati, na aññatthāti vuttaṃ hoti. Yathāha “imasmin kho Subhadda dhammavinaye ariyo aṭṭhaṅgiko maggo upalabbhatī”ti³. Desanābhedoyeva heso, atthato pana ekova. Api ca ekaṃ ayatīti ekāyano. Pubbabhāge nānāmukhabhāvanāyena pavattopi aparabhāge ekaṃ nibbānameva gacchatīti vuttaṃ hoti. Yathāha brahmā Sahampati—

1. Pahāya vivekaṭṭhena pavivittena (Sī, Syā)

2. Saṃ 1. 192; Khu 9. 375; Ma 3. 59 piṭṭhesu.

3. Dī 2. 125 piṭṭhe.

အနုဿရဏဝသေန **အနုဿတိ**။ အဘိဓမ္မံ ဂန္တူဝံ ဝိယ သရဏတော ပဋိသရဏဝသေန **ပဋိဿတိ**။ ဥပသဂ္ဂဝသေန ဝါ ဝဇိတမတ္တမေဝ။ သရဏာကာရော **သရဏတာ**။ ယသ္မာ ပန သရဏတာတိ တိဏ္ဍံ သရဏာနဗ္ဗိ နာမံ၊ တသ္မာ တံ ပဋိသေဓေတုံ ပန သတိဂ္ဂဟဏံ ကတံ။ သတိ သင်္ခါတာ သရဏတာတိ အယံ ဟေတ္ထ အတ္ထော။ သုတပရိယတ္တဿ ဓာရဏဘာဝတော **ဓာရဏတာ**။ အနုပဝိသနသင်္ခါတေန ဩဂါဟနဋ္ဌေန အဝိလာပနဘာဝေါ **အဝိလာပနတာ**။ ယထာ ဟိ ဥဒကေ လာဗုကဋ္ဌာဟာဒိနိ ပလဝန္တိ၊ န အနုပဝိသန္တိ၊ န တထာ အာရမ္မဏေ သတိ။ အာရမ္မဏံ ဟိ ဧသော အနုပဝိသတိ၊ တသ္မာ “အဝိလာပနတာ”တိ ဝုတ္တာ။ စိရကတစိရဘာသိတာနံ န သမ္ပဿနဘာဝတော **အသမ္ပဿနတာ**။ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏေ ဇောတနလက္ခဏေ စ ဣန္ဒြိယံ ကာရေတိတိ ဣန္ဒြိယံ၊ သတိသင်္ခါတံ ဣန္ဒြိယံ **သတိန္ဒြိယံ**။ ပမာဒေ န ကမ္ပတိတိ **သတိဗလံ**။ ယာထာဝသတိ နိယျာနသတိ ကုသလသတိတိ **သမ္မာသတိ**။ ဗုဒ္ဓနကဿ အင်္ဂါတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ ပသဋ္ဌော သုန္ဒရော ဝါ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ သမ္မောဇ္ဈင်္ဂါ၊ သတိယေဝ သမ္မောဇ္ဈင်္ဂါ **သတိသမ္မောဇ္ဈင်္ဂါ**။

ကောယနမဂ္ဂေါတိ ကေမဂ္ဂေါ၊ အယံ မဂ္ဂေါ န ဒွေဓာပထဘူတောတိ ဧဝမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အထ ဝါ ကေန အယိတဗ္ဗောတိ ကောယနော။ ကေနနာတိ ဂဏသင်္ကဏိကံ ပဟာယ ဝူပကဋ္ဌေန ပဝိဝိတ္တစိတ္တေန^၁။ အယိတဗ္ဗော ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗော၊ အယန္တိ ဝါ ဧတေနာတိ အယနော၊ သံသာရတော နိဗ္ဗာနံ ဂစ္ဆတိတိ အတ္ထော။ ကေဿ အယနော ကောယနော။ ကေဿာတိ သေဋ္ဌဿ။ သဗ္ဗသတ္တာနံ သေဋ္ဌာဝ ဘဂဝါ၊ တသ္မာ “ဘဂဝတော”တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကိဉ္ဇာပိ ဟိ တေန အညေပိ အယန္တိ၊ ဧဝံ သန္တေပိ ဘဂဝတောဝ သော အယနော တေန ဥပ္ပါဒိတတ္တာ။ ယထာဟ “သော ဟိ မြာဟ္မဏ ဘဂဝါ အနုပ္ပန္နဿ မဂ္ဂဿ ဥပ္ပါဒေတာ”တိအာဒိ^၂။ အယတိတိ ဝါ အယနော၊ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတိတိ အတ္ထော။ ကေသ္မိံ အယနော ကောယနော။ ဣမသ္မိံယေဝ ဓမ္မဝိနယေ ပဝတ္တတိ၊ န အညတ္တာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယထာဟ “ဣမသ္မိံ ခေါ သုဘဒ္ဒ ဓမ္မဝိနယေ အရိယော အဋ္ဌဂီကော မဂ္ဂေါ ဥပလက္ခတိ”တိ^၃။ ဒေသနာဘေဒေါယေဝ ဟေသော၊ အတ္ထတော ပန ကောဝ။ အပိ စ ဧကံ အယတိတိ ကောယနော။ ပုဗ္ဗဘာဂေန နာနာမုခဘာဝနာနယေန ပဝတ္ထောပိ အပရဘာဂေန ဧကံ နိဗ္ဗာနမေဝ ဂစ္ဆတိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယထာဟ မြဟ္မာ သဟမ္ပတိ—

၁-ပဟာယ ဝိဝေကဋ္ဌေန ပဝိဝိတ္တေန (သိ၊ သု)

၂-သံ ၁-၁၉၂၊ ၃-၉-၃၇၅၊ မ-၃-၅၉-ပိဋ္ဌေသု။

၃-ဒီ ၂-၁၂၅-ပိဋ္ဌေ။

Ekāyanam jātikhayantadassī,
Maggam pajānāti hitānukampī.
Etena maggena tarimsu pubbe,
Tarissanti ye ca taranti oghan”ti¹.

Maggoti kenatthēna maggo? Nibbānam gamanattēna, nibbānatthikehi magganīyatthēna ca. **Upetoti** āsannam gato. **Samupetoti** tato āsannataram gato. Ubhayenapi satiyā aparihīnoti attho. **Upagatoti** upagantvāṭhito. **Samupagatoti** sampayutto hutvā ṭhito. “Upāgato samupāgato”tipi Pāḷi. Ubhayenāpi satisamīpam āgatoti attho. **Upapannoti** aviyogāpanno. **Samupapannoti** paripuṇṇo. **Samannāgatoti** avikalo vijjamāno. “Upeto samupetoti dvīhi padēhi pavattam kathitam. Upagato samupagatoti dvīhi padēhi paṭivedho. Upapanno samupapanno samannāgatoti tīhi padēhi paṭilābho kathito”ti evameke vaṇṇayanti.

Loke vā sā visattikāti yā esā anekappakārena vuttā visattikā, sā khandhaloke eva, na aññatra khandhehi pavattatīti attho. **Loke vā tam visattikanti** khandhaloke eva pavattam etam visattikasaṅkhātam taṇham. **Tarati** kāme parivajjento. **Uttarati** kilese pajahanto. **Patarati** tesam patitthāhetum chindanto. **Samatikkamati** saṁsāram atikkamanto. **Vītivattati** paṭisandhi-abhappuppattikam karonto. Atha vā **tarati** **uttarati** kāyānupassanena. **Patarati** vedanānupassanena. **Samatikkamati** cittānupassanena. Atha vā **tarati** sīlena. **Uttarati** samādhinā. **Patarati** vipassanāya. **Samatikkamati** maggena. **Vītivattati** phalenāti evamādinā yojetabbam.

4. Catutthagāthāya ayaṁ saṅkhepattho—yo ekaṁ sālikhettādikhettam vā gharavatthādivatthum vā kahāpaṇasaṅkhātam hiraññam vā go-assādibhedam gavāssam vā antojātādidāse vā bhatakādikammakare vā itthisaññitā thiyo vā nātibandhavādibandhū vā aññe vā manāpiyarūpādike

1. Sam 3. 146, 162 piṭṭhesu.

ကောယနံ ဇာတိခယန္တဒဿီ၊
မဂ္ဂံ ပဇာနာတိ ဟိတာနုကမ္ပိ။
ဧတေန မဂ္ဂေန တရိသု ပုဗ္ဗေ၊
တရိသန္တိ ယေ စ တရန္တိ ဩဃ”န္တိ။

မဂ္ဂေါတိ ကေနဋ္ဌေန မဂ္ဂေါ? နိဗ္ဗာနံ ဂမနဋ္ဌေန, နိဗ္ဗာနတ္ထိကေဟိ မဂ္ဂနိယဋ္ဌေန စ။ **ဥပေတော**တိ အာသန္တံ ဂတော။ **သမုပေတော**တိ တတော အာသန္တတရံ ဂတော။ ဥဘယေနပိ သတိယာ အပရိဟိနောတိ အတ္ထော။ **ဥပဂတော**တိ ဥပဂန္တာဌိတော။ **သမုပဂတော**တိ သမ္ပယုတ္တော ဟုတ္တာ ဌိတော။ “ဥပါဂတော သမုပါဂတော”တိပိ ပါဠိ။ ဥဘယေနာပိ သတိသမိပံ အာဂတောတိ အတ္ထော။ **ဥပပန္နော**တိ အဝိယောဂါပန္နော။ **သမုပပန္နော**တိ ပရိပုဏ္ဏော။ **သမန္တာဂတော**တိ အဝိကလော ဝိဇ္ဇမာနော။ “ဥပေတော သမုပေတောတိ ခွိဟိ ပဒေဟိ ပဝတ္တံ ကထိတံ။ ဥပဂတော သမုပဂတောတိ ခွိဟိ ပဒေဟိ ပဋိဝေဓော။ ဥပပန္နော သမုပပန္နော သမန္တာဂတောတိ တိဟိ ပဒေဟိ ပဋိလာဘော ကထိတော”တိ ဧဝမေကေ ဝဏ္ဏယန္တိ။

လောကေ ဝါ သာ ဝိသတ္တိကာတိ ယာ သော အနေကပ္ပကာရေန ဝုတ္တာ ဝိသတ္တိကာ၊ သာ ခန္ဓလောကေ ဧဝံ န အညတြ ခန္ဓေဟိ ပဝတ္တတိတိ အတ္ထော။ **လောကေ ဝါ တံ ဝိသတ္တိကန္တိ** ခန္ဓလောကေ ဧဝံ ပဝတ္တံ ဧတံ ဝိသတ္တိကသင်္ခါတံ တဏှံ။ **တရတိ** ကာမေ ပရိဝဇ္ဇေန္တော။ **ဥတ္တရတိ** ကိလေသေ ပဇေဟန္တော။ **ပတရတိ** တေသံ ပတိဋ္ဌာဟေတုံ ဆိန္တန္တော။ **သမတိက္ကမတိ** သံသာရံ အတိက္ကမန္တော။ **ဝိတိဝတ္တတိ** ပဋိသန္တိအဘဗျုပ္ပတ္တိကံ ကရေဟန္တော။ အထ ဝါ **တရတိ** **ဥတ္တရတိ** ကာယာနုပဿနေန။ **ပတရတိ** ဝေဒနာနုပဿနေန။ **သမတိက္ကမတိ** စိတ္တာနုပဿနေန။ အထ ဝါ **တရတိ** သိလေန။ **ဥတ္တရတိ** သမာဓိနာ။ **ပတရတိ** ဝိပဿနာယ။ **သမတိက္ကမတိ** မဂ္ဂေန။ **ဝိတိဝတ္တတိ** ဖလေနာတိ ဧဝမာဒိနာ ယောဇေတမ္ပိ။

၄။ စတုတ္ထဂါထာယ အယံ သင်္ခေပတ္ထော—ယော ဧကံ သာလိခေတ္တာဒိ-ခေတ္တံ ဝါ ဘရဝတ္ထာဒိဝတ္တံ ဝါ ကဟာပဏသင်္ခါတံ ဟိရညံ ဝါ ဂေါအဿာဒိဘေဒံ ဂေါသံ ဝါ အန္တောဇာတာဒိဒါသေ ဝါ ဘတကာဒိကမ္မကရေ ဝါ ဣတ္ထိသညိကာ ထိယော ဝါ ဣတိဗန္ဓဝါဒိဗန္ဓု။ ဝါ အညေ ဝါ မနာပိယရူပါဒိကေ

puthukāme anugijjhatīti. **Sālikkhattanti** yattha sāliyo viruhanti.

Vīhikkhattādīsūpi eseṇa nayo. **Vīhīti** avasesavīhaya. Modayatīti **muggo**.

Gharavatthunti gharapatiṭṭhāpanattham katākatabhūmibhāgo.

Koṭṭhakavatthādīsūpi eseṇa nayo. **Koṭṭhakoti** dvārakoṭṭhādī. **Pureti** gharassa purato. **Pacchāti** gharassa pacchato. Ettha ārāmenti cittam tosentīti **ārāmo**, pupphenapi phalenapi chāyāyapi dakenapi ramantīti attho.

Pasukādayoti eḷakādayo. **Antojātakoti** antogharadāsiyā kucchimhi jāto. **Dhanakkītakoti** dhanena kīṇitvā parivattetvā gahito. **Sāmaṇ vāti** sayam vā. **Dāsabyanti** dāsassa bhāvo dāsabyam tam dāsabyam. **Upeṭīti** upagacchati. **Akāmakoti** vāti attano aruciya vā karamarānīto.

Te cattāro punapi dassetum “**āmāya dāsāpi bhavanti heke**”ti āha. **Āmāya dāsāti** antojātadāsā. “Yattha dāso āmajāto ṭhito thullāni gacchatī”ti etthāpi eteva vuttā. **Dhanena kīṭāti** dhanadāsā. **Sāmaṇca eketi** sayam dāsā. **Bhayāpaṇunnāti** akāmadāsā. Bhayena paṇunnā khipitā.

Bhatakāti bhatiyā jīvanakā. Kasikammādikammam karontīti **kammakarā**. **Upajīvinoti** sammantanādinā upagantvā nissayam katvā jīvantīti upajīvino.

Itthīti thiyati etissam gabbhoti itthī. **Pariggahoti** sahāyī sassāmikā. **Mātāpitibandhavāpi nātibandhu**. Sagotto **gottabandhu**, ekācariyakule vā ekajātīmantam vā uggahitamanto **mantabandhu**. Dhanusippādisaddhim uggahitako **sippabandhu**. “Mittabandhavātipi bandhū”ti katthaci potthake pāṭho dissati.

Gijjhatīti kilesakāmena pattheti. **Anugijjhatīti** anu anu gijjhati punappunam pattheti. **Paligijjhatīti** samantato pattheti. **Palibajjhatīti** visesena pattheti. “Oḷārikattena nimittaggāhavasena **gijjhati, anugijjhati**, anubyañjanaggāhavasena **paligijjhati, palibajjhati**”ti evameke vaṇṇayanti.

ပုထုကာမေ အနုရိဇ္ဈတိတိ။ သာလိက္ခေတ္တန္တိ ယတ္ထ သာလိယော ဝိရုဟန္တိ။ ဝိဟိ-
က္ခေတ္တဒီသုပိ ဒေသေ နယော။ ဝိဟိတိ အဝေသဝိဟယော။ မောဒယ-
တိတိ ပုရော။ သရဝတ္ထန္တိ သရပတိဋ္ဌာပနတ္ထံ ကတာကတဘူမိဘာဂေါ။
ကောဋ္ဌကဝတ္ထဒီသုပိ ဒေသေ နယော။ ကောဋ္ဌကောတိ ဒွါရကောဋ္ဌာဒီ။
ပုရေတိ သရဿ ပုရတော။ ပစ္ဆိမတိ သရဿ ပစ္ဆိမတော။ ဧတ္ထ အာရာမေန္တိ
စိတ္တံ တောသေန္တိတိ အာရာမော၊ ပုပ္ဖေနပိ ဖလေနပိ ဆာယာယပိ ဒကေနပိ
ရမန္တိတိ အတ္ထော။

ပသုကာဒယောတိ ဧဋ္ဌကာဒယော။ အန္တောဇာတကောတိ အန္တောသရ-
ဒါယိယာ ကုစ္ဆိန္ဒိ ဇာတော။ ဓနက္ခိတကောတိ ဓနေန ကိဏိတွာ ပရိဝတ္တေတွာ
ဂဟိတော။ သာမံ ဝါတိ သယံ ဝါ။ ဒါသဗျန္တိ ဒါသဿ ဘာဂေါ ဒါသဗျံ၊
တံ ဒါသဗျံ။ ဥပေတိတိ ဥပဂစ္ဆတိ။ အကာမကော ဝါတိ အတ္တနော အရုစိယာ
ဝါ ကရမရာနိတော။

တေ စတ္တာရော ပုနပိ ဒေသေတုံ “အာမာယ ဒါသာပိ ဘဝန္တိ ဟေကေ”တိ
အာဟံ။ အာမာယ ဒါသာတိ အန္တောဇာတဒါသာ။ “ယတ္ထ ဒါသော အာမ-
ဇာတော ဌိတော ထုလ္လာနိ ဂစ္ဆတိ”တိ ဧတ္ထာပိ ဧတေဝ ပုတ္တာ။ ဓနေန
ကိတာတိ ဓနဒါသာ။ သာမဉ္ဇ ဧကေတိ သယံ ဒါသာ။ ဘယာပဏုန္ဒာတိ
အကာမဒါသာ။ ဘယေန ပဏုန္ဒာ ခိပိတာ။

ဘတကာတိ ဘတိယာ ဇီဝနကာ။ ကသိကမ္မာဒိကမ္မံ ကရေန္တိတိ ကမ္မ-
ကရာ။ ဥပဇီဝိနောတိ သမ္ပန္နနာဒိနာ ဥပဂန္တာ နိဿယံ ကတွာ ဇီဝန္တိတိ
ဥပဇီဝိနော။

ဣတ္ထိတိ ထိယတိ ဧတိသံ ဂစ္ဆေတိ ဣတ္ထိ။ ပရိဂ္ဂဟေတိ သဟာယိ
သဿာမိကာ။ မာတာပိတိဗန္ဓဝါပိ ဉာတိဗန္ဓု။ သဂေါတ္ထော ဂေါတ္တဗန္ဓု။
ကောစရိယကုလေ ဝါ ကေဇာတိမန္တံ ဝါ ဥဂ္ဂဟိတမန္တော မန္တဗန္ဓု။ နေ-
သိပ္ပာဒိသဒ္ဓိံ ဥဂ္ဂဟိတကော သိပ္ပဗန္ဓု။ “မိတ္တဗန္ဓဝါတိပိ ဗန္ဓု”တိ ကတ္ထစိ
ပေါတ္တကေ ပါဌော ဒိဿတိ။

ဝိဇ္ဇတိတိ ကိလေသကာမေန ပတ္ထေတိ။ အနုဝိဇ္ဇတိတိ အနု အနု ဝိဇ္ဇတိ
ပုနပွန် ပတ္ထေတိ။ ပလိဝိဇ္ဇတိတိ သမန္တတော ပတ္ထေတိ။ ပလိဗန္ဓတိတိ
ဝိသေသေန ပတ္ထေတိ။ “ဩဋ္ဌာရိကတ္တေန နိမိတ္တဂ္ဂါဟဝသေန ဝိဇ္ဇတိ၊ အနု-
ဝိဇ္ဇတိ၊ အနုဗျဉ္ဇနဂ္ဂါဟဝသေန ပလိဝိဇ္ဇတိ၊ ပလိဗန္ဓတိ”တိ ဧဝမေကေ ဝဏ္ဏ-
ယန္တိ။

5. Pañcamagāthāyaṃ ayaṃ saṅkhepattho—taṃ puṅgalam abalakhyā kilesā balīyanti saṅgati maddanti. Saddhābalādivirahena vā abalam taṃ puṅgalam abalā kilesā balīyanti, abalattā balīyantīti attho. Atha vā taṃ kāmaggiddham kāmaramattam¹ kāmāpariyesantañca sīhādayo ca pākāṭaparissayā, kāyaduccaritādayo ca apākāṭaparissayā maddanti. Tato apākāṭaparissayehi abhibhūtaṃ taṃ puṅgalam jāti-ādidukkhā bhinnam nāvaṃ udakam viya anveti.

Abalāti natthi etesaṃ balanti abalā, balavirahitā. **Dubbalā**ti mandapayogābalena kattabbakiccavirahitā. **Appabalā**ti appam parittam etesaṃ balanti appabalā, yujjhitaṃ asamattā. **Appathāmakā**ti appo paritto thāmo etesaṃ vāyāmo ussāhoti appathāmakā. **Hīnā nihīnā** payogahīnena. **Omakā** thāmahīnena. **Lāmakā** paccayahīnena. **Chatukkā** ajjhāsayaṃhīnena. **Parittā** pattihīnena². **Sahantī**ti maddanti ghaṭṭanaṃ uppādentī. **Parisahantī**ti sabbato maddanti. **Abhibhavanti** aparāparaṃ uppattivaseṇa. **Ajjhottharanti** punappunam uppattivaseṇa. **Pariyādiyanti** sussosetvā thānena. **Maddanti** kusallupattinivāraṇena.

Saddhābalanti saddahanti etāya, sayam vā saddahati, saddahanamattameva vā esāti saddhā. Sā saddahanalakkhaṇā, okappanalakkhaṇā vā, sampasādanarasā udakappasādakamaṇi viya. Pakkhandanarasā vā oghuttaraṇo viya. Akālusiyapaccupaṭṭhānā, adhimuttipaccupaṭṭhānā vā. Saddheyyavattupadaṭṭhānā, sotāpattiyaṅgapadaṭṭhānā vā. Sā hatthavittabījāni viya daṭṭhabbā. Asaddhiye na kampatīti **saddhābalam**. **Vīriyabalanti** vīrassa bhāvo vīriyam, vīraṇam vā kammaṃ vīriyam, vidhinā vā nayena upāyena īrayitabbam pavattayitabbanti vīriyam. Taṃ panetaṃ upatthambhanalakkhaṇaṃ paggaṇalakkhaṇaṃ vīriyam, saha-jātānaṃ upatthambhanarasam, asamsīdanabhāva-paccupaṭṭhānam, “saṃviggo yoniso padahatī”ti vacanato³ saṃvegapaṭṭhānam, vīriyārambhavattupadaṭṭhānam vā. Sammā āradham sabbasampattīnam mūlanti daṭṭhabbam. Kosajje na kampatīti **vīriyabalam**. Satiyā lakkhaṇādīni vuttāneva.

1. Kāmarakkhantaṃ (Syā, Ka)

2. Sattihīnena (Sī), satihīnena (Syā)

3. ... Am 1. 430 piṭṭhe.

၅။ ပဉ္စမဂါထာယံ အယံ သင်္ခေပတ္ထော—တံ ပုဂ္ဂလံ အဗလချာ ကိလေသာ ဗလီယန္တိ သဟန္တိ မဒ္ဒန္တိ။ သဒ္ဓါဗလာဒိဝိရဟေန ဝါ အဗလံ တံ ပုဂ္ဂလံ အဗလာ ကိလေသာ ဗလီယန္တိ။ အဗလတ္တာ ဗလီယန္တိတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ တံ ကာမဂိဉ္စ ကာမရတ္တံ ကာမပရိယေသန္တဉ္စ သိဟာဒယော စ ပါကဋ္ဌပရိယယာ, ကာယဒုစ္စရိတာဒယော စ အပါကဋ္ဌပရိယယာ မဒ္ဒန္တိ။ တတော အပါကဋ္ဌပရိယယေဟိ အဘိဘူတံ တံ ပုဂ္ဂလံ ဇာတိအာဒိဒုက္ခံ ဘိန္နံ နာဝံ ဥဒကံ ဝိယ အန္တေတိ။

အဗလာတိ နတ္ထိ ဧတေသံ ဗလန္တိ အဗလာ၊ ဗလဝိရဟိတာ။ **ဒုဗ္ဗလာ**တိ မန္တပယောဂါဗလေန ကတ္တဗျကိစ္စဝိရဟိတာ။ **အပ္ပဗလာ**တိ အပ္ပံ ပရိတ္တံ ဧတေသံ ဗလန္တိ အပ္ပဗလာ၊ ယုတ္တိတုံ အသမတ္တာ။ **အပ္ပထာမကာ**တိ အပ္ပေါ ပရိတ္တော ထာမော ဧတေသံ ဝါယာမော ဥဿာဟောတိ အပ္ပထာမကာ။ **ဟိနာ နိဟိနာ** ပယောဂဟိနေန။ **ဩမကာ** ထာမဟိနေန။ **လာမကာ** ပစ္စယဟိနေန။ **ဆက္ကကာ** အဇ္ဈာသယဟိနေန။ **ပရိတ္တာ** ပတ္တိဟိနေန။ **သဟန္တိ**တိ မဒ္ဒန္တိ သန္ဓနံ ဥပ္ပါဒေန္တိ။ **ပရိသဟန္တိ**တိ သဗ္ဗတော မဒ္ဒန္တိ။ **အဘိဘူတန္တိ** အပရာပရံ ဥပ္ပတ္တိဝေနေန။ **အဇ္ဈောတ္တရန္တိ** ပုနပုနံ ဥပ္ပတ္တိဝေနေန။ **ပရိယာဒိယန္တိ** သုဿောသေတွာ ဌာနေန။ **မဒ္ဒန္တိ** ကုသလပ္ပတ္တိနိဝါရဏေန။

သဒ္ဓါဗလန္တိ သဒ္ဓဟန္တိ ဧတောယ, သယံဝါ သဒ္ဓဟတိ, သဒ္ဓဟနမတ္တမေဝ ဝါ သောတိ သဒ္ဓါ။ သာ သဒ္ဓဟနလက္ခဏာ, ဩကပ္ပနလက္ခဏာ ဝါ။ သမ္မသာဒနရသာ ဥဒကပ္ပသာဒကမဏိ ဝိယ။ ပက္ခန္ဓနရသာ ဝါ ဩယုတ္တရဏော ဝိယ။ အကာလသိယပစ္စုပ္ပန်နာ, အဓိမုတ္တိပစ္စုပ္ပန်နာ ဝါ။ သဒ္ဓေယျဝတ္ထုပဒဋ္ဌာနာ, သောတာပတ္တိယဂ်ပဒဋ္ဌာနာ ဝါ။ သာ ဟတ္ထဝိတ္တဗိဇာနိ ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ အသဒ္ဓိယေ န ကမ္မတိတိ **သဒ္ဓါဗလံ**။ **ဝိရိယဗလန္တိ** ဝိရဿ ဘာဝေါ ဝိရိယံ, ဝိရာနံ ဝါ ကမ္မံ ဝိရိယံ, ဝိရိနာ ဝါ နယေန ဥပါယေန ဤရယိတဗ္ဗံ ပဝတ္တယိတဗ္ဗန္တိ ဝိရိယံ။ တံ ပနေတံ ဥပတ္တန္တနလက္ခဏန္တ ပဂ္ဂဟဏလက္ခဏန္တ ဝိရိယံ, သဟဇာတာနံ ဥပတ္တန္တနရသံ, အသံသိဒနဘာဝပစ္စုပ္ပန်နာ, “သံဝိဂ္ဂေါ ယောနိသော ပဒဟတိ”တိ ဝစနတော, သံဝေဂပဒဋ္ဌာနံ, ဝိရိယာရဟန္တပဒဋ္ဌာနံ ဝါ။ သမ္မာ အာရဒ္ဓံ သဗ္ဗသမ္ပတ္တိနံ မူလန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ကောသဇ္ဇေ န ကမ္မတိတိ **ဝိရိယဗလံ**။ သတိယာ လက္ခဏာဒိနိ ဝုတ္တာနေဝ။

၁-ကာမရက္ခန္တိ (သျှာက)

၂-သတ္တိဟိနေန (သီ), သတိဟိနေန (သျှာ)

၃-....အံ ၁-၄၃၀-ပိဋေ။

Muṭṭhassacce na kampatīti **satibalaṃ**. Sahajātāni sammā ādhīyati ṭhapetīti samādhi. So pāmokkhalakkhaṇo avikkhepalakkhaṇo vā, sahajātānaṃ dhammānaṃ ārammaṇe sampiṇḍanaraso nhāniyacuṇṇānaṃ udakaṃ viya, upasamapaccupaṭṭhāno, ñānapaccupaṭṭhāno vā. “Samāhito yathābhūtaṃ pajānāti passatī”ti¹ hi vuttaṃ. Viseso sukhapadaṭṭhāno nivāte paḍipaccīnaṃ ṭhiti viya cetaso ṭhitīti daṭṭhabbo. Uddhacce na kampatīti **samādhibalaṃ**. Pajānātīti paññā. Kim pajānāti? “Idaṃ dukkhaṇ”ti-ādinā¹ nayena ariyasaccāni. Sā yathāsabhāvaapaṭivedhalakkhaṇā, akkhalitapaṭivedhalakkhaṇā vā kusaliṣāsakhitta-usupaṭivedho viya, visayobhāsanarasaṃ paḍīpo viya, asammohapaccupaṭṭhānā araṇṇagatasudesako viya. Avijjāya na kampatīti **paññābalaṃ**. **Hiribalaṃ ottappabalaṃ** ahirike na kampatīti hiribalaṃ. Anottappe na kampatīti ottappabalaṃ. Ayaṃ ubhayavasena atthavaṇṇanā hoti. Kāyaduccaritādīhi hirīyatīti hirī, lajjāyetaṃ adhivacanaṃ. Tehi eva ottappatīti ottappaṃ, pāpato ubbegassetāṃ adhivacanaṃ.

Tesaṃ nānākaraṇadīpanatthaṃ samuṭṭhānaṃ, adhipati, lajjādilakkhaṇena cāti imaṃ mātikaṃ ṭhapetvā ayaṃ vitthārakathā vuttā—ajjhattasamuṭṭhānā hirī nāma, bahiddhāsamuṭṭhānaṃ ottappaṃ nāma. Attādhipati hirī nāma, lokādhipati ottappaṃ nāma. Lajjāsabhāvasaṇṭhitā hirī nāma, bhayasabhāvasaṇṭhitā ottappaṃ nāma. Sappatissavalakkhaṇā hirī nāma, vajjabhīrukabhayaadassāvilakkhaṇaṃ ottappaṃ nāma.

Tattha ajjhattasamuṭṭhānaṃ hiriṃ catūhi kāraṇehi samuṭṭhāpeti—jātiṃ paccavekkhitvā vayaṃ paccavekkhitvā sūrabhāvaṃ paccavekkhitvā bāhusaccaṃ paccavekkhitvā. Kathaṃ? “Pāpakaraṇaṃ nāmetaṃ na jātisampannānaṃ kammaṃ, hīnājaccānaṃ kevaṭṭādīnaṃ idaṃ kammaṃ, mādisassa² jātisampannassa idaṃ kammaṃ kātuṃ na yuttan”ti evaṃ tāva jātiṃ paccavekkhitvā paṇātipātādīpāpaṃ akaronto hiriṃ samuṭṭhāpeti. Tathā “pāpakaraṇaṃ nāmetaṃ daharehi kattaḃbaṃ kammaṃ, mādisassa vaye ṭhitassa idaṃ kammaṃ kātuṃ na yuttan”ti evaṃ vayaṃ paccavekkhitvā paṇātipātādīpāpaṃ akaronto hiriṃ samuṭṭhāpeti. Tathā “pāpakammaṃ nāmetaṃ dubbalajātikānaṃ kammaṃ, mādisassa

1. Vi 3. 15 piṭṭhe.

2. Tādisassa (Sī, Syā)

မုဋ္ဌဿစွေ န ကမ္မတိတိ သတိဗလံ။ သဟဇာတာနိ သမ္မာ အာဓိယတိ ဌပေတိတိ သမာဓိ။ သော ပါမောက္ခလက္ခဏော အဝိက္ခေပလက္ခဏော ဝါ၊ သဟဇာတာနံ ဓမ္မာနံ အာရမ္မဏေ သမ္ပိဏ္ဏနရသော နှာနိယစူဏ္ဏာနံ ဥဒကံ ဝိယ။ ဥပသမပစ္စုပ္ပန္နာနော၊ ဉ္ဇဏပစ္စုပ္ပန္နာနော ဝါ။ “သမာဟိတော ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ ပဿတိ”တိ ဟိ ဝုတ္တံ။ ဝိသေသတော သုခပဒဋ္ဌာနော နိဝါတေ ပဒီပစိန္တံ ဌိတိ ဝိယ စေတသော ဌိတိတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဥဒ္ဓစ္စေ န ကမ္မတိတိ သမာဓိဗလံ။ ပဇာနာတိတိ ပညာ။ ကိံ ပဇာနာတိ? “ဣဒံ ဒုက္ခ”န္တိ အာဒိနာံ နယေန အရိယသစ္စာနိ။ သာ ယထာသဘာဝပဋိဝေဓလက္ခဏာ၊ အက္ခလိတ-ပဋိဝေဓလက္ခဏာ ဝါ ကုသလိဿာသဒိတ္တဥပုပ္ပဝေဓော ဝိယ။ ဝိသယော-ဘာသနရသာပဒီပေါ ဝိယ။ အသမ္မောဟပစ္စုပ္ပန္နာနော အရညဂတသုဒေသကော ဝိယ။ အဝိဇ္ဇာယ န ကမ္မတိတိ ပညာဗလံ။ ဟိရိဗလံ ဩတ္တပ္ပဗလန္တိ အဟိရိကေ န ကမ္မတိတိ ဟိရိဗလံ။ အနောတ္တပ္ပေ န ကမ္မတိတိ ဩတ္တပ္ပဗလံ။ အယံ ဥဘယ-ဝသေန အတ္ထဝဏ္ဏနာ ဟောတိ။ ကာယဒုစ္စရိတာဒိတိ ဟိရိယတိတိ ဟိရိ-လက္ခာယေတံ အဓိဝစနံ။ တေဟိ ဧဝ ဩတ္တပ္ပတိတိ ဩတ္တပ္ပံ၊ ပါပတော ဥဗ္ဗေဂဿေတံ အဓိဝစနံ။

တေသံ နာနာကရဏဒီပနတ္ထံ သမုဋ္ဌာနံ၊ အဓိပတိ၊ လက္ခာဒိလက္ခဏေန စာတိ ဣမံ မာတိကံ ဌပေတွာ အယံ ဝိတ္ထာရကထာ ဝုတ္တာ—အဇ္ဈတ္တသမု-ဋ္ဌာနာ ဟိရိ နာမ၊ ဗဟိဒ္ဓါသမုဋ္ဌာနံ ဩတ္တပ္ပံ နာမ။ အတ္တာဓိပတိ ဟိရိ နာမ၊ လောကာဓိပတိ ဩတ္တပ္ပံ နာမ။ လက္ခာသဘာဝသဏ္ဌိတာ ဟိရိ နာမ၊ ဘယ-သဘာဝသဏ္ဌိတံ ဩတ္တပ္ပံ နာမ။ သပ္ပတိဿဝလက္ခဏာ ဟိရိ နာမ၊ ဝဇ္ဇဘိရုက-ဘယဒဿာဝိလက္ခဏံ ဩတ္တပ္ပံ နာမ။

တတ္ထ အဇ္ဈတ္တသမုဋ္ဌာနံ ဟိရိံ စတူဟိ ကာရဏေဟိ သမုဋ္ဌာပေတိ—ဇာတိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ဝယံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ သူရဘာဝံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ဗာဟုသစ္စံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ။ ကထံ? “ပါပကရဏံ နာမေတံ န ဇာတိသမ္ပန္နာနံ ကမ္မံ၊ ဟိန-ဇစ္စာနံ ကေဝဇ္ဇာဒိန္တံ ဣဒံ ကမ္မံ၊ မာဒိဿဿ^၂ ဇာတိသမ္ပန္နဿ ဣဒံ ကမ္မံ ကာတုံ န ယုတ္တ”န္တိ ဧဝံ တာဝ ဇာတိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပါဏာတိပါတာဒိပါပံ အကရောန္တော ဟိရိံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ တထာ “ပါပကရဏံ နာမေတံ ဒဟရေဟိ ကတ္တမ္ပံ ကမ္မံ၊ မာဒိဿဿ ဝယေ ဌိတဿ ဣဒံ ကမ္မံ ကာတုံ န ယုတ္တ”န္တိ ဧဝံ ဝယံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပါဏာတိပါတာဒိပါပံ အကရောန္တော ဟိရိံ သမုဋ္ဌာ-ပေတိ။ တထာ “ပါပကမ္မံ နာမေတံ ဒုဗ္ဗလဇာတိကာနံ ကမ္မံ၊ မာဒိဿဿ

၁-ဝိ ၃-၁၅-ပိဋ္ဌေ။

၂-တာဒိဿဿ (သိ၊ သျာ)

sūrabhāvasampannassa idaṃ kammaṃ kātum na yuttan”ti evaṃ sūrabhāvaṃ paccavekkhitvā pāṇātipātādipāpaṃ akaronto hirim samuṭṭhāpeti. Tathā “pāpakammaṃ nāmetaṃ andhabālānaṃ kammaṃ, na paṇḍitānaṃ. Mādisassa paṇḍitassa bahussutassa idaṃ kammaṃ kātum na yuttan”ti evaṃ bāhusaccaṃ paccavekkhitvā pāṇātipātādipāpaṃ akaronto hirim samuṭṭhāpeti. Evaṃ ajjhattasamuṭṭhānaṃ hirim catūhi kāraṇehi samuṭṭhāpeti. Samuṭṭhāpetvā ca pana attano citte hirim pavesetvā pāpakammaṃ na karoti. Evaṃ ajjhattasamuṭṭhānā hirī nāma hoti. Kathaṃ bahiddhāsamuṭṭhānaṃ ottappaṃ nāma? Sace tvaṃ pāpakammaṃ karissasi, catūsu parisāsu garahappatto bhavissasi.

“Garahissanti taṃ viññū, asuciṃ nāgariko yathā.

Vajjito sīlavantehi, kathaṃ bhikkhu karissasi”ti¹—

evaṃ paccavekkhanto hi bahiddhāsamuṭṭhitena ottappena pāpakammaṃ na karoti, evaṃ bahiddhāsamuṭṭhānaṃ ottappaṃ nāma hoti.

Kathaṃ attādhīpati hirī nāma? Idhekacco kulaputto attānaṃ adhipatiṃ jeṭṭhakaṃ katvā “mādisassa saddhāpabbajitassa bahussutassa dhutaṅgadharassa² na yuttaṃ pāpakammaṃ kātun”ti pāpaṃ na karoti. Evaṃ attādhīpati hirī nāma hoti. Tenāha Bhagavā “so attānaṃyeva adhipatiṃ karitvā akusalaṃ pajahati, kusalaṃ bhāveti, sāvajjaṃ pajahati, anavajjaṃ bhāveti, suddhaṃ attānaṃ pariharati”ti³.

Kathaṃ lokādhīpati ottappaṃ nāma? Idhekacco kulaputto lokam adhipatiṃ jeṭṭhakaṃ katvā pāpakammaṃ na karoti. Yathāya—

“Mahā kho panāyaṃ lokasannivāso, mahantasmiṃ kho pana lokasannivāse santi samaṇabrāhmaṇā iddhiṃanto dibbacakkhukā paracittaviduno, te dūratopi passanti, āsannāpi na dissanti, cetasāpi cittam jānanti, tepi maṃ evaṃ jāneyyūṃ ‘passatha bho imaṃ kulaputtaṃ saddhāya agārasmā anagāriyaṃ pabbajito samāno vokiṇṇo viharati pāpakehi akusalehi dhammehi”ti. Devatāpi kho santi iddhiṃantiniyo dibbacakkhukā paracittaviduniyo, tā dūratopi passanti,

သူရဘဝသမ္ပန္နဿ ဣဒံ ကမ္မံ ကာတုံ န ယုတ္တ”န္တိ ဧဝံ သူရဘဝံ ပစ္စဝေက္ခိတော ပါဏာတိပါတာဒိပါပံ အကရေန္တော ဟိရိံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ တထာ “ပါပကမ္မံ နာမေတံ အန္ဓဗာလာနံ ကမ္မံ၊ န ပဏ္ဍိတာနံ။ မာဒိသဿ ပဏ္ဍိတဿ ဗဟုသုတဿ ဣဒံ ကမ္မံ ကာတုံ န ယုတ္တ”န္တိ ဧဝံ ဗဟုသုတံ ပစ္စဝေက္ခိတော ပါဏာတိပါတာဒိပါပံ အကရေန္တော ဟိရိံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ ဧဝံ အဇ္ဈတ္တသမုဋ္ဌာနံ ဟိရိံ စတူဟိ ကာရဏေဟိ သမုဋ္ဌာပေတိ။ သမုဋ္ဌာပေတွာ စ ပန အတ္တနော စိတ္တေ ဟိရိံ ပဝေသေတွာ ပါပကမ္မံ န ကရေတိ။ ဧဝံ အဇ္ဈတ္တသမုဋ္ဌာနာ ဟိရိံ နာမ ဟေတိ။ ကထံ ဗဟိဒ္ဓါသမုဋ္ဌာနံ ဩတ္တပ္ပံ နာမ? သစေ တံ ပါပကမ္မံ ကရိဿသိ၊ စတူသု ပရိသာသု ဂရဟပ္ပတ္တော ဘဝိဿသိ။

“ဂရဟိဿန္တိ တံ ဝိညူ၊ အသုစိံ နာဂရိကော ယထာ။

ဝဇ္ဇိတော သီလဝန္တေဟိ၊ ကထံ ဘိက္ခု ကရိဿသိ”တိ—

ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခန္တော ဟိ ဗဟိဒ္ဓါသမုဋ္ဌိတေန ဩတ္တပ္ပေန ပါပကမ္မံ န ကရေတိ။ ဧဝံ ဗဟိဒ္ဓါသမုဋ္ဌာနံ ဩတ္တပ္ပံ နာမ ဟေတိ။

ကထံ အတ္တာဓိပတိ ဟိရိံ နာမ? ဣဓေကစ္စော ကုလပုတ္တော အတ္တာနံ အဓိပတိံ ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ “မာဒိသဿ သဒ္ဓါပဗ္ဗဇိတဿ ဗဟုသုတဿ ဓုတင်္ဂဓရဿ^၂ န ယုတ္တံ ပါပကမ္မံ ကာတုံ”န္တိ ပါပံ န ကရေတိ။ ဧဝံ အတ္တာဓိပတိ ဟိရိံ နာမ ဟေတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ “သော အတ္တာနံယေဝ အဓိပတိံ ကရိတွံ အကုသလံ ပဇဟတိ၊ ကုသလံ ဘာဝေတိ၊ သာဝဇ္ဇံ ပဇဟတိ၊ အနဝဇ္ဇံ ဘာဝေတိ၊ သုဒ္ဓံ အတ္တာနံ ပရိဟရတိ”တိ^၃။

ကထံ လောကဓိပတိ ဩတ္တပ္ပံ နာမ? ဣဓေကစ္စော ကုလပုတ္တော လောကံ အဓိပတိံ ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ ပါပကမ္မံ န ကရေတိ။ ယထာဟ—

“မဟာ ခေါ ပနာယံ လောကသန္တိဝါသော၊ မဟန္တသ္မိံ ခေါ ပန လောကသန္တိဝါသေသန္တိသမဏဗြာဟ္မဏာ ဣဒ္ဓိမန္တော ဒိဗ္ဗစက္ခုကာ ပရစိတ္တဝိဒုနော၊ တေ ခူရတောပိ ပဿန္တိ၊ အာသန္တာပိ န ဒိဿန္တိ၊ စေတသာပိ စိတ္တံ ဇာနန္တိ၊ တေပိ မံ ဧဝံ ဇာနေယျံ ‘ပဿထ ဘော ဣမံ ကုလပုတ္တံ သဒ္ဓါယ အဂါရသ္မာ အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇိတော သမာနော ဝေါကိဏ္ဏော ဝိဟရတိ ပါပကေဟိ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ”တိ။ ဒေဝတာပိ ခေါ သန္တိ ဣဒ္ဓိမန္တိနိယော ဒိဗ္ဗစက္ခုကာ ပရစိတ္တဝိဒုနိယော၊ တာ ခူရတောပိ ပဿန္တိ။

āsannāpi na dissanti. Cetasāpi cittaṃ jānanti, tāpi maṃ evaṃ jāneyyunt
 ‘passatha bho imaṃ kulaputtaṃ saddhāya agārasmā anagāriyaṃ
 pabbajito samāno vokiṇṇo viharati pāpakehi akusalehi dhammehi’ ti. So
 iti paṭisañcikkhati ‘āraddhaṃ kho pana me vīriyaṃ bhavissati
 asallīnaṃ, upatthitā sati asammuttā, passaddho kāyo asāraddho,
 samāhitaṃ cittaṃ ekaggaṃ’ ti. So lokamīyeva adhipatiṃ karitvā akusalaṃ
 pajahati, kusalaṃ bhāveti, sāvajjaṃ pajahati, anavajjaṃ bhāveti,
 suddhaṃ attānaṃ pariharati” ti¹.

Evam lokādhipati ottappaṃ nāma hoti. “Lajjāsabhāvasaṇṭhitā hirī,
 bhayasabhāvasaṇṭhitaṃ ottappaṃ” ti ettha pana lajjāti lajjanākāro, tena
 sabhāvena saṇṭhitā hirī. Bhayanti apāyabhayaṃ, tena sabhāvena saṇṭhitaṃ
 ottappaṃ. Tadubhayampi pāpaparivajjane pākaṭaṃ hoti. Ekacco hi yathā
 nāma eko kulaputto uccārapassāvādīni karonto lajjitabbayuttakaṃ ekaṃ
 disvā lajjanākārappatto bhavēyya hīlito, evameva ajjhataṃ lajjīdhammaṃ
 okkamitvā pāpakammaṃ na karoti. Ekacco apāyabhayaabhīto hutvā
 pāpakammaṃ na karoti.

Tatridaṃ opammaṃ—yathā hi dvīsu ayoguleṣu eko sītaḷo bhavēyya
 gūthamakkhito, eko uṇho āditto. Tattha paṇḍito sītaḷaṃ gūthamakkhitattā
 jigucchanto na gaṇhāti, itaraṃ ḍāhabhayena. Tattha sītaḷassa
 gūthamakkhanajigucchāya agaṇhanaṃ viya ajjhataṃ lajjīdhammaṃ
 okkamitvā pāpassa akaraṇaṃ, uṇhassa ḍāhabhayena agaṇhanaṃ viya
 apāyabhayaena pāpassa akaraṇaṃ veditabbaṃ.

“Sappatissavalakkhaṇā hirī, vajjabhīrukabhayaḍassāvilakkhaṇaṃ
 ottappaṃ” ti idampi dvayaṃ pāpaparivajjane eva pākaṭaṃ hoti. Ekacco hi
 jātimaḥattapaccavekkhaṇā satthumaḥattapaccavekkhaṇā
 dāyajjamahattapaccavekkhaṇā sabrahmacārimahattapaccavekkhaṇāti catūhi
 kāraṇehi sappatissavalakkhaṇaṃ hirīṃ samuttāpetvā pāpaṃ na karoti.
 Ekacco attānuvādabhayaṃ parānuvādabhayaṃ daṇḍabhayaṃ
 duggatibhayanti catūhākārehi vajjabhīrukabhāvadassāvilakkhaṇaṃ

1. Am 1. 146, 147 piṭṭhesu.

အာသန္နာပိ န ဒိဿန္တိ။ စေတသာပိ စိတ္တံ ဇာနန္တိ။ တာပိ
 မံ ဧဝံ ဇာနေယျံ ‘ပဿထ ဘော ဣမံ ကုလပုတ္တံ သဒ္ဓါယ
 အဂါရသ္မာ အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇိတော သမာနော ဝေါကိဏ္ဏော
 ဝိဟရတိ ပါပကေဟိ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ’ တိ။ သော ဣတိ
 ပဋိသန္ဓိက္ခတိ ‘အာရဒ္ဓံ ခေါ ပန မေ ဝိရိယံ ဘဝိဿတိ အသလ္လိနံ၊
 ဥပဋ္ဌိတာ သတိ အသမ္ပုဋ္ဌာ၊ ပဿဒ္ဓေါ ကာယော အသာရဒ္ဓေါ၊
 သမာဟိတံစိတ္တံ ကေဂ္ဂန္တိ။ သော လောကံယေဝ အဓိပတိ’ ကရိတွာ
 အကုသလံ ပဇဟတိ၊ ကုသလံ ဘာဝေတိ၊ သာဝဇ္ဇံ ပဇဟတိ၊
 အနဝဇ္ဇံ ဘာဝေတိ၊ သုဒ္ဓိ အတ္တာနံ ပရိဟရတိ’ တိ။

ဧဝံ လောကဓိပတိ ဩတ္တပ္ပံ နာမ ဟေတိ။ “လဇ္ဇာသဘာဝသဏ္ဌိတာ
 ဟိရိ၊ ဘယသဘာဝသဏ္ဌိတံ ဩတ္တပ္ပ” န္တိ ဧတ္ထ ပန လဇ္ဇာတိ လဇ္ဇနာကာရော၊
 တေန သဘာဝေန သဏ္ဌိတာ ဟိရိ။ ဘယန္တိ အပါယဘယံ၊ တေန သဘာဝေန
 သဏ္ဌိတံ ဩတ္တပ္ပံ။ တဒုဘယမ္ပိ ပါပပရိဝဇ္ဇနေ ပါကဋ္ဌံ ဟေတိ။ ဧကစ္စော ဟိ
 ယထာ နာမ ဧကော ကုလပုတ္တော ဥစ္စာရပဿာဝါဒီနိ ကရေန္တော လဇ္ဇိ-
 တဗ္ဗယုတ္တကံ ဧကံ ဒိဿာ လဇ္ဇနာကာရပုတ္တော ဘဝေယျ ဟိဋ္ဌိတော၊ ဧဝမေဝ
 အဇ္ဈတ္တံ လဇ္ဇိဓမ္မံ ဩက္ကမိတွာ ပါပကမ္မံ န ကရေတိ။ ဧကစ္စော အပါယဘယ-
 ဘိတော ဟုတွာ ပါပကမ္မံ န ကရေတိ။

တတြိဒံ ဩပမ္မံ—ယထာ ဟိ ဒွိသု အယောဂုဋ္ဌေသု ဧကော သီတလော
 ဘဝေယျ ဂူထမက္ခိတော၊ ဧကော ဥက္ခော အာဒိတ္တော။ တတ္ထ ပဏ္ဍိတော
 သီတလံ ဂူထမက္ခိတတ္ထာ ဇိဂုစ္ဆန္တော န ဂဏှတိ၊ ဣတရံ ဉာဟဘယေန။ တတ္ထ
 သီတလဿ ဂူထမက္ခိတတ္ထာယ အဂဏှနံ ဝိယ အဇ္ဈတ္တံ လဇ္ဇိဓမ္မံ ဩက္ကမိတွာ
 ပါပဿ အကရဏံ၊ ဥက္ခဿ ဉာဟဘယေန အဂဏှနံ ဝိယ အပါယဘယေန
 ပါပဿ အကရဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

“သပ္ပတိဿဝလက္ခဏာ ဟိရိ၊ ဝဇ္ဇဘိရုကဘယဒဿာဝိလက္ခဏံ ဩတ္တပ္ပ” န္တိ
 ဣဒမ္ပိ ဒွယံ ပါပပရိဝဇ္ဇနေ ဧဝ ပါကဋ္ဌံ ဟေတိ။ ဧကစ္စော ဟိ ဇာတိမဟတ္တပစ္စ-
 ဝေက္ခဏာ သတ္တုမဟတ္တပစ္စဝေက္ခဏာ ဒါယဇ္ဇမဟတ္တပစ္စဝေက္ခဏာ သဗြဟ္မစာရိ-
 မဟတ္တပစ္စဝေက္ခဏာတိ စတူဟိ ကာရဏေဟိ သပ္ပတိဿဝလက္ခဏံ ဟိရိ
 သမုဋ္ဌာပေတွာ ပါပံ န ကရေတိ။ ဧကစ္စော အတ္တာနုဝါဒဘယံ ပရာနုဝါဒဘယံ
 ဒဏှဘယံ ဒုဂ္ဂတိဘယန္တိ စတူဟာကာရေဟိ ဝဇ္ဇဘိရုကဘာဝဒဿာဝိလက္ခဏံ

ottappaṃ samuṭṭhāpetvā pāpaṃ na karoti. Tattha jātimahattapaccavekkhaṇādinī ceva attānuvādabhayaḍḍhādinī ca vitthāretvā kathetabbāni. Evaṃ vuttaṃ sattavidhaṃ balaṃ yassa puggalassa natthi, te kilesā taṃ puggalaṃ sahaṃti -pa- pariyādiyanti maddantīti.

Dve parissāyāti pākāṭapākāvasena dve eva upaddavā, na ekaṃ, na tīṇi, te vibhāgato dassetuṃ “**katame pākāṭaparissayā**”ti-ādimāha. Tattha **kokāti** kekā¹. Ayameva vā pāṭho. **Corāti** coriyakammehi yuttā. **Mānavāti** sāhasikakammehi yuttā. **Katakammāti** sandhicchedādikatacorikakammā. **Akatakammāti** taṃ kammaṃ kātuṃ nikkhantā. Ettha **assūti** bhaveyyunti attho. **Cakkhurogoti** cakkhusmiṃ uppannarogo, rujaṭīti rogo. Cakkhurogoti-ādayo vatthuvāsena veditabbā. Nibbattitapasādānaṃhi rogo nāma natthi. **Kaṇṇarogoti** bahikaṇṇarogo. **Mukharogoti** mukhe uppannarogo. **Dantarogoti** dantasūlaṃ. **Kāsoti** khayarogo. **Sāsoti** svāso uggārarogo. **Pināsoti** bahināsikāya rogo. **Ḍāhoti** abbhantare uppajjanako uṇho. **Mucchāti** sativissajjanakā **Pakkhandikāti** lohitapakkhandikā atisāro. **Sūlāti** āmasūlā kucchivāto. **Visūcikāti** mahanto virecanako. **Kilāsoti** sabalo. **Sosoti** sukkhanako sosabyādhi. **Apamāroti** amanussaggāho veriyakkhābādho. **Daddūti** daddupīlakā. **Kaṇḍūti** khuddakapīlakā. **Kacchūti** mahākacchu. **Rakhasāti**² nakhehi vilikhitaṭṭhāne rogo. “Nakhasā”tipi Pāli. **Vitacchikāti** hatthatalapādatalesu hīraṃ hīraṃ katvā phārento uppajjanakarogo. **Lohitapittanti** soṇitapittaṃ, rattapittanti vuttaṃ hoti. **Madhumehoti** sarīrabbhantare ukkaṭṭharogo. Vuttaṃ hetam “api ca madhumeḥo ābādho ukkaṭṭho”ti³.

Aṃsāti arisarogo. **Pīlakāti** lohitapīlakā. Bhagaṃ dālayatīti **bhagandalā**, vaccamaggaṃ phāletīti attho. **Pittasamuṭṭhānāti** pittaṇa samuṭṭhānaṃ uppatti etesanti pittasamuṭṭhānā. Te kira dvattimsa honti. **Semhasamuṭṭhānādisupi** eseṇa nayo. **Sannipātikāti** vātapittasemhānaṃ

1. Koṇkā (Ka)

2. Nakhasāti (Aṃ 3. 343 piṭṭhe.)

3. Vi 2. 9 piṭṭhe.

ဩတ္တပ္ပံ သမုဋ္ဌာပေတွာ ပါပံ န ကရေတိ။ တတ္ထ ဇာတိမဟတ္တပစ္စဝေက္ခဏာဒိနိ စေဝ အတ္တာနုဝါဒဘယာဒိနိ စ ဝိတ္တာရေတွာ ကထေတဗ္ဗာနိ။ ဧဝံ ဝုတ္တံ သတ္တဝီဓိ ဗလံ ယဿ ပုဂ္ဂလဿ နတ္ထိ။ တေ ကိလေသာ တံ ပုဂ္ဂလံ သဟန္တိ။ ပ။ ပရိယာ-ဒိယန္တိ မဒ္ဒန္တိတိ။

ဒွေ ပရိယယာတိ ပါကဋ္ဌာပါကဋ္ဌဝသေန ဒွေ ဧဝ ပုပဒ္ဒဝါ, န ဧကံ, န တိဏိ။ တေ ဝိဘာဂတော ဒဿေတုံ “**ကတမေ ပါကဋ္ဌပရိယယာ**”တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ကောကာတိ** ကေကာတိ။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ **စောရာတိ** စောရိယကမ္မေဟိ ယုတ္တာ။ **မာဏဝါတိ** သာဟသိကကမ္မေဟိ ယုတ္တာ။ **ကတကမ္မာတိ** သန္တိန္ဒြေဒါဒိကတစောရိကကမ္မာ။ **အကတကမ္မာတိ** တံ ကမ္မံ ကာတုံ နိက္ခန္တာ။ ဧတ္ထ **အဿူတိ** ဘဝေယျန္တိ အတ္ထော။ **စက္ခုရောဂေါတိ** စက္ခုသို့ ပုပ္ဖရောဂေါ။ ရူဇတိတိ ရောဂေါ။ **စက္ခုရောဂေါတိ** အာဒယော ဝတ္ထုဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ နိဗ္ဗတ္တိတပသာဒါနဉ္စိ ရောဂေါ နာမ နတ္ထိ။ **ကဏ္ဍရောဂေါတိ** ဗဟိကဏ္ဍရောဂေါ။ **မုခရောဂေါတိ** မုခေ ပုပ္ဖရောဂေါ။ **ဒန္တရောဂေါတိ** ဒန္တသုလံ။ **ကာသောတိ** ခယရောဂေါ။ **သာသောတိ** သွာသော ဥဂ္ဂါရရောဂေါ။ **ဝိနာသောတိ** ဗဟိနာသိကာယ ရောဂေါ။ **ဒုာဟောတိ** အပ္ပန္နရေ ပုပ္ဖန္နကော ဥဏှော။ **ဗုစ္ဆာတိ** သတိဝိဿန္တေနကာ။ **ပက္ခန္ဓိကာတိ** လောဟိတပက္ခန္ဓိကာ အတိသာရော။ **သုလာတိ** အာမသုလာ ကုမ္ဘိဝါတော။ **ဝိသုဝိကာတိ** မဟန္တော ဝိရေစနကော။ **ကိလာသောတိ** သဗလော။ **သောသောတိ** သုက္ခနကော သောသဗျာဓိ။ **အပမာရောတိ** အမနုဿဂ္ဂါဟော ဝေရိယက္ခာဗာဓော။ **ဒဒ္ဒူတိ** ဒဒ္ဒုပိဋကော။ **ကဏ္ဍူတိ** ဒုဒ္ဒကပိဋကော။ **ကန္တူတိ** မဟာကန္တူ။ **ရခသာတိ** နခေဟိ ဝိလိဒိတဋ္ဌာနေ ရောဂေါ။ “နခသာ”တိဝိ ပါဌိ။ **ဝိတန္တိကာတိ** ဟတ္ထတလပါဒတလေသု ဟိရံ ဟိရံ ကတွာ ဖာလေန္တော ဥပ္ပဇ္ဇနကရောဂေါ။ **လောဟိတဝိတ္တန္တိ** သောဏိတဝိတ္တံ။ ရတ္တဝိတ္တန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **မရမေဟောတိ** သရိရက္ခန္တရေ ဥက္ကဋ္ဌရောဂေါ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “အဝိစ မရမေဟော အာဗာဓော ဥက္ကဋ္ဌော”တိ^၁။

အံသာတိ အရိသရောဂေါ။ **ဝိဋ္ဌကာတိ** လောဟိတဝိဋ္ဌကော။ ဘဂံ ဒါလယတိတိ **ဘဂန္တုလာ**။ ဝစ္စမဂ္ဂံ ဖာလေတိတိ အတ္ထော။ **ဝိတ္တသမုဋ္ဌာနာတိ** ဝိတ္တေန သမုဋ္ဌာနံ ပုပ္ဖတ္တိ ဧတေသန္တိ ဝိတ္တသမုဋ္ဌာနာ။ တေ ကိရ ဒုတ္တိံသ ဟောန္တိ။ **သေမှသမုဋ္ဌာနာဒိသုပိ** ဧသေဝ နယော။ **သန္တိပါတိကာတိ** ဝါတဝိတ္တသေမှာနံ

၁-ကောကာ (က)

၂-နခသာတိ (အံ ၃-၃၄၃-ပိဋကေ။)

၃-ဝိ ၂-၉-ပိဋကေ။

sannipātena ekībhāvena uppannā. Ābādhaṭṭhena ābādhā. Utupariṇāmajāti utupariṇāmena. **Accuṇhāti** sītena uppajjanakarogā. **Visamaparihārajāti** atiṭṭhānanisajjādinā visamaparihārena jātā. **Opakkamikāti** vadhābandhanādinā upakkamena jātā. **Kammavipākajāti** balavakammavipākasambhūtā. **Sītaṃ uṇhaṃ -pa-** samphassoti ime pākāṭā eva. **Iti vāti** evaṃ vā. **Ime vuccantīti** nigamento āha.

Katame paṭicchannaparissayāti apākāṭā acchādita-upaddavā katameti pucchati. Tattha **kāyaduccaritanti** pāṇātipāta-adinnādānamicchācāracetanā veditabbā. **Vacīduccaritanti** musāvādapisuṇavācāpharusavācā-samphappalāpacetanā veditabbā. **Manoduccaritanti** abhiyjhābyāpādamicchādiṭṭhiyo veditabbā. Kāye pavattaṃ, kāyato vā pavattaṃ, duṭṭhucaritaṃ, kilesapūṭikattā vā duṭṭhu caritanti kāyaduccaritaṃ. Vacīmanoduccaritesupi ese va nayo.

Kāmīyanti kāmā, pañca kāmagaṇā. Kāmesu chando kāmaccchando. Kāmayaṭṭi vā kāmo, kāmo eva chando, kāmaccchando na kattukamyatāchando, na dhammacchando vā. Kāmatanḥāva evaṃnāmikā. Kusalaḍḍhamme nīvaraṭṭi nīvaraṇaṃ, kāmaccchando eva nīvaraṇaṃ **kāmaccchandānīvaraṇaṃ**, evaṃ sesesupi. Byāpajjati tena cittaṃ pūtibhāvaṃ upagacchati, byāpādayati vā vinayācārārūpasampattihitasukhādīnī¹ vā **byāpādo**. Thinaṇā thināṃ. Middhanatā middhaṃ, anussāhasamhananā asattivighātātā cāti attho. Thinaṇā middhaṇā **thinamiddhaṃ**. Tattha thināṃ anussāhanalakkhaṇaṃ, vīriyavinodanarasaṃ², saṃsīdanapaccupaṭṭhānaṃ. Middhaṃ akammaññatālakkaṇaṃ, onahanarasaṃ, līnabhāvapaccupaṭṭhānaṃ, pacalāyikāniddā paccupaṭṭhānaṃ vā, ubhayampi aratitandīvijambhitādīsu ayonisomanasikārapadaṭṭhānanti.

Uddhatassa bhāvo **uddhaccaṃ**. Taṃ avūpasamalakkhaṇaṃ vātābhighātacalajalaṃ viya, anavaṭṭhānarasaṃ vātābhighātacaladhajapaṭākāṃ viya, bhantattapaccupaṭṭhānaṃ pāsāṇābhighātasamuddhatabhasmaṃ viya, cetaso avūpasamo ayonisomanasikārapadaṭṭhānaṃ. Cittavikkhepoti daṭṭhabbaṃ. Kucchitaṃ kataṃ kukataṃ,

1. Vinayācārārūpaṃ (Sī), vinayācārasampattiṃ nāseti hitasukhānīti (Ka)

2. Vīriyapanodanarasaṃ (Ka)

သန္တိပါတေန ဧကိဘာဝေန ဥပ္ပန္နာ။ အာဗာဓဋ္ဌေန အာဗာဓာ။ ဥတုပရိဏာမ-ဇာတိ ဥတုပရိဏာမေန။ အစ္စုဏှာတိ သီတေန ဥပ္ပဇ္ဇနကရောဂါ။ ဝိသမ-ပရိဟာရဇာတိ အတိဋ္ဌာနနိသဇ္ဇာဒိနာ ဝိသမပရိဟာရေန ဇာတာ။ ဩပက္ကမိကာတိ ဝဓဇ္ဇနာဒိနာ ဥပက္ကမေန ဇာတာ။ ကမ္မဝိပါကဇာတိ ဗလဝကမ္မဝိပါကသမ္ဘူတာ။ သီတံ ဥက္ကံ။ ပ။ သမ္ပယောတိ ဣမေ ပါကဋ္ဌာ ဝေ။ ဣတိ ဝါတိ ဧဝံ ဝါ။ ဣမေ ဝုစ္စန္တိတိ နိဂမေန္တော အာဟ။

ကတမေ ပဋိစ္စန္တပရိသယာတိ အပါကဋ္ဌာ အစ္ဆာဒိတဥပဒ္ဒဝါ ကတ-မေတိ ပုစ္ဆတိ။ တတ္ထ ကာယဒုစ္စရိတန္တိ ပါဏာတိပါတအဒိန္နာဒါန-မိစ္ဆာစာရစေတနာ ဝေဒိတဗျာ။ ဝစီဒုစ္စရိတန္တိ မုသာဝါဒပိသုဏဝါစာဖရသ-ဝါစာသမ္ပပ္ပလာပစေတနာ ဝေဒိတဗျာ။ မနောဒုစ္စရိတန္တိ အဘိဇ္ဈာဗျာပါဒ-မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယော ဝေဒိတဗျာ။ ကာယေ ပဝတ္တံ၊ ကာယတော ဝါ ပဝတ္တံ၊ ဒုဋ္ဌ၊ စရိတံ၊ ကိလေသပူတိကတ္တာ ဝါ ဒုဋ္ဌ၊ စရိတန္တိ ကာယဒုစ္စရိတံ။ ဝစီမနော-ဒုစ္စရိတေသုပိ ဧသေဝ နယော။

ကာမီယန္တိတိကာမာ၊ ပဉ္စကာမဂုဏာ။ ကာမေသု ဆန္တော ကာမစ္ဆန္တော။ ကာမယတိတိ ဝါ ကာမော၊ ကာမော ဧဝ ဆန္တော၊ ကာမစ္ဆန္တော န ကတ္ထုကမ္ပတာဆန္တော၊ န ဓမ္မစ္ဆန္တော ဝါ။ ကာမတဏှာဝ ဧဝံနာမိကာ။ ကုသလဓမ္မေ နိဝရတိတိ နိဝရဏံ၊ ကာမစ္ဆန္တော ဧဝ နိဝရဏံ ကာမစ္ဆန္တနိဝရဏံ။ ဧဝံ သေသေသုပိ။ ဗျာပဇ္ဇတိ တေန စိတ္တံ ပူတိဘာဝံ ဥပဂစ္ဆတိ၊ ဗျာပါဒယတိ ဝါ ဝိနယာစာရရူပသမ္ပတ္တိဟိတသုခါဒိနိတိ^၁ ဝါ ဗျာပါဒေါ။ ထိနနတာ ထိနံ။ မိဒ္ဓနတာ မိဒ္ဓံ၊ အနုဿာဟသံဟနနတာ အသတ္တိဝိသုတတာ စာတိ အတ္ထော။ ထိနဉ္စ မိဒ္ဓဉ္စ ထိနမိဒ္ဓံ။ တတ္ထ ထိနံ အနုဿာဟနလက္ခဏံ၊ ဝိရိယဝိနောဒနရသံ^၂၊ သံသိဒနပစ္စုပ္ပန်။ မိဒ္ဓံ အကမ္မညတာလက္ခဏံ၊ ဩနဟနရသံ၊ လိနဘာဝပစ္စု-ပ္ပန်၊ ပစလာယိကာနိဒ္ဒါပစ္စုပ္ပန် ဝါ၊ ဥဘယမ္ပိ အရတိတန္တိဝိဇ္ဇိတာဒိသု အယောနိသောမနသိကာရပဒဋ္ဌာနန္တိ။

ဥဒ္ဓတဿ ဘာဝေါ ဥဒ္ဓစ္စံ။ တံ အဂ္ဂပသမလက္ခဏံ ဝါတာဘိသုတစလဇလံ ဝိယ၊ အနဝဋ္ဌာနရသံ ဝါတာဘိသုတစလဇလဇပဋ္ဌာကံ ဝိယ၊ ဘန္တတ္ထပစ္စုပ္ပန် ပါသာဏာဘိသုတသမုဒ္ဓတဘသ္မံ ဝိယ၊ စေတသော အဂ္ဂပသမော အယော-နိသောမနသိကာရပဒဋ္ဌာနံ။ စိတ္တဝိက္ခေပေါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ကုစ္ဆိတံ ကတံ ကုကတံ၊

၁-ဝိနယာစာရရူပံ (သိ)၊ ဝိနယာစာရသမ္ပတ္တိ နာသေတိ ဟိတသုခါဒိနိတိ (က)

၂-ဝိရိယပနောဒနရသံ (က)

tassa bhāvo **kukkuccam**. Tam pacchānutāpalakkhaṇam, katākatānusocanarasam, vipaṭṭisārapaccupaṭṭhānam, katākatapadaṭṭhānam dāsabyam viya daṭṭhabbam. Uddhaccañca kukkuccañca **uddhaccakukkuccam**. Vigatā cikicchāti **vicikicchā**, sabhāvaṃ vā vicinanto etāya kicchati kilamatīti **vicikicchā**, sā saṃsayalakkhaṇā, saṃsappanarasā, anicchayapaccupaṭṭhānā, anekasaggāhapaccupaṭṭhānā vā, ayonisomanasikārapadaṭṭhānā. Paṭipatti-antarāyakarāti daṭṭhabbā.

Rajjanalakkhaṇo **rāgo**. Dussanalakkhaṇo **doso**. Muihanalakkhaṇo **moho**. Kujjhanalakkhaṇo **kodho**, caṇḍikkalakkhaṇo vā, āghātakaraṇaraso, dūsanapaccupaṭṭhāno. Upanandhanalakkhaṇo **upanāho**, vera-appaṭinissajjanaraso, kodhānubandhabhāvapaccupaṭṭhāno. Vuttam cetam “pubbakālam kodho, aparakālam upanāho”ti-ādi¹.

Paraguṇamakkhanalakkhaṇo **makkho**, tesam vināsanaraso, tadacchādanapaccupaṭṭhāno. Yugaggāhalakkhaṇo **paḷāso**, paraguṇehi attano guṇānam saṃkaraṇaraso, paresam guṇappamāṇena upaṭṭhānapaccupaṭṭhāno.

Parasampattikhīyanalakkhaṇā **issā**, tassa akkhamanalakkhaṇā vā, tattha anabhiratirasā, tato vimukhabhāvapaccupaṭṭhānā. Attano sampattinigūhanalakkhaṇam **macchariyam**, attano sampattiyā parehi sādharāṇabhāvaṃ akkhamanarasam², saṃkocanapaccupaṭṭhānam.

Katapāpapaṭicchādanalakkhaṇā **māyā**, tassa nigūhanarasā, tadāvaraṇapaccupaṭṭhānā. Attano avijjamānaguṇappakāsanalakkhaṇam **sātheyyam**, tesam samudāharaṇarasam, sarīrākārehipi³ tesam vibhūtakaraṇapaccupaṭṭhānam.

Cittassa uddhumātabhāvalakkhaṇo **thambho**, appatissavavuttiraso, amaddavapaccupaṭṭhāno. Karaṇuttariyalakkhaṇo **sārambho**, vipaccanīkatāraso, agāravapaccupaṭṭhāno.

Uṇṇatilakkhaṇo **māno**, ahaṃkāraraso, uddhumātabhāvapaccupaṭṭhāno. Abbhūṇṇatilakkhaṇo **atimāno**, ativiya ahaṃkāraraso, accuddhumātabhāvapaccupaṭṭhāno.

1. Abhi 2. 371 piṭṭhe.

2. ...asukhāyanarasam (Ma-Ṭṭha 1. 111 piṭṭhe.)

3. Pariyākārehipi (Ka)

ဝဂ္ဂ]

၁-ကာမသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၅၃

တဿ ဘာဝေါ **ကုက္ကုဇံ**။ တံ ပစ္ဆာနုတာပလက္ခဏံ၊ ကတာကတာနုသောစ-
နရသံ၊ ဝိပုဋိသာရပစ္စုပ္ပန်၊ ကတာကတပဒဋ္ဌာနံ ဒါသဗျံ ဝိယ ဒဋ္ဌဗျံ။ ဥဒ္ဓစ္စ
ကုက္ကုဇံ **ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုဇံ**။ ဝိဂတာ စိကိစ္ဆာတိ **ဝိစိကိစ္ဆာ**၊ သဘာဝံ ဝါ
ဝိစိနန္တော တောယ ကိစ္ဆတိ ကိလမတိတိ **ဝိစိကိစ္ဆာ**၊ သာ သံသယ-
လက္ခဏာ၊ သံသပ္ပနရသာ၊ အနိစ္ဆယပစ္စုပ္ပန်နာ၊ အနေကံသဂ္ဂါဟပစ္စုပ္-
ပန်နာ ဝါ၊ အယောနိသောမနသိကာရပဒဋ္ဌာနာ။ ပဋိပတ္တိအန္တရာယကရာတိ
ဒဋ္ဌဗျာ။

ရဇ္ဇနလက္ခဏော **ရာဂေါ**။ ဒုဿနလက္ခဏော **ဒေါသော**။ မုပ္ပနလက္ခဏော
မောဟော။ ကုဇ္ဈနလက္ခဏော **ကောဓော**၊ စက္ကိက္ကလက္ခဏော ဝါ၊ အာသာတ-
ကရဏရသော၊ ဒုဿနပစ္စုပ္ပန်နော။ ဥပနန္တနလက္ခဏော **ဥပနာဟော**၊
ဝေရအပ္ပဋိနိဿဇ္ဇနရသော၊ ကောဓာနုဗန္ဓဘာဝပစ္စုပ္ပန်နော။ ဂုတ္တံ စေတံ
“ပုဗ္ဗကာလံ ကောဓော၊ အပရကာလံ ဥပနာဟော”တိအာဒိ။

ပရဂုဏမက္ခနလက္ခဏော **မက္ခော**၊ တေသံ ဝိနာသနရသော၊ တဒစ္စာဒန-
ပစ္စုပ္ပန်နော။ ယုဂဂ္ဂါဟလက္ခဏော **ပဋ္ဌာသော**၊ ပရဂုဏေဟိ အတ္တနော
ဂုဏာနံ သမိကရဏရသော၊ ပရေသံ ဂုဏပ္ပမာဏေန ဥပဋ္ဌာနပစ္စုပ္ပန်နော။

ပရသမ္ပတ္တိနိယနလက္ခဏာ **ဣဿာ**၊ တဿ အက္ခမနလက္ခဏာ ဝါ၊ တတ္ထ
အနဘိရတိရသာ၊ တတော ဝိမုခဘာဝပစ္စုပ္ပန်နာ။ အတ္တနော သမ္ပတ္တိနိဂူဟန-
လက္ခဏံ **မစ္ဆရိယံ**၊ ဣတ္တနော သမ္ပတ္တိယာ ပရေဟိ သာဓာရဏဘာဝံ
အက္ခမနရသံ၊ သင်္ကောစနပစ္စုပ္ပန်နာ။

ကတပါပပဋိစ္ဆာဒနလက္ခဏာ **မာယာ**၊ တဿ နိဂူဟနရသာ၊ တဒါဝရဏ-
ပစ္စုပ္ပန်နာ။ အတ္တနော အဝိဇ္ဇမာနဂုဏပ္ပကာသနလက္ခဏံ **သာဠေယျံ**၊ တေသံ
သမုဒါဟရဏရသံ၊ သရိရာကာရေဟိဝိ၊ တေသံ ဝိဘူတကရဏပစ္စုပ္ပန်နာ။

စိတ္တဿ ဥဒ္ဓါမာတဘာဝလက္ခဏော **ထန္တော**၊ အပ္ပတိဿဝုတ္တိရသော၊
အမဒ္ဒဝပစ္စုပ္ပန်နော။ ကရဏုတ္တရိယလက္ခဏော **သာရန္တော**၊ ဝိပစ္စနိကတာ-
ရသော၊ အဂါရဝပစ္စုပ္ပန်နော။

ဥဏ္ဏတိလက္ခဏော **မာနော**၊ အဟံကာရရသော၊ ဥဒ္ဓါမာတဘာဝပစ္စု-
ပ္ပန်နော။ အပ္ပဏ္ဏတိလက္ခဏော **အတိမာနော**၊ အတိဝိယ အဟံကာရ-
ရသော၊ အစွါဒ္ဓါမာတဘာဝပစ္စုပ္ပန်နော။

၁-အဘိ ၂-၃၇၁-ပိဋက

၂....အသုခါယနရသံ (မ-ဋ္ဌ ၁-၁၁၁-ပိဋက)

၃-ပရိယာကာရေဟိ (က)

Mattabhāvalakkhaṇo **mado**, madaggahaṇaraso, ummādapaccupaṭṭhāno. Pañcasu kāmagaṇesu cittassa vossaggalakkhaṇo **pamādo**, vossaggānuppadanaraso, sativippavāsapaccupaṭṭhānoti evaṃ imesaṃ dhammānaṃ lakkhaṇādīni veditabbāni. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana “tattha katamo kodho”¹ti-ādinā¹ Vibhaṅge vuttanayeneva veditabbo.

Visesato cettha āmisagiddho² attanā alabhanto aññassa lābhino kujjhati, tassa sakirū uppanno kodho kodhoyeva. Taduttari upanāho. So evaṃ kuddho upanayhanto ca santepi aññassa lābhino guṇaṃ makkheti “ahampi tādiso”²ti ca yugaggāhaṃ gaṇhāti. Ayamassa makkho ca palāso ca, so evaṃ makkhī palāsī tassa lābhasakkārādīsu “kiṃ imassa iminā”²ti issati padussati, ayamassa issā. Sace panassa kāci sampatti hoti, tassā tena sādharmaṇabhāvaṃ na sahati, idamassa maccheraṃ. Lābhahetu kho pana attano santepi dose paṭicchādeti, ayamassa māyā. Asantepi guṇe pakāseti, idamassa sāṭheyyaṃ. So evaṃ paṭipanno sace pana yathādhippāyaṃ lābhaṃ labhati, tena thaddho hoti amuducitto “na idaṃ evaṃ kātabban”²ti ovaditum asakkuṇeyyo, ayamassa thambho. Sace pana naṃ koci kiñci vadati “na idaṃ evaṃ kātabban”²ti, tena sāraddhacitto hoti, bhākuṭīkamukho “ko me tvaṃ”²ti pasayhabhāṇī, ayamassa sārambho. Tato thambhena “ahameva seyyo”²ti attānaṃ maññanto mānī hoti. Sārambhena “ke ime”²ti pare atimaññanto atimānī, ayamassa māno ca atimāno ca. So tehi mānātimānehi jātimadādī- anekarūpaṃ madam janeti, matto samāno kāmagaṇādibhedesu vatthūsu pamajjati, ayamassa mado ca pamādo cāti veditabbaṃ.

Sabbe kilesāti sabbepi akusalā dhammā upatāpanaṭṭhena vibādhanatṭhena ca **kilesā**. Kilesapūṭikattā **duccaritā**. Kilesadarathakaraṇatṭhena **darathā**. Antoḍāhādikaraṇatṭhena **pariḷāhā**. Sadā tāpanatṭhena **santāpā**. Akosallasambhūtatṭhena abhisāṅkharatṭhena ca sabbe **akusalābhisāṅkhārā**.

1. Abhi 2. 371 piṭṭhe.

2. Āmisadāyādo (Ma-Ṭṭha 1. 111 piṭṭhe.)

မတ္တဘာဝလက္ခဏော **မဒေါ**၊ မဒဂ္ဂဟာဏရသော၊ ဥမ္မာဒပစ္စုပဋ္ဌာနော။ ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသု စိတ္တဿ ဝေါဿဂ္ဂလက္ခဏော **ပမာဒေါ**၊ ဝေါဿဂ္ဂါ- နုပ္ပဒနရသော၊ သတိဝိပွင်္ဂါသပစ္စုပဋ္ဌာနောတိ ဧဝံ ဣမေသံ ဓမ္မာနံ လက္ခဏာ- ဝိနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္တာရော ပန “တတ္ထ ကတမော- ကောဓော”^၁တိအာဒိနာ^၁ ဝိဘင်္ဂေ ဝုတ္တနယေနဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဝိသေသတော စေတ္တ အာမိသဂိဒ္ဓေါ^၂ အတ္တနာ အလဘန္တော အညဿ လာဘိနော ကုဇ္ဈတိ၊ တဿ သင်္ဂိ ဥပ္ပန္နော ကောဓော ကောဓောယေဝ။ တဒုတ္တရိ ဥပနာဟော။ သော ဧဝံ ကုဒ္ဓေါ ဥပနယန္တော စ သန္တေပိ အညဿ လာဘိနော ဂုဏံ မက္ခေတိ “အဟမ္ပိ တာဒိသော”^၂တိ ယုဂဂ္ဂါဟံ ဂဏှာတိ။ အယမဿ မက္ခော စ ပလာသော စ၊ သော ဧဝံ မက္ခိ ပလာသီ တဿ လာဘသက္ကာရာဒိသု “ကိံ ဣမဿ ဣမိနာ”^၂တိ ဣဿတိ ပဒုဿတိ၊ အယမဿ ဣဿာ။ သစေ ပနဿ ကာမိ သမ္ပတ္တိ ဟောတိ၊ တဿာ တေန သာဓာရဏ- ဘာဝံန သဟတိ၊ ဣဒမဿ မစ္ဆေရံ။ လာဘဟေတု ခေါ ပန အတ္တနော သန္တေပိ ဒေါသေ ပဋိစ္ဆာဒေတိ၊ အယမဿ မာယာ။ အသန္တေပိ ဂုဏေ ပကာသေတိ၊ ဣဒမဿ သာဓေယျံ။ သော ဧဝံ ပဋိပန္နော သစေ ပန ယထာမိပ္ပါယံ လာဘံ လဘတိ၊ တေန ထဒ္ဓေါ ဟောတိ အမုဒုစိတ္တော “န ဣဒံ ဧဝံ ကာတဗ္ဗ”^၂န္တိ ဩဝဒိတုံ အသက္ကုဏေယျော၊ အယမဿ ထမ္ဘော။ သစေ ပန နံ ကောမိ ကိဉ္စိ ဝဒတိ “န ဣဒံ ဧဝံ ကာတဗ္ဗ”^၂န္တိ၊ တေန သာရဒ္ဓစိတ္တော ဟောတိ၊ ဘာကုဋိကမုခေါ “ကော မေတွ”^၂န္တိ ပသယဘာဏီ၊ အယမဿ သာရမ္ဘော။ တတော ထမ္ဘေန “အဟမေဝ သေယျော”^၂တိ အတ္တာနံ မညန္တော မာနိ ဟောတိ။ သာရမ္ဘေန “ကေဣမေ”^၂တိ ပရေ အတိမညန္တော အတိမာနိ၊ အယမဿ မာနော စ အတိ- မာနော စ။ သော တေဟိ မာနာတိမာနေဟိ ဇာတိမဒါဒိအနေကရူပံ မဒံ ဇနေတိ၊ မတ္တော သမာနော ကာမဂုဏာဒိဘေဒေသု ဝတ္ထုသု ပမဇ္ဇတိ၊ အယမဿ မဒေါ စ ပမာဒေါ စာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သဗ္ဗေ ကိလေသတိ သဗ္ဗေပိ အကုသလာ ဓမ္မာ ဥပတာပနဋ္ဌေန ဝိဗာနေဋ္ဌေန စ **ကိလေသာ**။ ကိလေသပူတိကတ္တာ **ဒုစ္စရိတာ**။ ကိလေသ- ဒရထကရဏဋ္ဌေန **ဒရထာ**။ အန္တောဉာဟာဒိကရဏဋ္ဌေန **ပရိဋ္ဌာဟာ**။ သဒါ တာပနဋ္ဌေန **သန္တာပါ**။ အကောသလ္လသမ္ဘူတဋ္ဌေန အဘိသင်္ခရဏဋ္ဌေန စ သဗ္ဗေ **အကုသလာဘိသင်္ခါရာ**။

Kenatṭhenāti kena atthena. Abhibhavanāditividham attham dassetum “**parisahantīti parissayā**”ti-ādimāha. **Parisahantīti** dukkham uppādentī abhibhavanti. **Parihānāya saṁvattantīti** kusalānaṁ dhammānaṁ pariccajanāya saṁvattanti. **Tatrāsaya**ti tasmim sarīre akusalā dhammā āsayanti nivasanti uppajjantīti attho. **Te parissaya**ti kāyaduccaritādayo upaddavā. **Kusalānaṁ dhammānaṁ antarāyāyāti** upari vattabbānaṁ sammāpaṭipadādito kosallasambhūtānaṁ dhammānaṁ antaradhānāya adassanatthāya saṁvattanti. **Sammāpaṭipadāyāti** suṇḍarāya, pasatṭhāya vā paṭipadāya, na micchāpaṭipadāya. **Anulomapaṭipadāyāti** aviruddhapaṭipadāya, na paṭilomapaṭipadāya. **Apaccanīkapaṭipadāyāti** na paccanīkapaṭipadāya, apaccatthikapaṭipadāya. **Anvatthapaṭipadāyāti** attha-anugatāya paṭipadāya, uparūpari vaḍḍhitāya paṭipadāya, yathā attho, tathā paṭipajjitabbāya paṭipadāyāti vuttam hoti. “Attatthapaṭipadāyā”tipi Pāli, tam na sundaram. **Dhammānudhammapaṭipadāyāti** dhammo nāma navalokuttaradhammo. Anudhammo nāma vipassanādi. Tassa dhammassa anurūpā dhammapaṭipadā dhammānudhammapaṭipadā, tassā dhammānudhammapaṭipadāya.

Sīlesu paripūrīkārītāyāti pātimokkhasīlesu pāripūrim katvā ṭhitatāya. **Indriyesu guttadvāratāyāti** “cakkhunā rūpaṁ disvā”ti-ādinā¹ nayena vuttesu manacchaṭṭhesu indriyesu sugopitadvārabhāvassa. **Bhojane mattaññutāyāti** paṭiggahaṇādīsū pamāṇayuttatāya. Alamsāṭakādim muñcitvā mitabhojanatāya.

Jāgariyānuyogassāti “divasaṁ caṅkameṇa nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehī”ti² evamādinā nayena pañca jāgaraṇadhamme anuyogassa. **Satisampajaññassāti** sabbakammaṭṭhānabhāvanānuyuttānaṁ sabbayogīnaṁ sabbadā upakāraḥkassa satisampajaññassa.

Satipaṭṭhānānanti ārammaṇesu okkantitvā³ pakkanditvā upaṭṭhānato paṭṭhānaṁ⁴, satiyeva paṭṭhānaṁ satipaṭṭhānaṁ. Kāyavedanācittadhammesu panassā

1. Dī 1. 66; Am 1. 111; Ma 2. 17; Khu 8. 65 piṭṭhe. 2. Am 1. 112; Ma 2. 18 piṭṭhesu.

3. Okkantitvā (Sī, Syā, Ka) okkhanditvā (Paṭisaṁ-Tṭha 1. 91)

4. Upaṭṭhānaṁ (Sī)

ကေနဋ္ဌေနာတိ ကေန အတ္ထေန။ အဘိဘဝနာဒိတိဝိဓံ အတ္ထံ ဒဿေတုံ “ပရိသဟန္တိတိ ပရိသယာ”တိအာဒိမာဟ။ ပရိသဟန္တိတိ ဒုက္ခံ ဥပ္ပါဒေန္တိ အဘိဘဝန္တိ။ ပရိဟာနာယ သံဝတ္တန္တိတိ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ပရိစ္စဇနာယ သံဝတ္တန္တိ။ တတြာသယာတိ တသ္မိံ သရီရေ အကုသလာ ဓမ္မာ အာသယန္တိ နိဝသန္တိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိတိ အတ္ထော။ တေ ပရိသယာတိ ကာယဒုစ္စရိတာဒယော ဥပဒ္ဒဝါ။ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ အန္တရာယာယာတိ ဥပရိ ဝတ္တဗ္ဗာနံ သမ္မာပဋိပဒါ-ဒိတော ကောသလ္လသမ္ဘူတာနံ ဓမ္မာနံ အန္တရာဇနာယ အဒဿနတ္ထာယ သံဝတ္တန္တိ။ သမ္မာပဋိပဒါယာတိ သုန္ဒရာယ, ပသဋ္ဌာယ ဝါ ပဋိပဒါယ၊ န မိစ္ဆာပဋိပဒါယ။ အနုလောမပဋိပဒါယာတိ အဝိရုဗ္ဗပဋိပဒါယ၊ န ပဋိလောမ-ပဋိပဒါယ။ အပစ္စနိကပဋိပဒါယာတိ န ပစ္စနိကပဋိပဒါယ၊ အပစ္စတ္တိက-ပဋိပဒါယ။ အနုတ္တပဋိပဒါယာတိ အတ္တအနုဂတာယ ပဋိပဒါယ၊ ဥပရူပရိ ဝရိတာယ ပဋိပဒါယ၊ ယထာ အတ္ထော၊ တထာ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗာယ ပဋိပဒါယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ “အတ္တတ္ထပဋိပဒါယာ”တိပိ ပါဠိ၊ တံ န သုန္ဒရံ။ ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိ-ပဒါယာတိ ဓမ္မော နာမ နဝလောကုတ္တရဓမ္မော။ အနုဓမ္မော နာမ ဝိပဿနာဒိ။ တဿ ဓမ္မဿ အနုရူပါ ဓမ္မပဋိပဒါ ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပဒါ၊ တဿာ ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိ-ပဒါယ။

‘သီလေသု ပရိပူရိကာရိတာယာတိ ပါတိမောက္ခသီလေသု ပါရိပူရိ’ ကတွာ ဌိတတာယ။ ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒ္ဓါရတာယာတိ “စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသ္မာ”တိ-အာဒိနာ^၁ နယေန ဝုတ္တေသု မနုဇ္ဈဋ္ဌေသု ဣန္ဒြိယေသု သုဂေါပိတဒ္ဓါရဘာဝဿ။ ဘောဇနေန မတ္တညုတာယာတိ ပဋိဂ္ဂဟဏာဒိသု ပမာဏယုတ္တတာယ။ အလံ-သာဓုကာဒိ^၂ မုဉ္ဇိတွာ မိတဘောဇနတာယ။

ဇာဂရိယာနုယောဂဿာတိ “ဒိဝသံ စက်မေန နိသဇ္ဇာယ အာဝရဏီယေဟိ ဓမ္မေဟိ”တိ^၂ ဇေမာဒိနာ နယေန ပဉ္စ ဇာဂရဏဓမ္မေ အနုယောဂဿ။ သတိ-သမ္ပဇညဿာတိ သမ္ပကမ္ပဋ္ဌာနဘာဝနာနုယုတ္တာနံ သမ္ပယောဂိနံ သမ္ပဒါ ဥပ-ကာရကဿ သတိသမ္ပဇညဿ။

သတိပဋ္ဌာနာနန္တိ အာရမ္မဏေသု ဩက္ကန္တိတွာ^၃ ပက္ကန္တိတွာ ဥပဋ္ဌာနတော ပဋ္ဌာနံ^၄၊ သတိယေဝ ပဋ္ဌာနံ သတိပဋ္ဌာနံ။ ကာယဝေဒနာစိတ္တဓမ္မေသု ပနဿာ

၁-ဒီ ၁-၆၆။ အံ ၁-၁၁။ မ ၂-၁၇။ ခ ၈-၆၅-ပိဋ္ဌေသု။

၂-အံ ၁-၁၁။ မ ၂-၁၈-ပိဋ္ဌေသု။

၃-ဩက္ကန္တိတွာ (သီ၊ သျှ၊ က) ဩက္ကန္တိတွာ (ပဋိသံ-ဋ ၁-၉၁)

၄-ဥပဋ္ဌာနံ (သီ)

asubhadukkhānīcānattākāragahaṇavasena
subhasukhanīcattasaññāpahānakīccasādhanaṇavasena ca pavattito catudhā
pabhedo hoti, tesāṃ catunnaṃ satipaṭṭhānānaṃ.

Catunnaṃ sammappadhānānanti padahanti etenāti padhānaṃ,
sobhanaṃ padhānaṃ sammappadhānaṃ, sammā vā padahanti etenāti
sammappadhānaṃ, sobhanaṃ vā taṃ kilesavirūpattavirahato, padhānañca
hitasukhanipphādakaṭṭhena setṭhabhāvāvahanato, padhānabhāvākaraṇato cāti
sammappadhānaṃ, vīriyassetāṃ adhivacanaṃ. Uppannuppannānaṃ
anuppannuppannānañca catunnaṃ akusalakusalānaṃ pahānānupatti-
uppādaṭṭhitikīccasādhanaṇavasena pavattito panassa catudhā pabhedo hoti,
tesāṃ catunnaṃ sammappadhānānaṃ.

Catunnaṃ iddhipādānanti ettha chandavīriyacittavīmaṃsāsu ekeko¹
ijjhatīti iddhi, samijjhati nipphajjati attho. Ijjhanti vā etāya sattā iddhā
vuddhā ukkaṃsagatā hontīti iddhi. Paṭhamena atthena iddhiyeva pādoti
iddhipādo, iddhikoṭṭhāsoti attho. Dutiyena atthena iddhiyā pādoti iddhipādo
pādoti paṭiṭṭhā adhigamupāyoti attho. Tena hi yasmā
uparūparivisesasaṅkhātānaṃ iddhiṃ pajjanti pāpuṇanti, tasmā pādoti vuccati.
Tesāṃ catunnaṃ iddhipādānaṃ.

Sattannaṃ bojjaṅgānanti bodhiyā, bodhissa vā aṅgāti bojjaṅgā. Idam
vuttaṃ hoti, yā esā dhammasāmaggi yāya lokuttaramaggakkhaṇe
uppajjamānāya līnuddhaccapatiṭṭhānāyūhanakāmasukhattakīlamathānuyoga-
ucchedaśassatābhīnivesādīnaṃ anekesaṃ upaddavānaṃ paṭipakkhabhūtāya
satidhammavicayavīriyapītipassaddhisamādhī-upekkhāsāṅkhātāya
dhammasāmaggiyā ariyasāvako bujjhatīti katvā “bodhī”ti vuccati, **bujjhatīti**
kilesasantānaniddhāya utṭhahati, cattāri vā ariyasaccāni paṭivijjhati,
nibbānameva vā sacchikaroti, tassā dhammasāmaggisāṅkhātāya bodhiyā
aṅgātipi bojjaṅgā jhānaṅgamaggāṅgādīni viya. Yo panesa²
yathāvuttappakārāya etāya dhammasāmaggiyā bujjhatīti katvā ariyasāvako
“bodhī”ti vuccati, tassa bodhissa aṅgātipi bojjaṅgā senaṅgarathāṅgādayo
viya.

1. Ekeka (Sī, Syā, Ka)

2. Yopesa (Ka)

အသုဘဒုက္ခာနိစ္စာနတ္တာကာရဂဟဏဝသေန သုဘသုခနိစ္စတ္ထသညာပဟာန-
ကိစ္စသာဓနဝသေန စ ပဝတ္တိတော စတုဓာ ပဘေဒေါဟောတိ၊ တေသံ စတုန္တံ
သတိပဋ္ဌာနာနံ။

စတုန္တံ သမ္ပပ္ပဓာနာနန္တိ ပဒဟန္တိ ဧတေနာတိ ပဓာနံ၊ သောဘနံ ပဓာနံ
သမ္ပပ္ပဓာနံ၊ သမ္မာ ဝါ ပဒဟန္တိ ဧတေနာတိ သမ္ပပ္ပဓာနံ၊ သောဘနံ ဝါ တံ
ကိလေသဝိရူပတ္တဝိရဟတော၊ ပဓာနဉ္စ ဟိတသုခနိပ္ပဒကဋ္ဌေန သေဋ္ဌဘာဝါ-
ဝဟနတော၊ ပဓာနဘာဝကရဏတော စာတိ သမ္ပပ္ပဓာနံ၊ ဝီရိယသေတံ
အဓိဝစနံ။ ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နာနံ အနုပ္ပန္နုပ္ပန္နာနဉ္စ စတုန္တံ အကုသလကုသလာနံ ပဟာနာ-
နုပ္ပတ္တိဥပ္ပဒဋ္ဌိတိကိစ္စသာဓနဝသေန ပဝတ္တိတော ပနဿ စတုဓာ ပဘေဒေါ
ဟောတိ၊ တေသံ စတုန္တံ သမ္ပပ္ပဓာနာနံ။

စတုန္တံ ဣဒ္ဓိပါဒါနန္တိ ဧတ္ထ ဆန္ဒဝီရိယဝိတ္တဝိမံသာသု ဧကေကော^၁ ဣဇ္ဈတိတိ
ဣဒ္ဓိ၊ သမိဇ္ဈတိ နိပ္ပဇ္ဇတိတိ အတ္ထော။ ဣဇ္ဈန္တိ ဝါ တောယ သတ္တာ ဣဒ္ဓါဝုဒ္ဓါ
ဥက္ကံသဂတာ ဟောန္တိတိ ဣဒ္ဓိ။ ပဌမေန အတ္ထေန ဣဒ္ဓိယေဝ ပါဒေါတိ
ဣဒ္ဓိပါဒေါ၊ ဣဒ္ဓိကောဋ္ဌာသောတိ အတ္ထော။ ဒုတိယေန အတ္ထေန ဣဒ္ဓိယာ
ပါဒေါတိ ဣဒ္ဓိပါဒေါ ပါဒေါတိ ပတိဋ္ဌာ အဓိဂမ္ပပါယောတိ အတ္ထော။ တေန
ဟိ ယသ္မာ ဥပရူပရိဝိသေသသင်္ခါတံ ဣဒ္ဓိံ ပဇ္ဇန္တိ ပါပုဏန္တိ၊ တသ္မာ ပါဒေါတိ
ဝုစ္စတိ။ တေသံ စတုန္တံ ဣဒ္ဓိပါဒါနံ။

သတ္တန္တံ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနန္တိ ဗောဓိယာ၊ ဗောဓိဿ ဝါ အင်္ဂါတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ။
ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ ယာ ဧသာ ဓမ္မသာမဂ္ဂိ ယာယ လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ
ဥပ္ပဇ္ဇမာနာယ လီနုဒ္ဓစ္စပတိဋ္ဌာနာယူဟနကာမသုခတ္တကိလမထာနုယောဂ-
ဥစ္ဆေဒသဿတာဘိနိဝေသာဒိနံ အနေကေသံ ဥပဒ္ဓဝါနံ ပဋိပက္ခဘူတာယ
သတိဓမ္မဝိစယဝီရိယဝိတိပဿဒ္ဓိသမာဓိဥပေက္ခာသင်္ခါတာယ ဓမ္မသာမဂ္ဂိယာ
အရိယသာဝကော ဗုဇ္ဈတိတိ ကတွာ “ဗောဓိ”တိ ဝုစ္စတိ၊ **ဗုဇ္ဈတိ**တိ ကိလေသ-
သန္တာနနိဒ္ဓါယ ဥဋ္ဌဟတိ၊ စတ္တာရိ ဝါ အရိယသစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ နိဗ္ဗာနမေဝ
ဝါ သတ္တိကရေတိ၊ တဿာ ဓမ္မသာမဂ္ဂိသင်္ခါတာယ ဗောဓိယာ အင်္ဂါတိဝိ
ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ဈာနင်္ဂမဂ္ဂင်္ဂါဒိနိ ဝိယ။ ယော ပနေသ ၂ ယထာဝုတ္တပ္ပကာရာယ
တောယ ဓမ္မသာမဂ္ဂိယာ ဗုဇ္ဈတိတိ ကတွာ အရိယသာဝကော “ဗောဓိ”တိ
ဝုစ္စတိ၊ တဿ ဗောဓိဿ အင်္ဂါတိဝိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ သေနင်္ဂရထင်္ဂါဒယော ဝိယ။

Tenāhu Aṭṭhakathācariyā “bujjhanakassa puggalassa aṅgāti bojjaṅgā”ti.
Tesaṃ sattannaṃ bojjaṅgānaṃ.

Ariyassa aṭṭhaṅgikassa maggassāti ariyoti taṃ taṃmaggavajjhakilesehi ārakattā ariyabhāvakarattā ariyaphalapaṭilābhakarattā ca ariyo. Aṭṭhaṅgāni assāti aṭṭhaṅgiko. Svāyaṃ caturaṅgikā viya senā, pañcaṅgikā viya ca tūriyaṃ aṅgamattameva hoti, aṅgavinimutto natthi. Nibbānaṃ maggati, kilese vā mārento gacchatīti maggo, tassa ariyassa aṭṭhaṅgikassa maggassa bhāvanānuyogassa. **Imesaṃ kusalānaṃ dhammānanti** vuttappakārānaṃ lokiya lokuttarakusaladhammānaṃ. **Antarāyāyāti** lokuttarakusaladhammānaṃ antarāyāya antaradhānāya lokiyakusaladhammānaṃ pariccāgāya.

Tesu lokuttarakusaladhammānaṃ uppajjitum appadānaṭṭhena **parissayā** nāma. Te hi uppajjitvā nirujjhamānā upaddavaṃ nāvahanti. **Tattheteti** tasmīṃ attabhāve etc. **Pāpakāti** lāmakā. **Attabhāvasannissayāti** attabhāvaṃ upanissāya ārammaṇaṃ katvā uppajjantīti attabhāvasannissayā. **Daketi** uduke.

Vuttaṃ hetanti kathitaṃ hi etaṃ. **Sāntevāsikoti** antevāsikaṃ khātena kilesena saha vasatīti sāntevāsiko. **Sācariyakoti** samudācaraṇasaṃkhātena kilesena saha vasatīti sācariyako.

Cakkhunā rūpaṃ disvāti cakkhuviññāṇena rūpaṃ passitvā. Upari soteṇa saddaṃ sutvāti-ādīsupi eseṇa nayo. **Uppajjantīti** samudācaranti. **Sarasaṅkappāti** nānārammaṇe saṃsaraṇavasena uppannā parikappā. **Saññojanīyāti** ārammaṇabhāvaṃ upagantvā saṃyojanasambandhanena saññojanānaṃ hitā. **Tyassāti** te pāpakā assa puggalassa. **Anto vasantīti** abbhantare citte nivasanti. **Anvāsavantīti** kilesasantānaṃ anugantvā bhusaṃ savanti anubandhanti. **Te nanti** taṃ puggalaṃ etc. akusalā dhammā. **Samudācarantīti** sammā ācaranti pavattantīti attho.

Kilissanaṭṭhena **malā**. Sattu-atthēna **amittā**. Veri-atthēna **sapattā**. Hananaṭṭhena **vadhakā**. Paccāmittaṭṭhena **paccatthikā**. Atha vā **malā** sūriyassopakkilesavalāhakā viya. **Amittā** sūriyassa dhūmaṃ viya.

တေနာဟု အဋ္ဌကထာစရိယာ “ဗုဇ္ဈနကဿ ပုဂ္ဂလဿ အင်္ဂါတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ”တိ။
တေသံ သတ္တန္တံ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ။

အရိယဿ အဋ္ဌင်္ဂီကဿ မဂ္ဂဿတိ အရိယောတိ တံတံမဂ္ဂဝဇ္ဈင်္ဂါလေသေဟိ အာရကတ္တာ အရိယဘာဝကရတ္တာ အရိယဗလပဋိလာဘကရတ္တာ စ အရိယော။ အဋ္ဌင်္ဂါနိ အဿာတိ အဋ္ဌင်္ဂီကော။ သွာယံ စတုရင်္ဂီကာ ဝိယ သေနာ၊ ပဉ္စင်္ဂီကံ ဝိယ စ တူရိယံ အင်္ဂမတ္တမေဝ ဟောတိ။ အင်္ဂဝိနိမုတ္တော နတ္ထိ။ နိဗ္ဗာနံ မဂ္ဂတိ၊ ကိလေသေ ဝါ မာရေန္တော ဂစ္ဆတိတိ မဂ္ဂေါ။ တဿ အရိယဿ အဋ္ဌင်္ဂီကဿ မဂ္ဂဿ ဘာဝနာနုယောဂဿ။ **ဣမေသံ ကုသလာနံ ဓမ္မာနန္တိ** ဝုတ္တပ္ပကာရာနံ လောကီယလောကုတ္တရာကုသလဓမ္မာနံ။ **အန္တရာယာယာတိ** လောကုတ္တရာကုသလဓမ္မာနံ အန္တရာယာယ အန္တရာဓာနာယ လောကီယကုသလဓမ္မာနံ ပရိစ္စာဂါယ။

တေသု လောကုတ္တရာကုသလဓမ္မာနံ ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ အပ္ပဒါနဋ္ဌေန **ပရိယယာ** နာမ။ တေ ဟိ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈမာနာ ဥပဒ္ဒဝံ နာဝဟန္တိ။ **တတ္ထေတေတိ** တသ္မိံ အတ္တဘာဝေ ဧတေ။ **ပါပကာတိ** လာမကာ။ **အတ္တဘာဝသန္တိဿ-** **ယာတိ** အတ္တဘာဝံ ဥပနိဿာယ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိတိ အတ္တဘာဝသန္တိဿယာ။ **ဒကေတိ** ဥဒကေ။

ဝုတ္တံ ဟေတန္တိ ကထိတံ ဟိ ဧတံ။ **သာန္တေဝါသိကောတိ** အန္တေဝါသိကသင်္ခါတေန ကိလေသေန သဟ ဝသတိတိ သာန္တေဝါသိကော။ **သာစရိယ-** **ကောတိ** သမုဒါစရဏသင်္ခါတေန ကိလေသေန သဟ ဝသတိတိ သာစရိယကော။

စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသ္မာတိ စက္ခုဝိညာဏေန ရူပံ ပဿိတွာ။ ဥပရိ **သောတေန** သဒ္ဓံ သုတ္တာတိအာဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဥပ္ပဇ္ဇန္တိတိ** သမုဒါစရန္တိ။ **သရ-** **သင်္ကပ္ပတိ** နာနာရမ္မဏေ သံသရဏဝသေန ဥပ္ပန္နာ ပရိကပ္ပိ။ **သညော-** **ဇနိယာတိ** အာရမ္မဏဘာဝံ ဥပဂန္နာ သံယောဇနသမ္ပန္နနေ သညောဇနာနံ ဟိတာ။ **ဣဿာတိ** တေ ပါပကာ အဿ ပုဂ္ဂလဿ။ **အန္တော ဝသန္တိတိ** အပ္ပန္နရေ စိတ္တေ နိဝသန္တိ။ **အန္တာသဝန္တိတိ** ကိလေသသန္တာနံ အနုဂန္တာ ဘုသံ သဝန္တိ အနုဗန္တိ။ **တေနန္တိ** တံ ပုဂ္ဂလံ ဧတေ အကုသလာ ဓမ္မာ။ **သမုဒါ-** **စရန္တိတိ** သမ္မာ အာစရန္တိ ပဝတ္တန္တိတိ အတ္တော။

ကိလိဿနဋ္ဌေန မလာ။ သတ္တုအတ္တေန အဓိတ္တာ။ ဝေရိအတ္တေန သပတ္တာ။ ဟနနဋ္ဌေန **ဝေကာ**။ ပစ္စာမိတ္တဋ္ဌေန ပစ္စတ္တိကာ။ အထ ဝါ **မလာ** သူရိယသောပုတ္တိလေသဝလာဟကာ ဝိယ။ **အဓိတ္တာ** သူရိယဿ ရူပံ ဝိယ။

Sapattā sūriyassa himaṃ viya. **Vadhakā** sūriyassa rajaṃ viya. **Paccatthikā** sūriyassa rāhu viya. “**Malā** suvaṇṇassa malaṃ viya cittappabhānāsakā. **Amittā** kālālohamalaṃ viya citte siniddhabhāvanāsakā, **sapattā** yuganaddhaṃ yujjhantā sapattā viya citte patitthitadhammadhamāsakā. **Vadhakā** manussaghātakā viya dhammaghātakā. **Paccatthikā** raññā upagatassa vināso viya mokkhamaggassa paṭisedhakā”ti evameke vaṇṇayanti.

Anatthajananoti na atthaṃ anatthaṃ, taṃ anatthaṃ uppādetīti anatthajanano. Ko so? Lobho. **Cittappakopano**ti cittassa pakopano calano¹, kusalaṃ nivāretvā cittaṃ rundhatīti attho. **Bhayamantarato jātanti** abbhantare attano citteyeva jātaṃ, anatthajananaḍibhayahetu. **Taṃ jano nāvabujjhatīti** taṃ bhayaṃ bālamahājano avagantvā otarivā na jānāti. **Atthanti** luddho puggalo lokiyalokuttara-atthaṃ na jānāti. **Dhammanti** tassa hetuṃ. **Andhatamanti** bahalandhakāraṃ. **Yanti** yasmā, yaṃ naraṃ vā. **Sahateti** abhibhavati.

Ajjhattanti sakasantāne. **Uppajjamānā uppajjantīti** pubbantato uddhaṃ uppajjamānā ahitāya uppajjanti dukkhāya. Tadubhayena aphāsuvihārāya. **Ahitāyāti** cetasikadukkhathāya. **Dukkhāyāti** kāyikadukkhathāya. **Aphāsuvihārāyāti** tadubhayena na sukhavīhārathāya. Atha vā “**uppajjamānā uppajjantīti** bhavaṅgacalanato paṭṭhāya yāva voṭṭhabbanā, tāva uppajjamānā nāma. Voṭṭhabbanam pana patvā anivattanabhāvena uppajjanti nāmā”ti evameke vaṇṇayanti.

Tacasāraṃva samphalanti attano phalena nāsitaṃ tacasārasaṅkhātāṃ veḷu viya. **Aratīti** kusalesu dhammesu ukkaṇṭhitatā. **Ratīti** pañcakāmaguṇe abhirati. **Lomahaṃsoti** kaṇṭakasadiṣo hutvā uddhaggaḷomo. **Itonidānāti** ayaṃ attabhāvo nidānaṃ paccayo etesanti itonidānā. **Ito jātati** ito attabhāvato jātā. **Ito samuṭṭhāya manovitakkāti** yathā dīghasuttakena pāde baddhaṃ kākāṃ kumārakā tassa suttassa pariyaṇṭaṃ aṅgulim veḥetvā ossajjanti, so

1. Dhammasano (Ka)

သပတ္တာ သူရိယဿ ဟိမံ ဝိယ။ **ဝေကာ** သူရိယဿ ရဇံ ဝိယ။ **ပစ္စတ္တိကာ** သူရိယဿ ရာဟု ဝိယ။ “**မလာ** သုဝဏ္ဏဿ မလံ ဝိယ စိတ္တပ္ပဘာနာသကာ။ **အမိတ္တာ** ကာဠာလောဟမလံ ဝိယ စိတ္တေ သိနိဒ္ဒဘာဝနာသကာ။ သပတ္တာ ယုဂနန္ဒိ ယုတ္တန္တာ သပတ္တာ ဝိယ စိတ္တေ ပတိဋ္ဌိတဓမ္မဓံသကာ။ **ဝေကာ** မနုဿ-ဃာတကာ ဝိယ ဓမ္မဃာတကာ။ **ပစ္စတ္တိကာ** ရညာ ဥပဂတဿ ဝိနာသော ဝိယ မောက္ခမဂ္ဂဿ ပဋိသေကော”တိ ဝေမေကေ ဝဏ္ဏယန္တိ။

အနတ္တဇနနောတိ န အတ္တံ အနတ္တံ၊ တံ အနတ္တံ ဥပ္ပါဒေတီတိ အနတ္တဇနနော။ ကော သော? လောဘော။ **စိတ္တပ္ပကောပနော**တိ စိတ္တဿ ပကောပနော စလနော^၂၊ ကုသလံ နိဝါရေတွာ စိတ္တံ ရန္တတီတိ အတ္တော။ **ဘယမန္တရတော** ဇာတန္တိ အဗ္ဘန္တရေ အတ္တနောစိတ္တေယေဝ ဇာတံ၊ အနတ္တဇနနာဒိဘယဟေတု။ **တံ ဇနော နာဝဗုဇ္ဈတီ**တိ တံ ဘယံ ဗာလမဟာဇနော အဝဂန္တာ ဩတရိတွာ န ဇာနာတိ။ **အတ္တန္တိ** လုဒ္ဓေါ ပုဂ္ဂလော လောကီယလောကုတ္တရအတ္တံ န ဇာနာတိ။ **ဓမ္မန္တိ** တဿ ဟေတု။ **အန္တတမန္တိ** ဗဟလန္တကာရံ။ **ယန္တိ** ယသ္မာ၊ ယံ နရံ ဝါ။ **သဟတေတိ** အဘိဘဝတိ။

အဇ္ဈတ္တန္တိ သကသန္တာနော။ **ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ**တိ ပုဗ္ဗန္တော ဥဒ္ဓိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ အဟိတာယ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ဒုက္ခာယ။ တဒုဘယေန အဖာသုဝိဟာရာယ။ **အဟိတာယာ**တိ စေတသိကဒုက္ခတ္တာယ။ **ဒုက္ခာယာ**တိ ကာယိကဒုက္ခတ္တာယ။ **အဖာသုဝိဟာရာယာ**တိ တဒုဘယေန န သုခဝိဟာရတ္တာယ။ အထ ဝါ “**ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ**တိ ဘဝံစလနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနာ၊ တာဝ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ နာမ။ ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနံ ပန ပတွာ အနိဝတ္တနဘာဝေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ နာမာ”တိ ဝေမေကေ ဝဏ္ဏယန္တိ။

တစသာရံဝ သမ္ပလန္တိ အတ္တနော ဖလေန နာသိတံ တစသာရသင်္ခါတံ ဝေဠု ဝိယ။ **အရတီ**တိ ကုသလေသု ဓမ္မေသု ဥက္ကဏ္ဍိတတာ။ **ရတီ**တိ ပဉ္စကာမ-ရဏေ အဘိရတိ။ **လောမဟံသော**တိ ကဏ္ဍကသဒိသော ဟုတွာ ဥဒ္ဓဂ္ဂ-လောမော။ **ဣတောနိဒါနာ**တိ အယံ အတ္တဘာဝေါနိဒါနံ ပစ္စယော ဧတေသန္တိ ဣတောနိဒါနာ။ **ဣတောဇာ**တိ ဣတော အတ္တဘာဝတော ဇာတာ။ **ဣတော သမုဋ္ဌာယ မနောဝိတက္ကာ**တိ ယထာ ဒီဃသုတ္တကေန ပါဒေ ဗဒ္ဓိ ကာကံ ကုမာရကာ တဿ သုတ္တဿ ပရိယန္တိ အင်္ဂုလိံ ဝေဌေတွာ ဩဿန္တိ၊ သော

dūram gantvāpi puna tesam pādamūleyeva patati, evameva ito attabhāvato samuṭṭhāya pāpavitakkā cittam ossajjanti.

“Sāntevāsiko”ti-ādikaṃ paṭhamasuttam kilesena sahaṃvāsam sandhāya vuttam. “Tayome bhikkhave antarā malā”ti-ādikaṃ dutiyam kusalahammamalīnakaraṇavasena atthānatthassa ajānavasena ca. “Tayo kho mahārāja purisassa dhammā ajjhattam uppajjamānā”ti-ādikaṃ tatiyam attano nissayaghātanavasena. “Rāgo ca doso ca itonidānā”ti-ādikaṃ catuttham kilesānam paṭiṭṭhādassanavasena vuttanti nātabbam.

Tato tato parissayatoti tamhā tamhā upaddavā. Tam puggalanti vuttappakāraṃkilesasamaṅgipuggalam. **Dukkham anvetīti** dukkham anu eti mātu pacchato khīrapivako viya. **Anugacchatīti** samīpaṃ gacchati coraghātako viya vajjhappattassa. **Anvāyikaṃ hotīti** sampattam hoti dhammaganthikāya paricchedo viya. **Jātidukkhanti** jātisaddassa tāva aneke atthā paviditā. Yathā—

Bhavo kulaṃ nikāyo ca, sīlaṃ paññatti lakkhaṇam.

Pasūti sandhi cevāti, jāti-atthā paviditā.

Tathā hissa “ekampi jātim dvepi jātiyo”ti-ādīsu¹ bhavo attho. “Akkhitto anupakkuṭṭho jātivādenā”ti² ettha kulaṃ. “Atthi Visākhe Nigaṇṭhā nāma samaṇajātī”ti³ ettha nikāyo. “Yatoham bhagini ariyāya jātiyā jāto nābhijānāmī”ti⁴ ettha ariyasīlaṃ. “Tiriya nāma tiṇajāti nābhiyā uggantvā nabham āhacca ṭhitā ahoṣī”ti⁵ ettha paññatti. “Jāti dvīhi khandhehi saṅgahitā”ti⁶ ettha saṅkhatallakkhaṇam. “Sampatijāto Ānanda bodhisatto”ti⁷ ettha pasūti. “Bhavapaccayā jāti”ti⁸ ca, “jātipi dukkhā”ti⁹ ca ettha pariyāyato paṭisandhikkhaṇo, nipariyāyato pana tattha tattha nibbattamānānam sattānam ye ye khandhā pātubhavanti, tesam tesam paṭhamapātubhāvo jātināma.

1. Vi 1. 5; Dī 1. 12; Ma 2. 212 piṭṭhādīsu.

2. Dī 1. 106 piṭṭhe.

3. Am 1. 206 piṭṭhe.

4. Ma 2. 306 piṭṭhe.

5. Am 2. 210 piṭṭhe.

6. Abhi 3. 13 piṭṭhe.

7. Dī 2. 13; Ma 3. 164 piṭṭhesu.

8. Vi 3. 1; Khu 1. 77; Ma 1. 328; Sam 1. 312; Abhi 2. 142; Abhi 4. 241 piṭṭhesu.

9. Vi 3. 14; Abhi 2. 104; Dī 2. 243; Ma 2. 82; Ma 3. 292; Sam 3. 369; Khu 9. 330 piṭṭhesu.

ခုရံ ဂန္ဓာဝိ ပုန တေသံ ပါဒမူလေယေဝ ပတတိ၊ ဧဝမေဝ ဣတော အတ္တ-ဘာဝတော သမုဋ္ဌာယ ပါပဝိတက္ကာ စိတ္တံ ဩဿန္တိ။

“သာန္တေဝါသိကော”တိအာဒိကံ ပဌမသုတ္တံ ကိလေသေန သဟဝါသံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ “တယောမေ ဘိက္ခဝေ အန္တရာ မလာ”တိအာဒိကံ ဒုတိယံ ကုသလဓမ္မမလိနကရဏဝသေန အတ္တာနတ္ထဿ အဇာနနဝသေန စ။ “တယော ခေါ မဟာရာဇ ပုရိသဿ ဓမ္မော အဇ္ဈတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ”တိအာဒိကံ တတိယံ အတ္တနော နိဿယဃာတနဝသေန။ “ရာဂေါစ ဒေါသော စ ဣတောနိဒါနာ”တိ-အာဒိကံ စတုတ္ထံ ကိလေသာနံ ပတိဋ္ဌာဒဿနဝသေန ဝုတ္တန္တိ ဤတဗ္ဗံ။

တတော တတော ပရိဿယတောတိ တမှာ တမှာ ဥပဒ္ဒဝါ။ တံ ပုဂ္ဂလန္တိ ဝုတ္တပ္ပကာရကိလေသသမ္ပိပုဂ္ဂလံ။ ဒုက္ခံ အန္တေတိ ဒုက္ခံ အနု ဧတိ မာတု ပစ္စတောဒိရိဝိကော ဝိယ။ အနုဂစ္ဆတိတိ သမိပံ ဂစ္ဆတိ စောရဃာတကော ဝိယ ဝဇ္ဈပ္ပတ္တဿ။ အနုဃိကံ ဟောတိတိ သမ္ပတ္တံ ဟောတိ ဓမ္မဂန္တိကာယ ပရိစ္ဆေဒေါ ဝိယ။ ဇာတိဒုက္ခန္တိ ဇာတိသဒ္ဓဿ တာဝ အနေကေ အတ္တာ ပဝေဒိတာ။ ယထာ—

ဘဝေါ ကုလံ နိကာယော စ၊ သီလံ ပညတ္တိ လက္ခဏံ။

ပသူတိ သန္တိ စေဝိတိ၊ ဇာတိအတ္တာ ပဝေဒိတာ။

တထာ ဟိဿ “ဧကမ္ပိ ဇာတိ” ဒွေဝိ ဇာတိယော”တိအာဒိသု^၁ ဘဝေါ အတ္ထော။ “အက္ခိတ္တော အနုပက္ကုဋ္ဌော ဇာတိဝါဒေနာ”တိ^၂ ဧတ္ထ ကုလံ။ “အတ္ထိ ဝိသာခေ နိဂဏ္ဌာ နာမ သမဏဇာတိ”တိ^၃ ဧတ္ထ နိကာယော။ “ယတောဟံ ဘဝိနိ အရိယာယ ဇာတိယာ ဇာတော နာဘိဇာနာမီ”တိ^၄ ဧတ္ထ အရိယ-သီလံ။ “တိရိယာ နာမ တိဏဇာတိ နာဘိယာ ဥဂ္ဂန္ဓာ နဘံ အာဟစ္စ ဌိတာ အဟောသီ”တိ^၅ ဧတ္ထ ပညတ္တိ။ “ဇာတိ ဒွိဟိ ခန္ဓေဟိ သင်္ဂဟိတာ”တိ^၆ ဧတ္ထ သင်္ခတလက္ခဏံ။ “သမ္ပတိဇာတော အာနန္ဒ ဗောဓိသတ္တော”တိ^၇ ဧတ္ထ ပသူတိ။ “ဘဝပစ္စယာ ဇာတိ”တိ^၈ စ, “ဇာတိဝိ ဒုက္ခာ”တိ^၉ စ ဧတ္ထ ပရိယာယတော ပဋိသန္တိက္ခဏော၊ နိပ္ပရိယာယတော ပန တတ္ထ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တမာနာနံ သတ္တာနံ ယေ ယေ ခန္ဓာ ပါတုဘဝန္တိ၊ တေသံ တေသံ ပဌမပါတုဘာဝေါ ဇာတိနာမ။

၁-ဝိ ၁-၅၊ ဒီ ၁-၁၂၊ မ ၂-၂၁၂-ပိဋ္ဌာဒိသု။ ၂-ဒီ ၁-၁၀၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အံ ၁-၂၀၆-ပိဋ္ဌေ။

၄-မ ၂-၃၀၆-ပိဋ္ဌေ။

၅-အံ ၂-၂၁၀-ပိဋ္ဌေ။ ၆-အဘိ ၃-၁၃-ပိဋ္ဌေ။

၇-ဒီ ၂-၁၃၊ မ ၃-၁၆၄-ပိဋ္ဌေသု။

၈-ဝိ ၃-၁၊ ဒု ၁-၇၇၊ မ ၁-၃၂၀၊ သံ ၁-၃၁၂၊ အဘိ ၂-၁၄၂၊ အဘိ ၄-၂၄၁-ပိဋ္ဌေသု။

၉-ဝိ ၃-၁၄၊ အဘိ ၂-၁၀၄၊ ဒီ ၂-၂၄၃၊ မ ၂-၇၂၊ မ ၃-၂၉၂၊ သံ ၃-၃၆၉၊ ဒု ၉-၃၃၀-ပိဋ္ဌေသု။

Kasmā panesā jāti dukkhāti ce? Anekesaṃ dukkhānaṃ vatthubhāvato. Anekāni hi dukkhāni. Seyyathidaṃ? Dukkhadukkhaṃ vipariṇāmadukkhaṃ saṅkhāradukkhaṃ paṭicchannadukkhaṃ appaṭicchannadukkhaṃ pariyāyadukkhaṃ nippariyāyadukkhaṃti.

Tattha kāyikacetasikā dukkhavedanā sabhāvato ca nāmato ca dukkhattā “**dukkhadukkhaṃ**”ti vuccati.

Sukhavedanā vipariṇāmena dukkhupattihetuto **vipariṇāmadukkhaṃ**. Upekkhāvedanā ceva avasesā ca tebhūmakā saṅkhārā udayabbayapīlittā¹ **saṅkhāradukkhaṃ**.

Kaṇṇasūladantasūlarāgajaparīlāhadosaṃmohajaparīlāhādi kāyikacetasiko ābādho pucchitvā jānitabbato upakkamassa ca apākaṭabhāvato **paṭicchannadukkhaṃ**. Apākaṭadukkhaṃtipi vuccati.

Dvattimsakammakāraṇādisamuṭṭhāno ābādho apucchitvāva jānitabbato upakkamassa ca pākaṭabhāvaso **appaṭicchannadukkhaṃ**. Pākaṭadukkhaṃtipi vuccati.

Thapetvā dukkhadukkhaṃ sesaṃ dukkhasaccavibhaṅge āgataṃ jāti-ādi sabbampi tassa tassa dukkhassa vatthubhāvato **pariyāyadukkhaṃ**. Dukkhadukkhaṃ pana **nippariyāyadukkhaṃ**ti vuccati.

Tatrāyaṃ jāti yaṃ taṃ **Bālapaṇḍitasuttādīsu**² Bhagavatāpi upamāvasena pakāsitaṃ āpāyikaṃ dukkhaṃ, yañca sugatīyampi manussaloke gabbhokkantimūlakādibhedam dukkhaṃ uppajjati, tassa vatthubhāvato dukkhā.

Tatridaṃ gabbhokkantimūlakādibhedam dukkhaṃ—ayaṃ hi satto mātukucchimhi nibbattamāno na Uppalapadumapuṇḍarikādīsu nibbattati, atha kho heṭṭhā āmāsayassa upari pakkāsayassa udarapaṭalapiṭṭhikaṇṭakānaṃ vemajjhe paramasambādhe tibbandhakāre nānakuṇapagandhaparibhāvite asuciparamaduggandhapavanavicarite adhimattajegucche kucchippadese pūtimacchapūtikumma sa candanikādīsu kimi viya nibbattati. So tattha nibbatto dasa māse mātukucchisambhavena usmanā³ puṭapākaṃ viya paccamāno piṭṭhapinḍi viya sediyamāno

1. ...paripīlittā (Sī), ...paṭipīlittā (Ka) 2. Ma 3. 201 piṭṭhādīsu. 3. Usmānā (Syā)

ကသွာ ပနေသာ ဇာတိ ဒုက္ခာတိ စေ? အနေကေသံ ဒုက္ခာနံ ဝတ္ထုဘာဝ-
တော။ အနေကာနိ ဟိ ဒုက္ခာနိ။ သေယျထိဒံ? ဒုက္ခဒုက္ခံ ဝိပရိဏာမဒုက္ခံ
သင်္ခါရဒုက္ခံ ပဋိစ္စဒုက္ခံ အပ္ပဋိစ္စဒုက္ခံ ပရိယာယဒုက္ခံ နိပ္ပရိယာယဒုက္ခန္တိ။

တတ္ထ ကာယိကစေတသိကာ ဒုက္ခဝေဒနာ သဘာဝတော စ နာမတော စ
ဒုက္ခတ္တာ “**ဒုက္ခဒုက္ခ**”န္တိ ဝုစ္စတိ။

သုခဝေဒနာ ဝိပရိဏာမေန ဒုက္ခုပ္ပတ္တိဟေတုတော **ဝိပရိဏာမဒုက္ခံ**။
ဥပေက္ခာဝေဒနာ စေဝ အဝေသသာ စ တေဘူမကာ သင်္ခါရ ဥဒယဗ္ဗယဝိဋ္ဌိ-
တတ္တာ^၁ **သင်္ခါရဒုက္ခံ**။

ကဏ္ဍသူလဒန္တသူလရာဂဇပရိဋ္ဌာဟဒေါသမောဟဇပရိဋ္ဌာဟာဒိ ကာယိက-
စေတသိကော အာဗာဓော ပုစ္ဆိတွာ ဇာနိတဗ္ဗတော ဥပက္ကမဿ စ အပါကဋ-
ဘာဝတော **ပဋိစ္စဒုက္ခံ**။ အပါကဋဒုက္ခန္တိ ဝုစ္စတိ။

ဒွတ္တိံသကမ္မကာရဏာဒိသမုဋ္ဌာနော အာဗာဓော အပုစ္ဆိတွာဝ ဇာနိ-
တဗ္ဗတော ဥပက္ကမဿ စ ပါကဋဘာဝတော **အပ္ပဋိစ္စဒုက္ခံ**။ ပါကဋဒုက္ခန္တိ
ဝုစ္စတိ။

ဌပေတွာ ဒုက္ခဒုက္ခံ သေသံ ဒုက္ခသစ္စဝိဘဏ် အာဂတံ ဇာတိအာဒိ သဗ္ဗမ္ပိ
တဿ တဿ ဒုက္ခဿ ဝတ္ထုဘာဝတော **ပရိယာယဒုက္ခံ**။ ဒုက္ခဒုက္ခံ ပန
နိပ္ပရိယာယဒုက္ခန္တိ ဝုစ္စတိ။

တတြာယံ ဇာတိ ယံ တံ **မာလပဏ္ဍိတသုတ္တာဒိသု**^၂ ဘဂဝတာပိ ဥပမာ-
ဝသေန ပကာသိတံ အာပေါယိကံ ဒုက္ခံ၊ ယဉ္စ သုဂတိယမ္ပိ မနုဿလောကော
ဂဗ္ဘောက္ကန္တိမူလကာဒိဘေဒံ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဿ ဝတ္ထုဘာဝတော ဒုက္ခာ။

တတြိဒံ ဂဗ္ဘောက္ကန္တိမူလကာဒိဘေဒံ ဒုက္ခံ—အယံ ဟိ သတ္တော မာတု-
ကုစ္ဆိမိ နိဗ္ဗတ္တမာနော န ဥပ္ပလပဒမပုဏ္ဏရိကာဒိသု နိဗ္ဗတ္တတိ၊ အထ ခေါ ဟေဋ္ဌာ
အာမာသယဿ ဥပရိ ပက္ကာသယဿ ဥဒရပဋ္ဌလဝိဋ္ဌိကဏ္ဍကာနံ ဝေမဇ္ဈေ
ပရမသမ္ဗာဓေ တိဗ္ဗန္ဓကာရေ နာနာကုဏပဂန္ဓပရိဘာဝိတေ အသုစိပရမဒုဂန္ဓ-
ပဝနဝိစရိတေ အဓိမတ္တဇေရစ္ဆေ ကုစ္ဆိပ္ပဒေသေ ပူတိမစ္ဆ ပူတိကုမ္မာသ စန္ဒနိကာ-
ဒိသု ကိမိ ဝိယ နိဗ္ဗတ္တတိ။ သော တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တော ဒသ မာသေ မာတုကုစ္ဆိ-
သမ္ဘဝေန ဥသ္မနာ^၃ ပုဋ္ဌပါကံ ဝိယ ပစ္စမာနော ပိဋ္ဌပိဏ္ဍိ ဝိယ သေဒိယမာနော

၁-....ပရိဝိဋ္ဌိတတ္တာ (သိ)၊ ပဋိဝိဋ္ဌိတတ္တာ (က)

၂-ဥသ္မနာ (သျှာ)

၂-မ ၃-၂၀၁-ပိဋ္ဌာဒိသု။

samiñjanapasāraṇādivirahito adhimattaṃ dukkhaṃ paccaṇubhotīti, idaṃ tāva **gabbhokkantimūlakam** dukkhaṃ.

Yaṃ pana so mātu sahasā
upakkhalanagamananisīdanavutṭhānaparivattanādīsu surādhuttahatthagato
eḷako viya Ahituṇḍikahatthagato sappapotako viya ca ākaḍḍhana
parikaḍḍhana odhunana niddhunanādinā upakkamena adhimattaṃ dukkhaṃ
anubhavati, yañca mātu sītudakapānakāle sītanarakupapanno viya
uṇhayāgubhattādi-ajjhoharaṇakāle aṅgāravutṭhisamparikīṇṇo viya
loṇambilādi-ajjhoharaṇakāle khārāpaṭicchakādikammakāraṇapatto viya
tibbaṃ dukkhaṃ anubhoti, idaṃ **gabbhapariharāṇamūlakam** dukkhaṃ.

Yaṃ panassa mūḷhagabbhāya mātuyā mittāmaccasuhajjādīhipi
adassanārahe dukkhuppatiṭṭhāne chedanaphālanādīhi dukkhaṃ uppajjati,
idaṃ **gabbhavipattimūlakam** dukkhaṃ.

Yaṃ vijāyamānāya mātuyā kammajehi vātehi parivattetvā
narakapapātāṃ viya atibhayānakāṃ yonimaggaṃ paṭipātiyamānassa¹
paramasambādheṇa ca yonimukheṇa tālacchiggaḷeṇa viya mahānāgassa
nikaḍḍhiyamānassa narakasattassa viya ca saṅghātapabbatehi
vicuṇṇiyamānassa dukkhaṃ uppajjati, idaṃ **vijāyanamūlakam** dukkhaṃ.

Yaṃ pana jātassa taruṇavaṇasadisasukhumāla² sarīrassa
hatthagahaṇanāpanadhovanacoḷaparimajjanādikāle
sūcimukhakhuradhārāhi vijjhanaphālanasadisam dukkhaṃ uppajjati, idaṃ
mātukucchito **bahinikkhamanamūlakam** dukkhaṃ.

Yaṃ pana tato param pavattiyam attanāva attānaṃ vadhentassa³
Acelakavatādivasena ātāpanaparitāpanānuyogamanuyuttassa kodhavasena
abhuñjantassa ubbandhantassa ca dukkhaṃ hoti, idaṃ **attūpakkamamūlakam**
dukkhaṃ.

Yaṃ pana parato vadhabandhanādīni anubhavantassa dukkhaṃ
uppajjati, idaṃ **parūpakkamamūlakam** dukkhanti.

Iti imassa sabbassāpi dukkhassa ayaṃ jāti vatthumeva hoti, idaṃ
jātidukkhaṃ anveti.

1. Paṭipādiyamānassa (Ka) 2. Sukumāra (Sī, Syā, Ka) 3. Attānaṃ tapantassa (Ka)

သမိဉ္ဇနပသာရဏာဒိဝိရဟိတော အဓိမတ္တံ ဒုက္ခံ ပစ္စနဘောတိတိ၊ ဣဒံ တာဝ
ဂဗ္ဘောက္ကန္တိမူလကံ ဒုက္ခံ။

ယံ ပန သောမာတု သဟသာ ဥပက္ခလနဂမနနိသီဒနဝုဋ္ဌာနပရိဝတ္တနာဒိသု
သုရာဓုတ္တဟတ္တဂတော ဇဠကော ဝိယ အဟိတုဏ္ဏိကဟတ္တဂတော သပ္ပ-
ပေါတကောဝိယ စ အာကမုနပရိကမုနဩရနနနိဗ္ဗုနနာဒိနာ ဥပက္ခမေန အဓိ-
မတ္တံ ဒုက္ခံ အနဘဝတိ၊ ယဉ္ဇ မာတု သီတုဒကပါနကာလေ သီတနရကုပပန္နော
ဝိယ ဥဏ္ဏယာဂုဘတ္တာဒိအဇ္ဈောဟရဏကာလေ အင်္ဂါရဝုဋ္ဌိသမ္ပရိကိဏ္ဏော ဝိယ
လောဏမ္ဗိလာဒိအဇ္ဈောဟရဏကာလေ ခါရာပဋိစ္ဆကာဒိကမ္မကာရဏပတ္တော
ဝိယ တိဗ္ဗံ ဒုက္ခံ အနဘောတိ၊ ဣဒံ **ဂဗ္ဘပရိဟာဏမူလကံ** ဒုက္ခံ။

ယံ ပန သမ္ပမုဋ္ဌဂဗ္ဘာယ မာတုယာ မိတ္တာမစ္စသုဟဇ္ဇာဒိဟိ အဒဿနာ-
ရဟေ ဒုက္ခပုတ္တိဋ္ဌာနေ ဆေဒနဖာလနာဒိဟိ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဣဒံ **ဂဗ္ဘဝိပတ္တိ-
မူလကံ** ဒုက္ခံ။

ယံ ဝိဇာယမာနာယ မာတုယာ ကမ္မဇေဟိဝါတေဟိ ပရိဝတ္တေတွာ နရက-
ပပါတံ ဝိယ အတိဘယာနကံ ယောနိမဂ္ဂံ ပဋိပတိယမာနဿ ပရမသမ္မာ-
ဓေန စ ယောနိမုဓေန တာဠုတ္တိဂ္ဂဠေန ဝိယ မဟာနာဂဿ နိကမ္ဘိယမာနဿ
နရကသတ္တဿ ဝိယ စ သင်္ဘာတပဗ္ဗတေဟိ ဝိစုဏ္ဏိယမာနဿ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊
ဣဒံ **ဝိဇာယနမူလကံ** ဒုက္ခံ။

ယံ ပန ဇာတဿ တရုဏဝဏသဒိသ်သုခုမာလ^၁သရီရဿ ဟတ္တဂဟဏ-
နာပနဓောဝနစောဠပရိမဇ္ဇနာဒိကာလေ သူစိမုဓရဓာရာဟိ ဝိဇ္ဇနဖာလန-
သဒိသ် ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဣဒံ မာတုကုစ္ဆိတော **ဗဟိနိက္ခမနမူလကံ** ဒုက္ခံ။

ယံ ပန တတော ပရံ ပဝတ္တိယံ အတ္တနာဝ အတ္တာနံ ဝဓေန္တဿ^၂ အစေ-
လကဝတာဒိဝသေန အာတာပနပရိတာပနာနုယောဂမနုယုတ္တဿ ကောဓ-
ဝသေန အဘူဇန္တဿ ဥဗ္ဗန္တဿ စ ဒုက္ခံ ဟောတိ၊ ဣဒံ **အတ္တပက္ခမမူလကံ**
ဒုက္ခံ။

ယံ ပန ပရတော ဝဓေန္တနာဒိနိ အနဘဝန္တဿ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဣဒံ **ဗရု-
ပက္ခမမူလကံ** ဒုက္ခန္တိ။

ဣတိ ဣမဿ သဗ္ဗဿာဝိ ဒုက္ခဿ အယံ ဇာတိ ဝတ္ထုမေဝ ဟောတိ၊ ဣဒံ
ဇာတိဒုက္ခံ အဇ္ဈေတိ။

၁-ပဋိပတိယမာနဿ (က) ၂-သုကုမာရ (သီ၊ သျ၊ က) ၃-အတ္တာနံ တပန္တဿ (က)

Jarādukkhanti duvidhā jarā saṅkhatallakkhaṇaṇca khaṇḍiccādisammato santatiyaṃ ekabhavapariyāpanno khandhapurāṇabhāvo ca, sā idha adhippetā. Sā panesā dukkhā saṅkhāradukkhabhāvato ceva dukkhavattthuto ca. Yaṃ hidam āṅgapaccāṅgasithilabhāvato indriyavikāravirūpatā yobbanavināśabalūpaghātasatimativippavāsaparaparibhavādi-anekapaccayaṃ kāyikacetasiṃ dukkhamuppajjati, jarā tassa vatthu. Tenetaṃ vuccati—

“Aṅgānaṃ sithilabhāvā, indriyānaṃ vikārato.
Yobbanassa vināśena, balassa upaghātato.

Vippavāsā satādīnaṃ, puttadārehi attano.
Appasādanīyato ceva, bhiyyo bālattapattiyā.

Pappoti dukkhaṃ yaṃ macco, kāyikaṃ mānaṃ tathā.
Sabbametaṃ jarāhetu, yasmā tasmā jarā dukkhā”ti¹.

Idaṃ jarādukkhaṃ anvetīti sambandho. **Byādhī**ti vividhaṃ dukkhaṃ ādahati vidahatīti byādhī. Byādhayati tāpayati kampayatīti vā **byādhī**.

Marāṇadukkhanti etthāpi duvidhaṃ marāṇaṃ saṅkhatallakkhaṇaṇca, yaṃ sandhāya vuttaṃ “jarāmarāṇaṃ dvīhi khandhehi saṅgahitaṃ”ti². Ekabhavapariyāpannañjīvitindriyapabandhavicchedo ca, yaṃ sandhāya vuttaṃ “niccaṃ marāṇato bhayaṃ”ti³. Taṃ idha adhippetam. Jātipaccayā marāṇaṃ upakkamamarāṇaṃ sarasamarāṇaṃ āyukkhayamarāṇaṃ puññakkhayamarāṇantipi tasseva nāmaṃ. Puna khaṇikamarāṇaṃ sammutimarāṇaṃ samucchadamaraṇanti ayampi bhedo veditabbo. Pavatte rūpārūpadhammānaṃ bhedo **khaṇikamarāṇaṃ** nāma. Tisso mato phusso matoti idaṃ paramatthato sattassa abhāvā, sassam matam, rukkho matoti idampi jīvitindriyassa abhāvā **sammutimarāṇaṃ** nāma. Khīṇāsavassa appaṭisandhikā kālakiriyā **samucchadamaraṇaṃ** nāma. Bāhiraṣammutimarāṇaṃ ṭhapetvā itaraṃ sammutimarāṇaṃ ca idha yathāvuttappabandhavicchedanabhāvena saṅgahitaṃ, dukkhassa pana vatthubhāvato dukkhaṃ. Tenetaṃ vuccati—

1. Abhi-Ṭṭha 2. 94; Visuddhi 2. 133 piṭṭhesu.

2. Abhi 3. 13 piṭṭhe.

3. Khu 5. 237; Khu 1. 371 piṭṭhesu.

ဇရာဒုက္ခန္တိ ဒုဝိဓာ ဇရာ သင်္ခတလက္ခဏဉ္စ ခဏ္ဍိစ္စာဒိသမ္ပတော သန္တတိယံ ကောဝပရိယာပန္နော ခန္ဓပုရာဏဘာဝေါ စ၊ သာ ဣဓ အဓိပ္ပေတာ။ သာ ပနေသာ ဒုက္ခာ သင်္ခါရဒုက္ခဘာဝတော စေဝ ဒုက္ခဝတ္ထုတော စ။ ယံ ဟိဒံ အင်္ဂပစ္စင်္ဂသိထိလဘာဝတော ဣန္ဒြိယဝိကာရဝိရူပတာ ယောဗ္ဗနဝိနာသဗလူပ-
သာတသတိမတိဝိပွဝါသပရပရိဘဝါဒိအနေကပစ္စယံ ကာယိကစေတသိကံ ဒုက္ခမုပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဇရာ တဿ ဝတ္ထု။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“အင်္ဂါနံ သိထိလဘာဝါ၊ ဣန္ဒြိယာနံ ဝိကာရတော။
ယောဗ္ဗနဿ ဝိနာသေန၊ ဗလဿ ဥပသာတတော။

ဝိပွဝါသာ သတာဒိနံ၊ ပုတ္တဒါရေဟိ အတ္တနော။
အပ္ပသာဒနိယတော စေဝ၊ ဘိယျော ဗာလတ္တပတ္တိယာ။

ပပ္ပေါတိ ဒုက္ခံ ယံ မစ္စော၊ ကာယိကံ မာနသံ တထာ။
သဗ္ဗမေတံ ဇရာဟေတု၊ ယသ္မာ တသ္မာ ဇရာ ဒုခါ”တိ။

ဣဒံ ဇရာဒုက္ခံ အန္တေတိတိ သမ္ပန္နော။ ဗျာဓိတိ ဝိဝိဓံ ဒုက္ခံ အာဒဟတိ ဝိဒဟတိတိ ဗျာဓိ။ ဗျာဓေတိ တာပယတိ ကမ္မယတိတိ ဝါ ဗျာဓိ။

မရဏဒုက္ခန္တိ ဣတ္ထာဝိ ဒုဝိဓံ မရဏံ သင်္ခတလက္ခဏဉ္စ ယံ သန္တာယ ဝုတ္တံ “ဇရာမရဏံ ဒွိဟိ ခန္ဓေဟိ သင်္ဂဟိတ”န္တိ^၂။ ကောဝပရိယာပန္နဇီဝိတိန္ဒြိယပဗန္ဓ-
ဝိစ္ဆေဒေါ စ၊ ယံ သန္တာယ ဝုတ္တံ “နိစ္စံ မရဏတော ဘယ”န္တိ^၃။ တံ ဣဓ အဓိပ္ပေတံ။ ဇာတိပစ္စယာ မရဏံ ဥပက္ကမမရဏံ သရသမရဏံ အာယုက္ခယ-
မရဏံ ပုညက္ခယမရဏန္တိပိ တဿေဝ နာမံ။ ပုန ခဏိကမရဏံ သမ္ပုတိ-
မရဏံ သမုစ္ဆေဒမရဏန္တိ အယမ္ပိ ဘေဒေါ ဝေဒိတဗျော။ ပဝတ္ထေ ရူပါရူပ-
ဓမ္မာနံ ဘေဒေါ ခဏိကမရဏံ နာမံ။ တိဿော မတော ဖုဿော မတောတိ
ဣဒံ ပရမတ္ထတော သတ္တဿ အဘာဝါ၊ သဿံ မတံ၊ ရုက္ခော မတောတိ
ဣဒမ္ပိ ဇီဝိတိန္ဒြိယဿ အဘာဝါ သမ္ပုတိမရဏံ နာမံ။ ဒီဏာသဝဿ အပ္ပဋိ-
သန္တိကာ ကာလကိရိယာ သမုစ္ဆေဒမရဏံ နာမံ။ ဗာဟိရသမ္ပုတိမရဏံ
ဌပေတွာ ဣတရံ သမ္ပုတိမရဏံ စ ဣဓ ယထာဝုတ္တပ္ပဗန္ဓဝိစ္ဆေဒနဘာဝေန
သင်္ဂဟိတံ၊ ဒုက္ခဿ ပန ဝတ္ထုဘာဝတော ဒုက္ခံ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၉၄၊ ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၃၃-ပိဋ္ဌေသု။

၂-အဘိ ၃-၁၃-ပိဋ္ဌေ။

၃-ဒု ၅-၂၃၇၊ ဒု ၁-၃၇၁-ပိဋ္ဌေသု။

“Pāpassa pāpakammādi-nimittamanupassato.
 Bhaddassā’pasahantassa, viyogaṃ piyavatthukam.
 Mīyamānassa yaṃ dukkhaṃ, mānaṃ avisesato.
 Sabbesañcāpi yaṃ sandhi-bandhanacchedanādikaṃ.
 Vitujjamānamammānaṃ, hoti dukkhaṃ sarīrajaṃ.
 Asayhamappatikāraṃ, dukkhassetassidaṃ yato.
 Maraṇaṃ vatthu tenetaṃ, dukkhamicceva bhāsitaṃ”¹.

Sokaparidevaduḥkhaḍomanassupāyāsaduḥkhaṇṭi ettha sokādīsu soko
 nāma ñātibyasanādīhi phuṭṭhassa antonijjhānalakkhaṇo cittasantāpo.
 Dukkho² panassa dukkhaduḥkhattā ceva dukkhassa ca vatthubhāvato.
 Tenetaṃ vuccati—

“Sattānaṃ hadayaṃ soko, sallaṃ viya vitujjati.
 Aggitattova nārāco, bhusaṇca ḍahate puna.
 Samāvahati ca byādhi-jarāmarañabhedanaṃ.
 Dukkhampi vividhaṃ yasmā, tasmā dukkhoti vuccatī”³.

Paridevo nāma ñātibyasanādīhi phuṭṭhassa vacīpalāpo. Dukkho panassa
 saṃsāraduḥkhabhāvato dukkhavatthuto ca. Tenesaṃ vuccati—

“Yaṃ sokasallavihatō paridevamāno,
 Kaṇṭhoṭṭhatālulatalasosajamappasayaṃ.
 Bhiyyodhimattamadhigacchatiyeva dukkhaṃ,
 Dukkhoti tena Bhagavā paridevamāhā”⁴.

Dukkhaṃ nāma kāyapīḷanalakkhaṇaṃ kāyikaṃ dukkhaṃ. Dukkhaṃ
 panassa dukkhaduḥkhattā ceva mānasaduḥkhāvahanato ca. Tenesaṃ
 vuccati—

“Piḷeti kāyikamidaṃ, dukkhaṃ dukkhañca mānaṃ bhiyyo.
 Janayati yasmā tasmā, dukkhanti visesato vuttan”⁵.

1. Abhi-Ṭṭha 2. 95; Visuddhi 2. 133 piṭṭhesu.

3. Abhi-Ṭṭha 2. 97; Visuddhi 2. 134 piṭṭhepi.

4. Abhi-Ṭṭha 2. 98; Visuddhi 2. 143 piṭṭhesu.

2. Dukkhattho (Ka)

5. Abhi-Ṭṭha 2. 99 piṭṭhe.

“ပါပဿ ပါပကမ္မာဒိ-နိမိတ္တမနုပဿတော။
 ဘဒ္ဒဿာ’ပသဟန္တဿ၊ ဝိယောဂံ ပိယဝတ္ထုကံ။
 မိယမာနဿ ယံ ဒုက္ခံ၊ မာနသံ အဝိသေသတော။

သဗ္ဗေသဉ္စာပိ ယံ သန္တိ-ဗန္ဓနန္တေဒနာဒိကံ။
 ဝိတုဇ္ဇမာနမဗ္ဗာနံ၊ ဟောတိ ဒုက္ခံ သရီရဇံ။

အသယုမပ္ပတိကာရံ၊ ဒုက္ခဿေတသိဒ္ဓိံ ယတော။
 မရဏံ ဝတ္ထု တေနတံ၊ ဒုက္ခမိစ္စေဝ ဘာသိတ”^၁။

သောကပရိဒေဝဒုက္ခဒေါမနဿုပါယာသဒုက္ခန္တိ ဧတ္ထ သောကဒီသု
သောကော နာမ ဤတိဗျသနာဒိဟိ ဖဋ္ဌဿ အန္တောနိဇ္ဈာနလက္ခဏော စိတ္တ-
 သန္တာပေါ။ ဒုက္ခော^၂ ပနဿ ဒုက္ခဒုက္ခတ္တာ စေဝ ဒုက္ခဿ စ ဝတ္ထုဘာဝတော။
 တေနတံ ဝုစ္စတိ—

“သတ္တာနံ ဟဒယံ သောကော၊ သလ္လံ ဝိယ ဝိတုဇ္ဇတိ။
 အဂ္ဂိတတ္ထောဝ နာရာစော၊ ဘုသဉ္စ ဒုဟတေ ပုန။

သမာဝဟတိ စ ဗျာဓိ-ဇရာမရဏဘေဒနံ။
 ဒုက္ခမ္ပိ ဝိဝိဓံ ယသ္မာ၊ တသ္မာ ဒုက္ခောတိ ဝုစ္စတိ”^၃။

ပရိဒေဝေါ နာမ ဤတိဗျသနာဒိဟိ ဖဋ္ဌဿ ဝစီပလာပေါ။ ဒုက္ခော
 ပနဿ သံသာရဒုက္ခဘာဝတော ဒုက္ခဝတ္ထုတော စ။ တေနတံ ဝုစ္စတိ—

“ယံ သောကသလ္လဝိဟတော ပရိဒေဝမာနော၊
 ကဏ္ဍောဋ္ဌတာလုတလသောသဇမပ္ပသယံ။
 ဘိယျောမိမတ္တမဓိဂစ္ဆတိယေဝ ဒုက္ခံ၊
 ဒုက္ခောတိ တေန ဘဂဝါ ပရိဒေဝမာဟာ”^၄။

ဒုက္ခံ နာမ ကာယဝိဋ္ဌနလက္ခဏံ ကာယိကံ ဒုက္ခံ။ ဒုက္ခံ ပနဿ ဒုက္ခ-
 ဒုက္ခတ္တာ စေဝ မာနသဒုက္ခဘာဝတော စ။ တေနတံ ဝုစ္စတိ—

“ဝိဇ္ဇေတိ ကာယိကမိဒံ၊ ဒုက္ခံ ဒုက္ခဉ္စ မာနသံ ဘိယျော။
 ဇနယတိ ယသ္မာ တသ္မာ၊ ဒုက္ခန္တိ ဝိသေသတော ဝုတ္တ”^၅။

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၉၅၊ ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၃၃-ဝိဇ္ဇေသု။

၃-အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၉၇၊ ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၃၄-ဝိဇ္ဇေသု။

၂-ဒုက္ခတ္တာ (က)

၄-အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၉၈၊ ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၃၄-ဝိဇ္ဇေသု။

၅-အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၉၉-ဝိဇ္ဇေသု။

Domanassam nāma cittapīṇanalakkhaṇam mānaṣam dukkham.
Dukkham panassa dukkhadukkhattā ceva kāyikadukkhāvahanato ca.
Cetodukkhasamappitā hi kese pakiriya kandanti, urāni patisenti, āvaṭṭanti,
vivaṭṭanti, chinnapapātā¹ papatanti, sattham āharanti, visam khādanti,
rajjuṃ ubbandhanti, aggim pavisanti, nānappakāram dukkham anubhavanti.
Tenetaṃ vuccati—

“Piṭeti yato cittaṃ, kāyassa ca pīṇaṃ samāvahati.
Dukkham domanassampi, domanassam tato ahū”²ti.

Upāyāso nāma nātibyāsanādīhi phuṭṭhassa
adhimattacetodukkhappabhāvitō dosoyeva. **Saṅkhārakkhandhapariyāpanno**
eko dhammoti eke. Dukkho panassa saṅkhārādukkhābhāvato cittaṃ
paridahanato kāyassa vihananato³ ca. Tenetaṃ vuccati—

“Cittassa ca paridahanā, kāyassa vihananato⁴ ca adhimattaṃ.
Yaṃ dukkhamupāyāso, janeti dukkho tato vutto”⁵ ti.

Ettha ca mandagginā antobhājane pāko viya **soko**, tikkhagginā
paccamānassa bhājanato bahi nikkhamanaṃ viya **paridevo**, bahi
nikkhaṇṭāvasesassa nikkhamitumpi appahontassa antobhājaneyeva yāva
parikkhayā pāko viya **upāyāso** daṭṭhabbo.

Nerayikaṃ dukkhanti niraye pañcavidhabandhanādikaṃ dukkham
anveti, taṃ Devadūtasuttēna dīpetabbam. Tenetaṃ vuccati—

“Jāyetha no ce narakesu satto,
Tattha’ggidāhādika’mappasayham.
Labhetha dukkham nu kuhiṃ patiṭṭham.
Iccāha dukkhāti munīdha jātin”⁶ti.

Tiracchānayonikaṃ dukkhanti tiracchānesu
kasāpatodātāṇavijjhanādikaṃ anekavidham dukkham anveti, taṃ
Bālapaṇḍitasuttato gahetabbam.
Tenetaṃ vuccati—

1. Uddhampādam (Ka) 2. Abhi-Ṭṭha 2. 99 piṭṭhe. 3. Visādanato (Sī, Syā)
4. Visādanā (Sī, Syā) 5. Abhi-Ṭṭha 2. 100 piṭṭhe. 6. Abhi-Ṭṭha 2. 91 piṭṭhe.

ဒေါမနဿံ နာမ စိတ္တပိဋနလက္ခဏံ မာနဿံ ဒုက္ခံ။ ဒုက္ခံ ပနဿ
ဒုက္ခဒုက္ခတ္တာ စေဝ ကာယိကဒုက္ခာဝဟနတော စ။ စေတောဒုက္ခသမပ္ပိတာ ဟိ
ကေသေ ပကိရိယ ကန္တန္တိ၊ ဥရာနိ ပတိဝိသေန္တိ၊ အာဝဇ္ဇန္တိ၊ ဝိဝဇ္ဇန္တိ၊ ဆိန္တပပါတံ^၁
ပပတန္တိ၊ သတ္တံ အာဟရန္တိ၊ ဝိသံ ခါဒန္တိ၊ ရဇ္ဇေယာ ဥဗ္ဗန္တန္တိ၊ အဂ္ဂိ^၂ ပဝိသန္တိ၊
နာနပ္ပကာရံ ဒုက္ခံ အနုဘဝန္တိ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“ဝိဇ္ဇေတိ ယတော စိတ္တံ၊ ကာယဿ စ ဝိဇ္ဇနံ သမာဝဟတိ။
ဒုက္ခန္တိ ဒေါမနဿမ္ပိ၊ ဒေါမနဿံ တတော အဟူ”^၂တိ။

ဥပါယာသော နာမ ဉာတိဗျသနာဒီဟိ ဖုဋ္ဌဿ အဓိမတ္တစေတောဒုက္ခပ္ပ-
ဘာဝိတော ဒေါသောယေဝ။ **သင်္ခါရက္ခန္ဓပရိယာပန္နော ဧကော ဓမ္မော**တိ
ဧကေ။ ဒုက္ခော ပနဿ သင်္ခါရဒုက္ခဘာဝတော စိတ္တံ ပရိဒဟနတော ကာယဿ
ဝိဟနနတော^၃ စ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“စိတ္တဿ စ ပရိဒဟနာ၊ ကာယဿ ဝိဟနနတော^၄ စ အဓိမတ္တံ။
ယံ ဒုက္ခမုပါယာသော၊ ဇနေတိ ဒုက္ခော တတော ဝုတ္တော”^၅တိ။

ဧတ္ထ စ မန္တဂ္ဂိနာ အန္တောဘာဇနေ ပါကော ဝိယ **သောကော**၊ တိက္ခဂ္ဂိနာ
ပစ္စမာနဿ ဘာဇနတော ဗဟိ နိက္ခမနံ ဝိယ **ပရိဒေဝေါ**၊ ဗဟိ နိက္ခန္တာဝသေ-
သဿ နိက္ခမိတုမ္ပိ အပ္ပဟောန္တဿ အန္တောဘာဇနေယေဝ ယာဝ ပရိက္ခယာ
ပါကော ဝိယ **ဥပါယာသော** ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

နေရယိကံ ဒုက္ခန္တိ နိရယေ ပဉ္စဝိဓဗန္ဓနာဒိကံ ဒုက္ခံ အန္တေတိ၊ တံ ဒေဝဒူတ-
သုတ္တေန ဒီပေတမ္ပံ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“ဇာယေထ နော စေ နရကေသု သတ္တော၊
တတ္ထ’ဂ္ဂိဒါဟာဒိက’မပ္ပသယံ။
လဘေထ ဒုက္ခံ န ကုဟိ^၆ ပတိဋ္ဌိ၊
ဣစ္စာဟ ဒုက္ခာတိ မုနီဓ ဇာတိ”^၆န္တိ။

တိရစ္ဆာနယောနိကံ ဒုက္ခန္တိ တိရစ္ဆာနနေသု ကသာပတောဒတာဋ္ဌနဝိဇ္ဇ-
နာဒိကံ အနေကဝိဓံ ဒုက္ခံ အန္တေတိ၊ တံ ဗာလပဏ္ဍိတသုတ္တတော ဂဟေတမ္ပံ။
တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

၁-ဥဒ္ဓံပါဒံ (က) ၂-အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၉၉-ပိဋကေ။ ၃-ဝိသာဒနတော (သီ၊ သျှာ)
၄-ဝိသာဒနာ (သီ၊ သျှာ) ၅-အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၀၀-ပိဋကေ။ ၆-အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၉၁-ပိဋကေ။

“Dukkhaṃ tiracchesu kasāpatoda-
Daṇḍābhigghātādibhavaṃ anekaṃ.
Yaṃ taṃ katharaṃ tattha bhavēyya jātiṃ,
Vinā taṃ jāti tatopi dukkhā”¹.

Pettivisayaṃkaṃ dukkhanti petesu pana khuppipāsa
vātātapādinibbattaṃ dukkhaṇca lokantare tibbandhakāre
asayhasītādidukkhaṇca anveti. Tenetaṃ vuccati—

“Petesu dukkhaṃ pana khuppipāsā-
Vātātapādippabhavaṃ vicittaṃ.

Yasmā ajātassa na tattha atthi,
Tasmāpi dukkhaṃ Muni jātimāha.

Tibbandhakāre ca asayhasīte,
Lokantare yaṃ asuresu dukkhaṃ.
Na taṃ bhava tattha na ca’ssa jāti,
Yato ayaṃ jāti tatopi dukkhā”².

Mānusikaṃ dukkhanti manussesu vadhābandhanādikaṃ dukkhaṃ.

Gabbhokkantimūlakaṃ dukkhanti “ayaṃ hi satto mātukucchimhi
nibbattamāno na Uppalapadumapuṇḍarikādīsu nibbattatī”³ti-ādinā nayena
yaṃ jātidukkhaṃ vuttaṃ, idaṃ tāva gabbhokkantimūlakaṃ dukkhaṃ anveti.

Gabbhe ṭhitimūlakaṃ dukkhanti yaṃ pana “so mātu sahasā
upakkhalanagamanānīsīdanā”³ti-ādinā nayena yaṃ tibbaṃ dukkhaṃ vuttaṃ,
idaṃ gabbhe ṭhitimūlakaṃ dukkhaṃ anveti. **Gabbhā vuṭṭhānamūlakaṃ**
dukkhanti “yaṃ panassa mūḷhagabbhāya mātuyā mittāmaccaṣuḥajjādīhi
adassanārahe dukkhuppattiṭṭhāne”³ti-ādinā nayena yaṃ dukkhaṃ vuttaṃ,
idaṃ mātukucchito bahi nikkhantamūlakaṃ dukkhaṃ anveti. Tenetaṃ
vuccati—

“Yañcāpi gūthanarake viya mātugabbhe,
Satto vasaṃ ciraṃmato bahi nikkhamanañca.
Pappoti dukkhamatighoramidampi natthi,
Jātiṃ vinā itipi jāti ayañhi”³ dukkhā.

1. Abhi-Ṭṭha 2. 91 piṭṭhe.

2. Abhi-Ṭṭha 2. 92 piṭṭhe.

3. Jātirayañhi. (Abhi-Ṭṭha 2. 92 piṭṭhe.)

“ဒုက္ခံ တိရစ္ဆေသု ကသာပတောဒ-
ဒဏ္ဍာဘိဿတာဒိဘဝံ အနေတံ။
ယံ တံ ကထံ တတ္ထ ဘဝေယျ ဇာတိံ၊
ဝိနာ တဟိံ ဇာတိ တတောပိ ဒုက္ခာ”^၁တိ။

ပေတ္တိဝိသယိကံ ဒုက္ခန္တိ ပေတေသု ပန ခုပ္ပါသ ဝါတာတပါဒိနိဗ္ဗတ္တံ ဒုက္ခန္တိ
လောကန္တရေ တိဗ္ဗန္ဓကာရေ အသယုသိတာဒိဒုက္ခန္တိ အန္တေတိ။ တေနေတံ
ဝုစ္စတိ—

“ပေတေသု ဒုက္ခံ ပန ခုပ္ပါသ-
ဝါတာတပါဒိပ္ပဘဝံ ဝိစိတ္တံ။
ယသ္မာ အဇာတဿ န တတ္ထ အတ္ထိ၊
တသ္မာပိ ဒုက္ခံ မုနိ ဇာတိမာဟ။
တိဗ္ဗန္ဓကာရေ စ အသယုသိတေ၊
လောကန္တရေ ယံ အသုရေသု ဒုက္ခံ။
န တံ ဘဝေ တတ္ထ န စ’ဿ ဇာတိ၊
ယတော အယံ ဇာတိ တတောပိ ဒုက္ခာ”^၂တိ။

မာနုသိကံ ဒုက္ခန္တိ မနုဿေသု ဝဗေန္ဓနာဒိကံ ဒုက္ခံ။ **ဂစ္ဆောက္ကန္တိမူလကံ**
ဒုက္ခန္တိ “အယံ ဟိ သတ္တော မာတုကုစ္ဆိမိ နိဗ္ဗတ္တမာနော န ဥပ္ပလပဒုမပုဏ္ဏ-
ရိကာဒိသု နိဗ္ဗတ္တတိ”^၁တိအာဒိနာ နယေန ယံ ဇာတိဒုက္ခံ ဝုတ္တံ။ ဣဒံ တာဝ
ဂစ္ဆောက္ကန္တိမူလကံ ဒုက္ခံ အန္တေတိ။ **ဂစ္ဆေ ဌိတိမူလကံ ဒုက္ခန္တိ** ယံ ပန
“သော မာတု သဟသာ ဥပ္ပက္ခလနဂမနိသိဒနာ”^၁တိအာဒိနာ နယေန ယံ
တိဗ္ဗံ ဒုက္ခံ ဝုတ္တံ။ ဣဒံ ဂစ္ဆေ ဌိတိမူလကံ ဒုက္ခံ အန္တေတိ။ **ဂစ္ဆာ ဝုဋ္ဌာနမူလကံ**
ဒုက္ခန္တိ “ယံ ပနဿ မူဠဂစ္ဆာယ မာတုယာ မိတ္တာမစ္စသုဟဇ္ဇာဒိဟိဝိ အဒဿ-
နာရဟေ ဒုက္ခပ္ပတ္တိဋ္ဌာနေ”^၁တိအာဒိနာ နယေန ယံ ဒုက္ခံ ဝုတ္တံ။ ဣဒံ မာတု-
ကုစ္ဆိတော ဗဟိ နိက္ခန္တမူလကံ ဒုက္ခံ အန္တေတိ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“ယဇ္ဇာပိ ဂူထနရကေ ဝိယ မာတုဂစ္ဆေ၊
သတ္တော ဝသံ စိရမတော ဗဟိ နိက္ခမနဉ္စ။
ပပေါတိ ဒုက္ခမတိသောရမိဒမ္ပိ နတ္ထိ၊
ဇာတိံ ဝိနာ ဣတိဝိ ဇာတိ အယဉ္ဇိ ဒုက္ခာ။

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၉၁-ပိဋကေ။ ၂-အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၉၂-ပိဋကေ။ ၃-ဇာတိရယဉ္ဇိ။ (အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၉၂-ပိဋကေ။)

Kim bhāsitenā bahunā nanu yaṃ kuhiñci,
Atthīdha kiñcirapi¹ dukkhamidaṃ kadāci.
Nevatthi jātivirahe yadato² mahesi,
Dukkhāti sabbapaṭhamam̐ imamāha jātin”ti³.

Jātassūpanibandhakam̐ dukkhanti jātassa upanibandhanam̐
nhānalepanakhādanapivanādi jagganadukkham̐ anveti. **Jātassa**
parādheyyakam̐ dukkhanti parassa aññassa āyattam̐ issariyadukkham̐ anveti.
“Sabbam̐ paravasam̐ dukkhan”ti hi vuttam̐. **Attūpakkamam̐ dukkhanti** yaṃ
attanāva attānam̐ vadhentassa Acelakavatādivasena
ātāpanaparitāpanānuyogamanuyuttassa kodhavasena abhuñjantassa
ubbandhantassa ca dukkham̐ hoti, idam̐ attūpakkamam̐ dukkham̐ anveti.
Parūpakkamam̐ dukkhanti yaṃ parato vadhabandhanādini anubhavantassa
uppajjati, idam̐ parūpakkamam̐ dukkham̐ anveti. **Dukkhadukkhanti**
kāyikacetasikā dukkhā vedanā sabhāvato ca nāmato ca dukkhattā
dukkhadukkham̐, idam̐ dukkhadukkham̐ anveti. **Saṅkhārādukkhanti**
upekkhāvedanā ceva avasesā ca tebhūmakasaṅkhārā udayabbayapīlittā⁴
saṅkhārādukkham̐, idam̐ saṅkhārādukkham̐ anveti. **Vipariṇāmadukkhanti**
sukhavedanā vipariṇāmadukkhassa hetuto vipariṇāmadukkham̐, idam̐
vipariṇāmadukkham̐ anveti.

Mātumaraṇanti mātuyā maraṇam̐. **Pitumaraṇanti** pituno maraṇam̐,
bhātumaraṇanti jeṭṭhakaniṭṭhabhātūnam̐ maraṇam̐. **Bhaginimaraṇanti**
jeṭṭhakaniṭṭhabhaginīnam̐ maraṇam̐. **Puttamaraṇanti** puttānam̐ maraṇam̐.
Dhītumaraṇanti dhītūnam̐ maraṇam̐. **Ñātibyasanam̐ dukkhanti** ñātīnam̐
byasanam̐, corarogabhayādīhi ñātikkhayo, ñātināsoṭi attho. Tena
ñātibyasanena phutṭhassa ajjhotthaṭṭassa abhibhūtassa uppannam̐ dukkham̐
ñātibyasanam̐ dukkham̐, tam̐ ñātibyasanam̐ dukkham̐ anveti. Sesesupi eseva
nayo. Ayaṃ pana viseso—bhogānam̐ byasanam̐ **bhogabyasanam̐**,
rājacorādivasena bhogakkhayo, bhogavināsoṭi attho. Vuttanayena tam̐
bhogabyasanam̐ dukkham̐ anveti. **Rogabyasananti** rogo eva byasanam̐
rogabyasanam̐. Rogo hi ārogyam̐ byasati vināsetīti byasanam̐, vuttanayena
tam̐ rogabyasanam̐ dukkham̐ anveti. **Sīlabyasanam̐ dukkhanti** sīlassa
byasanam̐ sīlabyasanam̐, dussīlyassetam̐ nānam̐.

1. Kiñcidapi (Visuddhi 2. 132.)

2. Yato (Visuddhi 2. 132.)

3. Jātirayañhi. (Abhi-Ṭṭha 2. 92 piṭṭhe.)

4. Paṭipīlittā (Syā, Ka)

ကို ဘာသိတေန ဗဟုနာ နန ယံ ကုဟိဋ္ဌိ၊
အတ္ထိဓ ကိဋ္ဌိရိပိ ခုက္ခမိဒံ ကဒါဓိ။
နေဝတ္ထိ ဇာတိဝိရဟေ ယဒတော၊ မဟေသိ၊
ခုက္ခာတိ သဗ္ဗပဌမံ ဣမမာဟ ဇာတိ”ဋ္ဌိ။

ဇာတသုပနိဗန္ဓကံ ခုက္ခန္တိ ဇာတဿ ဥပနိဗန္ဓနံ နာနလေပနခါဒနဝိဝနာ-
ဒိဇဂ္ဂနဒုက္ခံ အန္တေတိ။ ဇာတဿ ပရာဇေယျကံ ခုက္ခန္တိ ပရဿ အညဿ
အာယတ္တံ ဣဿရိယဒုက္ခံ အန္တေတိ။ “သဗ္ဗံ ပရဝသံ ခုက္ခန္တိ”ဟိ ဝုတ္တံ။ အတ္ထ-
ပတ္တမံ ခုက္ခန္တိ ယံ အတ္တနာဝ အတ္တာနံ ဝဇေန္တဿ အစေလကဝတာဒိဝသေန
အာတာပနပရိတာပနာနုယောဂမနုယုတ္တဿ ကောဝဝသေန အဘုဉ္ဇန္တဿ
ဥဗ္ဗန္တဿ စ ဒုက္ခံ ဟောတိ။ ဣဒံ အတ္ထပတ္တမံ ဒုက္ခံ အန္တေတိ။ ပရပတ္တမံ ခုက္ခန္တိ
ယံ ပရတော ဝဇေန္တနာဒိနိ အနဘဝန္တဿ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣဒံ ပရပတ္တမံ ဒုက္ခံ အန္တေတိ။
ခုက္ခန္တိ ကာယိကစေတသိကာ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ သဘာဝတော စ နာမတော
စ ဒုက္ခတ္တာ ဒုက္ခဒုက္ခံ။ ဣဒံ ဒုက္ခဒုက္ခံ အန္တေတိ။ သင်္ခါရခုက္ခန္တိ ဥပေက္ခာ-
ဝေဒနာ စေဝ အဝသေသာ စ တေဘူမကသင်္ခါရာ ဥဒယဗ္ဗယဝိဋ္ဌိတတ္တာ၊
သင်္ခါရဒုက္ခံ။ ဣဒံ သင်္ခါရဒုက္ခံ အန္တေတိ။ ဝိပရိဏာမခုက္ခန္တိ သုခဝေဒနာ
ဝိပရိဏာမဒုက္ခဿ ဟေတုတော ဝိပရိဏာမဒုက္ခံ။ ဣဒံ ဝိပရိဏာမဒုက္ခံ
အန္တေတိ။

မာတုမရဏန္တိ မာတုယာ မရဏံ။ ပိတုမရဏန္တိ ပိတုနော မရဏံ။
ဘာတုမရဏန္တိ ဇေဋ္ဌကနိဋ္ဌဘာတုနံ မရဏံ။ ဘဂိနိမရဏန္တိ ဇေဋ္ဌကနိဋ္ဌ-
ဘဂိနိနံ မရဏံ။ ပုတ္တမရဏန္တိ ပုတ္တာနံ မရဏံ။ ဝိတုမရဏန္တိ ဝိတုနံ မရဏံ။
ဉာတိဗျသနံ ခုက္ခန္တိ ဉာတိနံ ဗျသနံ။ စောရရောဂဘယာဒိဟိ ဉာတိက္ခယော၊
ဉာတိဝိနာသေတိ အတ္ထော။ တေန ဉာတိဗျသနေန ဖဋ္ဌဿ အဇ္ဈောတ္ထဋ္ဌဿ
အဘိဘူတဿ ဥပ္ပန္နံ ဒုက္ခံ ဉာတိဗျသနံ ဒုက္ခံ။ တံ ဉာတိဗျသနံ ဒုက္ခံ အန္တေတိ။
သေသေသုပိ ဇေသေဝ နယော။ အယံ ပန ဝိသေသော—ဘောဂါနံ ဗျသနံ
ဘောဂဗျသနံ။ ရာဇစောရာဒိဝသေန ဘောဂက္ခယော၊ ဘောဂဝိနာသေတိ
အတ္ထော။ ဝုတ္တနယေန တံ ဘောဂဗျသနံ ဒုက္ခံ အန္တေတိ။ ရောဂဗျသနန္တိ
ရောဂေါ ဧဝ ဗျသနံ ရောဂဗျသနံ။ ရောဂေါ ဟိ အာရောဂျံ ဗျသတိ
ဝိနာသေတိဟိ ဗျသနံ။ ဝုတ္တနယေန တံ ရောဂဗျသနံ ဒုက္ခံ အန္တေတိ။ သီလ-
ဗျသနံ ခုက္ခန္တိ သီလဿ ဗျသနံ သီလဗျသနံ။ ဒုဿိလုဿတံ နာမံ။

၁-ကိဋ္ဌိရိပိ (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၃၂။)

၂-ယတော (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၃၂။)

၃-ဇာတိရဟေ (အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၉၂-ပိဋ္ဌေ။)

၄-ပဋိပိဋ္ဌိတတ္တာ (သျှာ၊က)

Vuttanayena taṃ sīlabyasanam dukkham anveti. Sammādiṭṭhim vināsayamānā uppannā diṭṭhiyeva byasanam **diṭṭhibyasanam**, vuttanayena taṃ diṭṭhibyasanam dukkham anveti. Ettha ca purimāni dve anipphannāni, pacchimāni tīṇi nipphannāni tilakkhaṇāhatāni. Purimāni ca tīṇi neva kusalanī nākusalanī. Sīladiṭṭhibyasanadvayaṃ akusalam.

Yathāti opamme. **Bhinnam nāvanti** sithilabandhanam nāvaṃ jajjarībhūtaṃ vā, padarugghāṭimaṃ vā. **Dakamesinti** udakadāyim udakappavesanīm. **Tato tato udakam anvetīti** tato tato bhinnatṭhānato udakam pavisati. **Puratopīti** nāvāya purimabhāgatopi. **Pacchatopīti** tassā pacchimabhāgatopi. **Heṭṭhatopīti** adhobhāgatopi. **Passatopīti** ubhayapassatopi. Yaṃ antarantarā na vuttaṃ, taṃ pāṭhānusārena veditabbam.

Tasmā kāyagatāsati-ādibhāvanāya jantu sadā sato hutvā vikkhambhanasamucchedavasena rūpādīsu vatthukāmesu sabbappakārampi kilesakāmaṃ parivajjento kāmāni parivajjeyya. Evaṃ te kāme pahāya tappahānakaramaggeneva catubbidhampi ogham tareyya taritum sakkuṇeyya. Tato yathā puriso garukam nāvaṃ udakam siñcitvā lahukāya nāvāya appakasireneva pāragū bhavēyya pāram gaccheyya, evamevaṃ attabhāvanāvaṃ kilesūdakagarukam siñcitvā lahukena attabhāvena pāragū bhavēyya. Sabbadhammapāram nibbānam gato bhavēyya arahattappattiyā gaccheyya anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbānenāti arahattanikūṭena desanam niṭṭhāpesi.

Tasmāti yasmā jāti-ādikam dukkham etaṃ puggalam anveti, tasmā. **Tamkāraṇā tamhetūti**-ādīsupi eseṃ nayo. Yasmā vuttappakāradukkham etaṃ anveti, tamhetu, yasmā anveti tappaccayā, yasmā anveti tamnidānanti evaṃ padayojanā kātabbā. **Hetūti**-ādīni kāraṇavevacanāni. Kāraṇāhi tena tassa phalaṃ hinoti pavattatīti hetu. Tam tam paṭicca phalaṃ eti pavattatīti **paccayo**. “Handa nam gaṇhathā”ti dassentaṃ viya attano phalaṃ nideṭīti **nidānam**.

“**Tamkāraṇāti** akāraṇanikkāraṇapaṭisedho. **Tamhetūti** ahetumahābhūtahetupaṭisedho. **Tappaccayāti** appaccayena saddhim

ဝုတ္တနယေန တံ သီလဗျသနံ ဒုက္ခံ အနွေတိ။ သမ္မာဒိဋ္ဌိံ ဝိနာသယမာနာ ဥပ္ပန္နာ ဒိဋ္ဌိယေဝ ဗျသနံ **ဒိဋ္ဌိဗျသနံ**။ ဝုတ္တနယေန တံ ဒိဋ္ဌိဗျသနံ ဒုက္ခံ အနွေတိ။ ဧတ္ထ စ ပုရိမာနိ ဒွေ အနိပ္ပန္နာနိ၊ ပစ္ဆိမာနိ တိဏိ နိပ္ပန္နာနိ တိလက္ခဏာဟတာနိ။ ပုရိမာနိ စ တိဏိ နေဝ ကုသလာနိ နာကုသလာနိ။ သီလဒိဋ္ဌိဗျသနဒွယံ အကုသလံ။

ယထာတိ ဩပဗ္ဗေ။ **ဘိန္တံ နာဝန္တိ** သိထိလဗန္ဓနံ နာဝံ ဇေဇရိဘူတံ ဝါ၊ ပဒ- ရုဋ္ဌါဝိဇ္ဇံ ဝါ။ **ဒကမေသိန္တိ** ဥဒကဒါယိံ ဥဒကပ္ပဝေသနိံ။ **တတော တတော ဥဒကံ အနွေတိတိ** တတော တတော ဘိန္တုဌာနတော ဥဒကံ ပဝိသတိ။ **ပုရတောဝီတိ** နာဝါယ ပုရိမဘာဂတောဝိ။ **ပစ္ဆတောဝီတိ** တဿာ ပစ္ဆိမ- ဘာဂတောဝိ။ **ဟေဋ္ဌတောဝီတိ** အဝေဘာဂတောဝိ။ **ပဿတောဝီတိ** ဥဘယပဿတောဝိ။ ယံ အန္တရန္တရာ န ဝုတ္တံ၊ တံ ပါဌာနသုသာရေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တသ္မာ ကာယဂတာသတိအာဒိဘာဝနာယ ဇန္တု သဒါ သတော ဟုတွာ ဝိက္ခမ္ဘနသမုစ္ဆေဒဝေသေန ရူပါဒိသု ဝတ္ထုကာမေသု သဗ္ဗပ္ပကာရမ္ပိ ကိလေသ- ကာမံ ပရိဝဇ္ဇေန္တော ကာမာနိ ပရိဝဇ္ဇေယျ။ ဧဝံ တေ ကာမေ ပဟာယ တပ္ပဟာနကရမဂ္ဂေနေဝ စတုဗ္ဗိမ္ပိ ဩစံ တရေယျ တရိတုံ သက္ကုဏေယျ။ တတော ယထာ ပုရိသော ဂရုကံ နာဝံ ဥဒကံ သိဋ္ဌိတွာ လဟုကာယ နာဝါယ အပ္ပကသိရေနေဝ ပါရဂူ ဘဝေယျ ပါရံ ဂစ္ဆေယျ။ ဧဝမေဝံ အတ္တဘာဝနာဝံ ကိလေသုဒကဂရုကံ သိဋ္ဌိတွာ လဟုကေန အတ္တဘာဝေန ပါရဂူ ဘဝေယျ။ သဗ္ဗဓမ္မပါရံ နိဗ္ဗာနံ ဂတော ဘဝေယျ အရဟတ္တပ္ပတ္တိယာ ဂစ္ဆေယျ အနုပါဒိ- သေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာနေနာတိ အရဟတ္တနိက္ခုဋေန ဒေသနံ နိဌာပေသိ။

တသ္မာတိ ယသ္မာ ဇာတိအာဒိကံ ဒုက္ခံ ဧတံ ပုဂ္ဂလံ အနွေတိ။ တသ္မာ။ **တံကာရဏာ တံဟေတူတိ**အာဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။ ယသ္မာ ဝုတ္တပ္ပကာရ- ဒုက္ခံ ဧတံ အနွေတိ၊ တံဟေတု၊ ယသ္မာ အနွေတိ တပ္ပစ္စယာ၊ ယသ္မာ အနွေတိ တံနိဒါနန္တိ ဧဝံ ပဒယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။ **ဟေတူတိ**အာဒိနိ ကာရဏ- ဝေဝစနာနိ။ ကာရဏဉ္စိ တေန တဿ ဖလံ ဟိနောတိ ပဝတ္တတိတိ ဟေတု။ တံ တံ ပဋိစ္စ ဖလံ ဧတိ ပဝတ္တတိတိ **ပစ္စယော**။ “ဟန္တ နံ ဂဏှထာ”တိ ဒေသန္တိ ဝိယ အတ္တနော ဖလံ နိဒေတိတိ **နိဒါနံ**။

“**တံကာရဏာတိ** အကာရဏနိက္ကာရဏပဋိသေဝေ။ **တံဟေတူတိ** အဟေတုမဟာဘူတဟေတုပဋိသေဝေ။ **တပ္ပစ္စယာတိ** အပ္ပစ္စယေန သဒ္ဓိံ

asādhāraṇapaccayapaṭisedho. **Taṃnidānā**ti anidānena saha āgamādhigamanidānapaṭisedho”ti evameke vaṇṇayanti. **Etaṃ ādīnavam sampassamā**noti etaṃ vuttappakāraṃ upaddavam vipassanāñāṇena sammā passamāno dakkhamāno.

Sadāti mūlapadam. Puna **sadā**ti atthapadam. **Sadā**ti sabbadivase. **Sabbadā**ti sabbasmim kāle. **Sabbakā**lanti pubbaṇhādisabbakālaṃ. **Niccakā**lanti divase divase. **Dhuvakā**lanti abbocchinnakālaṃ. **Satatanti** niranantaraṃ. **Samitanti** ekībhūtaṃ. **Abbokiṇṇanti** aññena asammissaṃ. **Poṅkhānupoṅkhanti** paṭipāṭiyā ghaṭitaṃ “poṅkhānupoṅkhaṃ avirādhitaṃ upaṭṭhātī”ti-ādīsu¹ viya. **Udakūmikajātanti** nibbatta-udaka-ūmitaraṅgaṃ viya. **Avīcī**ti aviraḷaṃ. **Santatī**ti anupacchinnaṃ. **Sahitanti** ghaṭitaṃ ekībhūtaṃ vā “sahitaṃ me, asahitaṃ te”ti-ādīsu² viya. **Phassitanti** phusitaṃ “nivāte phusitaggaḷe”ti-ādīsu viya. **Purebhattaṃ pacchābhattanti** dve padāni divākālavibhāgavasena. **Purimaṃ yāmaṃ majjhimam yāmaṃ pacchimaṃ yāmanti** tīṇi rattivibhāgavasena. **Kāle jūṇheti** aḍḍhamāsavasena. **Vasse -pa-**gimheti tīṇi utuvasena. **Purime vayokhandhe -pa-** pacchime vayokhandheti tīṇi vayovibhāgavasena vuttānīti nātabbaṃ.

Satoti catūhi kāraṇehi sato. “Kāye kāyānupassanāsati paṭṭhānaṃ bhāvento sato”ti-ādīni “evaṃ samucchadata kāme parivajjeyyā”ti pariyoṣānāni vuttatthāneva. Api ca **sattattā satoti** tīsu vatthūsu satta bhāvena vā³ tayo kilese paṭikkamāpetuṃ sattibhāvena vā satattā **sato**. **Santattā**ti kilesopakkilese palāpetvā ṭhānena ca ārammaṇena ca pamocetvā santattā **sato**. **Samitattā**ti iṭṭhaphaladāyaka puññena ca anīṭṭhaphaladāyaka pāpena ca samitattā **sato**. **Santadhammasamannāgatoti** sappurisa dhamme bhajanato Buddhādi-ariyapuggale sevanato santadhammasamannāgatattā **sato**.

Vatthukāme parijānitvāti ete vuttappakāre tebhūmake vatthukāme tīraṇapariññāya jānitvā. **Pahāyā**ti kilesakāme

1. Saṃ 3. 395 piṭṭhe.

2. Dī 1. 63 piṭṭhe.

3. Satatabhāvena vā (Ka)

အသာဓာရဏပစ္စယပဋိသေဓော။ တံနိဒါနာတိ အနိဒါနေန သဟ အာဂမာ-
မိဂမနိဒါနပဋိသေဓော”တိ ဝေမေကေ ဝဏ္ဏယန္တိ။ **တေ အာဒိနဝံ သဗ္ဗသ-**
မာနောတိ တေ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ဥပဒ္ဓဝံ ဝိပဿနာဉာဏေန သမ္မာ ပဿမာနော
ဒက္ခမာနော။

သဒါတိ မူလပဒံ။ ပုန **သဒါ**တိ အတ္ထပဒံ။ **သဒါ**တိ သဗ္ဗဒိဝသေ။ **သဗ္ဗဒါ**တိ
သဗ္ဗသ္မိံ ကာလေ။ **သဗ္ဗကာလန္တိ** ပုဗ္ဗဏှာဒိသဗ္ဗကာလံ။ **နိစ္စကာလန္တိ** ဒိဝသေ
ဒိဝသေ။ **ဓုဝကာလန္တိ** အဗ္ဗောဓိန္ဒကာလံ။ **သတတန္တိ** နိရန္တရံ။ **သမိတန္တိ**
ဧကီဘူတံ။ **အဗ္ဗောကိဏ္ဏန္တိ** အညေန အသမ္ဘိသံ။ **ပေါင်္ခါနုပေါင်္ခန္တိ** ပဋိပါဋိယာ
သဋ္ဌိတံ “ပေါင်္ခါနုပေါင်္ခံ” အဝိရာဇိတံ ဥပဋ္ဌာတိ”တိ အာဒိသု” ဝိယ။ **ဥဒကူမိက-**
ဇာတန္တိ နိဗ္ဗတ္တဥဒကဉ္စိမိတရံ” ဝိယ။ **အဝီစိတိ** အဝိရဋ္ဌံ။ **သန္တတိ** အနုပစ္စန္ဓံ။
သဟိတန္တိ သဋ္ဌိတံ ဧကီဘူတံ ဝါ “သဟိတံ မေ၊ အသဟိတံ တေ”တိ အာဒိသု”
ဝိယ။ **ဖဿိတန္တိ** ဖုသိတံ “နိဝါတေ ဖုသိတဂ္ဂလေ”တိ အာဒိသု ဝိယ။ **ပုရောဘတ္တံ**
ပစ္ဆာဘတ္တံ နွေ ပဒါနိ ဒိဝါကာလဝိဘာဂဝသေန။ **ပုရိမံ ယာမံ မဇ္ဈိမံ**
ယာမံ ပစ္ဆိမံ ယာမန္တိ တိဏိ ရတ္တိဝိဘာဂဝသေန။ **ကာဠေ** ဇုဏှေတိ
အမုမာသဝသေန။ **ဝဿေ**။ပ။ ဂိဗ္ဗေတိ တိဏိ ဥတုဝသေန။ **ပုရိမေ ဝယော-**
ခန္ဓေ။ပ။ **ပစ္ဆိမေ ဝယောခန္ဓေ**တိ တိဏိ ဝယောဝိဘာဂဝသေန ဝုတ္တာနိတိ
ဉာတဗ္ဗံ။

သတောတိ စတုဟိ ကာရဏေဟိ သတော။ “ကာယေ ကာယာနုပဿနာ-
သတိပဋ္ဌာနံ ဘာဝေန္တော သတော”တိ အာဒိနိ “ဧဝံ သမုဇ္ဈေဒတော ကာမေ
ပရိဝဇ္ဇေယျာ”တိ ပရိယောသာနာနိ ဝုတ္တတ္တာနေဝ။ အဝိ စ **သတ္တတ္တာ**
သတောတိ တီသု ဝတ္ထုသု သတ္တဘာဝေန ဝါ^၁ တယော ကိလေသေ ပဋိက္ခမာ-
ပေတုံ သတ္တိဘာဝေန ဝါ သတတ္တာ **သတော**။ **သန္တတ္တာ**တိ ကိလေသော-
ပတ္တိလေသေ ပလာပေတွာ ဌာနေန စ အာရမ္မဏေန စ ပမောစေတွာ
သန္တတ္တာ **သတော**။ **သမိတတ္တာ**တိ ဣဋ္ဌဗလဒါယကပုညေန စ အနိဋ္ဌဗလဒါယ-
ကပါပေန စ သမိတတ္တာ **သတော**။ **သန္တဓမ္မသမန္တာဂတော**တိ သပ္ပုရိသဓမ္မေ
ဘဇနတော ဗုဒ္ဓါဒိအရိယပုဂ္ဂလေ သေဝနတော သန္တဓမ္မသမန္တာဂတတ္တာ
သတော။

ဝတ္ထုကာမေ ပရိဇာနိတ္တာတိ ဧတေ ဝုတ္တပ္ပကာရေ တေဘူမကေ ဝတ္ထု-
ကာမေ တိရဏပရိညာယ ဇာနိတ္တာ။ **ပမာယာ**တိ ကိလေသကာမေ

pahānapariññāya pariccajivā. **Pajahitvā**ti chaḍḍetvā. Kim kacavaram viya piṭakenāti? Na hi, api ca kho taṃ vinodetvā taritvā¹ vijjhivā nīharitvā. Kim balibaddamiva patodenāti? Na hi, atha kho taṃ byantiṃ karitvā vigatantaṃ karitvā. Yathāssa antopi nāvasissatī, antamaso bhaṅgamattampi, tathā taṃ karitvā. Kathaṃ pana taṃ tathā katanti? Anabhāvaṃ gahetvā anu abhāvaṃ gametvā. Samucchadappahānena yathā samucchinnā hoti, tathā karitvāti vuttaṃ hoti. Esa nayo kāmaccchandanaṇṇānādisu.

Kāmoghanti-ādīsu pañcakāmaguṇikarāgo avasīdanaṭṭhena “kāmogho”ti vuccati. **Bhavoghoti** rūpārūpabhavesu chandarāgo jhānanikanti ca. **Diṭṭhohoti** sassatadiṭṭhādisahagatābhava patthanāyeva, diṭṭhohogho bhavoghe eva samodhānaṃ gacchati. Avijjogho catūsu saccesu aññānaṃ. Tattha kāmaguṇe assādato manasi karoto anuppanno ca kāmogho uppajjati, uppanno ca kāmogho saṃvaḍḍhati. Mahaggatadhamme assādato manasi karoto anuppanno ca bhavogho uppajjati, uppanno ca saṃvaḍḍhati. Tebhūmakadhammesu catuvipallāsapadaṭṭhānabhāvena anuppanno ca avijjogho uppajjati, uppanno ca saṃvaḍḍhatīti veditabbo. Vuttanayapaccanīkato sukkapakkho vitthāretabbo.

Appaṇihitavimokkhaṃ paṭipanno **kāmoghaṃ**, animittavimokkhaṃ paṭipanno **bhavoghaṃ**, suññatavimokkhaṃ paṭipanno **avijjoghaṇca** tareyya. Paṭhamamaggavasena **tareyya**, duttiyamaggavasena **uttareyya**, tatiyamaggavasena **patareyya**, catutthamaggavasena **samatikkameyya**, phalavasena **vītivatteyyā**ti. Atha vā “kāmoghavasena **tareyya**, bhavoghavasena **uttareyya**, diṭṭhoghavasena **patareyya**, avijjoghavasena **samatikkameyya**, sabboghavasena **vītivatteyyā**”ti evameke vaṇṇayanti.

Garukanti na sallahukam. **Bhārikanti** bhārabhaṇḍam ettha ṭhapyantīti bhārikam. **Udakam sitvā**ti udakam siñcitvā. **Osiñcitvā**ti atirekam siñcitvā. **Chaḍḍetvā**ti pātetvā. **Lahukāyā**ti sallahukāya. **Khippanti** siṅham. **Lahunti** taṃkhaṇam. **Appakasirenevā**ti nidukkheneva. **Pāram vuccati amataṃ nibbānanti** sakkāya-orato pārabhūtaṃ pāram. Taṇhāvānato nikkhantaṃ

1. Cajitvā (Sī)

ပဟာနပရိညာယ ပရိစ္ဆေဒိတော။ **ပဇာတိ**တုတိ ဆဇ္ဇေတော။ ကိံ ကစဝရံ ဝိယ ပိဋကေနာတိ? န ဟိ၊ အပိ စ ခေါ တံ ဝိနောဒေတော တရိတော ဝိဇ္ဇိတော နိဟ-
ရိတော။ ကိံ ဗလိဗဒ္ဓမိဝ ပတောဒေနာတိ? န ဟိ၊ အထ ခေါ တံ ဗျန္တိ ကရိတော
ဝိဂတန္တိ ကရိတော။ ယထာဿ အန္တောပိ နာဝသိဿတိ၊ အန္တမသော ဘဂ္ဂ-
မတ္တမ္ပ၊ တထာ တံ ကရိတော။ ကထံ ပန တံ တထာ ကတန္တိ? အနဘာဝံ ဂဟေ-
တော အန အဘာဝံ ဂမေတော။ သမုဇ္ဈေဒပ္ပဟာနေန ယထာ သမုတ္တိန္တာ ဟောတိ၊
တထာ ကရိတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဒေသ နယော ကာမတ္တန္တနိဝရဏာဒိသု။

ကာမောယန္တိအာဒိသု ပဉ္စကာမဂုဏိကရာဂေါ အဝသီဒနဋ္ဌေန “ကာမော-
သော”တိ ဝုတ္တတိ။ **ဘဝေါ**သောတိ ရူပါရူပဘဝေသု ဆန္ဒရာဂေါ ဈာနနိကန္တိ စ။
ဒိဋ္ဌောသောတိ သဿတဒိဋ္ဌာဒိသဟဂတာဘဝေ ပတ္တနာယေဝ၊ ဒိဋ္ဌောသော
ဘဝေါသေ ဧဝ သမောဓာနံ ဂစ္ဆတိ။ အဝိဇ္ဇောသော စတုသု သစ္စေသု အညာဏံ။
တတ္ထ ကာမဂုဏေ အဿာဒတော မနသိ ကရောတော အနုပ္ပန္နော စ ကာမော-
သော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဥပ္ပန္နော စ ကာမောသော သံဝေတိ။ မဟဂ္ဂတဓမ္မေ အဿာ-
ဒတော မနသိ ကရောတော အနုပ္ပန္နော စ ဘဝေါသော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဥပ္ပန္နော စ
သံဝေတိ။ တေဘူမကဓမ္မေသု စတုဝိပလ္လာသပဒဋ္ဌာနဘာဝေန အနုပ္ပန္နော စ
အဝိဇ္ဇောသော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဥပ္ပန္နော စ သံဝေတိတိ ဝေဒိတဗျော။ ဝုတ္တနယပစ္စနိ-
ကတော သုက္ကပက္ခော ဝိတ္ထာရေတဗျော။

အပ္ပဏိဟိတဝိမောက္ခံ ပဋိပန္နော **ကာမော**သံ၊ အနိမိတ္တဝိမောက္ခံ ပဋိပန္နော
ဘဝေါသံ၊ သုညတဝိမောက္ခံ ပဋိပန္နော **အဝိဇ္ဇော**သန္တ တရေယျ။ ပဌမမဂ္ဂ-
ဝသေန **တရေယျ**၊ ဒုတိယမဂ္ဂဝသေန **ဥတ္တရေယျ**၊ တတိယမဂ္ဂဝသေန **ပတ-**
ရေယျ၊ စတုတ္ထမဂ္ဂဝသေန **သမတိက္ကမေယျ**၊ ဖလဝသေန **ဝိတိဝတ္တေယျာ**တိ။
အထဝါ “ကာမောသဝသေန **တရေယျ**၊ ဘဝေါသဝသေန **ဥတ္တရေယျ**၊ ဒိဋ္ဌော-
သဝသေန **ပတရေယျ**၊ အဝိဇ္ဇောသဝသေန **သမတိက္ကမေယျ**၊ သဗ္ဗောသဝသေန
ဝိတိဝတ္တေယျာ”တိ ဧဝမေကေ ဝဏ္ဏယန္တိ။

ဂရုကန္တိ န သလ္လဟုကံ။ **ဘာရိ**ကန္တိ ဘာရဘဏ္ဍံ ဧတ္ထ ဌပယန္တိတိ ဘာရိကံ။
ဥဒကံ သိတွာတိ ဥဒကံ သိဉ္စိတွာ။ **ဩသိဉ္စိ**တွာတိ အတိရေကံ သိဉ္စိတွာ။
ဆဇ္ဇေတွာတိ ပါတေတွာ။ **လဟုကာ**ယာတိ သလ္လဟုကာယ။ **ဝိပ္ပန္တိ** သိသံ။
လဟုန္တိ တံခဏံ။ **အပ္ပကသိရေနေဝါ**တိ နိဒုက္ခေနဝ။ **ပါရံ** ဝုတ္တတိ **အမတံ**
နိဗ္ဗာနန္တိ သက္ကာယဩရတော ပါရဘူတံ ပါရံ။ တဏှာဝါနတော နိက္ခန္တိ

nibbānaṃ kathīyati. **Yosoti** yo eso. **Sabbasaṅkhārasamatho**-ādi sabbam nibbānameva. Yasmā hi taṃ āgamma sabbasaṅkhāravipphanditāni samanti vūpasamanti, tasmā “sabbasaṅkhārasamatho”ti vuccati. Yasmā cetam āgamma sabbe upadhayo paṇissatthā honti, sabbā taṇhā khīyanti, sabbe kilesarajjā virajjanti, sabbam dukkham nirujjhati, tasmā

“sabbūpadhipaṇissaggo, taṇhakkhayo, virāgo, nirodho”ti vuccati. Yā panesā taṇhā bhavena bhavam, phalena vā saddhim kammam vinati saṃsibbatīti katvā vānanti vuccati, tato nikkhantaṃ vānatoti nibbānam.

Pāram gaccheyya nimittavasena ekato vuṭṭhānagotrābhūṇāṇena nibbānapāram pāpuṇeyya. **Adhigaccheyya** nimittapavattehi ubhatovuṭṭhānamaggañāṇena nibbānapāram visesena pāpuṇeyya. **Phuseyya** nibbānārammaṇaphalacittavasena nibbānapāram phuseyya. **Sacchikareyya** guṇavasena phusitvā paccavekkhaṇāñāṇena nibbānapāram paccakkham kareyya. Atha vā “paṭhamamaggena **pāram gaccheyya**, dutiyena **adhigaccheyya**, tatiyena **phuseyya**, catutthena **sacchikareyyā**”ti evameke vaṇṇayanti. **Yopi pāram gantukāmoti** yo koci vipassanāñāṇe ṭhito puggalo nibbānapāram gantukāmo, sopi avassam tattha gamissatīti **pāragū**. Vuttaṃ hetam—“otiṇṇomhi jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi”ti-ādi. Pubbabhāge ajjhāsayavasena vipassanāyogena ca, sopi pāragū nāma. **Yopi pāram gacchatīti** yopi maggasamaṅgī nibbānapāram gacchati, sopi pāragū nāma. **Yopi pāram gatoti** yopi maggena kiccam niṭṭhāpetvā phale ṭhito nibbānapāraṅgato sopi pāragū nāma.

Tam Jinavacanena dassetum “**vuttampi hetam Bhagavatātiṇṇo pāraṅgato thale tiṭṭhati brāhmaṇo**”ti-ādimāha. **Abhiññāpāragūti** adhigatena ñāṇena ñātapariññāya nibbānapāram gantukāmo gacchati, gatoti pāragū. **Pariññāpāragūti** sabbadhammānaṃ tīraṇapariññāya samatikkamitvā vuttanayena pāragū. **Pahānapāragūti** samudayapakkhikānaṃ kilesānaṃ pahānapariññāya samatikkamitvā vuttanayena pāragū. Yo hi sabbadhammaṃ pariṇānāti, so tīhi pariññāhi pariṇānāti ñātapariññāya tīraṇapariññāya pahānapariññāyāti. Tattha katamā ñātapariññā? Sabbadhammaṃ jānāti “ime ajjhāttikā, ime bāhirā, idamassa lakkhaṇam, imāni rasapaccupaṭṭhānapadaṭṭhānāni”ti,

နိဗ္ဗာနံ ကထိယတိ။ **ယောသောတိ** ယော သော။ **သဗ္ဗသင်္ခါရသမထောတိ**-အာဒိ သဗ္ဗ နိဗ္ဗာနမေဝ။ ယသ္မာ ဟိ တံ အာဂမ္မ သဗ္ဗသင်္ခါရဝိပုဋ္ဌိတာနိ သမန္တိ ဂူပသမန္တိ၊ တသ္မာ “သဗ္ဗသင်္ခါရသမထော”တိ ဝုစ္စတိ။ ယသ္မာ စေတံ အာဂမ္မ သဗ္ဗေ ဥပဓယော ပဋိနိဿဋ္ဌာ ဟောန္တိ၊ သဗ္ဗာ တဏှာ ခိယန္တိ၊ သဗ္ဗေ ကိလေသရဇ္ဇာ ဝိရဇ္ဇန္တိ၊ သဗ္ဗံ ဒုက္ခံ နိရုဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ “သဗ္ဗပဓိပဋိနိဿဂ္ဂေါ၊ တဏှက္ခယော၊ ဝိရာဂေါ၊ နိရောဓော”တိ ဝုစ္စတိ။ ယာ ပနေသာ တဏှာ ဘဝေန ဘဝံ၊ ဖလေန ဝါ သဒ္ဓိံ ကမ္မံ ဝိနတိ သံသိဗ္ဗတိတိ ကတွာ ဝါနန္တိ ဝုစ္စတိ၊ တတော နိက္ခန္တိ ဝါနတောတိ နိဗ္ဗာနံ။ **ပါရံ ဂစ္ဆေယျ** နိမိတ္တဝသေန ဧကတော ဝုဋ္ဌာနဂေါတြဘုဉ္ဇာဏေန နိဗ္ဗာနပါရံ ပါပုဏေယျ။ **အဓိဂစ္ဆေယျ** နိမိတ္တ-ပဝတ္တေဟိ ဥဘတောဝုဋ္ဌာနမဂ္ဂဉ္ဇာဏေန နိဗ္ဗာနပါရံ ဝိသေသေန ပါပုဏေယျ။ **ဖုသေယျ** နိဗ္ဗာနာရမ္မဏဖလဝိတ္တဝသေန နိဗ္ဗာနပါရံ ဖုသေယျ။ **သန္တိကရေယျ** ဂုဏဝသေန ဖုသိတွာ ပစ္စဝေက္ခဏဉ္ဇာဏေန နိဗ္ဗာနပါရံ ပစ္စက္ခံ ကရေယျ။ အထ ဝါ “ပဌမမဂ္ဂေန **ပါရံ ဂစ္ဆေယျ**၊ ဒုတိယေန **အဓိဂစ္ဆေယျ**၊ တတိယေန **ဖုသေယျ**၊ စတုတ္ထေန **သန္တိကရေယျာ**”တိ ဧဝမေကေ ဝဏ္ဏယန္တိ။ **ယောဝိ ပါရံ ဂန္တု-****ကာမောတိ** ယောကောစိ ဝိပဿနာဉ္ဇာဏေ ဌိတော ပုဂ္ဂလော နိဗ္ဗာနပါရံ ဂန္တုကာမော၊ သောဝိ အဝဿံ တတ္ထ ဂမိဿတိတိ **ပါရဂူ**။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—“ဩတိဏ္ဏောမိ ဇာတိယာ ဇရာယ မရဏေန သောကေဟိ ပရိဒေဝေဟိ ဒုက္ခေဟိ ဒေါမနဿေဟိ ဥပါယာသေဟိ”တိအာဒိ။ ပုဗ္ဗဘာဂေ အဇ္ဈာသယ-ဝသေန ဝိပဿနာယောဂေန စ၊ သောဝိ ပါရဂူ နာမ။ **ယောဝိ ပါရံ ဂစ္ဆတိတိ** ယောဝိ မဂ္ဂသမ္ပေါ နိဗ္ဗာနပါရံ ဂစ္ဆတိ၊ သောဝိ ပါရဂူ နာမ။ **ယောဝိ ပါရံ ဂတောတိ** ယောဝိ မဂ္ဂေန ကိစ္ဆံ နိဗ္ဗာပေတွာ ဖလေ ဌိတော နိဗ္ဗာနပါရံဂတော၊ သောဝိ ပါရဂူ နာမ။

တံ ဇိနဝစနေန ဒိဿတုံ “**ဝုတ္တမ္ပိ ဟေတံ ဘဂဝတာ-တိဏ္ဏော ပါရံဂတော ထလေ တိဋ္ဌတိ မြာဟူဏော**”တိအာဒိမာဟ။ **အဘိညာပါရဂူတိ** အဓိဂတေန ဉ္ဇာဏေန ဉ္ဇာတပရိညာယ နိဗ္ဗာနပါရံ ဂန္တုကာမော ဂစ္ဆတိ၊ ဂတောတိ ပါရဂူ။ **ပရိညာပါရဂူတိ** သဗ္ဗေဓမ္မာနံ တိရဏပရိညာယ သမတိက္ကမိတွာ ဝုတ္တ-နယေန ပါရဂူ။ **ပဟာနပါရဂူတိ** သမုဒယပက္ခိကာနံ ကိလေသာနံ ပဟာန-ပရိညာယ သမတိက္ကမိတွာ ဝုတ္တနယေန ပါရဂူ။ ယော ဟိ သဗ္ဗေဓမ္မံ ပရိဇာနာတိ၊ သောတိဟိ ပရိညာဟိ ပရိဇာနာတိ ဉ္ဇာတပရိညာယ တိရဏပရိညာယ ပဟာန-ပရိညာယာတိ။ တတ္ထ ကတမာ ဉ္ဇာတပရိညာ? သဗ္ဗေဓမ္မံ ဇာနာတိ “ဣမေ အဇ္ဈတ္တိ-ကာ၊ ဣမေ ဗာဟိရာ၊ ဣမသယ လက္ခဏံ၊ ဣမာနိ ရသပစ္စုပ္ပန်ပဋ္ဌာနာနိ”တိ၊

ayaṃ **ñāṭapariññā**. Katamā tīraṇapariññā? Evaṃ ñātaṃ katvā labbhamānavasena sabbadhammaṃ tīreti “aniccato dukkhato rogato”ti-ādinā¹, ayaṃ **tīraṇapariññā**. Katamā pahānapariññā? Evaṃ tīrayitvā aggamaggena dhammesu chandarāgaṃ pajahati, ayaṃ **pahānapariññā**ti. Imā pariññāyo sandhāya “so abhiññāpāragū pariññāpāragū pahānapāragū”ti āha.

Bhāvanāpāragūti bhāvanāya koṭiṃ patvā maggavasena nibbānapāraṃ gato. **Sacchikiriyāpāragū**ti phalanibbānavasena sacchi kiriyāphalanibbānapāraṃ gato. **Samāpattipāragū**ti aṭṭhannaṃ samāpattīnaṃ pāraṃ patto. **Sabbadhammānanti** pañcakkhandhādisabbadhammānaṃ. **Sabbadukkhānanti** jātidukkhādisabbadukkhānaṃ. **Sabbakilesānanti** kāyaduccaritādisabbakilesānaṃ. **Ariyamaggānanti** sotāpattimaggādicatunnaṃ ariyamaggānaṃ. **Nirodhassāti** nibbānassa. **Sabbasamāpattīnanti** sabbāsampi aṭṭhannaṃ rūpārūpasamāpattīnaṃ. **Soti** so ariyo. **Vasippattoti** vasībhāvappatto. Atha vā kantabhāvaṃ issariyabhāvaṃ nipphannabhāvaṃ² patto. **Pāramippattoti** pāramīti avasānaṃ niṭṭhānaṃ, uttamabhāvaṃ vā taṃ patto. Kattha pattoti āha “**ariyasmim sīlasmin**”ti-ādi. Tattha ariyasmim **sīlasmin**ti niddose sīlasmin. **Ariyasmim samādhisminti** niddose samādhismim. **Ariyāya paññāyāti** niddosāya paññāya. **Ariyāya vimuttiyāti** niddosāya phalavimuttiyā. Purimena vācākamantājīvā gahitā, dutiyena vāyāmasatisamādhayo gahitā, tatiyena vitakkasammādiṭṭhiyo gahitā, catutthena taṃsampayuttā sesadhammā gahitāti veditabbā.

Antagatoti maggena saṅkhāralokantaṃ gato. **Antappattoti** tameva lokantaṃ phalena patto. **Koṭigatoti** maggena saṅkhārakoṭiṃ gato. **Koṭippattoti** tameva koṭiṃ phalena patto. **Pariyantagatoti** maggena khandhāyatanādilokapariyantaṃ paricchedaṃ parivaṭumaṃ katvā gato. **Pariyantappattoti** tameva lokaṃ phalena pariyaṇtaṃ katvā patto. **Vosānatoti** maggena avasānaṃ gato. **Vosānappattoti** phalena avasānaṃ patto. **Tānatoti** maggena tāyanaṃ gato. **Tānappattoti** phalena tāyanaṃ patto. **Leṇagatoti** maggena nilīyanaṃ gato. **Leṇappattoti** taṃ phalena nilīyanaṃ patto. **Saraṇagatoti** maggena patiṭṭhaṃ gato. **Saraṇappattoti** phalena saraṇaṃ

1. Sam 2. 136 piṭṭhe.

2. Nipphandabhāvaṃ, (Sī), nibbānabhāvaṃ (Ka)

အယံ ဉာတပရိညာ။ ကတမာ တီရဏပရိညာ? ဧဝံ ဉာတံ ကတွာ လပ္ပမာန-ဝသေန သဗ္ဗဓမ္မံ တီရေတိ “အနိစ္စတော ဒုက္ခတော ရောဂတော”တိအာဒိနာ။ အယံ တီရဏပရိညာ။ ကတမာ ပဟာနပရိညာ? ဧဝံ တီရယိတွာ အဂ္ဂမဂ္ဂေန ဓမ္မေသု ဆန္ဒရာဂံ ပဇဟတိ။ အယံ ပဟာနပရိညာတိ။ ဣမာ ပရိညာယော သန္ဓာယ “သော အဘိညာပါရဂူ ပရိညာပါရဂူ ပဟာနပါရဂူ”တိ အာဟ။

ဘာဝနာပါရဂူတိ ဘာဝနာယ ကောဋိံ ပတွာ မဂ္ဂဝသေန နိဗ္ဗာနပါရံ ဂတော။ သန္တိကိရိယာပါရဂူတိ ဖလနိဗ္ဗာနဝသေန သန္တိကိရိယာဖလနိဗ္ဗာနပါရံ ဂတော။ သမာပတ္တိပါရဂူတိ အဋ္ဌန္တံ သမာပတ္တိနံ ပါရံ ပတ္တော။ သဗ္ဗဓမ္မာနန္တိ ပဉ္စက္ခန္ဓာဒိသဗ္ဗဓမ္မာနံ။ သဗ္ဗဒုက္ခာနန္တိ ဇာတိဒုက္ခာဒိသဗ္ဗဒုက္ခာနံ။ သဗ္ဗကိလေသာ-နန္တိ ကာယဒုက္ခရိတာဒိသဗ္ဗကိလေသာနံ။ အရိယမဂ္ဂါနန္တိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂါဒိ-စတုန္တံ အရိယမဂ္ဂါနံ။ နိရောဓသောတိ နိဗ္ဗာနဿ။ သဗ္ဗသမာပတ္တိနန္တိ သဗ္ဗာ-သမ္ပိ အဋ္ဌန္တံ ရူပါရူပသမာပတ္တိနံ။ သောတိ သော အရိယော။ ဝသိပ္ပတ္တောတိ ဝသိဘာဝပတ္တော။ အထ ဝါကန္တဘာဝံ ဣဿရိယဘာဝံ နိပ္ပန္နဘာဝံ ပတ္တော။ ပါရမိပ္ပတ္တောတိ ပါရမီတိ အဝသာနံ နိဋ္ဌာနံ၊ ဥတ္တမဘာဝံ ဝါ တံ ပတ္တော။ ကတ္ထ ပတ္တောတိ အာဟ “အရိယသ္မိံ သီလသ္မိံ”န္တိအာဒိ။ တတ္ထ အရိယသ္မိံ သီလသ္မိံန္တိ နိဋ္ဌေါသေ သီလသ္မိံ။ အရိယသ္မိံ သမာဓိသ္မိံန္တိ နိဋ္ဌေါသေ သမာဓိသ္မိံ။ အရိယာယ ပညာယာတိ နိဋ္ဌေါသေ ပညာယ။ အရိယာယ ဝိမုတ္တိယာတိ နိဋ္ဌေါသေ ဖလဝိမုတ္တိယာ။ ပုရိမေန ဝါစာကမ္မန္တာဇီဝါ ဂဟိတာ၊ ဒုတိယေန ဝါယာမသတိသမာဓယော ဂဟိတာ၊ တတိယေန ဝိတက္ကသမ္မာဒိဋ္ဌိယော ဂဟိတာ၊ စတုတ္ထေန တံသမ္ပယုတ္တာ သေသဓမ္မာ ဂဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အန္တဂတောတိ မဂ္ဂေန သင်္ခါရလောကန္တံ ဂတော။ အန္တပ္ပတ္တောတိ တမေဝ လောကန္တံ ဖလေန ပတ္တော။ ကောဋိဂတောတိ မဂ္ဂေန သင်္ခါရကောဋိံ ဂတော။ ကောဋိပ္ပတ္တောတိ တမေဝ ကောဋိံ ဖလေန ပတ္တော။ ပရိယန္တဂတောတိ မဂ္ဂေန ခန္ဓာယတနာဒိလောကပရိယန္တံ ပရိစ္ဆေဒံ ပရိဝုဉ္ဇမံ ကတွာ ဂတော။ ပရိယန္တပ္ပတ္တောတိ တမေဝ လောကံ ဖလေန ပရိယန္တံ ကတွာ ပတ္တော။ ဝေါသာနဂတောတိ မဂ္ဂေန အဝသာနံ ဂတော။ ဝေါသာနပ္ပတ္တောတိ ဖလေန အဝသာနံ ပတ္တော။ တာဏဂတောတိ မဂ္ဂေန တာယနံ ဂတော။ တာဏပ္ပတ္တောတိ ဖလေန တာယနံ ပတ္တော။ လောကဂတောတိ မဂ္ဂေန နိလိယနံ ဂတော။ လောကပ္ပတ္တောတိ တံ ဖလေန နိလိယနံ ပတ္တော။ သရဏဂတောတိ မဂ္ဂေန ပတိဋ္ဌံ ဂတော။ သရဏပ္ပတ္တောတိ ဖလေန သရဏံ

patto. **Abhayagatoti** maggena nibbhayaṃ gato. **Abhayappattoti** phalena nibbhayaṃ nibbānaṃ patto. **Accutagatoti** cutivirahitaṃ nibbānaṃ maggena gato. **Accutappattoti** taṃ phalena patto. **Amatagatoti** maraṇarahitaṃ nibbānaṃ maggena gato. **Amatappattoti** taṃ phalena patto. **Nibbānagatoti** taṇhāvānato nikkhantaṃ nibbānaṃ maggena gato. **Nibbānappattoti** tameva phalena patto. **So vuṭṭhavāsoti** so arahā dasasu ariyavāsesu vasi parivasi vuṭṭho vuṭṭhāti ca vuṭṭhavāso. **Ciṇṇacaraṇoti** sīlena saha aṭṭhasu samāpattīsu ciṇṇavasīti ciṇṇacaraṇo. **Gataddhoti** saṃsāraddhānaṃ atikkanto. **Gatadisoti** supinantenapi agatapubbaṃ nibbānadisaṃ gato. **Gatakoṭīkoti** anupādisesanibbānakoṭiṃ gato hutvā ṭhito. **Pālītabrahmacariyoti** rakkhitabrahmacariyo. **Uttamadiṭṭhippattoti** uttamaṃ sammādiṭṭhiṃ patto. **Paṭividdhākuppoti** akuppaṃ acalanaṃ arahattaphalaṃ paṭivijjhitvā ṭhito. **Sacchikatanirodhāti** nirodhaṃ nibbānaṃ sacchikatvā ṭhito.

Dukkhaṃ tassa pariññātanti tividhaṃ dukkhaṃ tena samatikkamitvā paricchinnāṃ. **Abhiññeyyanti** sabhāvalakkhaṇāvabodhavasena sobhanaena ākārena jānitabbaṃ. **Abhiññātanti** adhikena ñāṇena ñātaṃ. **Pariññeyyanti** sāmāññalakkhaṇāvabodhavasena kiccasaṃpānnavasena ca byāpitvā parijānitabbaṃ. **Pariññātanti** samantato ñātaṃ. **Bhāvetabbanti** vadḍhetabbaṃ. **Sacchikātabbanti** paccakkhaṃ kātābbaṃ. Duvidhā hi sacchikiriyā paṭilābhasacchikiriyā ārammaṇasacchikiriyā cāti.

Ukkhittapalighoti ettha palighoti vaṭṭamūlikā avijjā. Ayaṃ hi dukkhipanaṭṭhena “paligho”ti vuccati. Tenesa tassā ukkhittattā “ukkhittapaligho”ti vutto. **Samkiṇṇaparikhoti** parikhā vuccati punabbhavadāyako bhavesu jāyanaṇasena ceva saṃsaraṇasena ca “jāti-saṃsāro”ti laddhanāmānaṃ punabbhava-kkhandhānaṃ paccayo kammābhisaṅkhāro. So hi punappunaṃ uppattikaraṇasena parikkhipitvā ṭhitattā “parikhā”ti vuccati. Tenesa tassā samkiṇṇattā vikiṇṇattā “samkiṇṇaparikhō”ti vutto. **Abbūḥesikoti** esikāti vaṭṭamūlikā taṇhā. Ayaṃ hi gambhīrānugataṭṭhena¹ “esikā”ti vuccati. Tenesa tassā abbūḥhattā luñcitvā chaḍḍitattā

1. Ayaṃ hi duruggamaṭṭhena (Sī, Syā)

ပတ္တော။ **အဘယဂတော**တိ မဂ္ဂေန နိဗ္ဗယံ ဂတော။ **အဘယပ္ပတ္တော**တိ ဖလေန နိဗ္ဗယံ နိဗ္ဗာနံ ပတ္တော။ **အစ္စတဂတော**တိ စုတိဝိရဟိတံ နိဗ္ဗာနံ မဂ္ဂေန ဂတော။ **အစ္စတပ္ပတ္တော**တိ တံ ဖလေန ပတ္တော။ **အမတဂတော**တိ မရဏရဟိတံ နိဗ္ဗာနံ မဂ္ဂေန ဂတော။ **အမတပ္ပတ္တော**တိ တံ ဖလေန ပတ္တော။ **နိဗ္ဗာနဂတော**တိ တဏှာဝါနတော နိက္ခန္တိ နိဗ္ဗာနံ မဂ္ဂေန ဂတော။ **နိဗ္ဗာနပ္ပတ္တော**တိ တမေဝ ဖလေန ပတ္တော။ **သော ဝုဠဝါသော**တိ သော အရဟတဒမသု အရိယဝါသေသု ဝသိ ပရိဝသိ ဝုဠော ဝုဠာတိ စ ဝုဠဝါသော။ **စိဏ္ဏစရဏော**တိ သီလေန သဟ အဋ္ဌသု သမာပတ္တိသု စိဏ္ဏဝသီတိ စိဏ္ဏစရဏော။ **ဂတဒ္ဓေါ**တိ သံသာရဒ္ဓါနံ အတိက္ကန္တော။ **ဂတဒိသော**တိ သုပ္ပိနန္တေနပိ အဂတပုဗ္ဗ နိဗ္ဗာနဒိသံ ဂတော။ **ဂတကောဋိကော**တိ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနကောဋိ ဂတော ဟုတွာ ဌိတော။ **ပါလိတဗြဟ္မစရိယော**တိ ရက္ခိတဗြဟ္မစရိယော။ **ဥတ္တမဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တော**တိ ဥတ္တမံ သမ္မာဒိဋ္ဌိ ပတ္တော။ **ပရိဝိဒ္ဓါကုပ္ပေါ**တိ အကုပ္ပံ အစလနံ အရဟတ္တဖလံ ပရိဝိဇ္ဈိတွာ ဌိတော။ **သန္တိကတနိရောဓော**တိ နိရောဓံ နိဗ္ဗာနံ သန္တိကတွာ ဌိတော။

ဒုက္ခံ တဿ ပရိညာတန္တိ တိဝိဓံ ဒုက္ခံ တေန သမတိက္ကမိတွာ ပရိစ္ဆိန္တံ။ **အဘိညေယျန္တိ** သဘာဝလက္ခဏာဝဓောဝေသေန သောဘနေန အာကာရေန ဇာနိတဗ္ဗံ။ **အဘိညာတန္တိ** အဓိကေန ဉာဏေန ဉာတံ။ **ပရိညေယျန္တိ** သာမညလက္ခဏာဝဓောဝေသေန ကိစ္စသမာပန္နဝေသေန စ ဗျာပိတွာ ပရိဇာနိတဗ္ဗံ။ **ပရိညာတန္တိ** သမန္တတော ဉာတံ။ **ဘဝေတဗ္ဗန္တိ** ဝဇေတဗ္ဗံ။ **သန္တိကတဗ္ဗန္တိ** ပစ္စက္ခံ ကာတဗ္ဗံ။ ဒုဝိဓော ဟိ သန္တိကိရိယာ ပရိလောဘသန္တိကိရိယာ အာရမ္မဏသန္တိကိရိယာ စာတိ။

ဥက္ခိတ္တပလိယောတိ ဧတ္ထ ပလိယောတိ ဝဇ္ဇမူလိကာ အဝိဇ္ဇာ။ အယံ ဟိ ဒုက္ခိပနဋ္ဌေန “ပလိယော”တိ ဝုစ္စတိ။ တေနေသ တဿာ ဥက္ခိတ္တတ္တာ “ဥက္ခိတ္တပလိယော”တိ ဝုတ္တော။ **သံကိဏ္ဏပရိခေါ**တိ ပရိခါ ဝုစ္စတိ ပုနတ္ထဝဒါယကော ဘဝေသု ဇာယနဝေသေန စေဝ သံသာရဏဝေသေန စ “ဇာတိသံသာရေ”တိ လဒ္ဓနာမာနံ ပုနတ္ထဝက္ခန္ဓာနံ ပစ္စယော ကမ္မဘိသင်္ခါရေ။ သော ဟိ ပုနပျုနံ ဥပ္ပတ္တိကရဏဝေသေန ပရိက္ခိပိတွာ ဌိတတ္တာ “ပရိခါ”တိ ဝုစ္စတိ။ တေနေသ တဿာ သံကိဏ္ဏတ္တာ ဝိကိဏ္ဏတ္တာ “သံကိဏ္ဏပရိခေါ”တိ ဝုတ္တော။ **အဗ္ဗုဇ္ဇေသိကော**တိ ဧသိကာတိ ဝဇ္ဇမူလိကာ တဏှာ။ အယံ ဟိ ဂန္တိရာနုဂတဋ္ဌေန “ဧသိကာ”တိ ဝုစ္စတိ။ တေနေသ တဿာ အဗ္ဗုဇ္ဇတ္တာ လုဉ္ဇိတွာ ဆဒ္ဓိတတ္တာ

“abbūḷhesiko”ti vuccati. **Niraggaḷoti** aggaḷaṃ vuccanti orambhāgajanakāni kāmabhava uppattipaccayāni orambhāgiyāni. Etāni hi mahākavāṭaṃ viya nagaradvāraṃ cittaṃ pidahitvā ṭhitattā “aggaḷaṃ”ti vuccanti. Tenesa tesāṃ niraggaḷattā bhinnattā “niraggaḷo”ti vutto. **Ariyoti** nikkilesa parisuddho. **Pannaddhajoti** pātitamānaddhajo. **Pannabhāro**ti khandhabhāraakilesabhāra-abhisāṅkhārabhārapaṇcākāmaguṇabhārā pannā oropitā assāti pannabhāro. Api ca idha mānabhārasseva oropitattā “pannabhāro”ti adhippeto. **Visaṃyuttoti** catūhi yogehi sabbakilesehi ca visaṃyutto. Idha pana mānayogeneva visaṃyuttattā “visaṃyutto”ti adhippeto.

Ettāvatā therena maggena kilese khepetvā nirodhasayanavaragatassa khīṇāsavassa nibbānārammaṇaṃ phalasamāpattiṃ appetvā viharaṇakālo dassito. Yathā hi dve nagarāni ekaṃ coranagaraṃ, ekaṃ khemanagaraṃ. Atha ekassa mahāyodhassa evaṃ icchā uppajjeyya “yāvimaṃ coranagaraṃ tiṭṭhati, tāva khemanagaraṃ bhayato na muccati. Coranagaraṃ anagaraṃ karissāmī”ti sannāhaṃ katvā khaggaṃ gahetvā coranagaraṃ upasāṅkamitvā nagaradvāre ussāpīte esikatthambhe khaggena chinditvā saddhiṃ dvārabāhāhi kavāṭaṃ bhinditvā palighaṃ ukkhipitvā pākāraṃ bhindanto parikhaṃ saṃkiritvā nagarasobhanatthāya ussāpīte dhaje pātetvā nagaraṃ agginā jhāpetvā khemanagaraṃ pavisitvā uparipāsādamārūya nātigaṇaparivuto surasabhojanaṃ bhuñjeyya, evaṃ coranagaraṃ viya sakkāyo, khemanagaraṃ viya nibbānaṃ, mahāyodho viya yogāvacaro. Tassevaṃ hoti “yāva sakkāyavaṭṭaṃ vaṭṭati, tāva dvattimsakammakāraṇehi aṭṭhanavutirogehi pañcavīsati mahabbhayehi ca parimuccanaṃ natthī”ti. So mahāyodho viya sannāhaṃ sīlasannāhaṃ katvā paññātiṇhakhaggaṃ gahetvā khaggena esikatthambhe viya arahattamaggena taṇhesikaṃ chinditvā¹ so yodho sadvārabāhakaṃ nagarakavāṭaṃ viya pañcorambhāgiyasamyojanaggaḷaṃ ugghāṭetvā, so yodho palighaṃ viya avijjāpalighaṃ ukkhipitvā so yodho pākāraṃ bhindanto parikhaṃ viya kammābhisāṅkhārapākāraṃ bhindanto jātisaṃsāraparikhaṃ saṃkiritvā so yodho nagarasobhanatthāya ussāpīte dhaje viya

1. Luñcitvā (Ka)

“အဗ္ဗုဇ္ဈသိကော”တိ ဝုစ္ဆတိ။ နိရဂ္ဂဇောတိ အဂ္ဂဉ္စ ဝုစ္ဆန္တိ ဩရန္တာဂဇန-ကာနိ ကာမဘဝေ ဥပ္ပတ္တိပစ္စယာနိ ဩရန္တာဂိယာနိ။ တောနိ ဟိ မဟာကဝါဉ္စ ဝိယ နဂရဒ္ဓါရံ စိတ္တံ ဝိဒဟိတော ဌိတတ္တာ “အဂ္ဂဉ္စ”န္တိ ဝုစ္ဆန္တိ။ တေနေသ တေသံ နိရဂ္ဂဇတ္တာဘိန္ဒတ္တာ “နိရဂ္ဂဇော”တိ ဝုတ္တော။ အရိယောတိ နိတ္တိလေသော ပရိ-သုဒ္ဓေါ။ ပန္နဒ္ဓဇောတိ ပါတိတမာနဒ္ဓဇော။ ပန္နဘာရောတိ ခန္ဓဘာရကိလေသ-ဘာရအဘိသင်္ခါရဘာရပဉ္စကာမဂုဏဘာရ ပန္နာ ဩရောပိတာ အဿာတိ ပန္နဘာရော။ အပိ စ ဣမ မာနဘာရဿေဝ ဩရောပိတတ္တာ “ပန္နဘာရော”တိ အဓိပ္ပေတော။ ဝိသံယုတ္တောတိ စတူဟိ ယောဂေဟိ သဗ္ဗကိလေသေဟိ စ ဝိသံယုတ္တော။ ဣမ ပန မာနယောဂေနေဝ ဝိသံယုတ္တတ္တာ “ဝိသံယုတ္တော”တိ အဓိပ္ပေတော။

တ္ထောဝတာ ထေရေန မဂ္ဂေန ကိလေသေ ခေပေတွာ နိရောဓသယနဝရ-ဂတဿ ဒိဏာသဝဿ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏံ ဖလသမာပတ္တိံ အပ္ပေတွာ ဝိဟရဏ-ကာလော ဒဿိတော။ ယထာ ဟိ ဒွေ နဂရနိ ဧကံ စောရနဂရံ၊ ဧကံ ခေမနဂရံ။ အထ ဧကဿ မဟာယောဓဿ ဧဝံ ဣန္ဒြာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ “ယာဝိမံ စောရနဂရံ တိဋ္ဌတိ၊ တာဝ ခေမနဂရံ ဘယတောန မုစ္ဆတိ။ စောရနဂရံ အနဂရံ ကရိဿာ-မိ”တိ သန္ဓာဟံ ကတွာ ခဂ္ဂံ ဂဟေတွာ စောရနဂရံ ဥပသင်္ကမိတွာ နဂရဒ္ဓါရေ ဥဿာပိတေ ငေါကတ္ထမ္ဘေ ခဂ္ဂေန ဆိန္ဒိတွာ သဒ္ဓိံ ဒွါရဗာဟာဟိ ကဝါဉ္စ ဘိန္ဒိတွာ ပလိသံ ဥက္ခိယိတွာ ပါကာရံ ဘိန္ဒန္တော ပရိခံ သင်္ကရိတွာ နဂရ-သောဘနတ္တာယ ဥဿာပိတေ ဓဇေ ပါတေတွာ နဂရံ အဂ္ဂိနာ ဈာပေတွာ ခေမနဂရံ ပဝိသိတွာ ဥပရိပါသာဒမာရယ ဉှတိဂဏပရိဝုတော သုရသ-ဘောဇနံ ဘုဇ္ဇေယျ။ ဧဝံ စောရနဂရံ ဝိယ သက္ကာယော၊ ခေမနဂရံ ဝိယ နိဗ္ဗာနံ၊ မဟာယောဓော ဝိယ ယောဂါဝစရော။ တဿေဝံ ဟောတိ “ယာဝ သက္ကာယ-ဝဉ္စ ဝဉ္စတိ၊ တာဝ ဒုတ္တိံ သကမ္မကာရဏေဟိ အဋ္ဌနဝုတိရောဂေဟိ ပဉ္စဝိသတိ-မဟတ္တယေဟိ စ ပရိမုစ္ဆနံ နတ္ထိ”တိ။ သော မဟာယောဓော ဝိယ သန္ဓာဟံ သီလ-သန္ဓာဟံ ကတွာ ပညာတိဏ္ဏခဂ္ဂံ ဂဟေတွာ ခဂ္ဂေန ငေါကတ္ထမ္ဘေ ဝိယ အရဟတ္တမဂ္ဂေန တဏှေသိကံ ဆိန္ဒိတွာ သော ယောဓော သဒ္ဓါရဗာဟကံ နဂရကဝါဉ္စ ဝိယ ပဉ္စောရန္တာဂိယသံယောဇနဂ္ဂဉ္စ ဥဋ္ဌါဇေတွာ၊ သော ယောဓော ပလိသံ ဝိယ အဝိဇ္ဇာပလိသံ ဥက္ခိယိတွာ သော ယောဓော ပါကာရံ ဘိန္ဒန္တော ပရိခံ ဝိယ ကမ္ဘာဘိသင်္ခါရပါကာရံ ဘိန္ဒန္တော ဇာတိသံသာရပရိခံ သင်္ကရိတွာ သော ယောဓော နဂရသောဘနတ္တာယ ဥဿာပိတေ ဓဇေ ဝိယ

mānaddhaje pātetvā sakkāyanagaram jhāpetvā so yodho khemanagaram pavisitvā uparipāsāde surasabhojanam bhuñjanto viya nibbānanagaram pavisitvā amatanirodhārammaṇam phalasamāpattisukham anubhavamāno kālam vītināmeti. Vuttam hetam Bhagavatā¹—

“Kathaṇca bhikkhave bhikkhu ukkhittapaligho hoti? Idha bhikkhave bhikkhuno avijjā pahīnā hoti ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvaṃkatā āyatim anuppādadhammā. Evaṃ kho bhikkhave bhikkhu ukkhittapaligho hoti.

Kathaṇca bhikkhave bhikkhu saṃkiṇṇaparikho hoti? Idha bhikkhave bhikkhuno ponobhaviko jātisaṃsāro pahīno hoti -pa-. Evaṃ kho bhikkhave bhikkhu saṃkiṇṇaparikho hoti.

Kathaṇca bhikkhave bhikkhu abbūlhesiko hoti? Idha bhikkhave bhikkhuno taṇhā pahīnā hoti -pa-. Evaṃ kho bhikkhave bhikkhu abbūlhesiko hoti.

Kathaṇca bhikkhave bhikkhu niraggaḷo hoti? Idha bhikkhave bhikkhuno pañcorambhāgiyāni saṃyojanāni pahīnāni honti -pa-. Evaṃ kho bhikkhave bhikkhu niraggaḷo hoti.

Kathaṇca bhikkhave bhikkhu ariyo pannaddhajo pannabhāro viśaṃyutto hoti? Idha bhikkhave bhikkhuno asmimāno pahīno hoti ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṃkato āyatim anuppādadhammo. Evaṃ kho bhikkhave bhikkhu ariyo pannaddhajo pannabhāro viśaṃyutto hoti.

Evaṃ vimuttacittam kho bhikkhave bhikkhum sa-indā devā sabrahmakā sapajāpatikā anvesam nādhigacchanti ‘idaṃ nissitam Tathāgatassa viññāṇan’ti’².

Pañcaṅgavippahīnoti kāmaccchandādipaṅcaṅgāni vividhehi upāyehi pajahitvā t̥hito. Vuttam hetam—³

1. Am 2. 74 piṭṭhādīsu.

2. Ma 1. 193 piṭṭhe.

3. Dī 3. 224, 258 piṭṭhesu.

မာနဒ္ဓဇေ ပါတေတွာ သက္ကာယနဂရံ ဈာပေတွာ သော ယောဓော ခေမ-
နဂရံ ပဝိသိတွာ ဥပရိပါသာဒေ သုရသဘောဇနံ ဘုဉ္ဇန္တော ဝိယ နိဗ္ဗာန-
နဂရံ ပဝိသိတွာ အမတနိရောဓာရမ္မဏံ ဖလသမာပတ္တိသုခံ အနုဘဝမာနော
ကာလံ ဝိတိနာမေတိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ^၁—

“ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဥက္ခိတ္တပလိသော ဟောတိ? ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော အဝိဇ္ဇာ ပဟိနာ ဟောတိ ဥစ္ဆန္တမူလာ တာလာ-
ဝတ္ထုကတာ အနဘာဝကတာ အာယတိ” အနုပ္ပါဒဓမ္မော။ ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဥက္ခိတ္တပလိသော ဟောတိ။

ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သံကိဏ္ဍပရိခေါ ဟောတိ? ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော ပေါနောဘဝိကော ဇာတိသံသာရော ပဟိနော ဟောတိ။ပ။ ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သံကိဏ္ဍပရိခေါ ဟောတိ။

ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အဗ္ဗုဇ္ဈေသိကော ဟောတိ? ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော တဏှာ ပဟိနာ ဟောတိ။ပ။ ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အဗ္ဗုဇ္ဈေသိကော ဟောတိ။

ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု နိရဂ္ဂဇ္ဇော ဟောတိ? ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော ပဉ္စောရက္ခာဝိယာနိ သံယောဇနာနိ ပဟိနာနိ ဟောန္တိ။ပ။ ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု နိရဂ္ဂဇ္ဇော ဟောတိ။

ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အရိယော ပန္နဒ္ဓဇော ပန္နဘာရော ဝိသံယုတ္တော ဟောတိ? ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော အသ္မိမာနော ပဟိနော ဟောတိ ဥစ္ဆန္တမူလာ တာလာဝတ္ထုကတာ အနဘာဝ-
ကတာ အာယတိ” အနုပ္ပါဒဓမ္မော။ ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အရိယော ပန္နဒ္ဓဇော ပန္နဘာရော ဝိသံယုတ္တော ဟောတိ။

ဧဝံ ဝိမုတ္တစိတ္တံ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သဇ္ဇန္တာ ဒေဝါ သဗြဟ္မကာ သပဇာပတိကာ အန္ဓေသံ နာဓိဂစ္ဆန္တိ ‘ဣဒံ နိဿိတံ တထာဂတဿ ဝိညာဏ’န္တိ”^၂။

ပဉ္စင်္ဂပိပ္ပဟိနောတိ ကာမစ္ဆန္တာဒိပဉ္စင်္ဂါနိ ဝိဝိဓေဟိ ဥပါယေဟိ ပဇဟိတွာ ဌိတော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—^၃

၁-အံ ၂-၇၄-ပိဋ္ဌာဒိသု။

၂-မ ၁-၁၉၃-ပိဋ္ဌေ။

၃-ဒီ ၃-၂၂၄၊၂၅၀-ပိဋ္ဌေသု။

“Kathañcāvuso bhikkhu pañcaṅgavippahīno hoti? Idhāvuso bhikkhuno kāmaccando pahīno hoti, byāpādo pahīno hoti, thinamiddhaṃ pahīnaṃ hoti, uddhaccakukkuccaṃ pahīnaṃ hoti, vicikicchā pahīnā hoti. Evaṃ kho āvuso bhikkhu pañcaṅgavippahīno hotī”ti.

Chalaṅgasamannāgatoti channaṃ aṅgaṇaṃ pūretvā chasu dvāresu rūpādi-ārammaṇe¹ paṭighānunaṃ vajjetvā upekkhāvasena sato sampajāno hutvā vihaṇaṇavasena chalaṅgāni pūretvā paripuṇṇaṃ katvā ṭhitattā “chalaṅgasamannāgato”ti vutto. Vuttaṃ hetam—²

“Kathañcāvuso bhikkhu, chalaṅgasamannāgato hoti? Idhāvuso bhikkhu cakkhunā rūpaṃ disvā neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. Sotena saddaṃ sutvā -pa- ghānena gandhaṃ ghāyitvā. Jivhāya rasaṃ sāyitvā. Kāyena phoṭṭhabbaṃ phusitvā. Manasā dhammaṃ viññāya neva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. Evaṃ kho āvuso bhikkhu chalaṅgasamannāgato hotī”ti.

Ekārakkhoti sati-ārakkhena eko uttamo ārakkho assāti ekārakkho. Vuttaṃ hetam—²

“Kathañcāvuso bhikkhu ekārakkho hoti? Idhāvuso bhikkhu satārakkhena cetasā samannāgato viharati. Evaṃ kho āvuso bhikkhu ekārakkho hotī”ti.

Caturāpassenoti paññāya paṭisevanaparivajjanavinodanapajahanānaṃ vasena catunnaṃ apassayānaṃ ito cito ca aparivattamānānaṃ vasena caturāpasseno, tesaṃ pāpuṇitvā ṭhito. Vuttaṃ hetam—³

“Kathañcāvuso bhikkhu caturāpasseno hoti? Idhāvuso bhikkhu saṅkhāyekaṃ paṭisevati, saṅkhāyekaṃ parivajjeti.

1. Rūpādi-ārammaṇaṃ (Ka)

2. Dī 3. 224, 258 piṭṭhesu.

3. Dī 3. 258 piṭṭhe.

“ကထဉ္စာသုသော ဘိက္ခု ပဉ္စဂိပ္ပဟိနော ဟောတိ? ဣဓာသုသော ဘိက္ခုနော ကာမသုတ္တန္တော ပဟိနော ဟောတိ။ ဗျာပါဒေါ ပဟိနော ဟောတိ။ ထိနမိဒ္ဓံ ပဟိနံ ဟောတိ။ ဥဒ္ဓစ္စကုတ္တုပဟိနံ ဟောတိ။ ဝိစိကိစ္ဆာ ပဟိနာ ဟောတိ။ ဧဝံ ခေါ အာသုသော ဘိက္ခု ပဉ္စဂိပ္ပဟိနော ဟောတိ”တိ။

ဆဋ္ဌင်္ဂသမန္တာဂတောတိ ဆန္တံ အင်္ဂါနံ ပူရေတွာ ဆသု ဒွါရေသု ရူပါဒိ-အာရမ္မဏေ^၁ ပဋိသန္ဓေသု ဝဇ္ဇေတွာ ဥပေက္ခာဝသေန သတော သမ္ပဇာနော ဟုတွာ ဝိဟရဏဝသေန ဆဋ္ဌင်္ဂါနိ ပူရေတွာ ပရိပုဏ္ဏံ ကတွာ ဌိတတ္တာ “ဆဋ္ဌင်္ဂသမန္တာဂတော”တိ ဝုတ္တော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—^၂

“ကထဉ္စာသုသော ဘိက္ခု ဆဋ္ဌင်္ဂသမန္တာဂတော ဟောတိ? ဣဓာသုသော ဘိက္ခု စက္ခုနာ ရူပံ ဒိဿာ နေဝ သုမနော ဟောတိ န ဒုဗ္ဗနော။ ဥပေက္ခကော ဝိဟရတိ သတော သမ္ပဇာနော။ သောတေန သဒ္ဓိ သုတွာ။ ပ။ သာနေန ဂန္တံ သာယိတွာ။ ဇိဝှိယ ရသံ သာယိတွာ။ ကာယေန ဖောဋ္ဌဗ္ဗံ ဖုယိတွာ။ မနသာ ဓမ္မံ ဝိညာယ နေဝ သုမနော ဟောတိ န ဒုဗ္ဗနော။ ဥပေက္ခကော ဝိဟရတိ သတော သမ္ပဇာနော။ ဧဝံ ခေါ အာသုသော ဘိက္ခု ဆဋ္ဌင်္ဂသမန္တာဂတော ဟောတိ”တိ။

ဧကောရက္ခောတိ သတိအာရက္ခေန ဧကော ဥတ္တမော အာရက္ခော အဿာတိ ဧကောရက္ခော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—^၂

“ကထဉ္စာသုသော ဘိက္ခု ဧကောရက္ခော ဟောတိ? ဣဓာသုသော ဘိက္ခု သတာရက္ခေန စေတသာ သမန္တာဂတော ဝိဟရတိ။ ဧဝံ ခေါ အာသုသော ဘိက္ခု ဧကောရက္ခော ဟောတိ”တိ။

စတုရပဿေနောတိ ပညာယ ပဋိသေဝနပရိဝဇ္ဇနဝိနောဒနပဇဟနာနံ ဝသေန စတုန္တံ အပဿယာနံ ဣတော စိတော စ အပရိဝတ္တမာနာနံ ဝသေန စတုရပဿေနော။ တေသံ ပါပုဏ္ဏိတွာ ဌိတော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—^၃

“ကထဉ္စာသုသော ဘိက္ခု စတုရပဿေနော ဟောတိ? ဣဓာသုသော ဘိက္ခု သင်္ခါယေကံ ပဋိသေဝတိ။ သင်္ခါယေကံ ပရိဝဇ္ဇေတိ။

Saṅkhāyekaṃ vinodeti, saṅkhāyekaṃ pajahatī”ti-ādinā nayena vitthāretabbam.

Paṇunnapaccekasaccoti “idameva dassanaṃ saccaṃ, idameva saccaṃ”ti evaṃ pāṭi-ekkaṃ gahitattā paccekasaṅkhātāni diṭṭhisaccāni paṇunnāni nihaṭāni pahīnāni assāti paṇunnapaccekasacco.

Samavayasatṭhesanoti ettha avayāti anūnā. Saṭṭhāti vissatṭhā. Sammā avayā satṭhā esanā assāti samavayasatṭhesano. Sammā vissatṭhasabba-esanoti attho. **Kevalīti** paripuṇṇo. **Vusitavāti** vusitabrahmacariyo, garusaṃvāse¹ ariyamaggepi dasasu ariyavāsesupi vusitavanto. **Uttamapurisoti** khīṇakilesattā visesapuriso ājaññapuriso. **Paramapurisoti** uttamapuriso, paramaṃ vā paṭilābhaṃ pattattā uttamaṃ pattabbaṃ arahattapaṭilābhaṃ patto anuttarapuññakkhettabhūto uttamapuriso tenevatthena paramapuriso. Anuttaraṃ samāpattiṃ samāpajjituṃ amataṃ paṭilābhaṃ pattattā **paramapattipatto**. Atha vā “gharāvāse ādīnavaṃ sañjānitvā sāsanaṃ pavisaṇavasena **uttamapuriso**. Attabhāve ādīnavaṃ sañjānitvā vipassanāṃ pavisaṇavasena **paramapuriso**. Kilese ādīnavaṃ sañjānitvā ariyabhūmantaraṃ pavitṭho **paramapattippatto**ti evameke vaṇṇayanti.

Nevācinatīti kusalākusalānaṃ pahīnattā tesāṃ vipākāṃ na vaḍḍheti². **Nāpacinatīti** phale ṭhitattā na viddhaṃseti. **Apacinitvā ṭhitoti** paṭippassaddhipahāne ṭhitattā kilese viddhaṃsetvā ṭhito. Ito paraṃ tīhi pi padehi maggaṃ phalavaseneva yojetabbam. **Neva pajahatīti** pahātabbābhāvena kilese na pajahati. **Na upādiyatīti** taṇhāmānadiṭṭhīhi gahetabbābhāvato tehi na gaṇhāti. **Pajahitvā ṭhitoti** cajitvā³ ṭhito. **Neva saṃsibbatīti** taṇhāvasena neva saṃsibbati. **Na ussinetīti** mānavaṃ na ukkaṃsati. **Visinitvā ṭhitoti** taṇhāsaṃsīvanaṃ akatvā ṭhitoti evameke vaṇṇayanti. **Neva vidhūpetīti** kilesaggaṃ na nibbāpeti. **Na sandhūpetīti** kilesaggaṃ na jālāpeti. **Vidhūpetvā ṭhitoti** taṃ nibbāpetvā ṭhito.

1. Yogānurūpavāse (Syā)

2. Cinoti (Sī)

3. Vajjetvā (Sī), vijahitvā (Syā)

သင်္ခါယေကံ ဝိနောဒေတိ၊ သင်္ခါယေကံ ပဇဟတိ”တိအာဒိနာ နယေန ဝိတ္တာရေတဗ္ဗံ။

ပဏုန္ဒပစ္စေကသစ္စောတိ “ဣဒမေဝ ဒဿနံ သစ္စံ၊ ဣဒမေဝ သစ္စံ”န္တိ ဧဝံ ပါဠိဧက္ကံ ဂဟိတတ္တာ ပစ္စေကသင်္ခါတာနိ ဒိဋ္ဌိသစ္စာနိ ပဏုန္ဒာနိ နိဟဋ္ဌာနိ ပဟိနာနိ အဿာတိ ပဏုန္ဒပစ္စေကသစ္စော။

သမဝယသဋ္ဌေသနောတိ ဧတ္ထ အဝယာတိ အနုနာ။ သဋ္ဌာတိ ဝိဿဋ္ဌာ။ သမ္ပာ အဝယာ သဋ္ဌာ သေနာ အဿာတိ သမဝယသဋ္ဌေသနော။ သမ္ပာ ဝိဿဋ္ဌသဗ္ဗသေနောတိ အတ္ထော။ **ကေဝလီ**တိ ပရိပုဏ္ဏော။ **ဝုသိတဝါ**တိ ဝုသိတဗြဟ္မစရိယော၊ ဂရုသံဝါသေ^၁ အရိယမဂ္ဂေပိ ဒဿသု အရိယဝါသေသုပိ ဝုသိတဝန္တော။ **ဥတ္တမပုရိသော**တိ ဒီဏကိလေသတ္တာ ဝိသေသပုရိသော အာဇဉ္ဇပုရိသော။ **ပရမပုရိသော**တိ ဥတ္တမပုရိသော၊ ပရမံ ဝါ ပဋိလာဘံ ပတ္တတ္တာ ဥတ္တမံ ပတ္တဗ္ဗံ အရဟတ္တပဋိလာဘံ ပတ္တော အနတ္တရပုညက္ခေတ္တဘူတော ဥတ္တမပုရိသော တေနောတ္ထေန ပရမပုရိသော။ အနတ္တရံ သမာပတ္တိံ သမာပတ္တိတုံ အမတံ ပဋိလာဘံ ပတ္တတ္တာ **ပရမပတ္တိပ္ပတ္တော**။ အထ ဝါ “ဃရာဝါသေ အာဒိနဝံ သဉ္ဇာနိတွာ သာသနပဝိသနဝသေန **ဥတ္တမပုရိသော**။ အတ္တဘာဝေ အာဒိနဝံ သဉ္ဇာနိတွာ ဝိပဿနာပဝိသနဝသေန **ပရမပုရိသော**။ ကိလေသေ အာဒိနဝံ သဉ္ဇာနိတွာ အရိယဘူမန္တရံ ပဝိဋ္ဌော **ပရမပတ္တိပ္ပတ္တော**တိ ဧဝမေကေ ဝဏ္ဏယန္တိ။

နေဝါနိနတီတိ ကုသလာကုသလာနံ ပဟိနတ္တာ တေသံ ဝိပါကံ န ဝဇေတိ^၂။ **နာပမိနတီ**တိ ဖလေ ဌိတတ္တာ န ဝိဒ္ဓိသေတိ။ **အပမိနိတွာ ဌိတော**တိ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပဟာနေ ဌိတတ္တာ ကိလေသေ ဝိဒ္ဓိသေတွာ ဌိတော။ ဣတော ပရံ တိဟိပိ ပဒေဟိ မဂ္ဂဖလဝသေနော ယောဇေတဗ္ဗံ။ **နေဝ ပဇဟ-**တီတိ ပဟာတဗ္ဗာဘာဝေန ကိလေသေ န ပဇဟတိ။ န **ဥပါဒိယတီ**တိ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိဟိ ဂဟေတဗ္ဗာဘာဝတော တေဟိ န ဂဏှာတိ။ **ပဇဟိတွာ ဌိတော**တိ စဇိတွာ^၃ ဌိတော။ **နေဝ သံသိဗ္ဗတီ**တိ တဏှာဝသေန နေဝ သံသိဗ္ဗတိ။ န **ဥသိနေတီ**တိ မာနဝသေန န ဥက္ကံသတိ။ **ဝိသိနိတွာ ဌိတော**တိ တဏှာသံသိဝနံ အကတွာ ဌိတောတိ ဧဝမေကေ ဝဏ္ဏယန္တိ။ **နေဝ ဝိရူပေတီ**တိ ကိလေသဂ္ဂံ န နိဗ္ဗာပေတိ။ န **သန္တူပေတီ**တိ ကိလေသဂ္ဂံ န ဇာလာပေတိ။ **ဝိရူပေတွာ ဌိတော**တိ တံ နိဗ္ဗာပေတွာ ဌိတော။

၁-ယောဂါနုရူပဝါသေ (သျှာ)

၂-မိနောတိ (သိ)

၃-ဝဇေတွာ (သိ)၊ ဝိဇဟိတွာ (သျှာ)

Asekkhena sīlakkhandhenāti sikkhitabbābhāvena asekkhena
vācākamantājīvasīlakkhandhena sīlarāsinā samannāgatattā ṭhito,
aparihīnabhāvena ṭhito. **Samādhikkhandhenāti** vāyāmasatīti sampayuttena
samādhinā. **Vimuttikkhandhenāti** phalavimuttisampayuttakkhandhena.
Vimuttiñāṇadassanakkhandhenāti paccavekkhaṇāñāṇena. **Saccaṁ**
sampaṭipādiyitvā¹ti catu-ariyasaccaṁ sabhāvavasena sakasantāne
sampaṭiyitvā paṭivijjhātvā ṭhito. **Ejaṁ samatikkamitvāti** kampanataṇhaṁ
atikkamitvā. **Kilesagginti** rāgādikilesaggim. **Pariyādiyitvāti** khepetvā
nibbāpetvā. **Aparigamanatāyāti** saṁsāre agamanabhāvena,
punāgamanābhāvenāti attho. **Kaṭaṁ samādāyāti** jayaggāhaṁ² gahetvā.
Muttapaṭisevanatāyāti sabbakilesehi muccitvā rūpādi-
ārammaṇasevanavasena. Atha vā sabbakilesehi
muttaphalasamāpattisevanavasena. **Mettāya pārisuddhiyāti**
upakkilesamuttāya parisuddhabhāve ṭhitāya mettāya ṭhito. **Karuṇādīsūpi**
eseva nayo.

Accantapārisuddhiyāti atikkantaparisuddhabhāvena parisuddhiyā antaṁ
pāpuṇitvā ṭhito. **Atammayatāyāti** taṇhādiṭṭhimānā “tammayā”ti vuccanti.
Tesaṁ abhāvo atammayatā, tāya taṇhādiṭṭhimānavirahitatāya ṭhito. Vuttaṁ
hetam—

“So tādiso lokavidū sumedho, sabbesu dhammesu atammayo Munī”ti³.
Etthāpi taṇhāmānadiṭṭhivirahitoti attho. **Vimuttattāti** sabbakilesehi
muttabhāvena. **Santussitattāti** yathālābha yathābalayathāsārappa
santosavasena santuṭṭhabhāvena ṭhito.

Khandhapiyanteti ekacatupañcakkhandhānaṁ tīhi pariññaggīhi
jhāpetvā ante avasāne ṭhito, natthi etassa antoti vā pariyantaṁ, tasmim
pariyante. **Dhātupariyantādīsūpi** eseva nayo. Ayaṁ pana viseso—
dhātupariyanteti aṭṭhārasannaṁ dhātūnaṁ pariyante. **Āyatanapiyanteti**
dvādasannaṁ āyatanānaṁ. **Gatipariyanteti** nirayādipañcannaṁ gatīnaṁ.
Upapattipariyanteti sugatiduggatīsu nibbattiyā. **Paṭisandhipariyanteti**
kāmarūpārūpabhavesu

1. Sampaṭipādayitvā (Sī, Syā)

2. Nayaggāhaṁ (Sī, Syā)

3. Am 1. 148 piṭṭhe.

အသေက္ခေန သီလက္ခန္ဓေနာတိ သိက္ခိတဗ္ဗဘာဝေန အသေက္ခေန ဝါစာ-
ကမ္မန္တာဇီဝသီလက္ခန္ဓေန သီလရာသိနာ သမန္နာဂတတ္တာ ဌိတော၊ အပရိ-
ဟိနဘာဝေန ဌိတော။ သမာဓိက္ခန္ဓေနာတိ ဝါယာမသတိဟိ သမ္ပယုတ္တေန
သမာဓိနာ။ ဝိမုတ္တိက္ခန္ဓေနာတိ ဖလဝိမုတ္တိသမ္ပယုတ္တက္ခန္ဓေန။ ဝိမုတ္တိဉာဏ-
ဒဿနက္ခန္ဓေနာတိ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏေန။ သစ္စံ သမ္ပုပ္ပါဒိယိတွာ^၁တိ စတု-
အရိယသစ္စံ သဘာဝဝသေန သကသန္တာနေ သမ္ပာဒိယိတွာ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ
ဌိတော။ ဇေ သမတိက္ကမိတွာတိ ကမ္မနတဏှံ အတိက္ကမိတွာ။ ကိလေသဂ္ဂိန္တိ
ရာဂါဒိကိလေသဂ္ဂိ။ ပရိယာဒိယိတွာတိ ခေပေတွာ နိဗ္ဗာပေတွာ။ အပရိ-
ဂမနတာယာတိ သံသာရေ အဂမနဘာဝေန၊ ပုနာဂမနဘာဝေနာတိ
အတ္ထော။ ကန္တံ သမာဒါယာတိ ဇယဂ္ဂါဟံ^၂ ဂဟေတွာ။ မုတ္တိပဋိသေဝန-
တာယာတိ သဗ္ဗကိလေသေဟိ မုတ္တိတွာ ရူပါဒိအာရမ္မဏသေဝနဝသေန။
အထ ဝါ သဗ္ဗကိလေသေဟိ မုတ္တဖလသမာပတ္တိသေဝနဝသေန။ မေတ္တာယ
ပါရိသုဒ္ဓိယာတိ ဥပတ္တိလေသမုတ္တယ ပရိသုဒ္ဓဘာဝေ ဌိတာယ မေတ္တာယ
ဌိတော။ ကရုဏာဒိသုပ္ပိဇေသေဝ နယော။

အစ္စန္တပါရိသုဒ္ဓိယာတိ အတိက္ကန္တပရိသုဒ္ဓဘာဝေန ပရိသုဒ္ဓိယာ အန္တံ
ပါပုဏိတွာ ဌိတော။ အတမ္မယတာယာတိ တဏှာဒိဋ္ဌိမာနာ “တမ္မယာ”တိ
ဝုစ္စန္တိ။ တေသံ အဘာဝေါ အတမ္မယတာ၊ တာယ တဏှာဒိဋ္ဌိမာနဝိရဟိတ-
တာယ ဌိတော။ ဝုတ္တံ ဘေတံ—

“သောတာပိသော လောကဝိဒ္ဓ သုမေဓော၊ သဗ္ဗေသု ဓမ္မေသု အတမ္မယော
မုနိ”တိ^၃။ ဧတ္ထာပိ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိဝိရဟိတောတိ အတ္ထော။ ဝိမုတ္တိက္ခန္ဓာတိ
သဗ္ဗကိလေသေဟိ မုတ္တဘာဝေန။ သန္တု သိတတ္တာတိ ယထာလာဘယထာဗလ-
ယထာသာရဗ္ဗသန္တောသဝသေန သန္တုဌဘာဝေန ဌိတော။

ခန္ဓပရိယန္တေတိ ဧကစတုပဉ္စက္ခန္ဓာနံ တိဟိ ပရိညဂ္ဂိဟိ ဈာပေတွာ အန္တေ
အဝသာနေ ဌိတော၊ နတ္ထိ ဧတဿ အန္တောတိ ဝါ ပရိယန္တံ၊ တသ္မိံ ပရိယန္တေ။
ဓာတုပရိယန္တာဒိသုပ္ပိဇေသေဝ နယော။ အယံ ပန ဝိသေသော—ဓာတုပရိ-
ယန္တေတိ အဋ္ဌာရသန္တံ ဓာတုနံ ပရိယန္တေ။ အာယတနပရိယန္တေတိ ဒွါဒသန္တံ
အာယတနာနံ။ ဂတိပရိယန္တေတိ နိရယာဒိပဉ္စန္တံ ဂတိနံ။ ဥပပတ္တိပရိယန္တေတိ
သုဂတိဒုဂတိသု နိဗ္ဗတ္တိယာ။ ပဋိသန္ဓိပရိယန္တေတိ ကာမရူပါရူပဘဝေသု

၁-သမ္ပုပ္ပါဒိယိတွာ (သီ၊ သျှာ)

၂-နယဂ္ဂါဟံ (သီ၊ သျှာ)

၃-အံ ၁-၁၄၈-ပိဋေ။

paṭisandhiyā. **Bhavapariyanteti** ekavokāracatupañcasaññā-
asaññānevasaññānāsaññākāmarūpa-arūpabhavānaṃ. **Saṃsārapariyanteti**
khandhadhātu-āyatanānaṃ abbocchinnapavattiyā. **Vatṭapariyanteti**
kammavipākakilesavaṭṭānaṃ pariyante. **Antime bhaveti** avasāne
upapattibhave. **Antime samussaye** t̥hitoti avasāne samussaye sarīre t̥hito.
Antimadehadharoti antimam avasānadeham sarīram dhāretīti
antimadehadharo. **Arahāti** ārakattā arīnaṃ, arānañca hatattā, paccayādīnaṃ
arahattā, pāpakaraṇe rahābhāvā arahā.

Tassāyaṃ pacchimakoti tassa khīṇāsavassa ayaṃ samussayo attabhāvo
avasāno. **Carimoti** appo mando carimo ālopo, carimaṃ kabaḷaṃ viya. Puna
paṭisandhiyā natthibhāvaṃ¹ sandhāya “**Jātimaraṇasaṃsāro, natthi tassa
punabbhavo**”ti āha. Jananaṃ jāti, maranti tenāti maraṇaṃ, khandhādīnaṃ
abbocchinnā saṃsārapavatti ca tassa khīṇāsavassa puna natthīti vuttaṃ
gāthaṃ nigamento āha “**tenāha Bhagavā—**

Tasmā jantu -pa- nāvaṃ sitvāva pāragū”ti.

Imasmim sutte yaṃ antarantarā na vuttaṃ, taṃ pāṭhānusārena
gahetabbaṃ.

Saddhammapajjotikāya Mahāniddesaṭṭhakathāya

Kāmasuttaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Guhaṭṭhakasuttaniddesavaṇṇanā

7. Dutīye—**sattoti** laggo. **Guhāyanti** kāye. Kāyo hi rāgādīnaṃ vāḷānaṃ
vasanokāsato “guhā”ti vuccati. **Bahunābhichannoti** bahunā
rāgādīkilesajātena abhicchanno. Etena ajjhatabandhanaṃ vuttaṃ. **Tiṭṭhanti**
rāgādivasena tiṭṭhanto. **Mohanasmim pagālhoti** mohanaṃ vuccati
kāmaguṇo. Ettha hi devamanussā muyhanti tesu ajjhogālā hutvā. Etena
bāhirabandhanaṃ vuttaṃ. **Dūre vivekā hi tathāvidho** sotī so tathārūpo naro
tividhāpi kāyavivekādivivekā

1. Punapaṭisandhinatthibhāvaṃ (Ka)

ပဋိသန္ဓိယာ။ **ဘဝပရိယန္တေ**တိ ဧကဝေါကာရစတုပ္ပသညာအသညာနေဝ-
သညာနာသညာကာမရူပအရူပဘဝါနံ။ **သံသာရပရိယန္တေ**တိ ခန္ဓဓာတု-
အာယတနာနံ အဗ္ဗောဓိန္ဒြိယဝတ္တိယာ။ **ဝဋ္ဋပရိယန္တေ**တိ ကမ္မဝိပါကကိလေသ-
ဝဋ္ဋာနံ ပရိယန္တေ။ **အန္တိမေ ဘဝေ**တိ အဝသာနေ ဥပပတ္တိဘဝေ။ **အန္တိမေ
သမုဿယေ** ဌိတောတိ အဝသာနေ သမုဿယေ သရီရေ ဌိတော။ **အန္တိမ-
ဒေဟဓရော**တိ အန္တိမံ အဝသာနဒေဟံ သရီရံ ဓာရေတိတိ အန္တိမဒေဟဓရော။
အရဟတာတိ အာရကတ္တာ အရိနံ, အရာနဉ္စ ဟတတ္တာ, ပစ္စယာဒိနံ အရဟတ္တာ,
ပါပကရဏေ ရဟဘဘဝါ အရဟာ။

တဿာယံ ပန္နိမကောတိ တဿ ဒိဏာသဝဿ အယံ သမုဿယော
အတ္တဘာဝေါ အဝသာနေ။ **စရိမော**တိ အပ္ပေါ မန္တော စရိမော အာလော-
ပေါ, စရိမံ ကဗဠံ ဝိယ။ ပုန ပဋိသန္ဓိယာ နတ္ထိဘာဝံ^၁ သန္ဓာယ “**ဇာတိမရဏ-
သံသာရော၊ နတ္ထိ တဿ ပုနန္တဝေါ**”တိ အာဟ။ ဇနနံ ဇာတိ၊ မရန္တိ တေနာတိ
မရဏံ၊ ခန္ဓာဒိနံ အဗ္ဗောဓိန္ဒြိယ သံသာရပဝတ္တိ စ တဿ ဒိဏာသဝဿ ပုန
နတ္ထိတိ ဝုတ္တံ ဂါထံ နိဂမေန္တော အာဟ “**တေနာဟ ဘဝေါ—**

တဿာ ဇန္တု။ ပ။ နာဝံ သိတွာဝ ပါရု”တိ။

ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ယံ အန္တရန္တရာ န ဝုတ္တံ၊ တံ ပါဌာနသုသာရေန ဂဟေတဗ္ဗံ။

သဒ္ဓမ္မပဇ္ဇောတိကာယ မဟာနိဒ္ဒေသဋ္ဌကထာယ

ကာမသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-ရဟဋ္ဌကသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၇။ ဒုတိယေ—**သတ္တော**တိ လဂ္ဂေါ။ **ရဟာယန္တိ** ကာယေ။ ကာယော ဟိ
ရာဂါဒိနံ ဝါဠာနံ ဝသနေကာသတော “**ရဟာ**”တိ ဝုစ္စတိ။ **ဗဟုနာဘိ-**
ဆန္တောတိ ဗဟုနာ ရာဂါဒိကိလေသဇာတေန အဘိစ္ဆန္တော။ ဧတေန အဇ္ဈတ္တ-
ဗန္ဓနံ ဝုတ္တံ။ **တိဋ္ဌန္တိ** ရာဂါဒိဝသေန တိဋ္ဌန္တော။ **မောဟနသ္မိံ ပဂါဠော**တိ
မောဟနံ၊ ဝုစ္စတိ ကာမဂုဏော။ ဧတ္ထ ဟိ ဒေဝမနုဿာ မယုန္တိ တေသု
အဇ္ဈောဂါဠာ ဟုတ္တာ။ ဧတေန ဗာဟိရဗန္ဓနံ ဝုတ္တံ။ **ဗူရေ ဝိဝေကာ ဟိ တထာ-**
ဝိဝော သောတိ သော တထာရူပေါ နရော တိဝိဓာပိ ကာယဝိဝေကာဒိဝိဝေကာ

dūre anāsanne. Kim kārāṇā? **Kāmā hi loke na hi suppahāyāti** yasmā loke kāmā suppahāyā na honti, tasmāti vuttaṃ hoti.

Sattoti hi kho vuttanti satto, naro, mānavoti evamādinā nayena kathitoyeva. **Guhā tāva vattabbāti** guhā tāva kathetabbā. **Kāyoti vāti**-ādīsu ayam tāva padayojanā—kāyo iti vā guhā iti vā -pa- kumbho iti vāti. Tattha **kāyoti** “kucchitānaṃ āyoti kāyo”ti-ādinā heṭṭhā satipaṭṭhānakathāyaṃ vuttoyeva. Rāgādivālānaṃ vasanokāsaṭṭhena **guhā**, “paṭicchādanatṭhenā”tipi eke. “Dūraṅgamaṃ ekacaram, asarīraṃ guhāsayan”ti-ādīsu¹ viya. Rāgādīhi jhāpanatṭhena **deho** “te hitvā mānusaṃ dehan”ti-ādīsu² viya. Pamattakaraṇatṭhena **sandeho** “bhijjati pūṭisandeho, maraṇantaṃ hi jīvitan”ti-ādīsu³ viya. Saṃsāre saṅcaraṇatṭhena **nāvā** “siṅca bhikkhu imaṃ nāvaṃ, sittā te lahumessatī”ti-ādīsu⁴ viya. Iriyāpathassa atthibhāvattṭhena **ratho** “ratho sīlaparikkhāro, jhānakkho cakkavīriyo”ti-ādīsu⁵ viya. Accuggatatṭhena **dhajo** “dhajo rathassa paññāṇaṃ”ti-ādīsu⁶ viya.

Kimikulānaṃ āvāsabhāvena **vammiko** “vammikoti kho bhikkhu imassetāṃ cātumahābhūtikassa kāyassa adhivacanan”ti-ādīsu⁷ viya. Yatheva hi bāhirako vammiko, vamaṭi vantaḥ vantussayo vantasinehasambaddhoti⁸ catūhi kārāṇehi “vammiko”ti vuccati. So hi ahinakula⁹ undūragharagoḷikādayo nānappakāre paṇake vamaṭīti vammiko. Upacikāhi vantaḥ vammiko. Upacikāhi vamaṭvā¹⁰ mukhatuṇḍakehi ukkhittapaṃsucunṇena kaṭippamāṇenapi porisappamāṇenapi ussitoti vammiko. Upacikāhi vantaḥasinehena ābaddhatāya sattasattāhaṃ deve vassantepi na vipakiriyati, nidāghepi tato paṃsumuṭṭhiṃ

1. Khu 1. 18 piṭṭhe Dhammapade.

3. Khu 1. 35 piṭṭhe Dhammapade.

5. Saṃ 3. 5 piṭṭhe.

7. Ma 1. 197 piṭṭhe.

9. Ahimaṅgusa... (Ka)

2. Dī 2. 204 piṭṭhe thokaṃ visadisaṃ.

4. Khu 1. 66 piṭṭhe Dhammapade.

6. Khu 6. 327 piṭṭhe.

8. Vantasinehasambandho (Syā, Ka)

10. Temetvā (Ka)

ဗုရေ အနာသန္ဓေ။ ကိံကာရဏာ? ကာမာ ဟိ လောကေ န ဟိ သုပ္ပ-
ဟာယာတိ ယသ္မာ လောကေ ကာမာ သုပ္ပဟာယာ န ဟောန္တိ။ တသ္မာတိ
ဝုတ္တံ ဟောတိ။

သတ္တောတိ ဟိ ခေါ ဂုတ္တန္တိ သတ္တော, နရော, မာနဝေါတိ ဝေမာဒိနာ
နယေန ကထိတောယေဝ။ **ဂဟာ တာဝ ဝတ္တဗ္ဗာတိ** ဂဟာ တာဝ
ကထေတဗ္ဗာ။ **ကာယောတိ ဝါတိ**အာဒိသု အယံ တာဝ ပဒယောဇနာ—
ကာယော ဣတိ ဝါ ဂဟာ ဣတိ ဝါ။ပ။ ကုမ္ဘော ဣတိ ဝါတိ။ တတ္ထ
ကာယောတိ “ကုမ္ဘိတာနံ အာယောတိ ကာယော”တိအာဒိနာ ဟေဋ္ဌာ
သတိပဋ္ဌာနကထာယံ ဝုတ္တောယေဝ။ ရာဂါဒိဝါဋ္ဌာနံ ဝသနောကာသဋ္ဌေန
ဂဟာ၊ “ပဋိစ္စာဒနဋ္ဌေန”တိဝိ ဧကေ။ “ဗုရ်မံ ဧကစရံ၊ အသရိရံ
ဂဟာသယ”န္တိအာဒိသု^၁ ဝိယ။ ရာဂါဒိတိ ဈာပနဋ္ဌေန **ဒေဟော** “တေ
ဟိတွာ မာနသံ ဒေဟ”န္တိအာဒိသု^၂ ဝိယ။ ပမတ္တကရဏဋ္ဌေန **သန္ဓေဟော**
“ဘိဇ္ဇတိ ပုတိသန္ဓေဟော၊ မရဏန္တိ ဟိ ဇီဝိတ”န္တိအာဒိသု^၃ ဝိယ။ သံသာရေ
သဗ္ဗရဏဋ္ဌေန **နာဝါ** “သိဇ္ဇ ဘိက္ခု ဣမံ နာဝံ၊ သိတ္တာ တေ လဟု-
မေဿတိ”တိအာဒိသု^၄ ဝိယ။ ဣရိယာပထဿ အတ္ထိဘာဝဋ္ဌေန **ရထော**
“ရထော သီလပရိက္ခာရော၊ ဈာနက္ခော စက္ကဝီရိယော”တိအာဒိသု^၅ ဝိယ။
အစ္စုဂ္ဂတဋ္ဌေန **ဓဇော** “ဓဇော ရထဿ ပညာဏ”န္တိအာဒိသု^၆ ဝိယ။

ကိမိကုလာနံ အာဝါသဘာဝေန **ဝမ္ဗိကော** “ဝမ္ဗိကောတိ ခေါ ဘိက္ခု
ဣမဿေတံ စာတုမဟာဘူတိကဿ ကာယဿ အဓိဝစန”န္တိအာဒိသု^၇ ဝိယ။
ယထေဝ ဟိ ဗာဟိရကော ဝမ္ဗိကော, ဝမတိ ဝန္တကော ဝန္တဿယော ဝန္တသိ-
နေဟသမ္ပန္နောတိ” စတူဟိ ကာရဏေဟိ “ဝမ္ဗိကော”တိ ဝုစ္စတိ။ သော ဟိ
အဟိနကုလဇိဉ္ဇန္တုရသရဂေါဋ္ဌိကာဒယော နာနပ္ပကာရေ ပါဏကေ ဝမတိတိ
ဝမ္ဗိကော။ ဥပစိကာဟိ ဝန္တကောတိ ဝမ္ဗိကော။ ဥပစိကာဟိ ဝမ္ဗိကော^၈ မုခတုဏ္ဏ-
ကေဟိ ဥက္ခိတ္တပံသုရဏ္ဏေန ကဋ္ဌိပ္ပမာဏေနပိ ပေါရိသပ္ပမာဏေနပိ ဥသိ-
တောတိ ဝမ္ဗိကော။ ဥပစိကာဟိ ဝန္တဓဇ္ဇသိနေဟေန အာဗဒ္ဓတာယ သတ္တ-
သတ္တာဟံ ဒေဝေ ဝဿန္တေပိ န ဝိပ္ပကိရိယတိ၊ နိဒါဗေပိ တတော ပံသုမုဋ္ဌိ^၉

၁-ခု ၁-၁၈-ပိဋေ ဓမ္မပဒေ။

၃-ခု ၁-၃၅-ပိဋေ ဓမ္မပဒေ။

၅-သံ ၃-၅-ပိဋေ။

၇-မ ၁-၁၉၇-ပိဋေ။

၉-အဟိမရ်သ....(က)

၂-ဒီ ၂-၂၀၄-ပိဋေ ထောကံ ဝိသဒိသံ။

၄-ခု ၁-၆၆-ပိဋေ ဓမ္မပဒေ။

၆-ခု ၆-၃၂၇-ပိဋေ။

၈-ဝန္တသိနေဟသမ္ပန္နော (သျှာ၊ က)

၁၀-တေမေတ္တာ (က)

gahetvā tasmim muṭṭhinā pīḷiyamāne sineho nikkhamati, evaṃ
 vantasinehena sambaddhoti vammiko, evamayam kāyopi “akkhimhā
 aggigūthako”ti-ādinā nayena nānappakāraṃ asucikalimalaṃ vamatīti
 vammiko. Buddhapaccekabuddhakhīṇāsavā imasmim attabhāve
 nikantipariyādānena attabhāvaṃ chaḍḍetvā gatāti ariyehi vantakotipi
 vammiko. Yehi cāyaṃ tīhi aṭṭhisatehi ussito nahārusambaddho
 maṃsāvalepano allacamma-pariyonaddho chavirañjito satte vañceti, taṃ
 sabbaṃ ariyehi vantamevāti vantussayotipi vammiko. “Taṇhā janeti
 purisaṃ, cittaṃ vidhāvati”ti¹ evaṃ taṇhāya janitattā ariyehi vanteneva
 taṇhāsinehena sambaddho ayanti vantasinehena sambaddhotipi vammiko.
 Yathā ca vammikassa anto nānappakārā pāṇakā tattheva jāyanti,
 uccārapassāvaṃ karonti, gilānā sayanti, matā nipatanti. Iti so tesāṃ
 sūtiḥharaṃ vaccakuṭigilānasālā susānañca hoti, evaṃ
 khattiyamahāsālādīnampi kāyo “ayaṃ gopitarakkhito maṇḍitapasādito
 mahānubhāvānaṃ kāyo”ti acintetvā chavinissitā pāṇā cammanissitā pāṇā
 maṃsanissitā pāṇā nahārunissitā pāṇā aṭṭhinissitā pāṇā aṭṭhimiñjanissitā
 pāṇāti evaṃ kulagaṇanāya asītimattāni kimikulasahassāni antokāyasmim
 yeva jāyanti, uccārapassāvaṃ karonti, gelaññena āturitāni sayanti, matāmatā
 nipatanti. Iti ayampi tesāṃ pāṇānaṃ sūtiḥharaṃ vaccakuṭi gilāna sālā
 susānañca hotīti “vammiko”ti saṅkhaṃ gato.

Manāpāmanāpapatanaṭṭhena **nagaram** “sakkāyanagaran”ti-ādīsu viya.
 Rogādīnaṃ nīlabhāvena kulāvakabhāvena **nīlam**² “rogañīlam
 pabhaṅguran”ti-ādīsu³ viya. Paṭisandhiyā nivāsagehaṭṭhena **kuṭi**
 “pañcadvārāyaṃ kuṭikāyaṃ pasakkiyā”ti-ādīsu⁴ viya. Pūtibhāvena **gaṇḍo**
 “rogoṭi bhikkhave. Gaṇḍoṭi bhikkhave. Salloti bhikkhave kāyassetam
 adhivacanan”ti-ādīsu⁵ viya. Bhijjanaṭṭhena **kumbho** “kumbhūpamaṃ
 kāyamimaṃ viditvā”ti-ādīsu⁶ viya. **Kāyassetam adhivacnanti** etaṃ
 vuttappakāraṃ catumahābhūtamayassa kucchitadhammānaṃ āyassa
 adhivacanaṃ, kathananti attho. **Guhāyanti**

1. Saṃ 1. 34 piṭṭhe.

2. Rogādīnaṃ nīlabhāvena kulāvakabhāvena niḍḍam. (Sī)

3. Khu 1. 35 piṭṭhe Dhammapade.

4. Khu 2. 247 piṭṭhe.

5. Am 3. 191 piṭṭhe.

6. Khu 1. 18 piṭṭhe Dhammapade.

ဂဟေတွာ တသ္မိံ မုဋ္ဌိနာ ဝိဋ္ဌိယမာနေ သိနေဟော နိက္ခမတိ။ ဧဝံ ဝန္တသိနေ-
 ဟေန သမ္ပဒ္ဓေါတိ ဝမ္ဗိကော။ ဧဝမယံ ကာယောပိ “အက္ခိမ္မာ အဂ္ဂိဂူထကော”-
 တိအာဒိနာ နယေန နာနပ္ပကာရံ အသုစိကလိမလံ ဝမတိတိ ဝမ္ဗိကော။
 ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓဒီကာသဝါ ဣမသ္မိံ အတ္တဘာဝေ နိကန္တိပရိယာဒါနေန အတ္တ-
 ဘာဝံ ဆဇ္ဇေတွာ ဂတာတိ အရိယေဟိ ဝန္တကောတိပိ ဝမ္ဗိကော။ ယေဟိ
 စာယံ တိဟိ အဋ္ဌိသတေဟိ ဥဿိတော နဟာရသမ္ပဒ္ဓေါ မိသာဝလေပနော
 အလ္လစမ္ပပရိယောနဒ္ဓေါ ဆဝိရဉ္စိတော သတ္တေ ဝဇ္ဇေတိ။ တံ သဗ္ဗံ အရိယေဟိ
 ဝန္တမေဝါတိ ဝန္တဿယောတိပိ ဝမ္ဗိကော။ “တဏှာ ဇနေတိ ပုရိသံ၊ စိတ္တမဿ
 ဝိဓာဝတိ”တိ ဧဝံ တဏှာယ ဇနိတတ္တာ အရိယေဟိ ဝန္တေနော တဏှာ-
 သိနေဟေန သမ္ပဒ္ဓေါ အယန္တိ ဝန္တသိနေဟေန သမ္ပဒ္ဓေါတိပိ ဝမ္ဗိကော။
 ယထာ စ ဝမ္ဗိကဿ အန္တော နာနပ္ပကာရာ ပါဏကာ တတ္ထေဝ ဇာယန္တိ။
 ဥစ္စာရပဿာဝံ ကရေန္တိ။ ဂိလာနာ သယန္တိ။ မတာ နိပတန္တိ။ ဣတိ သော
 တေသံ သူတိဃရံ ဝစ္စကုဋ္ဌိဂိလာနသာလာ သုသာနဉ္စ ဟောတိ။ ဧဝံ ခတ္တိယ-
 မဟာသာလာဒိနမ္ပိ ကာယော “အယံ ဂေါပိတရက္ခိတော မဏ္ဍိတပသာဒိ-
 တော မဟာနုဘာဝါနံ ကာယော”တိ အစိန္တေတွာ ဆဝိနိဿိတာ
 ပါဏာ စမ္ပနိဿိတာ ပါဏာ မိသနိဿိတာ ပါဏာ နဟာရနိဿိတာ ပါဏာ
 အဋ္ဌိနိဿိတာ ပါဏာ အဋ္ဌိမိဉ္စနိဿိတာ ပါဏာတိ ဧဝံ ကုလဂဏနာယ
 အသီတိမတ္တာနိ ကိမိကုလသဟဿာနိ အန္တောကာယသ္မိံ ယေဝ ဇာယန္တိ။ ဥစ္စာရ-
 ပဿာဝံ ကရေန္တိ။ ဂေလညေန အာတုရိတာနိ သယန္တိ။ မတာမတာ နိပတန္တိ။
 ဣတိ အယမ္ပိ တေသံ ပါဏာနံ သူတိဃရံ ဝစ္စကုဋ္ဌိဂိလာနသာလာ သုသာနဉ္စ
 ဟောတိတိ “ဝမ္ဗိကော”တိ သံခံ ဂတော။

မနာပါမနာပပတနဋ္ဌေန နဂရံ “သက္ကာယနဂရ”န္တိအာဒိသု ဝိယ။
 ရောဂါဒိနံ နိဋ္ဌဘာဝေန ကုလာဝကဘာဝေန နိဋ္ဌံ^၂ “ရောဂါနိဋ္ဌံ ပဘဂ္ဂရ”န္တိ-
 အာဒိသု^၃ ဝိယ။ ပဋိသန္ဓိယာ နိဝါသဂေဟဋ္ဌေန ကုဋ္ဌိ “ပဉ္စဒ္ဓါရာယံ ကုဋ္ဌိကာယံ
 ပသက္ကိယာ”တိအာဒိသု^၄ ဝိယ။ ပူတိဘာဝေန ဂဏ္ဍော “ရောဂေါတိ
 ဘိက္ခဝေ။ ဂဏ္ဍောတိ ဘိက္ခဝေ။ သလ္လောတိ ဘိက္ခဝေ ကာယဿေတံ အဓိ-
 ဝစန”န္တိအာဒိသု^၅ ဝိယ။ ဘိဇ္ဇနဋ္ဌေန ကုဋ္ဌော “ကုမ္မုပမံ ကာယမိမံ ဝိဒိတွာ”-
 တိအာဒိသု^၆ ဝိယ။ ကာယဿေတံ အဓိဝစနန္တိ ဧတံ ဝုတ္တပ္ပကာရံ စတုမဟာဘူတ-
 မယဿ ကုမ္မိတဓမ္မာနံ အာယဿ အဓိဝစနံ။ ကထေနန္တိ အတ္ထော။ ဂုဟာယန္တိ

၁-သံ ၁-၃၄-ပိဋ္ဌေ။

၂-ရောဂါဒိနံ နိဋ္ဌဘာဝေန ကုလာဝကဘာဝေန နိဋ္ဌံ (သိ)

၃-ခု ၁-၃၅-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

၄-ခု ၂-၂၄၇-ပိဋ္ဌေ။

၅-အံ ၃-၁၉၁-ပိဋ္ဌေ။

၆-ခု ၁-၁၈-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

sarīrasmiṃ. **Sattoti** allīno. **Visattoti** vaṇṇarāgādivasena vividho allīno. Saṇṭhānarāgavasena **āsatto**. Tattheva “sutaṃ sukhā”ti gahaṇavasena **laggo**. Attaggahaṇavasena¹ **laggito**. **Palibuddhoti** phassarāgavasena amuñcivā ṭhito. **Bhittikhileti** bhittiyāṃ ākoṭitakhāṇuke. **Nāgadanteti** tattheva hatthidantasādise vaṅkadanḍake. **Sattanti** bhittikhile laggam. **Visattanti** nāgadante laggam. **Āsattanti** cīvaravamse laggam. **Lagganti** cīvararajjuyā laggam. **Laggitanti** pīṭhapāde laggam. **Palibuddhanti** mañcapāde lagganti evamādinā nayena yojetabbaṃ.

Lagganādhivacananti visesena allīyanakathanāṃ. **Channoti** vuttappakārehi kilesehi chādito. Punappunāṃ uppattivāsena uparūpari channoti **ucchanno**. **Āvutoti** āvarito. **Nivutoti** vārito. **Ophutoti** avattharivā chādito. **Pihitoti** bhājanena ukkhalimukhaṃ viya paliguṇṭhito. **Paṭicchannoti** āvaṭo. **Paṭikujjitoti** adhomukhaṃ ṭhapito. Tattha tiṇapaṇṇādīhi chāditaṃ viya channo. **Ucchanno** nadim āvaraṇasetu viya. **Āvuto** janasañcaraṇamaggāvaraṇaṃ viya.

Vinibaddho mānavasenāti nānāvidhena mānātimānavasena nānāvidhe ārammaṇe baddho hutvā tiṭṭhati. **Parāmaṭṭho diṭṭhivasenāti** dvāsaṭṭhidiṭṭhinaṃ vasena parāmaṭṭho āmasitvā gahito. **Vikkhepagato uddhaccavasenāti** ārammaṇe asantiṭṭhanavasena cittavikkhepaṃ patto upagato. **Aniṭṭhaṅgato vicikicchāvasenāti** ratanattayādīsu kaṅkhāsāṅkhātāya vicikicchāya vasena sannitiṭṭhānaṃ appatto. **Thāmagato anusayavasenāti** dunnīharaṇa-appahīnānusayavasena thirabhāvaṃ patto upagato hutvā tiṭṭhati.

Rūpūpayanti taṇhādiṭṭhūpayavasena rūpaṃ upagantvā ārammaṇaṃ katvā. **Viññāṇaṃ tiṭṭhamānaṃ tiṭṭhatīti** tasmim ārammaṇe rūpārammaṇaṃ viññāṇaṃ tiṭṭhantaṃ tiṭṭhati. **Rūpārammaṇaṃ rūpapatitiṭṭhanti** rūpameva ārammaṇaṃ ālambitvā rūpameva patiṭṭhaṃ katvā. **Nandūpasecananti** sappītikataṇhodakena āsittaṃ viññāṇaṃ. **Vuddhinti** vuddhibhāvaṃ. **Virūḷinti** javanavasena uparito virūḷhibhāvaṃ. **Vepullanti** tadārammaṇavasena vepullaṃ.

1. Attarāgavasena (Sī)

သရီရသို့။ သတ္တောတိ အလ္လီနော။ ဝိသတ္တောတိ ဝဏ္ဏရာဂါဒိဝသေန ဝိဝိဓော အလ္လီနော။ သဏ္ဌာနရာဂဝသေန အာသတ္တော။ တတ္ထေဝ “သုဘံ သုခ”န္တိ ဂဟဏဝသေန လဂ္ဂေါ။ အတ္တဂဟဏဝသေန လဂ္ဂိတော။ ပလိဗုဒ္ဓေါတိ ဗဿရာဂဝသေန အမုဉ္ဇိတွာ ဌိတော။ ဘိတ္တိဝိလေတိ ဘိတ္တိယံ အာကောဋိတ- ခါဏကော။ နာဂဒန္တေတိ တထေဝ ဟတ္ထိဒန္တသဒိသေ ဝက်ဒဏ္ဏကော။ သတ္တန္တိ ဘိတ္တိဝိလေ လဂ္ဂံ။ ဝိသတ္တန္တိ နာဂဒန္တေ လဂ္ဂံ။ အာသတ္တန္တိ စိဝရဝံသေ လဂ္ဂံ။ လဂ္ဂန္တိ စိဝရရဇ္ဇယာ လဂ္ဂံ။ လဂ္ဂိတန္တိ ဝိဌပါဒေ လဂ္ဂံ။ ပလိဗုဒ္ဓန္တိ မဉ္ဇူပါဒေ လဂ္ဂန္တိ ဝေမာဒိနာ နယေန ယောဇေတဗ္ဗံ။

လဂ္ဂနာဓိဝေနန္တိ ဝိသေသေန အလ္လီယနကထနံ။ ဆန္တောတိ ဝုတ္တပ္ပကာရေဟိ ကိလေသေဟိ ဆာဒိတော။ ပုနပျုနံ ဥပ္ပတ္တိဝသေန ဥပရူပရိ ဆန္တောတိ ဥစ္ဆန္တော။ အာဝုတောတိ အာဝရိတော။ နိဝုတောတိ ဝါရိတော။ ဩဗုတောတိ အဝတ္တရိတွာ ဆာဒိတော။ ဝိဟိတောတိ ဘာဇနေန ဥက္ခလိမုခံ ဝိယ ပလိ- ရုဏ္ဏိတော။ ပဋိစ္ဆန္တောတိ အာဝဇ္ဇော။ ပဋိကုဏ္ဏိတောတိ အဝေမုခံ ဌပိတော။ တတ္ထ တိဏပဏ္ဍာဒိဟိ ဆာဒိတံ ဝိယ ဆန္တော။ ဥစ္ဆန္တော နဒိ အာဝရဏ- သေတု ဝိယ။ အာဝုတော ဇနသဉ္ဇရဏမဂ္ဂါဝရဏံ ဝိယ။

ဝိနိဗုဒ္ဓေါ မာနဝသေနာတိ နာနာဝိဓေန မာနာတိမာနဝသေန နာနာ- ဝိဓေ အာရမ္မဏေ ဗုဒ္ဓေါ ဟုတွာ တိဌတိ။ ပရာမဋ္ဌော ဒိဋ္ဌိဝသေနာတိ ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိနံ ဝသေန ပရာမဋ္ဌော အာမသိတွာ ဂဟိတော။ ဝိက္ခေပဂတော ဥဒ္ဓစ္စဝသေနာတိ အာရမ္မဏေ အသန္တိဌနဝသေန စိတ္တဝိက္ခေပံ ပတ္တော ဥပဂတော။ အနိဌ္ဋာတော ဝိစိကိစ္ဆာဝသေနာတိ ရတနတ္ထယာဒိသု ကင်္ခါ- သင်္ခါတာယ ဝိစိကိစ္ဆာယ ဝသေန သန္တိဌာနံ အပ္ပတ္တော။ ထာမဂတော အနုသယဝသေနာတိ ဒုန္နိဟရဏအပ္ပဟိနာနုသယဝသေန ထိရဘာဝံ ပတ္တော ဥပဂတော ဟုတွာ တိဌတိ။

ရူပပယန္တိ တဏှာဒိဌူပယဝသေန ရူပံ ဥပဂန္တော အာရမ္မဏံ ကတွာ။ ဝိညာဏံ တိဌမာနံ တိဌတိတိ တသ္မိ အာရမ္မဏေ ရူပါရမ္မဏံ ဝိညာဏံ တိဌန္တိ တိဌတိ။ ရူပါရမ္မဏံ ရူပပတိဌန္တိ ရူပမေဝ အာရမ္မဏံ အာလမ္ဗိတွာ ရူပမေဝ ပတိဌံ ကတွာ။ နန္ဒပသေဝေန သပ္ပိတိကတဏှောဒကေန အာသိတ္တံ ဝိညာဏံ။ ဝုဒ္ဓိန္တိ ဝုဒ္ဓိဘာဝံ။ ဝိရုဋ္ဌိန္တိ ဇဝနဝသေန ဥပရိတော ဝိရုဋ္ဌိဘာဝံ။ ဝေပုဗ္ဗန္တိ တဒါရမ္မဏဝသေန ဝေပုဗ္ဗံ။

Atthi rāgoti-ādāni lobhasseva nāmāni. So hi rañjanavasena rāgo, nandanavasena nandī, taṇhāyanavasena taṇhāti vuccati. Patitṭhitam tattha viññānam virūhanti kammaṃ javāpetvā paṭisandhi-ākaddhanasamatthatāya patitṭhitañceva virūhañca. Yatthāti tebhūmakavaṭṭe, bhummaṃ. Sabbattha vā purimāpade etaṃ bhummaṃ. Atthi tattha saṅkhārānaṃ vuddhīti idaṃ imasmiṃ vipākavaṭṭe tṭitassa āyatim vaṭṭahetuke saṅkhāre sandhāya vuttaṃ. Yattha atthi āyatim punabbhavābhiniḃbattīti yasmiṃ tṭhāne āyatim punabbhavābhiniḃbatti atthi. Tattha purimasuttaṃ rūpādi-ārammaṇalagghanavasena vuttaṃ, dutiyasuttaṃ tadevārammaṇaṃ abhinandanavasena vuttaṃ, tatiyaṃ viññānapatitṭhānavasena vuttaṃ, catutthaṃ catubbidha-āhānavasena, kusalākusalaviññānapatitṭhānavasena vuttanti nātābbaṃ.

Yebhuyyenaṭi pāyena. Muyhantīti mohaṃ āpajjanti. Sammuyhantīti visesena muyhanti. Sampamuyhantīti sabbākārena muyhanti. Atha vā rūpārammaṇaṃ paṭicca muyhanti, saddārammaṇaṃ paṭicca sammuyhanti, mutārammaṇaṃ paṭicca sampamuyhanti. Avijjāya andhikatāti atṭhasu tṭhānesu¹ aññāyāya avijjāya andhikatā. “Gatā”ti vā pāṭho, andhabhāvaṃ upagatāti attho. Pagālhoti pavittṭho. Ogālhoti heṭṭhābhāgaṃ pavittṭho. Ajjhogālhoti adhi-ogāhitvā avattharivā visesena pavittṭho. Nimuggoti adhomukhaṃ hutvā pavittṭho. Atha vā dassanaṃsaggena ogālho. Savanaṃsaggena ajjhogālho. Vacanaṃsaggena nimuggo. Sappurisaṃsaggavirahito vā ogālho. Saddhammasevanavirahito vā ajjhogālho. Dhammānudhammapaṭipattivirahito vā nimuggo.

Vivekāti vivitti, viviccanam vā viveko. Tayoti gaṇanaparicchedo. Kāyavivekoti kāyena vivitti, vinā apasakkanam. Cittavivekādisupi eseva nayo. Idha bhikkhūti imasmiṃ sāsane. Saṃsāre bhayaṃ ikkhanato bhikkhu. Vivittanti suññaṃ, appasaddaṃ appanigghosanti attho. Etadeva hi sandhāya Vibhaṅge “vivittanti santike cepi senāsaṇaṃ hoti, tañca anākiṇṇaṃ gahaṭṭhehi pabbajitehi, tena taṃ vivittan”ti² vuttaṃ. Seti ceva āsati ca etthāti senāsaṇaṃ, mañcapīṭhādīnametamadhivacanaṃ. Tenāha—

1. Atṭhasu aññāyāsu (Ka)

2. Abhi 2. 260 piṭṭhe.

အတ္ထိ ရာဂေါတိအာဒိနိ လောဘဿေဝ နာမာနိ။ သော ဟိ ရဇ္ဇနဝသေန ရာဂေါ, နန္ဒနဝသေန နန္ဒီ, တဏှာယနဝသေန တဏှာတိ ဝုစ္စတိ။ ပတိဋ္ဌိတံ တတ္ထ ဝိညာဏံ ဝိရုဋ္ဌန္တိ ကမ္မံ ဇဝါပေတွာ ပဋိသန္ဓိအာကုနသမတ္တတာယ ပတိဋ္ဌိတဇ္ဇေဝ ဝိရုဋ္ဌန္တိ။ ယတ္ထာတိ တေဘူမကဝဇ္ဇေ၊ ဘုမ္မံ။ သဗ္ဗတ္ထ ဝါ ပုရိမပဒေ ဇေတံ ဘုမ္မံ။ အတ္ထိ တတ္ထ သင်္ခါရာနံ ဝုဋ္ဌိတိ ဣဒံ ဣမသ္မိံ ဝိပါကဝဇ္ဇေ ဌိတဿ အာယတိံ ဝဇ္ဇဟေတုကေ သင်္ခါရေ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ယတ္ထ အတ္ထိ အာယတိံ ပုနန္တဝါဒိနိဗ္ဗတ္တိတိ ယသ္မိံ ဌာနေ အာယတိံ ပုနန္တဝါဒိနိဗ္ဗတ္တိ အတ္ထိ။ တတ္ထ ပုရိမသုတ္တံ ရူပါဒိအာရမ္မဏလဂ္ဂနဝသေန ဝုတ္တံ၊ ဒုတိယသုတ္တံ တဒေါ-ရမ္မဏံ အဘိနန္ဒနဝသေန ဝုတ္တံ၊ တတိယံ ဝိညာဏပတိဋ္ဌာနဝသေန ဝုတ္တံ၊ စတုတ္ထံ စတုဗ္ဗိမအာဟာရဝသေန, ကုသလာကုသလဝိညာဏပတိဋ္ဌာနဝသေန ဝုတ္တန္တိ ဉာတဗ္ဗံ။

ယေဘုယျေနာတိ ပါယေန။ မုယုန္တိတိ မောဟံ အာပဇ္ဇန္တိ။ သဗ္ဗုယုန္တိတိ ဝိသေသေန မုယုန္တိ။ သဗ္ဗမုယုန္တိတိ သဗ္ဗာကာရေန မုယုန္တိ။ အထ ဝါ ရူပါရမ္မဏံ ပဋိစ္စ မုယုန္တိ၊ သဒ္ဓါရမ္မဏံ ပဋိစ္စ သဗ္ဗုယုန္တိ၊ မုတာရမ္မဏံ ပဋိစ္စ သဗ္ဗမုယုန္တိ။ အဝိဇ္ဇာယ အန္တိကတာတိ အဋ္ဌသု ဌာနေသု အညာဏာယ အဝိဇ္ဇာယ အန္တိကတာ။ “ဂတာ”တိ ဝါ ပါဠော၊ အန္တဘာဝံ ဥပဂတာတိ အတ္ထော။ ပဂါဠောတိ ပဝိဠော။ ဩဂါဠောတိ ဟေဋ္ဌာဘာဝံ ပဝိဠော။ အန္တောဂါဠောတိ အဝိဩဂါဟိတွာ အဝတ္ထရိတွာ ဝိသေသေန ပဝိဠော။ နိမုဂ္ဂေါတိ အဓောမုခံ ဟုတွာ ပဝိဠော။ အထ ဝါ ဒဿနသံသဂ္ဂေန ဩဂါဠော။ သဝနသံသဂ္ဂေန အန္တောဂါဠော။ ဝစနသံသဂ္ဂေန နိမုဂ္ဂေါ။ သပ္ပုရိသသံသဂ္ဂဝိရဟိတော ဝါ ဩဂါဠော။ သဒ္ဓမ္မသေဝနဝိရဟိတော ဝါ အန္တောဂါဠော။ ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိဝိရဟိတော ဝါ နိမုဂ္ဂေါ။

ဝိဝေကာတိ ဝိဝိတ္တိ, ဝိဝိစ္စနံ ဝါ ဝိဝေကော။ တယောတိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ ကာယဝိဝေကောတိ ကာယေန ဝိဝိတ္တိ၊ ဝိနာ အပသက္ကနံ။ ဝိတ္တိဝိဝေကာဒိသုပိ ဇေသေဝ နယော။ ဣဒံ ဘိက္ခုတိ ဣမသ္မိံ သာသနေ။ သံသာရေ ဘယံ ဣက္ခနတော ဘိက္ခု။ ဝိဝိတ္တန္တိ သုညံ၊ အပ္ပသဒ္ဓံ အပ္ပနိစ္ဆေါသန္တိ အတ္ထော။ ဧတဒေဝ ဟိ သန္ဓာယ ဝိဘဏံ “ဝိဝိတ္တန္တိ သန္တိကေ စေဝိ သေနာသနံ ဟောတိ၊ တဉ္စ အနာကိဏ္ဍံ ဂဟဋ္ဌေဟိ ပဗ္ဗဇိတေဟိ၊ တေန တံ ဝိဝိတ္တ”န္တိ^၂ ဝုတ္တံ။ သေတိ စေဝ အာသတိ စ ဧတ္ထာတိ သေနာသနံ၊ မဇ္ဇဝိဋ္ဌာဒိနမေတမဝိဝစနံ။ တေနာဟ—

“Senāsananti mañcopi senāsanam, pīṭhampi. Bhisipi.

Bibbohanampi. Vihāropi. Aḍḍhayogopi. Pāsādupi. Aṭṭopi. Mālopi. Leṇampi. Guhāpi. Rukkhamūlapi. Veḷugumbopi. Yattha vā pana bhikkhū paṭikkamanti, sabbametaṃ senāsanam”ti¹.

Api ca vihāro aḍḍhayogo pāsādo hammiyaṃ guhāti idaṃ vihārasenāsanam nāma. Mañco pīṭhaṃ bhisī bibbohananti idaṃ mañcapīṭhasenāsanam nāma. Cimilikā cammakhaṇḍo tiṇasanthāro paṇṇasanthāroti idaṃ santhatasenāsanam nāma. Yattha vā pana bhikkhū paṭikkamanti, idaṃ okāsasenāsanam nāmāti evaṃ catubbidhaṃ senāsanam hoti. Taṃ sabbampi senāsanaggahaṇena gahitameva.

Idha panassa sakuṇasadisassa cātuddisassa bhikkhuno anucchavikasenāsanam dassento “araññaṃ rukkhamūlan”ti-ādimāha. Tattha araṇṇanti “nikkhamitvā bahi indakhilā sabbametaṃ araṇṇaṃ”ti² idaṃ bhikkhunīnaṃ vasena āgataṃ. “Āraṇṇakaṃ nāma senāsanam pañcadhanusatikaṃ pacchiman”ti³ idaṃ pana imassa bhikkhuno anurūpaṃ. Tassa lakkhaṇaṃ Visuddhimagge Dhutaṅganiddese⁴ vuttaṃ. Rukkhamūlanti yaṃkiñci santacchāyaṃ vivittaṃ rukkhamūlaṃ. Pabbatanti selaṃ. Tattha hi udakasoṇḍisu udakakiccaṃ katvā sītāya rukkhaḥchāyāya nisinnassa nānādisāsu khāyamānāsu sītena vātena bījīyamānassa cittaṃ ekaggaṃ hoti. Kandaranti kaṃ vuccati udakaṃ, tena dāritaṃ, udakena bhinnam pabbatapadesaṃ. Yaṃ “nadītumban”tipi “nadīkuñjan”tipi vadanti. Tattha hi rajatapattasadisā vālukā hoti, matthake maṇivitānaṃ viya vanagahanam, maṇikhandhasadisam udakaṃ sandati. Evarūpaṃ kandaram oruyha pānīyaṃ pivitvā gattāni sītāni katvā vālukaṃ ussāpetvā paṃsukūlacīvaram pañṇapetvā nisinnassa samaṇadhammaṃ karoto cittaṃ ekaggaṃ hoti. Giriguḥanti dvinnam pabbatānaṃ antaraṃ, ekasminyeva vā umaṅgasadisam mahāvivaram. Susānalakkhaṇaṃ Visuddhimagge⁵ vuttaṃ.

Vanapatthanti gāmantam atikkamitvā manussānaṃ anupacāraṭṭhānaṃ⁶ yattha na kasanti na vapanti. Tenevāha “vanapatthanti dūrānametaṃ senāsanānaṃ adhivacanan”ti-ādi⁷. Abbhokāsanti acchannaṃ. Ākaṅkhamāno panettha

1. Abhi 2. 260 piṭṭhe.

2. Abhi 2. 260 piṭṭhe.

3. Vi 1. 377 piṭṭhe.

4. Visuddhi 1. 70 piṭṭhe.

5. Visuddhi 1. 74 piṭṭhe.

6. Asaṅcaraṇaṭṭhānaṃ (Ka)

7. Abhi 2. 260 piṭṭhe.

“သေနာသနန္တိ မဇ္ဈောပိသေနာသနံ၊ ပိဋ္ဌမ္ပိ၊ ဘိသိပိ၊ ဗိဗ္ဗောဟနမ္ပိ၊ ဝိဟာရောပိ၊ အဗ္ဗယောဂေါပိ၊ ပါသာဒေါပိ၊ အဇ္ဇောပိ၊ မာဠောပိ၊ လေဏမ္ပိ၊ ဂဟာပိ၊ ရုက္ခမူလမ္ပိ၊ ဝေဠုဂုမ္မောပိ၊ ယတ္ထ ဝါ ပန ဘိက္ခုပဋိက္ကမန္တိ၊ သဗ္ဗမေတံ သေနာသန”န္တိ။

အပိ စ ဝိဟာရော အဗ္ဗယောဂေါ ပါသာဒေါ ဟမ္ပိယံ ဂဟာတိ ဣဒံ ဝိဟာရသေနာသနံ နာမ။ မဇ္ဈော ပိဋ္ဌ ဘိသိ ဗိဗ္ဗောဟနန္တိ ဣဒံ မဇ္ဈပိဋ္ဌသေနာသနံ နာမ။ ဝိမိလိကာ စမ္ပဒေဏော တိဏသန္တာရော ပဏ္ဏသန္တာရောတိ ဣဒံ သန္တတသေနာသနံ နာမ။ ယတ္ထ ဝါ ပန ဘိက္ခုပဋိက္ကမန္တိ၊ ဣဒံ ဩကာသသေနာသနံ နာမာတိ ဧဝံ စတုဗ္ဗိမံ သေနာသနံ ဟောတိ။ တံ သဗ္ဗမ္ပိ သေနာသနဂ္ဂဟဏေန ဂဟိတမေဝ။

ဣဓ ပနသံ သကုဏသဒိသဿ စာတုဒ္ဓိသဿ ဘိက္ခုနော အနုစ္စဝိကသေနာသနံ ဒဿေန္တော “အရညံ ရုက္ခမူလ”န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ အရညန္တိ “နိက္ခမိတွာ ဗဟိ ဣန္ဒြီလာ သဗ္ဗမေတံ အရည”န္တိ^၂ ဣဒံ ဘိက္ခုနိနံ ဝသေန အာဂတံ။ “အာရညကံ နာမ သေနာသနံ ပဉ္စေနသတိကံ ပစ္စိမ”န္တိ^၃ ဣဒံ ပန ဣဓဿ ဘိက္ခုနော အနုရူပံ။ တဿ လက္ခဏံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဓုတင်္ဂနိဒ္ဒေသေ^၄ ဝုတ္တံ။ ရုက္ခမူလန္တိ ယံကိဉ္စိ သန္တုဿာယံ ဝိဝိတ္တံ ရုက္ခမူလံ။ ပဗ္ဗတန္တိ သေလံ။ တတ္ထ ဟိ ဥဒကသောဏ္ဍိသု ဥဒကကိစ္စံ ကတွာ သီတာယ ရုက္ခသ္မာယာယ နိသိန္ဓဿ နာနာဒိသာသု ခါယမာနာသု သီတေန ဝါတေန ဗီဇိယမာနဿ စိတ္တံ ကေဂ္ဂံ ဟောတိ။ ကန္တရန္တိ ကံ ဝုစ္စတိ ဥဒကံ၊ တေန ဒါရိတံ၊ ဥဒကေန ဘိန္တံ ပဗ္ဗတပဒေသံ။ ယံ “နဒီတုမ္ပ”န္တိ^၅ “နဒီကုဉ္စ”န္တိ^၆ ဝေန္တိ။ တတ္ထ ဟိ ရဇတပဋ္ဌသဒိသာ ဝါလုကာ ဟောတိ၊ မတ္ထကေ မဏိဝိတာနံ ဝိယ ဝနဂဟနံ၊ မဏိခန္ဓသဒိသံ ဥဒကံ သန္တတိ။ ဧဝရူပံ ကန္တရံ ဩရုယ ပါနိယံ ဝိဝိတွာ ဂတ္တာနိ သီတာနိ ကတွာ ဝါလုကံ ဥဿာပေတွာ ပံသုကုလစိဝရံ ပညပေတွာ နိသိန္ဓဿ သမဏဓမ္မံ ကရေတော စိတ္တံ ကေဂ္ဂံ ဟောတိ။ ဝိရိရဟန္တိ ဒွိန္တံ ပဗ္ဗတနံ အန္တရံ၊ ကေသျိ-ယေဝ ဝါ ဥမင်္ဂသဒိသံ မဟာဝိဝရံ။ သုသာနလက္ခဏံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ^၇ ဝုတ္တံ။

ဝနပတ္တိန္တိ ဂါမန္တိ အတိက္ကမိတွာ မနုဿာနံ အနုပစာရဋ္ဌာနံ^၆ ယတ္ထ န ကသန္တိ န ဝပန္တိ။ တေနောဟ “ဝနပတ္တိန္တိ ဒုရနမေတံ သေနာသနာနံ အဓိဝစန”န္တိအာဒိ^၇။ အဗ္ဗောကာသန္တိ အစ္ဆန္တံ။ အာကင်္ခမာနော ပနေတ္ထ

၁-အဘိ ၂-၂၆၀-ပိဋ္ဌေ။

၂-အဘိ ၂-၂၆၀-ပိဋ္ဌေ။

၃-ဝိ ၁-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။

၄-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၇၀-ပိဋ္ဌေ။

၅-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၇၄-ပိဋ္ဌေ။

၆-အသုဇ္ဈာဏဋ္ဌာနံ (က)

၇-အဘိ ၂-၂၆၀-ပိဋ္ဌေ။

cīvarakuṭṭim katvā vasati. **Palālapuñjanti** palālarāsim. Mahāpalālapuñjato hi palālaṃ nikkaḍḍhitvā pabbhāraṇasādise ālaye¹ karonti, gacchagumbādīnampi upari palālaṃ pakkhipitvā heṭṭhā nisinnā samaṇadhammaṃ karonti. Sabbametaṃ sandhāya vuttaṃ “kāyena vivitto viharatī”ti-ādi. Eko caṅkamaṃ adhiṭṭhāti pavattayatīti vuttaṃ hoti. **Iriyatīti** iriyāpathaṃ vattayati. **Vattatīti** iriyāpathavuttiṃ uppādeti. **Pāletīti** iriyāpathaṃ rakkhati. **Yapetīti** yapayati. **Yāpetīti** yāpayati.

Paṭhamam jhānam samāpannassāti kusalajjhānasamaṅgissa. **Nīvaraṇehi cittaṃ vivittanti** upacārena nīvaraṇehi vivittampi samānam anto-appanāyaṃ suṭṭhu vivittaṃ nāma hotīti dassetuṃ “paṭhamam jhānam samāpannassa nīvaraṇehi cittaṃ vivittaṃ hotī”ti vuttaṃ. Eseva nayo vitakkavicārapītisukhadukkhhehi dutiyatatiyacatutthajjhānāni samāpannānanti. **Rūpasaññāyāti** kusalavipākakiriyavasena pañcadasannaṃ rūpāvacarajjhānānaṃ saññāya. **Paṭighasaññāyāti** cakkhurūpādisaṃghaṭṭanena uppannāya kusalākusalavipākavasena dvipañcaviññāṇasaṅkhātāya paṭighasaññāya ca. **Nānattasaññāyāti** nānārammaṇe pavattāya catucattālīsakāmāvacarasaññāya ca cittaṃ vivittaṃ hoti suññaṃ hoti.

Ākāsañācāyatanam samāpannassāti ettha nāssa antoti anantaṃ, ākāsaṃ anantaṃ ākāsaṇantaṃ, ākāsaṇantameva ākāsañācam, taṃ ākāsañācam adhiṭṭhānaṭṭhena āyatanamassa sasampayuttadhammassa jhānassa devānaṃ devāyatanamivāti ākāsañācāyatanam, kaṣiṇugghāṭimākāsārammaṇajjhānassetam adhivacanam. Taṃ ākāsañācāyatanam samāpannassa kusalakiriyajjhānam samāpannassa. **Rūpasaññāyāti** saññāsīsena rūpāvacarajjhānato ceva tadārammaṇato ca. Rūpāvacarajjhānampi hi “rūpan”ti vuccati “rūpī rūpāni passatī”ti-ādīsu², tassa ārammaṇampi “bahiddhā rūpāni passati suvaṇṇadubbbaṇṇāni”ti-ādīsu²pi. Tasmā idha rūpe saññā rūpasaññāti evaṃ saññāsīsena rūpāvacarajjhānassetam adhivacanam. Rūpe saññā assāti rūpasaññaṃ, rūpamassa nāmanti vuttaṃ hoti. Evaṃ pathavīkaṣiṇādibhedassa

1. Āvāse (Sī, Syā, Ka)

2. Khu 9. 231 piṭṭhe.

စီဝရကုဋ် ကတ္တာ ဝသတိ။ ပလာလပုဉ္ဇန္တိ ပလာလရာသိ။ မဟာပလာလ-ပုဉ္ဇတော ဟိ ပလာလံ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗာရလေဏသဒိသေ အာလယေ^၁ ကရေန္တိ။ ဂစ္ဆဂုဗ္ဗာဒီနမ္ပိ ဥပရိ ပလာလံ ပက္ခိပိတွာ ဟေဋ္ဌာ နိသိန္နာ သမဏဓမ္မံ ကရေန္တိ။ သဗ္ဗမေတံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “ကာယေန ဝိဝိက္ခော ဝိဟရတိ”တိအာဒိ။ ဧကော စင်္ဂမံ အဓိဋ္ဌာတိ ပဝတ္တယတိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဣရိယတိ** ဣရိယာပထံ ဝတ္တယတိ။ **ဝတ္တတိ** ဣရိယာပထဝုတ္တံ ဥပ္ပါဒေတိ။ **ပါလေတိ** ဣရိယာပထံ ရက္ခတိ။ **ယပေတိ** ယပယတိ။ **ယာပေတိ** ယာပယတိ။

ပဌမံ ဈာနံ သမာပန္နဿာတိ ကုသလဇ္ဈာနသမင်္ဂိယံ။ **နိဝရဏေဟိ စိတ္တံ** ဝိဝိက္ခန္တိ ဥပစာရေန နိဝရဏေဟိ ဝိဝိက္ခန္တိ သမာနံ အန္တောအပ္ပနာယံ သုဋ္ဌ၊ ဝိဝိက္ခန္တိ နာမ ဟောတိတိ ဒေသေတုံ “ပဌမံ ဈာနံ သမာပန္နဿ နိဝရဏေဟိ စိတ္တံ ဝိဝိက္ခန္တိ ဟောတိ”တိ ဝုတ္တံ။ ဒေသေ နယော ဝိတက္ကဝိစာရပိတိသုခဒုက္ခေဟိ ဒုတိယတတိယစတုတ္ထဇ္ဈာနာနိ သမာပန္နာနန္တိ။ **ရူပသညာယာတိ** ကုသလ-ဝိပါကကိရိယဝသေန ပဉ္စဒသန္တံ ရူပါဝစရဇ္ဈာနာနံ သညာယ။ **ပဋိသသညာ-ယာတိ** စက္ခုရူပါဒိသံသန္ဓေန ဥပ္ပန္နာယ ကုသလာကုသလဝိပါကဝသေန ဒွိပဉ္စ-ဝိညာဏသင်္ခါတာယ ပဋိသသညာယ စ။ **နာနတ္ထသညာယာတိ** နာနာရမ္ပဏေ ပဝတ္တယာယ စတုစက္ကာလီသကာမာဝစရသညာယ စ စိတ္တံ ဝိဝိက္ခန္တိ ဟောတိ သုညံ ဟောတိ။

အာကာသာနဉ္စာယတနံ သမာပန္နဿာတိ ဧတ္ထ နာဿ အန္တောတိ အနန္တံ၊ အာကာသံ အနန္တံ အာကာသာနန္တံ၊ အာကာသာနန္တမေဝ အာကာသာနဉ္စံ၊ တံ အာကာသာနဉ္စံ အဓိဋ္ဌာနဋ္ဌေန အာယတနမဿ သသမ္ပယုတ္တဓမ္မဿ ဈာနဿ ဒေဝါနံ ဒေဝါယတနဓိဝါတိ အာကာသာနဉ္စာယတနံ၊ ကသိဏုပ္ပုဋိမာကာသာ-ရမ္ပဏဈာနသေတံ အဓိဝစနံ။ တံ အာကာသာနဉ္စာယတနံ သမာပန္နဿ ကုသလကိရိယဈာနံ သမာပန္နဿ။ **ရူပသညာယာတိ** သညာသီသေန ရူပါ-ဝစရဇ္ဈာနတော စေဝ တဒါရမ္ပဏတော စ။ ရူပါဝစရဇ္ဈာနမ္ပိ ဟိ “ရူပ”န္တိ ဝုစ္စတိ “ရူပီ ရူပါနိ ပဿတိ”တိအာဒိသု၊ တဿ အာရမ္ပဏမ္ပိ “ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတိ သုဝဏ္ဏဒုဗ္ဗဏ္ဍာနိ”တိအာဒိသု၊ တဿာ ဣမ ရူပေ သညာ ရူပသညာတိ ဧဝံ သညာသီသေန ရူပါဝစရဇ္ဈာနသေတံ အဓိဝစနံ။ ရူပေ သညာ အဿာတိ ရူပသညံ၊ ရူပမဿ နာမန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧဝံ ပထဝီကသိကာဒိဘေဒဿ

tadārammaṇassa cetam adhivacananti veditabbaṃ. Etāya kusalavipākakiriyāvasena pañcadasavidhāya jhānasaṅkhātāya rūpasāññāya. Etāya ca pathavīkaṣiṇādivasena aṭṭhavidhāya ārammaṇasaṅkhātāya rūpasāññāya.

Paṭighasaññāyāti cakkhādīnaṃ vatthūnaṃ rūpādīnaṃ ārammaṇānaṃ ca paṭighātena samuppannā saññā paṭighasaññā, rūpasāññādīnaṃ etaṃ adhivacanāṃ. Yathāha—“tattha katamā paṭighasaññā? Rūpasāññā saddasaññā gandhasaññā rasasaññā phoṭṭhabbasaññā, imā vuccanti paṭighasaññāyo”¹. Tā kusalavipākā pañca akusalavipākā pañcāti etāya paṭighasaññāya.

Nānattasaññāyāti nānatte gocare pavattāya saññāya, nānattāya vā saññāya. Yathāha—“tattha katamā nānattasaññā? Asamāpannassa manodhātusamaṅgissa vā manoviññādhātusamaṅgissa vā saññā sañjānanā sañjānitattāṃ, imā vuccanti nānattasaññāyo”¹ evaṃ Vibhaṅge vibhajitvā vuttā. Tā idha adhippetā. Asamāpannassa manodhātumanoviññādhātusaṅgahitā saññā rūpasaddādibhede nānatte nānāsabhāve gocare pavattanti. Yasmā cesā aṭṭha kāmāvacarakusalasaññā, dvādasa akusalasaññā, ekādasa kāmāvacarakusalavipākasaññā, dve akusalavipākasaññā, ekādasa kāmāvacarakiriyasaññāti evaṃ catucattālīsampi saññā nānattā nānāsabhāvā aññamaññaṃ asadisā, tasmā “nānattasaññā”¹ti vuttā, tāya nānattasaññāya.

Cittam vivittam hotīti ākāsañācāyatanam samāpannassa rūpasāññāpaṭighasaññānānattasaññāsaṅkhātāhi saññāhi jhānacittam vivittam hoti vinā hoti apasakkanam² hoti. **Viññāṇaṇcāyatananti** etadeva viññāṇam adhiṭṭhānaṭṭhena āyatanamassāti viññāṇaṇcāyatanam, ākāse pavattaviññāṇārammaṇassa jhānassetam adhivacanam. Tam jhānam samāpannassa vuttappakārāya ākāsañācāyatanasaññāya cittam vivittam hoti.

Ākiñcaññāyatananti ettha pana nāssa kiñcananti akiñcanam, antamaso bhaṅgamattampi assa avasiṭṭham natthīti vuttam hoti. Akiñcanassa bhāvo ākiñcaññam, ākāsañācāyatanaviññāṇāpagamassetam adhivacanam. Tam ākiñcaññam adhiṭṭhānaṭṭhena āyatanamassāti ākiñcaññāyatanam

1. Abhi 2. 272 piṭṭhe.

2. Apasakkitam (Sī)

တဒါရမ္မဏသံ စေတံ အဓိဝစနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧတယ ကုသလဝိပါက-
ကိရိယာဝသေန ပဉ္စဒသဝိဇယ ဈာနသင်္ခါတယ ရူပသညာယ။ ဧတယ စ
ပထဝီကသိကာဒိဝသေန အဋ္ဌဝိဇယ အာရမ္မဏသင်္ခါတယ ရူပသညာယ။

ပဋိဃသညာယတိ စက္ခာဒိနံ ဝတ္ထုနံ ရူပါဒိနံ အာရမ္မဏာနဉ္စ ပဋိဃာတေန
သမုပ္ပန္နာ သညာ ပဋိဃသညာ၊ ရူပသညာဒိနံ ဧတံ အဓိဝစနံ။ ယထာဟ—
“တတ္ထ ကတမာ ပဋိဃသညာ? ရူပသညာ သဒ္ဓသညာ ဂန္ဓသညာ ရသသညာ
ဖောဋ္ဌဗ္ဗသညာ၊ ဣမာ ဝုစ္စန္တိ ပဋိဃသညာယော”^၁တိ။ တာ ကုသလဝိပါကာ
ပဉ္စ အကုသလဝိပါကာ ပဉ္စာတိ ဧတယ ပဋိဃသညာယ။

နာနတ္တသညာယတိ နာနတ္တေ ဂေါစရေ ပဝတ္ထာယ သညာယ၊ နာနတ္တာယ
ဝါ သညာယ။ ယထာဟ—“တတ္ထ ကတမာ နာနတ္တသညာ? အသမာပန္နဿ
မနောဓာတုသမင်္ဂဿ ဝါ မနောဝိညာဏဓာတုသမင်္ဂဿ ဝါ သညာ သဉ္ဇာနနာ
သဉ္ဇာနိတတ္ထံ၊ ဣမာ ဝုစ္စန္တိ နာနတ္တသညာယော”^၂တိ။ ဧဝံ ဝိဘဏံ ဝိဘဇိတွာ
ဝုတ္တာ။ တာ ဣမ အဓိပ္ပေတာ။ အသမာပန္နဿ မနောဓာတုမနောဝိညာဏ-
ဓာတုသင်္ဂဟိတာ သညာ ရူပသဒ္ဓါဒိဘေဒေ နာနတ္တေ နာနာသဘာဝေ
ဂေါစရေ ပဝတ္ထန္တိ။ ယသ္မာ စေသာ အဋ္ဌ ကာမာဝစရကုသလသညာ၊ ဒွါဒသ
အကုသလသညာ၊ ကောဒသ ကာမာဝစရကုသလဝိပါကသညာ၊ ဒွေ
အကုသလဝိပါကသညာ၊ ကောဒသ ကာမာဝစရကိရိယသညာတိ ဧဝံ စတု-
စက္ကာလီသမ္ပိ သညာ နာနတ္တ နာနာသဘာဝါ အညမညံ အသဒိသာ၊ တသ္မာ
“နာနတ္တသညာ”^၁တိ ဝုတ္တာ၊ တာယ နာနတ္တသညာယ။

စိတ္တံ ဝိဝိတ္တံ ဟောတိတိ အာကာသာနဉ္ဇာယတနံ သမာပန္နဿ ရူပသညာ-
ပဋိဃသညာနာနတ္တသညာသင်္ခါတဟိ သညာဟိ ဈာနစိတ္တံ ဝိဝိတ္တံ ဟောတိ
ဝိနာ ဟောတိ အပသက္ကနံ^၂ ဟောတိ။ **ဝိညာဏဉ္ဇာယတနန္တိ** ဧတဒေဝ
ဝိညာဏံ အဓိဋ္ဌာနဋ္ဌေန အာယတနမဿာတိ ဝိညာဏဉ္ဇာယတနံ၊ အာကာသေ
ပဝတ္ထဝိညာဏာရမ္မဏဿ ဈာနသေတံ အဓိဝစနံ။ တံ ဈာနံ သမာပန္နဿ
ဝုတ္တပ္ပကာရာယ အာကာသာနဉ္ဇာယတနသညာယ စိတ္တံ ဝိဝိတ္တံ ဟောတိ။

အာကိဉ္ဇညာယတနန္တိ ဧတ္ထ ပန နာဿ ကိဉ္ဇနန္တိ အာကိဉ္ဇနံ၊ အန္တမသော
ဘင်္ဂမတ္တမ္ပိ အဿ အဝသိဋ္ဌံ နတ္ထိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အာကိဉ္ဇနဿ ဘာဝေါ
အာကိဉ္ဇညံ၊ အာကာသာနဉ္ဇာယတနဝိညာဏာပဝမသေတံ အဓိဝစနံ။ တံ
အာကိဉ္ဇညံ အဓိဋ္ဌာနဋ္ဌေန အာယတနမဿာတိ အာကိဉ္ဇညာယတနံ၊

ākāse pavattitaviññāṇāpagamārammaṇajhānassetaṁ adhivacanaṁ. Taṁ ākiñcaññāyatanam samāpannassa tāya viññāṇañcāyatanasaññāya cittam vivittaṁ.

Nevasaññānāsaññāyatananti ettha pana yāya saññāya bhāvato taṁ “nevasaññānāsaññāyatanan”ti vuccati, yathāpaṭipannassa sā saññā hoti, taṁ tāva dassetuṁ Vibhaṅge¹ “nevasaññānāsaññā”ti uddharitvā taññeva “ākiñcaññāyatanam santato manasi karoti, saṅkhārāvasesasamāpattim bhāveti, tena vuccati nevasaññānāsaññā”ti vuttaṁ. Tattha santato manasi karotīti “santāvatāyaṁ samāpatti, yatra hi nāma natthibhāvampi ārammaṇam karitvā vasatī”ti evaṁ santārammaṇatāya nam “santā”ti manasi karoti. Taṁ nevasaññānāsaññāyatanam appetvā nisinnassa tāya ākiñcaññāyatanasaññāya jhānacittam suññaṁ hoti.

Sotāpannassāti sotāpattiphalam pattassa. **Sakkāyaditthiyāti** visativatthukāya sakkāyaditthiyā. **Vicikicchāyāti** atthasu thānesu kaṅkhāya. **Sīlabbataparāmāsāti** “sīlena suddhi, vatena suddhī”ti parāmasitvā uppajjanakaditthi. **Diṭṭhānusayāti** appahīnatthēna santāne anusayakā diṭṭhānusayā. Tathā **vicikicchānusayā**. **Tadekaṭṭhehi cāti** tehi sakkāyaditthi-ādīhi ekato thitehi ca. Upatāpenti vibādhehi cāti kilesā, tehi sakkāyaditthiyādikilesehi cittam vivittaṁ suññaṁ hoti. Ettha “tadekaṭṭhan”ti duvidham ekaṭṭham pahānekaṭṭham saha jekaṭṭhañca. Apāyagamanīyā hi kilesā yāva sotāpattimaggena na pahīyanti, tāva diṭṭhivicikicchāhi saha ekasmiṁ puggale thitāti pahānekaṭṭhā. Dasasu hi kilesesu idha diṭṭhivicikicchā eva āgatā. Anusayesu diṭṭhānusayavicikicchānusayā āgatā. Sesā pana apāyagamanīyo lobho doso moho māno thinam uddhaccaṁ ahirikaṁ anottappanti attha kilesā diṭṭhivicikicchāhi saha pahānekaṭṭhā hutvā dvīhi anusayehi saddhim sotāpattimaggena pahīyanti. Rāgadosamohapamukhesu vā diyaḍḍhesu kilesasahassesu sotāpattimaggena diṭṭhiyā pahīyamānāya diṭṭhiyā saha vicikicchā pahīnā, diṭṭhānusayavicikicchānusayehi saha apāyagamanīyā sabbakilesā pahānekaṭṭhavasena pahīyanti.

1. Abhi 2. 274 piṭṭhe.

အာကာသေ ပဝတ္တိတဝိညာဏာပဂမာရမ္မဏဈာနသေတံ အဓိဝေဓံ။ တံ အာကိဉ္ဇညာယတနံ သမာပန္နဿ တာယ ဝိညာဏဉ္ဇာယတနသညာယ စိတ္တံ ဝိဝိတ္တံ။

နေဝသညာနာသညာယတနန္တိ ဧတ္ထ ပန ယာယ သညာယ ဘာဝတော တံ “နေဝသညာနာသညာယတန”န္တိ ဝုစ္စတိ၊ ယထာပဋိပန္နဿ သာ သညာ ဟောတိ၊ တံ တာဝ ဒသေတုံ ဝိဘဇ် “နေဝသညီနာသညီ”တိ ဥဒ္ဓရိတွာ တညေဝ “အာကိဉ္ဇညာယတနံ သန္တတော မနသိ ကရေတိ၊ သင်္ခါရာဝသေသ- သမာပတ္တိံ ဘာဝေတိ၊ တေန ဝုစ္စတိ နေဝသညီနာသညီ”တိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ သန္တတော မနသိ ကရေတိတိ “သန္တာဝတာယံ သမာပတ္တိံ၊ ယတြ ဟိ နာမ နတ္ထိဘာဝမ္ပိ အာရမ္မဏံ ကရိတွာ ဝသတိ”တိ ဧဝံ သန္တာရမ္မဏတာယ နံ “သန္တာ”တိ မနသိ ကရေတိ။ တံ နေဝသညာနာသညာယတနံ အပ္ပေတွာ နိသိန္နဿ တာယ အာကိဉ္ဇညာယတနသညာယ ဈာနစိတ္တံ သုညံ ဟောတိ။

သောတာပန္နဿာတိ သောတာပတ္တိဖလံ ပတ္တဿ။ **သက္ကာယဒိဋ္ဌိယာတိ** ဝိသတိဝတ္ထုကာယ သက္ကာယဒိဋ္ဌိယာ။ **ဝိစိကိစ္ဆာယာတိ** အဋ္ဌသု ဌာနေသု ကင်္ခါယ။ **သီလဗ္ဗတပရာမာသတိ** “သီလေန သုဒ္ဓိ၊ ဝတေန သုဒ္ဓိ”တိ ပရာမ- သိတွာ ဥပ္ပဇ္ဇနကဒိဋ္ဌိ။ **ဒိဋ္ဌာနုသယာတိ** အပ္ပဟိနဋ္ဌေန သန္တာနေ အနုသယကာ ဒိဋ္ဌာနုသယာ။ တထာ **ဝိစိကိစ္ဆာနုသယာ**။ **တဒေကဋ္ဌေဟိ စာတိ** တေဟိ သက္ကာယဒိဋ္ဌိအာဒိဟိ ဧကတော ဌိတေဟိ စ။ ဥပတာပေန္တိ ဝိဗာဓေန္တိ စာတိ ကိလေသာ၊ တေဟိ သက္ကာယဒိဋ္ဌိယာဒိကိလေသေဟိ စိတ္တံ ဝိဝိတ္တံ သုညံ ဟောတိ။ ဧတ္ထ “တဒေကဋ္ဌ”န္တိ ဒုဝိဓံ ဧကဋ္ဌံ ပဟာနေကဋ္ဌံ သဟဇေကဋ္ဌံ။ အပါယဂမနိယာ ဟိ ကိလေသာ ယာဝ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန န ပဟိယန္တိ၊ တာဝ ဒိဋ္ဌိဝိစိကိစ္ဆာဟိ သဟ ဧကသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ ဌိတာတိ ပဟာနေကဋ္ဌာ။ ဒသသု ဟိ ကိလေသေသု ဣမ ဒိဋ္ဌိဝိစိကိစ္ဆာ ဧဝ အာဂတာ။ အနုသယေသု ဒိဋ္ဌာ- နုသယဝိစိကိစ္ဆာနုသယာ အာဂတာ။ သေသာ ပန အပါယဂမနိယော လောဘော ဒေါသော မောဟော မာနော ထိနံ ဥဒ္ဓစ္စံ အဟိရိကံ အနောတ္တပ္ပန္တိ အဋ္ဌ ကိလေသာ ဒိဋ္ဌိဝိစိကိစ္ဆာဟိ သဟ ပဟာနေကဋ္ဌာ ဟုတွာ ဒွိဟိ အနုသ- ယေဟိ သဒ္ဓိံ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ပဟိယန္တိ။ ရာဂဒေါသမောဟပမုခေသု ဝါ ဒိယဇေသု ကိလေသသဟဿေသု သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ဒိဋ္ဌိယာ ပဟိယ- မာနာယ ဒိဋ္ဌိယာ သဟ ဝိစိကိစ္ဆာ ပဟိနာ၊ ဒိဋ္ဌာနုသယဝိစိကိစ္ဆာနုသယေဟိ သဟ အပါယဂမနိယာ သဗ္ဗကိလေသာ ပဟာနေကဋ္ဌဝသေန ပဟိယန္တိ။

Sahajekaṭṭhā pana diṭṭhiyā saha vicikicchāya ca saha ekekaśmim citta ʔhitā avasesakilesā.

Sotāpattimaggena hi cattāri diṭṭhisahagatāni vicikicchāsahagatañcāti pañca cittāni pahīyanti. Tattha dvīsu diṭṭhisampayutta-asāṅkhārikacittesu pahīyamānesu tehi sahajāto lobho moho uddhaccaṃ ahirikaṃ anottappanti ime kilesā sahajekaṭṭhavasena pahīyanti, dvīsu diṭṭhisampayuttasasaṅkhārikacittesu pahīyamānesu tehi sahajāto lobho moho thināṃ uddhaccaṃ ahirikaṃ anottappanti ime kilesā sahajekaṭṭhavasena pahīyanti, vicikicchāsahagatacitta pahīyamāne tena sahajāto moho uddhaccaṃ ahirikaṃ anottappanti ime kilesā sahajekaṭṭhavasena pahīyanti. Tehi duvidhekaṭṭhehi kilesehi cittaṃ vivittaṃ hotīti maggacittaṃ viviccati¹, phalacittaṃ vivittaṃ viyuttaṃ apasakkitaṃ suññaṃ hotīti attho.

Sakadāgāmissa oḷārikā kāmarāgasaññojanāti oḷārikabhūtā kāyadvāre vīṭikkamassa paccayabhāvena thūlabhūtā methunarāgasāṅkhātā saññojanā. So hi kāmaḥhave saññojetīti “saññojanan”ti vuccati. **Paṭighasaññojanāti** byāpādasaññojanā. So hi ārammaṇe paṭihaññatīti “paṭighan”ti vuccati. Te eva thāmagataṭṭhena santāne anusentīti **anusayā**. **Aṇusahagatāti** sukhumabhūtā kāmarāgasaññojanā paṭighasaññojanā aṇusahagatā kāmarāgānusayā paṭighānusayāti appahīnaṭṭhena santāne anusayanavasena sukhumabhūtā kāmarāgapaṭighānusayā. **Tadekaṭṭhahi cāti** vuttatthehi duvidhekaṭṭhehi kilesehi cittaṃ vivittaṃ suññaṃ hoti.

Arahatoti kilesārīnaṃ hatattā “arahā”ti laddhanāmassa. **Rūparāgāti** rūpabhāve chandarāgā. **Arūparāgāti** arūpabhāve chandarāgā. **Mānāti** arahattamaggavajjhā² mānā eva. Tathā uddhacca-avijjāmānānusayādayo arahattamaggavajjhā. Etesu uṇṇatilakkhaṇo māno. Avūpasamalakkhaṇaṃ uddhaccaṃ. Andhabhāvalakkhaṇā avijjā. Rūparāga-arūparāgavasena pavattā bhavarāgānusayā. **Tadekaṭṭhehi cāti** tehi ekato

1. Vivittaṃ (Syā)

2. Arahattamaggavajjhakā (Sī, Syā, Ka)

သဟဇကဋ္ဌာ ပန ဒိဋ္ဌိယာ သဟ ဝိစိကိစ္ဆာယ စ သဟ ဧကေနသိဉ္စ ဖိတ္တေ ဝိတာ အဝေသသကိလေသာ။

သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ဟိ စတ္တာရိ ဒိဋ္ဌိသဟဂတာနိ ဝိစိကိစ္ဆာသဟ- ဂတဉ္စာတိ ပဉ္စ ဖိတ္တာနိ ပဟိယန္တိ။ တတ္ထ ဒွိသု ဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တအသင်္ခါရိက- ဖိတ္တေသု ပဟိယမာနေသု တေဟိ သဟဇာတော လောဘော မောဟော ဥဒ္ဓစ္စံ အဟိရိကံ အနောတ္တပ္ပန္တိ ဣမေ ကိလေသာ သဟဇကဋ္ဌဝေနေ ပဟိယန္တိ။ ဒွိသု ဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တသသင်္ခါရိကဖိတ္တေသု ပဟိယမာနေသု တေဟိ သဟဇာတော လောဘော မောဟော ထိနံ ဥဒ္ဓစ္စံ အဟိရိကံ အနောတ္တပ္ပန္တိ ဣမေ ကိလေသာ သဟဇကဋ္ဌဝေနေ ပဟိယန္တိ။ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂတ- ဖိတ္တေ ပဟိယမာနေ တေန သဟဇာတော မောဟော ဥဒ္ဓစ္စံ အဟိရိကံ အနောတ္တပ္ပန္တိ ဣမေ ကိလေသာ သဟဇကဋ္ဌဝေနေ ပဟိယန္တိ။ တေဟိ ဒုဝိဇ္ဇေတေဟိ ကိလေသေဟိ ဖိတ္တံ ဝိဝိတ္တံ ဟောတိတိ မဂ္ဂဖိတ္တံ ဝိဝိစ္စတိ^၁၊ ဖလဖိတ္တံ ဝိဝိတ္တံ ဝိယုတ္တံ အပသက္ကိတံ သုညံ ဟောတိတိ အတ္ထော။

သကဒါဂါမိသ ဩဋ္ဌာရိက ကာမရာဂသညောဇနာတိ ဩဋ္ဌာရိက- ဘူတာ ကာယဒွါရေ ဝိတိက္ကမသ ပစ္စယဘာဝေန ထူလဘူတာ မေထုနရာဂ- သင်္ခါတာ သညောဇနာ။ သော ဟိ ကာမဘဝေ သညောဇနတိတိ “သညောဇန”န္တိ ဝုစ္စတိ။ **ပဋိသသညောဇနာတိ** ဗျာပါဒသညောဇနာ။ သော ဟိ အာရမ္မဏေ ပဋိဟညတိတိ “ပဋိသ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ တေ ဧဝံ ထာမဂတဋ္ဌေန သန္တာနေ အနုသေန္တိတိ **အနုသယာ။ အဏုသဟဂတာတိ** သုခုမဘူတာ ကာမရာဂသညောဇနာ ပဋိသသညောဇနာ အဏုသဟဂတာ ကာမရာဂါ- နုသယာ ပဋိသနုသယာတိ အပ္ပဟိနဋ္ဌေန သန္တာနေ အနုသယနဝေနေ သုခုမဘူတာ ကာမရာဂပဋိသနုသယာ။ **တဒေကဋ္ဌေဟိ ဇာတိ** ဝုတ္တတ္ထေဟိ ဒုဝိဇ္ဇေတေဟိ ကိလေသေဟိ ဖိတ္တံ ဝိဝိတ္တံ သုညံ ဟောတိ။

အရဟတောတိ ကိလေသာရိနံ ဟတတ္တာ “အရဟ”တိ လဒ္ဓနာမသ။ **ရူပရာဂါတိ** ရူပဘဝေ ဆန္ဒရာဂါ။ **အရူပရာဂါတိ** အရူပဘဝေ ဆန္ဒရာဂါ။ **မာနာတိ** အရဟတ္တမဂ္ဂဝဇ္ဇာ^၂ မာနာ ဧဝံ။ တထာ ဥဒ္ဓစ္စအဝိဇ္ဇာမာနာ- နုသယာဒယော အရဟတ္တမဂ္ဂဝဇ္ဇာ။ ဧတေသု ဥဏ္ဏတိလက္ခဏော မာနော။ အဝုပသမလက္ခဏံ ဥဒ္ဓစ္စံ။ အန္တဘာဝလက္ခဏာ အဝိဇ္ဇာ။ ရူပရာဂအရူပရာဂ- ဝေနေ ပဝတ္တာ ဘဝရာဂါနုသယာ။ **တဒေကဋ္ဌေဟိ ဇာတိ** တေဟိ ဧကတော

၁-ဝိဝိတ္တံ (သျှာ)

၂-အရဟတ္တမဂ္ဂဝဇ္ဇကာ (သီ၊ သျှာ၊ က)

ṭhitehi ca kilesehi. **Bahiddhā ca sabbanimittēhī**ti ajjhatacittasantāne akusalakkhandhe upādāya “bahiddhā”ti saṅkham gatehi ajjhataṃ muñcitvā bahiddhā pavattehi sabbasaṅkhāranimittēhi maggacittāṃ viviccati vinā hoti apasakkati, phalacittāṃ vivittāṃ viyuttaṃ apasakkitāṃ hoti.

Tattha kilesapaṭipāṭiyā maggapaṭipāṭiyā cāti dvidhā anusayānaṃ abhāvo veditabbo. Kilesapaṭipāṭiyā hi kāmarāgānusayapaṭighānusayānaṃ tatiyamaggena abhāvo hoti, mānānusayassa catutthamaggena, diṭṭhānusayavicikicchānusayānaṃ paṭhamamaggena, bhavarāgānusayāvijjānusayānaṃ catutthamaggeneva. Maggapaṭipāṭiyā pana paṭhamamaggena diṭṭhānusayavicikicchānusayānaṃ abhāvo hoti, duttiyamaggena kāmarāgānusayapaṭighānusayānaṃ tanubhāvo, tatiyamaggena sabbaso abhāvo, catutthamaggena mānānusayabhavarāgānusayāvijjānusayānaṃ abhāvo hoti. **Cittavivekoti** mahaggatalokuttaracittānaṃ kilesehi suññabhāvo, tucchabhāvoti attho.

Upadhivivekoti kilesakkhandha-abhisāṅkhārasaṅkhātānaṃ upadhīnaṃ suññabhāvo. Upadhīnaṃ tāva dassetuṃ “**upadhi vuccanti kilesā cā**”ti-ādimāha. Rāgādayo yassa uppajjanti, taṃ upatāpentī vibādhentīti **kilesā** ca. Upādānagocarā rūpādayo **pañcakkhandhā** ca. Upādānasambhūtā puññāpuñña-āneñjā **bhisāṅkhārā** ca. **Amatanti** natthi etassa maraṇasaṅkhātānaṃ matanti amataṃ, kilesavisapaṭipakkhattā agadanti¹pi amataṃ. Saṃsārayonigati-upapattiviññāṇaṭṭhitissattāvāsesu saṃsibbati vinatīti taṇhā “vānaṃ”ti vuccati, taṃ tattha natthīti **nibbānaṃ**. **Vivekaṭṭhakāyānanti** gaṇasaṅgaṇikāya apagatasarīrānaṃ. **Nekkhammābhiratānanti** nekkhamme kāmādito nikkhante paṭhamajjhānādi ke abhiratānaṃ tanninnānaṃ. **Paramavodānappattānanti** uttamaparisuddhabhāvaphalaṃ pāpuṇitvā ṭhitānaṃ. “Upakkilesābhāvena parisuddhacittānaṃ, kilesehi muttabhāvena **paramavodānappattānaṃ**. Vikkhambhanappahānena parisuddhacittānaṃ, samucchēdappahānena **paramavodānappattānaṃ**”ti evameke vaṇṇayanti. **Nirūpadhīnanti** vigatūpadhīnaṃ. **Visāṅkhāragatānanti** saṅkhārārammaṇaṃ cajitvā² vigatasaṅkhāraṃ nibbānaṃ ārammaṇavasena upagatānaṃ. **Visāṅkhāragataṃ cittanti** etthapi hi nibbānameva “visāṅkhāraṃ”ti vuttaṃ.

1. Amaranti (Sī)

2. Chetvā (Ka), chitvā (Syā)

ဌိတေဟိ စ ကိလေသေဟိ။ **ဗဟိဒ္ဓါ စ သပ္ပနိမိတ္တေဟိ**တိ အဇ္ဈတ္တစိတ္တသန္တာနေ အကုသလက္ခန္ဓေ ဥပါဒါယ “ဗဟိဒ္ဓါ”တိ သန္တံ ဂတေဟိ အဇ္ဈတ္တံ မုဉ္ဇိတွာ ဗဟိဒ္ဓါ ပဝတ္တေဟိ သပ္ပသင်္ခါရနိမိတ္တေဟိ မဂ္ဂစိတ္တံ ဝိဝိဇ္ဇတိ ဝိနာ ဟောတိ အပသက္ကတိ၊ ဖလစိတ္တံ ဝိဝိဇ္ဇတိ ဝိယုတ္တံ အပသက္ကတံ ဟောတိ။

တတ္ထ ကိလေသပဋိပါဋိယာ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ စာတိ ဒွိခာ အနုသယာနံ အဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကိလေသပဋိပါဋိယာ ဟိ ကာမရာဂါနုသယပဋိ- သာနုသယာနံ တတိယမဂ္ဂေန အဘာဝေါ ဟောတိ၊ မာနာနုသယသ စတုတ္ထ- မဂ္ဂေန၊ ဒိဋ္ဌာနုသယဝိစိကိစ္ဆာနုသယာနံ ပဌမမဂ္ဂေန၊ ဘဝရာဂါနုသယာ- ဝိဇ္ဇာနုသယာနံ စတုတ္ထမဂ္ဂေန။ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ ပန ပဌမမဂ္ဂေန ဒိဋ္ဌာနုသယ- ဝိစိကိစ္ဆာနုသယာနံ အဘာဝေါ ဟောတိ၊ ဒုတိယမဂ္ဂေန ကာမရာဂါနုသယ- ပဋိသာနုသယာနံ တနုဘာဝေါ၊ တတိယမဂ္ဂေန သပ္ပသော အဘာဝေါ၊ စတုတ္ထမဂ္ဂေန မာနာနုသယဘဝရာဂါနုသယာဝိဇ္ဇာနုသယာနံ အဘာဝေါ ဟောတိ။ **ဝိတ္တဝိဝေကော**တိ မဟဂ္ဂတလောကုတ္တရစိတ္တာနံ ကိလေသေဟိ သုညဘာဝေါ၊ တုစ္ဆဘာဝေါတိ အတ္ထော။

ဥပဓိဝိဝေကောတိ ကိလေသက္ခန္ဓာအဘိသင်္ခါရသင်္ခါတာနံ ဥပဓိနံ သုည- ဘာဝေါ။ ဥပဓိံ တာဝ ဒဿေတုံ “**ဥပဓိ ဝုစ္ဆန္တိ ကိလေသာ စာ**”တိအာဒိမာဟ။ ရာဂါဒယော ယသ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တံ ဥပတာပေန္တိ ဝိဗာဓေန္တိတိ **ကိလေသာ** စ။ ဥပါဒါနဂေါစရာ ရူပါဒယော **ပဉ္စက္ခန္ဓာ** စ။ ဥပါဒါနသမ္ဘူတာ ပုညာ- ပုညအာနေဉာဘိသင်္ခါရာ စ။ **အမတန္တိ** နတ္ထိ ဧတဿ မရဏသင်္ခါတံ မတန္တိ အမတံ၊ ကိလေသဝိသပဋိပက္ခတ္တာ အဂဒန္တိ^၁ပိ အမတံ။ သံသာရယောနိဂတိ- ဥပပတ္တိဝိညာဏဋ္ဌိတိသတ္တာဝါသေသု သံသိဗ္ဗတိ ဝိနတိတိ တဏှာ “ဝါန”န္တိ ဝုစ္ဆတိ၊ တံ တတ္ထ နတ္ထိတိ **နိဗ္ဗာနံ**။ **ဝိဝေကဋ္ဌကာယာနန္တိ** ဂဏသင်္ဂဏိကာယ အပဂတသရီရာနံ။ **နေက္ခမ္မာဘိရတာနန္တိ** နေက္ခမ္မေ ကာမာဒိတော နိက္ခန္ဓေ ပဌမဇ္ဈာနာဒိကေ အဘိရတာနံ တန္တိန္ဒာနံ။ **ပရမဝေါဒါနပ္ပတ္တာနန္တိ** ဥတ္တမပရိ- သုဒ္ဓဘာဝဇလံ ပါပုဏိတွာ ဌိတာနံ။ “ဥပတ္တိလေသာဘာဝေန ပရိသုဒ္ဓစိတ္တာနံ၊ ကိလေသေဟိ မုတ္တဘာဝေန **ပရမဝေါဒါနပ္ပတ္တာနံ**။ ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနေန ပရိသုဒ္ဓစိတ္တာနံ၊ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနေန **ပရမဝေါဒါနပ္ပတ္တာနံ**”န္တိ ဝေမေကေ ဝဏ္ဏယန္တိ။ **နိဂ္ဂပဓိနန္တိ** ဝိဂတုပဓိနံ။ **ဝိသင်္ခါရဂတာနန္တိ** သင်္ခါရာရမ္မဏံ စတိတွာ^၂ ဝိဂတသင်္ခါရံ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏဝသေန ဥပဂတာနံ။ **ဝိသင်္ခါရဂတံ ဝိတ္တန္တိ** ဧတ္ထပိ ဟိ နိဗ္ဗာနမေဝ “ဝိသင်္ခါရ”န္တိ ဝုတ္တံ။

Vidūreti vividhe dūre. Suvidūreti suṭṭhu vidūre. Na santiketi na samīpe. Na sāmāntāti na ekapasse. Anāsanneti anaccantasamīpe. Vivekaṭṭheti atidūre, vigateti attho. Tādisoti taṃsadiso. Tassaṇṭhitoti tena ākārena ṭhito. Tappakārotena pakārena ṭhito. Tappaṭibhāgoti taṃkoṭṭhāsiko. Atha vā “attabhāvaguhāya laggabhāvena tādiso. Kileshehi channabhāvena tassaṇṭhito. Mohanasmiṃ pagāḷhabhāvena tappakāro. Tīhi vivekehi dūrabhāvena tappaṭibhāgoti evameke vaṇṇayanti.

Duppahāyāti sukhena pahātabbā na honti. Duccajjāti sukhena jahitum na sakkā. Dupparicajjāti sabbākārena jahitum na sakkā. Dunnimmadayāti nimmadam amadam katum na sakkā. Dubbiniveṭṭhayāti viniveṭṭhanam mocanam katum na sakkā. Duttarāti uttaritvā atikkantum na sakkā. Duppatarāti visesetvā taritum na sakkā. Dussamatikkamāti dukkhena atikkamitabbā. Dubbinivattāti nivattetum dukkhā. Atha vā “pakativasena dupparicajjā. Goṇapatāsam viya¹ dunnimmadayā. Nāgapāsam viya dubbiniveṭṭhayā. Gimhasamaye marukantāram viya duttarā duppatarā. Byagghapariggahitā aṭavī viya dussamatikkamā. Samuddavīci viya dubbinivattāti evameke vaṇṇayanti.

8. Evaṃ paṭhamagāthāya “dūre vivekā hi tathāvidho”ti sādhetvā puna tathāvidhānam sattānam dhammatam āvi karonto “icchānidānā”ti-ādigāthamāha. Tattha icchānidānāti taṇhāhetukā. Bhavasātabaddhāti sukhavedanādimhi bhavasātena baddhā. Te duppamuñcāti te bhavasātavatthubhūtā dhammā. Te vā tattha baddhā icchānidānā sattā duppamocayā. Na hi aññamokkhāti aññe ca mocetum na sakkonti. Kāraṇavacanam vā etaṃ. Te sattā muñceyyum, sakena thāmena muñceyyunti ayamassa attho. Pacchā pure vāpi apekkhamānāti anāgate atīte vā kāme apekkhamānā. Ime va kāme purime va jappanti ime vā paccuppanne kāme purime vā duvidhepi atītānāgate balavataṇhāya patthayamānā. Imesañca dvinnam padānam “te duppamuñcā na hi

1. Ghoravisam viya (Syā, Ka)

ဝိဇ္ဇာရေတိ ဝိဝိဓေ ဒူရေ။ သုဝိဇ္ဇာရေတိ သုဋ္ဌ၊ ဝိဇ္ဇာရေ။ န သန္တိကေတိ န သမိပေ။ န သာမန္တာတိ န ကေပဿေ။ အနာသန္တေတိ အနစ္စန္တသမိပေ။ ဝိဝေကဋ္ဌေတိ အတိဒူရေ၊ ဝိဝေကတိ အတ္ထော။ တာဒိသောတိ တံသဒိသော။ တဿဏ္ဍိတောတိ တေန အာကာရေန ဌိတော။ တပ္ပကာရောတိ တေန ပကာရေန ဌိတော။ တပ္ပဒိဘာဂေါတိ တံကောဋ္ဌာယိကော။ အထ ဝါ “အတ္တဘာဝဂုဟယ လဂ္ဂဘာဝေန တာဒိသော။ ကိလေသေဟိ ဆန္ဒဘာဝေန တဿဏ္ဍိတော။ မောဟနသ္မိ ပဂါဋ္ဌဘာဝေန တပ္ပကာရော။ တီဟိ ဝိဝေကေဟိ ဒူရဘာဝေန တပ္ပဒိဘာဂေါတိ ဧဝမေကေ ဝဏ္ဏယန္တိ။

ဒုပ္ပဟယာတိ သုခေန ပဟာတဗ္ဗာ န ဟောန္တိ။ ဒုစ္စန္ဒာတိ သုခေန ဇဟိတုံ န သက္ကာ။ ဒုပ္ပရိစ္စန္ဒာတိ သဗ္ဗာကာရေန ဇဟိတုံ န သက္ကာ။ ဒုဗ္ဗိဗ္ဗဒယာတိ နိဗ္ဗဒံ အမဒံ ကာတုံ န သက္ကာ။ ဒုဗ္ဗိနိဝေဋ္ဌယာတိ ဝိနိဝေဋ္ဌနံ မောစနံ ကာတုံ န သက္ကာ။ ဒုတ္တရာတိ ဥတ္တရိတွာ အတိက္ကန္တံ န သက္ကာ။ ဒုပ္ပတရာတိ ဝိသေသေတွာ တရိတုံ န သက္ကာ။ ဒုဿမတိက္ကမာတိ ဒုက္ခေန အတိက္ကမိတဗ္ဗာ။ ဒုဗ္ဗိနိဝဏ္ဏာတိ နိဝဏ္ဏေတုံ ဒုက္ခာ။ အထ ဝါ “ပကတိဝသေန ဒုပ္ပရိစ္စန္ဒာ။ ဂေါဏပတာသံ ဝိယ^၁ ဒုဗ္ဗိဗ္ဗဒယာ။ နာဂပါသံ ဝိယ ဒုဗ္ဗိနိဝေဋ္ဌယာ။ ဂိမ္မသမယေ မရုကန္တာရံ ဝိယ ဒုတ္တရာ ဒုပ္ပတရာ။ ဗျုပ္ပရိဂ္ဂဟိတာ အဋ္ဌဝိ ဝိယ ဒုဿမတိက္ကမာ။ သမုဒ္ဒဝိဝိ ဝိယ ဒုဗ္ဗိနိဝဏ္ဏာတိ ဧဝမေကေ ဝဏ္ဏယန္တိ။

ဂ။ ဧဝံ ပဌမဂါယာယ “ဒူရေ ဝိဝေကာ ဟိ တထာဝိဓော”တိ သာဓေတွာ ပုန တထာဝိဓာနံ သက္ကာနံ ဓမ္မတံ အာဝိ ကရောန္တော “ဣစ္ဆာနိဒါနာ”တိ-အာဒိဂါထမာဟ။ တတ္ထ ဣစ္ဆာနိဒါနာတိ တဏှာဟေတုကာ။ ဘဝသတ-ဗဒ္ဓါတိ သုခဝေဒနာဒိမှိ ဘဝသတေန ဗဒ္ဓါ။ တေ ဒုပ္ပမုဇ္ဇာတိ တေ ဘဝသတဝတ္ထုဘူတာ ဓမ္မာ။ တေ ဝါ တတ္ထ ဗဒ္ဓါ ဣစ္ဆာနိဒါနာ သက္ကာ ဒုပ္ပမောစယာ။ န ဟိ အညမောက္ခာတိ အညေ စ မောစေတုံ န သက္ကာန္တိ။ ကာရဏဝစနံ ဝါ ဧတံ။ တေ သက္ကာ ဒုပ္ပမုဇ္ဇာ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ အညေန မောစေတဗ္ဗာ န ဟောန္တိ။ ယဒိ သက္ကာ မုဇ္ဇေယျံ၊ သကေန ထာမေန မုဇ္ဇေယျန္တိ အယမဿ အတ္ထော။ ပစ္ဆာ ပုရေ ဝါပိ အပေက္ခမာနာတိ အနာဂတေ အတိတေ ဝါ ကာမေ အပေက္ခမာနာ။ ဣမေ ဝ ကာမေ ပုရိမေ ဝ ဇပ္ပန္တိ ဣမေ ဝါ ပစ္စုပ္ပန္တေ ကာမေ ပုရိမေ ဝါ ဒုဝိဓေဝိ အတိတာနာဂတေ ဗလဝတဏှာယ ပတ္တယမာနာ။ ဣမေသဉ္စ ဒိန္တံ ပဒါနံ “တေ ဒုပ္ပမုဇ္ဇာ န ဟိ

၁-သောရဝိသံ ဝိယ(သျှာ၊က)

aññamokkhā”ti imināva saha sambandho veditabbo. Itarathā apekkhamānā jappam kim karonti, kim vā katāti na paññāyeyyum.

Bhavasātabaddhāti bhava sātāṃ bhavasātāṃ, tena bhavasātena sukhassādena baddhā hutvā ṭhitā. Taṃ bhājetvā dassetuṃ “**ekaṃ bhavasātāṃ—sukhā vedanā**”ti-ādimāha. Yobbanabhāvo yobbaññāṃ. Arogabhāvo ārogyaṃ. Jīvitindriyassa pavattabhāvo jīvitaṃ. Lābhoti catunnaṃ paccayānaṃ lābho. Yasoti parivāro. **Pasaṃsāti** kitti. **Sukhanti** kāyikacetasaṃ sukhāṃ. **Manāpikā rūpāti** manavaḍḍhanakā rūpā. Sesesupi eseṃ nayo.

Cakkhusampadāti cakkhussa sampadā. “Mayhaṃ cakkhusampannaṃ mañivimāṇe ugghāṭitasīhapañjaraṃ viya khāyati”ti uppannaṃ sukhassādaṃ sandhāya “cakkhusampadā”ti vuttaṃ. **Sotasampadā**dīsupi eseṃ nayo. **Sukhāya vedanāya sātābaddhā -pa- vibaddhā**ti vividhākārena **baddhā**. **Ābaddhā**ti visesena ādito baddhā. **Laggāti** ārammaṇena saddhiṃ appitā. **Laggitāti** nāgadante phāṇitavārako viya laggitā. Yamettha ca avuttaṃ, taṃ satto visattoti-ādimhi vuttanayena gahetabbaṃ.

Na hi aññamokkhāti na parehi mokkhā. **Te vā bhavasātavattthū** **duppamuñcāti** bhava sukhassādavattthubhūtā dhammā te muñcituṃ dukkhā. **Sattā vā etto dummocayāti** sattā eva vā etasmā bhavasātavattthuto mocetuṃ dukkhā.

Duruddharāti¹ uddharituṃ dukkhā. **Dussamuddharāti** samantato chinnaṭṭe narakāvāṭe patito viya uddhaṃ katvā uddharituṃ dukkhā. **Dubbuṭṭhāpayāti** uṭṭhāpetuṃ dukkhā. **Dussamuṭṭhāpayāti** sukhuma-attabhāvaṃ pathaviyaṃ patitṭhāpanaṃ viya ussāpetuṃ ativiya dukkhā.

Te attanā palipapalipannāti gambhīrakaddame yāva sīsato nimuggā na sakkonti. **Param palipapalipannaṃ uddharituntī** aparaṃ tatheva nimuggaṃ hatthe vā sīse vā gahetvā uddharitvā thale patitṭhāpetuṃ na sakkonti. **So vata Cundāti** soti vattabākārapuggalaniddeso. Tassa “yo”ti imaṃ uddesavacanaṃ āharitvā yo attanā palipapalipanno, so

1. Duddharāti (Ka)

အညမောက္ခာ”တိ ဣမိနာဝ သဟ သမ္ပန္နော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣတရထာ အပေက္ခမာနာ ဇပုံ ကိံ ကရေန္တိ၊ ကိံ ဝါ ကတာတိ န ပညာယေယျံ။

ဘဝသတဗ္ဗဒါတိ ဘဝေ သာတံ ဘဝသတံ၊ တေန ဘဝသတေန သုခဿာဒေန ဗ္ဗဒါ ဟုတွာ ဌိတာ။ တံ ဘာဇေတွာ ဒဿေတုံ “**ဧကံ ဘဝသတံ—သုခါ ဝေဒနာ**”တိအာဒိမာဟ။ ယောဗ္ဗနဘာဝေါ ယောဗ္ဗညံ။ အရောဂဘာဝေါ အာရောဂံ။ ဇီဝိတိန္ဒြိယဿ ပဝတ္တဘာဝေါ ဇီဝိတံ။ လာဘောတိ စတုန္တံ ပစ္စယာနံ လာဘော။ ယသောတိ ပရိဝါရော။ ပသံသာတိ ကိတ္တိ။ သုခန္တိ ကာယိကစေတသိကံ သုခံ။ မနာဝိကာ ရူပါတိ မနဝဓနကာ ရူပါ။ သေသေသုပိ ဒေသေ နယော။

စက္ခုသမ္ပဒါတိ စက္ခုဿ သမ္ပဒါ။ “မယံ စက္ခုသမ္ပန္နံ မဏိဝိမာနေ ဥဋ္ဌါ-ဋ္ဌိတသီဟပဉ္စရံ ဝိယ ခါယတိ”တိ ဥပ္ပန္နံ သုခဿာဒံ သန္ဓာယ “စက္ခုသမ္ပဒါ”တိ ဝုတ္တံ။ သောတသမ္ပဒါဒိသုပိ ဒေသေ နယော။ သုခါယ ဝေဒနာယ သာတ-ဗ္ဗဒါ။ ပ။ ဝိဗ္ဗဒါတိ ဝိဝိဓကာရေန ဗ္ဗဒါ။ အာဗ္ဗဒါတိ ဝိသေသေန အာဒိတော ဗ္ဗဒါ။ လဂ္ဂါတိ အာရမ္မဏေန သန္တိ အပ္ပိတာ။ လဂ္ဂိတာတိ နာဂဒန္တေ ဇာဏိတဝါရကော ဝိယ လဂ္ဂိတာ။ ယမေတ္ထ စ အဝုတ္တံ၊ တံ သက္ကော ဝိသက္ကောတိအာဒိမိ ဝုတ္တနယေန ဂဟေတဗ္ဗံ။

န ဟိ အညမောက္ခာတိ န ပရေဟိ မောက္ခာ။ တေ ဝါ ဘဝသတဝတ္ထု။ ခုပ္ပမုဇ္ဇာတိ ဘဝေ သုခဿာဒဝတ္ထုဘူတာ ဓမ္မာ တေမုဇ္ဇိတုံ ဒုက္ခာ။ သတ္တာ ဝါ ဧတ္တာ ဒုဗ္ဗောစယာတိ သတ္တာ ဧဝ ဝါ တေသ္မာ ဘဝသတဝတ္ထုတော မောစေတုံ ဒုက္ခာ။

ဒုဗ္ဗဒုရတိ ဥဒ္ဓရိတုံ ဒုက္ခာ။ **ဒုဿမုဇ္ဇာတိ** သမန္တတော ဆိန္နတဇေ နရကာ-ဝါဇေ ပတိတော ဝိယ ဥဒ္ဓံ ကတွာ ဥဒ္ဓရိတုံ ဒုက္ခာ။ **ဒုပ္ပုဋ္ဌာပယာတိ** ဥဋ္ဌာပေတုံ ဒုက္ခာ။ **ဒုဿမုဋ္ဌာပယာတိ** သုခမအတ္တဘာဝံ ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌာပနံ ဝိယ ဥဿာပေတုံ အတိဝိယ ဒုက္ခာ။

တေ အတ္တနာ ပလိပပလိပန္နာတိ ဂမ္ဘီရကဒ္ဓမေ ယာဝ သီသတော နိမုဂ္ဂါ န သက္ကောန္တိ။ ပရံ ပလိပပလိပန္နံ ဥဒ္ဓရိတုန္တိ အပရံ တထေဝ နိမုဂ္ဂံ ဟတ္ထေ ဝါ သီသေ ဝါ ဂဟေတွာ ဥဒ္ဓရိတွာ ထလေ ပတိဋ္ဌာပေတုံ န သက္ကောန္တိ။ **သော ဝတ ဖုန္နာ**တိ သောတိ ဝတ္တဗ္ဗာကာရပုဂ္ဂလနိဒ္ဒေသော။ တဿ “ယော”တိ ဣမံ ဥဒ္ဓေသဝစနံ အာဟရိတွာ ယော အတ္တနာ ပလိပပလိပန္နော၊ သော

vata Cunda param palipapalipannaṃ uddharissatīti. Evaṃ sesapadesu sambandho vedītabbo. **Palipapalipannoti** gambhīrakaddame nimuggo vuccati. Yathā Cunda koci puriso yāva sīsato¹ gambhīrakaddame nimuggo, parampi tatheva nimuggaṃ hatthe vā sīse vā gahetvā uddharissatīti netam ṭhānaṃ vijjati. Na hi tam kāraṇamatthi, yena so tam uddharitvā thale patitṭhāpeyyāti. **Adanto avinīto aparinibbutoti** ettha pana anibbisevanatāya **adanto**. Asikkhitavinayatāya **avinīto**. Anibbutakilesatāya **Aparinibbutoti** vedītabbo. **So** tādiso param **damessati** nibbisevanaṃ karissati, **vinessati** tisso sikkhā sikkhāpessati. **Parinibbāpessati** tassa kilese nibbāpessati.

Natthañño kocīti añño koci puggalo mocetum samattho natthi. **Sakena thāmenāti** attano nāṇathāmena. **Balenāti** nāṇabalena. **Vīriyenāti** nāṇasampayuttacetasikavīriyena. **Purisaparakkamenāti** param param ṭhānaṃ akkamanena mahantavīriyena.

Nāhaṃ sahiṣṣāmīti ahaṃ na sahiṣṣāmi na sakkomi, na vāyamiṣṣāmīti vuttaṃ hoti. **Pamocanāyāti** pamocetum. **Kathamkathinti** sakaṅkhaṃ. **Dhotakāti** ālapanam. **Taresīti** tareyyāsi.

“Attanā hi kataṃ pāpaṃ, attanā saṅkilissati.

Attanā akataṃ pāpaṃ, attanāva visujjhati.

Suddhī asuddhi paccattam, nāñño aññaṃ visodhaye”ti²—

etthāyamatto—yena attanā akusalaṃ kammaṃ kataṃ hoti, so catūsu apāyesu dukkhaṃ anubhavanto attanāva saṅkilissati. Yena pana attanā akataṃ pāpaṃ, so sugatiñceva agatiñca gacchanto attanāva visujjhati. Kusalakammasaṅkhātā suddhi akusalakammasaṅkhātā ca asuddhi paccattam kāraṇasattānaṃ attaniyeva vipaccati. Añño puggalo aññaṃ puggalaṃ na visodhaye neva visodheti, na kilesetīti vuttaṃ hoti.

Tiṭṭhateva nibbānanti amatamahānibbānaṃ tiṭṭhatiyeva. **Nibbānagāṃimaggoti** pubbhāgavipassanāto paṭṭhāya ariyamaggo. **Tiṭṭhāmahaṃ samādapetāti** ahaṃ gaṇhāpetā patitṭhāpetā tiṭṭhāmi. **Evaṃ ovadiyamānā evaṃ**

1. Yāva nāsitagga (Ka)

2. Khu 1. 38; Abhi 4. 381 piṭṭhesu.

၀၇]

၂-ရဟန္တာသုတ္တန်နိဗ္ဗေသဝဏ္ဏနာ

၉၁

ဝတ စန္ဒ ပရံ ပလိပပလိပန္တံ ဥဒ္ဓရိဿတိတိ။ ဧဝံ သေသပဒေသု သမ္ဗန္ဓော ဝေဒိ-
တဗ္ဗော။ **ပလိပပလိပန္တော**တိ ဂန္ထိရကဒ္ဓမေ နိမုဂ္ဂေါ ဝုစ္ဆတိ။ ယထာ စန္ဒ ကောစိ
ပုရိသော ယာဝ သီသတော^၁ ဂန္ထိရကဒ္ဓမေ နိမုဂ္ဂေါ။ ပရမ္ပိ တထေဝ နိမုဂ္ဂံ
ဟတ္ထေ ဝါ သီသေ ဝါ ဂဟေတွာ ဥဒ္ဓရိဿတိတိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ။ န ဟိ
တံ ကာရဏမတ္ထိ။ ယေန သော တံ ဥဒ္ဓရိတွာ ထလေ ပတိဋ္ဌာပေယျာတိ။
အဒန္တော အဝိနိတော အပရိနိဗ္ဗုတောတိ ဧတ္ထ ပန အနိဗ္ဗိသေဝနတာယ
အဒန္တော။ အသိက္ခိတဝိနယတာယ **အဝိနိတော**။ အနိဗ္ဗုတကိလေသတာယ
အပရိနိဗ္ဗုတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သော တာဒိသော ပရံ ဒမေသတိ နိဗ္ဗိ-
သေဝနံ ကရိဿတိ။ **ဝိနေဿတိ** တိသော သိက္ခာ သိက္ခာပေဿတိ။ **ပရိ-**
နိဗ္ဗာပေသတိ တဿ ကိလေသေ နိဗ္ဗာပေသတိ။

နတ္ထညော ကောစိတိ အညော ကောစိ ပုဂ္ဂလော မောစေတုံ သမတ္ထော
နတ္ထိ။ သကေန ထာမေနာတိ အတ္တနော ဉာဏထာမေန။ **ဗလေနာ**တိ
ဉာဏဗလေန။ **ဝိရိယေနာ**တိ ဉာဏသမ္ပယုတ္တစေတသိကဝိရိယေန။ **ပုရိသ-**
ပရတ္တမေနာတိ ပရံ ပရံ ဌာနံ အတ္တမနေန မဟန္တဝိရိယေန။

နာဟံ သဟိဿာမီတိ အဟံ န သဟိဿာမိ န သက္ခောမိ။ န ဝါယမိဿာ-
မီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ပမောစနာယာ**တိ ပမောစေတုံ။ **ကထံကထိန္တိ** သကဏ်။
ဇောတကာတိ အာလပနံ။ **တရေသီ**တိ တရေယျာသိ။

“အတ္တနာ ဟိ ကတံ ပါပံ၊ အတ္တနာ သံကိလိဿတိ။

အတ္တနာ အကတံ ပါပံ၊ အတ္တနာဝံ ဝိသုဇ္ဈတိ။

သုဒ္ဓိ အသုဒ္ဓိ ပစ္စတ္တံ၊ နာညော အညံ ဝိသောဓယေ”တိ၂—

တ္ထောယမတ္ထော—ယေန အတ္တနာ အကုသလံ ကမ္မံ ကတံ ဟောတိ။
သော စတုသု အပါယေသု ဒုက္ခံ အနာဝန္တော အတ္တနာဝံ သံကိလိဿတိ။ ယေန
ပန အတ္တနာ အကတံ ပါပံ၊ သော သုဂတိဇ္ဇေဝ အဂတိဇ္ဇ ဂစ္ဆန္တော အတ္တနာဝံ
ဝိသုဇ္ဈတိ။ ကုသလကမ္မသင်္ခါတာ သုဒ္ဓိ အကုသလကမ္မသင်္ခါတာ စ အသုဒ္ဓိ ပစ္စတ္တံ
ကာရကသတ္တာနံ အတ္တနိယေဝ ဝိပစ္စတိ။ အညော ပုဂ္ဂလော အညံ ပုဂ္ဂလံ န
ဝိသောဓယေ နေဝ ဝိသောဓေတိ။ န ကိလေသေတိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

တိဋ္ဌတေဝ နိဗ္ဗာနန္တိ အမတမဟာနိဗ္ဗာနံ တိဋ္ဌတိယေဝ။ **နိဗ္ဗာနဂါမိမဂ္ဂေါ**တိ
ပုဗ္ဗဘာဂဝိပဿနာတော ပဋ္ဌာယ အရိယမဂ္ဂေါ။ **တိဋ္ဌာမဟံ သမာပေတော**တိ
အဟံ ဂဏှာပေတာ ပတိဋ္ဌာပေတာ တိဋ္ဌာမိ။ **ဧဝံ ဩဝဒိယမာနာ ဧဝံ**

anusāsiyamānāti mayā evaṃ ovadiyamānā evaṃ anusāsiyamānā. Ettha uppanne vatthusmiṃ vadanto **ovadati** nāma, anuppanne vatthusmiṃ anusāsanto “ayasopi te bhavissatī”ti-ādivasena anāgataṃ dassento **anusāsati** nāma. Sammukhā vadantopi **ovadati** nāma, parammukhā dūtasāsanam vā pesento **anusāsati** nāma. Sakim vadantopi **ovadati** nāma punappunam vadanto **anusāsati** nāma. Ovadanto eva vā **anusāsati** nāma. **Appekaceti** api ekacce, eketi attho. **Accantaniṭṭham** nibbānam ārādhentīti khayavayasāṅkhātāṃ antaṃ atītanti accantaṃ, accantañca taṃ sabbasaṅkhārānaṃ appavattiṭṭhānattā niṭṭhañcāti accantaniṭṭham, ekantaniṭṭham, satataniṭṭhanti attho. Taṃ accantanibbānam ārādhenti sampādentī. **Nārādhentī**ti na sampādentī, na paṭilabhantīti attho. **Ettha kyāhanti** etesu kim ahaṃ, kim karomīti attho. **Maggakkhāyī**ti paṭipadāmaggakkhāyī. **Ācikkhati** katheti. **Attanā paṭipajjamānā** muñceyyunti paṭipajjantā mayam muñceyyum.

Atītaṃ upādāyāti atītaṃ paṭicca. **Kathaṃ pure apekkham** karotīti kena pakārena ikkham olokanaṃ karoti. **Evaṃrūpo** ahosinti dīgharassa-aṇukathulādivasena evaṃjātiko evarūpo abhaviṃ. **Tattha nandim** samannānetīti tasmim rūpārammaṇe taṇhaṃ sammā ānayaṭi upaneti. **Vedanādisupi** eseṇa nayo.

“Iti me cakkhū”ti-ādayo vatthu-ārammaṇavasena taṇhuppattim dassento āha. **Iti rūpātī**ti evaṃ rūpā itī. **Tattha chandarāgapaṭibaddhanti** tesu cakkhurūpesu dubbalasaṅkhāto chando ca balavasaṅkhāto rāgo ca, tena chandarāgena paṭibaddham allīnaṃ, **viññāṇanti** javanacittam. **Chandarāgapaṭibaddhattā viññāṇassā**ti tassa javanaviññāṇassa chandarāgena baddhabhāvā. **Tadabhinandatī**ti taṃ ārammaṇam taṇhāvasena abhinandatī.

Yānissa tānīti yāni assa tāni. **Pubbeti** atīte. **Saddhinti** ekato. **Hasitalapitakīlītānī**ti dantavidamsādihasitāni ca, vacībhedaṃ katvā lapitāni ca, kāyakhiddādikīlītāni ca. **Tadassādetī**ti taṃ assādayati assādam vindati sādīyati. **Tam nikāmetī**ti taṃ nikāmayati paccāsīsatī. **Vittim āpajjatī**ti tuṭṭhim pāpuṇāti.

၉]

ခုဒ္ဒကနိကာယ မဟာနိဒ္ဒေသဋ္ဌကထာ

[၁-အဋ္ဌက

အနုသာသိယမာနာတိ မယာ ဧဝံ ဩဝဒိယမာနာ ဧဝံ အနုသာသိယမာနာ။ ဧတ္ထ ဥပ္ပန္န ဝတ္ထုသ္မိ ဝဒန္တော ဩဝဒတိ နာမ၊ အနုပ္ပန္န ဝတ္ထုသ္မိ အနုသာသန္တော “အယသောပိ တေ ဘဝိဿတိ”တိအာဒိဝသေန အနာဂတံ ဒဿန္တော **အနုသာသတိ** နာမ။ သမ္ပုခါဝဒန္တောပိ ဩဝဒတိ နာမ၊ ပရမ္ပုခါ ဣတသာသနံ ဝါပေသန္တော **အနုသာသတိ** နာမ။ သကံ ဝဒန္တောပိ ဩဝဒတိ နာမ၊ ပုနပ္ပုနံ ဝဒန္တော **အနုသာသတိ** နာမ။ ဩဝဒန္တော ဧဝံ ဝါ **အနုသာသတိ** နာမ။ **အပ္ပေကစ္စေ**တိ အပိ ဧကစ္စ၊ ဧကေတိ အတ္ထော။ **အစ္စန္ဒနိဋ္ဌံ နိဗ္ဗာနံ အာရာဇေ**န္တိတိ ယဝယသင်္ခတံ အန္တံ အတိတန္တိ အစ္စန္တံ၊ အစ္စန္တေ တံ သဗ္ဗထင်္ခါရာနံ အပ္ပဝတ္တိဋ္ဌာနတ္တာ နိဋ္ဌဉ္စာတိ အစ္စန္ဒနိဋ္ဌံ၊ ဧကန္တနိဋ္ဌံ၊ သတတနိဋ္ဌန္တိ အတ္ထော။ တံ အစ္စန္ဒနိဗ္ဗာနံ အာရာဇေန္တိ သမ္ပာဒေန္တိ။ **နာရာဇေ**န္တိတိ န သမ္ပာဒေန္တိ၊ န ပဋိလဘန္တိတိ အတ္ထော။ **ဧတ္ထ ဣာဟန္တိ** ဧတေသု ကံ အဟံ၊ တံ ဣရောဒိတိ အတ္ထော။ **မဂ္ဂက္ခာယီ**တိ ပဋိပဒါမဂ္ဂက္ခာယီ။ **အာစိက္ခတိ** ကုဏေတိ။ **အတ္တနာ ပဋိပဇ္ဇမာနာ မုဇ္ဈေယျ**န္တိ ပဋိပဇ္ဇန္တော မယံ မုဇ္ဈေယျ။

အတိတံ ဥပါဒါယာတိ အတိတံ ပဋိစ္စ။ **ကထံ ပုရေ အပေက္ခံ ကရေတိ**တိ ကေန ပကာရေန ဣက္ခံ ဩလောကနံ ကရေတိ။ **ဧဝံရူပေါ အဟောသိန္တိ** ဒိဃရဿအဏုကထုလာဒိဝသေန ဧဝံဘတိကော ဧဝံရူပေါ အဘဝိ။ **တတ္ထ နန္ဒိ သမန္တာနေတိ**တိ တသ္မိ ရူပါရမ္မဏေ တဏှံ သမ္ပာ အာနယတိ ဥပနေတိ။ **ဝေဒနာဒိသုပိ** ဒေသေ နယော။

“**ဣတိ မေ စက္ခု**”တိအာဒယော ဝတ္ထုအာရမ္မဏဝသေန တဏှုပ္ပတ္တိ ဒဿန္တော အာဟ။ **ဣတိ ရူပါတိ**တိ ဧဝံ ရူပါ ဣတိ။ **တတ္ထ ဆန္ဒရာဂပဋိဗ္ဗန္တိ** ဧတေသု စက္ခုရူပေသု ဒုဗ္ဗလသင်္ခတော ဆန္တော စ ဗလဝသင်္ခတော ရာဂေါ စ၊ တေန ဆန္ဒရာဂေန ပဋိဗ္ဗန္တိ အလ္လိနံ။ **ဝိညာဏန္တိ** ဇဝနစိတ္တံ။ **ဆန္ဒရာဂပဋိဗ္ဗန္တော ဝိညာဏဿာ**တိ တဿ ဇဝနဝိညာဏဿ ဆန္ဒရာဂေန ဗဒ္ဓဘာဝါ။ **တဒတိ-နန္ဒတိ**တိ တံ အာရမ္မဏံ တဏှာဝသေန အဘိနန္ဒတိ။

ယာနိဿ တာနိတိ ယာနိ အဿ တာနိ။ **ပုဗ္ဗေတိ** အတိတေ။ **သဒ္ဓိန္တိ** ဧကေတော။ **ဟသိတလပိတကိဋ္ဌိတာနိ**တိ ဒန္တဝိဒ္ဓိသာဒိဟသိတာနိ စ၊ ဝစိဘေဒိ ကတ္တောလပိတာနိ စ၊ ကာယဒိဋ္ဌာဒိကိဋ္ဌိတာနိ စ။ **တဒဿာဒေတိ**တိ တံ အဿာဒယတိ အဿာဒံ ဝိန္ဒတိ သာဒိယတိ။ **တံ နိကာမေတိ**တိ တံ နိကာမယတိ ပစ္စာသိသတိ။ **ဝိတ္တိ အာပဇ္ဇတိ**တိ တုဋ္ဌိ ပါပုဏာတိ။

Siyanti bhaveyyaṃ. Appaṭiladdhassa paṭilābhāyāti appattassa pāpuṇanattāya. Cittaṃ paṇidhatīti cittaṃ ṭhapeti. Cetaso paṇidhānapaccayāti cittassa ṭhapanakāraṇā.

Sīlena vāti pañcasīlādisīlena vā. Vatena vāti dhutaṅgasamādānena vā. Tapena vāti vīriyasamādānena vā. Brahmācariyena vāti methunaviratiyā vā. Devo vāti mahānubhāvo devarājā vā. Devaññātaro vāti tesāṃ aññātaro vā.

Jappantāti guṇavasena kathentā. Pajappantāti pakārena kathentā. Abhijappantāti visesena kathentā, upasaggavasena vā vaḍḍhitā.

9. Evaṃ paṭhamagāthāya “dūre vivekā hi tathāvidho”ti sādhetvā dutiyagāthāya ca tathāvidhānaṃ dhammatāṃ āvi katvā idāni tesāṃ pāpakaraṇaṃ¹ āvi karonto “kāmesu giddhā”ti gāthamāha.

Tassattho—te sattā kāmesu paribhogataṇhāya giddhā, pariyesanādimanuyuttattā pasutā, sammohamāpannattā pamūlā, avagamanatāya macchariyatāya Buddhādīnaṃ vacanaṃ anādiyatāya ca avadāniyā, kāyavisamādimhi visame nivīṭṭhā, antakāle maraṇadukkhūpanītā, “kiṃsu bhavissāma ito cutāse”ti paridevayantīti.

Giddhāti kāmārāgena giddhā. Gadhitāti saṅkapparāgena paccāsīsamānā hutvā gadhitā. Mucchitāti kāmataṇhāya mucchāparetā. Ajjhosannāti kāmanandiyā adhi-osannā ajjhotthaṭṭhā. Laggāti kāmasinehena allīnā. Laggitāti kāmāpariḷāhena ekībhitā. Palibuddhāti kāmāsaññāya āvaṭṭitā. Atha vā “diṭṭhidassane giddhā. Abhiṇhadassane gadhitā. Saṃsaggakiriyasmiṃ mucchitā. Vissāsakiriyasmiṃ ajjhosannā. Sinehavaḷaṇjasmiṃ laggā. Dvayaṃdvayasamāpattimhi laggitā. Aparāparaṃ amuñcamānā hutvā palibuddhā”ti evameke vaṇṇayanti.

Esantīti paccāsīsanti. Gavesantīti maggayanti. Pariyesantīti sabbākārena icchanti patthenti. Atha vā diṭṭhārammaṇe subhāsubhaṃ atthi, natthīti esanti. Subhāsubhārammaṇe paccakkhaṃ katvā vaḷaṇjanattāya piyaṃ karontā

1. Pāpakammakaraṇaṃ (Syā)

သီလန္တိ ဘဝေယျံ။ အပ္ပဋိလဒ္ဓဿ ပဋိလာဘာယာတိ အပ္ပတ္တဿ ပါပုဏ-
နတ္ထာယ။ စိတ္တံ ပဏိဒဟတိတိ စိတ္တံ ဌပေတိ။ စေတသော ပဏိဝေနပစ္စယာတိ
စိတ္တဿ ဌပနကာရဏာ။

သီလေန ဝါတိ ပဉ္စသီလာဒိသီလေန ဝါ။ ဝတေန ဝါတိ စုတင်္ဂသမာဒါနေန
ဝါ။ တပေန ဝါတိ ဝိရိယသမာဒါနေန ဝါ။ ဗြဟ္မစရိယေန ဝါတိ မေထုန-
ဝိရတိယာ ဝါ။ ဒေဝေါ ဝါတိ မဟာနုဘာဝေါ ဒေဝရာဇာ ဝါ။ ဒေဝ-
ညတရော ဝါတိ တေသံ အညတရော ဝါ။

ဇပ္ပန္တာတိ ဂုဏဝသေန ကထေန္တာ။ ဗဇ္ဇပ္ပန္တာတိ ပကာရေန ကထေန္တာ။
အဘိဇ္ဇပ္ပန္တာတိ ဝိသေသေန ကထေန္တာ။ ဥပသဂ္ဂဝသေန ဝါ ဝိတိ။

၉။ ဧဝံ ပဌမဂါထာယ “ဗုရေ ဝိဝေကာ ဟိ တထာဝိဓော”တိ သာဓေတွာ
ဒုတိယဂါထာယ စ တထာဝိဓာနံ ဓမ္မေတံ အာဝိ ကတွာ ဣဒါနိ တေသံ ပါပ-
ကရဏံ^၁ အာဝိ ကရေန္တော “ကာမေသု ဂိဒ္ဓါ”တိ ဂါထမာဟ။

တဿတ္ထော—တေ သတ္တာ ကာမေသု ပရိဘောဂတဏှာယ ဂိဒ္ဓါ၊
ပရိယေသနာဒိမနယုတ္တတ္တာ ပသုတာ၊ သမ္မောဟမာပန္နတ္တာ ပမူဇာ၊ အဝဂမန-
တာယ မစ္ဆရိယတာယ ဗုဒ္ဓါဒိနံ ဝစနံ အနာဒိယတာယ စ အဝဒါနိယာ၊
ကာယဝိသမာဒိမှိ ဝိသမေ နိဝိဋ္ဌာ၊ အန္တကာလေ မရဏဒုက္ခပနိတာ၊ “ကိဿု
ဘဝိဿာမ ဣဘော စုတာသေ”တိ ပရိဒေဝယန္တိတိ။

ဂိဒ္ဓါတိ ကာမရာဂေန ဂိဒ္ဓါ။ ဂမိတာတိ သင်္ကပ္ပရာဂေန ပစ္စာသိသမာနာ
ဟုတွာ ဂမိတာ။ မုန္တိတာတိ ကာမတဏှာယ မုန္တပရေတာ။ အဇ္ဈောသန္တာတိ
ကာမနန္ဒိယာ အဓိဩသန္တာ အဇ္ဈောတ္တဋ္ဌာ။ လဂ္ဂါတိ ကာမသိနေဟေန အလ္လိနာ။
လဂ္ဂိတာတိ ကာမပရိဋ္ဌာဟေန ဧကီဘူတာ။ ပလိဗုဒ္ဓါတိ ကာမသညာယ
အာဝဇ္ဇိတာ။ အထ ဝါ “ဒိဋ္ဌိဒဿနေ ဂိဒ္ဓါ။ အဘိက္ခဒဿနေ ဂမိတာ။ သံသဂ္ဂ
ကိရိယသ္မိံ မုန္တိတာ။ ဝိဿာသကိရိယသ္မိံ အဇ္ဈောသန္တာ။ သိနေဟဝဋ္ဌဋ္ဌသ္မိံ
လဂ္ဂါ။ ဒွယံဒွယသမာပတ္တိမှိ လဂ္ဂိတာ။ အပရာပရံ အမုဗ္ဗမာနာ ဟုတွာ
ပလိဗုဒ္ဓါ”တိ ဧဝမေကေ ဝဏ္ဏယန္တိ။

သေန္တိတိ ပစ္စာသိသန္တိ။ ဂဝေသန္တိတိ မဂ္ဂယန္တိ။ ပရိယေသန္တိတိ သဗ္ဗာ-
ကာရေန ဣစ္ဆန္တိ ပတ္တေန္တိ။ အထ ဝါ ဒိဋ္ဌာရမ္မဏေ သုဘာသုဘံ အတ္ထိ၊ နတ္ထိတိ
သေန္တိ။ သုဘာသုဘာရမ္မဏေ ပစ္စက္ခံ ကတွာ ဝဋ္ဌဇ္ဇနတ္ထာယ ဝိယံ ကရေန္တော

gavesanti. Cittavasena **esanti.** Payogavasena¹ **gavesanti.** Karaṇavasena **pariyesanti.** Te duvidhe kāme paṭicca otaritvā carantīti **taccaritā.** Te ca kāme bahulaṃ yebhuyyena vaḍḍhenti pavattayantīti **tabbahulā.** Te ca kāme garuṃ katvā rahantīti² **taggarukā.** Tesu kāmesu ninnā namitā hutvā vasantīti **tanninnā.** Tesu kāmesu sanninnā³ hutvā vasantīti **tapponā.** Tesu kāmesu avalambitā hutvā tesuyeva namitā vasantīti **tappabbhārā.** Tesu kāmesu avattharivā mucchāparetappasaṅgā hutvā vadantīti **tadadhimuttā.** Te ca kāme adhipatiṃ jeṭṭhakaṃ katvā vasantīti⁴ **tadadhipateyyā.** Atha vā “ārammaṇassa iṭṭhabhāvena **taccaritā.** Ārammaṇassa kantabhāvena **tabbahulā.** Ārammaṇassa manāpabhāvena **taggarukā.** Ārammaṇassa piyabhāvena **tanninnā.** Ārammaṇassa kāmupasaṃhitabhāvena **tapponā.** Ārammaṇassa rājanīyabhāvena **tappabbhārā.** Ārammaṇassa mucchanīyabhāvena **tadadhimuttā.** Ārammaṇassa bandhanīyabhāvena **tadadhipateyyā**”ti evameke vaṇṇayanti.

Rūpe pariyesantīti-ādīsu **pariyesantīti** aladdhassa lābhāya esanavasena. **Paṭilabhanīti** hatthagatavasena. **Paribhuñjantīti** vaḷaṇṇanavasena vuttanti nātabbhaṃ. Kalahaṃ vivādaṃ karotīti **kalahakārako.** Tasmīṃ niyuttoti **kalahapasuto.** **Kammakārakādisupi** ese va nayo. **Gocare carantoti** vesiyādigocare, satipaṭṭhānādigocare vā caramāno. Tesu niyutto **gocarapasuto.** Ārammaṇūpanijjhānavasena jhānaṃ assa atthīti **jhāyī.** Tasmīṃ niyutto **jhānapasuto.**

Avagacchantīti apāyaṃ gacchanti. **Maccharinoti** sakasampattiṃ niguhantā⁵. **Vacananti** kathanāṃ. **Byapathanti** vākyapathaṃ. **Desananti** vissajjana-ovādaṃ. **Anusīṭṭhanti** anusāsaṇaṃ. **Nādiyantīti** na gaṇhanti na garuṃ karonti. “Na paṭissantī”ti vā pāṭho⁶, soye va attho. Vatthuto macchariyadassanattaṃ “**pañca macchariyāni āvāsamacchariyaṇ**”ti-ādi vuttaṃ. Tattha āvāse macchariyaṃ **āvāsamacchariyaṃ.** Sesapadesupi ese va nayo.

1. Saṃyogavasena (Syā)

3. Bhattimā (Syā) gattimā (Ka)

5. Niguhino (Sī, Syā)

2. Dahantīti (Sī, Syā)

4. Carantīti (Syā) vadantīti (Ka)

6. Na allīyantīti vā pāṭho (Sī, Syā)

ဂဝေသန္တိ။ စိတ္တဝသေန သေန္တိ။ ပယောဂဝသေန^၁ **ဂဝေသန္တိ။** ကရုဏဝသေန **ပရိယေသန္တိ။** တေ ဒုဝိဓေ ကာမေ ပဋိစ္စ ဩတရိတွာ စရန္တိတိ **တစ္စရိတာ။** တေ စ ကာမေ ဗဟုလံ ယေဘုယျေန ဝဇေန္တိ ပဝတ္တယန္တိတိ **တဗ္ဗဟုလာ။** တေ စ ကာမေ ဂရံ ကတွာ ရဟန္တိတိ^၂ **တဂ္ဂရုကာ။** တေသု ကာမေသု နိန္ဒာ နမိတာ ဟုတွာ ဝသန္တိတိ **တန္တိန္ဒာ။** တေသု ကာမေသု သန္တိန္ဒာ^၃ ဟုတွာ ဝသန္တိတိ **တဗ္ဗေါကာ။** တေသု ကာမေသု အဝလမ္ဘိတာ ဟုတွာ တေသုယေဝ နမိတာ ဝသန္တိတိ **တဗ္ဗန္တာရာ။** တေသု ကာမေသု အဝတ္ထရိတွာ မုစ္ဆာပရေ- တပ္ပသင်္ဂါ ဟုတွာ ဝဒန္တိတိ **တဒဓိမုတ္တာ။** တေ စ ကာမေ အဓိပတိ^၄ ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ ဝသန္တိတိ^၅ **တဒဓိပတေယျာ။** အထ ဝါ “အာရမ္မဏဿ ဣဋ္ဌဘာဝေန **တစ္စရိတာ။** အာရမ္မဏဿ ကန္တဘာဝေန **တဗ္ဗဟုလာ။** အာရမ္မဏဿ မနာပ- ဘာဝေန **တဂ္ဂရုကာ။** အာရမ္မဏဿ ပိယဘာဝေန **တန္တိန္ဒာ။** အာရမ္မဏဿ ကာမုပသံဟိတဘာဝေန **တဗ္ဗေါကာ။** အာရမ္မဏဿ ရဇနိယဘာဝေန **တဗ္ဗန္တာရာ။** အာရမ္မဏဿ မုစ္ဆနိယဘာဝေန **တဒဓိမုတ္တာ။** အာရမ္မဏဿ ဗန္ဓနိယဘာဝေန **တဒဓိပတေယျာ**”တိ ဝေမေကေ ဝဏ္ဏယန္တိ။

ဣပေ ပရိယေသန္တိတိအာဒိသု **ပရိယေသန္တိတိ** အလဒ္ဓဿ လာဘာယ သေနဝသေန။ **ပဋိလဘန္တိတိ** ဟတ္ထဂတဝသေန။ **ပရိဘူန္တိတိ** ဝဋ္ဌဉ္စဝသေန ဝုတ္တန္တိ ဉ္ဇတဗ္ဗံ။ ကလဟံ ဝိဝါဒံ ကရေတိတိ **ကလဟကာရကော။** တသ္မိ^၆ နိယုတ္တောတိ **ကလဟပသုတော။** **ကမ္မကာရကာဒိသုပိ** ဒေသေဝ နယော။ **ဂေါစရေ စရန္တောတိ** ဝေသိယာဒိဂေါစရေ, သတိပဋ္ဌာနာဒိဂေါစရေ ဝါ စရမာနော။ တေသု နိယုတ္တော **ဂေါစရပသုတော။** အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနဝသေန ဖျာနံ အဿ အတ္တိတိ **ဖျာယီ။** တသ္မိ^၇ နိယုတ္တော **ဖျာနပသုတော။**

အဝဂစ္ဆန္တိတိ အပါယံ ဂစ္ဆန္တိ။ **မစ္ဆရိနောတိ** သကသမ္ပတ္တိ^၈ နိဂဟန္တာ^၉။ **ဝစနန္တိ** ကထနံ။ **ဗျပထန္တိ** ဝါကျပထံ။ **ဒေသနန္တိ** ဝိသဇ္ဇနဩဝါဒံ။ **အနုသိဋ္ဌိန္တိ** အနုသာသနိ^{၁၀}။ **နာဒိယန္တိတိ** န ဂဏှန္တိ န ဂရံ ကရေန္တိ။ “န ပဋိသန္တိ”တိ ဝါ ပါဠော^{၁၁}၊ သောယေဝ အတ္တော။ ဝတ္ထုတော မစ္ဆရိယဒဿနတ္ထံ “**ပဉ္စ မစ္ဆရိ- ယာနိ အာဝါသမစ္ဆရိယ**”န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ အာဝါသေ မစ္ဆရိယံ **အာဝါသမစ္ဆရိယံ။** သေသပဒေသုပိ ဒေသေဝ နယော။

၁-သံယောဂဝသေန (သျှာ)

၃-ဘတ္တိမာ (သျှာ) ဂတ္တိမာ (က)

၅-နိဂဟိနော (သီ၊ သျှာ)

၂-ဒဟန္တိတိ (သီ၊ သျှာ)

၄-စရန္တိတိ (သျှာ) ဝဒန္တိတိ (က)

၆-န အလ္လိယန္တိတိ ဝါ ပါဠော (သီ၊ သျှာ)

Āvāso nāma sakalārāmapī pariveṇampi ekovarākopi rattiṭṭhānādīnīpi.
Tesu vasantā sukhaṃ vāsanti, paccaye labhanti. Eko bhikkhu
vattasampannasēva pesalassa bhikkhuno tattha āgamaṇaṃ na icchati,
āgatopi “khippaṃ gacchatū”ti cintesi, idaṃ **āvāsamacchariyaṃ** nāma.
Bhaṇḍanakārakādīnaṃ pana tattha vāsaṃ anicchato āvāsamacchariyaṃ
nāma na hoti.

Kulanti upaṭṭhākakulampi nātikulampi. Tattha aññassa upasaṅkamaṇaṃ
anicchato **kulamacchariyaṃ** hoti. Pāpapuggalassa pana upasaṅkamaṇaṃ
anicchatopi macchariyaṃ nāma na hoti. So hi tesāṃ pasādaḥpādaṃ
paṭipajjati. Pasādaṃ rakkhituṃ samatthasēva pana bhikkhuno tattha
upasaṅkamaṇaṃ anicchato macchariyaṃ nāma hoti.

Lābhoti catupaccayaḥlabhova. Taṃ aññasmim sīlavantēyeva labhante
“mā labhatū”ti cintentassa **lābhamacchariyaṃ** hoti. Yo pana saddhādeyyaṃ
vinipāteti, aparibhogadupparibhogādivasena vināseti, pūtibhāvaṃ
gacchantampi aññassa na deti, taṃ disvā “sace imaṃ esa na labheyya, añño
sīlavā labheyya, paribhogaṃ gaccheyyā”ti cintentassa macchariyaṃ nāma
natthi.

Vaṇṇo nāma sarīravaṇṇopi guṇavaṇṇopi. Tattha sarīravaṇṇe maccharī
“paro pāsādiko rūpavā”ti vutte taṃ na kathetukāmo hoti.
Guṇavaṇṇamaccharī parassa sīlena dhutaṅgena paṭipadāya ācārena vaṇṇaṃ
na kathetukāmo hoti.

Dhammoti pariyattidhammo ca paṭivedhadhammo ca. Tattha
ariyasāvakā paṭivedhadhammaṃ na maccharāyanti, attanā
paṭividdhadhamme sadevakassa lokassa paṭivedhaṃ icchanti. Taṃ pana
paṭivedhaṃ “pare jānantū”ti icchanti¹, tantidhammeyeva pana
dhammamacchariyaṃ nāma hoti. Tena samannāgato puggalo yaṃ guḥhaṃ
ganthaṃ vā kathāmaggaṃ vā jānāti, taṃ aññe na jānāpetukāmo hoti. Yo
pana puggalaṃ upaparikkhitvā dhammānuggahena dhammaṃ vā
upaparikkhitvā puggalānuggahena na deti, ayaṃ dhammamaccharī nāma na
hoti. Tattha ekacco puggalo lolo hoti, kālena samaṇo

1. Pare na jānantūti na icchanti (Sī, Ka)

အာဝါသော နာမ သကလာရာမောပိ ပရိဝေဏမ္ပိ ဧကောဝရကောပိ
ရတ္တိဋ္ဌာနာဒိနိပိ။ တေသု ဝသန္တာ သုခံ ဝသန္တိ၊ ပစ္စယေ လဘန္တိ။ ဧကော ဘိက္ခု၊
ဝတ္ထသမ္ပန္နဿေဝ ပေသလဿ ဘိက္ခုနော တတ္ထ အာဂမနံ န ဣစ္ဆတိ။
အာဂတောပိ “ဒိပ္ပံ ဂစ္ဆတူ”တိ စိန္တေသိ၊ ဣဒံ **အာဝါသမစ္ဆရိယံ** နာမ။ ဘဏ္ဍာ-
ကာရကောဒိနံ ပန တတ္ထ ဝါသံ အနိစ္ဆတော အာဝါသမစ္ဆရိယံ နာမ န
ဟောတိ။

ကုလန္တိ ဥပဋ္ဌာကကုလမ္ပိ ဉှတိကုလမ္ပိ။ တတ္ထ အညဿ ဥပသင်္ကမနံ အနိစ္ဆ-
တော **ကုလမစ္ဆရိယံ** ဟောတိ။ ပါပပုဂ္ဂလဿ ပန ဥပသင်္ကမနံ အနိစ္ဆတောပိ
မစ္ဆရိယံ နာမ န ဟောတိ။ သော ဟိ တေသံ ပသာဒဘေဒေါယ ပဋိပဇ္ဇတိ။
ပသာဒံ ရက္ခိတံ သမတ္တဿေဝ ပန ဘိက္ခုနော တတ္ထ ဥပသင်္ကမနံ အနိစ္ဆတော
မစ္ဆရိယံ နာမ ဟောတိ။

လာဘောတိ စတုပစ္စယလာဘောဝ။ တံ အညသ္မိံ သီလဝန္တေယေဝ
လာဘန္တေ “မာ လဘတူ”တိ စိန္တေန္တဿ **လာဘမစ္ဆရိယံ** ဟောတိ။ ယော
ပန သဒ္ဓါဒေယျံ ဝိနိပါတေတိ၊ အပရိဘောဂဒုပ္ပရိဘောဂါဒိဝသေန ဝိနာသေတိ၊
ပူတိဘာဝံ ဂစ္ဆန္တမ္ပိ အညဿ န ဒေတိ၊ တံ ဒိဿော “သစေ ဣမံ သေ န
လဘေယျ၊ အညော သီလဝါ လဘေယျ၊ ပရိဘောဂံ ဂစ္ဆေယျာ”တိ
စိန္တေန္တဿ မစ္ဆရိယံ နာမ နတ္ထိ။

ဝဏ္ဏော နာမ သရီရဝဏ္ဏောပိ ဂုဏဝဏ္ဏောပိ။ တတ္ထ သရီရဝဏ္ဏေ မစ္ဆရိ
“ပရော ပါသာဒိကော ရူပဝါ”တိ ဝုတ္တေ တံ န ကထေတုကာမော ဟောတိ။
ဂုဏဝဏ္ဏမစ္ဆရိ ပရဿ သီလေန ဓုတင်္ဂေန ပဋိပဒေါယ အာစာရေန ဝဏ္ဏံ န
ကထေတုကာမော ဟောတိ။

ဓမ္မောတိ ပရိယတ္တိဓမ္မော စ ပဋိဝေဓဓမ္မော စ။ တတ္ထ အရိယသာဝကာ
ပဋိဝေဓဓမ္မံ န မစ္ဆရာယန္တိ၊ အတ္တနာ ပဋိဝိဒ္ဓဓမ္မေ သဒေဝကဿ လောကဿ
ပဋိဝေဓံ ဣစ္ဆန္တိ။ တံ ပန ပဋိဝေဓံ “ပရေ ဇာနန္တူ”တိ ဣစ္ဆန္တိ။
တန္တိဓမ္မေယေဝ ပန **ဓမ္မမစ္ဆရိယံ** နာမ ဟောတိ။ တေန သမန္နာဂတော
ပုဂ္ဂလော ယံ ဂဠု ဂန္တိ ဝါ ကထာမဂ္ဂံ ဝါ ဇာနာတိ၊ တံ အညေ န ဇာနာ-
ပေတုကာမော ဟောတိ။ ယော ပန ပုဂ္ဂလံ ဥပပရိက္ခိတွာ ဓမ္မာနုဂ္ဂဟေန ဓမ္မံ
ဝါ ဥပပရိက္ခိတွာ ပုဂ္ဂလာနုဂ္ဂဟေန န ဒေတိ၊ အယံ ဓမ္မမစ္ဆရိ နာမ န ဟောတိ။
တတ္ထ ဧကဇ္ဈော ပုဂ္ဂလော လောလော ဟောတိ၊ ကာလေန သမဏော

hoti, kālena brāhmaṇo, kālena Nigaṇṭho. Yo hi bhikkhu “ayaṃ puggalo paveṇi-āgataṃ tantim saṇhaṃ sukhumaṃ dhammantaraṃ bhinditvā āluḥessatī”ti na deti, ayaṃ puggalaṃ upaparikkhitvā dhammānuggahena na deti nāma. Yo pana “ayaṃ dhammo saṇho sukhumo, sacāyaṃ puggalo gaṇhissati, aññaṃ byākaritvā attānaṃ āvi katvā nassissatī”ti na deti, ayaṃ dhammaṃ upaparikkhitvā puggalānuggahena na deti nāma. Yo pana “sacāyaṃ imaṃ dhammaṃ gaṇhissati, amhākaṃ samayaṃ bhinditum samattho bhavissatī”ti na deti, ayaṃ dhammamaccharī nāma hoti.

Imesu pañcasu macchariyesu āvāsamacchariyena tāva yakkho vā peto vā hutvā tasseva āvāsassa saṅkāraṃ sīsena ukkhipitvā vicarati. Kulamacchariyena tasmiṃ kule aññesaṃ dānamānanādāni karonte disvā “bhinnaṃ vatidaṃ kulaṃ mamā”ti cintayato lohitampi mukhato uggacchati, kucchivirecanampi hoti, antānipi khaṇḍākhaṇḍāni hutvā nikkhamanti. Lābhamacchariyena saṃghassa vā gaṇassa vā santake lābhe maccharāyitvā puggalikaparibhogaṃ viya paribhuñjitvā yakkho vā peto vā mahā-ajagaro vā hutvā nibbattati. Sarīraṇṇaṇṇaṇṇamaccharena pana pariyaṭṭidhammamacchariyena ca attanova vaṇṇaṃ vaṇṇeti, paresaṃ vaṇṇe “kiṃ vaṇṇo eso”ti taṃ taṃ dosaṃ vadanto pariyaṭṭidhammañca kassaci kiñci adento dubbaṇṇo ceva eḷamūgo ca hoti.

Api ca āvāsamacchariyena lohagehe paccati, kulamacchariyena appalābho hoti, lābhamacchariyena gūthaniraye nibbattati, vaṇṇamacchariyena bhava bhava nibbattassa vaṇṇo nāma na hoti, dhammamacchariyena Kukkuḷaniraye nibbattatīti.

Maccharāyanavasena **macchariyaṃ**. Maccharāyanākāro **maccharāyanā**. Maccharena ayitassa maccherasamaṅgino bhāvo **maccharāyitattaṃ**. “Mayhameva hontu, mā aññassā”ti sabbāpi attano sampattiyo byāpetum na icchatīti viviccho, vivicchassa bhāvo **vevicchaṃ**, mudumacchariyassetam nāmaṃ. Kadariyo vuccati anādaro, tassa bhāvo **kadariyaṃ**, thaddhamacchariyassetam nāmaṃ. Tena hi samannāgato puggalo parampi paresaṃ dadamānaṃ nivāreti. Vuttampi cetam—

ဟောတိ။ ကာလေန ပြာဟ္မဏော၊ ကာလေန နိဂဏ္ဌော။ ယော ဟိ ဘိက္ခု၊ “အယံ ပုဂ္ဂလော ပဝေဏိအာဂတံ တန္တိ” သဏှံ သုခုမံ ဓမ္မန္တရံ ဘိန္ဒိတွာ အာလုဋ္ဌေသတိ”တိ န ဒေတိ။ အယံ ပုဂ္ဂလံ ဥပပရိက္ခိတွာ ဓမ္မာနုဂ္ဂဟေန န ဒေတိ နာမ။ ယော ပန “အယံ ဓမ္မော သဏှော သုခုမော၊ သစာယံ ပုဂ္ဂလော ဂဏှိသတိ။ အညံ ဗျာကရိတွာ အတ္တာနံ အာဝိ ကတွာ နသိဿ-တိ”တိ န ဒေတိ။ အယံ ဓမ္မံ ဥပပရိက္ခိတွာ ပုဂ္ဂလာနုဂ္ဂဟေန န ဒေတိ နာမ။ ယော ပန “သစာယံ ဣမံ ဓမ္မံ ဂဏှိသတိ။ အမှာကံ သမယံ ဘိန္ဒိတုံ သမတ္ထော ဘဝိသတိ”တိ န ဒေတိ။ အယံ ဓမ္မမစ္ဆရီ နာမ ဟောတိ။

ဣမေသု ပဉ္စသု မစ္ဆရိယေသု အာဝါသမစ္ဆရိယေန တာဝ ယက္ခော ဝါ ပေတော ဝါ ဟုတွာ တဿေဝ အာဝါသဿ သင်္ကာရံ သီသေန ဥက္ခိပိတွာ ဝိစရတိ။ ကုလမစ္ဆရိယေန တသ္မိံ ကုလေ အညေသံ ဒါနမာနနာဒိနိ ကရေန္တေ ဒိဿာ “ဘိန္ဒူ ဝဘိဒံ ကုလံ မမာ”တိ စိန္တယတော လောဟိတမ္ပိ မုခေတော ဥဂ္ဂစ္ဆတိ။ ကုစ္ဆိဝိရေစနမ္ပိ ဟောတိ။ အန္တာနိဝိ ခဏှာခဏှာနိ ဟုတွာ နိက္ခမန္တိ။ လာဘမစ္ဆရိယေန သံဃဿ ဝါ ဂဏဿ ဝါ သန္တကေ လာဘေ မစ္ဆရာယိတွာ ပုဂ္ဂလိကပရိဘောဂံ ဝိယ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ယက္ခော ဝါ ပေတော ဝါ မဟာအဇဂရော ဝါ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တတိ။ သရီရဝဏှာဂုဏဝဏှာမစ္ဆရေန ပန ပရိယတ္တိဓမ္မမစ္ဆရိယေန စ အတ္တနောဝ ဝဏှံ ဝဏှေတိ။ ပရေသံ ဝဏှေ “ကိ” ဝဏှော ဇေသော”တိ တံ တံ ဒေါသံ ဝဒန္တော ပရိယတ္တိဓမ္မဉ္စ ကဿမိ ကိဉ္စိ အဒေန္တော ဒုဗ္ဗဏှော စေဝ ဇဠမူဂေါ စ ဟောတိ။

အပိ စ အာဝါသမစ္ဆရိယေန လောဟဂေဟေ ပစ္စတိ။ ကုလမစ္ဆရိယေန အပ္ပလာဘော ဟောတိ။ လာဘမစ္ဆရိယေန ဂူထနိရယေ နိဗ္ဗတ္တတိ။ ဝဏှာမစ္ဆရိယေန ဘဝေ ဘဝေ နိဗ္ဗတ္တဿ ဝဏှော နာမ န ဟောတိ။ ဓမ္မမစ္ဆရိယေန ကုက္ကုဋ္ဌနိရယေ နိဗ္ဗတ္တတိ။

မစ္ဆရာယနဝသေန **မစ္ဆရိယံ**။ မစ္ဆရာယနာကာရော **မစ္ဆရာယနာ**။ မစ္ဆရေန အယိတဿ မစ္ဆေရသမင်္ဂိနော ဘာဝေါ **မစ္ဆရာယိတတ္ထံ**။ “မယုမေဝ ဟောန္တု၊ မာ အညဿာ”တိ သဗ္ဗာပိ အတ္တနော သမ္ပတ္တိယော ဗျာပေတုံ န ဣစ္ဆတိတိ ဝိဝိစ္ဆော၊ ဝိဝိစ္ဆဿ ဘာဝေါ **ဝေဝိန္တိ**။ မုဒုမစ္ဆရိယဿေတံ နာမံ။ ကဒရိယော ဝုစ္စတိ အနာဒရော၊ တဿ ဘာဝေါ **ကဒရိယံ**။ ထဒ္ဒမစ္ဆရိယဿေတံ နာမံ။ တေန ဟိ သမန္ဓာဂတော ပုဂ္ဂလော ပရမ္ပိ ပရေသံ ဒဒမာနံ နိဝါရေတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“Kadariyo pāpasāṅkappo, micchādītṭhi-anādarō.
Dadamānaṃ nivāreti, yācamānāna bhojanan”¹.

Yācake disvā kaṭukabhāvena cittaṃ añcati saṅkocetīti kaṭukañcuko, tassa bhāvo **kaṭukañcukatā**. Aparō nayo—kaṭukañcukatā vuccati kaṭacchuggāho. Samatittikapuṇṇāya hi ukkhaliyā bhattaṃ gaṇhanto sabbatobhāgena saṅkuṭitena aggakaṭacchunā gaṇhāti pūretvā gahetum na sakkoti, evaṃ maccharipuggalassa cittaṃ saṅkucati, tasmim saṅkucite kāyopi tatheva saṅkucati paṭikuṭati paṭinivaṭṭati na sampasāriyatīti maccheraṃ “kaṭukañcukatā”ti vuttaṃ.

Aggahitatthaṃ cittassāti paresaṃ upakāra karaṇe dānādinā ākārena yathā na sampasāriyati, evaṃ āvaritvā gahitabhāvo cittassa. Yasmā pana maccharipuggalo attano santakaṃ paresaṃ adātukāmo hoti, parasantakaṃ gaṇhitukāmo. Tasmā “idaṃ acchariyaṃ mayhameva hotu, mā aññassā”ti pavattivasenassa attasampattinigūhanalakkhaṇatā, parasampattiggahaṇalakkhaṇatā a veditabbā.

Khandhamacchariyampi macchariyanti attano pañcakkhandhasaṅkhātāṃ upapattibhavaṃ aññehi asādhāraṇaṃ “acchariyaṃ mayhameva hotu, mā aññassā”ti pavattaṃ macchariyaṃ khandhamacchariyaṃ nāma. **Dhātu-āyatanamacchariyesupi** eseva nayo. **Gāhoti** gāhanicchayavasena gahaṇaṃ. **Avadaññutāyāti** Sabbaññubuddhānampi kathitaṃ ajānanabhāvena. Yācakānaṃ adadamāno hi tehi kathitaṃ na jānāti nāma. **Janā pamattāti** sativippavāsā janā. **Vacananti** saṅkhepavacanāṃ. **Byappathanti** vitthāravacanāṃ. **Desananti** upamaṃ dassetvā atthasandassanavacanāṃ. **Anusitṭhanti** punappunaṃ saṃlakkhāpanavacanāṃ. Atha vā dassetvā kathanāṃ **vacanaṃ** nāma. Gaṇhāpetvā kathanāṃ **byappathaṃ** nāma. Tosetvā² kathanāṃ **desanaṃ** nāma. Padassetvā³ kathanāṃ **anusitṭhi** nāma. Atha vā paritāpadukkhāṃ nāsetvā kathanāṃ **vacanaṃ** nāma. Parilāhadukkhāṃ nāsetvā kathanāṃ **byappathaṃ** nāma. Apāyadukkhāṃ nāsetvā kathanāṃ **desanaṃ** nāma. Bhavadukkhāṃ nāsetvā kathanāṃ **anusitṭhi** nāma. Atha vā dukkhasaccapariññāpaṭivedhayuttaṃ **vacanaṃ**. Samudayasaccapahānapaṭivedhayuttaṃ **byappathaṃ**. Nirodhasaccasacchikiriyapaṭivedhayuttaṃ **desanaṃ**. Maggasaccabhāvanāpaṭivedhayuttaṃ **anusitṭhīti** evamādinā nayena eke vaṇṇayanti.

1. Saṃ 1. 96 piṭṭhe.

2. Atthaṃ dassetvā (Syā)

3. Padato dassetvā (Syā)

“ကဒရိယော ပါပသင်္ကပ္ပေါ၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိအနာဒရော။
ဒဒမာနံ နိဝါရေတိ၊ ယာစမာနာန ဘောဇန”^၁။

ယာစကေ ဒိသွာ ကဋ္ဌကဘာဝေန စိတ္တံ အဓ္မတိ သင်္ကောစေတိတိ ကဋ္ဌကဋ္ဌကော၊ တဿ ဘာဝေါ ကဋ္ဌကဋ္ဌကတော။ အပရော နယော—ကဋ္ဌကဋ္ဌကတော ဝုစ္ဆတိ ကဋ္ဌန္တုဂ္ဂါဟော။ သမတိတ္တိကပုဏ္ဏာယ ဟိ ဥက္ခလိယာ ဘတ္တံ ဂဏှန္တော သဗ္ဗတောဘာဝေန သင်္ကဋ္ဌိတေန အဂ္ဂကဋ္ဌန္တုနာ ဂဏှာတိ ပူရေတွာ ဂဟေတုံ န သက္ကောတိ။ ဧဝံ မစ္ဆရိပုဂ္ဂလဿ စိတ္တံ သင်္ကတိ။ တသ္မိံ သင်္ကတိတေ ကာယောပိ တထေဝ သင်္ကတိ ပဋိကုဋ္ဌတိ ပဋိနိဝဇ္ဇတိ န သမ္ပသာရိယတိတိ မစ္ဆေရံ “ကဋ္ဌကဋ္ဌကတော”တိ ဝုတ္တံ။

အဂ္ဂဟိတတ္တံ စိတ္တဿာတိ ပရေသံ ဥပကာရကရဏေ ဒါနာဒိနာ အာကာရေန ယထာ န သမ္ပသာရိယတိ။ ဧဝံ အာဝရိတွာ ဂဟိတဘာဝေါ စိတ္တဿ။ ယသ္မာ ပန မစ္ဆရိပုဂ္ဂလော အတ္တနော သန္တကံ ပရေသံ အဒါတုကာမော ဟောတိ။ ပရသန္တကံ ဂဏှိတုကာမော။ တသ္မာ “ဣဒံ အစ္ဆရိယံ မယုမေဝ ဟောတု၊ မာ အညဿာ”တိ ပဝတ္တိဝသေနဿ အတ္တသမ္ပတ္တိနိဂူဟန-လက္ခဏတာ၊ ပရသမ္ပတ္တိဂူဟဏလက္ခဏတာ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ခန္ဓမစ္ဆရိယဗ္ဗိ မစ္ဆရိယန္တိ အတ္တနော ပဉ္စက္ခန္ဓသင်္ခါတံ ဥပပတ္တိဘဝံ အညေဟိ အသာဓာရဏံ “အစ္ဆရိယံ မယုမေဝ ဟောတု၊ မာ အညဿာ”တိ ပဝတ္တိ မစ္ဆရိယံ ခန္ဓမစ္ဆရိယံ နာမ။ **ဘေတုအာယတနမစ္ဆရိယေသုပိ** ဒေသေဝ နယော။ **ဂါဟောတိ** ဂါဟနိစ္ဆယဝသေန ဂဟဏံ။ **အဝဒညတယာတိ** သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓါနဗ္ဗိ ကထိတံ အဇာနနဘာဝေန။ ယာစကောနံ အဒဒမာနော ဟိ တေဟိ ကထိတံ န ဇာနာတိ နာမ။ **ဇနာ ပမတ္တာတိ** သတိဝိပ္ပဝါသာ ဇနာ။ **ဝစနန္တိ** သင်္ခေပ-ဝစနံ။ **ဗျပ္ပထန္တိ** ဝိတ္တာရဝစနံ။ **ဒေသနန္တိ** ဥပမံ ဒေသေတွာ အတ္တသန္ဓဿနဝစနံ။ **အနုသိဋ္ဌိန္တိ** ပုနပုနံ သံလက္ခာပနဝစနံ။ အထ ဝါဒေသေတွာ ကထနံ **ဝစနံ** နာမ။ ဂဏှာပေတွာ ကထနံ **ဗျပ္ပထံ** နာမ။ တောသေတွာ^၂ ကထနံ **ဒေသနံ** နာမ။ ပဒေသေတွာ^၃ ကထနံ **အနုသိဋ္ဌိ** နာမ။ အထ ဝါ ပရိတာပဒုက္ခံ နာသေတွာ ကထနံ **ဝစနံ** နာမ။ ပရိဋ္ဌာဟဒုက္ခံ နာသေတွာ ကထနံ **ဗျပ္ပထံ** နာမ။ အပါယ-ဒုက္ခံ နာသေတွာ ကထနံ **ဒေသနံ** နာမ။ ဘဝဒုက္ခံ နာသေတွာ ကထနံ **အနုသိဋ္ဌိ** နာမ။ အထ ဝါ ဒုက္ခသစ္စပရိညာပဋိဝေယုတ္တံ **ဝစနံ**။ သမုဒယသစ္စပဟာနပဋိ-ဝေယုတ္တံ **ဗျပ္ပထံ**။ နိရောဓသစ္စသစ္စိကိရိယပဋိဝေယုတ္တံ **ဒေသနံ**။ မဂ္ဂသစ္စ-ဘာဝနာပဋိဝေယုတ္တံ **အနုသိဋ္ဌိ**တိ ဧဝမာဒိနာ နယေန ဧကေ ဝဏ္ဏယန္တိ။

၁-သံ ၁-၉၆-ပိဋက။ ၂-အတ္တံ ဒေသေတွာ (သျှာ) ၃-ပဒေသေတွာ (သျှာ)

Na sussusantīti na suṇanti. Na sotaṃ odahantīti savanattham kaṇṇasotaṃ na ṭhapenti. Na aññā cittaṃ upaṭṭhapenti jānanattham cittaṃ na paṭiṭṭhapenti. Anassavāti ovādaṃ asuṇamānā. Avacanakarāti suṇamānāpi vacanaṃ na karontīti avacanakarā. Paṭilomavuttinoti paṭāṇī¹ hutvā pavattanakā. Aññeneva mukhaṃ karontīti karontāpi mukhaṃ na dentīti attho.

Visameti kāyasucaritādisammatassa samassa paṭipakkhattā visamaṃ, tasmim visame. Nivittāti pavittā dunnīharā. Kāyakammeti kāyato pavatte, kāyena vā pavatte kāyakamme. Vacīkammādīsupi ese va nayo.

Tattha kāyakammavacīkammamanokammāni duccharitavasena vibhattāni, pāṇātipātādayo dasa-akusalakammapathavasena vibhattāti ñātabbaṃ, ayaṃ tāvettha sādharmaṇapadavaṇṇanā, asādhāraṇesu pana pāṇassa atipāto pāṇātipāto, pāṇavadho pāṇaghātoti vuttaṃ hoti. Pāṇoti cettha vohārato satto, paramatthato jīvitindriyaṃ. Tasmim pana pāṇe pāṇasaññino jīvitindriyupacchedaka-upakkamasamuṭṭhāpikā kāyavacīdvārānaṃ aññataradvārapavattā vadhakacetanā pāṇātipāto. So guṇavirahitesu tiracchānagatādīsu pāṇesu khuddake pāṇe appasāvajjo, mahāsārīre mahāsāvajjo. Kasmā? Payogamahantatāya. Payogasamattepi vatthumahantatāya. Guṇavantesu manussādīsu appaguṇe pāṇe appasāvajjo, mahāguṇe mahāsāvajjo. Sarīraguṇānaṃ pana samabhāve sati kilesānaṃ upakkamānañca mudutāya appasāvajjo, tibbatāya mahāsāvajjoti veditabbo.

Tassa pañca sambhārā honti—pāṇo pāṇasaññitā vadhakacittaṃ upakkamo tena maraṇanti. Chappayogā—sāhatthiko āṇattiko nissaggiyo thāvaro vijjāmayo iddhimayoti. Imasmim panatthe vitthāriyamāne atipapañco hoti, tasmā naṃ na vitthārayissāma. Aññañca evarūpaṃ, atthikehi pana samantapāsādikam Vinayaṭṭhakatham² oloketvā gahetabbaṃ.

1. Paṭilomāni (Sī)

2. Vi-Ṭṭha 2. 39 piṭṭhādīsu.

န သုဿသန္တိတိ န သုဏန္တိ။ န သောတံ ဩဒဟန္တိတိ သဝနတ္ထံ ကဏ္ဍသောတံ န ဌပေန္တိ။ န အညာ စိတ္တံ ဥပဋ္ဌပေန္တိတိ ဇာနနတ္ထံ စိတ္တံ န ပတိဋ္ဌပေန္တိ။ အနဿဝါတိ ဩဝါဒံ အသုဏမာနာ။ အဝစနကရာတိ သုဏမာနာပိ ဝစနံ န ကရေန္တိတိ အဝစနကရာ။ ပဋိလောမဂုတ္တိနောတိ ပဋ္ဌာဏီ^၁ ဟုတွာ ပဝတ္တနက။ အညေနော မုခံ ကရေန္တိတိ ကရေန္တာပိ မုခံ န ဒေန္တိတိ အတ္ထော။

ဝိသမေတိ ကာယသုစရိတာဒိသမ္ပတဿ သမဿ ပဋိပက္ခတ္တာ ဝိသမံတသ္မိံ ဝိသမေ။ နိဝိဋ္ဌာတိ ပဝိဋ္ဌာ ဒုန္တိဟရာ။ ကာယကမ္မေတိ ကာယတော ပဝတ္တေ၊ ကာယေန ဝါ ပဝတ္တေ ကာယကမ္မေ။ ဝစီကမ္မာဒိသုပိ ဒေသေ နယော။

တတ္ထ ကာယကမ္မဝစီကမ္မမနောကမ္မာနိ ဒုစရိတဝသေန ဝိဘတ္တာနိ၊ ပါဏာတိပါတာဒယော ဒသအကုသလကမ္မပထဝသေန ဝိဘတ္တာတိ ဉ္ဇတဗ္ဗံ။ အယံ တာဝေတ္ထ သာဓာရဏပဒဝဏ္ဏနာ၊ အသာဓာရဏေသု ပန ပါဏဿ အတိပါတော ပါဏာတိပါတော၊ ပါဏဝဓော ပါဏဃာတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ပါဏောတိ စေတ္ထ ဝေါဟာရတော သတ္တော၊ ပရမတ္ထတော ဇီဝိတိန္ဒြိယံ။ တသ္မိံ ပန ပါဏေ ပါဏသညိနော ဇီဝိတိန္ဒြိယုပစ္ဆေဒကဥပက္ကမ-သမုဋ္ဌာပိကာ ကာယဝစီဒ္ဓါရာနံ အညတရဒ္ဓါရပဝတ္တာ ဝဓကစေတနာ ပါဏာတိပါတော။ သော ဂုဏဝိရဟိတေသု တိရစ္ဆာနဂတာဒိသု ပါဏေသု ခုဒ္ဒကေ ပါဏေ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ မဟာသရီရေ မဟာသာဝဇ္ဇော။ ကသ္မာ? ပယောဂမဟန္တတာယ။ ပယောဂသမတ္တေပိ ဝတ္ထုမဟန္တတာယ။ ဂုဏဝဇ္ဇေသု မနုဿာဒိသု အပ္ပဂုဏေ ပါဏေ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ မဟာဂုဏေ မဟာသာ-ဝဇ္ဇော။ သရီရဂုဏာနံ ပန သမဘာဝေ သတိ ကိလေသာနံ ဥပက္ကမာနဉ္စ မုဒုတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ တိဗ္ဗတာယ မဟာသာဝဇ္ဇောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တဿ ပဉ္စ သမ္ဘရာ ဟောန္တိ—ပါဏော ပါဏသညိတာ ဝဓကစိတ္တံ ဥပက္ကမော တေန မရဏန္တိ။ ဆပ္ပယောဂါ—သာဟတ္ထိကော အာဏတ္ထိကော နိဿဂ္ဂိယော ထာဝရော ဝိဇ္ဇာမယော ဣဒ္ဓိမယောတိ။ ဣမသ္မိံ ပနတ္ထေ ဝိတ္တာရိယမာနေ အတိပပဇ္ဇော ဟောတိ၊ တသ္မာ နံ န ဝိတ္တာရိယိဿာမ။ အညဉ္စ ဧဝရူပံ၊ အတ္ထိကေဟိ ပန သမန္တပါသာဒိကံ ဝိနယဋ္ဌကထံ၊ ဩလော-ကေတွာ ဂဟေတဗ္ဗံ။

Adinnassa ādānaṃ **adinnādānaṃ**, parassa haraṇaṃ¹ theyyaṃ corikāti vuttaṃ hoti. Tattha **adinnanti** parapariggahitaṃ, yattha paro yathākāmakāritaṃ āpajjanto adaṇḍāraho anupavajjo ca hoti, tasmim̐ pana² parapariggahite parapariggahitasaññino tadādāyaka-upakkamasamuṭṭhāpikā theyyacetanā adinnādānaṃ. Taṃ hīne parasantake vatthusmim̐ appasāvajjaṃ, paṇīte mahāsāvajjaṃ. Kasmā? Vatthupaṇītatāya. Vatthusamatte sati guṇādhikānaṃ santake vatthusmim̐ mahāsāvajjaṃ. Taṃ taṃ guṇādhikaṃ upādāya tato tato hīnaguṇassa santake vatthusmim̐ appasāvajjaṃ.

Tassa pañca sambhārā honti—parapariggahitaṃ parapariggahitasaññitā theyyacittaṃ upakkamo tena haraṇanti. Chappayogā sāhatthikādayova. Te ca kho yathānūrūpaṃ theyyāvahāro pasayhāvahāro paṭicchannāvahāro parikappāvahāro kusāvahāroti imesaṃ pañcannaṃ avahārānaṃ vasena pavattanti ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana samantapāsādikāyaṃ vutto.

Kāmesumicchācāroti ettha pana **kāmesūti** methunasamācāresu.

Micchācāroti ekantanindito lāmakācāro. Lakkhaṇato pana asaddhammasevanādhippāyena kāyadvārappavattā agamanīyaṭṭhānavīttikkamacetanā kāmesumicchācāro.

Tattha agamanīyaṭṭhānaṃ nāma purisānaṃ tāva māturakkhitā piturakkhitā mātāpiturakkhitā bhāturakkhitā bhāginirakkhitā ñātirakkhitā gottarakkhitā Dhammarakkhitā sārakkhā saparidaṇḍāti māturakkhitādayo dasa, dhanakkītā chandavāsiniṃ bhogavāsiniṃ paṭavāsiniṃ odapattakiniṃ obhatacumbaṭakā dāsī ca bhariyā kammakārī ca bhariyā dhajāhaṭṭā muhuttikāti etā dhanakkītādayo dasāti vīsati itthiyo. Itthīsu pana dvinnānaṃ sārakkhasaparidaṇḍānaṃ dasannañca dhanakkītādīnanti dvādasannaṃ itthīnaṃ aññe purisā, idaṃ agamanīyaṭṭhānaṃ nāma.

So panesa micchācāro sīlādiguṇarahite agamanīyaṭṭhāne appasāvajjo, sīlādiguṇasampanne mahāsāvajjo. Tassa cattāro

၀၇]

၂-ဂဟဋ္ဌကသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၉၉

အဒိန္နဿ အာဒါနံ **အဒိန္နာဒါနံ**၊ ပရဿ ဟရဏံ^၁ ထေယျံ စောရိကာတိ ဂုတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ **အဒိန္နန္တိ** ပရပရိဂ္ဂဟိတံ၊ ယတ္ထ ပရော ယထာကာမ- ကာရိတံ အာပဇ္ဇန္တော အဒဏ္ဍာရဟော အနုပဝဇ္ဇော စ ဟောတိ။ တသ္မိံ ပန၂ ပရပရိဂ္ဂဟိတေ ပရပရိဂ္ဂဟိတသညိနော တဒါဒါယကဥပက္ကမသမုဋ္ဌာပိကာ ထေယျစေတနာ အဒိန္နာဒါနံ။ တံ ဟိနေ ပရသန္တကေ ဝတ္ထုသ္မိံ အပ္ပသာဝဇ္ဇံ၊ ပဏီတေ မဟာသာဝဇ္ဇံ။ ကသ္မာ? ဝတ္ထုပဏီတတာယ။ ဝတ္ထုသမတ္တေ သတိ ဂုဏာဓိကာနံ သန္တကေ ဝတ္ထုသ္မိံ မဟာသာဝဇ္ဇံ။ တံ တံ ဂုဏာဓိကံ ဥပါဒါယ တတော တတော ဟိနဂုဏဿ သန္တကေ ဝတ္ထုသ္မိံ အပ္ပသာဝဇ္ဇံ။

တဿ ပဉ္စ သမ္ဘာရာ ဟောန္တိ—ပရပရိဂ္ဂဟိတံ ပရပရိဂ္ဂဟိတသညိတာ ထေယျစိတ္တံ ဥပက္ကမော တေန ဟရဏန္တိ။ ဆပ္ပယောဂါ သာဟတ္ထိကာဒယောဝ။ တေ စ ခေါ ယထာနုရူပံ ထေယျာဝဟာရော ပသယာဝဟာရော ပဋိစ္ဆန္တာ- ဝဟာရော ပရိကပ္ပါဝဟာရော ကုသာဝဟာရောတိ ဣမေသံ ပဉ္စန္ဒ အဝဟာရာနံ ဝသေန ပဝတ္တန္တိ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္တာရော ပန သမန္တပါသာဒိကာယံ ဂုတ္တော။

ကာမေသုမိစ္ဆာစာရောတိ ဧတ္ထ ပန **ကာမေသု**တိ မေထုနသမာစာရေသု။ **မိစ္ဆာစာရော**တိ ကေန္တနိဋ္ဌိတော လာမကာစာရော။ လက္ခဏတော ပန အသဒ္ဓမ္မသေဝနာဓိပ္ပါယေန ကာယဒွါရပ္ပဝတ္တာ အဂမနီယဋ္ဌာနဝိတိက္ကမ- စေတနာ ကာမေသုမိစ္ဆာစာရော။

တတ္ထ အဂမနီယဋ္ဌာနံ နာမ ပုရိသာနံ တာဝ မာတုရက္ခိတာ ပိတုရက္ခိတာ မာတာပိတုရက္ခိတာ ဘာတုရက္ခိတာ ဘဂိနိရက္ခိတာ ဉှတိရက္ခိတာ ဂေါတ္တ- ရက္ခိတာ ဓမ္မရက္ခိတာ သာရက္ခာ သပရိဒဏ္ဍာတိ မာတုရက္ခိတာဒယော ဒသ၊ နေက္ခိတာ ဆန္ဒဝါသိနီ ဘောဂဝါသိနီ ပဋဝါသိနီ ဩဒပတ္တကိနီ ဩဘတဓမ္မဋ္ဌကာ ဒါသီ စ ဘရိယာ ကမ္မကာရီ စ ဘရိယာ ဇောဟဋ္ဌာ မဟုတ္တိကာတိ တော နေက္ခိတာဒယော ဒသာတိ ဝိသတိ ဣတ္ထိယော။ ဣတ္ထိသု ပန ဒိန္နံ သာရက္ခ- သပရိဒဏ္ဍာနံ ဒသန္တဉ္စ နေက္ခိတာဒိနန္တိ ဒွါဒသန္တိ ဣတ္ထိနံ အညေ ပုရိသာ၊ ဣဒံ အဂမနီယဋ္ဌာနံ နာမ။

သော ပနေသ မိစ္ဆာစာရော သီလာဒိဂုဏရဟိတေ အဂမနီယဋ္ဌာနေ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ သီလာဒိဂုဏသမ္ပန္နေ မဟာသာဝဇ္ဇော။ တဿ စတ္တာရော

1. Parasamharaṇaṃ (Dī-Ṭṭha 1. 70 piṭṭhe.)

2. Tasmim̐ (Dī-Ṭṭha 1. 70 piṭṭhe.)

sambhārā—agamanīyavatthu tasmim sevanacittam sevanapayogo maggena maggapaṭipatti adhvāsanti. Eko payogo sāhatthiko eva.

Musāti visamvādanapurekkhārassa atthabhañjanako vacīpayogo kāyapayogo vā. Visamvādanādhīppāyena panassa paravisamvādakakāyavacīpayogasamuṭṭhāpikā cetanā **musāvādo**. Aparo nayo—**musāti** abhūtam ataccham vatthu. **Vādoti** tassa bhūtato tacchato viññāpanam, lakkhaṇato pana atatham vatthum tathato param viññāpetukāmassa tathāviññattisamuṭṭhāpikā cetanā **musāvādo**. So yamattham bhañjati, tassa appatāya appasāvajjo, mahantatāya mahāsāvajjo. Api ca gahaṭṭhānam attano santakam adātukāmatāya “natthi”ti-ādinayappavatto appasāvajjo, sakkhinā hutvā atthabhañjanattham vutto mahāsāvajjo. Pabbajitānam appakampi telam vā sappim vā labhitvā hasādhīppāyena “ajja gāme telam nadī maññe sandatī”ti pūraṇakathānayaena pavatto appasāvajjo, adīṭṭhamyeva pana diṭṭhanti-ādinā nayena vadantānam mahāsāvajjo.

Tassa cattāro sambhārā honti—atatham vatthu visamvādanacittam tajjo vāyāmo parassa tadatthavijānananti. Eko payogo sāhatthikova. So ca kāyena vā kāyapaṭibaddhena vā vācāya vā paravisamvādakakiriyākaraṇe daṭṭhabbo. Tāya ce kiriyāya paro tamattham jānāti, ayam kiriyasamuṭṭhāpikā cetanākkhaṇeaya musāvādakammunā bajjhati.

Pisuṇavācā¹ti-ādīsu yāya vācāya yassa tam vācam bhāsati, tassa hadaye attano piyabhāvaṁ parassa ca suññabhāvaṁ² karoti, sā **pisuṇavācā**. Yāya pana attānampi parampi pharusam karoti, yā vācā sayampi pharusā neva kaṇṇasukhā na hadayaṅgamā, ayam **pharusavācā**³. Yena sampham palapati niratthakam, so **samphappalāpo**. Tesam mūlabhūtāpi cetanā pisuṇavācādināmameva labhati, sā eva idha adhippetāti.

Tattha saṁkiliṭṭhacittassa paresam vā bhedāya attano piyakamyatāya vā kāyavacīpayogasamuṭṭhāpikā cetanā **pisuṇavācā**. Sā yassa bhedaṁ

1. Pisuṇā vācā (Sī)

2. Piyasuññabhāvaṁ (Sī) pesuññabhāvaṁ (Syā)

3. Pharusā vācā (Sī)

သန္တာရာ—အဂမနိယဝတ္ထု တသို့ သေဝနစိတ္တံ သေဝနပယောဂေါ မဂ္ဂေန မဂ္ဂပဋိပတ္တိ အဓိဝါသနန္တိ။ ဧကော ပယောဂေါ သာဟတ္ထိကော ဧဝ။

မုသတိ ဝိသံဝါဒနပုရေက္ခာရဿ အတ္တဘဉ္စနကော ဝစီပယောဂေါ ကာယပယောဂေါ ဝါ။ ဝိသံဝါဒနာဓိပ္ပါယေန ပနဿ ပရဝိသံဝါဒကကာယ-ဝစီပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ စေတနာ **မုသဝါဒေါ**။ အပရော နယော—**မုသတိ** အဘူတံ အတတ္ထံ ဝတ္ထု။ **ဝါဒေါ**တိ တဿ ဘူတတော တစ္ဆတော ဝိညာပနံ။ လက္ခဏတော ပန အတထံ ဝတ္ထု တထတော ပရံ ဝိညာပေတုကာမဿ တထာဝိညတ္တိသမုဋ္ဌာပိကာ စေတနာ **မုသဝါဒေါ**။ သော ယမတ္ထံ ဘဉ္စတိ၊ တဿ အပ္ပတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ မဟန္တတာယ မဟာသာဝဇ္ဇော။ အပိ စ ဂဟဋ္ဌာနံ အတ္တနော သန္တကံ အဒါတုကာမတာယ “နတ္ထိ”တိအာဒိ-နယပ္ပဝတ္တော အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ သက္ခိနာ ဟုတွာ အတ္တဘဉ္စနတ္ထံ ဝုတ္တော မဟာ-သာဝဇ္ဇော။ ပဗ္ဗဇိတာနံ အပ္ပကမ္ပိ တေလံ ဝါ သပ္ပိ ဝါ လဘိတွာ ဟသာ-ဓိပ္ပါယေန “အဇ္ဇ ဂါမေ တေလံ နဒီ မညေ သန္တတိ”တိ ပူရဏကထာနယေန ပဝတ္တော အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ အဒိဋ္ဌိယေဝ ပန ဒိဋ္ဌန္တိအာဒိနာ နယေန ဝဒန္တာနံ မဟာသာဝဇ္ဇော။

တဿ စတ္တာရော သန္တာရာ ဟောန္တိ—အတထံ ဝတ္ထု ဝိသံဝါဒနစိတ္တံ တဇ္ဇော ဝါယာမော ပရဿ တဒတ္ထဝိဇာနန္တိ။ ဧကော ပယောဂေါ သာဟတ္ထိကောဝ။ သော စ ကာယေန ဝါ ကာယပဋိပဒ္ဓေန ဝါ ဝါစာယ ဝါ ပရဝိသံဝါဒကကိရိယာကရဏေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တာယ စေ ကိရိယာယ ပရော တမတ္ထံ ဇာနာတိ၊ အယံ ကိရိယသမုဋ္ဌာပိကာ စေတနာက္ခဏေယေဝ မုသဝါဒ-ကမ္မုနာ ဗဇ္ဈတိ။

ဝိသုဏဝါစာ^၁တိအာဒိသု ယာယ ဝါစာယ ယဿ တံ ဝါစံ ဘာသတိ၊ တဿ ဟဒယေ အတ္တနော ဝိယဘာဝံ ပရဿ စ သုညဘာဝံ^၂ ကရေတိ၊ သာ **ဝိသုဏဝါစာ**။ ယာယ ပန အတ္တာနမ္ပိ ပရမ္ပိ ဖရသံ ကရေတိ၊ ယာ ဝါစာ သယမ္ပိ ဖရသော နေဝ ကဏ္ဍသုခါ န ဟဒယင်္ဂမာ၊ အယံ **ဖရသဝါစာ**။ ယေန သမ္ပိ ပလပတိ နိရတ္တကံ၊ သော **သမ္ပပ္ပလာပေါ**။ တေသံ မူလဘူတာပိ စေတနာ ဝိသုဏဝါစာဒိနာမမေဝ လဘတိ၊ သာ ဧဝ ဣမ အဓိပ္ပေတာတိ။

တတ္ထ သံကိလိဋ္ဌစိတ္တဿပရေသံ ဝါ ဘေဒါယ အတ္တနော ဝိယကမျတာယ ဝါ ကာယဝစီပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ စေတနာ **ဝိသုဏဝါစာ**။ သာ ယဿ ဘေဒိ

karoti, tassa appaṇatāya appasāvajjā, mahāṇatāya mahāsāvajjā.

Tassā cattāro sambhārā honti—bhinditabbo paro “iti ime nānā bhavissanti vinā bhavissanti”ti bhedaṇṇakathā vā, “iti ahaṃ piyo bhavissāmi vissāsiko”ti piyakamyatā vā, tajjo vāyāmo, tassa tadatthavijānananti.

Parassa mamacchedakakāyavacīpayogasamuṭṭhāpikā ekantapharusacetanā pharusavācā¹. Mamacchedakopi payogo cittasaṇhatāya pharusavācā na hoti. Mātāpitāro hi kadāci puttake evampi vadanti “corā vo khaṇḍākhāṇḍikam² karontū”ti, Uppalapattampi ca nesaṃ upari patantaṃ na icchanti. Ācariyupajjhāyā ca kadāci nissitake evaṃ vadanti “kiṃ ime ahirikā anottappino caranti, niddhamatha ne”ti. Atha ca nesaṃ āgamādhigamasampattiṃ icchanti. Yathā ca cittasaṇhatāya pharusavācā na hoti, evaṃ vacanaṇṇatāya apharusavācāpi na hoti. Na hi mārāpetukāmassa “imaṃ sukhaṃ sayāpethā”ti vacanaṃ apharusavācā hoti, cittapharusatāya panesā pharusavācāva, sā yaṃ sandhāya pavattitā. Tassa appaṇatāya appasāvajjā, mahāṇatāya mahāsāvajjā. Tassā tayo sambhārā—akkositaṇṇo paro kupitacittaṃ akkosananti.

Anatthaviññāpikā kāyavacīpayogasamuṭṭhāpikā akusalacetanā samphappalāpo. So āsevanamandatāya appasāvajjo, āsevanamahantatāya mahāsāvajjo. Tassa dve sambhārā honti—bhāratayuddhasītāharaṇādiniratthakakathāpurekkhārātā tathārūpikathākathanañcāti.

Abhijjhāyatīti **abhijjhā**, parabhaṇḍābhimukhī hutvā tanninnatāya pavattatīti attho. Sā “aho vata idaṃ mamāssā”ti evaṃ parabhaṇḍābhijjhāyanalakkhaṇā. Adinnādānaṃ viya appasāvajjā mahāsāvajjā ca. Tassā dve sambhārā honti—parabhaṇḍaṃ attano pariṇāmanañcāti. Parabhaṇḍavatthuke hi lobhe uppannēpi na tāva kammaṇṇabhedo hoti, yāva “aho vatidaṃ mamāssā”ti attano na pariṇāmeti.

1. Pharusā vācā (Sī)

2. Khaṇḍākhāṇḍam (Dī-Ṭṭha 1. 74 piṭṭhe.)

ကရောတိ၊ တဿ အပ္ပဂုဏတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇာ၊ မဟာဂုဏတာယ မဟာသာဝဇ္ဇာ။

တဿာ စတ္တာရော သမ္ဘာရာ ဟောန္တိ—ဘိန္ဒိတဗ္ဗော ပရော “ဣတိ ဣမေ နာနာ ဘဝိဿန္တိ ဝိနာ ဘဝိဿန္တိ”တိ ဘေဒပုရေက္ခာရတာ ဝါ, “ဣတိ အဟံ ပိယော ဘဝိဿာမိ ဝိဿာသိကော”တိ ပိယကမျတာ ဝါ၊ တဇ္ဇော ဝါယာမော၊ တဿ တဒတ္ထဝိဇာနနန္တိ။

ပရဿ မဗ္ဗန္တေဒကကာယဝစိပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ ဧကန္တဖရသစေတနာ ဖရသဝါစာ^၁။ မဗ္ဗန္တေဒကောပိ ပယောဂေါ စိတ္တသဏ္ဌတာယ ဖရသဝါစာ န ဟောတိ။ မာတာပိတရော ဟိ ကဒါစိ ပုတ္တကေ ဧဝမိ ဝဒန္တိ “စောရာ ဝေါ ခဏ္ဍာခဏ္ဍိကံ^၂ ကရေန္တု”တိ၊ ဥပ္ပလပတ္တမ္ပိ စ နေသံ ဥပရိ ပတန္တိ န ဣန္တိ။ အာစရိယုပဇ္ဈာယာ စ ကဒါစိ နိဿိတကေ ဧဝံ ဝဒန္တိ “ကိ” ဣမေ အဟိရိကာ အနောတ္တပ္ပိနော စရန္တိ၊ နိဗ္ဗမထ နေ”တိ။ အထ စ နေသံ အာဂမာဓိဂမသမ္ပတ္တိ ဣန္တိ။ ယထာ စ စိတ္တသဏ္ဌတာယ ဖရသဝါစာ န ဟောတိ၊ ဧဝံ ဝစနသဏ္ဌတာယ အဖရသဝါစာပိ န ဟောတိ။ န ဟိ မာရာပေတုကာမဿ “ဣမံ သုခံ သယာပေထာ”တိ ဝစနံ အဖရသဝါစာ ဟောတိ၊ စိတ္တဖရသတာယ ပနေသာ ဖရသဝါစာဝ၊ သာ ယံ သန္ဓာယပဝတ္တိတာ။ တဿ အပ္ပဂုဏတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇာ၊ မဟာဂုဏတာယ မဟာသာဝဇ္ဇာ။ တဿာ တယော သမ္ဘာရာ—အက္ခောသိတဗ္ဗော ပရော ကုပိတစိတ္တံ အက္ခောသနန္တိ။

အနတ္တဝိညာပိကာ ကာယဝစိပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ အကုသလစေတနာ သမ္ပပ္ပလာပေါ။ သော အာသေဝနမန္တတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ အာသေဝနမဟန္တတာယ မဟာသာဝဇ္ဇော။ တဿ ဒွေ သမ္ဘာရာ ဟောန္တိ—ဘာရတယုဒ္ဓသိတာဟရဏာဒိနိရတ္တကကထာပုရေက္ခာရတာ တထာရူပိကထာကထနဉ္စာတိ။

အဘိဇ္ဈာယတိတိ အဘိဇ္ဈာ၊ ပရဘဏ္ဍာဘိမုဒိဟုတွာ တန္တိန္တတာယ ပဝတ္တတိတိ အတ္ထော။ သာ “အဟော ဝတဇ္ဇံ မမာဿာ”တိ ဧဝံ ပရဘဏ္ဍာဘိဇ္ဈာယနလက္ခဏာ။ အဒိန္နာဒါနံ ပိယ အပ္ပသာဝဇ္ဇော မဟာသာဝဇ္ဇော စ။ တဿာ ဒွေ သမ္ဘာရာ ဟောန္တိ—ပရဘဏ္ဍံ အတ္တနော ပရိဏာမနဉ္စာတိ။ ပရဘဏ္ဍဝတ္ထုကေ ဟိ လောဘေ ဥပ္ပန္နေပိ န တာဝ ကမ္မပထဘေဒေါ ဟောတိ၊ ယာဝ “အဟော ဝတိဇံ မမာဿာ”တိ အတ္တနော န ပရိဏာမေတိ။

Hitasukhaṃ byāpādayatīti **byāpādo**, so paravināsāya manopadosalakkhaṇo. Pharusavācā viya appasāvajjo mahāsāvajjo ca. Tassa dve sambhārā honti—parasatto ca tassa ca vināsacintāti. Parasattavatthuke hi kodhe uppannepi na tāva kammāpathabhedo hoti, yāva “aho vatāyaṃ ucchijjeyya vinasseyyā”ti tassa vināsaṃ na cintesi.

Yathābhuccagahaṇābhāvena micchā passatīti **micchādittṭhi**. Sā “natthi dinnan”ti-ādinā nayena viparītadassanalakkhaṇā. Samphappalāpo viya appasāvajjā mahāsāvajjā ca.

Saññī. Asaññī. Nevasaññīnāsaññī bhavissāmāti rūpādivasena kaṅkhanti. **Bhavissāma nu kho mayanti**-ādinā attānaṃ kaṅkhanti. Tattha **bhavissāma nu kho. Na nu kho bhavissāmāti** tassa sassatākāraṇa ucchedākāraṇa nissāya anāgate attānaṃ vijjamānataṇca avijjamānataṇca kaṅkhanti. **Kiṃ nu kho bhavissāmāti** jātiliṅgupapattiyo nissāya “khattiyā nu kho bhavissama. Brāhmaṇavessasuddagahaṭṭhapabbajitadevamanussānaṃ aññatarā”ti kaṅkhanti. **Kathaṃ nu kho bhavissāmāti** saṇṭhānākāraṇa nissāya “dīghā nu kho bhavissāma. Rassa-odātakaṇhapamāṇika-appamāṇikādīnaṃ aññatarā”ti kaṅkhanti. Keci pana “issaranimmānādīni nissāya ‘kena nu kho kāraṇena bhavissāmā’ti hetuto kaṅkhanti”ti vadanti. **Kiṃ hutvā kiṃ bhavissāma nu kho mayanti** jāti-ādīni nissāya “khattiyā hutvā nu kho brāhmaṇā bhavissāma -pa- devā hutvā manussā”ti attano paramparaṃ kaṅkhanti. Sabbattheva pana **addhānanti** kālādhivacanametam.

10. Yasmā etadeva **tasmā hi sikkhetha -pa- āhu dhīrāti**. Tattha **sikkhethāti** tisso sikkhā āvajjeyya. **Idhevāti** imasmiṃyeva sāsane. Tattha sikkhitabbāti **sikkhā. Tisoti** gaṇanāparicchedo. **Adhisīlasikkhāti** adhikaṃ uttamaṃ sīlanti adhisīlaṃ, adhisīlaṇca taṃ sikkhitabbatṭhena sikkhā cāti adhisīlasikkhā. Esa nayo adhicitta-adhipaññāsikkhāsu.

Katamaṃ panettha sīlaṃ, katamaṃ adhisīlaṃ, katamaṃ cittaṃ, katamaṃ adhicittaṃ, katamā paññā, katamā adhipaññāti? Vuccate—pañcaṅgadasaṅgasīlaṃ tāva

ဟိတသုခံ ဗျာပါဒယတိတိ **ဗျာပါဒေါ**။ သော ပရဝိနာသာယ မနော-ပဒေါသလက္ခဏော။ ဖရုသဝါစာ ဝိယ အပ္ပသာဝဇ္ဇော မဟာသာဝဇ္ဇော စ။ တဿ ခွေသမ္ဘာရာ ဟောန္တိ—ပရသတ္တော စ တဿ စ ဝိနာသစိန္တာတိ။ ပရသတ္တဝတ္ထုကေ ဟိ ကောဓေ ဥပ္ပန္နေဝိ န တာဝကမ္မပထဘေဒေါ ဟောတိ။ ယာဝ “အဟော ဝတာယံ ဥစ္စိဇ္ဇေယျ ဝိနဿေယျာ”တိ တဿ ဝိနာသံ န စိန္တေသိ။

ယထာဘူစွဂဟဏာဘာဝေန မိစ္ဆာ ပဿတိတိ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ**။ သာ “နတ္ထိ ဒိဋ္ဌိ”န္တိအာဒိနာ နယေန ဝိပရိတဒဿနလက္ခဏာ။ သမ္ပပ္ပလာပေါ ဝိယ အပ္ပ-သာဝဇ္ဇော မဟာသာဝဇ္ဇော စ။

သညိ။ အသညိ။ နေဝသညိနာသညိ ဘဝိဿာမာတိ ရူပါဒိဝသေန ကံန္တိ။ **ဘဝိဿာမ န ခေါ** မယန္တိအာဒိနာ အတ္တာနံ ကံန္တိ။ တတ္ထ **ဘဝိဿာမ န ခေါ**။ န န ခေါ **ဘဝိဿာမာတိ** တဿ သဿတာကာရဉ္စ ဥစ္ဆေဒါ-ကာရဉ္စ နိဿာယ အနာဂတေ အတ္တာနံ ဝိဇ္ဇမာနတဉ္စ အဝိဇ္ဇမာနတဉ္စ ကံန္တိ။ **ကိံ န ခေါ ဘဝိဿာမာတိ** ဇာတိလိဂ်ပပတ္တိယော နိဿာယ “ခတ္တိယာ န ခေါ ဘဝိဿာမ။ ဗြာဟ္မဏဝေဿသုဒ္ဓဂဟဋ္ဌပဗ္ဗဇိတဒေဝမနုဿာနံ အည-တရာ”တိ ကံန္တိ။ **ကထံ န ခေါ ဘဝိဿာမာတိ** သဏ္ဌာနာကာရံ နိဿာယ “ဒီဃာ န ခေါ ဘဝိဿာမ။ ရဿဩဒါတကဏ္ဍပမာဏိကအပ္ပမာဏိကာဒိနံ အညတရာ”တိ ကံန္တိ။ ကေစိပန “ဣဿရနိမ္မာနာဒိနိ နိဿာယ ‘ကေန န ခေါ ကာရဏေန ဘဝိဿာမာ’တိ ဟေတုတော ကံန္တိ”တိ ဝဒန္တိ။ **ကိံ ဟုတွာ ကိံ ဘဝိဿာမ န ခေါ** မယန္တိ ဇာတိအာဒိနိ နိဿာယ “ခတ္တိယာ ဟုတွာ န ခေါ ဗြာဟ္မဏာ ဘဝိဿာမ။ ပ။ ဒေဝါ ဟုတွာ မနုဿာ”တိ အတ္တနော ပရမ္ပရံ ကံန္တိ။ သဗ္ဗတ္ထေဝ ပန **အဗ္ဗါနန္တိ** ကာလာဓိဝစနမေတံ။

၁၀။ ယသ္မာ ဧတဒေဝ တသ္မာ ဟိ သိက္ခေထ။ ပ။ အာဟု ဧရတိ။ တတ္ထ **သိက္ခေထာတိ** တိဿော သိက္ခာ အာဝဇ္ဇေယျ။ **ဣဓေဝါတိ** ဣမသ္မိယေဝ သာသနေ။ တတ္ထ သိက္ခိတဗ္ဗာတိ **သိက္ခာ**။ **တိဿောတိ** ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **အဓိသီလသိက္ခာတိ** အဓိကံ ဥတ္တမံ သီလန္တိ အဓိသီလံ။ အဓိသီလဉ္စ တံ သိက္ခိ-တဗ္ဗဋ္ဌေန သိက္ခာ စာတိ အဓိသီလသိက္ခာ။ ဧသ နယော အဓိစိတ္တအဓိပညာ-သိက္ခာသု။

ကတမံ ပနေတ္ထ သီလံ။ ကတမံ အဓိသီလံ။ ကတမံ စိတ္တံ။ ကတမံ အဓိစိတ္တံ။ ကတမာ ပညာ၊ ကတမာ အဓိပညာတိ ? ဝုစ္စတေ—ပဉ္စဂ်ဒဿဂ်သီလံ တာဝ

sīlameva. Tañhi Buddhē uppannepi anupannepi loke pavattati. Uppanne Buddhē tasmim sīle Buddhāpi sāvakāpi mahājanam samādapenti, anupanne Buddhē Paccekabuddhā ca kammavādino ca dhammikā samaṇabrāhmaṇā ca cakkavattī ca mahārājāno mahābodhisattā ca samādapenti, sāmampi paṇḍitā samaṇabrāhmaṇā samādiyanti. Te taṁ kusalam dhammam paripūretvā devesu ca manussesu ca sampattim anubhonti.

Pātimokkhasamvarasīlam pana “adhisīlan”ti vuccati. Tañhi sūriyo viya pajjotānam Sineru viya pabbatānam sabbalokiyasīlanam adhikañceva uttamañca, Buddhuppādeyeva ca pavattati, na vinā Buddhuppādā. Na hi taṁ paññattim uddharitvā añño satto ṭhapetum sakkoti. Buddhāyeva pana sabbaso kāyavacīdvāra-ajjhācārasotaṁ chinditvā tassa tassa vītikkamassa anucchavikaṁ taṁ sīlasamvaram paññapenti. Pātimokkhasamvaratopi ca maggaphalasampayuttameva sīlam adhisīlam.

Kāmāvacarāni pana aṭṭha kusalacittāni lokiya-aṭṭhasamāpatticittāni ca ekajjham katvā cittamevāti veditabbāni. Buddhuppādānuppāde cassa pavatti, samādapanaṁ samādānañca sīle vuttanayeneva veditabbam.

Vipassanāpādakaṁ aṭṭhasamāpatticittam pana “adhicittan”ti vuccati. Tañhi adhisīlam viya sīlanam, sabbalokiyacittānam adhikañceva uttamañca, Buddhuppādeyeva ca hoti, na vinā Buddhuppādā. Tatopi ca maggaphalacittameva adhicittam.

“Atthi dinnam atthi yittan”ti¹ ādinayappavattam pana kammassakatāññam paññā. Sā hi Buddhē uppannepi anupannepi loke pavattati. Uppanne Buddhē tassā paññāya Buddhāpi sāvakāpi mahājanam samādapenti, anupanne Buddhē Paccekabuddhā ca kammavādino ca dhammikā samaṇabrāhmaṇā ca cakkavattī ca mahārājāno mahābodhisattā ca samādapenti, sāmampi paṇḍitā sattā samādiyanti. Tathā hi Aṅkuro dasavassasahassāni mahādānam adāsi. Velāmo Vessantaro aññe ca bahū paṇḍitamanussā mahādānāni adāmsu. Te taṁ kusalam dhammam paripūretvā devesu ca manussesu ca sampattim anubhaviṁsu.

1. Ma 2. 64 piṭṭhe.

သီလမေဝ။ တဦး ဗုဒ္ဓေ ဥပ္ပန္နေပိ အနုပန္နေပိ လောကေ ပဝတ္တတိ။ ဥပ္ပန္နေ ဗုဒ္ဓေ တဿိ သီလေ ဗုဒ္ဓါပိ သာဝကာပိ မဟာဇနံ သမာဒပေန္တိ။ အနုပန္နေ ဗုဒ္ဓေ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ စ ကမ္မဝါဒိနော စ ဓမ္မိကာ သမဏဗြာဟ္မဏာ စ စက္ကဝတ္တိ စ မဟာရာဇာနော မဟာဗောဓိသတ္တာ စ သမာဒပေန္တိ။ သာမဓိ ပဏ္ဍိတာ သမဏဗြာဟ္မဏာ သမာဒိယန္တိ။ တေ တံ ကုသလံ ဓမ္မံ ပရိပူရေတွာ ဒေဝေသု စ မနုဿေသု စ သမ္ပတ္တိံ အနုဘောန္တိ။

ပါတိမောက္ခသံဝရသီလံ ပန “အဓိသီလ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ တဦး သူရိယော ဝိယ ပဇ္ဇောတာနံ သိနေရဝိယ ပဗ္ဗတာနံ သဗ္ဗလောကီယသီလာနံ အဓိကဇ္ဇေဝ ဥတ္တမဇ္ဇ၊ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေယေဝ စ ပဝတ္တတိ၊ န ဝိနာ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒါ။ န ဟိ တံ ပညတ္တိံ ဥဒ္ဓရိတွာ အညော သတ္တော ဌပေတုံ သက္ကောတိ။ ဗုဒ္ဓါယေဝ ပန သဗ္ဗသော ကာယ-ဝစီဒ္ဓါရအဇ္ဈာစာရသောတံ ဆိန္ဒိတွာ တဿ တဿ ဝိတိက္ကမဿ အနုစ္စဝိကံ တံ သီလသံဝရံ ပညပေန္တိ။ ပါတိမောက္ခသံဝရတောပိ စ မဂ္ဂဖလသမ္ပယုတ္တမေဝ သီလံ အဓိသီလံ။

ကာမာဝစရာနိ ပန အဋ္ဌ ကုသလစိတ္တာနိ လောကီယအဋ္ဌသမာပတ္တိစိတ္တာနိ စ ကေန္တု ကတွာ စိတ္တမေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒါနုပ္ပါဒေ စဿ ပဝတ္တိ၊ သမာဒပနံ သမာဒါနဉ္စ သီလေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဝိပဿနာပါဒကံ အဋ္ဌသမာပတ္တိစိတ္တံ ပန “အဓိစိတ္တ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ တဦး အဓိသီလံ ဝိယ သီလာနံ၊ သဗ္ဗလောကီယစိတ္တာနံ အဓိကဇ္ဇေဝ ဥတ္တမဇ္ဇ၊ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေယေဝ စ ဟောတိ၊ န ဝိနာ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒါ။ တတောပိ စ မဂ္ဂဖလစိတ္တမေဝ အဓိစိတ္တံ။

“အတ္တိ ဒိန္နံ အတ္တိ ယိဋ္ဌ”န္တိ အာဒိနယပ္ပဝတ္တံ ပန ကမ္မသံကတာဉ္ဇဏံ ပညာ။ သာ ဟိ ဗုဒ္ဓေ ဥပ္ပန္နေပိ အနုပန္နေပိ လောကေ ပဝတ္တတိ။ ဥပ္ပန္နေ ဗုဒ္ဓေ တဿာ ပညာယ ဗုဒ္ဓါပိ သာဝကာပိ မဟာဇနံ သမာဒပေန္တိ။ အနုပန္နေ ဗုဒ္ဓေ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ စ ကမ္မဝါဒိနော စ ဓမ္မိကာ သမဏဗြာဟ္မဏာ စ စက္ကဝတ္တိ စ မဟာရာဇာနော မဟာဗောဓိသတ္တာ စ သမာဒပေန္တိ။ သာမဓိ ပဏ္ဍိတာ သတ္တာ သမာဒိယန္တိ။ တဏှာ ဟိ အင်္ဂုရော ဒသဝဿသဟဿာနိ မဟာဒါနံ အဒါသိ။ ဝေလာမော ဝေဿန္တရော အညေ စ ဗဟူ ပဏ္ဍိတမနဿာ မဟာဒါနာနိ အဒံသု။ တေ တံ ကုသလံ ဓမ္မံ ပရိပူရေတွာ ဒေဝေသု စ မနုဿေသု စ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝိံသု။

Tilakkhaṇākāraparicchedakaṃ pana vipassanāñāṇaṃ “adhipaññā”ti vuccati. Sā hi adhisīla-adhicittāni viya sīlacittānaṃ, sabbalokiyapaññānaṃ adhikā ceva uttamā ca, na ca vinā Buddhuppādā loke pavattati. Tatopi ca maggaphalapaññāva adhipaññā.

Idāni ekekaṃ dassanto “**katamā adhisīlasikkhā—idha bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṃvarasaṃvuto viharatī**”ti-ādimāha. Idhāti vacanaṃ pubbhāgakarāṇīyasampadāya sampannassa sabbapakārasīlaparipūrakassa puggalassa sannissayabhūtasāsanaparidīpanaṃ, aññasāsanassa ca tathābhāvapaṭisedhanaṃ. Vuttaṃ hetuṃ “idheva bhikkhave samaṇo -pa-suññā parappavādā samaṇebhi aññehī”ti¹. **Bhikkhū**ti tassa sīlassa paripūrakassa puggalassa paridīpanaṃ. **Pātimokkhasaṃvarasaṃvutoti** idamassa pātimokkhasaṃvare patiṭṭhitabhāvaparidīpanaṃ. **Viharatī**ti idamassa tadanurūpavīhārasamaṅgībhāvaparidīpanaṃ. **Ācāragocarasaṃpannoti** idamassa pātimokkhasaṃvarassa upakāradhammaparidīpanaṃ. **Aṇumattesu vajjesu bhayadassāvīti** idamassa pātimokkhato acavanadhammatāparidīpanaṃ. **Samādāyāti** idamassa sikkhāpadānaṃ anavasesato ādānaparidīpanaṃ. **Sikkhatī**ti idamassa sikkhāya samaṅgībhāvaparidīpanaṃ. **Sikkhāpadesūti** idamassa sikkhitabbadhammaparidīpanaṃ.

Tattha **bhikkhū**ti saṃsāre bhayaṃ ikkhatīti bhikkhu. Sīlamassa atthīti sīlavāti ettha **sīlanti** sīlanatṭhena sīlaṃ. Kimidaṃ sīlanaṃ nāma? Samādhānaṃ² vā, kāyakammādināṃ susīlyavasena avippakiṇṇatāti attho. Upadhāraṇaṃ vā, kusalānaṃ dhammānaṃ patiṭṭhāvasena ādhārabhāvoti attho. Etadeva hi ettha atthadvayaṃ saddalakkhaṇavidū anujānanti. Aññe pana “adhisevanatṭhena ācāratṭhena sīlanatṭhena sīratṭhena sīlatatṭhena sivatṭhena **sīlan**”ti vaṇṇayanti.

Sīlanaṃ lakkhaṇaṃ tassa, bhinnassāpi anekadhā.

Sanidassanattaṃ rūpassa, yathā bhinnassanekadhā.

Yathā hi nīlapītādibhedenanekadhā bhinnassāpi rūpāyatanassa sanidassanattaṃ lakkhaṇaṃ nīlādibhedena bhinnassāpi sanidassanabhāvānatikkamanato. Tathā sīlassa cetanādibhedena anekadhā bhinnassāpi

1. Ma 1. 92 piṭṭhe.

2. Samādānaṃ (Sī)

တိလက္ခဏာကာရပရိစ္ဆေဒကံ ပန ဝိပဿနာဉာဏံ “အဓိပညာ”တိ ဝုစ္ဆတိ။ သာ ဟိ အဓိသီလအဓိစိတ္တာနိ ဝိယ သီလစိတ္တာနံ၊ သဗ္ဗလောကီယပညာနံ အဓိကာ စေဝ ဥတ္တမာ စ၊ န စ ဝိနာ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒါ လောကေ ပဝတ္တတိ။ တတောပိ စ မဂ္ဂဖလပညာဝ အဓိပညာ။

ဣဒါနိ ဧကေကံ ဒဿေန္တော “**ကတမာ အဓိသီလသိက္ခာ—ဣဓ ဘိက္ခု သီလဝါ ဟောတိ၊ ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော ဝိဟရတိ**”တိအာဒိမာဟ။ ဣဓာတိ ဝစနံ ပုဗ္ဗဘာဝကရဏီယသမ္ပဒါယ သမ္ပန္နဿ သဗ္ဗပကာရသီလပရိပူရကဿ ပုဂ္ဂလဿ သန္ဓိဿယဘူတသာသနပရိဒီပနံ၊ အညသာသနဿ စ တထာဘာဝပဋိသေဓနံ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “ဣဓေဝ ဘိက္ခဝေ သမဏော။ပ။သုညာ ပရပ္ပဝါဒါ သမဏေဘိ အညေဟိ”တိ။ **ဘိက္ခု**တိ တဿ သီလဿ ပရိပူရကဿ ပုဂ္ဂလဿ ပရိဒီပနံ။ **ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော**တိ ဣဒမဿ ပါတိမောက္ခသံဝရေ ပတိဋ္ဌိတဘာဝပရိဒီပနံ။ **ဝိဟရတိ**တိ ဣဒမဿ တဒနုရူပဝိဟာရသမင်္ဂိဘာဝပရိဒီပနံ။ **အာစာရဂေါဓရသမ္ပန္နော**တိ ဣဒမဿ ပါတိမောက္ခသံဝရဿ ဥပကာရကဓမ္မပရိဒီပနံ။ **အဏုမတ္တေသု ဝဇ္ဇေသု ဘယဒဿာဝီ**တိ ဣဒမဿ ပါတိမောက္ခတော အစဝနဓမ္မတာပရိဒီပနံ။ **သမာဒါယာ**တိ ဣဒမဿ သိက္ခာပဒါနံ အနဝသေသတော အာဒါနပရိဒီပနံ။ **သိက္ခတိ**တိ ဣဒမဿ သိက္ခာယ သမင်္ဂိဘာဝပရိဒီပနံ။ **သိက္ခာပဒေသု**တိ ဣဒမဿ သိက္ခိတဗ္ဗဓမ္မပရိဒီပနံ။

တတ္ထ **ဘိက္ခု**တိ သံသာရေ ဘယံ ဣက္ခတိတိ ဘိက္ခု။ သီလမဿ အတ္ထိတိ သီလဝါတိ ဧတ္ထ **သီလန္တိ** သီလနဋ္ဌေန သီလံ။ ကိမိဒံ သီလနံ နာမ? သမာဓာနံ၊ ဝါ၊ ကာယကမ္မာဒိနံ သုသီလျဝသေန အဝိပ္ပကိဏ္ဍတာတိ အတ္ထော။ ဥပဓာရဏံ ဝါ၊ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ပတိဋ္ဌာဝသေန အာဓာရဘာဝေါတိ အတ္ထော။ ဧတဒေဝ ဟိ ဧတ္ထ အတ္ထဒ္ဓယံ သဒ္ဓလက္ခဏဝိဒူ အနုဇာနန္တိ။ အညေ ပန “အဓိသေဝနဋ္ဌေန အာစာရဋ္ဌေန သီလနဋ္ဌေန သီရဋ္ဌေန သီတလဋ္ဌေန သီဝဋ္ဌေန **သီလ**”န္တိ ဝဏ္ဏယန္တိ။

သီလနံ လက္ခဏံ တဿ၊ ဘိန္နဿာပိ အနေကဓာ။

သနိဒဿနတ္ထံ ရူပဿ၊ ယထာ ဘိန္နဿနေကဓာ။

ယထာ ဟိ နီလဝီတာဒိဘေဒေနနေကဓာ ဘိန္နဿာပိ ရူပါယတနဿ သနိဒဿနတ္ထံ လက္ခဏံ နီလာဒိဘေဒေန ဘိန္နဿာပိ သနိဒဿနဘာဝါနတိက္ကမနတော။ တထာ သီလဿ စေတနာဒိဘေဒေန အနေကဓာ ဘိန္နဿာပိ

yadetaṃ kāyakammādīnaṃ samādhāna¹vasena, kusalānañca dhammānaṃ
patiṭṭhāvasena vuttaṃ sīlaṇaṃ, tadeva lakkhaṇaṃ cetanādibhedena
bhinnassāpi samādhāna¹ patiṭṭhābhāvānatikkamanato. Evaṃ lakkhaṇassa
panassa—

Dussīlyaviddhaṃsanatā, anavajjagūṇo tathā.

Kiccasampatti-atthena, raso nāma pavuccati.

Tasmā idaṃ sīlaṃ nāma kiccaṭṭhena rasena dussīlyaviddhaṃsanarasaṃ,
sampatti-atthena rasena anavajjarasanti veditabbaṃ.

Soceyyapaccupaṭṭhānaṃ, tayidaṃ tassa viññubhi.

Ottappañca hirī ceva, padaṭṭhānanti vaṇṇitaṃ.

Taṇhidaṃ sīlaṃ “kāyasoceyyaṃ vacīsoceyyaṃ manosoceyyaṃ”ti evaṃ
vuttasoceyyapaccupaṭṭhānaṃ, soceyyabhāvena paccupaṭṭhāti gaṇanabhāvaṃ
gacchati. Hirottappañca pana tassa viññūhi padaṭṭhānanti vaṇṇitaṃ,
āsannakāraṇanti attho. Hirottappe hi sati sīlaṃ uppajjati ceva tiṭṭhati ca,
asati neva uppajjati ceva na tiṭṭhati cāti evaṃvidhena sīlena sīlavā hoti.
Etaṃ sīlaṃ nāma pāṇātipātādīhi vā viramantassa, vattapaṭipattiṃ vā
pūrentassa cetanādayo dhammā veditabbā. Vuttaṃ hetuṃ paṭisambhidāyaṃ²
“kiṃ sīlanti, cetanā sīlaṃ cetasiṃ sīlaṃ saṃvaro sīlaṃ avītikkamo
sīlaṃ”ti.

Tattha **cetanā sīlaṃ** nāma pāṇātipātādīhi vā viramantassa
vattapaṭipattiṃ vā pūrentassa cetanā. **Cetasikaṃ sīlaṃ** nāma pāṇātipātādīhi
viramantassa virati. Api ca cetanā sīlaṃ nāma pāṇātipātādīni pajahantassa
sattakammapathacetanā. Cetasikaṃ sīlaṃ nāma “abhijjhaṃ pahāya
vigatābhijjhena cetasā viharatī”ti-ādinā³ nayena
Saṃyuttamahāvagge⁴ vuttā anabhijjhābyāpādasammādiṭṭhidhammā.
Saṃvaro sīlanti ettha pañcavidhena saṃvaro veditabbo pātimokkhasaṃvaro
satisaṃvaro ñāṇasaṃvaro khantisaṃvaro vīriyasaṃvaro. Tassa
nānākaraṇaṃ upari āvi bhavissati. **Avītikkamo sīlanti** samādinnaṣīlassa
kāyikavācasiko avītikkamo. Ettha ca saṃvarasīlaṃ, avītikkamasīlanti
idameva

1. Samādāna (Sī) 2. Khu 9. 43 piṭṭhe. 3. Dī 1. 67 piṭṭhe. 4. Saṃ 3. 8 piṭṭhe.

ယဒေတံ ကာယကမ္မာဒိနံ သမာဓာနံဝသေန, ကုသလာနဉ္စ ဓမ္မာနံ ပတိဋ္ဌာ-
ဝသေန ဝုတ္တံ သီလနံ၊ တဒေဝ လက္ခဏံ စေတနာဒိဘေဒေန ဘိန္ဒုဿပိ
သမာဓာနံပတိဋ္ဌာဘာဝါနတိက္ကမနတော။ ဧဝံ လက္ခဏဿ ပနဿ—

ဒုဿီလျုရိဒ္ဓိသနတာ၊ အနဝဇ္ဇရုဏော တထာ။

ကိစ္စသမ္ပတ္တိအတ္ထေန၊ ရသော နာမ ပဝုစ္စတိ။

တသ္မာ ဣဒံ သီလံ နာမ ကိစ္စဋ္ဌေန ရသေန ဒုဿီလျုရိဒ္ဓိသနရသံ၊ သမ္ပတ္တိ-
အတ္ထေန ရသေန အနဝဇ္ဇရသန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သောစေယျပစ္စုပ္ပန်၊ တယိဒံ တဿ ဝိညုတိ။

ဩတ္တပ္ပဉ္စ ဟိရိ စေဝ၊ ပဒဋ္ဌာနန္တိ ဝဏ္ဏိတံ။

တဦး သီလံ “ကာယသောစေယျံ ဝစီသောစေယျံ မနောသောစေယျံ”န္တိ ဧဝံ
ဝုတ္တသောစေယျပစ္စုပ္ပန်၊ သောစေယျဘာဝေန ပစ္စုပ္ပန်တိ ဂဏနဘာဝံ
ဂစ္ဆတိ။ ဟိရောတ္တပ္ပဉ္စ ပန တဿ ဝိညုဟိ ပဒဋ္ဌာနန္တိ ဝဏ္ဏိတံ၊ အာသန္ဓကာရဏန္တိ
အတ္ထော။ ဟိရောတ္တပ္ပေ ဟိ သတိ သီလံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စေဝ တိဋ္ဌတိ စ၊ အသတိ
နေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စေဝ န တိဋ္ဌတိ စာတိ ဧဝံဝိဇေန သီလေန သီလဝါ ဟောတိ။
ဧတံ သီလံ နာမ ပါဏာတိပါတာဒိဟိ ဝါ ဝိရမန္တဿ၊ ဝတ္တပဋိပတ္တိံ ဝါ
ပူရေန္တဿ စေတနာဒယော ဓမ္မာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ပဋိသန္တိဒါယံ
“ကိ” သီလန္တိ၊ စေတနာ သီလံ စေတသိကံ သီလံ သံဝရေ သီလံ အဝီတိက္က-
မော သီလ”န္တိ။

တတ္ထ စေတနာ သီလံ နာမ ပါဏာတိပါတာဒိဟိ ဝါ ဝိရမန္တဿ
ဝတ္တပဋိပတ္တိံ ဝါ ပူရေန္တဿ စေတနာ။ စေတသိကံ သီလံ နာမ ပါဏာတိ-
ပါတာဒိဟိ ဝိရမန္တဿ ဝိရတိ။ အဝိ စ စေတနာ သီလံ နာမ ပါဏာတိ-
ပါတာဒိနိ ပဇဟန္တဿ သတ္တကမ္မပထစေတနာ။ စေတသိကံ သီလံ နာမ
“အဘိဇ္ဈံ ပဟာယ ဝိဂတဘိဇ္ဈေန စေတသာ ဝိဟရတိ”တိအာဒိနာ၊
နယေန သံယုတ္တမဟာဝဂ္ဂေ၊ ဝုတ္တာ အနဘိဇ္ဈာဗျာပါဒသမ္မာဒိဋ္ဌိဓမ္မာ။ သံဝရေ
သီလန္တိ ဧတ္ထ ပဉ္စဝိဇေန သံဝရေ ဝေဒိတဗ္ဗော ပါတိမောက္ခသံဝရေ သတိ-
သံဝရေ ဉာဏသံဝရေ ခန္တိသံဝရေ ဝီရိယသံဝရေ။ တဿ နာနာကရဏံ
ဥပရိ အာဝိ ဘဝိဿတိ။ အဝီတိက္ကမော သီလန္တိ သမာဒိန္နသီလဿ ကာယိက-
ဝါစသိကော အဝီတိက္ကမော။ ဧတ္ထ စ သံဝရသီလံ၊ အဝီတိက္ကမသီလန္တိ ဣဒမေဝ

nippariyāyato sīlaṃ. Cetanāsīlaṃ, cetasikaṃ sīlanti pariyāyato sīlanti veditabbam.

Pātimokkhamti sikkhāpadasīlaṃ. Tañhi yo naṃ pāti rakkhati, taṃ mokkheti moceti āpāyikādīhi dukkhehi, tasmā “pātimokkham”ti vuttam. **Pātimokkhasaṃvarasaṃvutoti** pātimokkhasaṃvarasīlena samannāgato. **Ācāragocarasaṃpannoti** ācārena ceva gocarena ca sampanno. **Aṇumattesaṃ** appamattakesu. **Vajjesūti** akusaladhammesu. **Bhayadassāvīti** bhayadassī. **Samādāyāti** sammā ādiyitvā. **Sikkhati sikkhāpadesūti** taṃ taṃ sikkhāpadaṃ samādiyitvā sikkhati. Api ca samādāya sikkhati sikkhāpadesūti yaṃkiñci sikkhāpadesu sikkhākoṭṭhāsesu sikkhitabbaṃ kāyikaṃ vā cetasikaṃ vā, taṃ sabbaṃ samādāya sikkhati.

Khuddako sīlakkhandhoti saṃghādisesādisāvaseso sīlakkhandho. **Mahantoti** pārājikādiniravaseso. Yasmā pana pātimokkhasīlena bhikkhu sāsane patitṭhāti nāma, tasmā taṃ “patitṭhā”ti vuttam. Patitṭhahati vā ettha bhikkhu, kusalā dhammā eva vā ettha patitṭhahantīti patitṭhā. Ayamatto “sīle patitṭhāya naro sapañño”ti¹ ca, “patitṭhānalakkhaṇaṃ mahārāja sīlaṃ sabbesaṃ kusalānaṃ dhammānaṃ”ti² ca, “sīle patitṭhito kho mahārāja -pa-sabbe kusalā dhammā na parihāyanti”ti² ca ādisuttavasena veditabbo.

Tadetaṃ pubbuppatti-atthena **ādi**. Vuttampi cetam “tasmā tiha tvaṃ Uttiya-ādimeva visodhehi kusalesu dhammesu. Ko cādi kusalānaṃ dhammānaṃ sīlañca suvisuddhaṃ diṭṭhi ca ujukā”ti³. Yathā hi nagaravaḍḍhakī nagaraṃ māpetukāmo paṭhamam nagaraṭṭhānaṃ sodheti, tato aparabhāge vīthicatukkasiṅghāṭakādi-paricchedena vibhajitvāva nagaraṃ māpeti. Evameva yogāvacaro ādito sīlaṃ visodheti, tato aparabhāge samādhivipassanā maggaphalanibbānāni sacchikaroti. Yathā vā pana rajako paṭhamam tīhi khārehi vattham dhovitvā parisuddhe vatthe yadicchakaṃ raṅgajātaṃ upaneti, yathā vā pana cheko cittakāro rūpaṃ likhitukāmo āditova bhittiparikammaṃ karoti, tato aparabhāge rūpaṃ samuṭṭhāpeti. Evameva

1. Saṃ 1. 13, 167 piṭṭhesu.

2. Khu 11. 32 piṭṭhe.

3. Saṃ 3. 144 piṭṭhe.

နိပ္ပရိယာယတော သီလံ။ စေတနာသီလံ, စေတသိကံ သီလန္တိ ပရိယာယတော သီလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ပါတိမောက္ခန္တိ သိက္ခာပဒသီလံ။ တဦး ယော နံ ပါတိ ရက္ခတိ၊ တံ မောက္ခတိ မောစေတိ အာပါယိကာဒိဟိ ဒုက္ခေဟိ၊ တဿ “ပါတိမောက္ခ”န္တိ ဝုတ္တံ။ **ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော**တိ ပါတိမောက္ခသံဝရသီလေန သမန္နာ-ဂတော။ **အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နော**တိ အာစာရေန စေဝ ဂေါစရေန စ သမ္ပန္နော။ **အဏုမတ္တေ**သူတိ အပ္ပမတ္တကေသု။ **ဝဇ္ဇေ**သူတိ အကုသလဓမ္မေသု။ **ဘယဒဿာဝီ**တိ ဘယဒဿီ။ **သမာဒါယာ**တိ သမ္မာ အာဒိယိတွာ။ **သိက္ခတိ** သိက္ခာပဒေသူတိ တံ တံ သိက္ခာပဒံ သမာဒိယိတွာ သိက္ခတိ။ အပိ စ သမာဒါယ သိက္ခတိ သိက္ခာပဒေသူတိ ယံကိဉ္စ သိက္ခာပဒေသု သိက္ခာကောဠာ-သေသု သိက္ခိတဗ္ဗံ ကာယိကံ ဝါ စေတသိကံ ဝါ၊ တံ သဗ္ဗံ သမာဒါယ သိက္ခတိ။

ခုဒ္ဒကော သီလက္ခန္ဓောတိ သံသာဒိသေသာဒိသာဝသေသော သီလက္ခန္ဓော။ **မဟန္တော**တိ ပါရာဇိကာဒိနိရဝသေသော။ ယဿ ပန ပါတိမောက္ခသီလေန ဘိက္ခု သာသနေ ပတိဋ္ဌာတိ နာမ၊ တဿ တံ “ပတိဋ္ဌာ”တိ ဝုတ္တံ။ ပတိဋ္ဌဟတိ ဝါ ဧတ္ထ ဘိက္ခု၊ ကုသလာ ဓမ္မာ ဧဝ ဝါ ဧတ္ထ ပတိဋ္ဌဟန္တိတိ ပတိဋ္ဌာ။ အယမတ္ထော “သီလေ ပတိဋ္ဌာယ နရော သပညော”တိ^၁ စ, “ပတိဋ္ဌာန-လက္ခဏံ မဟာရာဇ သီလံ သဗ္ဗေသံ ကုသလာနံ ဓမ္မာန”န္တိ^၂ စ, “သီလေ ပတိဋ္ဌိတော ခေါ မဟာရာဇ။ပ။ သဗ္ဗေ ကုသလာ ဓမ္မာ န ပရိဟာယန္တိ”တိ^၂ စ အာဒိသုတ္တဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။

တဒေတံ ပုဗ္ဗုပ္ပတ္တိအတ္ထေန **အာဒိ**။ ဝုတ္တန္တိ စေတံ “တဿ တိဟ တံ ဥတ္တိယ အာဒိမေဝ ဝိသောဓေဟိ ကုသလေသု ဓမ္မေသု။ ကော စာဒိ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ၊ သီလဉ္စ သုဝိသုဉ္စ ဒိဋ္ဌိ စ ဥဇုကာ”တိ^၃။ ယထာ ဟိ နဂရဝဇ္ဇကီ နဂရံ မာပေတု-ကာမော ပဌမံ နဂရဋ္ဌာနံ သောဓေတိ၊ တတော အပရဘာဂေ ဝိထိစတုက္က-သိဃာဋ္ဌကာဒိပရိစ္ဆေဒေန ဝိဘဇိတွာဝ နဂရံ မာပေတိ။ ဧဝမေဝ ယောဂါ-ဝစရော အာဒိတော သီလံ ဝိသောဓေတိ၊ တတော အပရဘာဂေ သမာဓိ-ဝိပဿနာ မဂ္ဂဗလနိဗ္ဗာနာနိ သန္တိကရောတိ။ ယထာ ဝါပန ရဇကော ပဌမံတိဟိ ခါရေဟိ ဝတ္တံ ဓောဝိတွာ ပရိသုဒ္ဓေ ဝတ္ထေ ယဒိစ္ဆကံ ရံဇာတံ ဥပနေတိ၊ ယထာ ဝါ ပန ဆေကော စိတ္တကာရော ရူပံ လိခိတုကာမော အာဒိတောဝ ဘိတ္တိပရိကမ္ပံ ကရောတိ၊ တတော အပရဘာဂေ ရူပံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ ဧဝမေဝ

yogāvacaro āditova sīlaṃ visodhetvā aparabhāge samathavipassanādayo dhamme sacchikaroti. Tasmā sīlaṃ “ādī”ti vuttaṃ.

Tadetaṃ caraṇasarikkhabhāya **caraṇaṃ**. Caraṇāti hi pādā vuccanti. Yathā hi chinnacaraṇassa purisassa disaṃ gamanābhisaṅkhāro na jāyati, paripuṇṇapādasseva jāyati, evameva yassa sīlaṃ bhinnaṃ hoti khaṇḍaṃ aparipuṇṇaṃ, tassa nibbānagamanāya ñāṇagamaṇaṃ na sampajjati. Yassa pana taṃ abhinnaṃ hoti akhaṇḍaṃ paripuṇṇaṃ, tassa nibbānagamanāya ñāṇagamaṇaṃ sampajjati. Tasmā sīlaṃ “caraṇaṃ”ti vuttaṃ.

Tadetaṃ saṃyamanavasena **saṃyamo**. Saṃvaraṇavasena **saṃvaroti** ubhayenāpi sīlasaṃyamo ceva sīlasaṃvaro ca kathito. Vacanattho panettha saṃyameti vītikkamavipphandaṇaṃ, puggalaṃ vā saṃyameti vītikkamavasena tassa vipphanditum na detīti saṃyamo. Vītikkamassa pavesanadvāraṃ saṃvarati pidahatīti saṃvaro.

Mokkhanti uttamaṃ mukhabhūtaṃ vā. Yathā hi sattānaṃ catubbidho āhāro mukhena pavisitvā aṅgamaṅgāni pharati, evaṃ yoginopi catubhūmakakusalaṃ sīlamukhena pavisitvā atthasiddhiṃ sampādeti. Tena “mokkhaṇ”ti. Pamukhe sādhiṇi **pāmokkhaṇ**, pubbaṅgamaṃ seṭṭhaṃ padhānanti attho. **Kusalānaṃ dhammānaṃ samāpattiyāti** catubhūmakakusalānaṃ paṭilābhatthāya pāmokkhaṇ pubbaṅgamaṃ seṭṭhaṃ padhānanti veditabbaṃ.

Viviceva kāmehīti kāmehi vivicca vinā hutvā apakkamitvā¹. Yo panāyamettha evakāro, so niyamatthoti veditabbo. Yasmā ca niyamattho, tasmā tasmim paṭhamam jhānaṃ upasampajja viharāṇasamaye avijjamānānampi kāmānaṃ tassa paṭhamajjhānassa paṭipakkhabhāvaṃ kāmāpariccāgeneva cassa adhigamaṃ dīpeti. Kathaṃ? “Viviceva kāmehī”ti evaṃ hi niyame kariyamāne idaṃ paññāyati, nūnimassa jhānassa kāmā paṭipakkhabhūtā, yesu sati idaṃ na pavattati andhakāre sati paḍipobhāso² viya, tesam pariccāgeneva cassa adhigamo hoti orimaṭīrapariccāgena pārimaṭīrasseva. Tasmā niyamaṃ karotīti.

1. Apasakketvā (Vi-Ṭṭha 1. 112 piṭṭhe.)

2. Paḍīpo (Vi-Ṭṭha 1. 112 piṭṭhe.)

ယောဂါဝစရော အာဒိတောဝ သီလံ ဝိသောဓေတွာ အပရဘာဂေ သမထ-
ဝိပဿနာဒယော ဓမ္မေ သတ္တိကရောတိ။ တသ္မာ သီလံ “အာဒိ”တိ ဝုတ္တံ။

တဒေတံ စရဏသရိက္ခဘာယ **စရဏံ**။ စရဏာတိ ဟိ ပါဒါ ဝုစ္ဆန္တိ။ ယထာ ဟိ ဆိန္နစရဏဿ ပုရိသဿ ဒိသံ ဂမနာဘိသင်္ခါရော န ဇာယတိ၊ ပရိပုဏ္ဏ-
ပါဒဿေဝ ဇာယတိ၊ ဧဝမေဝ ယဿ သီလံ ဘိန္နံ ဟောတိ ခဏှံ အပရိပုဏ္ဏံ၊
တဿ နိဗ္ဗာနဂမနာယ ဉာဏဂမနံ န သမ္ပဇ္ဇတိ။ ယဿ ပန တံ အဘိန္နံ
ဟောတိ အခဏှံ ပရိပုဏ္ဏံ၊ တဿ နိဗ္ဗာနဂမနာယ ဉာဏဂမနံ သမ္ပဇ္ဇတိ။
တသ္မာ သီလံ “စရဏ”န္တိ ဝုတ္တံ။

တဒေတံ သံယမနဝသေန **သံယမော**။ သံဝရဏဝသေန **သံဝရော**တိ
ဥဘယေနာပိ သီလသံယမော စေဝ သီလသံဝရော စ ကထိတော။ ဝစနတ္ထော
ပနေတ္ထ သံယမေတိ ဝိတိက္ကမဝိပုန္နနံ၊ ပုဂ္ဂလံ ဝါ သံယမေတိ ဝိတိက္ကမဝသေန
တဿ ဝိပုန္နိတုံ န ဒေဝီတိ သံယမော။ ဝိတိက္ကမဿ ပဝေသနဒ္ဓါရံ သံဝရတိ
ဝိဒဟတီတိ သံဝရော။

မောက္ခန္တိ ဥတ္တမံ မုခဘူတံ ဝါ။ ယထာ ဟိ သတ္တာနံ စတုဗ္ဗိဓော
အာဟာရော မုခေန ပဝိသိတွာ အင်္ဂမင်္ဂါနိ ဖရတိ၊ ဧဝံ ယောဂိနောပိ
စတုဘူမကကုသလံ သီလမုခေန ပဝိသိတွာ အတ္ထသိဒ္ဓိံ သမ္မာဒေတိ။ တေန
“မောက္ခ”န္တိ။ ပမုခေ သာဓုတိ ပါမောက္ခံ၊ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ သေဋ္ဌံ ပဓာနန္တိ အတ္ထော။
ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ သမာပတ္တိယာတိ စတုဘူမကကုသလာနံ ပဋိလာဘတ္ထာယ
ပါမောက္ခံ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ သေဋ္ဌံ ပဓာနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဝိဝိဇ္ဇေဝ ကာမေဟိတိ ကာမေဟိ ဝိဝိဇ္ဇ ဝိနာ ဟုတွာ အပက္ကမိတွာ^၁။
ယော ပနာယမေတ္ထ ဧဝကရော၊ သော နိယမတ္ထောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယသ္မာ
စ နိယမတ္ထော၊ တသ္မာ တသ္မိံ ပဌမံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရဏသမယေ အဝိဇ္ဇ-
မာနာနမ္ပိ ကာမာနံ တဿ ပဌမဇ္ဈာနဿ ပဋိပက္ခဘာဝံ ကာမပရိစ္စာဂေနေဝ
စဿ အဓိဂမံ ဒီပေတိ။ ကထံ? “ဝိဝိဇ္ဇေဝ ကာမေဟိ”တိ ဧဝံ ဟိ နိယမေ
ကရိယမာနေ ဣဒံ ပညာယတိ၊ နှုနိမဿ ဈာနဿ ကာမာ ပဋိပက္ခဘူတာ၊
ယေသု သတိ ဣဒံ န ပဝတ္တတိ အန္တကာရေ သတိ ပဒီပေါဘာသော^၂ ဝိယ၊
တေသံ ပရိစ္စာဂေနေဝ စဿ အဓိဂမော ဟောတိ ဩရိမတိရပရိစ္စာဂေန
ပါရိမတိရသေဝ။ တသ္မာ နိယမံ ကရောတီတိ။

၁-အပယက္ခေတွာ (ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၁၁၂-ဝိဇ္ဇေ။)

၂-ပဒီပေါ (ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၁၁၂-ဝိဇ္ဇေ။)

Tattha siyā “kasmā panesa pubbapadeyeva vutto, na uttarapade, kim akusalehi dhammehi aviviccāpi jhānaṃ upasampajja vihareyyā”ti? Na kho panetaṃ evaṃ daṭṭhabbaṃ. Taṃnissaraṇato hi pubbapade eva esa vutto. Kāmadhātusamatikkamanato hi kāmarāgapaṭipakkhato ca idaṃ jhānaṃ kāmānameva nissaraṇaṃ. Yathāha “kāmānametaṃ nissaraṇaṃ yadidaṃ nekkhammaṃ”ti¹. Uttarapadepi pana yathā “idheva bhikkhave samaṇo², idha dutiyo samaṇo”ti³ ettha evakāro ānetvā vuccati, evaṃ vattabbo. Na hi sakkā ito aññehipi nīvaraṇasaṅkhātehi akusalehi dhammehi avivicca jhānaṃ upasampajja viharitum. Tasmā vivicceva kāmehi, vivicceva akusalehi dhammehi evaṃ padadvayepi esa daṭṭhabbo. Padadvayepi ca kiñcāpi viviccāti iminā sādharmaṇavacanena tadanvavivekādayo kāyavivekādayo ca sabbepi vivekā saṅghaṃ gacchanti, tathāpi pubbabhāge kāyavivekacittavivekavikkhambhanavivekā daṭṭhabbā. Lokuttaramaggakkhaṇe kāyavivekacittavivekasamucchedavivekanissaraṇavivekā.

Kāmehi iminā pana padena ye ca idha “katame vatthukāmā manāpikā rūpā”ti-ādinā nayena vatthukāmā vuttā, ye ca idheva Vibhaṅge “chando kāmo rāgo kāmo chandarāgo kāmo saṅkappo kāmo rāgo kāmo saṅkapparāgo kāmo”ti evaṃ kilesakāmā vuttā, te sabbepi saṅgahitā icceva daṭṭhabbā. Evañhi sati vivicceva kāmehi vatthukāmehipi viviccevatī attho yujjati. Tena kāyaviveko vutto hoti.

Vivicca akusalehi dhammehi kilesakāmehi sabbākusalehi vā viviccāti attho yujjati. Tena cittaviveko vutto hoti. Purimena cettha vatthukāmehi vivekavacanato eva kāmasukhapariccāgo, dutiyena kilesakāmehi vivekavacanato nekkhammasukhapariggaho vibhāvito hoti. Evaṃ vatthukāmakilesakāmaṃvivekavacanato eva ca etesaṃ paṭhamena saṃkilesavatthupphānaṃ, dutiyena saṃkilesappahānaṃ, paṭhamena lolabhāvassa hetupariccāgo, dutiyena bālabhāvassa. Paṭhamena ca payogasuddhi, dutiyena āsayaposanaṃ vibhāvitaṃ hotīti

1. Khu 1. 237 Itivuttake.

2. Paṭhamo samaṇo (Syā, Ka)

3. Ma 1. 92 piṭṭhe.

တတ္ထ သိယာ “ကသ္မာ ပနေသ ပုပ္ဖပဒေယေဝ ဝုတ္တော, န ဥတ္တရပဒေ။ ကိံ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ အဝိဝိစ္စာပိ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရေယျာ”တိ? န ခေါ ပနေတံ ဧဝံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ တံနိဿရဏတော ဟိ ပုပ္ဖပဒေ ဧဝံ ဒေဝ ဝုတ္တော။ ကာမ-ဓာတုသမတိက္ကမနတော ဟိ ကာမရာဂပဋိပက္ခတော စ ဣဒံ ဈာနံ ကာမာန-မေဝ နိဿရဏံ။ ယထာဟ “ကာမာနမေတံ နိဿရဏံ ယဒိဒံ နေက္ခမ္မ”န္တိ။ ဥတ္တရပဒေပိ ပန ယထာ “ဣဓေဝ ဘိက္ခဝေ သမဏော၊ ဣဓ ဒုတိယော သမဏော”တိ? ဧတ္ထ ဧကောရော အာနေတွာ ဝုတ္တတိ။ ဧဝံ ဝတ္ထဗ္ဗော။ န ဟိ သက္ကာ ဣတော အညေဟိပိ နိဝရဏသင်္ခါတေဟိ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ အဝိဝိစ္စ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရိတုံ။ တသ္မာ ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ, ဝိဝိစ္စေဝ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိတိ ဧဝံ ပဒေသယေဝိ ဒေဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ပဒေသယေဝိ စ ကိဉ္စာပိ ဝိဝိစ္စာတိ ဣမိနာ သာဓာရဏဝစနေန တဒင်္ဂဝိဝေကာဒယော ကာယဝိဝေကာဒယော စ သဗ္ဗေပိ ဝိဝေကာ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ။ တထာပိ ပုပ္ဖဘာဂေ ကာယဝိဝေကစိတ္တဝိဝေက-ဝိက္ခမ္ဘနဝိဝေကာ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ကာယဝိဝေကစိတ္တဝိဝေက-သမုစ္ဆေဒဝိဝေကနိဿရဏဝိဝေကာ။

ကာမေဟိတိ ဣမိနာ ပန ပဒေန ယေ စ ဣဓ “ကတမေ ဝတ္ထုကာမာ မနာပိကာ ရူပါ”တိအာဒိနာ နယေန ဝတ္ထုကာမာ ဝုတ္တော၊ ယေ စ ဣဓေဝ ဝိဘင်္ဂေ “ဆန္ဒော ကာမော ရာဂေါ ကာမော ဆန္ဒရာဂေါ ကာမော သင်္ကပ္ပေါ ကာမော ရာဂေါ ကာမော သင်္ဂပ္ပရာဂေါ ကာမော”တိ ဧဝံ ကိလေသ-ကာမာ ဝုတ္တော၊ တေ သဗ္ဗေပိ သင်္ဂဟိတာ ဣစ္ဆေဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဧဝံ သတိ ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိတိ ဝတ္ထုကာမေဟိပိ ဝိဝိစ္စေဝိတိ အတ္ထော ယုဇ္ဇတိ။ တေန ကာယဝိဝေကော ဝုတ္တော ဟောတိ။

ဝိဝိစ္စ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ ကိလေသကာမေဟိ သဗ္ဗာကုသလေဟိ ဝါ ဝိဝိစ္စာတိ အတ္ထော ယုဇ္ဇတိ။ တေန စိတ္တဝိဝေကော ဝုတ္တော ဟောတိ။ ပုရိမေန စေတ္ထ ဝတ္ထုကာမေဟိ ဝိဝေကဝစနတော ဧဝံ ကာမသုခပရိစ္စာဂေါ၊ ဒုတိယေန ကိလေသကာမေဟိ ဝိဝေကဝစနတော နေက္ခမ္မသုခပရိစ္စာဟော ဝိဘာဝိတော ဟောတိ။ ဧဝံ ဝတ္ထုကာမကိလေသကာမဝိဝေကဝစနတောယေဝ စ ဧတေသံ ပဌမေန သံကိလေသဝတ္ထုပ္ပဟာနံ၊ ဒုတိယေန သံကိလေသပ္ပဟာနံ။ ပဌမေန လောလဘာဝဿ ဟေတုပရိစ္စာဂေါ၊ ဒုတိယေန ဗာလဘာဝဿ။ ပဌမေန စ ပယောဂသုဒ္ဓိ၊ ဒုတိယေန အာသယပေါသနံ ဝိဘာဝိတံ ဟောတိတိ

ñātabbāṃ. Esa tāva nayo “kāmehi”ti ettha vuttakāmesu vatthukāmapakkhe.

Kilesakāmapakkhe pana chandoti ca rāgoti ca evamādīhi anekabhedo kāmaccchandova “kāmo”ti adhippeto. So ca akusalapariyāpannopi samāno “tattha katamo kāmaccchando, kāmo”ti-ādinā¹ nayena Vibhaṅge jhānapaṭipakkhato visum vutto. Kilesakāmattā vā purimapade vutto, akusalapariyāpannattā dutiyapade. Anekabhedato cassa kāmatoti avatvā kāmehīti vuttaṃ. Aññesampi ca dhammānaṃ akusalabhāve vijjamāne² uparijhānaṅgānaṃ paccanīkaṭipakkhabhāvadassanato² nīvaraṇāneva vuttāni. Nīvaraṇāni hi jhānaṅgapaccanīkāni, tesāṃ jhānaṅgāneva paṭipakkhāni, viddhamśakāni vighātakānīti vuttaṃ hoti. Tathā hi “samādhi kāmaccchandassa paṭipakkho, pīti byāpādassa, vitakko thinamiddhassa, sukhaṃ uddhaccakukkuccassa, vicāro vicikicchāyā”ti peṭake³ vuttaṃ.

Evamettha vivicceva kāmehīti iminā kāmaccchandassa vikkhambhanaviveko vutto hoti, vivicca akusalehi dhammehīti iminā pañcannampi nīvaraṇānaṃ aggahitaggahaṇena pana paṭhamena kāmaccchandassa, dutiyena sesanīvaraṇānaṃ. Tathā paṭhamena tīsu akusalamūlesu pañcakāmaguṇabhedavisayassa lobhassa, dutiyena āghātavatthubhedādivisayānaṃ dosamohānaṃ. Oghādīsu vā dhammesu paṭhamena kāmoghakāmayogakāmāsavakāmupādāna-abhiijhākāyaganthakāmarāgasamyōjanānaṃ, dutiyena avasesa-oghayogāsava-upādānaganthasamyōjanānaṃ. Paṭhamena ca taṇhāya taṃsāmpayuttakānañca, dutiyena avijjāya taṃsāmpayuttakānañca. Api ca paṭhamena lobhasāmpayutta-aṭṭhacittuppadānaṃ, dutiyena sesānaṃ catunnaṃ akusalacittuppadānaṃ vikkhambhanaviveko vutto hotīti veditabbo.

Ettāvatā ca paṭhamassa jhānassa pahānaṅgaṃ dassetvā idāni sampayogaṅgaṃ dassetuṃ “savitakkāṃ savicāraṃ”ti-ādi vuttaṃ. Tattha

1. Abhi 2. 266 piṭṭhe.

2-2. Uparijhānaṅgapaccanīkaṭipakkhabhāvadassanato (Abhi-Ṭṭha 1. 210 piṭṭhe.)

3. Pariyesitabbāṃ.

ဤတဗ္ဗံ။ သေ တာဝ နယော “ကာမေဟိ”တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တကာမေသု ဝတ္ထုကာမပက္ခေ။

ကိလေသကာမပက္ခေ ပန ဆန္ဒောတိ စ ရာဂေါတိ စ ဝေမာဒီဟိ အနေကဘေဒေါ ကာမစ္ဆန္ဒော “ကာမော”တိ အဓိပ္ပေတော။ သေ စ အကုသလပရိယာပန္နောပိ သမာနော “တတ္ထ ကတမော ကာမစ္ဆန္ဒော၊ ကာမော”တိ-အာဒိနာ^၁ နယေန ဝိဘဏ် ဈာနပဋိပက္ခတော ဝိသု ဝုတ္တော။ ကိလေသကာမတ္တာ ဝါ ပုရိမပဒေ ဝုတ္တော၊ အကုသလပရိယာပန္နတ္တာ ဒုတိယပဒေ။ အနေကဘေဒတော စသေ ကာမတောတိ အဝတ္တာ ကာမေဟိတိ ဝုတ္တံ။ အညေသဗ္ဗိ စ ဓမ္မာနံ အကုသလဘာဝေ ဝိဇ္ဇမာနေ “တတ္ထ ကတမေ အကုသလာ ဓမ္မာ၊ ကာမစ္ဆန္ဒော”တိအာဒိနာ နယေန ဝိဘဏ် ဥပရိဈာနင်္ဂါနံ ပစ္စနိကပဋိပက္ခဘာဝဒဿနတော^၂ နိဝရဏာနေဝ ဝုတ္တာနိ။ နိဝရဏာနိ ဟိ ဈာနင်္ဂပစ္စနိကာနိ၊ တေသံ ဈာနင်္ဂါနေဝ ပဋိပက္ခာနိ၊ ဝိဒ္ဓိသကာနိ ဝိသုတကာနိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တထာ ဟိ “သမာဓိ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ပဋိပက္ခော၊ ဝီတိ ဗျာပါဒဿ၊ ဝိတက္ကော ထိနမိဒ္ဓဿ၊ သုခံ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုဿ၊ ဝိစာရော ဝိစိကိစ္ဆာယာ”တိ ပေဋကေ^၃ ဝုတ္တံ။

ဝေမေတ္ထ ဝိဝိဇ္ဇေဝ ကာမေဟိတိ ဣမိနာ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ဝိက္ခမ္ဘနဝိဝေကော ဝုတ္တော ဟောတိ။ ဝိဝိဇ္ဇ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိတိ ဣမိနာ ပဉ္စန္ဒဗ္ဗိ နိဝရဏာနံ အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟဏေန ပန ပဌမေန ကာမစ္ဆန္ဒဿ၊ ဒုတိယေန သေသနိဝရဏာနံ။ တထာ ပဌမေန တီသု အကုသလမူလေသု ပဉ္စကာမဂုဏဘေဒဝိသယဿ လောဘဿ၊ ဒုတိယေန အာသုတဝတ္ထုဘေဒါဒိဝိသယာနံ ဒေါသမောဟာနံ။ ဩဃာဒီသု ဝါ ဓမ္မေသု ပဌမေန ကာမောသကာမယောဂကာမာသဝကာမုပါဒါနအဘိဇ္ဈာကာယဂန္ထကာမရာဂသံယောဇနာနံ၊ ဒုတိယေန အဝေသသဩဃယောဂါသဝဥပါဒါနဂန္ထသံယောဇနာနံ။ ပဌမေန စ တဏှာယ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ၊ ဒုတိယေန အဝိဇ္ဇာယ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ။ အဝိ စ ပဌမေန လောဘသမ္ပယုတ္တအဋ္ဌစိတ္တုပ္ပါဒါနံ၊ ဒုတိယေန သေသာနံ စတုန္ဒ အကုသလစိတ္တုပ္ပါဒါနံ ဝိက္ခမ္ဘနဝိဝေကော ဝုတ္တော ဟောတိတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တ္ထောဝတာ စ ပဌမဿ ဈာနဿ ပဟာနင်္ဂံ ဒေသေတွာ ဣဒါနိ သမ္ပယောဂင်္ဂံ ဒေသေတွံ “သဝိတက္ကံ သဝိစာရ”န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ

၁-အဘိ ၂-၂၆၆-ဝိဇ္ဇေ။

၂-၂-ဥပရိဈာနင်္ဂပစ္စနိကပဋိပက္ခဘာဝဒဿနတော (အဘိ-၄ ၁-၂ ၁၀-ဝိဇ္ဇေ။)

၃-ပရိယေသိတဗ္ဗံ။

ārammaṇe cittassa abhiniropanalakkhaṇo vitakko,
 ārammaṇānumajjanalakkhaṇo vicāro. Santepi ca nesaṃ katthaci aviyoge
 oḷārikatthena pubbaṅgamaṭthena ca ghaṇḍābhighāto viya cetaso
 paṭhamābhinipāto vitakko, sukhumaṭthena anumajjanasabhāvena ca
 ghaṇḍānuravo viya anupabandho vicāro. Vipphāravā cettha vitakko
 paṭhamuppattikāle paripphandanabhūto cittassa, ākāse uppatitukāmassa
 pakkhino pakkhavikkhepo viya, padumābhimukhapāto viya ca
 gandhānubandhacetaso bhamarassa. Santavutti vicāro
 nātiparipphandanabhāvo cittassa, ākāse uppatitassa pakkhino
 pakkhappasāraṇaṃ viya, paribbhamanaṃ viya ca padumābhimukhapatitassa
 bhamarassa padumassa uparibhāge.

Dukanipātāṭṭhakathāyaṃ pana “ākāse gacchato mahāsakuṇassa ubhohi
 pakkhehi vātaṃ gahetvā pakkhe sannisīdāpetvā gamanaṃ viya ārammaṇe
 cetaso abhiniropanabhāvena pavatto vitakko, vātaggahaṇatthaṃ pakkhe
 phandāpayamānassa gamanaṃ viya anumajjanabhāvena pavatto vicāro”ti
 vuttaṃ. Taṃ anupabandhena pavattiyaṃ yujjati. So pana nesaṃ viseso
 paṭhamadutiyaññānesu pākaṭo hoti. Api ca malaggahitaṃ kaṃsabhājanaṃ
 ekena hatthena daḥhaṃ gahetvā itarena hatthena cuṇṇatelaṇḍupakena¹
 parimajjantassa daḥhaggahaṇahattho viya vitakko. Parimajjanahattho viya
 vicāro. Tathā kumbhakārassa daṇḍappahārena cakkam bhamayitvā
 bhājanaṃ karontassa uppīlanahattho viya vitakko. Ito cito ca
 sañcaraṇahattho viya vicāro. Tathā maṇḍālaṃ karontassa majjhe
 sannirumbhitvā² ṭhitakaṇṭako viya abhiniropano vitakko. Bahi
 paribbhamanaṇṭako viya anumajjamāno vicāro. Iti iminā ca vitakkena
 iminā ca vicārena saha vattati rukkho viya pupphena ca phalena cāti idaṃ
 jhānaṃ “savitakkam savicāraṇa”ti vuccati.

Vivekajanti ettha vivitti viveko, nīvaraṇavigamoti attho. Vivittoti vā
 viveko, nīvaraṇavivitto jhānasampayuttadhammarāsīti attho. Tasmā vivekā,
 tasmim vā viveke jātanti vivekajaṃ. **Pītisukhanti** ettha piṇayatīti pīti, sā
 sampiyāyanalakkhaṇā. Sā panesā

1. Cuṇṇatelaṇḍupakena (Sī)

2. Sannirujjhitvā (Ka)

အာရမ္မဏေ စိတ္တဿ အဘိနိရောပနလက္ခဏော ဝိတက္ကော၊ အာရမ္မဏာ-
 နမဇ္ဇနလက္ခဏော ဝိစာရော။ သန္တပိ စ နေသံ ကတ္ထမိ အဝိယောဂေ
 ဩဋ္ဌာရိကဋ္ဌေန ပုဗ္ဗမဋ္ဌေန စ ဃဏှာဘိဿာတော ဝိယ စေတသော ပဌမာ-
 ဘိနိပါတော ဝိတက္ကော၊ သုဒမဋ္ဌေန အနုမဇ္ဇနသဘာဝေန စ ဃဏှာနုရဝေါ
 ဝိယ အနုပဗန္ဓော ဝိစာရော။ ဝိပ္ပါရဝါ စေတ္ထ ဝိတက္ကော ပဌမုပ္ပတ္တိကာလေ
 ပရိပ္ပန္နဘူတော စိတ္တဿ၊ အာကာသေ ဥပ္ပတိတုကာမဿ ပက္ခိနော ပက္ခဝိက္ခေ-
 ပေါ ဝိယ၊ ပဒုမာဘိမုခပါတော ဝိယ စ ဂန္ဓာနုဗန္ဓစေတသော ဘမရဿ။
 သန္တဝုတ္တိ ဝိစာရော နာတိပရိပ္ပန္နဘာဝေါ စိတ္တဿ၊ အာကာသေ ဥပ္ပတိတဿ
 ပက္ခိနော ပက္ခပ္ပသာရဏံ ဝိယ၊ ပရိတ္တမနံ ဝိယ စ ပဒုမာဘိမုခပတိတဿ
 ဘမရဿ ပဒုမဿ ဥပရိဘာဂေ။

ဒုက္ခနိပါတဋ္ဌကထာယံ ပန “အာကာသေ ဂစ္ဆတော မဟာသကုဏဿ
 ဥဘောဟိ ပက္ခေဟိ ဝါတံ ဂဟေတွာ ပက္ခေ သန္ဓိသီဒါပေတွာ ဂမနံ ဝိယ
 အာရမ္မဏေ စေတသော အဘိနိရောပနဘာဝေန ပဝတ္တော ဝိတက္ကော၊
 ဝါတဂ္ဂဟဏတ္ထံ ပက္ခေ ဖန္ဒာပယမာနဿ ဂမနံ ဝိယ အနုမဇ္ဇနဘာဝေန
 ပဝတ္တော ဝိစာရော”တိ ဝုတ္တံ။ တံ အနုပဗန္ဓေန ပဝတ္တိယံ ယုဇ္ဇတိ။ သော
 ပန နေသံ ဝိသေသော ပဌမဒုတိယဇ္ဈာနေသု ပါကဋော ဟောတိ။ အပိ စ
 မလဂ္ဂဟိတံ ကံသဘာဇနံ ဧကေန ဟတ္ထေန ဒဠိ ဂဟေတွာ ဣတရေန ဟတ္ထေန
 စုဏှတေလဝါလဏှပကေန^၁ ပရိမဇ္ဇန္တဿ ဒဠိဂ္ဂဟဏဟတ္ထော ဝိယ ဝိတက္ကော။
 ပရိမဇ္ဇနဟတ္ထော ဝိယ ဝိစာရော။ တထာ ကုမ္ဘကာရဿ ဒဏှပ္ပဟာရေန စက္ကံ
 ဘမယိတွာ ဘာဇနံ ကရေန္တဿ ဥပ္ပိဋ္ဌနဟတ္ထော ဝိယ ဝိတက္ကော။ ဣတော
 စိတော စ သဗ္ဗရဏဟတ္ထော ဝိယ ဝိစာရော။ တထာ မဏှလံ ကရေန္တဿ
 မဇ္ဈေ သန္ဓိရုမ္ဘိတွာ^၂ ဌိတကဏှကော ဝိယ အဘိနိရောပနော ဝိတက္ကော။ ဗဟိ
 ပရိတ္တမနကဏှကော ဝိယ အနုမဇ္ဇမာနော ဝိစာရော။ ဣတိ ဣမိနာ စ ဝိတက္ကေန
 ဣမိနာ စ ဝိစာရေန သဟ ဝတ္တတိ ရက္ခော ဝိယ ပုပ္ဖေန စ ဖလေန စာတိ ဣဒံ
 ဈာနံ “သဝိတက္ကံ သဝိစာရ”န္တိ ဝုတ္တံ။

ဝိဝေကဇန္တိ ဧတ္ထ ဝိဝိတ္တိ ဝိဝေကော၊ နိဝရဏဝိဝေမာတိ အတ္ထော။
 ဝိဝိတ္တောတိ ဝါ ဝိဝေကော၊ နိဝရဏဝိဝိတ္တော ဈာနသမ္ပယုတ္တဓမ္မရာသီတိ
 အတ္ထော။ တသ္မာ ဝိဝေကာ၊ တသ္မိံ ဝါ ဝိဝေကေ ဇာတန္တိ ဝိဝေကဇံ။
ဝီတိသုခန္တိ ဧတ္ထ ဝိဏယတိတိ ဝီတိ၊ သာ သမ္ပိယာယနလက္ခဏာ။ သာ ပနေသာ

၁-စုဏှတေလဏှပကေန (သီ)

၂-သန္ဓိရုမ္ဘိတွာ (က)

khuddikāpīti¹ khaṇikāpīti okkantikāpīti ubbegāpīti pharaṇāpītīti pañcavidhā hoti.

Tattha khuddikāpīti sarīre lomahaṃsamattameva kātum sakkoti. Khaṇikāpīti khaṇe khaṇe vijjuppādasadisā hoti. Okkantikāpīti samuddatīraṃ vīci viya, kāyaṃ okkamitvā okkamitvā bhijjati. Ubbegāpīti balavatī hoti, kāyaṃ uddhaggaṃ katvā ākāse laṅghāpanappamāṇapattā.

Pharaṇāpīti atibalavatī hoti. Tāya hi uppannāya sakalasarīraṃ dhamitvā² pūritavatthi viya mahatā udakoghena pakkhandapabbatakucchi viya ca anuparipphuṭaṃ hoti. Sā panesā pañcavidhā pīti gabbhaṃ gaṇhantī paripākāṃ gacchantī duvidhaṃ passaddhiṃ paripūreti kāyapassaddhiṃ citta-passaddhiṃ, passaddhi gabbhaṃ gaṇhantī paripākāṃ gacchantī duvidhampi sukhaṃ paripūreti kāyikaṃ cetasaṅgaṇa, sukhaṃ gabbhaṃ gaṇhantaṃ paripākāṃ gacchantāṃ tividhaṃ samādhim paripūreti khaṇikasamādhim upacārasamādhim appanāsamādhin cātī. Tāsu yā appanāsamādhissa mūlaṃ hutvā vaḍḍhamānā samādhisampayogaṅgatā pharaṇāpīti, ayaṃ imasmim atthe adhippetā pītīti.

Itaraṃ pana sukhayatīti **sukhaṃ**, yassa uppajjati, taṃ sukhitaṃ karotīti attho. Sukhanaṃ vā sukhaṃ, suṭṭhu vā khādati khaṇati ca kāyacittābādhanti sukhaṃ, somanassavedanāyetaṃ nāmaṃ. Taṃ sātalaṅkhaṇaṃ. Santepi ca nesaṃ katthaci avippayoge iṭṭhārammaṇapaṭilābhatuṭṭhi pīti, paṭiladdharasānubhavanaṃ sukhaṃ. Yattha pīti, tattha sukhaṃ, yattha sukhaṃ, tattha na niyamato pīti. Saṅkhārakkhandhasaṅgaṇahitā pīti, vedanākkhandhasaṅgaṇahitaṃ sukhaṃ. Kantārakhinnassa vanantodakadassanasavanesu viya pīti, vanacchāyappavesana-udakaparibhogesu viya sukhaṃ. Tasmim tasmim samaye pākāṭabhāvato cetam vuttanti veditabbaṃ. Iti ayaṅca pīti idaṅca sukhaṃ assa jhānassa, asmim vā jhāne atthīti idaṃ jhānaṃ “pītisukhaṃ”ti vuccati.

Atha vā pīti ca sukhaṅca pītisukhaṃ dhammavinayādayo viya. Vivekajaṃ pītisukhaṃ assa jhānassa, asmim vā jhāne atthīti evampi vivekajaṃ pītisukhaṃ. Yatheva hi jhānaṃ, evaṃ pītisukhampettha vivekajameva hoti, taṅcassa atthi,

1. Khuddakāpīti (Syā, Ka)

2. Pharitvā (Syā, Visuddhimagga)

ခုဒ္ဒိကာပီတိ^၁ ခဏိကာပီတိ ဩက္ကန္တိကာပီတိ ဥဗ္ဗေဂါပီတိ ဖရဏာပီတိတိ ပဉ္စဝိဓာ ဟောတိ။

တတ္ထ ခုဒ္ဒိကာပီတိ သရီရေ လောမဟံသမတ္တမေဝ ကာတုံ သက္ကောတိ။ ခဏိကာပီတိ ခဏေ ခဏေ ဝိဇ္ဇုပ္ပါဒသဒိသာ ဟောတိ။ ဩက္ကန္တိကာပီတိ သမုဒ္ဒတိရံ ဝိစိ ဝိယ၊ ကာယံ ဩက္ကမိတွာ ဩက္ကမိတွာ ဘိဇ္ဇတိ။ ဥဗ္ဗေဂါပီတိ ဗလဝတိ ဟောတိ။ ကာယံ ဥဒ္ဓဂံ ကတွာ အာကာသေ လင်္ခာပနပ္ပမာဏပတ္တာ။

ဖရဏာပီတိ အတိဗလဝတိ ဟောတိ။ တာယ ဟိ ဥပ္ပန္နာယ သကလသရီရံ ဓမ္မိတွာ^၂ ပူရိတဝတ္ထိ ဝိယ မဟတာ ဥဒကောဇေန ပက္ခန္ဓပဗ္ဗတကုမ္ဘိ ဝိယ စ အနုပရိပ္ပုဋ် ဟောတိ။ သာပနေသာပဉ္စဝိဓာ ပီတိ ဂဟိ ဂဏှန္တိ ပရိပါကံ ဂစ္ဆန္တိ ဒုဝိဓံ ပဿဒ္ဓိ^၃ ပရိပူရေတိ ကာယပဿဒ္ဓိဉ္စ စိတ္တပဿဒ္ဓိဉ္စ၊ ပဿဒ္ဓိ ဂဟိ ဂဏှန္တိ ပရိပါကံ ဂစ္ဆန္တိ ဒုဝိဓမ္မိ သုခံ ပရိပူရေတိ ကာယိကံ စေတသိကဉ္စ၊ သုခံ ဂဟိ ဂဏှန္တိ ပရိပါကံ ဂစ္ဆန္တိ တိဝိဓံ သမာဓိ^၄ ပရိပူရေတိ ခဏိကသမာဓိ^၅ ဥပစာရ-သမာဓိ^၆ အပ္ပနာသမာဓိဉ္စာတိ။ တာသု ယာ အပ္ပနာသမာဓိဉ္စာ မူလံ ဟုတွာ ဝဇ္ဇမာနာ သမာဓိသမ္ပယောဂံတာ ဖရဏာပီတိ။ အယံ ဣမသ္မိ^၇ အတ္ထေ အဓိပ္ပေတာ ပီတိတိ။

ဣတရံ ပန သုခယတိတိ သုခံ၊ ယဿ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ သုခိတံ ကရောတိတိ အတ္ထော။ သုခနံ ဝါ သုခံ၊ သုဠ ဝါ ခါဒတိ ခဏတိ စ ကာယစိတ္တာဗာဓန္တိ သုခံ၊ သောမနဿဝေဒနာယေတံ နာမံ။ တံ သာတလက္ခဏံ။ သန္တေပိ စ နေသံ ကတ္ထစိ အဝိပ္ပယောဂေ ဣဋ္ဌာရမ္မဏပဋိလာဘတုဋ္ဌိ ပီတိ၊ ပဋိလဒ္ဓရသာနဘဝနံ သုခံ။ ယတ္ထ ပီတိ၊ တတ္ထ သုခံ၊ ယတ္ထ သုခံ၊ တတ္ထ န နိယမတော ပီတိ။ သင်္ခါရက္ခန္ဓသင်္ဂဟိတာ ပီတိ၊ ဝေဒနာက္ခန္ဓသင်္ဂဟိတံ သုခံ။ ကန္တာရခိန္နဿ ဝနန္တောဒကဒဿနသဝနေသု ဝိယ ပီတိ၊ ဝနန္တောယပ္ပဝေသနဥဒကပရိဘော-ဂေသု ဝိယ သုခံ။ တသ္မိ^၈ တသ္မိ^၉ သမယေ ပါကဋ္ဌဘာဝတော စေတံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣတိ အယဉ္စ ပီတိ ဣဒဉ္စ သုခံ အဿ ဈာနဿ၊ အသ္မိ^{၁၀} ဝါ ဈာနေ အတ္ထိတိ ဣဒံ ဈာနံ “ပီတိသုခ”န္တိ ဝုစ္စတိ။

အထ ဝါ ပီတိ စ သုခဉ္စ ပီတိသုခံ ဓမ္မဝိနယာဒယော ဝိယ။ ဝိဝေကဇံ ပီတိ-သုခံ အဿ ဈာနဿ၊ အသ္မိ^{၁၁} ဝါ ဈာနေ အတ္ထိတိ ဝေဒိ ဝိဝေကဇံပီတိသုခံ။ ယထေဝ ဟိ ဈာနံ၊ ဧဝံ ပီတိသုခဓမ္မတ္ထ ဝိဝေကဇမေဝ ဟောတိ။ တဉ္စဿ အတ္ထိ၊

၁-ခုဒ္ဒိကာပီတိ (သျှာ၊ က)

၂-ဓမ္မိတွာ (သျှာ၊ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂ)

tasmā alopasamāsaṃ katvā ekapadeneva “vivekajāṃpītisukhan”tipi vattum yujjati.

Paṭhamanti gaṇanānupubbatā paṭhamam, idaṃ paṭhamam uppannantipi paṭhamam. **Jhānanti** duvidham jhānam ārammaṇūpaniijhānam lakkhaṇūpaniijhānañcāti. Tattha aṭṭha samāpattiyo pathavīkasiṇādi-ārammaṇam upaniijhāyanti ārammaṇūpaniijhānanti saṅkhyam gata. Vipassanāmaggaṭṭhāni pana **lakkhaṇūpaniijhānam** nāma. Tattha vipassanā aniccādilakkhaṇassa upaniijhānato lakkhaṇūpaniijhānam. Vipassanāya katakiccassa maggena ijjhanato maggo lakkhaṇūpaniijhānam, phalaṃ pana nirodhasaccaṃ tathalakkhaṇam upaniijhāyati lakkhaṇūpaniijhānam. Tesu idha pubbaḥge ārammaṇūpaniijhānam, lokuttaramaggaṭṭhaṇe lakkhaṇūpaniijhānam adhippetam. Tasmā ārammaṇūpaniijhānato ca lakkhaṇūpaniijhānato ca paccaṇikajhāpanato ca jhānanti veditabbam.

Upasampajjāti upagantvā, pāpuṇitvāti vuttam hoti. Upasampādayitvā vā, nipphādetvāti vuttam hoti. **Viharatīti** tadanurūpena iriyāpathavihārena iriyati, vuttappakārajhānasamaṅgī hutvā attabhāvassa iriyanam vuttim abhinipphādeti.

Tam panetaṃ paṭhamajjhānam pañcaṅgavippahīnam pañcaṅgasamannāgataṃ tividhakalyāṇam, dasalakkhaṇasampannam. Tattha kāmaccando byāpādo thinamiddham uddhaccakukkuccam vicikicchāti imesaṃ pañcannaṃ nīvaraṇānaṃ pahānavasena pañcaṅgavippahīnatā veditabbā. Na hi etesu appahīnesu jhānam uppajjati. Tenassetāni pahānaṅgānīti vuccanti. Kiñcāpi hi jhānakkhaṇe aññepi akusalā dhammā pahīyanti, tathāpi etāneva visesena jhānantarāyakarāni. Kāmaccandena hi nānāvisayappalobhitam cittam na ekattārammaṇe samādhīyati kāmaccandābhibhūtam vā, tam na kāmādhātuppahānāya paṭipadam paṭipajjati. Byāpādena vā ārammaṇe paṭihaññamānam na nīrantaram pavattati. Thinamiddhābhibhūtam akammaññam hoti. Uddhaccakukkuccaparetaṃ avūpasantameva hutvā paribbhamati. Vicikicchāya upahataṃ jhānādhigamasādhikam paṭipadam nārohati. Iti visesena jhānantarāyakarattā etāneva pahānaṅgānīti vuttāni.

Yasmā pana vitakko ārammaṇe cittam abhiniropeti, vicāro anupabandhati, tehi avikkhepāya sampāditapayogassa cetasso

တသ္မာ အလောပသမာသံ ကတွာ ဧကပဒေနေဝ “ဝိဝေကဇိဝိတိသုခ”န္တိပိ ဝတ္တိ ယုဇ္ဇတိ။

ပဌမန္တ ဂဏနာနုပဗ္ဗတာ ပဌမံ၊ ဣဒံ ပဌမံ ဥပ္ပန္နန္တိပိ ပဌမံ။ ဈာနန္တိ ဒုဝိဓံ ဈာနံ အာရမ္မဏုပနိဇ္ဈာနံ လက္ခဏုပနိဇ္ဈာနဉ္စတိ။ တတ္ထ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော ပထဝီကသိဏာဒိအာရမ္မဏံ ဥပနိဇ္ဈာယန္တိတိ **အာရမ္မဏုပနိဇ္ဈာနန္တိ** သင်္ချိ ဂတာ။ ဝိပဿနာမဂ္ဂဖလာနိ ပန **လက္ခဏုပနိဇ္ဈာနံ** နာမ။ တတ္ထ ဝိပဿနာ အနိစ္စာဒိလက္ခဏဿ ဥပနိဇ္ဈာနတော လက္ခဏုပနိဇ္ဈာနံ။ ဝိပဿနာယ ကတ- ကိစ္စဿ မဂ္ဂေန ဣဇ္ဈနတော မဂ္ဂေါ လက္ခဏုပနိဇ္ဈာနံ၊ ဖလံ ပန နိရောဓသစ္စံ တထလက္ခဏံ ဥပနိဇ္ဈာယတိတိ လက္ခဏုပနိဇ္ဈာနံ။ တေသု ဣမ ပုဗ္ဗဘာဂေ အာရမ္မဏုပနိဇ္ဈာနံ၊ လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ လက္ခဏုပနိဇ္ဈာနံ အဓိပ္ပေတံ။ တသ္မာ အာရမ္မဏုပနိဇ္ဈာနတော စ လက္ခဏုပနိဇ္ဈာနတော စ ပစ္စနိကဈာပန- တော စ ဈာနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဥပသမ္ပဇ္ဇာတိ ဥပဂန္တ၌၊ ပါပုဏိတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဥပသမ္ပာဒယိတွာ ဝါ၊ နိပ္ပါဒေတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဝိဟရတိ**တိ တဒနုပေန ဣရိယာပထ- ဝိဟာရေန ဣရိယတိ၊ ဝုတ္တပ္ပကာရဈာနသမင်္ဂီ ဟုတွာ အတ္တဘာဝဿ ဣရိယနံ ဝုတ္တိ အဘိနိပ္ပါဒေတိ။

တံ ပနေတံ ပဌမဇ္ဈာနံ ပဉ္စဝိပုဟိနံ ပဉ္စသမန္တာဂတံ တိဝိဝေကလျာဏံ၊ ဒသလက္ခဏသမ္ပန္နံ။ တတ္ထ ကာမတ္တန္တော ဈာပါဒေါ ထိနမိဒ္ဓံ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စံ ဝိစိကိစ္ဆာတိ ဣမေသံ ပဉ္စန္တံ နိဝရဏာနံ ပဟာနဝသေန ပဉ္စဝိပုဟိနတာ ဝေဒိ- တဗ္ဗာ။ န ဟိ ဧတေသု အပ္ပဟိနေသု ဈာနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေနသေတနိ ပဟာ- နဂ်နိတိ ဝုဇ္ဇန္တိ။ ကိဉ္စာပိ ဟိ ဈာနက္ခဏေ အညေပိ အကုသလာ ဓမ္မာ ပဟိယန္တိ၊ တထာပိ ဧတာနေဝ ဝိသေသေန ဈာနန္တရယကရာနိ။ ကာမတ္တန္တေန ဟိ နာနာဝိသယပ္ပလောဘိတံ စိတ္တံ န ဧကတ္တာရမ္မဏေ သမာဓိယတိ ကာမတ္တန္တ- ဘိဘူတံ ဝါ၊ တံ န ကာမဓာတုပ္ပဟာနာယ ပဋိပဒံ ပဋိပဇ္ဇတိ။ ဈာပါဒေန ဝါ အာရမ္မဏေ ပဋိဟညမာနံ န နိရန္တရံ ပဝတ္တတိ။ ထိနမိဒ္ဓါဘိဘူတံ အကမ္မညံ ဟောတိ။ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စပရေတံ အဝုပသန္တမေဝ ဟုတွာ ပရိစ္ဆမတိ။ ဝိစိကိစ္ဆာ- ယ ဥပဟတံ ဈာနာဓိဂမသာဓိကံ ပဋိပဒံ နာရောဟတိ။ ဣတိ ဝိသေသေန ဈာနန္တရယကရတ္တာ ဧတာနေဝ ပဟာနဂ်နိတိ ဝုတ္တာနိ။

ယသ္မာ ပန ဝိတက္ကော အာရမ္မဏေ စိတ္တံ အဘိနိရောပေတိ၊ ဝိစာရော အနုပဗ္ဗန္တိ၊ တေဟိ အဝိက္ခေပါယ သမ္ပာဒိတပယောဂဿ စေတသော

payogasampattisambhavā pīti pīṇanaṃ sukhañca upabrūhanaṃ karoti. Athassa sesasampayuttadhammā¹ etehi abhiniropanānubandhana-pīṇanupabrūhanehi anuggahitā ekaggatā ekattārammaṇe samaṃ sammā ca ādhiyati. Tasmā vitakko vicāro pīti sukhaṃ cittekaggatāti imesaṃ pañcannaṃ uppattivaseṇa pañcaṅgasamannāgatatā veditabbā. Uppannesu hi etesu pañcasu jhānaṃ uppannaṃ nāma hoti. Tenassa etāni pañcaṅgasamannāgatāni vuccanti. Tasmā na etehi samannāgataṃ aññadeva jhānaṃ nāma atthīti gahetabbaṃ. Yathā pana aṅgamattavaseneva caturaṅginī senā. Pañcaṅgikaṃ tūriyaṃ. Aṭṭhaṅgiko ca maggoti vuccati. Evamidampi aṅgamattavaseneva pañcaṅgikanti vā pañcaṅgasamannāgantanti vā vuccatīti veditabbaṃ.

Etāni ca pañcaṅgāni kiñcāpi upacārakkhaṇepi atthi, atha kho upacāre pakaticittato balavatarāni. Idha pana upacāratopi balavatarāni rūpāvacaralakkhaṇappattāni nipphannāni. Ettha hi vitakko suvisadena ākāreṇa ārammaṇe cittaṃ abhiniropayamāno uppajjati. Vicāro ativiya ārammaṇaṃ anumajjamāno. Pītisukhaṃ sabbāvantampi kāyaṃ pharamānaṃ. Tenevāha “nāssa kiñci sabbāvato kāyassa vivekajena pītisukhena apphutaṃ hoti”ti². Cittekaggatāpi heṭṭhimamhi samuggapaṭale uparimaṃ samuggapaṭalaṃ viya ārammaṇesu phusitā hutvā uppajjati, ayametesam itarehi viseso. Tattha cittekaggatā kiñcāpi “savitakkaṃ savicāraṇ”ti imasmiṃ pāṭhe na niddiṭṭhā, tathāpi Vibhaṅge³ “jhānanti vitakko vicāro pīti sukhaṃ cittekaggatā”ti evaṃ vuttattā aṅgameva. Yena hi adhippāyena Bhagavatā uddeso kato, soyeve tena Vibhaṅge pakāsitoti.

Tividhakalyāṇa

Tividhakalyāṇaṃ, dasalakkhaṇasampannanti ettha pana ādimajjhapiyosānavasena tividhakalyāṇatā. Tesamyeve ca ādimajjhapiyosānānaṃ lakkhaṇavasena dasalakkhaṇasampannatā veditabbā. Tatrāyaṃ Pāli—

Paṭhamassa jhānassa paṭipadāvisuddhi ādi, upekkhānubrūhanā majjhe, sampahamsanā pariyosānaṃ, paṭhamassa jhānassa paṭipadāvisuddhi ādi, ādissa kati lakkhaṇāni? Ādissa tīṇi lakkhaṇāni,

1. Atha naṃ sasesasampayuttadhammaṃ (Visuddhimagga) 2. Dī 1. 70 piṭṭhādīsu.
3. Abhi 2. 267 piṭṭhe.

ပယောဂသမ္ပတ္တိသမ္ဘဝါ ပီတိ ပီဏနံ သုခဉ္စ ဥပဗြူဟနံ ကရေတိ။ အထဿ သေသသမ္ပယုတ္တဓမ္မာ^၁ ဧတေဟိ အဘိနိရောပနာနုဗန္ဓနပိဏနုပဗြူဟနေဟိ အနုဂ္ဂဟိတာ ဧကဂ္ဂတာ ဧကတ္တာရမ္မဏေ သမံ သမ္မာ စ အာဓိယတိ။ တသ္မာ ပိတက္ကော ပိစာရော ပီတိ သုခံ စိတ္တေကဂ္ဂတာတိ ဣမေသံ ပဉ္စန္ဓံ ဥပ္ပတ္တိဝသေန ပဉ္စင်္ဂသမန္တာဂတတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဥပ္ပန္နသု ဟိ ဧတေသု ပဉ္စသု ဈာနံ ဥပ္ပန္န နာမ ဟောတိ။ တေနဿ တောနိ ပဉ္စင်္ဂသမန္တာဂတာနိတိ ဝုစ္စန္တိ။ တသ္မာ န ဧတေဟိ သမန္တာဂတံ အညဒေဝ ဈာနံ နာမ အတ္ထိတိ ဂဟေတဗ္ဗံ။ ယထာ ပန အင်္ဂမတ္တဝသေနဝ စတုရင်္ဂနိ သေနာ။ ပဉ္စဂိုကံ တူရိယံ။ အဋ္ဌဂိုကော စ မဂ္ဂေါတိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝမိဒမ္ပိ အင်္ဂမတ္တဝသေနဝ ပဉ္စဂိုကန္တိ ဝါ ပဉ္စင်္ဂသမန္တာဂတန္တိ ဝါ ဝုစ္စတိတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တောနိ စ ပဉ္စဂိုနိ ကိဉ္စာပိ ဥပစာရက္ခဏေပိ အတ္ထိ၊ အထ ခေါ ဥပစာရေ ပကတိစိတ္တတော ဗလဝတရာနိ။ ဣမ ပန ဥပစာရတောပိ ဗလဝတရာနိ ရူပါဝစရလက္ခဏပုတ္တာနိ နိပ္ပန္နာနိ။ ဧတ္တ ဟိ ပိတက္ကော သုဝိသဒေန အာကာရေန အာရမ္မဏေ စိတ္တံ အဘိနိရောပယမာနော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ပိစာရော အတိဝိယ အာရမ္မဏံ အနုမဇ္ဇမာနော။ ပီတိသုခံ သဗ္ဗာဝန္တမ္ပိ ကာယံ ဖရမာနံ။ တေနောဟ “နာဿ ကိဉ္စိ သဗ္ဗာဝတော ကာယဿ ပိဝေကဇေန ပီတိ-သုခေန အပ္ပုဋ် ဟောတိ”တိ^၂။ စိတ္တေကဂ္ဂတာပိ ဟေဋ္ဌမမ္ပိ သမုဂ္ဂပဋ္ဌလေ ဥပရိမံ သမုဂ္ဂပဋ္ဌလံ ဝိယ အာရမ္မဏေသု ဖုသိတာ ဟုတ္တာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အယမေတေသံ ဣတရေဟိ ပိသေသော။ တတ္ထ စိတ္တေကဂ္ဂတာ ကိဉ္စာပိ “သဝိတက္ကံ သဝိစာရ”န္တိ ဣမသ္မိ^၃ ပါဠေ န နိဒ္ဒိဋ္ဌာ၊ တထာပိ ဝိဘင်္ဂေ “ဈာနန္တိ ပိတက္ကော ပိစာရော ပီတိ သုခံ စိတ္တေကဂ္ဂတာ”တိ ဧဝံ ဝုတ္တတ္တာ အင်္ဂမေဝ။ ယေန ဟိ အဓိပ္ပါယေန ဘဂဝတာ ဥဒ္ဓေသော ကတော၊ သောယေဝ တေန ဝိဘင်္ဂေ ပကာသိတောတိ။

တိဝိဂေလျာဏ

တိဝိဂေလျာဏံ, ဒသလက္ခဏသမ္ပန္နန္တိ ဧတ္ထ ပန အာဒိမဇ္ဈပရိယောသာန-ဝသေန တိဝိဂေလျာဏတာ။ တေသံယေဝ စ အာဒိမဇ္ဈပရိယောသာနာနံ လက္ခဏဝသေန ဒသလက္ခဏသမ္ပန္နတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တကြာယံ ပါဠိ—

ပဌမဿ ဈာနဿ ပဋိပဒါဝိသုဒ္ဓိ အာဒိ၊ ဥပေက္ခာနုဗြူဟနာ မဇ္ဈေ၊ သမ္ပဟံသနာ ပရိယောသာနံ၊ ပဌမဿ ဈာနဿ ပဋိပဒါဝိသုဒ္ဓိ အာဒိ၊ အာဒိဿ ကတိ လက္ခဏာနိ၊ အာဒိဿ တိဏိ လက္ခဏာနိ၊

၁-အထ နံ သေသသမ္ပယုတ္တဓမ္မံ (ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂ) ၂-ဒီ ၁-၇၀-ဝိဋ္ဌာဒီသု။ ၃-အဘိ ၂-၂၆၇-ဝိဋ္ဌေ။

yo tassa paripantho, tato cittam visujjhati, visuddhattā cittam majjhimam samathanimittam paṭipajjati, paṭipannattā tattha cittam pakkhandati. Yañca paripanthato cittam visujjhati, yañca visuddhattā cittam majjhimam samathanimittam paṭipajjati, yañca paṭipannattā tattha cittam pakkhandati. Paṭhamassa jhānassa paṭipadāvisuddhi ādi, ādissa imāni tīṇi lakkhaṇāni. Tena vuccati “paṭhamam jhānam ādikalyāṇaṇceva hoti tilakkhaṇasampannañcā”ti.

Paṭhamassa jhānassa upekkhānubrūhanā majjhe, majjhassa kati lakkhaṇāni? Majjhassa tīṇi lakkhaṇāni, visuddham cittam ajjhupekkhati, samathapaṭipannam ajjhupekkhati, ekattupaṭṭhānam ajjhupekkhati. Yañca visuddham cittam ajjhupekkhati, yañca samathapaṭipannam ajjhupekkhati, yañca ekattupaṭṭhānam ajjhupekkhati. Paṭhamassa jhānassa upekkhānubrūhanā majjhe, majjhassa imāni tīṇi lakkhaṇāni. Tena vuccati “paṭhamam jhānam majjhekalyāṇaṇceva hoti tilakkhaṇasampannañcā”ti.

Paṭhamassa jhānassa sampahamsanā, pariyosānam, pariyosānassa kati lakkhaṇāni? Pariyosānassa catthāri lakkhaṇāni, tattha jātānam dhammānam anativattanaṭṭhena sampahamsanā, indriyānam ekarāsaṭṭhena sampahamsanā, tadupagavīriyavāhanaṭṭhena sampahamsanā, āsevanaṭṭhena sampahamsanā. Paṭhamassa jhānassa sampahamsanā pariyosānam, pariyosānassa imāni catthāri lakkhaṇāni. Tena vuccati “paṭhamam jhānam pariyosānakalyāṇaṇceva hoti catulakkhaṇasampannañcā”ti¹.

“Tatra paṭipadāvisuddhi nāma sasambhāriko upacāro.

Upekkhānubrūhanā nāma appanā. **Sampahamsanā** nāma paccavekkhaṇā”ti evameke vaṇṇayanti. Yasmā pana “ekattagatam cittam paṭipadāvisuddhipakkhandañceva hoti² upekkhānubrūhitañca ñāṇena ca sampahamsitan”ti¹ Pāliyam vuttam, tasmā anto-appanāyameva āgamanavasena **paṭipadāvisuddhi**, tatra majjhattupekkhāya kiccavasena **upekkhānubrūhanā**, dhammānam anativattanādibhāvasādhanaena pariyodāpakassa ñāṇassa kiccanipphattivasena **sampahamsanā** ca veditabbā.

1. Paṭisam 167 piṭṭhe.

2. Paṭipadāvisuddhilakkhaṇaṇceva hoti (Sī, Syā)

ယော တဿ ပရိပန္နော၊ တတော စိတ္တံ ဝိသုဇ္ဈတိ၊ ဝိသုဒ္ဓတ္တာ စိတ္တံ မဇ္ဈိမံ သမထနိမိတ္တံ ပဋိပဇ္ဇတိ၊ ပဋိပန္နတ္တာ တတ္ထ စိတ္တံ ပက္ခန္ဓတိ။ ယဉ္စ ပရိပန္နတော စိတ္တံ ဝိသုဇ္ဈတိ၊ ယဉ္စ ဝိသုဒ္ဓတ္တာ စိတ္တံ မဇ္ဈိမံ သမထနိမိတ္တံ ပဋိပဇ္ဇတိ၊ ယဉ္စ ပဋိပန္နတ္တာ တတ္ထ စိတ္တံ ပက္ခန္ဓတိ။ ပဌမဿ ဈာနဿ ပဋိပဒါဝိသုဒ္ဓိ အာဒိ၊ အာဒိဿ ဣမာနိ တိဏိ လက္ခဏာနိ။ တေန ဝုစ္စတိ “ပဌမံ ဈာနံ အာဒိကလျာဏဉ္စေ ဟောတိ တိလက္ခဏသမ္ပန္နဉ္စာ”တိ။

ပဌမဿ ဈာနဿ ဥပေက္ခာနုဗြူဟနာ မဇ္ဈေ၊ မဇ္ဈဿ ကတိ လက္ခဏာနိ? မဇ္ဈဿ တိဏိ လက္ခဏာနိ၊ ဝိသုဒ္ဓိ စိတ္တံ အဇ္ဈုပေက္ခတိ၊ သမထပဋိပန္နံ အဇ္ဈုပေက္ခတိ၊ ဧကတ္တုပဋ္ဌာနံ အဇ္ဈုပေက္ခတိ။ ယဉ္စ ဝိသုဒ္ဓိ စိတ္တံ အဇ္ဈုပေက္ခတိ၊ ယဉ္စ သမထပဋိပန္နံ အဇ္ဈုပေက္ခတိ၊ ယဉ္စ ဧကတ္တုပဋ္ဌာနံ အဇ္ဈုပေက္ခတိ။ ပဌမဿ ဈာနဿ ဥပေက္ခာနုဗြူဟနာ မဇ္ဈေ၊ မဇ္ဈဿ ဣမာနိ တိဏိ လက္ခဏာနိ။ တေန ဝုစ္စတိ “ပဌမံ ဈာနံ မဇ္ဈေကလျာဏဉ္စေ ဟောတိ တိလက္ခဏသမ္ပန္နဉ္စာ”တိ။

ပဌမဿ ဈာနဿ သမ္ပဟံသနာ၊ ပရိယောသာနံ၊ ပရိယော- သာနဿ ကတိ လက္ခဏာနိ? ပရိယောသာနဿ စတ္တာရိ လက္ခဏာနိ၊ တတ္ထ ဇာတာနံ ဓမ္မာနံ အနတိဝတ္တနဋ္ဌေန သမ္ပဟံသနာ၊ ဣန္ဒြိယာနံ ဧကရာသဋ္ဌေန သမ္ပဟံသနာ၊ တဒုပဂဝိရိယဝါဟနဋ္ဌေန သမ္ပဟံသနာ၊ အာသေဝနဋ္ဌေန သမ္ပဟံသနာ။ ပဌမဿ ဈာနဿ သမ္ပဟံသနာ ပရိယောသာနံ၊ ပရိယောသာနဿ ဣမာနိ စတ္တာရိ လက္ခဏာနိ။ တေန ဝုစ္စတိ “ပဌမံ ဈာနံ ပရိယောသာနကလျာဏဉ္စေ ဟောတိ စတုလက္ခဏသမ္ပန္နဉ္စာ”တိ။

“တတြ ပဋိပဒါဝိသုဒ္ဓိ နာမ သသမ္ဘာရိကော ဥပစာရော။ ဥပေက္ခာနု- ဗြူဟနာ နာမ အပ္ပနာ။ သမ္ပဟံသနာ နာမ ပစ္စဝေက္ခဏာ”တိ ဧဝမေကေ ဝဏ္ဏယန္တိ။ ယသ္မာ ပန “ဧကတ္တဂတံ စိတ္တံ ပဋိပဒါဝိသုဒ္ဓိပက္ခန္ဓဉ္စေ ဟောတိ၊ ဥပေက္ခာနုဗြူဟိတဉ္စ ဉာဏေန စ သမ္ပဟံသိတ”န္တိ၊ ပါဠိယံ ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ အန္တောအပ္ပနာယမေဝ အာဂမနဝသေန ပဋိပဒါဝိသုဒ္ဓိ၊ တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာယ ကိစ္စဝသေန ဥပေက္ခာနုဗြူဟနာ၊ ဓမ္မာနံ အနတိဝတ္တနာဒိဘာဝသာဓနေန ပရိယောဒါပကဿ ဉာဏဿ ကိစ္စနိပ္ပတ္တိဝသေန သမ္ပဟံသနာ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

Katham? Yasmiñhi vāre appanā uppajjati, tasmim̐ yo nīvaraṇasaṅkhāto kilesagaṇo tassa jhānassa paripantho, tato cittaṃ visujjhati. Visuddhattā āvaraṇavirahitaṃ hutvā majjhimāṃ samathanimittaṃ paṭipajjati.

Majjhimasamathanimittaṃ nāma samappavatto appanāsamādhīyeva.

Tadanantaram̐ pana purimacittaṃ ekasantatipariṇāmanayena tathattaṃ upagacchamānaṃ majjhimāṃ samathanimittaṃ paṭipajjati nāma, evaṃ paṭipannattā tathattupagamanena tattha pakkhandati nāma. Evaṃ tāva purimacitte vijjamānākāraṇipphādikā paṭhamassa jhānassa uppādakkhaṇeṇeva āgamanavasena paṭipadāvisuddhi veditabbā.

Evaṃ visuddhassa pana tassa puna visodhetabbābhāvato visodhane byāpāraṃ akaronto visuddhaṃ cittaṃ ajjhupekkhati nāma. Samathabhāvūpagamanena samathapaṭipannassa puna samādhāne byāpāraṃ akaronto samathapaṭipannaṃ ajjhupekkhati nāma. Samathapaṭipannabhāvato eva cassa kilesasaṃsaggaṃ pahāya ekattena upaṭṭhitassa puna ekattupaṭṭhāne byāpāraṃ akaronto ekattupaṭṭhānaṃ ajjhupekkhati nāma. Evaṃ tatramajjhattupekkhāya kiccavasena upekkhānubrūhanā veditabbā.

Ye panete evaṃ upekkhānubrūhite tattha jātā samādhīpaññāsaṅkhātā yuganaddhadhammā aññamaññaṃ anativattamānā hutvā pavattā, yāni ca saddhādīni indriyāni nānākileschi vimuttattā vimuttirasena ekarasāni hutvā pavattāni, yañcesa tadupagaṃ tesaṃ anativattana-ekarasabhāvānaṃ anucchavikaṃ vīriyaṃ vāhayati, yā cassa tasmim̐ khaṇe pavattā āsevanā, sabbepi te ākāra yasmā ñāṇena saṃkilesavodānesu taṃ taṃ ādīnavañca ānisaṃsañca disvā tathā tathā sampahaṃsitattā visodhitattā pariyodāpitattā nipphannāva, tasmā “dhammānaṃ anativattanādibhāvasādhanaena pariyodāpakassa ñāṇassa kiccanipphattivasena sampahaṃsanā veditabbā”ti vuttaṃ.

Vitakkavicārānaṃ vūpasamāti vitakkassa ca vicārassa cāti imesaṃ dvinnāṃ vūpasamā samatikkamā, dutiyajjhānakkhaṇe apātubhāvāti vuttaṃ hoti. Tattha kiñcāpi dutiyajjhāne sabbepi paṭhamajjhānadhammā na santi, aññeṇeva hi paṭhamajjhāne phassādayo, aññe idha. Oḷārikassa pana oḷārikassa aṅgassa samatikkamā paṭhamajjhānato paresaṃ dutiyajjhānādīnaṃ adhigamo hotīti dassanattham̐ “vitakkavicārānaṃ

ကထံ? ယသ္မိဉ္စ ဝါရေ အပ္ပနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မိဉ္စ ယော နိဝရဏသင်္ခါတော ကိလေသဂဏော တဿ ဈာနဿ ပရိပဇ္ဇော၊ တတော စိတ္တံ ဝိသုဇ္ဈတိ။ ဝိသုဇ္ဈတ္တာ အာဝရဏဝိရဟိတံ ဟုတွာ မဇ္ဈိမံ သမထနိမိတ္တံ ပဋိပဇ္ဇတိ။ **မဇ္ဈိမ-သမထနိမိတ္တံ** နာမ သမပ္ပဝတ္တော အပ္ပနာသမာဓိယေဝ။ တဒန္တန္တရံ ပန ပုရိမ-စိတ္တံ ဧကသန္တတိပရိကာမနယေန တထတ္တံ ဥပဂစ္ဆမာနံ မဇ္ဈိမံ သမထနိမိတ္တံ ပဋိပဇ္ဇတိ နာမ။ ဧဝံ ပဋိပန္နတ္တာ တထတ္တံ ပဂမနေန တတ္ထ ပက္ခန္တတိ နာမ။ ဧဝံ တာဝ ပုရိမစိတ္တော ဝိဇ္ဇမာနာကာရနိပ္ပုဒိကာ ပဌမဿ ဈာနဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေယေဝ အာဂမနဝသေန ပဋိပဒါဝိသုဋ္ဌိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဧဝံ ဝိသုဇ္ဈဿ ပန တဿ ပုန ဝိသောဓေတဗ္ဗာဘာဝတော ဝိသောဓနေ ဗျာပါရံ အကရောန္တော ဝိသုဋ္ဌိ စိတ္တံ အဇ္ဈုပေက္ခတိ နာမ။ သမထဘာ-ဝူပဂမနေန သမထပဋိပန္နဿ ပုန သမာဓာနေ ဗျာပါရံ အကရောန္တော သမထပဋိပန္နံ အဇ္ဈုပေက္ခတိ နာမ။ သမထပဋိပန္နဘာဝတော ဧဝံ စဿ ကိလေသသံသဂ္ဂံ ပဟာယ ဧကတ္တေန ဥပဋ္ဌိတဿ ပုန ဧကတ္တုပဋ္ဌာနေ ဗျာပါရံ အကရောန္တော ဧကတ္တုပဋ္ဌာနံ အဇ္ဈုပေက္ခတိ နာမ။ ဧဝံ တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာယ ကိစ္စဝသေန ဥပေက္ခာနုဗြူဟနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ယေ ပနေတေ ဧဝံ ဥပေက္ခာနုဗြူဟိတေ တတ္ထ ဇာတာ သမာဓိပညာ-သင်္ခါတာ ယုဂနန္ဒဓမ္မော အညမညံ အနတိဝတ္တမာနာ ဟုတွာ ပဝတ္တာ၊ ယာနိ စ သဒ္ဓါဒိနိ ဣန္ဒြိယာနိ နာနာကိလေသေဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ ဝိမုတ္တိရသေန ဧကရ-သာနိ ဟုတွာ ပဝတ္တာနိ၊ ယဇ္ဇေသ တဒုပဂံ တေသံ အနတိဝတ္တန-ဧကရသဘာဝါနံ အနုစ္စဝိကံ ဝိရိယံ ဝါဟယတိ၊ ယာ စဿ တသ္မိဉ္စ ခဏေ ပဝတ္တာ အာသေဝနာ၊ သဗ္ဗေပိ တေ အာကာရာ ယသ္မာ ဉာဏေန သံကိလေသဝေါဒါနေသု တံ တံ အာဒိနဝဉ္စ အာနိသံသဉ္စ ဒိသ္မာ တထာ တထာ သမ္ပဟံသိတတ္တာ ဝိသောဓိတတ္တာ ပရိယောဒါပိတတ္တာ နိပ္ပန္နာဝ၊ တသ္မာ “ဓမ္မာနံ အနတိဝတ္တနာဒိဘာဝသာဓနေန ပရိယောဒါ-ပကဿ ဉာဏဿ ကိစ္စနိပ္ပတ္တိဝသေန သမ္ပဟံသနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ”တိ ဝုတ္တံ။

ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဂူပသမာတိ ဝိတက္ကဿ စ ဝိစာရဿ စာတိ ဣမေသံ ဒိန္နံ ဂူပသမာ သမတိက္ကမာ၊ ဒုတိယဇ္ဈာနက္ခဏေ အပါတုဘာဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ ဒုတိယဇ္ဈာနေ သဗ္ဗေပိ ပဌမဇ္ဈာနဓမ္မော န သန္တိ၊ အညေယေဝ ဟိ ပဌမဇ္ဈာနေ ဖဿာဒယော၊ အညေ ဣဝံ။ ဩဠာရိကဿ ပန ဩဠာရိကဿ အင်္ဂဿ သမတိက္ကမာ ပဌမဇ္ဈာနတော ပရေသံ ဒုတိယဇ္ဈာနာဒိနံ အဓိဂမော ဟောတိတိ ဒဿနတ္ထံ “ဝိတက္ကဝိစာရာနံ

vūpasamā”ti evaṃ vuttanti veditabbaṃ. **Ajjhattanti** idha niyakajjhataṃ adhippetam, **Vibhaṅge** pana “ajjhataṃ paccattan”ti¹ ettakameva vuttaṃ. Yasmā niyakajjhataṃ adhippetam, tasmā attani jātaṃ, attano santāne nibbattanti ayamettha attho.

Sampasādananti sampasādanam vuccati saddhā. Sampasādanayogato jhānampi sampasādanam, nīlavaṇṇayogato nīlavattham viya. Yasmā vā taṃ jhānam sampasādanasamannāgatattā vitakkavicārakkhobhavūpasamanena ca ceto sampasādayati, tasmāpi “sampasādanam”ti vuttaṃ. Imasmim ca atthavikappe sampasādanam cetasoti evaṃ padasambandho veditabbo. Purimasmim pana atthavikappe cetasoti etaṃ ekodibhāvena saddhim yojetabbaṃ.

Tatrāyam atthayojanā—eko udetīti **ekodi**, vitakkavicārehi anajjhārūḷhattā aggo seṭṭho hutvā udetīti attho. Seṭṭhopi hi loke ekoti vuccati. Vitakkavicāravirahito vā eko asahāyo hutvātipi vattum vaṭṭati. Atha vā sampayuttadhamme udāyatīti udi, utthāpetīti attho. Seṭṭhatthēna eko ca so udi cāti **ekodi**, samādhissetam adhivacanam. Iti imam ekodim bhāveti vadḍhetīti idam dutiyajjhānam **ekodibhāvam**. So panāyam ekodi yasmā cetaso, na sattassa, na jīvassa. Tasmā etaṃ “cetasso **ekodibhāvan**”ti vuttaṃ.

Nanu cāyam saddhā paṭhamajjhānēpi atthi, ayañca ekodināmakō samādhi, atha kasmā idameva “sampasādanam cetaso ekodibhāvan”ti vuttanti? Vuccate—adum hi paṭhamajjhānam vitakkavicārakkhobhena vīcitarāṅgasamākulamiva jalam na suppasannam hoti, tasmā satiyāpi saddhāya sampasādananti na vuttaṃ. Na suppasannattāyeva cettha samādhipi na suṭṭhu pākaṭo, tasmā ekodibhāvantipi na vuttaṃ. Imasmim pana jhāne vitakkavicārapalibodhābhāvena laddhokāsā balavatī saddhā, balavasaddhāsahāyapaṭilābheneva ca samādhipi pākaṭo. Tasmā idameva evaṃ vuttanti veditabbaṃ.

Avitakkam avicāranti bhāvanāya pahīnattā etasmiml, etassa vā vitakko natthīti avitakkam. Imināva nayena avicāram. Etthāha “nanu ca

1. Abhi 2. 268 piṭṭhe.

ဝူပသမာ”တိ ဧဝံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အဇ္ဈတ္တန္တိ ဣဓ နိယကဇ္ဈတ္တံ အဓိပ္ပေတံ။ ဝိဘဏံ ပန “အဇ္ဈတ္တံ ပစ္စုတ္တ”န္တိ ဧတ္ထကမေဝ ဝုတ္တံ။ ယသ္မာ နိယကဇ္ဈတ္တံ အဓိပ္ပေတံ၊ တသ္မာ အတ္တနိ ဇာတံ၊ အတ္တနော သန္တာနေ နိဗ္ဗုတ္တန္တိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။

သမ္ပသာဒနန္တိ သမ္ပသာဒနံ ဝုစ္စတိ သဒ္ဓါ။ သမ္ပသာဒနယောဂတော ဈာနဗ္ဗိ သမ္ပသာဒနံ၊ နိလဝဏ္ဏယောဂတော နိလဝတ္ထံ ဝိယ။ ယသ္မာ ဝါ တံ ဈာနံ သမ္ပသာဒနသမန္တာဂတတ္တာ ဝိတက္ကဝိစာရက္ခောဘဝူပသမနေန စ စေတော သမ္ပသာဒယတိ၊ တသ္မာပိ “သမ္ပသာဒန”န္တိ ဝုတ္တံ။ ဣမသ္မိံ စ အတ္တဝိကပ္ပေ သမ္ပသာဒနံ စေတသောတိ ဧဝံ ပဒသမ္ပန္နော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပုရိမသ္မိံ ပန အတ္တဝိကပ္ပေ စေတသောတိ ဧတံ ဧကောဒိဘာဝေန သဒ္ဓိံ ယောဇေတဗ္ဗံ။

တကြာယံ အတ္ထယောဇနာ—ဧကော ဥဒေတိတိ **ဧကောဒိ**၊ ဝိတက္ကဝိစာရေဟိ အနဇ္ဈာရူဠတ္တာ အဂ္ဂေါ သေဋ္ဌော ဟုတွာ ဥဒေတိတိ အတ္ထော။ သေဋ္ဌောပိ ဟိ လောကေ ဧကောတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိတက္ကဝိစာရဝိရဟိတော ဝါ ဧကော အသဟာယော ဟုတွာတိပိ ဝတ္တု ဝဇ္ဇတိ။ အထ ဝါ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ ဥဒါယတိတိ ဥဒိ၊ ဥဋ္ဌာပေတိတိ အတ္ထော။ သေဋ္ဌဋ္ဌေန ဧကော စ သော ဥဒိ စာတိ **ဧကောဒိ**၊ သမာဓိသေတံ အဓိဝစနံ။ ဣတိ ဣမံ ဧကောဒိဘာဝေတိ ဝဇ္ဇေတိတိ ဣဒံ ဒုတိယဇ္ဈာနံ **ဧကောဒိဘာဝံ**။ သော ပနာယံ ဧကောဒိ ယသ္မာ စေတသော၊ န သတ္တဿ၊ န ဇီဝဿ။ တသ္မာ ဧတံ “**စေတသော ဧကောဒိဘာဝံ**”န္တိ ဝုတ္တံ။

နန စာယံ သဒ္ဓါ ပဌမဇ္ဈာနေပိ အတ္ထိ၊ အယဉ္ဇ ဧကောဒိနာမကော သမာဓိ၊ အထ ကသ္မာ ဣဒမေဝ “သမ္ပသာဒနံ စေတသော ဧကောဒိဘာဝံ”န္တိ ဝုတ္တန္တိ? ဝုစ္စတေ—အဒုံ ဟိ ပဌမဇ္ဈာနံ ဝိတက္ကဝိစာရက္ခောဘေန ဝိစိတရင်္ဂသမာကုလမိဝ ဇလံ န သုပ္ပသန္တံ ဟောတိ၊ တသ္မာ သတိယာပိ သဒ္ဓါယ သမ္ပသာဒနန္တိ န ဝုတ္တံ။ န သုပ္ပသန္တတ္တာယေဝ စေတ္ထ သမာဓိပိ န သုဠု ပါကဋ္ဌော၊ တသ္မာ ဧကောဒိဘာဝန္တိပိ န ဝုတ္တံ။ ဣမသ္မိံ ပန ဈာနေ ဝိတက္ကဝိစာရပလိဗောဓာဘာဝေန လဒ္ဓေါကာသာ ဗလဝတိ သဒ္ဓါ၊ ဗလဝသဒ္ဓါသဟာယပဋိလာဘေနော စ သမာဓိပိ ပါကဋ္ဌော။ တသ္မာ ဣဒမေဝ ဧဝံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အဝိတက္ကံ အဝိစာရန္တိ ဘာဝနာယ ပဟိနတ္တာ ဧတသ္မိံ၊ ဧတဿ ဝါ ဝိတက္ကော နတ္ထိတိ အဝိတက္ကံ။ ဣမိနာဝ နယေန အဝိစာရံ။ ဧတ္ထာဟ “နန စ

‘vitakkavicārānaṃ vūpasamā’ti imināpi ayamatto siddho, atha kasmā puna vuttaṃ ‘avitakkaṃ avicāraṇ’ti”. Vuccate—evametaṃ, siddhovāyamattho. Na panetaṃ tadatthadīpakam, nanu avocumha “oḷārikassa pana oḷārikassa aṅgassa samatikkamā paṭhamajjhānato paresaṃ dutiyajjhānādīnaṃ samadhigamo hotīti dassanattham ‘vitakkavicārānaṃ vūpasamā’ti evaṃ vuttan”ti.

Api ca vitakkavicārānaṃ vūpasamā idaṃ sampasādanaṃ, na kilesakāluṣsiyassa¹. Vitakkavicārānañca vūpasamā ekodibhāvaṃ, na upacārajjhānamiva nivaranaṇṇappahānā, na paṭhamajjhānamiva ca aṅgapātubhāvāti evaṃ sampasādana-ekodibhāvānaṃ hetuparidīpakamidam vacanaṃ. Tathā vitakkavicārānaṃ vūpasamā idaṃ avitakkaṃ avicāraṇ, na tatiyacatutthajjhānāni viya cakkhuviññāṇādīni viya ca abhāvāti evaṃ avitakka-avicārabhāvassa hetuparidīpakañca. Na vitakkavicārābhāvamattaparidīpakam. Vitakkavicārābhāvamattaparidīpakameva pana “avitakkaṃ avicāraṇ”ti idaṃ vacanaṃ. Tasmā purimaṃ vatvāpi puna vattabbamevāti.

Samādhijanti paṭhamajjhānasamādhito, sampayuttasamādhito vā jātanti attho. Tattha kiñcāpi paṭhamampi sampayuttasamādhito jātaṃ, atha kho ayameva samādhi “samādhī”ti vattabbataṃ arahati, vitakkavicārakkhobhavirahena ativiya acalattā suppasannattā ca. Tasmā imassa vaṇṇabhaṇanattham idameva “samādhijan”ti vuttaṃ. **Pītisukhanti** idaṃ vuttanayameva.

Dutiyanti gaṇanānupubbata² dutiyaṃ. Idaṃ dutiyaṃ uppannantipi dutiyaṃ.

Pītiyā ca virāgāti virāgo nāma vuttappakārāya pītiyā jigucchanam vā samatikkamo vā. Ubhinnaṃ pana antarā ca-saddo sampiṇḍanattho, so vūpasamaṃ vā sampiṇḍeti vitakkavicāravūpasamaṃ vā. Tattha yadā vūpasameva sampiṇḍeti, tadā pītiyā virāgā ca, kiñca bhiyyo vūpasamā cāti evaṃ yojanā veditabbā. Imissā ca yojanāya virāgo jigucchanattho hoti, tasmā pītiyā jigucchanā ca samatikkamā cāti³ ayamatto daṭṭhabbo. Yadā pana vitakkavicāravūpasamaṃ sampiṇḍeti, tadā pītiyā ca virāgā, kiñca bhiyyo vitakkavicārānañca vūpasamāti evaṃ yojanā veditabbā.

1. Kilesakāluṣsiyassa (Ka)

2. Gaṇanānupubbato (Sī, Syā)

3. Vūpasamā cāti (Ka) (Abhi-Ṭṭha 1. 216 piṭṭhe.)

‘ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဂူပသမာ’တိ ဣမိနာပိ အယမတ္ထော သိဒ္ဓေါ၊ အထ ကံသ္မာ ပုန ဝုတ္တံ ‘အဝိတက္ကံ အဝိစာရ’န္တိ။ ဝုစ္စတေ—ဧဝမေတံ, သိဒ္ဓေါဝါယမတ္ထော။ န ပနေတံ တဒတ္ထဒီပကံ၊ နန အဝေါဓုမှ “ဩဋ္ဌာရိကဿ ပန ဩဋ္ဌာရိကဿ အင်္ဂဿ သမတိက္ကမာ ပဌမဇ္ဈာနတော ပရေသံ ဒုတိယဇ္ဈာနာဒိနံ သမဓိဂမော ဟောတိတိ ဒဿနတ္ထံ ‘ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဂူပသမာ’တိ ဧဝံ ဝုတ္တ”န္တိ။

အဝိ စ ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဂူပသမာ ဣဒံ သမ္ပသာဒနံ၊ န ကိလေသကာလု-သိယဿ။ ဝိတက္ကဝိစာရာနဉ္စ ဂူပသမာ ဧကောဒိဘာဝံ၊ န ဥပစာရဇ္ဈာနမိဝ နိဝရဏပ္ပဟာနာ၊ န ပဌမဇ္ဈာနမိဝ စ အင်္ဂပါတုဘာဝါတိ ဧဝံ သမ္ပသာဒန-ဧကောဒိဘာဝါနံ ဟေတုပရိဒီပကမိဒံ ဝစနံ။ တထာ ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဂူပသမာ ဣဒံ အဝိတက္ကံ အဝိစာရံ၊ န တတိယစတုတ္ထဇ္ဈာနာနိ ဝိယ စက္ခု-ဝိညာဏာဒိနိ ဝိယ စ အဘာဝါတိ ဧဝံ အဝိတက္ကအဝိစာရဘာဝဿ ဟေတု-ပရိဒီပကဉ္စ။ န ဝိတက္ကဝိစာရာဘာဝမတ္တပရိဒီပကံ၊ ဝိတက္ကဝိစာရာဘာဝမတ္တ-ပရိဒီပကမေဝ ပန “အဝိတက္ကံ အဝိစာရ”န္တိ ဣဒံ ဝစနံ။ တသ္မာ ပုရိမံ ဝတ္တပိ ပုန ဝတ္တဗ္ဗမေဝါတိ။

သမာဓိဇန္တိ ပဌမဇ္ဈာနသမာဓိတော, သမ္ပယုတ္တသမာဓိတော ဝါ ဇာတန္တိ အတ္ထော။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ ပဌမဓိ သမ္ပယုတ္တသမာဓိတော ဇာတံ၊ အထ ခေါ အယမေဝ သမာဓိ “သမာဓိ”တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အရဟတိ၊ ဝိတက္ကဝိစာရက္ခောဘ-ဝိရဟေန အတိဝိယ အစလတ္တာ သုပ္ပသန္တတ္တာ စ။ တသ္မာဣမဿ ဝဏ္ဏဘဏ-နတ္ထံ ဣဒမေဝ “သမာဓိဇ”န္တိ ဝုတ္တံ။ **ဝီတိသုခ**န္တိ ဣဒံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဒုတိယန္တိ ဂဏနာနုပုဗ္ဗတာ၂ ဒုတိယံ။ ဣဒံ ဒုတိယံ ဥပ္ပန္နန္တိပိ ဒုတိယံ။

ဝီတိယာ စ ဝိရာဂါတိ ဝိရာဂေါ နာမ ဝုတ္တပ္ပကာရာယ ဝီတိယာ ဇီရုစ္ဆနံ ဝါ သမတိက္ကမော ဝါ။ ဥဘိန္တံ ပန အန္တရာ စ-သဒ္ဓေါ သမ္ပိဏ္ဏနတ္ထော၊ သော ဂူပသမံ ဝါ သမ္ပိဏ္ဏေတိ ဝိတက္ကဝိစာရဂူပသမံ ဝါ။ တတ္ထ ယဒါ ဂူပသမမေဝ သမ္ပိဏ္ဏေတိ၊ တဒါ ဝီတိယာ ဝိရာဂါ စ, ကိဉ္စ ဘိယျော ဂူပသမာ စာတိ ဧဝံ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣမိဿာ စ ယောဇနာယ ဝိရာဂေါ ဇီရုစ္ဆနတ္ထော ဟောတိ၊ တသ္မာ ဝီတိယာ ဇီရုစ္ဆနာ စ သမတိက္ကမာ စာတိ? အယမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ယဒါ ပန ဝိတက္ကဝိစာရဂူပသမံ သမ္ပိဏ္ဏေတိ၊ တဒါ ဝီတိယာ စ ဝိရာဂါ, ကိဉ္စ ဘိယျော ဝိတက္ကဝိစာရာနဉ္စ ဂူပသမာတိ ဧဝံ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-ကိလေသကာလုသိယဿ (က)

၂-ဂဏနာနုပုဗ္ဗတော (သီ၊ သျှာ)

၃-ဂူပသမာ စာတိ (က) (အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၂၁၆-ပိဋ္ဌေ။)

Imissā ca yojanāya virāgo samatikkamanattho hoti, tasmā pītiyā ca samatikkamā vitakkavicārānañca vūpasamāti ayamattho daṭṭhabbo.

Kāmañcete vitakkavicārā dutiyajjhāneyeva vūpasantā, imassa pana jhānassa maggaparidīpanattham vaṇṇabhaṇanatthañcetaṃ vuttaṃ. “Vitakkavicārānaṃ vūpasamā”ti hi vutte idaṃ paññāyati “nūna¹ vitakkavicāravūpasamo maggo imassa jhānassā”ti. Yathā ca tatiye ariyamagge appahīnānampi sakkāyadiṭṭhādīnaṃ “pañcannaṃ orambhāgiyānaṃ saṃyojanānaṃ pahānā”ti² evaṃ pahānaṃ vuccamānaṃ³ vaṇṇabhaṇanaṃ hoti, tadadhigamāya ussukkānaṃ ussāhajanakaṃ, evameva idha avūpasantānampi vitakkavicārānaṃ vūpasamo vuccamāno⁴ vaṇṇabhaṇanaṃ hoti, tenāyamattho vutto “pītiyā ca samatikkamā vitakkavicārānañca vūpasamā”ti.

Upekkhako ca viharatīti ettha upapattito ikkhatīti upekkhā, samaṃ passati, apakkhapatitā hutvā passatīti attho. Tāya visadāya vipulāya thāmagatāya samannāgatattā tatiyajjhānasamaṅgī “upekkhako”ti vuccati.

Upekkhā pana dasavidhā hoti chaḷaṅgupekkhā brahmavihārupekkhā bojjhaṅgupekkhā vīriyupekkhā saṅkhārupekkhā vedanupekkhā vipassanupekkhā tatramajjhattupekkhā jhānupekkhā pārisuddhupekkhāti.

Tattha yā “idha bhikkhave bhikkhu cakkhunā rūpaṃ disvā neva sumano hoti na dummano, upekkhako ca viharati sato sampajāno”ti⁵ evamāgatā khīṇāsavassa chasu dvāresu iṭṭhāniṭṭhachalārammaṇāpāthe parisuddhapakatibhāvāvijahanākārabhūtā upekkhā, ayaṃ **chaḷaṅgupekkhā** nāma.

Yā pana “upekkhāsahagatena cetasā ekaṃ disaṃ pharitvā viharatī”ti⁶ evamāgatā sattesu majjhattākārabhūtā upekkhā, ayaṃ **brahmavihārupekkhā** nāma.

1. Nanu (Sī, Syā)

3. Evaṃ pahāne vuccamāne (Ka)

5. Aṃ 2. 247 piṭṭhe.

2. Ma 2. 98, 99 piṭṭhe.

4. Vūpasame vuccamāne (Ka)

6. Dī 1. 234; Ma 1. 47 piṭṭhesu.

ဣဒိဿာ စ ယောဇနာယ ဝိရာဂေါ သမတိက္ကမနတ္ထော ဟောတိ၊ တသ္မာ ပီတိယာ စ သမတိက္ကမာ ဝိတက္ကဝိစာရာနဉ္စ ဝူပသမာတိ အယမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ကာမဇ္ဇေတေ ဝိတက္ကဝိစာရာ ဒုတိယဇ္ဈာနေယေဝ ဝူပသန္တာ၊ ဣမဿ ပန ဈာနဿ မဂ္ဂပရိဒီပနတ္ထံ ဝဏ္ဏဘဏနတ္ထဉ္စေတံ ဝုတ္တံ။ “ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဝူပသမာ”တိ ဟိ ဝုတ္တေ ဣဒံ ပညာယတိ “နန္ဒ” ဝိတက္ကဝိစာရာဝူပသမော မဂ္ဂေါ ဣမဿ ဈာနဿာ”တိ။ ယထာ စ တတိယေ အရိယမဂ္ဂေ အပ္ပဟိနာနဗ္ဗိသက္ကာယ-ဒိဋ္ဌာဒီနံ “ပဉ္စန္ဓံ ဩရုတ္တဝိယာနံ သံယောဇနာနံ ပဟာနာ”တိ၊ ဧဝံ ပဟာနံ ဝုစ္စမာနံ၊ ဝဏ္ဏဘဏနံ ဟောတိ၊ တဒဓိဂမာယ ဥဿုက္ကာနံ ဥဿာဟဇနကံ၊ ဧဝမေဝ ဣမ အဝူပသန္တာနဗ္ဗိ ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဝူပသမော ဝုစ္စမာနော၊ ဝဏ္ဏဘဏနံ ဟောတိ၊ တေနာယမတ္ထော ဝုတ္တော “ပီတိယာ စ သမတိက္ကမာ ဝိတက္ကဝိစာရာနဉ္စ ဝူပသမာ”တိ။

ဥပေက္ခကော စ ဝိဟရတီတိ ဧတ္ထ ဥပပတ္တိတော ဣက္ခတီတိ ဥပေက္ခာ၊ သမံ ပဿတိ၊ အပက္ခပတိတာ ဟုတွာ ပဿတီတိ အတ္ထော။ တာယ ဝိသဒါယ ဝိပုလ္လာယ ထာမဂတာယ သမန္ဓာဂတတ္တာ တတိယဇ္ဈာနသမင်္ဂီ “ဥပေက္ခ-ကော”တိ ဝုစ္စတိ။

ဥပေက္ခာ ပန ဒသဝိဓာ ဟောတိ ဆဋ္ဌင်္ဂပေက္ခာ မြဟ္မဝိဟာရပေက္ခာ ဗောဇ္ဈင်္ဂပေက္ခာ ဝီရိယပေက္ခာ သင်္ခါရပေက္ခာ ဝေဒနပေက္ခာ ဝိပဿနပေက္ခာ တတြမဇ္ဈတ္တပေက္ခာ ဈာနပေက္ခာ ပါရိသုဒ္ဓါပေက္ခာတိ။

တတ္ထ ယာ “ဣမ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု စက္ခုနာ ရူပံ ဒိဿာ နေဝ သုမနော ဟောတိ န ဒုဗ္ဗနော၊ ဥပေက္ခကော စ ဝိဟရတိ သတော သမ္ပဇာနော”တိ၊ ဧဝမာဂတာ ဒီဏာသဝဿ ဆသု ဒွါရေသု ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌဆဋ္ဌာရမ္မဏာပါယေ ပရိသုဒ္ဓပကတိ-ဘာဝါဝိဇယနာကာရဘူတာ ဥပေက္ခာ၊ အယံ **ဆဋ္ဌင်္ဂပေက္ခာ** နာမ။

ယာ ပန “ဥပေက္ခာသဟဂတေန စေတသာ ဧကံ ဒိသံ ဖရိတွာ ဝိဟ-ရတီ”တိ၊ ဧဝမာဂတာ သတ္ထေသု မဇ္ဈတ္တာကာရဘူတာ ဥပေက္ခာ၊ အယံ **မြဟ္မ-ဝိဟာရပေက္ခာ** နာမ။

၁-နန (သီ၊ သျာ)

၃-ဧဝံ ပဟာနေ ဝုစ္စမာနေ (က)

၅-အံ ၂-၂၄၇-ပိဋ္ဌေ။

၂-မ ၂-၉၈၊ ၉၉-ပိဋ္ဌေ။

၄-ဝူပသမေ ဝုစ္စမာနေ (က)

၆-ဒီ ၁-၂၃၄၊ မ ၁-၄၇-ပိဋ္ဌေသု။

Yā pana “upekkhāsambojjhaṅgaṃ bhāveti vivekanissitan”¹ti¹ evamāgatā saha-jātānaṃ dhammānaṃ majjhatakkārabhūtā upekkhā, ayaṃ **bojjhaṅgupekkhā** nāma.

Yā pana “kālena kālaṃ upekkhānimittaṃ manasi karotī”²ti² evamāgatā anaccārad-dhanātisithilavīriyasaṅkhātā upekkhā, ayaṃ **vīriyupekkhā** nāma.

Yā pana “kati saṅkhārupekkhā samathavasena³ uppajjanti, kati saṅkhārupekkhā vipassanāvasena uppajjanti, aṭṭha saṅkhārupekkhā samathavasena uppajjanti, dasa saṅkhārupekkhā vipassanāvasena uppajjanti”⁴ti⁴ evamāgatā nīvaraṇādipaṭisaṅkhā santiṭṭhanāgahaṇe majjhatabhūtā upekkhā, ayaṃ **saṅkhārupekkhā** nāma.

Yā pana “yasmiṃ samaye kāmāvacaraṃ kusalaṃ cittaṃ uppannaṃ hoti upekkhāsahagataṃ”⁵ti⁵ evamāgatā adukkhamasukhasaṅkhātā upekkhā, ayaṃ **vedanupekkhā** nāma.

Yā pana “yadatthi yaṃ bhūtaṃ, taṃ pajahati, upekkhaṃ paṭilabhati”⁶ti⁶ evamāgatā vicinane majjhatabhūtā upekkhā, ayaṃ **vipassanupekkhā** nāma.

Yā pana chandādīsu yevāpanakesu āgatā saha-jātānaṃ samavāhitabhūtā upekkhā, ayaṃ **tatramajjhātupekkhā** nāma.

Yā pana “upekkhako ca viharatī”⁷ti⁷ evamāgatā aggasukhepi tasmiṃ apakkhapātajananī upekkhā, ayaṃ **jhānupekkhā** nāma.

Yā pana “upekkhāsati-pārisuddhiṃ catutthaṃ jhānaṃ”⁷ti⁷ evamāgatā sabbapaccanīkapa-risuddhā paccanīkavūpasamanepi sabyāpārabhūtā upekkhā, ayaṃ **pārisuddhupekkhā** nāma.

Tattha chaḷaṅgupekkhā ca brahmavihārupekkhā ca bojjhaṅgupekkhā ca tatramajjhātupekkhā ca jhānupekkhā ca pārisuddhupekkhā ca atthato ekā, tatramajjhātupekkhāva hoti. Tena tena avatthābhedenā panassā ayaṃ

1. Ma 2. 204 piṭṭhe. 2. Am 1. 258 piṭṭhe. 3. Samādhivasena (sabbattha)
4. Khu 9. 62 piṭṭhe. 5. Abhi 1. 40 piṭṭhe. 6. Ma 3. 51; Am 2. 450 piṭṭhesu.
7. Abhi 1. 45; Dī 1. 71 piṭṭhesu.

ယာပန “ဥပေက္ခာသမ္ပောဇ္ဈင်္ဂံ ဘာဝေတိ ဝိဝေကနိဿိတ”^၁ ဝေမာဂတာ သဟဇာတာနံ ဓမ္မာနံ မဇ္ဈတ္တာကာရဘူတာ ဥပေက္ခာ၊ အယံ **ဗောဇ္ဈင်္ဂပေက္ခာ** နာမ။

ယာ ပန “ကာလေန ကာလံ ဥပေက္ခာနိမိတ္တံ မနသိ ကရေတိ”^၂ ဝေမာဂတာ အနုစွာရဒ္ဒနာတိသိထိလဝီရိယသင်္ခါတာ ဥပေက္ခာ၊ အယံ **ဝီရိယပေက္ခာ** နာမ။

ယာ ပန “ကတိ သင်္ခါရပေက္ခာ သမထဝသေန^၃ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ကတိ သင်္ခါရပေက္ခာ ဝိပဿနာဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ အဋ္ဌ သင်္ခါရပေက္ခာ သမထဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဒသ သင်္ခါရပေက္ခာ ဝိပဿနာဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ”^၄ ဝေမာဂတာ နိဝရဏာဒိပဋိသင်္ခါ သန္တိဋ္ဌနာဂဟဏေ မဇ္ဈတ္တဘူတာ ဥပေက္ခာ၊ အယံ **သင်္ခါရပေက္ခာ** နာမ။

ယာ ပန “ယသ္မိံ သမယေ ကာမာဝစရံ ကုသလံ စိတ္တံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ ဥပေက္ခာသဟဂတ”^၅ ဝေမာဂတာ အဒုက္ခမသုခသင်္ခါတာ ဥပေက္ခာ၊ အယံ **ဝေဒနပေက္ခာ** နာမ။

ယာ ပန “ယဒတ္ထိ ယံ ဘူတံ၊ တံ ပဇဟတိ၊ ဥပေက္ခံ ပဋိလဘတိ”^၆ ဝေမာဂတာ ဝိစိနနေ မဇ္ဈတ္တဘူတာ ဥပေက္ခာ၊ အယံ **ဝိပဿနပေက္ခာ** နာမ။

ယာ ပန ဆန္ဒာဒီသု ယေဝါပနကေသု အာဂတာ သဟဇာတာနံ သမဝါဟိတဘူတာ ဥပေက္ခာ၊ အယံ **တတြမဇ္ဈတ္တပေက္ခာ** နာမ။

ယာ ပန “ဥပေက္ခကော စ ဝိဟရတိ”^၇ ဝေမာဂတာ အဂ္ဂသုခေဝိ တသ္မိံ အပက္ခပတဇနနိ ဥပေက္ခာ၊ အယံ **ဈာနပေက္ခာ** နာမ။

ယာ ပန “ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိံ စတုတ္ထံ ဈာန”^၈ ဝေမာဂတာ သဗ္ဗပစ္စနိကပါရိသုဒ္ဓါ ပစ္စနိကဂူပသမနေဝိ အဗျာပါရဘူတာ ဥပေက္ခာ၊ အယံ **ပါရိသုဒ္ဓါပေက္ခာ** နာမ။

တတ္ထ ဆဋ္ဌင်္ဂပေက္ခာ စ ဗြဟ္မဝိဟာရပေက္ခာ စ ဗောဇ္ဈင်္ဂပေက္ခာ စ တတြမဇ္ဈတ္တပေက္ခာ စ ဈာနပေက္ခာ စ ပါရိသုဒ္ဓါပေက္ခာ စ အတ္ထတော ကော၊ တတြမဇ္ဈတ္တပေက္ခာဝ ဟောတိ။ တေန တေန အဝတ္ထာဘေဒေန ပနဿာ အယံ

၁-မ ၂-၂၀၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၂၅၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သမာဓိဝသေန(သဗ္ဗတ္ထ)
၄-ဒုဇ္ဈ-၆၂-ပိဋ္ဌေ။ ၅-အဘိ ၁-၄၀-ပိဋ္ဌေ။
၆-မ ၃-၅၁၊ အံ ၂-၄၅၀-ပိဋ္ဌေသု။ ၇-အဘိ ၁-၄၅၊ ဒီ ၁-၇၁-ပိဋ္ဌေသု။

bhedo. Ekassāpi sato sattassa kumārayuvatherasenāpatirājādivasena bhedo viya, tasmā tāsū yattha chaḷaṅgupekkhā, na tattha bojjhaṅgupekkhādayo. Yattha vā pana bojjhaṅgupekkhā, na tattha chaḷaṅgupekkhādayo hontīti veditabbā.

Yathā cetāsaṃ atthato ekībhāvo, evaṃ saṅkhārupekkhāvipassanupekkhānampi. Paññā eva hi esā, kiccavasena dvidhā bhinnā, yathā hi purisassa sāyaṃ gehaṃ pavittāhaṃ sappam ajapadadaṇḍam gahetvā pariyesamānassa taṃ thusakoṭṭhake¹ nipannaṃ disvā “sappo nu kho no”ti avalokentassa sovattikattayaṃ² disvā nibbematikassa “sappo na sappo”ti vicinane majjhataṭṭā uppajjati, evameva yā āradhāvippassakassa vipassanāñāṇena lakkhaṇattaye diṭṭhe saṅkhārānaṃ aniccabhāvādivicinane majjhataṭṭā uppajjati, ayaṃ vipassanupekkhā. Yathā pana tassa purisassa ajapadadaṇḍakena gāḷhaṃ sappam gahetvā “kintāhaṃ imaṃ sappam aviheṭhento attānañca iminā aḍaṃsāpento muñceyyan”ti muñcanākārameva pariyesato gahaṇe majjhataṭṭā hoti, evameva yā lakkhaṇattayassa diṭṭhattā āditte viya tayo bhava passato saṅkhārāggaḥaṇe majjhataṭṭā, ayaṃ saṅkhārupekkhā. Iti vipassanupekkhāya siddhāya saṅkhārupekkhāpi siddhāva hoti. Iminā panesā vicinanaggahaṇesu majjhataṭṭāsaṅkhātena kiccena dvidhā bhinnāti. Vīriyupekkhā pana vedanupekkhā ca aññamaññaṇca avasesāhi ca atthato bhinnāyevāti. Āha cettha—

“Majjhatabrahmabojjhaṅga, chaḷaṅgajhānasuddhiyo.

Vipassanā ca saṅkhāra, vedanāvīriyaṃ iti.

Vitthārato dasopekkhā, chamajjhataṭṭā tato.

Duve paññā tato dvīhi, catassova bhavantimā”ti.

Iti imāsu upekkhāsu jhānupekkhā idha adhippetā. Sā majjhatalakkhaṇā, anābhogarasā, abyāpārapaccupaṭṭhānā, pītivirāgapadaṭṭhānāti. Etthāha— “nanu cāyaṃ atthato tatramajjhattupekkhāva hoti, sā ca paṭhamadutiyajjhānesupi atthi. Tasmā tatrāpi ‘upekkhako ca viharatī’ti evamayam vattabbā siyā, sā kasmā na vuttā”ti. Aparibyattakiccato.

1. Thusakoṭṭhāse (Syā)

2. Sovattikattayaṃ (Ka)

ဘေဒေါ။ ဧကဿာပိ သတော သတ္တဿ ကုမာရယုဝထေရသေနာပတိရာဇာဒိ-
ဝသေန ဘေဒေါ ဝိယ။ တဿ တာသု ယတ္ထ ဆဋ္ဌဂုံပေက္ခာ၊ န တတ္ထ
ဗောဇ္ဈဂုံပေက္ခာဒယော။ ယတ္ထ ဝါ ပန ဗောဇ္ဈဂုံပေက္ခာ၊ န တတ္ထ ဆဋ္ဌဂုံ-
ပေက္ခာဒယော ဟောန္တိတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ယထာ စေတာသံ အတ္ထတော ဧကိဘာဝေါ၊ ဧဝံ သင်္ခါရပေက္ခာဝိပဿနု-
ပေက္ခာနဗ္ဗိ။ ပညာ ဧဝံ ဟိ ဒေသာ၊ ကိစ္စဝသေန ဒွိဓာ ဘိန္နာ၊ ယထာ ဟိ
ပုရိသဿ သာယံ ဂေဟံ ပဝိဋ္ဌံ သပုံ အဇပဒဏ္ဍံ ဂဟေတွာ ပရိယေသမာနဿ
တံ ထုသကောဋ္ဌကေ^၁ နိပန္နံ ဒိဿာ “သပ္ပေါ န ခေါ နော”တိ အဝလော-
ကေန္တဿ သောဝတ္ထိကတ္ထယံ^၂ ဒိဿာ နိဗ္ဗေမတိကဿ “သပ္ပေါ န သပ္ပေါ”တိ
ဝိစိနနေ မဇ္ဈတ္တတာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧဝမေဝ ယာ အာရဒ္ဓဝိပဿကဿ ဝိပဿနာ-
ဉာဏေန လက္ခဏတ္ထယေ ဒိဋ္ဌေ သင်္ခါရနံ အနိစ္စဘာဝါဒိဝိစိနနေ မဇ္ဈတ္တတာ
ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အယံ ဝိပဿနုပေက္ခာ။ ယထာ ပန တဿ ပုရိသဿ အဇပဒ-
ဏ္ဍကေန ဂါဠံ သပုံ ဂဟေတွာ “ကိန္တာဟံ ဣမံ သပုံ အဝိဟေဌေန္တော
အတ္တာနဉ္စ ဣမိနာ အသုသာပေန္တော မုဇ္ဈေယျ”န္တိ မုဉ္ဇနာကာရမေဝ ပရိယေ-
သတော ဂဟဏေ မဇ္ဈတ္တတာ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ ယာ လက္ခဏတ္ထယဿ
ဒိဋ္ဌတ္တာ အာဒိတ္တေ ဝိယ တယော ဘဝေ ပဿတော သင်္ခါရဂဟဏေ မဇ္ဈတ္တတာ၊
အယံ သင်္ခါရပေက္ခာ။ ဣတိ ဝိပဿနုပေက္ခာယ သိဒ္ဓါယ သင်္ခါရပေက္ခာဝိ သိဒ္ဓါဝ
ဟောတိ။ ဣမိနာ ပနေသာ ဝိစိနနဂဟဏေသု မဇ္ဈတ္တတာသင်္ခါတေန ကိစ္စေန
ဒွိဓာ ဘိန္နာတိ။ ဝိရိယုပေက္ခာ ပန ဝေဒနုပေက္ခာ စ အညမညဉ္စ အဝသေသာဟိ
စ အတ္ထတော ဘိန္နာယေဝါတိ။ အာဟ စေတ္ထ—

“မဇ္ဈတ္တဗြဟ္မဗောဇ္ဈင်္ဂ၊ ဆဋ္ဌဂုံဈာနသုဒ္ဓိယော။

ဝိပဿနာ စ သင်္ခါရ၊ ဝေဒနာဝိရိယံ ဣတိ။

ဝိတ္တာရတော ဒသောပေက္ခာ၊ ဆမဇ္ဈတ္တာဒိတော တတော။

ဒုဝေ ပညာ တတော ဒွိဟိ၊ စတဿောဝ ဘဝန္တိမာ”တိ။

ဣတိ ဣမာသု ဥပေက္ခာသု ဈာနပေက္ခာ ဣဓ အဓိပ္ပေတာ။ သာ မဇ္ဈတ္တ-
လက္ခဏာ၊ အနာဘောဂရသာ၊ အဗျာပါရပစ္စုပ္ပန်နာ၊ ပီတိဝိရာဂပဒ္ဓနာတိ။
ဧတ္တာဟ— “နန စာယံ အတ္ထတော တတြမဇ္ဈတ္တပေက္ခာဝ ဟောတိ၊ သာ စ
ပဌမဒုတိယဇ္ဈာနေသုပိ အတ္ထိ။ တဿ တတြာပိ ‘ဥပေက္ခကော စ ဝိဟရတိ’တိ
ဧဝမယံ ဝတ္တဗ္ဗာ သိယာ၊ သာ ကဿ န ဝုတ္တာ”တိ။ အပရိဗျတ္တကိစ္စတော။

Aparibyattañhi tassā tattha kiccaṃ, vitakkādīhi abhibhūtattā. Idha panāyaṃ vitakkavicārapīṭhi anabhibhūtattā ukkhittasirā viya hutvā paribyattakiccā jātā, tasmā vuttāti.

Sato ca sampajānoti ettha saraṭīti sato. Sampajānātīti sampajāno. Iti puggalena sati ca sampajāññañca vuttaṃ. Tattha saraṇalakkhaṇā sati, asammussanarasā, āraṅghapaccupaṭṭhānā. Asammohalakkhaṇaṃ sampajāññaṃ, tīraṇarasam, pavicayapaccupaṭṭhānaṃ.

Tattha kiñcāpi idaṃ satisampajāññaṃ purimajjhānesupi atthi. Muṭṭhassatissa hi asampajānassa upacāramattampi na sampajjati, pageva appanā. Oḷārikattā pana tesam jhānaṇaṃ bhūmiyaṃ viya purisassa cittassa gati sukhā hoti, abyattaṃ tattha satisampajāññakiccaṃ. Oḷārikaṅgappahānena pana sukhumattā imassa jhānassa purisassa khuradhārāyaṃ viya satisampajāññakiccapariggahitā eva cittassa gati icchitabbāti idheva vuttaṃ. Kiñca bhiyyo—yathā dhenupago vaccho dhenuto apanīto arakkhiyamāno punadeva dhenum upagacchati, evamidaṃ tatiyajjhānasukhaṃ pīṭito apanītampi satisampajāññārakkhena¹ arakkhiyamānaṃ punadeva pīṭim upagaccheyya, pītisampayuttameva siyā, sukhe vāpi sattā sārājanti. Idañca atimadhurasukhaṃ, tato paraṃ sukhābhāvā. Satisampajāññānubhāvena panettha sukhe asārājjanā hoti, no aññathāti imampi atthavisesaṃ dassetuṃ idamidheva vuttanti veditabbaṃ.

Idāni sukhañca kāyena paṭisaṃvedetīti ettha kiñcāpi tatiyajjhānasamaṅgino sukhapaṭisaṃvedanābhogo natthi, evaṃ santepi yasmā tassa nāmakāyena sampayuttaṃ sukhaṃ. Yaṃ vā taṃ nāmakāyasampayuttaṃ sukhaṃ, taṃsamuṭṭhānenassa yasmā atipaṇītena rūpena rūpakāyo phuṭo, yassa phuṭattā jhānā vuṭṭhitopi sukhaṃ paṭisaṃvedeyya, tasmā etamatthaṃ dassento “sukhañca kāyena paṭisaṃvedetī”ti āha.

Idāni yaṃ taṃ ariyā ācikkhanti upekkhako satimā sukhavihārīti ettha yaṃjhānabetu yaṃjhānakāraṇā taṃ tatiyajjhānasamaṅgīpuggalaṃ Buddhādayo ariyā ācikkhanti desenti paññapenti paṭṭhapenti vivaranti vibhajanti uttānīkaronti pakāsentī, pasamsantīti adhippāyo. Kinti?

1. Apanītaṃ, taṃ satisampajāññārakkhena (Ka)

အပရိယတ္တိ တဿာ တတ္ထ ကိစ္စံ၊ ဝိတက္ကာဒိဟိ အဘိဘူတတ္တာ။ ဣမ ပနာယံ ဝိတက္ကာဝိစာရဝိတိဟိ အနဘိဘူတတ္တာ ဥက္ခိတ္တသိရာ ဝိယ ဟုတွာ ပရိယတ္တကိစ္စာ ဇာတာ၊ တသ္မာ ဝုတ္တာတိ။

သတော စ သမ္ပဇာနောတိ ဧတ္ထ သရတိတိ သတော။ သမ္ပဇာနောတိတိ သမ္ပဇာနော။ ဣတိ ပုဂ္ဂလေန သတိ စ သမ္ပဇညဉ္စ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ သရဏ-လက္ခဏာ သတိ၊ အသမ္ပဿနရသာ၊ အာရက္ခပစ္စုပ္ပန်နာ။ အသမ္ပောဟ-လက္ခဏံ သမ္ပဇညံ၊ တိရဏရသံ၊ ပဝိစယပစ္စုပ္ပန်နံ။

တတ္ထ ကိဉ္စာပိ ဣဒံ သတိသမ္ပဇညံ ပရိမဇ္ဈာနေသုပိ အတ္ထိ။ မုဋ္ဌသတိဿ ဟိ အသမ္ပဇာနဿ ဥပစာရမတ္တမ္ပိ န သမ္ပဇတိ၊ ပဂေဝ အပ္ပနာ။ ဩဋ္ဌာရိကတ္တာ ပန တေသံ ဈာနာနံ ဘူမိယံ ဝိယ ပရိသဿ စိတ္တဿ ဂတိ သုခါ ဟောတိ၊ အဗျတ္တိ တတ္ထ သတိသမ္ပဇညကိစ္စံ။ ဩဋ္ဌာရိကဉ္စပဟာနေန ပန သုခမတ္တာ ဣမဿ ဈာနဿ ပရိသဿ ခုရဓာရာယံ ဝိယ သတိသမ္ပဇညကိစ္စပရိဂ္ဂဟိတာ ဧဝံ စိတ္တဿ ဂတိ ဣတ္ထိတဗ္ဗာတိ ဣဓေဝ ဝုတ္တံ။ ကိဉ္စ ဘိယျော—ယထာ ဓေနပဂေါ ဝစ္ဆော ဓေနတော အပနီတော အရက္ခိယမာနော ပုနဒေဝ ဓေနံ ဥပဂစ္ဆတိ၊ ဧဝံဗိဒိ တတိယဇ္ဈာနသုခံ ပီတိတော အပနီတမ္ပိ သတိသမ္ပဇညာရက္ခေန အရက္ခိယ-မာနံ ပုနဒေဝ ပီတိံ ဥပဂစ္ဆေယျ၊ ပီတိသမ္ပယုတ္တမေဝ သိယာ၊ သုခေ ဝါပိ သတ္တာ သာရဇ္ဇန္တိ။ ဣဒဉ္စ အတိမရသုခံ၊ တတော ပရံ သုခါဘာဝါ။ သတိ-သမ္ပဇညာနုဘာဝေန ပနေတ္ထ သုခေ အသာရဇ္ဇနာ ဟောတိ၊ နော အညထာတိ ဣမမ္ပိ အတ္ထဝိသေသံ ဒဿေတုံ ဣဒမိဓေဝ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣဒါနိ သုခဉ္စ ကာယေန ပဋိသံဝေဒေတိတိ ဧတ္ထ ကိဉ္စာပိ တတိယဇ္ဈာန-သမဂ္ဂိနော သုခပဋိသံဝေဒနာဘောဂေါ နတ္ထိ၊ ဧဝံ သန္တေပိ ယသ္မာ တဿ နာမကာယေန သမ္ပယုတ္တံ သုခံ။ ယံ ဝါ တံ နာမကာယသမ္ပယုတ္တံ သုခံ၊ တံသမုဋ္ဌာနေနဿ ယသ္မာ အတိပဏီတေန ရူပေန ရူပကာယော ဖုရော၊ ယဿ ဖုရတ္တာ ဈာနာ ဝုဋ္ဌိတောပိ သုခံ ပဋိသံဝေဒေယျ၊ တသ္မာ ဧတမတ္ထိ ဒဿေန္တော “သုခဉ္စ ကာယေန ပဋိသံဝေဒေတိ”တိ အာဟ။

ဣဒါနိ ယံ တံ အရိယာ အာစိက္ခန္တိ ဥပေက္ခကော သတိမာ သုခဝိဟာရိတိ ဧတ္ထ ယံဈာနဟေတု ယံဈာနကာရဏာ တံ တတိယဇ္ဈာနသမဂ္ဂိပုဂ္ဂလံ ဗုဒ္ဓါဒယော အရိယာ အာစိက္ခန္တိ ဒေသေန္တိ ပညပေန္တိ ပဋ္ဌပေန္တိ ဝိဝရန္တိ ဝိဘဇန္တိ ဥတ္တာနိကရောန္တိ ပကာသေန္တိ၊ ပသံသန္တိတိ အဓိပ္ပာယော။ ကိန္တိ?

Upekkhako satimā sukhavīhārīti. Tam tatiyajjhānaṃ upasampajja viharatīti evamettha yojanā veditabbā.

Kasmā pana tam te evaṃ paṇisaṃsantīti? Paṇisaṃsārahato. Ayañhi yasmā atimadhurasukhe sukhapāramippattepi tatiyajjhāne upekkhako, na tattha sukhābhisaṅgena ākaḍḍhīyati. Yathā ca pīti na uppajjati, evaṃ upatthitasatitāya satimā. Yasmā ca ariyakantaṃ ariyajanasevitameva ca asaṃkiliṭṭhaṃ sukhaṃ nāmakāyena paṭisaṃvedeti, tasmā paṇisaṃsārahato. Iti paṇisaṃsārahato naṃ ariyā te evaṃ paṇisaṃsāhetubhūte guṇe pakāseto “upekkhako satimā sukhavīhārī”ti evaṃ paṇisaṃsantīti veditabbā. **Tatiyanti** gaṇanānupubbatā tatiyaṃ, idaṃ tatiyaṃ uppannantipi tatiyaṃ.

Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānāti kāyikasukhassa ca kāyikadukkhassa ca pahānā. **Pubbevāti** tañca kho pubbeva, na catutthajjhānakkhaṇe. **Somanassadomanassānaṃ atthaṅgamā**ti cetasikasukhassa ca cetasikadukkhassa cāti imesampi dvīnaṃ pubbeva atthaṅgamā, pahānā icceva vuttaṃ hoti.

Kadā pana nesaṃ pahānaṃ hoti? Catunnaṃ jhānaṃ upacārakkhaṇe. Somaṇassañhi catutthajjhānaṃ upacārakkhaṇe ya pahīyati, dukkhadomanassasukhāni paṭhamadutiya tatiyajjhānaṃ upacārakkhaṇesu. Evametesāṃ pahānakkamena avuttānaṃ, **Indriyavibhaṅge** pana indriyānaṃ uddesakkameneva idhāpi vuttānaṃ sukhadukkhassomaṇassadomanassānaṃ pahānaṃ veditabbā.

Yadi panetāni tassa tassa jhānaṃ upacārakkhaṇe ya pahīyanti, atha kasmā “kattha cuppannaṃ dukkhindriyaṃ aparisesaṃ nirujjhati, idha bhikkhave bhikkhu vivicceva kāmehi -pa- paṭhamāṃ jhānaṃ upasampajja viharati, ettha cuppannaṃ dukkhindriyaṃ aparisesaṃ nirujjhati. Kattha cuppannaṃ domanassindriyaṃ. Sukhindriyaṃ. Somaṇassindriyaṃ aparisesaṃ nirujjhati, idha bhikkhave bhikkhu sukhassa ca pahānā -pa- catutthaṃ jhānaṃ upasampajja viharati. Ettha cuppannaṃ somaṇassindriyaṃ aparisesaṃ nirujjhati”ti¹ evaṃ jhānesveva nirodho vuttoti. Atisayanirodhattā. Atisayanirodho hi nesaṃ paṭhamajjhānādīsu, na nirodhoyeva. Nirodhoyeva pana upacārakkhaṇe, nātisayanirodho.

1. Saṃ 3. 188 piṭṭhe.

ဥပေက္ခကော သတိမာ သုခဝိဟာရီတိ။ တံ တတိယဇ္ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟာရတိတိ ဧဝမေတ္ထ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ကသွာ ပန တံ တေ ဧဝံ ပသံသန္တိတိ? ပသံသာရဟတော။ အယဉ္ဇိယသွာ အတိမရသုခေ သုခပါရမိပ္ပတ္တေဝိ တတိယဇ္ဈာနေ ဥပေက္ခကော၊ န တတ္ထ သုခါဘိသင်္ဂေ အာကုဋိယတိ။ ယထာ စ ဝီတိ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ဥပဋ္ဌိတသတိတာယ သတိမာ။ ယသွာ စ အရိယကန္တံ အရိယဇနသေဝိတမေဝ စ အသံကိလိဋ္ဌံ သုခံ နာမကာယေန ပဋိသံဝေဒေတိ။ တသွာ ပသံသာရဟတော။ ဣတိ ပသံသာရဟတော နံ အရိယာ တေ ဧဝံ ပသံသာဟေတုဘူတေ ဂုဏေ ပကာသေန္တော “ဥပေက္ခကော သတိမာ သုခဝိဟာရီ”တိ ဧဝံ ပသံသန္တိတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **တတိယန္တိ** ဂဏနာနုပုဗ္ဗတာ တတိယံ၊ ဣဒံ တတိယံ ဥပ္ပန္နန္တိဝိ တတိယံ။

သုခဿ စ ပဟာနာ ဒုက္ခဿ စ ပဟာနာတိ ကာယိကသုခဿ စ ကာယိကဒုက္ခဿ စ ပဟာနာ။ ပုဗ္ဗေဝါတိ တဉ္စ ခေါပုဗ္ဗေဝ၊ န စတုတ္ထဇ္ဈာနက္ခန္ဓော။ **သောမနဿဒေါမနဿာနံ အတ္တင်္ဂမာ**တိ စေတသိကသုခဿ စ စေတသိကဒုက္ခဿ စတိ ဣမေသမ္ဘိဒ္ဓိန္တံ ပုဗ္ဗေဝ အတ္တင်္ဂမာ၊ ပဟာနာ ဣစ္စေဝ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ကဒါ ပန နေသံ ပဟာနံ ဟောတိ? စတုန္တံ ဈာနာနံ ဥပစာရက္ခန္ဓော။ သောမနဿဉ္စိ စတုတ္ထဇ္ဈာနဿ ဥပစာရက္ခန္ဓောယေဝ ပဟိယတိ။ ဒုက္ခဒေါမနဿသုခါနိ ပဌမဒုတိယတတိယဇ္ဈာနာနံ ဥပစာရက္ခန္ဓောသု။ ဧဝမေတေသံ ပဟာနက္ခန္ဓေန အဝုတ္တာနံ၊ **ဣန္ဒြိယဝိဘဏ်** ပန ဣန္ဒြိယာနံ ဥဒ္ဓေသက္ခမေနေဝ ဣဓာပိ ဝုတ္တာနံ သုခဒုက္ခသောမနဿဒေါမနဿာနံ ပဟာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ယဒိ ပနေတာနိ တဿ တဿ ဈာနဿ ဥပစာရက္ခန္ဓောယေဝ ပဟိယန္တိ၊ အထ ကသွာ “ကတ္ထ ဝုပ္ပန္တံ ဒုက္ခိန္ဒြိယံ အပရိသေသံ နိရုဇ္ဈတိ၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဝိဝိဇ္ဇေဝ ကာမေဟိ။ပ။ ပဌမံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟာရတိ၊ ဧတ္ထ ဝုပ္ပန္တံ ဒုက္ခိန္ဒြိယံ အပရိသေသံ နိရုဇ္ဈတိ။ ကတ္ထ ဝုပ္ပန္တံ ဒေါမနဿိန္ဒြိယံ၊ သုခိန္ဒြိယံ။ သောမနဿိန္ဒြိယံ အပရိသေသံ နိရုဇ္ဈတိ၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သုခဿ စ ပဟာနာ။ပ။ စတုတ္ထံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟာရတိ။ ဧတ္ထ ဝုပ္ပန္တံ သောမနဿိန္ဒြိယံ အပရိသေသံ နိရုဇ္ဈတိ”တိ ဧဝံ ဈာနေသေဝ နိရောဓော ဝုတ္တောတိ။ အတိသယနိရောဓတ္တာ။ အတိသယနိရောဓော ဟိ နေသံ ပဌမဇ္ဈာနာဒိသု၊ န နိရောဓောယေဝ။ နိရောဓောယေဝ ပန ဥပစာရက္ခန္ဓော၊ နာတိသယနိရောဓော။

Tathā hi nānāvajjane paṭhamajjhānūpacāre niruddhassāpi dukkhindriyassa ḍaṁsamakasādisamphassena vā visamāsanupatāpena vā siyā uppatti, na tveva anto-appanāyaṁ. Upacāre vā niruddhampetam na suṭṭhu niruddham hoti, paṭipakkhena avihatattā. Anto-appanāyaṁ pana pītipharāṇena sabbo kāyo sukhokkanto hoti, sukhokkantakāyassa ca suṭṭhu niruddham hoti dukkhindriyaṁ, paṭipakkhena vihatattā. Nānāvajjaneyeva ca dutiyajjhānūpacāre pahīnassāpi¹ domanassindriyassa yasmā etaṁ vitakkavicārapaccayepi kāyakilamathe cittupaghāte ca sati uppajjati, vitakkavicārābhāve neva uppajjati. Yattha pana uppajjati, tattha vitakkavicārābhāve. Appahīnāyeva ca dutiyajjhānūpacāre vitakkavicārāti tatthassa siyā uppatti, na tveva dutiyajjhāne, pahīnappaccayattā. Tathā tatiyajjhānūpacāre pahīnassāpi sukhindriyassa pītisamuṭṭhānapanātarūpaphuṭakāyassa siyā uppatti, na tveva tatiyajjhāne. Tatiyajjhāne hi sukhasa paccayabhūtā pīti sabbaso niruddhāti. Tathā catutthajjhānūpacāre pahīnassāpi somanassindriyassa āsannattā, appanāpattāya upekkhāya abhāvena sammā anatikkantattā ca siyā uppatti, na tveva catutthajjhāne. Tasmā eva ca “etthuppannaṁ dukkhindriyaṁ aparisesaṁ nirujjhati”ti tattha tattha aparisesaggahaṇaṁ katanti.

Etthāha—“athevaṁ tassa tassa jhānassupacāre pahīnāpi etā vedanā idha kasmā samāhaṭā”ti? Sukhaggahaṇattham. Yā hi ayaṁ **adukkhamasukhanti** ettha adukkhamasukhā vedanā vuttā, sā sukhuma dubbhiññeyyā, na sakkā sukhena gahetuṁ, tasmā yathā nāma duṭṭhassa yathā vā tathā vā upasaṅkamitvā gahetuṁ, asakkuṇeyyassa goṇassa sukhaggahaṇattham gopo ekasmiṁ vaje sabbā² gāvo samāharati, athekekaṁ nīharanto paṭipāṭiyā āgataṁ “ayaṁ so gaṇhatha nan”ti tampi gāhāpeti, evameva Bhagavā sukhaggahaṇattham sabbā etā samāharāti. Evañhi samāhaṭā etā dassetvā “yaṁ neva sukhaṁ, na dukkhaṁ, na somanassaṁ, na domanassaṁ, ayaṁ adukkhamasukhā vedanā”ti sakkā hoti esā gāhayituṁ.

Api ca adukkhamasukhāya cetovimuttiyā paccayadassanatthañcāpi etā vuttāti veditabbā. Dukkappahānādayo³ hi tassā paccayā. Yathāha—

1. Pahīnassa (Ka)

2. Sabbe (Ka)

3. Sukhappahānādayo (Vī-Ṭṭha 1. 124 piṭṭhe.) sukhadukkappahānādayo (Abhi-Ṭṭha 1. 222 piṭṭhe.)

တထာ ဟိ နာနာဝဇ္ဇနေ ပဌမဇ္ဈာနပစာရေ နိရုဒ္ဓဿံဝိ ဒုက္ခိန္ဒြိယဿ ခံသမကသာဒိသမ္ပဿေန ဝါ ဝိသမာသနပတာပေန ဝါ သိယာ ဥပ္ပတ္တိ၊ န တွေဝအန္တောအပ္ပနာယံ။ ဥပစာရေ ဝါ နိရုဒ္ဓဗ္ဗေတံ န သုဠု နိရုဒ္ဓိ ဟောတိ၊ ပဋိပက္ခေန အဝိဟတတ္တာ။ အန္တောအပ္ပနာယံ ပန ဝိတိဗရဏေန သဗ္ဗေ ကာယော သုခေါက္ကန္တော ဟောတိ၊ သုခေါက္ကန္တကာယဿ စ သုဠု နိရုဒ္ဓိ ဟောတိ ဒုက္ခိန္ဒြိယံ၊ ပဋိပက္ခေန ဝိဟတတ္တာ။ နာနာဝဇ္ဇနေယေဝ စ ဒုတိယဇ္ဈာနပစာရေ ပဟိနဿာဝိ^၁ ဒေါမနဿိန္ဒြိယဿ ယသ္မာ ဧတံ ဝိတက္ကဝိစာရပစ္စယေဝိ ကာယကိလမထေ စိတ္တုပသာတေ စ သတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဝိတက္ကဝိစာရာဘာဝေ နေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယတ္ထ ပန ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တတ္ထ ဝိတက္ကဝိစာရာဘာဝေ။ အပ္ပဟိနာယေဝ စ ဒုတိယဇ္ဈာနပစာရေ ဝိတက္ကဝိစာရာတိ တတ္ထဿ သိယာ ဥပ္ပတ္တိ၊ န တွေဝဒုတိယဇ္ဈာနေ၊ ပဟိနပ္ပစ္စယတ္တာ။ တထာ တတိယဇ္ဈာနပစာရေ ပဟိနဿာဝိ သုခိန္ဒြိယဿ ဝိတိသမုဋ္ဌာနပဏီတရူပဖုဋ္ဌကာယဿ သိယာ ဥပ္ပတ္တိ၊ န တွေဝတတိယဇ္ဈာနေ။ တတိယဇ္ဈာနေ ဟိ သုခဿ ပစ္စယဘူတာ ဝိတိ သဗ္ဗသော နိရုဒ္ဓိတိ။ တထာ စတုတ္ထဇ္ဈာနပစာရေ ပဟိနဿာဝိ သောမနဿိန္ဒြိယဿ အာသန္တတ္တာ၊ အပ္ပနာပတ္တာယ ဥပေက္ခာယ အဘာဝေန သမ္ပာ အနတိက္ကန္တတ္တာ စ သိယာ ဥပ္ပတ္တိ၊ န တွေဝ စတုတ္ထဇ္ဈာနေ။ တသ္မာ ဧဝ စ “တ္ထေပ္ပန္နံ ဒုက္ခိန္ဒြိယံ အပရိသေသံ နိရုဇ္ဈတိ”တိ တတ္ထ တတ္ထ အပရိသေသဂ္ဂဟဏံ ကတန္တိ။

တ္ထောဟ—“အထေဝံ တဿ တဿ ဈာနသုပစာရေ ပဟိနာဝိ ဧတာဝေဒနာ ဣမ ကသ္မာ သမာဟဋ္ဌာ”တိ? သုခဂ္ဂဟဏတ္ထံ။ ယာ ဟိ အယံ **အဒုက္ခမသုခန္တိ** ဧတ္ထ အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာ ဝုတ္တာ၊ သာ သုခမာ ဒုဗ္ဗိညေယျာ၊ န သက္ကာ သုခေန ဂဟေတုံ၊ တသ္မာ ယထာ နာမ ဒုဋ္ဌဿ ယထာ ဝါ တထာ ဝါ ဥပသင်္ကမိတ္တာ ဂဟေတုံ အသက္ကုဏေယျဿ ဂေါဏဿ သုခဂ္ဂဟဏတ္ထံ ဂေါပေါ ဧကသ္မိံ ဝဇ္ဇေ သဗ္ဗာ^၂ ဂါဝေါ သမာဟရတိ၊ အထေကေကံ နိဟရန္တော ပဋိပါဋိယာ အာဂတံ “အယံ သော ဂဏှထ န”န္တိ တမ္ပိ ဂါဟာပေတိ၊ ဧဝမေဝ ဘဂဝါ သုခဂ္ဂဟဏတ္ထံ သဗ္ဗာ ဧတာ သမာဟရတိ။ ဧဝံ သမာဟဋ္ဌာ ဧတာ ဒဿေတွာ “ယံ နေဝ သုခံ၊ န ဒုက္ခံ၊ န သောမနဿံ၊ န ဒေါမနဿံ၊ အယံ အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာ”တိ သက္ကာ ဟောတိ သော ဂါဟယိတုံ။

အဝိ စ အဒုက္ခမသုခါယ စေတောဝိမုတ္တိယာ ပစ္စယဒဿနတ္ထဉ္စာဝိ ဧတာ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဒုက္ခပ္ပဟာနာဒယော^၃ ဟိ တဿာ ပစ္စယာ။ ယထာဟ—

၁-ပဟိနဿ (က)

၂-သဗ္ဗေ (က)

၃-သုပ္ပဟာနာဒယော (ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၁၂၄-ပိဋ္ဌေ) သုခဒုက္ခပ္ပဟာနာဒယော (အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၂၂၂-ပိဋ္ဌေ)

“cattāro kho āvuso paccayā adukkhamasukhāya cetovimuttiyā samāpattiya. Idhāvuso bhikkhu sukhasa ca pahānā -pa- catuttham jhānam upasampajja viharati. Ime kho āvuso cattāro paccayā adukkhamasukhāya cetovimuttiyā samāpattiya”ti¹. Yathā vā aññattha pahīnāpi sakkāyadiṭṭhi-ādayo tatiyamaggassa vaṇṇabhaṇanattam “tattha pahīnā”ti vuttā, evam vaṇṇabhaṇanattampetassa jhānassetā idha vuttātipi veditabbā. Paccayaghātena vā ettha rāgadosānam atidūrabhāvam dassetumpetā vuttāti veditabbā. Etāsu hi sukham somanassassa paccayo, somanassam rāgassa, dukkham domanassassa, domanassam dosassa. Sukhādighātena ca te sappaccayā rāgadosā hatāti atidūre hontīti.

Adukkhamasukhanti dukkhābhāvena adukkham, sukhābhāvena asukham. Etenettha sukhadukkhapaṭipakkhabhūtam tatiyavedanam dīpeti, na dukkhasukhābhāvamattam. Tatiyavedanā nāma adukkhamasukhā, upekkhātipi vuccati. Sā iṭṭhāniṭṭhaviparītānubhavanalakkhaṇā, majjhatarasā, avibhūtapaccupaṭṭhānā, sukhanirodhapadaṭṭhānāti veditabbā.

Upekkhāsatipārisuddhanti upekkhāya janitasatipārisuddhim. Imasmiñhi jhāne supārisuddhā sati, yā ca tassā satiyā pārisuddhi, sā upekkhāya katā, na aññena. Tasmā etaṃ “upekkhāsatipārisuddhin”ti vuccati. Yāya ca upekkhāya ettha sati pārisuddhi hoti, sā atthato tatramajjhataṭṭhātipi veditabbā. Na kevalañcettha tāya satiyeva pārisuddhā, api ca kho sabbepi sampayuttadhammā, satisīsenā pana desanā vuttā.

Tattha kiñcāpi ayaṃ upekkhā heṭṭhāpi tīsu jhānesu vijjati, yathā pana divā sūriyappabhābhavā sommabhāvena ca attano upakārakattena vā sabhāgāya rattiya alābhā divā vijjamānāpi candalekhā aparisuddhā hoti apariyodātā, evamayampi tatramajjhattupekkhācandalekhā vitakkādipaccanīkadhammatejābhavā sabhāgāya ca upekkhāvedanārattiya apaṭilābhā vijjamānāpi paṭhamajjhānādibhadesu aparisuddhā hoti. Tassā ca aparisuddhāya divā aparisuddhacandalekhāya pabhā viya sahaṇatāpi

1. Ma 1. 370 piṭṭhe.

“စက္ကာရော ခေါ် အာဝုသော ပစ္စယာ အဒုက္ခမသုခါယ စေတောဝိမုတ္တိယာ သမာပတ္တိယာ။ ဣဓာဝုသော ဘိက္ခု သုခဿ စ ပဟာနာ။ပ။ စတုတ္ထံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇေ ဝိဟရတိ။ ဣမေ ခေါ် အာဝုသော စက္ကာရော ပစ္စယာ အဒုက္ခမသုခါယ စေတောဝိမုတ္တိယာ သမာပတ္တိယာ”တိ^၁။ ယထာ ဝါ အညတ္ထ ပဟိနာပိ သက္ကာယဒိဋ္ဌိအာဒယော တတိယမဂ္ဂဿ ဝဏ္ဏဘဏနတ္ထံ “တတ္ထ ပဟိနာ”တိ ဝုတ္တာ၊ ဧဝံ ဝဏ္ဏဘဏနတ္ထဗျေတဿ ဈာနသေတာ ဣမ ဝုတ္တာတိဝိ ဝေဒိတဗျာ။ ပစ္စယသုတေန ဝါ ဧတ္ထ ရာဂဒေါသနံ အတိဒူရဘာဝံ ဒေသေ- တုဗျေတာ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗျာ။ ဧတာသု ဟိ သုခံ သောမနဿဿ ပစ္စယော၊ သောမနဿံ ရာဂဿ၊ ဒုက္ခံ ဒေါမနဿဿ၊ ဒေါမနဿံ ဒေါသဿ။ သုခါဒိဿာတေန စ တေ သပ္ပစ္စယာ ရာဂဒေါသ ဟတာတိ အတိဒူရေ ဟောန္တိတိ။

အဒုက္ခမသုခန္တိ ဒုက္ခဘာဝေန အဒုက္ခံ၊ သုခါဘာဝေန အသုခံ။ ဧတေနတ္ထ သုခဒုက္ခပဋိပက္ခဘူတံ တတိယဝေဒနံ ဒီပေတိ၊ န ဒုက္ခသုခါဘာဝမတ္တံ။ တတိယဝေဒနာ နာမ အဒုက္ခမသုခါ၊ ဥပေက္ခာတိဝိ ဝုတ္တတိ။ သာ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌ- ဝိပရိတာနဘာဝနလက္ခဏာ၊ မဇ္ဈတ္တရသ၊ အဝိဘူတပစ္စုပ္ပန်နာ၊ သုခနိရောဓ- ပဒဋ္ဌာနာတိ ဝေဒိတဗျာ။

ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိန္တိ ဥပေက္ခာယ ဇနိတသတိပါရိသုဒ္ဓိ။ ဣမသ္မိပ္ပိ ဈာနေ သုပရိသုဒ္ဓါသတိ၊ ယာ စ တဿာ သတိယာ ပါရိသုဒ္ဓိ၊ သာ ဥပေက္ခာယ ကတာ၊ န အညေန။ တဿာ ဧတံ “ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ”န္တိ ဝုတ္တတိ။ ယာယ စ ဥပေက္ခာယ ဧတ္ထ သတိ ပါရိသုဒ္ဓိ ဟောတိ၊ သာ အတ္ထတော တတြမဇ္ဈတ္တ- တာတိ ဝေဒိတဗျာ။ န ကေဝလဉ္ဇေတ္ထ တာယ သတိယေဝ ပရိသုဒ္ဓါ၊ အပိ စ ခေါသဗျေဝိ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာ၊ သတိသီသေန ပန ဒေသနာ ဝုတ္တာ။

တတ္ထ ကိဉ္စာပိ အယံ ဥပေက္ခာ ဟေဋ္ဌာပိ တိသု ဈာနေသု ဝိဇ္ဇတိ၊ ယထာ ပန ဒီဝါ သူရိယပ္ပဘာဘိဘဝါ သောမ္မဘာဝေန စ အတ္တနော ဥပကာရကတ္တေန ဝါ သဘာဝါယ ရတ္တိယာ အလာဘာ ဒီဝါ ဝိဇ္ဇမာနာပိ စန္ဒလေခါ အပရိသုဒ္ဓါ ဟောတိ အပရိယောဒါတာ၊ ဧဝမယဗ္ဗိ တတြမဇ္ဈတ္တဥပေက္ခာစန္ဒလေခါ ဝိတက္ကာဒိပစ္စနိကဓမ္မတေဇာဘိဘဝါ သဘာဝါယ စ ဥပေက္ခာဝေဒနာရတ္တိယာ အပဋိလာဘာ ဝိဇ္ဇမာနာပိ ပဌမဇ္ဈာနာဒိဘေဒေသု အပရိသုဒ္ဓါ ဟောတိ။ တဿာ စ အပရိသုဒ္ဓါယ ဒီဝါ အပရိသုဒ္ဓိစန္ဒလေခါယ ပဘာ ဝိယ သဟဇာတာပိ

sati-ādayo aparisuddhāva honti. Tasmā tesu ekampi
 “upekkhāsati-parisuddhin”ti na vuttaṃ. Idha pana
 vitakkādipaccanīkadhammatejābhibhavābhāvā sabhāgāya ca
 upekkhāvedanārattiyā paṭilābhā ayaṃ tatramajjhātupekkhācandalekhā
 ativiya parisuddhā, tassā parisuddhattā parisuddhacandalekhāya pabhā viya
 saha-jātāpi sati-ādayo parisuddhā honti pariyodātā. Tasmā idameva
 “upekkhāsati-parisuddhin”ti vuttanti veditabbaṃ. **Catutthanti**
 gaṇanānupubbatā¹ catutthaṃ. Idam catutthaṃ uppannantipi catutthaṃ.

Paññavā hotīti paññā assa atthīti paññavā. **Udayatthagāminiyāti**
 udayagāminiyā ceva atthagāminiyā ca. **Samannāgatoti** paripuṇṇo. **Ariyāyāti**
 niddosāya. **Nibbedhikāyāti** nibbedhapakkhikāya. **Dukkhakkhayagāminiyāti**
 nibbānagāminiyā. **So idam dukkhanti** evamādīsu “ettakaṃ dukkhaṃ na ito
 bhiyyo”ti sabbampi dukkhasaccaṃ sarasalakkaṇapaṭivedhena yathābhūtaṃ
 pajānāti paṭivijjhati. Tassa ca dukkhassa nibbattikaṃ taṇhaṃ “**ayaṃ**
dukkhasamudayo”ti. Tadubhayampi yaṃ ṭhānaṃ patvā nirujjhati, taṃ tesam
 appavattiṃ nibbānaṃ “**ayaṃ dukkhanirodhoti**. Tassa ca sampāpakaṃ
 ariyamaggaṃ “**ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadā**”ti
 sarasalakkaṇapaṭivedhena yathābhūtaṃ pajānāti paṭivijjhatīti evamattho
 veditabbo.

Evam sarūpato saccāni dassetvā idāni kilesavasena pariyāyato dassento
 “**ime āsavā**”ti-ādimāha. Te vuttanayeneva veditabbā. Evam tisso sikkhāyo
 dassetvā idāni tāsāṃ paripūrikkamaṃ dassetuṃ “**imā tisso sikkhāyo**
āvajjanto sikkheyyā”ti-ādimāha. Tassattho—paccekaṃ paripūretuṃ
 āvajjantopi sikkheyya, āvajjitvāpi “ayaṃ nāma sikkhā”ti jānantopi
 sikkheyya, jānitvā punappunaṃ passantopi sikkheyya, passitvā yathādiṭṭhaṃ
 paccavekkhantopi sikkheyya, paccavekkhitvā tattheva cittaṃ acalaṃ katvā
 paṭiṭṭhapentopi sikkheyya,
 taṃtaṃsikkhāsampayuttasaddhāvīriyasatisamādhipaṇṇāhi sakasakakiccaṃ
 karontopi sikkheyya, abhiññeyyābhijānanakālepi taṃ taṃ kiccaṃ karontopi
 tisso sikkhāyo sikkheyya, adhisīlaṃ ācareyya, adhicitthaṃ sammā careyya,
 adhipaṇṇaṃ samādāya vatteyya.

1. Gaṇanānupubbato (Sī)

သတိအာဒယော အပရိသုဒ္ဓါဝ ဟောန္တိ။ တဿာ တေသု ဧကမ္ပိ “ဥပေက္ခာ-
 သတိပါရိသုဒ္ဓိ”န္တိ န ဝုတ္တံ။ ဣမ ပန ဝိတက္ကာဒိပစ္စနိကဓမ္မတေဇာဘိဘဝါ-
 ဘာဝါ သဘာဝါယ စ ဥပေက္ခာဝေဒနာရတ္တိယာ ပဋိလာဘာ အယံ
 တတြမဇ္ဈတ္တပေက္ခာစန္ဒလေခါ အတိဝိယ ပရိသုဒ္ဓါ။ တဿာ ပရိသုဒ္ဓတ္တာ
 ပရိသုဒ္ဓစန္ဒလေခါယ ပဘာ ဝိယ သဟဇာတဘိ သတိအာဒယော ပရိသုဒ္ဓါ
 ဟောန္တိ ပရိယောဒါတာ။ တဿာ ဣဒမေဝ “ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ”န္တိ ဝုတ္တန္တိ
 ဝေဒိတဗ္ဗံ။ စတုတ္ထန္တိ ဂဏနာနုပုဗ္ဗတာ^၁ စတုတ္ထံ။ ဣဒံ စတုတ္ထံ ဥပ္ပန္နန္တိပိ စတုတ္ထံ။

ပညဝါ ဟောတိတိ ပညာ အဿ အတ္တိတိ ပညဝါ။ **ဥဒယတ္တဂါမိနိယာတိ**
 ဥဒယဂါမိနိယာ စေဝ အတ္တဂါမိနိယာ စ။ **သမန္တာဂတောတိ** ပရိပုဏ္ဏော။
အရိယာယာတိ နိဒ္ဒေါသာယ။ **နိဗ္ဗေဒိကာယာတိ** နိဗ္ဗေဒပက္ခိကာယ။ **ဒုက္ခက္ခ-**
ယဂါမိနိယာတိ နိဗ္ဗာနဂါမိနိယာ။ **သော ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ** ဝေမာဒိသု “တ္ထေကံ
 ဒုက္ခံ န ဣတော ဘိယျော”တိ သဗ္ဗမ္ပိ ဒုက္ခသစ္စံ သရသလက္ခဏပဋိဝေဓေန
 ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ။ တဿ စ ဒုက္ခဿ နိဗ္ဗတ္တိကံ တဏှံ
 “အယံ ဒုက္ခသမုဒယော”တိ။ တဒုဘယမ္ပိ ယံ ဌာနံ ပတွာ နိရုဇ္ဈတိ။ တံ
 တေသံ အပ္ပဝတ္တိံ နိဗ္ဗာနံ “အယံ ဒုက္ခနိရောဓော”တိ။ တဿ စ သမ္မာပကံ
 အရိယမဂ္ဂံ “အယံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိ ပဋိပဒါ”တိ သရသလက္ခဏပဋိဝေဓေန
 ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ ပဋိဝိဇ္ဈတိတိ ဝေမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧဝံ သရူပတော သစ္စာနိ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ကိလေသဝသေန ပရိယာ-
 ယတော ဒဿေန္တော “**ဣမေ အာသဝါ**”တိအာဒိမာဟ။ တေ ဝုတ္တနယေနေဝ
 ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝံ တိဿော သိက္ခာယော ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တာသံ ပါရိပုရိက္ခမံ
 ဒဿေတုံ “**ဣမာ တိဿော သိက္ခာယော အာဝဇ္ဇန္တော သိက္ခေယျာ**”တိ-
 အာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော—ပစ္စေကံ ပရိပူရေတုံ အာဝဇ္ဇန္တောပိ သိက္ခေယျ။
 အာဝဇ္ဇိတွာပိ “အယံ နာမ သိက္ခာ”တိ ဇာနန္တောပိ သိက္ခေယျ။ ဇာနိတွာ
 ပုနပျုနံ ပဿန္တောပိ သိက္ခေယျ။ ပဿိတွာ ယထာဒိဋ္ဌံ ပစ္စဝေက္ခန္တောပိ
 သိက္ခေယျ။ ပစ္စဝေက္ခိတွာ တတ္ထေဝ စိတ္တံ အစလံ ကတွာ ပတိဋ္ဌပေန္တောပိ
 သိက္ခေယျ။ တံတံသိက္ခာသမ္ပယုတ္တသဒ္ဓါဝိရိယသတိသမာဓိပညာဟိ သက-
 သကကိစ္စံ ကရေန္တောပိ သိက္ခေယျ။ အဘိညေယျာဘိဇာနနကာလေပိ တံ တံ
 ကိစ္စံ ကရေန္တောပိ တိဿော သိက္ခာယော သိက္ခေယျ။ အဓိသီလံ အာစရေယျ။
 အဓိစိတ္တံ သမ္မာ စရေယျ။ အဓိပညံ သမာဒါယ ဝတ္ထေယျ။

Idhāti mūlapadam. **Imissā diṭṭhiyā**ti-ādīhi dasahi padehi sikkhattayasāṅkhātā Sabbaññubuddhasāsanameva kathitā. Tañhi Buddhena Bhagavatā diṭṭhattā **diṭṭhī**ti vuccati. Tasseva khamanavasena **khanti**, ruccanavasena **ruci**, gahaṇavasena **ādāyo**, sabhāvaṭṭhena **dhammo**, sikkhitabbaṭṭhena **vinayo**, tadubhayenapi **dhammavinayo**, pavuttavasena **pāvacaṇam**, seṭṭhacariyaṭṭhena **brahmacariyam**, anusīṭṭhidānavasena **Satthusāsananti** vuccati. Tasmā “imissā diṭṭhiyā”ti-ādīsu imissā Buddhadiṭṭhiyā imissā Buddhakhantiyā imissā Buddharuciyā imasmim Buddha-ādāye imasmim Buddhadhamme imasmim Buddhavinaye.

Ye kho tvaṃ Gotami dhamme jāneyyāsi “ime dhammā sarāgāya saṃvattanti, no virāgāya, saññogāya saṃvattanti, no visaññogāya, ācayāya saṃvattanti, no apacayāya, mahicchatāya saṃvattanti, no appicchatāya, asantuṭṭhiyā saṃvattanti, no santuṭṭhiyā, saṅgaṇikāya saṃvattanti, no pavivekāya, kosajjāya saṃvattanti, no vīriyārambhāya, dubbharatāya saṃvattanti, no subharatāyā”ti. Ekaṃsena Gotami dhāreyyāsi “neso dhammo, neso vinayo, netaṃ Satthusāsanam”ti.

Ye ca kho tvaṃ Gotami dhamme jāneyyāsi “ime dhammā virāgāya saṃvattanti, no sarāgāya -pa- subharatāya saṃvattanti, no dubbharatāyā”ti. Ekaṃsena Gotami dhāreyyāsi “eso dhammo, eso vinayo, etaṃ Satthusāsanam”ti¹—

evam vutte imasmim Buddhadhammavinaye imasmim Buddhapāvacaṇe imasmim Buddhabrahmacariye imasmim Buddhasāsaneti evamattho veditabbo.

Api cetam sikkhattayasāṅkhātā sakalam sāsanaṃ Bhagavatā diṭṭhattā sammādiṭṭhipaccayattā sammādiṭṭhipubbaṅgamattā ca diṭṭhi. Bhagavato khamanavasena khanti. Ruccanavasena ruci. Gahaṇavasena ādāyo. Attano kārakam apāyesu apatamānaṃ katvā dhāretīti dhammo. Sova saṃkilesapakkham² vinetīti vinayo. Dhammo ca so vinayo cāti dhammavinayo. Kusaladhammehi vā akusaladhammānaṃ esa vinayoti dhammavinayo. Teneva vuttam—

1. Am 3. 107; Vi 4. 449 piṭṭhādīsu.

2. Tasseva saṃkilesapakkham (Ka)

ဣဇာတိ မူလပဒံ။ ဣမိဿာ ဒိဋ္ဌိယာတိအာဒိဟိ ဒသဟိ ပဒေဟိ သိက္ခတ္တယ-သင်္ခါတံ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓသာသနမေဝ ကထိတံ။ တဉ္စိ ဗုဒ္ဓေန ဘဂဝတာ ဒိဋ္ဌတ္တာ ဒိဋ္ဌိတိ ဝုစ္စတိ။ တဿေဝ ခမနဝသေန ခန္တိ၊ ရုစ္စနဝသေန ရုစိ၊ ဂဟဏဝသေန အာဒါယော၊ သဘာဝဋ္ဌေန ဓမ္မော၊ သိက္ခိတဗ္ဗဋ္ဌေန ဝိနယော၊ တဒုဘယေနပိ ဓမ္မဝိနယော၊ ပဝုတ္တဝသေန ပါဝစနံ၊ သေဋ္ဌစရိယဋ္ဌေန ဗြဟ္မစရိယံ၊ အနုသိဋ္ဌိ-ဒါနဝသေန သတ္တုသာသနန္တိ ဝုစ္စတိ။ တဿ “ဣမိဿာ ဒိဋ္ဌိယာ”တိအာဒိသု ဣမိဿာ ဗုဒ္ဓဒိဋ္ဌိယာ ဣမိဿာ ဗုဒ္ဓခန္တိယာ ဣမိဿာ ဗုဒ္ဓရုစိယာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓအာဒါယေ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓဓမ္မေ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓဝိနယေ။

ယေ ခေါ တံ ဂေါတမိ ဓမ္မေ ဇာနေယျာသိ “ဣမေ ဓမ္မာ သရာ-ဂါယ သံဝတ္တန္တိ၊ နော ဝိရာဂါယ၊ သညောဂါယ သံဝတ္တန္တိ၊ နော ဝိသညောဂါယ၊ အာစယာယ သံဝတ္တန္တိ၊ နော အပစယာယ၊ မဟိစ္ဆတာယ သံဝတ္တန္တိ၊ နော အပ္ပိစ္ဆတာယ၊ အသန္တုဋ္ဌိယာ သံဝတ္တန္တိ၊ နော သန္တုဋ္ဌိယာ၊ သင်္ကကိကာယ သံဝတ္တန္တိ၊ နော ပဝိဝေကာယ၊ ကောသဇ္ဇာယ သံဝတ္တန္တိ၊ နော ဝိရိယာရဟ္တာယ၊ ဒုပ္ပရတာယ သံဝတ္တန္တိ၊ နော သုဘရတာယာ”တိ။ ဧကံသေန ဂေါတမိ ဇာနေယျာသိ “နေသော ဓမ္မော၊ နေသော ဝိနယော၊ နေတံ သတ္တုသာသန”န္တိ။

ယေ စ ခေါ တံ ဂေါတမိ ဓမ္မေ ဇာနေယျာသိ “ဣမေ ဓမ္မာ ဝိရာဂါယ သံဝတ္တန္တိ၊ နော သရာဂါယ။ပ။ သုဘရတာယ သံဝတ္တန္တိ၊ နော ဒုပ္ပရတာယာ”တိ။ ဧကံသေန ဂေါတမိ ဇာနေယျာသိ “သော ဓမ္မော၊ သော ဝိနယော၊ ဧတံ သတ္တုသာသန”န္တိ—

ဧဝံ ဝုတ္တေ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓဓမ္မဝိနယေ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓပါဝစနေ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓဗြဟ္မစရိယေ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓသာသနေတိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အပိ စေတံ သိက္ခတ္တယသင်္ခါတံ သကလံ သာသနံ ဘဂဝတာ ဒိဋ္ဌတ္တာ သမ္မာ-ဒိဋ္ဌိပစ္စယတ္တာ သမ္မာဒိဋ္ဌိပုဗ္ဗင်္ဂမတ္တာ စ ဒိဋ္ဌိ။ ဘဂဝတော ခမနဝသေန ခန္တိ၊ ရုစ္စ-နဝသေန ရုစိ။ ဂဟဏဝသေန အာဒါယော။ အတ္တနော ကာရကံ အပါယေသု အပတမာနံ ကတွာ ဇာရေတိတိ ဓမ္မော။ သောဝ သံကိလေသပက္ခံ^၂ ဝိနေတိတိ ဝိနယော။ ဓမ္မော စ သော ဝိနယော စာတိ ဓမ္မဝိနယော။ ကုသလဓမ္မေဟိ ဝါ အကုသလဓမ္မာနံ သေ ဝိနယောတိ ဓမ္မဝိနယော။ တေနော ဝုတ္တံ—

“Ye ca kho tvaṃ Gotami dhamme jāneyyāsi “ime dhammā virāgāya saṃvattanti, no sarāgāya -pa-. Ekaṃsena Gotami dhāreyyāsi “eso dhammo, eso vinayo, etaṃ satthusāsanā”ti¹.

Dhammena vā vinayo, na daṇḍādīhīti dhammavinayo. Vuttampi cetanā—

“Daṇḍeneke damayanti, aṅkusehi kasāhi ca. Adaṇḍena asatthena, nāgo danto mahesinā”ti².

Tathā—

“Dhammena nīyamānānaṃ, kā usūyā vijānatan”ti³.

Dhammāya vā vinayo dhammavinayo. Anavajjadhammatthañhesa vinayo, na bhavabhogāmisatthaṃ⁴. Tenāha Bhagavā “nayidaṃ bhikkhave brahmacariyaṃ vussati janakuhanatthan”ti⁵ vitthāro. Puṇṇattheropi āha “anupādāparinibbānatthaṃ kho āvuso Bhagavati brahmacariyaṃ vussati”ti⁶. Visiṭṭhaṃ vā nayatīti vinayo. Dhammato vinayo dhammavinayo. Samsāradhammato hi sokādidhammato vā esa visiṭṭhaṃ nibbānaṃ nayati. Dhammassa vā vinayo, na titthakarānanti dhammavinayo. Dhammabhūto hi Bhagavā, tasseva vinayo.

Yasmā vā dhammā eva abhiññeyyā pariññeyyā pahātabbā bhāvetabbā sacchikātabbā ca, tasmā esa dhammesu vinayo, na sattesu na jīvesu cāti dhammavinayo. Sātthasabyañjanatādīhi aññesaṃ vacanato padhānaṃ vacananti pavacanāṃ, pavacanameva pāvacanāṃ. Sabbacariyāhi visiṭṭhacariyabhāvena brahmacariyaṃ. Devamanussānaṃ Satthubhūtaṃ Bhagavato sāsanaṃ Satthusāsaṃ. Satthubhūtaṃ vā sāsanaṃtipi Satthusāsaṃ. “So vo mamaccayena Satthāti⁷ hi dhammavinayova Satthā”ti vuttoti evametesāṃ padānaṃ attho veditabbo.

Yasmā pana imasminyeva sāsane sabbappakārajjhānanibbattako bhikkhu dissati, na aññatra, tasmā tattha tattha “imissā”ti ca “imasmin”ti ca ayaṃ niyamo katoti veditabbo.

1. Am 3. 107; Vi 4. 449 piṭṭhādīsu.

2. Vi 4. 357; Ma 2. 308 piṭṭhesu.

4. Na hi vañcanatthaṃ (Sī) na bhavabhogādi-atthaṃ (Syā)

6. Ma 1. 204 piṭṭhe.

3. Vi 3. 55 piṭṭhe.

5. Am 1. 334 piṭṭhe.

7. Dī 2. 127 piṭṭhe.

“ယေ စ ခေါ တံ ဂေါတမိ ဓမ္မေ ဇာနေယျာသိ “ဣမေ ဓမ္မာ ဝိရာဂါယ သံဝတ္တန္တိ, နော သရာဂါယ။ပ။ ဧကံသေန ဂေါတမိ ဓာရေယျာသိ “ဧသော ဓမ္မော၊ ဧသော ဝိနယော၊ ဧတံ သတ္တု- သာသန”န္တိ”။

ဓမ္မေန ဝါ ဝိနယော, န ဒဏ္ဍာဒိဟိတိ ဓမ္မဝိနယော။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“ဒဏ္ဍေနကေ ဒမယန္တိ၊ အင်္ဂုသေဟိ ကသာဟိ စ။ အဒဏ္ဍေန အသတ္တေန၊ နာဂေါဒန္တော မဟေသိနာ”တိ^၁။

တထာ—

“ဓမ္မေန နိယမာနာနံ၊ ကာ ဥသုယာ ဝိဇာနတ”န္တိ^၂။

ဓမ္မာယ ဝါ ဝိနယော ဓမ္မဝိနယော။ အနဝဇ္ဇဓမ္မတ္ထုဥသ ဝိနယော၊ န ဘဝဘောဂါမိသတ္တံ^၃။ တေနာဟ ဘဂဝါ “နယိဒံ ဘိက္ခဝေ ဗြဟ္မစရိယံ ဝုဿတိ ဇနကုဟနတ္ထ”န္တိ^၄ ဝိတ္တာရော။ ပုဏ္ဏတ္ထေရောပိ အာဟ “အနုပါဒါ- ပရိနိဗ္ဗာနတ္ထံ ခေါ အာဝုသော ဘဂဝတိ ဗြဟ္မစရိယံ ဝုဿတိ”တိ^၅။ ဝိသိဋ္ဌံ ဝါ နယတိတိ ဝိနယော။ ဓမ္မတော ဝိနယော ဓမ္မဝိနယော။ သံသာရဓမ္မတော ဟိ သောကာဒိဓမ္မတော ဝါ သေ ဝိသိဋ္ဌံ နိဗ္ဗာနံ နယတိ။ ဓမ္မဿ ဝါ ဝိနယော, န တိတ္ထကရာနန္တိ ဓမ္မဝိနယော။ ဓမ္မဘူတော ဟိ ဘဂဝါ၊ တဿေဝ ဝိနယော။

ယသ္မာ ဝါ ဓမ္မာ ဧဝ အဘိညေယျာ ပရိညေယျာ ပဟာတဗ္ဗာ ဘာဝေတဗ္ဗာ သတ္တိကာတဗ္ဗာ စ၊ တသ္မာ သေ ဓမ္မေသု ဝိနယော၊ န သတ္တေသု န ဇီဝေသု စာတိ ဓမ္မဝိနယော။ သာတ္ထသဗ္ဗုဒ္ဓနာဒိဟိ အညေသံ ဝစနတော ပဓာနံ ဝစနန္တိ ပဝစနံ၊ ပဝစနမေဝ ပါဝစနံ။ သဗ္ဗစရိယာဟိ ဝိသိဋ္ဌစရိယဘာဝေန ဗြဟ္မစရိယံ။ ဒေဝမနုဿာနံ သတ္တုဘူတဿ ဘဂဝတော သာသနန္တိ သတ္တု- သာသနံ။ သတ္တုဘူတံ ဝါ သာသနန္တိပိ သတ္တုသာသနံ။ “သော ဝေါ မမစ္စ- ယေန သတ္တာတိ^၆ ဟိ ဓမ္မဝိနယောဝ သတ္တာ”တိ ဝုတ္တောတိ ဧဝမေတေသံ ပဒါနံ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ယသ္မာ ပန ဣမသ္မိ^၇ယေဝ သာသနေ သဗ္ဗပ္ပကာရဇ္ဈာနနိဗ္ဗတ္တကော ဘိက္ခု ဒိဿတိ, န အညတြ၊ တသ္မာ တတ္ထ တတ္ထ “ဣဒိဿာ”တိ စ “ဣမသ္မိ”န္တိ စ အယံ နိယမော ကတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-အံ ၃-၁၀၇၊ ဝိ ၄-၄၄၉-ပိဋ္ဌာဒိသု။ ၂-ဝိ ၄-၃၅၇၊ မ ၂-၃၀၈-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-ဝိ ၃-၅၅-ပိဋ္ဌေ။
၄-န ဟိ ဝဇ္ဇနတ္ထံ (သိ) န ဘဝဘောဂါမိသတ္တံ (သျှာ) ၅-အံ ၁-၃၃၄-ပိဋ္ဌေ။
၆-မ ၁-၂၀၄-ပိဋ္ဌေ။ ၇-ဒိ ၂-၁၂၇-ပိဋ္ဌေ။

Jīvanti tena taṃsāmpayuttakā dhammāti jīvitam. Anupālanalakkhaṇe indaṭṭham kāretīti indriyam. Jīvitameva indriyam **jīvitindriyam**. Tam pavattasantatādhipateyyam hoti. Lakkhaṇādīhi pana attanā avinibhuttānam dhammānam anupālanalakkhaṇam jīvitindriyam, tesam pavattanarasam, tesāmyeva ṭhapanapaccupaṭṭhānam, yāpayitabbadhammapadaṭṭhānam. Santepi ca anupālanalakkhaṇādīmhi vidhāne atthikkhaṇe yaeva tam te dhamme anupāleti, udakam viya uppalādini. Yathāsakam paccayehi uppannepi ca dhamme pāleti, dhātī viya¹ kumāram, sayāmpavattitadhammasambandheneva ca pavattati, niyāmakō viya nāvaṃ. Na bhaṅgato uddham pavattayati, attano ca pavattayitabbānañca abhāvā. Na bhaṅgakkhaṇe ṭhabeti, sayam bhijjamānattā, khīyamāno viya vaṭṭisineho padīpasikham, na ca anupālanapavattanaṭṭhapanānubhāvavirahitam, yathāvuttakkhaṇe tassa tassa sādhanatoti daṭṭhabbam. **Ṭhitiparittatāya vāti** ṭhitikkhaṇassa mandatāya thokatāya. **Appakanti** mandam lāmakam, **sarasaparittatāya vāti** attano paccayabhūtānam kiccānam sampattīnam vā appatāya dubbalatāya.

Tesam dvinnam kāraṇam vibhāgato dassetum “**katham** **ṭhitiparittatāyā**”ti-ādimāha. Tattha ‘atīte cittaṅkhaṇe jīvitthāti evamādi pañcavokārabhave pavattiyam cittassa nirujjhanakāle sabbasmim rūpārūpadhamme anirujjhantepi rūpato arūpassa paṭṭhānabhāvena arūpajīvitam sandhāya, cuticittena vā saddhim sabbesam rūpārūpānam nirujjhanabhāvena pañcavokārabhave cuticittam sandhāya, catuvokārabhave rūpassa abhāvena catuvokārabhavam sandhāya kathitan’ti veditabbam. **Atīte cittaṅkhaṇeti** atītacittassa bhaṅgakkhaṇasamaṅgikāle taṃsamaṅgīpuggalo “jīvittha” iti vatthum labbhati. **Na jīvatīti** “jīvatī”tipi vatthum na labbhati. **Na jīvissatīti** “jīvissatī”tipi vatthum na labbhati. **Anāgate cittaṅkhaṇe jīvissatīti** anāgatacittassa anuppajjanakkhaṇasamaṅgikāle “jīvissatī”ti vatthum labbhati. **Na jīvatīti** “jīvatī”ti vatthum na labbhati. **Na jīvitthāti** “jīvittha” itipi vatthum na labbhati. **Paccuppanne cittaṅkhaṇeti** paccuppannacittaṅkhaṇasamaṅgikāle. **Jīvatīti** “idāni jīvatī”ti vatthum labbhati. **Na jīvitthāti** “jīvittha iti vatthum na labbhati. **Na jīvissatīti** “jīvissatī”tipi vatthum na labbhati.

1. Dhātī viya (Ka)

ဇီဝန္တိ တေန တံသမ္ပယုတ္တကာ ဓမ္မာတိ ဇီဝိတံ။ အနုပါလနလက္ခဏေ ဣန္ဒြိယ ကာရေတိတိ ဣန္ဒြိယံ။ ဇီဝိတမေဝ ဣန္ဒြိယံ **ဇီဝိတိန္ဒြိယံ**။ တံ ပဝတ္ထသန္တ- တာမိပတေယျံ ဟောတိ။ လက္ခဏာဒီဟိ ပန အတ္တနာ အဝိနိဘုတ္တာနံ ဓမ္မာနံ အနုပါလနလက္ခဏံ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ၊ တေသံ ပဝတ္ထနရသံ၊ တေသံ- ယေဝ ဌပနပစ္စုပ္ပန်၊ ယာပယိတဗ္ဗဓမ္မပဒဋ္ဌာနံ။ သန္တေပိ စ အနုပါလန- လက္ခဏာဒီဟိ ဝိဓာနေ အတ္ထိက္ခဏေယေဝ တံ တေ ဓမ္မေ အနုပါလေတိ၊ ဥဒကံ ဝိယ ဥပ္ပလာဒီနိ။ ယထာသကံ ပစ္စယေဟိ ဥပ္ပန္နေပိ စ ဓမ္မေ ပါလေတိ၊ ဓာတိ ဝိယ^၁ ကုမာရံ၊ သယံပဝတ္တိတဓမ္မသမ္ပန္နေနဝ စ ပဝတ္တတိ၊ နိယာမကော ဝိယ နာဝံ။ န ဘင်္ဂတော ဥဒ္ဓိ ပဝတ္တယတိ၊ အတ္တနော စ ပဝတ္တယိတဗ္ဗာနဉ္စ အဘာဝါ။ န ဘင်္ဂက္ခဏေ ဌပေတိ၊ သယံ ဘိဇ္ဇမာနတ္တာ၊ ဒီယမာနော ဝိယ ဝဋီသိနေဟော ပဒီပသိခံ၊ န စ အနုပါလနပဝတ္တနဌပနာနဘာဝဝိရဟိတံ၊ ယထာဝုတ္တက္ခဏေ တဿ တဿ သာနေတောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **ဌိတိပရိတ္တတာယ ဝါတိ** ဌိတိက္ခဏဿ မန္တတာယ ထောကတာယ။ **အပ္ပကန္တိ** မန္တံ လာမကံ။ **သရသပရိတ္တတာယ ဝါတိ** အတ္တနော ပစ္စယဘူတာနံ ကိစ္စာနံ သမ္ပတ္တိနံ ဝါ အပ္ပတာယ ဒုပ္ပလတာယ။

တေသံ ဒွိန္ဒ ကာရဏံ ဝိဘာဂတော ဒေသေတုံ “**ကထံ ဌိတိပရိတ္တတာ- ယာ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ‘အတိတေ စိတ္တက္ခဏေ ဇီဝိတ္တာတိ ဝေမာဒိ ပဉ္စ- ဝေါကာရဘေဝ ပဝတ္တိယံ စိတ္တဿ နိရုဇ္ဈနကာလေ သဗ္ဗသ္မိံ ရူပါရူပဓမ္မေ အနိရုဇ္ဈန္တေပိ ရူပတော အရူပဿ ပဋ္ဌာနဘာဝေန အရူပဇီဝိတံ သန္ဓာယ၊ စုတိစိတ္တေန ဝါ သဗ္ဗိံ သဗ္ဗေသံ ရူပါရူပါနံ နိရုဇ္ဈနဘာဝေန ပဉ္စဝေါကာရ- ဘေဝ စုတိစိတ္တံ သန္ဓာယ၊ စတုဝေါကာရဘေဝ ရူပဿ အဘာဝေန စတုဝေါ- ကာရဘဝံ သန္ဓာယ ကထိတံန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အတိတေ စိတ္တက္ခဏေတိ** အတိတ- စိတ္တဿ ဘင်္ဂက္ခဏသမင်္ဂီကာလေ တံသမင်္ဂီပုဂ္ဂလော “ဇီဝိတ္ထ”ဇုတိ ဝတ္ထု လဗ္ဘတိ။ န **ဇီဝိတိ** “ဇီဝိတိ”တိဝိ ဝတ္ထု န လဗ္ဘတိ။ န **ဇီဝိဿတိ** “ဇီဝိဿတိ”တိဝိ ဝတ္ထု န လဗ္ဘတိ။ **အနာဂတေ စိတ္တက္ခဏေ ဇီဝိဿတိ** အနာဂတစိတ္တဿ အနုပ္ပဇ္ဇနက္ခဏသမင်္ဂီကာလေ “ဇီဝိဿတိ”တိ ဝတ္ထု လဗ္ဘတိ။ န **ဇီဝိတိ** “ဇီဝိတိ”တိ ဝတ္ထု န လဗ္ဘတိ။ န **ဇီဝိတ္တာတိ** “ဇီဝိတ္ထ” ဇုတိဝိ ဝတ္ထု န လဗ္ဘတိ။ **ပစ္စုပ္ပန္နေ စိတ္တက္ခဏေတိ** ပစ္စုပ္ပန္နစိတ္တက္ခဏသမင်္ဂီ- ကာလေ။ **ဇီဝိတိ** “ဇုဒါနိ ဇီဝိတိ”တိ ဝတ္ထု လဗ္ဘတိ။ န **ဇီဝိတ္တာတိ** “ဇီဝိတ္ထ” ဇုတိ ဝတ္ထု န လဗ္ဘတိ။ န **ဇီဝိဿတိ** “ဇီဝိဿတိ”တိဝိ ဝတ္ထု န လဗ္ဘတိ။

Jīvitam attabhāvo ca sukhadukkhā cāti ayam gāthā pañcavokārabhavam amuñcitvā labbhamānāya dukkhāya vedanāya gahitattā pañcavokārabhavameva sandhāya vuttāti veditabbā. Katham? Jīvanti jīvitasīsenā saṅkhārakkhandho. Attabhāvoti rūpakkhando. “Upekkhā pana santattā, sukhamicceva bhāsītā”¹ vuttattā upekkhā vedanā antokarivā sukhadukkhā cāti vedanākkhandho, cittaṃ iti viññāṇakkhandho vutto. Imesaṃ catunnaṃ khandhānaṃ kathitattāyeva khandhalakkhaṇena ekalakkhaṇabhāvena lakkhaṇākāravasena saññākkhandhopi kathitoti veditabbo. Evaṃ vuttasu pañcasu khandhesu arūpadhammaṃ muñcitvā kammamuṭṭhānādirūpassa appavattanabhāvena ekacittasamāyuttāti arūpapadhānabhāvo kathito hoti. Katham? Asaññasatte rūpampi idhupacitakammabalaṃ amuñcitvāva pavattati, nirodhasamāpannānaṃ rūpampi paṭhamasamāpannasamāpattibalaṃ amuñcitvāva pavattati. Evaṃ attano appavattiṭṭhānēpi rūpapavattiṃ attano santakameva katvā pavattanasabhāvassa arūpadhammassa attano pavattiṭṭhāne rūpapavattiyā padhānakāraṇabhāvena ekacittasamāyuttāti citta padhānabhāvo kathitoti veditabbo.

Evaṃ pañcavokārabhave pavattiyam rūpapavattiyā padhānabhūtacittanīrodhena rūpe dharmāneyeva pavattānaṃ² nirodho nāma hotīti arūpadhammasena eva “lahuso vattate khaṇo”³ti vuttaṃ. Atha vā pañcavokārabhave cuticittam sandhāya kathitāti veditabbā. Evaṃ kathiyamāne sukhadukkhā cāti kāyikacetāsikasukhavedanā ca kāyikacetāsikadukkhavedanā ca cuticittakkhaṇe ahontīpi ekasantativasena cuticittena saddhīm nirujjhatīti kathitā. Catuvokārabhavam vā sandhāya kathitātipi veditabbā. Katham? Aññasmiṃ ṭhāne attabhāvoti saññākkhandhassa vuttabhāvena attabhāvoti saññākkhandhova gahito. Brahmaloce kāyikasukhadukkhadomanassaṃ ahontampi sukhadukkhā cāti vedanāsāmaññato labbhamāno vedanākkhandho gahitoti veditabbaṃ. Sesaṃ vuttasadisameva. Imesu ca tīsu vikappesu kevalāti dhuvasukhasubha-attā natthi, kevalaṃ tehi avomissā. Lahuso vattati khaṇoti vuttanayena ekacittakkhaṇikatāya lahuko atiparitto jīvitādīnaṃ khaṇo vattati.

1. Abhi-Ṭṭha 2. 171 piṭṭhe.

2. Sattānaṃ (Syā)

ဇိဝိတံ အတ္တဘာဝေါ စ သုခဒုက္ခာ စာတိ အယံ ဂါထာ ပဉ္စဝေါကာရဘဝံ အမုဉ္ဇိတွာ လဗ္ဘမာနာယ ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ ဂဟိတတ္တာ ပဉ္စဝေါကာရဘဝမေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကထံ? ဇိဝိတန္တိ ဇိဝိတသီသေန သင်္ခါရက္ခန္ဓော။ အတ္တဘာဝေါတိ ရူပက္ခန္ဓော။ “ဥပေက္ခာ ပန သန္တတ္တာ၊ သုခမိစ္စေဝ ဘာသိတာ”^၁တိ ဝုတ္တတ္တာ ဥပေက္ခာ ဝေဒနာ အန္တောကရိတွာ သုခဒုက္ခာ စာတိ ဝေဒနာက္ခန္ဓော၊ စိတ္တံ ဣတိ ဝိညာဏက္ခန္ဓော ဝုတ္တော။ ဣမေသံ စတုန္တံ ခန္ဓာနံ ကထိတတ္တာယေဝ ခန္ဓလက္ခဏေန ဧကလက္ခဏဘာဝေန လက္ခဏာကာရဝသေန သညာက္ခန္ဓောပိ ကထိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝံ ဝုတ္တေသု ပဉ္စသု ခန္ဓေသု အရူပဓမ္မံ မုဉ္ဇိတွာ ကမ္မသမုဋ္ဌာနာဒိရူပဿ အပ္ပဝတ္တနဘာဝေန ဧကစိတ္တသမာယုတ္တာတိ အရူပပဓာနဘာဝေါ ကထိတော ဟောတိ။ ကထံ? အသညသတ္တေ ရူပမ္ပိ ဣရုပစိတကမ္မဗလံ အမုဉ္ဇိတွာဝ ပဝတ္တတိ၊ နိရောဓသမာပန္နာနံ ရူပမ္ပိ ပဌမသမာပန္နသမာပတ္တိဗလံ အမုဉ္ဇိတွာဝ ပဝတ္တတိ။ ဧဝံ အတ္တနော အပ္ပဝတ္တိဋ္ဌာနေပိ ရူပပဝတ္တိ^၂ အတ္တနော သန္တကမေဝ ကတွာ ပဝတ္တနသဘာဝဿ အရူပဓမ္မဿ အတ္တနော ပဝတ္တိဋ္ဌာနေ ရူပပဝတ္တိယာ ပဓာနကာရဏဘာဝေန ဧကစိတ္တသမာယုတ္တာတိ စိတ္တပဓာနဘာဝေါ ကထိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧဝံ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ ပဝတ္တိယံ ရူပပဝတ္တိယာ ပဓာနဘူတစိတ္တနိရောဓေန ရူပေ ဓရမာနေယေဝ ပဝတ္တာနံ^၂ နိရောဓော နာမ ဟောတိတိ အရူပဓမ္မဝသေန ဧဝံ “လဟူသော ဝတ္တတေ ခဏော”^၃တိ ဝုတ္တံ။ အထ ဝါ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ စတိစိတ္တံ သန္ဓာယ ကထိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧဝံ ကထိယမာနေ သုခဒုက္ခာ စာတိ ကာယိကစေတသိကသုခဝေဒနာ စ ကာယိကစေတသိကဒုက္ခဝေဒနာ စ စတိစိတ္တက္ခန္ဓေ အဟောန္တိပိ ဧကသန္တတိဝသေန စတိစိတ္တေန သဒ္ဓိ^၄ နိရုဇ္ဈတိတိ ကထိတာ။ စတုဝေါကာရဘဝံ ဝါ သန္ဓာယ ကထိတာတိပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကထံ? အညသ္မိ^၅ဌာနေ အတ္တဘာဝေါတိ သညာက္ခန္ဓဿ ဝုတ္တဘာဝေန အတ္တဘာဝေါတိ သညာက္ခန္ဓောဝ ဂဟိတော။ မြဟ္မလောကေ ကာယိကသုခဒုက္ခဒေါမနဿ အဟောန္တမ္ပိ သုခဒုက္ခာ စာတိ ဝေဒနာသာမညတော လဗ္ဘမာနော ဝေဒနာက္ခန္ဓော ဂဟိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သေသံ ဝုတ္တသဒိသမေဝ။ ဣမေသု စ တီသု ဝိကပ္ပေသု ဧကဝလာတိ ဝုဝသုသုဘအတ္တာ နတ္ထိ၊ ဧကဝလံ တေဟိ အဝေါမိဿံ။ လဟူသော ဝတ္တတိ ခဏောတိ ဝုတ္တနယေန ဧကစိတ္တက္ခန္ဓဏိကတာယ လဟူကော အတိပရိတ္တော ဇိဝိတာဒိနံ ခဏော ဝတ္တတိ။

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၂-ဘူ-ပိဋက။

၂-သတ္တာနံ (သု)

မဟာနိဒ္ဒေသ-ဋ္ဌ ၉

Ekato dvinnam cittānam appavattim dassento “**cullāsītisahassāni**”¹ti gāthamāha. **Cullāsītisahassāni, kappā tiṭṭhanti ye marūti** ye devagaṇā caturāsīti kappasahassāni āyūṃ gahetvā Nevasaññānāsaññāyatane tiṭṭhanti. “Ye narā”²tipi Pāḷi. **Na tveva tepi jīvanti, dvīhi cittasamohitāti**³ tepi devā dvīhi cittehi samohitā ekato hutvā yuganaddhena cittena na tu eva jīvanti, ekenekena cittena jīvantīti attho.

Idāni maraṇakālaṃ dassento “**ye niruddhā**”⁴ti gāthamāha. Tattha ye **niruddhāti** ye khandhā niruddhā atthaṅgatā. **Marantassāti** matassa. **Tiṭṭhamānassa vāti** dharamānassa vā. **Sabbepi sadisā khandhāti** cutito uddham niruddhakkhandhā vā pavatte niruddhakkhandhā vā puna ghaṭetum asakkuṇeyyaṭṭhena sabbepi khandhā sadisā. **Gatā appaṭisandhikāti** niruddhakkhandhānam puna āgantvā paṭisandhānābhāvena gatā appaṭisandhikāti vuccanti.

Idāni tīsu kālesu niruddhakkhandhānam nānattam natthīti dassetum “**anantarā**”⁵ti gāthamāha. Tattha **anantarā ca ye bhaggā, ye ca bhaggā anāgatāti** ye khandhā anantarātītā hutvā bhinnā niruddhā, ye ca anāgatā khandhā bhijjissanti. **Tadantareti** tesam antare niruddhānam paccuppannakhandhānam. **Vesamam natthi lakkhaṇeti** visamassa bhāvo vesamam, tam vesamam natthi, tehi nānattam natthīti attho. Lakkhīyatīti lakkhaṇam, tasmim lakkhaṇe.

Idāni anāgatakkhandhānam vattamānakkhandhehi asammissabhāvaṃ kathento “**anibbattena na jāto**”⁶ti gāthamāha. **Anibbattena na jāto**ti ajātena apātubhūtena anāgatakkhandhena na jāto na nibbatto. Etena anāgatakkhandhassa vattamānakkhandhena asammissabhāvaṃ kathesi. **Paccuppannena jīvātīti** khaṇapaccuppannena vattamānakkhandhena jīvati. Etena ekakkhaṇe dvīhi cittehi na jīvātīti kathitam. **Cittabhaggā matoti** dvīhi cittehi ekakkhaṇe ajīvanabhāvena cittabhaṅgena mato. “Uparito cittabhaṅgā”⁷tipi Pāḷi, tam ujukameva. **Paññatti paramatthiyāti** “rūpaṃ jīrati maccānam, nāmagottaṃ na jīratī”⁸ti² vacanakkamena paṇṇattimattam na jīraṇasabhāvena paramā ṭhiti etissāti paramatthiyā³, sabhāvaṭṭhitikāti attho.

1. Dvīhi cittehi saṃyutā (Pāḷi), dvīhi cittehi samohitā (Sī)

2. Saṃ 1. 40 piṭṭhe.

3. Paramaṭṭhiti (Sī)

ကေတော ဦးနှံ စိတ္တာနံ အပ္ပဝတ္တိံ ဒဿေန္တော “**စုလ္လာသီတိသဟဿာနိ**”^၁တိ ဂါထမာဟ။ **စုလ္လာသီတိသဟဿာနိ၊ ကပ္ပေါ တိဋ္ဌန္တိ** ယေ မဇ္ဈတိ ယေ ဒေဝဂဏာ စတုရာသီတိ ကပ္ပသဟဿာနိ အာယံ ဂဟေတွာ နေဝသညာနာသညာယတနေ တိဋ္ဌန္တိ။ “ယေ နရာ”^၂တိပိ ပါဠိ။ **န တွေဝ တေပိ ဇီဝန္တိ၊ ဦဟိ စိတ္တသမောဟိတာတိ**^၃ တေပိ ဒေဝါ ဦဟိ စိတ္တေဟိ သမောဟိတာ ကေတော ဟုတွာ ယုဂနဗ္ဗေန စိတ္တေန န တု ဧဝ ဇီဝန္တိ၊ ဧကေနေကေန စိတ္တေန ဇီဝန္တိတိ အတ္ထော။

ဣဒါနိ မရဏကာလံ ဒဿေန္တော “**ယေ နိရုဒ္ဓါ**”^၄တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ ယေ နိရုဒ္ဓါတိ ယေ ခန္ဓာ နိရုဒ္ဓါ အတ္တင်္ဂတာ။ **မရန္တဿာတိ** မတဿ။ **တိဋ္ဌမာနဿ ဝါတိ** ရေမာနဿ ဝါ။ **သဗ္ဗေပိ သဒိသာ ခန္ဓာတိ** စုတိတော ဥဒ္ဓိ နိရုဒ္ဓက္ခန္ဓာ ဝါ ပဝတ္တေ နိရုဒ္ဓက္ခန္ဓာ ဝါ ပုန သဇ္ဇေတုံ အသက္ကဏေယျဋ္ဌေန သဗ္ဗေပိ ခန္ဓာ သဒိသာ။ **ဂတာ အပ္ပဋိသန္ဓိကာတိ** နိရုဒ္ဓက္ခန္ဓာနံ ပုန အာဂန္ဓာ ပဋိသန္ဓာနာဘာဝေန ဂတာ အပ္ပဋိသန္ဓိကာတိ ဝုစ္စန္တိ။

ဣဒါနိ တီသု ကာလေသု နိရုဒ္ဓက္ခန္ဓာနံ နာနတ္ထံ နတ္ထိတိ ဒဿေတုံ “**အနန္တရာ**”^၅တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **အနန္တရာ စ ယေ ဘဂ္ဂါ၊ ယေ စ ဘဂ္ဂါ အနာဂတာတိ** ယေ ခန္ဓာ အနန္တရာတိတာ ဟုတွာ ဘိန္ဓာ နိရုဒ္ဓါ၊ ယေ စ အနာဂတာ ခန္ဓာ ဘိဇ္ဇိဿန္တိ။ **တဒန္တရေတိ** တေသံ အန္တရေ နိရုဒ္ဓါနံ ပစ္စုပ္ပန္နခန္ဓာနံ။ **ဝေသမံ နတ္ထိ လက္ခဏေတိ** ဝိသမဿ ဘာဝေါ ဝေသမံ၊ တံ ဝေသမံ နတ္ထိ၊ တေဟိ နာနတ္ထံ နတ္ထိတိ အတ္ထော။ လက္ခိယတိတိ လက္ခဏံ၊ တသ္မိံ လက္ခဏေ။

ဣဒါနိ အနာဂတက္ခန္ဓာနံ ဝတ္တမာနက္ခန္ဓေဟိ အသမ္ဘိဿဘာဝံ ကထေန္တော “**အနိဗ္ဗတ္တေန န ဇာတော**”^၆တိ ဂါထမာဟ။ **အနိဗ္ဗတ္တေန န ဇာတော**တိ အဇာတေန အပါတုဘူတေန အနာဂတက္ခန္ဓေန န ဇာတော န နိဗ္ဗတ္တော။ ဧတေန အနာဂတက္ခန္ဓဿ ဝတ္တမာနက္ခန္ဓေန အသမ္ဘိဿဘာဝံ ကထေသိ။ **ပစ္စုပ္ပန္နေန ဇီဝတိတိ** ခဏပစ္စုပ္ပန္နေန ဝတ္တမာနက္ခန္ဓေန ဇီဝတိ။ ဧတေန ကေကဏေ ဦဟိ စိတ္တေဟိ န ဇီဝတိတိ ကထိတံ။ **စိတ္တဘဂ္ဂါမတော**တိ ဦဟိ စိတ္တေဟိ ကေကဏေ အဇီဝနဘာဝေန စိတ္တဘဂ္ဂေန မတော။ “ဥပရိတော စိတ္တဘဂ္ဂါ”^၇တိပိ ပါဠိ၊ တံ ဥဇကမေဝ။ **ပညတ္တိ ပရမတ္ထိယာတိ** “ရူပံ ဇီရတိ မစ္စာနံ၊ နာမဂေါတ္တံ န ဇီရတိ”^၈တိ^၂ ဝစနက္ကမေန ပဏ္ဏတ္တိမတ္တံ န ဇီရဏသဘာဝေန ပရမာ ဌိတိ ဧတိဿာတိ ပရမတ္ထိယာ^၃၊ သဘာဝဋ္ဌိတိကာတိ အတ္ထော။

၁-ဦဟိ စိတ္တေဟိ သံယုတာ (ပါဠိ)၊ ဦဟိ စိတ္တေဟိ သမောဟိတာ (သီ)

၂-သံ ၁-၄၀-ဝိဇ္ဇေ၊

၃-ပရမတ္ထိတိ (သီ)

“Datto mato, Mitto mato”ti paṇṇattimattameva hi tiṭṭhati. Atha vā paramatthiyāti paramatthikā. Paramo attho etissāti paramatthikā. Ajaṭākāsoti paññattiyā natthidhammaṃ paṭicca kathanam viya matoti paññatti natthidhammaṃ paṭicca na kathiyati, jīvitindriyabhaṅgasāṅkhātā dhammaṃ paṭicca kathiyati.

Anidhānagatā bhaggāti ye khandhā bhinnā, te nidhānaṃ nihitaṃ nicayaṃ na gacchantīti anidhānagatā. Puñjo natthi anāgateti anāgatepi nesaṃ puñjabhāvo rāsibhāvo natthi. Nibbattāyeva tiṭṭhantīti paccuppannavasena uppannā ṭhitikkhaṇe vayadhammāva hutvā tiṭṭhanti. Kimiva? Āragge sāsapūpamāti sūcimukhe sāsapo viya.

Idāni khandhānaṃ dassanabhāvaṃ dassento “nibbattānaṃ”ti gāthamāha. Tattha nibbattānaṃ dhammānanti paccuppannānaṃ khandhānaṃ. Bhaṅgo nesaṃ purakkhatoti etesaṃ bhedo purato katvā ṭhapito. Palokadhammāti nassanasabhāvā. Purāṇehi amissitāti pure uppannehi khandhehi na missitā na saṃsaggā.

Idāni khandhānaṃ adassanabhāvaṃ dassento “adassanato āyanti”ti gāthamāha. Tattha adassanato āyantīti adissamānāyeva āgacchanti uppajjanti. Bhaṅgā gacchantidassananti bhedaṃ bhaṅgato uddhaṃ adassanabhāvaṃ gacchanti. Vijjuppādova ākāseti vivaṭākāse vijjulatāniccharaṇaṃ viya. Uppajjanti veyanti cāti pubbantato uddhaṃ uppajjanti ca bhijjanti ca, nassantīti attho. “Udeti āpūratī veti cando”ti¹ evamādisu viya.

Evam ṭhitiparittataṃ dassetvā idāni sarasaparittataṃ dassento “kathaṃ sarasaparittatāyā”ti-ādimāha. Tattha assāsūpanibandhaṃ jīvitanti abbhantarapavisananāsikavāṭapaṭibaddhaṃ jīvitindriyaṃ. Passāsoti bahinikkhamananāsikavāto. Assāsapassāsoti tadubhayaṃ. Mahābhūtūpanibandhanti catusamuṭṭhānikānaṃ pathavī-āpatejavāyānaṃ mahābhūtānaṃ paṭibaddhaṃ jīvitaṃ. Kabaḷikārāhārūpanibandhanti asitapītādikabaḷikāra-āhārena upanibandhaṃ. Usmūpanibandhanti kammajatejodhātūpanibandhaṃ. Viññāṇūpanibandhanti bhavaṅgaviññāṇūpanibandhaṃ. Yaṃ sandhāya vuttaṃ “āyu usmā ca viññāṇaṃ, yadā kāyaṃ jahantimaṃ”ti².

1. Khu 5. 120 piṭṭhe Jātake.

2. Saṃ 2. 117 piṭṭhe.

“ဒတ္တော မတော, မိတ္တော မတော”တိ ပဏ္ဏတ္တိမတ္တမေဝ ဟိ တိဋ္ဌတိ။ အထ ဝါ ပရမတ္ထိယာတိ ပရမတ္ထိကာ။ ပရမော အတ္တော ဧတိဿာတိ ပရမတ္ထိကာ။ အဇ္ဇောကာသောတိ ပညတ္တိယာ နတ္ထိဓမ္မံ ပဋိစ္စကထာနံ ဝိယ မတောတိ ပညတ္တိ နတ္ထိဓမ္မံ ပဋိစ္စ န ကထိယတိ။ ဇီဝိတိန္ဒြိယဘင်္ဂသင်္ခါတံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ကထိယတိ။

အနိဓာနဂတာ ဘဂ္ဂါတိ ယေ ခန္ဓာ ဘိန္ဓာ၊ တေ နိဓာနံ နိဟိတံ နိစယံ န ဂစ္ဆန္တိတိ အနိဓာနဂတာ။ ပုဇ္ဇော နတ္ထိ အနာဂတေတိ အနာဂတေဝိ နေသံ ပုဉ္ဇဘာဝေါ ရာသိဘာဝေါ နတ္ထိ။ နိဗ္ဗတ္တယေဝ တိဋ္ဌန္တိတိ ပစ္စုပ္ပန်ဝသေန ဥပ္ပန္နာ ဌိတိက္ခဏေ ဝယဓမ္မာဝ ဟုတွာ တိဋ္ဌန္တိ။ ကိမိဝ? အာရဂ္ဂေ သာသပူပမာတိ သူစိမုခေ သာသပေါ ဝိယ။

ဣဒါနိ ခန္ဓာနံ ဒဿနဘာဝံ ဒဿေန္တော “နိဗ္ဗတ္တန”န္တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တနံ ဓမ္မာနန္တိ ပစ္စုပ္ပန်နံ ခန္ဓာနံ။ ဘင်္ဂါ နေသံ ပုရက္ခတောတိ ဧတေသံ ဘေဒေါ ပုရတော ကတွာ ဌပိတော။ ပလောကဓမ္မာတိ နဿနသဘာဝါ။ ပုရုဏေဟိ အဓိဿိတာတိ ပုရေ ဥပ္ပန္နေဟိ ခန္ဓေဟိ န မိဿိတာ န သံသဂ္ဂါ။

ဣဒါနိ ခန္ဓာနံ အဒဿနဘာဝံ ဒဿေန္တော “အဒဿနတော အာယန္တိ”တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ အဒဿနတော အာယန္တိတိ အဒိဿမာနာယေဝ အာဂစ္ဆန္တိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဘင်္ဂါ ဂစ္ဆန္တိဒဿနန္တိ ဘေဒေါ ဘင်္ဂတော ဥဒ္ဓိ အဒဿနဘာဝံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဝိဇ္ဇုပ္ပါဒေါ အာကာသေတိ ဝိဝဋ္ဌာကာသေ ဝိဇ္ဇုလတာ-နိစ္ဆရဏံ ဝိယ။ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ဝယန္တိ စာတိ ပုဗ္ဗန္တတော ဥဒ္ဓိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ စ ဘိဇ္ဇန္တိ စ၊ နဿန္တိတိ အတ္တော။ “ဥဒေတိ အာပူရတိ ဝေတိ စန္ဒော”တိ ဝေမာဒိသု ဝိယ။

ဧဝံ ဌိတိပရိတ္တတံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ သရသပရိတ္တတံ ဒဿေန္တော “ကထံ သရသပရိတ္တတာယာ”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ အဿာသုပနိဗ္ဗန္တံ ဇီဝိတန္တိ အပ္ပန္နရပဝိသနနာသိကဝါတပဋိပဋ္ဌံ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ။ ပဿာသောတိ ဗဟိနိက္ခမန-နာသိကဝါတော။ အဿာသပဿာသောတိ တဒုဘယံ။ မဟာဘူတုပနိဗ္ဗန္တန္တိ စတုသမုဋ္ဌာနိကာနံ ပထဝီအာပတေဇဝါယာနံ မဟာဘူတာနံ ပဋိပဋ္ဌံ ဇီဝိတံ။ ကမဋ္ဌိကာရာဟာဂူပနိဗ္ဗန္တန္တိ အသိတဝီတာဒိကမဋ္ဌိကာရအာဟာရေန ဥပ-နိဗ္ဗန္တံ။ ဥဗ္ဘုပနိဗ္ဗန္တန္တိ ကမ္မဇတေဇောဓာတုပနိဗ္ဗန္တံ။ ဝိညာဏုပနိဗ္ဗန္တန္တိ ဘဝင်္ဂ-ဝိညာဏုပနိဗ္ဗန္တံ။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “အာယု ဥသ္မာ စ ဝိညာဏံ၊ ယဒါ ကာယံ ဇဟန္တိမ”န္တိ^၂။

Idāni nesaṃ dubbalakāraṇaṃ dassento “**mūlampi imesaṃ dubbalan**”ti-
ādimāha. tattha **mūlampi**ti patiṭṭhaṭṭhena mūlabhūtaṃpi. Assāsapassāsānaṃ
hi karajakāyo mūlaṃ. Mahābhūtādīnaṃ avijjākammataṇhāhārā. **Imesanti**
vuttappakārānaṃ assāsādīnaṃ jīvitindriyapavattikāraṇavasena vuttānaṃ.
Etesu hi ekekaṣmim asati jīvitindriyaṃ na tiṭṭhati. **Dubbalanti** appathāmaṃ.
Pubbahetūpīti atītajātiyaṃ imassa vipākavaṭṭassa hetubhūtā kāraṇasaṅkhātā
avijjāsaṅkhārataṇhupādānabhavāpi. **Imesaṃ dubbalā ye paccayā tepi**
dubbalāti ye ārammaṇādisādhāraṇapaccayā. **Pabhāvikāti** padhānaṃ hutvā
uppādikā bhavataṇhā. **Sahabhūmīti** sahabhāvikāpi rūpārūpadhammā.
Sampayogāpīti ekato yuttāpi arūpadhammā. **Sahajāpīti** saddhim ekacitte
uppannāpi. **Yāpi payojikāti** cutipaṭisandhivasena yojetum niyuttāti payojikā,
vaṭṭamūlakā taṇhā. Vuttaṃ hetuṃ “taṇhādutiyo puriso”ti¹. **Niccadubbalāti**
nirantarena dubbalā. **Anavaṭṭhitāti** na avatṭhitā, otaritvā² na ṭhitā.
Paripātayanti imeti ime aññamaññaṃ pātayanti khepayanti. **Aññamaññassāti**
añño aññassa, eko ekassāti attho. **Hi**-iti kāraṇatthe nipāto. **Natthi tāyitāti**
tāyano rakkhako natthi. **Na cāpi ṭhapenti aññamaññaṃ**ti aññe aññaṃ
ṭhapetum na sakkonti. **Yopi nibbattako so na vijjatīti** yopi imesaṃ uppādako
dhammo, so idāni natthi.

Na ca kenaci koci hāyatīti koci ekopi kassaci vasena na parihāyati.
Gandhabbā ca ime hi sabbasoti sabbe hi ime khandhā sabbākārena bhaṅgaṃ
pāpuṇitum yuttā. **Purimehi pabhāvitā imeti** pubbahetupaccayehi ime
vattamānakā uppādikā. **Yepi pabhāvikāti** yepi ime vattamānakā uppādakā
pubbahetupaccayā. **Te pure matāti** te vuttappakārapaccayā vattamānaṃ
apāpuṇitvā paṭhamameva maraṇaṃ pattā. **Purimāpi ca pacchimāpi cāti**
purimā pubbahetupaccayāpi ca pacchimā vattamāne paccayasamuppannā ca.
Aññamaññaṃ na kadāci maddasaṃsūti aññamaññaṃ kismiñci kāle na
diṭṭhapubbā. **Ma-kāro** padasandhivasena vutto.

Cātumahārājikānaṃ devānanti Dhataratṭhavirūḷhakavirūpakkhakuvera-
saṅkhātā cātumahārājā issarā etesanti Cātumahārājikā. Rūpādīhi dibbanti

1. Khu 1. 201, 268 piṭṭhe.

2. Onamitvā (Syā)

ဣဒါနိ နေသံ ဒုဗ္ဗလကာရဏံ ဒေသေန္တော “**မူလဗ္ဗိ ဣမေသံ ဒုဗ္ဗလ**”န္တိ-
အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **မူလဗ္ဗိ**တိ ပတိဋ္ဌဋ္ဌေန မူလဘူတဗ္ဗိ။ အဿာသပဿာသာနံ
ဟိ ကရဇကာယော မူလံ။ မဟာဘူတာဒိနံ အဝိဇ္ဇာကမ္မတဏှာဟာရာ။
ဣမေသန္တိ ဝုတ္တပ္ပကာရာနံ အဿာသာဒိနံ ဇီဝိတိန္ဒြိယပဝတ္တိကာရဏဝေနေ
ဝုတ္တာနံ။ ဧတေသု ဟိ ဧကေကသ္မိံ အသတိ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ န တိဋ္ဌတိ။ **ဒုဗ္ဗလန္တိ**
အပ္ပထာမံ။ **ပုဗ္ဗဟေတူပီတိ** အတိတဇာတိယံ ဣမဿ ဝိပါကဝဋ္ဌဿ ဟေတု-
ဘူတာ ကာရဏသင်္ခါတာ အဝိဇ္ဇာသင်္ခါရတဏှုပါဒါနဘဝါဝိ။ **ဣမေသံ ဒုဗ္ဗလာ**
ယေ ပစ္စယာ တေဝိ ဒုဗ္ဗလာတိ ယေ အာရမ္မဏာဒိသာဓာရဏပစ္စယာ။
ပဘာဝိကာတိ ပဓာနံ ဟုတ္တာ ဥပ္ပါဒိကာ ဘဝတဏှာ။ **သဟဘူပီတိ** သဟ-
ဘဝိကာပိ ရူပါရူပဓမ္မာ။ **သမ္ပယောဂါပီတိ** ဧကေတော ယုတ္တာပိ အရူပဓမ္မာ။
သဟဇာပီတိ သဒ္ဓိံ ကေဝိတ္တေ ဥပ္ပန္နာပိ။ **ယာဝိ ပယောဇိကာ**တိ စုတိပဋိ-
သန္ဓိဝေနေ ယောဇေတုံ နိယုတ္တာတိ ပယောဇိကာ၊ ဝဋ္ဌမူလကာ တဏှာ။ ဝုတ္တံ
ဟေတံ “တဏှာဒုတိယော ပုရိသော”တိ။ **နိစ္စဒုဗ္ဗလာ**တိ နိရန္တရေန ဒုဗ္ဗလာ။
အနဝဋ္ဌိတာတိ န အဝဋ္ဌိတာ၊ ဩတရိတွာ^၂ န ဌိတာ။ **ပရိပါတယန္တိ** ဣမေတိ
ဣမေ အညမညံ ပါတယန္တိ ခေပယန္တိ။ **အညမညဿာ**တိ အညော အညဿ၊
ဧကော ဧကဿာတိ အတ္ထော။ ‘ဟိ-ဣတိ ကာရဏတ္ထေ နိပါတော။ နတ္ထိ
တာယိတာတိ တာယနော ရက္ခကော နတ္ထိ။ **န စာဝိ ဌပေန္တိ** အညမညန္တိ
အညေ အညံ ဌပေတုံ န သက္ကောန္တိ။ **ယောဝိ နိဗ္ဗတ္တကော** သော န ဝိဇ္ဇတိတိ
ယောဝိ ဣမေသံ ဥပ္ပါဒကော ဓမ္မော၊ သော ဣဒါနိ နတ္ထိ။

န စ ကေနိ ကောဝိ ဟာယတိတိ ကောဝိ ဧကောပိ ကဿဝိ ဝေနေ န
ပရိဟာယတိ။ **ဝန္တဗ္ဗာ စ ဣမေ ဟိ သပ္ပသော**တိ သပ္ပေ ဟိ ဣမေ ခန္ဓာ
သပ္ပာကာရေန ဘင်္ဂံ ပါပုဏိတုံ ယုတ္တာ။ **ပုရိမေဟိ ပဘာဝိတာ** ဣမေတိ
ပုဗ္ဗဟေတုပစ္စယေဟိ ဣမေ ဝတ္တမာနကာ ဥပ္ပါဒိကာ။ **ယေဝိ ပဘာဝိကာ**
ယေဝိ ဣမေ ဝတ္တမာနကာ ဥပ္ပါဒကာ ပုဗ္ဗဟေတုပစ္စယာ။ **တေ ပုရေ မတာ**တိ
တေ ဝုတ္တပ္ပကာရပစ္စယာ ဝတ္တမာနံ အပါပုဏိတွာ ပဌမမေဝ မရဏံ ပတ္တာ။
ပုရိမာဝိ စ ပန္နိမာဝိ စာတိ ပုရိမာ ပုဗ္ဗဟေတုပစ္စယာပိ စ ပန္နိမာ ဝတ္တမာနေ
ပစ္စယသမုပ္ပန္နာ စ။ **အညမညံ န ကဒါဝိ မဒ္ဒသံသု**တိ အညမညံ ကိသ္မိဉ္စိ
ကာလေ န ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗာ။ **မ-ကာရော** ပဒသန္ဓိဝေနေ ဝုတ္တော။

စာတုမဟာရာဇိကာနံ ဒေဝါနန္တိ တေရဋ္ဌဝိရုဋ္ဌကဝိရူပက္ခကုဝေရသင်္ခါတာ
စတုမဟာရာဇာ ဣဿရာ ဧတေသန္တိ စာတုမဟာရာဇိကာ။ ရူပါဒိဟိ ဒိဗ္ဗန္တိ

kīlantīti devā. Te Sinerupabbatassa vemajjhe honti. Tesu atthi pabbataṭṭhakāpi, atthi ākāsaṭṭhakāpi. Tesam paramparā Cakkavālapabbataṃ pattā. Khiddāpadosikā Manopadosikā Sītavalāhakā Uṇhavalāhakā Candimā devaputto Sūriyo devaputtoti ete sabbepi Cātumahārājikadevalokaṭṭhā eva tesam Cātumahārājikānaṃ jīvitaṃ. **Upādāyāti** paṭicca. **Parittakanti** vuddhipaṭisedho. **Thokanti** mandakālaṃ, dīghadivasapaṭisedho. **Khaṇikanti** mandakālaṃ, kālantarapaṭisedho. **Lahukanti** sallahukaṃ, alasapaṭisedho. **Ittaranti** sīghabalavapaṭisedho. **Anaddhanīyanti** kālavasena na addhānakkhamaṃ. **Naciraṭṭhitikanti** divasena ciraṃ na tiṭṭhatīti naciraṭṭhitikaṃ, divasapaṭisedho.

Tāvatiṃsānanti tettimsajanā tattha upapannāti Tāvatiṃsā. Api ca Tāvatiṃsāti tesam devānaṃ nāmamevātipi vuttaṃ. Tepi atthi pabbataṭṭhakā, atthi ākāsaṭṭhakā, tesam paramparā Cakkavālapabbataṃ pattā. Tathā **Yāmādīnaṃ**. Ekadevalokepi hi devānaṃ paramparā Cakkavālapabbataṃ appattā nāma natthi. Dibbasukhaṃ yātā payātā sampattāti **Yāmā**. Tuṭṭhā pahaṭṭhāti **Tusitā**. Pakatipaṭiyattārammaṇato atirekena nimmitukāmakāle¹ yathārucite bhoge nimminivā ramantīti **Nimmānaratī**. Cittācāraṃ ñatvā parehi nimmitesu bhogesu vasaṃ vattenti **Paranimmitavasavattī**. Brahmakāye brahmaghaṭāya niyuttāti **brahmakāyikā**. Sabbepi pañcavokābrahmāno gahitā.

Gamanīyoti gandhabbo². **Samparāyoti** paraloko. **Yo bhikkhave ciraṃ jīvati, so vassasatanti** yo ciraṃ tiṭṭhamāno, so vassasatamattaṃ tiṭṭhati. **Appaṃ vā bhiyyoti** vassasatato upari tiṭṭhamāno dve vassasatāni tiṭṭhamāno nāma natthi. **Hīleyya nanti** naṃ jīvitaṃ avaññātaṃ kareyya, lāmakato cinteyya. “Hīleyyānaṃ”ti ca paṭhanti. **Accayantīti** atikkamanti. **Ahorattāti** rattindivaparicchedā. **Uparujjhatīti** jīvitindriyaṃ nirujjhati, abhāvaṃ upagacchati. **Āyu khiyyati** maccānanti sattānaṃ āyusaṅkhāro khayaṃ yāti. **Kunnadīnaṃva odakanti** yathā udakacchinnāya kunnadiyā udakaṃ, evaṃ maccānaṃ āyu khiyyati. Paramatthato hi atiparitto sattānaṃ jīvitakkhaṇo ekacittakkhaṇikamattoyeva. Yathā nāma rathacakkaṃ

1. Ramitukāmakāle (Sī, Syā)

2. Gantabbo (Sī)

ကိဋ္ဌန္တိတိ **ဒေဝါ**။ တေ သိနေရပဗ္ဗတဿ ဝေမဇ္ဈေ ဟောန္တိ။ တေသု အတ္ထိ ပဗ္ဗတဋ္ဌကာဝိ၊ အတ္ထိ အာကာသဋ္ဌကာဝိ။ တေသံ ပရမ္မရာ စက္ကဝါဋ္ဌပဗ္ဗတံ ပတ္တာ။ ခိဉ္ဇာပဒေါသိကာ မနောပဒေါသိကာ သီတဝလာဟကာ ဥက္ကဝလာဟကာ စန္ဒိမာ ဒေဝပုတ္တော သူရိယော ဒေဝပုတ္တောတိ ဧတေ သဗ္ဗေဝိ စာတုမဟာရာဇိကဒေဝလောကဋ္ဌာ ဧဝ တေသံ စာတုမဟာရာဇိကာနံ ဇိဝိတံ။ **ဥပါဒါယာတိ** ပဋိစ္စ။ **ပရိတ္တကန္တိ** ဝုဒ္ဓိပဋိသေဝော။ **ထောကန္တိ** မန္တကာလံ၊ ဒီသဒိဝသပဋိသေဝော။ **ခဏိကန္တိ** မန္တကာလံ၊ ကာလန္တရပဋိသေဝော။ **လဟကန္တိ** သလ္လဟကံ၊ အလသပဋိသေဝော။ **ဣတ္တရန္တိ** သီသဗလဝပဋိသေဝော။ **အနန္တနိယန္တိ** ကာလဝသေန န အဒ္ဓါနက္ခမံ။ **နစိရဋ္ဌိတိကန္တိ** ဒိဝသေန စိရံ န တိဋ္ဌတိတိ နစိရဋ္ဌိတိကံ၊ ဒိဝသပဋိသေဝော။

တာဝတိံသာနန္တိ တေတ္ထိံသဇနာ တတ္ထ ဥပပန္နာတိ တာဝတိံသာ။ အဝိ စ တာဝတိံသာတိ တေသံ ဒေဝါနံ နာမမေဝါတိပိ ဝုတ္တံ။ တေဝိ အတ္ထိ ပဗ္ဗတဋ္ဌကာ၊ အတ္ထိ အာကာသဋ္ဌကာ၊ တေသံ ပရမ္မရာ စက္ကဝါဋ္ဌပဗ္ဗတံ ပတ္တာ။ တထာ **ယာမာဒိနံ**။ ဧကဒေဝလောကေဝိ ဟိ ဒေဝါနံ ပရမ္မရာ စက္ကဝါဋ္ဌပဗ္ဗတံ အပ္ပတ္တာ နာမ နတ္ထိ။ ဒိဗ္ဗသုခံ ယာတာ ပယာတာ သမ္ပတ္တာတိ **ယာမာ**။ တုဋ္ဌာ ပဟဋ္ဌာတိ **တုသိတာ**။ ပကတိပဋိယတ္တာရမ္မဏတော အတိရေကေန နိဗ္ဗိတုကာမကာလေ^၁ ယထာရူစိတေ ဘောဂေ နိဗ္ဗိနိတွာ ရမန္တိတိ **နိဗ္ဗာနရတိ**။ စိတ္တာစာရံ ဥတွာ ပရေဟိ နိဗ္ဗိတေသု ဘောဂေသု ဝသံ ဝတ္တေန္တိတိ **ပရနိဗ္ဗိတဝသဝတ္တိ**။ မြဟ္မကာယေ မြဟ္မသဋ္ဌာယ နိယုတ္တာတိ **မြဟ္မကာယိကာ**။ သဗ္ဗေဝိ ပဉ္စဝေါကာရ-မြဟ္မာနော ဂဟိတာ။

ဂမနိယောတိ ဂန္ဓဗ္ဗော^၂။ **သမ္ပရာယောတိ** ပရလောကော။ **ယော ဘိက္ခဝေ စိရံ ဇိဝိတံ**။ **သော ဝဿသတန္တိ** ယော စိရံ တိဋ္ဌမာနော၊ သော ဝဿသတမတ္တံ တိဋ္ဌတိ။ **အပ္ပံ ဝါ ဘိယျောတိ** ဝဿသတတော ဥပရိ တိဋ္ဌမာနော ဒွေ ဝဿသတာနိ တိဋ္ဌမာနော နာမ နတ္ထိ။ **ဟိဋ္ဌေယျ နန္တိ** နံ ဇိဝိတံ အဝညာတံ ကရေယျ၊ လာမကတော စိန္တေယျ။ “ဟိဋ္ဌေယျာန”န္တိ စ ပဋ္ဌန္တိ။ **အစ္စယန္တိ**တိ အတိက္ကမန္တိ။ **အဟောရတ္တာတိ** ရတ္တိန္ဒြိယပရိစ္ဆေဒါ။ **ဥပရုဇ္ဈတိ**တိ ဇိဝိတိန္ဒြိယံ နိရုဇ္ဈတိ။ အဘာဝံ ဥပဂစ္ဆတိ။ **အာယု ဒိယုတိ** မစ္စာနန္တိ သတ္တာနံ အာယုသင်္ခါရေ ခယံ ယာတိ။ **ကုန္တဒိနံ ဩဒကန္တိ** ယထာ ဥဒကန္တိန္ဒာယ ကုန္တဒိယာ ဥဒကံ၊ ဧဝံ မစ္စာနံ အာယု ဒိယုတိ။ ပရမတ္ထတော ဟိ အတိပရိတ္တော သတ္တာနံ ဇိဝိတက္ခဏော ဧကစိတ္တက္ခဏိကမတ္တောယေဝ။ ယထာ နာမ ရထစက္ကံ

pavattamānampi ekeneva nemipadesena pavattati, tiṭṭhamānampi ekeneva tiṭṭhati, evameva ekacittakkhaṇikam sattānam jīvitam tasmim citte niruddhamatte satto niruddhoti vuccati.

Dhīrāti dhīrā iti. Puna **dhīrāti** paṇḍitā. **Dhitimāti** dhiti assa atthīti dhitimā. **Dhisampannāti** paṇḍiccena samannāgatā. **Dhīkatapāpāti** garahitapāpā. Tamyeva pariyāyam dassetum “**dhī vuccati paññā**”ti-ādimāha. Tattha pajānāti **paññā**. Kim pajānāti? “Idam dukkhan”ti-ādinā nayena ariyasaccāni. Aṭṭhakathāyam pana “paññāpanavasena paññā”ti vuttā. Kinti paññāpeti? “Aniccam dukkham anattā”ti paññāpeti. Sāva¹ avijjāya abhibhavanato adhipatiyaṭṭhena indriyam, dassanalakkhaṇe vā indaṭṭham kāretītipi indriyam, paññāva indriyam **paññindriyam**. Sā panesā obhāsanalakkhaṇā, pajānanalakkhaṇā ca, yathā hi catubhittike gehe rattibhāge dīpe jalite andhakāram nirujjhati, āloko pātubhavati, evameva obhāsanalakkhaṇā paññā. Paññobhāsasamo obhāso nāma natthi. Paññavato hi ekapallānkena nisinnassa dasasahassilokadhātu ekālokā hoti. Tenāha thero—

“Yathā mahārāja puriso andhakāre gehe telappadīpaṃ paveseyya, pavīṭṭho padīpo andhakāram viddhamseti², obhāsam janeti, ālokaṃ vidamseti³, pākāṇi ca rūpāni karoti, evameva kho mahārāja paññā uppajjamānā avijjandhakāram viddhamseti, vijjjobhāsam janeti, ñāṇālokaṃ vidamseti, pākāṇi ariyasaccāni karoti. Evaṃ kho mahārāja obhāsanalakkhaṇā paññā”ti⁴.

Yathā pana cheko bhisakko āturānam sappāyāsappāyāni bhojanādīni jānāti, evaṃ paññā uppajjamānā kusalākusale sevitabbāsevitabbe hīnappaññitakaṇhasukkasappaṭibhāga-appaṭibhāge dhamme pajānāti. Vuttampi cetam Dhammasenāpatinā “pajānāti pajānātīti kho āvuso tasmā paññavāti vuccati. Kiñca pajānāti? Idam dukkhanti pajānātī”ti⁵ vitthāretabbam. Evamassā pajānanalakkhaṇatā veditabbā.

1. Sā ca (Syā)

2. Vidhameti (Syā)

3. Vidasseti (Syā)

4. Khu 11. 38 Milindapañhe.

5. Ma 1. 366 piṭṭhe.

ပဝတ္တမာနမ္ပိ ဧကေန နေမိပဒေသေန ပဝတ္တတိ၊ တိဋ္ဌမာနမ္ပိ ဧကေန တိဋ္ဌတိ၊ ဧဝမေဝ ဧကစိတ္တက္ခယကံ သတ္တာနံ ဇီဝိတံ တသ္မိံ စိတ္တေ နိရုဒ္ဓမတ္ထေ သတ္ထော နိရုဒ္ဓေါတိ ဝုစ္စတိ။

ဧရာတိ ဧရာ ဣတိ။ ပုန ဧရာတိ ပဏှိတာ။ ဧတိမာတိ မိတိ အဿ အတ္ထိတိ မိတိမာ။ ဧတိသမ္ပန္နာတိ ပဏှိစ္ဆေန သမန္တာဂတာ။ ဧကတပါပါတိ ဂရဟိတ-ပါပါ။ တံယေဝ ပရိယာယံ ဒဿေတုံ “ဧ ဝုစ္စတိ ပညာ”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ပဇာနာတိတိ ပညာ။ ကိံ ပဇာနာတိ? “ဣဒံ ဒုက္ခ”န္တိအာဒိနာ နယေန အရိယသစ္စာနိ။ အဋ္ဌကထာယံ ပန “ပညာပနဝသေန ပညာ”တိ ဝုတ္တာ။ ကိန္တိ ပညာပေတိ? “အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာ”တိ ပညာပေတိ။ သာဝံ အဝိဇ္ဇာယ အဘိဘဝနတော အမိပတိယဌေန ဣန္ဒြိယံ၊ ဒဿနလက္ခဏေ ဝါ ဣန္ဒြိယ ကာရေတိတိပိ ဣန္ဒြိယံ၊ ပညာဝ ဣန္ဒြိယံ ပညိန္ဒြိယံ။ သာ ပနေသာ ဩဘာသန-လက္ခဏာ၊ ပဇာနနလက္ခဏာ စ၊ ယထာ ဟိ စတုဘိတ္တိကေ ဂေဟေ ရတ္ထိ-ဘာဂေ ဒီပေ ဇလိတေ အန္တကာရံ နိရုဇ္ဈတိ၊ အာလောကော ပါတုဘဝတိ၊ ဧဝမေဝ ဩဘာသနလက္ခဏာ ပညာ။ ပညောဘာသသမော ဩဘာသော နာမ နတ္ထိ။ ပညဝတော ဟိ ဧကပလ္လင်္ဂေန နိသိန္ဓဿ ဒဿသဟဿိလောက-ဓာတု ဧကာလောကာ ဟောတိ။ တေနာဟ ထေရေ—

“ယထာ မဟာရာဇ ပုရိသော အန္တကာရေ ဂေဟေ တေလပ္ပဒီပံ ပဝေသေယျ၊ ပဝိဋ္ဌော ပဒီပေါ အန္တကာရံ ဝိဒ္ဓိသေတိ၊ ဩဘာသံ ဇနေတိ၊ အာလောကံ ဝိဒ္ဓိသေတိ၊ ပါကဋ္ဌာနိ စ ရူပါနိ ကရေတိ၊ ဧဝမေဝ ခေါ မဟာရာဇ ပညာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ အဝိဇ္ဇန္တကာရံ ဝိဒ္ဓိ-သေတိ၊ ဝိဇ္ဇောဘာသံ ဇနေတိ၊ ဉာဏာလောကံ ဝိဒ္ဓိသေတိ၊ ပါကဋ္ဌာနိ အရိယသစ္စာနိ ကရေတိ။ ဧဝံ ခေါ မဟာရာဇ ဩဘာ-သနလက္ခဏာ ပညာ”တိ ၇။

ယထာ ပန ဆေကော ဘိသက္ခော အာတုရာနံ သပ္ပါယာသပ္ပါယာနိ ဘောဇနာဒီနိ ဇာနာတိ၊ ဧဝံ ပညာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ကုသလာကုသလေ သေဝိ-တဗ္ဗာသေဝိတဗ္ဗေ ဟိနပ္ပဏိတကဏ္ဍသုက္ကသပ္ပုဋ္ဌိဘာဂအပ္ပုဋ္ဌိဘာဂေ ဓမ္မေ ပဇာ-နာတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ ဓမ္မသေနာပတိနာ “ပဇာနာတိ ပဇာနာတိတိ ခေါ အာဝုသော တဿ ပညဝါတိ ဝုစ္စတိ။ ကိန္တ ပဇာနာတိ? ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ပဇာ-နာတိ”တိ ၁ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ ဧဝမဿံ ပဇာနနလက္ခဏတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-သာ စ (သျှာ)

၂-ဝိဓေတိ (သျှာ)

၃-ဝိဒေသေတိ (သျှာ)

၄-ဒု ၁၁-၃၀-မိလိန္ဒပဋ္ဌေ။

၅-မ ၁-၃၆၆-ဝိဋ္ဌေ။

Aparo nayo—yathāsabhāvapaṭivedhalakkhaṇā paññā,
akkhalitapaṭivedhalakkhaṇā vā, kusaliṣāsakhitta-usupaṭivedho viya.
Visayobhāsarasā, padīpo viya. Asammohapaccupaṭṭhānā,
araññagatasudesako viya.

Khandhadhīrāti pañcasu khandhesu ñāṇaṃ pavattentīti khandhadhīrā.
Aṭṭhārasasu dhātūsu ñāṇaṃ pavattentīti **dhātudhīrā**. Sesesupi iminā nayena
attho netabbo. **Te dhīrā evamāhaṃsū**ti ete paṇḍitā evaṃ kathayim̐su.
Kathentīti “appakaṃ parittakan”ti kathayanti. **Bhaṇantī**ti “thokaṃ
khaṇikan”ti bhāsanti. **Dīpayantī**ti “lahukaṃ ittaran”ti patiṭṭhapenti.
Voharantīti “anaddhanikaṃ naciraṭṭhitikan”ti nānāvidhena byavaharanti.

11. Idāni ye tathā na karonti, tesaṃ byasanuppattiṃ dassento “**pasāmi**”ti
gāthamāha. Tattha **passāmi**ti maṃsacakkhu-ādīhi pekkhāmi. **Loketi**
apāyādimhi. **Pariphandamānanti** ito cito ca phandamānaṃ. **Pajam̐ imanti**
imaṃ sattakāyaṃ. **Taṇhāgatanti** taṇhāya gataṃ abhibhūtaṃ nipātītanti
adhippāyo. **Bhavesū**ti kāmabhavādīsu. **Hīnā narā**ti hīnakammantā narā.
Maccumukhe lapantīti antakāle sampatte maraṇamukhe paridevanti.
Avītatāṇhāseti avigatatāṇhā. **Bhavā**ti kāmabhavādīkā. **Bhavesū**ti
kāmabhavādīkesu. Atha vā **bhavābhavesū**ti bhavābhavesu, punappunaṃ
bhavesūti vuttaṃ hoti.

Passāmiti maṃsacakkhunāpi **passāmi**ti duvidhaṃ maṃsacakkhu
sasambhāracakkhu pasādacakkhūti. Tattha yoyaṃ akkhikūpake patiṭṭhito
heṭṭhā akkhikūpakaṭṭhikena upari bhamukaṭṭhikena ubhato akkhikūṭehi
bahiddhā akkhilomehi¹ paricchinnō akkhikūpakamajjhā nikkhantena
nhārusuttakena matthaluṅge² ābaddho setakaṇhamāṇḍalavicitto³
maṃsapīṇḍo, idaṃ **sasambhāracakkhu** nāma. Yo pana ettha sito ettha
paṭibaddho catunnaṃ mahābhūtānaṃ upādāya pasādo, idaṃ **pasādacakkhu**
nāma. Idamādhippetaṃ. Tadetam̐ tassa sasambhāracakkhuno
setamaṇḍalaparikkhittassa kaṇhamāṇḍalassa majjhe abhimukhe ṭhitānaṃ
sarīrasaṇṭhānuppattipadese⁴ diṭṭhamaṇḍale

1. Akkhikūpeti (Sī, Syā) akkhikūpakhumehi (Paṭisaṃ-Tṭha 1. 73 piṭṭhe.)

2. Matthaluṅgena (Sī, Syā, Ka)

3. Setakaṇhātikaṇhamāṇḍalavicitto (Paṭisaṃ-Tṭha 1. 73 piṭṭhe.)

4. ...desabhūte (Abhi-Tṭha 1. 345 piṭṭhe.)

အပရော နယော—ယထာသံဘာဝပဋိဝေဓလက္ခဏာ ပညာ၊ အက္ခလိတ-
ပဋိဝေဓလက္ခဏာ ဝါ၊ ကုသလိဿာသဒိတ္တဥပုပဋိဝေဓော ဝိယ။ ဝိသယော-
ဘာသရသာ၊ ပဒီပေါ ဝိယ။ အသမ္မောဟပစ္စုပ္ပန်နာ၊ အရညဂတသုဒေ-
သကော ဝိယ။

ခန္ဓမီရာတိ ပဉ္စသု ခန္ဓေသု ဉာဏံ ပဝတ္တေန္တိတိ ခန္ဓမီရာ။ အဋ္ဌာရသသု ဓာတုသု
ဉာဏံ ပဝတ္တေန္တိတိ ဓာတုမီရာ။ သေသေသုပိ ဣမိနာ နယေန အတ္ထော
နေတဗ္ဗော။ **တေ မီရာ ဝေမာဟံ**သုတိ ဧတေ ပဏ္ဍိတာ ဧဝံ ကထယိံသု။
ကထေန္တိတိ “အပ္ပကံ ပရိတ္တက”န္တိ ကထယန္တိ။ **ဘဏန္တိ**တိ “ထောက် ခဏိ-
က”န္တိ ဘာသန္တိ။ **ဒီပယန္တိ**တိ “လဟကံ ဣတ္ထရ”န္တိ ပတိဋ္ဌပေန္တိ။ **ဝေါ-**
ဟရန္တိတိ “အနဗ္ဗနိကံ နမိရဋ္ဌိတိက”န္တိ နာနာဝိဓေန ဗျုပ္ပဟရန္တိ။

၁၁။ ဣဒါနိ ယေ တထာ န ကရေန္တိ၊ တေသံ ဗျသနုပ္ပတ္တိံ ဒေသေန္တော
“**ပဿာမီ**”တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **ပဿာမီ**တိ မံသစက္ခုအာဒိဟိ ပေက္ခာမိ။
လောကေတိ အပါယာဒိမ္ပိ။ **ပရိပန္နမာနန္တိ** ဣတော စိတော စ ပန္နမာနံ။
ပဇ္ဇိ ဣမန္တိ ဣမံ သတ္တကာယံ။ **တဏှာဂတန္တိ** တဏှာယ ဂတံ အဘိဘူတံ
နိပါတိတန္တိ အဓိပ္ပာယော။ **ဘဝေသု**တိ ကာမဘဝါဒိသု။ **ဟိနာ နရာ**တိ ဟိန-
ကမ္မန္တာ နရာ။ **မစ္စုပုဓေ လပန္တိ**တိ အန္တကာလေ သမ္ပတ္တေ မရဏမုဓေ ပရိ-
ဒေဝန္တိ။ **အဝိတတဏှာသေ**တိ အဝိဂတတဏှာ။ **ဘဝါ**တိ ကာမဘဝါဒိကာ။
ဘဝေသုတိ ကာမဘဝါဒိကေသု။ အထ ဝါ **ဘဝါဘဝေသု**တိ ဘဝါဘဝေသု၊
ပုနုပ္ပန် ဘဝေသုတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ပဿာမီတိ မံသစက္ခုနာပိ **ပဿာမီ**တိ ဒုဝိဓံ မံသစက္ခု သသမ္ဘာရစက္ခု
ပဿာဒစက္ခုတိ။ တတ္ထ ယောယံ အက္ခိကူပကေ ပတိဋ္ဌိတော ဟေဋ္ဌာ အက္ခိ-
ကူပကဋ္ဌိကေန ဥပရိ ဘမုကဋ္ဌိကေန ဥဘတော အက္ခိကူဋ္ဌေဟိ ဗဟိဒ္ဓါ အက္ခိ-
လောမေဟိ^၁ ပရိစ္ဆိန္ဓော အက္ခိကူပကမဇ္ဈာ နိက္ခန္ဓေန နာရသုတ္တကေန
မတ္တလုဇ်^၂အာဗဒ္ဓေါ သေတကဏ္ဍမဏ္ဍလဝိစိတ္တော^၃ မံသဝိဇ္ဇော၊ ဣဒံ
သသမ္ဘာရစက္ခု နာမ။ ယော ပန ဣတ္ထ သိတော ဣတ္ထ ပဋိဗဒ္ဓေါ စတုန္တံ မဟာ-
ဘူတာနံ ဥပါဒါယ ပဿာဒေါ၊ ဣဒံ **ပဿာဒစက္ခု** နာမ။ ဣဒမဓိပ္ပေတံ။
တဒေတံ တဿ သသမ္ဘာရစက္ခုနော သေတမဏ္ဍလပရိက္ခိတ္တဿ ကဏ္ဍမဏ္ဍ-
လဿ မဇ္ဈေ အဘိမုဓေ ဌိတာနံ သရိရသဏ္ဌာနုပ္ပတ္တိပဒေသေ^၄ ဒိဋ္ဌမဏ္ဍလေ

၁-အက္ခိကူပေဟိ (သိ၊ သျာ) အက္ခိပုဓမေဟိ (ပဋိသံ-ဋ္ဌ ၁-၇၃-ပိဋ္ဌေ။) ၂-မတ္တလုဇ်န (သိ၊ သျာ၊ က)

၃-သေတကဏ္ဍာတိကဏ္ဍမဏ္ဍလဝိစိတ္တော (ပဋိသံ-ဋ္ဌ ၁-၇၃-ပိဋ္ဌေ။)

၄-....ဒေသဘူတေ (အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၃၄၅-ပိဋ္ဌေ။)

sattasu picupaṭalesu āsittatelaṃ picupaṭalāni viya sattakkhipaṭalāni byāpetvā pamāṇato ūkāsiramattaṃ¹ cakkhuviññāṇādīnaṃ yathārahaṃ vatthudvārabhāvaṃ sādhayamānaṃ tiṭṭhati.

Taṃ cakkhatīti cakkhu, tena maṃsacakkhunā passāmi.

Dibbacakkhunāti “addasaṃ kho ahaṃ bhikkhave dibbena cakkhunā visuddhenā”²ti² evaṃvidhena dibbacakkhunā. **Paññācakkhunāti** “virajaṃ vītamaṃ dhammacakkhuṃ udapādi”³ti³ evaṃ āgatenā paññācakkhunā. **Buddhacakkhunāti** “addasaṃ kho ahaṃ bhikkhave Buddhacakkhunā lokaṃ volokento”⁴ti⁴ evamāgatenā Buddhacakkhunā. **Samantacakkhunāti** “samantacakkhu vuccati sabbaññutaññāṇaṃ”⁵ti⁵ evamāgatenā samantacakkhunā. **Passāmīti** maṃsacakkhunā hatthatale ṭhapitāmalakaṃ viya rūpagataṃ maṃsacakkhunā. **Dakkhāmīti** sañjānāmi dibbena cakkhunā cutūpapātaṃ. **Olokemīti** avalokemi paññācakkhunā catusaccaṃ. **Nijjhāyāmīti** cintemi Buddhacakkhunā saddhāpañcamakāni indriyāni. **Upaparikkhāmīti** samantato ikkhāmi pariyesāmi samantacakkhunā pañca neyyapathe.

Taṇhāphandanāya phandamānanti taṇhācalanāya calamānaṃ. Ito paraṃ ditṭhiphandanādidiṭṭhi byasanena dukkhena phandamānapariyosānaṃ vuttanayattā uttānameva. **Samphandamānanti** punappunaṃ phandamānaṃ. **Vipphandamānanti** nānāvidhena calamānaṃ. **Vedhamānanti** kampamānaṃ. **Pavedhamānanti** padhānena kampamānaṃ. **Sampavedhamānanti** punappunaṃ kampamānaṃ. Upasaggena vā padaṃ vadḍhitaṃ.

Taṇhānugatanti taṇhāya anupaviṭṭhaṃ. **Taṇhāyānusatanti** taṇhāya anupatthaṃ. **Taṇhāyāsannanti** taṇhāya nimuggaṃ. **Taṇhāya pātitaṃ** taṇhāya khittaṃ. “Paripātitaṃ”ti vā pāṭho. **Abhibhūtaṃ** taṇhāya madditaṃ ajjhotthaṃ. **Pariyādinnaṃ** khepetvā gahitacittaṃ. Atha vā oghena gataṃ viya **taṇhāgataṃ**. Upādiṇṇakarūpapaccayehi patitvā gataṃ viya **taṇhānugataṃ**. Udaḥapitṭhiṃ chādetvā patthaṇālikā udaḥapitṭhi viya **taṇhānusataṃ**. Vaccakūpe nimuggaṃ viya **taṇhāyāsannaṃ**. Rukkhaggato patitvā narake patitaṃ viya **taṇhāpātitaṃ**. Upādiṇṇakarūpaṃ saṃyogaṃ viya **taṇhāya abhibhūtaṃ**. Upādiṇṇakarūpapariggāhakassa uppannavipassanaṃ viya taṇhāya **pariyādinnaṃ**. Atha vā kāmaccandena **taṇhāgataṃ**. Kāmapipāsāya **taṇhānugataṃ**.

1. Muggapaṭalamattaṃ ūkāsīsamattaṃ (Ka)

2. Ma 1. 227 piṭṭhe.

3. Ma 2. 346; Vi 3. 16 piṭṭhesu.

4. Ma 1. 225 piṭṭhe.

5. Khu 8. 93, 178 piṭṭhesu.

သတ္တသု ပိရုပဋ္ဌလေသု အာသိတ္တတေလံ ပိရုပဋ္ဌလာနိ ဝိယ သတ္တက္ခိပဋ္ဌလာနိ ဗျာပေတွာ ပမာဏတော ဦကာသိရမတ္တံ^၁ စက္ခုဝိညာဏာဒီနံ ယထာရဟံ ဝတ္ထုဒ္ဓါရဘာဝံ သာယေမာနံ တိဋ္ဌတိ။

တံ စက္ခုတိတိ စက္ခု၊ တေန မံသစက္ခုနာ ပဿာမိ။ **ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ**တိ “အဒ္ဓသံ ခေါ အဟံ ဘိက္ခဝေ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ဝိသုဒ္ဓေနာ”တိ^၂ ဧဝံဧနေ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ။ **ပညာစက္ခုနာ**တိ “ဝိရဇံ ဝိတမလံ ဓမ္မစက္ခု ဥဒပါဒိ”တိ^၃ ဧဝံ အာဂတေန ပညာစက္ခုနာ။ **ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ**တိ “အဒ္ဓသံ ခေါ အဟံ ဘိက္ခဝေ ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ လောကံ ဝေါလောကေန္တော”တိ^၄ ဧဝံအာဂတေန ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ။ **သမန္တစက္ခုနာ**တိ “သမန္တစက္ခု ဝုစ္စတိ သဗ္ဗညုတညာဏ”န္တိ^၅ ဧဝံအာဂတေန သမန္တစက္ခုနာ။ **ပဿာမီ**တိ မံသစက္ခုနာ ဟတ္ထတလေ ဌဝိတာမလကံ ဝိယ ရူပဂတံ မံသစက္ခုနာ။ **ဒက္ခာမီ**တိ သဇ္ဇာနာမိ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ စတုပပါတံ။ **ဩလောကေမီ**တိ အဝလောကေမိ ပညာစက္ခုနာ စတုသတ္တံ။ **နိဇ္ဈာယာမီ**တိ စိန္တေမိ ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ သဒ္ဓါပဉ္စမကာနိ ဣန္ဒြိယာနိ။ **ဥပပရိက္ခာမီ**တိ သမန္တတော ဣက္ခာမိ ပရိယေသာမိ သမန္တစက္ခုနာ ပဉ္စ နေယျပထေ။

တဏှာဖန္ဒနာယ ဖန္ဒမာနန္တိ တဏှာစလနာယ စလမာနံ။ ဣတော ပရံ ဒိဋ္ဌိဖန္ဒနာဒိဒိဋ္ဌိဗျသနေန ဒုက္ခေန ဖန္ဒမာနပရိယောသာနံ ဝုတ္တနယတ္တာ ဥတ္တာနမေဝ။ **သမ္ပန္ဒမာနန္တိ** ပုနပျုနံ ဖန္ဒမာနံ။ **ဝိပ္ပန္ဒမာနန္တိ** နာနာဝိဇေန စလမာနံ။ **ဝေဓမာနန္တိ** ကမ္မမာနံ။ **ပဝေဓမာနန္တိ** ပဓာနေန ကမ္မမာနံ။ **သမ္ပ-ဝေဓမာနန္တိ** ပုနပျုနံ ကမ္မမာနံ။ ဥပသဂ္ဂေန ဝါ ပဒံ ဝဓိတံ။

တဏှာနဂတန္တိ တဏှာယ အနုပဝိဋ္ဌံ။ **တဏှာယာနုသန္တန္တိ** တဏှာယ အနု-ပတ္တန္တံ။ **တဏှာယာသန္တန္တိ** တဏှာယ နိမုဂ္ဂံ။ **တဏှာယ ပါတိတန္တိ** တဏှာယ ခိတ္တံ။ “ပရိပါတိတ”န္တိ ဝါ ပါဌော။ **အဘိဘူတန္တိ** တဏှာယ မဒ္ဓိတံ အဇ္ဈောတ္တန္တံ။ **ပရိယာဒိန္နမိတ္တန္တိ** ခေပေတွာ ဂဟိတမိတ္တံ။ အထ ဝါ ဩဇေန ဂတံ ဝိယ **တဏှာဂတံ**။ ဥပါဒိဏ္ဏကရူပပစ္စယေဟိ ပတိတွာ ဂတံ ဝိယ **တဏှာနဂတံ**။ ဥဒကဝိဋ္ဌိ^၁ ဆာဒေတွာ ပတ္တုဋ္ဌနိလိကာ ဥဒကဝိဋ္ဌိ ဝိယ **တဏှာနု-သန္တံ**။ ဝစ္စကူပေ နိမုဂ္ဂံ ဝိယ **တဏှာယာသန္တံ**။ ရုက္ခဂ္ဂတော ပတိတွာ နရကေ ပတိတံ ဝိယ **တဏှာပါတိတံ**။ ဥပါဒိဏ္ဏကရူပံ သံယောဂံ ဝိယ **တဏှာယ အဘိ-ဘူတံ**။ ဥပါဒိဏ္ဏကရူပပရိဂ္ဂါဟကဿ ဥပ္ပန္နဝိပဿနံ ဝိယ တဏှာယ **ပရိယာ-ဒိန္နမိတ္တံ**။ အထ ဝါ ကာမတ္ထန္တေန **တဏှာဂတံ**။ ကာမဝိပါသာယ **တဏှာနဂတံ**။

၁-မုဂ္ဂပဋ္ဌလေသု ဦကာသိသမတ္တံ (က) ၂-မ ၁-၂၂၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၂-၃၄၆၊ ၄-မ ၂-၃၄၆-ပိဋ္ဌေသု။

၄-မ ၁-၂၂၅-ပိဋ္ဌေ။

၅-မ ၃-၉၃၊ ၁၇၀-ပိဋ္ဌေသု။

Kāmāsavena taṇhānusaṭaṃ. Kāmaparīlāhena taṇhāyāsannaṃ.
Kāmajjhosaṇena taṇhāya pātitaṃ. Kāmoghena taṇhāya abhibhūtaṃ.
Kāmupādānena taṇhāya pariyaḍinnacittanti evameke vaṇṇayanti.
Kāmabhaveti kāmāvacare. **Rūpabhaveti** rūpāvacare. **Arūpabhaveti**
arūpāvacare. Tesāṃ nānattaṃ heṭṭhā pakāsitaṃyeva.

Bhavābhavesūti bhavābhaveti bhavoti kāmādhātu. **Abhavoti**
rūpārūpadhātu. Atha vā **bhavoti** kāmādhātu rūpadhātu. **Abhavoti**
arūpadhātu. Tesu bhavābhavesu. **Kāmmabhaveti** kammavaṭṭe. **Punabbhaveti**
ponobhavike vipākavaṭṭe. **Kāmabhaveti** kāmādhātuyā. **Kāmmabhaveti**
kammavaṭṭe. Vattha kammabhavo bhāvayatīti bhavo. **Kāmabhavē**
punabbhaveti kāmādhātuyā upapattibhave vipākavaṭṭe. Vipākabhavo
bhavatīti bhavo. **Rūpabhavādisupi** eśeva nayo. Ettha ca “kāmabhavē
rūpabhavē arūpabhavē”ti okāśabhavaṃ sandhāya vuttaṃ. Tīsupi
“kammabhavē”ti kammabhavaṃ, tathā “punabbhavē”ti upapattibhavaṃ
sandhāya vuttaṃ. **Punappunabbhaveti** aparāparaṃ uppattiyaṃ. **Gatīyāti**
pañcagatīyā aññatarāya. **Attabhāvābhiniḍḍattiyāti** attabhāvānaṃ
abhinibbattiyā. **Avītatataṇhāti** mūlapadaṃ. **Avigatatataṇhāti** khaṇikasamādhī
viya khaṇikappahānābhāvena na vigatā taṇhā etesanti avigatatataṇhā.
Acattatatataṇhāti tadanāgappahānābhāvena apariccattatatataṇhā. **Avantatatataṇhāti**
vikkhambhanappahānābhāvena na vantatatataṇhāti avantatatataṇhā. **Amuttatatataṇhāti**
accantasamucchedappahānābhāvena na muttatatataṇhāti. **Appahīnatataṇhāti**
paṭippassaddhippahānābhāvena na pahīnatataṇhāti. **Appaṭinissatṭhatataṇhāti**
nissaraṇappahānābhāvena bhavē paṭiṭṭhitaṃ anusayakilesaṃ
appaṭinissajjitvā ṭhitattā appaṭinissatṭhatataṇhāti.

12. Idāni yasmā avigatatataṇhā evaṃ phandanti ca lapanti ca, tasmā
taṇhāvinaye samādapento “**mamāyite**”ti gāthamāha. Tattha **mamāyite**ti
taṇhādiṭṭhimamattehi “maman”ti pariggahite vatthusmiṃ. **Passathāti** sotāre
ālapanto āha. **Etampīti** etampi ādīnavaṃ. Sesāṃ pākāṭameva.

Dve mamattāti dve ālayā. **Yāvatāti** paricchedaniyamatthe¹ nipāto.
Taṇhāsaṅkhātēnāti taṇhākoṭṭhāsenā, saṅkhā saṅkhātanti

1. Niyamanatthe (Syā, Ka)

ကာမာသဝေန တဏှာနုသန္တိ။ ကာမပရိဋ္ဌာဟေန တဏှာယာသန္တိ။ ကာ-
မဇ္ဈောသာနေန တဏှာယ ပါတိတံ။ ကာမောသေန တဏှာယ အဘိဘူတံ။
ကာမုပါဒါနေန တဏှာယ ပရိယာဒိန္တိတ္တန္တိ ဝေမေကေ ဝဏ္ဏယန္တိ။ ကာမ-
ဘဝေတိ ကာမာဝစရေ။ ရူပဘဝေတိ ရူပါဝစရေ။ အရူပဘဝေတိ အရူပါဝစရေ။
တေသံ နာနတ္ထံ ဟေဋ္ဌာ ပကာသိတံယေဝ။

ဘဝါဘဝေသုတိ ဘဝါဘဝေတိ ဘဝေါတိ ကာမဓာတု။ အဘဝေါတိ
ရူပါရူပဓာတု။ အထ ဝါ ဘဝေါတိ ကာမဓာတု ရူပဓာတု။ အဘဝေါတိ အရူပ-
ဓာတု။ တေသု ဘဝါဘဝေသု။ ကမ္မဘဝေတိ ကမ္မဝဇ္ဇေ။ ပုနုဗ္ဗေတိ
ပေါနေဘဝိကေ ဝိပါကဝဇ္ဇေ။ ကာမဘဝေတိ ကာမဓာတုယာ။ ကမ္မဘဝေတိ
ကမ္မဝဇ္ဇေ။ တတ္ထ ကမ္မဘဝေါ ဘာဝယတိတိ ဘဝေါ။ ကာမဘဝေ ပုနုဗ္ဗေတိ
ကာမဓာတုယာ ဥပပတ္တိဘဝေ ဝိပါကဝဇ္ဇေ။ ဝိပါကဘဝေါ ဘဝတိတိ ဘဝေါ။
ရူပဘဝါဒိသုပိ ဇေသဝ နယော။ ဧတ္ထ စ “ကာမဘဝေ ရူပဘဝေ အရူပဘဝေ”တိ
ဩကာသဘဝံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ တီသုပိ “ကမ္မဘဝေ”တိ ကမ္မဘဝံ, တထာ
“ပုနုဗ္ဗေ”တိ ဥပပတ္တိဘဝံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ပုနုဗ္ဗုနုဗ္ဗေတိ အပရာပရံ
ဥပုတ္တိယံ။ ဂတိယာတိ ပဉ္စဂတိယာ အညတရာယ။ အတ္တဘာဝါဘိနိဗ္ဗတ္တိယာတိ
အတ္တဘာဝါနံ အဘိနိဗ္ဗတ္တိယာ။ အဝိတတဏှာတိ မူလပဒံ။ အဝိဂတတဏှာတိ
ခဏိကသမာဓိ ဝိယ ခဏိကပ္ပဟာနာဘာဝေန န ဝိဂတာ တဏှာ ဧတေသန္တိ
အဝိဂတတဏှာ။ အဝတ္တတဏှာတိ တဒဂ္ဂပ္ပဟာနာဘာဝေန အပရိစ္ဆတ္တတဏှာ။
အဝန္တတဏှာတိ ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနာဘာဝေန န ဝန္တတဏှာတိ အဝန္တတဏှာ။
အမုတ္တတဏှာတိ အဝန္တသမုတ္တေဒပ္ပဟာနာဘာဝေန န မုတ္တတဏှာ။ အပ္ပဟိန-
တဏှာတိ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပ္ပဟာနာဘာဝေန န ပဟိနတဏှာ။ အပ္ပဋိနိဿဋ္ဌတဏှာတိ
နိဿရဏပ္ပဟာနာဘာဝေန ဘဝေ ပတိဋ္ဌိတံ အနုသယကိလေသံ အပ္ပဋိ-
နိဿဋ္ဌိတွာ ဌိတတ္တာ အပ္ပဋိနိဿဋ္ဌတဏှာ။

၁၂။ ဣဒါနိယသ္မာ အဝိဂတတဏှာ ဧဝံ ဖန္တန္တိ စ လပန္တိ စ၊ တသ္မာ တဏှာ-
ဝိနယေ သမာဒပေန္တော “မမာယိတေ”တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ မမာယိတေတိ
တဏှာဒိဋ္ဌိမမတ္တေဟိ “မမ”န္တိ ပရိဂ္ဂဟိတေ ဝတ္ထုသ္မိ။ ပဿထာတိ သောတာရေ
အာလပန္တော အာဟ။ တေမ္မိတိ တေမ္မိ အာဒိနဝံ။ သေသံ ပါကဋ္ဌမေဝ။

ဒွေ မမတ္တာတိ ဒွေ အာလယာ။ ယာဝတာတိ ပရိစ္ဆေဒနိယမတ္ထေ^၁ နိပါ-
တော။ တဏှာသင်္ခါတေနာတိ တဏှာကောဋ္ဌာသေန၊ သင်္ခါ သင်္ခါတန္တိ

atthato ekaṃ “saññānidānā hi papañcasaṅkhā”ti-ādīsu¹ viya. **Sīmakatanti** aparicchedadosavirahitaṃ mariyādakataṃ “tiyojanaparamaṃ sīmaṃ sammannitun”ti-ādīsu² viya. **Odhikatanti** vacanaparicchedadosavirahitaṃ paricchedakataṃ sīmantarīkarukkho viya. **Pariyantakatanti** paricchedakataṃ. Sīmantarīkarukkho pana dvinnāṃ sādharāṇaṃ, ayaṃ pana ekābaddhātālapanti viya katanti pariyantakatam. **Pariggahitanti** kālantarepi parāyattaṃ muñcitvā sabbākārena gahitaṃ. **Mamāyitanti** ālayakataṃ vassūpagataṃ senāsanaṃ viya. **Idaṃ mamanti** samīpe ʃhitaṃ. **Etaṃ mamanti** dūre ʃhitaṃ. **Ettakanti** parikkhāranīyamaṇaṃ “ettakampi nappatibhāseyyā”ti viya. **Ettāvatāti** paricchedatthepi nipātaniyamaṇaṃ “ettāvatā kho mahānāmā”ti viya. **Kevalampi mahāpathavinti** sakalampi mahāpathaviṇ.

Aṭṭhasataṃ taṇhāvicaritanti aṭṭhuttarasataṃ taṇhāgamanavittthāraṃ. Aṭṭhuttarasataṃ kathaṃ hotīti ce? Rūpataṇhā -pa- dhammataṇhāti evaṃ cakkhudvārādīsu javanavīthiyā pavattā taṇhā “setṭhiputto, brāhmaṇaputto”ti evamādīsu pitito laddhanāmā viya pitusadisārammaṇe bhūtā. Ettha ca rūpārammaṇā rūpe taṇhāti rūpataṇhā. Sā kāmarāgabhāvena rūpaṃ assādentī pavattamānā kāmataṇhā. Sassatadiṭṭhisahagatarāgabhāvena “rūpaṃ niccaṃ dhuvāṃ sassatan”ti evaṃ assādentī pavattamānā bhavataṇhā. Uccchedadiṭṭhisahagatarāgabhāvena “rūpaṃ ucchijjati vinassati pacchedaṃ bhavissati”ti³ evaṃ assādentī pavattamānā vibhavataṇhāti evaṃ tividdhā hoti. Yathā ca rūpataṇhā, tathā saddataṇhādayopīti etāni aṭṭhārasa taṇhāvicaritāni honti. Tāni ajjhatarūpādīsu aṭṭhārasa, bahiddhārūpādīsu aṭṭhārasāti chattimsa, iti atītāni chattimsa, anāgatāni chattimsa, paccuppannāni chattimsāti aṭṭhasataṃ. Ajjhattikassa upādāya “asmī”ti hoti, “itthasmī”ti hotīti vā evamādīni ajjhattikarūpādinissitāni aṭṭhārasa, bāhirassupādāya iminā “asmī”ti hoti, iminā “itthasmī”ti hotīti bāhirarūpādinissitāni aṭṭhārasāti chattimsa. Iti atītāni chattimsa, anāgatāni chattimsa, paccuppannāni chattimsāti evampi aṭṭhasata⁴taṇhāvicaritāni honti.

1. Khu 1. 414 piṭṭhe.

3. Pacca na bhavissati (Sī, Syā)

2. Vi 3. 145 piṭṭhe.

4. Aṭṭhasataṃ (Sī, Syā)

အတ္ထကော ဧကံ “သညာနိဒါနာ ဟိ ပပဉ္စသင်္ခါ”တိအာဒိသု^၁ ဝိယ။ သီမကတန္တိ အပရိစ္ဆေဒဒေါသဝိရဟိတံ မရိယာဒကတံ “တိယောဇနပရမံ သိမံ သမ္ပန္နိတု”န္တိအာဒိသု^၂ ဝိယ။ ဩဓိကတန္တိ ဝစနပရိစ္ဆေဒဒေါသဝိရဟိတံ ပရိစ္ဆေဒကတံ သီမန္တရိကရက္ခော ဝိယ။ ပရိယန္တကတန္တိ ပရိစ္ဆေဒကတံ။ သို့မန္တရိကရက္ခော ပန ဦးန္တံ သာဓာရဏံ၊ အယံ ပန ဧကာဗဒ္ဓတာလပန္တိ ဝိယ ကတန္တိ ပရိယန္တကတံ။ ပရိဂ္ဂဟိတန္တိ ကာလန္တရေဝိ ပရာယတ္တံ မုဉ္ဇိတွာ သဗ္ဗကာရေန ဂဟိတံ။ မမာယိတန္တိ အာလယကတံ ဝဿူပဂတံ သေနာသနံ ဝိယ။ ဣဒံ မမန္တိ သမိပေ ဌိတံ။ ဧတံ မမန္တိ ခူရေ ဌိတံ။ ဧတ္ထကန္တိ ပရိက္ခာရနိယမနံ “ဧတ္ထကမ္ပိ နပ္ပုဋိဘာသေယျာ”တိ ဝိယ။ ဧတ္တာဝတာတိ ပရိစ္ဆေဒတ္ထေဝိ နိပါတနိယမနံ “ဧတ္တာဝတာ ခေါ မဟာနာမာ”တိ ဝိယ။ ဧဝေလမ္ပိ မဟာပထဝိန္တိ သကလမ္ပိ မဟာပထဝိ။

အဋ္ဌသတံ တဏှာဝိစရိတန္တိ အဋ္ဌတ္တရသတံ တဏှာဂမနဝိတ္ထာရံ။ အဋ္ဌတ္တရသတံ ကထံ ဟောတီတိ စေ? ရူပတဏှာ။ပ။ ဓမ္မတဏှာတိ ဧဝံ စက္ခုဒွါရာဒိသု ဇေနဝိထိယာ ပဝတ္တာ တဏှာ “သေဋ္ဌိပုတ္တော၊ မြာဟ္မဏပုတ္တော”တိ ဧဝမာဒိသု ပိတိတော လဒ္ဓနာမာ ဝိယ ပိတုသဒိသာရမ္မဏေ ဘူတာ။ ဧတ္ထ စ ရူပါရမ္မဏာ ရူပေ တဏှာတိ ရူပတဏှာ။ သာ ကာမရာဂဘာဝေန ရူပံ အဿာဒေန္တိ ပဝတ္တမာနာ ကာမတဏှာ။ သဿတဒိဋ္ဌိသဟဂတရာဂဘာဝေန “ရူပံ နိစ္စံ ဓုဝံ သဿတ”န္တိ ဧဝံ အဿာဒေန္တိ ပဝတ္တမာနာ ဘဝတဏှာ။ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိသဟဂတရာဂဘာဝေန “ရူပံ ဥစ္ဆိဇ္ဇတိ ဝိနဿတိ ပစ္ဆေဒံ ဘဝိဿတိ”တိ? ဧဝံ အဿာဒေန္တိ ပဝတ္တမာနာ ဝိဘဝတဏှာတိ ဧဝံ တိဝိဓော ဟောတိ။ ယထာ စ ရူပတဏှာ၊ တထာ သဒ္ဓတဏှာဒယောပီတိ တောနိ အဋ္ဌာရသ တဏှာဝိစရိတာနိ ဟောန္တိ။ တာနိ အဇ္ဈတ္တရူပါဒိသု အဋ္ဌာရသ၊ ဗဟိဒ္ဓါရူပါဒိသု အဋ္ဌာရသာတိ ဆတ္ထိံသ၊ ဣတိ အတိတာနိ ဆတ္ထိံသ၊ အနာဂတာနိ ဆတ္ထိံသ၊ ပစ္စုပ္ပန္နာနိ ဆတ္ထိံသာတိ အဋ္ဌသတံ။ အဇ္ဈတ္တိကဿ ဥပါဒါယ “အသ္မိ”တိ ဟောတိ။ “ဣတ္ထသ္မိ”တိ ဟောတီတိ ဝါ ဧဝမာဒိနိ အဇ္ဈတ္တိကရူပါဒိနိဿိတာနိ အဋ္ဌာရသ၊ ဗဟိရသုပါဒါယ ဣမိနာ “အသ္မိ”တိ ဟောတိ။ ဣမိနာ “ဣတ္ထသ္မိ”တိ ဟောတီတိ ဗဟိရရူပါဒိနိဿိတာနိ အဋ္ဌာရသာတိ ဆတ္ထိံသ။ ဣတိ အတိတာနိ ဆတ္ထိံသ၊ အနာဂတာနိ ဆတ္ထိံသ၊ ပစ္စုပ္ပန္နာနိ ဆတ္ထိံသာတိ ဧဝမ္ပိ အဋ္ဌသတံ။ တဏှာဝိစရိတာနိ ဟောန္တိ။

၁-ခု ၁-၄၁၄-ပိဋ္ဌေ။

၃-ပစ္စ န ဘဝိဿတိ (သီ၊ သျှာ)

၂-ဝိ ၃-၁၄၅-ပိဋ္ဌေ။

၄-အဋ္ဌသတံ (သီ၊ သျှာ)

Vīsativatthukā sakkāyaditṭhīti rūpādīnaṃ pañcannaṃ khandhānaṃ ekekampi “rūpaṃ attato samanupassatī”ti-ādinā¹ nayena catudhā gāhavasena pavattāni vatthūni katvā uppannā vijjamānaṭṭhena sati khandhapañcakasaṅkhāte kāye ditṭhīti sakkāyaditṭhi. **Dasavatthukā micchādītṭhī**ti “natthi dinnam, natthi yitṭhan”ti-ādinayappavattā micchādītṭhi ayāthāvadītṭhi, virajjhivā gahaṇato vā vitathā ditṭhi micchādītṭhi, anattāhavaṭṭā paṇḍitehi kucchitā ditṭhītipi micchādītṭhi. Sā ayoniso abhinivesalakkhaṇā, parāmāsarasā, micchābhinivesapaccupaṭṭhānā, ariyānamadassanakāmatāḍipadaṭṭhānā, paramavajjāti daṭṭhabbā. **Dasavatthukā antaggāhikā ditṭhī**ti sassato loko, asassato loko, antavā loko”ti-ādinayappavattā ekekaṃ koṭṭhāsaṃ patitṭhaṃ katvā gahaṇavasena evaṃ pavattā ditṭhi dasavatthukā antaggāhikā ditṭhi. **Yā evarūpā ditṭhī**ti yā evaṃ jātikā ditṭhi. **Ditṭhigatanti** ditṭhīsu gataṃ. Idam dassanaṃ dvāsaṭṭhiditṭhi-antogadhattāti ditṭhigataṃ, ditṭhiyeva duratikkamanatṭhena gahanaṃ **ditṭhigahanaṃ** tiṇagahanavanagahanapabbatagahanāni viya. Sāsaṅkasappaṭibhayaṭṭhena **ditṭhikantāraṃ** corakantāravālakantāranirudakakantāradubbhikkhakantārā viya. Sammādītṭhiyā vinivijjanaṭṭhena vilomanatṭhena ca **ditṭhivisūkāyikaṃ**. Micchādassanaṃ hi uppajjamānaṃ sammādassanaṃ vinivijjhati ceva vilometi ca. Kadāci sassatassa, kadāci ucchedassa gahaṇato ditṭhiyā virūpaṃ phanditanti **ditṭhivipphanditaṃ**. Ditṭhigatiko hi ekasmiṃ patitṭhātum na sakkoti. Kadāci sassataṃ anussarati², kadāci ucchedaṃ. Ditṭhiyeva bandhanaṭṭhena saṃyojananti **ditṭhisamyojanaṃ**. Susumārādayo viya purisaṃ ārammaṇaṃ dāhaṃ gaṇhātīti **gāho**. Patitṭhahanaṭṭhena **patitṭhāho**. Ayaṃ hi balavapavattibhāvena patitṭhahitvā gaṇhātīti. Niccādivasena abhinivisaṭṭhi **abhiniveso**. Dhammasabhāvaṃ atikkamitvā niccādivasena parato āmasatīti **parāmāso**. Anattāhavaṭṭā kucchito maggo, kucchitānaṃ vā apāyānaṃ maggoti **kummaggo**. Ayāthāvapathato **micchāpatho**. Yathā hi disāmūḷhena “ayaṃ asukagāmaṣṣa nāma patho”ti gahitopi taṃ gāmaṃ na sampāpeti, evaṃ ditṭhigatikenā “sugatipatho”ti gahitāpi ditṭhi sugatim na pāpetīti ayāthāvapathato micchāpatho. Micchāsabhāvato **micchattaṃ**. Tattheva

1. Khu 9. 137 piṭṭhe.

2. Anuvattati (Sī) anugacchati (Syā)

ဝိသတိဝတ္ထုကာ သက္ကာယဒိဋ္ဌိတိ ရူပါဒိနံ ပဉ္စန္ဓံ ခန္ဓာနံ ဧကေနဗ္ဗိ “ရူပံ အတ္တတော သမနုပဿတိ”တိအာဒိနာ^၁ နယေန စတုဓာ ဂါဟဝသေန ပဝတ္တာနိ ဝတ္ထုနိ ကတွာ ဥပ္ပန္နာ ဝိဇ္ဇမာနဌေန သတိ ခန္ဓပဉ္စကသင်္ခါတေ ကာယေ ဒိဋ္ဌိတိ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ။ **ဒသဝတ္ထုကာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ**တိ “နတ္ထိ ဒိဋ္ဌိ၊ နတ္ထိ ယိဋ္ဌ”န္တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ အယာထာဝဒိဋ္ဌိ၊ ဝိရုဇ္ဈိတွာ ဂဟဏတော ဝါ ဝိတထာ ဒိဋ္ဌိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ၊ အနတ္တာဝဟတ္တာ ပဏ္ဍိတေဟိ ကုစ္ဆိတာ ဒိဋ္ဌိတိပိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ။ သာ အယောနိသော အဘိနိဝေသလက္ခဏာ၊ ပရာမာသရသာ၊ မိစ္ဆာဘိနိဝေသပစ္စုပ္ပန်နာ၊ အရိယာနမဒဿနကာမတာဒိပဒဋ္ဌာနာ၊ ပရမဝဇ္ဇာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ **ဒသဝတ္ထုကာ အန္တဂါဟိကာ ဒိဋ္ဌိ**တိ သဿတော လောကော၊ အသဿတော လောကော၊ အန္တဂါ လောကော”တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တာ ဧကေန ကောဋ္ဌာသံ ပတိဋ္ဌိ ကတွာ ဂဟဏဝသေန ဧဝံ ပဝတ္တာ ဒိဋ္ဌိ ဒသဝတ္ထုကာ အန္တဂါဟိကာ ဒိဋ္ဌိ။ **ယာ ဝေရူပါ ဒိဋ္ဌိ**တိ ယာ ဧဝံဇာတိကာ ဒိဋ္ဌိ။ **ဒိဋ္ဌိဂတန္တိ** ဒိဋ္ဌိသု ဂတံ။ ဣဒံ ဒဿနံ ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိအန္တောဂတ္တောတိ ဒိဋ္ဌိဂတံ၊ ဒိဋ္ဌိယေဝ ဒုရတိက္ကမနဌေန ဂဟနံ **ဒိဋ္ဌိဂဟနံ** တိဏဂဟနဝနဂဟနပဗ္ဗတဂဟနာနိ ဝိယ။ သာသင်္ကသပ္ပဋိဘယဌေန **ဒိဋ္ဌိကန္တာရံ** စောရကန္တာရဝါဋ္ဌကန္တာရနိရုဒကကန္တာရဒုတ္တိက္ကမန္တာရာ ဝိယ။ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ ဝိနိဝိဇ္ဇနဌေန ဝိလောမနဌေန စ **ဒိဋ္ဌိဝိသုကာယိကံ**။ မိစ္ဆာဒဿနံ ဟိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ သမ္မာဒဿနံ ဝိနိဝိဇ္ဇတိ စေဝ ဝိလောမေတိ စ။ ကဒါဓိ သဿတဿ၊ ကဒါဓိ ဥစ္ဆေဒဿ ဂဟဏတော ဒိဋ္ဌိယာ ဝိရူပံ ဖန္ဒိတန္တိ **ဒိဋ္ဌိဝိပ္ပန္နိကံ**။ ဒိဋ္ဌိဂတိကော ဟိ ဧကသ္မိံ ပတိဋ္ဌာတုံ န သက္ကောတိ။ ကဒါဓိ သဿတံ အနုဿရတိ၊ ကဒါဓိ ဥစ္ဆေဒံ။ ဒိဋ္ဌိယေဝ ဗန္ဓနဌေန သံယောဇနန္တိ **ဒိဋ္ဌိသံယောဇနံ**။ သုသုမာရာဒယော ဝိယ ပုရိသံ အာရမ္မဏံ ဒဋ္ဌိ ဂဏှာတိတိ **ဂါဟော**။ ပတိဋ္ဌဟနတော **ပတိဋ္ဌာဟော**။ အယံ ဟိ ဗလဝပဝတ္တိဘာဝေန ပတိဋ္ဌဟိတွာ ဂဏှာတိ။ နိစ္စာဒိဝသေန အဘိနိဝိသတိတိ **အဘိနိဝေသော**။ ဓမ္မသဘာဝံ အတိက္ကမိတွာ နိစ္စာဒိဝသေန ပရတော အာမသတိတိ **ပရာမာသော**။ အနတ္တာဝဟတ္တာ ကုစ္ဆိတော မဂ္ဂေါ၊ ကုစ္ဆိတာနံ ဝါ အပါယာနံ မဂ္ဂေါတိ **ကုမ္မဂ္ဂေါ**။ အယာထာဝပထတော **မိစ္ဆာပထော**။ ယထာ ဟိ ဒိသာမူဌေန “အယံ အသုကဂါမဿ နာမ ပထော”တိ ဂဟိတောဝိ တံ ဂါမံ န သမ္မာပေတိ၊ ဧဝံ ဒိဋ္ဌိဂတိကေန “သုဂတိပထော”တိ ဂဟိတာဝိ ဒိဋ္ဌိ သုဂတိံ န ပါပေတိတိ အယာထာဝပထတော မိစ္ဆာပထော။ မိစ္ဆာသဘာဝတော **မိစ္ဆတ္တံ**။ တတ္ထေဝ

paribbhamanato taranti ettha bālāti titthaṃ, titthañca taṃ anattānañca
 āyatananti **titthāyatanam**, titthiyānam vā sañjātidesaṭṭhena
 nivāsaṭṭhānaṭṭhena ca āyatanantipi **titthāyatanam**. Vipariyesabhūto gāho,
 vipariyesato vā gāhoti **vipariyesaggāho**. Asabhāvagāhoti **viparītaggāho**.
 “Anicce niccan”ti-ādinayappavattavasena parivattetvā gāho **vipallāsaggāho**.
 Anupāyagāho **micchāggāho**. Ayāthāvakaṣmim vatthusmim na sabhāvasmim
 vatthusmim tathaṃ yāthāvakam sabhāvanti gāho “**ayāthāvakaṣmim**
yāthāvakan”ti gāho. Yāvatāti yattakā. **Dvāsaṭṭhidiṭṭhigatānī** brahmajāle¹
 āgatāni dvāsaṭṭhidiṭṭhigatāni.

Acchedasaṃkinopi phandantīti acchinditvā pasayha balakkārena
 gaṇhissantīti uppannasaṃkinopi calanti. **Acchindantepī**ti vuttanayena
 acchijjantepi. **Acchinnepi**ti vuttanayena acchinditvā gahitepi.
Vipariṇāmasaṃkinopiti parivattetvā aññathābhāvena āsaṃkinopi.
Vipariṇāmantepīti viparivattanakālepi. **Vipariṇatepi**ti viparivattitepi.
Phandantīti calanti. **Samphandantī**ti sabbākārena calanti. **Vipphandantī**ti
 vividhākārena² phandanti. **Vedhantī**ti bhayaṃ disvā kampanti. **Pavedhantī**ti
 chambhitattā bhayena visesena kampanti. **Sampavedhantī**ti
 lomahaṃsanabhayena sabbākārena kampanti. **Phandamāneti**
 upayogabahuvacanam. **Appodaketi** mandodake. **Parittodaketi** luṭitodake.
Udakapariyādāneti khīṇodake. **Balākāhi vā**ti vuttāvasesāhi pakkhijātīhi.
Paripāṭiyamānāti vihimsiyamānā ghaṭṭiyamānā. **Ukkhipiyamānāti**
 kaddamantarato nīhariyamānā giliyamānā vā. **Khajjamānāti** khādiyamānā.
Phandanti kākehi. **Samphandanti** kulalehi. **Vipphandanti** balākāhi. **Vedhanti**
 tuṇḍena gahitakāle maraṇavasena. **Pavedhanti** vijjhanakāle. **Sampavedhanti**
 maraṇasamīpe.

Passitvāti agunāṃ passitvā. **Tulayitvāti** guṇāgunāṃ tulayitvā.
Tīrayitvāti guṇāgunāṃ vitthāretvā. **Vibhāvayitvāti** vatthuhānabhāgin
 muñcitvā vajjetvā. **Vibhūtaṃ katvāti** nipphattiṃ pāpetvā āveṇikaṃ katvā.
 Atha vā saṃkiṇṇadosaṃ mocetvā vatthuvibhāgākaraṇena **passitvā**.
 Aparicchedadosaṃ mocetvā pamāṇākaraṇavasena **tulayitvā**. Vatthudosaṃ
 mocetvā vibhāgākaraṇavasena **tīrayitvā**. Sammohadosaṃ

1. Dī 1. 12 piṭṭhādīsu.

2. Vividhā (Ka)

ပရိတ္တမနတော တရန္တိ ဧတ္ထ ဗာလာတိ တိတ္ထံ၊ တိတ္ထန္တ တံ အနတ္တာနန္တ
 အာယတနန္တိ တိတ္ထာယတနံ၊ တိတ္ထိယာနံ ဝါ သဇ္ဇာတိဒေသဋ္ဌေန နိဝါသဋ္ဌာ-
 နဋ္ဌေန စ အာယတနန္တိ တိတ္ထာယတနံ။ ဝိပရိယေသဘူတော ဂါဟော၊
 ဝိပရိယေသတော ဝါ ဂါဟောတိ ဝိပရိယေသဂ္ဂါဟော။ အသဘာဝဂါဟောတိ
 ဝိပရိတဂ္ဂါဟော။ “အနိစ္စေ နိစ္စ”န္တိ အာဒိနယပ္ပဝတ္ထဝသေန ပရိဝတ္ထေတွာ
 ဂါဟော ဝိပလ္လာသဂ္ဂါဟော။ အနုပါယဂါဟော ဖိန္နာဂါဟော။ အယာထာဝ-
 ကသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိံ န သဘာဝသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိံ တထံ ယာထာဝကံ သဘာဝန္တိ
 ဂါဟော “အယာထာဝကသ္မိံ ယာထာဝက”န္တိ ဂါဟော။ ယာဝတာတိ
 ယတ္ထကာ။ ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိဂတာနီတိ ဗြဟ္မဇာလေ^၁ အာဂတာနိ ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိဂတာနိ။

အစ္ဆေဒသံကိနောပိ ဖန္တန္တိတိ အတ္တိန္တိတွာ ပဿယ ဗလက္ကာရေန
 ဂဏှိယန္တိတိ ဥပ္ပန္နသံကိနောပိ စလန္တိ။ အတ္တိန္တိတိ ဂုတ္တနယေန
 အတ္တိန္တိတိ။ အတ္တိန္တိတိ ဂုတ္တနယေန အတ္တိန္တိတွာ ဂဟိတေပိ။ ဝိပရိကာမ-
 သံကိနောပိတိ ပရိဝတ္ထေတွာ အညထာဘာဝေန အာသံကိနောပိ။ ဝိပရိကာ-
 မန္တိတိ ဝိပရိဝတ္တနကာလေပိ။ ဝိပရိကာမေတိတိ ဝိပရိဝတ္တိတေပိ။ ဖန္တန္တိတိ
 စလန္တိ။ သမ္ပန္တန္တိတိ သဗ္ဗကာရေန စလန္တိ။ ဝိပ္ပန္တန္တိတိ ဝိဝိဓကာရေန^၂
 ဖန္တန္တိ။ ဝေဝေန္တိတိ ဘယံ ဒိသ္မာ ကမ္မန္တိ။ ပဝေဝေန္တိတိ ဆန္ဒိတတ္ထာ ဘယေန
 ဝိသေသေန ကမ္မန္တိ။ သမ္ပဝေဝေန္တိတိ လောမဟံသနဘယေန သဗ္ဗကာရေန
 ကမ္မန္တိ။ ဖန္တမာနေတိ ဥပယောဂဗဟုဝစနံ။ အပ္ပေါဒကေတိ မန္တောဒကေ။
 ပရိတ္တောဒကေတိ လုဋ္ဌိတောဒကေ။ ဥဒကပရိယာဒါနေတိ ဒိဏောဒကေ။
 ဗလာကာဟိ ဝါတိ ဂုတ္တာဝသေသာဟိ ပက္ခိဇာတိဟိ။ ပရိပါတိယမာနာတိ
 ဝိဟိံသိယမာနာ ဘဒ္ဒိယမာနာ။ ဥက္ခိယမာနာတိ ကဒ္ဒမန္တရတော နိဟရိယ-
 မာနာ ဝိလိယမာနာ ဝါ။ ခဇ္ဇမာနာတိ ခါဒိယမာနာ။ ဖန္တန္တိ ကာကေဟိ။
 သမ္ပန္တန္တိ ကုလလေဟိ။ ဝိပ္ပန္တန္တိ ဗလာကာဟိ။ ဝေဝေန္တိ တုဏှေန ဂဟိတကာလေ
 မရဏဝသေန။ ပဝေဝေန္တိ ဝိဇ္ဈနကာလေ။ သမ္ပဝေဝေန္တိ မရဏသမိပေ။

ပဿိတွာတိ အဂုဏံ ပဿိတွာ။ တုလယိတွာတိ ဂုဏာဂုဏံ တုလယိတွာ။
 တိရယိတွာတိ ဂုဏာဂုဏံ ဝိတ္ထာရေတွာ။ ဝိဘာဝယိတွာတိ ဝတ္ထုဟာနဘာဝိ
 မုဋ္ဌိတွာ ဝဇ္ဇေတွာ။ ဝိဘူတံ ကတွာတိ နိပ္ပတ္တိံ ပါပေတွာ အာဝေဏိကံ ကတွာ။
 အထ ဝါ သံကိဏ္ဍဒေါသံ မောစေတွာ ဝတ္ထုဝိဘာဝကရဏေန ပဿိတွာ။
 အပရိစ္ဆေဒဒေါသံ မောစေတွာ ပမာဏကရဏဝသေန တုလယိတွာ။ ဝတ္ထု-
 ဒေါသံ မောစေတွာ ဝိဘာဝကရဏဝသေန တိရယိတွာ။ သမ္မောဟဒေါသံ

mocayitvā aggavibhāgakaṇavasena **vibhāvayitvā**. Ghanadosaṃ mocetvā pakativibhāgakaṇasena **vibhūtaṃ katvā**. **Pahāyāti** pajahitvā. **Paṭinissajjitvāti** nissajjitvā. **Amamāyantoti** taṇhādīṭṭhīhi ālayaṃ akaronto. **Agāṇhantoti** diṭṭhiyā pubbabhāge paññāya taṃ na gaṇhanto. **Aparāmasantoti** vitakkena ūhanaṃ¹ akaronto. **Anabhinipesantoti** niyāmokkantidiṭṭhivasena nappavisanto.

Akubbamānoti pariggāhataṇhāvasena akaronto. **Ajanayamānoti** ponobhavikataṇhāvasena ajanayamāno. **Asañjanayamānoti** visesena asaṇjanayamāno. **Anibbattayamānoti** patthanātaṇhāvasena na nibbattayamāno. **Anabhinibbattayamānoti** sabbākārena na abhinibbattayamāno. Upasaggavasena vā etāni padāni vaḍḍhitāni. Evamettha paṭhamagāthāya assādaṃ.

13. Tato parāhi catūhi gāthāhi ādīnavañca dassetvā idāni sa-upāyaṃ nissaraṇaṃ nissaraṇānisaṃsañca dassetuṃ, sabbāhi vā etāhi kāmānaṃ ādīnavaṃ okāraṃ saṃkilesaṇca dassetvā idāni nekkhamme ānisaṃsaṃ dassetuṃ “**ubhosu antesū**”ti gāthādvayamāha. Tattha **ubhosu antesūti** phassaphassasamudayādīsu dvīsu dvīsu paricchedesu. **Vineyya chandanti** chandarāgaṃ vinetvā. **Phassaṃ pariññāyāti** cakkhusamphassādiphassaṃ, phassānusārena vā taṃsampayutte sabbepi arūpadhamme, tesāṃ vatthudvārārammaṇavasena rūpadhamme cāti sakalampi nāmarūpaṃ tīhi pariññāhi parijānitvā. **Anānugiddhoti** rūpādīsu sabbadhammesu agiddho. **Yadattagarahī tadakubbamānoti** yaṃ attanā garahati, taṃ akurumāno. **Na limpatī diṭṭhasutesu dhīroti** so evarūpo dhitisampanno dhīro diṭṭhesu ca sutesu ca dhammesu dvinnaṃ lepānaṃ ekenāpi lepena na limpati, ākāsamiva nirupalitto accantavodānappato hoti.

Phasso eko antoti phasso ekaparicchedo. Phusatīti phasso. Svāyaṃ phusanalakkhaṇo, saṅghaṭṭanaraso, sannipātapaccupaṭṭhāno, āpāthagatavisayapadaṭṭhāno. Ayañhi arūpadhammopi samāno

1. Ohanaṃ (Syā, Ka)

မောစယိတွာ အဂ္ဂဝိဘာဂကရဏဝသေန **ဝိဘာဝယိတွာ**။ ဃနဒေါသံ မောစေတွာ ပကတိဝိဘာဂကရဏေန **ဝိဘူတံ ကတွာ**။ ပဟာယာတိ ပဇ-
ဟိတွာ။ ပဋိနိဿန္တိတွာတိ နိဿန္တိတွာ။ အမမာယန္တောတိ တဏှာဒိဋ္ဌိဟိ
အာလယံ အကရေန္တော။ အဂဏှန္တောတိ ဒိဋ္ဌိယာ ပုဗ္ဗဘာဂေ ပညာယ တံ
န ဂဏှန္တော။ အပရာမသန္တောတိ ဝိတက္ကေန ဦဟနံ^၁ အကရေန္တော။
အနဘိနိဝေသန္တောတိ နိယာမောက္ကန္တိဒိဋ္ဌိဝသေန နပ္ပဝိသန္တော။

အကုဗ္ဗမာနောတိ ပရိဂ္ဂါဟတဏှာဝသေန အကရေန္တော။ အဇနယ-
မာနောတိ ပေါနောဘဝိကတဏှာဝသေန အဇနယမာနော။ အသဉ္ဇနယ-
မာနောတိ ဝိသေသေန အသဉ္ဇနယမာနော။ အနိဗ္ဗတ္တယမာနောတိ ပတ္ထနာ-
တဏှာဝသေန န နိဗ္ဗတ္တယမာနော။ အနဘိနိဗ္ဗတ္တယမာနောတိ သဗ္ဗကာရေန
န အဘိနိဗ္ဗတ္တယမာနော။ ဥပသဂ္ဂဝသေန ဝါ တောနိ ပဒါနိ ဝဇ္ဈိတာနိ။
ဝေမေတ္တ ပဌမဂါထာယ အဿာဒံ။

၁၃။ တတော ပရာဟိ စတူဟိ ဂါထာဟိ အာဒိနဝဉ္စ ဒေသေတွာ ဣဒါနိ
သဥပါယံ နိဿရဏံ နိဿရဏာနိသံသဉ္စ ဒေသေတွံ၊ သဗ္ဗဟိ ဝါ တောဟိ
ကာမာနံ အာဒိနဝံ ဩကာရံ သံကိလေသဉ္စ ဒေသေတွာ ဣဒါနိ နေက္ခမေ
အာနိသံသံ ဒေသေတွံ “**ဥဘောသု အန္တေသု**”တိ ဂါထာဒွယမာဟ။ တတ္ထ
ဥဘောသု အန္တေသုတိ ဖဿဖဿသမုဒယာဒိသု ဒီသု ဒီသု ပရိစ္ဆေဒေသု။
ဝိနေယျ ဆန္ဒန္တိ ဆန္ဒရာဂံ ဝိနေတွာ။ ဖဿံ ပရိညာယာတိ စက္ခုသမ္ပဿာဒိ-
ဖဿံ၊ ဖဿာနုသာရေန ဝါ တံသမ္ပယုတ္တေ သဗ္ဗေပိ အရူပဓမ္မေ၊ တေသံ
ဝတ္ထုဒွါရာရမ္မဏဝသေန ရူပဓမ္မေ စာတိ သကလမ္ပိ နာမရူပံ တိဟိ ပရိညာဟိ
ပရိဇာနိတွာ။ **အနာနုဂိဒ္ဓေါ**တိ ရူပါဒိသု သဗ္ဗဓမ္မေသု အဂိဒ္ဓေါ။ **ယဒတ္တ-**
ဂရဟိ တဒကုဗ္ဗမာနောတိ ယံ အတ္တနာ ဂရဟတိ၊ တံ အကုရုမာနော။ န
လိမ္ပတိ ဒိဋ္ဌသုတေသု ဝိရောတိ သော ဝေရူပေါ မိတိသမ္ပန္နော ဝိရော ဒိဋ္ဌေသု
စ သုတေသု စ ဓမ္မေသု ဒိန္တံ လေပါနံ ဧကေနာပိ လေပေန န လိမ္ပတိ၊
အာကာသမိဝ နိရူပလိတ္တော အစ္စန္တဝေါဒါနပ္ပတ္တော ဟောတိ။

ဖဿော ဧကော အန္တောတိ ဖဿော ဧကပရိစ္ဆေဒေါ။ ဖုဿတိတိ
ဖဿော။ သွာယံ ဖုဿနလက္ခဏော၊ သဗ္ဗနုရသော၊ သန္တိပါတပစ္စု-
ပဋ္ဌာနော၊ အာပါထဂတဝိသယပဋ္ဌာနော။ အယဉ္ဇိ အရူပဓမ္မောပိ သမာနော

ārammaṇe phusanākāreneva pavattatīti phusanalakkhaṇo. Ekadeseneva anallīyamānopi rūpaṃ viya cakkhum, saddo viya ca sotam cittam ārammaṇaṇca saṅghaṭṭetīti saṅghaṭṭanaraso, vatthārammaṇasaṅghaṭṭanato vā uppannattā sampatti-atthenapi rasena “saṅghaṭṭanaraso”ti veditabbo. Vuttam hetam **Aṭṭhakathāya**¹—

“Catubhūmakaphasso no phusanalakkhaṇo nāma natthi, saṅghaṭṭanaraso pana pañcadvārikova hoti. Pañcadvārikassa hi phusanalakkhaṇotipi saṅghaṭṭanarasotipi nāma. Manodvārikassa phusanalakkhaṇotveva nāmaṃ, na saṅghaṭṭanaraso”ti.

Idaṇca vatvā idam suttaṃ² ābhatam—

“Yathā mahārāja dve meṇḍā yujjheyum, yathā eko meṇḍo, evaṃ cakkhu daṭṭhabbam. Yathā dutiyo meṇḍo, evaṃ rūpaṃ daṭṭhabbam. Yathā tesam sannipāto, evaṃ phasso daṭṭhabbo. Evaṃ phusanalakkhaṇo ca phasso saṅghaṭṭanaraso ca. Yathā mahārāja dve sammā vajjeyum, dve pāṇi vajjeyum. Yathā eko pāṇi, evaṃ cakkhu daṭṭhabbam. Yathā dutiyo pāṇi, evaṃ rūpaṃ daṭṭhabbam. Yathā tesam sannipāto, evaṃ phasso daṭṭhabbo. Evaṃ phusanalakkhaṇo ca phasso saṅghaṭṭanaraso cā”ti vitthāro.

Yathā vā “cakkhunā rūpaṃ disvā”ti-ādīsu³ cakkhuviññāṇādīni cakkhu-ādināmena vuttāni, evamidhāpi tāni cakkhu-ādināmeneva vuttānīti veditabbāni. Tasmā “evaṃ cakkhu daṭṭhabban”ti-ādīsu evaṃ cakkhuviññāṇam daṭṭhabbanti iminā nayena attho veditabbo. Evaṃ sante cittārammaṇasaṅghaṭṭanato imasmimpi sutte kiccaṭṭheneva rasena “saṅghaṭṭanaraso”ti siddho hoti. Tiṇṇam sannipātasāṅkhātassa pana attano kāraṇassa vasena paveditattā sannipātapaccupaṭṭhāno. Ayañhi tattha tattha “tiṇṇam saṅgati phasso”ti evaṃ kāraṇasseva vasena paveditoti. Imassa ca suttapadassa tiṇṇam saṅgatiyā phassoti ayamatto, na saṅgatiattameva phasso.

1. Abhi-Ṭṭha 1. 151 piṭṭhe.

2. Khu 11. 61 piṭṭhe Milindapañhe.

3. Abhi 1. 261 piṭṭhe.

အာရမ္မဏေ ဖုသနာကာရေနော ပဝတ္တတိတိ ဖုသနလက္ခဏော။ ဧကဒေသေနော အနုလိယမာနောပိ ရူပံ ဝိယ စက္ခု၊ သဒ္ဓေါ ဝိယ စ သောတံ စိတ္တံ အာရမ္မဏဉ္စ သဗ္ဗန္ဓတိတိ သဗ္ဗန္ဓရသော၊ ဝတ္တာရမ္မဏသဗ္ဗန္ဓတော ဝါ ဥပ္ပန္တတ္တာ သမ္ပတ္တိအတ္ထေနပိ ရသေန “သဗ္ဗန္ဓရသော”တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ အဋ္ဌကထာယံ^၁—

“စတုဘူမကဗ္ဗေသော နော ဖုသနလက္ခဏော နာမ နတ္ထိ၊ သဗ္ဗန္ဓရသော ပန ပဉ္စဒ္ဓါရိကောဝ ဟေတိ။ ပဉ္စဒ္ဓါရိကဿ ဟိ ဖုသနလက္ခဏောတိပိ သဗ္ဗန္ဓရသောတိပိ နာမ။ မနောဒ္ဓါရိကဿ ဖုသနလက္ခဏောတွေ နာမံ၊ န သဗ္ဗန္ဓရသော”တိ။

ဣဒဉ္စ ဝတ္တာ ဣဒံ သုတ္တံ^၂ အဘတံ—

“ယထာ မဟာရာဇ ခွေ မေဏှာ ယုဇ္ဈေယျ၊ ယထာ ဧကော မေဏှော၊ ဧဝံ စက္ခု ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ယထာ ဒုတိယော မေဏှော၊ ဧဝံ ရူပံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ယထာ တေသံ သန္တိပါတော၊ ဧဝံ ဖဿော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဧဝံ ဖုသနလက္ခဏော စ ဖဿော သဗ္ဗန္ဓရသော စ။ ယထာ မဟာရာဇ ခွေ သမ္ပာ ဝဇ္ဇေယျ၊ ခွေ ပါဏီ ဝဇ္ဇေယျ၊ ယထာ ဧကော ပါဏီ၊ ဧဝံ စက္ခု ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ယထာ ဒုတိယော ပါဏီ၊ ဧဝံ ရူပံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ယထာ တေသံ သန္တိပါတော၊ ဧဝံ ဖဿော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဧဝံ ဖုသနလက္ခဏော စ ဖဿော သဗ္ဗန္ဓရသော စာ”တိ ဝိတ္ထာရော။

ယထာ ဝါ “စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသ္မာ”တိအာဒိသု^၃ စက္ခုဝိညာဏာဒိနိ စက္ခုအာဒိနာမေန ဝုတ္တာနိ၊ ဧဝံဓိဓာပိ တာနိ စက္ခုအာဒိနာမေနော ဝုတ္တာနိတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ တသ္မာ “ဧဝံ စက္ခု ဒဋ္ဌဗ္ဗံ”န္တိအာဒိသု ဧဝံ စက္ခုဝိညာဏံ ဒဋ္ဌဗ္ဗန္တိ ဣမိနာ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝံ သန္တေ စိတ္တာရမ္မဏသဗ္ဗန္ဓတော ဣမသ္မိမ္ပိ သုတ္တေ ကိစ္စဋ္ဌေနော ရသေန “သဗ္ဗန္ဓရသော”တိ သိဒ္ဓေါ ဟေတိ။ တိဏ္ဍိ သန္တိပါတသင်္ခါတဿ ပန အတ္တနော ကာရဏဿ ဝသေန ပဝေဒိတတ္တာ သန္တိပါတပစ္စုပ္ပန်နော။ အယဉ္စိ တတ္ထ တတ္ထ “တိဏ္ဍိ သင်္ဂတိ ဖဿော”တိ ဧဝံ ကာရဏသေဝ ဝသေန ပဝေဒိတောတိ။ ဣမဿ စ သုတ္တပဒဿ တိဏ္ဍိ သင်္ဂတိယာ ဖဿောတိ အယမတ္ထော၊ န သင်္ဂတိမတ္တမေဝ ဖဿော။

Evam paveditattā pana tenevākārena paccupaṭṭhātīti
 “sannipātapaccupaṭṭhāno”ti vutto. Phalaṭṭhena pana paccupaṭṭhānenesa
 vedanāpaccupaṭṭhāno nāma hoti. Vedanaṃ hesa paccupaṭṭhāpeti, uppādetīti
 attho. Uppādayamāno ca yathā bahiddhā uṇhapaccayāpi samānā
 lākhāsāṅkhātadhātunissitā usmā attano nissaye mudubhāvākārī hoti, na
 attano paccayabhūtepi bahiddhā vītaccitaṅgārasāṅkhāte uṇhabhāve. Evam
 vatthārammaṇasaṅkhāta-aññapaccayopi samāno cittaṇissitattā attano
 nissayabhūte citte eva esa vedanuppādako hoti, na attano paccayabhūtepi
 vatthumhi ārammaṇevāti veditabbo. Tajjena samannāhārena pana indriyena
 ca parikkhate visaye anantarāyena uppajjanato esa
 “āpāthagatavisayapadaṭṭhāno”ti vuccati.

Phasso yato samudeti uppajjati, so “phassasamudayo”ti vuccati, vuttaṃ
 hetarṃ “saḷāyatanapaccayā phasso”ti¹. Atītaḍḍako kālavasena vutto.
 Vedanāduko “upekkhā pana santattā, sukhamicceva bhāsītā”ti² vuttattā
 upekkhāvedanaṃ sukhaveva katvā sukhadukkhavasena, nāmarūpaduko
 rūpārūpavasena, āyatanaduko saṃsārapavattivāsena, sakkāyaduko
 pañcakkhandhavasena vuttoti veditabbo. Tattha suhayatīti **sukhā**.
 Vedayatīti **vedanā**. Dukkhatīti **dukkhā**. Namanalakkhaṇaṃ **nāmaṃ**.
 Ruppanalakkhaṇaṃ **rūpaṃ**. Cakkhāyatanādīni **cha ajjhattikāni**.
 Rūpāyatanādīni **cha bāhirāni**. Rūpakkhandhādayo pañcakkhandhā
 vijjamānaṭṭhena **sakkāyo**. Avijjākammataṇhā-āhārapphassanāmarūpā
sakkāyasamudayo.

Cakkhusamphasseti cakkhatīti cakkhu, rūpaṃ assādeti vibhāveti cāti
 attho. Cakkhuto pavatto samphasso cakkhusamphasso. So pana attanā
 sampayuttāya vedanāya sahaajāta-aññamaññanissayavipāka-āhārasampayutta-
 atthi-avigatavasena aṭṭhadhā paccayo hoti. Suṇātīti **sotaṃ**. Taṃ
 sasambhārasotabilassa anto tanutambalomācite aṅguliveṭhakasaṇṭhāne
 padese sotaviññāṇādīnaṃ yathārahaṃ vatthudvārabhāvaṃ sādhamānaṃ
 tiṭṭhati. Sotato pavatto samphasso **sotasamphasso**. **Ghānasamphassādīsupi**
 eseva nayo. Ghāyatīti

1. Vi 3. 1; Abhi 2. 142 piṭṭhesu.

2. Abhi-Ṭṭha 2. 171 piṭṭhe.

ဧဝံ ပဝေဒိတတ္တာ ပန တေနောကာရေန ပစ္စုပ္ပန်တိ “သန္တိပါတ-
 ပစ္စုပ္ပန်တော”တိ ဝုတ္တော။ ဖလဋ္ဌေန ပန ပစ္စုပ္ပန်တေနောသ ဝေဒနာပစ္စုပ္ပန်-
 နောနာမ ဟောတိ။ ဝေဒနံ ဟေသ ပစ္စုပ္ပန်တပေတိ၊ ဥပ္ပါဒေတိတိ အတ္တော။
 ဥပ္ပါဒယမာနော စ ယထာ ဗဟိဒ္ဓါ ဥဏှပစ္စယာပိ သမာနာ လာခါသန္တိတ-
 ဓာတုနိဿိတာ ဥဿ အတ္တနော နိဿယေ မုဒုဘာဝကာရိ ဟောတိ၊ န
 အတ္တနော ပစ္စယဘူတေပိ ဗဟိဒ္ဓါ ဝိတုတ္တိတင်္ဂါရသန္တိတေ ဥဏှဘာဝေ။ ဧဝံ
 ဝတ္ထာရမ္မဏသန္တိတအညပစ္စယောပိ သမာနော စိတ္တနိဿိတတ္တာ အတ္တနော
 နိဿယဘူတေ စိတ္တေ ဧဝံ ဒေသ ဝေဒနုပ္ပါဒကော ဟောတိ၊ န အတ္တနော
 ပစ္စယဘူတေပိ ဝတ္ထုမ္ပိ အာရမ္မဏေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တဇ္ဇေန သမန္တာဟာရေန
 ပန ဣန္ဒြိယေန စ ပရိက္ခေတေ ဝိသယေ အနန္တရာယေန ဥပ္ပဇ္ဇနတော သေ
 “အာပါထဂတဝိသယပဒဋ္ဌာနော”တိ ဝုတ္တတိ။

ဇေယျာ ယတော သမုဒေတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သော “ဇယသမုဒယော”တိ
 ဝုတ္တတိ၊ ဝုတ္တံ ဟေတံ “သဋ္ဌာယတနပစ္စယာ ဇယော”တိ။ အတိတဒုကော
 ကာလဝသေန ဝုတ္တော။ ဝေဒနာဒုကော “ဥပေက္ခာ ပန သန္တတ္တာ၊ သုခမိစ္ဆေဝ
 ဘာသိတာ”တိ။ ဝုတ္တတ္တာ ဥပေက္ခာဝေဒနံ သုခမေဝ ကတ္တာ သုခဒုက္ခဝသေန၊
 နာမရူပဒုကော ရူပါရူပဝသေန၊ အာယတနဒုကော သံသာရပဝတ္ထိဝသေန၊
 သက္ကာယဒုကော ပဉ္စက္ခန္ဓဝသေန ဝုတ္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ သုခယတိတိ
သုခါ။ ဝေဒယတိတိ **ဝေဒနာ**။ ဒုက္ခယတိတိ **ဒုက္ခာ**။ နမနလက္ခဏံ **နာမံ**။
 ရူပနလက္ခဏံ **ရူပံ**။ စက္ကာယတနာဒိနိ **ဆ အတ္တတ္တိကာနိ**။ ရူပါယတနာဒိနိ
ဆ ဗဟိဒ္ဓိနိ။ ရူပက္ခန္ဓာဒယော ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဝိဇ္ဇမာနဋ္ဌေန **သက္ကာယော**။
 အဝိဇ္ဇာကမ္မတဏှာအာဟာရဇယသနာမရူပါ **သက္ကာယသမုဒယော**။

စက္ခုသမ္ပဿောတိ စက္ခုတိတိ စက္ခု၊ ရူပံ အဿာဒေတိ ဝိဘာဝေတိ
 စာတိ အတ္တော။ စက္ခုတော ပဝတ္တော သမ္ပဿော စက္ခုသမ္ပဿော။ သော ပန
 အတ္တနာ သမ္ပယုတ္တာယ ဝေဒနာယ သဟဇာတအညမညနိဿယဝိပါက-
 အာဟာရသမ္ပယုတ္တအတ္တိအဝိဂတဝသေန အဋ္ဌဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။
 သုဏှာတိတိ **သောတံ**။ တံ သသမ္ဘာရသောတမိလဿ အန္တောတနုတမ္ပလော-
 မာစိတေ အင်္ဂုလိဝေဋ္ဌကသဏှာနေ ပဒေသေ သောတဝိညာဏာဒိနိ ယထာရဟံ
 ဝတ္ထုဒ္ဓါရဘာဝံ သာယေမာနံ တိဋ္ဌတိ။ သောတတော ပဝတ္တော သမ္ပဿော
သောတသမ္ပဿော။ **ဃာနသမ္ပဿာဒိသုပိ** ဒေသေဝ နယော။ ဃာယတိတိ

၁-ဝိ ၃-၁၊ အဘိ ၂-၁၄၂-ဝိဇ္ဇေသု။

၂-အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၇၁-ဝိဇ္ဇေ။

ghānaṃ. Taṃ sasambhārabhilaṣṣa anto ajapadasaṇṭhāne padese
ghānaviññāṇādīnaṃ yathārahaṃ vatthudvārabhāvaṃ sādhamānaṃ tiṭṭhati.
Jīvitamavhāyatīti **jivhā**, sāyanaṭṭhena vā **jivhā**. Sā sasambhārajivhāya ati-
aggamūlapassāni vajjetvā uparimatalamajjhe bhinna-uppaladalaggasaṇṭhāne
padese jivhāviññāṇādīnaṃ yathārahaṃ vatthudvārabhāvaṃ sādhamānaṃ
tiṭṭhati. Kucchitānaṃ sāsavadhammānaṃ āyoti **kāyo**. Āyoti uppattideso.
Yāvata imasmiṃ kāye upādiṇṇapavatti nāma atthi, tattha yebhuyyena
kāyappasādo kāyaviññāṇādīnaṃ yathārahaṃ vatthudvārabhāvaṃ
sādhamāno tiṭṭhati. Munātīti **mano**, vijānātīti attho. **Manoti**
sahāvajjanabhavaṅgaṃ. Manato pavatto samphasso **manosamphasso**.

Chabbidhampi phassaṃ duvidhameva hotīti dassetuṃ
“**adhivacanasamphasso paṭighasamphasso**”ti āha. Manodvāriko
adhivacanasamphasso. Pañcadvāriko vatthārammaṇādipaṭighena uppajjanato
paṭighasamphasso.

Sukhavedanāya ārammaṇe¹ **sukhavedanīyo**. Dukkavedanāya
ārammaṇe **dukkavedanīyo**. Adukkhamasukhavedanāya ārammaṇe
adukkhamasukhavedanīyo. Tattha sukhayatīti sukhaṃ, yassuppajjati, taṃ
sukhitaṃ karotīti attho. Suṭṭhu vā khanati, khādati ca kāyacittābādanti
sukhaṃ. Dukkayatīti dukkhaṃ, yassuppajjati, taṃ dukkhitaṃ karotīti attho.
Na dukkhaṃ na sukhanti adukkhamasukhaṃ, **ma-kāro** padasandhivasena
vutto.

Kusaloti-ādayo jātivasena vuttā. Tattha **kusaloti**
ekavīsaticusalacittasampayutto. **Akusaloti** dvādasākusalacittasampayutto.
Abyākatoti avasesavipākakiriyābyākatacittasampayutto.

Puna bhavappabhedavasena niddisanto “**kāmāvacaro**”ti-ādimāha.
Catupaññāsakāmāvacaracittasampayutto **kāmāvacaro**. Kāmaṃ pahāya rūpe
avacaratīti **rūpāvacaro**, kusalābyākatavasena
pañcadasarūpāvacaracittasampayutto. Kāmañca rūpañca pahāya arūpe
avacaratīti **arūpāvacaro**, kusalābyākatavasena
dvādasārūpāvacaracittasampayutto.

1. Ārammaṇo (Syā, Ka)

သာနံ။ တံ သသန္တာရဗိလသံ အန္တော အဇပဒသဏ္ဌာနေ ပဒေသေ သာန-
ဝိညာဏာဒိနံ ယထာရဟံ ဝတ္ထုဒ္ဓါရဘာဝံ သာယေမာနံ တိဋ္ဌတိ။ ဇီဝိတမဂ္ဂါယ-
တိတိ ဇိဝှါ၊ သာယနဋ္ဌေန ဝါ ဇိဝှါ။ သာ သသန္တာရဇိဝှါ အတိအဂ္ဂမူလ-
ပဿာနိ ဝဇ္ဇေတွာ ဥပရိမတလမဇ္ဈေ ဘိန္ဒုဥပလဒလဂ္ဂသဏ္ဌာနေ ပဒေသေ
ဇိဝှါဝိညာဏာဒိနံ ယထာရဟံ ဝတ္ထုဒ္ဓါရဘာဝံ သာယေမာနာ တိဋ္ဌတိ။
ကုစ္ဆိတာနံ သာသဝဓမ္မာနံ အာယောတိ **ကာယော**။ အာယောတိ ဥပတ္တိ-
ဒေသော။ ယာဝတာ ဣမသ္မိံ ကာယေ ဥပါဒိဏ္ဏပဝတ္တိ နာမ အတ္ထိ၊ တတ္ထ
ယေဘုယျေန ကာယပ္ပသာဒေါ ကာယဝိညာဏာဒိနံ ယထာရဟံ ဝတ္ထုဒ္ဓါရ-
ဘာဝံ သာယေမာနော တိဋ္ဌတိ။ မုနာတိတိ **မနော**၊ ဝိဇာနာတိတိ အတ္ထော။
မနောတိ သဟာဝဇ္ဇနဘဝံ။ မနတော ပဝတ္ထော သမ္ပဿော **မနော-**
သမ္ပဿော။

ဆဗ္ဗိဓမ္မိ ဖဿံ ဒုဝိဓမ္မေဝ ဟောတိတိ ဒေသေတုံ “**အဓိဝဓနသမ္ပဿော**
ပဋိသသမ္ပဿော”တိ အာဟ။ မနောဒ္ဓါရိကော **အဓိဝဓနသမ္ပဿော**။
ပဉ္စဒ္ဓါရိကော ဝတ္ထာရမ္မဏာဒိပဋိသေန ဥပဇ္ဇနတော **ပဋိသသမ္ပဿော**။

သုခဝေဒနာယ အာရမ္မဏေ^၁ **သုခဝေဒနီယော**။ ဒုက္ခဝေဒနာယ အာရမ္မဏေ
ဒုက္ခဝေဒနီယော။ အဒုက္ခမသုခဝေဒနာယ အာရမ္မဏေ **အဒုက္ခမသုခဝေဒ-**
နီယော။ တတ္ထ သုခယတိတိ သုခံ၊ ယသုပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ သုခိတံ ကရေတိတိ
အတ္ထော။ သုဠှ ဝါ ခနတိ၊ ခါဒတိ စ ကာယစိတ္တာဗာဓန္တိ သုခံ။ ဒုက္ခယတိတိ
ဒုက္ခံ၊ ယသုပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ဒုက္ခိတံ ကရေတိတိ အတ္ထော။ န ဒုက္ခံ န သုခန္တိ
အဒုက္ခမသုခံ၊ **မ**-ကာရေ ပဒသန္တိဝေသေန ဝုတ္တော။

ကုသလောတိအာဒယော ဇာတိဝေသေန ဝုတ္တော။ တတ္ထ **ကုသလော**တိ
ကေဝိသတိကုသလစိတ္တသမ္ပယုတ္တော။ **အကုသလော**တိ ဒွါဒသာကုသလစိတ္တ-
သမ္ပယုတ္တော။ **အဗျာကတော**တိ အဝေသသဝိပါကကိရိယာဗျာကတစိတ္တ-
သမ္ပယုတ္တော။

ပုန ဘဝပ္ပဘေဒဝေသေန နိဒ္ဒိသန္တော “**ကာမာဝစရော**”တိအာဒိမာဟ။
စတုပညာသကာမာဝစရစိတ္တသမ္ပယုတ္တော **ကာမာဝစရော**။ ကာမံ ပဟာယ
ရူပေ အဝစရတိတိ **ရူပါဝစရော**၊ ကုသလာဗျာကတဝေသေန ပဉ္စဒသရူပါ-
ဝစရစိတ္တသမ္ပယုတ္တော။ ကာမဉ္စ ရူပဉ္စ ပဟာယ အရူပေ အဝစရတိတိ **အရူပါ-**
ဝစရော၊ ကုသလာဗျာကတဝေသေန ဒွါဒသာရူပါဝစရစိတ္တသမ္ပယုတ္တော။

Idāni abhinivesavasena dassento “**suññato**”ti-ādimāha. Tattha **suññatoti** rāgadosamohehi suññattā suññato. Rāgadosamohanimittēhi animittattā **animitto**. Rāgadosamohapaṇidhīnaṃ abhāvato **appaṇihitoti** vuccati.

Idāni vaṭṭapariyāpanna-apariyāpannavasena dassento “**lokiyo**”ti-ādimāha. Loko vuccati lujjanapalujjanatṭhena vaṭṭaṃ, tasmim pariyāpannabhāvena loka niyuttoti **lokiyo**. Uttiṇṇoti uttaro, loka apariyāpannabhāvena lokato uttaroti **lokuttaro**. **Phusanāti** phusanākāro. **Samphusanā samphusitattanti** upasaggena padaṃ vaḍḍhitam.

Evam ñātaṃ **katvāti** evaṃ pākataṃ katvā jānanto **tīreti** tīrayati upari vattabbākārena cinteti. Aniccantikātāya ādi-antavantatāya ca **aniccato** tīreti. Uppādavayapaṭipīlanatāya dukkhavatthutāya ca **dukkhato**. Paccayayāpanīyatāya rogamūlatāya ca **rogato**. Dukkhatāsūlayogitāya kilesāsucipaggharatāya uppādajarābhaṅgehi uddhumātaparipakkapabhinnaṭṭatāya ca **gaṇḍato**. Pīlājanakatāya antotudanaṭṭatāya dunnīharaṇīyatāya ca **sallato**. Vigarahaṇīyatāya avaḍḍhi-āvaṇatāya aghavatthutāya ca **aghato**. Aseribhāvajanakatāya ābādhapadaṭṭhānatāya ca **ābādhato**. Avasatāya avidheyyatāya ca **parato**. Byādhijarāmaṇehi lujjanapalujjanatāya **palokato**. Anekabyasanāvaṇatāya **ītiso**. Aviditānaṃyeva vipulānaṃ anattānaṃ āvaṇato sabbūpaddavavatthutāya ca **upaddavato**. Sabbabhayānaṃ ākaratāya ca dukkhavūpasamasāṅkhātassa paramassāsassa paṭipakkhabhūtatāya ca **bhayato**. Anekehi anattēhi anubaddhatāya dosūpasatṭhatāya¹, upasaggo viya anadhivāsanārahātāya ca **upasaggato**. Byādhijarāmaṇehi ceva lābhādīhi ca lokadhammehi pacalitatāya² **calato**. Upakkamena ceva sarasena ca pabhaṅgupagamanasīlatāya **pabhaṅguto**. Sabbāvatthāvinipātītāya, thirabhāvassa ca abhāvātāya **adhuvato**. Atāyanatāya ceva alabbhaneyyakhematāya

1. Dosasūlasaṇṭhitatāya (Sī) dosūpasāṇṭhitatāya (Syā, Ka) 2. Cañcalitatāya (Sī, Syā)

ဣဒါနိ အဘိနိဝေသဝသေန ဒဿေန္တော “**သုညတော**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သုညတော**တိ ရာဂဒေါသမောဟေဟိ သုညတ္တာ သုညတော။ ရာဂဒေါသ-မောဟနိမိတ္တေဟိ အနိမိတ္တတ္တာ **အနိမိတ္တော**။ ရာဂဒေါသမောဟပဏိဓိနံ အဘာဝတော **အပ္ပဏိဟိတော**တိ ဝုစ္စတိ။

ဣဒါနိ ဝဇ္ဇပရိယာပန္နအပရိယာပန္နဝသေန ဒဿေန္တော “**လောကီယော**”တိ-အာဒိမာဟ။ လောကော ဝုစ္စတိ လုဇ္ဇနပလုဇ္ဇနဋ္ဌေန ဝဇ္ဇံ၊ တသ္မိံ^၁ ပရိယာပန္န-ဘာဝေန လောကေ နိယုတ္တောတိ **လောကီယော**။ ဥတ္တိဏ္ဏောတိ ဥတ္တရော၊ လောကေ အပရိယာပန္နဘာဝေန လောကတော ဥတ္တရေတိ **လောကုတ္တရော**။ ဖုသနာတိ ဖုသနာကာရော။ သဗ္ဗုသနာ သဗ္ဗုသိတတ္တန္တိ ဥပသဂ္ဂေန ပဒံ ဝဇ္ဇိတံ။

ဧဝံ ဉာတံ ကတ္တာတိ ဧဝံ ပါကဋ္ဌံ ကတ္တာ ဇာနန္တော **တိရေတိ** တိရယတိ။ ဥပရိ ဝတ္တဗ္ဗာကာရေန စိန္တေတိ။ အနိစ္စန္တိကတာယ အာဒိအန္တဝန္တတာယ စ **အနိစ္စတော** တိရေတိ။ ဥပ္ပါဒဝယပဋိပိဋ္ဌနတာယ ဒုက္ခဝတ္ထုတာယ စ **ဒုက္ခတော**။ ပစ္စယယာပနိယတာယ ရောဂမူလတာယ စ **ရောဂတော**။ ဒုက္ခတာသုလယောဂိတာယ ကိလေသာသုစိပဋ္ဌရတာယ ဥပ္ပါဒဇရာဘဏံဟိ ဥဗ္ဗုမာတပရိပက္ခပဘိန္နတာယ စ **ဂဏ္ဏတော**။ ပိဋ္ဌာဇနကတာယ အန္တော-တုဒနတာယ ဒုန္တိဟရဏီယတာယ စ **သလ္လတော**။ ဝိဂရဟဏီယတာယ အဝဓိအာဝဟနတာယ အဃဝတ္ထုတာယ စ **အဃတော**။ အသေရိဘာဝဇနက-တာယ အာဗာပေဒဋ္ဌာနတာယ စ **အာဗာပတော**။ အဝသတာယ အဝိဓေယျ-တာယ စ **ပရတော**။ ဗျာဓိဇရာမရဏေဟိ လုဇ္ဇနပလုဇ္ဇနတာယ **ပလော-ကတော**။ အနေကဗျသနာဝဟနတာယ ဤတိတော။ အဝိဒိတာနံယေဝ ဝိပုလာနံ အနတ္တာနံ အာဝဟနတော သဗ္ဗုပဒ္ဓဝဝတ္ထုတာယ စ **ဥပဒ္ဓဝတော**။ သဗ္ဗဘယာနံ အာကရတာယ စ ဒုက္ခဝုပသမသင်္ခါတဿ ပရမဿာသဿ ပဋိပက္ခဘူတတာယ စ **ဘယတော**။ အနေကေဟိ အနတ္တေဟိ အနုဗဒ္ဓတာယ ဒေါသုပသဋ္ဌတာယ၊^၂ ဥပသဂ္ဂေါ ဝိယ အနဓိဝါသနာရဟတာယ စ **ဥပသဂ္ဂ-တော**။ ဗျာဓိဇရာမရဏေဟိ စေဝ လာဘာဒီဟိ စ လောကဓမ္မေဟိ ပစလိတတာယ၊^၂ စ **လတော**။ ဥပက္ကမေန စေဝ သရသေန စ ပဘင်္ဂပဂမန-သီလတာယ **ပဘင်္ဂတော**။ သဗ္ဗာဝတ္ထာဝိနိပါတိတာယ၊ ထိရဘာဝဿ စ အဘာဝတာယ **အရဝတော**။ အတာယနတာယ စေဝ အလဗ္ဘနေယျခေမတာယ

၁-ဒေါသသုလသဏ္ဌိတတာယ (သီ) ဒေါသသဏ္ဌိတတာယ (သျှ၊ က)

၂-စဉ္စလိတတာယ (သီ၊ သျှ)

ca **atāṇato**. Allīyitum anarahatāya, allīnānampi ca leṇakiccākāritāya **aleṇato**. Nissitānaṃ bhayasārakattābhāvena **asaraṇato**. Yathāparikappitehi dhuvasubhasukhattabhāvehi rittatāya **rittato**. Rittatāyeva **tucchato**, appakattā vā. Appakampi hi loke “tucchan”ti vuccati. Sāmi nivāsi vedaka kārakādhiṭṭhāyakavirahitatāya **suññato**.

Sayañca asāmikabhāvāditāya **anattato**. Pavattidukkhatāya, dukkhassa ca ādīnavatāya **ādīnavato**. Atha vā ādīnaṃ vāti gacchati pavattatīti ādīnavo, kapaṇamanussassetāṃ adhivacanaṃ. Khandhāpi ca kapaṇāyevāti ādīnavasadisatāya **ādīnavato**. Jarāya ceva maraṇena cāti dvedhā pariṇāmapakatitāya **vipariṇāmadhammato**. Dubbalatāya, pheggu viya sukhabhāṇjanīyatāya ca **asārakato**. Aghahetutāya **aghamūlato**. Mittamukhasapatto viya vissāsaghātītāya **vadhakato**. Vigatabhavatāya vibhavasambhūtatāya ca **vibhavato**. Āsavapadaṭṭhānatāya **sāsavato**. Hetupaccayehi abhisāṅkhatatāya **saṅkhatato**. Maccumārakilesamārānaṃ āmisabhūtatāya **mārāmisato**. Jāti jarābyādhimaraṇapakatitāya **jāti jarābyādhimaraṇadhammato**. Sokaparideva-upāyāsahetutāya **sokaparideva-upāyāsadhammato**. Taṇhādiṭṭhiduccaritasāṅkilesānaṃ visayadhammatāya **saṅkilesadhammato**. Avijjākammataṇhāsaḷāyatanavasena uppattito **samudayato**. Tesāṃ abhāvena **atthaṅgamato**. Phasse chandarāgavasena madhurassādena **assādato**. Phassassa vipariṇāmena **ādīnavato**. Ubhinnaṃ nissaraṇena **nissaraṇato** **tīretīti** sabbesu ca imesu “tīretī”ti pāṭhaseso daṭṭhabbo.

Pajahatīti sakasantānato nīharati. **Vinodetīti** tudati. **Byantim karotīti** vigatantaṃ karoti. **Anabhāvaṃ gametīti** anu anu abhāvaṃ gameti. Ariyamaggasatthena ucchinnam taṇhā-avijjāmayam mūlametesanti **ucchinnamūlā**. Tālavatthu viya nesaṃ vatthu katanti **tālāvatthukatā**. Yathā hi tālarukkham samūlaṃ uddharitvā tassa vatthumatte tasmim padese kate na puna tassa tālassa uppatti paññāyati, evaṃ ariyamaggasatthena samūle rūpādirase uddharitvā tesāṃ pubbe uppannapubbabhāvena vatthumatte cittasantāne kate sabbepi te “tālāvatthukatā”ti vuccanti. **Yassesoti**

စ အတာဏတော။ အလ္လီယိတုံ အနုရဟတာယ၊ အလ္လီနာနမ္ပိ စ လေဏကိစ္ဆာ-
ကာရိတာယ အလေဏတော။ နိဿိတာနံ ဘယသာရကတ္တာဘာဝေန
အသရဏတော။ ယထာပရိကပ္ပိတေဟိ ဓုဝသုဘသုခတ္တဘာဝေဟိ ရိတ္တတာယ
ရိတ္တတော။ ရိတ္တတာယေဝ ဟုန္တတော၊ အပ္ပကတ္တာ ဝါ။ အပ္ပကမ္ပိ ဟိ
လောကေ “ဟုန္တ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ သာမိ နိဝါသိ ဝေဒက ကာရကာမိဋ္ဌာယကဝိရဟိ-
တတာယ သုညတော။

သယဉ္ဇ အသာမိကဘာဝါဒိတာယ အနတ္တတော။ ပဝတ္တိဒုက္ခတာယ၊ ဒုက္ခသံ
စ အာဒိနဝတာယ အာဒိနဝတော။ အထ ဝါ အာဒိနဝါတိ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတိတိ
အာဒိနဝေါ၊ ကပဏမနုဿသေတံ အဓိဝစနံ။ ခန္ဓာပိ စ ကပဏာယေဝါ-
တိ အာဒိနဝသဒိသတာယ အာဒိနဝတော။ ဇရာယ စေဝ မရဏေန စာတိ
ဒွေဓာ ပရိဏာမပကတိတာယ ဝိပရိဏာမဓမ္မတော။ ဒုဗ္ဗလတာယ၊ ဖေဂ္ဂ၊
ဝိယ သုခဘူနီယတာယ စ အသာရကတော။ အသဟေတုတာယ အသ-
မူလတော။ မိတ္တမုခသပတ္တော ဝိယ ဝိဿာသဃာတိတာယ ဝေဒကတော။
ဝိဂတဘဝတာယ ဝိဘဝသမ္ဘူတတာယ စ ဝိဘဝတော။ အာသဝပဒဋ္ဌာန-
တာယ သာသဝတော။ ဟေတုပစ္စယေဟိ အဘိသင်္ခတတာယ သင်္ခတတော။
မစ္ဆမာရကိလေသမာရာနံ အာမိသဘူတတာယ မာရာမိသတော။ ဇာတိဇရာ-
ဗျာဓိမရဏပကတိတာယ ဇာတိဇရာဗျာဓိမရဏဓမ္မတော။ သောကပရိဒေဝ-
ဥပါယာသဟေတုတာယ သောကပရိဒေဝဥပါယာသဓမ္မတော။ တဏှာဒိဋ္ဌိ-
ဒုစ္စရိတသံကိလေသာနံ ဝိသယဓမ္မတာယ သံကိလေသဓမ္မတော။ အဝိဇ္ဇာ-
ကမ္မတဏှာသဋ္ဌာယတနဝသေန ဥပ္ပတ္တိတော သမုဒယတော။ တေသံ အဘာ-
ဝေန အတ္တင်္ဂမတော။ ဖဿေ ဆန္ဒရာဂဝသေန မရုဿာဒေန အဿာဒတော။
ဖဿဿ ဝိပရိဏာမေန အာဒိနဝတော။ ဥဘိန္တံ နိဿရဏေန နိဿရဏ-
တော တိရေတိတိ သဗ္ဗေသု စ ဣမေသု “တိရေတိ”တိ ပါဌသေသော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ပဇဟတိတိ သကသန္တာနတော နိဟရတိ။ ဝိနောဒေတိတိ တုဒတိ။ ဗျန္တိ
ကရေတိတိ ဝိဂတန္တိ ကရေတိ။ အနဘာဝံ ဂမေတိတိ အနု အနု အဘာဝံ
ဂမေတိ။ အရိယမဂ္ဂသတ္တေန ဥစ္စိန္တံ တဏှာအဝိဇ္ဇာမယံ မူလမေတေသန္တိ ဥစ္စိန္တ-
မူလာ။ တာလဝတ္ထု ဝိယ နေသံ ဝတ္ထု ကတန္တိ တာလာဝတ္ထုကတာ။ ယထာ ဟိ
တာလရက္ခံ သမူလံ ဥဒ္ဓရိတွာ တဿ ဝတ္ထုမတ္တေ တသ္မိံ ပဒေသေ ကတေ န
ပုန တဿ တာလဿ ဥပ္ပတ္တိ ပညာယတိ။ ဧဝံ အရိယမဂ္ဂသတ္တေန သမူလေ
ရူပါဒိရသေ ဥဒ္ဓရိတွာ တေသံ ပုဗ္ဗေ ဥပ္ပန္နပုဗ္ဗဘာဝေန ဝတ္ထုမတ္တေ စိတ္တသန္တာနေ
ကတေ သဗ္ဗေပိ တေ “တာလာဝတ္ထုကတာ”တိ ဝုစ္စန္တိ။ ယသေသေတိ

yassa puggalassa eso gedho. **Samucchinnoti** ucchinno. **Vūpasantoti** phalena vūpasanto. **Paṭipassaddhoti** paṭipassaddhippahānena paṭipassambhito. Upasaggena vā padam vaḍḍhitam. **Abhabbuppattikoti** puna uppajjitum abhabbo. **Ñāṇagginā** daḍḍhoti maggañāṇagginā jhāpito. Atha vā visanikkhittam bhājanena saha chaḍḍitam viya vatthunā saha pahīno. Mūlacchinnavisavalli viya samūlacchinnoti **samucchinno**. Uddhane udakam siñcitvā nibbāpita-aṅgaram viya **vūpasanto**. Nibbāpita-aṅgare patita-udakaphusitam viya **paṭipassaddho**. Aṅkuruppattiyā hetucchin nabījam viya **abhabbuppattiko**. Asanipātavisarukkho viya **ñāṇagginā**¹ daḍḍhoti evameke vaṇṇayanti.

Vītagedhoti idam sakabhāvaparicajanavasena vuttam. **Vigatagedhoti** idam ārammaṇe sālayabhāvaparicajanavasena. **Cattagedhoti** idam puna anādiyanabhāvadassanavasena. **Muttagedhoti** idam santatito vinimocanavasena. **Pahīnagedhoti** idam muttassāpi kvaci anavaṭṭhānadassanavasena. **Paṭinissatṭhagedhoti** idam ādinnaṭṭhānā nissaggadassanavasena vuttam. **Vītarāgo vigatarāgo cattarāgoti** vuttanayena yojetabham. Tattha gijjhanavasena **gedho**. Rañjanavasena **rāgo**. Nicchātoti nittanho. “Nicchado”tipi pāṭho, taṇhāchadanavirahitoti attho. **Nibbutoti** nibbutasabhāvo. **Sītibhūtoti** sītasabhāvo. **Sukhapaṭisamvedīti** kāyikacetasikasukham anubhavanasabhāvo. **Brahmabhūtenāti** uttamasabhāvena. **Attanāti** cittena.

Katattā cāti pāpakammānam katabhāvena ca. **Akatattā cāti** kusalānam akatabhāvena ca. **Katam me kāyaduccaritam, akatam me kāyasucaritanti-** ādayo dvārasena avirativirativasena kammāpathavasena ca vuttā. **Sīlesu’ mhi na paripūrakārīti-** ādayo catupārisuddhisīlavasena. **Jāgariyamananuyuttoti** pañcajāgaraṇavasena. **Satisampajaññenāti** sātthakādisampajaññavasena. **Cattāro satipaṭṭhānāti-** ādayo bodhipakkhiyadhammā lokiyalokuttaravasena. **Dukkham me aparīññātanti-** ādayo cattāro ariyasaccavasena vuttāti veditabham. Te atthato tattha tattha vuttanayattā pākāṭāyeva.

1. Pariññāgginā (Ka)

ယဿ ပုဂ္ဂလဿ ဧသော ဂေဓော။ သမုန္တိန္ဒြေတိ ဥန္တိန္ဒြေ။ ဂူပသန္တောတိ ဖလေန ဂူပသန္တော။ ပဋိပဿဒ္ဓေါတိ ပဋိပဿဒ္ဓိပ္ပဟာနေန ပဋိပဿဒ္ဓိတော။ ဥပသဂ္ဂေန ဝါ ပဒံ ဝဇိတံ။ အဘဗ္ဗုပ္ပတ္တိကောတိ ပုန ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ အဘဗ္ဗော။ ဉာဏဂ္ဂိနာ ဒဇောတိ မဂ္ဂဉာဏဂ္ဂိနာ ဈာပိတော။ အထ ဝါ ဝိသနိက္ခိတ္တံ ဘာဇနေန သဟ ဆဒ္ဓိတံ ဝိယ ဝတ္ထုနာ သဟ ပဟိနော။ မူလန္တိန္ဒြေသဝလ္လိ ဝိယ သမူလန္တိန္ဒြေတိ သမုန္တိန္ဒြေ။ ဥဒ္ဓနေ ဥဒကံ သိဋ္ဌိတွာ နိဗ္ဗာပိတအင်္ဂါရံ ဝိယ ဂူပသန္တော။ နိဗ္ဗာပိတအင်္ဂါရေ ပတိတဥဒကဗုဿိတံ ဝိယ ပဋိပဿဒ္ဓေါ။ အင်္ဂုရုပ္ပတ္တိယာ ဟေတုန္တိန္ဒြေဗိဇ္ဇာ ဝိယ အဘဗ္ဗုပ္ပတ္တိကော။ အသနိပါတဝိသ-ရက္ခော ဝိယ ဉာဏဂ္ဂိနာ ဒဇောတိ ဝေမေကေ ဝတ္ထုယန္တိ။

ဝိတဂေဓောတိ ဣဒံ သကဘာဝပရိစ္စုဇနဝသေန ဝုတ္တံ။ ဝိဂတဂေဓောတိ ဣဒံ အာရမ္မဏေ သာလယဘာဝပရိစ္စုဇနဝသေန။ ဝတ္ထဂေဓောတိ ဣဒံ ပုန အနာဒိယနဘာဝဒဿနဝသေန။ မုတ္တဂေဓောတိ ဣဒံ သန္တတိတော ဝိနိ-မောစနဝသေန။ ပဟိနဂေဓောတိ ဣဒံ မုတ္တဿာပိ ကွဗိ အနဝဋ္ဌာနဒဿန-ဝသေန။ ပဋိနိဿဋ္ဌဂေဓောတိ ဣဒံ အာဒိန္နပုဗ္ဗဿ နိဿဂ္ဂဒဿနဝသေန ဝုတ္တံ။ ဝိတရာဂေါ ဝိဂတရာဂေါ ဝတ္တရာဂေါတိ ဝုတ္တနယေန ယောဇေတဗ္ဗံ။ တတ္ထ ဝိဇ္ဇနဝသေန ဂေဓော။ ရဉ္ဇနဝသေန ရာဂေါ။ နိစ္ဆာတောတိ နိတ္တဏော။ “နိစ္ဆဒေါ”တိပိ ပါဠော၊ တဏှာဆဒနဝိရဟိတောတိ အတ္ထော။ နိဗ္ဗုတောတိ နိဗ္ဗုတသဘာဝေါ။ သီတိဘူတောတိ သီတသဘာဝေါ။ သုခပဋိသံဝေဒိတိ ကာယိကစေတသိကသုခံ အနုဘဝနသဘာဝေါ။ ဗြဟ္မဘူတေနာတိ ဥတ္တမ-သဘာဝေန။ အတ္တနာတိ စိတ္တေန။

ကတတ္တာ ဓာတိ ပါပကမ္မာနံ ကတဘာဝေန စ။ အကတတ္တာ ဓာတိ ကုသလာနံ အကတဘာဝေန စ။ ကတံ မေ ကာယဒုစ္စရိတံ၊ အကတံ မေ ကာယ-သုစရိတန္တိ အာဒယော ဒွါရဝသေန အဝိရတိဝိရတိဝသေန ကမ္မပထဝသေန စ ဝုတ္တာ။ သီလေသု’ဗ္ဗိ န ပရိပူရကာရိတိအာဒယော စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလဝသေန။ ဇာဂရိယမနနယုတ္တောတိ ပဉ္စဇာဂရဏဝသေန။ သတိသမ္ပဇညေနာတိ သာတ္တကဒိသမ္ပဇညဝသေန။ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာတိအာဒယော ဗောဓိ-ပက္ခိယဓမ္မာ လောကီယလောကုတ္တရဝသေန။ ဒုက္ခံ မေ အပရိညာတန္တိ-အာဒယော စတ္တာရော အရိယသစ္စဝသေန ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တေ အတ္တတော တတ္ထ တတ္ထ ဝုတ္တနယတ္တာ ပါကဋာယေဝ။

Dhīro paṇḍitoti satta padā vuttatthāyeva. Api ca dukkhe akampiyaṭṭhena **dhīro**. Sukhe anuppilavaṭṭhena **paṇḍito**.
Diṭṭhadhammikasamparāyikatthe kataparicayaṭṭhena **paññavā**.
Attatthaparatthe niccalaṭṭhena **buddhimā**. Gambhīra-uttānatthe apaccosakkanatṭhena **ñāṇī**. Guḥhapaṭicchannatthe obhāsanatṭhena **vibhāvī**.
Nikkilesabyavadānatṭhena tulāsadisoti **medhāvī**. **Na limpatīti** sajātiyā na limpati ākāse lekhā viya. **Na palimpatīti** visesena na limpati. **Na upalimpatīti** saññogo hutvāpi na limpati hatthatale lekhā viya. **Alittoti** saññogo hutvāpi na kilissati kāsikavatthe ṭhapitamaṇiratanam viya.
Apalittoti visesena kilissati maṇiratanē paliveṭṭhitakāsikavattham viya.
Anupalittoti upagantvāpi na allīyati pokkharapatte udakabindu viya.
Nikkhantoti bahi nikkhanto bandhanāgārato palāto viya. **Nissaṭoti** pāpapahīno amittassa paṭicchāpitakiliṭṭhavatthu viya. **Vippamuttoti** suṭṭhu mutto gayhūpage vatthumhi ratim nāsetvā puna nāgamanam viya.
Visaṇṇuttoti kilesehi ekato na yutto byādhinā muttagilāno viya.
Vimariyādikatena cetasāti vigatamariyādatena cittenā, sabbabhāvena sabbārammaṇena sabbakilesehi muttacittenāti attho.

14. **Saññaṃ parināṇāti** gāthāya pana ayaṃ saṅkhepattho—na kevalaṇca phassameva, api ca kho pana kāmasaññātibhedam saññaṃ, saññānusārena vā pubbe vuttanayeneva nāmarūpaṃ tīhi parināṇāhi parijānitvā imāya paṭipadāya catubbidhampi vitareyya **ogham**, tato so tiṇṇogho taṇhādiṭṭhipariggahesu taṇhādiṭṭhikilesappahānena¹ anupalitto khīṇāsavamuni rāgādisallānam abbūḥhattā **abbūḥhasallo** sativepullappattiyā **appamatto caram** pubbabhāge vā appamatto caranto tena appamādacārena abbūḥhasallo hutvā sakaparattabhāvātibhedam **nāsisati lokamimam parañca**, aññadatthu carimacittanīrodhā nirupādānova jātavedo parinibbātīti arahattanikūṭena desanam niṭṭhāpesi dhammanettiṭṭhapanameva karonto, na tu imāya desanā ya maggam vā phalam vā uppādesi khīṇāsavassa desitattāti.

1. Taṇhādiṭṭhilepappahānena (Ka)

စီရော ပဏ္ဍိတောတိ သတ္တ ပဒါ ဂုတ္တတ္ထာယေဝ။ အဝိ စ ဒုက္ခေ အကမ္မိယဋ္ဌေန စီရော။ သုခေ အနုပ္ပိလဝဋ္ဌေန ပဏ္ဍိတော။ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကတ္ထေ ကတပရိစယဋ္ဌေန ပညဝါ။ အတ္တတ္ထပရတ္ထေ နိစ္စလဋ္ဌေန ဗုဒ္ဓိမာ။ ဂမ္ဘီရ-ဥတ္တာနတ္ထေ အပစ္စောသက္ကနဋ္ဌေန ဉာဏီ။ ဂုဋ္ဌပဋိစ္ဆန္တတ္ထေ ဩဘာသနဋ္ဌေန ဝိဘာဝီ။ နိက္ခိလေသဗျဝဒါနဋ္ဌေန တုလာသဒိသောတိ မေဓာဝီ။ န လိမ္ပတိတိ သဇာတိယာ န လိမ္ပတိ အာကာသေ လေခါ ဝိယ။ န ပလိမ္ပတိတိ ဝိသေသေန န လိမ္ပတိ။ န ဥပလိမ္ပတိတိ သညောဂေါ ဟုတ္တာပိ န လိမ္ပတိ ဟတ္ထတလေ လေခါ ဝိယ။ အလိတ္တောတိ သညောဂေါ ဟုတ္တာပိ န ကိလိဿတိ ကာသိကဝတ္ထေ ဌပိတမဏိရတနံ ဝိယ။ အပလိတ္တောတိ ဝိသေသေန ကိလိဿတိ မဏိရတနေ ပလိဝေဋ္ဌိတကာသိကဝတ္ထံ ဝိယ။ အနုပလိတ္တောတိ ဥပဂန္တာပိ န အလ္လိယတိ ပေါက္ခရပတ္တေ ဥဒကဗိန္ဒု ဝိယ။ နိက္ခန္တောတိ ဗဟိ နိက္ခန္တော ဗန္ဓနာဂါရတော ပလာတော ဝိယ။ နိဿဋ္ဌောတိ ပါပပဟိနော အမိတ္တဿ ပဋိစ္ဆာပိတကိလိဋ္ဌဝတ္ထု ဝိယ။ ဝိပ္ပမုတ္တောတိ သုဠု မုတ္တော ဂယျူပဂေ ဝတ္ထုမ္ပိ ရတိ နာသေတွာ ပုန နာဂမနံ ဝိယ။ ဝိသညတ္တောတိ ကိလေသေဟိ ဧကေတော န ယုတ္တော ဗျာဓိနာ မုတ္တဂိလာနော ဝိယ။ ဝိမရိယာဒိ-ကတေန စေတသာတိ ဝိဂတမရိယာဒကတေန စိတ္တေန၊ သဗ္ဗဘဝေန သဗ္ဗာရမ္မဏေန သဗ္ဗကိလေသေဟိ မုတ္တစိတ္တေနာတိ အတ္တော။

၁၄။ သညံ ပရိညာတိ ဂါထာယ ပန အယံ သင်္ခေပတ္တော—န ကေဝလဉ္စ ဖဿမေဝ၊ အဝိ စ ခေါ ပန ကာမသညာဒိဘေဒံ သညံ၊ သညာနုသာရေန ဝါ ပုဗ္ဗေ ဂုတ္တနယေန နာမရူပံ တိဟိ ပရိညာဟိ ပရိဇာနိတွာ ဣမာယ ပဋိပဒါယ စတုဗ္ဗိဓမ္မိ ဝိတရေယျ ဩဃံ၊ တတော သော တိက္ခောသော တဏှာဒိဋ္ဌိပရိဂ္ဂဟေသု တဏှာဒိဋ္ဌိကိလေသပ္ပဟာနေန အနုပလိတ္တော ဒိဏာသဝမုနိ ရာဂါဒိသလ္လာနံ အဗ္ဗုဠတ္တာ အဗ္ဗုဠသလ္လော သတိဝေပုလ္လပ္ပတ္တိယာ အပ္ပမုတ္တော စရံ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဝါ အပ္ပမုတ္တော စရန္တော တေန အပ္ပမာဒစာရေန အဗ္ဗုဠသလ္လော ဟုတွာ သကပရတ္တဘာဝါဒိဘေဒံ နာသိသတိ လောကမိမံ ပရန္တု၊ အညဒတ္ထု စရိမစိတ္တနိရောဓာ နိရူပါဒါနောဝ ဇာတဝေဒေါ ပရိနိဗ္ဗာတိတိ အရဟတ္တနိက္ခုဋေန ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ ဓမ္မနေတ္ထိဌပနမေဝ ကရောန္တော၊ န တု ဣမာယ ဒေသနာယ မဂ္ဂံ ဝါ ဖလံ ဝါ ဥပ္ပါဒေသိ ဒိဏာသဝဿ ဒေသိတတ္တာတိ။

Nīlādibhedam ārammaṇam sañjānātīti **saññā**. Sā sañjānanalakkhaṇā, paccābhiññāṇarasā. Catubhūmikasaññā hi nosañjānanalakkhaṇā nāma natthi, sabbā sañjānanalakkhaṇāva. Yā panettha abhiññāṇena sañjānāti, sā paccābhiññāṇarasā nāma hoti. Tassā vaḍḍhakissa dārumhi abhiññāṇam katvā puna tena abhiññāṇena tam paccābhijānanakāle, purisassa kālatilakādi-abhiññāṇam sallakkhetvā puna tena abhiññāṇena “asuko nāma eso”ti tassa paccābhijānanakāle, rañño piḷandhanagopakabhaṇḍāgārikassa tasmim tasmim piḷandhane nāmapaṇṇakam bandhitvā “asukam piḷandhanam nāma āharā”ti vutte dīpaṁ jāletvā sārāgabbham pavisitvā paṇṇam vācetvā tassa tasseva piḷandhanassa āharaṇakāle ca pavatti veditabbā.

Aparo nayo—sabbasaṅgāhikavasena hi sañjānanalakkhaṇā saññā, punasañjānanapaccayanimittakaraṇarasā dāru-ādīsu tacchakādayo viya, yathāgahitanimittavasena abhinivesakaraṇapaccupaṭṭhānā hatthidassaka-andho viya, ārammaṇe anogālvavuttitāya aciraṭṭhānapaccupaṭṭhānā vā vijju viya, yathā-upaṭṭhitavisayapadaṭṭhānā tiṇapurisakesu migapotakānam purisāti uppannasaññā viya. Yā panettha ṇāṇasampayuttā hoti, sā ṇāṇameva anuvattati sasambhārapathavī-ādīsu sesadhammā pathavī-ādīni viyāti veditabbā.

Kāmapaṭisaññuttā saññā **kāmasaññā**. Byāpādapāṭisaññuttā saññā **byāpādasaññā**. Vihimsāpāṭisaññuttā saññā **vihimsāsāññā**. Tesu dve sattesupi saṅkhāresupi uppajjanti. Kāmasaññā hi piye manāpe satte vā saṅkhāre vā vitakkentassa uppajjati. Byāpādasaññā appiye amanāpe satte vā saṅkhāre vā kujjhitvā olokanakālato paṭṭhāya yāva vināsanā uppajjati. Vihimsāsāññā saṅkhāresu na uppajjati. Saṅkhāro hi dukkhāpetabbo nāma natthi. “Ime sattā haññantu vā, ucchijjantu vā, vinassantu vā, mā vā ahesun”ti cintanakāle pana sattesu uppajjati. Nekkhammapaṭisaññuttā saññā **nekkhammasaññā**, sā asubhapubbabhāge kāmāvacarā hoti, asubhajhāne rūpāvacarā, tam jhānam pādakam katvā uppannamaggaphalakāle lokuttarā. Abyāpādapāṭisaññuttā saññā **abyāpādasaññā**, sā mettāpubbabhāge kāmāvacarā hoti, mettājhāne rūpāvacarā, tam jhānam pādakam katvā

နီလာဒိဘေဒံ အာရမ္မဏံ သဇ္ဇာနာတိတိ **သဇ္ဇာ**။ သာ သဇ္ဇာနနလက္ခဏာ၊ ပစ္စာဘိညာဏရသာ။ စတုဘူမိကသညာ ဟိ နောသဇ္ဇာနနလက္ခဏာ နာမ နတ္ထိ၊ သဗ္ဗာ သဇ္ဇာနနလက္ခဏာ။ ယာ ပနေတ္ထ အဘိညာဏေန သဇ္ဇာနာတိ၊ သာ ပစ္စာဘိညာဏရသာ နာမ ဟောတိ။ တဿာ ဝဇ္ဇကိဿ ဒါရုမိ အဘိညာဏံ ကတွာ ပုန တေန အဘိညာဏေန တံ ပစ္စာဘိဇာနနကာလေ၊ ပုရိသဿ ကာဠတိလကာဒိအဘိညာဏံ သလ္လက္ခေတွာ ပုန တေန အဘိညာဏေန “အသု-ကော နာမ ဧသော”တိ တဿ ပစ္စာဘိဇာနနကာလေ၊ ရညော ပိဋန္တနဂေါ-ပကဘဏ္ဍာဂါရိကဿ တသ္မိံ တသ္မိံ ပိဋန္တနေ နာမပဏ္ဏကံ ဗန္ဓိတွာ “အသုကံ ပိဋန္တနံ နာမ အာဟာရ”တိ ဝုတ္တေ ဒိပံ ဇာလေတွာ သာရဂဗ္ဘံ ပဝိသိတွာ ပဏ္ဏံ ဝါစေတွာ တဿ တဿေဝ ပိဋန္တနဿ အာဟာရဏကာလေ စ ပဝတ္ထိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အပရော နယော—သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဝေသေန ဟိ သဇ္ဇာနနလက္ခဏာ သညာ၊ ပုနသဇ္ဇာနနပစ္စယနိမိတ္တကရဏရသာ ဒါရုအာဒိသု တစ္ဆကာဒယော ဝိယ၊ ယထာဂဟိတနိမိတ္တဝေသေန အဘိနိဝေသကရဏပစ္စယပဋ္ဌာနာ ဟတ္ထိဒဿက-အန္ဓော ဝိယ၊ အာရမ္မဏေ အနောဂါဠုဝုတ္တိတာယ အစိရဋ္ဌာနပစ္စယပဋ္ဌာနာ ဝါ ဝိဇ္ဇာ ဝိယ၊ ယထာဥပဋ္ဌိတဝိသယပဋ္ဌာနာ တိဏပုရိသကေသု မိဂပေါတကာနံ ပုရိသတိ ဥပ္ပန္နသညာ ဝိယ။ ယာ ပနေတ္ထ ဉာဏသမ္ပယုတ္တာ ဟောတိ၊ သာ ဉာဏမေဝ အနဝတ္တိတံ သသန္တာရပထဝိအာဒိသု သေသဓမ္မော ပထဝိအာဒိနိ ဝိယာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ကာမပဋိသညတ္တာ သညာ **ကာမသညာ**။ ဗျာပါဒပဋိသညတ္တာ သညာ **ဗျာပါဒသညာ**။ ဝိဟိံသာပဋိသညတ္တာ သညာ **ဝိဟိံသာသညာ**။ တေသု ဒွေ သတ္တေသုပိ သင်္ခါရေသုပိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ကာမသညာ ဟိ ပိယေ မနာပေ သတ္တေ ဝါ သင်္ခါရေ ဝါ ဝိတက္ကေန္တဿ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဗျာပါဒသညာ အပ္ပိယေ အမနာပေ သတ္တေ ဝါ သင်္ခါရေ ဝါ ကုဋ္ဌိတွာ ဩလောကနကာလတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဝိနာသနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဝိဟိံသာသညာ သင်္ခါရေသု န ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သင်္ခါရေ ဟိ ဒုက္ခာ-ပေတဗ္ဗော နာမ နတ္ထိ။ “ဣမေ သတ္တာ ဟညန္တ ဝါ၊ ဥစ္ဆိဇန္တ ဝါ၊ ဝိနဿန္တ ဝါ၊ မာဝါ အဟေသု”န္တိ စိန္တနကာလေ ပန သတ္တေသု ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ နေက္ခမ္ပပဋိသညတ္တာ သညာ **နေက္ခမ္ပသညာ**။ သာ အသုဘပုဗ္ဗဘာဂေ ကာမာဝစရာ ဟောတိ၊ အသုဘ-ဈာနေ ရူပါဝစရာ၊ တံ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဥပ္ပန္နမဂ္ဂလကာလေ လောကုတ္တရာ။ အဗျာပါဒပဋိသညတ္တာ သညာ **အဗျာပါဒသညာ**။ သာ မေတ္တာပုဗ္ဗဘာဂေ ကာမာဝစရာ ဟောတိ၊ မေတ္တာဈာနေ ရူပါဝစရာ၊ တံ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ

uppannamaggaphalakāle lokuttarā. Avihimsāpaṭisaññuttā saññā
avihimsāsaññā, sā karuṇāpubbabhāge kāmāvacarā, karuṇājhāne rupāvacarā,
 taṃ jhānaṃ pādakaṃ katvā uppannamaggaphalakāle lokuttarā. Yadā alobho
 sīsaṃ hoti, tadā itare dve tadanvāyikā bhavanti. Yadā mettā sīsaṃ hoti, tadā
 itare dve tadanvāyikā bhavanti. Yadā karuṇā sīsaṃ hoti, tadā itare dve
 tadanvāyikā bhavanti. Rūpārammaṇaṃ ārabhha uppannā saññā **rūpasaññā**.
Saddasaññādisupī eseṇa nayo. Idam tassāyeṇa ārammaṇato nāmaṃ.
 Ārammaṇaṃ vuttattā cakkhusamphassajādivatthūnipi vuttāneva honti.

Yā evarūpā saññāti aññāpi “paṭighasamphassajā saññā
 adhivacanasamphassajā saññā”ti evamādikā veditabbā. Tattha
 adhivacanasamphassajā saññātipi pariyāyena chadvārikāyeṇa. Tayo hi
 arūpino khandhā sayam piṭṭhivaṭṭakā hutvā attanā¹ sahaññāsaññāya
 “adhivacanasamphassajā saññā”ti nāmaṃ karonti, nipariyāyena pana
 paṭighasamphassajā saññā nāma pañcadvārikā saññā,
 adhivacanasamphassajā saññā nāma manodvārikā saññā. Etā atirekasaññā
 pariggahitāti veditabbā.

Saññāti sabhāvanāmaṃ. **Saññājanā**ti saññājanānākāro. **Saññānitattanti**
 saññānitabhāvo.

Avijjoghanti pūretum ayuttaṭṭhena kāyaduccarītādi avindiyam nāma,
 aladdhabbanti attho. Tam avindiyam vindatīti avijjā. Tabbiparītato
 kāyasucarītādi vindiyaṃ nāma, tam vindiyaṃ na vindatīti avijjā.
 Khandhānaṃ rāsattam, āyatanānaṃ āyatanaṭṭham, dhātūnaṃ suññattam,
 indriyānaṃ adhipatiyaṭṭham, saccānaṃ tathattam aviditaṃ karotītipi avijjā.
 Dukkhaḍḍānaṃ pīlanādivasena vuttaṃ catubbidham² attham aviditaṃ
 karotītipi avijjā. Antavirahite saṃsāre yonigatibhavaviññāṇaṭṭhitissattāvāsesu
 satte jāvaṇetīti avijjā. Paramatthato avijjamānesu itthipurisādisu javati,
 vijjamānesu khandhādisu na javatīti avijjā. Api ca cakkhuviññāḍḍānaṃ
 vatthārammaṇaṃ paṭiccasamuppādapāṭiccasamuppannānañca
 dhammānaṃ chādanatopi avijjā, tam avijjogham. Kāmoghavasena
uttareyya. Bhavoghavasena **patareyya**. Diṭṭhoghavasena **samatikkameyya**.
 Avijjoghavasena **vītivatteyya**. Atha vā

1. Attano (Sī, Syā) 2. Catubbidham catubbidham (Ka, Paṭisaṃ-Tṭha 1. 84 piṭṭhepi)

ဥပ္ပန္နမဂ္ဂလကာလေ လောကုတ္တရာ။ အဝိဟိံသာပဋိသညတ္တာ သညာ အဝိ-
 ဟိံသာသညာ။ သာ ကရုဏာပုဗ္ဗဘာဂေ ကာမာဝစရာ၊ ကရုဏာဈာနေ ရူပါ-
 ဝစရာ၊ တံ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဥပ္ပန္နမဂ္ဂလကာလေ လောကုတ္တရာ။ ယဒါ
 အလောဘော သိသံ ဟောတိ၊ တဒါ ဣတရေ ဒွေ တဒန္ဓာယိကာ ဘဝန္တိ။
 ယဒါ မေတ္တာ သိသံ ဟောတိ၊ တဒါ ဣတရေ ဒွေ တဒန္ဓာယိကာ ဘဝန္တိ။
 ယဒါ ကရုဏာ သိသံ ဟောတိ၊ တဒါ ဣတရေ ဒွေ တဒန္ဓာယိကာ ဘဝန္တိ။
 ရူပါရမ္မဏံ အာရမ္မ ဥပ္ပန္နာ သညာ ရူပသညာ။ သဒ္ဓသညာဒိသုပိ ဒေသဝ
 နယော။ ဣဒံ တဿာယေဝ အာရမ္မဏတော နာမံ။ အာရမ္မဏာနံ ဝုတ္တတ္တာ
 စက္ခုသမ္ပဿဇာဒိဝတ္ထုနိပိ ဝုတ္တာနေဝ ဟောန္တိ။

ယာ ဝေရူပါ သညာတိ အညာပိ “ပဋိသမ္ပဿဇာ သညာ အဝိဝစန-
 သမ္ပဿဇာ သညာ”တိ ဝေမာဒိကာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တတ္ထ အဝိဝစနသမ္ပဿဇာ
 သညာတိပိ ပရိယာယေန ဆဒ္ဓါရိကာယေဝ။ တယော ဟိ အရူပိနော ခန္ဓာ သယံ
 ပိဋ္ဌိဝဋ္ဋကာ ဟုတွာ အတ္တနာ ဝိသဟဇာတသညာယ “အဝိဝစနသမ္ပဿဇာ
 သညာ”တိ နာမံ ကရေန္တိ၊ နိပ္ပရိယာယေန ပန ပဋိသမ္ပဿဇာ သညာ နာမ
 ပဋ္ဌာရိကာ သညာ၊ အဝိဝစနသမ္ပဿဇာ သညာ နာမ မနောဒ္ဓါရိကာ
 သညာ။ ဧတော အတိရေကသညာ ပရိဂ္ဂဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

သညာတိ သဘာဝနာမံ။ **သဇ္ဇာနနာ**တိ သဇ္ဇာနနာကာရော။ **သဇ္ဇာနိ-**
တတ္ထန္တိ သဇ္ဇာနိတဘာဝေါ။

အဝိဇ္ဇောသန္တိ ပူရေတုံ အယုတ္တဋ္ဌေန ကာယဒုစ္စရိတာဒိ အဝိဇ္ဇိယံ နာမ၊
 အလဒ္ဓဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ တံ အဝိဇ္ဇိယံ ဝိဇ္ဇတိတိ အဝိဇ္ဇာ။ တဗ္ဗိပရိတတော ကာယ-
 သုစ္စရိတာဒိ ဝိဇ္ဇိယံ နာမ၊ တံ ဝိဇ္ဇိယံ န ဝိဇ္ဇတိတိ အဝိဇ္ဇာ။ ခန္ဓာနံ ရာသဋ္ဌံ၊
 အာယတနာနံ အာယတနဋ္ဌံ၊ ဓာတုနံ သုညဋ္ဌံ၊ ဣန္ဒြိယာနံ အဓိပတိယဋ္ဌံ၊ သစ္စာနံ
 တထဋ္ဌံ အဝိဒိတံ ကရေတိတိပိ အဝိဇ္ဇာ။ ဒုက္ခာဒိနံ ပိဋ္ဌနာဒိဝသေန ဝုတ္တံ
 စတုဗ္ဗိဓံ၊ အတ္ထံ အဝိဒိတံ ကရေတိတိပိ အဝိဇ္ဇာ။ အန္တရိရဟိတေ သံသာရေ
 ယောနိဂတိဘဝဝိညာဏဋ္ဌိတိသတ္တာဝါသေသု သတ္တေ ဇဝါပေတိတိ အဝိဇ္ဇာ။
 ပရမတ္ထတော အဝိဇ္ဇမာနေသု ဣတ္ထိပုရိသာဒိသု ဇဝတိ၊ ဝိဇ္ဇမာနေသု ခန္ဓာဒိသု
 န ဇဝတိတိ အဝိဇ္ဇာ။ အဝိ စ စက္ခုဝိညာဏာဒိနံ ဝတ္ထာရမ္မဏာနံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ-
 ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာနဉ္စ ဓမ္မာနံ ဆာဒနတောပိ အဝိဇ္ဇာ၊ တံ အဝိဇ္ဇောသံ။
 ကာမောသဝသေန ဥတ္တရေယျ။ ဘဝေါသဝသေန ပတရေယျ။ ဒိဋ္ဌောသ-
 ဝသေန သမတိက္ကမေယျ။ အဝိဇ္ဇောသဝသေန ဝိတိဝတ္တေယျ။ အထ ဝါ

sotāpattimaggena pahānavasena **uttareyya**. Sakadāgāmiimaggena pahānavasena **patareyya**. Anāgāmiimaggena pahānavasena **samatikkameyya**. Arahattamaggena pahānavasena **vītivatteyya**. Atha vā “**tareyyādīpañcapadam** tadanāgādīpañcapahānena yojetabban”ti keci vadanti.

“**Monam vuccati ñāṇan**”ti vatvā tam pabhedato dassetum “**yā paññā pajānanā**”ti-ādimāha. Tam vuttanayameva ṭhapetvā “amoho dhammavicayo”ti padam. **Amoho** kusalesu dhammesu abhāvanāya paṭipakkho bhāvanāhetu. Amohena aviparītaṁ gaṇhāti mūlhasa viparītaggahaṇato. Amohena yāthāvaṁ yāthāvato dhārento yathāsabhāve pavattati. Mūlho hi “tacchaṁ atacchaṁ, atacchañca tacchan”ti gaṇhāti, tathā icchitālābhadukkhaṁ na hoti. Amūlhasa “taṁ kutettha labbhā”ti evamādīpaccavekkhaṇasambhavato maraṇadukkhaṁ na hoti. Sammohamaraṇaṁ hi dukkhaṁ, na ca taṁ amūlhasa hoti, pabbajitānaṁ sukhasamvāso hoti, tiracchānayanoniyam nibbatti na hoti. Mohena hi niccasammūlha tiracchānayanonim upapajjanti. Mohapaṭipakkho ca amoho mohavasena amajjhatabhāvassa abhāvakaro. Amohena avihimsāsaññā dhātusaññā majjhimāya paṭipattiyā paṭipajjanaṁ, pacchimaganthadvayassa pabhedanañca hoti. Pacchimāni dve satipaṭṭhānāni tasseva ānubhāvena ijjhanti. Amoho dīghāyukatāya paccayo hoti. Amūlho hi hitāhitam ṇatvā ahitam parivajjento hitaṁ paṭisevamāno dīghāyuko hoti, attasampattiyā aparihīno hoti. Amūlho hi attano hitameva karonto attānaṁ sampādeti, ariyavihārassa paccayo hoti, udāsinapakkhesu nibbuto hoti amūlhasa sabbābhisaṅgatāya abhāvato. Amohena anattadassanaṁ hoti. Asammūlho hi yāthāvagahaṇakusalo aparīṇāyakaṁ khandhapañcakaṁ aparīṇāyakato bujjhati. Yathā ca etena anattadassanaṁ, evaṁ attadassanaṁ mohena. Ko hi nāma attasūññataṁ bujjhitvā puna sammohaṁ āpajjeyyāti.

Tena ñāṇena samannāgatoti etena vuttappakārena ñāṇena samaṅgībhūto sekkhādayo muni. **Monappattoti** paṭiladdhañāṇo¹

1. Paṭiladdhañāṇena (Sī, Syā)

သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ပဟာနဝသေန ဥတ္တရေယျ။ သကဒါဂါမိမဂ္ဂေန ပဟာနဝသေန ပတရေယျ။ အနာဂါမိမဂ္ဂေန ပဟာနဝသေန သမတိက္ကမေယျ။ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ပဟာနဝသေန ဝိတိဝတ္တေယျ။ အထ ဝါ “တရေယျာဒိပဉ္စပဒံ တဒဂ်ဒိပဉ္စပဟာနေန ယောဇေတဗ္ဗ”န္တိ ကေဝိ ဝဒန္တိ။

“မောနံ ဝုစ္ဆတိ ဉာဏ”န္တိ ဝတ္တာ တံ ပဘောဒတော ဒဿေတုံ “ယာ ပညာ ပဇာနနာ”တိအာဒိမာဟ။ တံ ဝုတ္တနယမေဝ ဌပေတွာ “အမောဟော ဓမ္မဝိစယော”တိ ပဒံ။ အမောဟော ကုသလေသု ဓမ္မေသု အဘာဝနာယ ပဋိပက္ခော ဘာဝနာဟေတု။ အမောဟေန အဝိပရိတံ ဂဏှာတိ မူဠဿ ဝိပရိတဂ္ဂဟဏတော။ အမောဟေန ယာထာဝံ ယာထာဝတော ဓာရေန္တော ယထာသဘာဝေ ပဝတ္တတိ။ မူဠော ဟိ “တစ္ဆံ အတစ္ဆံ, အတစ္ဆန္တ တစ္ဆ”န္တိ ဂဏှာတိ။ တထာ ဣတ္ထိတာလာဘဒုက္ခံ န ဟောတိ။ အမူဠဿ “တံ ကုတေတ္ထ လဗ္ဘာ”တိ ဧဝမာဒိပစ္စဝေက္ခဏသမ္ပဝတော မရဏဒုက္ခံ န ဟောတိ။ သမ္မောဟမရဏံ ဟိ ဒုက္ခံ၊ န စ တံ အမူဠဿ ဟောတိ။ ပဗ္ဗဇိတာနံ သုခသံဝါသော ဟောတိ။ တိရစ္ဆာနယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိ န ဟောတိ။ မောဟေန ဟိ နိစ္စသမ္ပုဇ္ဈာ တိရစ္ဆာနယောနိ ဥပပဇ္ဇန္တိ။ မောဟပဋိပက္ခော စ အမောဟော မောဟဝသေန အမဇ္ဈတ္တဘာဝဿ အဘာဝကရော။ အမောဟေန အဝိဟိံသာသညာ ဓာတုသညာ မဇ္ဈိမာယ ပဋိပတ္တိယာ ပဋိပဇ္ဇနံ, ပစ္ဆိမဂန္ထဒွယဿ ပဘေဒနဉ္စ ဟောတိ။ ပစ္ဆိမာနိ ဒွေ သတိပဋ္ဌာနာနိ တဿေဝ အာနုဘာဝေန ဣဇ္ဈန္တိ။ အမောဟော ဒီဃာယုကတာယ ပစ္စယော ဟောတိ။ အမူဠော ဟိ ဟိတာဟိတံ ဥတွာ အဟိတံ ပရိဝဇ္ဇေန္တော ဟိတဉ္စ ပဋိသေဝမာနော ဒီဃာယုကော ဟောတိ။ အတ္တသမ္ပတ္တိယာ အပရိဟိနော ဟောတိ။ အမူဠော ဟိ အတ္တနော ဟိတမေဝ ကရေန္တော အတ္တာနံ သမ္မာဒေတိ။ အရိယဝိဟာရဿ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဥဒါသိနပက္ခေသု နိဗ္ဗုတော ဟောတိ အမူဠဿ သဗ္ဗာဘိသင်္ဂတာယ အဘာဝတော။ အမောဟေန အနတ္တဒဿနံ ဟောတိ။ အသမ္ပုဇ္ဈော ဟိ ယာထာဝဂဟဏကုသလော အပရိဏာယကံ ခန္ဓပဉ္စကံ အပရိဏာယကတော ဗုဇ္ဈတိ။ ယထာ စ ဧတေန အနတ္တဒဿနံ၊ ဧဝံ အတ္တဒဿနံ မောဟေန။ ကော ဟိ နာမ အတ္တသုညတံ ဗုဇ္ဈိတွာ ပုန သမ္မောဟံ အာပဇ္ဇေယျာတိ။

တေန ဉာဏေန သမန္တာဂတောတိ ဧတေန ဝုတ္တပ္ပကာရေန ဉာဏေန သမင်္ဂိဘူတော သေက္ခာဒယော မုနိ။ မောနပ္ပတ္တောတိ ပဋိလဒ္ဓဉာဏော^၁

၁-ပဋိလဒ္ဓဉာဏေန (သီ၊ သျာ)

munibhāvaṃ patto. **Tiṇīti** gaṇanaparicchedo. **Moneyyānīti** munibhāvakarā moneyyakarā paṭipadā dhammā. **Kāyamoneyyanti-ādīsu** viññattikāyarūpakāyavasena paññāpetabbaṃ **kāyamoneyyaṃ**. Viññattivācāsaddavācāvasena paññāpetabbaṃ **vacīmoneyyaṃ**. Manodvārikacittādivasena paññāpetabbaṃ **manomoneyyaṃ**. **Tividhakāyaduccaritānaṃ pahānanti** pāṇātipātādividhānaṃ kāyato pavattānaṃ duṭṭhu caritānaṃ pajahanaṃ. **Kāyasucaritanti** kāyato pavattaṃ suṭṭhu caritaṃ. **Kāyārammaṇe ñāṇanti** kāyaṃ ārammaṇaṃ katvā aniccādivasena pavattaṃ kāyārammaṇe ñāṇaṃ. **Kāyapariññāti** kāyaṃ ñātātīraṇappahānapariññāhi jānanaṃ vasena pavattaṃ ñāṇaṃ. **Pariññāsahagato maggoti** ajjhattikaṃ kāyaṃ sammāsivā uppāditamaggo pariññāsahagato. **Kāye chandarāgassa pahānanti** kāye taṇhāchandarāgassa pajahanaṃ¹. **Kāyasaṅkhāranirodhoti** assāsapassāsānaṃ nirodho āvaraṇo, catutthajjhānasamāpattisamāpajjanaṃ. **Vacīsaṅkhāranirodhoti** vitakkavicārānaṃ nirodho āvaraṇo, dutiyajjhānasamāpattisamāpajjanaṃ. **Cittasaṅkhāranirodhoti** saññāvedanānaṃ nirodho āvaraṇo, saññāvedayitanirodhasamāpattisamāpajjanaṃ.

Paṭhamagāthāya **kāyamuninti-ādīsu** kāyaduccaritappahānavasena **kāyamuni**. Vacīduccaritappahānavasena **vācāmuni**. Manoduccaritappahānavasena **manomuni**. Sabbākusalappahānavasena **anāsavamuni**. **Moneyyasampannanti** jānitabbaṃ jānitvā phale ṭhitattā moneyyasampannaṃ. **Āhu sabbappahāyinenti** sabbakilese pajahitvā ṭhitattā sabbappahāyinaṃ kathayanti.

Dutiyagāthāya **ninhātapāpakanti** yo ajjhatabhiddhasaṅkhāte sabbasmimpi āyatane ajjhatabhiddhārammaṇavasena uppattirahāni sabbapāpakāni maggañāṇena ninhāya dhovitvā ṭhitattā ninhātapāpakam āhūti evamattho daṭṭhabbo. Agāramajjhe vasantā **agāramunino**. Pabbajjupagatā **anagāramunino**. Tattha sekkhā **sekkhamunino**. Arahanto **asekkhamunino**. Paccekabuddhā **Paccekamunino**. Sammāsambuddhā **Munimunino**.

Puna kathetukamyatāpucchāvasena “**katame agāramunino**”ti āha. **Agārikāti** kasigorakkhādi-agārikakamme niyuttā. **Diṭṭhapadāti**

1. Kāyachandarāgassa pahānanti kāyatanhāchandarāgassa pajahanaṃ (Sī, Ka)

မုနိဘဝံ ပတ္တော။ **တိဏီတိ** ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **မောနေယျာနိတိ** မုနိ-ဘာဝကရာ မောနေယျကရာ ပဋိပဒါ ဓမ္မာ။ **ကာယမောနေယျန္တိ** အာဒိသု ဝိညတ္တိကာယရူပကာယဝသေန ပညာပေတဗ္ဗံ **ကာယမောနေယျံ**။ ဝိညတ္တိ-ဝါစာသဒ္ဓဝါစာဝသေန ပညာပေတဗ္ဗံ **ဝစီမောနေယျံ**။ မနောဒွါရိကစိတ္တာ-ဒိဝသေန ပညာပေတဗ္ဗံ **မနောမောနေယျံ**။ **တိဝိကောယဒုစ္စရိတာနံ ပဟာနန္တိ** ပါဏာတိပါတာဒိဝိဓာနံ ကာယတော ပဝတ္တာနံ ဒုဋ္ဌ၊ စရိတာနံ ပဇဟနံ။ **ကာယသုစရိတန္တိ** ကာယတော ပဝတ္တံ သုဋ္ဌ၊ စရိတံ။ **ကာယာရမ္မဏေ ဉာဏန္တိ** ကာယံ အာရမ္မဏံ ကတွာ အနိစ္စာဒိဝသေန ပဝတ္တံ ကာယာရမ္မဏေ ဉာဏံ။ **ကာယပရိညာတိ** ကာယံ ဉာတတိရဏပ္ပဟာနပရိညာဟိ ဇာနနဝသေန ပဝတ္တံ ဉာဏံ။ **ပရိညာသဟဂတော မဂ္ဂေါတိ** အဇ္ဈတ္တိကံ ကာယံ သမ္ပသိတွာ ဥပ္ပါဒိတ-မဂ္ဂေါ ပရိညာသဟဂတော။ **ကာယေ ဆန္ဒရာဂဿ ပဟာနန္တိ** ကာယေ တဏှာဆန္ဒရာဂဿ ပဇဟနံ။ **ကာယသင်္ခါရနိရောဓောတိ** အဿာသ-ပဿာသနံ နိရောဓော အာဝရဏော၊ စတုတ္ထဇ္ဈာနသမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနံ။ **ဝစီသင်္ခါရနိရောဓောတိ** ဝိတက္ကဝိစာရာနံ နိရောဓော အာဝရဏော၊ ဒုတိယဇ္ဈာနသမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနံ။ **စိတ္တသင်္ခါရနိရောဓောတိ** သညာဝေဒနာနံ နိရောဓော အာဝရဏော၊ သညာဝေဒယိတနိရောဓသမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနံ။

ပဌမဂါထာယ **ကာယမုနိန္တိ** အာဒိသု ကာယဒုစ္စရိတပ္ပဟာနဝသေန **ကာယ-မုနိ**။ ဝစီဒုစ္စရိတပ္ပဟာနဝသေန **ဝါစာမုနိ**။ မနောဒုစ္စရိတပ္ပဟာနဝသေန **မနောမုနိ**။ သဗ္ဗာကုသလပ္ပဟာနဝသေန **အနာသဝမုနိ**။ **မောနေယျသမ္ပန္တန္တိ** ဇာနိတဗ္ဗံ ဇာနိတွာ ဖလေ ဌိတတ္တာ မောနေယျသမ္ပန္တံ။ **အာဟု သဗ္ဗပ္ပဟာယိ-နန္တိ** သဗ္ဗကိလေသေ ပဇဟိတွာ ဌိတတ္တာ သဗ္ဗပ္ပဟာယိနံ ကထယန္တိ။

ဒုတိယဂါထာယ **နိန္ဒာတပါပကန္တိ** ယော အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓသင်္ခါတေ သဗ္ဗသိပ္ပိ အာယတနေ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏဝသေန ဥပ္ပတ္တိရဟာနိ သဗ္ဗပါပကာနိ မဂ္ဂဉာဏေန နိန္ဒာယ ဓောဝိတွာ ဌိတတ္တာ နိန္ဒာတပါပကံ အာဟူတိ ဝေမတ္တော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အဂါရမဇ္ဈေ ဝသန္တာ **အဂါရမုနိနော**။ ပဗ္ဗဇ္ဇုပဂတာ **အနဂါရ-မုနိနော**။ တတ္ထ သေက္ခာ သေက္ခမုနိနော။ အရဟန္တာ အသေက္ခမုနိနော။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ **ပစ္စေကမုနိနော**။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ **မုနိမုနိနော**။

ပုန ကထေဘူကမျတာပုစ္ဆာဝသေန “**ကတမေ အဂါရမုနိနော**”တိ အာဟ။ **အဂါရိကာတိ** ကသိဂေါရက္ခာဒိအဂါရိကကမ္မေ နိယုတ္တာ။ **ဒိဋ္ဌပဒါတိ**

diṭṭhanibbānā. **Viññātasāsanā**ti viññātaṃ sikkhattayasāsanam etesanti viññātasāsanā. **Anagārā**ti kasigorakkhādi-agāriyakammaṃ etesaṃ natthīti pabbajitā “anagārā”ti vuccanti. **Satta sekkhā**ti sotāpannādayo satta. Tīsu sikkhāsu sikkhantīti sekkhā. Arahanto na sikkhantīti asekkhā. Taṃ taṃ kāraṇaṃ paṭicca ekakāva anācariyakāva catusaccaṃ bujhitavantoti **Pacceka**buddhā **Pacceka**munino.

Munimunino vuccanti Tathāgatāti ettha aṭṭhahi kāraṇehi Bhagavā Tathāgato—tathā āgatoti Tathāgato, tathā gatoti Tathāgato, tathalakkhaṇaṃ āgatoti Tathāgato, tathadhamme yāthāvato abhisambuddhoti Tathāgato, tathadassitāya Tathāgato, tathavāditāya Tathāgato, tathākāritāya Tathāgato, abhibhavanaṭṭhena Tathāgatoti.

Kathaṃ Bhagavā **tathā āgatoti Tathāgato**? Yathā sabbalokahitāya ussukkamāpannā purimakā Sammāsambuddhā āgatā. Kiṃ vuttaṃ hoti? Yenābhinihārena purimakā Bhagavanto āgatā, teneva amhākampi Bhagavā āgato. Atha vā yathā purimakā Bhagavanto dāna sīla nekkhamma paññā vīriya khanti saccādiṭṭhānamettupekkhāsāṅkhātā dasa pāramiyo dasa upapāramiyo dasa paramatthapāramiyoti samatimsapāramiyo pūretvā aṅgapariccāgaṃ nayana dhana rajja puttadāra pariccāganti ime pañca mahāpariccāge pariccājitvā pubbayogapubbacariyadhammakkhānañātattacariyādayo pūretvā buddhicariyāya koṭim patvā āgatā, tathā amhākampi Bhagavā āgato. Yathā ca purimakā Bhagavanto cattāro satipaṭṭhāne, cattāro sammappadhāne, cattāro iddhipāde, pañcendriyāni, pañca balāni, satta bojjhaṅge, ariyaṃ aṭṭhaṅgikaṃ maggaṃ bhāvetvā pūretvā āgatā, tathā amhākampi Bhagavā āgato. Evaṃ tathā āgatoti Tathāgato.

Yathā ca Dīpaṅkarabuddha-ādayo,
Sabbaññubhāvaṃ Munayo idhāgatā.
Tathā ayaṃ Sakyamunīpi āgato,
Tathāgato vuccati tena cakkhumāti. (1)

ဒိဋ္ဌနိဗ္ဗာနာ။ **ဝိညာတသာသနာ**တိ ဝိညာတံ သိက္ခတ္တယသာသနံ ဧတေသန္တိ ဝိညာတသာသနာ။ **အနဂါရာ**တိ ကသိဂေါရက္ခာဒိအဂါရိယကမ္မံ ဧတေသံ နတ္ထိတိပဗ္ဗဇိတာ “အနဂါရာ”တိ ဝုစ္ဆန္တိ။ **သတ္တ သေက္ခာ**တိ သောတာပန္နာဒယော သတ္တ။ တီသု သိက္ခာသု သိက္ခန္တိတိ သေက္ခာ။ အရဟန္တော န သိက္ခန္တိတိ အသေက္ခာ။ တံ တံ ကာရဏံ ပဋိစ္စ ဧကကာဝ အနာစရိယကာဝ စတုသစ္စံ ဗုဒ္ဓိတဝန္တောတိ ပစ္စေကဗုဒ္ဓိ ပစ္စေကမုနိနော။

မုနိမုနိနော ဝုစ္ဆန္တိ တထာဂတာတိ ဧတ္ထ အဋ္ဌဟိ ကာရဏေဟိ ဘဂဝါ တထာဂတော—တထာ အာဂတောတိ တထာဂတော၊ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော၊ တထလက္ခဏံ အာဂတောတိ တထာဂတော၊ တထဓမ္မေယာထာဂတော အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ တထာဂတော၊ တထဒဿိတာယ တထာဂတော၊ တထဝါဒိတာယ တထာဂတော၊ တထာကာရိတာယ တထာဂတော၊ အဘိဘဝနဋ္ဌေန တထာဂတောတိ။

ကထံ ဘဂဝါ **တထာ အာဂတောတိ တထာဂတော**? ယထာ သဗ္ဗလောကဟိတာယ ဥဿုက္ကမာပန္နာ ပုရိမကာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ အာဂတာ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယေနဘိနိဟာရေန ပုရိမကာ ဘဂဝန္တော အာဂတာ၊ တေနေဝ အမှာကမ္ပိ ဘဂဝါ အာဂတော။ အထ ဝါ ယထာ ပုရိမကာ ဘဂဝန္တော ဒါန သီလ နေက္ခမ္မ ပညာဝီရိယ ခန္တိ သစ္စာဓိဋ္ဌာနမေတ္တုပေက္ခာသင်္ခါတာ ဒသ ပါရမိယော ဒသ ဥပပါရမိယော ဒသ ပရမတ္ထပါရမိယောတိ သမတိံသပါရမိယော ပူရေတွာ အင်္ဂပရိစ္ဆာဂံ နယနနေရဇ္ဇပုတ္တဒါရပရိစ္ဆာဂန္တိ ဣမေ ပဉ္စ မဟာပရိစ္ဆာဂေ ပရိစ္စဇိတွာ ပုဗ္ဗယောဂပုဗ္ဗစရိယဓမ္မက္ခာနဉာတတ္ထစရိယာဒယော ပူရေတွာ ဗုဒ္ဓိစရိယာယ ကောဋိံ ပတွာ အာဂတာ၊ တထာ အမှာကမ္ပိ ဘဂဝါ အာဂတော။ ယထာ စ ပုရိမကာ ဘဂဝန္တော စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနေ၊ စတ္တာရော သမ္မပ္ပဓာနေ၊ စတ္တာရော ဣဒ္ဓိပါဒေ၊ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ၊ ပဉ္စ ဗလာနိ၊ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ၊ အရိယံ အဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ ဘာဝေတွာ ပူရေတွာ အာဂတာ၊ တထာ အမှာကမ္ပိ ဘဂဝါ အာဂတော။ ဧဝံ တထာ အာဂတောတိ တထာဂတော။

ယထာ စ ဒီပင်္ကရဗုဒ္ဓအာဒယော၊
သဗ္ဗညုဘာဝံ မုနယော ဣဓာဂတာ။
တထာ အယံ သကျမုနိပိ အာဂတော၊
တထာဂတော ဝုစ္ဆတိ တေန စက္ခုမာတိ။ (၁)

Katham **tathā gatoti Tathāgato?** Yathā sampatijātā purimakā
Bhagavanto gatā. Kathañca te gatā? Te hi sampatijātā samehi pādehi
pathaviyaṃ patiṭṭhāya uttarābhimukhā sattapadavītiḥārena gatā. Yathāha—

Sampatijāto Ānanda bodhisatto samehi pādehi pathaviyaṃ
patiṭṭhahitvā uttarābhimukho sattapadavītiḥārena gacchati, setamhi
chatte anudhāriyamāne sabbā ca disā anuviloketi, āsabhiñca vācam
bhāsatī “aggohamasmi lokassa, jeṭṭhohamasmi lokassa, seṭṭhohamasmi
lokassa, ayamantimā jāti, natthi dāni punabbhavo”ti¹.

Tañcassa gamanaṃ tathaṃ ahosi avitathaṃ anekesaṃ
visesādhigamānaṃ pubbanimittabhāvena. Yaṃ hi so sampatijāto samehi
pādehi patiṭṭhāti, idamassa caturiddhipādapaṭilābhassa pubbanimittaṃ.
Uttaramukhabhāvo panassa sabbalokuttarabhāvassa pubbanimittaṃ.
Sattapadavītiḥāro sattabojjhaṅgaratanapaṭilābhassa. “Suvaṇṇadaṇḍā
vītipatanti cāmarā”ti² ettha vuttacāmarukkhepo pana
sabbatitthiyanimmadanassa³. Setacchattadhāraṇaṃ
arahattavimuttivaravimalasetacchattapaṭilābhassa. Sabbadisānuvilokanaṃ
sabbaññutānāvarenañānapaṭilābhassa. Āsabhiñcābhāsaṇaṃ pana
appaṭivattiyavaradhammacakkapavattanassa pubbanimittaṃ. Tathā ayaṃ
Bhagavāpi gato. Tañcassa gamanaṃ tathaṃ ahosi avitathaṃ tesamyeva
visesādhigamānaṃ pubbanimittabhāvena. Tenāhu porāṇa—

“Muhuttajātova gavampatī yathā,
Samehi pādehi phusī vasundharaṃ.
So vikkamī satta padāni Gotamo,
Setañca chattaṃ anudhārayuṃ marū.

Gantvāna so satta padāni Gotamo,
Disā vilokesi samā samantato.
Aṭṭhaṅgupetaṃ giramabbhudīrayi,
Sīho yathā pabbatamuddhaniṭṭhito”ti⁴.

1. Dī 2. 13; Ma 3. 164 piṭṭhesu. 2. Khu 1. 386 piṭṭhe.

3. Nimmathanassa (Sī, Syā, Ka) 4. Paṭisaṃ-Ṭṭha 1. 192; Itivuttaka-Ṭṭha 112 piṭṭhesu.

ကထံ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော? ယထာ သမ္ပတိဇာတာ ပုရိမကာ
ဘဂဝန္တော ဂတာ။ ကထညတေ ဂတာ? တေ ဟိ သမ္ပတိဇာတာ သမေဟိ ပါဒေဟိ
ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌာယ ဥတ္တရာဘိမုခေါ သတ္တပဒဝိတိဟာရေန ဂတာ။ ယထာဟ—

သမ္ပတိဇာတာ အာနန္ဒ ဗောဓိသတ္တော သမေဟိ ပါဒေဟိ
ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌဟိတွာ ဥတ္တရာဘိမုခေါ သတ္တပဒဝိတိဟာရေန ဂစ္ဆတိ၊
သေတမှိ ဆတ္တေ အနုဓာရိယမာနေ သဗ္ဗာ စ ဒိသာ အနု-
ဝိလောကေတိ၊ အာသဘိဉ္စ ဝါစံ ဘာသတိ “အဂ္ဂေါဟမသ္မိ လော-
ကဿ၊ ဇေဋ္ဌောဟမသ္မိ လောကဿ၊ သေဋ္ဌောဟမသ္မိ လောကဿ၊
အယမန္တိမာ ဇာတိ၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဗဝေါ”တိ။

တဉ္ဇဿ ဂမနံ တထံ အဟောသိ အဝိတထံ အနေကေသံ ဝိသေသာမိ-
ဂမာနံ ပုဗ္ဗနိမိတ္တဘာဝေန။ ယံ ဟိ သော သမ္ပတိဇာတာ သမေဟိ ပါဒေဟိ
ပတိဋ္ဌာတိ၊ ဣဒမဿ စတုရိဒ္ဓိပါဒပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ ဥတ္တရမုခဘာဝေါ
ပနဿ သဗ္ဗလောကုတ္တရဘာဝဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ သတ္တပဒဝိတိဟာရော သတ္တ-
ဗောဇ္ဈင်္ဂရတနပဋိလာဘဿ။ “သုဝဏ္ဏဒဏ္ဍာ ဝိတိပတန္တိ စာမရာ”တိ၊ ဧတ္ထ
ဝုတ္တစာမရက္ခေပေါ ပန သဗ္ဗတိတ္ထိယနိဗ္ဗဒနဿ။ သေတန္တတ္တဓာရဏံ အရဟတ္တ-
ဝိမုတ္တိဝရဝိမလသေတန္တတ္တပဋိလာဘဿ။ သဗ္ဗဒိသာနုဝိလောကနံ သဗ္ဗညု-
တာနာဝရဏဉ္ဇာပဋိလာဘဿ။ အာသဘိဝါစာဘာသနံ ပန အပ္ပဋိဝတ္ထိယဝရ-
ဓမ္မစက္ကပဝတ္တနဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ တထာ အယံ ဘဂဝါပိ ဂတော။ တဉ္ဇဿ
ဂမနံ တထံ အဟောသိ အဝိတထံ တေသံယေဝ ဝိသေသာမိဂမာနံ ပုဗ္ဗနိမိတ္တ-
ဘာဝေန။ တေနာဟု ပေါရာဏာ—

“မုဟုတ္တဇာတောဝ ဂဝေဟိ ယထာ၊
သမေဟိ ပါဒေဟိ ဖုသီ ဝသုန္ဓရံ။
သော ဝိက္ကမီ သတ္တ ပဒါနိ ဂေါတမော၊
သေတဉ္စ ဆတ္တံ အနုဓာရယံ မရူ။

ဂန္တူန သော သတ္တ ပဒါနိ ဂေါတမော၊
ဒိသာ ဝိလောကေသိ သမာ သမန္တတော။
အဋ္ဌင်္ဂပေတံ ဂိရမဗ္ဗုဒ္ဓိရယိ၊
သီဟော ယထာ ပဗ္ဗတမုဒ္ဓနိဋ္ဌိတော”တိ။

၁-ဒီ ၂-၁၃၊ မ ၃-၁၆၄-ပိဋ္ဌေသု။

၂-ခု ၁-၃၀၆-ပိဋ္ဌေ။

၃-နိမ္မထနဿ (သီ၊ သျှ၊ က)

၄-ပဋိသံ-ဋ္ဌ ၁-၁၉၂၊ ဣတိဝုတ္တက-ဋ္ဌ ၁၁၂-ပိဋ္ဌေသု။

Evam tathā gatoti Tathāgato.

Atha vā yathā purimakā Bhagavanto, ayampi Bhagavā tatheva nekkhammena kāmaccandaṃ -pa- paṭhamajjhānena nīvaraṇe -pa- aniccānupassanāya niccasaññaṃ -pa- arahattamaggena sabbakilese pahāya gato, evampi tathā gatoti Tathāgato. (2)

Katham tathalakkhaṇaṃ āgatoti Tathāgato? Pathavīdhātuyā kakkhaḷattalakkhaṇaṃ tathaṃ avitathaṃ, āpodhātuyā paggharaṇalakkhaṇaṃ, tejodhātuyā uṇhattalakkhaṇaṃ, vāyodhātuyā vitthambhanalakkhaṇaṃ, ākāśadhātuyā asamphuṭṭhalakkhaṇaṃ, viññāṇadhātuyā vijānanalakkhaṇaṃ.

Rūpassa ruppanalakkhaṇaṃ, vedanāya vedayitalakkhaṇaṃ, saññāya sañjānanalakkhaṇaṃ, saṅkhārānaṃ abhisāṅkharaṇalakkhaṇaṃ, viññāṇassa vijānanalakkhaṇaṃ.

Vitakkassa abhiniropanalakkhaṇaṃ, vicārassa anumajjanalakkhaṇaṃ, pītiyā pharaṇalakkhaṇaṃ, sukhasa sātalaṇalakkhaṇaṃ, cittekkaggaṭṭhāya avikkhepalakkhaṇaṃ, phassassa phusanalakkhaṇaṃ.

Saddhindriyassa adhimokkhalakkhaṇaṃ, vīriyindriyassa paggahalakkhaṇaṃ, satindriyassa upaṭṭhānalakkhaṇaṃ, samādhindriyassa avikkhepalakkhaṇaṃ, paññindriyassa pajānanalakkhaṇaṃ.

Saddhābalassa assaddhiye akampiyalakkhaṇaṃ, vīriyabalassa kosajje, satibalassa muṭṭhassacce, samādhibalassa uddhacce, paññābalassa avijjāya akampiyalakkhaṇaṃ.

Satisambojjhaṅgassa upaṭṭhānalakkhaṇaṃ, dhammavicayasambojjhaṅgassa pavicayalakkhaṇaṃ, vīriyasambojjhaṅgassa paggahalakkhaṇaṃ, pītisambojjhaṅgassa pharaṇalakkhaṇaṃ, passaddhisambojjhaṅgassa upasamalakkhaṇaṃ, samādhisambojjhaṅgassa avikkhepalakkhaṇaṃ, upekkhāsambojjhaṅgassa paṭisaṅkhānalakkhaṇaṃ.

Sammādiṭṭhiyā dassanalakkhaṇaṃ, sammāsaṅkappassa abhiniropanalakkhaṇaṃ, sammāvācāya pariggahalakkhaṇaṃ, sammākammantassa samuṭṭhānalakkhaṇaṃ, sammā-ājīvassa vodānalakkhaṇaṃ, sammāvāyāmassa paggahalakkhaṇaṃ, sammāsatiyā upaṭṭhānalakkhaṇaṃ, sammāsamādhissa avikkhepalakkhaṇaṃ.

၀၇]

၂-ဂဟဋ္ဌကသုတ္တန်ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁၅၅

ဧဝံ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော။

အထ ဝါ ယထာ ပုရိမကာ ဘဂဝန္တော၊ အယမ္ပိ ဘဂဝါ တထေဝ နေက္ခမ္မေန ကာမတ္တန္တံ။ပ။ ပဌမဇ္ဈာနေန နိဝရဏေ။ပ။ အနိစ္စာနုပဿနာယ နိစ္စသညံ။ပ။ အရဟတ္တမဂ္ဂေန သဗ္ဗကိလေသေ ပဟာယ ဂတော၊ ဧဝမ္ပိ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော။ (၂)

ကထံ တထလက္ခဏံ အာဂတောတိ တထာဂတော? ပထဝီဓာတုယာ ကက္ခဋ္ဌတ္တလက္ခဏံ တထံ အဝိတထံ၊ အာပေါဓာတုယာ ပဋ္ဌရဏလက္ခဏံ၊ တေဇောဓာတုယာ ဥဏ္ဍတ္တလက္ခဏံ၊ ဝါယောဓာတုယာ ဝိတ္ထန္တလက္ခဏံ၊ အာကာသဓာတုယာ အသမ္ပုဋ္ဌလက္ခဏံ၊ ဝိညာဏဓာတုယာ ဝိဇာနနလက္ခဏံ။

ရူပဿ ရူပနလက္ခဏံ၊ ဝေဒနာယ ဝေဒယိတလက္ခဏံ၊ သညာယ သဉ္ဇာန-
နလက္ခဏံ၊ သင်္ခါရာနံ အဘိသင်္ခရဏလက္ခဏံ၊ ဝိညာဏဿ ဝိဇာနနလက္ခဏံ။

ဝိတက္ကဿ အဘိနိရောပနလက္ခဏံ၊ ဝိစာရဿ အနုမဇ္ဇနလက္ခဏံ၊ ဝီတိယာ ဖရဏလက္ခဏံ၊ သုခဿ သာတလက္ခဏံ၊ စိတ္တေကဂ္ဂတာယ အဝိက္ခေပလက္ခဏံ၊ ဖဿဿ ဖုသနလက္ခဏံ။

သဒ္ဓိန္ဒြိယဿ အဓိမောက္ခလက္ခဏံ၊ ဝီရိယိန္ဒြိယဿ ပဂ္ဂဟလက္ခဏံ၊ သတိန္ဒြိ-
ယဿ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏံ၊ သမာဓိန္ဒြိယဿ အဝိက္ခေပလက္ခဏံ၊ ပညိန္ဒြိယဿ ပဇာနနလက္ခဏံ။

သဒ္ဓါဗလဿ အဿဒ္ဓိယေ အကမ္ပိယလက္ခဏံ၊ ဝီရိယဗလဿ ကောသဇ္ဇေ၊ သတိဗလဿ မုဋ္ဌဿဇ္ဈေ၊ သမာဓိဗလဿ ဥဒ္ဓဇ္ဈေ၊ ပညာဗလဿ အဝိဇ္ဇာယ အကမ္ပိယလက္ခဏံ။

သတိသမ္ပောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏံ၊ ဓမ္မဝိစယသမ္ပောဇ္ဈင်္ဂဿ ပဝိစယ-
လက္ခဏံ၊ ဝီရိယသမ္ပောဇ္ဈင်္ဂဿ ပဂ္ဂဟလက္ခဏံ၊ ဝီတိသမ္ပောဇ္ဈင်္ဂဿ ဖရဏ-
လက္ခဏံ၊ ပဿဒ္ဓိသမ္ပောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပသမလက္ခဏံ၊ သမာဓိသမ္ပောဇ္ဈင်္ဂဿ အဝိက္ခေပလက္ခဏံ၊ ဥပေက္ခာသမ္ပောဇ္ဈင်္ဂဿ ပဋိသင်္ခါနလက္ခဏံ။

သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ ဒဿနလက္ခဏံ၊ သမ္မာသင်္ကပ္ပဿ အဘိနိရောပနလက္ခဏံ၊ သမ္မာဝါစာယ ပရိဂ္ဂဟလက္ခဏံ၊ သမ္မာကမ္မန္တဿ သမုဋ္ဌာနလက္ခဏံ၊ သမ္မာ-
အာဇီဝဿ ဝေါဒါနလက္ခဏံ၊ သမ္မာဝါယာမဿ ပဂ္ဂဟလက္ခဏံ၊ သမ္မာသတိယာ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏံ၊ သမ္မာသမာဓိဿ အဝိက္ခေပလက္ခဏံ။

Avijjāya aññānalakkhaṇaṃ, saṅkhārānaṃ cetanālakkaṇaṃ, viññāṇassa vijāṇanalakkhaṇaṃ, nāmassa namanalakkhaṇaṃ, rūpassa ruppanalakkhaṇaṃ, saḷāyatanassa āyatanalakkhaṇaṃ, phassassa phusanalakkhaṇaṃ, vedanāya vedayitalakkhaṇaṃ, taṇhāya hetulakkhaṇaṃ, upādāṇassa gahaṇalakkhaṇaṃ, bhavassa āyūhanalakkhaṇaṃ, jātiyā nibbatilakkhaṇaṃ, jarāya jīraṇalakkhaṇaṃ, maraṇassa cutilakkhaṇaṃ.

Dhātūnaṃ suññatalakkhaṇaṃ, āyatanānaṃ āyatanalakkhaṇaṃ, satipaṭṭhānānaṃ upaṭṭhānalakkhaṇaṃ, sammappadhānānaṃ padahanalakkhaṇaṃ, iddhipādānaṃ ijjhanalakkhaṇaṃ, indriyānaṃ adhipatilakkhaṇaṃ, balānaṃ akampiyalakkhaṇaṃ, bojjhaṅgānaṃ niyyānalakkhaṇaṃ, maggassa hetulakkhaṇaṃ.

Saccānaṃ tathalakkhaṇaṃ, samathassa avikkhepalakkhaṇaṃ, vipassanāya anupassanālakkaṇaṃ, samathavipassanānaṃ ekarasalakkhaṇaṃ, yuganaddhānaṃ anativattanalakkhaṇaṃ.

Sīlavisuddhiyā saṃvaraṇalakkhaṇaṃ, cittavisuddhiyā avikkhepalakkhaṇaṃ, diṭṭhivisuddhiyā dassanalakkhaṇaṃ, khaye ñāṇassa samucchadalakkhaṇaṃ, anuppāde ñāṇassa passaddhilakkhaṇaṃ, chandassa mūlalakkhaṇaṃ.

Manasikārassa samuṭṭhānalakkhaṇaṃ, phassassa samodhānalakkhaṇaṃ, vedanāya samosaraṇalakkhaṇaṃ, samādhissa pamukhalakkhaṇaṃ, satiyā ādhipateyyalakkhaṇaṃ, paññāya tatuttariyalakkhaṇaṃ, vimuttiyā sārallakkhaṇaṃ, amatogadhassa nibbāṇassa pariyosānalakkhaṇaṃ tathā avitathā, etaṃ tathalakkhaṇaṃ ñāṇagatiyā āgato avirajjhivā patto anuppattoti Tathāgato. Evaṃ tathalakkhaṇaṃ āgatoti Tathāgato. (3)

Kathaṃ tathadhamme yāthāvato abhisambuddhoti Tathāgato?
Tathadhammā nāma cattāri ariyasaccāni. Yathāha—

“Cattārimāni bhikkhave tathāni avitathāni anaññathāni. Katamāni cattāri? ‘Idaṃ dukkhaṇ’ti bhikkhave tathametaṃ avitathametaṃ anaññathametan”¹ti vitthāro.

1. Sam 3. 337 piṭṭhe.

အဝိဇ္ဇာယ အညာဏလက္ခဏံ၊ သင်္ခါရာနံ စေတနာလက္ခဏံ၊ ဝိညာဏဿ ဝိဇာနနလက္ခဏံ၊ နာမဿ နမနလက္ခဏံ၊ ရူပဿ ရူပနလက္ခဏံ၊ သဠာယတနဿ အာယတနလက္ခဏံ၊ ဖဿဿ ဖုဿနလက္ခဏံ၊ ဝေဒနာယ ဝေဒယိတလက္ခဏံ၊ တဏှာယ ဟေတုလက္ခဏံ၊ ဥပါဒါနဿ ဂဟဏလက္ခဏံ၊ ဘဝဿ အာယုဟနလက္ခဏံ၊ ဇာတိယာ နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏံ၊ ဇရာယ ဇီရဏလက္ခဏံ၊ မရဏဿ စုတိလက္ခဏံ။

ဓာတုနံ သုညတလက္ခဏံ၊ အာယတနာနံ အာယတနလက္ခဏံ၊ သတိ-ပဋ္ဌာနာနံ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏံ၊ သမ္ပပဓာနာနံ ပဒဟနလက္ခဏံ၊ ဣဒ္ဓိပါဒါနံ ဣဇ္ဈနလက္ခဏံ၊ ဣန္ဒြိယာနံ အဓိပတိလက္ခဏံ၊ ဗလာနံ အကမ္ဘိယလက္ခဏံ၊ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ နိယျာနလက္ခဏံ၊ မဂ္ဂဿ ဟေတုလက္ခဏံ။

သစ္စာနံ တထလက္ခဏံ၊ သမထဿ အဝိက္ခေပလက္ခဏံ၊ ဝိပဿနာယ အနုပဿနာလက္ခဏံ၊ သမထဝိပဿနာနံ ဧကရသလက္ခဏံ၊ ယုဂနန္ဒါနံ အနုတိဝတ္တနလက္ခဏံ။

သီလဝိသုဒ္ဓိယာ သံဝရဏလက္ခဏံ၊ စိတ္တဝိသုဒ္ဓိယာ အဝိက္ခေပလက္ခဏံ၊ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိယာ ဒဿနလက္ခဏံ၊ ခယေ ဉာဏဿ သမုစ္ဆေဒလက္ခဏံ၊ အနုပ္ပါဒေ ဉာဏဿ ပဿဒ္ဓိလက္ခဏံ၊ ဆန္ဒဿ မူလလက္ခဏံ။

မနသိကာရဿ သမုဠာနလက္ခဏံ၊ ဖဿဿ သမောဓာနလက္ခဏံ၊ ဝေဒနာယ သမောသရဏလက္ခဏံ၊ သမာဓိဿ ပမုခလက္ခဏံ၊ သတိယာ အာဓိပတေယျလက္ခဏံ၊ ပညာယ တတုတ္တရိယလက္ခဏံ၊ ဝိမုတ္တိယာ သာရလက္ခဏံ၊ အမတောဂဓဿ နိဗ္ဗာနဿ ပရိယောသာနလက္ခဏံ တထံ အဝိတထံ၊ ဧတံ တထလက္ခဏံ ဉာဏဂတိယာ အာဂတော အဝိရုဇ္ဈိတွာ ပတ္တော အနုပ္ပတ္တောတိ တထာဂတော။ ဧဝံ တထလက္ခဏံ အာဂတောတိ တထာဂတော။ (၃)

ကထံ တထဓမ္မေ ယထာဂတော အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ တထာဂတော?
တထဓမ္မာ နာမ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ။ ယထာဟ—

“စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ တထာနိ အဝိတထာနိ အနုညထာနိ။ ကတမာနိ စတ္တာရိ? ‘ဣဒံ ဒုက္ခ’န္တိ ဘိက္ခဝေ တထမေတံ အဝိတထမေတံ အနုညထမေတံ”န္တိ ဝိတ္ထာရော။

Tāni ca Bhagavā abhisambuddhoti tathānaṃ abhisambuddhattā
Tathāgatoti vuccati. Abhisambuddhattho hi ettha gatasaddo.

Api ca jarāmaṇassa jātipaccayasambhūtasamudāgataṭṭho tatho
avitatho anaññatho -pa-. Saṅkhārānaṃ
avijjāpaccayasambhūtasamudāgataṭṭho tatho avitatho anaññatho. Tathā
avijjāya saṅkhārānaṃ paccayaṭṭho -pa-. Jātiyā jarāmaṇassa paccayaṭṭho
tatho avitatho anaññatho. Taṃ sabbaṃ Bhagavā abhisambuddho, tasmāpi
tathānaṃ abhisambuddhattā Tathāgato. Evaṃ tathadhamme yāthāvato
abhisambuddhoti Tathāgato. (4)

Kathaṃ **tathadassitāya Tathāgato?** Bhagavā yaṃ sadevake loke -pa-
sadevamanussāya pajāya aparimāṇāsu lokadhātūsu aparimāṇānaṃ sattānaṃ
cakkhuvāre āpāthaṃ āgacchantānaṃ rūpārammaṇaṃ nāma atthi, taṃ
sabbākārena jānāti passati. Evaṃ jānatā passatā ca tena taṃ
it̐hānīt̐hādivasena vā diṭṭhasutamutaviññātesu labbhamānakapadavasena vā
“katamaṃ taṃ rūpaṃ rūpāyatanaṃ? Yaṃ rūpaṃ catunnaṃ mahābhūtānaṃ
upādāya vaṇṇanibhā sanidassanaṃ sappatighaṃ nīlaṃ pītakaṃ”¹ti-ādinaṃ¹
nayena anekehi nāmehi terasahi vārehi dvipaññāsāya nayehi vibhajjamānaṃ
tathameva hoti, vitathaṃ natthi. Esa nayo sotadvārādīsupi
āpāthamāgacchantesu saddādīsu. Vuttampi cetāṃ Bhagavatā—

“Yaṃ bhikkhave sadevakassa lokassa -pa- sadevamanussāya pajāya
diṭṭhaṃ sutāṃ mutāṃ viññātāṃ pattāṃ pariyesitāṃ anuvicaritāṃ
manasā, tamahaṃ jānāmi -pa- tamahaṃ abbhaññāsim. Taṃ
Tathāgatassa viditāṃ, taṃ Tathāgato na upaṭṭhāsi”²ti².

Evaṃ tathadassitāya Tathāgato. Tattha tathadassī-atthe Tathāgatoti
padasambhavo veditabbo. (5)

Kathaṃ **tathavāditāya Tathāgato?** Yaṃ rattim Bhagavā Bodhimaṇḍe
Aparājitaṭṭhapallāṅke nisinno catunnaṃ³ mārānaṃ matthakaṃ madditvā
anuttaraṃ sammāsambodhiṃ abhisambuddho, yañca rattim
yamakasālānamantare anupādīsēsāya nibbānadhātuyā parinibbāyi, etthantare
pañcacattālīsavassaparimāṇe

1. Abhi 1. 162 piṭṭhe.

2. Am 1. 333 piṭṭhe.

3. Tiṇṇaṃ (Am-Ṭṭha 1. 85; Ma-Ṭṭha 1. 52; Di-Ṭṭha 1. 65 piṭṭhesupī.)

တာနိ စ ဘဂဝါ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ တထာနံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ တထာ-
ဂတောတိ ဝုစ္စတိ။ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ ဟိ ဧတ္ထ ဂတသဒ္ဓေါ။

အပိ စ ဇရာမရဏဿ ဇာတိပစ္စယသမ္ဘူတသမုဒါဂတဋ္ဌော တထော
အဝိတထော အနညထော။ ပ။ သင်္ခါရာနံ အဝိဇ္ဇာပစ္စယသမ္ဘူတသမုဒါဂတဋ္ဌော
တထော အဝိတထော အနညထော။ တထာ အဝိဇ္ဇာယ သင်္ခါရာနံ ပစ္စယဋ္ဌော။ ပ။
ဇာတိယာ ဇရာမရဏဿ ပစ္စယဋ္ဌော တထော အဝိတထော အနညထော။ တံ
သဗ္ဗံ ဘဂဝါ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ တသ္မာပိ တထာနံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ တထာဂတော။
ဧဝံ တထဓမ္မေ ယာထာဂတော အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ တထာဂတော။ (၄)

ကလံ တထဒဿိတာယ တထာဂတော? ဘဂဝါ ယံ သဒေဝကေ လောကေ။ ပ။
သဒေဝမနုဿာယ ပဇာယ အပရိမာဏာသု လောကဓာတုသု အပရိမာဏာနံ
သတ္တာနံ စက္ခုဒွါရေ အာပါယံ အာဂစ္ဆန္တိ ရူပါရမ္မဏံ နာမ အတ္ထိ။ တံ သဗ္ဗာ-
ကာရေန ဇာနာတိ ပဿတိ။ ဧဝံ ဇာနတာ ပဿတာ စ တေန တံ ဣဋ္ဌာနိ-
ဋ္ဌာဒိဝသေန ဝါ ဒိဋ္ဌသုတမုတဝိညာတေသု လဗ္ဘမာနကပဒဝသေန ဝါ “ကတမံ
တံ ရူပံ ရူပါယတနံ? ယံ ရူပံ စတုန္တံ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယ ဝဏ္ဏနိဘာ
သနိဒဿနံ သပ္ပုဋိသံ နီလံ ပီတက”^၁န္တိအာဒိနာ^၂ နယေန အနေကေဟိ နာမေဟိ
တေရသဟိ ဝါရေဟိ ဒွိပညာသာယ နယေဟိ ဝိဘဇ္ဇမာနံ တထမေဝ ဟောတိ။
ဝိတထံ နတ္ထိ။ ဧသ နယော သောတဒွါရာဒိသုပိ အာပါယမာဂစ္ဆန္တေသု
သဒ္ဓါဒိသု။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ ဘဂဝတာ—

“ယံ ဘိက္ခဝေ သဒေဝကဿ လောကဿ။ ပ။ သဒေဝမနုဿာယ
ပဇာယ ဒိဋ္ဌံ သုတံ မုတံ ဝိညာတံ ပတ္တံ ပရိယေသိတံ အနုဝိစရိတံ
မနုဿ၊ တမဟံ ဇာနာမိ။ ပ။ တမဟံ အဗ္ဘညာသိ။ တံ တထာ-
ဂတဿ ဝိဒိတံ၊ တံ တထာဂတော န ဥပဋ္ဌာသိ”^၂တိ။

ဧဝံ တထဒဿိတာယ တထာဂတော။ တတ္ထ တထဒဿိအတ္ထေ တထာ-
ဂတောတိ ပဒသမ္ဘဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ (၅)

ကလံ တထဝါဒိတာယ တထာဂတော? ယံ ရတ္ထိံ^၁ ဘဂဝါ ဗောဓိမဏ္ဍေ
အပရာဇိတပလ္လင်္ဂေ နိသိန္ဓော စတုန္တံ^၂ မာရာနံ မတ္တကံ မဒ္ဓိတွာ အနတ္တရံ သဗ္ဗာ-
သမ္မောဓိံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ယဉ္စ ရတ္ထိံ^၃ ယမကသာလာနမန္တရေ အနုပါဒိသေ-
သာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယိ၊ ဧတ္ထန္တရေ ပဉ္စစတ္တာလိသဝဿပရိမာဏေ

၁-အဘိ ၁-၁၆၂-ပိဋ္ဌေ။

၂-အံ ၁-၃၃၃-ပိဋ္ဌေ။

၃-တိတ္ထိံ (အံ-ဋ္ဌ ၁-၈၅၊ မ-ဋ္ဌ ၁-၅၂၊ ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၆၅-ပိဋ္ဌသုပိ။)

kāle paṭhamabodhiyampi majjhimabodhiyampi pacchimabodhiyampi yaṃ Bhagavatā bhāsitaṃ Suttaṃ Geyyaṃ -pa- Vedallaṃ. Sabbam taṃ atthato byañjanato ca anupavajjam anūnāmanadhikaṃ sabbākāraparipuṇṇaṃ rāgamadanimmadanaṃ dosamohamadanimmadanaṃ, natthi tattha vālaggamattampi pakkhaliṭaṃ, sabbam taṃ ekamuddikāya lañchitaṃ viya, ekanāḷiyā mitaṃ viya, ekatulāya tulitaṃ viya ca tathameva hoti avitathaṃ anaññathaṃ. Yathāha—

“Yañca Cunda rattim Tathāgato anuttaraṃ sammāsambodhim abhisambujjhati, yañca rattim anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyati, yaṃ etasmiṃ antare bhāsati lapati niddisati. Sabbam taṃ tatheva hoti no aññathā, tasmā ‘Tathāgato’ ti vuccatī”¹.

Gada-attho hi ettha gatasaddo. Evaṃ tathavāditāya Tathāgato.

Api ca āgadanam āgado, vacananti attho. Tatho aviparīto āgado assāti dakārassa takāraṃ katvā Tathāgatoti evametasmim atthe padasiddhi veditabbā. (6)

Katham **tathākāritāya Tathāgato?** Bhagavato hi vācāya kāyo anulometi, kāyassāpi vācā. Tasmā yathāvādī tathākārī, yathākārī tathāvādī ca hoti. Evambhūtaṃ cassa yathā vācā, kāyopi tathā gato pavattoti attho. Yathā ca kāyo, vācāpi tathā gatā pavattatī Tathāgato. Tenevāha “yathāvādī bhikkhave Tathāgato tathākārī, yathākārī tathāvādī. Iti yathāvādī tathākārī, yathākārī tathāvādī. ‘Tasmā Tathāgato’ ti vuccatī”². Evaṃ tathākāritāya Tathāgato. (7)

Katham **abhibhavanaṭṭhena Tathāgato?** Upari bhavaggaṃ heṭṭhā Avīcim pariyantaṃ katvā tiriyaṃ aparimāṇāsu lokadhātūsu sabbasatte abhibhavati sīlena samādhinā paññāya vimuttiyā vimuttiñāṇadassanena, na tassa tulā vā pamāṇam vā atthi, atha kho atulo appameyyo anuttaro rājātirājā devānam atidevo Sakkānam atisakko brahmānam atibrahmā. Tenāha—

1. Dī 1. 111 piṭṭhe.

2. Am 1. 332 piṭṭhe.

ကာလေ ပဌမဗောဓိယဗ္ဗိ မဇ္ဈိမဗောဓိယဗ္ဗိ ပစ္ဆိမဗောဓိယဗ္ဗိ ယံ ဘဂဝတော ဘာသိတံ သုတ္တံ ဂေယျံ။ပ။ ဝေဒလ္လံ။ သဗ္ဗံ တံ အတ္ထတော ဗျဉ္ဇနတော စ အနုပ-
ဝဇ္ဇံ အနုနမနဓိကံ သဗ္ဗာကာရပရိပုဏ္ဏံ ရာဂမဒနိဗ္ဗဒနံ ဒေါသမောဟမဒနိဗ္ဗဒနံ၊
နတ္ထိ တတ္ထ ဝါလဂ္ဂမတ္တဗ္ဗိ ပက္ခလိတံ၊ သဗ္ဗံ တံ ဧကမုဒ္ဓိကာယ လဋ္ဌိတံ ဝိယ၊ဧက-
နာဋ္ဌိယာ မိတံ ဝိယ၊ ဧကတုလယ တုလိတံ ဝိယ စ တထမေဝ ဟောတိ
အဝိတထံ အနုညထံ။ ယထာဟ—

“ယဉ္ဇ ဝုန္တ ရတ္တိံ တထာဂတော အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိ-
သမ္ဗုဇ္ဈတိ၊ ယဉ္ဇ ရတ္တိံ အနုပါဒိသေသယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိ-
နိဗ္ဗာယတိ၊ ယံ ဧတသ္မိံ အန္တရေ ဘာသတိ လပတိ နိဒ္ဓိသတိ။ သဗ္ဗံ
တံ တထေဝ ဟောတိ နော အညထာ၊ တသ္မာ ‘တထာဂတော’ တိ
ဝုစ္စတိ” တိ။

ဂဒအတ္ထော ဟိ ဧတ္ထ ဂတသဒ္ဓေါ။ ဧဝံ တထဝါဒိတာယ တထာဂတော။

အဝိ စ အာဂဒနံ အာဂဒေါ၊ ဝစနန္တိ အတ္ထော။ တထော အဝိပရိတော
အာဂဒေါ အဿာတိ ဒကာရဿ တကာရံ ကတွာ တထာဂတောတိ ဧဝမေ-
တသ္မိံ အတ္ထေ ပဒသိဒ္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ (၆)

ကထံ တထာကာရိတာယ တထာဂတော? ဘဂဝတော ဟိ ဝါစာယ ကာ-
ယော အနုလောမေတိ၊ ကာယဿာပိ ဝါစာ။ တသ္မာ ယထာဝါဒိ တထာ-
ကာရိ၊ ယထာကာရိ တထာဝါဒိ စ ဟောတိ။ ဧဝံဘူတဿ စဿ ယထာ
ဝါစာ၊ ကာယောပိ တထာ ဂတော ပဝတ္ထောတိ အတ္ထော။ ယထာ စ ကာယော၊
ဝါစာပိ တထာ ဂတာ ပဝတ္ထောတိ တထာဂတော။ တေနောဟ “ယထာဝါဒိ
ဘိက္ခဝေ တထာဂတော တထာကာရိ၊ ယထာကာရိ တထာဝါဒိ။ ဣတိ
ယထာဝါဒိ တထာကာရိ၊ ယထာကာရိ တထာဝါဒိ။ ‘တသ္မာ တထာဂတော’ တိ
ဝုစ္စတိ” တိ။ ဧဝံ တထာကာရိတာယ တထာဂတော။ (၇)

ကထံ အဘိဘဝနဋ္ဌေန တထာဂတော? ဥပရိ ဘဝဂ္ဂံ ဟေဋ္ဌာ အဝိစိံ
ပရိယန္တံ ကတွာ တိရိယံ အပရိမာဏာသု လောကဓာတုသု သဗ္ဗသတ္တေ
အဘိဘဝတိ သီလေန သမာဓိနာ ပညာယ ဝိမုတ္တိယာ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနေန၊
န တဿ တုလာ ဝါပမာဏံ ဝါ အတ္ထိ၊ အထ ခေါ အတုလော အပ္ပမေယျော
အနုတ္တရော ရာဇာတိရာဇော ဒေဝါနံ အတိဒေဝေါ သက္ကာနံ အတိသက္ကာ
မြဟ္ဌာနံ အတိမြဟ္ဌာ။ တေနာဟ—

“Sadevake bhikkhave loka -pa- sadevamanussāya pajāya Tathāgato abhibhū anabhibhūto aññadatthudaso vasavattī, tasmā ‘Tathāgato’ ti vuccatī”¹.

Tatthevaṃ² padasiddhi veditabbā—agado viya agado. Ko panesa? Desanāvilāso ceva puññussayo ca. Tena hesa mahānubhāvo bhisakko dibbāgadena sappe viya sabbaparappavādino sadevakañca lokam abhibhavati. Iti sabbalokābhibhavane tatho aviparīto desanāvilāsamayo ceva puññamayo ca agado assāti dakārassa takāram katvā Tathāgatoti veditabbo. Evaṃ abhibhavanaṭṭhena Tathāgato. (8)

Api ca tathāya gatotipi Tathāgato, tatham gatotipi Tathāgato. **Gatoti** avagato, atīto patto paṭipannoti attho. Tattha sakalam lokam tīraṇapariññāya tathāya gato avagatoti Tathāgato, lokasamudayaṃ pahānapariññāya tathāya gato atītoti Tathāgato, lokanirodham sacchikiriyāya tathāya gato pattoti Tathāgato, lokanirodhagāminim paṭipadam tatham gato paṭipannoti Tathāgato. Tena yaṃ vuttam Bhagavatā—

“Loko bhikkhave Tathāgatena abhisambuddho, lokasmā Tathāgato visamyutto. Lokasamudayo bhikkhave Tathāgatena abhisambuddho, lokasamudayo Tathāgatassa pahīno. Lokanirodho bhikkhave Tathāgatena abhisambuddho, lokanirodho Tathāgatassa sacchikato. Lokanirodhagāminī paṭipadā bhikkhave tathāgatena abhisambuddhā, lokanirodhagāminī paṭipadā Tathāgatassa bhāvitā. Yaṃ bhikkhave sadevakassa lokassa -pa- anuvicaritam manasā, sabbam tam Tathāgatena abhisambuddham. Tasmā ‘Tathāgato’ ti vuccatī”³.

1. Am 1. 332 piṭṭhe.

2. Tatthevaṃ (Sī, Ka)

3. Am 1. 331, 332 piṭṭhesu.

“သဒေဝကေ ဘိက္ခဝေ လောကေ။ပ။ သဒေဝမနုဿာယ ပဇာယ တထာဂတော အဘိဘူ အနဘိဘူတော အညဒတ္ထုဒသော ဝသ-ဝတ္တိ၊ တသ္မာ ‘တထာဂတော’ တိ ဝုစ္စတိ”^၁။

တတ္ထေဝံ၂ ပဒသိဒ္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ—အဂဒေါဝိယ အဂဒေါ။ ကော ပနေသ? ဒေသနာဝိလာသော စေဝ ပုညဿယောစ။ တေန ဟေသ မဟာနုဘာဝေါ ဘိသက္ကော ဒိဗ္ဗာဂဒေန သပ္ပေ ဝိယ သဗ္ဗပရပ္ပဝါဒိနော သဒေဝကဉ္စ လောကံ အဘိဘဝတိ။ ဣတိ သဗ္ဗလောကာဘိဘဝနေ တထော အဝိပရိတော ဒေသနာ-ဝိလာသမယော စေဝ ပုညမယော စ အဂဒေါ အဿာတိ ဒကာရဿ တကာရံ ကတွာ တထာဂတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝံ အဘိဘဝနဋ္ဌေန တထာ-ဂတော။ (ဂ)

အဝိ စ တထာယ ဂတောတိဝိ တထာဂတော၊ တထံ ဂတောတိဝိ တထာ-ဂတော။ ဂတောတိ အဝဂတော၊ အတိတော ပတ္တော ပဋိပန္နောတိ အတ္ထော။ တတ္ထ သကလံ လောကံ တိရုဏပရိညာယ တထာယ ဂတော အဝဂတောတိ တထာဂတော၊ လောကသမုဒယံ ပဟာနပရိညာယ တထာယ ဂတော အတိ-တောတိ တထာဂတော၊ လောကနိရောဓံ သန္တိကိရိယာယ တထာယ ဂတော ပတ္တောတိ တထာဂတော၊ လောကနိရောဂေါမိနိ ပဋိပဒံ တထံ ဂတော ပဋိပန္နောတိ တထာဂတော။ တေန ယံ ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ—

“လောကော ဘိက္ခဝေ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ လောက-သ္မာ တထာဂတော ဝိသံယုတ္တော။ လောကသမုဒယော ဘိက္ခဝေ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ လောကသမုဒယော တထာဂတဿ ပဟိနော။ လောကနိရောဓော ဘိက္ခဝေ တထာဂတေန အဘိ-သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ လောကနိရောဓော တထာဂတဿ သန္တိကတော။ လောကနိရောဂေါမိနိပဋိပဒါ ဘိက္ခဝေ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ လောကနိရောဂေါမိနိ ပဋိပဒါ တထာဂတဿ ဘာဝိတ။ ယံ ဘိက္ခဝေ သဒေဝကဿ လောကဿ။ပ။ အနုဝိစရိတံ မနသ၊ သဗ္ဗံ တံ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓံ။ တသ္မာ ‘တထာဂတော’ တိ ဝုစ္စတိ”^၃။

၁-အံ ၁-၃၃၂-ပိဋေ။

၂-တဒတ္ထံ (သိ၊က)

၃-အံ ၁-၃၃၁၊ ၃၃၂-ပိဋေသု။

Tassa evampi attho veditabbo. Idampi ca Tathāgatassa
Tathāgatabhāvadīpane mukhamattameva. Sabbākārena pana Tathāgatova
Tathāgatassa Tathāgatabhāvaṃ vaṇṇeyya. Yasmā pana sabbabuddhā
Tathāgataḡuṇenāpi samasamā, tasmā sabbesaṃ vasena “Tathāgatā”ti āha.

Arahantoti kilesehi ārakattā, arīnaṃ arānañca hatattā, paccayādīnaṃ
arahattā, pāpakaraṇe rahābhāvā Tathāgato Arahāṃ. Ārakā hi so
sabbakilesehi suvidūravidūre ṭhito maggena savāsanānaṃ kilesānaṃ
viddhamṣitattāti ārakattā Arahāṃ.

So tato ārakā nāma, yassa yenāsamaṅgitā.

Asamaṅgī ca dosehi, Nātho tenārahaṃ mato.

Te cānena kilesārayo maggena hatāti arīnaṃ hatattāpi Arahāṃ.

Yasmā rāgādisaṅkhātā, sabbepi arayo hatā.

Paññāsatthena nāthena, tasmāpi Arahāṃ mato.

Yañcetaṃ avijjābhavataṇhāmayanābhiṃ puññādi-abhisāṅkhārānaṃ
jarāmaṇaṇemimā āsavaśamudayaṃ mayena akkhena vijjhittvā tibhavarathe
samāyojitaṃ anādikālapavattaṃ saṃsāracakkaṃ, tassānena Bodhimaṇḍe
vīriyapādehi sīlathaviyaṃ patiṭṭhāya saddhāhatthena kammakkhayakaraṃ
ñāṇapharaśuṃ gaḡetvā sabbe arā hatāti Arahāṃ.

Arā saṃsāracakkassa, hatā ñāṇāśinā yato.

Lokaṇāthena tenesa, “arahan”ti pavuccati.

Aggaḡakkhīṇeyyattā ca cīvarāḡipaccaye arahati pūjāvisesañca, teneva
ca uppanne Tathāgate ye keci mahesakkhā devamanussā, na te aññattha
pūjaṃ karonti. Tathā hi brahmā Sahampati Sinerumattena ratanadāmena
Tathāgataṃ pūjesi, yathābalañca aññe devā ca manussā ca
Bimbisāraśaśarājādayo. Parinibbutampi ca Bhagavantaṃ uddissa
channavutikoḡidhanaṃ viśajjetvā Asokaṃ mahārājā śaśalajambudīpe
caturāsītivihāraśaśaśaśaṃ patiṭṭhāpesi. Ko pana vādo aññesaṃ
pūjāvisesaṇanti paccayādīnaṃ arahattāpi Arahāṃ.

တဿ ဝေဗ္ဗိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣဒဗ္ဗိ စ တထာဂတဿ တထာဂတ-
ဘာဝဒီပနေ မုခမတ္တမေဝ။ သဗ္ဗကာရေန ပန တထာဂတောဝ တထာ-
ဂတဿ တထာဂတဘာဝံ ဝဏ္ဏေယျ။ ယသ္မာ ပန သဗ္ဗဗုဒ္ဓါ တထာဂတဂုဏေ-
နာပိ သမသမာ၊ တသ္မာ သဗ္ဗေသံ ဝသေန “တထာဂတာ”တိ အာဟ။

အရဟန္တာတိ ကိလေသေဟိ အာရကတ္တာ, အရိနံ အရာနဉ္စ ဟတတ္တာ,
ပစ္စယာဒီနံ အရဟတ္တာ, ပါပကရဏေ ရဟဘာဝါ တထာဂတော
အရဟံ။ အာရကာ ဟိ သော သဗ္ဗကိလေသေဟိ သုဝိဒ္ဓရဝိဒ္ဓရေ ဌိတော
မဂ္ဂေန သဝါသနာနံ ကိလေသာနံ ဝိဒ္ဓိသိတတ္တာတိ အာရကတ္တာ အရဟံ။

သော တတော အာရကာ နာမ၊ ယဿ ယေနာသမဂီတာ။

အသမဂီ စ ဒေါသေဟိ၊ နာထော တေနာရဟံ မတော။

တေ စာနေန ကိလေသာရယော မဂ္ဂေန ဟတာတိ အရိနံ ဟတတ္တာပိ
အရဟံ။

ယသ္မာ ရာဂါဒိသင်္ခါတာ၊ သဗ္ဗေပိ အရယော ဟတာ။

ပညာသတ္တေန နာထေန၊ တသ္မာပိ အရဟံ မတော။

ယဉ္ဇေတံ အဝိဇ္ဇာဘဝတဏှာမယနာဘိံ ပုညာဒိအဘိသင်္ခါရာရံ ဇရာမရဏ-
နေမိံ အာသဝသမုဒယမယေန အက္ခေန ဝိဇ္ဈိတွာ တိဘဝရထေ သမာယောဇိတံ
အနာဒိကာလပ္ပဝတ္တံ သံသာရစက္ကံ၊ တဿာနေန ဗောဓိမဏ္ဍေ ဝိရိယပါဒေဟံ
သီလပထဝိယံ ပတိဋ္ဌာယ သဒ္ဓါဟတ္တေန ကမ္မက္ခယကရံ ဉာဏဖရသုံ ဂဟေတွာ
သဗ္ဗေ အရာ ဟတာတိ အရဟံ။

အရာ သံသာရစက္ကဿ၊ ဟတာ ဉာဏာသိနာ ယတော။

လောကနာထေန တေနဿ၊ “အရဟ”န္တိ ပဝုစ္စတိ။

အဂ္ဂဒက္ခိဏေယျတ္တာ စ စိဝရာဒိပစ္စယေ အရဟတိ ပူဇာဝိသေသဉ္စ၊
တေနေဝ စ ဥပ္ပန္နေ တထာဂတေ ယေ ကေမိ မဟေသက္ခာ ဒေဝမနုဿာ၊ န
တေ အညတ္တ ပူဇံ ကရေန္တိ။ တထာ ဟိ မြဟ္မာ သဟမ္ပတိ သိနေရမတ္တေန
ရတနဒါမေန တထာဂတံ ပူဇေသိ၊ ယထာဗလဉ္စ အညေ ဒေဝါ စ မနုဿာ စ
ဗိဇ္ဇိသာရကောသလရာဇာဒယော။ ပရိနိဗ္ဗုတဗ္ဗိ စ ဘဂဝန္တံ ဥဒ္ဓိဿ ဆန္နဝုတိ-
ကောဂ္ဂိဓနံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ အသောကမဟာရာဇာ သကလဇမ္ဗုဒ္ဓိပေ စတု-
ရာသီတိဝိဟာရသဟဿာနိ ပတိဋ္ဌာပေသိ။ ကော ပန ဝါဒေါ အညေသံ ပူဇာ-
ဝိသေသာနန္တိ ပစ္စယာဒီနံ အရဟတ္တာပိ အရဟံ။

Pūjāvisesaṃ saha paccayehi,
Yasmā ayaṃ arahati Lokanātho.
Atthānurūpaṃ arahanti loke,
Tasmā Jino arahati nāmametaṃ.

Yathā ca loke ye keci paṇḍitamānino bālā asilokabhayaṇa raho pāpaṃ
karonti, evamesa na kadāci pāpaṃ karotīti pāpakaraṇe rahābhāvatopi
Arahaṃ.

Yasmā natthi raho nāma, pāpakammesu tādino.
Rahābhāvena tenesa, Arahaṃ iti vissuto.

Evam sabbathāpi—

Ārakattā hatattā ca, kilesārīna so Muni.
Hatasāmsāracakkāro, paccayādīna cāraho.
Na raho karoti pāpāni, Arahaṃ tena vuccatīti.

Yasmā pana sabbe Buddhā arahattaguṇenāpi samasamā, tasmā
sabbesampi vasena “arahanto”ti āha. **Sammāsambuddhā**ti sammā sāmāñca
sabbadhammānaṃ buddhattā Sammāsambuddho. Tathā hesa sabbadhamme
Sammāsambuddho, abhiññeyye dhamme abhiññeyyato, pariññeyye dhamme
pariññeyyato, pahātabbe dhamme pahātabbato, sacchikātabbe dhamme
sacchikātabbato, bhāvetabbe dhamme bhāvetabbato. Tenevāha—

“Abhiññeyyaṃ abhiññātāṃ, bhāvetabbañca bhāvitāṃ.
Pahātabbaṃ pahīnaṃ me, tasmā Buddhosmi brāhmaṇa”ti¹.

Atha vā cakkhu dukkhasaccaṃ, tassa mūlakāraṇabhāvena samuṭṭhāpikā
purimataṇhā samudayasaccaṃ, ubhinnaṃ appavatti nirodhasaccaṃ,
nirodhapajānanā paṭipadā maggasaccanti evaṃ ekekapaduddhārenāpi
sabbadhamme sammā sāmāñca Buddho. Esa nayo
sotaghānājivhākāyamanesu. Eteneva ca nayena rūpādīni cha āyatanāni,
cakkhuviññāṇādayo cha viññāṇakāyā, cakkhusamphassādayo cha phassā,
cakkhusamphassajā vedanādayo cha vedanā,

1. Khu 1. 368; Ma 2. 352 piṭṭhesu.

ပူဇာဝိသေသံ သံဟ ပစ္စယေဟိ၊
ယသ္မာ အယံ အရဟတိ လောကနာထော။
အတ္ထာနုရူပံ အရဟန္တိ လောကေ၊
တသ္မာ ဇိနော အရဟတိ နာမမေတံ။

ယထာ စ လောကေ ယေ ကေစိ ပဏ္ဍိတမာနိနော ဗာလာ အသိလောက-
ဘယေန ရဟော ပါပံ ကရေန္တိ၊ ဧဝမေသ န ကဒါစိ ပါပံ ကရေတိတိ
ပါပကရဏေ ရဟဘာဝတောပိ အရဟံ။

ယသ္မာ နတ္ထိ ရဟော နာမ၊ ပါပကမ္မေသု တာဒိနော။
ရဟဘာဝေန တေနေသ၊ အရဟံ ဣတိ ဝိသုတော။

ဧဝံ သဗ္ဗထာပိ—

အာရကတ္တာ ဟတတ္တာ စ၊ ကိလေသာရိန သော မုနိ။
ဟတသံသာရစက္ကာရော၊ ပစ္စယာဒိန စာရဟော။
န ရဟော ကရေတိ ပါပါနိ၊ အရဟံ တေန ဝုစ္စတိတိ။

ယသ္မာ ပန သဗ္ဗေ ဗုဒ္ဓါ အရဟတ္တဂုဏေနာပိ သမသမာ၊ တသ္မာ သဗ္ဗေသမ္ဘိ
ဝသေန “အရဟန္တာ”တိ အာဟ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါတိ သမ္မာ သာမဉ္ဇ သဗ္ဗေမ္မာနံ
ဗုဒ္ဓတ္တာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ။ တထာ ဟေသ သဗ္ဗေမ္မေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ အဘိ-
ညေယျေ ဓမ္မေ အဘိညေယျတော၊ ပရိညေယျေ ဓမ္မေ ပရိညေယျတော၊
ပဟာတဗ္ဗေ ဓမ္မေ ပဟာတဗ္ဗတော၊ သစ္စိကာတဗ္ဗေ ဓမ္မေ သစ္စိကာတဗ္ဗတော၊
ဘာဝေတဗ္ဗေ ဓမ္မေ ဘာဝေတဗ္ဗတော။ တေနောဟ—

“အဘိညေယျံ အဘိညာတံ၊ ဘာဝေတဗ္ဗန္တ ဘာဝိတံ။
ပဟာတဗ္ဗံ ပဟိနံ မေ၊ တသ္မာ ဗုဒ္ဓေါသ္မိ မြာဟူဏာ”တိ။

အထ ဝါ စက္ခု ဒုက္ခသစ္စံ၊ တဿ မူလကာရဏဘာဝေန သမုဋ္ဌာပိကာ
ပုရိမတဏှာ သမုဒယသစ္စံ၊ ဥဘိန္တံ အပ္ပဝတ္တိ နိရောဓသစ္စံ၊ နိရောဓပဇာနနာ
ပဋိပဒါ မဂ္ဂသစ္စန္တိ ဧဝံ ဧကေကပုဒ္ဓါရေနာပိ သဗ္ဗေမ္မေ သမ္မာ သာမဉ္ဇ ဗုဒ္ဓေါ။
ဧသ နယော သောတဃာနဇိဝှိကာယမနေသု။ ဧတေနော စ နယေန ရူပါဒိနိ
ဆ အာယတနာနိ၊ စက္ခုဝိညာဏာဒယော ဆ ဝိညာဏကာယာ၊ စက္ခုသမ္ပ-
သာဒယော ဆ ဖဿာ၊ စက္ခုသမ္ပသာဒော ဝေဒနာဒယော ဆ ဝေဒနာ၊

rūpasaññādayo cha saññā, rūpasañcetanādayo cha cetanā, rūpatañhādayo cha tañhākāyā, rūpavitakkādayo cha vitakkā, rūpavicārādayo cha vicārā, rūpakkhandhādayo pañcakkhandhā, dasa kasiṇāni dasa anussatiyo, uddhumātakasaññādivasena dasa saññā, kesādayo dvattimsākārā, dvādasāyatanāni, aṭṭhārasa dhātuyo, kāmabhavādayo nava bhavā, paṭhamādīni cattāri jhānāni, mettābhāvanādayo catasso appamaññāyo, catasso arūpasamāpattiyo, paṭilomato jarāmaraṇādīni, anulomato avijjādīni paṭiccasamuppādaṅgāni ca yojetabbāni.

Tatrāyaṃ ekapadayojanā—jarāmaraṇaṃ dukkhasaccaṃ, jāti samudayasaccaṃ, ubhinnaṃ nissaraṇaṃ nirodhasaccaṃ, nirodhapajānaṃ paṭipadā maggasaccanti evaṃ ekekapaduddhārena sabbadhamme sammā sāmāñca Buddho anubuddho paṭividdho. Yaṃ vā pana kiñci atthi neyyaṃ nāma, sabbassa sammā sambuddhattā vimokkhantikañāṇavasena Sammāsambuddho. Tesaṃ pana vibhāgo upari āvi bhavissati. Yasmā pana sabbabuddhā Sammāsambuddhagūṇenāpi samasamā, tasmā sabbesampi vasena “Sammāsambuddhā”ti āha.

Monenāti kāmāṃ hi moneyyapaṭipadāsaṅkhātēna maggañāṇamonēna Muni nāma hoti, idha pana tuṇhībhāvaṃ sandhāya “na monenā”ti vuttaṃ. **Mūlharū**poti tuccharūpo. **Aviddasū**ti aviññū. Evarūpo hi tuṇhībhūtopi Muni nāma na hoti. Atha vā moneyyamuni nāma na hoti, tucchabhāvo ca pana aññāṇi ca hotīti attho. **Yo ca tulaṃva paggayhā**ti yathā hi tulaṃ gahetvā ṭhito atirekaṃ ce hoti, harati, ūnaṃ ce hoti, pakkipati, evameva so atirekaṃ haranto viya pāpaṃ harati parivajjeti, ūnake pakkipanto viya kusalaṃ paripūreti. Evañca pana karonto sīlasamādhipaññāvimuttivimuttiñāṇadassanasāṅkhātāṃ **varam** uttamameva ādāya **pāpāni** akusalakammāni **parivajjeti samuni** nāmāti attho. **Tena so Munī**ti kasmā pana so Munīti ce? Yaṃ heṭṭhā vuttakāraṇaṃ, tena so munīti attho. **Yo munāti ubho loketi** yo puggalo imasmim khandhādiloke tulaṃ āropetvā minanto viya “ime ajjhātikā khandhā, ime bāhirā”ti-ādinā nayena

ရူပသညာဒယော ဆ သညာ၊ ရူပသဇ္ဇေတနာဒယော ဆ စေတနာ၊ ရူပ-တဏှာဒယော ဆ တဏှာကာယာ၊ ရူပဝိတက္ကာဒယော ဆ ဝိတက္ကာ၊ ရူပဝိစာရာဒယော ဆ ဝိစာရာ၊ ရူပက္ခန္ဓာဒယော ပဉ္စက္ခန္ဓာ၊ ဒသ ကသိကာနိ၊ ဒသ အနုသင်္တိယော၊ ဥဒ္ဓမ္မာတကသညာဒိဝသေန ဒသ သညာ၊ ကေသာ-ဒယော ဒုတ္တိသကာရာ၊ ဒွါဒသာယတနာနိ၊ အဋ္ဌာရသ ဓာတုယော၊ ကာမ-ဘဝါဒယော နဝ ဘဝါ၊ ပဌမာဒိနိ စတ္တာရိ ဈာနာနိ၊ မေတ္တာဘာဝနာဒယော စတသော အပ္ပမညာယော၊ စတသော အရူပသမာပတ္တိယော၊ ပဋိလောမ-တော ဇရာမရဏာဒိနိ၊ အနုလောမတော အဝိဇ္ဇာဒိနိ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဂါနိ စ ယောဇေတဗ္ဗာနိ။

တကြာယံ ကေပဒယောဇနာ—ဇရာမရဏံ ဒုက္ခသစ္စံ၊ ဇာတိ သမုဒယသစ္စံ၊ ဥဘိန္နံ နိဿရဏံ နိရောဓသစ္စံ၊ နိရောဓပဇာနနာ ပဋိပဒါ မဂ္ဂသစ္စန္တိ ဧဝံ ကေကပဒုဒ္ဓါရေန သဗ္ဗဓမ္မေ သမ္မာ သာမဉ္စ ဗုဒ္ဓေါ အနုဗုဒ္ဓေါ ပဋိဝိဒ္ဓေါ။ ယံ ဝါ ပန ကိဉ္စိ အတ္ထိ နေယျံ နာမ၊ သဗ္ဗဿ သမ္မာ သမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ ဝိမောက္ခန္တိက-ဉ္ဇာဏဝသေန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ။ တေသံ ပန ဝိဘာဂေါ ဥပရိ အာဝိ ဘဝိသတိ။ ယသ္မာ ပန သဗ္ဗဗုဒ္ဓါ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓရဏေနာပိ သမသမာ၊ တသ္မာ သဗ္ဗေသမ္ဗိဝသေန “သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ”တိ အာဟ။

မောနေနာတိ ကာမံ ဟိ မောနေယျပဋိပဒါသင်္ခါတေန မဂ္ဂဉ္ဇာဏမောနေန မုနိ နာမ ဟောတိ၊ ဣဓ ပန တုဏှိဘာဝံ သန္ဓာယ “န မောနေနာ”တိ ဝုတ္တံ။ **မုဠရူပေါ**တိ တုစ္ဆရူပေါ။ **အဝိဒ္ဓသူ**တိ အဝိညူ။ ဧဝရူပေါ ဟိ တုဏှိ-ဘူတောပိ မုနိ နာမ န ဟောတိ။ အထ ဝါ မောနေယျမုနိ နာမ န ဟောတိ၊ တုစ္ဆဘာဝေါ စ ပန အညာဏီ စ ဟောတိတိ အတ္ထော။ **ယော စ တုလံ** ဝပဉ္စယူတိ ယထာ ဟိ တုလံ ဂဟေတွာ ပြီတော အတိရေကံ စေ ဟောတိ၊ ဟရတိ၊ ဦးနံ စေ ဟောတိ၊ ပက္ခိပတိ၊ ဧဝမေဝ သော အတိရေကံ ဟရန္တော ဝိယ ပါပံ ဟရတိ ပရိဝဇ္ဇေတိ၊ ဦးနကေ ပက္ခိပန္တော ဝိယ ကုသလံ ပရိပူရေတိ။ ဧဝဉ္စ ပန ကရေန္တော သီလသမာဓိပညာဝိမုတ္တိဝိမုတ္တိဉ္ဇာဏဒဿနသင်္ခါတံ ဝရံ ဥတ္တမမေဝ အာဒါယ ပါပါနိ အကုသလကမ္မာနိ ပရိဝဇ္ဇေတိ သ မုနိ နာမာတိ အတ္ထော။ **တေန သော မုနိ**တိ ကံသ္မာ ပန သော မုနိတိ စေ? ယံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တကာရဏံ၊ တေန သော မုနိတိ အတ္ထော။ **ယော မုနာတိ ဥဘော လောကေ**တိ ယော ပုဂ္ဂလော ဣမသ္မိ ခန္ဓာဒိလောကေ တုလံ အာရောပေတွာ မိနန္တော ဝိယ “ဣမေ အဇ္ဈတ္တိကာ ခန္ဓာ၊ ဣမေ ဗာဟိရာ”တိအာဒိနာ နယေန

ime ubho atthe munāti. **Muni tena pavuccatīti** tena pana kāraṇena “Munī”ti vuccatiyevāti attho.

Asatañcāti gāthāya ayaṃ saṅkhepattho—yvāyaṃ akusalakusalappabhedo, asatañca satañca dhammo, taṃ “ajjhattaṃ bahiddhā”ti imasmim̐ sabbaloke pavicayañāṇena asatañca satañca ñatvā dhammaṃ. Tassa ñātattā eva, rāgādibhedato sattavidhaṃ **saṅgaṃ** taṇhādittibhedato duvidhaṃ **jālaṃ** **aticca** atikkamitvā t̐hito, so tena monasaṅkhātena pavicayañāṇena samannāgatattā **Muni. Devamanussehi pūjīti** idam̐ panassa thutivacanaṃ. So hi khīṇāsavamunittā devamanussānaṃ pūjāraho hoti, tasmā evaṃ vuttoti.

Sallanti mūlapadam̐. **Satta sallānīti** gaṇanaparicchedo. **Rāgasallanti** rañjanaṭṭhena rāgo ca pīlājanakatāya antotudanaṭṭhena dunnīharaṇatāya sallañcāti rāgasallaṃ. **Dosasallādīsupi** eseṇa nayo. **Abbūhasalloti** mūlapadam̐. **Abbahitasalloti**¹ nīhaṭasallo. **Uddhatahalloti** uddhaṃ haṭasallo uddharitasallo. **Samuddhatahalloti** upasaggavasena vutto. **Uppāṭitasalloti** luñcitasallo. **Samuppāṭitasalloti** upasaggavaseneva.

Sakkaccakārīti dānādīnaṃ kusalaḍḍhamānaṃ bhāvanāya puggalassa vā deyyaḍḍhamassa vā sakkaccakaraṇavasena sakkaccakārī. Satatabhāvakaraṇena **sātaccakārī**. Aṭṭhitakaraṇena **aṭṭhitakārī**. Yathā nāma kakaṇṭako² thokaṃ gantvā thokaṃ tiṭṭhati, na niraṇṭaraṃ gacchati, evameva yo puggalo ekadivasaṃ dānaṃ datvā pūjaṃ vā katvā dhammaṃ vā sutvā samaṇadhammaṃ vā katvā puna cirassaṃ karoti, taṃ na niraṇṭaraṃ pavatteti. So “asātaccakārī, anaṭṭhitakārī”ti vuccati. Ayaṃ evaṃ na karotīti aṭṭhitakārī. **Anolīnavuttikoti** niraṇṭarakaraṇasaṅkhātassa vipphārassa bhāvena na līnavuttikoti anolīnavuttiko. **Anikkhittacchandoti** kusalaḍḍhena vīriyacchandassa anikkhittabhāvena anikkhittacchando. **Anikkhittadhuroti** vīriyadhurassa anoropanaṃ anikkhittadhuro, anosakkitaṃ mānasoti attho. **Yo tattha chando ca vāyāmo cāti** yo tesu kusalaḍḍhammesu kattukamyatāḍḍhammacchando ca payattasaṅkhāto³ vāyāmo ca.

1. Abbūhitasalloti (Syā)

2. Kukaṇṭako (Sī)

3. Payatanasaṅkhāto (Sī)

ဣမေ ဥဘော အတ္ထေ မုနာတိ။ **မုနိ ဧကေန ပဝုစ္ဆတိ**တိ ဧကေန ပန ကာရဏေန “မုနိ”တိ ဝုစ္ဆတိယေဝတိ အတ္ထော။

အသတဉ္စာတိ ဂါထာယ အယံ သင်္ခေပတ္ထော—ယှာယံ အကုသလ-ကုသလပ္ပဘေဒေါ, အသတဉ္စ သတဉ္စ ဓမ္မော၊ တံ “အဇ္ဈတ္တံ ဗဟိဒ္ဓါ”တိ ဣမသ္မိံ သဗ္ဗလောကေ ပဝိစယဉ္စာဏေန အသတဉ္စ သတဉ္စ ဥတွာ ဓမ္မံ။ တဿ ဉ္စတတ္တာ ဧဝ, ရာဂါဒိဘေဒတော သတ္တဝီရိံ သင်္ခံ တဏှာဒိဋ္ဌိဘေဒတော ဒုဝီရိံ ဇာလဉ္စ အတိစ္စ အတိက္ကမိတွာ ဌိတော၊ သော ဧကေန မောနသင်္ခါတေန ပဝိစယဉ္စာဏေန သမန္တာဂတတ္တာ **မုနိ။ ဒေဝမနုဿေဟိ ပူဇိတော**တိ ဣဒံ ပနဿ ထုတိဝစနံ။ သော ဟိ ခီဏာသဝမုနိတ္တာ ဒေဝမနုဿာနံ ပူဇာရဟော ဟောတိ၊ တဿ ဧဝံ ဝုတ္တောတိ။

သလ္လန္တိ မူလပဒံ။ **သတ္တ သလ္လာနိ**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **ရာဂသလ္လန္တိ** ရဇ-နဋ္ဌေန ရာဂေါ စ ပိဋ္ဌာဇနကတာယ အန္တောတုဒနတာယ ဒုန္တိဟရဏတာယ သလ္လန္တာတိ ရာဂသလ္လံ။ **ဒေါသသလ္လာနိ**သုပိ ဒေသေဝ နယော။ **အပ္ပမုဒ္ဓသလ္လော**တိ မူလပဒံ။ **အပ္ပဟိတသလ္လော**တိ^၁ နိဟဋ္ဌသလ္လော။ **ဥဒ္ဓတသလ္လော**တိ ဥဒ္ဓံ ဟဋ္ဌ-သလ္လော ဥဒ္ဓရိတသလ္လော။ **သမုဒ္ဓတသလ္လော**တိ ဥပသဂ္ဂဝသေန ဝုတ္တော။ **ဥပ္ပါ-ဒိတသလ္လော**တိ လုဉ္ဇိတသလ္လော။ **သမုပ္ပါဒိတသလ္လော**တိ ဥပသဂ္ဂဝသေနဝ။

သက္ကစ္စကာရီတိ ဒါနာဒိနံ ကုသလဓမ္မာနံ ဘာဝနာယ ပုဂ္ဂလဿ ဝါ ဒေယျ-ဓမ္မဿ ဝါ သက္ကစ္စကရဏဝသေန သက္ကစ္စကာရီ။ သတတဘာဝကရဏေန **သတစ္စကာရီ**။ အဋ္ဌိတကရဏေန **အဋ္ဌိတကာရီ**။ ယထာ နာမ ကကဏှကော^၂ ထောက် ဂန္ဓာ ထောက် တိဋ္ဌတိ, န နိရန္တရံ ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝမေဝ ယော ပုဂ္ဂလော ကေဒိဝသံ ဒါနံ ဒတွာ ပူဇံ ဝါ ကတွာ ဓမ္မံ ဝါ သတွာ သမဏဓမ္မံ ဝါ ကတွာ ပုန စိရဿံ ကရေတိ၊ တံ န နိရန္တရံ ပဝတ္တေတိ။ သော “အသတစ္စကာရီ, အနဋ္ဌိတကာရီ”တိ ဝုစ္ဆတိ။ အယံ ဧဝံ န ကရေတိတိ အဋ္ဌိတကာရီ။ **အနော-လိနဝုတ္တိကော**တိ နိရန္တရကရဏသင်္ခါတဿ ဝိပ္ပာရဿ ဘာဝေန န လိနဝုတ္တိ-ကောတိ အနောလိနဝုတ္တိကော။ **အနိက္ခိတ္တစ္ဆန္ဒော**တိ ကုသလကရဏေ ဝီရိယစ္ဆန္ဒဿ အနိက္ခိတ္တဘာဝေန အနိက္ခိတ္တစ္ဆန္ဒော။ **အနိက္ခိတ္တရုဇေ**တိ ဝီရိယရုဇဿ အနောရောပနေန အနိက္ခိတ္တရုဇေ၊ အနောသက္ကိတမာနသောတိ အတ္ထော။ **ယော တတ္ထ ဆန္ဒော စ ဝါယာမော စ**တိ ယော တေသု ကုသလ-ဓမ္မေသု ကတ္တုကမ္ပတာဓမ္မစ္ဆန္ဒော စ ပယတ္တသင်္ခါတော^၃ ဝါယာမော စ။

၁-အပ္ပဟိတသလ္လောတိ (သျှာ)

၂-ကုကဏှကော (သိ)

၃-ပယတ္တသင်္ခါတော (သိ)

Ussahanavasena **ussāho ca**. Adhimattussahanavasena **usselī ca**. Vāyāmo ceso pāraṃ gamanaṭṭhena. Ussāho ceso pubbaṅgamaṇaṭṭhena. Ussolhī ceso adhimattaṭṭhena. **Appaṭivāṇi cāti** anivattanā ca. **Sati ca sampajaññanti** saraṭṭi sati. Sampajāññānti sampajaññaṃ, samantato pakārehi jānānti attho. Sātthakasampajaññaṃ sappāyasampajaññaṃ gocarasampajaññaṃ asammohasampajaññanti imassa sampajānassa vasena bhedo veditabbo. **Ātappanti** kilesatāpanavīriyaṃ. **Padhānanti** uttamavīriyaṃ. **Adhiṭṭhānanti** kusalakaraṇe paṭiṭṭhābhāvo. **Anuyogoti** anuyuñjanaṃ. **Appamādoti** nappamajjanaṃ, satiyā avippavāso.

Imaṃ lokam nāsisatīti mūlapadaṃ. **Sakattabhāvanti** attano attabhāvaṃ. **Parattabhāvanti** paraloke attabhāvaṃ. Sakarūpavedanādayo attano pañcakkhandhe, pararūpavedanādayo ca paraloke pañcakkhandhe. **Kāmadhātunti** kāmabhavaṃ. **Rūpadhātunti** rūpabhavaṃ. **Arūpadhātunti** arūpabhavaṃ. Puna rūpārūpavasena dukam dassetuṃ kāmādhātuṃ rūpadhātuṃ ekam katvā, arūpadhātuṃ ekam katvā vuttaṃ. **Gatim vāti** paṭiṭṭhānavasena pañcagati vuttā. **Upapattim vāti** nibbattivāsena catuyoni vuttā. **Paṭisandhim vāti** tiṇṇaṃ bhavānaṃ ghaṭṭanavasena paṭisandhi vuttā. **Bhavaṃ vāti** kammabhavavasena. **Samsāraṃ vāti** khandhādīnaṃ abbocchinnavasena. **Vatṭam vāti** tebhūmakavaṭṭaṃ nāsisatīti.

Saddhammapajjotikāya Mahāniddesaṭṭhakathāya

Guhaṭṭhakasuttaniddesaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Duṭṭhaṭṭhakasuttaniddesaṇṇanā

15. Duṭṭhaṭṭhake paṭhamagāthāyaṃ tāva tattha **vadantīti** Bhagavantam bhikkhusaṃghaṇca upavadanti. **Duṭṭhamanāpi eke, athopi ve saccamanāti** ekacce duṭṭhacittā, ekacce tathasaññinopi hutvā titthiyā tuṭṭhacittā, ye tesam sutvā, saddahimsu, te saccamanāti adhippāyo. **Vādañca jātanti** etaṃ akkosavādaṃ uppannaṃ. **Muni no upetīti** akārakatāya ca akuppanatāya ca Buddhamuni na upeti. **Tasmā Muni natthi khilo kuhiñcīti** tena kāraṇena ayaṃ Muni, rāgādikhilehi natthi khilo kuhiñcīti veditabbo.

ဥဿဟနဝသေန ဥဿဟော စ။ အဓိမတ္တဥဿဟနဝသေန ဥဿောဋ္ဌိ စ။ ဝါယာမော စေသော ပါရံ ဂမနဋ္ဌေန။ ဥဿဟော စေသော ပုဗ္ဗဂမနဋ္ဌေန။ ဥဿောဋ္ဌိ စေသော အဓိမတ္တဋ္ဌေန။ **အပ္ပဒ္ဓါနိ** ဟောတိ အနိဝတ္တနာ စ။ **သတိ** စ သမ္ပဇညန္တိ သရတိတိ သတိ။ သမ္ပဇာနာတိတိ သမ္ပဇညံသမန္တတော ပကာရေဟိ ဇာနာတိတိ အတ္ထော။ သာတ္တကသမ္ပဇညံ သပ္ပာယသမ္ပဇညံ ဂေါရသမ္ပဇညံ အသမ္ပောဟသမ္ပဇညန္တိ ဣမဿ သမ္ပဇာနဿ ဝသေန ဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အာတပ္ပန္တိ** ကိလေသတာပနဝိရိယံ။ **ပဓာနန္တိ** ဥတ္တမဝိရိယံ။ **အဓိဋ္ဌာနန္တိ** ကုသလကရဏေ ပတိဋ္ဌာဘာဝေါ။ **အနုယောဂေါ** အနုယုဉ္ဇနံ။ **အပ္ပမာဒေါ** နပုမဇ္ဇနံ, သတိယာ အဝိပ္ပဝါသော။

ဣမံ လောကံ နာသိသတိ တိ မူလပဒံ။ **သကတ္တဘာဝန္တိ** အတ္တနော အတ္တဘာဝံ။ **ပရတ္တဘာဝန္တိ** ပရလောကေ အတ္တဘာဝံ။ သကရူပဝေဒနာဒယော အတ္တနော ပဉ္စက္ခန္ဓေ၊ ပရရူပဝေဒနာဒယော စ ပရလောကေ ပဉ္စက္ခန္ဓေ။ **ကာမဓာတုန္တိ** ကာမဘဝံ။ **ရူပဓာတုန္တိ** ရူပဘဝံ။ **အရူပဓာတုန္တိ** အရူပဘဝံ။ ပုန ရူပါရူပဝသေန ဒုကံ ဒဿေတုံ ကာမဓာတုံ ရူပဓာတုံ ဧကံ ကတွာ, အရူပဓာတုံ ဧကံ ကတွာ ဝုတ္တံ။ **ဂတိံ** ဝါတိ ပတိဋ္ဌာနဝသေန ပဉ္စဂတိ ဝုတ္တာ။ **ဥပပတ္တိံ** ဝါတိ နိဗ္ဗတ္တိဝသေန စတုယောနိ ဝုတ္တာ။ **ပဒ္ဓိသန္တိ** ဝါတိ တိဏှိ ဘဝါနံ သဋ္ဌနဝသေန ပဒ္ဓိသန္တိ ဝုတ္တာ။ **အဝံ** ဝါတိ ကမ္မဘဝဝသေန။ **သံသာရံ** ဝါတိ ခန္ဓာဒိနံ အဗ္ဗောဋ္ဌိန္နဝသေန။ **ဝဋံ** ဝါတိ တေဘူမကဝဋံ နာသိသတိတိ။

သဒ္ဓမ္ပပဇ္ဇောတိကာယ မဟာနိဒ္ဒေသိဋ္ဌကထာယ

ဂဟဋ္ဌကသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဒုဋ္ဌကသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁၅။ ဒုဋ္ဌကေ ပဌမဂါထာယံ တာဝ တတ္ထ ဝေန္တိတိ ဘဂဝန္တိ ဘိက္ခုသံသုဉ္ဇပဝေန္တိ။ **ဒုဋ္ဌမနာပိ ဧကေ၊ အထောပိ ဝေ သစ္စမနာတိ** ဧကေစ္စ ဒုဋ္ဌမိတ္တာ, ဧကေစ္စ တထသညိနောပိ ဟုတ္တာ တိတ္ထိယာ တုဋ္ဌမိတ္တာ၊ ယေ တေသံ သုတ္တာ သဒ္ဓဟိံသု၊ တေ သစ္စမနာတိ အဓိပ္ပါယော။ **ဝါဒဉ္စ ဇာတန္တိ** ဧတံ အက္ခောသဝါဒံ ဥပ္ပန္နံ။ **မုနိ နော ဥပေတိတိ** အကာရကတာယ စ အကုပ္ပနတာယ စ ဗုဒ္ဓမုနိ န ဥပေတိ။ **တဗ္ဗာ မုနိ နတ္ထိ ခိလော ကုဟိန္တိ** တေန ကာရဏေန အယံ မုနိ၊ ရာဂါဒိခိလေဟိ နတ္ထိ ခိလော ကုဟိန္တိတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

Duṭṭhamanāti uppannehi dosehi dūsitacittā. **Viruddhamanā**ti tehi kilesehi kusalassa dvāraṃ adatvā āvaritacittā. **Paṭiviruddhamanā**ti upasaggavasena padaṃ vadḍhitam. **Āhatamanā**ti paṭighena āhatam cittam etesanti āhatamanā. **Paccāhatamanā**ti upasaggavaseneva. **Āghātamanā**ti vihiṃsāvasena āghātitaṃ manam etesanti āghātamanā. **Paccāghātamanā**ti upasaggavaseneva. Atha vā “kodhavasena **duṭṭhamanā**, upanāhavasena **paduṭṭhamanā**¹, makkhavasena **viruddhamanā**, paḷāsavasena **paṭiviruddhamanā**, dosavasena **āhatapaccāhatamanā**, byāpādasavasena **āghātitaṃ paccāghātamanā**. Paccayānam alābhena **duṭṭhamanā paduṭṭhamanā**, ayasena **viruddhamanā paṭiviruddhamanā**, garahena **āhatapaccāhatamanā**, dukkhavedanāsamaṅgībhāvena **āghātitaṃ paccāghātamanā**”ti evamādinā nayena eke vaṇṇayanti. **Upavadantī**ti garaham uppādentī. **Abhūtenā**ti asamvijjamānena.

Saddahantāti pasādasavasena saddham uppādentā. **Okappentā**ti guṇavasena otarivā avakappayantā. **Adhimuccantā**ti sampasādanavasena sannitṭhānam katvā tesam katham adhivāsentā. **Saccamanā**ti tacchamanā. **Saccasaññinoti** tacchasaññino. **Tathamanā**ti aviparītamanā. **Bhūtamanā**ti bhūtatthamanā². **Yāthāvamanā**ti niccalamanā. **Aviparītamanā**ti nicchayamanā. Tattha “saccamanā saccasaññino”ti saccavādiguṇam, “tathamanā tathasaññino”ti saccasaddhāguṇam³, “bhūtamanā bhūtasaññino”ti ṭhitaguṇam⁴, “yāthāvamanā yāthāvasaññino”ti paccayikaguṇam⁵, “aviparītamanā aviparītasaññino”ti avisamvādaguṇam kathitanti nātabbam.

Paratoghosoti aññesaṃ santikā uppannasaddo. **Akkosoti** jāti-ādīsu dasasu akkosesu aññataro. **Yo vādam upetī**ti yo puggalo upavādam upagacchati. **Kārako vā**ti katadoso vā. **Kāratāyā**ti dosassa katabhāvena. **Vuccamānoti** kathiyamāno. **Upavadiyamānoti** dosam upavajjamāno. **Kuppatī**ti kopam karoti.

1. Natthi Pāliyam. 2. Bhūtatthamanā (Ka) 3. Saccasandhaguṇam (Syā)
4. Cetobhūtaguṇam (Sī), ṭhetobhūtaguṇam (Syā) 5. Saccāyikaguṇam (Sī, Ka)

ဒုဋ္ဌမနာတိ ဥပ္ပန္နဟိ ဒေါသေဟိ ဒုဿိတမိတ္တာ။ **ဝိရုဋ္ဌမနာ**တိ တေဟိ ကိလေသေဟိ ကုသလဿ ခွါရံ အဒတွာ အာဝရိတမိတ္တာ။ **ပဋိဝိရုဋ္ဌမနာ**တိ ဥပသဂ္ဂဝေနေ ပဒံ ဝဇိတံ။ **အာဟတမနာ**တိ ပဋိဗေဒန အာဟတံ စိတ္တံ ဧတေသန္တိ အာဟတမနာ။ **ပစ္စာဟတမနာ**တိ ဥပသဂ္ဂဝေနေဝ။ **အာဃာတိတမနာ**တိ ဝိဟိံသာဝေနေ အာဃာတိတံ မနံ ဧတေသန္တိ အာဃာတိတမနာ။ **ပစ္စာဃာတိတမနာ**တိ ဥပသဂ္ဂဝေနေဝ။ အထ ဝါ “ကောဝေနေ **ဒုဋ္ဌမနာ**၊ ဥပနာဟဝေနေ **ပဒုဋ္ဌမနာ**၊ မက္ခဝေနေ **ဝိရုဋ္ဌမနာ**၊ ပဋ္ဌာသဝေနေ **ပဋိဝိရုဋ္ဌမနာ**၊ ဒေါသဝေနေ **အာဟတပစ္စာဟတမနာ**၊ ဗျာပါဒဝေနေ **အာဃာတိတပစ္စာဃာတိတမနာ**။ ပစ္စယာနံ. အလာဘေန **ဒုဋ္ဌမနာ**၊ ပဒုဋ္ဌမနာ၊ အယသေန **ဝိရုဋ္ဌမနာ**၊ ပဋိဝိရုဋ္ဌမနာ၊ ဂရဟေန **အာဟတပစ္စာဟတမနာ**၊ ဒုက္ခဝေဒနာသမင်္ဂိတာဝေန **အာဃာတိတပစ္စာဃာတိတမနာ**”တိ ဧဝမာဒိနာ နယေန ဧကေ ဝဏ္ဏယန္တိ။ **ဥပဝဒန္တိ**တိ ဂရဟံ ဥပ္ပါဒေန္တိ။ **အဘူတေနာ**တိ အသံဝိဇ္ဇမာနေန။

သဒ္ဓဟန္တာတိ ပသာဒဝေနေ သဒ္ဓံ ဥပ္ပါဒေန္တာ။ **ဩကပ္ပေန္တာ**တိ ဂုဏ-ဝေနေ ဩတရိတွာ အဝကပ္ပယန္တာ။ **အဓိမုစ္ဆန္တာ**တိ သမ္ပသာဒနဝေနေ သန္နိဋ္ဌာနံ ကတွာ တေသံ ကထံ အဓိဝါသေန္တာ။ **သစ္စမနာ**တိ တစ္ဆမနာ။ **သစ္စသညိနော**တိ တစ္ဆသညိနော။ **တထမနာ**တိ အဝိပရိတမနာ။ **ဘူတမနာ**တိ ဘူတတ္ထမနာ^၂။ **ယာထာဝမနာ**တိ နိစ္စလမနာ။ **အဝိပရိတမနာ**တိ နိစ္စယမနာ။ တတ္ထ “သစ္စမနာ သစ္စသညိနော”တိ သဇ္ဇဝါဒိဂုဏံ, “တထမနာ တထ-သညိနော”တိ သစ္စသဒ္ဓါဂုဏံ^၃, “ဘူတမနာ ဘူတသညိနော”တိ ဌိတဂုဏံ^၄, “ယာထာဝမနာ ယာထာဝသညိနော”တိ ပစ္စယိကဂုဏံ^၅, “အဝိပရိတမနာ အဝိပရိတသညိနော”တိ အဝိသံဝါဒဂုဏံ ကထိတန္တိ ဤတဗ္ဗံ။

ပရတောဗောသောတိ အညေသံ သန္တိကာ ဥပ္ပန္နသဒ္ဓေါ။ **အက္ခောသော**တိ ဇာတိအာဒိသု ဒသသု အက္ခောသေသု အညတရော။ **ယော ဝါဒံ ဥပေတိ**တိ ယော ပုဂ္ဂလော ဥပဝါဒံ ဥပဂစ္ဆတိ။ **ကာရကော ဝါ**တိ ကတဒေါသော ဝါ။ **ကာရကတာယာ**တိ ဒေါသဿ ကတဘာဝေန။ **ဝုစ္စမာနော**တိ ကထိယ-မာနော။ **ဥပဝဒိယမာနော**တိ ဒေါသံ ဥပဝဇ္ဇမာနော။ **ကုပ္ပတိ**တိ ကောပံ ကရောတိ။

၁-နတ္ထိ ပါဠိယံ။

၃-သစ္စသန္တဂုဏံ (သျှာ)

၂-ဘူတတ္ထမနာ (က)

၄-စေတောဘူတဂုဏံ (သိ)၊ ဌေတောဘူတဂုဏံ (သျှာ)

၅-သစ္စာယိကဂုဏံ (သိ၊ က)

Khilajātātāpi natthīti cittabandhabbhāvacittakacavarabhāvasaṅkhātāṃ paṭighakhilāṃ jātāṃ assāti khilajāto, tassa bhāvo khilajātatā, tāpi natthi na santi. **Pañcapi cetokhilā**ti kāme avītarāgo, kāye avītarāgo, rūpe avītarāgo, yāvadatthāṃ udarāvadehakāṃ bhuñjitvā seyyasukhāṃ passasukhāṃ middhasukhāṃ anuyutto viharati, aññātaraṃ devanikāyaṃ paṇidhāya brahmacariyaṃ carati “imināhaṃ sīlena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi, devaññātaro vā”¹ti¹ evarūpā pañcapi cittassa bandhabbhāvakacavarabhāvasaṅkhātā cetokhilā natthi.

16. Imañca gāthāṃ vatvā Bhagavā Ānandattheraṃ pucchi “evaṃ khumsetvā vambhetvā vuccamānā bhikkhū Ānanda kiṃ vadantī”ti. Na kiñci Bhagavāti. “Na Ānanda ‘ahaṃ sīlavā’ti sabbattha tuṇhī bhavitabbaṃ. Loke hi nābhāsamānaṃ jānanti, missaṃ bālehi paṇḍitaṇ”ti² vatvā “bhikkhū Ānanda te manusse evaṃ paṭicodentū”ti dhammadesanattāya “abhūtavādī nirayaṃ upeti”ti³ imaṃ gāthāṃ abhāsi. Thero taṃ uggahetvā bhikkhū āha “manussā tumhehi imāya gāthāya paṭicodetabbā”ti. Bhikkhū tathā akaṃsu. Paṇḍitamanussā tuṇhī ahesuṃ. Rājāpi rājapurise sabbattha pesetvā⁴ yesaṃ dhuttānaṃ lañjaṃ datvā titthiyā taṃ mārāpesuṃ, te gahetvā niggayha taṃ pavattim ñatvā titthiye paribhāsi. Manussāpi titthiye disvā leḍḍunā hananti, paṃsunā okiranti “Bhagavato ayasaṃ uppādesuṇ”ti. Ānandatthero taṃ disvā Bhagavato ārocesi, Bhagavā therassa imaṃ gāthamabhāsi “**sakañhidiṭṭhim -pa- vadeyyā**”ti.

Tassa attho—yāyaṃ diṭṭhi titthiyajanassa “Sundarim māretvā samaṇānaṃ Sakyaputtiyaṇaṃ avaṇṇaṃ pakāsetvā etenupāyena laddhaṃ sakkāraṃ sādiyissāmā”ti⁵ so taṃ diṭṭhim kathaṃ atikkameyya, atha kho so ayaso tameva titthiyajanaṃ paccāgato taṃ diṭṭhim accetuṃ asakkontaṃ. Yo vā sassatādivādī, sopi **sakaṃ diṭṭhim kathamaccayeyya**, tena diṭṭhichandena **anunīto** tāya ca diṭṭhiruciyaṃ **nivīṭṭho**, api ca kho pana **sayam samattāni pakubbamāno** attanāva paripuṇṇāni tāni diṭṭhigatāni karonto **yathā jāneyya**, **tatheva vadeyyati**.

1. Ma 1. 146 piṭṭhe. 2. Saṃ 1. 468 piṭṭhe. 3. Khu 1. 57, 130, 224, 382 piṭṭhesu.
4. Sabbato (Ka) 5. Harissāmāti (Ka)

ခိလဇာတတာပိ နတ္ထိတိ စိတ္တဗန္ဓဘာဝစိတ္တကစဝရဘာဝသင်္ခါတံ ပဋိသင်္ခလံ ဇာတံ အဿာတိ ခိလဇာတော၊ တဿ ဘာဝေါ ခိလဇာတတာ၊ တာပိ နတ္ထိ န သန္တိ။ **ပဉ္စပိ စေတောခိလာ**တိ ကာမေ အဝိတရာဂေါ၊ ကာယေ အဝိတရာဂေါ၊ ရူပေ အဝိတရာဂေါ၊ ယာဝဒတ္ထံ ဥဒရာဝဒေဟကံ ဘုဒ္ဓိတွာ သေယျသုခံ ပဿသုခံ မိဒ္ဓသုခံ အနုယုတ္တော ဝိဟရတိ၊ အညတရံ ဒေဝ- နိကာယံ ပဏိဓာယ မြဟ္မစရိယံ စရတိ “ဣမိနာဟံ သီလေန ဝါ ဝတေန ဝါ တပေန ဝါ မြဟ္မစရိယေန ဝါ ဒေဝေါ ဝါ ဘဝိဿာမိ၊ ဒေဝညတရော ဝါ”^၁တိ ဝေရူပါ ပဉ္စပိ စိတ္တဿ ဗန္ဓဘာဝကစဝရဘာဝသင်္ခါတာ စေတောခိလာ နတ္ထိ။

၁၆။ ဣမဉ္စ ဂါထံ ဝတွာ ဘဂဝါ အာနန္ဒတ္ထေရံ ပုစ္ဆိ “ဧဝံ ခုံသေတွာ ဝဇ္ဇေတွာ ဝုစ္စမာနာ ဘိက္ခု အာနန္ဒ ကိံ ဝဒန္တိ”တိ။ န ကိဉ္စိ ဘဂဝါတိ။ “န အာနန္ဒ အဟံ သီလဝါ”တိ သဗ္ဗတ္ထ တုဏှိ ဘဝိတဗ္ဗံ။ လောကေ ဟိ နာဘာ- သမာနံ ဇာနန္တိ၊ မိသံ ဗာလေဟိ ပဏှိတ”န္တိ၊ ဝတွာ “ဘိက္ခု အာနန္ဒ တေ မနုဿေ ဧဝံ ပဋိစောဒေန္တိ”တိ ဓမ္မဒေသနတ္ထာယ “အဘူတဝါဒီ နိရယံ ဥပေတိ”တိ^၂ ဣမံ ဂါထံ အဘာသိ။ ထေရော တံ ဥဂ္ဂဟေတွာ ဘိက္ခု အာဟ “မနုဿာ တုမေဟိ ဣမာယ ဂါထာယ ပဋိစောဒေတဗ္ဗာ”တိ။ ဘိက္ခု တထာ အကံသု။ ပဏှိတမနုဿာ တုဏှိ အဟေသုံ။ ရာဇာပိ ရာဇပုရိသေ သဗ္ဗတ္ထ ပေသေတွာ^၃ ယေသံ ဓုတ္တာနံ လဉ္စံ ဒတွာ တိတ္ထိယာ တံ မာရာပေသုံ၊ တေ ဂဟေတွာ နိဂ္ဂယ တံ ပဝတ္တိံ ဥတွာ တိတ္ထိယေ ပရိဘာသိ။ မနုဿာပိ တိတ္ထိယေ ဒိသွာ လေဉ္စနာ ဟနန္တိ၊ ပံသုနာ ဩကိရန္တိ “ဘဂဝတော အယသံ ဥပ္ပါဒေသု”န္တိ။ အာနန္ဒတ္ထေရော တံ ဒိသွာ ဘဂဝတော အာရောစေသိ၊ ဘဂဝါ ထေရဿ ဣမံ ဂါထမဘာသိ “**သကဉ္စိ ဒိဋ္ဌိံ**”^၄။ ပ။ **ဝဒေယျာ**”တိ။

တဿ အတ္ထော—ယာယံ ဒိဋ္ဌိ တိတ္ထိယဇနဿ “သုန္ဒရိ” မာရေတွာ သမဏာနံ သကျုပ္ပတ္တိယာနံ အဝဏှံ ပကာသေတွာ ဧတေနပါယေန လဉ္စံ သက္ကာရံ သာဒိယိဿာမာ”တိ^၅ သော တံ ဒိဋ္ဌိံ ကထံ အတိက္ကမေယျ၊ အထ ခေါ သော အယသော တမေဝ တိတ္ထိယဇနံ ပစ္စာဂတော တံ ဒိဋ္ဌိံ အစေတုံ အသက္ကာန္တိ။ ယော ဝါ သဿတာဒိဝါဒိ၊ သောပိ **သကံ ဒိဋ္ဌိံ ကထမစ္စယေယျ**၊ တေန ဒိဋ္ဌိဆန္ဒေန **အနုနိတော** တာယ စ ဒိဋ္ဌိရူပိယာ နိဝိဇ္ဇော၊ အပိစ ခေါ ပန သယံ သမတ္တာနိ ပကုဗ္ဗမာနော အတ္တနာဝ ပရိပုဏ္ဏာနိ တာနိ ဒိဋ္ဌိဂတာနိ ကရောန္တော ယထာ ဇာနေယျ၊ တထေဝ **ဝဒေယျာ**တိ။

၁-မ ၁-၁၄၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၁-၄၆၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၅၇၊ ၁၃၀၊ ၂၂၄၊ ၃၀၂-ပိဋ္ဌေသု။
၄-သဗ္ဗတော (က) ၅-ဟရိသုတ္တမာတိ (က)

Avanṇaṃ pakāsayitvāti aguṇaṃ pākaṭaṃ katvā. **Sakkāraṇti** catunnaṃ paccayānaṃ sakkaccakaraṇaṃ. **Sammānaṇti** cittaṇa bahumānaṇaṃ. **Paccāharissāmā**ti etaṃ lābhādīṃ nibbattessāma. **Evamdiṭṭhikā**ti evamladdhikā. Yathā taṃ “lābhādīṃ nibbattessāmā”ti evaṃ ayaṃ laddhi tesāṃ atthi, tathā “atthi me vuttappakāro dhammo”ti etesaṃ khamati ceva ruccati ca, evaṃsabhāvameva vā tesāṃ cittaṃ “atthi me cittaṇ”ti. Tadā tesāṃ diṭṭhi vā, diṭṭhiyā saha khanti vā, diṭṭhikhantihi saddhiṃ ruci vā, diṭṭhikhantirucihi saddhiṃ laddhi vā, diṭṭhikhantiruciladdhihi saddhiṃ ajjhāsaya vā, diṭṭhikhantiruciladdhi-ajjhāsayaehi saddhiṃ adhippāyo vā hotīti dassento “evamdiṭṭhikā -pa- evamadhippāyā”ti āha. **Sakamdiṭṭhinti** attano dassanaṃ. **Sakam khantinti** attano sahanaṃ. **Sakam rucinti** attano ruciṃ. **Sakam laddhinti** attano laddhiṃ. **Sakam ajjhāsayaṇti** attano ajjhāsayaṃ. **Sakam adhippāyaṇti** attano bhāvaṃ. **Atikkamituntī** samatikkamituṃ. **Atha kho sveva ayasoti** so eva ayaso ekaṃsena. **Te paccāgatoti** tesāṃ pati-āgato. **Teti sāmi-atthe upayogavacanāṃ.**

Atha vāti atthantaradassanaṃ. **Sassatoti** nicco dhuvo. **Lokoti** attabhāvo. **Idameva saccaṃ, moghamaññaṇti** idaṃ eva tacchaṃ tathaṃ, aññaṃ tucchaṃ. **Samattāti** sampuṇṇā. **Samādinnaṇti** sammā ādinna. **Gahitāti** upagantvā gahitā.

Parāmaṭṭhāti sabbākārena parāmasitvā gahitā. **Abhinivīṭṭhā**ti visesena laddhappatiṭṭhā. **Asassatoti** vuttavipariyāyena veditabbo.

Antavāti sa-anto. **Anantavā**ti vuddhi-anantavā. **Taṃ jīvanti** so jīvo, līṅgavipallāso kato. **Jīvoti** ca attāyeva. **Tathāgatoti** satto, “Arahaṇ”ti eke. **Paraṃ maraṇā**ti maraṇato uddhaṃ, paraloketi attho. **Na hoti Tathāgato paraṃ maraṇā**ti maraṇato uddhaṃ na hoti. **Hoti ca na ca hoti Tathāgato paraṃ maraṇā**ti maraṇato uddhaṃ hoti ca na hoti ca. **Neva hoti na na hoti Tathāgato paraṃ maraṇā**ti ucchedavasena neva hoti, takkikavasena na na hoti¹.

1. Sassatavasena na na hoti (Syā)

အဝဏ္ဏံ ပကာသယိတွာတိ အဂုဏံ ပါကဋံ ကတွာ။ သက္ကာရန္တိ စတုန္တံ ပစ္စယာနံ သက္ကစ္စကရုဏံ။ သမ္ဗာနန္တိ စိတ္တေန ဗဟုမာနနံ။ ပစ္စာဟရိဿာမာတိ ဧတံ လာဘာဒိ နိဗ္ဗတ္တေဿာမ။ ဧဝံဒိဋ္ဌိကာတိ ဧဝံလဒ္ဓိကာ။ ယထာ တံ “လာဘာဒိ” နိဗ္ဗတ္တေဿာမ”တိ ဧဝံ အယံ လဒ္ဓိတေသံ အတ္ထိ။ တထာ “အတ္ထိ မေ ဝုတ္တပ္ပကာရော ဓမ္မော”တိ ဧတေသံ ခမတိ စေဝရစ္စတိစ၊ ဧဝံသဘာဝမေဝ ဝါတေသံ စိတ္တံ “အတ္ထိ မေ စိတ္တ”န္တိ။ တဒါတေသံ ဒိဋ္ဌိဝါ၊ ဒိဋ္ဌိယာ သဟ ခန္တိဝါ၊ ဒိဋ္ဌိခန္တိဟိ သဒ္ဓိံ ရုစိ ဝါ၊ ဒိဋ္ဌိခန္တိရုစိဟိ သဒ္ဓိံ လဒ္ဓိံ ဝါ၊ ဒိဋ္ဌိခန္တိရုစိလဒ္ဓိဟိ သဒ္ဓိံ အဇ္ဈာသယော ဝါ၊ ဒိဋ္ဌိခန္တိရုစိလဒ္ဓိအဇ္ဈာသယောဟိ သဒ္ဓိံ အဓိပ္ပါယော ဝါ ဟောတိတိ ဒဿေန္တော “ဧဝံဒိဋ္ဌိကာ။ ပ။ ဧဝံအဓိပ္ပါယာ”တိ အာဟ။ သကံဒိဋ္ဌိန္တိ အတ္တနော ဒဿနံ။ သကံ ခန္တိန္တိ အတ္တနော သဟနံ။ သကံ ရုစိန္တိ အတ္တနော ရုစိ။ သကံ လဒ္ဓိန္တိ အတ္တနော လဒ္ဓိံ။ သကံ အဇ္ဈာသယန္တိ အတ္တနော အဇ္ဈာသယံ။ သကံ အဓိပ္ပါယန္တိ အတ္တနော ဘာဝံ။ အတိက္ကမိတုန္တိ သမတိက္ကမိတုံ။ အထ ခေါ သွေဝ အယသောတိ သော ဧဝ အယသော ဧကံသေန။ တေ ပစ္စာဂတောတိ တေသံ ပတိအာဂတော။ တေတိ သာမိအတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ။

အထ ဝါတိ အတ္တန္တရဒဿနံ။ သဿတောတိ နိစ္စော ခုံဝေါ။ လောကောတိ အတ္တဘာဝေါ။ ဣဒမေဝ သစ္စံ၊ မောသမညန္တိ ဣဒံ ဧဝ တစ္စံ တထံ။ အညံ တုစ္စံ။ သမတ္တာတိ သမ္ပုဏ္ဏာ။ သမာဒိန္နာတိ သမ္ဗာ အာဒိန္နာ။ ဂဟိတာတိ ဥပဂန္တာ ဂဟိတာ။

ပရာမဋ္ဌာတိ သမ္ဗာကာရေန ပရာမသိတွာ ဂဟိတာ။ အဘိနိဝိဋ္ဌာတိ ဝိသေသေန လဒ္ဓပ္ပတိဋ္ဌာ။ အသဿတောတိ ဝုတ္တပရိယာယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။

အန္တဝါတိ သအန္တော။ အနန္တဝါတိ ဝုဒ္ဓိအနန္တဝါ။ တံ ဇီဝန္တိ သော ဇီဝေါ။ လိင်္ဂပိပလ္လာသော ကတော။ ဇီဝေါတိ စ အတ္တာယေဝ။ တထာဂတောတိ သတ္တော၊ “အရဟ”န္တိ ဧကေ။ ပရံမရဏာတိ မရဏတော ဥဒ္ဓိံ၊ ပရလောကောတိ အတ္တော။ န ဟောတိ တထာဂတော ပရံ မရဏာတိ မရဏတော ဥဒ္ဓိံ န ဟောတိ။ ဟောတိ စ န စ ဟောတိ တထာဂတော ပရံ မရဏာတိ မရဏတော ဥဒ္ဓိံ ဟောတိ စ န ဟောတိ စ။ နေဝ ဟောတိ န န ဟောတိ တထာဂတော ပရံ မရဏာတိ ဥဒ္ဓေဒဝသေန နေဝ ဟောတိ။ တတ္ထိကဝသေန န န ဟောတိ။

Sakāya diṭṭhiyāti-ādayo karaṇavacanāṃ. Allīnoti ekībhūto.

Sayaṃ samattaṃ karotīti attanā ūnabhāvaṃ mocetvā sammā attāṃ samattaṃ karoti. **Paripuṇṇanti** atirekadosaṃ mocetvā sampuṇṇaṃ. **Anomanti** hīnadosaṃ mocetvā alāmaṃ. **Agganti-ādiṃ. Setṭhanti** padhānaṃ niddosaṃ. **Visesanti** jeṭṭhakaṃ. **Pāmokkhanti** adhikaṃ. **Uttamanti** visesaṃ na heṭṭhimaṃ. **Pavaraṃ karotīti** atirekena uttamaṃ karoti. Atha vā “āsayadosamocanena **aggaṃ**, saṃkilesadosamocanena **setṭhaṃ**, upakkilesadosamocanena **visesaṃ**¹, pamattadosamocanena **pāmokkhaṃ**, majjhimadosamocanena **uttamaṃ**, uttamamajjhimadosamocanena **pavaraṃ karotī**”ti evameke vaṇṇayanti. **Ayaṃ Satthā sabbaññūti** ayaṃ amhākaṃ Satthā sabbajānanavasena sabbaññū. **Ayaṃ dhammo svākkhātōti** ayaṃ amhākaṃ dhammo suṭṭhu akkhātō. **Ayaṃ gaṇo suppaṭipannoti** ayaṃ amhākaṃ gaṇo suṭṭhu paṭipanno. **Ayaṃ diṭṭhi bhaddikāti** ayaṃ amhākaṃ laddhi sundarā. **Ayaṃ paṭipadā supaññattāti** ayaṃ amhākaṃ pubbabhāgā attantapāḍipadā suṭṭhu paññattā. **Ayaṃ maggo niyyānikoti** ayaṃ amhākaṃ niyyānikoti maggo niyyānikoti **sayāṃ samattaṃ karoti**.

Katheyya “sassato loko”ti. **Bhaṇeyya** “idameva saccaṃ moghamaññaṃ”ti. **Dīpeyya** “antavā loko”ti. **Vohareyya** nānāvidhena gaṇhāpeyya “hoti ca na ca hoti”ti.

17. Atha rājā sattāhaccayena taṃ kuṇapaṃ chaḍḍāpetvā sāyanhasamayāṃ vihāraṃ gantvā Bhagavantaṃ abhivādetvā āha “nanu bhante īdise ayase uppanne mayhampi ārocetabbaṃ siyā”ti. Evaṃ vutte Bhagavā “na mahārāja ‘ahaṃ sīlavā guṇasampanno’ti paresaṃ ārocetuṃ ariyānaṃ paṭirūpan”ti vatvā tassā aṭṭhuppattiyā “yo attano sīlavatānī”ti avasesagāthāyo abhāsī.

Tattha **sīlavatānīti** pātimokkhādīni sīlāni, āraññikādīni dhutaṅgavatāni ca. **Anānuputṭhoti** apucchito. **Pāvāti** vadati. **Anariyadhammaṃ kusalā tamāhu**, yo ātumaṃ sayameva pāvāti yo evaṃ

1. Visiṭṭhaṃ (Ka)

သကောယ ဒိဋ္ဌိယာတိ အာဒယော ကရုဏာဝစနံ။ **အဇ္ဈိနောတိ** ကေတုတော။

သယံ သမတ္တံ ကရေတိတိ အတ္တနာ ဦးဘဝံ မောစေတွာ သမ္မာ အတ္တံ သမတ္တံ ကရေတိ။ **ပရိပုဏ္ဏန္တိ** အတိရေကဒေါသံ မောစေတွာ သမ္ပုဏ္ဏံ။ **အနောမန္တိ** ဟိနဒေါသံ မောစေတွာ အလာမကံ။ **အဂ္ဂန္တိ** အာဒိ။ **သေဋ္ဌန္တိ** ပဓာနံ နိဒ္ဒေါသံ။ **ဝိသေသန္တိ** ဇေဋ္ဌကံ။ **ပါမောက္ခန္တိ** အဓိကံ။ **ဥတ္တမန္တိ** ဝိသေသံ န ဟေဋ္ဌိမံ။ **ပဝရံ ကရေတိ**တိ အတိရေကေန ဥတ္တမံ ကရေတိ။ အထ ဝါ “အာသယဒေါသမောစနေန **အဂ္ဂံ**၊ သံကိလေသဒေါသမောစနေန **သေဋ္ဌံ**၊ ဥပတ္တိလေသဒေါသမောစနေန **ဝိသေသံ**၊ ပမတ္တဒေါသမောစနေန **ပါမောက္ခံ**၊ မဇ္ဈိမဒေါသမောစနေန **ဥတ္တမံ**၊ ဥတ္တမမဇ္ဈိမဒေါသမောစနေန **ပဝရံ ကရေတိ**”တိ ဧဝမေကေ ဝဏ္ဏယန္တိ။ **အယံ သတ္တာ သဗ္ဗညုတိ** အယံ အမှာကံ သတ္တာ သဗ္ဗဇာနနဝသေန သဗ္ဗညု။ **အယံ ဓမ္မော သွာက္ခာတောတိ** အယံ အမှာကံ ဓမ္မော သုဋ္ဌ၊ အက္ခာတော။ **အယံ ဂဏော သုပ္ပဋိပန္နောတိ** အယံ အမှာကံ ဂဏော သုဋ္ဌ၊ ပဋိပန္နော။ **အယံ ဒိဋ္ဌိ ဘဒ္ဒိကာတိ** အယံ အမှာကံ လဒ္ဓိ သုန္ဓရာ။ **အယံ ပဋိပဒါ သုပညတ္တာတိ** အယံ အမှာကံ ပုဗ္ဗဘာဂါ အတ္တန္တပါဒိပဋိပဒါ သုဋ္ဌ၊ ပညတ္တာ။ **အယံ မဂ္ဂေါ နိယျာနိကောတိ** အယံ အမှာကံ နိယျာမောက္ခန္တိကော မဂ္ဂေါ နိယျာနိကောတိ **သယံ သမတ္တံ ကရေတိ**။

ကထေယျ “သဿတော လောကော”တိ။ **ဘဏေယျ** “ဣဒမေဝ သစ္စံ မောဃမည”န္တိ။ **ဒီပေယျ** “အန္တဝါ လောကော”တိ။ **ဝေါဟရေယျ** နာနာဝိဇ္ဇေန ဂဏှာပေယျ “ဟောတိ စ န စ ဟောတိ”တိ။

၁၇။ အထ ရာဇာ သတ္တာဟစ္စယေန တံ ကုဏပံ ဆဉ္စာပေတွာ သာယန္တ-သမယံ ဝိဟာရံ ဂန္ဓာ ဘဂဝန္တံ အဘိဝါဒေတွာ အာဟ “နန ဘန္တေ ဤဒိသေ အယသေ ဥပ္ပန္နေ မယုမ္ပိ အာရောစေတဗ္ဗံ သိယာ”တိ။ ဧဝံ ဝုတ္တေ ဘဂဝါ “န မဟာရာဇ ‘အဟံ သီလဝါ ဂုဏသမ္ပန္နော’တိ ပရေသံ အာရောစေတုံ အရိယာနံ ပဋိရူပ”န္တိ ဝတွာ တဿာ အဋ္ဌပ္ပတ္တိယာ “**ယော အတ္တနော သီလဝတာနိ**”တိ အဝသေသဂါထာယော အဘာသိ။

တတ္ထ **သီလဝတာနိ**တိ ပါတိမောက္ခာဒိနိ သီလာနိ၊ အာရညိကာဒိနိ ဓုတင်္ဂဝတာနိ စ။ **အနာနုပုဋ္ဌောတိ** အပုတ္တိတော။ **ပါဝါတိ** ဝဒတိ။ **အနရိယဓမ္မံ ကုသလာ တမာဟု**၊ ယော အာတုမာနံ သယမေဝ ပါဝါတိ ယော ဧဝံ

attānaṃ sayameva vadati, tassa taṃ vādaṃ “anariyadhammo eso”ti kusalā evaṃ kathenti.

Atthi sīlañceva vatañcāti sīlanaṭṭhena sīlañceva atthi, samādānaṭṭhena vatañca atthi, **vataṃ na sīlanti** vuttatthena vataṃ atthi, taṃ na sīlaṃ. **Katamanti** kathetukamyatāpucchā. **Idha bhikkhu sīlavāti**-ādayo vuttanayā eva. **Samvaratṭhenāti** samvaraṇaṭṭhena, vītikkamadvāraṃ pidahanaṭṭhena. **Samādānaṭṭhenāti** taṃ taṃ sikkhāpadaṃ sammā ādānaṭṭhena. **Āraññikaṅganti**¹ araññe nivāso sīlaṃ assāti āraññiko, tassa aṅgaṃ āraññikaṅgaṃ. **Piṇḍapātikaṅganti** bhikkhāsaṅkhātānaṃ para-āmisapiṇḍānaṃ pāto piṇḍapāto, parehi dinnānaṃ piṇḍānaṃ patte nipatananti vuttaṃ hoti. Taṃ piṇḍapātaṃ uñchati taṃ taṃ kulaṃ upasaṅkamanto gavesatīti piṇḍapātiko, piṇḍāya vā patitum vatametassāti piṇḍapātī. **Patitunti** caritum. Piṇḍapātī eva piṇḍapātiko, tassa aṅgaṃ piṇḍapātikaṅgaṃ. **Aṅganti** kāraṇaṃ vuccati. Tasmā yena samādānena so piṇḍapātiko hoti, tassetam adhivacananti veditabbaṃ. Eteneva nayena rathikāsusānasaṅkārakūṭādīnaṃ yattha katthaci paṃsūnaṃ upari ṭhitattā abbhuggataṭṭhena tesu paṃsukūlamivāti paṃsukūlaṃ. Atha vā paṃsu viya kucchitabhāvaṃ ulatīti paṃsukūlaṃ, kucchitabhāvaṃ gacchatīti vuttaṃ hoti. Evaṃ laddhanibbacanassa paṃsukūlassa dhāraṇaṃ paṃsukūlaṃ, paṃsukūlaṃ sīlamassāti paṃsukūliko, paṃsukūlikassa aṅgaṃ **paṃsukūlikaṅgaṃ**. Saṅghāṭi-uttarāsaṅga-antaravāsakaṅkhātānaṃ ticīvaraṃ sīlamassāti tecīvariko, tecīvarikassa aṅgaṃ **tecīvarikaṅgaṃ**. **Sapadānacārikaṅganti dānaṃ** vuccati avakhaṇḍanaṃ, apetaṃ dānato apadānaṃ, anavakhaṇḍananti attho. Saha apadānena sapadānaṃ, avakhaṇḍanavirahitaṃ, anugharanti vuttaṃ hoti. Sapadānaṃ caritum idamassa sīlanti sapadānacārī, sapadānacārīyeva sapadānacāriko, tassa aṅgaṃ sapadānacārikaṅgaṃ. **Khalupacchābhattikaṅganti khalūti** paṭisedhanatthe nipāto. Pavāritena satā pacchā laddhaṃ bhattaṃ pacchābhattaṃ nāma, tassa pacchābhattassa bhojanaṃ pacchābhattabhojanaṃ, tasmim pacchābhattabhojane pacchābhattasaññaṃ katvā pacchābhattaṃ sīlamassāti pacchābhattiko, na pacchābhattiko khalupacchābhattiko, samādānavasena paṭikkhattirittabhojanassetam nāmaṃ, tassa aṅgaṃ

1. Āraññikaṅganti (Sī)

အတ္တာနံ သယမေဝ ဝဒတိ၊ တဿ တံ ဝါဒံ “အနရိယဓမ္မော ဧသော”တိ ကုသလာ ဧဝံ ကထေန္တိ။

အတ္ထိ သီလဉ္ဇေဝ ဝတဉ္ဇာတိ သီလနဋ္ဌေန သီလဉ္ဇေဝ အတ္ထိ၊ သမာဒါနဋ္ဌေန ဝတဉ္ဇ အတ္ထိ၊ ဝတံ န သီလန္တိ ဝုတ္တတ္ထေန ဝတံ အတ္ထိ၊ တံ န သီလံ။ ကတမန္တိ ကထေတုကဗျတာပုစ္ဆာ။ ဣဒ ဘိက္ခု၊ သီလဝါတိအာဒယော ဝုတ္တနယာ ဧဝ။ သံဝရဋ္ဌေနာတိ သံဝရဏဋ္ဌေန၊ ဝိတိက္ကမဒ္ဓါရံ ပိဒဟနဋ္ဌေန။ သမာဒါနဋ္ဌေနာတိ တံ တံ သိက္ခာပဒံ သမ္မာ အာဒါနဋ္ဌေန။ အာရညိကံန္တိ^၁ အရညေ နိဝါသော သီလံ အဿာတိ အာရညိကော၊ တဿ အင်္ဂံ အာရညိကင်္ဂံ။ ဝိဇ္ဇာပါတိကံန္တိ ဘိက္ခာသင်္ခါတာနံ ပရအာမိသပိဏ္ဍာနံ ပါတော ပိဏ္ဍပါတော၊ ပရေဟိ ဒိန္နာနံ ပိဏ္ဍာနံ ပတ္တေ နိပတနန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တံ ပိဏ္ဍပါတံ ဥဉ္ဇတိ တံ တံ ကုလံ ဥပသင်္ကမန္တော ဂဝေသတိတိ ပိဏ္ဍပါတိကော၊ ပိဏ္ဍာယ ဝါ ပတိတုံ ဝတမေတဿာတိ ပိဏ္ဍပါတီ။ ပတိတုန္တိ စရိတုံ။ ပိဏ္ဍပါတီ ဧဝ ပိဏ္ဍပါတိကော၊ တဿ အင်္ဂံ ပိဏ္ဍပါတိကင်္ဂံ။ အင်္ဂန္တိ ကာရဏံ ဝုစ္စတိ။ တဿ ယေန သမာဒါနေန သော ပိဏ္ဍပါတိကော ဟောတိ၊ တဿေတံ အဓိဝစနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧတေနေဝ နယေန ရထိကာသုသာနသင်္ကာရကုဋ္ဌာဒိနံ ယတ္ထ ကတ္ထမိ ပံသုနံ ဥပရိ ဌိတတ္တာ အဗ္ဗုဂ္ဂတဋ္ဌေန တေသု ပံသုကုလမိဝါတိ ပံသုကုလံ။ အထ ဝါ ပံသု ဝိယ ကုစ္ဆိတဘာဝံ ဥလတိတိ ပံသုကုလံ၊ ကုစ္ဆိတဘာဝံ ဂစ္ဆတိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧဝံ လဒ္ဓနိဗ္ဗဓဿ ပံသုကုလဿ ဓာရဏံ ပံသုကုလံ၊ ပံသုကုလံ သီလမဿာတိ ပံသုကုလိကော၊ ပံသုကုလိကဿ အင်္ဂံ ပံသုကုလိကင်္ဂံ။ သင်္ခာဝုဋ္ဌတ္တရာသင်္ခန္တရဝါသကသင်္ခါတံ တိစိဝရံ သီလမဿာတိ တေစိဝရိကော၊ တေစိဝရိကဿ အင်္ဂံ တေစိဝရိကင်္ဂံ။ သပဒါနစာရိကင်္ဂန္တိ ဒါနံ ဝုစ္စတိ အဝဇ္ဇာနံ၊ အပေတံ ဒါနတော အပဒါနံ၊ အနဝဇ္ဇာနန္တိ အတ္ထော။ သဟ အပဒါနေန သပဒါနံ၊ အဝဇ္ဇာနပိရဟိတံ၊ အနုသရန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သပဒါနံ စရိတုံ ဣဒမဿ သီလန္တိ သပဒါနစာရိ၊ သပဒါနစာရိယေဝ သပဒါနစာရိကော၊ တဿ အင်္ဂံ သပဒါနစာရိကင်္ဂံ။ ခလုပစ္ဆာဘတ္တိကင်္ဂန္တိ ခလူတိ ပဋိသေဓနတ္ထေ နိပါတော။ ပဝါရိတေန သတာ ပစ္ဆာ လဒ္ဓိဘတ္တိ ပစ္ဆာဘတ္တိ နာမ၊ တဿ ပစ္ဆာဘတ္တဿ ဘောဇနံ ပစ္ဆာဘတ္တဘောဇနံ၊ တသ္မိ ပစ္ဆာဘတ္တဘောဇနေ ပစ္ဆာဘတ္တသညံ ကတွာ ပစ္ဆာဘတ္တံ သီလမဿာတိ ပစ္ဆာဘတ္တိကော၊ န ပစ္ဆာဘတ္တိကော ခလုပစ္ဆာဘတ္တိကော၊ သမာဒါနဝသေန ပဋိက္ခိတ္တာတိရိတ္တဘောဇနဿေတံ နာမံ၊ တဿ အင်္ဂံ

၁-အာရညကင်္ဂန္တိ (သိ)

khalupacchābhattikaṅgaṃ. **Nesajjikaṅganti** sayanaṃ paṭikkhipitvā nisajjāya viharitum sīlamassāti nesajjiko, tassa aṅgaṃ nesajjikaṅgaṃ.

Yathāsanthatikaṅganti yadeva santhatam yathāsanthatam, “idaṃ tuyhaṃ pāpuṇāti”ti evaṃ paṭhamam uddiṭṭhasenāsanassetam adhivacanam. Tasmim yathāsanthatē viharitum sīlamassāti yathāsanthatiko, tassa aṅgaṃ yathāsanthatikaṅgaṃ. Sabbāneva panetāni tena tena samādānena dhutakilesattā dhutassa bhikkhuno aṅgāni, kilesadhunanato vā dhutanti laddhavohāram ñāṇam aṅgaṃ etesanti **dhutaṅgāni**. Atha vā dhutāni ca tāni paṭipakkhānam dhunanato aṅgāni ca paṭipattiyātipi **dhutaṅgāni**. Evaṃ tāvettha atthato viññātabbo vinicchayo. Sabbāneva cetāni samādānacetanālakkhaṇāni. Vuttampi cetam—

“Yo samādiyati, so puggalo. Yena samādiyati, cittacetāsikā ete dhammā. Yā samādānacetanā, tam dhutaṅgaṃ, yaṃ paṭikkhipati, tam vatthun”ti¹.

Sabbāneva ca loluppaiddhamśanarasāni, nilloluppabhāvapaccupaṭṭhānāni, appicchatādi-ariyadhammapadaṭṭhānāni. Evamettha lakkhaṇādihi vinicchayo veditabbo.

Vīriyasamādānampīti vīriyaggahaṇampi. **Kāmaṇti** ekaṃsatthe nipāto. **Taco ca nhāru cāti** chavi ca nhāruvalliyo ca. **Aṭṭhi cāti** sabbā aṭṭhiyo ca. **Avasissatūti** tiṭṭhatu. **Upasussatu maṃsalohitanti** sabbaṃ maṃsañca lohitañca sukkhatu². “Taco”ti ekaṃ aṅgaṃ, “nhārū”ti ekaṃ, “aṭṭhi”ti ekaṃ, “upasussatu maṃsalohitan”ti ekaṃ aṅgaṃ. **Yaṃ tanti** upari vattabbapadena sambandho. **Purisathāmenāti** purisassa kāyikena balena **balenāti** ñāṇabalena. **Vīriyenāti** cetāsikañāṇavīriyatejena. **Parakkamenāti** param param ṭhānam akkamanena ussāhappattavīriyena. **Pattabbanti** yaṃ tam pāpuṇitabbaṃ. **Na tam apāpuṇitvāti** tam pattabbaṃ appatvā. **Vīriyassa saṇṭhānam**³ bhavissatīti vuttappakārassa vīriyassa sithilattaṃ osīdanam na bhavissati. “Paṭṭhānan”tipi⁴ pāṭho, ayamevattho. **Cittam paggaṇhātīti** cittam ussāham gaṇhāpeti. **Padahatīti** patiṭṭhāpeti.

1. Visuddhi 1. 59 piṭṭhe.

3. Santhānam (Sī), saṇḍānam (Syā)

2. Sussatu (Syā), ṭhassatu (Ka)

4. Saṇṭhānantipi (Sī, Syā)

ခလုပစ္ဆာဘတ္တိကံ။ **နေသဇ္ဇိကံ** နှိ သယနံ ပဋိက္ခိပိတွာ နိသဇ္ဇာယ ဝိဟရိတုံ သီလမဿာတိ နေသဇ္ဇိကော၊ တဿ အင်္ဂံ နေသဇ္ဇိကံ။ **ယထာသန္တတိကံ** ယဒေဝ သန္တတံ ယထာသန္တတံ၊ “ဣဒံ တုယံ ပါပုဏာတိ”တိ ဧဝံ ပဌမံ ဥဒ္ဓိဋ္ဌ-သေနာသနဿေတံ အဓိဝစနံ။ တသ္မိံ ယထာသန္တတေ ဝိဟရိတုံ သီလ-မဿာတိ ယထာသန္တတိကော၊ တဿ အင်္ဂံ ယထာသန္တတိကံ။ သဗ္ဗာနေဝ ပနေတာနိ တေန တေန သမာဒါနေန ဓုတကိလေသတ္တာ ဓုတဿ ဘိက္ခုနော အင်္ဂါနိ၊ ကိလေသဓုနတော ဝါ ဓုတန္တိ လဒ္ဓဝေါဟာရံ ဣဏံ အင်္ဂံ ဧတေသန္တိ **ဓုတင်္ဂါနိ**။ အထ ဝါ ဓုတနိ စ တာနိ ပဋိပက္ခာနံ ဓုနတော အင်္ဂါနိ စ ပဋိ-ပတ္တိယာတိပိ **ဓုတင်္ဂါနိ**။ ဧဝံ တာဝေတ္ထ အတ္တတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။ သဗ္ဗာနေဝ စေတာနိ သမာဒါနစေတနာလက္ခဏာနိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“ယော သမာဒိယတိ၊ သော ပုဂ္ဂလော။ ယေန သမာဒိယတိ၊ စိတ္တစေတသိကာ ဧတေ ဓမ္မော။ ယာ သမာဒါနစေတနာ၊ တံ ဓုတင်္ဂံ။ ယံ ပဋိက္ခိပတိ၊ တံ ဝတ္ထု”န္တိ။

သဗ္ဗာနေဝ စ လောလုပ္ပဝိဒ္ဓိသနရသာနိ၊ နိလ္လောလုပ္ပဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာနိ၊ အပ္ပိစ္ဆတာဒိအရိယဓမ္မပဒဋ္ဌာနာနိ။ ဧဝမေတ္ထ လက္ခဏာဒိဟိ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိ-တဗ္ဗော။

ဝိရိယသမာဒါနဗ္ဗိတိ ဝိရိယဂ္ဂဟဏဗ္ဗိ။ **ကာမန္တိ** ဧကံသတ္တေ နိပါတော။ **တစော စ နှာရ စာတိ** ဆဝိ စ နှာရဝလ္လိယော စ။ **အဋ္ဌိ စာတိ** သဗ္ဗာ အဋ္ဌိယော စ။ **အဝသိဿတူတိ** တိဋ္ဌတူ။ **ဥပသုဿတု မံသလောဟိတန္တိ** သဗ္ဗံ မံသန္တ လောဟိတန္တသုက္ခတူ။ “တစော”တိ ဧကံ အင်္ဂံ၊ “နှာရ”တိ ဧကံ၊ “အဋ္ဌိ”တိ ဧကံ၊ “ဥပသုဿတု မံသလောဟိတ”န္တိ ဧကံ အင်္ဂံ။ ယံ တန္တိ ဥပရိ ဝတ္တဗ္ဗပဒေန သဗ္ဗန္တော။ **ပုရိသထာမေနာတိ** ပုရိသဿ ကာယိကေန ဗလေန၊ **ဗလေနာတိ** ဣဏဗလေန။ **ဝိရိယေနာတိ** စေတသိကဣဏဝိရိယတေဇေန။ **ပရက္ကမေနာတိ** ပရံ ပရံဌာနံ အက္ကမနေန ဥဿာဟပ္ပတ္တဝိရိယေန။ **ပတ္တဗ္ဗန္တိ** ယံ တံ ပါပုဏိတဗ္ဗံ။ **န တံ အပါပုဏိတွာတိ** တံပတ္တဗ္ဗံ အပ္ပတွာ။ **ဝိရိယဿ သဏ္ဌာနံ** ဘဝိဿတိတိ ဝုတ္တပ္ပကာရဿ ဝိရိယဿ သိထိလတ္တံ ဩသိဒနံ န ဘဝိဿတိ။ “ပဋ္ဌာန”န္တိပိ^၄ ပါဌော၊ အယမေဝေတ္ထော။ **စိတ္တံ ပဂ္ဂဏှာတိ** စိတ္တံ ဥဿာဟံ ဂဏှာပေတိ။ **ပဒဟတိ** ပတိဋ္ဌာပေတိ။

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၅၉-ဝိဇ္ဇေ။

၃-သန္တာနံ (သီ)၊ သဏ္ဌာနံ (သျှာ)

၂-သုဿတု (သျှာ)၊ ဌဿတု (က)

၄-သဏ္ဌာနန္တိပိ (သီ၊ သျှာ)

Nāsissanti na khādissāmi na bhuñjissāmi. Na pivissāmīti yāgupānādīni na pivissāmi. Vihārato na nikkhameti senāsanato bahi na nikkhameyyam. Napi passam nipātessanti passam¹ mañce vā pīthe vā bhūmiyam vā kaṭasantharake vā pātanaṃ ṭhapanam na karissāmi. Taṇhāsalle anūhateti taṇhāsaṅkhāte kaṇḍe anuddhaṭe, avigateti attho.

Imam pallankanti samantato ābhujitam ūrubaddhāsanam. Na bhindissāmīti na vijahissāmi. Yāva me na anupādāyāti catūhi upādānehi gahaṇam aggahetvā. Āsavehīti kāmāsavādīhi catūhi āsaveti. Vimuccissatīti samucchadavimuttiyā na muccissati. Na tāvāham imamhā āsanā vutṭhahissāmīti-ādīm katvā yāva rukkhāmūlā nikkhamissāmīti okāsavasena vuttā. Imasmiññeva pubbaṇhasamayam ariyadhammam āharissāmīti-ādīm katvā yāva gimheti kālavasena vuttā. Purime vayokhandheti-ādayo vayavasena vuttā. Tattha āsanā na vutṭhahissāmīti nisinnāsanā na vutṭhahissāmi. Adḍhayogāti nikunḍagehā. Pāsādāti dīghapāsādā. Hammiyāti muṇḍacchadanagehā. Guhāyāti paṇsuguhāya. Leṇāti mariyādachinnacchiddā pabbataleṇā. Kuṭiyāti ullittādikuṭiyā. Kūṭāgārāti kaṇṇikam āropetvā katagehato. Attāti dvārattālakā. Mālāti vatṭagehā. Uddaṇḍo nāma eko patissayaviseso. “Tichadanageho”tipi eke. Upatṭhānasālāti sannipātasālā, bhojanasālā vā. Maṇḍapādayo pākāṭāyeva. Ariyadhammanti anavajjadhammam, ariyānam vā Buddhapaccekaḥbuddhabuddhasāvakanānam dhammam. Āharissāmīti mama cittasamīpam ānayissāmi sīlena. Samāharissāmīti visesena ānayissāmi samādhinā. Adhigacchissāmīti paṭilābhavasena gamissāmi tadanāgena. Phassayissāmīti phusissāmi maggena. Sacchikarissāmīti pacchakkham karissāmi phalena. Atha vā sotāpattimaggena āharissāmi. Sakadāgāmimaggena samāharissāmi, anāgāmimaggena adhigacchissāmi, arahattamaggena phassayissāmi, paccavekkhaṇena sacchikarissāmi. Dvīsupi navesu phassayissāmīti nāmakāyena nibbānam phusissāmīti attho.

Aputṭhoti mūlapadam, tassa apucchitoti attho. Apucchitoti ajānāpito. Ayācitoti anāyācito. Anajjhesitoti

1. Sisam (Syā), pāsuram (Ka)

နာသိဿန္တိ န ခါဒိဿာမိ န ဘုဒ္ဓိဿာမိ။ န ဝိဝိဿာမိတိ ယာဂုပါနာဒိနိ န ဝိဝိဿာမိ။ ဝိဟာရတော န နိက္ခမေတိ သေနာသနတော ဗဟိ န နိက္ခမေယျံ။ နဝိ ပဿ နိပါတေဿန္တိ ပဿံ မဇ္ဈေ ဝါ ဝိဋ္ဌေ ဝါ ဘူမိယံ ဝါ ကဋသန္တရကေ ဝါ ပါတနံ ဌပနံ န ကရိဿာမိ။ တဏှာသလ္လေ အနုဟတေတိ တဏှာသခါတေ ကဏ္ဍေ အနုဋ္ဌဋ္ဌေ၊ အဝိဂတေတိ အတ္ထော။

ဣမံ ပလ္လင်္ကန္တိ သမန္တတော အာဘုဇိတံ ဦရုဗဒ္ဓါသနံ။ န ဘိဒ္ဓိဿာမိတိ န ဝိဇဟိဿာမိ။ ယာဝ မေ န အနုပါဒါယာတိ စတူဟိ ဥပါဒါနေဟိ ဂဟဏံ အဂ္ဂဟေတွာ။ အာသဝေတိ ကာမာသဝါဒိဟိ စတူဟိ အာသဝေတိ။ ဝိမုဇ္ဈိဿတိတိ သမုဇ္ဈေဒဝိမုတ္တိယာ န မုဇ္ဈိဿတိ။ န တာဝါဟံ ဣမဗ္ဗာ အာသနာ ဝုဋ္ဌဟိဿာမိတိ အာဒိ ကတွာ ယာဝ ရုက္ခမူလာ နိက္ခမိဿာမိတိ ဩကာသဝသေန ဝုတ္တာ။ ဣမသ္မိညေဝ ပုဗ္ဗဏှသမယံ အရိယဓမ္မံ အာဟရိဿာမိတိ အာဒိ ကတွာ ယာဝ ဝိမေတိ ကာလဝသေန ဝုတ္တာ။ ပုရိမေ ဝယောဓန္ဓေတိ-အာဒယောဝယဝသေန ဝုတ္တာ။ တတ္ထ အာသနာန ဝုဋ္ဌဟိဿာမိတိ နိသိန္နာသနာ န ဥဋ္ဌဟိဿာမိ။ အဓုယောဂါတိ နိက္ခယဂေဟာ။ ပါသာဒါတိ ဒိဃပါသာဒါ။ ဟမ္ဗိယာတိ မုဏ္ဍုဒနဂေဟာ။ ဂဟာယာတိ ပံသုဂဟာယ။ လေဏာတိ မရိယာဒဆိန္နန္တိဗ္ဗါ ပဗ္ဗတလေဏာ။ ကုဒ္ဓိယာတိ ဥလ္လိတ္တာဒိကုဒ္ဓိယာ။ ကုဋ္ဌာဂါရာတိ ကဏ္ဍိကံ အာရောပေတွာ ကတဂေဟတော။ အဋ္ဌာတိ ဒွါရဇ္ဇာလကာ။ မာဋ္ဌာတိ ဝဋ္ဌဂေဟာ။ ဥဒ္ဓဏ္ဍော နာမ ဧကော ပတိဿယဝိသေသော။ “တိဆဒနဂေဟော”ဟိဝိ ဧကေ။ ဥပဋ္ဌာနသလ္လာတိ သန္နိပါတသာလာ, ဘောဇနသာလာ ဝါ။ မဏ္ဍုပါဒယော ပါကဋ္ဌာယေဝ။ အရိယဓမ္မန္တိ အနဝဇ္ဇဓမ္မံ, အရိယာနံ ဝါ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓသာဝကာနံ ဓမ္မံ။ အာဟရိဿာမိတိ မမ စိတ္တသမိပံ အာနယိဿာမိသီလေန။ သမာဟရိဿာမိတိ ဝိသေသေန အာနယိဿာမိ သမာမိနာ။ အဓိဂန္တိဿာမိတိ ပဋိလာဘဝသေန ဂမိဿာမိ တဒဂေန။ ဖဿယိဿာမိတိ ဖုသိဿာမိ မဂ္ဂေန။ သန္တိကရိဿာမိတိ ပစ္စက္ခံ ကရိဿာမိ ဖလေန။ အထ ဝါ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန အာဟရိဿာမိ။ သကဒါဂါမိမဂ္ဂေန သမာဟရိဿာမိ။ အနာဂါမိမဂ္ဂေန အဓိဂန္တိဿာမိ။ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဖဿယိဿာမိ။ ပစ္စဝေက္ခဏေန သန္တိကရိဿာမိ။ ဒွိသုပိ နယေသု ဖဿယိဿာမိတိ နာမကာယေန နိဗ္ဗာနံ ဖုသိဿာမိတိ အတ္ထော။

အပုဋ္ဌောတိ မူလပဒံ၊ တဿ အပုစ္ဆိတောတိ အတ္ထော။ အပုစ္ဆိတောတိ အဇာနာပိတော။ အယာဓိတောတိ အနာယာဓိတော။ အနုဇ္ဈေသိတောတိ

anāṇāpito, “na icchito”ti eke. **Apasāditoti** na pasādāpito. **Pāvadatīti** kathayati. **Ahamasmīti** ahaṃ asmi bhavāmi. **Jātiyā vāti** khattiyabrāhmaṇajātiyā vā. **Gottena vāti** Gotamādigottena vā. **Kolaputtiyena vāti** kulaputtabhāvena vā. **Vaṇṇapokkharatāya vāti** sarīrasundaratāya vā. **Dhanena vāti** dhanasampattiya vā. **Ajjhenena vāti** ajjhāyakaraṇena vā. **Kammāyatanena vāti** kammameva kammāyatanam, tena kammāyatanena, kasigorakkhakammādinā vā. **Sippāyatanena vāti** dhanusippādinā vā. **Vijjāṭṭhānena vāti** aṭṭhārasavijjāṭṭhānena vā. **Sutena vāti** bahussutaguṇena vā. **Paṭibhānena vāti** kāraṇākāraṇapaṭibhānasāṅkhātāñāṇena vā. **Aññātaraññātarena vā** vatthunāti jāti-ādīnaṃ ekekena vatthunā vā.

Uccā kulāti khattiyabrāhmaṇakulā, etena jātigottamahattaṃ dīpeti. **Mahābhogakulāti** gahapatimahāsālakulā, etena aḍḍhamahattaṃ dīpeti. **Uḷārabhogakulāti** avasesavessādikulā, etena pahūtajātarūparajatādīnaṃ dīpeti. Caṇḍālāpi hi uḷārabhogā honti. **Ñātoti** pākaṭo. **Yasassīti** parivārasampanno. **Suttantikoti** suttante niyutto. **Vinayadharoti** Vinayapiṭakadharo. **Dhammakathikoti** ābhidhammiko. **Āraññīkoti**-ādayo dhutaṅgapubbaṅgamapaṭipattidassanattamaṃ vuttā. **Paṭhamassa jhānassa lābhīti**-ādayo rūpārūpa-aṭṭhasamāpattiyo dassetvā paṭivedhadassanavasena vuttā. **Pāvadatīti** mūlapadam. **Kathetīti** “piṭakācariyosmī”ti kathayati. **Bhaṇatīti** “dhutaṅgikomhī”ti pākaṭam karoti. **Dīpayatīti** “rūpajjhānam lābhīmhi”ti paridīpayati. **Voharatīti** “arūpajjhānam lābhīmhi”ti vākyabhedaṃ karoti.

Khandhakusalāti pañcasu khandhesu salakkhaṇasāmaññalakkhaṇesu chekā, ñātātīraṇapahānavasena kusalāti attho. **Dhātu-āyatanapaṭiccasamuppādādisupi** ese va nayo. **Nibbānakusalāti** nibbāne chekā. **Anariyānanti** na ariyānaṃ. **Eso dhammoti** eso sabhāvo. **Bālānanti** apaṇḍitānaṃ. **Asappurisānanti** na sobhanapurisānaṃ. **Attāti** attānaṃ.

18. **Santoti** rāgādikilesūpasamena santo. Tathā **abhinibbutatto**. **Iti’hanti** sīlesu akatthamānoti “ahamasmi

အနာဏာပိတော၊ “န ဣစ္ဆိတော”တိ ဧကေ။ **အပသာဒိတော**တိ န ပသာဒါ-ပိတော။ **ပါဝဒတိ**တိ ကထယတိ။ **အဟမေသ္မိ**တိ အဟံ အသ္မိ ဘဝါမိ။ **ဇာတိယာ ဝါ**တိ ခတ္တိယဗြာဟ္မဏဇာတိယာ ဝါ။ **ဂေါတ္တေန ဝါ**တိ ဂေါတမာ-ဒိဂေါတ္တေန ဝါ။ **ကောလပုတ္တိယေန ဝါ**တိ ကုလပုတ္တဘာဝေန ဝါ။ **ဝတ္ထု-ပေါက္ခရတာယ ဝါ**တိ သရီရသုန္ဒရတာယ ဝါ။ **ဓနေန ဝါ**တိ ဓနသမ္ပတ္တိယာ ဝါ။ **အဇ္ဈေနေန ဝါ**တိ အဇ္ဈာယကရဏေန ဝါ။ **ကမ္မာယတနေန ဝါ**တိ ကမ္မမေဝ ကမ္မာယတနံ၊ တေန ကမ္မာယတနေန၊ ကသိဂေါရက္ခကမ္မာဒိနာ ဝါ။ **သိပ္ပာယတနေန ဝါ**တိ ဓနသိပ္ပာဒိနာ ဝါ။ **ဝိဇ္ဇာဌာနေန ဝါ**တိ အဌာရသ-ဝိဇ္ဇာဌာနေန ဝါ။ **သုတေန ဝါ**တိ ဗဟုသုတဂုဏေန ဝါ။ **ပဋိဘာနေန ဝါ**တိ ကာရဏာကာရဏပဋိဘာနသင်္ခါတဉာဏေန ဝါ။ **အညတရညတရေန ဝါ** **ဝတ္ထုနာ**တိ ဇာတိအာဒိနံ ဧကေကေန ဝတ္ထုနာ ဝါ။

ဥစ္စာ ကုလတိ ခတ္တိယဗြာဟ္မဏကုလ၊ ဧတေန ဇာတိဂေါတ္တမဟတ္တံ ဒီပေတိ။ **မဟာဘောဂကုလ**တိ ဂဟပတိမဟာသာလကုလ၊ ဧတေန အဗုမဟတ္တံ ဒီပေတိ။ **ဥဋ္ဌာရဘောဂကုလ**တိ အဝသေသဝေသာဒိကုလ၊ ဧတေန ပဟူတဇာတရူပရဇာတိဒီပေတိ။ စဏ္ဍာလာပိ ဟိ ဥဋ္ဌာရဘောဂါ ဟောန္တိ။ **ဉာတော**တိ ပါကဋော။ **ယသသ္မိ**တိ ပရိဝါရသမ္ပန္နော။ **သုတ္တန္တိ-****ကော**တိ သုတ္တန္တေ နိယုတ္တော။ **ဝိနယဓရော**တိ ဝိနယဝိဋ္ဌကဓရော။ **ဓမ္မကထိ-****ကော**တိ အဘိဓမ္မိကော။ **အာရဉ္ဇိကော**တိ အာဒယော ဓုတင်္ဂပုဗ္ဗင်္ဂမပဋိပတ္တိ-ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တာ။ **ပဌမဿ ဈာနဿ လာဘီ**တိ အာဒယော ရူပါရူပအဋ္ဌသမာ-ပတ္တိယော ဒဿေတွာ ပဋိဝေဓဒဿနဝသေန ဝုတ္တာ။ **ပါဝဒတိ**တိ မူလပဒံ။ **ကထေတိ**တိ “ဝိဋ္ဌကာစရိယောသ္မိ”တိ ကထယတိ။ **ဘဏတိ**တိ “ဓုတင်္ဂိကောမ္ပိ”တိ ပါကဋံ ကရေတိ။ **ဒီပယတိ**တိ “ရူပဇ္ဈာနံ လာဘီမ္ပိ”တိ ပရိဒီပယတိ။ **ဝေါဟရတိ**တိ “အရူပဇ္ဈာနံ လာဘီမ္ပိ”တိ ဝါကျဘေဒံ ကရေတိ။

ခန္တကုသလတိ ပဉ္စသု ခန္ဓေသု သလက္ခဏသမညလက္ခဏေသု ဆေကာ၊ ဉာတတိရဏပဟာနဝသေန ကုသလတိ အတ္ထော။ **ဓာတုအာယတနပဋိစ္စ-****သမုပ္ပါဒါဒိ**သုပိ ဒေသေဝ နယော။ **နိဗ္ဗာနကုသလ**တိ နိဗ္ဗာနေ ဆေကာ။ **အနရိယာနန္တိ** န အရိယာနံ။ **သောဓမ္မော**တိ သော သဘာဝေါ။ **မာလာနန္တိ** အပဏ္ဍိတာနံ။ **အသပ္ပုရိသာနန္တိ** န သောဘနပုရိသာနံ။ **အတ္တာ**တိ အတ္တာနံ။

၁၈။ **သန္တော**တိ ရာဂါဒိကိလေသုပသမေန သန္တော။ တထာ **အဘိ-****နိဗ္ဗုတတ္ထော**။ **ဣတိ’ဟန္တိ** သီလေသု အကတ္တမာနောတိ “အဟမေသ္မိ

sīlasampanno”ti-ādinā nayena iti sīlesu akatthamāno, sīlanimittam attupanāyikaṃ vācam abhāsamānoti vuttam hoti. **Tamariyadhammam kusalā vadantī**ti tassa tam akatthanam “ariyadhammo eso”ti Buddhādayo khandhādikusalā vadanti. **Yassussadā natthi kuhiñci loketi** yassa khīṇāsavassa rāgādayo sattussadā kuhiñci loka natthi. Tassa tam akatthanam “ariyadhammo eso”ti evam kusalā vadantīti sambandho.

Santoti mūlapadam. **Rāgassa samitattā**ti rañjanalakkhaṇassa rāgassa samitabhāvena. **Dosādisupi** eseṇa nayo. **Vijjhātattā**ti sabbapariḷāhanam jhāpitattā. **Nibbutattā**ti sabbasantāpānam nibbāpitabhāvena. **Vigatattā**ti sabbākusalābhisāṅkhārānam vigatabhāvena dūrabhāvena. **Paṭipassaddhattā**ti sabbākārena abhabbuppattikabhāvena¹. **Sattannam dhammānam bhinnattā bhikkhū**ti upari vattabbānam sattadhammānam bhinditvā ṭhitabhāvena bhikkhu. **Sakkāyadiṭṭhivicikicchāsīlabbataparāmāsoti** ime tayo kilesā sotāpattimaggena bhinnā, rāgo dosoti ime dve kilesā oḷārikā sakadāgāmimaggena bhinnā, te eva aṇusahagatā anāgāmimaggena bhinnā, moho mānoti ime dve kilesā arahattamaggena bhinnā. Avasese kilese dassetuṃ “**bhinnāssa honti pāpakā akusalā dhammā**”ti āha. **Samkilesikā**ti kilesapaccayā. **Ponobhavikā**ti punabbhavadāyikā. **Sadarā**ti kilesadarathā ettha santīti sadarā. “Saddarā”tipi pāṭho, sahadarathāti attho. **Dukkhavipākā**ti phalakāle dukkhadāyikā. **Āyatim jātijarāmarāṇiyā**ti anāgate jātijarāmarāṇassa paccayā.

Pajjena katena attanāti gāthāya ayam piṇḍattho—yo attanā bhāvitena maggena parinibbānam gato, kilesaparinibbānam patto, parinibbānatattā eva ca **vitinṇakaṅkho** vipattisampattihānivuddhi-ucchedasassata-apuññapuññappabhedaṃ **bhavañca vibhavañca vippahāya** maggavāsaṃ **vusitavā** khīṇapunabbhavoti etesaṃ thutivacanānam araho so **bhikkhū**ti.

1. Passaddhuppattikabhāvena (Syā)

သီလသမ္ပန္နော”တိအာဒိနာ နယေန ဣတိ သီလေသု အကတ္တမာနော၊ သီလ-
နိမိတ္တံ အတ္တုပနာယိကံ ဝါစံ အဘာသမာနောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **တမရိယဓမ္မံ**
ကုသလာ ဝဒန္တိတိ တဿ တံ အကတ္တနံ “အရိယဓမ္မော ဧသော”တိ
ဗုဒ္ဓါဒယော ခန္ဓာဒိကုသလာ ဝဒန္တိ။ **ယဿသဒါ နတ္ထိ ကုဟိန္တိ လောကေ**တိ
ယဿ ဒီဏာသဝဿ ရာဂါဒယော သတ္တုဿဒါ ကုဟိန္တိ လောကေ နတ္ထိ။
တဿ တံ အကတ္တနံ “အရိယဓမ္မော ဧသော”တိ ဧဝံ ကုသလာ ဝဒန္တိတိ
သမ္ပန္နော။

သန္တောတိ မူလပဒံ။ **ရာဂဿ သမိတတ္တာ**တိ ရဉ္စနလက္ခဏဿ ရာဂဿ
သမိတဘာဝေန။ **ဒေါသဒိသုပ္ပါ** ဧသေဝ နယော။ **ဝိဇ္ဇာတတ္တာ**တိ
သဗ္ဗပရိဋ္ဌာဟာနံ ဈာပိတတ္တာ။ **နိဗ္ဗာတတ္တာ**တိ သဗ္ဗသန္တာပါနံ နိဗ္ဗာပိတ-
ဘာဝေန။ **ဝိဂတတ္တာ**တိ သဗ္ဗာကုသလာဘိသင်္ခါရာနံ ဝိဂတဘာဝေန
ဒူရဘာဝေန။ **ပဋိပဿဒ္ဓတ္တာ**တိ သဗ္ဗာကာရေန အဘဗျုပ္ပတ္တိကဘာဝေန^၁။
သတ္တန္တံ ဓမ္မာနံ ဘိန္ဒတ္တာ ဘိက္ခုတိ ဥပရိ ဝတ္တဗ္ဗာနံ သတ္တဓမ္မာနံ ဘိန္ဒိတွာ
ဌိတဘာဝေန ဘိက္ခု။ သက္ကာယဒိဋ္ဌိဝိစိကိစ္ဆာသီလဗ္ဗတပရာမာသောတိ ဣမေ
တယော ကိလေသာ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ဘိန္ဒာ၊ ရာဂေါဒေါသောတိ ဣမေ
ဒွေ ကိလေသာ ဩဠာရိကာ သကဒါဂါမိမဂ္ဂေန ဘိန္ဒာ၊ တေ ဧဝံ အဏုသဟ-
ဂတာ အနာဂါမိမဂ္ဂေန ဘိန္ဒာ၊ မောဟော မာနောတိ ဣမေ ဒွေ ကိလေသာ
အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဘိန္ဒာ။ အဝသေသေ ကိလေသေ ဒသေတုံ “**ဘိန္ဒာဿ**
ဟောန္တိ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ”တိ အာဟ။ **သံကိလေသိကာ**တိ
ကိလေသပစ္စယာ။ **ပေါနောဘဝိကာ**တိ ပုနုပ္ပုဒါယိကာ။ **သဒရာ**တိ
ကိလေသဒရထာ ဧတ္ထ သန္တိတိ သဒရာ။ “သဒ္ဓရာ”တိပိ ပါဠော၊ သဟဒရ-
ထာတိ အတ္ထော။ **ဒုက္ခဝိပါကာ**တိ ဖလကာလေ ဒုက္ခဒါယိကာ။ **အာယတိ**
ဇာတိဇရာမရဏိယာတိ အနာဂတေ ဇာတိဇရာမရဏဿ ပစ္စယာ။

ပဇ္ဇေန ကတေန အတ္တနာတိ ဂါထာယ အယံ ဝိဏ္ဏတ္ထော—ယော
အတ္တနာ ဘာဝိတေန မဂ္ဂေန ပရိနိဗ္ဗာနံ ဂတော၊ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနံ ပတ္တော၊
ပရိနိဗ္ဗာနဂတတ္တာ ဧဝံ **ဝိတိဏ္ဏကဇံ** ပိပတ္တိသမ္ပတ္တိဟာနိဝုဒ္ဓိဥစ္ဆေဒဿသတ-
အပုညပုညပုဘေဒံ **ဘဝဉ္စ ဝိဘဝဉ္စ ဝိပ္ပဟာယ** မဂ္ဂဝါသံ **ဝုသိတဝါ** ဒီဏပုနုပ္ပ-
ဝေါတိ ဧတေသံ ထုတိဝစနာနံ အရဟော သော ဘိက္ခုတိ။

၁-ပဿဒ္ဓုပ္ပတ္တိကဘာဝေန (သျှာ)

Iti'hanti, idahantīti duvidho pāṭho. Itīti padasandhi-ādayo sandhāya “idahan”ti pāṭhaṃ na rocenti¹. Tattha itīti yaṃ vuttaṃ. **Padasandhīti** padānaṃ sandhi padasandhi, padaghaṭananti attho. **Padasaṃsaggoti** padānaṃ ekībhāvo. **Padapāripūrīti** padānaṃ paripūraṇaṃ dvinnāṃ padānaṃ ekībhāvo. **Akkharasamavāyoti** ekībhūtopi aparipuṇṇopi hoti, ayaṃ na evaṃ. Akkharānaṃ samavāyo sannipāto hotīti dassanattānaṃ “akkharasamavāyo”ti āha. **Byañjanasiliṭṭhatāti** byañjanasamuccayo padamīti vuttānaṃ byañjanānaṃ atthabyañjanānaṃ atthabyattikāraṇānaṃ vā madhurabhāvattā pāṭhassa mudubhāvo. **Padānupubbatā metanti** padānaṃ anupubbabhāvo padānupubbatā, padapaṭipāṭibhāvoti attho. **Metanti** etaṃ. Katamanti ce? **Itīti** idaṃ. **Metanti** ettha ma-kāro padasandhivasena vutto. **Katthī hotīti** “ahamasmi sīlasampanno”ti attānaṃ ukkaṃsetvā kathanasīlo hoti. **Kīttatīti** vuttanayena kathayati. **Vikatthatīti** vividhā² kathayati. **Katthanāti** kathanā. **Āratoti** dūrato rato. **Viratoti** ṭhānasaṅkantisena vigatabhāvena rato. **Paṭiviratoti** tato nivattitvā sabbākārena viyutto hutvā rato. Tattha pisācaṃ viya disvā palāto ārato. Hatthimhi maddante viya paridhāvitvā gato virato. Yodhasampahāraṃ viya pothetvā maddetvā gato paṭivirato.

Khīṇāsavassāti khīṇakilesāsavassa. **Kammussadoti** puññābhisaṅkhāra-apuññābhisaṅkhāra-āneñjābhisaṅkhārasaṅkhātānaṃ kammānaṃ ussado-usannatā. **Yassimeti** yassa³ khīṇāsavassa ime ussadā.

19. Evaṃ khīṇāsavapaṭipattiṃ dassetvā idāni diṭṭhigatikānaṃ tiṭṭhiyānaṃ paṭipattiṃca dassento āha “**pakappitā saṅkhatā**”ti. Tattha **pakappitāti** parikappitā. **Saṅkhatāti** paccayābhisaṅkhatā. **Yassāti** yassa kassaci diṭṭhigatikassa. **Dhammāti** diṭṭhiyo. **Purakkhatāti** purato katā. **Santīti** saṃvijjanti. **Avīvadātāti** avodātā. **Yadattani passati ānisaṃsaṃ, taṃ nissito kuppapaṭiccasantinti** yassete diṭṭhidhammā ‘purakkhatā avodātā santi, so evaṃvidho yasmā attani tassā diṭṭhiyā diṭṭhadhammikaṃca sakkārādīṃ samparāyikaṃca gativisesādīṃ ānisaṃsaṃ sampassati, tasmā taṃca ānisaṃsaṃ, taṃca kuppātāya ca paṭiccasamuppannatāya ca sammutisantitāya ca

1. Āropenti (Syā)

2. Vividhaṃ (Sī, Syā)

3. Tassimeti tassa (Sī, Syā)

ဣတိ’ဟန္တိ, ဣဒဟန္တိတိ ဒုဝိဓော ပါဌော။ ဣတိတိ ပဒသန္တိအာဒယော သန္တာယ “ဣဒဟ”န္တိ ပါဌံ န ရောစေန္တိ။ တတ္ထ ဣတိတိ ယံ ဝုတ္တံ။ ပဒသန္တိတိ ပဒါနံ သန္တိ ပဒသန္တိ၊ ပဒသန္တနန္တိ အတ္ထော။ ပဒသံသဂ္ဂေါတိ ပဒါနံ ကိ-ဘာဝေါ။ ပဒပါရိပူရိတိ ပဒါနံ ပရိပူရဏံ ခြိန္တံ ပဒါနံ ကိဘာဝေါ။ အက္ခရသမ-ဝါယောတိ ကိဘူတောပိ အပရိပူရဏောပိ ဟောတိ၊ အယံ န ဧဝံ။ အက္ခရာနံ သမဝါယော သန္တိပါတော ဟောတိတိ ဒဿနတ္ထံ “အက္ခရသမ-ဝါယော”တိ အာဟ။ ဗျဉ္ဇနသိလိဋ္ဌတာတိ ဗျဉ္ဇနသမုစ္ဆယော ပဒမိတိ ဝုတ္တာနံ ဗျဉ္ဇနာနံ အတ္ထဗျဉ္ဇနာနံ အတ္ထဗျတ္တိကာရဏာနံ ဝါ မရဘာဝတ္တာ ပါဌဿ မုဒုဘာဝေါ။ ပဒါနုပုဗ္ဗတာ မေတန္တိ ပဒါနံ အနုပုဗ္ဗဘာဝေါ ပဒါနုပုဗ္ဗတာ၊ ပဒပဋိပါဋိဘာဝေါတိ အတ္ထော။ မေတန္တိ ဧတံ။ ကတမန္တိ စေ? ဣတိတိ ဣဒံ။ မေတန္တိ ဧတ္ထ မ-ကာရော ပဒသန္တိဝသေန ဝုတ္တော။ ကတ္ထိ ဟောတိတိ “အဟမသ္မိ သီလသမ္ပန္နော”တိ အတ္တာနံ ဥက္ကံသေတွာ ကထနသီလော ဟောတိ။ ကတ္ထတိတိ ဝုတ္တနယေန ကထယတိ။ ဝိကတ္ထတိတိ ဝိဝိဓာ၂ ကထယတိ။ ကတ္ထ-နာတိ ကထနာ။ အာရတောတိ ဒူရတော ရတော။ ဝိရတောတိ ဌာနသင်္ကန္တိ-ဝသေန ဝိဂတဘာဝေန ရတော။ ပဋိဝိရတောတိ တတော နိဝတ္တိတွာ သဗ္ဗာ-ကာရေန ဝိယုတ္တော ဟုတွာ ရတော။ တတ္ထ ဝိသာဝံ ဝိယ ဒိသ္မာ ပလာတော အာရတော။ ဟတ္ထိမှိ မဒ္ဒန္တေ ဝိယ ပရိဓာဝိတွာ ဂတော ဝိရတော။ ယောဓသမ္ပဟာရံ ဝိယ ပေါထေတွာ မဒ္ဒေတွာ ဂတော ပဋိဝိရတော။

ဒိဏာသဝဿာတိ ဒိဏကိလေသာသဝဿံ။ ကမ္မုဿဒေါတိ ပုညာဘိ-သင်္ခါရအပုညာဘိသင်္ခါရအာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရသင်္ခါတာနံ ကမ္မာနံ ဥဿဒေါဥသန္တ-တာ။ ယဿိမေတိ ယဿိ ဒိဏာသဝဿ ဣမေ ဥဿဒါ။

၁၉။ ဧဝံ ဒိဏာသဝပဋိပတ္တိံ ဒေသေတွာ ဣဒါနိ ဒိဋ္ဌိဂတိကာနံ တိတ္ထိယာနံ ပဋိပတ္တိဉ္စ ဒေသေန္တော အာဟ “ပကပ္ပိတာ သင်္ခတာ”တိ။ တတ္ထ ပကပ္ပိတာတိ ပရိကပ္ပိတာ။ သင်္ခတာတိ ပစ္စယာဘိသင်္ခတာ။ ယဿာတိ ယဿ ကဿဝိ ဒိဋ္ဌိဂတိကဿ။ ဓမ္မာတိ ဒိဋ္ဌိယော။ ပုရက္ခတာတိ ပုရတော ကတာ။ သန္တိတိ သံဝိဇ္ဇန္တိ။ အဝိဝဒါတာတိ အဝေါဒါတာ။ ယဒတ္တနိ ပဿတိ အာနိသံသံ၊ တံ နိဿိတော ကုပ္ပပဋိစ္စသန္တိန္တိ ယသေတေ ဒိဋ္ဌိဓမ္မာ ‘ပုရက္ခတာ အဝေါဒါတာ သန္တိ၊ သော ဧဝံဝိဓော ယသ္မာ အတ္တနိ တဿာ ဒိဋ္ဌိယာ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကဉ္စ သက္ကာရာဒိ၊ သမ္ပရာယိကဉ္စ ဂတိဝိသေသာဒိ’ အာနိသံသံ သမ္ပဿတိ၊ တသ္မာ တဉ္စ အာနိ-သံသံ၊ တဉ္စ ကုပ္ပတာယ စ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နတာယ စ သမ္ပုတိသန္တိတာယ စ

၁-အာရောပေန္တိ (သျှာ)

၂-ဝိဝိဓံ (သီ၊ သျှာ)

၃-တဿိမေတိ တဿ (သီ၊ သျှာ)

kuppapaṭiccasantisāṅkhātāṃ diṭṭhiṃ nissito ca hoti. So taṃ nissitattā attānaṃ vā ukkaṃseyya, pare vā vambheyya abhūtehipi guṇadosehi.

Saṅkhatāti mūlapadaṃ. **Saṅkhatā**ti paccayehi samāgantvā katā. Upasaggavasena padaṃ vaḍḍhitaṃ. **Abhisāṅkhatā**ti paccayehi abhikata. **Sanṭhapitā**ti paccayavaseneva sammā ṭhapitā. **Aniccā**ti hutvā abhāvena. **Paṭiccasamuppannā**ti vatthārammaṇaṃ paṭicca uppannā. **Khayadhammā**ti kamena khayasabhāvā. **Vayadhammā**ti pavattivasena parihāyanasabhāvā. **Virāgadhammā**ti anivattī hutvā vigacchanasabhāvā. **Nirodhadhammā**ti nirujjhanasabhāvā, anuppattidhammā hutvā nirujjhanasabhāvāti attho. **Diṭṭhigatikassā**ti dvāsaṭṭhidiṭṭhiyo gahetvā ṭhitapuggalassa.

Purekkhārāti pure katā. **Taṇhādhajoti** ussāpitaṭṭhena taṇhādhajo, taṇhāpaṭākā assa atthīti taṇhādhajo. **Purecārikaṭṭhena** taṇhā eva ketu assāti **taṇhāketu**. **Taṇhādhipeyyoti** chandādhipeyyasena, taṇhā adhipatito āgatāti vā taṇhādhipeyyo, taṇhādhipeyyo vā etassa atthīti taṇhādhipeyyo. **Diṭṭhidhajādīsupi** eseva nayo. **Avodātā**ti aparisuddhā. **Samkiliṭṭhā**ti sayam kiliṭṭhā. **Samkilesikā**ti tapanīyā.

Dve ānisaṃse passatīti dve guṇe dakkhati. **Diṭṭhadhammikañca ānisaṃsanti** imasmiṃyeva attabhāve paccakkhadhammānisaṃsañca. **Samparāyikanti** paraloke pattabbaṃ ānisaṃsañca. **Yamdiṭṭhiko satthā hotīti** satthā yathāladdhiko bhavati. **Tamdiṭṭhikā sāvakaṃ hontīti** tassa vacanaṃ suṇantā sāvakaṃpi tathāladdhikā honti. **Sakkaronṭīti** sakkārappattaṃ karonti. **Garuṃ karontīti** garukārappattaṃ karonti. **Mānentīti** manasā piyāyanti. **Pūjentīti** catupaccayābhīhārapūjāya pūjenti. **Apacitīm karontīti** apacitippattaṃ karonti. Tattha yassa cattāro paccaye sakkaritvā su-abhisāṅkhate paṇīte katvā¹ denti, so sakkato. Yasmim garubhāvaṃ paṭṭhapetvā denti, so garukato. Yaṃ manasā² piyāyanti, so mānito. Yassa sabbampetaṃ karonti, so pūjito. Yassa abhivādanapaccupaṭṭhāna-añjalikammādivasena paramanipaccakāraṃ karonti, so apacito.

1. Paṇīte paṇīte katvā (Sī, Syā)

2. Manussā (Sī)

ကုပ္ပပဋိစ္စသန္တိသင်္ခါတံ ဒိဋ္ဌိ နိဿိတော စ ဟောတိ။ သော တံ နိဿိတတ္ထာ အတ္တာနံ ဝါ ဥက္ကံသေယျ၊ ပရေ ဝါ ဝဋ္ဌေယျ အဘူတေဟိပိ ဂုဏ်ဒေါသေဟိ။

သင်္ခတတိ မူလပဒံ။ **သင်္ခတတိ** ပစ္စယေဟိ သမာဂန္တာ ကတာ။ ဥပ-သဂ္ဂဝသေန ပဒံ ဝဋ္ဌိတံ။ **အဘိသင်္ခတတိ** ပစ္စယေဟိ အဘိကတာ။ **သဏ္ဌ-ဝိတတိ** ပစ္စယဝသေနဝ သမ္မာ ဌပိတော။ **အနိစ္စတိ** ဟုတ္တာ အဘာဝေန။ **ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နတိ** ဝတ္ထာရမ္မဏံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပန္နာ။ **ဓယဓမ္မတိ** ကမေန ဓယ-သဘာဝါ။ **ဝယဓမ္မတိ** ပဝတ္ထိဝသေန ပရိဟာယနသဘာဝါ။ **ဝိရာဂဓမ္မတိ** အနိဝတ္တိ ဟုတ္တာ ဝိဂစ္ဆနသဘာဝါ။ **နိရောဓဓမ္မတိ** နိရုဇ္ဈနသဘာဝါ။ အနုပ္ပတ္တိဓမ္မာ ဟုတ္တာ နိရုဇ္ဈနသဘာဝါတိ အတ္ထော။ **ဒိဋ္ဌိဂတိကဿာတိ** ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ ဌိတပုဂ္ဂလဿ။

ပုရေက္ခာရာတိ ပုရေ ကတာ။ **တဏှာဓဇောတိ** ဥဿာပိတဋ္ဌေန တဏှာ-ဓဇော၊ တဏှာပဋ္ဌာကာ အဿ အတ္ထိတိ တဏှာဓဇော။ ပုရေစာရိကဋ္ဌေန တဏှာ ဇေကေတု အဿာတိ **တဏှာကေတု**။ **တဏှာဓိပတေယျောတိ** ဆန္ဒာ-ဓိပတိဝသေန၊ တဏှာ အဓိပတိတော အာဂတာတိ ဝါ တဏှာဓိပတေယျော၊ တဏှာဓိပတိ ဝါ ဧတဿ အတ္ထိတိ တဏှာဓိပတေယျော။ **ဒိဋ္ဌိဓဇာဒိသုပိ** ဧသေဝ နယော။ **အဝေါဒါတတိ** အပရိသုဒ္ဓါ။ **သံကိလိဋ္ဌာတိ** သယံ ကိလိဋ္ဌာ။ **သံကိလေသိကာတိ** တပနိယာ။

ဒွေ အာနိသံသေ ပဿတိတိ ဒွေ ဂုဏေ ဒက္ခတိ။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မိကဉ္စ အာနိသံသန္တိ** ဣမသ္မိယေဝ အတ္တဘာဝေ ပစ္စက္ခဓမ္မာနိသံသဉ္စ။ **သမ္မရာယိကန္တိ** ပရလောကေ ပတ္တဗ္ဗိ အာနိသံသဉ္စ။ **ယံဒိဋ္ဌိကော သတ္တာ ဟောတိတိ** သတ္တာ ယထာလဒ္ဓိကော ဘဝတိ။ **တံဒိဋ္ဌိကာ သာဝကာ ဟောန္တိတိ** တဿ ဝစနံ သုဏန္တာ သာဝကာပိ တထာလဒ္ဓိကာ ဟောန္တိ။ **သက္ကရေန္တိတိ** သက္ကာရပ္ပတ္တိ ကရေန္တိ။ **ဂရံ ကရေန္တိတိ** ဂရုကာရပ္ပတ္တိ ကရေန္တိ။ **မာနေန္တိတိ** မနသာ ပိယာယန္တိ။ **ပူဇေန္တိတိ** စတုပစ္စယာဘိဟာရပူဇာယ ပူဇေန္တိ။ **အပစိတိ** ကရေန္တိတိ အပစိတိပ္ပတ္တိ ကရေန္တိ။ တတ္ထ ယဿ စတ္တာရေ ပစ္စယေ သက္ကရိတွာ သုအဘိ-သင်္ခတေ ပဏီတေ ကတွာ^၁ ဒေန္တိ၊ သော သက္ကတော။ ယသ္မိ ဂရုဘာဝံ ပဋ္ဌပေတွာ ဒေန္တိ၊ သော ဂရုကတော။ ယံ မနသာ^၂ ပိယာယန္တိ၊ သော မာနိတော။ ယဿ သဗ္ဗဓမ္မေတံ ကရေန္တိ၊ သော ပူဇိတော။ ယဿ အဘိဝါဒန-ပစ္စုပ္ပန်အဇ္ဈလိကမ္မာဒိဝသေန ပရမနိပစ္စကာရံ ကရေန္တိ၊ သော အပစိတော။

၁-ပဏီတေ ပဏီတေ ကတွာ (သိ၊ သျာ)

၂-မနဿာ (သိ)

Keci “**sakkaronti** kāyena, **garuṃ karonti** vācāya, **mānenti** cittaena, **pūjenti** lābhenā”ti vaṇṇayanti. **Alaṃ nāgattāya vāti** nāgabhāvāya nāgarājabhāvāya vā alaṃ pariyattaṃ. **Supaṇṇattāya vāti** supaṇṇarājabhāvāya. **Yakkhattāya vāti** yakkhasenāpatibhāvāya. **Asurattāya vāti** asurabhāvāya. **Gandhabbattāya vāti** gandhabbadevaghāṭe nibbattabhāvāya. **Mahārājattāya vāti** catunnaṃ mahārājānaṃ aññatarabhāvāya. **Indattāya vāti** sakkabhāvāya. **Brahmattāya vāti** brahmakāyikādīnaṃ aññatarabhāvāya. **Devattāya vāti** sammutidevādīnaṃ aññatarabhāvāya. **Suddhiyāti** parisuddhabhāvāya alaṃ pariyattaṃ. **Visuddhiyāti** sabbamalarahita-accantaparisuddhabhāvāya. **Parisuddhiyāti** sabbākārena parisuddhabhāvāya.

Tattha tiracchānayaṇiṃ adhipaccattaṃ¹ suddhiyā. Devaloke adhipaccattaṃ¹ visuddhiyā. Brahmaloce adhipaccattaṃ parisuddhiyā. Caturāsītikkappasahassāni atikkamitvā muccanattamaṃ **muttiyā**. Antarāyābhāvena muccanattamaṃ **vimuttiyā**. Sabbākārena muttiyā **parimuttiyā**. **Sujjhantīti** tasmim samaye pabbajitabhāvena suddhiṃ pāpuṇanti. **Visujjhantīti** pabbajjāṃ gahetvā paṭipattiyā yuttabhāvena vividhena sujjhanti. **Parisujjhantīti** nipphattiṃ pāpetvā sabbākārena sujjhanti. **Muccanti** tesāṃ samayanantaradhammena. **Vimuccanti** etassa Satthuno ovādena. **Parimuccanti** etassa Satthuno anusāsanena. **Sujjhissāmīti** ādayo anāgatavasena vuttā. **Āyatimphalapāṭikaṃkhīti** anāgate vipākaphalamākaṃkhamāno. Idam diṭṭhigatikanāṃ icchāmattaṃ². Diṭṭhigataṃ hi ijhamānaṃ³ nirayaṃ vā tiracchānayaṇiṃ vā nipphādeti.

Accantasantīti ati-antanissaraṇasanti. **Tadaṅgasantīti** paṭhamajjhānādiguṇaṅgena nīvaraṇādi-aguṇaṅgaṃ sametīti jhānaṃ tadaṅgasanti. **Sammutisantīti** samāhāravasena diṭṭhisanti. Tā vibhāvato dassetuṃ “**katamā accantasanti**”ti-ādimāha. **Amataṃ nibbānanti** evamādayo heṭṭhā vuttatthāyeva. **Paṭhamam jhānaṃ samāpannassa nīvaraṇāsantā** hontīti evamādayo anto-appanāyaṃ atisayavasena vuttā. Api ca sammutisanti imasmim atthe adhippetā, santīti itare dve santiyo paṭikkhipitvā sammutisantimeva dīpeti. **Kuppasantinti** vipākajanakavasena parivattanavasena

1. Ādhipaccam (Sī), ādhipaccattham (Syā)

2. Ajjhācīṇaṃ (Sī, Syā)

3. Icchamānaṃ (Sī)

ကေမိ “သက္ကဏေန္တိ ကာယေန၊ ဂရုံ ကဏေန္တိ ဝါစာယ၊ မာနေန္တိ စိတ္တေန၊ ပူဇေန္တိ လာဘေနာ”တိ ဝဏ္ဏယန္တိ။ အလံ နာဂတ္တာယ ဝါတိ နာဂဘာဝါယ နာဂရာဇဘာဝါယ ဝါ အလံ ပရိယတ္တံ။ သုပဏ္ဏတ္တာယ ဝါတိ သုပဏ္ဏရာဇဘာဝါယ။ ယက္ခတ္တာယ ဝါတိ ယက္ခသေနာပတိဘာဝါယ။ အသုရတ္တာယ ဝါတိ အသုရဘာဝါယ။ ဂန္ဓဗ္ဗတ္တာယ ဝါတိ ဂန္ဓဗ္ဗဒေဝသဋ္ဌေနိဗ္ဗတ္တဘာဝါယ။ မဟာရာဇတ္တာယ ဝါတိ စတုန္ဒံ မဟာရာဇာနံ အညတရဘာဝါယ။ ဣန္ဒြတ္တာယ ဝါတိ သက္ကဘာဝါယ။ ဗြဟ္မတ္တာယ ဝါတိ ဗြဟ္မကာယိကာဒိနံ အညတရဘာဝါယ။ ဒေဝတ္တာယ ဝါတိ သမ္ဗုတိဒေဝါဒိနံ အညတရဘာဝါယ။ သုဒ္ဓိယာတိ ပရိသုဒ္ဓဘာဝါယ အလံ ပရိယတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိယာတိ သဗ္ဗမလရဟိတ-အစွန္တပရိသုဒ္ဓဘာဝါယ။ ပရိသုဒ္ဓိယာတိ သဗ္ဗကာရေန ပရိသုဒ္ဓဘာဝါယ။

တတ္ထ တိရစ္ဆာနယောနိယံ အဓိပစ္စတ္တံ^၁ သုဒ္ဓိယာ။ ဒေဝလောကေ အဓိပစ္စတ္တံ^၂ ဝိသုဒ္ဓိယာ။ ဗြဟ္မလောကေ အဓိပစ္စတ္တံ ပရိသုဒ္ဓိယာ။ စတုရာသီတိ-ကပ္ပသဟဿာနိ အတိက္ကမိတွာ မုစ္ဆနတ္ထံ ဖုတ္တိယာ။ အန္တရာယာဘာဝေန မုစ္ဆနတ္ထံ ဝိဖုတ္တိယာ။ သဗ္ဗကာရေန ဖုတ္တိယာ ပရိဖုတ္တိယာ။ သုဇ္ဈန္တိတိ တသ္မိံ သမယေ ပဗ္ဗဇိတဘာဝေန သုဒ္ဓိံ ပါပုဏန္တိ။ ဝိသုဇ္ဈန္တိတိ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဂဟေတွာ ပဋိပတ္တိယာ ယုတ္တဘာဝေန ဝိဝိဓေန သုဇ္ဈန္တိ။ ပရိသုဇ္ဈန္တိတိ နိပ္ပတ္တိံ ပါပေတွာ သဗ္ဗကာရေန သုဇ္ဈန္တိ။ ဖုစ္စန္တိ တေသံ သမယန္တရဓမ္မေန။ ဝိဖုစ္စန္တိ တေသံ သတ္တုနော ဩဝါဒေန။ ပရိဖုစ္စန္တိ တေသံ သတ္တုနော အနုသာသနေန။ သုဇ္ဈိဿာမိတိအာဒယော အနာဂတဝသေန ဝုတ္တာ။ အာယတိံ ဗလပါဠိကန္တိတိ အနာဂတေ ဝိပါကဗလမာကဏ်မာနော။ ဣဒံ ဒိဋ္ဌိဂတိကာနံ ဣစ္ဆာမတ္တံ^၂။ ဒိဋ္ဌိဂတံ ဟိ ဣဇ္ဈမာနံ^၃ နိရယံ ဝါ တိရစ္ဆာနယောနိံ ဝါ နိပ္ပါဒေတိ။

အစွန္တသန္တိတိ အတိအန္တနိဿရဏသန္တိ။ တဒင်္ဂသန္တိတိ ပဌမဇ္ဈာနာဒိ-ဂုဏင်္ဂေန နိဝရဏာဒိအဂုဏင်္ဂံ သမေတိတိ ဈာနံ တဒင်္ဂသန္တိ။ သမ္ဗုတိ-သန္တိတိ သမာဟာရဝသေန ဒိဋ္ဌိသန္တိ။ တာ ဝိဘာဂတော ဒဿေတုံ “ကတမာ အစွန္တသန္တိ”တိအာဒိမာဟ။ အမတံ နိဗ္ဗာနန္တိ ဝေမာဒယော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္ထာယေဝ။ ပဌမံ ဈာနံ သမာပန္နဿ နိဝရဏာသန္တာ ဟောန္တိတိ ဝေမာဒယော အန္တောအပ္ပနာယံ အတိသယဝသေန ဝုတ္တာ။ အပိ စ သမ္ဗုတိသန္တိ ဣမသ္မိံ အတ္ထေ အဓိပ္ပေတာ၊ သန္တိတိ ဣတရေ ဒွေ သန္တိယော ပဋိက္ခိပိတွာ သမ္ဗုတိသန္တိမေဝ ဒီပေတိ။ ဣပ္ပသန္တိန္တိ ဝိပါကဇနကဝသေန ပရိဝတ္တနဝသေန

၁-အာဓိပစ္စံ (သီ)၊ အာဓိပစ္စတ္တံ (သျှာ)

၂-အဇ္ဈာမိတ္တံ (သီ၊ သျှာ)

၃-ဣစ္ဆမာနံ (သီ)

calasantim. **Pakuppasantinti** visesena calasantim. **Eritasantinti** kampanasantim. **Sameritasantinti** visesena kampitasantim. **Calitasantinti** tasseva vevacanam. **Ghaṭṭitasantinti** pīḷitasantim. **Santim nissitoti** diṭṭhisāṅkhātāṃ santim nissito. **Assitoti** āsito visesena nissito. **Allīnoti** ekībhūto.

20. Evaṃ nissite tāva “**Diṭṭhīnivesā -pa- ādiyatī ca dhamman**”ti tattha **diṭṭhīnivesā**ti idaṃsaccābhīnivesasāṅkhātāni diṭṭhīnivesanāni. **Na hi svātivattā**ti sukhena ativattitabbā na honti. **Dhammesu niccheyya samuggahī**ṭanti dvāsaṭṭhidiṭṭhigatesu¹ taṃ taṃ samuggahitaṃ abhinivīṭṭhadhammaṃ nicchinitvā pavattā diṭṭhīnivesā na hi svātivattāti vuttaṃ hoti. **Tasmā naro tesu nivesanesu, nirassatī ādiyatī ca dhammanti** yasmā na hi svātivattā, tasmā naro tesuyeva diṭṭhīnivesanesu ajasīla gosīlakukkurasīla pañcātapa maruppapāta ukkuṭikappadhāna kaṇṭakāpassayādibhedāṃ satthāraṃ dhammakkhānaṃ gaṇādibhedāṃca taṃ taṃ dhammaṃ nirassati ca ādiyati ca jahati ca gaṇhāti ca vanamakkaṭo viya taṃ taṃ sākhaṇṭi vuttaṃ hoti.

Evaṃ nirassanto ca ādiyanto ca anavaṭṭhitacittattā asantehipi guṇadosehi attano vā parassa vā yasāyasaṃ uppādeyya. **Durativattā**ti atikkamitaṃ dukkhā. **Duttarā**ti du-uttarā. **Duppatarā dussamatikkamā dubbīnīvattā**ti² upasaggena vaḍḍhitā.

Nicchinitvāti sassatavasena nicchayaṃ katvā. **Vinicchinitvā**ti attavasena nānāvidhena vinicchayaṃ katvā. **Vicinitvā**ti pariyesitvā. **Pavicinitvā**ti attaniyavasena sabbākārena pariyesitvā. “**Nicinitvā viccinitvā**”tipi pāṭho. **Odhiaggā**hoti avadhiyitvā gāho³. **Bilaggā**hoti koṭṭhāsavasena gāho “**bilaso vibhajitvā**”ti-ādīsu viya⁴. **Varaggā**hoti uttamagāho. **Koṭṭhāsaggā**hoti avayavavasena gāho. **Uccayaggā**hoti rāsivasena gāho. **Samuccayaggā**hoti koṭṭhāsavasena rāsivasena ca gāho. **Idaṃ saccanti** idameva sabhāvaṃ. **Tacchanti** tathabhāvaṃ aviparītasabhāvaṃ. **Tathanti** vipariṇāmarahitaṃ. **Bhūtaṃ** vijjamānaṃ. **Yāthāvanti** yathāsabhāvaṃ. **Aviparītaṃ** na viparītaṃ.

1. Dvīsaṭṭhidhammesu (Ka)

2. Dubbīnīvattāti (Sī, Syā, Ka)

3. Odissaggāhoti avisesetvā Gāho (Syā)

4. Dī 2. 234; Ma 1. 73 piṭṭhesu.

စလသန္တိ။ ပကုပ္ပသန္တိ။ ဝိသေသေန စလသန္တိ။ ရေတသန္တိ။ ကမ္မနသန္တိ။ သမေရိတသန္တိ။ ဝိသေသေန ကမ္မိတသန္တိ။ စလိတသန္တိ။ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ ဃဋ္ဌိတသန္တိ။ ဝိဋ္ဌိတသန္တိ။ သန္တိ နိဿိတောတိ ဝိဋ္ဌိသင်္ခါတံ သန္တိ နိဿိတော။ အသိတောတိ အာသိတော ဝိသေသေန နိဿိတော။ အလ္လိနောတိ ဧကီဘူတော။

၂၀။ ဧဝံ နိဿိတေ တာဝ “**ဒိဋ္ဌိနိဝေသာ**။ပ။ အာဒိယတိ စ ဓမ္မ”န္တိ တတ္ထ **ဒိဋ္ဌိနိဝေသာ**တိ ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသသင်္ခါတာနိ ဒိဋ္ဌိနိဝေသနာနိ။ န ဟိ သွာတိဝတ္တာတိ သုခေန အတိဝတ္တိတဗ္ဗာ န ဟောန္တိ။ ဓမ္မေသု နိဇ္ဈေယျ သမုဂ္ဂဟိတန္တိ ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိဂတေသု^၁ တံ တံ သမုဂ္ဂဟိတံ အဘိနိဝိဋ္ဌဓမ္မံ နိဋ္ဌိနိတွာ ပဝတ္တာ ဒိဋ္ဌိနိဝေသာ န ဟိ သွာတိဝတ္တာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တသ္မာ နရော တေသု နိဝေသနေသု၊ နိရဿတိ အာဒိယတိ စ ဓမ္မန္တိ ယသ္မာ န ဟိ သွာတိဝတ္တာ၊ တသ္မာ နရော တေသုယေဝ ဒိဋ္ဌိနိဝေသနေသု အဇသီလ ဂေါသီလ-ကုက္ကုရသီလ ပဇ္ဇာတပ မရုပ္ပပါတ ဥက္ကဋ္ဌိကပ္ပဓာန ကဏ္ဍကာပဿယာဒိဘေဒံ သတ္တာရံဓမ္မက္ခာနံ ဂဏာဒိဘေဒဉ္စ တံ တံ ဓမ္မံ နိရဿတိ စ အာဒိယတိ စ ဧဟတိ စ ဂဏှာတိ စ ဝနမက္ကဋ္ဌော ဝိယ တံ တံ သာခန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ဧဝံ နိရဿန္တော စ အာဒိယန္တော စ အနဝဋ္ဌိတစိတ္တက္ကာ အသန္တေဟိဝိ ဂုဏဒေါသေဟိ အတ္တနော ဝါ ပရဿ ဝါ ယသာယသံ ဥပ္ပါဒေယျ။ **ဒုရတိ-ဝတ္တာ**တိ အတိက္ကမိတုံ ဒုက္ခာ။ **ဒုတ္တရတိ** ဒုဥတ္တရာ။ **ဒုပ္ပတရာ ဒုဿမတိက္ကမာ** **ဒုဋ္ဌိနိဝတ္တာ**တိ^၂ ဥပသဂ္ဂေန ဝဓိတာ။

နိဋ္ဌိနိတွာတိ သဿတဝသေန နိဋ္ဌယံ ကတွာ။ **ဝိနိဋ္ဌိနိတွာ**တိ အတ္တဝသေန နာနာဝိခေန ဝိနိဋ္ဌယံ ကတွာ။ **ဝိစိနိတွာ**တိ ပရိယေသိတွာ။ **ပဝိစိနိတွာ**တိ အတ္တနိယဝသေန သဗ္ဗာကာရေန ပရိယေသိတွာ။ “**နိစိနိတွာ ဝိစိနိတွာ**”တိဝိ ပါဌော။**ဩဓိဂ္ဂါဟော**တိ အဝိဇယိတွာ ဂါဟော။**ဗိလဂ္ဂါဟော**တိ ကောဋ္ဌာသဝသေန ဂါဟော “**ဗိလသော ဝိဘဇိတွာ**”တိအာဒိသု ဝိယ။**ဝရဂ္ဂါဟော**တိ ဥတ္တမဂါဟော။ **ကောဋ္ဌာသဂ္ဂါဟော**တိ အဝယဝသေန ဂါဟော။ **ဥစ္စယဂ္ဂါဟော**တိ ရာသိဝသေန ဂါဟော။ **သမုစ္စယဂ္ဂါဟော**တိ ကောဋ္ဌာသဝသေန ရာသိဝသေန စ ဂါဟော။ **ဣဒံ သစ္စန္တိ** ဣဒမေဝ သဘာဝံ။ **တန္တိ** တထဘာဝံ အဝိပရိတသဘာဝံ။ **တထန္တိ** ဝိပရိကာမရဟိတံ။ **ဘူတန္တိ** ဝိဇ္ဇမာနံ။ **ယာထာဝန္တိ** ယထာသဘာဝံ။ **အဝိပရိတန္တိ** န ဝိပရိတံ။

၁-ဒိဋ္ဌိသဋ္ဌိဓမ္မေသု (က)

၂-ဒုဋ္ဌိနိဝတ္တာတိ (သီ၊ သျှ၊ က)

၃-ဩဓိသဂ္ဂါဟောတိ အဝိသေသေတွာ ဂါဟော (သျှ၊)

၄-ဒီ ၂-၂၃၄၊ မ ၁-၇၃-ဝိဇ္ဇေသု။

Nirassatīti ni-assati vikkhipati. Paravicchindanāya vāti parehi vissajjāpanena. Anabhisambhūyanto vāti asampāpuṇanto vā asakkonto vā vissajjeti. Paro vicchindetīti añño viyogaṃ karoti. Natthetthāti natthi ettha. Sīlaṃ anabhisambhūyantoti sīlaṃ asampādentoti. Sīlaṃ nirassatīti sīlaṃ vissajjeti. Ito paresupi eseṇa nayo.

21. Yo panāyaṃ sabbadiṭṭhigatādidosaḍḍhanāya paññāya samannāgatattā dhono, tassa **Dhonassa hi -pa- anūpayo so.** Kim vuttaṃ hoti? Dhonadhammasamannāgamā **dhonassa** dhutasabbapāpassa arahato katthaci **loke** tesu tesu **bhavesu** saṃkappanā **diṭṭhi natthi.** So tassā diṭṭhiyā abhāvā, yāya ca attanā kataṃ pāpakammaṃ paṭicchādentā tithiyā māyāya vā mānena vā evaṃ agatīṃ gacchanti, tampi **māyañca mānañca pahāya dhono** rāgādīnaṃ dosānaṃ **kena gaccheyya,** diṭṭhadhamme samparāye vā nirayādīsu gativisesesu **kena saṅkham gaccheyya, anūpayo so, so hi** taṇhādiṭṭhi-upayānaṃ dvinnāṃ abhāvena anūpayoti.

Kimkāraṇāti kena kāraṇena. **Dhonā vuccati paññāti** dhonā iti kimkāraṇā paññā kathīyati. **Tāya paññāya kāyaduḍḍharitanti** tāya vuttappakārāya paññāya kāyato pavattaṃ duṭṭhu kilesapūtikattā vā caritanti kāyaduḍḍharitaṃ. **Dhūtañca dhotañcāti** kampitañca dhovitañca. **Sandhotañcāti** sammā dhovitañca. **Niddhotañcāti** visesena suṭṭhu niddhotañca. **Rāgo dhuto cāti-** ādayo catunnaṃ maggānaṃ vasena yojetabbā.

Sammādiṭṭhiyā micchādiṭṭhi dhutā cāti maggasampayuttāya sammādiṭṭhiyā micchādiṭṭhi kampitā calitā dhovitā. **Sammāsaṅkappādīsipi** eseṇa nayo. Vuttaṃ hettaṃ “sammādiṭṭhikassa bhikkhave micchādiṭṭhi nijjīṇṇā hoti”ti suttaṃ¹ vitthāretabbā. **Sammāññāpenāti** maggasampayuttaññāpena, paccavekkhaṇaṇāpena vā. **Micchāññānanti** viparītaññānaṃ ayāthavaññānaṃ, pāpakiriyāsu upacintāvasena² pāpaṃ katvā “sukataṃ mayā”ti paccavekkhaṇākārena

1. Am 3. 430; Dī 3. 259 piṭṭhesu.

2. Sukhumacintāvasena (Syā), upāyacintāvasena (Ka)

နိရဿတိတိ နိအဿတိ ဝိက္ခိပတိ။ ပရဝိစ္စိန္တနာယ ဝါတိ ပရေဟိ ဝိဿဇ္ဇာ-
ပနေန။ အနဘိသန္တုဏန္တော ဝါတိ အသမ္ပာပုဏန္တော ဝါ အသက္ကောန္တော
ဝါ ဝိဿဇ္ဇေတိ။ ပရော ဝိစ္စိန္တေတိ အညော ဝိယောဂံ ကရေတိ။
နန္တေတ္တာတိ နတ္ထိ ဧတ္ထ။ သီလံ အနဘိသန္တုဏန္တောတိ သီလံ အသမ္ပာ-
ဒေန္တော။ သီလံ နိရဿတိတိ သီလံ ဝိဿဇ္ဇေတိ။ ဣတော ပရေသုပိ ဧသေဝ
နယော။

၂၁။ ယော ပနာယံ သဗ္ဗဒိဋ္ဌိဂတာဒိဒေါသရနနာယ ပညာယ သမန္တာ-
ဂတတ္တာ ခောနေ၊ တဿ ခောနဿ ဟိ။ပ။ အနုပယော သော။ ကိံ ဝုတ္တံ
ဟောတိ? ခောနဓမ္မသမန္တာဂမာ ခောနဿ ဓုတသဗ္ဗပါပဿ အရဟတော၊
ကတ္တဝိ လောကေ တေသု တေသု ဘဝေသု သံကပ္ပနာ ဒိဋ္ဌိ နတ္ထိ။ သော
တဿာ ဒိဋ္ဌိယာ အဘာဝါ၊ ယာယ စ အတ္တနာ ကတံ ပါပကမ္မံ ပဋိစ္စာဒေန္တော
တိတ္ထိယာ မာယာယ ဝါ မာနေန ဝါ ဧဝံ အဂတိံ ဂစ္ဆန္တိ၊ တမ္ပိ မာယဉ္စ မာနဉ္စ
ပဟာယ ခောနော ရာဂါဒိနံ ဒေါသာနံ ကေန ဂစ္ဆေယျ၊ ဒိဋ္ဌဓမ္မေ သမ္ပရာယေ
ဝါ နိရယာဒိသု ဂတိဝိသေသေသု ကေန သင်္ခံ ဂစ္ဆေယျ၊ အနုပယော သော၊
သော ဟိ တဏှာဒိဋ္ဌိဥပယာနံ ဒိဋ္ဌိ အဘာဝေန အနုပယောတိ။

ကိံကာရဏာတိ ကေန ကာရဏေန။ ခောနာ ဝုစ္စတိ ပညာတိ ခောနာ
ဣတိ ကိံကာရဏာ ပညာ ကထိယတိ။ တာယ ပညာယ ကာယဒုစ္စရိတန္တိ
တာယ ဝုတ္တပ္ပကာရာယ ပညာယ ကာယတော ပဝတ္တံ ဒုဋ္ဌ၊ ကိလေသပူတိ-
ကတ္တာ ဝါ စရိတန္တိ ကာယဒုစ္စရိတံ။ ဣတဉ္စ ခောတဉ္စာတိ ကမ္ပိတဉ္စ ခောဝိတဉ္စ။
သန္တောတဉ္စာတိ သမ္မာ ခောဝိတဉ္စ။ နိဒ္ဒေါတဉ္စာတိ ဝိသေသေန သုဋ္ဌ၊
နိဒ္ဒေါတဉ္စ။ ဣဂေါ ဓုတော စာတိအာဒယော စတုန္တံ မဂ္ဂါနံ ဝသေန
ယောဇေတဗ္ဗာ။

သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ ဓုတာ စာတိ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တယ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ ကမ္ပိတာ စလိတာ ခောဝိတာ။ သမ္မာသင်္ခပ္ပါဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။
ဝုတ္တံ ဟောတံ “သမ္မာဒိဋ္ဌိကဿ ဘိက္ခဝေ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ နိဇ္ဇိဏှာ ဟောတိ”တိ သုတ္တံ
ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ သမ္မာဉာဏေနာတိ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တဉာဏေန၊ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏေန
ဝါ။ မိစ္ဆာဉာဏန္တိ ဝိပရိတဉ္စာ အယာထာဝဉ္စာ၊ ပါပကိရိယာသု
ဥပစိန္တာဝသေန^၂ ပါပံ ကတွာ “သုကတံ မယာ”တိ ပစ္စဝေက္ခဏာကာရေန

၁-အံ ၃-၄၃၀၊ ဒီ ၃-၂၅၉-ပိဋ္ဌေသု။

၂-သုဒ္ဓမ္မိန္ဒာဝသေန (သု)၊ ဥပါယမိန္ဒာဝသေန (က)

ca uppanno moho. **Sammāvimuttiya micchāvimutti**ti samucchedavimuttiya viparītā ayāthāvavimuttiyeva citovimuttisaññitā”¹.

Arahā imehi dhoneyyehi dhammehiti rāgādīhi kilesehi dūre ṭhito arahā imehi vuttappakārehi kilesadhovanehi dhammehi upeto hoti. **Dhono**ti Dhono puggalo, teneva “so dhutarāgo”ti-ādayo āha.

Māyā vuccati vañcanikā cariyāti vañcanakiriyāṃ vañcanakaraṇaṃ assā atthīti vañcanikā cariyā. **Tassa paṭicchādanahetū**ti tesaṃ duccharitānaṃ appakāsanakāraṇā. **Pāpikaṃ icchaṃ paṇidaha**ti lāmaṃ patthanaṃ patiṭṭhāpeti. “**Mā maṃ jaññā**”ti icchatīti “mayhaṃ kataṃ pāpaṃ pare mā jānimsū”ti paccāsīsatī. **Saṅkappeti**ti vitakkaṃ uppādeti. **Vācaṃ bhāsati**ti jānaṃyeva paṇṇattiṃ vītikkamanto bhikkhu bhāriyaṃ karoti. “Amhākaṃ vītikkamaṭṭhānaṃ nāma natthi”ti upasanto viya bhāsati. **Kāyena parakkamatī**ti “mayā kataṃ idaṃ pāpakammaṃ mā keci jānimsū”ti kāyena vattaṃ karoti. Vijjamānadosapaṭicchādanato cakkhumohanamāyā assāti māyāvī, māyāvino bhāvo **māyāvitā**. Katvā pāpaṃ puna paṭicchādanato aticca assarati etāya sattoti **accasarā**. Kāyavācākiriyāhi aññathā dassanato vañcetīti **vañcanā**. Etāya sattā nikarontīti **nikati**, micchā karontīti attho. “Nāhaṃ evaṃ karomī”ti pāpānaṃ vikkhipanato **nikiraṇā**. “Nāhaṃ evaṃ karomī”ti parivajjanato **pariharaṇā**. Kāyādīhi saṃharaṇato **gūhanā**. Samabhāgena gūhanā **parigūhanā**. Tiṇapaṇṇehi viya gūthaṃ kāyavacikammehi pāpaṃ chādetīti **chādanā**. Sabbato bhāgena chādanā **paricchādanā**. Na uttānaṃ katvā dassetīti **anuttānikammaṃ**. Na pākāṇaṃ katvā dassetīti **anāvikammaṃ**. Suṭṭhu chādanā **vocchādanā**. Katapaṭicchādanavasena punapi pāpassa karaṇato **pāpakiriyā**. **Ayaṃ vuccati**ti ayaṃ katapaṭicchādanalakkhaṇā māyā nāma vuccati, yāya samannāgato puggalo bhasmapaṭicchanno viya aṅgāro, udakapaṭicchanno viya khāṇu, pilotikapaliveṭhitaṃ viya ca satthaṃ hoti.

1. Ayāthāvavimuttasseva sato vimuttisaññitā (Sī)

စ ဥပ္ပန္နော မောဟော။ သမ္မာဝိမုတ္တိယာ မိစ္ဆာဝိမုတ္တိတိ သမုစ္ဆေဒဝိမုတ္တိယာ ဝိပရိတာ အယာထာဝဝိမုတ္တိယေဝ စေတောဝိမုတ္တိသညိတာ”။

အရဟာ ဣမေဟိ ဓောနေယျေဟိ ဓမ္မေဟိ ရာဂါဒိဟိ ကိလေသေဟိ ဒူရေ ဌိတော အရဟာ ဣမေဟိ ဝုတ္တပ္ပကာရေဟိ ကိလေသဓောဝနေဟိ ဓမ္မေဟိ ဥပေတော ဟောတိ။ ဓောနေတိ ဓောနော ပုဂ္ဂလော၊ တေနော “သော ဓုတရာဂေါ”တိအာဒယော အာဟ။

မာယာ ဝုစ္စတိ ဝဉ္ဇနိကာ စရိယာတိ ဝဉ္ဇနကိရိယံ ဝဉ္ဇနကရဏံ အဿာ အတ္ထိတိ ဝဉ္ဇနိကာ စရိယာ။ တဿ ပဋိစ္ဆာဒနဟေတူတိ တေသံ ဒုစ္စရိတာနံ အပ္ပကာသနကာရဏာ။ ပါဝိကံ ဣစ္ဆံ ပဏိဒဟတိတိ လာမကံ ပတ္တနံ ပတိဋ္ဌာပေတိ။ “မာ မံ ဇညာ”တိ ဣစ္ဆတိတိ “မယံ ကတံ ပါပံ ပရေ မာ ဇာနိ”သု”တိ ပစ္စာသိသတိ။ သင်္ခေတိတိ ဝိတက္ကံ ဥပ္ပါဒေတိ။ ဝါစံ ဘာသတိတိ ဇာနိယေဝ ပဏ္ဏတ္တိံ ဝိတိက္ကမန္တော ဘိက္ခု ဘာရိယံ ကရေတိ။ “အမှာကံ ဝိတိက္ကမဋ္ဌာနံ နာမ နတ္ထိ”တိ ဥပသန္တော ဝိယ ဘာသတိ။ ကာယေန ပရက္ကမတိတိ “မယာ ကတံ ဣဒံ ပါပကမ္မံ မာ ကေဝိ ဇာနိ”သု”တိ ကာယေန ဝတ္တံ ကရေတိ။ ဝိဇ္ဇမာနဒေါသပဋိစ္ဆာဒနတော စက္ခုမောဟနမာယာ အဿာတိ မာယာဝိ၊ မာယာဝိနော ဘာဝေါ မာယာဝိတာ။ ကတွာ ပါပံ ပုန ပဋိစ္ဆာဒနတော အတိစ္စ အဿရတိ ဧတာယ သတ္တောတိ အစ္စသရာ။ ကာယဝါစာကိရိယာဟိ အညထာ ဒဿနတော ဝဉ္ဇေတိတိ ဝဉ္ဇနာ။ ဧတာယ သတ္တာ နိကရေန္တိတိ နိကတိ၊ မိစ္ဆာ ကရေန္တိတိ အတ္တော။ “နာဟံ ဧဝံ ကရေမိ”တိ ပါပါနံ ဝိက္ခိပနတော နိကိရဏာ။ “နာဟံ ဧဝံ ကရေမိ”တိ ပရိဝဇ္ဇနတော ပရိဟရဏာ။ ကာယာဒိဟိ သံဟရဏတော ဂူဟနာ။ သမဘာဂေန ဂူဟနာ ပရိဂူဟနာ။ တိဏပဏ္ဍေဟိ ဝိယ ဂူထံ ကာယဝစိကမ္မေဟိ ပါပံ ဆာဒေတိတိ ဆာဒနာ။ သဗ္ဗတော ဘာဂေန ဆာဒနာ ပရိစ္ဆာဒနာ။ န ဥတ္တာနိကတွာ ဒဿေတိတိ အနုတ္တာနိကမ္မံ။ န ပါကဋံကတွာ ဒဿေတိတိ အနာဝိကမ္မံ။ သုဠု ဆာဒနာ ဝေါစ္ဆာဒနာ။ ကတပဋိစ္ဆာဒနဝသေန ပုနပိ ပါပဿ ကရဏတော ပါပကိရိယာ။ အယံ ဝုစ္စတိတိ အယံ ကတပဋိစ္ဆာဒနလက္ခဏာ မာယာ နာမ ဝုစ္စတိ၊ ယာယ သမန္တာဂတော ပုဂ္ဂလော ဘသ္မပဋိစ္စန္တော ဝိယ အင်္ဂါရော၊ ဥဒကပဋိစ္စန္တော ဝိယ ခါဏု၊ ဝိလောတိကပလိဝေဋ္ဌိတံ ဝိယ စ သတ္တံ ဟောတိ။

၁-အယာထာဝဝိမုတ္တိသေဝ သတော ဝိမုတ္တိသညိတာ (သိ)

Ekavidhena mānoti ekaparicchedena ekakoṭṭhāsena māno. **Yā cittassa unnatīti** yā cittassa abbhussāpanā, ayaṃ mānoti attho. Ettha puggalaṃ anāmasitvā nibbattitamānova vutto.

Attukkaṃsanamānoti attānaṃ upari ṭhapanamāno. **Paravambhanamānoti** pare lāmakakaraṇamāno. Ime dve mānā yebhuyyena tathā pavattākārasena vuttā.

“Seyyohamasmī”ti mānoti jāti-ādīni nissāya “ahamasmi seyyo”ti uppanno māno. **Sadisamānādisupi** eseva nayo. Evamimepi tayo mānā puggalavisesaṃ anissāya tathā pavattākārasena vuttā. Tesu ekeko tiṇṇampi seyyasadisahīnānaṃ uppajjati. Tattha “seyyohamasmī”ti māno seyyasseva yāthāvamāno, sesānaṃ ayāthāvamāno. “Sadisohamasmī”ti māno sadisasseva yāthāvamāno, sesānaṃ ayāthāvamāno. “Hīnohamasmī”ti māno hīnasseva yāthāvamāno, sesānaṃ ayāthāvamāno.

Catubbidhena māno lokadhammavasena vutto. Pañcavidhena māno pañcakāmaguṇavasena vutto. Chabbidhena māno cakkhādisampattivaseṇa vutto. Tattha **mānaṃ janetīti** mānaṃ uppādeti.

Sattavidhena mānaniddese **mānoti** unnamo. **Atimānoti** “jāti-ādīhi mayā sadiso natthī”ti atikkamitvā maññanavasena uppanno māno. **Mānātimānoti** “ayaṃ pubbe mayā sadiso, idāni ahaṃ seṭṭho, ayaṃ hīnatara”ti uppanno māno. Ayaṃ bhārātibhāro viya purimaṃ sadisamānaṃ upādāya mānātimāno nāmāti dassetuṃ **“mānātimāno”**ti āha. **Omānoti** hīnamāno. Yo “hīnohamasmī”ti māno nāma vutto, ayaṃ omāno nāma. Api cettha “tvaṃ jātimā, kākajāti viya te jāti. Tvaṃ gottavā, caṇḍālagottaṃ viya te gottaṃ. Tuyhaṃ saro atthi, kākasaro viya te saro”ti evaṃ attānaṃ heṭṭhā katvā pavattanavasena ayaṃ “omānā”ti veditabbo.

Adhimānoti cattāri saccāni appatvā pattasaññissa, catūhi maggehi kattabbe kicce akateyeva katasaññissa, catusaccadhamme anadhigate

ကေဝိဇေန မာနောတိ ကေပရိစ္ဆေဒေန ကေကောဋ္ဌာသေန မာနော။ **ယာ ဝိတ္တဿ ဥန္တတိတိ** ယာ ဝိတ္တဿ အတ္တဿာပနာ၊ အယံ မာနောတိ အတ္ထော။ ဧတ္ထ ပုဂ္ဂလံ အနာမသိတွာ နိဗ္ဗတ္တိတမာနောဝ ဝုတ္တော။

အတ္တုက္ကိသနမာနောတိ အတ္တာနံ ဥပရိ ဌပနမာနော။ **ပရဝန္တနမာနောတိ** ပရေ လာမကကရဏမာနော။ ဣမေ ခွေ မာနာ ယေဘုယျေန တထာ ပဝတ္တာကာရဝသေန ဝုတ္တာ။

“သေယျောဟမသ္မိ”တိ မာနောတိ ဇာတိအာဒိနိ နိဿာယ **“အဟမသ္မိ သေယျော”တိ** ဥပ္ပန္နော မာနော။ **သဒိသမာနာဒိ**သုပိ ဒေသဝ နယော။ ဧဝမိ-မေပိ တယော မာနာ ပုဂ္ဂလဝိသေသံ အနိဿာယ တထာ ပဝတ္တာကာရဝသေန ဝုတ္တာ။ တေသု ကေကော တိက္ကမ္ပိ သေယျသဒိသဟိနာနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တတ္ထ **“သေယျောဟမသ္မိ”တိ** မာနော သေယျသေဝ ယာယာဝမာနော၊ သေသာနံ အယာထာဝမာနော။ **“သဒိသောဟမသ္မိ”တိ** မာနော သဒိသသေဝ ယာထာဝ-မာနော၊ သေသာနံ အယာထာဝမာနော။ **“ဟိနောဟမသ္မိ”တိ** မာနော ဟိနသေဝ ယာထာဝမာနော၊ သေသာနံ အယာထာဝမာနော။

စတုဗ္ဗိဇေန မာနော လောကဓမ္မဝသေန ဝုတ္တော။ ပဉ္စဝိဇေန မာနော ပဉ္စကာမဂုဏဝသေန ဝုတ္တော။ ဆဗ္ဗိဇေန မာနော စက္ခာဒိသမ္ပတ္တိဝသေန ဝုတ္တော။ တတ္ထ **မာနံ ဇနေတိတိ** မာနံ ဥပ္ပါဒေတိ။

သတ္တဝိဇေန မာနနိဒ္ဒေသေ **မာနောတိ** ဥန္တမော။ **အတိမာနောတိ** “ဇာတိအာဒိဟိ မယာ သဒိသော နတ္ထိ”တိ အတိက္ကမိတွာ မညနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော။ **မာနာတိမာနောတိ** “အယံ ပုဗ္ဗေ မယာ သဒိသော၊ ဣဒါနိ အဟံ သေဋ္ဌော၊ အယံ ဟိနတရော”တိ ဥပ္ပန္နော မာနော။ အယံ ဘာရာတိ-ဘာရော ဝိယ ပုရိမံ သဒိသမာနံ ဥပါဒါယ မာနာတိမာနော နာမာတိ ဒေသတုံ **“မာနာတိမာနော”တိ** အာဟ။ **ဩမာနောတိ** ဟိနမာနော။ ယော **“ဟိနောဟမသ္မိ”တိ** မာနော နာမ ဝုတ္တော၊ အယံ ဩမာနော နာမ။ အပိ စေတ္ထ **“တုံ ဇာတိမာ၊ ကာကဇာတိ ဝိယ တေ ဇာတိ။ တုံ ဂေါတ္တဝါ၊ စဏ္ဍာလဂေါတ္တံ ဝိယ တေ ဂေါတ္တံ။ တုယံ သရော အတ္ထိ၊ ကာကသရော ဝိယ တေ သရော”တိ** ဧဝံ အတ္တာနံ ဟေဋ္ဌာ ကတွာ ပဝတ္တနဝသေန အယံ **“ဩမာနော”တိ** ဝေဒိတဗ္ဗော။

အမိမာနောတိ စတ္တာရိ သစ္စာနိ အပ္ပတွာ ပတ္တသညိဿံ၊ စတုဟိ မဂ္ဂေဟိ ကတ္တဗ္ဗေ ကိစ္စေ အကတေယေဝ ကတသညိဿံ၊ စတုသစ္စဓမ္မေ အနဓိဂတေ

adhigatasaññissa, arahatte asacchikate sacchikatasaññissa uppanno
adhigatamāno adhimāno nāma. Ayaṃ pana kassa uppajjati, kassa na
uppajjati? Ariyasāvakassa tāva na uppajjati. So hi
maggaphalanibbānapahīnakilesāvasiṭṭhakilesapaccavekkhaṇena
sañjātasomanasso ariyaguṇapaṭivedhe nikkaṅkho, tasmā sotāpannādīnaṃ
“ahaṃ sakadāgāmi”ti-ādivasena māno na uppajjati, dussīlassa ca na
uppajjati. So hi ariyaguṇādhigame nirāsova. Sīlavatopi
pariccattakammaṭṭhānassa niddārāmatādimanuyuttassa na uppajjati,
parisuddhasīlassa pana kammaṭṭhāne appamattassa nāmarūpaṃ
vavatthapetvā paccayapariggahena vitṭṭhakaṅkhassa tilakkhaṇaṃ āropetvā
saṅkhāre sammasantassa āradhavi-passakassa uppajjati, uppanne ca
suddhasamathalābhī suddhavi-passanālābhī vā antarā ṭhapeti. So hi dasapi
vassāni vīsampi vassāni tiṃsampi vassāni asītipi vassāni kilesasamudācāraṃ
apassanto “ahaṃ sotāpanno”ti vā “sakadāgāmi”ti vā “anāgāmi”ti vā
maññati, samathavi-passanālābhī pana arahatteyeva ṭhapeti. Tassa hi
samādhibalena kilesā vikkhambhitā, vipassanābalena saṅkhārā
supariggahitā, tasmā saṭṭhipi vassāni asītipi vassāni vassasatampi kilesā na
samudācaranti, khīṇāsavasseva citta-cāro hoti. So evaṃ dīgharattaṃ
kilesasamudācāraṃ apassanto antarā aṭṭhatvāva “arahā ahaṃ”ti maññati.

Asmimānoti rūpe asmīti-ādinā nayena pañcasu khandhesu “ahaṃ
rūpādayo”ti uppanno māno. Micchāmānoti pāpakehi
kammāyatanasippāyanavijjāṭṭhānasutapaṭibhānasīlabbātehi, pāpikāya ca
diṭṭhiyā uppanno māno. Tattha **pāpakam kammāyatanam** nāma
kevaṭṭamacchabandhanesādānaṃ kammaṃ. **Pāpakam sippāyatanam** nāma
macchajālakhīpakumīnakaraṇesu ceva pāsa-oḍḍanasūlāropanādīsu ca
chekatā. **Pāpakam vijjāṭṭhānam** nāma yā kāci parūpaghātavijjā. **Pāpakam**
sutam nāma bhāratayuddhasītāharaṇādīpaṭisaṃyuttam. **Pāpakam paṭibhānam**
nāma dubbhāsītayuttam kappanāṭakavilappanādi¹paṭibhānam. **Pāpakam**
sīlam nāma ajasīlam gosīlam. **Vatampi** ajavatagovatameva. **Pāpikā diṭṭhi**
pana dvāsaṭṭhiyā diṭṭhigatesu yākāci diṭṭhi. **Aṭṭhavidhamāno** uttānatthoyeva.

1. ...vilambanāṭakādi (Sī)

အဓိဂတသညိဿ, အရဟတ္တေ အသတ္တိကတေ သတ္တိကတသညိဿ ဥပ္ပန္နော
အဓိဂတမာနော အဓိမာနော နာမ။ အယံ ပန ကဿ ဥပ္ပဇ္ဇတိ, ကဿ
န ဥပ္ပဇ္ဇတိတိ? အရိယသဘာဝကဿ တာဝ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သော ဟိ မဂ္ဂဗလ-
နိဗ္ဗာနပဟိနကိလေသာဝသိဋ္ဌကိလေသပစ္စဝေက္ခဏေန သဗ္ဗာတသောမနသော
အရိယဂုဏပဋိဝေဓေ နိက္ခဓိ။ တဿ သောတာပန္နာဒိနံ “အဟံ သကဒါဂါ-
မိ”တိအာဒိဝသေန မာနော န ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဒုသီလဿ စ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သော
ဟိ အရိယဂုဏာဓိဂမေ နိရာသောဝ။ သီလဝတောပိ ပရိစ္စတ္တကမ္မဋ္ဌာနဿ
နိဒ္ဒါရာမတာဒိမနယုတ္တဿ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ပရိသုဒ္ဓသီလဿ ပန ကမ္မဋ္ဌာနေ
အပ္ပမတ္တဿ နာမရူပံ ဝဝတ္ထပေတွာ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟေန ဝိတိဏ္ဏကံသဿ
တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ သင်္ခါရေ သမ္မသန္တဿ အာရဒ္ဓဝိပဿကဿ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။
ဥပ္ပန္နော စ သုဒ္ဓသမထလာဘီ သုဒ္ဓဝိပဿနာလာဘီ ဝါ အန္တရာ ဌပေတိ။ သော
ဟိ ဒသပိ ဝဿာနိ ဝိသမ္ပိ ဝဿာနိ တိသမ္ပိ ဝဿာနိ အသီတိပိ ဝဿာနိ
ကိလေသသမုဒါစာရံ အပဿန္တော “အဟံ သောတာပန္နော”တိ ဝါ “သက-
ဒါဂါမိ”တိ ဝါ “အနာဂါမိ”တိ ဝါ မညတိ။ သမထဝိပဿနာလာဘီ ပန
အရဟတ္တေယေဝ ဌပေတိ။ တဿ ဟိ သမာဓိဗလေန ကိလေသာ ဝိက္ခမ္ဘိတာ၊
ဝိပဿနာဗလေန သင်္ခါရာ သုပရိဂ္ဂဟိတာ၊ တဿ သဋ္ဌိပိ ဝဿာနိ အသီတိပိ
ဝဿာနိ ဝဿသတမ္ပိ ကိလေသာ န သမုဒါစရန္တိ။ ဒိဏာသဝသေဝ
စိတ္တာစာရော ဟောတိ။ သော ဧဝံဒီသရတ္တံ ကိလေသသမုဒါစာရံ အပဿန္တော
အန္တရာ အဋ္ဌတွာဝ “အရဟာ အဟ”န္တိ မညတိ။

အသ္မိမာနောတိ ရူပေ အသ္မိတိအာဒိနာ နယေန ပဉ္စသု ခန္ဓေသု “အဟံ
ရူပါဒယော”တိ ဥပ္ပန္နောမာနော။ မိစ္ဆာမာနောတိ ပါပကေဟိ ကမ္မာယတန-
သိပ္ပာယတနဝိဇ္ဇာဋ္ဌာနသုတပဋိဘာနသီလဗ္ဗတေဟိ, ပါပိကာယ စ ဒိဋ္ဌိယာ
ဥပ္ပန္နော မာနော။ တတ္ထ ပါပကံ ကမ္မာယတနံ နာမ ကေဝဇ္ဇမစ္ဆဗန္ဓ-
နေသာဒါနံကမ္မံ။ ပါပကံ သိပ္ပာယတနံ နာမ မစ္ဆဇာလဒိပကုမိနကရဏေသု
စေဝ ပါသဩဉ္စနသုလာရောပနာဒိသု စ ဆေကတာ။ ပါပကံ ဝိဇ္ဇာဋ္ဌာနံ နာမ
ယာကာစိ ပရူပဃာတဝိဇ္ဇာ။ ပါပကံ သုတံ နာမ ဘာရတယုဒ္ဓသီတာဟရဏာဒိ-
ပဋိသံယုတ္တံ။ ပါပကံ ပဋိဘာနံ နာမ ဒုဗ္ဘာသိတယုတ္တံ ကပ္ပနာဋကဝိလပ္ပနာဒိ-
ပဋိဘာနံ။ ပါပကံ သီလံ နာမ အဇေသီလံ ဂေါသီလံ။ ဝတမ္ပိ အဇေတဂေါ-
ဝတမေဝ။ ပါပိကာ ဒိဋ္ဌိ ပန ဒွါသဋ္ဌိယာ ဒိဋ္ဌိဂတေသု ယာကာစိ ဒိဋ္ဌိ။
အဋ္ဌဝိမောနော ဥတ္တာနတ္ထောယေဝ။

Navavidhena mānaniddese seyyassa “seyyohamasmī”ti-ādayo nava mānā puggalaṃ nissāya vuttā. Ettha pana seyyassa “seyyohamasmī”ti māno rājānañceva pabbajitānañca uppajjati. Rājā hi “raṭṭhena vā dhanavāhanēhi vā ko mayā sadiso atthī”ti etaṃ mānaṃ karoti. Pabbajitopi “sīladhutaṅgādīhi ko mayā sadiso atthī”ti etaṃ mānaṃ karoti.

Seyyassa “sadisohamasmī”ti mānopi etesaṃyeve uppajjati. Rājā hi “raṭṭhena vā dhanavāhanēhi vā aññarājūhi saddhiṃ mayhaṃ kiṃ nānākaraṇaṃ”ti etaṃ mānaṃ karoti. Pabbajitopi “sīladhutaṅgādīhi aññena bhikkhunaṃ mayhaṃ kiṃ nānākaraṇaṃ”ti etaṃ mānaṃ karoti.

Seyyassa “hīnohamasmī”ti mānopi etesaṃyeve uppajjati. Yassa hi rañño raṭṭhaṃ vā dhanavāhanādīni vā nāṭisampannāni honti, so “mayhaṃ ‘rājā’ti vohārasukhamattakameva, kiṃ rājā nāma ahaṃ”ti etaṃ mānaṃ karoti. Pabbajitopi appalābhasakkāro “ahaṃ dhammakathiko, bahussuto, mahātheroti kathāmatameva, kiṃ dhammakathiko nāmāhaṃ, kiṃ bahussuto nāmāhaṃ, kiṃ mahāthero nāmāhaṃ, yassa me lābhasakkāro natthī”ti etaṃ mānaṃ karoti.

Sadisassa “seyyohamasmī”ti mānādayo amaccādīnaṃ uppajjanti. Amacco vā hi raṭṭhiyo vā “bhogayānavāhanādīhi ko mayā sadiso añño rājapuriso atthī”ti vā, “mayhaṃ aññēhi saddhiṃ kiṃ nānākaraṇaṃ”ti vā, “amaccoti nāmameva mayhaṃ, ghāsacchādanamattampi me natthi, kiṃ amacco nāmāhaṃ”ti vā ete māne karoti.

Hīnassa “seyyohamasmī”ti mānādayo dāsādīnaṃ uppajjanti. Dāso hi “mātito vā pitito vā ko mayā sadiso añño dāso nāma atthi, aññe jīvitaṃ asakkontā kucchihetu dāsā nāma jātā, ahaṃ pana pavenī-āgatattā seyyo”ti vā, “pavenī-āgatabhāvena ubhatosuddhikadāsattena asukadāsena nāma saddhiṃ kiṃ mayhaṃ nānākaraṇaṃ”ti vā, “kucchivasenāhaṃ dāsabyaṃ upagato, mātāpitukoṭiyā pana me dāsaṭṭhānaṃ natthi, kiṃ dāso nāma ahaṃ”ti vā ete māne karoti. Yathā ca dāso, evaṃ pukkusaṇḍālādayopi ete māne karontiyeva.

နဝဝိဓေန မာနနိဒ္ဒေသေ သေယျဿ “သေယျောဟမသ္မိ”တိအာဒယော နဝ မာနာ ပုဂ္ဂလံ နိဿာယဝုတ္တာ။ ဧတ္ထ ပန သေယျဿ “သေယျောဟမသ္မိ”တိ မာနော ရာဇာနဉ္စေ ပဗ္ဗဇိတာနဉ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ရာဇာ ဟိ “ရဋ္ဌေန ဝါ နေဝါဟ- နေဟိ ဝါ ကော မယာ သဒိသော အတ္ထိ”တိ ဧတံ မာနံ ကရေတိ။ ပဗ္ဗဇိတောပိ “သီလဓုတင်္ဂါဒိဟိ ကော မယာ သဒိသော အတ္ထိ”တိ ဧတံ မာနံ ကရေတိ။

သေယျဿ “သဒိသောဟမသ္မိ”တိ မာနောပိ ဧတေသံယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ရာဇာ ဟိ “ရဋ္ဌေန ဝါ နေဝါဟနေဟိ ဝါ အညရာဇူဟိ သဒ္ဓိံ မယံ ကိံ နာနာကရဏ”န္တိ ဧတံ မာနံ ကရေတိ။ ပဗ္ဗဇိတောပိ “သီလဓုတင်္ဂါဒိဟိ အညေန ဘိက္ခုနာ မယံ ကိံ နာနာကရဏ”န္တိ ဧတံ မာနံ ကရေတိ။

သေယျဿ “ဟိနောဟမသ္မိ”တိ မာနောပိ ဧတေသံယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယဿ ဟိ ရညော ရဋ္ဌံ ဝါ နေဝါဟနာဒိနိ ဝါ နာတိသမ္ပန္နာနိ ဟောန္တိ၊ သော “မယံ ‘ရာဇာ’တိ ဝေါဟာရသုခမတ္တကမေဝ၊ ကိံ ရာဇာ နာမ အဟ”န္တိ ဧတံ မာနံ ကရေတိ။ ပဗ္ဗဇိတောပိ အပ္ပလာဘသက္ကာရော “အဟံ ဓမ္မကထိကော၊ ဗဟုဿတော၊ မဟာထေရေတိ ကထာမတ္တမေဝ၊ ကိံ ဓမ္မကထိကော နာမာဟံ၊ ကိံ ဗဟုဿတော နာမာဟံ၊ ကိံ မဟာထေရော နာမာဟံ၊ ယဿ မေ လာဘသက္ကာရော နတ္ထိ”တိ ဧတံ မာနံ ကရေတိ။

သဒိသဿ “သေယျောဟမသ္မိ”တိ မာနာဒယော အမစ္စာဒိနံ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ အမစ္စော ဝါ ဟိ ရဋ္ဌိယော ဝါ “ဘောဂယာနဝါဟနာဒိဟိ ကော မယာ သဒိသော အညော ရာဇပုရိသော အတ္ထိ”တိ ဝါ, “မယံ အညေဟိ သဒ္ဓိံ ကိံ နာနာကရဏ”န္တိ ဝါ, “အမစ္စောတိ နာမမေဝ မယံ၊ သာသတ္ထာဒနမတ္တမိ မေ နတ္ထိ၊ ကိံ အမစ္စော နာမာဟ”န္တိ ဝါ ဧတေ မာနေ ကရေတိ။

ဟိနဿ “သေယျောဟမသ္မိ”တိ မာနာဒယော ဒါသာဒိနံ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဒါသော ဟိ “မာတိတော ဝါ ပိတိတော ဝါ ကော မယာ သဒိသော အညော ဒါသော နာမ အတ္ထိ၊ အညေ ဇိဝိတံ အသက္ကောန္တာ ကုစ္စိဟေတု ဒါသာ နာမ ဇာတာ၊ အဟံ ပန ပဝေဏီအာဂတတ္တာ သေယျော”တိဝါ, “ပဝေဏီအာဂတဘာဝေန ဥဘတောသုဒ္ဓိကဒါသတ္တေန အသုကဒါသေန နာမ သဒ္ဓိံ ကိံ မယံ နာနာ- ကရဏ”န္တိ ဝါ, “ကုစ္စိဝသေနာဟံ ဒါသဗျံ ဥပဂတော၊ မာတာပိတု- ကောဋိယာ ပန မေ ဒါသဋ္ဌာနံ နတ္ထိ၊ ကိံ ဒါသော နာမ အဟ”န္တိ ဝါ ဧတေ မာနေ ကရေတိ။ ယထာ စ ဒါသော၊ ဧဝံ ပုက္ကုသစဏ္ဍာလာဒယောပိ ဧတေ မာနေ ကရေန္တိယေဝ။

Ettha ca seyyassa “seyyohamasmī”ti uppannamānova yāthāvamāno, itare dve ayāthāvamānā. Tathā sadisassa “sadiśohamasmī”ti, hīnassa “hīnohamasmī”ti uppannamānova yāthāvamāno, itare dve ayāthāvamānā. Tattha yāthāvamānā arahattamaggavajjhā, ayāthāvamānā sotāpattimaggaṭṭhā.

Ettha ca seyyassa “seyyohamasmī”ti māno uttamassa uttamaṭṭhena “ahaṃ seyyo”ti evaṃ uppannamāno, seyyassa “sadiśohamasmī”ti māno uttamassa samaṭṭhena “ahaṃ sadiśo”ti evaṃ uppannamāno. Seyyassa “hīnohamasmī”ti māno uttamassa lāmakatṭhena “ahaṃ hīno”ti evaṃ uppannamāno. Evaṃ seyyamāno sadisamāno hīnamānoti ime tayo mānā seyyassa uppajjanti. Sadiśassāpi ahaṃ seyyo, sadiśo, hīnoti tayo mānā uppajjanti. Hīnassāpi ahaṃ hīno, sadiśo, seyyoti tayo mānā uppajjanti.

Dasavidhamānaniddese **idhekacco mānaṃ janetī**ti ekacco puggalo mānaṃ janayati. **Jātiyā vā**ti khattiyabhāvādijātisampattiyā vā. **Gottena vā**ti Gotamagottādinā ukkaṭṭhagottena vā. **Kolaputtiyena vā**ti mahākulabhāvena vā. **Vaṇṇapokkharatāya vā**ti vaṇṇasampannasarīratāya vā. Sarīraṃ hi “pokkharan”ti vuccati, tassa vaṇṇasampattiyā abhirūpabhāvenāti attho. **Dhanena vā**ti dhanasampannabhāvena vā, mayhaṃ nidhānagatassa dhanassa pamāṇaṃ natthīti attho. **Ajjhenena vā**ti ajjhāyanavasena vā. **Kammāyatanena vā**ti “avasesā sattā chinnapakkhakākasadisā, ahaṃ pana mahiddhiko mahānubhāvo”ti vā, “ahaṃ yaṃ yaṃ kammaṃ karomi, taṃ taṃ samijjhatī”ti vā evamādinayappavattena kammāyatanena vā. **Sippāyatanena vā**ti “avasesā sattā nisippā, ahaṃ sippavā”ti evamādinayappavattena sippāyatanena vā. **Vijjāṭṭhānena vā**ti idaṃ heṭṭhā vuttanayameva. **Sutena vā**ti “avasesā sattā appassutā, ahaṃ pana bahussuto”ti evamādisutena vā. **Paṭibhānena vā**ti “avasesā sattā appaṭibhānā, mayhaṃ pana paṭibhānapamāṇaṃ natthī”ti evamādiṭṭhānena vā. **Aññātaraññātarena vā** **vatthunā**ti avuttana aññena vatthunā vā. **Yo evarūpo mānoti** mānakaraṇavasena māno. **Maññanā maññitattanti** ākārabhāvaniddeso. Ussitaṭṭhena **unnati**. Yassuppajjati,

တ္ထေ စ သေယျဿ “သေယျောဟမသ္မိ”တိ ဥပ္ပန္နမာနောဝယာထာဝမာနော၊ ဣတရေ ဒွေ အယာထာဝမာနာ။ တထာ သဒိဿဿ “သဒိသောဟမသ္မိ”တိ၊ ဟိနဿ “ဟိနောဟမသ္မိ”တိ ဥပ္ပန္နမာနောဝယာထာဝမာနော၊ ဣတရေ ဒွေ အယာထာဝမာနာ။ တတ္ထ ယာထာဝမာနာ အရဟတ္တမဂ္ဂဝဇ္ဇာ၊ အယာထာဝမာနာ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဝဇ္ဇာ။

တ္ထေ စ သေယျဿ “သေယျောဟမသ္မိ”တိ မာနော ဥတ္တမဿ ဥတ္တမဋ္ဌေန “အဟံ သေယျော”တိ ဧဝံ ဥပ္ပန္နမာနော၊ သေယျဿ “သဒိသောဟမသ္မိ”တိ မာနော ဥတ္တမဿ သမဋ္ဌေန “အဟံ သဒိသော”တိ ဧဝံ ဥပ္ပန္နမာနော။ သေယျဿ “ဟိနောဟမသ္မိ”တိ မာနော ဥတ္တမဿ လာမကဋ္ဌေန “အဟံ ဟိနော”တိ ဧဝံ ဥပ္ပန္နမာနော။ ဧဝံ သေယျမာနော သဒိသမာနော ဟိနမာနောတိ ဣမေ တယော မာနာ သေယျဿ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ သဒိသဿာပိ အဟံ သေယျော၊ သဒိသော၊ ဟိနောတိ တယော မာနာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဟိနဿာပိ အဟံ ဟိနော၊ သဒိသော၊ သေယျောတိ တယော မာနာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။

ဒသဝိမောနနိဒ္ဒေသေ ဣဓေကစ္စော မာနံ ဇနေတိတိ ကေစ္စော ပုဂ္ဂလော မာနံ ဇနယတိ။ ဇာတိယာ ဝါတိ ခတ္တိယဘာဝါဒိဇာတိသမ္ပတ္တိယာ ဝါ။ ဂေါက္ကေန ဝါတိ ဂေါတမဂေါတ္တာဒိနာ ဥက္ကဋ္ဌဂေါက္ကေန ဝါ။ ကောလပုတ္တိယေန ဝါတိ မဟာကုလဘာဝေန ဝါ။ ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာယ ဝါတိ ဝဏ္ဏသမ္ပန္နသရီရတာယ ဝါ။ သရီရံ ဟိ “ပေါက္ခရ”န္တိ ဝုစ္ဆတိ၊ တဿ ဝဏ္ဏသမ္ပတ္တိယာ အဘိရူပဘာဝေနာတိ အတ္ထော။ ဇနေန ဝါတိ ဇနသမ္ပန္နဘာဝေန ဝါ၊ မယံ နိဓာနဂတဿ ဇနဿ ပမာဏံ နတ္ထိတိ အတ္ထော။ အဇ္ဈေနေန ဝါတိ အဇ္ဈာယနဝသေန ဝါ။ ကမ္မာယတနေန ဝါတိ “အဝသေသာ သတ္တာ ဆိန္နပက္ခကာကသဒိသာ၊ အဟံ ပန မဟိဒ္ဓိကော မဟာနဘာဝေါ”တိ ဝါ၊ “အဟံ ယံ ယံ ကမ္မံ ကရောမိ၊ တံ တံ သမိဇ္ဈတိ”တိ ဝါ ဧဝမာဒိနယပ္ပဝတ္ထေန ကမ္မာယတနေန ဝါ။ သိပ္ပာယတနေန ဝါတိ “အဝသေသာ သတ္တာ နိသိပ္ပာ၊ အဟံ သိပ္ပဝါ”တိ ဧဝမာဒိနယပ္ပဝတ္ထေန သိပ္ပာယတနေန ဝါ။ ဝိဇ္ဇာဌာနေန ဝါတိ ဣဒံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။ သုတေန ဝါတိ “အဝသေသာ သတ္တာ အပ္ပဿုတာ၊ အဟံ ပန ဗဟုဿုတော”တိ ဧဝမာဒိသုတေန ဝါ။ ပဋိဘာနေန ဝါတိ “အဝသေသာ သတ္တာ အပ္ပဋိဘာနာ၊ မယံ ပန ပဋိဘာနပ္ပမာဏံ နတ္ထိ”တိ ဧဝမာဒိပဋိဘာနေန ဝါ။ အညတရညတရေန ဝါ ဝတ္ထုနာတိ အဝုတ္တေန အညေန ဝတ္ထုနာ ဝါ။ ယော ဧဝဂ္ဂပေါ မာနောတိ မာနကရဏဝသေန မာနော။ မညနာ မညိတတ္တန္တိ အာကာရဘာဝနိဒ္ဒေသော။ ဥဿိတဋ္ဌေန ဥန္တတိ။ ယဿုပ္ပဇ္ဇတိ။

taṃ puggalaṃ unnāmeti ukkhipitvā ṭhapetīti **unnāmo**. Samussitaṭṭhena **dhajo**. Ukkhipanaṭṭhena cittaṃ sampaggaṇhātīti **sampaggāho**. Ketu vuccati bahūsu dhajesu accuggatadhajo. Mānopi punappunaṃ uppajjamāno aparāpare upādāya accuggataṭṭhena ketu viyāti ketu, taṃ ketuṃ icchatīti ketukamyāṃ, tassa bhāvo **ketukamyatā**. Sā pana cittassa, na attano. Tena vuttaṃ “ketukamyatā cittassā”ti. Mānasampayuttaṃ hi cittaṃ ketuṃ icchatīti, tassa bhāvo, ketusaṅkhāto mānoti. **Dhono māyañca mānañca pahāya pajahitvā** yo so dhono arahā heṭṭhā vuttanayena vinodanabyantikaraṇādivasena kilese pajahitvā ṭhito, so tena rāgādīnā kilesena gaccheyya.

Nerayikoti vāti niraye nibbattakasattoti vā. **Tiracchānāyonikādīsūpi** ese va nayo. **So hetu natthīti** yena janakahetunā gatiyādīsū nibbatteyya, so hetu natthi. **Paccayoti** tasse va vevacanāṃ. **Kāraṇanti** ṭhānaṃ. Kāraṇaṃ hi tadāyattavuttitāya attano phalassa ṭhānanti vuccati. Tasmā yena hetunā yena paccayena gatiyādīsū nibbatteyya, taṃ kāraṇaṃ natthi.

22. Yo pana nesaṃ dvinnāṃ upayānaṃ bhāvena upayo hoti, so **Upayo hi -pa- diṭṭhimidheva sabbanti**. Tattha **upayoti** taṇhādiṭṭhinissito. **Dhammesu upeti vādanti** “ratto”ti vā “duṭṭho”ti vā evaṃ tesu tesu dhammesu upeti vādaṃ. **Anūpayāṃ kena kathaṃ vadeyyāti** taṇhādiṭṭhippahānena pana anūpayāṃ khīṇāsavaṃ kena rāgena vā dosena vā kathaṃ “ratto”ti vā “duṭṭho”ti vā vadeyya. Evaṃ anupavajjo ca so kiṃ titthiyā viya katapaṭicchādako bhavissatīti adhippāyo. **Attā nirattā na hi tassa atthīti** tassa hi attadiṭṭhi vā ucchedadiṭṭhi vā natthi, gahaṇamuñcanaṃ vāpi attanirattasaññitaṃ natthi. Kiṃkāraṇā natthīti ce? **Adhosi so diṭṭhimidheva sabbanti**, yasmā so idheva attabhāve ñāṇambunā sabbadiṭṭhigataṃ adhosi pajahi vinodesīti arahattanikūṭena desanaṃ niṭṭhāpesi. Taṃ sutvā rājā attamano Bhagavantāṃ abhivādetvā pakkāmīti.

Rattoti vāti rāgena rattoti vā. **Duṭṭhoti vāti**-ādīsūpi ese va nayo. **Te abhisāṅkhārā appahīnāti** ye puññāpuñña-āneñjābhisāṅkhārā,

တံ ပုဂ္ဂလံ ဥန္တုမေတိ ဥက္ခိပိတွာ ဌပေတိတိ **ဥန္တုမော**။ သမုဿိတဋ္ဌေန **ဇေတော**။ ဥက္ခိပနဋ္ဌေန စိတ္တံ သမ္ပဂ္ဂဏှာတိတိ **သမ္ပဂ္ဂါဟော**။ ကေတု ဝုစ္စတိ ဗဟူသု ဇေတေသု အစ္စုဂ္ဂတဇေတော။ မာနောပိ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော အပရာ- ပရေ ဥပါဒါယ အစ္စုဂ္ဂတဋ္ဌေန ကေတု ဝိယာတိ ကေတု၊ တံ ကေတု ဣစ္ဆ- တိတိ ကေတုကမ္ပံ၊ တဿ ဘာဝေါ **ကေတုကမ္ပတာ**။ သာ ပန စိတ္တဿ, န အတ္တနော။ တေန ဝုတ္တံ “ကေတုကမ္ပတာ စိတ္တဿာ”တိ။ မာနသမ္ပယုတ္တံ ဟိ စိတ္တံ ကေတု ဣစ္ဆတိ၊ တဿ ဘာဝေါ၊ ကေတုသင်္ခါတော မာနောတိ။ **ဇောနော မာယဉ္စ မာနဉ္စ ပဟာယ ပဇဟိတွာ** ယော သော ဇောနော အရဟာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန ဝိနောဒနဗျန္တိကရဏာဒိဝသေန ကိလေသေ ပဇဟိတွာ ဌိတော၊ သော တေန ရာဂါဒိနာ ကိလေသေန ဂစ္ဆေယျ။

နေရယိကောတိ ဝါတိ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တကသတ္တောတိ ဝါ။ **တိရစ္ဆာန- ယောနိကာဒိသုပိ** ဧသေဝ နယော။ **သော ဟေတု** နတ္ထိတိ ယေန ဇနက- ဟေတုနာ ဂတိယာဒိသု နိဗ္ဗတ္တေယျ၊ သော ဟေတု နတ္ထိ။ **ပစ္စယောတိ** တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **ကာရဏန္တိ** ဌာနံ။ ကာရဏံ ဟိ တဒါယတ္တဝုတ္တိတာယ အတ္တနော ဖလဿ ဌာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ တဿ ယေန ဟေတုနာ ယေန ပစ္စယေန ဂတိယာဒိသု နိဗ္ဗတ္တေယျ၊ တံ ကာရဏံ နတ္ထိ။

၂၂။ ယော ပန နေသံ ဒိန္တံ ဥပယာနံ ဘာဝေန ဥပယော ဟောတိ၊ သော **ဥပယော ဟိ။ ပ။ ဒိဋ္ဌိမိဝေဝ သဗ္ဗန္တိ**။ တတ္ထ **ဥပယောတိ** တဏှာဒိဋ္ဌိ- နိဿိတော။ **ဓမ္မေသု ဥပေတိ ဝါဒန္တိ** “ရတ္တော”တိ ဝါ “ဒုဋ္ဌော”တိ ဝါ ဧဝံ တေသု တေသု ဓမ္မေသု ဥပေတိ ဝါဒံ။ **အနူပယံ ကေန ကထံ ဝဒေယျာတိ** တဏှာဒိဋ္ဌိပ္ပဟာနေန ပန အနူပယံ ခိဏာသဝံ ကေန ရာဂေန ဝါ ဒေါသေန ဝါ ကထံ “ရတ္တော”တိ ဝါ “ဒုဋ္ဌော”တိ ဝါ ဝဒေယျ။ ဧဝံ အနုပဝဇ္ဇော စ သော ကိံ တိတ္ထိယာ ဝိယ ကတပဋိစ္စာဒကော ဘဝိဿတိတိ အဓိပ္ပာယော။ **အတ္တာ နိရတ္တာ န ဟိ တဿ အတ္တိတိ** တဿ ဟိ အတ္တဒိဋ္ဌိ ဝါ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ ဝါ နတ္ထိ၊ ဂဟဏမုဉ္ဇနံ ဝါပိ အတ္တနိရတ္တသညိတံ နတ္ထိ။ ကိံ ကာရဏာ နတ္ထိတိ စေ? **အဇောသိ သော ဒိဋ္ဌိမိဝေဝ သဗ္ဗန္တိ**၊ ယသ္မာ သော ဣဝေဝ အတ္တဘာဝေ ဣဏမ္ပနာ သဗ္ဗဒိဋ္ဌိဂတံ အဇောသိ ပဇဟိ ဝိနောဒေသိတိ အရဟတ္တနိက္ခုဋေန ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။ တံ သုတွာ ရာဇာ အတ္တမနော ဘဂဝန္တံ အဘိဝါဒေတွာ ပက္ကာမိတိ။

ရတ္တောတိ ဝါတိ ရာဂေန ရတ္တောတိ ဝါ။ **ဒုဋ္ဌောတိ ဝါ**တိ အာဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။ **တေ အဘိသင်္ခါရာ အပ္ပဟိနာတိ** ယေ ပုညာပုညအာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရာ၊

te appahīnā. **Abhisāṅkhārānaṃ appahīnattāti** tesaṃ vuttappakārānaṃ kammābhisāṅkhārānaṃ na pahīnabhāvena. **Gatīyā vādaṃ upetīti** pañcannaṃ gatīnaṃ aññatarāya kathanāṃ upagacchati. Tenevāha “nerayikoti vā -pa-vādaṃ upeti upagacchati”ti. **Vadeyyāti** katheyya. **Patitaṃ natthīti** gahetabbaṃ natthi. **Muñcitabbaṃ natthīti** muñcitvā ṭhitattā mocetabbaṃ natthi.

Yassatthi gahitanti yassa puggalassa “ahaṃ mamā”ti gahitaṃ atthi. **Tassatthi muñcitabbanti** tassa puggalassa mocetabbaṃ atthi. Upari padāni parivattetvā yojetabbāni. **Gahaṇaṃ muñcanā samatikkantoti** gahaṇamocanā arahā atikkanto. **Buddhiparihānivītivattoti** vaḍḍhiñca parihāniñca atikkamitvā pavatto. **So vuṭṭhavāsoti**-ādiṃ katvā **ñāṇagginā daḍḍhānīti** pariyoṣānaṃ heṭṭhā vuttanayameva. **Adhosīti** kantesi¹. **Dhuni sandhuni niddhuni**ti upasaggena padaṃ vaḍḍhitaṃ.

Saddhammapajjotikāya Mahāniddesaṭṭhakathāya

Duṭṭhaṭṭhakasuttaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Suddhaṭṭhakasuttaniddesavaṇṇanā

23. Catutthe suddhaṭṭhake paṭhamagāthāya tāvattho—na bhikkhave evarūpena dassanena suddhi hoti, api ca kho kilesaṃ alinattā asuddhaṃ, kilesaṃ arogaṇaṃ adhigamaṃ sarogameva Candābhaṃ brāhmaṇaṃ, aññaṃ vā evarūpaṃ disvā diṭṭhigatiko bālo abhijānāti “passāmi suddhaṃ paramaṃ arogaṃ, tena ca diṭṭhisāṅkhātena dassanena samsuddhi narassa hoti”ti, so evaṃ abhijānanto taṃ dassanaṃ “paramaṃ”ti ñatvā tasmim dassane **suddhānupassī** samāno taṃ dassanaṃ “maggañāṇaṃ”ti **pacceti**. Taṃ pana maggañāṇaṃ na hoti.

Paramaṃ ārogyappattanti uttamaṃ nibyādhim pāpuṇitvā ṭhitaṃ. **Tānappattanti** tathā pālanappattaṃ. **Leṇappattanti** nilīyanappattaṃ. **Saraṇappattanti** patiṭṭhāpattaṃ, dukkhaṇāsaṇaṃ vā pattaṃ. **Abhayappattanti** nibbhayaṃ bhāvappattaṃ. **Accutappattanti** niccalabhāvaṃ pattaṃ. **Amatappattanti** amataṃ mahānibbānaṃ pattaṃ. **Nibbānappattanti** vānavirahitaṃ pattaṃ.

1. Adhopīti kampesi (Sī)

တေ အပ္ပဟိနာ။ **အဘိသင်္ခါရာနံ အပ္ပဟိနတ္တာ**တိ တေသံ ဝုတ္တပ္ပကာရာနံ ကမ္မဘိသင်္ခါရာနံ န ပဟိနဘာဝေန။ **ဂတိယာ ဝါဒံ ဥပေတိ**တိ ပဉ္စန္ဒံ ဂတိနံ အညတရာယ ကထာနံ ဥပဂစ္ဆတိ။ တေနောဟ “**နေရယိကောတိ ဝါ။ ပ။ ဝါဒံ ဥပေတိ ဥပဂစ္ဆတိ**”တိ။ **ဝဒေယျာ**တိ ကထေယု။ **ပတိတံ နတ္ထိ**တိ ဂဟေတဗ္ဗံ နတ္ထိ။ **ဗုဒ္ဓိတဗ္ဗံ နတ္ထိ**တိ မုဗ္ဗိတွာ ဌိတတ္တာ မောစေတဗ္ဗံ နတ္ထိ။

ယဿတ္ထိ ဂဟိတန္တိ ယဿ ပုဂ္ဂလဿ “အဟံ မမာ”တိ ဂဟိတံ အတ္ထိ။ **တဿတ္ထိ ဗုဒ္ဓိတဗ္ဗန္တိ** တဿ ပုဂ္ဂလဿ မောစေတဗ္ဗံ အတ္ထိ။ ဥပရိ ပဒါနိ ပရိဝတ္တေတွာ ယောဇေတဗ္ဗာနိ။ **ဂဟဏံ ဗုဒ္ဓနာ သမတိက္ကန္တော**တိ ဂဟဏ-မောစနာ အရဟာ အတိက္ကန္တော။ **ဗုဒ္ဓိပရိဟာနိဝိတိဝတ္တော**တိ ဝရိဉ္စ ပရိဟာ-နိဉ္စ အတိက္ကမိတွာ ပဝတ္တော။ **သော ဝုဒ္ဓဝါသော**တိ အာဒိ ကတွာ ဉာဏဂ္ဂိနာ **ဒဇာနိ**တိ ပရိယောသာနံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။ **အဘေသိ**တိ ကန္တေသိ။ **ရနိ သန္တု**နိ နိဗ္ဗုဒ္ဓိတိ ဥပသဂ္ဂေန ပဒံ ဝရိတံ။

သဒ္ဓမ္မပဇ္ဇောတိကာယ မဟာနိဒ္ဒေသဋ္ဌကထာယ

သုဒ္ဓဋ္ဌကသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-သုဒ္ဓဋ္ဌကသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၂၃။ စတုတ္ထေ သုဒ္ဓဋ္ဌကေ ပဌမဂါထာယ တာဝတ္ထော—န ဘိက္ခဝေ ဝေ-ရူပေန ဒဿနေန သုဒ္ဓိ ဟောတိ၊ အဝိစ ခေါ ကိလေသမလိနတ္တာ အသုဒ္ဓိ၊ ကိလေသရောဂါနံ အဓိဂမာ သရောဂမေဝ စန္ဒာဘံ ပြာဟူဏံ၊ အညံ ဝါ ဝေရူပံ ဒိဿာ ဒိဋ္ဌိဂတိကော ဗာလော အဘိဇာနာတိ “**ပဿာမိ သုဒ္ဓိ ပရမံ အရောဂံ**၊ တေန စ ဒိဋ္ဌိသင်္ခါတေန ဒဿနေန **သံသုဒ္ဓိ နရဿ ဟောတိ**”တိ၊ သော ဧဝံ အဘိဇာနန္တော တံ ဒဿနံ “**ပရမံ**”န္တိ ဥတွာ တသ္မိံ ဒဿနေ သုဒ္ဓါနုပဿိ သမာနော တံ ဒဿနံ “မဂ္ဂဉာဏ”န္တိ ပစ္စေတိ။ တံ ပန မဂ္ဂဉာဏံ န ဟောတိ။

ပရမံ အာရောဂျပ္ပတ္တိန္တိ ဥတ္တမံ နိဗျာဓိံ ပါပုဏိတွာ ဌိတံ။ **တာဏပ္ပတ္တိ**န္တိ တထာ ပါလနပ္ပတ္တိ။ **လောကပ္ပတ္တိ**န္တိ နိလိယနပ္ပတ္တိ။ **သရဏပ္ပတ္တိ**န္တိ ပတိဋ္ဌာပတ္တိ။ **ဒုက္ခနာသနံ** ဝါ ပတ္တိ။ **အဘယပ္ပတ္တိ**န္တိ နိဗ္ဗယဘာဝပ္ပတ္တိ။ **အစ္စတပ္ပတ္တိ**န္တိ နိစ္စလဘာဝံ ပတ္တိ။ **အမတပ္ပတ္တိ**န္တိ အမတံ မဟာနိဗ္ဗာနံ ပတ္တိ။ **နိဗ္ဗာနပ္ပတ္တိ**န္တိ ဝါနဝိရဟိတံ ပတ္တိ။

၁-အဘေသိတိ ကမ္ပေသိ (သိ)

Abhijānantoti visesena jānanto. Ājānantoti ājānamāno. Vijānantoti anekavidhena jānamāno. Paṭivijānantoti taṃ taṃ paṭicca vijānamāno.

Paṭivijjhantoti hadaye kurumāno.

Cakkhuviññāṇaṃ rūpadassanenāti cakkhuviññāṇena rūpadassanaṃ. Ñāṇanti pacceṭṭi paññā itī saddahati. Maggoti pacceṭṭi “upāyo”ti saddahati. Pathoti sañcāro. Nīyānti gahetvā yāṭi nīyanaṃ. “Nīyānan”ti vā paṭho.

24. “**Diṭṭhena ce suddhī**”ti dutiyagāthā. Tassattho—tena rūpadassanasāṅkhātena **diṭṭhena** yadi kilesasuddhi narassa hoti, tena vā **ñāṇena** so yadi jāti-ādidukkhaṃ pajahāti, evaṃ sante ariyamaggato aññena asuddhimaggeneva **so sujjhati**, rāgādīhi upadhīhi sa-upadhiko eva samāno sujjhātīti vattabbataṃ āpanno hoti, na ca evaṃvidho sujjhati. Tasmā **diṭṭhī hi naṃ pāva tathā vadānaṃ**, sā naṃ diṭṭhiyeva “micchādiṭṭhiko ayan”ti katheti, diṭṭhi-anurūpaṃ “sassato loko”ti-ādinaṃ nayena tathā tathā vadatīti.

Rāgena saha vattatīti **sarāgo**, rāgavāti attho. **Sadosoti**-ādīsupi eseva nayo.

25. **Na brāhmaṇo**ti tatiyagāthā. Tassattho—yo pana bāhitapāpattā **brāhmaṇo** hoti, so maggena adhigatāsavakkhaya khīṇāsavabrāhmaṇo ariyamaggañāṇato aññena abhimaṅgalasammatarūpasāṅkhāte **diṭṭhe** tathāvidhasaddasāṅkhāte **sute** avītikkamasāṅkhāte **sīle** hatthivatādibhede **vate** pathavi-ādibhede **mute** ca uppanna micchāñāṇena **suddhiṃ na** āhāti. Sesamassa brāhmaṇassa¹ vaṇṇabhaṇanāya vuttaṃ. So hi tedhātukapuññe sabbasmiṃca **pāpe anūpalitto**, kasmā? Tassa pahīnattā tassa attadiṭṭhiyā, yassa kassaci vā gahaṇassa pahīnattā **attañjaho**, puññābhisāṅkhārādīnaṃ akaraṇato “**nayidhapakubbamāno**”ti vuccati. Tasmā naṃ evaṃ pasamsanto āha. Sabbasseva cassa purimapādena² sambandho veditabbo—puññe ca pāpe ca anūpalitto

1. Khīṇāsavabrāhmaṇassa (Sī, Syā)

2. Evaṃyeva cassa purimapādena (Ka)

အဘိဇာနန္တောတိ ဝိသေသေန ဇာနန္တော။ အာဇာနန္တောတိ အာဇာန-
မာနော။ ဝိဇာနန္တောတိ အနေကဝိနေ ဇာနမာနော။ ပဋိဝိဇာနန္တောတိ
တံ တံ ပဋိစ္စ ဝိဇာနမာနော။ ပဋိဝိဇ္ဈန္တောတိ ဟဒယေ ကုရမာနော။

စက္ခုဝိညာဏံ ရူပဒဿနေနာတိ စက္ခုဝိညာဏေန ရူပဒဿနံ။ ဉာဏန္တိ
ပစ္စေတိတိ ပညာ ဣတိ သဒ္ဓဟတိ။ မဂ္ဂေါတိ ပစ္စေတိတိ “ဥပါယော”တိသဒ္ဓ-
ဟတိ။ ပထောတိ သဉ္ဇာရော။ နိယာနန္တိ ဂဟေတွာ ယာတိတိ နိယာနံ။
“နိယျာန”န္တိ ဝါ ပါဌော။

၂၄။ “**ဒိဋ္ဌေန စေ သုဒ္ဓိ**”တိ ဒုတိယဂါထာ။ တဿတ္ထော—
တေန ရူပဒဿနသင်္ခါတေန **ဒိဋ္ဌေန** ယဒိ ကိလေသသုဒ္ဓိ နရဿ ဟောတိ၊
တေန ဝါ ဉာဏေန သော ယဒိ ဇာတိအာဒိဒုက္ခံ ပဇောတိ၊ ဧဝံ သန္တေ
အရိယမဂ္ဂတော အညေန အသုဒ္ဓိမဂ္ဂနေဝ သော သုဇ္ဈတိ၊ ရာဂါဒိဟိ ဥပဓိဟိ
သဥပဓိကော ဧဝံ သမာနော သုဇ္ဈတိတိ ဝတ္ထဗ္ဗတံ အာပန္နော ဟောတိ၊ န
စ ဧဝံဝိဇော သုဇ္ဈတိ။ တသ္မာ ဒိဋ္ဌိ ဟိ နံ ပါဝ တထာ ဝဒါနံ၊ သာ နံ ဒိဋ္ဌိယေဝ
“မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကော အယ”န္တိ ကထေတိ၊ ဒိဋ္ဌိအနုရူပံ “သဿတော လောကော”တိ-
အာဒိနာ နယေန တထာ တထာ ဝဒတိတိ။

ရာဂေန သဟ ဝတ္တတိတိ သရာဂေါ၊ ရာဂဝါတိ အတ္ထော။ သဒေါသောတိ-
အာဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။

၂၅။ န ဗြာဟ္မဏောတိ တတိယဂါထာ။ တဿတ္ထော—ယော ပန
ဗာဟိတပါပတ္တာ ဗြာဟ္မဏော ဟောတိ၊ သော မဂ္ဂေန အဓိဂတာသဝက္ခယော
ဒိဏာသဝဗြာဟ္မဏော အရိယမဂ္ဂဉာဏတော အညေန အဘိမင်္ဂလသမ္မတရူပ-
သင်္ခါတေ **ဒိဋ္ဌေ** တထာဝိဓသဒ္ဓသင်္ခါတေ သုတေ အဝိတိက္ကမသင်္ခါတေ သီလေ
ဟတ္ထိဝတာဒိဘေဒေ ဝတေ ပထဝိအာဒိဘေဒေ မူတေ စ ဥပ္ပန္နေန မိစ္ဆာ-
ဉာဏေန သုဒ္ဓိ^၁ န အာဟာတိ။ သေသမဿ ဗြာဟ္မဏဿ ဝိက္ခာဘဏ-
နာယ ဝုတ္တံ။ သော ဟိ တေဓာတုကပုညေ သဗ္ဗသိဉ္စ ပါပေ အနုပလိက္ခော၊
ကသ္မာ? တဿ ပဟိနတ္တာ တဿ အတ္တဒိဋ္ဌိယာ၊ ယဿ ကဿစိ ဝါ
ဂဟဏဿ ပဟိနတ္တာ အတ္တဉ္စဟော၊ ပုညာဘိသင်္ခါရာဒိနံ အကရဏတော “**နယိဓ**
ပကုဗ္ဗမာနော”တိ ဝုတ္တတိ။ တသ္မာ နံ ဧဝံ ပသံသန္တော အာဟ။ သဗ္ဗသေဝ
စဿ ပုရိမပါဒေန^၂ သမ္ပန္နော ဝေဒိတဗ္ဗော—ပုညေ စ ပါပေ စ အနုပလိက္ခော

၁-ဒိဏာသဝဗြာဟ္မဏဿ (သီ၊ သျှာ)

၂-ဧဝံယေဝ စဿ ပုရိမပါဒေန (က)

attañjaho nayidha pakubbamāno na brāhmaṇo aññato suddhimāhāti. **Nāti paṭikkhepoti** na iti paṭisedho.

Bāhitvā sabbapāpakānīti gāthāyattho—yo catutthamaggena bāhitvā sabbapāpakāni **ṭhitatto** ṭhito-icceva vuttam hoti. Bāhitapāpattā eva ca **vimalo** vimalabhāvaṃ brahmabhāvaṃ seṭṭhabhāvaṃ patto, paṭinissaṭṭhasamādhivikkhepakarakilesamalena aggamaggaphalasamādhinā **sādhusamāhito**, saṃsārahetusamatikkamena **saṃsāramaticca** pariniṭṭhitakiccatāya **kevalīti** ca, taṇhādīṭṭhihi anissitattā **anissitoti** ca, lokadhammehi nibbikārattā **tādīti** ca pavuccati. Evaṃ thutiraho **sa brahmā** so brāhmaṇoti.

Aññatra satipaṭṭhānehīti cattāro satipaṭṭhāne muñcivā. **Sammappadhānādīsupi** eseva nayo.

Santeke samaṇabrāhmaṇāti ekacce lokasaṅketena “samaṇabrāhmaṇā”ti laddhavohārā saṃvijjanti. **Diṭṭhasuddhikāti** diṭṭhena suddhim icchamānā. **Te ekaccānaṃ rūpānaṃ dassananti** ete diṭṭhasuddhikā etesaṃ rūpārammaṇānaṃ olokanam. **Maṅgalaṃ paccentīti** iddhikāraṇam¹ buddhikāraṇam sabbasampattikāraṇam paṭiṭṭhāpentī. **Amaṅgalaṃ paccentīti** aniddhikāraṇam² na buddhikāraṇam na sampattikāraṇam paṭiṭṭhāpentī. **Te kālato vutṭhahitvāti** ete diṭṭhādimaṅgalikā puretameva utṭhahitvā. **Abhimaṅgalagatānīti** visesena vuḍḍhikāraṇagatāni. **Rūpāni passantīti** nānāvīdhanī rūpārammaṇāni dakkhanti. **Cāṭakasakuṇanti**³ evaṃnāmakaṃ. **Phussaveḷuvalatṭhinti** phussanakkhattena uppannam taruṇaveḷuvalatṭhim. **Gabbhinittṭhinti** sagabbham itthim. **Imārakaṃ khandhe āropetvā** gacchantanti taruṇadārakaṃ amse ussāpetvā⁴ gacchamānaṃ. **Puṇṇaghaṭanti** udakapuṇṇaghaṭam. **Rohitamacchanti** rattarohitamaccham. **Ājaññarathanti** sindhavayuttaratham. **Usabhanti** maṅgala-usabham. **Gokapilanti** kapilagāvim.

Palālapuñjanti thusa⁵rāsim. **Takkaghaṭanti** gotakkādipūritacāṭim. **Rittaghaṭanti** tucchaghaṭam. **Naṭanti** naṭakādim. “Dhuttakiriyan”ti eke. **Naggasamaṇakanti**

1. Iṭṭhakāraṇam (Sī, Ka)

3. Cāpasakuṇanti. Cātasakuṇanti (Ka)

5. Busa (Sī)

2. Anīṭṭhakāraṇam (Sī, Ka)

4. Uccāpetvā (Ka)

အတ္တဉ္စဟော နယိမ ပကုဗ္ဗမာနော န မြာဟ္မဏော အညတော သုဒ္ဓိမာဟာတိ။ နာတိ ပဋိက္ခေပေါတိ န ဣတိ ပဋိသေဝေ။

ဗာဟိတွာ သဗ္ဗပါပကာနီတိ ဂါထာယတ္ထော—ယော စတုတ္ထမဂ္ဂေန ဗာဟိတွာ သဗ္ဗပါပကာနိ ဌိတတ္ထော ဌိတောဣစ္စေဝ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဗာဟိတ-ပါပတ္တာ ဧဝ စ ဝိမလော ဝိမလဘာဝံ မြဟ္မဘာဝံ သေဋ္ဌဘာဝံ ပတ္ထော, ပဋိနိဿဋ္ဌသမာဓိဝိက္ခေပကရကိလေသမလေန အဂ္ဂမဂ္ဂဖလသမာဓိနာ သာဓု-သမာဟိတော, သံသာရဟေတုသမတိက္ကမေန သံသာရမတိစ္စ ပရိနိဋ္ဌိတ-ကိစ္စတာယ ကေဝလီတိ စ, တဏှာဒိဋ္ဌိဟိ အနိဿိတတ္တာ အနိဿိတောတိ စ, လောကဓမ္မေဟိ နိဗ္ဗိကာရတ္တာ တာဒီတိ စ ပဝုစ္စတိ။ ဧဝံ ထုတိရဟော သ မြဟ္မာ သော မြာဟ္မဏောတိ။

အညတြိ သတိပဋ္ဌာနေဟိတိ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနေ မုဋ္ဌိတွာ။ သမ္ပပ္ပဓာနာ-ဒိသုပိ ဒေသေဝ နယော။

သန္တေကေ သမဏမြာဟ္မဏာတိ ကေစ္စေ လောကသင်္ကေတေန “သမဏ-မြာဟ္မဏာ”တိ လဒ္ဓဝေါဟာရာ သံဝိဇ္ဇန္တိ။ ဒိဋ္ဌသုဒ္ဓိကာတိ ဒိဋ္ဌေန သုဒ္ဓိံ ဣစ္ဆမာနာ။ တေ ကေစ္စာနံ ရူပါနံ ဒဿနန္တိ ဧတေ ဒိဋ္ဌသုဒ္ဓိကာ ဧတေသံ ရူပါရမ္မဏာနံ ဩလောကနံ။ မင်္ဂလံ ပစ္စေန္တိတိ ဣဒ္ဓိကာရဏံ^၁ ဗုဒ္ဓိကာရဏံ သဗ္ဗသမ္ပတ္တိ-ကာရဏံ ပတိဋ္ဌာပေန္တိ။ အမင်္ဂလံ ပစ္စေန္တိတိ အနိဋ္ဌိကာရဏံ^၂ န ဗုဒ္ဓိကာရဏံ န သမ္ပတ္တိကာရဏံ ပတိဋ္ဌာပေန္တိ။ တေ ကာလတော ဝုဋ္ဌဟိတွာတိ ဧတေ ဒိဋ္ဌာဒိမင်္ဂလိကာ ပုရေတရမေဝ ဥဋ္ဌဟိတွာ။ အဘိမင်္ဂလဂတာနီတိ ဝိသေသေန ဝုဋ္ဌိကာရဏဂတာနိ။ ရူပါနိ ဒဿန္တိတိ နာနာဝိဓာနိ ရူပါရမ္မဏာနိ ဒက္ခန္တိ။ စာသုကသကုဏန္တိ^၃ ဧဝံနာမကံ။ ဖုဿဝေဠုဝလဋ္ဌိန္တိ ဖုဿနက္ခတ္တေန ဥပ္ပန္နံ တရုဏဗေဠုဝလဋ္ဌိံ။ ဂန္တိနိတ္တိန္တိ သဂဗ္ဗံ ဣတ္ထိံ။ ကုမာရကံ ခန္ဓေ အာရောပေတွာ ဂစ္ဆန္တိန္တိ တရုဏဒါရကံ အံသေ ဥဿာပေတွာ^၄ ဂစ္ဆမာနံ။ ပုဏ္ဏဗသန္တိ ဥဒက-ပုဏ္ဏဗသန္တိ။ ရောဟိတမစ္ဆန္တိ ရတ္တရောဟိတမစ္ဆံ။ အာဇေညရဏန္တိ သိန္ဓဝယုတ္တရဏံ။ ဥသဘန္တိ မင်္ဂလဥသဘံ။ ဂေါကဝိလန္တိ ကပိလဂါဝိ။

ပလာလပုဉ္ဇန္တိ ထုသ္မာရာသိ။ တက္ကဗသန္တိ ဂေါတကာဒိပုရိတစာသိ။ ရိတ္တ-ဗသန္တိ တုစ္ဆဗသန္တိ။ နန္ဒန္တိ နန္ဒကာဒိ။ “ဓုတ္တကိရိယ”န္တိ ဧကေ။ နဂ္ဂသမဏကန္တိ

၁-ဣဒ္ဓိကာရဏံ (သီ၊ က)

၄-ဥစ္စာပေတွာ (က)

၂-အနိဋ္ဌကာရဏံ (သီ၊ က)

၃-စာပသကုဏန္တိ၊ စာတသကုဏန္တိ (က)

၅-ဖုဿ (သီ)

niccolasamaṇaṃ. **Kharanti** gadrabhaṃ. **Kharayānanti** gadrabhayuttaṃ vayhādikaṃ. **Ekayuttayānanti** ekena vāhanena saṃyuttaṃ yānaṃ. **Kānanti** ekakkhi-ubhayakkhikāṇaṃ. **Kuṇinti** hatthakuṇim. **Khañjanti** khañjapādaṃ tiriyaḡatapādaṃ. **Pakkhahatanti** pīṭhasappim¹. **Jiṇṇakanti** jarājiṇṇaṃ. **Byādhikanti** byādhipīṭitaṃ. **Matanti**² kālaṅkataṃ.

Sutasuddhikāti sotaviññāṇena sutena suddhiṃ icchamānā. **Saddānaṃ savananti** saddārammaṇānaṃ savanaṃ. **Vaḡdhā**ti vāti-ādayo loka pavattasaddamattāni gahetvā vuttā. Amaṅgalaṃ pana “**kāṇo**”ti-ādinā tena tena nāmena vuttasaddāyeva. “**Chindan**”ti vāti hatthapādādicchinnanti vā. “**Bhindan**”ti vāti sīsādibhinnanti vā. “**Daḡḡhan**”ti vāti agginā jhāpitanti vā. “**Natṭhan**”ti vāti corādihi vināsanti vā. “**Natthi**”ti vāti na vijjatīti vā.

Sīlasuddhikāti sīlena visuddhiṃ icchanakā. **Sīlamattenā**ti saṃvaraṇamattena. **Saṃyamamattenā**ti uparamamattena. **Saṃvaramattenā**ti dvārathakanamattena. **Avīṭikkamamattenā**ti na atikkamitamattena. **Samaṇo muḡḡdikāputtoti** mātito laddhanāmaṃ. **Sampannakusalanti** paripuṇṇakusalaṃ. **Paramakusalanti** uttamakusalaṃ. **Uttamapattippattanti** uttamaṃ arahattaṃ pāpuṇitabbataṃ patvā ṭhitaṃ. **Ayojjanti** parājetuṃ asakkuṇeyyaṃ samaṇaṃ.

Vatasuddhikāti samādānena vatena suddhiṃ icchanakā. **Hatthivatikā** vāti samādinnaṃ hatthivataṃ etesaṃ atthīti hatthivatikā, sabbahatthikiriyaṃ karontīti attho. Kathaṃ? “**Ajja paṭṭhāya hatthīhi kātabbaṃ karissāmi**”ti evaṃ uppannacittā hatthīnaṃ gamaṇākāraṃ tiṭṭhanākāraṃ nisīdanākāraṃ sayanākāraṃ uccārapassāvakaṇākaṇāraṃ, aññe hatthī disvā soṇḡaṃ ussāpetvā gamaṇākāraṇca sabbhaṃ karontīti **hatthivatikā**. **Assavatikā**dīsupi labbhamānavasena yathāyogaṃ yojetabbaṃ. Tesu avasāne **disāvatikā** vāti puratthimādidisānaṃ namassanavasena samādinnaḡdisāvatikā, etesaṃ vuttappakārānaṃ samaṇabrāhmaṇānaṃ vatasamādānaṃ sampajjamānaṃ hatthi-ādināṃ saḡabyataṃ upaneti. Sace kho panassa micchādiṭṭhi hoti “imināhaṃ sīlavatasamādānabrahmacariyena devo vā devaṇṇātaro vā homī”ti cintayantassa nirayatiracchānayaonīnaṃ aññātaro hotīti ṇātabbaṃ. Vuttaṃ hetuṃ Bhagavatā³—

1. Pakkhaḡpāḡanti pīṭhasappim (Syā)

2. Natthi Pāḡiyaṃ.

3. Ma 2. 50 piṭṭhe.

နိစ္စောဋ္ဌသမဏံ။ ခရန္တိ ဂဒြိဘံ။ ခရယာနန္တိ ဂဒြိဘယုတ္တံ ဝယှာဒိကံ။ **ကေယုတ္တ-**ယာနန္တိ ကေန ဝါဟနေန သံယုတ္တံ ယာနံ။ **ကာဏန္တိ** ကေက္ခိဉာယက္ခိကာဏံ။ **ကုဏိန္တိ** ဟတ္ထကုဏိ။ **ခဇ္ဇန္တိ** ခဇ္ဇပါဒိ တိရိယဂတပါဒိ။ **ပက္ခဟတန္တိ** ပိဋ္ဌသပ္ပိ။ **ဇိဏ္ဏကန္တိ** ဇရာဇိဏ္ဏံ။ **ဗျာဓိကန္တိ** ဗျာဓိပိဋ္ဌိတံ။ **မတန္တိ** ကာလကံတံ။

သုတသုဒ္ဓိကာတိ သောတဝိညာဏေန သုတေန သုဒ္ဓိံ ဣစ္ဆမာနာ။ **သဒ္ဓါနံ သဝနန္တိ** သဒ္ဓါရမ္မဏာနံ သဝနံ။ **ဝဇ္ဇာတိ** ဝါတိအာဒယော လောကေ ပဝတ္တသဒ္ဓမတ္တာနိ ဂဟေတွာ ဝုတ္တာ။ အမင်္ဂလံ ပန “**ကာဏော**”တိအာဒိနာ တေန တေန နာမေန ဝုတ္တသဒ္ဓါယေဝ။ “**ဆိန္ဒ**”န္တိ ဝါတိ ဟတ္ထပါဒါဒိစ္ဆန္တိ ဝါ။ “**ဘိန္ဒ**”န္တိ ဝါတိ သိသာဒိဘိန္ဒန္တိ ဝါ။ “**ဘဇ္ဇ**”န္တိ ဝါတိ အဂ္ဂိနာ ဗျာပိတန္တိ ဝါ။ “**နဋ္ဌ**”န္တိ ဝါတိ စောရာဒိတိ ဝိနာသိတန္တိ ဝါ။ “**နတ္ထိ**”တိ ဝါတိ န ဝိဇ္ဇတိတိ ဝါ။

သီလသုဒ္ဓိကာတိ သီလေန ဝိသုဒ္ဓိံ ဣစ္ဆနကာ။ **သီလမတ္တေနာ**တိ သံဝရဏ-မတ္တေန။ **သံယမမတ္တေနာ**တိ ဥပရမမတ္တေန။ **သံဝရမတ္တေနာ**တိ ဒွါရထကန-မတ္တေန။ **အဝိတိက္ကမမတ္တေနာ**တိ န အတိက္ကမိတမတ္တေန။ **သမဏော** မုဏ္ဏိကာ-ပုတ္တောတိ မာတိတော လဒ္ဓနာမံ။ **သဗ္ဗန္တကုသလန္တိ** ပရိပုဏ္ဏကုသလံ။ **ပရမ-ကုသလန္တိ** ဥတ္တမကုသလံ။ **ဥတ္တမပတ္တိပ္ပတ္တိန္တိ** ဥတ္တမံ အရဟတ္တံ ပါပုဏ္ဏိတဗ္ဗတံ ပတွာ ပြိတံ။ **အယောဇ္ဇန္တိ** ပရာဇေတုံ အသက္ကဏေယျံ သမဏံ။

ဝတသုဒ္ဓိကာတိ သမာဒါနေန ဝတေန သုဒ္ဓိံ ဣစ္ဆနကာ။ **ဟတ္ထိဝတိကာ** ဝါတိ သမာဒိန္တံ ဟတ္ထိဝတံ ဧတေသံ အတ္ထိတိ ဟတ္ထိဝတိကာ၊ သဗ္ဗဟတ္ထိ-ကိရိယံ ကရေန္တိတိ အတ္ထော။ ကထံ? “**အဇ္ဇ ပဋ္ဌာယ ဟတ္ထိတိ ကာတဗ္ဗံ ကရိဿာမီ**”တိ ဧဝံ ဥပ္ပန္နစိတ္တာ ဟတ္ထိနံ ဂမနာကာရံ တိဋ္ဌနာကာရံ နိသီဒနာ-ကာရံ သယနာကာရံ ဥစ္စာရပဿာဝကရဏာကာရံ, အညေ ဟတ္ထိ ဒိသွာ သောဏှံ ဥဿာပေတွာ ဂမနာကာရဉ္စ သဗ္ဗံ ကရေန္တိတိ **ဟတ္ထိဝတိကာ**။ **အဿဝတိကာ**ဒိသုပိ လဗ္ဗမာနဝသေန ယထာယောဂံ ယောဇေတဗ္ဗံ။ တေသု အဝသာနေ **ဒိသာဝတိကာ** ဝါတိ ပုရတ္ထိမာဒိဒိသာနံ နမဿနဝသေန သမာ-ဒိန္တဒိသာဝတိကာ၊ ဧတေသံ ဝုတ္တပ္ပကာရာနံ သမဏဗြာဟ္မဏာနံ ဝတသမာဒါနံ သဗ္ဗဇ္ဇမာနံ ဟတ္ထိအာဒိနံ သဟဗျတံ ဥပနေတိ။ သစေ ခေါ ပနဿ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ ဟောတိ “**ဣဓိနာဟံ သီလဝတသမာဒါနဗြဟ္မစရိယေန ဒေဝေါ ဝါ ဒေဝ-ညတရော ဝါ ဟောမီ**”တိ စိန္တယန္တဿ နိရယတိရစ္ဆာနယောနိနံ အညတရော ဟောတိတိ ဉာတဗ္ဗံ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ?—

၁-ပက္ခဟါဒန္တိ ပိဋ္ဌသပ္ပိ (သျှာ)

၂-နတ္ထိပါဠိယံ။

၃-မ ၂-၅၀-ပိဋ္ဌေ။

Idha Puṇṇa ekacco kukkuravataṃ bhāveti paripuṇṇaṃ abbokiṇṇaṃ, kukkurasīlaṃ bhāveti paripuṇṇaṃ abbokiṇṇaṃ, kukkuracittaṃ bhāveti paripuṇṇaṃ abbokiṇṇaṃ, kukkurākappaṃ bhāveti paripuṇṇaṃ abbokiṇṇaṃ. So kukkuravataṃ bhāvetvā paripuṇṇaṃ abbokiṇṇaṃ, kukkurasīlaṃ bhāvetvā paripuṇṇaṃ abbokiṇṇaṃ, kukkuracittaṃ bhāvetvā paripuṇṇaṃ abbokiṇṇaṃ, kukkurākappaṃ bhāvetvā paripuṇṇaṃ abbokiṇṇaṃ kāyassa bhedaṃ paraṃ maraṇā kukkurānaṃ saḥabyataṃ upapajjati. Sace kho panassa evaṃdiṭṭhi hoti “imināhaṃ sīlena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi devaññataro vā”ti, sāssa hoti micchādiṭṭhi. Micchādiṭṭhissa kho ahaṃ Puṇṇa dvinnāṃ gatīnaṃ aññataraṃ gatīṃ vadāmi nirayaṃ vā tiracchānayaṇiṃ vā. Iti kho Puṇṇa sampajjamānaṃ kukkuravataṃ kukkurānaṃ saḥabyataṃ upaneti, vipajjamānaṃ nirayanti.

Gandhabbavatikādayo gandhabbādīnaṃ saḥabyataṃ upagacchantīti attho na gahetabbo, micchādiṭṭhiyā gahitattā nirayatiracchānayaṇimeva upagacchantīti gahetabbo.

Mutasuddhikāti phusitena suddhikā. **Pathaviṃ āmasantī**ti sasambhārikaṃ mahāpathaviṃ kāyena phusanti. **Haritanti** allanīlasaddalaṃ. **Gomayanti** gavādigomayaṃ. **Kacchapanti** aṭṭhikacchapādi-anekavidhaṃ. **Phālaṃ akkamantī**ti ayaphālaṃ maddanti. **Tilavāhanti** tilasakaṭaṃ tilarāsīṃ vā. **Phussatilaṃ khādanī**ti maṅgalapaṭisaṃyuttaṃ tilaṃ khādanti. **Phussatelaṃ makkhenti**ti tathārūpaṃ tilatelaṃ sarīrabbañjanaṃ karonti. **Dantakaṭṭhanti** dantapoṇaṃ. **Mattikāya nhāyanti**ti kuṅkuṭṭhādikāya saṇhamattikāya sarīraṃ ubbaṭṭetvā¹ nhāyanti. **Sātakāṃ nivāsentī**ti maṅgalapaṭisaṃyuttaṃ vatthaṃ paridahanti. **Veṭṭhanāṃ veṭṭhenti**ti sīsaveṭṭhanaṃ pattuṇṇādipaṭaṃ sīse ṭhapenti paṭimuccanti.

Tedhātukaṃ kusalābhisaṅkhāranti kāmādhāturūpadhātu-arūpadhātūsu paṭisaṇḍhidāyakaṃ kosallasambhūtaṃ paccayābhisaṅkhāraṃ. **Sabbaṃ akusalanti** dvādasavidhaṃ akosallasambhūtaṃ akusalaṃ. **Yatoti** yadā. Te

1. Ubbattetvā (Syā)

ဣဓ ပုဏ္ဏ ဧကစ္စော ကုတ္တုရဝတံ ဘာဝေတိ ပရိပုဏ္ဏံ အဗ္ဗောကိဏ္ဏံ၊ ကုတ္တုရသီလံ ဘာဝေတိ ပရိပုဏ္ဏံ အဗ္ဗောကိဏ္ဏံ၊ ကုတ္တုရစိတ္တံ ဘာဝေတိ ပရိပုဏ္ဏံ အဗ္ဗောကိဏ္ဏံ၊ ကုတ္တုရကပ္ပံ ဘာဝေတိ ပရိပုဏ္ဏံ အဗ္ဗောကိဏ္ဏံ။ သော ကုတ္တုရဝတံ ဘာဝေတွာ ပရိပုဏ္ဏံ အဗ္ဗောကိဏ္ဏံ၊ ကုတ္တုရသီလံ ဘာဝေတွာ ပရိပုဏ္ဏံ အဗ္ဗောကိဏ္ဏံ၊ ကုတ္တုရစိတ္တံ ဘာဝေတွာ ပရိပုဏ္ဏံ အဗ္ဗောကိဏ္ဏံ၊ ကုတ္တုရကပ္ပံ ဘာဝေတွာ ပရိပုဏ္ဏံ အဗ္ဗောကိဏ္ဏံ ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ ကုတ္တုရာနံ သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇတိ။ သစေ ခေါ ပနဿ ဧဝံဒိဋ္ဌိ ဟောတိ “ဣမိနာဟံ သီလေန ဝါ ဝတေန ဝါ တပေန ဝါ ဗြဟ္မစရိယေန ဝါ ဒေဝေါ ဝါ ဘဝိဿာမိ ဒေဝဉ္ဇတရော ဝါ”တိ။ သာဿ ဟောတိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဿ ခေါ အဟံ ပုဏ္ဏ ဒိဋ္ဌိ ဂတိနံ အညတရံ ဂတိံ ဝဒါမိ နိရယံ ဝါ တိရစ္ဆာနယောနိံ ဝါ။ ဣတိ ခေါ ပုဏ္ဏ သဗ္ဗဇ္ဇမာနံ ကုတ္တုရဝတံ ကုတ္တုရာနံ သဟဗျတံ ဥပနေတိ၊ ဝိပဇ္ဇမာနံ နိရယန္တိ။

ဂန္ဓဗ္ဗဝတိကာဒယော ဂန္ဓဗ္ဗဒီနံ သဟဗျတံ ဥပဂစ္ဆန္တိတိ အတ္ထော န ဂဟေတဗ္ဗော၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာ ဂဟိတတ္တာ နိရယတိရစ္ဆာနယောနိမေဝ ဥပဂစ္ဆန္တိတိ ဂဟေတဗ္ဗော။

မုတသုဒ္ဓိကာတိ ဖုသိတေန သုဒ္ဓိကာ။ ပထဝီ အာမသန္တိတိ သသမ္ဘာရိကံ မဟာပထဝီ ကာယေန ဖုသန္တိ။ **ဟရိတန္တိ** အလ္လနီလသဒ္ဓလံ။ **ဂေါမယန္တိ** ဂဝါဒိဂေါမယံ။ **ကန္တပန္တိ** အဋ္ဌကန္တပါဒိအနေကဝိဓံ။ **ဖာလံ အက္ကမန္တိ**တိ အယဖာလံ မဒ္ဒန္တိ။ **တိလဝါဟန္တိ** တိလသကဋ် တိလရာသိံ ဝါ။ **ဖုဿတိလံ ခါဒန္တိ**တိ မင်္ဂလပဋိသံယုတ္တံ တိလံ ခါဒန္တိ။ **ဖုဿတေလံ မက္ခေန္တိ**တိ တထာရူပံ တိလတေလံ သရိရဗ္ဗဉ္ဇနံ ကရေန္တိ။ **ဒန္တကဋ္ဌန္တိ** ဒန္တပေါဏံ။ **မတ္တိကာယ နှာယန္တိ**တိ ကုင်္ဂဋ္ဌာဒိကာယ သဏ္ဍမတ္တိကာယ သရိရံ ဥဗ္ဗဇ္ဇေတွာ နှာယန္တိ။ **သာဠကံ နိဝါသေန္တိ**တိ မင်္ဂလပဋိသံယုတ္တံ ဝတ္ထံ ပရိဒဟန္တိ။ **ဝေဌနံ ဝေဌေန္တိ**တိ သီသဝေဌနံ ပတ္တုဏ္ဏာဒိပဋ် သီသေ ဌပေန္တိ ပဋိမုစ္ဆန္တိ။

တေဓာတုကံ ကုသလာဘိသင်္ခါရန္တိ ကာမဓာတုရူပဓာတုအရူပဓာတုသု ပဋိသန္တိဒါယကံ ကောသလ္လသမ္ဘူတံ ပစ္စယဘိသင်္ခါရံ။ **သဗ္ဗံ အကုသလန္တိ** ဒွါဒသဝိဓံ အကောသလ္လသမ္ဘူတံ အကုသလံ။ **ယတောတိ** ယဒါ။ တေ

dasavidho puññābhisaṅkhāro ca, dvādasavidho apuññābhisaṅkhāro ca, catubbidho āneñjābhisaṅkhāro ca yathānurūpaṃ samucchedappahānena pahīnā honti. **Attadiṭṭhijahoti** “eso me attā”ti gahitadiṭṭhiṃ jaho. **Gāhaṃ jahoti** “eso hamasmī”ti mānasampayuttagahaṇaṃ jaho. Puna **attañjahoti** “etaṃ mamā”ti taṇhāgahaṇavasena ca diṭṭhigahaṇavasena ca parāmasitvā gahitaṃ, parato āmaṭṭhañca, tasmīṃ abhiniviṭṭhañca, balavataṇhāvasena gilitvā ajjhositañca, balavamucchitañca. **Sabbaṃ taṃ cattaraṃ hotīti**-ādayo vuttanayāyeva.

26. Evaṃ “na brāhmaṇo aññato suddhimāhā”ti vatvā idāni ye diṭṭhigatikā aññato suddhiṃ bruvanti, tesaṃ tassā diṭṭhiyā anibbāhakabhāvaṃ dassento “**purimaṃ pahāyā**”ti gāthamāha. Tassattho—tehi aññato suddhivādā samānāpi yassā diṭṭhiyā appahīnattā gahaṇamuñcanaṃ hoti, tāya **purimaṃ** satthārādiṃ **pahāya** aparaṃ nissitā **ejāsāṅkhātāya** taṇhāya **anugatā** abhibhūtā rāgādibhedāṃ **na taranti saṅgaṃ** tañca atarantā taṃ taṃ dhammaṃ uggaṇhanti ca **nirassajanti** ca makkaṭova **sākhanti**.

Purimaṃ satthāraṃ pahāyāti purimagahitaṃ Satthupaṭiññaṃ vajjetvā. **Paraṃ Satthāraṃ nissitāti** aññaṃ Satthupaṭiññaṃ nissitā allīnā. **Purimaṃ dhammakkhānaṃ pahāyāti**-ādisupi ese va nayo.

Ejānugāti taṇhāya anugā. **Ejānugatāti** taṇhāya anugatā. **Ejānusaṭāti** taṇhāya anusaṭā pakkhandā vā. **Ejāya pannā patitāti** taṇhāya nimuggā ca nikkhipitā ca.

Makkaṭoti vānaro. **Araññeti** vipine. **Pavaneti** mahāvane. **Caramānoti** gacchamāno. **Evamevāti** opammasaṃsandanaṃ¹. **Puthūti** nānā. **Puthudiṭṭhigatānīti** nānāvidhāni diṭṭhigatāni. **Gaṇhanti ca muñcanti cāti** gahaṇavasena gaṇhanti ca cajanavasena muñcanti ca. **Ādiyanti ca nirassajanti cāti** palibodhaṃ karonti ca vissajjenti ca khipanti ca.

27. Pañcamagāthāya ca sambandho—yo ca so “diṭṭhī hi naṃ pāva tathā vadānaṃ”ti vutto, so sayam samādāyāti. Tattha **sayanti**

1. Opammasampaṭipādanaṃ (Syā)

ဒသဝိဇော ပုညာဘိသင်္ခါရော စ, ဒွါဒသဝိဇော အပုညာဘိသင်္ခါရော စ, စတုဗ္ဗိဇော အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရော စ ယထာနုရူပံ သမုဇ္ဈေဒပ္ပဟာနေန ပဟိနာ ဟောန္တိ။ **အတ္တဒိဋ္ဌိဇော**တိ “သော မေ အတ္တာ”တိ ဂဟိတဒိဋ္ဌိ ဇော။ **ဂါဟံ ဇော**တိ “သောဟမသ္မိ”တိ မာနသမ္ပယုတ္တဂဟဏံ ဇော။ ပုန **အတ္တဇ္ဇော**တိ “ဧတံ မမာ”တိ တဏှာဂဟဏဝသေန စ ဒိဋ္ဌိဂဟဏဝသေန စ ပရာမသိတွာ ဂဟိတံ, ပရတော အာမဋ္ဌဉ္စ, တသ္မိ အဘိနိရိဋ္ဌဉ္စ, ဗလဝတဏှာဝသေန ဂိလိတွာ အဇ္ဈောသိတဉ္စ, ဗလဝမုတ္တိတဉ္စ။ **သဗ္ဗံ တံ စတ္တိဇော**တိ အာဒယော ဝုတ္တနယာယေဝ။

၂၆။ ဧဝံ “န ဗြာဟ္မဏော အညတော သုဒ္ဓိမာဟာ”တိ ဝတွာ ဣဒါနိ ယေ ဒိဋ္ဌိဂဟိကာ အညတော သုဒ္ဓိ မြဝန္တိ။ တေသံ တဿာ ဒိဋ္ဌိယာ အနိဗ္ဗာဟကဘာဝံ ဒသေန္တော “**ပုရိမံ ပဟာယာ**”တိ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—တေဟိ အညတော သုဒ္ဓိဝါဒါ သမာနာပိ ယဿာ ဒိဋ္ဌိယာ အပ္ပဟိနတ္တာ ဂဟဏမုဉ္စနံ ဟောတိ။ တာယ **ပုရိမံ** သတ္တာရာဒိ ပဟာယ အပရံ နိဿိတာ **ဇော**-သင်္ခါတာယ တဏှာယ **အနုဂတာ** အဘိဘူတာ ရာဂါဒိဘေဒံ **န တရန္တိ သင်္ခံ**၊ တဉ္စ အတရန္တာ တံ တံ ဓမ္မံ ဥဂ္ဂဏန္တိ စ **နိရုဿဇန္တိ** စ မက္ကဋောဝ သာဓန္တိ။

ပုရိမံ သတ္တာရံ ပဟာယာတိ ပုရိမဂဟိတံ သတ္တုပဋိညံ ဝဇ္ဇေတွာ။ **ပရံ သတ္တာရံ** နိဿိတာတိ အညံ သတ္တုပဋိညံ နိဿိတာ အလ္လိနာ။ **ပုရိမံ ဓမ္မက္ခာနံ ပဟာယာ**တိ အာဒိသုပိ ဒေသေဝ နယော။

ဇောနုဂါတိ တဏှာယ အနုဂါ။ **ဇောနုဂတာ**တိ တဏှာယ အနုဂတာ။ **ဇောနုသင်္ခါ**တိ တဏှာယ အနုသင်္ခာ ပက္ခန္ဓာ ဝါ။ **ဇောယ ပန္နာ ပတိတာ**တိ တဏှာယ နိမုဂ္ဂါ စ နိက္ခိပိတာ စ။

မက္ကဋောတိ ဝါနရော။ **အရညေ**တိ ဝိပိနေ။ **ပဝနေ**တိ မဟာဝနေ။ **စရမာနေ**တိ ဂစ္ဆမာနေ။ **ဝေမေဝါ**တိ ဩပဗ္ဗသံသန္ဓနံ။ **ပုထု**တိ နာနာ။ **ပုထုဒိဋ္ဌိဂတာ**နိတိ နာနာဝိဇာနိ ဒိဋ္ဌိဂတာနိ။ **ဂဏန္တိ** စ **မုဉ္စန္တိ** စာတိ ဂဟဏဝသေန ဂဏန္တိ စ စဇနဝသေန မုဉ္စန္တိ စ။ **အာဒိယန္တိ** စ **နိရုဿဇန္တိ** စာတိ ပလိဗောဓံ ကရေန္တိ စ ဝိဿဇ္ဇေန္တိ စ ခိပန္တိ စ။

၂၇။ ပဉ္စမဂါထာယ စ သမ္ပန္နော—ယော စ သော “ဒိဋ္ဌိ ဟိ နံ ပါဝတထာ ဝဒါန”န္တိ ဝုတ္တော၊ သော သယံ သမာဒါယာတိ။ တတ္ထ **သယန္တိ**

sāmaṃ. **Samādāyāti** gahetvā. **Vatānīti** hatthivatādīni. **Uccāvacanti** aparāparam, hīnapañītaṃ vā satthārato satthārādīni. **Saññasattoti** kāmasaññādisu laggo. **Vidvā ca vedehi samecca dhammanti** paramatthavidvā ca arahā catūhi maggañāṇavedehi catusaccadhammaṃ abhisameccāti. Sesam pākaṭameva.

Sāmaṃ samādāyāti sayameva gahetvā. **Ādāyāti** ādiyitvā gaṇhitvā. **Samādāyāti** sammā ādāya. **Ādiyitvāti** balibodham katvā. **Samādiyitvāti** sammā palibodham katvā. **Gaṇhitvāti** avissajjtvā. **Parāmasitvāti** dassitvā. **Abhinivisitvāti** patitṭhahitvā. **Kāmasaññādayo** vuttanayā eva.

Vidvāti medhāvī. **Vijjāgatoti** vijānanabhāvaṃ gato. **Ñāṇīti** paññāsampanno. **Vibhāvīti** ñāṇena vīmaṃsako. **Medhāvīti** aniccādihi tulitañāṇo. **Paññāti-ādayo** heṭṭhā vuttanayāyeva. Catusaccadhammaṃ vicināṭīti **dhammavicayasambojjhaṅgo**. Bojjhaṅgattho heṭṭhā vuttova. **Vīmaṃsāti** catusaccadhammavicinanā paññāva. “Vīmaṃsā dhammacintanā”¹ ti¹ hi vuttā. **Vipassanāti** maggasampayuttā vividhākārena passanā paññāva. **Sammādiṭṭhīti** sobhanā, pasatṭhā, sundarā maggasampayuttā sammādiṭṭhi. **Tehi vedehīti** etheva catūhi maggañāṇehi. **Antagatoti** jātijarāmarāṇassa pariyoṣānaṃ gato. **Koṭigatoti-ādayo** heṭṭhā vuttanayāva. **Vedānaṃ vā antagatoti** jānitabbānaṃ avasānappatto. **Vedehi vā antagatoti** catūhi maggañāṇavedehi vaṭṭadukkhassa pariyaṇtabhāvena antasaṅkhātānaṃ nibbānaṃ gato. **Viditattāti** viditabhāvena jānitabhāvena.

Vedāni viceyya kevalānīti gāthāya ayamatto—yo catūhi maggañāṇavedehi kilesakkhayaṃ karonto gato, so paramatthato vedagū nāma hoti. **Sova sabbasamaṇabrāhmaṇānaṃ** satthasaññitāni **vedāni** tāyeva maggabhāvanāya kiccato aniccādivasena **viceyya**. Tattha chandarāgappahānena tameva **sabbaṃ vedamaticca** yāpi vedapaccayā, aññathā vā uppajjanti vedanā, tāsū **sabbavedanāsu vītarāgo** hoti. Tasmā tamatthaṃ dassento “kiṃ pattinamāhu vedagū”² ti² puṭṭho “idaṃ pattinan”² ti

သာမံ။ သမာဒါယာတိ ဂဟေတွာ။ ဝတနီတိ ဟတ္ထိဝတာဒိနိ။ ဥစ္စာဝဓန္တိ အပရာပရံ၊ ဟိနပဏီတံ ဝါ သတ္တာရတော သတ္တာရဒိ။ သညသတ္တောတိ ကာမသညာဒိသု လဂ္ဂေါ။ ဝိဒ္ဓါ ဝ ဝေဒေဟိ သမေစ္စ ဓမ္မန္တိ ပရမတ္ထဝိဒ္ဓါ စ အရဟာ စတူဟိ မဂ္ဂဉ္ဇကဝေဒေဟိ စတုသစ္စဓမ္မံ အဘိသမေစ္စာတိ။ သေသံ ပါကဋမေဝ။

သာမံ သမာဒါယာတိ သယမေဝ ဂဟေတွာ။ အာဒါယာတိ အာဒိယိတွာ ဂဏှိတွာ။ သမာဒါယာတိ သမ္မာ အာဒါယ။ အာဒိယိတွာတိ ပလိဗောဓံ ကတွာ။ သမာဒိယိတွာတိ သမ္မာ ပလိဗောဓံ ကတွာ။ ဂဏှိတွာတိ အဝိ-သဇ္ဇေတွာ။ ပရာမသိတွာတိ ဒဿိတွာ။ အဘိနိဝိသိတွာတိ ပတိဋ္ဌဟိတွာ။ ကာမသညာဒယော ဝုတ္တနယာ ဝေ။

ဝိဒ္ဓါတိ မေဓာဝီ။ ဝိဇ္ဇာဂတောတိ ဝိဇာနနဘာဝံ ဂတော။ ဉာဏီတိ ပညာသမ္ပန္နော။ ဝိဘာဝီတိ ဉာဏေန ဝိမံသကော။ မေဓာဝီတိ အနိစ္စာဒိဟိ တုလိတဉာဏော။ ပညာတိအာဒယော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယာယေဝ။ စတုသစ္စဓမ္မံ ဝိစိနာတိတိ ဓမ္မဝိဝေသသမ္မောဇ္ဈင်္ဂေါ။ ဗောဇ္ဈင်္ဂတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တောဝ။ ဝိမံသာတိ စတုသစ္စဓမ္မဝိစိနာ ပညာဝ။ “ဝိမံသာ ဓမ္မဝိန္နနာ”^၁ တိ ဟိ ဝုတ္တာ။ ဝိပဿနာတိ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ ဝိဝိဓကာရေန ပဿနာ ပညာဝ။ သမ္မာဒိဋ္ဌိတိ သောဘနာ, ပသဋ္ဌာ, သုန္နရာ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ တေဟိ ဝေဒေဟိတိ ဇေတေဟေဝ စတူဟိ မဂ္ဂဉ္ဇကေဟိ။ အန္တဂတောတိ ဇာတိဇရာမရဏဿ ပရိ-ယောသာနံ ဂတော။ ကောဋိဂတောတိအာဒယော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယာဝ။ ဝေဒါနံ ဝါ အန္တဂတောတိ ဇာနိတဗ္ဗာနံ အဝသာနပ္ပတ္တော။ ဝေဒေဟိ ဝါ အန္တဂတောတိ စတူဟိ မဂ္ဂဉ္ဇကဝေဒေဟိ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ ပရိယန္တဘာဝေန အန္တသင်္ခါတံ နိဗ္ဗာနံ ဂတော။ ဝိဒိတတ္တာတိ ဝိဒိတဘာဝေန ဇာနိတဘာဝေန။

ဝေဒါနိ ဝိစေယျကေဝလာနီတိ ဂါထာယ အယမတ္ထော—ယော စတူဟိ မဂ္ဂဉ္ဇကဝေဒေဟိ ကိလေသက္ခယံ ကရောန္တော ဂတော၊ သော ပရမတ္ထတော ဝေဒဂူ နာမ ဟောတိ။ သောဝ သဗ္ဗသမဏဗြာဟ္မဏာနံ သတ္တသညိတာနိ ဝေဒါနိ တာယေဝ မဂ္ဂဘာဝနာယ ကိစ္စတော အနိစ္စာဒိဝသေန ဝိစေယျ။ တတ္ထ ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနေန တမေဝ သဗ္ဗံ ဝေဒမတိစ္စ ယာပိ ဝေဒပစ္စယာ, အညထာ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ဝေဒနာ၊ တာသု သဗ္ဗဝေဒနာသု ဝိတရာဂေါ ဟောတိ။ တသ္မာ တမတ္ထံ ဒဿေန္တော “ကိ” ပတ္တိနမာဟု ဝေဒဂူ”^၂ နိ ပုဋ္ဌော “ဣဒံ ပတ္တိန”^၂ နိ

1. Vīmaṃssā dhammavicinanāti (Sī)

2. Khu 1. 360 piṭṭhe.

avatvā “Vedāni viceyya -pa- vedagū so”ti āha. Yasmā vā yo pavicayapaññāya **Vedāni viceyya**, tattha chandarāgappahānena **sabbam vedamaticca** vattati. **So** satthasaññitāni **vedāni** gato ñāto atikkantova hoti. Yo **vedanāsu vītarāgo**, sopi vedanāsaññitāni **vedāni** gato atikkanto, ativedanam gatotipi **vedagū**. Tasmā tampi attham dassento “idam pattinan”ti avatvā “Vedāni viceyya -pa- vedagū so”ti āha.

Sameccāti ñāṇena samāgantvā. **Abhisameccāti** ñāṇena paṭivijjhivā.

Dhammanti catusaccadhammam. **Sabbe saṅkhārāti** sabbe sappaccayā dhammā. Te hi saṅkhatasaṅkhārā nāma. Paccayehi saṅgamma karīyantīti saṅkhārā, te evaṃ paccayeti saṅgamma katattā “saṅkhātā”ti visesetvā vuttā. “Kammanibbattā tebhūmakarūpārūpadhammā abhisāṅkhatasaṅkhārā”ti Atthakathāsu¹ vuttā. Tepi “aniccā vata saṅkhārā”ti-ādīsu² saṅkhatasaṅkhāresu saṅgham gacchanti. “Avijjāgato’yaṃ bhikkhave purisapuggalo puññañce saṅkhāram abhisāṅkharoti”ti-ādīsu³ avijjāpaccayā saṅkhārāva āgatā. Tebhūmikakusalākusalacetanā abhisāṅkharanākasāṅkhārā nāma. “Yāvatikā abhisāṅkhārassa gati, tāvatikam gantvā akkhāhatam maññe atthāsi”ti-ādīsu⁴ āgataṃ kāyikacetasikavīriyam payogābhisāṅkhāro nāma. “Saññāvedayitanirodham samāpannassa kho āvuso Visākha bhikkhuno paṭhamam nirujjhati vacīsaṅkhāro, tato kāyasaṅkhāro, tato cittasaṅkhāro”ti-ādīsu⁵ āgatā vitakkavicārā. Vācam saṅkharontīti vacīsaṅkhārā, assāsapassāsā kāyena saṅkharīyantīti kāyasaṅkhārā, saññā ca vedanā ca cittaena saṅkharīyantīti cittasaṅkhārā. Idha pana saṅkhatasaṅkhārā adhippetā. **Aniccā** hutvā abhāvaṭṭhena. **Dukkā** paṭipīḷanaṭṭhena. **Sabbe dhammāti** nibbānampi antokatvā vuttā. **Anattā** avasavattanaṭṭhena. **Avijjāpaccayā saṅkhārāti** ettha yaṃ paṭicca phalameti, so paccayo. **Paṭiccāti** na vinā, apaccakkhitvā⁶ attho. **Etīti** uppajjati ceva pavattati cāti attho. Api ca upakāraṭṭho paccayaṭṭho, avijjā ca sā paccayo cāti avijjāpaccayo.

1. Abhi-Ṭṭha 2. 134; Visuddhi 2. 158 piṭṭhesu.

2. Dī 2. 129; 161; Saṃ 1. 160 piṭṭhādīsu.

4. Am 1. 110 piṭṭhe.

5. Ma 1. 376 piṭṭhe.

3. Saṃ 1. 310 piṭṭhe.

6. Apāṭikkhitvāti (Sī, Syā)

အဝတ္တ “ဝေဒါနိ ဝိစေယူ။ပ။ ဝေဒဂူ သော”တိ အာဟ။ ယသ္မာ ဝါ ယော ပဝိစယပညာယ **ဝေဒါနိ ဝိစေယူ**။ တတ္ထ ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနေန သဗ္ဗ **ဝေဒမတိစ္စ** ဝတ္တတိ။ သော သတ္တသညိတာနိ **ဝေဒါနိ** ဂတော ဉ္ဇတော အတိက္ကန္တော ဟောတိ။ ယော **ဝေဒနာသု ဝိတရာဂေါ**။ သောပိ ဝေဒနာသညိတာနိ **ဝေဒါနိ** ဂတော အတိက္ကန္တော, အတိဝေဒနံ ဂတောတိပိ **ဝေဒဂူ**။ တသ္မာ တမ္ပိ အတ္ထံ ဒဿေန္တော “ဣဒံ ပတ္တိန”န္တိ အဝတ္တ “ဝေဒါနိ ဝိစေယူ။ပ။ ဝေဒဂူ သော”တိ အာဟ။

သမေဇ္ဇာတိ ဉ္ဇဏေန သမာဂန္တော။ အဘိသမေဇ္ဇာတိ ဉ္ဇဏေန ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ။ ဓမ္မန္တိ စတုသစ္စဓမ္မံ။ သဗ္ဗေ သင်္ခါရာတိ သဗ္ဗေ သပ္ပစ္စယာ ဓမ္မာ။ တေ ဟိ သင်္ခတ-သင်္ခါရာ နာမ။ ပစ္စယေဟိ သင်္ခမ္ပ ကရိယန္တိတိ သင်္ခါရာ။ တေ ဧဝံ ပစ္စယေဟိ သင်္ခမ္ပ ကတတ္တာ “သင်္ခတာ”တိ ဝိသေသေတွာ ဝုတ္တာ။ “ကမ္မနိဗ္ဗတ္တာ တေဘူမကရူပါရူပဓမ္မာ အဘိသင်္ခတသင်္ခါရာ”တိ အဋ္ဌကထာသု^၁ ဝုတ္တာ။ တေပိ “အနိစ္စာ ဝတ သင်္ခါရာ”တိအာဒိသု^၂ သင်္ခတသင်္ခါရေသု သင်္ခဟံ ဂစ္ဆန္တိ။ “အဝိဇ္ဇာ-ဂတော’ယံ ဘိက္ခဝေ ပုရိသပုဂ္ဂလော ပုညဇ္ဇေ သင်္ခါရံ အဘိသင်္ခရေတိ”တိ-အာဒိသု^၃ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာဝ အာဂတာ။ တေဘူမိကကုသလာကုသလ-စေတနာ အဘိသင်္ခရဏကသင်္ခါရာ နာမ။ “ယာဝတိကာ အဘိသင်္ခါရဿ ဂတိ၊ တာဝတိကံ ဂန္တော အက္ခာဟတံ မညေ အဋ္ဌာသိ”တိအာဒိသု^၄ အာဂတံ ကာယိကစေတသိကဝိရိယံ ပယောဂါဘိသင်္ခါရေ နာမ။ “သညာဝေဒယိတ-နိရောဓံ သမာပန္နဿ ခေါ အာဝုသော ဝိသာခ ဘိက္ခုနော ပဌမံ နိရုဇ္ဈတိ ဝစီသင်္ခါရေ၊ တတော ကာယသင်္ခါရေ၊ တတော စိတ္တသင်္ခါရေ”တိအာဒိသု^၅ အာဂတာ ဝိတက္ကဝိစာရာ။ ဝါစံ သင်္ခရေန္တိတိ ဝစီသင်္ခါရာ၊ အဿာသပဿာ-သာ ကာယေန သင်္ခရိယန္တိတိ ကာယသင်္ခါရာ၊ သညာ စ ဝေဒနာ စ စိတ္တေန သင်္ခရိယန္တိတိ စိတ္တသင်္ခါရာ။ ဣဓ ပန သင်္ခတသင်္ခါရာ အဓိပ္ပေတာ။ အနိစ္စာ ဟုတွာ အဘာဝဋ္ဌေန။ ဒုက္ခာ ပဋိဝိဋ္ဌနဋ္ဌေန။ သဗ္ဗေ ဓမ္မာတိ နိဗ္ဗာနဗ္ဗိ အန္တော-ကတွာ ဝုတ္တာ။ အနတ္တာ အဝသဝတ္တနဋ္ဌေန။ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာတိ ဧတ္ထ ယံ ပဋိစ္စ ဖလမေတိ၊ သောပစ္စယော။ ပဋိစ္စာတိ န ဝိနာ၊ အပစ္စက္ခိတွာတိ၆ အတ္ထော။ ဧတိတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စေဝ ပဝတ္တတိ စာတိ အတ္ထော။ အပိစ ဥပ-ကာရကဋ္ဌော ပစ္စယဋ္ဌော၊ အဝိဇ္ဇာ စ သာ ပစ္စယော စာတိ အဝိဇ္ဇာပစ္စယော။

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၃၄၊ ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၅၈-ပိဋ္ဌေသု။

၂-ဒီ ၂-၁၂၉၊ ၁၆၁၊ သံ ၁-၁၆၀-ပိဋ္ဌာဒိသု။

၃-သံ ၁-၃၁၀-ပိဋ္ဌေ။

၄-အံ ၁-၁၁၀-ပိဋ္ဌေ။

၅-မ ၁-၃၇၆-ပိဋ္ဌေ။

၆-အပဋိက္ခိတွာတိ (သီ၊ သျှာ)

tasma avijjāpaccayā saṅkhārā **sambhavantī**ti nibbattanti, evaṃ sambhavantisaddassa sesapadehipi yojanā kātabbā.

Tattha katamā avijjā? Dukkhe aññāṇaṃ dukkhasamudaye aññāṇaṃ dukkhanirodhe aññāṇaṃ dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya aññāṇaṃ pubbante aññāṇaṃ aparante aññāṇaṃ pubbantāparante aññāṇaṃ idappaccayatāpaṭiccasamuppannesu dhammesu aññāṇaṃ. Katame saṅkhārā? Puññābhisaṅkhāro apuññābhisaṅkhāro āneñjābhisaṅkhāro, kāyasaṅkhāro vacisaṅkhāro cittasaṅkhāro, aṭṭha kāmāvacarakusalacetanā, pañca rūpāvacarakusalacetanā puññābhisaṅkhāro, dvādasa akusalacetanā apuññābhisaṅkhāro, catasso arūpāvacarakusalacetanā āneñjābhisaṅkhāro, kāyasañcetanā kāyasaṅkhāro, vacisañcetanā vacisaṅkhāro, manosañcetanā cittasaṅkhāro.

Tattha siyā—kathaṃ panetaṃ jānitabbaṃ “ime saṅkhārā avijjāpaccayā hontī”ti? Avijjābhāve bhāvato. Yassa hi dukkhādīsu avijjāsaṅkhātā aññāṇaṃ appahīnaṃ hoti, so dukkhe tāva pubbantādīsu ca aññāṇena saṃsāradukkhaṃ sukhasaññāya gahetvā tasseeva hetubhūte tividhepi saṅkhāre ārabhati. Samudaye aññāṇena dukkhahetubhūtepi taṇhāparikkhāre saṅkhāre sukhahetuto maññamāno ārabhati. Nirodhe pana magge ca aññāṇena dukkhassa anirodhabhūtepi gatavisese dukkhanirodhasaññā hutvā, nirodhassa ca amaggabhūtesupi yaññāmaratapādīsu nirodhamaggasaññā hutvā dukkhanirodhaṃ patthayamāno yaññāmaratapādimukhena tividhepi saṅkhāre ārabhati.

Api ca so tāya catūsu saccesu appahīnāvijjatāya visesato jātijārōgamaraṇādi-anekādīnavavokiṇṇampi puññaphalasaṅkhātā dukkhaṃ dukkhato ajānanto tassa dhigamāya kāyavacīcittasaṅkhārabhedā puññābhisaṅkhāraṃ ārabhati devaccharakāmakō viya maruppapātā. Dukhasammatassāpi ca tassa puññaphalassa ante mahāpariḷāhajanikaṃ vipariṇāmadukkhaṃ appassādatañca apassantopi tappaccayaṃ vuttappakārameva puññābhisaṅkhāraṃ ārabhati salabho viya dīpasikhābhiniṇipātā, madhubindugiddho viya ca madhulittasatthadhārālehanā.

တသ္မာ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ သမ္ဘဝန္တိတိ နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ ဧဝံ သမ္ဘဝန္တိသဒ္ဓဿ သေသပဒေဟိဝိ ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။

တတ္ထ ကတမာ အဝိဇ္ဇာ? ဒုက္ခေ အညာဏံ ဒုက္ခသမုဒယေ အညာဏံ ဒုက္ခနိရောဓေ အညာဏံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ အညာဏံ ပုဗ္ဗန္တေ အညာဏံ အပရန္တေ အညာဏံ ပုဗ္ဗန္တာပရန္တေ အညာဏံ ဣဒပ္ပတ္တယတာပဋိစ္စသမုပ္ပန္နသု ဓမ္မေသု အညာဏံ။ ကတမေ သင်္ခါရာ? ပုညာဘိသင်္ခါရေ အပုညာဘိသင်္ခါရေ အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရေ၊ ကာယသင်္ခါရေ ဝစီသင်္ခါရေ စိတ္တသင်္ခါရေ၊ အဋ္ဌ ကာမာဝစရကုသလစေတနာ၊ ပဉ္စ ရူပါဝစရကုသလစေတနာ ပုညာဘိသင်္ခါရေ၊ ဒွါဒသ အကုသလစေတနာ အပုညာဘိသင်္ခါရေ၊ စတသော အရူပါဝစရကုသလစေတနာ အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရေ၊ ကာယသဉ္ဇေတနာ ကာယသင်္ခါရေ၊ ဝစီသဉ္ဇေတနာ ဝစီသင်္ခါရေ၊ မနောသဉ္ဇေတနာ စိတ္တသင်္ခါရေ။

တတ္ထ သိယာ—ကထံ ပနေတံ ဇာနိတဗ္ဗံ “ဣမေ သင်္ခါရာ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ ဟောန္တိ”တိ? အဝိဇ္ဇာဘာဝေ ဘာဝတော။ ယဿ ဟိ ဒုက္ခာဒိသု အဝိဇ္ဇာသင်္ခါတံ အညာဏံ အပ္ပဟိန္နံ ဟောတိ၊ သော ဒုက္ခေ တာဝ ပုဗ္ဗန္တာဒိသု စ အညာဏေန သံသာရဒုက္ခံ သုခသညာယ ဂဟေတွာ တဿေဝ ဟေတုဘူတေ တိရိစ္ဆေဝိ သင်္ခါရေ အာရဘတိ။ သမုဒယေ အညာဏေန ဒုက္ခဟေတုဘူတေဝိ တဏှာပရိက္ခာရေ သင်္ခါရေ သုခဟေတုတော မညမာနော အာရဘတိ။ နိရောဓေ ပန မဂ္ဂေ စ အညာဏေန ဒုက္ခဿ အနိရောဓဘူတေဝိ ဂတိဝိသေသေ ဒုက္ခနိရောဓသညိ ဟုတွာ၊ နိရောဓဿ စ အမဂ္ဂဘူတေသုပိ ယညာမရတပါဒိသု နိရောဓမဂ္ဂသညိ ဟုတွာ ဒုက္ခနိရောဓံ ပတ္ထယမာနော ယညာမရတပါဒိမုခေန တိရိစ္ဆေဝိ သင်္ခါရေ အာရဘတိ။

အဝိ စ သော တာယ စတုသု သစ္စေသု အပ္ပဟိန္နာဝိဇ္ဇတာယ ဝိသေသတော ဇာတိဇရာရောဂမရဏာဒိအနေကာဒိနဝေါကိဏ္ဏမ္ပိ ပုညဖလသင်္ခါတံ ဒုက္ခံ ဒုက္ခတော အဇာနန္တော တဿ အဓိဂမာယ ကာယဝစီစိတ္တသင်္ခါရဘေဒံ ပုညာဘိသင်္ခါရံ အာရဘတိ ဒေဝတ္ထရကာမကော ဝိယ မရုပ္ပပါတံ။ သုခသမ္မတဿာပိ စ တဿ ပုညဖလဿ အန္တေ မဟာပရိဋ္ဌာဟဇနိကံ ဝိပရိကာမဒုက္ခတံ အပ္ပဿာဒတဉ္စ အပဿန္တောပိ တပ္ပစ္စယံ ဝုတ္တပ္ပကာရမေဝ ပုညာဘိသင်္ခါရံ အာရဘတိ သလဘော ဝိယ ဒီပသိခါဘိနိပါတံ၊ မဓုမိန္ဒြါရိဒ္ဓေါ ဝိယ စ မဓုလိတ္တသတ္တမာရာလေဟနံ။

Kāmupasevanādīsu ca savipākesu ādīnavarī apassanto sukhasaññāya ceva kilesābhibhūtatāya ca dvārattayappavattampi apuññābhisāṅkhārāṇāṃ ārabhati bālo viya gūthakīḷanāṃ, maritukāmo viya ca visakhādanāṃ. Āruppavipākesu cāpi saṅkhāravipariṇāmadukkhataṃ anavabujjhamāno sassatādivipallāsena cittasaṅkhārābhūtaṃ āneñjābhisāṅkhārāṇāṃ ārabhati disāmūlho viya pisācanagarābhimukhamaggagamanāṃ. Evaṃ yasmā avijjābhāvatova saṅkhārābhāvo, na abhāvato. Tasmā jānitabbametāṃ “ime saṅkhārā avijjāpaccayā hontī”ti.

Etthāha—gaṇhāma tāva etaṃ “avijjā saṅkhārāṇāṃ paccayo”ti, kiṃ paṇāyamekāva avijjā saṅkhārāṇāṃ paccayo, udāhu aññepi paccayā santīti? Kiṃ panettha¹ yadi tāva ekāva, ekakāraṇavādo āpajjati. Atha aññepi santi, “avijjāpaccayā saṅkhārā”ti ekakāraṇaniddeso nupapajjati? Na nupapajjati. Kasmā? Yasmā—

Ekam na ekato idha, nānekamanekatopi no ekam.

Phalamatthi atthi pana eka-hetuphaladīpane attho².

Bhagavā hi katthaci padhānattā, katthaci pākāṭattā, katthaci asādhāraṇattā desanāvīlāsassa ca veneyyānañca anurūpato ekameva hetum vā phalaṃ vā dīpeti. Tasmā ayamidha avijjā vijjamānesupi aññesu vatthārammaṇasahajātadhammādīsu saṅkhārakāraṇesu “assādānupassino taṇhā pavaḍḍhatī”ti³ ca, “avijjāsamudayā āsavasamudayo”ti⁴ ca vacanato aññesampi taṇhādīnaṃ saṅkhārahetūnaṃ hetūti padhānattā, “Avidvā bhikkhave avijjāgato puññābhisāṅkhārāṇāṃ abhisāṅkharotī”ti pākāṭattā, asādhāraṇattā ca saṅkhārāṇāṃ hetubhāvena dīpitāti veditabbā. Eteneva ca ekekaḥetuphaladīpanaparihāravacanena sabbattha ekekaḥetuphaladīpane payojanāṃ veditabbanti.

Etthāha—evaṃ santepi ekantāniṭṭhaphalāya sāvajjāya avijjāya kathaṃ puññāneñjābhisāṅkhārāpaccayattaṃ yujjati. Na hi nimbabījato ucchu uppajjati. Kathaṃ na yujjissati. Lokasmiñhi—

1. Kiñcetta (Abhi-Ṭṭha 2. 139 piṭṭhe.)

2. Abhi-Ṭṭha 2. 140; Paṭisaṃ-Ṭṭha 1. 318; Visuddhi 2. 173 piṭṭhesu.

3. Saṃ 1. 311 piṭṭhe.

4. Ma 1. 68 piṭṭhe.

ကာမုပသေဝနာဒီသု စ သဝိပါကေသု အာဒိနဝံ အပဿန္တော သုခ-သညာယ စေဝ ကိလေသာဘိက္ခတတာယ စ ဒွါရတ္ထယပ္ပဝတ္တမ္ပိ အပုညဘိ-သင်္ခါရံ အာရဘတိ ဗာလော ဝိယ ဂူထကီဠနံ၊ မရိတုကာမော ဝိယ စ ဝိသခါဒနံ။ အာရုပ္ပဝိပါကေသု စာပိ သင်္ခါရဝိပရိဏာမဒုက္ခတံ အနုပုဇ္ဈမာနော သဿတာဒိဝိပလ္လာသေန စိတ္တသင်္ခါရဘူတံ အာနေဇ္ဇဘိသင်္ခါရံ အာရဘတိ ဒိသာမူဠော ဝိယ ပိသာစနဂရာဘိမုခမဂ္ဂဂမနံ။ ဧဝံ ယသ္မာ အဝိဇ္ဇာဘာဝတောဝ သင်္ခါရဘာဝေါ၊ န အဘာဝတော။ တသ္မာ ဇာနိတဗ္ဗမေတံ “ဣမေ သင်္ခါရ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ ဟောန္တိ”တိ။

တ္ထောဟ—ဂဏှာမ တာဝ ဧတံ “အဝိဇ္ဇာ သင်္ခါရနံ ပစ္စယော”တိ၊ ကိံ ပနာယမေကာဝ အဝိဇ္ဇာ သင်္ခါရနံ ပစ္စယော၊ ဥဒါဟု အညေပိ ပစ္စယာ သန္တိတိ? ကိံ ပနေတ္ထိ ယဒိ တာဝ ကောဝ၊ ကေကာရဏဝါဒေါ အာပဇ္ဇတိ။ အထ အညေပိ သန္တိ၊ “အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရ”တိ ကေကာရဏနိဒ္ဒေသော နုပပဇ္ဇတိတိ? န နုပပဇ္ဇတိ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ—

ဧကံ န ကေတော ဣမ၊ နာနေကမနေကတောပိ နော ဧကံ။

ဖလမတ္ထိ အတ္ထိ ပန ကေ-ဟေတုဖလဒီပနေ အတ္ထော။

ဘဂဝါ ဟိ ကတ္ထမိ ပဓာနတ္တာ၊ ကတ္ထမိ ပါကဋ္ဌတ္တာ၊ ကတ္ထမိ အသာ-ဓာရဏတ္တာ ဒေသနာဝိလာသဿ စ ဝေနေယျာနဉ္စ အနုရူပတော ကေမေဝ ဟေတု ဝါ ဖလံ ဝါ ဒီပေတိ။ တသ္မာ အယမိမ အဝိဇ္ဇာ ဝိဇ္ဇမာနေသုပိ အညေသု ဝတ္ထာရမ္ပဏသဟဇာတဓမ္မာဒီသု သင်္ခါရကာရဏေသု “အသာဒါနုပဿိနော တဏှာ ပဝေတိ”တိ? စ, “အဝိဇ္ဇာသမုဒယာ အာသဝသမုဒယော”တိ? စ ဝစနတော အညေသမ္ပိ တဏှာဒီနံ သင်္ခါရဟေတုနံ ဟေတုတိ ပဓာနတ္တာ, “အဝိဒ္ဓါ ဘိက္ခဝေ အဝိဇ္ဇာဂတော ပုညဘိသင်္ခါရမ္ပိ အဘိသင်္ခရေတိ”တိ ပါကဋ္ဌတ္တာ, အသာဓာရဏတ္တာ စ သင်္ခါရနံ ဟေတုဘာဝေန ဒီပိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧတေနော စ ကေကဟေတုဖလဒီပနပရိဟာရဝစနေန သဗ္ဗတ္ထ ကေကဟေတုဖလဒီပနေ ပယောဇနံ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

တ္ထောဟ—ဧဝံ သန္တေပိ ကေန္တာနိဋ္ဌဖလဿ သာဝဇ္ဇာယ အဝိဇ္ဇာယ ကထံ ပုညာနေဇ္ဇဘိသင်္ခါရပစ္စယတ္ထံ ယုဇ္ဇတိ။ န ဟိ နိဗ္ဗဗိဇ္ဇေတော ဥစ္ဆု ဥပ္ပဇ္ဇတိတိ။ ကထံ န ယုဇ္ဇိသတိ။ လောကသိပ္ပိ—

၁-ကိစ္ဆတ္ထ (အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၃၉-ပိဋ္ဌေ) ၂-အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၄၀၊ ပဋိသံ-ဋ္ဌ ၁-၃၁၈၊ ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၇၃-ပိဋ္ဌေသု၊ ၃-သံ ၁-၃၁၁-ပိဋ္ဌေ။ ၄-မ ၁-၆၈-ပိဋ္ဌေ။

Viruddho cāviruddho ca, sadisāsadiso tathā.

Dhammānaṃ paccayo siddho, vipākā eva te ca na.

Iti ayaṃ avijjā vipākavasena ekantāniṭṭhaphalā, sabhāvavasena ca sāvajjāpi samānā sabbesampi etesaṃ puññābhisaṅkhārādīnaṃ yathānurūpaṃ ṭhānakiccasabhāvaviruddhāviruddhapaccayavasena, sadisāsadisapaccayavasena ca paccayo hotīti veditabbā. Api ca ayaṃ aññopi pariyāyo—

“Cutūpapāte saṃsāre, saṅkhārānañca lakkhaṇe.

Yo paṭiccasamuppanna-dhammesu ca vimuyhati.

Abhisāṅkharoti so ete, saṅkhāre tividhe yato.

Avijjā paccayo tesāṃ, tividhānampa’yaṃ tato¹.

Yathāpi nāma jaccandho, naro aparīṇāyako.

Ekadā yāti maggena, ummaggenāpi ekadā.

Saṃsāre saṃsaraṃ bālo, tathā aparīṇāyako.

Karoti ekadā puññaṃ, apuññaṃapi ekadā.

Yadā ca ñatvā so dhammaṃ, saccāni abhisamessati.

Tadā avijjūpasamā, upasanto carissatī”ti.

Saṅkhārapaccayā viññāṇanti chaviññāṇakāyā cakkhuviññāṇaṃ sotaviññāṇaṃ ghānaviññāṇaṃ jivhāviññāṇaṃ kāyaviññāṇaṃ manoviññāṇaṃ. Tattha cakkhuviññāṇaṃ kuslavipākāṃ akuslavipākānti duvidhaṃ. Tathā sotaghānajivhākāyaviññāṇāni. Manoviññāṇaṃ pana dve vipākamanodhātuyo, tisso ahetukavipākamanoviññāṇadhātuyo, aṭṭha sahetukavipākacittāni, pañca rūpāvacaravipākacittāni, cattāri arūpāvacaravipākacittānīti bāvisatividhaṃ. Iti sabbāni bāttimsalokiyavipākaviññāṇāni.

Tattha siyā—kathaṃ panetaṃ jānitabbaṃ “idaṃ vuttappakāraṃ viññāṇaṃ saṅkhārapaccayā hotī”ti? Upacitakammābhāve vipākābhāvato. Vipākāṃ hetuṃ, vipākāñca na upacitakammābhāve uppajjati, yadi uppajjeyya,

1. Tividhānaṃ ayaṃ tato (Paṭisaṃ-Ṭṭha 1. 319 piṭṭhe.)

ဝိရုဒ္ဓေါ စာဝိရုဒ္ဓေါ စ၊ သဒိသာသဒိသော တထာ။

ဓမ္မာနံ ပစ္စယော သိဒ္ဓေါ၊ ဝိပါကာ ဧဝံ တေ စ န။

ဣတိ အယံ အဝိဇ္ဇာ ဝိပါကဝသေန ကေန္တာနိဋ္ဌဇလာ၊ သဘာဝဝသေန စ သာဝဇ္ဇာဝိ သမာနာ သဗ္ဗေသမ္ပိ ဧတေသံ ပုညာဘိသင်္ခါရာဒိနံ ယထာနုရူပံ ဌာနက္ခိယသဘာဝဝိရုဒ္ဓါဝိရုဒ္ဓပစ္စယဝသေန၊ သဒိသာသဒိသပစ္စယဝသေန စ ပစ္စယော ဟောတိတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဝိစ အယံ အညောဝိ ပရိယာယော—

“စုတူပပါတေ သံသာရေ၊ သင်္ခါရာနဉ္စ လက္ခဏေ။

ယော ပဋိစ္စသမုပ္ပန္န-ဓမ္မေသု စ ဝိမုယတိ။

အဘိသင်္ခရောတိ သော ဧတေ၊ သင်္ခါရေ တိဝိဓေ ယတော။

အဝိဇ္ဇာ ပစ္စယော တေသံ၊ တိဝိဓာနဗ္ဗ’ယံ တတော”။

ယထာဝိ နာမ ဇစ္စန္ဓော၊ နရော အပရိဏာယကော။

ဧကဒါ ယာတိ မဂ္ဂေန၊ ဥဗ္ဗဂ္ဂေနာပိ ဧကဒါ။

သံသာရေ သံသရံ ဗာလော၊ တထာ အပရိဏာယကော။

ကရောတိ ဧကဒါ ပုညံ၊ အပုညမပိ ဧကဒါ။

ယဒါ စ ဥတှာ သော ဓမ္မံ၊ သစ္စာနိ အဘိသမေဿတိ။

တဒါ အဝိဇ္ဇူပသမာ၊ ဥပသန္ဓော စရိဿတိ”တိ။

သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏန္တိ ဆဝိညာဏကာယာ စက္ခုဝိညာဏံ သောတ-ဝိညာဏံ ဃာနဝိညာဏံ ဇိဝှိဝိညာဏံ ကာယဝိညာဏံ မနောဝိညာဏံ။ တတ္ထ စက္ခုဝိညာဏံ ကုသလဝိပါကံ အကုသလဝိပါကန္တိ ဒုဝိဓံ။ တထာ သောတ-ဃာနဇိဝှိကာယဝိညာဏာနိ။ မနောဝိညာဏံ ပန ဒွေ ဝိပါကမနောဓာတု-ယော၊ တိဿော အဟေတုကဝိပါကမနောဝိညာဏဓာတုယော၊ အဋ္ဌ သဟေတုကဝိပါကစိတ္တာနိ၊ ပဉ္စ ရူပါဝစရဝိပါကစိတ္တာနိ၊ စတ္တာရိ အရူပါ-ဝစရဝိပါကစိတ္တာနိတိ ဗာဝိသတိဝိဓံ။ ဣတိ သဗ္ဗာနိ ဗာတ္ထိသလောကိယ-ဝိပါကဝိညာဏာနိ။

တတ္ထ သိယာ— ကထံ ပနေတံ ဇာနိတဗ္ဗံ “ဣဒံ ဂုတ္တပ္ပကာရံ ဝိညာဏံ သင်္ခါရပစ္စယာ ဟောတိ”တိ? ဥပစိတကမ္မဘာဝေ ဝိပါကာဘာဝတော။ ဝိပါကံ ဟေတံ၊ ဝိပါကဉ္စ န ဥပစိတကမ္မဘာဝေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ယဒိ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊

၁-တိဝိဓာနံ အယံ တတော (ပဋိသံ-ဋ္ဌ ၁-၃၁၉-ဝိဇ္ဇေ။)

sabbesaṃ sabbavipākāni uppajjeyyurū, na ca uppajjantīti jānitabbametam
 “saṅkhārapaccayā idam viññāṇam hotī”ti. Sabbameva hi idam
 pavattipaṭisandhivasena dvedhā pavattati. Tattha dve pañcaviññāṇāni, dve
 manodhātuyo, somanassasahagatā ahetukamanoviññāṇadhātūti imāni terasa
 pañcavokārabhave pavattiyamyeva pavattanti. Sesāni ekūnavīsati tīsu
 bhavesu yathānurūpaṃ pavattiyampi paṭisandhiyampi pavattanti.

Laddhappaccayamiti dhamma-mattametam bhavantaramupeti.
 Nāssa tato saṅkanti, na tato hetum vinā hoti.

Iti hetam laddhappaccayam rūpārūpadhammamattam uppajjamānam
 “bhavantaramupetī”ti vuccati, na satto na jīvo. Tassa ca nāpi atītabhavato
 idha saṅkanti atthi, nāpi tato hetum vinā idha pātubhāvo. Ettha ca purimaṃ
 cavanato cuti, pacchimaṃ bhavantarādipaṭisandhānato paṭisandhīti vuccati.

Etthāha—nanu evaṃ asaṅkantipātubhāve sati ye imasmim
 manussattabhāve khandhā, tesam niruddhattā, phalapaccayassa ca kammassa
 tattha agamanato, aññassa aññato ca tam phalam siyā, upabhuñjake ca asati
 kassa tam phalam siya, tasmā na sundaramidaṃ vidhānanti? Tatridam
 vuccati—

“Santāne yaṃ phalam, etaṃ, nāññassa na ca aññato.
 Bījānaṃ abhisāṅkhāro, etassatthassa sādako.

Phalassuppattiyā eva, siddhā bhuñjakasammuti.
 Phaluppādena rukkhassa, yathā phalati sammutī”ti.

Yopi vadeyya “evaṃ santepi ete saṅkhārā vijjamānā vā phalassa
 paccayā siyurū, avijjamānā vā. Yadi ca vijjamānā, pavattikkhaṇeyeva nesaṃ
 vipākena bhavitabbaṃ. Atha¹ avijjamānā, pavattito pubbe pacchā ca niccaṃ
 phalāvahā siyurū”ti. So evaṃ vattabbo—

“Katattā paccayā ete, na ca niccaṃ phalāvahā.
 Paṭibhogādikaṃ tattha, veditabbaṃ nidassanan”ti.

1. Atha vā (Sī)

သဗ္ဗေသံ သဗ္ဗဝိပါကာနိ ဥပ္ပဇ္ဇေယျု၊ န စ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိတိ ဇာနိတဗ္ဗမေတံ “သင်္ခါရ-
 ပစ္စယာ ဣဒံ ဝိညာဏံ ဟောတိ”တိ။ သဗ္ဗမေဝ ဟိ ဣဒံ ပဝတ္တိပဋိသန္ဓိဝသေန
 ဒွေဓာ ပဝတ္တတိ။ တတ္ထ ဒွေ ပဉ္စဝိညာဏာနိ၊ ဒွေ မနောဓာတုယော၊
 သောမနဿသဟဂတာ အဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတုတိ ဣမာနိ တေရသ
 ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ ပဝတ္တိယံယေဝ ပဝတ္တန္တိ။ သေသာနိ ဧကေနဝိသတိ တိသု
 ဘဝေသု ယထာနုရူပံ ပဝတ္တိယမ္ပိ ပဋိသန္ဓိယမ္ပိ ပဝတ္တန္တိ။

လဒ္ဓပ္ပစ္စယမိတိ ဓမ္မ-မတ္တမေတံ ဘဝန္တရမုပေတိ။
 နာဿ တတော သင်္ကန္တိ၊ န တတော ဟေတု ဝိနာ ဟောတိ။

ဣတိ ဟေတံ လဒ္ဓပ္ပစ္စယံ ရူပါရူပဓမ္မမတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ “ဘဝန္တရမုပေတိ”တိ
 ဝုစ္စတိ၊ န သတ္တော န ဇီဝေါ။ တဿ စ နာပိ အတိတဘဝတော ဣဓ သင်္ကန္တိ
 အတ္ထိ၊ နာပိ တတော ဟေတု ဝိနာ ဣဓ ပါတုဘာဝေါ။ ဧတ္ထ စ ပုရိမံ
 စဝနတော စုတိ၊ ပစ္ဆိမံ ဘဝန္တရဒိပဋိသန္ဓာနတော ပဋိသန္ဓိတိ ဝုစ္စတိ။

တ္ထောဟ—နန ဧဝံ အသင်္ကန္တိပါတုဘာဝေ သတိ ယေ ဣမသ္မိ မနဿတ္တ-
 ဘာဝေ ခန္ဓာ၊ တေသံ နိရုဒ္ဓတ္တာ၊ ဖလပစ္စယဿ စ ကမ္မဿ တတ္ထ အဂမန-
 တော၊ အညဿ အညတော စ တံ ဖလံ သိယာ၊ ဥပဘုဉ္ဇကေ စ အသတိ
 ကဿ တံ ဖလံ သိယာ၊ တသ္မာ န သုန္ဒရမိဒံ ဝိဓာနန္တိ? တတြိဒံ ဝုစ္စတိ—

“သန္တာနေ ယံ ဖလံ ဧတံ၊ နာညဿ န စ အညတော။
 ဗီဇာနံ အဘိသင်္ခါရော၊ ဧတဿတ္တဿ သာဓကော။

ဖလဿုပ္ပတ္တိယာ ဧဝ၊ သိဒ္ဓါ ဘုဉ္ဇကသမ္ပုတိ။
 ဖလုပ္ပါဒေန ရုက္ခဿ၊ ယထာ ဖလတိ သမ္ပုတိ”တိ။

ယောပိ ဝဒေယျ “ဧဝံ သန္တေပိ ဧတေ သင်္ခါရ ဝိဇ္ဇမာနာ ဝါ ဖလဿ
 ပစ္စယာ သိယံ၊ အဝိဇ္ဇမာနာ ဝါ။ ယဒိ စ ဝိဇ္ဇမာနာ၊ ပဝတ္တိက္ခဏေယေဝ နေသံ
 ဝိပါကေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ အထာ^၁ အဝိဇ္ဇမာနာ၊ ပဝတ္တိတော ပုဗ္ဗေ ပစ္ဆာ စ နိစ္စံ
 ဖလံဟော သိယ”န္တိ။ သော ဧဝံ ဝတ္တဗ္ဗော—

“ကတတ္တာ ပစ္စယာ ဧတေ၊ န စ နိစ္စံ ဖလံဟော။
 ပါဠိဘောဂါဒိကံ တတ္ထ၊ ဝေဒိတဗ္ဗံ နိဒဿန”န္တိ။

Viññāṇapaccayā nāmarūpanti idha vedanāsaññāsāṅkhārakkhandhā nāmaṃ, cattāri mahābhūtāni catunnaṃca mahābhūtānaṃ upādāyarūpaṃ rūpaṃ. Abhāvakagabbhaseyyakānaṃ aṇḍajānaṃca paṭisandhikkhaṇe vatthudasakaṃ kāyadasakanti vīsati rūparūpāni, tayo ca arūpino khandhāti ete tevīsati dhammā “viññāṇapaccayā nāmarūpan”ti veditabbā. Sabhāvakānaṃ bhāvadasakaṃ pakkipitvā tetthiṃsa, opapātikasattesu brahmakāyikādīnaṃ paṭisandhikkhaṇe cakkhusotavatthudasakāni jīvitindriyanavakaṃcāti ekūnacattālīsa rūparūpāni, tayo ca arūpino khandhāti ete bācattālīsa dhammā “viññāṇapaccayā nāmarūpan”ti veditabbā. Kāmabhava pana sesa-opapātikānaṃ, saṃsedajānaṃ vā sabhāvakaparipunṇāyatanānaṃ paṭisandhikkhaṇe cakkhusotaghānājivhākāyavatthubhāvadasakānīti sattati rūparūpāni, tayo ca arūpino khandhāti ete tesattati dhammā “viññāṇapaccayā nāmarūpan”ti veditabbā. Esa¹ ukkaṃso, avakaṃsena pana taṃtaṃdasakavikalānaṃ tassa tassa vasena hāpetvā hāpetvā paṭisandhiyaṃ viññāṇapaccayā nāmarūpasāṅkhā veditabbā. Arūpīnaṃ pana tayova arūpino khandhā. Asaññīnaṃ rūpato jīvitindriyanavakamevāti. Esa tāva paṭisandhiyaṃ nayo.

Pavatte pana sabbattha rūpapavattidese paṭisandhicittassa ṭhitikkhaṇe paṭisandhicittena saha pavatta-ututo utusamuṭṭhānaṃ suddhaṭṭhakaṃ pātubhavati. Paṭhamabhavaṅgato pabhuṭi cittasamuṭṭhānaṃ suddhaṭṭhakaṃ, saddapātubhāvakāle ututo ceva cittato ca saddanavakaṃ, kabalīkārāhārūpajīvināṃ āhārasamuṭṭhānaṃ suddhaṭṭhakaṃ evaṃ āhārasamuṭṭhānassa, suddhaṭṭhakaṃ, utucittasamuṭṭhānānaṃ dvinnāṃ navakānaṃ vasena chabbāsatividhaṃ, ekekacitte tikkhattuṃ uppajjamānaṃ vuttakammasamuṭṭhānaṃca sattatividhanti channavutividhaṃ rūpaṃ, tayo ca arūpino khandhāti navanavutidhammā yathāsambhavaṃ “viññāṇapaccayā nāmarūpan”ti veditabbā.

Tattha siyā—kathaṃ panetaṃ jānitabbaṃ “paṭisandhināmarūpaṃ viññāṇapaccayā hotī”ti? Suttato yuttito ca. Sutte hi “cittānuparivattino dhammā”ti-ādinā² nayena bahudhā vedanādīnaṃ viññāṇapaccayatā siddhā. Yuttito pana—

1. Evaṃ (Sī, Syā)

2. Abhi 1. 10 piṭṭhādīsu.

ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပန္တိ ဣမ ဝေဒနာသညာသင်္ခါရက္ခန္ဓာ နာမံ၊ စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ စတုန္ဓဉ္စ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယရူပံ ရူပံ။ အဘာဝကဝတ္ထု- သေယျကာနံ အဏ္ဏဇာနဉ္စ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝတ္ထုဒသကံ ကာယဒသကန္တိ ဝိသတိ ရူပရူပါနိ၊ တယော စ အရူပိနော ခန္ဓာတိ ဧတေ တေဝိသတိ ဓမ္မော “ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပ”န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သဘာဝကာနံ ဘာဝဒသကံ ပက္ခိ- ပိတွာ တေတ္ထိံသ၊ ဩပပါတိကသတ္တေသု မြဟ္မကာယိကာဒိနံ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ စက္ခုသောတဝတ္ထုဒသကာနိ ဇီဝိတိန္ဒြိယနဝကဉ္စာတိ ဧကေနစတ္တာလီသ ရူပ- ရူပါနိ၊ တယော စ အရူပိနော ခန္ဓာတိ ဧတေ ဗာစတ္တာလီသ ဓမ္မော “ဝိညာဏ- ပစ္စယာ နာမရူပ”န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကာမဘဝေ ပန သေသဩပပါတိကာနံ၊ သံသေဒဇာနံ ဝါ သဘာဝကပရိပုဏ္ဏာယတနာနံ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ စက္ခု- သောတဃာနဇိဝှိကာယဝတ္ထုဘာဝဒသကာနိတိ သတ္တတိ ရူပရူပါနိ၊ တယော စ အရူပိနော ခန္ဓာတိ ဧတေ တေသတ္တတိ ဓမ္မော “ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပ”န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧသံ ဥက္ကံသော၊ အဝကံသေန ပန တံတံဒသကဝိကလာနံ တဿ တဿ ဝသေန ဟာပေတွာ ဟာပေတွာ ပဋိသန္ဓိယံ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပသင်္ခါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အရူပိနံ ပန တယောဝ အရူပိနော ခန္ဓာ။ အသညိနံ ရူပတော ဇီဝိတိန္ဒြိယနဝကမေဝါတိ။ ဧသ တာဝ ပဋိသန္ဓိယံ နယော။

ပဝတ္ထေ ပန သဗ္ဗတ္ထ ရူပပဝတ္ထိဒေသေ ပဋိသန္ဓိစိတ္တဿ ဌိတိက္ခဏေ ပဋိသန္ဓိစိတ္တေန သဟ ပဝတ္ထဥတုတော ဥတုသမုဋ္ဌာနံ သုဒ္ဓန္တကံ ပါတုဘဝတိ။ ပဌမဘဝဂံတော ပဘုတိ စိတ္တသမုဋ္ဌာနံ သုဒ္ဓန္တကံ၊ သဒ္ဓပါတုဘာဝကာလေ ဥတုတော စေဝ စိတ္တတော စ သဒ္ဓနဝကံ၊ ကဗဠိကာရာဟာရူပဇီဝိနံ အာဟာရသမုဋ္ဌာနံ သုဒ္ဓန္တကန္တိ ဧဝံ အာဟာရသမုဋ္ဌာနဿ၊ သုဒ္ဓန္တကဿ၊ ဥတုစိတ္တသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ဒိန္တံ နဝကာနံ ဝသေန ဆဇ္ဈိသတိဝိဓံ၊ ဧကေကစိတ္တေ တိက္ခတ္တံ၊ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ဝုတ္တကမ္မသမုဋ္ဌာနဉ္စ သတ္တတိဝိဓန္တိ ဆန္ဒဝတိဝိဓံ ရူပံ၊ တယော စ အရူပိနော ခန္ဓာတိ နဝနဝတိဓမ္မော ယထာသမ္ဘဝံ “ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပ”န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထ သိယာ—ကထံ ပနေတံ ဇာနိတဗ္ဗံ “ပဋိသန္ဓိနာမရူပံ ဝိညာဏ- ပစ္စယာ ဟောတိ”တိ? သုတ္တတော ယုတ္တိတော စ။ သုတ္တေ ဟိ “စိတ္တာနု- ပရိဝတ္တိနော ဓမ္မော”တိအာဒိနာ၊ နယေန ဗဟုဓာ ဝေဒနာဒိနံ ဝိညာဏပစ္စယတာ သိဒ္ဓါ။ ယုတ္တိတော ပန—

“Cittajena hi rūpena, idha diṭṭhena sijjhati.
Adiṭṭhassāpi rūpassa, viññāṇaṃ paccayo itī”ti.

Nāmarūpapaccayā saḷāyatananti nāmaṃ vuttameva. Idha pana rūpaṃ
niyamato cattāri mahābhūtāni, cha vatthūni, jīvitindriyanti ekādasavidhaṃ.
Saḷāyatanam pana cakkhāyatanam sota. Ghāna. Jivhā. Kāya. Manāyatanam.

Tattha siyā—katham panetaṃ jānitabbaṃ “nāmarūpaṃ saḷāyatanassa
paccayo”ti? Nāmarūpabhāve bhāvato. Tassa tassa hi nāmassa rūpassa ca
bhāve taṃ taṃ āyatanam hoti, na aññathāti.

Saḷāyatanapaccayā phassoti—

Chaḷeva phassā saṅkhepā, cakkhusamphassa-ādayo.
Viññāṇamiva bāttimsa, vitthārena bhavanti te.

Phassapaccayā vedanāti—

Dvārato vedanā vuttā, cakkhusamphassajādikā.
Chaḷeva tā pabhedena, idha bāttimsa vedanā.

Vedanāpaccayā taṇhāti—

“Rūpaṇhādibhedena, cha taṇhā idha dīpitā.
Ekekā tividhā tattha, pavattākārato matā.
Dukkhi sukham patthayati, sukhi bhiyyopi icchati.
Upekkhā pana santattā, sukhamicceva bhāsītā.
Taṇhāya paccayā tasmā, honti tissopi vedanā.
Vedanāpaccayā taṇhā, iti vuttā Mahesinā”ti.

Taṇhāpaccayā upādānanti cattāri upādānāni kāmupādānaṃ
diṭṭhupādānaṃ sīlabbatupādānaṃ attavādupādānaṃ. **Upādānapaccayā**
bhavoti idha kammabhavo adhippeto, upapattibhavo pana paduddhāravasena
vutto. **Bhavapaccayā jāti**ti kammabhavapaccayā jāti paṭisandhikhandhānaṃ
pātubhavo.

Tattha siyā—katham panetaṃ jānitabbaṃ “bhavo jātiyā paccayo”ti ce?
Bāhirapaccayasamattepi hīnapaṇītatādivisesadassanato. Bāhirānañhi
janakajanānisukkasoṇitāhārādīnaṃ paccayānaṃ samattepi sattānaṃ

“စိတ္တဇေန ဟိ ရူပေန၊ ဣမ ဒိဋ္ဌေန သိဇ္ဈတိ။
အဒိဋ္ဌဿာပိ ရူပဿ၊ ဝိညာဏံ ပစ္စယော ဣတိ”တိ။

နာမရူပပစ္စယာ သဠာယတနန္တိ နာမံ ဝုတ္တမေဝ။ ဣမ ပန ရူပံ နိယမတော
စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ၊ ဆ ဝတ္ထုနိ၊ ဇီဝိတိန္ဒြိယန္တိ ဧကောဒသဝိမံ။ သဠာယတနံ
ပန စက္ခာယတနံ သောတ။ သာန။ ဇိဝှါ။ ကာယ။ မနာယတနံ။

တတ္ထ သိယာ—ကထံ ပနေတံ ဇာနိတဗ္ဗံ “နာမရူပံ သဠာယတနဿ
ပစ္စယော”တိ? နာမရူပဘာဝေ ဘာဝတော။ တဿ တဿ ဟိ နာမဿ
ရူပဿ စ ဘာဝေ တံ တံ အာယတနံ ဟောတိ၊ န အညထာတိ။

သဠာယတနပစ္စယာ ဖဿောတိ—

ဆဠေဝ ဖဿာ သင်္ခေပါ၊ စက္ခုသမ္ပဿအာဒယော။
ဝိညာဏမိဝ ဗာတ္ထိံသ၊ ဝိတ္တာရေန ဘဝန္တိ တေ။

ဖဿပစ္စယာ ဝေဒနာတိ—

ဒွါရတော ဝေဒနာ ဝုတ္တာ၊ စက္ခုသမ္ပဿဇာဒိကာ။
ဆဠေဝ တာ ပဘေဒေန၊ ဣမ ဗာတ္ထိံသ ဝေဒနာ။

ဝေဒနာပစ္စယာ တဏှာတိ—

“ရူပတဏှာဒိဘေဒေန၊ ဆ တဏှာ ဣမ ဒီပိတာ။
ဧကေကာ တိဝိဓာ တတ္ထ၊ ပဝတ္တာကာရတော မတာ။
ဒုက္ခိ သုခံ ပတ္ထယတိ၊ သုခိ ဘိယျောပိ ဣစ္ဆတိ။
ဥပေက္ခာ ပန သန္တတ္တာ၊ သုခမိစ္စေဝ ဘာသိတာ။
တဏှာယ ပစ္စယာ တသ္မာ၊ ဟောန္တိ တိဿောပိ ဝေဒနာ။
ဝေဒနာပစ္စယာ တဏှာ၊ ဣတိ ဝုတ္တာ မဟေသိနာ”တိ။

တဏှာပစ္စယာ ဥပါဒါနန္တိ စတ္တာရိ ဥပါဒါနာနိ ကာမုပါဒါနံ ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ
သီလဗ္ဗတုပါဒါနံ အတ္တဝါဒုပါဒါနံ။ **ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝေါတိ** ဣမ ကမ္မဘဝေါ
အဓိပ္ပေတော၊ ဥပပတ္တိဘဝေါ ပန ပဒုဒ္ဓါရဝသေန ဝုတ္တော။ **ဘဝပစ္စယာ**
ဇာတိတိ ကမ္မဘဝပစ္စယာ ဇာတိ ပဋိသန္ဓိခန္ဓာနံ ပါတုဘဝေါ။

တတ္ထ သိယာ—ကထံ ပနေတံ ဇာနိတဗ္ဗံ “ဘဝေါ ဇာတိယာပစ္စယော”တိ
စေ? ဗာဟိရပစ္စယသမတ္ထေပိ ဟိနပဏိတတာဒိဝိသေသဒဿနတော။ ဗာဟိ-
ရာနဉ္စိ ဇနကဇနနိသုက္ကသောဏိတာဟာရာဒိနံ ပစ္စယာနံ သမတ္ထေပိ သတ္တာနံ

yamakānampi sataṃ hīnapañītatādiviseso dissati. So ca na ahetuko sabbadā ca sabbesañca abhāvato, na kammabhavato aññahetuko tadabhinibbattakasattānaṃ ajjhattasantāne aññassa kāraṇassa abhāvatoti kammabhavahetukova. Kammaṃ hi sattānaṃ hīnapañītatādivisesassa hetu. Tenāha Bhagavā “kammaṃ satte vibhajati yadidaṃ hīnapañītatāyā”ti¹. Tasmā jānitabbametam “bhavo jātiyā paccayo”ti.

Jātipaccayā jarāmarañanti-ādīsu yasmā asati jātiyā jarāmarañānceva sokādayo ca dhammā na honti, jātiyā pana sati jarāmarañānceva jarāmarāṇasaṅkhātadukkhadhammaphuṭṭhassa bālassa jarāmarāṇādisambandhā vā tena tena dukkhadhammena phuṭṭhassa anabhisambandhā vā sokādayo ca dhammā honti. Tasmā jātipaccayā jarāmarañanti. **Samecca abhisamecca dhammanti** ñāṇena samāgantvā catusaccadhammaṃ paṭivijjhivā.

Evam dvādasapadikaṃ paccayākārappavattiṃ dassetvā idāni vivatṭavasena avijjādīnaṃ nirodhadassanattham “**avijjānirodhā saṅkhāranirodhoti samecca abhisamecca dhamman**”ti-ādimāha. Tattha **avijjānirodhā**ti avijjāya anuppādanirodhā puna appavattinirodhena. **Saṅkhāranirodhoti** saṅkhārānaṃ anuppādanirodho hoti. Evam sesapadesupi. **Idaṃ dukkhanti**-ādayo pubbe vuttanayā eva. **Ime dhammā abhiññeyyā**ti ime tebhūmakā dhammā sabhāvalakkhaṇāvabodhavasena sobhanākārena, adhikena ñāṇena vā sabhāvato jānitabbā. **Pariññeyyā**ti sāmāññalakkhaṇāvabodhavasena, kiccasaṃpannavasena ca byāpitvā² jānitabbā. **Ime dhammā pahātabbā**ti ime samudayapakkhikā dhammā tena tena guṇaṅgena pahātabbā. **Bhāvetabbā**ti vaḍḍhetabbā. **Sacchikātabbā**ti paccakkhaṃ kātābba. Duvidhā sacchikiriyā paṭilābhasacchikiriyā ca ārammaṇasacchikiriyā ca. **Channaṃ phassāyatanānanti** cakkhādīnaṃ channaṃ āyatanānaṃ. **Samudayañca atthaṅgamañcā**ti uppādañca nirodhañca.

Bhūripaññoti bhūri viyāti bhūri, tāya bhūripaññāya samannāgato bhūripañño. **Mahāpaññoti**-ādīsu mahāpaññādīhi samannāgatoti attho.

1. Ma 3. 224 piṭṭhe.

2. Byāpetvā (Ka)

ယမကာနဗ္ဗိ သတံ ဟိနပဏိတတာဒိဝိသေသော ဒိဿတိ။ သော စ န အဟေတုကော သဗ္ဗဒါ စ သဗ္ဗေသမ္ဘ အဘာဝတော၊ န ကမ္မဘဝတော အညဟေတုကော တဒတ္တိနိဗ္ဗတ္တကသတ္တာနံ အဇ္ဈတ္တသန္တာနေ အညဿ ကာရဏဿ အဘာဝတောတိ ကမ္မဘဝဟေတုကော။ ကမ္မံ ဟိ သတ္တာနံ ဟိနပဏိတတာဒိဝိသေသဿ ဟေတု။ တေနာဟ ဘဂဝါ “ကမ္မံ သတ္တေ ဝိဘဇတိ ယဒိဒံ ဟိနပဏိတတာယာ”တိ။ တသ္မာ ဇာနိတဗ္ဗမေတံ “ဘဝေါဇာတိယာ ပစ္စယော”တိ။

ဇာတိပစ္စယာ ဇရာမရဏန္တိအာဒိသု ယသ္မာ အသတိ ဇာတိယာ ဇရာမရဏဉ္စေဝ သောကာဒယော စ ဓမ္မာ န ဟောန္တိ၊ ဇာတိယာ ပန သတိ ဇရာမရဏဉ္စေဝ ဇရာမရဏသင်္ခါဘဒုက္ခဓမ္မဖုဋ္ဌဿ ဗာလဿ ဇရာမရဏာဒိသဗ္ဗန္ဓာ ဝါ တေန တေန ဒုက္ခဓမ္မေန ဖုဋ္ဌဿ အနဘိသဗ္ဗန္ဓာ ဝါ သောကာဒယော စ ဓမ္မာ ဟောန္တိ။ တသ္မာ ဇာတိပစ္စယာ ဇရာမရဏန္တိ။ **သမေစ္စ အဘိသမေစ္စ ဓမ္မန္တိ** ဉာဏေန သမာဂန္ဓာ စတုသစ္စဓမ္မံ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ။

ဧဝံ ဒွါဒသပဒိကံ ပစ္စယာကာရပုဂ္ဂိုလ် ဒေသေတွာ ဣဒါနိ ဝိဝေသေနေ အဝိဇ္ဇာဒိန္နံ နိရောဓဒဿနတ္ထံ “**အဝိဇ္ဇာနိရောဓာ သင်္ခါရနိရောဓောတိ သမေစ္စ အဘိသမေစ္စ ဓမ္မ**”န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အဝိဇ္ဇာနိရောဓောတိ** အဝိဇ္ဇာယ အနုပ္ပါဒနိရောဓာ ပုန အပ္ပဝတ္တိနိရောဓေန။ **သင်္ခါရနိရောဓောတိ** သင်္ခါရာနံ အနုပ္ပါဒနိရောဓော ဟောတိ။ ဧဝံ သေသပဒေသုပိ။ **ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ**အာဒယော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယာ ဧဝ။ **ဣမေ ဓမ္မာ အဘိညေယျာတိ** ဣမေ တေဘူမကာ ဓမ္မာ သဘာဝလက္ခဏာဝဓောဝေသေန သောဘနာကာရေန၊ အဓိကေန ဉာဏေန ဝါ သဘာဝတော ဇာနိတဗ္ဗာ။ **ပရိညေယျာတိ** သာမညလက္ခဏာဝဓောဝေသေန၊ ကိစ္စသမာပနဝေသေန စ ဗျာပိတွာ၊ ဇာနိတဗ္ဗာ။ **ဣမေ ဓမ္မာ ပဟာတဗ္ဗာတိ** ဣမေ သမုဒယပက္ခိကာ ဓမ္မာ တေန တေန ဂုဏဇန်န ပဟာတဗ္ဗာ။ **ဘာဝေတဗ္ဗာတိ** ဝဇေတဗ္ဗာ။ **သန္တိကာတဗ္ဗာတိ** ပစ္စက္ခံ ကာတဗ္ဗာ။ ဒုဝိဓော သန္တိကိရိယာ ပဋိလဘသန္တိကိရိယာ စ အာရမ္မဏသန္တိကိရိယာ စ။ **ဆန္တံ ဖဿာယတနာနန္တိ** စက္ခာဒိန္နံ ဆန္တံ အာယတနာနံ။ **သမုဒယဉ္စ အတ္တင်္ဂမဉ္စာတိ** ဥပ္ပါဒဉ္စ နိရောဓဉ္စ။

ဘူရိပညောတိ ဘူရိ ဝိယာတိ ဘူရိ၊ တာယ ဘူရိပညာယ သမန္နာဂတော ဘူရိပညော။ **မဟာပညောတိ**အာဒိသု မဟာပညာဒိဟိ သမန္နာဂတောတိ အတ္ထော။

Tatridaṃ mahāpaññādīnaṃ nānattaṃ—katamā mahāpaññā? Mahante atthe pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahante dhamme. Mahantā niruttiyo. Mahantāni paṭibhānāni pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahante sīlakkhandhe pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahante samādhikkhandhe. Paññākkhandhe. Vimuttikkhandhe. Vimuttiñāṇadassanakkhandhe pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahantāni ṭhānāṭhānāni. Mahāvihārasamāpattiyo. Mahantāni ariyasaccāni. Mahante satipaṭṭhāne. Sammappadhāne. Iddhipāde. Mahantāni indriyāni. Balāni. Bojjhaṅgāni. Mahante ariyamagge. Mahantāni sāmāññaphalāni. Mahā-abhiññāyo. Mahantaṃ paramatthaṃ nibbānaṃ pariggaṇhātīti mahāpaññā.

Katamā puthupaññā? Puthunānākhandhesu ñāṇaṃ pavattatīti puthupaññā. Puthunānādhātūsu. Puthunānā-āyatanesu. Puthunānāpaṭiccasamuppādesu. Puthunānāsuññatamanupalabbhesu. Puthunānā-atthesu. Dhammesu. Niruttīsu. Paṭibhānesu. Puthunānāsīlakkhandhesu. Puthunānāsamādhīpaññāvimuttivimuttiñāṇadassanakkhandhesu. Puthunānāṭhānāṭhānesu. Puthunānāvihārasamāpattīsu. Puthunānā-ariyasaccesu. Puthunānāsatiipaṭṭhānesu. Sammappadhānesu. Iddhipādesu. Indriyesu. Balesu. Bojjhaṅgesu. Puthunānā-ariyamaggasu. Sāmāññaphalesu. Abhiññāsu. Puthunānājanasādhāraṇe¹ dhamme samatikkamma paramatthe nibbāne ñāṇaṃ pavattatīti puthupaññā.

Katamā hāsapaññā? Idhekacco hāsabahulo vedabahulo tuṭṭhibahulo pāmojjabahulo sīlaṃ paripūreti. Indriyaṃvaram paripūreti. Bhojane mattaññutaṃ. Jāgariyānuyogaṃ. Sīlakkhandhaṃ. Samādhikkhandhaṃ. Paññākkhandhaṃ. Vimuttikkhandhaṃ. Vimuttiñāṇadassanakkhandhaṃ paripūretīti hāsapaññā, hāsabahulo -pa- pāmojjabahulo ṭhānāṭhānaṃ paṭivijjhatīti hāsapaññā, hāsabahulo vihārasamāpattiyo paripūretīti hāsapaññā, hāsabahulo ariyasaccāni paṭivijjhatīti hāsapaññā, satipaṭṭhāne bhāveti. Sammappadhāne. Iddhipāde. Indriyāni. Balāni. Bojjhaṅge. Ariyamaggaṃ bhāvetīti hāsapaññā, hāsabahulo sāmāññaphalāni sacchikarotīti hāsapaññā, abhiññāyo paṭivijjhatīti hāsapaññā, hāsabahulo paramatthaṃ nibbānaṃ sacchikarotīti hāsapaññā.

1. Puthujjanasādhāraṇe (Khu 9. 373 piṭṭhe Paṭisambhidāmagge)

တကြိမ် မဟာပညာဒီနံ နာနတ္ထံ—ကတမာ မဟာပညာ? မဟန္တေ အတ္ထေ ပရိဂ္ဂဏှာတိတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တေ ဓမ္မေ။ မဟန္တာ နိရုတ္တိယော။ မဟန္တာနိ ပဋိဘာနာနိ ပရိဂ္ဂဏှာတိတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တေ သီလက္ခန္ဓေ ပရိဂ္ဂဏှာတိတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တေ သမာဓိက္ခန္ဓေ။ ပညာက္ခန္ဓေ။ ဝိမုတ္တိက္ခန္ဓေ။ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနက္ခန္ဓေ ပရိဂ္ဂဏှာတိတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တာနိ ဌာနာဌာနာနိ။ မဟာဝိဟာရသမာပတ္တိယော။ မဟန္တာနိ အရိယသစ္စာနိ။ မဟန္တေ သတိပဋ္ဌာနေ။ သမ္ပပ္ပဓာနေ။ ဣဒ္ဓိပါဒေ။ မဟန္တာနိ ဣန္ဒြိယာနိ။ ဗလာနိ။ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ။ မဟန္တေ အရိယမဂ္ဂေ။ မဟန္တာနိ သာမညဗလာနိ။ မဟာအဘိညာယော။ မဟန္တံ ပရမတ္ထံ နိဗ္ဗာနံ ပရိဂ္ဂဏှာတိတိ မဟာပညာ။

ကတမာ ပုထုပညာ? ပုထုနာနာခန္ဓေသု ဉာဏံ ပဝတ္တတိတိ ပုထုပညာ။ ပုထုနာနာဓာတုသု။ ပုထုနာနာအာယတနေသု။ ပုထုနာနာပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေသု။ ပုထုနာနာသုညတမနုပလဗ္ဗေသု။ ပုထုနာနာအတ္ထေသု။ ဓမ္မေသု။ နိရုတ္တိသု။ ပဋိဘာနေသု။ ပုထုနာနာသီလက္ခန္ဓေသု။ ပုထုနာနာသမာဓိပညာဝိမုတ္တိဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနက္ခန္ဓေသု။ ပုထုနာနာဌာနာဌာနေသု။ ပုထုနာနာဝိဟာရသမာပတ္တိသု။ ပုထုနာနာအရိယသစ္စေသု။ ပုထုနာနာသတိပဋ္ဌာနေသု။ သမ္ပပ္ပဓာနေသု။ ဣဒ္ဓိပါဒေသု။ ဣန္ဒြိယေသု။ ဗလေသု။ ဗောဇ္ဈင်္ဂေသု။ ပုထုနာနာအရိယမဂ္ဂေသု။ သာမညဗလေသု။ အဘိညာသု။ ပုထုနာနာဇနသာဓာရဏေ^၁ ဓမ္မေ သမတိက္ကမ္မ ပရမတ္ထေ နိဗ္ဗာနေ ဉာဏံ ပဝတ္တတိတိ ပုထုပညာ။

ကတမာ ဟာသပညာ? ဣဓေကစ္စော ဟာသဗဟုလော ဝေဒဗဟုလော တုဋ္ဌဗဟုလော ပါမောဇ္ဇဗဟုလော သီလံ ပရိပူရေတိ။ ဣန္ဒြိယသံဝရံ ပရိပူရေတိ။ ဘောဇနေ မတ္တညုတံ။ ဇာဂရိယာနုယောဂံ။ သီလက္ခန္ဓံ။ သမာဓိက္ခန္ဓံ။ ပညာက္ခန္ဓံ။ ဝိမုတ္တိက္ခန္ဓံ။ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနက္ခန္ဓံ ပရိပူရေတိတိ ဟာသပညာ၊ ဟာသဗဟုလော။ ပ။ ပါမောဇ္ဇဗဟုလော ဌာနာဌာနံ ပဋိဝိဇ္ဈတိတိ ဟာသပညာ၊ ဟာသဗဟုလော ဝိဟာရသမာပတ္တိယော ပရိပူရေတိတိ ဟာသပညာ၊ ဟာသဗဟုလော အရိယသစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈတိတိ ဟာသပညာ၊ သတိပဋ္ဌာနေ ဘာဝေတိ။ သမ္ပပ္ပဓာနေ။ ဣဒ္ဓိပါဒေ။ ဣန္ဒြိယာနိ။ ဗလာနိ။ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ။ အရိယမဂ္ဂံ ဘာဝေတိတိ ဟာသပညာ၊ ဟာသဗဟုလော သာမညဗလာနိ သစ္စိကရေတိတိ ဟာသပညာ၊ အဘိညာယော ပဋိဝိဇ္ဈတိတိ ဟာသပညာ၊ ဟာသဗဟုလော ပရမတ္ထံ နိဗ္ဗာနံ သစ္စိကရေတိတိ ဟာသပညာ။

၁-ပုထုနာနာဓာရဏေ (ခု ၉-၃၇၃-ပိဋေ ပဋိသန္တိဒါမဂ္ဂေ)

Katamā javanapaññā? Yaṃ kiñci rūpaṃ atītānāgatapaccuppannaṃ ajjhataṃ vā bahiddhā vā oḷārikaṃ vā sukhumaṃ vā hīnaṃ vā paṇītaṃ vā yaṃ dūre santike vā, sabbaṃ rūpaṃ aniccato khippaṃ javatīti javanapaññā, dukkhato. Anattato khippaṃ javatīti javanapaññā, yā kāci vedanā. Yā kāci saññā. Ye keci saṅkhārā. Yaṃ kiñci viññāṇaṃ atītānāgatapaccuppannaṃ -pa-. Yaṃ dūre santike vā, sabbaṃ viññāṇaṃ. Aniccato. Dukkhatō. Anattato khippaṃ javatīti javanapaññā. Cakkhuṃ -pa- jarāmarāṇaṃ atītānāgatapaccuppannaṃ aniccato. Dukkhatō. Anattato khippaṃ javatīti javanapaññā.

Rūpaṃ atītānāgatapaccuppannaṃ aniccaṃ khayaṭṭhena, dukkhaṃ bhayaṭṭhena, anattā asāraṇatṭhenaṭi tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṃ katvā rūpanirodhe nibbāne khippaṃ javatīti javanapaññā. Vedanā. Saññā. Saṅkhārā. Viññāṇaṃ. Cakkhuṃ -pa- jarāmarāṇaṃ atītānāgatapaccuppannaṃ aniccaṃ khayaṭṭhena, dukkhaṃ bhayaṭṭhena, anattā asāraṇatṭhenaṭi tulayitvā -pa- vibhūtaṃ katvā jarāmarāṇanirodhe nibbāne khippaṃ javatīti javanapaññā.

Rūpaṃ atītānāgatapaccuppannaṃ aniccaṃ saṅkhataṃ paṭiccasamuppannaṃ khayadhammaṃ vayadhammaṃ virāgadhammaṃ nirodhadhammanti tulayitvā -pa- Vibhūtaṃ katvā rūpanirodhe nibbāne khippaṃ javatīti javanapaññā. Vedanā. Saññā. Saṅkhārā. Viññāṇaṃ. Cakkhuṃ -pa- jarāmarāṇaṃ atītānāgatapaccuppannaṃ aniccaṃ -pa- nirodhadhammanti tulayitvā -pa- vibhūtaṃ katvā jarāmarāṇanirodhe nibbāne khippaṃ javatīti javanapaññā.

Katamā tikkhapaññā? Khippaṃ kilese chindatīti tikkhapaññā, uppannaṃ kāmavitakkaṃ nādhivāseti. Uppannaṃ byāpādavitaṃ. Uppannaṃ vihiṃsāvitakkaṃ. Uppannuppanne pāpake akusale dhamme. Uppannaṃ rāgaṃ. Uppannaṃ dosaṃ. Mohaṃ. Kodhaṃ. Upanāhaṃ. Makkhaṃ. Paḷāsaṃ. Issaṃ. Macchariyaṃ. Māyaṃ. Sāṭheyyaṃ. Thambhaṃ. Sārambhaṃ. Mānaṃ. Atimānaṃ. Madāṃ. Pamādaṃ. Sabbe kilese. Sabbe duccharite. Sabbe abhisāṅkhāre. Sabbe bhavagāmikamme nādhivāseti pajahati vinodeti byantīkaroti anabhāvaṃ gametīti tikkhapaññā. Ekamhi āsane cattāro ariyamaggā, cattāri ca sāmāññaphalāni, catasso ca paṭisambhidāyo, cha abhiññāyo adhigatā honti sacchikatā phassitā paññāyāti tikkhapaññā.

ကတမာ ဇဝနပညာ? ယံ ကိဉ္စိ ရူပံ အတိတာနာဂတပစ္စုပ္ပန် အဇ္ဈတ္တံ ဝါ ဗဟိဒ္ဓါ ဝါ ဩဠာရိကံ ဝါ သုခုမံ ဝါ ဟိနံ ဝါ ပဏီတံ ဝါ ယံ ခူရေ သန္တိကေ ဝါ သဗ္ဗံ ရူပံ အနိစ္စတော ခိပ္ပံ ဇဝတိတိ ဇဝနပညာ၊ ဒုက္ခတော။ အနတ္တတော ခိပ္ပံ ဇဝတိတိ ဇဝနပညာ၊ ယာ ကာစိ ဝေဒနာ။ ယာ ကာစိ သညာ။ ယေ ကေစိ သင်္ခါရာ။ ယံ ကိဉ္စိ ဝိညာဏံ အတိတာနာဂတပစ္စုပ္ပန်။ ယံ ခူရေ သန္တိကေ ဝါ သဗ္ဗံ ဝိညာဏံ။ အနိစ္စတော။ ဒုက္ခတော။ အနတ္တတော ခိပ္ပံ ဇဝတိတိ ဇဝနပညာ။ စက္ခု။ ပ။ ဇရာမရဏံ အတိတာနာဂတပစ္စုပ္ပန် အနိစ္စတော။ ဒုက္ခတော။ အနတ္တတော ခိပ္ပံ ဇဝတိတိ ဇဝနပညာ။

ရူပံ အတိတာနာဂတပစ္စုပ္ပန် အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေန၊ ဒုက္ခံ ဘယဋ္ဌေန၊ အနတ္တာ အသာရကဋ္ဌေနာတိ တုလယိတွာ တိရယိတွာ ဝိဘာဝယိတွာ ဝိဘူတံ ကတွာ ရူပနိရောဓေ နိဗ္ဗာနေ ခိပ္ပံ ဇဝတိတိ ဇဝနပညာ။ ဝေဒနာ။ သညာ။ သင်္ခါရာ။ ဝိညာဏံ။ စက္ခု။ ပ။ ဇရာမရဏံ အတိတာနာဂတပစ္စုပ္ပန် အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေန၊ ဒုက္ခံ ဘယဋ္ဌေန၊ အနတ္တာ အသာရကဋ္ဌေနာတိ တုလယိတွာ။ ပ။ ဝိဘူတံ ကတွာ ဇရာမရဏနိရောဓေ နိဗ္ဗာနေ ခိပ္ပံ ဇဝတိတိ ဇဝနပညာ။

ရူပံ အတိတာနာဂတပစ္စုပ္ပန် အနိစ္စံ သင်္ခတံ ပဋိစ္စသမုပ္ပန် ခယဓမ္မံ ဝယဓမ္မံ ဝိရာဂဓမ္မံ နိရောဓဓမ္မန္တိ တုလယိတွာ။ ပ။ ဝိဘူတံ ကတွာ ရူပနိရောဓေ နိဗ္ဗာနေ ခိပ္ပံ ဇဝတိတိ ဇဝနပညာ။ ဝေဒနာ။ သညာ။ သင်္ခါရာ။ ဝိညာဏံ။ စက္ခု။ ပ။ ဇရာမရဏံ အတိတာနာဂတပစ္စုပ္ပန် အနိစ္စံ။ ပ။ နိရောဓဓမ္မန္တိ တုလယိတွာ။ ပ။ ဝိဘူတံ ကတွာ ဇရာမရဏနိရောဓေ နိဗ္ဗာနေ ခိပ္ပံ ဇဝတိတိ ဇဝနပညာ။

ကတမာ တိက္ခပညာ? ခိပ္ပံ ကိလေသေ ဆိန္ဒတိတိ တိက္ခပညာ၊ ဥပ္ပန္နံ ကာမဝိတက္ကံ နာမိဝါသေတိ။ ဥပ္ပန္နံ ဗျာပါဒဝိတက္ကံ။ ဥပ္ပန္နံ ဝိဟိံသာဝိတက္ကံ။ ဥပ္ပန္နံ ပါပကေ အကုသလေ ဓမ္မေ။ ဥပ္ပန္နံ ရာဂံ။ ဥပ္ပန္နံ ဒေါသံ။ မောဟံ။ ကောဓံ။ ဥပ္ပန္နာဟံ။ မက္ခံ။ ပဠာသံ။ ဣဿံ။ မစ္ဆရိယံ။ မာယံ။ သာဠေယျံ။ ထန္တံ။ သာရဗ္ဗံ။ မာနံ။ အတိမာနံ။ မဒံ။ ပမာဒံ။ သဗ္ဗေ ကိလေသေ။ သဗ္ဗေ ဒုစ္စရိတေ။ သဗ္ဗေ အဘိသင်္ခါရေ။ သဗ္ဗေ ဘဝဂါမိကဓမ္မ နာမိဝါသေတိ ပဇာတိ ဝိနောဒေတိ ဗျန္တိကရောတိ အနဘာဝံ ဂမေတိတိ တိက္ခပညာ။ ဧကမိ အာသနေ စတ္တာရော အရိယမဂ္ဂါ၊ စတ္တာရိ စ သာမညဗလာနိ၊ စတဿော စ ပဋိသန္တိဒါယော၊ ဆ အဘိညာယော အဓိဂတာ ဟောန္တိ သန္တိကတာ ဖဿိတာ ပညာယာတိ တိက္ခပညာ။

Katamā nibbedhikapaññā? Idhekacco sabbasaṅkhāresu ubbegabahulo hoti uttāsabahulo ukkaṇṭhanabahulo aratibahulo anabhiratibahulo bahimukho na ramati sabbasaṅkhāresu, anibbiddhapubbaṃ apadālitapubbaṃ lobhakkhandhaṃ nibbijjhati padāletīti nibbedhikapaññā. Anibbiddhapubbaṃ apadālitapubbaṃ dosakkhandhaṃ. Mohakkhandhaṃ. Kodhaṃ. Upanāhaṃ -pa-. Sabbe bhavagāmikamme nibbijjhati padāletīti nibbedhikapaññā.

28. **Sa sabbadhammesu visenibhūto, yaṃ kiñci diṭṭhaṃ va sutam mutam vāti so bhūripaṇṇo khīṇāsavo yaṃ kiñci diṭṭhaṃ vā sutam vā mutam vā tesu sabbadhammesu mārasenaṃ vināsetvā ṭhitabhāvena visenibhūto. Tameva dassinti taṃ eva¹ visuddhadassinaṃ. Vivaṭaṃ carantanti taṇhāchadanādivigamena vivaṭaṃ hutvā carantaṃ. Kenīdha lokasmi vikappayeyyāti kena idha loka taṇhākappena vā diṭṭhikappena vā koci vikappeyya, tesam vā pahīnattā rāgādinaṃ pubbe vuttenāti.**

Kāmā te paṭhamā senāti-ādīsu catūsu gāthāsu ayamatto—yasmā āditova agāriyabhūte satte vatthukāmesu kilesakāmā mohayanti, te abhibhuyya anagāriyabhāvaṃ upagatānaṃ pantesu vā senāsanesu, aññataraññataresu vā adhikusalesu dhammesu arati uppajjati. Vuttañcetam “pabbajitena kho āvuso abhirati dukkarā”²ti. Tato te parapaṭibaddhajīvikattā khuppiṇā bādheti, tāya bādhitānaṃ pariyesanantaṇhā cittaṃ kilamayati, atha nesaṃ kilantacittānaṃ thinamiddhaṃ okkamati, tato visesamanadhigacchantānaṃ durabhisambhavesu araṇṇāvanapatthesu senāsanesu viharataṃ utrāsasaññitā bhīru jāyati, tesam ussaṅkitaparisaṅkitānaṃ dīgharattaṃ vivekarasamanassādayamānānaṃ viharataṃ “na siyā nu kho esa maggo”ti paṭipattiyaṃ vicikicchā uppajjati, taṃ vinodetvā viharataṃ appamattakena visesādhigamena mānamakkhathambhā jāyanti, tepi vinodetvā viharataṃ tato adhikataṃ visesādhigamaṃ nissāya lābhasakkārasilokā uppajjanti, lābhādimucchitā dhammapaṭirūpakāni pakāsentā micchāyasaṃ adhigantvā tattha ṭhitā jāti-ādīhi attānaṃ ukkaṃsenti, paraṃ vambhenti. Tasmā kāmādīnaṃ paṭhamasenādibhāvo veditabbo.

1. Taṃ evaṃ (Sī)

2. Saṃ 2. 456 piṭṭhe.

ကတမာ နိဗ္ဗေဒိကပညာ? ဣဓေကစ္စော သဗ္ဗသင်္ခါရေသု ဥဗ္ဗေဂဗဟုလော ဟောတိ ဥတ္တာသဗဟုလော ဥတ္တုဏ္ဏနဗဟုလော အရတိဗဟုလော အနဘိရတိ-ဗဟုလော ဗဟိမုခေါ န ရမတိ သဗ္ဗသင်္ခါရေသု။ အနိဗ္ဗိဒ္ဓပုဗ္ဗံ အပဒါလိတပုဗ္ဗံ လောဘက္ခန္ဓံ နိဗ္ဗိဇ္ဈတိ ပဒါလေတိတိ နိဗ္ဗေဒိကပညာ။ အနိဗ္ဗိဒ္ဓပုဗ္ဗံ အပဒါလိတ-ပုဗ္ဗံ ဒေါသက္ခန္ဓံ။ မောဟက္ခန္ဓံ။ ကောဓံ။ ဥပနာဟံ။ သဗ္ဗေ ဘဝဂါမိကဗ္ဗေ နိဗ္ဗိဇ္ဈတိ ပဒါလေတိတိ နိဗ္ဗေဒိကပညာ။

၂၀။ သ သဗ္ဗေဓမ္မေသု ဝိသေနိဘူတော၊ ယံ ကိဉ္စိ ဒိဋ္ဌံ ဝ သုတံ မုတံ ဝါတိ သော ဘူရိပညော ခိဏာသဝေါ ယံ ကိဉ္စိ ဒိဋ္ဌံ ဝါ သုတံ ဝါ မုတံ ဝါ တေသု သဗ္ဗေဓမ္မေသု မာရသေနံ ဝိနာသေတွာ ဌိတဘာဝေန ဝိသေနိဘူတော။ တမေဝ ဒဿိန္တိ တံ ဧဝံ ဝိသုဒ္ဓဒဿိ။ ဝိဝုဋ် စရန္တိ တဏှာဆဒနာဒိဝိဂမေန ဝိဝုဋ် ဟုတွာ စရန္တိ။ ကေနိဓ လောကသ္မိ ဝိကပ္ပယေယျာတိ ကေန ဣဓ လောကေ တဏှာကပ္ပေန ဝါ ဒိဋ္ဌိကပ္ပေန ဝါ ကောဓိ ဝိကပ္ပယျ၊ တေသံ ဝါ ပဟိနတ္တာ ရာဂါဒိနာ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တေနာတိ။

ကမာ တေ ပဌမာ သေနာတိအာဒိသု စတုသု ဂါထာသု အယမတ္ထော—ယသ္မာ အာဒိတောဝ အဂါရိယဘူတေ သတ္တေ ဝတ္ထုကာမေသု ကိလေသ-ကမာ မောဟယန္တိ၊ တေ အဘိဘုယျ အနဂါရိယဘာဝံ ဥပဂတာနံ ပန္နေသု ဝါ သေနာသနေသု၊ အညတရညတရေသု ဝါ အဓိကုသလေသု ဓမ္မေသု အရတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဝုတ္တဇ္ဇေတံ “ပဗ္ဗဇိတေန ခေါ အာဝုသော အဘိရတိ ဒုက္ကရာ”^၂တိ။ တတော တေ ပရပဋိဗ္ဗဒ္ဓိဝိကတ္တာ ခုပ္ပိပါသာ ဗာဓေတိ၊ တာယ ဗာဓိတာနံ ပရိယေသနတဏှာ စိတ္တံ ကိလမယတိ၊ အထ နေသံ ကိလန္တိတ္တာနံ ထိနမိန္ဒံ ဩက္ကမတိ၊ တတော ဝိသေသမနမိဂစ္ဆန္တာနံ ဒုရဘိသမ္ဘဝေသု အရညဝနပတ္တေသု သေနာသနေသု ဝိဟရတံ ဥတြာသသညိတာ ဘိရု ဇာယတိ၊ တေသံ ဥဿကိတပရိသကိတာနံ ဒိဃရတ္တံ ဝိဝေကရသမနဿာ-ဒယမာနာနံ ဝိဟရတံ “န သိယာ န ခေါ သေ မဂ္ဂေါ”တိ ပဋိပတ္တိယံ ဝိဝိကိန္တော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ဝိနောဒေတွာ ဝိဟရတံ အပ္ပမတ္တကေန ဝိသေသာမိဂမေန မာန-မက္ခန္ဓာ ဇာယန္တိ၊ ဟေဝိ ဝိနောဒေတွာ ဝိဟရတံ တတော အဓိကတရံ ဝိသေသာမိဂမံ နိဿာယ လာဘသက္ကာရသိလောကာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ လာဘာဒိ-မုတ္တိတာ ဓမ္မပဋိရူပကာနိ ပကာသေန္တာ မိစ္ဆာယသံ အဓိကန္တာ တတ္ထ ဌိတာ ဇာတိအာဒိဟိ အတ္တာနံ ဥက္ကံသေန္တိ၊ ပရံ ဝေန္တိ။ တသ္မာ ကမာဒိနံ ပဌမ-သေနာဒိဘာဝေါ ဝေဒိတဗျော။

Evametam dasavidham senam uddisitvā yasmā sā
kaṇhadhammasamannāgatattā kaṇhassa namucino upakārāya samvattati,
tasmā nam “tava senā”ti niddisanto āha “esā namuci te senā, kaṇhassā
bhippahārini”ti. Tattha **abhippahārini**ti samaṇabrāhmaṇānam ghātinī
nippothinī, antarāyakarīti attho. **Na nam asūro jināti, jetvāva labhate
sukhanti** evam tava senam¹ asūro kāye ca jīvite ca sāpekkho puriso na
jināti, sūro pana jināti, jetvāva maggasukham phalasukhañca adhigacchati.

Yato catūhi ariyamaggehiti yadā catūhi
niddosanibbānamaggaṇasaṅkhātehi maggehi. **Mārasenā**ti mārasa senā
vacanakarā kilesā. **Paṭisenikarā**ti paṭipakkhakarā. **Jitā cāti** parājayamānā
hanitā ca. **Parājita** cāti niggahitā ca. **Bhaggā**ti bhinnā. **Vippaluggā**ti
cuṇṇavicuṇṇā. **Parammukhā**ti vimukhabhāvaṃ pāpitā. **Visenibhūtoti**
nikkilesa hutvā ṭhito.

Vodātadassinti byavadātadassim. **Tāni chadanānī**ti etāni
taṇhādikilesachadanāni. **Vivaṭānī**ti pākāṭikatāni. **Viddhamsitānī**ti
ṭhitatṭhānato apahatāni. **Ugghāṭitānī**ti uppāṭitāni. **Samugghāṭitānī**ti visesena
uppāṭitāni.

29. **Na kappayanti**ti gāthāya sambandho attho ca—kiñca bhiyyo? Te hi
tādisā santo dvinnam kappānam purekkhārānañca kenaci **na kappayanti na
purekkharonti**, paramattham accantasuddhim adhigatattā
anaccantasuddhimyeva akiriyasassataditṭhim “**accantasuddhī**”ti **na te
vadanti**. **Ādānagantham gathitam visajjāti** catubbidhampi rūpādīnam
ādāyakattā ādānagantham attano cittasantāne gathitam baddham
ariyamaggasatthena vissajja chinditvā. Sesam pākāṭameva.

Accantasuddhinti accantaṃ paramattham suddhim. **Samsārasuddhinti**
samsārato suddhim. **Akiriyaditṭhinti** karoto na karīyati pāpanti
akiriyaditṭhim. **Sassatavādanti** “nicco dhuvo sassato”ti vacanam. **Na vadanti**
na kathenti.

ဝေမေတံ ဒသဝိဓံ သေနံ ဥဒ္ဓိသိတွာ ယသ္မာ သာ ကဏ္ဍမ္မသမန္တာဂတတ္တာ
ကဏ္ဍဿ နမုစိနော ဥပကာရာယ သံဝတ္တတိ၊ တသ္မာ နံ “တဝ သေနာ”တိ
နိဒ္ဓိသန္တော အာဟ “သော နမုစိ တေ သေနာ၊ ကဏ္ဍဿာဘိပ္ပဟာရိနိ”တိ။
တတ္ထ အဘိပ္ပဟာရိနိတိ သမဏဗြာဟ္မဏာနံ ဃာတိနိ နိပေါထိနိ၊ အန္တရာယ-
ကရိတိ အတ္ထော။ န နံ အသူရော ဇိနာတိ၊ ဇေတွာဝ လဘတေ သုခန္တိ ဧဝံ
တဝ သေနံ အသူရော ကာယေ စ ဇီဝိတေ စ သာပေက္ခော ပုရိသော န
ဇိနာတိ၊ သူရော ပန ဇိနာတိ၊ ဇေတွာဝ မဂ္ဂသုခံ ဖလသုခဉ္စ အဓိဂစ္ဆတိ။

ယတော စတူဟိ အရိယမဂ္ဂေဟိတိ ယဒါ စတူဟိ နိဒ္ဓေါသနိဗ္ဗာနမဂ္ဂန-
သင်္ခါတေဟိ မဂ္ဂေဟိ။ မာရသေနာတိ မာရဿ သေနာ ဝစနကရာ ကိလေသာ။
ပဋိသေနိကရာတိ ပဋိပက္ခကရာ။ ဇိတာ စာတိ ပရာဇယမာနာ ဟနိတာ စ။
ပရာဇိတာ စာတိ နိဂ္ဂဟိတာ စ။ အဂ္ဂါတိ ဘိန္နာ။ ဝိပ္ပလုဂ္ဂါတိ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏာ။
ပရမ္ပုဒါတိ ဝိမုခဘာဝံ ပါပိတာ။ ဝိသေနိဘူတောတိ နိတ္တိလေသော ဟုတွာ
ဌိတော။

ဝေါဒါတဒသိန္တိ ဗျဝဒါတဒသိ။ တာနိ ဆဒနာနိတိ တောနိ တဏှာဒိ-
ကိလေသဆဒနာနိ။ ဝိဝဋ္ဋာနိတိ ပါကဋိကတာနိ။ ဝိဒ္ဓံသိတာနိတိ ဌိတဋ္ဌာ-
နတော အပဟတာနိ။ ဥဒ္ဓါဋ္ဌိတာနိတိ ဥပ္ပါဋ္ဌိတာနိ။ သမုဒ္ဓါဋ္ဌိတာနိတိ
ဝိသေသေန ဥပ္ပါဋ္ဌိတာနိ။

၂၉။ န ကပ္ပယန္တိတိ ဂါထာယ သမ္ပန္နော အတ္ထော စ—ကိဉ္စ ဘိယျော?
တေ ဟိ တာဒိသာ သန္တော ဝိန္တံ ကပ္ပါနံ ပုရေက္ခာရာနဉ္စ ကေနစိ န ကပ္ပယန္တိ
န ပုရေက္ခရာန္တိ၊ ပရမတ္ထံ အစွန္တသုဒ္ဓိံ အဓိဂတတ္တာ အနစွန္တသုဒ္ဓိံယေဝ
အကိရိယသဿတဒိဋ္ဌိံ “အစွန္တသုဒ္ဓိ”တိ န တေ ဝဒန္တိ။ အာဒါနဂန္တံ ဂထိတံ
ဝိသဇ္ဇာတိ စတုဗ္ဗိမ္ဗေ ရူပါဒိနံ အာဒါယကတ္တာ အာဒါနဂန္တံ အတ္တနော
စိတ္တသန္တာနေ ဂထိတံ ဗဒ္ဓိ အရိယမဂ္ဂသတ္တေန ဝိဿဇ္ဇ ဆိန္ဒိတွာ။ သေသံ
ပါကဋ္ဌမေဝ။

အစွန္တသုဒ္ဓိန္တိ အစွန္တံ ပရမတ္ထံ သုဒ္ဓိံ။ သံသာရသုဒ္ဓိန္တိ သံသာရတော
သုဒ္ဓိံ။ အကိရိယဒိဋ္ဌိန္တိ ကရောတော န ကရိယတိ ပါပန္တိ အကိရိယဒိဋ္ဌိံ။
သဿတဝါဒန္တိ “နိစ္စော ဓုဝေါ သဿတော”တိ ဝစနံ။ န ဝဒန္တိ န ကထေန္တိ။

1. Evam mārasenam (Syā)

Ganthāti nāmakāyaṃ ganthenti cutipaṭisandhivasena vaṭṭasmiṃ ghaṭentīti ganthā. Abhiijhā ca sā nāmakāyaghaṭanavasena gantho cāti **abhiijhākāyagantho**. Hitasukhaṃ byāpādayatīti **byāpādo**. Byāpādo ca so vuttanayena gantho cāti **byāpādo kāyagantho**. **Sīlabbataparāmāso**ti “ito bahiddhā samaṇabrāhmaṇānaṃ sīlena suddhi vatena suddhī”ti¹ parato āmāso. **Idamsaccābhiniveso**ti sabbaññubhāsitaṃ paṭikkhipitvā “sassato loko, idameva saccaṃ, moghamaññaṃ”ti² iminā ākārena abhiniveso idamsaccābhiniveso. **Attano diṭṭhiyā rāgo**ti attanā abhinivisitvā gahitāya diṭṭhiyā chandarāgo. **Paravādesu āghātoti** parassa vacanesu kopo. **Appaccayoti** atuṭṭhākāro. **Attano sīlaṃ vāti** attanā samādinnaṃ gosilādisīlaṃ vā. **Attano diṭṭhīti** attanā gahitā parāmaṭṭhā diṭṭhi. **Tehi ganthehīti** etehi vutthehi nāmakāyaghaṭanehi. **Rūpaṃ ādiyantīti** catusamuṭṭhānikaṃ rūpārammaṇaṃ ādiyanti gaṇhanti. **Upādiyantīti** upagantvā gaṇhanti taṇhāgahaṇena. **Parāmasanti** diṭṭhigahaṇena. **Abhinivisanti** mānagahaṇena. **Vaṭṭanti** tebhūmakavaṭṭaṃ. **Gantheti** bandhane.

Vosajjitvā vāti sammā vissajjitvā vā. **Gathiteti** bandhane. **Ganthiteti** ganthanena ganthite. **Vibandheti** visesena bandhe. **Ābandheti** anekaavidhena bandhe. **Palibuddheti** amuñcite. **Bandhane poṭayitvāti** taṇhāmānadiṭṭhibandhanāni pappoṭayitvā. **Visajjāti** cajitvā.

Ime pana cattāro ganthe kilesapaṭipāṭiyāpi āharitum vaṭṭati, maggapaṭipāṭiyāpi. Kilesapaṭipāṭiyā abhiijhākāyagantho arahattamaggena pahīyati, byāpādo kāyagantho anāgāmmaggena, sīlabbataparāmāso kāyagantho idamsaccābhiniveso kāyagantho sotāpattimaggena. Maggapaṭipāṭiyā sīlabbataparāmāso kāyagantho idamsaccābhiniveso kāyagantho sotāpattimaggena byāpādo kāyagantho anāgāmmaggena, abhiijhākāyagantho arahattamaggenāti. Ete cattāro ganthā yassa saṃvijjanti, taṃ cutipaṭisandhivasena vaṭṭasmiṃ ganthenti ghaṭentīti ganthā. Te catuppabhedā abhiijhāyanti etāya, sayam vā abhiijhāyati, abhiijhāyanamattameva vā esāti **abhiijhā**.

1. Abhi 1. 230, 241 piṭṭhesu.

2. Abhi 1. 230 piṭṭhe.

ဂန္ထာတိ နာမကာယံ ဂန္ထန္တိ စုတိပဋိသန္ဓိဝသေန ဝဋ်သို့ ဃဋ္ဌန္တိတိ ဂန္ထာ။ အဘိဇ္ဈာ စ သာ နာမကာယဃဋ္ဌနဝသေန ဂန္ထော စာတိ **အဘိဇ္ဈာ-ကာယဂန္ထော**။ ဟိတသုခံ ဗျာပါဒယတိတိ **ဗျာပါဒေါ**။ ဗျာပါဒေါ စ သော ဝုတ္တနယေန ဂန္ထော စာတိ **ဗျာပါဒေါ ကာယဂန္ထော**။ သီလဗ္ဗတ-ပရာမာသောတိ “ဣတော ဗဟိဒ္ဓါ သမဏဗြာဟ္မဏာနံ သီလေန သုဒ္ဓိ ဝတေန သုဒ္ဓိ”တိ^၁ ပရတော အာမာသော။ **ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသော**တိ သဗ္ဗညုဘာသိတမ္ပိ ပဋိက္ခိပိတွာ “သဿတော လောကော၊ ဣဒမေဝ သစ္စံ၊ မောဃမည”န္တိ^၂ ဣမိနာ အာကာရေန အဘိနိဝေသော ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသော။ **အတ္တနော ဒိဋ္ဌိယာ ရဂေါ**တိ အတ္တနာ အဘိနိဝေသိတွာ ဂဟိတာယ ဒိဋ္ဌိယာ ဆန္ဒရာဂေါ။ **ပရဝါဒေသု** အာဃာတောတိ ပရဿ ဝစနေသု ကောပေါ။ **အပ္ပစ္စယော**တိ အတုဋ္ဌာကာရော။ **အတ္တနော သီလံ ဝါ**တိ အတ္တနာ သမာဒိန္နံ ဂေါသီလာဒိ-သီလံ ဝါ။ **အတ္တနော ဒိဋ္ဌိတိ** အတ္တနာ ဂဟိတာ ပရာမဋ္ဌာ ဒိဋ္ဌိ။ **တေဟိ ဂန္ထေဟိ**တိ တေဟိ ဝုတ္တေဟိ နာမကာယဃဋ္ဌနေဟိ။ **ရူပံ အာဒိယန္တိ**တိ စတုသမုဋ္ဌာနိကံ ရူပါရမ္မဏံ အာဒိယန္တိ ဂဏှန္တိ။ **ဥပါဒိယန္တိ**တိ ဥပဂန္ဓာ ဂဏှန္တိ တဏှာဂဟဏေန။ **ပရာမသန္တိ** ဒိဋ္ဌိဂဟဏေန။ **အဘိနိဝိသန္တိ** မာန-ဂဟဏေန။ **ဝဋ်န္တိ** တေဘူမကဝဋ်။ **ဂန္ထေ**တိ ဗန္ဓနေ။

ဝေါသန္တိတွာ ဝါတိ သမ္မာဝိသုဋ္ဌိတွာ ဝါ။ **ဂထိတေ**တိ ဗန္ဓနေ။ **ဂန္ထိတေ**တိ ဂန္ထနေန ဂန္ထိတေ။ **ဝိဗန္ဓေ**တိ ဝိသေသေန ဗန္ဓေ။ **အာဗန္ဓေ**တိ အနေကဝိဓေန ဗန္ဓေ။ **ပလိဗုဒ္ဓေ**တိ အမုဋ္ဌိတေ။ **ဗန္ဓနေ ပေါဋ္ဌယိတွာ**တိ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိဗန္ဓနာနိ ပပ္ပေါဋ္ဌယိတွာ။ **ဝိသန္ဓာ**တိ စဇိတွာ။

ဣမေ ပန စတ္တာရော ဂန္ထေ ကိလေသပဋိပုပ္ဖိယာပိ အာဟရိတုံ ဝဋ်တိ၊ မဂ္ဂပဋိပုပ္ဖိယာပိ။ ကိလေသပဋိပုပ္ဖိယာ အဘိဇ္ဈာကာယဂန္ထော အရဟတ္တ-မဂ္ဂေန ပဟိယတိ။ ဗျာပါဒေါ ကာယဂန္ထော အနာဂါမိမဂ္ဂေန၊ သီလဗ္ဗတပရာ-မာသော ကာယဂန္ထော ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသော ကာယဂန္ထော သောတာ-ပတ္တိမဂ္ဂေန။ မဂ္ဂပဋိပုပ္ဖိယာ သီလဗ္ဗတပရာမာသော ကာယဂန္ထော ဣဒံသစ္စာ-ဘိနိဝေသော ကာယဂန္ထော သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန၊ ဗျာပါဒေါ ကာယဂန္ထော အနာဂါမိမဂ္ဂေန၊ အဘိဇ္ဈာကာယဂန္ထော အရဟတ္တမဂ္ဂေနာတိ။ တေ စတ္တာရော ဂန္ထာ ယဿ သံဝိဇ္ဇန္တိ၊ တံ စုတိပဋိသန္ဓိဝသေန ဝဋ်သို့ ဂန္ထန္တိ ဃဋ္ဌန္တိတိ ဂန္ထာ။ တေ စတုပ္ပဘေဒါ အဘိဇ္ဈာယန္တိ တောယ၊ သယံ ဝါ အဘိဇ္ဈာယတိ၊ အဘိဇ္ဈာယနမတ္တမေဝ ဝါ သောတိ **အဘိဇ္ဈာ**။

Lobhoyeva nāmakāyaṃ gantheti cutipaṭisandhivasena vaṭṭasmiṃ ghaṭetīti **kāyagantho**. Byāpajjati tena cittaṃ pūtibhāvaṃ gacchati, byāpādayati vā vinayācārarūpasampattihitasukhādīnīti **byāpādo**. “Ito bahiddhā samaṇabrāhmaṇānaṃ sīlena suddhi vatena suddhi”ti parāmasanaṃ sīlabbataparāmāso, sabbaññubhāsitaṃ paṭikkhipitvā “sassato loko, idameva saccaṃ, moghamaññaṃ”ti-ādinā ākārena abhinivisatīti idamsaccābhiniveso. **Yathā vayhaṃ vāti**-ādiṃ vayhādivisaṅkharāṇaṃ ganthānaṃ viyogakaraṇe upamaṃ dassento āha.

Na janentīti na uppādentī. Na sañjanentīti na nibbattenti.

Nābhinibbattentiti upasaggavasena padaṃ vaḍḍhitāṃ. Na sañjanentīti uppādakkaṇaṃ. Na nibbattenti nābhinibbattenti pavattikkhaṇaṃ sandhāya vuttaṃ.

30. **Sīmātigoti** gāthā ekapuggalādhiṭṭhānāya desanāya vuttā.

Pubbasadiso eva panassā sambandho, so evaṃ atthavaṇṇanāya saddhiṃ veditabbo—kiñca bhiyyo? So īdiso bhūripaṇṇo catunnaṃ kilesasīmānaṃ atītattā **sīmātigo**, bāhitapāpattā ca **brāhmaṇo**, itthambhūtaṃ ca **tassa natthi**, paracittapubbenivāsañāṇehi **ñatvā** vā māmsadibbacakkhūhi **disvā** vā kiñci **samuggahītaṃ**, abhinivīṭṭhanti vuttaṃ hoti. So ca kāmarāgābhāvato **na rāgarāgī** rūpārūparāgābhāvato **na virāgaratto**, yato evaṃvidhassa **tassa** “idaṃ paramaṃ”ti kiñci **idha uggahītaṃ natthīti** arahattanikūṭena desanaṃ niṭṭhāpesi.

Catasso sīmāyoti cattāro paricchedā. **Diṭṭhānusayoti** diṭṭhi ca sā appahīnaṭṭhena anusayo cāti diṭṭhānusayo. **Vicikicchānusayā**disupi eseva nayo. Kenatṭhena anusayā? Anusayanaṭṭhena. Ko esa anusayaṭṭho nāmāti? Appahīnaṭṭho. Ete hi appahīnaṭṭhena tassa tassa santāne anusenti nāma, tasmā “anusayā”ti vuccanti. **Anusenti**ti anurūpaṃ kāraṇaṃ labhitvā uppajjantīti attho. Athāpi siyā—anusayaṭṭho nāma appahīnākāro, appahīnākāro ca “uppajjati”ti vattum na yujjati, tasmā na anusayā uppajjantīti. Tatridaṃ paṭivacanaṃ—appahīnākāro anusayo, anusayoti pana appahīnaṭṭhena thāmagatā kilesā vuccanti. So cittasampayutto sārammaṇo

လောဘောယေဝ နာမကာယံ ဂန္ထေတိ စုတိပဋိသန္ဓိဝသေန ဝဋ်သို့ ဃဒ္ဓေတိတိ **ကာယဂန္ထော**။ ဗျာပဇ္ဇတိ တေန စိတ္တံ ပုတိဘာဝံ ဂစ္ဆတိ၊ ဗျာပါဒယတိ ဝါ ဝိနယာစာရရူပသမ္ပတ္တိဟိတသုခါဒိနီတိ **ဗျာပါဒေါ**။ “ဣတော ဗဟိဒ္ဓါ သမဏ-မြာဟူဏာနံ သီလေန သုဒ္ဓိ ဝတေန သုဒ္ဓိ”တိ ပရာမသနံ သီလဗ္ဗတပရာမာသော၊ သဗ္ဗညုဘာသိတမ္ပိ ပဋိက္ခိပိတွာ “သဿတော လောကော၊ ဣဒမေဝ သစ္စံ၊ မောဃမည”န္တိအာဒိနာ အာကာရေန အဘိနိဝိသတိတိ ဣဒံသစ္စာဘိနိ-ဝေသော။ **ယထာ ဝယံ ဝါ**တိအာဒိ ဝယာဒိဝိသင်္ခရဏံ ဂန္ထာနံ ဝိယောဂ-ကရဏေ ဥပမံ ဒဿေန္တော အာဟ။

န ဇနေန္တိတိ န ဥပ္ပါဒေန္တိ။ န သဇ္ဇနေန္တိတိ န နိဗ္ဗတ္တေန္တိ။ နာဘိ-နိဗ္ဗတ္တေန္တိတိ ဥပသဂ္ဂဝသေန ပဒံ ဝဓိတံ။ န သဇ္ဇနေန္တိတိ ဥပ္ပါဒက္ခဏံ။ န နိဗ္ဗတ္တေန္တိ နာဘိနိဗ္ဗတ္တေန္တိတိ ပဝတ္တိက္ခဏံ သန္ဓာယ ဝတ္တံ။

၃၀။ **သီမာတိဂေါ**တိ ဂါထာ ဧကပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဒေသနာယ ဝုတ္တာ။ ပုဗ္ဗသဒိသော ဧဝ ပနဿာ သမ္ပန္နော၊ သော ဧဝံ အတ္ထဝဏ္ဏနာယ သဒ္ဓိံ ဝေဒိတဗ္ဗော—ကိဉ္စ ဘိယျော? သော ဤဒိသော ဘူရိပညော စတုန္တံ ကိလေသသီမာနံ အတိတတ္တာ **သီမာတိဂေါ**၊ ဗဟိတပါပတ္တာ စ မြာဟူဏော၊ ဣတ္ထန္တုတဿ စ တဿ နတ္ထိ၊ ပရစိတ္တပုဗ္ဗေနဝါသညဏေဟိ **ဥတ္တာ** ဝါ မံသဒိဗ္ဗက္ခန္တုဟိ ဒိသ္မာ ဝါ ကိဉ္စ သမုဂ္ဂဟိတံ၊ အဘိနိဝိဋ္ဌန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သော စ ကာမရာဂါဘာဝတော န ရာဂရာဂီ ရူပါရူပရာဂါ-ဘာဝတော န ဝိရာဂရက္ခော၊ ယတော ဧဝံဝိသေ တဿ “ဣဒံ ပရမ”န္တိ ကိဉ္စ **ဣမ ဥဂ္ဂဟိတံ** နတ္ထိတိ အရဟတ္တနိဂူဇေန ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။

စတဿော သီမာယောတိ စတ္တာရော ပရိစ္ဆေဒါ။ **ဒိဋ္ဌာနသယော**တိ ဒိဋ္ဌိ စ သာ အပ္ပဟိနဋ္ဌေန အနုသယော စာတိ ဒိဋ္ဌာနသယော။ **ဝိဝိကိစ္ဆာ-နုသယာ**ဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။ ကေနဋ္ဌေန အနုသယာ? အနုသယနဋ္ဌေန။ ကော ဧသ အနုသယဋ္ဌော နာမာတိ? အပ္ပဟိနဋ္ဌော။ ဧတေ ဟိ အပ္ပဟိနဋ္ဌေန တဿ တဿ သန္တာနေ အနုသေန္တိ နာမ၊ တသ္မာ “အနုသယာ”တိ ဝုစ္စန္တိ။ **အနုသေန္တိ**တိ အနုရူပံ ကာရဏံ လဘိတွာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိတိ အတ္ထော။ အထာပိ သိယာ—အနုသယဋ္ဌော နာမ အပ္ပဟိနာကာရော၊ အပ္ပဟိနာကာရော စ “ဥပ္ပဇ္ဇတိ”တိ ဝတ္တု န ယုဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ န အနုသယာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိတိ။ တတြိဒံ ပဋိဝစနံ—အပ္ပဟိနာကာရော အနုသယော၊ အနုသယောတိ ပန အပ္ပဟိနဋ္ဌေန ထာမဂတာ ကိလေသာ ဝုစ္စန္တိ။ သော စိတ္တသမ္ပယုတ္တော သာရမ္ပဏော

sappaccayaṭṭhena sahetuko ekantākusalo atītopi hoti anāgatopi paccuppannopi, tasmā “uppajjati”ti vattum yujjati.

Tatridam pamāṇam—**paṭisambhidāyaṃ** tāva abhisamayakathāyaṃ¹ “paccuppanne kilese pajahatī”ti pucchitvā anusayānaṃ paccuppannabhāvassa atthitāya “thāmagato anusayaṃ pajahatī”ti vuttaṃ. **Dhammasaṅgaṇīyaṃ** mohassa padabhājanē² “avijjānusayo avijjāpariyuṭṭhānaṃ, avijjālāṅgī moho akusalamūlaṃ, ayaṃ tasmim samaye moho hotī”ti akusalacittena saddhim avijjānusayassa³ uppannabhāvo vutto. **Kathāvatthusmim** “anusayā abyākatā anusayā ahetukā anusayā cittavippayuttā”ti⁴ sabbe vādā paṭisedhitā. **Anusayayamake** sattannaṃ mahāvārānaṃ aññatarasmiṃ uppajjanavāre⁵ “yassa kāmarāgānusayo uppajjati tassa paṭighānusayo uppajjati”ti-ādi vuttaṃ. Tasmā “anusentīti anurūpaṃ kāraṇaṃ labhitvā uppajjanti”ti yaṃ vuttaṃ, taṃ iminā tantippamāṇena suvuttanti veditabbaṃ. Yampi “cittasampayutto sārammaṇo”ti-ādi vuttaṃ, tampi suvuttameva. Anusayo hi nāmesa parinipphanno cittasampayutto akusaladhammoti niṭṭhamettha gantabbaṃ.

Tattha diṭṭhānusayo catūsu diṭṭhisampayuttesu, vicikicchānusayo vicikicchāsahagata, avijjānusayo dvādasasu akusalacittesu saha-jātavasena ārammaṇavasena ca, tayopi avasesatebhūmakadhammesu ārammaṇavasena diṭṭhivicikicchāmohā. Kāmarāgānusayo cettha lobhasahagatacittesu saha-jātavasena ārammaṇavasena ca manāpesu avasesakāmāvacaradhammesu ārammaṇavasena uppajjamāno lobho. Paṭighānusayo domanassasahagatacittesu saha-jātavasena ārammaṇavasena ca amanāpesu avasesakāmāvacaradhammesu ārammaṇavaseneva uppajjamāno doso. Mānānusayo diṭṭhivippayuttalobhasahagatacittesu saha-jātavasena ārammaṇavasena ca dukkhavedanāvajjesu avasesakāmāvacaradhammesu rūpārūpāvacaradhammesu ca ārammaṇavaseneva uppajjamāno māno. Bhavarāgānusayo catūsu diṭṭhivippayuttesu

1. Khu 9. 394 piṭṭhe.

2. Abhi 1. 94 piṭṭhe.

3. Mohassa (Ka)

4. Abhi 4. 323 piṭṭhādīsu.

5. Abhi 5. 274 piṭṭhe.

သပ္ပစ္စယဋ္ဌေန သဟေတုကော ဧကန္တာကုသလော အတိတောပိ ဟောတိ အနာဂတောပိ ပစ္စုပ္ပန္နောပိ၊ တသ္မာ “ဥပ္ပဇ္ဇတိ”တိ ဝတ္ထု ယုဇ္ဇတိ။

တကြိဒံ ပမာဏံ—**ပဋိသန္ဓိဒါယံ** တာဝ အဘိသမယကထာယံ^၁ “ပစ္စုပ္ပန္နော ကိလေသေ ပဇဟတိ”တိ ပုစ္ဆိတွာ အနုသယာနံ ပစ္စုပ္ပန္နဘာဝဿ အတ္ထိတာယ “ထာမဂတော အနုသယံ ပဇဟတိ”တိ ဝုတ္တံ။ **ဓမ္မသင်္ဂဏီယံ** မောဟဿ ပဒဘာဇနေ^၂ “အဝိဇ္ဇာနုသယော အဝိဇ္ဇာပရိယုဋ္ဌာနံ၊ အဝိဇ္ဇာလင်္ဂီ မောဟော အကုသလမူလံ၊ အယံ တသ္မိံ သမယေ မောဟော ဟောတိ”တိ အကုသလ-စိတ္တေန သဒ္ဓိံ အဝိဇ္ဇာနုသယဿ^၃ ဥပ္ပန္နဘာဝေါ ဝုတ္တော။ **ကထာဝတ္ထုသ္မိံ** “အနုသယာ အဗျာကတာ အနုသယာ အဟေတုကာ အနုသယာ စိတ္တ-ဝိပ္ပယုတ္တာ”တိ^၄ သဗ္ဗေ ဝါဒါ ပဋိသေမိတာ။ **အနုသယယမကေ** သတ္တန္တံ မဟာဝါရာနံ အညတရသ္မိံ ဥပ္ပဇ္ဇနဝါရေ^၅ “ယဿ ကာမရာဂါနုသယော ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ ပဋိဇာနုသယော ဥပ္ပဇ္ဇတိ”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တသ္မာ “အနု-သေန္တိတိ အနုရူပံ ကာရဏံ လဘိတွာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ”တိ ယံ ဝုတ္တံ၊ တံ ဣမိနာ တန္တိပ္ပမာဏေန သုဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယမ္ပိ “စိတ္တသမ္ပယုတ္တော သာရဓမ္မဏော”တိ-အာဒိ ဝုတ္တံ၊ တမ္ပိ သုဝုတ္တမေဝ။ အနုသယော ဟိ နာမေသ ပရိနိပ္ပန္နော စိတ္တသမ္ပယုတ္တော အကုသလဓမ္မောတိ နိဋ္ဌမေတ္ထ ဂန္တဗ္ဗံ။

တတ္ထ ဒိဋ္ဌာနုသယော စတုသု ဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တေသု၊ ဝိစိကိစ္ဆာနုသယော ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂတေ၊ အဝိဇ္ဇာနုသယော ဒွါဒသသု အကုသလစိတ္တေသု သဟ-ဇာတဝသေန အာရမ္မဏဝသေန စ၊ တယောပိ အဝသေသတေဘူမကဓမ္မေသု အာရမ္မဏဝသေန ဒိဋ္ဌိဝိစိကိစ္ဆာမောဟာ။ ကာမရာဂါနုသယော စေတ္ထ-လောဘသဟဂတစိတ္တေသု သဟဇာတဝသေန အာရမ္မဏဝသေန စ မနာပေသု အဝသေသကာမာဝစရဓမ္မေသု အာရမ္မဏဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနော လောဘော။ ပဋိဇာနုသယော ဒေါမနဿသဟဂတစိတ္တေသု သဟဇာတဝသေန အာရမ္မ-ဏဝသေန စ အမနာပေသု အဝသေသကာမာဝစရဓမ္မေသု အာရမ္မဏဝသေ-နေဝ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဒေါသော။ မာနာနုသယော ဒိဋ္ဌိဝိပ္ပယုတ္တလောဘသဟ-ဂတစိတ္တေသု သဟဇာတဝသေန အာရမ္မဏဝသေန စ ဒုက္ခဝေဒနာဝဇ္ဇေသု အဝသေသကာမာဝစရဓမ္မေသု ရူပါရူပါဝစရဓမ္မေသု စ အာရမ္မဏဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနော မာနော။ ဘဝရာဂါနုသယော စတုသု ဒိဋ္ဌိဝိပ္ပယုတ္တေသု

၁-ခု ၉-၃၉၄-ပိဋ္ဌေ။

၂-အဘိ ၁-၉၄-ပိဋ္ဌေ။

၃-မောဟဿ (က)

၄-အဘိ ၄-၃၂၃-ပိဋ္ဌာဒိသု။

၅-အဘိ ၅-၂၇၄-ပိဋ္ဌေ။

uppajjamānopi sahaṇṭavasena vutto, ārammaṇavaseneva pana rūpārūpāvacaradhammesu uppajjamāno lobho vutto.

Tattha **diṭṭhānusayoti** dvāsaṭṭhividhā diṭṭhi. **Vicikicchānusayoti** aṭṭhavatthukā vicikicchā. **Tadekaṭṭhā ca kilesāti** sahaṇṭavasena diṭṭhiyā vicikicchāya, sahaṇṭavasena ekato ṭhitā. **Mānānusayoti** navavidhamāno. **Paramatthañāṇena vā** ñātvāti paresaṃ cittācāraṇānanapaññāya jānitvā, cetopariyañāṇena jānitvāti vuttaṃ hoti. **Pubbenivāsānussatiñāṇena vāti** atīte nivuṭṭhakkhandhānussaraṇāñāṇena jānitvā. **Māṃsacakkhunā vāti** pakaticakkhunā. **Dibbacakkhunā vāti** dibbasadisena dibbavihārasannissitena vā dibbacakkhunā passitvā. **Rāgarattāti** rāgena rañjitā. **Ye pañcasu kāmagaṇesūti** ye pañcasu rūpādivatthukāmakotṭhāsesu. **Virāgarattāti** virāgasāṅkhātāsu rūpārūpasamāpattīsu atirattā allīnā. **Yato kāmarāgo cāti** yadā kāmabhava rāgo ca. **Rūpārūparāgesupi** eseṇa nayo.

Saddhammapajjotikāya Mahāniddesaṭṭhakathāya

Suddhaṭṭhakasuttaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Paramatṭhakasuttaniddesavaṇṇanā

31. Pañcame Paramatṭhakasutte **paramanti diṭṭhīsu paribbasānoti** idaṃ paramanti gahetvā sakāya sakāya diṭṭhiyā vasamāno. **Yaduttarim kuruteti** yaṃ attano satthārādiṃ seṭṭhaṃ karoti. **Hīnāti aññe tato sabbamāhāti** taṃ attano satthārādiṃ ṭhapetvā tato aññe sabbe “hīnā ime”ti āha. **Tasmā vivādāni avītivattoti** tena kāraṇena so diṭṭhikalahe avītivattova hoti.

Vasantīti paṭhamuppannadiṭṭhivasena vasantī. **Pavasantīti** pavisitvā vasantī. **Āvasantīti** visesena vasantī. **Parivasantīti** sabbabhāgena vasantī. Taṃ upamāyasādhento “**yathā āgārikā vā**”ti-ādimāha. **Āgārikā vāti** gharasāmikā. **Gharesu vasantīti** attano gharesu āsaṅkavirahitā hutvā nivasanti. **Sāpattikā vāti** āpattibahulā. **Sakilesā**

ဥပ္ပဇ္ဇမာနေပိ သဟဇာတဝသေန ဝုတ္တော၊ အာရမ္မဏဝသေနဝ ပန ရူပါရူပါဝစရဓမ္မေသု ဥပ္ပဇ္ဇမာနော လောဘော ဝုတ္တော။

တတ္ထ **ဒိဋ္ဌာနသယောတိ** ဒွါသဋ္ဌိဝိစာ ဒိဋ္ဌိ။ **ဝိစိကိစ္ဆာနသယောတိ** အဋ္ဌဝတ္ထုကာ ဝိစိကိစ္ဆာ။ **တဒေကဋ္ဌာ စ ကိလေသာတိ** သဟဇာတဝသေန ဒိဋ္ဌိယာ ဝိစိကိစ္ဆာယ၊ သဟဇာတဝသေန ဧကတော ဌိတာ။ **မာနာနသယောတိ** နဝိဓမာနော။ **ပရမတ္ထဉာဏေန ဝါ ဉာတ္တံ** ပရေသံ စိတ္တာစာရဇာနနပညာယ ဇာနိတွာ၊ စေတောပရိယဉာဏေန ဇာနိတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ပုဗ္ဗေနိဝါသာနသတိဉာဏေန ဝါတိ** အတိတေ နိဝုဋ္ဌက္ခန္ဓာနသရဏဉာဏေန ဇာနိတွာ။ **မံသစက္ခုနာ ဝါတိ** ပကတိစက္ခုနာ။ **ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ဝါတိ** ဒိဗ္ဗသဒိသေန ဒိဗ္ဗဝိဟာရသန္ဓိသိတေန ဝါ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ပဿိတွာ။ **ရာဂရက္ခာတိ** ရာဂေန ရဋ္ဌိတာ။ **ယေ ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသုတိ** ယေ ပဉ္စသု ရူပါဒိဝတ္ထုကာမကောဋ္ဌာသေသု။ **ဝိရာဂရက္ခာတိ** ဝိရာဂသင်္ခါတာသု ရူပါရူပသမာပတ္တိသု အတိရက္ခာ အလ္လိနာ။ **ယတော ကာမရာဂေါ စာတိ** ယဒါ ကာမဘဝေ ရာဂေါ စ။ **ရူပါရူပရာဂေသုပိ** ဧသေဝ နယော။

သဒ္ဓမ္မပဇ္ဇောတိကာယ မဟာနိဒ္ဒေသဋ္ဌကထာယ

သုဒ္ဓဋ္ဌကသုတ္တန်ဒွေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-ပရမဋ္ဌကသုတ္တန်ဒွေသဝဏ္ဏနာ

၃၁။ ပဉ္စမေ ပရမဋ္ဌကသုတ္တေ ပရမန္တိ ဒိဋ္ဌိသု ပရိဗ္ဗသာနောတိ ဣဒံ ပရမန္တိ ဂဟေတွာ သကာယ သကာယ ဒိဋ္ဌိယာ ဝသမာနော။ **ယဒုတ္တရိံ ဣရုဏေတိ** ယံ အတ္တနော သတ္တာရာဒိံ သေဋ္ဌံ ကရေတိ။ **ဟိနာတိ အညေ တတော သဗ္ဗမာဟာတိ** တံ အတ္တနော သတ္တာရာဒိံ ဌပေတွာ တတော အညေ သဗ္ဗ “ဟိနာ ဣမေ”တိ အာဟ။ **တသ္မာ ဝိဝါဒါနိ အဝိတိဝတ္ထောတိ** တေန ကာရဏေန သော ဒိဋ္ဌိကလဟေ အဝိတိဝတ္ထောဝ ဟောတိ။

ဝသန္တိတိ ပဌမပ္ပန္နဒိဋ္ဌိဝသေန ဝသန္တိ။ **ပဝသန္တိတိ** ပဝိသိတွာ ဝသန္တိ။ **အာဝသန္တိတိ** ဝိသေသေန ဝသန္တိ။ **ပရိဝသန္တိတိ** သဗ္ဗဘာဂေန ဝသန္တိ။ တံ ဥပမာယသာဓေန္တော “**ယထာ အာဂါရိကာ ဝါ**”တိအာဒိမာဟ။ **အာဂါရိကာ ဝါတိ** သရသာမိကာ။ **သရေသု ဝသန္တိတိ** အတ္တနော သရေသု အာသင်္ကရိရဟိတာ ဟုတွာ နိဝသန္တိ။ **သာပတ္တိကာ ဝါတိ** အာပတ္တိဗဟုလာ။ **သကိလေသာ**

vāti rāgādikilesabahulā. **Uttarim karotīti** atirekam karoti. **Ayam satthā sabbaññūti** ayam amhākam Satthā sabbam jānāti.

Sabbe parappavāde khipatīti sabbāparaladdhiyo chaḍḍeti. **Ukkhipatīti** nīharati. **Parikkhipatīti** parammukhe karoti. **Diṭṭhimedhagānīti** diṭṭhivihesakāni.

32. Dutiyagāthāyattho—evam avītivatto ca **yaṃ diṭṭhe sute sīlavate muteti** etesu catūsu vatthūsu uppannadiṭṭhisāṅkhāte **attani** pubbe vuttappakāraṃ **ānisaṃsaṃ passati, tadeva so tattha sakāya diṭṭhiyā ānisaṃsaṃ** “idaṃ seṭṭhan”ti abhinivisitvā **aññam sabbam** parasatthārādikaṃ **nihīnato passati.**

Dve ānisaṃse passatīti dve guṇe oloketi. **Diṭṭhadhammikañcāti** diṭṭhe paccakkhe attabhāve vipaccanakaraṇam. **Samparāyikañcāti** paraloke paṭilabbhitabbagunañca. **Yaṃdiṭṭhiko satthāti** yaṃladdhiko tiṭṭhāyatanasāmiko. **Alaṃ nāgattāya vāti** nāgarājabhāvāya vā pariyattam. **Supaṇṇattādīsupi** ese va nayo. **Devattāya vāti** sammutidevādibhāvāya. **Āyatim phalapāṭikaṅkhī hotīti** anāgate vipākaphalaṃ patthayāno hoti. **Diṭṭhasuddhiyāpi dve ānisaṃse passatīti** cakkhuvinnāṇena diṭṭharūpāyatanassa vasena suddhiyā hetuttāpi attano gahitagahaṇena dve guṇe oloketi. **Sutasuddhiyādīsupi** ese va nayo.

33. Tatiyagāthāyattho—evam passato ca **yaṃ attano satthārādīm nissito aññam** parasatthārādīm **hīnam passati, taṃ** pana dassanam **ganthameva kusalā vadanti,** bandhananti vuttam hoti. **Yasmā etadeva, tasmā hi diṭṭham va sutam mutam vā, sīlabbatam bhikkhu na nissayeyya,** nābhiniveseyyāti vuttam hoti.

Kusalāti khandhādijānane chekā. **Kandhakusalāti** rūpādīsū pañcasu khandhesu kusalā. **Dhātu-āyatana paṭiccasamuppāda satipaṭṭhāna sammappadhāna-iddhipāda-indriya bala bojjaṅga magga phala nibbānesupi** ese va nayo. **Tattha maggakusalāti** catūsu maggesu. **Phalakusalāti** catūsu phalesu. **Nibbānakusalāti** duvidhe nibbāne chekā. **Te kusalāti** te etesu

ဝါတိ ရာဂါဒိကိလေသမဟုလ။ ဥတ္တရိံ ကရေတိတိ အတိရေကံ ကရေတိ။ အယံ သတ္တာ သဗ္ဗညူတိ အယံ အမှာကံ သတ္တာ သဗ္ဗ ဇာနာတိ။

သဗ္ဗေ ပရပ္ပဝါဒေ ခိပတိတိ သဗ္ဗာပရလဒ္ဓိယော ဆဇ္ဇေတိ။ ဥက္ခိပတိတိ နိဟရတိ။ ပရိက္ခိပတိတိ ပရမ္ပုဇေ ကရေတိ။ ဒိဋ္ဌိမေဓဂါနိတိ ဒိဋ္ဌိဝိဟေသကာနိ။

၃၂။ ဒုတိယဂါထာယတ္ထော—ဧဝံ အဝိတိဝတ္ထော စ ယံ ဒိဋ္ဌေ သုတေ သီလဝတေ မုတေတိ ဧတေသု စတုသု ဝတ္ထုသု ဥပ္ပန္နဒိဋ္ဌိသင်္ခါတေ အတ္တနိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တပ္ပကာရံ အာနိသံသံ ပဿတိ။ တဒေဝ သော တတ္ထ သကာယ ဒိဋ္ဌိယာ အာနိသံသံ “ဣဒံ သေဋ္ဌ”န္တိ အဘိနိဝိသိတွာ အညံ သဗ္ဗံ ပရသတ္တာရာဒိကံ နိဟိနတော ပဿတိ။

ဒွေ အာနိသံသေ ပဿတိတိ ဒွေ ဂုဏေ ဩလောကေတိ။ ဒိဋ္ဌေဓမ္မိကဉ္စာတိ ဒိဋ္ဌေ ပစ္စက္ခေ အတ္တဘာဝေ ဝိပစ္စနကရဏံ။ သဗ္ဗရာယိကဉ္စာတိ ပရလောကေ ပဋိလဘိတဗ္ဗဂုဏဉ္စ။ ယံဒိဋ္ဌိကော သတ္တာတိ ယံလဒ္ဓိကော တိတ္ထာယတနသမိကော။ အလံ နာဂတ္တာယ ဝါတိ နာဂရာဇဘာဝါယ ဝါ ပရိယတ္တံ။ သုပဏ္ဏတ္တာဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဒေဝတ္တာယ ဝါတိ သမ္မုတိဒေဝါဒိဘာဝါယ။ အာယတိံ ဖလပါဒ္ဓိကန္တိ ဟောတိတိ အနာဂတေ ဝိပါကဖလံ ပတ္တယာနော ဟောတိ။ ဒိဋ္ဌသုဒ္ဓိယာပိ ဒွေ အာနိသံသေ ပဿတိတိ စက္ခုဝိညာဏေန ဒိဋ္ဌရူပါယတနဿ ဝသေန သုဒ္ဓိယာ ဟေတုတ္တာပိ အတ္တနော ဂဟိတဂဟဏေန ဒွေ ဂုဏေ ဩလောကေတိ။ သုတသုဒ္ဓိယာဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။

၃၃။ တတိယဂါထာယတ္ထော—ဧဝံ ပဿတော စ ယံ အတ္တနော သတ္တာရာဒိ နိသိတော အညံ ပရသတ္တာရာဒိ ဟိနံ ပဿတိ။ တံ ပန ဒဿနံ ဂန္ထမေဝ ကုသလာ ဝဒန္တိ။ ဗန္ဓနန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယသ္မာ ဧတဒေဝ၊ တသ္မာ ဟိ ဒိဋ္ဌံ ဝသုတံ မုတံ ဝါ၊ သီလဗ္ဗတံ ဘိက္ခု န နိဿယေယျ၊ နာဘိနိဝေသေယျာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ကုသလာတိ ခန္ဓာဒိဇာနနေ ဆေကာ။ ခန္ဓကုသလာတိ ရူပါဒိသု ပဉ္စသု ခန္ဓေသု ကုသလာ။ ဓာတု အာယတန ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ သတိပဋ္ဌာန သမ္မပ္ပဓာန-ဣဒ္ဓိပါဒ ဣန္ဒြိယ ဗလ ဗောဇ္ဈင်္ဂ မဂ္ဂ ဖလ နိဗ္ဗာနေသုပိ ဧသေဝ နယော။ တတ္ထ မဂ္ဂကုသလာတိ စတုသု မဂ္ဂေသု။ ဖလကုသလာတိ စတုသု ဖလေသု။ နိဗ္ဗာန-ကုသလာတိ ဒုဝိဓေ နိဗ္ဗာနေ ဆေကာ။ တေ ကုသလာတိ တေ ဧတေသု

vuttappakāresu chekā. **Evam vadantīti** evam kathenti. **Gantho esoti** passato ca attano satthārādinissitañca aññam parasatthārādim hīnato dassanañca gantho bandhano esoti vadanti. **Lagganam etanti** etam vuttappakāram nāgadante laggitaṃ viya adholambanam. **Bandhanam etanti** nicchinditum dukkhaṭṭhena saṅkhalikādibandhanam viya etam bandhanam. **Palibodho esoti** samsārato nikkhamitum appadānaṭṭhena eso palibodho.

34. Catutthagāthāyattho—na kevalam diṭṭhasutādīsu na nissayeyya, apica kho pana asaṅjātaṃ uparūpari **diṭṭhimpī lokasmim na kappayeyya**, na janeyyāti vuttaṃ hoti. Kīdisaṃ? **Ñāṇena vā sīlavatena vāpi**, samāpattiñāṇādiñāṇena vā sīlavatena vā yā kappiyati¹, etam diṭṭhim na kappayya. Na kevalaṃ diṭṭhim na kappayeyya, apica kho pana mānenapi jāti-ādīhi vatthūhi **samoti attānamanūpaneyya**, hīno na maññetha visesi **vāpīti**.

Aṭṭhasamāpattiñāṇena vāti paṭhamajjhānādīnam aṭṭhanam samāpattīnam sampayuttapaññāya vā. **Pañcābhīṇāñāṇena vāti** lokiyānam pañcannam abhiññānam sampayuttapaññāya vā. **Micchāñāṇena vāti** viparītasabhāvena pavattāya paññāya amutte muttam passāti evam uppanna micchāñāṇena vā.

35. Pañcamagāthāyattho—evam hi diṭṭhim akappento amaññamāno ca **attam pahāya anupādiyāno** yaṃ pubbe gahitaṃ, taṃ pahāya param aggaṇhanto tasmimpi vuttappakāre ñāṇe duvidham **nissayaṃ no karoti**, akaronto ca **sa ve viyattesu** nānādiṭṭhivasena bhinnesu sattesu **na vaggasārī** chandādivasena agacchanadhammo hutvā dvāsaṭṭhiyā diṭṭhīsu **kiñci diṭṭhim na pacceṭi**, na paccāgacchatīti vuttaṃ hoti.

Catūhi upādānehīti kāmupādānādihi catūhi bhusam gahaṇehi **sa ve viyattesu**ti so puggalo nicchitesu. **Bhinnesu**ti dvidhā bhinnesu.

36. Idāni yo so imāya gāthāya vutto khīṇāsavo, tassa vaṇṇabhaṇanattham “**yassūbhayante**”ti-ādikā tisso gāthāyo āha. Tattha² paṭhamagāthāya **yassūbhayanteti** pubbe vutte phassādibhede.

1. Yaṃ kappayissati (Ka)

2. Tesu (Sī, Syā, Ka), tisu (?)

ဝတ္ထုပ္ပကာရေသု ဆေကာ။ **ဝေဝဒန္တိ**တိ ဧဝံ ကထေန္တိ။ **ဂန္ထော သောတိ** ပဿတော စ အတ္တနော သတ္တာရာဒိနိဿိတဉ္စ အညံ ပရသတ္တာရာဒိ ဟိနတော ဒဿနဉ္စ **ဂန္ထော ဗန္ဓနော သောတိ ဝဒန္တိ**။ **လဂ္ဂနံ တေန္တိ** တေဝံ ဝတ္ထုပ္ပကာရံ နာဂဒန္တေ လဂ္ဂိတံ ဝိယ အဓောလဗ္ဗနံ။ **ဗန္ဓနံ တေန္တိ** နိစ္ဆိန္ဒိတုံ ဒုက္ခဌေန သင်္ခလိကာဒိဗန္ဓနံ ဝိယ တေဝံ ဗန္ဓနံ။ **ပလိဗောဓော သောတိ** သံသာရတော နိက္ခမိတုံ အပ္ပဒါနဌေန သော ပလိဗောဓော။

၃၄။ စတုတ္ထဂါထာယတ္ထော—န ကေဝလံ ဒိဋ္ဌသုတာဒိသု န နိဿယေယျ၊ အဝိစ ခေါ ပန အသဉ္စာတံ ဥပရူပရိ **ဒိဋ္ဌိမ္ပိ လောကသ္မိံ န ကပ္ပယေယျ**၊ န ဇနေယျာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကိဒိသံ? ဉာဏေန **ဝါ သီလဝတေန ဝါ**၊ သမာပတ္တိဉာဏာဒိဉာဏေန **ဝါ သီလဝတေန ဝါ** ယာ ကပ္ပိယတိ? တေဝံ ဒိဋ္ဌိ န ကပ္ပယေယျ။ န ကေဝလဉ္စ **ဒိဋ္ဌိံ န ကပ္ပယေယျ**၊ အဝိစ ခေါ ပန မာနေနဝိ ဇာတိအာဒိတိ ဝတ္ထုတိ **သမောတိ အတ္တာနမနူပနေယျ**၊ **ဟိနော န မညေထ ဝိသေသိ ဝါ**တိ။

အဋ္ဌသမာပတ္တိဉာဏေန ဝါတိ ပဌမဇ္ဈာနာဒိနံ အဋ္ဌန္တံ သမာပတ္တိနံ သမ္ပယုတ္တပညာယ ဝါ။ **ပဉ္စာဘိညာဉာဏေန ဝါ**တိ လောကိယာနံ ပဉ္စန္တံ အဘိညာနံ သမ္ပယုတ္တပညာယ ဝါ။ **မိစ္ဆာဉာဏေန ဝါ**တိ ဝိပရိတသဘာဝေန ပဝတ္တာယ ပညာယ အမုတ္တေ မုတ္တံ ပဿာတိ ဧဝံ ဥပ္ပန္နေန မိစ္ဆာဉာဏေန ဝါ။

၃၅။ ပဉ္စမဂါထာယတ္ထော—ဧဝံ ဟိ ဒိဋ္ဌိံ အကပ္ပေန္တော အမညမာနော စ **အတ္တံ ပဟာယ အနုပါဒိယာနော** ယံ ပုဗ္ဗေ ဂဟိတံ၊ တံ ပဟာယ ပရံ အဂ္ဂဏန္တော တသ္မိမ္ပိ ဝတ္ထုပ္ပကာရေ ဉာဏေ ဒုဝိဓံ **နိဿယံ နော ကရေတိ**၊ အကရေန္တော စ **သ ဝေ ဝိယတ္တေသု** နာနာဒိဋ္ဌိဝသေန ဘိန္ဓေသု သတ္တေသု န **ဝဂ္ဂသာရီ** ဆန္ဒာဒိဝသေန အဂစ္ဆနဓမ္မော ဟုတ္တာ ဒွါသဋ္ဌိယာ ဒိဋ္ဌိသု **ကိဉ္စိ ဒိဋ္ဌိံ န ပစ္စေတိ**၊ န ပစ္စာဂစ္ဆတိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

စတူဟိ ဥပါဒါနေဟိတိ ကာမုပါဒါနာဒိတိ စတူဟိ ဘုသံ ဂဟဏေဟိ **သ ဝေ ဝိယတ္တေသု**တိ သော ပုဂ္ဂလော နိစ္ဆိတေသု။ **ဘိန္ဓေသု**တိ ဒွိဓာ ဘိန္ဓေသု။

၃၆။ ဣဒါနိယော သော ဣမာယ ဂါထာယ ဝုတ္တော ဒီဏာသဝေါ၊ တဿ ဝဏ္ဏဘဏနတ္ထံ “**ယသ္မုဘယန္တေ**”တိအာဒိကာ တိဿော ဂါထာယော အာဟ။ တတ္ထ^၂ ပဌမဂါထာယ **ယသ္မုဘယန္တေ**တိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တေ ဖဿာဒိဘေဒေ။

၁-ယံ ကပ္ပယိသတိ (က)

၂-တေသု (သီ၊ သျာ၊ က)၊ တိသု (?)

မဟာနိဒ္ဒေသ-၄ ၁၄

Paṇidhīti taṇhā. **Bhavābhavāyāti** punappunabhavāya. **Idha vā huram vāti** sakattabhāvādibhede idha vā parattabhāvādibhede parattha vā.

Phasso eko antoti cakkhusamphassādiko eko koṭṭhāso.

Phassasamudayoti vatthārammaṇo. Yato samudeti uppajjati, so samudayo. **Dutiyo antoti** dutiyo koṭṭhāso. **Atīṭanti** ati itaṃ atītaṃ, atikkantanti vuttaṃ hoti. **Anāgatanti** na āgataṃ, anuppannanti vuttaṃ hoti. **Sukhā vedanā**dayo visabhāgavasena. **Nāmarūpadukam** namanaruppanavasena. **Ajjhattikā**dayo ajjhatabhāhiravasena. **Sakkāyā**dayo khandhapañcakānaṃ pavattisamudayavasena vuttāti veditabbā.

Sakattabhāvoti attano attabhāvo. **Parattabhāvoti** parassa attabhāvo.

37. Dutiyagāthāya **diṭṭhe vāti** diṭṭhasuddhiyā vā. Esa nayo **sutādīsu**. **Saññāti** saññāsamutṭhāpikā diṭṭhi.

Aparāmasantanti taṇhāmānadiṭṭhihi na parāmasantaṃ. **Anabhinivesantanti** teheva anabhinivisaṃtaṃ.

“**Vinibaddho**”ti vāti mānena vinibaddhoti vā. “**Parāmaṭṭho**”ti vāti parato niccasukhasubhādīhi parāmaṭṭhoti vā. **Vikkhepagatoti** uddhaccavasena. **Aniṭṭhaṅgatoti** vicikicchāvasena. **Thāmagatoti** anusayavasena. **Gatīyāti** gantabbavasena.

38. Tatiyagāthāya **dhammāpi tesam na paṭicchitāseti** dvāsaṭṭhidiṭṭhigatadhammāpi tesam “idameva saccam, moghamaññaṃ”ti¹ evaṃ na paṭicchitā. **Pāraṅgato na pacceti tādīti** nibbānapāraṃ gato tena tena maggena pahīne kilese puna nāgacchati pañcahi ca ākārehi tādī hotīti. Sesam pākāmeva.

Vīsativatthukā sakkāyadiṭṭhīti “rūpaṃ attato samanupassatī”ti-ādinā² nayena ekekasmim khandhe catūhi catūhi ākārehi pañcakkhandhe patitṭham katvā pavattā vijjamāne kāye diṭṭhi. **Dasavatthukā micchādiṭṭhīti**

1. Khu 1. 158 piṭṭhe.

2. Khu 9. 140 piṭṭhādīsu.

ပံဏိဒီတိ တဏှာ။ **ဘဝါဘဝါယာ**တိ ပုနပ္ပုနဘဝါယ။ **ဣဓ ဝါ ယုရံ ဝါ**တိ သကတ္တဘာဝါဒိဘေဒေ ဣဓ ဝါ ပရတ္တဘာဝါဒိဘေဒေ ပရတ္တ ဝါ။

ဖဿောကော အန္တောတိ စက္ခုသမ္ပဿာဒိကော ဧကော ကောဋ္ဌာသော။ **ဖဿသမုဒယော**တိ ဝတ္ထာရမ္မဏော။ ယတော သမုဒေတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သော သမုဒယော။ **ဒုတိယော အန္တော**တိ ဒုတိယော ကောဋ္ဌာသော။ **အတိတန္တိ** အတိ ဣတံ အတိတံ၊ အတိက္ကန္တန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အနာဂတန္တိ** န အာဂတံ၊ အနုပ္ပန္တန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သုခါဝေဒနာ**ဒယော ဝိသဘာဝဝေသန။ **နာမရူပ-** ဒုကံ နမနရူပနဝေသန။ **အဇ္ဈတ္တိကာ**ဒယော အဇ္ဈတ္တဗဟိရဝေသန။ **သက္ကာယာ-** ဒယော ခန္ဓပဉ္စကာနံ ပဝတ္တိသမုဒယဝေသန ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

သကတ္တဘာဝေါတိ အတ္တနော အတ္တဘာဝေါ။ **ပရတ္တဘာဝေါ**တိ ပရဿ အတ္တဘာဝေါ။

၃၇။ ဒုတိယဂါထာယ **ဒိဋ္ဌေ ဝါ**တိ ဒိဋ္ဌသုဒ္ဓိယာ ဝါ။ သေ နယော **သုတာ-** ဒိသု။ **သညာ**တိ သညာသမုဋ္ဌာပိကာ ဒိဋ္ဌိ။

အပရာမသန္တန္တိ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိဟိ န ပရာမသန္တိ။ **အနဘိနိဝေသန္တန္တိ** တေဟေဝ အနဘိနိဝိသန္တိ။

“**ဝိနိဗ္ဗေဒါ**”တိ ဝါတိ မာနေန ဝိနိဗ္ဗေဒါတိ ဝါ။ “**ပရာမဋ္ဌော**”တိ ဝါတိ ပရတော နိစ္စသုခသုဘာဒိဟိ ပရာမဋ္ဌောတိ ဝါ။ **ဝိက္ခေပဂတော**တိ ဥဒ္ဓစ္စဝေသန။ **အနိဋ္ဌာဂတော**တိ ဝိစိကိစ္ဆာဝေသန။ **ထာမဂတော**တိ အနုသယဝေသန။ **ဂတိယာ**တိ ဂန္တဗ္ဗဝေသန။

၃၈။ တတိယဂါထာယ **ဓမ္မာပိ တေသံ န ပဋိစ္စိတာသေတိ** ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိဂတ- ဓမ္မာပိ တေသံ “ဣဒမေဝ သစ္စံ၊ မောဃမည”န္တိ ဧဝံ န ပဋိစ္စိတာ။ **ပါရင်-** **တော န ပစ္စေတိ တာဒီ**တိ နိဗ္ဗာနပါရံ ဂတော တေန တေန မဂ္ဂေန ပဟိနေ ကိလေသေ ပုန နာဂစ္ဆတိ ပဉ္စဟိ စ အာကာရေဟိ တာဒီ ဟောတိတိ။ သေသံ ပါကဋမေဝ။

ဝိသတိဝတ္ထုကာ သက္ကာယဒိဋ္ဌိတိ “ရူပံ အတ္တတော သမနုပဿတိ”တိ- အာဒိနာ^၂ နယေန ဧကေနသ္မိံ ခန္ဓေ စတူဟိ စတူဟိ အာကာရေဟိ ပဉ္စက္ခန္ဓေ ပတိဋ္ဌိ ကတွာ ပဝတ္တာ ဝိဇ္ဇမာနေ ကာယေ ဒိဋ္ဌိ။ **ဒသဝတ္ထုကာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ**တိ

“natthi dinnan”¹ti¹ādinayappavattā diṭṭhi. **Antaggāhikādiṭṭhī**ti “sassato loko idameva saccam, moghamāññan”²ti²ādinayappavattā ekekaṃ antaṃ atthīti gahetvā pavattā diṭṭhi. **Yā evarūpā diṭṭhī**ti idāni vuccamānānaṃ ekūnavīsapadānaṃ sādharmaṇaṃ mūlapadaṃ. Yā diṭṭhi, tadeva **diṭṭhigataṃ**, yā diṭṭhi, tadeva **diṭṭhigahananti** sabbesaṃ sambandho kātabbo. Yā ayāthāvadassanaṭṭhena diṭṭhi, tadeva diṭṭhīsu gataṃ dassanaṃ dvāsaṭṭhiditṭhiyā antogatattāti **diṭṭhigataṃ**. Heṭṭhāpissa attho vuttoyeva.

Dvinnam antānaṃ ekantagatatattātipi **diṭṭhigataṃ**. Tattha **sassatoti** nicco. **Lokoti** attā. Idha sarīraṃyeva nassati, attā pana idha parattha ca soyevatī maññanti. So hi sāmāññeva āloketīti katvā lokoti maññati. **Asassatoti** anicco. Attā sarīreneva saha nassatīti maññanti. **Antavāti** paritthe kasiṇe jhānaṃ uppādetvā taṃ parittakasiṇārammaṇaṃ cetanaṃ sapariyanto “attā”ti maññanti. **Anantavāti** na antavā appamāṇe kasiṇe jhānaṃ uppādetvā taṃ appamāṇakasiṇārammaṇaṃ cetanaṃ apariyanto “attā”ti maññanti. **Tam jīvaṃ tam sarīraṃ**ti jīvo ca sarīraṃca taṃyeva. Jīvoti attā, liṅgavipallāsena napuṃsakavacanānaṃ kataṃ. **Sarīraṃ**ti rāsaṭṭhena khandhapañcakaṃ. **Aññaṃ jīvaṃ aññaṃ sarīraṃ**ti añño jīvo aññaṃ khandhapañcakaṃ. **Hoti Tathāgato param maraṇāti** khandhā idheva vinassanti, satto maraṇato param hoti vijjati na nassati, **Tathāgatoti** cetam sattaḍḍhivacananti. Keci pana “**Tathāgatoti arahā**”ti vadanti. Ime **na hotīti** pakkhe dosaṃ disvā evaṃ gaṇhanti. **Na hoti Tathāgato param maraṇāti** khandhāpi idheva nassanti, Tathāgato ca maraṇato param na hoti ucchijjati. Ime **hotīti** pakkhe dosaṃ disvā evaṃ gaṇhanti. **Hoti ca na ca hotīti** ime ekekapakkhapariggāhe dosaṃ disvā ubhayapakkhaṃ gaṇhanti. **Neva hoti na na hotīti** ime ubhayapakkhapariggāhe ubhayadosāpattim disvā “hoti ca na hotī”ti ca “neva hoti na na hotī”ti ca amarāvikkhepapakkhaṃ gaṇhanti.

Ayaṃ panettha Aṭṭhakathānayo³—“sassato loko”ti vāti-ādīhi dasahākārehi diṭṭhipabhedova vutto. Tattha **sassato**

“နတ္ထိ ဒိန္န”^၁န္တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တာ ဒိဋ္ဌိ။ **အန္တဂါဟိကဒိဋ္ဌိ**တိ “သဿတော လောကော ဣဒမေဝ သန္တံ၊ မောသမည”^၂န္တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တာ ဧကေကံ အန္တံ အတ္ထိတိ ဂဟေတွာ ပဝတ္တာ ဒိဋ္ဌိ။ **ယာ ဝေဂ္ဂပါဒိဋ္ဌိ**တိ ဣဒါနိ ဝုစ္စမာနာနံ ဧကေနဝိသပဒါနံ သာဓာရဏံ မူလပဒံ။ **ယာ ဒိဋ္ဌိ**, တဒေဝ **ဒိဋ္ဌိဂတံ**။ **ယာ ဒိဋ္ဌိ**, တဒေဝ **ဒိဋ္ဌိဂဟနန္တိ** သဗ္ဗေသံ သဗ္ဗန္တော ကာတဗ္ဗော။ **ယာ အယာ-** ထာဝဒဿနဋ္ဌေန ဒိဋ္ဌိ၊ တဒေဝ ဒိဋ္ဌိသု ဂတံ ဒဿနံ ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိယာ အန္တော- ဂတတ္တာတိ **ဒိဋ္ဌိဂတံ**။ ဟေဋ္ဌာပိဿ အတ္ထော ဝုတ္တောယေဝ။

ဒိန္နံ အန္တာနံ ဧကန္တဂတတ္တာတိပိ **ဒိဋ္ဌိဂတံ**။ တတ္ထ **သဿတော**တိ နိဇ္ဈော။ **လောကော**တိ အတ္တာ။ ဣဒ သရီရိယေဝ နဿတိ။ အတ္တာ ပန ဣဒ ပရတ္ထ စ သောယေဝါတိ မညန္တိ။ သော ဟိ သာမညေဝ အာလောကေတိတိ ဣတွာ လောကောတိ မညတိ။ **အသဿတော**တိ အနိဇ္ဈော။ အတ္တာ သရီရေနေဝ သဟ နဿတိတိ မညန္တိ။ **အန္တဂါဟိ**တိ ပရိတ္တေ ကသိဏေ ဈာနံ ဥပ္ပါဒေတွာ တံ ပရိတ္တကသိဏာရမ္မဏံ စေတနံ သပရိယန္တော “အတ္တာ”တိ မညန္တိ။ **အနန္တဂါဟိ**တိ န အန္တဂါဟိပုမာဏေ ကသိဏေ ဈာနံ ဥပ္ပါဒေတွာ တံ အပုမာဏ- ကသိဏာရမ္မဏံ စေတနံ အပရိယန္တော “အတ္တာ”တိ မညန္တိ။ **တံ ဇီဝံ တံ သရီရန္တိ** ဇီဝေါ စ သရီရဉ္စ တံယေဝ။ ဇီဝေါတိ အတ္တာ၊ လိင်္ဂဝိပလ္လာသေန နပုံသကဝစနံ ကတံ။ **သရီရန္တိ** ရာသဋ္ဌေန ခန္ဓပဉ္စကံ။ **အညံ ဇီဝံ အညံ သရီ-** ရန္တိ အညော ဇီဝေါ အညံ ခန္ဓပဉ္စကံ။ **ဟောတိ တထာဂတော** ပရံ မရဏာတိ ခန္ဓာ ဣဒေဝ ဝိနဿန္တိ၊ သတ္တော မရဏတော ပရံ ဟောတိ ဝိဇ္ဇတိ န နဿတိ။ **တထာဂတော**တိ စေတံ သတ္တာမိဝစနန္တိ။ ကေစိ ပန “**တထာ-** **ဂတော**တိ အရဟာ”တိ ဝဒန္တိ။ ဣမေ န **ဟောတိ**တိ ပက္ခေ ဒေါသံ ဒိဿာ ဧဝံ ဂဏှန္တိ။ **န ဟောတိ တထာဂတော** ပရံ မရဏာတိ ခန္ဓာပိ ဣဒေဝ နဿန္တိ၊ တထာဂတော စ မရဏတော ပရံ န ဟောတိ ဥတ္တိဇ္ဇတိ။ ဣမေ **ဟောတိ**တိ ပက္ခေ ဒေါသံ ဒိဿာ ဧဝံ ဂဏှန္တိ။ **ဟောတိ စ န စ ဟောတိ**တိ ဣမေ ဧကေကပက္ခပရိဂ္ဂဟေ ဒေါသံဒိဿာ ဥဘယပက္ခံ ဂဏှန္တိ။ **နေဝ ဟောတိ န န ဟောတိ**တိ ဣမေ ဥဘယပက္ခပရိဂ္ဂဟေ ဥဘယဒေါသပက္ခံ ဒိဿာ “ဟောတိ စ န ဟောတိ”တိ စ “နေဝ ဟောတိ န န ဟောတိ”တိ စ အမရာဝိက္ခေပပက္ခံ ဂဏှန္တိ။

အယံ ပနေတ္ထ အဋ္ဌကထာနယော—“သဿတော လောကော”တိ ဝါတိ- အာဒိဟိ ဒဿဟာကာရေဟိ ဒိဋ္ဌိပဘေဒေါ ဝုတ္တော။ တတ္ထ **သဿတော**

၁-အဘိ ၁-၂၄၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၃-၂၂၊ ၂၅၃-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-ပဋိသံ-၆ ၂-၇-ပိဋ္ဌာဒိသု။

1. Abhi 1. 240 piṭṭhe. 2. Ma 3. 22, 253 piṭṭhesu. 3. Paṭisaṃ-Tṭha 2. 7 piṭṭhādīsu.

lokoti ca khandhapañcakam lokoti gahetvā “āyaṃ loko nicco dhuvo sabbakāliko”ti gaṇhantassa sassatanti gahaṇākārappavattā diṭṭhi. **Asassatoti** tameva lokam “ucchijjati vinassatī”ti gaṇhantassa ucchedaggahaṇākārappavattā diṭṭhi. **Antavā**ti parittakasiṇalābhino supparamatte vā sarāvamatte vā kasiṇe samāpannassa antosamāpattiyam pavattitarūpārūpadhamme “loko”ti ca kasiṇaparicchedantena “antavā”ti ca gaṇhantassa “antavā loko”ti gahaṇākārappavattā diṭṭhi. Sā sassatadiṭṭhipi hoti ucchedadiṭṭhipi. Vipulakasiṇalābhino pana tasmim kasiṇe samāpannassa antosamāpattiyam pavattitarūpārūpadhamme “loko”ti ca kasiṇaparicchedantena ca “ananto”ti gaṇhantassa “anantavā loko”ti gahaṇākārappavattā diṭṭhi. Sā sassatadiṭṭhi hoti ucchedadiṭṭhipi. **Tam jīvaṃ tam sarīraṃ**ti “bhedanadhammassa sarīrasseva jīvaṃ”ti gahitattā “sarīre ucchijjamāne jīvampi ucchijjati”ti ucchedaggahaṇākārappavattā diṭṭhi. Dutiyapadena sarīrato aññassa jīvassa gahitattā “sarīre ca ucchijjamānepi jīvaṃ na ucchijjati”ti sassatagahaṇākārappavattā diṭṭhi. **Hoti Tathāgatoti-ādīsu** “satto Tathāgato nāma, so param maraṇā hoti”ti gaṇhato paṭhamā sassatadiṭṭhi. “Na hoti”ti gaṇhato dutiyā ucchedadiṭṭhi. “Hoti ca na ca hoti”ti gaṇhato tatiyā ekaccasassatadiṭṭhi. “Neva hoti na na hoti”ti gaṇhato catutthā amarāvikkhepaditṭhīti vuttappakārā dasavidhā diṭṭhi. Yathāyogaṃ bhavadiṭṭhi ca vibhavadiṭṭhi cāti dvidhā hoti. Tāsu ekāpi tesam khīṇāsavānam na paṭicchitāti attho.

Ye kilesāti ye kilesā **sotāpattimaggena pahīnā**, te kilese. **Na punetī**ti na puna eti. **Na pacceṭī**ti puna nibbattetvā na paṭi-eti, **na paccāgacchatī**ti paccabhave nāgacchati. **Pañcahākārehi tādī**ti pañcahi kāraṇehi koṭṭhāsehi vā sadiso. **Iṭṭhānīṭṭhe tādī**ti iṭṭhārammaṇe ca anīṭṭhārammaṇe ca anunayapaṭigham muñcitvā ṭhitattā dvīsu sadiso. **Cattāvī**ti kilese cajitavā. **Tiṇṇāvī**ti samsāram atikkamitavā. **Muttāvī**ti rāgādito muttavā. **Tamnidde**sā **tādī**ti tena tena sīlasaddhādīnā niddisitvā niddisitvā kathetabbato sadiso.

လောကောတိ စ ခန္ဓပဉ္စကံ လောကောတိ ဂဟေတွာ “အယံ လောကော နိစ္စော ဓုဝေါ သဗ္ဗကာလိကော”တိ ဂဏန္တဿ သဿတန္တိ ဂဟဏာကာရပု-
ဝတ္တာ ဒိဋ္ဌိ။ **အသဿတော**တိ တမေဝ လောကံ “ဥစ္စိဇ္ဇတိ ဝိနဿတိ”တိ
ဂဏန္တဿ ဥစ္စေဒဂ္ဂဟဏာကာရပုဝတ္တာ ဒိဋ္ဌိ။ **အန္တဝါ**တိ ပရိတ္တကသိဏ-
လာဘိနော သုပ္ပမတ္တေ ဝါ သရာဝမတ္တေ ဝါ ကသိဏေ သမာပန္နဿ အန္တော-
သမာပတ္တိယံ ပဝတ္တိတရူပါရူပဓမ္မေ “လောကော”တိ စ ကသိဏပရိစ္ဆေဒန္တေန
“အန္တဝါ”တိ စ ဂဏန္တဿ “အန္တဝါ လောကော”တိ ဂဟဏာကာရပုဝတ္တာ
ဒိဋ္ဌိ။ သာ သဿတဒိဋ္ဌိပိ ဟောတိ ဥစ္စေဒဒိဋ္ဌိပိ။ ဝိပုလကသိဏလာဘိနော
ပန တသ္မိံ ကသိဏေ သမာပန္နဿ အန္တောသမာပတ္တိယံ ပဝတ္တိတရူပါရူပ-
ဓမ္မေ “လောကော”တိ စ ကသိဏပရိစ္ဆေဒန္တေန စ “အနန္တော”တိ
ဂဏန္တဿ “အနန္တဝါ လောကော”တိ ဂဟဏာကာရပုဝတ္တာ ဒိဋ္ဌိ။ သာ
သဿတဒိဋ္ဌိ ဟောတိ ဥစ္စေဒဒိဋ္ဌိပိ။ **တံ ဇီဝံ တံ သရီရန္တိ** “ဘေဒနဓမ္မဿ
သရီရဿေဝ ဇီဝံ”န္တိ ဂဟိတတ္တာ “သရီရေ ဥစ္စိဇ္ဇမာနေ ဇီဝံ ပိ ဥစ္စိဇ္ဇတိ”တိ
ဥစ္စေဒဂ္ဂဟဏာကာရပုဝတ္တာ ဒိဋ္ဌိ။ ဒုတိယပဒေန သရီရတော အညဿ ဇီဝဿ
ဂဟိတတ္တာ “သရီရေ စ ဥစ္စိဇ္ဇမာနေ ပိ ဇီဝံ န ဥစ္စိဇ္ဇတိ”တိ သဿတဂဟဏာ-
ကာရပုဝတ္တာ ဒိဋ္ဌိ။ **ဟောတိ တထာဂတော**တိ အာဒိသု “သတ္ထော တထာ-
ဂတော နာမ၊ သော ပရံ မရဏာ ဟောတိ”တိ ဂဏ္ဍတော ပဌမာ သဿတ-
ဒိဋ္ဌိ။ “န ဟောတိ”တိ ဂဏ္ဍတော ဒုတိယာ ဥစ္စေဒဒိဋ္ဌိ။ “ဟောတိ စ န စ
ဟောတိ”တိ ဂဏ္ဍတော တတိယာ ဧကစ္စသဿတဒိဋ္ဌိ။ “နေဝ ဟောတိ န
န ဟောတိ”တိ ဂဏ္ဍတော စတုတ္ထာ အမရာဝိက္ခေပဒိဋ္ဌိတိ ဝုတ္တပ္ပကာရာ
ဒသဝိဝေ ဒိဋ္ဌိ။ ယထာယောဂံ ဘဝဒိဋ္ဌိ စ ဝိဘဝဒိဋ္ဌိ စာတိ ဒွိဝေ ဟောတိ။
တာသု ဧကောပိ တေသံ ဒီဏာသဝါနံ န ပဋိစ္စိတာတိ အတ္ထော။

ယေ ကိလေသာတိ ယေ ကိလေသာ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ပဟိနာ၊ တေ
ကိလေသေ။ န ပုနေတိတိ န ပုန ဧတိ။ န ပစ္စေတိတိ ပုန နိဗ္ဗတ္တေတွာ
န ပဋိဧတိ။ န ပစ္စာဂစ္ဆတိတိ ပစ္စာဘဝေ နာဂစ္ဆတိ။ **ပဉ္စဟာကာရေဟိ**
တာဒီတိ ပဉ္စဟိ ကာရဏေဟိ ကောဠာသေဟိ ဝါ သဒိသော။ **ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌေ**
တာဒီတိ ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ စ အနိဋ္ဌာရမ္မဏေ စ အနုနယပဋိသံ မုဋ္ဌိတွာ ဌိတတ္တာ
ဒွိသု သဒိသော။ **စက္ကာဝိတိ** ကိလေသေ စဇိတဝါ။ **တိဏ္ဏာဝိတိ** သံသာရံ
အတိက္ကမိတဝါ။ **ပုတ္တာဝိတိ** ရာဂါဒိတော မုတ္တဝါ။ **တံနိဒ္ဒေသာ တာဒီ**တိ
တေန တေန သီလသဒ္ဓါဒိနာ နိဒ္ဓိသိတွာ နိဒ္ဓိသိတွာ ကထေတဗ္ဗတော
သဒိသော။

Taṃ pañcavidhaṃ vitthāretvā kathetukāmo “**kathaṃ arahā itṭhāniṭṭhe tādi**”ti-ādimāha. Tattha **lābhēpīti** catunnaṃ paccayānaṃ lābhēpi. **Alābhēpīti** tesam alābhēpi. **Yasepīti** parivārepi. **Ayasepīti** parivāravipattiyāpi. **Pasaṃsāyapīti** vaṇṇabhaṇanāyapi. **Nindāyapīti** garahāyapi. **Sukhēpīti** kāyikasukhēpi. **Dukkhepīti** kāyikadukkhepi. **Ekañce¹ bāhaṃ gandhena limpeyyunti** sace ekaṃ bāhaṃ catujātiyagandhena lepaṃ uparūpari dadeyyuṃ. **Vāsiyā taccheyyunti** yadi ekaṃ bāhaṃ vaḍḍhakī vāsiyā tacchetvā tacchetvā tanuṃ kareyyuṃ. **Amusmiṃ natthi rāgoti** amusmiṃ gandhalepane sineho natthi na saṃvijjati. **Amusmiṃ natthi paṭighanti** amusmiṃ vāsiyā tacchane paṭihananasāṅkhātāṃ paṭighaṃ kopaṃ natthi na saṃvijjati. **Anunayapaṭighavippahīnoti** sinehañca kopañca pajahitvā ṭhito. **Ugghātinighātivītivattoti** anunayavasena anuggahañca paṭighavasena nigghaṇṇa atikkamitvā ṭhito. **Anurodhavirodhasamatikkantoti** anunayañca paṭighaṇṇa sammā atikkanto.

Sīle satīti sīle saṃvijjamāne. **Sīlavāti** sīlasampanno. Tena niddesaṃ kathanam labhatīti **tādi**. **Saddhāya sati saddhoti** evamādisupi eseva nayo.

Saddhammapajjotikāya Mahāniddesaṭṭhakathāya

Paramaṭṭhakasuttaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Jarāsuttaniddesavaṇṇanā

39. Chatṭhe Jarāsutte **appaṃ vata jīvitaṃ idanti** idaṃ vata manussānaṃ jīvitaṃ appakaṃ parittaṃ ṭhitiparittatāya sarasaparittatāyāti guhaṭṭhakasuttepi vuttanayametam. **Oram vassasatāpi miyyatīti** vassasatā oram kalalādikālepi miyyati. **Aticcāti** vassasataṃ atikkamitvā. **Jarasāpi miyyatīti** jarāya miyyati. Ito param guhaṭṭhakasuttavaṇṇanāya vuttanayeneva gahetabbaṃ.

1. Pāliyaṃ (ekacce)

တံ ပဉ္စဝိမံ ဝိတ္တာရေတွာ ကထေတုကာမော “**ကထံ အရဟံ ဣဒ္ဓာနိဒ္ဓေတဒီ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **လာဘေဝီတိ** စတုန္တံ ပစ္စယာနံ လာဘေဝီ။ **အလာဘေဝီတိ** တေသံ အလာဘေဝီ။ **ယသေဝီတိ** ပရိဝါရေဝီ။ **အယသေဝီတိ** ပရိဝါရဝိပတ္တိယာဝီ။ **ပသံသာယဝီတိ** ဝဏ္ဏဘဏနာယဝီ။ **နိန္ဒာယဝီတိ** ဂရဟာယဝီ။ **သုခေဝီတိ** ကာယိကသုခေဝီ။ **ဒုက္ခေဝီတိ** ကာယိကဒုက္ခေဝီ။ **ကေဉ္ဇေ** ဗဟံ ဂန္ဓေန လိဗ္ဗေယျုန္တိ သစေ ဧကံ ဗဟံ စတုဇာတိယဂန္ဓေန လေပံ ဥပရူပရိ ဒဒေယျု။ **ဝါသိယာ တစ္ဆေယျုန္တိ** ယဒိ ဧကံ ဗဟံ ဝခုကီ ဝါသိယာ တစ္ဆေတွာ တစ္ဆေတွာ တနံ ကရေယျု။ **အမုသ္မိံ နတ္ထိ ရာဂေါတိ** အမုသ္မိံ ဂန္ဓလေပနေ သိနေဟော နတ္ထိ န သံဝိဇ္ဇတိ။ **အမုသ္မိံ နတ္ထိ ပဋိသန္တိ** အမုသ္မိံ ဝါသိယာ တစ္ဆေန ပဋိဟနနသင်္ခါတံ ပဋိသံ ကောပံ နတ္ထိ န သံဝိဇ္ဇတိ။ **အနနယပဋိသန္တိပုဟိနောတိ** သိနေဟန္တ ကောပဉ္စ ပဇဟိတွာ ဌိတော။ **ဥဒ္ဓါတိနိဃာတိဝိတိဝဇ္ဇောတိ** အနနယဝသေန အနဂ္ဂဟန္တ ပဋိသဝသေန နိဂ္ဂဟန္တ အတိက္ကမိတွာ ဌိတော။ **အနုရောဓဝိရောသေမတိက္ကန္တောတိ** အနနယန္တ ပဋိသန္တ သမ္မာ အတိက္ကန္တော။

သီလေ သတိတိ သီလေ သံဝိဇ္ဇမာနေ။ **သီလဝါတိ** သီလသမ္ပန္နော။ တေန နိဒ္ဓေသံ ကထနံ လဘတိတိ **တဒီ**။ **သဒ္ဓါယ သတိ သဒ္ဓေါတိ** ဝေမာဒိသုပိ ဒေသေဝ နယော။

သဒ္ဓမ္မပဇ္ဇောတိကာယ မဟာနိဒ္ဓေသဌကထာယ

ပရမဌကသုတ္တန်ဒွေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-ဇရာသုတ္တန်ဒွေသဝဏ္ဏနာ

၃၉။ ဆဋ္ဌေ ဇရာသုတ္တေ **အပုံ ဝတ ဇိဝိတံ ဣဒန္တိ** ဣဒံ ဝတ မနုဿာနံ ဇိဝိတံ အပ္ပကံ ပရိတ္တံ ဌိတိပရိတ္တတာယ သရသပရိတ္တတာယာတိ ဂဟဋ္ဌကသုတ္တေပိ ဝုတ္တနယမေတံ။ **ဩရံ ဝဿသတာပိ မိယျတိတိ** ဝဿသတာ ဩရံ ကလလာဒိ-ကာလေပိ မိယျတိ။ **အတိစ္စာတိ** ဝဿသတံ အတိက္ကမိတွာ။ **ဇရာသာပိ မိယျတိတိ** ဇရာယ မိယျတိ။ ဣတော ပရံ ဂဟဋ္ဌကသုတ္တဝဏ္ဏနာယ ဝုတ္တနယေနော ဂဟေတဗ္ဗံ။

Appanti mandam. Gamanīyo samparāyoti paraloko gantabbo.

Kalalakālepīti ettha kalalakālam nāma paṭisandhikkhaṇe tīhi jāti-unṇamsūhi katasuttage ṭhitatelabinduppamāṇam accharaṁ vipasannakalalam hoti. Yaṁ sandhāya vuttam—

“Tilatelassa yathā bindu, sappimaṇḍo anāvilo.

Evam vaṇṇappaṭibhāgaṁ, kalalam sampavuccatī”ti¹.

Tasmim kalalakālepi. **Cavatī**ti jīvitam gaḥati. **Maratī**ti jīvitaviyogaṁ āpajjati. **Antaradhāyatī**ti adassanaṁ pāpuṇāti. **Vippalujjati**ti chijjati.

“Aṇḍajayoniyā **cavati**. Jalābujayoniyā **marati**. Saṁsedajayoniyā **antaradhāyati**. Opapātikayoniyā **vippalujjati**”ti evameke vaṇṇayanti.

Abbudakālepīti abbudaṁ nāma kalalato sattāhaccayena maṁsadhovana-udakavaṇṇaṁ hoti, kalalanti nāmaṁ antaradhāyati. Vuttampi cetam—

“Sattāham kalalam hoti, paripakkaṁ samūhatam.

Vivaṭṭamānaṁ tabbhāvaṁ, abbudaṁ nāma jāyati”ti².

Tasmim abbudakālepi. **Pesikālepī**ti tasmāpi abbudā sattāhaccayena vīṇatipusadisā pesi nāma sañjāyati. Sā maricaphāṇitena dīpetabbā. Gāmadārikā³ hi supakkāni maricāni gahetvā sāṭakante bhaṇḍikaṁ katvā pīletvā maṇḍam ādāya kapāle pakkhipitvā ātape ṭhapenti, tam sukkhamānaṁ sabbabhāgehi muccati. Evarūpā pesi hoti, abbudanti nāmaṁ antaradhāyati. Vuttampi cetam—

“Sattāham abbudaṁ hoti, paripakkaṁ samūhatam.

Vivaṭṭamānaṁ tabbhāvaṁ, pesi nāma pajāyati”ti⁴.

Tasmim pesikālepi. **Ghanakālepī**ti tatopi pesito sattāhaccayena kukkuṭaṇḍasaṇṭhāno ghano nāma maṁsapiṇḍo nibbattati, pesīti nāmaṁ antaradhāyati. Vuttampi cetam—

1. Saṁ-Ṭṭha 1. 274; Abhi-Ṭṭha 2. 21 piṭṭhesu.

2. Saṁ-Ṭṭha 1. 274 piṭṭhe.

3. Gāmadārikā (Sī, Syā)

4. Saṁ-Ṭṭha 1. 275 piṭṭhe.

အပ္ပန္နိ မန္တံ။ ဂမနိယော သပ္ပရာယောတိ ပရလောကော ဂန္တဗ္ဗော။ ကလလကာလေဝီတိ ဧတ္ထ ကလလကာလံ နာမ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ တိဟိ ဇာတိ-ဥဏ္ဏံသူဟိ ကတသုတ္တဂ္ဂေ ဌိတတေလဗိန္နုပ္ပမာဏံ အစ္စ္စံ ဝိပ္ပသန္ဓကလလံ ဟောတိ။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ—

“တိလတေလသံ ယထာ ဗိန္နု၊ သပ္ပိမဏ္ဍော အနာဝိလော။
ဧဝံ ဝဏ္ဏပ္ပဋိဘာဝံ၊ ကလလံ သပ္ပဝုစ္စတိ”တိ။

တသ္မိံ ကလလကာလေဝီ။ စဝတိတိ ဇီဝိတံ ဂဠတိ။ မရတိတိ ဇီဝိတ-ဝိယောဂံ အာပဇ္ဇတိ။ အန္တရဇာယတိတိ အဒဿနံ ပါပုဏာတိ။ ဝိပ္ပလုဇ္ဇတိတိ ဆိဇ္ဇတိ။ “အဏ္ဏဇယောနိယာ စဝတိ။ ဇလာဗုဇယောနိယာ မရတိ။ သံသေဇ-ယောနိယာ အန္တရဇာယတိ။ ဩပပါတိကယောနိယာ ဝိပ္ပလုဇ္ဇတိ”တိ ဧဝမေ-ကေ ဝဏ္ဏယန္တိ။ အပ္ပုဒကာလေဝီတိ အပ္ပုဒံ နာမ ကလလတော သတ္တာ-ဟစ္စယေန မံသဓောဝနဥဒကဝဏ္ဏံ ဟောတိ။ ကလလန္တိ နာမံ အန္တရဇာယတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“သတ္တာဟံ ကလလံ ဟောတိ။ ပရိပက္ကံ သမူဟတံ။
ဝိဝဇ္ဇမာနံ တဗ္ဘာဝံ၊ အပ္ပုဒံ နာမ ဇာယတိ”တိ။

တသ္မိံ အပ္ပုဒကာလေဝီ။ ပေသိကာလေဝီတိ တသ္မာပိ အပ္ပုဒါ သတ္တာ-ဟစ္စယေန ဝိလိနတိပုသဒိသာ ပေသိ နာမ သဇ္ဇာယတိ။ သာ မရိစဖာဏိတေန ဒီပေတဗ္ဗော။ ဂါမဒါရိကာ^၁ ဟိ သုပက္ကာနိ မရိစာနိ ဂဟေတွာ သာဠကန္တေ ဘဏ္ဍိကံ ကတွာ ဝိဇ္ဇေတွာ မဏ္ဍိ အာဒါယ ကပါလေ ပက္ခိဝိတွာ အာတပေ ဌပေန္တိ။ တံ သုက္ခမာနံ သဗ္ဗဘာဂေဟိ မုစ္စတိ။ ဧဝရူပါ ပေသိ ဟောတိ။ အပ္ပုဒန္တိ နာမံ အန္တရဇာယတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“သတ္တာဟံ အပ္ပုဒံ ဟောတိ။ ပရိပက္ကံ သမူဟတံ။
ဝိဝဇ္ဇမာနံ တဗ္ဘာဝံ၊ ပေသိ နာမ ပဇာယတိ”တိ။

တသ္မိံ ပေသိကာလေဝီ။ ဃနကာလေဝီတိ တတောပိ ပေသိတော သတ္တာ-ဟစ္စယေန ကုက္ကုဋ္ဌဏ္ဍသဏ္ဍာနော ဃနော နာမ မံသပိဏ္ဍော နိဗ္ဗတ္တတိ။ ပေသိတိ နာမံ အန္တရဇာယတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

၁-သံ-ဋ္ဌ ၁-၂၇၄၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၂၁-ပိဋေသု။
၂-ဂါမဒါရိကာ (သီ၊ သျှာ)

၂-သံ-ဋ္ဌ ၁-၂၇၄-ပိဋေ။
၄-သံ-ဋ္ဌ ၁-၂၇၅-ပိဋေ။

“Sattāhaṃ pesi bhavati, paripakkaṃ samūhataṃ.

Vivaṭṭamānaṃ tabbhāvaṃ, ghanoti nāma jāyati.

Yathā kukkuṭiyā aṇḍaṃ, samantā parimaṇḍalaṃ.

Evam ghanassa saṇṭhānaṃ, nibbattaṃ kammaṃ paccayā”ti¹.

Tasmiṃ ghanakālepi. **Pasākhakālepi**ti pañcame sattāhe dvinnam dvinnam hatthapādānaṃ sīsassa catthāya pañca pīlakā jāyanti, yaṃ sandhāya vuttaṃ “pañcame bhikkhave sattāhe pañca pīlakā saṇṭhahanti kammato”ti¹. Tasmiṃ pasākhakālepi. Tato paraṃ chaṭṭhasattamādīni sattāhāni atikkamma desanaṃ saṅkhapitvā dvācattālīsasattāhe pariṇatakāle kesalomanakhādīnaṃ uppattikālāṇca. Tassa ca nābhito uṭṭhito nālo mātu udarapaṭalena ekābaddho hoti, so Uppaladaṇḍako viya chiddo, tena āhāraso saṃsaritvā āhārasamuṭṭhānarūpaṃ samuṭṭhāpeti. Evam so dasamāse yāpeti, taṃ sabbaṃ avatvā “**sūtiḥghare**”ti āha, yaṃ sandhāya vuttaṃ—

“Kesā lomā nakhāni ca”²

“Yañcassa bhuñjati mātā, annaṃ pānaṇca bhojanaṃ.

Tena so tattha yāpeti, mātukucchigato nara”ti³.

Tattha **sūtiḥghareti** sūtikaghare, vijāyanaghareti attho. “Sūtikāghare”ti vā pāṭho, sūtikāyāti padacchedo. **Addhamāsikopīti** jātadivasato paṭṭhāya addhamāso etassa atthīti addhamāsiko. **Dvemāsikādīsupi** eseṇa nayo. Jātadivasato paṭṭhāya ekaṃ saṃvaccharaṃ etassa atthīti saṃvacchariko. Upari **dvevassikādīsupi** eseṇa nayo.

Yadā jinno hotīti yasmim kāle jarājīṇṇo bhavati jajjarībhūto. **Vuddhoti** vayovuddho. **Mahallakoti** jātimahallako. **Addhagatoti** tayo addhe atikkanto. **Vayo-anuppattoti** tatiyaṃ vayaṃ anupatto. **Khaṇḍadantoti** antarantarā patitā dantā phālītā ca jarānubhāvena khaṇḍā dantā jātā assāti khaṇḍadanto. **Palitakesoti** paṇḍarakeso. **Vilūnanti** luñcitvā gahitakesā viya

1. Saṃ-Ṭṭha 1. 275 piṭṭhe.

2. Saṃ 1. 208 piṭṭhe.

3. Saṃ 1. 208; Abhi 4. 359 piṭṭhesu.

“သတ္တာဟံ ပေသိ ဘဝတိ၊ ပရိပက္ခံ သမူဟတံ။
ဝိဝဇ္ဇမာနံ တတ္တာဝံ၊ ဘနောတိ နာမ ဇာယတိ။

ယထာ ကုက္ကုဋိယာ အဏ္ဍိ၊ သမန္တာ ပရိမဏ္ဍလံ။
ဧဝံ ဘနဿ သဏ္ဌာနံ၊ နိဗ္ဗတ္တံ ကမ္မပစ္စယာ”တိ။

တသ္မိံ ဘနကာလေဝိ။ ပသာခကာလေဝီတိ ပဉ္စမေ သတ္တာဟေ ခြိန္နံ ခြိန္နံ ဟတ္ထပါဒါနံ သိသဿ စတ္တာယ ပဉ္စပိဋကော ဇာယန္တိ။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “ပဉ္စမေ တိက္ခဝေ သတ္တာဟေ ပဉ္စ ပိဋကော သဏ္ဌဟန္တိ ကမ္မတော”တိ။ တသ္မိံ ပသာခကာလေဝိ။ တတော ပရံ ဆဋ္ဌသတ္တမာဒိနိ သတ္တာဟာနိ အတိက္ကမ္မ ဒေသနံ သဒ္ဓိပိတွာ ခွါစတ္တာလိသသတ္တာဟေ ပရိဏတကာလေ ကေသလောမနခါဒိနိ ဥပ္ပတ္တိကာလဉ္စ။ တဿ စ နာဘိတော ဥဋ္ဌိတော နာဋော မာတု ဥဒရပဋ္ဌလေန ကောဗဒ္ဓေါ ဟောတိ။ သော ဥပ္ပလဒဏ္ဍကော ဝိယ ဆိဒ္ဓေါ၊ တေန အာဟာရရသော သံသရိတွာ အာဟာရသမုဋ္ဌာနရူပံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ ဧဝံ သော ဒသမာသေ ယာပေတိ။ တံ သဗ္ဗံ အဝတွာ “**သူတိဃရေ**”တိ အာဟာ။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ—

“ကေသာ လောမာ နခါနိ စ”၂

“ယဉ္ဇဿ ဘုဉ္ဇတိ မာတာ၊ အန္တံ ပါနဉ္စ ဘောဇနံ။

တေန သော တတ္ထ ယာပေတိ၊ မာတုကုမ္ဘိဂတော နရော”တိ။

တတ္ထ **သူတိဃရေ**တိ သူတိကဃရေ၊ ဝိဇာယနဃရေတိ အတ္ထော။ “သူတိကဃရေ”တိ ဝါ ပါဌော၊ သူတိကာယာတိ ပဒစ္ဆေဒေါ။ **အဒ္ဓမာသိကော**ဝီတိ ဇာတဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ အဒ္ဓမာသော ဧတဿ အတ္ထိတိ အဒ္ဓမာသိကော။ **ဒွေမာသိကာ**ဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဇာတဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ဧကံ သံဝစ္ဆရံ ဧတဿ အတ္ထိတိ သံဝစ္ဆရိကော။ ဥပရိ **ဒွေဝသိကာ**ဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။

ယဒါ ဇိဏ္ဏော ဟောတိတိ ယသ္မိံ ကာလေ ဇရာဇိဏ္ဏော ဘဝတိ ဇဇ္ဇရိဘူတော။ **ဝုဒ္ဓေါ**တိ ဝယောဝုဒ္ဓေါ။ **မဟလ္လကော**တိ ဇာတိမဟလ္လကော။ **အဒ္ဓဂတော**တိ တယော အဒ္ဓေ အတိက္ကန္တော။ **ဝယောအနုပ္ပတ္တော**တိ တတိယံ ဝယံ အနုပ္ပတ္တော။ **ခဏ္ဍဒန္တော**တိ အန္တရန္တရာ ပတိတာ ဒန္တာ ဖာလိတာ စ ဇရာနုဘာဝေန ခဏ္ဍာ ဒန္တာ ဇာတာ အဿာတိ ခဏ္ဍဒန္တော။ **ပလိတကေသော**တိ ပဏ္ဍရကေသော။ **ဝိလူနန္တိ** လုမ္ဗိတွာ ဂဟိတကေသာ ဝိယ

၁-သံ-ဋ ၁-၂၇၅-ဝိဇ္ဇေ။ ၂-သံ ၁-၂၀၈-ဝိဇ္ဇေ။ ၃-သံ ၁-၂၀၈၊ အဘိ ၄-၃၅၉-ဝိဇ္ဇေသု။

khallāṭasīso. **Khalitasiroti** mahākhallāṭasīso. **Valinanti** sañjātavali.
Tilakāhatagattoti setatīlakakāḷatīlakhehi vikiṇṇasarīro. **Bhoggoti** bhaggo,
 imināpissa vaṅkabhāvaṃ dīpeti. **Daṇḍaparāyaṇoti** daṇḍapaṭissaraṇo
 daṇḍadutiyo. **So jarāyapīti** so puggalo jarāyapi abhibhūto marati. **Natthi**
marañamhā mokkhoti marañato muñcanupāyo natthi nupalabbhati.

Phalānamiva pakkānaṃ, pāto patanato bhayanti paripākagatānaṃ
 sithilavaṇṭānaṃ panasaphalādīpakkānaṃ paccūsakāle avassaṃ patissantīti
 phalasāmikānaṃ bhāyamānānaṃ viya. **Evam jātāna maccānaṃ, niccaṃ**
marañato bhayanti evameva uppannānaṃ sattānaṃ maccusaṅkhātamarañato
 satatam kalam bhayaṃ.

Yathāpi kumbhakārassāti yathā nāma mattikābhājanaṃ karontassa
kataṃ mattikabhājananti¹ tena niṭṭhāpitabhājanaṃ. **Sabbaṃ**
bhedanapariyantanti pakkāpakkaṃ sabbaṃ bhedaṇaṃ bhijjapariyantaṃ
 avasānaṃ assāti bhedanapariyantaṃ. **Evam maccāna jīvanti** evameva
 sattānaṃ āyusaṅkhāraṃ.

Daharā ca mahantā cāti taruṇā ca mahallakā ca. **Ye bālā ye ca paṇḍitāti**
 ye ca assāsapassāsāyattā jīvītā bālā ye ca paṇḍiccena samannāgatā
 Buddhādayo. **Sabbe maccuvasaṃ yantīti** ete vuttappakārā daharādayo sabbe
 maccuno issariyaṃ upagacchanti.

Tesaṃ maccuparetānanti etesaṃ maccunā parivāritānaṃ. **Gacchataṃ**
paralokatoti ito manussalokato paralokaṃ gacchantānaṃ. **Na pitā tāyate**
puttanti pitā puttaṃ na rakkhati. **Ñātī vā pana ñātaketi** mātāpitipakkhikā ñātī
 vā teyeva ñātake rakkhitum na sakkonti.

Pekkhataññeva ñātīnanti vuttavidhānaṃyeva ñātīnaṃ
 pekkhantānaṃyeva oloketānaṃyeva. **Passa lālappataṃ puthūti** passāti
 ālapanam. Lālapantānaṃ vilapantānaṃ puthūnaṃ nānappakārānaṃ.
Ekamekova maccānaṃ, govajjho viya niyyatīti sattānaṃ ekameko vadhāya
 niyyamānagoṇo viya marañāya niyyati pāpuṇiyati. **Evamabbhāhato**

1. Khu 1. 371 piṭṭhe passitabbaṃ.

ခလ္လာဋ္ဌသီသော။ ခလိတသိရောတိ မဟာခလ္လာဋ္ဌသီသော။ ဝလိနန္တိ သဗ္ဗာတ-
 ဝလိ။ တိလကာဟတဂစ္ဆောတိ သေတတိလကကာဠတိလကေဟိ ဝိကိဏ္ဏ-
 သရီရော။ ဘောဂ္ဂေါတိ ဘဂ္ဂေါ။ ဣမိနာပိဿ ဝက်ဘာဝံ ဒီပေတိ။ ဒဏ္ဍပရာ-
 ယဏောတိ ဒဏ္ဍပဋိဿရဏော ဒဏ္ဍဒုတိယော။ သော ဇရာယပီတိ သော
 ပုဂ္ဂလော ဇရာယပိ အဘိဘူတော မရတိ။ နတ္ထိ မရဏဗျာ မောက္ခောတိ
 မရဏတော မုဇ္ဇနုပိယော နတ္ထိ နုပလဗ္ဗတိ။

ဖလာနဗိဝ ပက္ခာနံ၊ ပါတော ပတနတော ဘယန္တိ ပရိပါကဂတာနံ
 သိထိလဝဏ္ဏာနံ ပနသဖလာဒိပက္ခာနံ ပစ္စုသကာလေ အဝဿံ ပတိဿန္တိတိ
 ဖလသာမိကာနံ ဘာယမာနာနံ ဝိယ။ ဧဝံ ဇာတာန မစ္စာနံ၊ နိစ္စံ မရဏ-
 တော ဘယန္တိ ဧဝမေဝ ဥပ္ပန္နာနံ သတ္တာနံ မစ္စုသင်္ခါတမရဏတော သတတံ
 ကာလံ ဘယံ။

ယထာပိ ကုမ္ဘကာရဿာတိ ယထာ နာမ မတ္တိကာဘာဇနံ ကရေန္တဿ။
 ကတံ မတ္တိကာဘာဇနန္တိ တေန နိဋ္ဌာပိတဘာဇနံ။ သဗ္ဗံ ဘေဒနပရိယန္တိ
 ပက္ခာပက္ခံ သဗ္ဗံ ဘေဒနံ ဘိဇ္ဇပရိယန္တိ အဝဿာနံ အဿာတိ ဘေဒနပရိယန္တိ။
 ဧဝံ မစ္စာန ဇိဝိတန္တိ ဧဝမေဝ သတ္တာနံ အာယုသင်္ခါရံ။

ဒဟရာ စ မဟန္တာ စာတိ တရုဏာ စ မဟလ္လကာ စ။ ယေ ဗာလာ ယေ စ
 ပဏ္ဍိတာတိ ယေ စ အဿာသပဿာသာယတ္တာ ဇိဝိတာ ဗာလာ ယေ စ
 ပဏ္ဍိစ္စေန သမန္ဓာဂတာ ဗုဒ္ဓါဒယော။ သဗ္ဗေ မစ္စုဝဿံ ယန္တိတိ ဧတေ ဝုတ္တပ္ပ-
 ကာရာ ဒဟရာဒယော သဗ္ဗေ မစ္စုနော ဣဿရိယံ ဥပဂစ္ဆန္တိ။

တေသံ မစ္စုပရေတာနန္တိ ဧတေသံ မစ္စုနာ ပရိဝါရိတာနံ။ ဂစ္ဆိတံ ပရ-
 လောကတောတိ ဣတော မနုဿလောကတော ပရလောကံ ဂစ္ဆိန္တာနံ။ န
 ဝိတာ တာယတေ ပုတ္တန္တိ ဝိတာ ပုတ္တံန ရက္ခတိ။ ဉာတိ ဝါ ပန ဉာတကေတိ
 မာတာပိတိပက္ခိကာ ဉာတိ ဝါ တေယေဝ ဉာတကေ ရက္ခိတံ န သက္ကောန္တိ။

ပေက္ခတဉ္ဇေဝ ဉာတိနန္တိ ဝုတ္တဝိဓာနံယေဝ ဉာတိနံ ပေက္ခန္တာနံယေဝ
 ဩလောကေန္တာနံယေဝ။ ပဿ လာလပ္ပတံ ပုထုတိ ပဿာတိ အာလပနံ။
 လာလပန္တာနံ ဝိလပန္တာနံ ပုထုနံ နာနပ္ပကာရာနံ။ ကေမေကောဝ မစ္စာနံ၊
 ဂေါဝဇ္ဈော ဝိယ နိယျတိတိ သတ္တာနံ ကေမေကော ဝဓာယ နိယျမာန-
 ဂေါဏော ဝိယ မရဏာယ နိယျတိ ပါပုဏိယတိ။ ဧဝမဗ္ဗာဟတော

lokoti evameva sattaloko bhusaṃ āhato. **Maccunā ca jarāya cāti** maraṇena ca jarāya ca abhibhūto.

40. **Mamāyiteti** mamāyitavatthukāraṇā. **Vinābhāvaṃ santamevidanti** santaṃ vijjamānaṃ vinābhāvameva idaṃ, na sakkā avinābhāvena bhavitunti vuttaṃ hoti.

Socantīti cittaena socanaṃ karonti. **Kilamantīti** kāyena kilamathaṃ pāpuṇanti. **Paridevantīti** nānāvidhaṃ vācāvilāpaṃ bhaṇanti. **Urattālim kasantīti** uraṃ tāletvā tāletvā kasantīti. **Sammohaṃ āpajjantīti** sammohabhāvaṃ pāpuṇanti.

Aniccoti hutvā abhavaṭṭhena. **Saṅkhatoti** paccayehi saṅgama kato. **Paṭiccasamuppannoti** paccayasāmaggiṃ paṭicca na paccakkhāya saha sammā ca uppanno. **Khayadhammoti** khayaṃ gamanasabhāvo. **Vayadhammoti** vayaṃ gamanasabhāvo, bhaṅgavasena bhaṅgamasabhāvoti attho. **Virāgadhammoti** virajjanasabhāvo. **Nirodhadhammoti** nirujjhanasabhāvo. **Yvāyaṃ pariggahoti** yo ayaṃ pariggaho. “Yāya pariggaho”tipi pāṭho, ayameva padacchedo. **Niccoti** satatakāliko. **Dhuvoti** thiro. **Sassatoti** acavano. **Avipariṇāmadhammoti** pakati-ajahanasabhāvo. **Sassatisamaṃ tatheva ṭhassatīti** Candasūriyasinerumahāsamuddapathavīpabbatādayo viya tiṭṭheyya.

Nānābhāvoti jātiyā nānābhāvo. **Vinābhāvoti** maraṇena viyogabhāvo. **Aññathābhāvoti** sabbhāvato¹ aññathābhāvo. **Purimānaṃ purimānaṃ khandhānanti** anantare pure uppannānaṃ khandhānaṃ. **Vipariṇāmaññathābhāvāti** pakatibhāvaṃ jahitvā aññathābhāvena. Pacchimā pacchimā khandhādayo pavattanti uppajjantīti sambandho.

Sabbaṃ gharāvāsapalibodhanti sakalaṃ gihibhāvajaṭaṃ. **Ñātimittāmaccapalibodhanti** mātāpitupakkhikā ñātī, **mittā** sahāyā, **amaccā** bhaccā. **Sannidhipalibodhanti** nidhānajaṭaṃ chinditvā. **Kesamassuṃ ohāretvāti** kese ca massūni ca oropayitvā. **Kāsāyāni vatthānīti** kasāyarasapītāni vatthāni.

1. Bhavena (Sī)

လောကောတိ ဝေမေဝ သတ္တလောကော ဘုသံ အာဟတော။ မစ္ဆန္နာ စ ဇရာယ စာတိ မရဏေန စ ဇရာယ စ အဘိဘူတော။

၄၀။ မမာယိတေတိ မမာယိတဝတ္ထုကာရဏာ။ ဝိနာဘာဝံ သန္တမေ-
ဝိဒန္တိ သန္တိ ဝိဇ္ဇမာနံ ဝိနာဘာဝမေဝ ဣဒံ၊ န သက္ကာ အဝိနာဘာဝေန ဘဝိ-
တုန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

သောဝန္တိတိ စိတ္တေန သောဝနံ ကရေန္တိ။ ကိလမန္တိတိ ကာယေန ကိလ-
မထံ ပါပုဏန္တိ။ ပရိဒေဝန္တိတိ နာနာဝိဇ္ဇံ ဝါစာဝိလာပံ ဘဏန္တိ။ ဥရတ္တာဇိံ
ကန္တန္တိတိ ဥရံ တာဠေတွာ တာဠေတွာ ကန္တန္တိ။ သမ္မောဟံ အာပန္နန္တိတိ
သမ္မောဟဘာဝံ ပါပုဏန္တိ။

အနိစ္စောတိ ဟုတွာ အဘာဝဋ္ဌေန။ သင်္ခတောတိ ပစ္စယေဟိ သင်္ခမ္ပ ကတော။
ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နောတိ ပစ္စယသာမဂ္ဂိံ ပဋိစ္စ န ပစ္စက္ခာယ သဟ သမ္မာ စ ဥပ္ပန္နော။
ဓယဓမ္မောတိ ဓယံ ဂမနသဘာဝေါ။ ဝယဓမ္မောတိ ဝယံ ဂမနသဘာဝေါ။
ဘင်္ဂဝသေန ဘင်္ဂဂမနသဘာဝေါတိ အတ္ထော။ ဝိရာဂဓမ္မောတိ ဝိရဇ္ဇန-
သဘာဝေါ။ နိရောဓဓမ္မောတိ နိရုဇ္ဈနသဘာဝေါ။ ယွာယံ ပရိဂ္ဂဟောတိ ယော
အယံ ပရိဂ္ဂဟော။ “ယာယ ပရိဂ္ဂဟော”တိပိ ပါဌော၊ အယမေဝ ပဒစ္ဆေဒေါ။
နိစ္စောတိ သတတကာလိကော။ ဓုဝေါတိ ထိရော။ သဿတောတိ အစဝနော။
အဝိပရိဏာမဓမ္မောတိ ပကတိအဇဟနသဘာဝေါ။ သဿတိသမံ တထေဝ ဌဿ-
တိတိ စန္ဒသူရိယသိနေရမဟာသမုဒ္ဒပထဝီပဗ္ဗတာဒယော ဝိယ တိဋ္ဌေယျ။

နာနာဘာဝေါတိ ဇာတိယာ နာနာဘာဝေါ။ ဝိနာဘာဝေါတိ မရဏေန
ဝိယောဂဘာဝေါ။ အညထာဘာဝေါတိ သပ္ပာဝတော^၁ အညထာဘာဝေါ။
ပုရိမာနံ ပုရိမာနံ ခန္ဓာနန္တိ အနန္တရေပုရေဥပ္ပန္နာနံ ခန္ဓာနံ။ ဝိပရိဏာမညထာ-
ဘာဝေါတိ ပကတိဘာဝံ ဇဟိတွာ အညထာဘာဝေန။ ပစ္ဆိမာ ပစ္ဆိမာ
ခန္ဓာဒယော ပဝတ္တန္တိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိတိ သမ္ပန္နော။

သဗ္ဗံ ဃရာဝါသပလိဗောဓန္တိ သကလံ ဂိဟိဘာဝဇဉ်။ ဉာတိမိတ္တာမစ္စပလိ-
ဗောဓန္တိ မာတာပိတုပက္ခိကာ ဉာတိ၊ မိတ္တာ သဟာယာ၊ အမစ္စာ ဘဇ္ဇာ။
သန္တိမိပလိဗောဓန္တိ နိဓာနဇဉ် ဆိန္တိတွာ။ ကေသမသ္မံ ဩဟာရေတွာတိ
ကေသေ စ မဿုနိ စ ဩရောပယိတွာ။ ကာသာယာနိ ဝတ္ထာနိတိ ကသာယ-
ရသပိတာနိ ဝတ္ထာနိ။

၁-ဘဝေန (သီ)

41. **Māmakoti** mama upāsako bhikkhu vāti saṅkham gato, Buddhādīni vā vatthūni mamāyamāno.

Tesaṃ tesaṃ sattānanti anekesaṃ sattānaṃ sādharmaṇaniddeso. “Yaññadattassa maraṇaṃ, somadattassa maraṇaṃ”ti evaṃ hi divasampi kathiyamāne neva sattā pariyādānaṃ gacchanti, na sabbam aparattadīpanaṃ sijjhati. Imehi pana dvīhi padehi na koci satto apariyādinno hoti, na kiñci aparattadīpanaṃ sijjhati. **Tamhā tamhāti** ayaṃ gativasena anekesaṃ nikāyānaṃ sādharmaṇaniddeso. **Sattanikāyāti** sattānaṃ nikāyā, sattaghaṭṭa sattasamūhāti attho. **Cutīti** cavanavasena vuttaṃ. Ekacatupañcakkhandhāya cutiyā sāmāññavacanametam. **Cavanatāti** bhāvavacanena lakkhaṇanidassanaṃ. **Bhedoti** cutikhandhānaṃ bhaṅgupattiparidīpanaṃ. **Antaradhānanti** ghaṭassa viya bhinnassa bhinnānaṃ khandhānaṃ yena kenaci pariyāyena thānābhāvaparidīpanaṃ. **Maccumaraṇanti** maccusaṅkhātānaṃ maraṇaṃ, na khaṇikamaraṇaṃ. Kālo nāma antako, tassa kiriyāti **kālaṃkiriyā**. Ettāvatā sammutimaraṇaṃ dīpitaṃ. Idāni paramatthena dīpetum **“khandhānaṃ bhedo”**ti-ādimāha. Paramatthena hi khandhāyeva bhijjanti, na satto nāma koci marati. Khandhesu pana bhijjamānesu satto marati, bhinnesu “mato”ti vohāro hoti.

Ettha ca catuvokārapañcavokāravasena khandhānaṃ bhedo, ekavokāravasena kaḷavarassa nikkhepo. Catuvokāravasena vā khandhānaṃ bhedo, sesadvayavasena kaḷavarassa nikkhepo veditabbo. Kasmā? Kāmarūpabhavadvayepi rūpakāyasaṅkhātassa kaḷavarassa sabbhāvato. Yasmā vā cātumahārājikādīsu khandhā bhijjanteva, na kiñci nikkhipanti, tasmā tesaṃ vasena khandhānaṃ bhedo, manussādīsu kaḷavarassa nikkhepo. Ettha ca kaḷavarassa nikkhepakaraṇato maraṇaṃ “kaḷavarassa nikkhepo”ti vuttaṃ. **Jīvitindriyassupacchedoti** iminā indriyabaddhasseva maraṇaṃ nāma hoti, anindriyabaddhassa maraṇaṃ nāma natthīti dasseti. “Sassaṃ mataṃ, rukkho mato”ti¹ idaṃ pana vohāramattameva. Atthato pana evarūpāni vacanāni sassādīnaṃ khayavayabhāvameva dīpenti. **Rūpagatanti** rūpameva rūpagataṃ. **Vedanāgatanti**-ādīsupi eseva nayo.

1. Phusso mato tisso matoti (Syā)

၄၁။ မာမကောတိ မမ ဥပါသကော ဘိက္ခု ဝါတိ သင်္ခ ဂတော၊ ဗုဒ္ဓါဒိနိ ဝါ ဝတ္ထုနိ မမာယမာနော။

တေသံ တေသံ သတ္တာနန္တိ အနေကေသံ သတ္တာနံ သာဓာရဏနိဒ္ဒေသော။ “ယညဒတ္တဿ မရဏံ၊ သောမဒတ္တဿ မရဏံ”န္တိ ဧဝံ ဟိ ဒိဝသဗ္ဗိ ကထိယမာနေ နေဝ သတ္တာ ပရိယာဒါနံ ဂစ္ဆန္တိ။ န သဗ္ဗံ အပရတ္တဒီပနံ သိဇ္ဈတိ။ ဣမေဟိ ပန ဒွိဟိ ပဒေဟိ န ကောစိ သတ္တော အပရိယာဒိန္နော ဟောတိ။ န ကိဉ္စိ အပရတ္တဒီပနံ သိဇ္ဈတိ။ တဗ္ဗာ တဗ္ဗာတိ အယံ ဂတိဝသေန အနေကေသံ နိကာယာနံ သာဓာရဏနိဒ္ဒေသော။ သတ္တနိကာယာတိ သတ္တာနံ နိကာယာ၊ သတ္တဗုဒ္ဓာ သတ္တသမူဟာတိ အတ္တော။ စုတိတိ စဝနဝသေန ဝုတ္တံ။ ဧကစတုပဉ္စက္ခန္ဓာယ စုတိယာ သာမညဝစနမေတံ။ စဝနတာတိ ဘာဝဝစနေန လက္ခဏနိဒ္ဓဿနံ။ ဘေဒေါတိ စုတိခန္ဓာနံ ဘင်္ဂုပ္ပတ္တိပရိဒီပနံ။ အန္တရဓာနန္တိ ဗုဒ္ဓဿ ဝိယ ဘိန္နဿ ဘိန္နာနံ ခန္ဓာနံ ယေန ကေနစိ ပရိယာယေန ဌာနဘာဝပရိဒီပနံ။ မစ္စ၊ မရဏန္တိ မစ္စသင်္ခါတံ မရဏံ၊ န ခဏိကမရဏံ။ ကာလော နာမ အန္တကော၊ တဿ ကိရိယာတိ ကာလံကိရိယာ။ ဧတ္တာဝတာ သမ္ပုတိမရဏံ ဒီပိတံ။ ဣဒါနိ ပရမတ္ထေန ဒီပေတုံ “ခန္ဓာနံ ဘေဒေါ”တိအာဒိမာဟ။ ပရမတ္ထေန ဟိ ခန္ဓာ-ယေဝ ဘိဇ္ဇန္တိ။ န သတ္တော နာမ ကောစိ မရတိ။ ခန္ဓေသု ပန ဘိဇ္ဇမာနေသု သတ္တော မရတိ၊ ဘိန္နေသု “မတော”တိ ဝေါဟာရော ဟောတိ။

ဧတ္ထ စ စတုဝေါကာရပဉ္စဝေါကာရဝသေန ခန္ဓာနံ ဘေဒေါ၊ ဧကဝေါကာ-ရဝသေန ကဠေဝရဿ နိက္ခေပေါ။ စတုဝေါကာရဝသေန ဝါ ခန္ဓာနံ ဘေဒေါ၊ သေသဒ္ဓယဝသေန ကဠေဝရဿ နိက္ခေပေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကသ္မာ? ကာမရူပဘဝဒ္ဓယေဝိ ရူပကာယသင်္ခါတဿ ကဠေဝရဿ သဗ္ဗာဝတော။ ယသ္မာ ဝါ စာတုမဟာရာဇိကာဒိသု ခန္ဓာ ဘိဇ္ဇန္တေဝ၊ န ကိဉ္စိ နိက္ခိပန္တိ၊ တသ္မာ တေသံ ဝသေန ခန္ဓာနံ ဘေဒေါ၊ မနုဿာဒိသု ကဠေဝရဿ နိက္ခေပေါ။ ဧတ္ထ စ ကဠေဝရဿ နိက္ခေပကရဏတော မရဏံ “ကဠေဝရဿ နိက္ခေပေါ”တိ ဝုတ္တံ။ ဇီဝိတိန္ဒြိယသုပစ္ဆေဒေါတိ ဣဓိနာ ဣန္ဒြိယဗဒ္ဓဿေဝ မရဏံ နာမ ဟောတိ၊ အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓဿ မရဏံ နာမ နတ္ထိတိ ဒဿေတိ။ “သဿံ မတံ၊ ရုက္ခော မတော”တိ ဣဒံ ပန ဝေါဟာရမတ္တမေဝ။ အတ္ထတော ပန ဧဝရူပါနိ ဝစနာနိ သဿာဒိနံ ခယဝယဘာဝမေဝ ဒီပေန္တိ။ ရူပဂတန္တိ ရူပမေဝ ရူပဂတံ။ ဝေဒနာဂတန္တိအာဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။

Tattha **pubbeva maccanti** maccam vā bhogā pubbeva paṭhamataraññeva vijahanti. Macco vā te bhoge pubbatarāṃ jahati. **Kāmakāmī**ti corarājānaṃ ālapati. Ambho kāme kāmayamāna kāmakāmi bhogino nāma loke asassatā, bhogesu vā naṭṭhesu jīvamānā ca abhogino honti. Bhoge vā pahāya sayam nassanti, tasmā ahaṃ mahājanassa sokakālepi na socāmīti attho.

Viditā mayā sattuka lokadhammāti corarājānaṃ ālapanto āha. Ambho sattuka mayā lābho alābho yaso ayasoti-ādayo lokadhammā viditā. Yatheva hi cando udeti ca pūrati ca puna ca khīyati, yathā ca sūriyo andhakāraṃ vidhamento mahantaṃ lokappadesaṃ tapitvāna¹ puna sāyaṃ atthaṃ paleti atthaṃ gacchati na dissati, evameva bhogā uppajjanti ca vinassanti ca, tattha kiṃ sokena, tasmā na socāmīti attho.

Taṇhāmaññānāya maññatīti taṇhāya janitamānāmaññānāya maññati. **Mānaṃ karoti diṭṭhimaññānāyāti** diṭṭhiṃ upanissayaṃ katvā uppannāya maññānāya. **Mānamaññānāyāti** saha-jātamānāmaññānāya. **Kilesamaññānāyāti** vuttappakārāya upatāpanaṭṭhena kilesamaññānāya maññati.

Kuhāti vimhāpakā². **Thaddhāti** khāṇu viya thaddhā. **Lapāti** paccayanimittena lapanakā.

42. **Saṅgataṃ**ti samāgataṃ diṭṭhaṃ phuṭṭhaṃ vā. **Piyāyanti** piyakataṃ.

Saṅgataṃti sammukhībhūtaṃ. **Samāgataṃ**ti samīpaṃ āgataṃ. **Samāhitanti** ekībhūtaṃ. **Sannipatitanti** piṇḍitaṃ. **Supinagatoti** supinaṃ pavitṭho. **Senābyūhaṃ passatī**ti senāsannivesaṃ dakkhati. **Ārāmarāmaṇeyyakanti** pupphārāmādīnaṃ ramaṇīyabhāvaṃ. **Vanarāmaṇeyyakādīsupi** ese va nayo. **Petanti** ito paralokaṃ gataṃ. **Kālaṅkatanti** mataṃ.

43. **Nāmaṃyevā’vasissati, akkheyyanti** sabbaṃ rūpādidhammajātaṃ pahīyati, nāma mattameva tu avasissati “Buddharakkhito Dhammarakkhito”ti evaṃ akkhātum³ kathetum.

1. Tejivāna (Sī, Syā)

2. Jimhāpakā (Ka)

3. Saṅkhātum (Ka)

တတ္ထ ပုဗ္ဗေ ဗစ္စန္တိ မစ္စံ ဝါဘောဂါ ပုဗ္ဗေ ပဌမတရညေဝ ဝိဇဟန္တိ။ မစ္စော ဝါ တေ ဘောဂေ ပုဗ္ဗတရံ ဇဟတိ။ ကာမကာမီတိ စောရရာဇာနံ အာလပတိ။ အန္တော ကာမေ ကာမယမာန ကာမကာမိ ဘောဂိနော နာမ လောကေ အသဿတာ၊ ဘောဂေသု ဝါ နဋ္ဌေသု ဇီဝမာနာ စ အဘောဂိနော ဟောန္တိ။ ဘောဂေ ဝါ ပဟာယ သယံ နဿန္တိ၊ တသ္မာ အဟံ မဟာဇနဿ သောကကာလေဝိ န သောစာမီတိ အတ္ထော။

ဝိဒိတာ မယာ သတ္တုက လောကဓမ္မာတိ စောရရာဇာနံ အာလပန္တော အာဟ။ အန္တော သတ္တုက မယာ လာဘော အလာဘော ယသော အယသောတိအာဒယော လောကဓမ္မာ ဝိဒိတာ။ ယထေဝ ဟိ စန္ဒော ဥဒေတိ စ ပူရတိ စ ပုန စ ဝီယတိ၊ ယထာ စ သူရိယော အန္တကာရံ ဝိမေမန္တော မဟန္တိ လောကပ္ပဒေသံ တပိတွာန^၁ ပုန သာယံ အတ္ထံ ပလေတိ အတ္ထံ ဂစ္ဆတိ န ဝိဿတိ၊ ဧဝမေဝ ဘောဂါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ စ ဝိနဿန္တိ စ၊ တတ္ထ ကိံ သောကေန၊ တသ္မာ န သောစာမီတိ အတ္ထော။

တဏှာမညနာယ မညတိတိ တဏှာယ ဇနိတမာနမညနာယ မညတိ။ **မာနံ ကရေတိ ဒိဋ္ဌိမညနာယာ**တိ ဒိဋ္ဌိ ဥပနိဿယံ ကတွာ ဥပ္ပန္နာယ မညနာယ။ **မာနမညနာယာ**တိ သဟဇာတမာနမညနာယ။ **ကိလေသမညနာယာ**တိ ဝုတ္တပ္ပကာရာယ ဥပတာပနဋ္ဌေန ကိလေသမညနာယ မညတိ။

ကုဟာတိ ဝိမ္ဘာပကာ^၂။ **ထဒ္ဒါ**တိ ခါဏု ဝိယ ထဒ္ဒါ။ **လပါ**တိ ပစ္စယ-နိမိတ္တေန လပနကာ။

၄၂။ **သင်္ဂတန္တိ** သမာဂတံ ဒိဋ္ဌိ ဖုဋ္ဌိ ဝါ။ **ဝိယာယိတန္တိ** ဝိယကတံ။

သင်္ဂတန္တိ သမ္ပုဒိဘူတံ။ **သမာဂတန္တိ** သမိပံ အာဂတံ။ **သမာဟိတန္တိ** ဧကီဘူတံ။ **သန္တိပတိတန္တိ** ဝိဏ္ဏိတံ။ **သုပိနဂတော**တိ သုပိနံ ပဝိဋ္ဌော။ **သေနာ-ဗျူဟံ ပဿတိ**တိ သေနာသန္တိဝေသံ ဒက္ခတိ။ **အာရာမရာမဏေယျကန္တိ** ပုပ္ဖါရာမာဒိနံ ရမဏီယဘာဝံ။ **ဝနရာမဏေယျကာဒိသုပိ** ဧသေဝ နယော။ **ပေတန္တိ** ဣတော ပရလောကံ ဂတံ။ **ကာလင်္ဂတန္တိ** မတံ။

၄၃။ **နာမံယေဝါ’ဝသိဿတိ**၊ **အက္ခေယျန္တိ** သဗ္ဗံ ရူပါဒိဓမ္မဇာတံ ပဟိယတိ၊ နာမမတ္တမေဝ တု အဝသိဿတိ “ဗုဒ္ဓရက္ခိတော ဓမ္မရက္ခိတော”တိ ဧဝံ အက္ခာတုံ^၃ ကထေတုံ။

Ye cakkhuviññānābhisambhūtāti ye sayam cakkhuviññānena abhisambhūtā rāsikatā diṭṭhā catusamuṭṭhānikā rūpā.

Sotaviññānābhisambhūtāti paratoghosena sotaviññānena rāsikatā sutā dvisamuṭṭhānikā saddā.

44. **Munayoti** khīṇāsavamunayo. **Khemadassinoti** nibbānadassinō.

Sokoti sokaiddese—byasatīti byasanam, hitasukham khipati viddhamsetīti attho. **Ñātīnam** byasanam **ñātibyananam**, corarogabhayādīhi **ñātikkhayo** **ñātivināsoti** attho. Tena **ñātibyananena**. **Phuṭṭhassāti** ajjhotthaṭassa, abhibhūtassa samannāgatassāti attho. Seseupi eseva nayo. Ayaṃ pana viseso—bhogānam byasanam **bhogabyasanam** rājacorādivasena bhogakkhayo bhogavināsoti attho. Rogoyeva byasanam **rogabyasanam**. Rogo hi ārogyam byasati vināsetīti byasanam. Sīlassa byasanam **sīlabyananam**, dussīlyassetam nāman. Sammādiṭṭhim vināsayamānā uppannā diṭṭhiyeva byasanam **diṭṭhibyananam**. Ettha ca purimāni dve anipphannāni, pacchimāni tīṇi nipphannāni tilakkhaṇabbhāhatāni. Purimāni ca tīṇi neva kusalāni nākusālāni, sīladiṭṭhibyananadvayaṃ akusalāni.

Aññātaraññātarenāti gahitesu vā yena kenaci aggahitesu vā mittāmaccabyananādīsu yena kenaci. **Samannāgatassāti** samanubandhassa aparimuccamānassa. **Aññātaraññātarena dukkhadhammenāti** yena kenaci sokadukkhassa uppattihetunā. **Sokoti** socanakavasena soko. Idam tehi kārāṇehi uppajjanakasokassa sabhāvapaccattam. **Socanāti** socanākāro. **Socitattanti** socitabhāvo. **Antosokoti** abbhantarasoko. Dutiyapadam upasaggena vaḍḍhitam. So hi abbhantaram sukkhāpento viya parisukkhāpento viya uppajjati “antosoko antoparisoko”ti vuccati¹. **Antodāhoti** abbhantaradāho. Dutiyapadam upasaggena vaḍḍhitam. **Cetaso parijjhāyanāti** cittassa jhānanākāro. Soko hi uppajjamāno aggi viya cittam

1. ... yo hi -pa- uppajjati, so antoparisokoti vuccati. (Sī)

ယေ စက္ခုဝိညာဏာဘိသမ္ဘူတာတိ ယေ သယံ စက္ခုဝိညာဏေန အဘိသမ္ဘူတာ ရာသိကတာ ဒိဋ္ဌာ စတုသမုဋ္ဌာနိကာ ရူပါ။ သောတဝိညာဏာဘိသမ္ဘူတာတိ ပရတောဃောသေန သောတဝိညာဏေန ရာသိကတာ သုတာ ဒွိသမုဋ္ဌာနိကာ သဒ္ဓါ။

၄၄။ မုနယောတိ ဒိဏာသဝမုနယော။ ခေမဒဿိနောတိ နိဗ္ဗာနဒဿိနော။

သောကောတိ သောကနိဒ္ဒေသေ—ဗျသတိတိ ဗျသနံ၊ ဟိတသုခံ ဒိပတိဝိဒ္ဓိသေတိတိ အတ္ထော။ ဉ္ဇတိနံ ဗျသနံ ဉ္ဇတိဗျသနံ၊ စောရရောဂဘယာဒိဟိ ဉ္ဇတိက္ခယော ဉ္ဇတိဝိနာသောတိ အတ္ထော။ တေန ဉ္ဇတိဗျသနေန။ ဖုဋ္ဌဿာတိ အဇ္ဈောတ္တဋ္ဌဿ၊ အဘိဘူတဿ သမန္နာဂတဿာတိ အတ္ထော။ သေသေသုပိ ဇေသေ နယော။ အယံ ပန ဝိသေသော—ဘောဂါနံ ဗျသနံ ဘောဂဗျသနံ၊ ရာဇစောရာဒိဝသေန ဘောဂက္ခယော ဘောဂဝိနာသောတိ အတ္ထော။ ရောဂေါယေဝ ဗျသနံ ရောဂဗျသနံ။ ရောဂေါ ဟိ အာရောဂျံ ဗျသတိဝိနာသေတိတိ ဗျသနံ။ သီလဿ ဗျသနံ သီလဗျသနံ၊ ဒုဿိလျသေတံ နာမံ။ သမ္မာဒိဋ္ဌိံ ဝိနာသယမာနာ ဥပ္ပန္နာ ဒိဋ္ဌိယေဝ ဗျသနံ ဒိဋ္ဌိဗျသနံ။ ဧတ္ထ စ ပုရိမာနိ ဒွေ အနိပ္ပန္နာနိ၊ ပစ္စိမာနိ တိဏိ နိပ္ပန္နာနိ တိလက္ခဏဗ္ဗာဟတာနိ။ ပုရိမာနိ စ တိဏိ နေဝ ကုသလာနိ နာကုသလာနိ၊ သီလဒိဋ္ဌိဗျသနဒ္ဓယံ အကုသလံ။

အညတရညတရေနောတိ ဂဟိတေသု ဝါ ယေန ကေနစိ အဂ္ဂဟိတေသု ဝါ မိတ္တာမစ္စဗျသနာဒိသု ယေန ကေနစိ။ သမန္နာဂတဿာတိ သမနုဗန္ဓဿ အပရိမုစ္စမာနဿ။ အညတရညတရေန ဒုက္ခဓမ္မေနောတိ ယေန ကေနစိ သောကဒုက္ခဿ ဥပ္ပတ္တိဟေတုနာ။ သောကောတိ သောစနကဝသေန သောကော။ ဣဒံ တေဟိ ကာရဏေဟိ ဥပ္ပဇ္ဇနကသောကဿ သဘာဝပစ္စတ္တံ။ သောစနောတိ သောစနာကာရော။ သောစိတတ္တန္တိ သောစိတဘာဝေါ။ အန္တောသောကောတိ အဗ္ဘန္တရသောကော။ ဒုတိယပဒံ ဥပသဂ္ဂေန ဝနိတံ။ သော ဟိ အဗ္ဘန္တရံ သုက္ခာပေန္တော ဝိယ ပရိသုက္ခာပေန္တော ဝိယ ဥပ္ပဇ္ဇတိတိ “အန္တောသောကော အန္တောပရိသောကော”တိ ဝုစ္စတိ။ အန္တောဒါဟောတိ အဗ္ဘန္တရဒါဟော။ ဒုတိယပဒံ ဥပသဂ္ဂေန ဝနိတံ။ စေတသော ပရိဇ္ဈာယနောတိ စိတ္တဿ ဈာနနာကာရော။ သောကော ဟိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော အဂ္ဂိ ဝိယ စိတ္တံ

၁-....ယော ဟိ (ပ)....ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သော အန္တောပရိသောကောတိ ဝုစ္စတိ။ (သိ)

jhāpeti dahati, “cittam me jhāmaṃ, na me kiñci paṭibhātī”ti vadāpeti.
Dukkhito mano dummano, tassa bhāvo **domanassam**. Anupavittṭhaṭṭhena
sokova sallanti **sokasallam**.

Paridevaniddese “mayham dhītā, mayham putto”ti evaṃ ādissa ādissa
devanti rodanti etenāti **ādevo**. Taṃ taṃ vaṇṇam parikittetvā parikittetvā
devanti etenāti **paridevo**. Tato parāni dve dve padāni purimadvayasseva
ākārabhāvaniddesavasena vuttāni. **Vācā**ti vacanam. **Palāpoti** tuccham
niratthakavacanam. Uppaḍḍhabhaṇita¹ aññabhaṇitādivasena virūpo palāpo
vippalāpo. **Lālappoti** punappunam lapanam. Lālappanākāro **lālappanā**.
Lālappitassa bhāvo **lālappitattam**. Macchariyādāni vuttatthāneva.

45. Sattamagāthā evaṃ maraṇabbhāhate loka
anurūpapaṭipattidassanattham vuttā. Tattha **patilīnacarassāti** tato tato
patilīnam cittam katvā carantassa. **Bhikkhunoti** kalyāṇaputhujjanassa vā
sekkhassa vā. **Sāmaggiyamāhu** tassa tam, yo attānam bhavane na dassayeti
tassetam patirūpamāhu, yo evampaṭipanno nirayādibhede bhavane attānam
na dassaye. Evañhi yo imamhā maraṇā mucceyyāti adhippāyo.

Patilīnacarā vuccantīti tato tato līnacittācārā kathīyanti. **Satta sekkhāti**
adhisīlādīsu tīsu sikkhāsu sikkhantīti sotāpattimaggaṭṭham ādim katvā yāva
arahattamaggaṭṭhā satta sekkhā. **Arahāti** phalaṭṭho. So niṭṭhitacittattā
patilīno. Sekkhānam patilīnacaraṇabhāve kāraṇam dassento “**kimkāraṇā**”ti-
ādimāha. **Te tato tatoti** te satta sekkhā tehi tehi ārammaṇehi **cittam**
patilīnentāti attano cittam nilīnentā. **Patikuṭentāti** saṅkocentā. **Pativattentāti**
kaṭasārakam viya ābhujentā. **Sanniruddhantāti** sannirujjhantā.
Sannigaṇhantāti niggaham kurumānā. **Sannivārentāti** vārayamānā.
Rakkhantāti rakkham kurumānā. **Gopentāti** cittamañjūsāya gopayamānā.

1. Uppathabhaṇita... (Sī, Syā)

ဈာပေတိ ဒဟတိ၊ “စိတ္တံ မေ ဈာမံ၊ န မေ ကိဉ္စိ ပဋိဘာတိ”တိ ဝဒါပေတိ။
ဒုက္ခိတော မနော ဒုဗ္ဗနော၊ တဿ ဘာဝေါ **ဒေါမနဿံ**။ အနုပဝိဋ္ဌဋ္ဌေန
သောကောဝ သလ္လန္တိ **သောကသလ္လံ**။

ပရိဒေဝနိဒ္ဒေသေ “မယံ ဓိတာ၊ မယံ ပုတ္တော”တိ ဧဝံ အာဒိဿ အာဒိဿ
ဒေဝန္တိ ရောဒန္တိ ဧတေနာတိ **အာဒေဝေါ**။ တံ တံ ဝဏ္ဏံ ပရိကိတ္တေတွာ
ပရိကိတ္တေတွာ ဒေဝန္တိ ဧတေနာတိ **ပရိဒေဝေါ**။ တတော ပရာနိ ဒွေ ဒွေ
ပဒါနိ ပုရိမဒ္ဓယသေဝ အာကာရဘာဝနိဒ္ဒေသဝသေန ဝုတ္တာနိ။ **ဝါဇာတိ**
ဝစနံ။ **ပလာပေါ**တိ တုစ္ဆံ နိရတ္တကဝစနံ။ ဥပ္ပဗုဒ္ဓဘဏိတံ အညဘဏိတာဒိဝသေန
ဝိရူပေါ ပလာပေါ **ဝိပ္ပလာပေါ**။ **လာလပ္ပေါ**တိ ပုနပုနံ လပနံ။ လာလပ္ပနာ-
ကာရော **လာလပ္ပနာ**။ လာလပ္ပိတဿ ဘာဝေါ **လာလပ္ပိတတ္ထံ**။ မစ္ဆရိယာဒိနိ
ဝုတ္တတ္တာနေဝ။

၄၅။ သတ္တမဂါထာ ဧဝံ မရဏဗ္ဗာဟတေ လောကေ အနုရူပပဋိပတ္တိ-
ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **ပတိလိနစရဿာ**တိ တတော တတော ပတိလိနံ စိတ္တံ
ကတွာ စရန္တဿ။ **ဘိက္ခုနော**တိ ကလျာဏပုထုဇ္ဇနဿ ဝါ သေက္ခဿ ဝါ။
သမဂ္ဂိယမာဟု တဿ တံ၊ ယော အတ္တာနံ ဘဝနေ န ဒဿယေတိ
တဿေတံ ပတိရူပမာဟု၊ ယော ဧဝံပဋိပန္နော နိရယာဒိဘေဒေ ဘဝနေ
အတ္တာနံ န ဒဿယေ။ ဧဝံဥ ယော ဣမမှာ မရဏာ မုစ္ဆေယျာတိ အဓိပ္ပါယော။

ပတိလိနစရာ ဝုစ္ဆန္တိတိ တတော တတော လိနစိတ္တာစာရာ ကထိယန္တိ။
သတ္တ သေက္ခာတိ အဓိသီလာဒိသု တိသု သိက္ခာသု သိက္ခန္တိတိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဉ္စ
အာဒိ ကတွာ ယာဝ အရဟတ္တမဂ္ဂဉ္စ သတ္တ သေက္ခာ။ **အရဟာ**တိ
ဖလဋ္ဌော။ သော နိဋ္ဌိတစိတ္တတ္တာ **ပတိလိနော**။ သေက္ခာနံ ပတိလိနစရဏ-
ဘာဝေ ကာရဏံ ဒဿေန္တော “**ကိကာရဏာ**”တိအာဒိမာဟ။ **တေ**
တတော တတောတိ တေ သတ္တ သေက္ခာ တေဟိ တေဟိ အာရမ္မဏေဟိ
စိတ္တံ **ပတိလိနေန္တာ**တိ အတ္တနော စိတ္တံ နိလိနေန္တာ။ **ပတိကုဋေန္တာ**တိ
သင်္ကောစေန္တာ။ **ပတိဝနေန္တာ**တိ ကုဋသရဏံ ဝိယ အာဘုဇေန္တာ။
သန္တိရုဒ္ဓန္တာတိ သန္တိရုဇ္ဈန္တာ။ **သန္တိဂဏ္ဍန္တာ**တိ နိဂ္ဂဟံ ကုရမာနာ။ **သန္တိ-**
ဝါရေန္တာတိ ဝါရယမာနာ။ **ရက္ခန္တာ**တိ ရက္ခံ ကုရမာနာ။ **ဂေါပေန္တာ**တိ
စိတ္တမဇ္ဈိသဿ ဂေါပယမာနာ။

Idāni dvārasena dassento “**cakkhudvāre**”ti-ādimāha. Tattha **cakkhudvāreti** cakkhuviññāadvāre. **Sotadvārādisupi** eseve nayo. **Bhikkhunoti** puthujjanakalyāṇakassa vā bhikkhuno, sekkhassa vā **bhikkhunoti** bhikkhusaddassa vacanattham avatvā idhādhippetabhikkhuyeva dassito. Tattha puthujjano ca so kilesānaṃ asamucchinnattā, kalyāṇo ca sīlādipaṭipattiyuttattāti puthujjanakalyāṇova puthujjanakalyāṇako, tassa **puthujjanakalyāṇakassa**. Adhisīlādīni sikkhatīti **sekkho**, tassa sekkhassa vā sotāpannassa vā sakadāgāmino vā anāgāmino vā.

Āsanti nisīdanti etthāti **āsanam**. **Yatthāti** yesu mañcapīṭhādīsu. **Mañcoti-**ādīni āsanassa pabhedavacanāni. Mañcopi hi nisajjāyapi okāsattā idha āsanesu vutto, so pana masārakabundikābaddhakuḷīrapādaka-āhaccapādakānaṃ aññataro. **Pīṭhampi** tesam aññataramēva. **Bhisīti** uṇṇabhisi coḷabhisi vākabhisi tiṇabhisi paṇṇabhisiṇaṃ aññatarā. **Tattikāti** tālapaṇṇādīhi vinitvā katā. **Cammakhaṇḍoti** nisajjāraho yo koci cammakhaṇḍo. **Tiṇasanthārādayo** tiṇādīni gumbetvā¹ katā. **Asappāyarūpadassanenāti** asappāyānaṃ iṭṭharūpānaṃ olokanena. **Rittanti** abbhantarato tucchaṃ. **Vivittanti** bahiddhāpavesanena suññaṃ. **Pavivittanti** koci gahaṭṭho tattha natthīti atirekena suññaṃ. **Asappāyasaddassavanepi** eseve nayo. **Pañcahi kāmaguṇehīti** itthirūpasaddagandharasaphoṭṭhabbehi pañcahi kāmakoṭṭhāsehi. Vuttampi cetam—

“Rūpā saddā rasā gandhā, phoṭṭhabbā ca manoramā.

Pañca kāmaguṇā loke, itthirūpasmiṃ dissare”ti².

Bhajatoti cittaena sevanāṃ karontassa. **Sambhajatoti** sammā sevantassa. **Sevatoti** upasaṅkamantassa. **Nisevatoti** nissayaṃ katvā sevantassa. **Samsevatoti** suṭṭhu sevantassa. **Paṭisevatoti** punappunaṃ upasaṅkamantassa.

Gaṇasāmaggīti samaṇānaṃ ekībhāvo samaggabhāvo. **Dhammasāmaggīti** sattatimsabodhipakkhiyadhammānaṃ samūhabhāvo. **Anabhinibbattisāmaggīti**

1. Gaṇḍetvā (Syā) gumbhetvā (Ka)

2. Am 2. 61 piṭṭhe.

ဣဒါနိ ဒွါရဝသေန ဒဿေန္တော “**စက္ခုဒွါရေ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **စက္ခု-**ဒွါရေတိ စက္ခုဝိညာဏဒွါရေ။ **သောတဒွါရဒိသုပိ** သေဝေ နယော။ **ဘိက္ခုနောတိ ပုထုဇ္ဇနကလျာဏကဿ ဝါ ဘိက္ခုနော, သေက္ခဿ ဝါ ဘိက္ခု-**နောတိ ဘိက္ခုသဒ္ဓဿ ဝစနတ္ထံ အဝတွာ ဣဓာဓိပေတဘိက္ခုယေဝ ဒဿိတော။ တတ္ထ ပုထုဇ္ဇနော စ သော ကိလေသာနံ အသမုန္နိန္ဒတ္တာ, ကလျာဏော စ သီလာဒိပဋိပတ္တိယုတ္တတ္တာတိ ပုထုဇ္ဇနကလျာဏောဝ ပုထုဇ္ဇနကလျာဏကော၊ တဿ **ပုထုဇ္ဇနကလျာဏကဿ**။ အဓိသီလာဒိနိ သိက္ခတိတိ **သေက္ခော**၊ တဿ သေက္ခဿ ဝါ သောတာပန္နဿ ဝါ သကဒါဂါမိနော ဝါ အနာဂါမိနော ဝါ။

အာသန္တိ နိသိဒန္တိ ဧတ္တာတိ **အာသနံ**။ ယတ္တာတိ ယေသု မဇ္ဇဝိဋ္ဌာဒိသု။ **မဇ္ဇောတိ**အာဒိနိ အာသနဿ ပဘေဒဝစနာနိ။ မဇ္ဇောပိ ဟိ နိသဇ္ဇာယပိ ဩကာသတ္တာ ဣဓ အာသနေသု ဝုတ္တော၊ သော ပန မသာရကဗုဒ္ဓိကာဗဒ္ဓ-ကုဋ္ဌိရပါဒကအာဟစ္စပါဒကနံ အညတရော။ **ဝိဋ္ဌမ္ပိ** တေသံ အညတရမေဝ။ **ဘိသီတိ** ဥဏ္ဏဘိသိစောဠဘိသိဝါကဘိသိတိဏဘိသိပဏ္ဏဘိသိနံ အညတရာ။ **တနိကာတိ** တာလပဏ္ဏာဒိဟိ ဝိနိတွာ ကတာ။ **စမ္ပေဓဏ္ဍောတိ** နိသဇ္ဇာ-ရဟောယောကောစိ စမ္ပေဓဏ္ဍော။ **တိဏသန္တာရာဒယော** တိဏာဒိနိ ဝုဓေတွာ^၁ ကတာ။ **အသပ္ပါယဂ္ဂပဿနေနောတိ** အသပ္ပါယာနံ ဣဋ္ဌရူပါနံ ဩလောက-နေန။ **ရိတ္တန္တိ** အပ္ပန္တရတော တုန္တိ။ **ဝိဝိတ္တန္တိ** ဗဟိဒ္ဓါပဝေသနေန သုညံ။ **ပဝိဝိတ္တန္တိ** ကောစိ ဂဟဠော တတ္ထ နတ္ထိတိ အတိရေကေန သုညံ။ **အသပ္ပါယ-**သဒ္ဓဿဝနေပိ သေဝေ နယော။ **ပဇ္ဇဟိ ကာမဂုဏေဟိတိ** ဣတ္ထိရူပသဒ္ဓဂန္ဓရသ-ဖောဠဗ္ဗေဟိ ပဇ္ဇဟိ ကာမကောဠာသေဟိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“ရူပါ သဒ္ဓါ ရသာ ဂန္ဓာ၊ ဖောဠဗ္ဗာ စ မနောရမာ။

ပဇ္ဇ ကာမဂုဏာ လောကေ၊ ဣတ္ထိရူပသ္မိံ ဒိဿရေ”တိ^၂။

ဘဇ္ဇတောတိ စိတ္တေန သေဝနံ ကရေန္တဿ။ **သမ္ဘဇ္ဇတောတိ** သမ္ဘာ သေဝန္တဿ။ **သေဝတောတိ** ဥပသင်္ကမန္တဿ။ **နိသေဝတောတိ** နိဿယံ ကတွာ သေဝန္တဿ။ **သံသေဝတောတိ** သုဠ သေဝန္တဿ။ **ပဋိသေဝတောတိ** ပုနပျုနံ ဥပသင်္ကမန္တဿ။

ဂဏသမဂ္ဂိတိ သမဏာနံ ဧကိဘာဝေါ သမဂ္ဂဘာဝေါ။ **ဓမ္မသမဂ္ဂိတိ** သတ္တဘိသဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာနံ သမူဟဘာဝေါ။ **အနဘိနိဗ္ဗတ္တိသမဂ္ဂိတိ**

anibbattamānānaṃ anuppajjamānānaṃ anupādisesāya nibbānadhātuyā
parinibbutānaṃ arahantānaṃ samūho. **Samaggā**ti kāyena aviyogā.
Sammodamānāti cittaena suṭṭhu modamānā tussamānā. **Avivadamānā**ti
vācāya vivādaṃ akurumānā. **Khīrodakībhūtā**ti khīrena saṃsaṭṭha-
udakasadisā.

Te ekato pakkhandantīti te bodhipakkhiyadhammā ekaṃ ārammaṇaṃ
pavisanti. **Pasīdantī**ti tasmiṃyeva ārammaṇe pasādamāpajjanti.
Anupādisesāyāti upādivirahitāya.

Nibbānadhātuyāti amatamahānibbānadhātuyā. **Ūnattaṃ** vāti ettha
unabhāvo ūnattaṃ, aparipuṇṇabhāvoti attho. **Puṇṇattaṃ** vāti
paripuṇṇabhāvo puṇṇattaṃ, puṇṇabhāvo vā na paññāyati natthīti attho.

Nerayikānanti niraye nibbattanakakammānaṃ atthibhāvena. Nirayaṃ
arahantīti nerayikā, tesāṃ nerayikānaṃ. **Nirayo bhavananti** nirayo eva
tesāṃ vasanaṭṭhānaṃ gharaṃ. **Tiracchānayanikānanti**-ādisupi eseva nayo.
Tassesā sāmaggīti tassa khīṇāsavassa esā nibbānasāmaggī. **Etaṃ channanti**
etaṃ anucchavikaṃ. **Patirūpanti** sadisaṃ paṭibhāgaṃ, asadisāṃ
appaṭibhāgaṃ na hoti. **Anucchavikanti** etaṃ samaṇabrāhmaṇānaṃ vā
dhammānaṃ, maggaphalanibbānasāsanadhammānaṃ vā anucchavikaṃ.
Tesaṃ chaviṃ chāyaṃ sundarabhāvaṃ anveti anugacchati, atha kho
santikāva tehi dhammehi anucchavikattā eva ca anulomaṃ. Tesaṃ
anulometi, atha kho na vilomaṃ na paccanīkabhāve ṭhitaṃ.

46. Idāni “yo attānaṃ bhavane na dassaye”ti evaṃ khīṇāsavo vibhāvito,
tassa vaṇṇabhaṇanatthaṃ ito parā tisso gāthāyo āha. Tattha paṭhamagāthāya
sabbatthāti dvādasasu āyatanesu. Na piyaṃ kubbaṭi nopi appiyanti niddese
piyāti citte pītīkarā. Te vibhāgato dassento “**katame sattā piyā, idha yassa te**
hontī”ti āha. Tattha **yassa teti** ye assa te. **Hontī**ti bhavanti. **Atthakāmā**ti
vaḍḍhikāmā. **Hitakāmā**ti sukhakāmā. **Phāsukāmā**ti sukhavīhārakāmā.
Yogakkhemakāmāti catūhi yogehi khemaṃ nibbhayaṃ kāmā. Mamāyatīti
mātā. Piyāyatīti **pitā**. Bhajātīti **bhātā**.

အနိဗ္ဗတ္တမာနာနံ အနုပ္ပဇ္ဇမာနာနံ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိ-
နိဗ္ဗုတာနံ အရဟန္တာနံ သမူဟော။ သမဂ္ဂါတိ ကာယေန အဝိယောဂါ။
သမ္မောဒမာနာတိ စိတ္တေန သုဠ မောဒမာနာ တုဿမာနာ။ အဝိဝေ-
မာနာတိ ဝါစာယ ဝိဝါဒိ အကုရမာနာ။ ဒီရောဒကိဘူတာတိ ဒီရေန သံသဠ-
ဥဒကသဒိသာ။

တေ ဧကေတော ပက္ခန္တိန္တိတိ တေ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မော ဧကံ အာရမ္မဏံ ပဝိ-
သန္တိ။ ပင်္သိဒန္တိတိ တသ္မိယေဝ အာရမ္မဏေ ပသာဒမာပဇ္ဇန္တိ။ အနုပါဒိသေသာ-
ယာတိ ဥပါဒိဝိရဟိတာယ။

နိဗ္ဗာနဓာတုယာတိ အမတမဟာနိဗ္ဗာနဓာတုယာ။ ဦးနတ္ထံ ဝါတိ ဧတ္ထ ဥန-
ဘာဝေါ ဦးနတ္ထံ၊ အပရိပုဏ္ဏဘာဝေါတိ အတ္ထော။ ပုဏ္ဏတ္ထံ ဝါတိ ပရိပုဏ္ဏ-
ဘာဝေါ ပုဏ္ဏတ္ထံ၊ ပုဏ္ဏဘာဝေါ ဝါ န ပညာယတိ နတ္ထိတိ အတ္ထော။

နေရယိကာနန္တိ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တနကကမ္မာနံ အတ္ထိဘာဝေန။ နိရယံ အရ-
ဟန္တိတိ နေရယိကာ၊ တေသံ နေရယိကာနံ။ နိရယော ဘဝနန္တိ နိရယော ဧဝ
တေသံ ဝသနဋ္ဌာနံ ဃရံ။ တိရစ္ဆာနယောနိကာနန္တိ အာဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။
တသေသာ သာမဋ္ဌိတိ တဿ ဒိဏာသဝဿ ဧသော နိဗ္ဗာနသာမဂ္ဂိ။ ဧတံ
ဆန္တန္တိ ဧတံ အနုစ္စရိကံ။ ပတိဂ္ဂပန္တိ သဒိသံ ပဋိဘာဂံ၊ အသဒိသံ အပ္ပဋိဘာဂံ
န ဟောတိ။ အနုစ္စရိကန္တိ ဧတံ သမဏဗြာဟ္မဏာနံ ဝါ ဓမ္မာနံ၊ မဂ္ဂဗလနိဗ္ဗာန-
သာသနဓမ္မာနံ ဝါ အနုစ္စရိကံ။ တေသံ ဆဝိံ ဆာယံ သုန္နရဘာဝံ အန္တေတိ
အနုဂစ္ဆတိ၊ အထ ခေါ သန္တိကာဝ တေဟိ ဓမ္မေဟိ အနုစ္စရိကတ္တာ ဧဝ စ
အနုလောမံ။ တေသဉ္စ အနုလောမေတိ၊ အထ ခေါ န ဝိလောမံ န ပစ္စနိက-
ဘာဝေ ဌိတံ။

၄၆။ ဣဒါနိ “ယော အတ္တာနံ ဘဝနေ န ဒဿယေ”တိ ဧဝံ ဒိဏာသဝေါ
ဝိဘာဝိတော၊ တဿ ဝဏ္ဏဘဏနတ္ထံ ဣတော ပရာ တိဿော ဂါထာယော
အာဟ။ တတ္ထ ပဌမဂါထာယ သဗ္ဗတ္ထာတိ ဒွါဒသသု အာယတနေသု။ န ဝိယံ
ကုဗ္ဗတိ နောပိ အပ္ပိယန္တိ နိဒ္ဒေသေ ဝိယာတိ စိတ္တေ ဝိတိကရာ။ တေ ဝိဘာ-
ဂတော ဒုဿေန္တော “ကတမေ သတ္တာ ဝိယာ၊ ဣမ ယဿ တေ ဟောန္တိ”တိ
အာဟ။ တတ္ထ ယဿ တေတိ ယေ အဿ တေ။ ဟောန္တိတိ ဘဝန္တိ။ အတ္ထ-
ကာမာတိ ဝနိကာမာ။ ဟိတကာမာတိ သုခကာမာ။ ဗာသုကာမာတိ သုခ-
ဝိဟာရကာမာ။ ယောဂက္ခေမကာမာတိ စတုဟိ ယောဂေဟိ ခေမံ နိဗ္ဗယံ
ကာမာ။ မမာယတိတိ မာတာ။ ဝိယာယတိတိ ဝိတာ။ ဘဇတိတိ ဘာတာ။

Bhaginīti etthāpi eseṇa nayo. Puṇṇa tīyati rakkhatīti **putto**. Kulavaṇṇasam dhāretīti **dhītā**. **Mittā** saṇḍāyā. **Amaccā** bhaccā. **Ñātī** pitupakkhikā. **Sālohitā** mātīpakkhikā. **Ime sattā piyā**ti ime sattā pītījanakā. Vuttavipariyāyena appiyā veditabbā.

47. **Yadidaṃ diṭṭhasutamutesu vā**ti ettha pana yadidaṃ diṭṭhasutaṃ, ettha vā mutesu vā dhammesu evaṃ Muni na upalimpati ti evaṃ sambandho veditabbo.

Udakathevoti udakassa thevo. “Udakatthevako”tipi pāṭho. **Padumapatteti** paduminipatte.

48. **Dhono na hi tena maññati**, yadidaṃ diṭṭhasutamutesu vāti atrāpi yadidaṃ diṭṭhasutaṃ, tena vatthunā na maññati, mutesu vā dhammesu na maññatīti evameva sambandho veditabbo. **Na hi so rajjati no virajjati**ti bālāpuṭhujjano viya na rajjati, kalyāṇaputhujjanasekkhā viya na virajjati, rāgassa khīṇatta “viratto”tveva saṅkhaṃ gacchati. Sesaṃ pākāṭamevāti.

Tāya paññāya kāyaduccaritanti sampayuttāya pubbabhāgāyeva vā paññāya pariggahetabbe pariggaṇhanto yogī tividhaṃ kāyaduccaritaṃ samucchadavasena dhunāti. Ayaṇca puggalo vipannadhammaṃ desanādharmesū dhunantesu taṃ dhammasamaṅgīpuggalopi dhunāti nāma. Te ca dhamme paññāya attano pavattikkhaṇe dhunitumāraddho dhutāti vuccati, yathā bhuñjitumāraddho bhuttoti vuccati. Lakkhaṇaṃ panettha saddasatthato veditabbaṃ. **Dhutanti** kattusādhanaṃ. **Dhutaṃ** paṭhamamaggena. **Dhotaṃ** dutiyamaggena. **Sandhotaṃ** tatiyamaggena. **Niddhotaṃ** catutthamaggena.

Dhono diṭṭhaṃ na maññatīti arahā maṇṇasacakkhunā diṭṭhaṃ dibbacakkhunā diṭṭhaṃ rūpāyatanaṃ na maññati tīhi maññanāhi, kathaṃ? Rūpāyatanaṃ subhasaññāya sukhasaññāya ca passanto na tattha chandarāgaṃ janeti na taṃ assādeti nābhinandati, evaṃ diṭṭhaṃ taṇhāmaññanāya na maññati. “Iti me rūpaṃ siyā anāgatamaddhānaṃ”ti vā panettha nandiṃ na samannāneti. Rūpasampadaṃ vā ākaṅkhamāno dānaṃ na deti, sīlaṃ na samādiyati, uposathakammaṃ na karoti.

ဘဝိနီတိ ဧတ္ထာပိ ဧသေဝ နယော။ ပုံ တာယတိ ရက္ခတိတိ ပုတ္တော။ ကုလဝံသံ ဓာရေတိတိ ဝိတာ။ မိတ္တာ သဟာယာ။ အမစ္ဆာ ဘစ္ဆာ။ ဉာတိ ပိတုပက္ခိကာ။ သာလောဟိတာ မာတိပက္ခိကာ။ ဣမေ သတ္တာ ပိယာတိ ဣမေ သတ္တာ ပိတိဇနကာ။ ဂုတ္တဝိပရိယာယေန အပ္ပိယာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၄၇။ ယဒိဒံ ဒိဋ္ဌသုတမုတေသု ဝါတိ ဧတ္ထ ပန ယဒိဒံ ဒိဋ္ဌသုတံ၊ ဧတ္ထ ဝါ မုတေသု ဝါ ဓမ္မေသု ဧဝံ မုနိ န ဥပလိမ္ပတိတိ ဧဝံ သမ္ပန္နော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဥဒကထေဝေါတိ ဥဒကဿ ထေဝေါ။ “ဥဒကတ္ထေဝကော”တိပိ ပါဌော။ ပဒုမပတ္တေတိ ပဒုမနိပတ္တေ။

၄၈။ ဧဝေနော န ဟိ တေန မညတိ၊ ယဒိဒံ ဒိဋ္ဌသုတမုတေသု ဝါတိ အတြာပိ ယဒိဒံ ဒိဋ္ဌသုတံ၊ တေန ဝတ္ထုနာ န မညတိ၊ မုတေသု ဝါ ဓမ္မေသု န မညတိတိ ဧဝေဝ သမ္ပန္နော ဝေဒိတဗ္ဗော။ န ဟိ သော ရဇ္ဇတိ နော ဝိရဇ္ဇတိတိ ဗာလပုထုဇ္ဇနော ဝိယ န ရဇ္ဇတိ၊ ကလျာဏပုထုဇ္ဇနသေက္ခာ ဝိယ န ဝိရဇ္ဇတိ၊ ရာဂဿ ခိဏတ္တာ “ဝိရတ္တော”တွေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။ သေသံ ပါကဋ္ဌမေဝါတိ။

တာယ ပညာယ ကာယဒုစ္စရိတန္တိ သမ္ပယုတ္တာယ ပုဗ္ဗဘာဂါယေဝ ဝါ ပညာယ ပရိဂ္ဂဟေတဗ္ဗေ ပရိဂ္ဂဏန္တော ယောဂီ တိဝိဓံ ကာယဒုစ္စရိတံ သမုစ္ဆေဒဝသေန ခုနာတိ။ အယဉ္စ ပုဂ္ဂလော ဝိပန္နဓမ္မံ ဒေသနာဓမ္မေသု ခုနန္တေသု တံဓမ္မသမ္ပိပုဂ္ဂလောပိ ခုနာတိ နာမ။ တေ စ ဓမ္မေ ပညာယ အတ္တနော ပဝတ္တိက္ခဏေ ခုနိတုမာရဇ္ဇေါ ခုတာတိ ဂုစ္စတိ၊ ယထာ ဘုဒ္ဓိတုမာရဇ္ဇေါ ဘုတ္တောတိ ဂုစ္စတိ။ လက္ခဏံ ပနေတ္ထ သဒ္ဓသတ္တတော ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဓုတန္တိ ကတ္ထုသာဓနံ။ ဓုတံ ပဌမမဂ္ဂေန။ ဧဝံ ဒုတိယမဂ္ဂေန။ သန္တောတံ တတိယမဂ္ဂေန။ နိဇ္ဈေါတံ စတုတ္ထမဂ္ဂေန။

ဧဝေနော ဒိဋ္ဌံ န မညတိတိ အရဟာ မံသစက္ခနာ ဒိဋ္ဌံ ဒိဗ္ဗစက္ခနာ ဒိဋ္ဌံ ရူပါယတနံ န မညတိ တိတိ မညနာဟိ၊ ကထံ? ရူပါယတနံ သုဘသညာယ သုခသညာယ စ ပဿန္တော န တတ္ထ ဆန္ဒရာဂံ ဇနေတိ န တံ အဿာဒေတိ နာဘိနန္တတိ၊ ဧဝံ ဒိဋ္ဌံ တဏှာမညနာယ န မညတိ။ “ဣတိ မေ ရူပံ သိယာ အနာဂတမဒ္ဓါန”န္တိ ဝါ ပနေတ္ထ နန္တိ န သမန္နာနေတိ။ ရူပသမ္ပဒံ ဝါ အာကင်္ခမာနော ဒါနံ န ဒေတိ၊ သီလံ န သမာဒိယတိ၊ ဥပေါသထကမ္ပံ န ကရေတိ။

Evampi diṭṭhaṃ taṇhāmaññanāya na maññati, attano pana parassa ca rūpasampattivipattim nissāya mānaṃ na janeti. “Imināhaṃ seyyosmīti vā, sadisosmīti vā, hīnosmīti vā”ti evaṃ diṭṭhaṃ mānāmaññanāya na maññati. Rūpāyatanāṃ pana “niccaṃ dhuvāṃ sassatan”ti na maññati. Attānaṃ¹ “attaniyaṃ”ti na maññati. Maṅgalaṃ “amaṅgalaṃ”ti na maññati. Evaṃ diṭṭhaṃ diṭṭhimaññanāya na maññati. **Diṭṭhasmim na maññatīti** rūpasmiṃ attānaṃ samanupassananāyena amaññanto diṭṭhasmim na maññati. Yathā vā thane thaññaṃ, evaṃ rūpasmiṃ rāgādayoti amaññantopi diṭṭhasmim na maññati. Tasmimyeva panassa diṭṭhimaññanāya amaññite vatthusmiṃ sinehaṃ mānañca na uppādayato taṇhāmānāmaññanāpi natthīti veditabbā. Evaṃ diṭṭhasmim na maññati. **Diṭṭhato na maññatīti** ettha pana **diṭṭhatoti** nissakkavacanaṃ. Tasmā sa-upakāraṇassa attano vā parassa vā yathāvuttappabhedato diṭṭhato upapatti vā niggamanaṃ vā diṭṭhato vā añño attāti amaññamāno diṭṭhato na maññatīti veditabbo. Ayamassa na diṭṭhimaññanā. Tasmimyeva panassa diṭṭhimaññanāya amaññito vatthusmiṃ sinehaṃ mānañca na uppādayato na taṇhāmānāmaññanāpi veditabbā.

Diṭṭhā meti na maññatīti ettha pana “etaṃ mamā”ti taṇhāvasena amamāyamāno diṭṭhaṃ taṇhāmaññanāya na maññati. **Sutanti** maṃsasotenapi sutam, dibbasotenapi sutam, saddāyatanassetam adhivacanaṃ. **Mutanti** mutvā munitvā ca gahitaṃ āhacca upagantvāti attho. Indriyānaṃ ārammaṇānañca aññamaññaṃ saṃkilese viññātanti vuttam hoti. Gandharasaphoṭṭhabbāyatanānaṃ etaṃ adhivacanaṃ. **Viññātanti** manasā viññātaṃ, sesānaṃ sattānaṃ āyatanānametaṃ adhivacanaṃ, dhammārammaṇassa vā, idha pana sakkāyapariyāpannameva labbhati. Vitthāro panettha diṭṭhavāre vuttanāyena veditabbo.

Idāni Bhagavatā vuttasuttavasena dassento “asmīti bhikkhave”ti-ādimāha. Tattha **asmīti** bhavāmi, niccassetam adhivacanaṃ. **Maññitametanti** diṭṭhikappanaṃ etaṃ. **Ayamahamasmīti** ayaṃ ahaṃ asmi bhavāmi.

Aññatra satipaṭṭhānehīti ṭhapetvā catusatipaṭṭhāne.

Sabbe bālaputhujjanā rajjantīti sakalā andhabālā nānā janā lagganti. **Satta sekkhā virajjantīti** sotāpannādayo satta ariyajanā virāgaṃ

1. Attam (Sī, Sya, Ka)

ဝေဠိ ဒိဋ္ဌိ တဏှာမညနာယ န မညတိ။ အတ္တနော ပန ပရဿ စ ရူပသမ္ပတ္တိ-ဝိပတ္တိ နိဿာယ မာနံ န ဇနေတိ။ “ဣဒိဓာဟံ သေယျောသ္မိတိ ဝါ, သဒိသော-သ္မိတိ ဝါ, ဟိနောသ္မိတိ ဝါ”တိ ဧဝံ ဒိဋ္ဌိ မာနမညနာယ န မညတိ။ ရူပါယတနံ ပန “နိစ္စံ ဓုဝံ သဿတ”န္တိ န မညတိ။ အတ္တာနံ “အတ္တနိယ”န္တိ န မညတိ။ မင်္ဂလံ “အမင်္ဂလ”န္တိ န မညတိ။ ဧဝံ ဒိဋ္ဌိ ဒိဋ္ဌိမညနာယ န မညတိ။ **ဒိဋ္ဌသ္မိံ န မညတိ**တိ ရူပသ္မိံ အတ္တာနံ သမနုဿနနယေန အမညန္တော ဒိဋ္ဌသ္မိံ န မညတိ။ ယထာ ဝါ ထနေ ထညံ၊ ဧဝံ ရူပသ္မိံ ရာဂါဒယောတိ အမညန္တောဝိ ဒိဋ္ဌသ္မိံ န မညတိ။ တသ္မိံယေဝ ပနဿ ဒိဋ္ဌိမညနာယ အမညိတေ ဝတ္ထုသ္မိံ သိနေဟံ မာနဉ္စ န ဥပ္ပါဒယတော တဏှာမာနမညနာယံ နတ္ထိတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝံ ဒိဋ္ဌသ္မိံ န မညတိ။ **ဒိဋ္ဌတော န မညတိ**တိ ဧတ္ထ ပန **ဒိဋ္ဌတော**တိ နိဿက္ကဝစနံ။ တသ္မာ သဥပကာရဏဿ အတ္တနော ဝါ ပရဿ ဝါ ယထာ-ဝုတ္တပ္ပဘေဒတော ဒိဋ္ဌတော ဥပပတ္တိ ဝါ နိဂ္ဂမနံ ဝါ ဒိဋ္ဌတော ဝါ အညော အတ္တာတိ အမညမာနော ဒိဋ္ဌတော န မညတိတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အယမဿ န ဒိဋ္ဌိမညနာ။ တသ္မိံယေဝ ပနဿ ဒိဋ္ဌိမညနာယ အမညိတေ ဝတ္ထုသ္မိံ သိနေဟံ မာနဉ္စ န ဥပ္ပါဒယတော န တဏှာမာနမညနာယံ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဒိဋ္ဌာ မေတိ န မညတိတိ ဧတ္ထ ပန “ဧတံ မမာ”တိ တဏှာဝသေန အမမာယမာနော ဒိဋ္ဌိ တဏှာမညနာယ န မညတိ။ **သုတန္တိ** ဓံသသောတေနပိ သုတံ, ဒိဗ္ဗသောတေနပိ သုတံ၊ သဒ္ဓါယတနဿေတံ အဓိဝစနံ။ **ဗုတန္တိ** မုတ္တာ မုနိတွာ စ ဂဟိတံ အာဟတ္တ ဥပဂန္တာတိ အတ္ထော။ ဣန္ဒြိယာနံ အာရမ္မဏာနဉ္စ အညမညံ သံကိလေသေ ဝိညာတန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနာနံ ဧတံ အဓိဝစနံ။ **ဝိညာတန္တိ** မနသာ ဝိညာတံ၊ သေသာနံ သတ္တာနံ အာယတနာ-နမေတံ အဓိဝစနံ၊ ဓမ္မာရမ္မဏဿ ဝါ၊ ဣဓ ပန သက္ကာယပရိယာပန္နမေဝ လဗ္ဘတိ။ ဝိတ္တာရော ပနေတ္ထ ဒိဋ္ဌဝါရေ ဝုတ္တနယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဣဒါနိ ဘဂဝတာ ဝုတ္တသုတ္တဝသေန ဒေသေန္တော “**အသ္မိတိ ဘိက္ခဝေ**”တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အသ္မိတိ** ဘဝါမိ၊ နိစ္စဿေတံ အဓိဝစနံ။ **မညိတမေတန္တိ** ဒိဋ္ဌိကပ္ပနံ ဧတံ။ **အယမဟမသ္မိတိ** အယံ အဟံ အသ္မိ ဘဝါမိ။

အညတြ သတိပဋ္ဌာနေဟိတိ ဌပေတွာ စတုသတိပဋ္ဌာနေ။

သဗ္ဗေ ဗာလပုထုဇ္ဇနာ ရုဇ္ဇန္တိတိ သကလာ အန္ဓဗာလာ နာနာ ဇနာ လဂ္ဂန္တိ။ **သတ္တ သေက္ခာ ဝိရုဇ္ဇန္တိ**တိ သောတာပန္နာဒယော သတ္တ အရိယဇနာ ဝိရာဂံ

āpajjanti. **Arahā neva rajjati no virajjatīti** kilesānaṃ parinibbāpi tattā ubhayampi na karoti. **Khayā rāgassāti-ādayo** tividhāpi nibbānameva.

Saddhammapajjotikāya Mahāniddesaṭṭhakathāya

Jarāsuttaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Tissametteyyasuttaniddesavaṇṇanā

49. Sattame Tissametteyyasutte **methunamanuyuttassāti** methunadhammaṃ samāyuttassa. **Itīti** evamāha. **Āyasmāti** piyavacanamaṃ. **Tissoti** nāmaṃ tassa therassa. Sopi hi Tissoti nāmena. **Metteyyoti** gottam, gottavaseneva esa pākaṭo ahosi. Tasmā aṭṭhuppattiyam¹ vuttam “Tissametteyyā nāma dve sahāyā”ti. **Vighātanti** upaghātam. **Brūhīti** ācikkha. **Mārisāti** piyavacanamaṃ, niddukkhāti vuttam hoti. **Sutvāna tava sāsanananti** tava vacanam sutvā. **Viveke sikkhissāmaseti** sahāyam ārabha dhammadesanam yācanto bhaṇati, so pana sikkhitasikkhoyeva.

Methunadhammo nāmāti idam niddisitabbassa methunadhammassa upadesapadam. **Asaddhammoti** asatam nīcajanānam dhammo. **Gāmadhammoti** gāmaṃvāsīnam sevanadhammo. **Vasaladhammoti** vasalānam dhammo, kilesavassanato vā sayameva vasalo dhammoti vasaladhammo. **Duṭṭhulloti** duṭṭho ca kilesehi duṭṭhattā, thūlo ca anipuṇabhāvatoti duṭṭhullo. Yasmā ca tassa dhammassa parivārabhūtam dassanampi gahaṇampi āmasanampi phusanampi ghaṭṭanampi duṭṭhullam, tasmāpi duṭṭhullo so methunadhammo. **Odakantikoti** udakam assa ante suddhattham ādiyatīti udakanto, udakantoyeva odakantiko. Raho paṭicchanne okāse kattabbatāya **rahasso**. Vinaye² pana “duṭṭhullam odakantikam rahassan”ti pāṭho. Tattha tisu padesu **yo soti** padam parivattetvā yaṃ tanti katvā yojetabban “yaṃ tam duṭṭhullam, so methunadhammo, yaṃ tam odakantikam so methunadhammo, yaṃ tam

1. Suttanipāta-Ṭṭha 2. 249 piṭṭhe.

2. Vi 1. 24 piṭṭhe.

အာပဇ္ဇန္တိ။ အရဟတ နေဝ ရဇ္ဇတိ နော ဝိရဇ္ဇတိတိ ကိလေသာနံ ပရိနိဗ္ဗာပိ-
တတ္တာ ဥဘယမ္ပိ န ကရေတိ။ ခယာ ရာဂဿာတိအာဒယော တိဝိဓာပိ
နိဗ္ဗာနမေဝ။

သဒ္ဓမ္မပဇ္ဇောတိကာယ မဟာနိဒ္ဒေသဋ္ဌကထာယ

ဇရာသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-တိဿမေတ္တေယျသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၄၉။ သတ္တမေ တိဿမေတ္တေယျသုတ္တေ မေထုနမနုယုတ္တဿာတိ မေထုန-
ဓမ္မံ သမာယုတ္တဿ။ ဣတိတိ ဝေမာဟ။ အာယသ္မာတိ ပိယဝစနမေတံ။
တိဿောတိ နာမံ တဿ ထေရဿ။ သောပိ ဟိ တိဿောတိ နာမေန။
မေတ္တေယျောတိ ဂေါတ္တံ၊ ဂေါတ္တဝသေနော သေ ပါကဠော အဟောသိ။
တသ္မာ အဋ္ဌပ္ပတ္တိယံ^၁ ဝုတ္တံ “တိဿမေတ္တေယျာ နာမ ဒွေ သဟာယာ”တိ။
ဝိဿာတန္တိ ဥပဿာတံ။ ဗြူဟိတိ အာစိက္ခ။ မာရိဿာတိ ပိယဝစနမေတံ။
နိဒ္ဒါက္ခာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သုတ္တာနံ တဝ သာသနန္တိ တဝ ဝစနံ သုတ္တာ။
ဝိဝေကေ သိက္ခိဿာမသေတိ သဟာယံ အာရဗ္ဗ ဓမ္မဒေသနံ ယာစန္တော
ဘဏတိ၊ သော ပန သိက္ခိတသိက္ခောယေဝ။

မေထုနဓမ္မော နာမာတိ ဣဒံ နိဒ္ဒိသိတဗ္ဗဿ မေထုနဓမ္မဿ ဥပဒေသပဒံ။
အသဒ္ဓမ္မောတိ အသတံ နိစဇနာနံ ဓမ္မော။ ဂါမဓမ္မောတိ ဂါမဝါသီနံ
သေဝနဓမ္မော။ ဝသလဓမ္မောတိ ဝသလာနံ ဓမ္မော၊ ကိလေသဝဿနတော ဝါ
သယမေဝ ဝသလော ဓမ္မောတိ ဝသလဓမ္မော။ ဒုဋ္ဌုလ္လောတိ ဒုဋ္ဌော စ
ကိလေသေဟိ ဒုဋ္ဌတ္တာ၊ ထူလော စ အနိပုဏဘာဝတောတိ ဒုဋ္ဌုလ္လော။
ယသ္မာ စ တဿ ဓမ္မဿ ပရိဝါရဘူတံ ဒဿနမ္ပိ ဂဟဏမ္ပိ အာမသနမ္ပိ ဖုသနမ္ပိ
ဃဇ္ဇနမ္ပိ ဒုဋ္ဌုလ္လံ၊ တသ္မာပိ ဒုဋ္ဌုလ္လော သော မေထုနဓမ္မော။ ဩဒကန္တိကောတိ
ဥဒကံ အဿ အန္တေ သုဒ္ဓတ္တံ အာဒိယတိတိ ဥဒကန္တော၊ ဥဒကန္တောယေဝ
ဩဒကန္တိကော။ ရဟော ပဋိစ္စန္တေ ဩကာသေ ကတ္တဗ္ဗတာယ ရဟဿော။
ဝိနယေ^၂ ပန “ဒုဋ္ဌုလ္လံ ဩဒကန္တိကံ ရဟဿ”န္တိ ပါဌော။ တတ္ထ တိသု ပဒေသု
ယော သောတိ ပဒံ ပရိဝေတ္တေတွာယံ တန္တိ ကတွာ ယောဇေတဗ္ဗံ “ယံ တံ ဒုဋ္ဌုလ္လံ၊
သော မေထုနဓမ္မော၊ ယံ တံ ဩဒကန္တိကံ သော မေထုနဓမ္မော၊ ယံ တံ

rahassaṃ, so methunadhammo”ti. Idha pana “yo so asaddhammo so methunadhammo -pa- yo so rahasso, so methunadhammo”ti evaṃ yojanā veditabbā. Dvayena dvayena samāpajjitabbato **dvayaṃdvayasamāpatti**. Tattha yojanā—yā sā dvayaṃdvayasamāpatti, so methunadhammo nāmāti. **Kimkāraṇā vuccati methunadhammoti** kena kāraṇena kena pariyāyena methunadhammoti kathiyati. Taṃ kāraṇaṃ dassento “**ubhinnaṃ rattānaṃ**”ti-ādimāha. Tattha **ubhinnaṃ rattānanti** dvinnaṃ itthipurisānaṃ rāgena rañjitānaṃ. **Sārattānanti** visesena suṭṭhu rañjitānaṃ. **Avassutānanti** kilesena tintānaṃ. **Pariyutṭhitānanti** kusalācāraṃ pariyādiyivā madditvā ṭhitānaṃ “magge corā pariyutṭhitā”ti-ādīsu viya. **Pariyādinnaṃcittānanti** kusalacittaṃ pariyādiyivā khepetvā ṭhitacittānaṃ. **Ubhinnaṃ sadisānanti** dvinnaṃ kilesena sadisānaṃ. **Dhammoti** sabhāvo. **Taṃkāraṇā**ti tena kāraṇena. Taṃ upamāya sādiento “**ubho kalahakāraṇā**”ti-ādimāha. Tattha **ubho kalahakāraṇā**ti pubbabhāge kalahakāraṇā dve. **Methunakāti vuccanti**ti sadisāti vuccanti. **Bhaṇḍanakāraṇā**ti tattha tattha gantvā bhaṇḍanaṃ karontā. **Bhassakāraṇā**ti vācākalahaṃ karontā. **Vivādakāraṇā**ti nānāvacaṇaṃ karontā. **Adhikaraṇakāraṇā**ti vinicchayaṃpāpuṇanavisesakāraṇaṃ karontā. **Vādinoti** vādapaṭivādinō. **Sallāpakā**ti vācaṃ kathentā **evamevanti** upamāsaṃsandanaṃ.

Yuttassāti saññuttassa. **Payuttassāti** ādarena yuttassa. **Āyuttassāti** visesena yuttassa. **Samāyuttassāti** ekato yuttassa. **Taccarittassāti** taṃcaritaṃ karontassa. **Tabbahulassāti** taṃbahulaṃ karontassa. **Taggarukassāti** taṃgaruṃ karontassa. **Tanninnassāti** tasmim̐ natacittassa. **Tapponassāti** tasmim̐ natakāyassa. **Tappabbhārassāti** tasmim̐ abhimukhakāyassa. **Tadadhimuttassāti** tasmim̐ adhiharitassa¹. **Tadadhipateyyassāti** taṃ adhipatiṃ jeṭṭhakaṃ katvā pavattassa.

Vighātanti niddesassa uddesavacaṇaṃ. **Vighātanti** pīḷanaṃ. **Upaghātanti** samīpaṃ katvā pīḷanaṃ. **Pīḷananti** ghaṭṭanaṃ. **Ghaṭṭananti** pīḷanaṃ. Sabbaṃ aññamaññavevacaṇaṃ. **Upaddavanti** himsanaṃ. **Upasagganti** tattha tattha upagantvā pīḷanākāraṃ². **Brūhīti** kathehi.

1. Avasāditassa (Sī) avasāritassa (Syā)

2. Līnākāraṃ (Sī, Ka)

ရဟဿံ, သော မေထုနဓမ္မော”တိ။ ဣဓ ပန “ယော သော အသဒ္ဓမ္မော, သော မေထုနဓမ္မော။ပ။ ယော သော ရဟဿော, သော မေထုနဓမ္မော”တိ ဧဝံ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဒွယေန ဒွယေန သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗတော ဒွယံဒွယ-သမာပတ္တိ။ တတ္ထ ယောဇနာ—ယာ သာ ဒွယံဒွယသမာပတ္တိ, သော မေထုနဓမ္မော နာမာတိ။ ကိံကာရဏာ ဝုစ္ဆတိ မေထုနဓမ္မောတိ ကေန ကာရဏေန ကေန ပရိယာယေန မေထုနဓမ္မောတိ ကထိယတိ။ တံ ကာရဏံ ဒဿေန္တော “ဥဘိန္ဒူရတ္တာန”န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ဥဘိန္ဒူရတ္တာနန္တိ ဦးန္တိ ဣတ္ထိပရိသာနံ ရာဂေန ရဋ္ဌိတာနံ။ သာရတ္တာနန္တိ ဝိသေသေန သုဠု ရဋ္ဌိတာနံ။ အဝဿုတာနန္တိ ကိလေသေန တိန္ဒာနံ။ ပရိယုဋ္ဌိတာနန္တိ ကုသလာစာရံ ပရိယာဒိယိတွာ မဒ္ဓိတွာ ဌိတာနံ “မဂ္ဂေ စောရာ ပရိယုဋ္ဌိတာ”တိအာဒိသု ဝိယ။ ပရိယာဒိန္ဒူရတ္တာနန္တိ ကုသလစိတ္တံ ပရိယာဒိယိတွာ ခေပေတွာ ဌိတစိတ္တာနံ။ ဥဘိန္ဒူ သဒိသာနန္တိ ဦးန္တိ ကိလေသေန သဒိသာနံ။ ဓမ္မောတိ သဘာဝေ။ တံကာရဏာတိ တေန ကာရဏေန။ တံ ဥပမာယ သာဓေန္တော “ဥဘော ကလဟကာရဏာ”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ဥဘော ကလဟ-ကာရဏာတိ ပုဗ္ဗဘာဂေ ကလဟကာရဏာ ဒွေ။ မေထုနကာတိ ဝုစ္ဆန္တိတိ သဒိသာတိ ဝုစ္ဆန္တိ။ ဘဏ္ဍနကာရဏာတိ တတ္ထ တတ္ထ ဂန္ထာ ဘဏ္ဍနံ ကရေန္တော။ ဘဿကာရဏာတိ ဝါစာကလဟံ ကရေန္တော။ ဝိဝါဒကာရဏာတိ နာနာဝစနံ ကရေန္တော။ အဓိကရဏကာရဏာတိ ဝိနိစ္ဆယပါပုဏ္ဏနဝိသေသကာရဏံ ကရေန္တော။ ဝါဒိနောတိ ဝါဒပဋိဝါဒိနော။ သလ္လာပကာတိ ဝါစံ ကထေန္တော ဧဝေဝန္တိ ဥပမာသံသန္တနံ။

ယုတ္တဿာတိ သညတ္တဿ။ ပယုတ္တဿာတိ အာဒိရေန ယုတ္တဿ။ အာယုတ္တ-ဿာတိ ဝိသေသေန ယုတ္တဿ။ သမာယုတ္တဿာတိ ဧကတော ယုတ္တဿ။ တစ္စရိတဿာတိ တံစရိတံ ကရေန္တဿ။ တပ္ပဟူလဿာတိ တံမဟူလံ ကရေန္တဿ။ တဂ္ဂရူကဿာတိ တံဂရူ ကရေန္တဿ။ တန္တိန္ဒဿာတိ တသ္မိံ နတစိတ္တဿ။ တပ္ပေါဏဿာတိ တသ္မိံ နတကာယဿ။ တပ္ပဗ္ဗာရဿာတိ တသ္မိံ အဘိဓမ္မကာယဿ။ တဒဓိပုတ္တဿာတိ တသ္မိံ အဓိဟရိတဿ။ တဒဓိပတေယျဿာတိ တံ အဓိပတိံ ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ ပဝတ္တဿ။

ဝိဃာတန္တိ နိဒ္ဒေသဿ ဥဒ္ဒေသဝစနံ။ ဝိဃာတန္တိ ဝိဇ္ဇနံ။ ဥပဃာတန္တိ သမိပံ ကတွာ ဝိဇ္ဇနံ။ ဝိဇ္ဇနန္တိ ဃဇ္ဇနံ။ ဃဇ္ဇနန္တိ ဝိဇ္ဇနံ။ သဗ္ဗံ အညမညဝေဝစနံ။ ဥပဒ္ဒဝန္တိ ဟိံသနံ။ ဥပသဂ္ဂန္တိ တတ္ထ တတ္ထ ဥပဂန္တော ဝိဇ္ဇနာကာရံ^၂။ ဗြူဟိတိ ကထေဟိ။

၁-အဝသာဒိတဿ (သီ) အဝသာရိတဿ (သျှာ)

၂-လိနာကာရံ (သီ၊ က)

Ācikkhāti vissajjehi. Desehīti dassahi. Paññapehīti ñāpehi. Paṭṭhapehīti ṭhapehi. Vivarāti pākaṭaṃ karohi. Vibhajāti bhājeti. Uttānikarohīti tīraṃ pāpehi. Pakāsehīti pākaṭaṃ karohi.

Tuyhaṃ vacananti tava vācaṃ. Byappathanti vacanaṃ. Desananti ācikkhanaṃ. Anusāsananti ovādaṃ. Anusiṭṭhanti anusāsaṇaṃ. Sutvāti sotena sutvā. Sunītvāti tasseva vevacanaṃ. Uggahetvāti sammā gahetvā. Upadhārayitvāti anāsetvā. Upalakkhayitvāti sallakkhetvā.

50. **Mussate vāpi sāsanaṃ** pariyattipaṭipattito duvidhampi sāsanaṃ nassati. **Vāpīti** padapūraṇamattaṃ. **Etaṃ tasmim anariyanti** tasmim puggale etaṃ anariyaṃ, yadidaṃ micchāpaṭipadā. **Gāravādhivacanaṃ** guṇavasiṭṭhasabbasattuttamagarugāravādhivacanaṃ¹. Tenāhu porāṇa—

“Bhagavāti vacanaṃ seṭṭhaṃ, Bhagavāti vacanamuttamaṃ.
Garu gāravayutto so, **Bhagavā** tena vuccatī”ti².

Catubbidhaṃ vā³ nāmaṃ āvatthikaṃ, liṅgikaṃ, nemittikaṃ, adhiccasamuppannanti. Adhiccasamuppannaṃ nāma lokiyavohārena “yadicchakan”ti vuttaṃ hoti. Tattha vaccho, dammo, balibaddhoti evamādi **āvatthikaṃ**, daṇḍī, chattī, sikhī, karīti evamādi **liṅgikaṃ**, tevijjo, chaḷabhiññoti evamādi **nemittikaṃ**, sirivaḍḍhako, dhanavaḍḍhakoti evamādi vacanatthaṃ anapekkhitvā pavattaṃ **adhiccasamuppannaṃ**. Idaṃ pana **Bhagavāti** nāmaṃ nemittikaṃ, na Mahāmāyāya, na Suddhodanamahārājena, na asītiyā ñāṭisahassehi kataṃ, na Sakkasantusitādīhi devatāvisesehi kataṃ. Vakkhati ca “Bhagavāti netaṃ nāmaṃ mātarā kataṃ -pa- paṭilābhā sacchikā paññatti yadidaṃ Bhagavā”ti⁴.

“Bhāgyavā Bhaggavā yutto, bhagehi ca vibhattavā.
Bhattavā vantagamano, bhavesu **Bhagavā** tato”ti⁵.

Tattha—

“Vaṇṇāgamo vaṇṇavipariyāyo, dve cāpare vaṇṇavikāraṇāsā.
Dhātūnamatthāṭṭhisayena yogo, taduccate pañcavidhaṃ niruttin”ti—

1. Guṇavasiṭṭhasattuttamagarugāravādhivacanaṃ (Vi-Ṭṭha 1. 94.)

2. Visuddhi 1. 203 piṭṭhe.

4. Khu 7. 162 piṭṭhe.

3. Catubbidhaṃ hi (Ka)

5. Visuddhi 1. 204 piṭṭhe.

အာစိက္ခာတိ ဝိဿဇ္ဇေဟိ။ ဒေသေဟိတိ ဒသေဟိ။ ပညပေဟိတိ ဉ္ဇပေဟိ။ ပဋ္ဌပေဟိတိ ဌပေဟိ။ ဝိဝေဟိတိ ပါကဋ္ဌံ ကရေဟိ။ ဝိဘဇေဟိတိ ဘာဇေဟိ။ ဥတ္တာနိကရေဟိတိ တိရံ ပါပေဟိ။ ပကာသေဟိတိ ပါကဋ္ဌံ ကရေဟိ။

တုယံ ဝစနန္တိ တဝ ဝါစံ။ ဗျပ္ပထန္တိ ဝစနံ။ ဒေသနန္တိ အာစိက္ခနံ။ အနုသာသနန္တိ ဩဝါဒံ။ အနုသိဋ္ဌန္တိ အနုသာသနံ။ သုတ္တာတိ သောတေန သုတ္တာ။ သုလိတ္တာတိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ ဥဂ္ဂဟေတ္တာတိ သမ္မာ ဂဟေတ္တာ။ ဥပဇာရယိတ္တာတိ အနာသေတ္တာ။ ဥပလက္ခယိတ္တာတိ သလ္လက္ခေတ္တာ။

၅၀။ မုဿတေ ဝါပိ သာသနန္တိ ပရိယတ္တိပဋိပတ္တိတော ဒုဝိဓေ သာသနံ နဿတိ။ ဝါပိတိ ပဒပူရဏမတ္တံ။ တေ တသ္မိ အနရိယန္တိ တသ္မိ ပုဂ္ဂလေ တေ အနရိယံ၊ ယဒိဒံ မိစ္ဆာပဋိပဒါ။ ဂါရဝါမိဝစနန္တိ ဂုဏဝိသိဋ္ဌသဗ္ဗသတ္တုတ္တမဂ္ဂဂါရဝါမိဝစနံ။ တေနာဟု ပေါရာဏာ—

“ဘဂဝါတိ ဝစနံ သေဋ္ဌံ၊ ဘဂဝါတိ ဝစနမုတ္တမံ။

ဂရ ဂါရဝယုတ္တော သော၊ ဘဂဝါ တေန ဂုစ္စတိ”တိ၂။

စတုဗ္ဗိဓံ ဝါပိ နာမံ အာဝတ္တိကံ၊ လိဂီကံ၊ နေမိတ္တိကံ၊ အဓိစ္စသမုပ္ပန္တန္တိ။ အဓိစ္စသမုပ္ပန္တံ နာမ လောကီယဝေါဟာရေန “ယဒိစ္စက”န္တိ ဂုတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ ဝစ္ဆော၊ ဒမ္မော၊ ဗလိဗဒ္ဓေါတိ ဝေမာဒိ အာဝတ္တိကံ၊ ဒဏ္ဍိ၊ ဆတ္တိ၊ သိဒ္ဓိ၊ ကရိတိ ဝေမာဒိ လိဂီကံ၊ တေဝိဇ္ဇော၊ ဆဋ္ဌဘိညောတိ ဝေမာဒိ နေမိတ္တိကံ၊ သိရိဝေမာဒိ နေမိတ္တိကံ၊ နေမိတ္တိကံ၊ န မဟာမာယာယ၊ န သုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇေန၊ န အသီတိယာ ဉ္ဇတိသဟဿေဟိ ကတံ၊ န သက္ကသန္တုသိတာဒိဟိ ဒေဝတာဝိသေသေဟိ ကတံ။ ဝက္ခတိ စ “ဘဂဝါတိ နေတံ နာမံ မာတရာ ကတံ။ ပ။ ပဋိလာဘာ သန္တိကာ ပညတ္တိ ယဒိဒံ ဘဂဝါ”တိ၃။

“ဘာဂဝါ ဘဂဝါ ယုတ္တော၊ ဘဂေဟိ စ ဝိဘတ္တဝါ။

ဘတ္တဝါ ဝန္တဂမနော၊ ဘဝေသု ဘဂဝါ တတော”တိ၄။

တတ္ထ—

“ဝဏ္ဏာဂမော ဝဏ္ဏဝိပရိယာယော၊ ဒွေ စာပရေ ဝဏ္ဏဝိကာရနာသာ။
ဓာတုနမတ္တာတိသယေန ယောဂေါ၊ တဒုစ္စတေ ပဉ္စဝိဓံ နိရုတ္တိ”န္တိ—

၁-ဂုဏဝိသိဋ္ဌသတ္တုတ္တမဂ္ဂဂါရဝါမိဝစနံ (ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၉၄။)

၃-စတုဗ္ဗိဓံ ဟိ (က)

၄-ခု ၇-၁၆၂-ပိဋ္ဌေ။

၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၂၀၃-ပိဋ္ဌေ။

၅-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၂၀၄-ပိဋ္ဌေ။

evaṃ vuttaniruttilakkhaṇaṃ gahetvā padasiddhi veditabbā. Tattha “nakkhattarājāriva tārakānaṃ”ti ettha rakārāgamo viya avijjamānassa akkharassa āgamo **vaṇṇāgamo** nāma. “Himsanā, himso”ti vattabbe “sīho”ti viya vijjamānakkharānaṃ heṭṭhupariyavasena parivattanaṃ **vaṇṇavipariyāyo** nāma. “Nave channake dāni diyyati”ti ettha akārassa ekārapajjanatā viya aññakkharassa aññakkharāpajjanatā **vaṇṇavikāro** nāma. “Jīvanassa mūto jīvanamūto”ti vattabbe “jīmūto”ti vakāranakārānaṃ vināso viya vijjamānakkharavināso **vaṇṇavināso** nāma. “Pharusāhi vācāhi pakrubbamāno āsajja maṃ tvaṃ vadasi kumārā”ti ettha pakrubbamānoti padassa abhibhavamānoti atthapaṭipādanāṃ viya tattha tattha yathāyogaṃ visesatthayogo **dhātūnaṃ atthāṭṭhisayena yogo** nāma.

Evam niruttilakkhaṇaṃ gahetvā saddanayena vā pisodarādinissito patiṭṭhānīti pisodarādipakkhepalakkhaṇaṃ gahetvā yasmā lokiyalokuttarasukhābhiniḍḍattakāṃ dānasīlādipārappattaṃ bhāgyamassa atthi, tasmā “Bhāgyavā”ti vattabbe “Bhagavā”ti vuccatīti nātabbāṃ.

Yasmā pana lobha dosa moha viparīta manasikāra ahirikānottappa kodhūpanāha makkha paḷāsa issā macchariya māyā sāṭṭheyya thambhasārambha mānātimāna mada pamāda taṇhā avijjā tividhākusalamūla duccharitasamkilesa mala visamasāññā vitakka papañca catubbidha vipariyesa āsava gantha-ogha yoga agati taṇhuppādūpādāna pañcacetokhīla vinibandha nīvaraṇābhiniḍḍandana chavivādamūla taṇhākāya sattānusaya atṭhamicchatta navataṇhāmūlakadasākusalakammāpatha dvāsaṭṭhidiṭṭhigata atṭhasatataṇhāvīcaritappabheda sabbadarathapariḷāha kilesasatasahassāni, saṅkhepato vā pañcakilesakhandha-abhisāṅkhārādevaputtamaccumāre abhañji, tasmā bhaggattā etesaṃ parissayānaṃ “Bhaggavā”ti vattabbe “**Bhagavā**”ti vuccati. Āha cettha—

“Bhaggarāgo bhaggadoso, bhaggamoho anāsavo.

Bhaggāssa pāpakā dhammā, **Bhagavā** tena vuccatī”ti¹.

Bhāgyavantatāya cassa satapuññajalakkhaṇavarassa rūpakāyasampatti dīpitā hoti. Bhaggadosatāya dhammakāyasampatti. Tathā lokiyasarikkhakānaṃ

ဧဝံ ဂုတ္တနိရုတ္တိလက္ခဏံ ဂဟေတွာ ပဒသိဒ္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တတ္ထ “နက္ခတ္တ-ရာဇာရိဝ တာရကာန”န္တိ ဧတ္ထ ရကာရာဂမော ဝိယ အဝိဇ္ဇမာနဿ အက္ခရဿ အာဂမော ဝဏ္ဏာဂမော နာမ။ “ဟိံသနာ၊ ဟိံသော”တိ ဝတ္ထဗ္ဗေ “သိဟော”တိ ဝိယ ဝိဇ္ဇမာနက္ခရာနံ ဟေဋ္ဌပရိယဝသေန ပရိဝတ္တနံ ဝဏ္ဏဝိပရိယာယော နာမ။ “နဝဆန္တကေ ဒါနိ ဒိယျတိ”တိ ဧတ္ထ အကာရဿ ကောရပဇ္ဇနတာ ဝိယ အညက္ခရဿ အညက္ခရာပဇ္ဇနတာ ဝဏ္ဏဝိကာရာ နာမ။ “ဇီဝနဿ မူတော ဇီဝနမူတော”တိ ဝတ္ထဗ္ဗေ “ဇီမူတော”တိ ဝကာရနကာရာနံ ဝိနာသော ဝိယ ဝိဇ္ဇမာနက္ခရာနာသော ဝဏ္ဏဝိနာသော နာမ။ “ဖရဿာဟိ ဝါစာဟိ ပကြဗ္ဗမာနော အာသဇ္ဇ မံ တံ ဝဒသိ ကုမာရာ”တိ ဧတ္ထ ပကြဗ္ဗမာနောတိ ပဒဿ အဘိဘဝမာနောတိ အတ္ထပဋိပဒါနံ ဝိယ တတ္ထ တတ္ထ ယထာယောဂံ ဝိသေသတ္ထယောဂေါ ဓာတူနံ အတ္ထာတိသယေန ယောဂေါ နာမ။

ဧဝံ နိရုတ္တိလက္ခဏံ ဂဟေတွာ သဒ္ဓနယေန ဝါ “ဝိသောဒရာဒိနိ ယထော-ပဒိဋ္ဌ”တိ ဝိသောဒရာဒိပက္ခေပလက္ခဏံ ဂဟေတွာ ယသ္မာ လောကီယ-လောကုတ္တရသုခါဘိနိဗ္ဗတ္တကံ ဒါနသီလာဒိပါရပုတ္တံ ဘာဂျမဿ အတ္ထိ၊ တသ္မာ “ဘာဂ္ဂဝါ”တိ ဝတ္ထဗ္ဗေ “ဘဂဝါ”တိ ဂုစ္စတိတိ ဉာတဗ္ဗံ။

ယသ္မာ ပန လောဘ ဒေါသ မောဟ ဝိပရိတမနသိကာရ အဟိရိကာနော-တ္ထပ္ပ ကောရူပနာဟ မက္ခပဋ္ဌာသဇ္ဇဿာမစ္ဆရိယမာယာ သာဠေယျ ထန္တ သာ-ရန္တ မာနာတိမာန မဒ ပမာဒ တဏှာ အဝိဇ္ဇာ တိရိစ္ဆာကုသလမူလ ဒုစ္စရိတ-သံကိလေသ မလဝိသမသညာ ဝိတက္က ပပဉ္စစတုဗ္ဗိမ ဝိပရိယေသ အာသဝဂန္ထ-ဩဇာ ယောဂ အဂတိ တဏှုပ္ပါဒုပါဒါန ပဉ္စစေတောဒီလ ဝိနိဗ္ဗန္တ နိဝရဏဘိ-နန္ဒန ဆဝိဝါဒမူလ တဏှာကာယ သတ္တာနုသယ အဋ္ဌမိစ္ဆတ္တ နဝတဏှာမူလက-ဒသာကုသလကမ္မပထ ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိဂတ အဋ္ဌသတတဏှာဝိစရိတပ္ပဘေဒ သဗ္ဗဒရ-ထပရိဋ္ဌာဟကိလေသသတသဟဿာနိ၊ သင်္ခေပတော ဝါ ပဉ္စကိလေသခန္ဓ-အဘိသင်္ခါရဒေဝပုတ္တမစ္စုမာရေ အဘဉ္စ၊ တသ္မာ ဘဂ္ဂတ္တာ ဧတေသံ ပရိဿယာနံ “ဘဂ္ဂဝါ”တိ ဝတ္ထဗ္ဗေ “ဘဂဝါ”တိ ဂုစ္စတိ။ အာဟ စေတ္ထ—

“ဘဂ္ဂရာဂေါ ဘဂ္ဂဒေါသော၊ ဘဂ္ဂမောဟော အနာသဝေါ။

ဘဂ္ဂါဿ ပါပကာ ဓမ္မာ၊ **ဘဂဝါ** တေန ဂုစ္စတိ”တိ^၂။

ဘာဂျဝန္တတာယ စဿ သဘုညဇလက္ခဏဝရဿ ရူပကာယသမ္ပတ္တိဒိပိတာ ဟောတိ။ ဘဂ္ဂဒေါသတာယ ဓမ္မကာယသမ္ပတ္တိ။ တထာ လောကီယသရိက္ခကာနံ

၁-ဝိသောဒရာဒိနိဿယော ပတိဋ္ဌာတိတိ (သီ)။ ပါဏိနိသုတ္တမေဝေတံ (၆၃၊ ၁၀၉)

၂-ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၉၆၊ ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၂၀၄-ဝိဇ္ဇေသု။

1. Vi-Ṭṭha 1. 96; Visuddhi 1. 204 piṭṭhesu.

bahumatabhāvo, gahaṭṭhapabbajitehi abhigamanīyatā, abhigatānañca nesaṃ kāyacittadukkhāpanayane paṭibālabbhāvo, āmisadānadhammadānehi upakāritā, lokiyalokuttarasukhehi ca saññojanasamatthatā dīpitā hoti.

Yasmā ca loke issariyadhammayasasirikāmapayattesu chasu dhammesu bhagasaddo pavattati, paramaṇcassa sakacitte **issariyaṃ**, aṇimā laṅghimā¹ dikaṃ vā lokiyasammataṃ sabbākārāparipūraṃ atthi, tathā lokuttaro **dhammo**, lokattayabyāpako yathābhuccaguṇādhigato ativiya parisuddho **yasō**, rūpakāyadassanabyāvaṭajanānayanappasādañjanasamatthā sabbākārāparipūrā sabbaṅgapaccaṅgasirī, yaṃ yaṃ etena icchitaṃ patthitaṃ attahitaṃ parahitaṃ vā, tassa tassa tattheva abhinipphannattā icchiticchitatthanipphattisaññito **kāmo**, sabbalokagarubhāvappattihetubhūto sammāvāyāmasaṅkhāto **payatto** ca atthi, tasmā imehi bhagehi yuttattāpi **bhagā assa santīti** iminā atthena “**Bhagavā**”ti vuccati.

Yasmā pana kusalādīhi bhedehi sabbadhamme, khandhāyatanadhātusacca-indriyapaṭiccasamuppādādīhi vā kusalādidhamme, pīḷana saṅkhata santāpa vipariṇāmatthēna vā **dukkhamariyasaccaṃ**, āyūhananidānaṃyogapalibodhatthēna **samudayaṃ**, nissaraṇavivekāsaṅkhata-amataṭṭhēna **nirodhaṃ**, niyyānikahetudassanādhipateyyaṭṭhēna **maggam** vibhattavā, vibhajitvā vivaritvā desitavāti vuttaṃ hoti, tasmā “**vibhattavā**”ti vattabbe “**Bhagavā**”ti vuccati.

Yasmā ca esa dibbabrahma-ariyavihāre kāyacitta-upadhiviveke suññatappaṇihitānimittavimokkhe aññe ca lokiyalokuttare uttarimanussadhamme bhaji sevi bahulamakāsi, tasmā “**bhattavā**”ti vattabbe “**Bhagavā**”ti vuccati.

Yasmā pana tīsu bhavesu taṇhāsaṅkhātāṃ gamanaṃ anena vantaṃ, tasmā “bhavesu vantaḡamano”ti vattabbe bhavasaddato bhakāraṃ gamanasaddato gākāraṃ vantaḡaddato vakārañca dīghaṃ katvā ādāya “**Bhagavā**”ti vuccati, yathā loke “mehāssa khassa mālā”ti vattabbe “mekhalā”ti vuccati.

1. Laghimā (Vi-Ṭṭha 1. 96 piṭṭhe.)

ဗဟုမတဘာဝေါ, ဂဟဋ္ဌပဗ္ဗဇိတေဟိ အဘိဂမနီယတာ, အဘိဂတနန္တ နေသံ ကာယစိတ္တဒုက္ခာပနယနေ ပဋိဗလဘာဝေါ၊ အာမိသဒါနဓမ္မဒါနေဟိ ဥပကာရိတာ၊ လောကီယလောကုတ္တရသုခေဟိ စ သညောဇနသမတ္တတာ ဒီပိတာ ဟောတိ။

ယသ္မာ စ လောကေ ဣဿရိယဓမ္မယသသိရိကာမပယတ္တေသု ဆသု ဓမ္မေသု ဘဝသဒ္ဓေါပဝတ္တတိ၊ ပရမဉ္ဇဿ သကစိတ္တေ **ဣဿရိယံ**၊ အဏိမာ လဃိမာ^၁-ဒိကံ ဝါ လောကီယသမ္ပတံ သဗ္ဗကာရပရိပူရံ အတ္ထိ၊ တထာ လောကုတ္တရေ **ဓမ္မော**၊ လောကတ္တယဗျာပကော ယထာဘူစ္စဂုဏာဓိဂတော အတိဝိယ ပရိသုဒ္ဓေါ **ယသော**၊ ရူပကာယဒဿနဗျာဝဋ္ဌဇနနယနပ္ပသာဒဇနနသမတ္တာ သဗ္ဗကာရပရိပူရော သဗ္ဗင်္ဂပစ္စင်္ဂသိရိ၊ ယံ ယံ ဧတေန ဣန္ဒြိယံ ပတ္တိတံ အတ္တဟိတံ ပရဟိတံ ဝါ, တဿ တဿ တထေဝ အဘိနိပ္ပန္တတ္တာ ဣန္ဒြိယိန္ဒြိယတ္ထနိပ္ပတ္တိ-သညိဘော **ကာမော**၊ သဗ္ဗလောကဂရုဘာဝပ္ပတ္တိဟေတုဘူတော သမ္မာဝါယာ-မသင်္ခါတော **ပယတ္တော** စ အတ္ထိ၊ တသ္မာ ဣမေဟိ ဘဂေဟိ ယုတ္တတ္တာပိ **ဘဂါ အဿ သန္တိ**တိ ဣဒိနာ အတ္ထေန “**ဘဂဝါ**”တိ ဝုစ္စတိ။

ယသ္မာ ပန ကုသလာဒီဟိ ဘေဒေဟိ သဗ္ဗဓမ္မေ, ခန္ဓာယတနဓာတုသစ္စ-ဣန္ဒြိယပဋိစ္စသမုပ္ပါဒါဒီဟိ ဝါကုသလာဒိဓမ္မေ, ပိဋကသင်္ဂတသန္တာပဝိပရိဏာမ-ဋ္ဌေန ဝါ **ဒုက္ခမရိယသစ္စံ**, အာယူဟနနိဒါနသံယောဂပလိဗောဋ္ဌေန **သမုဒယံ**, နိဿရဏဝိဝေကာသင်္ဂတအမတဋ္ဌေန **နိရောဓံ**, နိယျာနိကဟေတုဒဿနာ-ဓိပတေယျဋ္ဌေန **မဂ္ဂံ** ဝိဘတ္တဝါ၊ ဝိဘဇိတွာ ဝိဝရိတွာ ဒေသိတဝါတိ ဝုတ္တိ ဟောတိ၊ တသ္မာ “**ဝိဘတ္တဝါ**”တိ ဝတ္တဗ္ဗေ “**ဘဂဝါ**”တိ ဝုစ္စတိ။

ယသ္မာ စ ဒေသ ဒိဗ္ဗဗြဟ္မအရိယဝိဟာရေ ကာယစိတ္တဥပဓိဝိဝေကေ သုည-တပ္ပဏိဟိတာနိမိတ္တဝိမောက္ခေ အညေ စ လောကီယလောကုတ္တရေ ဥတ္တရိ-မနုဿဓမ္မေ ဘဇိ သေဝိ ဗဟုလမကာသိ၊ တသ္မာ “**ဘတ္တဝါ**”တိ ဝတ္တဗ္ဗေ “**ဘဂဝါ**”တိ ဝုစ္စတိ။

ယသ္မာ ပန တီသု ဘဝေသု တဏှာသင်္ခါတံ ဂမနံ အနေန ဝန္တိ၊ တသ္မာ “ဘဝေသု ဝန္တဂမနော”တိ ဝတ္တဗ္ဗေ ဘဝသဒ္ဓတော ဘကာရံ ဂမနသဒ္ဓတော ဂကာရံ ဝန္တသဒ္ဓတော ဝကာရဉ္စ ဒိဃံ ကတွာ အာဒါယ “**ဘဂဝါ**”တိ ဝုစ္စတိ၊ ယထာ လောကေ “မေဟနဿ ခဿ မာလာ”တိ ဝတ္တဗ္ဗေ “မေခလာ”တိ ဝုစ္စတိ။

Puna aparampi pariyāyaṃ niddisanto “**api ca bhaggarāgoti Bhagavā**”ti-
ādimāha. Tattha bhaggo rāgo assāti bhaggarāgo. **Bhaggadosādisupi** eseva
nayo. **Kaṇḍakoti**¹ vinivijjhanaṭṭhena kilesā eva. **Bhajīti** uddesavasena
vibhāgaṃ katvā bhājesi. **Vibhajīti** niddesavasena vividhā bhājesi. **Pavibhajīti**
paṭiniddesavasena pakārena vibhaji. Ugghaṭitaññūnaṃ vasena **bhaji**.
Vipaṇcitaññūnaṃ vasena **vibhaji**. Neyyānaṃ vasena **pavibhaji**.

Dhammaratananti—

“Cittikataṃ mahagghañca, atulaṃ dullabhadassanaṃ.

Anomasattaparibhogaṃ, ratanaṃ tena vuccatī”ti²—

evaṃ vaṇṇitaṃ dhammaratanaṃ tividhena bhājesi. **Bhavānaṃ antakaroti**
kāmaḥbhavādīnaṃ navannaṃ bhavānaṃ paricchedaṃ pariyantaṃ
parivaṭumaṃ kārako. **Bhāvitakāyoti** vaḍḍhitakāyo. Tathā itaresupi. **Bhajīti**
sevi. **Araññavanapatthānīti** gāmassa vā nagarassa vā indakhīlato bahi
araññaṃ. Vanapatthāni manussūpacārātikantāni vanasaṇḍāni. **Pantānīti**
yattha manussā na kasanti navapanti dūrāni senāsānāni. Keci pana
“vanapattānīti yasmā yattha byagghādayo atthi, taṃ vanaṃ te pālayanti
rakkhanti, tasmā tehi rakkhitattā vanapattānī”ti vadanti. **Senāsānānīti** seti
ceva āsati ca etthāti senāsānāni. **Appasaddānīti** vacanasaddena appasaddāni.
Appanigghosānīti gāmanagaranigghosāsaddena appanigghosāni.
Vijanavātānīti antosañcaraṇajanassa sarīravātena virahitāni.
“Vijanavādānī”tipi pāṭho, antojanavādena virahitānīti attho.
“Vijanapātānī”tipi pāṭho, janasañcāravirahitānīti attho.
Manussarāhasseyyakānīti manussānaṃ rahassakaraṇaṭṭhānāni.
Paṭisallānasārubbānīti vivekānurūpāni. **Bhāgī vāti** bhāgo cīvarādikoṭṭhāso
assa atthīti bhāgī. Paṭilābhavasena attharasādibhāgo assa atthīti bhāgī.
Attharasassāti hetuphalasampattisaṅkhātassa attharasassa. **Dhammarasassāti**
hetusampattisaṅkhātassa dhammarasassa. Vuttaṃ hetuṃ “hetuphale ñāṇaṃ
atthapaṭisambhidā, hetumhi ñāṇaṃ dhammapaṭisambhidā”ti³.
Vimuttirasassāti phalasampattisaṅkhātassa vimuttirasassa. Vuttampi cetāṃ
“kiccasampatti-atthēna, raso nāma pavuccatī”ti⁴.

1. Kaṇḍakoti (Sī, Syā)

2. Khuddakapāṭha-Ṭṭha 143; Dī-Ṭṭha 2. 35 piṭṭhādīsu.

3. Abhi 2. 307 piṭṭhe.

4. Paṭisaṃ-Ṭṭha 1. 15; Visuddhi 1. 8 piṭṭhesu.

ပုန အပရမ္ပိ ပရိယာယံ နိဒ္ဒိသန္တော “**အပိ စ ဘဂ္ဂရာဂေါတိ ဘဂေါ**”တိ-
အာဒိမာဟ။ တတ္ထ ဘဂ္ဂေါ ရာဂေါ အဿာတိ ဘဂ္ဂရာဂေါ။ **ဘဂ္ဂဒေါသာဒိသုပိ**
ဇေသဝ နယော။ **ကဏ္ဍကောတိ**^၁ ဝိနိဝိဇ္ဇနဋ္ဌေန ကိလေသာ ဝေ။ **ဘဇိတိ**
ဥဒ္ဓေသဝသေန ဝိဘာဂံ ကတ္တာ ဘာဇေသိ။ **ဝိဘဇိတိ** နိဒ္ဓေသဝသေန ဝိဝိဇာ
ဘာဇေသိ။ **ပဝိဘဇိတိ** ပဋိနိဒ္ဓေသဝသေန ပကာရေန ဝိဘဇိ။ ဥဋ္ဌုတညှန်
ဝသေန **ဘဇိ**။ ဝိပဋ္ဌိတညှန် ဝသေန **ဝိဘဇိ**။ နေယျာနံ ဝသေန **ပဝိဘဇိ**။

ဓမ္မရတနန္တိ—

“စိတ္တိကတံ မဟဋ္ဌဉ္စ၊ အတုလံ ဒုလ္လဘဒဿနံ။

အနောမသတ္တပရိဘောဂံ၊ ရတနံ တေန ဝုစ္စတိ”တိ၂—

ဧဝံ ဝတ္ထိတံ ဓမ္မရတနံ တိဝိဇ္ဇေန ဘာဇေသိ။ **ဘဂေါနံ အန္တကရောတိ**
ကာမဘဝါဒိနံ နဝန္တံ ဘဝါနံ ပရိစ္ဆေဒံ ပရိယန္တံ ပရိဝုဉ္ဇမံ ကာရကော။ **ဘာဝိတ-**
ကာယောတိ ဝဓိတကာယော။ တထာ ဣတရေသုပိ။ **ဘဇိတိ** သေဝိ။
အရဉ္စပနပတ္တာနီတိ ဂါမဿ ဝါ နဂရဿ ဝါ ဣန္ဒဒီလတော ဗဟိ အရဉ္စ။
ဝနပတ္တာနိ မနုဿူပစာရာတိက္ကန္တာနိ ဝနသဏ္ဍာနိ။ **ပန္တာနီတိ** ယတ္ထ မနုဿာ
နကသန္တိ နဝပန္တိ ဒူရာနိ သေနာသနာနိ။ ကေဝိ ပန “ဝနပတ္တာနီတိ
ယသ္မာ ယတ္ထ ဗျုပ္ပါဒယော အတ္ထိ၊ တံ ဝနံ တေ ပါလယန္တိ ရက္ခန္တိ၊ တသ္မာ
တေဟိ ရက္ခိတတ္တာ ဝနပတ္တာနီ”တိ ဝဒန္တိ။ **သေနာသနာနီတိ** သေဝိ စေဝ
အာသတိ စ ဧတ္ထာတိ သေနာသနာနိ။ **အပ္ပသဒ္ဓါနီတိ** ဝစနသဒ္ဓေန အပ္ပသဒ္ဓါနိ။
အပ္ပနိဋ္ဌေါသာနီတိ ဂါမနဂရနိဋ္ဌေါသာသဒ္ဓေန အပ္ပနိဋ္ဌေါသာနိ။ **ဝိဇန-**
ဝါတာနီတိ အန္တောသဉ္စရဏဇနဿ သရိရဝါတေန ဝိရဟိတာနိ။ “ဝိဇနဝါဒါ-
နိ”တိဝိပါဌော၊ အန္တောဇနဝါဒေန ဝိရဟိတာနီတိ အတ္ထော။ “ဝိဇနဝါတာနိ”-
တိဝိပါဌော၊ ဇနသဉ္စာရဝိရဟိတာနီတိ အတ္ထော။ **မနုဿရာဟဿေယျကာနီတိ**
မနုဿာနံ ရဟဿကရဏဋ္ဌာနာနိ။ **ပဋိသလ္လာနသာရုပ္ပါနီတိ** ဝိဝေကာနု-
ရူပါနိ။ **ဘာဝိ ဝါတိ** ဘာဂေါ ဝိဝရာဒိကောဋ္ဌာသော အဿ အတ္ထိတိ ဘာဂိ။
ပဋိလာဘဝသေန အတ္ထရသာဒိဘာဂေါ အဿ အတ္ထိတိ ဘာဂိ။ **အတ္ထရသဿာတိ**
ဟေတုဖလသမ္ပတ္တိသင်္ခါတဿ အတ္ထရသဿ။ **ဓမ္မရသဿာတိ** ဟေတုသမ္ပတ္တိ-
သင်္ခါတဿ ဓမ္မရသဿ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “ဟေတုဖလေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသတ္တိဒါ၊
ဟေတုမှ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသတ္တိဒါ”တိ^၃။ **ဝိမုတ္တိရသဿာတိ** ဖလသမ္ပတ္တိသင်္ခါတဿ
ဝိမုတ္တိရသဿ။ ဝုတ္တံ စေတံ “ကိစ္စသမ္ပတ္တိအတ္ထေန၊ ရသော နာမ ပဝုစ္စတိ”တိ^၄။

၁-ကဏ္ဍကောတိ (သိ၊ သျှာ)

၂-ဒုဒ္ဓကပါဌ-ဋ္ဌ-၁၄၃၊ ဇိ-ဋ္ဌ ၂-၃၅-ဝိဋ္ဌာဒိသု။

၃-အဘိ ၂-၃၀၇-ဝိဋ္ဌေ။

၄-ပဋိသံ-ဋ္ဌ ၁-၁၅၊ ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၈-ဝိဋ္ဌေသု။

Catunnaṃ jhānānanti paṭhamajjhānādīnaṃ catunnaṃ jhānānaṃ. Catunnaṃ appamaññānanti mettādīnaṃ pharaṇappamāṇavirahitānaṃ catunnaṃ brahmavihārānaṃ. Catunnaṃ arūpasamāpattīnanti ākāśānañcāyatanādīnaṃ catunnaṃ arūpajjhānānaṃ. Aṭṭhannaṃ vimokkhānanti “rūpī rūpāni passaṭī”ti-ādinā¹ nayena vuttānaṃ ārammaṇavimuttānaṃ aṭṭhannaṃ vimokkhānaṃ. Abhibhāyatanānanti ettha abhibhūtāni āyatanāni etesaṃ jhānānanti abhibhāyatanāni, jhānāni. Āyatanānīti adhiṭṭhānaṭṭhena āyatanasaṅkhātāni kasiṇārammaṇāni. Nānuttariko hi puggalo visadañāṇoti kiṃ ettha ārammaṇe samāpajjitabbam, na mayi cittekaggatākaraṇe bhāro atthīti tāni ārammaṇāni abhibhavitvā samāpajjati. Saha nimittuppādenevettha appanaṃ nibbattetīti attho. Evaṃ uppāditāni jhānāni abhibhāyatanānīti vuccanti, tesam aṭṭhannaṃ abhibhāyatanānaṃ. Navannaṃ anupubbavīhārasamāpattīnanti pubbaṃ pubbaṃ anu anupubbaṃ, anupubbaṃ viharitabbato samāpajjitabbato anupubbavīhārasamāpatti, anupaṭipāṭiyā samāpajjitabbāti attho, tāsam navannaṃ anupubbavīhārasamāpattīnaṃ. Dasannaṃ saññābhāvanānanti Girimānandasutte² āgatānaṃ aniccasaññādīnaṃ dasannaṃ saññābhāvanānaṃ. Dasannaṃ kasiṇasamāpattīnanti sakalaṭṭhena kasiṇasaṅkhātānaṃ pathavīkasiṇajjhānādīnaṃ dasannaṃ jhānānaṃ. Ānāpānassatisamādhissāti ānāpānassatisampayuttasamādhissa. Asubhasamāpattiyāti asubhajjhānasamāpattiyā. Dasannaṃ Tathāgatabalānanti Dasabalabalānaṃ dasannaṃ. Catunnaṃ vesārajjananti visāradabhāvānaṃ catunnaṃ vesārajjanaṃ. Catunnaṃ paṭisambhidānanti paṭisambhidāñāṇānaṃ catunnaṃ. Channaṃ abhiññānanti iddhividhādīnaṃ channaṃ abhiññāṇānaṃ. Channaṃ Buddhadhammānanti “sabbaṃ kāyakammaṃ ñāṇanuparivattī”ti-ādinā³ nayena upari āgatānaṃ channaṃ Buddhadhammānaṃ.

Tattha cīvarādayo bhāgyasampattivāsena vuttā. Attharasatiko paṭivedhavasena vutto. Adhisīlatiko paṭipattivāsena. Jhānattiko rūpārūpajjhānavasena. Vimokkhattiko samāpattivāsena. Saññācatukko upacārappanāvasena. Satipaṭṭhānādayo sattatimsabodhipakkhiyadhammavasena. Tathāgatabalānanti-ādayo āveṇikadhammavasena vuttāti veditabbā.

1. Abhi 1. 65 piṭṭhe. 2. Am 3. 342 piṭṭhādīsu. 3. Khu 8. 175; Khu 10. 16 piṭṭhesu.

စတုန္ဒံ ဈာနာနန္တိ ပဌမဇ္ဈာနာဒိနံ စတုန္ဒံ ဈာနာနံ။ စတုန္ဒံ အပ္ပမညာနန္တိ မေတ္တာဒိနံ ဖရဏပ္ပမာဏဝိရဟိတာနံ စတုန္ဒံ ဗြဟ္မဝိဟာရာနံ။ စတုန္ဒံ အရူပသမာပတ္တိနန္တိ အာကာသာနဉ္စာယတနာဒိနံ စတုန္ဒံ အရူပဇ္ဈာနာနံ။ အဋ္ဌန္တံ ဝိမောက္ခာနန္တိ “ရူပီ ရူပါနိ ပဿတိ”တိအာဒိနာ^၁ နယေန ဝုတ္တာနံ အာရမ္မဏဝိမုတ္တာနံ အဋ္ဌန္တံ ဝိမောက္ခာနံ။ အဘိဘာယတနာနန္တိ ဧဝံ အဘိဘူတာနိ အာယတနာနိ ဧတေသံ ဈာနာနန္တိ အဘိဘာယတနာနိ၊ ဈာနာနိ။ အာယတနာနိတိ အဓိဋ္ဌာနဋ္ဌေန အာယတနသင်္ခါတာနိ ကသိဏာရမ္မဏာနိ။ ဤဣတ္ထရိကော ဟိ ပုဂ္ဂလော ဝိသဒဉ္စာဏောတိ ကိံ ဧဝံ အာရမ္မဏေ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗံ၊ န မယိ စိတ္တေကဂ္ဂတာကရဏေ ဘာရော အတ္ထိတိ တာနိ အာရမ္မဏာနိ အဘိဘဝိတွာ သမာပဇ္ဇတိ။ သဟ နိမိတ္တုပ္ပါဒေနဝေတ္ထ အပ္ပနံ နိဗ္ဗတ္တေတိတိ အတ္ထော။ ဧဝံ ဥပ္ပါဒိတာနိ ဈာနာနိ အဘိဘာယတနာနိတိ ဝုစ္စန္တိ၊ တေသံ အဋ္ဌန္တံ အဘိဘာယတနာနံ။ နဝန္တံ အနုပုဗ္ဗဝိဟာရသမာပတ္တိနန္တိ ပုဗ္ဗံ ပုဗ္ဗံ အနုအနုပုဗ္ဗံ၊ အနုပုဗ္ဗံ ဝိဟရိတဗ္ဗတော သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗတော အနုပုဗ္ဗဝိဟာရသမာပတ္တိ၊ အနုပုဗ္ဗဝိဟာရသမာပဇ္ဇိတဗ္ဗတိ အတ္ထော၊ တာသံ နဝန္တံ အနုပုဗ္ဗဝိဟာရသမာပတ္တိနံ။ ဒသန္တံ သညာဘာဝနာနန္တိ ဂိရိမာနန္တသုတ္တေ^၂ အာဂတာနံ အနိစ္စသညာဒိနံ ဒသန္တံ သညာဘာဝနာနံ။ ဒသန္တံ ကသိဏသမာပတ္တိနန္တိ သကလဋ္ဌေန ကသိဏသင်္ခါတာနံ ပထဝီကသိဏဇ္ဈာနာဒိနံ ဒသန္တံ ဈာနာနံ။ အာနာပါနဿတိသမာဓိဿတိ အာနာပါနဿတိသမ္ပယုတ္တသမာဓိဿ။ အသုဘသမာပတ္တိယာတိ အသုဘဇ္ဈာနသမာပတ္တိယာ။ ဒသန္တံ တထာဂတဗလာနန္တိ ဒသဗလဗလာနံ ဒသန္တံ။ စတုန္ဒံ ဝေသာရဇ္ဇာနန္တိ ဝိသာရဒဘာဝါနံ စတုန္ဒံ ဝေသာရဇ္ဇာနံ။ စတုန္ဒံ ပဋိသန္တိဒါနန္တိ ပဋိသန္တိဒါဉ္စာဏာနံ စတုန္ဒံ။ ဆန္တံ အဘိညာဏာနန္တိ ဣဒ္ဓိဝိဓာဒိနံ ဆန္တံ အဘိညာဏာနံ။ ဆန္တံ ဗုဒ္ဓဓမ္မာနန္တိ “သဗ္ဗံ ကာယကမ္မံ ဉာဏာနုပရိဝတ္တိ”တိအာဒိနာ^၃ နယေန ဥပရိ အာဂတာနံ ဆန္တံ ဗုဒ္ဓဓမ္မာနံ။

တတ္ထ စိဝရာဒယော ဘာဂျသမ္ပတ္တိဝသေန ဝုတ္တာ။ အတ္ထရသတိကော ပဋိဝေဓဝသေန ဝုတ္တာ။ အဓိသီလတိကော ပဋိပတ္တိဝသေန။ ဈာနတ္တိကော ရူပါရူပဇ္ဈာနဝသေန။ ဝိမောက္ခတ္တိကော သမာပတ္တိဝသေန။ သညာစတုတ္ထော ဥပစာရပ္ပနာဝသေန။ သတိပဋ္ဌာနာဒယော သတ္တတိသမောဓိပက္ခိယဓမ္မဝသေန။ တထာဂတဗလာနန္တိအာဒယော အာဝေဏိကဓမ္မဝသေန ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-အဘိ ၁-၆၅-ပိဋကေ။

၂-အံ ၃-၃၄၂-ပိဋကဒီသု။

၃-ခု ၈-၁၇၅၊ ခု ၁၀-၁၆-ပိဋကေသု။

Ito param **Bhagavāti netarī nāmanti**-ādi “atthamanugatā ayaṃ paññattī”ti nāpanattham vuttam. Tattha **samaṇā** pabbajjupagatā. **Brāhmaṇā** bhovādino samitapāpabāhitapāpā vā. **Devatā** Sakkādayo brahmāno ca. **Vimokkhantikanti** vimokkho arahattamaggo, vimokkhassa anto arahattaphalaṃ, tasmīṃ vimokkhante bhavaṃ vimokkhantikam nāmaṃ. Sabbaññubhāvo hi arahattamaggena sijjhati, arahattaphalādhigamena siddho hoti. Tasmā sabbaññubhāvo vimokkhante bhavo hoti. Tam nemittikampi nāmaṃ vimokkhante bhavaṃ nāma hoti. Tena vuttam “vimokkhantikametaṃ Buddhānaṃ Bhagavantānaṃ”ti. **Bodhiyā mūle saha sabbaññutaññāṇassa paṭilābhāti** Mahābodhirukkhamūle yathāvuttakkhaṇe sabbaññutaññāṇassa paṭilābhena saha. **Sacchikā paññattīti** arahattaphalasacchikiriyāya sabbadhammasacchikiriyāya vā jātā paññatti. **Yadidaṃ Bhagavāti** yā ayaṃ Bhagavāti paññatti.

Dvīhi kārāṇehīti dvīhi koṭṭhāsehi. **Pariyattisāsananti** te piṭakam Buddhavacanam. **Paṭipattīti** paṭipajjati etāyāti paṭipatti. **Yaṃ tassa pariyāpuṭanti** tena puggalena yaṃ pariyāpuṭam sajjhāyitam, karaṇatthe sāmivacanam. “Pariyāpuṭtan”tipi pāṭho. **Suttanti** Ubhatovibhaṅganiddesakhandhakaparivārā, Suttanipāte Maṅgalasutta¹ Ratanasutta² Tuvaṭakasuttāni³, aññampi ca suttanāmakaṃ Tathāgatavacanam suttanti veditabbaṃ. **Geyyanti** sabbampi sagāthakaṃ Suttam Geyyanti veditabbaṃ, visesena Saṃyuttake sakalopi Sagāthāvaggo. **Veyyākaraṇanti** sakalam Abhidhammapiṭakam niggāthakaṃ suttam, yañca aññampi aṭṭhahi aṅgehi asaṅgahitam Buddhavacanam, tam “Veyyākaraṇan”ti veditabbaṃ. **Gāthāti** Dhammapadam, Theragāthā, Therīgāthā, Suttanipāte nosuttanāmikā suddhikagāthā ca “Gāthā”ti veditabbā. **Udānanti** somanassañāṇamayikagāthāpaṭisaṃyuttā dve-asīti suttantā “Udānan”ti veditabbaṃ. **Itivuttakanti** “vuttam hetam Bhagavatā”ti-ādinayappavattā⁴ Dasuttarasatasuttantā “Itivuttakan”ti veditabbaṃ. **Jātakanti** Apaṇṇakajātakādīni⁵ paṇṇāsādhikāni pañcajātakasatāni “Jātakan”ti veditabbaṃ. **Abbhutadhammanti**

1. Khu 1. 3, 318 piṭṭhādīsu. 2. Khu 1. 4 piṭṭhādīsu. 3. Khu 1. 421 piṭṭhādīsu.
4. Khu 1. 195 piṭṭhādīsu. 5. Khu 5. 1 piṭṭhe.

ဣတော ပရံ **ဘဂဝါတိ** နေတံ နာမန္တိအာဒိ “အတ္ထမနုဂတာ အယံ ပညတ္တိ”တိ ဤပနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ သမဏာ ပဗ္ဗဇူပဂတာ။ မြာဟုဏာ ဘောဝါဒိနော သမိတပါပဗာဟိတပါပါ ဝါ။ ဒေဝတာ သက္ကာဒယော မြဟ္မာနော စ။ **ဝိမောက္ခန္တိကန္တိ** ဝိမောက္ခော အရဟတ္တမဂ္ဂေါ၊ ဝိမောက္ခဿ အန္တော အရဟတ္တဖလံ၊ တသ္မိံ ဝိမောက္ခန္တေ ဘဝံ ဝိမောက္ခန္တိကံ နာမံ။ သဗ္ဗညုဘာဝေါ ဟိ အရဟတ္တမဂ္ဂေန သိဇ္ဈတိ၊ အရဟတ္တဖလာဓိဂမေန သိဒ္ဓေါ ဟောတိ။ တသ္မာ သဗ္ဗညုဘာဝေါ ဝိမောက္ခန္တေ ဘဝေါ ဟောတိ။ တံ နေမိတ္တိကမ္ပိ နာမံ ဝိမောက္ခန္တေ ဘဝံ နာမ ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဝိမောက္ခန္တိကမေတံ ဗုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာန”န္တိ။ **ဗောဓိယာ မူလေ သဟ သဗ္ဗညုတညာဏဿ ပဋိလာဘာတိ** မဟာဗောဓိရုက္ခမူလေ ယထာဝုတ္တက္ခဏေ သဗ္ဗညုတညာဏဿ ပဋိလာဘေန သဟ။ **သန္တိကာ ပညတ္တိတိ** အရဟတ္တဖလ-သန္တိကိရိယာယ သဗ္ဗဓမ္မသန္တိကိရိယာယ ဝါ ဇာတာ ပညတ္တိ။ **ယဒိဒံ ဘဂဝါတိ** ယာ အယံ ဘဂဝါတိ ပညတ္တိ။

ဒွိတိ ကာရဏေတိတိ ဒွိတိ ကောဋ္ဌာသေဟိ။ **ပရိယတ္တိသာသနန္တိ** တေ-ပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ။ **ပဋိပတ္တိဘိ** ပဋိပဇ္ဇတိ တောယာတိ ပဋိပတ္တိ။ **ယံ တဿ ပရိယာ-ပုဋ္ဌန္တိ** တေန ပုဂ္ဂလေန ယံ ပရိယာပုဋ္ဌံ သဇ္ဈာယိတံ၊ ကရဏတ္ထေ သာမိဝစနံ။ “ပရိယာပုဋ္ဌ”န္တိပိ ပါဌော။ သုတ္တန္တိ ဥဘတောဝိဘင်္ဂနိဒ္ဒေသခန္ဓကပရိဝါရာ၊ သုတ္တနိပါတေ မင်္ဂလသုတ္တံ ရတနသုတ္တံ၊ တုဝဋ္ဌကသုတ္တာနိ၊ အညဗ္ဗိ စ သုတ္တ-နာမကံ တထာဂတဝစနံ သုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဝေယျန္တိ** သဗ္ဗမ္ပိ သဂါထကံ သုတ္တံ ဝေယျန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ ဝိသေသေန သံယုတ္တကေ သကလောပိ သဂါထာဝဂ္ဂေါ။ **ဝေယျာကရဏန္တိ** သကလံ အဘိဓမ္မပိဋကံ နိဂ္ဂါထကံ သုတ္တံ၊ ယဉ္စ အညဗ္ဗိ အဋ္ဌဟိ အင်္ဂေဟိ အသင်္ဂဟိတံ ဗုဒ္ဓဝစနံ၊ တံ “ဝေယျာကရဏ”န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဂါထာတိ** ဓမ္မပဒံ၊ ထေရဂါထာ၊ ထေရီဂါထာ၊ သုတ္တနိပါတေ နောသုတ္တ-နာမိကာ သုဒ္ဓိကဂါထာ စ “ဂါထာ”တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဥဒါနန္တိ** သောမနဿ-ဉာဏမယိကဂါထာပဋိသံယုတ္တာ ဒွေအသိတိ သုတ္တန္တော “ဥဒါန”န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဣတိဝုတ္တကန္တိ** “ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ”တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တာ၊ ဒသုတ္တရသတ-သုတ္တန္တော “ဣတိဝုတ္တက”န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဇာတကန္တိ** အပဏ္ဏကဇာတကဘိနိဝိ ပဏ္ဏာသာမိကာနိ ပဉ္စဇာတကသတာနိ “ဇာတက”န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အန္တိတဓမ္မန္တိ**

၁-ခု ၁-၃၊ ၃၁၀-ပိဋ္ဌာဒိသု။ ၂-ခု ၁-၄-ပိဋ္ဌာဒိသု။ ၃-ခု ၁-၄၂၁-ပိဋ္ဌာဒိသု။
၄-ခု ၁-၁၉၅-ပိဋ္ဌာဒိသု။ ၅-ခု ၅-၁-ပိဋ္ဌာဒိသု။

“cattārome bhikkhave acchariyā abbhutadhammā Ānande”ti-
ādinayappavattā¹ sabbepi acchariya-abbhutadhammapaṭisaṃyuttā suttantā
“abbhutadhamman”ti veditabbaṃ. **Vedallanti** Cūḷavedalla² Mahāvedalla³
sammādiṭṭhi⁴ Sakkapañha⁵saṅkhārabhājanīyamahāpuṇṇamasuttādayo⁶
sabbepi vedañca tuṭṭhiñca laddhā laddhā pucchitasuttantā “Vedallan”ti
veditabbaṃ. **Idaṃ pariyattisāsananti** idaṃ vuttappakāraṃ tepītakam
Buddhavadānaṃ pariyāpuṇitabbaṭṭhena pariyatti, anusāsanaṭṭhena sāsanananti
katvā pariyattisāsanam. **Tampi mussatīti** tampi pariyattisāsanam nassati.
Sammussatīti-ādito nassati. **Paribāhiro hotīti** parammukho hoti.

Katamaṃ paṭipattisāsananti lokuttaradhammato pubbabhāgo tadattham
paṭipajjīyatīti paṭipatti. Sāsīyanti ettha veneyyāti sāsanaṃ. **Sammāpaṭipadāti**-
ādayo vuttanayā eva.

Pāṇampi hanatīti jīvitindriyampi ghāteti. **Adinnampi ādiyatīti**
parapariggahitampi vatthum gaṇhāti. **Sandhimpī chindatīti** gharasandhimpī
chindati. **Nillopampi haratīti** gāme paharitvā mahāvilopampi karoti.
Ekāgārikampi karotīti paṇṇāsamattehipi saṭṭhimattehipi parivāretvā
jīvaggāham gahetvāpi dhanam āharāpeti. **Paripanthepi tiṭṭhatīti**
panthadūhanakammaṃ karoti. **Paradārampi gacchatīti** paradāresu cārittam
āpajjati. **Musāpi bhaṇatīti** atthabhañjanakam musāpi vadati.
Anariyadhammoti anariyasabhāvo.

51. **Eko pubbe caritvānāti** pabbajjāsāṅkhātena vā gaṇāvavassaggaṭṭhena
vā pubbe loke viharitvā. **Yānaṃ bhantaṃva taṃ loke, hīnamāhu**
puthujjananti taṃ vibbhantakam puggalaṃ yathā hatthiyānādiyānaṃ
adantaṃ visamampi ārohati, ārohanakampi bhañjati, papātepi papatati, evaṃ
kāyaduccaritādivisamārohanena nirayādīsu, atthabhañjanena jātipapātādīsu
papatanena ca yānaṃ bhantaṃva hīnaṃ puthujjanañca āhūti.

Pabbajjāsāṅkhātena vāti pabbajjakoṭṭhāsena vā “pabbajito samaṇo”ti
gaṇanāropanena vā. **Gaṇāvavassaggaṭṭhena vāti** gaṇasaṅgaṇikārāmatam
vissajjetvā vassaggaṭṭhena vā.

1. Dī 2. 199; Aṃ 1. 448 piṭṭhesu. 2. Ma 1. 373 piṭṭhādīsu. 3. Ma 1. 365 piṭṭhādīsu.
4. Ma 1. 57 piṭṭhādīsu. 5. Dī 2. 211 piṭṭhādīsu. 6. Ma 3. 66 piṭṭhādīsu.

“စတ္တာရေမေ ဘိက္ခဝေ အစ္ဆရိယာ အတ္တုတဓမ္မာ အာနန္ဒေ”တိအာဒိ-
နယပ္ပဝတ္တာ^၁ သဗ္ဗေပိ အစ္ဆရိယအတ္တုတဓမ္မပဋိသံယုတ္တာ သုတ္တန္တာ “အတ္တုတ-
ဓမ္မ”န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝေဒလ္လန္တိ စူဠဝေဒလ္လ^၂မဟာဝေဒလ္လ^၃သမ္မာဒိဋ္ဌိသက္ကပ္ပဉ္စ-
သင်္ခါရဘာဇနိယမဟာပုဏ္ဏမသုတ္တာဒယော^၄ သဗ္ဗေပိ ဝေဒဉ္စ တုဋ္ဌဉ္စ လဒ္ဓါ
လဒ္ဓါ ပုစ္ဆိတသုတ္တန္တာ “ဝေဒလ္လ”န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣဒံ ပရိယတ္တိသာသနန္တိ ဣဒံ
ဝုတ္တပ္ပကာရံ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ ပရိယာပုဏ္ဏိတဗ္ဗဋ္ဌေန ပရိယတ္တိ၊ အနု-
သာသနဋ္ဌေန သာသနန္တိ ကတွာ ပရိယတ္တိသာသနံ။ တမ္ပိ မုဿတိတိ တမ္ပိ
ပရိယတ္တိသာသနံ နဿတိ။ သမ္ပုဿတိတိ အာဒိတော နဿတိ။ ပရိမာဟိရော
ဟောတိတိ ပရမ္ပုဓေါ ဟောတိ။

ကတမံ ပဋိပတ္တိသာသနန္တိ လောကုတ္တရဓမ္မတော ပုဗ္ဗဘာဂေါ တဒတ္ထံ
ပဋိပဇ္ဇိယတိတိ ပဋိပတ္တိ။ သာသီယန္တိ ဧတ္ထ ဝေနေယျာတိ သာသနံ။ သမ္မာ-
ပဋိပဿတိတိအာဒယော ဝုတ္တနယာ ဧဝံ။

ပါဏမ္ပိ ဟနတိတိ ဇိဝိတိန္ဒြိယဗ္ဗိ သာတေတိ။ အဒိန္နဗ္ဗိ အာဒိယတိတိ
ပရပရိဂ္ဂဟိတဗ္ဗိဝတ္ထုဂဏှာတိ။ သန္တိဗ္ဗိ ဆိန္ဒတိတိသရသန္တိဗ္ဗိ ဆိန္ဒတိ။ နိဗ္ဗောပဗ္ဗိ
ဟရတိတိ ဂါမေ ပဟရိတွာ မဟာဝိလောပဗ္ဗိ ကရေတိ။ ကောဂါရိကဗ္ဗိ
ကရေတိတိပဏ္ဏာသမတ္တေဟိပိ သဋ္ဌိမတ္တေဟိပိပရိဝါရေတွာ ဇိဝိဂါဟံ ဂဟေ-
တွာပိ ဓနံ အာဟရပေတိ။ ပရိပဇ္ဇေပိ တိဋ္ဌတိတိ ပဇ္ဇနုဟနကမ္ပံ ကရေတိ။
ပရဒါရဗ္ဗိ ဂစ္ဆတိတိ ပရဒါရေသု စာရိတ္တံ အာပဇ္ဇတိ။ မုဿာပိ ဘဏတိတိ
အတ္တဘဉ္ဇနကံ မုဿာပိ ဝဒတိ။ အနရိယဓမ္မောတိ အနရိယသဘာဝေါ။

၅၁။ ကော ပုဗ္ဗေ စရိတွာနာတိ ပဗ္ဗဇ္ဇာသင်္ခါတေန ဝါ ဂဏာဝဿဂ္ဂ-
ဋ္ဌေန ဝါပုဗ္ဗေလောကေ ဝိဟရိတွာ။ ယာနံ ဘန္တံဝ တံ လောကေ၊ ဟိနမာဟု
ပုထုဇ္ဇနန္တိ တံ ဝိဗ္ဗန္တကံ ပုဂ္ဂလံ ယထာ ဟတ္ထိယာနာဒိယာနံ အဒန္တံ ဝိသမဗ္ဗိ
အာရောဟတိ၊ အာရောဟနကမ္ပိ ဘဉ္ဇတိ၊ ပပါတေပိ ပပတတိ၊ ဧဝံ ကာယ-
ဒုစ္စရိတာဒိဝိသမာရောဟနေန နိရယာဒိသု၊ အတ္တဘဉ္ဇနေန ဇာတိပပါတာဒိသု
ပပတနေန စ ယာနံ ဘန္တံဝ ဟိနံ ပုထုဇ္ဇနဉ္စ အာဟူတိ။

ပဗ္ဗဇ္ဇာသင်္ခါတေန ဝါတိ ပဗ္ဗဇ္ဇာကောဋ္ဌာသေန ဝါ “ပဗ္ဗဇ္ဇိတော သမ-
ဏော”တိ ဂဏနာရောပနေန ဝါ။ ဂဏာဝဿဂ္ဂဋ္ဌေန ဝါတိ ဂဏသင်္ဂဏိ-
ကာရာမတံ ဝိသမ္ဘေတွာ ဝဿဂ္ဂဋ္ဌေန ဝါ။

၁-ဒီ ၂-၁၁၉၊ အံ ၁-၄၄၈-ဝိဇ္ဇေသု။ ၂-မ ၁-၃၇၃-ဝိဇ္ဇာဒိသု။ ၃-မ ၁-၃၆၅-ဝိဇ္ဇာဒိသု။
၄-မ ၁-၅၇-ဝိဇ္ဇာဒိသု။ ၅-ဒီ ၂-၂၁၁-ဝိဇ္ဇာဒိသု။ ၆-မ ၃-၆၆-ဝိဇ္ဇာဒိသု။

Eko paṭikkamatīti ekakova gāmato nivattati. **Yo nisevatīti** niddesassa uddesapadam. **Aparena samayenāti** aññasmim kāle aparabhāge. **Buddhanti** Sabbaññubuddham. **Dhammanti** svākkhātadiguṇayuttam dhammam. **Samghanti** suppaṭipannatadiguṇayuttam samgham. **Sikkhanti** adhisīlādisikkhitabbari sikkham. **Paccakkhāyāti** Buddhādim paṭikkhipitvā. **Hīnāyāti** hīnatthāya gihibhāvāya. **Āvattitvāti** nivattitvā. **Sevati** ekavāram sevati. **Nisevati** anekavidhena sevati. **Samsevati** allīyitvā sevati. **Paṭisevati** punappunam sevati.

Bhantanti vibbhantam. **Adantanti** dantabhāvam anupanītam. **Akāritanti** susikkhitakiriyaṁ asikkhāpitam. **Avinītanti** na vinītam ācārasampattiya asikkhitam. **Uppatham gaṇhātīti** vuttappakāram yānam adantātiyuttam bhantam visamamaggaṁ upeti. **Visamam khāṇumpi pāsāṇampi abhiruhatīti** visamam hutvā ṭhitam kharakhāṇumpi¹ tathā pabbatapāsāṇampi ārohati. **Yānampi ārohanakampi bhañjātīti** vayhādiyānam ārohanatassa pājentassa hatthapādādimpi bhindati. **Papātepi papatātīti** ekatocchinnapabbhārapapātepi pātepi. **So vibbhantakoti so paṭikkantako.** **Bhantayānapaṭibhāgoti** anavaṭṭhitayānasadiso. **Uppatham gaṇhātīti** kusalakammamapathato paṭikkamitvā apāyapathabhūtam uppatham micchāmaggaṁ upeti. **Visamam kāyakammaṁ abhiruhatīti** samassa paṭipakkham kāyaduccaritasāṅkhātam visamam kāyakammaṁ ārohati. **Sesesupi ese va nayo.** **Niraye attānam bhañjātīti** nirassādasāṅkhāte niraye attabhāvam cuṇṇavicuṇṇam karoti. **Manussaloke attānam bhañjātīti** vividhakammakāraṇavasena bhañjati. **Devaloke attānam bhañjātīti** piyavippayogādidukkhavasena. **Jātipapātampi papatātīti** jātipapātepi pātepi. **Jarāpapātādīsupi ese va nayo.** **Manussaloketi** idha adhippetalokameva dasseti.

Puthujjanāti niddesassa uddesapadam. Tattha puthujjanāti—

Puthūnam jananādīhi, kāraṇehi puthujjano.
Puthujjanantogadhattā, puthuvāyam jano iti.

1. Khadirakhāṇumpi (Sī, Syā)

ကော ပဋိက္ခမတိတိ ကောကောဝ ဂါမတော နိဝတ္တတိ။ ယော နိသေ-
ဝတိတိ နိဒ္ဒေသဿ ဥဒ္ဒေသပဒံ။ အပရေန သမယေနာတိ အညသ္မိံ ကာလေ
အပရဘာဂေ။ ဗုဒ္ဓန္တိ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓံ။ ဓမ္မန္တိ သွာက္ခာတတာဒိဂုဏယုတ္တံ ဓမ္မံ။ သံဃန္တိ
သုပ္ပဋိပန္နတာဒိဂုဏယုတ္တံ သံဃံ။ သိက္ခန္တိ အဓိသီလာဒိသိက္ခိတဗ္ဗံ သိက္ခံ။
ပစ္စက္ခာယာတိ ဗုဒ္ဓါဒိ ပဋိက္ခိပိတ္တာ။ ဟိနာယာတိ ဟိနတ္ထာယ ဂိဟိဘာဝါယ။
အာဝတ္တိက္ခာတိ နိဝတ္တိက္ခာ။ သေဝတိ ကောဝါရံ သေဝတိ။ နိသေဝတိ
အနေကဝိဓေန သေဝတိ။ သံသေဝတိ အလ္လိယိက္ခာ သေဝတိ။ ပဋိသေဝတိ
ပုနပုနံ သေဝတိ။

ဘန္တန္တိ ဝိဗ္ဗန္တံ။ အဒန္တန္တိ ဒန္တဘာဝံ အနုပနိတံ။ အကာရိတန္တိ သုသိက္ခိတ-
ကိရိယံ အသိက္ခာပိတံ။ အဝိနိတန္တိ န ဝိနိတံ အာစာရသမ္ပတ္တိယာ အသိက္ခိတံ။
ဥပ္ပထံ ဂဏှာတိတိ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ယာနံ အဒန္တာတိယုတ္တံ ဘန္တံ ဝိသမမဂ္ဂံ
ဥပေတိ။ ဝိသမံ ခါဏုမ္မိ ပါသာဏမ္မိ အဘိရူဟတိတိ ဝိသမံ ဟုတ္တာ ဌိတံ ခရ-
ခါဏုမ္မိ^၁ တထာ ပဗ္ဗတပါသာဏမ္မိ အာရောဟတိ။ ယာနမ္မိ အာရောဟနကမ္မိ
ဘဉ္ဇတိတိ ဝယာဒိယာနံ အာရောဟန္တဿ ပါဇေန္တဿ ဟတ္ထပါဒါဒိမ္မိ ဘိန္တတိ။
ပပါတေဝိ ပပတတိတိ ကောတောတ္ထိန္ဒပဗ္ဗာရပပါတေဝိ ပါတေတိ။ သော ဝိဗ္ဗန္တိ-
ကောတိ သော ပဋိက္ခန္တကော။ ဘန္တယာနပဋိဘာဂေါတိ အနဝဋ္ဌိတယာနသဒိ-
သော။ ဥပ္ပထံ ဂဏှာတိတိ ကုသလကမ္မပထတော ပဋိက္ခမိက္ခာ အပါယပထဘူတံ
ဥပ္ပထံ မိစ္ဆာမဂ္ဂံ ဥပေတိ။ ဝိသမံ ကာယကမ္မံ အဘိရူဟတိတိ သမဿ ပဋိပက္ခံ
ကာယဒုစ္စရိတသင်္ခါတံ ဝိသမံ ကာယကမ္မံ အာဟာရေတိ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ
နယော။ နိရယေ အတ္တာနံ ဘဉ္ဇတိတိ နိရဿာဒသင်္ခါတေ နိရယေ အတ္တဘာဝံ
စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏံ ကရေတိ။ မနုဿလောကေ အတ္တာနံ ဘဉ္ဇတိတိ ဝိဝိဓကမ္မကာရဏ-
ဝသေန ဘဉ္ဇတိ။ ဒေဝလောကေ အတ္တာနံ ဘဉ္ဇတိတိ ဝိယဝိပ္ပယောဂါဒိဒုက္ခ-
ဝသေန။ ဇာတိပပါတမ္မိ ပပတတိတိ ဇာတိပပါတေဝိ ပါတေတိ။ ဇရာပပါတ-
ဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။ မနုဿလောကေတိ ဣဓ အဓိပ္ပေတလောကမေဝ
ဒသေတိ။

ပုထုဇ္ဇနာတိ နိဒ္ဒေသဿ ဥဒ္ဒေသပဒံ။ တတ္ထ ပုထုဇ္ဇနာတိ—

ပုထုနံ ဇနနာဒိဟိ၊ ကာရဏေဟိ ပုထုဇ္ဇနော။
ပုထုဇ္ဇနန္တောဂတ္ထော၊ ပုထဝါယံ ဇနော ဣတိ။

So hi puthūnaṃ nānappakārānaṃ kilesādīnaṃ jananādīhipi kāraṇehi puthujjano. Taṃ vibhāgato dassetuṃ “**puthu kilese janentī**”ti-ādimāha. Tattha bahūnaṃ nānappakārānaṃ sakkāyadiṭṭhīnaṃ avihatattā vā tā janenti, tāhi janitāti vā puthujjanā. Avihatamevattham janasaddo vadati. **Puthu satthārānaṃ mukhullokikāti** ettha puthū nānā janā Satthupaṭiññā etesanti puthujjanāti vacanattho. **Puthu sabbagatīhi avuṭṭhitāti** ettha janetabbā janayanti etthāti janā, gatiyo. Puthū janā etesanti puthujjanā. Ito pare jāyanti etehīti janā, abhisankhārādayo. Te etesaṃ vijjantīti puthujjanā. Abhisankharaṇādi-attho eva vā janasaddo daṭṭhabbo. **Nānāsantāpehi santapantīti** rāgaggi-ādayo santāpā. Te eva vā sabbepi vā kilesā pariṭāhā. **Puthu pañcasu kāmagaṇesūti** ettha jāyatīti jano, rāgo gedhoti evamādiko, puthu jano etesanti puthujjanā. Puthu jātā rattāti evaṃ rāgādi-attho eva vā¹ janasaddo daṭṭhabbo. **Palibuddhāti** sambaddhā². **Āvutāti** āvaritā. **Nivutāti** vāritā. **Ovutāti** uparito pihitā. **Pihitāti** heṭṭhābhāgena pihitā. **Paṭicchannāti** apākaṭā. **Paṭikujjitāti** adhomukhagatā.

Atha vā puthūnaṃ vā gaṇanapathamatītānaṃ ariyadhammaparammukhānaṃ nīcadhammasamācārānaṃ janānaṃ antogadhattāpi puthujjanā. Puthu vā ayaṃ visumyeva saṅkhamgato, viśamsaṭṭho sīlasutādiguṇayuttehi ariyehi janotipi puthujjano.

Evam ye te—

“Duve puthujjanā vuttā, Buddhenādiccabandhunā.

Andho puthujjano eko, kalyāṇeko puthujjano”ti—

dveva puthujjanā vuttā, tesu andhaputhujjano vutto hotīti veditabbo.

52. **Yaso kitti cāti** lābhasakkāro pasamsā ca. **Pubbeti** pabbajitabhāve. **Hāyate vāpi tassa sāti** tassa vibbhantakassa sato

1. Rāgādi-atthe eva vā (Sī, Syā)

2. Paripannā (Sī)

သော ဟိ ပုထုနံ နာနပ္ပကာရာနံ ကိလေသာဒိနံ ဇနနာဒိဟိ ကာရဏေဟိ ပုထုဇ္ဇနော။ တံ ဝိဘာဂတော ဒဿေတုံ “**ပုထု ကိလေသေ ဇနေန္တိ**”တိ။ အာဒိမာဟ။ တတ္ထ ဗဟူနံ နာနပ္ပကာရာနံ သက္ကာယဒိဋ္ဌိနံ အဝိဟတတ္တာ ဝါ တာ ဇနေန္တိ။ တာဟိ ဇနိတာတိ ဝါ ပုထုဇ္ဇနော။ အဝိဟတမေဝတ္ထံ ဇနသဒ္ဓေါ ဝဒတိ။ **ပုထု သတ္တာရာနံ ပုရုလ္လောကီကာတိ**တ္ထေ ပုထု နာနာ ဇနာ သတ္ထုပဋိညာ ဧတေသန္တိ ပုထုဇ္ဇနာတိ ဝစနတ္ထော။ **ပုထု သဗ္ဗဂတိဟိ အဝုဋ္ဌိ-တာတိ** တတ္ထေ ဇနေတဗ္ဗာ ဇနသန္တိ တ္ထောတိ ဇနာ၊ ဂတိယော။ ပုထု ဇနာ ဧတေသန္တိ ပုထုဇ္ဇနော။ ဣတော ပရေ ဇာယန္တိ ဧတေဟိတိ ဇနာ၊ အဘိသင်္ခါရာ-ဒယော။ တေ ဧတေသံ ဝိဇ္ဇန္တိတိ ပုထုဇ္ဇနော။ အဘိသင်္ခါရဏာဒိအတ္ထော ဧဝ ဝါ ဇနသဒ္ဓေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **နာနာသန္တာပေဟိ သန္တပန္တိ**တိ ရာဂဂ္ဂိအာဒယော သန္တာပါ။ တေ ဧဝ ဝါ သဗ္ဗေဝိ ဝါ ကိလေသာ ပရိဋ္ဌာဟာ။ **ပုထု ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသု**တိ တတ္ထေ ဇာယတိတိ ဇနော၊ ရာဂေါဂေဓောတိ ဧဝမာဒိကော။ ပုထု ဇနော ဧတေသန္တိ ပုထုဇ္ဇနော။ ပုထု ဇာတာ ရတ္တာတိ ဧဝ ရာဂါဒိအတ္ထော ဧဝ ဝါ^၁ ဇနသဒ္ဓေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ပလိပုဗ္ဗါတိ** သဗ္ဗဒ္ဓါ။ **အာဝုတာတိ** အာဝရိတာ။ **နိဝုတာတိ** ဝါရိတာ။ **ဩဝုတာတိ** ဥပရိတော ပိဟိတာ။ **ပိဟိတာတိ** ဟေဋ္ဌာဘာဂေန ပိဟိတာ။ **ပဋိစ္ဆန္တာတိ** အပါကဋ္ဌာ။ **ပဋိကုဋ္ဌိတာတိ** အဓောမုခဂတာ။

အထ ဝါ ပုထုနံ ဝါ ဂဏနပထမတိတာနံ အရိယဓမ္မပရမ္ပါဒါနံ နိဝဓမ္မ-သမာစာရာနံ ဇနာနံ အန္တောဂတ္ထောပိ ပုထုဇ္ဇနော။ ပုထု ဝါ အယံ ဝိသုယေဝ သင်္ခံ ဂတော၊ ဝိသံသဋ္ဌော သီလသုတာဒိဂုဏယုတ္တေဟိ အရိယေဟိ ဇနောတိပိ ပုထုဇ္ဇနော။

ဧဝံ ယေ တေ—

“ဒုဝေ ပုထုဇ္ဇနာ ဝုတ္တာ၊ ပုဒ္ဓေနာဒိစ္စဗန္ဓုနာ။

အန္တော ပုထုဇ္ဇနော ဧကော၊ ကလျာဏေကော ပုထုဇ္ဇနော”တိ—

ဒွေဝ ပုထုဇ္ဇနာ ဝုတ္တာ၊ တေသု အန္တပုထုဇ္ဇနော ဝုတ္တာ ဟောတိတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၅၂။ ယသော ကိတ္တိ စာတိ လာဘသက္ကာရာ ပသံသာ စ။ ပုဗ္ဗေတိ ပဗ္ဗဇိတဘာဝေ။ ဟာယတေ ဝါပိ တဿ သာတိ တဿ ဝိဗ္ဗန္တကဿ သတော

၁-ရာဂါဒိအတ္ထော ဧဝ ဝါ (သီ၊ သျာ)

၂-ပရိပန္နာ (သီ)

so ca yaso sā ca kitti hāyati. **Etampi disvāti** etampi pubbe yasakittīnaṃ lābhaṃ pacchā ca hāniṃ disvā. **Sikkhetha methunaṃ vippahātaveti** tisso sikkhāyo sikkhetha. Kimkāraṇā? **Methunaṃ vippahātave**, methunappahānatthāyāti vuttam hoti.

Kittivaṇṇagatoti Bhagavā kittivaṇṇo, kittisaddaṇceva guṇaṇca ukkhipitvā vadanto hotīti attho. Cittaṃ nānāyena kathanam assa atthīti cittakathī. **Kalyāṇapaṭibhānoti** sundarapaṇṇo.

Hāyatīti niddesassa uddesapadaṃ. **Parihāyatīti** samantato hāyati. **Paridhamasatīti** adhopathaviṃ patati. **Paripatatīti** samantato apagacchati. **Antaradhāyatīti** adassanaṃ yāti. **Vippalujjatīti** ucchiijati.

Khuddako sīlakkhandhoti thullaccayādi. **Mahanto sīlakkhandhoti** pārājikasamghādiseso.

Methunadhammassa pahānāyāti tadanṅādipahānena pajahanatthāya. **Vūpasamāyāti** malānaṃ vūpasamanatthāya. **Paṭinissaggāyāti** pakkhandanapariccāgapaṭinissaggatthāya. **Paṭipassaddhiyāti** paṭipassaddhisāṅkhātassa phalassa atthāya.

53. Yo hi methunaṃ na vippajahati **Saṅkappehi -pa-** tathāvidho. Tattha paretoti samannāgato. **Paresaṃ nigghosanti** upajjhāyādīnaṃ nindāvacanaṃ. **Maṅku hotīti** dummano hoti.

Kāmasaṅkappenāti kāmapaṭisaṃyuttaṃ vitakkena. Upariṭṭhepi eseṇa nayo. **Phuṭṭhoti** vitakkehi phusito. **Paretoti** aparihīno. **Samohitoti** sammā ohito anto pavīṭṭho. **Kapaṇo viyāti** duggatamanusso viya. **Mando viyāti** aññāṇī viya. **Momūho viyāti** sammohabhūto viya. **Jhāyatīti** cinteti. **Pajjhāyatīti** bhusaṃ cinteti. **Nijjhāyatīti** anekavidhena cinteti. **Apajjhāyatīti** tato apagantvā cinteti. **Ulūkoti** ulūkasakuṇo. **Rukkkhasākhāyanti** rukke uṭṭhitasākhāya, viṭape vā. **Mūsikaṃ magayamānoti** mūsikaṃ gavesamāno, “maggayamāno”tipi paṭhanti. **Kotthūti** siṅgālo. **Biḷāroti** babbu.

သော စ ယသော သာ စ ကိတ္တိ ဟာယတိ။ **တေမိ ဒိသွာတိ** တေမိ ပုဗ္ဗေ ယသကိတ္တိနံ လာဘံ ပစ္စာ စ ဟာနိံ ဒိသွာ။ **သိက္ခေထ မေထုနံ ဝိပဗ္ဗာတ-** **ဝေတိ** တိသော သိက္ခာယော သိက္ခေထ။ ကိံကာရဏာ? **မေထုနံ ဝိပ-** **ဗ္ဗာတဝေ၊** မေထုနုပဗ္ဗာနတ္ထာယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ကိတ္တိဝဏ္ဏဂတောတိ ဘဂဝါ ကိတ္တိဝဏ္ဏော၊ ကိတ္တိသဒ္ဓဉ္စေဝ ဂုဏဉ္စ ဥက္ခိပိတွာ ဝဒန္တော ဟောတိတိ အတ္ထော။ စိတ္တံ နာနာနယေန ကထနံ အဿ အတ္ထိတိ **စိတ္တကထိ။ ကလျာဏပဋိဘာနောတိ** သုန္ဒရပညော။

ဟာယတိတိ နိဒ္ဒေသဿ ဥဒ္ဒေသပဒံ။ **ပရိဟာယတိတိ** သမန္တတော ဟာယတိ။ **ပရိဝေသတိတိ** အဝေပထဝိံ ပတတိ။ **ပရိပတတိတိ** သမန္တတော အပဂစ္ဆတိ။ **အန္တရဓာယတိတိ** အဒဿနံ ယာတိ။ **ဝိပလုဇတိတိ** ဥစ္ဆိဇတိ။

ခုဒ္ဒကော သီလက္ခန္ဓောတိ ထုလ္လစ္စယာဒိ။ **မဟန္တော သီလက္ခန္ဓောတိ** ပါရာဇိကသံဃာဒိသေသော။

မေထုနဓမ္မဿ ပဟာနာယာတိ တဒင်္ဂါဒိပဟာနေန ပဇဟနတ္ထာယ။ **ဂူပသမာယာတိ** မလာနံ ဂူပသမနတ္ထာယ။ **ပဋိနိဿဂ္ဂါယာတိ** ပက္ခန္ဓန-
ပရိစ္စာဂပဋိနိဿဂ္ဂတ္ထာယ။ **ပဋိပဿဒ္ဓိယာတိ** ပဋိပဿဒ္ဓိသင်္ခါတဿ ဖလဿ အတ္ထာယ။

၅၃။ ယော ဟိ မေထုနံ န ဝိပဇဟတိ **သင်္ကပ္ပေဟိ။ ပ။ တထာဝိဓော။** တတ္ထ **ပရေတောတိ** သမန္နာဂတော။ **ပရေသံ နိဗ္ဗေသန္တိ** ဥပဇ္ဈာယာဒိနံ နိန္ဒာဝစနံ။ **မင်္ဂံ ဟောတိတိ** ဒုဗ္ဗနော ဟောတိ။

ကာမသင်္ကပ္ပနာတိ ကာမပဋိသံယုတ္တေန ဝိတက္ကေန။ ဥပရိဋ္ဌေဝိ ဇေသဝ နယော။ **ဖုဋ္ဌောတိ** ဝိတက္ကေဟိ ဖုသိတော။ **ပရေတောတိ** အပရိဟိနော။ **သမောဟိတောတိ** သမ္မာ ဩဟိတော အန္တော ပဝိဋ္ဌော။ **ကပဏော ဝိယာတိ** ဒုဂ္ဂတမနုသော ဝိယ။ **မန္တော ဝိယာတိ** အညာဏီ ဝိယ။ **မောမူဟော ဝိယာတိ** သမ္မောဟဘူတော ဝိယ။ **ဈာယတိတိ** စိန္တေတိ။ **ပဇ္ဈာယတိတိ** ဘုသံ စိန္တေတိ။ **နိဇ္ဈာယတိတိ** အနေကဝိဓေန စိန္တေတိ။ **အပဇ္ဈာယတိတိ** တတော အပဂန္တော စိန္တေတိ။ **ဥလူကောတိ** ဥလူကသကုဏော။ **ရုက္ခသင်္ခါယန္တိ** ရုက္ခေ ဥဋ္ဌိတသင်္ခါယ၊ ဝိဋ္ဌပေ ဝါ။ **မူသိကံ မဂယမာနောတိ** မူသိကံ ဂဝေသမာနော၊ “မဂ္ဂယမာနော”တိပိ ပဌန္တိ။ **ကောတ္ထုတိ** သိင်္ဂါလော။ **ဗိဋ္ဌာရောတိ** ဗဗ္ဗ။

Sandhisamalasaṅkaṭireti dvinnam gharānam antare ca
 udakaniddhamanacikkhallakacavaraniikkhipanaṭṭhāne ca thaṇḍile ca.
Vahacchinnoti piṭṭhigīvamamsacchinno. Ito parā gathā pākaṭasambandhā
 eva.

54. Tāsu **satthānī**ti kāyaduccaritādīni. Tāni hi attano paresaṅca
 chedanatṭhena “satthānī”ti vuccanti. Tesu vāyam visesena tāva ādito
 musāvācanasatthāneva karoti, “iminā kāraṇenāham vibbhanto”ti bhaṇanto.
 Tenevāha “**esa khvassa mahāgedho, mosavajjam pagāhati**”ti. Tattha **esa**
khvassāti esa kho assa. **Mahāgedhoti** mahābandhanam. Katamoti ce?
 Yadidam mosavajjam pagāhati, svāyam musāvādajjhogāho “mahāgedho”ti
 vedītabbo.

Tiṇi satthānīti tayo chedakā. Kāyaduccaritam **kāyasattham**.
Vacīsatthādīsupi ese va nayo. Tam vibhāgato dassetum “**tividham**
kāyaduccaritam kāyasatthan”ti āha. **Sampajānamusā bhāsati**ti jānanto
 tuccham vācam bhāsati. **Abhirato aham bhante ahoṣim pabbajjāyāmi** sāsane
 pabbajjāya anabhirativirahito aham āsim. **Mātā me posetabbā**ti mātā mayā
 posetabbā. **Tenamhi vibbhantoti bhaṇatī**ti tena kāraṇena paṭikkanto asmītipi
 katheti. **Pitā me posetabboti**-ādīsupi ese va nayo.

Eso tassa mahāgedhoti tassa puggalassa eso mahābandho. **Mahāvananti**
 mahantaṁ duṭṭhavanaṁ. **Gahananti** duratikkamaṁ. **Kantāro**ti
 corakantārādisadiso. **Visamoti** kaṇṭakavisamo. **Kuṭiloti** vaṅkakaṭakasadiso.
Paṅkoti pallalasadiso. **Palipoti** kaddamasadiso. **Palibodhoti** mahādukkho¹.
Mahābandhananti mahantaṁ dumocayabandhanaṁ. **Yadidam**
sampajānamusāvādoti yo ayaṁ sampajānamusāvādo.

Sabhaḡgato vāti sabhāyam ṭhito vā. **Parisaggato vā**ti gāmaparisāyam
 ṭhito vā. **Ñātimajjhagato vā**ti dāyādānam majjhe ṭhito vā. **Pūgamajjhagato**
 vāti senīnam majjhe ṭhito vā. **Rājakulamajjhagato vā**ti rājakulassa majjhe
 mahāvinicchaye ṭhito vā. **Abhinītoti** pucchanaṭṭhāya nīto. **Sakkipuṭṭhoti**
 sakkiṁ katvā pucchito. **Ehambho**

1. Mahāduggo (Sī, Syā)

သန္တိသမလသင်္ခါရေတိ ခြံနံ ခံရာနံ အန္တရေ စ ဥဒကနိဒ္ဒမနစိက္ခလ္လကစဝရ-
 နိက္ခိပနဋ္ဌာနေ စ ထဏှိလေ စ။ **မဟန္တိန္ဒြေ**တိ ပိဋ္ဌိဂီဝမံသန္တိန္ဒြေ။ ဣတော
 ပရာ ဂါထာ ပါကဋသမ္ပန္နာ ဝေ။

၅၄။ တာသု သတ္တာနီတိ ကာယဒုစ္စရိတာဒိနိ။ တာနိ ဟိ အတ္တနော
 ပရေသဉ္စ ဆေဒနဋ္ဌေန “သတ္တာနီ”တိ ဝုစ္စန္တိ။ တေသု ဝါယံ ဝိသေသေန တာဝ
 အာဒိတော မုသာဝစနသတ္တာနေဝ ကရေတိ။ “ဣဓိနာ ကာရဏေနာဟံ
 ဝိဗ္ဗန္တော”တိ ဘဏန္တော။ တေနဝါဟ “**သေ ခုဿ မဟာဂေဓော၊ မောသဝန္တံ**
ပဂါဟတိ”တိ။ တတ္ထ **သေ ခုဿ**တိ သေ ခေါ အဿ။ **မဟာဂေဓော**တိ
 မဟာဗန္ဓနံ။ ကတမောတိ စေ? ယဒိဒံ မောသဝန္တံ ပဂါဟတိ။ သွာယံ မုသာ-
 ဝါဒဇ္ဈောဂါဟော “မဟာဂေဓော”တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တိဏိ သတ္တာနီတိ တယော ဆေဒကာ။ ကာယဒုစ္စရိတံ ကာယသတ္တံ။
 ဝစီသတ္တာဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။ တံ ဝိဘာဂတော ဒသေတုံ “**တိဝိဓံ**
ကာယဒုစ္စရိတံ ကာယသတ္တံ”န္တိ အာဟ။ သမ္ပဇာနမုသာ ဘာသတိတိ
 ဇာနန္တော တုစ္ဆံ ဝါစံ ဘာသတိ။ **အဘိရတော အဟံ ဘန္တေ အဟောသိ**
ပဗ္ဗဇ္ဇာယာတိ သာသနေ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ အနဘိရတိဝိရဟိတော အဟံ အာသိ။
 မာတာ မေ ပေါသေတဗ္ဗာတိ မာတာ မယာ ပေါသေတဗ္ဗာ။ တေနမှိ
 ဝိဗ္ဗန္တောတိ ဘဏတိတိ တေန ကာရဏေန ပဋိက္ကန္တော အသ္မိတိပိ
 ကထေတိ။ ဝိတာ မေ ပေါသေတဗ္ဗာတိအာဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။

ဧသော တဿ မဟာဂေဓောတိ တဿ ပုဂ္ဂလဿ ဧသော မဟာဗန္ဓော။
 မဟာဝနန္တိ မဟန္တံ ဒုဋ္ဌဝနံ။ ဂဟနန္တိ ဒုရတိက္ကမံ။ ကန္တာရေတိ စောရ-
 ကန္တာရဒိသဒိသော။ ဝိသမောတိ ကဏ္ဍကဝိသမော။ ကုဋိလောတိ ဝဂ်-
 ကဋကသဒိသော။ ပဏောတိ ပလ္လလသဒိသော။ ပလိပေါတိ ကဒ္ဒမသဒိသော။
 ပလိမောဓောတိ မဟာဒုက္ခော။ မဟာဗန္ဓနန္တိ မဟန္တံ ဒုမောစယဗန္ဓနံ။
 ယဒိဒံ သမ္ပဇာနမုသာဝါဒေါတိ ယော အယံ သမ္ပဇာနမုသာဝါဒေါ။

သဘဂ္ဂတော ဝါတိ သဘာယံ ဌိတော ဝါ။ ပရိဘဂ္ဂတော ဝါတိ ဂါမ-
 ပရိသာယံ ဌိတော ဝါ။ ဉာတိမဇ္ဈဂတော ဝါတိ ဒါယာဒါနံ မဇ္ဈေ ဌိတော
 ဝါ။ ပူဂဓဇ္ဈဂတော ဝါတိ သေနိနံ မဇ္ဈေ ဌိတော ဝါ။ ရာဇကုလမဇ္ဈ-
 ဂတော ဝါတိ ရာဇကုလဿ မဇ္ဈေ မဟာဝိနိစ္ဆယေ ဌိတော ဝါ။ အဘိနိတောတိ
 ပုစ္ဆနတ္ထာယ နိတော။ သက္ခိပုဋ္ဌောတိ သက္ခိ ကတွာ ပုစ္ဆိတော။ ဟေဗ္ဗော

purisāti ālapanametaṃ. **Attahetu vā parahetu vā**ti attano vā parassa vā hatthapādādi hetu vā dhanahetu vā. **Āmisakiñcikkahetu vā**ti ettha āmisanti lābho adhippeto. **Kiñcikkhanti** yaṃ vā taṃ vā appamattakaṃ, antamaso tittiravaṭṭaka sappipiṇḍa navaṇṭapiṇḍādimattakassapi lābhassa hetūti attho. **Sampajānamusā bhāsati**ti jānantoyeva musāvādaṃ karoti.

Puna aññaṃ pariyāyaṃ dassento “**api ca tīhākārehi musāvādo hoti, pubbevassa hoti**”ti-ādimāha. Tattha **tīhākārehi**ti sampajānamusāvādassa aṅgabhūtehi tihi kāraṇehi. **Pubbevassa hoti**ti pubbabhāgeyeve assa puggalassa evaṃ hoti “musā bhaṇissan”ti. **Bhaṇantassa hoti**ti bhaṇamānassa hoti. **Bhaṇitassa hoti**ti bhaṇite assa hoti. Yaṃ vattabbaṃ tasmim vutte hoti attho. Atha vā **bhaṇitassā**ti vuttavato niṭṭhitavacanassa hoti. Yo evaṃ pubbabhāgepi jānāti, bhaṇantopi jānāti, pacchāpi jānāti “musā mayā bhaṇitan”ti, so evaṃ vadanto musāvādakammunā bajjhatīti ayamettha attho dassito. Kiñcāpi dassito, atha kho ayametthaviseso—pucchā tāva hoti, “musā bhaṇissan”ti pubbabhāgo atthi, “musā mayā bhaṇitan”ti pacchābhāgo natthi. Vuttamattameva hi koci pamussati kiṃ tassa musāvādo hoti, na hoti? Sā evaṃ **Atṭhakathāsu** vissajjitā—pubbabhāge “musā bhaṇissan”ti ca, bhaṇantassa “musā bhaṇāmī”ti ca jānato pacchābhāge “musā mayā bhaṇitan”ti na sakkā na bhavituṃ, sacepi na hoti, musāvādo yeve. Purimameva hi aṅgadvayaṃ pamāṇaṃ. Yassāpi pubbabhāge “musā bhaṇissan”ti ābhogo natthi, bhaṇanto pana “musā bhaṇāmī”ti jānāti. Bhaṇitepi “musā mayā bhaṇitan”ti jānāti. So musāvādena na kāretabbo. Pubbabhāgo hi pamāṇataro. Tasmim asati davā bhaṇitaṃ vā, ravā bhaṇitaṃ vā hoti.

Ettha ca taṃñāṇatā ca ñāṇasamodhāṇaṇca pariccajitaḥ. **Taṃñāṇatā pariccajitaḥ**ti yena cittaṃ “musā bhaṇissan”ti jānāti, teneva “musā bhaṇāmī”ti ca, “musā mayā bhaṇitan”ti ca jānāti evaṃ ekacitteneva tisu khaṇesu jānāti ayaṃ taṃñāṇatā pariccajitaḥ.

ပုရိသတိ အာလပနမေတံ။ အတ္တဟေတု ဝါ ပရဟေတု ဝါတိ အတ္တနော ဝါ ပရဿ ဝါ ဟတ္ထပါဒါဒိဟေတု ဝါ နေဟေတု ဝါ။ အာမိသကိဉ္စိက္ခဟေတု ဝါတိ ဧတ္ထ အာမိသန္တိ လာဘော အဓိပ္ပေတော။ ကိဉ္စိက္ခန္တိ ယံ ဝါ တံ ဝါ အပ္ပမတ္တကံ၊ အန္တမသော တိတ္ထိရဝဋ္ဌကသပ္ပိပ္ပဏှနဝနိတပိဏှာဒိမတ္တကဿပိ လာဘဿ ဟေတုတိ အတ္ထော။ သမ္ပဇာနမုသာ ဘာသတိတိ ဇာနန္တော-ယေဝ မုသာဝါဒံ ကရေတိ။

ပုန အညံ ပရိယာယံ ဒဿေန္တော “အပိ စ တိဟာကာရေဟိ မုသာဝါဒေါ ဟောတိ၊ ပုဗ္ဗေဿ ဟောတိ”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ တိဟာကာရေဟိတိ သမ္ပဇာနမုသာဝါဒဿ အင်္ဂဘူတေဟိ တိဟိ ကာရဏေဟိ။ ပုဗ္ဗေဿ ဟော-တိတိ ပုဗ္ဗဘာဂေယေဝ အဿ ပုဂ္ဂလဿ ဧဝံ ဟောတိ “မုသာ ဘာဏိဿ”န္တိ။ ဘဏန္တဿ ဟောတိတိ ဘဏမာနဿ ဟောတိ။ ဘဏိတဿ ဟောတိတိ ဘဏိတေ အဿ ဟောတိ။ ယံ ဝတ္ထဗ္ဗံ တသ္မိံ ပုတ္တေ ဟောတိတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ ဘဏိတဿာတိ ပုတ္တဝတော နိဋ္ဌိတဝစနဿ ဟောတိတိ။ ယော ဧဝံ ပုဗ္ဗဘာဂေပိ ဇာနာတိ၊ ဘဏန္တောပိ ဇာနာတိ၊ ပစ္ဆာပိ ဇာနာတိ “မုသာ မယာ ဘာဏိတ”န္တိ၊ သော ဧဝံ ဝဒန္တော မုသာဝါဒကမ္မုနာ ဗဇ္ဈတိတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော ဒဿိတော။ ကိဉ္စာပိ ဒဿိတော၊ အထ ခေါ အယ-မေတ္ထဝိသေသော—ပစ္ဆာ တာဝ ဟောတိ၊ “မုသာ ဘာဏိဿ”န္တိ ပုဗ္ဗဘာဂေါ အတ္ထိ၊ “မုသာ မယာ ဘာဏိတ”န္တိ ပစ္ဆာဘာဂေါ နတ္ထိ။ ပုတ္တမတ္တမေဝ ဟိ ကောစိ ပမုဿတိကံ တဿ မုသာဝါဒေါ ဟောတိ၊ န ဟောတိတိ? သာ ဧဝံ အဋ္ဌကထာသု ဝိဿန္တိတာ—ပုဗ္ဗဘာဂေ “မုသာ ဘာဏိဿ”န္တိ စ, ဘဏန္တဿ “မုသာ ဘာဏာမိ”တိ စ ဇာနတော ပစ္ဆာဘာဂေ “မုသာ မယာ ဘာဏိတ”န္တိ န သက္ကာ န ဘဝိတုံ၊ သစေပိ န ဟောတိ၊ မုသာ-ဝါဒေါယေဝ။ ပုရိမမေဝ ဟိ အင်္ဂဒ္ဓယံ ပမာဏံ။ ယဿာပိ ပုဗ္ဗဘာဂေ “မုသာ ဘာဏိဿ”န္တိ အာဘောဂေါ နတ္ထိ၊ ဘဏန္တော ပန “မုသာ ဘာဏာမိ”တိ ဇာနာတိ။ ဘဏိတေပိ “မုသာ မယာ ဘာဏိတ”န္တိ ဇာနာတိ။ သော မုသာ-ဝါဒေန န ကာရေတဗ္ဗော။ ပုဗ္ဗဘာဂေါ ဟိ ပမာဏတရော။ တသ္မိံ အသတိ ဒဝါ ဘာဏိတံ ဝါ, ရဝါ ဘာဏိတံ ဝါ ဟောတိတိ။

ဧတ္ထ စ တံဉာဏတာ စ ဉာဏသမောဓာနဉ္စ ပရိစ္စဇိတဗ္ဗံ။ တံဉာဏတာ ပရိစ္စဇိတဗ္ဗာတိ ယေန စိတ္တေန “မုသာ ဘာဏိဿ”န္တိ ဇာနာတိ၊ တေနော “မုသာ ဘာဏာမိ”တိ စ, “မုသာ မယာ ဘာဏိတ”န္တိ စ ဇာနာတိတိ ဧဝံ ကေစိတ္တေနော တိသု ခဏေသု ဇာနာတိတိ အယံ တံဉာဏတာ ပရိစ္စဇိတဗ္ဗာ။

Na hi sakkā teneva cittena taṃ cittaṃ jānituṃ, yathā na sakkā teneva asinā so asi chinditunti. Purimaṃ purimaṃ pana cittaṃ pacchimassa pacchimassa cittassa tathā uppattiyā paccayo hutvā nirujjhati. Tenetaṃ vuccati—

“Pamāṇaṃ pubbabhāgo, tasmiṃ sati na hessati.
Sesadvayanti nattheta, miti vācā tivaṅgikā”¹.

Ñāṇasamodhānaṃ pariccajittabbanti etāni tīṇi cittaṇi ekakkhaṇe uppajjantīti na gahetabbāni. Idañhi cittaṃ nāma—

“Aniruddhamhi paṭhame, na uppajjati pacchimaṃ.
Nirantaruppajjanato, ekaṃ viya pakāsatī”¹.

Ito paraṃ pana yvāyaṃ ajānaṃyeva “jānāmī”^{ti}-ādinā nayena sampajānamusā bhaṇati, yasmā so “idaṃ abhūtaṃ”^{ti} evaṃdiṭṭhiko hoti, tassa hi attheva ayaṃ laddhi. Tathā “idaṃ abhūtaṃ”^{ti} evamassa khamati ceva ruccati ca. Evamassa saññā, evaṃ sabhāvameva cassa cittaṃ “idaṃ abhūtaṃ”^{ti}. Yadā pana musā vattukāmo hoti, tadā taṃ diṭṭhiṃ vā diṭṭhiyā saha khantiṃ vā diṭṭhikhanṭhi saddhiṃ ruciṃ vā diṭṭhikhanṭhiruciṃ saddhiṃ saññaṃ vā diṭṭhikhanṭhisaññāhi saddhiṃ bhāvaṃ vā vinidhāya nikkhipitvā paṭicchādetvā abhūtaṃ katvā bhaṇati. Tasmā tesampi vasena aṅgabhedam dassetuṃ “**api ca ca catūhākārehi**”^{ti}-ādi vuttaṃ.

Ettha ca **vinidhāya diṭṭhinti** balavadhammavinidhānavasenetam vuttaṃ. **Vinidhāya khantinti**-ādīni tato dubbaladubbalānaṃ vinidhānavasena. **Vinidhāya saññanti** idaṃ panettha sabbadubbaladhammavinidhānavasena. Saññāmatampi nāma avinidhāya sampajānamusā bhāsissatīti netam ṭhānaṃ vijjati.

55. **Mandova parikissatīti** pāṇavadhādīni karonto tatonidānañca dukkhamanubhonto bhogapariyesanārakkhaṇāni ca karonto momūho viya parikilissati.

Tamenam rājāno gahetvā vividhā kammakāraṇā kārentīti na rājāno karonti, rājādhīnapurisā nānāvidhāni kammakāraṇāni karonti.

1. Vi-Ṭṭha 2. 89 piṭṭhe.

န ဟိ သက္ကာ တေနဝ စိတ္တေန တံ စိတ္တံ ဇာနိတုံ၊ ယထာ န သက္ကာ တေနဝ အသိနာ သော အသိ ဆိန္ဒိတုန္တိ။ ပုရိမံ ပုရိမံ ပန စိတ္တံ ပစ္စိမဿ ပစ္စိမဿ စိတ္တဿ တထာ ဥပ္ပတ္တိယာ ပစ္စယော ဟုတွာ နိရုဇ္ဈတိ။ တေနတံ ဝုစ္စတိ—

“ပမာဏံ ပုဗ္ဗဘာဂေါ၊ တသ္မိံ သတိ န ဟေသတိ။
သေသဒ္ဓယန္တိ နတ္ထေတ၊ မိတိ ဝါစာ တိဝဂ္ဂိကာ”^{တိ}။

ဤဏသမောဓာနံ ပရိစ္စတေဗ္ဗန္တိ တောနိ တိဏိ စိတ္တာနိ ကေကွဏေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိတိ န ဂဟေတဗ္ဗာနိ။ ဣဒဉ္စိ စိတ္တံ နာမ—

“အနိရုဒ္ဓမ္ပိ ပဌမေ၊ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ ပစ္စိမံ။
နိရုဇ္ဈပုဗ္ဗေတော၊ ဧကံ ဝိယ ပကာသတိ”^{တိ}။

ဣတော ပရံ ပန ယှာယံ အဇာနိယေဝ “ဇာနာမိ”^{တိ}အာဒိနာ နယေန သမ္ပဇာနမုသာ ဘဏတိ။ ယသ္မာ သော “ဣဒံ အဘူတ”^{န္တိ} ဧဝံဒိဋ္ဌိကော ဟောတိ။ တဿ ဟိ အတ္ထေဝ အယံ လဒ္ဓိ။ တထာ “ဣဒံ အဘူတ”^{န္တိ} ဧဝမဿ ခမတိ စေဝ ရုစ္စတိ စ။ ဧဝမဿ သညာ၊ ဧဝံ သဘာဝမေဝ စဿ စိတ္တံ “ဣဒံ အဘူတ”^{န္တိ}။ ယဒါ ပန မုသာ ဝတ္ထုကာမော ဟောတိ၊ တဒါ တံ ဒိဋ္ဌိံ ဝါ ဒိဋ္ဌိယာ သဟ ခန္တိံ ဝါ ဒိဋ္ဌိခန္တိဟိ သဒ္ဓိံ ရုစိံ ဝါ ဒိဋ္ဌိခန္တိရုစိဟိ သဒ္ဓိံ သညံ ဝါ ဒိဋ္ဌိခန္တိရုစိသညာဟိ သဒ္ဓိံ ဘာဝံ ဝါ ဝိနိဓာယ နိက္ခိပိတွာ ပဋိစ္ဆာ-ဒေတွာ အဘူတံ ကတွာ ဘဏတိ။ တသ္မာ တေသမ္ပိဝသေန အင်္ဂဘေဒံ ဒသေတုံ “**အဝိ စ စတူဟာကာရေဟိ**”^{တိ}အာဒိ ဝုတ္တံ။

တ္ထေ စ ဝိနိဓာယ ဒိဋ္ဌိန္တိ ဗလဝဓမ္မဝိနိဓာနဝသေနတံ ဝုတ္တံ။ ဝိနိဓာယ ခန္တိန္တိအာဒိနိ တတော ဒုဗ္ဗလဒုဗ္ဗလာနံ ဝိနိဓာနဝသေန။ ဝိနိဓာယ သညန္တိ ဣဒံ ပနေတ္ထ သဗ္ဗဒုဗ္ဗလဓမ္မဝိနိဓာနဝသေန။ သညာမတ္တမ္ပိ နာမ အဝိနိဓာယ သမ္ပဇာနမုသာ ဘာသိဿတိတိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ။

၅၅။ **မန္ဒောဝ ပရိကိသတိ**တိ ပါဏဝဓာဒိနိ ကရောန္တော တတော-နိဒါနဉ္စ ဒုက္ခမနုဘောန္တော ဘောဂပရိယေသနာရက္ခဏာနိ စ ကရောန္တော မောမူဟော ဝိယ ပရိကိလိဿတိ။

တမေနံ ရုဇာနော ဂဟေတွာ ဝိဝိဓော ကမ္မကာရဏာ ကာရေန္တိတိ န ရုဇာနော ကရေန္တိ၊ ရုဇာဓိနပုရိသာ နာနာဝိဓာနိ ကမ္မကာရဏာနိ ကရေန္တိ။

Kasāhipi tālentīti kasādaṇḍakehipi vitajjenti. **Vettehīti** vettalatāhi. **Addhaḍaṇḍakehīti** muggarehi, pahārasāḍhanattham vā catuhatthadaṇḍam dvedhā chetvā gahitadaṇḍakehi. **Bilaṅgathālikanti** kañjiya-ukkhalikakammakāraṇam. Tam karontā sīsakapālaṃ uppāṭetvā tattam ayogaḥ saṇḍāsena gahetvā tattha pakkhipanti, tena matthaluṅgaṃ pakkutṭhitvā upari uttarati. **Saṅkhamuṇḍikanti** saṅkhamuṇḍakammakāraṇam. Tam karonto uttarotṭha-ubhatokaṇṇacūlikagalavāṭakaparicchedena cammam chinditvā sabbakese ekato gaṇṭhim katvā daṇḍakena veṭhetvā uppāṭenti, saha kesehi cammam utṭhahati. Tato sīsakaṭāhaṃ thūlasakkharāhi ghaṃsitvā dhovantā saṅkhavaṇṇam karonti. **Rāhumukhanti** rāhumukhakammakāraṇam. Tam karontā saṅkunā mukhaṃ vivaritvā antomukhe dīpaṃ jālenti, kaṇṇacūlikāhi vā paṭṭhāya mukhaṃ nikhādanena khananti, lohitaṃ paggharivā mukhaṃ pūreti.

Jotimālikanti sakalasarāmaṃ telapilotikāya veṭhetvā ālimpentī. **Hatthapajjotikanti** hatthe telapilotikāya veṭhetvā dīpaṃ viya pajjālenti. **Erakavattikanti** erakavattakammakāraṇam. Tam karontā heṭṭhāgīvato paṭṭhāya cammavaṭṭe¹ kantitvā² gopphake pāṭenti. Atha naṃ yottehi bandhitvā kaḍḍhanti. So attano cammavaṭṭe akkamitvā akkamitvā patati. **Cirakavāsikanti** cirakavāsikakammakāraṇam. Tam karontā tatheva cammavaṭṭe kantitvā kaṭiyaṃ ṭhapenti, kaṭito paṭṭhāya kantitvā gopphakesu ṭhapenti, uparimehi heṭṭhimasarāmaṃ cirakanivāsananivattham viya hoti. **Eṇeyyakanti** eṇeyyakakammakāraṇam. Tam karontā ubhosu kapparesu ca ubhosu jaṇṇukesu ca ayavalayāni datvā ayasūlāni koṭṭenti, so catūhi ayasūlehi bhūmiyaṃ patiṭṭhahati. Atha naṃ parivāretvā aggim karonti. “Eṇeyyako jotipariggaho yathā”ti āgataṭṭhānēpi idameva vuttaṃ. Tam sandhito sandhito sūlāni apanetvā catūhi aṭṭhikoṭṭhiyeva ṭhapenti. Evarūpā kammakāraṇā nāma natthi.

Baḷisamaṃsikanti ubhatomukhehi baḷisehi paharivā cammamāṃsanhārūni uppāṭenti. **Kahāpaṇikanti** sakalasarāmaṃ tiṇhāhi vāsīhi koṭito paṭṭhāya kahāpaṇamattam kahāpaṇamattam pāṭentā koṭṭenti. **Khārāpatacchikanti**

1. Cammabandhe (Ka)

2. Akkamitvā akkamitvā (Sī)

ကသာဟိဝိ တာဋေန္တိတိ ကသာဒဏ္ဍကေဟိဝိ ဝိတဇ္ဇေန္တိ။ ဝေတ္တေဟိတိ ဝေတ္တလတာဟိ။ အဗ္ဗဒဏ္ဍကေဟိတိ မုဂ္ဂရေဟိ၊ ပဟာရသာဓနတ္ထံ ဝါ စတုဟတ္ထဒဏ္ဍံ ဒွေဓာ ဆေတွာ ဂဟိတဒဏ္ဍကေဟိ။ ဗိလင်္ဂထာလိကန္တိ ကဋိယဥက္ခလိကကမ္မကာရဏံ။ တံ ကရေန္တာ သီသကပါလံ ဥပ္ပါဋေတွာ တတ္ထံ အယောဂုဋ် သဏ္ဌာသေန ဂဟေတွာ တတ္ထ ပက္ခိပန္တိ။ တေန မတ္ထလုဂ် ပက္ခုဋ်တွာ ဥပရိ ဥတ္တရတိ။ သင်္ခမုန္တိကန္တိ သင်္ခမုန္တကမ္မကာရဏံ။ တံ ကရေန္တာ ဥတ္တရေဋ္ဌဉာတောကဏ္ဍစူဠကဂလဝါဠကပရိစ္ဆေဒေန စမ္ပိ ဆိန္ဒိတွာ သဗ္ဗကေသေ ကေတော ဂဏ္ဍိ ကတွာ ဒဏ္ဍကေန ဝေဋ္ဌေတွာ ဥပ္ပါဋေန္တိ။ သဟ ကေသေဟိ စမ္ပိ ဥဋ္ဌဟတိ။ တတော သီသကဋ္ဌာဟံ ထုလသက္ခရာဟိ ခံသိတွာ ဓောဝန္တာ သင်္ခဝဏ္ဏံ ကရေန္တိ။ ရာဟုမုခန္တိ ရာဟုမုခကမ္မကာရဏံ။ တံ ကရေန္တာ သင်္ကနာ မုခံ ဝိဝရိတွာ အန္တောမုခေ ဒိပံ ဇာလေန္တိ။ ကဏ္ဍ-စူဠကဟိ ဝါ ပဋ္ဌာယ မုခံ နိခါဒနေန ခနန္တိ။ လောဟိတံ ပဋ္ဌရိတွာ မုခံ ပူရေတိ။

ဇောတိမာလိကန္တိ သကလသရိရံ တေလပိလောတိကာယ ဝေဋ္ဌေတွာ အာလိမ္ပေန္တိ။ ဟတ္ထပဇ္ဇောတိကန္တိ ဟတ္ထ တေလပိလောတိကာယ ဝေဋ္ဌေတွာ ဒိပံ ဝိယ ပဇ္ဇာလေန္တိ။ ရေကဝတ္တိကန္တိ ရေကဝတ္တကမ္မကာရဏံ။ တံ ကရေန္တာ ဟေဋ္ဌာဂိဝတော ပဋ္ဌာယ စမ္ပဝဇ္ဇေ^၁ ကန္တိတွာ^၂ ဂေါပ္ပကေ ပါတေန္တိ။ အထ နံ ယောတ္တေဟိ ဗန္တိတွာ ကမုန္တိ။ သော အတ္တနော စမ္ပဝဇ္ဇေ အတ္တမိတွာ အတ္တမိတွာ ပတတိ။ စိရကဝါသိကန္တိ စိရကဝါသိကကမ္မကာရဏံ။ တံ ကရေန္တာ တထေဝ စမ္ပဝဇ္ဇေ ကန္တိတွာ ကဋိယံ ဌပေန္တိ။ ကဋိတော ပဋ္ဌာယ ကန္တိတွာ ဂေါပ္ပကေသု ဌပေန္တိ။ ဥပရိမေဟိ ဟေဋ္ဌမသရိရံ စိရကနိဝါသနနိဝတ္ထံ ဝိယ ဟောတိ။ ဇေဏယုကန္တိ ဇေဏယုကကမ္မကာရဏံ။ တံ ကရေန္တာ ဥဘောသု ကပ္ပရေသု စ ဥဘောသု ဇေဏယုကေသု စ အယဝလယာနိ ဒတွာ အယသူလာနိ ကောဇ္ဇေန္တိ။ သော စတူဟိ အယသူလေဟိ ဘူမိယံ ပတိဋ္ဌဟတိ။ အထ နံ ပရိဝါရေတွာ အဂ္ဂိ ကရေန္တိ။ “ဇေဏယုကော ဇောတိပရိဂ္ဂဟော ယထာ”တိ အာဂတဋ္ဌာနေပိ ဣဒမေဝ ဝုတ္တံ။ တံ သန္ဓိတော သန္ဓိတော သူလာနိ အပနေတွာ စတူဟိ အဋ္ဌကောဋိဟိယေဝ ဌပေန္တိ။ ဝေရူပါ ကမ္မကာရဏာ နာမ နတ္ထိ။

ဗဠိသမံသိကန္တိ ဉာတောမုခေဟိ ဗဠိသေဟိ ပဟရိတွာ စမ္ပမံသန္တာရူနိ ဥပ္ပါဋေန္တိ။ ကဟာပဏိကန္တိ သကလသရိရံ တိဏ္ဍာဟိ ဝါသိဟိ ကောဋိတော ပဋ္ဌာယ ကဟာပဏမတ္ထံ ကဟာပဏမတ္ထံ ပါတေန္တာ ကောဇ္ဇေန္တိ။ ခါရာပတန္တိကန္တိ

၁-စမ္ပဗန္ဓေ (က)

၂-အတ္တမိတွာ အတ္တမိတွာ (သိ)

sarīraṃ tattha tattha āvudhehi paharitvā kocchehi khāraṃ ghaṃsenti,
cammamaṃsaṃhārūni paggharitvā pasavanti, aṭṭhikaṃkhalikāva tiṭṭhati.
Palighaparivattikanti ekena passena nipajjāpetvā kaṇṇacchiddena ayasūlaṃ
koṭṭetvā pathaviyā ekābaddhaṃ karonti. Atha naṃ pāde gahetvā āviñchanti.
Palālapīṭhakanti chekā kāraṇikā chavicammaṃ acchinditvā nisadapotakāhi
aṭṭhīni chinditvā kesesu gahetvā ukkhipanti, maṃsarāsiyeva hoti. Atha naṃ
kesheva pariyonandhitvā gaṇhanti, palālapīṭhaṃ viya katvā paliveṭhenti.
Sunakhehipīti katipayāni divasāni āhāraṃ adatvā chātasunakhehi
khādāpentī. Te muhuttēna aṭṭhisāṃkhalikameva karonti. **Evampi kissatīti**
evampi vighātaṃ pāpuṇāti. **Parikissatīti** sabbabhāgena vighātaṃ pāpuṇāti.
Parikilissatīti upatāpaṃ pāpuṇāti.

Puna aññaṃ kāraṇaṃ dassento “**atha vā kāmataṇhāya abhibhūto**”ti-
ādimāha. Tattha **kāmataṇhāyāti** pañcakāmaguṇikalobhena. **Abhibhūtoti** tena
maddito. **Pariyādinna**cittoti kusalācāraṃ khepetvā gahitacitto. **Bhoge**
pariyesantoti dhaṇaṃ gavesamāno. **Nāvāya mahāsamuddaṃ pakkhandatīti**
taraṇisaṃkhātāya nāvāya mahantaṃ Loṇasāgaraṃ pavisati. **Sītassa**
purakkhatoti sītaṃ purato katvā. **Uṇhassa purakkhatoti** uṇhaṃ purato katvā.
Ḍaṃsāti piṅgalamakkhikā. **Makasāti** makasā eva. **Pīliyamānoti**
ḍaṃsādisamphassehi vihesiyamāno. **Khuppipāsāya miyyamānoti**
khuddāpipāsāya maramāno. **Tigumbaṃ gacchatīti**-ādīni **mūlapadaṃ**
gacchatītipariyosānāni catuvīsati padāni raṭṭhanāmena vuttāni.
Marukantāraṃ gacchatīti vālukakantāraṃ tārakasaññāya gacchati.
Jaṇṇupathanti jāṇūhi gantabbamaggaṃ. **Ajapathanti** ajehi gantabbamaggaṃ.
Meṇḍapathēpi eseṇa nayo.

Saṅkupathanti khāṇuke koṭṭetvā tēhi uggamitabbaṃ khāṇumaggaṃ, taṃ
gacchanto pabbatapāde ṭhatvā ayasiṅghāṭakaṃ yottēna bandhitvā
uddhaṃkhipitvā pabbate laggāpetvā yottēnāruyha vajiraggaṇa lohadaṇḍena
pabbataṃ vijjhītvā khāṇukaṃ koṭṭetvā tattha ṭhatvā siṅghāṭakaṃ ākaḍḍhitvā
puna upari laggāpetvā tattha ṭhito cammayottaṃ olambetvā taṃ ādāya
otaritvā heṭṭhimakhāṇuke bandhitvā vāmahaṭṭhena yottaṃ gahetvā
dakkhiṇahaṭṭhena muggaraṃ ādāya yottaṃ paharitvā khāṇukaṃ nīharitvā

သရီရံ တတ္ထ တတ္ထ အာဝုဓေဟိ ပဟရိတွာ ကောဇ္ဈေဟိ ခါရံ ခံသေန္တိ၊
စမ္မမံသန္တာရုနိ ပဋ္ဌရိတွာ ပသဝန္တိ၊ အဋ္ဌကသင်္ခလိကာဝ တိဋ္ဌတိ။ **ပလိဃပရိဝတ္တိ-**
ကန္တိ ဧကေန ပဿေန နိပဇ္ဇာပေတွာ ကဏ္ဍိန္ဒြေေန အယသုလံ ကောဇ္ဈေတွာ
ပထဝိယာ ကောဗဒ္ဓံ ကရေန္တိ။ အထ နံ ပါဒေ ဂဟေတွာ အာဝိဉ္ဇန္တိ။
ပလာလဝိဋ္ဌကန္တိ ဆေကာ ကာရဏိကာ ဆဝိစမ္ပံ အတ္တိန္ဒြေတွာ နိသဒပေါတ-
ကာဟိ အဋ္ဌိနိ ဆိန္ဒြေတွာ ကေသေသု ဂဟေတွာ ဥက္ခိပန္တိ။ မံသရာသိယေဝ
ဟောတိ။ အထ နံ ကေသေဟေဝ ပရိယောနန္တိတွာ ဂဏှန္တိ။ ပလာလဝိဋ္ဌံ ဝိယ
ကံတွာ ပလိဝေဋ္ဌေန္တိ။ **သုနဓေဟိ**ပီတိ ကတိပယာနိ ဒိဝသာနိ အာဟာရံ
အဒတွာ ဆာတသုနဓေဟိ ခါဒါပေန္တိ။ တေ မုဟုတ္တေန အဋ္ဌိသင်္ခလိကမေဝ
ကရေန္တိ။ **ဝေဋ္ဌိ ကိဿတိ**တိ ဝေဋ္ဌိ ဝိဿာတံ ပါပုဏာတိ။ **ပရိကိဿတိ**တိ
သဗ္ဗဘာဂေန ဝိဿာတံ ပါပုဏာတိ။ **ပရိကိလိဿတိ**တိ ဥပတာပံ ပါပုဏာတိ။

ပုန အညံ ကာရဏံ ဒဿေန္တော “**အထ ဝါ ကာမတဏှာယ အဘိ-**
ဘူတော”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ကာမတဏှာယာ**တိ ပဉ္စကာမဂုဏိကလော-
ဘေန။ **အဘိဘူတော**တိ တေန မဒ္ဒိတော။ **ပရိယာဒိန္နဝိတ္တော**တိ ကုသလာစာရံ
ခေပေတွာ ဂဟိတဝိတ္တော။ **ဘောဂေ ပရိယေသန္တော**တိ ဓနံ ဂဝေသမာနော။
နာဝါယ မဟာသမုဒ္ဓံ ပက္ခန္တတိတိ တရဏိသင်္ခါတာယ နာဝါယ မဟန္တံ
လောဏသာဂရံ ပဝိသတိ။ **သီတဿ ပုရက္ခတော**တိ သီတံ ပုရတော ကတွာ။
ဥက္ကဿ ပုရက္ခတောတိ ဥက္ကံ ပုရတော ကတွာ။ **ခံသတိ** ပိရံလမက္ခိကာ။
မကသတိ မကသာ ဝေ။ **ဝိဋ္ဌိယမာနော**တိ ခံသာဒိသမ္ပဿေဟိ ဝိဟေသိယ-
မာနော။ **ခုပ္ပိပါသာယ မိယုမာနော**တိ ခုပ္ပိပါသာယ မရမာနော။ **တိရုမ္ပံ**
ဂစ္ဆတိတိအာဒိနိ မူလပဒံ **ဂစ္ဆတိ**တိပရိယောသာနာနိ စတုဝိသတိ ပဒါနိ
ရဋ္ဌနာမေန ဝုတ္တာနိ။ **မရုကန္တာရံ ဂစ္ဆတိ**တိ ဝါလုကကန္တာရံ တာရကသညာယ
ဂစ္ဆတိ။ **ဇက္ကုပထန္တိ** ဇာဏုဟိ ဂန္တဗ္ဗမဂ္ဂံ။ **အဇပထန္တိ** အဇေဟိ ဂန္တဗ္ဗမဂ္ဂံ။
မေဏ္ဍပထေဝိ ဒေသေဝ နယော။

သင်္ကပထန္တိ ခါဏုကေ ကောဇ္ဈေတွာ တေဟိ ဥဂ္ဂမိတဗ္ဗံ ခါဏုမဂ္ဂံ၊ တံ
ဂစ္ဆန္တော ပဗ္ဗတပါဒေ ဌတွာ အယသိဃံသုဂ္ဂံ ယောက္ခေန ဗန္ဓိတွာ
ဥဒ္ဓိခိပိတွာ ပဗ္ဗတေ လဂ္ဂါပေတွာ ယောက္ခေနာရုယဝဇီရဂ္ဂေန လောဟဒဏ္ဍေန
ပဗ္ဗတံ ဝိဇ္ဈိတွာ ခါဏုကံ ကောဇ္ဈေတွာ တတ္ထ ဌတွာ သိဃံသုဂ္ဂံ အာကမ္ဘိတွာ
ပုန ဥပရိ လဂ္ဂါပေတွာ တတ္ထ ဌိတော စမ္ပယောက္ခံ ဩလမ္ပေတွာ တံ အာဒါယ
ဩတရိတွာ ဟေဋ္ဌိမခါဏုကေ ဗန္ဓိတွာ ဝါမဟတ္ထေန ယောက္ခံ ဂဟေတွာ
ဒက္ခိဏဟတ္ထေန မုဂ္ဂရံ အာဒါယ ယောက္ခံ ပဟရိတွာ ခါဏုကံ နိဟရိတွာ

puna abhiruhati. Etenupāyena pabbatamatthakaṃ abhiruyha parato otaranto purimanayeneva paṭhamam pabbatamatthake khāṇukaṃ koṭṭetvā cammapasibbake yottam bandhitvā khāṇuke veḥhetvā sayam antopasibbake nisīditvā makkatākānam suttavissajjanākārena yottam viniveḥhetvā otarati. Tena vuttam “khāṇuke koṭṭetvā tehi uggamitabbam khāṇumaggan”ti. **Chattapathanti** cammachattena vātam gāhāpetvā sakuṇehi viya otaritabbam maggam. **Vamsapathanti** veṇugumbachedanasatthena chinditvā rukkham pharasunā koṭṭetvā maggam karonto veḥuvane nisseṇim katvā veḥugumbe āruyha veḥum chinditvā aparassa veḥugumbassa upari pātetvā veḥugumbamatthakeneva gantabbam maggam sandhāya “vamsapatham gacchatī”ti vuttanti veditabbam.

Gavesanto na vindati, alābhamūlakampi dukkham domanassam paṭisamvedetīti avindanamūlakampi kāyikacetasikaṃ dukkham paṭilabhati.

Laddhāti labhitvā. Ārakkhamūlakanti rakkhaṇamūlakampi. **Kinti me bhogeti** kena upāyena mama bhoge. **Neva rājāno hareyyum -pa- na appiyā dāyādā hareyyunti.** **Gopayatoti** mañjūsādīhi gopayantassa. **Vippalujjantīti** vinassanti.

56. **Etamādīnavam nītvā, muni pubbāpare idhāti** etam “yaso kitti ca yā pubbe, hāyate vāpi tassa sā”ti ito pabhuti vutte pubbāpare idha imasmim sāsane pubbato apare samaṇabhāvato vibbhantakabhāve ādīnavam muni nītvā.

Dalham kareyyāti niddesapadassa uddesapadam. **Thiram kareyyāti** asithilam kareyya. **Dalham samādāno assāti** thirapaṭiñño bhavyeyya. **Avatṭhitasamādānoti** sannitṭhānapaṭiñño.

57. **Etam ariyānamuttamanti** yadidaṃ vivekacariyā, etam Buddhādīnam ariyānam uttamam. Tasmā vivekaṃyeva sikkhethāti adhippāyo. **Na tena setṭho maññethāti** tena ca vivekena attānam “setṭho ahan”ti na maññeyya, tena mānathaddho na bhavyeyyāti vuttam hoti.

ပုန အဘိရဟတိ။ တေတနပါယေန ပဗ္ဗတမတ္တကံ အဘိရဟ ပရတော ဩတရန္တော ပုရိမနယေနော ပဌမံ ပဗ္ဗတမတ္တကေ ခါဏကံ ကောဇ္ဇေတွာ စဗ္ဗပသိဗ္ဗကေ ယောတ္တံ ဗန္ဓိတွာ ခါဏကေ ဝေဌေတွာ သယံ အန္တော- ပသိဗ္ဗကေ နိသိဒ္ဓိတွာ မက္ကဋကနံ သုတ္တဝိဿဇ္ဇနာကာရေန ယောတ္တံ ဝိနိဝေဌေတွာ ဩတရတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ခါဏကေ ကောဇ္ဇေတွာ တေဟိ ဥဂ္ဂမိတဗ္ဗံ ခါဏမဂ္ဂ”န္တိ။ **ဆတ္တပထန္တိ** စမ္မဆတ္တေန ဝါတံ ဂါဟာပေတွာ သကုဏေဟိ ဝိယ ဩတရိတဗ္ဗံ မဂ္ဂံ။ **ဝံသပထန္တိ** ဝေဏုဂုဗ္ဗဆေဒနသတ္တေန ဆိန္ဒိတွာ ရုက္ခံ ဖရသုနာ ကောဇ္ဇေတွာ မဂ္ဂံ ကရောန္တော ဝေဠုဝနေ နိဿေဏိ ကတွာ ဝေဠုဂုဗ္ဗေ အာရဟ ပေဠု ဆိန္ဒိတွာ အပရဿ ဝေဠုဂုဗ္ဗဿ ဥပရိ ပါတေတွာ ဝေဠုဂုဗ္ဗမတ္တကေနော ဝန္တဗ္ဗံ မဂ္ဂံ သန္ဓာယ “ဝံသပထံ ဝစ္ဆတိ”တိ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဝဝေသန္တော န ဝိန္ဒတိ၊ အလာဘမူလကမ္ပိ ဒုက္ခံ ဒေါမနဿံ ပဋိသံ- ဝေဒေတိတိ အဝိန္ဒနမူလကမ္ပိ ကာယိကစေတသိကံ ဒုက္ခံ ပဋိလဘတိ။

လဒ္ဓါတိ လဘိတွာ။ **အာရက္ခမူလကန္တိ** ရက္ခဏမူလကမ္ပိ။ **ကိန္တိ မေ ဘောဂေတိ** ကေန ဥပါယေန မမ ဘောဂေ။ **နေဝ ရာဇာနော ဟရေယျု**။ပ။ **န အပ္ပိယာ ဒါယာဒါ ဟရေယျု**န္တိ။ **ဂေါပယတောတိ** မဇ္ဈိသာဒီဟိ ဂေါပယန္တဿ။ **ဝိပ္ပလုဇ္ဇန္တိတိ** ဝိနဿန္တိ။

၅၆။ **တေမာဒီနဝံ ဥတွာ၊ မုနိ ပုဗ္ဗာပရေ ဣဓာတိ** ဧတံ “ယသော ကိတ္တိ စ ယာ ပုဗ္ဗေ၊ ဟာယတေ ဝါပိ တဿ သာ”တိ ဣတော ပဘုတိ ဝုတ္တေ ပုဗ္ဗာပရေ ဣဓ ဣမသ္မိ သာသနေ ပုဗ္ဗတော အပရေ သမဏဘာဝတော ဝိပ္ပန္နကဘာဝေ အာဒီနဝံ မုနိ ဥတွာ။

ဒဋ္ဌံ ကရေယျာတိ နိဒ္ဒေသပဒဿ ဥဒ္ဒေသပဒံ။ **ထိရံ ကရေယျာတိ** အသိထိလံ ကရေယျ။ **ဒဋ္ဌံ သမာဒါနော အဿာတိ** ထိရပဋိညော ဘဝေယျ။ **အဝဋ္ဌိတသမာဒါနောတိ** သန္တိဋ္ဌာနပဋိညော။

၅၇။ **ဧတံ အရိယာနုပုတ္တမန္တိ** ယဒိဒံ ဝိဝေကစရိယာ၊ ဧတံ ပုဒ္ဓါဒိနံ အရိယာနံ ဥတ္တမံ။ တဿာ ဝိဝေကံယေဝ သိက္ခေထာတိ အဓိပ္ပါယော။ **န တေန သေဋ္ဌော မညေထာတိ** တေန စ ဝိဝေကေန အတ္တာနံ “သေဋ္ဌော အဟ”န္တိ န မညေယျ၊ တေန မာနထဋ္ဌေါ န ဘဝေယျာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

Unnatinti ussāpanam. Unnamanti uggantvā paṭṭhapanam. Mānanti ahamkāram. Thāmanti balakkāram. Thambhanti thaddhakaraṇam. Thaddhoti amaddavo. Patthaddhoti visesena amaddavo. Paggahitasiroti utthitasīso. Sāmantāti na ārakā. Āsanneti na dūre. Avidūreti samīpe. Upakatṭheti santike.

58. Rittassāti vivittassa, kāyaduccaritādīhi virahitassa. Oghatiṇṇassa pihayanti, kāmesu gadhitā pajāti vatthukāmesu laggā sattā tassa caturoghatiṇṇassa pihayanti iṇāyikā viya āṇaṇyassāti arahattanikūṭena desanam niṭṭhāpesi.

Rittassāti sabbakilesehi tucchassa. Vivittassāti suññassa. Pavivittassāti ekakassa. Idāni yehi ritto hoti, te dassento “kāyaduccaritena rittassā”ti-ādimāha. Tattha kilesapaṭipāṭiyā maggapaṭipāṭiyāti dvidhā rittatā vedītabbā. Kilesapaṭipāṭiyā tāva rāgo moho thambho sārāmbho māno madoti imehi chahi kilesehi arahattamaggena ritto hoti, doso kodho upanāho pamādoti imehi catūhi kilesehi anāgāmmimaggena ritto hoti, atimāno makkho paḷāso issā macchariyam māyā sāṭheyyanti imehi sattahi sotāpattimaggena ritto hoti.

Maggapaṭipāṭiyā pana sotāpattimaggena atimāno makkho paḷāso issā macchariyam māyā sāṭheyyanti imehi sattahi ritto hoti, anāgāmmimaggena doso kodho upanāho pamādoti imehi catūhi ritto hoti, arahattamaggena rāgo moho thambho sārāmbho māno madoti imehi chahi ritto hoti. Tīṇi duccharitāni sabbakilesehīti-ādinā nayena avasesāpi yathāyogam yojetabbā.

Vatthukāme parijānitvāti tebhūmake vatthukāme ñātātiraṇapariññāhi samāpanavasena jānitvā. Kilesakāme pahāyāti chandādayo kilesakāme pahānapariññāya jahitvā. Byantimkaritvāti vigatantaṃ vigatakoṭim karitvā.

ဥန္တတိန္တိ ဥဿာပနံ။ ဥန္တမန္တိ ဥဂန္တာ ပဋ္ဌပနံ။ မာနန္တိ အဟံကာရံ။ ထာမန္တိ ဗလက္ခာရံ။ ထန္တန္တိ ထဒ္ဓကရဏံ။ ထဒ္ဓေါတိ အမဒ္ဓဝေါ။ ပတ္တဒ္ဓေါတိ ဝိသေသေန အမဒ္ဓဝေါ။ ပဂ္ဂဟိတသိရောတိ ဥဋ္ဌိတသိသော။ သာမန္တာတိ န အာရကော။ အာသန္ဓေတိ န ဒူရေ။ အဝိဂ္ဂူရေတိ သမိပေ။ ဥပကဋ္ဌေတိ သန္တိကေ။

၅၈။ ရိတ္တဿာတိ ဝိဝိတ္တဿ၊ ကာယဒုစ္စရိတာဒိဟိ ဝိရဟိတဿ။ ဩဃတိက္ကဿ ဝိဟယန္တိ၊ ကာမေသု ဂမိတာ ပဇာတိ ဝတ္ထုကာမေသု လဂ္ဂါ သတ္တာ တဿ စတုရောသတိက္ကဿ ဝိဟယန္တိ ဣဏာယိကာ ဝိယ အာဏဏုဿာတိ အရဟတ္တနိဂ္ဂုဋေန ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။

ရိတ္တဿာတိ သဗ္ဗကိလေသေဟိ တုစ္ဆဿ။ ဝိဝိတ္တဿာတိ သုညဿ။ ပဝိဝိတ္တဿာတိ ကေကဿ။ ဣဒါနိ ယေဟိ ရိတ္တော ဟောတိ၊ တေ ဒသေန္တော “ကာယဒုစ္စရိတေန ရိတ္တဿာ”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ကိလေသပဋိပါဋိယာ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာတိ ဒွိဓာ ရိတ္တတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကိလေသပဋိပါဋိယာ တာဝ ရာဂေါ မောဟော ထန္တော သာရန္တော မာနော မဒေါတိ ဣမေဟိ ဆဟိ ကိလေသေဟိ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ရိတ္တော ဟောတိ၊ ဒေါသော ကောဓော ဥပနာဟော ပမာဒေါတိ ဣမေဟိ စတူဟိ ကိလေသေဟိ အနာဂါမိမဂ္ဂေန ရိတ္တော ဟောတိ၊ အတိမာနော မက္ခော ပဋ္ဌာသော ဣဿာ မစ္ဆရိယံ မာယာ သာဠေယျန္တိ ဣမေဟိ သတ္တဟိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ရိတ္တော ဟောတိ။

မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ ပန သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန အတိမာနော မက္ခော ပဋ္ဌာသော ဣဿာ မစ္ဆရိယံ မာယာ သာဠေယျန္တိ ဣမေဟိ သတ္တဟိ ရိတ္တော ဟောတိ၊ အနာဂါမိမဂ္ဂေန ဒေါသော ကောဓော ဥပနာဟော ပမာဒေါတိ ဣမေဟိ စတူဟိ ရိတ္တော ဟောတိ၊ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ရာဂေါ မောဟော ထန္တော သာရန္တော မာနော မဒေါတိ ဣမေဟိ ဆဟိ ရိတ္တော ဟောတိ။ တိဏိ ဒုစ္စရိ-တာနိ သဗ္ဗကိလေသေဟိတိအာဒိနာ နယေန အဝသေသာပိ ယထာယောဂံ ယောဇေတဗ္ဗာ။

ဝတ္ထုကာမေ ပရိဇာနိတွာတိ တေဘူမကေ ဝတ္ထုကာမေ ဉာတတိရဏပရိ-ညာဟိ သမာပနဝသေန ဇာနိတွာ။ ကိလေသကာမေ ပဟာယာတိ ဆန္ဒာဒယော ကိလေသကာမေ ပဟာနပရိညာယ ဇဟိတွာ။ ဗျန္တိ ကရိတွာတိ ဝိဂတန္တိ ဝိဂတကောဋိ ကရိတွာ။

Kāmoghaṃ tiṇṇassāti anāgāṃimaggena avasānasāṅkhātāṃ kāmoghaṃ taritvā ṭhitassa. Bhavoghanti arahattamaggena. Diṭṭhoghanti sotāpattimaggena. Avijjoghanti arahattamaggena. Sabbāṃ saṃsārapathanti sabbakhandhadhātu-āyatanapaṭipāṭisaṅkhātāṃ pathaṃ arahattamaggeneva taritvā ṭhitassa. Sotāpattimaggena uttiṇṇassa. Sakadāgāṃimaggena nittiṇṇassa. Anāgāṃimaggena kāmādhātum atikkantassa. Arahattamaggena sabbabhavaṃ samatikkantassa. Phalasamāpattivāsena vītivattassa. Pāramgatassāti-ādīni nibbānavasena vuttāni. Yathā iṇāyikā āṇaṇyanti pavaḍḍhaka-iṇaṃ ādāya¹ vicarantā āṇaṇyaṃ. Patthentīti patthanam uppādentī. Ābādhikā ārogyanti pītādirogāturo bhesajjakiriyāya taṃ rogavūpasamanatthaṃ ārogyaṃ. Yathā bandhanabaddhāti nakkhattadivase bandhanāgāre baddhapurisā. Yathā dāsā bhujissanti yasmā bhujissā purisā yaṃ icchanti, taṃ karonti, na naṃ koci balakkārena tato nivatteti, tasmā dāsā bhujissabhāvaṃ patthenti. Yathā kantāraddhānapakkhandāti yasmā balavanto purisā hatthabhāraṃ gahetvā² sajjāvudhā saparivārā kantāraṃ paṭipajjanti, te corā dūratova disvā palāyanti. Te sotthinā kantāraṃ nittharivā khemantaṃ patvā haṭṭhatuṭṭhā honti. Tasmā kantārapakkhandā khemantabhūmiṃ patthenti. Desanāpariyosāne tisso sotāpattiphalaṃ patvā pacchā pabbajitvā arahattaṃ sacchākāsi.

Saddhammapajjotikāya Mahāniddesaṭṭhakathāya

Tissametteyyasuttaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Pasūrasuttaniddesavaṇṇanā

59. Atṭhame Pasūrasuttaniddese paṭhamagāthāya tāva saṅkhepo—ime diṭṭhigatikā attano diṭṭhiṃ sandhāya “idheva suddhī”ti vadanti. Aññesu pana dhammesu visuddhiṃ nāhu, evaṃ yaṃ attano satthārādiṃ nissitā, tattheva “esa vādo subho”ti evaṃ subhavādā hutvā puthū samaṇabrāhmaṇā “sassato loko”ti-ādīsu paccekasaccesu nivīṭṭhā.

1. Saṃvaḍḍhita-iṇaṃ ādāya (Syā)

2. Hatthasāraṃ sajjitā (Sī, Syā)

ကာမောဃံ တိဏ္ဏဿာတိ အနာဂါမိမဂ္ဂေန အဝသာနသင်္ခါတံ ကာမောဃံ တရိတွာ ငြိတဿ။ ဘဝေါယန္တိ အရဟတ္တမဂ္ဂေန။ ဒိဋ္ဌောယန္တိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန။ အဝိဇ္ဇောယန္တိ အရဟတ္တမဂ္ဂေန။ သဗ္ဗံ သံသာရပထန္တိ သဗ္ဗခန္ဓဓာတုအာယတနပဋိပါဋိသင်္ခါတံ ပထံ အရဟတ္တမဂ္ဂေန တရိတွာ ငြိတဿ။ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ဥတ္တိဏ္ဏဿ။ သကဒါဂါမိမဂ္ဂေန နိတ္တိဏ္ဏဿ။ အနာဂါမိမဂ္ဂေန ကာမဓာတု အတိက္ကန္တဿ။ အရဟတ္တမဂ္ဂေန သဗ္ဗဘဝံ သမတိက္ကန္တဿ။ ဖလသမာပတ္တိဝသေန ဝိတိဝဏ္ဏဿ။ ပါရိဂတဿာတိအာဒိနိဗ္ဗာနဝသေန ဝုတ္တာနိ။ ယထာ ဣဏာယိကာ အာဏဏျန္တိ ပဝေဓကဇ္ဇကံ အာဒါယံ ဝိစရန္တော အာဏဏျံ။ ပတ္ထေန္တိတိ ပတ္ထနံ ဥပ္ပါဒေန္တိ။ အာဗာဓိကာ အာရောဂျန္တိ ပိတ္တာဒိရောဂါတုရော ဘေသဇ္ဇကိရိယာယ တံ ရောဂဝူပသမနတ္ထံ အာရောဂျံ။ ယထာ ဗန္ဓနဗဒ္ဓါတိ နက္ခတ္တဒိဝသေ ဗန္ဓနာဂါရေ ဗဒ္ဓပုရိသာ။ ယထာ ဒါသာ ဘုဇိဿန္တိ ယသ္မာ ဘုဇိဿာ ပုရိသာ ယံ ဣစ္ဆန္တိ။ တံ ကရေန္တိ။ န နံ ကောစိ ဗလက္ကာရေန တတော နိဝတ္တေတိ။ တသ္မာ ဒါသာ ဘုဇိဿဘာဝံ ပတ္ထေန္တိ။ ယထာ ကန္တာရဒ္ဓါနပက္ခန္ဓာတိ ယသ္မာ ဗလဝန္တော ပုရိသာ ဟတ္တဘာရံ ဂဟေတွာ သဇ္ဇာဝဓာ သပရိဝါရာ ကန္တာရံ ပဋိပဇ္ဇေန္တိ။ တေ စောရာ ဒူရတောဝ ဒိသ္မာ ပလာယန္တိ။ တေ သောတ္တိနာ ကန္တာရံ နိတ္ထရိတွာ ခေမန္တံ ပတွာ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌာ ဟောန္တိ။ တသ္မာ ကန္တာရပက္ခန္ဓာ ခေမန္တဘူမိံ ပတ္ထေန္တိ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ တိဿော သောတာပတ္တိဖလံ ပတွာ ပစ္ဆာ ပဗ္ဗတိတွာ အရဟတ္တံ သစ္စာကာသိ။

သဒ္ဓမ္မပဇ္ဇောတိကာယ မဟာနိဒ္ဒေသဋ္ဌကထာယ

တိဿမေတ္တေယျသုတ္တန်ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဂ-ပသူရသုတ္တန်ဒေသဝဏ္ဏနာ

၅၉။ အဋ္ဌမေ ပသူရသုတ္တန်ဒေသေ ပဋ္ဌမဂါထာယ တာဝ သင်္ခေပေါ—ဣမေ ဒိဋ္ဌိဂတိကာ အတ္တနော ဒိဋ္ဌိံ သန္ဓာယ “ဣဓေ သုဒ္ဓိ”တိ ဝဒန္တိ။ အညေသု ပန ဓမ္မေသု ဝိသုဒ္ဓိံ နာဟု။ ဧဝံ ယံ အတ္တနော သတ္တာရာဒိ နိဿိတာ၊ တတ္ထေဝ “ဧသ ဝါဒေါ သုဘော”တိ ဧဝံ သုဘဝါဒါ ဟုတွာ ပုထူ သမဏဗြာဟ္မဏာ “သဿတော လောကော”တိအာဒိသု ပစ္စေကသစ္စေသု နိဝိဋ္ဌာ။

Sabbe paravāde khipantīti sabbā paraladdhiyo chaḍḍenti. Ukkhipantīti dūrato khipanti. Parikkhipantīti samantato khipanti. Subhavādāti niddesassa uddesapadam. Sobhanavādāti “etaṃ sundaran”ti kathentā. Paṇḍitavādāti “paṇḍitā mayan”ti evaṃ kathentā. Thiravādāti “niddosavādam vadāmā”ti kathentā. Nāyavādāti “yuttavādam vadāmā”ti kathentā. Hetuvādāti “kāraṇasahitaṃ vadāmā”ti kathentā. Lakkhaṇavādāti “sallakkhetabbaṃ vadāmā”ti vadantā. Kāraṇavādāti “udāharaṇayuttavādam vadāmā”ti kathentā. Thānavādāti pakkamituṃ asakkuṇeyyavādam vadāmā”ti vadantā.

Niviṭṭhāti antopaviṭṭhā. Patiṭṭhitāti tattheva ṭhitā.

60. Evaṃ nivīṭṭhā ca “te vādakāmā”ti dutiyagāthā. Tattha bālaṃ dahantī mithu aññamaññanti “ayaṃ bālo, ayaṃ bālo”ti evaṃ dvepi janā aññamaññaṃ bālaṃ dahanti, bālato passanti. Vadanti te aññasitā kathojjanti te aññamaññasatthārādinissitā kalahāṃ vadanti. Pasaṃsakāmā kusalāvadānāti pasaṃsatthikā ubhopi “mayāṃ kusalāvadānā paṇḍitavādā”ti evaṃ saññino hutvā.

Vādatthikāti vādēna atthikā. Vādādhippāyāti vādajjhāsayā. Vādapurekkhārāti vādameva purato katvā caramānā. Vādapariyesanaṃ carantāti vādameva gavesanaṃ caramānā. Vigayhāti pavisitvā. Ogayhāti otaritvā. Ajjhogāhetvāti nimujjitvā. Pavisitvāti antokatvā¹.

Anojavantīti nihīna-ojavatī, tejavirahitāti attho. Sākathāti esā vācā. Kathojjaṃ vadantīti nittejaṃ bhaṇanti. Evaṃ vadānesu ca tesu eko niyamato eva.

61. Yutto kathāyanti gāthā. Tattha yutto kathāyanti vādakathāya ussukko. Pasaṃsamicchaṃ vinighātī hotīti attano pasaṃsaṃ icchanto “kathaṃ nu kho niggaheṣṣāmi”ti-ādinā nayena pubbeva vādā kathaṃkathī vinighātī hoti. Apāhatasminti pañhavīmaṃsakehi “atthāpagataṃ te bhaṇitaṃ, byañjanāpagataṃ te bhaṇitaṃ”ti-ādinā nayena

1. Antogantvā (Sī, Syā)

သဗ္ဗေ ပရဝါဒေ ခိပန္တိတိ သဗ္ဗာ ပရလဒ္ဓိယော ဆဇ္ဇန္တိ။ ဥက္ခိပန္တိတိ ဒူရတော ခိပန္တိ။ ပရိက္ခိပန္တိတိ သမန္တတော ခိပန္တိ။ သုဘဝါဒါတိ နိဒ္ဒေသဿ ဥဒ္ဓေသပဒံ။ သောဘနဝါဒါတိ “ဧတံ သုန္ဓရ”န္တိ ကထေန္တာ။ ပဏ္ဍိတ-ဝါဒါတိ “ပဏ္ဍိတာ မယ”န္တိ ဧဝံ ကထေန္တာ။ ထိရဝါဒါတိ “နိဒ္ဒေါသဝါဒံ ဝဒါမာ”တိ ကထေန္တာ။ ဉာယဝါဒါတိ “ယုတ္တဝါဒံ ဝဒါမာ”တိ ကထေန္တာ။ ဟေတုဝါဒါတိ “ကာရဏသဟိတံ ဝဒါမာ”တိ ကထေန္တာ။ လက္ခဏဝါဒါတိ “သလ္လက္ခေတဗ္ဗံ ဝဒါမာ”တိ ဝဒန္တာ။ ကာရဏဝါဒါတိ “ဥဒါဟရဏယုတ္တဝါဒံ ဝဒါမာ”တိ ကထေန္တာ။ ဌာနဝါဒါတိ ပက္ကမိတုံ အသက္ကုဏေယျဝါဒံ ဝဒါမာ”တိ ဝဒန္တာ။

နိဝိဋ္ဌာတိ အန္တောပဝိဋ္ဌာ။ ပတိဋ္ဌိတာတိ တတ္ထေဝ ဌိတာ။

၆၀။ ဧဝံ နိဝိဋ္ဌာ စ “တေ ဝါဒကမာ”တိ ဒုတိယဂါထာ။ တတ္ထ ဗာလံ ဒဟန္တိ ဖိတု အညမညန္တိ “အယံ ဗာလော, အယံ ဗာလော”တိ ဧဝံ ဒွေဝိ ဇနာ အညမညံ ဗာလံ ဒဟန္တိ။ ဗာလတော ပဿန္တိ။ ဝဒန္တိ တေ အညသိတာ ကထောဇ္ဇန္တိ တေ အညမညသတ္တာရာဒိနိသိတာ ကလဟံ ဝဒန္တိ။ ပသံသ-ကမာ ကုသလာဝဒါနာတိ ပသံသတ္တိကာ ဥဘောပိ “မယံ ကုသလာဝဒါနာ ပဏ္ဍိတဝါဒါ”တိ ဧဝံ သညိနော ဟုတွာ။

ဝါဒတ္ထိကာတိ ဝါဒေန အတ္ထိကာ။ ဝါဒါဗိပ္ပိယာတိ ဝါဒဇ္ဈာသယာ။ ဝါဒပုရေက္ခာရာတိ ဝါဒမေဝ ပုရတော ကတွာ စရမာနာ။ ဝါဒပရိယေသနံ စရန္တာတိ ဝါဒမေဝ ဂဝေသနံ စရမာနာ။ ဝိဂယာတိ ပဝိသိတွာ။ ဩဂယာတိ ဩတရိတွာ။ အဇ္ဈောဂါဟေတွာတိ နိမုဇ္ဈိတွာ။ ပမိသိတွာတိ အန္တောကတွာ^၁။

အနောဇဝန္တိတိ နိဟိနုဩဇဝတိ။ တေဇဝိရဟိတာတိ အတ္ထော။ သာ ကထာတိ သော ဝါစာ။ ကထောဇ္ဇံ ဝဒန္တိတိ နိတ္ထေဇံ ဘဏန္တိ။ ဧဝံ ဝဒါနေသု စ တေသု ဧကော နိယမတော ဧဝ။

၆၁။ ယုတ္တော ကထာယန္တိ ဂါထာ။ တတ္ထ ယုတ္တော ကထာယန္တိ ဝါဒ-ကထာယ ဥဿုက္ကော။ ပသံသမိစ္ဆံ ဝိနိဃာတိ ဟောတိတိ အတ္တနော ပသံသံ ဣစ္ဆန္တော “ကထံ နု ခေါ နိဂ္ဂဟေဿာမိ”တိအာဒိနာ နယေန ပုဗ္ဗေဝ ဝါဒါ ကထံကထိ ဝိနိဃာတိ ဟောတိ။ အပါဟတသ္မိန္တိ ပဉ္စဝိမံသကေဟိ “အတ္တာပဂတံ တေ ဘဏိတံ၊ ဗျဉ္ဇနာပဂတံ တေ ဘဏိတံ”န္တိအာဒိနာ နယေန

apaharite vāde. **Nindāya so kuppātīti** evaṃ apāhatasmiṃ ca vāde uppannāya nindāya so kuppātī. **Randhamesīti** yassa randhameva gavesanto.

Thomananti vaṇṇabhaṇaṇaṃ. **Kittinti** pākāṭakaraṇaṃ. **Vaṇṇahāriyanti** guṇavaḍḍhanaṃ. **Pubbeva sallāpāti** sallāpato puretameva. “Kathamidaṃ kathamidaṃ”ti kathamkathā assa atthīti **kathamkathī**. **Jayo nu kho meti** mama jayo. **Katham niggaḥanti** kena pakārena niggaṇhanaṃ. **Paṭikammaṃ karissāmīti** mama laddhiṃ parisuddhiṃ karissāmi. **Visesanti** atirekaṃ. **Paṭivisesanti** punappunaṃ visesaṃ. **Āveṭhiyaṃ karissāmīti** pariveṭhanaṃ karissāmi. **Nibbeṭhiyanti** mama nibbeṭhanaṃ mocanaṃ nikkhamanaṃ. **Chedanti** vādachindanaṃ. **Maṇḍalanti** vādasanḥhātanaṃ. **Pārisajjāti** paricārikā. **Pāsārikāti** kāraṇitā. **Apaharantīti** paṭibāhanti.

Atthāpagatanti atthato apagataṃ, attho natthīti. **Atthato apaharantīti** atthamhā paṭibāhanti. **Attho te dunnītoti** tava attho na sammā upanīto. **Byañjanaṃ te duropitanti** tava byañjanaṃ duppatiṭṭhāpitaṃ. **Niggaho te akatoti** tayā niggaho na kato. **Paṭikammaṃ te dukkaṭanti** tayā attano laddhipatiṭṭhāpanaṃ duṭṭhu kataṃ. **Visamakathaṃ dukkathitanti** na sammā kathitaṃ. **Dubbhaṇitanti** bhaṇantenapi duṭṭhu bhaṇitaṃ. **Dullapitanti** na sammā vissajjitaṃ. **Duruttanti** aññathā bhaṇitaṃ. **Dubbhāsanti** virūpaṃ bhāsitaṃ.

Nindāyāti garahaṇena. **Garahāyāti** dosakathanena. **Akittiyāti** aguṇakathanena. **Avanṇahārikāyāti** aguṇavaḍḍhanena.

Kuppātīti pakatibhāvaṃ jahetvā calati. **Byāpajjāti** dosavasena pūtibhāvaṃ āpajjati. **Paṭiṭṭhīyāti** kodhavasena gaṇabhāvaṃ gacchati. **Kopañcāti** kupitabhāvaṃ. **Dosañcāti** dūsaṇaṃ. **Apaccayañcāti** atuṭṭhākāraṇa. **Pātukarotīti** pākāṭaṃ karoti. **Randhamesīti** antaragavesī. **Virandhamesīti** chiddagavesī. **Aparaddhamesīti** guṇaṃ apanetvā dosameva gavesī. **Khalitamesīti** pakkhalanagavesī. **Galitamesīti** patanagavesī. “Ghaṭṭitamesī”tipi pāṭho, tassa pīḷanagavesīti attho. **Vivaramesīti** dosagavesī.

အပဟရိတေ ဝါဒေ။ နိန္ဒာယ သော ကုပ္ပတိတိ ဧဝံ အပါဟတသ္မိံ စ ဝါဒေ ဥပ္ပန္နာယ နိန္ဒာယ သော ကုပ္ပတိ။ ရန္ဓမေသီတိ ယဿ ရန္ဓမေဝ ဂဝေသန္တော။

ထောမနန္တိ ဝဏ္ဏဘဏနံ။ ကိတ္တိန္တိ ပါကဋကရဏံ။ ဝဏ္ဏဟာရိယန္တိ ဂုဏ-
ဝစုနံ။ ပုဗ္ဗေဝ သလ္လာပါတိ သလ္လာပတော ပုရေတရမေဝ။ “ကထမိဒံ ကထ-
မိဒ”န္တိ ကထံကထာ အဿ အတ္ထိတိ ကထံကထိ။ ဇယော န ခေါ မေတိ မမ
ဇယော။ ကထံ နိဂ္ဂဟန္တိ ကေန ပကာရေန နိဂ္ဂဟနံ။ ပဋိကမ္ပံ ကရိဿာမိတိ မမ
လဒ္ဓိံ ပရိသုဒ္ဓိံ ကရိဿာမိ။ ဝိသေသန္တိ အတိရေကံ။ ပဋိဝိသေသန္တိ ပုနပ္ပုနံ
ဝိသေသံ။ အာဝေဋ္ဌိယံ ကရိဿာမိတိ ပရိဝေဋ္ဌနံ ကရိဿာမိ။ နိဗ္ဗေဋ္ဌိယန္တိ မမ
နိဗ္ဗေဋ္ဌနံ မောစနံ နိက္ခမနံ။ ဆေဒန္တိ ဝါဒဆိန္ဒနံ။ မဏ္ဍလန္တိ ဝါဒသင်္ဘာတံ။
ပါရိသန္ဓာတိ ပရိစာရိကာ။ ပါသာရိကာတိ ကာရဏိတာ။ အပဟရန္တိတိ
ပဋိဗာဟန္တိ။

အတ္တာပဂတန္တိ အတ္တတော အပဂတံ၊ အတ္ထော နတ္ထိတိ။ အတ္တတော
အပဟရန္တိတိ အတ္တမှာ ပဋိဗာဟန္တိ။ အတ္ထော တေ ဒုန္တိတောတိ တဝ
အတ္ထော န သမ္မာ ဥပနိတော။ ဗျဉ္ဇနံ တေ ဒုရောပိတန္တိ တဝ ဗျဉ္ဇနံ ဒုပ္ပတိဋ္ဌာ-
ပိတံ။ နိဂ္ဂဟော တေ အကတောတိ တယာ နိဂ္ဂဟော န ကတော။ ပဋိ-
ကမ္ပံ တေ ဒုက္ကဒန္တိ တယာ အတ္တနော လဒ္ဓိပတိဋ္ဌာပနံ ဒုဋ္ဌ၊ ကတံ။ ဝိသမကထံ
ဒုက္ကထိတန္တိ န သမ္မာ ကထိတံ။ ဒုဗ္ဗဏိတန္တိ ဘဏန္တေနပိ ဒုဋ္ဌ၊ ဘဏိတံ။
ဒုလ္လပိတန္တိ န သမ္မာ ဝိသုဋ္ဌိတံ။ ဒုရုတ္တန္တိ အညထာ ဘဏိတံ။ ဒုဗ္ဗာသိတန္တိ
ဝိရူပံ ဘာသိတံ။

နိန္ဒာယာတိ ဂရဟဏေန။ ဂရဟာယာတိ ဒေါသကထနေန။ အကိတ္တိ-
ယာတိ အဂုဏကထနေန။ အဝဏ္ဏဟာရိကာယာတိ အဂုဏဝစုနေန။

ကုပ္ပတိတိ ပကတိဘာဝံ ဇဟေတွာ စလတိ။ ဗျာပဇ္ဇတိတိ ဒေါသဝသေန
ပူတိဘာဝံ အာပဇ္ဇတိ။ ပတိဋ္ဌိယတိတိ ကောဝေသေန ဂဏဘာဝံ ဂစ္ဆတိ။
ကောပဇ္ဇာတိ ကုပိတဘာဝံ။ ဒေါသဇ္ဇာတိ ဒူသနံ။ အပစ္စယဇ္ဇာတိ အတုဋ္ဌာ-
ကာရဉ္စ။ ပါတုကရေတိတိ ပါကဋံ ကရေတိ။ ရန္ဓမေသီတိ အန္တရဂဝေသီ။
ဝိရန္ဓမေသီတိ ဆိဒ္ဓဂဝေသီ။ အပရဒ္ဓမေသီတိ ဂုဏံ အပနေတွာ ဒေါသမေဝ
ဂဝေသီ။ ခလိတမေသီတိ ပက္ခလနဂဝေသီ။ ဂဋ္ဌိတမေသီတိ ပတနဂဝေသီ။
“သဋ္ဌိတမေသီ”တိပိ ပါဌော၊ တဿ ဝိဋ္ဌနဂဝေသီတိ အတ္ထော။ ဝိဝရမေသီတိ
ဒေါသဂဝေသီ။

62. Na kevalañca so kuppati, apica kho pana “yamassa vādan”ti gāthā. Tattha parihīnamāhu, apāhatanti atthabyañjanādito apāhatam parihīnam vadanti. Paridevatīti tato nimittam so “aññam mayā āvajjitan”ti-ādīhi vippalapati. Socatīti “tassa jayo”ti-ādīni ārabha socati. “Upaccagā man”ti anutthunātīti “so mam vādena vadam atikkanto”ti-ādīnā nayena suṭṭhutam vippalapati.

Parihāpanti na vaḍḍhitam. Aññam mayā āvajjanti aññam kāraṇam mayā avanamitam¹. Cintanti vīmaṃsitam. Mahāpakkkhoti mahanto ñātipakkho etassāti mahāpakkho. Mahāparisoti mahāparicārikapariso. Mahāparivāroti mahādāsādāsiparivāro. Parisā cāyam vaggāti ayañca parisā vaggā, na ekā. Puna bhañjissāmīti puna bhindissāmi.

63. Ete vivādā samaṇesūti ettha pana samaṇā vuccanti bāhiraparibbājakā. Etesu ugghātinighāti hotīti etesu vādesu jayaparājayādivasena citta-ugghātanighātam vā pāpuṇanto ugghāti ca nighāti ca hoti. Virame kathojjanti pajaheyya kalaham. Na ha’ññadattha’tthi pasamsalābhāti na hi ettha pasamsalābhato añño attho atthi. Uttāno vāti na gambhīroti attho “pañcime kāmagaṇā”ti-ādīsu² viya.

Gambhīro vāti duppaveso appatīṭṭho paṭiccasamuppādo viya. Gūḷho vāti paṭicchanno hutvā ṭhito “abhirama Nanda ahamte pāṭibhogo”ti-ādīsu³ viya. Paṭicchanno vāti apākaṭo “mātaram pitaram hantvā”ti-ādīsu⁴ viya. Neyyo vāti nīharitvā kathetabbo “asaddho akataññū cā”ti-ādīsu⁵ viya. Nīto vāti Pāḷiyā ṭhitaniyāmena kathetabbo “cattārome bhikkhave ariyavaṃsā”ti-ādīsu⁶ viya. Anavajjo vāti niddosattho “kusalā dhammā”ti-ādīsu⁷ viya. Nikkilesa vāti kilesavirahito vipassanā viya. Vodāno

1. Namitam (Sī)

2. Am 2. 359 piṭṭhe.

3. Khu 1. 102 piṭṭhe Udāne.

4. Khu 1. 55; Khu 10. 143 piṭṭhe.

5. Khu 1. 27 piṭṭhe.

6. Am 1. 336 piṭṭhe.

7. Abhi 1. 1 piṭṭhe.

၆၂။ န ကေဝလဉ္စ သော ကုပ္ပတိ၊ အဝိစ ခေါ ပန “ယမဿ ဝါဒ”န္တိ ဂါထာ။ တတ္ထ ပရိဟိနမာဟု၊ အပါဟတန္တိ အတ္ထဗျဉ္ဇနာဒိတော အပါဟတံ ပရိဟိနံ ဝဒန္တိ။ ပရိဒေဝတိတိ တတော နိမိတ္တံ သော “အညံ မယာ အာဝဇ္ဇိတ”န္တိ အာဒိဟိ ဝိပ္ပလပတိ။ သောစတိတိ “တဿ ဇယော”တိ အာဒိနိ အာရက္ခ သောစတိ။ “ဥပစ္စဂါ မ”န္တိ အနုတ္တုနာတိတိ “သော မံ ဝါဒေန ဝါဒိ အတိက္ကန္တော”တိ အာဒိနာ နယေန သုဠုတရံ ဝိပ္ပလပတိ။

ပရိဟာပိတန္တိ န ဝဇ္ဇိတံ။ အညံ မယာ အာဝဇ္ဇိတန္တိ အညံ ကာရဏံ မယာ အဝနမိတံ။ စိန္တိတန္တိ ဝိမံသိတံ။ မဟာပက္ခောတိ မဟန္တော ဉ္ဇတိပက္ခော ဧတဿာတိ မဟာပက္ခော။ မဟာပရိသောတိ မဟာပရိစာရိကပရိသော။ မဟာပရိဝါရောတိ မဟာဒါသဒါသိပရိဝါရော။ ပရိသာ စာယံ ဝဂ္ဂါတိ အယဉ္စ ပရိသာ ဝဂ္ဂါ, န ဧကာ။ ပုန အဋ္ဌိဿာဒိတိ ပုန ဘိဒ္ဓိဿာမိ။

၆၃။ ဧတေ ဝိဝါဒါ သမဏေသုတိ ဧတ္ထ ပန သမဏာ ဝုစ္စန္တိ ဗာဟိရ-ပရိဗ္ဗာဇကော။ ဧတေသု ဥဋ္ဌါတိနိဿာတိ ဟောတိတိ ဧတေသု ဝါဒေသု ဇယပရာဇယာဒိဝသေန စိတ္တဥဋ္ဌါတနိဿာတံ ဝါ ပါပုဏန္တော ဥဋ္ဌါတိ စ နိဿာတိ စ ဟောတိ။ ဝိရမေ ကထောဇ္ဇန္တိ ပဇဟေယျ ကလဟံ။ န ဟ’ဉ္ဇဒတ္ထ’တ္ထိ ပသံသလာဘာတိ န ဟိ ဧတ္ထ ပသံသလာဘတော အညော အတ္ထော အတ္ထိ။ ဥတ္တာနော ဝါတိ န ဂန္ထိရောတိ အတ္ထော “ပဋိမေ ကာမ-ဂုဏာ”တိ အာဒိသု^၂ ဝိယ။

ဂန္ထိရော ဝါတိ ဒုပ္ပဝေသော အပ္ပတိဋ္ဌော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ ဝိယ။ ဂူဠော ဝါတိ ပဋိစ္စန္တော ဟုတွာ ဌိတော “အဘိရမ နန္ဒ အဟံတေ ပါဠိဘောဂေါ”တိ-အာဒိသု^၃ ဝိယ။ ပဋိစ္စန္တော ဝါတိ အပါကဋ္ဌော “မာတရံ ပိတရံ ဟန္တော”တိ-အာဒိသု^၄ ဝိယ။ နေယျော ဝါတိ နိဟရိတွာ ကထေတဗ္ဗော “အသဠော အကတညူ စာ”တိ အာဒိသု^၅ ဝိယ။ နီတော ဝါတိ ပါဠိယာ ဌိတနိယာမေန ကထေတဗ္ဗော “စတ္တာရောမေ ဘိက္ခဝေ အရိယဝံသာ”တိ အာဒိသု^၆ ဝိယ။ အနဝဇ္ဇော ဝါတိ နိဒ္ဒေါသတ္ထော “ကုသလာ ဓမ္မာ”တိ အာဒိသု^၇ ဝိယ။ နိတ္ထိလေသော ဝါတိ ကိလေသဝိရဟိတော ဝိပဿနာ ဝိယ။ ဝေါဒါနော

၁-နမိတံ (သိ)

၂-အံ ၂-၃၅၉-ပိဋ္ဌေ။

၃-ဒု ၁-၁၀၂-ပိဋ္ဌေ ဥဒါနေ။

၄-ဒု ၁-၅၅၊ ဒု ၁၀-၁၄၃-ပိဋ္ဌေ။

၅-ဒု ၁-၂၇-ပိဋ္ဌေ။

၆-အံ ၁-၃၃၆-ပိဋ္ဌေ။

၇-အဘိ ၁-၁-ပိဋ္ဌေ။

vāti parisuddho lokuttaraṃ viya. **Paramattho** vāti uttamattho uttamatthabhūto attho khandhadhātu-āyatananibbānāni viya.

64. Chaṭṭhagāthāyattho—yasmā ca na ha’ññadattha’tthi paṣaṃsalābhā, tasmā paramaṃ lābhaṃ labhantopi “sundaro ayan”ti **tattha** diṭṭhiyā **paṣaṃsito vā pana hotīti** taṃ **vādaṃ paṣāya majjhe** dīpetvā tato so tena jayatthena tuṭṭhiṃ vā dantavidamaṃsakam vā āpajjanto **hassati**, mānena ca **unnamati**. Kimkāraṇaṃ? Yasmā taṃ jayatthaṃ **pappuyya yathā mano** jāto.

Thambhayitvāti pūretvā. **Brūhayitvāti** vaḍḍhetvā. Imissā gāthāya niddeso uttānattho.

65. Evaṃ unnamato ca “**yā unnatī**”ti gāthā. Tattha **mānātimānaṃ vadate** **panesoti** eso pana taṃ unnatiṃ “vighātabhūmī”ti abujjhamāno mānañca atimānañca vadati. Evaṃ imissāpi gāthāya niddeso uttānattho.

66. Evaṃ vāde dosaṃ dassetvā idāni tassa vādaṃ asampaṭicchanto “**sūro**”ti gāthamāha. Tattha **rājakhādāyāti** rājakhādānīyena, bhattavetanenāti vuttaṃ hoti. **Abhigajjame’ti paṭisūra’micchanti** yathā so paṭisūraṃ icchanto abhigajjanto eti, evaṃ diṭṭhigatiko diṭṭhigatikanti dasseti. **Yeneva so tena palehīti** yena so tuyhaṃ paṭisūro, tena gaccha. **Pubbeva natthi yadidaṃ yudhāyāti** yaṃ pana kilesajātaṃ yuddhāya siyā¹, taṃ idha pubbeva natthi, bodhimūleyevassa pahīnanti dasseti.

Sūroti niddesassa uddesapadaṃ. Suṭṭhu uro sūro, vissatṭha-uro ninna-uroti attho. **Vīro**ti parakkamavanto. **Vikkantoti** saṅgāmaṃ pavisanto. **Abhīrūti**-ādayo vuttanayā eva. **Putṭhoti** niddesassa uddesapadaṃ. **Positoti** thūlakato. **Āpāditoti** upaḍḍhabalito² paṭipādito. **Vaḍḍhitoti** tato tato bhāvito.

1. Yudhāyāti yaṃ panidaṃ kilamatthaṃ yuddhāya siyā (Sī, Syā)

2. Upecca pālito (Sī, Syā)

ဝါတိ ပရိသုဒ္ဓေါ လောကုတ္တရံ ဝိယ။ ပရမတ္ထော ဝါတိ ဥတ္တမတ္ထော ဥတ္တမတ္တဘူတော အတ္ထော ခန္ဓဓာတုအာယတနနိဗ္ဗာနာနိ ဝိယ။

၆၄။ ဆဋ္ဌဂါထာယတ္ထော—ယသ္မာ စ န ဟ’ညဒတ္ထ’တ္ထိ ပသံသလာဘာ၊ တသ္မာ ပရမံ လာဘံ လာဘန္တောပိ “သုန္ဓရော အယ”န္တိ . တတ္ထ ဒိဋ္ဌိယာ ပသံသီတော ဝါ ပန ဟောတိတိ တံ ဝါဒံ ပရိသာယ မဇ္ဈေ ဒိပေတွာ တတော သော တေန ဇယတ္ထေန တုဋ္ဌိံ ဝါ ဒန္တဝိဒိသကံ ဝါ အာပဇ္ဇန္တော ဟဿတိ၊ မာနေန စ ဥန္တမတိ။ ကိံကာရကံ? ယသ္မာ တံ ဇယတ္ထံ ပပ္ဖုယျ ယထာ မနော ဇာတော။

ထန္တယိတွာတိ ပူရေတွာ။ ဗြူဟယိတွာတိ ဝဇေတွာ။ ဣမိဿာ ဂါထာယ နိဒ္ဒေသော ဥတ္တာနတ္ထော။

၆၅။ ဧဝံ ဥန္တမတော စ “ယာ ဥန္တတိ”တိ ဂါထာ။ တတ္ထ မာနာတိ-မာနံ ဝဒတေ ပနေသောတိ ဧသော ပန တံ ဥန္တတိ ‘ဝိသာတဘူမိ’တိ အဗုဇ္ဈ-မာနော မာနဉ္စ အတိမာနဉ္စ ဝဒတိ။ ဧဝံ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ နိဒ္ဒေသော ဥတ္တာနတ္ထော။

၆၆။ ဧဝံ ဝါဒေ ဒေါသံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ . တဿ ဝါဒံ အသမ္ပုဋ္ဌန္တန္တော “သူရော”တိ ဂါထမဟ။ တတ္ထ ရာဇေါဒါယာတိ ရာဇေါဒနိယေန၊ ဘတ္တ-ဝေတနေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အဘိဂဇ္ဇမေ’တိ ပဋိသူရ’မိန္ဒန္တိ ယထာ သော ပဋိသူရံ ဣန္ဒန္တော အဘိဂဇ္ဇန္တော ဧတိ၊ ဧဝံ ဒိဋ္ဌိဂတိကော ဒိဋ္ဌိဂတိကန္တိ ဒဿေတိ။ ယေနော သော တေန ပလေဟိတိ ယေန သော တယံ ပဋိ-သူရော၊ တေန ဂစ္ဆ။ ပုဗ္ဗေ နတ္ထိ ယဒိဒံ ယုဓာယာတိယံ ပန ကိလေသဇာတံ ယုဒ္ဓါယ သိယာ^၁၊ တံ ဣမ ပုဗ္ဗေ နတ္ထိ၊ ဗောဓိမူလေယေဝဿ ပဟိနန္တိ ဒဿေတိ။

သူရောတိ နိဒ္ဒေသဿ ဥဒ္ဓေသပဒံ။ သုဠ၊ ဥရော သူရော၊ ဝိဿဠဥရော နိန္ဒ-ဥရောတိ အတ္ထော။ ဝီရောတိ ပရက္ကမဝန္တော။ ဝိက္ကန္တောတိ သင်္ဂါမံ ပဝိ-သန္တော။ အဘိဂ္ဂတိအာဒယော ဝုတ္တနယာ ဧဝ။ ပုဗ္ဗောတိ နိဒ္ဒေသဿ ဥဒ္ဓေသ-ပဒံ။ ပေါသီတောတိ ထူလကတော။ အာပါဒိတောတိ ဥပဗုဗလိတော^၂ ပဋိပါဒိတော။ ဝနိတောတိ တတော တတော ဘာဝိတော။

၁-ယုဓာယာတိ ယံ ပနိဒံ ကိလမတ္ထံ ယုဒ္ဓါယ သိယာ (သီ၊ သျာ)

၂-ဥပေစ္စ ပါလိတော (သီ၊ သျာ)

Gajjantoti abyattasarena¹ gajjanto. Uggajjantoti ukkuṭṭhiṃ karonto. Abhigajjantoti sīhanādaṃ karonto. Etīti āgacchati. Upeṭīti tato samīpaṃ gacchati. Upagacchatīti tato samīpaṃ gantvā na nivattati. Paṭisūranti nibbhayaṃ. Paṭipurisanti sattupurisam. Paṭisattunti sattu hutvā abhimukhe ṭhitaṃ. Paṭimallanti paṭisedhaṃ hutvā yujjhantaṃ. Icchantoti ākaṅkhamāno.

Palehīti gaccha. Vajāti mā tiṭṭha. Gacchāti samīpaṃ upasaṅkama. Abhikkamāti parakkamaṃ karohi.

Bodhiyā mūleti Mahābodhirukkhaṃ samīpe. Ye paṭisenikarā kilesāti ye kilesā paṭipakkhakarā. Paṭilomakarāti paṭāṇikarā. Paṭikaṇṭhakakarāti vinivijjhanakarā. Paṭipakkhakarāti sattukarā.

67. Ito paraṃ sesagāthā pākaṭasambandhā eva. Tattha vivādayantīti vivadanti. Paṭisenikattāti paṭilomakārakā. “Na tvaṃ imaṃ dhammavinayaṃ ājānāsī”ti-ādinaṃ nayena viruddhavadanaṃ vivādo.

Sahitaṃ meti mama vacanaṃ atthasaṃhitā. Asahitaṃ teti tava vacanaṃ anathasaṃhitā. Adhiciṇṇaṃ te viparāvattanti yaṃ taṃ adhiciṇṇaṃ cirakālesevanavasena paguṇaṃ, taṃ mama vādaṃ āgama nivattaṃ. Āropito te vādoti tuyhaṃ upari mayā doso āropito. Cara vādappamokkhāyāti bhattapuṭaṃ ādāya taṃ taṃ upasaṅkamitvā vādā pamokkhatthāya uttaraṃ² pariyesamāno vicara. Nibbeṭhehi vāti atha vā mayā āropitadosato attānaṃ mocchi. Sace pahosīti sace sakkosi.

Āveṭhiyāya āveṭhiyanti āveṭhetvā nivattanena nivattanaṃ. Nibbeṭhiyāya nibbeṭhiyanti dosato mocanena mocanaṃ. Chedena chedanti evamādi heṭṭhā vuttanayattā yathāyogaṃ yojetabbaṃ.

68. Visenikatvāti kilesasenaṃ vināsetvā. Kimlabhethāti paṭimallaṃ kim labhissasi. Pasūrāti taṃ paribbājakaṃ ālapati. Yesīdha natthīti yesaṃ idha natthi. Imāyapi gāthāya niddeso uttānatthoyeva.

1. Padena (Sī, Syā)

2. Uttariṃ (Ka)

ဂစ္ဆန္တောတိ အဗျတ္တသရေန^၁ ဂစ္ဆန္တော။ ဥဂ္ဂစ္ဆန္တောတိ ဥက္ကုဋ္ဌိံ ကရေန္တော။ အဘိဂစ္ဆန္တောတိ သီဟနာဒံ ကရေန္တော။ ဧတိတိ အာဂစ္ဆတိ။ ဥပေတိတိ တတော သမိပံ ဂစ္ဆတိ။ ဥပဂစ္ဆတိတိ တတော သမိပံ ဂစ္ဆာ န နိဝတ္တတိ။ ပဋိ- သူရန္တိ နိဗ္ဗယံ။ ပဋိပုရိသန္တိ သတ္တုပုရိသံ။ ပဋိသတ္တုန္တိ သတ္တု ဟုတွာ အဘိ- မုခေ ဌိတံ။ ပဋိမလ္လန္တိ ပဋိသေဓံ ဟုတွာ ယုဇ္ဈန္တိ။ ဣစ္ဆန္တောတိ အာကန္- ဓာနော။

ပလေဟိတိ ဂစ္ဆ။ ဝဇာတိ မာ တိဋ္ဌ။ ဂစ္ဆတိ သမိပံ ဥပသင်္ကမ။ အဘိက္က- မာတိ ပရက္ကမံ ကရေဟိ။

ဗောဓိယာ မူလေတိ မဟာဗောဓိရက္ခယ သမိပေ။ ယေ ပဋိသေနိကရာ ကိလေသာတိ ယေ ကိလေသာ ပဋိပက္ခကရာ။ ပဋိလောမကရာတိ ပဋာကိ- ကရာ။ ပဋိကဏ္ဍကရာတိ ဝိနိဝိဇ္ဇနကရာ။ ပဋိပက္ခကရာတိ သတ္တုကရာ။

၆၇။ ဣတော ပရံ သေသဂါထာ ပါကဋသမ္ပန္နာ ဧဝ။ တတ္ထ ဝိဝါဒယန္တိတိ ဝိဝေဒန္တိ။ ပဋိသေနိကတ္တာတိ ပဋိလောမကာရကာ။ “န တံ ဣမံ ဓမ္မဝိနယံ အာဇာနာသိ”တိအာဒိနာ နယေန ဝိရုဒ္ဓဝစနံ ဝိဝါဒေါ။

သဟိတံ မေတိ မမ ဝစနံ အတ္ထသံဟိတံ။ အသဟိတံ တေတိ တဝ ဝစနံ အနတ္ထသံဟိတံ။ အဓိစိတ္တံ တေ ဝိပရာဝတ္တန္တိ ယံ တံ အဓိစိတ္တံ စိရကာလ- သေဝနဝသေန ပဂုဏံ၊ တံ မမ ဝါဒံ အာဂမ္မ နိဝတ္တံ။ အာရောပိတော တေ ဝါဒေါတိ တုယံ ဥပရိ မယာ ဒေါသော အာရောပိတော။ စရ ဝါဒပ္ပမောက္ခာ- ယာတိ ဘတ္တပုဋ် အာဒါယ တံ တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝါဒါ ပမောက္ခတ္ထာယ ဥတ္တရံ ပရိယေသမာနော ဝိစရ။ နိဗ္ဗေဋ္ဌေဟိ ဝါတိ အထ ဝါ မယာ အာရောပိတ- ဒေါသတော အတ္တာနံ မောစေဟိ။ သစေ ပဟောသိတိ သစေ သက္ကောသိ။

အာဝေဋ္ဌိယာယ အာဝေဋ္ဌိယန္တိ အာဝေဋ္ဌေတွာ နိဝတ္တနေန နိဝတ္တနံ။ နိဗ္ဗေဋ္ဌိ- ယာယ နိဗ္ဗေဋ္ဌိယန္တိ ဒေါသတော မောစနေန မောစနံ။ ဆေဒေန ဆေဒန္တိ ဧဝမာဒိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ ယထာယောဂံ ယောဇေတဗ္ဗံ။

၆၈။ ဝိသေနိကတ္တာတိ ကိလေသသေနံ ဝိနာသေတွာ။ ကိံ လဘေထာတိ ပဋိမလ္လံ ကိံ လဘိဿသိ။ ပသူရာတိ တံ ပရိဗ္ဗာဇကံ အာလပတိ။ ယေသီဓ နတ္ထိတိ ယေသံ ဣဓ နတ္ထိ။ ဣမာယပိ ဂါထာယ နိဒ္ဒေသော ဥတ္တာနတ္ထောယေဝ။

69. **Pavitakkanti** “jayo nu kho me bhavissatī”ti-ādīni vitakkento.

Dhonenā yugam samāgamāti dhutakilesena Buddhena saddhim yugaggāham samāpanno. **Na hi tvaṃ sakkaḥasi sampayātaveti** kotthu-ādayo viya sīhādīhi dhonenā saha yugam gahetvā ekapadampi¹ sampayātuṃ yugaggāhameva vā sampādetuṃ na sakkhissasīti.

Manoti niddesassa uddesapadam. **Cittanti** cittatāya cittam. Ārammaṇam minamānam jānātīti mano. **Mānasanti** mano eva. “Antalikkhacaro pāso, yvāyam carati mānaso”ti² hi ettha pana sampayuttakadhammo mānasoti vutto.

“Katham hi Bhagavā tuyham, sāvako sāsane rato.

Appattamānaso sekkho, kālamkayirā janesutā”ti³—

ettha arahattam mānasanti vuttam. Idha pana manova mānasam, byañjanavasena hetam padam vaḍḍhitam.

Hadayanti cittam. “Cittam vā te khipissāmi, hadayam vā te phālessāmi”ti⁴ ettha uro hadayanti vuttam. “Hadayāhadayam maññe aññāya tacchatī”ti⁵ ettha cittam. “Vakkaṃ hadayan”ti⁶ ettha hadayavatthu. Idha pana cittameva abbhantaraṭṭhena “hadayan”ti vuttam. Tameva parisuddhaṭṭhena **paṇḍaram**, bhavaṅgam sandhāyetam vuttam. Yathāha “pabhassaramidaṃ bhikkhave cittam, tañca kho āgantukehi upakkilesehi upakkiliṭṭhan”ti⁷. Tato nikkhantattā pana akusalampi Gaṅgāya nikkhantā nadī Gaṅgā viya godhāvarito nikkhantā godhāvari viya ca “paṇḍaran”tveva vuttam.

Mano manāyatananti idha pana manogahaṇam manasseva āyatanabhāvadīpanattham. Tenetaṃ dīpeti “nayidaṃ devāyatanam viya manassa āyatanattā manāyatanam, atha kho mano eva āyatanam manāyatanan”ti. Tattha nivāsaṭṭhānaṭṭhena ākaraṭṭhena samosaraṇaṭṭhānaṭṭhena sañjātidesaṭṭhena kāraṇaṭṭhena ca **āyatanam** veditabham. Tathā hi loke “issarāyatanam vāsudevāyatanan”ti-ādīsu nivāsaṭṭhānam āyatananti

1. Ekasarampi (Ka) 2. Vi 3. 28; Saṃ 1. 113 piṭṭhesu.

4. Khu 1. 306; Saṃ 1. 209 piṭṭhesu.

6. Dī 2. 233; Ma 1. 72; Khu 1. 2 piṭṭhesu.

3. Saṃ 1. 122 piṭṭhe.

5. Ma 1. 38 piṭṭhe.

7. Aṃ 1. 9 piṭṭhe.

၆၉။ ပဝိတက္ကန္တိ “ဇယော န ခေါ မေ ဘဝိဿတိ”တိအာဒိနိ ဝိတက္ကန္တော။ ဓောနေန ယုဂံ သမာဂမာတိ ဓုတကိလေသေန ဗုဒ္ဓေန သဒ္ဓိံ ယုဂဂ္ဂါဟံ သမာပန္နော။ န ဟိ တံ သက္ခသိ သမ္ဗယာတဝေတိ ကောတ္ထု- အာဒယော ဝိယ သီဟာဒီဟိ ဓောနေန သဟ ယုဂံ ဂဟေတွာ ကေပဒဗ္ဗိံ သမ္ဗယာတံ ယုဂဂ္ဂါဟမေဝ ဝါ သမ္ဗာဒေတံ န သက္ခိဿသီတိ။

မနောတိ နိဒ္ဒေသဿ ဥဒ္ဓေသပဒံ။ စိတ္တန္တိ စိတ္တတာယ စိတ္တံ။ အာရမ္မဏံ မိနမာနံ ဇာနာတိတိ မနော။ မာနသန္တိ မနော ဧဝ။ “အန္တလိက္ခစရော ပါသော၊ ယွာယံ စရတိ မာနသော”တိ^၂ ဟိ ဣတ္ထ ပန သမ္ဗယုတ္တကမ္မော မာနသောတိ ဝုတ္တော။

“ကထံ ဟိ ဘဂဝါ တုယံ၊ သာဝကော သာသနေ ရတော။

အပ္ပတ္တမာနသော သေက္ခော၊ ကာလံကယိရာ ဇနေသုတာ”တိ^၃—

ဣတ္ထ အရဟတ္တံ မာနသန္တိ ဝုတ္တံ။ ဣဓ ပန မနောဝ မာနသံ၊ ဗျဉ္ဇန- ဝသေန ဟေတံ ပဒံ ဝဇိတံ။

ဟဒယန္တိ စိတ္တံ။ “စိတ္တံ ဝါ တေ ဝိဝိဿာမိ၊ ဟဒယံ ဝါ တေ ဇာလေ- သာဒိ”တိ^၄ ဣတ္ထ ဥရော ဟဒယန္တိ ဝုတ္တံ။ “ဟဒယာဟဒယံ မညေ အညာယ တစ္ဆတိ”တိ^၅ ဣတ္ထ စိတ္တံ။ “ဝတ္တံ ဟဒယ”န္တိ^၆ ဣတ္ထ ဟဒယ- ဝတ္ထု။ ဣဓ ပန စိတ္တမေဝ အပ္ပန္နရဋ္ဌေန “ဟဒယ”န္တိ ဝုတ္တံ။ တမေဝ ပရိသုဒ္ဓဋ္ဌေန ပဏ္ဍရံ၊ ဘဝဂံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ ယထာဟ “ပဘဿရမိဒံ ဘိက္ခဝေ စိတ္တံ၊ တဉ္စ ခေါ အာဂန္တုကေဟိ ဥပတ္တိလေသေဟိ ဥပတ္တိလိဋ္ဌ”န္တိ^၇။ တတော နိက္ခန္တတ္တာ ပန အကုသလမ္ဘိ ဂင်္ဂါယ နိက္ခန္တာ နဒီ ဂင်္ဂါ ဝိယ ဂေါဓာဝရိတော နိက္ခန္တာ ဂေါဓာဝရိ ဝိယ စ “ပဏ္ဍရ”န္တေဝ ဝုတ္တံ။

မနော မနာယတနန္တိ ဣဓ ပန မနောဂဟဏံ မနသေဝ အာယတန- ဘာဝဒီပနတ္ထံ။ တေနေတံ ဒီပေတိ “နယိဒံ ဒေဝါယတနံ ဝိယ မနဿ အာယတနတ္ထာ မနာယတနံ၊ အထ ခေါ မနော ဧဝ အာယတနံ မနာယတန”န္တိ။ တတ္ထ နိဝါသဋ္ဌာနဋ္ဌေန အာကရဋ္ဌေန သမောသရဏဋ္ဌာနဋ္ဌေန သဉ္ဇာတိ- ဒေသဋ္ဌေန ကာရဏဋ္ဌေန စ အာယတနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တထာ ဟိ လောကေ “ဣဿရာယတနံ ဝါသုဒေဝါယတန”န္တိအာဒိသု နိဝါသဋ္ဌာနံ အာယတနန္တိ

၁-ကောသရဒ္ဓိ(က) ၂-ဝိ ၃-၂၀၊ သံ ၁-၁၁၃-ပိဋ္ဌေသု။

၄-ခု ၁-၃၀၆၊ သံ ၁-၂၀၉-ပိဋ္ဌေသု။

၆-ဒီ ၂-၂၃၃၊ မ ၁-၇၂၊ ခု ၁-၂-ပိဋ္ဌေသု။

၃-သံ ၁-၁၂၂-ပိဋ္ဌေ။

၅-မ ၁-၃၈-ပိဋ္ဌေ။

၇-အံ ၁-၉-ပိဋ္ဌေ။

vuccati. “Suvaṇṇāyatanam rajatāyatanam”ti-ādīsu ākaro. Sāsane pana “manorame āyatane, sevanti nam vihaṅgamā”ti-ādīsu¹ samosaraṇaṭṭhānam. “Dakkhiṇāpatho gunnam āyatanam”ti-ādīsu sañjātideso. “Tatra tatveva sakkebhābatarā paṇṇāti sati sati-āyatane”ti-ādīsu² kāraṇam. Idha pana sañjātidesaṭṭhena samosaraṇaṭṭhānaṭṭhena kāraṇaṭṭhenāti tidhāpi vaṭṭati.

Phassādayo hi dhammā ettha sañjāyantīti sañjātidesaṭṭhena etam āyatanam. Bahiddhā rūpasaddagandharasaphoṭṭhabbā ārammaṇabhāvenettha osarantīti samosaraṇaṭṭhānaṭṭhena āyatanam. Phassādīnam pana saha-jātādipaccayaṭṭhena kāraṇattā kāraṇaṭṭhenāpi āyatananti veditabbam. **Manindriyam** vuttatthameva.

Vijānātīti **viññāṇam**. Viññāṇameva khandho **viññāṇakkhandho**. Tassa rāsi-ādivasena attho veditabbo. “Mahā-udakakkhandhotveva saṅkham gacchati”ti³ ettha hi rāsaṭṭhena khandho vutto. “Sīlakkhandho samādhikkhandho”ti-ādīsu⁴ guṇaṭṭhena. “Addasa kho Bhagavā mahantam dārukkhandhan”ti⁵ ettha paṇṇattimattaṭṭhena. Idha pana rūḷhito khandho vutto. Rāsaṭṭhena hi viññāṇakkhandhassa ekadeso ekam viññāṇam. Tasmā yathā rukkhassa ekadesam chindanto rukkham chindatīti vuccati, evameva viññāṇakkhandhassa ekadesabhūtam ekampi viññāṇam rūḷhito viññāṇakkhandhoti vuttam.

Tajjā manoviññādhātūti tesam phassādīnam dhammānam anucchavikā manoviññādhātu. Imasmim hi pade ekameva cittaṁ minanaṭṭhena mano, vijānanaṭṭhena viññāṇam, sabhāvaṭṭhena nissattaṭṭhena vā dhātūti tihi nāmehi vuttam.

Saddhim yugam samāgamanti ekappahārena saddhim. **Sammāgantvāti** paṇṇitvā. **Yugaggāham gaṇhitvāti** yugapaṭibhāgam gahetvā. **Sākacchetunti** saddhim kathetum. **Sallapitunti** allāpasallāpam katum. **Sākaccham samāpajjitunti** saddhim kathanam paṭipajjitum. Na paṭibalabhāve kāraṇam dassetum “**taṁ kissa hetu, Pasūro paribbājako hīno**”ti-ādīmāha. **So hi Bhagavā**

1. Am 2. 36 piṭṭhe.

2. Am 1. 256 piṭṭhesu.

3. Am 1. 366 piṭṭhe.

4. Dī 3. 236 piṭṭhe.

5. Sam 2. 386 piṭṭhe.

ဝုစ္စတိ။ “သုဝဏ္ဏာယံတနံ ရတတယတန”န္တိ အာဒိသု အာကရော။ သာသနေ ပန “မနောရမေ အာယတနေ၊ သေဝန္တိ နံ ဝိဟင်္ဂမာ”တိ အာဒိသု သမောသရဏဋ္ဌာနံ။ “ဒက္ခိဏာပထော ဂုဏ် အာယတန”န္တိ အာဒိသု သညာတိဒေသော။ “တတြတတြေဝ သက္ခိဏဗ္ဗတံ ပါပုဏာတိ သတိသတိအာယတနေ”တိ အာဒိသု ကာရဏံ။ ဣမ ပန သညာတိဒေသဋ္ဌေန သမောသရဏဋ္ဌာနဋ္ဌေန ကာရဏဋ္ဌေနာတိ တိဓာပိ ဝဇ္ဇတိ။

ဇယာဒယော ဟိ ဓမ္မာ ဧတ္ထ သညာယန္တိတိ သညာတိဒေသဋ္ဌေနပိ ဧတံ အာယတနံ။ ဗဟိဒ္ဓါ ရူပသဒ္ဓဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗာ အာရမ္မဏဘာဝနေတ္ထ ဩသရန္တိတိ သမောသရဏဋ္ဌာနဋ္ဌေနပိ အာယတနံ။ ဇယာဒိနံ ပန သဟ-ဇာတာဒိပစ္စယဋ္ဌေန ကာရဏတ္တာ ကာရဏဋ္ဌေနာပိ အာယတနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ မနိန္ဒြိယံ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

ဝိဇာနာတိတိ **ဝိညာဏံ**။ ဝိညာဏမေဝ ခန္ဓော **ဝိညာဏက္ခန္ဓော**။ တဿ ရာသိအာဒိဝသေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ “မဟာဥဒကက္ခန္ဓောတွေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ”တိ ဧတ္ထ ဟိ ရာသဋ္ဌေန ခန္ဓော ဝုတ္တော။ “သီလက္ခန္ဓော သမာဓိက္ခန္ဓော”-တိ အာဒိသု ဂုဏဋ္ဌေန။ “အဒ္ဓသ ခေါ ဘဂဝါ မဟန္တံ ဒါရက္ခန္ဓ”န္တိ ဧတ္ထ ပဏ္ဏတ္တိမတ္တဋ္ဌေန။ ဣမ ပန ရူဇိတော ခန္ဓော ဝုတ္တော။ ရာသဋ္ဌေန ဟိ ဝိညာဏက္ခန္ဓဿ ဧကဒေသော ဧကံ ဝိညာဏံ။ တသ္မာ ယထာ ရုက္ခဿ ဧကဒေသံ ဆိန္ဒန္တော ရုက္ခံ ဆိန္ဒတိတိ ဝုစ္စတိ။ ဝေမေဝ ဝိညာဏက္ခန္ဓဿ ဧကဒေသဘူတံ ဧကမ္ပိ ဝိညာဏံ ရူဇိတော ဝိညာဏက္ခန္ဓောတိ ဝုတ္တံ။

တဇ္ဇော **မနောဝိညာဏဓာတု**တိ တေသံ ဇယာဒိနံ ဓမ္မာနံ အနုစ္ဆရိကာ မနောဝိညာဏဓာတု။ ဣမသ္မိံ ဟိ ပဒေ ဧကမေဝ စိတ္တံ မိနနဋ္ဌေန မနော၊ ဝိဇာနနဋ္ဌေန ဝိညာဏံ၊ သဘာဝဋ္ဌေန နိဿတ္တဋ္ဌေန ဝါ ဓာတုတိ တိဟိ နာမေဟိ ဝုတ္တံ။

သဒ္ဓိံ ယုဂံ သမာဂမန္တိ ဧကပ္ပဟာရေန သဒ္ဓိံ။ သမ္မာဂန္ဓာတိ ပါပုဏိတွာ။ ယုဂဂ္ဂါဟံ ဂဏီတွာတိ ယုဂပဋိဘာဂံ ဂဟေတွာ။ သာကစ္ဆေတုန္တိ သဒ္ဓိံ ကထေတုံ။ သလ္လပိတုန္တိ အလ္လာပသလ္လာပံ ကာတုံ။ သာကန္တိ သမာပဇ္ဇိတုန္တိ သဒ္ဓိံ ကထနံ ပဋိပဇ္ဇိတုံ။ န ပဋိဗလဘာဝေ ကာရဏံ ဒေသေတုံ “**တံ ကိဿ-ဟေတု၊ ပဿရော ပရိဗ္ဗာဇကော ဟိနော**”တိ အာဒိမာဟ။ သော ဟိ ဘဂဝါ

၁-အံ ၂-၃၆-ပိဋ္ဌေ။

၂-အံ ၁-၂၅၆၊ မ ၃-၁၃၀-ပိဋ္ဌေသု။

၃-အံ ၁-၃၆၆-ပိဋ္ဌေ။

၄-ဒီ ၃-၂၃၆-ပိဋ္ဌေ။

၅-သံ ၂-၃၀၆-ပိဋ္ဌေ။

aggo cāti asadisadāna-aggattā¹ asamānapaññattā aggo ca. **Setṭho** cāti sabbaguṇehi appaṭṭisamaṭṭhena setṭho ca. **Mokkho** cāti savāsanehi kilesehi muttattā mokkho ca. **Uttamo** cāti attano uttaritaravirahitattā uttamo ca. **Pavaro** cāti sabbalokena abhipatthanīyattā pavaro ca. **Mattena mātaṅgenā**ti pabhinnamadena hatthinā.

Kotthukoti jiraṇasiṅgālo². **Sīhena migaraññā saddhinti** kesarasīhena migarājena saha. **Taruṇakoti** chāpako. **Dhenupakoti** khīrapako. **Usabhenā**ti maṅgalasammatena usabhena. **Calakakunā saddhinti** calamānakakunā saddhimi. **Dhaṅkoti** kāko. **Garūlena venateyyena saddhinti** ettha garūlenāti jātivāsena nāmaṁ. **Venateyyenā**ti gottavasena. **Caṇḍāloti** chavacaṇḍālo. **Raṇṇā cakkavattinā**ti cātuddīpikacakkavattinā. **Paṁsupisācakoti** kacavarachaḍḍanaṭṭhāne nibbattako yakkho. **Indena devaraññā saddhinti** Sakkena devarājena saha. **So hi Bhagavā mahāpaññoti**-ādāni chappadāni heṭṭhā vitthāritāni. Tattha **paññāpabhesakusaloti** attano anantavikappe paññābhede cheko. **Pabhinnañānoti** anantappabhedapattañño. Etena paññāpabhedakusalattepi sati tāsāṁ paññānaṁ anantabhedattaṁ dasseti. **Adhigatapaṭisambhidoti** paṭiladdha-aggacatupaṭisambhidañño. **Catuvesārajappattoti** cattāri visāradabhāvasaṅkhātāni ñāṇāni patto. Yathāha—

Sammāsambuddhassa te paṭijānato “ime dhammā anabhisambuddhā”ti, tatra vata maṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā devo vā māro vā brahmā vā koci vā lokasmiṁ sahadhammena paṭicodessatīti nimittametaṁ bhikkhave na samanupassāmi, etamahaṁ bhikkhave nimittam asamanupassanto khemappatto abhayappatto vesārajjappatto viharāmi.

Khīṇāsavassa te paṭijānato “ime āsavā aparikkhīṇā”ti -pa- “Ye kho pana te antarāyikā dhammā vuttā, te paṭisevato nālaṁ antarāyāyā”ti -pa-. Yassa kho

အဂ္ဂေါစာတိ အသဒိသဒါနအဂ္ဂတ္တာ^၁ အသမာနပညတ္တာ အဂ္ဂေါ စ။ သေဋ္ဌောစာတိ သဗ္ဗဂုဏေဟိ အပ္ပဋ္ဌိသမဋ္ဌေန သေဋ္ဌော စ။ မောက္ခောစာတိ သဝါသနေဟိ ကိလေသေဟိ မုတ္တတ္တာ မောက္ခော စ။ ဥတ္တမောစာတိ အတ္တနော ဥတ္တရိတရိရဟိတတ္တာ ဥတ္တမော စ။ ပဝရောစာတိ သဗ္ဗလောကေန အဘိပတ္တနိယတ္တာ ပဝရော စ။ မတ္တေန မာတင်္ဂေနာတိ ပဘိန္ဒမဒေန ဟတ္တိနာ။

ကောတ္ထုကောတိ ဇိရဏသိင်္ဂါလော^၂။ သီဟေန မိဂရညာ သဒ္ဓိန္တိ ကေသရသီဟေန မိဂရာဇေန သဟ။ တရုဏကောတိ ဆာပကော။ ဓေနပကောတိ ဒီရပကော။ ဥသဘေနာတိ မင်္ဂလသမ္ပတေန ဥသဘေန။ စလကကုနာ သဒ္ဓိန္တိ စလမာနကကုနာ သဒ္ဓိ။ ဓင်္ကောတိ ကာကော။ ဂရုဋေန ဝေနတေယျေန သဒ္ဓိန္တိ ဣ ဂရုဋေနာတိ ဇာတိဝသေန နာမံ။ ဝေနတေယျေနာတိ ဂေါတ္တဝသေန။ စဏ္ဍာလောတိ ဆဝစဏ္ဍာလော။ ရညာ စက္ကဝတ္တိနာတိ စာတုဒ္ဓိပိကစက္ကဝတ္တိနာ။ ပံသုပိသာစကောတိ ကစဝရဆူနဋ္ဌာနေ နိဗ္ဗတ္တကော ယက္ခော။ ဣန္ဒေန ဒေဝရညာ သဒ္ဓိန္တိ သက္ကေန ဒေဝရာဇေန သဟ။ သော ဟိ ဘဂဝါ မဟာပညောတိအာဒိနိ ဆပ္ပဒါနိ ဟေဋ္ဌာဝိတ္တာရိတာနိ။ တတ္ထ ပညာပဘောဒကုသလောတိ အတ္တနော အနန္တဝိကပ္ပေ ပညာဘေဒေ ဆေကော။ ပဘိန္ဒညကောတိ အနန္တပ္ပဘေဒပတ္တညကော။ ဧတေန ပညာပဘောဒကုသလတ္ထေပိ သတိ တာသံ ပညာနံ အနန္တဘေဒတ္ထံ ဒဿေတိ။ အမိဂဟပဋိသဒ္ဓိဒေါတိ ပဋိလဒ္ဓအဂ္ဂစတုပဋိသဒ္ဓိဒညကော။ စတုဝံသာရဇ္ဇပ္ပတ္တောတိ စတ္တာရိ ဝိသာရဒဘာဝသင်္ဂါတာနိ ဉာဏာနိ ပတ္တော။ ယထာဟ—

သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ တေ ပဋိဇာနတော “ဣမေ ဓမ္မာ အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓါ”တိ။ တတြ ဝတ မံ သမဏော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ ဒေဝေါ ဝါ ဗျာရော ဝါ ဗြဟ္မာ ဝါ ကောမိ ဝါ လောကသ္မိံ သဟ-ဓမ္မေန ပဋိဇောဒေသတိတိ နိမိတ္တမေတံ ဘိက္ခဝေ န သမနုပဿာမိ။ တေမဟံ ဘိက္ခဝေ နိမိတ္တံ အသမနုပဿန္တော ခေမပ္ပတ္တော အဘယပ္ပတ္တော ဝေသာရဇ္ဇပ္ပတ္တော ဝိဟရာမိ။

ဒီကာသဝဿ တေ ပဋိဇာနတော “ဣမေ အာသဝါ အပရိက္ခိဏာ”တိ။ပ။ “ယေ ခေါပန တေ အန္တရာယိကာ ဓမ္မာ ဝုတ္တာ၊ တေ ပဋိသေဝတော နာလံ အန္တရာယာယာ”တိ။ပ။ ယဿ ခေါ

1. Asadisakānaṁ aggattā (Sī), asadisattā (Syā)

2. Kāṇasiṅgālo (Ka)

၁-အသဒိသကာနံ အဂ္ဂတ္တာ (သီ)၊ အသဒိသတ္တာ (သျှာ) ၂-ကာဏသိင်္ဂါလော (က)

pana te atthāya dhammo desito, so na niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyāti, tatra vata maṃ samaṇo vā brāhmaṇo vā devo vā māro vā brahmā vā koci vā lokasmiṃ sahadhammena paṭicodessatīti nimittametaṃ bhikkhave na samanupassāmi, etamahaṃ bhikkhave nimittam asamanupassanto khemappatto abhayappatto vesārajjappatto viharāmi¹.

Dasabalabaladhārīti dasa balāni etesanti dasabalā, dasabalānaṃ balāni dasabalabalāni, tāni dasabalabalāni dhārayatīti dasabalabaladhārī, dasabalañāṇabaladhārīti attho. Etehi tīhi vacanehi anantappabhedānaṃ neyyānaṃ pabhedamukhamattaṃ dassitaṃ. Soyeva paññāpayogavasena abhimaṅgalasammataṭṭhena **purisāsabho**. Asantāsaṭṭhena **purisasīho**. Mahantaṭṭhena **purisanāgo**. Pajānanaṭṭhena **purisājāñño**. Lokakiccadhuravahanaṭṭhena **purisadhorayho**.

Atha tejādikaṃ anantañāṇato laddhaṃ guṇavisesaṃ dassetukāmo tesam tejādīnaṃ anantañāṇamūlabhāvaṃ dassento “**anantañāṇo**”ti vatvā “**anantatejo**”ti-ādimāha. Tattha **anantañāṇo**ti gaṇanavasena ca² pabhāvasena ca antavirahitañāṇo. **Anantatejoti** veneyyasantāne mohatamavidhamanena anantañāṇatejo. **Anantayasoti** paññāguṇeheva lokattayavitthatānantakittighoso. **Adḍhoti** paññādhanaśamiddhiyā samiddho. **Mahaddhanoti** paññādhanaḍḍhattepi³ pabhāvamahattena mahantaṃ pavattapaññādhanaśamassāti mahaddhano. “Mahādhano”ti vā pāṭho. **Dhanavāti** pasamsitabbapaññādhanaśavattā niccayuttapaññādhanaśavattā atisayabhāvena paññādhanaśavattā dhanavā. Etesupi hi tīsu atthesu idaṃ vacanaṃ saddavidū icchanti.

Evam paññāguṇena Bhagavato attasampattisiddhiṃ dassetvā puna paññāguṇeneva lokahitasampattisiddhiṃ dassento “**netā**”ti-ādimāha. Tattha veneyye saṃsārasaṅkhātābhayaṭṭhānato nibbānaśaṅkhātāṃ khemaṭṭhānaṃ

1. Aṃ 1. 315; Ma 1. 103 piṭṭhesu.

2. Guṇavasena ca (Sī)

3. Paññādhanaśavantepe (Sī) paññādhanaśamahattena (Syā)

ပန တေ အတ္ထာယ ဓမ္မော ဒေသိတော၊ သော န နိယျာတိ တက္က-
ရဿ သမ္မာ ဒုက္ခက္ခယာယာတိ၊ တတြ ဝတ မံ သမဏော ဝါ
ဗြာဟ္မဏော ဝါ ဒေဝေါ ဝါ မာရော ဝါ ဗြဟ္မာ ဝါ ကောဓိ ဝါ
လောကသ္မိံ သဟဓမ္မေန ပဋိစောဒေသတိတိ နိမိတ္တမေတံ
ဘိက္ခဝေ န သမနုပဿာမိ၊ တေမဟံ ဘိက္ခဝေ နိမိတ္တံ အသမနု-
ပဿန္တော ခေမပ္ပတ္တော အဘယပ္ပတ္တော ဝေသာရဇ္ဇပ္ပတ္တော
ဝိဟရာမိတိ။

ဒသဗလဗလဓာရီတိ ဒသ ဗလာနိ ဧတေသန္တိ ဒသဗလာ၊ ဒသဗလာနံ
ဗလာနိ ဒသဗလဗလာနိ၊ တာနိ ဒသဗလဗလာနိ ဓာရယတိတိ ဒသဗလ-
ဗလဓာရီ၊ ဒသဗလဗလဓာရီတိ အတ္ထော။ ဧတေဟိ တိဟိ ဝစနေဟိ
အနန္တပ္ပဘေဒါနံ နေယျာနံ ပဘေဒမုခမတ္တံ ဒသိတံ။ သောယေဝ ပညာ-
ပယောဂဝသေန အဘိမင်္ဂလသမ္ပတဋ္ဌေန **ပုရိသသဘော**။ အသန္တာသဋ္ဌေန
ပုရိသသိဘော။ မဟန္တဋ္ဌေန **ပုရိသနာဂေါ**။ ပဇာနနဋ္ဌေန **ပုရိသဇညော**။
လောကဘိက္ခုရဝဟနဋ္ဌေန **ပုရိသဓောရယော**။

အထ တေဇာဒိကံ အနန္တဗြဟ္မဏတော လဒ္ဓိံ ဂုဏဝိသေသံ ဒေသေတုကာမော
တေသံ တေဇာဒိနံ အနန္တဗြဟ္မဏမူလဘာဝံ ဒေသေန္တော “**အနန္တဗြဟ္မဏော**”တိ
ဝတွာ “**အနန္တတေဇော**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အနန္တဗြဟ္မဏော**တိ ဂဏန-
ဝသေန ၈၂ ပဘာဝဝသေန ၈ အန္တဝိရဟိတဗြဟ္မဏော။ **အနန္တတေဇော**တိ
ဝေနေယျသန္တာနေ မောဟတမဝိမေနေန အနန္တဗြဟ္မဏတေဇော။ **အနန္တ-
ယသော**တိ ပညာဂုဏေဟေဝ လောကတ္တယဝိတ္တတာနန္တကိတ္တိသောသော။
အဇောတိ ပညာနေသမိဒ္ဓိယာ သမိဒ္ဓေါ။ **မဟဒ္ဓနော**တိ ပညာနေဝမုတ္တေဝိ
ပဘာဝမဟတ္တေန မဟန္တံ ပဝတ္တပညာနေမဿာတိ မဟဒ္ဓနော။ “**မဟာ-
ဓနော**”တိ ဝါ ပါဠော။ **ဓနဝေါ**တိ ပသံသိတဗ္ဗပညာနေဝတ္တာ နိစ္စယုတ္တ-
ပညာနေဝတ္တာ အတိသယဘာဝေန ပညာနေဝတ္တာ ဓနဝါ။ ဧတေသုပိ ဟိ
တိသု အတ္ထေသု ဣဒံ ဝစနံ သဒ္ဓဝိဒူ ဣစ္ဆန္တိ။

ဧဝံ ပညာဂုဏေန ဘဂဝတော အတ္တသမ္ပတ္တိသိဒ္ဓိံ ဒေသေတွာ ပုန ပညာ-
ဂုဏေနဝ လောကဟိတသမ္ပတ္တိသိဒ္ဓိံ ဒေသေန္တော “**ဓနော**”တိအာဒိမာဟ။
တတ္ထ ဝေနေယျ သံသာရသင်္ခါတဘယဋ္ဌာနတော နိဗ္ဗာနသင်္ခါတံ ခေမဋ္ဌာနံ

၁-အံ ၁-၃၁၅၊ မ ၁-၁၀၃-ဝိဇ္ဇေသု။

၂-ဂုဏဝသေန ၈ (သိ)

၃-ပညာနေဝန္တေဝိ (သိ) ပညာနေမဟတ္တေန (သျှာ)

netā. Tattha nayanakāle¹ eva saṁvaravinayapahānavinayavasena veneyye vinetā. Dhammadesanākāle eva saṁsayacchedanena **anunetā**. Saṁsayam chinditvā saññāpetabbari attham **paññāpetā**. Tathā paññāpitānam nicchayakaraṇena **nijjhāpetā**. Tathā nijjhāpitassa atthassa paṭipattipayojanavasena **pekkhetā**. Tathāpaṭipanne paṭipattibalena **pasādetā**. **So hi Bhagavāti** ettha **hi-kāro** anantaram vuttassa atthassa kāraṇopadesa nipāto.

Anuppannassa maggassa uppādetāti sakasantāne na-uppannapubbassa cha-asādhāraṇāñāhetubhūtaṁ ariyamaggassa bodhimūle lokahitattham sakasantāne uppādetā. **Asañjātassa maggassa sañjanetāti** veneyyasantāne asañjātapubbassa sāvaka-pāramiñāhetubhūtaṁ ariyamaggassa dhammacakkappavattanato pabhūti yāvajjakālā veneyyasantāne sañjanetā. Sāvakaveneyyānampi hi santāne Bhagavatā² vuttavacaneneva ariyamaggassa sañjananato Bhagavā sañjanetā nāma hoti. **Anakkhātassa maggassa akkhātāti** aṭṭhadhammasamannāgatānam Buddhābhāvāya katābhinihārānam bodhisattānam Buddhābhāvāya byākaraṇam datvā anakkhātāpubbassa pāramitāmaggassa “Buddho bhavissati”ti byākaraṇamatteneva bodhimūle uppajjitāpubbassa ariyamaggassa akkhātā. Ayam nayo paccekabodhisattabyākaraṇepi labbhatiyeva. **Maggaññūti** paccavekkhaṇavasena attano uppāditassa ariyamaggassa ñātā. **Maggavidūti** veneyyasantāne janetāpubbassa ariyamaggassa kusalo. **Maggakovidoti** bodhisattānam akkhātābbamagge vicakkhaṇo. Atha vā abhisambodhipaṭipatti **maggaññū**, paccekabodhipaṭipatti **maggavidū**, sāvakabodhipaṭipatti **maggakovidō**. Atha vā—

“Etena maggena tarimsu pubbe,
Tarissanti ye ca taranti oghan”ti³—

vacanato yathāyogam atītānāgatapaccuppannabuddhapaccekabuddha-sāvakānam maggavasena ca suññatānimitta-appaṇihitamaggavasena ca ugghaṭṭitāññūvipaṇcītāññūneyyapuggalānam maggavasena ca yathākkamenettha yojanam

နေတာ။ တတ္ထ နယနကာလေ^၁ ဧဝံသံဝရိနယပဟာနဝိနယဝသေန ဝေနယေ ဝိနေတာ။ ဓမ္မဒေသနာကာလေ ဧဝံသံသယစ္ဆေဒနေန **အနုနေတာ။** သံသယံ ဆိန္ဒိတွာ သညာပေတဗ္ဗံ အတ္ထံ ပညာပေတာ။ တထာ ပညာပိတာနံ နိစ္ဆယ-ကရဏေန နိဇ္ဈာပေတာ။ တထာ နိဇ္ဈာပိတဿ အတ္ထဿ ပဋိပတ္တိပယောဇန-ဝသေန ပေက္ခေတာ။ တထာပဋိပန္နေ ပဋိပတ္တိဗလေန ပသာဒေတာ။ **သောဟိ ဘဂဝါ**တိ ဧတ္ထ ဟိ-ကာရော အနန္တရံ ဝတ္ထဿ အတ္ထဿ ကာရဏော-ပဒေသေ နိပါတော။

အနုပ္ပန္နဿ မဂ္ဂဿ ဥပ္ပါဒေတာတိ သကသန္တာနေ နဥပ္ပန္နပုဗ္ဗဿ ဆအသာဓာရဏဉာဏဟေတုဘူတဿ အရိယမဂ္ဂဿ ဗောဓိမူလေ လောက-ဟိတတ္ထံ သကသန္တာနေ ဥပ္ပါဒေတာ။ **အသဉ္ဇာတဿ မဂ္ဂဿ သဉ္ဇနေတာ**တိ ဝေနယသန္တာနေ အသဉ္ဇာတပုဗ္ဗဿ သာဝကပါရမီဉာဏဟေတုဘူတဿ အရိယမဂ္ဂဿ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနတော ပဘုတိ ယာဝဇ္ဇကာလာ ဝေနယ-သန္တာနေ သဉ္ဇနေတာ။ သာဝကဝေနယာနဗ္ဗိ ဟိ သန္တာနေ ဘဂဝတာ၂ ဝတ္ထဝစနေနေဝ အရိယမဂ္ဂဿ သဉ္ဇနနတော ဘဂဝါ သဉ္ဇနေတာ နာမ ဟေတိ။ **အနက္ခာတဿ မဂ္ဂဿ အက္ခာတာ**တိ အဋ္ဌဓမ္မသမန္တာ-ဂတာနံ ဗုဒ္ဓဘာဝါယ ကတာဘိနိဟာရာနံ ဗောဓိသတ္တာနံ ဗုဒ္ဓဘာဝါယ ဗျာကရဏံ ဒတွာ အနက္ခာတပုဗ္ဗဿ ပါရမီတာမဂ္ဂဿ “ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ”တိ ဗျာကရဏမတ္ထေန ဗောဓိမူလေ ဥပ္ပဇ္ဇိတဗ္ဗဿ အရိယမဂ္ဂဿ အက္ခာတာ။ အယံ နယော ပစ္စေကဗောဓိသတ္တဗျာကရဏေပိ လတ္တတိယေဝ။ **မဂ္ဂဉ္ဇူ**တိ ပစ္စေကဉ္ဇူကာဝသေန အတ္ထနော ဥပ္ပါဒိတဿ အရိယမဂ္ဂဿ ဉာတာ။ **မဂ္ဂဝိဇ္ဇူ**တိ ဝေနယသန္တာနေ ဇနေတဗ္ဗဿ အရိယမဂ္ဂဿ ကုသလော။ **မဂ္ဂကောဝိဒေါ**တိ ဗောဓိသတ္တာနံ အက္ခာတဗ္ဗမဂ္ဂေ ဝိစက္ခဏော။ အထ ဝါ အဘိသမ္မောမိပဋိပတ္တိ **မဂ္ဂဉ္ဇူ**၊ ပစ္စေကဗောဓိပဋိပတ္တိ **မဂ္ဂဝိဇ္ဇူ**၊ သာဝက-ဗောဓိပဋိပတ္တိ **မဂ္ဂကောဝိဒေါ**။ အထ ဝါ—

“ဧတေန မဂ္ဂေန တရိသု ပုဗ္ဗေ၊
တရိဿန္တိ ယေ စတရန္တိ ဩဃ”န္တိ^၃—

ဝစနတော ယထာယောဂံ အတိတာနာဂတပစ္စုပ္ပန်ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓသာဝ-ကာနံ မဂ္ဂဝသေန စ သုညတာနိမိတ္တအပ္ပဏိဟိတမဂ္ဂဝသေန စ ဥဋ္ဌိတည-ဝိပဉ္စိတညူနေယျပုဂ္ဂလာနံ မဂ္ဂဝသေန စ ယထာက္ခမနေတ္ထ ယောဇနံ

1. Dassanakāle (Sī, Syā)

2. Bhagavato (Ka)

3. Saṁ 3. 162 piṭṭhe.

၁-ဒဿနကာလေ (သီ၊ သျာ)

၂-ဘဂဝတာ (က)

၃-သံ ၃-၁၆၂-မိဇ္ဇေ။

karonti. **Maggānugā ca panassāti** Bhagavato¹ gatamaggānugāmino hutvā. Ettha **ca**-saddo hetu-atthe nipāto, etena ca Bhagavatā² magguppādanādiguṇādhigamāya hetu vutto hoti. **Pana**-saddo katatthe nipāto, tena Bhagavatā katamaggakaraṇaṃ vuttaṃ hoti. **Pacchā samannāgatāti** paṭhamam gatassa Bhagavato pacchā sīlādiguṇena samannāgatā. Iti thero “anuppannassa maggassa uppādetā”ti-ādīhi yasmā sabbepi Bhagavato sīlādayo guṇā arahattamaggameva nissāya āgatā, tasmā arahattamaggameva nissāya guṇam kathesi.

Jānam jānātīti jānitabbaṃ jānāti, sabbaññutāya yaṃkiñci paññāya jānitabbaṃ nāma atthi, taṃ sabbaṃ pañcaneyyapathabhūtaṃ paññāya jānātīti attho. **Passam passatīti** passitabbaṃ passati, sabbadassāvitāya taṃyeva neyyapathaṃ cakkhunā diṭṭhaṃ viya karonto paññācakkhunā passatīti attho. Yathā vā ekacco viparītaṃ gaṇhanto jānantopi na jānāti, passantopi na passati, na evaṃ Bhagavā. Bhagavā pana yathāsabhāvaṃ gaṇhanto jānanto jānātiyeva, passanto passatiyeva. Svāyaṃ nayana³ pariṇāyakaṭṭhena **cakkhubhūto**. Viditādi-atthena **ñāṇabhūto**. Aviparītasabhāvaṭṭhena vā pariyattidhammapavattanato hadayena cintetvā vācāya nicchāritadhammayoti vā **dhammabhūto**. Setṭhaṭṭhena **brahmabhūto**. Atha vā cakkhu viya bhūtoti **cakkhubhūto**. Ñāṇam viya bhūtoti **ñāṇabhūto**. Aviparītadhammo viya bhūtoti **dhammabhūto**. Brahmā viya bhūtoti **brahmabhūto**. Yvā yaṃ dhammassa vacanato vattanato vā **vattā**. Nānappakārehi vacanato vattanato vā **pavattā**. Atthaṃ nīharitvā dassanato⁴ **atthassa ninnetā**. Amatādhigamāya paṭipattidesanato, amatappakāsanāya vā dhammadesanāya amatassa adhigamāpanato **amatassa dātā**. Lokuttarassa dhammassa uppāditattā veneyyānurūpena yathāsukhaṃ lokuttaradhammassa dānena ca dhammesu issaroti **dhammassāmī**. Tathāgatapadaṃ heṭṭhā vuttatthaṃ.

Idāni “jānam jānātī”ti-ādīhi vuttaguṇam sabbaññutāya visesetvā dassetukāmo sabbaññutaṃ sādiento “**natthī**”ti-ādimāha. Evambhūtaṃ

1. Bhagavatā (Sī)

2. Bhagavato (Ka)

3. Dassana... (Paṭisaṃ-Ṭṭha 2. 255 piṭṭhe.)

4. Nayanato (Paṭisaṃ-Ṭṭha 2. 255 piṭṭhe.)

ကရောန္တိ။ **မဂ္ဂါနုဂါ စ ပနဿာတိ** ဘဂဝတော^၁ ဂတမဂ္ဂါနုဂါမိနော ဟုတွာ။ ဧတ္ထ **စ**-သဒ္ဓေါ ဟေတုအတ္ထေ နိပါတော၊ ဧတေန စ ဘဂဝတာ^၂ မဂ္ဂုပ္ပါဒနာဒိဂုဏာဓိဂမာယ ဟေတု ဝုတ္တော ဟောတိ။ **ပန**-သဒ္ဓေါ ကတတ္ထေ နိပါတော၊ တေန ဘဂဝတာ ကတမဂ္ဂကရဏံ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ပစ္ဆိ သမန္တာဂတာတိ** ပဌမံ ဂတဿ ဘဂဝတော ပစ္ဆိ သီလာဒိဂုဏေန သမန္တာဂတာ။ ဣတိ ထေရော “အနုပ္ပန္နဿ မဂ္ဂဿ ဥပ္ပါဒေတာ”တိအာဒိတိ ယသ္မာ သဗ္ဗေပိ ဘဂဝတော သီလာဒယော ဂုဏာ အရဟတ္တမဂ္ဂမေဝ နိဿာယ အာဂတာ၊ တသ္မာ အရဟတ္တမဂ္ဂမေဝ နိဿာယ ဂုဏံ ကထေသိ။

ဇာနံ ဇာနာတိတိ ဇာနိတဗ္ဗံ ဇာနာတိ၊ သဗ္ဗညုတာယ ယံကိဉ္စိ ပညာယ ဇာနိတဗ္ဗံ နာမ အတ္ထိ၊ တံ သဗ္ဗံ ပဉ္စနေယျပထဘူတံ ပညာယ ဇာနာတိတိ အတ္ထော။ **ပဿံ ပဿတိ**တိ ပဿိတဗ္ဗံ ပဿတိ၊ သဗ္ဗဒဿာဝိတာယ တံယေဝ နေယျပထံ စက္ခုနာ ဒိဋ္ဌံ ဝိယ ကရောန္တော ပညာစက္ခုနာ ပဿတိတိ အတ္ထော။ ယထာ ဝါ ဧကစ္စော ဝိပရိတံ ဂဏန္တော ဇာနန္တောပိ န ဇာနာတိ၊ ပဿန္တောပိ န ပဿတိ၊ န ဧဝံ ဘဂဝါ။ ဘဂဝါ ပန ယထာသဘာဝံ ဂဏန္တော ဇာနန္တော ဇာနာတိယေဝ၊ ပဿန္တော ပဿတိယေဝ။ သွာယံ နယနုပရိကာယကဋ္ဌေန **စက္ခုဘူတော**။ ဝိဒိတတာဒိအတ္ထေန **ဉာဏဘူတော**။ အဝိပရိတသဘာဝဋ္ဌေန ဝါ ပရိယတ္တိဓမ္မပဝတ္တနတော ဟဒယေန စိန္တေတွာ ဝါစာယ နိစ္ဆာရိတဓမ္မ-မယောတိ ဝါ **ဓမ္မဘူတော**။ သေဋ္ဌဋ္ဌေန **ဗြဟ္မဘူတော**။ အထ ဝါ စက္ခု ဝိယ ဘူတောတိ **စက္ခုဘူတော**။ ဉာဏံ ဝိယ ဘူတောတိ **ဉာဏဘူတော**။ အဝိပရိတဓမ္မော ဝိယ ဘူတောတိ **ဓမ္မဘူတော**။ ဗြဟ္မာ ဝိယ ဘူတောတိ **ဗြဟ္မဘူတော**။ ယွာယံ ဓမ္မဿ ဝစနတော ဝတ္တနတော ဝါ **ဝတ္တာ**။ နာနပ္ပ-ကာရေဟိ ဝစနတော ဝတ္တနတော ဝါ **ပဝတ္တာ**။ အတ္ထံ နိဟရိတွာ ဒဿနတော^၃ **အတ္ထဿ နိန္နော**။ အမတာဓိဂမာယ ပဋိပတ္တိဒေသနတော၊ အမတပ္ပကာ-သနာယ ဝါ ဓမ္မဒေသနာယ အမတဿ အဓိဂမာပနတော **အမတဿ ဒါတာ**။ လောကုတ္တရဿ ဓမ္မဿ ဥပ္ပါဒိတတ္ထာ ဝေနေယျာနုရူပေန ယထာသုခံ လောကုတ္တရဓမ္မဿ ဒါနေန စ ဓမ္မေသု ဣဿရောတိ **ဓမ္မဿာမီ**။ တထာဂတပဒံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္ထိ။

ဣဒါနိ “ဇာနံ ဇာနာတိ”တိအာဒိတိ ဝုတ္တဂုဏံ သဗ္ဗညုတာယ ဝိသေသေတွာ ဒဿေတုကာမော သဗ္ဗညုတံ သာဓေန္တော “**နတ္ထိ**”တိအာဒိမာဟ။ ဧဝံဘူတဿ

၁-ဘဂဝတာ (သီ)

၂-ဘဂဝတော (က)

၃-ဒဿန ... (ပဋိသံ-ဋ ၂-၂၅၅-ပိဋ္ဌေ။)

၄-နယနတော (ပဋိသံ-ဋ ၂-၂၅၅-ပိဋ္ဌေ။)

hi tassa Bhagavato pāramitāpuññaphalappabhāvanipphannena arahattamaggañāṇena sabbadhammesu savāsanassa sammohassa vihatattā asammohato sabbadhammānaṃ ñātattā **aññātaṃ** nāma natthi. Tatheva ca sabbadhammānaṃ cakkhunā viya ñāṇacakkhunā diṭṭhattā **adiṭṭhaṃ** nāma natthi. Ñāṇena pattattā **aviditaṃ** nāma natthi. Asammohasacchikiriyāya sacchikatattā **asacchikataṃ** nāma natthi. Asammohapaññāya phuṭṭhattā paññāya **aphassitaṃ** nāma natthi.

Paccuppannanti paccuppannaṃ kālānaṃ vā dhammaṃ vā. **Upādāyāti** ādāya, antokatvāti attho. Upādāyavacaneneva kālavinimuttaṃ nibbānampi gahitameva hoti. “Atītā”divacanāni ca “natthi”ti-ādivacaneneva ghaṭṭiyanti, “sabbe”ti-ādivacanena vā. **Sabbe dhammāti** sabbasaṅkhatāsaṅkhatadhammapariyādānaṃ. **Sabbākārenāti** sabbadhammesu ekekasēva dhammassa aniccākārādisabbākārapariyādānaṃ. **Ñāṇamukheti** ñāṇābhimukhe. **Āpāthaṃ āgacchanti**ti osaraṇaṃ upenti. **Jānitabbanti** padaṃ neyyanti padassa atthavivaraṇatthaṃ vuttaṃ.

Attattho vāti-ādīsu **vā**-saddo samuccayattho. **Attatthoti** attano attho. **Paratthoti** paresaṃ tiṇṇaṃ lokānaṃ attho. **Ubhayatthoti** attano ca paresaṃcāti sakimyeva ubhinnaṃ attho. **Diṭṭhadhammikoti** diṭṭhadhamme niyutto, diṭṭhadhammappayojano vā attho. Samparāye niyutto, samparāyappayojano vā **samparāyiko**. **Uttānoti**-ādīsu vohāravasena vattabbo sukhapatiṭṭhattā **uttāno**. Vohāraṃ atikkamitvā vattabbo suññatāpaṭisaṃyutto dukkhapatiṭṭhattā **gambhīro**. Lokuttaro accantatirokkhattā **gūḷho**. Aniccatādiko ghanādīhi paṭicchannattā **paṭicchanno**. Apacuravohārena vattabbo yathārutaṃ aggahetvā adhippāyassa netabbato **neyyo**. Pacuravohārena vattabbo vacanamatteneva adhippāyassa nītattā **nīto**. Suparisuddhasīlasamādhivipassanattho tadanāgavikkhambhanavasena vajjavirahitattā **anavajjo**. Kilesasamucchedanato ariyamaggattho **nikkilesa**. Kilesapaṭippassaddhattā ariyaphalattho **vodāno**. Saṅkhatāsaṅkhatasu aggadhammattā nibbānaṃ **paramattho**. **Parivattatīti** Buddhañāṇassa visayabhāvato abahibhūtattā antobuddhañāṇe byāpitvā¹ vā samantā vā alaṅkaritvā vā² visesena vā vattati.

1. Byāpetvā (Ka)

2. Ālīngitvā vā (Paṭisaṃ-Tīha 2. 256 piṭṭhe.)

ဟိ တဿ ဘဂဝတော ပါရမိတာပုညဖလပ္ပဘာဝနိပ္ပန္နေန အရဟတ္တ-မဂ္ဂဉ္ဇဏေန သဗ္ဗဓမ္မေသု သဝါသနဿ သမ္မောဟဿ ဝိဟတတ္တာ အသမ္မော-ဟတော သဗ္ဗဓမ္မာနံ ဉ္ဇတတ္တာ **အညာတံ** နာမ နတ္ထိ။ တထေဝ စ သဗ္ဗဓမ္မာနံ စက္ခုနာ ဝိယ ဉ္ဇဏစက္ခုနာ ဒိဋ္ဌတ္တာ **အဒိဋ္ဌံ** နာမ နတ္ထိ။ ဉ္ဇဏေန ပတ္တတ္တာ **အဝိဒိတံ** နာမ နတ္ထိ။ အသမ္မောဟသမ္ဘိကိရိယာယ သမ္ဘိကတတ္တာ **အသမ္ဘိကတံ** နာမ နတ္ထိ။ အသမ္မောဟပညာယ ဖုဋ္ဌတ္တာ ပညာယ **အဖဿိတံ** နာမ နတ္ထိ။

ပစ္စုပ္ပန္တိ ပစ္စုပ္ပန္တံ ကာလံ ဝါ ဓမ္မံ ဝါ။ **ဥပါဒါယာတိ** အာဒါယ၊ အန္တော-ကတွာတိ အတ္ထော။ ဥပါဒါယဝစနေနေဝ ကာလဝိနိမုတ္တံ နိဗ္ဗာနမ္ပိ ဂဟိတမေဝ ဟောတိ။ “အတိတာ”ဒိဝစနာနိ စ “နတ္ထိ”တိအာဒိဝစနေနေဝ ဃဋီယန္တိ။ “သဗ္ဗေ”တိအာဒိဝစနေန ဝါ။ **သဗ္ဗေ ဓမ္မောတိ** သဗ္ဗသင်္တာသင်္တာတဓမ္မပရိယာ-ဒါနံ။ **သဗ္ဗာကာရေနာတိ** သဗ္ဗဓမ္မေသု ဧကေကဿဝဓမ္မဿ အနိစ္စာကာရာဒိ-သဗ္ဗာကာရပရိယာဒါနံ။ **ဉ္ဇဏမုခေတိ** ဉ္ဇဏဘိမုခေ။ **အာပါထံ အာဂစ္ဆန္တိ**တိ ဩသရဏံ ဥပေန္တိ။ **ဇာနိတဗ္ဗန္တိ** ပဒံ နေယျန္တိ ပဒဿ အတ္ထဝိဝရဏတ္ထံ ဝုတ္တံ။

အတ္တတ္ထော ဝါတိအာဒိသု ဝါ-သဒ္ဓေါ သမုစ္စယတ္ထော။ **အတ္တတ္ထောတိ** အတ္တနော အတ္ထော။ **ပရတ္တောတိ** ပရေသံ တိဏ္ဍံ လောကနံ အတ္ထော။ **ဥဘ-ယတ္ထောတိ** အတ္တနော စ ပရေသဉ္ဇာတိ သင်္ကိယေဝ ဥဘိန္တံ အတ္ထော။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မိ-ကောတိ** ဒိဋ္ဌဓမ္မေ နိယုတ္တော၊ ဒိဋ္ဌဓမ္မပ္ပယောဇနော ဝါ အတ္ထော။ သမ္မရာယေ နိယုတ္တော၊ သမ္မရာယပ္ပယောဇနော ဝါ **သမ္မရာယိကော**။ **ဥတ္တာနောတိ** အာဒိသု ဝေါဟာရဝသေန ဝတ္တဗ္ဗော သုခပတိဋ္ဌတ္တာ ဥတ္တာနော။ ဝေါဟာရံ အတိက္ကမိတွာ ဝတ္တဗ္ဗော သုညတာပဋိသံယုတ္တော ဒုက္ခပတိဋ္ဌတ္တာ **ဂန္တိရော**။ လောကုတ္တရော အစ္စန္တတိရောက္ခတ္တာ **ဂူဋ္ဌော**။ အနိစ္စတာဒိကော ဃနာဒိဟိ ပဋိစ္စန္တတ္တာ **ပဋိစ္စန္တော**။ အပရုရဝေါဟာရေန ဝတ္တဗ္ဗော ယထာရုတံ အဂ္ဂဟေတွာ အဓိပ္ပါ-ယဿ နေတဗ္ဗတော **နေယျော**။ ပရုရဝေါဟာရေန ဝတ္တဗ္ဗော ဝစနမတ္တေန ဝေဝိယဿ နိတတ္တာ **နိတော**။ သုပရိသုဒ္ဓသီလသမာဓိဝိပဿနတ္ထော တဒင်္ဂ-ဝိက္ခန္ဓနဝသေန ဝဇ္ဇဝိရဟိတတ္တာ **အနဝဇ္ဇော**။ ကိလေသသမုစ္ဆေဒနတော အရိယမဂ္ဂတ္ထော **နိတ္တိလေသော**။ ကိလေသပဋိပ္ပဿဒ္ဓတ္တာ အရိယဖလတ္ထော **ဝေါဒါနော**။ သင်္တာသင်္တာတေသု အဂ္ဂဓမ္မတ္တာ နိဗ္ဗာနံ **ပရမတ္ထော**။ **ပရိဝတ္တ-တိတိ** ဗုဒ္ဓဉ္ဇဏဿ ဝိသယဘာဝတော အဗဟိဘူတတ္တာ အန္တောဗုဒ္ဓဉ္ဇဏေ ဗျာပိတွာ ဝါ သမန္တာ ဝါ အလင်္ကရိတွာ ဝါ^၂ ဝိသေသေန ဝါ ဝတ္တတိ။

၁-ဗျာပေတွာ (က)

၂-အာလိင်္ကိတွာ ဝါ (ပဋိသံ-ဋ္ဌ ၂-၂၅၆-ဝိဇ္ဇေ)

“**Sabbaṃ kāyakamman**”ti-ādīhi Bhagavato ñāṇavisayatam¹ dasseti. **Ñāṇānuparivattīti** ñāṇaṃ anuparivatti, ñāṇavirahitaṃ na hotīti attho. **Appaṭihatanti** nirāvaraṇataṃ dasseti. Puna sabbaññutaṃ upamāya sādhetukāmo “**yāvatakan**”ti-ādimāha. Tattha jānitabbanti **neyyaṃ**. Neyyapariyanto neyyāvasānamassa atthīti **neyyapariyantikaṃ**. Asabbaññūnaṃ pana neyyāvasānameva natthi. **Ñāṇapariyantikepi** eseva nayo. Purimayamake vuttatthameva iminā yamakena visesetvā dasseti, tatiyayamakena paṭisedhavasena niyametvā dasseti. Ettha ca neyyaṃ ñāṇassa pathattā **neyyapatho**. **Aññamaññāpariyantaṭṭhāyino**ti neyyaṇca ñāṇaṇca khepetvā² ṭhānato aññamaññassa pariyanāte ṭhānasīlā.

Āvajjanapaṭibaddhāti manodvārāvajjanāyattā, āvajjitānantarameva jānātīti attho. **Ākaṅkhaṭibaddhā**ti ruci-āyattā, āvajjanānantaraṃ javanañāṇena jānātīti attho. Itarāni dve padāni imesaṃ dvinnāṃ padānaṃ yathākkamena atthappakāsanatthaṃ vuttāni. **Āsayāṃ jānātīti** ettha āsayanti nissayanti etthāti āsayo, micchādīṭṭhiyā sammādīṭṭhiyā kāmādīhi nekkhammādīhi vā paribhāvitassa santānassetam adhivacanam. Sattasantānam anusenti anupavattentīti anusayā, thāmagatānam kāmarāgādīnaṃva etaṃ adhivacanam. **Anusayāṃ jānātīti** anusayakathā hetṭhā vuttāyeva.

Caritanti pubbe katakusalākusalakammaṃ. **Adhimuttinti** sampati kusale akusale vā cittavosaṅgo. **Apparajakkheti** paññāmaye akkhamhi appaṃ rāgādirajo etesanti apparajakkhā. Appaṃ rāgādirajo etesanti vā apparajakkhā, te apparajakkhe. **Mahārajakkheti** ñāṇamaye akkhamhi mahantaṃ rāgādirajo etesanti mahārajakkhā. Mahantaṃ rāgādirajo etesanti vā mahārajakkhā, te mahārajakkhe. **Tikkhindriye mudindriyeti** tikkhāni saddhādīni indriyāni etesanti tikkhindriyā. Mudūni saddhādīni indriyāni etesanti mudindriyā. **Svākāre dvākāreti** sundarā saddhādayo ākāra koṭṭhāsā etesanti svākārā. Kucchitā garahitā asaddhādayo ākāra koṭṭhāsā etesanti dvākārā. **Suviññāpaye duviññāpayeti** ye kathitaṃ kāraṇaṃ

1. Ñāṇamayataṃ, ñāṇapassataṃ (Ka)

2. Byāpetvā (Sī, Syā)

“သဗ္ဗံ ကာယကမ္မ” နှိအာဒိဟိ ဘဂဝတော ဉာဏဝိသယတံ^၁ ဒသေတိ။ ဉာဏာနုပရိဝတ္တိတိ ဉာဏံ အနုပရိဝတ္တိ၊ ဉာဏဝိရဟိတံ န ဟောတိတိ အတ္ထော။ အပ္ပုရိဟတန္တိ နိရာဝရဏတံ ဒသေတိ။ ပုန သဗ္ဗညုတံ ဥပမာယ သာဓေတု-ကာမော “ယာဝတက” နှိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ဇာနိတဗ္ဗန္တိ နေယျံ။ နေယျ-ပရိယန္တော နေယျာဝသာနမဿ အတ္တိတိ နေယျပရိယန္တိကံ။ အသဗ္ဗညုနံ ပန နေယျာဝသာနမေဝ နတ္ထိ။ ဉာဏပရိယန္တိကေဝိ ဒေသေဝ နယော။ ပုရိမယမကေ ဝုတ္တတ္ထမေဝ ဣဓိနာ ယမကေန ဝိသေသေတွာ ဒသေတိ။ တတိယယမကေန ပဋိသေဝေသေန နိယမေတွာ ဒသေတိ။ ဧတ္ထ စ နေယျံ ဉာဏဿ ပထတ္တာ နေယျပထော။ အညမညပရိယန္တဌာယိနောတိ နေယျဉ္စ ဉာဏဉ္စ ခေပေတွာ^၂ ဌာနတော အညမညဿ ပရိယန္တေ ဌာနသီလာ။

အာဝဇ္ဇနပဋိပဒ္ဓါတိ မနောဒွါရာဝဇ္ဇနာယတ္တာ၊ အာဝဇ္ဇိတာနန္တရမေဝ ဇာနာတိတိ အတ္ထော။ အာကန္ဓပဋိပဒ္ဓါတိ ရူပိအာယတ္တာ၊ အာဝဇ္ဇနာနန္တရံ ဇဝနဉာဏေန ဇာနာတိတိ အတ္ထော။ ဣတရာနိ ဒွေ ပဒါနိ ဣမေသံ ဌိန္တံ ပဒါနံ ယထာက္ကမေန အတ္ထပ္ပကာသနတ္ထံ ဝုတ္တာနိ။ အာသယံ ဇာနာတိတိ ဧတ္ထ အာသယန္တိ နိဿယန္တိ ဧတ္တာတိ အာသယော၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ ကာမာဒိဟိ နေက္ခမ္မာဒိဟိ ဝါ ပရိဘာဝိတဿ သန္တာနသေတံ အဓိဝစနံ။ သတ္တသန္တာနံ အနုသေန္တိ အနုပဝတ္တေန္တိတိ အနုသယာ၊ ထာမဂတာနံ ကာမ-ရာဂါဒိနံ ဇေတံ အဓိဝစနံ။ အနုသယံ ဇာနာတိတိ အနုသယကထာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာယေဝ။

စရိတန္တိ ပုဗ္ဗေ ကတကုသလာကုသလကမ္မံ။ အဓိပုတ္တိန္တိ သမ္ပတိ ကုသလေ အကုသလေ ဝါ စိတ္တဝေါသဂ္ဂေါ။ အပ္ပရဇက္ခေတိ ပညာမယေ အက္ခိမ္ပိ အပ္ပံ ရာဂါဒိရဇော ဧတေသန္တိ အပ္ပရဇက္ခော။ အပ္ပံ ရာဂါဒိရဇော ဧတေသန္တိ ဝါ အပ္ပရဇက္ခော၊ တေ အပ္ပရဇက္ခေ။ မဟာရဇက္ခေတိ ဉာဏမယေ အက္ခိမ္ပိ မဟန္တံ ရာဂါဒိရဇော ဧတေသန္တိ မဟာရဇက္ခော။ မဟန္တံ ရာဂါ-ဒိရဇော ဧတေသန္တိ ဝါ မဟာရဇက္ခော၊ တေ မဟာရဇက္ခေ။ တိက္ခိန္ဒြိယေ မုဒိန္ဒြိယေတိ တိက္ခာနိ သဒ္ဓါဒိနိ ဣန္ဒြိယာနိ ဧတေသန္တိ တိက္ခိန္ဒြိယာ။ မုဒုနိ သဒ္ဓါဒိနိ ဣန္ဒြိယာနိ ဧတေသန္တိ မုဒိန္ဒြိယာ။ သွာကာရေ ဒွါကာရေတိ သုန္တရာ သဒ္ဓါဒယော အာကာရာ ကောဋ္ဌာသာ ဧတေသန္တိ သွာကာရာ။ ကုက္ခိတာ ဂရဟိတာ အသဒ္ဓါဒယော အာကာရာ ကောဋ္ဌာသာ ဧတေသန္တိ ဒွါကာရာ။ သုဝိညာပယေ ဒုဝိညာပယေတိ ယေ ကထိတံ ကာရဏံ

၁-ဉာဏမယတံ၊ ဉာဏဿတံ (ကံ)

၂-ဗျာပေတွာ (သီ၊ သျာ)

sallakkhenti sukhena sakkā honti viññāpetum, te suviññāpayā. Tabbiparītā duviññāpayā. **Bhabbābhabbeti** bhabbe ca abhabbe ca. Ariyāya jātiyā bhavanti jāyantīti **bhabbā**. Vattamānasamīpe vattamānavacanam. Bhavissanti jāyissanti vāti bhabbā, bhājanabhūtāti attho. Ye ariyamaggapaṭivedhassa anucchavikā upanissayasampannā, te bhabbā. Vuttapaṭipakkhā **abhabbā**.

Satte pajānātīti rūpādike ārammaṇe lagge laggite satte pajānāti. **Sadevako lokoti** saha devehi sadevako. Saha mārena **samārako**. Saha brahmunā **sabrahmako**. Saha samaṇabrāhmaṇehi **sassamaṇabrāhmaṇī**. Pajātattā **pajā**. Saha devamanussehi **sadevamanussā**. “Pajā”ti sattalokassa pariyāyavacanametam. Tattha sadevakavacanena pañcakāmāvacaradevaggahaṇam, samārakavacanena chaṭṭhakāmāvacaradevaggahaṇam. Sabrahmakavacanena brahmakāyikādibrahmaggaṇam. Sassamaṇabrāhmaṇīvacanena sāsanassa paccatthikapaccāmittasamaṇabrāhmaṇaggahaṇam samitapāpabāhitapāpasamaṇabrāhmaṇaggahaṇañca. Pajāvacanena sattalokaggahaṇam. Sadevamanussavacanena sammutideva-avasesamanussaggahaṇam. Evamettha tīhi padehi okāsaloko. Dvīhi pajāvasena sattaloko gahitoti veditabbo.

Aparo nayo—sadevakaggahaṇena arūpāvacaraloko gahito, samārakaggahaṇena chakāmāvacaraloko, sabrahmakaggahaṇena rūpāvacarabrahmaloko, sassamaṇabrāhmaṇādiggahaṇena catuparisavasena sammutidevehi vā saha manussaloko, avasesasabbasattaloko vā. Api cettha sadevakavacanena ukkaṭṭhaparicchedayo sabbassapi lokassa antobuddhañāṇe parivattanabhāvaṃ sādheti. Tato yesam siyā “māro mahānubhāvo chakāmāvacarissaro Vasavattī, kim sopi antobuddhañāṇe parivattatī”ti. Tesam vimatīm vidhamento “samārako”ti āha. Yesam pana siyā “brahmā mahānubhāvo, ekaṅguliyā ekasmim cakkavālasahassee ālokaṃ pharati. Dvīhi -pa- dasahi aṅgulīhi dasasu cakkavālasahassee ālokaṃ pharati, anuttarañca jhānasamāpattisukhaṃ paṭisaṃvedeti, kim sopi antobuddhañāṇe parivattatī”ti. Tesam vimatīm vidhamento “sabrahmako”ti āha. Tato

သလ္လက္ခေန္တိ သုခေန သက္ကာ ဟောန္တိ ဝိညာပေတုံ၊ တေ သုဝိညာပယာ။ တဗ္ဗိပရိတာ ဒုဝိညာပယာ။ **ဘဗ္ဗာဘဗ္ဗေတိ** ဘဗ္ဗေ စ အဘဗ္ဗေ စ။ အရိယာယ ဇာတိယာ ဘဝန္တိ ဇာယန္တိတိ **ဘဗ္ဗာ**။ ဝတ္ထမာနသမိပေ ဝတ္ထမာနဝစနံ။ ဘဝိဿန္တိ ဇာယိဿန္တိ ဝါတိ ဘဗ္ဗာ၊ ဘာဇနဘူတာတိ အတ္ထော။ ယေ အရိယမဂ္ဂပဋိဝေဓဿ အနုစ္စဝိကာ ဥပနိဿယသမ္ပန္နာ၊ တေ ဘဗ္ဗာ။ ဝုတ္တပဋိပက္ခာ **အဘဗ္ဗာ**။

သတ္တေ ပဇာနာတိတိ ရူပါဒိကေ အာရမ္မဏေ လဂ္ဂေ လဂ္ဂိတေ သတ္တေ ပဇာနာတိ။ **သဒေဝကော လောကောတိ** သဟ ဒေဝေဟိ သဒေဝကော။ သဟ မာရေန **သမာရကော**။ သဟ မြဟ္မနာ **သမြဟ္မကော**။ သဟ သမဏ-မြဟ္မဏေဟိ **သဿမဏမြဟ္မဏီ**။ ပဇာတတ္တာ **ပဇာ**။ သဟ ဒေဝမနုဿေဟိ **သဒေဝမနုဿာ**။ “ပဇာ”တိ သတ္တလောကဿ ပရိယာယဝစနမေတံ။ တတ္ထ သဒေဝကဝစနေန ပဉ္စကာမာဝစရဒေဝဂ္ဂဟဏံ၊ သမာရကဝစနေန ဆဋ္ဌ-ကာမာဝစရဒေဝဂ္ဂဟဏံ။ သမြဟ္မကဝစနေန မြဟ္မကာယိကာဒိမြဟ္မဂ္ဂဟဏံ။ သဿမဏမြဟ္မဏီဝစနေန သာသနဿ ပစ္စတ္တိကပစ္စာမိတ္တသမဏမြဟ္မဏ-ဂ္ဂဟဏံ သမိတပါပဗာဟိတပါပသမဏမြဟ္မဏဂ္ဂဟဏဉ္စ။ ပဇာဝစနေန သတ္တ-လောကဂ္ဂဟဏံ။ သဒေဝမနုဿဝစနေန သမ္ပုတိဒေဝအဝသေသမနုဿဂ္ဂဟဏံ။ ဧဝမေတ္ထ တိဟိ ပဒေဟိ ဩကာသလောကော။ ဒွီဟိ ပဇာဝသေန သတ္တ-လောကော ဂဟိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

အပရော နယော—သဒေဝကဂ္ဂဟဏေန အရူပါဝစရလောကော ဂဟိတော၊ သမာရကဂ္ဂဟဏေန ဆကာမာဝစရလောကော၊ သမြဟ္မကဂ္ဂဟ-ဏေန ရူပါဝစရမြဟ္မလောကော၊ သဿမဏမြဟ္မဏာဒိဂ္ဂဟဏေန စတုပရိ-သဝသေန သမ္ပုတိဒေဝေဟိ ဝါ သဟ မနုဿလောကော၊ အဝသေသသဗ္ဗသတ္တ-လောကော ဝါ။ အပိ စေတ္ထ သဒေဝကဝစနေန ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒတော သဗ္ဗသု ပိ လောကဿ အန္တောဗုဒ္ဓဉ္စဏေ ပရိဝတ္တနဘာဝံ သာဓေတိ။ တတော ယေသံ သိယာ “မာရော မဟာနဘာဝေါ ဆကာမာဝစရိဿရော ဝသဝတ္တိ၊ ကိံ သောပိ အန္တောဗုဒ္ဓဉ္စဏေ ပရိဝတ္တတိ”တိ။ တေသံ ဝိမတိံ ဝိမေန္တော “သမာရကော”တိ အာဟ။ ယေသံ ပန သိယာ “မြဟ္မာ မဟာနဘာဝေါ၊ ကေဂ်လိယာ ကေသ္မိံ စက္ကဝါဠသဟဿေ အာလောကံ ဖရတိ။ ဒွီဟိ။ ပ။ ဒသဟိ အဂ်လိဟိ ဒသသု စက္ကဝါဠသဟဿေသု အာလောကံ ဖရတိ၊ အနတ္တရဉ္စ ဈာနသမာပတ္တိသုခံ ပဋိသံဝေဒေတိ၊ ကိံ သောပိ အန္တောဗုဒ္ဓဉ္စဏေ ပရိ-ဝတ္တတိ”တိ။ တေသံ ဝိမတိံ ဝိမေန္တော “သမြဟ္မကော”တိ အာဟ။ ဝ. တော

yesaṃ siyā “puṭhū samaṇabrāhmaṇā sāsanaṃ paccatthikā, kiṃ tepi antobuddhañāṇe parivattanti”ti. Tesāṃ vimatiṃ vidhamento “sassamaṇabrāhmaṇī pajā”ti āha.

Evam ukkaṭṭhānaṃ antobuddhañāṇe parivattanabhāvaṃ pakāsetvā atha sammutideve avasesamanusse ca upādāya ukkaṭṭhaparicchedavasena sesasattalokassa antobuddhañāṇe parivattanabhāvaṃ pakāseto “sadevamanussā”ti āha. Ayamettha anusandhikkamo. Porāṇā panāhu “sadevakoti devatāhi saddhiṃ avasesaloko. **Samārakoti** mārena saddhiṃ avasesaloko. **Sabrahmakoti** brahmehi saddhiṃ avasesaloko. Evaṃ sabbepi tibhavūpage satte tīhākārehi tīsu padesu pakkhipitvā puna dvīhākārehi pariyādātum ‘**sassamaṇabrāhmaṇī pajā sadevamanussa**’ti vuttaṃ. Evaṃ pañcahi padehi tena tena ākārena tedhātukameva pariyādinnaṃ hotī”ti.

Antamasoti uparimantena. **Timitimiṅgalanti** ettha Timi nāma ekā macchajāti, timiṃ gilitum samatthā tato mahantasarīrā Timiṅgalā nāma ekā macchajāti, timiṅgalampi gilitum samatthā pañcayojanasatikasarīrā Timitimiṅgalā nāma ekā macchajāti. Idha jātiggahaṇena ekavacanāṃ katanti veditabbaṃ. **Garulaṃ venateyyanti** ettha **garuloti** jātivasena nāmaṃ. **Venateyyoti** gottavasena. **Padeseti** ekadese. **Sāriputtasamāti** sabbabuddhānaṃ Dhammasenāpatitthere gahetvā vuttanti veditabbaṃ. Sesasāvakaḥ hi paññāya dhammasenāpatittherena samā nāma natthi. Yathāha “etadaggaṃ bhikkhave mama sāvakanāṃ bhikkhūnaṃ mahāpaññānaṃ yadidaṃ Sāriputto”ti¹. Aṭṭhakathāyañca² vuttaṃ—

“Lokaṇāthaṃ ṭhapetvāna, ye caññe santi paṇino.

Paññāya Sāriputtassa, kalam nāgghanti soḷasin”ti.

Pharitvāti Buddhañāṇaṃ sabbadevamanussānampi paññaṃ pāpuṇitvā ṭhānato tesāṃ paññaṃ pharitvā byāpitvā tiṭṭhati. **Abhibhavitvāti** sabbadevamanussānampi paññaṃ atikkamitvā, tesāṃ avisayabhūtampi³ sabbaṃ neyyaṃ abhibhavitvā tiṭṭhatīti attho.

1. Am 1. 23 piṭṭhe.

2. Visuddhi 1. 226; Paṭisaṃ-Ṭṭha 2. 257 piṭṭhesu.

3. Visayabhūtampi (Ka)

ယေသံ သိယာ “ပုထူ သမဏဗြာဟ္မဏာ သာသနပစ္စတ္တိကာ၊ ကိံ တေပိ အန္တောဗုဒ္ဓဉာဏေ ပရိဝတ္တန္တိ”တိ။ တေသံ ဝိမတိံ ဝိဓေမန္တော “သဿမဏ-ဗြာဟ္မဏီ ပဇာ”တိ အာဟ။

ဧဝံ ဥက္ကဋ္ဌာနံ အန္တောဗုဒ္ဓဉာဏေ ပရိဝတ္တနဘာဝံ ပကာသေတွာ အထ သမ္ပုတိဒေဝေ အဝသေသမနုဿေ စ ဥပါဒါယ ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒဝသေန သေသသတ္တလောကဿ အန္တောဗုဒ္ဓဉာဏေ ပရိဝတ္တနဘာဝံ ပကာသေန္တော “သဒေဝမနုဿာ”တိ အာဟ။ အယမေတ္ထ အနုသန္တိက္ကမော။ ပေါရာဏာ ပနာဟု “သဒေဝကောတိ ဒေဝတာဟိ သဒ္ဓိံ အဝသေသလောကော။ သမာရကောတိ မာရေန သဒ္ဓိံ အဝသေသလောကော။ သဗြဟ္မကောတိ ဗြဟ္မေဟိ သဒ္ဓိံ အဝသေသလောကော။ ဧဝံ သဗ္ဗေပိ တိဘဝူပဂေ သတ္တေ တိဟာကာရေဟိ တီသု ပဒေသု ပက္ခိပိတွာ ပုန ခြိဟာကာရေဟိ ပရိယာဒါတုံ ‘သဿမဏဗြာဟ္မဏီ ပဇာ သဒေဝမနုဿာ’တိ ဝုတ္တံ။ ဧဝံ ပဉ္စဟိ ပဒေဟိ တေန တေန အာကာရေန တေဓာတုကမေဝ ပရိယာဒိန္တံ ဟောတိ”တိ။

အန္တမသောတိ ဥပရိမန္တေန။ တိမိတိမိဂ်လန္တိ ဧတ္ထ တိမိ နာမ ကော မစ္ဆဇာတိ၊ တိမိံ ဂိလိတုံ သမတ္တာ တတော မဟန္တသရိရာ တိမိဂ်လာ နာမ ကော မစ္ဆဇာတိ၊ တိမိဂ်လမ္ပိ ဂိလိတုံ သမတ္တာ ပဉ္စယောဇနသတိက-သရိရာ တိမိတိမိဂ်လာ နာမ ကော မစ္ဆဇာတိ။ ဣဓ ဇာတိဂ္ဂဟဏေန ကေဝစနံ ကတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဂရုဋ္ဌံ ဝေနတေယျန္တိ ဧတ္ထ ဂရုဋ္ဌောတိ ဇာတိ-ဝသေန နာမံ။ ဝေနတေယျောတိ ဂေါတ္တဝသေန။ ပဒေသေတိ ကေဒေသေ။ သာရိပုတ္တသမာတိ သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ ဓမ္မသေနာပတိတ္ထေရေ ဂဟေတွာ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သေသသာဝကာ ဟိ ပညာယ ဓမ္မသေနာပတိတ္ထေရေန သမာ နာမ နတ္ထိ။ ယထာဟ “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခုနံ မဟာပညာနံ ယဒိဒံ သာရိပုတ္တော”တိ။ အဋ္ဌကထာယဉ္စ ၂ ဝုတ္တံ—

“လောကနာထံ ဌပေတွာန၊ ယေ စညေ သန္တိ ပါဏိနော။

ပညာယ သာရိပုတ္တဿ၊ ကလံ နာဠန္တိ သောဠသိ”န္တိ။

ဖရိတွာတိ ဗုဒ္ဓဉာဏံ သဗ္ဗဒေဝမနုဿာနမ္ပိ ပညံ ပါပုဏိတွာ ဌာနတော တေသံ ပညံ ဖရိတွာ ဗျာပိတွာ တိဋ္ဌတိ။ အဘိဘဝိတွာတိ သဗ္ဗဒေဝမနုဿာ-နမ္ပိ ပညံ အတိက္ကမိတွာ၊ တေသံ အဝိသယဘူတမ္ပိ သဗ္ဗ နေယျံ အဘိဘဝိတွာ တိဋ္ဌတိတိ အတ္ထော။

Paṭisambhidāyaṃ¹ pana “atighaṃsitvā”ti pāṭho, ghaṃsitvā tuditvāti² attho. **Yepi teti-ādīhi evaṃ pharitvā abhibhavitvā ṭhānassa paccakkhakāraṇaṃ dasseti. Tattha paṇḍitāti paṇḍiccena samannāgatā. Nipuṇāti saṇhasukhumabuddhino sukhume atthantare paṭivijjhanasamatthā. Kataparappavādāti viññātaparappavādā ceva parehi saddhim katavādaparicayā ca. Vāavedhirūpāti vāavedhidhanuggahasadisā. Vo bhindantā maññe caranti paññāgatena diṭṭhigatānīti vāavedhī viya vālaṃ sukhumānīpi paresaṃ diṭṭhigamanāni attano paññāgamanena bhindantā viya carantīti attho. Atha vā “gūthagataṃ muttagatan”ti-ādīsu³ viya paññā eva paññāgataṃ. Diṭṭhiyo eva diṭṭhigatāni. Paññe abhisāṅkharitvā abhisāṅkharitvāti dvipadampi tipadampi catupadampi pucchāṃ racayitvā tesāṃ paññānaṃ atibahukattā sabbasaṅgahatthaṃ dvikkhattuṃ vuttaṃ. Gūḷhāni ca paṭicchannāni ca atthajātānīti pāṭhaseso. Tesāṃ tathā vinayaṃ disvā attanā abhisāṅkharatāṃ paññaṃ pucchantīti evaṃ Bhagavatā adhippetattā paññaṃ pucchanti. Aññesaṃ pana pucchāya okāsameva adatvā Bhagavā upasaṅkamantānaṃ dhammaṃ deseti. Yathāha—**

“Te paññaṃ abhisāṅkharonti ‘imaṃ mayaṃ paññaṃ samaṇaṃ Gotamaṃ upasaṅkamitvā pucchissāma, saccā no samaṇo Gotamo evaṃ puṭṭho evaṃ byākarissati, evamassa mayaṃ vādaṃ āropessāma, evaṃ cepi no puṭṭho evaṃ byākarissati, evampissa mayaṃ vādaṃ āropessāmā’ti. Te suṇanti ‘samaṇo khalu bho Gotamo amukaṃ nāma gāmaṃ vā nigamaṃ vā oṣaṭo’ti. Te yena samaṇo Gotamo tenupasaṅkamanti. Te samaṇo Gotamo dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampahaṃseti. Te samaṇena Gotamena dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejitā sampahaṃsitā na ceva samaṇaṃ Gotamaṃ paññaṃ pucchanti, kutossa vādaṃ āropessanti, aññadatthu samaṇasseva Gotamassa sāvakā sampajjantī”ti⁴.

Kasmā paññe na pucchantīti ce? Bhagavā kira parisamajjhe dhammaṃ desento parisāya ajjhāsayāṃ oloketi, tato passati “ime paṇḍitā gūḷhaṃ rahassaṃ paññaṃ ovaṭṭikasāraṃ katvā āgatā”ti. So tēhi

1. Khu 9. 377 piṭṭhe. 2. Turitvāti (Sī) 3. Am 3. 181 piṭṭhe. 4. Ma 1. 233 piṭṭhādīsu.

ပဋိသန္တိဒါယံ^၁ ပန “အတိဃံသိတွာ”တိ ပါဠော၊ ဃံသိတွာ တုဒိတွာတိ^၂ အတ္ထော။ ယေဝိ တေတိအာဒိဟိ ဧဝံ ဖရိတွာ အဘိဘဝိတွာ ဌာနဿ ပစ္စက္ခကာရဏံ ဒဿေတိ။ တတ္ထ ပဏ္ဍိတာတိ ပဏ္ဍိစ္စေန သမန္တာဂတာ။ နိပုဏာတိ သဏ္ဍာသုမဗုဒ္ဓိနော သုမုဗေ အတ္ထန္တရေ ပဋိဝိဇ္ဇနသမတ္တာ။ ကတ-ပရပ္ပဝါဒါတိ ဝိညာတပရပ္ပဝါဒါ စေဝ ပရေဟိ သဒ္ဓိံ ကတဝါဒပရိဝေယာ စ။ ဝါလဝေဓိရူပါတိ ဝါလဝေဓိနေဂ္ဂဟသဒိဿာ။ ဝေါ ဘိန္ဒန္တာ မညေ စရန္တိ ပညာဂတေန ဒိဋ္ဌိဂတာနီတိ ဝါလဝေဓိ ဝိယ ဝါလံ သုမုဗာနိပိ ပရေသံ ဒိဋ္ဌိဂမ-နာနိ အတ္ထနော ပညာဂမနေန ဘိန္ဒန္တာ ဝိယ စရန္တိတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ “ဂူထဂတံ မုတ္တဂတံ”န္တိအာဒိသု၊ ဝိယ ပညာ ဧဝ ပညာဂတံ။ ဒိဋ္ဌိယော ဧဝ ဒိဋ္ဌိဂတာနိ။ ပဉ္စေ အဘိသင်္ခရိတွာ အဘိသင်္ခရိတွာတိ ဌိပဒဗ္ဗိ တိပဒဗ္ဗိ စတုပဒဗ္ဗိ ပုစ္ဆံ ရစယိတွာ တေသံ ပဉ္စာနံ အတိဗဟုကတ္တာ သဗ္ဗသင်္ဂဟတ္ထံ ဒိက္ခတ္ထု၊ ဝုတ္ထံ။ ဂူဠာနိ စ ပဋိစ္ဆန္တာနိ စ အတ္ထဇာတာနီတိ ပါဠိသေသော။ တေသံ တထာ ဝိနယံ ဒိဿာ အတ္တနာ အဘိသင်္ခတံ ပဉ္စ ပုစ္ဆန္တိတိ ဧဝံ ဘဂဝတာ အဓိပ္ပေတတ္တာ ပဉ္စ ပုစ္ဆန္တိ။ အညေသံ ပန ပုစ္ဆာယ ဩကာသမေဝ အဒတွာ ဘဂဝါ ဥပသင်္ကမန္တာနံ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ ယထာဟ—

“တေ ပဉ္စ အဘိသင်္ခရေန္တိ ‘ဣမံ မယံ ပဉ္စ သမဏံ ဂေါတမံ ဥပသင်္က-မိတွာ ပုစ္ဆိဿံမ၊ သစေ နော သမဏော ဂေါတမော ဧဝံ ပုဠော ဧဝံ ဗျာကရိဿတိ၊ ဧဝံမဿ မယံ ဝါဒိ အာရောပေဿာမ၊ ဧဝံ စေပိ နော ပုဠော ဧဝံ ဗျာကရိဿတိ၊ ဧဝံမိဿ မယံ ဝါဒိ အာရောပေ-ဿာမာ’တိ။ တေ သုဏန္တိ ‘သမဏော ခလု ဘော ဂေါတမော အမုကံ နာမ ဂါမံ ဝါနိဂမံ ဝါဩသဇ္ဇော’တိ။ တေ ယေန သမဏော ဂေါတမော တေနုပသင်္ကမန္တိ။ တေ သမဏော ဂေါတမော ဓမ္မိယာ ကထာယ သန္ဓဿေတိ သမာဒပေတိ သမုတ္တေဇေတိ သမ္ပဟံသေတိ။ တေ သမဏေန ဂေါတမေန ဓမ္မိယာ ကထာယ သန္ဓဿိတာ သမာ-ဒပိတာ သမုတ္တေဇိတာ သမ္ပဟံသိတာ န စေဝ သမဏံ ဂေါတမံ ပဉ္စ ပုစ္ဆန္တိ၊ ကုတောဿ ဝါဒိ အာရောပေဿန္တိ၊ အညေတ္ထု သမဏ-ဿေဝ ဂေါတမဿ သာဝကာ သမ္ပဇ္ဇန္တိ”တိ^၅။

ကဿာ ပဉ္စေန ပုစ္ဆန္တိတိ စေ? ဘဂဝါ ကိရ ပရိသမဇ္ဈေ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော ပရိသာယ အဇ္ဈာသယံ ဩလောကေတိ၊ တတော ပဿတိ “ဣမေ ပဏ္ဍိတာ ဂူဠံ ရဟဿံ ပဉ္စ ဩဝဇ္ဇိကသာရံ ကတွာ အာဂတာ”တိ။ သော တေဟိ

၁-ဒ ၉-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-တုရိတွာတိ (သိ) ၃-အံ ၃-၁၀၁-ပိဋ္ဌေ။ ၄-မ ၁-၂၃၃-ပိဋ္ဌာဒိသံ။

apuṭṭhoyeva “pañhapucchāya ettakā dosā, vissajjane ettakā, atthe, pade, akkhare ettakāti imam pañham pucchanto evam puccheyya, vissajjento evam vissajjeyyā”ti iti ovaṭṭikasāraṁ katvā ānīte pañhe dhammakathāya antare pakkhipitvā dasseti¹. Te paṇḍitā “seyyā vata no, ye mayam ime pañhe na pucchimhā. Sacepi mayam puccheyyāma, appatitṭhite no katvā samaṇo Gotamo khippeyyā”ti attamanā bhavanti.

Api ca Buddhā nāma dhammam desentā parisam mettāya pharanti, mettāpharaṇena dasabalesu mahājanassa cittam pasīdati, Buddhā nāma rūpaggappattā honti dassanasampannā madhurassarā mudujivhā suphusitadantāvaraṇā amatena hadayaṁ siñcantā viya dhammam kathenti. Tatra nesam mettāpharaṇena pasannacittānaṁ evam hoti—“evarūpaṁ advejjhakathaṁ amoghakathaṁ niyyānikakathaṁ kathentena Bhagavatā saddhim na sakkhissāma paccaṇikaggāhaṁ gaṇhitun”ti attano pasannabhāveneva pañhe na pucchantīti.

Kathitā vissajjitā vāti “evam tumhe pucchathā”ti apucchitapañhānam² uccāraṇena te pañhā Bhagavatā kathitā eva honti. Yathā ca te vissajjetabbā, tathā vissajjitā eva honti. **Niddiṭṭhakāraṇāti** iminā kāraṇena iminā hetunā evam hontīti evam sahetukaṁ katvā visajjanena Bhagavatā niddiṭṭhakāraṇā eva honti te pañhā, **upakkhittakā ca te Bhagavato sampajjantīti** khattiyapaṇḍitādayo Bhagavato pañhavissajjaneneva Bhagavato samīpe khittakā pakkhittakā³ sampajjanti, sāvakaṁ vā sampajjanti upāsakā vāti attho, sāvakasampattim vā pāpuṇanti, upāsakasampattim vāti vuttam hoti. **Athāti** anantaratthe, tesam upakkhittakasampattisamanantaram evāti attho. **Tatthāti** tasmim thāne, tasmim adhikāre vā. **Atirocatīti** ativiya jotati pakāsati. **Yadidaṁ paññāyāti** yāyaṁ Bhagavato paññā, tāya paññāya Bhagavāva atirocatīti attho. **Iti-saddo** kāraṇattho, iminā kāraṇenāti attho. Sesam sabbattha pākāṭamevāti.

Saddhammapajjotikāya Mahāniddesaṭṭhakathāya

Pasūrasuttaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Viddhamseti (Sī), vidamseti (Ka)

2. Pucchitapañhānam (Paṭisam-Ṭṭha 2. 259 piṭṭhe passitabbam.)

3. Pādakkhittakā (Ka)

အပုဋ္ဌာယေဝ “ပဉ္စပုစ္ဆာယ ဧတ္တကာ ဒေါသ၊ ဝိသုဒ္ဓိနေ ဧတ္တကာ၊ အတ္ထေ၊ ပဒေ၊ အက္ခရေ ဧတ္တကာတိ ဣမံ ပဉ္စ ပုစ္ဆန္တော ဧဝံ ပုစ္ဆေယျ။ ဝိသုဒ္ဓိန္တော ဧဝံ ဝိသုဒ္ဓေယျာ”တိ ဣတိ ဩဝဠိကသာရံ ကတွာ အာနိတေ ပဉ္စေ ဓမ္မကထာယ အန္တရေ ပက္ခိပိတွာ ဒသေတိ။ တေ ပဏှိတာ “သေယျာ ဝတ နော၊ ယေ မယံ ဣမေ ပဉ္စေ န ပုစ္ဆိမ္မာ။ သဇေဝိ မယံ ပုစ္ဆေယျာမ၊ အပ္ပတိဋ္ဌိတေ နော ကတွာ သမဏော ဂေါတမော ခိပေယျာ”တိ အတ္တမနာ ဘဝန္တိ။

အဝိစ ဗုဒ္ဓါ နာမ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော ပရိသံ မေတ္တာယ ဖရန္တိ၊ မေတ္တာ-ဖရဏေန ဒသဗလေသု မဟာဇနဿ စိတ္တံ ပသီဒတိ။ ဗုဒ္ဓါ နာမ ရူပဂ္ဂပ္ပတ္တာ ဟောန္တိ ဒဿနသမ္ပန္နာ မရရဿရာမုဒ္ဓိဝှါ သုဖုသိတဒန္တာဝရဏာ အမတေန ဟဒယံ သိဉ္စန္တော ဝိယ ဓမ္မံ ကထေန္တိ။ တတြ နေသံ မေတ္တာဖရဏေန ပသန္တ-စိတ္တာနံ ဧဝံ ဟောတိ—“ဧဝရူပံ အဒွေဇ္ဈကထံ အမောသကထံ နိယျာနိက-ကထံ ကထေန္တေန ဘဂဝတာ သဒ္ဓိံ န သက္ခိဿာမ ပစ္စနိကဂ္ဂါဟံ ဂဏှိတု”န္တိ အတ္တနော ပသန္တဘာဝေနေဝ ပဉ္စေ န ပုစ္ဆန္တိတိ။

ကထိတာ ဝိသုဒ္ဓိတာ ဝါတိ “ဧဝံ တုမေ ပုစ္ဆထာ”တိ အပုစ္ဆိတပဉ္စာနံ^၂ ဥစ္စာ-ရဏေန တေ ပဉ္စာ ဘဂဝတာ ကထိတာ ဧဝံ ဟောန္တိ။ ယထာ စ တေ ဝိသုဒ္ဓေ-တဗ္ဗာ၊ တထာ ဝိသုဒ္ဓိတာ ဧဝံ ဟောန္တိ။ **နိဒ္ဓိဋ္ဌကာရဏာ**တိ ဣမိနာ ကာရဏေန ဣမိနာ ဟေတုနာ ဧဝံ ဟောန္တိတိ ဧဝံ သဟေတုကံ ကတွာ ဝိသုဒ္ဓိနေန ဘဂ-ဝတာ နိဒ္ဓိဋ္ဌကာရဏာ ဧဝံ ဟောန္တိ တေပဉ္စာ၊ **ဥပက္ခိတ္တကာ စ တေ ဘဂဝတော သမ္ပန္နန္တိ**တိ ခတ္တိယပဏှိတာဒယော ဘဂဝတော ပဉ္စဝိသုဒ္ဓိနေနေဝ ဘဂဝတော သမိပေ ခိတ္တကာ ပက္ခိတ္တကာ^၃ သမ္ပန္နန္တိ၊ သာဝကာ ဝါ သမ္ပန္နန္တိ ဥပါသကာ ဝါတိ အတ္ထော၊ သာဝကသမ္ပတ္တိံ ဝါ ပါပုဏန္တိ၊ ဥပါသကသမ္ပတ္တိံ ဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အထာ**တိ အနန္တရတ္ထေ၊ တေသံ ဥပက္ခိတ္တကသမ္ပတ္တိသမနန္တရမေဝါတိ အတ္ထော။ **တတ္ထာ**တိ တသ္မိံ ဌာနေ၊ တသ္မိံ အဓိကာရေ ဝါ။ **အတိရောစတိ**တိ အတိဝိယ ဇောတတိ ပကာသတိ။ **ယဒိဒံ ပညာယာ**တိ ယာယံ ဘဂဝတော ပညာ၊ တာယ ပညာယ ဘဂဝါဝ အတိရောစတိတိ အတ္ထော။ **ဣတိ-သဒ္ဓေါ** ကာရဏတ္ထော၊ ဣမိနာ ကာရဏေနာတိ အတ္ထော။ သေသံ သမ္ပတ္တ ပါကဋ္ဌမေဝါတိ။

သဒ္ဓမ္မပဇ္ဇောတိကာယ မဟာနိဒ္ဒေသဋ္ဌကထာယ

ပသုရသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဝိဒ္ဓိသေတိ (သိ)၊ ဝိဒ္ဓိသေတိ (က) ၂-ပုစ္ဆိတပဉ္စာနံ၊ (ပဋိသံ-ဋ္ဌ ၂-၂၅၉-ပိဋေ ပသိတဗ္ဗံ) ၃-ပါဒက္ခိတ္တကာ (က)

9. Māgaṇḍīyasuttaniddesavaṇṇanā

70. Navame Māgaṇḍīyasuttaniddese paṭhamagāthāya tāva Ajapālanigrodhamūle nānārūpāni nimminivā abhikāmaṃ āgataṃ māradhītaraṃ **disvāna taṇhaṃ aratīṃ ragañca** chandamattampi **methunasmiṃ nāhosi, kimevidaṃ** imissā dārikāya **muttakarīsapuṇṇaṃ** rūpaṃ disvā bhavissati, sabbathā **pādāpi naṃ samphusitūṃ na icche,** kutonena saṃvasitunti.

Muttapuṇṇanti āhāra-utuvasena vatthipuṭantaraṃ pūretvā ṭhitamuttena pūritaṃ. **Karīsapuṇṇanti** pakkāsayaśaṅkhāte heṭṭhānābhipiṭṭhikaṇṭakamūlānaṃ antare ubbedhena aṭṭhaṅgulamatte antāvasāne ṭhitavaccena puṇṇaṃ. **Semhapuṇṇanti** udarapaṭale ṭhita-ekapattappamāṇena semhena pūritaṃ. **Ruhirapuṇṇanti** yakanassa heṭṭhābhāgaṃ pūretvā hadayavakkapapphāsānaṃ¹ upari thokaṃ thokaṃ paggharantena vakkahadayayakanapapphāse temayamānena ṭhitena ekapattassa pūraṇamattena sannicitalohitaśaṅkhātena ca kesalomanakhadantānaṃ maṃsaviniṃmuttaṭṭhānañceva thaddhasukkhacammañca ṭhapetvā dhamanījālānusārena sabbam upādiṇṇakasarīraṃ pharivā ṭhitaśaṃsaraṇalohitaśaṅkhātena ca duvidhena ruhirena puṇṇaṃ.

Aṭṭhisāṅghātanti sakalasarīre heṭṭhā aṭṭhīnaṃ upariṭṭhitāni sādhiḱāni tīṇi aṭṭhisatāni, tehi aṭṭhīhi ghaṭitaṃ. **Nhārusambandhanti** sakalasarīre aṭṭhīni ābandhitvā ṭhitāni nava nhārusatāni, tehi nhārūhi sambandhaṃ ābandhaṃ. **Rudhiramaṃsāvalepananti** saṃsaraṇalohitena ca sādhiḱāni tīṇi aṭṭhisatāni anulimpetvā ṭhitena navamaṃsapesitatena ca anulittaṃ sarīraṃ. **Cammavinaddhanti** sakalasarīraṃ pariyonandhitvā pākāṭakilomakassa upari chaviyā heṭṭhā ṭhitaṃ cammaṃ, tena cammena vinaddhaṃ pariyonaddhaṃ. “Cammāvanaddhan”tipi Pāli. **Chaviyā paṭicchannanti** atisukhumachaviyā paṭicchannaṃ chādetvā ṭhitaṃ. **Chiddāvachiddanti** anekaḱiddaṃ. **Uggharantanti** akkhimukhādīhi uggharantaṃ. **Paggharantanti** adhobhāgena paggharantaṃ. **Kimisaṅghanisevanti** sūcimukhādīhi nānāpāṇakulasamūhehi āseviṃ. **Nānākalimalaparipūranti** anekaḱiddhehi asucikoṭṭhāsehi pūritaṃ.

1. Hadayavatthupapphāsānaṃ (Sī)

၉-မာဂဏ္ဍိယသုတ္တန်ဒေသဝဏ္ဏနာ

၇၀။ နဝမေ မာဂဏ္ဍိယသုတ္တန်ဒေသေ ပဌမဂါထာယ တာဝ အဇပါလ-
နိဂြောဓမူလေ နာနာရူပါနိ နိဗ္ဗိတိတာ အဘိကာမံ အာဂတံ မာရဓိတရံ
ဒိသ္ဗာန တဏှံ အရတိံ ရဂဉ္စ ဆန္ဒမတ္တမ္ပိ မေထုနသ္မိံ နာဟောသိ၊ ကိမေဝိဒံ
ဣဒိဿာ ဒါရိကာယ ဗုတ္တကရီသပုဏ္ဏံ ရူပံ ဒိသ္ဗာ ဘဝိဿတိ၊ သဗ္ဗထာ ပါဘိဒ
နံ သမ္ပုသိတုံ န ဣစ္ဆေ၊ ကုတောနေန သံဝသိတုန္တိ။

ဗုတ္တပုဏ္ဏန္တိ အာဟာရဥတုဝသေန ဝတ္ထိပုဋ္ဌန္တရံ ပူရေတွာ ဌိတမုတ္တေန
ပူရိတံ။ ကရီသပုဏ္ဏန္တိ ပက္ခာသယသင်္ခါတေ ဟေဋ္ဌာနဘိဝိဋ္ဌိကဏ္ဍကမူလာနံ
အန္တရေ ဥဗ္ဗေဓေန အဋ္ဌင်္ဂလမတ္တေ အန္တာဝသာနေ ဌိတဝစ္စေန ပုဏ္ဏံ။ သေဗ္ဗ-
ပုဏ္ဏန္တိ ဥဒရပုဋ္ဌလေ ဌိတကေပတ္တပုမာဏေန သေမေန ပူရိတံ။ ရဟိရပုဏ္ဏန္တိ
ယကနဿ ဟေဋ္ဌာဘာဂံ ပူရေတွာ ဟဒယဝတ္ထပပ္ဖါသာနံ^၁ ဥပရိ ထောက်
ထောက် ပဋ္ဌရန္တေန ဝတ္ထဟဒယယကနပပ္ဖါသေ တေမယမာနေန ဌိတေန
ကေပတ္တဿ ပူရဏမတ္တေန သန္တိတိတလောဟိတသင်္ခါတေန စ ကေသလောမ-
နဒေန္တာနံ မံသဝိနိမုတ္တဋ္ဌာနဉ္စေဝ ထဒ္ဓသုက္ခစမ္ပဉ္စ ဌပေတွာ မေနိဇာလာန-
သာရေန သဗ္ဗ ဥပါဒိဏ္ဏကသရိရံ ဖရိတွာ ဌိတသံသရဏလောဟိတသင်္ခါတေန
စ ဒုဝိဓေန ရဟိရေန ပုဏ္ဏံ။

အဋ္ဌိသင်္ခါတန္တိ သကလသရိရေ ဟေဋ္ဌာ အဋ္ဌိနံ ဥပရိဌိတာနိ သာမိကာနိ
တိဏိ အဋ္ဌိသတာနိ၊ တေဟိ အဋ္ဌိဟိ ဃဋိတံ။ နာရူသမ္ပန္တန္တိ သကလသရိရေ
အဋ္ဌိနိ အာဗန္ဓိတွာ ဌိတာနိ နဝ နာရူသတာနိ၊ တေဟိ နာရူဟိ သမ္ပန္တံ အာဗန္ဓံ။
ရူမိရမံသာဝလေပနန္တိ သံသရဏလောဟိတေန စ သာမိကာနိ တိဏိ အဋ္ဌိ-
သတာနိ အနုလိမ္မေတွာ ဌိတေန နဝမံသပေသိသတေန စ အနုလိတ္တံ သရိရံ။
စမ္ပဝိနဒ္ဓန္တိ သကလသရိရံ ပရိယောနန္တိတွာ ပါကဋကိလောမကဿ ဥပရိ
ဆဝိယာ ဟေဋ္ဌာ ဌိတံ စမ္ပံ၊ တေန စမ္ပေန ဝိနဒ္ဓံ ပရိယောနဒ္ဓံ။ “စမ္ပာဝနဒ္ဓ”န္တိပိ
ပါဠိ။ ဆဝိယာ ပဋိစ္ဆန္တန္တိ အတိသုခုမဆဝိယာ ပဋိစ္ဆန္တံ ဆာဒေတွာ ဌိတံ။
ဆိဒ္ဓါဝဆိဒ္ဓန္တိ အနေကဆိဒ္ဓံ။ ဥဒါရန္တန္တိ အက္ခိမုခါဒိဟိ ဥပ္ပရန္တံ။ ပဒါရန္တန္တိ
အဓောဘာဂေန ပပ္ပရန္တံ။ ကိမိသင်္ခါနိသေဝိတန္တိ သုဗ္ဗိမုခါဒိဟိ နာနာပါဏ-
ကုလသမူဟေဟိ အာသေဝိတံ။ နာနာကလိမလပရိပူရန္တိ အနေကဝိဓေဟိ
အသုဗ္ဗိကောဋ္ဌာသေဟိ ပူရိတံ။

၁-ဟဒယဝတ္ထပပ္ဖါသာနံ (သိ)

71. Tato Māgaṇḍiyo “pabbajitā nāma mānusake kāme pahāya dibbakāmatthāya pabbajanti, ayañca dibbepi kāme na icchati, idampi itthiratanam, kā nu assa diṭṭhī”ti pucchitum dutiyam gāthamāha. Tattha **etādisam ce ratananti** dibbitthiratanam sandhāya bhaṇati. **Nārinti** attano dhītarām sandhāya. **Diṭṭhigatam sīlavatam nu jīvanti** diṭṭhiñca sīlañca vatañca jīvitañca. **Bhavūpapattiñca vadesi** kīdisanti attano bhavūpapattim vā tuvañ kīdisam vadesi.

72. Ito parā dve gāthā vissajjanapucchānayena pavattattā pākāṭasambandhāyeva. Tāsu paṭhamagāthāya saṅkhepattho—**tassa** mayham Māgaṇḍiya dvāsaṭṭhidiṭṭhigatadhammesu nicchinitvā “idameva saccam, moghamaññan”ti¹ evam **idam vadāmīti samuggahitam na hoti** natthi na vijjati, kimkāraṇā? Ahañhi passanto **diṭṭhisu** ādīnavam kañci diṭṭhim aggahetvā saccāni pavicinanto ajjhatañ rāgādīnam santibhāvena² **ajjhattasantisaṅkhātam nibbānameva** addasanti.

Ādīnavanti upaddavam. **Sadukkanti** kāyikadukkhena sadukkham. **Savighāntanti** cetasikadukkhena sahitam. **Sa-upāyāsanti** upāyāsasahitam. **Saparilāhanti** sadaratham. **Na nibbidāyāti** na vaṭṭe nibbindanattāya. **Na virāgāyāti** na vaṭṭe virāgatthāya. **Na nirodhāyāti** na vaṭṭassa nirodhatthāya. **Na upasamāyāti** na vaṭṭassa upasamatthāya. **Na abhiññāyāti** na vaṭṭassa abhiññanattāya. **Na sabbodhāyāti** na kilesaniddāvigamena vaṭṭato sambujjhanattāya. **Na nibbānāyāti** na amatanibbānatthāya. Ettha pana “nibbidāyā”ti vipassanā. “Virāgāyā”ti maggo. “Nirodhāya upasamāyā”ti nibbānam. “Abhiññāya sambodhāyā”ti maggo. “Nibbānāyā”ti nibbānameva. Evam ekasmiñ ṭhāne vipassanā, tīsu maggo, tīsu nibbānam vuttanti evam vavatthānakathā veditabbā. Pariyāyena pana sabbānipetāni maggavevacanānipi nibbānavevacanānipi hontiyeva.

Ajjhattam rāgassa santinti ajjhatarāgassa santabhāvena nibbutabhāvena ajjhattasantisaṅkhātam nibbānam olokesim. **Dosassa santinti** ādisupi eseva nayo. **Pacinantī** niddesassa uddesapadam. **Vicinantoti** saccāni vaḍḍhento vibhāvento. **Pavicinantoti** tāneva paccekam vibhāvento.

1. Ma 3. 22, 253 piṭṭhādīsu.

2. Santabhāvena (Ka)

၇၁။ တတော မာဂဏ္ဍိယော “ပဗ္ဗဇိတာ နာမ မာနုသကေ ကာမေ ပဟာယ ဝိဗ္ဗကာမတ္ထာယ ပဗ္ဗဇန္တိ၊ အယဉ္ဇ ဝိဗ္ဗေပိ ကာမေ န ဣစ္ဆတိ၊ ဣဒမ္ပိ ဣတ္ထိရတနံ၊ ကာ န အဿ ဝိဇ္ဇိ”တိ ပုစ္ဆိတုံ ဒုတိယံ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **တောဒိသံ စေ ရတနန္တိ** ဝိဗ္ဗတ္ထိရတနံ သန္ဓာယ ဘဏတိ။ **နာရိန္တိ** အတ္တနော ဝိတရံ သန္ဓာယ။ **ဝိဇ္ဇိဂတံ သီလဝတံ န ဇိဝိတန္တိ** ဝိဇ္ဇိဉ္စ သီလဉ္စ ဝတဉ္စ ဇိဝိတဉ္စ။ **ဘဂ္ဂပပတ္တိဉ္စ ဝဒေသိ** ကိဒိသန္တိ အတ္တနော ဘဂ္ဂပပတ္တိံ ဝါ တုဝံ ကိဒိသံ ဝဒေသိ။

၇၂။ ဣတော ပရာ ဒွေ ဂါထာ ဝိဿဇ္ဇနပုစ္ဆာနယေန ပဝတ္တတ္တာ ပါကဋ-သမ္ပန္နာယေဝ။ တာသု ပဌမဂါထာယ သင်္ခေပတ္တော—**တဿ** မယံ မာဂဏ္ဍိယ ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိဂတဓမ္မေသု နိစ္ဆိနိတွာ “ဣဒမေဝ သစ္စံ၊ မောဃမည”န္တိ^၁ ဧဝံ **ဣဒံ ဝဒါမီတိ သမုဂ္ဂဟီတံ န ဟောတိ** နတ္ထိ န ဝိဇ္ဇတိ၊ ကိံကာရဏာ? အဟပ္ပိ ပဿန္တော ဝိဇ္ဇိသု အာဒိနဝံ ကဉ္စ ဝိဇ္ဇိ အဂ္ဂဟေတွာ သစ္စာနိ ပဝိစိနန္တော အဇ္ဈတ္တံ ရာဂါဒိနံ သန္တိဘာဝေန၊ **အဇ္ဈတ္တသန္တိသင်္ခါတံ** နိဗ္ဗာနမေဝ အဒ္ဓသန္တိ။

အာဒိနဝန္တိ ဥပဒ္ဓဝံ။ **သဒုက္ခန္တိ** ကာယိကဒုက္ခေန သဒုက္ခံ။ **သဝိဇ္ဇာတန္တိ** စေတသိကဒုက္ခေန သဟိတံ။ **သဥပါယာသန္တိ** ဥပါယာသသဟိတံ။ **သပရိ-ဌာဟန္တိ** သဒရထံ။ **န နိဗ္ဗိဒါယာတိ** န ဝဇ္ဇေ နိဗ္ဗိန္ဒနတ္ထာယ။ **န ဝိရာဂါယာတိ** န ဝဇ္ဇေ ဝိရာဂတ္ထာယ။ **န နိရောဓာယာတိ** န ဝဇ္ဇဿ နိရောဓတ္ထာယ။ **န ဥပသမာယာတိ** န ဝဇ္ဇဿ ဥပသမတ္ထာယ။ **န အဘိညာယာတိ** န ဝဇ္ဇဿ အဘိဇာနနတ္ထာယ။ **န သမ္မောဓာယာတိ** န ကိလေသနိဗ္ဗါဝိဂမေန ဝဇ္ဇတော သမ္ပုဇ္ဈနတ္ထာယ။ **န နိဗ္ဗာနာယာတိ** န အမတနိဗ္ဗာနတ္ထာယ။ ဧတ္ထ ပန “နိဗ္ဗိဒါယာ”တိ ဝိပဿနာ။ “ဝိရာဂါယာ”တိ မဂ္ဂေါ။ “နိရောဓာယ ဥပသမာယာ”တိ နိဗ္ဗာနံ။ “အဘိညာယ သမ္မောဓာယာ”တိ မဂ္ဂေါ။ “နိဗ္ဗာနာ-ယာ”တိ နိဗ္ဗာနမေဝ။ ဧဝံ ဧကသ္မိံ ဌာနေ ဝိပဿနာ၊ တီသု မဂ္ဂေါ၊ တီသု နိဗ္ဗာနံ ဝုတ္တန္တိ ဧဝံ ဝဝတ္တာနကထာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ပရိယာယေန ပန သမ္မာနိပေတာနိ မဂ္ဂဝေဝစနာနိပိ နိဗ္ဗာနဝေဝစနာနိပိ ဟောန္တိယေဝ။

အဇ္ဈတ္တံ ရာဂဿ သန္တိန္တိ အဇ္ဈတ္တရာဂဿ သန္တိဘာဝေန နိဗ္ဗုတဘာဝေန အဇ္ဈတ္တသန္တိသင်္ခါတံ နိဗ္ဗာနံ ဩလောကေသိ။ **ဒေါသဿ သန္တိန္တိ** အာဒိသုပိ ဒေသေဝ နယော။ **ပစိနန္တိ** နိဒ္ဒေသဿ ဥဒ္ဒေသပဒံ။ **ဝိစိနန္တောတိ** သစ္စာနိ ဝဇ္ဇေန္တော ဝိဘာဝေန္တော။ **ပဝိစိနန္တောတိ** တာနေဝ ပစ္စေကံ ဝိဘာဝေန္တော။

Keci “gavesanto”ti vaṇṇayanti. **Adassanti** olokesiṃ. **Adakkhinti** vinivijjhiṃ. **Aphassinti** paññāya phusiṃ. **Paṭivijjhinti** ñāṇena paccakkhaṃ akāsiṃ.

73. Dutiyagāthāya saṅkhepattho—**yānimāni** diṭṭhigatāni tehi tehi sattehi vinicchinitvā gahitattā “**vinicchayā**”ti ca attano paccayehi abhisāṅkhatabhāvādinā nayena “**pakappitāni**”ti ca vuccanti, **te ve munī** diṭṭhigatadhamme aggahetvā **ajjhattasantīti yametamatthaṃ brūsi**, ācikkha me, **kathaṃ nu dhīrehi paveditaṃ taṃ** kathaṃ pakāsitāṃ dhīrehīti vadati.

Imissā gāthāya niddeso uttānattho ṭhapetvā paramatthapadaṃ. Tattha **yaṃ paramatthanti** yaṃ uttamaṃ nibbānaṃ.

74. Athassa Bhagavā yathā yena upāyena taṃ padaṃ dhīrehi pakāsitāṃ, taṃ upāyaṃ sapaṭipakkhaṃ dassento “**na diṭṭhiyā**”ti gāthamāha. Tattha **na diṭṭhiyāti**-ādīhi diṭṭhisuti-aṭṭhasamāpattiñāṇabāhiraṣilabbatāni paṭikkhipati. “**Suddhimāhā**”ti ettha vuttaṃ **āha**-saddaṃ sabbattha nakārena saddhiṃ yojetvā purimapaḍaṭṭhayaṃ netvā “**diṭṭhiyā** suddhiṃ nāha na kathaṃ”ti evamattho veditabbo. Yathā cettha, evaṃ uttarapadesupi. Tattha ca **adiṭṭhiyā nāhāti** dasavattthukaṃ sammādiṭṭhiṃ vinā na kathaṃ. Tathā **assutiyāti** navaṅgaṃ savanaṃ vinā. **Aññāti** kammassakatasaccānulomikaññāṇaṃ vinā. **Asīlatāti** pātimokkhasaṃvaraṃ vinā. **Abbatāti** dhutaṅgavataṃ vinā. **Nopi tenāti** tesu ekamekena diṭṭhi-ādimattenāpi na kathaṃ evamattho veditabbo. **Ete ca nissajja anuggahāyāti** ete ca purimadiṭṭhi-ādibhede kaṇhapakkhike dhamme samugghātakaraṇena nissajja, pacchime adiṭṭhi-ādibhede sukkapakkhikepi atammayatāpajjanena¹ anuggahāya. **Santo anissāya bhavaṃ na jappeti** imāya paṭipattiyā rāgādivūpasamena santo cakkhādīsu kañci dhammaṃ anissāya ekampi bhavaṃ na jappe, apihetuṃ apatthetuṃ samattho siyā, ayamassa ajjhattasantīti adhippāyo.

Savanampi icchitabbanti suttādivasena suṇanampi ākaṅkhitabbāṃ. **Sambhārā ime dhammā**ti sammādiṭṭhi-ādikā ime dhammā upakāraṭṭhena sambhārā

1. Asamugghātāpajjanena (Syā)

ကေဝိ “ဂဝေသန္တော”တိ ဝဏ္ဏယန္တိ။ **အဒဿန္တိ** ဩလောကေသိ။ **အဒန္တိန္တိ** ဝိနိဝိဇ္ဇိ။ **အဖဿန္တိ** ပညာယ ဖုသိ။ **ပဋိဝိဇ္ဇိန္တိ** ဤဏေန ပစ္စက္ခံ အကာသိ။

၇၃။ ဒုတိယဂါထာယ သင်္ခေပတ္ထော—ယာနိမာနိ ဒိဋ္ဌိဂတာနိ တေဟိ တေဟိ သတ္တေဟိ ဝိနိစ္ဆိနိတွာ ဂဟိတတ္တာ “**ဝိနိစ္ဆယာ**”တိ စ အတ္တနော ပစ္စယေဟိ အဘိသင်္ခတဘာဝါဒိနာ နယေန “**ပကပ္ပိတာနိ**”တိ စ ဝုစ္ဆန္တိ။ **တေ ဝေ မုနိ** ဒိဋ္ဌိဂတဓမ္မေ အဂ္ဂဟေတွာ **အဇ္ဈတ္တသန္တိတိ** ယမေတမတ္ထံ မြူသိ။ အာဝိက္ခ မေ၊ ကထံ န ဝိရေဟိ ပဝေဒိတံ တံ ကထံ ပကာသိတံ ဝိရေဟိတိ ဝဒတိ။

ဣဒိဿာ ဂါထာယ နိဒ္ဒေသော ဥတ္တာနတ္ထော ဌပေတွာ ပရမတ္ထပဒံ။ တတ္ထ ယံ ပရမတ္ထန္တိ ယံ ဥတ္တမံ နိဗ္ဗာနံ။

၇၄။ အထဿ ဘဂဝါ ယထာ ယေန ဥပါယေန တံ ပဒံ ဝိရေဟိ ပကာသိတံ။ တံ ဥပါယံ သပဋိပက္ခံ ဒဿေန္တော “**န ဒိဋ္ဌိယာ**”တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **န ဒိဋ္ဌိယာ**တိအာဒိတိ ဒိဋ္ဌိသုတိအဋ္ဌသမာပတ္တိဉာဏဗာဟိရသီလဗ္ဗတာနိ ပဋိက္ခိပတိ။ “**သုန္ဒိမာဟာ**”တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တံ **အာဟာ**-သဒ္ဓံ သဗ္ဗတ္ထ နကာရေန သဒ္ဓိံ ယောဇေတွာ ပုရိမပတ္ထယံ နေတွာ “**ဒိဋ္ဌိယာ သုန္ဒိ**” နာဟ န ကထေမိ”တိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယထာ စေတ္ထ၊ ဧဝံ ဥတ္တရပဒေသုပိ။ တတ္ထ စ **အဒိဋ္ဌိယာ နာဟာ**တိ ဒဿဝတ္ထုကံ သမ္မာဒိဋ္ဌိံ ဝိနာ န ကထေမိ။ တထာ **အဿုတိယာ**တိ နဝင်္ဂံ သဝနံ ဝိနာ။ **အဉာဏာ**တိ ကမ္မဿကတသစ္စာနု-လောမိကဉာဏံ ဝိနာ။ **အသီလတာ**တိ ပါတိမောက္ခသံဝရံ ဝိနာ။ **အဗ္ဗတာ**တိ ဓုတင်္ဂဝတံ ဝိနာ။ **နောပိ တေနာ**တိ တေသု ဧကမေကေန ဒိဋ္ဌိအာဒိမတ္တေနာပိ န ကထေမိတိ၊ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **တေ စ နိဿဇ္ဇ အနုဂ္ဂဟာ**ယာတိ ဧတေ စ ပုရိမဒိဋ္ဌိအာဒိဘေဒေ ကဏ္ဍပက္ခိကေ ဓမ္မေ သမုဋ္ဌါတကရဏေန နိဿဇ္ဇ၊ ပစ္စိမေ အဒိဋ္ဌိအာဒိဘေဒေ သုက္ကပက္ခိကေပိ အတမ္ပယတာပဇ္ဇနေန^၁ အနုဂ္ဂဟာယ။ **သန္တော အနိဿာယ ဘဝံ န ဇေယျေ**တိ ဣမာယ ပဋိပတ္တိယာ ရာဂါဒိဝုပသမေန သန္တော စက္ခာဒိသု ကဋ္ဌိ ဓမ္မံ အနိဿာယ ဧကမ္ပိ ဘဝံ န ဇေယျ၊ အဝိဟေတုံ အပတ္ထေတုံ သမတ္ထော သိယာ၊ အယမဿ အဇ္ဈတ္တ-သန္တိတိ အဓိပ္ပါယော။

သဝနမ္ပိ ဣန္ဒြိယဗ္ဗန္တိ သုတ္တာဒိဝသေန သုဏနမ္ပိ အာကမ္ပိတဗ္ဗံ။ **သမ္ဘာရာ ဣမေ ဓမ္မာ**တိ သမ္မာဒိဋ္ဌိအာဒိကာ ဣမေ ဓမ္မာ ဥပကာရဋ္ဌေန သမ္ဘာရာ

၁-အသမုဋ္ဌါတပဇ္ဇနေန (သျှာ)၊

honti. **Kaṇhapakkhikānanti** akusalapakkhe bhavānaṃ. **Samugghātato pahānaṃ icchitabbanti** sammā hananato samucchato pahānaṃ ākaṅkhitabbam. **Tedhātukesu kusalesu dhammesūti** kāmarūpārūpasāṅkhātesu tebhūmaṃkosu kosallasambhūtesu. **Atammayatāti nittanhabhāvo**.

75. Evaṃ vutte vacanattam asallakkhento Māgaṇḍiyo “no ce kirāti gāthamāha. Tattha diṭṭhādīni vuttanayāneva. Kaṇhapakkhikāniyeva pana sandhāya ubhayatrāpi āha. **Āha**-saddam pana “no ce”ti saddena yojetvā **no ce kira āha** no ce kira kathesīti evaṃ attho daṭṭhabbo. **Momūhanti** atimūlham, mohanam vā¹. **Paccentīti** jānanti. Imissāpi gāthāya niddeso uttāno.

76. Athassa Bhagavā tam diṭṭhim nissāya puccham paṭikkhipanto “**diṭṭhiṇca nissāya**”ti gāthamāha. Tassattho—tvam Māgaṇḍiya **diṭṭhim nissāya** punappunam pucchamāno yāni te diṭṭhigatāni samuggahitāni, tesveva **samuggahītesu pamoham** āgato tvam **ito** ca mayā vutta-ajjhattasantito paṭipattito dhammadesanato vā **aṇumpi yuttasaññam** na passasi, tena kāraṇena tvam imam dhammam **momūhato** passasīti.

Lagganam nissāya laggananti diṭṭhilagganam allīyitvā diṭṭhilagganam. **Bandhananti** diṭṭhibandhanam. **Palibodhanti** diṭṭhipalibodham.

Andhakāram pakkhandosīti bahalandhakāram pavitṭhosi. **Yuttasaññanti** samaṇadhamme yuttasaññam. **Pattasaññanti** samaṇadhamme paṭiladdhasaññam. **Lagganasaññanti** sañjānitasaññam. **Kāraṇasaññanti** hetusaññam. **Thānasaññanti** kāraṇasaññam. **Na paṭilabhasīti** na vindasi. **Kuto ñāṇanti** maggañāṇam pana kena kāraṇena labhissasi. **Aniccam vāti** hutvā abhāvaṭṭhena pañcakkhandhā aniccam. **Aniccasaññānulomam vāti** “pañcakkhandhā aniccā”ti uppannā saññā aniccasaññā, tāya saññāya anulomam appaṭikkulam aniccasaññānulomam. Kim tam? Vipassanāñāṇam dvinnam vipassanāñāṇam dukkhānattasaññānulomānampi eseva nayo.

77. Evaṃ samuggahītesu pamohena² Māgaṇḍiyassa vivādāpattim dassetvā idāni tesu aññesu ca dhammesu vigatappamohassa attano

1. Mohabahaman vā (Ka)

2. Sammohena (Syā)

ဟောန္တိ။ ကဏ္ဍပက္ခိကာနန္တိ အကုသလပက္ခေ ဘဝါနံ။ သမုဒ္ဓါတတော ပဟာနံ ဣန္ဒြိယဗ္ဗန္တိ သမ္မာ ဟနနတော သမုဒ္ဓေဒတော ပဟာနံ အာကမ္ဘိတဗ္ဗံ။ တေဓာတုကေသု ကုသလေသု ဓမ္မေသုတိ ကာမရူပါရူပသင်္ခါတေသု တေဘူ-မကေသု ကောသလ္လသမ္ဘူတေသု။ အတမ္ဗယတတိ နိတ္တဏ္ဍဘာဝေါ။

၇၅။ ဧဝံ ဝုတ္တေ ဝစနတ္ထံ အသလ္လက္ခေန္တော မာဂဏ္ဍိယော “နော စေ ကိရတိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ ဒိဋ္ဌာဒိနိ ဝုတ္တနယာနေဝ။ ကဏ္ဍပက္ခိကာနိယေဝ ပန သန္ဓာယ ဥဘယတြာပိ အာဟ။ အာဟ-သဒ္ဓိပန “နော စေ”တိ သဒ္ဓေန ယောဇေတွာ နော စေ ကိရ အာဟ နော စေ ကိရ ကထေသီတိ ဧဝံ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ မောမူဟန္တိ အတိမူဠိ၊ မောဟနံ ဝါ။ ပစ္စေန္တိတိ ဇာနန္တိ။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ နိဒ္ဒေသော ဥတ္တာနော။

၇၆။ အထဿ ဘဂဝါ တံ ဒိဋ္ဌိ နိဿာယ ပုစ္ဆံ ပဋိက္ခိပန္တော “ဒိဋ္ဌိဉ္စ နိဿာယာ”တိ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—တံ မာဂဏ္ဍိယ ဒိဋ္ဌိ နိဿာယ ပုနပုနံ ပုစ္ဆမာနော ယာနိ တေ ဒိဋ္ဌိဂတာနိ သမုဂ္ဂဟိတာနိ၊ တေသွေဝ သမုဂ္ဂဟိတေသု ပမောဟံ အာဂတော တံ ဣတော စ မယာ ဝုတ္တအဇ္ဈတ္တ-သန္တိတော ပဋိပတ္တိတော ဓမ္မဒေသနတော ဝါ အဏုမ္ဗိ ယုတ္တသညံ န ပဿသိ၊ ဘေန ကာရဏေန တံ ဣမံ ဓမ္မံ မောမူဟတော ပဿသီတိ။

လဂ္ဂနံ နိဿာယ လဂ္ဂနန္တိ ဒိဋ္ဌိလဂ္ဂနံ အလ္လိယိတွာ ဒိဋ္ဌိလဂ္ဂနံ။ ဗန္ဓနန္တိ ဒိဋ္ဌိဗန္ဓနံ။ ပလိဗောဓန္တိ ဒိဋ္ဌိပလိဗောဓံ။

အန္ဓကာရံ ပက္ခန္တောသီတိ ဗဟလန္ဓကာရံ ပဝိဋ္ဌေသိ။ ယုတ္တသညန္တိ သမဏ-ဓမ္မေ ယုတ္တသညံ။ ပတ္တသညန္တိ သမဏဓမ္မေ ပဋိလဒ္ဓသညံ။ လဂ္ဂနသညန္တိ သဇ္ဇာ-နိတသညံ။ ကာရဏသညန္တိ ဟေတုသညံ။ ဌာနသညန္တိ ကာရဏသညံ။ န ပဋိ-လဘသီတိ န ဝိန္ဓသိ။ ကုတော ဉာဏန္တိ မဂ္ဂဉာဏံ ပန ကေန ကာရဏေန လဘိဿ-သိ။ အနိစ္စံ ဝါတိ ဟုတွာ အဘာဝဋ္ဌေန ပဉ္စက္ခန္ဓာ အနိစ္စံ။ အနိစ္စသညာနုလောမံ ဝါတိ “ပဉ္စက္ခန္ဓာ အနိစ္စာ”တိ ဥပ္ပန္နာ သညာ အနိစ္စသညာ၊ တာယ သညာယ အနုလောမံ အပ္ပဋိက္ကုလံ အနိစ္စသညာနုလောမံ။ ကိံ တံ? ဝိပဿနာဉာဏံ။ ဦးစွံ ဝိပဿနာဉာဏာနံ ဒုက္ခာနတ္တသညာနုလောမာနမ္ပိ ဒေသေဝ နယော။

၇၇။ ဧဝံ သမုဂ္ဂဟိတေသု ပမောဟေန^၂ မာဂဏ္ဍိယဿ ဝိဝါဒါပတ္တိံ ဒေသေတွာ ဣဒါနိ တေသု အညေသု စ ဓမ္မေသု ဝိဂတပ္ပမောဟဿ အတ္တနော

nibbivādataṃ dassento “**samo vasesī**”ti gāthamāha. Tassattho—**yo** evaṃ tidhā mānena vā diṭṭhiyā vā puggalena vā **maññati**, **so tena** mānena tāya vā diṭṭhiyā tena vā puggalena vivadeyya. Yo pana amhādiso imāsu **tīsu vidhāsu avikampamāno**, **samo vasesīti na tassa hoti**, na ca hīnoti pāṭhaseso. Imissāpi gāthāya niddeso uttānova.

78. Kiñca bhiyyo—“**saccanti so**”ti gāthā. Tassattho—**so** evarūpo pahīnamānadiṭṭhiko “mādiso ‘bāhitapāpattā’ dinā nayena **brāhmaṇo**, idameva saccan”ti **kiṃ vadeyya** kiṃ vattuṃ bhaṇeyya, kena vā kāraṇena bhaṇeyya, “mayhaṃ saccam, tuyhaṃ musā”ti vā **kena** mānena diṭṭhiyā puggalena vā vivadeyya. **Yasmim** mādisse khīṇāsava “sadiśohamasmī”ti pavattiyā **samaṃ** vā, itaradvayabhāvena pavattiyā **visamaṃ vā** maññitaṃ **natthi**, samānādīsu **kena vādaṃ paṭisaṃyujeyya** paṭipphareyyāti¹. Imissāpi gāthāya niddeso uttāno.

79. Nanu ekaṃseneva evarūpo puggalo? “**Okam pahāyā**”ti gāthā. Tattha **okam pahāyāti** rūpadhātvaḍḍivāniññāṇassokāsaṃ² tatra chandarāgappahānena chaḍḍetvā. **Aniketasārīti** rūpanimittaniketādīni taṇhāvasena asaranto. **Gāme akubbaṃ muni santhavānīti** gāme gihisanthavāni akaronto. **Kāmehi rittoti** kāmesu chandarāgābhāvena sabbakāmehi puthubhūto. **Apurakkharānoti** āyatim attabhāvaṃ anabhinibbattento. **Katham na viggayha janena kayirāti** janena saddhim viggāhikakatham na katheyya.

Hāliddakānīti evaṃnāmako gahapati. **Yenāyasmā Mahākaccāno tenupasaṅkamīti** yenāti bhummatthe karaṇavacanāṃ. Tasmā yattha Mahākaccāno, tattha upasaṅkamīti evamettha attho daṭṭhabbo. Yena vā kāraṇena Mahākaccāno devamanussehi upasaṅkamitabbo, tena kāraṇena upasaṅkamīti evamettha attho daṭṭhabbo. Kena ca

1. Paṭipassambheyya (Sī, Syā)

2. Rūpavavatthādiviññāṇassa... (Suttanipāta-Ṭṭha 2. 261 piṭṭhe.)

နိဗ္ဗဝါဒတံ ဒဿန္တော “**သမော ဝိသေသီ**”တိ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—**ယော** ဧဝံ တိဓာ မာနေန ဝါ ဒိဋ္ဌိယာ ဝါ ပုဂ္ဂလေန ဝါ **မညတိ**၊ **သော** တေန မာနေန တာယ ဝါ ဒိဋ္ဌိယာ တေန ဝါ ပုဂ္ဂလေန ဝိဝေဿယ။ **ယော** ပန အမှာဒိသော ဣမာသု **တိသု ဝိဓာသု အဝိကမ္မမာနော**၊ **သမော ဝိသေသီ**တိ **န တဿ ဟောတိ**၊ န စ ဟိနောတိ ပါဌသေသော။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ နိဒ္ဒေသော ဥတ္တာနော။

၇၈။ ကိဉ္စ ဘိယျော—“**သစ္စန္တိ သော**”တိ ဂါထာ။ တဿတ္ထော—**သော** ဧဝရူပေါ ပဟိနမာနဒိဋ္ဌိကော “မာဒိသော ‘ဗာဟိတပါပတ္တာ’ဒိနာ နယေန ဗြာဟ္မဏော၊ ဣဒမေဝ သစ္စ”န္တိ **ကိံ ဝေဿယ** ကိံ ဝတ္တု ဘဏေယျ၊ ကေန ဝါ ကာရဏေန ဘဏေယျ၊ “မယံ သစ္စံ၊ တုယံ မုသာ”တိ ဝါ **ကေန** မာနေန ဒိဋ္ဌိယာ ပုဂ္ဂလေန ဝါ ဝိဝေဿယ။ **ယသ္မိံ** မာဒိသေ ဝိကာသဝေ “သဒိသောဟမသ္မိံ”တိ ပဝတ္တိယာ **သမံ** ဝါ၊ ဣတရဒ္ဓယဘာဝေန ပဝတ္တိယာ **ဝိသမံ** ဝါ မညိတံ နတ္ထိ၊ သမာနာဒိသု **ကေန ဝါဒံ ပဋိသံယုဇေယျ** ပဋိပ္ပရေယျာတိ။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ နိဒ္ဒေသော ဥတ္တာနော။

၇၉။ နန ဧကံသေနဝ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော? “**ဩကံ ပဟာယာ**”တိ ဂါထာ။ တတ္ထ **ဩကံ ပဟာယာ**တိ ရူပဓာတွာဒိဝိညာဏသောကာသံ၊ တတြိ ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနေန ဆဉ္စေတွာ။ **အနိကေတသာရီ**တိ ရူပနိမိတ္တနိကေတာဒိနိ တဏှာဝသေန အသရန္တော။ **ဂါမေ အကုဗ္ဗံ မုနိ သန္တဝါနီ**တိ ဂါမေ ဂဟိ-သန္တဝါနိ အကရေန္တော။ **ကာမေဟိ ရိတ္တော**တိ ကာမေသု ဆန္ဒရာဂါဘာဝေန သဗ္ဗကာမေဟိ ပုထုဘူတော။ **အပုရက္ခရာနော**တိ အာယတိံ အတ္တဘာဝံ အနဘိနိဗ္ဗတ္တေန္တော။ **ကထံ န ဝိဂ္ဂယ ဇနေန ကယိရာ**တိ ဇနေန သဒ္ဓိံ ဝိဂ္ဂါဟိကကထံ န ကထေယျ။

ဟာလိဒ္ဓကာနီတိ ဧဝံနာမကော ဂဟပတိ။ **ယေနာယသ္မာ မဟာ-ကစ္စာနော** တေနုပသင်္ကမီတိ **ယေနာ**တိ ဘုမ္မတ္ထေ ကရဏဝစနံ။ တသ္မာယတ္ထ မဟာကစ္စာနော၊ တတ္ထ ဥပသင်္ကမီတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ယေန** ဝါ ကာရဏေန မဟာကစ္စာနော ဒေဝမနုဿေဟိ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗော၊ တေန ကာရဏေန ဥပသင်္ကမီတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ကေန စ

kāraṇena Mahākaccāno upasaṅkamitabbo?

Nānappakāraguṇavisesādhigamādhippāyena, sādupalūpabhogādhippāyena dijagaṇehi niccaphalitamahārūkkho viya. Upasaṅkamīti ca gatoti vuttaṃ hoti. **Upasaṅkamitvā**ti upasaṅkamanapariyosānadīpanaṃ. Atha vā evaṃ gato tato āsannataraṃ ṭhānaṃ Mahākaccānassa samīpasāṅkhātāṃ gantvātipi vuttaṃ hoti.

Abhivādetvāti pañcapatitṭhitena vanditvā. Idāni yenatthena Mahākaccānassa upaṭṭhānaṃ āgato, taṃ pucchitukāmo dasanakhasamodhānasamujjalaṃ añjaliṃ sirasi patitṭhāpetvā ekamantaṃ nisīdi. **Ekamantanti** bhāvanapumsakaniddeso “visamaṃ candimasūriyā parivattanti”ti-ādisu¹viya. Tasmā yathā nisinno ekamantaṃ nisinno hoti, evaṃ nisīdīti evamettha attho daṭṭhabbo. Bhummatthe vā etaṃ upayogavacanāṃ. **Nisīdīti** nisajjaṃ kappesi. Paṇḍitā hi devamanussā garuṭṭhāniyaṃ upasaṅkamitvā āsanakusalatāya ekamantaṃ nisīdanti. Ayaṅca gahapati tesāṃ aññataro, tasmā ekamantaṃ nisīdi.

Kathaṃ nisinno ca pana ekamantaṃ nisinno hotīti? Cha nisajjadose vajjetvā. Seyyathidaṃ? Atidūraṃ accāsannaṃ uparivātaṃ unnatappadesaṃ atisammukhaṃ atipacchāti. Atidūre nisinno hi sace kathetukāmo hoti, uccāsaddena kathetabbaṃ hoti. Accāsanne nisinno saṅghaṭṭanaṃ karoti. Uparivāte nisinno sarīragandhena bādhati. Unnatappadese nisinno agāravaṃ pakāseti. Atisammukhā nisinno sace daṭṭhukāmo hoti, cakkhunā cakkhuṃ āhacca daṭṭhabbaṃ hoti. Atipacchā nisinno sace daṭṭhukāmo hoti, gīvaṃ pasāretvā daṭṭhabbaṃ hoti. Tasmā ayampi ete cha nisajjadose vajjetvā nisīdi. Tena vuttaṃ “ekamantaṃ nisīdī”ti.

Etadavocāti etaṃ avoca. **Vuttamidaṃ bhante Kaccāna Bhagavatā Aṭṭhakavaggiye Māgaṇḍiyapaṇḍita** Aṭṭhakavaggiyamhi Māgaṇḍiyapaṇḍita nāma atthi, tasmim paṇḍite.

Rūpadhātūti rūpakkhando adhippeto. **Rūpadhāturāgavinibandhanti** rūpadhātumhi rāgena vinibaddhaṃ. **Viññāṇanti** kammaviññāṇaṃ. **Okasārīti** gehasārī ālayasārī. Kasmā panettha “viññāṇadhātu kho gahapatī”ti na vuttanti? Sammohavighātattamaṃ. “Okō”ti hi atthato paccayo vuccati, pure-

1. Am 1. 386 piṭṭhe.

ကာရဏေန မဟာကစ္ဆာနော ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗော? နာနပ္ပကာရဂုဏဝိသေသာမိ-
ဂမာဓိပ္ပါယေန, သာဒုဖလူပဘောဂါဓိပ္ပါယေန ဒိဇဂဏေဟိ နိစ္စလိတမဟာ-
ရက္ခော ဝိယ။ ဥပသင်္ကမိတိ စ ဂတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဥပသင်္ကမိတ္တာ**တိ
ဥပသင်္ကမနပရိယောသာနဒီပနံ။ အထ ဝါ ဧဝံ ဂတော တတော အာသန္နတရံ
ဌာနံ မဟာကစ္ဆာနဿ သမိပသင်္ဂါတံ ဂန္ဓာတိပိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

အဘိဝါဒေတ္တာတိ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ဝဋ္ဌိတ္တာ။ ဣဒါနိ ယေနတ္ထေန မဟာကစ္ဆာ-
နဿ ဥပဋ္ဌာနံ အာဂတော၊ တံ ပုစ္ဆိတုကာမော ဒသနသမောဓာနသမုဇ္ဈလံ
အဉ္ဇလိံ သိရသိ ပတိဋ္ဌာပေတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။ **ဧကမန္တန္တိ** ဘာဝနပုံသက-
နိဗ္ဗေသော “ဝိသမံ စန္ဒိမသုရိယာ ပရိဝတ္တန္တိ”တိအာဒိသု ဝိယ။ တသ္မာ ယထာ
နိသိန္ဓော ဧကမန္တံ နိသိန္ဓော ဟောတိ။ ဧဝံ နိသီဒိတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။
ဘုမ္မတ္ထေ ဝါ ဧတံ ဥပယောဂဝစနံ။ **နိသီဒိ**တိ နိသဇ္ဇံ ကပ္ပေသိ။ ပဏ္ဍိတာ ဟိ
ဒေဝမနုဿာ ဂရုဋ္ဌာနိယံ ဥပသင်္ကမိတ္တာ အာသနကုသလတာယ ဧကမန္တံ
နိသီဒန္တိ။ အယဉ္စ ဂဟပတိ တေသံ အညတရော၊ တသ္မာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။

ကထံ နိသိန္ဓော စ ပန ဧကမန္တံ နိသိန္ဓော ဟောတိတိ? ဆ နိသဇ္ဇဒေါသေ
ဝဇ္ဇေတွာ။ သေယျထိဒံ? အတိဒူရံ အစွာသန္တံ ဥပရိဝါတံ ဥန္တတပ္ပဒေသံ
အတိသမ္ပုဗ္ဗံ အတိပစ္စာတိ။ အတိဒူရေ နိသိန္ဓော ဟိ သစေ ကထေတုကာမော
ဟောတိ။ ဥစ္စာသဒ္ဓေန ကထေတပ္ပံ ဟောတိ။ အစွာသန္ဓေ နိသိန္ဓော သင်္ဃန္ဓနံ
ကရေတိ။ ဥပရိဝါတေ နိသိန္ဓော သရိရဂန္ဓေန ဗာတေ။ ဥန္တတပ္ပဒေသေ
နိသိန္ဓော အဂါရဝံ ပကာသေတိ။ အတိသမ္ပုဗ္ဗါ နိသိန္ဓော သစေ ဒဋ္ဌကာမော
ဟောတိ။ စက္ခုနာ စက္ခု အာဟာစ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ ဟောတိ။ အတိပစ္စာ နိသိန္ဓော သစေ
ဒဋ္ဌကာမော ဟောတိ။ ဂီဝံ ပသာရေတွာ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ ဟောတိ။ တသ္မာ အယဉ္စ
ဧတေ ဆ နိသဇ္ဇဒေါသေ ဝဇ္ဇေတွာ နိသီဒိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဧကမန္တံ နိသီဒိ”တိ။

တေဒေါဝါစာတိ ဧတံ အဝေါစ။ **ဝုတ္တမိဒံ ဘန္တေ** ကစ္ဆာန ဘဂဝတာ
အဋ္ဌကဝဂ္ဂိယေ မာဂဏ္ဍိယပဉ္စေတိ အဋ္ဌကဝဂ္ဂိယမိ မာဂဏ္ဍိယပဉ္စော နာမ
အတ္ထိ၊ တသ္မိ ပဉ္စေ။

ရူပောတူတိ ရူပက္ခန္ဓော အဓိပ္ပေတော။ **ရူပောတုရာဂဝိနိဗ္ဗန္တိ** ရူပောတုမိ
ရာဂေန ဝိနိဗ္ဗန္တိ။ **ဝိညာဏန္တိ** ကမ္မဝိညာဏံ။ **ဩကသာရိ**တိ ဂေဟသာရိ
အာလယသာရိ။ ကသ္မာ ပနေတ္ထ “ဝိညာဏောတု ခေါ ဂဟပတိ”တိ န ဝုတ္တန္တိ?
သမ္မောဟဝိဇာတတ္ထံ။ “ဩကော”တိ ဟိ အတ္ထတော ပစ္စယော ဝုစ္စတိ။ ပုရေ-

jātañca kammaviññāṇaṃ pacchājātassa kammaviññāṇassapi
vipākaviññāṇassapi, vipākaviññāṇaṃca vipākaviññāṇassapi
kammaviññāṇassapi paccayo hoti, tasmā “katarāṃ nu kho idha viññāṇaṃ”ti
sammoho bhavēyya, tassa vighātattthaṃ taṃ aggahetvā asambhinnāva
desanā katāti. Apica vipāka-ārammaṇavasena catasso
abhisaṅkhāraviññāṇaṭṭhitiyoti vuttāti tā dassetumpi idha viññāṇaṃ na
gahitaṃ.

Upayupādānāti taṇhūpayadiṭṭhūpayavasena dve upayā, kāmupādānādini
cattāri upādānāni ca. **Cetaso adhiṭṭhānā bhinivesānusayāti** akusalacittassa
adhiṭṭhānabhūtā ceva abhinivesabhūtā ca anusayabhūtā ca. **Tathāgatassāti**
Sammāsambuddhassa. Sabbesampi hi khīṇāsavānaṃ ete pahīnāva, Satthu
pana khīṇāsavabhāvo loka atipākaṭoti uparimakoṭiyā evaṃ vuttaṃ.

Viññāṇadhātuyāti idha viññāṇaṃ kasmā gahitaṃ?

Kilesappahānadassanattthaṃ. Kilesā hi na kevalaṃ catūsuyeva khandhesu
pahīnā pahīyanti, pañcasupi pahīyantiyevāti kilesappahānadassanattthaṃ
gahitaṃ. **Evaṃ kho gahapati anokasārī hotīti** evaṃ kammaviññāṇena okaṃ
asarantena anokasārī nāma hoti.

Rūpanimittaniketavisāraviniṇḍhāti rūpameva kilesānaṃ
paccayaṭṭhena nimittaṃ, ārammaṇakiriyasaṅkhātena nivāsaṭṭhena¹ nīketanti
rūpanimittaniketam. Visāro ca viniṇḍho ca visāraviniṇḍhā. Ubhayenapi
hi kilesānaṃ patthaṭṭhābhāvo ca viniṇḍhanabhāvo ca vutto,
rūpanimittaniketate visāraviniṇḍhāti rūpanimittaniketavisāraviniṇḍhā,
tasmā rūpanimittaniketamhi uppannena kilesavisārena ceva
kilesaviniṇḍhanena cāti attho. **Niketasārīti vuccatīti**
ārammaṇakaraṇavasena nivāsaṭṭhānaṭṭhena niketasārīti² vuccati. **Pahīnāti** te
rūpanimittaniketate kilesavisāraviniṇḍhā pahīnā.

Kasmā panettha pañcakkhandhā ca “oka”ti vuttā, cha ārammaṇāni
“niketan”ti? Chandarāgassa balavadubbalaṭṭhāya. Samānēpi hi etesaṃ
ālayaṭṭhena visayaḥbhāve **okoti** nippariyāyena suddhaṃ gehameva³ vuccati,

1. ...nivāsanaṭṭhānaṭṭhena (Sam-Ṭṭha 2. 239 piṭṭhe.)

2. Ārammaṇakaraṇavasena nivāsaṭṭhānaṃ sārīti. (Sam-Ṭṭha 2. 239 piṭṭhe.)

3. Niccanivāsanaṭṭhānagehameva (Sam-Ṭṭha 2. 239 piṭṭhe.)

ဇာတဉ္စ ကမ္မဝိညာဏံ ပစ္စာဇာတဿ ကမ္မဝိညာဏဿပိ ဝိပါကဝိညာဏဿပိ၊
ဝိပါကဝိညာဏဉ္စ ဝိပါကဝိညာဏဿပိ ကမ္မဝိညာဏဿပိ ပစ္စယော ဟောတိ။
တဿ “ကတရံ န ခေါ ဣဝ ဝိညာဏ”န္တိ သမ္မောဟော ဘဝေယျ။ တဿ
ဝိသာတတ္ထံ တံ အဂ္ဂဟေတွာ အသန္တိန္ဒာဝ ဒေသနာ ကတာတိ။ အဝိစ ဝိပါက-
အာရမ္မဏဝသေန စတဿော အဘိသင်္ခါရဝိညာဏဉ္စိတိယောတိ ဝုတ္တာတိ တာ
ဒဿေတုမ္ပိ ဣဝ ဝိညာဏံ န ဂဟိတံ။

ဥပယုပါဒါနာတိ တဏှပယဒိဋ္ဌပယဝသေန ဒွေ ဥပယာ၊ ကာမုပါဒါနာ-
ဒိနိ စတ္တာရိ ဥပါဒါနာနိ စ။ **စေတသော အဓိဋ္ဌာနာဘိနိဝေသာနုသယာ**တိ
အကုသလဝိက္ခဿ အဓိဋ္ဌာနဘူတာ စေဝ အဘိနိဝေသာဘူတာ စ အနုသယ-
ဘူတာ စ။ **တထာဂတဿာ**တိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။ သဗ္ဗေသမ္ပိ ဟိ ဒီဏာသဝါနံ
ဧတေ ပဟိနာဝ၊ သတ္တု ပန ဒီဏာသဝဘာဝေါ လောကေ အတိပါကဋ္ဌောတိ
ဥပရိမကောဋိယာ ဧဝံ ဝုတ္တံ။ **ဝိညာဏောတုယာ**တိ ဣဝ ဝိညာဏံ ကသ္မာ
ဂဟိတံ? ကိလေသပ္ပဟာနဒဿနတ္ထံ။ ကိလေသာ ဟိ န ကေဝလံ စတုသုယေဝ
ခန္ဓေသု ပဟိနာ ပဟိယန္တိ။ ပဉ္စသုပိ ပဟိယန္တိယေဝါတိ ကိလေသပ္ပဟာန-
ဒဿနတ္ထံ ဂဟိတံ။ **ဧဝံ ခေါ ဂဟပတိ အနောကသာရိ ဟောတိ**တိ ဧဝံ ကမ္မ-
ဝိညာဏေန ဩကံ အသရန္တေန အနောကသာရိ နာမ ဟောတိ။

ရူပနိမိတ္တနိကေတဝိသာရဝိနိဗန္ဓာတိ ရူပမေဝ ကိလေသာနံ ပစ္စယဋ္ဌေန
နိမိတ္တံ။ အာရမ္မဏကိရိယသင်္ခါတေန နိဝါသဋ္ဌေန^၁ နိကေတန္တိ ရူပနိမိတ္တနိ-
ကေတံ။ ဝိသာရော စ ဝိနိဗန္ဓော စ ဝိသာရဝိနိဗန္ဓာ။ ဥဘယေနပိ ဟိ ကိလေ-
သာနံ ပတ္တဂ္ဂဘာဝေါ စ ဝိနိဗန္ဓနဘာဝေါ စ ဝုတ္တော၊ ရူပနိမိတ္တနိကေတေ
ဝိသာရဝိနိဗန္ဓာတိ ရူပနိမိတ္တနိကေတဝိသာရဝိနိဗန္ဓာ၊ တဿ ရူပနိမိတ္တနိ-
ကေတမ္ပိ ဥပ္ပန္နေန ကိလေသဝိသာရေန စေဝ ကိလေသဝိနိဗန္ဓနေန စာတိ
အတ္ထော။ **နိကေတသာရိတိ ဝုစ္စတိ**တိ အာရမ္မဏကရဏဝသေန နိဝါသဋ္ဌာနဋ္ဌေန
နိကေတသာရိတိ^၂ ဝုစ္စတိ။ **ပဟိနာ**တိ တေ ရူပနိမိတ္တနိကေတေ ကိလေသ-
ဝိသာရဝိနိဗန္ဓာ ပဟိနာ။

ကသ္မာ ပနေတ္ထ ပဉ္စက္ခန္ဓာ စ “ဩကာ”တိ ဝုတ္တာ၊ ဆ အာရမ္မဏာနိ “နိကေ-
တ”န္တိ? ဆန္တရာဂဿ ဗလဝဒုဗ္ဗလတာယ။ သမာနေပိ ဟိ ဧတေသံ အာလယဋ္ဌေန
ဝိသယဘာဝေ **ဩကော**တိ နိပ္ပရိယာယေန သုဒ္ဓိ ဂေဟမေဝ^၃ ဝုစ္စတိ။

၁-...နိဝါသဋ္ဌာနဋ္ဌေန (သံ-ဋ္ဌ ၂-၂၃၉-ပိဋ္ဌေ။)

၂-အာရမ္မဏကရဏဝသေန နိဝါသဋ္ဌာနံ သာရိတိ။ (သံ-ဋ္ဌ ၂-၂၃၉-ပိဋ္ဌေ။)

၃-နိစ္စနိဝါသဋ္ဌာနဂေဟမေဝ (သံ-ဋ္ဌ ၂-၂၃၉-ပိဋ္ဌေ။)

niketanti “ajja asukaṭṭhāne kīlissāmā”ti katasaṅketānaṃ nivāsaṇaṭṭhānaṃ uyyānādi. Tattha yathā puttadāradhanadhaññapunṇagehe chandarāgo balavā hoti, evaṃ ajjhattikesu khandhesu. Yathā pana uyyānaṭṭhānādīsu tato dubbalataro hoti, evaṃ bāhiresu chasu ārammaṇesūti chandarāgassa balavadubbalatāya evaṃ desanā katāti veditabbā.

Sukhitesu sukhitoti upaṭṭhākesu dhanadhaññalābhādivasena sukhitesu “idānāhaṃ manāpaṃ cīvaraṃ manāpaṃ bhojanaṃ labhissāmī”ti gehassitasukhena sukhito hoti, tehi pattasampattim¹ attanā anubhavamāno viya carati². **Dukkitesu dukkhitoti** tesāṃ kenacideva kāraṇena dukkhe uppanne sayāṃ dviguṇena dukkheṇa dukkhito hoti. **Kiccakaraṇīyesūti** kiccasaṅkhātesu karaṇīyesu. **Voyogaṃ āpajjati**ti upayogaṃ sayāṃ tesāṃ kiccānaṃ kattabbataṃ āpajjati.

Kāmesūti vatthukāmesu. **Evaṃ kho gahapati kāmehi aritto hotīti** evaṃ kilesakāmehi aritto hoti.

Anto kāmānaṃ bhāvena³ atuccho. Sukkapakkho tesāṃ abhāvena ritto tucchoti veditabbo.

Purakkharānoti vaṭṭaṃ purato kurumāno. **Evaṃrūpo siyanti-ādīsu** dīgharassa kāḷodātādīsu rūpesu evaṃrūpo nāma bhavēyyanti pattheti. Sukhādīsu vedanāsu **evaṃvedano** nāma. Nīlasaṇṇādīsu saṇṇāsu **evaṃsaṇṇo** nāma. Puññābhisaṅkhārādīsu saṅkhāresu **evaṃsaṅkhāro** nāma. Cakkhuviññāṇādīsu viññāṇesu **evaṃviññāṇo** nāma bhavēyyanti pattheti.

Apurakkharānoti vaṭṭaṃ purato akurumāno. **Sahitaṃ me, asahitaṃ teti** tuyhaṃ vacanaṃ asahitaṃ asiliṭṭhaṃ, mayhaṃ sahitaṃ siliṭṭhaṃ madhuraṃ madhurapānasadisāṃ. **Adhiciṇṇaṃ te viparāvattanti** yaṃ tuyhaṃ dīghena kālena paricitaṃ suppaṇaṃ, taṃ mama vādaṃ āgamma sabbaṃ khaṇena viparāvattaṃ nivattaṃ. **Āropito te vādoti** tuyhaṃ doso mayā āropito. **Caravādappamokkhāyāti** taṃ taṃ ācariyaṃ upasaṅkamitvā uttaraṃ pariyesanto imassa vādassa mokkhāya cara āhiṇḍa. **Nibbeṭhehi vā sace pahosīti** atha sayameva pahosi, idheva nibbeṭhehīti.

1. Tehi saha sampattim (Sī)

2. Vadati (Sī)

3. Sabbhāvena (Sī, Syā)

နိဂမတန္တိ “အဇ္ဇ အသုကဋ္ဌာနေ ကိဋ္ဌိဿာမာ”တိ ကတသင်္ကေတာနံ နိဝါသနဋ္ဌာနံ ဥယျာနာဒိ။ တတ္ထ ယထာ ပုတ္တဒါရနေဓညပုတ္တဂေဟေ ဆန္တရာဂေါ ဗလဝါ ဟောတိ။ ဧဝံ အဇ္ဈတ္တိကေသု ခန္ဓေသု။ ယထာ ပန ဥယျာနဋ္ဌာနာဒိသု တတော ဒုဗ္ဗလတရော ဟောတိ။ ဧဝံ ဗာဟိရေသု ဆသု အာရမ္မဏေသုတိ ဆန္တရာဂဿ ဗလဝဒုဗ္ဗလတာယ ဧဝံ ဒေသနာ ကတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

သုခိတေသု သုခိတောတိ ဥပဋ္ဌာကေသု နေဓညလာဘာဒိဝေနေ သုခိတေသု “ဣဒါနာဟံ မနာပံ စိဝရံ မနာပံ ဘောဇနံ လဘိဿာမီ”တိ ဂေဟဿိတသုခေန သုခိတော ဟောတိ။ တေဟိ ပတ္တသမ္ပတ္တိ^၁ အတ္တနာ အနုဘဝမာနော ဝိယ စရတိ^၂။ **ဒုက္ခိတေသု ဒုက္ခိတောတိ** တေသံ ကေနစိဒေဝ ကာရဏေန ဒုက္ခေ ဥပ္ပန္နေ သယံ ဒွိဂုဏေန ဒုက္ခေန ဒုက္ခိတော ဟောတိ။ **ကိစ္စကရဏီယေသု** ကိစ္စသင်္ခါတေသု ကရဏီယေသု။ **ဝေါယောဂံ အာပဇ္ဇတိ**တိ ဥပယောဂံ သယံ တေသံ ကိစ္စာနံ ကတ္တဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇတိ။

ကာမေသုတိ ဝတ္ထုကာမေသု။ **ဧဝံ ခေါ ဂဟပတိ ကာမေဟိ အရိတ္တော ဟောတိ**တိ ဧဝံ ကိလေသကာမေဟိ အရိတ္တော ဟောတိ။

အန္တော ကာမာနံ ဘာဝေန^၃ အတုန္တော။ သုက္ကပက္ခော တေသံ အဘာဝေန ရိတ္တော တုန္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ပုရက္ခရာနောတိ ဝဋ္ဋံ ပုရတော ကုရုမာနော။ **ဧဝံရူပေါ သီယန္တိ**အာဒိသု ဒီဃရဿ ကာဠောဒါတာဒိသု ရူပေသု ဧဝံရူပေါ နာမ ဘဝေယျန္တိ ပတ္ထေတိ။ သုခါဒိသု ဝေဒနာသု **ဧဝံဝေဒနော** နာမ။ နိလသညာဒိသု သညာသု **ဧဝံသညော** နာမ။ ပုညဘိသင်္ခါရာဒိသု သင်္ခါရေသု **ဧဝံသင်္ခါရော** နာမ။ စက္ခုဝိညာဏာဒိသု ဝိညာဏေသု **ဧဝံဝိညာဏော** နာမ ဘဝေယျန္တိ ပတ္ထေတိ။

အပုရက္ခရာနောတိ ဝဋ္ဋံ ပုရတော အကုရုမာနော။ **သဟိတံ မေ၊ အသဟိတံ တေတိ** တုယံ ဝစနံ အသဟိတံ အသိလိဋ္ဌံ၊ မယံ သဟိတံ သိလိဋ္ဌံ မရရံ မရရပါနသဒိသံ။ **အဓိစိန္တံ တေ ဝိပရာဝတ္တန္တိ** ယံ တုယံ ဒီဃေန ကာလေန ပရိစိတံ သုပ္ပဂဏံ၊ တံ မမ ဝါဒံ အာဂမ္မ သဗ္ဗံ ခဏေန ဝိပရာဝတ္တံ နိဝတ္တံ။ **အာရောပိတော တေ ဝါဒေါတိ** တုယံ ဒေါသော မယာ အာရောပိတော။ **စရ ဝါဒပ္ပမောက္ခာယာတိ** တံ တံ အာစရိယံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဥတ္တရံ ပရိယေသန္တော ဣမဿ ဝါဒဿ မောက္ခာယ စရ အာဟိန္တူ။ **နိဗ္ဗေဋ္ဌေဟိ ဝါ သစေ ပဟောသီတိ** အထ သယမေဝ ပဟောသိ၊ ဣမေဝ နိဗ္ဗေဋ္ဌေဟိတိ။

၁-တေဟိ သဟ သမ္ပတ္တိ (သီ)

၂-ဝဒတိ (သီ)

၃-သန္တာဝေန (သီ၊ သျာ)

80. So evarūpo “**yehi vivitto**”ti gāthā. Tattha **yehī**ti yehi diṭṭhigatādīhi. **Vivitto vicareyyā**ti ritto careyya. **Na tāni uggayha vadeyya nāgoti** “āgum na karotī”ti-ādinā¹ nayena nāgo tāni diṭṭhigatāni uggahetvā na careyya. **Elambujanti** elasaññite ambumhi jātaṃ kaṇṭakanālaṃ vārijaṃ, padumanti vuttaṃ hoti. **Yathā jalena paṅkena canūpalittanti** taṃ padumaṃ yathā jalena ca paṅkena ca anupalittaṃ hoti. **Evaṃ muni santivādo agiddhoti** evaṃ ajjhattasantivādo muni gedhābhāvena agiddho. **Kāme ca loke ca anūpalittoti** duvidhepi kāme apāyādike ca loke dvīhi silesehi anupalitto hoti.

Āgum na karotīti akusalādidosaṃ na karoti. Na gacchatīti agativasena na gacchatī. **Nāgacchatīti** pahīnakilese na upeti. **Pāpakāti** lāmakā. **Akusalāti** akosallasambhūtā. **Te kilese na punetīti** ye kilesā pahīnā, te kilese puna na eti. **Na paccetīti** paṭi na upeti. **Na paccāgacchatīti** puna na nivattati.

Kharadaṇḍoti kharapattadaṇḍo pharusadaṇḍo. **Cattagedhoti** vissatṭhagedho. **Vantagedhoti** vamitagedho. **Muttagedhoti** chinnabandhanagedho. **Pahīnagedhoti** pajahitagedho. **Paṭinissatṭhagedhoti** yathā na puna cittaṃ āruhati, evaṃ paṭivissajjitagedho. Upaṭi **vītarāgādisupi** eseve nayo. Sabbāneva tāni gahitaggahaṇassa vissatṭhabhāvavevacanāni.

81. Kiñca bhiyyo—“**na vedagū**”ti gāthā. Tattha **na vedagū diṭṭhiyāyakoti** catumaggavedagū mādiso diṭṭhiyāyako na hoti, diṭṭhiyā gacchanto vā, taṃ sārato paccanto vā na hoti. Tattha vacanattho—yāyatīti yāyako. Karaṇavacanena diṭṭhiyā yāyatīti diṭṭhiyāyako. Upayogatthe sāmivacanenapi diṭṭhiyā yāyatīti diṭṭhiyāyako. **Na mutiyā sa mānametīti** mutarūpādibhedāya mutiyāpi so mānaṃ na eti. **Na hi tammayo soti** taṇhādiṭṭhivasena tammayo hoti tapparāyaṇo, ayaṃ pana na tādiso. **Na kammunā nopi sutena neyyoti** puññābhisaṅkhārādinā kammunā vā, sutasuddhi-ādinā sutena

1. Khu 8. 149, 203 piṭṭhesu.

၈၀။ သော ဧဝူပေါ “**ယေဟိ ဝိဝိတ္တော**”တိ ဂါထာ။ တတ္ထ **ယေဟိ**တိ ယေဟိ ဝိဝိဂ္ဂတာဒိဟိ။ **ဝိဝိတ္တော ဝိစရေယျာ**တိ ရိတ္တော စရေယျ။ န **တာနိ ဥဂ္ဂယ ဝဒေယျ နာဂေါ**တိ “အာဂုံ န ကရောတိ”တိအာဒိနာ^၁ နယေန နာဂေါ တာနိ ဝိဝိဂ္ဂတာနိ ဥဂ္ဂဟေတွာ န စရေယျ။ **လေဗ္ဗုဇန္တိ** လေသညိတေ အဗ္ဗုမ္ဗိ ဇာတံ ကဏ္ဍကနာဠံ ဝါရိဇံ၊ ပဒုမန္တိ ဂုတ္တံ ဟောတိ။ **ယထာ ဇလေန ပဏေန စနုပလိတ္တန္တိ** တံ ပဒုမံ ယထာ ဇလေန စ ပဏေန စ အနုပလိတ္တံ ဟောတိ။ **ဧဝံ မုနိ သန္တိဝါဒေါ အဝိဒ္ဓေါ**တိ ဧဝံ အဇ္ဈတ္တသန္တိဝါဒေါ မုနိ ဂေဓာဘာဝေန အဝိဒ္ဓေါ။ **ကာမေ စ လောကေ စ အနုပလိတ္တော**တိ ဒုဝိဓေါ ကာမေ အပါယာဒိကေ စ လောကေ ဒ္ဓိဟိ သိလေသေဟိ အနုပလိတ္တော ဟောတိ။

အာဂုံ န ကရောတိတိ အကုသလာဒိဒေါသံ န ကရောတိ။ န ဂစ္ဆတိတိ အဂတိဝသေန န ဂစ္ဆတိ။ နာဂစ္ဆတိတိ ပဟိနကိလေသေ န ဥပေတိ။ ပါပကာတိ လာမကာ။ အကုသလာတိ အကောသလ္လသမ္ဘူတာ။ **တေ ကိလေသေ န ပုနေတိ**တိ ယေ ကိလေသာ ပဟိနာ၊ တေ ကိလေသေ ပုန န ဧတိ။ န ပစ္စေတိတိ ပဋိ န ဥပေတိ။ န ပစ္စာဂစ္ဆတိတိ ပုန န နိဝတ္တတိ။

ခရဒဏ္ဍောတိ ခရပတ္တဒဏ္ဍော ဖရုသဒဏ္ဍော။ စတ္တဂေဓောတိ ဝိဿဋ္ဌ-ဂေဓော။ ဝန္တဂေဓောတိ ဝမ်တဂေဓော။ မုတ္တဂေဓောတိ ဆိန္ဒဗန္ဓနဂေဓော။ ပဟိနဂေဓောတိ ပဟိတဂေဓော။ ပဋိနိဿဋ္ဌဂေဓောတိ ယထာ န ပုန စိတ္တံ အာရဟတိ၊ ဧဝံ ပဋိဝိဿဋ္ဌိတဂေဓော။ ဥပရိ **ဝိတရာဂါဒိသုဝိ** ဧသေဝ နယော။ သဗ္ဗာနေဝ တာနိ ဂဟိတဂ္ဂဟဏဿ ဝိဿဋ္ဌဘာဝဝေဝနာနိ။

၈၁။ ကိဉ္စ ဘိယျော—“**န ဝေဒဂူ**”တိ ဂါထာ။ တတ္ထ **န ဝေဒဂူ ဒိဋ္ဌိယာ-**ယကောတိ စတုမဂ္ဂဝေဒဂူ မာဒိသော ဒိဋ္ဌိယာယကော န ဟောတိ။ ဒိဋ္ဌိယာ ဂစ္ဆန္တော ဝါ, တံ သာရတော ပစ္စေန္တော ဝါ န ဟောတိ။ တတ္ထ ဝစနတ္ထော—ယာယတိတိ ယာယကော။ ကရဏဝစနေန ဒိဋ္ဌိယာ ယာယတိတိ ဒိဋ္ဌိယာ-ယကော။ ဥပယောဂတ္ထေ သာမိဝစနေနိ ဒိဋ္ဌိယာ ယာတိတိ ဒိဋ္ဌိယာ-ယကော။ **န မုတိယာ သ မာနမေတိ**တိ မုတရူပါဒိဘေဒါယ မုတိယာဝိ သော မာနံ န ဧတိ။ န **ဟိ တမ္ပယော သော**တိ တဏှာဒိဋ္ဌိဝသေန တမ္ပယော ဟောတိတပ္ပရာယဏော၊ အယံ ပန န တာဒိသော။ န **ကမ္မုနာ နောပိ သုတေန** နေယျောတိ ပုညာဘိသင်္ခါရာဒိနာ ကမ္မုနာ ဝါ, သုတသုဒ္ဓိအာဒိနာ သုတေန

vā so netabbo na hoti. **Anūpanīto sa nivesanesūti** so dvinnampi upayānam pahīnattā sabbesu taṇhādīṭṭhinivesanesu anupanīto.

Mutarūpena vāti ettha mutarūpaṃ nāma gandharasaphoṭṭhabbāni. **Mānaṃ netīti** asmimānaṃ na eti. **Na upetīti** samīpaṃ na eti. **Na upagacchatīti** upagantvā na tiṭṭhati. **Tammayoti** tappakato.

82. Tassa ca evaṃvidhassa “**saññāvirattassā**”ti gāthā. Tattha **saññāvirattassāti** nekkhammasaññāpubbaṅgamāya bhāvanāya pahīnakāmādisaññassa. Iminā padena ubhatobhāgavimutto samathayāniko adhippeto. **Paññāvimuttassāti** vipassanāpubbaṅgamāya bhāvanāya sabbakilesehi vimuttassa. Iminā sukkhavipassako adhippeto. **Saññañca diṭṭhiñca ye aggahesum, te ghaṭṭamānā vicaranti loketi** ye pana kāmasaññādikam saññaṃ aggahesum, te visesato gahaṭṭhā kāmādhikaraṇaṃ, ye ca diṭṭhiṃ aggahesum, te visesato pabbajitā dhammādhikaraṇaṃ aññaṃaññaṃ ghaṭṭentā vicarantīti.

Yo samathapubbaṅgamaṃ ariyamaggaṃ bhāvetīti yo puggalo samathapubbaṅgamaṃ purecārikaṃ katvā sahavipassanaṃ ariyamaggaṃ bhāveti, paṭhamam samādhiṃ uppādetvā pacchā sahavipassanaṃ ariyamaggaṃ uppādetīti attho. **Tassa āditoti** tassa puggalassa paṭhamajjhānādito. **Upādāyāti** paṭicca āgamma. **Ganthā vikkhambhitā hontīti** ganthā dūrikatā bhavanti. **Arahatte patteti** arahattaphalaṃ patte. **Arahatoti** arahattaphale ṭhitassa. **Ganthā ca mohā cāti-ādayo sabbe kilesā pahīnā honti.**

Yo vipassanāpubbaṅgamaṃ ariyamaggaṃ bhāvetīti yo puggalo vipassanaṃ pubbaṅgamaṃ purecārikaṃ katvā ariyamaggaṃ bhāveti, paṭhamam vipassanaṃ uppādetvā pacchā ariyamaggasampayuttaṃ samādhiṃ bhāvetīti attho. **Tassa ādito upādāyāti** tassa puggalassa vipassanato paṭṭhāya vipassanaṃ paṭicca. **Mohā vikkhambhitā hontīti** ettha **vikkhambhitāti** dūraṃ pāpitā saññāvasena¹. **Ghaṭṭentīti** ye kāmasaññādiṃ gaṇhanti, te saññāvasena pīlenti. **Samghaṭṭentīti** tato tato pīlenti. Idāni ghaṭṭente dassetuṃ

1. Paññāvasena (Ka)

ဝါ သော နေတဗ္ဗော န ဟောတိ။ **အနုပနီတော သ နိဝေသနေသု**တိ သော ဒိန္နမ္ပိ ဥပယာနံ ပဟိနတ္တာ သဗ္ဗေသု တဏှာဒိဋ္ဌိနိဝေသနေသု အနုပနီတော။

ပုတဂ္ဂပေန ဝါတိ ဧတ္ထ မုတရူပံ နာမ ဂန္ထရသဖောဋ္ဌဗ္ဗာနိ။ **မာနံ နေတိ**တိ အသ္မိမာနံ န ဧတိ။ **န ဥပေတိ**တိ သမိပံ န ဧတိ။ **န ဥပဂစ္ဆတိ**တိ ဥပဂန္တာ န တိဋ္ဌတိ။ **တဗ္ဗယော**တိ တပွကတော။

၇၂။ တဿ စ ဧဝံဝိသေ “**သညာဝိရတ္တဿာ**”တိ ဂါထာ။ တတ္ထ **သညာ-ဝိရတ္တဿာ**တိ နေက္ခမ္မသညာပုဗ္ဗင်္ဂမာယ ဘာဝနာယ ပဟိနကာမာဒိသညဿ။ ဣမိနာ ပဒေန ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော သမထယာနိကော အဓိပ္ပေတော။ **ပညာဝိရတ္တဿာ**တိ ဝိပဿနာပုဗ္ဗင်္ဂမာယ ဘာဝနာယ သဗ္ဗကိလေသေဟိ ဝိမုတ္တဿ။ ဣမိနာ သုက္ခဝိပဿကော အဓိပ္ပေတော။ **သညဉ္စ ဒိဋ္ဌိဉ္စ ယေ အဂ္ဂ-ဟေသုံ၊ တေ ဃဋ္ဌမာနာ ဝိစရန္တိ လောကေ**တိ ယေ ပန ကာမသညာဒိကံ သညံ အဂ္ဂဟေသုံ၊ တေ ဝိသေသတော ဂဟဋ္ဌာ ကာမာဓိကရဏံ၊ ယေ စ ဒိဋ္ဌိ အဂ္ဂဟေသုံ၊ တေ ဝိသေသတော ပဗ္ဗဇိတာ ဓမ္မာဓိကရဏံ အညမညံ ဃဋ္ဌေန္တာ ဝိစရန္တိတိ။

ယော သမထပုဗ္ဗင်္ဂမံ အရိယမဂ္ဂံ ဘာဝေတိတိ ယော ပုဂ္ဂလော သမထ-ပုဗ္ဗင်္ဂမံ ပုရေစာရိကံ ကတွာ သဟဝိပဿနံ အရိယမဂ္ဂံ ဘာဝေတိ၊ ပဌမံ သမာဓိံ ဥပ္ပါဒေတွာ ပစ္ဆာ သဟဝိပဿနံ အရိယမဂ္ဂံ ဥပ္ပါဒေတိတိ အတ္ထော။ **တဿ အာဒိတော**တိ တဿ ပုဂ္ဂလဿ ပဌမဇ္ဈာနာဒိတော။ **ဥပါဒါယာ**တိ ပဋိစ္စ အာဂမ္မ။ **ဂန္တာ ဝိက္ခန္တိတာ ဟောန္တိ**တိ ဂန္တာ ဒူရိကတာ ဘဝန္တိ။ **အရဟတ္တေ ပတ္တေ**တိ အရဟတ္တဖလံ ပတ္တေ။ **အရဟတော**တိ အရဟတ္တဖလေ ဌိတဿ။ **ဂန္တာ စ မောဟာ စာတိ**အာဒယော သဗ္ဗေ ကိလေသာ ပဟိနာ ဟောန္တိ။

ယော ဝိပဿနာပုဗ္ဗင်္ဂမံ အရိယမဂ္ဂံ ဘာဝေတိတိ ယော ပုဂ္ဂလော ဝိပဿနံ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ ပုရေစာရိကံ ကတွာ အရိယမဂ္ဂံ ဘာဝေတိ၊ ပဌမံ ဝိပဿနံ ဥပ္ပါဒေတွာ ပစ္ဆာ အရိယမဂ္ဂသမ္ပယုတ္တံ သမာဓိံ ဘာဝေတိတိ အတ္ထော။ **တဿ အာဒိတော ဥပါဒါယာ**တိ တဿ ပုဂ္ဂလဿ ဝိပဿနတော ပဌာယ ဝိပဿနံ ပဋိစ္စ။ **မောဟာ ဝိက္ခန္တိတာ ဟောန္တိ**တိ ဧတ္ထ ဝိက္ခန္တိတာတိ ဒူရံ ပါပိတာ သညာ-ဝသေနံ။ **ဃဋ္ဌေန္တိ**တိ ယေ ကာမသညာဒိ ဂဏှန္တိ၊ တေ သညာဝသေန ဝိဇ္ဇေန္တိ။ **သံဃဋ္ဌေန္တိ**တိ တတော တတော ဝိဇ္ဇေန္တိ။ ဣဒါနိ ဃဋ္ဌေန္တေ ဒဿေတုံ

“rājānopi rājūhivivadanti”ti-ādinā nayena vitthāro vutto. **Aññamaññaṃ pāṇhipi upakkamanti**ti ettha aññamaññaṃ hatthehi paharanti. **Leḍḍūhīti** kapālakhaṇḍehi. **Daṇḍehīti** adḍhadaṇḍakehi. **Satthehīti** ubhatodhārehi satthehi.

Abhisankhārānaṃ appahīnattāti puññādi-abhisankhārānaṃ appahīnabhāvena. **Gatiyā ghaṭṭenti**ti gantabbāya patitṭhābhūtāya gatiyā pīḷenti ghaṭṭanaṃ āpajjanti. **Nirayādisupi** eseṇa nayo. Sesamettha vuttanayattā uttānameva.

Saddhammapajjotikāya Mahāniddesaṭṭhakathāya

Māgaṇḍiyasuttaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Purābhedasuttaniddesavaṇṇanā

83. Dasame Purābhedasuttaniddese **kathamā**dassīti imassa suttassa ito paresaṇca pañcannaṃ Kalahavivāda Cūḷabyūha Mahābyūha Tuvaṭṭaka Attadaṇḍasuttānaṃ Sammāparibbājanīyasuttavaṇṇanāyaṃ¹ vuttanayeneva sāmāññato uppatti veditabbā. Visesto pana yatheva tasmim mahāsamaye rāgacaritadevatānaṃ sappāyavasena dhammaṃ desetum Nimmitabuddhena attānaṃ pucchāpetvā Sammāparibbājanīyasuttanta² mabhāsi, evaṃ tasmimyeva mahāsamaye “kim nu kho purā sarīrabhedā kattaḥban”ti uppannacittānaṃ devatānaṃ cittaṃ ñatvā tāsāṃ anuggahatthaṃ adḍhateḷasabhikkhusataparivāraṃ nimmitabuddhaṃ ākāseṇa ānetvā tena attānaṃ pucchāpetvā imaṃ suttamabhāsi.

Kathaṃ? Buddhā nāma mahantā ete sattavisesā, yaṃ sadevakassa lokassa diṭṭhaṃ suttaṃ mutaṃ viññātāṃ pattaṃ pariyesitaṃ anuvicaritaṃ manasā na kiñci katthaci nīlādivasena vibhatarūpārammaṇesu vibhatarūpārammaṇaṃ vā, bherisaddādivasena vibhattasaddārammaṇādīsu saddādi-ārammaṇaṃ vā atthi, yaṃ etesaṃ ñāṇamukhe āpāthaṃ nāgacchati. Yathāha “yaṃ bhikkhave sadevakassa lokassa -pa- sadevamanussāya diṭṭhaṃ suttaṃ mutaṃ viññātāṃ pattaṃ pariyesitaṃ

1. Suttanipāta-Ṭṭha 2. 85 piṭṭhādīsu.

2. Khu 1. 332 piṭṭhe.

“ရာဇာနောပိ ရာဇုဟိဝိဝသန္တိ”တိအာဒိနာ နယေန ဝိတ္တာရော ဝုတ္တော။ အည-မညံ ပါဏိဟိ ပုပ္ဖမန္တိတိ ဧတ္ထ အညမညံ ဟတ္ထေဟိ ပဟရန္တိ။ လေဒ္ဒူဟိတိ ကပါလခဏ္ဍေဟိ။ ဒဏ္ဍေဟိတိ အဓုဒဏ္ဍကေဟိ။ သတ္ထေဟိတိ ဥဘတော-ဓာရေဟိ သတ္ထေဟိ။

အဘိသင်္ခါရာနံ အပ္ပဟိနတ္တာတိ ပုညာဒိအဘိသင်္ခါရာနံ အပ္ပဟိနဘာဝေန။ ဂတိယာ သန္ဓေန္တိတိ ဂန္တဗ္ဗာယ ပတိဋ္ဌာဘူတာယ ဂတိယာ ပိဋ္ဌေန္တိ သန္ဓေန အာပဇ္ဇန္တိ။ နိရယာဒိသုပိ ဒေသေ နယော။ သေသမေတ္တ ဝုတ္တနယတ္တာ ဥတ္တာန-မေဝ။

သဒ္ဓမ္မပဇ္ဇောတိကာယ မဟာနိဒ္ဒေသဋ္ဌကထာယ

မာဂဏ္ဍိယသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ပုရာဘေဒသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၈၃။ ဒသမေ ပုရာဘေဒသုတ္တနိဒ္ဒေသေ ကထံသမ္ပိတိ ဣမဿ သုတ္တဿ ဣတော ပရေသဉ္စပဉ္စန္ဒ ကလဟဝိဝါဒ စူဠဗျူဟ မဟာဗျူဟ တုဝဋ္ဌက အတ္တဒဏ္ဍ-သုတ္တာနံ သမ္မာပရိဗ္ဗာဇနီယသုတ္တဝဏ္ဏနာယံ^၁ ဝုတ္တနယေန ဝ သာမညတော ဥပ္ပတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝိသေသတော ပန ယထေဝ တသ္မိံ မဟာသမယေ ရာဂ-စရိတဒေဝတာနံ သပ္ပိယဝသေန ဓမ္မံ ဒေသေတုံ နိဗ္ဗိတဗုဒ္ဓေန အတ္တာနံ ပုစ္ဆာပေတွာ သမ္မာပရိဗ္ဗာဇနီယသုတ္တန္တံ^၂မဘာသိ၊ ဧဝံ တသ္မိံယေဝ မဟာ-သမယေ “ကိ” န ခေါပုရာ သရီရဘေဒါ ကတ္တဗ္ဗ”န္တိ ဥပ္ပန္နိတ္တာနံ ဒေဝတာနံ စိတ္တံ ဥတွာ တာသံ အနုဂ္ဂဟတ္ထံ အမုတေဋ္ဌသဘိက္ခုသတပရိဝါရံ နိဗ္ဗိတဗုဒ္ဓံ အာကာသေန အာနေတွာ တေန အတ္တာနံ ပုစ္ဆာပေတွာ ဣမံ သုတ္တမဘာသိ။

ကထံ? ဗုဒ္ဓါ နာမ မဟန္တာ ဧတေ သတ္တဝိသေသာ၊ ယံ သဒေဝကဿ လောကဿ ဒိဋ္ဌံ သုတံ မုတံ ဝိညာတံ ပတ္တံ ပရိယေသိတံ အနုဝိစရိတံ မနသာ န ကိဉ္စိ ကတ္တမိ နိလာဒိဝသေန ဝိဘတ္တရူပါရမ္မဏေသု ဝိဘတ္တရူပါရမ္မဏံ ဝါ၊ ဘေရိ-သဒ္ဓါဒိဝသေန ဝိဘတ္တသဒ္ဓါရမ္မဏာဒိသု သဒ္ဓါဒိအာရမ္မဏံ ဝါ အတ္တိ၊ ယံ ဧတေသံ ဣဏမုခေ အာပါထံ နာဂစ္ဆတိ။ ယထာဟ “ယံ ဘိက္ခဝေ သဒေဝကဿ လော-ကဿ။ ပ။ သဒေဝမနုဿာယ ဒိဋ္ဌံ သုတံ မုတံ ဝိညာတံ ပတ္တံ ပရိယေသိတံ

၁-သုတ္တနိပါတ-၌ ၂-၈၅-ပိဋ္ဌာဒိသု။

၂-၃ ၁-၃၃၂-ပိဋ္ဌေ။

မဟာနိဒ္ဒေသ-၌ ၁၈

anuvicaritaṃ manasā, tamahaṃ jānāmi tamahaṃ abbhaññāsin”¹, evaṃ sabbattha appaṭihatañño Bhagavā sabbāpi tā devatā bhabbābhabbavasena dve koṭṭhāse akāsi. “Kammāvaraṇena vā samannāgatā”² ti-ādinā² hi nayena vuttā sattā abhabbā nāma. Te ekavihāre vasantepi Buddhā na oloken ti. Viparītā pana bhabbā nāma. Te dūre vasantepi gantvā saṅgaṇhanti. Tasmim devatāsannipāte ye abhabbā, te pahāya bhabbe pariggahe si. Pariggahetvā “ettakā ettha rāgacaritā, ettakā dosādicaritā”³ ti cariyavasena cha koṭṭhāse akāsi. Atha nesaṃ sappāyadhammadesanaṃ upadhārento “rāgacaritānaṃ devānaṃ Sammāparibbājanīyasuttaṃ⁴ kathessāmi, dosacaritānaṃ Kalahavivādasuttaṃ⁴, mohacaritānaṃ Mahābyūhasuttaṃ⁵, vitakkacaritānaṃ Cūḷabyūhasuttaṃ⁶, saddhācaritānaṃ Tuvaṭṭakasuttaṃ⁷, buddhacaritānaṃ Purābhedasuttaṃ⁸ kathessāmi”⁹ ti desanaṃ vavatthāpetvā puna taṃ parisāṃ manasākāsi “attajjhāsayena nu kho jāneyya, parajjhāsayena, aṭṭhuppattikena, pucchāvasenā”¹⁰ ti. Tato “pucchāvasena jāneyyā”¹¹ ti ñatvā “atthi nu kho koci devatānaṃ ajjhāsayāṃ gahetvā cariyavasena pañhaṃ pucchitum samattho”¹² ti “tesu pañcasatesu bhikkhūsu ekopi na sakkoti”¹³ ti addasa. Tato asītimahāsāvake⁹, dve aggasāvake ca samannāharitvā “tepi na sakkonti”¹⁴ ti disvā cintesi “sace Paccekabuddho bhavēyya, sakkuṇēyya nu kho”¹⁵ ti. “Sopi na sakkuṇēyyo”¹⁶ ti ñatvā “Sakkasuyāmaḍḍisu koci sakkuṇēyyā”¹⁷ ti samannāhari. Sace hi tesu koci sakkuṇēyya, taṃ pucchāpetvā attanā vissajjēyya. Na pana tesupi koci sakkoti. Athassa etadahosi “mādiso Buddhoyeva sakkuṇēyya, atthi pana katthaci añño Buddho”¹⁸ ti anantāsu lokadhātūsu anantaññaṇaṃ pattharitvā lokaṃ oloken to na aññaṃ Buddhaṃ addasa. Anacchariyañcetanaṃ, idāni attanā samaṃ na passeyya, yo jāta divasepi brahmajālavaṇṇanāyaṃ¹⁰ vuttanāyena attanā samaṃ apassanto “aggohamasmi lokassa”¹¹ ti¹¹ appaṭivattiyāṃ sīhanādaṃ nadi. Evaṃ aññaṃ attanā samaṃ apassitvā cintesi

1. Am 1. 333 piṭṭhe.	2. Abhi 3. 116 piṭṭhe.	3. Khu 1. 332 piṭṭhādīsu.
4. Khu 1. 413 piṭṭhādīsu.	5. Khu 1. 418 piṭṭhādīsu.	6. Khu 1. 415 piṭṭhādīsu.
7. Khu 1. 421 piṭṭhādīsu.		8. Khu 1. 411 piṭṭhādīsu.
9. Theragāthā-Ṭṭha 2. 541 piṭṭhādīsu.		10. Dī-Ṭṭha 1. 60 piṭṭhādīsu.
11. Dī 2. 13 piṭṭhe.		

အနုဝိစရိတံ မနသာ၊ တမဟံ ဇာနာမိ တမဟံ အဗ္ဘညာသိ”^၁ နှိ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ အပ္ပဋိ-
ဟတဉ္စကော ဘဂဝါ သဗ္ဗာပိ တာ ဒေဝတာ ဘဗ္ဗာဘဗ္ဗဝသေန ခွေ ကောဋ္ဌာသေ
အကာသိ။ “ကမ္မာဝရဏေန ဝါ သမန္တာဂတာ”^၂ တိ အာဒိနာ၊ ဟိ နယေန ဝုတ္တာ
သတ္တာ အဘဗ္ဗာ နာမ။ တေ ကေဝိဟာရေ ဝသန္တေပိ ဗုဒ္ဓါ န ဩလောကေန္တိ။
ဝိပရိတာ ပန ဘဗ္ဗာ နာမ။ တေ ခူရေ ဝသန္တေပိ ဂန္တာ သင်္ဂဏန္တိ။ တသ္မိ
ဒေဝတာသန္တိပိတေ ယေ အဘဗ္ဗာ၊ တေ ပဟာယ ဘဗ္ဗေ ပရိဂ္ဂဟေသိ။
ပရိဂ္ဂဟေတွာ “ဧတ္တကာ ဧတ္ထ ရာဂစရိတာ၊ ဧတ္တကာ ဒေါသဒိစရိတာ”^၃ တိ
စရိယဝသေန ဆ ကောဋ္ဌာသေ အကာသိ။ အထ နေသံ သပ္ပယဓမ္မဒေသနံ
ဥပဓာရေန္တော “ရာဂစရိတာနံ ဒေဝါနံ သမ္မာပရိဗ္ဗာဇနိယသုတ္တံ”^၄ ကထေသာမိ၊
ဒေါသစရိတာနံ ကလဟဝိဝါဒသုတ္တံ^၅၊ မောဟစရိတာနံ မဟာဗျူဟသုတ္တံ^၆၊
ဝိတက္ကစရိတာနံ စူဠဗျူဟသုတ္တံ^၇၊ သဒ္ဓါစရိတာနံ တုဝဋ္ဌကသုတ္တံ^၈၊ ဗုဒ္ဓိစရိတာနံ
ပုရာဘေဒသုတ္တံ^၉ ကထေသာမိ”^{၁၀} တိ ဒေသနံ ဝဝတ္ထာပေတွာ ပန တံ ပရိသံ
မနသာကာသိ “အတ္တဇ္ဈာသယေန န ခေါ ဇာနေယျ၊ ပရဇ္ဈာသယေန၊
အဠုပ္ပတ္တိကေန၊ ပုစ္ဆာဝသေန”^{၁၁} တိ။ တတော “ပုစ္ဆာဝသေန ဇာနေယျာ”^{၁၂} တိ
ဥတွာ “အတ္တိ န ခေါ ကောစိ ဒေဝတာနံ အဇ္ဈာသယံ ဂဟေတွာ စရိယ-
ဝသေန ပဉ္စ ပုစ္ဆိတုံ သမတ္ထော”^{၁၃} တိ “တေသု ပဉ္စသတေသု ဘိက္ခုသု ကောဝိ
န သက္ကောတိ”^{၁၄} တိ အဒ္ဓသ။ တတော အသီတိမဟာသာဝကေ^{၁၅}၊ ခွေ အဂ္ဂ-
သာဝကေ စ သမန္တာဟရိတွာ “တေပိ န သက္ကောန္တိ”^{၁၆} တိ ဒိသ္မာ စိန္တေသိ
“သစေ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ ဘဝေယျ၊ သက္ကုဏေယျ န ခေါ”^{၁၇} တိ။ “သောပိ န
သက္ကုဏေယျာ”^{၁၈} တိ ဥတွာ “သက္ကသုယာမာဒိသု ကောစိ သက္ကုဏေယျာ”^{၁၉} တိ
သမန္တာဟရိ။ သစေ ဟိ တေသု ကောစိ သက္ကုဏေယျ၊ တံ ပုစ္ဆာပေတွာ
အတ္တနာ ဝိဿဇ္ဇေယျ။ န ပန တေသုပိ ကောစိ သက္ကောတိ။ အထသံ ဧတ-
ဒဟေသိ “မာဒိသော ဗုဒ္ဓေါယေဝ သက္ကုဏေယျ၊ အတ္တိ ပန ကတ္တစိ
အညော ဗုဒ္ဓေါ”^{၂၀} တိ အနန္တာသု လောကဓာတုသု အနန္တဉ္စကံ ပတ္တရိတွာ
လောကံ ဩလောကေန္တော န အညံ ဗုဒ္ဓံ အဒ္ဓသ။ အနန္တရိယဉ္စေတံ၊ ဣဒါနိ
အတ္တနာ သမံ န ပသေယျ။ ယော ဇာတဒိဝသေပိ မြဟ္မဇာလဝဏ္ဏနာယံ^{၂၁}
ဝုတ္တနယေန အတ္တနာ သမံ အပဿန္တော “အဂ္ဂေါဟမသ္မိ လောကဿာ”^{၂၂} တိ^{၂၃}
အပ္ပဋိဝတ္တိယံ သီဟနာဒံ နဒိ။ ဧဝံ အညံ အတ္တနာ သမံ အပဿိတွာ စိန္တေသိ

၁-အံ ၁-၃၃၃-ပိဋ္ဌေ။	၂-အဘိ ၃-၁၁၆-ပိဋ္ဌေ။	၃-ခု ၁-၃၃၂-ပိဋ္ဌာဒိသု။
၄-ခု ၁-၄၁၃-ပိဋ္ဌာဒိသု။	၅-ခု ၁-၄၁၈-ပိဋ္ဌာဒိသု။	၆-ခု ၁-၄၁၅-ပိဋ္ဌာဒိသု။
၇-ခု ၁-၄၂၁-ပိဋ္ဌာဒိသု။	၈-ခု ၁-၄၁၁-ပိဋ္ဌာဒိသု။	၉-ထေရဂါထာ-ဋ္ဌ ၂-၅၄၁-ပိဋ္ဌာဒိသု။
၁၀-ဒိ-ဋ္ဌ ၁-၆၀-ပိဋ္ဌာဒိသု။		၁၁-ဒိ ၂-၁၃-ပိဋ္ဌေ။

“sace ahaṃ pucchitvā ahameva vissajjeyyaṃ, evaṃ tā devatā na sakkhissanti paṭivijjhitaṃ. Aññasmiṃ pana Buddheya pucchante mayi ca vissajjante accherakaṃ bhavissati, sakkhissanti ca devatā paṭivijjhitaṃ, tasmā Nimmitabuddhaṃ māpessāmi”ti abhiññāpādaṃ jhānaṃ samāpajjitvā vuṭṭhāya “pattacīvaraggahaṇaṃ ālokitaṃ vilokitaṃ samiñjitaṃ pasāritaṃ mama sadisaṃyeva hotū”ti kāmāvacaracittehi parikammaṃ katvā “pācīnayugandharaparikkhepato ullaṅghayamānaṃ candamaṇḍalaṃ bhinditvā nikkhamanto viya āgacchatū”ti rūpāvacaracittena adhiṭṭhāsi. Devasaṃgho taṃ disvā “aññopi nu kho bho cando uggato”ti āha. Atha candaṃ ohāya āsannatare jāte “na cando, sūriyo uggato”ti. Puna āsannatare jāte “na sūriyo, devavimānaṃ etan”ti. Puna āsannatare jāte “na devavimānaṃ, devaputto eso”ti. Puna āsannatare jāte “na devaputto, mahābrahmā eso”ti. Puna āsannatare jāte “na mahābrahmā, aparopi bho Buddho āgato”ti āha.

Tattha puthujjanadevatā cintayimṣu “ekabuddhassa tāva ayaṃ devatāsaṇṇipāto. Dvinnaṃ kīvamahanto bhavissatī”ti. Ariyadevatā cintayimṣu “ekissā lokadhātuyā dve Buddhā nāma natthi, addhā Bhagavā attanā sadisaṃ aññaṃ ekaṃ Buddhaṃ nimmini”ti. Athassa devasaṃghassa passantasēva Nimmitabuddho āgantvā Dasabalaṃ avanditvāva sammukhaṭṭhāne samasamaṃ katvā māpīte āsane nisīdi. Bhagavato bāttimsamahāpurisalakkhaṇāni, nimmitassāpi, Bhagavato sarīrā chabbaṇṇarasmiyo nikkhamanti, nimmitassāpi, Bhagavato sarīrarasmiyo nimmitasarīre paṭihaññanti, nimmitassa rasmiyo Bhagavato kāye paṭihaññanti. Tā dvinnampi Buddhānaṃ sarīrato uggamma bhavaggaṃ āhacca tato tato paṭinivattitvā devatānaṃ matthakamatthakapariyantena otaritvā cakkavālamukhavatṭṭiyaṃ patiṭṭhahimṣu. Sakalacakkavālagabbhaṃ suvaṇṇamayavaṇṇakagopānasivinaddhamiva cetiyagharaṃ virocittha. Dasasahassacakkavāladevatā ekacakkavāle rāsibhūtā dvinnaṃ Buddhānaṃ rasmi-abbhantaraṃ pavisitvā aṭṭhaṃsu. Nimmito nisīdantoyeva “**kathamāṇassī kathamāṇsīlo, upasantoti vuccatī**”ti-ādinā nayena adhipaññādikāṃ pucchanto gāthamāha.

Tattha pucchāya tāva so nimmito **kathamāṇassī**ti adhipaññaṃ, **kathamāṇsīloti** adhisīlaṃ, **upasantoti** adhicittaṃ pucchatī. Sesāṃ pākāṭameva.

“သစေ အဟံ ပုစ္ဆိတွာ အဟမေဝ ဝိဿဇ္ဇေယျံ။ ဧဝံ တာ ဒေဝတာ န သက္ခိဿန္တိ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ။ အညသိဉ္စ ပန ဗုဒ္ဓေယေဝ ပုစ္ဆန္တေ မယိ စ ဝိဿဇ္ဇန္တေ အစ္ဆေရကံ ဘဝိဿတိ။ သက္ခိဿန္တိ စ ဒေဝတာ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ။ တဿ နိဗ္ဗိတ-ဗုဒ္ဓံ မာပေဿာမီ”တိ အဘိညာပါဒကံ ဈာနံ သမာပဋိတွာ ဝုဋ္ဌာယ “ပတ္တ-စိဝရဂ္ဂဟဏံ အာလောကိတံ ဝိလောကိတံ သမိဗ္ဗိတံ ပသာရိတဉ္စ မမ သဒိ-သံယေဝ ဟောတူ”တိ ကာမာဝစရစိတ္တေဟိ ပရိကမ္ပံ ကတွာ “ပါစိနယုဂန္ဓရ-ပရိက္ခေပတော ဥလ္လဗ္ဗံယမာနံ စန္ဒမဏ္ဍလံ ဘိဗ္ဗိတွာ နိက္ခမန္တော ဝိယ အာဂစ္ဆ-တူ”တိ ရူပါဝစရစိတ္တေန အဓိဋ္ဌာသိ။ ဒေဝသံဃော တံ ဒိဿွာ “အညောပိ န ခေါ ဘော စန္ဒော ဥဂ္ဂတော”တိ အာဟ။ အထ စန္ဒံ ဩဟာယ အာသန္ဓတရေ ဇာတေ “န စန္ဒော, သူရိယော ဥဂ္ဂတော”တိ။ ပုန အာသန္ဓတရေ ဇာတေ “န သူရိယော, ဒေဝဝိမာနံ ဧတ”န္တိ။ ပုန အာသန္ဓတရေ ဇာတေ “န ဒေဝဝိမာနံ, ဒေဝပုတ္တော ဧသော”တိ။ ပုန အာသန္ဓတရေ ဇာတေ “န ဒေဝပုတ္တော, မဟာ-ဗြဟ္မာ ဧသော”တိ။ ပုန အာသန္ဓတရေ ဇာတေ “န မဟာဗြဟ္မာ, အပရောပိ ဘော ဗုဒ္ဓေါ အာဂတော”တိ အာဟ။

တတ္ထ ပုထုဇ္ဇနဒေဝတာ စိန္တယိံသု “ဧကဗုဒ္ဓဿ တာဝ အယံ ဒေဝတာ-သန္တိပါတော။ ဦန္တံ ကိဝမဟန္တော ဘဝိဿတိ”တိ။ အရိယဒေဝတာ စိန္တယိံသု “ဧကိဿာ လောကဓာတုယာ ဒွေ ဗုဒ္ဓါ နာမ နတ္ထိ။ အဗ္ဗါ ဘဂဝါ အတ္တနာ သဒိသံ အညံ ဧကံ ဗုဒ္ဓံ နိဗ္ဗိနိ”တိ။ အထဿ ဒေဝသံဃဿ ပဿန္တဿေဝ နိဗ္ဗိတဗုဒ္ဓေါ အာဂန္တော ဒသဗလံ အဝန္တိတွာဝ သမ္မုခဋ္ဌာနေ သမသမံ ကတွာ မာပိတေ အာသနေ နိသိဒိ။ ဘဂဝတော ဗာတ္တိသမဟာပုရိသလက္ခဏာနိ, နိဗ္ဗိတဿာပိ။ ဘဂဝတော သရိရာ ဆဗ္ဗဏ္ဏရသ္မိယော နိက္ခမန္တိ, နိဗ္ဗိတဿာပိ။ ဘဂဝတော သရိရသ္မိယော နိဗ္ဗိတသရိရေ ပဋိဟညန္တိ, နိဗ္ဗိတဿ ရသ္မိယော ဘဂဝတော ကာယေ ပဋိဟညန္တိ။ တာ ဦန္တမ္ပိ ဗုဒ္ဓါနံ သရိရတော ဥဂ္ဂမ္ပ ဘဂဝံ အာဟန္တ တတော တတော ပဋိနိဝတ္တိတွာ ဒေဝတာနံ မတ္တကမတ္တကပရိယန္တေန ဩတရိတွာ စက္ကဝါဠမုခဝဋ္ဋိယံ ပတိဋ္ဌဟိံသု။ သကလစက္ကဝါဠဂစ္ဆံ သုဝဏ္ဏ-မယဝက်ဂေါပါနသိဝိနဒ္ဒမိဝ စေတိယသရံ ဝိရေစိတ္တံ။ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠ-ဒေဝတာ ဧကစက္ကဝါဠေ ရာသိဘူတာ ဦန္တံ ဗုဒ္ဓါနံ ရသ္မိအဗ္ဗန္တရံ ပဝိသိတွာ အဋ္ဌသု။ နိဗ္ဗိတော နိသိဒန္တောယေဝ “**ကထံဒဿိ ကထံသီလော၊ ဥပသန္တောတိ ပုစ္ဆတိ**”တိအာဒိနာ နယေန အဓိပညာဒိကံ ပုစ္ဆန္တော ဂါထမာဟ။

တတ္ထ ပုစ္ဆာယ တာဝ သော နိဗ္ဗိတော **ကထံဒဿိ**တိ အဓိပညံ, **ကထံ-သီလော**တိ အဓိသီလံ, **ဥပသန္တော**တိ အဓိစိတ္တံ ပုစ္ဆတိ။ သေသံ ပါကဋမေဝ။

Nimmitabuddhādivibhāvanatthaṃ Peṭake¹—

“Upeti dhammaṃ paripucchamāno, kusalaṃ atthupasañhitaṃ.

Na jīvati na nibbuto na mato, taṃ puggalaṃ katamaṃ vadanti Buddhā².

Saṃsārakhīṇo na ca vantarāgo,

Na cāpi sekkho na ca diṭṭhadhammo.

Akhīṇāsavo antimadehadhārī,

Taṃ puggalaṃ katamaṃ vadanti Buddhā.

Na dukkhasaccena samaṅgibhūto,

Na maggasaccena kuto nirodho.

Samudayasaccato suvidūravidūro,

Taṃ puggalaṃ katamaṃ vadanti Buddhā.

Ahetuko nopi ca rūpanissito,

Apaccayo nopi ca so asaṅkhato.

Asaṅkhatārammaṇo nopi ca rūpī,

Taṃ puggalaṃ katamaṃ vadanti Buddhā”ti—

vuttaṃ.

Tattha paṭhamagāthā Nimmitabuddhaṃ sandhāya, dutiyagāthā
pacchimabhavikabodhisattaṃ sandhāya, tatiyagāthā arahattaphalaṭṭhaṃ
sandhāya, catutthagāthā arūpe nibbānapaccavekkhaṇamanodvārapurecārika-
cittasamaṅgiṃ³ sandhāya vuttāti nātabbā. **Kīdisena dassanenā**ti kīdisavasena
dassanena. **Kimśaṇṭhitenā**ti kimsarikkhena. **Kimpakārenā**ti kimvidhena.
Kimpaṭibhāgenāti kimākārena.

Yaṃ pucchāmīti yaṃ puggalaṃ pucchāmi, taṃ mayhaṃ viyākarohi.
Yācāmīti āyācāmi. **Ajjhesāmī**ti āṇāpemi. **Pasādemī**ti tava santāne
somanasaṃ uppādemī. **Brūhī**ti niddesassa uddesapadaṃ. **Ācikkhā**ti
desetabbānaṃ “imāni nāmāni”ti nāmasasena kathehi. **Desehī**ti dassēhi.
Paññāpehīti jānāpeti. Nāṇamukhavasena hi appanaṃ ṭhapento

1. Natthi Peṭakopadese.

2. Vi 5. 373 piṭṭhe.

3. Nibbānapaccavekkhaṇapurecārikatthēna cittasamaṅgiṃ (Sī)

နိဗ္ဗိတဗုဒ္ဓါဒိဝိဘာဝနတ္ထံ ပေဋကေ^၁—

“ဥပေတိ ဓမ္မံ ပရိပုစ္ဆမာနော၊ ကုသလံ အတ္ထုပသဉ္စိတံ။
န ဇီဝတိ န နိဗ္ဗုတော န မတော၊ တံ ပုဂ္ဂလံ ကတမံ ဝဒန္တိ ဗုဒ္ဓါ”။

သံသာရခိဏော န စ ဝန္တရာဂေါ၊
န စာပိ သေက္ခော န စ ဒိဋ္ဌဓမ္မော။
အခိဏာသဝေါ အန္တိမဒေဟဓာရိ၊
တံ ပုဂ္ဂလံ ကတမံ ဝဒန္တိ ဗုဒ္ဓါ။

န ဒုက္ခသစ္စေန သမင်္ဂိဘူတော၊
န မဂ္ဂသစ္စေန ကုတော နိရောဓော။
သမုဒယသစ္စတော သုဝိဒူရဝိဒူရော၊
တံ ပုဂ္ဂလံ ကတမံ ဝဒန္တိ ဗုဒ္ဓါ။

အဟေတုကော နောပိ စ ရူပနိဿိတော၊
အပစ္စယော နောပိ စ သော အသင်္ခတော။
အသင်္ခတာရမ္မဏော နောပိ စ ရူပိ၊
တံ ပုဂ္ဂလံ ကတမံ ဝဒန္တိ ဗုဒ္ဓါ”တိ—

ဝုတ္တံ။

တတ္ထ ပဌမဂါထာ နိဗ္ဗိတဗုဒ္ဓံ သန္ဓာယ၊ ဒုတိယဂါထာ ပစ္ဆိမဘဝိကဗောဓိ-
သတ္တံ သန္ဓာယ၊ တတိယဂါထာ အရဟတ္တဖလဋ္ဌံ သန္ဓာယ၊ စတုတ္ထဂါထာ
အရူပေ နိဗ္ဗာနပစ္စဝေက္ခဏမနောဒ္ဓါရပုရေစာရိကစိတ္တသမင်္ဂိ^၁ သန္ဓာယ
ဝုတ္တာတိ ဤတဗ္ဗာ။ **ကိဒိသေန ဒဿနေနာ**တိ ကိဒိသဝသေန ဒဿနေန။
ကိသဏ္ဍိတေနာတိ ကိသရိက္ခေန။ **ကိပကာရေနာ**တိ ကိဝိဝေနေ။ **ကိပဋိ-**
ဘာဂေနာတိ ကိအာကာရေန။

ယံ ပုစ္ဆာမီတိ ယံ ပုဂ္ဂလံ ပုစ္ဆာမိ၊ တံ မယံ ဝိယာကရေဟိ။ ယာစာမီတိ
အာယာစာမိ။ **အဇ္ဈေသာမီ**တိ အာဏာပေမိ။ **ပသာဒေမီ**တိ တဝ သန္တာနေ
သောမနဿံ ဥပ္ပါဒေမိ။ **ဗြူဟီ**တိ နိဒ္ဒေသဿ ဥဒ္ဒေသပဒံ။ **အာစိက္ခာ**တိ
ဒေသေတဗ္ဗာနံ “ဣမာနိ နာမာနိ”တိ နာမဝသေန ကထေဟိ။ **ဒေသေဟီ**တိ
ဒေသေဟိ။ **ပညပေဟီ**တိ ဇာနာပေဟိ။ ဤဏမုခဝသေန ဟိ အပ္ပနံ ဌပေန္တော

၁-နတ္ထံ ပေဋကောပဒေသေ။

၂-မိ ၅-၃၇၃-ပိဋေ။

၃-နိဗ္ဗာနပစ္စဝေက္ခဏပုရေစာရိကတ္ထေန ဖိတ္တသမင်္ဂိ (သိ)

“paññapehī”ti vuccati. **Paṭṭhapehī**ti paññāpehi, pavattāpehīti attho. Ñāṇamukhe ṭhapehīti vā. **Vivarā**ti vivaṭaṃ karohi, vivaritvā dassēhīti attho. **Vibhajā**ti vibhāgakiriyāya vibhāvento dassēhīti attho. **Uttānīkarohī**ti pākāṭabhāvaṃ karohi.

Atha vā **ācikkhā**ti desanādīnaṃ channaṃ padānaṃ mūlapadaṃ. Desanādīni cha padāni etassa atthassa vivaraṇatthaṃ vuttāni. Tattha **desehī**ti ugghaṭitaññūnaṃ vasena saṅkhepato paṭhamam uddesavasena desehi. Ugghaṭitaññū hi saṅkhepena vuttaṃ paṭhamam vuttaṃ ca paṭivijjhanti. **Paññapehī**ti vipaṇcitaññūnaṃ vasena tesaṃ cittatosanena buddhinishānena ca paṭhamam saṅkhittassa vitthārato niddesavaseneva paññapehi. **Paṭṭhapehī**ti tesaṃyeva niddiṭṭhassa niddesassa paṇiniddesavasena vitthāritavasena ṭhapehi paṭṭhapehi. **Vivarā**ti niddiṭṭhassapi punappunaṃ vacanena vivarāhi. **Vibhajā**ti punappunaṃ vuttassāpi vibhāgakarāṇena vibhajāhi. **Uttānīkarohī**ti vivaṭassa vitthārataravacanena vibhattassa ca nidassanavacanena uttāniṃ karohi. Ayaṃ desanā neyyānampi paṭivedhāya hotīti.

84. Vissajjane pana Bhagavā sarūpena adhipaññādīni avissajjetvāva adhipaññādippabhāvena yesaṃ kilesānaṃ upasamā “upasanto”ti vuccati, nānādevatānaṃ āsayānulomena tesaṃ upasamameva dīpento “**vītataṇho**”ti-ādikā gāthāyo abhāsi. Tattha ādito aṭṭhannaṃ gāthānaṃ “taṃ brūmi upasanto”ti imāya gāthāya sambandho veditabbo, tato parāsaṃ “sa ve santoti vuccatī”ti iminā sabbapacchimena padena.

Anupadavaṇṇanānayo—**vītataṇho purābhedā**ti yo sarīrabhedā pubbameva pahīnataṇho. **Pubbamantamanissitoti** atītaddhādibhedam pubba-antaṃ anissito. **Vemajjhe nupasaṅkheyyoti** paccuppannepi addhani “ratto”ti-ādinaṃ nayena na upasaṅkhātabbo. **Tassa natthi purakkhatanti** tassa arahato dvinnam purekkhārānaṃ abhāvā anāgate addhani purakkhatamapi natthi, taṃ brūmi upasantoti evamettha yojanā veditabbā. Esa nayo sabbattha.

Purā kāyassa bhedāti karajakāyassa bhedato pubbeyeve. **Attabhāvassā**ti sakalattabhāvassa. **Kaḷavarassa nikkhepā**ti kaḷavarassa

“ပညပေဟီ”တိ ဝုစ္စတိ။ **ပဋ္ဌပေဟီ**တိ ပညာပေဟီ၊ ပဝတ္တာပေဟီတိ အတ္ထော။ ဤဏမုခေ ဌပေဟီတိ ဝါ။ **ဝိဝရာ**တိ ဝိဝဋ် ကရေဟိ၊ ဝိဝရိတွာ ဒဿေဟီတိ အတ္ထော။ **ဝိဘဇာ**တိ ဝိဘာဂကိရိယာယ ဝိဘာဝေန္တော ဒဿေဟီတိ အတ္ထော။ **ဥတ္တာနီကရေဟီ**တိ ပါကဋဘာဝံ ကရေဟိ။

အထ ဝါ **အာဝိက္ခာ**တိ ဒေသနာဒီနံ ဆန္တံ ပဒါနံ မူလပဒံ။ ဒေသနာဒီနိ ဆ ပဒါနိ ဧတဿ အတ္ထဿ ဝိဝရဏတ္ထံ ဝုတ္တာနိ။ တတ္ထ **ဒေသေဟီ**တိ ဥဒ္ဓိတညူနံ ဝသေန သင်္ခေပတော ပဌမံ ဥဒ္ဓေသဝသေန ဒေသေဟီ။ ဥဒ္ဓိတညူဟိ သင်္ခေပေန ဝုတ္တံ ပဌမံ ဝုတ္တု ပဋိဝိဇ္ဇန္တိ။ **ပညပေဟီ**တိ ဝိပဋ္ဌိတညူနံ ဝသေန တေသံ စိတ္တတောသနေန ဗုဒ္ဓိနိသာနေန စ ပဌမံ သံခိတ္တဿ ဝိတ္ထာရတော နိဒ္ဓေသဝသေနဝ ပညပေဟီ။ **ပဋ္ဌပေဟီ**တိ တေသံယေဝ နိဒ္ဓိဋ္ဌဿ နိဒ္ဓေသဿ ပဋိနိဒ္ဓေသဝသေန ဝိတ္ထာရိတဝသေန ဌပေဟိ ပဋ္ဌပေဟိ။ **ဝိဝရာ**တိ နိဒ္ဓိဋ္ဌဿဝိ ပုနပုနံ ဝစနေန ဝိဝရာဟိ။ **ဝိဘဇာ**တိ ပုနပုနံ ဝုတ္တဿာဝိ ဝိဘာဂကရဏေန ဝိဘဇာဟိ။ **ဥတ္တာနီကရေဟီ**တိ ဝိဝဋ္ဌဿ ဝိတ္ထာရတရဝစနေန ဝိဘတ္တဿ စ နိဒဿနဝစနေန ဥတ္တာနိ ကရေဟိ။ အယံ ဒေသနာ နေယျာနမ္ပိ ပဋိဝေ-ဇာယ ဟောတိတိ။

၈၄။ ဝိဿဇ္ဇနေ ပန ဘဂဝါ သရူပေန အဓိပညာဒီနိ အဝိဿဇ္ဇေတွာဝ အဓိပညာဒိပ္ပဘာဝေန ယေသံ ကိလေသာနံ ဥပသမာ “ဥပသန္တော”တိ ဝုစ္စတိ၊ နာနာဒေဝတာနံ အာသယာနုလောမေန တေသံ ဥပသမမေဝ ဒီပေန္တော “**ဝိတတဏှော**”တိအာဒိကာ ဂါထာယော အဘာသိ။ တတ္ထ အာဒိတော အဋ္ဌန္တံ ဂါထာနံ “တံ မြူမိ ဥပသန္တော”တိ ဣမာယ ဂါထာယ သမ္ပန္နော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ တတော ပရာသံ “သ ဝေ သန္တောတိ ဝုစ္စတိ”တိ ဣမိနာ သဗ္ဗပစ္စိမေန ပဒေန။

အနုပဒဝဏ္ဏနာနယော—**ဝိတတဏှော ပုရာဘေဒ**တိ ယော သရီရဘေဒါ ပုဗ္ဗမေဝ ပဟိနတဏှော။ **ပုဗ္ဗမန္တမနိဿိတော**တိ အတိတဒ္ဓါဒိဘေဒံ ပုဗ္ဗအန္တံ အနိဿိတော။ **ဝေမဇ္ဈေ နုပသင်္ခေယျော**တိ ပစ္စုပ္ပန္တေဝိ အဒ္ဓနိ “ရတ္ထော”တိ-အာဒိနာ နယေန န ဥပသင်္ခါတဗ္ဗော။ **တဿ နတ္ထိ ပုရက္ခတန္တိ** တဿ အရဟတော ဒွိန္တံ ပုရေက္ခာရာနံ အဘာဝါ အနာဂတေ အဒ္ဓနိ ပုရက္ခတမဝိ နတ္ထိ၊ တံ မြူမိ ဥပသန္တောတိ ဝေမေတ္ထ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။

ပုရာ ကာယဿ ဘေဒတိ ကရဇကောယဿ ဘေဒတော ပုဗ္ဗေယေဝ။ **အတ္တဘာဝဿာ**တိ သကလတ္တဘာဝဿ။ **ကဋ္ဌေဝရဿ နိက္ခေပါ**တိ ကဋ္ဌေဝရဿ

nikkhepato sarīrassa ṭhapanato. **Jīvitindriyassa upacchedāti** duvidhassa jīvitindriyassa upacchedato pubbameva.

Pubbanto vuccati atīto addhāti pubbasāṅkhāto anto koṭṭhāso “atīto addhāti, atikkanto kālo”ti kathiyāti. **Atītaṃ addhānaṃ ārabbhāti** atītakālaṃ paṭicca taṇhā pahīnā.

Aparampi bhaddekarattapariyāyaṃ¹ dassento “**atha vā**”ti-ādimāha. Tattha **evaṃrūpo ahosinti** kālopi samāno indanīlamanīvaṇṇo ahosinti evaṃ manuññarūpavaseneva evaṃrūpo ahosiṃ. Kusalasukhasomanassavedanāvaseneva **evaṃvedano**. Taṃsāmpayuttānaṃyevasaññādināṃ vasena **evaṃsaññāno**. **Evaṃsaṅkhāro**. **Evaṃviññāṇo ahosiṃ atītamaddhānanti tattha nandiṃ na samannānetīti** tesu rūpādīsu taṇhaṃ vā taṇhāsāmpayuttadīṭṭhiṃ vā nānupavattayati. Aparaṇa pariyāyena Mahākaccānabhaddekarattapariyāyaṃ² dassento “**atha vā iti me cakkhu ahosī**”ti-ādimāha. Tattha **cakkhūti** cakkhupasādo. **Rūpāti** catusamuṭṭhānikarūpā. Iminā nayena sesāyatanānīpi veditabbāni. **Viññāṇanti** nissayaviññāṇaṃ. **Na tadabhinandatīti** taṃ cakkhuṃ ceva rūpañca taṇhādīṭṭhivasena nābhinandati. **Iti me mano ahosi iti dhammāti** ettha pana **manoti** bhavaṅgacittaṃ. **Dhammāti** tebhūmakadhammārammaṇaṃ. **Hasitalapitakīṭitānīti** dantavidamaṃsakahasitañca vācālapitañca kāyakīṭadikīṭitañcāti hasitalapitakīṭitāni. **Na tadassādetīti** tāni hasitādīni nābhinandati. **Na taṃ nikāmetīti** kantaṃ na karoti. **Na ca tena vittim āpajjatīti** tena ca tuṭṭhiṃ na pāpuṇāti.

Taṃ taṃ paccayaṃ paṭicca uppannoti **paccuppanno**. **Rattoti nupasaṅkheyyoti** rāgena rattoti gaṇanaṃ na upanetaṭṭho. Uparipi eseva nayo. **Evarūpo siyanti**-ādīsu paṇītanamanuññarūpādivaseneva taṇhādīṭṭhipavattanasāṅkhātā nandī samannānayanā veditabbā. **Na paṇidahatīti** patthanāvasena na ṭhabeti. **Appaṇidhānapaccayāti** na patthanāṭṭhapanakāraṇena.

85. **Asantāsīti** tena tena alābhato asantasanto. **Avikatthīti** sīlādīhi avikatthanasīlo. **Akukkucoti** hatthakukkuccādivirahito. **Mantabhāṇīti** mantāya pariggahetvā vācaṃ bhāsītā.

1. Ma 3. 226 piṭṭhādīsu.

2. Ma 3. 231 piṭṭhādīsu.

နိက္ခေပတော သရီရဿ ဌပနတော။ **ဇိဝိတိန္ဒြိယဿ ဥပစ္ဆေဒါတိ** ဒုဝိဓဿ ဇိဝိတိန္ဒြိယဿ ဥပစ္ဆေဒတော ပုဗ္ဗမေဝ။

ပုဗ္ဗန္တော ပုစ္ဆတိ အတိတော အဒ္ဓါတိ ပုဗ္ဗသင်္ခါတော အန္တော ကောဋ္ဌာသော “အတိတော အဒ္ဓါတိ, အတိက္ကန္တော ကာလော”တိ ကထိယတိ။ **အတိတံ အဒ္ဓါနံ အာရဗ္ဘာတိ** အတိတကာလံ ပဋိစ္စ တဏှာ ပဟိနာ။

အပရမ္ပိ ဘဒ္ဒေကရတ္တပရိယာယံ^၁ ဒဿေန္တော “**အထ ဝါ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဝေဇ္ဇပေါ အဟောသိန္တိ** ကာဠောပိ သမာနော ဣန္ဒြိယမဏိဝဏ္ဏော အဟောသိန္တိ ဧဝံ မနုညရူပဝသေနေဝ ဝေဇ္ဇပေါ အဟောသိ။ ကုသလသုခသောမနဿဝေဒနာဝသေနေဝ **ဝေဝေဒနော**။ တံသမ္ပယုတ္တာနံယေဝ သညာဒိနံ ဝသေန ဝေသညော။ ဝေသင်္ခါရော။ ဝေဝိညာဏော **အဟောသိ** အတိတမဒ္ဓါနန္တိ တတ္ထ နန္တိ န သမန္တာနေတိတိ တေသု ရူပါဒိသု တဏှံ ဝါ တဏှာသမ္ပယုတ္တဒိဋ္ဌိံ ဝါ နာနုပဝတ္တယတိ။ အပရေန ပရိယာယေန မဟာကစ္ဆာနဘဒ္ဒေကရတ္တပရိယာယံ^၂ ဒဿေန္တော “**အထ ဝါ ဣတိ မေ စက္ခု အဟောသိ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **စက္ခုတိ** စက္ခုပသာဒေါ။ **ရူပါတိ** စတုသမုဋ္ဌာနိကရူပါ။ ဣမိနာ နယေန သေသာယတနာနိပိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **ဝိညာဏန္တိ** နိဿယဝိညာဏံ။ န **တဒ္ဓါနန္တိ**တိတိ တံ စက္ခု စေဝ ရူပဉ္စ တဏှာဒိဋ္ဌိဝသေန နာဘိနန္တတိ။ **ဣတိ မေ မနော အဟောသိ** ဣတိ ဓမ္မာတိတ္ထေပန မနောတိ ဘဝင်္ဂစိတ္တံ။ **ဓမ္မာတိ** တေဘူမကဓမ္မာရမ္မဏံ။ **ဟသိတလပိတကိဋ္ဌိတာနိတိ** ဒန္တဝိဒံသကဟသိတဉ္စ ဝါစာလပိတဉ္စ ကာယကိဋ္ဌာဒိကိဋ္ဌိတဉ္စာတိ ဟသိတလပိတကိဋ္ဌိတာနိ။ န **တဒဿာဒေတိ**တိ တာနိ ဟသိတာဒိနိ နာဘိနန္တတိ။ န **တံ နိကာမေတိ**တိ ကန္တံ န ကရေတိ။ န **စ တေန ဝိတ္တိ** အာပဇ္ဇတိတိ တေန စ တုဋ္ဌိံ န ပါပုဏာတိ။

တံ တံ ပစ္စယံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပန္နောတိ **ပစ္စုပ္ပန္နော**။ **ရက္ခောတိ** နုပသင်္ခေယျောတိ ရာဂေန ရက္ခောတိ ဂဏနံ န ဥပနေတဗ္ဗော။ ဥပရိပိ ဒေသေဝ နယော။ **ဝေဇ္ဇပေါ သိယန္တိ**အာဒိသု ပဏိတမနုညရူပါဒိဝသေနေဝ တဏှာဒိဋ္ဌိပဝတ္တနသင်္ခါတာ နန္တိ သမန္တာနယနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ န **ပဏိဒဟတိ**တိ ပတ္တနာဝသေန န ဌပေတိ။ **အပ္ပဏိဓာနပစ္စယာတိ** န ပတ္တနာဌပနကာရဏေန။

၈၅။ **အသန္တာသိတိ** တေန တေန အလာဘတော အသန္တသန္တော။ **အဝိကတ္တိ**တိ သီလာဒိဟိ အဝိကတ္တနသီလော။ **အကုက္ကုဇောတိ** ဟတ္ထကုက္ကုဇာဒိဝိရဟိတော။ **မန္တဘာဏိတိ** မန္တာယ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ဝါစံ ဘာသိတာ။

Anuddhatoti uddhaccavirahito. **Sa ve vācāyatoti** so vācāya yato saṃyato catudosavirahitaṃ vācaṃ bhāsitaṃ hoti.

Akkodhanoti yaṃ hi kho vuttanti “na kodhano akodhano kodhavirahito”ti yaṃ kathitaṃ, taṃ paṭhamāṃ tāva kodhaṃ kathetukāmo “**apica kodho tāva vattabbo**”ti āha. **Kodho tāva vattabboti** paṭhamāṃ kodho kathetabbo. **Dasahākārehi kodho jāyatīti** dasahi kāraṇehi kodho uppajjati. **Anatthaṃ me acarīti** avaḍḍhiṃ me akāsi, iminā upāyena sabbapadesu attho veditabbo. **Aṭṭhāne vā pana kodho jāyatīti** akāraṇe kodho uppajjati. Ekacco hi “devo ativassatī”ti kuppati, “na vassatī”ti kuppati, “sūriyo tappatī”ti kuppati, “na tappatī”ti kuppati, vāte vāyantepi kuppati, avāyantepi kuppati, sammajjituṃ asakkonto bodhipaṇṇānaṃ kuppati, cīvaraṃ pārupituṃ asakkonto vātassa kuppati, upakkhalitvā khāṇukassa kuppati. Idam sandhāya vuttaṃ “aṭṭhāne vā pana kodho jāyatī”ti. Tattha heṭṭhā navasu ṭhānesu satte ārabha uppannattā kammaṭṭhabhedo hoti.

Aṭṭhānaghāto pana saṅkhāresu uppanno¹ kammaṭṭhabhedam na karoti. Cittaṃ āghātento uppannoti **cittassa āghāto**. Tato balavataro **paṭighāto**. Paṭihaññanavasena **paṭighaṃ**. Paṭivirujjhatīti **paṭivirodho**. Kuppanavasena **kopo**. **Pakopo sampakopoti** upasaggavasena padam vaḍḍhitaṃ. Dussanavasena **doso**. **Padososampadosoti** upasaggavasena padam vaḍḍhitaṃ. **Cittassa byāpattīti** cittassa vipannatā viparivattanākāro. Manam padūsayaṃ māno uppajjati **manopadoso**. Kujjhanavasena **kodho**. Kujjhanākāro **kujjhanā**. Kujjhitassa bhāvo **kujjhitattam**. Dussatīti **doso**. **Dussanāti** dussanākāro. **Dussitattanti** dussitabhāvo. Pakatibhāvavijahanatṭhena byāpajjanaṃ **byāpatti**. **Byāpajjanāti** byāpajjanākāro. Virujjhatīti **virodho**. Punappunam virujjhatīti **paṭivirodho**. Viruddhākārapaṭiviruddhākāravasena vā idam vuttaṃ. Caṇḍiko vuccati caṇḍo, thaddhapuggalo, tassa bhāvo **caṇḍikkam**. Na etena suropitaṃ vacanaṃ hoti, duruttaṃ aparipuṇṇameva hotīti **asuropo**. Kuddhakāle

1. Kuppanto (Ka)

အနန္တတောတိ ဥဒ္ဓစ္စရိဟိတော။ **သ ဝေ ဝါစာယတော**တိ သော ဝါစာယတော သံယတော စတုဒေါသရိဟိတံ ဝါစံ ဘာသိတာ ဟောတိ။

အက္ခောဓနောတိ ယံ ဟိ ခေါ ဝုတ္တန္တိ “န ကောဓနော အကောဓနော ကောဓရိဟိတော”တိ ယံ ကထိတံ။ တံ ပဌမံ တာဝကောဓံ ကထေတုကာမော “**အဝိဝ ကောဓော တာဝ ဝတ္တဗ္ဗော**”တိ အာဟ။ **ကောဓော တာဝ ဝတ္တဗ္ဗော**တိ ပဌမံ ကောဓော ကထေတဗ္ဗော။ **ဒသဟာကာရေဟိ ကောဓော ဇာယတိ**တိ ဒသဟိ ကာရဏေဟိ ကောဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **အနတ္တံ မေ အစရိတိ** အဝဇ္ဇိံ မေ အကာသိ၊ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗပဒေသု အက္ခော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အဋ္ဌာနေ ဝါ ပန ကောဓော ဇာယတိ**တိ အကာရဏေ ကောဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ကေစ္စော ဟိ “ဒေဝေါ အတိဝဿတိ”တိ ကုပ္ပတိ၊ “န ဝဿတိ”တိ ကုပ္ပတိ၊ “သူရိယော တပ္ပတိ”တိ ကုပ္ပတိ၊ “န တပ္ပတိ”တိ ကုပ္ပတိ၊ ဝါတေ ဝါယန္တေ ကုပ္ပတိ၊ အဝါယန္တေ ကုပ္ပတိ၊ သမ္ပဇ္ဇိတုံ အသက္ခောန္တော ဗောဓိပဏ္ဏာနံ ကုပ္ပတိ၊ စိဝရံ ပါရမီတုံ အသက္ခောန္တော ဝါတဿ ကုပ္ပတိ၊ ဥပက္ခလိတွာ ခါဏုကဿ ကုပ္ပတိ။ ဣဒံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “**အဋ္ဌာနေ ဝါ ပန ကောဓော ဇာယတိ**”တိ။ တတ္ထ ဟေဋ္ဌာ နဝသု ဌာနေသု သက္ခေ အာရဗ္ဗ ဥပ္ပန္နတ္တာ ကမ္မပထဘေဒေါ ဟောတိ။

အဋ္ဌာနဃာတော ပန သင်္ခါရေသု ဥပ္ပန္နော^၁ ကမ္မပထဘေဒံ န ကရေတိ။ စိတ္တံ အာဃာတေန္တော ဥပ္ပန္နောတိ **စိတ္တဿ အာဃာတော**။ တတော ဗလဝတရော **ပဋိဃာတော**။ ပဋိဟညနဝသေန **ပဋိဃံ**။ ပဋိဝိရုဇ္ဈတိတိ **ပဋိဝိရောဓော**။ ကုပ္ပနဝသေန **ကောပေါ**။ ပကောပေါ **သမ္ပကောပေါ**တိ ဥပသဂ္ဂဝသေန ပဒံ ဝဇ္ဇိတံ။ ဒုဿနဝသေန **ဒေါသော**။ ပဒေါသော **သမ္ပဒေါသော**တိ ဥပသဂ္ဂဝသေန ပဒံ ဝဇ္ဇိတံ။ **စိတ္တဿ ဗျာပတ္တိ**တိ စိတ္တဿ ဝိပန္နတာ ဝိပရိဝတ္တနာကာရော။ မနံ ပဒုဿယမာနေတ ဥပ္ပဇ္ဇတိတိ **မနေပ-ဒေါသော**။ ကုဇ္ဈနဝသေန **ကောဓော**။ ကုဇ္ဈနာကာရော **ကုဇ္ဈနာ**။ ကုဇ္ဈိတဿ ဘာဝေါ **ကုဇ္ဈိတတ္ထံ**။ ဒုဿတိတိ **ဒေါသော**။ ဒုဿနာတိ ဒုဿနာကာရော။ **ဒုဿိတတ္ထန္တိ** ဒုဿိတဘာဝေါ။ ပကတိဘာဝဝိဇယနဋ္ဌေန ဗျာပဇ္ဇနံ **ဗျာပတ္တိ**။ **ဗျာပဇ္ဇနာ**တိ ဗျာပဇ္ဇနာကာရော။ ဝိရုဇ္ဈတိတိ **ဝိရောဓော**။ ပုနပျုနံ ဝိရုဇ္ဈတိတိ **ပဋိဝိရောဓော**။ ဝိရုဒ္ဓါကာရပဋိဝိရုဒ္ဓါကာရဝသေန ဝါ ဣဒံ ဝုတ္တံ။ စက္ခုကော ဝုစ္စတိ စက္ခု၊ ထဒ္ဒပုဂ္ဂလော၊ တဿ ဘာဝေါ **စက္ခုတ္တံ**။ န ဧတေန သုရေဝိတံ ဝစနံ ဟောတိ၊ ဒုရုတ္တံ အပရိပုဏ္ဏမေဝ ဟောတိတိ **အသုရေပေါ**။ ကုဒ္ဒကာလေ

hi paripuṇṇavacanāṃ nāma natthi, saccepi kassaci hoti, taṃ appamāṇaṃ.
 Apare pana “assujananaṭṭhena assuopanato assuropo”ti vadanti, taṃ
 akāraṇaṃ somanassassāpi assujananaṭṭhena. Heṭṭhāvutta-attamanatāpaṭipakkhato
 na attamanatāti **anattamanatā**. Sā pana yasmā cittasseva, na sattassa, tasmā
 “cittassā”ti vuttaṃ.

Adhimattaparittatā veditabbāti adhimattabhāvo parittabhāvo ca,
 balavabhāvo mandabhāvoti attho. **Kaṇci kāleti** ekadā. “Kaṇci kālan”tipi
 pāṭho. **Cittāvilakaraṇamatto hotī**ti cittassa āvilakaraṇappamāṇo,
 cittakiliṭṭhakaraṇappamāṇoti attho. “Cittālasakaraṇamatto”tipi pāṭho, taṃ na
 sundaraṃ. Tassa cittakilamathakaraṇamattoti attho. **Na ca tāva**
mukhikulānavikulāno hotīti mukhassa saṅkocanavisāṅkocano na ca tāva
 hoti. **Na ca tāva hanusaṅcopano hotī**ti dvinnam hanūnam aparāparaṃ calano
 na ca tāva hoti. **Na ca tāva pharusavācam nicchāraṇo hotī**ti paresam
 mammachedakam pharusavācam mukhato nīharaṇena bahi nikkhamano na
 ca tāva hoti. **Na ca tāva disāvidisānuvilokano hotī**ti parassa
 abbhukkiraṇattham daṇḍādi-atthāya disāñca anudisāñca punappunam
 vilokano na ca tāva hoti.

Na ca tāva daṇḍasatthaparāmasano hotīti āghātanattham daṇḍāñca
 ekatodhārādisatthañca ādiyano na ca tāva hoti. **Na ca tāva daṇḍasattha-**
abbhukkiraṇo hotīti vuttappakāram daṇḍasattham ukkhipitvā paharaṇo na ca
 tāva hoti. **Na ca tāva daṇḍasattha-abhinipātano hotī**ti etaṃ duvidham
 parassa paharaṇattham na ca tāvakkhipano hoti. **Na ca tāva**
chinnavicchinnakaraṇo hotīti daṇḍasatthādikhipanena parasarīram
 dvidhākaraṇo ca vividhākārena vaṇakaraṇo ca na tāva hoti.
 “Chiddavicchiddakaraṇo”tipi pāṭho. **Na ca tāva sambhañjanapalibhañjano**
hotīti sarīram bhañjitvā cuṇṇavicuṇṇakaraṇo na ca tāva hoti. **Na ca tāva**
aṅgamaṅga-apakaḍḍhano hotīti aṅgapaccaṅgam sampaggahetvā apanetvā
 kaḍḍhano na ca tāva hoti. **Na ca tāva jīvitā voropano hotī**ti jīvitindriyato
 voropano na ca tāva hoti. **Na ca tāva sabbacāgapariccāgāya saṇṭhito hotī**ti
 sabbam

ဟိ ပရိပုဏ္ဏဝေ နာမ နတ္ထိ၊ သဇေပိ ကဿပိ ဟောတိ၊ တံ အပ္ပမာဏံ။
 အပရေ ပန “အဿုဇနနဋ္ဌေန အဿုရောပနတော အဿုရောပေါ”တိ ဝဒန္တိ၊
 တံ အကာရဏံ သောမနဿဿာပိ အဿုဇနနတော။ ဟေဋ္ဌာဝုတ္တအတ္တမန-
 တာပဋိပက္ခတော န အတ္တမနတာတိ **အနတ္တမနတာ**။ သာ ပန ယသ္မာ
 ဖိတ္တဿေဝ, န သတ္တဿ၊ တသ္မာ “**ဖိတ္တဿာ**”တိ ဝုတ္တံ။

အဓိမတ္တပရိတ္တတာ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ အဓိမတ္တဘာဝေါ ပရိတ္တဘာဝေါ စ၊
 ဗလဝဘာဝေါ မန္တဘာဝေါတိ အတ္ထော။ **ကဉ္စိ ကာလေတိ** ကေဒါ။ “ကဉ္စိ
 ကာလ”န္တိပိ ပါဌော။ **ဖိတ္တာဝိလကရဏမတ္ထော ဟောတိ**တိ ဖိတ္တဿ အာဝိလ-
 ကရဏပ္ပမာဏော၊ ဖိတ္တကိလိဋ္ဌကရဏပ္ပမာဏောတိ အတ္ထော။ “**ဖိတ္တာလသ-**
ကရဏမတ္ထော”တိပိ ပါဌော၊ တံ န သုန္ဓရံ။ တဿ ဖိတ္တကိလမထကရဏ-
 မတ္ထောတိ အတ္ထော။ **န စ တာဝ မုခကုလာနဝိကုလာနော ဟောတိ**တိ
 မုခဿ သင်္ကောစနဝိသင်္ကောစနော န စတာဝ ဟောတိ။ **န စ တာဝ ဟန-**
သဉ္ဇောပနော ဟောတိတိ ခြိန္တံ ဟန္တံ အပရာပရံ စလနော န စ တာဝ
 ဟောတိ။ **န စ တာဝ ဖရူသဝါစံ နိစ္ဆာရဏော ဟောတိ**တိ ပရေသံ မဗ္ဗန္တေ-
 ဒကံ ဖရူသဝါစံ မုခတော နိဟရဏေန ဗဟိ နိက္ခမနော န စ တာဝ ဟောတိ။
န စ တာဝ ဒိသာဝိဒိသာနဝိလောကနော ဟောတိတိ ပရဿ အဗ္ဗုတ္တိ-
 ရဏတ္ထံ ဒဏ္ဍာဒိအတ္တယ ဒိသဉ္စ အနုဒိသဉ္စ ပုနပ္ပုနံ ဝိလောကနော န စ တာဝ
 ဟောတိ။

န စ တာဝ ဒဏ္ဍသတ္တပရာမသနော ဟောတိတိ အာသာတနတ္ထံ
 ဒဏ္ဍဉ္စ ဧကတောဓာရာဒိသတ္တဉ္စ အာဒိယနော န စ တာဝ ဟောတိ။ **န စ**
တာဝ ဒဏ္ဍသတ္တအဗ္ဗုတ္တိရဏော ဟောတိတိ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ဒဏ္ဍသတ္တံ
 ဥက္ခိပိတွာ ပဟရဏော န စ တာဝ ဟောတိ။ **န စ တာဝ ဒဏ္ဍသတ္တ-**
အဘိနိပါတနော ဟောတိတိ ဧတံ ဒုဝိဓံ ပရဿ ပဟရဏတ္ထံ န စ တာဝ ခိပနော
 ဟောတိ။ **န စ တာဝ ဆိန္ဒဝိန္ဒိန္ဒကရဏော ဟောတိ**တိ ဒဏ္ဍသတ္တဒိပနေန
 ပရသရိရံ ခြိဓာကရဏော စ ဝိဝိဓာကာရေန ဝဏကရဏော စ န တာဝ
 ဟောတိ။ “**ဆိဒ္ဓဝိန္ဒိန္ဒကရဏော**”တိပိ ပါဌော။ **န စ တာဝ သမ္ဘူနပလိ-**
ဘဉ္ဇနော ဟောတိတိ သရိရံ ဘဉ္ဇိတွာ စုဏ္ဍဝိစုဏ္ဍကရဏော န စ တာဝ
 ဟောတိ။ **န စ တာဝ အင်္ဂမင်္ဂအပကစုနော ဟောတိ**တိ အင်္ဂပစ္စင်္ဂံ သမ္ပဂ္ဂ-
 ဟေတွာ အပနေတွာ ကစုနော န စ တာဝ ဟောတိ။ **န စ တာဝ ဇိဝိတာ**
ဝေါရောပနော ဟောတိတိ ဇိဝိတိန္ဒြိယတော ဝေါရောပနော န စ တာဝ
 ဟောတိ။ **န စ တာဝ သပ္ပစာဂပရိစ္စာဂါယ သဏ္ဌိတော ဟောတိ**တိ သပ္ပံ

parassa jīvitam nāsetvā attano jīvitānāsanatthāya saṇṭhito na ca tāva hoti.
Idam vuttam hoti—yadā aññam jīvitā voropetvā attānam jīvitā
voropanatthāya ṭhito, tadā sabbacāgapariccāgā nāma hoti. Vuttam hetam
Bhagavatā—

“Kodham chetvā sukham seti, kodham chetvā na socati.

Kodhassa visamūlassa, madhuraggassa brāhmaṇa.

Vadham ariyā pasamsanti, tam hi chetvā na socatī”ti¹.

Yatoti yadā. **Parapuggalam ghāṭetvā**ti parapuggalam² nāsetvā. **Attānam ghāṭetī**ti attānam mārehi. **Paramussadagatoti** atibalavabhāvam gato. **Paramavepullappattoti** ativipulabhāvam patto. **Kodhassa pahīnattāti** anāgāmimaggena vuttappakārassa kodhassa pahīnabhāvena. **Kodhavatthussa pariññātattāti** kodhassa patiṭṭhābhūtassa kāraṇabhūtassa piyāpiya-atṭhānasāṅkhātassa vatthussa ñātātiraṇapariññāhi byāpetvā ñātabhāvena. **Kodhahetussa upacchinnattāti** kodhassa janakahetuno domanassasahagatacittuppādassa ucchinnabhāvena.

Tāsīti bhāyanasīlo hoti. **Uttāsīti** atibhāyanasīlo. **Parittāsīti** samantato bhāyanasīlo. **Bhāyatīti** bhayam uppajjati. **Santāsam āpajjatīti** virūpabhāvam pāpuṇāti. **Katthī hotīti** attano vaṇṇabhaṇanasīlo hoti. **Vikatthīti** vividhā nānappakārato vaṇṇabhaṇanasīlo. **Jātiyā vāti** khattiyabhāvādi jātisampattiyā vā. **Gottena vāti** Gotamagottādinā ukkaṭṭhagottena vā. **Kolaputtiyena vāti** mahākulabhāvena vā. **Vaṇṇapokkharatāya vāti** vaṇṇasampannasarīratāya vā. Sarīrañhi “pokkharan”ti vuccati, tassavaṇṇasampattiyā abhirūpabhāvenāti attho. **Dhanena vāti**—ādīni uttānatthāneva.

Kukkuccanti niddesassa uddesapadam. Tattha **kukkuccanti** kucchitam katham kukatham, tassa bhāvo kukkucam. Tam pacchānutāpalakkhaṇam, katākatānusocanarasam, vippaṭṭisārapaccupatṭhānam, katākatapadatṭhānam, dāsabyam viya daṭṭhabbam. **Hatthakukkuccampīti** hatthehi kucchitam katham kukatham, tassa bhāvo hatthakukkucam. **Pādakukkuccādīsupi** ese va nayo.

1. Sam 1. 163, 239 piṭṭhādīsu.

2. Sattupuggalam (Sī)

ပရဿ ဇီဝိတံ နာသေတွာ အတ္တနော ဇီဝိတနာသနတ္ထာယ သဏ္ဌိတော န စ တာဝ ဟောတိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယဒါ အညံ ဇီဝိတာ ဝေါရော-
ပေတွာ အတ္တာနံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပနတ္ထာယ ဌိတော၊ တဒါ သဗ္ဗစာဂ-
ပရိစ္စာဂါ နာမ ဟောတိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ—

“ကောမံ ဆေတွာ သုခံ သေတိ၊ ကောမံ ဆေတွာ န သောစတိ။

ကောဓဿ ဝိသမူလဿ၊ မရုဂ္ဂဿ ဗြာဟ္မဏ။

ဝမံ အရိယာ ပသံသန္တိ၊ တံ ဟိ ဆေတွာ န သောစတိ”တိ။

ယတောတိ ယဒါ။ ပရပုဂ္ဂလံ ဃာဇေတွာတိ ပရပုဂ္ဂလံ၂ နာသေတွာ။
အတ္တာနံ ဃာဇေတိတိ အတ္တာနံ မာရေတိ။ ပရမုဿဒဂတောတိ အတိဗလဝ-
ဘာဝံ ဂတော။ ပရမဝေပုဗ္ဗပ္ပတ္တောတိ အတိဝိပလဘာဝံ ပတ္တော။ ကောဓဿ
ပဟိနတ္တောတိ အနာဂါမိမဂ္ဂေန ဝုတ္တပ္ပကာရဿ ကောဓဿ ပဟိနဘာဝေန။
ကောဝေတ္ထုဿ ပရိညာတတ္တောတိ ကောဓဿ ပတိဋ္ဌာဘူတဿ ကာရဏ-
ဘူတဿ ဝိယာပိယအဋ္ဌာနသင်္ခါတဿ ဝတ္ထုဿ ဉာတတိရဏပရိညာဟိ
ဗျာပေတွာ ဉာတဘာဝေန။ ကောဓေဟေတုဿ ဥပန္နိန္ဒတ္တောတိ ကောဓဿ
ဇနကဟေတုနော ဒေါမနဿသဟဂတစိတ္တုပ္ပါဒဿ ဥန္နိန္ဒဘာဝေန။

တာသီတိ ဘာယနသီလော ဟောတိ။ ဥတ္တာသီတိ အတိဘာယနသီလော။
ပရိတ္တာသီတိ သမန္တတော ဘာယနသီလော။ ဘာယတိတိ ဘယံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။
သန္တာသံ အာပဇ္ဇတိတိ ဝိရူပဘာဝံ ပါပဏာတိ။ ကတ္တိ ဟောတိတိ အတ္တနော
ဝဏ္ဏဘဏနသီလော ဟောတိ။ ဝိကတ္တိတိ ဝိဝိဓာ နာနပ္ပကာရတော ဝဏ္ဏ-
ဘဏနသီလော။ ဇာတိယာ ဝါတိ ခတ္တိယဘာဝါဒီဇာတိသမ္ပတ္တိယာ ဝါ။
ဂေါတ္တေန ဝါတိ ဂေါတမဂေါတ္တာဒိနာ ဥက္ကဋ္ဌဂေါတ္တေန ဝါ။ ကောလ-
ပုတ္တိယေန ဝါတိ မဟာကုလဘာဝေန ဝါ။ ဝဏ္ဏပေါက္ခရတယ ဝါတိ ဝဏ္ဏ-
သမ္ပန္နသရီရတယ ဝါ။ သရီရဉ် “ပေါက္ခရ”န္တိ ဝုစ္စတိ၊ တဿ ဝဏ္ဏသမ္ပတ္တိယာ
အဘိရူပဘာဝေနာတိ အတ္တော။ ဓနေန ဝါတိအာဒိနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။

ကုက္ကုဇန္တိ နိဒ္ဒေသဿ ဥဒ္ဒေသပဒံ။ တတ္ထ ကုက္ကုဇန္တိ ကုက္ကုဇံ ကတံ ကုကတံ၊
တဿ ဘာဝေါ ကုက္ကုဇံ။ တံ ပစ္ဆာနုတာပလက္ခဏံ၊ ကတာကတာနုသော-
စနရသံ၊ ဝိပ္ပဋိသာရပစ္စုပ္ပန်၊ ကတာကတပဒ္ဓန်၊ ဒါသဗျံ ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။
ဟတ္ထကုက္ကုဇန္တိတိ ဟတ္ထေဟိ ကုက္ကုဇံ ကတံ ကုကတံ၊ တဿ ဘာဝေါ ဟတ္ထ-
ကုက္ကုဇံ။ ပါဒကုက္ကုဇာဒိသုပိ ဒေသေ နယော။

Akappiye kappiyasaññitāti acchamaṃsaṃ sūkaramaṃsanti khādati, dīpimaṃsaṃ migamaṃsanti khādati, akappiyabhojanaṃ kappiyabhojananti bhuñjati, vikāle kālasaññitāya bhuñjati, akappiyapānakaṃ kappiyapānakanti pivati. Ayaṃ akappiye kappiyasaññitā. **Kappiye akappiyasaññitāti** sūkaramaṃsaṃ acchamaṃsanti khādati, migamaṃsaṃ dīpimaṃsanti khādati, kappiyabhojanaṃ akappiyabhojananti bhuñjati, kāle vikālasaññitāya bhuñjati, kappiyapānakaṃ akappiyapānakanti pivati. Ayaṃ kappiye akappiyasaññitā. **Avajje vajjasaññitāti** niddose dosasaññitā. **Vajje avajjasaññitāti** sadose niddosasaññitā. **Kukkuccāyanāti** kukkuccāyanākāro. **Kukkuccāyitattanti** kukkuccāyitabhāvo. **Cetaso vipphaṇṇāro** cittassa virūpo paṭisaraṇabhāvo¹. **Manovilekhoti** cittassa vilekho.

Katattā ca akatattā cāti kāyaduccaritādīnaṃ katabhāvena ca kāyasucaritādīnaṃ akatabhāvena ca. **Kataṃ me kāyaduccaritanti** mayā kāyena kilesapūṭikattā duṭṭhuṃ caritaṃ kāyena kataṃ. **Akataṃ me kāyasucaritanti** mayā kāyena suṭṭhu caritaṃ na kataṃ. **Vacīduccaritavacīsucaritādīsopi** eseṇa nayo **nirodhapariyosānesu**.

Cittassāti na sattassa na posassa. **Uddhaccanti** uddhataṅkāro. **Avūpasamoti** na vūpasamo. Ceto vikkhipatīti **cetaso vikkhepo, bhantattam** **cittassāti** cittassa bhantabhāvo bhantayānabhantagonādhīnaṃ viya. Iminā ekārammaṇasmim̐ yeva vipphandanaṃ kathitaṃ. Uddhaccaṃ hi ekārammaṇe vipphandati, vicikicchā nānārammaṇeti. **Idaṃ vuccati uddhaccanti** ayaṃ uddhatabhāvo kathīyati.

Musāvādaṃ pahāyāti ettha **musāti** visamvādanapurekkhārassa atthabhañjako vacīpayogo kāyapayogo vā. Visamvādanādhippāyena panassa paravisamvādakakāyavacīpayogasaṃuṭṭhāpikā cetanā musāvādo.

Aparo nayo—**musāti** abhūtaṃ atacchaṃ vatthu. **Vādoti** tassa bhūtaṃ tacchato viññāpanaṃ. Lakkhaṇato pana atathaṃ vatthum̐ tathato paraṃ viññāpetukāmassa tathāviññatti² **samuṭṭhāpikā** cetanā musāvādo, taṃ **musāvādaṃ. Pahāyāti** imaṃ musāvādacetanāsaṅkhātaṃ dussīlyam̐

1. Paṭihatabhāvo (Sī) paṭippharaṇabhāvo (Syā)

2. Tathāvacīviññatti (Ka)

အကပ္ပိယေ ကပ္ပိယသညိတာတိ အတ္ထမံသံ သုကရမံသန္တိ ခါဒတိ၊ ဒိဝိမံသံ မိဂမံသန္တိ ခါဒတိ၊ အကပ္ပိယဘောဇနံ ကပ္ပိယဘောဇနန္တိ ဘုဉ္ဇတိ၊ ဝိကာလေ ကာလသညိတာယ ဘုဉ္ဇတိ၊ အကပ္ပိယပါနကံ ကပ္ပိယပါနကန္တိ ပိဝတိ။ အယံ အကပ္ပိယေ ကပ္ပိယသညိတာ။ **ကပ္ပိယေ အကပ္ပိယသညိတာတိ** သုကရမံသံ အတ္ထမံသန္တိ ခါဒတိ၊ မိဂမံသံ ဒိဝိမံသန္တိ ခါဒတိ၊ ကပ္ပိယဘောဇနံ အကပ္ပိယဘောဇနန္တိ ဘုဉ္ဇတိ၊ ကာလေ ဝိကာလသညိတာယ ဘုဉ္ဇတိ၊ ကပ္ပိယပါနကံ အကပ္ပိယပါနကန္တိ ပိဝတိ။ အယံ ကပ္ပိယေ အကပ္ပိယသညိတာ။ **အဝဇ္ဇေ ဝဇ္ဇသညိတာတိ** နိဒ္ဒေါသေ ဒေါသသညိတာ။ **ဝဇ္ဇေ အဝဇ္ဇသညိတာတိ** သဒေါသေ နိဒ္ဒေါသသညိတာ။ **ကုက္ကုဿနာတိ** ကုက္ကုဿနာကာရော။ **ကုက္ကုဿနာယိတက္ကန္တိ** ကုက္ကုဿနာယိတဘာဝေါ။ **စေတသော ဝိပဋိသရောတိ** စိတ္တဿ ဝိပဋိပေါ ပဋိသရဏဘာဝေါ။ **မနောဝိလေခေါတိ** စိတ္တဿ ဝိလေခေါ။

ကတက္ကာ စ အကတက္ကာ စတိ ကာယဒုစ္စရိတာဒိနံ ကတဘာဝေန စ ကာယသုစ္စရိတာဒိနံ အကတဘာဝေန စ။ **ကတံ မေ ကာယဒုစ္စရိတန္တိ** မယာ ကာယေန ကိလေသပူတိကတ္တာ ဒုဋ္ဌုံ စရိတံ ကာယေန ကတံ။ **အကတံ မေ ကာယသုစ္စရိတန္တိ** မယာ ကာယေန သုဋ္ဌုံ စရိတံ န ကတံ။ **ဝစီဒုစ္စရိတဝစီသုစ္စရိတာဒိသုပိ** ဒေသေ နယော နိရောဓပရိယောသာနေသု။

ဝိတ္တဿာတိ န သတ္တဿ န ပေါသဿ။ **ဥဒ္ဒစ္စန္တိ** ဥဒ္ဒတာကာရော။ **အဂ္ဂပသမောတိ** န ဂ္ဂပသမော။ စေတော ဝိက္ခိပတိတိ **စေတသော ဝိက္ခေပေါ**၊ **ဘန္တတ္တိ** **ဝိတ္တဿာတိ** စိတ္တဿ ဘန္တဘာဝေါ ဘန္တယာနဘန္တဂေါဏာဒိနံ ဝိယ။ ဣမိနာ ကောရမ္မဏသ္မိယေဝ ဝိပုန္နနံ ကထိတံ။ ဥဒ္ဒစ္စံ ဟိ ကောရမ္မဏေ ဝိပုန္နတိ၊ ဝိဝိကိစ္ဆာ နာနာရမ္မဏေတိ။ **ဣဒံ ဂုစ္စတိ** ဥဒ္ဒစ္စန္တိ အယံ ဥဒ္ဒတာဘာဝေါ ကထိယတိ။

မုသာဝါဒံ ပဟာယာတိ ဧတ္ထ **မုသာတိ** ဝိသံဝါဒနပုရေက္ခာရဿ အတ္ထဘဉ္ဇကော ဝစီပယောဂေါ ကာယပယောဂေါ ဝါ။ ဝိသံဝါဒနာဓိပ္ပာယေန ပနဿ ပရိသံဝါဒကကာယဝစီပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ စေတနာ မုသာဝါဒေါ။

အပရော နယော—**မုသာတိ** အဘူတံ အတန္တံ ဝတ္ထု။ **ဝါဒေါတိ** တဿ ဘူတတော တစ္ဆတော ဝိညာပနံ။ လက္ခဏတော ပန အတထံ ဝတ္ထု တထတော ပရံ ဝိညာပေတုကာမဿ တထာဝိညတ္တိ^၂သမုဋ္ဌာပိကာ စေတနာ မုသာဝါဒေါ၊ တံ **မုသာဝါဒံ**။ **ပဟာယာတိ** ဣမံ မုသာဝါဒစေတနာသင်္ခါတံ ဒုဿိလျံ

၁-ပဋိဟတဘာဝေါ (သီ) ပဋိပရဏဘာဝေါ (သျှာ)

၂-တထာဝစီပညတ္တိ၊ (က)

pajahitvā. **Paṭiviratoti** pahīnakālato paṭṭhāya tato dussilyato orato¹ viratova. Natthi tassa vītikkamissāmīti cakkhusotaviññeyyā dhammā, pageva kāyaviññeyyāti iminā nayena aññesupi evarūpesu padesu attho veditabbo.

Saccam vadatīti **saccavādī**. Saccena saccam sandahati ghaṭetīti **saccasandho**, na antarantarā musā vadatīti attho. Yo hi puriso kadāci musā vadati, kadāci saccam, tassa musāvādena antaritattā saccam saccena na ghaṭiyati, tasmā so na saccasandho, ayam pana na tādiso, jīvitahetupi musā avatvā saccena saccam sandahatiyevāti saccasandho.

Thetoti thiro, thirakathoti attho. Eko hi puggalo haliddirāgo viya, thusarāsimhi nikhātakhāṇu viya, assapiṭṭhe ṭhapitakumbhaṇḍamiva ca na thirakatho hoti, eko pāsāṇalekhā viya, indakhīlo viya ca thirakatho hoti, asinā sīsam chindantepi dve kathā na katheti, ayam vuccati theto.

Paccayikoti pattiyāyitabbako, saddhāyitabbakoti attho. Ekacco hi puggalo na paccayiko hoti, “idaṃ kena vuttam, asukenā”ti vutte “mā tassa vacanam saddahathā”ti vattabbatam āpajjati. Eko paccayiko hoti, “idaṃ kena vuttam, asukenā”ti vutte “yadi tena vuttam, idameva pamāṇam, idāni upaparikkhitabbam natthi, evameva idan”ti vattabbatam āpajjati, ayam vuccati paccayiko.

Avisamvādako lokassāti tāya saccavāditāya lokam na visamvādetīti attho.

Pisuṇam vācam pahāyāti-ādīsu yāya vācāya yassa tam vācam bhāsati, tassa hadaye attano piyabhāvam parassa ca suññabhāvam karoti, sā **pisuṇā vācā**. Yāya pana attānampi parampi pharusam karoti, yā vācā sayampi pharusā, neva kaṇṇasukhā na hadayaṅgamā, ayam **pharusā vācā**. Yena sampham palapati niratthakam, so **samphappalāpo**. Yā tesam mūlabhūtā cetanāpi pisuṇavācādināmameva labhati, sā eva ca idha adhippetā.

1. Ārato (Sī, Ka)

ပဇာတိတော။ ပဋိဝိရတောတိ ပဟိနကာလတော ပဋ္ဌာယ တတော ဒုဿိ-
လျတော ဩရတော^၁ ဝိရတော။ နတ္ထိ တဿ ဝိတိက္ခမိဿာမီတိ စက္ခု-
သောတဝိညေယျာ ဓမ္မာ၊ ပဂေဝ ကာယဝိညေယျာတိ ဣမိနာ နယေန အညေ-
သုပိ ဧဝရူပေသု ပဒေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

သစ္စံ ဝေတိတိ **သစ္စဝါဒီ**။ သစ္စေန သစ္စံ သန္တဟတိ ဃဋ္ဌေတိတိ **သစ္စသန္ဓော**၊
န အန္တရန္တရာ မုသာ ဝေတိတိ အတ္ထော။ ယော ဟိ ပုရိသော ကဒါမိ မုသာ
ဝေတိ၊ ကဒါမိ သစ္စံ၊ တဿ မုသာဝါဒေန အန္တရိတတ္တာ သစ္စံ သစ္စေန န
သဋ္ဌိယတိ၊ တသ္မာ သော န သစ္စသန္ဓော၊ အယံ ပန န တာဒိသော၊ ဇီဝိ-
တဟေတုပိ မုသာ အဝတ္တာ သစ္စေန သစ္စံ သန္တဟတိယေဝါတိ သစ္စသန္ဓော။

ထေတောတိ ထိရော၊ ထိရကထောတိ အတ္ထော။ ဧကော ဟိ ပုဂ္ဂလော
ဟလိဒ္ဓိရာဂေါ ဝိယ၊ ထုသရာသိမ္ပိ နိခါတခါဏု ဝိယ၊ အဿဝိဋ္ဌေ ဌပိတကုမ္ပဏ္ဍမိဝ
စ န ထိရကထော ဟောတိ၊ ဧကော ပါသာဏလေခါ ဝိယ၊ ဣန္ဒြိလော
ဝိယ စ ထိရကထော ဟောတိ၊ အသိနာ သိသံ ဆိန္ဒန္တေပိ ဒွေ ကထာ န
ကထေတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ထေတော။

ပစ္စယိကောတိ ပတ္တိယာယိတဗ္ဗကော၊ သဒ္ဓါယိတဗ္ဗကောတိ အတ္ထော။
ဧကော ဟိ ပုဂ္ဂလော န ပစ္စယိကော ဟောတိ၊ “ဣဒံ ကေန ဝုတ္တံ၊
အသုကေနာ”တိ ဝုတ္တေ “မာ တဿ ဝစနံ သဒ္ဓဟထာ”တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ
အာပဇ္ဇတိ။ ဧကော ပစ္စယိကော ဟောတိ၊ “ဣဒံ ကေန ဝုတ္တံ၊ အသုကေနာ”တိ
ဝုတ္တေ “ယဒိ တေန ဝုတ္တံ၊ ဣဒမေဝ ပမာဏံ၊ ဣဒါနိ ဥပပရိက္ခိတဗ္ဗံ နတ္ထိ၊
ဧဝမေဝ ဣဒ”န္တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပစ္စယိကော။

အဝိသံဝါဒကော လောကဿာတိ တာယ သစ္စဝါဒိတာယ လောကံ န
ဝိသံဝါဒေတိတိ အတ္ထော။

ဝိသုဏံ ဝါစံ ပဟာယာတိအာဒိသု ယာယ ဝါစာယ ယဿ တံ ဝါစံ
ဘာသတိ၊ တဿ ဟဒယေ အတ္တနော ဝိယဘာဝံ ပရဿ စ သုညဘာဝံ
ကရေတိ၊ သာ **ဝိသုဏာ ဝါစာ**။ ယာယ ပန အတ္တာနမ္ပိ ပရမ္ပိ ဖရသံကရေတိ၊
ယာ ဝါစာ သယမ္ပိ ဖရသာ၊ နေဝ ကဏ္ဍသုခါ န ဟဒယင်္ဂမာ၊ အယံ
ဖရသာ ဝါစာ။ ယေနသမ္ပံ ပလပတိ နိရတ္တကံ၊ သော **သမ္ပပ္ပလာပေါ**။ ယာ
တေသံ မူလဘူတာ စေတနာပိ ဝိသုဏဝါစာဒိနာမမေဝ လဘတိ၊ သာ ဧဝ စ
ဣဓ အဓိပ္ပေတော။

Imesaṃ bhedāyāti yesaṃ ito vuttānaṃ santike sutam, tesaṃ, bhedāya. **Bhinnānaṃ vā sandhātāti** dvinnāṃ mittānaṃ vā samānupajjhāyakādīnaṃ vā kenacideva kāraṇena bhinnānaṃ ekamekaṃ upasaṅkamitvā “tumhākaṃ īdise kule jātānaṃ evaṃ bahussutānaṃ idaṃ na yuttan”ti-ādīni vatvā sandhānaṃ kattā anukattā.

Anuppadātāti sandhānānuppadātā. Dve jane samagge disvā “tumhākaṃ evarūpe kule jātānaṃ evarūpehi guṇehi samannāgatānaṃ anucchavikametan”ti-ādīni vatvā dāhīkammanā kattāti attho. Samaggo ārāmo assāti **samaggārāmo**, yattha samaggā natthi, tattha vasitumpi na icchatīti attho. “Samaggarāmo”tipi Pāli, ayamevettha attho. **Samaggaratoti** samaggesu rato, te pahāya aññatra gantumpi na icchatīti attho. Samagge disvāpi sutvāpi nandatīti **samagganandī**. **Samaggakaraṇimvācam bhāsītāti** yā vācā satte samaggeyeva karoti, taṃ sāmaggiguṇaparidīpikameva vācam bhāsati, na itaranti.

Parassa mamacchedakakāyavacīpayogasamuṭṭhāpikā ekantapharusacetanā **pharusā vācā**, nelāti elam vuccati doso, nassā elanti nelā, niddosāti attho “nelaṅgo setapacchādo”ti ettha¹ vuttanelam viya. **Kaṇṇasukhāti** byañjanamadhuratāya kaṇṇānaṃ sukhā, sūcivijjhanam viya kaṇṇasūlam na janeti. Atthamadhuratāya sakalasarīre kopam ajanetvā pemaṃ janetīti **pemaṇīyā**. Hadayaṃ gacchati apaṭihaññamānā sukhena cittam pavisatīti **hadayaṅgamā**. Guṇaparipuṇṇatāya pure bhavāti **porī**, pure samvaddhanārī viya sukumārātipi **porī**, purassa esātipi **porī**, nagaravāsīnam kathāti attho. Nagaravāsino hi yuttakathā honti, pitimattam pitāti bhātimattam bhātāti vadanti. Evarūpī kathā bahuno janassa kantā hotīti **bahujanakantā**. Kantabhāveneva bahuno janassa manāpā cittavuḍḍhikarāti **bahujanamanāpā**.

Anatthaviññāpikā kāyavacīpayogasamuṭṭhāpikā akusalacetanā **samphappalāpo**. Kālena vadatīti **kālavādī**, vattabbayuttakālam sallakkhetvā vadatīti attho. Bhūtam tatham taccham sabhāvameva vadatīti

1. Khu 1. 173; Khu 10. 202 piṭṭhesu.

ဣမေသံ ဘေဒါယာတိ ယေသံ ဣတော ဂုတ္တာနံ သန္တိကေ သုတံ၊ တေသံ ဘေဒါယ။ **ဘိန္နာနံ ဝါ သန္ဓာတာတိ** ဦး၌ မိတ္တာနံ ဝါ သမာနုပဇ္ဈာယကာဒိနံ ဝါ ကေနစိဒေဝ ကာရဏေန ဘိန္နာနံ ကေမေကံ ဥပသက်မိတွာ “တုမှာကံ ဤဒိသေ ကုလေ ဇာတာနံ ဧဝံ ဗဟုဿုတာနံ ဣဒံ န ယုတ္တ”န္တိအာဒိနိ ဝတွာ သန္ဓာနံ ကတ္တာ အနုကတ္တာ။

အနုပ္ပဒါတာတိ သန္ဓာနာနုပ္ပဒါတာ။ ဒွေ ဇနေ သမဂ္ဂေ ဒိသွာ “တုမှာကံ ဧဝရူပေ ကုလေ ဇာတာနံ ဧဝရူပေဟိ ဂုဏေဟိ သမန္ဓာဂတာနံ အနုတ္တရိကမေ-တ”န္တိအာဒိနိ ဝတွာ ဒဠိကမ္ပံ ကတ္တာတိ အတ္ထော။ သမဂ္ဂေါ အာရာမော အဿာတိ **သမဂ္ဂါရာမော**၊ ယတ္ထ သမဂ္ဂါ နတ္ထိ၊ တတ္ထ ဝသိတုမ္ပိ န ဣတ္ထတိတိ အတ္ထော။ “သမဂ္ဂရာမော”တိပိ ပါဠိ၊ အယမေဝေတ္ထ အတ္ထော။ **သမဂ္ဂရတောတိ** သမဂ္ဂေသု ရတော၊ တေ ပဟာယ အညတြ ဂန္တုမ္ပိ န ဣတ္ထတိတိ အတ္ထော။ သမဂ္ဂေ ဒိသွာပိ သုတွာပိ နန္ဒတိတိ **သမဂ္ဂနန္ဒိ**။ **သမဂ္ဂကရဏီ** ဝါစံ ဘာသိတာတိ ယာ ဝါစာ သတ္ထေ သမဂ္ဂေယေဝ ကရောတိ၊ တံ သာမဂ္ဂိဂုဏပရိဒီပိကမေဝ ဝါစံ ဘာသတိ၊ န ဣတရန္တိ။

ပရဿ မဗ္ဗန္တေဒကကာယဝစီပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ ကေန္တဖရသစေတနာ ဖရဿ ဝါစာ၊ နေလာတိ ဇလံ ဂုဏတိ ဒေါသော၊ နဿာ ဇလန္တိ နေလာ၊ နိဒ္ဒေါသာတိ အတ္ထော “နေလင်္ဂေါ သေတပစ္စာဒေါ”တိ ဣတ္ထံ ဂုတ္တနေလံ ဝိယ။ **ကဏ္ဍသုခေါ**တိ ဗျဉ္ဇနမရတဘယ ကဏ္ဍာနံ သုခေါ၊ သုစိရိဇ္ဈနံ ဝိယ ကဏ္ဍသုလံ န ဇနေတိ။ အတ္ထမရတဘယ သကလသရိရေ ကောပံ အဇနေတွာ ပေမံ ဇနေတိတိ **ပေမနီယာ**။ ဟဒယံ ဂစ္ဆတိ အပဋိဟညမာနာ သုခေန စိတ္တံ ပဝိသတိတိ **ဟဒယင်္ဂမာ**။ ဂုဏပရိပုဏ္ဏတဘယ ပုရေ ဘဝါတိ **ပေါရီ**၊ ပုရေ သံဝဓုနာရီ ဝိယ သုကုမာရာတိပိ **ပေါရီ**၊ ပုရဿ သောတိပိ **ပေါရီ**၊ နဂရဝါသိနံ ကထာတိ အတ္ထော။ နဂရဝါသိနောဟိ ယုတ္တကထာ ဟောန္တိ၊ ပိတိမတ္တံ ပိတာတိ ဘာတိမတ္တံ ဘာတာတိ ဝဒန္တိ။ ဧဝရူပိ ကထာ ဗဟုနော ဇနဿ ကန္တာ ဟောတိတိ **ဗဟုဇနကန္တာ**။ ကန္တာဘဝေနေဝ ဗဟုနော ဇနဿ မနာပါ စိတ္တဂုဓိကရာတိ **ဗဟုဇနမနာပါ**။

အနတ္တဝိညာပိကာ ကာယဝစီပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ အကုသလစေတနာ **သမ္ပပ္ပလာပေါ**။ ကာလေန ဝဒတိတိ **ကာလဝါဒီ**၊ ဝတ္ထဗ္ဗယုတ္တကာလံ သလ္လက္ခေတွာ ဝဒတိတိ အတ္ထော။ ဘူတံ တထံ တန္တံ သဘာဝမေဝ ဝဒတိတိ

bhūtavādī. Diṭṭhadhammikasamparāyikatthasannissitameva katvā vadatīti **atthavādī.** Navalokuttaradhammasannissitaṃ katvā vadatīti **dhammavādī.** Saṃvaravinayapahānavinayasannissitaṃ katvā vadatīti **vinayavādī.**

Nidhānaṃ vuccati ṭhapanokāso, nidhānamassa atthīti **nidhānavatī,** hadaye nidhātabbayuttakaṃ vācaṃ bhāsītāti attho. **Kālenā**ti evarūpiṃ bhāsamānopi ca “ahaṃ nidhānavatīṃ vācaṃ bhāssāmī”ti na akālena bhāsati, yuttakālaṃ pana apekkhitvāva bhāsātīti attho. **Sāpadesanti** sa-upamaṃ, sakāraṇanti attho. **Pariyantavatinti** paricchedaṃ dassetvā yathāssā paricchedo paññāyati, evaṃ bhāsātīti attho. **Atthasamhīhanti** anekehipi nayehi vibhajantena pariyādātuṃ asakkuṇeyyatāya atthasampannaṃ bhāsati. Yaṃ vā so atthavādī atthaṃ vadati, tena atthena sahitattā atthasamhitaṃ vācaṃ bhāsati, na aññaṃ nikkhipitvā aññaṃ bhāsātīti vuttaṃ hoti. **Catuddosāpagataṃ vācaṃ bhāsātīti** musāvādādīhi catūhi dosehi apagataṃ vācaṃ bhāsati. **Dvattimsāya tiracchānakathāyā**ti dvattimsāya saggamokkhānaṃ tiracchānabhūtāya kathāya.

Dasa kathāvatthūnīti appicchatādīni dasa vivaṭṭanissitāya kathāya vatthubhūtāni kāraṇāni. **Appicchakathanti** ettha appicchoti icchāvirahito aniccho nittanho. Ettha hi byañjanaṃ sāvasesaṃ viya, attho pana niravaseso. Na hi khīṇāsavassa aṇumattāpi icchā nāma atthi.

Apicettha atricchatā pāpicchatā mahicchatā appicchatāti ayaṃ bhedo veditabbo—tatha sakalābhe atittassa paralābhapatthanā **atricchatā** nāma, tāya samannāgatassa ekabhājane pakkapūvepi¹ attano patte patite² na supakko viya khuddako viya ca khāyati, sveva pana parassa patte pakkhitto supakko viya mahanto viya ca khāyati. Asantagūṇasambhāvanatā pana paṭiggahaṇe ca amattaññutā **pāpicchatā** nāma, sā “idhekacco asaddho samāno saddhoti maṃ jano jānātū”ti-ādinā³ nayena atreva āgatāyeva. Tāya ca samannāgato puggalo kohaṇṇe patiṭṭhāti. Santagūṇasambhāvanatā pana

1. Pakkapūvopi (Sī)

2. Pahito (Sī), pakkhitto (Syā)

3. Abhi 2. 364 piṭṭhe.

ဘူတဝါဒီ။ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္မရာယိကတ္ထသန္နိဿိတမေဝ ကတွာ ဝဒတိတိ **အတ္ထဝါဒီ။** နဝလောကုတ္တရဓမ္မသန္နိဿိတံ ကတွာ ဝဒတိတိ **ဓမ္မဝါဒီ။** သံဝရဝိနယ-ပဟာနဝိနယသန္နိဿိတံ ကတွာ ဝဒတိတိ **ဝိနယဝါဒီ။**

နိဓာနံ ဂုစ္စတိ ဌပနောကာသော၊ နိဓာနမဿ အတ္ထိတိ **နိဓာနဝတိ၊** ဟဒယေ နိဓာတဗ္ဗယုတ္တကံ ဝါစံ ဘာသိတာတိ အတ္ထော။ **ကာလေနာ**တိ ဝေရူပိံ ဘာသမာနောပိ စ “အဟံ နိဓာနဝတိ” ဝါစံ ဘာသိဿာမိ”တိ န အကာလေန ဘာသတိ၊ ယုတ္တကာလံ ပန အပေက္ခိတွာ ဘာသတိတိ အတ္ထော။ **သပဒေသန္တိ** သဥပမံ၊ သကာရဏန္တိ အတ္ထော။ **ပရိယန္တဝတိ**န္တိ ပရိစ္ဆေဒံ ဒေသေတွာ ယထာဿာ ပရိစ္ဆေဒေါ ပညာယတိ၊ ဧဝံ ဘာသတိတိ အတ္ထော။ **အတ္ထသံဟိတန္တိ** အနေကေဟိပိ နယေဟိ ဝိဘဇန္တေန ပရိယာဒါတုံ အသက္ကုဏေယျ-တာယ အတ္ထသမ္ပန္နံ ဘာသတိ။ ယံ ဝါသော အတ္ထဝါဒီ အတ္ထံ ဝဒတိ၊ တေန အတ္ထေန သဟိတတ္တာ အတ္ထသံဟိတံ ဝါစံ ဘာသတိ၊ န အညံ နိက္ခိပိတွာ အညံ ဘာသတိတိ ဂုတ္တံ ဟောတိ။ **စတုဒ္ဓေါသာပဂတံ ဝါစံ ဘာသတိ**တိ မုသာ-ဝါဒါဒီဟိ စတုဟိ ဒေါသေဟိ အပဂတံ ဝါစံ ဘာသတိ။ **ဒုတ္တိံသာယ**တိ ရန္တာနကထာယာတိ ဒုတ္တိံသာယ သဂ္ဂမောက္ခာနံ တိရန္တာနဘူတာယ ကထာယ။

ဒသ ကထာဝတ္ထုနိတိ အပ္ပိစ္ဆတာဒီနိ ဒသ ဝိဝေနိဿိတာယ ကထာယ ဝတ္ထုဘူတာနိ ကာရဏာနိ။ **အပ္ပိစ္ဆကထန္တိ** ဧတ္ထ အပ္ပိစ္ဆောတိ ဣစ္ဆာဝိရဟိတော အနိစ္ဆော နိတ္တဏှော။ ဧတ္ထ ဟိ ဗျဉ္ဇနံ သာဝသေသံ ဝိယ၊ အတ္ထော ပန နိရဝသေသော။ န ဟိ ဒိဏာသဝဿ အဏုမတ္တာပိ ဣစ္ဆာ နာမ အတ္ထိ။

အဝိစေတ္ထ အတြိစ္ဆတာ ပါပိစ္ဆတာ မဟိစ္ဆတာ အပ္ပိစ္ဆတာတိ အယံ ဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော—တတ္ထ သကလာဘေ အတိတ္ထဿ ပရလာဘပတ္တနာ **အတြိစ္ဆတာ** နာမ၊ တာယ သမန္နာဂတဿ ကေဘာဇနေ ပက္ကပူဝေပိ^၁ အတ္တနော ပတ္တေ ပတိတေ^၂ န သုပက္ခော ဝိယ ခုဒ္ဒကော ဝိယ စ ခါယတိ၊ သွေဝ ပန ပရဿ ပတ္တေ ပက္ခိတ္တော သုပက္ခော ဝိယ မဟန္တော ဝိယ စ ခါယတိ။ အသန္တဂုဏသမ္ဘာဝနတာ ပန ပဋိဂ္ဂဟဏေ စ အမတ္တညုတာ **ပါပိစ္ဆတာ** နာမ၊ သာ “ဣဓေကစ္စော အသဒ္ဓေါ သမာနော သဒ္ဓေါတိ မံ ဇနော ဇာနာတူ”တိအာဒိနာ^၃ နယေန အတြေဝ အာဂတာယေဝ။ တာယ စ သမန္နာ-ဂတော ပုဂ္ဂလော ကောဟညေ ပတိဋ္ဌာတိ။ သန္တဂုဏသမ္ဘာဝနတာ ပန

၁-ပက္ကပူဝေပိ (သီ) ၂-ပတိတော (သီ)၊ ပက္ခိတ္တော (သျှာ) ၃-အဘိ ၂-၃၆၄-ဝိဇ္ဇေ။

paṭiggahaṇe ca amattaññutā **mahicchatā** nāma, sāpi “idhekacco saddho samāno saddhoti maṃ jano jānātūti icchati, sīlavā samāno sīlavāti maṃ jano jānātū”¹ti iminā nayena āgatāyeva. Tāya samannāgato puggalo dussantappayo hoti, vijātamātāpissa cittaṃ gahetum na sakkoti. Tenetaṃ vuccati—

“Aggikkhandho samuddo ca, mahiccho cāpi puggalo.

Sakaḷena paccaye detu, tayopete atappayā”²ti.

Santagūṇanigūhanatā pana paṭiggahaṇe ca mattaññutā **appicchatā** nāma, tāya samannāgato puggalo attani vijjāmānampi guṇaṃ paṭicchādetukāmatāya saddho samāno “saddhoti maṃ jano jānātū”ti na icchati. Sīlavā. Pavivitto. Bahussuto. Āraddhavīriyo. Samādhisampanno. Paññavā. Khīṇāsavo samāno “khīṇāsavoti maṃ jano jānātū”ti na icchati seyyathāpi **Majjhantikatthero**. Evaṃ appiccho ca pana bhikkhu anuppannaṃ lābhaṃ uppādeti, uppannaṃ thāvaraṃ karoti, dāyakānaṃ cittaṃ ārādheti, yathā yathā hi so attano appicchatāya appaṃ gaṇhāti, tathā tathā tassa vatte pasannā manussā bahū denti.

Aparopi catubbidho appiccho paccaya-appiccho dhutaṅga-appiccho pariyatti-appiccho adhigama-appiccho. Tattha catūsu paccayesu appiccho **paccaya-appiccho**. So dāyakassa vasaṃ jānāti, deyyadhammassa vasaṃ jānāti, attano thāmaṃ jānāti. Yadi hi deyyadhammo bahu hoti, dāyako appaṃ dātukāmo, dāyakassa vasena appaṃ gaṇhāti. Deyyadhammo appo, dāyako bahuṃ dātukāmo, deyyadhammassa vasena appaṃ gaṇhāti. Deyyadhammopi bahu, dāyakopi bahuṃ dātukāmo, attano thāmaṃ ñatvā pamāṇeneva gaṇhāti.

Dhutaṅgasamādānassa attani atthibhāvaṃ na jānāpetukāmo **dhutaṅga-appiccho** nāma. Yo pana bahussutabhāvaṃ na jānāpetukāmo, ayaṃ **pariyatti-appiccho** nāma. Yo pana sotāpannādīsu aññataro hutvā sotāpannādibhāvaṃ jānāpetum na icchati, **ayaṃ adhigama-appiccho** nāma.

1. Abhi 2. 364 piṭṭhe.

2. Ma-Ṭṭha 2. 45; Aṃ-Ṭṭha 1. 57; Abhi-Ṭṭha 2. 455; Udāna-Ṭṭha 206 piṭṭhesupi passitabbaṃ.

ပဋိဂ္ဂဟဏေ စ အမတ္တညုတာ မဟိန္ဒတာ နာမ၊ သာပိ “ဣဓေကစ္စော သဒ္ဓေါ သမာနော သဒ္ဓေါတိ မံ ဇနော ဇာနာတူတိ ဣစ္ဆတိ၊ သီလဝါ သမာနော သီလဝါတိ မံ ဇနော ဇာနာတူ”တိ ဣမိနာ နယေန အာဂတာယေဝ။ တာယ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော ဒုဿန္တပုယော ဟောတိ၊ ဝိဇာတမာတာပိဿ စိတ္တံ ဂဟေတုံ န သက္ကောတိ။ တေနေတံ ဝုစ္ဆတိ—

“အဂ္ဂိက္ခန္ဓော သမုဒ္ဓေါ စ၊ မဟိန္ဒော စာပိ ပုဂ္ဂလော။

သကဋေန ပစ္စယေ ဒေတု၊ တယောပေတေ အတပ္ပယာ”တိ။

သန္တရုဏနိဂ္ဂဟနတာ ပန ပဋိဂ္ဂဟဏေ စ မတ္တညုတာ **အပ္ပိန္ဒတာ** နာမ၊ တာယ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော အတ္တနိ ဝိဇ္ဇမာနမ္ပိ ဂုဏံ ပဋိစ္ဆာဒေတု-ကာမတာယ သဒ္ဓေါ သမာနော “သဒ္ဓေါတိ မံ ဇနော ဇာနာတူ”တိ န ဣစ္ဆတိ။ သီလဝါ။ ပဝိဝိတ္တော။ ဗဟုဿုတော။ အာရဒ္ဓဝိရိယော။ သမာဓိ-သမ္ပန္နော။ ပညဝါ။ ဒိဏာသဝေါ သမာနော “ဒိဏာသဝေါတိ မံ ဇနော ဇာနာတူ”တိ န ဣစ္ဆတိ သေယျထာပိ **မဇ္ဈိကတ္ထေရော**။ ဧဝံ အပ္ပိန္ဒော စ ပန ဘိက္ခု အနုပ္ပန္နံ လာဘံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ ဥပ္ပန္နံ ထာဝရံ ကရေတိ၊ ဒါယကာနံ စိတ္တံ အာရာဓေတိ၊ ယထာ ယထာ ဟိ သော အတ္တနော အပ္ပိန္ဒတာယ အပ္ပံ ဂဏှာတိ၊ တထာ တထာ တဿ ဝတ္ထေ ပသန္နာ မနဿာ ဗဟူ ဒေန္တိ။

အပရောပိ စတုဗ္ဗိဓော အပ္ပိန္ဒော ပစ္စယအပ္ပိန္ဒော ရတင်္ဂအပ္ပိန္ဒော ပရိယတ္တိအပ္ပိန္ဒော အဓိဂမအပ္ပိန္ဒောတိ။ တတ္ထ စတုသု ပစ္စယေသု အပ္ပိန္ဒော **ပစ္စယအပ္ပိန္ဒော**။ သော ဒါယကဿ ဝသံ ဇာနာတိ၊ ဒေယျဓမ္မဿ ဝသံ ဇာနာတိ၊ အတ္တနော ထာမံ ဇာနာတိ။ ယဒိ ဟိ ဒေယျဓမ္မော ဗဟူ ဟောတိ၊ ဒါယကော အပ္ပံ ဒါတုကာမော၊ ဒါယကဿ ဝသေန အပ္ပံ ဂဏှာတိ။ ဒေယျဓမ္မော အပ္ပေါ၊ ဒါယကော ဗဟုံ ဒါတုကာမော၊ ဒေယျဓမ္မဿ ဝသေန အပ္ပံ ဂဏှာတိ။ ဒေယျဓမ္မောပိ ဗဟူ၊ ဒါယကောပိ ဗဟုံ ဒါတုကာမော၊ အတ္တနော ထာမံ ဥတွာ ပမာဏေနေဝ ဂဏှာတိ။

ရတင်္ဂသမာဒါနဿ အတ္တနိ အတ္တိဘာဝံ န ဇာနာပေတုကာမော **ရတင်္ဂအပ္ပိန္ဒော** နာမ။ ယော ပန ဗဟုဿုတဘာဝံ န ဇာနာပေတုကာမော၊ အယံ **ပရိယတ္တိအပ္ပိန္ဒော** နာမ။ ယော ပန သောတာပန္နာဒိသု အညတရော ဟုတွာ သောတာပန္နာဒိဘာဝံ ဇာနာပေတုံ န ဣစ္ဆတိ၊ **အယံ အဓိဂမအပ္ပိန္ဒော** နာမ။

၁-အဘိ ၂-၃၆၄-ပိဋ္ဌေ။

၂-မ-၄ ၂-၄၅၊ အံ-၄ ၁-၅၇၊ အဘိ-၄ ၂-၄၅၅၊ ဥဒါန-၄ ၂၀၆-ပိဋ္ဌေသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

Khīṇāsavo pana atricchataṃ pāpicchataṃ mahicchataṃ pahāya sabbaso icchāpaṭipakkhabhūtāya alobhasaṅkhātāya parisuddhāya appicchatāya samannāgatattā appiccho nāma. “Āvuso atricchataṃ pāpicchataṃ mahicchataṃ ime dhammā pahātabbāti tesu ādīnavaṃ dassetvā evarūpaṃ appicchataṃ samādāya vattitabban”ti vadanto appicchakathaṃ katheti nāma.

Santuṭṭhikathanti-ādīsu visesatthameva dīpayissāma, yojanā pana vuttanayeneva veditabbā. **Santuṭṭhikathanti** itarītarapaccayasantosam nissitam katham. So panesa santoso dvādasavidho hoti. Seyyathidam? Cīvare yathālābhasantoso, yathābalasantoso, yathāsārappasantosoti tividho. Evaṃ piṇḍapātādīsupi.

Tassāyaṃ pabhedavaṇṇanā—idha bhikkhu cīvaraṃ labhati sundaraṃ vā asundaraṃ vā. So teneva yāpeti, aññaṃ na pattheti, labhantopi na gaṇhāti. Ayamassa cīvare **yathālābhasantoso**. Atha pana yo pakatidubbalo vā hoti, ābādhajarābhibhūto vā, garucīvaraṃ pārūpanto kilamati. So sabhāgena bhikkhunā saddhim tam parivattetvā lahukena yāpentopi santuṭṭhova hoti. Ayamassa cīvare **yathābalasantoso**. Aparo paṇītapaccayalābhī hoti. So pattuṇṇacīvarādīnaṃ¹ aññatarāṃ mahagghacīvaraṃ, bahūni vā pana cīvarāni labhitvā “idaṃ therānaṃ cirapabbajitānaṃ, idaṃ bahussutānaṃ anurūpaṃ, idaṃ gilānānaṃ, idaṃ appalābhīnaṃ hotū”ti datvā tesam purāṇacīvaraṃ vā saṅkārakūṭādito vā nantakāni uccinitvā tehi saṃghāṭim katvā dhārentopi santuṭṭhova hoti. Ayamassa cīvare **yathāsārappasantoso**.

Idha pana bhikkhu piṇḍapātaṃ labhati lūkhaṃ vā paṇītaṃ vā, so teneva yāpeti, aññaṃ na pattheti, labhantopi na gaṇhāti. Ayamassa piṇḍapāte **yathālābhasantoso**. Yo pana attano pakativiruddhaṃ vā byādhiviruddhaṃ vā piṇḍapātaṃ labhati, yenassa paribhuttana aphāsu hoti, so tam sabhāgassa bhikkhuno datvā tassa hatthato sappāyabhojanaṃ bhuñjitvā samaṇadhammaṃ karontopi santuṭṭhova hoti. Ayamassa piṇḍapāte **yathābalasantoso**. Aparo bahuṃ paṇītaṃ

1. Paṭṭuṇṇacīvarādīnaṃ (Ka)

ခီကာသဝေါ ပန အတြိစ္ဆတံ ပါပိစ္ဆတံ မဟိစ္ဆတံ ပဟာယ သဗ္ဗသော ဣစ္ဆာ- ပဋိပက္ခဘူတာယ အလောဘသင်္ခါတာယ ပရိသုဒ္ဓါယ အပ္ပိစ္ဆတာယ သမန္တာ- ဂတတ္တာ အပ္ပိစ္ဆော နာမ။ “အာရသော အတြိစ္ဆတာ ပါပိစ္ဆတာ မဟိစ္ဆတာတိ ဣမေ ဓမ္မာ ပဟာတဗ္ဗာတိ တေသု အာဒိနဝံ ဒသေတွာ ဝေရူပံ အပ္ပိစ္ဆတံ သမာဒါယ ဝတ္တိတဗ္ဗ”န္တိ ဝဒန္တော အပ္ပိစ္ဆကထံ ကထေတိ နာမ။

သန္တုန္တိကထန္တိအာဒိသု ဝိသေသတ္ထမေဝ ဒီပယိဿာမ၊ ယောဇနာ ပန ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **သန္တုန္တိကထန္တိ** ဣတရိတရပစ္စယသန္တောသံ နိဿိတံ ကထံ။ သော ပနေသ သန္တောသော ဒွါဒသဝိစော ဟောတိ။ သေယျထိဒံ? စိဝရေ ယထာလာဘသန္တောသော၊ ယထာဗလသန္တောသော၊ ယထာသာရုပ္ပသန္တောသောတိ တိဝိစော။ ဧဝံ ဝိဏ္ဏပါတာဒိသုပိ။

တဿာယံ ပဘေဒဝဏ္ဏနာ—ဣဓ ဘိက္ခု စိဝရံ လဘတိ သုန္ဒရံ ဝါ အသုန္ဒရံ ဝါ။ သော တေနေဝ ယာပေတိ၊ အညံ န ပတ္ထေတိ၊ လဘန္တောပိ န ဂဏှာတိ။ အယမဿ စိဝရေ **ယထာလာဘသန္တောသော**။ အထ ပန ယော ပကတိ- ဒုဗ္ဗလော ဝါ ဟောတိ၊ အာဗာဓဇရာဘိဘူတော ဝါ၊ ဂရုစိဝရံ ပါရုပန္တော ကိလမတိ။ သော သဘာဂေန ဘိက္ခုနာ သဒ္ဓိံ တံ ပရိဝတ္ထေတွာ လဟုကေန ယာပန္တောပိ သန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ။ အယမဿ စိဝရေ **ယထာဗလသန္တောသော**။ အပရော ပဏီတပစ္စယလာဘိ ဟောတိ။ သော ပတ္တုဋ္ဌာဏ္ဍိဝရာဒိနံ^၁ အညတရံ မဟဂ္ဂစိဝရံ၊ ဗဟူနိ ဝါ ပန စိဝရာနိ လဘိတွာ “ဣဒံ ထေရာနံ စိရ- ပဗ္ဗဇိတာနံ၊ ဣဒံ ဗဟုဿတာနံ အနုရူပံ၊ ဣဒံ ဂိလာနာနံ၊ ဣဒံ အပ္ပလာဘိနံ ဟောတူ”တိ ဒတွာ တေသံ ပုရာဏစိဝရံ ဝါ သင်္ကာရကုဋာဒိတော ဝါ နန္ဒကာနိ ဥပ္ပိနိတွာ တေဟိ သံဃာဋီ ကတွာ ဓာရေန္တောပိ သန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ။ အယမဿ စိဝရေ **ယထာသာရုပ္ပသန္တောသော**။

ဣဓ ပန ဘိက္ခု ဝိဏ္ဏပါတံ လဘတိ လူခံ ဝါ ပဏီတံ ဝါ၊ သော တေနေဝ ယာပေတိ၊ အညံ န ပတ္ထေတိ၊ လဘန္တောပိ န ဂဏှာတိ။ အယမဿ ဝိဏ္ဏပါတေ **ယထာလာဘသန္တောသော**။ ယော ပန အတ္တနော ပကတိဝိရုဒ္ဓိ ဝါ ဗျာဓိဝိရုဒ္ဓိ ဝါ ဝိဏ္ဏပါတံ လဘတိ၊ ယေနဿ ပရိဘုတ္တေန အဗာသု ဟောတိ၊ သော တံ သဘာဂဿ ဘိက္ခုနော ဒတွာ တဿ ဟတ္ထတော သပ္ပာယဘောဇနံ ဘုဒ္ဓိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရေန္တောပိ သန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ။ အယမဿ ဝိဏ္ဏပါတေ **ယထာဗလသန္တောသော**။ အပရော ဗဟုံ ပဏီတံ

၁-ပဋုဋ္ဌာဏ္ဍိဝရာဒိနံ (က)

piṇḍapātāṃ labhati, so taṃ cīvaraṃ viya theracirapabbajitabahussuta-appalābhīgīlānānaṃ datvā tesāṃ vā sesakāṃ piṇḍāya vā caritvā missakāhāraṃ bhuñjantopi santuṭṭhova hoti. Ayamassa piṇḍapāte **yathāsārūppasantoso.**

Idha pana bhikkhu senāsanaṃ labhati manāpaṃ vā amanāpaṃ vā, so tena neva somanassaṃ na domanassaṃ¹ uppādeti, antamaso tiṇasanthārakenāpi yathāladdheneva tussati. Ayamassa senāsane **yathālābhasantoso.** Yo pana attano pakativiruddhaṃ vā byādhiviruddhaṃ vā senāsanaṃ labhati, yatthassa vasato aphāsu hoti, so taṃ sabhāgassa bhikkhuno datvā santake sappāyaseṇāsane vasantopi santuṭṭhova hoti. Ayamassa senāsane **yathābalasantoso.**

Aparo mahāpuñño leṇamaṇḍapakūṭāgārādīni bahūni paṇītasenāsanaṃ labhati, so taṃ cīvaraṃ viya theracirapabbajitabahussuta-appalābhīgīlānānaṃ datvā yattha katthaci vasantopi santuṭṭhova hoti. Ayamassa senāsane **yathāsārūppasantoso.** Yopi “uttamasenāsanaṃ nāma pamādaṭṭhānaṃ, tattha nisinnassa thinamiddhaṃ okkamati, niddābhibhūtaṃ puna paṭibujjhato pāpavitakkā pātubhavanti”ti paṭisañcikkhitvā tādīsaṃ senāsanaṃ pattampi na sampācicchatī, so taṃ paṭikkhipitvā abbhokāsarukkhamulādīsu vasantopi santuṭṭhova hoti. Ayamassa² senāsane **yathāsārūppasantoso.**

Idha pana bhikkhu bhesajjaṃ labhati lūkhaṃ vā paṇītaṃ vā, so yaṃ labhati, teneva tussati, aññaṃ na pattheti, labhantopi na gaṇhāti. Ayamassa gīlānapaccaye **yathālābhasantoso.** Yo pana telena atthiko phāṇitaṃ labhati, so taṃ sabhāgassa bhikkhuno datvā tassa hatthato telaṃ gahetvā aññadeva vā pariyesitvā ()³ bhesajjaṃ karontopi santuṭṭhova hoti. Ayamassa gīlānapaccaye **yathābalasantoso.**

1. Na Paṭighaṃ (Sī, Syā)

2. Ayampissa (Sī)

3. (Tehi) (Sī, Syā)

ပိဏ္ဍပါတ် လဘတိ၊ သော တံ စီဝရံ ဝိယ ထေရစိရပဗ္ဗဇိတဗဟုသုတအပ္ပလာဘီရိလာနာနံ ဒတွာ တေသံ ဝါ သေသံကံ ပိဏ္ဍာယ ဝါ စရိတွာ မိဿကာဟာရံ ဘုဉ္ဇန္တောပိ သန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ။ အယမဿ ပိဏ္ဍပါတေ ယထာသာရူပသန္တောသော။

ဣဓ ပန ဘိက္ခု သေနာသနံ လဘတိ မနာပံ ဝါ အမနာပံ ဝါ၊ သော တေန နေဝ သောမနဿံ န ဒေါမနဿံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ အန္တမသော တိဏသန္တာရကေနာပိ ယထာလဋ္ဌေနေဝ တုဿတိ။ အယမဿ သေနာသနေ ယထာလာဘသန္တောသော။ ယော ပန အတ္တနော ပကတိဝိရုဒ္ဓံ ဝါ ဗျာဓိဝိရုဒ္ဓံ ဝါ သေနာသနံ လဘတိ၊ ယတ္ထဿ ဝသတော အဗာသု ဟောတိ၊ သော တံ သဘာဝဿ ဘိက္ခုနော ဒတွာ တဿ သန္တကေ သပ္ပာယသေနာသနေ ဝသန္တောပိ သန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ။ အယမဿ သေနာသနေ ယထာဗလသန္တောသော။

အပရော မဟာပုညော လေဏမဏ္ဍပက္ခဋ္ဌာဂါရာဒိနိ ဗဟူနိ ပဏီတသေနာသနာနိ လဘတိ၊ သော တံ စီဝရံ ဝိယ ထေရစိရပဗ္ဗဇိတဗဟုသုတအပ္ပလာဘီရိလာနာနံ ဒတွာ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဝသန္တောပိ သန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ။ အယမဿ သေနာသနေ ယထာသာရူပသန္တောသော။ ယောပိ “ဥတ္တမသေနာသနံ နာမ ပမာဒဋ္ဌာနံ၊ တတ္ထ နိသိန္ဓဿ ထိနမိဒ္ဓံ ဩက္ကမတိ၊ နိဒ္ဒါဘိဘူတဿ ပုန ပဋိဗုဉ္ဇတော ပါပဝိတက္ကာ ပါတုဘဝန္တိ”တိ ပဋိသန္တိက္ခိတွာ တာဒိသံ သေနာသနံ ပတ္တမိ န သမ္ပုဋ္ဌိတိ၊ သော တံ ပဋိက္ခိပိတွာ အပ္ပောကာသရုက္ခမူလာဒိသု ဝသန္တောပိ သန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ။ အယမဿ သေနာသနေ ယထာသာရူပသန္တောသော။

ဣဓ ပန ဘိက္ခု ဘေသန္တိ လဘတိ လူခံ ဝါ ပဏီတံ ဝါ၊ သော ယံ လဘတိ၊ တေနေဝ တုဿတိ၊ အညံ န ပတ္တေတိ၊ လဘန္တောပိ န ဂဏှာတိ။ အယမဿ ဝိလာနပစ္စယေ ယထာလာဘသန္တောသော။ ယော ပန တေလေန အတ္ထိကော ဖာဏီတံ လဘတိ၊ သော တံ သဘာဝဿ ဘိက္ခုနော ဒတွာ တဿ ဟတ္ထတော တေလံ ဂဟေတွာ အညဒေဝ ဝါ ပရိယေသိတွာ ()^၃ ဘေသန္တိ ကရောန္တောပိ သန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ။ အယမဿ ဝိလာနပစ္စယေ ယထာဗလသန္တောသော။

Aparo mahāpuñño bahuṃ telamadhuphāṇitādīpaṇītabhesajjaṃ labhati, so taṃ cīvaraṃ viya theracirapabbajitabahussuta-appalābhīgīlānānaṃ datvā tesāṃ ābhatena yena kenaci yāpentopi santuṭṭhova hoti. Yo pana ekasmiṃ bhājane catumadhuraṃ ṭhapetvā ekasmiṃ muttahaṇṭakam “gaṇha bhante yadicchasi”ti vuccamāno “sacassa tesu aññatarenapi rogo vūpasammati, atha muttahaṇṭakam nāma Buddhādīhi vaṇṇitan”ti catumadhuraṃ paṭikkhipitvā muttahaṇṭakena bhesajjaṃ karonto paramasantuṭṭhova hoti. Ayamassa gīlānapaccaye **yathāsārūppasantoso**. Imesaṃ pana paccekapaccayesu tiṇṇaṃ tiṇṇaṃ santosaṇaṃ yathāsārūppasantosova aggo. Arahā ekekasmiṃ paccaye imehi tīhi pi santuṭṭhova.

Pavivekakathanti pavivekanissitaṃ katham. Tayo hi vivekā kāyaviveko cittaviveko upadhivivekoti. Tattha eko gacchati, eko tiṭṭhati, eko nisīdati, eko seyyaṃ kappeti, eko gāmaṃ piṇḍāya pavisati, eko paṭikkamati, eko abhikkamati, eko caṅkamaṃ adhiṭṭhāti, eko carati, eko viharatīti ayaṃ **kāyaviveko** nāma. Aṭṭha samāpattiyo pana **cittaviveko** nāma. Nibbānaṃ **upadhiviveko** nāma.

Vuttampi hetam—“kāyaviveko ca vivekaṭṭhakāyānaṃ nekkhammābhiratānaṃ. Cittaviveko ca parisuddhacittānaṃ paramavodānappattānaṃ. Upadhiviveko ca nirupadhīnaṃ puggalānaṃ visaṅkhāragatānaṃ”ti¹.

Asaṃsaggakathanti ettha pana savanaṃsaggo dassanaṃsaggo samullapanasāṃsaggo sambhogasāṃsaggo kāyasāṃsaggoti pañcavidho saṃsaggo. Tesu idha bhikkhu suṇāti “amukasmiṃ gāme vā nigame vā itthi vā kumārī vā abhirūpā dassanīyā pāsādikā paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgatā”ti, so taṃ sutvā saṃsīdati visīdati, na sakkoti brahmacariyaṃ sandhāretuṃ, sikkhādubbalyaṃ, anāvikatvā hīnāyāvattati. Evaṃ parehi kathiyamānarūpādisampattiṃ attanā vā hasitalapitagītasaddaṃ suṇantassa sotaviññāṇavīthivasena uppanno rāgo **savanaṃsaggo** nāma.

1. Khu 7. 122 piṭṭhe.

အပရော မဟာပုညော ဗဟုံ တေလမရဇာဏိတာဒိပဏိတဘေသဇ္ဇိလဘတိ။ သော တံ စီဝရံ ဝိယ ထေရစိရပဗ္ဗဇိတဗဟုသုတအပ္ပလာဘိ-ဂိလာနာနံ ဒတ္တာ တေသံ အဘာတေန ယေန ကေနစိ ယာပေန္တောပိ သန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ။ ယော ပန ကေသ္မိံ ဘာဇနေ စတုမရရံ ဌပေတွာ ကေသ္မိံ မုတ္တဟရိတကံ “ဂဏှ ဘန္တေ ယဒိန္ဒြိယံ”တိ ပုစ္ဆမာနော “သစဿ တေသု အညတရေနပိ ရောဂေါ ဝူပသမ္ပတိ။ အထ မုတ္တဟရိတကံ နာမ ဗုဒ္ဓါဒိဟိ ဝဏ္ဏိတ”န္တိ စတုမရရံ ပဋိက္ခိပိတွာ မုတ္တဟရိတကေန ဘေသဇ္ဇိ ကရောန္တော ပရမသန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ။ အယမဿ ဂိလာနပစ္စယေ **ယထာသာရူပသန္တောသော။** ဣမေသံ ပန ပစ္စေကပစ္စယေသု တိဏ္ဍိံ တိဏ္ဍိံ သန္တောသာနံ ယထာသာရူပသန္တောသောဝ အဂ္ဂေါ။ အရဟတော ကေကေသ္မိံ ပစ္စယေ ဣမေဟိ တိဟိပိ သန္တုဋ္ဌောဝ။

ပဝိဝေကကထန္တိ ပဝိဝေကနိဿိတံ ကထံ။ တယော ဟိ ပဝိဝေကာ ကာယ-ပဝိဝေကာ စိတ္တပဝိဝေကာ ဥပမိပဝိဝေကောတိ။ တတ္ထ ကော ဂစ္ဆတိ။ ကော တိဋ္ဌတိ။ ကော နိဿိဒတိ။ ကော သေယျံ ကပ္ပေတိ။ ကော ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသတိ။ ကော ပဋိက္ကမတိ။ ကော အဘိက္ကမတိ။ ကော စက်မံ အဓိဋ္ဌာတိ။ ကော စရတိ။ ကော ဝိဟရတိတိ အယံ **ကာယပဝိဝေကော** နာမ။ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော ပန **စိတ္တပဝိဝေကော** နာမ။ နိဗ္ဗာနံ **ဥပမိပဝိဝေကော** နာမ။

ဝုတ္တမ္ပိ ဟေတံ—“ကာယပဝိဝေကော စ ပဝိဝေကဋ္ဌကာယာနံ နေက္ခမ္မာ-ဘိရတာနံ။ စိတ္တပဝိဝေကော စ ပရိသုဒ္ဓစိတ္တာနံ ပရမဝေါဒါနပ္ပတ္တာနံ။ ဥပမိပဝိဝေကော စ နိရုပမိနံ ပုဂ္ဂလာနံ ဝိသင်္ခါရဂတာနံ”န္တိ ။

အသံသဂ္ဂကထန္တိ ဧတ္ထ ပန သဝနသံသဂ္ဂေါ ဒဿနသံသဂ္ဂေါ သမုလ္လပန-သံသဂ္ဂေါ သမ္ဘောဂသံသဂ္ဂေါ ကာယသံသဂ္ဂေါတိ ပဉ္စဝိစော သံသဂ္ဂေါ။ တေသု ဣမ ဘိက္ခု သုဏာတိ “အမုကသ္မိံ ဂါမေ ဝါ နိဂမေ ဝါ ဣတ္ထိ ဝါ ကုမာရိ ဝါ အဘိရူပါ ဒဿနိယာ ပါသာဒိကာ ပရမာယ ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာယ သမန္တာဂတာ”တိ။ သော တံ သုတ္တာ သံသိဒတိ ဝိသိဒတိ။ န သက္ကောတိ မြဟ္မစရိယံ သန္တာရေတုံ၊ သိက္ခာဒုဗ္ဗလုံ အနာဝိကတွာ ဟိနာယာဝတ္တတိ။ ဧဝံ ပရေဟိ ကထိယမာနရူပါဒိသမ္ပတ္တိံ အတ္တနာ ဝါ ဟသိတလပိတဂိတသဒ္ဓိ သုဏန္တဿ သောတဝိညာဏဝိထိဝသေန ဥပ္ပန္နော ရာဂေါ **သဝနသံသဂ္ဂေါ** နာမ။

Idha bhikkhu na heva kho suṇāti, apica kho sāmaṇ passati itthim vā kumārim vā abhirūpaṃ dassanīyaṃ pāsādikam paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgataṃ, so taṃ disvā saṃsīdati visīdati, na sakkoti brahmacariyaṃ sandhāretum, sikkhādubbalyaṃ anāvikatvā hīnāyāvattati. Evaṃ visabhāgarūpaṃ oloketassa pana cakkhuviññāṇavīthivasena uppannarāgo **dassanasamsaggo** nāma.

Aññamaññaṃ allāpasallāpavasena uppannarāgo pana **samullapanasamsaggo** nāma. Bhikkhuno bhikkhuniyā santakaṃ bhikkhuniyā vā bhikkhussa santakaṃ gahetvā paribhogakaraṇavasena uppannarāgo **sambhogasamsaggo** nāma. Hatthagāhādivasena uppannarāgo pana **kāyasamsaggo** nāma. Arahā imehi pañcahi samsaggehi catūhipi parisāhi saddhim asamsattho, gāhamuttako ceva samsaggamuttako ca. Asamsaggassa vaṇṇaṃ bhaṇanto asamsaggakathaṃ katheti nāma.

Vīriyārambhakathanti ettha yo paggahitavīriyo paripuṇṇakāyikacetasikavīriyo hoti, gamane uppannaṃ kilesaṃ ṭhānaṃ pāpuṇitum na deti, ṭhāne uppannaṃ kilesaṃ nisajjaṃ, nisajjāya uppannaṃ kilesaṃ sayanaṃ pāpuṇitum na deti, daṇḍena¹ kaṇhasappaṃ uppīletvā gaṇhanto viya amittaṃ gīvāya akkamanto viya ca vicarati, tādissa āradhaviyāssa vaṇṇaṃ bhaṇanto vīriyārambhakathaṃ katheti nāma.

Sīlakathanti-ādīsu **sīlanti** catupārisuddhisīlaṃ. **Samādhīti** vipassanāpādaḥ aṭṭha samāpattiyo. **Paññāti** lokiyalokuttaraññaṃ. **Vimuttīti** arahattaphalavimutti². **Vimuttiñāḍadassananti** ekūnavāsatividhaṃ paccavekkhaṇaṇaṃ. Sīlādīnaṃ guṇaṃ pakāseto sīlādikathaṃ katheti nāma.

Satipatṭhānakathanti-ādīni **saṅgajālamaticca** so **munītipariyosānāni** pubbe vuttānusārena veditabbāni.

86. **Nirāsattīti** nittaṇho. **Vivekadassī phassesūti** paccuppannesu cakkhusamphassādīsu attādibhāvavivekaṃ passati. **Diṭṭhīsu ca na nīyatīti** dvāsattīhiyā diṭṭhīsu kāyaci diṭṭhiyā na nīyati.

1. Mantena (Sī)

2. Ariyaphalavimutti (Syā)

ဣဓ ဘိက္ခု န ဟေဝ ခေါ သုဏာတိ၊ အဝိစ ခေါ သာမံ ပဿတိ ဣတ္ထိံ ဝါ ကုမာရိံ ဝါ အဘိရူပံ ဒဿနီယံ ပါသာဒိကံ ပရမာယ ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာယ သမန္တာဂတံ၊ သော တံ ဒိဿာ သံသီဒတိ ဝိသီဒတိ၊ န သက္ကောတိ မြဟ္မစရိယံ သန္တာရေတုံ၊ သိက္ခာဒုဗ္ဗလုံ အနာဝိကတွာ ဟိနာယာဝတ္တတိ။ ဧဝံ ဝိသဘာဝရူပံ ဩလောကေန္တဿ ပန စက္ခုဝိညာဏဝိသိသေန ဥပ္ပန္နရာဂေါ **ဒဿနသံသဂ္ဂေါ** နာမ။

အညမညံ အလ္လာပသလ္လာပဝသေန ဥပ္ပန္နရာဂေါ ပန **သမုလ္လပနသံသဂ္ဂေါ** နာမ။ ဘိက္ခုနော ဘိက္ခုနီယာ သန္တကံ ဘိက္ခုနီယာ ဝါ ဘိက္ခုဿ သန္တကံ ဂဟေတွာ ပရိဘောဂကရဏဝသေန ဥပ္ပန္နရာဂေါ **သန္တောဂသံသဂ္ဂေါ** နာမ။ ဟတ္ထဂ္ဂါဟာဒိဝသေန ဥပ္ပန္နရာဂေါ ပန **ကာယသံသဂ္ဂေါ** နာမ။ အရဟာ ဣမေဟိ ပဉ္စဟိ သံသဂ္ဂေဟိ စတူဟိပိ ပရိသာဟိ သဒ္ဓိံ အသံသဋ္ဌော၊ ဂါဟမုတ္တကော စေဝ သံသဂ္ဂမုတ္တကော စ။ အသံသဂ္ဂဿ ဝဏ္ဏံ ဘဏန္တော အသံသဂ္ဂကထံ ကထေတိ နာမ။

ဝိရိယာရမ္ဘကထန္တိ ဧတ္ထ ယော ပဂ္ဂဟိတဝိရိယော ပရိပုဏ္ဏကာယိကစေတသိကဝိရိယော ဟောတိ၊ ဂမနေ ဥပ္ပန္နံ ကိလေသံ ဌာနံ ပါပုဏ္ဏိတုံ န ဒေတိ၊ ဌာနေ ဥပ္ပန္နံ ကိလေသံ နိသဇ္ဇိ၊ နိသဇ္ဇာယ ဥပ္ပန္နံ ကိလေသံ သယနံ ပါပုဏ္ဏိတုံ န ဒေတိ၊ ဒဏ္ဍေန^၁ ကဏသပွံ ဥပ္ပိဋ္ဌေတွာ ဂဏန္တော ဝိယ အမိတ္တံ ဝိဝါယ အက္ကမန္တော ဝိယ စ ဝိစရတိ၊ တာဒိသဿ အာရဒ္ဓဝိရိယဿ ဝဏ္ဏံ ဘဏန္တော ဝိရိယာရမ္ဘကထံ ကထေတိ နာမ။

သီလကထန္တိအာဒိသု **သီလန္တိ** စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ။ **သမာဓိတိ** ဝိပဿ နာ-ပါဒကာ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော။ **ပညာတိ** လောကီယလောကုတ္တရဉာဏံ။ **ဝိမုတ္တိတိ** အရဟတ္တဖလဝိမုတ္တိ^၂။ **ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနန္တိ** ဧကေနဝိသတိဝိဓံ ပစ္စ-ဝေက္ခဏဉာဏံ။ သီလာဒိနံ ဂုဏံ ပကာသေန္တော သီလာဒိကထံ ကထေတိ နာမ။

သတိပဋ္ဌာနကထန္တိအာဒိနိ **သင်္ခဏာလမတိစ္စ** သော မုနိတိပါရိယောသာနာနိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တာနုသာရေန ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

၇၆။ **နိရာသတ္တိတိ** နိတ္တဏော။ **ဝိဝေကဒဿိ** ဖဿေသုတိ ပစ္စုပ္ပန္နသု စက္ခုသမ္ပဿာဒိသု အတ္တာဒိဘာဝဝိဝေကံ ပဿတိ။ **ဒိဋ္ဌိသု စ န နိယတိတိ** ဒွါသဋ္ဌိယာ ဒိဋ္ဌိသု ကာယစိ ဒိဋ္ဌိယာ န နိယတိ။

Vipariṇataṃ vā vatthum na socatīti pakatibhāvaṃ jahitvā naṭṭhe kismiñci vatthusmim na sokaṃ āpajjati. **Vipariṇatasmiṃ vāti** vinassamāne vatthumhi.

Cakkhusamphassoti cakkhum vatthum katvā cakkhuviññāṇasahajāto phasso cakkhusamphasso. Seseupi eseṇa nayo. Ettha ca purimā cakkhupasādādivatthukāva, manosamphasso hadayavatthukopi avatthukopi sabbo catubhūmakho phasso. **Adhivacanasamphassoti** pariyāyena etassa nāmaṃ hotiyeṇa. Tayo hi arūpino khandhā sayam piṭṭhivaṭṭakā hutvā attano sahaṇātasamphassassa adhivacanasamphassoti nāmaṃ karonti.

Paṭighasamphassoti nippariyāyena pana paṭighasamphasso nāma pañcadvārikaphasso. Adhivacanasamphasso nāma manodvārikaphasso.

Sukhavedanīyo phassoti sukhavedanāya hito uppādako phasso. Itaradvayepi eseṇa nayo. **Kusalo phassoti** ekavīsaticusalacittasahajāto phasso. **Akusalo** dvādasā-akusalasahajāto phasso. **Abyākatoti** chappaññāsa-abyākatasahajāto phasso. **Kāmāvacaroti** catupaññāsakāmāvacarasahajāto phasso.

Rūpāvacaroti kusalādivaṇṇasārūpāvacarasampayutto. **Arūpāvacaroti** kusalābyākatavasena dvādasā-arūpāvacarasampayutto.

Suññatoti anattānupassanāvasena vipassantassa uppanno maggo suññato, tena sahaṇāto phasso suññato phasso. Itaradvayepi eseṇa nayo. **Animittoti** ettha aniccānupassanāvasena vipassantassa uppanno maggo animitto. **Appaṇihitoti** dukkhānupassanāvasena vipassantassa uppanno maggo appaṇihito. **Lokiyoti** loko vuccati lujjanapalujjanatṭhena vaṭṭo, tasmim pariyāpannabhāvena loka niyuttoti lokiyo, tebhūmakho dhammo. **Lokuttaroti** lokato uttaro uttiṇṇoti lokuttaro, loka apariyāpannabhāvenapi lokuttaro. **Attena vāti** attabhāvena vā. **Attaniyena vāti** attāyattena vā.

87. **Patilīnoti** rāgādīnaṃ pahīnattā tato apagato. **Akuhaṇoti** avimhāpako tīhi kuhanavattūhi. **Apihālūti** apihanasīlo,

ဝိပရိဏတံ ဝါ ဝတ္ထု န သောစတိတိ ပကတိဘာဝံ ဇဟိတွာ နဋ္ဌေ ကိသ္ဗိန္ဒူ ဝတ္ထုသ္မိ န သောကံ အာပဇ္ဇတိ။ **ဝိပရိဏတသ္မိ ဝါတိ** ဝိနဿမာနေ ဝတ္ထုမှ။

စက္ခုသမ္ပဿောတိ စက္ခု ဝတ္ထု ကတွာ စက္ခုဝိညာဏသဟဇာတော ဖဿော စက္ခုသမ္ပဿော။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧတ္ထ စ ပုရိမာ စက္ခု- ပသာဒါဒိဝတ္ထုကာဝ၊ မနောသမ္ပဿော ဟဒယဝတ္ထုကောပိ အဝတ္ထုကောပိ သဗ္ဗော စတုဘူမကော ဖဿော။ **အဓိဝစနသမ္ပဿောတိ** ပရိယာယေန တေဿ နာမံ ဟောတိယေဝ။ တယော ဟိ အရူပိနော ခန္ဓာ သယံ ပိဋ္ဌိဝဋ္ဋကာ ဟုတွာ အတ္တနော သဟဇာတသမ္ပဿဿ အဓိဝစနသမ္ပဿောတိ နာမံ ကရေန္တိ။ **ပဋိသသမ္ပဿောတိ** နိပ္ပရိယာယေန ပန ပဋိသသမ္ပဿော နာမ ပဉ္စဒ္ဓါရိက- ဖဿော။ အဓိဝစနသမ္ပဿော နာမ မနောဒ္ဓါရိကဖဿော။ **သုခဝေဒနီယော ဖဿောတိ** သုခဝေဒနာယ ဟိတော ဥပ္ပါဒကော ဖဿော။ ဣတရဒ္ဓယေပိ ဧသေဝ နယော။ **ကုသလော ဖဿောတိ** ဧကဝိသတိကုသလဝိတ္တ သဟဇာတော ဖဿော။ **အကုသလောတိ** ဒွါဒသအကုသလသဟဇာတော ဖဿော။ **အဗျာ- ကတောတိ** ဆပ္ပညာသအဗျာကတသဟဇာတော ဖဿော။ **ကာမာဝစရောတိ** စတုဘညာသကာမာဝစရသဟဇာတော ဖဿော။ **ရူပါဝစရောတိ** ကုသလာဒိ- ပဉ္စဒသရူပါဝစရသမ္ပယုတ္တော။ **အရူပါဝစရောတိ** ကုသလာဗျာကတဝေဒန ဒွါဒသအရူပါဝစရသမ္ပယုတ္တော။

သုညတောတိ အနတ္တာနုပဿနာဝေဒန ဝိပဿန္တဿ ဥပ္ပန္နော မဂ္ဂေါ သုညတော၊ တေန သဟဇာတော ဖဿော သုညတော ဖဿော။ ဣတရ- ဒ္ဓယေပိ ဧသေဝ နယော။ **အနိမိတ္တောတိ** ဧတ္ထ အနိစ္စာနုပဿနာဝေဒန ဝိပဿန္တဿ ဥပ္ပန္နော မဂ္ဂေါ အနိမိတ္တော။ **အပ္ပဏိဟိတောတိ** ဒုက္ခာနုပဿနာ- ဝေဒန ဝိပဿန္တဿ ဥပ္ပန္နော မဂ္ဂေါ အပ္ပဏိဟိတော။ **လောကီယောတိ** လောကော ဝုစ္စတိ လုဇ္ဇနပလုဇ္ဇနဋ္ဌေန ဝဇ္ဇော၊ တသ္မိ ပရိယာပန္နဘာဝေန လောကေ နိယုတ္တောတိ လောကီယော၊ တေဘူမကော ဓမ္မော။ **လောကုတ္တ- ရောတိ** လောကတော ဥတ္တရော ဥတ္တိဏ္ဏောတိ လောကုတ္တရော၊ လောကေ အပရိယာပန္နဘာဝေနပိ လောကုတ္တရော။ **အတ္တေန ဝါတိ** အတ္တဘာဝေန ဝါ။ **အတ္တနိယေန ဝါတိ** အတ္တာယတ္တေန ဝါ။

၈၇။ **ပတိလိနောတိ** ရာဂါဒိနံ ပဟိနတ္တာ တတော အပဂတော။ **အကုဟ- ကောတိ** အဝိမ္ဘာပကော တိဟိ ကုဟနဝတ္ထုဟိ။ **အဝိဟာလူတိ** အဝိဟနသီလော၊

patthanātaṇhāya rahitoti vuttaṃ hoti. **Amaccharīti** pañcamaccheravirahito. **Appagabbhoti** kāyapāgabbhiyādivirahito. **Ajegucchoti** sampannasīlādītāya ajegucchanīyo asecanako manāpo. **Pesuneyye ca no yutoti** dvīhi ākārehi upasaṃharitabbe pisunakamme ayutto.

Rāgassa pahīnattāti arahattamaggena rāgakilesassa pahīnabhāvena. **Asmimāno pahīno hotīti** asmīti unnatimāno samucchedavasena pahīno hoti.

Tīṇi kuhanavatthūnīti tīṇi vimhāpanakāraṇāni. **Paccayapaṭisevanasaṅkhātāṃ kuhanavatthūti**-ādīsu cīvarādīhi nimantitassa tadatthikasseva sato pāpicchatāṃ nissāya paṭikkhipanena te ca gahapatike attani suppatiṭṭhitapasāde¹ ñatvā puna tesāṃ “aho ayyo appiccho, na kiñci paṭiggaṇhituṃ icchati, suladdhaṃ vata no assa, sace appamattakampi kiñci paṭiggaṇheyyā”² ti nānāvidhehi upāyehi paṇītāni cīvarādīni upanentānaṃ tadanuggahakāmatāmyeva āvikatvā paṭiggahaṇena ca tato pabhuti api sakaṭabhārehi² upanāmanahetubhūtaṃ vimhāpanaṃ **paccayapaṭisevanasaṅkhātāṃ kuhanavatthūti** veditabbaṃ. Pāpicchasseva pana sato sambhāvanādhippāyena katena iriyāpathena vimhāpanaṃ **iriyāpathasaṅkhātāṃ**³ **kuhanavatthūti** veditabbaṃ. Pāpicchasseva pana sato uttarimanussadhammādhigamaparidīpanavācāya tathā tathā vimhāpanaṃ **sāmantajappanasaṅkhātāṃ kuhanavatthūti** veditabbaṃ.

Katamaṃ paccayapaṭisevanasaṅkhātanti ettha paccayapaṭisevananti evaṃ saṅkhātāṃ paccayapaṭisevanasaṅkhātāṃ. **Nimantentīti** idha gahapatikā “bhikkhaṃ gaṇhathā”² ti bhikkhū nimantenti. Ayameva vā pāṭho. “Nimanteti”² ti vā “vadanti”² ti vā keci paṭhanti. Tādise nimantāpentī. Nimantentīti pāṭhassa sambhavo daṭṭhabbo. **Cīvaraṃ paccakkhātīti** cīvaraṃ paṭikkhipati. **Etaṃ sārappaṃ, yaṃ samaṇoti** yaṃ cīvaradhāraṇaṃ samaṇo karoti, etaṃ sārappaṃ anucchavikaṃ. **Pāpaṇikā vā nantakānīti** āpaṇadvāre patikāni antavirahitāni pilotikāni. **Uccinitvāti** saṃkaḍḍhitvā. **Uñchācariyāyāti** bhikkhācāraṇena. **Piṇḍiyālopenāti** piṇḍaṃ katvā laddha-ālopena. **Pūtimuttena vāti**

1. Suppatiṭṭhitasaddhe (Sī, Syā)

2. Asītisakaṭabhārehi (Ka)

3. Iriyāpathasannissitaṃ (Sī, Syā)

ပတ္ထနာတဏှာယ ရဟိတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အမစ္ဆရီတိ** ပဉ္စမစ္ဆေရိရဟိ-တော။ **အပ္ပဂဗ္ဘောတိ** ကာယပါဂတ္တိယာဒိရဟိတော။ **အဇေဂုစ္ဆောတိ** သမ္ပန္နသီလာဒိတာယ အဇေဂုစ္ဆနိယော အသေစနကော မနာပေါ။ **ပေသု-ဏေယျေ စ နော ယုတောတိ** ဒွိဟိ အာကာရေဟိ ဥပသံဟရိတဗ္ဗေ ဝိသုဏ-ကဗ္ဗေ အယုတ္တော။

ရာဂဿ ပဟိနတ္တာတိ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ရာဂကိလေသဿ ပဟိနဘာဝေန။ **အသ္မိမာနော ပဟိနော ဟောတိတိ** အသ္မိတိ ဥန္တတိမာနော သမုစ္ဆေဒဝသေန ပဟိနော ဟောတိ။

တိဏိ ကုဟနဝတ္ထုနီတိ တိဏိ ဝိမ္မာပနကာရဏာနိ။ **ပစ္စယပဋိသေဝန-သင်္ခါတံ ကုဟနဝတ္ထု**တိအာဒိသု စိဝရာဒိဟိ နိမန္တိတဿ တဒတ္ထိကဿေဝ သတော ပါပိစ္ဆတံ နိဿာယ ပဋိက္ခိပနေန တေ စ ဂဟပတိကေ အတ္တနိ သုပ္ပ-တိဋ္ဌိတပသာဒေ^၁ ဥတွာ ပုန တေသံ “အဟော အယျော အပ္ပိစ္ဆော၊ န ကိဋ္ဌိ ပဋိဂ္ဂဏှိတုံဇ္ဈတိ၊ သုလန္တံ ဝတ နော အဿ၊ သစေ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ကိဋ္ဌိ ပဋိဂ္ဂဏှေ-ယျာ”^၂ တိ နာနာဝိဓေဟိ ဥပါယေဟိ ပဏီတာနိ စိဝရာဒိနိ ဥပနေန္တာနံ တဒ-နုဂ္ဂဟကာမတံယေဝ အာဝိကတွာ ပဋိဂ္ဂဟဏေန စ တတော ပဘုတိ အဝိ သကဋဘာရေဟိ^၂ ဥပနာမနဟေတုဘူတံ ဝိမ္မာပနံ **ပစ္စယပဋိသေဝနသင်္ခါတံ ကုဟနဝတ္ထု**တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပါပိစ္ဆဿေဝ ပန သတော သမ္ဘာဝနာဓိပ္ပါယေန ကတေန ဣရိယာပထေန ဝိမ္မာပနံ **ဣရိယာပထသင်္ခါတံ**^၃ **ကုဟနဝတ္ထု**တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပါပိစ္ဆဿေဝ ပန သတော ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မာဓိဂမပရိဒီပနဝါစာယ တထာ တထာ ဝိမ္မာပနံ **သာမန္တဇပ္ပနသင်္ခါတံ ကုဟနဝတ္ထု**တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ကတမံ ပစ္စယပဋိသေဝနသင်္ခါတန္တိ ဧတ္ထ ပစ္စယပဋိသေဝနန္တိ ဧဝံ သင်္ခါတံ ပစ္စယပဋိသေဝနသင်္ခါတံ။ **နိမန္တေန္တိ**တိ ဣဝ ဂဟပတိကာ “ဘိက္ခံ ဂဏှထာ”^၁ တိ ဘိက္ခု နိမန္တေန္တိ။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ “နိမန္တေတိ”^၁ တိ ဝါ “ဝဒန္တိ”^၁ တိ ဝါ ကေမိ ပဌန္တိ။ တာဒိသေ နိမန္တာပေန္တိ။ နိမန္တေန္တိတိ ပါဌဿ သမ္ဘဝေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **စိဝရံ ပစ္စက္ခာတိ**တိ စိဝရံ ပဋိက္ခိပတိ။ **ဧတံ သာရုပ္ပံ၊ ယံ သမဏောတိ** ယံ စိဝရဓာရဏံ သမဏော ကရေတိ။ ဧတံ သာရုပ္ပံ အနုတ္တဝိကံ။ **ပါပဏီကာ ဝါ နန္တကာနီတိ** အာပဏဒ္ဒါရေ ပတိကာနိ အန္တဝိရဟိတာနိ ဝိလောတိကာနိ။ **ဥစ္စိနိတွာတိ** သံကနိတွာ။ **ဥဇ္ဇာစရိယာယာတိ** ဘိက္ခာစရဏေန။ **ဝိဏ္ဏိယာ-လောပေနာတိ** ဝိဏ္ဏိ ကတွာ လဒ္ဓအာလောပေန။ **ပူတိမုတ္တေန ဝါတိ**

၁-သုပ္ပတိဋ္ဌိတသဒ္ဓေ (သီ၊ သျာ)

၂-အသိတိသကဋဘာရေဟိ (က)

၃-ဣရိယာပထသန္တိသိတံ (သီ၊ သျာ)

gomuttena vā. **Osadham kareyyāti** bhesajjakiccaṃ kareyya. **Tadupādāyāti** tato paṭṭhāya. **Dhutavādoti** dhutaguṇavādī. **Bhiyyo bhiyyo nimantenti**ti uparūpari nimantenti. **Sammukhībhāvāti** sammukhībhāvena, vijjamānatāyāti attho. **Pasavatīti** paṭilabhati. Saddhāya sammukhībhāvena sakkā kātunti “**saddhāya sammukhībhāvā**”ti-ādimāha. Deyyadhammā sulabhā dakkhiṇeyyā ca, saddhā pana dullabhā. Puthujjanassa hi saddhā athāvarā, padavāre padavāre nānā hoti. Tenevassa Mahāmoggallānasadisopi aggasāvako pāṭibhogo bhavitum asakkonto āha “dvinnam kho nesam āvuso dhammanam pāṭibhogo bhogānañca jīvitassa ca, saddhāya pana tvaṃ pāṭibhogo”ti.

Evam tumhe puññena paribāhirā bhavissathāti ettha **puññenāti** nissakkatthe karaṇavacanam. Puññato parihīnā parammukhā bhavissatha. **Bhākuṭikāti** mukhānam padhānapurimaṭṭhitabhāvadassanena¹ bhākuṭikaraṇam, mukhasaṅkocoti vuttam hoti. Bhākuṭikaraṇam sīlamassāti **bhākuṭiko**, bhākuṭikassa bhāvo **bhākuṭiyam**. **Kuhanāti** vimhāpanā. Kuhassa āyanā **kuhāyanā**. Kuhitassa bhāvo **kuhitattam**.

Pāpicchoti asantaguṇadīpanakāmo. **Ichchāpakatoti** icchāya-apakato, upaddutoti attho. **Sambhāvanādhippāyoti** bahumānājñhāsayo. **Gamanam saṇṭhapetīti** abhikkamādigamanam abhisāṅkharoti, pāsādikabhāvam karotīti vuttam hoti. Itaresupi ese va nayo. **Paṇidhāya gacchatīti** patthanam ṭhapetvā gacchati. Sesesupi ese va nayo. **Samāhito viya gacchatīti** upacārappatto viya gacchati. Sesesupi ese va nayo.

Āpāthakajjhāyīva hotīti sammukhā āgatānam manussānam jhānam samāpajjanto viya santabhāvam dasseti. **Iriyāpathassāti** catu-iriyāpathassa. **Āṭhapanāti** ādiṭṭhapanā, ādarena vā ṭhapanā. **Ṭhapanāti** ṭhapanākāro. **Sanṭhapanāti** abhisāṅkharānam, pāsādikabhāvakaraṇanti vuttam hoti. **Ariyadhammasannissitanti** lokuttaradhammapaṭibaddham. **Kuñcīkanti** avāpuraṇam. **Mittāti** sinehavanto. **Sandiṭṭhāti** diṭṭhamattā. **Sambhattāti** daḥhamittā. **Uddandeti** eko patissayaviseso.

1. Padhānaparimathitabhāvadassanena (Sī)

ဂေါမုတ္တေန ဝါ။ ဩသံ ကရေယျာတိ ဘေသဇ္ဇကိစ္စံ ကရေယျ။ **တဒုပါဒါယာတိ** တတော ပဋ္ဌာယ။ **ရတဝါဒေါတိ** ရတဂုဏဝါဒီ။ **ဘိယျော ဘိယျော နိမန္တေန္တိ**တိ ဥပရူပရိ နိမန္တေန္တိ။ **သမ္ပုဒိဘာဝါတိ** သမ္ပုဒိဘာဝေန၊ ဝိဇ္ဇမာန-တာယာတိ အတ္ထော။ **ပသဝတိ**တိ ပဋိလဘတိ။ သဒ္ဓါယ သမ္ပုဒိဘာဝေန သက္ကာ ကာတုန္တိ “**သဒ္ဓါယ သမ္ပုဒိဘာဝါ**”တိအာဒိမာဟ။ ဒေယျဓမ္မာ သုလဘာ ဒက္ခိဏေယျာ စ၊ သဒ္ဓါပန ဒုလ္လဘာ။ ပုထုဇ္ဇနဿ ဟိ သဒ္ဓါအထာ-ဝရာ၊ ပဒဝါရေ ပဒဝါရေ နာနာ ဟောတိ။ တေနဝဿ မဟာမောဂ္ဂလ္လာန-သဒိသောပိ အဂ္ဂသာဝကော ပါဠိဘောဂေါ ဘဝိတုံ အသက္ကောန္တော အာဟ “ဒိန္နံ ခေါ နေသံ အာဝုသော ဓမ္မာနံ ပါဠိဘောဂေါ ဘောဂါနဉ္စ ဇီဝိတဿ စ၊ သဒ္ဓါယ ပန တုံ ပါဠိဘောဂေါ”တိ။

ဧဝံ ဣဓေ ပုညေန ပရိဗဟိရာ ဘဝိသထာတိတ္ထေ ပုညေနာတိ နိဿက္ကတ္ထေ ကရဏဝစနံ။ ပုညတော ပရိဟိန္တာ ပရမ္ပုခါဘဝိသထာ။ **ဘာကုဋိကာတိ** မုခါနံ ပဓာနပရိမဋ္ဌိတဘာဝဒဿနေန ဘာကုဋိကရဏံ၊ မုခသင်္ကေတစေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဘာကုဋိကရဏံ သီလမဿာတိ **ဘာကုဋိကော**၊ ဘာကုဋိကဿ ဘာဝေါ **ဘာကုဋိယံ**။ **ကုဟနာတိ** ဝိမ္မာပနာ။ ကုဟဿ အဝယနာ **ကုဟာယ-နာ**။ ကုဟိတဿ ဘာဝေါ **ကုဟိတတ္ထံ**။

ပါဝိန္တောတိ အသန္တဂုဏဒီပနကာမော၊ **ဣန္ဒြာပကတောတိ** ဣန္ဒြာယ အပ-ကတော၊ ဥပဒ္ဓါဝေဟတိ အတ္ထော။ **သန္တာဝနာဓိပ္ပါယောတိ** ဗဟုမာနဇ္ဈာ-သယော။ **ဂမနံ သက္ကပေတိ**တိ အဘိက္ကမာဒိဂမနံ အဘိသင်္ခရေတိ၊ ပါသာဒိက-ဘာဝံ ကရေတိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဣတရေသုပိ ဒေသဝ နယော။ **ပဏိဓာယ ဂစ္ဆတိ**တိ ပတ္တနံ ဌပေတွာ ဂစ္ဆတိ။ သေသေသုပိ ဒေသဝ နယော။ **သမာဟိတော ဝိယ ဂစ္ဆတိ**တိ ဥပစာရပ္ပတ္တော ဝိယ ဂစ္ဆတိ။ သေသေသုပိ ဒေသဝ နယော။

အာပါထကဇ္ဈာယိဝ ဟောတိတိ သမ္ပုခါ အာဂတာနံ မနုဿာနံ ဈာနံ သမာပဇ္ဇန္တော ဝိယ သန္တဘာဝံ ဒေသေတိ။ **ဣရိယာပထဿာတိ** စတု-ဣရိယာပထဿ။ **အာဠပနာတိ** အာဒိဠပနာ၊ အာဒရေန ဝါ ဠပနာ။ **ဠပနာတိ** ဠပနာကာရော။ **သက္ကပနာတိ** အဘိသင်္ခရဏံ၊ ပါသာဒိက-ဘာဝကရဏန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အရိယဓမ္မသန္နိသိတန္တိ** လောကုတ္တရဓမ္မ-ပဋိဗဒ္ဓံ။ **ကုဋိကန္တိ** အဝါပုရဏံ။ **မိတ္တာတိ** သိနေဟဝန္တော။ **သန္နိဋ္ဌာတိ** ဒိဋ္ဌမတ္တာ။ **သန္တတ္တာတိ** ဒဠမိတ္တာ။ **ဥဒ္ဓုဇ္ဈောတိ** ဧကော ပတိဿယဝိသေသော။

Korajikakorajikoti saṅkocasaṅkocako, atisaṅkocakoti vuttaṃ hoti. “Koracakakoracako”¹ ti¹ vā pāṭho. **Bhākuṭikabhākuṭikoti** ativiya mukhasaṅkocanasīlo. **Kuhakakuhakoti** ativiya vimhāpako. **Lapakalapakoti** ativiya sallāpako. **Mukhasambhāvikoti** attano mukhavasena aññehi saha sambhāviko, appitacittoti eke. **Santānanti** kilesasantatāya santānaṃ. **Samāpattinanti** samāpajjitabbānaṃ. **Gambhīranti** ninnapatiṭṭhānaṃ². **Gūḷhanti** dassetuṃ dukkhaṃ. **Nipuṇanti** sukhumānaṃ. **Paṭicchannanti** padatthena duppaṭivijjhādhippāyaṃ. **Lokuttaranti** dhammadīpakaṃ. **Suññatāpaṭisaññuttanti** nibbānapaṭisaññuttaṃ. Atha vā **lokuttarasuññatāpaṭisaññuttanti** lokuttaradhammabhūtanibbānapaṭisaññuttaṃ.

Kāyikaṃ pāgabbhiyanti kāye bhavaṃ kāyikaṃ. Vācasikacetasikesupi eseṃ nayo. **Acittikāraakatoti** bahumānakiriyarahito. **Anupāhanānaṃ caṅkamantānanti** upāhanavirahitānaṃ caṅkamantānaṃ samīpe, anādare vā sāmivacanaṃ. **Sa-upāhanoti** upāhanārūḷho hutvā caṅkamati. **Nīce caṅkame caṅkamantānanti** akataparicchedāya bhūmiyā caṅkamante paricchedaṃ katvā vālukaṃ ākiritvā ālambanaṃ yojetvā katacaṅkame nīcepi caṅkame caṅkamante. **Ucce caṅkame caṅkamati** itṭhakacayanasampanne vedikāparikkhitte ucce caṅkame caṅkamati. Sace pākāraparikkhitto hoti dvārakoṭṭhakayutto, pabbatantaravanantarabhūmantarassa vā suppaṭicchanno, tādise caṅkame caṅkamituṃ vaṭṭati, appaṭicchannepi upacāraṃ muñcitvā vaṭṭati. **Ghaṭṭayantopi tiṭṭhatīti** atisaṃpe tiṭṭhati. **Puratopi tiṭṭhatīti** puratthimatopi tiṭṭhati. **Ṭhitakopi bhaṇatīti** khāṇuko viya anonamitvā bhaṇati. **Bāhāvikkhepakoti** bāhuṃ khipitvā khipitvā bhaṇati.

Anupakhajjāti sabbesaṃ nisinnaṭṭhānaṃ pavisitvā. **Navepi bhikkhū āsanena paṭibāhatīti** attano pattāsane anisīditvā pure vā pacchā vā pavisanto āsanena paṭibāhati nāma.

Anāpucchampi kaṭṭhaṃ pakkhipatīti anāpucchitvā anapaloketvā aggimhi dāruṃ khipati. **Dvāraṃ pidahatīti** jantāghare pidahati.

1. Korañjakakoti vā (Sī), korajakoti vā (Syā)

2. Chinnapatiṭṭhaṃ (Syā)

ကောရဇိကကောရဇိကောတိ သင်္ကောစသင်္ကောစကော၊ အတိသင်္ကော-
စကောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ “ကောရစကကောရစကော”^၁ တိ ပါဠိ။
ဘာကုဋိကဘာကုဋိကောတိ အတိဝိယ မုခသင်္ကောစနသီလော။ ကုဟက-
ကုဟကောတိ အတိဝိယ ဝိမ္မာပကော။ လပကလပကောတိ အတိဝိယ သလ္လာ-
ပကော။ မုခသမ္ဘာဝိကောတိ အတ္တနော မုခဝသေန အညေဟိ သဟ သမ္ဘာ-
ဝိကော၊ အပ္ပိတဗိက္ခောတိ ဧကေ။ သန္တာနန္တိ ကိလေသသန္တာတယ သန္တာနံ။
သမာပတ္တိနန္တိ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗာနံ။ ဂန္တိရန္တိ နိဗ္ဗုပ္ပတိဋ္ဌာနံ^၂။ ဂူဠန္တိ ဒဿေတုံ
ဒုက္ခံ။ နိပုဏန္တိ သုခမံ။ ပဋိစ္ဆန္တိ ပဒတ္တေန ဒုပ္ပင်္ဂဝိဇ္ဈာမိပ္ပယံ။ လောကုတ္တရန္တိ
ဓမ္မဒီပကံ။ သုညတာပဋိသညတ္တန္တိ နိဗ္ဗာနပဋိသညတ္တံ။ အထ ဝါ လောကုတ္တရ-
သုညတာပဋိသညတ္တန္တိ လောကုတ္တရဓမ္မဘူတနိဗ္ဗာနပဋိသညတ္တံ။

ကာယိကံ ပါဂန္တိယန္တိ ကာယေ ဘဝံ ကာယိကံ။ ဝါစသိကစေတသိကေသုပိ
ဧသေဝ နယော။ အဓိတ္တိကာရကတောတိ ဗဟုမာနကိရိယရဟိတော။ အနု-
ပါဟနာနံ စက်မန္တာနန္တိ ဥပါဟနဝိရဟိတာနံ စက်မန္တာနံ သမိပေ။
အနာဒရေ ဝါ သာမိဝစနံ။ သဥပါဟနောတိ ဥပါဟနာရူဠော ဟုတွာ စက်-
မတိ။ နီစေ စက်မေ စက်မန္တာနန္တိ အကတပရိစ္ဆေဒါယ ဘူမိယာ စက်မန္တေ
ပရိစ္ဆေဒံ ကဘွာ ဝါလုကံ အာကိရိတွာ အာလမ္ပနံ ယောဇေတွာ ကတစက်မေ
နီစေပိ စက်မေ စက်မန္တေ။ ဥစ္စေ စက်မေ စက်မတိတိ ဣဋ္ဌကစယနသမ္ပန္တေ
ဝေဒိကာပရိက္ခိတ္တေ ဥစ္စေစက်မေစက်မတိ။ သစေ ပါကာရပရိက္ခိတ္တော ဟောတိ
ဒွါရကောဋ္ဌကယုတ္တော၊ ပဗ္ဗတန္တရဝနန္တရဘူမန္တရဿ ဝါ သုပ္ပင်္ဂစ္ဆန္တော၊
တာဒိသေ စက်မေ စက်မိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ အပ္ပင်္ဂစ္ဆန္တေပိ ဥပစာရံ မုဋ္ဌိတွာ ဝဋ္ဋတိ။
သနုယန္တောပိ တိဋ္ဌတိတိ အတိသမိပေ တိဋ္ဌတိ။ ပုရတောပိ တိဋ္ဌတိတိ
ပုရတ္ထိမဘောပိ တိဋ္ဌတိ။ ဌိတကောပိ ဘဏတိတိ ခါဏကော ဝိယ အနောန-
မိတွာ ဘဏတိ။ ဗာဟာဝိက္ခေပကောတိ ဗာဟုံ ဒိပိတွာ ဒိပိတွာ ဘဏတိ။

အနုပခဇ္ဇာတိ သဗ္ဗေသံ နိဿိန္ဒဋ္ဌာနံ ပဝိသိတွာ။ နဝေပိ ဘိက္ခု။ အာသနေန
ပဋိဗာဟတိတိ အတ္တနော ပတ္တာသနေ အနိသိဒိတွာ ပုရေ ဝါ ပစ္ဆာ ဝါ
ပဝိသန္တော အာသနေန ပဋိဗာဟတိ နာမေ။

အနာပုစ္ဆဓိ ကဋ္ဌံ ပက္ခိပတိတိ အနာပုစ္ဆိတွာ အနုပလောကေတွာ အဂ္ဂိမ္ပိ
ဒါရုံ ဒိပတိ။ ဒွါရုံ ဝိဒဟတိတိ ဇန္တာသရေ ဝိဒဟတိ။

၁-ကောရဇ္ဇကကောတိ ဝါ(သီ)၊ ကောရစကောတိ ဝါ(သျှာ)

၂-ဆိန္ဒုပတိဋ္ဌံ(သျှာ)

Otaratīti udakatittham pavisati. Nhāyatīti sarīram sineheti. Uttaratīti udakatitthato tīram uggacchati.

Vokkammāpīti atikkamitvāpi. Ovarakānīti gabbhe patiṭṭhitasayanagharāni¹.

Gūḷhānīti paṭicchannāni. Paṭicchannānīti aññehi paṭicchāditāni.

Anajjhīṭṭho vāti therehi “dhammam bhaṇāhi”ti anāṇatto anāyācito ca.

Pāpadhammoti lāmakadhammo. Asucisaṅkasarasamācāroti aññehi “ayaṃ dussīlo”ti saṅkāya saritabbo ācāro saṃyogo etassāti asucisaṅkasarasamācāro. Saṅkassarasamācāroti sakāram saṃyogaṃ katvāpi paṭhanti. Paṭicchannakammantoti paṭicchāditakāyavacīkammanto. Assamaṇoti na samaṇo. Samaṇapaṭiññoti “ahaṃ samaṇo”ti paṭijānanto. Abrahmacārīti seṭṭhacariyā virahito. Brahmācāripaṭiññoti vuttapaṭipakkho. Antopūṭīti abbhantare kusaladhammavirahitattā antopūtibhāvamāpanno. Avassutoti rāgena tinto. Kasambujātoti saṅkārasabhāvo. Ācāragocarasampannoti ettha bhikkhu sagāravo sappatisso hirottappasampanno sunivattho supāruto pāsādikena abhikkantena paṭikkantena ālokitena vilokitena samīñjitena pasāritena okkhittacakkhu iriyāpathasampanno indriyesu guttadvāro bhojane mattaññū jāgariyamanuyutto satisampajaññaena samannāgato appiccho santuṭṭho āraddhavīriyo ābhisamācārikesu sakkaccakārī garucittikārabahulo viharati, ayaṃ vuccati ācāro. Evaṃ tāva ācāro veditabbo.

Gocaro pana tividho upanissayagocaro ārakkhagocaro upanibandhagocaroti. Tattha katamo upanissayagocaro? Dasakathāvatthugūṇasamannāgato kalyāṇamitto, yaṃ nissāya assutaṃ suṇāti, sutam pariyaḍāpeti, kaṅkham vitarati, diṭṭhiṃ ujum karoti, cittam pasādeti, yassa vā pana anusikkhamāno saddhāya vaḍḍhati, sīlena, sutena, cāgena, paññāya vaḍḍhati. Ayaṃ vuccati upanissayagocaro.

1. Gabbhapaṭimaṇḍitasayanagharāni (Syā)

ဩတရတိတိ ဥဒကတိတ္ထံ ပဝိသတိ။ နှာယတိတိ သရိရံ သိနေဟေတိ။ ဥတ္တရတိတိ ဥဒကတိတ္ထတော တိရံ ဥဂ္ဂစ္ဆတိ။

ဝေါက္ကမ္ဘာဒီတိ အဘိက္ကမိဘွာပိ။ ဩဝရဏာနီတိ ဂမ္ဘေ ပတိဋ္ဌိတသယန-
သရာနိ။

ဂူဇ္ဇာနီတိ ပဋိစ္ဆန္တာနိ။ ပဋိစ္ဆန္တာနီတိ အညေဟိ ပဋိစ္ဆာဒိတာနိ။

အနန္တိဋ္ဌော ဝါတိ ထေရေဟိ “ဓမ္မံ ဘဏာဟိ”တိ အနာဏတ္တော အနာ-
ယာစိတော စ။

ပါပဓမ္မောတိ လာမကဓမ္မော။ အသုစိသင်္ကသရသမာစာရေတိ အညေဟိ “အယံ ဒုဿီလော”တိ သင်္ကာယ သရိတဗ္ဗော အာစာရေ သံယောဂေါ တေဿာတိ အသုစိသင်္ကသရသမာစာရေ။ သင်္ကာယသရသမာစာရေတိ သကာရံသံယောဂံကတွာပိပဋိန္ဒြိယ။ ပဋိစ္ဆန္တကမ္မန္တောတိ ပဋိစ္ဆာဒိတကာယ-
ဝစီကမ္မန္တော။ အဿမဏောတိ န သမဏော။ သမဏပဋိညောတိ “အဟံ သမဏော”တိ ပဋိဇာနန္တော။ အဗြဟ္မစာရီတိ သေဠစရိယာ ဝိရဟိတော။ ဗြဟ္မစာရိပဋိညောတိ ဝုတ္တပဋိပက္ခော။ အန္တောပူတိတိ အပ္ပန္နရေ ကုသလ-
ဓမ္မဝိရဟိတတ္တာ အန္တောပူတိဘာဝမာပန္နော။ အဝဿုတောတိ ရာဂေန တိန္တော။ ကသမ္ပုဇာတောတိ သင်္ကာရသဘာဝေါ။ အာစာရဂေါစရ-
သမ္ပန္တောတိ ဧတ္ထ ဘိက္ခု သဂါရဂေါ သပ္ပတိဿော ဟိရေတ္တပ္ပသမ္ပန္တော သုနိဝတ္ထောသုပါရတော ပါသာဒိကေန အဘိက္ကန္တေန ပဋိက္ကန္တေန အာလော-
ကိတေန ဝိလောကိတေန သမိဉ္ဇိတေန ပသာရိတေန ဩက္ခိတ္တစက္ခု ဣရိယာ-
ပထသမ္ပန္တော ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒ္ဓါရေ ဘောဇနေ မတ္တညူ ဇာဂရိယမနုယုတ္တော သတိသမ္ပဇညေန သမန္တာဂတော အပ္ပိစ္ဆော သန္တုဋ္ဌော အာရဒ္ဓဝိရိယော အာဘိသမာစာရိကေသု သက္ကစ္စကာရီ ဂရုစိတ္တိကာရမဟုလော ဝိဟရတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ အာစာရေ။ ဧဝံ တာဝ အာစာရေ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဂေါစရေ ပန တိရိစ္ဆော ဥပနိဿယဂေါစရေ အာရက္ခဂေါစရေ ဥပ-
နိဗန္ဓဂေါစရေတိ။ တတ္ထ ကာမော ဥပနိဿယဂေါစရေ? ဒသကထာဝတ္ထု-
ဂုဏသမန္တာဂတော ကလျာဏမိတ္တော၊ ယံ နိဿယ အသုတံ သုဏာတိ၊ သုတံပရိယောဒါပေတိ၊ ဣဒံ ဝိတရတိ၊ ဒိဋ္ဌိံ ဥဇုံ ကရေတိ၊ စိတ္တံ ပသာဒေတိ၊ ယဿ ဝါ ပန အနုသိက္ခမာနောသဗ္ဗါယ ဝေတိ၊ သီလေန၊ သုတေန၊ စာဂေန၊ ပညာယ ဝေတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ ဥပနိဿယဂေါစရေ။

Katamo **ārakkhagocarō**? Idha bhikkhu antaragharāṃ pavittṭho vīthim paṭipanno okkhittacakkhu yugamattadassāvī susāṃvuto gacchati, na hatthim olokento, na assaṃ, na rathaṃ, na pattim, na itthim, na purisaṃ olokento, na uddhaṃ ullokento, na adho olokento, na disāvidisaṃ pekkhamāno gacchati. Ayaṃ vuccati ārakkhagocarō.

Katamo **upanibandhagocarō**? Cattāro satipaṭṭhānā yattha cittaṃ upanibandhati. Vuttañhetāṃ Bhagavatā “ko ca bhikkhave bhikkhuno gocarō sako pettiko visayo? Yadidaṃ cattāro satipaṭṭhānā”¹, ayaṃ vuccati upanibandhagocaroti. Iti iminā ca ācārena iminā ca gocarena upeto -pa-samannāgato. Tenapi vuccati ācāragocarāsampannoti.

Aṇumattesu vajjesu bhayadassāvīti aṇupamāṇesu asaṇcicca āpannasekhiya-akusalacittuppadādibhedesu vajjesu bhayadassanasīlo. **Samādāya sikkhati sikkhāpadesūti** yaṃkiñci sikkhāpadesu sikkhitabbaṃ, taṃ sabbaṃ sammā ādāya sikkhati. Ettha ca “pātimokkhasaṃvarasaṃvuto”^{ti} ettāvata ca puggalādhīṭṭhānāya desanāya pātimokkhasaṃvarasīlaṃ dassitaṃ. “Ācāragocarāsampanno”^{ti}-ādi pana sabbaṃ yathāpaṭipannassa taṃ sīlaṃ sampajjati, taṃ paṭipattiṃ dassetuṃ vuttanti veditabbaṃ.

88. **Sātiyesu anassāvīti** sātavattḥūsu kāmagaṇesu taṇhāsanthavavirahito. **Sanhoti** saṇhehi kāyakammādīhi samannāgato. **Paṭibhānavāti** pariyaṭṭiparipucchādhigamapaṭibhānehi samannāgato. **Na saddhoti** sāmān adhigatadhammaṃ na kassaci saddahati. **Na virajjati**ti khayā rāgassa virattattā idāni na virajjati.

Yesaṃ esāti yesaṃ puggalānaṃ sātavattḥūsu kāmagaṇesu icchā taṇhā. **Appahīnāti** santhavasampayuttā taṇhā arahattamaggena appahīnā. **Tesaṃ cakkhuto rūpatañhā savatīti** etesaṃ cakkhudvārato pavattajavanavīthisampayuttā rūpārammaṇā taṇhā uppajjati. **Āsavatīti** okāsato yāva bhavaggā dhammato yāva gotrabhū savati. **Sandatīti** nadīsotaṃ viya adhomukhaṃ sandati. **Pavattatīti** punappunaṃ

1. Saṃ 3. 128 piṭṭhe.

ကတမော **အာရက္ခဂေါစရော**? ဣဓ ဘိက္ခု အန္တရဃရံ ပဝိဋ္ဌော ဝိထိံ ပဋိပန္နော ဩက္ခိတ္တစက္ခု ယုဂမတ္တဒဿာဝိ သုသံဝုတော ဂစ္ဆတိ၊ န ဟတ္ထိံ ဩလောကေန္တော၊ န အဿံ၊ န ရထံ၊ န ပတ္တိံ၊ န ဣတ္ထိံ၊ န ပုရိသံ ဩလောကေန္တော၊ န ဥဒ္ဓံ ဥလ္လောကေန္တော၊ န အဝော ဩလောကေန္တော၊ န ဒိသာဝိဒိသံ ပေက္ခမာနေော ဂစ္ဆတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ အာရက္ခဂေါစရော။

ကတမော **ဥပနိဗန္ဓဂေါစရော**? စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ ယတ္ထ စိတ္တံ ဥပနိဗန္ဓတိ။ ဝုတ္တဉ္ဇေတံ ဘဂဝတာ “ကော စ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနေော ဂေါစရော သကော ပေတ္တိကော ဝိသယော? ယဒိဒံ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ”^{တိ}၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဥပနိဗန္ဓဂေါစရောတိ။ ဣတိ ဣမိနာ စ အာစာရေန ဣမိနာ စ ဂေါစရေန ဥပေတော။ ပ။ သမန္တာဂတော။ တေနပိ ဝုစ္စတိ အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နောတိ။

အဏုမတ္တေသု ဝဇ္ဇေသု ဘယဒဿာဝိတိ အဏုပမာဏေသု အသဉ္စိစ္စ အာပန္နသေခိယအကုသလစိတ္တုပ္ပါဒါဒိဘေဒေသု ဝဇ္ဇေသု ဘယဒဿနသီလော။ **သမာဒါယ သိက္ခတိ သိက္ခာပဒေသု**တိ ယံကိဉ္စိ သိက္ခာပဒေသု သိက္ခိတဗ္ဗံ၊ တံ သဗ္ဗံ သမ္မာ အာဒါယ သိက္ခတိ။ ဧတ္ထ စ “ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော”^{တိ} ဧတ္တာဝတာ စ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဒေသနာယ ပါတိမောက္ခသံဝရသီလံ ဒဿိတံ။ “အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နော”^{တိ}အာဒိ ပန သဗ္ဗံ ယထာပဋိပန္နဿ တံ သီလံ သမ္ပန္နတိ၊ တံ ပဋိပတ္တိံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဂဂ။ **သာတိယေသု အနဿာဝိတိ** သာတဝတ္ထုသု ကာမဂုဏေသု တဏှာသန္တဝရိဟိတော။ **သဏှောတိ** သဏှေဟိ ကာယကမ္မာဒိဟိ သမန္တာဂတော။ **ပဋိဘာနဝိတိ** ပရိယတ္တိပရိပုစ္ဆာဓိဂမပဋိဘာနေဟိ သမန္တာဂတော။ **န သဒ္ဓေါတိ** သာမံ အဓိဂတဓမ္မံ န ကဿိ သဒ္ဓဟတိ။ **န ဝိရဇ္ဇတိတိ** ခယာရာဂဿ ဝိရတ္တတ္တာ ဣဒါနိ န ဝိရဇ္ဇတိ။

ယေသံ သောတိ ယေသံ ပုဂ္ဂလာနံ သာတဝတ္ထုသု ကာမဂုဏေသု ဣစ္ဆာတဏှာ။ **အပ္ပဟိနာတိ** သန္တဝသမ္ပယုတ္တာ တဏှာ အရဟတ္တမဂ္ဂေန အပ္ပဟိနာ။ **တေသံ စက္ခုတော ရူပတဏှာ သဝတိတိ** တေသံ စက္ခုဒွါရတော ပဝတ္တဇဝနဝိထိသမ္ပယုတ္တာ ရူပါရမ္မဏာ တဏှာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **အာသဝတိတိ** ဩကာသတော ယာဝ ဘဝဂ္ဂါ ဓမ္မတော ယာဝ ဂေါတြဘူ သဝတိ။ **သန္တတိတိ** နဒိသောတံ ဝိယ အဝောမုခံ သန္တတိ။ **ပဝတ္တတိတိ** ပုနပ္ပုနံ

uppattivasena pavattati. Sesadvāresupi eseṇa nayo. Sukkapakkhe vuttavipariyāyena taṇhā arahattamaggena suppahinā. Tesam cakkhuto rūpataṇhā na savati.

Sanhena kāyakammena samannāgatoti apharusena mudunā kāyakammena samaṅgībhūto ekībhūto. **Vacīkammā**disupi eseṇa nayo. **Sanhehi satipaṭṭhānehīti**-ādīsu satipaṭṭhānādayo lokiyalokuttaramissakā. Pariyāpuṇana-atthādiparipucchālokiyalokuttaradhammādhigamavasena sallakkhaṇavibhāvanavavatthānakaraṇasamatthā tisso paṭibhānappabhedasaṅkhātā paññā yassa atthi, so **paṭibhānavā. Tassa pariyaṭṭim nissāya paṭibhāyatīti** tassa puggalassa pariyāpuṇanam allīyitvā ñāṇam jāyati ñāṇam abhimukham hoti. **Cattāro sati paṭṭhānāti** sattatimsa bodhipakkhiyadhammā lokiyalokuttaramissakavasena vuttā. Maggaphalāni nibbattitalokuttaravasena. Catasso paṭisambhidāyo cha ca abhiññāyo vimokkhanikavasena vuttāti ñātabbā.

Tattha **catasso paṭisambhidāyoti** cattāro ñāṇappabhedāti attho. Iddhividhādi-āsavakkhayapariyosānāni adhikāni cha ñāṇāni. **Tassāti** parassa¹, attho paṭibhāyatīti sambandho. **Atthoti** saṅkhepato hetuphalam. Tañhi yasmā hetu-anusārena ariyati adhigamīyati pāpuṇīyati, tasmā atthoti vuccati. Pabhedato pana yaṅkiñci paccayuppannam nibbānam bhāsitattho vipāko kiriyāti ime pañca dhammā atthoti veditabbā, tam attham paccavekkhantassa so attho pabhedato ñāto pākato hoti. **Dhammoti** saṅkhepato paccayo. So hi yasmā tam tam vidahati pavatteti ceva pāpeti ca, tasmā dhammoti vuccati. Pabhedato pana yo koci phalanibbattako hetu ariyamaggo bhāsitaṃ kusalaṃ akusalanti ime pañca dhammā dhammoti veditabbā, tam dhammam paccavekkhantassa so dhammo pabhedato ñāto pākato hoti, tasmim atthe ca dhamme ca yā sabhāvanirutti abyabhicārī vohāro, tassa abhilāpe bhāsane udīraṇe tam lapitaṃ bhāsitaṃ udīritaṃ sabhāvaniruttisaddam ārammaṇam katvā paccavekkhantassa sā nirutti ñātā pākata hoti.

1. Tassāti padassa (Sī)

ဥပ္ပတ္တိဝသေန ပဝတ္တတိ။ သေသဒ္ဓါရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ သုက္ကပက္ခေ ဝုတ္တ-
ဝိပရိယာယေန တဏှာ အရဟတ္တမဂ္ဂေန သုပ္ပဟိနာ။ တေသံ စက္ခုတော
ရူပတဏှာ န သဝတိ။

သဏှေန ကာယကမ္မေန သမန္တာဂတောတိ အဖရသေန မုဒုနာ ကာယ-
ကမ္မေန သမဂ္ဂိဘူတော ဧကိဘူတော။ ဝစီကမ္ဘာဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။
သဏှေဟိ သတိပဋ္ဌာနေတိအာဒိသု သတိပဋ္ဌာနာဒယော လောကီယ-
လောကုတ္တရမိဿကာ။ ပရိယာပုဏနအတ္တာဒိပရိပုစ္ဆာလောကီယလောကုတ္တရ-
ဓမ္မာဓိဂမဝသေန သလ္လက္ခဏဝိဘာဝနဝတ္ထာနကရဏသမတ္တာ တိဿော
ပဋိဘာနပ္ပဘေဒသင်္ဂါတာ ပညာ ယဿ အတ္ထိ၊ သော ပဋိဘာနဝါ။ တဿ
ပရိယတ္တိ^၁ နိဿာယ ပဋိဘာယတိတိ တဿ ပုဂ္ဂလဿ ပရိယာပုဏနံ အလ္လီ-
ယိတွာ ဉာဏံ ဇာယတိ ဉာဏံ အဘိမုခံ ဟောတိ။ စက္ခာရော သတိပဋ္ဌာနာတိ
သတ္တတိသ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာ လောကီယလောကုတ္တရမိဿကဝသေန ဝုတ္တာ။
မဂ္ဂဖလာနိ နိဗ္ဗတ္တိတလောကုတ္တရဝသေန။ စတဿော ပဋိသန္တိဒါယော ဆ စ
အဘိညာယော ဝိမောက္ခန္တိကဝသေန ဝုတ္တာတိ ဉာတဗ္ဗာ။

တတ္ထ စတဿော ပဋိသန္တိဒါယောတိ စက္ခာရော ဉာဏပ္ပဘေဒါတိ
အတ္ထော။ ဣဒ္ဓိဝိဓာဒိအာသဝက္ခယပရိယောသာနာနိ အဓိကာနိ ဆ ဉာဏာနိ။
တဿာတိ ပရဿ၊ အတ္ထော ပဋိဘာယတိတိ သမ္ပန္နော။ အတ္ထောတိ
သင်္ခေပတော ဟေကုဖလံ။ တဋ္ဌိ ယသ္မာ ဟေတုအနုသာရေန အရိယတိ
အဓိဂမိယတိ ပါပုဏီယတိ၊ တသ္မာ အတ္ထောတိ ဝုတ္တတိ။ ပဘေဒတော ပန
ယံကိဋ္ဌိ ပစ္စယုပ္ပန္နံ နိဗ္ဗာနံ ဘာသိတတ္ထော ဝိပါကော ကိရိယာတိ ဣမေ ပဉ္စ
ဓမ္မာ အတ္ထောတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ တံ အတ္ထံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ သော အတ္ထော
ပဘေဒတော ဉာတော ပါကဋ္ဌော ဟောတိ။ ဓမ္မောတိ သင်္ခေပတော
ပစ္စယော။ သောဟိ ယသ္မာ တံ တံ ဝိဒဟတိ ပဝတ္တေတိ စေဝ ပါပေတိ စ၊
တသ္မာ ဓမ္မောတိ ဝုတ္တတိ။ ပဘေဒတော ပန ယော ကောစိ ဖလနိဗ္ဗတ္တကော
ဟေတု အရိယမဂ္ဂေါ ဘာသိတံ ကုသလံ အကုသလန္တိ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ
ဓမ္မောတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ တံ ဓမ္မံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ သော ဓမ္မော ပဘေဒတော
ဉာတော ပါကဋ္ဌော ဟောတိ၊ တသ္မိံ အတ္ထေ စ ဓမ္မေ စ ယာ သဘာဝနိရုတ္တိ
အဗျဘိစာရီ ဝေါဟာရော၊ တဿ အဘိလာပေ ဘာသနေ ဥဒါရဏေ တံ
လဝိတံ ဘာသိတံ ဥဒါရိတံ သဘာဝနိရုတ္တိသဒ္ဓံ အာရမ္မဏံ ကတွာ
ပစ္စဝေက္ခန္တဿ သာ နိရုတ္တိ ဉာတော ပါကဋ္ဌော ဟောတိ။

၁-တဿာတိ ပဿ (သိ)

Ettha **atthe ñāte attho paṭibhāyatī**ti idāni tassa saddaṃ āharitvā vuttappabhede atthe pākaṭībhūte vuttappabhedo attho tassa puggalassa paṭibhāyati ñāṇābhīmukho hoti. **Dhamme ñāte dhammo paṭibhāyatī**ti vuttappabhede dhamme pākaṭībhūte vuttappabhedo dhammo paṭibhāyati. **Niruttiyā ñātāya nirutti paṭibhāyatī**ti vuttappabhedāya niruttiyā pākāyā vuttappabhedā nirutti paṭibhāyati. **Imesu tīsu ñāṇesu ñāṇanti** atthadhammaniruttīsu imesu tīsu sabbatthakāñāṇamārammaṇaṃ katvā paccavekkhantassa tesu tīsu ñāṇesu pabhedagataṃ ñāṇaṃ, yathāvuttesu vā tesu tīsu ñāṇesu gocarakiccādivasena vitthāragataṃ¹ ñāṇaṃ paṭibhānapaṭisambhidā. **Imāya paṭibhānapaṭisambhidāyāti** imāya vuttappakārāya yathāvuttavittārapaññāya upeto hoti. **So vuccati paṭibhānavāti**ti nigamento āha. **Yassa pariyatti natthī**ti pariyatti nāma Buddhavacanāṃ. Tañhi uggaṇhantassa paṭisambhidā visadā honti. Yassa puggalassa evarūpā pariyatti natthi. **Paripucchā natthī**ti paripucchā nāma Pāli-atthakathādīsu gaṇṭhipada-atthapadavinicchayakathā. Uggahitapāli-ādīsu hi atthaṃ kathentassa paṭisambhidā visadā honti. **Adhigamo natthī**ti adhigamo nāma arahattappatti. Arahattaṃ hi pattassa paṭisambhidā visadā honti. Yassa vuttappakārā tividhā sampatti natthi. **Kim tassa paṭibhāyissatī**ti kena kāraṇena tassa puggalassa pabhedagataṃ ñāṇaṃ upaṭṭhahissati.

Sāmantī sayameva. **Sayam abhiññānti** sayameva tena ñāṇena avagamitaṃ. **Attapaccakkham dhammanti** attanā paṭivijjhitaṃ paccavekkhitaṃ dhammaṃ. **Na kassaci saddahatī**ti attapaccakkhatāya paresaṃ na saddahati, saddhāya na gacchati. **Avijjāpaccayā saṅkhārā**ti-ādikaṃ dvādasapadikapaccayākāradassanavasena vuttaṃ. **Avijjānirodhā**ti-ādayo saṃsāranivattiṃ sandhāya vuttā. **Idaṃ dukkhanti**-ādi saccadassanavasena. **Ime āsavā**ti-ādayo aparena pariyāyena kilesavasena paccayadassanavasena. **Ime dhammā abhiññeyyā**ti-ādayo abhiññeyyapariññeyyapahātabbābhāvetabbasacchikātabbadhammānaṃ dassanavasena. **Channaṃ phassāyatanā**nti-ādayo phassāyatanānaṃ uppattiṃca atthaṅgamaṇca assādaṇca uppaddavaṇca nissaraṇaṇca dassanavasena. **Pañcannaṃ upādānakkhandhānaṃ** pañcavīsatividhena udayaṇca vayaṇca, tesu

1. Vitthārato (Ka)

တ္ထေ အတ္ထေ ဉာဏေ အတ္ထော ပဋိဘာယတိတိ ဣဒါနိ တဿ သဒ္ဓိ အာဟရိက္ခာ ဝုတ္တပ္ပဘေဒေ အတ္ထေ ပါကဋိဘူတေ ဝုတ္တပ္ပဘေဒေါ အတ္ထော တဿ ပုဂ္ဂလဿ ပဋိဘာယတိ ဉာဏာဘိမုခေါ ဟောတိ။ ဓမ္မေ ဉာဏေ ဓမ္မော ပဋိဘာယတိတိ ဝုတ္တပ္ပဘေဒေ ဓမ္မေ ပါကဋိဘူတေ ဝုတ္တပ္ပဘေဒေါ ဓမ္မော ပဋိဘာယတိ။ နိရုတ္တိယာ ဉာဏာယ နိရုတ္တိ ပဋိဘာယတိတိ ဝုတ္တပ္ပဘေဒါယ နိရုတ္တိယာ ပါကဋာယ ဝုတ္တပ္ပဘေဒါ နိရုတ္တိ ပဋိဘာယတိ။ ဣမေသု တီသု ဉာဏေသု ဉာဏန္တိ အတ္ထဓမ္မနိရုတ္တိသု ဣမေသု တီသု သဗ္ဗတ္ထကဉာဏမာရမ္ဗဏံ ကတွာ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ တေသု တီသု ဉာဏေသု ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ၊ ယထာ-ဝုတ္တေသု ဝါ တေသု တီသု ဉာဏေသု ဂေါစရကိစ္စာဒိဝသေန ဝိတ္တာရဂတံ ဉာဏံ ပဋိဘာနပဋိသန္တိဒါ။ ဣမာယ ပဋိဘာနပဋိသန္တိဒါယာတိ ဣမာယ ဝုတ္တပ္ပကာရာယ ယထာဝုတ္တဝိတ္တာရပညာယ ဥပေတော ဟောတိ။ သော ဝုစ္စတိ ပဋိဘာနဝါတိ နိဂမေန္တော အာဟ။ ယဿ ပရိယတ္တိ နတ္ထိတိ ပရိယတ္တိ နာမ ဗုဒ္ဓဝစနံ။ တဉ္စိ ဥဂ္ဂဏန္တဿ ပဋိသန္တိဒါ ဝိသဒါ ဟောန္တိ။ ယဿ ပုဂ္ဂလဿ ဝေရူပါ ပရိယတ္တိ နတ္ထိ။ ပရိပုစ္ဆာ နတ္ထိတိ ပရိပုစ္ဆာ နာမ ပါဠိအဋ္ဌကထာဒီသု ဂဏ္ဍိပဒအတ္ထပဒဝိနိစ္ဆယကထာ။ ဥဂ္ဂဟိတပါဠိအာဒီသု ဟိ အတ္ထံ ကထေန္တဿ ပဋိသန္တိဒါ ဝိသဒါ ဟောန္တိ။ အဓိဂမော နတ္ထိတိ အဓိဂမော နာမ အရဟတ္တပ္ပတ္တိ။ အရဟတ္တံ ဟိ ပတ္တဿ ပဋိသန္တိဒါ ဝိသဒါ ဟောန္တိ။ ယဿ ဝုတ္တပ္ပကာရာ တိဝိဝော သမ္ပတ္တိ နတ္ထိ။ ဣံ တဿ ပဋိဘာယိဿတိတိ ကေန ကာရဏေန တဿ ပုဂ္ဂလဿ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ ဥပဋ္ဌဟိဿတိ။

သာမန္တိ သယမေဝ။ သယံ အဘိညာတန္တိ သယမေဝ တေန ဉာဏေန အဝဂဓိတံ။ အတ္တပစ္စက္ခံ ဓမ္မန္တိ အတ္တနာ ပဋိဝိဇ္ဇိတံ ပစ္စဝေက္ခိတံ ဓမ္မံ။ န ကဿမိ သဒ္ဓဟတိတိ အတ္တပစ္စက္ခတာယ ပရေသံ န သဒ္ဓဟတိ၊ သဒ္ဓါယ န ဂစ္ဆတိ။ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာတိအာဒိကံ ဒွါဒသပဒိကပစ္စယာကာရဒဿနဝသေန ဝုတ္တံ။ အဝိဇ္ဇာနိရောဓာတိအာဒယော သံသာရနိဝတ္တိံ သန္တာယ ဝုတ္တာ။ ဣဒံ ဗုဒ္ဓန္တိအာဒိ သစ္စဒဿနဝသေန။ ဣမေ အာသဝါတိအာဒယော အပရေန ပရိယာယေန ကိလေသဝသေန ပစ္စယဒဿနဝသေန။ ဣမေ ဓမ္မော အဘိညေယျဘိအာဒယော အဘိညေယျပရိညေယျပဟာတဗ္ဗဘာဝေ-တဗ္ဗသတ္တိကာတဗ္ဗဓမ္မာနံ ဒဿနဝသေန။ ဆန္တံ ဖဿာယတနာနန္တိအာဒယော ဖဿာယတနာနံ ဥပ္ပတ္တိဉ္စ အတ္တိမဉ္စ အဿာဒဉ္စ ဥပ္ပဒုဉ္စ နိဿရဏဉ္စ ဒဿန-ဝသေန။ ပဉ္စန္တံ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာနံ ပဉ္စဝိသတိဝိဝေနေ ဥဒယဉ္စ ဝယဉ္စ၊ တေသု

chandarāgavasena assādañca, tesaṃ vipariṇāmaṃ ādīnavañca, nissaraṇasaṅkhātāṃ nibbānañca. **Catunnaṃ mahābhūtānaṃ** avijjādisamudayañca, avijjādinirodhe atthaṅgamañca evamādidassanavasena vuttā. Ete dhammā tattha tattha vuttanayena veditabbā.

Amatogadhanti natthi etassa maraṇasaṅkhātāṃ matanti amataṃ. Kilesavisapaṭipakkhattā agadantipi amataṃ. Tasmīṃ ninnatāya **amatogadham**. **Amataparāyananti**¹ vuttappakāraṃ amataṃ paraṃ ayaṇaṃ gati patiṭṭhā assāti amataparāyaṇaṃ. **Amatapariyosānanti** taṃ amataṃ saṃsāraṃsa niṭṭhābhūtattā pariyosānamassāti amatapariyosānaṃ.

89. **Lābhakamyā na sikkhatīti** lābhapatthanāya suttantādīni na sikkhati. **Aviruddho ca taṇhāya, rasesu nānugijjhatīti** virodhābhāvena ca aviruddho hutvā taṇhāya mūlarasādīsu gedhaṃ nāpajjati.

Kena nu khoti lābhapatthanāya kāraṇacintane pihassa pariyesane nipāto. **Lābhābhiniḍḍhatīti** catunnaṃ paccayaṇaṃ visesena uppattiya. **Lābhaṃ paripācentoti** paccaye paripācayanto.

Attadamatthāyāti vipassanāsampayuttāya paññāya attano damanattāya. **Attasamatthāyāti** samādhisampayuttāya paññāya attano samādhānatthāya. **Attaparinibbāpanatthāyāti** duvidhenāpi ñāṇena attano anupādāparinibbānatthāya. Vuttañhetam “anupādāparinibbānattham kho āvuso Bhagavati brahmacariyaṃ vussatī”². **Appicchaññeva nissāyāti** ettha paccaya-appiccho adhigama-appiccho pariyatti-appiccho dhutaṅga-appicchoti cattāro appicchā, tesaṃ nānattaṃ heṭṭhā vitthāritaṃ eva, taṃ appicchaṃ allīyitvā. **Santutṭhiññevāti** catūsu paccayesu ca tividhaṃ santosaṃ allīyitvā, etesaṃ vibhāgo heṭṭhā vitthāritoyeva. **Sallekhaññevāti** kilesalekhanam. **Idamatthitaññevāti** imehi kusalahammehi atthi idamatthi, tassa bhāvo idamatthitā, taṃ idamatthitaṃyeva nissāya allīyitvā.

Rasoti niddesassa uddesapadam. **Mūlarasoti** yaṃkiñci mūlaṃ paṭiccanibbattaraso. **Khandharasādīsupi** eseṃ nayo. **Ambilanti** takkambilādi.

1. Amataparāyaṇanti (Si)

2. Ma 1. 204 piṭṭhe.

ဆန္ဒရာဂဝသေန အဿာဒဉ္စ၊ တေသံ ဝိပရိဏာမံ အာဒိနဝဉ္စ၊ နိဿရဏသင်္ခါတံ နိဗ္ဗာနဉ္စ။ စတုန္တံ မဟာဘူတနံ အဝိဇ္ဇာဒိသမုဒယဉ္စ၊ အဝိဇ္ဇာဒိနိရောဓေ အတ္တင်္ဂမဉ္စ ဝေမာဒိဒဿနဝသေန ဝုတ္တာ။ ဧတေ ဓမ္မာ တတ္ထ တတ္ထ ဝုတ္တန-ယေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အမတောဂဓန္တိ နတ္ထိ ဧတဿ မရဏသင်္ခါတံ မတန္တိ အမတံ။ ကိလေသ-ဝိသပဋိပက္ခတ္တာ အဂဒန္တိဝိ အမတံ။ တသ္မိ နိန္ဒတာယ အမတောဂဓံ။ အမတပရာယနန္တိ ဝုတ္တပ္ပကာရံ အမတံ ပရံ အယနံ ဂတိ ပတိဋ္ဌာ အဿာတိ အမတပရာယနံ။ အမတပရိယောသာနန္တိ တံ အမတံ သံသာရဿ နိဋ္ဌာ-ဘူတတ္တာ ပရိယောသာနမဿာတိ အမတပရိယောသာနံ။

၇၉။ လာဘကဗျာ န သိက္ခတိတိ လာဘပတ္တနာယ သုတ္တန္တာဒိနိ န သိက္ခတိ။ အဝိရုဒ္ဓေါ စ တဏှာယ၊ ရသေသု နာနုရိန္ဒတိတိ ဝိရောဓာဘာဝေန စ အဝိရုဒ္ဓေါ ဟုတ္တာ တဏှာယ မူလရသာဒိသု ဂေမံ နာပဇ္ဇတိ။

ကေန န ခေါတိ လာဘပတ္တနာယ ကာရဏစိန္တနေ ဝိဟဿ ပရိယေ-သနေ နိပါတော။ လာဘာဘိနိဗ္ဗတ္တိယာတိ စတုန္တံ ပစ္စယာနံ ဝိသေသေန ဥပ္ပတ္တိယာ။ လာဘံ ပရိပါစေန္တောတိ ပစ္စယေ ပရိပါစယန္တော။

အတ္တဒမတ္တယာတိ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တယ ပညာယ အတ္တနော ဒမနတ္တယ။ အတ္တသမတ္တယာတိ သမာဓိသမ္ပယုတ္တယ ပညာယ အတ္တနော သမာဓာနတ္တယ။ အတ္တပရိနိဗ္ဗာပနတ္တယာတိ ဒုဝိနေနာဝိ ဉ္ဈဏေန အတ္တနော အနုပါဒါပရိနိဗ္ဗာနတ္တယ။ ဝုတ္တဉ္ဇေတံ “အနုပါဒါပရိနိဗ္ဗာနတ္ထံ ခေါ အာဝသော ဘဂဝတိ ဗြဟ္မစရိယံ ဝဿတိ”တိ ၂။ အပ္ပိစ္ဆညေဝ နိဿာယာတိ ဧတ္ထ ပစ္စယအပ္ပိစ္ဆော အဓိဂမအပ္ပိစ္ဆော ပရိယတ္တိအပ္ပိစ္ဆော ဓုတင်္ဂအပ္ပိစ္ဆောတိ စတ္တာရော အပ္ပိစ္ဆော၊ တေသံ နာနတ္ထံ ဟေဋ္ဌာ ဝိတ္တာရိတံ ဧဝံ၊ တံ အပ္ပိစ္ဆံ အလ္လိယိတွာ။ သန္တုန္တိညေဝတိ စတုသု ပစ္စယေသု စ တိဝိမံ သန္တောသံ အလ္လိယိတွာ၊ ဧတေသံ ဝိဘာဂေါ ဟေဋ္ဌာ ဝိတ္တာရိတောယေဝ။ သလ္လေခ-ညေဝတိ ကိလေသလေခနံ။ ဣဒမတ္တိတညေဝတိ ဣမေဟိ ကုသလဓမ္မေဟိ အတ္ထိ ဣဒမတ္တိ၊ တဿ ဘာဝေါ ဣဒမတ္တိတာ၊ တံ ဣဒမတ္တိတံယေဝ နိဿာယ အလ္လိယိတွာ။

ရသေသတိ နိဒ္ဒေသဿ ဥဒ္ဒေသပဒံ။ မူလရသေသတိ ယံကိဉ္စိ မူလံ ပဋိစ္စ နိဗ္ဗတ္တရသေသ။ ဓန္တရသာဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။ အပ္ပိလန္တိ တက္ကမ္ဘိလာဒိ။

Madhuranti ekantato gosappi-ādi. Madhu pana kasāvayuttam ciranikkhittam kasāvaṃ hoti, phāṇitaṃ khāriyuttam ciranikkhittam khāriyaṃ hoti. Sappi pana ciranikkhittam vaṇṇagandhe jahantampi rasaṃ na jahatīti tadeva ekantamadhuram. **Tittakanti** nimbapaṇṇādi. **Kaṭukanti** siṅgiveramaricādi. **Loṇikanti** sāmuddikaloṇādi. **Khārikanti** vātiṅgaṇakaḷīrādi¹. **Lambikanti**² padarāmalaka kapiṭṭha sālavādi. **Kasāvanti** harītakādi. Ime sabbepi rasā vatthuvaseṇa vuttā. Taṃtaṃvatthuko panettha raso ca ambilādīni nāmehi vuttoti veditabbo. **Sādūti** iṭṭharaso. **Asādūti** anīṭṭharaso. Iminā padadvayena sabbopi raso pariyādinno. **Sītanti** sītaraso. **Uṇhanti** uṇharaso. Evamayam³ mūlarasādīnā bhedenā bhinnopi raso lakkhaṇādīhi abhinnoyeva. Sabbopi hesa jivhāpaṭiḥananalakkaṇo, jivhāviññāṇassa visayabhāvaraso, tasseva gocarapaccupaṭṭhāno. **Te jivhaggena rasaggānīti** ete samaṇabrāhmaṇā pasāda jivhaggena uttamarasāni. **Pariyesantāti** gavesamānā. **Āhiṇḍantīti** tattha tattha vicaranti. **Te ambilaṃ labhitvā anambilaṃ pariyesantīti** takkādi-ambilaṃ laddhā anambilaṃ gavesanti. Evaṃ sabbaṃ parivattetvā parivattetvā yojitaṃ.

Paṭisaṅkhā yoniso āhāraṃ āhāretīti paṭisaṅkhānapaññāya⁴ jānitvā upāyena āhāraṃ āhāreti. Idāni upāyaṃ dassetuṃ “**neva davāyā**”ti-ādi vuttaṃ.

Tattha **neva davāyāti** davatthāya na āhāreti. Tattha naṭalaṅghakādayo davatthāya āhārenti nāma. Yañhi bhojanaṃ bhuttassa naccagītakabbasilokasaṅkhāto davo atirekatarena paṭibhāti, taṃ bhojanaṃ adhammena visamena pariyesitvā te āhārenti. Ayaṃ pana bhikkhu na evamāhāreti.

Na madāyāti mānamadapurisamadānaṃ vaḍḍhanatthāya na āhāreti. Tattha rājarājamahāmattā madatthāya āhārenti nāma. Te hi attano mānamadapurisamadānaṃ vaḍḍhanatthāya piṇḍarasabhojanādīni paṇītabhojanāni bhuñjanti. Ayaṃ pana bhikkhu evaṃ nāhāreti.

1. Vātiṅganakampillakādi (Sī)

3. Evamassa (Ka)

2. Lapilanti pīlava kapiṭṭha sālavādi (Sī)

4. Paṭisaṅkhāya paññāya (Ka)

မရရှိန္တိ ဧကန္တတော ဂေါသပ္ပိအာဒိ။ မရ ပန ကသာဝယုတ္တံ စိရနိက္ခိတ္တံ ကသာဝံ ဟောတိ။ ဖာဏိတံ ခါရိယုတ္တံ စိရနိက္ခိတ္တံ ခါရိယံ ဟောတိ။ သပ္ပိ ပန စိရနိက္ခိတ္တံ ဝဏ္ဏဂန္ဓေ ဇဟန္တုမ္ပိ ရသံန ဇဟတိတိ တဒေဝ ဧကန္တမရရံ။ **တိတ္ထကန္တိ** နိဗ္ဗုပ္ပဏ္ဍာဒိ။ **ကဋုကန္တိ** သိင်္ဂီဝေရမရိစာဒိ။ **လောဏိကန္တိ** သာမုဒ္ဓိကလောဏာဒိ။ **ခါရိကန္တိ** ဝါတိင်္ဂဏကဋ္ဌိရာဒိ။ **လမ္ဗိကန္တိ** ပဒရာမလက ကပ္ပိဋ္ဌသလဝါဒိ။ **ကသာဝန္တိ** ဟရိတကာဒိ။ ဣမေ သဗ္ဗေပိ ရသာ ဝတ္ထုဝသေန ဝုတ္တာ။ တံတံဝတ္ထုကော ပနေတ္ထ ရသော စ အဗ္ဗိလာဒိနိ နာမေဟိ ဝုတ္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သာဂ္ဂုတိ** ဣဋ္ဌရသော။ **အသာဂ္ဂုတိ** အနိဋ္ဌရသော။ ဣမိနာ ပဒဒ္ဓယေန သဗ္ဗေပိ ရသော ပရိယာဒိန္နော။ **သီတန္တိ** သီတရသော။ **ဥဗ္ဗန္တိ** ဥဗ္ဗရသော။ ဧဝမယံ^၁ မူလရသာဒိနာ ဘေဒေန ဘိန္နောပိ ရသော လက္ခဏာဒိဟိ အဘိန္နောယေဝ။ သဗ္ဗေပိ ဟေသ ဇိဝှိပဋိဟနနလက္ခဏော၊ ဇိဝှိပိညာဏဿ ဝိသယဘာဝရသော၊ တဿေဝ ဂေါစရပစ္စုပ္ပန္နာနော။ **တေ ဇိဝှဂ္ဂေန ရသဂ္ဂါနိတိ** ဧတေ သမဏဗြာဟ္မဏာ ပသာဒဇိဝှဂ္ဂေန ဥတ္တမရသာနိ။ **ပရိယေသန္တောတိ** ဂဝေသမာနာ။ **အာဟိဏ္ဏန္တိတိ** တတ္ထ တတ္ထ ဝိစရန္တိ။ **တေ အဗ္ဗိလံ လဘိတွာ အနဗ္ဗိလံ ပရိယေသန္တိတိ** တက္ကာဒိအဗ္ဗိလံ လဒ္ဓါ အနဗ္ဗိလံ ဂဝေသန္တိ။ ဧဝံ သဗ္ဗံ ပရိဝတ္ထေတွာ ပရိဝတ္ထေတွာ ယောဇိတံ။

ပဋိသန္ခိယောနိသော အာဟာရံ အာဟာရေတိတိ ပဋိသန္ခိယပညာယ^၂ ဇာနိတွာ ဥပါယေန အာဟာရံ အာဟာရေတိ။ ဣဒါနိ ဥပါယံ ဒဿေတုံ “**နေဝ ဒဝါယာ**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **နေဝ ဒဝါယာ**တိ ဒဝတ္ထာယ န အာဟာရေတိ။ တတ္ထ နဋ္ဌလဗ်-ကာဒယော ဒဝတ္ထာယ အာဟာရေန္တိ နာမ။ ယဉ္စိ ဘောဇနံ ဘုတ္တဿ နစ္စရိတကဗ္ဗသိလောကသင်္ခါတော ဒဝေါ အတိရေကတရေန ပဋိဘာတိ။ တံ ဘောဇနံ အဓမ္မေန ဝိသမေန ပရိယေသိတွာ တေ အာဟာရေန္တိ။ အယံ ပန ဘိက္ခု န ဧဝမာဟာရေတိ။

န မဒါယာတိ မာနမဒပုရိသမဒါနံ ဝဗုနတ္ထာယ န အာဟာရေတိ။ တတ္ထ ရာဇရာဇမဟာမတ္တာ မဒတ္ထာယ အာဟာရေန္တိ နာမ။ တေ ဟိ အတ္တနော မာနမဒပုရိသမဒါနံ ဝဗုနတ္ထာယ ပိဏ္ဏရသဘောဇနာဒိနိ ပဏိတဘောဇနာနိ ဘုဉ္ဇန္တိ။ အယံ ပန ဘိက္ခု ဧဝံ နာဟာရေတိ။

၁-ဝါတိင်္ဂနက္ခိတ္တကာဒိ (သီ)

၃-ဧဝမဿ (က)

၂-လပိလန္တိ ဝိလေဝ ကပ္ပိဋ္ဌ သာလဝါဒိ (သီ)

၄-ပဋိသန္ခိယ ပညာယ (က)

Na maṇḍanāyāti sarīramaṇḍanatthāya na āhāreti. Tattha rūpūpajīvinīyo māṭugāmā antepurikādayo ca sappiphāṇitādīni pivanti, siniddhamudumaddavabhojanaṃ āhārenti. Evaṃ no aṅgaṭṭhi¹ susaṇṭhitā bhavissati, sarīre chavivaṇṇo pasanno bhavissatīti. Ayaṃ pana bhikkhu evaṃ na āhāreti.

Na vibhūsanāyāti sarīre maṃsavibhūsanatthāya na āhāreti. Tattha nibbuddhamallamuṭṭhikamallaceṭakādayo susiniddhehi macchamaṃsādīhi sarīraṃ pīṇenti “evaṃ no maṃsaṃ ussaḍaṃ bhavissati pahārasahanatthāyā”ti. Ayaṃ pana bhikkhu evaṃ sarīre maṃsavibhūsanatthāya na āhāreti.

Yāvadevāti āhārāharaṇapayojanassa paricchedaniyamadassanaṃ. Imassa kāyassa ṭhitiyāti imassa catumahābhūtikassa karajakāyassa ṭhapanatthāya āhāreti, idamassa āhārāharaṇe payojananti attho. Yāpanāyāti jīvitindriyayāpanatthāya āhāreti. Vihimsūparatiyāti vihiṃsā nāma abhuttapaccayā uppajjanakakhuddā², tassā uparatiyā vūpasamanatthāya āhāreti. Brahmacariyānuggahāyāti brahmacariyaṃ nāma tisso sikkhā sakalasāsaṇaṃ, tassa anuggaḥhatthāya āhāreti.

Itīti upāyanidassanaṃ, iminā upāyenāti attho. Purāṇaṇca vedanaṃ paṭihanākhāmīti purāṇavedanaṃ nāma abhuttapaccayā uppajjanakavedanā, taṃ paṭihanissāmīti āhāreti. Navaṇca vedanaṃ na uppādessāmīti navavedanā nāma atibhuttapaccayena uppajjanakavedanā, na taṃ uppādessāmīti āhāreti. Atha vā navavedanā nāma bhuttapaccayā na uppajjanakavedanā³, tassā anuppannāya anuppajjanatthameva āhāreti.

Yātrā ca me bhavissatīti yāpanā ca me bhavissati. Anavajjatā cāti ettha atthi sāvajjaṃ, atthi anavajjaṃ. Tattha adhammikapariyesanā adhammikapaṭiggahaṇaṃ adhammena paribhogoti idaṃ sāvajjaṃ nāma. Dhammena pana pariyesitvā dhammena paṭiggahetvā paccavekkhitvā paribhuñjanaṃ anavajjaṃ nāma. Ekacco anavajjeyeva⁴ sāvajjaṃ karoti, “laddhaṃ me”ti katvā

1. Aṅgaṭṭhi (Syā) aṅgasandhi (Ka)

2. Khudā (Sī)

3. Bhuttapaccayena uppajjanakavedanā (Sī, Ka)

4. Anavajjaṃyeva (Sī, Ka)

န မဏ္ဍနာယာတိ သရီရမဏ္ဍနတ္ထာယ န အာဟာရေတိ။ တတ္ထ ရူပပဇိဝိ-
နိယော မာတုဂါမာ အန္တေပုရိကာဒယော စ သပ္ပိဇာဏိတာဒိနိ ပိဝန္တိ၊
သိနိဒ္ဓမုဒုမဒ္ဓဝဘောဇနံ အာဟာရေန္တိ။ ဧဝံ နော အင်္ဂလဋ္ဌိ^၁ သုသဏ္ဌိတာ
ဘဝိဿတိ၊ သရီရေ ဆဝိဝဏ္ဏော ပသန္ဓော ဘဝိဿတိတိ။ အယံ ပန ဘိက္ခု ဧဝံ
န အာဟာရေတိ။

န ဝိဘူသနာယာတိ သရီရေ မံသဝိဘူသနတ္ထာယ န အာဟာရေတိ။ တတ္ထ
နိဗ္ဗုဒ္ဓမုဒုမုဒ္ဓိကမုဒုမုဒုကဒယော သုသိနိဒ္ဓေဟိ မစ္ဆမံသာဒိဟိ သရီရံ
ပိဝေန္တိ “ဧဝံ နော မံသံ ဥဿဒံ ဘဝိဿတိ ပဟာရသဟနတ္ထာယာ”တိ။
အယံ ပန ဘိက္ခု ဧဝံ သရီရေ မံသဝိဘူသနတ္ထာယ န အာဟာရေတိ။

ယာဝဇံဒဝါတိ အာဟာရဟရဏပယောဇနဿ ပရိစ္ဆေဒနိယမဒဿနံ။
ဣမဿ ကာယဿ ဌိတိယာတိ ဣမဿ စတုမဟာဘူတိကဿ ကရဇကောယဿ
ဌပနတ္ထာယ အာဟာရေတိ၊ ဣဒမဿ အာဟာရဟရဏေ ပယောဇနန္တိ
အတ္ထော။ ယာပနာယာတိ ဇီဝိတိန္ဒြိယယာပနတ္ထာယ အာဟာရေတိ။ ဝိဟိ-
သုပရတိယာတိ ဝိဟိံသာ နာမ အဘုတ္တပစ္စယာ ဥပ္ပဇ္ဇနကဗုဒ္ဓါ^၂၊ တဿာ
ဥပရတိယာ ဂူပသမနတ္ထာယ အာဟာရေတိ။ မြဟ္မစရိယာနုဂဟာယာတိ
မြဟ္မစရိယံ နာမ တိဿော သိက္ခာ သကလသာသနံ၊ တဿ အနုဂ္ဂဏ္ဍတ္ထာယ
အာဟာရေတိ။

ဣတိတိ ဥပါယနိဒဿနံ၊ ဣမိနာ ဥပါယေနာတိ အတ္ထော။ ပုရာဏဉ္စ
ဝေဒနံ ပဋိဟင်္ဂါဒိတိ ပုရာဏဝေဒနံ နာမ အဘုတ္တပစ္စယာ ဥပ္ပဇ္ဇနကဝေဒနာ၊
တံ ပဋိဟင်္ဂိဿာမိတိ အာဟာရေတိ။ နဝဉ္စ ဝေဒနံ န ဥပ္ပါဒေဿာမိတိ
နဝဝေဒနာ နာမ အဘိဘုတ္တပစ္စယေန ဥပ္ပဇ္ဇနကဝေဒနာ၊ န တံ ဥပ္ပါဒေဿာမိတိ
အာဟာရေတိ။ အထ ဝါ နဝဝေဒနာ နာမ ဘုတ္တပစ္စယာ န ဥပ္ပဇ္ဇနကဝေဒနာ^၃၊
တဿာ အနုပ္ပန္နာယ အနုပ္ပဇ္ဇနတ္ထမေဝ အာဟာရေတိ။

ယာတြာ စ မေ ဘဝိဿတိတိ ယာပနာ စ မေ ဘဝိဿတိ။ အနဝဇ္ဇတာ
စာတိ ဧတ္ထ အတ္ထိ သာဝဇ္ဇံ၊ အတ္ထိ အနဝဇ္ဇံ။ တတ္ထ အဓမ္မိကပရိယေသနာ
အဓမ္မိကပဋိဂ္ဂဟဏံ အဓမ္မေန ပရိဘောဂေါတိ ဣဒံ သာဝဇ္ဇံ နာမ။ ဓမ္မေန ပန
ပရိယေသိတွာ ဓမ္မေန ပဋိဂ္ဂဟေတွာ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပရိဘုဉ္ဇနံ အနဝဇ္ဇံ နာမ။
ဧကေစ္စော အနဝဇ္ဇေယေဝ^၄ သာဝဇ္ဇံ ကရေတိ၊ “လဒ္ဓိ မေ”တိ ကတွာ

၁-အင်္ဂလဋ္ဌိ (သျှာ) အင်္ဂသန္တိ (က)

၂-ဒုဒါ (သီ)

၃-ဘုတ္တပစ္စယေန ဥပ္ပဇ္ဇနကဝေဒနာ (သီ၊ က)

၄-အနဝဇ္ဇေယေဝ (သီ၊ က)

pamāṇātikkantaṃ, taṃ jīrāpetuṃ asakkonto uddhamviracana-adhovecanādīhi kilamati, sakalavihāre bhikkhū tassa sarīrapaṭijaggaṇabhesajjapariyesanādīsu ussukkaṃ āpajjanti, “kiṃ idan”ti vutte “asukassa nāma udaraṃ uddhumātan”ti-ādiṃ vadanti. “Esa niccakālampi evaṃ pakatikoyeva, attano kucchippamāṇaṃ nāma na jānāti”ti nindanti garahanti. Ayaṃ anavajjeyeva sāvajjaṃ karoti nāma. Evaṃ akatvā “anavajjatā ca me bhavissatī”ti āhāreti.

Phāsuvihāro cāti etthāpi atthi phāsuvihāro, atthi na phāsuvihāro. Tattha āharahatthako alaṃsāṭako tatravaṭṭako kākamāsako bhuttavamitakoti imesaṃ pañcannaṃ brāhmaṇānaṃ bhojanaṃ na phāsuvihāro nāma. Etesu hi **āharahatthako** nāma bahuṃ bhuñjitvā attano dhammatāya uṭṭhātuṃ asakkonto “āhara hatthan”ti vadati. **Alaṃsāṭako** nāma accuddhumātakucchitāya uṭṭhitopi sāṭakaṃ nivāsetuṃ na sakkoti. **Tatravaṭṭako** nāma uṭṭhātuṃ asakkonto tatteva parivaṭṭati. **Kākamāsako** nāma yathā kākehi āmasituṃ sakkoti, evaṃ yāva mukhadvārā āhāreti. **Bhuttavamitako** nāma mukhena sandhāretuṃ asakkonto tattheva vamaṃti. Evaṃ akatvā “phāsuvihāro ca me bhavissatī”ti āhāreti. Phāsuvihāro nāma catūhi pañcahi ālopehi ūnūdaratā. Ettakaṃ hi bhuñjitvā pāṇīyaṃ pivato cattāro iriyāpathā sukhena pavattanti. Tasmā Dhammasenāpati evamāha—

“Cattāro pañca ālope, abhutvā udakaṃ pive.

Alaṃ phāsuvihārāya, pahitattassa bhikkhuno”ti¹.

Imasmim̐ pana ṭhāne aṅgaṇi samodhānetabbāni. Neva davāyāti hi ekaṃ aṅgaṃ, na madāyāti ekaṃ, na maṇḍanāyāti ekaṃ, na vibhūsanāyāti ekaṃ, yāvadeva imassa kāyassa ṭhitiyā yāpanāyāti ekaṃ, vihiṃsūparatiyā brahmacariyānuggahāyāti ekaṃ, iti purāṇaṇca vedanaṃ paṭihaṅkhāmi navaṇca vedanaṃ na uppādessāmīti ekaṃ, yātrā ca me bhavissatīti ekaṃ aṅgaṃ, anavajjatā ca phāsuvihāro cāti ayamettha bhojanānisamso.

1. Khu 2. 343; Khu 11. 392 piṭṭhesu.

ပမာဏာတိက္ကန္တံ ဘုဉ္ဇတိ၊ တံ ဇီရာပေတုံ အသက္ကောန္တော ဥဒ္ဓံဝိရေစနအခေါဝိ-
ရေစနာဒီဟိ ကိလမတိ၊ သကလဝိဟာရေ ဘိက္ခု။ တဿ သရီရပဋိဇ္ဇန-
ဘေသဇ္ဇပရိယေသနာဒီသု ဥဿုက္ကံ အာပဇ္ဇန္တိ။ “ကိ” ဣဒ”န္တိ ဝုတ္တေ
“အသုကဿ နာမ ဥဒရံ ဥဗ္ဗုမာတ”န္တိအာဒိ” ဝဒန္တိ။ “သေ နိစ္စကာလမ္ပိ
ဧဝံ ပကတိကောယေဝ၊ အတ္တနော ကုစ္ဆိပ္ပမာဏံ နာမ န ဇာနာတိ”တိ နိန္ဒန္တိ
ဂရဟန္တိ။ အယံ အနဝဇ္ဇေယေဝ သာဝဇ္ဇံ ကရေတိ နာမ။ ဧဝံ အကတ္တာ
“အနဝဇ္ဇတာ စ မေ ဘဝိဿတိ”တိ အာဟာရေတိ။

ဖာသုဝိဟာရေ စာတိ ဧတ္ထာပိ အတ္ထိ ဖာသုဝိဟာရေ၊ အတ္ထိ န
ဖာသုဝိဟာရေ။ တတ္ထ အာဟရဟတ္ထကော အလံသာဋ္ဌကော တတြဝဋ္ဌကော
ကာကမာသကော ဘုတ္တဝမိတကောတိ ဣမေသံ ပဉ္စန္ဒံ ပြာဟူဏာနံ ဘောဇနံ
န ဖာသုဝိဟာရေ နာမ။ ဧတေသု ဟိ **အာဟရဟတ္ထကော** နာမ ဗဟုံ
ဘုဉ္ဇိတွာ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ဥဋ္ဌာတုံ အသက္ကောန္တော “အာဟရ ဟတ္ထ”န္တိ
ဝဒတိ။ **အလံသာဋ္ဌကော** နာမ အဇ္ဈုဒ္ဓါမာတကုစ္ဆိတာယ ဥဋ္ဌိတေဝိ သာဋ္ဌကံ
နိဝါသေတုံ န သက္ကောတိ။ **တတြဝဋ္ဌကော** နာမ ဥဋ္ဌာတုံ အသက္ကောန္တော
တတြေဝ ပရိဝဋ္ဌတိ။ **ကာကမာသကော** နာမ ယထာ ကာကေဟိ အာမသိတုံ
သက္ကောတိ။ ဧဝံ ယာဝ မုခဒ္ဓါရာ အာဟာရေတိ။ **ဘုတ္တဝမိတကော** နာမ
မုခေန သန္တာရေတုံ အသက္ကောန္တော တတ္ထေဝ ဝမတိ။ ဧဝံ အကတ္တာ
“ဖာသုဝိဟာရေ စ မေ ဘဝိဿတိ”တိ အာဟာရေတိ။ ဖာသုဝိဟာရေ နာမ
စတူဟိ ပဉ္စဟိ အာလောပေဟိ ဦးနဒရတာ။ ဧတ္တကံ ဟိ ဘုဉ္ဇိတွာ ပါနီယံ
ပိဝတော စတ္တာရေ ဣရိယာပထာ သုခေန ပဝတ္တန္တိ။ တဿ ဓမ္မသေနာပတိ
ဧဝမာဟ—

“စတ္တာရေ ပဉ္စ အာလောပေ၊ အဘုတ္တာ ဥဒကံ ပိဝေ။
အလံ ဖာသုဝိဟာရယ၊ ပဟိတတ္ထဿ ဘိက္ခုနော”တိ^၁။

ဣမသ္မိံ ပန ဌာနေ အင်္ဂါနိ သမောဓာနေတဗ္ဗာနိ။ နေဝ ဒဝါယာတိ ဟိ ဧကံ
အင်္ဂံ၊ န မဒါယာတိ ဧကံ၊ န မဏ္ဍနာယာတိ ဧကံ၊ န ဝိဘူသနာယာတိ ဧကံ၊
ယာဝဒေဝ ဣမဿ ကာယဿ ဌိတိယာ ယာပနာယာတိ ဧကံ၊ ဝိဟိံသုပရ-
တိယာ မြဟ္မစရိယာနုဂ္ဂဟာယာတိ ဧကံ၊ ဣတိ ပုရာဏဉ္စ ဝေဒနံ ပဋိဟဒိမိ နဝဉ္စ
ဝေဒနံ န ဥပ္ပါဒေဿာမိတိ ဧကံ၊ ယာတြာ စ မေ ဘဝိဿတိတိ ဧကံ အင်္ဂံ၊
အနဝဇ္ဇတာ စ ဖာသုဝိဟာရေ စာတိ အယမေတ္ထ ဘောဇနာနိသံသော။

Mahāsivatthero panāha “heṭṭhā cattāri aṅgāni paṭikkhepo nāma, upari pana aṭṭhaṅgāni samodhānetabbānī”ti. Tattha yāvadeva imassa kāyassa ṭhitiyāti ekaṃ aṅgaṃ, yāpanāyāti ekaṃ, vihiṃsūparatiyāti ekaṃ, brahmacariyānuggahāyāti ekaṃ, iti purāṇaṇca vedanaṃ paṭihaṅkhāmīti ekaṃ, navaṇca vedanaṃ na uppādessāmīti ekaṃ, yātrā ca me bhavissatīti ekaṃ, anavajjatā cāti ekaṃ, phāsuvihāro pana bhojanānisamsoti. Evaṃ aṭṭhaṅgasamannāgataṃ āhāraṃ āhāreti.

90. Upekkhakoti chaḷaṅgupekkhāya samannāgato. Satoti kāyānupassanādisatiyutto.

Upekkhakoti chaḷaṅgupekkhāya samannāgatoti ettha chaḷaṅgupekkhādhammo nāma koti? Nāṇādayo. “Nāṇa”ti vutte kiriyo cattāri nāṇasampayuttāni labbhanti, “satatavihāro”ti¹ vutte aṭṭha mahācittāni labbhanti, “rajjanadussanaṃ natthi”ti vutte dasa cittāni labbhanti. Somanassaṃ āsevanavasena labbhanti. **Cakkhunā rūpaṃ disvāti** kāraṇavasena cakkhūti laddhavohārena rūpadassanasamatthena cakkhuvīññāṇena rūpaṃ disvā. Porāṇa panāhu—cakkhu rūpaṃ na passati acittakattā, cittampi na passati acakkhukattā. Dvārārammaṇasaṅghaṭṭanena pana pasādavatthukena cittaena passati. Īdisesu pana ṭhānesu “dhanunā vijjhatī”ti-ādīsu viya sasambhārakathā nāma hoti. Tasmā cakkhuvīññāṇena rūpaṃ disvāti ayamevettha attho.

Neva sumano hotīti lobhuppattivāsena chandarāguppattivāsena somanasso na hoti. **Na dummanoti** paṭighuppattivāsena duṭṭhacitto na hoti. **Upekkhakoti** upapattito ikkhako hoti, apakkhapatito hutvā iriyāpathaṃ pavatteti. **Sato sampajānoti** satimā nāṇasampanno. **Manāpaṃ nābhigijjhatīti** manavaḍḍhanakaṃ itthārammaṇaṃ nābhigijjhati na pattheti. **Nābhihaṃsatīti** na tussati. **Na rāgaṃ janetīti** tattha tattha rañjanaṃ na uppādeti. **Tassa ṭhitova kāyo hotīti** tassa khīṇāsavassa cakkhādikāyo kampārahitattā ṭhito niccalo hoti. **Amanāpanti**

1. Santavīhāroṭi (Sī)

မဟာသိဝတ္ထေရာ ပနာဟ “ဟေဋ္ဌာ စတ္တာရိ အင်္ဂါနိ ပဋိက္ခေပေါ နာမ၊ ဥပရိ ပန အဋ္ဌင်္ဂါနိ သမောဓာနေတဗ္ဗာနိ”တိ။ တတ္ထ ယာဝဒေဝ ဣမဿ ကာယဿ ဌိတိယာတိ ဧကံ အင်္ဂံ၊ ယာပနာယာတိ ဧကံ၊ ဝိဟိန္တုပရတိယာတိ ဧကံ၊ မြဟ္မစရိယာနုဂဟာယာတိ ဧကံ၊ ဣတိ ပုရာဏဉ္စ ဝေဒနံ ပဋိဟဒ္ဓိမိတိ ဧကံ၊ နဝဉ္စ ဝေဒနံ န ဥပ္ပါဒေဿာမိတိ ဧကံ၊ ယာတြာ စ မေ ဘဝိဿတိတိ ဧကံ၊ အနဝဇ္ဇတာ စာတိ ဧကံ၊ ဖာသုဝိဟာဓရာ ပန ဘောဇနာနိသံသောတိ။ ဧဝံ အဋ္ဌင်္ဂသမန္ဓာဂတံ အာဟာရံ အာဟာရေတိ။

၉၀။ ဥပေက္ခကောတိ ဆဋ္ဌင်္ဂပေက္ခာယ သမန္ဓာဂတော။ သတောတိ ကာယာနုပဿနာဒိသတိယုတ္တော။

ဥပေက္ခကောတိ ဆဋ္ဌင်္ဂပေက္ခာယ သမန္ဓာဂတောတိ ဧတ္ထ ဆဋ္ဌင်္ဂပေက္ခာ-ဓမ္မော နာမ ကောတိ? ဉာဏာဒယော။ “ဉာဏ”န္တိ ဝုတ္တေ ကိရိယတော စတ္တာရိ ဉာဏသမ္ပယုတ္တာနိ လဗ္ဘန္တိ၊ “သတတပိဟာရေ”တိ^၁ ဝုတ္တေ အဋ္ဌမဟာစိတ္တာနိ လဗ္ဘန္တိ၊ “မုဇ္ဈနဒဿနံ နတ္ထိ”တိ ဝုတ္တေ ဒသ စိတ္တာနိ လဗ္ဘန္တိ။ သောမနဿ အာသေဝနဝသေန လဗ္ဘတိ။ စက္ခုနာ ရူပံ ဒိဿတိ ကာရဏဝသေန စက္ခုတိ လဒ္ဓဝေါဟာရေန ရူပဒဿနသမတ္တေန စက္ခုဝိညာ-ဏေန ရူပံ ဒိဿတိ။ ပေါရာဏာ ပနာဟ—စက္ခု ရူပံ န ပဿတိ အစိတ္တကတ္တာ၊ စိတ္တဗ္ဗိ န ပဿတိ အစက္ခုကတ္တာ။ ဒွါရာရမ္မဏသင်္ခန္ဓေန ပနပသာဒဝတ္ထုကေန စိတ္တေန ပဿတိ။ ဤဒိသေသု ပန ဌာနေသု “နေနာ ဝိဇ္ဈတိ”တိအာဒိသု ဝိယသသမ္ဘာရကထာ နာမ ဟောတိ။ တသ္မာ စက္ခုဝိညာဏေန ရူပံ ဒိဿတိ အယမေဝေတ္ထ အတ္တော။

နေဝ သုမနော ဟောတိတိ လောဘုပ္ပတ္တိဝသေန ဆန္ဒရာဂုပ္ပတ္တိဝသေန သောမနဿော န ဟောတိ။ န ဒုဗ္ဗနောတိ ပဋိယုပ္ပတ္တိဝသေန ဒုဋ္ဌစိတ္တော န ဟောတိ။ ဥပေက္ခကောတိ ဥပပတ္တိတော ဣက္ခကော ဟောတိ။ အပက္ခပတိတော ဟုတ္တာ ဣရိယာပထံ ပဝတ္တေတိ။ သတော သမ္ပဇာနောတိ သတိမာ ဉာဏ-သမ္ပန္နော။ မနာပံ နာဘိဝိဇ္ဈတိတိ မနဝဇ္ဇနကံ ဣဋ္ဌာရမ္မဏံ နာဘိဝိဇ္ဈတိ န ပတ္တေတိ။ နာဘိဟံသတိတိ န တုဿတိ။ န ရာဂံ ဇနေတိတိ တတ္ထ တတ္ထ ရဇ္ဇနံ န ဥပ္ပါဒေတိ။ တဿ ဌိတောဝ ကာယော ဟောတိတိ တဿ ဒီကာသဝဿ စက္ခာဒိကာယော ကမ္မာရဟိတတ္တာ ဌိတော နိစ္စလော ဟောတိ။ အမနာပန္တိ

၁-သန္တဝိဟာရေတိ (သိ)

anittāhārammaṇaṃ. **Na maṅku hotīti** domanassito na hoti. **Appatittāhitacittoti** kodhavasena tthitamano na hoti. **Alīnāmanasoti** alīnacitto.

Abyāpannacetasoti byāpādarahitacitto.

Rajānīye na rajjatīti rajanīyasmim vatthusmim na rāgaṃ uppādeti.

Dussanīye na dussatīti dosuppāde vatthusmim na dosaṃ uppādeti.

Mohanīye na muyhatīti mohanīyasmim vatthusmim na mohaṃ uppādeti.

Kopanīye na kuppatīti kodhanīyasmim vatthusmim na calati. **Madanīye na**

majjatīti madanīyasmim vatthusmim na saṃsādati. **Kilesanīye na kilissatīti**

upatapanīyasmim vatthusmim na upatappati. **Diṭṭhe diṭṭhamattoti**

rūpārammaṇe cakkhuviññāṇena diṭṭhe diṭṭhamatto. **Sute sutamattoti**

saddāyatane sotaviññāṇena sute sutamatto. **Mute mutamattoti**

ghāṇajivhākāyaviññāṇena pāpuṇitvā gahite gahitamatto. **Viññāte**

viññātamattoti manoviññāṇena ñāte ñātamatto. **Diṭṭhe na limpatīti**

cakkhuviññāṇana diṭṭhe rūpārammaṇe taṇhādittāhilepena na limpati. **Diṭṭhe**

anūpayoti rūpārammaṇe nittāṇho hoti. **Anapāyoti** apaduṭṭhacitto.

Samvījjatīti labbhati. **Passatīti** oloketi. **Chandarāgoti** sineho.

Rūpārāmaṇti rūpaṃ āramaṃ assāti rūpārāmaṃ. Rūpe ratanti **rūparataṃ**.

Rūpe santuṭṭhīti **rūpasammuditaṃ**.

Dantaṃ nayanti samitinti uyyānakīlāmaṇḍalādīsu mahājanamajjhaṃ

gacchantā dantameva goṇajātīm vā assajātīm vā yāne yojetvā nayanti. **Rājāti**

tathārūpāneva tthānāni gacchanto rājāpi dantameva abhiruhati. **Manussesūti**

manussesupi catūhi ariyamaggehi danto nibbisevanova seṭṭho. **Yo'ti**

vākyanti yo evarūpaṃ atikkamavacanaṃ punappunaṃ vuccamānampi

titikkhati na paṭipphandati¹ na vihaññati, evarūpo danto seṭṭhoti attho.

Assatarāti vaḷavāya gadrabhena jātā. **Ājānīyāti** yaṃ assadammasārathi

kāraṇaṃ kāreti, tassa khippaṃ jānanaśamatthā. **Sindhavāti** sindhavaratṭhe

jātā assā. **Mahānāgāti** kuṇjarasaṅkhātā mahāhatthino.

1. Na paṭippharati (Sī, Syā)

အနိဋ္ဌာရမ္မဏံ။ န မင်္ဂု ဟောတိတိ ဒေါမနသိတော န ဟောတိ။ အပ္ပတိဋ္ဌိတ-
စိတ္တောတိ ကောဝေသေန ဌိတမနော န ဟောတိ။ အလိနမနသောတိ အလိန-
စိတ္တော။ အဗျာပန္နစေတသောတိ ဗျာပါဒရဟိတစိတ္တော။

ရဇနီယေ န ရဇ္ဇတိတိ ရဇနီယသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိံ န ရာဂံ ဥပ္ပါဒေတိ။
ဒုဿနီယေ န ဒုဿတိတိ ဒေါသုပ္ပါဒေ ဝတ္ထုသ္မိံ န ဒေါသံ ဥပ္ပါဒေတိ။
မောဟနီယေ န မုယတိတိ မောဟနီယသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိံ န မောဟံ ဥပ္ပါဒေတိ။
ကောပနီယေ န ကုပ္ပတိတိ ကောပနီယသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိံ န စလတိ။ မဒနီယေ
န မဇ္ဇတိတိ မဒနီယသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိံ န သံသိဒတိ။ ကိလေသနီယေ န
ကိလိသတိတိ ဥပတပနီယသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိံ န ဥပတပ္ပတိ။ ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌမတ္တောတိ
ရူပါရမ္မဏေ စက္ခုဝိညာဏေန ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌမတ္တော။ သုတေ သုတမတ္တောတိ
သဒ္ဓါယတနေ သောတဝိညာဏေန သုတေ သုတမတ္တော။ ဗုတေ ဗုတ-
မတ္တောတိ သာနဇိဝှိကာယဝိညာဏေန ပါပုဏိတွာ ဂဟိတေ ဂဟိတမတ္တော။
ဝိညာတေ ဝိညာတမတ္တောတိ မနောဝိညာဏေန ဉတေ ဉတမတ္တော။
ဒိဋ္ဌေ န လိမ္ပတိတိ စက္ခုဝိညာဏေန ဒိဋ္ဌေ ရူပါရမ္မဏေ တဏှာဒိဋ္ဌိလေပေန န
လိမ္ပတိ။ ဒိဋ္ဌေ အနူပယောတိ ရူပါရမ္မဏေ နိတ္တဏှော ဟောတိ။ အန-
ပါယောတိ အပဒုဋ္ဌစိတ္တော။

သံဝိဇ္ဇတိတိ လမ္ဘတိ။ ပဿတိတိ ဩလောကေတိ။ ဆန္ဒရာဂေါတိ
သိနေဟော။ ရူပါရာမန္တိ ရူပံ အာရာမံ အဿာတိ ရူပါရာမံ။ ရူပေ ရတန္တိ
ရူပရတံ။ ရူပေ သန္တုဋ္ဌိတိ ရူပသမ္ပုဒိတံ။

ဒန္တံ နယန္တိ သမိတိန္တိ ဥယျာနကိဋ္ဌာမဏ္ဍလာဒိသု မဟာဇနမဇ္ဈံ ဂစ္ဆန္တော
ဒန္တမေဝ ဂေါဏဇာတိံ ဝါ အဿဇာတိံ ဝါ ယာနေ ယောဇေတွာ နယန္တိ။
ရာဇာတိ တထာရူပါနေဝ ဌာနာနိ ဂစ္ဆန္တော ရာဇာပိ ဒန္တမေဝ အဘိရူဟတိ။
မနုဿေသုတိ မနုဿေသုပိ စတူဟိ အရိယမဂ္ဂေဟိ ဒန္တော နိဗ္ဗိသေဝနောဝ
သေဋ္ဌော။ ယော'တိဝါကျန္တိ ယော ဧဝရူပံ အတိက္ကမဝစနံ ပုနပ္ပုနံ ဝုစ္စမာနမ္ပိ
တိတိက္ခတိ န ပဋိပ္ပန္နတိ န ဝိဟညတိ။ ဧဝရူပေါ ဒန္တော သေဋ္ဌောတိ
အတ္တော။

အဿတရာတိ ဝဋ္ဌဝါယ ဂဠိဘေန ဇာတာ။ အာဇာနိယာတိ ယံ အဿ-
ဒမ္မသာရထိ ကာရဏံ ကာရေတိ။ တဿ ဒိပ္ပံ ဇာနနသမတ္တာ။ သိန္နဝါတိ
သိန္နဝရဋ္ဌေ ဇာတာ အဿာ။ မဟာနာဂါတိ ကုဉ္ဇရသင်္ခါတာ မဟာဟတ္ထိနော။

Attadantoti ete assatarā vā ājānīyā vā sindhavā vā kuñjarā vā varā dantā, na adantā¹. Yo pana catumaggasaṅkhātena attadantena dantatāya attadanto nibbisevano, ayaṃ tatopi varaṃ, sabbehipi etehi uttaritaroti attho.

Na hi etehi yānehīti yāni etāni hatthiyānādiyānāni, na hi etehi yānehi koci puggalo supinantenapi agatapubbattā “**agatan**”ti saṅkhātāṃ nibbānadisaṃ, taṃ ṭhānaṃ gaccheyya. Yathā pubbabhāge indriyadamena **dantena** aparabhāge ariyamaggabhāvanāya **sudantena danto** nibbisevano sappañño puggalo taṃ agatapubbaṃ disaṃ gacchati, dantabhūmiṃ pāpuṇāti. Tasmā attadamanameva varanti attho.

Vidhāsu na vikampantīti seyyassa seyyohamasmīti-ādīsu mānavidhāsu na calanti nappavedhanti². **Vippamuttā punabbhavāti** punabbhavapaṭisandhiyā punappunaṃ uppattito suṭṭhu muttā muñcitvā ṭhitā. **Dantabhūmimanuppattāti** ekantadamaṇaṃ arahattaphalabhūmiṃ pāpuṇitvā ṭhitā. **Te loke vijitāvinoti** te arahanto sattaloke vijitavijayā vijitavanto nāma honti.

Yasmā ca bhāvitindriyo nibbhayo nibbikāro danto hoti, tasmā tamatthaṃ dassento “**yassindriyāni**”ti gāthamāha. Tassattho—yassa cakkhādīni **chalindriyāni** gocarabhāvanāya aniccāditilakkhaṇaṃ āropetvā vāsanābhāvanāya satisampajaññagandhaṃ³ gāhāpetvā **bhāvitāni**, tāni ca kho **ajjhata**gocarabhāvanāya, evaṃ pana **bahiddhā ca sabbaloketi** yattha yattha indriyānaṃ vekallatā vekallato vā sambhavo, tattha nābhijjhādivasena **bhāvitāni**ti evaṃ **nibbijjha** ñatvā paṭivijjhitvā **imaṃ paraṇca lokaṃ** sakasantatikhandhalokaṃ parasantatikhandhalokaṇca dantamaraṇaṃ maritukāmo **kālaṃ kaṅkhati**, jīvitakkhayakālaṃ āgameti patimāneti, na bhāyati maraṇassa. Yathāha—

“Maraṇe me bhayaṃ natthi, nikanti natthi jīvite⁴.

Nābhikaṅkhāmi maraṇaṃ, nābhikaṅkhāmi jīvitaṃ.

Kālaṇca patimānemi, nibbisaṃ bhatako yathā”ti⁵.

1. Dantāvaratarā attadantā (Dhammapada-Ṭṭha 2. 309 piṭṭhe passitabbaṃ)

2. Vedhenti (Ka) 3. Gabbhaṃ (Ka) 4. Khu 2. 224 piṭṭhe Theragāthāyaṃ.

5. Khu 2. 307, 314, 345; Khu 11. 45 piṭṭhādīsu thokaṃ visadisaṃ.

အတ္တဒန္တောတိ ဧတေ အဿတရာ ဝါ အာဇာနိယာ ဝါ သိန္ဓဝါ ဝါ ကုဉ္ဇရာ ဝါ ဝရာ ဒန္တာ၊ န အဒန္တာ^၁။ ယော ပန စတုမဂ္ဂသင်္ခါတေန အတ္တဒန္တေန ဒန္တတာယ အတ္တဒန္တော နိဗ္ဗိသေဝနေ၊ အယံ တတောပိ ဝရံ၊ သဗ္ဗေဟိပိ ဧတေဟိ ဥတ္တရိတရောတိ အတ္ထော။

န **ဟိ ဧတေဟိ ယာနေဟိ**တိ ယာနိ ဧတာနိ ဟတ္ထိယာနာဒိယာနာနိ၊ န ဟိ ဧတေဟိ ယာနေဟိ ကောစိ ပုဂ္ဂလော သုပိနန္တေနပိ အဂတပုဗ္ဗတ္တာ “**အဂတ**”န္တိသင်္ခါတံ နိဗ္ဗာနဒိသံ၊ တံ ဌာနံ ဂစ္ဆေယျ။ ယထာ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဣန္ဒြိယဒမေန **ဒန္တေန** အပရဘာဂေ အရိယမဂ္ဂဘာဝနာယ **သုဒန္တေန ဒန္တော** နိဗ္ဗိသေဝနေ သပ္ပညော ပုဂ္ဂလော တံ အဂတပုဗ္ဗံ ဒိသံ ဂစ္ဆတိ၊ ဒန္တဘူမိ^၂ ပါပုဏာတိ။ တသ္မာ အတ္တဒမနမေဝ ဝရန္တိ အတ္ထော။

ဝိဇာသု န ဝိကမ္ပန္တိတိ သေယျဿ သေယျောဟမသ္မိတိအာဒိသု မာန-ဝိဇာသုန စလန္တိနပ္ပဝေဇန္တိ^၂။ **ဝိပ္ပုတ္တာ ပုနန္တဝါ**တိ ပုနန္တဝပဋိသန္ဓိယာ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပတ္တိတော သုဋ္ဌ၊ မုတ္တာ မုဋ္ဌိတွာ ဌိတာ။ **ဒန္တဘူမိမနုပ္ပတ္တာ**တိ ကေန္တဒမနံ အရဟတ္တဖလဘူမိ^၃ ပါပုဏိတွာ ဌိတာ။ **တေ လောကေ ဝိဇိတာဝိနော**တိ တေ အရဟန္တော သတ္တလောကေ ဝိဇိတဝိဇယာ ဝိဇိတဝန္တော နာမ ဟောန္တိ။

ယသ္မာ စ ဘာဝိတိန္ဒြိယော နိဗ္ဗယော နိဗ္ဗိကာရော ဒန္တော ဟောတိ၊ တသ္မာ တမတ္ထံ ဒဿေန္တော “**ယသိန္ဒြိယာနိ**”တိ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—**ယသ** စက္ခာဒိနိ **ဆဋ္ဌိန္ဒြိယာနိ** ဂေါစရဘာဝနာယ အနိစ္စာဒိတိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ ဝါသနာဘာဝနာယ သတိသမ္ပဇဉဂန္ဓိ^၄ ဂါဟာပေတွာ **ဘာဝိတာနိ**၊ တာနိ စ ခေါ **အဇ္ဈတ္တဂေါစရဘာဝနာယ**၊ ဧဝံ ပန **မဟိဋ္ဌါ စ သပ္ပလောကေ**တိ ယတ္ထ ယတ္ထ ဣန္ဒြိယာနံ ဝေကလ္လတာ ဝေကလ္လတော ဝါ သမ္ဘဝေါ၊ တတ္ထ နာဘိဇ္ဈာဒိဝသေန **ဘာဝိတာနိ**တိ ဧဝံ နိဗ္ဗိဇ္ဈ ဥတွာ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ **ဣမံ ပရဉ္စ လောကံ** သကသန္တတိခန္ဓလောကံ ပရသန္တတိခန္ဓလောကဉ္စ ဒန္တမရဏံ မရိတု-ကာမော **ကာလံ ကံတိ**၊ ဇိဝိတက္ခယကာလံ အာဂမေတိ ပတိမာနေတိ၊ န ဘာယတိ မရဏဿ။ ယထာဟ—

“မရဏေ မေ ဘယံ နတ္ထိ၊ နိကန္တိ နတ္ထိ ဇိဝိတေ^၄။

နာဘိကင်္ခါမိ မရဏံ၊ နာဘိကင်္ခါမိ ဇိဝိတံ။

ကာလဉ္စ ပတိမာနေမိ၊ နိဗ္ဗိသံ ဘတကော ယထာ”တိ^၅။

၁-ဒန္တဝရတရာ အတ္တဒန္တာ(ဓမ္မပဒ-ဋ ၂-၃၀၉-ပိဋေ ပဿိတဗ္ဗိ) ၂-ဝေဇန္တိ(က)

၃-ဂန္တိ(က)

၄-ဒု ၂-၂၂၄-ပိဋေ ထေရဂါထာယံ။

၅-ဒု ၂-၃၀၇၊ ၃၁၄၊ ၃၄၅၊ ဒု ၁၁-၄၅-ပိဋာဒိသု ထောကံ ဝိသဒိသံ။

မဟာနိဒ္ဒေသ-ဋ ၂၀

Bhāvito sa dantoti evaṃ bhāvitindriyo so danto.

91. **Nissayathāti**¹ taṇhādīṭṭhinissayā. **Ñatvā dhammanti** aniccādīhi ākārehi dhammā jānitvā. **Anissitoti** evaṃ tehi nissayehi anissito. Tena aññatra dhammañāṇā nitthi nissayānaṃ abhāvoti dīpeti. **Bhavāya vibhavāya vāti** sassatāya ucchedāya vā. Imissā gāthāya niddeso uttāno.

92. **Taṃ brūmi upasantoti** taṃ evarūpaṃ ekekagāthāya vuttaṃ upasantoti kathemi. **Atarī so visattikanti** so imaṃ visatādibhāvena visattikāsaṅkhātāṃ mahātaṇhaṃ atari.

Attano diṭṭhiyā rāgo abhijjhākāyaganthoti sayāṃ gahitadiṭṭhiyā rañjanasaṅkhāto rāgo abhijjhākāyagantho. **Paravādesu āghāto appaccayoti** paresaṃ vādapaṭivādesu kopo ca atuṭṭhākāro ca byāpādo kāyagantho. **Attano sīlaṃ vā vataṃ vāti** sayāṃ gahitamethunaviratisaṅkhātāṃ sīlaṃ vā govatādivataṃ vā. **Sīlabbatāṃ vāti** tadubhayaṃ vā. **Parāmāsoti**² iminā suddhīti-ādivasena parato āmasati. **Attano diṭṭhi idamsaccābhiniveso kāyaganthoti** sayāṃ gahitadiṭṭhiṃ “idameva saccaṃ moghamaññaṃ”³ ti³ ayoniso abhiniveso idamsaccābhiniveso kāyagantho. **Ganthā tassa na vijjantīti** tassa khīṇāsavassa dve diṭṭhiganthā sotāpattimaggena na santi. Byāpādo kāyagantho anāgāmimaggena. Abhijjhākāyagantho arahattamaggena.

93. Idāni tameva upasantaṃ pasamsanto āha “**na tassa puttā**”^{ti} evamādi. Tattha puttā atrajādayo cattāro. Ettha ca puttapariggahādayo puttādināmena vuttāti veditabbā. Te hissa na vijjanti, tesaṃ vā abhāvena puttādayo na vijjantīti. **Attāti** “attā atthi”^{ti} gahitā sassatadiṭṭhi natthi. **Nirattāti** “ucchiṇṇatī”^{ti} gahitā ucchedadiṭṭhi.

1. Nissayanāti (Ka)

2. Parāmasatīti (Sī, Syā)

3. Khu 1. 158; Ma 3. 22, 253 piṭṭhādīsu.

ဘာဝိတော သဒန္တောတိ ဧဝံ ဘာဝိတိဋ္ဌိယော သော ဒန္တော။

၉၁။ နိဿယတော^၁ တဏှာဒိဋ္ဌိနိဿယာ။ ဥတ္တာ ဓမ္မန္တိ အနိစ္စာဒီဟိ အာကာရေဟိ ဓမ္မံ ဇာနိတွာ။ အနိဿိတော^၂တိ ဧဝံ တေဟိ နိဿယေဟိ အနိဿိတော။ တေန အညတြ ဓမ္မဉာဏာ နတ္ထိ နိဿယာနံ အဘာဝေါတိ ဒီပေတိ။ **ဘဝါယ ဝိဘဝါယ ဝါ**တိ သဿတာယ ဥစ္ဆေဒါယ ဝါ။ ဣမိဿာ ဂါထာယ နိဒ္ဒေသော ဥတ္တာနော။

၉၂။ တံ ဗြူမိ ဥပသန္တော^၃တိ တံ ဧဝရူပံ ဧကေကဂါထာယ ဝုတ္တံ ဥပသန္တော^၃တိ ကထေမိ။ **အတရီ သော ဝိသတ္တိကန္တိ** သော ဣမံ ဝိသတာ-ဒိဘာဝေန ဝိသတ္တိကာသင်္ခါတံ မဟာတဏှံ အတရီ။

အတ္တနော ဒိဋ္ဌိယာ ရာဂေါ အဘိဇ္ဈာကာယဂန္တောတိ သယံ ဂဟိတ-ဒိဋ္ဌိယာ ရဉ္စနသင်္ခါတော ရာဂေါ အဘိဇ္ဈာကာယဂန္တော။ **ပရဝါဒေသု အာဃာတော အပ္ပစ္စယော**တိ ပရေသံ ဝါဒပဋိဝါဒေသု ကောပေါ စ အတုဋ္ဌာကာရော စ ဗျာပါဒေါ ကာယဂန္တော။ **အတ္တနော သီလံ ဝါ ဝတံ ဝါ**တိ သယံ ဂဟိတမေထုနဝိရတိသင်္ခါတံ သီလံ ဝါ ဂေါတမာဒိဝတံ ဝါ။ **သီလဗ္ဗတံ ဝါ**တိ တဒုဘယံ ဝါ။ **ပရာမာသော**တိ^၂ ဣမိနာ သုဒ္ဓိတိအာဒိဝသေန ပရတော အာမသတိ။ **အတ္တနော ဒိဋ္ဌိ ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသော ကာယ-ဂန္တော**တိ သယံ ဂဟိတဒိဋ္ဌိ “ဣဒမေဝ သစ္စံ မောဃမည”^၃န္တိ အယောနိသော အဘိနိဝေသော ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသော ကာယဂန္တော။ **ဂန္တော တဿ န ဝိဇ္ဇန္တိ**တိ တဿ ခီဏာသဝဿ ခွေ ဒိဋ္ဌိဂန္တော သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန န သန္တိ။ ဗျာပါဒေါ ကာယဂန္တော အနာဂါမိမဂ္ဂေန။ အဘိဇ္ဈာကာယဂန္တော အရဟတ္တမဂ္ဂေန။

၉၃။ ဣဒါနိ တမေဝ ဥပသန္တံ ပသံသန္တော အာဟ “**န တဿ ပုတ္တာ**”^၁တိ ဧဝမာဒိ။ တတ္ထ ပုတ္တာ အတြဇာဒယော စတ္တာရော။ ဧတ္ထ စ ပုတ္တပရိဂ္ဂ-ဟာဒယော ပုတ္တာဒိနာမေန ပုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တေ ဟိဿ န ဝိဇ္ဇန္တိ၊ တေသံ ဝါ အဘာဝေန ပုတ္တာဒယော န ဝိဇ္ဇန္တိတိ။ **အတ္တာ**တိ “အတ္တာ အတ္တိ”^၂တိ ဂဟိတာ သဿတဒိဋ္ဌိ နတ္ထိ။ **နိရတ္တာ**တိ “ဥစ္စိဇ္ဇတိ”^၃တိ ဂဟိတာ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ။

၁-နိဿယနာတိ(က) ၂-ပရာမသတိ(သီ၊သျှာ) ၃-ခုဒ္ဒ-၁၅၈၊ ၁၉၂၊ ၂၅၃-ဝိဇ္ဇာဒိသု။

Natthīti gahetabbaṃ natthi. **Muñcitabbaṃ natthīti** mocetabbaṃ natthi.
Yassa natthi gahitanti yassa puggalassa taṇhādīṭṭhivasena gahitaṃ na vijjati.
Tassa natthi muñcitabbanti tassa puggalassa muñcitabbaṃ na vijjati.
Gāhamuñcanasamatikkantoti gahaṇaṇca mocanaṇca vītivatto.
Vuddhiparihānivītivattoti vuḍḍhiṇca hāniṇca atikkanto.

94. **Yena naṃ vajjuṃ puthujjanā, atho samaṇabrāhmaṇā**ti yena taṃ
 rāgādinā vajjena puthujjanā sabbepi devamanussā itova bahiddhā
 samaṇabrāhmaṇā ca rattoti vā duṭṭhoti vā vadeyyuṃ. **Taṃ tassa**
apurakkhatanti taṃ rāgādivajjaṃ tassa arahato apurakkhataṃ. **Tasmā**
vādesu ne’jatīti taṃkāraṇā nindāvacanesu na kampati.

Ne’jatīti niddesassa uddesapadaṃ. **Na iñjatīti** calanaṃ na karoti. **Na**
calatīti na tattha namati. **Na vedhatīti** kampetuṃ asakkuṇeyyatāya na
 phandati. **Nappavedhatīti** na kampati. **Na sampavedhatīti** na parivattati.

95. **Na ussesu vadateti** visiṭṭhesu attānaṃ antokatvā “ahaṃ visiṭṭho”ti
 atimānavasena na vadati. Esa nayo itaresu dvīsu. **Kappaṃ ne’ti akappiyoti**
 so evarūpo duvidhampi kappaṃ na eti. Kasmā? Yasmā akappiyo,
 pahīnakappoti vuttaṃ hoti. Imissāpi gāthāya niddeso uttānova.

96. **Sakanti** mayhanti pariggahitaṃ. **Asatā ca na socatīti** avijjamānādinā
 asatā ca na socati. **Dhammesu ca na gacchatīti** sabbadhammesu
 chandādivasena na gacchati. **Sa ve santoti vuccatīti** so evarūpo naruttamo
 “santo”ti vuccati. Imissāpi gāthāya niddeso uttānova. Arahattanikūṭena
 desanaṃ niṭṭhāpesi. Desanāpariyosāne koṭisatasahassadevatānaṃ
 arahattappatti ahosi, sotāpannādīnaṃ gaṇanā natthīti.

Saddhammapajjotikāya Mahāniddesaṭṭhakathāya

Purābhedasuttaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

နတ္ထိတိ ဂဟေတဗ္ဗံ နတ္ထိ။ မုဉ္ဇိတဗ္ဗံ နတ္ထိတိ မောစေတဗ္ဗံ နတ္ထိ။ ယဿ
 နတ္ထိ ဂဟိတန္တိ ယဿ ပုဂ္ဂလဿ တဏှာဒိဋ္ဌိဝသေန ဂဟိတံ န ဝိဇ္ဇတိ။
 တဿ နတ္ထိ မုဉ္ဇိတဗ္ဗန္တိ တဿ ပုဂ္ဂလဿ မုဉ္ဇိတဗ္ဗံ န ဝိဇ္ဇတိ။ **ဂါဟမုဉ္ဇန-**
သမတိက္ကန္တောတိ ဂဟဏဉ္စ မောစနဉ္စ ဝိတိဝတ္တော။ **ပုဒ္ဓိပရိဟာနိဝိတိ-**
ဝတ္တောတိ ပုရိဉ္စ ဟာနိဉ္စ အတိက္ကန္တော။

၉၄။ ယေန နံ ဝဇ္ဇု ပုထုဇ္ဇနာ၊ အထော သမဏဗြာဟ္မဏာတိ ယေန
 တံ ရာဂါဒိနာ ဝဇ္ဇေန ပုထုဇ္ဇနာ သဗ္ဗေပိ ဒေဝမနုဿာ ဣတောဝ ဗဟိဒ္ဓါ
 သမဏဗြာဟ္မဏာ စ ရတ္တောတိ ဝါ ဒုဋ္ဌောတိ ဝါ ဝဒေယျံ။ တံ တဿ
 အပုရက္ခတန္တိ တံ ရာဂါဒိဝဇ္ဇံ တဿ အရဟတော အပုရက္ခတံ။ တဿ
 ဝါဒေသု နေ’ဇတိတိ တံကာရဏာ နိန္ဒာဝစနေသု န ကမ္ပတိ။

နေ’ဇတိတိ နိဒ္ဒေသဿ ဥဒ္ဒေသပဒံ။ န ဣဉ္ဇတိတိ စလနံ န ကရေတိ။ န
 စလတိတိ န တတ္ထ နမတိ။ န ဝေဇတိတိ ကမ္ပေတုံ အသက္ကုဏေယျတာယ န
 ဖန္တတိ။ နပ္ပဝေဇတိတိ န ကမ္ပတိ။ န သပ္ပဝေဇတိတိ န ပရိဝတ္တတိ။

၉၅။ န ဥဿေသု ဝဒတေတိ ဝိသိဋ္ဌေသု အတ္တာနံ အန္တောကတွာ “အဟံ
 ဝိသိဋ္ဌော”တိ အတိမာနဝသေန န ဝဒတိ။ ဧသ နယော ဣတရေသု ဦသု။ ကပ္ပံ
 နေ’တိ အကပ္ပိယောကိ သော ဧဝရူပေါ ဒုဝိဓေ ကပ္ပံ န ဧတိ။ ကဿာ?
 ယဿ အကပ္ပိယော၊ ပဟိနကပ္ပေတိ ပုတ္တံ ဟောတိ။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ
 နိဒ္ဒေသော ဥတ္တာနေဝ။

၉၆။ သကန္တိ မယန္တိ ပရိဂ္ဂဟိတံ။ အသတာ စ န သောစတိတိ အဝိဇ္ဇမာနာ-
 ဒိနာ အသတာ စ န သောစတိ။ ဓမ္မေသု စ န ဂစ္ဆတိတိ သဗ္ဗဓမ္မေသု
 ဆန္ဒာဒိဝသေန န ဂစ္ဆတိ။ သ ဝေ သန္တောတိ ပုစ္ဆတိတိ သော ဧဝရူပေါ
 နရုတ္တမော “သန္တော”တိ ပုစ္ဆတိ။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ နိဒ္ဒေသော ဥတ္တာနေဝ။
 အရဟတ္တနိက္ခုဋေန ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ ကောဠိ-
 သတသဟဿဒေဝတာနံ အရဟတ္တပ္ပတ္တိ အဟောသိ။ သောတာပန္နာဒိနံ
 ဂဏနာ နတ္ထိတိ။

သဒ္ဓမ္မပဇ္ဇောတိကာယ မဟာနိဒ္ဒေသဋ္ဌကထာယ

ပုရာဘေဒသုတ္တန်နိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

11. Kalahavivādasuttaniddesavaṇṇanā

97. Ekādasame Kalahavivādasuttaniddese **kutopahūtā kalahā vivādāti** kalaho ca tassa pubbabhāgo vivādo cāti ime kuto jātā. **Paridevasokā sahamaccharā cāti** paridevasokā ca sahamaccharā ca kuto pahūtā. **Mānātimānā sahapesuṇā cāti** mānā ca atimānā ca pesuṇā ca kuto pahūtā. **Teti te sabbepi aṭṭha kilesadhammā. Tadiṅgha brūhīti** taṃ mayā pucchitamatthaṃ brūhi, yācāmi taṃ ahanti. Yācanattho hi **iṅghāti** nipāto.

Ekena ākārenāti ekena kāraṇena. **Aparena ākārenāti** aparena kāraṇena. **Āgārikā daṇḍapasutāti** gahapatino vihesamānā. **Pabbajitā āpattim āpajjantāti** anagārikā sattasu āpattikkhandhesu aññatarāṃ āpajjamānā.

Kutopahūtāti kutobhūtā. **Kutojātāti** kuto paṭiladdhabhāvā. **Kutosañjātāti** upasaggena padaṃ vaḍḍhitāṃ. **Kutonibbattāti** kuto nibbattalakkhaṇaṃ pattā. Upasaggena padaṃ vaḍḍhetvā “**kuto-abhinibbattā**”ti vuttaṃ. **Kutopātubhūtāti** kutopākaṭṭhātā. **Kimnidānāti**-ādīsu attano phalaṃ nidetīti **nidānaṃ**. Etasmā phalaṃ samudetīti **samudayo**. Etasmā phalaṃ jāyatīti **jāti**. Etasmā phalaṃ pabhavatīti **pabhavo**. **Mūlaṃ pucchatīti** kalahassa kāraṇaṃ pucchati. Kāraṇaṃhi paṭiṭṭhaṭṭhena mūlaṃ. Attano phalanipphādanatthaṃ hinoti pavattatīti **hetu**. “Handa naṃ gaṇhathā”ti dassentaṃ viya attano phalaṃ nidetīti **nidānaṃ**. Etasmā phalaṃ sambhavatīti **sambhavo**. Pabhavati phalaṃ etasmāti **pabhavo**. Samuṭṭhāti ettha phalaṃ, etena vā samuṭṭhātīti **samuṭṭhānaṃ**. Attano phalaṃ āharatīti **āhāro**. Apaṭikkhipitabbaṭṭhena attano phalaṃ ārametīti **ārammaṇaṃ**. Etaṃ paṭicca apaṭikkhipitvā phalaṃ eti pavattatīti **paccayo**. Etasmā phalaṃ samudetīti **samudayo**ti evametesāṃ padānaṃ vacanattho veditabbo. Taṃ sandhāya “kalahassa ca vivādassa ca mūlaṃ pucchatī”ti-ādinā nayena desanā vuttā.

98. **Piyappahūtāti** piyavatthuto jātā. **Maccherayuttā kalahā vivādāti** iminā Kalahavivādādānaṃ na kevalaṃ piyavatthumeva, macchariyampi

၁၁-ကလဟဝိဝါဒသုတ္တန်နိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၉၇။ ကောဒသမေကလဟဝိဝါဒသုတ္တန်နိဒ္ဒေသေ **ကုတောပဟူတာ ကလဟာ ဝိဝါဒါ**တိ ကလဟော စ တဿ ပုဗ္ဗဘာဂေါ ဝိဝါဒေါ စာတိ ဣမေ ကုတော ဇာတာ။ **ပရိဒေဝသောကာ သဟမစ္ဆရာ** စာတိ ပရိဒေဝသောကာ စ သဟမစ္ဆရာ စ ကုတော ပဟူတာ။ **မာနာတိမာနာ သဟပေသုဏာ** စာတိ မာနာ စ အတိမာနာ စ ပေသုဏာ စ ကုတော ပဟူတာ။ **တေတိ** တေ သဗ္ဗေပိ အဋ္ဌ ကိလေသဓမ္မာ။ **တဒိဗ္ဗံ ဗြူဟီတိ** တံ မယာ ပုစ္ဆိတမတ္ထံ ဗြူဟိ၊ ယာစာမိ တံ အဟန္တိ။ ယာစနတ္ထော ဟိ ဣဗ္ဗာတိ နိပါတော။

ဧကေန အာကာရေနာတိ ဧကေန ကာရဏေန။ **အပရေန အာကာရေနာတိ** အပရေန ကာရဏေန။ **အာဂါရိကာ ဒဏ္ဍပသုတာတိ** ဂဟပတိနော ဝိဟေသမာနာ။ **ပဗ္ဗဇိတာ အာပတ္တိ အာပဇ္ဇန္တာတိ** အနဂါရိကာ သတ္တသု အာပတ္တိက္ခန္ဓေသု အညတရံ အာပဇ္ဇမာနာ။

ကုတောပဟူတာတိ ကုတောဘူတာ။ **ကုတောဇာတာတိ** ကုတော ပဋိလဒ္ဓဘာဝါ။ **ကုတောသဉ္ဇာတာတိ** ဥပသဂ္ဂေန ပဒံ ဝေဓိတံ။ **ကုတောနိဗ္ဗတ္တာတိ** ကုတော နိဗ္ဗတ္တလက္ခဏံ ပတ္တာ။ ဥပသဂ္ဂေန ပဒံ ဝေဓိတွာ “**ကုတောအဘိနိဗ္ဗတ္တာ**”တိ ဝုတ္တံ။ **ကုတောပါတုဘူတာတိ** ကုတောပါကဋိဘူတာ။ **ကိနိဒါနာတိ** အာဒိသု အတ္တနော ဖလံ နိဒေတိတိ **နိဒါနံ**။ တေသ္မာ ဖလံ သမုဒေတိတိ **သမုဒယော**။ တေသ္မာ ဖလံ ဇာယတိတိ **ဇာတိ**။ တေသ္မာ ဖလံ ပဘဝတိတိ **ပဘဝေါ**။ မူလံ ပုစ္ဆတိတိ ကလဟဿ ကာရဏံ ပုစ္ဆတိ။ ကာရဏဉ္စ ပတိဋ္ဌဋ္ဌေန မူလံ။ အတ္တနော ဖလနိပ္ပုဒနတ္ထံ ဟိနောတိ ပဝတ္တတိတိ **ဟေတု**။ “ဟန္တ နံ ဂဏှထာ”တိ ဒဿန္တိ ဝိယ အတ္တနော ဖလံ နိဒေတိတိ **နိဒါနံ**။ တေသ္မာ ဖလံ သမ္ဘဝတိတိ **သမ္ဘဝေါ**။ ပဘဝတိ ဖလံ တေသ္မာတိ **ပဘဝေါ**။ သမုဋ္ဌာတိ ဧတ္ထ ဖလံ၊ ဧတေန ဝါ သမုဋ္ဌာတိတိ **သမုဋ္ဌာနံ**။ အတ္တနော ဖလံ အာဟရတိတိ **အာဟာရော**။ အပဋိက္ခိပိတဗ္ဗဋ္ဌေန အတ္တနော ဖလံ အာရမေတိတိ **အာရမ္မဏံ**။ ဧတံ ပဋိစ္စ အပဋိက္ခိပိတွာ ဖလံ ဧတိ ပဝတ္တတိတိ **ပစ္စယော**။ တေသ္မာ ဖလံ သမုဒေတိတိ **သမုဒယော**တိ ဧဝမေတေသံ ပဒါနံ ဝစနတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တံ သန္ဓာယံ “ကလဟဿ စ ဝိဝါဒဿံ စ မူလံ ပုစ္ဆတိ”တိအာဒိနာ နယေန ဒေသနာ ဝုတ္တာ။

၉၈။ **ဝိယပ္ပဟူတာတိ** ဝိယဝတ္ထုတော ဇာတာ။ **မစ္ဆေရယုတ္တာ ကလဟာ ဝိဝါဒါ**တိ ဣဒိနာ ကလဟဝိဝါဒါဒိနံ န ကေဝလံ ဝိယဝတ္ထုမေဝ၊ မစ္ဆရိယမ္ပိ

paccayaṃ dasseti. Kalahavivādasīsenā cettha sabbepi te dhammā vuttāti veditabbā. Yathā ca etesaṃ macchariyaṃ, tathā pesuṇānañca vivādaṃ. Tenāha “vivādajātesu ca pesuṇānī”ti. Imissā gāthāya niddeso uttānatthoyeva.

99. **Piyā su lokasmiṃ kutonidānā, ye cāpi lobhā vicaranti loketi** “piyappahūtā kalahā”ti ye ettha vuttā, te piyā lokasmiṃ kutonidānā, na kevalaṃca piyā, ye cāpi khattiyādayo loka vicaranti lobhahetu lobhenābhibhūtā vicaranti, tesāṃ so lobho ca kutonidānoti dve atthe ekāya pucchāya pucchati. **Kutonidānā**ti cettha kiṃnidānā kiṃhetukāti paccattavacanassa to-ādeso veditabbo, samāse cassa lopābhāvo. Atha vā **nidānā**ti jātā, uppannāti attho. Tasmā kuto jātā kuto uppannāti vuttaṃ hoti. **Āsā ca niṭṭhā cāti** āsā ca tassā āsāya samiddhi ca. **Ye samparāyāya narassa** **hontī**ti ye narassa samparāyāya honti, parāyanā hontīti vuttaṃ hoti. Ekā evāyampi pucchā.

Dīpā hontīti patiṭṭhā bhavanti. **Saraṇā hontī**ti dukkhanāsanā honti. **Niṭṭhā parāyanā hontī**ti samiddhiparāyanā honti.

100. **Chandānidānānīti** kāmaccchandādichandanidānāni. **Ye cāpi lobhā vicarantī**ti ye cāpi khattiyādayo lobhā vicaranti, tesāṃ lobhopi chandanidānoti dvepi atthe ekato vissajjeti. **Itonidānā**ti chandanidānā evāti vuttaṃ hoti. “Ito nidānā”ti hi chandaṃ sandhāyāha. Chandanidānā hi lobhādayo. “Itonidānā”ti saddasiddhi cettha “kutonidānā”ti ettha vuttanayena veditabbā. Āsāya samiddhi vuccati **niṭṭhā**ti ajjhāsayanibbattipaṭilābho kathīyati.

101. **Vinicchayāti** taṇhādīṭṭhivinicchayā. **Ye cāpi dhammā samaṇena vuttā**ti ye ca aññepi kodhādīhi sampayuttā, tathārūpā vā akusalā dhammā Buddhasamaṇena vuttā, te **kutopahūtā**ti.

၀၇]

၁၁-ကလဟဝိဝါဒသုတ္တန်နိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၃၀၉

ပစ္စယံ ဒဿေတိ။ ကလဟဝိဝါဒသီသေန စေတ္ထ သဗ္ဗေပိ တေ ဓမ္မာ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယထာ စ ဧတေသံ မစ္ဆရိယံ၊ တထာ ပေသုဏာနန္တ ဝိဝါဒံ။ တေနာဟ “ဝိဝါဒဇာတေသု စ ပေသုဏာနီ”တိ။ ဣမိဿာ ဂါထာယ နိဒ္ဒေသော ဥတ္တာနတ္ထောယေဝ။

၉၉။ ဝိယာ သု လောကသို့ ကုတောနိဒါနာ၊ ယေ စာပိ လောဘာ ဝိစရန္တိ လောကေတိ “ဝိယပ္ပဟူတာ ကလဟာ”တိ ယေ ဧတ္ထ ဝုတ္တာ၊ တေ ဝိယာ လောကသို့ ကုတောနိဒါနာ၊ န ကေဝလဉ္စ ဝိယာ၊ ယေ စာပိ ခတ္တိယာဒယော လောကေ ဝိစရန္တိ လောဘဟေတု လောဘေနာဘိဘူတာ ဝိစရန္တိ၊ တေသံ သော လောဘော စ ကုတောနိဒါနောတိ ဒွေ အတ္ထေ ကောယ ပုစ္ဆာယ ပုစ္ဆတိ။ **ကုတောနိဒါနာ**တိ စေတ္ထ ကိံနိဒါနာ ကိံ-ဟေတုကာတိ ပစ္စတ္တဝစနဿ တောအာဒေသော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ သမာသေ စဿ လောပါဘာဝေါ။ အထ ဝါ နိဒါနာတိ ဇာတာ၊ ဥပ္ပန္နာတိ အတ္ထော။ တသ္မာ ကုတော ဇာတာ ကုတော ဥပ္ပန္နာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အာသာ စ နိဋ္ဌာ စာ**တိ အာသာ စ တဿာ အာသာယ သမိဒ္ဓိ စ။ **ယေ သမ္ပရာယာယ နရဿ ဟောန္တိ**တိ ယေ နရဿ သမ္ပရာယာယ ဟောန္တိ၊ ပရာယနာဟောန္တိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧကော ဝေါယမ္ပိ ပုစ္ဆာ။

ဒီပါ ဟောန္တိတိ ပတိဋ္ဌာ ဘဝန္တိ။ **သရဏာ ဟောန္တိ**တိ ဒုက္ခနာသနာ ဟောန္တိ။ **နိဋ္ဌာ ပရာယနာ ဟောန္တိ**တိ သမိဒ္ဓိပရာယနာ ဟောန္တိ။

၁၀၀။ **ဆန္ဒာနိဒါနာ**နိတိ ကာမစ္ဆန္ဒာဒိဆန္ဒနိဒါနာနိ။ **ယေ စာပိ လောဘာ ဝိစရန္တိ**တိ ယေ စာပိ ခတ္တိယာဒယော လောဘာ ဝိစရန္တိ၊ တေသံ လောဘောပိ ဆန္ဒနိဒါနောတိ ဒွေပိ အတ္ထေ ဧကတော ဝိသုဇ္ဇေတိ။ **ဣတောနိဒါနာ**တိ ဆန္ဒနိဒါနာ ဝေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ “ဣတော နိဒါနာ”တိ ဟိ ဆန္ဒ သန္တာယာဟ။ ဆန္ဒနိဒါနာ ဟိလောဘာဒယော။ “ဣတောနိဒါနာ”တိ သဒ္ဓသိဒ္ဓိ စေတ္ထ “ကုတောနိဒါနာ”တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တနယေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အာသာယ သမိဒ္ဓိ ဝုစ္ဆတိ **နိဋ္ဌာ**တိ အဇ္ဈာသယနိဗ္ဗတ္တိပဋိလာဘော ကထိယတိ။

၁၀၁။ **ဝိနိစ္ဆယာ**တိ တဏှာဒိဋ္ဌိဝိနိစ္ဆယာ။ **ယေ စာပိ ဓမ္မာ သမဏေန ဝုတ္တာ**တိ ယေ စ အညေပိ ကောဓာဒီဟိ သမ္ပယုတ္တာ၊ တထာရူပါ ဝါ အကုသလာ ဓမ္မာ ဗုဒ္ဓသမဏေန ဝုတ္တာ၊ တေ **ကုတောပဟူတာ**တိ။

Aññajātikāti aññasabhāvā. **Aññavihitakā**ti aññenākārena ṭhitā.
Samitapāpenāti nibbāpitapāpena. **Bāhitapāpadhammenā**ti
 pahīnalāmakadhammena. **Bhinnakilesamūlenā**ti kilesamūlāni bhinditvā
 ṭhitenā. **Sabbākusalāmūlabandhanā pamuttenā**ti dvādasa-akusalabandhanāni
 mocetvā ṭhitenā. **Vuttā**ti kathitā. **Pavuttā**ti pakārena kathitā.

102. **Tamūpanissāya pahoti chandoti** taṃ sukhadukkhavedanaṃ
 tadubhayavatthusāṅkhātāni sātāsātāni upanissāya
 saṃyogaviyogapatthanāvasena chando pahoti. Ettāvatā “chando nu
 lokasmiṃ kutonidāno”ti ayaṃ pañho vissajjito hoti. **Rūpesu disvā vibhavaṃ**
bhavañcāti rūpesu vayañca uppādañca disvā. **Vinicchayaṃ kubbat**i jantu
 loke ti apāyādike loke ayaṃ jantu bhogādhigamatthaṃ taṇhāvinicchayaṃ
 “attā me uppanno”ti-ādinā nayena diṭṭhivinicchayañca kurute. Ettāvatā
 “vinicchayā cāpi kutopahūtā”ti ayaṃ pañho vissajjito hoti.

Sātāsātāni nissāyāti madhurañca amadhurañca upanissayaṃ katvā.
Itṭhāniṭṭhanti itṭhārammaṇaṃ anitṭhārammaṇaṃ.

Surāmerayamajjappamādatṭhānānuyoganti ettha **surā**ti piṭṭhasurā
 pūvasurā odanasurā kiṇṇapakkhittā sambhārasaṃyuttāti pañca surā.
Merayanti pupphāsavo phalāsavo madhvāsavo gulāsavo sambhārasaṃyuttoti
 pañca āsavā. Taṃ sabbampi madakaraṇavasena majjaṃ. **Pamādatṭhānanti**
 pamādakāraṇaṃ, yāya cetanāya taṃ majjaṃ pivati, tassetāni adhivacanaṃ.
Anuyoganti taṃ surāmerayamajjappamādatṭhānānuyogaṃ anu-āyogaṃ
 punappunaṃ karaṇaṃ. Yasmā ca pana taṃ anuyuttassa me uppannā ceva
 bhogā parihāyanti, anuppannā ca nuppajjanti, tasmā “me bhogā
 parikkhayaṃ khīṇabhāvaṃ gacchanti”ti jānāti. Evaṃ sabbattha.
Vikālavisikhācariyānuyoganti avelāya visikhāsu cariyānuyuttaṃ.
Samajjābhicaraṇanti naccādidassanavasena samajjābhigamaṇaṃ.
Ālasyānuyoganti kāyālasīyatāya yuttappayuttataṃ. **Apāyamukhāni na**
 sevati ti bhogaṇaṃ vināsadvārāni na sevati.

Kasiyā vāti kasikammena vā. **Vañijjāya vā**ti dhammikavaṇijjakammena
 vā. **Gorakkhena vā**ti gopālakammena vā. **Issatthena vā**ti

အညဇာတိကာတိ အညသဘာဝါ။ အညဝိဟိတကာတိ အညေနာကာရေန
 ဌိတာ။ သမိတပါပေနာတိ နိဗ္ဗာဝိတပါပေန။ ဗဟိတပါပဓမ္မေနာတိ ပဟိန-
 လာမကဓမ္မေန။ ဘိန္ဒကိလေသမူလေနာတိ ကိလေသမူလာနိ ဘိန္ဒိတွာ ဌိတေန။
 သဗ္ဗာကုသလမူလဗန္ဓနာ ပဗုတ္တေနာတိ ဒွါဒသအကုသလဗန္ဓနံ မောစေတွာ
 ဌိတေန။ ဂုတ္တာတိ ကထိတာ။ ပဂုတ္တာတိ ပကာရေန ကထိတာ။

၁၀၂။ တမူပနိဿာယ ပဟောတိ ဆန္ဒောတိ တံ သုဒုက္ခဝေဒနံ တဒု-
 ဘယဝတ္ထုသင်္ခါတံ သာတာသတံ ဥပနိဿာယ သံယောဂဝိယောဂပတ္တနာ-
 ဝသေန ဆန္ဒော ပဟောတိ။ ဧတ္တာဝတာ “ဆန္ဒော နု လောကသ္မိံ ကုတော-
 နိဒါနော”တိ အယံ ပဉ္စော ဝိဿဇ္ဇိတော ဟောတိ။ ရူပေသု ဒိသ္မာ ဝိဘဝံ
 ဘဝဉ္ဇာတိ ရူပေသု ဝယဉ္ဇ ဥပ္ပါဒဉ္ဇ ဒိသ္မာ။ ဝိနိစ္ဆယံ ကုပ္ပတိ ဇန္တု၊ လောကေတိ
 အပါယာဒိကေ လောကေ အယံ ဇန္တု၊ ဘောဂါဓိဂမတ္ထံ တဏှာဝိနိစ္ဆယံ
 “အတ္တာ မေ ဥပ္ပန္နော”တိအာဒိနာ နယေန ဒိဋ္ဌိဝိနိစ္ဆယဉ္ဇ ကုရုတေ။ ဧတ္တာ-
 ဝတာ “ဝိနိစ္ဆယာ စာဝိ ကုတောပဟူတာ”တိ အယံ ပဉ္စော ဝိဿဇ္ဇိတော
 ဟောတိ။

သာတာသတံ နိဿာယာတိ မရရဉ္ဇ အမရရဉ္ဇ ဥပနိဿယံ ကတွာ။
 ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌန္တိ ဣဋ္ဌာရမ္မဏဉ္ဇ အနိဋ္ဌာရမ္မဏဉ္ဇ။

သုရာမေရယမဇ္ဇပ္ပမာဒဋ္ဌာနာနုယောဂန္တိ ဧတ္ထ သုရာတိ ပိဋ္ဌသုရာ ပူဝသုရာ
 ဩဒနသုရာ ကိဏ္ဍပက္ခိတ္တာ သမ္ဘာရသံယုတ္တာတိ ပဉ္စ သုရာ။ မေရယန္တိ ပုပ္ဖါသဝေါ
 ဖလာသဝေါ မစ္ဆာသဝေါ ဂုဠာသဝေါ သမ္ဘာရသံယုတ္တာတိ ပဉ္စ အာသဝါ။ တံ
 သဗ္ဗမ္ပိ မဒကရဏဝသေန မဇ္ဇိ။ ပမာဒဋ္ဌာနန္တိ ပမာဒကာရဏံ၊ ယာယ စေတနာယ
 တံ မဇ္ဇိ ပိဝတိ။ တသေတံ အဓိဝစနံ။ အနုယောဂန္တိ တံ သုရာမေရယမဇ္ဇပ္ပမာဒ-
 ဋ္ဌာနာနုယောဂံ အနုအာယောဂံ ပုနပျုနံ ကရဏံ။ ယသ္မာ စ ပန တံ အနုယုတ္တဿ
 မေ ဥပ္ပန္နာ စေဝ ဘောဂါ ပရိဟာယန္တိ၊ အနုပ္ပန္နာ စ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တသ္မာ “မေ
 ဘောဂါ ပရိက္ခယံ ခိဏဘာဝံ ဂစ္ဆန္တိ”တိ ဇာနာတိ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ။ ဝိကာလ-
 ဝိသိခါစရိယာနုယောဂန္တိ အဝေလာယ ဝိသိခါသု စရိယာနုယုတ္တံ။ သမဇ္ဇာဘိ-
 စရဏန္တိ နစ္စာဒိဒဿနဝသေန သမဇ္ဇာဘိဂမနံ။ အာလသျာနုယောဂန္တိ
 ကာယာလသိယတာယ ယုတ္တပ္ပယုတ္တတံ။ အပါယမုခါနိ န သေဝတိတိ
 ဘောဂါနိ ဝိနာသဒ္ဓါရာနိ န သေဝတိ။

ကသိယာ ဝါတိ ကံသိကဓမ္မေန ဝါ။ ဝဏိဇ္ဇာယ ဝါတိ ဓမ္မိကဝဏိဇ္ဇ-
 ကဓမ္မေန ဝါ။ ဂေါရက္ခေန ဝါတိ ဂေါပါလကဓမ္မေန ဝါ။ ဣဿတ္ထေန ဝါတိ

dhanusippena vā. **Rājaporisena vāti** rājasevakakammena vā. **Sippaññatarena vāti** kumbhakārādisippānaṃ aññatarena vā. **Paṭipajjati**ti payogaṃ karoti. **Cakkhusmim uppanne jānāti**ti sasambhāracakkhusmim uppanne jānāti. “Attā me uppanno”ti diṭṭhiṃ gaṇhāti. **Cakkhusmim antarahiteti** tasmim vinaṭṭhe. **Attā me antarahitoti** “mama attā vinaṭṭho”ti diṭṭhiṃ gaṇhāti. **Vigato me attāti** vītikkanto¹ mama attā. **Sotasminti**-ādīsupi eśeva nayo.

103. **Etepi dhammā dvayameva santeti** ete kodhādayo dhammā sātāsātadvaye sante eva honti uppajjanti. Ettāvatā tatiyapañhopi vissajjito hoti. Idāni yo evaṃ vissajjitesu etesu pañhesu kathamkathī bhavēyya, tassa kathamkathāpahānūpāyaṃ dassento āha “**kathamkathī ñānapathāya sikkhe**”ti, ñānadassanañānādhigamanatthaṃ tisso sikkhā sikkheyyāti vuttaṃ hoti. Kimkāraṇā? **Ñatvā pavuttā samaṇena dhammā**. Buddhasamaṇena hi ñatvā dhammā vuttā, natthi tassa dhammesu aññānaṃ, attano pana ñānānubhāvena te ajānanto na jāneyya, na desanādosena. Tasmā **kathamkathī ñānapathāya sikkhe, ñatvā pavuttā samaṇena dhammāti**.

Pakkhepabandhanena vā baddhoti nāgarikabandhena baddho. **Parikkhepabandhanena vāti** vatiparikkhepabandhanena vā. **Gāmabandhanenāti**-ādīsu tasmā tasmā ṭhānato nikkhamitum alabhanto gāmabandhanādīhi baddho nāma hoti. **Tassa bandhanassa mokkhatthāyāti** etassa vuttappakārassa bandhanassa mocanattam.

Ñānampi ñānapathoti pure uppannaṃ ñānaṃ aparāparuppannassa ñānampi ñānaṃ sañcaraṇamaggoti ñānampi ñānapatho. **Ñānaṃ ārammaṇampi ñānapathoti** ñānaṃ paccayopi taṃ ālambitvā uppajjanato ñānapatho. **Ñānasahabhunopi dhammā ñānapathoti** ñānaṃ saḥuppannā avasesā cittacetāsikā dhammāpi ñānapatho. Idāni upamāya sādento “**yathā ariyamaggo ariyapatho**”ti-ādīmāha.

1. Atikkanto (Sī)

ခန့်သိပ္ပေန ဝါ။ **ရာဇပေါရိသေန ဝါ**တိ ရာဇသေဝကကမ္မေန ဝါ။ **သိပ္ပည-တရေန ဝါ**တိ ကုမ္ဘကရာဒိသိပ္ပနံ အညတရေန ဝါ။ **ပဋိပဇ္ဇတိ**တိ ပယောဂံ ကရေတိ။ **စက္ခုသိဉ္စိ** ဥပ္ပန္နန္တ ဇာနာတိတိ သသတ္တရစက္ခုသိဉ္စိ ဥပ္ပန္နန္တ ဇာနာတိ။ “**အတ္တာ မေ ဥပ္ပန္နန္တ**”တိဒိဋ္ဌိံ ဂဏှာတိ။ **စက္ခုသိဉ္စိ** အန္တရဟိတေတိ တသိဉ္စိ ဝိနဋ္ဌေ။ **အတ္တာ မေ အန္တရဟိတေတိ** “မမ အတ္တာ ဝိနဋ္ဌေ”တိ ဒိဋ္ဌိံ ဂဏှာတိ။ **ဝိဂတော မေ အတ္တာတိ** ဝိတိက္ကန္တော^၁ မမ အတ္တာ။ **သောတသိဉ္စိ**-အာဒိသုပိ ဒေသေဝ နယော။

၁၀၃။ **တေဝိ ဓမ္မာ ဒွယမေဝ သန္တေတိ** တေတေ ကောဓာဒယော ဓမ္မာ သာတာသာတဒွယေ သန္တေ ဧဝ ဟောန္တိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဧတ္တာဝတာ တတိယ-ပဉ္စေပိ ဝိဿန္တိတော ဟောတိ။ ဣဒါနိ ယော ဧဝံ ဝိဿန္တိတေသု တေတေသု ပဉ္စေသု ကထံကထိ ဘဝေယျ။ တဿ ကထံကထာပဟာနူပါယံ ဒေသေန္တော အာဟ “**ကထံကထိ ဉာဏပထာယ သိက္ခေ**”တိ။ ဉာဏဒဿနဉာဏာဓိဂမနတ္ထံ တိဿော သိက္ခာ သိက္ခေယျာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကိံကာရဏာ? **ဥတ္တာ ပုတ္တော သမဏေန ဓမ္မာ**။ ဗုဒ္ဓသမဏေန ဟိ ဥတ္တာ ဓမ္မာ ဝုတ္တာ၊ နတ္ထိ တဿ ဓမ္မေသု အညာဏံ၊ အတ္တေနော ပန ဉာဏာနဘာဝေန တေ အဇာနန္တော န ဇာနေယျ၊ န ဒေသနာဒေါသေန။ တသ္မာ **ကထံကထိ ဉာဏပထာယ သိက္ခေ၊ ဥတ္တာ ပုတ္တော သမဏေန ဓမ္မာ**တိ။

ပက္ခေပဗန္ဓနေန ဝါ ဗဒ္ဓေါတိ နာဂရိကဗန္ဓေန ဗဒ္ဓေါ။ **ပရိက္ခေပဗန္ဓနေန ဝါ**တိ ဝတိပရိက္ခေပဗန္ဓနေန ဝါ။ **ဂါမဗန္ဓနေနာတိ**အာဒိသု တသ္မာ တသ္မာ ဌာနတော နိက္ခမိတုံ အလဘန္တော ဂါမဗန္ဓနာဒိဟိ ဗဒ္ဓေါ နာမ ဟောတိ။ **တဿ ဗန္ဓနဿ မောက္ခတ္တာယာတိ** တေဿ ဝုတ္တပ္ပကာရဿ ဗန္ဓနဿ မောစနတ္ထံ။

ဉာဏမ္ပိ ဉာဏပထောတိ ပုရေ ဥပ္ပန္နံ ဉာဏံ အပရာပရုပ္ပန္နဿ ဉာဏမ္ပိ ဉာဏဿ သဉ္ဇရဏမဂ္ဂေါတိ ဉာဏမ္ပိ ဉာဏပထော။ **ဉာဏဿ အာရမ္မဏမ္ပိ ဉာဏပထောတိ** ဉာဏဿ ပစ္စယောပိ တံ အာလမ္ပိတွာ ဥပ္ပဇ္ဇနတော ဉာဏပထော။ **ဉာဏသဟဘူနေပိ ဓမ္မာ ဉာဏပထောတိ** ဉာဏေန သဟုပ္ပန္နာ အဝသေသာ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာပိ ဉာဏပထော။ ဣဒါနိ ဥပမာယ သာဓေန္တော “**ယထာ အရိယမဂ္ဂေါ အရိယပထော**”တိအာဒိမာဟ။

Kathamkathī puggaloti vicikicchāvanto puggalo. Sakaṅkhoti sadvelhako. Savilekhoti cittarājivanto. Sadvelhakoti kaṅkhāvanto. Savicikicchoti sandehavanto. Ñāṇādhigamāyāti ñāṇapaṭilābhatthāya. **Ñāṇaphusanāyāti**¹ ñāṇapaṭivijjhanatthāya. Atha vā ñāṇavindanatthāya². **Ñāṇasacchikiriyāyāti** ñāṇassa paccakkhakaraṇatthāya. **Sanidānāhanti** ahaṃ sanidānaṃ sapaccayaṃ katvā dhammadesanaṃ karomi. **Sappāṭihāriyanti** niyyānikaṃ katvā. **No appāṭihāriyanti** aniyyānikaṃ akatvā dhammadesanaṃ karomi.

104. **Sātaṃ asātañca kutonidānāti** ettha sātāsātanti sukhadukkhavedanā eva adhippetā. **Na bhavanti heteti na bhavanti ete. Vibhavaṃ bhavañcāpi yametamatthaṃ, etaṃ me pabrūhi yatonidānanti** sātāsātānaṃ vibhavaṃ bhavañca etampi yaṃ atthaṃ. Liṅgabyattayo ettha kato. Idaṃ pana vuttaṃ hoti—sātāsātānaṃ vibhavo bhavo cāti yo esa attho, etaṃ me pabrūhi yatonidānanti. Ettha ca sātāsātānaṃ vibhavabhavavattukā vibhavabhavadiṭṭhiyo eva vibhavabhavāti atthato veditabbo. Tathā hi imassa pañhassa vissajjanapakkhe “bhavadiṭṭhipi phassanidānā, vibhavadiṭṭhipi phassanidānā”ti upari niddese³ vakkhati. Imāya gāthāya niddese vattabbaṃ natthi.

105. **Itonidānanti** phassanidānaṃ. Imāyapi vattabbaṃ natthi.

106. **Kismiṃ vibhūte na phusanti phassāti** kismiṃ vītivate cakkhusamphassādayo pañca phassā na phusanti. Imāyapi vattabbaṃ natthi.

107. **Nāmañca rūpañca paṭiccaṭi** sampayuttakanāmañca vatthārammaṇarūpañca paṭicca. **Rūpe vibhūte na phusanti phassāti** rūpe vītivate pañca phassā na phusanti.

Tiṇṇaṃ saṅgati phassoti cakkhurūpaviññāṇānaṃ tiṇṇannaṃ saṅgatiyā phasso jāyati. **Cakkhu ca rūpā ca rūpasminti** pasādacakkhuñca rūpārammaṇāni ca rūpabhāge rūpakotthāse katvā. **Cakkhusamphassaṃ ṭhapetvāti** tiṇṇaṃ saṅgatiyā uppannaphassaṃ muñcitvā. **Sampayuttakā dhammā nāmasminti** avasesā

1. Ñāṇadassanāyāti (Sī, Syā) 2. Ñāṇanipphādanatthāya (Sī, Syā) 3. Khu 7. 212 piṭṭhe.

ကထံကထိ ပုဂ္ဂလောတိ ဝိစိကိစ္ဆာဝန္တော ပုဂ္ဂလော။ သကင်္ခါတိ သဒ္ဓေဋ္ဌကော။ သဝိလေခေါတိ စိတ္တရာဇိဝန္တော။ သဒ္ဓေဋ္ဌကောတိ ကင်္ခါဝန္တော။ သဝိစိကိစ္ဆောတိ သန္ဓေဟဝန္တော။ ဉာဏာဓိဓမ္မာယာတိ ဉာဏပဋိလာဘတ္ထာယ။ ဉာဏဗုဒ္ဓနာယာတိ^၁ ဉာဏပဋိဝိဇ္ဇနတ္ထာယ။ အထ ဝါ ဉာဏဝိနန္ဒတ္ထာယ^၂။ ဉာဏသန္တိကိရိယာယာတိ ဉာဏဿ ပစ္စက္ခကရဏတ္ထာယ။ သနိဒါနာဟန္တိ အဟံ သနိဒါနံ သပစ္စယံ ကတွာ ဓမ္မဒေသနံ ကရေမိ။ သပ္ပါဒိဟာရိယန္တိ နိယျာနိကံ ကတွာ။ နော အပ္ပါဒိဟာရိယန္တိ အနိယျာနိကံ အကတွာ ဓမ္မဒေသနံ ကရေမိ။

၁၀၄။ သာတံ အသာတဉ္စ ကုတောနိဒါနာတိ ဣတ္ထ သာတာသာတန္တိ သုခဒုက္ခဝေဒနာ ဝေဒနာပေတော။ န ဘဝန္တိ ဟေတေတိ န ဘဝန္တိ ဧတေ။ ဝိဘဝံ ဘဝဉ္စာပိ ယမေတမတ္ထံ၊ ဧတံ မေ ပဗြူဟိ ယတောနိဒါနန္တိ သာတာ-သာတာနံ ဝိဘဝံ ဘဝဉ္စ ဧတေဗိယံ အတ္ထံ။ လိင်္ဂဗျတ္တယော ဣတ္ထ ကတော။ ဣဒံ ပန ဝုတ္တံ ဟောတိ—သာတာသာတာနံ ဝိဘဝေါ ဘဝေါ စာတိ ယော သေ အတ္ထော၊ ဧတံ မေ ပဗြူဟိ ယတောနိဒါနန္တိ။ ဣတ္ထ စ သာတာသာတာနံ ဝိဘဝဘဝဝတ္ထုကာ ဝိဘဝဘဝဒိဋ္ဌိယော ဝေ ဝိဘဝဘဝါတိ အတ္ထတော ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တထာဟိ ဣမဿ ပဉ္စဿ ဝိဿဇ္ဇနပက္ခေ “ဘဝဒိဋ္ဌိပိ ဖဿနိဒါနာ၊ ဝိဘဝဒိဋ္ဌိပိ ဖဿနိဒါနာ”တိ ဥပရိ နိဒ္ဒေသေ^၃ ဝက္ခတိ။ ဣမာယ ဂါထာယ နိဒ္ဒေသေ ဝတ္ထဗ္ဗံ နတ္ထိ။

၁၀၅။ ဣတောနိဒါနန္တိ ဖဿနိဒါနံ။ ဣမာယပိ ဝတ္ထဗ္ဗံ နတ္ထိ။

၁၀၆။ ကိသ္ဗိဝံ ဝိဘူတေ န ဗုဒ္ဓန္တိ ဖဿာတိ ကိသ္ဗိဝံ ဝိတိဝတ္ထေ စက္ခု-သမ္ပဿာဒယော ပဉ္စ ဖဿာ န ဗုဒ္ဓန္တိ။ ဣမာယပိ ဝတ္ထဗ္ဗံ နတ္ထိ။

၁၀၇။ နာမဉ္စ ရူပဉ္စ ပဋိစ္စာတိ သမ္ပယုတ္တကနာမဉ္စ ဝတ္ထာရမ္မဏရူပဉ္စ ပဋိစ္စ။ ရူပေ ဝိဘူတေ န ဗုဒ္ဓန္တိ ဖဿာတိ ရူပေ ဝိတိဝတ္ထေ ပဉ္စ ဖဿာ န ဗုဒ္ဓန္တိ။

တိဏ္ဏံ သင်္ခတိ ဖဿောတိ စက္ခုရူပဝိညာဏာနံ တိဏ္ဏန္တံ သင်္ခတိယာ ဖဿော ဇာယတိ။ စက္ခု စ ရူပါ စ ရူပသ္မိန္တိ ပဿာဒစက္ခုရူပါရမ္မဏာနိ စ ရူပဘာဝေ ရူပကောဋ္ဌာသေ ကတွာ။ စက္ခုသမ္ပဿံ ဌပေတွာတိ တိဏ္ဏံ သင်္ခတိယာ ဥပ္ပန္နဗ္ဗဿံ မုဋိတွာ။ သမ္ပယုတ္တကော ဓမ္မာ နာမသ္မိန္တိ အဝေသေသာ

၁-ဉာဏဿနာယာတိ (သိ၊ သျာ) ၂-ဉာဏနိပ္ပာဒနတ္ထာယ (သိ၊ သျာ) ၃-ဒု ၇-၂၁၂-ဝိဇ္ဇေ။

vedanādayo phassena saha-jātā dhammā nā-mabhāge. **Sotañca paṭiccāti-**ādīsupi e-seva nayo.

Catūhākārehi rūpaṃ vibhūtaṃ hotīti catūhi kāraṇehi rūpaṃ vītivattaṃ hoti. **Ñātavibhūtenāti** pākaṭaṃ katvā vītivattena. **Tīraṇavibhūtenāti** aniccādito tīrayitvā vītivattena. **Pahānavibhūtenāti** chandarāgapahānato vītivattena. **Samatikkamavibhūtenāti** catunnaṃ arūpasamāpattīnaṃ paṭilābhavasena vītivattena.

108. **Kathaṃ sametassāti** kathaṃ paṭipannassa. **Vibhoti rūpaṃ** vibhavati, na bhavēyya vā. **Sukhaṃ dukhañcāti** iṭṭhāniṭṭharūpameva pucchati.

Jāneyyāmāti jānissāma. **Ājāneyyāmāti** vi-sesena jānissāma. **Vijāneyyāmāti** anekavidhena jānissāma. **Paṭivijāneyyāmāti** sammā jānissāma. **Paṭivijjheyāmāti** cittaena bujjhissāma.

109. **Na saññasaññīti** yathā sametassa vibhoti rūpaṃ, so pakatisaññāya saññīpi na hoti. **Na visaññasaññīti** visaññāyapi virūpāya saññāya visaññī na hoti ummattako vā khittacitto vā. **Nopi asaññīti** saññāvirahitopi na hoti nirodhasamāpanno vā asaññasatto vā. **Na vibhūtasaññīti** “sabbaso rūpasaññānan”¹ti-ādīnā¹ nayena samatikkantasaññīpi na hoti arūpajjhānalābhī. **Evaṃ sametassa vibhoti rūpaṃ** etasmim saññasaññitādibhāve aṭṭhatvā yadetaṃ vuttaṃ “so evaṃ samāhite citte -pa-ākāsānañcāyatanasamāpattipaṭilābhatthāya cittaṃ abhinīharatī”²ti, evaṃ sametassa arūpamaggasamaṅgino² vibhoti rūpaṃ. **Saññānidānā hi papañcasāṅkhāti** evaṃ paṭipannassāpi ca yā saññā, taṃnidānā taṇhādiṭṭhipapañcāssa appahīnāva hontīti dasseti.

Asaññino vuccanti nirodhasamāpannāti saññāvedanā nirodhetvā nirodhasamāpannā saññābhāvena asaññinoti kathīyanti. **Asaññasattāti** sabbena sabbaṃ saññābhāvena asaññabhāve nibbattā.

So evaṃ samāhite citteti tattha soti so bhikkhu. **Evanti** catutthajjhānakkamanidassanametam, iminā kamena catutthajjhānaṃ paṭilabhitvāti

1. Abhi 2. 254 piṭṭhādīsu.

2. Arūpacittasamaṅgino (Sī, Syā)

ဝေဒနာဒယော ဖဿေန သဟဇာတာ ဓမ္မာ နာမဘာဝေ။ သောတဉ္စ ပဋိစ္စာတိအာဒိသုပိ ဒေသေ နယော။

စတုဟာကာရေဟိ ရူပံ ဝိဘူတံ ဟောတိတိ စတုဟိ ကာရဏေဟိ ရူပံ ဝိတိဝတ္တံ ဟောတိ။ ဉာတဝိဘူတေနာတိ ပါကဋံ ကတွာ ဝိတိဝတ္တေန။ တိရုဏ-ဝိဘူတေနာတိ အနိစ္စာဒိတောတိရယိတွာ ဝိတိဝတ္တေန။ ပဟာနဝိဘူတေနာတိ ဆန္ဒရာဂပဟာနတော ဝိတိဝတ္တေန။ သမတိက္ကမဝိဘူတေနာတိ စတုန္ဒံ အရူပ-သမာပတ္တိနံ ပဋိလာဘဝသေန ဝိတိဝတ္တေန။

၁၀၈။ ကထံ သမေတဿာတိ ကံထံ ပဋိပန္နဿ။ ဝိဘောတိ ရူပန္တိ ရူပံ ဝိဘာဝတိ, န ဘဝေယျ ဝါ။ သုခံ ဒုခဉ္စာတိ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌရူပမေဝ ပုစ္ဆတိ။

ဇာနေယျာမာတိ ဇာနိဿာမ။ အာဇာနေယျာမာတိ ဝိသေသေန ဇာနိဿာမ။ ဝိဇာနေယျာမာတိ အနေကဝိဓေန ဇာနိဿာမ။ ပဋိဝိဇာ-နေယျာမာတိ သမ္မာ ဇာနိဿာမ။ ပဋိဝိဇ္ဈေယျာမာတိ စိတ္တေန ဗုဏ္ဏိဿာမ။

၁၀၉။ န သညသညီတိ ယထာ သမေတဿ ဝိဘောတိ ရူပံ။ သော ပကတိ-သညာယ သညီပိ န ဟောတိ။ န ဝိသညသညီတိဝိသညာယပိဝိရူပါယ သညာယ ဝိသညီ န ဟောတိ ဥဗ္ဗတ္တကော ဝါ ခိတ္တစိတ္တော ဝါ။ နောပိ အသညီတိ သညာဝိရဟိတောဝိနဟောတိနိရောဓသမာပန္နော ဝါ အသညသတ္တော ဝါ။ န ဝိဘူတသညီတိ “သဗ္ဗသော ရူပသညာန”^၁န္တိအာဒိနာ^၁ နယေန သမတိက္ကန္တ-သညီပိ န ဟောတိ အရူပဇ္ဈာနလာဘိ။ ဧဝံ သမေတဿ ဝိဘောတိ ရူပန္တိ တေသ္မိ^၂ သညသညီတာဒိဘာဝေ အဋ္ဌတွာ ယဒေတံ ပုတ္တံ “သော ဧဝံ သမာဟိတေ စိတ္တေ။ပ။ အာကာသာနဉ္စာယတနသမာပတ္တိပဋိလာဘတ္ထာယ စိတ္တံ အဘိနိ-ဟရတိ”တိ။ ဧဝံ သမေတဿ အရူပမဂ္ဂသမဂ္ဂိနော^၂ ဝိဘောတိ ရူပံ။ သညာနိဒါနာ ဟိ ပပဉ္စသင်္ခါတိ ဧဝံ ပဋိပန္နဿာပိ စ ယာ သညာ၊ တံနိဒါနာ တဏှာဒိဋ္ဌိပပဉ္စာဿ အပ္ပဟိနာဝ ဟောန္တိတိ ဒေသေတိ။

အသညီနော ပုစ္ဆန္တိ နိရောဓသမာပန္နာတိ သညာဝေဒနာ နိရောဓေတွာ နိရောဓသမာပန္နာ သညာဘာဝေန အသညီနောတိ ကထိယန္တိ။ အသည-သတ္တာတိ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ သညာဘာဝေန အသညဘာဝေ နိဗ္ဗတ္တာ။

သော ဧဝံ သမာဟိတေ စိတ္တေတိ တတ္ထ သောတိ သော ဘိက္ခု။ ဧဝံန္တိ စတုတ္ထဇ္ဈာနက္ကမနိဒဿနမေတံ၊ ဣဒိနာ ကမေန စတုတ္ထဇ္ဈာနံ ပဋိလာဘိတွာတိ

၁-အဘိ ၂-၂၅၄-ပိဋ္ဌာဒိသု။

၂-အရူပစိတ္တသမဂ္ဂိနော (သီ၊ သျာ)

vuttaṃ hoti. **Samāhiteti** iminā catutthajjhānasamādhinā samāhite. **Parisuddheti**-ādīsu pana upekkhāsati parīsuddhibhāvena parisuddhe. Parisuddhattāyeva **pariyodāte**, pabhassareti vuttaṃ hoti. Sukhādīnaṃ paccayānaṃ ghātena vihatarāgādi-aṅgaṇattā **anaṅgaṇe**. Anaṅgaṇattā eva ca **vigatūpakkilese**. Aṅgaṇena hi cittaṃ upakkilissati. Subhāvitattā **mudubhūte**, vasībhāvappatteti vuttaṃ hoti. Vase vattamānañhi cittaṃ mudūti vuccati. Muduttāyeva ca **kammaniye**, kammakkhame kammayoggeti vuttaṃ hoti. Mudu hi cittaṃ kammaniyam hoti suddhantamiva suvaṇṇam. Tadubhayampi ca subhāvitattāyeva. Yathāha “nāhaṃ bhikkhave aññaṃ ekadhammampi samanupassāmi, yaṃ evaṃ bhāvitam kammaniyam hoti yathayidaṃ bhikkhave cittaṃ”¹.

Etesu hi parisuddhabhāvādīsu t̥hitattā **thite**. T̥hitattāyeva **āneñjappatte** acale niriñjaneti vuttaṃ hoti. Mudukammaññabhāvena vā attano vase t̥hitattā **thite**. Saddhādīhi pariggahitattā **āneñjappatte**. Saddhāpariggahitañhi cittaṃ assaddhiyena na iñjati, vīriyapariggahitaṃ kosajjena na iñjati, satipariggahitaṃ pamādena na iñjati, samādhipariggahitaṃ uddhaccena na iñjati, paññāpariggahitaṃ avijjāya na iñjati, obhāsagataṃ kilesandhakārena na iñjati. Imehi chahi dhammehi pariggahitaṃ āneñjappattaṃ hoti. Evaṃ aṭṭhaṅgasamannāgataṃ cittaṃ abhinīhārakkhamam hoti ākāśānañcāyatanasamāpattipaṭilābhatthāya.

Aparo nayo—catutthajjhānasamādhinā **samāhite**. Nīvaraṇadūrī bhāvena **parisuddhe**. Vitakkādisamatikkamena **pariyodāte**. Jhānapaṭilābhapaccanikānaṃ pāpakānaṃ icchāvacarānañca abhāvena **anaṅgaṇe**. Icchāvacarānanti icchāya avacarānaṃ, icchāvasena otiṇṇānaṃ pavattānaṃ nānappakārānaṃ kopa-appaccayānanti attho. Abhijjhādīnaṃ cittūpakkilesānaṃ vigamena **vigatūpakkilese**. Ubhayampi cetam Aṅgaṇasuttavattasuttānusāreṇa² veditabbaṃ. Vasippattiyā **mudubhūte**. Iddhipādabhāvūpagamanena **kammaniye**. Bhāvanāpāripūriyā paṇītabhāvūpagamena **thite āneñjappatte**, yathā āneñjabhāvaṃ āneñjappattaṃ hoti, evaṃ t̥hiteti attho. Evampi aṭṭhaṅgasamannāgamena cittaṃ abhinīhārakkhamam hoti ākāśānañcāyatanasamāpattipaṭilābhatthāya pādakaṃ padaṭṭhānabhūtaṃ.

1. Am 1. 4 piṭṭhe.

2. Ma 1. 29, 43 piṭṭhesu.

ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သမာဟိတေတိ ဣမိနာ စတုတ္ထဇ္ဈာနသမာဓိနာ သမာဟိတေ။ ပရိသုဒ္ဓေတိအာဒိသု ပန ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိဘာဝေန ပရိသုဒ္ဓေ။ ပရိသုဒ္ဓတ္တာယေဝ ပရိယောဒါတေ၊ ပဘဿရေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သုခါဒိနံ ပစ္စယာနံ ဃာတေန ဝိဟတရာဂါဒိအင်္ဂဏတ္တာ အနင်္ဂဏေ။ အနင်္ဂဏတ္တာ ဧဝံဝိဂတူပတ္တိလေသေ။ အင်္ဂဏေန ဟိ စိတ္တံ ဥပတ္တိလိဿတိ။ သုဘာဝိတတ္တာ မုဒုဘူတေ၊ ဝသီဘာဝပ္ပတ္တေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝသေ ဝတ္တမာနဉ္စိ စိတ္တံ မုဒုတိ ဝုတ္တံ။ မုဒုတ္တာယေဝ စ ကမ္မနိယေ၊ ကမ္မက္ခမေ ကမ္မယောဂေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မုဒု ဟိ စိတ္တံ ကမ္မနိယံ ဟောတိ သုဒ္ဓန္တမိဝ သုဝဏ္ဏံ။ တဒုဘယမ္ပိ စ သုဘာဝိတတ္တာယေဝ။ ယထာဟ “နာဟံ ဘိက္ခဝေ အညံ ဧကဓမ္မမ္ပိ သမနုပဿာမိ၊ ယံ ဧဝံ ဘာဝိတံ ကမ္မနိယံ ဟောတိ ယထာယံ ဘိက္ခဝေ စိတ္တံ” ဟိ။

ဧတေသု ဟိ ပရိသုဒ္ဓဘာဝါဒိသု ဌိတတ္တာ ဌိတေ။ ဌိတတ္တာယေဝ အာနေဇ္ဇပ္ပတ္တေ အစလေ နိရိဉ္ဇနေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မုဒုကမ္မညဘာဝေန ဝါ အတ္တနော ဝသေ ဌိတတ္တာ ဌိတေ။ သဒ္ဓါဒိဟိ ပရိဂ္ဂဟိတတ္တာ အာနေဇ္ဇပ္ပတ္တေ။ သဒ္ဓါပရိဂ္ဂဟိတဉ္စိ စိတ္တံ အဿဒ္ဓိယေန န ဣဉ္ဇတိ၊ ဝီရိယပရိဂ္ဂဟိတံ ကောသဇ္ဇေန န ဣဉ္ဇတိ၊ သတိပရိဂ္ဂဟိတံ ပမာဒေန န ဣဉ္ဇတိ၊ သမာဓိပရိဂ္ဂဟိတံ ဥဒ္ဓစ္စေန န ဣဉ္ဇတိ၊ ပညာပရိဂ္ဂဟိတံ အဝိဇ္ဇာယ န ဣဉ္ဇတိ၊ ဩဘာသဂတံ ကိလေသန္ဓကာရေန န ဣဉ္ဇတိ။ ဣမေဟိ ဆဟိ ဓမ္မေဟိ ပရိဂ္ဂဟိတံ အာနေဇ္ဇပ္ပတ္တံ ဟောတိ။ ဧဝံ အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတံ စိတ္တံ အဘိနိဟာရက္ခမံ ဟောတိ အာကာသာနဉ္ဇာယတနသမာပတ္တိပဋိလာဘတ္ထာယ။

အပရော နယော—စတုတ္ထဇ္ဈာနသမာဓိနာ သမာဟိတေ။ နိဝရဏဒူရိဘာဝေန ပရိသုဒ္ဓေ။ ဝိတက္ကာဒိသမတိက္ကမေန ပရိယောဒါတေ။ ဈာနပဋိလာဘပစ္စနိကာနံ ပါပကာနံ ဣစ္ဆာဝစရာနဉ္စ အဘာဝေန အနင်္ဂဏေ။ ဣစ္ဆာဝစရာနဉ္စ ဣစ္ဆာယ အဝစရာနံ၊ ဣစ္ဆာဝသေန ဩတိဏ္ဏာနံ ပဝတ္တာနံ နာနပ္ပကာရာနံ ကောပအပ္ပစ္စယာနဉ္စ အတ္တော။ အဘိဇ္ဈာဒိနံစိတ္တံပတ္တိလေသာနံ ဝိဂမေန ဝိဂတူပတ္တိလေသေ။ ဥဘယမ္ပိ စေတံ အင်္ဂဏသုတ္တဝတ္တသုတ္တာနုသာရေနဝါ ဝေဒိတဉ္စ။ ဝသိပ္ပတ္တိယာ မုဒုဘူတေ။ ဣဒ္ဓိပါဒဘာဝုပဂမနေန ကမ္မနိယေ။ ဘာဝနာပါရိပူရိယာ ပဏီတဘာဝုပဂမေန ဌိတေ အာနေဇ္ဇပ္ပတ္တေ၊ ယထာ အာနေဉ္ဇဘာဝံ အာနေဉ္ဇပ္ပတ္တံ ဟောတိ၊ ဧဝံ ဌိတေတိ အတ္တော။ ဧဝမ္ပိ အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂမေန စိတ္တံ အဘိနိဟာရက္ခမံ ဟောတိ အာကာသာနဉ္ဇာယတနသမာပတ္တိပဋိလာဘတ္ထာယ ပါဒကံ ပဒဋ္ဌာနဘူတံ။

Āruppamaggasamaṅgīti arūpasamāpattiyā gamanamaggena aparihīno.
Papañcāyeva papañcasāṅkhāti taṇhādipapañcāyeva papañcasāṅkhā.

110. Ettāvata'ggam nu vadanti heke, yakkhassa suddhim idha paṇḍitāse. Udāhu aññampi vadanti ettāti ettāvata nu idha paṇḍitā samaṇabrāhmaṇā aggam suddhim sattassa vadanti, udāhu aññampi etto arūpasamāpattito adhikañca vadantīti pucchatī.

Etto arūpasamāpattitoti etasmā arūpasamāpattito.

111. Ettāvata'ggampi vadanti heketi eke sassatavādā samaṇabrāhmaṇā paṇḍitamānino ettāvatapi aggam suddhim vadanti. Tesam paneke samayaṃ vadantīti tesaññeva eke ucchedavādā samayaṃ ucchedam vadanti.

Anupādisese kusalāvadānāti anupādisese kusalavādā samānā.

Bhavatajjitāti bhavato bhītā. Vibhavaṃ abhinandantīti ucchedam paṭicca tussanti. Te sattassa samanti te ucchedavādinō puggalassa samam anuppattim vadanti. Upasamanti atīva samam. Vūpasamanti santam. Nirodhanti anuppādam. Paṭipassaddhanti apunuppattim.

112. Ete ca ñatvā upanissitāti ete ca diṭṭhigatike sassatucchedadiṭṭhiyo nissitāti ñatvā. Ñatvā Munī nissaye so vīmaṃsīti nissaye ca ñatvā so vīmaṃsī paṇḍito Buddhamuni. Ñatvā vimuttoti dukkhāniccādito dhamme ñatvā vimutto. Bhavābhavāya na sametīti punappunam upapattiyā na samāgacchatī. Aparāmasanti aparāmasanto. Parāmāsam nāpajjantoti attho.

Saddhammapajjotikāya Mahāniddesaṭṭhakathāya

Kalahavivādasuttaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

အာရပ္ပမဂ္ဂသမဂ္ဂီတိ အရူပသမာပတ္တိယာ ဂမနမဂ္ဂေန အပရိဟီနော။
ပပဉ္ဇာယေဝ ပပဉ္ဇသင်္ခါတိ တဏှာဒိပပဉ္ဇာယေဝ ပပဉ္ဇသင်္ခါ။

၁၁၀။ ဧတ္တာဝတ'ဂ္ဂံ န ဝဒန္တိ ဟေကေ၊ ယက္ခဿ သုဒ္ဓိ' ဣမ ပဏ္ဍိတာသေ။
ဥဒါဟု အညမ္ပိ ဝဒန္တိ ဧတ္တောတိ ဧတ္တာဝတာ န ဣမ ပဏ္ဍိတာ သမဏ-
ဗြာဟ္မဏာ အဂ္ဂံ သုဒ္ဓိ' သတ္တဿ ဝဒန္တိ၊ ဥဒါဟု အညမ္ပိ ဧတ္တော အရူပ-
သမာပတ္တိတော အဓိကဉ္စ ဝဒန္တိတိ ပုစ္ဆတိ။

ဧတ္တော အရူပသမာပတ္တိတောတိ တေသ္မာ အရူပသမာပတ္တိတော။

၁၁၁။ ဧတ္တာဝတ'ဂ္ဂမ္ပိ ဝဒန္တိ ဟေကေတိ ဧကေ သဿတဝါဒါ သမဏ-
ဗြာဟ္မဏာပဏ္ဍိတမာနိနော ဧတ္တာဝတာပိ အဂ္ဂံ သုဒ္ဓိ' ဝဒန္တိ။ တေသံ ပနေကေ
သမယံ ဝဒန္တိ'တိ တေသညေဝ ဧကေ ဥစ္ဆေဒဝါဒါ သမယံ ဥစ္ဆေဒံ ဝဒန္တိ။
အနုပါဒိသေသေ ကုသလာဝဒါနာတိ အနုပါဒိသေသေ ကုသလဝါဒါ
သမာနာ။

ဘဝတန္တိတာတိ ဘဝတော ဘိတာ။ ဝိဘဝံ အဘိနန္ဒန္တိတိ ဥစ္ဆေဒံ ပဋိစ္စ
တုဿန္တိ။ တေ သတ္တဿ သမန္တိ တေ ဥစ္ဆေဒဝါဒိနော ပုဂ္ဂလဿ သမံ အနုပုတ္တိ
ဝဒန္တိ။ ဥပသမန္တိ အတိဝ သမံ။ ဂူပသမန္တိ သန္တိ။ နိရောဓန္တိ အနုပ္ပါဒံ။ ပဋိ-
ပဿန္တိ အပုနုပ္ပတ္တိ။

၁၁၂။ ဧတေ စ ဥတွာ ဥပနိဿိတာတိ ဧတေ စ ဒိဋ္ဌိဂတိကေ သဿ-
တုစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိယော နိဿိတာတိ ဥတွာ။ ဥတွာ မုနိ နိဿယေ သော ဝိမံသီတိ
နိဿယေ စ ဥတွာ သော ဝိမံသီ ပဏ္ဍိတောဗုဒ္ဓမုနိ။ ဥတွာ ဝိမုတ္တောတိ ဒုက္ခာ-
နိစ္စာဒိတော ဓမ္မေ ဥတွာ ဝိမုတ္တော။ အဝါဘဝါယ န သမေတိတိ ပုနုပ္ပါဒံ
ဥပပတ္တိယာ န သမာဂစ္ဆတိ။ အပရာမသန္တိ အပရာမသန္တော။ ပရာမာသံ နာ-
ပဇ္ဇန္တောတိ အတ္တော။

သဒ္ဓမ္မပဇ္ဇောတိကာယ မဟာနိဒ္ဒေသဋ္ဌကထာယ

ကလဟဝိဝါဒသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

12. Cūḷabyūha¹suttaniddesavaṇṇanā

Dvādasame Cūḷabyūhasuttaniddese **sakaṃ sakaṃ diṭṭhiparibbasānāti** idampi tasmimyeva mahāsamaye “sabbepime diṭṭhigatikā ‘sādhurūpāmhā’ ti bhaṇanti, kiṃ nu kho sādhurūpāva ime attano eva diṭṭhiyā paṭiṭṭhahanti, udāhu aññampi diṭṭhiṃ gaṇhanti” ti uppannacittānaṃ ekaccānaṃ devatānaṃ tamatthaṃ pakāsetuṃ purimanayeneva Nimmitabuddhena attānaṃ pucchāpetvā vuttaṃ.

113. Tattha ādito dvepi gāthā pucchāgāthāyeva. Tāsu **sakaṃ sakaṃ diṭṭhiparibbasānāti** attano attano diṭṭhiyā vasamānā. **Viggayhanānā kusalā vadantīti** taṃ diṭṭhiṃ balavaggāhaṃ gahetvā “tattha kusalāmhā” ti paṭijānamānā puthu puthu vadanti, ekaṃ na vadanti. **Yo evaṃ jānāti sa vedi dhammaṃ, idaṃ paṭikkosa’ makevalī**soti tañca diṭṭhiṃ sandhāya yo evaṃ jānāti, so dhammaṃ vediyi. Idaṃ pana paṭikkosanto hīno hotīti ca vadanti.

Nānā vadantīti nānākāraṇaṃ bhaṇanti. **Vividhaṃ vadantīti** nānāvidhaṃ bhaṇanti. **Aññoññaṃ vadantīti** ekaṃ avatvā aññaṃ aññaṃ gahetvā vadanti. **Akevalī** soti yo akusalo ayaṃ. **Asamattoti** na paripūro. **Aparipuṇṇoti** na sampuṇṇo.

114. **Bāloti** hīno. **Akkusaloti** avidvā.

115. Idāni tisso vissajjanagāthā hontīti. Tā purimaḍḍhena vuttamatthaṃ pacchimaḍḍhena paṭibyūhitvā ṭhitā. Tena byūhena uttarasuttato ca appakattā idaṃ suttaṃ “Cūḷabyūhan” ti nāmaṃ labhi. Tattha paṭhamagāthāyaṃ tāva **parassa ce dhammanti** parassa diṭṭhiṃ. **Sabbevime bālāti** evaṃ sante sabbeva ime bālā hontīti adhippāyo. Kimkāraṇā? **Sabbevime diṭṭhiparibbasānāti**.

116. **Sandiṭṭhiyā ceva na vīvadātā, saṃsuddhapaññā kusalā mutīmāti** sakāya diṭṭhiyā anavīvadātā avodātā saṃkiliṭṭhāva samānā saṃsuddhapaññā ca kusalā ca mutimanto ca te honti ce. Atha vā “sandiṭṭhiyā ce vadātā” ti² pāṭho, tassattho—sakāya pana diṭṭhiyā

1. Cūḷavyūha (Sī, Syā)

2. Ce pana vīvadātāti (Sī)

၁၂-စူဠဗျူဟာ သုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

ဒွါဒသမေ စူဠဗျူဟသုတ္တနိဒ္ဒေသေ သကံ သကံ ဒိဋ္ဌိပရိပ္ပသနာတိ ဣဒ္ဓိ တသ္မိယေဝ မဟာသမယေ “သဗ္ဗေပိမေ ဒိဋ္ဌိဂတိကာ ‘သာရုပ္ပါမှာ’တိ ဘဏန္တိ၊ ကိံ န ခေါ သာရုပ္ပါဝ ဣမေ အတ္တနော ဧဝ ဒိဋ္ဌိယာ ပတိဋ္ဌဟန္တိ၊ ဥဒါဟု အညုဗ္ဗိ ဒိဋ္ဌိ ဂဏန္တိ”တိ ဥပ္ပန္နစိတ္တာနံ ကေစ္စာနံ ဒေဝတာနံ တမတ္ထံ ပကာသေတုံ ပုရိမနယေန နိဗ္ဗိတဗုဒ္ဓေန အတ္တာနံ ပုစ္ဆာပေတွာ ဝုတ္တံ။

၁၁၃။ တတ္ထ အာဒိတော ဒွေပိ ဂါထာ ပုစ္ဆာဂါထာယေဝ။ တာသု သကံ သကံ ဒိဋ္ဌိပရိပ္ပသနာတိ အတ္တနော အတ္တနော ဒိဋ္ဌိယာ ဝသမာနာ။ ဝိဂ္ဂယနာနာ ကုသလာ ဝဒန္တိတိ တံ ဒိဋ္ဌိ ဗလဝဂ္ဂါဟံ ဂဟေတွာ “တတ္ထ ကုသ- လာမှာ”တိ ပဋိဇာနမာနာ ပုထု ပုထု ဝဒန္တိ၊ ဧကံ န ဝဒန္တိ။ ယော ဧဝံ ဇာနာတိ သ ဝေဒိ ဓမ္မံ၊ ဣဒံ ပဋိက္ခောသ’မကေဝလီ သောတိ တဉ္စ ဒိဋ္ဌိ သန္ဓာယ ယော ဧဝံ ဇာနာတိ၊ သော ဓမ္မံ ဝေဒိယိ။ ဣဒံ ပန ပဋိက္ခောသန္ဓော ဟိနော ဟောတိတိ စ ဝဒန္တိ။

နာနာ ဝဒန္တိတိ နာနာကာရဏံ ဘဏန္တိ။ ဝိဝိဓံ ဝဒန္တိတိ နာနာဝိဓံ ဘဏန္တိ။ အညောညံ ဝဒန္တိတိ ဧကံ အဝတွာ အညံ အညံ ဂဟေတွာ ဝဒန္တိ။ အကေဝလီ သောတိ ယော အကုသလော အယံ။ အသမတ္ထောတိ န ပရိ- ပူရော။ အပရိပူရောတိ န သမ္ပုရော။

၁၁၄။ ဗာလောတိ ဟိနော။ အတ္တုသလောတိ အဝိဒ္ဓါ။

၁၁၅။ ဣဒါနိ တိသော ဝိဿဇ္ဇနဂါထာ ဟောန္တိတိ။ တာ ပုရိမဗျေဒ ဝုတ္တမတ္ထံ ပစ္ဆိမဗျေဒ ပဋိဗျူဟိတွာ ဌိတာ။ တေန ဗျူဟေန ဥတ္တရသုတ္တတော စ အပ္ပကတ္တာ ဣဒံ သုတ္တံ “စူဠဗျူဟ”န္တိ နာမံ လဘိ။ တတ္ထ ပဌမဂါထာယံ တာဝ ပရဿ စေ ဓမ္မန္တိ ပရဿ ဒိဋ္ဌိ။ သဗ္ဗေပိမေ ဗာလာတိ ဧဝံ သန္ဓေ သဗ္ဗေဝ ဣမေ ဗာလာ ဟောန္တိတိ အဓိပ္ပါယော။ ကိံကာရဏာ? သဗ္ဗေ- ပိမေ ဒိဋ္ဌိပရိပ္ပသနာတိ။

၁၁၆။ သန္တိဋ္ဌိယာ စေဝ န ဝိဝေဒါတာ၊ သံသုဒ္ဓပညာ ကုသလာ မုတိမာတိ သကာယ ဒိဋ္ဌိယာ အနဝိဝေဒါတာ အဝေါဒါတာ သံကိလိဋ္ဌာဝ သမာနာ သံသုဒ္ဓပညာ စ ကုသလာ စ မုတိမန္တော စ တေ ဟောန္တိ စေ။ အထ ဝါ “သန္တိဋ္ဌိယာ စေ ဝေဒါတာ”တိ ပါဌော၊ တဿတ္ထော—သကာယ ပန ဒိဋ္ဌိယာ

vodātā saṃsuddhapaññā kusalā mutimanto honti ce, **na tesaṃ kocīti** evaṃ sante tesaṃ ekopi nihīnapañño na hoti, kimkāraṇā? **Diṭṭhī hi tesampi tathā samattā**, yathā itaresanti.

117. **Na vāhametanti** gāthāya saṅkhepattho—**yaṃ** te **mithu** dve dve janā **aññamaññaṃ** “bālo”ti āhu, ahaṃ **etaṃ tathiyanti** tacchanti **neva brūmi**. Kim kāraṇā? Yasmā sabbeva te **sakaṃ sakaṃ diṭṭhiṃ** “idameva **saccaṃ moghamaññaṃ**”ti **akāṃsu**, tena ca kāraṇena **paraṃ** “bālo”ti **dahanti**. Ettha ca tathiyaṃ, tathevanti¹ dvepi pāṭhā.

Tacchanti atucchaṃ. **Tathanti** aviparītaṃ, **bhūtaṃ** santaṃ. **Yāthāvanti** saṃvijjamānaṃ. **Aviparītaṃ** na visaṅketam.

118. **Yamāhūti** pucchāgāthāya “**yaṃ diṭṭhisaccaṃ tathiyaṃ**”ti eke āhu.

119. **Ekaṃ hi saccanti** vissajjanagāthāya **ekaṃ saccam** nirodho maggo vā. **Yasmiṃ pajā no vivade** pajānanti yamhi sacce pajānanto pajā no vivadeyyuṃ. **Sayaṃ thunantīti** attanā vadanti.

120. **Kasmā nūti** pucchāgāthāya **pavādiyāseti** vādino. **Udāhu** te **takkamanussarantīti** te vādino udāhu attano takkamattaṃ anugacchanti.

Takkapariyāhatanti vitakkena samantato āhataṃ. **Vīmaṃsānucaritanti** attano upaṭṭhitapaññāya vicaritaṃ. **Sayaṃ paṭibhānanti** attano paṭibhānaṃ.

121. **Na hevāti** vissajjanagāthāya **aññatra saññāya niccānīti** ṭhapetvā saññāmattena niccanti gahitaggahaṇāni. **Takkañca diṭṭhīsu pakappayitvāti** attano niccasaṅkappamattaṃ diṭṭhīsu janetvā.

Yasmā pana diṭṭhīsu vitakkaṃ janentā diṭṭhiyo sañjanenti, tasmā vuttaṃ “diṭṭhigatāni janenti sañjanentī”ti-ādi. **Janentīti** uparūpari diṭṭhiṃ uppādentā janenti. **Sañjanentīti**-ādinī upasaggavasena padaṃ vaḍḍhetvā vuttāni. **Mayhaṃ saccanti** mama vacanaṃ tacchaṃ.

1. Suttanipāta-Ṭṭha 2. 270 piṭṭhe passitabbaṃ.

ဝေါဒါတာ သံသုဒ္ဓပညာ ကုသလာ မုတိမန္တော ဟောန္တိ စေ၊ န တေသံ ကောစီတိ ဧဝံ သန္တေ တေသံ ကောပိ နိဟိနပညော န ဟောတိ၊ ကိ-ကာရဏာ? ဒိဋ္ဌိ ဟိ တေသမ္ပိ တထာ သမတ္တာ၊ ယထာ ဣတရေသန္တိ။

၁၁၇။ န ဝါဟမေတန္တိ ဂါထာယ သင်္ခေပတ္ထော—ယံ တေ မိထု ဒွေ ဒွေ နော အညမညံ “ဗာလော”တိ အာဟု၊ အဟံ ဧတံ တထိယန္တိ တစ္ဆန္တိ နေဝ မြူမိ။ ကိကာရဏာ? ယသ္မာ သဗ္ဗေဝ တေ သကံ သကံ ဒိဋ္ဌိ “ဣဒမေဝ သစ္စံ မောသမည”န္တိ အကံသု၊ တေန စ ကာရဏေန ပရံ “ဗာလော”တိ ဒဟန္တိ။ ဧတ္ထ စ တထိယံ၊ တထေဝန္တိ ဒွေပိ ပါဌာ။

တစ္ဆန္တိ အတုစ္ဆံ။ တထန္တိ အဝိပရိတံ၊ ဘူတန္တိ သန္တိ။ ယာထာဝန္တိ သံဝိဇ္ဇမာနံ။ အဝိပရိတန္တိ န ဝိသင်္ကေတံ။

၁၁၈။ ယမာဟူတိ ပုစ္ဆာဂါထာယ “ယံ ဒိဋ္ဌိသစ္စံ တထိယ”န္တိ ကေ အာဟု။

၁၁၉။ ဧကံ ဟိ သစ္စန္တိ ဝိသုဇ္ဇနဂါထာယ ဧကံ သစ္စံ နိရောဓော မဂ္ဂေါ ဝါ။ ယသ္မိံ ပဇာ နော ဝိဝေဒ ပဇာနန္တိ ယမ္ပိ သစ္စေ ပဇာနန္တော ပဇာ နော ဝိဝေဒယျံ။ သယံ ထုနန္တိတိ အတ္တနာ ဝဒန္တိ။

၁၂၀။ ကဿ နူတိ ပုစ္ဆာဂါထာယ ပဝါဒိယာသေတိ ဝါဒိနော။ ဥဒါဟု တေ တက္ကမနုဿရန္တိတိ တေ ဝါဒိနော ဥဒါဟု အတ္တနော တက္ကမတ္တံ အနုဂစ္ဆန္တိ။

တက္ကပရိယာဟတန္တိ ဝိတက္ကေန သမန္တတော အာဟတံ။ ဝိမံသာနုစရိတန္တိ အတ္တနော ဥပဋ္ဌိတပညာယ ဝိစရိတံ။ သယံ ပဋိဘာနန္တိ အတ္တနော ပဋိဘာနံ။

၁၂၁။ န ဟေဝါတိ ဝိသုဇ္ဇနဂါထာယ အညတြ သညာယ နိစ္စာနိတိ ဌပေတွာ သညာမတ္တေန နိစ္စန္တိ ဂဟိတဂ္ဂဟဏာနိ။ တက္ကဉ္စ ဒိဋ္ဌိသု ပကပ္ပ-ယိတွာတိ အတ္တနော နိစ္စသင်္ကပ္ပမတ္တံ ဒိဋ္ဌိသု ဇနေတွာ။

ယသ္မာ ပန ဒိဋ္ဌိသု ဝိတက္ကံ ဇနေန္တော ဒိဋ္ဌိယော သဉ္ဇနေန္တိ၊ တသ္မာ ဝုတ္တံ “ဒိဋ္ဌိဂတာနိ ဇနေန္တိ သဉ္ဇနေန္တိ”တိအာဒိ။ ဇနေန္တိတိ ဥပရူပရိ ဒိဋ္ဌိ ဥပ္ပါ-ဒေန္တော ဇနေန္တိ။ သဉ္ဇနေန္တိတိအာဒိနိ ဥပသဂ္ဂဝသေန ပဒံ ဝဓေတွာ ဝုတ္တာနိ။ မယံ သစ္စန္တိ မမ ဝစနံ တစ္ဆံ။

122. Idāni evaṃ nānāsaccesu asantesu takkamattaṃ anussarantānaṃ diṭṭhigatikānaṃ vipphaṇṇaṃ dassetuṃ “**diṭṭhe sute**”ti-ādikā gāthāyo abhāsi. Tattha **diṭṭheti** diṭṭhaṃ, diṭṭhasuddhinti adhippāyo. Esa nayo sutādīsu. **Ete ca nissāya vimānadassīti** ete diṭṭhidhamme nissayitvā suddhibhāvasaṅkhātā¹ vimānaṃ asammānaṃ passantopi. **Vinicchaye** **ṭhatvā pahassamāno, bālo paro akkusalo** **cāhāti** evaṃ vimānadassīpi tasmiṃ diṭṭhivinicchaye **ṭhatvā tuṭṭhijāto hāsajāto hutvā paro** “hīno ca avidvā cā”ti evaṃ vadatiyeva.

Na sammānetīti **vimānadassīti** na bahumānaṃ karotīti evampi vimānadassī na bahumānadassī. **Domanassaṃ janetīti** paṭhamānaṃ diṭṭhinissayaṃ allīyitvā domanassaṃ patvā pacchā diṭṭhivinicchaye **ṭhitakāle** somanassaṃ uppādetīti attho.

Vinicchayadiṭṭhiyā ṭhatvāti sannīṭṭhānaṃ katvā gahitadiṭṭhiyā **ṭhatvā**.

123. Evaṃ sante **yenevāti** gāthā. Tattha **saya’ mattanāti** sayameva attānaṃ. **Vimānetīti** garahati. **Tadeva pāvāti** tadeva vacanaṃ diṭṭhiṃ vadati, taṃ vā puggalaṃ.

124. **Atisāradīṭṭhiyāti** gāthāyattho—so evaṃ tāya lakkhaṇātisāriniyā **atisāradīṭṭhiyā samatto** paripuṇṇo uddhumāto, tena ca diṭṭhimānena **matto** “paripuṇṇo ahaṃ kevalī”ti evaṃ **paripuṇṇamānī**. **Sayameva** attānaṃ **manasā** “ahaṃ paṇḍito”ti abhisiṅcati. Kiṃ kārāṇā? **Diṭṭhī hi sā tassa tathā samattāti**.

Sabbā tā diṭṭhiyo lakkhaṇātikantāti tā sabbā dvāsaṭṭhidiṭṭhiyo lakkhaṇaṃ atītā atisarantīti atikkantā. **Anomoti** anūno.

125. **Parassa ceti** gāthāya sambandho attho ca—kiṅca bhiyyo? Yo so vinicchaye **ṭhatvā pahassamāno** “bālo paro akkusalo”ti cāha, tassa **parassa ce hi vacasā** so tena vuccamāno **nihīno** hoti, **tumo saha hoti nihīnapañño**, sopi teneva saha nihīnapañño hoti. Sopi hi taṃ “bālo”ti vadati. Atha

1. Sudīṭṭhisabhāvākyam (Sī), suddhi-abhāvasaṅkhātā (Syā)

၁၂၂။ ဣဒါနိ ဧဝံ နာနာသစ္စေသု အသန္တေသု တက္ကမတ္တံ အနုဿရန္တာနံ ဒိဋ္ဌိဂတိကာနံ ဝိပုဋ္ဌိပတ္တိံ ဒဿေတုံ “**ဒိဋ္ဌေ သုတေ**”တိအာဒိကာ ဂါထာယော အဘာသိ။ တတ္ထ **ဒိဋ္ဌေတိ** ဒိဋ္ဌံ၊ ဒိဋ္ဌသုဒ္ဓိန္တိ အဓိပ္ပါယော။ ဧသ နယော သုတာဒိသု။ **ဧတေ စ နိဿာယ ဝိမာနဒဿီ**တိ ဧတေ ဒိဋ္ဌိဓမ္မေ နိဿယိတွာ သုဒ္ဓိဘာဝသင်္ခါတံ^၁ ဝိမာနံ အသမ္မာနံ ပဿန္တောပိ။ **ဝိနိစ္ဆယေ ဌတွာ ပဟဿမာနော၊ ဗာလော ပရော အက္ခယလောတိ စာဟာတိ** ဧဝံ ဝိမာနဒဿီပိ တသ္မိံ^၂ ဒိဋ္ဌိဝိနိစ္ဆယေ ဌတွာ တုဋ္ဌိဇာတော ဟာသဇာတော ဟုတွာ ပရော “ဟိနော စ အဝိဒ္ဓါ စာ”တိ ဧဝံ ဝဒတိယေဝ။

န သမ္မာနေတိတိဝိ ဝိမာနဒဿီတိ န ဗဟုမာနံ ကရောတိတိ ဧဝံ ဝိမာနဒဿီ န ဗဟုမာနဒဿီ။ **ဒေါမနဿံ ဇနေတိတိ** ပဌမံ ဒိဋ္ဌိနိဿယံ အလ္လိယိတွာ ဒေါမနဿံ ပတွာ ပစ္ဆာ ဒိဋ္ဌိဝိနိစ္ဆယေ ဌတကာလေ သောမနဿံ ဥပ္ပါဒေတိတိ အတ္ထော။

ဝိနိစ္ဆယဒိဋ္ဌိယာ ဌတွာတိ သဒ္ဓိဌာနံ ကတွာ ဂဟိတဒိဋ္ဌိယာ ဌတွာ။

၁၂၃။ ဧဝံ သန္တေ ယေနောတိ ဂါထာ။ တတ္ထ **သယ’မတ္တနာတိ** သယမေဝ အတ္တာနံ။ **ဝိမာနေတိတိ** ဂရဟတိ။ **တဒေဝ ပါဝါတိ** တဒေဝ ဝစနံ ဒိဋ္ဌိဝဒတိ၊ တံ ဝါ ပုဂ္ဂလံ။

၁၂၄။ **အတိသာရဒိဋ္ဌိယာတိ** ဂါထာယတ္ထော—သော ဧဝံ တာယ လက္ခဏာတိသာရိနိယာ **အတိသာရဒိဋ္ဌိယာ သမတ္တော** ပရိပုဏ္ဏော ဥဒ္ဓါမာတော၊ တေန စ ဒိဋ္ဌိမာနေန မတ္တော “ပရိပုဏ္ဏော အဟံ ကေဝလီ”တိ ဧဝံ **ပရိပုဏ္ဏမာနီ**။ သယမေဝ အတ္တာနံ မနသာ “အဟံ ပဏ္ဍိတော”တိ အဘိသိဇ္ဇတိ။ ကိံ ကာရဏာ? **ဒိဋ္ဌိ ဟိ သာ တဿ တထာ သမတ္တာတိ**။

သမ္မာ တာ ဒိဋ္ဌိယော လက္ခဏာတိက္ကန္တာတိ တာ သမ္မာ ဒ္ဓါသဒ္ဓိဒိဋ္ဌိယော လက္ခဏံ အတိတာ အတိသရန္တိတိ အတိက္ကန္တာ။ **အနောမောတိ** အနုနော။

၁၂၅။ **ပရဿ စေတိ** ဂါထာယ သမ္ပန္နော အတ္ထော စ—ကိဉ္စ ဘိယျော? ယော သော ဝိနိစ္ဆယေ ဌတွာ ပဟဿမာနော “ဗာလော ပရော အက္ခယလော”တိ စာဟ၊ တဿ **ပရဿ စေတိ ဝစသာ** သော တေန ဝုစ္စမာနော **နိဟိနော** ဟောတိ၊ **တုမော သဟာ ဟောတိ နိဟိနပညော**၊ သောပိ တေနဝသဟ နိဟိနပညော ဟောတိ။ သောပိ ဟိ တံ “ဗာလော”တိ ဝဒတိ။ အထ

၁-သုဒ္ဓိသဘာဝါနံ (သီ)၊ သုဒ္ဓိအဘာဝသင်္ခါတံ (သျှာ)

tassa vacanaṃ appamāṇaṃ, so pana sayameva vedagū ca dhīro ca hoti. Evaṃ sante na koci bālo samaṇesu atthi. Sabbepi hi te attano icchāya paṇḍitā.

Vācāyāti kathanena. Vacanenāti bhāsitenā. Ninditakāraṇāti garahahetunā. Garahitakāraṇāti avaññāta hetunā. Upavaditakāraṇāti upavāda hetunā.

126. Aññaṃ itoti gāthāya sambandho attho ca—“atha ce sayam vedagū hoti dhīro. Na koci bālo samaṇesu atthi”ti evaṃ hi vuttepi siyā kassaci “kasmā”ti. Tattha vuccate—yasmā aññaṃ ito yā’bhivadanti dhammaṃ, aparaddhā suddhi, makevalī te. Evampi titthyā puthuso vadanti, ye ito aññaṃ diṭṭhiṃ abhivadanti, te aparaddhā viraddhā suddhimaggaṃ, akevalino ca teti evaṃ puthutitthiyā yasmā vadantīti vuttaṃ hoti. Kasmā panevaṃ vadantīti ce? Sandiṭṭhirāgena hi te’bhirattā, yasmā sakena diṭṭhirāgena te abhirattāti vuttaṃ hoti.

Te suddhimagganti te aññatitthiyā akiliṭṭhamaggaṃ. Visuddhimagganti niddosamaggaṃ. Parisuddhimagganti sukkamaggaṃ. Vodātamagganti paṇḍaramaggaṃ. Pariyodātamagganti pabhāvantamaggaṃ. Viraddhāti vuttavidhinā maggena virajjhivā ṭhitā. Aparaddhāti aparajjhivā ṭhitā. Khalitāti parihīnā. Galitāti tato bhaṭṭhā. Aññāyāti aññāṇena. Aparaddhāti parājayamāpannā. Atha vā “ñāyāparaddhā”tipi pāṭho. Ñāyena maggena viraddhāti attho.

127. Evaṃ abhirattā ca—idheva suddhinti gāthā. Tattha sakāyaneti sakamagge. Daḥhaṃ vadānāti daḥhavādā.

Thiravādāti sannitṭhānavādā. Balikavādāti balavantavādā. Avatṭhitavādāti patiṭṭhahitvā kathitavādā.

128. Ye evaṇca daḥhavādā, tesu yo koci titthiyo sakāyane vāpi daḥhaṃ vadāno ka’mettha bāloti param daheyya, saṅkhepato tattha sassatucchedasaṅkhāte vitthārato natthika issara kāraka niyati-ādibhede sake ayane “idameva saccaṇ”ti daḥhaṃ vadāno kaṃ param ettha diṭṭhigate “bālo”ti saha dhammena passeyya, nanu sabbopi tassa matena

တဿ ဝစနံ အပ္ပမာဏံ၊ သော ပန သယမေဝ ဝေဒဂူ စ ဝိရော စ ဟောတိ။ ဧဝံ သန္တေန န ကောစိ ဗာလော သမဏေသု အတ္ထိ။ သဗ္ဗေပိ ဟိ တေ အတ္တနော ဣစ္ဆာယ ပဏ္ဍိတာ။

ဝါစာယာတိ ကထနေန။ ဝစနေနာတိ ဘာသိတေန။ နိဗ္ဗိတကာရဏာတိ ဂရဟဟေတုနာ။ ဂရဟိတကာရဏာတိ အဝညာတဟေတုနာ။ ဥပဝဒိတကာရဏာတိ ဥပဝါဒဟေတုနာ။

၁၂၆။ အညံ ဣတောတိ ဂါထာယ သမ္ပန္နော အတ္ထော စ—“အထ စေ သယံ ဝေဒဂူ ဟောတိ ဝိရော။ န ကောစိ ဗာလော သမဏေသု အတ္ထိ”တိ ဧဝံ ဟိ ဝုတ္တေပိ သိယာ ကဿိ “ကသ္မာ”တိ။ တတ္ထ ဝုစ္စတေ—ယသ္မာ အညံ ဣတော ယာ’ဘိဝဒန္တိ ဓမ္မံ၊ အပရဒ္ဓါ သုဒ္ဓိ’မကေဝလီ တေ။ ဝေဗ္ဗိ တိတ္ထျာ ပုထုသော ဝဒန္တိ၊ ယေ ဣတော အညံ ဒိဋ္ဌိ အဘိဝဒန္တိ၊ တေ အပရဒ္ဓါ ဝိရဒ္ဓါ သုဒ္ဓိမဂ္ဂံ၊ အကေဝလီနော စ တေတိ ဧဝံ ပုထုတိတ္ထိယာ ယသ္မာ ဝဒန္တိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကသ္မာ ပနေဝံ ဝဒန္တိတိ စေ? သန္တိဗ္ဗိရာဂေန ဟိ တေ’ဘိရတ္တာ၊ ယသ္မာ သကေန ဒိဋ္ဌိရာဂေန တေ အဘိရတ္တာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

တေ သုဒ္ဓိမဂ္ဂန္တိ တေ အညတိတ္ထိယာ အကိလိဋ္ဌမဂ္ဂံ။ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂန္တိ နိဒ္ဒေါသမဂ္ဂံ။ ပရိသုဒ္ဓိမဂ္ဂန္တိ သုက္ကမဂ္ဂံ။ ဝေါဒါတမဂ္ဂန္တိ ပဏ္ဍရမဂ္ဂံ။ ပရိယောဒါတမဂ္ဂန္တိ ပဘာဝန္တမဂ္ဂံ။ ဝိရဒ္ဓါတိ ဝုတ္တဝိရိနာ မဂ္ဂေန ဝိရုဇ္ဈိတွာ ဌိတာ။ အပရဒ္ဓါတိ အပရုဇ္ဈိတွာ ဌိတာ။ ခလိတာတိ ပရိဟိနာ။ ဂလိတာတိ တတော ဘဋ္ဌာ။ အညာယာတိ အညာဏေန။ အပရဒ္ဓါတိ ပရာဇယမာပန္နာ။ အထ ဝါ “ဣယာပရဒ္ဓါ”တိပိ ပါဌော။ ဉာယေန မဂ္ဂေန ဝိရဒ္ဓါတိ အတ္ထော။

၁၂၇။ ဧဝံ အဘိရတ္တာ စ—ဣဓေဝ သုဒ္ဓိန္တိ ဂါထာ။ တတ္ထ သကာယနေတိ သကမဂ္ဂေ။ ဒဋ္ဌံ ဝဒါနာတိ ဒဋ္ဌဝါဒါ။

ထိရဝါဒါတိ သန္တိဋ္ဌာနဝါဒါ။ မလိကဝါဒါတိ ဗလဝန္တဝါဒါ။ အဝဋ္ဌိတဝါဒါတိ ပတိဋ္ဌဟိတွာ ကထိတဝါဒါ။

၁၂၈။ ယေ ဧဝေ ဒဋ္ဌဝါဒါ၊ တေသု ယော ကောစိ တိတ္ထိယော သကာယနေ ဝါပိ ဒဋ္ဌံ ဝဒါနော က’မေတ္ထ ဗာလောတိ ပရံ ဒဟေယျ၊ သင်္ခေပတော တတ္ထ သဿတုစ္ဆေဒသင်္ခါတေ ဝိတ္ထာရတော နတ္ထိကဇ္ဈဿရကာရကနိယတိ-အာဒိဘေဒေ သကေ အယနေ “ဣဒမေဝ သစ္စ”န္တိ ဒဋ္ဌံ ဝဒါနော ကံ ပရံ ဧတ္ထ ဒိဋ္ဌိဂတေ “ဗာလော”တိ သဟ ဓမ္မေန ပဿေယျ၊ နန သဗ္ဗောပိ တဿ မတေန

paṇḍito eva suppaṭipanno eva ca. Evaṃ sante sayameva so medhagamāvaheyya, paraṃ vadaṃ bālamasuddhidhammaṃ. Sopi paraṃ “bālo ca asuddhidhammo ca ayan”ti vadanto attanāva kalahaṃ āvaheyya. Kasmā? Yasmā sabbopi tassa matena paṇḍitoyeva suppaṭipannoyeva ca.

129. Evaṃ sabbathāpi vinicchaye thatvā sayam pamāya, uddham sa lokasmim vivādametīti diṭṭhiyā thatvā sayāṇca satthārādimaṃ minitvā so bhiyyo vivādametīti. Evaṃ pana vinicchayesu ādīnavaṃ ñatvā ariyamaggena hitvāna sabbāni vinicchayāni, na medhagam kubbati jantuloketi arahattanikūṭena desanaṃ niṭṭhāpesi.

Sayam pamāyāti attanā minitvā. Paminitvāti pamāṇam katvā. “Pavinetvā”tipi pāṭho, tam na sundaram. Uddham vādena saddhinti attano upari kathentena saha. Desanāpariyosāne Purābhedasutte¹vuttasadiso eva abhisamayo ahoṣīti.

Saddhammapajjotikāya Mahāniddesaṭṭhakathāya

Cūḷabyūhasuttaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

13. Mahābyūha²suttaniddesavaṇṇanā

130. Terasame Mahābyūhasuttaniddese ye kecime diṭṭhiparibbasānāti idampi “kiṃ nu kho ime diṭṭhiparibbasānā viññūnaṃ santikā nindameva labhanti, udāhu pasamsampī”ti uppannacittānaṃ ekaccānaṃ devatānaṃ tamatthaṃ āvikātuṃ purimanayeneva Nimmitabuddhena attānaṃ pucchāpetvā vuttaṃ. Tattha anvānayanāntīti anu ānayanānti punappunaṃ āharanti.

Nindameva anventīti garahameva upagacchanti.

131. Idāni yasmā te “idameva saccaṃ”ti vadantāpi diṭṭhigatikavādino kadāci katthaci pasamsampi labhanti, yaṃ etaṃ pasamsāsāṅkhātamaṃ vādaphalaṃ, taṃ appaṃ, rāgādīnaṃ samāya samatthaṃ na hoti, ko pana vādo dutiye nindāphale,

1. Khu 7. 161 piṭṭhādīsu.

2. Mahāviyūha (Sī, Syā)

ပဏ္ဍိတော ဧဝံ သုပ္ပုဋ္ဌိပန္နော ဧဝံ စ။ ဧဝံ သန္တေ သယမေဝ သော မေဂေ-
မာဝဟေယျ။ ပရံ ဝဇံ မာလမသုဒ္ဓိဓမ္မံ။ သောပိ ပရံ “ဗာလော စ အသုဒ္ဓိ-
ဓမ္မော စ အယ”န္တိ ဝဒန္တော အတ္တနာဝ ကလဟံ အာဝဟေယျ။ ကသ္မာ?
ယသ္မာ သဗ္ဗောပိ တဿ မတေန ပဏ္ဍိတောယေဝ သုပ္ပုဋ္ဌိပန္နောယေဝ စ။

၁၂၉။ ဧဝံ သဗ္ဗထာပိ ဝိနိစ္ဆယေ ဌတွာ သယံ ပမာယ၊ ဥဒ္ဓံ သ လောကသ္မိံ
ဝိဝါဒမေတိတိ ဗိဠိယာ ဌတွာ သယဉ္စ သတ္တာရာဒိံ မိနိတွာ သော ဘိယျော
ဝိဝါဒမေတိတိ။ ဧဝံ ပန ဝိနိစ္ဆယေသု အာဒိနဝံ ဥတွာ အရိယမဂ္ဂေန ဟိတွာန
သဗ္ဗာနိ ဝိနိစ္ဆယာနိ၊ န မေဂေ ကုပ္ပတိ ဇန္တု၊ လောကေတိ အရဟတ္တနိက္ခုဋေန
ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။

သယံ ပမာယာတိ အတ္တနာ မိနိတွာ။ ပမိနိတွာတိ ပမာဏံ ကတွာ။
“ပဝိနေတွာ”တိပိ ပါဌော၊ တံ န သုန္ဒရံ။ ဥဒ္ဓံ ဝါဒေန သဒ္ဓိန္တိ အတ္တနော
ဥပရိ ကထေန္တေန သဟ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ ပုရာဘေဒသုတ္တေ^၁ ဝုတ္တ-
သဒိသော ဧဝံ အဘိသမယော အဟောသိတိ။

သဒ္ဓမ္မပဇ္ဇောတိကာယ မဟာနိဒ္ဒေသဋ္ဌကထာယ

စူဠဗျူဟသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၃-မဟာဗျူဟသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁၃၀။ တေရသမေ မဟာဗျူဟသုတ္တနိဒ္ဒေသေ ယေ ကေမိမေ ဗိဠိပရိဗ္ဗ-
သာနာတိ ဣဒမ္ပိ “ကိ” န ခေါ ဣမေ ဗိဠိပရိဗ္ဗသာနာ ဝိညှနံ သန္တိကာ နိန္ဒမေ
လဘန္တိ၊ ဥဒါဟု ပသံသမ္ပိ”တိ ဥပ္ပန္နစိတ္တာနံ ဧကစ္စာနံ ဒေဝတာနံ တမတ္ထံ
အာဝိကာတုံ ပရိမနယေန နိဗ္ဗိတဗုဒ္ဓေန အတ္တာနံ ပုစ္ဆာပေတွာ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ
အန္တာနယန္တိတိ အနု အာနယန္တိ ပုနပုနံ အာဟရန္တိ။

နိန္ဒမေဝ အန္တေတိ ဂရဟမေဝ ဥပဂစ္ဆန္တိ။

၁၃၁။ ဣဒါနိ ယသ္မာ တေ “ဣဒမေဝ သစ္စ”န္တိ ဝဒန္တာပိ ဗိဠိဂတိကဝါဒိနော
ကဒါစိ ကတ္ထစိ ပသံသမ္ပိ လဘန္တိ၊ ယံ ဧတံ ပသံသာသင်္ခါတံ ဝါဒဖလံ၊ တံ အပုံ၊
ရာဂါဒိနံ သမာယ သမတ္တံ န ဟောတိ၊ ကော ပန ဝါဒေါ ဒုတိယေ နိန္ဒာဖလေ၊

tasmā etamattham dassento imam tāva vissajjanagātham āha “**appam hi etam na alam samāya, duve vivādassa phalāni brūmī**”ti. Tattha **duvevivādassa phalānī**ti nindā ca pasamsā ca jayaparājayādīni vā tamśabhāgāni. **Etampi disvāti** “nindā anitthā eva, pasamsā nālam samāyā”ti etampi vivādaphale ādinavaṃ disvā. **Khemā’bhipassam avivādabhūminti avivādabhūmim nibbānam khemanti passamāno.**

Appakanti mandam. Parittakanti thokam. Omakanti hetthimakam. Lāmakanti pāpakam. Samāyāti rāgādīnam samanattāya. Upasamāyāti uparūpari samanattāya. Vūpasamāyāti sannisīdāpanattāya. Nibbānāyāti amatamahānibbānattāya. Paṭinissaggāyāti maggena kilesānam nissajjanattāya. Paṭipassaddhiyāti phalena paṭipassaddhānam anuppajjanattāya nālam.

132. Evaṃ hi avivādamāno—**yā kācimāti gāthā.** Tattha **sammutiyoti** diṭṭhiyo. **Puthujjāti** puthujjanasambhavā. **So upayam kimeyyāti** so upagantabbatthena upayam rūpādīsu ekampi dhammam kim upeyya, kena vā kāraṇena upeyya. **Diṭṭhe sute khantimakubbamānoti** diṭṭhasutasuddhīsu pemaṃ akaronto.

Puthujjanehi janitāti puthujjanehi uppāditā. **Sammutiyoti** diṭṭhiyo. **Puthu nānājanehi janitā vāti** anekaividhehi diṭṭhigatikehi uppāditā vā. **Netīti** na eti. **Na upetīti** samīpaṃ na eti. **Na upagacchatīti** nivattati. **Nābhinivisatīti** pavisitvā nappatitthati.

133. Ito bāhirā pana—**sīluttamāti gāthā.** Tassattho—sīlamyeva “uttaman”ti maññamānā **sīluttamāti** eke bhonto saṃyamamattena **suddhim** vadanti, hatthivatādīnca **vataṃ samādāya upatthitāse.** **Idheva** diṭṭhiyam assa Satthuno **suddhim bhavūpanītā** bhavajjhositā samānā vadanti, api ca te **kusalāvadānā** “kusalā mayan”ti evaṃvādā.

134. Evaṃ sīluttamesu ca tesu tathā paṭipanno yo koci—**sace cutoti** gāthā. Tassattho—**sace** tato **sīlavatato** paravicchindanena vā anabhisambhūṇanto vā **cuto hoti**, so tam sīlabbatakammaṃ puññābhisankhārādikammaṃ vā **virādhayitvā vedhatī.** Na kevalaṇca

တသ္မာ တေမတ္တံ ဒဿန္တော ဣမံ တာဝ ဝိဿန္တေနဂါထံ အာဟ “**အပ္ပံ ဟိ တေ န အလံ သမာယ၊ ဒုဝေ ဝိဝါဒဿ ဖလာနိ ဖြူမိ**”တိ။ တတ္ထ **ဒုဝေ ဝိဝါဒဿ ဖလာနိ**တိ နိန္ဒာ စ ပသံသာ စ ဇယပရာဇယာဒိနိ ဝါ တံသဘာ-
ဂါနိ။ **တေမ္ပံ ဒိသ္မာတိ** “နိန္ဒာ အနိဋ္ဌာ ဧဝံ ပသံသာ နာလံ သမာယာ”တိ
တေမ္ပံ ဝိဝါဒဖလေ အာဒိနဝံ ဒိသ္မာ။ **ခေမာ’ဘိပဿ အဝိဝါဒဘူမိန္တိ**
အဝိဝါဒဘူမိ’ နိဗ္ဗာနံ ခေမန္တိ ပဿမာနော။

အပ္ပကန္တိ မန္တံ။ ပရိတ္တကန္တိ ထောကံ။ ဩမကန္တိ ဟေဋ္ဌမကံ။ လာမကန္တိ
ပါပကံ။ **သမာယာ**တိ ရာဂါဒိနံ သမနတ္ထာယ။ **ဥပသမာယာ**တိ ဥပရူပရိ
သမနတ္ထာယ။ **ဝူပသမာယာ**တိ သန္တိသီဒါပနတ္ထာယ။ **နိဗ္ဗာနာယာ**တိ အမတ-
မဟာနိဗ္ဗာနတ္ထာယ။ **ပဋိနိဿဂ္ဂါယာ**တိ မဂ္ဂေန ကိလေသာနံ နိဿန္တုတ္ထာယ။
ပဋိပဿဒ္ဓိယာတိ ဖလေန ပဋိပဿဒ္ဓါနံ အနုပုဇ္ဇနတ္ထာယ နာလံ။

၁၃၂။ ဧဝံ ဟိ အဝိဝါဒမာနော—**ယာ ကာမိမာတိ** ဂါထာ။ တတ္ထ
သမ္ပုတိယောတိ ဒိဋ္ဌိယော။ **ပုထုဇ္ဇာ**တိ ပုထုဇ္ဇနသမ္ဘဝါ။ **သော ဥပယံ**
ကိမေယျာတိ သော ဥပဂန္တုဗ္ဗဋ္ဌေန ဥပယံ ရူပါဒိသု ကေမ္ပိ ဓမ္မံ ကိံ ဥပေယျ။
ကေန ဝါ ကာရဏေန ဥပေယျ။ **ဒိဋ္ဌေ သုတေ ခန္တိမက္ခဗမာနော**တိ ဒိဋ္ဌသုတ-
သုဒ္ဓိသု ပေမံ အကရောက္ခော။

ပုထုဇ္ဇနေဟိ ဇနိတာတိ ပုထုဇ္ဇနေဟိ ဥပ္ပါဒိတာ။ **သမ္ပုတိယော**တိ
ဒိဋ္ဌိယော။ **ပုထု နာနာဇနေဟိ ဇနိတာ** ဝါတိ အနေကဝိဇေဟိ ဒိဋ္ဌိဂတိ-
ကေဟိ ဥပ္ပါဒိတာ ဝါ။ **နေတိတိ န ဧတိ။ န ဥပေတိတိ** သမိပံ န ဧတိ။
န ဥပဂစ္ဆတိတိ နိဝတ္တတိ။ **နာဘိနိဝိသတိတိ** ပရိသိတွာ နပ္ပတိဋ္ဌတိ။

၁၃၃။ ဣတော ဗာဟိရာ ပန—**သီလုတ္တမာတိ** ဂါထာ။ တဿတ္ထော—
သီလံယေဝ “**ဥတ္တမ**”န္တိ မညမာနာ **သီလုတ္တမာ**တိ ဧကေ ဘောန္တော သံယမ-
မတ္တေန **သုဒ္ဓိ** ဝဒန္တိ၊ ဟတ္ထိဝတာဒိဉ္စ **ဝတံ သမာဒါယ ဥပဋ္ဌိတာသေ။** **ဣဓေဝ**
ဒိဋ္ဌိယံ **အဿ သတ္တုနော သုဒ္ဓိ** ဘဂ္ဂပနိတာ ဘဝဇ္ဈောသိတာ သမာနာ
ဝဒန္တိ၊ အပိစ တေ **ကုသလာဝဒါနာ** “**ကုသလာ မယ**”န္တိ ဧဝံဝါဒါ။

၁၃၄။ ဧဝံ သီလုတ္တမေသု စ တေသု တထာ ပဋိပန္နော ယော ကောမိ—
သစေ စုတောတိ ဂါထာ။ တဿတ္ထော—**သစေ** တတော **သီလဝတတော**
ပရိဝိစ္ဆန္တေန ဝါ အနဘိသန္တုဏန္တော ဝါ **စုတော ဟောတိ**၊ သော တံ
သီလဗ္ဗတကမ္ပံ ပညာဘိသင်္ခါရာဒိကမ္ပံ ဝါ **ဝိရာဇယိတွာ ဝေဇတိ**။ န ကေဝလဉ္စ

vedhati, api ca kho taṃ sīlabbatasuddhiṃ **pajappatī** ca vippalapati ca **patthayatī** ca. Kimiva? **Satthāva hīno pavasaṃ gharamhā**, gharamhā pavasanto satthato hīno yathā taṃ gharaṃ vā satthaṃ vā patthayatīti.

Paravicchindanāya vāti parena vāriyamāno vā. **Anabhisambhūanto** vāti taṃ paṭipattim asampādentō vā.

Aññāya aparaddhoti nibbānena parihīno maggato vā. **Taṃ vā satthaṃ anubandhatīti** taṃ vā satthaṃ sabbattha pacchato gacchati.

135. Evaṃ pana sīluttamānaṃ pavedhanakāraṇaṃ ariyasāvako **sīlabbataṃ vāpi pahāya sabbanti** gāthā. Tattha **sāvajjānavajjanti** sabbākusalaṃ lokiyakusalañca. **Etam suddhiṃ asuddhinti apatthayānoti** pañcakāmaguṇādibhedam suddhiṃ akusalādibhedam asuddhiñca apatthayamāno. **Virato careti** suddhiyā asuddhiyā ca virato careyya. **Santimanuggahāyāti** diṭṭhiṃ aggaheṭvā.

Kaṇhaṃ kaṇhavipākanti akusalakammaṃ akusalavipākadāyakaṃ. **Sukkaṃ sukkavipākanti** lokiyakusalaṃ attanā sadisaṃ sukkavipākadāyakaṃ.

Niyāmāvakkantinti maggapavisaṇaṃ. **Sekkhāti** satta sekkhā. **Aggadhammanti** uttamadhammaṃ, arahattaphalaṃ.

136. Evaṃ ito bāhirake sīluttame saṃyamena visuddhivāde tesañca vipākam¹ sīlabbatapahāyino arahato ca paṭipattim dassetvā idāni aññathāpi suddhivāde bāhirake dassento “**tamūpanissāyā**”ti gāthamāha. Tassattho—santaññepi samaṇabrāhmaṇā, te **jigucchitaṃ** amarantapaṃ vā diṭṭhasuddhi-ādīsu vā aññataraññataraṃ **upanissāya** akiriyadiṭṭhiyā vā **uddhamśarā** hutvā **bhavābhavesu avītataṇhā suddhi’manutthunanti** vadanti kathentīti.

Tapojigucchavādāti kāyapīḷanāditapena pāpahirīyanavādā. **Tapojigucchāsārāti** teneva tapena hirīyanasāravanto. **Uddhamśarāvādāti** saṃsārena suddhiṃ kathayantā.

1. Vighātaṃ (Sī, Syā)

ဝေဝေတိ၊ အဝိစ ခေါ် တံ သီလဗ္ဗတသုဒ္ဓိံ ပဇ္ဇေတိ စ ဝိပလပတိ စ ပတ္တယတိ စ။ ကိမိဝ? သတ္ထာဝ ဟိနော ပဝသံ ဃရမှာ၊ ဃရမှာ ပဝသန္တော သတ္ထတော ဟိနော ယထာ တံ ဃရံ ဝါ သတ္တံ ဝါ ပတ္တယတိတိ။

ပရဝိစ္ဆိန္နနာယ ဝါဟိ ပရေန ဝါရိယမာနော ဝါ။ အနဘိသန္တု၊ ကန္တော ဝါဟိ တံ ပဋိပတ္တိံ အသမ္မာဒေန္တော ဝါ။

အညာယ အပရဒ္ဓေါဟိ နိဗ္ဗာနေန ပရိဟိနော မဂ္ဂတော ဝါ။ တံ ဝါ သတ္တံ အနုဗန္ဓတိတိ တံ ဝါ သတ္တံ သဗ္ဗတ္ထ ပစ္ဆတော ဂစ္ဆတိ။

၁၃၅။ ဧဝံ ပန သီလုတ္တမာနံ ပဝေနေကာရဏံ အရိယသဘဝကော သီလဗ္ဗတံ ဝါပိ ပဟာယ သဗ္ဗန္တိ ဂါထာ။ တတ္ထ သာဝဇ္ဇာနဝဇ္ဇန္တိ သဗ္ဗာကုသလံ လောကီယကုသလဉ္စ။ ဧတံ သုဒ္ဓိံ အသုဒ္ဓိန္တိ အပတ္တယာနောတိ ပဉ္စကာမ-ဂုဏာဒိဘေဒံ သုဒ္ဓိံ အကုသလာဒိဘေဒံ အသုဒ္ဓိဉ္စ အပတ္တယမာနော။ ဝိရတော စရေတိ သုဒ္ဓိယာ အသုဒ္ဓိယာ စ ဝိရတော စရေယျ။ သန္တိမနုဂ္ဂဟာ-ယာတိ ဒိဋ္ဌိံ အဂ္ဂဟေတွာ။

ကဏ္ဍံ ကဏ္ဍဝိပါကန္တိ အကုသလကမ္မံ အကုသလဝိပါကဒါယကံ။ သုက္ကံ သုက္ကဝိပါကန္တိ လောကီယကုသလံ အတ္တနာ သဒိသံ သုက္ကဝိပါကဒါယကံ။

နိယာမာဝတ္တန္တိန္တိ မဂ္ဂပဝိသနံ။ သေက္ခာတိ သတ္တ သေက္ခာ။ အဂ္ဂဓမ္မန္တိ ဥတ္တမဓမ္မံ၊ အရဟတ္တဖလံ။

၁၃၆။ ဧဝံ ဣတော ဗာဟိရကေ သီလုတ္တမေ သံယမေန ဝိသုဒ္ဓိဝါဒေ တေသဉ္စ ဝိပါကံ^၁ သီလဗ္ဗတပဟာယိနော အရဟတော စ ပဋိပတ္တိံ ဒေသေတွာ ဣဒါနိ အညထာပိ သုဒ္ဓိဝါဒေ ဗာဟိရကေ ဒေသေန္တော “တမူပနိဿာယာ”တိ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—သန္တညေပိ သမဏဗြာဟ္မဏာ၊ တေ ဇိရုစ္ဆိတံ အမရန္တပံ ဝါ ဒိဋ္ဌသုဒ္ဓိအာဒိသု ဝါ အညတရညတရံ ဥပနိဿာယ အင်္ဂရိယ-ဒိဋ္ဌိယာ ဝါ ဥဒ္ဓံသရာ ဟုတွာ အဝါဘဝေသု အဝိတတဏှာ သုဒ္ဓိ’မနုတ္တု၊ နန္တိ ဝဒန္တိ ကထေန္တိတိ။

တပေါဇိရုစ္ဆဝါဒါတိ ကာယဝိဇ္ဇနာဒိတပေန ပါပဟိရိယနဝါဒါ။ တပေါ-ဇိရုစ္ဆသရာတိ တေနော တပေန ဟိရိယနသာရဝန္တော။ ဥဒ္ဓံသရာဝါဒါတိ သံသာရေန သုဒ္ဓိံ ကထယန္တော။

137. Evaṃ tesāṃ avītaṇṇhānaṃ suद्धim anutthunantānaṃ yopi suद्धippattameva attānaṃ maññeyya, tassāpi avītaṇṇhattā bhavābhavesu taṃ taṃ vatthum **patthayamānassa hi jappitāni** punappunaṃ hontiyevāti adhippāyo. Taṇhā hi āsevitā taṇhaṃ vadḍhayateva, na kevalaṇca jappitāni, **pavedhitāṃ vāpi pakappitesu**, taṇhādīṭṭhīhi cassa pakappitesu vatthūsu pavedhitampi hotīti vuttaṃ hoti. Bhavābhavesu pana vītaṇṇhattā āyatim cutūpapāto idha yassa natthi, sa kena vedheyya kuhiṃ va jappeti ayametissā gāthāya sambandho.

Āgamananti puna āgamaṇaṃ. **Gamananti** ito aññattha gamaṇaṃ. **Gamanāgamananti** ito gantvā puna nivattanaṃ. **Kālanti** maraṇaṃ. **Gatīti** gamaṇavasena gatiyā gantabbaṃ.

138. **Yamāhu dhammanti** pucchāgāthā.

139. Idāni yasmā ekopi ettha vādo sacco natthi, kevalaṃ diṭṭhimattakena hi te vadanti, tasmā tamatthaṃ dassento “**sakaṃ hi**”ti imaṃ tāva vissajjanagāthamāha. Tattha **sammutinti** diṭṭhiṃ. **Anomanti** anūnaṃ.

140. Evametesu sakaṃ dhammaṃ paripuṇṇaṃ brūvantesu aññassa dhammaṃ pana hīnanti vadantesu yassa kassaci—**parassa ce vambhayitena hīnoti** gāthā. Tassattho—yadi **parassa** ninditakāraṇā **hīno** bhavēyya, **na koci dhammesu visesi** aggo bhavēyya. Kim kāraṇā? **Puthū hi aññassa vadanti dhammaṃ nihīnato** sabbeva te **samhi dalhaṃ vadānā** sakadhamme dalhavādā eva.

Vambhayitakāraṇāti dhamasitakāraṇā. **Garahitakāraṇā**ti lāmakakatakāraṇā. **Upavaditakāraṇā**ti akkositakāraṇā. **Sakāyananti** sakamaggāṃ.

141. Kiṇca bhiyyo—**saddhammapūjāti** gāthā. Tassattho—te ca titthiyā **yathā pasamsanti sakāyanāni, saddhammapūjāpi nesaṃ tatheva** vattati. Te hi ativiya satthārādīni sattaronti. Tattha yadi te pamāṇā siyūṃ, evaṃ sante sabbeva vādā tathiyā¹ bhavēyyuṃ.

1. Tathivā (Ka)

၁၃၇။ ဧဝံ တေသံ အဝိတတဏှာနံ သုဒ္ဓိံ အနုတ္တုနန္တာနံ ယောဝိ သုဒ္ဓိပ္ပတ္တမေဝ အတ္တာနံ မညေယျ။ တဿာပိ အဝိတတဏှတ္တာ ဘဝါဘဝေသု တံ တံ ဝတ္ထု ပတ္ထယမာနဿ ဟိ ဇေယျိတနိ ပုနပျုနံ ဟောန္တိယေဝါတိ အဓိပ္ပါယော။ တဏှာ ဟိ အာသေဝိတာ တဏှံ ဝေယတေဝ၊ န ကေဝလဉ္စ ဇေယျိတနိ၊ ပဝေဓိတံ ဝါပိ ပကပ္ပိတေသု၊ တဏှာဒိဋ္ဌိဟိ စဿ ပကပ္ပိတေသု ဝတ္ထုသု ပဝေဓိတဗ္ဗိ ဟောတိတိ ပုတ္တံ ဟောတိ။ ဘဝါဘဝေသု ပန ဝိတ-တဏှတ္တာ အာယတိံ ဖုဏ္ဏပပါတော ဣဝ ယဿ နတ္ထိ၊ သ ကေန ဝေဓေယျ ဣဟိံ ဝ ဇေယျတိ အယမေတိဿာ ဂါထာယ သမ္ပန္နော။

အာဂမနန္တိ ပုန အာဂမနံ။ ဂမနန္တိ ဣတော အညတ္တ ဂမနံ။ ဂမနာဂမနန္တိ ဣတော ဂန္တာ ပုန နိဝတ္တနံ။ ကာလန္တိ မရဏံ။ ဂတိတိ ဂမနဝေသန ဂတိယာ ဂန္တဗ္ဗံ။

၁၃၈။ ယမာဟု ဓမ္မန္တိ ပုစ္ဆာဂါထာ။

၁၃၉။ ဣဒါနိ ယသ္မာ ဧကောပိ ဧတ္ထ ဝါဒေါ သစ္စော နတ္ထိ၊ ကေဝလံ ဒိဋ္ဌိမတ္တကေန ဟိ ဘေ ဝဒန္တိ၊ တသ္မာ တမတ္ထံ ဒဿေန္တော “သကံ ဟိ”တိ ဣမံ တာဝ ဝိဿန္တေနဂါထမာဟ။ တတ္ထ သမ္ပုတိန္တိ ဒိဋ္ဌိံ။ အနောမန္တိ အနုနံ။

၁၄၀။ ဧဝမေကေသု သကံ ဓမ္မံ ပရိပုဏ္ဏံ ဗြူဝန္တေသု အညဿ ဓမ္မံ ပန ဟိနန္တိ ဝဒန္တေသု ယဿ ကဿဝိ—ပရဿ ဓေ ဝန္တယိတေန ဟိနောတိ ဂါထာ။ တဿတ္ထော—ယဒိ ပရဿ နိန္ဒိတကာရဏာ ဟိနော ဘဝေယျ၊ န ကောဝိ ဓမ္မေသု ဝိသေသိ အဂ္ဂေါ ဘဝေယျ။ ကိံကာရဏာ? ပုဏ္ဏ ဟိ အညဿ ဝဒန္တိ ဓမ္မံ နိဟိနတော သဗ္ဗေဝ တေ သဒ္ဓိ ဒဋ္ဌံ ဝဒါနာ သကဓမ္မေ ဒဠဝါဒါ ဧဝ။

ဝန္တယိတကာရဏာတိ ဓိသိတကာရဏာ။ ဂရဟိတကာရဏာတိ လာမက-ကတကာရဏာ။ ဥပဝဒိတကာရဏာတိ အက္ခောသိတကာရဏာ။ သကာယနန္တိ သကမဂ္ဂံ။

၁၄၁။ ကိဉ္စ ဘိယျော—သဒ္ဓမ္မပူဇာတိ ဂါထာ။ တဿတ္ထော—တေ စ တိတ္ထိယာ ယထာ ပသံသန္တိ သကာယနာနိ၊ သဒ္ဓမ္မပူဇာပိ နေသံ တထေဝ ဝတ္တတိ။ တေ ဟိ အတိဝိယ သတ္တာရာဒိနိ သက္ကရေန္တိ။ တတ္ထ ယဒိ တေ ပမာဏာ သိယုံ၊ ဧဝံ သန္တေ သဗ္ဗေဝ ဝါဒါ တထိယာ^၁ ဘဝေယျ။

Kim kārāṇā? **Suddhī hi nesam paccattameva.** Na sā aññattha sijjhati, nāpi paramatthato. Attani diṭṭhigāhamattameva hi tam tesam parapaccayaneyyabuddhīnam¹. **Paccattamevāti pāṭekkameva.**

142. Yo pana viparītato bāhitapāpattā brāhmaṇo, tassa **na brāhmaṇassa paraneyyamattthīti** gāthā. Tassattho—**brāhmaṇassa** hi “sabbe saṅkhārā aniccā”ti-ādinā² nayena sudiṭṭhattā parena netabbaṃ ñāṇaṃ natthi. Diṭṭhidhammesu “idameva saccaṃ”ti nicchinitvā **samuggahītaṃ** natthi. Tamkārāṇā so diṭṭhikalāhāni atikkanto, **na hi so seṭṭhato passati dhammamaññaṃ** aññatra satipaṭṭhānādīhi.

Na paraneyyoti parena netabbo jānāpetabbo na hoti. **Na parapatthiyo na parapaccayoti** paresam paccetabbo na hoti. **Na parapaṭibaddhagūti** paresam paṭibaddhagamano na hoti.

143. **Jānāmīti** gāthāya sambandho attho ca—evaṃ tāva paramatthabrāhmaṇo na hi seṭṭhato passati dhammamaññaṃ, aññe pana titthiyā paracittañāṇādīhi jānantāpi passantāpi “**jānāmi passāmi tatheva etan**”ti evaṃ vadantāpi ca **diṭṭhiyā suddhim paccanti**. Kasmā? Yasmā tesu ekopi **adakkhi ce** addasa cepi **tena** paracittañāṇādinā yathābhūtamattam, **kiñhi tumassa tena** tassa tena dassanena kim kataṃ, kim dukkhapariññā sādhitā, udāhu samudayappahānādīnam aññataraṃ, yato sabbathāpi atikkamitvā ariyamaggaṃ te titthiyā aññeneva **vadanti suddhim**, atikkamitvā vā te kitthiye Buddhādayo aññeneva vadanti suddhinti.

144. **Passam naroti** gāthāya sambandho attho ca—kiñca bhiyyo? Yvāyam paracittañāṇādīhi addakkhi, so **passam naro dakkhati nāmarūpaṃ**, na tato param, **disvāna vā ñassati tānimeva** nāmarūpāni niccato sukhatō vā, na aññathā, so evaṃ passanto **kāmaṃ bahuṃ passatu appakaṃ vā** nāmarūpaṃ niccato sukhatō ca athassa evarūpena dassanena **na hi tena suddhim kusalā vadanti**.

1. Paraneyyasuddhīnam (Ka) 2. Dī 2. 192; Saṃ 1. 160, 398; Khu 2. 363 piṭṭhādīsu.

ကိကာရဏာ? သုဒ္ဓိ ဟိ နေသံ ပစ္စတ္တမေဝ။ န သာ အညတ္တ သိဇ္ဈတိ၊ နာပိ ပရမတ္တတော။ အတ္တနိ ဒိဋ္ဌိဂါဟမတ္တမေဝ ဟိ တံ တေသံ ပရပစ္စယနေယျဗုဒ္ဓိနံ။ ပစ္စတ္တမေဝါတိ ပါဠေက္ခမေဝ။

၁၄၂။ ယော ပန ဝိပရိတတော ဗဟိတပါပတ္တာ မြာဟူဏော၊ တဿ န မြာဟူဏဿ ပရနေယျမတ္တိတိ ဂါထာ။ တဿတ္ထော—မြာဟူဏဿ ဟိ “သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာ”တိအာဒိနာ၊ နယေန သုဒ္ဓိဋ္ဌတ္တာ ပရေန နေတဗ္ဗိ ဉာဏံ နတ္ထိ။ ဒိဋ္ဌိဓမ္မေသု “ဣဒမေဝ သစ္စ”န္တိ နိစ္စိနိတ္တာ သမုပ္ပါတဗ္ဗိ နတ္ထိ။ တိကာရဏာ သော ဒိဋ္ဌိကလဟာနိ အတိက္ကန္တော၊ န ဟိ သော သေဋ္ဌတော ပဿတိ ဓမ္မမညံ အညတြ သတိပဋ္ဌာနာဒိတိ။

န ပရနေယျောတိ ပရေန နေတဗ္ဗော ဇာနာပေတဗ္ဗော န ဟောတိ။ န ပရပစ္စိယော န ပရပစ္စယောတိ ပရေသံ ပစ္စေတဗ္ဗော န ဟောတိ။ န ပရပဋိဗ္ဗန္တုတိ ပရေသံ ပဋိဗ္ဗန္တဝမနော န ဟောတိ။

၁၄၃။ ဇာနာဒိတိ ဂါထာယ သမ္ပန္နော အတ္ထော စ—ဧဝံ တာဝ ပရမတ္ထ-မြာဟူဏော န ဟိ သေဋ္ဌတော ပဿတိ ဓမ္မမညံ၊ အညေ ပန တိတ္ထိယာ ပရိတ္တဉာဏာဒိတိ ဇာနန္တာပိ ပဿန္တာပိ “ဇာနာမိ ပဿာမိ တထေဝ တေ”န္တိ ဧဝံ ဝဒန္တာပိ စ ဒိဋ္ဌိယာ သုဒ္ဓိံ ပစ္စေန္တိ။ ‘ကသ္မာ? ယသ္မာ တေသု ဧကောပိ အဒက္ခိ စေ အဒ္ဓသ စေပိ တေန ပရိတ္တဉာဏာဒိနာ ယထာဘူတမတ္ထိ၊ ကိဉ္စိ ဣမဿ တေန တဿ တေန ဒဿနေန ကိံ ကတံ၊ ကိံ ဒုက္ခပရိညာ သာမိတာ၊ ဥဒါဟု သမုပ္ပါယဂဟာနာဒိနံ အညတရံ၊ ယတော သဗ္ဗထာပိ အတိက္ကမိတ္တာ အရိယမဂ္ဂံ တေ တိတ္ထိယာ အညေနဝ ဝဒန္တိ သုဒ္ဓိံ၊ အတိက္ကမိတ္တာ ဝါ တေ ကိတ္တိယေ ဗုဒ္ဓါဒယော အညေနဝ ဝဒန္တိ သုဒ္ဓိန္တိ။

၁၄၄။ ပဿံ နရောတိ ဂါထာယ သမ္ပန္နော အတ္ထော စ—ကိဉ္စ ဘိယျော? ယွာယံ ပရိတ္တဉာဏာဒိတိ အဒ္ဓက္ခိ၊ သော ပဿံ နရော ဒက္ခတိ နာမရူပံ၊ န တတော ပရံ၊ ဒိသ္မာန ဝါ ဥဿတိ တာနိမေဝ နာမရူပါနိ နိစ္စတော သုခတော ဝါ၊ န အညထာ၊ သော ဧဝံ ပဿန္တော ကာမံ ဗဟံ ပဿတု အပ္ပကံ ဝါ နာမရူပံ နိစ္စတော သုခတော စ အထဿ ဧဝရူပေန ဒဿနေန န ဟိ တေန သုဒ္ဓိံ ကုသလာ ဝဒန္တိ။

၁-ပရနေယျသုဒ္ဓိနံ (က)

၂-ဒိ ၂-၁၉၂၊ သံ ၁-၁၆၀၊ ၃၉၀၊ ၃၂-၃၆၃-ပိဋ္ဌာဒိသု။

145. **Nivissavādī**ti gāthāya sambandho attho ca—tena ca dassanena suddhiyā asatiyāpi yo “jānāmi passāmi tattheva etan”ti evaṃ nivissavādī, etan vā dassanaṃ paṭicca diṭṭhiyā suddhiṃ paccento “idameva saccaṃ”ti evaṃ nivissavādī, so **subbinayo** na hoti taṃ tathā **pakappitaṃ** abhisankhataṃ **diṭṭhiṃ purakkharāno**. So hi **yaṃ** satthārādhiṃ **nissito**, **tattheva subhaṃ vadāno** **suddhiṃ vado**, “**parisuddhivādo** **parisuddhidassano** **vā ahan**”ti attānaṃ maññaṃāno **tattha tathaddasā so**, **tattha sakāya diṭṭhiyā** **aviparītameva so addasa**. **Yathā sā diṭṭhi pavattati**, **tattheva taṃ addasa**, **na aññathā passitum icchatīti adhippāyo**.

Nivissavādīti patiṭṭhahitvā kathento. **Dubbinayoti** vinetum dukkho. **Duppaññāpayoti** nāpetum cittaṇa labbhāpetum dukkho. **Dunniyjhāpayoti** cittaṇa vīmaṃsitvā gahaṇatthaṃ punappunaṃ niyjhāpayitum dukkho. **Duppekkhāpayoti** ikkhāpayitum dukkho. **Duppasādayoti** citte pasādaṃ uppādetum dukkho.

Appassīti nāṇena paṭivedhaṃ pāpuṇi. **Paṭivijjhīti** cittaṇa avabodhaṃ pāpuṇi.

146. **Evam pakappitaṃ diṭṭhiṃ purakkharānesu titthiyesu—na brāhmaṇo kappamupeti saṅkhātī** gāthā. **Tattha saṅkhātī** saṅkhāya, jānitvāti attho. **Napi nāṇabandhūti** samāpattiñāṇādinā akatataṇhādīṭṭhibandhu. **Tattha viggaho—nāpi assa nāṇena kato bandhu atthīti napi nāṇabandhu**. **Sammutiyoti** diṭṭhisammutiyo. **Puthujjāti** puthujjanasambhavā. **Uggahaṇanti maññeti** uggahaṇanti aññe, aññe tā sammutiyo uggaṇhantīti vuttaṃ hoti.

Upekkhatīti upapattito apakkhapatito hutvā passati.

147. **Kiñca bhiyyo—vissajja ganthānīti** gāthā. **Tattha anuggahoti** uggahaṇavirahito, **sopi nāssa uggahoti anuggaho**. **Na vā uggaṇhātīti anuggaho**.

Ganthe vossajjitvāti abhijjhādike ganthe cajitvā. **Vissajjāti** puna anādiyanavasena jahitvā. **Gadhiteti** ghaṭite. **Ganthiteti** suttena saṅgahite viya ganthite. **Bandheti** suṭṭhu bandhe. **Vibandheti** vividhā bandhe.

၁၄၅။ **နိဝိသဝါဒီ**တိ ဂါထာယ သမ္ပန္နော အတ္ထော စ—တေန စ ဒဿ-
နေန သုဒ္ဓိယာ အသတိယာပိ ယော “ဇာနာမိ ပဿာမိ တထေဝ ဧတ”န္တိ
ဧဝံ နိဝိသဝါဒီ၊ ဧတံ ဝါ ဒဿနံ ပဋိစ္စ ဒိဋ္ဌိယာ သုဒ္ဓိံ ပစ္စေန္တော “ဣဒမေဝ
သစ္စ”န္တိ ဧဝံ နိဝိသဝါဒီ၊ သော **သုဒ္ဓိနယော** န ဟောတိ တံ တထာ
ပကပ္ပိတံ အဘိသင်္ခတံ **ဒိဋ္ဌိံ** ပုရက္ခရာနော။ သော ဟိ ယံ သတ္တာရာဒိ
နိဿိတော၊ တတ္ထေဝ သုဘံ ဝဒါနော သုဒ္ဓိံ ဝဒေါ၊ “ပရိသုဒ္ဓိဝါဒေါ ပရိသုဒ္ဓိ-
ဒဿနော ဝါ အဟ”န္တိ အတ္တာနံ မညမာနော **တတ္ထ တထဒ္ဓဿ သော**၊ တတ္ထ
သကာယ ဒိဋ္ဌိယာ အဝိပရိတမေဝ သော အဒ္ဓဿ။ ယထာ သာ ဒိဋ္ဌိ ပဝတ္တတိ၊
တထေဝ တံ အဒ္ဓဿ၊ န အညထာ ပဿိတုံ ဣစ္ဆတိတိ အဓိပ္ပာယော။

နိဝိသဝါဒီတိ ပတိဋ္ဌဟိတွာ ကထေန္တော။ **သုဒ္ဓိနယော**တိ ဝိနေတုံ ဒုက္ခော။
သုပ္ပညာပယောတိ ဉ္စပေတုံ စိတ္တေန လဗ္ဘာပေတုံ ဒုက္ခော။ **သုန္နိဇ္ဈာပယော**တိ
စိတ္တေန ဝိမံသိတွာ ဂဟဏတ္ထံ ပုနပ္ပုနံ နိဇ္ဈာပယိတုံ ဒုက္ခော။ **သုပ္ပေက္ခာပယော**တိ
ဣက္ခာပယိတုံ ဒုက္ခော။ **သုပ္ပဿဒယော**တိ စိတ္တေ ပဿာဒံ ဥပ္ပါဒေတုံ ဒုက္ခော။
အပ္ပဿိတိ ဉ္စဏေန ပဋိဝေဓံ ပါပုဏိ။ **ပဋိဝိဇ္ဈိတိ** စိတ္တေန အဝဗောဓံ
ပါပုဏိ။

၁၄၆။ ဧဝံ ပကပ္ပိတံ ဒိဋ္ဌိံ ပုရက္ခရာနေသု တိတ္ထိယေသု—**နဗြာဟ္မဏော**
ကပ္ပမုပေတိ သင်္ခါတိ ဂါထာ။ တတ္ထ **သင်္ခါတိ** သင်္ခါယ၊ ဇာနိတွာတိ အတ္ထော။
နဝိ ဉ္စဏဗန္ဓုတိ သမာပတ္တိဉ္စဏာဒိနာ အကတတဏှာဒိဋ္ဌိဗန္ဓု။ တတ္ထ
ဝိဂ္ဂဟော—နာပိ အဿ ဉ္စဏေန ကတော ဗန္ဓု၊ အတ္ထိတိ နဝိ ဉ္စဏဗန္ဓု။
သမ္ပုတိယောတိ ဒိဋ္ဌိသမ္ပုတိယော။ **ပုထုဇ္ဇာတိ** ပုထုဇ္ဇနသမ္ဘဝါ။ **ဥဂ္ဂဟဏန္တိ**
မညေတိ ဥဂ္ဂဟဏန္တိ အညေ၊ အညေ တာ သမ္ပုတိယော ဥဂ္ဂဟဏန္တိတိ ပုတ္တံ
ဟောတိ။

ဥပေက္ခတိတိ ဥပပတ္တိတော အပက္ခပတိတော ဟုတွာ ပဿတိ။

၁၄၇။ ကိဉ္စ ဘိယျော—**ဝိဿဇ္ဇ ဂန္ထာနီတိ** ဂါထာ။ တတ္ထ **အနုဂ္ဂဟော**တိ
ဥဂ္ဂဟဏဝိရဟိတော၊ သောပိ နာဿ ဥဂ္ဂဟောတိ အနုဂ္ဂဟော။ န ဝါ
ဥဂ္ဂဟောတိတိ အနုဂ္ဂဟော။

ဂန္ထေ ဝေါဿန္တိတွာတိ အဘိဇ္ဈာဒိကေ ဂန္ထေ စဇိတွာ။ **ဝိဿဇ္ဇာ**တိ
ပုန အနာဒိယနဝသေန ဇဟိတွာ။ **ဂမိတေတိ** သဋ္ဌိတေ။ **ဂန္ထိတေတိ** သုတ္တေန
သင်္ဂဟိတေ ဝိယ ဂန္ထိတေ။ **ဗန္ဓေတိ** သုဠ ဗန္ဓေ။ **ဝိဗန္ဓေတိ** ဝိဝိဓာ ဗန္ဓေ။

Palibundheti samantato bandhanena bandhe. **Bandhaneti** kilesabandhane. **Phoṭayitvāti** papphoṭetvā. **Saccam** vissajjam karontīti visaṅkharitvā aparibhogam karonti. **Vikopentīti** cuṇṇavicuṇṇam karonti.

148. Kiñca bhiyyo—so evarūpo—**pubbāsaveti** gāthā. Tattha **pubbāsaveti** atītarūpādīni ārabha uppajjanadhammakilese. **Naveti** paccuppannarūpādīni ārabha uppajjanadhamme. **Na chandagūti** chandādivasena na gacchati. **Anattagarahīti** katākatavasena attānam arahanto.

149. Evaṃ anattagarahī ca—**sa sabbadhammesūti** gāthā. Tattha **sabbadhammesūti** dvāsaṭṭhiḍḍhidhammesu “yam kiñci diṭṭham vā”ti evaṃ pabhedesu. **Pannabhāro**ti patitabhāro. Na kappetīti **na kappiyo**, duvidhampi kappam na karotīti attho. **Nūparatoti** puthujjanakalyāṇakasekkhā viya uparatisamaṅgīpi no hoti. **Na patthiyoti** nittanho. Taṇhā hi patthayatīti patthiyā, nāssa patthiyāti na patthiyo. Ito parañca heṭṭhā ca tattha tattha vuttanayattā uttānatthameva. Evaṃ arahattanikūṭeneva desanam niṭṭhāpesi, desanāpariyosāne Purābhedasutte¹ vuttasadiso eva abhisamayo ahoṣīti.

Saddhammapajjotikāya Mahāniddesaṭṭhakathāya

Mahābyūhasuttaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

14. Tuvaṭakasuttaniddesavaṇṇanā

150. Cuddasame Tuvaṭakasuttaniddese **pucchāmi tanti** idampi tasmim yeva mahāsamaye “kā nu kho arahattappattiyā paṭipattī”ti uppannacittānam ekaccānam devatānam tamattham pakāsetum purimanayeneva Nimmitabuddhena attānam pucchāpetvā vuttam.

Tattha ādipucchāgāthāya tāva **pucchāmīti** ettha adiṭṭhajotanādivasena pucchā vibhajitā. **Ādiccabandhūti** ādiccassa gottabandhu.

1. Khu 7. 161 piṭṭhādīsu.

ပလိပုနွေဘိ သမန္တတော ဗန္ဓနေန ဗန္ဓေ။ ဗန္ဓနေတိ ကိလေသဗန္ဓနေ။ ဖောဋ္ဌယိတွာတိ ပပ္ဖေါဋ္ဌေတွာ။ သစ္စံ ဝိဿန္တံ ကရေန္တိတိ ဝိသင်္ခရိတွာ အပရိဘောဂံ ကရေန္တိ။ ဝိကောပေန္တိတိ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏံ ကရေန္တိ။

၁၄၈။ ကိဉ္စ ဘိယျော—သော ဧဝရူပေါ—ပုဗ္ဗာသဝေတိ ဂါထာ။ တတ္ထ ပုဗ္ဗာသဝေတိ အဘိတရူပါဒိနိ အာရဟ္တ ဥပ္ပဇ္ဇနဓမ္မကိလေသေ။ နဝေတိ ပစ္စုပ္ပန္နရူပါဒိနိ အာရဟ္တ ဥပ္ပဇ္ဇနဓမ္မေ။ န ဆန္တဂူတိ ဆန္တာဒိဝသေန န ဂစ္ဆတိ။ အနတ္တဂရဟိတိ ကတာကတဝသေန အတ္တာနံ အဂရဟန္တော။

၁၄၉။ ဧဝံ အနတ္တဂရဟိ စ—သ သဗ္ဗဓမ္မေသုတိ ဂါထာ။ တတ္ထ သဗ္ဗဓမ္မေသုဘိ ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိဓမ္မေသု “ယံ ကိဉ္စ ဒိဋ္ဌံ ဝါ”တိ ဧဝံ ပဘောဒေသု။ ပန္နဘာရေတိ ပတိတဘာရေ။ န ကပ္ပေတိတိ န ကပ္ပိယော။ ဒုဝိဓမ္မိ ကပ္ပံ န ကရေတိတိ အတ္ထော။ နူပရတေတိ ပုထုဇ္ဇနကလျာဏကသေက္ခာ ဝိယ ဥပရတိသမင်္ဂိဝိ နော ဟောတိ။ န ပတ္ထိယေတိ နိတ္တဏှော။ တဏှာ ဟိ ပတ္ထယတိတိ ပတ္ထိယာ။ နာဿ ပတ္ထိယာတိ န ပတ္ထိယော။ ဣတော ပရဉ္စ ဟေဋ္ဌာ စ တတ္ထ တတ္ထ ဝုတ္တနယတ္တာ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ ဧဝံ အရဟတ္တနိက္ခုဋ္ဌေန ဝေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ ပုရာဘောဒသုတ္တံ ဝုတ္တသဒိသော ဧဝံ အဘိသမယော အဟောသိတိ။

သဒ္ဓမ္မပဇ္ဇောတိကာယ မဟာနိဒ္ဒေသဋ္ဌကထာယ

မဟာဗျူဟသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၄-တုဝဋ္ဌကသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁၅၀။ စုဒ္ဓသမေ တုဝဋ္ဌကသုတ္တနိဒ္ဒေသေ ပုစ္ဆာမိ တန္တိ ဣဒမ္ပိ တသ္မိယေဝ မဟာသမယေ “ကာ န ခေါ အရဟတ္တပ္ပတ္တိယာ ပဋိပတ္တိ”တိ ဥပ္ပန္နစိတ္တာနံ ဧကစ္စာနံ ဒေဝတာနံ တမတ္ထံ ပကာသေတုံ ပရိမနယေန နိဗ္ဗိတဗုဒ္ဓေန အတ္တာနံ ပုစ္ဆာပေတွာ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ အာဒိပုစ္ဆာဂါထာယ တာဝ ပုစ္ဆာမိတိ ဧတ္ထ အဒိဋ္ဌဇောတနာဒိ-ဝသေန ပုစ္ဆာ ဝိဘဇိတာ။ အာဒိစ္စဗန္ဓူတိ အာဒိစ္စဿ ဂေါတ္တဗန္ဓု။

Vivekaṃ santipadañcāti vivekañca santipadañca. **Kathaṃ disvāti** kena kārāṇena disvā, kathaṃ pavattadassano hutvāti vuttaṃ hoti.

Tisso pucchāti gaṇanaparicchedo. **Adiṭṭhajotanāti** yaṃ na diṭṭhaṃ na paṭividdhaṃ, tassa pākāṭakaraṇatthāya pucchā. **Diṭṭhasaṃsandanaṃ** yaṃ ñāṇacakkhunā diṭṭhaṃ, tassa ghaṭanattāya. **Vimaticchedanā**ti yā kaṅkhā, tassacchedanattāya. **Pakatiyā lakkhaṇaṃ aññātanti** dhammānaṃ tathalakkhaṇaṃ pakatiyā na ñātānaṃ. **Adiṭṭhanti** na diṭṭhaṃ. “Na niṭṭhan”tipi pāṭho. **Atulitanti** tulāya tulitaṃ viya na tulitaṃ. **Atīritanti** tīraṇāya na tīritaṃ. **Avibhūṭanti** na pākāṭaṃ. **Avibhāvitanti** paññāya na vaḍḍhitaṃ. **Tassa ñāṇāyāti** tassa dhammassa lakkhaṇajānanattāya. **Dassanāyāti** dassanattāya. **Tulanāyāti** tulanattāya. **Tīraṇāyāti** tīraṇattāya. **Vibhāvanāyāti** vibhāgakaraṇattāya. **Aññehi paṇḍitehīti** aññehi buddhisampannehi. **Saṃsayapakkhando**ti sandehaṃ pavittṭho.

Manussapucchāti manussānaṃ pucchā. **Amanussapucchāti** nāgasupaṇṇādīnaṃ pucchā. **Gahaṭṭhāti** avasesagahaṭṭhā. **Pabbajitāti** līṅgavasena vuttā. **Nāgāti** suphassādayo nāgā. **Supaṇṇāti** supaṇṇasaṃyuttavasena¹. **Yakkhāti** yakkhasaṃyuttavasena² ca veditabbā. **Asurāti** Pahārādādayo. **Gandhabbāti** Pañcasikhagandhabbaputtādayo. **Mahārājānoti** cattāro mahārājāno. **Ahīnindriyanti** saṇṭhānavasena avikalindriyaṃ. **So nimmitoti** so Bhagavatā nimmito Buddhho.

Vodānatthapucchāti visesadhammapucchā. **Atītapucchāti** atīte dhamme ārabha pucchā. **Anāgatādīsupi** eseva nayo. **Kusalapucchāti** anavajjadhammapucchā. **Akusalapucchāti** sāvajjadhammapucchā. **Abyākatapucchāti** tadubhayaviparītadhammapucchā.

Ajjhesāmi tanti taṃ āṇāpemi. **Kathayassu meti** mayhaṃ kathehi. **Gottaññatakoti** gottena ñābhako. **Gottabandhūti** gottajjhattiko. **Ekenākārenāti** ekena koṭṭhāsena.

Santipadanti santisaṅkhātānaṃ nibbānapadaṃ. **Ye dhammā santādhigamāyāti** ye satipaṭṭhānādayo dhammā nibbānapaṭilābhatthāya. **Santiphusanāyāti**

1. Saṃ 2. 207 piṭṭhādīsu.

2. Saṃ 1. 264 piṭṭhādīsu.

ဝိဝေကံ သန္တိပဒဉ္စာတိ ဝိဝေကဉ္စ သန္တိပဒဉ္စ။ **ကထံ ဒိသ္မာတိ** ကေန ကာရဏေန ဒိသ္မာ၊ ကထံ ပဝတ္တဒဿနော ဟုတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

တိသ္မော ပုစ္ဆာတိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **အဒိဋ္ဌဇောတနာတိ** ယံ န ဒိဋ္ဌံ န ပဋိဝိဋ္ဌံ၊ တဿ ပါကုဋကရဏတ္ထာယ ပုစ္ဆာ။ **ဒိဋ္ဌသံသန္တနာတိ** ယံ ဉာဏစက္ခုနာ ဒိဋ္ဌံ၊ တဿ ဃဋ္ဌနတ္ထာယ။ **ဝိမတိစ္ဆေဒနာတိ** ယာ ကမ္မိ၊ တဿာစ္ဆေဒနတ္ထံ။ **ပကတိယာ လက္ခဏံ အညာတန္တိ** ဓမ္မာနံ တထလက္ခဏံ ပကတိယာ န ဉာတံ။ **အဒိဋ္ဌန္တိ** န ဒိဋ္ဌံ။ “န နိဋ္ဌ”န္တိ ပါဌော။ **အတုလိတန္တိ** တုလာယ တုလိတံ ဝိယ န တုလိတံ။ **အတိရိတန္တိ** တိရဏာယ န တိရိတံ။ **အဝိဘူတန္တိ** န ပါကုဋံ။ **အဝိဘာဝိတန္တိ** ပညာယ န ဝိတံ။ **တဿ ဉာဏာယာတိ** တဿ ဓမ္မဿ လက္ခဏဇာနနတ္ထာယ။ **ဒဿနာယာတိ** ဒဿနတ္ထာယ။ **တုလနာယာတိ** တုလနတ္ထာယ။ **တိရဏာယာတိ** တိရဏတ္ထာယ။ **ဝိဘာဝနာယာတိ** ဝိဘာဝကရဏတ္ထာယ။ **အညေဟိ ပဏ္ဍိတေဟိတိ** အညေဟိ ဗုဒ္ဓိသမ္ပန္နေဟိ။ **သံသယ-ပက္ခန္ဓာတိ** သန္တေဟံ ပဝိဌော။

မနုဿပုစ္ဆာတိ မနုဿာနံ ပုစ္ဆာ။ **အမနုဿပုစ္ဆာတိ** နာဂသုပဏ္ဏာဒိနံ ပုစ္ဆာ။ **ဂဟဋ္ဌာတိ** အဝသေသဂဟဋ္ဌာ။ **ပဗ္ဗဇိတာတိ** လိင်္ဂဝသေန ဝုတ္တာ။ **နာဂါတိ** သုဗဿာဒယော နာဂါ။ **သုပဏ္ဏာတိ** သုပဏ္ဏသံယုတ္တဝသေန^၁။ **ယက္ခာတိ** ယက္ခသံယုတ္တဝသေန^၂ စဝေဒိတဗ္ဗာ။ **အသုရာတိ** ပဟာရာဒိဒယော။ **ဂန္ဓဗ္ဗာတိ** ပဉ္စသိခဂန္ဓဗ္ဗပုတ္တာဒယော။ **မဟာရာဇာနောတိ** စတ္တာရာ မဟာရာဇာနော။ **အဟိနိန္ဒြိယန္တိ** သဏ္ဌာနဝသေန အဝိကလိန္ဒြိယံ။ **သော နိဗ္ဗိတောတိ** သော ဘဂဝတာ နိဗ္ဗိတော ဗုဒ္ဓေါ။

ဝေါဒါနတ္ထပုစ္ဆာတိ ဝိသေသဓမ္မပုစ္ဆာ။ **အတိတပုစ္ဆာတိ** အတိတေ ဓမ္မေ အာရမ္မ ပုစ္ဆာ။ **အနာဂတာဒိသုပိ** ဒေသေ နယော။ **ကုသလပုစ္ဆာတိ** အနဝဇ္ဇဓမ္မပုစ္ဆာ။ **အကုသလပုစ္ဆာတိ** သာဝဇ္ဇဓမ္မပုစ္ဆာ။ **အဗျာကတပုစ္ဆာတိ** တဒုဘယဝိပရိတဓမ္မပုစ္ဆာ။

အဇ္ဈေသမိ တန္တိ တံ အာဏာပေမိ။ **ကထယသု** မေတိ မယံ ကထေဟိ။ **ဂေါတ္တဉာတကောတိ** ဂေါတ္တေန ဉာတကော။ **ဂေါတ္တဗန္ဓုတိ** ဂေါတ္တဇုတ္တိကော။ **ဧကေနာကာရေနာတိ** ဧကေန ကောဋ္ဌာသေန။

သန္တိပဒန္တိ သန္တိသင်္ခါတံ နိဗ္ဗာနပဒံ။ **ယေ ဓမ္မာ သန္တာဒိဂမာယာတိ** ယေ သတိပဋ္ဌာနာဒယော ဓမ္မာ နိဗ္ဗာနပဋိလာဘတ္ထာယ။ **သန္တိပုသနာယာတိ**

၁-သံ ၂-၂၀၇-ပိဋ္ဌာဒိသု။

၂-သံ ၁-၂၆၄-ပိဋ္ဌာဒိသု။

ñāṇaphassena nibbānaphusanatthāya. **Sacchikiriya**ṇāyāti
paccakkhakaraṇatthāya. **Mahantaṃ sīlakkhandhanti** mahantaṃ sīlarāsiṃ.
Samādhikkhandhādīsupi eśeva nayo. Sīlakkhandhādayo lokiyalokuttarā,
vimuttiñāṇadassanaṃ lokiyameva.

Tamokāyassa padālananti avijjārāsissa viddhaṃsaṇaṃ. **Vipallāsassa**
bhedananti catubbidhavipallāsassa bhedaṇaṃ. **Taṇhāsallassa abbuhananti**
taṇhākaṇṭakassa luṇcanaṃ. **Abhisāṅkhārassa vūpasamanti** puññādi-
abhisāṅkhārassa nibbāpanaṃ. **Bhārassa nikkhepananti**
pañcakkhandhabhārassa ṭhapaṇaṃ. **Saṃsāravatṭassa upacchedananti**
saṃsārapavattassa chedaṇaṃ. **Santāpassa nibbāpananti** kilesasantaṇṭassa
nibbuti. **Parīlāhassa paṭipassaddhanti** kilesadarathassa sannisīdanaṃ.
Devadevoti devānaṃ atidevo.

151. Atha Bhagavā yasmā yathā passanto kilese uparundhati, tathā
disvā tathā pavattadassano hutvā parinibbāti, tasmā tamatthaṃ āvikaronto
nānappakārena taṃ devaparisaṃ kilesappahāne niyojento “**mūlaṃ papañca**
saṅkhāyā”ti ārabhitvā pañca gāthā abhāsi.

Tattha ādigāthāya tāva saṅkhepattho—**papañcasaṅkhāti** papañcāti
saṅkhātattā papañcā eva papañcasaṅkhā. Tassā avijjādayo kilesā mūlaṃ, taṃ
papañcasaṅkhāya mūlaṃ **asmīti** pavattamānaṃ **sabbaṃ** mantāya
uparundhe. **Yā kāci ajjhantaṃ taṇhā** uppajjeyyūṃ, **tāsaṃ vinayāya** pahānāya
sadā sato sikkhe upaṭṭhitassati hutvā sikkheyyāti.

Ajjhattasamuṭṭhānā vāti citte uppannā vā. **Purebhattanti** divābhattato
purekālaṃ. Accantaṃyogatthe upayogavacanaṃ, atthato pana
bhummaṃeva pūrebhatteti, esa nayo pacchābhattādīsu. **Pacchābhattanti**
divābhattato pacchākālaṃ. **Purimaṃ yāmaṃ** rattiyaṃ paṭhamakoṭṭhāsaṃ.
Majjhimaṃ yāmaṃ rattiyaṃ dutiyakoṭṭhāsaṃ. **Pacchimaṃ yāmaṃ** rattiyaṃ
tatiyakotṭhāsaṃ. **Kāleti** kālapakkhe. **Junheti** sukkapakkhe. **Vasseti** cattāro
vassānamāse. **Hemanteti** cattāro hemantamāse. **Gimheti** cattāro
gimhānamāse. **Purime vayokhandheti** paṭhame vayokoṭṭhāse, paṭhamavayeti
attho. Tīsu ca vāyesu vassasatāyukassa purisassa ekekasmim vaye
catumāsādhikāni tetthimsa vassāni honti.

ဤဏသေသန နိဗ္ဗာနဖုသနတ္ထာယ။ သန္တိကိရိယာယာတိ ပစ္စက္ခကရဏတ္ထာယ။
မဟန္တံ သီလက္ခန္ဓန္တိ မဟန္တံ သီလရာသိ။ သမာဓိက္ခန္ဓာဒိသုပိ ဒေသေဝ နယော။
သီလက္ခန္ဓာဒယော လောကီယလောကုတ္တရာ၊ ဝိမုတ္တိဤဏသေသနံ လောကီယ-
မေဝ။

တမောကယသယ ပဒါလနန္တိ အဝိဇ္ဇာရာသိသယ ဝိဒ္ဓိသနံ။ ဝိပလ္လာသသယ
ဘေဒနန္တိ စတုဗ္ဗိဝိပလ္လာသသယ ဘေဒနံ။ တဏှာသလ္လသယ အပ္ပမာဒနန္တိ တဏှာ-
ကဏှကသယ လုဇ္ဈနံ။ အဘိသင်္ခါရသယ ဂူပသမန္တိ ပုညာဒိအဘိသင်္ခါရသယ နိဗ္ဗာ-
ပနံ။ ဘာရသယ နိက္ခေပနန္တိ ပဉ္စက္ခန္ဓဘာရသယ ဌပနံ။ သံသာရဝနသယ ဥပစ္ဆေဒ-
နန္တိ သံသာရပဝတ္တသယ ဆေဒနံ။ သန္တာပသယ နိဗ္ဗာပနန္တိ ကိလေသသန္တာ-
ပသယ နိဗ္ဗုတိ။ ပရိဋ္ဌာဟသယ ပဋိပသန္တိ ကိလေသဒရထသယ သန္တိသိဒ္ဓနံ။
ဒေဝဒေဝေါတိ ဒေဝါနံ အတိဒေဝေါ။

၁၅၁။ အထ ဘဂဝါ ယသ္မာ ယထာ ပဿန္တော ကိလေသေ ဥပရန္တတိ၊
တထာ ဒိသ္မာ တထာ ပဝတ္တဒဿနော ဟုတွာ ပရိနိဗ္ဗာတိ၊ တသ္မာ တမတ္ထံ
အာဝိကရောန္တော နာနပ္ပကာရေန တံ ဒေဝပရိသံ ကိလေသပ္ပဟာနေ
နိယောဇေန္တော “မူလံ ပပဉ္စသင်္ခါယာ”တိ အာရဘိတွာ ပဉ္စ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ အာဒိဂါထာယ တာဝ သင်္ခေပတ္ထော—ပပဉ္စသင်္ခါတိ ပပဉ္စာတိ
သင်္ခါတတ္ထာ ပပဉ္စာ ဧဝ ပပဉ္စသင်္ခါ။ တဿာ အဝိဇ္ဇာဒယော ကိလေသာ မူလံ၊
တံ ပပဉ္စသင်္ခါယမူလံ အသ္မိတိ ပဝတ္တမာနဉ္စ သဗ္ဗံ မန္တာယ ဥပရန္တေ။ ယာ ကာမိ
အဇ္ဈတ္တံ တဏှာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ တာသံ ဝိနယာယ ပဟာနာယ သဒါ သတော
သိက္ခေ ဥပဋ္ဌိတဿတိ ဟုတွာ သိက္ခေယျာတိ။

အဇ္ဈတ္တသမုဋ္ဌာနာ ဝါတိ စိတ္တေ ဥပ္ပန္နာ ဝါ။ ပုရောဓာန္တိ ဒိဝါဘတ္တတော
ပုရောကာလံ။ အစ္စန္တသံယောဂတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ၊ အတ္တတော ပန ဘုဗ္ဗမေဝ
ပုရောဓတ္ထေတိ၊ ဒေဝ နယော ပစ္ဆိမဘတ္တာဒိသု။ ပစ္ဆိမဘတ္တန္တိ ဒိဝါဘတ္တတော
ပစ္ဆိမကာလံ။ ပုရိမံ ယာမန္တိ ရတ္တိယာ ပဌမကောဋ္ဌာသံ။ မဇ္ဈိမံ ယာမန္တိ
ရတ္တိယာ ဒုတိယကောဋ္ဌာသံ။ ပစ္ဆိမံ ယာမန္တိ ရတ္တိယာ တတိယကောဋ္ဌာသံ။
ကာဠေတိ ကာဠပက္ခေ။ ဇုဏှေတိ သုက္ကပက္ခေ။ ဝေသေတိ စတ္တာရော ဝဿာန-
မာသေ။ ဟေမန္တေတိ စတ္တာရော ဟေမန္တမာသေ။ ဝိမ္ပေတိ စတ္တာရော ဝိမ္ပာန-
မာသေ။ ပုရိမေ ဝယောဓန္တေတိ ပဌမေ ဝယောကောဋ္ဌာသေ၊ ပဌမဝယေတိ
အတ္ထော။ တီသု စ ဝယေသု ဝဿသတာယုကဿ ပုရိသဿ ဧကေနသ္မိ
ဝယေ စတုမာသာမိကာနိ တေတ္ထိံသ ဝဿာနိ ဟောန္တိ။

152. Evaṃ paṭhamagāthāya tāva tīhi sikkhāhi yuttamā desanāṃ arahattanikūṭeṇa desetvā puna mānappahānavasena desetuṃ “**yaṃ kiñci**”ti gāthamāha. Tattha **yaṃ kiñci dhammabhijāṇā ajjhattanti** yaṃ kiñci uccākulīnatādikaṃ attano guṇaṃ jāneyya. **Atha vāpi bahiddhāti** atha vā bahiddhāpi ācariyupajjhāyānaṃ vā guṇaṃ jāneyya. **Na tena thāmaṃ kubbethāti** tena guṇena mānaṃ na kareyya.

Satānanti santaguṇavantaṇāṃ. **Santānanti** nibbutasantaṇāṃ. **Na vuttāti** na kathitā. **Nappavuttāti** na vissajjitā.

153. Idānissa akaraṇavidhiṃ dassento “**seyyo na tenā**”ti gāthamāha. Tassattho—**tena** ca mānena “seyyohan”ti vā “nīcohan”ti vā “sarikkhohan”ti vāpi **na maññeyya**. Tehi ca uccākulīnatādīhi guṇehi **phuṭṭho anekarūpehi** “ahaṃ uccā kulā pabbajito”ti-ādinā nayena attānaṃ vikappento na tiṭṭheyyāti.

154. Evaṃ mānappahānavasenapi desetvā idāni sabbakilesūpasamavasena desetuṃ “**ajjhattamevā**”ti gāthamāha. Tattha **ajjhattame’vupasameti** attani eva rāgādisabbakilese upasameyya. **Na aññato bhikkhu santimeseyyāti** ṭhapetvā ca satipaṭṭhānādīni aññena upāyena santinā na pariyeseyya. **Kuto nirattā vāti** nirattā kutoyeva.

Na eseyyāti sīlabbatādīhi na maggeyya. **Na gaveseyyāti** na olokeyya. **Na pariyeseyyāti** punappunaṃ na ikkheyya.

155. Idāni ajjhattaṃ upasantassa khīṇāsavassa tādibhāvaṃ dassento “**majjhe yathā**”ti gāthamāha. Tassattho—**yathā mahāsamuddassa** upariheṭṭhimabhāgānaṃ vemajjhasaṅkhāte catuyojanasahassappamāṇe **majjhe** pabbatantare ṭhitassa vā majjhe samuddassa **ūmi no jāyati**, ṭhitova so **hoti** avikampamāno **evaṃ** anejo khīṇāsavo lābhādīsu **ṭhito** assa avikampamāno, so tādiso rāgādi-ussadaṃ **bhikkhu na kareyya kuhiñcīti**.

Ubbedhenāti heṭṭhābhāgena. **Gambhīro**ti udakapiṭṭhito paṭṭhāya **caturāsītiyojanasahassāni** gambhīro. “Ubbedho”tipi pāṭho, tam

၁၅၂။ ဧဝံ ပဌမဂါထာယ တာဝ တီဟိ သိက္ခာဟိ ယုတ္တံ ဒေသနံ အရဟတ္တ-
နိက္ခေေန ဒေသေတွာ ပုန မာနပ္ပဟာနဝသေန ဒေသေတုံ “**ယံ ကိဉ္စိ**”တိ ဂါထ-
မာဟ။ တတ္ထ ယံ **ကိဉ္စိ ဓမ္မမဘိဇ္ဇာ အဇ္ဈတ္တန္တိ** ယံ ကိဉ္စိ ဥစ္စာကုလိနတာဒိကံ
အတ္တနော ဂုဏံ ဇာနေယျ။ **အထ ဝါပိ ဗဟိဒ္ဓါတိ** အထ ဝါ ဗဟိဒ္ဓါပိ အာစရိယု-
ပဇ္ဈာယာနံ ဝါ ဂုဏံ ဇာနေယျ။ **န တေန ထာမံ ကုဗ္ဗေထာတိ** တေန ဂုဏေန
မာနံ န ကရေယျ။

သတာနန္တိ သန္တဂုဏဝန္တာနံ။ **သန္တာနန္တိ** နိဗ္ဗုတသန္တာနံ။ **န ဂုတ္တာတိ**
န ကထိတာ။ နပ္ပဂုတ္တာတိ န ဝိဿန္တိတာ။

၁၅၃။ ဣဒါနိဿ အကရဏဝိဓိံ ဒေသေန္တော “**သေယျော န တေနာ**”တိ
ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—**တေန** စ မာနေန “သေယျောဟ”န္တိ ဝါ “နိ-
စောဟ”န္တိ ဝါ “သရိက္ခောဟ”န္တိ ဝါပိ **န မညေယျ**။ တေဟိ စ ဥစ္စာကုလိ-
နတာဒိဟိ ဂုဏေဟိ **ဖုဋ္ဌော အနေကဏ္ဍပေဟိ** “အဟံ ဥစ္စာ ကုလာ ပဗ္ဗဇိ-
တော”တိအာဒိနာ နယေန အတ္တာနံ ဝိကပ္ပေန္တော န တိဋ္ဌေယျာတိ။

၁၅၄။ ဧဝံ မာနပ္ပဟာနဝသေနပိ ဒေသေတွာ ဣဒါနိ သဗ္ဗကိလေသုပ-
သမဝသေန ဒေသေတုံ “**အဇ္ဈတ္တမေဝါ**”တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **အဇ္ဈတ္တမေ’ဝပ-**
သမေတိ အတ္တနိ ဧဝ ရာဂါဒိသဗ္ဗကိလေသေ ဥပသမေယျ။ **န အညတော**
ဘိက္ခု သန္တိမေသေယျာတိ ဌပေတွာ စ သတိပဋ္ဌာနာဒိနိ အညေန ဥပါယေန
သန္တိံ န ပရိယေသေယျ။ **ကုတော နိရုတ္တာ ဝါတိ** နိရုတ္တာ ကုတောယေဝ။

န သေယျာတိ သီလဗ္ဗတာဒိဟိ န မဂ္ဂေယျ။ **န ဂဝေသေယျာတိ** န
ဩလောကေယျ။ **န ပရိယေသေယျာတိ** ပုနပ္ပုနံ န ဣက္ခေယျ။

၁၅၅။ ဣဒါနိ အဇ္ဈတ္တံ ဥပသန္တဿ ဒီဏာသဝဿ တာဒိဘာဝံ ဒေသေန္တော
“**မဇ္ဈေ ယထာ**”တိ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—**ယထာ** မဟာသမုဒ္ဓဿ ဥပရိ-
ဟေဋ္ဌိမဘာဂါနံ ဝေမဇ္ဈသင်္ခါတေ စတုယောဇနသဟဿပ္ပမာဏေ **မဇ္ဈေ** ပဗ္ဗ-
တန္တရေဋ္ဌိတဿ ဝါ **မဇ္ဈေ** သမုဒ္ဓဿ ဦးမိ **နော ဇာယတိ**၊ ဦးတောဝ သော
ဟောတိ အဝိကမ္မမာနော ဧဝံ အနေဇော ဒီဏာသဝေါ လာဘာဒိသု ဦးတော
အဿ အဝိကမ္မမာနော၊ သော တာဒိသော ရာဂါဒိဥဿဒံ ဘိက္ခု န ကရေယျ
ဣတိဉ္စိတိ။

ဥဗ္ဗေနောတိ ဟေဋ္ဌာဘာဂေန။ **ဂန္တိရောတိ** ဥဒကဝိဋ္ဌိတော ပဋ္ဌာယ
စတုရာသီတိယောဇနသဟဿာနိ ဂန္တိရော။ “ဥဗ္ဗေဓော”တိပိ ပါဌော၊ တံ

na sundaram. **Heṭṭhā**ti anto-udakam. **Uparī**ti uddhamudakam. **Majjheti** vemajjhe. **Na kampatī**ti ṭhitaṭṭhānato na calati. **Na vikampatī**ti ito cito ca na calati. **Na calatī**ti niccalam hoti. **Na vedhatī**ti na phandati. **Nappavedhatī**ti na parivattati. **Na sampavedhatī**ti na paribbhamati. **Aneritoti** na erito. **Aghaṭṭitoti** akkhobho. **Acalitoti** na kampito. **Aluṭitoti** na kalalībhūto. **Tatra ūmi no jāyatī**ti tasmim ṭhāne vīci na uppajjati.

Sattannam pabbatānam antarikāsūti Yugandharādīnam sattannam pabbatānam antantarā. **Sīdantarā**ti antamaso simbalītūlampi tesu patitapatitam sīdatīti sīdā, pabbatantare jātatā antarā. “Antarasīdā”tipi pāṭho.

156. Idāni evaṃ arahattanikūṭena desitam dhammadesanam abbhānumodento tassa ca arahattassa ādipaṭipadam pucchanto Nimmitabuddho “**akittayī**”ti gāthamāha. Tattha **akittayī**ti ācikkhi. **Vivaṭacakkhū**ti vivaṭehi anāvaraṇehi pañcahi cakkhūhi samannāgato. **Sakkhidhammanti** sakāyattam sayam abhiññātām attapaccakkhadhammam. **Parissayavinayanti** parissayavinayanam¹. **Paṭipadam vadehī**ti idāni paṭipattim vadehi. **Bhaddanteti** bhaddam tava atthūti Bhagavantam ālapanto āha. Atha vā bhaddam sundaram tava paṭipadam vadehītipi vuttam hoti. **Pātimokkham aṭṭha vāpi samādhinti** tameva paṭipadam bhinditvā pucchati. Paṭipadanti etena vā maggam pucchati. Itarehi sīlam samādhīna pucchati.

Maṃsacakkhunāpīti sasambhārikamaṃsacakkhunāpi. **Dibbacakkhunāpī**ti dibbasadisattā dibbam. Devānam hi sucaritakammanibbattam pittasemharuhirādīhi apalibuddham upakkilesavinimuttatāya dūrepi ārammaṇasampaṭicchanasamattham dibbam pasādacakkhu hoti. Idañcāpi vīriyabhāvanābalanibbattam nānacakkhu tādisamevāti dibbasadisattā dibbam, dibbavihārasena paṭiladdhattā attanā ca dibbavihārasannissitattāpi dibbam, ālokapariggahena mahājutikattāpi dibbam, tirokuṭṭādigatarūpadassanena mahāgatikattāpi dibbam. Tam sabbam saddasatthānusārena veditabbam, dassanaṭṭhena cakkhu, cakkhukiccarāṇena cakkhumivātipi cakkhu, dibbañca tam cakkhu cāti dibbacakkhu, tena dibbacakkhunāpi vivaṭacakkhu. Idāni pañcavidham cakkhum vitthārena kathetum “**katham Bhagavā maṃsacakkhunāpi**

1. Parissayavinayanāya (Sī, Syā), arissavinayapaṭipadam (Ka)

န သုန္ဒရံ။ ဟေဋ္ဌာတိ အန္တောဥဒကံ။ ဥပရီတိ ဥဒ္ဓံဥဒကံ။ မဇ္ဈေတိ ဝေမဇ္ဈေ။ န ကမ္ပတီတိ ဌိတဋ္ဌာနတော န စလတိ။ န ဝိကမ္ပတီတိ ဣတော စိတော စ န စလတိ။ န စလတီတိ နိစ္စလံ ဟောတိ။ န ဝေဝေတီတိ န ဖန္ဒတိ။ န ပုဝေ-
ဝေတီတိ န ပရိဝတ္တတိ။ န သပ္ပဝေဝေတီတိ န ပရိတ္တမတိ။ အနေရိတောတိ န
ဧရိတော။ အယန္တိတောတိ အက္ခောဘော။ အစလိတောတိ န ကပ္ပိတော။
အလုဋ္ဌိတောတိ န ကလလိဘူတော။ တတြ ဦး နော ဇာယတီတိ တသ္မိံ ဌာနေ
ဝိဝိ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

သတ္တန္တံ ပဗ္ဗတာနံ အန္တရိကာသုဘိ ယုဂန္ဓရာဒိနံ သတ္တန္တံ ပဗ္ဗတာနံ အန္တ-
ရန္တရာ။ သီဒန္တရာဘိ အန္တမသော သိဗ္ဗလိတူလဗ္ဗိ တေသု ပတိတပတ်တံ
သီဒတိတိ သီဒါ။ ပဗ္ဗတန္တရေ ဇာတတ္တာ အန္တရာ။ “အန္တရသီဒါ”တိဝိ ပါဌော။

၁၅၆။ ဣဒါနိ ဧဝံ အရဟတ္တနိက္ခုဋေနေ ဒေသိတံ ဓမ္မဒေသနံ အပ္ပာနမော-
ဒေန္တော တဿ စ အရဟတ္တဿ အာဒိပဋိပဒံ ပုစ္ဆန္တော နိဗ္ဗိတဗုဒ္ဓေါ
“အကိတ္တယီ”တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ အကိတ္တယီတိ အာစိက္ခိ။ ဝိဝေဓဗ္ဗန္တိတိ
ဝိဝေဓဟိ အနာဝရဏေဟိ ပဉ္စဟိ စက္ခုဟိ သမန္နာဂတော။ သက္ခိဓမ္မန္တိ သကာ-
ယတ္ထံ သယံ အဘိညာတံ အတ္တပစ္စက္ခဓမ္မံ။ ပရိဿယဝိနယန္တိ ပရိဿယဝိနယနံ။
ပဋိပဒံ ဝဒေဟီတိ ဣဒါနိ ပဋိပတ္တိံ ဝဒေဟီ။ အဒ္ဓန္တေတိ ဘဒ္ဒံ တဝ အတ္ထံတိ
ဘဂဝန္တံ အာလပန္နော အာဟ။ အထ ဝါ ဘဒ္ဒံ သုန္ဒရံ တဝ ပဋိပဒံ ဝဒေဟီတိဝိ
ပုတ္တံ ဟောတိ။ ပါတိမောက္ခံ အထ ဝါဝိ သမာဓိန္တိ တမေဝ ပဋိပဒံ ဘိန္ဒိတူ
ပုစ္ဆတိ။ ပဋိပဒန္တိ ဧတေန ဝါ မဂ္ဂံ ပုစ္ဆတိ။ ဣတရေဟိ သီလံ သမာဓိဉ္စ ပုစ္ဆတိ။

မံသစက္ခုနာဝိတိ သသမ္ဘာရိကမံသစက္ခုနာဝိ။ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာဝိတိ ဒိဗ္ဗ-
သဒိသတ္တာ ဒိဗ္ဗံ။ ဒေဝါနံ ဟိ သုစရိတကမ္မနိဗ္ဗတ္တံ ဝိတ္တသေမှရဟိရာဒိဟိ
အပလိဗုဒ္ဓိ ဥပတ္တိလေသဝိနိမုတ္တတာယ ဒူရေပိ အာရမ္မဏသမ္ပုဋ္ဌိန္နသမတ္ထံ ဒိဗ္ဗံ
ပသာဒစက္ခု ဟောတိ။ ဣဒဉ္စာပိ ဝိရိယဘာဝနာဗလနိဗ္ဗတ္တံ ဉာဏစက္ခု တာဒိသ-
မေဝါတိ ဒိဗ္ဗသဒိသတ္တာ ဒိဗ္ဗံ။ ဒိဗ္ဗဝိဟာရဝသေန ပဋိလဒ္ဓတ္တာ အတ္တနာ စ
ဒိဗ္ဗဝိဟာရသန္တိသိတတ္တာပိ ဒိဗ္ဗံ။ အာလောကပရိဂ္ဂဟေန မဟာဇုတိကတ္တံပိ
ဒိဗ္ဗံ။ တိရောကုဋာဒိဂတရူပဒဿနေန မဟာဂတိကတ္တာပိ ဒိဗ္ဗံ။ တံ သဗ္ဗံ သဒ္ဓ-
သတ္တာနုသာရေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဒဿနဋ္ဌေန စက္ခု။ စက္ခုကိစ္စကရဏေန စက္ခု-
မိဂါတိဝိ စက္ခု။ ဒိဗ္ဗဉ္စ တံ စက္ခု စာတိ ဒိဗ္ဗစက္ခု။ တေန ဒိဗ္ဗစက္ခုနာဝိ ဝိဝေ-
စက္ခု။ ဣဒါနိ ပဉ္စဝိဓံ စက္ခု ဝိတ္တာရေန ကထေတုံ “ကထံ ဘဂဝါ မံသစက္ခုနာဝိ

vivaṭacakkhū”ti-ādimāha. **Maṃsacakkhumhi Bhagavato pañcavaṇṇā saṃvijjantīti** ettha sasambhārādikacakkhumhi Buddhassa Bhagavato pañca koṭṭhāsā paccekam paccekam upalabbhanti.

Nīlo ca vaṇṇoti umāpupphavaṇṇo. **Pītako ca vaṇṇoti** kaṇikārapupphavaṇṇo. **Lohitako ca vaṇṇoti** indagopakavaṇṇo. **Kaṇho ca vaṇṇoti** añjanavaṇṇo. **Odāto ca vaṇṇoti** osadhitārakavaṇṇo. **Yattha ca akkhiḷomāni patitṭhitānīti** yasmim ṭhāne akkhiḷomāni patitṭhahitvā utṭhitāni. **Taṃ nīlaṃ hoti sunīlanti** ettha **nīlanti** sabbasaṅgāhakavasena vuttaṃ. **Sunīlanti** antaravirahitaṃ suṭṭhu nīlaṃ. **Pāsādikanti** pasādajanakam. **Dassaneyyanti** dassanīyam. **Upamāpupphasamānanti** dakasītalapupphasadisam. **Tassa paratoti** tassa samantā bāhirapasse. **Pītakanti** sabbasaṅgāhakam. **Supītakanti** antaravirahitaṃ suṭṭhu pītakam. **Ubhayato ca akkhikūṭānīti** dve ca akkhikoṭiyo. **Lohitakānīti** sabbasaṅgāhakavasena vuttaṃ. **Sulohitakānīti** apaññāyamānavivarāni suṭṭhu lohitakāni. **Majjhe kaṇhanti** akkhīnam majjhimaṭṭhānam añjanasadisam kaṇham. **Sukaṇhanti** antaravirahitaṃ suṭṭhu kaṇham. **Alūkhanti** pāsādikam¹. **Siniddhanti** paṇitam. **Bhaddāriṭṭhakasamānanti** apanītatacabhaddāriṭṭhakaphalasadisam. “Addāriṭṭhakasamānan”tipi Pāli, tassā tintakākasadisanti attho. **Odātanti** sabbasaṅgāhakavasena vuttaṃ. **Su-odātanti** antaravirahitaṃ rajatamaṇḍalasadisam suṭṭhu odātam. **Setam paṇḍaranti** dvīhipi ati-odātataṃ dasseti. **Pākatikena maṃsacakkhunāti** pakatimaṃsacakkhunā. **Attabhāvapariyāpannenāti** attabhāvasannissitena. **Purimasucaritakammābhiniḍḍhanti** purimesu tattha tatthuppannesu attabhāvesu kāyasucaritādikammunā uppāditeṇa. **Samantā yojanaṃ passatīti** samantato catugāvutappamāṇe yojane tirokuṭṭādigataṃ rūpaṃ āvaraṇavirahitaṃ pakatimaṃsacakkhunā dakkhati.

Divā ceva rattiñcāti divasabhāge ca rattibhāge ca. **Caturaṅgasamannāgatoti** catūhi aṅgehi samannāgato paripuṇṇa-andhakāro ālokavirahito. **Sūriyo vā atthaṅgatoti** sūrabhāvaṃ janayanto utṭhito

1. Bhaddakanti sassirikam (Sī), sassirikam (Syā)

ဝိဝဋ္ဌကဏ္ဍ”တိအာဒိမာဟ။ မံသစက္ခုဒြိ ဘဝတော ပဉ္စဝဏ္ဏာ သံဝိဇ္ဇန္တိတိ ဧတ္ထ သသမ္ဘာရာဒိကစက္ခုဒြိ ဗုဒ္ဓဿ ဘဝတော ပဉ္စ ကောဋ္ဌာသာ ပစ္စေကံ ပစ္စေကံ ဥပလဗ္ဘန္တိ။

နီလော စ ဝဏ္ဏောတိ ဥမာပုပ္ဖဝဏ္ဏော။ ပီတကော စ ဝဏ္ဏောတိ ကဏိကာရပုပ္ဖဝဏ္ဏော။ လောဟိတကော စ ဝဏ္ဏောတိ ဣန္ဒြေပကဝဏ္ဏော။ ကဏှော စ ဝဏ္ဏောတိ အဉ္စနဝဏ္ဏော။ ဩဒါတော စ ဝဏ္ဏောတိ ဩသမိတာရကဝဏ္ဏော။ ယတ္ထ စ အက္ခိလောမာနိ ပတိဋ္ဌတာနိတံ ယသ္မိံ ဌာနေ အက္ခိလောမာနိ ပတိဋ္ဌဟိတွာ ဥဋ္ဌတာနိ။ တံ နီလံ ဟောတိ သုနီလန္တိ ဧတ္ထ နီလန္တိ သဗ္ဗသင်္ဂါဟကဝသေန ဝုတ္တံ။ သုနီလန္တိ အန္တရိရဟိတံ သုဋ္ဌ၊ နီလံ။ ပါသာဒိကန္တိ ပသာဒဇနကံ။ ဒဿနေယျန္တိ ဒဿနယံ။ ဥမာပုပ္ဖသမာနန္တိ ဒကသီတလပုပ္ဖသဒိသံ။ တဿ ပရတောတိ တဿ သမန္တာ ဗာဟရပဿေ။ ပီတကန္တိ သဗ္ဗသင်္ဂါဟကံ။ သုပီတကန္တိ အန္တရိရဟိတံ သုဋ္ဌ၊ ပီတကံ။ ဥဘယတော စ အက္ခိကုဋ္ဌာနိတိ ဒွေ စ အက္ခိကောဋီယော။ လောဟိတကာနိတိ သဗ္ဗသင်္ဂါဟကဝသေန ဝုတ္တံ။ သုလောဟိတကာနိတိ အပညာယမာနဝိဝရာနိ သုဋ္ဌ၊ လောဟိတကာနိ။ မဇ္ဈေ ကဏှန္တိ အက္ခိနံ မဇ္ဈိမဋ္ဌာနံ အဉ္စနသဒိသံ ကဏှံ။ သုကဏှန္တိ အန္တရိရဟိတံ သုဋ္ဌ၊ ကဏှံ။ အလူခန္တိ ပါသာဒိကံ။ သိနိဒ္ဓန္တိ ပဏိတံ။ ဘဒ္ဒါရိဋ္ဌကသမာနန္တိ အပနိတတစဘဒ္ဒါရိဋ္ဌကဇလသဒိသံ။ “အဒ္ဓါရိဋ္ဌကသမာန”န္တိပိ ပါဠိ၊ တဿာ တိန္ဒကကသဒိသန္တိ အတ္ထော။ ဩဒါတန္တိ သဗ္ဗသင်္ဂါဟကဝသေန ဝုတ္တံ။ သုဩဒါတန္တိ အန္တရိရဟိတံ ရဇတမဏ္ဍလသဒိသံ သုဋ္ဌ၊ ဩဒါတံ။ သေတံ ပဏ္ဍရန္တိ ဒွိဟိပိ အတိဩဒါတတံ ဒဿေတိ။ ပါကတိကေန မံသစက္ခုနာတိ ပကတိမံသစက္ခုနာ။ အတ္တဘာဝပရိယာပန္နေနာတိ အတ္တဘာဝသန္တိသိတေန။ ပုရိမသုစရိတကမ္မာဘိနိဗ္ဗတ္တေနာတိ ပုရိမေသု တတ္ထ တတ္ထုပ္ပန္နေသု အတ္တဘာဝေသု ကာယသုစရိတာဒိကမ္မုနာ ဥပ္ပါဒိတေန။ သမန္တာ ယောဇနံ ပဿတိတိ သမန္တတော စတုဂါဝတပုမာဏေ ယောဇနေ တိရောကုဋ္ဌာဒိဂတံ ရူပံ အာဝရဏရိဟိတံ ပကတိမံသစက္ခုနာ ဒက္ခတိ။

ဒိဝါ စေဝ ရတ္တိဉ္စာဘိ ဒိဝသဘာဝေ စ ရတ္တိဘာဝေ စ။ စတုရင်္ဂသမန္တာဝတောတိ စတုဘိ အင်္ဂေဟိ သမန္တာဝတော ပရိပုဏ္ဏအန္တကာရော အာလောကရိဟိတော။ သူရိယော ဝါ အတ္တင်္ဂတောတိ သူရဘာဝံ ဇနယန္တော ဥဋ္ဌိတော

sūriyo vigato. **Kālapakkho ca uposathoti** kālapakkhe cātuddasī-uposathadivaso ca. **Tibbo ca vanasaṇḍoti** gahano ca rukkharāsi. **Mahā ca kālamegho abbhutthitoti** mahanto kālamegho abbhapaṭalo ca utthito hoti. **Kuṭṭo vāti** itthakācayo vā. **Kavāṭaṃ vāti** dvāravātapānādikavāṭaṃ vā. **Pākāro vāti** mattikādipākāro vā. **Pabbato vāti** paṃsupabbatādipabbato vā. **Gaccharaṃ vāti** taruṇagacchādīgaccharaṃ vā. **Latā vāti** karavindādi¹ latā vā. **Āvaraṇaṃ rūpānaṃ dassanāyāti** rūpārammaṇānaṃ dassanatthāya paṭisedhaṃ natthi. **Ekañce tilaphalaṃ nimittaṃ katvāti** sace ekaṃ tilabījaṃ saññānaṃ katvā. **Tilavāhe pakkhipeyyāti** dve sakaṭe² tilarāsimhi khippeyya. Keci pana “vāho nāma kumbhātirekadvesakaṭaṇ”ti vadanti. **Taññeva tilaphalaṃ uddhareyyāti** taṇnimittakataṃ tilabījamyeva uddharitvā gaṇheyya.

Dibbena cakkhunāti idaṃ vuttatthameva. **Visuddhenāti** cutūpapātadassanena diṭṭhivisuddhihetuttā visuddhena. Yo hi cutimattameva passati na upapātaṃ, so ucchedadiṭṭhiṃ gaṇhāti. Yo upapātameva passati na cutim, so navasattapātubhāvasassatadiṭṭhiṃ gaṇhāti. Yo pana tadubhayaṃ passati, so yasmā duvidhampi taṃ diṭṭhigataṃ ativattati, tasmāssa taṃ dassanaṃ diṭṭhivisuddhihetu hoti, ubhayañcetam Buddhaputtā passanti. Tena vuttam “cutūpapātadassanena diṭṭhivisuddhihetuttā visuddhan”ti. Manussūpacāraṃ atikkamitvā rūpadassanena atikkantamānusakaṃ, mānusakaṃ vā mānsacakkhum atikkantattā atikkantamānusakanti veditabbaṃ.

Tena dibbena cakkhunā visuddhena **atikkantamānusakena satte passatīti** manussamaṃsacakkhunā viya satte oloketi. **Cavamāne upapajjamāneti** ettha cutikkhaṇe upapattikkhaṇe vā dibbacakkhunā daṭṭhum na sakkā. Ye pana āsannacutikā idāni cavissanti, te cavamānā. Ye ca gahitapaṭisandhikā sampatinibbattāva, te upapajjamānāti adhippetā. Te evarūpe cavamāne upapajjamāne ca passatīti dasseti. **Hīneti** mohanissandayuttattā hīne. **Tabbiparīte paṇīte. Suvannaṇeti** adosanissandayuttattā itthakantamanāpavaṇṇayutte. **Tabbiparīte dubbaṇṇe**, abhirūpe virūpeti attho. **Sugateti** sugatigate, alobhanissandayuttattā vā addhe mahaddhane.

1. Karaviñchādi (Sī), kālavaṇṇādi (Syā)

2. Sakaṭe (Sī, Syā)

သူရိယော ဝိဂတော။ **ကာဠပက္ခော စ ဥပေါသထော**တိ ကာဠပက္ခေ စာတုဒ္ဓ-
သီဥပေါသထဒိဝသော စ။ **တိဗ္ဗော စ ဝနသဏ္ဍော**တိ ဂဟနော စ ရုက္ခရာသိ။
မဟာ စ ကာဠမေယော အန္တုဒ္ဓိတောတိ မဟန္တော ကာဠမေယော အန္တု-
ပဉ္စလော စ ဥဋ္ဌိတော ဟောတိ။ **ကုနော ဝါ**တိ ဣဋ္ဌကာစယော ဝါ။ **ကဝါဠံ**
ဝါတိ ဒွါရဝါတပါနာဒိကဝါဠံ ဝါ။ **ပါကာရာ ဝါ**တိ မတ္တိကာဒိပါကာရာ
ဝါ။ **ပဗ္ဗတော ဝါ**တိ ပံသုပဗ္ဗဘာဒိပဗ္ဗတော ဝါ။ **ဂန္ထံ ဝါ**တိ တရုဏဂန္ထာဒိ-
ဂန္ထံ ဝါ။ **လတာ ဝါ**တိ ကရိန္ဒာဒိ^၁ လတာ ဝါ။ **အာဝရဏံ ရူပါနံ ဒဿနာ-**
ယာတိ ရူပါရမ္မဏာနံ ဒဿနတ္ထာယ ပဋိသေဓံ နတ္ထိ။ **ကေဉ္ဇေ** တိလဖလံ နိမိတ္တံ
ကတွာတိ သစေ ဧကံ တိလဗိဇံ သညာဏံ ကတွာ။ **တိလဝါဟေ ပက္ခိပေယျာ**တိ
ဒွေ သကဋေ^၂ တိလရာသိမှိ ဒိပေယျ။ ကေဓိ ပန “ဝါဟော နာမ ကုမ္ဘာတိရေ-
ကဒ္ဓေသကဋ”န္တံ ဝဒန္တိ။ **တညေဝ** တိလဖလံ **ဥဒ္ဓရေယျာ**တိ တံနိမိတ္တကတံ
တိလဗိဇံယေဝ ဥဒ္ဓရိတွာ ဂဏေယျ။

ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာတိ ဣဒံ ဂုတ္တတ္ထမေဝ။ **ဝိသုဒ္ဓေနာ**တိ စုတူပပါတဒဿနေန
ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိဟေတုတ္တာ ဝိသုဒ္ဓေန။ ယော ဟိ စုတိမတ္တမေဝ ပဿတိ န
ဥပပါတံ၊ သော ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိံ ဂဏှာတိ။ ယော ဥပပါတမေဝ ပဿတိ န စုတိ^၁၊
သော နဝသတ္တပါတုဘာဝသဿတဒိဋ္ဌိံ ဂဏှာတိ။ ယော ပန တဒုဘယံ
ပဿတိ၊ သော ယသ္မာ ဒုဝိဓိတံ ဒိဋ္ဌိဂတံ အတိဝတ္တတိ၊ တသ္မာဿ တံ
ဒဿနံ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိဟေတု ဟောတိ၊ ဥဘယဉ္ဇေတံ ဗုဒ္ဓပုတ္တာ ပဿန္တိ။ တေန
ဂုတ္တံ “စုတူပပါတဒဿနေန ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိဟေတုတ္တာ ဝိသုဒ္ဓိ”န္တိ။ မနုဿူပစာရံ
အတိက္ကမိတွာ ရူပဒဿနေန အတိက္ကန္တမာနုသကံ၊ မာနုသကံ ဝါ မံသ-
စက္ခု အတိက္ကန္တတ္တာ အတိက္ကန္တမာနုသကန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တေန ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ဝိသုဒ္ဓေန **အတိက္ကန္တမာနုသကေန သတ္တေ** ပဿတိတိ
မနုဿမံသစက္ခုနာ ဝိယသတ္တေ ဩလောကေတိ။ **စဝမာနေ ဥပပဇ္ဇမာနေ**တိ
တ္ထေ စုတိက္ခဏေ ဥပပတ္တိက္ခဏေ ဝါ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ဒဠှံ န သက္ကာ။ ယေ ပန
အာသန္နစုတိကာ ဣဒါနိ စဝိဿန္တိ၊ တေစဝမာနာ။ ယေ စဂဟိတပဋိသန္ဓိကာ
သမ္ပတိနိဗ္ဗတ္တာဝ၊ တေ ဥပပဇ္ဇမာနာတိ အဓိပ္ပေတာ။ တေ ဧဝရူပေ စဝမာနေ
ဥပပဇ္ဇမာနေ စ ပဿတိတိ ဒဿေတိ၊ **ဟိနေ**တိ မောဟနိဿန္တယုတ္တတ္တာ
ဟိနေ။ တဗ္ဗိပရိတေ **ပဏီတေ**။ **သုဝဏ္ဏေ**တိ အဒေါသနိဿန္တယုတ္တတ္တာ ဣဋ္ဌ-
ကန္တမနာပဝဏ္ဏယုတ္တေ။ တဗ္ဗိပရိတေ **ဒုဗ္ဗဏ္ဏေ**၊ အဘိရူပေ ဝိရူပေတိ အတ္ထော။
သုဂတေတိ သုဂတိဂတေ၊ အလောဘနိဿန္တယုတ္တတ္တာ ဝါ အဓေ မဟဒ္ဓနေ။

၁-ကရိန္ဒာဒိ (သိ)၊ ကာဠဝဏ္ဏာဒိ (သျှာ)

၂-သကဋ (သိ၊ သျှာ)

Duggateti duggatigate, lobhanissandayuttattā vā dalidde appannapāne.

Yathākammūpageti yaṃ yaṃ kammaṃ upacitaṃ, tena tena upagate. Tattha purimehi “cavamāne”ti-ādīhi dibbacakkhukiccaṃ vuttaṃ. Iminā pana padena yathākammūpagaññākiccaṃ.

Tassa ca ñāṇassa ayamuppattikkamo—idha bhikkhu heṭṭhānirayābhimukhaṃ ālokaṃ vaḍḍhetvā nerayike satte passati mahādukkhaṃ anubhavamāne, taṃ dassanaṃ dibbacakkhu kiccameva. So evaṃ manasi karoti “kiṃ nu kho kammaṃ katvā ime sattā etaṃ dukkhaṃ anubhavanti”ti, athassa “idaṃ nāma katvā”ti taṃ kammārammaṇaṃ ñāṇaṃ uppajjati. Tathā uparidevalokābhimukhaṃ ālokaṃ vaḍḍhetvā nandanavana missakavana phārusakavanādīsu satte passati mahāsampattiṃ anubhavamāne. Tampi dassanaṃ dibbacakkhukiccameva. So evaṃ manasi karoti “kiṃ nu kho kammaṃ katvā ime sattā etaṃ sampattiṃ anubhavanti”ti. Athassa “idaṃ nāma katvā”ti taṃ kammārammaṇaṃ ñāṇamuppajjati. Idaṃ yathākammūpagaññānaṃ nāma. Imassa visum parikammaṃ nāma natthi. Yathā ca imassa, evaṃ anāgataṃsaññāpassāpi. Dibbacakkhupādakāneva hi imāni dibbacakkhunā saheva ijjhanti.

Ime vata bhontoti-ādīsu **imeti** dibbacakkhunā diṭṭhānaṃ nidassanavacanānaṃ. **Vatāti** anusocanatthe nipāto. **Bhontoti** bhavanto. Duṭṭhu caritaṃ, duṭṭhuṃ vā caritaṃ kilesapūṭikattāti duccharitaṃ, kāyena duccharitaṃ, kāyato vā uppannaṃ duccharitanti **kāyaduccharitaṃ**. Itaresupi ese va nayo. **Samannāgatāti** samaṅgībhūtā.

Ariyānaṃ upavādakāti Buddhapaccekaḥbuddhabuddhasāvakānaṃ ariyānaṃ antamaso gihisotāpannānampi anattakāmā hutvā antimavatthunā vā guṇaparidhamśanena vā upavādakā, akkosakā garahakāti vuttaṃ hoti. Tattha “natthi imesaṃ samaṇadhammo, assamaṇā etc”ti vadanto antimavatthunā upavadati. “Natthi imesaṃ jhānaṃ vā vimokkho vā maggo vā phalaṃ vā”ti-ādīni vadanto guṇaparidhamśanena upavadatīti veditabbo. So ca jhānaṃ vā upavadeyya ajhānaṃ vā, ubhayathāpi ariyūpavādova hoti, atibhāriyaṃ kammaṃ, anantariyakammasadisāṃ, saggāvaraṇaṃ maggāvaraṇaṃ, satekicchaṃ pana hoti. Tasmā yo ariyaṃ upavadati, tena gantvā sace attanā vuḍḍhataro hoti, ukkuṭikaṃ nisīditvā “ahaṃ

ဒုဂ္ဂတေတိ ဒုဂ္ဂတိဂတေ၊ လောဘနိဿန္နယုတ္တတ္တာ ဝါ ဒလိဒ္ဓေ အပ္ပန္နပါနေ။ ယထာကမ္မူပဂေတိ ယံ ယံ ကမ္မံ ဥပစိတံ၊ တေန တေန ဥပဂတေ။ တတ္ထ ပုရိမေဟိ “စဝမာနေ”တိအာဒီဟိ ဒိဗ္ဗစက္ခုကိစ္စံ ဝုတ္တံ။ ဣမိနာ ပန ပဒေန ယထာကမ္မူပဂဉာဏကိစ္စံ။

တဿ စ ဉာဏဿ အယမုပ္ပတ္တိက္ကမော—ဣမ ဘိက္ခု ဟေဋ္ဌာနိရယာဘိ-မုခံ အာလောကံ ဝဇေတွာ နေရယိကေ သတ္တေ ပဿတိ မဟာဒုက္ခံ အနဘဝ-မာနေ၊ တံ ဒဿနံ ဒိဗ္ဗစက္ခုကိစ္စမေဝ။ သော ဧဝံ မနသိ ကရေတိ “ကံ န ခေါ ကမ္မံ ကတွာ ဣမေ သတ္တာ ဧတံ ဒုက္ခံ အနဘဝန္တိ”တိ။ အထဿ “ဣဒံ နာမ ကတွာ”တိ တံ ကမ္မာရမ္မဏံ ဉာဏံ ဥပဇ္ဇတိ။ တထာ ဥပရိဒေဝလောကာဘိမုခံ အာလောကံ ဝဇေတွာ နန္ဒနဝန မိဿကဝန ဖာရသကဝနာဒီသု သတ္တေ ပဿတိ မဟာသမ္ပတ္တိံ အနဘဝမာနေ။ တမ္ပိ ဒဿနံ ဒိဗ္ဗစက္ခုကိစ္စမေဝ။ သော ဧဝံ မနသိ ကရေတိ “ကံ န ခေါ ကမ္မံ ကတွာ ဣမေ သတ္တာ ဧတံ သမ္ပတ္တိံ အနဘဝန္တိ”တိ။ အထဿ “ဣဒံ နာမ ကတွာ”တိ တံ ကမ္မာရမ္မဏံ ဉာဏမုပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣဒံ ယထာကမ္မူပဂဉာဏံ နာမ။ ဣမဿ ဝိသု ပရိကမ္မံ နာမ နတ္ထိ။ ယထာ စ ဣမဿ၊ ဧဝံ အနာဂတံသဉာဏဿာပိ။ ဒိဗ္ဗစက္ခုပါဒကာနေဝ ဟိ ဣမာနိ ဒိဗ္ဗ-စက္ခုနာ သဟေဝ ဣဇ္ဈန္တိ။

ဣမေ ဝတ ဘောန္တောတိအာဒီသု **ဣမေ**တိ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ဒိဋ္ဌာနံ နိဒဿန-ဝစနံ။ **ဝတာ**တိ အနုသောစနတ္ထေ နိပါတော။ **ဘောန္တော**တိ ဘဝန္တော။ ဒုဋ္ဌ၊ စရိတံ၊ ဒုဋ္ဌ၊ ဝါ စရိတံ ကိလေသပူတိကတ္တာတိ ဒုစ္စရိတံ၊ ကာယေန ဒုစ္စရိတံ၊ ကာယတော ဝါ ဥပ္ပန္နံ ဒုစ္စရိတန္တိ **ကာယဒုစ္စရိတံ**။ ဣတရေသုပိ ဒေသဝ နယော။ **သမန္တာဂတာ**တိ သမင်္ဂီဘူတာ။

အရိယာနံ ဥပဝါဒကာတိ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓသာဝကာနံ အရိယာနံ အန္တ-မသော ဂိဟိသောတာပန္နာနမ္ပိ အနတ္ထကာမာ ဟုတွာ အန္တိမဝတ္ထုနာ ဝါ ဂုဏပရိဓိသနေန ဝါ ဥပဝါဒကာ၊ အက္ခောသကာ ဂရဟကာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ “နတ္ထိ ဣမေသံ သမဏဓမ္မော၊ အဿမဏာ ဧတေ”တိ ဝဒန္တော အန္တိမ-ဝတ္ထုနာ ဥပဝဒတိ။ “နတ္ထိ ဣမေသံ ဈာနံ ဝါ ဝိမောက္ခော ဝါ မဂ္ဂေါ ဝါ ဖလံ ဝါ”တိအာဒီနိ ဝဒန္တော ဂုဏပရိဓိသနေန ဥပဝဒတိတိ ဝေဒိတဗျော။ သော စ ဈာနံ ဝါ ဥပဝဒေယျ အဈာနံ ဝါ၊ ဥဘယထာပိ အရိယူပဝါဒေါ ဟောတိ၊ အတိဘာရိယံ ကမ္မံ၊ အနန္တရိယကမ္မသဒိသံ၊ သဂ္ဂါဝရဏံ မဂ္ဂါဝရဏဉ္စ၊ သတေကိစ္စံ ပန ဟောတိ။ တသ္မာ ယော အရိယံ ဥပဝဒတိ၊ တေန ဂန္တာ သစေ အတ္တနာ ဝုဇ္ဇတရော ဟောတိ၊ ဥက္ကုဋ္ဌိကံ နိသီဒိတွာ “အဟံ

āyasmantaṃ idaṇcīdaṇca avacaṃ, taṃ me khamāhī”ti khamāpetabbo. Sace pana navakataro hoti, vanditvā ukkuṭikaṃ nisīditvā añjaliṃ paggaḥetvā “ahaṃ bhante tumhe idaṇcīdaṇca avacaṃ, taṃ me khamathā”ti khamāpetabbo. Sace so nakkhamabhi, disāpakkanto vā hoti, sayam vā gantvā saddhivihārike vā pesetvā khamāpetabbo. Sace nāpi gantuṃ na pesetuṃ sakkā hoti, ye tasmim vihare bhikkhū vasantī, tesam santikaṃ gantvā sace navakatarā honti, ukkuṭikaṃ nisīditvā sace vuḍḍhatarā, vuḍḍhe vuttanayeneva paṭipajjitvā “ahaṃ bhante asukaṃ nāma āyasmantaṃ idaṇcīdaṇca avacaṃ, taṃ me anussarato anussarato vipaṭṭisāro hoti, kiṃ karomī”ti vattabbaṃ. So vakkhati “tumhe mā cintayittha, therō tumhākaṃ khamati, cittaṃ vūpasamethā”ti. Tenapi ariyassa gatadisābhimukhena añjaliṃ paggaḥetvā “khamathā”ti vattabbaṃ. Yadi so parinibbuto hoti, parinibbutamañcaṭṭhānaṃ gantvā yāva sivathikaṃ gantvāpi khamāpetabbo. Evaṃ kate neva saḅḅāvaraṇaṃ na maggāvaraṇaṃ hoti, pākātikameva hotīti.

Micchādiṭṭhikāti viparītadassanā. **Micchādiṭṭhikammasamādānā**ti micchādiṭṭhivasena samādinnaṇānāvidhakammā, ye ca micchādiṭṭhimūlakesu kāyakammādīsu aññepi samādapenti. Ettha ca vacīduccaritaḅḅaṇeneva ariyūpavāde, manoduccaritaḅḅaṇena ca micchādiṭṭhiyā saṅgaḥitāyapi imesaṃ dvinnāṃ punavacanaṃ mahāsāvajjabhāvadassanattanti veditabbaṃ. Mahāsāvajjo hi ariyūpavādo ānantariyasadiso. Vuttampi cetam—

“Seyyathāpi Sāriputta bhikkhu sīlasampanno samādhisampanno paññāsampanno diṭṭheva dhamme aññaṃ āradheyya, evaṃsampaḍamidaṃ Sāriputta vadāmi. Taṃ vācaṃ appahāya taṃ cittaṃ appahāya taṃ diṭṭhiṃ appaṭinissajjitvā yathābhataṃ nikkhitto evaṃ niraye”ti¹.

micchādiṭṭhito ca mahāsāvajjatarāṃ nāma aññaṃ natthi. Yathāha—

1. Ma 1. 102, 103 piṭṭhesu.

အာယသ္မန္တံ ဣဒဉ္ဇိဒဉ္ဇ အဝဏံ၊ တံ မေ ခမာဟီ”တိ ခမာပေတဗ္ဗော။ သစေ ပန နဝကတရော ဟောတိ၊ ဝန္တိတွာ ဥက္ကဋ္ဌိကံ နိသီဒိတွာ အဉ္ဇလံ ပဂ္ဂဟေတွာ “အဟံ ဘန္တေ တုမေ ဣဒဉ္ဇိဒဉ္ဇ အဝဏံ၊ တံ မေ ခမထာ”တိ ခမာပေတဗ္ဗော။ သစေ သော နက္ခမဘိ၊ ဒိသာပက္ကန္တော ဝါ ဟောတိ၊ သယံ ဝါ ဂန္တော သဒ္ဓိဝိဟာရိကေ ဝါ ပေသေတွာ ခမာပေတဗ္ဗော။ သစေ နာပိ ဂန္တံ န ပေသေတုံ သက္ကာ ဟောတိ၊ ယေ တသ္မိံ ဝိဟာရေ ဘိက္ခု ဝသန္တိ၊ တေသံ သန္တိကံ ဂန္တော သစေ နဝကတရော ဟောန္တိ၊ ဥက္ကဋ္ဌိကံ နိသီဒိတွာ သစေ ဝုဇုတရာ၊ ဝုဇေ ဝုတ္တနယေနော ပဋိပဇ္ဇိတွာ “အဟံ ဘန္တေ အသုကံ နာမ အာယသ္မန္တံ ဣဒဉ္ဇိဒဉ္ဇ အဝဏံ၊ တံ မေတု မေ သော အာယသ္မာ”တိ ဝတွာ ခမာပေတဗ္ဗော။ သမ္ဗုခါ အခမန္တေပိ တေဒေဝ ကာတဗ္ဗံ။ သစေ ဧကစာရိကဘိက္ခု ဟောတိ၊ နေဝ တဿ ဝသနဋ္ဌာနံ န ဂတဋ္ဌာနံ ပညာယတိ၊ ဧကဿ ပဏ္ဍိတဿ ဘိက္ခုနော သန္တိကံ ဂန္တော “အဟံ ဘန္တေ အသုကံ နာမ အာယသ္မန္တံ ဣဒဉ္ဇိဒဉ္ဇ အဝဏံ၊ တံ မေ အနုဿရတော အနုဿရတော ဝိပုဋ္ဌိသာရော ဟောတိ၊ ကိံ ကရေမိ”တိ ဝတ္တဗ္ဗံ။ သော ဝက္ခတိ “တုမေ မာ စိန္တယိတ္ထ၊ ထေရော တုမှာကံ ခမတိ၊ စိတ္တံ ဝုပသမေထာ”တိ။ တေနပိ အရိယဿ ဂတဒိသာဘိမုခေန အဉ္ဇလံ ပဂ္ဂဟေတွာ “ခမထာ”တိ ဝတ္တဗ္ဗံ။ ယဒိ သော ပရိနိဗ္ဗုတော ဟောတိ၊ ပရိနိဗ္ဗုတမဉ္ဇ္ဌာနံ ဂန္တော ယာဝ သိဝထိကံ ဂန္တောပိ ခမာပေတဗ္ဗော။ ဧဝံ ကတေ နေဝ သဂ္ဂါဝရဏံ န မဂ္ဂါဝရဏံ ဟောတိ၊ ပါကတိကမေဝ ဟောတိတိ။

မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာတိ ဝိပရိဘဒဿနာ။ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကမ္မသမာဒါနာ**တိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဝသေန သမာဒိန္နနာနာဝိကေမ္မာ၊ ယေ စ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိမူလကေသု ကာယကမ္မာဒိသု အညေပိ သမာဒပေန္တိ။ ဧတ္ထ စ ဝစီဒုစ္စရိတဂ္ဂဟဏေနော အရိယူပဝါဒေ၊ မနောဒုစ္စရိတဂ္ဂဟဏေန စ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာ သင်္ဂဟိတာယပိ ဣမေသံ ဒိန္နံ ပုနဝစံ မဟာသာဝဇ္ဇဘာဝဒဿနတ္ထန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ မဟာသာဝဇ္ဇော ဟိ အရိယူပဝါဒေါ အာနန္တရိယသဒိသော။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“သေယျထာပိ သာရိပုတ္တ ဘိက္ခု သီလသမ္ပန္နော သမာဓိသမ္ပန္နော ပညာသမ္ပန္နော ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ အညံ အာရာဓေယျ၊ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ သာရိပုတ္တ ဝဒါမိ။ တံ ဝါစံ အပ္ပဟာယ တံ စိတ္တံ အပ္ပဟာယ တံ ဒိဋ္ဌိံ အပ္ပုဋ္ဌိနိဿဇ္ဇိတွာ ယထာဘတံ နိက္ခိတ္တော ဧဝံ နိရယေ”တိ^၁။

မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိတော စ မဟာသာဝဇ္ဇတရံ နာမ အညံ နတ္ထိ။ ယထာဟ—

“Nāhaṃ bhikkhave aññaṃ ekadhammampi samanupassāmi, yaṃ evaṃmahāsāvajjaṃ yathayidaṃ bhikkhave micchādiṭṭhi. Micchādiṭṭhiparamāni bhikkhave mahāsāvajjāni”¹.

Kāyassa bhedaṭi upādinnaḥkhandhapaṇṇāgā. **Paramaṃ maraṇāṭi** tadanantarābhiniḥbattakkhandhaggaṇaṇa. Atha vā **kāyassa bhedaṭi** jīvitindriyassupacchedā. **Paramaṃ maraṇāṭi** cuticittato uddham. **Apāyanti** evamādi sabbam nirayavevacanameva. Nirayo hi saggamokkhaḥhetubhūṭā puññasammata ayā apētattā, sukhānaṃ vā āyassa abhāvā apāyo. Dukkhaṃ gati paṭisaraṇanti **duggati**, dosabāhulatāya vā duṭṭhena kammunā nibbattā gatīti **duggati**. Vivasā nipatanti tattha dukkaṭakārinoti **vinipāto**, vinassantā vā ettha nipatanti sambhijjamaṇaṇapaccāṇḡtipi **vinipāto**. Natthi ettha assādasāññito ayoti **nirayo**.

Atha vā apāyaggahaṇena tiracchānāyonim dīpeti, tiracchānāyoni hi apāyo sugatito apētattā. Na duggati, mahesakkhānaṃ nāgarājādīnaṃ sambhavato. Duggatiggahaṇena pettivisayaṃ dīpeti, so hi apāyo ceva duggati ca sukhato² apētattā dukkhaṃ ca gatibhūṭattā, na tu vinipāto, asurakāyasadisāṃ avinipatitattā. Vinipātaggaṇaṇa asurakāyaṃ dīpeti. So hi yathāvuttēna atthēna apāyo ceva duggati ca sabbasamussayehi ca vinipatitattā vinipātoti vuccati. Nirayaggahaṇena Avīci-ādi-anekappakāraṃ nirayameva dīpeti. **Upapannāṭi** upagatā, tattha abhinibbattāti adhippāyo. Vuttavipariyāyena sukkapakkho veditabbo. Ayaṃ pana viseso—tattha sugatiggahaṇena manussagatipi saṅgayhati. Saggaggahaṇena devagatiyeva. Tattha suṇḍarā gatīti **sugati**. Rūpādīhi visayehi suṭṭhu aggoti **saggo**. So sabbopi lujjanapalujjanaṭṭhena **lokoti** ayaṃ vacanatto. **Iti dibbena cakkhunāṭi**-ādi sabbam nigamanavacanam.

Evaṃ dibbena cakkhunā passatīti ayamettha saṅkhepattho—dibbacakkhuññaṇaṃ parittapaccuppanna-ajjhāttabahiddhārammaṇavasena catūsu ārammaṇesu

1. Am 1. 35 piṭṭhe.

2. Sugatito (Ka)

“နာဟံ ဘိက္ခဝေ အညံ ဧကဓမ္မဗ္ဗိ သမနုပဿာမိ၊ ယံ ဧဝံမဟာ-
သာဝဇ္ဇံ ယထာယံ ဘိက္ခဝေ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိပရမာနိ ဘိက္ခဝေ
မဟာသာဝဇ္ဇာနိ”^၁။

ကာယဿ ဘေဒါတိ ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓပရိစ္စာဂါ။ **ပရံ မရဏာတိ** တဒနန္တရာဘိ-
နိဗ္ဗတ္တက္ခန္ဓဂဟဏေ။ အထ ဝါ **ကာယဿ ဘေဒါတိ** ဇီဝိတိန္ဒြိယသုပစ္ဆေဒါ။
ပရံ မရဏာတိ စုတိစိတ္တတော ဥဋ္ဌံ။ **အပါယန္တိ** ဧဝံမာဒိ သဗ္ဗံ နိရယ-
ဝေဝစနမေဝ။ နိရယော ဟိ သဂ္ဂမောက္ခဟေတုဘူတာ ပုညသမ္ပတာ အယာ
အပေတတ္တာ၊ သုခါနံ ဝါ အာယဿ အဘာဝါ အပါယော။ ဒုက္ခဿ ဂတိ ပဋိ-
သရဏန္တိ **ဒုဂ္ဂတိ**။ ဒေါသဗဟုလတာယ ဝါ ဒုဋ္ဌေန ကမ္မုနာ နိဗ္ဗတ္တာ ဂတိတိ
ဒုဂ္ဂတိ။ ဝိဝဿ နိပတန္တိ တတ္ထ ဒုက္ခဂုဏာရိနောတိ **ဝိနိပါတော**။ ဝိနဿန္တော
ဝါ ဧတ္ထ နိပတန္တိ သမ္ဘိဇ္ဇမာနံပစ္စင်္ဂါတိ **ဝိနိပါတော**။ နတ္ထိ ဧတ္ထ အဿာဒ-
သညိတော အယောတိ **နိရယော**။

အထ ဝါ အပါယဂ္ဂဟဏေန တိရစ္ဆာနယောနိ^၁ ဒီပေတိ၊ တိရစ္ဆာနယောနိ
ဟိ အပါယော သုဂတိတော အပေတတ္တာ။ န ဒုဂ္ဂတိ၊ မဟေသက္ခာနံ
နာဂရာဇာဒိနံ သမ္ဘဝတော။ ဒုဂ္ဂတိဂ္ဂဟဏေန ပေတ္တိဝိသယံ ဒီပေတိ၊ သော ဟိ
အပါယော စေဝ ဒုဂ္ဂတိ စ သုခတော^၂ အပေတတ္တာ ဒုက္ခဿ စ ဂတိဘူတတ္တာ၊
န တု ဝိနိပါတော၊ အသုရကာယသဒိသံ အဝိနိပတိတတ္တာ။ ဝိနိပါတဂ္ဂဟဏေန
အသုရကာယံ ဒီပေတိ။ သော ဟိ ယထာဝုတ္တေန အတ္ထေန အပါယော
စေဝ ဒုဂ္ဂတိ စ သဗ္ဗသမုဿယေဟိ စ ဝိနိပတိတတ္တာ ဝိနိပါတောတိ ဝုဋ္ဌတိ။
နိရယဂ္ဂဟဏေန အဝိစိအာဒိအနေကပ္ပကာရံ နိရယမေဝ ဒီပေတိတိ။ **ဥပ-**
ပန္နာဘိ ဥပဂတာ၊ တတ္ထ အဘိနိဗ္ဗတ္တာတိ အဓိပ္ပါယော။ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန
သုက္ကပက္ခော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အယံ ပန ဝိသေသော—တတ္ထ သုဂတိဂ္ဂဟဏေန
မနုဿဂတိပိ သင်္ဂယတိ။ သဂ္ဂဂ္ဂဟဏေန ဒေဝဂတိယေဝ။ တတ္ထ သုန္နရာ
ဂတိတိ **သုဂတိ**။ ရူပါဒိဟိ ဝိသယေဟိ သုဋ္ဌံ၊ အဂ္ဂေါတိ **သဂ္ဂေါ**။ သော
သဗ္ဗောပိ လုဇ္ဇနပလုဇ္ဇနဋ္ဌေန **လောကောတိ** အယံ ဝစနတ္ထော။ **ဇုတိ ဒီဗ္ဗေန**
စက္ခုနာတိအာဒိ သဗ္ဗံ နိဂမနဝစနံ။

ဧဝံ ဒီဗ္ဗေန စက္ခုနာ ပဿတိတိ အယမေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော—ဒီဗ္ဗစက္ခု-
ဉာဏံ ပရိတ္တပစ္စုပ္ပန္နအဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏဝသေန စတုသု အာရမ္မဏေသု

pavattati. Yathākammūpagaññānaṃ parittamahaggaṭṭhita-
ajjhatabhiddhārammaṇavasena pañcasu ārammaṇesu pavattati.
Anāgataṃsaññānaṃ parittamahaggaṭṭhita-appamāṇamagga anāgata-
ajjhatabhiddhānavattabbārammaṇavasena aṭṭhasu ārammaṇesu pavattatīti.

Ākaṅkhamāno ca Bhagavāti Bhagavā icchamāno. **Ekampi lokadhātuṃ**
passeyyāti ekaṃ cakkavāḷaṃ olokeyya. **Sahassimpi cūlanikanti** ettha yāvata
candimasūriyā pariharanti, disā bhānti virocāmānā, tāva sahasadhā loko,
esā sahasicūlanikā nāma. **Cūlanikanti** khuddakaṃ. **Dvisahassimpi**
majjhimikaṃ lokadhātuntī ettha sahasacakkavāḷaparimāṇā dvisahassī majjhimikā lokadhātu
nāma. Ettakena Buddhānaṃ jātikkhettānaṃ nāma dassitaṃ. Bodhisattānaṃ hi
pacchimabhavā devalokato cavitvā mātukucchiyaṃ paṭisandhiggahaṇadivase
ca mātukucchito nikkhamanadivase ca mahābhinnikkhamanadivase ca
sambodhidhammacakkapavattana-āyusaṅkhārossajjanapariniḥṣāṇadivasesu
ca ettakaṃ ṭhānaṃ kampaṭi.

Tisahassimpi. Mahāsahassimpi lokadhātuntī sahasito paṭṭhāya tatiyāti
tisahassī, paṭhamasahassim sahasadhā katvā gaṇitaṃ majjhimikaṃ
saahasadhā katvā gaṇitattā mahantehi sahassehi gaṇitāti mahāsahassī.
Ettāvatā koṭisatasahasacakkavāḷaparimāṇo loko dassito hoti.
Gaṇakaputtatissatthero pana evamāha “na hi
tisahassimahāsahassilokadhātuyā etaṃ parimāṇaṃ. Idaṃ hi ācariyānaṃ
sajjhāyamūlakaṃ vācāya parihīnaṭṭhānaṃ,
dasakoṭisatasahasacakkavāḷaparimāṇaṃ pana ṭhānaṃ
tisahassimahāsahassilokadhātu nāmā”ti. Ettāvatā hi Bhagavato āṇākkhettaṃ
nāma dassitaṃ. Etasmiṃhi antare Āṭṇāṇṭiyaparitta¹ Isigiliparitta²
Dhajaggaparitta³ Bojjhaṅgaparitta⁴ Khandhaparitta⁵ Moraparitta⁶
Mettaparitta⁷ Ratanaparittānaṃ⁸ āṇā pharati.

Yāvatakaṃ vā pana ākaṅkheyyāti yatthakaṃ vā iccheyya. Iminā
visayakkhettaṃ dassitaṃ. Buddhānaṃ hi visayakkhettaṃ
pamāṇaparicchedo nāma

1. Dī 3. 158 piṭṭhādīsu. 2. Ma 3. 112 piṭṭhādīsu. 3. Saṃ 1. 220 piṭṭhādīsu.
4. Saṃ 3. 71 piṭṭhādīsu. 5. Vi 5. 245; Khu 5. 53; Am 1. 384 piṭṭhādīsu.
6. Khu 5. 38 piṭṭhādīsu. 7. Khu 1. 10, 300 piṭṭhādīsu. 8. Khu 1. 7, 314 piṭṭhādīsu.

ပဝတ္တတိ။ ယထာကမ္မူပဂဉ္ဇာဏံ ပရိတ္တမဟဂ္ဂတံတိတအဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏ-
ဝသေန ပဉ္စသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တတိ။ အနာဂတံသဉ္ဇာဏံ ပရိတ္တမဟဂ္ဂတ-
အပ္ပမာဏမဂ္ဂအနာဂတအဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါနဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏဝသေန အဋ္ဌသု အာရမ္မ-
ဏေသု ပဝတ္တတိတိ။

အာကန္ဓမာနော စ ဘဂဝါတိ ဘဂဝါ ဣစ္ဆမာနော။ ဧကမ္ပိ လောက-
ဓာတု ပဿေယျာတိ ဧကံ စက္ကဝါဠံ ဩလောကေယျ။ သဟသမ္ပိ ဣဋ္ဌနိကန္တိ
ဧတ္ထ ယာဝတာ စန္ဒိမသုရိယာ ပရိဟရန္တိ၊ ဒိသာ ဘာန္တိ ဝိရောစမာနာ၊ တာဝ
သဟဿဓာ လောကော၊ ဧသော သဟသမ္ပိဋ္ဌနိကာ နာမ။ ဣဋ္ဌနိကန္တိ ခုဒ္ဒကံ။
ဒွိသဟသမ္ပိ မဇ္ဈိမိကံ လောကဓာတုန္တိ ဧတ္ထ သဟသစက္ကဝါဠာနံ သဟဿ-
ဘာဂေန ဂဏေဘူ ဒသသတသဟဿစက္ကဝါဠပရိမာဏာ ဒွိသဟသမ္ပိ မဇ္ဈိ-
မိကာ လောကဓာတု နာမ။ ဧတ္ထကေန ဗုဒ္ဓါနံ ဇာတိက္ခေတ္တံ နာမ ဒဿိတံ။
ဗောဓိသတ္တာနံ ဟိ ပစ္ဆိမဘဝေ ဒေဝလောကတော စဝိတွာ မာတုကုစ္ဆိယံ
ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏဒိဝသေ စ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမနဒိဝသေ စ မဟာဘိနိက္ခမန-
ဒိဝသေ စ သမ္ဗောဓိဓမ္မစက္ကပဝတ္တနအာယုသင်္ခါရောဿဇ္ဇနပရိနိဗ္ဗာနဒိဝသေသု စ
ဧတ္တကံ ဌာနံ ကမ္ပတိ။

တိသဟသမ္ပိ။ မဟာသဟသမ္ပိ လောကဓာတုန္တိ သဟသမ္ပိတော ပဋ္ဌာယ
တတိယာတိ တိသဟသမ္ပိ၊ ပဋ္ဌမသဟသမ္ပိ သဟဿဓာ ကတွာ ဂဏိတံ မဇ္ဈိမိကံ
သဟဿဓာ ကတွာ ဂဏိတတ္တာ မဟန္တေဟိ သဟဿေဟိ ဂဏိတာတိ
မဟာသဟသမ္ပိ။ ဧတ္တာဝတာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠပရိမာဏော လော-
ကော ဒဿိတော ဟောတိ။ ဂဏကပုတ္တတိဿတ္ထေရော ပန ဧဝမာဟ “န
ဟိ တိသဟသမ္ပိမဟာသဟသမ္ပိလောကဓာတုယာ ဧတံ ပရိမာဏံ။ ဣဒံ ဟိ
အာစရိယာနံ သဇ္ဈာယမူလကံ ဝါစာယ ပရိဟိနဋ္ဌာနံ၊ ဒသကောဋိသတ-
သဟဿစက္ကဝါဠပရိမာဏံ ပန ဌာနံ တိသဟသမ္ပိမဟာသဟသမ္ပိလောကဓာတု
နာမာ”တိ။ ဧတ္တာဝတာ ဟိ ဘဂဝတော အာဏာက္ခေတ္တံ နာမ ဒဿိတံ။
တေသ္မိဉ္စ အန္တရေ အာဠာနာဋိယပရိတ္တံ^၁ ဣသိဂိလိပရိတ္တံ^၂ ဇေဂ္ဂပရိတ္တံ^၃ ဗောဇ္ဇင်-
ပရိတ္တံ^၄ ခန္ဓပရိတ္တံ^၅ မောရပရိတ္တံ^၆ မေတ္တပရိတ္တံ^၇ ရတနပရိတ္တံ^၈ အာဏာ ဖရတိ။

ယာဝတကံ ဝါ ပန အာကန္ဓေယျာတိ ယတ္တကံ ဝါ ဣစ္ဆေယျ။ ဣဒိနာ
ဝိသယက္ခေတ္တံ ဒဿိတံ။ ဗုဒ္ဓါနံ ဟိ ဝိသယက္ခေတ္တဿ ပမာဏပရိစ္ဆေဒေါ နာမ

၁-ဒီ ၃-၁၅၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-မ ၃-၁၁၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၃-သံ ၁-၂၂၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-သံ ၃-၇၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၅-ဝိ ၅-၂၄၅၊ ၄၅-၅၃၊ အံ ၁-၃၀၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၆-ခု ၅-၃၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၇-ခု ၁-၁၀၊ ၃၀၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၈-ခု ၁-၇၊ ၃၁၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။

natthi, natthikabhāve cassa imaṃ upamaṃ āharanti—

koṭṭisatasahassacakkavāḷamhi yāva brahmalokā sāsapehi pūretvā sace koci puratthimāya disāya ekacakkavāḷe ekaṃ sāsapaṃ pakkhipanto āgaccheyya, sabbepi te sāsapā parikkhayaṃ gaccheyyuraṃ, na tveva puratthimāya disāya cakkavāḷāni. Dakkhiṇādisupi eseva nayo. Tattha Buddhānaṃ avisayo nāma natthi. **Tāvatakaṃ passeyyāti** tattakaṃ olokeyya. Evaṃ parisuddhaṃ Bhagavato dibbacakkhūti dibbacakkhukathaṃ niṭṭhāpesi.

Kathaṃ Bhagavā paññācakkhunāpi vivaṭacakkhūti kenappakārena paññācakkhunā apihitacakkhu. **Mahāpañño puthupaññoti-ādikaṃ tattha atirocati yadidaṃ paññāyāti** pariyosānaṃ heṭṭhā vuttatthameva.

Buddhacakkhunāti indriyaparopariyattañāṇena ca āsayānusayañāṇena ca. Imesaṃ dvinnāṃ ñāṇānaṃ Buddhacakkhūti nāmaṃ, sabbaññutaññāṇassa samantacakkhūti, tiṇṇaṃ maggaññāṇānaṃ dhammacakkhūti. **Lokaṃ volokento addasa satteti** satte addakkhi. **Apparajakkheti-ādīsu yesaṃ vuttanayeneva paññācakkhumhi rāgādirajaṃ appaṃ, te apparajakkhā.** Yesaṃ taṃ mahantaṃ, te **mahārajakkhā.** Yesaṃ saddhādīni indriyāni tikkhāni, te **tikkhindriyā.** Yesaṃ tāni mudūni, te **mudindriyā.** Yesaṃ teyeva saddhādayo ākāraṃ suṇḍarā, te **svākārā.** Ye kathitakāraṇaṃ sallakkhenti, sukhena sakkā honti viññāpeturaṃ, te **suviññāpayā.** Ye paralokañceva vajjañca bhayato passanti, te **paralokavajjabhayadassāvino** nāma.

Uppaliniyanti Uppalavane. Itaresupi eseva nayo. **Antonimuggaposīnīti** yāni antonimuggāneva posiyanti. **Udakaṃ accuggammatitṭhantīti** udakaṃ atikkamitvā titṭhanti. Tattha yāni yāni accuggamma ṭhitāni, tāni tāni, sūriyarasmisamphassaṃ āgamayamānāni ṭhitāni ajja pupphanakāni. Yāni samodakaṃ ṭhitāni, tāni sve pupphanakāni. Yāni udakā anuggatāni antonimuggaposīni, tāni tatiyadivaseva pupphanakāni. Udakā pana anuggatāni aññānīpi saroga-uppalāni nāma atthi, yāni neva pupphissanti, macchakacchapabhakkhāneva bhavissanti, tāni Pāḷiṃ nārūḷhāni, āharitvā pana dīpetabbānīti dīpitāni.

နတ္ထိ။ နတ္ထိကဘာဝေ စသ ဣမံ ဥပမံ အာဟရန္တိ—ကောဋိသတသဟသစက္ကဝါဠုမိ ယာဝ မြဟ္မလောကာ သာသပေဟိ ပူရေတွာ သစေ ကောစိ ပူရတ္ထိမာယ ဒိသာယ ဧကစက္ကဝါဠေ ဧကံ သာသပံ ပက္ခိပန္နော အာဂစ္ဆေယျ။ သဗ္ဗေပိ တေ သာသပါ ပရိက္ခယံ ဂစ္ဆေယျ။ န တွေဝ ပူရတ္ထိမာယ ဒိသာယ စက္ကဝါဠာနိ။ ဒက္ခိဏာဒိသုပိ ဒေသေ နယော။ တတ္ထ ဗုဒ္ဓါနံ အဝိသယော နာမ နတ္ထိ။ **တာဝတကံ ပသေယျာ**တိ တတ္ထကံ ဩလောကေယျ။ ဧဝံ ပရိသုဒ္ဓိံ ဘဂဝတော ဒိဗ္ဗစက္ခုတိ ဒိဗ္ဗစက္ခုကထံ နိဋ္ဌာပေသိ။

ကထံ ဘဂဝါ ပညာစက္ခုနာပိ ဝိဝေသစက္ခုတိ ကေနပ္ပကာရေန ပညာစက္ခုနာ အဝိဟိတစက္ခု။ **မဟာပညော ပုထုပညော**တိအာဒိကံ **တတ္ထ အတိရောစတိ ယဒိဉံ ပညာယာ**တိ ပရိယောသာနံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

ဗုဒ္ဓစက္ခုနာတိ ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တဉာဏေန စ အာသယာနုသယဉာဏေန စ။ ဣမေသံ ဒွိန္ဒု ဉာဏာနံ ဗုဒ္ဓစက္ခုတိ နာမံ၊ သဗ္ဗညုတညာဏဿ သမန္တစက္ခုတိ၊ တိဏ္ဍိ မဂ္ဂဉာဏာနံ ဓမ္မစက္ခုတိ။ **လောကံ ဝေါလောကေန္တော** အဒ္ဓသ သတ္တေတိ သတ္တေ အဒ္ဓက္ခိ။ **အပ္ပရဇက္ခေ**တိအာဒိသု ယေသံ ဝုတ္တနယေနေဝ ပညာစက္ခုမိ ရာဂါဒိရဇံ အပ္ပံ၊ တေ **အပ္ပရဇက္ခာ**။ ယေသံ တံ မဟန္တိ၊ တေ **မဟာရဇက္ခာ**။ ယေသံ သဒ္ဓါဒိနိ ဣန္ဒြိယာနိ တိက္ခာနိ၊ တေ **တိက္ခိန္ဒြိယာ**။ ယေသံ တာနိ မုဒုနိ၊ တေ **မုဒိန္ဒြိယာ**။ ယေသံ တေယေဝ သဒ္ဓါဒိယော အာကာရာ သုန္ဓရာ၊ တေ **သွာကာရာ**။ ယေ ကထိတကာရဏံ သလ္လက္ခေန္တိ၊ သုခေန သက္ကာ ဟောန္တိ ဝိညာပေတုံ၊ တေ **သုဝိညာပယာ**။ ယေ ပရလောကဇ္ဇေဝ ဝဇ္ဇေ ဘယတော ပဿန္တိ၊ တေ **ပရလောကဝဇ္ဇဘယဒဿာဝိနော** နာမ။

ဥပ္ပလိနိယန္တိ ဥပ္ပလဝနေ။ ဣတရေသုပိ ဒေသေ နယော။ **အန္တောနိမုဂ္ဂပေါသိနိ**တိ ယာနိ အန္တောနိမုဂ္ဂါနေဝ ပေါသိယန္တိ။ **ဥဒကံ အစ္စဂ္ဂမ္ပတိဋ္ဌန္တိ**တိ ဥဒကံ အတိက္ကမိတွာ တိဋ္ဌန္တိ။ တတ္ထ ယာနိ ယာနိ အစ္စဂ္ဂမ္ပ ဌိတာနိ၊ တာနိ တာနိ သူရိယရသိသမ္ပဿံ အာဂမယမာနာနိ ဌိတာနိ အဇ္ဇ ပုပ္ဖနကာနိ။ ယာနိ သမောဒကံ ဌိတာနိ၊ တာနိ သွေ ပုပ္ဖနကာနိ။ ယာနိ ဥဒကာ အနုဂ္ဂတာနိ အန္တောနိမုဂ္ဂပေါသိနိ၊ တာနိ တတိယဒိဝေသေ ပုပ္ဖနကာနိ။ ဥဒကာ ပန အနုဂ္ဂတာနိ အညာနိပိ သရောဂဥပ္ပလာနိ နာမ အတ္ထိ၊ ယာနိ နေဝ ပုပ္ဖိဿန္တိ၊ မစ္ဆကစ္ဆပဘက္ခာနေဝ ဘဝိဿန္တိ၊ တာနိ ပါဠိ နာရူဠာနိ၊ အာဟရိတွာ ပန ဒီပေတဗ္ဗာနိတိ ဒီပိတာနိ။

Yatheva hi tāni catubbidhapupphāni, evameva ugghaṭitaññū
vipaṇcitaññū neyyo padaparamoti cattāro puggalā. Yassa puggalassa
udāhaṭavelāya dhammābhisamayo hoti, ayaṃ vuccati puggalo **ugghaṭitaññū**.
Yassa puggalassa saṅkhittena bhāsitaṣṣa vitthārena atthe vibhajīyamāne
dhammābhisamayo hoti, ayaṃ vuccati puggalo **vipaṇcitaññū**. Yassa
puggalassa uddesato paripucchato yoniso manasikaroto kalyāṇamitte sevato
bhajato payirupāsato dhammābhisamayo hoti, ayaṃ vuccati puggalo **neyyo**.
Yassa puggalassa bahumpi suṇato bahumpi bhaṇato bahumpi dhārayato
bahumpi vācato na tāya jātiyā dhammābhisamayo hoti, ayaṃ vuccati
puggalo **padaparamo**. Tattha Bhagavā Uppalavanādisaṁ
dasasahassilokadhātum olokento ajja pupphanakāni ugghaṭitaññū, sve
pupphanakāni vipaṇcitaññūti evaṃ sabbākārato ca addasa. Tattha tiṇṇaṁ
puggalānaṁ imasmiṁyeva attabhāve Bhagavato dhammadesanā atthaṁ
sādheti, padaparamānaṁ anāgatattāya vāsanā hoti.

Rāgacaritoti-ādīsu rajjanavasena ārammaṇe caraṇaṁ etassa atthīti
rāgacarito. Dussanavasena ārammaṇe caraṇaṁ etassa atthīti **dosacarito**.
Muyhanavasena ārammaṇe caraṇaṁ etassa atthīti **mohacarito**.
Vitakkanavasena ūhanavasena ārammaṇe caraṇaṁ etassa atthīti
vitakkacarito. Okappanasaddhāvasena ārammaṇe caraṇaṁ etassa atthīti
saddhācarito. Ñāṇameva caraṇaṁ, ñāṇena vā caraṇaṁ, ñāṇassa vā caraṇaṁ,
ñāṇato vā caraṇaṁ etassa atthīti **ñāṇacarito**. **Rāgacaritassāti** rāgussadassa
rāgabahulassa. Paratopi eeva nayo.

Asubhakathaṁ kathetīti uddhumātakādidasavidhaṁ
asubhapaṭisaṁyuttakathaṁ ācikkhati. Vuttañhetam “asubhā bhāvetabbā
rāgassa pahānāyā”ti¹. **Mettābhāvanam ācikkhatīti** mettābhāvanam
cittasinehanam katheti. Vuttañhetam “mettā bhāvetabbā byāpādassa
pahānāyā”ti¹. **Uddeseti** sajjhāyane. **Paripucchāyāti** Atthakathāya. **Kālena**
dhammassavaneti yuttappattakāle uttari pariyattidhammassavane.
Dhammasākacchāyāti aññehi saddhim sākacchāya. **Garusaṁvāseti** garūnaṁ
payirupāsane. **Nivesetīti** ācariyānaṁ santike patitthāpeti. **Ānāpānassatim**

1. Am 3. 165 piṭṭhe.

ယထေဝ ဟိ တာနိ စတုဗ္ဗိပုပ္ဖါနိ၊ ဧဝမေဝ ဥဋ္ဌဋ္ဌိတညူ ဝိပဋ္ဌိတညူ နေယျော
ပဒပရမောတိ စတ္တာရော ပုဂ္ဂလာ။ ယဿ ပုဂ္ဂလဿ ဥဒါဟဋ္ဌဝေလယ
ဓမ္မာဘိသမယော ဟောတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော **ဥဒါဟဋ္ဌတညူ**။ ယဿ
ပုဂ္ဂလဿ သံခိတ္တေန ဘာသိတဿ ဝိတ္တာရေန အတ္ထေ ဝိဘဇိယမာနေ
ဓမ္မာဘိသမယော ဟောတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော **ဝိပဋ္ဌိတညူ**။ ယဿ
ပုဂ္ဂလဿ ဥဒ္ဓေသတော ပရိပုစ္ဆတော ယောနိသော မနသိကရောတော
ကလျာဏမိတ္တေ သေဝတော ဘဇတော ပယိရုပါသတော ဓမ္မာဘိသမယော
ဟောတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော **နေယျော**။ ယဿ ပုဂ္ဂလဿ ဗဟုမ္ဘိ သုဏတော
ဗဟုမ္ဘိ ဘဏတော ဗဟုမ္ဘိ ဓာရယတော ဗဟုမ္ဘိ ဝါစတော န တာယ ဇာတိယာ
ဓမ္မာဘိသမယော ဟောတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော **ပဒပရမော**။ တတ္ထ ဘဂဝါ
ဥပ္ပလဝနာဒိသဒိသံ ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ ဩလောကေန္တော အဇ္ဇ
ပုပ္ဖကောနိ ဥဋ္ဌဋ္ဌိတညူ၊ သေ ပုပ္ဖကောနိ ဝိပဋ္ဌိတညူတိ ဧဝံ သဗ္ဗာကာရတော စ
အဒ္ဓသ။ တတ္ထ တိဏ္ဍိ ပုဂ္ဂလာနံ ဣမသ္မိယေဝ အတ္တဘာဝေ ဘဂဝတော ဓမ္မ-
ဒေသနာ အတ္ထိ သာဓေတိ၊ ပဒပရမာနံ အနာဂတတ္ထာယ ဝါသနာ ဟောတိ။

ရာဂစရိတောတိအာဒိသု ရဇ္ဇနဝသေန အာရမ္မဏေ စရဏံ ဧတဿ
အတ္ထိတိ ရာဂစရိတော။ ဒုဿနဝသေန အာရမ္မဏေ စရဏံ ဧတဿ အတ္ထိတိ
ဒေါသစရိတော။ မုယုနဝသေန အာရမ္မဏေ စရဏံ ဧတဿ အတ္ထိတိ
မောဟစရိတော။ ဝိတက္ကနဝသေန ဦဟနဝသေန အာရမ္မဏေ စရဏံ ဧတဿ
အတ္ထိတိ **ဝိတက္ကစရိတော**။ ဩကပ္ပနသဒ္ဓါဝသေန အာရမ္မဏေ စရဏံ ဧတဿ
အတ္ထိတိ **သဒ္ဓါစရိတော**။ ဉာဏမေဝ စရဏံ၊ ဉာဏေန ဝါ စရဏံ၊ ဉာဏဿ
ဝါ စရဏံ၊ ဉာဏတော ဝါ စရဏံ ဧတဿ အတ္ထိတိ **ဉာဏစရိတော**။ **ရာဂစရိ-**
တဿာတိ ရာဂဿဒဿ ရာဂဗဟုလဿ။ ပရတောဝိ ဧသေဝ နယော။

အသုဘကထံ ကထေတိတိ ဥဒ္ဓါမာတကာဒိသဝိဓံ အသုဘပဋိသံယုတ္တ-
ကထံ အာစိက္ခတိ။ ဝုတ္တဉ္ဇေတံ “အသုဘာ ဘာဝေတဗ္ဗာ ရာဂဿ ပဟာ-
နာယာ”တိ။ **မေတ္တာဘာဝနံ အာစိက္ခတိ**တိ မေတ္တာဘာဝနံ စိတ္တသိနေဟနံ
ကထေတိ။ ဝုတ္တဉ္ဇေတံ “မေတ္တာ ဘာဝေတဗ္ဗာ ဗျာပါဒဿ ပဟာနာယာ”တိ။
ဥဒ္ဓေသေတိ သဇ္ဈာယနေ။ **ပရိပုစ္ဆာယာ**တိ အဋ္ဌကထာယ။ **ကာလေန ဓမ္မဿ-**
ဝနေတိ ယုတ္တပ္ပတ္တကာလေ ဥတ္တရိ ပရိယတ္တိဓမ္မဿဝနေ။ **ဓမ္မသကမ္ဘာယာ**တိ
အညေဟိ သဒ္ဓိံ သာကမ္ဘာယ။ **ဂရုသံဝါသေတိ** ဂရုနံ ပယိရုပါသနေ။
နိဝေသေတိတိ အာစရိယာနံ သန္တိကေ ပတိဋ္ဌာပေတိ။ **အာနာပါနဿတိ**

ācikkhatīti ānāpānassatisampayuttakammaṭṭhānaṃ katheti. Vuttañhetam
 “ānāpānassati bhāvetabbā vitakkupacchedāyā”ti¹. **Pasādanīyaṃ nimittam**
ācikkhatīti Cūḷavedalla² Mahāvedallā³ dipasāda janakam suttam katheti.
Buddhasubodhinti Buddhassa Bhagavato Buddhappaṭivedham.
Dhammasudhammatanti navavidhalokuttaradhammassa svākkhātataṃ.
Samghasuppaṭipattinti aṭṭhavidha-ariyasamghassa
 suppaṭipannatādisuṭṭhupaṭipattim. **Sīlāni ca attanoti** attano santakasīlāni ca.
Ācikkhati vipassanānimittanti udayabbayādipaṭisaṃyuttam katheti.
Aniccākāraṃ hutvā abhāvākāraṃ. **Dukkākāraṃ**
 udayabbayapaṭipīḷanākāraṃ. **Anattākāraṃ** avasavattanākāraṃ.

Sele yathā pabbatamuddhaniṭṭhitoti selamaye ekagghane
 pabbatamuddhani ṭhitova, na hi tattha ṭhitassa dassanattam abhimukhe
 gīvukkipanapasāraṇādikiccam⁴ atthi. **Tathūpamanti** tappaṭibhāgam
 selapabbatūpamaṃ. Ayaṃ panettha saṅkhepattho—yathā
 selapabbatamuddhani ṭhitova cakkhumā puriso **samantato janatam** passeyya.
Sumedha sundarapañña sabbaññutaññāṇena **samantacakkhu** Bhagavā
dhammamayaṃ paññāmayam **pāsādamāruya** sayam **apetasoko**
sokāvatiṇṇam jātijarābhibhūtañca janatam avekkhassu upadhārayatu
 upaparikkhatu.

Ayaṃ panettha adhippāyo—yathā hi pabbatapādasāmantā mahantaṃ
 khettaṃ katvā tattha kedārapālīsu kuṭīyo katvā rattim aggim jāleyya,
 caturaṅgasamannāgatañca andhakāraṃ assa, atha tassa pabbatassa matthake
 ṭhatvā cakkhumato purisassa bhūmim olokayato neva khettaṃ na
 kedārapālīyo na kuṭīyo na tattha sayitamanussā paññāyeyyuraṃ, kuṭikāsu pana
 aggijālamattameva paññāyeyya. Evaṃ dhammapāsādaṃ āruya sattakāyaṃ
 olokayato Tathāgatassa ye te akatakalāyāṇā sattā, te ekavīhāre
 dakkhiṇājāṇupasse nisinnāpi Buddhacakkhussa āpātham nāgacchanti, rattim
 khittasārā viya honti. Ye pana katakalāyāṇā veneyyapuggalā, te evassa dūrepi
 ṭhitā āpātham gacchanti, te eva aggi viya Himavantapabbato viya ca.
 Vuttampi cetam—

“Dūre santo pakāsentī, Himavantova pabbato.
 Asantettha na dissanti, rattim khittā yathā sarā”ti⁵.

1. Am 3. 165 piṭṭhe. 2. Ma 1. 373 piṭṭhādīsu. 3. Ma 1. 365 piṭṭhādīsu.
 4. Sampasāraṇādikiccam (Ka) 5. Khu 1. 56; Khu 10. 12 piṭṭhādīsu.

အာရိက္ခတိတိ အာနာပါနဿတိသမ္ပယုတ္တကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေတိ။ ဂုတ္တဉ္စေတံ
 “အာနာပါနဿတိဘာဝေတဗ္ဗာဝိတက္ကပဇ္ဈေဒါယာ”တိ။ **ပသာဒနိယံ နိမိတ္တံ**
အာရိက္ခတိတိ စူဠဝေဒလ္လ^၁မဟာဝေဒလ္လာ^၂ဒိပသာဒဇနကံ သုတ္တံ ကထေတိ။
ဗုဒ္ဓသုဗောဓိန္တိ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝေတော ဗုဒ္ဓတ္ထပဋိဝေဓံ။ **ဓမ္မသုဓမ္မတန္တိ** နဝရိဓ-
 လောကုတ္တရဓမ္မဿ သွာက္ခာတတံ။ **သံဃသုပ္ပဋိပတ္တိန္တိ** အဋ္ဌဝိဓအရိယသံဃဿ
 သုပ္ပဋိပန္နတာဒိသုဋ္ဌပဋိပတ္တိ။ **သီလာနိ စ အတ္တဇောတိ** အတ္တဇော သန္တက-
 သီလာနိ စ။ **အာရိက္ခတိ ဝိပဿနာနိမိတ္တန္တိ** ဥဒယဗ္ဗယာဒိပဋိသုတ္တံ ကထေတိ။
အနိစ္စာကာရန္တိ ဟုတွာ အဘာဝါကာရံ။ **ဒုက္ခာကာရန္တိ** ဥဒယဗ္ဗယပဋိဝိဋ္ဌနာ-
 ကာရံ။ **အနတ္တာကာရန္တိ** အဝသဝတ္တနာကာရံ။

သေလေ ယထာ ပဗ္ဗတမုဒ္ဒနိဋ္ဌိတောတိ သေလမယေ ဧကန္တနေ ပဗ္ဗတမုဒ္ဒနိ
 ဌိတောဝ။ န ဟိ တတ္ထ ဌိတဿ ဒဿနတ္ထံ အဘိဓမ္မေ ဂီဝုက္ခိပနပသာရဏာဒိကိစ္စံ^၄
 အတ္ထိ။ **တယူပမန္တိ** တပုဋ္ဌိဘာဝံ သေလပဗ္ဗတူပမံ။ အယံ ပနေတ္ထ သင်္ခေပတ္တော—
 ယထာ သေလပဗ္ဗတမုဒ္ဒနိ ဌိတောဝ စက္ခုမာ ပုရိသော **သမန္တတော**
ဇနတံ ပဿေယျ။ **သုဓမ္မေ** သုန္ဒရပည သဗ္ဗညုတညာဏေန **သမန္တစက္ခု** ဘဂဝါ
 ဓမ္မမယံ ပညာမယံ **ပါသာဒမာရုပ္ပ** သယံ **အပေတသောကော သောကာဝ-**
တိတ္ထံ ဇာတိဇရာဘိဘူတဉ္စ ဇနတံ အဝေက္ခဿု ဥပဓာရယတု ဥပပရိက္ခတု။

အယံ ပနေတ္ထ အဓိပ္ပါယော—ယထာ ဟိ ပဗ္ဗတပါဒသာမန္တာ မဟန္တံ
 ခေတ္တံ ကတွာ တတ္ထ ကေဒါရပါဠိသု ကုဋိယော ကတွာ ရတ္ထိံ အဂ္ဂိံ ဇာလေယျ။
 စတုရင်္ဂသမန္တာဂတဉ္စ အန္တကာရံ အဿ၊ အထ တဿ ပဗ္ဗတဿ မတ္တကေ
 ဌတွာ စက္ခုမတော ပုရိသဿ ဘူမိံ ဩလောကယတော နေဝ ခေတ္တံ
 န ကေဒါရပါဠိယော န ကုဋိယော န တတ္ထ သယိတမနုဿာ ပညာယေယျ။
 ကုဋိကာသု ပန အဂ္ဂိဇာလမတ္တမေဝ ပညာယေယျ။ ဧဝံ ဓမ္မပါသာဒံ အာရုပ္ပ
 သတ္တကာယံ ဩလောကယတော တထာဂတဿ ယေ တေ အကတကလျာဏာ
 သတ္တာ၊ တေ ဧကဝိဟာရေ ဒက္ခိဏဇာတူပဿေ နိသိန္နာပိ ဗုဒ္ဓစက္ခုဿ
 အာပါထံ နာဂစ္ဆန္တိ၊ ရတ္ထိံ ခိတ္တသရာ ဝိယ ဟောန္တိ။ ယေ ပန ကတ-
 ကလျာဏာ ဝေနေယျပုဂ္ဂလာ၊ တေ ဧဝံ သုရေပိ ဌိတာ အာပါထံ ဂစ္ဆန္တိ၊
 တေ ဧဝံ အဂ္ဂိ ဝိယ ဟိမဝန္တပဗ္ဗတော ဝိယ စ။ ဂုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“သုရေ သန္တော ပကာသေန္တိ၊ ဟိမဝန္တောဝ ပဗ္ဗတော။
 အသန္တေတ္ထ န ဒိဿန္တိ၊ ရတ္ထိံ ခိတ္တာ ယထာ သရာ”တိ။

၁-အံ ၃-၁၆၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၃၇၃-ပိဋ္ဌာဒိသု။ ၃-မ ၁-၃၆၅-ပိဋ္ဌာဒိသု။
 ၄-သမ္ပသာရဏာဒိကိစ္စံ (က) ၅-ခု ၁-၅၆၊ ခု ၁၀-၁၂-ပိဋ္ဌာဒိသု။

Sabbaññūtaññāṇanti ettha pañcaneyyapathappabhedaṃ sabbaṃ aññāsīti sabbaññū. Saṅkhatāsaṅkhatādibhedā sabbadhammā hi saṅkhāro vikāro lakkhaṇaṃ nibbānaṃ paññattīti pañceva neyyapathā honti. Sabbaññussa bhāvo sabbaññutā, sabbaññutā eva ñāṇaṃ “sabbaññutāññāṇaṃ”ti vattabbe “sabbaññūtaññāṇaṃ”ti vuttaṃ. Sabbaññūti ca kamasabbaññū sakimsabbaññū satatasabbaññū sattisabbaññū ñātasabbaññūti pañcavidhā sabbaññūno siyuraṃ. Tesu kamena sabbajānanakālāsambhavato kamasabbaññutā na hoti, sakim sabbārammaṇaggahaṇābhāvato sakim sabbaññutā na hoti, cakkhuviññāṇādīnaṃ yathārammaṇacittasambhavato bhavaṅgacittavirodhato yutti-abhāvato ca satatasabbaññutā na hoti, parisesato sabbajānanasamatthatāya sattisabbaññutā vā siyā, viditasabbadhammattā ñātasabbaññutā vā, sattisabbaññūno sabbajānanattaṃ natthīti tampi na yujjati, “na tassa addiṭṭhamidhatthi kiñci -pa- samantacakkhū”ti vuttattā ñātasabbaññutā eva yujjati. Evañhi sati kiccato asammohato kāraṇasiddhito āvajjanapaṭibaddhato sabbaññutameva hotīti. **Tena ñāṇena**ti tena sabbajānanañāṇena.

Puna aparena pariyāyena sabbaññubhāvasādhanaṃ¹ “**na tassā**”ti gāthamāha. Tattha **na tassa addiṭṭhamidhatthi kiñcīti** tassa Tathāgatassa idha imasmim tedhātuke loke imasmim paccuppannakāle vā paññācakkhunā adiṭṭhaṃ nāma kiñci appamattakampi na atthi na samvijjati. **Atthīti** idaṃ vattamānakālikam ākhyātapadaṃ, iminā paccuppannakālikassa sabbadhammassa ñātabhāvaṃ dasseti. Gāthābandhasukhatthaṃ panettha **da-kāro** payutto. **Atho aviññātanti** ettha **athoti** vacanopādāne nipāto. **Aviññātanti** atītakālikam aviññātaṃ nāma kiñci dhammajātaṃ nāhosīti pāṭhaseso. Abyayabhūtassa **atthi**-saddassa gahaṇe pāṭhasesaṃ vināpi yujjatiyeva. Iminā atītakālikassa sabbadhammassa ñātabhāvaṃ dasseti. **Ajānitabbanti** anāgatakālikam ajānitabbaṃ nāma dhammajātaṃ na bhavissati natthīti. Iminā anāgatakālikassa sabbadhammassa ñātabhāvaṃ dasseti. Jānanakiriyāvisesamattameva vā ettha **a-kāro**. **Sabbaṃ abhiññāsi yadatthi neyyanti** ettha yaṃ tekālikam vā kālavinimuttaṃ vā neyyaṃ jānitabbaṃ kiñci dhammajātaṃ atthi, taṃ sabbaṃ Tathāgato abhiññāsi adhikena

1. Sabbaññūtaññāṇabhāvasādhanaṃ (Ka)

သဗ္ဗညုတညာဏန္တိ ဧတ္ထ ပဉ္စနေယျပထပုဘေဒံ သဗ္ဗံ အညာသီတိ သဗ္ဗညူ။ သင်္ခတာသင်္ခတာဒိဘေဒါ သဗ္ဗဓမ္မော ဟိ သင်္ခါရော ဝိကာရော လက္ခဏံ နိဗ္ဗာနံ ပညတ္တိတိ ပဉ္စေဝ နေယျပထာ ဟောန္တိ။ သဗ္ဗညူသ ဘာဝေါ သဗ္ဗညုတာ၊ သဗ္ဗညုတာ ဧဝ ဉာဏံ “သဗ္ဗညုတာဉာဏ”န္တိ ဝတ္တဓမ္မေ “သဗ္ဗညုတညာဏ”န္တိ ဝုတ္တံ။ သဗ္ဗညူတိ စ ကမသဗ္ဗညူ သင်္ကံသဗ္ဗညူ သတတသဗ္ဗညူ သတ္တိသဗ္ဗညူ ဉာတသဗ္ဗညူတိ ပဉ္စဝိဓော သဗ္ဗညုနော သိယံ။ တေသု ကမေန သဗ္ဗဇာနန-ကာလာသမ္ဘဝတော ကမသဗ္ဗညုတာ န ဟောတိ၊ သင်္ကံ သဗ္ဗာရမ္မဏဂ္ဂဟဏာ-ဘာဝတော သင်္ကံသဗ္ဗညုတာ န ဟောတိ၊ စက္ခုဝိညာဏာဒီနံ ယထာရမ္မဏ-စိတ္တသမ္ဘဝတော ဘဝင်္ဂစိတ္တဝိရောဓတော ယုတ္တိအဘာဝတော စ သတတ-သဗ္ဗညုတာ န ဟောတိ၊ ပရိသေသတော သဗ္ဗဇာနနသမတ္တတာယ သတ္တိ-သဗ္ဗညုတာ ဝါ သိယာ၊ ဝိဒိတသဗ္ဗဓမ္မတ္တာ ဉာတသဗ္ဗညုတာ ဝါ၊ သတ္တိ-သဗ္ဗညုနော သဗ္ဗဇာနနတ္ထံ နတ္ထိတိ တမ္ဗိ န ယုဇ္ဇတိ။ “န တဿ အဒ္ဓိဋ္ဌမိတ္တိ ကိဉ္စိ။ ပ။ သမန္တစက္ခု”တိ ဝုတ္တတ္တာ ဉာတသဗ္ဗညုတာ ဧဝ ယုဇ္ဇတိ။ ဧဝံ သတိ ကိစ္စတော အသမ္မောဟတော ကာရဏသိဋ္ဌိတော အာဝဇ္ဇနပဋိဗဒ္ဓတော သဗ္ဗညုတမေဝ ဟောတိတိ။ **တေန ဉာဏေနာ**တိ တေန သဗ္ဗဇာနနဉာဏေန။

ပုန အပရေန ပရိယာယေန သဗ္ဗညုဘာဝသာနေတ္ထံ “**န တဿ**”တိ ဂါထ-မာဟ။ တတ္ထ **န တဿ အဒ္ဓိဋ္ဌမိတ္တိ ကိဉ္စိ**တိ တဿ တထာဂတဿ ဣမ ဣမသ္မိံ တေဓာတုကေ လောကေ ဣမသ္မိံ ပစ္စုပ္ပန္နကာလေ ဝါ ပညာစက္ခုနာ အဒ္ဓိဋ္ဌိ-နာမ ကိဉ္စိ အပ္ပမတ္တကမ္မိ န အတ္ထိ န သံဝိဇ္ဇတိ။ **အတ္ထိ**တိ ဣဒံ ဝတ္တမာနကာလိကံ အာချာတပဒံ၊ ဣမိနာ ပစ္စုပ္ပန္နကာလိကဿ သဗ္ဗဓမ္မဿ ဉာတဘာဝံ ဒဿေတိ။ ဂါထာဗန္ဓသုခတ္ထံ ပနေတ္ထ **ဒ**-ကာရော ပယုတ္တော။ **အထော အဝိညာတန္တိ** ဧတ္ထ **အထော**တိ ဝစနောပါဒါနေ နိပါတော။ **အဝိညာတန္တိ** အတိတကာလိကံ အဝိညာတံ နာမ ကိဉ္စိ ဓမ္မဇာတံ နာဟောသီတိ ပါဌသေသော။ အဗျယ-ဘူတဿ **အတ္ထိ**-သဒ္ဓဿ ဂဟဏေ ပါဌသေသံ ဝိနာပိ ယုဇ္ဇတိယေဝ။ ဣမိနာ အတိတကာလိကဿ သဗ္ဗဓမ္မဿ ဉာတဘာဝံ ဒဿေတိ။ **အဇာနိတဗ္ဗန္တိ** အနာဂတကာလိကံ အဇာနိတဗ္ဗံ နာမ ဓမ္မဇာတံ န ဘဝိဿတိ နတ္ထိတိ။ ဣမိနာ အနာဂတကာလိကဿ သဗ္ဗဓမ္မဿ ဉာတဘာဝံ ဒဿေတိ။ ဇာနန-ကိရိယာဝိသေသမတ္တမေဝ ဝါ ဧတ္ထ **အ**-ကာရော။ **သဗ္ဗံ အဘိညာသိ ယဒတ္ထိ နေယျန္တိ** ဧတ္ထ ယံ တေကာလိကံ ဝါ ကာလဝိနိမုတ္တံ ဝါ နေယျံ ဇာနိတဗ္ဗံ ကိဉ္စိ ဓမ္မဇာတံ အတ္ထိ၊ တံ သဗ္ဗံ တထာဂတော အဘိညာသိ အဓိကေန

sabbaññutaññāṇena jāni paṭivijjhi, ettha **atthi**-saddena tekālikassa kālavimuttassa ca gahaṇā **atthi**-saddo abyayabhūtoyeva daṭṭhabbo. **Tathāgato tena samantacakkhūti** kālavasena okāsavasena ca nippadesattā samantā sabbato pavattaṃ ñāṇacakkhu assāti samantacakkhu, tena yathāvuttena kāraṇena Tathāgato samantacakkhu sabbaññūti vuttaṃ hoti. Imissā gāthāya puggalādhiṭṭhānāya desanāya sabbaññutaññāṇaṃ sādhitam.

Na **itihitihanti** “evaṃ kira āsi, evaṃ kira āsī”ti na hoti. Na **itikirāyāti** “evaṃ kira etan”ti na hoti. Na **paramparāyāti** paramparakathāyāpi na hoti. Na **piṭakasampadāyāti** amhākaṃ piṭakatantiyā saddhim sametīti na hoti. Na **takkahetūti** takkaggāhenapi na hoti. Na **ākāraparivitakkenāti** “sundaramidaṃ kāraṇaṃ”ti evaṃ kāraṇaparivitakkenapi na hoti. Na **diṭṭhinijjhānakkhantiyāti** amhākaṃ nijjhāyitvā khamitvā gahitadiṭṭhiyā saddhim sametītipi na hoti.

Atha vāpi samādhinti ettha **samādhinti** kusalacittekaggatā samādhi. Kenatṭhena samādhīti? Samādhānatṭhena. Kimidaṃ samādhānaṃ nāma? Ekārammaṇe cittacetasikānaṃ samaṃ sammā ca ādhānaṃ, ṭhapananti vuttaṃ hoti tasmā yassa dhammassa ānubhāvena ekārammaṇe cittacetasikā samaṃ sammā ca avikkhippamānā avippakiṇṇā ca hutvā tiṭṭhanti, idaṃ samādhānanti veditabbaṃ. Tassa kho pana samādhissa—

Lakkhaṇaṃ tu avikkhepo, vikkhepaddhamśanaṃ raso.

Akampanamupaṭṭhānaṃ, padaṭṭhānaṃ sukhaṃ pana¹.

Samādhi anāvila-acalabhāvena ārammaṇe tiṭṭhatīti **ṭhiti**. Parato padadvayaṃ upasaggavasena vadḍhitam. Api ca sampayuttadhamme ārammaṇamhi sampiṇḍetvā tiṭṭhatīti **saṇṭhiti**. Ārammaṇaṃ ogāhetvā anupavisitvā tiṭṭhatīti **avaṭṭhiti**. Kusalapakkhasmiñhi cattārova dhammā ārammaṇaṃ ogāhanti saddhā sati samādhi paññāti. Teneva saddhā “okappanā”ti vuttā, sati “apilāpanatā”ti, samādhi “avaṭṭhiti”ti, paññā “pariyogāhanā”ti. Akusalapakkhe pana tayo dhammā ārammaṇaṃ ogāhanti

1. Paṭisaṃ-Ṭṭha 1. 16 piṭṭhe.

သဗ္ဗညုတညာဏေန ဇာနိ ပဋိဝိဇ္ဇိ။ ဧတ္ထ **အတ္ထိ**-သဒ္ဓေန တေကာလိကသံကာလဝိမုတ္တဿ စ ဂဟဏာ **အတ္ထိ**-သဒ္ဓေါ အဗျယဘူတောယေဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **တထာဂတော တေန သမန္တစက္ခု**တိ ကာလဝသေန ဩကာသဝသေန စ နိပ္ပဒေသတ္တာ သမန္တာ သဗ္ဗတော ပဝတ္တံ ဉာဏစက္ခု အဿာတိ သမန္တစက္ခု။ တေန ယထာဝုတ္တေန ကာရဏေန တထာဂတော သမန္တစက္ခု သဗ္ဗညုတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဣမိဿာ ဂါထာယ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဒေသနာယ သဗ္ဗညုတညာဏံ သာဓိတံ။

န **ဣတိဟိတိဟန္တိ** “ဧဝံ ကိရ အာသိ, ဧဝံ ကိရ အာသိ”တိ န ဟောတိ။ န **ဣတိကိရယာတိ** “ဧဝံ ကိရ ဧတ”န္တိ န ဟောတိ။ န **ပရမ္မရယာတိ** ပရမ္မရကထာယာပိ န ဟောတိ။ န **ဝိဇ္ဇကသမ္ပဒါယာတိ** အမှာကံ ဝိဇ္ဇက-တန္တိယာ သဒ္ဓိံ သမေတိတိ န ဟောတိ။ န **တက္ကဟေတူတိ** တက္ကဂ္ဂါဟေနပိ န ဟောတိ။ န **အာကာရပရိဝိတက္ကေနာတိ** “သုန္ဒရမိဒံ ကာရဏ”န္တိ ဧဝံ ကာရဏပရိဝိတက္ကေနပိ န ဟောတိ။ န **ဒိဋ္ဌိနိဇ္ဈာနက္ခန္တိယာတိ** အမှာကံ နိဇ္ဈာယိတွာ ခမိတွာ ဂဟိတဒိဋ္ဌိယာ သဒ္ဓိံ သမေတိတိပိ န ဟောတိ။

အထ ဝါပိ သမာဓိန္တိ ဧတ္ထ **သမာဓိန္တိ** ကုသလစိတ္တေကဂ္ဂတာ သမာဓိ။ ကေနဋ္ဌေန သမာဓိတိ? သမာဓာနဋ္ဌေန။ ကိမိဒံ သမာဓာနံ နာမ? ဧကာ-ရမ္မဏေ စိတ္တစေတသိကာနံ သမံ သမ္မာ စ အာဓာနံ၊ ဌပနန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တသ္မာ ယဿ ဓမ္မဿ အာနုဘာဝေန ဧကာရမ္မဏေ စိတ္တစေတသိကာ သမံ သမ္မာ စ အဝိက္ခိပ္ပမာနာ အဝိပ္ပကိဏ္ဍာ စ ဟုတွာ တိဋ္ဌန္တိ။ ဣဒံ သမာဓာနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တဿ ခေါ ပန သမာဓိဿ—

လက္ခဏံ တု အဝိက္ခေပေါ၊ ဝိက္ခေပဉ္စသနံ ရသော။

အကမ္မနမုပဋ္ဌာနံ၊ ပဒဋ္ဌာနံ သုခံ ပန။

သမာဓိ အနာဝိလအစလဘာဝေန အာရမ္မဏေ တိဋ္ဌတိတိ **ဋ္ဌိတိ**။ ပရတော ပဒဋ္ဌယံ ဥပသဂ္ဂဝသေန ဝဇ္ဇိတံ။ အဝိစ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ အာရမ္မဏမိ သမ္ပိဏ္ဍေတွာ တိဋ္ဌတိတိ **သန္တိတိ**။ အာရမ္မဏံ ဩဂါဟေတွာ အနုပဝိသိတွာ တိဋ္ဌတိတိ **အဝဋ္ဌိတိ**။ ကုသလပက္ခသိဉ္စိ စတ္တာရောဝ ဓမ္မာ အာရမ္မဏံ ဩဂါဟန္တိ သဒ္ဓါ သတိ သမာဓိ ပညာတိ။ တေနော သဒ္ဓါ “ဩကပ္ပနာ”တိ ဝုတ္တာ၊ သတိ “အဝိလာပနတာ”တိ၊ သမာဓိ “အဝဋ္ဌိတိ”တိ၊ ပညာ “ပရိ-ယောဂါဟနာ”တိ။ အကုသလပက္ခေ ပန တယော ဓမ္မာ အာရမ္မဏံ ဩဂါဟန္တိ

taṇhā diṭṭhi avijjāti. Tenevete “oghā”ti vuttā. Cित्तेkaggaṭā panettha na balavatī hoti. Yathā hi rajuṭṭhānaṭṭhāne udakena siñcitvā sammatṭhe thokameva kālaṃ rajo sannisīdati, sukkhante sukkhante puna pakatibhāveneva vuṭṭhāti, evameva akusalapakkhe cित्तेkaggaṭā na balavatī hoti.

Uddhaccavicikicchāvasena pavattassa visāhārassa paṭipakkhato **avisāhāro**. Uddhaccavicikicchāvaseneva gacchantam cittam vikkhipati nāma. Ayaṃ pana tathāvidho vikkhepo na hotīti **avikkhepo**. Uddhaccavicikicchāvaseneva cittam visāhaṭam nāma hoti, ito cito ca harīyati¹, ayaṃ pana evaṃ avisāhaṭamānasassa bhāvoti **avisāhaṭamānasatā**. **Samathoti** tividho samatho cittasamatho adhikaraṇasamatho sabbasaṅkhārasamathoti. Tattha aṭṭhasu samāpattīsu cित्तेkaggaṭā **cittasamatho** nāma. Tam hi āgamma cittaalanam cittavipphanditam sammati vūpasammati, tasmā so “cittasamatho”ti vuccati. Sammukhāvinayādisattavidho samatho **adhikaraṇasamatho** nāma. Tam hi āgamma tāni tāni adhikaraṇāni sammanti vūpasammanti, tasmā so “adhikaraṇasamatho”ti vuccati. Yasmā pana sabbe saṅkhārā nibbānam āgamma sammanti vūpasammanti, tasmā tam “sabbasaṅkhārasamatho”ti vuccati. Imasmim atthe cittasamatho adhippeto. Samādhilakkhaṇe indaṭṭham kareti **samādhindriyam**. Uddhacce na kampatīti **samādhibalam**. **Sammāsamādhīti** yāthāvasamādhī niyyānikasamādhī.

157. Athassa Bhagavā yasmā indriyaṣaṃvaro sīlassa rakkhā, yasmā vā iminānukkamena desiyamānā ayaṃ desanā tāsāṃ devatānaṃ sappāyā, tasmā indriyaṣaṃvarato pabhuti paṭipadam dassento “**cakkhūhi**”ti-ādi āradhho. Tattha **cakkhūhi neva lola’ssāti** adiṭṭhadakkhitabbādivasena cakkhūhi lolo neva assa. **Gāmakathāya āvaraye sotanti** tiracchānakathāya sotaṃ āvareyya.

Cakkhuloliyenāti cakkhudvāre uppannalolavasena cakkhuloliyena. **Adiṭṭham dakkhitabbanti** adiṭṭhapubbaṃ rūpārammaṇaṃ passitum yuttam. **Diṭṭham samatikkamitabbanti** diṭṭhapubbarūpārammaṇaṃ atikkamitum yuttam. **Ārāmena ārāmanti**

1. Sārīyati (Syā)

တဏှာ ဒိဋ္ဌိ အဝိဇ္ဇာတိ။ တေနောတေ “ဩဃာ”တိ ဝုတ္တာ။ စိတ္တေကဂ္ဂတာ ပနေတ္ထ န ဗလဝတိ ဟောတိ။ ယထာ ဟိ ရဇုဋ္ဌာနဋ္ဌာနေ ဥဒကေန သိဋ္ဌိတွာ သမ္ပဋ္ဌေ ထောကမေဝ ကာလံ ရဇော သန္ဓိသီဒတိ။ သုက္ခန္တေ သုက္ခန္တေ ပုန ပကတိဘာဝေနဝ ဝုဋ္ဌာတိ။ ဧဝမေဝ အကုသလပက္ခေ စိတ္တေကဂ္ဂတာ န ဗလဝတိ ဟောတိ။

ဥဒ္ဓစ္စဝိစိကိစ္ဆာဝသေန ပဝတ္တဿ ဝိသာဟာရဿ ပဋိပက္ခတော **အဝိသာဟာရော**။ ဥဒ္ဓစ္စဝိစိကိစ္ဆာဝသေနဝ ဂစ္ဆန္တံ စိတ္တံ ဝိက္ခိပတိ နာမ။ အယံ ပန တထာဝရော ဝိက္ခေပေါ န ဟောတိတိ **အဝိက္ခေပေါ**။ ဥဒ္ဓစ္စဝိစိကိစ္ဆာဝသေနဝ စိတ္တံ ဝိသာဟဋ္ဌံ နာမ ဟောတိ။ ဣတော စိတော စ ဟရိယတိ^၁။ အယံ ပန ဧဝံ အဝိသာဟဋ္ဌမာနဿ ဘာဝေါတိ **အဝိသာဟဋ္ဌမာနသတာ**။ **သမထော**တိ တိဝိစော သမထော စိတ္တသမထော အဓိကရဏသမထော သဗ္ဗသင်္ခါရသမထောတိ။ တတ္ထ အဋ္ဌသု သမာပတ္တိသု စိတ္တေကဂ္ဂတာ **စိတ္တသမထော** နာမ။ တံ ဟိ အာဂမ္မ စိတ္တစလနံ စိတ္တဝိပုဋ္ဌိတံ သမ္ပတိ ဝုပသမ္ပတိ။ တသ္မာ သော “စိတ္တသမထော”တိ ဝုစ္စတိ။ သမ္ပုခါဝိနယာဒိသတ္တဝိစော သမထော **အဓိကရဏသမထော** နာမ။ တံ ဟိ အာဂမ္မ တာနိ တာနိ အဓိကရဏာနိ သမ္ပန္နိ ဝုပသမ္ပန္နိ။ တသ္မာ သော “အဓိကရဏသမထော”တိ ဝုစ္စတိ။ ယသ္မာ ပန သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ နိဗ္ဗာနံ အာဂမ္မ သမ္ပန္နိ ဝုပသမ္ပန္နိ။ တသ္မာ တံ “သဗ္ဗသင်္ခါရသမထော”တိ ဝုစ္စတိ။ ဣမသ္မိံ အတ္ထေ စိတ္တသမထော အဓိပ္ပေတော။ သမာဓိလက္ခဏေ ဣန္ဒြိယကရေတိတိ **သမာဓိန္ဒြိယံ**။ ဥဒ္ဓစ္စေ န ကမ္ပတိတိ **သမာဓိဗလံ**။ **သမ္မာသမာဓိ**တိ ယာထာဝသမာဓိ နိယျာနိကသမာဓိ။

၁၅၇။ အထဿ ဘဂဝါ ယသ္မာ ဣန္ဒြိယသံဝရော သီလဿ ရက္ခာ၊ ယသ္မာ ဝါ ဣဓိနာနုက္ကမေန ဒေသိယမာနာ အယံ ဒေသနာ တာသံ ဒေဝတာနံ သပ္ပါယာ၊ တသ္မာ ဣန္ဒြိယသံဝရတော ပဘုတိ ပဋိပဒံ ဒေသေန္တော “**စက္ခုဟိ**”တိ-အာဒိ အာရဒ္ဓေါ။ တတ္ထ **စက္ခုဟိ နေဝ လောလ’ဿာ**တိ အဒိဋ္ဌဒက္ခိတဗ္ဗာဒိ-ဝသေန စက္ခုဟိ လောလော နေဝ အဿ။ **ဂါမကထာယ အာဝရယေ သောတန္တိ** တိရစ္ဆာနကထာယ သောတံ အာဝရေယု။

စက္ခုလောလိယေနာတိ စက္ခုဒွါရေ ဥပ္ပန္နလောလဝသေန စက္ခုလောလိယေန။ **အဒိဋ္ဌံ ဒက္ခိတဗ္ဗန္တိ** အဒိဋ္ဌပုဗ္ဗံ ရူပါရမ္မဏံ ပဿိတုံ ယုတ္တံ။ **ဒိဋ္ဌံ သမတိက္ကမိတဗ္ဗန္တိ** ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗရူပါရမ္မဏံ အတိက္ကမိတုံ ယုတ္တံ။ **အာရာမေန အာရာမန္တိ**

pupphārāmādi-ārāmena phalārāmādiṃ vā pupphārāmādiṃ vā.

Dīghacārikanti dīghacaraṇaṃ. **Anavaṭṭhitacārikanti** asanniṭṭhānacaraṇaṃ.

Anuyutto hoti rūpadassanāyāti rūpārammaṇadassanattāya punappunaṃ yutto hoti.

Antaragharaṃ pavittṭhoti ummārabbhantaraṃ pavittṭho. **Vīthiṃ paṭipannoti** antaravīthiṃ otiṇṇo. **Gharamukhāni olokontoti** gharadvārāni avalokento. **Uddhaṃ ullokontoti** uparidisaṃ uddhaṃmukho hutvā vilokento.

Cakkhunā rūpaṃ disvāti kāraṇavasena cakkhūti laddhavohārena rūpadassanasamatthena cakkhuviññāṇena rūpaṃ disvā. Porāṇā panāhu—
“cakkhu rūpaṃ na passati acittakattā, cittaṃ na passati acakkhukattā. Dvārārammaṇasaṅghaṭṭe pana¹ pasādavatthukena cittaṃ passati. Īdisi panesā ‘dhanunā vijjhatī’ti-ādīsu viya sasambhārakathā nāma hoti. Tasmā cakkhuviññāṇena rūpaṃ disvāti ayamettha attho”ti. **Nimittaggāhīti** itthipurisanimittaṃ vā subhanimittādikāṃ vā kilesavatthubhūtaṃ nimittaṃ chandarāgavasena gaṇhāti, diṭṭhamatteyeva na saṇṭhāti. **Anubyañjanaggāhīti** kilesānaṃ anu-anubyañjanato² pākāṭabhāvākaraṇato anubyañjananti laddhavohāraṃ hatthapādasitahasitakathita-ālokitavilokitādibhedāṃ ākāraṃ gaṇhāti. **Yatvādhikaraṇamenanti**-ādimhi yaṃkāraṇā yassa cakkhundriyāsaṃvarassa hetu etaṃ puggalaṃ satikavāṭena cakkhundriyaṃ **asaṃvutaṃ** apihitacakkhudvāraṃ hutvā viharantaṃ ete abhijjhādayo dhammā **anvāssaveyyum** anuppabandheyyum ajjhotthareyyum. **Tassa saṃvarāya na paṭipajjati**ti tassa cakkhundriyassa satikavāṭena pidahanattāya na paṭipajjati. Evaṃ bhūtoyeva ca **na rakkhati cakkhundriyaṃ**. **Na cakkhundriye saṃvaraṃ āpajjati**tipi vuccati. Tattha kiñcāpi cakkhundriye saṃvaro vā asaṃvaro vā natthi. Na hi cakkhupasādaṃ nissāya sati vā muṭṭhassaccaṃ vā uppajjati. Api ca yadā rūpārammaṇaṃ cakkhussa āpāthaṃ āgacchati, tadā bhavaṅge dvikkhattum uppajjitvā niruddhe kiriyāmanodhātu āvajjanakiccaṃ sādhayamānā uppajjitvā nirujjhati, tato cakkhuviññāṇaṃ dassanakiccaṃ, tato manodhātu sampāṭicchana-kiccaṃ, tato vipākāhetukamanoviññāṇadhātu santīraṇakiccaṃ, tato

1. Dvārārammaṇasaṅghaṭṭanena (Ka)

2. Anubyañjanato (Sī, Syā, Ka)

ပုပ္ဖါရာမာဒိအာရာမေန ဖလာရာမာဒိ° ဝါ ပုပ္ဖါရာမာဒိ° ဝါ။ ဒီဃစာရိကန္တိ ဒီဃစရဏံ။ အနဝဋ္ဌိတစာရိကန္တိ အသန္ဓိဋ္ဌာနစရဏံ။ အနယုတ္တော ဟောတိ ရူပဒဿနာယာတိ ရူပါရမ္မဏဒဿနတ္ထာယ ပနပ္ပုနံ ယုတ္တော ဟောတိ။

အန္တရသံရံ ပဝိဋ္ဌောတိ ဥဗ္ဗာရတ္တန္တရံ ပဝိဋ္ဌော။ ဝီထိ° ပဋိပဇ္ဇောတိ အန္တရဝီထိ° ဩတိတ္ထော။ ဃရဗုခါနိ ဩလောကန္တောတိ ဃရဒ္ဓါရာနိ အလောကန္တော။ ဥဒ္ဓံ ဥလ္လောကန္တောတိ ဥပရိဒိသံ ဥဒ္ဓမုခေါ ဟုတွာ ဝိလောကန္တော။

စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာတိ ကာရဏဝသေန စက္ခုတိ လဒ္ဓဝေါဟာရေန ရူပဒဿနသမတ္ထေန စက္ခုရိညာဏေန ရူပံ ဒိသွာ။ ပေါရာဏာ ပနာဟု— “စက္ခု ရူပံ န ပဿတိ အစိတ္တကတ္တာ၊ စိတ္တံ န ပဿတိ အစက္ခုကတ္တာ။ ဒွါရာရမ္မဏသင်္ခန္ဓေပန° ပဿာဒဝတ္ထုကေန စိတ္တေနပဿတိ။ ဤဒိသိပနေသာ ‘နေနာ ဝိဇ္ဈတိ’တိအာဒိသု ဝိယ သသမ္ဘာရကထာ နာမ ဟောတိ။ တသ္မာ စက္ခုရိညာဏေန ရူပံ ဒိသွာတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော”တိ။ နိမိတ္တဂ္ဂါဟိတိ ဣတ္ထိ-ပုရိသနိမိတ္တံ ဝါ သုဘနိမိတ္တာဒိကံ ဝါ ကိလေသဝတ္ထုဘူတံ နိမိတ္တံ ဆန္ဒရာဂဝသေန ဂဏှာတိ၊ ဒိဋ္ဌမတ္တေယေဝ န သဏှာတိ။ အနုဗျဉ္ဇနဂ္ဂါဟိတိ ကိလေသာနံ အနုအနုဗျဉ္ဇနတော၂ ပါကဋ္ဌဘာဝကရဏတော အနုဗျဉ္ဇနန္တိ လဒ္ဓဝေါဟာရံ ဟတ္ထပါဒသိတဟသိတကထိတအာလောကိတဝိလောကိတာဒိဘေဒံ အာကာရံ ဂဏှာတိ။ ယတွာဓိကရဏမေနန္တိအာဒိမိ ယံကာရဏာ ယဿ စက္ခုန္တိယာ-သံဝရဿ ဟေတု ဧတံ ပုဂ္ဂလံ သတိကဝါဠေန စက္ခုန္တိယံ အသံဝုတံ အဝိဟိတ-စက္ခုဒ္ဓါရံ ဟုတွာ ဝိဟရန္တိ ဧတေ အဘိဇ္ဈာဒယော ဓမ္မာ အနာဿဝေယျံ အနုပ္ပဇ္ဇေယျံ အဇ္ဈောတ္ထရေယျံ။ တဿ သံဝရာယ န ပဋိပဇ္ဇတိတိ တဿ စက္ခုန္တိယဿ သတိကဝါဠေန ဝိဒဟနတ္ထာယ န ပဋိပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ဘူတောယေဝ စ န ရက္ခတိ စက္ခုန္တိယံ။ န စက္ခုန္တိယေ သံဝရံ အာပဇ္ဇတိတိပိ ဝုစ္စတိ။ တတ္ထ ကိဉ္ဇာပိ စက္ခုန္တိယေ သံဝရော ဝါ အသံဝရော ဝါ နတ္ထိ။ န ဟိ စက္ခုပဿာဒံ နိဿာယ သတိ ဝါ မုဋ္ဌဿန္တံ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အဝိစယဒါ ရူပါရမ္မဏံ စက္ခုဿ အာပါထံ အာဂစ္ဆတိ၊ တဒါ ဘဝဏံ ဒွိက္ခတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓေ ကိရိယာမနောဓာတု အာဝဇ္ဇနကိစ္စံ သာယေမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈတိ၊ တတော စက္ခုရိညာဏံ ဒဿနကိစ္စံ၊ တတော မနောဓာတု သမ္ပုဋ္ဌိန္နနကိစ္စံ၊ တတော ဝိပါကာဟေတုကမနောရိညာဏဓာတု သန္တိရဏကိစ္စံ၊ တတော

၁-ဒွါရာရမ္မဏသင်္ခန္ဓေန (က)

၂-အနုဗျဉ္ဇနတော (သိ၊ သျာ၊ က)

kiriyaḥetukamanoviññādhātu voṭṭhabbanakiccaṃ sādhayamānā uppajjitvā nirujjhati, tadanantaram javanam javati.

Tatrāpi neva bhavaṅgasamaye na āvajjanādīnaṃ aññatarasamaye saṃvaro vā asaṃvaro vā atthi. Javanakkhaṇe pana sace dussīlyam vā muṭṭhassaccaṃ vā aññānaṃ vā akkhanti vā kosajjam vā uppajjati, asaṃvaro hoti. Evaṃ honto pana so “cakkhundriye asaṃvaro”ti vuccati. Kasmā? Yasmā tasmim asaṃvare sati dvārampi aguttam hoti, bhavaṅgampi āvajjanādīnapi vīthicittāni. Yathā kim? Yathā nagare catūsu dvāresu asaṃvutesu kiñcāpi antogharadvārakoṭṭhakagabbhādayo saṃvutā, tathāpi antonagare sabbaṃ bhaṇḍam arakkhitaṃ agopitameva hoti. Nagaradvārena hi pavisitvā corā yadicchanti taṃ kareyyum, evameva javane dussīlyādīsu uppannesu tasmim asaṃvare sati dvārampi aguttam hoti bhavaṅgampi āvajjanādīnapi vīthicittāni.

Saddhādeyyānīti kammaṇca phalaṇca idhalokaṇca paralokaṇca saddahitvā dinnāni. “Ayaṃ me ñātīti vā, mittoti vā, idaṃ vā paṭikarissati, idaṃ vānena katapubban”ti vā evaṃ na dinnānīti attho. Evaṃ dinnāni hi na saddhādeyyāni nāma honti. **Bhojanānīti** ca desanāsīsamattametam, atthato pana saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā cīvarāni pārūpitvā senāsanāni sevamānā gilānapaccayabhesajjam paribhuñjamānāti sabbametam vuttameva hoti.

Seyyathidanti nipāto. Tassattho, katamo soti. **Naccam** nāma yaṃkiñci naccam, taṃ maggaṃ gacchantenāpi gīvaṃ pasāretvā daṭṭhum na vaṭṭati. **Gītanti** yaṃkiñci gītaṃ. **Vāditanti** yaṃkiñci vāditaṃ. **Pekkanti** naṭasamajjam. **Akkhānanti** bhāratarāmāyanādikaṃ. Yasmim ṭhāne kathīyati, tattha gantumpi na vaṭṭati. **Pāṇissaranti** kaṃsatālam, “pāṇitālan”tipi vadanti. **Vetāḷanti** ghanatālam, “mantena matasarīruṭṭhāpanan”tipi eke. **Kumbhathūṇanti** caturassa-ambanakatālam, “kumbhasaddan”tipi eke. **Sobhanakanti** naṭānam abbhokkīraṇam, sobhanakaram vā¹, paṭibhānacittanti vuttam hoti. **Caṇḍālanti** ayogulakīlā, “caṇḍālānam sāṇadhovanakīlā”tipi vadanti. **Varṇanti** veṇum ussāpetvā kīlanam.

1. Sobhanākārakatam vā (Ka)

ကိရိယာဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတုဝေါဋ္ဌဗ္ဗနကိစ္စံသာယေမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈတိ။ တဒနန္တရံ ဇဝနံ ဇဝတိ။

တကြာပိ နေဝ ဘဝင်္ဂသမယေ န အာဝဇ္ဇနာဒီနံ အညတရသမယေ သံဝရော ဝါ အသံဝရော ဝါ အတ္ထိ။ ဇဝနက္ခဏေ ပန သစေ ဒုဿီလုံ ဝါ မုဋ္ဌဿန္တံ ဝါ အညာဏံ ဝါ အက္ခန္တိ ဝါ ကောသဇ္ဇံ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အသံဝရော ဟောတိ။ ဧဝံ ဟောန္တော ပန သော “စက္ခုန္ဓိယေ အသံဝရော”တိ ဝုစ္စတိ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ ဟသ္မိ အသံဝရေ သတိ ဒွါရမ္ပိ အဂုတ္တံ ဟောတိ။ ဘဝင်္ဂမ္ပိ အာဝဇ္ဇနာဒီနိပိ ဝီထိစိတ္တာနိ။ ယထာ ကံ? ယထာ နဂရေ စတူသု ဒွါရေသု အသံဝတေသု ကိဉ္စာပိ အန္တောသရဒွါရကောဋ္ဌကဂဗ္ဘာဒယော သံဝတာ၊ တထာပိ အန္တောနဂရေ သမ္ပိ ဘဏ္ဍံ အရက္ခိတံ အဂေါပိတမေဝ ဟောတိ။ နဂရဒွါရေန ဟိ ပဝိသိတွာ စောရာ ယဒိစ္ဆန္တိ တံ ကရေယျံ။ ဧဝမေဝ ဇဝနေ ဒုဿီလျာဒီသု ဥပ္ပဇ္ဇေသု တသ္မိ အသံဝရေ သတိ ဒွါရမ္ပိ အဂုတ္တံ ဟောတိ ဘဝင်္ဂမ္ပိ အာဝဇ္ဇနာဒီနိပိ ဝီထိစိတ္တာနိ။

သဒ္ဓါဒေယျာနီတိ ကမ္မဉ္စ ဖလဉ္စ ဣဓလောကဉ္စ ပရလောကဉ္စ သဒ္ဓဟိတွာ ဒိန္နာနိ။ “အယံ မေ ဉ္ဇတိတိ ဝါ မိတ္တောတိ ဝါ၊ ဣဒံ ဝါ ပဋိကရိဿတိ၊ ဣဒံ ဝါ နေန ကတပုဗ္ဗ”န္တိ ဝါ ဧဝံ န ဒိန္နာနီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ ဒိန္နာနိ ဟိ န သဒ္ဓါဒေယျာနိ နာမ ဟောန္တိ။ **ဘောဇနာနီတိ** စ ဒေသနာသိသမတ္တမေတံ၊ အတ္တတော ပန သဒ္ဓါဒေယျာနိ ဘောဇနာနိ ဘုဉ္ဇိတွာ စိဝရာနိ ပါရပိတွာ သေနာသနာနိ သေဝမာနာ ဂိလာနပစ္စယဘေသဇ္ဇံ ပရိဘုဉ္ဇမာနာတိ သဗ္ဗမေတံ ဝုတ္တမေဝ ဟောတိ။

သေယျထိဒန္တိ နိပါတော။ တဿတ္ထော၊ ကတမော သောတိ။ နန္တံ နာမ ယံကိဉ္စ နန္တံ၊ တံ မဂ္ဂံ ဂစ္ဆန္တေနာပိ ဂိဝံ ပသာရေတွာ ဒဋ္ဌံ န ဝဇ္ဇတိ။ **ဂိတန္တိ** ယံကိဉ္စ ဂိတံ။ **ဝါဒိတန္တိ** ယံကိဉ္စ ဝါဒိတံ။ **ပေက္ခန္တိ** နဋသမဇ္ဇံ။ **အက္ခာနန္တိ** ဘာရတရာမာယနာဒိကံ။ ယသ္မိ ဌာနေ ကထိယတိ၊ တတ္ထ ဂန္တမ္ပိ န ဝဇ္ဇတိ။ **ပါဏိသရန္တိ** ကံသတာဉ္စ၊ “ပါဏိတာဠ”န္တိပိ ဝဒန္တိ။ **ဝေတာဠန္တိ** ဃနတာဉ္စ၊ “မန္တေန မတသရိရဋ္ဌာပန”န္တိပိ ဧကေ။ **ကုမ္ဘဏန္တိ** စတုရသ-အဗ္ဗဏကတာဉ္စ၊ “ကုမ္ဘသဒ္ဓ”န္တိပိ ဧကေ။ **သောဘနကန္တိ** နဋာနံ အဗ္ဗောတ္တိရဏံ၊ သောဘနကရံ ဝါ^၁၊ ပဋိဘာနစိတ္တန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **စဏ္ဍာလန္တိ** အယောဂုဠကီဠာ၊ “စဏ္ဍာလာနံ သာဏဓောဝနကီဠာ”တိပိ ဝဒန္တိ။ **ဝံသန္တိ** ဝေဏုံ ဥဿာပေတွာ ကိဠနံ။

၁-သောဘနာကာရကတံ ဝါ(က)

Dhovananti aṭṭhidhovanam, ekaccesu kira janapadesu kālaṅkate ñātake na jhāpentī, nikhaṇitvā ṭhapenti. Atha tesam pūtibhūtam kāyam ñatvā nīharitvā aṭṭhīni dhovitvā gandheti makkhetvā ṭhapenti. Te nakkhattakāle ekasmim ṭhāne aṭṭhīni ṭhapetvā ekasmim ṭhāne surādīni ṭhapetvā rodantā paridevantā suram pivanti. Vuttampi cetam “atthi bhikkhave dakkhiṇesu janapadesu dhovanam nāma, tattha hoti annampi pānampi khajjampi bhojjampi leyyampi peyyampi naccampi gītampi vāditampi. Atthetam bhikkhave dhovanam, netam natthīti vadāmī”¹. Ekacce pana “indajālena aṭṭhidhovanam dhovanam”²ti vadanti. **Hatthiyuddhādīsu** bhikkhuno neva hatthi-ādīhi saddhim yujjhīti, na te yujjhāpetum, na yujjhante daṭṭhum vaṭṭati. **Nibbuddhanti** mallayuddham. **Uyyodhikanti** yattha sampahāro diyyati. **Balagganti** balagaṇanaṭṭhānam. **Senābyūhanti** senāniveso, sakatābyūhādivasena senāya nivesanam. **Anīkadassananti** “tayo hatthi pacchimam hatthānīkan”²ti-ādīnā² nayena vuttassa anīkassa dassanam.

Na nimittaggāhī hotīti chandarāgavasena vuttappakāram nimittam na gaṇhāti. Evam sesapadānīpi vuttapaṭipakkhanayena veditabbāni. Yathā ca heṭṭhā javane dussīlyādīsu uppannesu tasmim asamvare satī dvārampi aguttam hoti, bhavaṅgampi āvajjanādīnīpi vīthicittānīti vuttam, evamidha tasmim sīlādīsu uppannesu dvārampi guttam hoti, bhavaṅgampi āvajjanādīnīpi vīthicittāni. Yathā kim? Yathā nagaradvāresu samvutesu kiñcāpi antogharādayo samvutā honti, tathāpi antonagare sabbam bhaṇḍam surakkhitam sugopitameva hoti, nagaradvāresu pihitesu corānam paveso natthi. Evameva javane sīlādīsu uppannesu dvārampi guttam hoti, bhavaṅgampi āvajjanādīnīpi vīthicittāni. Tasmā javanakkhaṇe uppajjamānīpi “cakkhundriye samvaro”²ti vutto. Ito param heṭṭhā ca upari ca vuttapariyāyena attho veditabbo.

Visūkadassanāti paṭāṇīdassanato. **Gāmakathāti** gāmaṇāsīnam kathā. **Bāttimsāti** dvattimsa. Anīyānikattā saggamokkhamaggānam tiracchānabhūtā kathāti **tiracchānakathā**. Tattha rājānam ārabba

1. Am 3. 431 piṭṭhe.

2. Vi 2. 143 piṭṭhe.

ဇောဝနန္တိ အဋ္ဌိဇောဝနံ၊ ဧကစ္ဆေသု ကိရ ဇနပဒေသု ကာလင်္ကတေ ဣတကေန ဈာပေန္တိ၊ နိဓကိတွာ ဌပေန္တိ။ အထ တေသံ ပူတိဘူတံ ကာယံ ဥတွာ နိဟရိတွာ အဋ္ဌိနိ ဇောဝိတွာ ဂန္ဓေဟိ မက္ခေတွာ ဌပေန္တိ။ တေ နက္ခတ္တကာလေ ဧကသ္မိံ ဌာနေ အဋ္ဌိနိ ဌပေတွာ ဧကသ္မိံ ဌာနေ သုရာဒိနိ ဌပေတွာ ရောဒန္တာ ပရိဒေဝန္တာ သုရံ ပိဝန္တိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ဒက္ခိဏေသု ဇနပဒေသု ဇောဝနံ နာမ၊ တတ္ထ ဟောတိ အန္တမ္ပိ ပါနမ္ပိ ခဇ္ဇမ္ပိ ဘောဇ္ဇမ္ပိ လေယျမ္ပိ ပေယျမ္ပိ နစ္စမ္ပိ ဂိတမ္ပိ ဝါဒိတမ္ပိ။ အတ္ထေတံ ဘိက္ခဝေ ဇောဝနံ၊ နေတံ နတ္ထိတိ ဝဒါမိ”^၁။ ဧကစ္ဆေ ပန “ဣန္ဒ-ဇာလေန အဋ္ဌိဇောဝနံ ဇောဝနံ”^၂န္တိ ဝဒန္တိ။ **ဟတ္ထိယုဒ္ဓါဒိသု** ဘိက္ခုနော နေဝ ဟတ္ထိအာဒိဟိ သဒ္ဓိံ ယုတ္တိတုံ၊ န တေ ယုတ္တပေတုံ၊ န ယုတ္တန္တေ ဒဠံ ဝဋ္ဌတိ။ **နိဗ္ဗုဒ္ဓန္တိ** မလ္လယုဒ္ဓံ။ **ဥပျောဓိကန္တိ** ယတ္ထ သမ္ပဟာရော ဒိယုတိ။ **ဗလဂ္ဂန္တိ** ဗလဂဏနဌာနံ။ **သေနာဗျူဟန္တိ** သေနာနိဝေသော၊ သကဋုဗျူဟာဒိဝေသေန သေနာယ နိဝေသနံ။ **အနိကဒဿနန္တိ** “တယော ဟတ္ထိ ပစ္ဆိမံ ဟတ္ထာနိက”^၃န္တိ-အာဒိနာ၊ နယေန ဝုတ္တဿ အနိကဿ ဒဿနံ။

န နိမိတ္တဂါဟိ ဟောတိ တိ ဆန္ဒရာဂဝေသေန ဝုတ္တပ္ပကာရံ နိမိတ္တံ န ဂဏှာတိ။ ဧဝံ သေသပဒါနိပိ ဝုတ္တပဋိပက္ခနယေန ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ယထာ စ ဟေဋ္ဌာ ဇဝနေ ဒုဿီလျာဒိသု ဥပ္ပန္နေသု တသ္မိံ အသံဝရေ သတိ ဒွါရမ္ပိ အဂုတ္တံ ဟောတိ၊ ဘဝင်္ဂမ္ပိ အာဝဇ္ဇနာဒိနိပိ ဝိထိစိတ္တာနိတိ ဝုတ္တံ၊ ဧဝမိမ တသ္မိံ သီလာဒိသု ဥပ္ပန္နေသု ဒွါရမ္ပိ ဂုတ္တံ ဟောတိ၊ ဘဝင်္ဂမ္ပိ အာဝဇ္ဇနာဒိနိပိ ဝိထိစိတ္တာနိ။ ယထာ ကိံ? ယထာ နဂရဒွါရေသု သံဝုတေသု ကိဉ္စာပိ အန္တောဗရာဒယော အသံဝုတာ ဟောန္တိ၊ တထာပိ အန္တောနဂရေ သမ္ပိ ဘဏ္ဍံ သုရက္ခိတံ သုဂေါပိ-တမေဝ ဟောတိ၊ နဂရဒွါရေသု ပိဟိတေသု စောရာနံ ပဝေသော နတ္ထိ။ ဧဝမေဝ ဇဝနေ သီလာဒိသု ဥပ္ပန္နေသု ဒွါရမ္ပိ ဂုတ္တံ ဟောတိ၊ ဘဝင်္ဂမ္ပိ အာဝဇ္ဇ-နာဒိနိပိ ဝိထိစိတ္တာနိ။ တသ္မာ ဇဝနက္ခန္ဓေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနောပိ “စက္ခုန္ဓိယေ သံဝရေ”^၁တိ ဝုတ္တော။ ဣတော ပရံ ဟေဋ္ဌာ စ ဥပရိ စ ဝုတ္တပရိယာယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဝိသုကဒဿနာတိ ပဋ္ဌာဏိဒဿနတော။ **ဂါမကထာတိ** ဂါမဝါသိနံ ကထာ။ **ဗာတ္ထိံသတိ** ဒုတ္တိံသ။ အနိယျာနိကတ္တာ သဂ္ဂမောက္ခမဂ္ဂါနံ တိရစ္ဆာနဘူတာ ကထာတိ **တိရစ္ဆာနကထာ**။ တတ္ထ ရာဇာနံ အာရဗ္ဗ

“mahāsammato mandhātā dhammāsoko evaṃ mahānubhāvo”ti-ādinā nayena pavattā kathā **rājakathā**. Esa nayo **corakathā**dīsu. Tesu “asuko rājā abhirūpo dassanīyo”ti-ādinā nayena gehassitakathāva tiracchānakathā hoti. “Sopi nāma evaṃ mahānubhāvo khayam gato”ti evaṃ pavattā pana kammaṭṭhānabhāve tiṭṭhati. Coresupi “mūladevo evaṃ mahānubhāvo, meghamālo evaṃ mahānubhāvo”ti tesam kammam paṭicca “aho sūrā”ti gehassitakathāva tiracchānakathā. Yuddhepi bhāratayuddhādīsu “asukena asuko evaṃ mārīto evaṃ viddho”ti kāmāssādavaseneva kathā tiracchānakathā. “Tepi nāma khayam gatā”ti evaṃ pavattā pana sabbattha kammaṭṭhānameva hoti.

Api ca annādīsu “evaṃ vaṇṇavantaṃ gandhavantaṃ rasavantaṃ phassasampannaṃ khādīmha bhuñjīmha pivīmha paribhuñjīmha”ti kāmāssādavasena kathetum na vaṭṭati, sātthakaṃ pana katvā “pubbe evaṃ vaṇṇādisampannaṃ annaṃ pānaṃ vatthaṃ sayanaṃ mālaṃ gandhaṃ sīlavantānaṃ adamha, cetiyapūjaṃ akarimhā”ti kathetum vaṭṭati. **Ñātikathā**dīsu pana “amhakaṃ ñātakā sūrā samatthā”ti vā, “pubbe mayam evaṃ vicitrehi yānehi vicarimhā”ti vā assādavasena vattum na vaṭṭati, sātthakaṃ pana katvā “tepi no ñātakā khayam gatā”ti vā, “pubbe mayam evarūpā upāhanā saṃghassa adamhā”ti vā kathetum vaṭṭati. Gāmakathāpi sunivīṭṭhadunnivīṭṭhasubhikkhadubbhikkhādivasena “asukagāmaṃvāsino sūrā samatthā”ti vā evaṃ assādavasena vattum na vaṭṭati, sātthakaṃ pana katvā “saddhā pasannā”ti vā, “khayavayaṃ gatā”ti vā vattum vaṭṭati.

Nigamanagarajanapadakathāsupi eseva nayo. Itthikathāpi vaṇṇasaṇṭhānādīni paṭicca assādavasena na vaṭṭati, “saddhā pasannā, khayavayaṃ gatā”ti evameva vaṭṭati. **Sūrakathā**pi “nandimitto nāma yodho sūro ahosī”ti assādavasena na vaṭṭati. “Saddho ahosi, khayavayaṃ gato”ti evameva vaṭṭati. **Visikhākathā**pi “asukā visikhā sunivīṭṭhā dunnivīṭṭhā sūrā samatthā”ti assādavasena na vaṭṭati. “Saddhā pasannā, khayavayaṃ gatā” icceva vaṭṭati.

“မဟာသမ္မတော မန္တာတာ ဓမ္မာသောကော ဧဝံ မဟာနုဘာဝေါ”တိ-အာဒိနာနယေန ပဝတ္တာ ကထာ **ရာဇကထာ**။ ဧသ နယော **စောရကထာ**ဒိသု။ တေသု “အသုကော ရာဇာ အဘိရူပေါ ဒဿနိယော”တိအာဒိနာ နယေန ဂေဟသိတကထာဝ တိရစ္ဆာနကထာ ဟောတိ။ “သောပိ နာမ ဧဝံ မဟာနုဘာဝေါ ခယံ ဂတော”တိ ဧဝံ ပဝတ္တာ ပန ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝေ တိဋ္ဌတိ။ စောရေသုပိ “မူလဒေဝေါ ဧဝံ မဟာနုဘာဝေါ၊ မေဃမာလော ဧဝံ မဟာနုဘာဝေါ”တိ တေသံ ကမ္မံ ပဋိစ္စ “အဟော သူရာ”တိ ဂေဟသိတကထာဝ တိရစ္ဆာနကထာ။ ယုဒ္ဓေပိ ဘာရတယုဒ္ဓါဒိသု “အသု-ကေန အသုကော ဧဝံ မာရိတော ဧဝံ ဝိဒ္ဓေါ”တိ ကာမဿာဒဝသေန ဝ ကထာ တိရစ္ဆာနကထာ။ “တေပိ နာမ ခယံ ဂတော”တိ ဧဝံ ပဝတ္တာ ပန သဗ္ဗတ္ထ ကမ္မဋ္ဌာနမေဝ ဟောတိ။

အပိစ အန္ဓာဒိသု “ဧဝံ ဝဏ္ဏဝန္တံ ဂန္ဓဝန္တံ ရသဝန္တံ ဖဿသမ္ပန္တံ ခါဒိမှ ဘုဒ္ဓိမှ ဝိဝိမှ ပရိဘုဒ္ဓိမှ”တိ ကာမဿာဒဝသေန ကထေတုံ န ဝဇ္ဇတိ။ သာတ္ထကံ ပန ကတွာ “ပုဗ္ဗေ ဧဝံ ဝဏ္ဏာဒိသမ္ပန္တံ အန္တံ ပါနံ ဝတ္ထံ သယနံ မာလံ ဂန္တံ သီလဝန္တာနံ အဒမ္မ၊ စေတိယပူဇံ အကရိမှ”တိ ကထေတုံ ဝဇ္ဇတိ။ ဉာတိကထာဒိသု ပန “အမှာကံ ဉာတကာ သူရာ သမတ္တာ”တိ ဝါ, “ပုဗ္ဗေ မယံ ဧဝံ ဝိစိတြေဟိ ယာနေဟိ ဝိစရိမှ”တိ ဝါ အဿာဒဝသေန ဝတ္ထု န ဝဇ္ဇတိ။ သာတ္ထကံ ပန ကတွာ “တေပိ နော ဉာတကာ ခယံ ဂတော”တိ ဝါ, “ပုဗ္ဗေ မယံ ဧဝရူပေါ ဥပါဟနာ သံဃဿ အဒမ္မာ”တိ ဝါ ကထေတုံ ဝဇ္ဇတိ။ ဂါမကထာပိ သုနိဝိဇ္ဇဒုနိဝိဇ္ဇသုဘိက္ခဒုတ္တိက္ခာဒိဝသေန “အသုကဂါမဝါသိနော သူရာ သမတ္တာ”တိ ဝါ ဧဝံ အဿာဒဝသေန ဝတ္ထု န ဝဇ္ဇတိ။ သာတ္ထကံ ပန ကတွာ “သဒ္ဓါ ပသန္တာ”တိ ဝါ, “ခယဝယံ ဂတော”တိ ဝါ ဝတ္ထု ဝဇ္ဇတိ။

နိဂမနဂရဇနပဒကထာသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဣတ္ထိကထာပိ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနာ-ဒိနိ ပဋိစ္စ အဿာဒဝသေန န ဝဇ္ဇတိ။ “သဒ္ဓါ ပသန္တာ, ခယဝယံ ဂတော”တိ ဧဝမေဝ ဝဇ္ဇတိ။ **သူရကထာ**ပိ “နန္ဒိမိတ္ထော နာမ ယောဓော သူရာ အဟောသိ”တိ အဿာဒဝသေန န ဝဇ္ဇတိ။ “သဒ္ဓေါ အဟောသိ, ခယဝယံ ဂတော”တိ ဧဝမေဝ ဝဇ္ဇတိ။ **ဝိသိခါကထာ**ပိ “အသုကာ ဝိသိခါ သုနိဝိဇ္ဇာ ဒုန္နိဝိဇ္ဇာ သူရာ သမတ္တာ”တိ အဿာဒဝသေန န ဝဇ္ဇတိ။ “သဒ္ဓါ ပသန္တာ, ခယဝယံ ဂတော”ဣစ္စေဝ ဝဇ္ဇတိ။

Kumbhaṭṭhānakathāti udakaṭṭhānakathā¹, “udakatitthakathā”tipi vuccati, kumbhadāsikathā vā, sāpi “pāsādikā, naccitum gāyitum chekā”ti assādasena na vaṭṭati, “saddhā pasannā”ti-ādinā nayena vaṭṭati. **Pubbapetakathā**ti atītañātikathā. Tattha vattamānañātikathāsadisova vinicchayo.

Nānattakathāti purimapacchimakathāhi vimuttā avasesā nānāsabhāvā niratthakakathā. **Lokakkhāyikā**ti ayaṃ loko kena nimmito? Asukena nāma nimmito. Kāko seto aṭṭhinaṃ setattā, balākā rattā lohitassa rattattāti evamādikā lokāyatavitaṇḍasallāpakathā.

Samuddakkhāyikā nāma kasmā samuddo sāgaro? Sāgaradevena khatattā sā garo, “khato me”ti hatthamuddāya sayam niveditattā samuddoti evamādikā niratthakā samuddakkhānakathā. **Bhavoti vuddhi. Abhavoti hāni.** Iti bhavo iti abhavoti yaṃ vā taṃ vā niratthakakāraṇaṃ vatvā pavattitakathā itibhavābhavakathā.

Āvareyyāti āvaraṇaṃ kareyya. **Nivāreyyāti** ārammaṇato vāreyya. **Samvareyyāti** sammā nissesaṃ katvā vāreyya. **Rakkheyyāti** rakkhaṃ kareyya. **Gopeyyāti** saṃgopeyya. **Pidaheyyāti** pidahaṇaṃ kareyya. **Pacchindeyyāti** sotaṃ chindeyya.

Tena tena na tussantīti tena tena ambilādinā rasena na santosaṃ āpajjanti. **Aparāparaṃ pariyesantīti** uparūpari gavesanti.

158. **Phassenāti** rogaphassena. **Bhavañca nābhijappeyyāti** tassa phassassa vinodanattāya kāmabhavādibhavañca na pattheyya. **Bheravesu ca na sampavedheyyāti** tassa phassassa paccayabhūtesu sīhabyagghādīsu bheravesu ca na sampavedheyya, avasesesu vā ghānindriyamanindriyavisayesu na sampavedheyya. Evaṃ paripūro indriyaṃvaro ca vutto² hoti. Purimehi vā indriyaṃvaraṃ dassetvā iminā “araññe vasatā bheravaṃ disvā vā sutvā vā nappavedhitabban”ti dasseti.

1. Kuṭṭhānakathā (Sī)

2. Gutto (Sī, Syā)

ကုမ္ဘဋ္ဌာနကထာတိ ဥဒကဋ္ဌာနကထာ^၁၊ “ဥဒကတိတ္ထကထာ”တိပိ ဝုဇ္ဇတိ၊ ကုမ္ဘဒါယိကထာ ဝါ၊ သာပိ “ပါသဒိကာ၊ နစ္စိတုံ ဂါယိတုံ ဆေကာ”တိ အဿာဒဝသေန န ဝဇ္ဇတိ၊ “သဒ္ဓါ ပသန္နာ”တိအာဒိနာ နယေန ဝဇ္ဇတိ။ **ပုပ္ဖပေတကထာ**တိ အတိတဉ္ဇတိကထာ။ တတ္ထ ဝတ္ထမာနဉ္ဇတိကထာသဒိ-သောဝ ဝိနိစ္ဆယော။

နာနတ္ထကထာတိ ပုရိမပစ္စိမကထာဟိ ဝိမုတ္တာ အဝသေသာ နာနာသဘာဝါ နိရတ္တကကထာ။ **လောကဏ္ဍာယိက**တိ အယံ လောကော ကေန နိဗ္ဗိတော? အသုကေန နာမ နိဗ္ဗိတော။ ကာကော သေတော အဋ္ဌိနံ သေတတ္တာ၊ ဗလာကာ ရတ္တာ လောဟိတဿ ရတ္တတ္တာတိ ဧဝမာဒိကာ လောကာယတဝိတဏှ-သလ္လာပကထာ။

သမုဒ္ဒဏ္ဍာယိက နာမကသ္မာသမုဒ္ဓေါ သာဂဓော? သာဂရဒေဝေန ခတတ္တာ သာဂဓော၊ “ခတော မေ”တိ ဟတ္ထမုဒ္ဓါယ သယံ နိဝေဒိတတ္တာ သမုဒ္ဓေါတိ ဧဝမာဒိကာ နိရတ္တကာ သမုဒ္ဒဏ္ဍာနကထာ။ **ဘဝေါတိ** ပုဗ္ဗိ။ **အဘဝေါတိ** ဟာနိ။ ဣတိ ဘဝေါ ဣတိ အဘဝေါတိ ယံ ဝါ တံ ဝါ နိရတ္တကကာရဏံ ဝတ္တာ ပဝတ္တိတကထာ **ဣတိဘဝါဘဝကထာ**။

အာဝရေယျာတိ အာဝရဏံ ကရေယျ။ **နိဝါရေယျာ**တိ အာရမ္မဏတော ဝါရေယျ။ **သံဝရေယျာ**တိ သမ္မာ နိဿေသံ ကတ္တာ ဝါရေယျ။ **ရက္ခေယျာ**တိ ရက္ခံ ကရေယျ။ **ဂေါပေယျာ**တိ သံဂေါပေယျ။ **ဝိဒဟေယျာ**တိ ဝိဒဟနံ ကရေယျ။ **ပစ္စိန္နေယျာ**တိ သောတံ ဆိန္နေယျ။

တေန တေန န တုဿန္တိတိ တေန တေန အဓိလာဒိနာ ရသေန န သန္တောသံ အာပဇ္ဇန္တိ။ **အပရာပရံ ပရိယေသန္တိ**တိ ဥပရူပရိ ဂဝေသန္တိ။

၁၅၈။ **ဖဿေနာ**တိ ရောဂဖဿေန။ **ဘဝဉ္စ နာဘိဇ္ဇေယျာ**တိ တဿ ဖဿဿ ဝိနောဒနတ္ထာယ ကာမဘဝါဒိဘဝဉ္စ န ပတ္တေယျ။ **ဘေရဝေသု စ န သမ္ပဝေဓေယျာ**တိ တဿ ဖဿဿ ပစ္စယဘူတေသု သိဟဗျုပ္ပါဒိသု ဘေရဝေသု စ န သမ္ပဝေဓေယျ။ အဝသေသေသု ဝါ သာနိန္ဒြိယမနိန္ဒြိယဝိသယေသု န သမ္ပဝေဓေယျ။ ဧဝံ ပရိပူရေ ဣန္ဒြိယသံဝရေ စ ဝုတ္တော^၂ ဟောတိ။ ပုရိမေဟိ ဝါ ဣန္ဒြိယသံဝရံ ဒဿေတွာ ဣမိနာ “အရညေ ဝသတာ ဘေရဝံ ဒိသ္မာ ဝါ သုတွာ ဝါ နပ္ပဝေဓိတဗ္ဗ”န္တိ ဒဿေတိ။

၁-ကုမ္ဘဋ္ဌာနကထာ (သီ)

၂-ဝုတ္တော (သီ၊ သျာ)

Ekenākārenāti ekena kāraṇena. Bhayampi bheravampi taññevāti bhayanti ca bheravanti ca khuddakampi mahantampi uttāsanimittameva. Tamevatthaṃ dassetuṃ “vuttaṃ hetan”ti-ādimāha. Bhayanti tappaccayā uppannabhayaṃ. Bhayānakanti ākāraniddeso. Chambhitattanti bhayavasena gattacalanāṃ. Lomahaṃsoti lomānaṃ haṃsanaṃ uddhaggabhāvo. Iminā padadvayena kiccato bhayaṃ dassetvā puna “cetaso ubbego utrāso”ti sabhāvato dasseti. Ubbegoti bhīruko¹, utrāsoti cittakkhobho. Jātibhayanti jātiṃ paṭicca uppannabhayaṃ. Sesesupi eśeva nayo. Rājato uppannabhayaṃ rājabhayaṃ. Sesesupi eśeva nayo. Attānuvādabhayanti pāpakammīno attānaṃ anuvadantassa uppajjanakabhayaṃ. Parānuvādabhayanti parassa anuvādato uppajjanakabhayaṃ.

Daṇḍabhayanti āgārikassa raññā pavattitadaṇḍaṃ, anāgārikassa vinayadaṇḍaṃ paṭicca uppajjanakabhayaṃ. Duggatibhayanti cattāro apāye paṭicca uppajjanakabhayaṃ. Ūmibhayanti mahāsamudde udakaṃ orohantassa pavattabhayaṃ. Mahāsamudde kira Mahindavīci nāma saṭṭhi yojanāni uggacchati, Taraṅgavīci nāma² paṇṇāsa yojanāni, Rohaṇavīci nāma cattālīsa yojanāni uggacchati. Evarūpā ūmiyo paṭicca pavattaṃ ūmibhayaṃ. Kumbhīlato pavattaṃ bhayaṃ kumbhīlabhayaṃ. Udakāvaṭṭato bhayaṃ āvaṭṭabhayaṃ. Susukā vuccati caṇḍamaccho, tato bhayaṃ susukābhayaṃ. Ājīvikabhayanti jīvitavuttito bhayaṃ ājīvikabhayaṃ. Asilokabhayanti garahato bhayaṃ.

159. Laddhā na sannidhiṃ kayirāti etesaṃ annādīnaṃ yaṃkiñci dhammena labhivā “araññe ca senāsane vasatā dullabhaṃ”ti cintetvā sannidhiṃ na kareyya.

Odanoti sāli vīhi yavo godhumo kaṅgu varako kudrūsakoti sattannaṃ dhaññānaṃ dhaññānulomānaṃca taṇḍulehi nibbatto. Kummāsoti yavehi nibbatto. Sattūti sāli-ādīhi katasattu. Maccho dakasambhavo. Maṃsaṃ pākaṭameva. Ambapānanti āmeḥi vā pakkehi vā ambehi katapānaṃ. Tattha āmeḥi karontena ambataruṇāni bhinditvā udake pakkhipitvā ātape ādiccapākena pacitvā parissāvetvā tadahu

1. Ubbegoti turito (Sī)

2. Gaṅgāvīci nāma (Sī, Syā)

ကေနာကာရေနာတိ ကေနာ ကာရဏေန။ ဘယမ္ပိ ဘေရဝမ္ပိ တညေ-
ဝါတိ ဘယန္တိ စ ဘေရဝန္တိ စ ခုဒ္ဒကမ္ပိ မဟန္တမ္ပိ ဥတ္တာသနိမိတ္တမေဝ။
တမေဝတ္ထံ ဒဿေတုံ “ဝုတ္တံ ဟေတ”န္တိအာဒိမာဟ။ ဘယန္တိ တပုစ္ဆယာ
ဥပ္ပန္နဘယံ။ ဘယာနကန္တိ အာကာရနိဒ္ဒေသော။ ဆန္တိတတ္တန္တိ ဘယဝသေန
ဂတ္တစလနံ။ လောမဟံသောတိ လောမာနံ ဟံသနံ ဥဒ္ဓဂ္ဂဘာဝေါ။ ဣမိနာ
ပဒဒ္ဓယေန ကိစ္စတော ဘယံ ဒဿေတွာ ပုန “စေတသော ဥဗ္ဗေဂေါ ဥတြာ-
သော”တိ သဘာဝတော ဒဿေတိ။ ဥဗ္ဗေဂေါတိ ဘိရုကော^၁၊ ဥတြာသောတိ
စိတ္တက္ခောဘော။ ဇာတိဘယန္တိ ဇာတိ^၂ ပဋိစ္စ ဥပ္ပန္နဘယံ။ သေသေသုပိ
ဇေဝေ နယော။ ရာဇတော ဥပ္ပန္နဘယံ ရာဇဘယံ။ သေသေသုပိ ဇေဝေ
နယော။ အတ္တာနုဝါဒဘယန္တိ ပါပကမ္မိနော အတ္တာနံ အနုဝေဒန္တဿ ဥပ္ပဇ္ဇန-
ကဘယံ။ ပရာနုဝါဒဘယန္တိ ပရဿ အနုဝါဒတော ဥပ္ပဇ္ဇနကဘယံ။

ဒဏ္ဍဘယန္တိ အာဂါရိကဿ ရညာပဝတ္တိတဒဏ္ဍံ၊ အနာဂါရိကဿ ဝိနယဒဏ္ဍံ
ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇနကဘယံ။ ဒုဂ္ဂတိဘယန္တိ စတ္တာရော အပါယေ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇနကဘယံ။
ဦးမိဘယန္တိ မဟာသမုဒ္ဒေ ဥဒကံ ဩရောဟန္တဿ ပဝတ္တဘယံ။ မဟာသမုဒ္ဒေ
ကိရ မဟိန္ဒဝိစိ နာမ သဋ္ဌိ ယောဇနာနိ ဥဂ္ဂစ္ဆတိ။ တရင်္ဂဝိစိ နာမ^၂ ပဏ္ဍာသ
ယောဇနာနိ၊ ရောဟဏဝိစိ နာမ စတ္တာလိသ ယောဇနာနိ ဥဂ္ဂစ္ဆတိ။ ဧဝရူပါ
ဦးမိယော ပဋိစ္စ ပဝတ္တံ ဦးမိဘယံ။ ကုမ္ဘီလတော ပဝတ္တံ ဘယံ ကုမ္ဘီလဘယံ။
ဥဒကာဝဇ္ဇတော ဘယံ အာဝဇ္ဇဘယံ။ သုသုကာ ဝုစ္ဆတိ စဏ္ဍမစ္ဆော၊ တတော
ဘယံ သုသုကာဘယံ။ အာဇီဝိကဘယန္တိ ဇီဝိတဝုတ္တိတော ဘယံ အာဇီဝိက-
ဘယံ။ အသီလောကဘယန္တိ ဂရဟတော ဘယံ။

၁၅၉။ လဒ္ဓါ န သန္တိမိ^၁ ကယိရာတိ ဧတေသံ အန္ဓာဒိနံ ယံကိဉ္စ ဓမ္မေန
လဘိတွာ “အရညေ စ သေနာသနေ ဝသတာ ဒုလ္လဘ”န္တိ စိန္တေတွာ သန္တိမိ^၁
န ကရေယျ။

ဩဒနောတိ သာလိဝိဟိယဝေါဂေါဂေါမော ကင်္ဂ ဝရကော ကုဋြသကောတိ
သတ္တန္တံ ဓညာနံ ဓညာနုလောမာနဉ္စ တဏှုလေဟိ နိဗ္ဗတ္တော။ ဣဗ္ဗာသောတိ
ယဝေဟိ နိဗ္ဗတ္တော။ သတ္တုတိ သာလိအာဒိဟိ ကတသတ္တု။ မစ္ဆော ဒက-
သမ္ဘဝေါ။ မံသံ ပါကဋ္ဌမေဝ။ အဗ္ဗပါနန္တိ အာမေဟိ ဝါ ပက္ကေဟိ ဝါ အဗ္ဗေဟိ
ကတပါနံ။ တတ္ထ အာမေဟိ ကရောဇ္ဇေန အဗ္ဗဟရုဏာနိ ဘိန္တိတွာ ဥဒကေ
ပက္ခိပိတွာ အာတပေ အာဒိစ္စပါကေန ပစိတွာ ပရိဿာဝေတွာ တဒဟု

၁-ဥဗ္ဗေဂေါတိ တုရိတော (သီ)

၂-ဂင်္ဂါဝိစိ နာမ (သီ၊ သျာ)

paṭiggahitehi madhusakkarakappūrādīhi yojetvā kātabbhaṃ. **Jambupānanti** jambuphalehi katapānaṃ. **Cocapānanti** aṭṭhikehi kadaliphalehi katapānaṃ. **Mocapānanti** anāṭṭhikehi kadaliphalehi katapānaṃ. **Madhukapānanti** madhukānaṃ jātirasena katapānaṃ. Taṃ pana udakasambhinnānaṃ vaṭṭati, suddhaṃ na vaṭṭati. **Muddikapānanti** muddikā udake madditvā ambapānaṃ viya katapānaṃ. **Sālūkapānanti** rattuppalaṇḍipuppalaḍḍānaṃ sālūke madditvā katapānaṃ. **Phārusakapānanti** phārusakehi ambapānaṃ viya katapānaṃ. **Kosambapānanti** kosambaphalehi katapānaṃ. **Kolapānanti** kolaphalehi katapānaṃ. **Badarapānanti** mahākolaphalehi ambapānaṃ viya katapānaṃ. Imāni ekādasa pānāni, tānipi ādiccapākāni vaṭṭanti.

Ghatapānanti sappipānaṃ. **Telapānanti** tilatelādīnaṃ pānaṃ. **Payopānanti** khīrapānaṃ. **Yāgupānanti** sītalādiyāgupānaṃ. **Rasapānanti** sākādirasapānaṃ. **Piṭṭhakhajjakanti** sattannaṃ tāva dhaññānaṃ dhaññānulomānaṃ aparāṇṇānaṃca piṭṭhaṃ panasapiṭṭhaṃ labujapiṭṭhaṃ ambāṭakapiṭṭhaṃ sālapiṭṭhaṃ khīravallipiṭṭhaṃcāti evamādīnaṃ piṭṭhehi kataṃ piṭṭhakhajjakam. **Pūvakhajjakampi** etehiyeva kataṃ. **Mūlakhajjakanti** mūlakamūlaṃ khārakamūlaṃ cuccumūlanti evamādi. **Tacakhajjakanti** ucchutacādayo. **Pattakhajjakanti** nimbapaṇṇa kuṭajapaṇṇa paṭolapaṇṇa sulasapaṇṇādayo. **Pupphakhajjakanti** mūlakapuppha khārakapupphasetavaraṇasiggu-uppala padumakādayo. **Phalakhajjakanti** panasa labuja tālanālikera ambāṭakatintiṇikamātuluṅga kapiṭṭhaphala-alābu kumbhaṇḍa phussaphala timbarūsaka tila vātiṅgaṇa cocamoca madhukādīnaṃ phalānaṃ khajjakam.

Na kuhanāyāti na vimhāpanāya. **Na lapanāyāti** paccayatthaṃ na lapanāya. Vihāraṃ āgate manusse disvā “kimatthāya bhonto āgatā”ti bhikkhū nimantetunti. “Yadi evaṃ gacchatha, ahaṃ pacchato gahetvā āgacchāmi”ti evaṃ na lapanāya. Atha vā attānaṃ upanetvā “ahaṃ tisso, mayi rājā pasanno, mayi asuko rājā asuko ca rājamahāmatto pasanno”ti evaṃ na lapanāya. **Na nemittikatāyāti** yena kenaci paresaṃ paccayadānaśāññājanakena kāyavacīkammena na nemittikatāya. **Na nippesikatāyāti** yā paresaṃ akkosanādikiriya yasmā velupesikā viya abbhāṅgaṃ parassa guṇaṃnippeseti nipuñchatī, yasmā vā gandhajātaṃ nipisītvā gandhamaggaṇā viya paraguṇe nipisītvā

ပဋိဂ္ဂဟိတေဟိ မဇ္ဈိကရကပ္ပုရာဒီဟိ ယောဇေတွာ ကာတဗ္ဗံ။ **ဇမ္ဗုပါနန္တိ** ဇမ္ဗုဗလေဟိ ကတပါနံ။ **စောစပါနန္တိ** အဋ္ဌိကေဟိ ကဒလိဗလေဟိ ကတပါနံ။ **မောစပါနန္တိ** အနဋ္ဌိကေဟိ ကဒလိဗလေဟိ ကတပါနံ။ **မရုကပါနန္တိ** မရုကာနံ ဇာတိရသေန ကတပါနံ။ တံ ပန ဥဒကသမ္ဘိန္ဒံ ဝဇ္ဇတိ၊ သုဒ္ဓိံ န ဝဇ္ဇတိ။ **မုဒ္ဓိကပါနန္တိ** မုဒ္ဓိကာ ဥဒကေ မုဒ္ဓိတွာ အဗ္ဗပါနံ ဝိယ ကတပါနံ။ **သာလူကပါနန္တိ** ရတ္တုပ္ပလနီလုပ္ပလာဒီနံ သာလူကေ မုဒ္ဓိတွာ ကတပါနံ။ **ဖာရသကပါနန္တိ** ဖာရသကေဟိ အဗ္ဗပါနံ ဝိယ ကတပါနံ။ **ကောသဗ္ဗပါနန္တိ** ကောသဗ္ဗဗလေဟိ ကတပါနံ။ **ကောလပါနန္တိ** ကောလဗလေဟိ ကတပါနံ။ **မဒရပါနန္တိ** မဟာကောလဗလေဟိ အဗ္ဗပါနံ ဝိယ ကတပါနံ။ ဣမာနိ ကောဒသ ပါနာနိ၊ တာနိဝိ အာဒိစ္စပါကာနိ ဝဇ္ဇန္တိ။

သတပါနန္တိ သပ္ပိပါနံ။ **တေလပါနန္တိ** တိလတေလာဒီနံ ပါနံ။ **ပယောပါနန္တိ** ဒီရပါနံ။ **ယာရုပါနန္တိ** သီတလာဒီယာရုပါနံ။ **ရသပါနန္တိ** သာကာဒီရသပါနံ။ **ဝိဋ္ဌခဇ္ဇကန္တိ** သတ္တန္တံ တာဝ ခညာနံ ခညာနုလောမာနံ အပရက္ခာနဉ္စ ဝိဋ္ဌ ပနသဝိဋ္ဌံ လဗုဇဝိဋ္ဌံ အဗ္ဗာဠကဝိဋ္ဌံ သာလဝိဋ္ဌံ ဒီရဝလ္လိဝိဋ္ဌဉ္စာတိ ဧဝမာဒီနံ ဝိဋ္ဌေဟိ ကတံ ဝိဋ္ဌခဇ္ဇကံ။ **ပူဝခဇ္ဇကမ္ပိ** ဧတေဟိယေဝ ကတံ။ **မူလခဇ္ဇကန္တိ** မူလကမူလံ ခါရကမူလံ စုစ္စုမူလန္တိ ဧဝမာဒီ။ **တစခဇ္ဇကန္တိ** ဥစ္ဆုတစာဒယော။ **ပတ္တခဇ္ဇကန္တိ** နိဗ္ဗပဏ္ဏ ကုဋုဇပဏ္ဏ ပဋောလပဏ္ဏ သုလသပဏ္ဏာဒယော။ **ပုပ္ဖခဇ္ဇကန္တိ** မူလကပုပ္ဖ ခါရကပုပ္ဖ သေတဝရဏသိဂ္ဂု ဥပ္ပလ ပဒုမကာဒယော။ **ဖလခဇ္ဇကန္တိ** ပနသ လဗုဇ တာလနာဠိကေရ အဗ္ဗာဠကတိန္တိ ဣကမာတုလုင် ကဝိဋ္ဌဗလ-အလာဗု ကုမ္ဘဏ္ဍ ဖုဿဗလ တိဗ္ဗရူသက တိလ ဝါတိင်္ဂဏ စောစ မောစ မရုကာဒီနံ ဗလာနံ ခဇ္ဇကံ။

န ကုဟနာယာတိ န ဝိမ္မာပနာယ။ **န လပနာယာတိ** ပစ္စယတ္ထံ န လပနာယ။ ဝိဟာရံ အာဂတေ မနုဿေ ဒိသ္မာ “ကိမတ္ထာယ ဘောန္တော အာဂတာ”တိ ဘိက္ခု နိမန္တေတုန္တိ။ “ယဒိ ဧဝံ ဂစ္ဆေ၊ အဟံ ပစ္စတော ဂဟေတွာ အာဂစ္ဆာမိ”တိ ဧဝံ န လပနာယ။ အထ ဝါ အတ္တာနံ ဥပနေတွာ “အဟံ တိဿော၊ မယိ ရာဇာ ပသန္ဓော၊ မယိ အသုကော ရာဇာ အသုကော စ ရာဇမဟာမတ္တော ပသန္ဓော”တိ ဧဝံ န လပနာယ။ **န နေမိတ္တိကတာယာတိ** ယေန ကေနစိ ပရေသံ ပစ္စယဒါနသညာဇနကေန ကာယဝစီကဗ္ဗေန န နေမိတ္တိကတာယ။ **န နိပ္ပေသိကတာယာတိ** ယာ ပရေသံ အက္ခောသနာဒိ-ကိရိယာ ယသ္မာ ဝေဠုပေသိကာ ဝိယ အတ္တင်္ဂံ ပရဿဂုဏ် နိပ္ပေသေတိ နိပ္ပုတ္တတိ၊ ယသ္မာ ဝါ ဂန္ဓဇာတံ နိဝိသိတွာ ဂန္ဓမဂ္ဂနာ ဝိယ ပရဂုဏေ နိဝိသိတွာ

vicuṇṇetvā esā lābhamagganā hoti, tasmā “nippesikatā”ti vuccati. Na evarūpāya nippesikatāya. **Na lābhena lābham nijigīsanatāyāti ettha nijigīsanatāti** magganā, aññato laddham hi aññattha haraṇavasena lābhena lābhamagganā nāma hoti. Na evarūpāya lābhena lābhamagganāya.

Na dārudānenāti na paccayahetukena dārudānena vihāre utṭhitam hi araññato vā¹ āharitvā rakkhitagopitadārum “evam me paccayam dassanti”ti upatthākānam dātum na vaṭṭati. Evañhi jīvikam kappento anesanāya micchājīvena jīvati, so diṭṭheva dhamme garaham pāpuṇāti, samparāye ca apāyaparipūrako hoti. Attano puggalikam dārum kulasaṅgahatthāya dadanto kuladūsakadukkaṭam āpajjati, parapuggalikam theyyacittena dadanto bhaṇḍagghena kāretabbo. Saṅghikepi eseva nayo. Sace pana tam issaratāya deti, garubhaṇḍavissajjanam āpajjati. Kataram pana dāru garubhaṇḍam hoti, kataram na hotīti? Yam tāva aropimam sayam jātam, tam saṅghena paricchinnatthāneyeva garubhaṇḍam, tato param na garubhaṇḍam. Ropimatthāne ca sabbenā sabbam garubhaṇḍam, pamāṇato sūcidaṇḍakappamāṇam garubhaṇḍam.

Na veḷudānenāti-ādīsupi **na veḷudānenāti** na paccayahetukena veḷudānenāti-ādī sabbam na dārudānenāti ettha vuttanayeneva veditabbam. Veḷu pana pamāṇato telanālippamāṇo garubhaṇḍam, na tato heṭṭhā. Manussā vihāram gantvā veḷum yācanti, bhikkhū “saṅghiko”ti dātum na visahanti, manussā punappunam yācanti vā tajjenti vā, tadā bhikkhūhi “daṇḍakammam katvā gaṇhathā”ti vattum vaṭṭati, veḷudānam nāma na hoti. Sace te daṇḍakammatthāya vāsipharasu-ādīni vā khādanīyam vā bhojanīyam vā denti, gahetum na vaṭṭati.

Vinayaṭṭhakathāyam pana “daḍḍhagehā manussā gaṇhitvā gacchantā na vāretabbā”ti vuttam. Sace saṅghassa veḷugumbe veḷudūsikā uppajjati, tam akotṭāpentānam veḷu nassati. “Kim kātabban”ti bhikkhācāre manussānam ācikkhitabbam. Sace koṭṭetum na icchanti, “samam bhāgam

1. Aññato vā (Sī, Syā)

ဝိစုဏ္ဏေတွာ သော လာဘမဂ္ဂနာ ဟောတိ။ တသ္မာ “နိပ္ပေသိကတာ”တိ ဝုစ္စတိ။ န ဝေရူပါယ နိပ္ပေသိကတာယ။ န လာဘေန လာဘံ နိဇ္ဇိဝိသန-
တာယာတိ ဧတ္ထ နိဇ္ဇိဝိသနတာတိ မဂ္ဂနာ၊ အညတော လဒ္ဓံ ဟိ အညတ္ထ
ဟရဏဝသေန လာဘေန လာဘမဂ္ဂနာ နာမ ဟောတိ။ န ဝေရူပါယ
လာဘေန လာဘမဂ္ဂနာယ။

န ဒါရုဒါနေနာတိ န ပစ္စယဟေတုကေန ဒါရုဒါနေနံ ဝိဟာရေ ဥဋ္ဌိတံ
ဟိ အရညတော ဝါ^၁ အာဟရိတွာ ရက္ခိတဂေါဝိတဒါရုံ “ဧဝံ မေ ပစ္စယံ
ဒဿန္တိ”တိ ဥပဋ္ဌာကာနံ ဒါတုံ န ဝုစ္စတိ။ ဧဝံ ဇီဝိကံ ကပ္ပေန္တော
အနေသနာယ မိစ္ဆာဇီဝေန ဇီဝတိ။ သော ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ဂရဟံ ပါပုဏာတိ။
သမ္ပရာယေ စ အပါယပရိပူရကော ဟောတိ။ အတ္တနော ပုဂ္ဂလိကံ ဒါရုံ
ကုလသင်္ဂဟတ္ထာယ ဒံဒန္တော ကုလဒူသကဒုက္ကဋ္ဌံ အာပဇ္ဇတိ။ ပရပုဂ္ဂလိကံ
ထေယျစိတ္တေန ဒံဒန္တော ဘဏ္ဍုပ္ပေန ကာရေတဗ္ဗော။ သံသိကေဝိ ဧသေဝ
နယော။ သစေ ပန တံ ဣဿရတာယ ဒေတိ။ ဂရုဘဏ္ဍဝိဿန္တနံ အာပဇ္ဇတိ။
ကတရံ ပန ဒါရု ဂရုဘဏ္ဍံ ဟောတိ။ ကတရံ န ဟောတိတိ? ယံ တာဝ
အရောပိမံ သယံ ဇာတံ။ တံ သံသန ပရိစ္ဆိန္နဋ္ဌာနေယေဝ ဂရုဘဏ္ဍံ၊ တတော
ပရံ န ဂရုဘဏ္ဍံ။ ရောပိမဋ္ဌာနေ စ သဗ္ဗေန သမ္ပံ ဂရုဘဏ္ဍံ၊ ပမာဏတော
သူစိဒဏ္ဍကပ္ပမာဏံ ဂရုဘဏ္ဍံ။

န ဝေဠုဒါနေနာတိအာဒိသုပိ **န ဝေဠုဒါနေနာတိ** န ပစ္စယဟေတု-
ကေန ဝေဠုဒါနေနာတိအာဒိ သမ္ပံ န ဒါရုဒါနေနာတိ ဧတ္ထ ဝုတ္တနယေနဝ
ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝေဠု ပန ပမာဏတော တေလနာဋ္ဌိပ္ပမာဏော ဂရုဘဏ္ဍံ၊ န
တတော ဟေဋ္ဌာ။ မနုဿာ ဝိဟာရံ ဂန္တာ ဝေဠု ယာစန္တိ၊ ဘိက္ခု
“သံသိကော”တိ ဒါတုံ န ဝိသဟန္တိ၊ မနုဿာ ပုနပျုနံ ယာစန္တိ ဝါ တဇ္ဇန္တိ
ဝါ၊ တဒါ ဘိက္ခုဟိ “ဒဏ္ဍကမ္ပံ ကတွာ ဂဏှထာ”တိ ဝတ္တံ ဝုစ္စတိ၊ ဝေဠုဒါနံ
နာမ န ဟောတိ။ သစေ တေ ဒဏ္ဍကမ္ပတ္ထာယ ဝါသိရသုအာဒိနိ ဝါ ခါဒ-
နီယံ ဝါ ဘောဇနီယံ ဝါ ဒေန္တိ၊ ဂဟေတုံ န ဝုစ္စတိ။

ဝိနယဋ္ဌကထာယံ ပန “ဒမုဂေဟာ မနုဿာ ဂဏှိတွာ ဂစ္ဆန္တာ န ဝါရေ-
တဗ္ဗာ”တိ ဝုတ္တံ။ သစေ သံသဿ ဝေဠုဝုဓ္မေ ဝေဠုဒုသိကာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တံ
အကောဇ္ဇာပေန္တာနံ ဝေဠု နဿတိ။ “ကိ” ကာတဗ္ဗ”န္တိ ဘိက္ခုစာရေ
မနုဿာနံ အာစိက္ခိတဗ္ဗံ။ သစေ ကောဇ္ဇေတုံ န ဣစ္ဆန္တိ၊ “သမံ ဘာဂံ

labhissathā”ti vattabbā. Na icchantiyeve, “dve koṭṭhāse labhissathā”ti vattabbā. Evampi anicchantesu natthena attho natthi, “tumhākaṃ khaṇe sati daṇḍakammaṃ karissatha, koṭṭetvā gaṇhathā”ti vattabbā, veḷudānaṃ nāma na hoti. Veḷugumbe aggimhi utthitepi udakena vuyhamānaveḷūsupi eseve nayo.

Pattadānegarubhaṇḍatāya ayaṃ vinicchayo—pattampi hi yattha vikkāyati, gandhakārādayo¹ gandhapalivethanādīnaṃ atthāya gaṇhanti, tādise dullabhaṭṭhāneyeva garubhaṇḍaṃ hoti. Esa tāva kimsukapatta kaṇṇapiḷandhana tālapattādīsu vinicchayo. Tālapaṇṇampi imasminīyeve ṭhāne kathetabbaṃ—tālapaṇṇampi hi sayāṃ jāte tālavane saṃghena paricchinnatthāneyeva garubhaṇḍaṃ, na tato paraṃ, ropimatālesu sabbampi garubhaṇḍaṃ, tassa pamāṇaṃ heṭṭhimakoṭṭiyā aṭṭhaṅgulappamāṇopi rittapotthako. Tiṇampi ettheva pakkhipitvā kathetabbaṃ. Yattha pana tiṇaṃ natthi, tattha tāla nāḷikera paṇṇādīhi chādenti. Tasmā tānapi tiṇeneve saṅgahitāni. Iti muñjapālādīsu yaṃkiñci muṭṭhippamāṇaṃ tiṇaṃ. Nāḷikerapaṇṇādīsu ca ekapaṇṇampi saṃghassa dinnāṃ vā tattha jātaṃ vā bahi-ārāme saṃghassa tiṇavatthumhi jātatiṇaṃ vā rakkhitaḥḥapitaṃ vā garubhaṇḍaṃ hoti. Taṃ pana saṃghakamme ca cetiyakamme ca kate atirekaṃ puggalikakamme dātuṃ vaṭṭati. Heṭṭhā vuttadāruveḷūsupi eseve nayo.

Pupphadāne “ettakesu rukkhesu pupphāni vissajjitvā yāgubhattatthāya upanentu, ettakesu senāsanapaṭisaṅkharāṇe upanentū”ti evaṃ niyamitaṭṭhāneyeva pupphāni garubhaṇḍāni honti. Yadi sāmaṇerā pupphāni ocinitvā rāsiṃ karonti, pañcaṅgasamannāgato pupphabhājako bhikkhu bhikkhusaṃghaṃ gaṇetvā koṭṭhāse karoti. So sampattaparīsāya saṃghaṃ anāpucchitvāva dātuṃ labhati. Asammatena pana āpucchitvāva dātabbaṃ. Bhikkhuno pana kassa pupphāni dātuṃ labbhati, kassa na labbhatīti? Mātāpitūnaṃ gehaṃ haritvāpi gehato pakkosāpetvāpi “vatthupūjaṃ karoṭhā”ti dātuṃ labbhati, piḷandhanatthāya na labbhati. Sesañātīnaṃ pana haritvā na dātabbaṃ, pakkosāpetvā pūjanatthāya dātabbaṃ. Sesaṇassa pūjanaṭṭhānaṃ sampattassa apaccāsīsantena dātabbaṃ, pupphadānaṃ nāma na hoti.

1. Gandhikādayo (Sī, Syā)

လဘိဿထာ”တိ ဝတ္တဗ္ဗာ။ န ဣစ္ဆန္တိယေဝ။ “ဒွေ ကောဋ္ဌာသေ လဘိဿ-
ထာ”တိ ဝတ္တဗ္ဗာ။ ဧဝံ အနိစ္ဆန္တေသု နဋ္ဌေန အတ္ထော နတ္ထိ။ “တုမှာကံ ခဏေ
သတိ ဒဏ္ဍကမ္ပံ ကရိဿထ။ ကောဋ္ဌေတွာ ဂဏှထာ”တိ ဝတ္တဗ္ဗာ။ ဝေဠုဒါနံ
နာမ န ဟောတိ။ ဝေဠုဂုဗ္ဗေ အဂ္ဂိမ္ပိ ဥဗ္ဗိတေပိ ဥဒကေန ဝုပ္ပမာနဝေဠုသုပိ
ဧသေဝ နယော။

ပတ္တဒါနေ ဂရုဘဏ္ဍတဘယ အယံ ဝိနိစ္ဆယော—ပတ္တမ္ပိ ဟိ ယတ္ထ ဝိက္ကာယတိ၊
ဂန္ဓကာရာဒယော^၁ ဂန္ဓပလိဝေဌနာဒိနံ အတ္ထာယ ဂဏှန္တိ။ တာဒိသေ
ဒုလ္လဘဋ္ဌာနေယေဝ ဂရုဘဏ္ဍံ ဟောတိ။ သေ တာဝ ကိသုကပတ္တကဏ္ဍ-
ပိဋန္တနတာလပတ္တာဒိသု ဝိနိစ္ဆယော။ တာလပတ္တမ္ပိ ဣမသ္မိယေဝ ဌာနေ
ကထေတမ္ပိ—တာလပတ္တမ္ပိ ဟိ သယံ ဇာတေ တာလဝနေ သံသေန ပရိစ္ဆိန္န-
ဋ္ဌာနေယေဝ ဂရုဘဏ္ဍံ။ န တတော ပရံ၊ ရောပိမတလေသု သဗ္ဗမ္ပိ ဂရုဘဏ္ဍံ။
တဿ ပမာဏံ ဟေဋ္ဌိမကောဋိယာ အဋ္ဌင်္ဂလပ္ပမာဏောပိ ရိတ္တပေါတ္တကော။
တိဏမ္ပိ ဧတ္ထေဝ ပက္ခိပိတွာ ကထေတမ္ပိ။ ယတ္ထ ပန တိဏံ နတ္ထိ။ တတ္ထ
တာလနာဋ္ဌိကေရပတ္တာဒိဟိပိ ဆာဒေန္တိ။ တဿာတာနိပိတိဏေနေဝ သင်္ဂဟိ-
တာနိ။ ဣတိ မုဉ္ဇပလာလာဒိသု ယံကိဉ္စိ မုဉ္ဇပ္ပမာဏံ တိဏံ။ နာဋ္ဌိကေရ-
ပတ္တာဒိသု စ ကေပတ္တမ္ပိ သံသဿ ဒိန္နံ ဝါ တတ္ထ ဇာတံ ဝါ ဗဟိအာရာမေ
သံသဿ တိဏဝတ္ထုမ္ပိ ဇာတတိဏံ ဝါ ရက္ခိတဂေါပိတံ ဝါ ဂရုဘဏ္ဍံ ဟောတိ။
တံ ပန သံသကမ္မေ စ စေတိယကမ္မေ စ ကတေ အတိရေကံ ပုဂ္ဂလိကကမ္မေ
ဒါတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တဒါရုဝေဠုသုပိ ဧသေဝ နယော။

ပုပ္ဖဒါနေ “တ္ထေကေသု ရုက္ခေသု ပုပ္ဖါနိ ဝိဿဋ္ဌိတွာ ယာဂုဘတ္တတ္ထာယ
ဥပနေန္တိ။ တတ္ထေကေသု သေနာသနပဋိသင်္ခရဏေ ဥပနေန္တိ။”တိ ဧဝံ နိယမိ-
တဋ္ဌာနေယေဝ ပုပ္ဖါနိ ဂရုဘဏ္ဍာနိ ဟောန္တိ။ ယဒိ သာမဏေရာ ပုပ္ဖါနိ
ဩစိနိတွာ ရာသိံ ကရေန္တိ၊ ပဉ္စင်္ဂသမန္နာဂတော ပုပ္ဖဘာဇကော ဘိက္ခု-
ဘိက္ခုသံသံ ဂဏေတွာ ကောဋ္ဌာသေ ကရေတိ။ သော သမ္ပတ္တပရိသာယ
သံသံ အနာပုတ္တိတွာဝ ဒါတုံ လဘတိ။ အသမ္ပတေန ပန အာပုတ္တိတွာဝ ဒါတမ္ပိ။
ဘိက္ခုနော ပန ကဿ ပုပ္ဖါနိ ဒါတုံ လဗ္ဘတိ။ ကဿ န လဗ္ဘတိတိ? မာတာ-
ပိတုနံ ဂေဟံ ဟရိတွာပိ ဂေဟတော ပက္ခောသာပေတွာပိ “ဝတ္ထုပူဇံ ကရေ-
ထာ”တိ ဒါတုံ လဗ္ဘတိ။ ပိဋန္တနတ္ထာယ န လဗ္ဘတိ။ သေသဉ္ဇတိနံ ပန ဟရိတွာ
န ဒါတမ္ပိ။ ပက္ခောသာပေတွာ ပူဇနတ္ထာယ ဒါတမ္ပိ။ သေသဇနဿ
ပူဇနဋ္ဌာနံ သမ္ပတ္တဿ အပစ္စာသိသန္တေန ဒါတမ္ပိ။ ပုပ္ဖါနိ နာမ န ဟောတိ။

Vihāre bahūni pupphāni pupphanti, bhikkhunā piṇḍāya carantena manusse disvā “vihāre bahūni pupphāni pūjethā”ti vattabbaṃ, vacanamatte doso natthi, “manussā khādanīyabhojanīyaṃ ādāya āgamissantī”ti cittena pana na vattabbaṃ. Sace vadati, khādanīyabhojanīyaṃ na paribhuñjitabbaṃ. Manussā attano dhammatāya “vihāre pupphāni atthī”ti pucchitvā “asukadivase vihāraṃ āgamissāma, sāmaṇeraṇaṃ pupphāni ocinituṃ mā dethā”ti vadanti. Bhikkhu sāmaṇeraṇaṃ kathetuṃ pamuṭṭho, sāmaṇerehi pupphāni ocitāni, manussā bhikkhuṃ upasaṅkamitvā mayaṃ tumhākaṃ asukadivase evaṃ ārocayimha “sāmaṇeraṇaṃ pupphāni ocinituṃ mā dethā”ti, kasmā na vārayitthāti? “Sati me pamuṭṭhā, pupphāni ocinitamattāneva, na tāva pūjā katā”ti vattabbaṃ, “gaṇhatha pūjethā”ti na vattabbaṃ. Sace vadati, āmisaṃ na paribhuñjitabbaṃ. Aparo bhikkhu sāmaṇeraṇaṃ ācikkhati “asukagāmaṃ vāsino ‘pupphāni mā ocinitthā’ti āhamsū”ti manussāpi āmisaṃ āharitvā dānaṃ datvā vadanti “amhākaṃ manussā na bahukā, sāmaṇere amhehi saha pupphāni ocinituṃ āṇāpethā”ti. “Sāmaṇerehi bhikkhā laddhā. Ye bhikkhācāraṃ na gacchanti, te sayameva jānissantī upāsakā”ti vattabbaṃ. Ettakaṃ nayaṃ labhitvā sāmaṇere putte vā bhātike vā katvā pupphāni ocināpetuṃ doso natthi, pupphadānaṃ nāma na hoti.

Phaladāne phalampi pupphaṃ viya niyamitameva garubhaṇḍaṃ hoti. Vihāre bahukasmim phalāphale sati aphāsukamanussā āgantvā yācanti, bhikkhū “saṃghikaṃ”ti dātuṃ na ussahanti, manussā vipphaṇṣārino akkosanti paribhāsanti, tattha kim kātabbanti? Phalehi vā rukkhehi vā paricchinditvā katikā katābbā “asuke ca rukkhe asuke ca rukkhe ettakāni phalāni gaṇhantā, ettakesu vā rukkhesu phalāni gaṇhantā na vāretabbā”ti. Corā vā issarā vā balakkārena gaṇhantā na vāretabbā. Kuddhā hi te sakalavihārampi nāseyyuṃ, ādīnava pana kathetabboti.

Sinānadāne sinānacuṇṇāni koṭṭitāni na garubhaṇḍāni, akoṭṭito rukkhe ṭhitova rukkhatāco garubhaṇḍaṃ, cuṇṇaṃ pana agilānassa rajananipakkaṃ vaṭṭati. Gilānassa yaṃkiñci cuṇṇaṃ dātuṃ vaṭṭatiyeva.

ဝိဟာရေ ဗဟူနိ ပုပ္ဖါနိ ပုပ္ဖန္တိ၊ ဘိက္ခုနာ ပိဏ္ဍာယ စရန္တေန မနုဿေ ဒိဿာ “ဝိဟာရေ ဗဟူနိ ပုပ္ဖါနိ ပူဇေတ”တိ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ ဝစနမတ္ထေ ဒေါသော နတ္ထိ၊ “မနုဿာ ခါဒနိယဘောဇနိယံ အာဒါယ အာဂမိဿန္တိ”တိ စိတ္တေန ပန န ဝတ္တဗ္ဗံ။ သစေ ဝဒတိ၊ ခါဒနိယဘောဇနိယံ န ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗံ။ မနုဿာ အတ္တနော ဓမ္မတာယ “ဝိဟာရေ ပုပ္ဖါနိ အတ္ထိ”တိ ပုစ္ဆိတွာ “အသုကဒိဝသေ ဝိဟာရံ အာဂမိဿာမ၊ သာမဏေရာနံ ပုပ္ဖါနိ ဩစိနိတုံ မာ ဒေတာ”တိ ဝဒန္တိ။ ဘိက္ခု သာမဏေရာနံ ကထေတုံ ပမုဋ္ဌော၊ သာမဏေရေဟိ ပုပ္ဖါနိ ဩစိတာနိ၊ မနုဿာ ဘိက္ခု ဥပသင်္ကမိတွာ မယံ တုမှာကံ အသုကဒိဝသေ ဧဝံ အာရောစယိမှ “သာမဏေရာနံ ပုပ္ဖါနိ ဩစိနိတုံ မာ ဒေတာ”တိ၊ ကဿာ န ဝါရယိတ္တာတိ? “သတိ မေ ပမုဋ္ဌော၊ ပုပ္ဖါနိ ဩစိနိတမတ္တာနေဝ၊ န တာဝ ပူဇာ ကတာ”တိ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ “ဂဏှထ ပူဇေတ”တိ န ဝတ္တဗ္ဗံ။ သစေ ဝဒတိ၊ အာမိသံ န ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗံ။ အပရော ဘိက္ခု သာမဏေရာနံ အာစိက္ခတိ “အသုက- ဂါမဝါသိနော ‘ပုပ္ဖါနိ မာ ဩစိနိတ္တာ’တိ အာဟံသု”တိ မနုဿာပိ အာမိသံ အာဟရိတွာ ဒါနံ ဒတွာ ဝဒန္တိ “အမှာကံ မနုဿာ န ဗဟုကာ၊ သာမဏေရေ အမှေဟိ သဟ ပုပ္ဖါနိ ဩစိနိတုံ အာဏာပေထာ”တိ။ “သာမဏေရေဟိ ဘိက္ခု လဒ္ဓါ။ ယေ ဘိက္ခုစာရံ န ဂစ္ဆန္တိ၊ တေ သယမေဝ ဇာနိဿန္တိ ဥပါသကာ”တိ ဝတ္တဗ္ဗံ။ ဧတ္တကံ နယံ လဘိတွာ သာမဏေရေ ပုတ္တေ ဝါ ဘာတိကေ ဝါ ကတွာ ပုပ္ဖါနိ ဩစိနာပေတုံ ဒေါသော နတ္ထိ၊ ပုပ္ဖ- ဒါနံ နာမ န ဟောတိ။

ဖလဒါနေ ဖလဗ္ဗိ ပုပ္ဖံ ဝိယ နိယမိတမေဝ ဂရုဘဏ္ဍံ ဟောတိ။ ဝိဟာရေ ဗဟုကသ္မိ ဖလာဖလေ သတိ အဖာသုကမနုဿာ အာဂန္တာ ယာစန္တိ၊ ဘိက္ခု “သံဃိက”န္တိ ဒါတုံ န ဥဿဟန္တိ၊ မနုဿာ ဝိပုဋ္ဌိသာရိနော အက္ခော- သန္တိ ပရိဘာသန္တိ၊ တတ္ထ ကိံ ကာတဗ္ဗန္တိ? ဖလေဟိ ဝါ ရုက္ခေဟိ ဝါ ပရိစ္ဆိန္တိတွာ ကတိကာ ကာတဗ္ဗာ “အသုကေ စ ရုက္ခေ အသုကေ စ ရုက္ခေ ဧတ္တကာနိ ဖလာနိ ဂဏှန္တာ၊ ဧတ္တကေသု ဝါ ရုက္ခေသု ဖလာနိ ဂဏှန္တာ န ဝါရေတဗ္ဗာ”တိ။ စောရာ ဝါ ဣဿရာ ဝါ ဗလက္ကာရေန ဂဏှန္တာ န ဝါရေတဗ္ဗာ။ ကုဒ္ဓါဟိ တေ သကလဝိဟာရဗ္ဗိ နာသေယျ၊ အာဒိနဝေါ ပန ကထေတဗ္ဗောတိ။

သိနာနဒါနေ သိနာနစုဏ္ဏာနိ ကောဋိတာနိ န ဂရုဘဏ္ဍာနိ၊ အကောဋိတော ရုက္ခေ ဌိတောဝ ရုက္ခတစော ဂရုဘဏ္ဍံ၊ စုဏ္ဏံ ပန အဂိလာနဿ ရဇနနိပက္ကံ ဝဇ္ဇတိ။ ဝိလာနဿ ယံကိဉ္စိ စုဏ္ဏံ ဒါတုံ ဝဇ္ဇတိယေဝ။

Na **cunṇadānenā**ti vuttanayena sirīsaṇṇādīnaṃ dānena. **Mattikādāne** mattikā hi yattha dullabhā hoti, tattheva garubhaṇḍaṃ. Sāpi heṭṭhimakoṭṭiyā timsapalagulaṇḍappamāṇāva, tato heṭṭhā na garubhaṇḍanti.

Dantakaṭṭhadāne dantakaṭṭhaṃ acchinnakameva garubhaṇḍaṃ. Yesaṃ sāmaṇerānaṃ saṃghato dantakaṭṭhavāro pāpuṇāti, te attano ācariyupajjhāyānaṃ pāṭiyekkaṃ dātuṃ na labhanti. Yehi pana “ettakāni dantakaṭṭhāni āharitabbāni”ti paricchinditvā vārā gahitā, te atirekāni ācariyupajjhāyānaṃ dātuṃ labhanti. Ekena bhikkhuna dantakaṭṭhamālakato bahūni dantakaṭṭhāni na gahetabbāni, devasikaṃ ekekameva gahetabbam. Pāṭiyekkaṃ vasantenāpi bhikkhusaṃghaṃ gaṇayitvā yattakāni attano pāpuṇanti, tattakāneva gahetvā gantabbam. Antarā āgantukesu vā āgatesu disaṃ vā pakkamantesu¹ āharitvā gahitaṭṭhāneyeva ṭhapetabbāni. **Na mukhodakadānenā**ti na mukhadhovana-udakadānena.

Na cāṭukamyatāyāti-ādīsu cāṭukamyatā vuccati attānaṃ dāsaṃ viya nīcaṭṭhāne ṭhapetvā parassa khalitavacanampi saṇṭhapetvā piyakāmatāya paggayhavacanam. **Na muggasūpyatāyāti** na muggasūpasamānatāya. Muggasūpasamānatāti saccālikena jīvikaṃ kappanatāya etaṃ adhivacanam. Yathā hi muggasūpe paccante bahū muggā pākam gacchanti thokā na gacchanti, evameva saccālikena jīvikaṃ kappake puggale bahu alikaṃ hoti, appakam saccam. Yathā vā muggasūpassa apavisanaṭṭhānaṃ nāma natthi, evameva saccālikavuttino puggalassa appatiṭṭhānaṃ nāma² natthi. Siṅghātakam viya icchiticchitaṭṭhānassa³ patiṭṭhāti. Tenassa sā musāvādītā “muggasūpyatā”ti vuttā. **Na pāribhaṭṭatāyāti** na pāribhaṭṭakammabhāvena. Pāribhaṭṭassa hi kammaṃ pāribhaṭṭam, tassa bhāvo pāribhaṭṭatā, alaṅkāraṇādīhi dāraṇakāṭṭhāpanassetam adhivacanam. **Na pīṭhamaddikatāyāti** na sahasā gharaṃ pavisitvā pīṭhake nisīdanakatāya.

Na vatthuvijjāyāti-ādīsu **vatthuvijjā** nāma gāmanigamanagarādīnaṃ sunivīṭṭhadunnivīṭṭhajānanasattham. **Tiracchānavijjā** nāma aniyyānikattā saggamokkhamaggānaṃ tiracchānabhūtā aṅgasatthanimittādikā avasesavijjā.

1. Pakkamantena (Sī, Syā, Ka)
3. Icchiticchitadhārāya (Sī, Syā, Ka)

2. Appavisanaṭṭhānaṃ nāma (Syā)

န ဂုဏ္ဏဒါနနာတိ ဂုတ္တနယေန သိရိသဂုဏ္ဏံဒီနံ ဒါနေန။ **မတ္တိကာဒါန** မတ္တိကာ ဟိ ယတ္ထ ဒုလ္လဘာ ဟောတိ၊ တတ္ထေဝ ဂရုဘဏ္ဍိ။ သာပိ ဟေဋ္ဌမ-
ကောဋိယာ တိ သပလဂုဋ္ဌပိဏ္ဍပမာဏာဝ၊ တတော ဟေဋ္ဌာ န ဂရုဘဏ္ဍိ။

ဒန္တကဋ္ဌဒါန ဒန္တကဋ္ဌ အတ္ထိန္ဒကမေဝ ဂရုဘဏ္ဍိ။ ယေသံ သာမဏေရာနံ သံသတော ဒန္တကဋ္ဌဝါရေ ပါပုဏာတိ၊ တေ အတ္တနော အာစရိယုပဇ္ဈာယာနံ ပါဋိယေက္ကံ ဒါတုံ န လဘန္တိ။ ယေဟိ ပန “တ္ထေကာနိ ဒန္တကဋ္ဌာနိ အာဟရိတဗ္ဗာနိ”တိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ဝါရာ ဂဟိတာ၊ တေ အတိရေကာနိ အာစရိယုပဇ္ဈာယာနံ ဒါတုံလဘန္တိ။ ဧကေန ဘိက္ခုနာ ဒန္တကဋ္ဌမာဋ္ဌကတော ဗဟူနိ ဒန္တကဋ္ဌာနိ န ဂဟေတဗ္ဗာနိ၊ ဒေဝသိကံ ဧကေကမေဝ ဂဟေတဗ္ဗံ။ ပါဋိယေက္ကံ ဝသန္တေနာပိ ဘိက္ခုသံသံ ဂဏယိတွာ ယတ္တကာနိ အတ္တနော ပါပုဏန္တိ၊ တတ္တကာနေဝ ဂဟေတွာ ဂန္တဗ္ဗံ။ အန္တရာ အာဂန္တုကေသု ဝါ အာဂတေသု ဒီသံ ဝါ ပက္ကမန္တေသု^၁ အာဟရိတွာ ဂဟိတဋ္ဌာနေယေဝ ဌပေတဗ္ဗာနိ။ **န မုခေါဒကဒါနနာ**တိ န မုခေဝနဉဒကဒါနေန။

န စာဠကမျတာယာတိအာဒိသု စာဠကမျတာ ဂုဏ္ဏတိ အတ္တာနံ ဒါသံ ဝိယ နိစဋ္ဌာနေ ဌပေတွာ ပရဿ ခလိတဝစနမ္ပိ သဏ္ဌပေတွာ ဝိယကာမတာယ ပဂ္ဂယဝစနံ။ **န မုဂ္ဂသူပျတာယာ**တိ န မုဂ္ဂသူပသမာနတာယ။ မုဂ္ဂသူပသမာန-
တာတိ သစ္စာလိကေန ဇီဝိကံ ကပ္ပနတာယ ဧတံ အဓိဝစနံ။ ယထာ ဟိ မုဂ္ဂသူပေ ပစ္စန္ဓေ ဗဟူ မုဂ္ဂါ ပါကံ ဂစ္ဆန္တိ ထောကာ န ဂစ္ဆန္တိ၊ ဧဝမေဝ သစ္စာလိကေန ဇီဝိကကပ္ပကေ ပုဂ္ဂလေ ဗဟူ အလိကံ ဟောတိ၊ အပ္ပကံ သစ္စံ။ ယထာ ဝါ မုဂ္ဂသူပဿ အပဝိသနဋ္ဌာနံ နာမ နတ္ထိ၊ ဧဝမေဝ သစ္စာလိက-
ဂုတ္တိနော ပုဂ္ဂလဿ အပ္ပဝိဋ္ဌာနံ နာမ^၂ နတ္ထိ။ သိဃံသုကံ ဝိယ ဣတ္ထိတိစ္ဆိတဋ္ဌာနဿ^၃ ပတိဋ္ဌာတိ။ တေနဿ သာ မုသာဝါဒိတာ “မုဂ္ဂသူ-
ပျတာ”တိ ဂုတ္တာ။ **န ပါရိဘဠကမျတာယာ**တိ န ပါရိဘဠကမျတာဝေန။ ပါရိဘဠဿ ဟိ ကမ္မံ ပါရိဘဠံ၊ တဿ ဘာဝေါ ပါရိဘဠတာ၊ အလင်္ကာရ-
ကရဏာဒီဟိ ဒါရကကိဋ္ဌာပနဿေတံ အဓိဝစနံ။ **န ဝိဋ္ဌမဒ္ဓိကတာယာ**တိ န သဟသာ ဃရံ ပဝိသိတွာ ဝိဋ္ဌကေ နိသီဒနကတာယ။

န ဝတ္ထုပိဇ္ဇာယာတိအာဒိသု **ဝတ္ထုပိဇ္ဇာ** နာမ ဂါမနိဂမနဂရာဒီနံ သုနိဝိဋ္ဌဒုန္နိဝိဋ္ဌဇာနနသတ္တံ။ **တိရစ္ဆာနပိဇ္ဇာ** နာမ အနိယျာနိကတ္တာ သဂ္ဂ-
မောက္ခမဂ္ဂါနံ တိရစ္ဆာနဘူတာ အင်္ဂသတ္တနိမိတ္တာဒိကာ အဝသေသပိဇ္ဇာ။

၁-ပက္ကမန္တေန (သီ၊ သျာ၊ က)

၂-အပ္ပဝိသနဋ္ဌာနံ နာမ (သျာ)

၃-ဣတ္ထိတိစ္ဆိတဇာရာယ (သီ၊ သျာ၊ က)

attano dinnakānaṃ na puna dānena. **Dhammenā**ti dhammena uppannaṃ. **Samenā**ti kāyasucaritādina. **Laddhā**ti kāyena laddhā. **Labhitvā**ti cittaena pāpuṇitvā. **Adhigantvā**ti sampāpuṇitvā. **Vinditvā**ti ñāṇena vinditvā. **Paṭilabhitvā**ti punappunaṃ labhitvā.

Annasannidhinti ettha duvidhā annakathā vinayavasena ca sallekhavasena ca. Vinayavasena tāva yaṃkiñci annaṃ ajja paṭiggahitaṃ aparajju sannidhikāraṃ hoti, tassa paribhoge pācittiyaṃ. Attanā laddhaṃ pana sāmaṇeraṇaṃ datvā tehi laddhaṃ ṭhapāpetvā dutiyadivase bhuñjitum vaṭṭati, sallekho pana na hoti.

Pānasannidhimhipi eśeva nayo. Ettha pānaṃ nāma ambapānādīni aṭṭha pānāni, yāni ce tesāṃ anulomāni.

Vatthasannidhinti-ādimhi anadhiṭṭhitāvikappitaṃ sannidhi ca hoti sallekhañca kopeti. Ayaṃ pariyāya kathāva, nipariyāyato pana ticīvarasantuṭṭhena bhavitabbaṃ, catutthaṃ labhitvā aññassa dātabbaṃ. Sace yassa kassaci dātuṃ na sakkoti, yassa pana dātukāmo hoti, so uddesatthāya vā paripucchatthāya vā gato, āgatamatte dātabbaṃ, adātuṃ na vaṭṭati. Cīvare pana appahonte satiyā paccāsāya anuññātakālaṃ ṭhapetum vaṭṭati. Sūcisuttacīvarakāraṇānaṃ alābhena tato parampi vinayakammaṃ katvā ṭhapetum vaṭṭati. “Imasmim jīṇṇe puna īdisaṃ kuto labhissāmī”ti pana ṭhapetum na vaṭṭati, sannidhi ca hoti, sallekhañca vikopeti.

Yānasannidhimhi yānaṃ nāma vayhaṃ ratho sakaṭaṃ sandamānikā sivikā pāṭaṅkīti netāṃ pabbajitassa yānaṃ. Upāhanā pana pabbajitassa yānaṃyeva. Ekabhikkhussa hi eko araṇṇatthāya, ekā dhotapādakatthāyāti ukkaṃsato dve upāhanasaṅghāṭā vaṭṭanti, tatiyaṃ labhitvā aññassa dātabbo, “imasmim jīṇṇe aññaṃ kuto labhissāmī”ti hi ṭhapetum na vaṭṭati, sannidhi ca hoti, sallekhañca vikopeti.

Sayanasannidhimhi sayananti mañco. Ekassa bhikkhuno eko gabbhe eko divāṭṭhāneti ukkaṃsato dve mañcā vaṭṭanti, tato uttari labhitvā aññassa bhikkhuno vā gaṇassa vā dātabbo, adātuṃ na vaṭṭati, sannidhi ceva hoti, sallekhañca kopeti.

အတ္တနော ဒိန္နကာနံ န ပုန ဒါနေန။ **ဓမ္မေနာ**တိ ဓမ္မေန ဥပ္ပန္နံ။ **သမေနာ**တိ ကာယသုစရိတာဒိနာ။ **လဒ္ဓါ**တိ ကာယေန လဒ္ဓါ။ **လဘိတွာ**တိ စိတ္တေန ပါပုဏိတွာ။ **အဓိဂန္ဓာ**တိ သမ္ပာပုဏိတွာ။ **ဝိန္ဒိတွာ**တိ ဣဏေန ဝိန္ဒိတွာ။ **ပဋိလဘိတွာ**တိ ပုနပ္ပုနံ လဘိတွာ။

အန္ဓသန္တိမိန္ဒိ ဧတ္ထ ဒုဝိခာ အန္ဓကထာ ဝိနယဝသေန စ သလ္လေခဝသေန စ။ ဝိနယဝသေန တာဝ ယံက်ဉ္စ အန္ဓံ အဇ္ဇ ပဋိဂ္ဂဟိတံ အပရဇ္ဈ သန္တိမိကာရကံ ဟောတိ။ တဿ ပရိဘောဂေ ပါစိတ္တိယံ။ အတ္တနာ လဒ္ဓံ ပန သာမဏေရာနံ ဒတွာ တေဟိ လဒ္ဓံ ဌပါပေတွာ ဒုတိယဒိဝသေ ဘုဉ္စိတုံ ဝဇ္ဇတိ။ သလ္လေခေါ ပန န ဟောတိ။

ပါနသန္တိမိန္ဒိ ဒေသေ နယော။ ဧတ္ထ ပါနံ နာမ အဗ္ဗပါနာဒိနိ အဋ္ဌ ပါနာနိ။ ယာနိ စေ တေသံ အနုလောမာနိ။

ဝတ္ထသန္တိမိန္ဒိ အာဒိမိ အနဓိဋ္ဌိတာဝိကပ္ပိတံ သန္တိမိ စ ဟောတိ သလ္လေခဉ္စ ကောပေတိ။ အယံ ပရိယာယ ကထာဝ၊ နိပ္ပရိယာယတော ပန တိစိဝရ-သန္တုဋ္ဌေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ စတုတ္ထံ လဘိတွာ အညဿ ဒါတဗ္ဗံ။ သစေ ယဿ ကဿစိ ဒါတုံ န သက္ကောတိ။ ယဿ ပန ဒါတုကာမော ဟောတိ။ သော ဥဒ္ဓေသတ္ထာယ ဝါ ပရိပုစ္ဆတ္ထာယ ဝါ ဂတော၊ အာဂတမတ္ထေ ဒါတဗ္ဗံ၊ အဒါတုံ န ဝဇ္ဇတိ။ စိဝရေ ပန အပ္ပဟောန္တေ သတိယာ ပစ္စာသာယ အနုညာတကာလံ ဌပေတုံ ဝဇ္ဇတိ။ သူစိသုတ္တစိဝရကာရကာနံ အလာဘေန တတော ပရမ္ပိ ဝိနယ-ကမ္ပံ ကတွာ ဌပေတုံ ဝဇ္ဇတိ။ “ဣမသ္မိံ ဇိဏ္ဏေ ပုန ဤဒိသံ ကုတော လဘိဿာ-ဒိ”တိ ပန ဌပေတုံ န ဝဇ္ဇတိ။ သန္တိမိ စ ဟောတိ။ သလ္လေခဉ္စ ဝိကောပေတိ။

ယာနသန္တိမိန္ဒိ ယာနံ နာမ ဝယံ ရထော သကဋံ သန္တမာနိကာ သိဝိကာ ပါဠိကီတိ နေတံ ပဗ္ဗဇိတဿ ယာနံ။ ဥပါဟနာ ပန ပဗ္ဗဇိတဿ ယာနံယေဝ။ ဧကဘိက္ခုဿ ဟိ ဧကော အရညတ္ထာယ၊ ဧကော ခောတပါဒကတ္ထာယာတိ ဥက္ကံသတော ဒွေ ဥပါဟနသင်္ခာဋာ ဝဇ္ဇန္တိ။ တတိယံ လဘိတွာ အညဿ ဒါတဗ္ဗော၊ “ဣမသ္မိံ ဇိဏ္ဏေ အညံ ကုတော လဘိဿာဒိ”တိ ဟိ ဌပေတုံ န ဝဇ္ဇတိ။ သန္တိမိ စ ဟောတိ။ သလ္လေခဉ္စ ဝိကောပေတိ။

သယနသန္တိမိန္ဒိ သယနန္တိ မဇ္ဈော။ ဧကဿ ဘိက္ခုနော ဧကော ဂဗ္ဘေ ဧကော ဒိဝါဠာနေတိ ဥက္ကံသတော ဒွေ မဇ္ဈာ ဝဇ္ဇန္တိ။ တတော ဥတ္တရိ လဘိတွာ အညဿ ဘိက္ခုနော ဝါ ဂဏဿ ဝါ ဒါတဗ္ဗော၊ အဒါတုံ န ဝဇ္ဇတိ။ သန္တိမိ စေ ဟောတိ။ သလ္လေခဉ္စ ကောပေတိ။

Gandhasannidhimhi bhikkhuno kaṇḍukacchuchavidosaḍi-ābādhe sati gandho vaṭṭati. Tena gandhena tasmim roge vūpasante aññesaṃ vā ābādhikānaṃ dātabbo. Dvāre pañcaṅgulagharadhūpanādīsū vā upanetabbo. “Puna roge sati bhavissatī”ti ṭhapetum na vaṭṭati, gandhasannidhi ca hoti, sallekhañca kopeti.

Āmisanti annādivuttāvasesaṃva daṭṭhabbam. Seyyathidaṃ? Idhekacco bhikkhu “tathārūpe kāle upakārāya bhavissantī”ti tila taṇḍulamugga māsa nālīkera loṇa maccha māmsavallūra sappi tela guḷabhājanādīni āharāpetvā ṭhapeti. So vassakāle kālasseva sāmaṇerehi yāgum pacāpetvā bhuñjītvā “sāmaṇera udakakaddame dukkhaṃ gāmaṃ pavisitum, gaccha asukakulaṃ gantvā mayhaṃ vihāre nisinnabhāvaṃ ārocehi, asukakulato dadhi-ādīni āharā”ti peseti. Bhikkhūhi “kim bhante gāmaṃ pavisathā”ti¹ vuttepi “duppaveso āvuso idāni gāmo”ti vadati. Te “hotu bhante acchatha tumhe, mayaṃ bhikkhaṃ pariyesitvā āharissāmā”ti gacchanti. Atha sāmaṇeropi dadhi-ādīni āharitvā bhattañca byañjanañca sampādetvā upaneti, taṃ bhuñjantasseva upaṭṭhākā bhattaṃ paṇṇanti, tatopi manāpaṃ manāpaṃ bhuñjati. Atha bhikkhū piṇḍapātaṃ gahetvā āgacchanti, tatopi manāpaṃ manāpaṃ gīvāyāmakāṃ bhuñjatiyeva. Evaṃ catumāsampi vītināmeti. Ayaṃ vuccati bhikkhu “muṇḍakuṭumbikajīvikāṃ jīvati, na samaṇajīvikaṃ”ti. Evarūpo āmisasannidhi nāma hoti.

Bhikkhuno pana vasaṇaṭṭhāne ekā taṇḍulanālī eko guḷapiṇḍo catubhāgamattaṃ sappīti ettakaṃ nidhetum vaṭṭati akāle sampattacorānaṃ atthāya. Tehi ettakampi āmisapaṭisaṇṭhāraṃ alabhantā jīvitāpi voropeyyum, tasmā sacepi ettakaṃ natthi, āharāpetvāpi ṭhapetum vaṭṭati. Aphāsukakāle ca yadettha kappiyaṃ, taṃ attanāpi paribhuñjitum vaṭṭati. Kappiyakuṭiyaṃ pana bahuṃ ṭhapentassāpi sannidhi nāma natthi.

160. **Jhāyī na pādālola’ssāti** jhānābhirato ca na ca pādālolo assa.

Virame kukkucā nappamajjeyyāti hatthakukkucādikukkuccaṃ vinodeyya, sakkaccakāritāya cettha nappamajjeyya.

1. Na pavisathāti (Ka)

ဂန္ဓသန္ဓိမိမိ ဘိက္ခုနော ကဏ္ဍကဏ္ဍဆဝိဒေါသာဒိအာဗာဓေ သတိ ဂန္ဓော ဝဇ္ဇတိ။ တေန ဂန္ဓေန တသ္မိံ ရောဂေ ဝူပသန္ဓေ အညေသံ ဝါ အာဗာဓိကာနံ ဒါတဗ္ဗော။ ဒွါရေ ပဉ္စဂုံလသရူပနာဒိသု ဝါ ဥပနေတဗ္ဗော။ “ပုန ရောဂေ သတိ ဘဝိဿတိ”တိ ဌပေတုံ န ဝဇ္ဇတိ။ ဂန္ဓသန္ဓိမိ စ ဟောတိ။ သလ္လေခဉ္စ ကောပေတိ။

အာမိသန္ဓိ အန္ဓာဒိဝုတ္တာဝသေသံဝ ဒဠဗ္ဗံ။ သေယျထိဒံ? ဣဓေကစ္စော ဘိက္ခု “တထာရူပေ ကာလေ ဥပကာရယ ဘဝိဿန္တိ”တိ တိလတဏှလ- မုဂ္ဂ မာသ နာဠိကေရ လောဏ မစ္ဆ မံသ ဝလ္လူရ သပ္ပိ တေလ ဂုဠဘာဇနာဒိနိ အာဟရာပေတွာ ဌပေတိ။ သော ဝဿကာလေ ကာလသေဝ သာမဏေ- ရေဟိ ယာဂုံ ပစာပေတွာ ဘုဉ္ဇိတွာ “သာမဏေရ ဥဒကကဒ္ဓမေ ဒုက္ခံ ဂါမံ ပဝိသိတုံ။ ဂစ္ဆ အသုကကုလံ ဂန္ဓာ မယုံ ဝိဟာရေ နိသိန္ဓဘာဝံ အာရောစေဟိ။ အသုကကုလတော ဒမိအာဒိနိ အာဟရာ”တိ ပေသေတိ။ ဘိက္ခုဟိ “ကိံ ဘန္ဓေ ဂါမံ ပဝိသထာ”တိ ဝုတ္တေပိ “ဒုပ္ပဝေသော အာဝုသော ဣဒါနိ ဂါမော”တိ ဝဒတိ။ တေ “ဟောတု ဘန္ဓေ အစ္ဆယ တုမှ၊ မယံ ဘိက္ခံ ပရိယေသိတွာ အာဟရိဿာမာ”တိ ဂစ္ဆန္တိ။ အထ သာမဏေရောပိ ဒမိအာဒိနိ အာဟရိတွာ ဘတ္တဉ္စ ဗျဉ္စနဉ္စ သမ္ပာဒေတွာ ဥပနေတိ။ တံ ဘုဉ္ဇန္တဿေဝ ဥပဋ္ဌာကာ ဘတ္တံ ပဟိဏန္တိ။ တတောပိ မနာပံ မနာပံ ဘုဉ္ဇတိ။ အထ ဘိက္ခု ပိဏ္ဍပါတံ ဂဟေတွာ အာဂစ္ဆန္တိ။ တတောပိ မနာပံ မနာပံ ဂိဝါယာမကံ ဘုဉ္ဇတိယေဝ။ ဧဝံ စတုမာသမ္ပိ ဝိတိနာမေတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခု “မုဏ္ဍကုဋုမ္ဗိကဇီဝိကံ ဇီဝတိ။ န သမဏဇီဝိက”န္တိ။ ဧဝရူပေါ အာမိသသန္ဓိမိ နာမ ဟောတိ။

ဘိက္ခုနော ပန ဝသနဋ္ဌာနေ ကော တဏှလနာဠိ ကော ဂုဠပိဏ္ဍော စတုဘာဂမတ္တံ သပ္ပိတိ ဧတ္တကံ နိဓေတုံ ဝဇ္ဇတိ အကာလေ သမ္ပတ္တစောရာနံ အတ္ထာယ။ တေဟိ ဧတ္တကမ္ပိ အာမိသပဋိသန္ဓာရံ အလဘန္တာ ဇီဝိတာပိ ဝေါရောပေယျံ။ တသ္မာ သစေပိ ဧတ္တကံ နတ္ထိ။ အာဟရာပေတွာပိ ဌပေတုံ ဝဇ္ဇတိ။ အဗာသုကကာလေ စ ယဒေတ္ထ ကပ္ပိယံ။ တံ အတ္တနာပိ ပရိဘုဉ္ဇတုံ ဝဇ္ဇတိ။ ကပ္ပိယကုဋိယံ ပန ဗဟုံ ဌပေန္တဿာပိ သန္ဓိမိ နာမ နတ္ထိ။

၁၆၀။ **ဈာယီ န ပါဒလောလ’ဿာတိ** ဈာနာဘိရတော စ န စ ပါဒ- လောလော အဿ။ **ဝိရမေ ကုတ္တုစွာ နပ္ပမဇ္ဇေယျာတိ** ဟတ္ထကုတ္တုစွာဒိ- ကုတ္တုစွံ ဝိနောဒေယျ။ သက္ကစ္စကာရိတာယ စေတ္ထ နပ္ပမဇ္ဇေယျ။

Ekattamanuyuttoti ekībhāvaṃ anuyutto. **Paramatthagarakoti** uttamatthagarako. “Sakatthagarako”ti vā pāṭho.

Paṭisallānārāmoti āramaṇaṃ ārāmo, tato tato ārammaṇato paṭisaṃharitvā ekībhāve paṭisallāne ārāmo yassa so paṭisallānārāmo. **Assāti** bhaveyya. Tasmim ratoti **paṭisallānarato**. Etehi sīlesu paripūrakāritam dasseti. Tam kissa hetu? Sīlavipannassa ekaggatāpi na sampajjati. **Ajjhattam cetosamathamamanuyuttoti** attano cittasamathe yutto. Ettha hi ajjhattanti vā attanoti vā etaṃ ekattham, byañjanaṃeva nānaṃ. Bhummatthe panetaṃ upayogavacanam. **Anūti** iminā upasaggena yoge siddham.

Anirākatajjhānoti bahi anihatajjhāno avināsitaññāno vā. Nīharaṇavināsattham hi idaṃ nirākaraṇam nāma. “Thambham niraṃkatvā nivātavutti”ti-ādīsu¹ cassa payogo daṭṭhabbo. **Vipassanāya samannāgatoti** sattavidhāya anupassanāya yutto. Sattavidhā anupassanā nāma aniccānupassanā dukkhānupassanā anattānupassanā nibbidānupassanā virāgānupassanā nirodhānupassanā paṭinissaggānupassanāti. Tā Visuddhimagge² vitthāritā. **Brūhetā suññāgārānantī** vaḍḍhetā suññāgārānam. Ettha ca samathavipassanāvasena kammaṭṭhānam gahetvā rattindivam suññāgāram pavisitvā nisīdamāno bhikkhu “brūhetā suññāgārānam”ti veditabbo. Ekabhūmakādibhede pāsāde kurumānopi suññāgārānam brūhetāti daṭṭhabbo.

Sakkaccakārīti-ādīsu dānādīnam kusaladhammānam bhāvanāya puggalassa vā deyyadhammassa vā sakkaccakāritāvasena sakkaccakārī. **Assāti** bhaveyya. Satatabhāvo sātaccam, sātaccakāritāvasena **sātaccakārī**. Nirantarakāritāya **aṭṭhitakārī**. Yathā nāma kakaṇṭako thokam gantvā thokam tiṭṭhati, na nirantaram gacchati, evameva yo puggalo ekadivasam dānam datvā pūjam vā katvā dhammam vā sutvā samaṇadhammam vā katvā puna cirassam karoti, tam na nirantaram pavatteti. So “asātaccakārī, ṭhitakārī”ti vuccati. Yo pana evam na hoti, so aṭṭhitakārī. **Anolīnavuttikoti**

1. Khu 1. 327 piṭṭhe.

2. Visuddhi 2. 277, 336 piṭṭhesu.

ကေတ္တမနုယုတ္တောတိ ကေတိဘာဝံ အနုယုတ္တော။ **ပရမတ္ထဂရုကော**တိ ဥတ္တမတ္တဂရုကော။ “သကတ္တဂရုကော”တိ ဝါ ပါဠိ။

ပဋိသလ္လာနာရာမောတိ အာရမဏံ အာရာမော၊ တတော တတော အာရမ္မဏတော ပဋိသံဟရိတွာ ကေတိဘာဝေ ပဋိသလ္လာနေ အာရာမော ယဿ သော ပဋိသလ္လာနာရာမော။ **အဿာ**တိ ဘဝေယျ။ တသ္မိံ ရတောတိ **ပဋိသလ္လာနရတော**။ ဧတေဟိ သီလေသု ပရိပူရကာရိတံ ဒဿေတိ။ တံ ကိဿ ဟေတု? သီလဝိပန္နဿ ကေဂ္ဂတာပိ န သမ္ပဇ္ဇတိ။ **အဇ္ဈတ္တံ စေတောသမထမနုယုတ္တော**တိ အတ္တနော စိတ္တသမထေ ယုတ္တော။ ဧတ္ထ ဟိ အဇ္ဈတ္တန္တိ ဝါ အတ္တနောတိ ဝါ ဧတံ ကေတ္တံ၊ ဗျဉ္ဇနမေဝ နာနံ။ ဘုဗ္ဗတ္ထေ ပနေတံ ဥပယောဂဝစနံ။ **အနုတိ** ဣမိနာ ဥပသဂ္ဂေန ယောဂေ သိဒ္ဓိ။

အနိရာကတဇ္ဈာနောတိ ဗဟိ အနိဟတဇ္ဈာနော အဝိနာသိတဇ္ဈာနော ဝါ။ နိဟရဏဝိနာသတ္ထံ ဟိ ဣဒံ နိရာကရဏံ နာမ။ “ထမ္ပံ နိရံကတွာ နိဝါတဝုတ္တိ”တိအာဒိသု^၁ စဿ ပယောဂေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ဝိပဿနာယ သမန္တာဂတော**တိ သတ္တဝိဓာယ အနုပဿနာယ ယုတ္တော။ သတ္တဝိဓာ အနုပဿနာ နာမ အနိစ္စာနုပဿနာ ဒုက္ခာနုပဿနာ အနတ္တာနုပဿနာ နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာ ဝိရာဂါနုပဿနာ နိရောဓာနုပဿနာ ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿနာတိ။ တာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ^၂ ဝိတ္ထာရိတာ။ **ဗြူဟေတာ သုညာဂါရာနန္တိ** ဝဇေတာ သုညာဂါရာနံ။ ဧတ္ထ စ သမထဝိပဿနာဝသေန ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ရတ္တိန္တိဝံ သုညာဂါရံ ပဝိသိတွာ နိသိဒဓာနော ဘိက္ခု “ဗြူဟေတာ သုညာဂါရာန”န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကေဘူမကာဒိဘေဒေ ပါသာဒေ ကုရမာနောပိ သုညာဂါရာနံ ဗြူဟေတာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

သက္ကစ္စကာရိတိအာဒိသု ဒါနာဒိနံ ကုသလဓမ္မာနံ ဘာဝနာယ ပုဂ္ဂလဿ ဝါ ဒေယျဓမ္မဿ ဝါ သက္ကစ္စကာရိတာဝသေန သက္ကစ္စကာရိ။ **အဿာ**တိ ဘဝေယျ။ သတတဘာဝေါ သာတစ္ဆံ၊ သာတစ္ဆကာရိတာဝသေန **သာတစ္ဆကာရိ**။ နိရန္တရကာရိတာယ **အဋ္ဌိတကာရိ**။ ယထာ နာမ ကကဏ္ဍကောထောကံ ဂန္ထာ ထောကံ တိဋ္ဌတိ၊ န နိရန္တရံ ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝမေဝ ယော ပုဂ္ဂလော ကေဒိဝသံ ဒါနံ ဒေတုာပူဇံ ဝါကတွာ ဓမ္မံ ဝါ သုတွာ သမဏဓမ္မံ ဝါကတွာ ပုနစိရသံ ကရေတိ၊ တံ န နိရန္တရံ ပဝတ္တေတိ။ သော “အသာတစ္ဆကာရိ၊ ဌိတကာရိ”တိ ဝုတ္တတိ။ ယော ပန ဧဝံ န ဟေတိ။ သော အဋ္ဌိတကာရိ။ **အနောလိနဝုတ္တိကော**တိ

၁-၃ ၁-၃၂၇-ပိဋ္ဌေ။

၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၂၇၇-၃၃၆-ပိဋ္ဌေသု။

nirantarakaraṇasaṅkhātassa vipphārassa atthitāya na olinavuttiko.

Anikkhittacchandoti kusalakiriyāya vīriyacchandassa anikkhittabhāvena anikkhittacchando. **Anikkhittadhuroti** vīriyadhurassa anoropako, anosakkitamānasoti attho.

Appaṭivānīti anivattanaṁ. **Adhiṭṭhānanti** kusalakaraṇe paṭiṭṭhābhāvo. **Anuyogoti** anuyuñjanaṁ. **Appamādoti** satiyā avippavāso.

161. **Tandim māyaṁ hassaṁ khiddanti** ālasiyañca māyañca hassañca kāyikaṁ vācasikaṁ khiddañca. **Savibhūsanti** saddhim vibhūsāya.

Rattindivaṁ chakoṭṭhāsaṁ karitvāti purimayāmajjhimayāmapacchimayāmavasena rattim tayo tathā divāti chabbidhaṁ koṭṭhāsaṁ katvā. **Pañca koṭṭhāsaṁ paṭijaggeyyāti** rattim majjhimayāmaṁ vissajjetvā avasesapañcakotṭhāsesu na niddaṁ okkameyya. **Ekakoṭṭhāsaṁ nipajjeyyāti** ekaṁ majjhimayāmakotṭhāsaṁ sato sampajāno nipajjitvā niddaṁ okkameyya.

Idha bhikkhu divasampi pubbaṇhe majjhanhe sāyanheti tayopi divasakoṭṭhāsā gahitā. **Caṅkamaṇa nisajjāyāti** sakalaṁ divasaṁ iminā iriyāpathadvayeneva viharanto cittassa āvaraṇato āvaraṇīyehi dhammehi pañcahi nīvaraṇehi sabbākusaladhammehi vā. **Cittaṁ parisodheyyāti** tehi dhammehi cittaṁ visodheyya. Tānaṁ panettha kiñcāpi na gahitaṁ, caṅkamanisajjāsannissitaṁ pana katvā gahetabbameva. **Paṭhamaṁ yāmaṇti** sakalasmimpi paṭhamayāme.

Seyyanti ettha kāmabhogīseyyā petaseyyā sīhaseyyā Tathāgataseyyāti catasso seyyā. Tattha “yebhuyyena bhikkhave kāmabhogī vāmena passena senti”¹ti¹ ayaṁ **kāmabhogīseyyā**. Tesu hi yebhuyyena dakkhiṇapassena sayāno nāma natthi. “Yebhuyyena bhikkhave petā uttānā senti”¹ti¹ ayaṁ **petaseyyā**. Appamaṁsalohitattā hi aṭṭhisāṅghātaghaṭṭitā² ekena passena sayitum na sakkonti, uttānāva senti. “Sīho bhikkhave migarājā dakkhiṇena passena seyyaṁ kappeti -pa- attamano hoti”³ti³ ayaṁ **sīhaseyyā**. Tejussadattā hi sīho migarājā dve purimapāde ekasmiṁ pacchimapāde ekasmiṁ

1. Am 1. 567 piṭṭhe.

2. Saṅghājaṭṭitā (Syā, sabbattha)

3. Am 1. 567 piṭṭhe.

နိရန္တရကရဏသင်္ခါတသံ ဝိပ္ပါရဿ အတ္တိတဿ န ဩလိနုတ္တိကော။
အနိက္ခိတ္တန္တောဘိ ကုသလကိရိယာယ ဝီရိယန္တဿ အနိက္ခိတ္တဘာဝေန
အနိက္ခိတ္တန္တော။ အနိက္ခိတ္တရုဇ္ဈေတိ ဝီရိယရုဇ္ဈေတိ အနောရောပကော၊
အနောသက္ကိတမာနသောတိ အတ္ထော။

အပ္ပဋ္ဌိဝါနိတိ အနိဝတ္တနံ။ အဓိဋ္ဌာနန္တိ ကုသလကရဏေ ပတိဋ္ဌာဘာဝေါ။
အနုယောဂေါတိ အနုယုဉ္ဇနံ။ အပ္ပမာဒေါတိ သတိယာ အဝိပ္ပဝါသော။

၁၆၁။ တဋ္ဌိမာယံ ဟသံ ခိန္နန္တိ အာလသိယဉ္ဇ မာယဉ္ဇ ဟဿဉ္ဇ ကာယိကံ
ဝါစသိကံ ခိန္နဉ္ဇ။ သဝိဘူသန္တိ သဋ္ဌိံ ဝိဘူသဿ။

ရတ္တိန္ဒြိယံ ဆကောဋ္ဌာသံ ကရိတွာတိ ပုရိမယာမမဇ္ဈိမယာမပစ္ဆိမယာမ-
ဝသေန ရတ္တိံ တယော တထာ ဒိဝါတိ ဆဗ္ဗိဓံ ကောဋ္ဌာသံ ကတွာ။ ပဉ္စ-
ကောဋ္ဌာသံ ပဋိဇ္ဇေယျာတိ ရတ္တိံ မဇ္ဈိမယာမံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ အဝသေသ-
ပဉ္စကောဋ္ဌာသေသု န နိဒ္ဒိ ဩက္ကမေယျ။ ကေကောဋ္ဌာသံ နိပဇ္ဇေယျာတိ
ကေ မဇ္ဈိမယာမကောဋ္ဌာသံ သတော သမ္ပဇာနော နိပဇ္ဇိတွာ နိဒ္ဒိ ဩက္ကမေယျ။

ဣဓ ဘိက္ခု ဒိဝသဗ္ဗိ ပုဗ္ဗဏှေ မဇ္ဈဇ္ဇေ သာယဇ္ဇေတိ တယောဝိ ဒိဝသ-
ကောဋ္ဌာသာ ဂဟိတာ။ စင်္ဂမေန နိသဇ္ဇာယာတိ သကလံ ဒိဝသံ ဣဓိနာ
ဣရိယာပထဒွယေနဝ ဝိဟရန္တော စိတ္တဿ အာဝရဏတော အာဝရဏီယေဟိ
ဓမ္မေဟိ ပဉ္စဟိ နိဝရဏေဟိ သဗ္ဗာကုသလဓမ္မေဟိ ဝါ။ စိတ္တံ ပရိသောဓေ-
ယျာတိ တေဟိ ဓမ္မေဟိ စိတ္တံ ဝိသောဓေယျ။ ဌာနံ ပနေတ္ထ ကိဉ္စာပိ န ဂဟိတံ၊
စင်္ဂမနိသဇ္ဇာသန္တိသိတံ ပန ကတွာ ဂဟေတဗ္ဗမေဝ။ ပဌမံ ယာမန္တိ သက-
လသ္မိမ္ပိ ပဌမယာမေ။

သေယျန္တိ ဧတ္ထ ကာမဘောဂီသေယျာ ပေတသေယျာ သီဟသေယျာ
တထာဂတသေယျာတိ စတသော သေယျာ။ တတ္ထ “ယေဘုယျေန ဘိက္ခဝေ
ကာမဘောဂီ ဝါမေန ပသေေန သေန္တိ”တိ အယံ ကာမဘောဂီသေယျာ။
တေသု ဟိ ယေဘုယျေန ဒက္ခိဏပသေေန သယာနော နာမ နတ္ထိ။
“ယေဘုယျေန ဘိက္ခဝေ ပေတာ ဥတ္တာနာ သေန္တိ”တိ အယံ ပေတသေယျာ။
အပ္ပမံသလောဟိတတ္ထာဟိ အဋ္ဌိသင်္ဘာဝသန္တိတာ^၂ ဧကေန ပသေေန သယိတုံ န
သက္ကောန္တိ၊ ဥတ္တာနာဝသေန္တိ။ “သီဟော ဘိက္ခဝေ မိဂရာဇာ ဒက္ခိဏေန ပသေေန
သေယျံ ကပ္ပေတိ။ ပ။ အတ္ထမေနော ဟောတိ”တိ အယံ သီဟသေယျာ။ တေဇုဿ-
ဒတ္ထာဟိ သီဟော မိဂရာဇာ ဒွေ ပုရိမပါဒေ ကေသ္မိံ ပစ္ဆိမပါဒေ ကေသ္မိံ

၁-အံ ၁-၅၆၇-ပိဋ္ဌေ။

၂-သင်္ဘာဝသန္တိတာ (သျှာ၊ သဗ္ဗတ္ထ)

၃-အံ ၁-၅၆၇-ပိဋ္ဌေ။

ṭhāne ṭhapetvā naṅguṭṭhaṃ antarasatthimhi pakkhipitvā
purimapādapacchimapādanaṅguṭṭhānaṃ ṭhitokāsaṃ sallakkhetvā dvinnam
purimapādānaṃ matthake sīsaṃ ṭhapetvā sayati. Divasampi sayitvā
pabujjhamāno na utraṣṭo pabujjhati, sīsaṃ pana ukkhipitvā
purimapādādānaṃ ṭhitokāsaṃ sallakkheti. Sace kiñci ṭhānaṃ vijahitvā ṭhitaṃ
hoti, “nayidaṃ tuyhaṃ jātiyā, na sūrabhāvassa anurūpan”ti anattamano
hutvā tattheva sayati, na gocarāya pakkamati. Avijahitvā ṭhite pana “tuyhaṃ
jātiyā ca sūrabhāvassa ca anurūpamidan”ti haṭṭhatuṭṭho uṭṭhāya
sīhaviṇṇambhitaṃ vijambhitvā kesarabhāraṃ vidhunitvā tikkhattum
sīhanādaṃ naditvā gocarāya pakkamati. Catutthajjhānaseyyā pana
Tathāgataseyyāti vuccati. Tāsu idha sīhaseyyā āgatā. Ayañhi tejussada-
iriyāpathattā uttamaseyyā nāma.

Pāde pādanti dakkhiṇapāde vāmapādaṃ. **Accādhāyā**ti ati-ādhāya
īsaṃ atikkamma ṭhapetvā. Gopphakena hi gopphake, jāṇunā vā jāṇumhi
saṃghaṭṭiyamāne abhiṇhaṃ vedanā uppajjati, cittaṃ ekaggaṃ na hoti, seyyā
aphāsu hoti. Yathā pana na saṃghaṭṭeti, evaṃ atikkamma ṭhapite vedanā
nuppajjati, cittaṃ ekaggaṃ hoti, seyyā phāsu hoti. Tena vuttaṃ “pāde
pādaṃ accādhāyā”ti. **Sato sampajānoti** satiyā ceva sampajānapaññaṃ ca
samannāgato hutvā. Iminā supariggāhakaṃ satisampajāññaṃ kathitaṃ.
Uṭṭhānasaññaṃ manasikarivāti “asukavelāya nāma uṭṭhahissāmī”ti evaṃ
uṭṭhānavelāparicchedakaṃ uṭṭhānasaññaṃ citte ṭhapetvā. Evaṃ katvā
nipanno hi yathāparicchinnaṃ kāleyeva uṭṭhāti.

Vīriyindriyaniddese **cetasikoti** idaṃ vīriyassa niyamato
cetasikabhāvadīpanatthaṃ vuttaṃ, idañhi vīriyaṃ “yadapi bhikkhave
kāyikaṃ vīriyaṃ, tadapi vīriyasambojjhaṅgo, yadapi cetasikaṃ vīriyaṃ,
tadapi vīriyasambojjhaṅgoti. Itihidaṃ uddesaṃ gacchatī”ti evamādisu
suttesu¹ caṅkamādīni karontassa uppajjanatāya kāyikanti vuccamānampi
kāyaviññānaṃ viya kāyikaṃ nāma natthi, cetasikameva panetanti dīpetum
“cetasiko”ti vuttaṃ. **Vīriyārambhoti** vīriyasaṅkhāto ārambho. Ayañhi
ārambhasaddo kamme āpattiyaṃ kiriyāyaṃ vīriye himsāyaṃ vikopaneti
anekeṣu atthesu āgato.

1. Saṃ 3. 97 piṭṭhe.

ဌာနေ ဌပေတွာ နဂုံဌ အန္တရသတ္တိမိ ပက္ခိပိတွာ ပုရိမပါဒပစ္စိမပါဒနဂုံဌာနံ
ဌတောကာသံ သလ္လက္ခေတွာ ဌိန္နံ ပုရိမပါဒါနံ မတ္တကေ သီသံ ဌပေတွာ သယတိ။
ဒီဝသမ္ပိ သယိတွာ ပဗုဇ္ဈမာနေ န ဥတြိဇ္ဈော ပဗုဇ္ဈတိ။ သီသံ ပန ဥက္ခိပိတွာ
ပုရိမပါဒါဒိန္နံ ဌတောကာသံ သလ္လက္ခေတွာ။ သစေ ကိဉ္စ ဌာနံ ဝိဇဟိတွာ
ဌိတံ ဟောတိ။ “နယိဒံ တုယံ ဇာတိယာ၊ န သူရဘာဝဿ အနုရူပ”န္တိ
အနတ္တမနေ ဟုတွာ တတ္ထေဝ သယတိ။ န ဂေါစရာယ ပက္ခမတိ။ အဝိဇဟိတွာ
ဌိတေ ပန “တုယံ ဇာတိယာ စ သူရဘာဝဿ စ အနုရူပမိဒ”န္တိ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော
ဥဋ္ဌာယ သီဟဝိဇ္ဇိတံ ဝိဇ္ဇိတွာ ကေသရဘာရံ ဝိရနိတွာ တိက္ခတ္တု သီဟ-
နာဒံ နဒိတွာ ဂေါစရာယ ပက္ခမတိ။ စတုတ္ထဇ္ဈာနသေယျာ ပန တထာဂတ-
သေယျာတိ ဝုစ္ဆတိ။ တာသုဇ္ဈေ သီဟသေယျာ အာဂတော။ အယဉ္စိ တေဇသဒ-
ဇ္ဈရိယာပထတ္တာ ဥတ္တမသေယျာ နာမ။

ပါဒေ ပါဒန္တိ ဒက္ခိဏပါဒေ ဝါမပါဒိ။ **အစ္စာဓာယာ**တိ အတိအာဓာယ
ဤသကံ အတိက္ကမ္မ ဌပေတွာ။ ဂေါပကေန ဟိ ဂေါပကေ၊ ဇာဏုနာ ဝါဇာဏုမိ
သံဃဋီယမာနေ အဘိဏ္ဍံ ဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ န ဟောတိ။ သေယျာ
အဗာသု ဟောတိ။ ယထာ ပန န သံဃဇ္ဇေတိ။ ဧဝံ အတိက္ကမ္မ ဌပိတေ ဝေဒနာ
နုပ္ပဇ္ဇတိ။ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ ဟောတိ။ သေယျာ ဖာသု ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ပါဒေ
ပါဒိ အစ္စာဓာယာ”တိ။ **သတော သမ္ပဇာနော**တိ သတိယာ စေဝ သမ္ပဇာန-
ပညာယ စ သမန္နာဂတော ဟုတွာ။ ဣမိနာ သုပရိဂ္ဂါဟကံ သတိသမ္ပဇဉ်
ကထိတံ။ **ဥဋ္ဌာနသညံ မနသိကရိတွာ**တိ “အသုကဝေလာယ နာမ ဥဋ္ဌဟိ-
ဿာမီ”တိ ဧဝံ ဥဋ္ဌာနဝေလာပရိစ္ဆေဒကံ ဥဋ္ဌာနသညံ စိတ္တေ ဌပေတွာ။ ဧဝံ
ကတွာ နိပဇ္ဇော ဟိ ယထာပရိစ္ဆိန္နကာလေယေဝ ဥဋ္ဌာတိ။

ဝိရိယိန္ဒြိယနိဒ္ဒေသေ **စေတသိကော**တိ ဣဒံ ဝိရိယဿ နိယမတော စေတ-
သိကဘာဝဒီပနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ဣဒဉ္စိ ဝိရိယံ “ယဒပိ ဘိက္ခဝေ ကာယိကံ ဝိရိယံ၊
တဒပိ ဝိရိယသမ္ပောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ယဒပိ စေတသိကံ ဝိရိယံ၊ တဒပိ ဝိရိယ-
သမ္ပောဇ္ဈင်္ဂေါ”တိ။ ဣတိဟိဒံ ဥဒ္ဓေသံ ဂစ္ဆတိ”တိ ဧဝမာဒိသု သုတ္တေသု^၁
စကံမာဒိနိ ကရောန္တဿ ဥပ္ပဇ္ဇနတာယ ကာယိကန္တိ ဝုစ္စမာနမ္ပိ ကာယ-
ဝိညာဏံ ဝိယ ကာယိကံ နာမ နတ္ထိ။ စေတသိကမေဝ ပနေတန္တိ ဒီပေတုံ
“စေတသိကော”တိ ဝုတ္တံ။ **ဝိရိယာရမ္ဘော**တိ ဝိရိယသင်္ခါတော အာရမ္ဘော။
အယဉ္စိ အာရမ္ဘသဒ္ဓေါ ကမ္မေ အာပတ္တိယံ ကိရိယာယံ ဝိရိယေ ဟိံသာယံ
ဝိကောပနေတိ အနေကေသု အတ္ထေသု အာဂတော။

“Yaṃ kiñci dukkhaṃ sambhoti, sabbaṃ ārambhapaccayā.
Ārambhānaṃ nirodhena, natthi dukkhassa sambhavo”¹—

ettha hi kammaṃ ārambhoti āgataṃ. “Ārambhati ca vipphaṇṇasāri ca hoti”² ettha āpatti. “Mahāyaññā mahārambhā, na te honti mahapphalā”³ ettha yūpussāpanādikiriyā. “Ārambhatha nikkamatha, yuñjatha Buddhasāsane”⁴ ettha vīriyaṃ. “Samaṇaṃ Gotamaṃ uddissa pāṇaṃ ārambhanti”⁵ ettha himsā. “Bijagāmaḥūtagāmasamārambhā paṭivirato hoti”⁶ ettha chedanabhañjanādikaṃ vikopanaṃ. Idha pana vīriyameva adhippetam. Tenāha “vīriyārambhoti vīriyasaṅkhāto ārambho”⁷ ti. Vīriyaṃ hi ārambhanavasena ārambhoti vuccati. Idamassa sabhāvapadaṃ. Kosajjato nikkhamanavasena **nikkamo**. Paraṃ paraṃ ṭhānaṃ akkamanavasena **parakkamo**. Uggantvā yamanavasena **uyyāmo**. Vāyamanavasena **vāyāmo**. Ussahanavasena **ussāho**. Adhimattussahanavasena **ussoḷi**. Thirabhāvaṭṭhena **thāmo**. Cittacetāsikānaṃ dhāraṇavasena avicchedato vā pavattanavasena kusalasantānaṃ dhāretīti **dhiti**.

Aparo nayo—**nikkamo** ceso kāmānaṃ panudanāya. **Parakkamo** ceso bandhanacchedāya. **Uyyāmo** ceso oghassa nittharaṇāya. **Vāyāmo** ceso pāraṃ gamanaṭṭhena. **Ussāho** ceso pubbaṅgamaṭṭhena. **Usoḷi** ceso adhimattaṭṭhena. **Thāmo** ceso palighugghāṇatāya. **Dhiti** ceso aṭṭhitakāritāyāti.

“Kāmaṃ taco ca nhāru ca, aṭṭhi ca avasissatū”⁷ evaṃ pavattikāle asithilaparakkamavasena **asithilaparakkamatā**, thiraparakkamo daḥaparakkamoti attho. Yasmā panetaṃ vīriyaṃ kusalakammakaraṇaṭṭhāne chandaṃ na nikkhipati, dhuraṃ na nikkhipati, na otāreti na vissajjeti, anosakkitaṃānasataṃ āvahati, tasmā “**anikkhittacchandatā anikkhittadhuratā**”⁸ ti vuttaṃ. Yathā pana tajjātike udakasambhinnaṭṭhāne⁸ dhuravāhagoṇaṃ “gaṇhathā”⁸ ti vadanti, so jāṇunā bhūmiṃ uppīletvāpi dhuraṃ vahati, bhūmiyaṃ patitum na deti,

1. Khu 1. 394 piṭṭhe.

3. Aṃ 1. 351; Saṃ 1. 76 piṭṭhesu.

4. Saṃ 1. 158, 159; Abhi 4. 156; Khu 10. 35, 217; Khu 11. 238 piṭṭhesu.

5. Ma 2. 32 piṭṭhe.

7. Aṃ 1. 52 piṭṭhe.

2. Abhi 3. 173; Aṃ 2. 146 piṭṭhesu.

6. Dī 1. 5; Ma 1. 237 piṭṭhādīsu.

8. Tajjātike Gaṇḍātīre (Sī, Syā)

“ယံ ကိဉ္စိ ဒုက္ခံ သန္တောတိ၊ သဗ္ဗံ အာရမ္မပစ္စယာ။
အာရမ္မာနံ နိရောဓေန၊ နတ္ထိ ဒုက္ခဿ သန္တဝေါ”^၁—

ဧတ္ထ ဟိ ကမ္မံ အာရမ္မောတိ အာဂတံ။ “အာရမ္မတိ စ ဝိပုဋ္ဌိသာရီ စ ဟောတိ”^၂ တိ။ ဧတ္ထ အာပတ္တိ။ “မဟာယညာ မဟာရမ္မာ၊ န တေ ဟောန္တိ မဟပ္ပလာ”^၃ တိ။ ဧတ္ထ ယူပုဿာပနာဒိကိရိယာ။ “အာရမ္မထ နိက္ခမထ၊ ယုဉ္ဇထ ဗုဒ္ဓသာသနေ”^၄ တိ။ ဧတ္ထ ဝိရိယံ။ “သမဏံ ဂေါတမံ ဥဒ္ဓိဿ ပါဏံ အာရမ္မန္တိ”^၅ တိ။ ဧတ္ထ ဟိ သာ။ “ဗိဇဂါမဘူတဂါမသမာရမ္မာ ပဋိဝိရတော ဟောတိ”^၆ တိ။ ဧတ္ထ ဆေဒနဘဉ္ဇနာဒိကံ ဝိကောပနံ။ ဣမ ပန ဝိရိယမေဝ အဓိပ္ပေတံ။ တေနာဟ “ဝိရိယာရမ္မောတိ ဝိရိယသင်္ခါတော အာရမ္မော”^၇ တိ။ ဝိရိယံ ဟိ အာရမ္မနဝသေန အာရမ္မောတိ ဝုစ္စတိ။ ဣဒမဿ သဘာဝပဒံ။ ကောသဇ္ဇတော နိက္ခမနဝသေန နိက္ခမော။ ပရံ ပရံ ဌာနံ အက္ခမနဝသေန ပရက္ခမော။ ဥဂန္တောယမနဝသေန ဥယျာမော။ ဝါယမနဝသေန ဝါယာမော။ ဥဿဟနဝသေန ဥဿာဟော။ အဓိမတ္တဿဟနဝသေန ဥဿောန္တိ။ ထိရဘာဝဋ္ဌေန ထာမော။ ဝိတ္တစေတသိကာနံ ဓာရဏဝသေန အဝိစ္ဆေဒတော ဝါ ပဝတ္တနဝသေန ကုသလသန္တာနံ ဓာရေတိတိ ဓိတိ။

အပရော နယော—**နိက္ခမော** စေသော ကာမာနံ ပနဒနာယ။ **ပရက္ခမော** စေသော ဗန္ဓနစ္ဆေဒါယ။ **ဥယျာမော** စေသော ဩဇာဿ နိက္ခရဏာယ။ **ဝါယာမော** စေသော ပါရံ ဂမနဋ္ဌေန။ **ဥဿာဟော** စေသော ပုဗ္ဗင်္ဂမဋ္ဌေန။ **ဥဿောန္တိ** စေသော အဓိမတ္တဋ္ဌေန။ **ထာမော** စေသော ပလိယုဂ္ဂါဋ္ဌနတာယ။ **ဓိတိ** စေသော အဋ္ဌိတကာရိတာယာတိ။

“ကာမံ တစော စန္ဒာရုစ၊ အဋ္ဌိစ အဝသိဿတူ”^၁ တိ။ ဧဝံ ပဝတ္တိကာလေ အသိထိလပရက္ခမဝသေန **အသိထိလပရက္ခမတာ**၊ ထိရပရက္ခမော ဒဠပရက္ခမောတိ အတ္ထော။ ယသ္မာ ပနေတံ ဝိရိယံ ကုသလကမ္မကရဏဋ္ဌာနေ ဆန္တံ န နိက္ခိပတိ။ ဓုရံ န နိက္ခိပတိ။ န ဩတာရေတိ န ဝိဿဇ္ဇေတိ။ အနောသတ္တိတမာနသတံ အာဝဟတိ။ တသ္မာ “**အနိက္ခိတ္တန္တတာ အနိက္ခိတ္တရုတာ**”^၂ တိ ဝုတ္တံ။ ယထာ ပန တဇ္ဇာတိကေ ဥဒကသန္တိန္တဋ္ဌာနေ^၃ ဓုရဝါဟဂေါဏံ “ဂဏှထာ”^၄ တိ ဝဒန္တိ။ သော ဇာဏုနာ ဘူမိံ ဥပ္ပိဋ္ဌေတွာပိ ဓုရံ ဝဟတိ။ ဘူမိယံ ပတိတုံ န ဒေတိ။

၁-ခု ၁-၃၉၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၃-၁၇၃၊ အံ ၂-၁၄၆-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-အံ ၁-၁၅၁၊ သံ ၁-၇၆-ပိဋ္ဌေသု။

၄-သံ ၁-၁၅၈၊ ၁၅၉၊ အဘိ ၄-၁၅၆၊ ၁၀-၃၅၊ ၂၁၇၊ ၃၁၁-၂၃၈-ပိဋ္ဌေသု။

၅-မ ၂-၃၂-ပိဋ္ဌေ။

၆-အံ ၁-၅၂-ပိဋ္ဌေ။

၆-ဒီ ၁-၅၊ မ ၁-၂၃၇-ပိဋ္ဌာဒိသု။

၈-တဇ္ဇာတိကေ ဂင်္ဂါတိရေ (သီ၊ သျာ)

evameva vīriyaṃ kusalakammakaraṇaṭṭhāne dhuraṃ na nikkhipati¹
paggaṇhāti, tasmā “**dhurasampaggāho**”ti vuttaṃ. Paggahalakkhaṇe
indaṭṭhaṃ kāretīti **vīriyindriyaṃ**. Kosajje na kampaṭīti **vīriyabalaṃ**.
Yāthāvaniyyānikakusalavāyāmatāya **sammāvāyāmo**.

Tandīti jāti-ālasīyaṃ. **Tandiyanāti** tandiyanākāro. **Tandimanakatāti**
tandiyā abhibhūtacittatā. Alasassa bhāvo **ālasyaṃ**, ālasyāyanākāro
ālasyaāyanā. Ālasyāyitassa bhāvo **ālasyaāyitattaṃ**. Iti sabbehi imehi padehi
kilesavasena kāyālasīyaṃ kathitaṃ.

Vañcanikā cariyāti vañcanikā kiriyā. **Mā maṃ jaññāti vācaṃ bhāsatīti**
jānaṃyeva paṇṇattim vītikkamanto bhikkhu bhāriyaṃ karoti, amhākaṃ
pana vītikkamaṭṭhānaṃ nāma natthīti upasanto viya bhāsatī. **Kāyena**
parakkamatīti “mayā kataṃ idaṃ pāpakammaṃ, mā keci jānimsū”ti kāyena
vattaṃkaroti. Vijjamānadosapaṭicchādanato cakkhumohanamāyā viyāti
māyā, māyāvino bhāvo **māyāvitā**. Katvā pāpaṃ puna paṭicchādanato ati
assarati etāya sattoti **accasarā**. Kāyavācākiriyāhi² aññathā dassanato
vañcetīti **vañcanā**. Etāya sattā nikarontīti **nikati**, micchā karontīti attho.
“Nāhaṃ evaṃ karomī”ti pāpānaṃ nikkhipanato³ **nikiraṇā**. “Nāhaṃ evaṃ
karomī”ti parivajjanato **pariharaṇā**. Kāyādīhi saṃvaraṇato **gūhanā**. Sabbato
bhāgena gūhanā **parigūhanā**. Tiṇapaṇṇehi viya gūthaṃ kāyavacikammehi
pāpaṃ chādiyatīti **chādanā**. Sabbato bhāgena chādanā **paricchādanā**. Na
uttānaṃ katvā dassetīti **anuttānīkammaṃ**. Na pākāṭaṃ katvā dassetīti
anāvikammaṃ. Suṭṭhu chādanā **vocchādanā**. Katapāpapaṭicchādanavasena
punapi pāpassa karaṇato **pāpakiriyā**. **Ayaṃ vuccatīti** ayaṃ
katapaṭicchādanalakkaṇā māyā nāma vuccati. Yāya samannāgato puggalo
bhasmāpaṭicchanno viya aṅgāro, udakapaṭicchanno viya khāṇu, pilotikāya
paliveṭhitaṃ viya ca satthaṃ hoti. **Ativelaṃ dantavidamsakaṃ hasatīti**
pamāṇātikkantaṃ dantaṃ vivaritvā paresaṃ dassetvā hāsaṃ somanassaṃ
uppādetvā hasati.

1. Dhuraṃ ukkhipati (Ka) 2. Tathakiriyāhi (Ka) 3. Pāpānaṃ vikkhipanato (Ka)

ဝေမေဝ ဝီရိယံ ကုသလကမ္မကရဏဌာနေ ခုရံ န နိက္ခိပတိ^၁ ပဂ္ဂဏာတိ။ တသ္မာ
“**ရုရသပ္ပဂ္ဂါဟော**”တိ ဝုတ္တံ။ ပဂ္ဂဟလက္ခဏေ ဣန္ဒြိယကရေတိတိ **ဝီရိယိန္ဒြိယံ**။
ကောသဇ္ဇေ န ကမ္မတိတိ **ဝီရိယမလံ**။ ယာထာဝရိယျာနိကကုသလ-
ဝါယာမတာယ **သမ္မာဝါယာမော**။

တန္တိတိ ဇာတိအာလသိယံ။ **တန္တိယနာတိ** တန္တိယနာကာရော။ **တန္တိမနက-**
တာတိ တန္တိယာ အဘိဘူတစိတ္တတာ။ အလသဿ ဘာဝေါ **အာလသျံ**၊
အာလသျာယနာကာရော **အာလသျာယနာ**။ အာလသျာယိတဿ ဘာဝေါ
အာလသျာယိတတ္ထံ။ ဣတိ သဗ္ဗေဟိ ဣမေဟိ ပဒေဟိ ကိလေသဝသေန
ကာယာလသိယံ ကထိတံ။

ဝဉ္ဇနိကာ စရိယာတိ ဝဉ္ဇနိကာ ကိရိယာ။ **မာ မံ ဇညာတိ ဝါဝံ ဘာသတိ**တိ
ဇာနိယေဝ ပဏ္ဏတ္တိ^၂ ဝိတိက္ကမန္တော ဘိက္ခု ဘာရိယံ ကရေတိ။ အမှာကံ
ပန ဝိတိက္ကမဋ္ဌာနံ နာမ နတ္ထိတိ ဥပသန္တော ဝိယ ဘာသတိ။ **ကာယေန**
ပရက္ကမတိ “မယာ ကတံ ဣဒံ ပါပကမ္မံ၊ မာ ကေစိ ဇာနိသု”တိ ကာယေန
ဝတ္တံ ကရေတိ။ ဝိဇ္ဇမာနဒေါသပဋိစ္စာဒနတော စက္ခုမောဟနမာယာ ဝိယာတိ
မာယာ၊ မာယာဝိနော ဘာဝေါ **မာယာဝိတာ**။ ကတွာ ပါပံ ပုန ပဋိစ္စာဒနတော
အတိ အဿရဘိ ဇောယ သတ္တောတိ **အစ္စသရာ**။ ကာယဝါစာကိရိယာဟိ^၃
အညဿာ ဒဿနတော ဝဉ္ဇေတိတိ **ဝဉ္ဇနာ**။ ဇောယ သတ္တာ နိကရေန္တိတိ
နိကတိ။ မိစ္ဆာ ကရေန္တိတိ အတ္ထော။ “နာဟံ ဧဝံ ကရေမိ”တိ ပါပါနံ နိက္ခိ-
ပနတော^၃ **နိကိရဏာ**။ “နာဟံ ဧဝံ ကရေမိ”တိ ပရိဝဇ္ဇနတော **ပရိဟရဏာ**။
ကာယာဒိဟိ သံဝရဏတော **ဂူဟနာ**။ သဗ္ဗတော ဘာဝေန ဂူဟနာ **ပရိဂူဟနာ**။
တိဏပဏ္ဏေဟိ ဝိယ ဂူထံ ကာယဝစိကမ္မေဟိ ပါပံ ဆာဒိယတိတိ **ဆာဒနာ**။
သဗ္ဗတော ဘာဝေန ဆာဒနာ **ပရိစ္ဆာဒနာ**။ န ဥတ္တာနံ ကတွာ ဒဿေတိတိ
အနုတ္တာနိကမ္မံ။ န ပါကဋံ ကတွာ ဒဿေတိတိ **အနာဝိကမ္မံ**။ သုဠု ဆာဒနာ
ဝေါစ္ဆာဒနာ။ ကတပါပပဋိစ္စာဒနဝသေန ပုနပိ ပါပဿ ကရဏတော
ပါပကိရိယာ။ **အယံ ဝုစ္စတိ**တိ အယံ ကတပဋိစ္စာဒနလက္ခဏာ မာယာ နာမ
ဝုစ္စတိ။ ယာယ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော ဘသ္မာပဋိစ္စန္တော ဝိယ အင်္ဂါရော၊
ဥဒကပဋိစ္စန္တော ဝိယ ခါဏု၊ ပိလောတိကာယ ပလိဝေဋ္ဌိတံ ဝိယ စ သတ္ထံ
ဟောတိ။ **အတိဝေလံ ဒန္တဝိဒံသကံ ဟသတိ**တိ ပမာဏာတိက္ကန္တံ ဒန္တံ ဝိဝရိတွာ
ပရေသံ ဒဿေတွာ ဟာသံ သောမနဿံ ဥပ္ပါဒေတွာ ဟသတိ။

၁-ခုရံ ဥက္ခိပတိ (က) ၂-တထကိရိယာဟိ (က) ၃-ပါပါနံ ဝိက္ခိပနတော (က)

Kāyikā ca khiḍḍāti kāyena pavattā kīlā. Eseva nayo **vācasikāyapi**. **Hatthīhipi kīlāntīti** hatthīhi kīlītatthāya purato dhāvana-
ādhāvanapiṭṭhanisīdanādīkīlāya kīlanti. Eseva nayo **assarathesupi**.
Aṭṭhapadehi kīlāntīti ekekāya pantiyā aṭṭha aṭṭha padāni assāti aṭṭhapadam,
tasmim aṭṭhapade. **Dasapadehi** eseva nayo. **Ākāsepīti** aṭṭhapadadasapadesu
viya ākāseveva kīlanti. **Parihārapathēpi**ti bhūmiyaṃ nānāpathamaṇḍalam
katvā tattha pariharitabbapatham pariharantā kīlanti. **Santikāyapi kīlāntīti**
santikakīlāya kīlanti, ekajjham ṭhapitā sārīyo vā pāsāṇasakkharāyo vā
acālentā nakheneva apanenti ca upanenti ca. Sace tattha kāci calati, parājayo
hotīti.

Khalikāyāti jūtapthalake pāsakakīlāya kīlanti. **Ghaṭikāyāti** ghaṭikā
vuccati dīghadaṇḍakena rassadaṇḍakam paharaṇakīlā, tāya kīlanti.
Salākahatthenāti lākhāya vā mañjaṭṭhiyā vā piṭṭhodakena vā salākahattham
temetvā “kim hotū”ti bhūmiyaṃ vā bhittiyaṃ vā tam paharivā hatthi-
assādirūpāni dassentā kīlanti. **Akkhenāti** guḥena. **Paṇkacīrenāti** paṇkacīram
vuccati paṇṇanālikā, tam dhamantā kīlanti. **Vaṇkakenāti** gāmadārakānam
kīlanakena khuddakanaṅgalena. **Mokkhacikāyāti** samparivattakakīlāya,
ākāse vā daṇḍam gahetvā bhūmiyaṃ vā sīsam ṭhapetvā heṭṭhupariyabhāvena
parivattantā kīlāntīti vuttam hoti. **Ciṅgulakenāti** ciṅgulakam vuccati
tālappaṇṇādīhi katam vātappahārena paribbhamanacakkam, tena kīlanti.
Pattāḷhakenāti pattāḷhakam vuccati paṇṇanāli, tāya vālikādīni minantā
kīlanti. **Rathakenāti** khuddakarathena. **Dhanukenāti** khuddakadhanunā.
Akkharikāyāti akkharikā vuccati ākāse vā piṭṭhiyaṃ vā akkharajānanakīlā,
tāya kīlanti. **Manesikāyāti** manesikā vuccati manasā cintitajānanakīlā, tāya
kīlanti. **Yathāvajjenāti** yathāvajjam vuccati kāṇakuṇikhujjādīnam yaṃ yaṃ
vajjam, tam tam payojetvā dassanakīlā, tāya kīlanti. **Mukhabherikanti**
mukhasaddena bherī viya vādanam. **Mukhālambaranti**
mukhānūlittabherisaddakaraṇam. **Mukhaḍiṇḍimakanti** mukhena
pahatabherisaddakaraṇam. **Mukhavalimakanti** oṭṭhamamsam¹ jimham katvā
saddakaraṇam. “Mukhatalikan”tipi² pāṭho, mukham parivattetvā

1. Oṭṭhamamse (Sī, Syā)

2. Mukhacālikantipi (Sī, Syā)

ကာယိကာ စ ခိန္နာတိ ကာယေန ပဝတ္တာ ကိဋ္ဌာ။ ဒေသေ နယော
ဝါစသိကာယဝိ။ ဟတ္ထိဟိ ကိဋ္ဌန္တိတိ ဟတ္ထိဟိ ကိဋ္ဌိတတ္ထာယ ပုရတော
ဓာဝနအာဓာဝနဝိဋ္ဌနိသိဒ္ဓနာဒိကိဋ္ဌာယ ကိဋ္ဌန္တိ။ ဒေသေ နယော အသ-
ရထေသုဝိ။ အဋ္ဌပဒေဝိ ကိဋ္ဌန္တိတိ ဧကေကာယ ပန္နိယာ အဋ္ဌ အဋ္ဌ ပဒါနိ
အဿာတိ အဋ္ဌပဒံ၊ တသ္မိ အဋ္ဌပဒေ။ ဒသပဒေဝိ ဒေသေ နယော။ အာကာ-
သေဝိတိ အဋ္ဌပဒဒသပဒေသု ဝိယ အာကာသေယေဝ ကိဋ္ဌန္တိ။ ပရိဟာရ-
ပထေဝိတိ ဘူမိယံ နာနာပထမဏ္ဍလံ ကတွာ တတ္ထ ပရိဟရိတဗ္ဗပထံ
ပရိဟရန္တာ ကိဋ္ဌန္တိ။ သန္တိကာယဝိ ကိဋ္ဌန္တိတိ သန္တိကကိဋ္ဌာယ ကိဋ္ဌန္တိ၊ ဧကန္တိ
ဌဝိတာ သာရိယော ဝါပါသာဏသက္ခရာယော ဝါ အစာလေန္တာ နခေနေဝ
အပနေန္တိ စ ဥပနေန္တိ စ။ သစေတတ္ထကာစိ စလတိ၊ ပရာဇယော ဟောတိတိ။

ခလိကာယာတိ ဇူတဖလကေ ပါသကကိဋ္ဌာယ ကိဋ္ဌန္တိ။ သဋ္ဌိကာယာတိ
သဋ္ဌိကာ ဝုစ္စတိ ဒီသဒဏ္ဍကေန ရဿဒဏ္ဍကံ ပဟရဏကိဋ္ဌာ၊ တာယ
ကိဋ္ဌန္တိ။ သလာကဟတ္ထေနာတိ လာခါယ ဝါ မဉ္ဇဋ္ဌိယာ ဝါ ပိဋ္ဌေဒကေန
ဝါ သလာကဟတ္ထံ တေမေတွာ “ကိ” ဟောတူ”တိ ဘူမိယံ ဝါ ဘိတ္တိယံ ဝါ
တံ ပဟရိတွာ ဟတ္ထိအဿာဒိရူပါနိ ဒေသေန္တာ ကိဋ္ဌန္တိ။ အက္ခေနာတိ ဝုဠေန။
ပဏ်စီရေနာတိ ပဏ်စီရံ ဝုစ္စတိ ပဏ္ဏနာဋ္ဌိကာ၊ တံ မေန္တာ ကိဋ္ဌန္တိ။
ဝဏ်ကေနာတိ ဝါမဒါရကာနံ ကိဋ္ဌနကေန ခုဒ္ဒကနင်္ဂလေန။ မောက္ခ-
စိကာယာတိ သမ္ပရိဝတ္တကကိဋ္ဌာယ၊ အာကာသေ ဝါ ဒဏ္ဍံ ဂဟေတွာ ဘူမိယံ
ဝါ သီသံ ဌပေတွာ ဟေဋ္ဌပရိယဘာဝေန ပရိဝတ္တန္တာ ကိဋ္ဌန္တိတိ ဝုတ္တံ
ဟောတိ။ စိရ်လကေနာတိ စိရ်လကံ ဝုစ္စတိ တာလပဏ္ဏာဒိဟိ ကတံ
ဝါတပ္ပဟာရေန ပရိဗ္ဗမနစက္ကံ၊ တေန ကိဋ္ဌန္တိ။ ပတ္တာဋ္ဌကေနာတိ ပတ္တာဋ္ဌကံ
ဝုစ္စတိ ပဏ္ဏနာဋ္ဌိ၊ တာယ ဝါလိကာဒိနိ မိနန္တာ ကိဋ္ဌန္တိ။ ရထကေနာတိ
ခုဒ္ဒကရထေန။ ဓနကေနာတိ ခုဒ္ဒကဓနာ။ အက္ခရိကာယာတိ အက္ခရိကာ
ဝုစ္စတိ အာကာသေ ဝါ ပိဋ္ဌိယံ ဝါ အက္ခရဇာနနကိဋ္ဌာ၊ တာယ ကိဋ္ဌန္တိ။
မနေသိကာယာတိ မနေသိကာ ဝုစ္စတိ မနသာ စိန္တိတဇာနနကိဋ္ဌာ၊ တာယ
ကိဋ္ဌန္တိ။ ယထာဝဇ္ဇေနာတိ ယထာဝဇ္ဇံ ဝုစ္စတိ ကာဏကုဏိဇ္ဇာဒိနံ ယံ
ယံ ဝဇ္ဇံ၊ တံ တံ ပယောဇေတွာ ဒဿနကိဋ္ဌာ၊ တာယ ကိဋ္ဌန္တိ။ မုခောရိကန္တိ
မုခသဒ္ဓေန ဘေရိ ဝိယ ဝါဒနံ။ မုခါလဗ္ဗရန္တိ မုခါနုလိတ္တဘေရိသဒ္ဓကရဏံ။
မုခိုဏ္ဍိမကန္တိ မုခေန ပဟတဘေရိသဒ္ဓကရဏံ။ မုခဝလိမကန္တိ ဩဋ္ဌမံသံ^၁
ဇိမ္ပံ ကတွာ သဒ္ဓကရဏံ။ “မုခတလိက”န္တိပိ^၂ ပါဌော၊ မုခံ ပရိဝတ္တေတွာ

၁-ဩဋ္ဌမံသ (သီ၊ သျှာ)

၂-မုခတလိကန္တိ (သီ၊ သျှာ)

dhamanāṃ. **Mukhabheruḷakanti** mukhena bherivādanāṃ. **Nāṭakanti** abhinayaṃ dassetvā uggaṇhāpanāṃ. “Nāṭakan”tipi pāṭho. **Lāpanti** ukkuṭṭhitakaraṇāṃ. **Gītanti** gāyanaṃ. **Davakammanti** hassakīḷākaraṇāṃ. **Ayaṃ vācasikā khiddāti** ayaṃ kīḷā vācāya jātā vacīdvāre uppannā.

Kesā ca massu cāti-ādīsu kesānaṃ kattarikāya ṭhānātirittāni akatvā kattarikāya chedanāṃ massūnaṃ dāṭhikaṃ ṭhapetvā kappāsanañca ekatovaṇḍikādimālā ca mūlagandhādi **gandhā** ca chavikaraṇa **vilepanā** ca. Gīvādīsu piḷandhana-**ābharaṇā** ca sīse paṭimuñcanapasādhana**piḷandhanā** ca sarīranivāsana**vicitravattā** ca saṃvelliya**bandhanapasādhanañca**. “Parāsanā”tipi¹ pāṭho. Sīsaveṭhanapaṭasaṅkhātaveṭhanañca.

Ucchādanādīsu mātukucchito nikkhandadāraṇānaṃ sarīragandho dvādasamattavassakāle nassati, tesāṃ sarīragandhaharaṇatthāya gandhacūṇṇādīhi ucchādenti, evarūpaṃ **ucchādanam** na vaṭṭati. Puññavante pana dāraṇe ūrūsu nipajjāpetvā tēna makkhetvā hatthapāda-ūrunābhi-ādīnaṃ saṇṭhānasampādanattham parimaddanti, evarūpaṃ **parimaddanam** na vaṭṭati.

Nhāpananti tesāmyeva dāraṇānaṃ gandhādīhi nhāpanāṃ. **Sambāhananti** mahāmallānaṃ viya hatthapāde muggarādīhi paharitvā bāhuvaḍḍhanāṃ. **Ādāyanti** yaṃkiñci ādāsaṃ pariharitum na vaṭṭati. **Añjanaṃ** alaṅkārañjanaṃeva. **Mālāti** baddhamālā vā abaddhamālā vā². **Vilepananti** yaṃkiñci chavirāgākaraṇāṃ. **Mukhacūṇṇakam mukhalepananti** mukhe kālapiḷakādīnaṃ haraṇatthāya mattikākakkaṃ denti. Tena lohite calite sāsapakakkaṃ denti, tena dose khādite tilakakkaṃ denti, tena lohite sannisinne haliddikakkaṃ denti, tena chavivaṇṇe ārūḷhe mukhacūṇṇakena mukhaṃ cūṇṇenti, taṃ sabbaṃ na vaṭṭati.

Hatthabandhādīsu hatthe vicitrasaṅkhakapālādīni **bandhitvā** vicaranti, taṃ vā aññaṃ vā sabbampi hatthābharaṇāṃ na vaṭṭati. Apare sikhāṃ bandhitvā vicaranti, suvaṇṇacīrakamuttāvaḷi-ādīhi ca taṃ parikkhipanti, taṃ sabbaṃ na vaṭṭati. Apare catuhatthadaṇḍam vā aññaṃ vā pana alaṅkatadaṇḍakam gahetvā vicaranti, tathā itthipurisarūpādivicittam bhesajjanāḷikam suparikkhittam vāmapasse olaggenti,

1. Rasanantipi (Sī)

2. Ganthitamālā vā aganthitamālā vā (Sī)

မေန်။ မုခဘေရုဋ္ဌကန္တိ မုခေန ဘေရိဝါဒနံ။ နာဋကန္တိ အဘိနယံ ဒသေတွာ ဥဂ္ဂဏှာပနံ။ “နဋက”န္တိပိ ပါဌော။ လာပန္တိ ဥက္ကုဋ္ဌိတကရဏံ။ ဂီတန္တိ ဂါယနံ။ ဒဝကမ္မန္တိ ဟဿကိဋ္ဌာကရဏံ။ အယံ ဝါစသိကာ ခိန္နာတိ အယံ ကိဋ္ဌာ ဝါစာယ ဇာတာ ဝစီဒ္ဓါရေ ဥပ္ပန္နာ။

ကေသာ စ မဿူ စာတိအာဒိသု ကေသာနံ ကတ္တရိကာယ ဌာနာတိရိတ္တာနိ အကတွာ ကတ္တရိကာယ ဆေဒနံ မဿူနံ ဒါဌိကံ ဌပေတွာ ကပ္ပိသနဉ္စ ကေတောဝဏ္ဏိကာဒိမာလာ စ မူလဂန္ဓာဒိဂန္ဓာ စ ဆဝိကရဏဝိလေပနာ စ။ ဂီဝါဒိသု ပိဋန္ဓနအာဘရဏာ စ သိသေ ပဋိမုဉ္ဇနပသာနေပိဋန္ဓနာ စ သရီရနိဝါသနဝိစိတြဝတ္ထာ စ သံဝေလိယဗန္ဓနပသာနေဉ္စ။ “ပရာသန”န္တိပိ ပါဌော။ သိသဝေဌနပဋိသင်္ခါတဝေဌနဉ္စ။

ဥစ္ဆာဒနာဒိသု မာတုကုတ္တိတော နိက္ခန္တဒါရကာနံ သရီရဂန္ဓော ဒွါဒသ-မတ္တဝဿကာလေ နဿတိ။ တေသံ သရီရဂန္ဓဟရဏတ္ထာယ ဂန္ဓစုဏှာဒိဟိ ဥစ္ဆာဒေန္တိ။ ဝေရူပံ ဥစ္ဆာဒနံ န ဝဋ္ဋတိ။ ပုညဝန္ဓေ ပန ဒါရကေ ဝိရုသု နိပဇ္ဇာပေတွာ တေလေန မက္ခေတွာ ဟတ္ထပါဒဦရုနာဘိအာဒိနံ သဏ္ဌာန-သမ္မာဒနတ္ထံ ပရိမဒ္ဓန္တိ။ ဝေရူပံ ပရိမဒ္ဓနံ န ဝဋ္ဋတိ။

နှာပနန္တိ တေသံယေဝ ဒါရကာနံ ဂန္ဓာဒိဟိ နှာပနံ။ သမ္မာဟနန္တိ မဟာ-မလ္လာနံ ဝိယ ဟတ္ထပါဒေ မုဂ္ဂရာဒိဟိ ပဟရိတွာ ဗာဟုဝစနံ။ အာဒါသန္တိ ယံကိဉ္စိ အာဒါသံ ပရိဟရိတုံ န ဝဋ္ဋတိ။ အဉ္ဇနံ အလင်္ကာရဉ္ဇနမေဝ။ မာလာတိ ဗဒ္ဓမာလာ ဝါ အဗဒ္ဓမာလာ ဝါ။ ဝိလေပနန္တိ ယံကိဉ္စိ ဆဝိရာဂကရဏံ။ မုခစုဏ္ဏကံ မုခလေပနန္တိ မုခေ ကာဠုပိဋကဒိနံ ဟရဏတ္ထာယ မတ္တိကာကဏ္ဍံ ဒေန္တိ။ တေန လောဟိတေ စလိတေ သာသပကဏ္ဍံ ဒေန္တိ။ တေန ဒေါသေ ခါဒိတေ တိလကဏ္ဍံ ဒေန္တိ။ တေန လောဟိတေ သန္ဓိသိန္ဓေ ဟလိဒ္ဓိကဏ္ဍံ ဒေန္တိ။ တေန ဆဝိဝဏ္ဏေ အာရုဠေ မုခစုဏ္ဏကေန မုခံ စုဏ္ဏန္တိ။ တံ သဗ္ဗံ န ဝဋ္ဋတိ။

ဟတ္ထဗန္ဓာဒိသု ဟတ္ထေ ဝိစိတြသင်္ခကပါလာဒိနိ ဗန္ဓိတွာ ဝိစရန္တိ။ တံ ဝါ အညံ ဝါ သဗ္ဗမ္ပိ ဟတ္ထာဘရဏံ န ဝဋ္ဋတိ။ အပရေ သိခံ ဗန္ဓိတွာ ဝိစရန္တိ။ သုဝဏ္ဏစီရကမုတ္တာဝဋ္ဌိအာဒိဟိ စ တံ ပရိက္ခိပန္တိ။ တံ သဗ္ဗံ န ဝဋ္ဋတိ။ အပရေ စတုဟတ္ထဒဏ္ဍံ ဝါ အညံ ဝါ ပန အလင်္ကာတဒဏ္ဍကံ ဂဟေတွာ ဝိစရန္တိ။ တထာ ဣတ္ထိပုရိသရူပါဒိဝိစိတ္တံ ဘေသဇ္ဇနာဠိကံ သုပရိက္ခိတ္တံ ဝါမပသေ ဩလဂေန္တိ။

apare anekacitrakosaṃ atitikhīṇaṃ asin̄, pañcavaṇṇasuttasibbitaṃ
makaradantakādivicittaṃ chattaṃ, suvaṇṇarajatādivicitrā
morapiñchādīparikkhattā upāhanā, keci ratanamattāyāmaṃ
caturaṅgulavitthataṃ kesantaparicchedaṃ dassetvā meghamukhe vijjūlataṃ
viya nalāṭe uñhīsapattāṃ bandhitvā cūlāmaṇiṃ dhārenti, cāmaravālabījaṇiṃ
dhārenti, taṃ sabbam̄ na vaṭṭati.

Imassa vā pūtikāyassāti imassa cātumahābhūtamayassa kuṇapasarīrassa.
Kelaṇāti kīlāpanā. **Parikelaṇāti** sabbato bhāgena kīlāpanā. **Gedhitatāti**
abhikaṅkhitatā. **Gedhitattanti** giddhabhāvo abhikaṅkhitabhāvo. **Capalatāti**
alaṅkāraḥ karaṇaṃ. **Cāpalyanti** capalabhāvaṃ.

Savibhūsanti-ādīsu vibhūsāya saha savibhūsaṃ.
Chavirāgakaṇaṇasaṅkhātēna parivāreṇa saha **saparivāraṃ**. Paribhaṇḍena
saha **saparibhaṇḍaṃ**. Parikkhāreṇa saha **saparikkhāraṃ**.

162. **Āthabbaṇanti** āthabbaṇikamantappayogaṃ. **Supinanti**
supinasatthaṃ. **Lakkhaṇanti** maṇilakkhaṇādīṃ. **No vidaheti** nappayojeyya.
Virutañcāti migādīnaṃ vaṭṭetvā vassitaṃ.

Āthabbaṇikāti parūpaghātamantajānanakā. **Āthabbaṇaṃ payojentīti**
āthabbaṇikā kira sattāhaṃ alaṅkaṃ bhuñjitvā dabbe attharivā pathaviyaṃ
sayamānā tapaṃ caritvā sattame divase susānabhūmiṃ sajjetvā sattame pade
ṭhatvā hatthaṃ vaṭṭetvā vaṭṭetvā mukhena vijjaṃ parijappanti, atha tesāṃ
kammaṃ samijjhati. Evarūpaṃ sandhāya “**āthabbaṇaṃ payojentī**”ti āha.
Tattha **payojentīti** yuttappayuttā honti. **Nagare vā ruddheti** nagare samantato
rundhitvā āvaritvā gahite. **Saṅgāme vā paccupaṭṭhiteti** raṇe upagantvā ṭhite.
Paccatthikesu paccāmittesūti paṭāṇībhūtesu verīsu. **Ītiṃ uppādentīti**
sarīracalanāṃ kammaṇaṃ, tassa uppādanaṃ karonti. **Upaddavanti**
kāyapīḷanaṃ karonti. **Roganti** byādhim̄. **Pajjarakanti** jaraṃ. **Sūlanti**
uddhumātaṃ. **Visūcikanti** vijjhaṇaṃ. **Pakkhandikanti**
lohitapakkhandikaṃ. **Karontīti** uppādentī.

Supinapāṭhakāti supinabyākaraṇakā. **Ādisantīti** byākaronti. **Yo**
pubbaṇhasamayam̄ supinaṃ passatīti-ādīsu accantasam̄yoge
upayogavacanāṃ, pubbaṇhasamayeti attho. **Evam̄ vipāko hotīti**
iṭṭhāniṭṭhavasena

အပရေ အနေကစီတြကောသံ အတိတိဒိဏံ အသိံ၊ ပဉ္စဝဏ္ဏသုတ္တသိဗ္ဗိတံ မကရ-
ဒန္တကဒိဝိစိတ္တံ ဆတ္တံ၊ သုဝဏ္ဏရတတဒိဝိစိတြာ မောရပိဉ္ဇာဒိပရိက္ခိတ္တာ
ဥပါဟနာ၊ ကေစိ ရတနမတ္တာယာမံ စတုရဂုံလဝိတ္ထတံ ကေသန္တပရိစ္ဆေဒံ
ဒဿေတွာ မေသမုခေ ဝိဇ္ဇုလတံ ဝိယ နလာဋေ ဥဏှိသပဋ္ဌံ ဗန္ဓိတွာ
စူဠာမဏိံ ဓာရေန္တိ၊ စာမရဝါလဗီဇနိံ ဓာရေန္တိ၊ တံ သဗ္ဗံ န ဝဇ္ဇတိ။

ဣမဿ ဝါ ပူတိကာယဿာတိ ဣမဿ စာတုမဟာဘူတမယဿ ကုဏပ-
သရီရဿ။ **ကေဠုနာတိ** ကိဠာပနာ။ **ပရိကေဠုနာတိ** သဗ္ဗတော ဘာဂေန
ကိဠာပနာ။ **ဂေမိတတာတိ** အဘိကဒိတတာ။ **ဂေမိတတ္တန္တိ** ဂိဒ္ဓဘာဝေါ
အဘိကဒိတဘာဝေါ။ **စပလတာတိ** အလင်္ကာရကရဏံ။ **စာပလျန္တိ** စပလဘာဝံ။

သဝိဘူသန္တိ အာဒိသု ဝိဘူသယ သဟ သဝိဘူသံ။ ဆဝိရာဂကရဏသင်္ခါ-
တေန ပရိဝါရေန သဟ **သပရိဝါရံ**။ ပရိဘလ္လေန သဟ **သပရိဘလ္လံ**။
ပရိက္ခာရေန သဟ **သပရိက္ခာရံ**။

၁၆၂။ **အာထဗ္ဗဏန္တိ** အာထဗ္ဗဏိကမန္တပ္ပယောဂံ။ **သုပိနန္တိ** သုပိနသတ္တံ။
လက္ခဏန္တိ မဏိလက္ခဏာဒိ။ **နော ဝိဒဟေတိ** နပ္ပယောဇေယျ။ **ဝိရုတဉ္ဇာတိ**
မိဂါဒိနံ ဝဇ္ဇေတွာ ဝဿိတံ။

အာထဗ္ဗဏိကာတိ ပရူပဿာတမန္တဇာနနကာ။ **အာထဗ္ဗဏံ ပယောဇေန္တိ** တိ
အာထဗ္ဗဏိကာ ကိရ သတ္တာဟံ အလောဏကံ ဘုဉ္ဇိတွာ ဒဗ္ဗေ အတ္ထရိတွာ
ပထဝီယံ သယမာနာ တပံ စရိတွာ သတ္တမေ ဒိဝေသ သုသာနဘူမိံ သဇ္ဇေတွာ
သတ္တမေ ပဒေ ဌတွာ ဟတ္ထံ ဝဇ္ဇေတွာ ဝဇ္ဇေတွာ မုခေန ဝိဇ္ဇံ ပရိဇေယန္တိ။ အထ
တေသံ ကမ္မံ သမိဇ္ဈတိ။ ဝေရူပံ သန္ဓာယ “**အာထဗ္ဗဏံ ပယောဇေန္တိ**”တိ အာဟ။
တတ္ထ **ပယောဇေန္တိ**တိ ယုတ္တပ္ပယုတ္တာ ဟောန္တိ။ **နဂရေ ဝါ ရုဒ္ဓေတိ** နဂရေ
သမန္တတော ရုန္တိတွာ အာဝရိတွာ ဂဟိတေ။ **သင်္ခါမေ ဝါ ပစ္စုပ္ပန်တေတိ**
ရဏေ ဥပဂန္တာ ဌိတေ။ **ပစ္စုပ္ပန်တေသု** ပစ္စုပ္ပန်တေသု ပဉ္စာဏိဘူတေသု
ဝေရိသု။ ဤတိံ **ဥပ္ပါဒေန္တိ**တိ သရိရစလနံ ကမ္မနံ၊ တဿ ဥပ္ပါဒနံ ကရေန္တိ။
ဥပဒ္ဒဝန္တိ ကာယဝိဇ္ဇနံ ကရေန္တိ။ **ရောဂန္တိ** ဗျာဓိံ။ **ပဇ္ဇရကန္တိ** ဇရံ။ **သုလန္တိ**
ဥဒ္ဓါမာတကံ။ **ဝိသုမိကန္တိ** ဝိဇ္ဇနံ။ **ပက္ခန္တိကန္တိ** လောဟိတပက္ခန္တိကံ။ **ကရေန္တိ**တိ
ဥပ္ပါဒေန္တိ။

သုပိနပါဌကောတိ သုပိနဗျာကရဏကာ။ **အာဒိသန္တိ**တိ ဗျာကရေန္တိ။ **ယော**
ပုပ္ဖက္ခသမယံ သုပိနံ ပဿတိဘိအာဒိသု အစ္စန္တသံယောဂေ ဥပယောဂဝစနံ၊
ပုပ္ဖက္ခသမယေတိ အတ္ထော။ **ဝေ ဝိပါကော** ဟောတိတိ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌဝေသေန

evarūpo vipāko hoti. **Avakujja nipannoti** adhomukho hutvā nipanno passati. Evaṃ supinapāṭhakā supinaṃ ādisanti.

Tañca pana supinaṃ passanto catūhi kāraṇehi passati dhātukkhobhato vā anubhūtapubbato vā devatopasaṃhārato vā pubbanimittato vāti. Tattha pittādīnaṃ khobhakarapaṇḍitayogena khubhitadhātuko **dhātukkhobhato** supinaṃ passati, passanto ca nānāvidhaṃ supinaṃ passati.

Anubhūtapubbato passanto pubbe anubhūtapubbaṃ ārammaṇaṃ passati.

Devatopasaṃhārato passanto devatānaṃ ānubhāvena ārammaṇāni passati.

Puññanimittato passanto puññāpuññavasena uppajjitukāmassa atthassa vā anathassa vā pubbanimittabhūtaṃ supinaṃ passati. Tattha yaṃ dhātukkhobhato anubhūtapubbato ca supinaṃ passati, na taṃ saccaṃ hoti. Yaṃ devatopasaṃhārato passati, taṃ saccaṃ vā hoti alikaṃ vā. Kuddhā hi devatā upāyena vināsetukāmā viparītampi katvā dassenti. Yaṃ pana pubbanimittato passati, taṃ ekantasaccameva hoti. Etesaṃ catunnaṃ mūlakāraṇānaṃ saṃsaggabhedaṭṭhi supinabhedo hotiyeva. Tañca panetaṃ catubbidhaṃ supinaṃ sekkhaputhujanāva passanti appahīnavipallāsattā. Asekkhā na passanti pahīnavipallāsattā.

Kim panetaṃ passanto sutto passati, udāhu paṭibuddho, udāhu neva sutto na paṭibuddhoti? Kiñcettha—yadi tāva sutto passati, abhidhammavirodho āpajjati. Bhavaṅgacittena hi supati, taṃ rūpanimittādi-ārammaṇaṃ rāgādisampayuttaṃ vā na hoti, supinaṃ passantassa ca īdisāni cittāni uppajjanti. Atha paṭibuddho passati, vinayavirodho āpajjati. Yañhi paṭibuddho passati, taṃ sabbohārikacittena passati, sabbohārikacittena ca kate vītikkame anāpatti nāma natthi, supinaṃ passantena pana kate vītikkame ekantaṃ anāpatti eva. Atha neva sutto na paṭibuddho passati, ko nāma¹ passati. Evañca sati supinassa abhāvova āpajjati, na abhāvo. Kasmā? Yasmā kapiniddāpareto passati. Vuttañhetāṃ “majjhūpagato mahārāja kapiniddāpareto supinaṃ passatī”ti².

1. Na koci nāma (Sī)

2. Khu 11. 289, 290 piṭṭhesu.

ဝေရူပေါ ပိပါကော ဟောတိ။ **အဝကုဇ္ဇ နိပန္နောတိ** အဝေမုခေါ ဟုတွာ နိပန္နော ပဿတိ။ ဧဝံ သုဝိနပါဌကော သုဝိနံ အာဒိသန္တိ။

တဉ္စ ပန သုဝိနံ ပဿန္တော စတုဟိ ကာရဏေဟိ ပဿတိ ဓာတုက္ခော-ဘတော ဝါ အနုဘူတပုဗ္ဗတော ဝါ ဒေဝတောပသံဟာရတော ဝါ ပုဗ္ဗနိမိတ္တ-တော ဝါတိ။ တတ္ထ ပိတ္တာဒိနံ ခေါဘကရဏပစ္စယယောဂေန ခုဘိတဓာတုက္ခော **ဓာတုက္ခောဘတော** သုဝိနံ ပဿတိ။ ပဿန္တော စ နာနာဝိဓံ သုဝိနံ ပဿတိ။ **အနုဘူတပုဗ္ဗတော** ပဿန္တော ပုဗ္ဗေ အနုဘူတပုဗ္ဗံ အာရမ္မဏံ ပဿတိ။ **ဒေဝတောပသံဟာရတော** ပဿန္တော ဒေဝတာနံ အာနုဘာဝေန အာရမ္မ-ဏာနိ ပဿတိ။ **ပုဗ္ဗနိမိတ္တတော** ပဿန္တော ပုညာပုညဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇိတုကာ-မဿ အတ္ထဿ ဝါ အနတ္ထဿ ဝါ ပုဗ္ဗနိမိတ္တဘူတံ သုဝိနံ ပဿတိ။ တတ္ထ ယံ ဓာတုက္ခောဘတော အနုဘူတပုဗ္ဗတော စ သုဝိနံ ပဿတိ။ န တံ သစ္စံ ဟောတိ။ ယံ ဒေဝတောပသံဟာရတော ပဿတိ။ တံ သစ္စံ ဝါ ဟောတိ အလိကံ ဝါ။ ကုဒ္ဓါ ဟိ ဒေဝတာ ဥပါယေန ဝိနာသေတုကာမာ ပိပရိတမ္ပိ ကတွာ ဒေသေန္တိ။ ယံ ပန ပုဗ္ဗနိမိတ္တတော ပဿတိ။ တံ ဧကန္တသစ္စမေဝ ဟောတိ။ ဧတေသံ စတုန္တံ မူလကာရဏာနံ သံသဂ္ဂဘေဒတောပိ သုဝိနဘေဒေါ ဟောတိယေပ။ တဉ္စ ပနေတံ စတုဗ္ဗိဓံ သုဝိနံ သေက္ခပုထုဇ္ဇနာဝ ပဿန္တိ အပ္ပဟိနဝိပလ္လာသတ္တာ။ အသေက္ခာ န ပဿန္တိ ပဟိနဝိပလ္လာသတ္တာ။

ကိံ ပနေတံ ပဿန္တော သုတ္တော ပဿတိ။ ဥဒါဟု ပဋိဗုဒ္ဓေါ၊ ဥဒါဟု နေဝ သုတ္တော န ပဋိဗုဒ္ဓေါတိ? ကိန္ဓေတ္ထ— ယဒိ တာဝ သုတ္တော ပဿတိ၊ အဘိဓမ္မဝိရောဓော အာပဇ္ဇတိ။ ဘဝဂ်စိတ္တေန ဟိ သုပတိ။ တံ ရူပနိမိတ္တာဒိ-အာရမ္မဏံ ရာဂါဒိသမ္ပယုတ္တံ ဝါ န ဟောတိ။ သုဝိနံ ပဿန္တဿ စ ဤဒိသာနိ စိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ အထ ပဋိဗုဒ္ဓေါ ပဿတိ။ ဝိနယဝိရောဓော အာပဇ္ဇတိ။ ယဉ္စိ ပဋိဗုဒ္ဓေါ ပဿတိ။ တံ သဗ္ဗေဟာရိကစိတ္တေန ပဿတိ။ သဗ္ဗေဟာရိက-စိတ္တေန စ ကတေ ဝိတိက္ကမေ အနာပတ္တိ နာမ နတ္ထိ။ သုဝိနံ ပဿန္တေန ပန ကတေ ဝိတိက္ကမေ ဧကန္တံ အနာပတ္တိ ဧဝံ။ အထ နေဝ သုတ္တော န ပဋိဗုဒ္ဓေါ ပဿတိ။ ကော နာမ^၁ ပဿတိ။ ဧဝံ သတိ သုဝိနဿ အဘာဝေါဝ အာပဇ္ဇတိ။ န အဘာဝေါ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ ကပိနိဒ္ဓါပရေတော ပဿတိ။ ဝုတ္တဉ္ဇေတံ “မဇ္ဈိပဂတော မဟာရာဇ ကပိနိဒ္ဓါပရေတော သုဝိနံ ပဿတိ”တိ ၂။

Kapiniddāparetoti makkaṭṭaniddāya yutto. Yathā hi makkaṭṭassa niddā lahu-parivattā hoti, evaṃ yā niddā punappunam kusalādicittavokiṇṇattā lahu-viparivattā. Yassā pavattiyam punappunam bhavaṅgato uttaraṇam hoti, tāya yutto supinam passati. Tenāyam supino kusalo pi hoti akusalopi abyākatopi. Tattha supinante cetiyavandanadhammassavana-dhammadesanādāni karontassa kusalo, pāṇātipātādāni karontassa akusalo, dvīhi antehi mutto āvajjanatadārammaṇakkhaṇe abyākatoti veditabbo. Svāyam dubbalavatthukattā cetanāya paṭisandhim ākaḍḍhitum asamatto, pavatte pana aññehi kusalākusalehi upatthambhito vipākam deti.

Maṇilakkhaṇādīsu evarūpo maṇi pasatto, evarūpo apasatto, sāmino ārogya-issariyādānam hetu hoti, na hotīti evaṃ vaṇṇasaṇṭhānādivasena maṇi-ādānam lakkhaṇam ādisantīti attho. Tattha **āvudhalakkhaṇanti** ṭhapetvā asi-ādāni avasesam āvudham. **Itthilakkhaṇādīni** pi yamhi kule itthipurisādayo vasanti, tassa vuddhihānivaseneva veditabbāni. **Ajalakkhaṇādīsu** pana “evarūpānam ajādānam maṁsam khāditabbam, evarūpānam na khāditabban”ti ayampi viseso veditabbo.

Api cettha godhāya lakkhaṇe citta-kammapiḷandhanādīsipi “evarūpāya godhāya sati idam nāma hoti”ti ayampi viseso veditabbo.

Kaṇṇikālakkhaṇam piḷandhanakaṇṇikāyapi gehakaṇṇikāyapi vasena veditabbam. **Kacchapalakkhaṇampi** godhalakkhaṇasadisameva.

Migalakkhaṇam sabbasaṅgāhikam sabbacatuppādānam lakkhaṇavasena vuttam. **Evaṃ lakkhaṇapāṭhakā lakkhaṇam** ādisantīti evaṃ lakkhaṇasatthavācakā lakkhaṇam ādisanti kathenti.

Nakkhattānīti kattikādāni atṭhavāsati nakkhattāni. **Iminā nakkhattena gharappaveso kātabboti** gehappavesamaṅgalam kātabbam. **Makuṭam bandhitabbanti** pasādhanamaṅgalam kātabbam. **Vāreyyanti** “imassa dāra-kassa asukakulato asukanakkhattena dārikam ānethā”ti āvāhakaṇaṇca “imam dārikam asukassa nāma dāra-kassa asukanakkhattena detha, evaṃ etesam vuddhi bhavissatī”ti vivāhakaṇaṇca vatvā vāreyyasaṅkhātam āvāhavivāhamaṅgalam kātabbanti ādisanti. **Bijānīhāro**ti bījānam vappatthāya bahi nīharaṇam.

အာမိသစက္ခုကဿာတိ စိဝရာဒိအာမိသလောလဿ။ လောကဓမ္မဂရု-ကဿာတိ လောကုတ္တရဓမ္မံ မုဇ္ဈိတွာ ရူပါဒိလောကဓမ္မမေဝ ဂရုံ ကတွာ စရန္တဿ။ အာလပနာတိ ဝိဟာရံ အာဂတမနုဿေ ဒိသ္မာ “ကိမတ္ထာယ ဘောန္တော အာဂတာ၊ ကိံ ဘိက္ခုနိမန္တေတုံ၊ ယဒိ ဧဝံ ဂစ္ဆေ၊ အဟံ ပစ္ဆိမော ဘိက္ခု ဂဟေတွာ” အာဂစ္ဆာမိ”တိ ဧဝံ အာဒိတောဝ လပနာ။ အထ ဝါ အတ္တာနံ ဥပနေတွာ “အဟံ တိဿော၊ မယိ ရာဇာ ပသန္တော၊ မယိ အသုကော စ အသုကော စ ရာဇမဟာမတ္တော ပသန္တော”တိ ဧဝံ အတ္တပနာယိကာ လပနာတိ အာလပနာ။ လပနာတိ ပုဋ္ဌဿ သတော ပုတ္တပ္ပကာရမေဝ လပနံ။

သလ္လပနာတိ ဂဟပတိကာနံ ဥက္ကဏ္ဍနေ ဘိတဿ ဩကာသံ ဒတွာ သုဠု လပနာ။ ဥလ္လပနာတိ “မဟာကုဠုမ္ဗိကော မဟာနာရိကော မဟာဒါနပတိ”တိ ဧဝံ ဥဒ္ဓိ ကတွာ လပနာ။ သမုလ္လပနာတိ သဗ္ဗတော ဘာဂေန ဥဒ္ဓိ ကတွာ လပနာ။ ဥန္တဟနာတိ “ဥပါသကာ ပုဗ္ဗေ ဤဒိသေ ကာလေ နဝဒါနံ ဒေဝ၊ ဣဒါနိ ကိံ န ဒေဝာ”တိ ဧဝံ ယာဝ “ဒဿာမ ဘန္တေ၊ ဩကာသံ န လဘာမာ”တိ အာဒိနိ ဝဒန္တိ၊ တာဝ ဥဒ္ဓိ ဥဒ္ဓိ နဟနာ၊ ဝေဌနာတိ ပုတ္တံ ဟောတိ။ အထ ဝါ ဥစ္ဆု-ဟတ္ထံ ဒိသ္မာ “ကုတော အာဘတံ ဥပါသကာ”တိ ပုစ္ဆတိ။ ဥစ္ဆုခေတ္တတော ဘန္တေတိ။ ကိံ တတ္ထ ဥစ္ဆု မရန္တိ။ ခါဒိတွာ ဘန္တေ ဇာနိတဗ္ဗန္တိ။ န ဥပါသကာ “ဘိက္ခုဿ ဥစ္ဆု ဒေဝာ”တိ ဝတ္ထု ဝဇ္ဇတိတိ ယာ ဧဝရူပါ နိဗ္ဗေဋ္ဌန္တဿပိ နိဝေဌနကကထာ၊ သာ ဥန္တဟနာ။ သဗ္ဗတော ဘာဂေန ပုနပျုနံ ဥန္တဟနာ သမုန္တဟနာ။ ဥက္ကာစနာတိ “ဧတံ ကုလံ မံယေဝ ဇာနာတိ၊ သစေ ဧတ္ထ ဒေယျဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ မယံယေဝ ဒေဝီ”တိ ဧဝံ ဥက္ခိပိတွာ ကာစနာ ဥက္ကာ-စနာ၊ ဥဒ္ဓိပနာတိ ပုတ္တံ ဟောတိ။ သဗ္ဗတော ဘာဂေန ပနပုနပျုနံ ဥက္ကာစနာ သမုက္ကာစနာ။ အနုပ္ပိယဘာဏိတာတိ ပစ္စယဝသေန ပုနပျုနံ ပိယဝစန-ဘဏနာ။ သဏ္ဍဝါစတာတိ မုဒုဝစနတာ။ သဒိလဝါစတာတိ မန္တပမာဏ-ယုတ္တဝစနတာ၊ သိထိလဝစနတာ ဝါ။ သိထိလဝါစတာတိ အလ္လိယဝစနတာ။ အဓရုသဝါစတာတိ မရရဝစနတာ။

ပုရာဏံ မာတာပေတ္တိကန္တိ ပုရေ ဥပ္ပန္နံ မာတာပိတုနံ သန္တကံ။ အန္တရ-ဟိတန္တိ ပဋိစ္ဆန္တံ တိရောဘူတံ။ ဉာယာမီတိ ပါကဠော ဟောမိ။ အသုကဿ ကုလုပကောတိ အသုကဿ အမစ္ဆဿ ကုလပယိရူပါသကော။ အသုကာ-ယာတိ အသုကာယ ဥပါသိကာယ။ ဓံ ဥဇ္ဈိတွာတိ ဓံ ဝိဿဇ္ဈိတွာ။

“niharo”¹tipi Pāli. **Migavākkanti**² idam sabbasaṅgāhikanāmaṃ, sabbasakuṇacatuppadānaṃ rutañāṇavaseneva vuttaṃ. **Migavākkapāṭhakā**ti sakuntacatuppadānaṃ saddabyākaraṇakā. **Migavākkamādisanti**ti tesam saddam sutvā byākaronti. **Rutanti** saddam. “Rudan”ti vā Pāli. **Vassitanti** vācam. **Gabbhakarāṇīyā**ti vinassamānassa gabbhassa puna avināsāya osadhadānena gabbhasaṅgāhikanākārakā. Gabbho hi vātena pāṇakehi kammunā cāti tīhi kāraṇehi vinassati. Tattha vātena vinassante vātaṇṇāsanam sītalam bhesajjam deti. Pāṇakehi vinassante pāṇakānam paṭikammaṃ karoti. Kammunā vinassante pana Buddhāpi paṭibāhitum na sakkonti. Tasmā na tam idha gahitaṃ. **Sālākiyanti** salākavejjakammaṃ. **Sallakattiyanti** sallakattavejjakammaṃ. **Kāyatikicchanti** mūlabhesajjādāni yojetvā kāyatikicchavejjakammaṃ. **Bhūtiyanti** bhūtavejjakammaṃ. **Komārabhaccanti** komārakavejjakammaṃ. **Kuhāti** vimhāpakā. **Thaddhāti** dārukkhandham viya thaddhasarīrā. **Lapāti** paccayapaṭibaddhavadanā. **Siṅgati** maṇḍanapakatikā. **Unnaḷāti** uggatamānanaḷā. **Asamāhitāti** upacārappanāsamādhivirahitā.

Na gaṇheyyāti-ādīsu uddesaggahaṇavasena na gaṇheyya. Sajjhāyavasena na uggaṇheyya. Citte ṭhapanavasena na dhāreyya. Samīpaṃ katvā ṭhapanavasena na upadhāreyya. Upaparikkhāvasena na upalakkheyya. Aññesaṃ vācanavasena nappayojeyya.

163. **Pesunīyanti** pesuññaṃ. Sesaniddeso ca vuttatthoyeva.

164. **Kayavikkayeti** pañcahi sahadhammikehi saddhim vāñcanavasena vā udayapattanāvasena vā na tiṭṭheyya. **Upavādam bhikkhu na kareyyāti** upavādakare kilese anibbattento attani parehi samaṇabrāhmaṇehi upavādam na janeyya. **Gāme ca nābhisajjeyyāti** gāme ca gihisaṃsaggādīhi nābhisajjeyya. **Lābhakamyā janam na lapayeyyāti** lābhakāmatāya janam na lapayeyya.

Ye kayavikkayā vinaye paṭikkhittāti ye dānapaṭiggahaṇavasena kayavikkayasikkhāpade³ na vaṭṭatīti paṭikkhittā, idhādhippetam kayavikkayam dassetum “pañcannaṃ saddhim pattam vā cīvaraṃ vā”ti-ādimāha. Tattha pañcannaṃ

1. Nihārotipi (Sī, Syā)

2. Migacakkam (Dī 1. 9 piṭṭhe passitabham.)

3. Vi 1. 349 piṭṭhādīsu.

၁၆၅။ ပယုတ္တန္တိ စိဝရာဒိဟိ သမ္ပယုတ္တံ၊ တဒတ္တံ ဝါ ပယောဇိတံ။ ဣမိဿာ ဂါထာယ နိဒ္ဒေသော သဗ္ဗော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယောဝ။

၁၆၆။ မောသဝဇ္ဇေ န နိယျေထာတိ မုသာဝါဒေ န နိယျေထ။ ဇိဝိတေ-နာတိ ဇိဝိကာယ။

သဗ္ဗောတိ အသန္တဂုဏဒီပနတော န သမ္မာ ဘာသိတာ။ သဗ္ဗတော ဘာဝေန သဗ္ဗော ပရိသဗ္ဗော။ ယံ တတ္ထာတိ ယံ တသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ။ သဗ္ဗန္တိ အသန္တဂုဏဒီပနံ ကေရာဋ္ဌိယံ။ သဗ္ဗတာတိ သဗ္ဗာကာရော။ သာဓဗ္ဗယုန္တိ သဗ္ဗဘာဝေါ။ ကတ္တရတာတိ ပဒုမနာဠဿ ဝိယ အပရာမသနက္ခမော ဖရသဘာဝေါ။ ကတ္တရိယန္တိပိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ ပရိက္ခတ္တတာ ပါရိက္ခတ္တိယန္တိ ပဒုဒ္ဓယေန နိဓဏိတွာ ဌပိတံ ဝိယ ဒဠကေရာဋ္ဌိယံ ဝုတ္တံ။ ကေဝိ ပန “ကတ္တရတာတိ သန္တာဝယိတွာ ဝစနံ။ ကတ္တရိယန္တိ သန္တာဝယိတွာ ဝစနဘာဝေါ။ ပရိက္ခတ္တတာတိ အလင်္ကရဏာကာရော။ ပါရိက္ခတ္တိယန္တိ အလင်္ကရဏဘာဝေါ”တိ အတ္ထံ ဝတ္ထုယန္တိ။ ဣဒံ ဝုစ္စတိတိ ဣဒံ အတ္တနော အဝိဇ္ဇမာနဂုဏပ္ပကာသနလက္ခဏံ သာဓဗ္ဗယျံ နာမ ဝုစ္စတိ။ ယေန သမန္တာဂတဿ ပုဂ္ဂလဿ ကုစ္ဆိံ ဝါ ပိဋ္ဌိံ ဝါ ဇာနိတုံ န သက္ကာ။

“ဝါမေန သူကရော ဟောတိ၊ ဒက္ခိဏေန အဇာမိဂေါ။

သရေန နေလကော ဟောတိ၊ ဝိသာဏေန ဇရဂ္ဂေါ”တိ။

ဧဝံ ဝုတ္တယက္ခသုကရသဒိသော ဟောတိ။ အတိမညတိတိ အတိက္ကမိတွာ မညတိ။

ကိံ ပနာယံ ဗဟုလာဇိဝေါတိ အယံ ပန ပုဂ္ဂလော ကော နာမ ဗဟုလာဇိဝကော။ သဗ္ဗံ သံဘက္ခေတိတိ လဗ္ဗံ လဗ္ဗံ သဗ္ဗံ ခါဒတိ။ အပ္ပပုညောတိ မန္တပုညော။ အပ္ပေသက္ခောတိ ပရိဝါရိရဟိတော။ ပညာသပ္ပန္နောတိ သမ္ပန္နပညော ပရိပုဏ္ဏပညော။ ပဉ္စံ ဝိသန္ဓေတိတိ ပဉ္စံ ကထေတိ ဗျာကရေတိ။

၁၆၇။ သုတ္တာ ရူသိတော ဗဟုံ ဝါစံ၊ သမဏာနံ ဝါ ပုထုဇနာနန္တိ ရူသိတော သဋ္ဌိတော ပရေဟိ တေသံ သမဏာနံ ဝါ ခတ္တိယာဒိဘေဒါနံ ဝါ အညေသံ ပုထုဇနာနံ ဗဟုမ္ပိ အနိဋ္ဌံ ဝါစံ သုတ္တာ။ န ပဋိဝဇ္ဇာတိ န ပဋိဝဒေယျ။ ကိံ ကာရဏာ? န ဟိ သန္တော ပဋိသေနိံ ကရေန္တိ။

saddhinti pañcahi sahadhammikehi saha. Pañca sahadhammikā nāma bhikkhubhikkhunīsikkhamānasāmaṇerasāmaṇeriyo. **Vañcaniyaṃ vāti** paṭirūpakam dassetvā vañcaniyaṃ vā. **Udayaṃ vā patthayantoti** vuḍḍhim patthento vā. **Parivattetīti** parivattanam karoti.

Iddhimantoti ijghanapabhāvavanto. **Dibbacakkhukāti** dibbasadisāñña-cakkhukā. Atha vā dibbavihārasannissayena laddhaññācakkhukā. **Paracittavidunoti** attano cittaena paresam cittajānanakā. **Te dūratopi passantīti** ekayojanatopi ()¹ yojanasatatopi yojanasahassatopi ()² yojanasatasahassatopi cakkavālatopi dvetīṇicattāripaṇcadasavīsaticattālīsa-sahassatopi tato atirekatopi cakkavālatopi passantīti dakkhanti. **Āsannāpi na dissantīti** samīpe thitāpi nisinnāpi na paññāyanti. **Cetasāpi cittaṃ pajānantīti** attano cittaṇāpi paresam cittaṃ pajānanti. **Devatāpi kho santi iddhimantiniyoti** devatāpi evaṃ samvījanti ijghanapabhāvavantiniyo. **Paracittaviduniyoti** paresam cittaṃ jānantiyo. **Oḷārikehi vā kilesehīti** kāyaduccarītādikehi vā upatāpehi. **Majjhimehi vāti** kāmavitakkādikehi vā. **Sukhumehi vāti** nātivitakkādikehi vā. Kāyaduccarītādayo kammāpathavasena, kāmavitakkādayo vaṭṭamūlakakilesavasena veditabbā.

Ñātivitakkādīsu “mayham ñātayo sukhajīvino sampattiyuttā”ti evaṃ pañcakāmaguṇasannissitena gehasannissitapemena ñātake ārabha uppannavitakko **ñātivitakko**. “Mayham ñātayo khayam gatā vāyam gatā saddhā pasannā”ti evaṃ pavatto pana ñātivitakko nāma na hoti.

“Amhākaṃ janapado subhikkho sampannasasso”ti tuṭṭhamānasassa gehassitapemavasena uppannavitakko **janapadavitakko**. “Amhākaṃ janapade manussā saddhā pasannā khayam gatā vāyam gatā”ti evaṃ pavatto pana janapadavitakko nāma na hoti.

Amarattāya vitakko, amaro vā vitakkoti **amaravitakko**. Tattha ukkuṭikappadhānādīhi dukkhe nijiṇṇe³ samparāye attā sukhī hoti.

1. (Dasayojanatopi) (Ka)

2. (Yojanadasasahassatopi) (Ka)

3. Niddukkhe nijiṇṇe (Sī, Syā, Ka)

ကဏ္ဍဌေနာတိ ဒါရုဏေန။ သန္တောတိ နိဗ္ဗုတကိလေသာ။ ပဋိသေနိန္ဒိ ပဋိသတ္တံ။ ပဋိမဇ္ဈန္တိ ပဋိယောဓံ။ ပဋိကဏ္ဍကန္တိ ပဋိဝေရိ။ ပဋိပက္ခန္တိ ကိလေသပဋိပက္ခံ။ ကိလေသဝသေန သင်္ဂံ န ကရေန္တိတိ အတ္ထော။

၁၆၈။ တေဉ္စ ဓမ္မဗညာယာတိ သဗ္ဗမေတံ ယထာဂုတ္တံ ဓမ္မံ ဥတွာ။ ဝိဝိနန္တိ ဝိဝိနန္တော။ သန္တိတိ နိဗ္ဗုတိံ ဥတွာတိ နိဗ္ဗုတိံ ရာဂါဒိနံ သန္တိတိ ဥတွာ။

သမဇ္ဇာတိ ကာယသုစရိတာဒိ။ ဝိသမဇ္ဇာတိ ကာယဒုစရိတာဒိ။ ပထမဇ္ဇာတိ ဒသကုသလကမ္မပထံ။ ဝိပထမဇ္ဇာတိ ဒသအကုသလကမ္မပထံ။ သာဝဇ္ဇမဇ္ဇာတိ အကုသလဉ္စ။ အနဝဇ္ဇမဇ္ဇာတိ ကုသလဉ္စ။ ဟိနပဏိတကဏ္ဍသုက္ကဝိညူဂရဟိတဝိညူပသတ္တန္တိ ဣဒမ္ပိ ကုသလာကုသလမေဝ။ တတ္ထ ကာယသုစရိတာဒိ သမကရဏတော သမံ။ ကာယဒုစရိတာဒိ ဝိသမကရဏတော ဝိသမံ။ ဒသကုသလကမ္မပထာ သုဂတိဂမနပထတ္တာ ပထံ။ ဒသအကုသလကမ္မပထာ သုဂတိဂမနပဋိပက္ခတ္တာ အပါယဂမနပထတ္တာ ဝိပထံ။ အကုသလံ သဒေါသတ္တာ သာဝဇ္ဇံ။ ကုသလံ နိဒ္ဒေါသတ္တာ အနဝဇ္ဇံ။ တထာ မောဟေန ဝါ ဒေါသမောဟေန ဝါ လောဘမောဟေန ဝါ သမ္ပယုတ္တတ္တာ ဟိနံ။ အလောဘအဒေါသအမောဟသမ္ပယုတ္တတ္တာ ပဏိတံ။ ကဏ္ဍဝိပါကတ္တာ ကဏ္ဍံ။ သုက္ကဝိပါကတ္တာ သုက္ကံ။ ဗုဒ္ဓါဒိဟိ ဝိညူဟိ ဂရဟိတတ္တာ ဝိညူဂရဟိတံ။ တေဟိ ဧဝ ထောမိတတ္တာ ဝိညူပသတ္တန္တိ ဣတဗ္ဗံ။

၁၆၉။ ကိံ ကာရဏာ နပ္ပမဇ္ဇေယျ ဣတိ စေ—အဘိဘူ ဟိ သောတိ ဂါထာ။ တတ္ထ အဘိဘူတိ ရူပါဒိနံ အဘိဘဝိတာ။ အနဘိဘူတောတိ တေဟိ အနဘိဘူတော။ သိက္ခိဓမ္မမနိတိဟမဒ္ဓသိတိ ပစ္စက္ခမေဝ အနိတိဟံ ဓမ္မံ အဒ္ဓန္တိ။ သဒါ နမဿမနသိက္ခေတိ သဒါ နမဿန္တော တိသေသံ သိက္ခာယော သိက္ခေယျ။

ကေဟိဝိ ကိလေသေဟိတိ ကေဟိဝိ ရာဂါဒိဥပတာပကရေဟိ ကိလေသေဟိ။ အဘိဘောသိ နေတိ တေ ကိလေသေ အဘိဘဝိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ပါကဋ္ဌမေဝ။

ကေဝလံ ပန ဧတ္ထ “စက္ခုဟိ နေဝ လောလော”တိအာဒိဟိ ဣန္ဒြိယသံဝရော။ “အန္ဓာနမထော ပါနာန”န္တိအာဒိဟိ သန္တိမိပဋိက္ခေပမုခေန ပစ္စယပဋိသေဝနသီလံ။ မေထုနမောသဝဇ္ဇပေသုဏိယာဒိဟိ ပါတိမောက္ခသံဝရသီလံ။ “အာထဗ္ဗဏံ သုပိနံ လက္ခဏ”န္တိအာဒိဟိ အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိသီလံ။ “ဈာယိ န ပါဒလောလသ္မာ”တိ ဣမိနာ သမာဓိ။ “ဝိဝိနံ ဘိက္ခု”တိ ဣမိနာ ပညာ။ “သဒါ

Amaroti dukkarakārikam karontassa tāya dukkarakārikāya paṭisaṃyutto vitakko amarattāya vitakko nāma. Diṭṭhigatiko pana “sassatam vadesī”ti-ādinī puṭṭho “evantipi me no, tathātipi me no, aññathātipi me no, notipi me no, no notipi me no”ti vikkhepaṃ āpajjati, tassa so diṭṭhigatapaṭisaṃyutto vitakko, yathā amaro nāma maccho udae gahetvā māretum na sakkā, ito cito ca dhāvati gāham na gacchati, evameva ekasmiṃ pakkhe asaṇṭhahanato na maratīti amaro nāma hoti, tam duvidhampi ekato katvā “amaravitakko”ti vuttam.

Parānuddayatāpaṭisaññuttoti anuddayatāpaṭirūpakena gehassitapemena paṭisaṃyutto. Upaṭṭhākesu nandakesu socantesu ca tehi saddhim diguṇaṃ nandati diguṇaṃ socati, tesu sukhitesu diguṇaṃ sukhito hoti, dukkhitesu diguṇaṃ dukkhito hoti. Uppannesu kiccakaraṇīyesu attanā voyogaṃ āpajjati. Tāni tāni kiccāni sādheṇa paññattim vītikkamati, sallekham kopeti. Yo tasmim saṃsaṭṭhavihāre tasmim vā voyogāpajjane gehassito vitakko, ayaṃ parānuddayatāpaṭisaññutto vitakko nāma.

Lābhasakkārasilokapaṭisaññuttoti cīvarādilābhena ceva sakkārena ca kittisaddena ca saddhim ārammaṇakaraṇavasena paṭisaññutto.

Anavaññattipaṭisaññuttoti “aho vata maṃ pare na avajāneyyūṃ, na sodhetvā visodhetvā¹ katheyyūṃ”ti evaṃ anavaññātabhāvapaṭṭhanāya saddhim uppajjanakavitakko. So tasmim “mā maṃ pare avajānimsū”ti uppanne vitakke pañcakāmaguṇasaṅkhātagehanissito hutvā uppannavitakko anavaññattipaṭisaññutto vitakko.

Tatra tatra sajjatīti tesu tesu ārammaṇesu laggati. **Tatra tatra gaṇhātīti** vuttappakāraṃ ārammaṇaṃ pavisati. **Bajjhatīti** tehi tehi ārammaṇehi saddhim bajjhati ekābhavati. **Anayabyasananti** tattha tattha avaḍḍhim vināsaṃ. **Āpajjatīti** pāpuṇāti.

1. Na heṭhetvā viheṭhetvā (Sī, Ka)

သတော သိက္ခေ”တိ ဣမိနာ ပုန သင်္ခေပတော တိဿောပိ သိက္ခာ။ “အထ အာသနေသု” သယနေသု။ အပ္ပသဒ္ဓေသု ဘိက္ခု ဝိဟရေယျ။ နိဒ္ဒိ န ဗဟုလိက-ရေယျာ”တိအာဒီတိ သီလသမာဓိပညာနံ ဥပကာရာနုပကာရသင်္ကဏ်နဝိနော-ဒနာနိ ဝုတ္တာနီတိ။ ဧဝံ ဘဂဝါ နိဗ္ဗိတဿ ပရိပုဏ္ဏပဋိပဒံ ဝတ္တာ အရဟတ္တ-နိက္ခုဋ္ဌေန ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ ပုရာဘေဒသုတ္တေ^၂ ဝုတ္တသဒိဿောယေဝါဘိသမယော အဟောသီတိ။

သဒ္ဓမ္မပဇ္ဇောတိကာယ မဟာနိဒ္ဓေသဋ္ဌကထာယ

တုဝဋ္ဌကသုတ္တန်ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၅-အတ္တဒဏ္ဍသုတ္တန်ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁၇၀။ ပန္နရသမေ အတ္တဒဏ္ဍသုတ္တန်ဒေသေ အတ္တဒဏ္ဍာ ဘယံ ဇာတန္တိ ပဋ္ဌမဂါထာယ အတ္ထော—ယံ လောကဿ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကံ ဝါသမ္ပရာယိကံ ဝါဘယံ ဇာတံ။ တံ သဗ္ဗံ အတ္တဒဏ္ဍာ ဘယံ ဇာတံ အတ္တနော ဒုစ္စရိတကာရဏာ ဇာတံ။ ဧဝံ သန္တေပိ ဇနံ ပဿထ မေဓေ။ ဣမံ သာကိယာဒိဇနံ ပဿထ အညမညံ မေဓေ ဟိံသကံ ဗာဓကန္တိ။ ဧဝံ တံပဋိဝိရုဒ္ဓံ ဝိပုဋ္ဌိပန္နံ ဇနံ ပရိဘာ-သိတွာ အတ္တနော သမ္မာ ပဋိပတ္တိဒဿနေန တဿ သံဝေဂံ ဇနေတုံ အာဟ “သံဝေဂံ ကိတ္တယိဿာမိ၊ ယထာ သံဝိဇိတံ မယာ”တိ။ ပုဗ္ဗေ ဗောဓိသတ္တေ-နေဝ သတတိ အဓိပ္ပါယော။

တယောတိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ ဒဏ္ဍာတိ ဒုစ္စရိတာ။ ကာယဒဏ္ဍောတိ ကာယဒုစ္စရိတံ။ ဝစီဒဏ္ဍာဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။ တိဝိဓံ ကာယဒုစ္စရိတန္တိ ပါဏာတိပါတာဒိကာယတော ပဝတ္တံ ဒုဋ္ဌ၊ စရိတံ။ ကိလေသပူတိကတ္တာ ဝါ ဒုဋ္ဌ၊ စရိတန္တိ လဒ္ဓနာမံ တိဝိဓံ ဒုစ္စရိတံ ကာယဒုစ္စရိတံ။ စတုဗ္ဗိဓန္တိ မုသာဝါဒါဒိ-စတုဗ္ဗိဓံ။ တိဝိဓန္တိ အဘိဇ္ဈာဒိတိဝိဓံ။ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကန္တိ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ဣမသ္မိယေဝ အတ္တဘာဝေ ပဋိသံဝေဒနီယံ။ သမ္ပရာယိကန္တိ အနာဂတေ အတ္တဘာဝေ ပဋိသံဝေဒနီယံ။ အာဂုဓာရိတိ ပါပကာရိ အပရာဓကာရိ။ တမေနံ ရာဇာ ပရိဘာသတိတိ ပါပကာရိ ရာဇာ ပရိဘာသတိ။ ဘယံ ဥပ္ပါဒေတိ။ ဒုက္ခံ ဒေါမနဿံ ပဋိသံဝေဒေတိတိ ကာယိကံ ဒုက္ခံ စေတသိကံ ဒေါမနဿံ ဝိန္နတိ။ ဧတံ ဘယံ ဒုက္ခံ ဒေါမနဿန္တိ ဝေရူပံ ဘယဉ္စ ဒုက္ခဉ္စ ဒေါမနဿဉ္စ။ ကုတော

၁-ပုထုအာသနေသု (သီ၊ သျာ)

၂-၃၇၃-၁၆၁-မိဋ္ဌာဒိသု။

Āmisacakkhukassāti cīvarādi-āmisalolassa. **Lokadhammagarukassāti** lokuttaradhammaṃ muñcitvā rūpādilokadhammameva garuṃ katvā carantassa. **Ālapanāti** vihāraṃ āgatamanusse disvā “kimatthāya bhonto āgatā, kiṃ bhikkhūnimantetuṃ, yadi evaṃ gacchatha, ahaṃ pacchato bhikkhū gahetvā¹ āgacchāmi”ti evaṃ āditova lapanā. Atha vā attānaṃ upanetvā “ahaṃ tisso, mayi rājā pasanno, mayi asuko ca asuko ca rājamahāmatto pasanno”ti evaṃ attupanāyikā lapanāti **ālapanā**. **Lapanāti** puttassa sato vuttappakārameva lapanāṃ.

Sallapanāti gahapatikānaṃ ukkaṇṭhane bhītaṃ okāsaṃ datvā suṭṭhu lapanā. **Ullapanāti** “mahākuṭumbiko mahānāviko mahādānapatī”ti evaṃ uddhaṃ katvā lapanā. **Samullapanāti** sabbato bhāgena uddhaṃ katvā lapanā. **Unnahanāti** “upāsakā pubbe īdise kāle navadānaṃ detha, idāni kiṃ na dethā”ti evaṃ yāva “dassāma bhante, okāsaṃ na labhāmā”ti-ādīni vadanti, tāva uddhaṃ uddhaṃ nahanā, veṭhanāti vuttaṃ hoti. Atha vā ucchuhatthaṃ disvā “kuto ābhataṃ upāsakā”ti pucchati. Uccukhattato bhanteti. Kiṃ tattha ucchu madhuranti. Khāditvā bhante jānitabbanti. Na upāsakā “bhikkhussa ucchuṃ dethā”ti vattum vaṭṭatīti yā evarūpā nibbeṭhentaṃ nīveṭhanakakathā, sā **unnahanā**. Sabbato bhāgena punappunaṃ unnahanā **samunnahanā**. **Ukkācanāti** “etaṃ kulaṃ maṃyeva jānāti, sace ettha deyyadhammo uppajjati, mayhaṃyeva deti”ti evaṃ ukkhipitvā kācanā ukkācanā, uddīpanāti vuttaṃ hoti. Sabbato bhāgena pana punappunaṃ ukkācanā **samukkācanā**. **Anuppiyabhāṇitāti** paccayavasena punappunaṃ piyavacanabhāṇanā. **Sanhāvācatāti** muduvacanatā. **Sakhilavācatāti** mandapamāṇayuttavacanatā, sithilavacanatā vā. **Sithilavācatāti** allīyavacanatā². **Apharusavācatāti** madhuravacanatā.

Purāṇaṃ mātāpettikanti pure uppannaṃ mātāpitūnaṃ santakaṃ. **Antarahitanti** paṭicchannaṃ tirobhūtaṃ. **Ñāyāmīti** pākato homi. **Asukassa kulūpakoti** asukassa amaccassa kulapayirupāsako. **Asukāyāti** asukāya upāsikāya. **Maṃ ujjhivāti** maṃ vissajjitvā.

1. Pattaṃ gahetvā (Visuddhi 1. 26 piṭṭhe.) 2. Littavacanatāti allīyanavacanatā (Sī, Syā)

တဿာတိ တဿ စောရဿ ကုတော ဥပ္ပန္နံ။ အတ္တဒဏ္ဍတော ဇာတန္တိ အတ္တနာ ကတဒုစ္စရိတတော ဥပ္ပန္နံ။

အန္တမသောတိ ဟေဋ္ဌမတော။ သဝစနိယမ္ပိ ကရေတိ “န တေ လဗ္ဘာ ဣတော ပက္ခမိတု”န္တိ ဣတော ဣမမှာ ဂါမာဒိနာ ဂန္တံ န လဗ္ဘာ။ န သတ္တာ ဗဟိ နိက္ခမိတုန္တိ ပလိဗောဓံ သင်္ဂံ ကရေတိ။ နေဇာနိပစ္စယာဒိတိ နေပရိ-ဟာနိကာရဏာပိ။ ရာဇာ တဿ ဝိဝိဓာ ကမ္မကာရဏာ ကာရာပေတိ။ ကသာဟိဝိ တာဠေတိတိ ကသာဒဏ္ဍကေဟိ ပေါထေတိ။ ဝေတ္တေဟိဝိ တာဠေ-တိတိ သကဏ္ဍကဝေတ္တလတာဟိ ပေါထေတိ။ အနုဒဏ္ဍကေဟိတိအာဒယော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယာယေဝ။ သုနဇေဟိဝိ ခါဒါပေတိတိ ကတိပယာနိ ဒိဝသာနိ အာဟာရေ အဒတွာ ဆာတသုနဇေဟိ ခါဒါပေတိ။ တေ မုဟုတ္တေန အဋ္ဌက-သင်္ခလိကမေဝ ကရေတိ။ သူလေ ဥတ္တာသေတိတိ သူလံ အာရောပေတိ။ ရာဇာ ဣမေသံ စတုန္တံ ဒဏ္ဍာနံ ဣဿရေတိ ဣမာသံ စတုန္တံ အာဏာနံ ကာတုံ ရာဇာ သမတ္ထော။

သကေန ကမ္မေနာတိ သယံကတေန ကမ္မေန။ တမေနံ နိရယပါလာတိ ဣ ကေစ္စေထေရာ “နိရယပါလာ နာမ နတ္ထိ၊ ယန္တရူပံ ဝိယ ကမ္မမေဝ ကာရဏံ ကာရေတိ”တိ ဝဒန္တိ။ တေသံ တံ “အတ္ထိ နိရယေသု နိရယပါလာတိ၊ အာမန္တာ။ အတ္ထိ စ ကာရဏိကာ”တိအာဒိနာ နယေန အဘိဓမ္မေ^၁ ပဋိသေမိတမေဝ။ ယထာ ဟိ မနုဿလောကေ ကမ္မကာရဏကာရကာ^၂ အတ္ထိ။ ဝေမေဝ နိရယေသု နိရယပါလာ အတ္ထိတိ။ တတ္ထံ အယောဒိလန္တိ တိဂါဝုတံ အတ္တဘာဝံ သမ္ပုဇ္ဈလိ-တာယလောဟပထဝိယာ ဥတ္တာနကံ နိပဇ္ဇာပေတွာ ဒက္ခိဏဟတ္ထေ တာလပ-မာဏံ အယသုလံ ပဝေသေန္တိ၊ တထာ ဝါမဟတ္တာဒိသု။ ယထာ စ ဥတ္တာနကံ နိပဇ္ဇာပေတွာ ဧဝံ ဥရေနပိ ဝါမပဿေနပိ ဒက္ခိဏပဿေနပိ နိပဇ္ဇာပေတွာ တံ ကမ္မကာရဏံ ကရေန္တိယေဝ။

သံဝေသေတွာတိ ဇလိတာယ လောဟပထဝိယာ တိဂါဝုတံ အတ္တဘာဝံ နိပဇ္ဇာပေတွာ။ ကုဋ္ဌာရိဟိတိ မဟတိဟိ ဂေဟန္တာဒနဿ ဧကပက္ခမတ္တာဟိ ကုဋ္ဌာရိဟိ တစ္ဆေန္တိ၊ လောဟိတံ နဒီ ဟုတွာ သန္တတိ၊ လောဟပထဝိတော ဇာလာ ဥဋ္ဌဟိတွာ တစ္ဆိတဋ္ဌာနံ ဂဏှာတိ၊ မဟာဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တစ္ဆန္တာ ပန သုတ္တာဟုတံ ကရိတွာ ဒါရု ဝိယ အဋ္ဌသမ္ပိ ဆဋ္ဌသမ္ပိ ကရေန္တိ။ ဝါသီဟိတိ

၁-အဘိ ၄-၃၄၀-ပိဋ္ဌေ။

၂-ကမ္မကာရဏိကာ (သီ၊ သျှာ)

165. **Payuttanti** cīvarādīhi sampayuttaṃ, tadatthaṃ vā payojitaṃ. Imissā gāthāya niddeso sabbo heṭṭhā vuttanayova.

166. **Mosavajje na niyyethāti** musāvāde na niyyetha. **Jīvitenāti** jīvikāya.

Saṭhoti asantagūṇadīpanato na sammā bhāsita. **Sabbato** bhāgena saṭho **parisaṭho**. **Yaṃ tatthāti** yaṃ tasmim puggale. **Saṭhanti** asantagūṇadīpanaṃ kerāṭiyaṃ. **Saṭhatāti** saṭhākāro. **Sātheyyanti** saṭhabhāvo. **Kakkaratāti** padumaṇaḷassa viya aparāmasanakkhamo pharusabhāvo. **Kakkariyanti** tipī tasseva vevacanaṃ. **Parikkhattatā pārikkhattiyanti** padadvayena nikhaṇitvā ṭhapitaṃ viya dāḥakerāṭiyaṃ vuttaṃ. Keci pana “**kakkaratāti** sambhāvayitvā vacanaṃ. **Kakkariyanti** sambhāvayitvā vacanabhāvo. **Parikkhattatāti** alaṅkaraṇākāro. **Pārikkhattiyanti** alaṅkaraṇabhāvo”ti atthaṃ vaṇṇayanti. **Idaṃ vuccatīti** idaṃ attano avijjamānagūṇappakāsanalakkhaṇaṃ sātheyyaṃ nāma vuccati. Yena samannāgatassa puggalassa kucchim vā piṭṭhim vā jānituṃ na sakkā.

“Vāmena sūkaro hoti, dakkhiṇena ajāmigo.

Sarena nelako hoti, visāṇena jaraggavo”ti¹—

evaṃ vuttayakkhasūkarasadiso hoti. **Atimaññatīti** atikkamitvā maññati.

Kim panāyaṃ bahulājīvoti ayaṃ pana puggalo ko nāma bahulājīvako. **Sabbaṃ saṃbhakkhetīti** laddhaṃ laddhaṃ sabbaṃ khādati. **Appapuññoti** mandapuñño. **Appesakkhoti** parivāravirahito. **Paññāsampannoti** sampannapañño paripuṇṇapañño. **Pañhaṃ vissajjetīti** pañhaṃ katheti byākaroti.

167. **Sutvā rusito bahuṃ vācaṃ, samaṇānaṃ vā puthujanānanti** rusito ghaṭṭito parehi tesāṃ samaṇānaṃ vā khattiyādibhedānaṃ vā aññesaṃ puthujanānaṃ bahumpi anitṭhaṃ vācaṃ sutvā. **Na paṭivajjāti** na paṭivadeyya. **Kim kāraṇā? Na hi santo paṭisenim karonti.**

1. Dī-Ṭṭha 2. 250; Abhi-Ṭṭha 2. 475 piṭṭhesu.

မဟာသုပ္ပမာဏာဟိ ဝါသီဟိ။ ရထေ ယောဇေတွာတိ သဒ္ဓိံ ယုဂယောတ္တ-
ဥပက္ခရစက္ကကုဗ္ဗရံ ပါဇနေဟိ သဗ္ဗတော ပဇ္ဇလိတေ ရထေ ယောဇေတွာ။
မဟန္တန္တိ မဟာကုဋ္ဌာဂါရပ္ပမာဏံ။ အာရောပေန္တိတိ သဗ္ဗဇ္ဇလိတေဟိ
အံယမဂ္ဂရေဟိ ပေါထေန္တာ အာရောပေန္တိ။ သင်္ကမ္ပိ ဥဒ္ဓန္တိ သုပက္ကုတ္တိတာယၤ
ဥက္ခလိယာ ပက္ခိတ္တတဏှုလံ ဝိယ ဥဒ္ဓိ အဓော တိရိယဉ္စ ဂစ္ဆတိ။ မဟာနိရယေတိ
အဝိစိမဟာနိရယမ္ပိ။

စတုတ္ထဏ္ဍောတိ စတုရဿမဉ္စူသာသဒိသော။ ဝိဘတ္တောတိ စတုဒ္ဓါရဝသေန
ဝိဘတ္တော။ ဘာဂသော မိတောတိ ဒွါရဝိထိနံ ဝသေန ဘာဂေ ဌပေတွာ
ဌပေတွာ ဝိဘတ္တော။ ပရိယန္တောတိ ပရိက္ခိတ္တော။ အယသတိ ဥပရိ နဝ-
ယောဇနိကေန အယပတ္တေန ဆာဒိတော။ သမန္တာ ယောဇနသတံ ဖရိတွာ
တိဋ္ဌတိတိ ဧဝံ ဖရိတွာ တိဋ္ဌတိ။ ယထာ သမန္တာ ယောဇနသတေ ဌတွာ
ဩလောကေန္တဿ အက္ခိနိ ယမကဂေါဋ္ဌကာ ဝိယ နိက္ခမန္တိ။ ကဒရိယာ-
တပနာတိ သဗ္ဗေဝိ တေ ဥဿဒေဟိ သဒ္ဓိံ အဋ္ဌ မဟာနိရယာ ကဒရိယာ နိစ္စံ
တပန္တိတိ ကဒရိယာတပနာ။ ဗလဝဒုက္ခတာယ ယောရာ။ ကပ္ပဋ္ဌိကာနံ အစိနံ
အတ္ထိတာယ အစိမန္တော။ အာသာဒေတုံ သန္ဓေတုံ ဒုက္ကရတာယ ဒုရာသဒါ။
ဒိဋ္ဌမတ္တာ ဝါ သုတမတ္တာ ဝါ လောမာနိ ဟံသေန္တိတိ လောမတံသနုပ္ပါ။
ဘိသနတာယ ဘိသ္ဗာ။ ဘယဇနနတာယ ပဋိဘယာ။ သုခါဘာဝေန ဒုခါ။

ပုရတ္ထိမာယ ဘိတ္တိယာတိအာဒိဂါထာနံ ဧဝံ အဝိစိနိရယောတိ ပရိယန္တံ
ကတွာ အယံ သင်္ခေပတ္တော—အဂ္ဂိဇာလာနံ ဝါပန သတ္တာနံ ဝါတေသံ ဒုက္ခဿ
ဝါဝိစိ အန္တရံနတ္ထိတ္တောတိ အဝိစိ။ တတြိဟိ ပုရတ္ထိမာဒိဟိ ဘိတ္တိဟိ ဇာလာရာသိ
ဥဋ္ဌဟိတွာ ပါပကမ္မိနော ပုဂ္ဂလေ ဈာပေန္တော ပစ္ဆိမာဒိသု ဘိတ္တိသု ပဋိဟညတိ
ပဟရတိ။ တာ စ ဘိတ္တိယော ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ ပရတော ယောဇနသတံ ဂဏှာတိ။
ဟေဋ္ဌာ ဥဋ္ဌိတာ ဥပရိ ပဋိဟညတိ။ ဥပရိ ဥဋ္ဌိတာ ဟေဋ္ဌာ ပဋိဟညတိ။ ဧဝံ
တာဝေတ္ထ ဇာလာနံ ဝိစိ နာမ နတ္ထိ။ တဿ ပန အန္တော ယောဇနသတဋ္ဌာနံ
ခိရဝလ္လိပ္ပဿ ပုရိတနာဋ္ဌိ ဝိယ သတ္တေဟိ နိရန္တရံ ပုရိတံ စတူဟိ ဣရိယာ-
ပထေဟိ ပစ္စန္နာနံ သတ္တာနံ ပမာဏံ နတ္ထိ။ န စ အညမညံ ဗျာဗာဓေန္တိ။
သကသကဋ္ဌာနေယေဝ ပစ္စန္တိ။ ဧဝမေတ္ထ သတ္တာနံ ဝိစိ နာမ နတ္ထိ။ ယထာ
ပန ဇိဝှါဂေ ဆ မဓမ္မိန္ဒူနိ သတ္တမဿ တမ္ဗလောဟဗိန္ဒူနော အနုဒဟနဗလဝ-
တာယ အဗ္ဗောဟာရိကာနိ ဟောန္တိ။ တထာ တတ္ထ အနုဒဟနဗလဝတာယ

၁-ယုဂယောတ္တပဉ္စရစက္ကကုဗ္ဗရ....(သီ)၊ ယုဂယောတ္တပက္ခရထစက္ကကုဗ္ဗရ....(သျှာ)

၂-သုပက္ကုတ္တိတာယ (သီ၊ သျှာ)

Kakkhaḷenāti dāruṇena. **Santoti** nibbutakilesā. **Paṭiseninti** paṭisattum. **Paṭimallanti** paṭiyodham. **Paṭikaṇṭakanti** paṭiverim. **Paṭipakkhanti** kilesapaṭipakkham, kilesavasena saṅgam na karontīti attho.

168. **Etañca dhammamaññāyāti** sabbametaṃ yathāvuttam dhammam ñatvā. **Vicinanti** vicinanto. **Santīti nibbutim ñatvāti** nibbutim rāgādīnam santīti ñatvā.

Samañcāti kāyasucaritādīm. **Visamañcāti** kāyaduccaritādīm. **Pathañcāti** dasakusalakammapatham. **Vipathañcāti** dasa-akusalakammapatham. **Sāvajjañcāti** akusalañca. **Anavajjañcāti** kusalañca. **Hīnapaṇītakapaṇhasukkaviññūgarahitaviññūpasatthanti** idampi kusalākusalameva. Tattha kāyasucaritādi samakaraṇato **samam**. Kāyaduccaritādi visamakaraṇato **visamam**. Dasakusalakammapathā sugatigamanapathattā **patham**. Dasa-akusalakammapathā sugatigamanapaṭipakkhattā apāyagamanapathattā **vipatham**. Akusalam sadosattā **sāvajjam**. Kusalam niddosattā **anavajjam**. Tathā mohena vā dosamohena vā lobhamohena vā sampayuttattā **hīnam**. Alobha-adosa-amohasampayuttattā **paṇītam**. Kaṇhavipākattā **kaṇham**. Sukkavipākattā **sukkam**. Buddhādīhi viññūhi garahitattā **viññūgarahitam**. Tehi eva thomitattā **viññūpasatthanti** ñātabbam.

169. Kim kārāṇā nappamajjeyya iti ce—**abhibhū hi** soti gāthā. Tattha **abhibhūti** rūpādīnam abhibhavitā. **Anabhibhūti** tehi anabhibhūto. **Sakkhidhamma’manītiha’** maddasīti paccakkhameva anītiham dhammam addakkhi. **Sadā namassa’manusikkheti** sadā namassanto tisso sikkhāyo sikkheyya.

Kehici kilesehīti kehici rāgādi-upatāpakarehi kilesehi. **Abhibhosi neti** te kilese abhibhavi. Sesam sabbattha pākāameva.

Kevalam pana ettha “cakkhūhi neva lolo”ti-ādīhi indriyasamvaro, “annānamatho pānānan”ti-ādīhi sannidhipaṭikkhepamukhena paccayapaṭisevanasīlam, methunamosavajjapesuṇiyādīhi pātimokkhasamvarasīlam, “āthabbaṇam supinam lakkhaṇam”ti-ādīhi ājīvapārisuddhisīlam, “jhāyī na pādālola’ssā”ti iminā samādhi, “vicinam bhikkhū”ti iminā paññā, “sadā

သေသာ ဆ အကုသလဝိပါကုပေက္ခာ အဗ္ဗောဟာရိကာ ဟောန္တိ၊ ဒုက္ခမေဝ နိရန္တရံ ပညာယတိ။ ဝေမေတ္တ ဒုက္ခဿ ဝီရိ နာမ နတ္ထိ။ နိရဿာဒဋ္ဌေန နိရယော။

တတ္ထ သတ္တာ မဟာလုဒ္ဒါတိ တသ္မိ နိဗ္ဗတ္တာ သတ္တာ မဟန္တာ လုဒ္ဒါ။ မဟာ- ကိဗ္ဗိသကာရိနောတိ မဟန္တဒါရုဏကမ္မကာရိနော။ အစ္စန္တပါပကမ္မန္တာတိ ကေသေန ပါပကမ္မိနော။ ပစ္စန္တိ န စ မိဃျရေတိ ဆန္တံ ဇာလာနမန္တရေ ပစ္စန္တိ၊ န စ မိဃျန္တိ။ ဇာတဝေဒသမော ကာယောတိ တေသံ သရိရံ အဂ္ဂိသဒိသံ။ တေသံ နိရယဝါသိနန္တံ တေသံ ပါပကမ္မာနံ နိရယဝါသိနံ။ ပဿ ကမ္မာနံ ဒဋ္ဌတ္တန္တိ ပါပကမ္မာနံ ထိရဘာဝံ ဩလောကေဟိ။ န ဘဿာ ဟောတိ န ပိ မသီတိ ဆာရိကာပိ န ဟောတိ အင်္ဂါရေပိ။ ပုရတ္ထိမေနာတိ ယဒါ တံ ဒွါရံ အပါ- ရုတံ ဟောတိ၊ အထ တဒဘိမုခါ ဝေဝန္တိ၊ တေသံ တတ္ထ ဆဝိအာဒိနိ ဈာယန္တိ။ ဒွါရသမိပံ ပတ္တာနန္တံ တေသံ တံ ပိဓိယတိ၊ ပစ္စိမံ အပါရုတံ ဝိယ ခါယတိ။ သေ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ အဘိနိက္ခမိတာသာ တေတိ နိရယာ နိက္ခမိတုံ အာသာ ဇေတေသန္တိ နိက္ခမိတာသာ။ မောက္ခဝေသိနောတိ မုဉ္ဇနပါယံ သေန္တာ ဂဝေသန္တာပိ။ န တေ တတော နိက္ခမိတုံ၊ လဘန္တိ ကမ္မပစ္စယာတိ တေ သတ္တာ နိရယတော နိက္ခမနဒွါရံ ပါပကမ္မပစ္စယာ နာမိဂစ္ဆန္တိ။ တေသန္တံ ပါပ- ကမ္မန္တိ၊ အဝိပတ္တိ ကတံ ဗဟုန္တိ တေသန္တံ သတ္တာနံ လာမကံ ဒါရုဏကမ္မံ အဝိပါကံ ဗဟုဝိဓံ နာနပ္ပကာရံ အဒိန္နဝိပါကံ ကတံ ဥပစိတံ အတ္ထိ။

သံဝေဂန္တိ ဝိနိလနံ ။ ဥဗ္ဗေဂန္တိ ဌိတဋ္ဌာနတော ဂမနံ။ ဥတြာသန္တိ ဥဗ္ဗေဇနံ အသန္နိဋ္ဌာနံ။ ဘယန္တိ စိတ္တုတြာသနံ။ ဝိဠုနန္တိ ဃဇ္ဇနံ။ ဃဇ္ဇနန္တိ ဝိဠုကရဏံ။ ဥပဒ္ဒဝန္တိ ဤတိ။ ဥပသဂ္ဂန္တိ ရုန္တံ။

၁၇၁။ ဣဒါနိ ယထာနေန သံဝိဇိတံ၊ တံ ပကာရံ ဒသေန္တော “ဗန္ဓမာန”န္တိ အာဒိမာဟ။ တတ္ထ ဗန္ဓမာနန္တိ တဏှာဒိဋ္ဌိဟိ ကမ္မမာနံ။ အပ္ပေ- ဒကေတိ အပ္ပေ ဥဒကေ။ အညမညေဟိ ဗျာရုဒ္ဓေ ဒိသ္မာတိ နာနာသတ္တေ စ အညမညေဟိ သဒ္ဓိံ ဝိရုဒ္ဓေ ဒိသ္မာ။ မံ ဘယမာဝိသီတိ မံ ဘယံ ပဝိဋ္ဌံ။

ကိလေသဗန္ဓနာယ ဗန္ဓမာနန္တိ ရာဂါဒိကိလေသစလနာယ စလမာနံ။ ပယောဂေါတိ ကာယဝစိမနောပယောဂေါ။

ဝိရုဒ္ဓါတိ ဝိရောဓမာပန္နာ။ ပဋိဝိရုဒ္ဓါတိ ပဋိမုခံ ဟုတွာ ဝိရောဓမာပန္နာ၊ သုဠု ဝိရုဒ္ဓါ ဝါ။ အာဟတာတိ ကောဓေန အာဟတာ ပဟတာ။

sato sikkhe”ti iminā puna saṅkhepato tissopi sikkhā, “atha āsanesu¹ sayanesu, appasaddesu bhikkhu vihareyya, niddaṃ na bahulīkareyyā”ti-ādīhi sīlasamādhīpaññānaṃ upakārānupakārasaṅgaṇhanavinodanāni vuttānīti. Evaṃ Bhagavā nimmitassa paripuṇṇapaṭipadaṃ vatvā arahattanikūṭena desanaṃ niṭṭhāpesi, desanāpariyosāne Purābhedaṣuttē² vuttasadiṣoyevābhisamayo ahoṣīti.

Saddhammapajjotikāya Mahāniddesaṭṭhakathāya

Tuvaṭakasuttaniddesaṇṇanā niṭṭhitā.

15. Attadaṇḍasuttaniddesaṇṇanā

170. Pannarasame Attadaṇḍasuttaniddese attadaṇḍā bhayaṃ jātanti paṭhamagāthāya attho—yaṃ lokassa diṭṭhadhammikaṃ vā samparāyikaṃ vā bhayaṃ jātāṃ, taṃ sabbaṃ attadaṇḍā bhayaṃ jātāṃ attano duccharitakāraṇā jātāṃ, evaṃ santēpi janaṃ passatha medhagaṃ, imaṃ Sākiyādijanaṃ passatha aññamaññaṃ medhagaṃ hinṣakaṃ bādhakanti. Evaṃ taṃ paṭiviruddhaṃ vipaṭipannaṃ janaṃ paribhāsivā attano sammā paṭipattidassanena tassa saṃvegaṃ janetuṃ āha “saṃvegaṃ kittayissāmi, yathā saṃvijitaṃ mayā”ti. Pubbe bodhisatteneva satāti adhippāyo.

Tayoti gaṇanaparicchedo. Daṇḍāti duccharitā. Kāyadaṇḍoti kāyaduccharitaṃ. Vacīdaṇḍādīsupi eseṇa nayo. Tividhaṃ kāyaduccharitanti pāṇātipātādīkāyato pavattaṃ duṭṭhu caritaṃ, kilesapūṭikattā vā duṭṭhu caritanti laddhanāmaṃ tividhaṃ duccharitaṃ kāyaduccharitaṃ. Catubbidhanti musāvādādicatubbidhaṃ. Tividhanti abhijjhāditividhaṃ. Diṭṭhadhammikanti diṭṭheva dhamme imasmiṃyeva attabhāve paṭisaṃvedanīyaṃ. Samparāyikanti anāgate attabhāve paṭisaṃvedanīyaṃ. Āgucārīti pāpakārī aparādhakārī. Tameṇaṃ rājā paribhāsati pāpakārī rājā paribhāsati, bhayaṃ uppādeti. Dukkhaṃ domanassaṃ paṭisaṃvedeti kāyikaṃ dukkhaṃ cetasikaṃ domanassaṃ vindati. Etaṃ bhayaṃ dukkhaṃ domanassanti evarūpaṃ bhayaṇca dukkhaṇca domanassaṇca. Kuto

1. Puthu-āsanesu (Sī, Syā)

2. Khu 7. 161 piṭṭhādīsu.

ပစ္စာဟတတိ ပဋိမလ္လာ ဟုတွာ အာဟတတ။ အာဟတတတိ သဋ္ဌိတ။ ပစ္စာဟတတတိ ဝိသေသေန သဋ္ဌိတ။ ပါဏိဟိ ပဉ္စမန္တိတိ ဟတ္ထေဟိ ပဟရန္တိ။

၁၇၂။ သမန္တမသာရော လောကောတိ နိရယံ အာဒိံ ကတွာ သမန္တ-
တော လောကော အသာရောနိစ္စသာရဒိရဟိတော။ ဒိသာ သဗ္ဗာ သမေရိ-
တတိ သဗ္ဗာ ဒိသာ အနိစ္စတာယ ကမ္ပိတ။ ဣန္ဒြိယဝနမတ္တနောတိ အတ္တနော
တာဏံ ဣန္ဒြိယန္တော။ နာဒ္ဒသသိံ အနောသိတန္တိ ကိဉ္စိ ဌာနံ ဇရာဒိဟိ
အနုဇ္ဈာပုဋ္ဌံ နာဒ္ဒန္တိ။

အသာရောတိ န သာရော၊ သာရဝိရဟိတော ဝါ။ နိသာရောတိ သဗ္ဗေန
သဗ္ဗံ သာရဝိရဟိတော။ သာရာပဂတောတိ သာရတော အပဂတော။ နိစ္စ-
သာရသာရေန ဝါတိ သတတသာရသင်္ခါတေန သာရေန ဝါ။ ဥပရိ ပဒဒ္ဒယေဝိ
ဧသေဝ နယော။ ယေ ပုရုတ္တိမာယ ဒိသာယ သင်္ခါရာတိ ယေ ပုရုတ္တိမာယ
ဒိသာယ ပစ္စယေဟိ သင်္ခမ္ပ သမာဂမ္ပ ကတာ သင်္ခါရာ။ တေဝိ ဇရိတာတိ
တေဝိ သင်္ခါရာ ကမ္ပိတ။ သမေရိတတိ သဗ္ဗာ ကမ္ပိတ။ စလိတာတိ စလနံ
ဂတာ။ သဋ္ဌိတတိ ဥဒယဗ္ဗယေန ဝိဋ္ဌိတ။ အနိစ္စတာယတိ ဟုတွာ
အဘာဝတာယ။ ဇာတိယာ အနုဂတတိ နိဗ္ဗတ္တိယာ အနုပဝိဋ္ဌာ။
ဇရာယ အနုသဋ္ဌာတိ ပရိပက္ခတာယ အနုပတ္တဋ္ဌာ။ ဗျာဓိနာ အဘိဘူတာတိ
ဓာတုဝိသမေန ဥပ္ပန္နဗျာဓိနာ အဇ္ဈောတ္တဋ္ဌာ။ မရဏေန အဟ္တာဟတတိ
မစ္စုနာ အဘိအာဟတတ ပဟတ။ အတာဏာတိ ရက္ခဝိရဟိတ။ အလေ-
ဏာတိ လေဏဝိရဟိတ။ အသရဏာတိ နတ္ထိ ဧတေသံ သရဏန္တိ အသ-
ရဏာ။ အသရဏိဘူတာတိ သယံ သရဏကိစ္စံ န ကရေန္တိတိ အသရဏိဘူတာ။

အတ္တနော အဝနန္တိ နိဒ္ဒေသပဒဿ ဥဒ္ဒေသပဒံ။ တာဏန္တိ ပါလနံ။ လေဏန္တိ
လေဏဋ္ဌာနံ။ သရဏန္တိ ဒုက္ခနာသနံ။ ဂတိန္တိ ပတိဋ္ဌံ။ ပရာယနန္တိ ပရံ အယနံ။
အဇ္ဈောသိတံယေဝ အဒ္ဓသန္တိ ဇရာဒိဟိ မဒ္ဓိတံယေဝ အဒ္ဓန္တိ။ သဗ္ဗံ ယောဗ္ဗ-
ညန္တိ ယောဗ္ဗနဘာဝေါယောဗ္ဗညံ၊ သစေတနာနံ သဗ္ဗံ ယောဗ္ဗညံ။ ဇရာယ
ဩသိတန္တိ ပရိပါကာယ ဇရာယ အဝသိတံ မဒ္ဓိတံ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ။

၁၇၃။ ဩသာနေ တွေဝံ ဗျာရုဒ္ဓေ၊ ဒိသွာ မေ အရတိ အဟူတိယောဗ္ဗညာ-
ဒိနံ ဩသာနေယေဝ အန္တဂမကေ ဧဝံ ဝိနာသကေ ဧဝံ ဇရာဒိဟိ ဗျာရုဒ္ဓေ

tassāti tassa corassa kuto uppannam. Attadaṇḍato jātanti attanā kataduccaritato uppannam.

Antamasoti heṭṭhimato. Savacanīyampi karoti “na te labbhā ito pakkamitun”ti ito imamhā gāmādinā gantum na labbhā. Na sakkā bahi nikkhamitunti palibodham saṅgam karoti. Dhanajānippaccayāpīti dhanaparihānikāraṇāpi. Rājā tassa vividhā kammakāraṇā kārāpeti. Kasāhipi tāletīti kasādaṇḍakehi potheti. Vettehipi tāletīti sakaṇṭakavettalatāhi potheti. Adḍhadaṇḍakehīti-ādayo heṭṭhā vuttanayāyeva. Sunakhehipi khādāpetīti katipayāni divasāni āhāre adatvā chātasunakhehi khādāpeti. Te muhuttana aṭṭhikasaṅkhalikameva karoti. Sūle uttāsetīti sūlam āropeti. Rājā imesaṃ catunnam daṇḍānam issaroti imāsaṃ catunnam āṇānam kātum rājā samattho.

Sakena kammenāti sayamkatena kammena. Tamenam nirayapālāti ettha ekacce therā “nirayapālā nāma natthi, yantarūpaṃ viya kammameva kārāṇam kārēti”ti vadanti. Tesam taṃ “atthi nirayesu nirayapālāti, āmantā. Atthi ca kāraṇikā”ti-ādinā nayena abhidhamme¹ paṭisedhitameva. Yathā hi manussaloke kammakāraṇakārakā² atthi, evameva nirayesu nirayapālā atthīti. Tattam ayokhilanti tigāvutaṃ attabhāvaṃ sampajjalitāya lohaphaviyā uttānakam nipajjāpetvā dakkhiṇahatthe tālappamāṇam ayasūlam pavesenti, tathā vāmahatthādīsu. Yathā ca uttānakam nipajjāpetvā evaṃ urenapi vāmapassenapi dakkhiṇapassenapi nipajjāpetvā taṃ kammakāraṇam karontiyeva.

Samvesetvāti jalitāya lohaphaviyā tigāvutaṃ attabhāvaṃ nipajjāpetvā. Kuṭṭhārīhīti mahatīti gehacchādanassa ekapakkhamattāhi kuṭṭhārīhi tacchenti, lohitaṃ nadī hutvā sandati, lohaphavito jālā utṭhahitvā tacchitaṭṭhānam gaṇhāti, mahādukkham uppajjati, tacchantā pana suttāhataṃ karitvā dāru viya aṭṭhamampi chaḷamampi karonti. Vāsīhīti

1. Abhi 4. 340 piṭṭhe.

2. Kammakāraṇikā (Sī, Syā)

အာဟတစိတ္တေ သတ္တေ ဒိသွာ အရတိ မေ အဟောသိ။ အထေတ္ထ သလ္လန္တိ အထ ဧတေသု သတ္တေသု ရာဂါဒိသလ္လံ။ ဟဒယသိတန္တိ စိတ္တနိဿိတံ။

ယောဗ္ဗညံ ဇရာ ဩသာပေတိတိ ဇရာ အတ္တင်္ဂမေတိ ဝိနာသေတိ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ။

၁၇၄။ “ကထံ အာနုဘာဝံ သလ္လ”န္တိ စေ? ယေန သလ္လေန ဩတိဏ္ဏောတိ ဂါထာ။ တတ္ထ ဒိသာ သဗ္ဗာ ဝိဘောတိတိ သဗ္ဗာ ဒုစရိတဒိသာပိ ပုရတ္ထိမာဒိ-ဒိသာပိ ဝိဒိသာပိ ဓာဝတိ။ တမေဝ သလ္လမဗ္ဗုယျ၊ န ဓာဝတိ န သီဒတိတိ တမေဝ သလ္လံ ဥဒ္ဓရိတွာ တာ စ ဒိသာ န ဓာဝတိ၊ စတုရောယေ စ န သီဒတိ။

အညာဏန္တိအာဒိသု ဉာဏဒဿနပဋိပက္ခတော အညာဏံ အဒဿနံ။ အဘိဓုခေါ ဟုတွာ ဓမ္မေန န သမေတိ န သမာဂစ္ဆတိတိ အနဘိသမယော။ အနုရူပတော ဓမ္မေ ဗုဇ္ဈတိတိ အနုဗောဓော။ တပုဋိပက္ခတာယ အနနု-ဗောဓော။ အနိစ္စာဒိတိ သဗ္ဗိ ယောဇေတွာ န ဗုဇ္ဈတိတိ အသမ္ဗောဓော။ အသန္တိ အသမဉ္စ ဗုဇ္ဈတိတိပိ အသမ္ဗောဓော။ စတုသစ္စဓမ္မံ န ပဋိဝိဇ္ဈတိတိ အပ္ပဋိဝေဓော။ ရူပါဒိသု ဧကဓမ္မမ္ပိ အနိစ္စာဒိသာမညတော န သင်္ဂဏှာတိတိ အသင်္ဂါဟဏာ။ တမေဝ ဓမ္မံ န ပရိယောဂါဟတိတိ အပရိယောဂါဟဏာ။ န သမံ ပေက္ခတိတိ အသမပေက္ခနာ။ ဓမ္မာနံ သဘာဝံ ပတိ န အပေက္ခ-တိတိ အပစ္စဝေက္ခဏာ။

ကုသလာကုသလကမ္မေသု ဝိပရိတဝုတ္တိယာ သဘာဝဂဟဏာဘာဝေန ဝါ။ ဧကမ္ပိ ကမ္မံ တေဿ ပစ္စက္ခံ နတ္ထိ၊ သယံ ဝါ ကဿစိ ဓမ္မဿ ပစ္စက္ခကရဏံ နာမ န ဟောတိတိ အပစ္စက္ခကမ္မံ။ ယံ တေသ္မိ အနုပုဇ္ဇ-မာနေ စိတ္တသန္တာနံ မေဇ္ဈံ ဘဝေယျ သုစိ ဝေါဒါနံ၊ တံ ဒုဋ္ဌ၊ မေဇ္ဈံ ဣဓိနာတိ ဒုဓမ္မဇ္ဈိ။ ဗာလာနံ ဘာဝေါ ဗာလံ။ မုယုတိတိ မောဟော။ ဗလဝတရော မောဟော ပမောဟော။ သမန္တတော မုယုတိတိ သမ္ဗောဟော။ ဝိဇ္ဇာယ ပဋိပက္ခဘာဝတော န ဝိဇ္ဇာတိ အဝိဇ္ဇာ။ ဩဃယောဂတ္ထော ဝုတ္တောယေဝ။ ထာမဂတဋ္ဌေန အနုသေတိတိ အနုသယော။ စိတ္တံ ပရိယုဋ္ဌာတိ အဘိဘဝတိတိ ပရိယုဋ္ဌာနံ။ ဟိတဂ္ဂဟဏာဘာဝေန ဟိတာဘိဓုခံ ဝိဂန္တု န သက္ခောတိ အညဒတ္ထ၊ လင်္ဂတိယေဝါတိ လင်္ဂ၊ ခဉ္စတိတိ အတ္ထော။ ဒုရုတ္တိဋ္ဌေန ဝါလင်္ဂ။ ယထာ ဟိ မဟာပလိသသင်္ခါတာ လင်္ဂိ ဒုရုတ္တိဋ္ဌာ ဟောတိ၊ ဝေမယမ္ပိ လင်္ဂိ ဝိယာတိ လင်္ဂိ။ သေသံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၁-ပုရတ္ထိမာဒိဒိသာပိ ဝိဒိသာပိ (သီ၊ သျာ) ၂-န အဝေက္ခတိ (က) ၃-ဟိတာဘိဓုခံ (သီ၊ သျာ)

mahāsuppamāṇāhi vāsīhi. **Rathe yojetvā**ti saddhim yugayotta-upakkharacakkakubbara¹ pājanehi sabbato pajjalite rathe yojetvā. **Mahantanti** mahākūṭāgārappamāṇam. **Āropentī**ti sampajjalitehi ayamuggarehi pothentā āropenti. **Sakimpi uddhanti** supakkutthitāya² ukkhalīyā pakkhittataṇḍulaṁ viya uddham adho tiriyañca gacchati. **Mahānirayeti** Avīcimahānirayamhi.

Catukkaṇṇoti caturassamañjūsāsadiso. **Vibhattoti** catudvārasena vibhatto. **Bhāgasō mitoti** dvāravāthīnaṁ vasena bhāge ṭhapetvā ṭhapetvā vibhatto. **Pariyantoti** parikkhitto. **Ayasāti** upari navayojanikena ayapattena chādito. **Samantā yojanasataṁ pharitvā tiṭṭhatī**ti evaṁ pharitvā tiṭṭhati, yathā samantā yojanasate ṭhatvā oloketassa akkhīni yamakagoḷakā viya nikkhamanti. **Kadariyātapanaṁ**ti sabbepi te ussadehi saddhim aṭṭha mahānirayā kadariyā niccaṁ tapantīti kadariyātapanaṁ. Balavadukkhatāya **ghorā**. Kappaṭṭhikānaṁ accānaṁ atthitāya **accimanto**. Āsādetuṁ ghaṭṭetuṁ dukkaratāya **durāsada**. Diṭṭhamattā vā sutamattā vā lomāni haṁsentīti **lomahaṁsanarūpā**. Bhīsanatāya **bhismā**. Bhayaajananaṁ **paṭibhaya**. Sukhābhāvena **dukhā**.

Puratthimāya bhittiyāti-ādigāthānaṁ evaṁ Avīcinirayoti pariyantaṁ katvā ayaṁ saṅkhepattho—aggijālānaṁ vā pana sattānaṁ vā tesāṁ dukkhassa vāvīci antaraṁ natthi etthāti Avīci. Tatra hi puratthimādīhi bhittīhi jālārāsi utṭahitvā pāpakammīno puggale jhāpento pacchimādīsū bhittīsū paṭihaññati paharati, tā ca bhittiyō vinivijjhītvā parato yojanasataṁ gaṇhāti, heṭṭhā utṭhitā upari paṭihaññati, upari utṭhitā heṭṭhā paṭihaññati. Evaṁ tāvettha jālānaṁ vīci nāma natthi. Tassa pana anto yojanasataṭṭhānaṁ khīravallipitṭhassa pūritanāli viya sattehi nirantaraṁ pūritaṁ catūhi iriyāpathehi paccantānaṁ sattānaṁ pamāṇaṁ natthi, na ca aññamaññaṁ byābādhenti, sakasakaṭṭhāneyeva paccanti. Evamettha sattānaṁ vīci nāma natthi. Yathā pana jivhāgge cha madhubindūni sattamassa tambalohabinduno anudahanabalavatāya abbohārikāni honti, tathā tattha anudahanabalavatāya

1. Yugayottapañjaracakkakubbara... (Sī), yugayottapakharathacakkakubbara... (Syā)

2. Supakkuṭṭhitāya (Sī, Syā)

ယာ ဝေရူပါ ကံၤတိ ဧတ္ထ ကံၤနဝသေန ကံၤ။ ကံၤ အာနယတိတိ ကံၤၤယနာ။ ပုရိမကမ္မိ ဟိ ဥတ္တရကံၤ အာနယတိ နာမ။ အာကာရဝသေန ဝါ ဧတံ ဝုတ္တံ။ ကမ္မိသမ္ပိတိတ္ထံ ကမ္မိယ အာယိတတ္တာ ကမ္မိယိတံ နာမ။ တဿ ဘာဝေါ ကံၤၤယိတတ္ထံ။ ဝိမတိတိ ဝိဂတာ မတိ ဝိမတိ။ ဝိမိန္ဒိန္ဒိတိ ဝိဂတာ ဝိမိန္ဒိန္ဒိတိ ဝိမိန္ဒိန္ဒိတိ။ သဘာဝံ ဝါ ဝိမိန္ဒိန္ဒိတိ ကိန္ဒိတိ ကိလမတိ ဧတာယာတိ ဝိမိန္ဒိန္ဒိတိ။ သာ သံသယလက္ခဏာ၊ ကမ္မနရသာ၊ အနိစ္စယပစ္စုပ္ပန်နာ၊ အနေကံသဂ္ဂါဟပစ္စုပ္ပန်နာ ဝါ၊ အယောနိသောမနသိကာရပဒဋ္ဌာနာ၊ ပဋိ-ပတ္တိယာ အန္တရာယကရာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။

ကမ္မနဋ္ဌေန ဒွိဓာ ဋ္ဌေယတိတိ ဒွေဋ္ဌကံ။ ပဋိပတ္တိနိဝါရဏေန ဒွိဓာပထော ဝိယာတိ ဒွေဓာပထော။ “နိစ္စံ ဝါ ဣဒံ အနိစ္စံ ဝါ”တိအာဒိပဝတ္တိယာ ကေသိ အာကာရေ သဏ္ဌာတုံ အသမတ္တတာယ သမန္တတော သေတိတိ သံသယော။ ဧကံသံ ဂဟေတုံ အသမတ္တတာယ န ဧကံသဂ္ဂါဟောတိ အနေကံသဂ္ဂါဟော။ နိစ္စေတုံ အသက္ခေန္တိ အာရမ္မဏတော ဩသက္ကတိတိ အာသပ္ပနာ။ ဩဂါဟိတုံ အသက္ခေန္တိ ပရိသမန္တတော သပ္ပတိတိ ပရိသပ္ပနာ။ ပရိယောဂါဟိတုံ အသမတ္တတာယ အပရိယောဂါဟဏာ။ နိစ္စယဝသေန အာရမ္မဏေ ပဝတ္တိတုံ အသမတ္တတာယ ဆန္ဒိတတ္ထံ စိတ္တဿ၊ ထဒ္ဓဘာဝေါတိ အက္ခေ။ ဝိမိန္ဒိန္ဒိတိ ဟိ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ စိတ္တံ ထဒ္ဓံ ကရေတိ၊ ယသ္မာ ပန သာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ အာရမ္မဏံ ဂဟေတွာ မနံ ဝိလိခန္တိ ဝိယ တသ္မာ မနောဝိလေခေါတိ ဝုတ္တာ။

ဝိဒ္ဓေါတိ သလ္လေန လဒ္ဓပ္ပဟာရေ။ ဗုဒ္ဓောတိ သဋ္ဌိတော။ ပရေတောတိ ဝိဋ္ဌိတော။ ဓာဝတိတိ ပုရတော ဂစ္ဆတိ။ ဝိဓာဝတိတိ အနေကဝိဓေန ဂစ္ဆတိ။ သန္ဓာဝတိတိ ဝေဂေန ဓာဝတိ။ သံသရတိတိ ဣတော စိတော စ စရတိ။

အစေလကောတိ နိစ္စောလော၊ နဂ္ဂေါတိ အက္ခေ။ ဗုတ္တာစာရေတိ ဝိသဋ္ဌာစာရေ၊ ဥစ္စာရကမ္မာဒိသု လောကီယကုလပုတ္တာစာရေန ဝိရဟိတော ဋ္ဌိတကောဝ ဥစ္စာရံ ကရေတိ၊ ပဿာဝံ ကရေတိ၊ ခါဒတိ ဘုဉ္ဇတိ။ ဟတ္တာ-ပလေခနောတိ ဟတ္ထေ ပိဏ္ဏမိ ဋ္ဌိတေ ဇိဂါယ ဟတ္ထံ အပလိခတိ၊ ဥစ္စာရံ ဝါ ကတွာ ဟတ္ထမိယေဝ ဒဏ္ဍကသညိ ဟုတွာ ဟတ္ထေန အပလိခတိ။ တေ ကိရ ဒဏ္ဍကံ “သက္ခေ”တိ ပညပေန္တိ။ ဘိက္ခာဂဟဏတ္ထံ “ဟေ ဘဒန္တေ”တိ ဝုတ္တာ န ဧတိတိ န ဟေဘဒန္တိကော။ တေန ဟိ “တိဋ္ဌ ဘဒန္တေ”တိ ဝုတ္တာဝိ

sesā cha akusalavipākupekkhā abbohārikā honti, dukkhameva nirantaram paññāyati. Evamettha dukkhassa vīci nāma natthi. Nirassādaṭṭhena **nirayo**.

Tattha sattā mahāluddoti tasmiṃ nibbattā sattā mahantā luddā.
Mahākibbisakārinoti mahantadāruṇakammakārino. **Accantapāpakammantāti** ekamsena pāpakammino. **Paccanti na ca miyyareti** channam jālānamantare paccanti, na ca miyyanti. **Jāta vedasamo kāyoti** tesam sarīram aggisadisam.
Tesam nirayavāsīnanti tesam pāpakammānam nirayavāsīnam. **Passa kammānam dalhattanti** pāpakammānam thirabhāvam olokehi. **Na bhasmā hoti napī masīti** chārikāpi na hoti āngāropi. **Purathimenāti** yadā tam dvāram apārutam hoti, atha tadabhimukhā dhāvanti, tesam tattha chavi-ādīni jhāyanti. Dvārasamīpaṃ pattānañca tesam tam pidhīyati, pacchimaṃ apārutam viya khāyati. Esa nayo sabbattha. **Abhinikkhamitāsā teti** nirayā nikkhamitum āsā etesanti nikkhamitāsā. **Mokkhagavesinoti** muñcanupāyam esantā gavesantāpi. **Na te tato nikkhamitum, labhanti kammappaccayāti** te sattā nirayato nikkhamanadvāram pāpakammappaccayā nādhigacchanti.
Tesañca pāpakammantaṃ, avipakkaṃ kataṃ bahunti tesañca sattānam lāmakam dāruṇakammam avipakkaṃ bahuvidham nānappakāram adinnavipakkaṃ kataṃ upacitam atthi.

Samveganti vinilanaṃ¹. **Ubbeganti** ṭhitaṭṭhānato gamanaṃ. **Utrāsanti** ubbejanaṃ asanniṭṭhānaṃ. **Bhayanti** cittutrāsanaṃ. **Pīlananti** ghaṭṭanaṃ. **Ghaṭṭananti** pīlākaraṇaṃ. **Upaddavanti** itim. **Upasagganti** rundhanaṃ.

171. Idāni yathānena samvijitaṃ, tam pakāram dassento “**phandamānan**”ti-ādimāha. Tattha **phandamānanti** taṇhādīṭṭhīhi kampamānaṃ. **Appodaketi** appe uduke. **Aññamaññehi byāruddhe disvāti** nānāsatte ca aññamaññehi saddhiṃ viruddhe disvā. **Maṃ bhayamāvisīti** maṃ bhayaṃ pavīṭṭhaṃ.

Kilesaphandanāya phandamānanti rāgādīkilesacalanāya calamānaṃ. **Payogoti** kāyavacīmanopayogo.

Viruddhāti virodhamāpannā. **Paṭiviruddhāti** paṭimukhaṃ hutvā virodhamāpannā, suṭṭhu viruddhā vā. **Āhatāti** kodhena āhatā pahatā.

1. Hirīyanaṃ (Sī, Syā)

န တိဋ္ဌတိတိ န တိဋ္ဌဘဒ္ဒန္တိကော။ တဒုဘယဗ္ဗိ ကိရ သော “တေဿ ဝစနံ ကတံ ဘဝိဿတိ”တိ န ကရေတိ။

အဘိဟဋ္ဌန္တိ ပုရေတရံ ဂဟေတွာ အာဟဋ္ဌံ ဘိက္ခံ။ ဥဗ္ဗိဿကံတန္တိ “ဣဒံ တုမေ ဥဗ္ဗိဿ ကတ”န္တိ ဧဝံ အာရေစိတံ ဘိက္ခံ။ န နိမန္တနန္တိ “အသုကံ နာမ ကုလံ ဝါ ဝိထိ” ဝါ ဂါမံ ဝါ ပဝိသေယျာထာ”တိ ဧဝံ နိမန္တိတဘိက္ခုဗ္ဗိ န သာဒိယတိ န ဂဏှာတိ။ န ကုန္တိမုခါတိ ကုန္တိတော ဥဒ္ဓရိတွာ ဒိယျမာနံ ဘိက္ခံ န ဂဏှာတိ။ န ကဋ္ဌောပိမုခါတိ ကဋ္ဌောပိတိ ဥက္ခလံ ဝါ ပစ္ဆိ ဝါ။ တတောပိ န ဂဏှာတိ။ ကသ္မာ? ကုန္တိကဋ္ဌောပိယော မံ နိဿာယ ကဋ္ဌန္တုနာ ပဟာရံ လဘန္တိတိ။ န ဋ္ဌေကမန္တရန္တိ ဥဗ္ဗာရံ အန္တရံ ကရိတွာ ဒိယျမာနံ န ဂဏှာတိ။ ကသ္မာ? အယံ မံ နိဿာယ အန္တရကရဏံ လဘတိတိ။ ခဏှ-မုသလေသုပိ ဧသေဝ နယော။

န ဝိန္တန္တိ ဒီသု ဘုဇ္ဇမာနေသု ဧကသ္မိံ ဥဋ္ဌာယ ဒေန္တေ န ဂဏှာတိ။ ကသ္မာ? ကဗဠန္တရာယော ဟောတိတိ။ န ဂတ္တိနိယာတိအာဒိသု ပန “ဂတ္တိနိယာ ကုန္တိယံ ဒါရကော ကိလမတိ”တိ။ “ပါယန္တိယာ ဒါရကဿ ဒီရန္တရာယော ဟောတိ”တိ။ “ပုရိသန္တရဂတာယ ရတိအန္တရာယော ဟောတိ”တိ န ဂဏှာတိ။ န သံကိတ္တိသုတိ သံကိတ္တေတွာ ကတဘတ္တေသု။ ဒုဗ္ဗိက္ခသမယေ ကိရ အစေလကသာဝကာ အစေလကာနမတ္တာယ တတော တတော တဏှာ-လာဒိနိ သမာဒပေတွာ ဘတ္တံ ပစန္တိ။ ဥက္ကဋ္ဌော အစေလကော တတောပိ န ပဋိဂ္ဂဏှာတိ။ န ယတ္ထ သာတိ ယတ္ထ သုနခေါ “ပိဏှံ လဘိဿာမီ”တိ ဥပဋ္ဌိတော ဟောတိ။ တတ္ထ တဿ အဒတွာ အာဟဋ္ဌံ န ဂဏှာတိ။ ကသ္မာ? တေဿ ပိဏှန္တရာယော ဟောတိတိ။ သဏှသဏှစာရိနိတိ သမူဟ-သမူဟစာရိနိ။ သစေ ဟိ အစေလကံ ဒိသု “ဣမဿ ဘိက္ခံ ဒဿာမာ”တိ မနုဿာ ဘတ္တဂေဟံ ပဝိသန္တိ။ တေသု စ ပဝိသန္တေသု ကဋ္ဌောပိမုခါဒိသု နိလိနာ မက္ခိကာ ဥပ္ပတိတွာ သဏှသဏှာ စရန္တိ။ တတော အာဟဋ္ဌံ ဘိက္ခံ န ဂဏှာတိ။ ကသ္မာ? မံ နိဿာယ မက္ခိကာနံ ဂေါစရန္တရာယော ဇာတောတိ။ ထုသောဒကန္တိ သဗ္ဗသဿသတ္တရေဟိ ကတံ သောဝီရကံ။ ဧတ္ထ စ သုရာပါန-မေဝ သာဝဇ္ဇံ။ အယံ ပန သဗ္ဗေသုပိ သာဝဇ္ဇသဋ္ဌိ။

ကောဂါရိကောတိယော ဧကသ္မိံယေဝ ဂေဟေ ဘိက္ခံ လဘိတွာ နိဝတ္တတိ။ ကောလောပိကောတိယော ဧကေနဝ အာလောပေန ယာပေတိ။ ဒွါဂါရိ-ကာဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧကိဿာပိ ဒတ္တိယာတိ ကောယ ဒတ္တိယာ။ ဒတ္တိ နာမ ကော ခုဒ္ဒကပါတိ ဟောတိ။ ယတ္ထ အဂ္ဂဘိက္ခံ ပက္ခိပိတွာ ဌပေန္တိ။

Paccāhatāti paṭimallā hutvā āhatā. **Āghātītāti** ghaṭṭitā. **Paccāghātītāti** visesena ghaṭṭitā. **Pāṇhipi upakkamantīti** hatthehipi paharanti.

172. **Samantamasāro** lokoti nirayaṃ ādiṃ katvā samantato loko asāro niccasārādirahito. **Disā sabbā sameritāti** sabbā disā aniccatāya kampitā. **Ichcham bhavanamattanoti** attano tāṇaṃ icchanto. **Nāddasāsim anositanti** kiñci ṭhānaṃ jarādīhi anajjhāvutṭhaṃ nāddakkhanti.

Asāroti na sāro, sāravirahito vā. **Nissāro**ti sabbena sabbam sāravirahito. **Sārāpagatoti** sārato apagato. **Niccasārasārena vāti** satatasārasaṅkhātēna sārena vā. **Upari padadvayepi** ese va nayo. **Ye puratthimāya disāya saṅkhārāti** ye puratthimāyadisāya paccayehi saṅgama samāgama katā saṅkhārā. **Tepi eritāti** tepi saṅkhārā kampitā. **Sameritāti** sammā kampitā. **Calitāti** calanaṃ gatā. **Ghaṭṭitāti** udayabbayena pīlitā. **Aniccatāyāti** hutvā abhāvatāya. **Jātiyā anugatāti** nibbattiyā anupaviṭṭhā¹. **Jarāya anusaṭāti** paripakkatāya anupatthaṭā. **Byādhinā abhibhūtāti** dhātuvisamena uppanabyādhinā ajjhotthaṭā. **Marāṇena abbhāhatāti** maccunā abhi-āhatā pahatā. **Atāṇāti** rakkhavirahitā. **Aleṇāti** leṇavirahitā. **Asaraṇāti** natthi etesaṃ saraṇanti asaraṇā. **Asaraṇibhūtāti** sayam saraṇakiccaṃ na karontīti asaraṇibhūtā.

Attanobhavananti niddesapadassa uddesapadam. **Tāṇanti** pālanam. **Leṇanti** leṇaṭṭhānam. **Saraṇanti** dukkhanāsanam. **Gatinti** patitṭham. **Parāyananti** param ayanam. **Ajjhositaṃyeva addasanti** jarādīhi madditaṃyeva addakkhim. **Sabbam yobbaññanti** yobbanabhāvo yobbaññam, sacetanānam sabbam yobbaññam. **Jarāya-ositanti** paripākāya jarāya avasitaṃ madditaṃ. Evaṃ sabbattha.

173. **Osāne tveva byāruddhe, disvā me aratī ahūti** yobbaññādīnam osāneyeva antagamake eva vināsake eva² jarādīhi byāruddhe

1. Anupatiṭṭhā (Ka)

2. Atthaṅgameyeva (Sī, Syā)

ကောဟိကန္တိ ကေဒိဝသန္တရိကံ။ အဗ္ဗမာသိကန္တိ အဗ္ဗမာသန္တရိကံ။ ပရိယာယ-
ဘတ္တဘောဇနန္တိ ဝါရဘတ္တဘောဇနံ။ ကောဟဝါရေန ဒွိဟဝါရေန သတ္တာ-
ဟဝါရေန အဗ္ဗမာသဝါရေနာတိ ဧဝံ ဒိဝသဝါရေန အဘာတံ ဘတ္တ-
ဘောဇနံ။

သကဘက္ခောတိအာဒိနိ ဝုတ္တတ္တာနေဝ။ ဥပ္ပဋ္ဌကောတိ ဥပ္ပဋ္ဌိတကော။
ဥက္ကဋ္ဌိကပ္ပဓာနမနုယုတ္တောတိ ဥက္ကဋ္ဌိကံ ဝီရိယံ အနုယုတ္တော။ ဂစ္ဆန္တောပိ
ဥက္ကဋ္ဌိကောဝ ဟုတွာ ဥပ္ပတိတွာ ဥပ္ပတိတွာ ဂစ္ဆတိ။ ကဏ္ဍကပဿယိကောတိ
အယကဏ္ဍကေ ဝါ ပကတိကဏ္ဍကေ ဝါ ဘူမိယံ ကောဇေတွာ တတ္ထ စမ္ပံ
အတ္ထရိတွာ ဌာနစက်မာဒိနိ ကရေတိ။ သေယျန္တိ သယန္တောပိ တတ္ထေဝ
သေယျံ ကပ္ပေတိ။ ဗလကသေယျန္တိ ရုက္ခဗလကေ သေယျံ။ ထဏှိလသေယျန္တိ
ထဏှိလေ ဥစ္စေ ဘူမိဌာနေ သေယျံ။ ကေပဿယိကောတိ ကေပဿနေဝ
သယတိ။ ရဇောဇလ္လဓရေတိ သရီရံ တေလေန မက္ခေတွာ ရဇဌာနဌာနေ
တိဌတိ။ အထဿ သရီရေ ရဇောဇလ္လံ လဂ္ဂတိ။ တံ ဓာရေတိ။ ယထာသန္တတိ-
ကောတိ လဉ္စိ အာသနံ အကောပေတွာ ယဒေဝ လဘတိ။ တတ္ထေဝ နိသီဒန-
သီလော။ ဝေကဋ္ဌိကောတိ ဝိကဋ္ဌဒါဒနသီလော။ ဝိကဋ္ဌန္တိ ဂူထံ ဝုစ္ဆတိ။
အပါနကောတိ ပဋိက္ခိတ္တသိတုဒကပါနော။ သာယံ တတိယံ အဿာတိ
သာယတတိယကံ။ ပါတော မဇ္ဈိကေ သာယန္တိ ဒိဝသဿ တိက္ခတ္တံ “ပါပံ
ပဝါဟေဿာမိ”တိ ဥဒကောရောဟနာနုယောဂံ အနုယုတ္တော ဝိဟရတိ။

တေ သလ္လေ အဘိသင်္ခရေတိတိ တေ ရာဂါဒိသတ္တသလ္လေ အဘိနိဗ္ဗတ္တေတိ။
အဘိသင်္ခရေန္တောတိ အဘိနိဗ္ဗတ္တေန္တော။ သလ္လာဘိသင်္ခါရဝသေနာတိ သလ္လာ-
ဘိနိဗ္ဗတ္တာပနကာရဏာ။ ပုရုတ္တိမံ ဒိသံ ဓာဝတိတိ ပုရိမံ ဒိသံ ဂစ္ဆတိ။ တေ
သလ္လာဘိသင်္ခါရ အပ္ပဟိနာတိ တေ ရာဂါဒိသလ္လာ ပယောဂါ နပ္ပဟိနာ။
သလ္လာဘိသင်္ခါရနံ အပ္ပဟိနတ္တောတိ သလ္လာပယောဂါနံ အပ္ပဟိနဘာဝေန။
ဂတိယာ ဓာဝတိတိ ဂတိယံ ဓာဝတိ။ ဂတိယာ ဂတိန္တိ ဂတိကော ဂတိ။

န သီဒတိတိ န နိမုဇ္ဇတိ။ န သံသီဒတိတိ န သမန္တတော မုဇ္ဇတိ။ န ဩသီ-
ဒတိတိ န ဩသက္ကတိ။ န အဝသီဒတိတိ န ပစ္စေသက္ကတိ။ န အဝဂစ္ဆတိတိ
န ဟေဋ္ဌာ ဂစ္ဆတိ။

၁၇၅။ ဧဝံ မဟာနုဘာဝေန သလ္လေန ဩတိဏ္ဏေသု စ သတ္တေသု—တတ္ထ
သိက္ခာနုရိယန္တိ၊ ယာနိ လောကေ ဂမိတာနီတိ ဂါထာ။ တဿတ္ထော—ယေ

āhatacitte satte disvā arati me ahosi. **Athettha sallanti** atha etesu sattesu rāgādisallam. **Hadayassitanti** cittanissitam.

Yobbaññaṃ jarā osāpetīti jarā atthaṅgameti vināseti. Evaṃ sabbattha.

174. “Katham ānubhāvaṃ sallan”ti ce? **Yena sallena otiṇṇoti** gāthā. Tattha **disā sabbā vidhāvātīti** sabbā duccharitadisāpi puratthimādidisāpi vidisāpi¹ dhāvati. **Tameva sallamabbuyha, na dhāvati na sīdatīti** tameva sallam uddharitvā tā ca disā na dhāvati, caturoghe ca na sīdati.

Aññāṇanti-ādīsu ñāṇadassanapaṭipakkhato aññāṇam adassanam. Abhimukho hutvā dhammena na sameti na samāgacchatīti **anabhisamayo**. Anurūpato dhamme bujjhatīti **anubodho**. Tappaṭipakkhatāya **ananubodho**. Aniccādīhi saddhim yojetvā na bujjhatīti **asambodho**. Asantaṃ asamañca bujjhatītipi **asambodho**. Catusaccadhammaṃ na paṭivijjhatīti **appaṭivedho**. Rūpādīsu ekadhammampi aniccādisāmaññato na saṅgaṇhātīti **asaṅgāhaṇā**. Tameva dhammaṃ na pariyogāhatīti **apariyogāhaṇā**. Na samaṃ pekkhatīti **asamapekkhanā**. Dhammānaṃ sabhāvaṃ pati na apekkhatī²ti **apaccavekkhanā**.

Kusalākusalakammesu viparītavuttiyā sabhāvagahaṇābhāvena vā. Ekampi kammaṃ etassa paccakkham natthi, sayam vā kassaci dhammassa paccakkhakaraṇaṃ nāma na hotīti **apaccakkhakammaṃ**. Yam etasmim anuppajjamāne cittasantānaṃ mejjhaṃ bhavyeaya suci vodānaṃ, taṃ dutṭhu mejjhaṃ imināti **dummejjhaṃ**. Bālānaṃ bhāvo **bālyam**. Muyhatīti **moho**. Balavataro moho **pamoho**. Samantato muyhatīti **sammoho**. Vijjāya paṭipakkhabhāvato na vijjāti **avijjā**. **Oghayogatto** vuttoyeva. Thāmagataṭṭhena anusetīti **anusayo**. Cittaṃ pariyuṭṭhātīti abhibhavatīti **pariyuṭṭhānaṃ**. Hitaggahaṇābhāvena hitābhimukhaṃ³ gantum na sakkoti aññadatthu laṅgatiyevāti **laṅgī**, khañjatīti attho. Durugghāṭanaṭṭhena vā **laṅgī**. Yathā hi mahāpalighasaṅkhātā laṅgī durugghāṭā hoti, evamayampi laṅgī viyāti **laṅgī**. Sesam uttānatthameva.

1. Puratthimādidisāpi gatidisāpi (Sī, Syā)

2. Na avekkhati (Ka)

3. Hitābhimukhī (Sī, Syā)

လောကေ ပဉ္စ ကာမဂုဏာ ပဋိလာဘာယ ဂိဇ္ဈန္တိတိ ကတွာ “ဂမိတာနိ”တိ ဝုစ္ဆန္တိ၊ စိရကာလသေဝိတတ္တာ ဝါ “ဂမိတာနိ”တိ ဝုစ္ဆန္တိ။ တတ္ထ တံ နိမိတ္တံ ဟတ္ထိသိက္ခာဒိကာ အနေကာ သိက္ခာ ကထိယန္တိ၊ ဥဂ္ဂယန္တိ ဝါ။ ပဿထ ယာဝ သမတ္တော ဝါယံ လောကော၊ ယတော ပဏ္ဍိတော ကုလပုတ္တော **တေသု** ဝါ ဂမိတေသု တာသု ဝါ သိက္ခာသု အဓိမုတ္တော န သိယာ၊ အညဒတ္ထ၊ အနိစ္စာဒိ-ဒဿနေန နိဗ္ဗိဇ္ဈ သဗ္ဗသော ကာမေ။ အတ္တနော နိဗ္ဗာနမေဝ သိက္ခေတိ။

ပဋိဝိဇ္ဈိတွာတိ ဉာဏေန နိက္ခမေတွာ ဝါ နိဗ္ဗိဇ္ဈိတွာ ဝါ။

၁၇၆။ ဣဒါနိ ယထာ နိဗ္ဗာနာယ သိက္ခိတဗ္ဗံ၊ တံ ဒဿေန္တော “သစ္စော သိယာ”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ သစ္စောတိ ဝါစာသစ္စေန ဉာဏသစ္စေန မဂ္ဂ-သစ္စေန စ သမန္တာဂတော။ ရိတ္တပေသုဏောတိ ပဟိနပေသုဏော။ ဝေဝိဇ္ဈန္တိ မစ္ဆရိယံ။

၁၇၇။ နိဗ္ဗံ တန္တိ သဟေ ထိနန္တိ ပစလာယိကဉ္စ ကာယာလသိယဉ္စ စိတ္တာ-လသိယဉ္စတိ ဣမေ တယော ဓမ္မေ အဘိဘဝေယျ။ နိဗ္ဗာနမာနသောတိ နိဗ္ဗာနနိဇ္ဈိတိတ္ထော။

ကာယဿ အကလျတတိ ခန္ဓတ္တယသင်္ခါတဿ နာမကာယဿ ဂိလာန-ဘာဝေါ။ ဂိလာနော ဟိ အကလ္လကောတိ ဝုစ္ဆတိ။ ဝိနယေဝိ^၁ ဝုတ္တံ “နာဟံ ဘန္တေ အကလ္လကော”တိ။ အကမ္မညတတိ ကာယဂေလညသင်္ခါတော အကမ္မညတာကာရော။ မေဃော ဝိယ အာကာသံ ကာယံ ဩနယတိတိ ဩနာဟော။ သဗ္ဗတော ဘာဂေန ဩနာဟော ပရိယောနာဟော။ အပ္ပန္နရေ သမောရန္တတိတိ အန္တောသမောရေဓော။ မေဓတိတိ မိန္ဒံ၊ အကမ္မည-ဘာဝေန ဝိဟိံသတိတိ အတ္တော။ သုပန္တိ တေနာတိ သုပ္ပံ။ အက္ခိဒလာဒီနိ ပစလဘာဝံ ကရေတိတိ ပစလာယိကာ။ သုပ္ပနာ သုပ္ပိတတ္တန္တိ အာကာရ-ဘာဝနိဒ္ဒေသာ။ ဩလိယနာတိ ဩလိယနာကာရော။ ဒုတိယံ ဥပသဂ္ဂဝသေန ဝဓိတံ။ လိနန္တိ အဝိပ္ပာရိကတာယ ပဋိကုဋ္ဌိတံ။ ဣတရေ ဒွေ အာကာရဘာဝ-နိဒ္ဒေသာ။ ထိနန္တိ သပ္ပိဝိဇ္ဈော ဝိယ အဝိပ္ပာရိကတာယ ဃနဘာဝေန ဌိတံ။ ထိယနာတိ အာကာရနိဒ္ဒေသော။ ထိယိတဿ ဘာဝေါ ထိယိတတ္တံ၊ အဝိပ္ပာရိ-ဝသေန ထဋ္ဌတတိ^၂ အတ္တော။

Yā evarūpā kaṅkhāti ettha kaṅkhanavasena **kaṅkhā**. Kaṅkham ānayatīti **kaṅkhāyanā**. Purimakaṅkhā hi uttarakaṅkham ānayatī nāma. Ākārasena vā etaṃ vuttaṃ. Kaṅkhāsamaṅgicittam kaṅkhāya āyitattā kaṅkhāyitam nāma, tassa bhāvo **kaṅkhāyitattam**. **Vimatīti** vigatā mati vimati. **Vicikicchāti** vigatā cikicchā vicikicchā, sabhāvaṃ vā vicinanto kicchati kilamati etāyati **vicikicchā**. Sā saṃsayalakkhaṇā, kampanarasā, anicchayapaccupaṭṭhānā, anekasaggāhapaccupaṭṭhānā vā, ayonisomanasikārapadaṭṭhānā, paṭipattiyā antarāyakarāti daṭṭhabbā.

Kampanaṭṭhena dvidhā eḷayatīti **dveḷhakam**. Paṭipattinivāraṇena dvidhāpatho viyāti **dvedhāpatho**. “Niccāṃ vā idaṃ aniccāṃ vā”ti-āḍipavattiyā ekasmiṃ ākāre saṅghātuṃ asamattatāya samantato setīti **saṃsayo**. Ekasmiṃ gahetum asamattatāya na ekasaggāhoti **anekasaggāho**. Nicchetum asakkontī ārammaṇato osakkatīti **āsappanā**. Ogāhitum asakkontī parisamantato sappatīti **parisappanā**. Pariyogāhitum asamattatāya **apariyogāhaṇā**. Nicchayavasena ārammaṇe pavattitum asamattatāya **chambhitattam cittassa**, thaddhabhāvoti attho. Vicikicchā hi uppajjitvā cittaṃ thaddham karoti, yasmā pana sā uppajjamānā ārammaṇaṃ gahetvā manam vilikhantī viya tasmā **manovilekhoti** vuttā.

Viddhoti sallena laddhappahāro. **Phuṭṭhoti** ghaṭṭito. **Paretoti** pīlito. **Dhāvatīti** purato gacchati. **Vidhāvatīti** anekavidhena gacchati. **Sandhāvatīti** vegena dhāvatī. **Saṃsaratīti** ito cito ca caratī.

Acelakoti niccolo, naggoti attho. **Muttācāro**ti visatṭhācāro, uccārakammādīsu lokiyakulaputtācārena virahito ṭhitakova uccāraṃ karoti, passāvaṃ karoti, khādati bhuñjati. **Hatthāpalekhanoti** hatthe piṇḍamhi ṭhite jivhāya hattham apalikhati, uccāraṃ vā katvā hatthamhiyeva daṇḍakasaññī hutvā hatthena apalikhati. Te kira daṇḍakaṃ “satto”ti¹ paññapenti. Bhikkhāgahaṇattham “ehi bhadante”ti vutto na etīti **na ehibhadantiko**. Tena hi “tiṭṭha bhadante”ti vuttopi

1. Pattoti (Ka)

သဗ္ဗသင်္ခါရဓာတုယာတိ နိဗ္ဗာန်နိဗ္ဗာနသော သဗ္ဗတေဘူမိကသင်္ခါတဓာတုယာ။ ဖိတ္တံ ပဋိဝါပေတွာတိ ဖိတ္တံ နိဝတ္တာပေတွာ။ **ဧတံ သန္တန္တိ** ဧတံ နိဗ္ဗာန်။ ကိလေသသန္တတာယ သန္တိ။ အတပ္ပကဋ္ဌေန **ပဏီတံ**။

န ပဏ္ဍိတာ ဥပဓိသုဿ ဟေတုတိ ဒဗ္ဗဇာတိကာ ကာမသုဿ ကာရဏာ ဒါနာနိ န ဒေန္တိ။ ကာမဉ္စ တေ ဥပဓိပရိက္ခယာယာတိ ဧကံသေန တေ ပဏ္ဍိတာ ကာမက္ခယာယ ကာမက္ခေပနတ္ထံ ဒါနာနိ ဒေန္တိ။ **အပုနုပ္ပါယာတိ** နိဗ္ဗာနတ္ထာယ။ **ဈာနာနိ ဘာဝေန္တိ**တိ ပဌမဇ္ဈာနာဒိနိ ဝေဇေန္တိ။ **ပုနုပ္ပါယာတိ** ပုနုပ္ပကာရဏာ။ တေ ပဏ္ဍိတာ နိဗ္ဗာန် အဘိဓမ္မံ ဟုတွာ ဒါနံ ဒေန္တိ။

၁၇၈။ သာဟသတိ ရတ္တဿ ရာဂစရိတာဒိဘေဒါ သာဟသာကာရဏာ။ နိဒ္ဒေသော ဥတ္တာနတ္ထောယေဝ။

၁၇၉။ ပုရာဏံ နာဘိနန္ဒေယျာတိ အတိတံ ရူပါဒိ နာဘိနန္ဒေယျ။ နဝေတိ ပစ္စုပ္ပန္နံ။ **ဟိယမာနေတိ** ဝိနဿမာနေ။ **အာကာသံ န သိတော သိယာတိ** တဏှာနိဿိတော န ဘဝေယျ။ တဏှာ ဟိ ရူပါဒိနံ အာကာသနတော “အာကာသော”တိ ဝုစ္ဆတိ။

ဝေမာနေတိ အဘဝမာနေ။ ဝိဂစ္ဆမာနေတိ အပဂစ္ဆမာနေ။

“အာကာသတိ”တိ “အာကာသတိ”တိ စ ဒုဝိဓော ပါဌော။

၁၈၀။ ကိံ ကာရဏာ အာကာသံ န သိတော သိယာတိ စေ? ဂေဓံ ဖြူမီတိ ဂါထာ။ တဿတ္ထော—အဟဋ္ဌိ ဣမံ အာကာသသင်္ခါတံ တဏှံ ရူပါဒိသု ဝိဇ္ဇနတော ဂေဓံ ဖြူမိ “ဂေဓော”တိ ဝဒါမိ။ ကိဉ္စ ဘိယျော—အဝဟနနဋ္ဌေန “ဩဇော”တိ စ အာဇဝနဋ္ဌေန “အာဇဝ”န္တိ စ “ဣဒံ မယံ, ဣဒံ မယံ”န္တိ ဇပ္ပကာရဏတော “ဇပ္ပန”န္တိ စ ဒုမ္မုဇနဋ္ဌေန “အာရမ္မဏ”န္တိ စ ကမ္မကရဏဋ္ဌေန “ကမ္မန”န္တိ စ ဖြူမိ၊ သောဝ လောကဿ ပလိဗောဓဋ္ဌေန ဒုရတိက္ကမနိယဋ္ဌေန စ “ကာမပဏော ဒုရစ္စယော”တိ။

အာဇဝန္တိ အာပဋိသန္ဓိတော ဇဝတိ ဓာဝတီတိ အာဇဝံ၊ ဝဇ္ဇမူလတာယ ပုနုပ္ပဝေ ပဋိသန္ဓိဒါနတဏှာယေတံ အဓိဝစနံ။ ဇပ္ပနန္တိ ပတ္တနာ၊ တဏှာယေတံ အဓိဝစနံ။ **အာရမ္မဏမ္ပိ** ဝုစ္ဆတိ တဏှာတိ ရူပါဒိသု အာရမ္မဏေသု ဥပ္ပန္နတဏှာ မုစ္စိတုံ အသက္ကဏေယျဋ္ဌေန အာရမ္မဏာတိ ကထိယတိ။ **ကာမပဏော**တိ ဩသိဒနဋ္ဌေန ကလလံ။ **ကဒ္ဒမော**တိ သင်္ဂဋ္ဌေန ကဒ္ဒမော။ တာပနဋ္ဌေန

na tiṭṭhatīti **na tiṭṭhabhadantiko**. Tadubhayampi kira so “etassa vacanam katham bhavissatī”ti na karoti.

Abhihaṭanti puretaram gahetvā āhaṭam bhikkham. **Uddissakatanti** “idam tumhe uddissa katan”ti evam ārocitam bhikkham. **Na nimantananti** “asukam nāma kulam vā vīthim vā gāmaṃ vā paviseyyāthā”ti evam nimantitabhikkhampi na sādiyati na gaṇhāti. **Na kumbhimukhāti** kumbhito uddharitvā diyyamānam bhikkham na gaṇhāti. **Na kaḷhopimukhāti** kaḷopīti ukkhali vā pacchi vā, tatopi na gaṇhāti. Kasmā? Kumbhikaḷopiyo maṃ nissāya kaṭacchunā pahāram labhantīti. **Na eḷakamantaranti** ummāram antaram karitvā diyyamānam na gaṇhāti. Kasmā? Ayaṃ maṃ nissāya antarakaṇam labhatīti. **Daṇḍamusalesupi** ese va nayo.

Na dvinnanti dvīsu bhuñjamānesu ekasmiṃ uṭṭhāya dente na gaṇhāti. Kasmā? Kabaḷantarāyo hotīti. **Na gabbhiniyāti** ādīsu pana “gabbhiniyā kucchiyaṃ dārako kilamatī”ti, “pāyantiyā dārakassa khīrantarāyo hotī”ti, “purisantaragatāya rati-antarāyo hotī”ti na gaṇhāti. **Na saṃkittīsūti** saṃkittetvā katabhattesu. Dubbhikkhasamaye kira Acelakasāvakaṃ acelakānamatthāya tato tato taṇḍulādini samādapetvā bhattam pacanti, ukkaṭṭho acelako tatopi na paṭiggaṇhāti. **Na yattha sāti** yattha sunakho “piṇḍam labhissamī”ti upaṭṭhito hoti, tattha tassa adatvā āhaṭam na gaṇhāti. Kasmā? Etassa piṇḍantarāyo hotīti. **Sanḍasaṇḍacārini**ti samūhasamūhacārini. Sace hi Acelakam disvā “imassa bhikkham dassāmā”ti manussā bhattageham pavisanti, tesu ca pavisantesu kaḷopimukhādīsu nilīnā makkhikā uppatitvā sanḍasaṇḍā caranti. Tato āhaṭam bhikkham na gaṇhāti. Kasmā? Maṃ nissāya makkhikānam gocarantarāyo jātoti. **Thusodakanti** sabbasassasambhārehi katham sovīrakam. Ettha ca surāpānameva sāvajjam, ayaṃ pana sabbesupi sāvajjasāññī.

Ekāgārikoti yo ekasmiṃyeva gehe bhikkham labhitvā nivattati. **Ekālopikoti** yo ekeneva ālopa yāpeti. **Dvāgārikādisupi** ese va nayo. **Ekissāpi dattiyāti** ekāya dattiyā. Datti nāma ekā khuddakapāti hoti, yattha aggabhikkham pakkhipitvā ṭhapenti.

ကိလေသော။ နိယျာသံ ဝိယ လဂ္ဂါပနဋ္ဌေန ပလိပေါ။ ရုန္တိတွာ ဓာရဏဋ္ဌေန ပလိရောဓော။ ဧဝမေတံ ဂေဓာဒိပရိယာယံ အာကာသံ အနိဿိတော။

၁၈၁။ သစ္စာ အဝေါက္ကမန္တိ ဂါထာ။ တဿတ္ထော—ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တာ တိဝိ-
ဓာဝိ သစ္စာ အဝေါက္ကမံ မောနေယျပတ္တိယာ ဗုဒ္ဓိတိ သင်္ခံ ဂတော နိဗ္ဗာန-
ထလေ တိဋ္ဌတိ ဗြာဟ္မဏော၊ သ ဝေ ဧဝရူပေါ သဗ္ဗာနိ အာယတနာနိ
နိဿဇ္ဇိတွာ “သန္တော”တိ ဝုစ္စတိ။ နိဒ္ဒေသေ ဝတ္တဗ္ဗံ နတ္ထိ။

၁၈၂။ ကိဉ္စ ဘိယျော—သ ဝေ ဝိဒ္ဓါတိ ဂါထာ။ တတ္ထ ဥတ္တာ ဓမ္မန္တိ
အနိစ္စာဒိနယေန သင်္ခတဓမ္မံ အညာယ။ သမ္မာ သော လောကေ ဣရိယာ-
နောတိ အသမ္မာဣရိယနကရာနံ ကိလေသာနံ ပဟာနာ သမ္မာ သော
လောကေ ဣရိယမာနော။

၁၈၃။ ဧဝံ အဝိဟေန္တော စ—ယောဓ ကာမေတိ ဂါထာ။ တတ္ထ သင်္ခန္တိ
သတ္တဝိဓံ သင်္ခံ ယော အစ္စတရိ။ နာဇ္ဈေတိတိ န အဘိဇ္ဈာယတိ။

၁၈၄။ တဿာ တုမှေသုပိယော ဧဝရူပေါ ဟောတုံ ဣစ္ဆတိ၊ တံ ဝဒါမိ—
ယံ ပုဗ္ဗေတိ ဂါထာ။ တတ္ထ ယံ ပုဗ္ဗေတိ အတိတေ သင်္ခါရေ အာရဟန္တ ဥပ္ပဇ္ဇန-
ဓမ္မံ ကိလေသဇာတံ အတိတံ ကမ္မဉ္စ။ ပစ္ဆိာ တေ မာဟု ကိဉ္စနန္တိ အနာ-
ဂတေပိ သင်္ခါရေ အာရဟန္တ ဥပ္ပဇ္ဇနဓမ္မံ ရာဂါဒိကိဉ္စနံ မာ အဟု။ မဇ္ဈေ ဝေ
နော ဂဟေဿသီတိ ပစ္စုပ္ပန္နရူပါဒိဓမ္မေပိ န ဂဟေဿသိ ဝေ။ ဧဝံ ဥပသန္တော
စရိဿသိ။

အဓိဇံ ကရောဟိတိ မဂ္ဂဉ္ဈဏေန န ဗိဇံ ကရောဟိ။ ရာဂကိဉ္စနန္တိ ရာဂ-
ဖန္ဒနံ၊ ဒေါသကိဉ္စနာဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။

၁၈၅။ ဧဝံ အရဟတ္တပ္ပတ္တိံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အရဟတော ထုတိဝသေန
ဣတော ပရာ ဂါထာယော အဘာသိ။ တတ္ထ သဗ္ဗသောတိ ဂါထာယ မမာ-
ယိတန္တိ မမတ္တကရဏံ။ “မမ ဣဒ”န္တိ ဂဟိတံ ဝါ ဝတ္ထု။ အသတာစ န သော-
စတိတိ အဝိဇ္ဇမာနကာရဏာ အသန္တကာရဏာန သောစတိ။ န ဇိယတိတိ
ဇာနိံ နာမိဂစ္ဆတိ။

Ekāhikanti ekadivasantarikaṃ. **Aḍḍhamāsikanti** aḍḍhamāsantarikaṃ. **Pariyāyabhattachabhojananti** vārabhattabhojanaṃ, ekāhavārena dvīhavārena sattāhavārena aḍḍhamāsavārenāti evaṃ divasavārena ābhattaṃ bhattachabhojanaṃ¹.

Sākabhakkhoti ādīni vuttatthāneva. **Ubbhaṭṭhakoti** uddham ṭhitako. **Ukkuṭikappadhānamanuyuttoti** ukkuṭikaṃ vīriyaṃ anuyutto. Gacchantopi ukkuṭikova hutvā uppativā uppativā gacchati. **Kaṇṭakāpassayikoti** ayakāṇṭake vā pakatikaṇṭake vā bhūmiyaṃ koṭṭetvā tattha cammaṃ attharivā ṭhānacaṇkamādīni karoti. **Seyyanti** sayantopi tattheva seyyaṃ kappeti. **Phalakaseyyanti** rukkhaphalake seyyaṃ. **Thaṇḍilaseyyanti** thaṇḍile ucce bhūmiṭṭhāne seyyaṃ. **Ekapassayikoti** ekapasseneva sayati. **Rajojalladharoti** sarīraṃ telena makkhetvā rajutṭhānatṭhāne tiṭṭhati, athassa sarīre rajojallaṃ lagati, taṃ dhāreti. **Yathāsanthatikoti** laddhaṃ āsanaṃ akopetvā yadeva labhati, tattheva nisīdanasīlo. **Vekāṭikoti** vikaṭakhādanasīlo, vikaṭanti gūthaṃ vuccati. **Apānakoti** paṭikkhattasītudakapāno. Sāyaṃ tatiyaṃ assāti sāyatatiyaṃ. Pāto majjhanhike sāyanti divasassa tikkhattuṃ “pāpaṃ pavāhessāmī”ti **udakorohanānuyogaṃ anuyutto viharati**.

Te salle abhisāṅkharotīti te rāgādisattasalle abhinibbatteti. **Abhisāṅkharontoti** abhinibbattento. **Sallābhisāṅkhāravasēnāti** sallābhinibbattāpanakāraṇā. **Puratthimaṃ disaṃ dhāvātīti** purimaṃ disaṃ gacchati. **Te sallābhisāṅkhārā appahīnāti** ete rāgādisallā payogā nappahīnā. **Sallābhisāṅkhārānaṃ appahīnattāti** sallapayogānaṃ appahīnabhāvena. **Gatīyā dhāvātīti** gatiyaṃ dhāvati. **Gatīyā gatinti** gatiko gatiṃ.

Na sīdatīti na nimujjati. **Na saṃsīdatīti** na samantato mujjati. **Na osīdatīti** na osakkati. **Na avasīdatīti** na paccosakkati. **Na avagacchatīti** na hetṭhā gacchati.

175. Evaṃ mahānubhāvena sallena otiṇṇesu ca sattesu—**tattha sikkhānugīyanti, yāni loke gadhitānīti** gāthā. Tassattho—ye

1. Āgataṃ bhattachabhojanaṃ (Sī, Syā, Ka)

အဟု ဝတ မေတိ မယံ အဟောသိ ဝတ။ တံ ဝတ မေ နတ္ထိတိ ယံ အတိတေ အဟောသိ။ တံ မယံ ဣဒါနိ န သန္တိ။ သိယာ ဝတ မေတိ ယံ မယံ ဘဝိ-
ဿတိ။ တံ ဝတဟံ န လဘာဗီတိ ဣဒါနိ အဟံ ဧကံသေန န ပါပုဏာမိ။

၁၇၆။ ကိဉ္စ ဘိယျော—ယဿ နတ္ထိတိ ဂါထာ။ တတ္ထ ကိဉ္စနန္တိ ကိဉ္စ ရူပါဒိ-
ဓမ္မဇာတံ။

အဘိသင်္ခတန္တိ ကမ္မေန သင်္ခရိတံ။ အဘိသဉ္ဇေတယိတန္တိ စိတ္တေန ရာသိ-
ကတံ။ အဝိဇ္ဇာယ တွေဝါတိ အဝိဇ္ဇာယ တု ဧဝ။ အသေသဝိရာဂနိရောဓာတိ
ဝိရာဂသင်္ခါတေန မဂ္ဂေန နိရဝသေသနိရောဓာ။

သုညတော လောကံ အဝေက္ခဿူတိ အဝသဝတ္ထိသလ္လက္ခဏဝသေန ဝါ
တုစ္ဆသင်္ခါရသမနုပဿနဝသေန ဝါတိ ဦဟာကာရေဟိ သုညတော လောကံ
ပဿ။ အတ္တာနုဒိဋ္ဌိံ ဦဟန္တာတိ သက္ကာယဒိဋ္ဌိံ ဥဒ္ဓရိတွာ။ ဧဝံ မစ္စတရော
သိယာတိ ဧဝံ မရဏဿ တရဏော ဘဝေယျ။ ဧဝံ လောကံ အဝေက္ခန္တိန္တိ
ဧဝံ ခန္ဓလောကံ ပဿန္တိ။ မစ္စတရော န ပဿတိတိ မရဏရာဇာ န ဩလော-
ကေတိ န ဒက္ခတိ။

နာညံ ပတ္တယတေ ကိဉ္စိတိ အညံ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ န ပတ္တယတိ န ပိဟယတိ။
အညတြ အပ္ပဒိသန္တိယာတိ နိဗ္ဗာနံ ဌပေတွာ။ “အညတြပ္ပဒိသန္တိယာ”တိ
ဧကပဒံ ကတွာပိ ပဋ္ဌန္တိ။

၁၇၇။ ကိဉ္စ ဘိယျော—အနိဋ္ဌရိတိ ဂါထာ။ တတ္ထ အနိဋ္ဌရိတိ အနိဿကိ။
“အနိဋ္ဌရိ”တိဝိပိ ကေစိ ပဋ္ဌန္တိ။ သဗ္ဗေ သမောတိ သဗ္ဗတ္ထ သမော၊ ဥပေက္ခကောတိ
အဝိပ္ပာယော။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယော သော “နတ္ထိ မေ”တိ န သောစတိ။
တမဟံ အဝိကမ္ပိနံ ပုဂ္ဂလံ ပုဋ္ဌော သမာနော အနိဋ္ဌရိ အနနုဂိဗ္ဗေါ၊ အနေဇော
သဗ္ဗေ သမောတိ ဣမံ တသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ စတုပ္ပိမံ အာနိသံသံ ဗြူမိတိ။

နိဋ္ဌရိယောတိ ဣဿကိ။ နိဋ္ဌရဘာဝေါ နိဋ္ဌရိယံ။ တံ နိဿာယ ဧတ္တကမ္ပိ
နတ္ထိတိ ခေဋ္ဌပါတန္တိ အတ္ထော။ နိဋ္ဌရိယကမ္ပန္တိ နိဋ္ဌရိယကရဏံ။ ဂဟဋ္ဌော
ဝါ ဟိ ဂဟဋ္ဌဘိက္ခုဝါဘိက္ခု နိဿာယ ဝသန္တော အပ္ပမတ္တကေနော ကုဇ္ဈိတွာ
တံ နိဿာယ ဧတ္တကမ္ပိ နတ္ထိဘိ ခေဋ္ဌံ ပါတေတွာ ပါဒေန မဒ္ဒန္တော ဝိယ
နိဋ္ဌရိယံ နာမ ကရေတိ။ တဿ တံ ကမ္ပံ “နိဋ္ဌရိယကမ္ပ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ ဣဿာတိ

၁-သင်္ခါဒိတံ (သျှာ၊ က)	၂-အဝသိယပဝတ္ထိ (သိ)၊ သလ္လက္ခဏဝသေန ဝါ (က)
၃-ဘဝိဿသိ (သိ)	၄-နိဗ္ဗတ္တံ ဌပေတွာ (?) ၅-အနုဒ္ဓရိတိ (သိ)
မဟာနိဒ္ဒေသ-ဋ္ဌ ၂၅	

loke pañca kāmagaṇā paṭilābhāya gijjhantīti katvā “gadhītānī”ti vuccanti, cirakālasevitattā vā “gadhītānī”ti vuccanti. **Tattha** taṃ nimittaṃ hatthisikkhādikā anekā **sikkhā** kathīyanti, uggayhanti vā. Passatha yāva samattho vāyaṃ loko, yato paṇḍito kulaputto **tesu** vā gadhitesu tāsū vā sikkhāsu adhimutto **na siyā**, aññadatthu aniccādidassanena **nibbijjha sabbaso kāme. Attano nibbānameva sikkheti.**

Paṭivijjhivāti nāṇena nikkhametvā vā nibbijjhivā vā.

176. Idāni yathā nibbānāya sikkhitabbaṃ, taṃ dassento “**sacco siyā**”ti-ādimāha. Tattha **saccoti** vācāsaccena nāṇasaccena maggasaccena ca samannāgato. **Rittapesuṇoti** pahīnapesuṇo. **Vevicchanti** macchariyaṃ.

177. **Niddaṃ tandimsahe thīnanti** pacalāyikaṇca kāyālasīyaṇca cittālasīyaṇcāti ime tayo dhamme abhibhaveyya. **Nibbānamānasoti** nibbānaninnacitto.

Kāyassa akalyatāti khandhattayasaṅkhātassa nāmakāyassa gilānabhāvo. Gilāno hi akallakoti vuccati. Vinayepi¹ vuttaṃ “nāhaṃ bhante akallako”ti. **Akammaññatā**ti kāyagelaññasāṅkhāto akammaññatākāro. Megho viya ākāsaṃ kāyaṃ onayhatīti **onāho**. Sabbato bhāgena onāho **pariyonāho**. Abbhantare samorundhatīti **antosamorodho**. Medhatīti **middhaṃ**, akammaññabhāvena vihimśatīti attho. Supanti tenāti **suppaṃ**. Akkhiḍalādīnaṃ pacalabhāvaṃ karotīti **pacalāyikā**. **Suppanā suppitattanti** ākārabhāvaniddesā. **Olīyanāti** olīyanākāro. Dutiyaṃ upasaggavasena vaḍḍhitā. **Līnanti** avipphārikatāya paṭikuṭitaṃ. Itare dve ākārabhāvaniddesā. **Thīnanti** sappipiṇḍo viya avipphārikatāya ghanabhāvena ṭhitā. **Thīyanāti** ākāraniddeso. Thiyitassa bhāvo **thiyitattam**, avipphāravasena thaddhatāti² attho.

1. Vi 1. 78 piṭṭhe.

2. Baddhanāti (Sī, Syā)

သဘာဝနိဒ္ဒေသော။ တတော ပရာ ဒွေ အာကာရဘာဝနိဒ္ဒေသော။ ဣတရတ္ထယံ ပရိယာယဝစနံ။ လက္ခဏာဒိတော ပနေသာ ပရသမ္ပတ္တိနံ ဥဿယနလက္ခဏာ ဣဿာ၊ တတ္ထ စ အနဘိရတိရဿာ၊ တတော ဝိမုခဘာဝပစ္စုပ္ပန်နာ၊ ပရသမ္ပတ္တိပဒဋ္ဌာနာ။

လာဘေဝိ န ဣဇ္ဇတိတိ ပစ္စယလာဘေ န စလတိ။ **အလာဘေဝိ**တိ ပစ္စယာနံ အလာဘေဝိ။

၁၈၈။ ကိဉ္စ ဘိယျော—**အနေဇဿာ**တိ ဂါထာ။ တတ္ထ **နိသင်္ခတိ**တိ ပုညဘိသင်္ခါရာဒိသု ယော ကောစိ သင်္ခါရော။ သော ဟိ ယသ္မာ နိသင်္ခရိယတိ၊ နိသင်္ခရောတိ ဝါ၊ တသ္မာ “**နိသင်္ခတိ**”တိ ဝုစ္စတိ။ **ဝိယာရန္တာ**တိ ဝိဝိဓာ ပုညဘိသင်္ခါရာဒိကာ အာရန္တာ။ **ခေမံ ပဿတိ** သဗ္ဗဓိတိ သဗ္ဗတ္ထ အဘယမေဝ ပဿတိ။

အာရန္တာတိ ကမ္မာနံ ပဌမာရန္တာ။ **ဝိယာရန္တာ**တိ ဥပရူပရိ ဝိဝိဓအာရန္တန-ဝသေန ဝိရိယာရန္တာ။ တိသု ဘဝေသု ပဋိသန္ဓိဇနကကမ္မာနံ ဧတံ အဓိဝစနံ။ တသ္မာ ဝိယာရန္တာ အာရတော။

၁၈၉။ ဧဝံ ပဿန္တော န သမေသုတိ ဂါထာ။ တတ္ထ န **ဝဒတေ**တိ “သဒိ-သောဟမသ္မိ”တိအာဒိနာ မာနဝသေန သမေသုပိ အတ္တာနံ န ဝဒတိ ဩမေသုပိ ဥဿေသုပိ။ **နာဒေတိ** န နိရုဿတိတိ ရူပါဒိသု ကဉ္စိ ဓမ္မံ န ဂဏှာတိ န နိဿဇ္ဇတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ တတ္ထ တတ္ထ ဝုတ္တနယတ္တာ ပါကဋမေဝ။ ဧဝံ အရဟတ္တနိက္ခုဋ္ဌေန ဝဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိတိ။

သဗ္ဗမ္ပပဇ္ဇောတိကာယ မဟာနိဒ္ဒေသဋ္ဌကထာယ

အတ္တဒဏှသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏှနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၆-သာရိပုတ္တသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏှနာ

၁၉၀။ သောဋ္ဌသမေ န မေ ဒိဋ္ဌောတိ သာရိပုတ္တသုတ္တနိဒ္ဒေသော။ တတ္ထ **ဣတော ပုဗ္ဗေ**တိ ဣတော သင်္ကဿနဂရေ ဩတရဏတော ပုဗ္ဗေ။ **ဝဂ္ဂါ-ဝဒေါ**တိ သုန္ဓရဝဒေါ။ **တုသိတာ** ဂဏိမာဂတောတိ တုသိတကာယာ စဝိတ္တာ မာတုကုန္တိ အာဂတတ္တာ တုသိတာ အာဂတော။ ဂဏာစရိယတ္တာ

Sabbasaṅkhārādhātuyāti nibbānaninnamānaso sabbatebhūmikaṅkhātadhātuyā. **Cittam paṭivāpetvāti** cittam nivattāpetvā. **Etam santanti** etam nibbānam. Kilesasantatāya **santam**. Atappakattṭhena **paṇītam**.

Na paṇḍitā upadhisukhassa hetūti dabbajātikā kāmasukhassa kāraṇā dānāni na denti. **Kāmañca te upadhiparikkhayāyāti** ekamsena te paṇḍitā kāmakkhayāya kāmakkhepanattham dānāni denti. **Apunabbhavāyāti** nibbānatthāya. **Jhānāni bhāventīti** paṭhamajjhānādīni vadḍhenti. **Punabbhavāyāti** punabbhavakāraṇā. **Te paṇḍitā nibbānam abhimikham** hutvā dānam dadanti.

178. **Sāhasāti** rattassa rāgacaritādibhedā sāhasākāraṇā. Niddeso uttānatthoyeva.

179. **Purāṇam nābhinandeyyāti** atītam rūpādīm nābhinandeyya. **Naveti** paccuppanne. **Hīyamāneti** vinassamāne. **Ākāsam na sito siyāti** taṇhānissito na bhavēyya. Taṇhā hi rūpādīnam ākāsanato “ākāso”ti vuccati.

Vemāneti abhavamāne. **Vigacchamāneti** apagacchamāne.

“**Ākāsatī**”ti “ākassatī”ti ca duvidho pāṭho.

180. Kim kāraṇā ākāsam na sito siyāti ce? **Gedham brūmīti** gāthā. Tassattho—ahañhi imam ākāsaṅkhātam taṇham rūpādīsu gijjhanato **gedham brūmi** “gedho”ti vadāmi. Kiñca bhiyyo—avahananatṭhena “ogho”ti ca ājavanatṭhena “**ājavan**”ti ca “idam mayham, idam mayhan”ti jappakāraṇato “**jappanan**”ti ca dummuñcanatṭhena “**ārammaṇan**”ti ca kampakaraṇatṭhena “**kampanan**”ti ca brūmi, esāva lokassa palibodhatṭhena duratikkamanīyatṭhena ca “**kāmapaṅko duraccayo**”ti.

Ājavanti āpaṭisandhito javati dhāvatīti ājavanam, vaṭṭamūlatāya punabbhave paṭisandhidānataṇhāyetaṁ adhivacanam. **Jappananti** patthanā, taṇhāyetaṁ adhivacanam. **Ārammaṇampi vuccati taṇhāti** rūpādīsu ārammaṇesu uppannataṇhā muccitum asakkuṇeyyatṭhena ārammaṇāti kathīyati. **Kāmapaṅkoti** osīdanatṭhena kalalam. **Kaddamoti** saṅgaṭṭhena kaddamo. Tāpanatṭhena

၀ဏီ။ သန္တုဋ္ဌဋ္ဌေန ဝါ တုသိတသင်္ခါတာ ဒေဝလောကာ ဂဏီ အာဂတော၊ တုသိတာနံ ဝါ အရဟန္တာနံ ဂဏီ အာဂတောတိ။

ဣဒိနာ စက္ခုနာတိ ဣဒိနာ အတ္တဘာဝပရိယာပန္နေန ပကတိမံသစက္ခုနာ။ ဣဒိနာ အတ္တဘာဝေနာတိ ဣဒိနာ ပစ္စိမေန အတ္တဘာဝေန။ တာဝတိံသ-ဘဝနေတိ တာဝတိံသဒေဝလောကေ။ ပါရိစ္ဆတ္တကမူလေတိ ကောဝိဋ္ဌာရ-ရက္ခဿ ဟေဋ္ဌာ။ ပဏ္ဍုကမ္ပလသီလယန္တိ ရတ္တကမ္ပလသဒိသပါသာဏပိဋ္ဌေ။ ဝဿံပုဋ္ဌောတိ ပုဋ္ဌဝဿော။ ဒေဝဂဏပရိပုဏ္ဏောတိ ဒေဝသံဃေန ပရိ-ဝါရိတော။ ဩတိဏ္ဏောတိ အဝတိဏ္ဏော။ ဣမံ ဒဿနံ ပုဗ္ဗေတိ အညတြ ဣမမှာ ဒဿနာ ပုဗ္ဗေ။ န ဒိဋ္ဌောတိ အညဒါ န ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော။

ခတ္တိယဿ ဝါတိ ခတ္တိယဿ ဝဒန္တဿ န သုတော။ ဗြာဟ္မဏာဒိသုပိ ဒေဝေ န ယော။

မရရဝေတိအာဒိသု ဗျဉ္ဇနသမ္ပန္နံ မရရံ ဝဒတိတိ မရရဝေတိ။ ပေမဇေနကံ ပေမာရဟံ ဝဒတိတိ ပေမနိယဝေတိ။ ဟဒယင်္ဂမစိတ္တေ ဌပနယောဂုံ ဝဒတိတိ ဟဒယင်္ဂမဝေတိ။ ကရဝိကသကုဏသဒ္ဓေါ ဝိယ မရရဃောသော အဿာတိ ကရဝိကရုတမဉ္ဇုဃောသော။ ဝိဿဋ္ဌော စာတိ အပလိဗုဒ္ဓေါ တတ္ထ တတ္ထ အပက္ခလနော။ ဝိညေယျော စာတိ သုပိဇာနေယျော စ။ မဇ္ဇု စာတိ မရရော စ။ သဝနိယော စာတိ ကဏ္ဍသုခေါ စ။ မိန္ဒု စာတိ ဃနော စ။ အဝိသာရီ စာတိ န ပတ္တဇော စ။ ဂန္တိရော စာတိ န ဥတ္တာနော စ။ နိန္ဒာဒိ စာတိ ဃောသဝန္တော စ။ အဿာတိ အဿ သတ္တုနော။ ဗဟိဒ္ဓါ ပရိသာ-ယာတိ ပရိသတော ဗဟိ။ န နိစ္ဆရတိတိ န နိက္ခမတိ။ ကိကာရဏာ? ဧဝူပေါ မရရသဒ္ဓေါ နိက္ကာရဏာ မာ ဝိနဿတူတိ။ ဗြဟ္မဿရောတိ အညေ ဆိန္ဒဿရာပိ ဘိန္ဒဿရာပိ ကာကဿရာပိ ဟောန္တိ၊ အယံ ပန မဟာဗြဟ္မာနော သရသဒိ-သေန သရေန သမန္တာဂတော။ မဟာဗြဟ္မာနော ဟိ ပိတ္တသေမေဟိ အပလိ-ဗုဒ္ဓတ္တာ သရော ဝိသုဒ္ဓေါ ဟောတိ၊ ဘဂဝတာပိ ဣတကမ္ပံ ဝတ္ထု သောဓေတိ၊ ဝတ္ထုနော သုဒ္ဓတ္တာ နာဘိတော ပဋ္ဌာယ သမုဋ္ဌဟန္တော သရော ဝိသုဒ္ဓေါ အဋ္ဌင်္ဂသမန္တာဂတော သမုဋ္ဌာတိ။ ကရဝိကော ဝိယ ဘဏတိတိ ကရဝိကဘာဏီ၊ မတ္တကရဝိကရုတမဉ္ဇုဃောသောတိ အတ္ထော။

တာရေတိတိ အခေမန္တဋ္ဌာနံ အတိက္ကာမေတိ။ ဥတ္တာရေတိတိ ခေမန္တဘူမိ ဥပနေန္တော ဘာရေတိ။ နိက္ကာရေတိတိ အခေမန္တဋ္ဌာနတော နိက္ကာမေန္တော

kilesa. Niyyāsaṃ viya laggāpanaṭṭhena **palipo.** Rundhitvā dhāraṇaṭṭhena **palirodho.** Evamevaṃ gedhādhipariyāyaṃ ākāsaṃ anissito.

181. **Saccā avokkamanti** gāthā. Tassattho—pubbe vuttā tividhāpi saccā avokkamam¹ moneyyapattiyā **Munīti** saṅkham gato nibbānathale **tiṭṭhati** **brāhmaṇo, sa ve** evarūpo sabbāni āyatanāni nissajjitvā “**santo**”ti vuccati. Niddese vattabbaṃ natthi.

182. Kiñca bhiyyo—**sa ve vidvāti** gāthā. Tattha **ñatvā dhammanti** aniccādinayena saṅkhatadhammaṃ aññāya. **Sammā so loka iriyānoti** asammā-iriyānakarāṇaṃ kilesānaṃ pahānā sammā so loka iriyamāno.

183. Evaṃ apihento ca—**yodha kāmēti** gāthā. Tattha **saṅgati** sattavidhaṃ saṅgaṃ yo accatari. **Nājjhetīti** na abhijjhāyati.

184. Tasmā tumhesupi yo evarūpo hotum icchatī, taṃ vadāmi—**yaṃ** **pubbeti** gāthā. Tattha **yaṃ pubbeti** atīte saṅkhāre ārabba uppajjanadhammaṃ kilesajātaṃ atītaṃ kammañca. **Pacchā te māhu** **kiñcananti** anāgatepi saṅkhāre ārabba uppajjanadhammaṃ rāgādikiñcanaṃ mā ahu. **Majjhe ce no gahessasīti** paccuppannarūpādidhammepi na gahessasi ce. Evaṃ upasanto carissasi.

Abījaṃ karohīti maggañāṇena na bījaṃ karohi. **Rāgakiñcananti** rāgaphandanaṃ². **Dosakiñcanādisupi** ese va nayo.

185. Evaṃ arahattappattim dassetvā idāni arahato thutivasena ito parā gāthāyo abhāsī. Tattha **sabbasoti** gāthāya **mamāyitanti** mamattakaraṇaṃ. “Mama idan”ti gahitaṃ vā vatthu. **Asatā ca na socatīti** avijjamānakāraṇā asantakāraṇā na socati. **Na jīyatīti** jāniṃ nādhigacchati.

1. Avokkamma (Ka) Khu 1. 425 piṭṭhe.

2. Madanaṃ (Sī, Syā), bandhanaṃ (Ka)

တာရေတိ။ ပတာရေတိတိ ပရိဂ္ဂဟေတွာ တာရေတိ၊ ဟတ္ထေန ပရိဂ္ဂဟေတွာ ဝိယ တာရေတိတိ အတ္ထော။ သဗ္ဗမ္ပေတံ တာရဏုတ္တာရဏာဒိဓေမန္တဋ္ဌာနေ ဌပနမေဝါတိ အာဟ “**ဓေမန္တုမိ သမ္မာပေတိ**”တိ။ သတ္တေတိ ဝေနေယျ-သတ္တေ။ မဟာဂဟနတာယ မဟာနတ္တတာယ ဒုန္နိတ္တရိယတာယ စ ဇာတိယေဝ ကန္တာရေ ဇာတိကန္တာရေ၊ တံ ဇာတိကန္တာရံ။

ဂဏဿ သုဿသတိတိ ဂဏော အဿ ဝစနံ သုဿသတိ သုဏာတိ ဥပလက္ခေတိ။ သောတံ ဩဒဟတိတိ သောတုကာမတာယ သောတံ အဝဒဟတိ ပတိဋ္ဌာပေတိ။ အညာ စိတ္တံ ဥပဋ္ဌပေတိတိ ဣတုကာမံ စိတ္တံ ပဏိဒဟတိ။ ဂဏံ အကုသလာ ဝုဋ္ဌာပေတွာတိ ဇနသမူဟံ အကောသလ္လ-သန္တုတာ အကုသလာ ဥဋ္ဌာပေတွာ။ ကုသလေ ပတိဋ္ဌာပေတိတိ ကောသလ္လ-သန္တုတေ ကုသလေ ဌပေတိ။ သဿိတိ ရာသိဝသေန သဗော အဿ အတ္တိတိ သဿိ။ ပရိသဝသေန ဂဏော အဿ အတ္တိတိ ဂဏီ။ ဂဏဿ အာစရိယောတိ ဂဏာစရိယော။

၁၉၁။ ဒုတိယဂါထာယ သဒေဝကဿ လောကဿ၊ ယထာ ဒိဿတိတိ သဒေဝကဿ လောကဿ ဝိယ မနုဿာနမ္ပိ ဒိဿတိ။ ယထာ ဝါ ဒိဿတိတိ တစ္ဆတော အဝိပရိတတော ဒိဿတိ။ စက္ခုမာတိ ဥတ္တမစက္ခုမာ။ ဧကောတိ ပဗ္ဗဇ္ဇာသင်္ခါတာဒိတိ ဧကော။ ရတိန္ဒ နေက္ခမ္ပရတိအာဒိ။

ပတိဂ္ဂပကောတိ သုဝဏ္ဏပတိဂ္ဂပကော ကုဏ္ဍလော။ မတ္တိကာကုဏ္ဍလော-ဝါတိ မတ္တိကာယ ကတကုဏ္ဍလော ဝိယ။ လောဟဗုဒ္ဓသောဝ သုဝဏ္ဏ-ဆန္ဒောတိ သုဝဏ္ဏေန ပဋိစ္ဆန္ဒော လောဟမာသကော ဝိယ။ ပရိဝါ-ရဆန္ဒောတိ ပရိဝါရေန ဆာဒိတာ။ အန္တော အသုဒ္ဓါတိ အပ္ပန္နရတော ရာဂါဒိဟိ အပရိသုဒ္ဓါ။ မဟိ သောဘမာနာတိ စိဝရာဒိဟိ ဗာဟိရတော သုန္ဒရာ။

အကပ္ပိတဗ္ဗရိယာပထာ စာတိ အသဇ္ဇိတဗ္ဗရိယာပထာ။ ပဏိဓိသမ္ပန္နာတိ ပရိပုဏ္ဏပတ္တနာ။

ဝိသုဒ္ဓသဒ္ဓေါတိ ပရိသုဒ္ဓကိတ္တိသဒ္ဓေါ။ ယထာဘူတထုတိသောသောတိ အတ္ထော။ ဂတကိတ္တိသဒ္ဓသိလောကောတိ ကိတ္တိသဒ္ဓ သိလောကဉ္စ ဂဟေတွာ စရဏသိလော။ ကတ္ထ ဝိသုဒ္ဓသဒ္ဓေါတိ စေ? “နာဂဘဝနေ စ သုပဏ္ဏဘဝနေ

Ahu vata meti mayham ahosi vata. **Taṃ vata me natthīti** yaṃ atīte ahosi, taṃ mayham idāni na santi. **Siyā vata meti** yaṃ mayham bhavissati, **taṃ vatāham na labhāmīti** idāni aham ekamsena na pāpuṇāmi.

186. Kiñca bhiyyo—yassa natthīti gāthā. Tattha **kiñcananti** kiñci rūpādidhammajātā.

Abhisāṅkhatanti kammena saṅkharitam¹. **Abhisāñcetayitanti** cittaena rāsikataṃ. **Avijjāya tvevāti** avijjāya tu eva. **Asesavirāgaṇirodhāti** virāgasāṅkhātena maggena niravasesanirodhā.

Suññato lokam avekkhassūti avasavattisallakkhaṇavasena vā² tucchasaṅkhārasamanupassanavasena vāti dvihākārehi suññato lokam passa. **Attānudiṭṭhim ūhaccāti** sakkāyadiṭṭhim uddharitvā. **Evam maccutaro siyāti** evaṃ maraṇassa taraṇo bhavēyya³. **Evam lokam avekkhantanti** evaṃ khandhalokam passantam. **Maccurājā na passatīti** maraṇarājā na oloketi na dakkhati.

Nāññam patthayate kiñcīti aññam appamattakampi na patthayati na pihayati. **Aññatra appaṭisandhiyāti** nibbānam ṭhapetvā⁴. “Aññatrappaṭisandhiyā”ti ekapadam katvāpi paṭhanti.

187. Kiñcabhiyyo—**anīṭṭhurīti** gāthā. Tattha **anīṭṭhurīti** anissukī. “Anīṭṭharī”tipi⁵ keci paṭhanti. **Sabbadhī samoti** sabbattha samo, upekkhakoti adhippāyo. Kim vuttam hoti? Yo so “natthi me”ti na socati, tamaham avikampinam puggalam puṭṭho samāno **anīṭṭhurī ananugiddho, anejo sabbadhī samoti** imam tasmin puggale catubbidham ānisaṃsam brūmīti.

Nīṭṭhuriyoti issukī. Nīṭṭhurabhāvo **nīṭṭhuriyam**, taṃ nissāya ettakampi natthīti khelaṇāntanti attho. **Nīṭṭhuriyakammanti** nīṭṭhuriyakaraṇam. Gahaṭṭho vā hi gahaṭṭham bhikkhu vā bhikkhum nissāya vasanto appamattakeneva kujjhitvā taṃ nissāya ettakampi natthīti khelaṃ pādetvā pādena maddanto viya nīṭṭhuriyam nāma karoti. Tassa taṃ kamman “nīṭṭhuriyakamman”ti vuccati. **Issāti**

1. Saṅgopitam (Syā, Ka)

2. Avisiyapavatti (Sī), sallakkhaṇavasena vā (Ka)

3. Bhavissasi (Sī)

4. Nibbattim ṭhapetvā (?)

5. Anuddharīti (Sī)

စာ”တိအာဒိနာ နယေန ဝိတ္တာရေတွာ ဝုတ္တဋ္ဌာနေ။ **တတော စ ဘိယျောတိ** တတော ဝုတ္တပ္ပကာရတော စ ဝေနယျဝသေန အတိရေကတရောပိ ဒိဿတိ။

သဗ္ဗံ ရာဂတမန္တိ သကလံ ရာဂန္ဓကာရံ။ **ဒေါသတမာဒိသုပိ** ဒေသဝ နယော။ **အန္တကရဏန္တိ** ပညာလောကနိဝါရဏကရဏံ။ **အစက္ခကရဏန္တိ** ပညာစက္ခနော အကရဏံ။ **အညာဏကရဏန္တိ** ဉာဏေန အဇာနနကရဏံ။ **ပညာနိရောဓိကန္တိ** ပညာနယနနာသကံ။ **ဝိဿာတပက္ခိကန္တိ** ဝိဋ္ဌာကောဋ္ဌာသိကံ။ **အနိဗ္ဗာနသံဝတ္တနိကန္တိ** အပစ္စယအမတနိဗ္ဗာနတ္ထာယ န သံဝတ္တနိကံ။

သဗ္ဗံ တံ တေန ဗောဓိဉာဏေန ဗုဒ္ဓိတိ တံ သကလံ တေန စတုမဂ္ဂဉာဏဝသေန ဗုဒ္ဓိ။ ပဌမမဂ္ဂဝသေန ဇာနိ **အနုဗုဒ္ဓိ**။ ဒုတိယမဂ္ဂဝသေန ပုန အညာသိ **ပဋိဝိဇ္ဇိ**။ တတိယမဂ္ဂဝသေန ပဋိဝေဓံ ပါပုဏိ **သမ္ပုဇ္ဈိ**။ စတုတ္ထမဂ္ဂဝသေန နိဿေသပဋိဝေဓေန **သမ္မာဗုဒ္ဓိ**။ **အဓိဂန္တိ ဖဿေသိ သန္တာကာသီတိ** ဧတံ တယံ ဖလဝသေန ယောဇေတဗ္ဗံ။ ပဌမဒုတိယဝသေန ပဋိလတိ။ တတိယဝသေန ဉာဏဖဿေန ဖုသိ။ စတုတ္ထဝသေန ပစ္စက္ခံ အကာသိ။ အထဝါ ဧကေကဖလဿ တယောပိ လဗ္ဘန္တိ ဧဝ။

နေက္ခမ္ပရတိန္တိ ပဗ္ဗဇ္ဇာဒိနိ နိဿာယ ဥပ္ပန္နရတိ။ **ဝိဝေကရတိန္တိ** ကာယဝိဝေကာဒိနိ ဥပ္ပန္နရတိ။ **ဥပသမရတိန္တိ** ကိလေသဝူပသမေ ရတိ။ **သမ္ဗောဓိရတိန္တိ** မဂ္ဂံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ဥပ္ပန္နရတိ။

၁၉၂။ တတိယဂါထာယ **ဗဟုနဓိဓ ဗဒ္ဓါနန္တိ** ဣဓ ဗဟုနံ ခတ္တိယာဒိနံ သိဿာနံ။ သိဿာ ဟိ အာစရိယပဋိဗ္ဗေဝုတ္တိတ္တာ “ဗဒ္ဓါ”တိ ဝုစ္ဆန္တိ။ **အတ္ထိပဉ္ဇေန အာဂမန္တိ** အတ္ထိကော ပဉ္ဇေန အာဂတောမှိ။ အတ္ထိကာနံ ဝါ ပဉ္ဇေန အာဂမနံ၊ ပဉ္ဇေန အတ္ထိ အာဂမနံ ဝါတိ။

ဗုဒ္ဓေါတိ ပဒဿ အဘာဝေပိ တံ ဗုဒ္ဓန္တိ ပဒေ ယော သော ဗုဒ္ဓေါ။ တံ နိဗ္ဗိသိတုကာမေန “ဗုဒ္ဓေါ”တိ ဝုတ္တံ။ **သယမ္ဘူတိ** ဥပဒေသံ ဝိနာ သယမေဝ ဘူတော။ **အနာစရိယကောတိ** သယမ္ဘူပဒဿ အတ္ထဝိဝရဏံ။ ယော ဟိ အာစရိယံ ဝိနာ သစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ။ သော သယမ္ဘူ နာမ ဟောတိတိ။ **ပုဗ္ဗေအနနုဿုတေသုတိ** အာဒိ အနာစရိယကဘာဝဿ အတ္ထပ္ပကာသနံ။ **အနနုဿုတေသုတိ** အာစရိယတော^၁ အနနုဿုတေသု။ **သာမန္တိ** သယမေဝ။ **အဘိသမ္ပုဇ္ဈိတိ** ဘုသံ သမ္မာ ပဋိဝိဇ္ဈိ။ **တတ္ထ စ သမ္ပညတံ ပါပုဏိတိ** တေသု စ သစ္စေသု သမ္ပညဘာဝံ ပါပုဏိ။ ယထာ သစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈန္တော သမ္ပညနော

sabhāvaniddeso. Tato parā dve ākārabhāvaniddesā. Itarattayaṃ pariyāyavacanāṃ. Lakkhaṇādito panesā parasampattīnaṃ usūyanalakkhaṇā issā, tattha ca anabhiratirasā, tato vimukhabhāvapaccupaṭṭhānā, parasampattipadaṭṭhānā.

Lābhepi na iñjatīti paccayaalābhe na calati. **Alābhepi**ti paccayānaṃ alābhepi.

188. Kiñca bhiyyo—**anejassāti** gāthā. Tattha **nisaṅkhatīti** puññābhisāṅkhārādīsu yo koci saṅkhāro. So hi yasmā nisaṅkharīyati, nisaṅkharoti vā, tasmā “nisaṅkhatī”ti vuccati. **Viyārambhāti** vividhā puññābhisāṅkhārādikā ārambhā. **Khemaṃ passati sabbadhīti** sabbattha abhayameva passati.

Ārambhāti kammānaṃ paṭhamārambhā. **Viyārambhāti** uparūpari vividha-ārambhanavasena vīriyārambhā. Tīsu bhavesu paṭisandhijanakakammānaṃ etaṃ adhivacanāṃ. Tasmā viyārambhā ārato.

189. Evaṃ passanto **na samesūti** gāthā. Tattha **na vadateti** “sadiśohamasmi”ti-ādinā mānavasena samesupi attānaṃ na vadati omesupi ussesupi. **Nādeti na nirassatīti** rūpādīsu kañci dhammaṃ na gaṇhāti na nissajjati. Sesāṃ sabbattha tattha tattha vuttanayattā pākaṭameva. Evaṃ arahattanikūṭeneva desanaṃ niṭṭhāpesīti.

Saddhammapajjotikāya Mahāniddesaṭṭhakathāya

Attadaṇḍasuttaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

16. Sāriputtasuttaniddesavaṇṇanā

190. Soḷasame **na me diṭṭhoti** Sāriputtasuttaniddeso. Tattha **ito pubbeti** ito Saṅkassanagare otaraṇato pubbe. **Vagguvadoti** sundaravado. **Tusitā gaṇimāgatoti** Tusitakāyā cavitvā mātukucchim āgatattā Tusitā āgato. Gaṇācariyattā

ဟောန္တိ။ တထာ သစ္စာနံ ပဋိဝိဒ္ဓတ္တာ ဧဝံ ဝုတ္တံ။ “သဗ္ဗညုတံ ပတ္တော”တိဝိ ပါဠော။ ဗလေသု စ ဝသီဘာဝန္တိ ဒသသု စ တထာဂတဗလေသု ဣဿရ-ဘာဝံ ပါပုဏိ။ ယော သော ဧဝံ ဘူတော၊ သော ဗုဒ္ဓေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ သဗ္ဗဓမ္မေသု အပ္ပဋိဟတဉာဏနိမိတ္တာနုတ္တရဝိမောက္ခာဓိဂမပရိဘာဝိတ-ခန္ဓသန္တာနံ ဥပါဒါယ ပဏ္ဏတ္တိကော၊ သဗ္ဗညုတပဒဋ္ဌာနံ ဝါ သစ္စာဘိသမ္မောဓိ-မုပါဒါယ ပဏ္ဏတ္တိကော သတ္တဝိသေသော ဗုဒ္ဓေါ။ ဧတ္တာဝတာ အတ္ထတော ဗုဒ္ဓဝိဘာဝနာ ကတာ ဟောတိ။

ဣဒါနိ ဗျူနတော ဝိဘာဝေန္တော “ဗုဒ္ဓေါတိ ကေနဋ္ဌေန ဗုဒ္ဓေါ”တိအာဒိ-မာဟ။ တတ္ထ ယထာ လောကေ အဝဂန္တော “အဝဂတော”တိ ဝုစ္ဆတိ။ ဧဝံ ဗုဒ္ဓိတာ သစ္စာနိတိ ဗုဒ္ဓေါ။ ယထာ ပဏ္ဏသောသာ ဝါတာ “ပဏ္ဏသုသာ”တိ ဝုစ္ဆန္တိ။ ဧဝံ ဗောဓေတော ပဇာယာတိ ဗုဒ္ဓေါ။ သဗ္ဗညုတဿ ဗုဒ္ဓေါတိ သဗ္ဗဓမ္မဗျူနသမတ္တာယ ဗုဒ္ဓိယာ ဗုဒ္ဓေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သဗ္ဗဒဿာ-ဝိတဿ ဗုဒ္ဓေါတိ သဗ္ဗဓမ္မာနံ ဉာဏစက္ခုနာ ဒိဋ္ဌတ္တာ ဗုဒ္ဓေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အနညနေယျတဿ ဗုဒ္ဓေါတိ အညေန အဗောဓနိယတော သယမေဝ ဗုဒ္ဓတ္တာ ဗုဒ္ဓေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိသဝိတဿ ဗုဒ္ဓေါတိ နာနာဂုဏ-ဝိကသနတော ပဒုမမိဝ ဝိကသနဋ္ဌေန ဗုဒ္ဓေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဒီဏာသဝ-သင်္ခါတေန ဗုဒ္ဓေါတိအာဒိတိ ဆဟိ ပရိယာယေဟိ စိတ္တသင်္ကေတစကရဓမ္မ-ပ္ပဟာနေန နိဒ္ဒါယ ဝိဗုဒ္ဓေါ ပုရိသော ဝိယ သဗ္ဗကိလေသနိဒ္ဒါယ ဝိဗုဒ္ဓတ္တာ ဗုဒ္ဓေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သင်္ခါ သင်္ခါတန္တိ အတ္ထတော ကေတ္တာ သင်္ခါတေနာတိ ဝစနဿ ကောဋ္ဌာသေနာတိ အတ္ထော။ တဏှာလေပဒိဋ္ဌိလေပါဘာဝေန နိရူပ-လေပသင်္ခါတေန သဝါသနာနံ သဗ္ဗကိလေသာနံ ပဟိနတ္တာ ကေန္တဝစနေန ဝိသေသေတွာ ဝုတ္တံ။ ကေန္တနိက္ခိလေသောတိ ရာဂဒေါသမောဟာဝသေသေဟိ သဗ္ဗကိလေသေဟိ နိက္ခိလေသော။

ကောယနမဂ္ဂံ ဂတောတိ ဗုဒ္ဓေါတိ ဂမနတ္တာနံ ဓာတုနံ ဗျူနတ္တတ္တာ ဗျူနတ္တာပိ ဓာတုယော ဂမနတ္တာ ဟောန္တော၊ တသ္မာ ကောယနမဂ္ဂံ ဂတတ္တာ ဗုဒ္ဓေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကောယနမဂ္ဂေါ စေတ္ထ—

“မဂ္ဂေါ ပန္နော ပထော ပဇ္ဇော၊ အဉ္ဇသံ ဝဋ္ဋု’မာယနံ။
နာဝါ ဥတ္တရသေတူ စ၊ ကုလ္လော စ ဘိသိ သင်္ကမော”တိ။—

gaṇī. Santuṭṭhaṭṭhena vā Tusitasāṅkhātā devalokā gaṇim āgato, Tusitānaṃ vā arahantānaṃ gaṇim āgatoti.

Iminā cakkhunāti iminā attabhāvapariyāpannena pakatimaṃsacakkhunā. **Iminā attabhāvenāti** iminā pacchimena attabhāvena. **Tāvatiṃsabhavaneti** Tāvatiṃsadevaloke. **Pāricchattakamūleti** Koviḷārarukkhasa heṭṭhā. **Paṇḍukambalasilāyanti** rattakambalasadisapāsāṇapiṭṭhe. **Vassaṃvuṭṭhoti** vuṭṭhavasso. **Devagaṇaparivutoti** devasaṃghena parivārito. **Otiṇṇoti** avatiṇṇo. **Imaṃ dassanaṃ pubbeti** aññatra imamhā dassanā pubbe. **Na diṭṭhoti** aññadā na diṭṭhapubbo.

Khattiyassa vāti khattiyassa vadantassa na suto. **Brāhmaṇādīsupi** eseva nayo.

Madhuravadoti-ādīsu byañjanasampannaṃ madhuraṃ vadatīti **madhuravado**. Pemajanakaṃ pemārahaṃ vadatīti **pemaṇīyavado**. Hadayaṅgamacitte ṭhapanayogyaṃ vadatīti **hadayaṅgamavado**. Karavīkasakuṇasaddo viya madhuraghoso assāti **karavīkarutamañjughoso**. **Vissatṭho cāti** apalibuddho tattha tattha apakkhalano. **Viññeyyo cāti** suvijāneyyo ca. **Mañju cāti** madhuro ca. **Savanīyo cāti** kaṇṇasukho ca. **Bindu cāti** ghano ca. **Avisārī cāti** na patthaṭo ca. **Gambhīro cāti** na uttāno ca. **Ninnādi cāti** ghosavanto ca. **Assāti** assa Satthuno. **Bahiddhā parisāyāti** parisato bahi. **Na niccharatīti** na nikkhamati. Kim kārāṇā? Evarūpo madhurasaddo nikkārāṇā mā vinassatūti. **Brahmassaroti** aññe chinnassarāpi bhinnassarāpi kākassarāpi honti, ayaṃ pana mahābrahmuno sarasadisena sarena samannāgato. Mahābrahmuno hi pittasemhehi apalibuddhattā saro visuddho hoti, Bhagavatāpi katakammaṃ vatthum sodheti, vatthuno suddhattā nābhito paṭṭhāya samuṭṭhahanto saro visuddho aṭṭhaṅgasamannāgatova samuṭṭhāti. Karavīko viya bhaṇatīti **karavīkabhāṇī**, mattakaravīkarutamañjughosoti attho.

Tāretīti akhemantaṭṭhānaṃ atikkāmeti. **Uttāretīti** khemantabhūmim upanento¹ tāreti. **Nittāretīti** akhemantaṭṭhānato nikkhāmento

1. Pāpento (Syā)

မဂ္ဂဿ ဗဟူသု နာမေသု အယနနာမေန ဝုတ္တမဂ္ဂနာမေန ဝုတ္တော။ တသ္မာ ကေမဂ္ဂဘူတော မဂ္ဂေါ။ န ဒွေဓာပထဘူတောတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ ကေန အယိတဗ္ဗော မဂ္ဂေါတိ ကောယနမဂ္ဂေါ။ ကေနာတိ ဂဏသင်္ဂဏိကံ ပဟာယ ပဝိဝိတ္တေန။ အယိတဗ္ဗောတိ ပဋိပဋိတဗ္ဗော။ အယန္တိ ဝါ တေနာတိ အယနော။ သံသာရတော နိဗ္ဗာနံ ဂစ္ဆန္တိတိ အတ္ထော။ ကေနသံ အယနောတိ ကောယနော။ **ကေနသန္တိ** သေဋ္ဌာနံ။ သဗ္ဗသတ္တသေဋ္ဌာ စ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ။ တသ္မာ ကေနသံ မဂ္ဂဘူတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါနံ အယနဘူတော မဂ္ဂေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အယတိတိ ဝါ အယနော။ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတိတိ အတ္ထော။ ကေသ္မိ အယနော မဂ္ဂေါတိ ကောယနမဂ္ဂေါ။ ကေသ္မိယေဝ ဗုဒ္ဓသာသနေ ပဝတ္တမာနော မဂ္ဂေါ။ န အညတ္တာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အပိ စ ကေ အယတိတိ ကောယနော။ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာမုခဘာဝနာနယပ္ပဝတ္ထောပိ အပရဘာဂေ ကေ နိဗ္ဗာနမေဝ ဂစ္ဆတိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တသ္မာ **ကောယနမဂ္ဂေါ**တိ ကေနိဗ္ဗာနဂမနမဂ္ဂေါတိ အတ္ထော။

ကော အနတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ န ပရေဟိ ဗုဒ္ဓတ္တာ ဗုဒ္ဓေါ။ ကိန္တု သယမေဝ အနတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ ဗုဒ္ဓေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အဗုဒ္ဓိဝိဟတတ္တာ ဗုဒ္ဓိပဋိလာဘတ္တာ ဗုဒ္ဓေါ**တိ ဗုဒ္ဓိ ဗုဒ္ဓိ ဗောဓောတိ ပရိယာယဝစနမေတံ။ တတ္ထ ယထာ “နိလရတ္တဂုဏယောဂါ နိလော ပဋော ရတ္တော ပဋော”တိ ဝုတ္တတိ။ ဧဝံ ဗုဒ္ဓဂုဏယောဂါ “ဗုဒ္ဓေါ”တိ ဉ္ဈပေတုံ ဝုတ္တံ။

တတော ပရံ **ဗုဒ္ဓေါ**တိ **နေတံ နာမန္တိ**အာဒိ “အတ္ထမနုဂတာ အယံ ပညတ္တိ”တိ ဉ္ဈပနတ္တံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ ဖိတ္တာ သဟာယာ။ **အမစ္စာ** ဘစ္စာ။ ဉ္ဈတိ ဝိတုပက္ခိကာ။ **သာလောဟိတာ** မာတုပက္ခိကာ။ **သမဏာ** ပဗ္ဗဇ္ဇပဂတာ။ **ဗြာဟ္မဏာ** ဘောဝါဒိနော။ သမိတပါပဗာဟိတပါပါ ဝါ။ **ဒေဝတာ** သက္ကာဒယော ဗြဟ္မာနော စ။ **ဝိမောက္ခန္တိကန္တိ** ဝိမောက္ခော အရဟတ္တမဂ္ဂေါ။ ဝိမောက္ခဿ အန္တော အရဟတ္တဖလံ။ တသ္မိ ဝိမောက္ခန္တေ ဘဝံ ဝိမောက္ခန္တိကံ နာမံ။ သဗ္ဗညုဘာဝေါ ဟိ အရဟတ္တမဂ္ဂေန သိဇ္ဈတိ။ အရဟတ္တဖလောဒယေ သိဇ္ဈံ ဟောတိ။ တသ္မာ သဗ္ဗညုဘာဝေါ ဝိမောက္ခန္တေ ဘဝေါ ဟောတိ။ တံ နေမိတ္တိကမ္ပိ နာမံ ဝိမောက္ခန္တေ ဘဝံ နာမ ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဝိမောက္ခန္တိကမေတံ ဗုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာန”န္တိ။ **ဗောဓိယာ** မူလေ သဟ သဗ္ဗညုတညာဏဿ ပဋိလာဘာတိ မဟာဗောဓိရက္ခမူလေ ယထာဝုတ္တက္ခဏေ သဗ္ဗညုတညာဏဿ ပဋိလာဘေန သဟ။ **သန္တိကာ** ပညတ္တိတိ အရဟတ္တဖလသန္တိကိရိယာယ

tāreti. **Patāretī**ti pariggahetvā tāreti, hatthena pariggahetvā viya tāretīti attho. Sabbampetaṃ tārāṇuttārāṇādikhemantaṭṭhāne ṭhapanamevāti āha “**khemantabhūmiriṃ sampāpetī**”ti. **Satteti** veneyyasatte. Mahāgahanatāya mahānatthatāya dunnittariyatāya ca¹ jātiyeva kantāro jātikantāro, taṃ **jātikantāraṃ**.

Gaṇassa sussūsatīti gaṇo assa vacanaṃ sussūsatī suṇāti upalakkheti. **Sotaṃ odahatī**ti sotukāmatāya sotaṃ avadahati patiṭṭhāpeti. **Aññā cittaṃ upatṭhāpetī**ti ñātukāmaṃ cittaṃ paṇidahati. **Gaṇaṃ akusalā vuṭṭhāpetvā**ti janasaṃmūhaṃ akosallasambhūtā akusalā vuṭṭhāpetvā. **Kusale patiṭṭhāpetī**ti kosallasambhūtā kusale ṭhāpeti. **Saṅghī**ti rāsivasena saṅgho assa atthīti saṅghī. Parisavasena gaṇo assa atthīti **gaṇī**. Gaṇassa ācariyoti **gaṇācariyo**.

191. Dutiyagāthāya **sadevakassa lokassa, yathā dissatī**ti sadevakassa lokassa viya manussānampi dissatī. Yathā vā dissatīti tacchato aviparītato dissatī. **Cakkhumā**ti uttamacakkhumā. **Ekoti** pabbajjāsāṅkhātādīhi eko. **Ratinti** nekkhammarati-ādīhi.

Patirūpakoti suvaṇṇapatirūpako kuṇḍalo. **Mattikākuṇḍalovā**ti mattikāya katakuṇḍalo viya. **Lohaḍḍhamāsova suvaṇṇachannoti** suvaṇṇena paṭicchanno lohamāsako viya. **Parivārachannā**ti parivārena chādītā. **Anto asuddhā**ti abbhantarato rāgādīhi aparisuddhā. **Bahi sobhamānā**ti cīvarādīhi bāhirato sundarā.

Akappita-iriyāpathā cāti asajjita-iriyāpathā. **Paṇidhisampannā**ti paripuṇṇapatthanā.

Visuddhasaddoti parisuddhakittisaddo, yathābhūtatthutighosoti attho. **Gatakittisaddasilokoti** kittisaddaṇca silokaṇca gahetvā caraṇasīlo. Kattha² visuddhasaddoti ce? “**Nāgabhavane ca Supaṇṇabhavane**

1. Dunnittaraṇutāya ca (Ka)

2. Katthaci (Sī)

သဗ္ဗဓမ္မသန္တိကိရိယာယ ဝါ ဇာတာ ပညတ္တိ။ ယဒိဉံ ဗုဒ္ဓေါတိ ပညတ္တိ။ အယံ ဗျဉ္ဇနတော ဗုဒ္ဓဝိဘာဝနာ။ ဣတော ပရံ ဝဟဿေတံ ဘာရန္တိ ပရိယော-
သာနံ တတ္ထ တတ္ထ ဝုတ္တနယတ္တာ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတိ။

၁၉၃။ စတုတ္ထဂါထာယ ဝိဇိရုစ္ဆတောတိ ဇာတိအာဒိဟိ အနိယတော။ ရိတ္တမာသနန္တိ ဝိဝိတ္တံ မဇ္ဇဝိဋ္ဌံ။ ပဗ္ဗတနံ ဂဟာသု ဝါတိ ပဗ္ဗတဂဟာသု ဝါ ရိတ္တမာသနံ ဘဇတောတိ သမ္ပန္နိတဗ္ဗံ။

ဇာတိယာ ဝိဇိရုစ္ဆတောတိ ဇာတိံ ဝိဇိရုစ္ဆတော။ ဇရာယ။ ဗျာဓိနာတိ-
အာဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဘဇတောတိ ဧဝမာဒိသု ဘဇတောတိ ဘဇန္တဿ။
သေဝတောတိ သေဝန္တဿ။ နိသေဝတောတိ သမ္မာ သေဝန္တဿ။ သံသေ-
ဝတောတိ ပုနပျုနံ သေဝန္တဿ။ ပဋိသေဝတောတိ ဥပဂန္တာ သေဝန္တဿ။
ပဗ္ဗတပဗ္ဗာရာတိ ပဗ္ဗတကုစ္ဆိယော။

၁၉၄။ ပဉ္စမဂါထာယ ဥစ္စာဝစေသုတိ ဟိနပဏီတေသု။ သယနေသုတိ
ဝိဟာရာဒိသု သေနာသနေသု။ ကိဝန္တော တတ္ထ ဘေရဝါတိ ကိတ္တကာ တတ္ထ
ဘယကာရဏာ။ “ကုဝန္တော”တိပိ ပါဌော၊ ကုဝန္တောတိ စဿ အတ္ထော။

ကုဝန္တောတိ သဒ္ဓါယန္တော။ ကုဝန္တောတိ အဗျတ္တသဒ္ဓိ ကရောန္တော။
နဒန္တောတိ ဥက္ကဋ္ဌိ ကရောန္တော။ သဒ္ဓိ ကရောန္တောတိ ဝါစံ ဘာသန္တော။
ကတိတိ ပုစ္ဆာ။ ကိတ္တကာတိ ပမာဏပုစ္ဆာ။ ကိဝတကာတိ ပရိစ္ဆေဒပုစ္ဆာ။
ကိဝဗဟုကာတိ ပမာဏပရိစ္ဆေဒပုစ္ဆာ။ တေ ဘေရဝါတိ ဧတေ ဘယဇန-
နုပဒ္ဓဝါ ဘယာရမ္မဏာ။ ကိဝဗဟုကာတိ ပုစ္ဆိတေ အာရမ္မဏေ ဒဿေတုံ
“သီဟာ ဗျန္တိ ဒီဝီ”တိအာဒိဟိ ဝိဿန္တေတိ။

၁၉၅။ ဆဋ္ဌဂါထာယ ကတိ ပရိဿယာတိ ကိတ္တကာ ဥပဒ္ဓဝါ။ အဂတံ
ဒိသန္တိ နိဗ္ဗာနံ။ တဉ္စိ အဂတပုဗ္ဗတ္တာ အဂတံ၊ နိဒ္ဓိသိတဗ္ဗတော ဒိသာ စာတိ။
တေန ဝုတ္တံ “အဂတံ ဒိသ”န္တိ။ “အမတံ ဒိသ”န္တိ ပါဌော။ အဘိသမ္ဘဝေတိ
အဘိသမ္ဘဝေယျ။ ပန္နိတိ ပရိယန္တေ။

အဂတပုဗ္ဗာ သာ ဒိသာတိ ယာ ဒိသာ သုပိနန္တေနပိ န ဂတပုဗ္ဗာ။ န သာ
ဒိသာ ဂတပုဗ္ဗာတိ သော ဒိသာ ဝုတ္တနယေန န ဂတပုဗ္ဗာ။ ဣမိနာ ဒီပေန
အဗ္ဗုနာတိ အနေန ဒီသကာလေန။

cā”ti-ādinā nayena vitthāretvā vuttaṭṭhāne. **Tato ca bhiyyoti tato** vuttappakārato ca veneyyavasena atirekataropi dissati.

Sabbarāṃ rāgatamanti sakalāṃ rāgandhakāraṃ. **Dosatamādīsupi** eseva nayo. **Andhakaraṇanti** paññālokanivāraṇakaraṇaṃ. **Acakkhukaraṇanti** paññācakkhuno akaraṇaṃ. **Aññānakaraṇanti** ñāṇena ajānanakaraṇaṃ. **Paññānirodhikanti** paññānayanānāsakaṃ. **Vighātapakkhikanti** piḷākoṭṭhāsikaṃ. **Anibbānasaṃvattanikanti** apaccaya-amatanibbānatthāya na saṃvattanikaṃ.

Sabbarāṃ taṃ tena bodhiñāṇena bujjhīti taṃ sakalāṃ tena catumaggañāṇavasena bujjhi. Paṭhamamaggavasena jāni **anubujjhi**. Dutiyamaggavasena puna aññāsi **paṭivijjhi**. Tatiyamaggavasena paṭivedham pāpuṇi **sambujjhi**. Catutthamaggavasena nissesapaṭivedhena **sammābujjhi**. **Adhigacchi phassesi sacchākāsīti** etaṃ tayaṃ phalavasena yojetabbarā. Paṭhamadutiyavasena paṭilabhi. Tatiyavasena ñāṇaphassena phusi. Catutthavasena paccakkham akāsi. Atha vā ekekaphalassa tayopi labbhanti eva.

Nekkhammaratinti pabbajjādāni nissāya uppannaratim. **Vivekaratinti** kāyavivekādimhi uppannaratim. **Upasamaratinti** kilesavūpasame ratim. **Sambodhiratinti** maggaṃ paccavekkhantassa uppannaratim.

192. Tatiyagāthāya **bahūnamidha baddhānanti** idha bahūnaṃ khattiyādīnaṃ sissānaṃ. Sissā hi ācariyapaṭibaddhavuttittā “baddhā”ti vuccanti. **Atthi pañhena āgamanti** atthiko pañhena āgatomhi, atthikānaṃ vā pañhena āgamaṇaṃ, pañhena atthi āgamaṇaṃ vāti.

Buddhoti padassa abhāvepi **taṃ Buddhanti** pade yo so Buddho, taṃ niddisitukāmena “**Buddho**”ti vuttaṃ. **Sayambhūti** upadesaṃ vinā sayameva bhūto. **Anācariyakoti** sayambhūpadassa atthavivaraṇaṃ. Yo hi ācariyaṃ vinā saccāni paṭivijjhati, so sayambhū nāma hotīti. **Pubbe ananussutesūti**-ādi anācariyakabhāvassa atthappakāsaṇaṃ. **Ananussutesūti** ācariyato¹ ananussutesu. **Sāmanti** sayameva. **Abhisambujjhīti** bhusaṃ sammā paṭivijjhi. **Tattha ca sabbaññutaṃ pāpuṇīti** tesu ca saccesu sabbaññubhāvaṃ pāpuṇi. Yathā saccāni paṭivijjhantā sabbaññuno

1. Ācariyaṃ (Ka)

ဝဂ္ဂါ

၁၆-သာရိပုတ္တသုတ္တန်ဒွေသဝဏ္ဏနာ

၃၉၃

သမတိတ္ထိကန္တိ အန္တောမုခဝဋ်လေခံ ပါပေတွာ သမဘရိတံ။ အနဝသေကန္တိ အနဝသိဉ္ဇနကံ အပရိသိဉ္ဇနကံ ကတွာ။ တေလပတ္တန္တိ ပက္ခိတ္တတေလံ တေလပတ္တံ။ ပရိဟရေယျာတိ ဟရေယျ အာဒါယ ဂစ္ဆေယျ။ ဧဝံ သမိတ္တမနုရက္ခေတိ တံ တေလဘရိတံ ပတ္တံ ဝိယ အတ္တနော စိတ္တံ ကာယဂတာယ သတိယာ ဂေါစရေ စေဝ သမ္ပယုတ္တသတိယာ စာတိ ဥဘိန္တံ အန္တရေ ပက္ခိပိတွာ ယထာ မုဟုတ္တဗ္ဗိ ဗဟိဒ္ဓါ ဂေါစရေ န ဝိက္ခိပတိ၊ တထာ ပဏ္ဍိတော ယောဂါဝစရော ရက္ခေယျ ဂေါပယေယျ။ ကိံကာရဏာ? ဧတဿ ဟိ—

ဒုန္နိဂ္ဂဟဿ လဟုနော၊ ယတ္ထကာမနိပါတိနော။
စိတ္တဿ ဒမထော သာဓု၊ စိတ္တံ ဒန္တံ သုခါဝဟံ။

တသ္မာ—

သုဒုဒ္ဓသံ သုနိပုဏံ၊ ယတ္ထကာမနိပါတိနံ။
စိတ္တံ ရက္ခေထ မေဓာဝီ၊ စိတ္တံ ဂုတ္တံ သုခါဝဟံ။

ဣဒဗ္ဗိ—

ဒူရင်္ဂမံ ဧကစရံ၊ အသရိရံ ဂဟာသယံ။
ယေ စိတ္တံ သံယမေဿန္တိ၊ မောက္ခန္တိ မာရဗန္ဓနာ။

ဣတရဿ ပန—

အနဝဋ္ဌိတစိတ္တဿ၊ သဒ္ဓမ္မံ အဝိဇာနတော။
ပရိပ္ပဝပသာဒဿ၊ ပညာ န ပရိပ္ပရတိ။

ထိရကမ္မဋ္ဌာနသဟာယဿ ပန—

အနဝဿုတစိတ္တဿ၊ အနန္တာဟတစေတသော။
ပုညပါပပဟိနဿ၊ နတ္ထိ ဇာဂရတော ဘယံ။

တသ္မာ ဧတံ—

ဇန္တုနံ စပလံ စိတ္တံ၊ ဒူရက္ခံ ဒုန္နိဝါရယံ။
ဥဇုံ ကရောတိ မေဓာဝီ၊ ဥသုကာရောဝ တေဇနံ။

ဧဝံ ဥဇုံ ကရောန္တော သမိတ္တမနုရက္ခေ။

honti, tathā saccānaṃ paṭividdhattā evaṃ vuttaṃ. “Sabbaññutaṃ patto”tipi pāṭho. **Balesu ca vasībhāvanti** dasasu ca Tathāgatabalesu issarabhāvaṃ pāpuṇi. Yo so evaṃ bhūto, so Buddhoti vuttaṃ hoti. Tattha sabbadhammesu appaṭihataññāṇanimittānuttaravimokkhādhigamaparibhāvitakhandhasantānaṃ upādāya paṇṇattiko, sabbaññūtapadaṭṭhānaṃ vā saccābhisambodhimupādāya paṇṇattiko sattaviseso Buddho. Ettāvatā atthato Buddhavibhāvanā katā hoti.

Idāni byañjanato vibhāvento “**Buddhoti kenatṭhena Buddho**”ti-ādimāha. Tattha yathā loke avagantā “avagato”ti vuccati, evaṃ **bujjhitā saccānīti Buddho**. Yathā paṇṇasosā vātā “paṇṇasusā”ti vuccanti, evaṃ **bodhetā pajāyāti Buddho**. **Sabbaññūtāya Buddhoti** sabbadhammabujjhanasamatthāya buddhiyā Buddhoti vuttaṃ hoti. **Sabbadassāvitāya Buddhoti** sabbadhammānaṃ ñāṇacakkhunā diṭṭhattā Buddhoti vuttaṃ hoti. **Anaññaneyyatāya Buddhoti** aññena abodhanīyato sayameva Buddhattā Buddhoti vuttaṃ hoti. **Visavitāya Buddhoti** nānāguṇavikasanato¹ padumamiva vikanatṭhena Buddhoti vuttaṃ hoti. **Khīṇāsavaśaṅkhātena Buddhoti**-ādīhi chahi pariyāyehi cittasaṅkokakaradhammappahānena niddāya vibuddho puriso viya sabbakilesaniddāya vibuddhattā Buddhoti vuttaṃ hoti. Saṅkhā saṅkhātanti atthato ekattā **saṅkhātenā**ti vacanassa koṭṭhāsenāti attho. Taṇhālepadiṭṭhilepābhāvena nirupalepasaṅkhātena savāsanānaṃ sabbakilesānaṃ pahīnattā ekantavacanena visesetvā vuttaṃ. **Ekantanikkilesoti** rāgadosamohāvasesehi sabbakilesehi nikkilesa.

Ekāyanamaggaṃ gatoti Buddhoti gamanatthānaṃ dhātūnaṃ bujjanatthattā bujjanatthāpi dhātuyo gamanatthā honteva, tasmā ekāyanamaggaṃ gatattā Buddhoti vuttaṃ hoti. Ekāyanamaggo cettha—

“Maggo pantho patho pajjo, añjasaṃ vaṭu’ māyanaṃ.

Nāvā uttarasetū ca, kullo ca bhisī saṅkamo”ti²—

1. Nānāguṇavisavanato (Sī, Syā)

2. Khu 8. 201 piṭṭhe.

ပတ္တယာနော ဒိသံ အဂတပုဗ္ဗန္တိ ဣမသ္မိံ ကာယဂတာသတိကမ္မဋ္ဌာနေ ကမ္မိ အာရဘိတွာ အနမတဂ္ဂေ သံသာရေ အဂတပုဗ္ဗံ ဒိသံ ပတ္ထေန္တော ဝုတ္တနယေန သကံ စိတ္တံ ရက္ခေယျာတိ အတ္ထော။ ကာ ပနေသာ ဒိသာ နာမ—

“မာတာပိတာ ဒိသာ ပုဗ္ဗာ၊ အာစရိယာ ဒက္ခိဏာ ဒိသာ။

ပုတ္တဒါရာ ဒိသာ ပစ္ဆာ၊ ဓိတ္တာမစ္စာ စ ဥတ္တရာ။

ဒါသကမ္မကရာ ဟေဋ္ဌာ၊ ဥဒ္ဓံ သမဏဗြာဟ္မဏာ။

တော ဒိသာ နမသေယျ၊ အလမတ္တော ကုလေ ဂိဟိ”တိ—

ဧတ္ထ တာဝ မာတာပိတာဒယော “ဒိသာ”တိ ဝုတ္တာ။

“ဒိသာ စတသော ဝိဒိသာ စတသော၊

ဥဒ္ဓံ အဓော ဒသ ဒိသာ ဣမာယော။

ကတမံ ဒိသံ တိဋ္ဌတိ နာဂရာဇာ၊

ယမဒ္ဓသာ သုပိနေ ဆဗ္ဗိသာဏ”န္တိ—

ဧတ္ထ ပုရတ္ထိမာဒိဘေဒါ ဒိသာဝ “ဒိသာ”တိ ဝုတ္တာ။

“အဂါရိနော အန္ဓဒပါနဝတ္တဒါ၊

အဂ္ဂါယိကာတမ္ပိ ဒိသံ ဝဒန္တိ။

သော ဒိသာ ပရမာ သေတကေတု၊

ယံ ပတွာ ဒုက္ခိ သုခိနော ဘဝန္တိ”တိ—

ဧတ္ထ နိဗ္ဗာနံ “ဒိသ”န္တိ ဝုတ္တံ။ ဣဓာပိ တဒေဝ အဓိပ္ပေတံ။ တဏှက္ခယံ ဝိရာဂန္တိအာဒိဟိ ဒိသတိ အပဒိသတိ တသ္မာ “ဒိသာ”တိ ဝုတ္တတိ။ အနမ-တဂ္ဂေ ပန သံသာရေ ကေနစိ ဗာလပုထုဇ္ဇနေန သုပိနေနပိ အဂတပုဗ္ဗတာယ “အဂတပုဗ္ဗာ ဒိသာ နာမာ”တိ ဝုတ္တတိ။ တံ ပတ္တယန္တေန ကာယဂတာသတိယာ ယောဂေါ ကရဏိယောတိ။ ဝဇ္ဇတောတိအာဒိသု ဧတ္ထ မဂ္ဂုပ္ပါဒတော သမိပံ ဝဇ္ဇတော။ ဌိတိက္ခဏေ ဝစ္ဆတော။ ဖလောဒယတော^၄ အတိက္ကမတော။

အန္တေတိ အန္တမ္ပိ ဌိတေ။ ပန္တေတိ ဝနဂဟနဂန္တိရေ ဌိတေ။ ပရိယန္တေတိ ဒူရဘာဝေန ပရိယန္တေ ဌိတေ။ သေလန္တေတိ ပဗ္ဗတာနံ အန္တေ။ ဝနန္တေတိ ဝနသဉ္စာနံ အန္တေ။ နဒန္တေတိ နဒီနံ အန္တေ။ ဥဒကန္တေတိ ဥဒကာနံ ပရိယန္တေ။ ယတ္ထ န ကသီယတိ န ဝပီယတိတိ ယသ္မိံ ကသနဉ္စ ဝပနဉ္စ န ကရိယတိ။

၁-ဒီ ၃-၁၅၆-ပိဋ္ဌေ၊

၃-၃၅-၁၃၀-ပိဋ္ဌေ။

၂-၃၅-၃၇၁-ပိဋ္ဌေ။

၄-ဖလေ ဒဿနတော (သီ)၊ ဖလဒဿနတော (သျှာ)

maggassa bahūsu nāmesu ayananāmena vuttamagganāmena vutto. Tasmā ekamaggabhūto maggo, na dvedhāpathabhūtoti attho. Atha vā ekena ayitabbo maggoti ekāyanamaggo. Ekenāti gaṇasaṅgaṇikaṃ pahāya pavivittena. Ayitabboti paṭipajjitabbo, ayanti vā etenāti ayano, saṃsārato nibbānaṃ gacchantīti attho. Ekesaṃ ayanoti ekāyano. **Ekesanti** seṭṭhānaṃ. Sabbasattaseṭṭhā ca Sammāsambuddhā, tasmā ekesaṃ¹ maggabhūto Sammāsambuddhānaṃ ayanabhūto maggoti vuttaṃ hoti. Ayatīti vā ayano, gacchati pavattatīti attho. Ekasmiṃ ayano maggoti ekāyanamaggo. Ekasmiṃ yeva Buddhasāsane pavattamāno maggo, na aññatthāti vuttaṃ hoti. Api ca ekaṃ ayatīti ekāyano. Pubbabhāge nānāmukhabhāvanānāyappavattopi aparabhāge ekaṃ nibbānameva gacchatīti vuttaṃ hoti, tasmā **ekāyanamaggoti** ekanibbānagamanamaggoti attho.

Eko anuttaraṃ sammāsambodhiṃ abhisambuddhoti na parehi Buddhattā Buddhō, kintu sayameva anuttaraṃ sammāsambodhiṃ abhisambuddhattā Buddhoti vuttaṃ hoti. **Abuddhivihatattā buddhipaṭilābhattā Buddhoti** buddhi Buddhāṃ bodhoti pariāyavacanametāṃ. Tattha yathā “nīlarattaguṇayogā nīlo paṭo, ratto paṭo”ti vuccati, evaṃ Buddhaguṇayogā “Buddho”ti nāpetum vuttaṃ.

Tato paraṃ **Buddhoti netāṃ nāmaṃ**ti-ādi “atthamanugatā ayaṃ paññattī”ti nāpanattham vuttaṃ. Tattha **mittā** sahāyā. **Amaccā** bhaccā. **Ñātī** pitupakkhikā. **Sālohitā** mātupakkhitā. **Samaṇā** pabbajjupagatā. **Brāhmaṇā** bhovādino, samitapāpabāhitapāpā vā. **Devatā** Sakkādayo brahmāno ca. **Vimokkhantikanti** vimokkho arahattamaggo, vimokkhassa anto arahattaphalaṃ, tasmīṃ vimokkhante bhavaṃ vimokkhantikaṃ nāmaṃ. Sabbaññubhāvo hi arahattamaggena sijjhati, arahattaphalodaye siddham hoti. Tasmā sabbaññubhāvo vimokkhante bhavo hoti. Taṃ nemittikampi nāmaṃ vimokkhante bhavaṃ nāma hoti. Tena vuttaṃ “vimokkhantikametāṃ Buddhānaṃ Bhagavantānaṃ”ti. **Bodhiyā mūle saha sabbaññutaññāṇassa paṭilābhāti** Mahābodhirukkhamūle yathāvuttakkhaṇe sabbaññutaññāṇassa paṭilābhena saha. **Sacchikā paññattīti** arahattaphalasacchikiriyāya

1. Etesaṃ (Sī, Syā)

ဇနန္တိ^၁ အတိက္ကမိတွာ ဌိတေ။ မနုဿာနံ အနုပစာရေတိ ကသနဝပနဝသေန မနုဿေတိ အနုပစရိတဗ္ဗေ သေနာသနေ။

၁၉၆။ သတ္တမဂါထာယ ကျာဿ ဗျပ္ပထယော အဿတိ ကိဒိသာနိ တဿ ဝစနာနိ အဿ။

မုသာဝါဒံ ပဟာယာတိ ဧတ္ထ မုသာတိ ဝိသံဝါဒနပုရေက္ခာရဿ အတ္တဘဉ္ဇနကော ဝစီပယောဂေါ ကာယပယောဂေါ ဝါ။ ဝိသံဝါဒနာဓိပ္ပါယေန ပနဿပရိသံဝါဒကကာယဝစီပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ စေတနာ **မုသာဝါဒေါ**။ အပရော နယော—**မုသာ**တိ အဘူတံ အတစ္ဆံ ဝတ္ထု။ **ဝါဒေါ**တိ တဿ ဘူတတော တစ္ဆတော ဝိညာပနံ။ လက္ခဏတော ပန အတထံ ဝတ္ထု တထတော ပရံ ဝိညာပေတုကာမဿ တထာဝိညတ္တိသမုဋ္ဌာပိကာ စေတနာ **မုသာဝါဒေါ**။ သော ယမတ္ထံ ဘဉ္ဇတိ။ တဿ အပ္ပတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ မဟန္တတာယ မဟာသာဝဇ္ဇော။ အပိ စ ဂဟဋ္ဌာနံ အတ္တနော သန္တကံ အဒါတုကာမတာယ “နတ္ထိ”တိအာဒိနယပ္ပဝတ္ထော အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ သက္ခိနာ ဟုတွာ အတ္တဘဉ္ဇနတ္ထံ ဝုတ္ထော မဟာသာဝဇ္ဇော။ ပဗ္ဗဇိတာနံ အပ္ပကမ္ပိ တေလံ ဝါ သပ္ပိ^၂ ဝါ လဘိဘွာ ဟသာဓိပ္ပါယေန “အဇ္ဇ ဂါမေ တေလံ နဒိ မညေ သန္တတိ”တိ ပူရဏကထာနယေန ပဝတ္ထော အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ အဒိဋ္ဌိယေဝ ပန ဒိဋ္ဌန္တိအာဒိနာ နယေန ဝဒန္တာနံ မဟာသာဝဇ္ဇော။

တဿ စတ္တာရော သမ္ဘာရာ ဟောန္တိ—အတထံ ဝတ္ထု ဝိသံဝါဒနစိတ္တံ တဇ္ဇော ဝါယာမော ပရဿ တဒတ္ထဝိဇာနနန္တိ။ ဧကော ပယောဂေါ သာဟတ္ထိကောဝ။ သော စ ကာယေန ဝါ ကာယပဋိဗ္ဗေဒန ဝါ ဝါစာယ ဝါ ပရိသံဝါဒက-ကိရိယာကရဏေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တာယ စေ ကိရိယာယ ပရော တမတ္ထံ ဇာနာတိ။ အယံ ကိရိယသမုဋ္ဌာပိကာ စေတနာက္ခဏေယေဝ မုသာဝါဒကမ္မုနာ ဗဇ္ဇတိ။

သစ္စံ ဝဒတိတိ **သစ္စဝါဒီ**။ သစ္စေန သစ္စံ သန္တဟတိ ဃဇ္ဇေတိတိ **သစ္စသန္ဓော**။ န အန္တရန္တရာ မုသာ ဝဒတိတိ အတ္ထော။ ယော ဟိ ပုရိသော ကဒါစိ မုသာ ဝဒတိ။ ကဒါစိ သစ္စံ။ တဿ မုသာဝါဒေန အန္တရိကတာယ သစ္စံ သစ္စေန န ဃဋ္ဌိယတိ။ တသ္မာ န သော သစ္စသန္ဓော။ အယံ ပန န တာဒိသော။ ဇီဝိတုဟေတုပိ မုသာ အဝတွာ သစ္စေန သစ္စံ သန္တဟတိယေဝါတိ သစ္စသန္ဓော။

ထေတောတိ ထိရော၊ ထိရကထောတိ အတ္ထော။ ဧကော ပုဂ္ဂလော ဟလိဒ္ဓိရာဂေါ ဝိယ ထုသရာသိဒ္ဓိ နိခါတခါဏု ဝိယ အဿပိဋ္ဌေ ဌပိတကုမ္မဏ္ဍမိဝ

sabbadhammasacchikiriya vā jātā paññatti. **Yadidaṃ Buddhoti** paññatti. **Ayaṃ byañjanato** Buddhavibhāvanā. Ito param **vahassetam bhāranti** pariyosānam tattha tattha vuttanayattā yathāpālimeva niyyāti.

193. Catutthagāthāya **vijigucchatoti** jāti-ādīhi aṭṭiyato. **Rittamāsananti** vivittam mañcapīṭham. **Pabbatānam guhāsu vāti** pabbataguhāsu vā rittamāsanam bhajatoti sambandhitabham.

Jātiyā vijigucchatoti jātim vijigucchato. **Jarāya. Byādhināti-ādīsupi** ese va nayo. **Bhajatoti** evamādisu **bhajatoti** bhajantassa. **Sevatoti** sevantassa. **Nisevatoti** sammā sevantassa. **Samsevatoti** punappunam sevantassa. **Paṭisevatoti** upagantvā sevantassa. **Pabbatapabbhārāti** pabbatakucchiyo.

194. Pañcamagāthāya **uccāvacesūti** hīnapañītesu. **Sayanesūti** viharādīsu senāsanesu. **Kīvanto tattha bheravāti** kittakā tattha bhayakāraṇā. “Kuvanto”tipi pāṭho, kūjantoti cassa attho.

Kuvantoti saddāyanto. **Kūjantoti** abyattasaddam karonto. **Nadantoti** ukkuṭṭhim karonto. **Saddam karontoti** vācam bhāsanto. **Katīti** pucchā. **Kittakāti** pamāṇapucchā. **Kīvatakāti** paricchedapucchā. **Kīvabahukāti** pamāṇaparicchedapucchā. **Te bheravāti** ete bhayajananupaddavā bhayārammaṇā. **Kīvabahukāti** pucchite ārammaṇe dassetuṃ “**sīhā byagghā dīpī**”ti-ādīhi vissajjeti.

195. Chatthagāthāya **kati parissayāti** kittakā upaddavā. **Agatam disanti** nibbānam. Tañhi agatapubbattā agatam, niddisitabbato disā cāti. Tena vuttam “**agatam disan**”ti. “**Amatam disan**”tipi pāṭho. **Abhisambhaveti** abhisambhaveyya. **Pantamhīti** pariyante.

Agatapubbā sā disāti yā disā supinantenapi na gatapubbā. **Na sā disā gatapubbāti** esā disā vuttanayena na gatapubbā. **Iminā dīghena addhunāti** anena dīghakālena.

စ န ထိရကထော ဟောတိ။ ဧကော ပါသာဏလေခါ ဝိယ ဣန္ဒြီလော ဝိယ စ ထိရကထော ဟောတိ။ အသိနာ သိသံ ဆိန္ဒန္တေဝိ ဒွေကထာ န ကထေတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ ထေတော။

ပစ္စယိကောတိ ပတ္တိယာယိတဗ္ဗော၊ သဒ္ဓါယိတဗ္ဗကောတိ အတ္ထော။ ဧကန္တော ဟိ ပုဂ္ဂလော န ပစ္စယိကော ဟောတိ။ “ဣဒံ ကေန ဝုတ္တံ၊ အသုကေနာ”တိ ဝုတ္တေ “မာ တဿ ဝစနံ သဒ္ဓဟုထာ”တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇတိ။ ဧကော ပစ္စယိကော ဟောတိ။ “ဣဒံ ကေန ဝုတ္တံ၊ အသုကေနာ”တိ ဝုတ္တေ “ယဒိ တေန ဝုတ္တံ၊ ဣဒမေဝ ပမာဏံ၊ ဣဒါနိ ဥပပရိက္ခိတဗ္ဗံ နတ္ထိ၊ ဧဝမေဝ ဣဒ”န္တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ ပစ္စယိကော။ **အဝိသံဝါဒကော လောကဿာတိ** တာယ သစ္စဝါဒိတာယ လောကံ န ဝိသံဝါဒေတိတိ အတ္ထော။

ဝိသုဏံ ဝါစံ ပဟာယာတိအာဒိသု ယာယ ဝါစာယ ယဿ တံ ဝါစံ ဘာသတိ။ တဿ ဟဒယေ အတ္တနော ဝိယဘာဝံ ပရဿ စ သုညဘာဝံ ကရေတိ။ သာ ဝိသုဏဝါစာ။ ယာယ ပန အတ္တာနဗ္ဗိ ပရဗ္ဗိ ဖရသံ ကရေတိ။ ယာ ဝါစာ သယဗ္ဗိ ဖရသာ၊ နေဝ ကဏ္ဍသုခါ န ဟဒယင်္ဂမာ၊ အယံ **ဖရသ-ဝါစာ**။ ယေန သမ္ပံ ပလပတိ နိရတ္ထကံ၊ သော **သဗ္ဗပ္ပလာပေါ**။ တေသံ မူလဘူတာပိ စေတနာ ဝိသုဏဝါစာဒိနာမမေဝ လဘတိ။ သာ ဧဝ ဣဓ အဓိပ္ပေတာတိ။

တတ္ထ သံကိလိဋ္ဌစိတ္တဿ ပရေသံ ဝါ ဘေဒါယ အတ္တနော ဝိယကမျတာယ ဝါ ကာယဝစိပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ စေတနာ **ဝိသုဏဝါစာ**။ သာ ယဿ ဘေဒံ ကရေတိ။ တဿ အပ္ပဂုဏတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ မဟာဂုဏတာယ မဟာသာဝဇ္ဇော။

တဿာ စတ္တာရော သမ္ဘာရာ ဟောန္တိ—ဘိန္ဒိတဗ္ဗော ပရော၊ “ဣတိ ဣမေ နာနာ ဘဝိဿန္တိ ဝိနာ ဘဝိဿန္တိ”တိ ဘေဒပုရေက္ခာရတာ ဝါ၊ “ဣတိ အဟံ ဝိယော ဘဝိဿာမိ ဝိဿာသိကော”တိ ဝိယကမျတာ ဝါ၊ တဇ္ဇော ဝါယာမော၊ တဿ တဒတ္ထဝိဇာနနန္တိ။

ဣမေသံ ဘေဒါယာတိ ယေသံ ဣတောတိ ဝုတ္တာနံ သန္တိကေသုတံ၊ တေသံ ဘေဒါယ။ **ဘိန္ဒာနံ ဝါ သန္တာတာတိ** ခြိန္တံ မိတ္တာနံ ဝါ သမာနုပဇ္ဈာယကာဒိနံ ဝါ ကေနစိဒေဝ ကာရဏေန ဘိန္ဒာနံ ဧကမေကံ ဥပသင်္ကမိတွာ “တုမှာကံ ဤဒိသေ ကုလေ ဇာတာနံ ဧဝံ ဗဟုဿုတာနံ ဣဒံ န ယုတ္တ”န္တိအာဒိနိ ဝတွာ သန္တာနံ ကတ္တာ။ **အနုပ္ပဒါတာတိ** သန္တာနာနုပ္ပဒါတာ၊ ဒွေ ဇနေ သမဂ္ဂေ

Samatittikanti antomukhavaṭṭilekhaṃ pāpetvā samabharitaṃ.

Anavasekanti anavasiñcanaṃ aparisiñcanaṃ katvā. **Telapattanti** pakkhattatelaṃ telapattaṃ. **Parihareyyāti** hareyya ādāya gaccheyya. **Evam** **sacittamanurakkheti** taṃ telabharitaṃ pattaṃ viya attano cittaṃ kāyagatāya satiyā gocare ceva sampayuttasatiyā cāti ubhinnaṃ antare pakkhipitvā yathā muhuttampi bahiddhā gocare na vikkhipati, tathā paṇḍito yogāvacaro rakkheyya gopayeyya. Kim kārāṇā? Etassa hi—

Dunniggahassa lahuno, yatthakāmanipātino.

Cittassa damatho sādhu, cittaṃ dantaṃ sukhāvahaṃ¹.

Tasmā—

Suddasam sunipuṇaṃ, yatthakāmanipātinaṃ.

Cittaṃ rakkhetha medhāvī, cittaṃ guttaṃ sukhāvahaṃ¹.

Idaṇhi—

Dūraṅgamaṃ ekacamaṃ, asarīraṃ guhāsayaṃ.

Ye cittaṃ saṃyamessanti, mikkhanti mārabandhanā¹.

Itarassa pana—

Anavaṭṭhitacittassa, saddhammaṃ avijānato.

Paripravapasādaṃ, paññā na paripūrati¹.

Thirakammaṭṭhānasahāyassa pana—

Anavassutacittassa, anantvāhatacetaso.

Puññapāpapahīnassa, natthi jāgarato bhayaṃ¹.

Tasmā etaṃ—

Phandanaṃ capalaṃ cittaṃ, dūrakkhaṃ dunnivārayaṃ.

Ujūṃ karoti medhāvī, usukārova tejanaṃ¹.

evam ujūṃ karonto sacittamanurakkhe.

1. Khu 1. 18 piṭṭhe Dhammapade.

ဒိဿာ “တုမှာကံ ဧဝရူပေ ကုလေ ဇာတာနံ ဧဝရူပေဟိ ဂုဏေဟိ သမန္တာ-
ဂတာနံ အနုစ္ဆရိကမေတ” နှိအာဒိနိ ဝတ္တာ ဒဠိကမ္ပံ ကတ္တာတိ အတ္ထော။

သမဂ္ဂေါ အာရာမော အဿာတိ သမဂ္ဂါရာမော။ ယတ္ထ သမဂ္ဂါ နတ္ထိ၊ တတ္ထ
ဝသိတုမ္ပိ န ဣစ္ဆတိတိ အတ္ထော။ “သမဂ္ဂရာမော” တိပိ ပါဠိ၊ အယမေဝတ္ထော။
သမဂ္ဂရတောတိ သမဂ္ဂေသု ရတော၊ တေ ပဟာယ အညတြ ဂန္တမ္ပိ န
ဣစ္ဆတိတိ အတ္ထော။ သမဂ္ဂေ ဒိဿာပိ သုတ္တာပိ နန္ဒတိတိ သမဂ္ဂနန္ဒိ။ သမဂ္ဂ-
ကရဏိ ဝါစံ ဘာသိတာတိ ယာ ဝါစာ သတ္ထေ သမဂ္ဂေယေဝ ကရေတိ၊ တံ
သာမဂ္ဂိဂုဏပရိဒီပကမေဝ ဝါစံ ဘာသတိ၊ န ဣတရန္တိ။

ပရဿံ မဗ္ဗန္တေဒကကာယဝစီပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ ဧကန္တဖရသစေတနာ
ဖရသဝါစာ။ မဗ္ဗန္တေဒကောပိ ပယောဂေါ စိတ္တသဏ္ဌတာယ ဖရသဝါစာ န
ဟောတိ။ မာတာပိတရေ ဟိ ကဒါစိ ပုတ္တကေ ဧဝမ္ပိ ဝဒန္တိ “စောရာ ဝေါ
ခဏ္ဍာခဏ္ဍိကံ ကရေန္တိ” တိ၊ ဥပ္ပလပတ္တမ္ပိ စ နေသံ ဥပရိ ပတန္တံ န ဣစ္ဆန္တိ။
အာစရိယုပဇ္ဈာယာ စ ကဒါစိ နိဿိတကေ ဧဝံ ဝဒန္တိ “ကိ” ဣမေ အဟိရိကာ
အနောတ္တပ္ပိနော စရန္တိ၊ နိဗ္ဗမထ နေ” တိ။ အထ စ နေသံ အာဂမာမိဂမသမ္ပတ္တိ
ဣစ္ဆန္တိ။ ယထာ စ စိတ္တသဏ္ဌတာယ ဖရသဝါစာ န ဟောတိ၊ ဧဝံ ဝစနသဏ္ဌ-
တာယ အဖရသဝါစာပိ န ဟောတိ။ န ဟိ မာရာပေတုကာမဿ “ဣမံ သုခံ
သယာပေထာ” တိ ဝစနံ အဖရသဝါစာ ဟောတိ၊ စိတ္တဖရသတာယ ပနေသာ
ဖရသဝါစာဝ၊ သာ ယံ သန္ဓာယ ပဝတ္တိတာ။ တဿ အပ္ပဂုဏတာယ အပ္ပ-
သာဝဇ္ဇာ၊ မဟာဂုဏတာယ မဟာသာဝဇ္ဇာ။ တဿာ တယော သမ္ဘာရာ—
အက္ခောသိတဗ္ဗော ပရော ကုပိတစိတ္တံ အက္ခောသနာတိ။

နေလာတိ ဧလံ ဝုစ္ဆတိ ဒေါသော၊ နာဿာ ဧလန္တိ နေလာ၊ နိဒ္ဒေါသာတိ
အတ္ထော။ “နေလင်္ဂေါ သေတပစ္ဆာဒေါ” တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တနေလံ ဝိယ။ ကဏ္ဏ-
သုခေါတိ ဗျဉ္ဇနမရတတယ ကဏ္ဏာနံ သုခေါ၊ သူစိဝိဇ္ဈနံ ဝိယ ကဏ္ဏသုလံ
န ဇနေတိ။ အတ္ထမရတတယ သကလသရီရေ ကောပံ အဇနေတွာ ပေမံ
ဇနေတိတိ ပေမနိယာ။ ဟဒယံ ဂစ္ဆတိ အပဋိဟညမာနာ သုခေန စိတ္တံ
ပဝိသတိတိ ဟဒယန္တိမာ။ ဂုဏပရိပုဏ္ဏတာယ ပုရေ ဘဝါတိ ပေါရီ။ ပုရေ
သံဝဇ္ဇနာရိ ဝိယ သုကုမာရာတိပိ ပေါရီ။ ပုရဿ ဒေသာတိပိ ပေါရီ၊ နဂရဝါသိနံ
ကထာတိ အတ္ထော။ နဂရဝါသိနော ဟိ ယုတ္တကထာ ဟောန္တိ၊ ပိတိမတ္တံ
ပိတာတိ ဘာတိမတ္တံ ဘာတာတိ ဝဒန္တိ။ ဧဝရူပိ ကထာ ဗဟုနော ဇနဿ

Patthayāno disaṃ agatapubbanti imasmim kāyagatāsatikammaṭṭhāne kammaṃ ārabhitvā anamatagge saṃsāre agatapubbaṃ disaṃ patthento vuttanayena sakaṃ cittaṃ rakkheyyāti attho. Kā panesā disā nāma—

“Mātāpitā disā pubbā, ācariyā dakkhiṇā disā.
Puttadārā disā pacchā, mittāmaccā ca uttarā.

Dāsakammakarā heṭṭhā, uddhaṃ samaṇabrāhmaṇā.
Etā disā namasseyya, alamatto kule gihi”ti¹—

ettha tāva mātāpitādayo “disā”ti vuttā.

“Disā catasso vidisā catasso,
Uddhaṃ adho dasa disā imāyo.
Katamaṃ disaṃ tiṭṭhati nāgarājā,
Yamaddasā supine chabbisāṇaṃ”ti²—

ettha puratthimādibhedā disāva “disā”ti vuttā.

“Agārino annadapānavatthadā,
Avhāyikāṭampi disaṃ vadanti.
Esā disā paramā setaketu,
Yaṃ patvā dukkhī sukhino bhavanti”ti³—

ettha nibbānaṃ “disaṃ”ti vuttaṃ. Idhāpi tadeva adhippetāṃ. Taṇhakkhayaṃ virāganti-ādīhi dissati apadissati tasmā “disā”ti vuccati. Anamatagge pana saṃsāre kenaci bālaputhujjanena supinenapi agatapubbatāya “agatapubbā disā nāmā”ti vuccati. Taṃ patthayantena kāyagatāsatiyā yogo karaṇīyoti. **Vajatoti-ādīsu** ettha magguppādato samīpaṃ vajato. **Ṭhitikkhaṇe gacchato.** Phalodayato⁴ **atikkamato.**

Anteti antamhi ṭhite. **Panteti** vanagahanagambhīre ṭhite. **Pariyanteti** dūrabhāvena pariyanṭe ṭhite. **Selanteti** pabbatānaṃ ante. **Vananteti** vanaghaṭṭānaṃ ante. **Nadanteti** nadīnaṃ ante. **Udakanteti** udakānaṃ pariyanṭe. **Yattha na kasīyati na vapiyātīti** yasmim kasanaṇca vapanaṇca na kariyati.

1. Dī 3. 156 piṭṭhe.

2. Khu 5. 371 piṭṭhe.

3. Khu 5. 138 piṭṭhe.

4. Phale dassanato (Sī), phaladassanato (Syā)

ကန္တာ ဟောတိတိ **ဗဟုဇနကန္တာ**။ ကန္တာဘဝနေဝ ဗဟုနော ဇနဿ မနာပါ စိတ္တဝုစိုကရာတိ **ဗဟုဇနမနာပါ**။

အနတ္တဝိညာဓိကာ ကာယဝစီပယောဂသမုဋ္ဌာဝိကာ အကုသလစေတနာ သမ္ပပ္ပလာပေါ။ သော အာသေဝနမန္တတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ အာသေဝန-မဟန္တတာယ မဟာသာဝဇ္ဇော။ တဿ ဒွေ သမ္ဘာရာ— ဘာရတယုဒ္ဓ-သီတာဟရဏာဒိနိရုတ္တကကထာ ပုရေက္ခာရတာ၊ တထာရူပိကထာကထနဉ္စ။

ကာလေန ဝဒတိတိ **ကာလဝါဒီ**၊ ဝတ္တဗ္ဗယုတ္တကာလံ သလ္လက္ခေတွာ ဝဒတိတိ အတ္ထော။ ဘူဘိ တစ္ဆံ သဘာဝမေဝ ဝဒတိတိ **ဘူတဝါဒီ**။ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာ-ယိကတ္တသန္နိသိတမေဝ ကတွာ ဝဒတိတိ **အတ္တဝါဒီ**။ နဝလောကုတ္တရဓမ္မ-သန္နိသိတံ ကတွာ ဝဒတိတိ **ဓမ္မဝါဒီ**။ သံဝရဝိနယပဟာနဝိနယသန္နိသိတံ ကတွာ ဝဒတိတိ **ဝိနယဝါဒီ**။ နိဓာနံ ဝုစ္စတိ ဌပနောကာသော၊ နိဓာနမဿာ အတ္ထိတိ **နိဓာနဝတိ**၊ ဟဒယေ နိဓာတဗ္ဗယုတ္တံ ဝါစံ ဘာသိတာတိ အတ္ထော။ **ကာလေနာတိ** ဧဝရူပိ ဘာသမာနောပိ စ “အဟံ နိဓာနဝတိ” ဝါစံ ဘာသိဿာမိ”တိ န အကာလေန ဘာသတိ၊ ယုတ္တကာလံ ပန အပေက္ခိတွာဝ ဘာသတိတိ အတ္ထော။ **သာပဒေသန္တိ** သဥပမံ၊ သကာရဏန္တိ အတ္ထော။ **ပရိယန္တဝတိ**န္တိ ပရိစ္ဆေဒံ ဒေသေတွာ ယထာဿာ ပရိစ္ဆေဒေါ ပညာယတိ၊ ဧဝံ ဘာသတိတိ အတ္ထော။ **အတ္ထသံဟိတန္တိ** အနေကေဟိ နယေဟိ ဝိဘဇန္တေန ပရိယာဒါတုံ အသက္ကုဏေယျတာယ အတ္ထသမ္ပန္နံ။ ယံ ဝါ သော အတ္ထဝါဒီ အတ္ထံ ဝဒတိ၊ တေန အတ္ထေန သဟိတတ္တာ အတ္ထသံဟိတံ ဝါစံ ဘာသတိ၊ န အညံ နိက္ခိပိတွာ အညံ ဘာသတိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

စတူဟိ ဝစီသုစရိတေဟိတိ “မုသာဝါဒံ ပဟာယာ”တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တေဟိ စတူဟိ ဝါစာဟိ ယုတ္တေဟိ သုဠ၊ စရိတေဟိ။ **သမန္တာဂတောတိ** အပရိဟိနော။ **စတုဒေါသာပဂတံ ဝါစံ ဘာသတိတိ** အပ္ပိယာဒိဟိ စတူဟိ ဒေါသေဟိ အပဂတံ ပရိဟိနံ ဝါစံ ဘာသတိ။

အတ္ထိ အဂေါစရောတိ ကိဉ္ဇာပိ ထေရော သမဏာစာရံ သမဏဂေါစရံ ကထေတုကာမော “အတ္ထိ အဂေါစရော၊ အတ္ထိ ဂေါစရော”တိ ပဒံ ဥဒ္ဓရိ၊ ယထာ ပန မဂ္ဂကုသလော ပုရိသော မဂ္ဂံ အာစိက္ခန္တော “ဝါမံ မုဉ္ဇ၊ ဒက္ခိဏံ ဂဏှာ”တိ ပဌမံ မုဉ္ဇိတဗ္ဗံ သဘယမဂ္ဂံ ဥပ္ပထမဂ္ဂံ အာစိက္ခတိ၊ ပစ္ဆာ ဂဟေတဗ္ဗံ ခေမမဂ္ဂံ ဥဇုမဂ္ဂံ၊ ဧဝမေဝ မဂ္ဂကုသလပုရိသသဒိသော ဓမ္မသေနာပတိ ပဌမံ

Janantaṃ¹ atikkamivā ṭhite. Manussānaṃ anupacāreti kasanavapanavasena manussehi anupacaritabbe senāsane.

196. Sattamagāthāya kyāssa byappathayo assūti kīdisāni tassa vacanāni assu.

Musāvādaṃ pahāyāti ettha musāti visamvādanapurekkhārassa atthabhañjanako vacīpayogo kāyapayogo vā. Visamvādanādhīppāyena panassa paravisamvādakakāyavacīpayogasamuṭṭhāpikā cetanā **musāvādo**. Aparo nayo—**musāti** abhūtaṃ atacchaṃ vatthu, **vādoti** tassa bhūtato tacchato viññāpanaṃ. Lakkhaṇato pana atathaṃ vatthum tathato paraṃ viññāpetukāmassa tathāviññattisamuṭṭhāpikā cetanā **musāvādo**. So yamatthaṃ bhañjati, tassa appatāya appasāvajjo, mahantatāya mahāsāvajjo. Api ca gahaṭṭhānaṃ attano santakaṃ adātukāmatāya “natthī”ti-ādinayappavatto appasāvajjo, sakkhinā hutvā atthabhañjanatthaṃ vutto mahāsāvajjo. Pabbajitānaṃ appakampi telaṃ vā sappim vā labhitvā hasādhīppāyena “ajja gāme telaṃ nadī maññe sandatī”ti pūraṇakathānayaena pavatto appasāvajjo, adīṭṭhaṃyeva pana diṭṭhanti-ādinā nayena vadantānaṃ mahāsāvajjo.

Tassa cattāro sambhārā honti—atathaṃ vatthu visamvādanacittaṃ tajjo vāyāmo parassa tadatthavijānananti. Eko payogo sāhatthikova. So ca kāyena vā kāyapaṭibaddhena vā vācāya vā paravisamvādakakiriyākaraṇe daṭṭhabbo. Tāya ce kiriyāya paro tamatthaṃ jānāti, ayaṃ kiriyasamuṭṭhāpikā cetanākkhaṇe ya eva musāvādakammunā bajjhati.

Saccaṃ vadatīti **saccavādī**. Saccena saccaṃ sandahati ghaṭetīti **saccasandho**, na antarantarā musā vadatīti attho. Yo hi puriso kadāci musā vadati, kadāci saccaṃ, tassa musāvādena antarikatāya saccaṃ saccena na ghaṭiyati, tasmā na so saccasandho. Ayaṃ pana na tādiso, jīvitahetupi musā avatvā saccena saccaṃ sandahatiyevāti saccasandho.

Thetoti thiro, thirakathoti attho. Eko puggalo haliddirāgo viya thusarāsimhi nikhātakhāṇu viya assapiṭṭhe ṭhapitakumbhaṇḍamiva

1. Vavantaṃ (Sī, Ka)

ပဟာတဗ္ဗံ ဗုဒ္ဓပဋိကုဋ် အဂေါစရံ အာစိက္ခိတော ပစ္စာ ဂေါစရံ အာစိက္ခိတုကာမော “**ကတမော အဂေါစရော**”တိအာဒိမာဟ။ ပုရိသေန ဟိ အာစိက္ခိတမဂ္ဂေါ သမ္ပဇ္ဇေယျ ဝါ န ဝါ။ တထာဂတေန အာစိက္ခိတမဂ္ဂေါ အပဏ္ဏကော ဣန္ဒြိယဋ္ဌံ ဝဇီရံ ဝိယ အဝိရဇ္ဈနကော နိဗ္ဗာနနဂရံယေဝ သမောသရတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ပုရိသော မဂ္ဂကုသလောတိ ခေါ တိဿ တထာဂတဿေတံ အဓိဝစနံ အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿာ”တိ။

ယသ္မာဝါသသီသံ နှာနေန ပဟိနသေဒမလဇ္ဈိကဿ ပုရိသဿ မာလာဂန္ဓဝိလေပနာဒိဝိဘူသနဝိဇာနံ ဝိယ ပဟိနပါပဓမ္မဿ ကလျာဏဓမ္မသမာယောဂေါ သမ္ပန္နရူပေါ ဟောတိ။ တသ္မာ သေဒမလဇ္ဈိကံ ဝိယ ပဟာတဗ္ဗံ ပဌမံ အဂေါစရံ အာစိက္ခိတော ပဟိနသေဒမလဇ္ဈိကဿ မာလာဂန္ဓဝိလေပနာဒိဝိဘူသနဝိဇာနံ ဝိယ ပစ္စာ ဂေါစရံ အာစိက္ခိတုကာမောပိ “**ကတမော အဂေါစရော**”တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ ဂေါစရောတိ ပိဏ္ဍပါတာဒိနံ အတ္ထာယ ဥပသင်္ကမိတုံ ယုတ္တဋ္ဌာနံ။ အယုတ္တဋ္ဌာနံ **အဂေါစရော**။ ဝေသိယာ ဂေါစရော အဿာတိ **ဝေသိယာ-ဂေါစရော**။ မိတ္တသန္တဝဝသေန ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗဋ္ဌာနန္တိ အတ္ထော။ တတ္ထ ဝေသိယာ နာမ ရူပပဇီဝိနိယော ယေန ကေနစိဒေဝ သုလဘဇ္ဈာစာရတာ မိတ္တသန္တဝသိနေဟဝသေန ဥပသင်္ကမန္တော ဝေသိယာ-ဂေါစရော နာမ ဟောတိ။ တသ္မာ ဧဝံ ဥပသင်္ကမိတုံ န ဝဇ္ဇတိ။ ကိံကာရဏာ? အာရက္ခဝိပတ္တိတော။ ဧဝံ ဥပသင်္ကမန္တဿ ဟိ စိရက္ခိတဂေါပိတောပိ သမဏဓမ္မော ကတိပါဟေနေဝ နဿတိ။ သစေပိ န နဿတိ။ ဂရဟံ လဘတိ။ ဒက္ခိဏာဝသေန ပန ဥပသင်္ကမန္တေန သတိံ ဥပဋ္ဌပေတွာ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗံ။

ဝိဝေဝါ ဝုစ္စန္တိ မတပတိကာ ဝါ ပဝုဋ္ဌပတိကာ ဝါ။ **ထုလ္လကုမာရိယော**တိ မဟလ္လိကာ အနိဗ္ဗိဒ္ဓကုမာရိယော။ **ပဏ္ဍက**တိ လောကာမိသနိသိတကထာ-ဗဟုလာ ဥဿန္တကိလေသာ အဝုပသန္တပရိဋ္ဌာဟာ နပုံသကာ။ တေသံ သဗ္ဗေသမ္ပိ ဥပသင်္ကမနေ အာဒိနဝေါ ဝုတ္တနယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဘိက္ခုနီသုဝိ** ဒေသေဝ နယော။ အပိ စ ဘိက္ခု နာမ ဥဿန္တဗြဟ္မစရိယာ ဟောန္တိ။ တထာ ဘိက္ခုနီယော။ တေ အညမညံ သန္တဝဝသေန ကတိပါဟေနေဝ ရက္ခိတဂေါပိတ-သမဏဓမ္မံ နာသေန္တိ။ ဝိလာနပုစ္ဆကေန ပန ဂန္တံ ဝဇ္ဇတိ။ ဘိက္ခုနာ ပုပ္ဖနိ လဘိတွာ ပူဇနတ္ထာယပိ ဩဝါဒဒါနတ္ထာယပိ ဂန္တံ ဝဇ္ဇတိယေဝ။

ca na thirakatho hoti. Eko pāsāṇalekhā viya indakhīlo viya ca thirakatho hoti, asinā sīsaṃ chindantepi dvekathā na katheti. Ayaṃ vuccati theto.

Paccayikoti pattiyāyitabbo, saddhāyitabbakoti attho. Ekacco hi puggalo na paccayiko hoti, “idaṃ kena vuttaṃ, asukenā”ti vutte “mā tassa vacanaṃ saddahathā”ti vattabbataṃ āpajjati. Eko paccayiko hoti, “idaṃ kena vuttaṃ, asukenā”ti vutte “yadi tena vuttaṃ, idameva pamāṇaṃ, idāni upaparikkhitabbaṃ natthi, evameva idan”ti vattabbataṃ āpajjati, ayaṃ vuccati paccayiko. **Avisaṃvādako lokassāti** tāya saccavāditāya lokaṃ na visaṃvādetīti attho.

Pisunaṃ vācaṃ pahāyāti-ādīsu yāya vācāya yassa taṃ vācaṃ bhāsati, tassa hadaye attano piyabhāvaṃ parassa ca suññabhāvaṃ karoti, sā piṣuṇavācā. Yāya pana attānampi parampi pharusāṃ karoti, yā vācā sayampi pharusā, neva kaṇṇasukhā na hadayaṅgamā, ayaṃ **pharusavācā**. Yena samphaṃ palapati niratthakaṃ, so **samphappalāpo**. Tesāṃ mūlabhūtāpi cetanā piṣuṇavācādināmeva labhati, sā eva idha adhippetāti.

Tattha saṃkiliṭṭhacittassa paresaṃ vā bhedaṃ attano piyakamyatāya vā kāyavacīpayogasamuṭṭhāpikā cetanā **piṣuṇavācā**. Sā yassa bhedaṃ karoti, tassa appaṇatāya appasāvajjā, mahāṇatāya mahāsāvajjā.

Tassā cattāro sambhārā honti—bhinditabbo paro, “iti ime nānā bhavissanti vinā bhavissanti”ti bhedapurekkhārātā vā, “iti ahaṃ piyo bhavissāmi vissāsiko”ti piyakamyatā vā, tajjo vāyāmo, tassa tadatthavijānananti.

Imesaṃ bhedaṃ yesaṃ itoti vuttānaṃ santike sutāṃ, tesāṃ bhedaṃ. **Bhinnānaṃ vā sandhātāti** dvinnāṃ mittānaṃ vā samānupajjhāyakādīnaṃ vā kenacideva kāraṇena bhinnānaṃ ekamekaṃ upasaṅkamitvā “tumhākaṃ īdise kule jātānaṃ evaṃ bahussutānaṃ idaṃ na yuttan”ti-ādīni vatvā sandhānaṃ kattā. **Anuppadātāti** sandhānānuppadātā, dve jane samagge

ပါနာဂါရန္တိ သုရာပါနသရံ၊ တံ မြဟ္မစရိယန္တရာယကရေဟိ သုရာ-
သောဏ္ဍေဟိ အဝိဝိတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ တေဟိ သဒ္ဓိံ သဟသောဏ္ဍဝသေန
ဥပသင်္ကမိတုံ န ဝနုတိ၊ မြဟ္မစရိယန္တရာယော ဟောတိ။ **သံသဋ္ဌော ဝိဟရတိ**
ရာဇူဟိတိအာဒိသု **ရာဇာနောတိ** အဘိသိတ္တာ ဝါ ဟောန္တ၊ အနဘိသိတ္တာ
ဝါ၊ ယေ ရဇမနုသာသန္တိ။ **ရာဇမဟာမတ္တာတိ** ရာဇူနံ ဣဿရိယသဒိသာယ
မဟတိယာ ဣဿရိယမတ္တာယ သမန္ဓာဂတာ။ **တိတ္ထိယာတိ** ဝိပရိတဒဿနာ
ဗဟိရပရိဗ္ဗာဇကော။ **တိတ္ထိယသာဝကောတိ** ဘတ္တိဝသေန တေသံ ပစ္စယ-
ဒါယကာ၊ တေဟိ သဒ္ဓိံ သံသဂ္ဂဇာတော ဟောတိတိ အတ္ထော။

အနနုလောမိကေန သံသဂ္ဂေနာတိ အနနုလောမိကသံသဂ္ဂေါ နာမ တိဿန္တံ
သိက္ခာနံ အနနုလောမော ပစ္စနိကသံသဂ္ဂေါ။ ယေန မြဟ္မစရိယန္တရာယံ ပညတ္တိ-
ဝိတိက္ကမံ သလ္လေခပရိဟာနိဉ္စ ပါပုဏာတိ။ သေယျထိဒံ? ရာဇရာဇမဟာမတ္တေဟိ
သဒ္ဓိံ သဟသောကိတာ သဟနန္ဒိတာ သမသုခဒုက္ခတာ ဥပ္ပန္နသု ကိစ္စကရဏီ-
ယေသု အတ္တနာ ယောဂံ၊ အာပဇ္ဇနတာ တိတ္ထိယတိတ္ထိယသာဝကေဟိ သဒ္ဓိံ
ကေစ္ဆန္တရုစိသမာစာရတာ ကေစ္ဆန္တရုစိသမာစာရဘာဝါဝဟော ဝါ သိနေဟ-
ဗဟုမာနသန္တဝေါ။ တတ္ထ ရာဇရာဇမဟာမတ္တေဟိ သဒ္ဓိံ သံသဂ္ဂေါ မြဟ္မ-
စရိယန္တရာယကရော၊ ဣတရေဟိ တိတ္ထိယသာဝကေဟိ တေသံ လဒ္ဓိဂ္ဂဟဏံ။
တေသံ ပန ဝါဒံ ဘိန္ဒိတွာ အတ္တနော လဒ္ဓိံ ဂဏှာပေတုံ သမတ္တေန ဥပသင်္ကမိတုံ
ဝနုတိ။

ဣဒါနိ အပရေနပိ ပရိယာယေန အဂေါစရံ ဒဿေတုံ “**ယာနိ ဝါ ပန တာနိ**
ကုလာနိ”တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **အသဒ္ဓါနိ**တိ ဗုဒ္ဓါဒိသု သဒ္ဓါဝိရဟိတာနိ။
တာနိ “ဗုဒ္ဓေါသဗ္ဗညု၊ ဓမ္မောနိယျာနိကော၊ သံဃော သုပ္ပင်္ဂပန္နော”တိ န သဒ္ဓ-
ဟန္တိ။ **အပ္ပသန္တာနိ**တိ စိတ္တံ ပသန္တံ အနာဝိလံ ကာတုံ န သက္ကောန္တိ။ **အက္ကော-**
သကပရိဘာသကာနိတိ အက္ကောသကာနိ စေဝ ပရိဘာသကာနိ စ။
“စောရောသိ၊ ဗာလောသိ၊ မူဠောသိ၊ ဩဠောသိ၊ ဂေါဏောသိ၊ ဂဠုဘောသိ၊
အာပါယိကောသိ၊ နေရယိကောသိ၊ တိရစ္ဆာနဂတောသိ၊ နတ္ထိ တုယံ သုဂတိ၊
ဒုဂ္ဂတိယေဝ တုယံ ပါဂ္ဂိကဓီ”တိ ဧဝံ ဒဿဟိ အက္ကောသဝတ္ထုဟိ အက္ကောသန္တိ၊
“ဟောတု၊ ဣဒါနိ တံ ပဟရိဿာမ၊ ဗန္ဓိဿာမ၊ ဝဓိဿာမာ”တိ ဧဝံ ဘယ-
ဒဿနေန ပရိဘာသန္တိ စာတိ အတ္ထော။

disvā “tumhākaṃ evarūpe kule jātānaṃ evarūpehi guṇehi samannāgatānaṃ anucchavikametan”ti-ādini vatvā dalhikammaṃ kattāti attho.

Samaggo ārāmo assāti **samaggārāmo**, yattha samaggā natthi, tattha vasitumpi na icchatīti attho. “Samaggarāmo”tipi Pāli, ayamevattho. **Samaggaratoti** samaggesu rato, te pahāya aññatra gantumpi na icchatīti attho. Samagge disvāpi sutvāpi nandatīti **samagganandī**. **Samaggakaraṇiṃ vācam bhāsītāti** yā vācā satte samaggeyeva karoti, taṃ sāmaggiguṇaparidīpakameva vācam bhāsati, na itaranti.

Parassa mammacchedakakāyavacīpayogasamuṭṭhāpikā ekantapharusacetanā **pharusavācā**. Mammacchedakopi payogo cittasaṇhatāya pharusavācā na hoti. Mātāpitāro hi kadāci puttake evampi vadanti “corā vo khaṇḍākhaṇḍikaṃ karontū”ti, Uppalapattampi ca nesaṃ upari patantaṃ na icchanti. Ācariyupajjhāyā ca kadāci nissitake evaṃ vadanti “kiṃ ime ahrīkā anottappino caranti, niddhamatha ne”ti. Atha ca nesaṃ āgamādhigamasampattiṃ icchanti. Yathā ca cittasaṇhatāya pharusavācā na hoti, evaṃ vacanaṇhatāya aphaṇḍavācāpi na hoti. Na hi mārapetukāmassa “imaṃ sukhāṃ sayāpethā”ti vacanaṃ aphaṇḍavācā hoti, cittapharusatāya panesā pharusavācāva, sā yaṃ sandhāya pavattitā. Tassa appaṇḍatāya appasāvajjā, mahāguṇatāya mahāsāvajjā. Tassā tayo sambhārā—akkositaḥ paro kupitacittaṃ akkosanāti.

Nelāti elāṃ vuccati doso, nāssā elanti nelā, niddosāti attho. “Nelaṅgo setapacchādo”ti¹ ettha vuttanelaṃ viya. **Kaṇṇasukhāti** byañjanamadhuratāya kaṇṇānaṃ sukhā, sūcivijjhaṇaṃ viya kaṇṇasūlaṃ na janeti. Atthamadhuratāya sakalasarīre kopāṃ ajanetvā pemaṃ janetīti **pemaniyā**. Hadayaṃ gacchati apaṭihaññamānā sukhena cittaṃ pavisaṭīti **hadayaṅgamā**. Guṇaparipuṇṇatāya pure bhavāti **porī**. Pure saṃvaddhanārī viya sukumārātipi **porī**. Purassa esātipi **porī**, nagaravāsīnaṃ kathāti attho. Nagaravāsīno hi yuttakathā honti, pitimattaṃ pitāti bhātimattaṃ bhātāti vadanti. Evarūpī kathā bahuno janassa

1. Khu 1. 173; Khu 10. 202 piṭṭhādīsu.

အနတ္တကာမာနီတိ အတ္တံ န ဣစ္ဆန္တိ၊ အနတ္တမေဝ ဣစ္ဆန္တိ။ **အဟိတကာမာနီတိ** အဟိတမေဝ ဣစ္ဆန္တိ၊ ဟိတံ န ဣစ္ဆန္တိ။ **အဗာသုကာမာနီတိ** ဗာသုကံ န ဣစ္ဆန္တိ၊ အဗာသုကမေဝ ဣစ္ဆန္တိ။ **အယောဂက္ခေမကာမာနီတိ** စတုဟိ ယောဂေဟိ ခေမံ နိဗ္ဗယံ န ဣစ္ဆန္တိ၊ သဘယမေဝ ဣစ္ဆန္တိ။ **ဘိက္ခုနီ** ဣတ္ထ သာမဏေရာပိ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ။ **ဘိက္ခုနီနန္တိ** ဣတ္ထ သိက္ခမာနာ သာမဏေရိယောပိ။ သဗ္ဗေသမ္ဘိ ဟိ ဘဂဝန္တံ ဥဋ္ဌိယ ပဗ္ဗဇိတာနန္တေ သရဏဂတာနန္တ စတုန္တမ္ဘိ ပရိသာနံ တာနိ အနတ္တကာမာနိယေဝ။ **တထာဂူပါနိ ကုလာနီတိ** ဝေရူပါနိ ခတ္တိယကုလာဒီနိ ကုလာနိ။ **သေဝတီ** တိ နိဿယ ဇိဝတိ။ **ဘဇတီ** တိ ဥပသင်္ဂဟတိ။ **ပယိရူပါသတီ** တိ ပုနပျုနံ ဥပသင်္ဂဟတိ။ **အယံ ဝုစ္ဆတီ** တိ အယံ ဝေသိယာဒိဂေါစရဿ ဝေသိယာဒိကော ရာဇာဒိသံသဋ္ဌဿ ရာဇာဒိကော အဿဒ္ဓကုလာဒိသေဝကဿ အဿဒ္ဓကုလာဒိကော စာတိ တိပ္ပကာရာပိ အယုတ္တဂေါစရော “အဂေါစရော”တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တဿ ဣမိနာပိ ပရိယာယေန အဂေါစရတာ ဝေဒိတဗ္ဗော—ဝေသိယာဒိကော တာဝ ပဉ္စကာမဂုဏနိဿယတော အဂေါစရော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယထာဟ “ကော စ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော အဂေါစရော ပရဝိသယော၊ ယဒိဗ္ဗံ ပဉ္စကာမဂုဏာ”တိ။ ရာဇာဒိကော ဈာနာနုယောဂဿ၊ အနုပနိဿယတော လာဘသက္ကာရာသနိစက္ကနိပ္ပိဒနတော၊ ဒိဋ္ဌိဝိပတ္တိဟေတုတော စ၊ အဿဒ္ဓကုလာဒိကော သဒ္ဓါဟာနိစိတ္တပဒေါသာဝဟနတော၊ အဂေါစရော။

အန္တရသရပုဝေသာဒိကော စ စက္ခုနာ ရူပံ ဒိဿာ နိမိတ္တဂ္ဂါဟာဒိကော စ သဒ္ဓါဒေယျာနိ ဘောဇနာနိ ဘုဒ္ဓိတွာ ဝိသုကဒဿနာနုယောဂေါ စ ပဉ္စကာမဂုဏာ စာတိ စတုဗ္ဗိဇောပိ ပန ကိလေသုပ္ပတ္တိဝေသေန အဂေါစရောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

မာ ဘိက္ခဝေ အဂေါစရေ စရထာတိ စရိတုံ အယုတ္တဋ္ဌာနေ မာ စရထ။ **ပရဝိသယေတိ** သတ္တုဝိသယေ။ **အဂေါစရေ ဘိက္ခဝေ စရတန္တိ** အယုတ္တဋ္ဌာနေ စရန္တာနံ။ “စရ”န္တိပိ ပါဌော။ **လစ္ဆတီ** တိ လဘိဿတိ ပဿိဿတိ။ **မာရော** တိ ဒေဝပုတ္တမာရာပိ မစ္ဆမာရာပိ။ **ဩတာရန္တိ** ရန္တံ ဆိဒ္ဓံ ဝိဝရံ။

ဂေါစရနိဒ္ဒေသေ န ဝေသိယာဂေါစရော ဟောတီတိအာဒိနိ ဝုတ္တပဋိပက္ခဝေသေန ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ အယံ ပန ဝိသေသော—**စက္ခုရော သတိပဋ္ဌာနာ**

၁-နိဗ္ဗာနံ (က) ၂-သံ ၁-၁၂၀-ပိဌေ၊ ၃-ဇာတာနုယောဂဿ (သိ)

၄-သတ္တဝိတက္ကနိပ္ပေါဋ္ဌနတော (သိ) ၅-သဒ္ဓါဟာနိစိတ္တသန္တောသာဝဟနတော (က)

မဟာနိဒ္ဒေသ-၄ ၂၆

kantā hotīti **bahujanakantā**. Kantabhāveneva bahuno janassa manāpā cittavuḍḍhikarāti **bahujanamanāpā**.

Anatthaviññāpikā kāyavacīpayogasamuṭṭhāpikā akusalacetanā **samphappalāpo**. So āsevanamandatāya appasāvajjo, āsevanamahantatāya mahāsāvajjo. Tassa dve sambhārā—bhāratayuddhasītāharaṇādinirattakakathā purekkhāratā, tathārūpikathākathanañca.

Kālena vadatīti **kālavādī**, vattabbayuttakālaṃ sallakkhetvā vadatīti attho. Bhūtaṃ tacchaṃ sabhāvameva vadatīti **bhūtavādī**. Diṭṭhadhammikasamparāyikatthasannissitameva katvā vadatīti **atthavādī**. Navalokuttaradhammasannissitaṃ katvā vadatīti **dhammavādī**. Saṃvaravinayapahānavinayasannissitaṃ katvā vadatīti **vinayavādī**. Nidhānaṃ vuccati ṭhapanokāso, nidhānamassā atthīti **nidhānavatī**, hadaye nidhātābbayuttaṃ vācaṃ bhāsītāti attho. **Kālenā**ti evarūpiṃ bhāsamānopi ca “ahaṃ nidhānavatim vācaṃ bhāsissamī”ti na akālena bhāsati, yuttakālaṃ pana apekkhitvāva bhāsātīti attho. **Sāpadesanti** sa-upamaṃ, sakāraṇanti attho. **Pariyantavatinti** paricchedaṃ dassetvā yathāssā paricchedo paññāyati, evaṃ bhāsātīti attho. **Atthasamhīhanti** anekehi nayehi vibhajantena pariyaḍātumaṃ asakkuṇeyyatāya atthasampannaṃ. Yaṃ vā so atthavādī atthaṃ vadati, tena atthena sahitattā atthasamhītaṃ vācaṃ bhāsati, na aññaṃ nikkhipitvā aññaṃ bhāsātīti vuttaṃ hoti.

Catūhi vacīsucaritehīti “musāvādaṃ pahāyā”ti-ādinā nayena vuttehi catūhi vācāhi yuttehi suṭṭhu caritehi. **Samannāgatoti** aparihīno. **Catudosāpagataṃ vācaṃ bhāsātīti** appiyādīhi catūhi dosehi apagataṃ parihīnaṃ vācaṃ bhāsati.

Atthi agocaroti kiñcāpi thero samaṇācāraṃ samaṇagocaraṃ kathetukāmo “atthi agocarō, atthi gocarō”ti padaṃ uddhari, yathā pana maggakusalo puriso maggaṃ ācikkhanto “vāmaṃ muñca, dakkhiṇaṃ gaṇhā”ti paṭhamāṃ muñcitabbaṃ sabhayamaggaṃ uppathamaggaṃ ācikkhati, pacchā gahetabbaṃ khemamaggaṃ ujumaggaṃ, evameva maggakusalapurisasadiso Dhammasenāpati paṭhamāṃ

ဂေါစရောတိ စရိတုံ ယုတ္တဋ္ဌာနဝသေန စတုသတိပဋ္ဌာနာ ဂေါစရော။ သကေတိ အတ္တနော သန္တကေ။ ပေတ္တိကေ ဝိသယေတိ ပိတိတော အာဂတဝိသယေ။

အာရဒ္ဓဝိရိယဿာတိ သမ္မာဥပဋ္ဌိတစတုသမ္ပပ္ပဓာနဝိရိယဝန္တဿ။ တာမဂတဿာတိ ဗလပ္ပတ္တဿ။ ဒဋ္ဌပရက္ကမဿာတိ ထိရဝိရိယဿ။ ယဿတ္ထာယ ပေသိတောတိ ယေန အရဟတ္တတ္ထာယ အတ္တဘာဝေါ ပရိစ္စတ္တော။ အတ္တတ္ထောတိ အတ္တနော အတ္ထေ အရဟတ္တဖလေ စ။ ဉာယေ စာတိ အရိယေ အဋ္ဌဂီကေ မဂ္ဂေ စ။ လက္ခဏေ စာတိ အနိစ္စာဒိလက္ခဏပဋိဝေဓေ စ။ ကာရဏေ စာတိ ဟေတုမှိ စ။ ဌာနာဌာနေ စာတိ ဌာနေ စ အဋ္ဌာနေ စ။ ကာရဏာကာရဏေ စာတိ အတ္ထော။ ဣဒါနိ ဝိတ္တာရေတွာ ဒဿေတုံ “သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာ”တိအာဒိမာဟ။

၁၉၇။ အဋ္ဌမဂါထာယ ကောဒိ နိပကောတိ ကေဂ္ဂစိတ္တော ပဏ္ဍိတော။

ဇာတဂူပဿ ဩဋ္ဌာရိကမ္ပိ မလံ မေတိတိ သုဝဏ္ဏဿ ထူလံ ဇလ္လံ အဂ္ဂိသိယောဂေန နိဟရတိ။ သန္တမတိတိ သမ္မာ နိဟရတိ။ နိဒ္ဒမတိတိ အပုနဘဝပ္ပတ္တိကံ ကတွာ နိဟရတိ။ “ဈာပေတိ”တိ ကေစိ ဝဒန္တိ။ မဇ္ဈိမကမ္ပိတိ တတော သုခုမတရမ္ပိ။ သုခုမကမ္ပိတိ အတိသုခုမတရမ္ပိ။ ဝေဓေဝါတိ ဩပမ္ပသမ္ပဋိပါဒနံ။ အတ္တနော ဩဋ္ဌာရိကေဝိ ကိလေသေ မေတိတိ ကာယဒုစ္စရိတာဒိကေ ထူလကိလေသေ ဝိရိယာတပေန နိဟရတိ။ မဇ္ဈိမကေဝိ ကိလေသေတိ ကာမဝိတက္ကာဒိကေ ဩဋ္ဌာရိကသုခုမာနံ မဇ္ဈိမကေဝိ။ သုခုမကေဝိတိ ဉာတိဝိတက္ကာဒိကေ အတိသဏ္ဍကေဝိ ကိလေသေ။ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိမေတိတိ သဟ ဝိပဿနာယ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာယ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ ဝိပရိတသင်္ခါတံ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ နိဟရတိ။ သမ္မာသင်္ခါဒိသုပိ ဒေသေ နယော။

၁၉၈။ ဧဝံ အာယသ္မတာ သာရိပုတ္တေန တိဟိ ဂါထာဟိ ဘဂဝန္တိထောမေတွာ ပဉ္စဟိ ဂါထာဟိ ပဉ္စသတာနံ သိဿာနမတ္တာယ စသေနာသနဂေါစရသီလဝတာဒိနိ ပုစ္ဆိတော တမတ္ထံ ပကာသေတုံ “ဝိဇ္ဇိက္ခမာနဿာ”တိ-အာဒိနာ နယေန ဝိဿန္တေနမာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ ပဋ္ဌမဂါထာယ တာဝတ္ထော—ဇာတိအာဒိဟိ ဇိက္ခမာနဿ ရိတ္တာသနံ သယနံ သေဝတော ဝေသမ္မောမိကာမဿ သာရိပုတ္တ ဘိက္ခုနော ယဒိဒံ ဖာသု ယော ဖာသုဝိဟာရောယထာနုဓမ္မံ ယော စ အနုဓမ္မော၊ တံ တေ ပဝက္ခာမိ ယထာ ပဇာနံ ယထာ

pahātabbāṃ Buddhapaṭikuṭṭhāṃ agocaraṃ ācikkhitvā pacchā gocaraṃ ācikkhitukāmo “**katamo agocarō**”ti-ādimāha. Purisena hi ācikkhitamaggo sampajjeyya vā na vā, Tathāgatena ācikkhitamaggo apanṇako indavissaṭṭhāṃ vajiraṃ viya avirajjhanako nibbānanagaraṃyeva samosarati. Tena vuttaṃ “puriso maggakusaloti kho tissa Tathāgatassetaṃ adhivacanaṃ Araḥato Sammāsambuddhassā”ti¹.

Yasmā vā sasīsaṃ nhānena pahīnasedamalajallikassa purisassa mālāgandhavilepanādivibhūsanavidhānaṃ viya pahīnapāpadhammassa kalyāṇadhammasamāyogo sampannarūpo hoti, tasmā sedamalajallikaṃ viya pahātabbāṃ paṭhamāṃ agocaraṃ ācikkhitvā pahīnasedamalajallikassa mālāgandhavilepanādivibhūsanavidhānaṃ viya pacchā gocaraṃ ācikkhitukāmopi “**katamo agocarō**”ti-ādimāha.

Tattha **gocaroti** piṇḍapātādīnaṃ atthāya upasaṅkamtum yuttaṭṭhānaṃ. Ayuttaṭṭhānaṃ **agocarō**. Vesiyā gocarō assāti **vesiyāgocarō**, mittasanthavavasena upasaṅkamitabbaṭṭhānanti attho. Tattha vesiyā nāma rūpūpajīvinīyo yena kenacideva sulabhajjhācārātā mittasanthavasinehavasena upasaṅkamanto vesiyāgocarō nāma hoti. Tasmā evaṃ upasaṅkamtum na vaṭṭati. Kim kāraṇā? Ārakkhavipattito. Evaṃ upasaṅkamantassa hi cirarakkhitagopitopi samaṇadhammo katipāheneva nassati. Sacepi na nassati, garahaṃ labhati. Dakkhiṇāvasena pana upasaṅkamantena satim upaṭṭhapetvā upasaṅkamitabbaṃ.

Vidhavā vuccanti matapatikā vā pavuṭṭhapatikā vā. **Thullakumāriyoti** mahallikā anibbiddha²kumāriyo. **Paṇḍakāti** lokāmisaniṣṣitakathābahulā ussannakilesā avūpasantapariḷāhā napuṃsakā. Tesāṃ sabbesampi upasaṅkamane ādīnava vuttanayeneva veditabbo. **Bhikkhunīsupi** eseva nayo. Api ca bhikkhū nāma ussannabrahmacariyā honti, tathā bhikkhuniyo. Te aññamaññaṃ santhavavasena katipāheneva rakkhitagopitasamaṇadhammaṃ nāsenti. Gilānapucchakena pana gantum vaṭṭati. Bhikkhunā pupphāni labhitvā pūjanatthāyapi ovādadānatthāyapi gantum vaṭṭatiyeva.

1. Sam 2. 89 piṭṭhe.

2. Anivṭṭha (Sī, Syā)

ပဇာနန္တော ဝဒေယျ၊ ဧဝံ ဝဒါမိတိ။ ယံ ဖာသုဝိဟာရန္တိ ယံ သုခဝိဟာရံ။ အသပ္ပါယဂ္ဂပဒဿနေနာတိ ဣတ္ထိဂ္ဂပါဒိသမဏာသပ္ပါယဂ္ဂပဒဿနေန။ တံ ဗောဓိံ ဗုဒ္ဓိတုကာမဿာတိ တံ စတုမဂ္ဂဉာဏသင်္ခါတံ ဗောဓိံ ဗုဒ္ဓိတု ဣစ္ဆန္တဿ။ အနုဗုဒ္ဓိတုကာမဿာတိ အနုရူပါယ ပဋိပတ္တိယာ ဗုဒ္ဓိတုကာမဿ။ ပဋိဝိဇ္ဇိတုကာမဿာတိ အဘိဓမ္မေ ကတော နိဗ္ဗိတုကာမဿ။ သမ္မုဗ္ဗိတုကာမဿာတိ ပဟိနကိလေသေ အပစ္စာဂမနဝသေန သမ္မာ ဗုဒ္ဓိတု ဣစ္ဆန္တဿ။ အဓိဂန္တုကာမဿာတိ ပါပုဏိတုကာမဿ။ သန္တိကာတုကာမဿာတိ ပဋိလာဘသန္တိကိရိယာယ ပတ္တုကာမဿ။ အထ ဝါ ဗုဒ္ဓိတုကာမဿာတိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဉာဏံ ဉာတုကာမဿ။ အနုဗုဒ္ဓိတုကာမဿာတိ သကဒါဂါမိမဂ္ဂဉာဏံ ပုန ဉာတုကာမဿ။ ပဋိဝိဇ္ဇိတုကာမဿာတိ အနာဂါမိမဂ္ဂဉာဏံ ပဋိဝေဓဝသေန ဉာတုကာမဿ။ သမ္မုဗ္ဗိတုကာမဿာတိ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏံ သမ္မာ ဉာတုကာမဿ။ အဓိဂန္တုကာမဿာတိ စတုဗ္ဗိမ္ဗိ အဓိဂန္တုကာမဿ။ ဖဿိတုကာမဿာတိ ဉာဏဖုသနာယ ဖုသိတုကာမဿ။ သန္တိကာတုကာမဿာတိ ပစ္စဝေက္ခဏာယ ပစ္စက္ခံ ကတ္တုကာမဿ။

စတုန္တံ မဂ္ဂါနံ ပုပ္ဖဘာဂေ ဝိပဿနာတိ စတုန္တံ အရိယမဂ္ဂါနံ ပုရိမကောဋ္ဌာသေ ဥပ္ပန္နဥဒယဗ္ဗယာဒိဝိပဿနာဉာဏာနိ။

၁၉၉။ ဒုတိယဂါထာယ သပရိယန္တစာရိတိ သိလာဒိသု စတုသု ပရိယန္တေသု စရမာနော။ ခုသဝိပါတာနန္တိ ပိရ်လမက္ခိကာနဉ္စ သေသမက္ခိကာနဉ္စ။ တေ ဟိ တတော တတော အဓိပတိတော ခါဒန္တိ၊ တသ္မာ “အဓိပါတာ”တိ ဝုစ္ဆန္တိ။ မနုဿဗဿာနန္တိ စောရာဒိဗဿာနံ။

စတ္တာရော ပရိယန္တာတိ စတ္တာရော မရိယာဒါ ပရိစ္ဆေဒါ။ အန္တောပူတိဘာဝံ ပစ္စဝေက္ခမာနောတိ အပ္ပန္နရေ ကုစ္ဆိတဘာဝံ သီလဝိရဟိတဘာဝံ ဩလောကယမာနော။ အန္တော သီလသံဝရပရိယန္တေ စရတိတိ သီလသံဝရပရိစ္ဆေဒပ္ပန္နရေ စရတိ ဝိစရတိ။ မရိယာဒံ န ဘိန္တတိတိ သီလမရိယာဒံ သီလပရိစ္ဆေဒံ န ကောပေတိ။

အာဒိတ္တပရိယာယံ ပစ္စဝေက္ခမာနောတိ အာဒိတ္တဒေသနံ ဩလောကေန္တော။ အက္ခန္တနုဏပဋိစ္ဆာဒနပုတ္တမံသုပမံ ပစ္စဝေက္ခမာနောတိ

Pānāgāranti surāpānagharam¹, tam brahmacariyantarāyakarehi surāsoṇḍehi avivittam hoti. Tattha tehi saddhim sahasoṇḍavasena upasaṅkamtum na vaṭṭati, brahmacariyantarāyo hoti. **Saṃsaṭṭho viharati rājūhīti**-ādīsu **rājānoti** abhisittā vā hontu anabhisittā vā, ye rajjamanusāsanti. **Rājamahāmattāti** rājūnam issariyasadisāya mahatiyā issariyamattāya samannāgatā. **Titthiyāti** viparītadassanā bāhiraparibbājakā. **Titthiyasāvakāti** bhattivāsena tesam paccayadāyakā, etehi saddhim saṃsaggajāto hotīti attho.

Ananulomikena saṃsaggenāti ananulomikasaṃsaggo nāma tissannaṃ sikkhānam ananulomo paccanīkasaṃsaggo. Yena brahmacariyantarāyam paññattivītikkaṃ sallekha-parihāṇiṇca pāpuṇāti. Seyyathidaṃ? Rājarājamahāmattehi saddhim sahasokitā sahananditā samasukhadukkhatā uppannesu kiccakaraṇīyesu attanā yogam² āpajjanatā titthiyatitthiyasāvakehi saddhim ekacchandarucisamācāratā ekacchandarucisamācārabhāvāvaho vā sinehabahumānasanthavo. Tattha rājarājamahāmattehi saddhim saṃsaggo brahmacariyantarāyakaro, itarehi titthiyasāvakehi tesam laddhiggahaṇam. Tesam pana vādam bhinditvā attano laddhim gaṇhāpetum samatthena upasaṅkamtum vaṭṭati.

Idāni aparenapi pariyāyena agocaram dassetum “**yāni vā pana tāni kulāni**”-ti-ādi āradham. Tattha **assaddhānīti** Buddhādīsu saddhāviraḥitāni. Tāni “Buddho sabbaññū, dhammo niyyāniko, saṃgho suppaṭipanno”-ti na saddahanti. **Appasannānīti** cittaṃ pasannaṃ anāvilam kātum na sakkonti. **Akkosakaparibhāsakānīti** akkosakāni ceva paribhāsakāni ca. “Corosi, bālosi, mūlhosi, oṭṭhosi, goṇosi, gadrabhosi, āpāyikosi, nerayikosi, tiracchānagatosi, natthi tuyham sugati, duggatiyeva tuyham pāṭikaṅkhā”-ti evaṃ dasahi akkosavatthūhi akkosanti, “hotu, idāni tam paharissāma, bandhissāma, vadhissāmā”-ti evaṃ bhayadassanena paribhāsanti cāti attho.

1. Surāgāram (Ka)

2. Vo yogam (Ka)

သာကဋိကဿ အက္ခယန္တနဥပမဉ္စ၊ ကုဋ္ဌဗျာဓိနော ဝဏာနံ ပဋိစ္စာဒနတေလ-
ပိလောတိကဥပမဉ္စ၊ ကန္တာရပဋိပန္နာနံ ဇာယမ္ပတိကာနံ^၁ ပုတ္တမံသခါဒန-
ဥပမဉ္စ^၂ ဩလောကေန္တော။ **ဘဒ္ဒေကရတ္တဝိဟာရံ ပစ္စဝေက္ခမာနောတိ**—

“အတိတံ နာန္တာဂမေယျ၊ နပ္ပဋိကဇံ အနာဂတံ။

တံ ဝေ ‘ဘဒ္ဒေကရတ္တော’တိ၊ သန္တော အာစိက္ခတေ မုနိ”-တိ^၃—

ဧဝံ ဝုတ္တံ ဘဒ္ဒေကရတ္တဝိဟာရံ ဩလောကေန္တော။ **တာ ဥပ္ပတိတွာ ဥပ္ပတိတွာ ခါဒန္တိ**တိ နိပ္ပတိတွာ နိပ္ပတိတွာ ခါဒန္တိ။

၂၀၀။ တတိယဂါထာယ ပရမေဓိကာ နာမ သတ္တ သဟမေဓိကဝဇ္ဇာ သဗ္ဗေပိ
တေ ဗာဟိရကာ။ **ကုသလာနုသီတိ** ကုသလဓမ္မေ အန္တေသမာနော။

သတ္တ သဟမေဓိကေ ဌပေတွာတိ ဘိက္ခုဘိက္ခုနီသိက္ခမာနာသာမဏေရ-
သာမဏေရီဥပါသကဥပါသိကာယော ဝဇ္ဇေတွာ။ **အထာပရာနိပိ အတ္ထိ**
အဘိသမ္ဘောတဗ္ဗာနိတိ အပရာနိပိ မဒ္ဒိတဗ္ဗာနိ အတ္ထိ သံဝိဇ္ဇန္တိ။

၂၀၁။ စတုတ္ထဂါထာယ **အာတင်္ဂဗသေနာတိ** ရောဂဗသေန။ **သီတံ**
အထုဏ္ဏန္တိ သီတဉ္စ ဥဏ္ဏဉ္စ။ **သော တေဟိ ဖုဋ္ဌော ဗဟုဓာတိ** သော တေဟိ
အာတင်္ဂာဒီဟိ အနေကေဟိ အာကာရေဟိ ဖုဋ္ဌော သမာနော။ **အနောကော-**
တိ အဘိသင်္ခါရိညာဏာဒိနံ အနောကာသဘူတော။ အန္တန္တရဓာတုပကောပ-
ဝသေန ဝါတိ သရီရဗ္ဗန္တရေ အာပေါဓာတုက္ခောဘဝသေန ဝါ အညဓာ-
တုက္ခောဘဝသေန ဝါ။ **ဥဏ္ဏန္တိ** သရီရဗ္ဗန္တရေ တေဇောဓာတုက္ခောဘဝသေန
ဥဏ္ဏံ ဘဝတိ။ **အဘိသင်္ခါရသဟဂတဝိညာဏဿာတိ** ကုသလာကုသလ-
စေတနာသမ္ပယုတ္တစိတ္တဿ။ **ဩကာသံ န ကရေတိတိ** အဝကာသံ ပတိဋ္ဌံ န
ကရေတိ။ **အဝတ္ထိတသမာဒါနောတိ** ဩတရိတွာ ဂါဟကော။

၂၀၂။ ဧဝံ “ဘိက္ခုနော ဝိဇီရုစ္ဆတော”တိအာဒီဟိ တိဟိ ဂါထာဟိ ပုဋ္ဌမတ္ထံ
ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဣဒါနိ “ကျာဿ ဗျပ္ပထယော”တိအာဒိနာ နယေန ပုဋ္ဌံ
ဝိဿဇ္ဇေန္တော “**ထေယျံ န ကာရေ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ဖသေတိ ဖုသေယျ။
ယဒါဝိလတ္တံ မနသော ဝိဇညာတိ ယံ စိတ္တဿ အာဝိလတ္တံ ဝိဇာနေယျ။ တံ သဗ္ဗံ
“**ကဏ္ဍဿ ပက္ခော**”တိ ဝိနောဒယေယျ။

၁-ဇာယမ္ပတိကာနံ (သီ၊ သျာ)

၂-သံ ၁-၃၂၂၊ ၃ ၁၁-၃၄၉-ပိစ္ဆာဒိသု။

၃-မ ၃-၂၃၃၊ ၃ ၁၀-၁၂၀-ပိစ္ဆာဒိသု။

Anatthakāmānīti atthaṃ na icchanti, anattameva icchanti.
Ahitakāmānīti ahitameva icchanti, hitaṃ na icchanti. **Aphāsukāmānī**ti
 phāsukaṃ na icchanti, aphāsukameva icchanti. **Ayogakkhemakāmānī**ti
 catūhi yogehi khemaṃ nibbhayaṃ¹ na icchanti, sabhayameva icchanti.
Bhikkhūnanti ettha sāmaṇerāpi saṅghaṃ gacchanti. **Bhikkhunīnanti** ettha
 sikkhamānā sāmaṇeriyopi. Sabbesampi hi Bhagavantaṃ uddissa
 pabbajitānañceva saraṇagatānañca catunnampi parisānaṃ tāni
 anatthakāmāniyeva. **Tathārūpāni kulānī**ti evarūpāni khattiyakulādīni kulāni.
Sevatīti nissāya jīvati. **Bhajatī**ti upasaṅkamati. **Payirupāsati**ti punappunaṃ
 upasaṅkamati. **Ayaṃ vuccatī**ti ayaṃ vesiyādigocarassa vesiyādiko
 rājādisaṃsaṭṭhassa rājādiko assaddhakulādisevakassa assaddhakulādiko cāti
 tippakāropi ayuttagocarō “agocarō”ti veditabbo.

Tassa imināpi pariyāyena agocaratā veditabbā—vesiyādiko tāva
 pañcakāmaguṇanissayato agocarō veditabbo. Yathāha “ko ca bhikkhave
 bhikkhuno agocarō paravisayo, yadidaṃ pañca kāmaguṇā”ti². Rājādiko
 jhānānuyogassa³ anupanissayato lābhasakkārāsanicakkanipphādanato⁴
 diṭṭhivipattihetuto ca, assaddhakulādiko saddhāhānicittapadosāvahanato⁵
 agocarō.

Antaragharappavesādiko ca cakkhunā rūpaṃ disvā nimittaggāhādiko ca
 saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā visukadassanānuyogo ca pañca
 kāmaguṇā cāti catubbidhopi pana kilesupattivasena agocaroti veditabbo.

Mā bhikkhave agocare carathāti caritaṃ ayuttaṭṭhāne mā caratha.
Paravisayeti sattavisaye. **Agocare bhikkhave caratanti** ayuttaṭṭhāne
 carantānaṃ. “Caran”tipi pāṭho. **Lacchatī**ti labhissati passissati. **Māro**ti
 devaputtamāropi maccumāropi. **Otāra**nti randhaṃ chiddaṃ vivaraṃ.

Gocaraniddese **na vesiyāgocarō hotī**ti-ādīni vuttapaṭipakkhavasena
 veditabbāni. Ayaṃ pana viseso—**cattāro satipaṭṭhānā**

1. Nibbānaṃ (Ka)

2. Saṃ 1. 128 piṭṭhe.

3. Jātānuyogassa (Si)

4. Sattavitakkanipphoṭānato (Si)

5. Saddhāhānicittasantosāvahanato (Ka)

အဒိန္နာဒါနံ ပဟာယာတိ ဧတ္ထ အဒိန္နဿ အာဒါနံ အဒိန္နာဒါနံ၊ ပရ-
 သံဟရဏံ၊ ထေယျံ စောရိကာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ **အဒိန္နန္တိ** ပရပရိဂ္ဂဟိတံ၊
 ယတ္ထ ပရော ယထာကာမကာရိတံ အာပဇ္ဇန္တော အဒဏ္ဍာရဟော အနုပဝဇ္ဇော
 စ ဟောတိ။ တသ္မိံ ပရပရိဂ္ဂဟိတေ ပရပရိဂ္ဂဟိတသညိန္နော တဒါဒါယက-
 ဥပက္ကမသမုဋ္ဌာပိကာ ထေယျစေတနာ အဒိန္နာဒါနံ။ တံ ဟိနေ ပရဿ
 သန္တကေ အပ္ပသာဝဇ္ဇံ၊ ပဏီတေ မဟာသာဝဇ္ဇံ။ ကဿာ? ဝတ္ထုပဏီတတာယ။
 ဝတ္ထုသမတ္တေ သတိ ဂုဏာဓိကာနံ သန္တကေ ဝတ္ထုသ္မိံ မဟာသာဝဇ္ဇံ၊ တံ
 တံ ဂုဏာဓိကံ ဥပါဒါယ တတော တတော ဟိနဂုဏဿ သန္တကေ ဝတ္ထုသ္မိံ
 အပ္ပသာဝဇ္ဇံ။

တဿ ပဉ္စ သမ္ဘာရာ ဟောန္တိ—ပရပရိဂ္ဂဟိတံ၊ ပရပရိဂ္ဂဟိတ-
 သညိတာ၊ ထေယျစိတ္တံ၊ ဥပက္ကမော၊ တေန ဟရဏန္တိ။ **ပဟာယာ**တိ ဣမံ
 အဒိန္နာဒါနစေတနာသင်္ခါတံ ဒုဿိလျံ ပဇေဟိတွာ။ **ပဋိဝိရတော**တိ ပဟိန-
 ကာလတော ပဋ္ဌာယ တတော ဒုဿိလျတော ဩရတော ဝိရတောဝ။
 ဒိန္နမေဝ အာဒိယတိတိ **ဒိန္နာဒါယိ**။ စိတ္တေနပိ ဒိန္နမေဝ ပဋိကံတိတိ **ဒိန္န-
 ပါဋိကန္တိ**။ ထေနေတိတိ ထေနေ၊ န ထေနေန **အထေနေန**။ အထေနတ္တာ-
 ယေဝ **သုစိဘူတေန**။ **အတ္တနာ**တိ အတ္တဘာဝေန၊ အထေနံ သုစိဘူတံ
 အတ္တဘာဝံ ကတွာ ဝိဟရတိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဣတော ပရံ ဝုတ္တနယမေဝ။

မေတ္တာယနဝသေန **မေတ္တိ**။ မေတ္တာကာရော **မေတ္တာယနာ**။ မေတ္တာယ
 အယိတဿ မေတ္တာသမင်္ဂိန္နော စိတ္တဿ ဘာဝေါ **မေတ္တာယိတတ္တိ**။ အနုဒယ-
 တိတိ **အနုဒယာ**၊ ရက္ခတိတိ အတ္တော။ အနုဒယာကာရော **အနုဒယနာ**။
 အနုဒယိတဿ ဘာဝေါ **အနုဒယိတတ္တိ**။ ဟိတဿ သေနဝသေန
ဟိတေသိတာ။ အနုကမ္မနဝသေန **အနုကမ္မာ**။ သဗ္ဗေဟိပိ ဣမေဟိ ပဒေဟိ
 ဥပစာရပ္ပနာပ္ပတ္တာဝ မေတ္တာ ဝုတ္တာ။ **ဝိပုလေနာ**တိ ဧတ္ထ ဖရဏဝသေန
 ဝိပုလတာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ဘူမိဝသေန ပန တံ **မဟဂ္ဂတံ**။ ပရဏဝသေန **အပ္ပမာဏံ**။
 သတ္တာရမ္မဏဝသေန စ **အပ္ပမာဏံ**။ ဗျာပါဒပစ္စတ္တိကပ္ပဟာနေန **အဝေရံ**။
 ဒေါမနဿပ္ပဟာနတော **အဗျာပန္နံ**၊ နိဗ္ဗာန္တန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

အာဝိလန္တိ အပ္ပသန္တံ။ **လုဋ္ဌိတန္တိ** ကလလံ။ **ရေတန္တိ** အသန္တိဋ္ဌာနံ။
သန္တိတန္တိ အာရမ္မဏေန သန္တနမာပါဒိတံ။ **စလိတန္တိ** ကမ္မမာနံ။ **ဘန္တိ**
 ဝိဗ္ဗန္တိ။ **အဂ္ဂပသန္တိ** အနိဗ္ဗုတံ။

gocaroti caritum yuttaṭṭhānavasena catusatipaṭṭhānā gocarō. **Saketi** attano santake. **Pettike visayeti** pitito āgatavisaye.

Āraddhavīriyassāti sammā-upaṭṭhitacatusammappadhānavīriyavantassa. **Thāmagatassāti** balappattassa. **Daḥaparakkamassāti** thiravīriyassa. **Yassatthāya pesitoti** yena arahattatthāya attabhāvo pariccatto. **Attatthe cāti** attano atthe arahattaphale ca. **Ñāye cāti** ariye aṭṭhaṅgike magge ca. **Lakkhaṇe cāti** aniccādilakkhaṇapaṭivedhe ca. **Kāraṇe cāti** hetumhi ca. **Thānāthāne cāti** thāne ca aṭṭhāne ca, kāraṇākāraṇe cāti attho. Idāni vitthāretvā dassetum “**sabbe saṅkhārā aniccā**”ti-ādimāha.

197. Aṭṭhamagāthāya **ekodi nipakoti** ekaggacitto paṇḍito.

Jātarūpassa **olārikampi malarū dhamatīti** suvaṇṇassa thūlarū jallarū aggisamnyogena nīharati. **Sandhamatīti** sammā nīharati. **Niddhamatīti** apunabhavappattikarū katvā nīharati. “Jhāpetī”ti keci vadanti. **Majjhimakampīti** tato sukhumatarampi. **Sukhumakampīti** atisukhumatarampi. **Evamevāti** opammasampanipādanarū. **Attano olārikepi kilese dhamatīti** kāyaduccaritādike thūlakilese vīriyātapena nīharati. **Majjhimatepi kileseti** kāmavitakkādike olārikasukhumānarū majjhimatepi. **Sukhumatepi** nātivitakkādike atisaṇhatepi kilese. **Sammādiṭṭhiyā micchādiṭṭhiṃ dhamatīti** saha vipassanāya maggasampayuttāya sammādiṭṭhiyā viparīkasaṅkhātārū micchādiṭṭhiṃ nīharati. **Sammāsaṅkappādīsupi** eśeva nayo.

198. Evaṃ āyasmātā Sāriputtena tīhi gāthāhi Bhagavantarū thometvā pañcahi gāthāhi pañcasatānarū sissānamatthāya ca senāsanagocarasilavatādīni pucchito¹ tamattharū pakāsetum “**vijigucchamānassā**”ti-ādinā nayena vissajjanamāraddharū. Tattha paṭhamagāthāya tāvattho—jāti-ādīhi **jigucchamānassa rittāsanarū sayanarū sevato ve sambodhikāmassa** Sāriputta bhikkhuno **yadisarū phāsu yo phāsuvihāro yathānudhammarū yo ca anudhammo, tarū te pavakkhāmi yathā pajānarū yathā**

1. Pucchitvā (Ka)

ယော သော မာရောတိ ဝေမာဒိသု မဟာဇနံ အနတ္တေ နိယော-
ဇေတွာ မာရေတိတိ မာရော။ ကဏ္ဍကမ္မတ္တာ ကဏ္ဍော။ ကာမာဝစရိယရတ္တာ
အဓိပတိ။ မရဏံ ပါပနတော အန္တဂူ။ မုဗ္ဗိတုံ အပ္ပဒါနဋ္ဌေန နမုဗ္ဗိ။
မာရဿ ဗဠိသန္တိ မာရဗဠိသံ။ ဝဇ္ဇသန္တိသိတဋ္ဌေန မာရဿ အာမိသန္တိ မာရ-
ဗိသံ။ ဝသဝတ္တနဋ္ဌေန မာရဿ ဝိသယောတိ မာရဝိသယော။ ဂေါစရဋ္ဌေန
မာရဿ နိဝါသောတိ မာရနိဝါသော။ ကာမစာရံ စရဋ္ဌေန မာရဿ
ဂေါစရောတိ မာရဂေါစရော။ ဒုပ္ပမုဉ္ဇနဋ္ဌေန မာရဿ ဗန္ဓနန္တိ မာရဗန္ဓနံ။
ဒုက္ခဒ္ဓယောတိ ဒုက္ခဗန္ဓနော။

၂၀၃။ မူလမ္ပိ တေသံ ပလိခည တိဋ္ဌေတိ တေသံ ကောဓာတိမာနာနံ ယံ
အဝိဇ္ဇာဒိကံ မူလံ၊ တမ္ပိ ပလိခဏိတွာ တိဋ္ဌေယျ။ အဒ္ဓါ ဘဝန္တော အဘိ-
သမ္ဘဝေယျာတိ ဧတံ ပိယာပိယံ အဘိဘဝန္တော ဧကံသေနဝ အဘိဘဝေယျ၊
န တတ္ထ သိထိလံ ပရက္ကမေယျာတိ အပ္ပေါယော။

အဝိဇ္ဇာမူလန္တိအာဒယော အဝိဇ္ဇာ ကောဓဿ ဥပနိဿယသဟဇာတာဒိ-
ဝသေန မူလံ ဟောတိ။ အနုပါယမနသိကာရော စ အသိမာနော စ ဣမေ ဒွေ
ဥပနိဿယဝသေနဝ။ အဟိရိကအနောတ္တပ္ပဥဒ္ဓစ္စာ ဣမေ တယော ဥပ-
နိဿယသဟဇာတာဒိဝသေန မူလာနိ ဟောန္တိ၊ တထာ အတိမာနဿာပိ။

၂၀၄။ ပညံ ပုရက္ခတွာတိ ပညံ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ ကတွာ။ ကလျာဏဒီတိတိ ကလျာဏ-
ဒီတိယာ သမန္နာဂတော။ စတုရော သဟေထ ပရိဒေဝဓမ္မေတိ အနန္တရဂါထာယ
ဝုစ္စမာနေ ပရိဒေဝနိယဓမ္မေ သဟေယျ။

ဝိစယဗဟုလောတိ ပရိဝိမံသနဗဟုလော။ ပဝိစယဗဟုလောတိ ဝိသေသေန
ဝိမံသနဗဟုလော။ ပေက္ခာယနဗဟုလောတိ ဣက္ခဏဗဟုလော။ သမေက္ခာ-
ယနဗဟုလောတိ သေနဗဟုလော။ ဝိဘူတဝိဟာရီတိ ပါကဋံ ကတွာ ဉာတ-
ဝိဟာရီ။

အဘိက္ကန္တေ ပဋိက္ကန္တေတိ ဧတ္ထ တာဝ အဘိက္ကန္တံ ဝုစ္စတိ ဂမနံ။ ပဋိက္ကန္တံ
နိဝတ္တနံ။ တဒုဘယမ္ပိ စတုသု ဣရိယာပထေသု လဗ္ဘတိ။ ဂမနေ တာဝ ပုရတော
ကာယံ အဘိဟရန္တော အဘိက္ကမတိ နာမ။ ပဋိနိဝတ္တေန္တော ပဋိက္ကမတိ နာမ။
ဌာနေပိ ဌိတကောဝ ကာယံ ပုရတော ဩနမေန္တော အဘိက္ကမတိ နာမ။
ပစ္ဆတော အပနာမေန္တော ပဋိက္ကမတိ နာမ။ နိသဇ္ဇာယပိ နိသိန္ဓကောဝအာသ-
နဿ ပုရိမအင်္ဂါဘိမုခေါ သံသရန္တော အဘိက္ကမတိ နာမ။ ပစ္ဆိမအင်္ဂပု-
ဒေသံ ပစ္ဆာ သံသရန္တော ပဋိက္ကမတိ နာမ။ နိပဇ္ဇာယပိ ဒေသဝ နယော။

pajānanto vadeyya, evaṃ vadāmīti. **Yaṃ phāsuviḥāranti** yaṃ sukhaviḥāraṃ. **Asappāyarūpadassanena** itthirūpādisamaṇāsappāyarūpadassanena. **Taṃ bodhiṃ bujjhitukāmassāti** taṃ catumaggañāṇasaṅkhātāṃ bodhiṃ bujjhituṃ icchantassa. **Anubujjhitukāmassāti** anurūpāya paṭipattiyā bujjhitukāmassa. **Paṭivijjhitukāmassāti** abhimukhe katvā nibbijjhitukāmassa. **Sambujjhitukāmassāti** pahīnakilese apaccāgamanavasena sammā bujjhituṃ icchantassa. **Adhigantukāmassāti** pāpuṇitukāmassa. **Sacchikātukāmassāti** paṭilābhasacchikiriyāya pattukāmassa. Atha vā **bujjhitukāmassāti** sotāpattimaggañāṇaṃ ñātukāmassa. **Anubujjhitukāmassāti** sakadāgāmimaggañāṇaṃ puna ñātukāmassa. **Paṭivijjhitukāmassāti** anāgāmimaggañāṇaṃ paṭivedhavasena ñātukāmassa. **Sambujjhitukāmassāti** arahattamaggañāṇaṃ sammā ñātukāmassa. **Adhigantukāmassāti** catubbidhampi adhigantukāmassa. **Phassitukāmassāti** ñāṇaphusaṇāya phusitukāmassa. **Sacchikātukāmassāti** paccavekkhaṇāya paccakkhaṃ kattukāmassa.

Catunnaṃ maggānaṃ pubbabhāge vipassanāti catunnaṃ ariyamaggānaṃ purimakotṭhāse uppanna-udayabbayādivipassanāñāṇāni.

199. Dutiyagāthāya **sapariyantacārīti** sīlādīsu catūsu pariyañtesu caramāno. **Daṃsādhipātānanti** piṅgalamakkhikāṇaṇca sesamakkhikāṇaṇca. Te hi tato tato adhipatitvā khādanti, tasmā “adhipātā”ti vuccanti. **Manussaphassānanti** corādiphassānaṃ.

Cattāro pariyañtāti cattāro mariyādā paricchedā. **Antopūtibhāvaṃ paccavekkhamānoti** abbhantare kucchitabhāvaṃ sīlavirahitabhāvaṃ olokayamāno. **Anto sīlasaṃvarapariyañte caratīti** sīlasaṃvaraparicchedabbhantare carati vicarati. **Mariyādaṃ na bhindatīti** sīlamariyādaṃ sīlaparicchedaṃ na kopeti.

Ādittapariyāyaṃ paccavekkhamānoti ādittadesanaṃ¹ olokento. **Akkhabbhañjanavaṇapaṭicchādanaputtamaṃsūpamaṃ paccavekkhamānoti**

1. Vi 3. 44; Saṃ 2. 58, 251 piṭṭhādīsu.

သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတိတိ သမ္ပဇညေန သမ္ပကိစ္စကာရီ၊ သမ္ပဇညမေဝ^၁ ဝါ ကာရီ ဟောတိ။ သော ဟိ အဘိက္ကန္တာဒိသု သမ္ပဇညံ ကရေတေဝ၊ န ကတ္တမိ သမ္ပဇညဝိရဟိတော ဟောတိ။ **အာလောကိတေ ဝိလောကိတေ**တိ ဧတ္ထ ပန အာလောကိတံ နာမ ပုရတော ပေက္ခနံ။ ဝိလောကိတံ နာမ အနုဒိသာ-ပေက္ခနံ။ အညာနိပိ ဟေဋ္ဌာ ဥပရိ ပစ္စတော ပေက္ခနဝသေန ဩလောကိတ-ဥလ္လောကိတအပလောကိတာနိ နာမ ဟောန္တိ။ တာနိ ဣမ န ဂဟိတာနိ။ သာရုပ္ပဝသေန ပန ဣမာနေဝ ဒွေ ဂဟိတာနိ၊ ဣမိနာ ဝါ မုခေန သဗ္ဗာနိ ဂဟိတာနေဝါတိ။

သမိဋ္ဌိတေ ပသာရိတေတိ ပဗ္ဗာနံ သမိဋ္ဌနပသာရဏေ။ **သင်္ခာဒိပတ္တဝိဝရ-ဇာရဏေ**တိ ဧတ္ထ သင်္ခာဒိပိဝရာနံ နိဝါသနပါရူပနဝသေန၊ ပတ္တဿ ဘိက္ခဝ-ပဋိဂ္ဂဟဏာဒိဝသေန ပရိဘောဂေါ ဓာရဏံ နာမ။ **အသိတာဒိသု အသိတေ**တိ ပိဏ္ဍုပါတဘောဇနေ။ **ဝိတေ**တိ ယာဂုအာဒိပါနေ။ **ခါယိတေ**တိ ပိဋ္ဌခဇ္ဇကာဒိ-ခါဒနေ။ **သာယိတေ**တိ မရုဇာဏိတာဒိသာယနေ။ **ဥစ္စာရပဿာဝကမ္မေ**တိ ဥစ္စာရဿ စ ပဿာဝဿ စ ကရဏေ။ **ဂတာဒိသု ဂတေ**တိ ဂမနေ။ **ဋ္ဌိတေ**တိ ဌာနေ။ **နိသိန္ဓေ**တိ နိသဇ္ဇာယ။

သုတ္တေတိ သယနေ။ **ဇာဂရိတေ**တိ ဇာဂရဏေ။ **ဘာသိတေ**တိ ကထနေ။ တတ္ထ ဥပါဒါရူပဿ သဒ္ဓါယတနဿ အပ္ပဝတ္တေ သတိ ဘာသိတာ နာမ န ဟောတိ၊ တသ္မိံ ပဝတ္တန္တေ ဟောတိတိ ပရိဂ္ဂါဟကော ဘိက္ခု ဘာသိတေ သမ္ပဇာနကာရီ နာမ ဟောတိ။ ဝိမုတ္တာယတနသိသေန ဓမ္မံ ဒေသေန္တောပိ ဗာတ္ထိံသတိရစ္ဆာနကထံ ပဟာယ ဒသကထာဝတ္ထုနိသိတံ ကထံ ကထေန္တောပိ ဘာသိတေ သမ္ပဇာနကာရီ နာမ။ **တုဏှိဘာဝေ**တိ အကထနေ။ တတ္ထ ဥပါဒါရူပဿ သဒ္ဓါယတနဿ ပဝတ္တိယံ တုဏှိဘာဝေါ နာမ နတ္ထိ၊ အပ္ပဝတ္တိယံ ဟောတိတိ ပရိဂ္ဂါဟကော ဘိက္ခု တုဏှိဘာဝေ သမ္ပဇာနကာရီ နာမ ဟောတိ။ အဋ္ဌတိသအာရမ္မဏေသု စိတ္တရူပိယံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ နိသိန္ဓောပိ ဒုတိယဇ္ဈာနံ သမာပန္နောပိ တုဏှိဘာဝေ သမ္ပဇာနကာရီ နာမ။ ဧတ္ထ စ ဧကော ဣရိယာပထော ဒွိသု ဌာနေသု အာဂတော။ သော ဟေဋ္ဌာ အဘိက္ကန္တေ ပဋိက္ကန္တေတိ ဧတ္ထ ဘိက္ခဝစာရဂါမံ ဂစ္ဆတော အာဂစ္ဆတော စ အဒ္ဓါနဂမနဝသေန ကထိတော။ ဂတေ ဌိတေတိ ဧတ္ထ^၂ ဝိဟာရေ စုဏှိကပါဒုဒ္ဓါရဝသေန ကထိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဗုဒ္ဓါ-နုဿတိဝသေနာ**တိအာဒယော ဟေဋ္ဌာ တတ္ထ တတ္ထ ပကာသိတာ ဧဝ။

၁-သမ္ပဇညဿေဝ (သိ)

၂-ဂတေ ဌိတေ နိသိန္ဓေတိ ဧတ္ထ (သဗ္ဗတ္ထ)

sākaṭikassa akkhabbhañjana-upamañca, kuṭṭhabyādhino vaṇānaṃ paṭicchādanatelaṭipilotika-upamañca, kantārapaṭipannānaṃ jāyampatikānaṃ¹ puttamaṃsakhādāna-upamañca² olokento. **Bhaddekarattavihāraṃ paccavekkhamānoti—**

“Atītaṃ nānvāgameyya, nappaṭikaṅkhe anāgataṃ.

Taṃ ve ‘bhaddekaratto’ti, santo ācikkhate Munī”ti³—

evaṃ vuttaṃ bhaddekarattavihāraṃ olokento. **Tā uppatitvā uppatitvā khādanti**ti nippatitvā nippatitvā khādanti.

200. Tatiyagāthāya **paradhammikā** nāma satta sahadhammikavajjā sabbepe te bāhirakā. **Kusalānu-esīti** kusaladhamme anvesamāno.

Satta sahadhammike ṭhapetvāti

bhikkhubhikkhunīsikkhamānāsāmaṇerasāmaṇerī-upāsaka-upāsikāyo vajjetvā. **Athāparānīpi atthi abhisambhotabbānīti** aparānīpi madditabbāni atthi saṃvijjanti.

201. Catutthagāthāya **ātaṅkaphassenāti** rogaphassena. **Sītaṃ athuṇhanti** sītañca uṇhañca. **So tehi phuṭṭho bahudhāti** so tehi ātaṅkādihi anekehi ākārehi phuṭṭho samāno. **Anokoti** abhisāṅkhāraviññāṇādīnaṃ anokāsabhūto. **Abbhantaradhātupakopavasena vāti** sarīrabbhantare āpodhātukkabhavasena vā aññadhātukkabhavasena vā. **Uṇhanti** sarīrabbhantare tejodhātukkabhavasena uṇhaṃ bhavati. **Abhisāṅkhārasahagataviññāṇassāti** kusalākusalacetanāsampayuttacittassa. **Okāsaṃ na karotīti** avakāsaṃ patiṭṭhaṃ na karoti. **Avatthitasamādānoti** otaritvā gāhako.

202. Evaṃ “bhikkhuno vijigucchato”ti-ādīhi tīhi gāthāhi puṭṭhamatthaṃ vissajjetvā idāni “kyāssa byappathayo”ti-ādinā nayena puṭṭhaṃ vissajjento “**theyyaṃ na kāre**”ti-ādimāha. Tattha **phasseti** phuseyya. **Yadāvilattaṃmanaso vijaññāti** yaṃ cittassa āvilattaṃ vijāneyya, taṃ sabbaṃ “**kaṇhassa pakkho**”ti vinodayeyya.

1. Jayampatikānaṃ (Sī, Syā)

2. Saṃ 1. 322; Khu 11. 349 piṭṭhādīsu.

3. Ma 3. 233; Khu 10. 128 piṭṭhādīsu.

အရတိတိ ရတိပဋိက္ခေပေါ။ အရတိတာတိ အရမနာကာရော။ အနဘိရ-
တိတိ အနဘိရတဘာဝေါ။ အနဘိရမနာတိ အနဘိရမနာကာရော။ ဥက္ကဏ္ဍိ-
တာတိ ဥက္ကဏ္ဍနာကာရော။ ပရိတသိတာတိ ဥက္ကဏ္ဍနဝသေနေဝ ပရိတသနာ။

၂၀၅။ ကိံ သူ အသိသန္တိ ကိံ ဘုဉ္ဇိဿာမိ။ ကုဝ ဝါ အသိသန္တိ ကုဟိံ
ဝါ အသိဿာမိ။ ဒုက္ခံ ဝတ သေတ္ထ ကုဝဇ္ဇ သေသန္တိ ဣမံ ရတ္ထိံ ဒုက္ခံ သယိံ။
အဇ္ဇ အာဂမနရတ္ထိံ ကတ္ထ သယိသိ။ ဧတေ ဝိတက္ကေတိ ဧတေ ပိဏ္ဍပါတ-
နိဿိတေ ဋ္ဌေ, သေနာသနနိဿိတေ ဋ္ဌေတိ စတ္တာရော ဝိတက္ကေ။ အနိကေတ-
စာရိတိ အပလိဗောဓစာရိ နိတ္တဏ္ဍစာရိ။

ဗလကေ ဝါတိ ဝင်္ကာဒိဗလကပိဋ္ဌေ စ။ အာဂါမိရတ္ထိန္တိ အာဂမနိရတ္ထိယံ။
အာဒေဝနေယျေတိ ဝိသေသေန ဒေဝနိယျေ။ ပရိဒေဝနေယျေတိ သမန္တ-
တော ဒေဝနိယျေ။

၂၀၆။ ကာလေတိ ပိဏ္ဍပါတကာလေ ပိဏ္ဍပါတသင်္ခါတံ အန္တံ ဝါ, စိဝရ-
ကာလေ စိဝရသင်္ခါတံ ဝသနံ ဝါ လဒ္ဓါ ဓမ္မေန သမေနာတိ အဓိပ္ပါယော။ မတ္တံ
သ ဇဉ္ဇာတိ ပရိဂ္ဂဟေ စ ပရိဘောဂေ စ သော ပမာဏံ ဇာနေယျ။ ဣဇာတိ
သာသနေ၊ နိပါတမတ္တမေဝ ဝါ ဧတံ။ တောသနတ္ထန္တိ သန္တောသတ္ထံ၊ တေဒတ္ထံ
မတ္တံ ဇာနေယျာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သော တေသု ဂုတ္တောတိ သော ဘိက္ခု တေသု
ပစ္စယေသု ဂုတ္တော။ ယတစာရိတိ သဗ္ဗတဝိဟာရော၊ ရက္ခိတဗ္ဗရိယာပထော
ရက္ခိတကာယဝစီမနောဒ္ဓါရော စာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ “ယတိစာရိ”တိပိ ပါဠော၊
ဧသောယေဝတ္ထော။ ဂူသိတောတိ ရောသိတော၊ ဆဋ္ဌိတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ဒွိဟိ ကာရဏေဟိ မတ္တံ ဇာနေယျာတိ ဒွိဟိ ဘာဂေဟိ ပမာဏံ ဇာနေယျ။
ပဋိဂ္ဂဟဏတော ဝါတိ ပရေဟိ ဒိယျမာနဂ္ဂဟဏကာလတော ဝါ။ ပရိဘောဂ-
တော ဝါတိ ပရိဘုဉ္ဇနကာလတော ဝါ။ ထောကေပိ ဒိယျမာနေတိ အပ္ပကေပိ
ဒိယျမာနေ။ ကုလာနုဒယာယာတိ ကုလာနံ အနုဒယတာယ။ ကုလာနုရက္ခာ-
ယာတိ ကုလာနံ အနုရက္ခဏတ္တာယ။ ပဋိဂ္ဂဏှာတိတိ ထောကမ္ပိ ဂဏှာတိ။ ဗဟု-
ကေပိ ဒိယျမာနေတိ အနပ္ပကေပိ ဒိယျမာနေ။ ကာယပရိဟာရိကံ စိဝရံ
ပဋိဂ္ဂဏှာတိတိ ဧတ္ထ ကာယံ ပရိဟာရတိ ပေါသေတိတိ ကာယပရိဟာရိကံ။
ကုန္တိပရိဟာရိကန္တိ ကုန္တိံ ပရိဟာရတိ ပေါသေတိတိ ကုန္တိပရိဟာရိကံ။ ဣတရိ-
တရပစ္စယသန္တောသေန သမန္တာဂတဿ ဘိက္ခုနေ အဋ္ဌပရိက္ခာရာ ဝဇ္ဇန္တိ တိဏိ
စိဝရာနိ ပတ္တော ဒန္တကဋ္ဌစ္ဆေဒနဝါသိ ကော သူမိ ကာယဗန္ဓနံ ပရိဿာဝနန္တိ။
ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

Adinnādānaṃ pahāyāti ettha adinnassa ādānaṃ adinnādānaṃ, parasamharaṇaṃ, theyyaṃ corikāti vuttaṃ hoti. Tattha **adinnanti** parapariggahitaṃ, yattha paro yathākāmakāritaṃ āpajjanto adaṇḍāraho anupavajjo ca hoti, tasmim parapariggahite parapariggahitasāñño tadādāyaka-upakkamasamuṭṭhāpikā theyyacetanā adinnādānaṃ. Taṃ hīne parassa santake appasāvajjaṃ, paṇīte mahāsāvajjaṃ. Kasmā? Vatthupaṇītatāya. Vatthusamatte sati guṇādhikānaṃ santake vatthusmim mahāsāvajjaṃ, taṃ taṃ guṇādhikaṃ upādāya tato tato hīnaguṇassa santake vatthusmim appasāvajjaṃ.

Tassa pañca sambhārā honti—parapariggahitaṃ, parapariggahitasāññitā, theyyacittaṃ, upakkamo, tena haraṇanti. **Pahāyāti** imaṃ adinnādānacetanāsāṅkhātāṃ dussīlyāṃ pajahitvā. **Paṭiviratoti** pahīnakālato paṭṭhāya tato dussīlyato orato viratova. Dinnameva ādiyatīti **dinnādāyī**. Cittenapi dinnameva paṭikaṅkhatīti **dinnapāṭikaṅkhī**. Thenetīti theno, na thenena **athenena**. Athenattāyeva **sucibhūtena**. **Attanāti** attabhāvena, athenaṃ sucibhūtaṃ attabhāvaṃ katvā viharatīti vuttaṃ hoti. Ito paraṃ vuttanayameva.

Mettāyanavasena **metti**. Mettākāro **mettāyanā**. Mettāya ayitassa mettāsamaṅgino cittassa bhāvo **mettāyitattaṃ**. Anudayatīti **anudayā**, rakkhatīti attho. Anudayākāro **anudayanā**. Anudayatassa bhāvo **anudayitattaṃ**. Hitassa esanavasena **hitesitā**. Anukampanavasena **anukampā**. Sabbehipi imehi padehi upacārappanāpattāva mettā vuttā. **Vipulenāti** ettha pharaṇavasena vipulatā daṭṭhabbā. Bhūmivasena pana taṃ **mahaggataṃ**. Paṇḍavasena **appamāṇaṃ**. Sattārammaṇavasena ca **appamāṇaṃ**. Byāpādapaccatthikappahānena **averaṃ**. Domanassappahānato **abyāpajjaṃ**¹, niddukkanti vuttaṃ hoti.

Āvilanti appasannaṃ. **Lulīanti** kalalaṃ. **Eritanti** asanniṭṭhānaṃ. **Ghaṭṭitanti** ārammaṇena ghaṭṭanaṃ āpāditāṃ. **Calitanti** kampamānaṃ. **Bhantanti** vibbhantaṃ. **Avūpasantanti** anibbutaṃ.

1. Abyāpajjaṃ (Sī)

“တိစိဝရဉ္စ ပတ္တော စ၊ ဝါသိ သူစိ စ ဗန္ဓနံ။
ပရိသာဝနေန အဋ္ဌေတေ၊ ယုတ္တယောဂဿ ဘိက္ခုနော”တိ။

တေ သဗ္ဗေ ကာယပရိဟာရိကာပိ ဟောန္တိ ကုစ္ဆိပရိဟာရိကာပိ။ ကထံ? တိစိဝရံ တာဝနိဝါသေတွာ စ ပါရုပိတွာ စဝိစရဏကာလေ ကာယံ ပရိဟာရတိ ပေါသေတိတိ ကာယပရိဟာရိကံ ဟောတိ။ စိဝရကဏ္ဍေန ဥဒကံ ပရိသာဝေတွာ ပိဝနကာလေ ခါဒိတဗ္ဗဗလာဗလဂ္ဂဟဏကာလေ စ ကုစ္ဆိ ပရိဟာရတိ ပေါသေတိတိ ကုစ္ဆိပရိဟာရိကံ ဟောတိ။

ပတ္တောပိ တေန ဥဒကံ ဥဒ္ဓရိတွာ နှာနကာလေ ကုပ္ပိပရိဟာရဏကာလေ စ ကာယပရိဟာရိကော ဟောတိ။ အာဟာရံ ဂဟေတွာ ဘုဉ္ဇနကာလေ ကုစ္ဆိပရိဟာရိကော။ ဝါသိပိ တာယဒန္တကဋ္ဌေဒနကာလေ မဇ္ဈိဌာနံ အင်္ဂပါဒစိဝရကုပ္ပိဋကသဇ္ဇနကာလေ စ ကာယပရိဟာရိကာ ဟောတိ။ ဥစ္ဆုဇ္ဈေဒနနာဠိကေရာဒိတဉ္စနကာလေ ကုစ္ဆိပရိဟာရိကာ။ သူစိ စိဝရသိဗ္ဗနကာလေ ကာယပရိဟာရိကာ ဟောတိ။ ပူဝံဝါ ဖလံ ဝါဝိဇ္ဇိတွာ ခါဒနကာလေ ကုစ္ဆိပရိဟာရိကာ။ ကာယဗန္ဓနံ ဗန္ဓိတွာ ဝိစရဏကာလေ ကာယပရိဟာရိကံ။ ဥစ္ဆုအာဒိနိဗန္ဓိတွာ ဂဟဏကာလေ ကုစ္ဆိပရိဟာရိကံ။ ပရိသာဝနံ တေန ဥဒကံ ပရိသာဝေတွာ နှာနကာလေ သေနာသနပရိဟာရဏကာလေ စ ကာယပရိဟာရိကံ။ ပါနိယပါဏကပရိသာဝနကာလေ တေနော တိလတဏှုလပုထုကာဒိနိ ဂဟေတွာ ခါဒနကာလေ စ ကုစ္ဆိပရိဟာရိကံ။

ပဋိသင်္ခါ ယောနိသောတိ ဥပါယေန ပထေန ပဋိသင်္ခါယ ဥတွာ၊ ပစ္စဝေက္ခိတွာတိ အတ္ထော။ ဧတ္ထ စ “သီတဿ ပဋိသင်္ခါယာ”တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တပစ္စဝေက္ခဏမေဝ ယောနိသော ပဋိသင်္ခါတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ စိဝရန္တိ အန္တရဝါသကာဒိသု ယံကိဉ္စိ။ **ပဋိသေဝတိ**တိ ပရိဘုဉ္ဇတိ နိဝါသေတိ ဝါ ပါရုပတိ ဝါ။ **ယာဝဒေဝါ**တိ ပယောဇနာဝဓိပရိစ္ဆေဒနိယမဝစနံ။ ဧတ္တကမေဝ ဟိ ယောဂိနော စိဝရပဋိသေဝနေ ပယောဇနံ၊ ယဒိဒံ သီတဿ ပဋိသင်္ခါယာတိအာဒိ၊ န ဣတော ဘိယျော။ **သီတဿာ**တိ အဇ္ဈတ္တဓာတုက္ခောဘဝသေန ဝါ ဗဟိဒ္ဓါ ဥတုပရိဏာမနဝသေန ဝါ ဥပ္ပန္နဿ ယဿ ကဿစိ သီတဿ။

ပဋိသင်္ခါယာတိ ပဋိဟနနတ္ထံ။ ယထာ သရီရေ အာဗာဓံ န ဥပ္ပါဒေတိ၊ ဧဝံ တဿ ဝိနောဒနတ္ထံ။ သီတဗ္ဗာဟတေ ဟိ သရီရေ ဝိက္ခိတ္တစိတ္တော ယောနိသော ပဒဟိတုံ န သက္ကောတိ။ တသ္မာ သီတဿ ပဋိသင်္ခါယာ စိဝရံ

Yo so māroti evamādīsu mahājanam anatthe niyojetvā māretīti **māro**. Kaṇhakammattā **kaṇho**. Kāmāvacarissarattā **adhipati**. Maraṇam pāpanato **antagū**. Muñcitum appadānaṭṭhena **namuci**. Mārassa baḷisanti **mārabalisaṃ**. Vaṭṭasannissitaṭṭhena mārassa āmisanti **mārāmisam**. Vasavattanaṭṭhena mārassa visayoti **māravisayo**. Gocaraṭṭhena mārassa nivāsoti **māranivāso**. Kāmacāram caraṭṭhena mārassa gocaroti **māragocarō**. Duppamuñcanaṭṭhena mārassa bandhananti **mārabandhanam**. **Dukkhuddayoti** dukkhabandhano.

203. **Mūlampi tesam palikhañña tiṭṭheti** tesam kodhātīmānānam yaṃ avijjādikaṃ mūlaṃ, tampi palikhaṇitvā tiṭṭheyya. **Addhā bhavanto abhisambhaveyyāti** etaṃ piyāpiyaṃ abhibhavanto ekamseneva abhibhaveyya, na tattha sithilaṃ parakkameyyāti adhippāyo.

Avijjāmūlanti-ādayo avijjā kodhassa upanissayasahajātādivasena mūlaṃ hoti. Anupāyamanasikāro ca asmimāno ca ime dve upanissayavaseneva. Ahirika-anottappa-uddhaccā ime tayo upanissayasahajātādivasena mūlāni honti, tathā atimānassāpi.

204. **Paññaṃ purakkhatvāti** paññaṃ pubbaṅgamaṃ katvā. **Kalyāṇapīṭīti** kalyāṇapīṭiyā samannāgato. **Caturo sahettha paridevadhammeti** anantaragāthāya vuccamāne paridevanīyadhamme saheyya.

Vicayabahuloti parivīmaṃsanabahulo. **Pavicayabahuloti** visesena vīmaṃsanabahulo. **Pekkhāyanabahuloti** ikkhaṇabahulo. **Samekkhāyanabahuloti** esanabahulo. **Vibhūtavihārīti** pākaṭam katvā ñātavihārī.

Abhikkante paṭikkanteti ettha tāva abhikkantaṃ vuccati gamaṇam. Paṭikkantaṃ nivattanaṃ. Tadubhayampi catūsu iriyāpathesu labbhati. Gamane tāva purato kāyaṃ abhiharanto abhikkamati nāma. Paṇivattento paṭikkamati nāma. Thānēpi thitakova kāyaṃ purato onamento abhikkamati nāma. Pacchato apanāmento paṭikkamati nāma. Nisajjāyapi nisinnakova āsanassa purima-aṅgābhimukho saṃsaranto abhikkamati nāma. Pacchima-aṅgappadesaṃ pacchā saṃsaranto paṭikkamati nāma. Nipajjāyapi eseva nayo.

သေဝိတဗ္ဗန္တိ ဘဂဝါ အနုညာသီ။ သေ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ ကေဝလဥေတ္ထ ဥဏှဿာတိ အဂ္ဂိသန္တာပဿ၊ တဿ ဝနဒါဟာဒိသု သမ္ဘဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ခုံသမကသဝါတာတပသရီသပသမ္ဘဿာနန္တိ ဧတ္ထ ပန ခုံသတိ ခုံသနမက္ခိကာ။ “အန္ဓမက္ခိကာ”တိပိ ဝုစ္ဆန္တိ။ မကသတိ မကသာ ဧဝ။ ဝါတာတိ သရဇ-အရဇာဒိဘေဒါ။ အာတပေါတိ သူရိယာတပေါ။ သရီသပေါတိ ယေ ကေဝိ သရန္တာ ဂစ္ဆန္တိ ဒီသဇာတိကာ သပ္ပါဒယော၊ တေသံ ဒဋ္ဌသမ္ဘဿော စ ဖုဋ္ဌသမ္ဘဿော စာတိ ဒုဝိဇော သမ္ဘဿော၊ သောပိ စိဝရံ ပါရုပိတွာ နိသိန္တံ န ဗာဓတိ။ တဿ တာဒိသေသု ဌာနေသု တေသံ ပဋိသဘာတတ္ထာယ ပဋိသေဝတိ။ ယာဝဒေဝါတိ ပုန တေသ ဝစနံ နိယတပယောဇနာဝဓိ-ပရိစ္ဆေဒဒဿနတ္ထံ။ ဟိရိကောဝိနပဋိစ္ဆာဒနတ္ထန္တိ နိယတပယောဇနံ၊ ဣတရာနိ ကဒါဏိ ဟောန္တိ။ တတ္ထ ဟိရိကောဝိနန္တိ တံ တံ သမ္မာဓဋ္ဌာနံ။ ယသ္မိ ယသ္မိ ဟိ အင်္ဂေ ဝိဝရိယမာနေ ဟိရိ ကုပ္ပတိ ဝိနဿတိ၊ တံ တံ ဟိရိ ကောပနတော ဟိရိကောဝိနန္တိ ဝုစ္ဆတိ။ တဿ စ ဟိရိကောဝိနဿ ပဋိစ္ဆာဒနတ္ထန္တိ ဟိရိကောဝိနပဋိစ္ဆာဒနတ္ထံ။ “ဟိရိကောဝိန ပဋိစ္ဆာဒနတ္ထ”န္တိ ဝိ ပါဌော။

ဝိဇ္ဇာပါတန္တိ ယံကိဉ္စိ အာဟာရံ။ ယော ဟိ ကောဝိ အာဟာရော ဘိက္ခုနော ပိဏ္ဍောလျေန ပတ္တေ ပတိတတ္ထာ “ဝိဇ္ဇာပါတော”တိ ဝုစ္ဆတိ။ ပိဏ္ဍာနံ ဝါပါတော ပိဏ္ဍပါတော၊ တတ္ထ တတ္ထ လဒ္ဓါနံ ဘိက္ခုနံ သန္တိပါတော၊ သမူဟောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။

သေနာသနန္တိ သယနဉ္စ အာသနဉ္စ။ ယတ္ထ ယတ္ထ ဟိ သေတိ ဝိဟာရေ ဝါ အစုယောဂါဒိမိ ဝါ၊ တံ သေနံ။ ယတ္ထ ယတ္ထ အာသတိ နိသီဒတိ၊ တံ အာသနံ။ တံ ဧကတော ကတွာ “သေနာသန”န္တိ ဝုစ္ဆတိ။ ဥတုပရိဿယဝိနောဒနပဋိ-သလ္လာနာရာမတ္ထန္တိ ပရိသဟနဋ္ဌေန^၂ ဥတုယေဝ ဥတုပရိဿယော။ ဥတု-ပရိဿယဿ ဝိနောဒနတ္ထဉ္စ ပဋိသလ္လာနာရာမတ္ထဉ္စ။ ယော သရိရာဗာဓိတ္တ-ဝိက္ခေပကရော^၃ အသပ္ပါယော ဥတု သေနာသနပဋိသေဝနေန ဝိနောဒေတဗ္ဗော ဟောတိ၊ တဿ ဝိနောဒနတ္ထံ ဧကိဘာဝသုခတ္ထဉ္စာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကာမဉ္စ သီတပဋိသဘာတာဒိနာဝ ဥတုပရိဿယဝိနောဒနံ ဝုတ္တမေဝ။ ယထာ ပန စိဝရပဋိသေဝနေ “ဟိရိကောဝိနပဋိစ္ဆာဒနံ နိယတပယောဇနံ၊ ဣတရာနိ ကဒါဏိ ကဒါဏိ ဘဝန္တိ”တိ ဝုတ္တံ၊ ဧဝိဓာပိ နိယတဥတုပရိဿယဝိနောဒနံ သန္တာယ ဣဒံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အထ ဝါ အယံ ဝုတ္တပ္ပကာရော ဥတု ဥတုယေဝ။ ပရိဿယော ပန ဒုဝိဇော ပါကဋ္ဌပရိဿယော စ ပဋိစ္ဆန္တပရိဿယော စ။

၁-ဟိရိကောပနပဋိစ္ဆာဒနတ္ထန္တိ (သီ) ၂-ပရိဿယဋ္ဌေန (သီ၊ သျှာ) ၃-သရိရာဗိတ္တဝိရူပကရော (သီ၊ သျှာ)

Sampajānakārī hotīti sampajāññena sabbakiccakārī, sampajāññameva¹ vā kārī hoti. So hi abhikkantādīsu sampajāññam karoteva, na katthaci sampajāññavirahito hoti. **Ālokite vilokiteti** ettha pana ālokitaṃ nāma purato pekkhanaṃ. Vilokitaṃ nāma anudisāpekkhanaṃ. Aññānapi heṭṭhā upari pacchato pekkhanavasena olokita-ullokita-apalokitāni nāma honti. Tāni idha na gahitāni. Sāruppavasena pana imāneva dve gahitāni, iminā vā mukhena sabbāni gahitānevāti.

Samiñjite pasāriteti pabbānaṃ samiñjanapasāraṇe.

Sanghāṭipattacīvaradhāraṇeti ettha saṅghāṭicīvarānaṃ nivāsanapārūpanavasena, pattassa bhikkhāpaṭiggahaṇādivasena paribhogo dhāraṇaṃ nāma. **Asitādīsu asiteti** piṇḍapātābhojane. **Vītetī** yāgu-ādiṭṭhane. **Khāyiteti** piṭṭhakhajjakādikhādane. **Sāyiteti** madhuphāṇitādisāyane. **Uccārapassāvakammeti** uccārassa ca passāvassa ca karaṇe. **Gatādīsu gateti** gamane. **Ṭhiteti** ṭhāne. **Nisinneti** nisajjāya.

Sutteti sayane. **Jāgariteti** jāgaraṇe. **Bhāsiteti** kathane. Tattha upādārūpassa saddāyatanassa appavatte sati bhāsitaṃ nāma na hoti, tasmim pavattante hotīti pariggāhako bhikkhu bhāsitaṃ sampajānakārī nāma hoti. Vimuttāyatanasīsenā dhammaṃ desentopi bāttimsatiracchānakathaṃ pahāya dasakathāvatthunissitaṃ kathaṃ kathentopi bhāsitaṃ sampajānakārī nāma. **Tuṇhībhāveti** akathane. Tattha upādārūpassa saddāyatanassa pavattiyam tuṇhībhāvo nāma natthi, appavattiyam hotīti pariggāhako bhikkhu tuṇhībhāve sampajānakārī nāma hoti. Aṭṭhatimsa-ārammaṇesu cittaruciyaṃ kammaṭṭhānaṃ gahetvā nisinnopi dutiyajjhānaṃ samāpannapi tuṇhībhāve sampajānakārī nāma. Ettha ca eko iriyāpatho dvīsu ṭhānesu āgato. So heṭṭhā abhikkante paṭikkanteti ettha bhikkhācāragāmaṃ gacchato āgacchato ca addhānagamanavasena kathito. Gate ṭhiteti ettha² vihāre cuṇṇikapāduddhāravasena kathitoti vedītabbo. **Buddhānussativasenāti**-ādayo heṭṭhā tattha tattha pakāsitaṃ eva.

1. Sampajāññasseva (Sī)

2. Gate ṭhite nisinneti ettha (sabbattha)

တတ္ထ ပါကဋ္ဌပရိသယော သိဟဗျုပ္ပါဒယော၊ ပဋိစ္စန္ဓပရိသယော ရာဂဒေါသာဒယော။ တေ ယတ္ထ အပရိဂုတ္တိယာ စ အသပ္ပါယရူပဒဿနာဒိနာ စ အာဗာဓံ န ကရေန္တိ၊ တံ သေနာသနံ ဧဝံ ဇာနိတွာ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပဋိသေဝန္တော ဘိက္ခု ပဋိသင်္ခါ ယောနိသော သေနာသနံ ဥတုပရိသယဝိနောဒနတ္ထံ ပဋိသေဝတိတိ ဝေဒိတဗျော။

ဂိလာနပစ္စယဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရန္တိ ဧတ္ထ ရောဂဿ ပဋိအယနဋ္ဌေန ပစ္စယော၊ ပစ္စနိကဂမနဋ္ဌေနာတိ အတ္ထော။ ယဿ ကဿစိ သပ္ပါယသေတံ အဓိဝစနံ။ ဘိသက္ကဿ ကမ္မံ တေန အနုညာတတ္တာတိ ဘေသဇ္ဇံ။ ဂိလာနပစ္စယောဝ ဘေသဇ္ဇံ ဂိလာနပစ္စယဘေသဇ္ဇံ၊ ယံ ကိဉ္စိ ဂိလာနဿ သပ္ပါယံ ဘိသက္ကကမ္မံ တေလမရုဇာဏိတာဒိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ပရိက္ခာရေတိ ပန “သတ္တဟိ နဂရပရိက္ခာရေဟိ သုပရိက္ခတ္တံ ဟောတိ”တိအာဒိသု^၁ ပရိဝါရော ဝုစ္ဆတိ။ “ရထော သီလပရိက္ခာရော၊ ဈာနက္ခော စက္ကဝိရိယော”တိအာဒိသု^၂ အလင်္ကာရော။ “ယေ စ ခေါ ဣမေ ပဗ္ဗဇိတေန ဇီဝိတပရိက္ခာရာ သမုဒါနေ-တဗ္ဗာ”တိအာဒိသု^၃ သမ္ဘာရော။ ဣမ ပန သမ္ဘာရေဝိ ပရိဝါရေဝိ ဝဋ္ဋတိ။ တဉ္စ ဂိလာနပစ္စယဘေသဇ္ဇံ ဇီဝိတဿ ပရိဝါရေဝိ ဟောတိ၊ ဇီဝိတနာသကာ-ဗာဓုပ္ပတ္တိယာ အန္တရံ အဒတွာ ရက္ခဏတော သမ္ဘာရေဝိ။ ယထာစိရံ ပဝတ္တတိ၊ ဧဝံဿ ကာရဏဘာဝတော၊ တဿ “ပရိက္ခာရေ”တိ ဝုစ္ဆတိ။ ဧဝံ ဂိလာနပစ္စယဘေသဇ္ဇံ တံ ပရိက္ခာရေ စာတိ ဂိလာနပစ္စယဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရေ၊ တံ ဂိလာနပစ္စယဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရံ။ ဂိလာနဿ ယံ ကိဉ္စိ သပ္ပါယံ ဘိသက္ကာနုညာတံ တေလမရုဇာဏိတာဒိဇီဝိတပရိက္ခာရန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ဥပ္ပန္နာနန္တိ ဇာတာနံ ဘူတာနံ နိဗ္ဗတ္တာနံ။ ဝေယျာဗာဓိကာနန္တိ ဧတ္ထ ဗျာဗာဓေတိ ဓာတုက္ခောဘော တံသမုဋ္ဌာနာ စ ကုဋ္ဌဂဏ္ဍဝိဋ္ဌကာဒယော၊ ဗျာဗာဓတော ဥပ္ပန္နတ္တာ ဝေယျာဗာဓိကာ။ ဝေဒနာနန္တိ ဒုက္ခဝေဒနာ၊ အကုသလဝိပါကဝေဒနာ၊ တာသံ ဝေယျာဗာဓိကာနံ ဝေဒနာနံ။ အဗျာဗဇ္ဈ-ပရမတာယာတိ နိဒ္ဒါကွပရမတာယ။ ယာဝ တံ ဒုက္ခံ သမ္ပံ ပဟိနံ ဟောတိ၊ တာဝါတိ အတ္ထော။

သန္တုဋ္ဌော ဟောတိတိ ပစ္စယသန္တောသေန သန္တုဋ္ဌော ဟောတိ။ ဣတရိ-တရေန ဝိဝေရနာတိ ထူလသုရမလူဝေဏိတထိရဇိတ္တာနံ ယေန ကေနစိ^၄။ အထ ခေါ ယထာလဒ္ဓါဒိနံ ဣတရိတရေန ယေန ကေနစိ သန္တုဋ္ဌော

၁-အံ ၂-၄၇၈-ပိဋက။

၃-မ ၁-၁၅၀-ပိဋက။

၂-သံ ၃-၅-ပိဋက။

၄-ဥစ္စယေန ပဝိစယေန (သီ)

Aratīti ratipaṭikkhepo. **Aratitāti** aramanākāro. **Anabhiratīti** anabhiratabhāvo. **Anabhiramanāti** anabhiramanākāro. **Ukkaṇṭhitāti** ukkaṇṭhanākāro. **Paritassitāti** ukkaṇṭhanavaseneva paritassanā.

205. **Kimśū asissanti** kim bhuñjissāmi. **Kuva vā asissanti** kuhiṃ vā asissāmi. **Dukkhaṃ vata settha kuvajja sessanti** imaṃ rattim dukkhaṃ sayim, ajja āgamanarattim kattha sayissam. **Ete vitakketi** ete piṇḍapātaniissite dve, senāsananiissite dveti cattāro vitakke. **Aniketacārīti** apalibodhacārī nittanḥacārī.

Phalake vāti vaṅkādiphalakapīṭhe ca. **Āgāmirattinti** āgamanirattiyam. **Ādevaneyyēti** visesena devaniyye. **Paridevaneyyēti** samantato devaniyye.

206. **Kāleti** piṇḍapātakāle piṇḍapātasāṅkhātāṃ annaṃ vā, cīvarakāle cīvarasāṅkhātāṃ vasaṇaṃ vā laddhā dhammena samenāti adhippāyo. **Mattaṃ sa jaññāti** pariggahe ca paribhoge ca so pamāṇaṃ jāneyya. **Idhāti** sāsane, nipātamattameva vā etaṃ. **Tosanatthanti** santosatthaṃ, etadatthaṃ mattaṃ jāneyyāti vuttaṃ hoti. **So tesu guttoti** so bhikkhu tesu paccayesu gutto. **Yatacārīti** saññatavihāro, rakkhita-iriyāpatho rakkhita-kāyavacīmanodvāro cāti vuttaṃ hoti. “Yaticārī”tipi pāṭho, esoyevattho. **Rusitoti** rosito, ghaṭṭitoti vuttaṃ hoti.

Dvīhi kāraṇehi mattaṃ jāneyyāti dvīhi bhāgehi pamāṇaṃ jāneyya. **Paṭiggahaṇato vāti** parehi diyyamānaggahaṇakālato vā. **Paribhogato vāti** paribhuñjanakālato vā. **Thokepi diyyamāneti** appakepi diyyamāne. **Kulānudayāyāti** kulānaṃ anudayatāya. **Kulānurakkhāyāti** kulānaṃ anurakkhaṇatthāya. **Paṭiggaṇhātīti** thokampi gaṇhāti. **Bahukepi diyyamāneti** anappakepi diyyamāne. **Kāyaparihārikaṃ cīvaraṃ paṭiggaṇhātīti** ettha kāyaṃ pariharati poseṭīti kāyaparihārikaṃ. **Kucchiparihārikanti** kucchiṃ pariharati poseṭīti kucchiparihārikaṃ. Itarītarapaccayasantoseṇa samannāgatassa bhikkhuno aṭṭha parikkhārā vaṭṭanti tīṇi cīvarāni patto dantakaṭṭhacchedanavāsi ekā sūci kāyabandhanaṃ parissāvananti. Vuttampi cetam—

ဟောတိတိ အတ္ထော။ စီဝရသ္မိံ ဟိ တယော သန္တောသော ယထာလာဘ-
သန္တောသော ယထာဗလသန္တောသော ယထာသာရုပ္ပသန္တောသောတိ။
ပိဏ္ဍုပါတာဒီသုပိ ဒေသေ နယော။

ဝဏ္ဏဝါဒီတိ ဧကော သန္တုဋ္ဌော ဟောတိ၊ သန္တောသဿ ဝဏ္ဏံ န ကထေတိ၊
ဧကော န သန္တုဋ္ဌော ဟောတိ၊ သန္တောသဿ ဝဏ္ဏံ ကထေတိ၊ ဧကော နေဝ
သန္တုဋ္ဌော ဟောတိ၊ န သန္တောသဿ ဝဏ္ဏံ ကထေတိ၊ ဧကော သန္တု-
ဋ္ဌော စ ဟောတိ၊ သန္တောသဿ ဝဏ္ဏံ ကထေတိ၊ တံ ဒဿေတုံ “**ဣတရိ-
တရစီဝရသန္တုဋ္ဌိယာ စ ဝဏ္ဏဝါဒီ**”တိ ဝုတ္တံ။ **အနေသနန္တိ** ဒူတေယျပဟိန-
ဂမနာနုယောဂပ္ပဘေဒံ နာနပ္ပကာရံ အနေသနံ။ **အပ္ပတိဂ္ဂပန္တိ** အယုတ္တံ။
အလဒ္ဓါ စာတိ အလဘိတွာ။ ယထာ ဧကေစ္စော “ကထံ န ခေါ စီဝရံ
လဘိဿာမိ”တိ ပုညဝန္တေဟိ ဘိက္ခုဟိ သဒ္ဓိံ ဧကတော ဟုတွာ ကောဟညံ
ကရောန္တော ဥတ္တဿတိ ပရိတဿတိ၊ သန္တုဋ္ဌော ဘိက္ခု ဧဝံ **အလဒ္ဓါ စ စီဝရံ
န ပရိတဿတိ။ လဒ္ဓါ** စာတိ ဓမ္မေန သမေန လဘိတွာ။ **အဂမိတောတိ**
ဝိဂတလောဘဝန္တော။ **အမုစ္ဆိတောတိ** အဓိမတ္တတဏှာယ မုစ္ဆံ အနာပန္နော။
အနဇ္ဈာပန္နောတိ တဏှာယ အနောတ္တဋ္ဌော အပရိယောနဋ္ဌေါ။ **အာဒိနဝ-**
ဒဿာဝိတိ အနေသနာပတ္တိယဉ္စ ဂမိတပရိဘောဂေ စ အာဒိနဝံ ပဿမာနော။
နိဿရဏပညောတိ “ယာဝဒေဝ သီတဿ ပဋိဿတာယာ”တိ ဝုတ္တံ၊
နိဿရဏံ ဧဝ ပဇာနန္တော။ **ဣတရိတရစီဝရသန္တုဋ္ဌိယာတိ** ယေန ဧကေနစိ
စီဝရေန သန္တုဋ္ဌိယာ။ **နေဝတ္တာနုတ္တံသေတိတိ** “အဟံ ပံသုကူလိကော၊
မယာ ဥပသမ္ပဒမာဋ္ဌေယေဝ ပံသုကူလိကံ” ဂဟိတံ၊ ကော မယာ သဒိသော
အတ္ထိ”တိ အတ္ထုတ္တံသနံ န ကရောတိ။ န ပရံ **ဝမ္ဘေတိတိ** “ဣမေ ပနညေ
ဘိက္ခု န ပံသုကူလိကာ”တိ ဝါ “ပံသုကူလိကမတ္တမ္ပိ ဧတေသံ နတ္ထိ”တိ ဝါ ဧဝံ
ပရံ န ဝမ္ဘေတိ။

ယော ဟိ တတ္ထ ဒက္ခောတိယော တသ္မိံ စီဝရသန္တောသေ ဝဏ္ဏဝါဒီ၊ တာသု
ဝါဒီ ဒက္ခော ဆေကော ဗျတ္တော။ **အနလသောတိ** သာတစ္ဆေကိရိယာယ အာလ-
သိယဝိရဟိတော။ **သမ္ပဇာနော ပဋိဿတောတိ** သမ္ပဇာနပညာယ စေဝ
သတိယာ စ ယုတ္တော။ **ပေါရာဏေတိ** န အရနုပ္ပတ္တိကေ။ **အဂ္ဂညေတိ**
“အဂ္ဂေါ”တိ ဇာနိတဗျေ။ **အရိယဝံသေ ဌိတောတိ** အရိယာနံ ဝံသေ ပတိဋ္ဌိတော။
အရိယဝံသောတိ စ ယထာ ဟိ ခတ္တိယဝံသော မြာဟူဏဝံသော ဝေဿဝံသော

၁-တဏှာယ အမုစ္ဆိတော (သီ၊ သျှ၊ က)

၃-ဝဏ္ဏဝါဒီတာဒီသု ဝါ(က)

၂-မ ၁-၁၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။

၄-အနုပ္ပတ္တိကေ (က)

“Ticīvaraṇca patto ca, vāsi sūci ca bandhanam.
Parissāvanena aṭṭhete, yuttayogassa bhikkhuno”ti¹.

Te sabbe kāyaparihārikāpi honti kucchiparihārikāpi. Kathaṃ?
Ticīvaṇam tāva nivāsetvā ca pārūpitvā ca vicaraṇakāle kāyaṃ pariharati
posetīti kāyaparihārikam hoti. Cīvarakaṇṇena udakam parissāvetvā
pivanakāle khāditabbaphalāphalaggahaṇakāle ca kucchim pariharati posetīti
kucchiparihārikam hoti.

Pattopi tena udakam uddharitvā nhānakāle kuṭiparibhaṇḍakaraṇakāle ca
kāyaparihāriko hoti. Āhāram gahetvā bhuñjanakāle kucchiparihāriko. Vāsi
tāya dantakaṭṭhacchedanakāle mañcapīṭhānam
aṅgapādacīvarakuṭidaṇḍakasajjanakāle ca kāyaparihārikā hoti.
Ucchucchadanāṇālikeraḍḍitacchanakāle kucchiparihārikā. Sūci
cīvarasibbanakāle kāyaparihārikā hoti. Pūvaṃ vā phalaṃ vāvijjhivā
khādanakāle kucchiparihārikā. Kāyabandhanam bandhitvā vicaraṇakāle
kāyaparihārikam. Ucchu-ādīni bandhitvā gahaṇakāle kucchiparihārikam.
Parissāvanam tena udakam parissāvetvā nhānakāle
senāsanaparibhaṇḍakaraṇakāle ca kāyaparihārikam,
pāṇiyapāṇakaparissāvanakāle teneva tilataṇḍulaputhukādīni gahetvā
khādanakāle ca kucchiparihārikam.

Paṭisaṅkhā yonisoti upāyena pathena paṭisaṅkhāya ñatvā,
paccavekkhitvāti attho. Ettha ca “sītassa paṭighātāyā”ti-ādīnā nayena
vuttapaccavekkhaṇameva yoniso paṭisaṅkhāti veditabbanam. Tattha **cīvaranti**
antaravāsakādīsu yaṃkiñci. **Paṭisevatīti** paribhuñjati nivāseti vā pārūpati vā.
Yāvadevāti payojanāvadhiparicchedaniyamavacanam. Ettakameva hi yogino
cīvarapaṭisevane payojanam, yadidaṃ sītassa paṭighātāyāti-ādi, na ito
bhiyyo. **Sītassāti** ajjhataḍḍhātukkabhavasena vā bahiddhā
utupariṇāmanavasena vā uppannassa yassa kassaci sītassa.

Paṭighātāyāti paṭihanattham. Yathā sarīre ābādhā na uppādeti, evaṃ
tassa vinodanattam. Sītabbhāhate hi sarīre vikkhattacitto yoniso padahitum
na sakkoti. Tasmā sītassa paṭighātāya cīvaṇam

1. Dī-Ṭṭha 1. 184; Ma-Ṭṭha 2. 116; Am-Ṭṭha 2. 380 piṭṭhādīsu.

သုဒ္ဓဝံသော သမဏဝံသော ကုလဝံသော ရာဇဝံသော၊ ဧဝံ အယဗ္ဗိ အဋ္ဌမော
အရိယဝံသော အရိယတန္တိ အရိယပဝေဏီ နာမ ဟောတိ။ သော ခေါ်ပနာယံ
အရိယဝံသော ဣမေသံ ဝံသာနံ မူလဂန္ဓာဒီနံ ကာဠာနုသာရိဂန္ဓာဒယော ဝိယ
အဂ္ဂမက္ခာယတိ။ ကေ ပန တေ အရိယာ ယေသံ ဧသော ဝံသောတိ?
အရိယာ ဝုစ္ဆန္တိ ဗုဒ္ဓါစ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ စ တထာဂတသာဝကာ စ၊ ဧတေသံ
အရိယာနံ ဝံသောတိ အရိယဝံသော။ ဣတော ပုဗ္ဗေ ဟိ သတသဟဿ-
ကပ္ပါဒိကာနံ စတုန္တံ အသင်္ချေယျာနံ မတ္တကေ တဏှက်ရော မေဂေ-
ရော သရဏက်ရော ဒီပက်ရောတိ စတ္တာရော ဗုဒ္ဓါ ဥပ္ပန္နာ၊ တေ အရိယာ၊
တေသံ အရိယာနံ ဝံသောတိ အရိယဝံသော။ တေသံ ဗုဒ္ဓါနံ ပရိနိဗ္ဗာနတော
အပရဘာဂေ ဧကံ အသင်္ချေယျံ အတိက္ကမိတွာ ကောဏ္ဍညော နာမ ဗုဒ္ဓေါ
ဥပ္ပန္နော။ပ။ ဣမသ္မိံ ကပ္ပေ ကကုသန္ဓော ကောဏာဂမနော ကဿပေါ
အမှာကံ ဘဂဝါ ဂေါတမောတိ စတ္တာရော ဗုဒ္ဓါ ဥပ္ပန္နာ၊ တေသံ အရိယာနံ
ဝံသောတိ အရိယဝံသော။ အပိ စ အတိတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နာနံ သဗ္ဗဗုဒ္ဓပစ္စေက-
ဗုဒ္ဓသာဝကာနံ အရိယာနံ ဝံသောတိ အရိယဝံသော၊ တသ္မိံ အရိယဝံသေ
ပတိဋ္ဌိတော။

ဣတရိတရေန ဝိဏ္ဏပါတေနာတိ ယေန ကေနစိ ဝိဏ္ဏပါတေန။ **သေနာ-**
သနာဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အာယတနေသုတိ** စက္ခာဒိသု အာယတနေသု။

ယတောတိ သညတော။ **ယက္ခောတိ** ယတ္တဝါ။ **ပဋိယက္ခောတိ** အတိဝိယ
ယတ္တဝါ။ **ရက္ခောတိ** ရက္ခိတော။ **ဂေါပိတောတိ** မဇ္ဈိယာယ ဝိယ
ပဋ္ဌပိတော။ **ရက္ခိတောတိ** ပဋိသမိတော။ **သံရတောတိ** ဒွါရသံဝရဏေန
ပိတိတော။ **နံသိတောတိ** ဂရဟိတော။ **ဝန္တိတောတိ** အပသာဒိတော။
သန္တိတောတိ သန္ဓနမာပါဒိတော။ **ဂရဟိတောတိ** အဝမညိတော။ **ဥပဝဒိ-**
တောတိ အက္ခောသိတော။

ဖရသေနာတိ မဗ္ဗန္တေဒနဝစနေန။ **ကက္ခဠေနာတိ** ဒါရဏေန။ **နပ္ပဋိဝဇ္ဇာတိ**
ပဋိပ္ပရိတွာ န ကထေယျ။

၂၀၇။ **ဈာနာနုယုက္ခောတိ** အနုပ္ပန္နုပ္ပါဒနေန ဥပ္ပန္နသေဝနေန စ ဈာနေန
အနုယုက္ခော။ **ဥပေက္ခမာရန္တ သမာဟိတက္ခောတိ** စတုတ္ထဇ္ဈာနပေက္ခံ ဥပ္ပါ-
ဒေတွာ သမာဟိတစိက္ခော။ **တက္ကာသယံ ကုက္ကုစ္ဆန္တိ** ကာမဝိတက္ကာ-
ဒိဝိတက္ကန္တ ကာမသညာဒိကံ ဝိတက္ကဿ အာသယဉ္စ ဟတ္ထကုက္ကုစ္ဆာဒိကုက္ကုစ္ဆ
ဥပစ္စိန္တေယျ။

sevitabbanti Bhagavā anuññāsi. Esa nayo sabbattha. Kevalañhettha uñhassāti aggisantāpassa, tassa vanadāhādīsu sambhavo veditabbo.

Ḍaṁsamakasavātātāpasarīsapasamphassānanti ettha pana **ḍaṁsāti** ḍaṁsanamakkhikā. “Andhamakkhikā”¹tipi vuccanti. **Makasāti** makasā eva. **Vātāti** saraja-arajādibhedā. **Ātapoti** sūriyātapo. **Sarīsapāti** ye keci sarantā gacchanti dīghajātikā sappādayo, tesam daṭṭhasamphasso ca phutṭhasamphasso cāti duvidho samphasso, sopi cīvaraṁ pārupitvā nisinnam na bādhati. Tasmā tādisesu ṭhānesu tesam paṭighātattāya paṭisevati. **Yāvadevāti** puna etassa vacanam niyatapayojanāvadhi paricchedadassanattam. **Hirīkopīnapaṭicchādanatthanti** niyatapayojanam, itarāni kadāci honti. Tattha **hirīkopīnanti** tam tam sambādhaṭṭhānam. Yasmiṁ yasmiṁ hi aṅge vivariyamāne hirī kuppatti vinassati, tam tam hirim kopanato hirīkopīnanti vuccati. Tassa ca hirīkopīnassa paṭicchādanatthanti hirīkopīnapaṭicchādanattam. “Hirīkopīnam paṭicchādanatthan”²ti¹pi pāṭho.

Piṇḍapātanti yaṁkiñci āhāram. Yo hi koci āhāro bhikkhuno piṇḍolyena patte patitattā “piṇḍapāto”³ti vuccati. Piṇḍānam vā pāto piṇḍapāto, tattha tattha laddhānam bhikkhānam sannipāto, samūhoti vuttam hoti. Sesam heṭṭhā vuttanayameva.

Senāsananti sayanañca āsanañca. Yattha yattha hi seti vihare vā aḍḍhayogādimhi vā, tam senam. Yattha yattha āsati nisīdati, tam āsanam, tam ekato katvā “senāsanam”²ti vuccati. **Utoparissayavinodanapaṭisallānārāmattanti** parisahanaṭṭhena² utuyeva utuparissayo. Utoparissayassa vinodanattāñca paṭisallānārāmattāñca. Yo sarīrābādhacittavikkhepakaro³ asappāyo utu senāsanapaṭisevanena vinodetabbo hoti, tassa vinodanattam ekībhāvasukhatthañcāti vuttam hoti. Kāmañca sītaṭṭhādināva utuparissayavinodanam vuttameva. Yathā pana cīvaraṭṭhādināva “hirīkopīnapaṭicchādanam niyatapayojanam, itarāni kadāci kadāci bhavanti”²ti vuttam, evamidhāpi niyata-utoparissayavinodanam sandhāya idam vuttanti veditabbam. Atha vā ayam vuttappakāro utu utuyeva. Parissayo pana duvidho pākāṭaparissayo ca paṭicchannaparissayo ca.

1. Hirīkopānapaṭicchādanatthanti (Sī)

2. Parissayaṭṭhena (Sī, Syā)

3. Sarīracittavirūpakaro (Sī, Syā)

အနုပုဗ္ဗဿ ဝါ ပဌမဿ ဈာနဿ ဥပ္ပါဒါယာတိ တသ္မိံ အတ္တဘာဝေ အနုပုဗ္ဗဿ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇိတော ပရိဟိနဿ ဝါ ပဌမဇ္ဈာနဿ ဥပ္ပါဒနတ္ထံ အတ္တနော သန္တာနေ ပဋိလာဘတ္ထံ။ **ဥပ္ပန္နံ ဝါ ပဌမံ ဈာနံ အာသေဝတိ**တိအာဒိသု ဧတ္ထ အာဒရေန သေဝတိ ပဂုဏံ ကရေတိ **ဘာဝေတိ** ဝဇေတိ **မဟုလီကရေတိ** ပုနပျုနံ ကရေတိ။

ဥပေက္ခာတိ စတုတ္ထဇ္ဈာနေ ဥပ္ပန္နာ တတြိမဇ္ဈတ္တပေက္ခာ။ **ဥပေက္ခာတိ** သဘာဝပဒံ။ **ဥပေက္ခနာတိ** ဥပပတ္တိတော ဣက္ခနာကာရေ။ **အဇ္ဈပေက္ခနာတိ** အဓိကာ ဟုတော ဣက္ခနာ။ **စိတ္တသမတောတိ** စိတ္တဿ သမတာ စိတ္တဿ ဦနာ-တိရိတ္တတံ ဝဇေတော သမဘာဝေါ။ **စိတ္တပ္ပဿဒ္ဓတာတိ** စိတ္တဿ အပ္ပဂပ္ပတာ၊ အထဒ္ဓဘာဝေါတိ အတ္ထော။ **မဇ္ဈတ္တတာ** စိတ္တဿာတိ န သတ္တဿ န ပေါသဿ၊ စိတ္တဿ မဇ္ဈတ္တဘာဝေါတိ အတ္ထော။ **စတုတ္ထေ ဈာနေ ဥပေက္ခံ အာရဗ္ဘာတိ** စတုတ္ထသ္မိံ ဈာနသ္မိံ ဥပ္ပန္နံ တတြိမဇ္ဈတ္တပေက္ခံ ပဋိစ္စ။ **ကေဂ္ဂ-စိတ္တောတိ** ကောရမ္မဏေ ပဝတ္တစိတ္တော။ **အဓိက္ခိတ္တစိတ္တောတိ** ဥဒ္ဓစ္စဝိရဟိတော န ဝိက္ခိတ္တစိတ္တော။

နဝ ဝိတက္ကာ ဝုတ္တနယာ ဧဝ။ **ကမမိတက္ကာနံ ကမသညာသယောတိ** ကမမိတက္ကံ ဝိတက္ကန္တဿ ဥပ္ပန္နာ ကမသညာ တေသံ ဝိတက္ကာနံ အာသယော ဝသနောကာသောတိ ကမသညာသယော။ **ဈာပါဒမိတက္ကာ-**ဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။

၂၀၀။ **ဗုဒ္ဓိတော ဝစီတိ သတိမာဘိနန္ဒေတိ** ဥပဇ္ဈာယာဒိဟိ ဝါစာဟိ စောဒိတော သမာနော သတိမာ ဟုတော တံ စောဒနံ အဘိနန္ဒေယျ။ **ဝါစံ ပမုဇ္ဈေ ကုသလန္တိ** ဉာဏသမုဋ္ဌိတံ ဝါစံ ပမုဇ္ဈေယျ။ **နာတိဝေလန္တိ** အတိဝေလံ ပန ဝါစံ ကာလဝေလဉ္စ သီလဝေလဉ္စ အတိက္ကန္တံ နပမုဇ္ဈေယျ။ **ဇနဝါဒဓမ္မာ-**ယာတိ ဇနပရိဝါဒကထာယ။ န စေတယေယျာတိ စေတနံ န ဥပ္ပါဒေယျ။

ဣဒံ တေ အပ္ပတ္တန္တိ ဣဒံ တဝ န ပတ္တံ။ **အသာရုပ္ပန္တိ** တဝ ပယောဂံ အသာရုပ္ပံ။ **အသီလဋ္ဌန္တိ** တဝ ပယောဂံ န သီလေ ပတိဋ္ဌန္တိ အသီလဋ္ဌံ၊ သီလေ ဋ္ဌိတဿ ပယောဂံ န ဟောတိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကေမိ “အသီလဋ္ဌ”^၁န္တိ ပဋ္ဌန္တိ၊ အမဋ္ဌဝစနန္တိ^၂ အတ္ထံ ဝဏ္ဏယန္တိ။

နိမိနန္တိ တတ္ထတတ္ထ နိဒဟိတော ဌာပိတာနံ ဟိရညသုဝဏ္ဏာဒိပူရာနံ နိမိကုမ္ပိနံ။ **ပဝတ္တာရန္တိ** ကိစ္ဆဇီဝိကေ ဒုဂ္ဂတမနုဿေ အနုကပ္ပံ ကတော “ဧဟိ သုခေန

Tattha **pākaṭaparissayo** sīhabyagghādayo, **paṭicchannaparissayo** rāgadosādayo. Te yattha apariguttiyā ca asappāyarūpadassanādinā ca ābādhaṃ na karonti, taṃ senāsaṇaṃ evaṃ jānitvā paccavekkhitvā paṭisevanto bhikkhu paṭisaṅkhā yoniso senāsaṇaṃ utuparissayavinodanattā paṭisevatīti veditabbo.

Gilānapaccayabhesajjaparikkhāraṇti ettha rogassa paṭi-ayanatṭhena paccayo, paccanīkagamaṇatṭhena attho. Yassa kassaci sappāyassetāṃ adhivacanaṃ. Bhisakkassa kammaṃ tena anuññātattāti bhesajjaṃ. Gilānapaccayova bhesajjaṃ gilānapaccayabhesajjaṃ, yaṃ kiñci gilānassa sappāyaṃ bhisakkakammaṃ telamadhuphāṇitādīti vuttaṃ hoti. Parikkhāroti pana “sattahi nagaraparikkhārehi suparikkhattaṃ hoti”ti-ādīsu¹ parivāro vuccati. “Ratho sīlaparikkhāro, jhānakkho cakkavīriyo”ti-ādīsu² alaṅkāro. “Ye ca kho ime pabbajitena jīvitaparikkhārā samudānetabbā”ti-ādīsu³ sambhāro. Idha pana sambhāropi parivāropi vaṭṭati. Tañca gilānapaccayabhesajjaṃ jīvitassa parivāropi hoti, jīvitānāsakābādhupattiyā antaraṃ adatvā rakkhaṇato sambhāropi. Yathā ciraṃ pavattati, evamassa kāraṇabhāvato, tasmā “parikkhāro”ti vuccati. Evaṃ gilānapaccayabhesajjañca taṃ parikkhāro cāti gilānapaccayabhesajjaparikkhāro, taṃ gilānapaccayabhesajjaparikkhāraṃ. Gilānassa yaṃ kiñci sappāyaṃ bhisakkānuññātāṃ telamadhuphāṇitādijīvitaparikkhāraṇti vuttaṃ hoti.

Uppannānaṇti jātānaṃ bhūtānaṃ nibbattānaṃ. **Veyyābādhikānaṇti** ettha byābādhoti dhātukkhobho taṃsamutṭhānā ca kuṭṭhagaṇḍapīlakādayo, byābādhatō uppannattā veyyābādhikā. **Vedanānaṇti** dukkhavedanā, akusalavipākavedanā, tāsāṃ veyyābādhikānaṃ vedanānaṃ. **Abyābajjhāparamatāyāti** niddukkhāparamatāya. Yāva taṃ dukkhaṃ sabbaṃ pahīnaṃ hoti, tāvāti attho.

Santutṭho hotīti paccayasantosena santutṭho hoti. **Itarītareṇa cīvareṇāti** thūlasukhumalūkhapaṇītatthirajinṇānaṃ yena kenaci⁴. Atha kho yathā laddhādīnaṃ itarītareṇa yena kenaci santutṭho

1. Am 2. 478 piṭṭhe.

3. Ma 1. 150 piṭṭhe.

2. Sam 3. 5 piṭṭhe.

4. Uccayena pavicayena (Sī)

တေ ဇီဝနပလိယံ ဒဿေဿာမီ”တိ နိဗ္ဗိဋ္ဌာနံ နေတွာ ဟတ္ထံ ပဿာရေတွာ “ဣမံ ဂဟေတွာ သုခံ ဇီဝါ”တိ အာစိက္ခိတာရံ ဝိယ။ **ဝဇ္ဇဒဿိနန္တိ** ဒွေ ဝဇ္ဇဒဿိနော “ဣမိနာ နံ အသာရုပ္ပေန ဝါ ခလိတေန ဝါ သံဃမဇ္ဈေ နိဂ္ဂဟိဿာမီ”တိ ရန္တဝေသကော စ အညာတံ ဣပနတ္ထာယ ဣတံ အနုဂ္ဂဏ္ဍာယ သီလာဒိနာ စဿ ဝုဒ္ဓိကာမတာယ တံတံ ဝဇ္ဇံ ဩလောကနေ ဥလ္လပနသဘာဝသဏ္ဌိတော စ။ အယံ ဣဓ အဓိပ္ပေတော။ ယထာ ဟိ ဒုဂ္ဂတမနုဿော “ဣမံ ဂဏ္ဍာဟံ”တိ တဇ္ဇေတွာ ပေါဋ္ဌေတွာပိ နိမိံ ဒဿေန္တေ ကောပံ န ကရေတိ။ ပမုဒိတောဝ ဟောတိ။ ဧဝမေဝ ဧဝရူပေပုဂ္ဂလေ အသာရုပ္ပံ ဝါ ခလိတံ ဝါဒိသ္မာ အာစိက္ခန္တေ ကောပေါ န ကာတဗ္ဗော၊ တုဋ္ဌေနေဝ ဘဝိတဗ္ဗံ။ “ဘန္တေ မဟန္တံ ဝေါ ကတံ ကမ္ပံ၊ မယံ အာစရိယုပဇ္ဈာယဋ္ဌာနေ ဌတွာ ဩဝဒန္တေဟိ ပုနပိ မံ ဝဒေယျာ-ထာ”တိ ပဝါရေတဗ္ဗမေဝ။ **နိဂ္ဂယုဝါဒိန္တိ** ကေစ္စော ဟိ သဒ္ဓိဝိဟာရိကာဒိနံ အသာရုပ္ပံ ဝါ ခလိတံ ဝါ ဒိသ္မာ “အယံ မေ မုခေါဒကဒါနာဒိဟိ သက္ကန္တံ ဥပ-ဌဟတိ။ သစေ နံ ဝက္ခာမိ၊ န မံ ဥပဌဟိဿတိ။ ဧဝံ မမ ပရိဟာနိ ဘဝိဿတိ”တိ ဝတ္ထု အဝိသဟန္တော န နိဂ္ဂယုဝါဒိနာမဟောတိ။ သောဣမသ္မိံ သာသနေ ကစဝရံ အာကိရတိ။ ယော ပန တထာရူပံ ဝဇ္ဇံ ဒိသ္မာ ဝဇ္ဇာနရူပံ တဇ္ဇေတွာ ပဏာ-မေန္တော ဒဏ္ဍကမ္ပံ ကရေန္တော ဝိဟာရာ နိဟရန္တော သိက္ခာပေတိ။ အယံ နိဂ္ဂယုဝါဒိ နာမ သေယျထာပိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ။ ဝုတ္တဉ္ဇေတံ “နိဂ္ဂယု နိဂ္ဂယုဟံ အာနန္တံ ဝက္ခာမိ၊ ပဝယု ပဝယုဟံ အာနန္တံ ဝက္ခာမိ၊ ယော သာရော သော ဌဿတိ”တိ။ **မေဓာဝိန္တိ** ဓမ္မောဇပညာယ သမန္တာဂတံ။ **တာဒိသန္တိ** ဧဝရူပံ ပဏ္ဍိတံ ဘဇေယျ ပယိရူပါသေယျ။ တာဒိသံ ဟိ အာစရိယံ ဘဇမာနဿ အန္တေဝါသိကဿ သေယျောဝ ဟောတိ။ န ပါဝိယော၊ ဝုဗ္ဗိယေဝ ဟောတိ။ နော ပရိဟာနိတိ။

ဩဝဒေယျာတိ ဥပ္ပန္နေ ဝတ္ထုသ္မိံ ဝဒန္တော ဩဝဒတိ နာမ၊ အနုပ္ပန္နေ “အယသောပိ တေ သိယာ”တိ အာဒိဝသေန အနာဂတံ ဒဿေန္တော အနုသာသတိ နာမ။ သမ္ဗုဒ္ဓါ ဝဒန္တောပိ ဩဝဒတိ နာမ၊ ပရမ္ပုဒါ ဒူတံ ဝါ သာသနံ ဝါ ပေသေန္တော အနုသာသတိ နာမ။ သက္ကံ ဝဒန္တောပိ ဩဝဒတိ နာမ၊ ပုနပ္ပုနံ ဝဒန္တော အနုသာသတိ နာမ။ ဩဝဒန္တောဝေ ဝါ အနုသာသတိ နာမာတိ ဧဝံ ဩဝဒေယျ အနုသာသေယျ။ **အသဗ္ဗာတိ** အကုသလဓမ္မော နိဝါ-ရေယျ၊ ကုသလဓမ္မေ ပတိဋ္ဌပေယျာတိ အတ္ထော။ **သတံ ဟိ သော ဝိယော ဟောတိ**တိ သော ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော ဗုဒ္ဓါဒိနံ သပ္ပုရိသာနံ ဝိယော ဟောတိ။

suddavaṃso samaṇavaṃso kulavaṃso rājavaṃso, evaṃ ayampi aṭṭhamo ariyavaṃso ariyatanti ariyapaveṇī nāma hoti. So kho panāyaṃ ariyavaṃso imesaṃ vaṃsānaṃ mūlagandhādīnaṃ kāḷānusārigandhādayo viya aggamakkhāyati. Ke pana te ariyā yesaṃ eso vaṃsoti? Ariyā vuccanti Buddhā ca Paccekabuddhā ca Tathāgatasāvaka ca, etesaṃ ariyānaṃ vaṃsoti ariyavaṃso. Ito pubbe hi satasahassakappādikānaṃ catunnaṃ asaṅkhyeyyānaṃ matthake Taṇhaṅkaro Meṅkero Saraṇaṅkaro Dīpaṅkaroti cattāro Buddhā uppannā, te ariyā, tesaṃ ariyānaṃ vaṃsoti ariyavaṃso. Tesāṃ Buddhānaṃ parinibbānato aparabhāge ekaṃ asaṅkhyeyyaṃ atikkamitvā Koṇḍañño nāma Buddhō uppanno -pa- imasmiṃ kappe Kakusandho Koṇāgamano Kassapo amhākaṃ Bhagavā Gotamoti cattāro Buddhā uppannā, tesaṃ ariyānaṃ vaṃsoti ariyavaṃso. Api ca atītānāgatapaccuppannānaṃ sabbabuddhapaccekabuddhasāvakaṇaṃ ariyānaṃ vaṃsoti ariyavaṃso, tasmīṃ ariyavaṃse paṭiṭṭhito.

Itarītareṇa piṇḍapātenāti yena kenaci piṇḍapātena. **Senāsanādīsupi** eseṇa nayo. **Āyatanesūti** cakkhādīsu āyatanesu.

Yatoti saññato. **Yattoti** yattavā. **Paṭiyattoti** ativiya yattavā. **Guttoti** rakkhito. **Gopitoti** mañjūsāya viya paṭṭhapito. **Rakkhitoti** paṭisāmito. **Samvutoti** dvārasaṃvaraṇena pihito. **Khumsitoti** garahito. **Vambhitoti** apasādito. **Ghaṭṭitoti** ghaṭṭanaṃpādito. **Garahitoti** avamaññito. **Upavaditoti** akkosito.

Pharusenāti mammacchedanavacanena. **Kakkhaḷenā**ti dāruṇena. **Nappaṭivajjāti** paṭippharivā na katheyya.

207. **Jhānānuyuttoti** anuppannuppādanena uppannasevanena ca jhānena anuyutto. **Upekkhamārabha samāhitattoti** catutthajjhānupekkham uppadetvā samāhitacitto. **Takkāsayam kukkuccaṇcupacchindetī** kāmavitakkādivitakkaṇca kāmasaññādikāṃ vitakkassa āsayaṇca hatthakukkuccādikukkuccaṇca upacchindeyya.

သမထဿ ကာလော”တိအာဒိနာ^၁ နယေန ကာလော ဝုတ္တော၊ တေန ကာလေန သဗ္ဗံ သင်္ခတဓမ္မံ အနိစ္စာဒိနယေန ပရိဝိမံသမာနော။ **ဧကောဒိ- ဘူတော ဝိဟနေ တမံ သော**တိ သော ဧကဂ္ဂစိတ္တော သဗ္ဗံ မောဟာဒိတမံ ဝိဟနေယျ။ နတ္ထိ ဧတ္ထ သံသယော။

ဥဒ္ဓတေ စိတ္တောတိ ဝိရိယိန္ဒြိယဝသေန စိတ္တေ အဝုပသန္တေ။ ဗလဝရိရိယံ ဟိ မန္တသမာဓိ^၂ ဝိရိယဿ ဥဒ္ဓစ္စပက္ခတ္တာ ဥဒ္ဓစ္စံ အဘိဘဝတိ။ ဧဝံ ဥဒ္ဓတေ စိတ္တေ။ **သမထဿ ကာလော**တိ သမာဓိဿ ဘာဝနာယ ကာလော။ **သမာဟိတေ စိတ္တော**တိ ဥပစာရပုနာဟိ စိတ္တေ သမာဟိတေ။ ဗလဝသမာဓိ ဟိ မန္တဝိရိယံ သမာဓိဿ ကောသဇ္ဇပက္ခတ္တာ ကောသဇ္ဇံ အဘိဘဝတိ။ သမာဓိ ဝိရိယေန သညောဇိတော ကောသဇ္ဇေ ပတိတုံ န လဘတိ။ ဝိရိယံ သမာဓိနာ သညော- ဇိတံ ဥဒ္ဓစ္စေ ပတိတုံ န လဘတိ။ တဿွာ တဒုဘယံ သမံ ကာတဗ္ဗံ။ ဥဘယ- သမတာယ ဟိ အပ္ပနာ ဟောတိ။ **ဝိပဿနာယ ကာလော**တိ ဧဝံ သမာဟိတေ အနိစ္စာဒိဝသေန ဝိဝိဓာယ ပဿနာယ ကာလော၊ သမာဓိကမ္ဘိကဿ ဗလဝတိဝိ သဒ္ဓါ ဝဇ္ဇတိ။ ဧဝံ သဒ္ဓဟန္တော ဩကပ္ပေန္တော အပ္ပနံ ပါပုဏာတိ။ သမာဓိ- ပညာသု ပန သမာဓိကမ္ဘိကဿ ဗလဝတိ ဧကဂ္ဂတာ ဝဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ဟိ သော အပ္ပနံ ပါပုဏာတိ။ ဝိပဿနာကမ္ဘိကဿ ပန ပညာ ဗလဝတိ ဝဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ဟိ သော လက္ခဏပုဂ္ဂိုလေ ပါပုဏာတိ။ ဥဘိန္တံ ပန သမတ္ထေဝိ အပ္ပနာ ဟောတိ ဧဝံ။

ကာလေ ပဂ္ဂဏ္ဍတိ စိတ္တန္တိ ယသ္မိ^၃ သမယေ အတိသိထိလဝိရိယတာဒိဟိ လိနံ စိတ္တံ ဟောတိ။ တသ္မိ^၄ သမယေ ဓမ္မဝိစယဝိရိယဝိတိသမ္မောဇ္ဈိသမုဋ္ဌာပနေန တံစိတ္တံ ပဂ္ဂဏာတိ။ **နိဂ္ဂဏ္ဍတိ** ယသ္မိ^၅ သမယေ အစွာရဒ္ဓိဝိရိယတာဒိဟိ ဥဒ္ဓတံ စိတ္တံ ဟောတိ။ တသ္မိ^၆ သမယေ ပဿဒ္ဓိသမာဓိဥပေက္ခာသမ္မောဇ္ဈိသမုဋ္ဌာပနေန တံစိတ္တံ နိဂ္ဂဏာတိ။ **သမ္ပဟံသတိ ကာလေနာ**တိ ယသ္မိ^၇ သမယေ စိတ္တံ ပညာ- ပယောဂမန္တတာယ ဝါ ဥပသမသုခါနံ ဝိဂမေန ဝါ နိရဿာဒံ ဟောတိ။ တသ္မိ^၈ သမယေ အဋ္ဌသံဝေဂဝတ္ထုပစ္စဝေက္ခဏေန သံဝေဇေတိ။ အဋ္ဌ သံဝေဂ- ဝတ္ထု^၉နိ နာမ --ဇာတိဇရာဗျာဓိမရဏာနိ စတ္တာရိ၊ အပါယဒုက္ခံ ပဉ္စမံ၊ အတိတေ ဝဇ္ဇမူလကံ ဒုက္ခံ၊ အနာဂတေ ဝဇ္ဇမူလကံ ဒုက္ခံ၊ ပစ္စုပ္ပန္န အာဟာရ- ပရိယေဋ္ဌမူလကံ ဒုက္ခန္တိ။ ရတနတ္ထယဂုဏာနုဿရဏေနာဿ ပဿာဒံ ဇနေတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ “သမ္ပဟံသတိ ကာလေနာ”တိ။ **ကာလေ စိတ္တံ သမာဒဟေတိ** ယသ္မိ^{၁၀}

Anuppannassa vā paṭhamassa jhānassa uppādāyāti tasmim attabhāve anuppannassa vā uppajjitvā parihīnassa vā paṭhamajjhānassa uppādanattham attano santāne paṭilābhattham. **Uppannam vā paṭhamam jhānam āsevatīti-** ādisu ettha ādarena sevati paṇaṇam karoti **bhāveti** vadḍheti **bahulikaroti** punappunam karoti.

Upekkhāti catutthajjhāne uppannā tatramajjhattupekkhā. **Upekkhāti** sabhāvapadam. **Upekkhanāti** upapattito ikkhanākāro. **Ajjhupekkhanāti** adhikā hutvā ikkhanā. **Cittasamatāti** cittassa samatā cittassa unātirittatam vajjetvā samabhāvo. **Cittappassaddhatāti** cittassa appagabbhatā, athaddhabhāvoti attho. **Majjhattatā cittassāti** na sattassa na posassa, cittassa majjhattabhāvoti attho. **Catutthe jhāne upekkham ārabbhāti** catutthasmim jhānasmim uppannam tatramajjhattupekkham paṭicca. **Ekaggacittoti** ekārammaṇe pavattacitto. **Avikkhittacittoti** uddhaccavirahito na vikkhittacitto.

Nava vitakkā vuttanayā eva. **Kāma vitakkānam kāmasaññāsāyoti** kāmavitakkaṇam vitakkentassa uppannā kāmasaññā tesam vitakkānam āsāyo vasanokāsoti kāmasaññāsāyo. **Byāpāda vitakkādisupi** ese va nayo.

208. **Cudito vacībhi satimābhinandeti** upajjhāyādīhi vācāhi codito samāno satimā hutvā tam codanam abhinandeyya. **Vācam pamuñce kusalanti** nāṇasamuṭṭhitam vācam pamuñceyya. **Nāti velanti** ativelam pana vācam kālavelaṇca sīlavelaṇca atikkantam nappamuñceyya. **Janavādadhammāyāti** janaparivādakathāya. **Na cetayeyyāti** cetanam na uppādeyya.

Idam te appattanti idam tava na pattam. **Asāruppanti** tava payogaṇam asāruppaṇam. **Asīlaṭṭhanti** tava payogaṇam na sīle patiṭṭhanti asīlaṭṭham, sīle ṭhitassa payogaṇam na hotīti vuttam hoti. Keci “asīliṭṭhan”ti paṭhanti, amaṭṭhavacananti¹ attham vaṇṇayanti.

Nidhīnanti tattha tattha nidahitvā ṭhapitānam hiraññasuvaṇṇādīpūrānam nidhikumbhīnam. **Pavattāranti** kicchajīvike duggatamanusse anukampaṇam katvā “chi sukhena

1. Na paṭṭhitavacananti (Sī)

သမယေ သဒ္ဓါပညာနံ သမာဓိဝိရိယာနဉ္စ သမဘာဝေါ၊ တသ္မိံ ကာလေ စိတ္တံ သမာဒဟေယျ။

အဇ္ဈုပေက္ခတိ ကာလေနာတိ ယသ္မိံ သမယေ သမ္မာ ပဋိပတ္တိံ အာဂမ္မ အလိနံ အနုဒ္ဓတံ အနိရဿာဒံ အာရမ္မဏေ သမပ္ပဝတ္တံ သမထဝိတိပဋိပန္နံ စိတ္တံ ဟောတိ။ တဒါဿ ပဂ္ဂဟနိဂ္ဂဟသမ္ပဟံသနေသု န ဗျာပါရံ အာပဇ္ဇတိ သာရထိ ဝိယ သမပ္ပဝတ္တေသု အသေသု။ အယံ ဝုစ္ဆတိ “အဇ္ဈုပေက္ခတိ ကာလေနာ”တိ။ **သော ယောဂီ ကာလကောဝိဒေါ**တိ ဧသော ဝုတ္တပ္ပကာရော ကမ္မဋ္ဌာန-ယောဂေ နိယုတ္တော ပဂ္ဂဟနိဂ္ဂဟသမ္ပဟံသနသမာဒဟနအဇ္ဈုပေက္ခနကာလေသု ဆေကော ဗျတ္တော။ **ဣဒိ ကာလန္တိ**တိအာဒိနာ ပဂ္ဂဟာဒိကာလံ ပုစ္ဆတိ။

ဣဒါနိ ပဂ္ဂဟာဒိကာလံ ဝိဿဇ္ဇေန္တော “**လီနေ စိတ္တန္တိ**”တိအာဒိမာဟ။ အတိသိထိလဝိရိယတာဒိတိ စိတ္တေ လိနဘာဝံ ဂတေ မ္ဗေဝိစယဝိရိယဝိတိ-သမ္မောဇ္ဈင်္ဂသမုဋ္ဌာပနေန ပဂ္ဂဟော။ **ဥဒ္ဓတသ္မိံ ဝိနိဂ္ဂဟော**တိ အစွာရဒ္ဓဝိရိယ-တာဒိတိ ဥဒ္ဓတေ စိတ္တေ ပဿဒ္ဓိသမာဓိဥပေက္ခာသမ္မောဇ္ဈင်္ဂသမုဋ္ဌာပနေန နိဂ္ဂဟော။ **နိရဿာဒဂတံ စိတ္တံ၊ သမ္ပဟံသေယျ တာဝဒေတိ** ပညာပယောဂ-မန္တတာယ ဝါ ဥပသမသုခါနံ ဝိဂမေန ဝါ အဿာဒဝိရဟိတံ ဂတံ။ အဋ္ဌ-သံဝေဂဝတ္ထုပစ္စဝေက္ခဏေန ဝါ ရတနတ္ထယဂုဏာနုဿရဏေန ဝါ တသ္မိံ ခဏေ စိတ္တံ သမ္ပဟံသေယျ။

သမ္ပဟန္တံ ယဒါ စိတ္တန္တိ ယသ္မိံ ကာလေ ဝုတ္တနယေနော သမ္ပဟံသိတံ စိတ္တံ ဟောတိ။ **အလိနံ ဘဝတိ နုဒ္ဓတန္တိ** ဝိရိယသမာဓိတိ သညောဇိတတ္တာလိနဒ္ဓစ္စ-ဝိရဟိတဉ္စ ဟောတိ။ **သမထနိဗ္ဗိတ္တဿာ**တိ သမထော စနိဗ္ဗိတ္တဉ္စ သမထနိဗ္ဗိတ္တံ၊ တဿ သမထနိဗ္ဗိတ္တဿ။ **သော ကာလော**တိ ယော သော လိနဒ္ဓစ္စဝိရဟိတ-ကာလော ဝုတ္တော၊ သော ကာလော။ **အဇ္ဈုတ္တံ ရမယေ မနော**တိ ဈာနသမ္ပယုတ္တံ စိတ္တံ ကသိဏာဒိဂေါစရဇ္ဈတ္တေ တောသေယျ အဘိရမာပေယျ။

ဧတေန မေဝုပါယေနာတိ ဧတေန ဝုတ္တဥပါယေန ဧဝ။ မ-ကာရော ပဒသန္တိဝသေန ဝုတ္တော။ **အဇ္ဈုပေက္ခေယျ တာဝဒေတိ** ယဒါ ဥပစာရပ္ပနာဟိ တံ စိတ္တံ သမာဟိတံ၊ တဒါ “သမာဟိတံ စိတ္တ”န္တိ ဇာနိတွာ ပဂ္ဂဟနိဂ္ဂဟ-သမ္ပဟံသနေသု ဗျာပါရံ အကတွာ တသ္မိံ ခဏေ အဇ္ဈုပေက္ခနမေဝ ကရေယျ။

te jīvanupāyaṃ dassessāmī”ti nidhiṭṭhānaṃ netvā hatthaṃ pasāretvā “imaṃ gahe tvā sukhaṃ jīvā”ti ācikkhitāraṃ viya. **Vajjadassinanti** dve vajjadassino “iminā naṃ asāruppena vā khalitena vā saṃghamajjhe niggaṇhissāmī”ti randhagavesako ca aññātaṃ ñāpanatthāya ñātaṃ anuggaṇhatthāya sīlādinaṃ cassa vuddhikāmatāya taṃ taṃ vajjaṃ olokanena ullapanasabhāvasaṇṭhito ca. Ayaṃ idha adhippeto. Yathā hi duggatamanusso “imaṃ gaṇhāhi”ti tajjettvā poṭṭhetvāpi nidhiṃ dassente kopam na karoti, pamuditova hoti, evameva evarūpe puggale asāruppaṃ vā khalitaṃ vādisvā ācikkhante kopo na kātabbo, tuṭṭheneva bhavitabbaṃ. “Bhante mahantaṃ vo kataṃ kammaṃ, mayhaṃ ācariyupajjhāyaṭṭhāne ṭhatvā ovaḍantehi punapi maṃ vadeyyāthā”ti pavāretabbameva. **Niggayhavādinti** ekacco hi saddhivihārikādīnaṃ asāruppaṃ vā khalitaṃ vā disvā “ayaṃ me mukhodakadānādīhi sakkaccaṃ upaṭṭhahati, sace naṃ vakkhāmi, na maṃ upaṭṭhahissati, evaṃ mama parihaṇi bhavissati”ti vattum avisahanto na niggayhavādī nāma hoti, so imasmim sāsane kacavaraṃ ākirati. Yo pana tathārūpaṃ vajjaṃ disvā vajjānurūpaṃ tajjettvā paṇāmento daṇḍakammaṃ karonto vihaṇā nīharanto sikkhāpeti, ayaṃ niggayhavādī nāma seyyathāpi Sammāsambuddho. Vuttañhetam¹ “niggayha niggayhāhaṃ Ānanda vakkhāmi, pavayha pavayhāhaṃ Ānanda vakkhāmi, yo sāro so ṭhassati”ti. **Medhāvinti** dhammojapaññāya samannāgataṃ. **Tādisanti** evarūpaṃ paṇḍitaṃ bhajeyya payirupāseyya. Tādisaṃ hi ācariyaṃ bhajamānassa antevāsikassa seyyova hoti, na pāpiyo, vuḍḍhiyeva hoti, no parihaṇīti.

Ovadeyyāti uppanne vatthusmim vadanto ovadati nāma, anuppanne “ayasopi te siyā”ti-ādivasena anāgataṃ dassento anusāsati nāma. Sammukhā vadantopi ovadati nāma, parammukhā dūtaṃ vā sāsanaṃ vā pesento anusāsati nāma. Sakim vadantopi ovadati nāma, punappunaṃ vadanto anusāsati nāma. Ovadanto eva vā anusāsati nāmāti evaṃ ovadeyya anusāseyya. **Asabbhāti** akusaladhammā nivāreyya, kusaladhamme patiṭṭhāpeyyāti attho. **Sataṃ hi so piyo hotīti** so evarūpo puggalo Buddhādīnaṃ sappurisānaṃ piyo hoti.

1. Ma 3. 159 piṭṭhe.

ဣဒါနိ “ကိမိ ကာလမိ ပဂ္ဂါဟော”တိ ပုဋ္ဌဂါထံ နိဂမေန္တော “ဧဝံ ကာလဝိဂ္ဂ ဖိရော”တိအာဒိမာဟ။ ကာလေန ကာလံ ဖိတ္တဿ၊ နိမိတ္တဗုဒ္ဓ-လက္ခဏေတိ ကာလာနုကာလံ သမာဓိသမ္ပယုတ္တဖိတ္တဿ အာရမ္မဏံ သလ္လက္ခေ-ယျ၊ ဥပပရိက္ခေယျာတိ အတ္ထော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ပါကဋ္ဌမေဝ။ ဧဝံ အရဟတ္တ-နိက္ခလေန ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသီတိ။

သဒ္ဓမ္မပဇ္ဇောတိကာယ မဟာနိဒ္ဒေသဋ္ဌကထာယ

သာရိပုတ္တသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

အဋ္ဌကဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

Ye pana adiṭṭhadhammā avitiṇṇaparalokā āmisacakkhukā jīvikatthāya pabbajitā, tesam asataṃ so ovādako anusāsako “na tvaṃ amhākaṃ upajjhāyo, na ācariyo, kasmā amhākaṃ ovadasī”ti evaṃ mukhasattīhi vijjhantānaṃ appiyo hotīti.

Ekakammanti apalokanakammādikaṃ ekakammaṃ. **Ekuddesoti** nidānuddesādiko ekuddeso. **Samasikkhatā**ti samānasikkhatā. **Āhatacittatanti** kodhena pahatacittabhāvaṃ. **Khilajātatanti** thaddhabhāvaṃ. **Pañcapicetokhileti** Buddhadhammasaṃghasikkhāsabrahmacārīsu pañcasupi cittassa thaddhabhāve.

Ñāṇasamuṭṭhitaṃ vācanti ñāṇasampayuttacittena uppāditaṃ vākyam. **Muñceyyāti** vissajjeyya. **Atthūpasamhitanti** atthasahitaṃ kāraṇasahitaṃ. **Dhammūpasamhitanti** dhammena yuttaṃ. **Kālātikkantaṃ vācam na bhāseyyāti** kālātītaṃ vācam na katheyya tassa kālassa atikkantattā. **Velātikkantanti** mariyādātītaṃ vacanaṃ na bhaṇeyya vacanamariyādassa atikkantattā. Ubhayavasena kālavelā.

Yo ve kāle asampatteti attano vacanakāle asampatte. **Ativelanti** velātikkantaṃ katvā atirekappamāṇaṃ bhāsati. **Nihato setīti** nigghātito sayati. **Kokilāyeva atrajoti** kākiyā paṭijaggito kokilāya abbhantare jāto kokilapotako viya.

209. **Athāparanti** atha idāni ito parampi. **Pañca rajānī**tirūparāgādīni pañca rajāni. **Yesam satīmā vinayāya sikkheti** yesam upaṭṭhitassati hutvāva vinayanatthaṃ tisso sikkhā sikkheyya. Evaṃ sikkhanto hi **rūpesu -pa-phassesu saheṭha rāgaṃ**, na aññeti.

Rūparajoti rūpārammaṇaṃ paṭicca uppanno rāgādirajo. **Saddarajādīsupi** eseṇa nayo.

210. Tato so tesam vinayāya sikkhanto anukkamena—**etesu dhammesūti** gāthā. Tattha **etesūti** rūpādīsu. **Kālena so sammā dhammaṃ parivīmaṃsamānoti** so bhikkhu yvāyaṃ “uddhate citte

မဟာနိဒ္ဒေသဋ္ဌကထာယ

သံဝဇ္ဇိတပဒါနံ အနုတ္တမဏိကာ

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော်	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော်
[အ]		[အ]	
အံသာ	၅၁	အက္ခိကုဋ္ဌာနိ	၃၃၁
အကတံ	၂၀၂	အက္ခေန	၃၆၂
အကတကမ္မာ	၅၁	အက္ခေယျ	၂၁၉
အကတတ္တာ	၁၄၇၊ ၂၀၂	အဂတံ	၃၀၅
အကတော	၂၄၇	အဂတံ ဒိသံ	၃၉၂
အကတ္တမာနော	၁၇၂	အဂတပုဗ္ဗံ	၃၉၄
အကပ္ပိတဇ္ဈရိယာပထာ	၃၀၀	အဂတပုဗ္ဗာ	၃၉၂
အကမ္မညတာ	၃၀၂	အဂမိတော	၄၁၂
အကလျတာ	၃၀၂	အဂါရမုနိနော	၁၅၂
အကာမကော	၄၆	အဂါရိကာ	၁၅၂
အကာရိတံ	၂၃၅	အဂေါစရော	၃၉၀
အကိတ္တယိ	၃၃၀	အဂ္ဂံ	၁၆၀
အကိတ္တိယာ	၂၄၇	အဂ္ဂညေ	၄၁၂
အကုက္ကုစော	၂၇၀	အဂ္ဂဓမ္မံ	၃၂၂
အကုဗ္ဗမာနော	၁၄၁	အဂ္ဂဟိတတ္ထံ	၉၇
အကုသလာဘိသင်္ခါရာ	၅၄	အဂ္ဂိ	၂၃
အကုသလော	၁၄၄	အဂ္ဂေါ	၂၅၃
အကေဝလီ	၃၁၆	အသဋ္ဌိတော	၃၃၀
အက္ခမန္တိ	၁၀၉	အဂ္ဂံ	၁၆၉
အက္ခယသလော	၃၁၆	အဂ္ဂမဂ္ဂအပကမုနော	၂၀၀
အက္ခောဓနော	၂၇၉	အဂ္ဂိဇ္ဇော	၃၅၄
အက္ခောသကပရိဘာသကာနိ	၄၀၀	အဂ္ဂါရကာသုပမာ	၂၇
အက္ခောသော	၁၆၅	အစက္ခကရဏံ	၃၀၉
အက္ခရသမဝါယော	၁၇၄	အစက္ခတဏှာ	၁၃၇
အက္ခရိကာယ	၃၆၂	အစရိ	၂၇၉
အက္ခာနံ	၃၄၄	အစလိတော	၃၃၀

samathassa kālo”ti-ādinā¹ nayena kālo vutto, tena kālena sabbaṃ saṅkhatadhammaṃ aniccādinayena parivīmaṃsamāno. **Ekodibhūto vihane tamarṃ** soti so ekaggacitto sabbaṃ mohāditamaṃ vihaneyya, natthi ettha saṃsayo.

Uddhate citteti vīriyandriyavasena citte avūpasante. Balavavīriyaṃ hi mandasamādhim vīriyassa uddhaccapakkhattā uddhaccaṃ abhibhavati. Evaṃ uddhate citte. **Samathassa kāloti** samādhissa bhāvanāya kālo. **Samāhite citteti** upacārappanāhi citte samāhite. Balavasamādhi hi mandavīriyaṃ samādhissa kosajjapakkhattā kosajjaṃ abhibhavati. Samādhi vīriyena saññojito kosajje patitum na labhati. Vīriyaṃ samādhinā saññojitaṃ uddhacce patitum na labhati. Tasmā tadubhayaṃ samaṃ kātappaṃ. Ubhayasamatāya hi appanā hoti. **Vipassanāya kāloti** evaṃ samāhite aniccādivasena vividhāya passanāya kālo, samādhikammikassa balavatīpi saddhā vaṭṭati. Evaṃ saddahanto okappento appanaṃ pāpuṇāti. Samādhipaññāsu pana samādhikammikassa balavatī ekaggatā vaṭṭati. Evaṃ hi so appanaṃ pāpuṇāti. Vipassanākammikassa pana paññā balavatī vaṭṭati. Evaṃ hi so lakkhaṇappaṭivedhaṃ pāpuṇāti. Ubhinnaṃ pana samattepi appanā hoti eva.

Kāle paggaṇhati cittanti yasmiṃ samaye atisithilavīriyatādīhi līnaṃ cittaṃ hoti, tasmiṃ samaye dhammavicayavīriyapītisambojjhaṅgasamuṭṭhāpanena taṃ cittaṃ paggaṇhāti. **Niggaṇhātīti** yasmiṃ samaye accāraddhavīriyatādīhi uddhataṃ cittaṃ hoti, tasmiṃ samaye passaddhisamādhi-upekkhāsambojjhaṅgasamuṭṭhāpanena taṃ cittaṃ niggaṇhāti. **Sampahaṃsati kālenāti** yasmiṃ samaye cittaṃ paññāpayogamandatāya vā upasamasukhānaṃ vigamena vā nirassādaṃ hoti, tasmiṃ samaye aṭṭhasaṃvegavatthupaccavekkhaṇena saṃvejati. Aṭṭha saṃvegavatthūni nāma—jātijarābyādhimaraṇāni cattāri, apāyadukkhaṃ pañcamāṃ, atīte vaṭṭamūlakaṃ dukkhaṃ, anāgate vaṭṭamūlakaṃ dukkhaṃ, paccuppanne āhārapariyeṭṭhimūlakaṃ dukkhanti. Ratanattayaguṇānussaraṇenāssa pasādaṃ janeti. Ayaṃ vuccati “sampahaṃsati kālenā”ti. **Kāle cittaṃ samādaheti** yasmiṃ

1. Saṃ 3. 100 piṭṭhe.

၄၂၂

မဟာနိဒ္ဒေသဋ္ဌကထာယ

ပဒါနက္ခမာ	ပိဋကော်	ပဒါနက္ခမာ	ပိဋကော်
[အ]		[အ]	
အစိတ္တိကာရကတော	၂၉၄	အဇ္ဈပေက္ခနာ	၄၁၄
အစေလကော	၃၇၉	အဇ္ဈပေက္ခေယျ	၄၁၀
အစွန္နိဋ္ဌိ	၉၂	အဇ္ဈေတိ	၃၀၄
အစွန္နပါပကမ္မန္တာ	၃၇၆	အဇ္ဈေနန	၁၇၂၊ ၁၀၃
အစွန္နပါရိသုဒ္ဓိယာ	၇၇	အဇ္ဈေသာမိ	၂၇၆
အစွန္နသန္တိ	၁၇၆	အဇ္ဈောဂါဟေတွာ	၂၄၆
အစွန္နသုဒ္ဓိ	၂၀၃	အဇ္ဈောဂါဠော	၀၂
အစွယန္တိ	၁၃၃	အဇ္ဈောတ္တရန္တိ	၄၇
အစွသရာ	၁၇၉၊ ၃၆၁	အဇ္ဈောသန္တာ	၉၃
အစွာဓာယ	၃၅၉	အဇ္ဈောသာနံ	၃၂
အစွမန္တော	၃၇၅	အဇ္ဈောသိတံ	၃၇၇
အစွတဂတော	၇၂	အဇ္ဇနံ	၃၆၃
အစွဂ္ဂမ္မ	၃၃၇	အညဏာ	၂၆၅
အစွဏှာ	၅၂	အညဇာတိကာ	၃၁၀
အစွတပ္ပတ္တိ	၁၀၅	အညတရညတရေန	၂၂၀
အစွတပ္ပတ္တော	၇၂	အညမညံ	၂၇၃
အစွန္နန္တေ	၁၄၀	အညမညပရိယန္တဋ္ဌာယိနော	၂၅၀
အစွန္နန္တေ	၁၄၀	အညမောက္ခာ	၀၉
အစွေဒသံကိနော	၁၄၀	အညဝိဟိတကာ	၃၁၀
အစနယမာနော	၁၄၁	အညသိတာ	၂၄၆
အစပထံ	၂၄၂	အညာ	၃၀၀
အစလက္ခဏံ	၃၆၆	အညာဏကရဏံ	၃၀၉
အစာနိတဗ္ဗံ	၃၄၀	အညာတံ	၂၅၇
အစေဂုစ္ဆော	၂၉၂	အညာယ	၃၁၉
အဇ္ဈတ္တိ	၅၀၊ ၁၁၆	အညောညံ	၃၁၆
အဇ္ဈတ္တသန္တိ	၂၆၄	အဇ္ဇာ	၁၇၁
အဇ္ဈတ္တသမုဋ္ဌာနာ	၃၂၀	အဇ္ဇဂီကဿ	၅၇
အဇ္ဈတ္တာ	၁၃	အဇ္ဇပဒေဝိ	၃၆၂
အဇ္ဈတ္တိကာနိ	၁၄၃	အဇ္ဇမိ	၂၄
အဇ္ဈပေက္ခတိ	၄၁၀	အဇ္ဇာနေ	၂၇၉

samaye saddhāpaññānaṃ samādhivīriyānañca samabhāvo, tasmim kāle cittaṃ samādaheyya.

Ajjhupekkhati kālenāti yasmim samaye sammā paṭipattim āgama alīnaṃ anuddhataṃ anirassādaṃ ārammaṇe samappavattaṃ samatha¹vīthipaṭipannaṃ cittaṃ hoti, tadāssa paggahaniggahasampahaṃsanesu na byāpāraṃ āpajjati sārathi viya samappavattesu assesu. Ayaṃ vuccati “ajjhupekkhati kālenā”ti. **So yogī kālakovidoti** eso vuttappakāro kammaṭṭhānayo ge niyutto paggahaniggahasampahaṃsanasamādahana-ajjhupekkhanakālesu cheko byatto. **Kimhi kālamhīti**-ādinā paggahādikālaṃ pucchati.

Idāni paggahādikālaṃ vissajjento “**līne cittaṃhī**”ti-ādimāha. Atisithilavīriyatādīhi citte līnabhāvaṃ gate dhammavicayavīriyapītisambojjhaṅgasamuṭṭhāpanena paggaho. **Uddhata smim viniggahoti** accāraddhavīriyatādīhi uddhate citte passaddhisamādhī-upekkhāsambojjhaṅgasamuṭṭhāpanena niggaho. **Nirassādagataṃ cittaṃ, sampahaṃseyya tāvadeti** paññāpayogamandatāya vā upasamasukhānaṃ vigamena vā assādavirahitaṃ gataṃ. Aṭṭhasaṃvegavatthupaccavekkhaṇena vā ratanattayaguṇānussaraṇena vā tasmim khaṇe cittaṃ sampahaṃseyya.

Sampahaṭṭhaṃ yadā cittaṃti yasmim kāle vuttanayeneva sampahaṃsitaṃ cittaṃ hoti. **Alīnaṃ bhavati nuddhatanti** vīriyasamādhīhi saññojitattā līnuddhaccavirahitañca hoti. **Samathanimittassāti** samatho ca nimittañca samathanimittaṃ, tassa samathanimittassa. **So kāloti** yo so līnuddhaccavirahitakālo vutto, so kālo. **Ajjhattaṃ ramaye manoti** jhānasampayuttaṃ cittaṃ kasiṇādigocarajjhatte toseyya abhiraṃāpeyya.

Etena mevupāyenāti etena vutta-upāyena eva. **Ma-kāro** padasandhivasena vutto. **Ajjhupekkheyya tāvadeti** yadā upacārappanāhi taṃ cittaṃ samāhitaṃ, tadā “samāhitaṃ cittaṃ”ti jānitvā paggahaniggahasampahaṃsanesu byāpāraṃ akatvā tasmim khaṇe ajjhupekkhanameva kareyya.

1. Samādhī (Sī)

သံဝဏ္ဏိတပဒါနံ အနုတ္တမဏိကာ ၄၂၃

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော်	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော်
[အ]		[အ]	
အဋ္ဌိ	၁၇၀	အတ္တဉ္စဟော	၁၈၆
အဋ္ဌိတကာရီ	၁၆၃၊ ၃၅၇	အတ္တတ္ထေ	၄၀၂
အဋ္ဌိမယေန	၂၄	အတ္တတ္ထော	၂၅၇
အဋ္ဌိသင်္ခာတံ	၂၆၃	အတ္တဒိဋ္ဌိဇဟော	၁၉၀
အဗ္ဗဒဏ္ဍကေဟိ	၃၇၄	အတ္တဒဏ္ဍတော	၃၇၄
အဗ္ဗမာသိကံ	၃၈၁	အတ္တဒဏ္ဍာ	၃၇၃
အဗ္ဗယောဂါ	၁၇၁	အတ္တဒန္တော	၃၀၅
အဗ္ဗော	၂၅၄	အတ္တဒမတ္ထာယ	၂၉၉
အဏုမတ္တေသု	၁၀၄၊ ၂၉၆	အတ္တနာ	၁၄၇
အဏုသဟဂတာ	၈၇	အတ္တနိယေန	၂၉၁
အတဗ္ဗယတာ	၂၆၆	အတ္တပစ္စက္ခံ	၂၉၈
အတဗ္ဗယတာယ	၇၇	အတ္တပရိနိဗ္ဗာပနတ္ထာယ	၂၉၉
အတာဏာ	၃၇၇	အတ္တဘာဝပရိယာပန္နေန	၃၃၁
အတိက္ကန္တမာနသကေန	၃၃၂	အတ္တဘာဝသန္တိဿယာ	၅၇
အတိက္ကမိတ္တာ	၃၉၅	အတ္တဘာဝဿ	၂၇၇
အတိက္ကန္တဿ	၂၄၅	အတ္တဘာဝါဘိနိဗ္ဗတ္တိယာ	၁၃၇
အတိက္ကမတော	၃၉၄	အတ္တဘာဝေန	၃၈၇
အတိက္ကမိတုံ	၁၆၇	အတ္တဘာဝေါ	၁၂၉
အတိစ္စ	၁၆၃၊ ၁၈၇	အတ္တမနတာ	၁၆၁၈
အတိမညတိ	၃၇၁	အတ္တသမတ္ထာယ	၂၉၉
အတိမာနော	၅၃၊ ၁၈၀	အတ္တဟေတု	၂၃၉
အတိရောစတိ	၂၆၂	အတ္တာ	၁၇၂
အတိဝါကျံ	၃၀၄	အတ္တာနုက္ခိယေတိ	၄၁၂
အတိဝေလံ	၃၆၁	အတ္တာနုဒိဋ္ဌိ	၃၈၅
အတိတာ	၁၂	အတ္တာနုဝါဒဘယံ	၃၄၈
အတိတေ	၁၂၈	အတ္တုက္ခိသနမာနော	၁၈၀
အတိရိတံ	၃၂၇	အတ္တုပက္ခမံ	၆၆
အတုလိတံ	၃၂၇	အတ္တုပက္ခမမူလကံ	၆၁
အတြဇော	၄၁၆	အတ္တေန	၂၉၁
အတြိစ္ဆတာ	၂၈၅	အတ္တံ	၅၈

Idāni “kimhi kalamhi paggāho”ti puṭṭhagātham nigamento “**evam kālavidū dhīro**”ti-ādimāha. **Kālena kalam cittassa, nimittamupalakkhayeti** kālānukālam samādhisampayuttacittassa ārammaṇam sallakkheyya, upaparikkheyyāti attho. Sesam sabbattha pākaṭameva. Evam arahattanikūṭena desanam niṭṭhāpesīti.

Saddhammapajjotikāya Mahāniddesaṭṭhakathāya

Sāriputtasuttaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

Aṭṭhakavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

၄၂၄

မဟာနိဗ္ဗေသဋ္ဌကထာယ

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော်	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော်
[အ]		[အ]	
အတ္တကာမာ	၂၂၃	အဗ္ဗါနိ	၁၀၂
အတ္တင်္ဂတော	၃၃၁	အဗ္ဗါနာ	၃၉၂
အတ္တင်္ဂမိ	၁၉၉	အဗ္ဗေဇ္ဈဝစနံ	၁၅
အတ္တင်္ဂမတော	၁၄၆	အဗ္ဗေဇ္ဇကဝစနံ	၁၆
အတ္တင်္ဂမာ	၁၂၂	အဓမ္မရာဂေါ	၃၄
အတ္တတော	၂၄၇	အဓိကရဏံ	၃၄၃
အတ္တရဏာ	၁၂	အဓိကရဏကာရကာ	၂၂၇
အတ္တရသဿ	၂၃၁	အဓိကရဏသမထော	၃၄၂
အတ္ထဝါဒီ	၂၀၅၊ ၃၉၀	အဓိကုဋ္ဌနဋ္ဌေန	၂၇
အတ္ထသံဟိတံ	၂၀၅	အဓိဂစ္ဆတိ	၁၅၊ ၂၄
အတ္ထာတိသယေန	၂၂၉	အဓိဂစ္ဆိ	၃၀၉
အတ္ထာယ	၄၀၂	အဓိဂစ္ဆိဿာမိ	၁၇၁
အတ္ထုပသံဟိတံ	၄၁၆	အဓိဂစ္ဆေယျ	၇၀
အတ္ထေ ဉ္ဇတေ	၂၉၀	အဓိဂန္တုကာမဿ	၄၀၃
အတ္ထော	၂၉၇	အဓိဂန္တော	၃၅၅
အထေနေန	၄၀၅	အဓိဂတပဋိသန္တိဒေါ	၂၅၃
အဒန္တံ	၂၃၅	အဓိဂမအပ္ပိစ္ဆော	၂၀၆
အဒန္တော	၉၁	အဓိဂမော	၂၉၀
အဒဿံ	၂၆၅	အဓိစ္စသမုပ္ပန္နံ	၂၂၀
အဒဿနတော	၁၃၁	အဓိဋ္ဌာနံ	၁၆၄၊ ၃၅၀
အဒိဋ္ဌံ	၂၅၇	အဓိပတိ	၄၀၆
အဒိဋ္ဌိယာ	၂၆၅	အဓိမတ္တပရိတ္တတာ	၂၀၀
အဒိန္နံ	၉၉၊ ၄၀၅	အဓိမာနော	၁၀၀
အဒုက္ခမသုခံ	၁၂၄	အဓိမုစ္ဆန္တာ	၁၆၅
အဒုက္ခမသုခဝေဒနီယော	၁၄၄	အဓိမုတ္တိ	၂၅၀
အဒ္ဓသံ	၁၅	အဓိဝစနံ	၈၀
အဒ္ဓသိ	၃၇၂	အဓိဝစနသမ္ပဿော	၁၄၄၊ ၂၉၁
အဒ္ဓဒဏ္ဍကေဟိ	၂၄၁	အဓိသီလသိက္ခာ	၁၀၂
အဒ္ဓမာသိကော	၂၁၅	အဓောသိ	၁၀၄
အဒ္ဓါ	၉	အနက္ခာတဿ	၂၅၅

Mahāniddesaṭṭhakathāya

Samvaṇṇitapadānaṃ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]		[A]	
Aṃsā	51	Akkhikūṭāṇi	331
Akataṃ	282	Akkhena	362
Akatakammā	51	Akkheyyaṃ	219
Akatattā	147, 282	Agataṃ	305
Akato	247	Agataṃ disaṃ	392
Akatthamāno	172	Agatapubbaṃ	394
Akappita-iriyāpathā	388	Agatapubbā	392
Akammaññatā	382	Agadhito	412
Akalyatā	382	Agāramunino	152
Akāmakō	46	Agārikā	152
Akāritaṃ	235	Agocaro	398
Akittayi	330	Aggaṃ	168
Akittiyā	247	Aggaññe	412
Akukkuko	278	Aggadhammaṃ	322
Akubbamāno	141	Aggahitattaṃ	97
Akusalābhisāṅkhārā	54	Aggi	23
Akusalo	144	Aggo	253
Akevalī	316	Aghaṭṭito	330
Akkamanti	189	Aṅgaṃ	169
Akkusalo	316	Aṅgamaṅga-apakaḍḍhano	280
Akkodhano	279	Aṅgavijjā	354
Akkosakaparibhāsakāṇi	400	Aṅārakāsūpamā	27
Akkoso	165	Acakkhukaraṇaṃ	389
Akkharasamavāyo	174	Acattataṇhā	137
Akkharikāya	362	Acari	279
Akkhānaṃ	344	Acalito	330

သံဝဏ္ဏိတပဒါနံ အနုတ္တမဏိကာ

၄၂၅

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[အ]		[အ]	
အနဂါရမုနိနော	၁၅၂	အနဘိရတိ	၄၀၀
အနဂါရာ	၁၅၃	အနဘိရမနာ	၄၀၀
အနဂ်ဏေ	၃၁၄	အနဘိသမယော	၃၇၀
အနဇ္ဈာပန္နော	၄၁၂	အနဘိသမ္ဘုဏန္တော	၁၇၀၊ ၃၂၂
အနဇ္ဈိဋ္ဌော	၂၉၅	အနဗ္ဗိလံ	၃၀၀
အနဇ္ဈေသိတော	၁၇၁	အနယဗျသနံ	၃၆၉
အနညနေယျကာယ	၃၉၀	အနရိယဓမ္မော	၂၃၄
အနတ္တဂရဟိ	၃၂၆	အနရိယာနံ	၁၇၂
အနတ္တမနတာ	၂၀၀	အနလသော	၄၁၂
အနတ္တာ	၁၉၂	အနဝဇ္ဇေ	၃၇၂
အနတ္တာကာရံ	၃၃၉	အနဝဇ္ဇတာ	၃၀၁
အနတ္တံ	၂၇၉	အနဝဇ္ဇော	၂၄၀
အနတ္တကာမာနိ	၄၀၁	အနဝညတ္တိပဋိသညတ္တော	၃၆၉
အနတ္တဇနနော	၅၀	အနဝဋ္ဌိတစာရိကံ	၃၄၃
အနဗ္ဗနိယံ	၁၃၃	အနဝသေကံ	၃၉၃
အနနုဂိဋ္ဌေါ	၃၀၅	အနသဝါ	၉၀
အနနုဗောဓော	၃၇၀	အနသ္မာဝိ	၂၉၆
အနနုလောမိကေန	၄၀၀	အနာဂတာ	၁၃
အနနုဿုတေသု	၃၀၉	အနာစရိယကော	၃၀၉
အနန္တဉာဏော	၂၅၄	အနာနုဂိဋ္ဌေါ	၁၄၁
အနန္တတေဇော	၂၅၄	အနာနုပုဋ္ဌော	၁၆၀
အနန္တယသော	၂၅၄	အနာပုစ္ဆံ	၂၉၄
အနန္တရာ	၁၃၀	အနာဝိကဗ္ဗံ	၁၇၉
အနန္တဝါ	၁၆၇	အနာသန္ဓေ	၀၉
အနပါယော	၃၀၄	အနာသဝမုနိ	၁၅၂
အနဘာဝံ	၁၄၆	အနိကေတစာရိ	၄၀၀
အနဘိနိဗ္ဗတ္တယမာနော	၁၄၁	အနိကေတသာရိ	၂၆၇
အနဘိနိဗ္ဗတ္တိသာမဂ္ဂိ	၂၂၂	အနိက္ခိတ္တစ္ဆန္တာ	၃၆၀
အနဘိနိဝေသန္တော	၁၄၁	အနိက္ခိတ္တစ္ဆန္တာ	၁၆၃၊ ၃၅၀
အနဘိဘူတော	၃၇၂	အနိက္ခိတ္တရုတော	၃၆၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]		[A]	
Acittikāarakato	294	Ajjhupekkhanā	414
Acelako	379	Ajjhupekkheyya	418
Accantaniṭṭham	92	Ajjheti	384
Accantapāvakammantā	376	Ajjhenena	172, 183
Accantapārisuddhiyā	77	Ajjhesāmi	276
Accantasanti	176	Ajjhogāhetvā	246
Accantasuddhi	203	Ajjhogāḷho	82
Accayanti	133	Ajjhottharanti	47
Accasarā	179, 361	Ajjhosannā	93
Accādhāya	359	Ajjhosānaṃ	32
Accimanto	375	Ajjhositaṃ	377
Accutagato	72	Añjanam	363
Accuggamma	337	Aññā	265
Accuṇhā	52	Aññajātikā	310
Accutappattam	185	Aññataraññatarena	220
Accutappatto	72	Aññamaññam	273
Acchindante	140	Aññamaññapariyantaṭṭhāyino	258
Acchinne	140	Aññamokkhā	89
Acchedasaṃkino	140	Aññavihitakā	310
Ajanayamāno	141	Aññasitā	246
Ajapatham	242	Aññā	388
Ajalakkhaṇam	366	Aññāṇakaraṇam	389
Ajānitabbam	340	Aññātām	257
Ajeguccho	292	Aññāya	319
Ajjhattam	58, 116	Aññoññam	316
Ajjhattasanti	264	Atṭā	171
Ajjhattasamuṭṭhānā	328	Atṭhaṅgikassa	57
Ajjhattā	13	Atṭhapadepi	362
Ajjhattikāni	143	Atṭhamī	24
Ajjhupekkhati	418	Atṭhāne	279

၄၂၆

မဟာနိဗ္ဗေသဋ္ဌကထာယ

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော်	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော်
[အ]		[အ]	
အနိက္ခိတ္တရုရော	၁၆၃၊ ၃၅၀	အနုဒယိတတ္ထံ	၄၀၅
အနိစ္စတာ	၂၄	အနုဒဟနဋ္ဌေန	၂၇
အနိစ္စတာယ	၃၇၇	အနုဗ္ဗတော	၂၇၉
အနိစ္စာ	၁၇၅	အနုနယပဋိသုပ္ပဟိနော	၂၁၃
အနိစ္စာကာရံ	၃၃၉	အနုနယော	၃၂
အနိစ္စော	၂၁၇	အနုနေတာ	၂၅၅
အနိဋ္ဌင်္ဂတော	၈၁၊ ၂၁၀	အနုပဓဇ္ဇ	၂၉၄
အနိဋ္ဌုရိ	၃၀၅	အနုပစာရေ	၃၉၅
အနိဓာနဂတာ	၁၃၁	အနုပလိတ္တော	၁၄၀
အနိဗ္ဗတ္တယမာနော	၁၄၁	အနုပါဒါယ	၁၇၁
အနိဗ္ဗတ္တေန	၁၃၀	အနုပါဒိသေသာယ	၂၂၃
အနိဗ္ဗာနသံဝတ္တနိကံ	၃၀၉	အနုပါဟနာနံ	၂၉၄
အနိမိတ္တော	၁၄၅၊ ၂၉၁	အနုပုဗ္ဗိဟာရသမာပတ္တိနံ	၂၃၂
အနိရာကတဇ္ဈာနော	၃၅၇	အနုပ္ပတ္တာ	၃၀၅
အနိဿာယ	၂၆၅	အနုပ္ပဒါတာ	၂၀၄
အနိဿိတော	၁၈၇၊ ၂၇၇	အနုပ္ပန္နဿ	၂၅၅
အနိကဒဿနံ	၃၄၅	အနုပ္ပိယဘာဏိတာ	၃၇၀
အနိတိဟံ	၃၇၂	အနုဗုဇ္ဈိ	၃၀၉
အနုကမ္ပာ	၄၀၅	အနုဗုဇ္ဈိတုကာမဿ	၄၀၃
အနုဂစ္ဆတိ	၅၉	အနုဗောဓော	၃၇၀
အနုဂတာ	၃၇၇	အနုဗျဉ္ဇနဂါဟိ	၃၄၃
အနုဂိဇ္ဈတိ	၄၆၊ ၂၉၉	အနုဘူတပုဗ္ဗတော	၃၆၅
အနုဂ္ဂဟာယ	၂၆၅	အနုယောဂံ	၃၁၀
အနုဂ္ဂဟော	၃၂၅	အနုယောဂေါ	၁၆၄၊ ၃၅၀
အနုစ္ဆရိကံ	၂၂၃	အနုယုတ္တဿ	၂၂၆
အနုတ္တရံ	၃၉၁	အနုယုတ္တော	၃၄၃
အနုတ္တာနိကမ္ပံ	၁၇၉၊ ၃၆၁	အနုရက္ခေ	၃၉၃
အနုတ္တုနာတိ	၂၄၀	အနုရောဓိရောဓေမတိက္ကန္တော	၂၁၃
အနုဒယနာ	၄၀၅	အနုရောဓော	၃၂
အနုဒယာ	၄၀၅	အနုလောမပဋိပဒါယ	၅၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌဏိကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌဏိကော
[A]		[A]		[အ]		[အ]	
Aṭṭhi	170	Attañjaho	186	အနုသဋ္ဌာ	၃၇၇	အန္တဂါဟိကာ	၁၃၉
Aṭṭhitakārī	163, 357	Attatthe	402	အနုသယံ	၂၅၀	အန္တပ္ပတ္တော	၇၁
Aṭṭhimayena	24	Attattho	257	အနုသယဝသေန	၈၁	အန္တမသော	၂၆၀
Aṭṭhisāṅghātaraṃ	263	Attadiṭṭhiṃ	190	အနုသယာ	၈၇	အန္တရံ	၃၈၀
Aḍḍhadaṇḍakehi	374	Attadaṇḍato	374	အနုသယော	၃၅	အန္တရသရံ	၃၄၃
Aḍḍhamāsikaraṃ	381	Attadaṇḍā	373	အနုသာသတိ	၉၂	အန္တရဓာနံ	၂၁၈
Aḍḍhayogā	171	Attadanto	305	အနုသာသနံ	၂၂၀	အန္တရဓာယတိ	၂၄၂၁၄
Aḍḍho	254	Attadamatthāya	299	အနုသိက္ခေ	၃၇၂	အန္တရဓာယန္တိ	၂၄
Aṇumattesu	104, 296	Attanā	147	အနုသိဋ္ဌိ	၂၂၀	အန္တရဟိတံ	၃၇၀
Aṇusahagatā	87	Attaniyena	291	အနုသိဋ္ဌိ	၉၄	အန္တရဟိတော	၃၁၁
Atammayatā	266	Attapaccakkharaṃ	298	အနုသေန္တိ	၂၀၅	အန္တရယာယ	၅၅၂၅၇
Atammayatāya	77	Attaparinibbāpanatthāya	299	အနုသတိ	၄၄	အန္တဝါ	၁၆၇
Atāṇā	377	Attabhāvapariyāpannena	331	အနုသဟဂတေ	၃၁	အန္တမဒေဟဓရော	၇၈
Atikkantamānusakena	332	Attabhāvasannissayā	57	အနုပနီတော	၂၇၂	အန္တမေ	၇၈
Atikkamitvā	395	Attabhāvassa	277	အနုပယံ	၁၈၄	အန္တေ	၃၉၄
Atikkantassa	245	Attabhāvābhiniḥḥattiyā	137	အနုပယော	၃၀၄	အန္တော	၅၇၂၂၀
Atikkamato	394	Attabhāvena	387	အနုဟတေ	၁၇၁	အန္တောဇာတကော	၄၆
Atikkamitum	167	Attabhāvo	129	အနုကံသဂ္ဂါဟော	၃၇၉	အန္တောနိမ္မဂ္ဂပေါသီနိ	၃၃၇
Aticca	163, 187	Attamanatā	16, 18	အနုဇော	၃၈၅	အန္တောပူတိ	၂၉၅
Atimaññati	371	Attasamatthāya	299	အနုရိတော	၃၃၀	အန္တောပူတိဘာဝံ	၄၀၃
Atimāno	53, 180	Attahetu	239	အနုသနံ	၄၁၂	အန္တောသမောရောဓော	၃၈၂
Atirocati	262	Attā	172	အနုဘာသာရိ	၂၆၉	အန္တကရဏံ	၃၈၉
Ativākyam	304	Attānukkamaṃseti	412	အနုဘာကာ	၄၀၄	အန္တကာရံ	၂၆၆
Ativelam	361	Attānudiṭṭhiṃ	385	အနုဘာဇန္တိ	၂၄၆	အန္တတမံ	၅၈
Atītā	12	Attānuvādabhayaṃ	348	အနုဘမံ	၁၆၈၂၃၃	အန္တသန္တိ	၃၅၅
Atīte	128	Attukkaṃsanamāno	180	အနုဘလိနုဂ္ဂဟိကော	၁၆၃၂၃၅၇	အန္တတ္ထပဋိပဒါယ	၅၅
Atīritam	327	Attūpakkamaṃ	66	အနုဘသိတံ	၃၇၇	အန္တသုဝေယျံ	၃၄၃
Atulitam	327	Attūpakkamamūlakam	61	အန္တကရော	၂၃၁	အန္တနယန္တိ	၃၂၀
Atrajo	416	Attena	291	အန္တဂတော	၇၁၁၉၁	အန္တယိကံ	၅၉
Atricchatā	285	Attham	58	အန္တဂ	၄၀၆		

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]		[A]	
Atthakāmā	223	Addhānaṃ	102
Atthaṅgato	331	Addhunā	392
Atthaṅgamaṃ	199	Advejjhavacanaṃ	15
Atthaṅgamato	146	Adveḥhakavacanaṃ	16
Atthaṅgamā	122	Adhammarāgo	34
Atthato	247	Adhikaraṇaṃ	343
Attharaṇā	12	Adhikaraṇakārakā	227
Attharasassa	231	Adhikaraṇasamatho	342
Atthavādī	285, 398	Adhikuṭṭanaṭṭhena	27
Atthasaṃhitam	285	Adhigacchati	15, 24
Atthāṭṭisayena	229	Adhigacchi	389
Atthāya	402	Adhigacchissāmi	171
Atthūpasamhitam	416	Adhigaccheyya	70
Atthe ñāte	298	Adhigantukāmassa	403
Attho	297	Adhigantvā	355
Athenena	405	Adhigatapaṭṭisambhido	253
Adantaṃ	235	Adhigama-appiccho	286
Adanto	91	Adhigamo	298
Adassaṃ	265	Adhiccasaṃuppannaṃ	228
Adassanato	131	Adhiṭṭhānaṃ	164, 358
Adiṭṭham	257	Adhipati	406
Adiṭṭhiyā	265	Adhimattaparittatā	280
Adinnaṃ	99, 405	Adhimāno	180
Adukkhamasukham	124	Adhimuccantā	165
Adukkhamasukhavedanīyo	144	Adhimuttiṃ	258
Addasaṃ	15	Adhivacanaṃ	80
Addasi	372	Adhivacanasamphasso	144, 291
Addhaṇḍakehi	241	Adhisīlasikkhā	102
Addhamāsiko	215	Adhosi	184
Addhā	9	Anakkhātassa	255

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[အ]		[အ]	
အန္ဓာသဝဋ္ဌိ	၅၇	အပါယလောကေ	၃၇
အန္ဓေတိ	၆၇	အပါဟတံ	၂၄၀
အန္ဓေန္တိ	၃၂၀	အပါဟတသ္မိ	၂၄၆
အပဓိတိ	၁၇၅	အပိလာပနတာ	၄၄
အပဓိနိတွာ	၇၆	အပိဟာလု	၂၉၁
အပစ္စက္ခကမ္ပ	၃၇၀	အပုစ္ဆိတော	၁၇၁
အပစ္စနိကပဋိပဒါယ	၅၅	အပုဋ္ဌော	၁၇၁
အပစ္စယံ	၂၄၇	အပုနန္တဝါယ	၃၀၃
အပစ္စဝေက္ခကာ	၃၇၀	အပုရက္ခရာနော	၂၇၀
အပစ္စောရောဟဏတာယ	၄၃	အပေက္ခံ	၉၂
အပဇ္ဈာယတိ	၂၃၇	အပေက္ခမာနာ	၀၉
အပဏ္ဏကဝစနံ	၁၆	အပေက္ခာ	၃၃
အပမာရော	၅၁	အပ္ပံ	၂၁၄
အပရဒ္ဓမေသီ	၂၄၇	အပ္ပကံ	၁၂၀
အပရဒ္ဓါ	၃၁၉	အပ္ပကသိရေနော	၆၉
အပရာမသံ	၃၁၅	အပ္ပဂဗ္ဗော	၂၉၂
အပရာမသန္တော	၁၄၁	အပ္ပစ္စယော	၃၀၆
အပရိဂမနတာယ	၇၇	အပ္ပဋိန္ဒဒုက္ခံ	၆၀
အပရိဂ္ဂဟိတာ	၁၄	အပ္ပဋိနိဿဋ္ဌတဏှာ	၁၃၇
အပရိညာတံ	၁၄၇	အပ္ပဋိလဒ္ဓဿ	၉၃
အပရိနိဗ္ဗတော	၉၁	အပ္ပဋိဝါနိ	၁၆၄, ၃၅၀
အပရိယောဂါဟဏာ	၃၇၀	အပ္ပဋိဝေခော	၃၇၀
အပလိတ္တော	၁၄၀	အပ္ပဋိသန္ဓိယာ	၃၀၅
အပသာဒိတော	၁၇၂	အပ္ပဋိဟတံ	၂၅၀
အပဟရန္တိ	၂၄၇	အပ္ပဏိဓာနပစ္စယာ	၂၇၀
အပါပုဏိတွာ	၁၇၀	အပ္ပဏိဟိတော	၁၄၅, ၂၉၁
အပါနကော	၃၀၁	အပ္ပတိဋ္ဌတစိတ္တော	၃၀၄
အပါယံ	၃၃၅	အပ္ပတိရူပံ	၄၁၂
အပါယဂမနိယေ	၃၁	အပ္ပတ္တိ	၄၁၄
အပါယမုခါနိ	၃၁၀		

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]		[A]	
Anagāramunino	152	Anabhirati	408
Anagārā	153	Anabhiramanā	408
Anaṅgaṇe	314	Anabhisamayo	378
Anajjhāpanno	412	Anabhisambhūṇanto	178, 322
Anajjhīṭṭho	295	Anambilaṃ	300
Anajjhesito	171	Anayabyasaṇaṃ	369
Anaññaneyyatāya	390	Anariyadhammo	234
Anattagarahī	326	Anariyāṇaṃ	172
Anattamanatā	280	Analaso	412
Anattā	192	Anavajjañca	372
Anattākāraṃ	339	Anavajjatā	301
Anatthaṃ	279	Anavajjo	248
Anatthakāmāni	401	Anavaññattipaṭisaññutto	369
Anatthajanano	58	Anavatṭhitacārikaṃ	343
Anaddhaṇīyaṃ	133	Anavasekaṃ	393
Ananugiddho	385	Anassavā	98
Ananubodho	378	Anassāvī	296
Ananulomikena	400	Anāgatā	13
Ananussutesu	389	Anācariyako	389
Anantañāṇo	254	Anānugiddho	141
Anantatejo	254	Anānupuṭṭho	168
Anantayaso	254	Anāpucchāṃ	294
Anantarā	130	Anāvikammaṃ	179
Anantavā	167	Anāsanne	89
Anapāyo	304	Anāsavamuni	152
Anabhāvaṃ	146	Aniketacārī	408
Anabhinibbattayamāno	141	Aniketasārī	267
Anabhinibbattisāmaggī	222	Anikkhittacchandatā	360
Anabhinivesanto	141	Anikkhittacchando	163, 358
Anabhibhūto	372	Anikkhittadhuratā	360

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[အ]		[အ]	
အပ္ပထာမကာ	၄၇	အဗီဇံ	၃၀၄
အပ္ပနိဋ္ဌေါသာနိ	၂၃၁	အဗုဒ္ဓိဝိဟတတ္တာ	၃၉၁
အပ္ပပုညော	၃၇၁	အဗ္ဗဟိတသလ္လော	၁၆၃
အပ္ပဗလာ	၄၇	အဗ္ဗဒကာလေ	၂၁၄
အပ္ပမတ္တော	၁၄၀	အဗ္ဗယု	၃၇၀
အပ္ပမာဏံ	၄၀၅	အဗ္ဗဟနံ	၃၂၀
အပ္ပမာဒေါ	၁၆၄၊ ၃၅၀	အဗ္ဗုဋ္ဌသလ္လော	၁၄၀၊ ၁၆၃
အပ္ပရဇက္ခေ	၂၅၀	အဗ္ဗုဋ္ဌေသိကော	၇၂
အပ္ပသဒ္ဓါနိ	၂၃၁	အဗ္ဗောကိဏ္ဍံ	၆၀
အပ္ပသန္ဓာနိ	၄၀၀	အဗ္ဗန္တရဓာတုပကောပဝသေန	၄၀၄
အပ္ပဿာဒဋ္ဌေန	၂၆	အဗ္ဗာဟတာ	၃၇၇
အပ္ပဿိ	၃၂၅	အဗ္ဗါတဓမ္မံ	၂၃၃
အပ္ပဟိနတဏှာ	၁၃၇	အဗ္ဗောကာသံ	၈၃
အပ္ပဟိနတ္တာ	၂၇၃	အဗျာကတော	၁၄၄
အပ္ပဟိနာ	၂၉၆	အဗျာပန္နစေတသော	၃၀၄
အပ္ပါဋိဟာရိယံ	၃၁၂	အဗျာပါဒသညာ	၁၄၉
အပ္ပိစ္ဆကထံ	၂၀၅	အဗျာဗန္ဓုပရမတာယ	၄၁၁
အပ္ပိစ္ဆညေဝ	၂၉၉	အဗြဟ္မစာရီ	၂၉၅
အပ္ပိစ္ဆတာ	၂၀၆	အဘဗ္ဗာ	၂၅၉
အပ္ပိယာ	၂၃	အဘဗ္ဗုပ္ပတ္တိကော	၁၄၇
အပ္ပေကစ္စေ	၉၂	အဘယဂတော	၇၂
အပ္ပေသက္ခော	၃၇၁	အဘယပ္ပတ္တံ	၁၀၅
အပ္ပေါဒကေ	၁၄၀၊ ၃၇၆	အဘယပ္ပတ္တော	၇၂
အဗရသဝါစတာ	၃၇၀	အဘဝေါ	၁၃၇
အဗဿိ°	၂၆၅	အဘိက္ကန္တေ	၄၀၆
အဗဿိတံ	၂၅၇	အဘိက္ကမ	၂၅၀
အဗာသုကာမာနိ	၄၀၁	အဘိဂိဇ္ဈတိ	၃၀၃
အဗာသုဝိဟာရာယ	၅၀	အဘိဇ္ဇေယျာ	၉၃
အဗလာ	၄၇	အဘိဇ္ဇေယာနဿ	၁၅
		အဘိဇာနန္တော	၁၀၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]		[A]	
Anikkhattadhuro	163, 358	Anudayitattam	405
Aniccatā	24	Anudahanaṭṭhena	27
Aniccatāya	377	Anuddhato	279
Aniccā	175	Anunayapaṭighavippahīno	213
Aniccākāraṁ	339	Anunayo	32
Anicco	217	Anunetā	255
Aniṭṭhaṅgato	81, 210	Anupakhajja	294
Aniṭṭhurī	385	Anupacāre	395
Anidhānagatā	131	Anupalitto	148
Anibbattayamāno	141	Anupādāya	171
Anibbattena	130	Anupādisesāya	223
Anibbānasamvattanikaṁ	389	Anupāhanānaṁ	294
Animitto	145, 291	Anupubbavīhārasamāpattīnaṁ	232
Anirākatajjhāno	357	Anuppattā	305
Anissāya	265	Anuppadātā	284
Anissito	187, 277	Anuppannassa	255
Anīkadassanaṁ	345	Anuppiyabhāṇitā	370
Anītihaṁ	372	Anubujjhi	389
Anukampā	405	Anubujjhitukāmassa	403
Anugacchati	59	Anubodho	378
Anugatā	377	Anubyañjanaggāhī	343
Anugijjhati	46, 299	Anubhūtapubbato	365
Anuggahāya	265	Anuyogaṁ	310
Anuggaho	325	Anuyogo	164, 358
Anucchavikaṁ	223	Anuyuttassa	226
Anuttaraṁ	391	Anuyutto	343
Anuttānikammaṁ	179, 361	Anurakkhe	393
Anutthunāti	248	Anurodhavīrodhasamatikkanto	213
Anudayanā	405	Anurodho	32
Anudayā	405	Anulomapaṭipadāya	55

ပဒါနက္ခမော	ပိဋကော်	ပဒါနက္ခမော	ပိဋကော်
[အ]		[အ]	
အဘိဇ္ဈာ	၃၅	အဘိဘောသိ	၃၇၂
အဘိညာတံ	၇၂၊ ၂၉၈	အဘိမင်္ဂလဂတာနိ	၁၈၇
အဘိညာပါရဂူ	၇၀	အဘိရတော	၂၃၈
အဘိညာယ	၂၆၄	အဘိရူဟတိ	၂၃၅
အဘိညာသိ	၃၄၀	အဘိဝါဒေတွာ	၂၆၈
အဘိညေယျံ	၇၂	အဘိသင်္ခတံ	၃၈၅
အဘိညေယျာ	၁၉၉	အဘိသင်္ခတာ	၁၇၅
အဘိနန္ဒတိ	၂၇၈	အဘိသင်္ခါရသဟဂတ-	
အဘိနန္ဒန္တိ	၃၁၅	ဝိညာဏဿ	၄၀၄
အဘိနန္ဒေ	၄၁၄	အဘိသင်္ခါရဿ	၃၂၈
အဘိနန္ဒေယျ	၃၈၃	အဘိသင်္ခါရာ	၁၈၄
အဘိနိက္ခမိတုံ	၃၇၆	အဘိသင်္ခါရာနံ	၁၈၅၊ ၂၇၃
အဘိနိဗ္ဗတ္တော	၂၃	အဘိသင်္ခရိတွာ	၂၆၁
အဘိနိဗ္ဗုတတ္တော	၁၇၂	အဘိသင်္ခရေတိ	၃၈၁
အဘိနိဝဇ္ဇေယျ	၃၂	အဘိသင်္ခရေန္တော	၃၈၁
အဘိနိဝိဇ္ဇာ	၁၆၇	အဘိသဇ္ဇေယျ	၃၆၇
အဘိနိဝိသတိ	၃၂၁	အဘိသဇ္ဇေတယိတံ	၃၈၅
အဘိနိဝိသိတွာ	၁၉၁	အဘိသမေစ္စ	၁၉၉
အဘိနိဝေသော	၁၃၉	အဘိသမ္ပုဇ္ဈိ	၃၈၉
အဘိနိတော	၂၃၈	အဘိသမ္ပုဒ္ဓေါ	၁၅၆
အဘိပ္ပဟာရိနိ	၂၀၃	အဘိသမ္ပဝေ	၃၉၂
အဘိဘဝနဋ္ဌေန	၁၅၈	အဘိသမ္ပဝေယျ	၄၀၆
အဘိဘဝန္တိ	၄၇	အဘိသမ္ပူတာ	၂၂၀
အဘိဘဝိတွာ	၂၆၀	အဘိသမ္ပောတဗ္ဗာနိ	၄၀၄
အဘိဘာယတနာနံ	၂၃၂	အဘိဟံသတိ	၃၀၃
အဘိဘူ	၃၇၂	အဘိဟင်္ဂ	၃၈၀
အဘိဘူတံ	၁၃၆	အမင်္ဂလံ	၁၈၇
အဘိဘူတာ	၃၇၇	အမစ္စာ	၂၁၇၊ ၃၉၁
အဘိဘူတေန	၁၆၅	အမစ္စရီ	၂၉၂
အဘိဘူတော	၂၄၂	အမတံ	၆၉၊ ၈၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]		[A]	
Anusaṭṭhā	377	Antaggāhikā	139
Anusayaṃ	258	Antappatto	71
Anusayavasena	81	Antamaso	260
Anusayā	87	Antaraṃ	380
Anusayo	35	Antaragharaṃ	343
Anusāsati	92	Antaradhānaṃ	218
Anusāsanaṃ	228	Antaradhāyati	24, 214
Anusikkhe	372	Antaradhāyanti	24
Anusiṭṭhaṃ	228	Antarahitaṃ	370
Anusiṭṭhiṃ	94	Antarahito	311
Anusenti	205	Antarāyāya	55, 57
Anussati	44	Antavā	167
Anusahagate	31	Antimadehadharo	78
Anūpanīto	272	Antime	78
Anūpayāṃ	184	Ante	394
Anūpayo	304	Anto	57, 220
Anūhate	171	Antojātako	46
Anekamaṃsaggāho	379	Antonimuggaposīni	337
Anejo	385	Antopūti	295
Anerito	330	Antopūtibhāvaṃ	403
Anesanaṃ	412	Antosamorodho	382
Anokasārī	269	Andhakaraṇaṃ	389
Anoko	404	Andhakāraṃ	266
Anojavanti	246	Andhatamaṃ	58
Anomaṃ	168, 323	Annasannidhiṃ	355
Anolīnavuttiko	163, 357	Anvatthapaṭipadāya	55
Anositaṃ	377	Anvāssaveyyuṃ	343
Antakaro	231	Anvānayaṃti	320
Antagato	71, 191	Anvāyikaṃ	59
Antagū	406		

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌကော်	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌကော်
[အ]		[အ]	
အမတပရာယနံ	၂၉၉	အရညဝနပတ္တာနိ	၂၃၁
အမတပရိယောဿာနံ	၂၉၉	အရတိ	၂၆၃
အမတပ္ပတ္တိ	၁၈၅	အရတိ	၅၈၂၀၂
အမတပ္ပတ္တော	၇၂	အရတိတာ	၄၀၈
အမတဿ	၂၅၆	အရဟတော	၈၇
အမတောဂဓိ	၂၉၉	အရဟန္တာ	၁၆၀
အမနာပံ	၃၀၃	အရဟာ	၇၈၂၂၁
အမနုဿပုစ္ဆာ	၃၂၇	အရိယဓမ္မံ	၁၇၁
အမမာယန္တော	၁၄၁	အရိယဓမ္မသန္နိဿိတံ	၂၉၃
အမမာယိတာ	၁၄	အရိယမဂ္ဂါနံ	၇၁
အမရဝိတက္ကော	၃၆၈	အရိယဝံသေ	၄၁၂
အမရိတုကာမော	၃၁	အရိယာယ	၁၂၅
အမရော	၃၆၉	အရိယော	၇၃
အမိတ္တာ	၅၇	အရူပဓာတု	၁၆၄
အမိဿိတာ	၁၃၁	အရူပဘဝေ	၁၃၇
အမုတ္တိတော	၄၁၂	အရူပရာဂါ	၈၇
အမုတ္တတဏှာ	၁၃၇	အရူပသမာပတ္တိနံ	၂၃၂
အမောဟော	၁၅၁	အရူပါဝစရော	၂၉၁
အဗ္ဗပါနံ	၃၄၈	အလံသာဠကော	၃၀၂
အဗ္ဗိလံ	၂၉၉	အလဒ္ဓါ	၄၁၂
အယဿာ	၃၇၅	အလာဘမူလကံ	၂၄၃
အယသေ	၂၁၃	အလာဘေပိ	၃၈၆
အယာစိတော	၁၇၁	အလိတ္တော	၁၄၈
အယာထာဝကသ္မိ	၁၄၀	အလိနံ	၄၁၈
အယောဒိလံ	၃၇၄	အလိနမနသော	၃၀၄
အယောဂက္ခေမကာမာနိ	၄၀၁	အလုဠိတော	၃၃၀
အယောဇ္ဇံ	၁၈၈	အလူခံ	၃၃၁
အယောမယေန	၂၄	အလေဏာ	၃၇၇
အရညံ	၈၃	အလ္လိနော	၁၆၈
		အဝကုဇ္ဇ	၃၆၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]		[A]	
Anvāsavanti	57	Apāyaloke	37
Anveti	67	Apāhataṃ	248
Anventi	320	Apāhataśmiriṃ	246
Apacitiṃ	175	Apilāpanatā	44
Apacinitvā	76	Apihālu	291
Apaccakkhakammaṃ	378	Apucchito	171
Apaccanīkapaṭipadāya	55	Apuṭṭho	171
Apaccayaṃ	247	Apunabbhavāya	383
Apaccavekkhaṇā	378	Apurakkharāno	270
Apaccorohaṇatāya	43	Apekkhami	92
Apajjhāyati	237	Apekkhamānā	89
Apaṇṇakavacanāṃ	16	Apekkhā	33
Apamāro	51	Appaṃ	214
Aparaddhamesī	247	Appakaṃ	128
Aparaddhā	319	Appakasireneva	69
Aparāmasaṃ	315	Appagabbho	292
Aparāmasanto	141	Appaccayo	306
Aparigamanatāya	77	Appaṭicchannadukkhami	60
Apariggahitā	14	Appaṭinissaṭṭhataṇhā	137
Apariññātaṃ	147	Appaṭiladdhassa	93
Aparinibbuto	91	Appaṭivāni	164, 358
Apariyogāhaṇā	378	Appaṭivedho	378
Apalitto	148	Appaṭisandhiyā	385
Apasādito	172	Appaṭihataṃ	258
Apaharanti	247	Appaṇidhānapaccayā	278
Apāpuṇitvā	170	Appaṇihito	145, 291
Apānako	381	Appaṭiṭṭhitacitto	304
Apāyaṃ	335	Appatirūpaṃ	412
Apāyagamanīye	31	Appattaṃ	414
Apāyamukhāni	310		

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[အ]		[အ]	
အဝဂစ္ဆတိ	၃၈၁	အဝိဒ္ဓသု	၁၆၂
အဝဂစ္ဆန္တိ	၉၄	အဝိနိတံ	၂၃၅
အဝစနကရာ	၉၈	အဝိနိတော	၉၁
အဝဇ္ဇေ	၂၈၂	အဝိပက္ခိ	၃၇၆
အဝဋ္ဌိတဝါဒါ	၃၁၉	အဝိပရိဏာမဓမ္မော	၂၁၇
အဝဋ္ဌိတသမာဒါနော	၂၄၃	အဝိပရိတံ	၁၇၇
အဝဋ္ဌိတိ	၃၄၁	အဝိပရိတမနာ	၁၆၅
အဝဏ္ဏံ	၁၆၇	အဝိဘာဝိတံ	၃၂၇
အဝဏ္ဏဟာရိကာယ	၂၄၇	အဝိဘူတံ	၃၂၇
အဝတ္ထာပနဝစနံ	၁၆	အဝိရုဒ္ဓေါ	၂၉၉
အဝတ္ထိတသမာဒါနော	၄၀၄	အဝိဝဒမာနာ	၂၂၃
အဝဒညတယ	၉၇	အဝိသံဝါဒကော	၂၈၃, ၃၉၆
အဝဒါနိယာ	၉၃	အဝိသာဟဋ္ဌမာနသတာ	၃၄၂
အဝန္တတဏှာ	၁၃၇	အဝိသာရီ	၃၈၇
အဝဗုဇ္ဈတိ	၅၈	အဝိသာဟာရော	၃၄၂
အဝသိဿတု	၁၇၀	အဝိဟိံသာသညာ	၁၅၀
အဝသီဒတိ	၃၈၁	အဝိစိ	၆၈
အဝဿုတော	၂၉၅	အဝိတတဏှာ	၁၃၇
အဝိကတ္ထိ	၂၇၈	အဝိတတဏှာသေ	၁၃၅
အဝိက္ခိတ္တစိတ္တော	၄၁၄	အဝိတိက္ကမမတ္တေန	၁၈၈
အဝိက္ခေပေါ	၃၄၂	အဝိတိက္ကမော	၁၀၅
အဝိဂတတဏှာ	၁၃၇	အဝိဝဒါတာ	၁၇၄
အဝိစာရံ	၁၁၆	အဝုပသန္တိ	၄၀၅
အဝိဇ္ဇာနိရောဓာ	၁၉၉	အဝုပသမော	၂၈၂
အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ	၁၉၂	အဝေက္ခန္တိ	၃၈၅
အဝိဇ္ဇာယ	၃၈၅	အဝေက္ခဿု	၃၈၅
အဝိဇ္ဇောသံ	၂၄၅	အဝေရံ	၄၀၅
အဝိတက္ကံ	၁၁၆	အဝေါက္ကမံ	၃၈၄
အဝိဒိတံ	၂၅၇	အဝေါဒါတာ	၁၇၅
အဝိဒူရေ	၂၄၄	အသံဝုတံ	၃၄၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]		[A]	
Appathāmakā	47	Abījaṃ	384
Appanigghosāni	231	Abuddhivihatattā	391
Appapuñño	371	Abbahitasallo	163
Appabalā	47	Abbudakāle	214
Appamatto	148	Abbuyha	378
Appamāṇaṃ	405	Abbuhanaṃ	328
Appamādo	164, 358	Abbūḷhasallo	148, 163
Apparajakkhe	258	Abbūḷhesiko	72
Appasaddāni	231	Abbokiṇṇaṃ	68
Appasannāni	400	Abbhantara-	
Appassādaṭṭhena	26	dhātupakopavasena	404
Appassi	325	Abbhāhatā	377
Appahīnataṇhā	137	Abbhutadhammaṃ	233
Appahīnattā	273	Abbhokāsaṃ	83
Appahīnā	296	Abyākato	144
Appāṭihāriyaṃ	312	Abyāpannacetaso	304
Appicchakathaṃ	285	Abyāpādasāññā	149
Appicchaññeva	299	Abyābajjhaparamatāya	411
Appicchatā	286	Abrahmacārī	295
Appiyā	23	Abhabbā	259
Appekacce	92	Abhabbuppattiko	147
Appesakkho	371	Abhayagato	72
Appodake	140, 376	Abhayappattaṃ	185
Apharusavācatā	370	Abhayappatto	72
Aphassim	265	Abhavo	137
Aphassitaṃ	257	Abhikkante	406
Aphāsukāmāni	401	Abhikkama	250
Aphāsuvihārāya	58	Abhigijjhati	303
Abalā	47	Abhijappantā	93
		Abhijappamānassa	15
		Abhijānanto	186

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌကော်	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌကော်
[အ]		[အ]	
အသင်္ဂါဟဏာ	၃၇၈	အသိလောကဘယံ	၃၄၈
အသန္တိကတံ	၂၅၇	အသိသုနုပမာ	၂၇
အသဇ္ဇနယမာနော	၁၄၁	အသိသံ	၄၀၈
အသဇ္ဇာတဿ	၂၅၅	အသီလဋ္ဌိ	၄၁၄
အသညသတ္တာ	၃၁၃	အသီလတာ	၂၆၅
အသညာဘဝေါ	၃၇	အသုကာယ	၃၇၀
အသညိနော	၃၁၃	အသုစိသင်္ကသရသမာစာရော	၂၉၅
အသတဇ္ဇ	၁၆၃	အသုဒ္ဓါ	၃၈၈
အသတာ	၃၀၇၊ ၃၈၄	အသုဘကထံ	၃၃၈
အသတိပရိဝဇ္ဇနာယ	၄၃	အသုဘသမာပတ္တိယာ	၂၃၂
အသဒ္ဓမ္မော	၂၂၆	အသုရတ္တာယ	၁၇၆
အသန္တာသီ	၂၇၈	အသုရာ	၃၂၇
အသပ္ပါယရူပဒဿနေန	၂၂၂၊ ၄၀၃	အသုရောပေါ	၂၇၉
အသပ္ပုရိသာနံ	၁၇၂	အသေက္ခမုနိနော	၁၅၂
အသပ္ပာ	၄၁၅	အသေက္ခေန	၇၇
အသမပေက္ခနာ	၃၇၈	အသေသံ	၃၁
အသမာဟိတာ	၃၆၇	အသေသဝိရာဂနိရောဓာ	၃၈၅
အသမ္ပတ္တေ	၄၁၆	အသ္မိ	၂၂၅
အသမ္မောဓော	၃၇၈	အသ္မိမာနော	၁၈၁၊ ၂၉၂
အသမ္ပုဋ္ဌတ္တာ	၄၃	အဿ	၇
အသမ္ပုဿနတာ	၄၄	အဿတရာ	၃၀၄
အသရဏာ	၃၇၇	အဿဒ္ဓါနိ	၄၀၀
အသရဏီဘူတာ	၃၇၇	အဿမဏော	၂၉၅
အသဿတော	၁၆၇	အဿယာနေန	၂၃
အသဟိတံ	၂၅၀၊ ၂၇၀	အဿဝတိကာ	၁၈၈
အသာဒု	၃၀၀	အဿာဒတော	၁၄၆
အသာရကတော	၁၄၆	အဿာဒေတိ	၉၂၊ ၂၇၈
အသာရော	၃၇၇	အဿာသုပနိဗ္ဗံ	၁၃၁
အသိတေ	၄၀၇	အသိတော	၁၇၇
အသိထိလပရက္ကမတာ	၃၆၀	အဿု	၅၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]		[A]	
Abhijjhā	35	Abhibhosi	372
Abhiññātaṃ	72, 298	Abhimaṅgalagatāni	187
Abhiññāpāragū	70	Abhirato	238
Abhiññāya	264	Abhiruhati	235
Abhiññāsi	340	Abhivādetvā	268
Abhiññeyyaṃ	72	Abhisāṅkhataṃ	385
Abhiññeyyā	199	Abhisāṅkhata	175
Abhinandati	278	Abhisāṅkhārasahagata-	
Abhinandanti	315	viññāṇassa	404
Abhinande	414	Abhisāṅkhārassa	328
Abhinandeyya	383	Abhisāṅkhārā	184
Abhinikkhamitum	376	Abhisāṅkhārānaṃ	185, 273
Abhinibbatto	23	Abhisāṅkharitvā	261
Abhinibbutatto	172	Abhisāṅkharoti	381
Abhinivajjeyya	32	Abhisāṅkharonto	381
Abhinivīṭṭhā	167	Abhisajjeyya	367
Abhinivisati	321	Abhisāñcetayitaṃ	385
Abhinivisitvā	191	Abhisamecca	199
Abhiniveso	139	Abhisambujjhi	389
Abhinīto	238	Abhisambuddho	156
Abhippahārinī	203	Abhisambhave	392
Abhibhavanaṭṭhena	158	Abhisambhaveyya	406
Abhibhavanti	47	Abhisambhūtā	220
Abhibhavitvā	260	Abhisambhotabbāni	404
Abhibhāyatanānaṃ	232	Abhihaṃsati	303
Abhibhū	372	Abhihaṭaṃ	380
Abhibhūtaṃ	136	Amaṅgalaṃ	187
Abhibhūtā	377	Amaccā	217, 391
Abhibhūtena	165	Amaccharī	292
Abhibhūto	242	Amataṃ	69, 88

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[အ]		[အာ]	
အသုတိယာ	၂၆၅	အာသာတော	၂၇၉
အဟိ	၃၁	အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နော	၁၀၄၂၉၅
အဟိတကာမာနိ	၄၀၁	အာစိက္ခ	၂၂၀
အဟိနိဇ္ဈိယံ	၃၂၇	အာစိက္ခတိ	၉၂
အဟု	၃၀၅	အာစိက္ခန္တိ	၁၂၁
အဟောရတ္တာ	၁၃၃	အာစိနတိ	၇၆
အဟောသိ	၉၂	အာဇညရထံ	၁၀၇
		အာဇဝံ	၃၀၃
		အာဇာနန္တော	၁၀၆
		အာဇာနိယာ	၃၀၄
		အာဇာနေယျာမ	၃၁၃
		အာဇီဝိကဘယံ	၃၄၀
		အာဠပနာ	၂၉၃
		အာတက်ဖဿေန	၄၀၄
		အာတပေါ	၄၁၀
		အာတုမာနံ	၁၆၀
		အာထဗ္ဗဏံ	၃၆၄
		အာဒါနန္တိ	၂၀၃
		အာဒါယ	၁၉၁
		အာဒါယော	၁၂၆
		အာဒါသံ	၃၆၃
		အာဒိ	၁၀၆
		အာဒိစ္စဗန္ဓု	၃၂၆
		အာဒိတ္တပရိယာယံ	၄၀၃
		အာဒိယတိ	၁၇၇
		အာဒိယန္တိ	၁၉၀
		အာဒိသန္တိ	၃၆၄
		အာဒိနဝံ	၆၀
		အာဒိနဝတော	၁၄၆
		အာဒိနဝဒဿာဝီ	၄၁၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]		[A]	
Amataparāyanam	299	Araññavanapatthāni	231
Amatapariyosānam	299	Aratim	263
Amatappattam	185	Arati	58, 202
Amatappatto	72	Aratitā	408
Amatassa	256	Arahato	87
Amatogadham	299	Arahanto	160
Amanāpaṃ	303	Arahā	78, 221
Amanussapucchā	327	Ariyadhammam	171
Amamāyanto	141	Ariyadhammasannissitam	293
Amamāyitā	14	Ariyamaggānam	71
Amaravitakko	368	Ariyavaṃse	412
Amaritukāmo	31	Ariyāya	125
Amaro	369	Ariyo	73
Amittā	57	Arūpadhātum	164
Amissitā	131	Arūpabhava	137
Amucchito	412	Arūparāgā	87
Amuttataṇhā	137	Arūpasamāpattīnam	232
Amoho	151	Arūpāvacaro	291
Ambapānam	348	Alaṃsāṭako	302
Ambilaṃ	299	Aladdhā	412
Ayasā	375	Alābhamūlakam	243
Ayase	213	Alābhepi	386
Ayācito	171	Alitto	148
Ayāthāvakasmiṃ	140	Alīnam	418
Ayokhilaṃ	374	Alīnamanaso	304
Ayogakkhemakāmāni	401	Aluḷito	330
Ayojjaṃ	188	Alūkham	331
Ayomayena	24	Aleṇā	377
Araññaṃ	83	Allīno	168
		Avakuja	365

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ဂော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ဂော
[အာ]		[အာ]	
အာဒေတိ	၃၀၆	အာယုဟိနီ	၃၃
အာဒေဝနေယျ	၄၀၀	အာရက္ခမူလကံ	၄၃
အာဒေဝေါ	၂၂၁	အာရက္ခ	၁၃၁
အာနာပါနဿတိ°	၂၆	အာရည်ကော	၁၇၂
အာနာပါနဿတိ	၃၀	အာရတော	၁၇၄
အာနာပါနဿတိသမာဓိဿ	၂၃၂	အာရဒ္ဓဝိရိယဿ	၄၀၂
အာနိသံသံ	၂၀၀	အာရဗ္ဗ	၄၁၄
အာနိသံသေ	၁၇၅	အာရမ္မဏံ	၃၀၃
အာပဇ္ဇတိ	၉၂	အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနံ	၁၁၂
အာပဇ္ဇန္တိ	၂၁၇	အာရာဓေန္တိ	၉၂
အာပါယံ	၂၅၇	အာရာမရာမဏေယျကံ	၂၁၉
အာပါယကဇ္ဈာယီဝ	၂၉၃	အာရာမော	၄၆
အာပါဒိတော	၂၄၉	အာရုပ္ပမဂ္ဂသမာဓိ	၃၁၅
အာပါယိကာ	၁၃	အာရောဂျံ	၉၀, ၂၄၅
အာဗာဓတော	၁၄၅	အာရောဂျပ္ပတ္တိ	၁၀၅
အာဗာဓာ	၅၂	အာရောပေန္တိ	၃၇၅
အာဗာဓိကာ	၂၄၅	အာရောပေတွာ	၁၀၇
အာဘရဏာ	၃၆၃	အာရောဟနကံ	၂၃၅
အာမာယ ဒါသာ	၄၆	အာလပနာ	၃၇၀
အာမိသံ	၂၃၉	အာလသျံ	၃၆၁
အာမိသစက္ခုကဿ	၃၇၀	အာလသျာနုယောဂံ	၃၁၀
အာမောဒနာ	၁၀	အာလသျာယနာ	၃၆၁
အာယတနံ	၁၉	အာလသျာယိတတ္ထံ	၃၆၁
အာယတနပရိယန္တေ	၇၇	အာလောကီတေ	၄၀၇
အာယတနလောကေ	၃၇	အာဝဇ္ဇနပဋိဗဒ္ဓါ	၂၅၀
အာယတနာနိ	၂၃၂	အာဝဇ္ဇန္တော	၁၂၅
အာယတနေသု	၄၁၃	အာဝဇ္ဇိတံ	၂၄၀
အာယတိ°	၁၇၆	အာဝဇ္ဇဘယံ	၃၄၀
အာယန္တိ	၁၃၁	အာဝတ္တိတွာ	၂၃၅
အာယု	၁၃၃	အာဝတ္တိကံ	၂၂၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]		[A]	
Avagacchati	381	Aviddasu	162
Avagacchanti	94	Avinītaṃ	235
Avacanakarā	98	Avinīto	91
Avajje	282	Avipakkaṃ	376
Avatṭhitavādā	319	Avipariṇāmadhammo	217
Avatṭhitasamādāno	243	Aviparītaṃ	177
Avatṭhiti	341	Aviparītamanā	165
Avanṇaṃ	167	Avibhāvitāṃ	327
Avanṇahārikāya	247	Avibhūtaṃ	327
Avatthāpanavacanāṃ	16	Aviruddho	299
Avatthitasamādāno	404	Avivadamānā	223
Avadaññutāya	97	Avisaṃvādako	283, 396
Avadāniyā	93	Avisāhaṭamānasatā	342
Avantataṇhā	137	Avisārī	387
Avabujjhati	58	Avisāhāro	342
Avasissatu	170	Avihimsāsāññā	150
Avasīdati	381	Avīci	68
Avassuto	295	Avītataṇhā	137
Avikatthī	278	Avītataṇhāse	135
Avikkhittacitto	414	Avītikkamamattena	188
Avikkhepo	342	Avītikkamo	105
Avigatataṇhā	137	Avīvadātā	174
Avicāraṃ	116	Avūpasantaṃ	405
Avijjānirodhā	199	Avūpasamo	282
Avijjāpaccayā	192	Avekkhantaṃ	385
Avijjāya	385	Avekkhassu	385
Avijjoghaṃ	245	Averaṃ	405
Avitakkāṃ	116	Avokkamaṃ	384
Aviditaṃ	257	Avodātā	175
Avidūre	244	Asaṃvutaṃ	343

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော်	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော်
[အာ]		[အာ]	
အာဝရဏံ	၃၅	အာဟတာ	၃၇၆
အာဝရဏီယေဟိ	၃၅၀	အာဟရဟတ္တကော	၃၀၂
အာဝရေယျ	၃၄၇	အာဟရိဿာမိ	၁၇၁
အာဝသန္တိ	၂၀၇	အာဟာရံ	၃၀၀
အာဝါသမစ္ဆရိယံ	၉၄	အာဟိဏ္ဏန္တိ	၃၀၀
အာဝိလံ	၄၀၅	အာဟု	၁၅၂
အာဝိလတ္တံ	၄၀၄		
အာဝိသိ	၃၇၆	[ဣ]	
အာဝုတော	၈၁	ဣဃံ	၃၀၀
အာဝုဓော	၃၁	ဣစ္ဆံ	၁၇၉
အာဝေဋ္ဌိယံ	၂၅၀	ဣစ္ဆတိ	၉
အာဝေဋ္ဌိယာယ	၂၅၀	ဣစ္ဆန္တော	၂၅၀
အာသတ္တံ	၈၁	ဣစ္ဆမာနဿ	၁၅
အာသတ္တော	၈၁	ဣစ္ဆာ	၃၂
အာသနံ	၂၂၂	ဣစ္ဆာနိဒါနာ	၈၉
အာသနာ	၁၇၁	ဣစ္ဆာပကတော	၂၉၃
အာသန္ဓာ	၃၆၈	ဣစ္ဆိတဗ္ဗံ	၂၆၅
အာသန္ဓေ	၂၄၄	ဣစ္ဆတိ	၁၅
အာသပ္ပနာ	၃၇၉	ဣဇ္ဇတိ	၃၈၆
အာသယံ	၂၅၀	ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌေ	၂၁၂
အာသဝတိ	၂၉၆	ဣဏာယိကာ	၂၄၅
အာသဝေဟိ	၁၇၁	ဣတိ	၉၂
အာသာ	၃၄	ဣတိကိရာယ	၃၄၁
အာသာရူပံ	၄၁၄	ဣတိဘဝါဘဝကထာ	၃၄၇
အာသီသနာ	၃၄	ဣတိဟိတိဟံ	၃၄၁
အာသီသိတတ္တံ	၃၄	ဣတောဇာ	၅၈
အာသေဝတိ	၄၁၄	ဣတောနိဒါနာ	၅၈
အာဟတစိတ္တတံ	၄၁၆	ဣတ္တရံ	၁၃၃
အာဟတပစ္စာဟတမနာ	၁၆၅	ဣတ္တရပစ္စာပဋ္ဌာနဋ္ဌေန	၂၇
အာဟတမနာ	၁၆၅	ဣတ္တိ	၄၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]		[A]	
Asaṅgāhaṇā	378	Asilokabhayaṃ	348
Asacchikataṃ	257	Asisūnūpamā	27
Asañjanayamāno	141	Asissaṃ	408
Asañjātassa	255	Asīlaṭṭhaṃ	414
Asaññasattā	313	Asīlatā	265
Asaññābhavo	37	Asukāya	370
Asaññino	313	Asucisaṅkasarasamācāro	295
Asataṅca	163	Asuddhā	388
Asatā	307, 384	Asubhakathaṃ	338
Asatiparivajjanāya	43	Asubhasamāpattiyā	232
Asaddhammo	226	Asurattāya	176
Asantāsī	278	Asurā	327
Asappāyarūpadassanena	222, 403	Asuropo	279
Asappurisānaṃ	172	Asekkhamunino	152
Asabbhā	415	Asekkhena	77
Asamapekkhanā	378	Asesaṃ	31
Asamāhitā	367	Asesavirāgaṇirodhā	385
Asampatte	416	Asmi	225
Asambodho	378	Asmimāno	181, 292
Asammuṭṭhattā	43	Assa	7
Asammussanātā	44	Assatarā	304
Asaraṇā	377	Assaddhāni	400
Asaraṇībhūtā	377	Assamaṇo	295
Asassato	167	Assayānena	23
Asahitaṃ	250, 270	Assavatikā	188
Asādu	300	Assādato	146
Asārakato	146	Assādeti	92, 278
Asāro	377	Assāsūpanibandhaṃ	131
Asite	407	Assito	177
Asithilaparakkamatā	360	Assu	51

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[ဣ-ဤ]		[ဥ]	
ဣဒ္ဓိပါဒါနံ	၅၆	ဥဒ္ဓါတိနိဿာတိဝိတိဝတ္ထော	၂၁၃
ဣဒ္ဓိမန္တိနိယော	၃၆၈	ဥစ္စာရပဿာဝကဗ္ဗေ	၄၀၇
ဣဒ္ဓိမန္တော	၃၆၈	ဥစ္စာဝစံ	၁၉၁
ဣန္ဒဂ	၂၂	ဥစ္စာဝစေသု	၃၉၂
ဣန္ဒက္ခာယ	၁၇၆	ဥစ္စိနိတွာ	၂၉၂
ဣန္ဒြေ	၂၅၃	ဥစ္စေ	၂၉၄
ဣန္ဒြေယသု	၅၅	ဥစ္စန္တော	၈၁
ဣရိယတိ	၈၄	ဥစ္စာဒနံ	၃၆၃
ဣရိယာနော	၃၈၄	ဥစ္စန္တုလော	၁၄၆
ဣရိယာပထသင်္ခါတံ	၂၉၂	ဥစ္စိတွာ	၃၇၀
ဣဿတ္ထေန	၃၁၀	ဥဇ္ဇာစရိယာယ	၂၉၂
ဣဿရိယံ	၂၃၀	ဥဋ္ဌာနသညံ	၃၅၉
ဣဿရော	၃၇၄	ဥက္ကံ	၃၀၀
ဣဿာ	၅၃	ဥက္ကဿ	၂၄၂
ဤတိ	၃၆၄	ဥက္ကေန	၁၁
ဤတိတော	၁၄၅	ဥတုပရိကာမဇာ	၅၂
[ဥ]		ဥတုပရိဿယဝိနောဒန-	
ဥက္ကဏ္ဍိတာ	၄၀၈	ပဋိသန္ဓာနာရာမတ္ထံ	၄၁၀
ဥက္ကာစနာ	၃၇၀	ဥတ္တမံ	၁၆၈
ဥက္ကုဋ္ဌိကပ္ပဓာနံ	၃၈၁	ဥတ္တမဒိပ္ပိပ္ပတ္တော	၇၂
ဥက္ခိတ္တပလိသော	၇၂	ဥတ္တမပတ္တိပ္ပတ္တံ	၁၈၈
ဥက္ခိပတိ	၂၀၈	ဥတ္တမပုရိသော	၇၆
ဥက္ခိပန္တိ	၂၄၆	ဥတ္တမော	၂၅၃
ဥက္ခိပိယမာနာ	၁၄၀	ဥတ္တရတိ	၄၅၊ ၂၉၅
ဥဂဇ္ဇန္တော	၂၅၀	ဥတ္တရေယျ	၆၉၊ ၁၅၁
ဥဂဏ္ဍေယျ	၃၆၇	ဥတ္တာနိကရောဟိ	၂၂၈၊ ၂၇၇
ဥဂဟေတွာ	၂၂၈	ဥတ္တာနော	၂၄၈၊ ၂၅၇
ဥဒ္ဓါရန္တံ	၂၆၃	ဥတ္တာရေတိ	၃၈၇
ဥဒ္ဓါဒ္ဓိတာနိ	၂၀၃	ဥတ္တာသီ	၂၈၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]		[Ā]	
Assutiyā	265	Āghāto	279
Ahi	31	Ācāragocarasaṃpanno	104, 295
Ahitakāmāni	401	Ācikkha	228
Ahīnindriyaṃ	327	Ācikkhati	92
Ahu	385	Ācikkhanti	121
Ahorattā	133	Ācinati	76
Ahosim	92	Ājaññaratham	187
		Ājaraṃ	383
		Ājānanto	186
		Ājānīyā	304
		Ājāneyyāma	313
		Ājīvikaḥayaṃ	348
		Āṭhapaṇā	293
		Ātaṅkaphassena	404
		Ātapo	410
		Ātumānaṃ	168
		Āthabbaṇaṃ	364
		Ādānagantaṃ	203
		Ādāya	191
		Ādāyo	126
		Ādāsaṃ	363
		Ādi	106
		Ādiccabandhu	326
		Ādittapariyāyaṃ	403
		Ādiyati	177
		Ādiyanti	190
		Ādisanti	364
		Ādīnavam	68
		Ādīnavato	146
		Ādīnavadassāvī	412

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[ခ]		[ခ]	
ဥတ္တာသေတိ	၃၇၄	ဥပက္ကမန္တိ	၂၇၃
ဥတ္တိက္ကဿ	၂၄၅	ဥပတ္တိလေသော	၃၅
ဥတြာသံ	၃၇၆	ဥပက္ခိတ္တကာ	၂၆၂
ဥတြာသော	၃၄၈	ဥပဂစ္ဆတိ	၂၅၀
ဥဒကံ	၂၃	ဥပသာတံ	၂၂၇
ဥဒကထေဝေါ	၂၂၄	ဥပစ္စဂါ	၂၄၈
ဥဒကန္တေ	၃၉၄	ဥပစ္စန္တေ	၄၁၃
ဥဒကပရိယာဒါနေ	၁၄၀	ဥပစ္စန္တိတ္တာ	၂၈၁
ဥဒကုမိကဇာတံ	၆၈	ဥပစ္စေဒါ	၂၇၈
ဥဒယံ	၃၆၈	ဥပဇိဝိနော	၄၆
ဥဒယတ္တဂါမိနိယာ	၁၂၅	ဥပဋ္ဌပေတိ	၃၈၈
ဥဒါနံ	၂၃၃	ဥပဋ္ဌပေန္တိ	၉၈
ဥဒ္ဓဇ္ဈေ	၂၉၃	ဥပဒ္ဓဝံ	၂၂၇, ၃၆၄
ဥဒ္ဓါနတော	၉	ဥပဒ္ဓဝတော	၁၄၅
ဥဒ္ဓိဿကတံ	၃၈၀	ဥပဓာရယိတွာ	၂၂၈
ဥဒ္ဓိ	၃၇၅	ဥပဓာရေယျ	၃၆၇
ဥဒ္ဓိသရာဝါဒါ	၃၂၂	ဥပမိ	၈၈
ဥဒ္ဓစ္စံ	၅၂	ဥပမိပရိက္ခယာယ	၃၈၃
ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စံ	၅၃	ဥပမိဝိဝေကော	၈၈
ဥဒ္ဓစ္စဝသေန	၈၁	ဥပမိသုခဿ	၃၈၃
ဥဒ္ဓတသလ္လော	၁၆၃	ဥပနာဟော	၅၃
ဥဒ္ဓတသ္မိ	၄၁၈	ဥပပဇ္ဇမာနေ	၃၃၂
ဥဒ္ဓတေ	၄၁၇	ဥပပတ္တိ	၁၆၄
ဥဒ္ဓရိတုံ	၉၀	ဥပပတ္တိပရိယန္တေ	၇၇
ဥဒ္ဓတိ	၂၄၄	ဥပပန္နာ	၃၃၅
ဥဒ္ဓတိ	၁၈၃	ဥပပန္နော	၄၅
ဥဒ္ဓမံ	၂၄၄	ဥပပရိက္ခာမိ	၁၃၆
ဥဒ္ဓဟနာ	၃၇၀	ဥပယုပါဒါနာ	၂၆၉
ဥဒ္ဓဋ္ဌာ	၃၆၇	ဥပယော	၁၈၄
ဥပကဋ္ဌေ	၂၄၄		

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌဏော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌဏော
[Ā]		[Ā]		[ဥ]		[ဥ]	
Ādeti	386	Āyūhinī	33	ဥပရတော	၃၂၆	ဥပေက္ခတိ	၃၂၅
Ādevaneyye	408	Ārakkhamūlakam	43	ဥပရုဇ္ဈတိ	၁၃၃	ဥပေက္ခနာ	၄၁၄
Ādevo	221	Āragge	131	ဥပလက္ခယိတွာ	၂၂၀	ဥပေက္ခာ	၄၁၄
Ānāpānassatim	26	Ārañṇiko	172	ဥပလက္ခယေ	၄၁၉	ဥပေက္ခာနုဗြူဟနာ	၁၁၄
Ānāpānassati	30	Ārato	174	ဥပလက္ခေယျ	၃၆၇	ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ	၁၂၄
Ānāpānassatisamādhissa	232	Āraddhavīriyassa	402	ဥပလိမ္ပတိ	၁၄၀	ဥပေတိ	၄၆၂၇၂
Ānisaṃsaṃ	208	Ārabba	414	ဥပဝဒန္တိ	၁၆၅	ဥပေတော	၄၅
Ānisaṃse	175	Ārammaṇaṃ	383	ဥပဝဒိတကာရဏာ	၃၁၉	ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ	၅၀
Āpajjati	92	Ārammaṇūpaniṃjjhānaṃ	112	ဥပဝဒိတော	၄၁၃	ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ	၅၀
Āpajjanti	217	Ārādhenti	92	ဥပဝဒိယမာနော	၁၆၅	ဥပ္ပတိတွာ	၄၀၄
Āpāthaṃ	257	Ārāmarāmaṇeyyakam	219	ဥပဝါဒိ	၃၆၇	ဥပ္ပထံ	၂၃၅
Āpāthakajjhāyīva	293	Ārāmo	46	ဥပဝါဒကာ	၃၃၃	ဥပ္ပန္နာနံ	၄၁၁
Āpādito	249	Āruppamaggasamaṅgī	315	ဥပသဂ္ဂံ	၂၂၇	ဥပ္ပါဒ္ဓိတသလ္လော	၁၆၃
Āpāyikā	13	Ārogyaṃ	90, 245	ဥပသဂ္ဂတော	၁၄၅	ဥပ္ပါဒါယ	၄၁၄
Ābādhato	145	Ārogyappattaṃ	185	ဥပသင်္ခေယျော	၂၇၇	ဥပ္ပါဒေန္တိ	၃၆၄
Ābādhā	52	Āropenti	375	ဥပသန္တော	၂၇၅	ဥပ္ပါဒေဿာမိ	၃၀၁
Ābādhikā	245	Āropetvā	187	ဥပသမံ	၃၁၅	ဥဗ္ဗေဂံ	၃၇၆
Ābharaṇā	363	Ārohanakam	235	ဥပသမရတိ	၃၀၉	ဥဗ္ဗေဂေါ	၃၄၀
Āmāya dāsā	46	Ālapanā	370	ဥပသမာနုဿတိ	၂၆	ဥဗ္ဗေဓေန	၃၂၉
Āmisam	239	Ālasyaṃ	361	ဥပသမာယ	၂၆၄	ဥဗ္ဗိဋ္ဌကော	၃၀၁
Āmisacakkhukassa	370	Ālasyānuyogaṃ	310	ဥပသမ္ပဇ္ဇ	၁၁၂	ဥမာပုပ္ဖသမာနံ	၃၃၁
Āmodanā	18	Ālasyāyanā	361	ဥပသုဿတု	၁၇၀	ဥယျာမော	၃၆၀
Āyatanam	19	Ālasyāyitattaṃ	361	ဥပါဒါနံ	၁၅	ဥယျာမိကံ	၃၄၅
Āyatanapariyante	77	Ālokite	407	ဥပါဒါနပစ္စယာ	၁၉၀	ဥရတ္တာဋ္ဌိ	၂၁၇
Āyatanaloke	37	Āvajjanapaṭibaddhā	258	ဥပါဒါယ	၉၂	ဥလူကော	၂၃၇
Āyatanāni	232	Āvajjanto	125	ဥပါဒိယတိ	၇၆	ဥလ္လောကေန္တော	၃၄၃
Āyatanesu	413	Āvajjitaṃ	248	ဥပါယာသော	၂၅၆၄	ဥလ္လပနာ	၃၇၀
Āyatim	176	Āvaṭṭabhayaṃ	348	ဥပါယေန	၄၁၀	ဥသဘံ	၁၀၇
Āyanti	131	Āvattitvā	235	ဥပေက္ခံ	၄၁၃	ဥသ္မုပနိဗ္ဗန္တိ	၁၃၁
Āyu	133	Āvatthikam	228	ဥပေက္ခကော	၁၁၀၂၀၃		

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]		[Ā]	
Āvaraṇaṃ	35	Āhatā	376
Āvaraṇīyehi	358	Āharahatthako	302
Āvareyya	347	Āharissāmi	171
Āvasanti	207	Āhāraṃ	300
Āvāsamacchariyaṃ	94	Āhiṇḍanti	300
Āvilaṃ	405	Āhu	152
Āvilattaṃ	404		
Āvisi	376	[I]	
Āvuto	81	Iṅgha	308
Āvudho	31	Icchaṃ	179
Āveṭhiyaṃ	250	Icchati	9
Āveṭhiyāya	250	Icchanto	250
Āsattaṃ	81	Icchamānassa	15
Āsatto	81	Icchā	32
Āsanaṃ	222	Icchānidānā	89
Āsanā	171	Icchāpakato	293
Āsannā	368	Icchitabbaṃ	265
Āsanne	244	Ijjhati	15
Āsappanā	379	Iñjati	386
Āsayam	258	Iṭṭhāniṭṭhe	212
Āsavati	296	Iṇāyikā	245
Āsavehi	171	Iti	92
Āsā	34	Itikirāya	341
Āsāruppaṃ	414	Itibhavābhavakathā	347
Āsīsanā	34	Itihitihaṃ	341
Āsīsitattaṃ	34	Itojā	58
Āsevati	414	Itonidānā	58
Āhatacittataṃ	416	Ittaraṃ	133
Āhatapaccāhatamanā	165	Ittarapaccupaṭṭhānaṭṭhena	27
Āhatamanā	165	Itthī	46

ပဒါနက္ခမော	ပိဋကော်	ပဒါနက္ခမော	ပိဋကော်
[ဥ-ဇီ]		[ဇ]	
ဥဿာဟော	၁၆၄၊ ၃၆၀	ကောဟိကံ	၃၀၁
ဥဿိနေတိ	၇၆	ကုပ္ပါဒေါ	၂၁
ဥဿောဇ္ဇိ	၁၆၄၊ ၃၆၀	ကောသံ	၃၉၁
ဥဋ္ဌာရဘောဂကုလာ	၁၇၂	ကော	၃၉၁
ဥနိတ္တံ	၂၂၃	ကောဒိ	၁၁၆၊ ၄၀၂
ဥဗ္ဗိ	၃၃၀	ကောဒိဘူတော	၄၁၇
ဥမိဘယံ	၃၄၀	ဇေ	၇၇
ဥဟစ္စ	၃၀၅	ဇေတိ	၃၀၇
		ဇော	၃၂
[ဇ]		ဇောနဂတာ	၁၉၀
ဧကံသဝစနံ	၁၅	ဇောနဂါ	၁၉၀
ဧကကမ္ပံ	၄၁၆	ဇောနုသဋ္ဌာ	၁၉၀
ဧကကောဋ္ဌာသံ	၃၅၀	ဇောယ	၁၉၀
ဧကဂ္ဂစိတ္တော	၄၁၄	ဧကေယျကံ	၂၄၁
ဧကစိတ္တသမာယုတ္တာ	၁၂၉	ဧတိ	၁၉၂၊ ၂၅၀
ဧကတ္တံ	၃၅၇	ဧတ္တကံ	၁၃၀
ဧကနိရောဓော	၂၁	ဧနံ	၃၄၃
ဧကန္တနိက္ခိလေသော	၃၉၀	ဧကဝတ္ထိကံ	၂၄၁
ဧကပဿယိကော	၃၀၁	ဧရိတံ	၄၀၅
ဧကမန္တံ	၂၆၀	ဧရိတသန္တိ	၁၇၇
ဧကယုတ္တယာနံ	၁၀၀	ဧရိတာ	၃၇၇
ဧကဝတ္ထုကော	၂၁	ဧလမ္ပဇံ	၂၇၁
ဧကဝေါကာရဘဝေါ	၃၇	ဧဝံဒိဋ္ဌိကာ	၁၆၇
ဧကာဂါရိကံ	၂၃၄	ဧဝရူပါ	၁၅၀
ဧကာဂါရိကော	၃၀၀	ဧသန္တိ	၉၃
ဧကာယနမဂ္ဂံ	၃၉၀	ဧသိ	၆၇
ဧကာယနမဂ္ဂေါ	၄၄	ဧသီ	၂၄၇
ဧကာရက္ခော	၇၅	ဧသေယျ	၃၂၉
ဧကာရမ္ပဏော	၂၁	ဧဟိဘဒ္ဒန္တိကော	၃၇၉
ဧကာလောပိကော	၃၀၀	ဧဋ္ဌကံ	၃၀၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[I-Ī]		[U]	
Iddhipādānaṃ	56	Ugghātinighātivītivatto	213
Iddhimantiniyo	368	Uccārapassāvakkamme	407
Iddhimanto	368	Uccāvacaraṃ	191
Indagu	22	Uccāvacesu	392
Indattāya	176	Uccinitvā	292
Indena	253	Ucce	294
Indriyesu	55	Ucchanṇo	81
Iriyati	84	Ucchādanaṃ	363
Iriyāno	384	Ucchinnamūlā	146
Iriyāpathasaṅkhātāṃ	292	Ujjhitvā	370
Issatthena	310	Uñchācariyāya	292
Issariyaṃ	230	Uṭṭhānasaññāṃ	359
Issaro	374	Uṇhaṃ	300
Issā	53	Uṇhassa	242
Ītim	364	Uṇhena	11
Ītito	145	Utupariṇāmajā	52
[U]		Utuparissayavinodana-	
Ukkaṇṭhitā	408	paṭisallānārāmatthaṃ	410
Ukkācanā	370	Uttamaṃ	168
Ukkuṭṭikappadhānaṃ	381	Uttamadiṭṭhippatto	72
Ukkhittapaligho	72	Uttamapattippattaṃ	188
Ukkhipati	208	Uttamapuriso	76
Ukkhipanti	246	Uttamo	253
Ukkhipiyamānā	140	Uttarati	45, 295
Uggajjanto	250	Uttareyya	69, 151
Uggaṇheyya	367	Uttāṇikarohi	228, 277
Uggahetvā	228	Uttāno	248, 257
Uggharantaṃ	263	Uttāreti	387
Ugghāṭitāni	203	Uttāsī	281

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌကော်	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌကော်
[ဩ]		[ဩ]	
ဩကံ	၂၆၇	ဩဝဒတိ	၉၂
ဩကပ္ပေန္တာ	၁၆၅	ဩဝဒေယျ	၄၁၅
ဩကသာရိ	၂၆၈	ဩဝရကာနိ	၂၉၅
ဩကာသံ	၄၀၄	ဩသဓိ	၂၉၃
ဩကာသသေနာသနံ	၈၃	ဩသာနေ	၃၇၇
ဩဂါဠော	၈၂	ဩသာပေတိ	၃၇၈
ဩဃံ	၁၄၈	ဩသိပ္ပိတွာ	၆၉
ဩဃတိဏ္ဍဿ	၂၄၄	ဩသိတံ	၃၇၇
ဩဃော	၃၈၃	ဩသိဒတိ	၃၈၁
ဩတရတိ	၂၉၅	ဩဟာရေတွာ	၂၁၇
ဩတာရံ	၄၀၁	ဩဠာရိကံ	၄၀၂
ဩတိဏ္ဍော	၃၈၇	ဩဠာရိကေ	၃၁
ဩတ္တပ္ပဗလံ	၄၈	ဩဠာရိကေဟိ	၃၆၈
ဩဒကံ	၁၃၃		
ဩဒကန္တိကော	၂၂၆		
ဩဒဂုံ	၁၆		
ဩဒနော	၃၄၈		
ဩဒဟတိ	၃၈၈		
ဩဒဟန္တိ	၉၈		
ဩမိကတံ	၁၃၈		
ဩမိဂ္ဂါဟော	၁၇၇		
ဩနာဟော	၃၈၂		
ဩပက္ကမိကာ	၅၂		
ဩဖုတော	၈၁		
ဩမကံ	၃၂၁		
ဩမကာ	၄၇		
ဩမာနော	၁၈၀		
ဩလီယနာ	၃၈၂		
ဩလောကေန္တော	၃၄၃		
ဩလောကေမိ	၁၃၆		
		[ဏ]	
		ကက္ကရတာ	၃၇၁
		ကက္ကရိယံ	၃၇၁
		ကက္ကဠေန	၃၇၂
		ကန္တိ	၃၇၉
		ကန္တိယနာ	၃၇၉
		ကန္တိယိတတ္ထံ	၃၇၉
		ကန္တပံ	၁၈၉
		ကန္တပလက္ခဏံ	၃၆၆
		ကန္တု	၅၁
		ကဋ္ဌ	၇၇
		ကဋ္ဌကံ	၃၀၀
		ကဋ္ဌကဋ္ဌကတာ	၉၇
		ကဋ္ဌ	၂၉၄
		ကဋ္ဌမယေန	၂၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]		[U]	
Uttāseti	374	Upakkamanti	273
Uttiṇṇassa	245	Upakkilesa	35
Utrāsam	376	Upakkhittakā	262
Utrāso	348	Upagacchati	250
Udakaṃ	23	Upaghātaṃ	227
Udakathevo	224	Upaccagā	248
Udakante	394	Upacchinde	413
Udakapariyādāne	140	Upacchinnattā	281
Udakūmikajātaṃ	68	Upacchedā	278
Udayaṃ	368	Upajīvino	46
Udayatthagāminiyā	125	Upaṭṭhapeti	388
Udānaṃ	233	Upaṭṭhapenti	98
Uddaṇḍe	293	Upaddavaṃ	227, 364
Uddānato	9	Upaddavato	145
Uddissakataṃ	380	Upadhārayitvā	228
Uddhaṃ	375	Upadhāreyya	367
Uddhaṃsarāvādā	322	Upadhi	88
Uddhaccaṃ	52	Upadhiparikkhayāya	383
Uddhaccakukkuccaṃ	53	Upadhiviveko	88
Uddhaccavasena	81	Upadhisukhassa	383
Uddhatasallo	163	Upanāho	53
Uddhatasmim	418	Upapajjamāne	332
Uddhate	417	Upapattim	164
Uddharitum	90	Upapattipariyante	77
Unnatim	244	Upapannā	335
Unnati	183	Upapanno	45
Unnamaṃ	244	Upaparikkhāmi	136
Unnahanā	370	Upayupādānā	269
Unnaḷā	367	Upayo	184
Upakaṭṭhe	244		

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[က]		[က]	
ကဏ္ဍကာပဿယိကော	၃၀၁	ကန္တရံ	၈၃
ကဏ္ဍကော	၂၃၁	ကပဏော	၂၃၇
ကဏ္ဍ	၅၁	ကပိနိဒ္ဒါပရေတော	၃၆၆
ကဏ္ဍရောဂေါ	၅၁	ကပ္ပယေယျ	၂၀၉
ကဏ္ဍသုခါ	၂၈၄၊ ၃၉၇	ကဗဠိကာရာဟာရူပနိဗ္ဗံ	၁၃၁
ကဏ္ဍိကာလက္ခဏံ	၃၆၆	ကမ္မတိ	၃၃၀
ကဏ္ဍ	၃၂၂	ကမ္မနံ	၃၈၃
ကဏ္ဍပက္ခိကာနံ	၂၆၆	ကမ္မကရာ	၄၆
ကဏ္ဍဝိပါကံ	၃၂၂	ကမ္မကာရကာ	၉၄
ကဏ္ဍော	၃၃၁၊ ၄၀၆	ကမ္မနိယေ	၃၁၄
ကတံ	၃၇၆	ကမ္မပစ္စယာ	၃၇၆
ကတကမ္မာ	၅၁	ကမ္မဘဝေ	၁၃၇
ကတတ္တာ	၄၃၊ ၁၄၇	ကမ္မဝိပါကဇာ	၅၂
ကတပရပ္ပဝါဒါ	၂၆၁	ကမ္မာယတနံ	၁၈၁
ကတ္တိ	၁၇၄၊ ၂၈၁	ကမ္မာယတနေန	၁၇၂၊ ၁၈၃
ကထံကထိ	၉၁	ကမ္မုဿဒေါ	၁၇၄
ကထံကထိ	၂၄၇၊ ၃၁၁	ကယဝိက္ကယာ	၃၆၇
ကထံဒဿိ	၂၇၅	ကယဝိက္ကယေ	၃၆၇
ကထံသီလော	၂၇၅	ကရိကဘာဏီ	၃၈၇
ကထာယံ	၂၄၆	ကရိကရုတမဉ္ဇုဇောသော	၃၈၇
ကထာဝတ္ထုနိ	၂၈၅	ကလဟကာရကော	၉၄
ကထိတာ	၂၆၂	ကလဟပသုတော	၉၄
ကထေတိ	၁၇၂	ကလျာဏပဋိဘာနော	၂၃၇
ကထေယျ	၁၆၈	ကလျာဏပီတိ	၄၀၆
ကထောဇ္ဇ	၂၄၆	ကဝါဠိ	၃၃၂
ကဒရိယံ	၉၆	ကသမ္ပုဇာတော	၂၉၅
ကဒရိယာတပနာ	၃၇၅	ကသာဝံ	၃၀၀
ကဒ္ဒမော	၃၈၃	ကသာဟိ	၂၄၁
ကန္တာရဒ္ဓါနပက္ခန္ဓာ	၂၄၅	ကသိဏသမာပတ္တိနံ	၂၃၂
ကန္တာရော	၂၃၈		

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌဇော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌဇော
[U]		[U]		[က]		[က]	
Uparato	326	Upekkhati	325	ကသိယာ	၃၁၀	ကမသ္မေဟော	၁၅
Uparujjhati	133	Upekkhanā	414	ကသိယတိ	၃၉၄	ကမာ	၉၁၃
Upalakkhayitvā	228	Upekkhā	414	ကဟာပဏိကံ	၂၄၁	ကမာဝစရော	၂၉၁
Upalakkhaye	419	Upekkhānubrūhanā	114	ကဠေဝရဿ	၂၇၇	ကမေ	၈၉
Upalakkheyya	367	Upekkhāsati	124	ကဠေဝပိမုခါ	၃၈၀	ကမေသု	၁၅
Upalimpati	148	Upeti	46, 272	ကဏံ	၁၈၈	ကမေဟိ	၂၃
Upavadanti	165	Upeto	45	ကဏော	၁၈၈	ကမော	၂၃၀
Upavaditakāraṇā	319	Uppajjanti	58	ကမံ	၉	ကမောဃံ	၆၉၂၄၅
Upavadito	413	Uppajjamānā	58	ကမကာမီ	၂၁၉	ကယကမ္မေ	၉၈
Upavadiyamāno	165	Uppatitvā	404	ကမဂုဏေဟိ	၂၂၂	ကယဂတာသတိ	၂၆
Upavādaṃ	367	Uppatham	235	ကမစ္ဆန္တနိဝရဏံ	၅၂	ကယတိကိစ္ဆံ	၃၆၇
Upavādakā	333	Uppannānaṃ	411	ကမစ္ဆန္တော	၁၅	ကယဒဏ္ဍော	၃၇၃
Upasaggaṃ	227	Uppāṭitasallo	163	ကမဇ္ဈောသနံ	၁၅	ကယဒုစ္စရိတံ	၅၂၂၇၃
Upasaggato	145	Uppādāya	414	ကမတဏှာ	၁၅	ကယပရိညာ	၁၅၂
Upasaṅkheyyo	277	Uppādentī	364	ကမဓာတုံ	၁၆၄	ကယပရိဟာရိကံ	၄၀၈
Upasanto	275	Uppādessāmi	301	ကမနန္ဒီ	၁၅	ကယမုနိ	၁၅၂
Upasamaṃ	315	Ubbegaṃ	376	ကမနိယဋ္ဌေန	၁၄	ကယမောနေယျံ	၁၅၂
Upasamaratiraṃ	389	Ubbego	348	ကမပဏော	၃၈၃	ကယပိဝေကော	၈၂
Upasamānussatiraṃ	26	Ubbedhena	329	ကမပရိဋ္ဌာဟော	၁၅	ကယသင်္ခါရနိရောဓော	၁၅၂
Upasamāya	264	Ubbhaṭṭhako	381	ကမဘဝေ	၁၃၇	ကယသတ္တံ	၂၃၈
Upasampajja	112	Umāpupphasamānaṃ	331	ကမဘောဂီသေယျာ	၃၅၈	ကယသုစရိတံ	၁၄၇၂၈၂
Upasussatu	170	Uyyāmo	360	ကမယမာနဿ	၉	ကယဿ	၃၀၁
Upādānaṃ	15	Uyyodhikaṃ	345	ကမယာနဿ	၂၃	ကယာနုပဿနာ	၃၈
Upādānapaccayā	198	Urattāḷiraṃ	217	ကမယောဂေါ	၁၅	ကယာရမ္မဏေ	၁၅၂
Upādāya	92	Ulūko	237	ကမရာဂေါ	၁၅	ကယိကံ	၂၉၄
Upādiya	76	Ullokento	343	ကမရာဂေါ	၁၅	ကယိကာ	၃၆၂
Upāyāso	25, 64	Ullapanā	370	ကမဝိတက္ကာနံ	၄၁၄	ကယော	၃၈
Upāyena	418	Usabhaṃ	187	ကမသင်္ကပ္ပေန	၂၃၇	ကရကတာယ	၁၆၅
Upekkhaṃ	413	Usmūpanibandhaṃ	131	ကမသညာ	၁၄၉	ကရကော	၁၆၅
Upekkhako	118, 303			ကမသညာသယော	၄၁၄	ကရဏဝါဒါ	၂၄၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U - Ū]		[E]	
Ussāho	164, 360	Ekāhikam	381
Ussineti	76	Ekuppādo	21
Ussolhī	164, 360	Ekesam	391
Uḷārabhogakulā	172	Eko	391
Ūnattam	223	Ekodi	116, 402
Ūmi	330	Ekodibhūto	417
Ūmibhayam	348	Ejam	77
Ūhacca	385	Ejati	307
		Ejā	32
		Ejānugatā	190
Ekamsavacanam	15	Ejānugā	190
Ekakammam	416	Ejānusaṭṭhā	190
Ekakoṭṭhāsam	358	Ejāya	190
Ekaggacitto	414	Eṇeyyakam	241
Ekacittasamāyuttā	129	Eti	192, 250
Ekattam	357	Ettakam	138
Ekanirodho	21	Enam	343
Ekantanikkilesa	390	Erakavattikam	241
Ekapassayiko	381	Eritam	405
Ekamantam	268	Eritasantim	177
Ekayuttayānam	188	Eritā	377
Ekavatthuko	21	Elambujam	271
Ekavokārabhavo	37	Evamdiṭṭhikā	167
Ekāgārikam	234	Evarūpā	150
Ekāgāriko	380	Esanti	93
Ekāyanamaggam	390	Esim	67
Ekāyanamaggo	44	Esī	247
Ekārakkho	75	Eseyya	329
Ekārammaṇo	21	Ehibhadantiko	379
Ekālopiko	380	Eḷakam	380

၄၄၄

မဟာနိဗ္ဗေသဋ္ဌကထာယ

ပဒါနက္ခမော	ပိဋကော	ပဒါနက္ခမော	ပိဋကော
[က]		[က]	
ကာရဏေ	၄၀၂	ကိဒိသံ	၂၆၄
ကာရဏေဟိ	၂၃၃	ကိဝတကာ	၃၉၂
ကာလံကိရိယာ	၂၁၀	ကိဝန္ဓော	၃၉၂
ကာလကောဝိဒေါ	၄၁၀	ကိဝဗဟုကာ	၃၉၂
ကာလင်္ကတံ	၂၁၉	ကိဋ္ဌန္တိ	၃၆၂
ကာလဝါဒီ	၂၀၄၊ ၃၉၀	ကုက္ကုဇံ	၅၃၊ ၂၀၁
ကာလာတိက္ကန္တံ	၄၁၆	ကုက္ကုဇာ	၃၅၆
ကာလေန ကာလံ	၄၁၉	ကုမ္ဘိပရိဟာရိကံ	၄၀၀
ကာသာယာနိ	၂၁၇	ကုဇ္ဈနာ	၂၇၉
ကာသော	၅၁	ကုမ္ဘိတတ္ထံ	၂၇၉
ကာဋေ	၆၀၊ ၃၂၀	ကုဋ္ဌိကံ	၂၉၃
ကိာနိဒါနာ	၃၀၀	ကုဋ္ဌိ	၀၀
ကိစ္စကရဏီယေသု	၂၇၀	ကုဋ္ဌိယာ	၁၇၁
ကိဉ္ဇနံ	၃၀၄	ကုဋ္ဌိလော	၂၃၀
ကိဉ္ဇိက္ခံ	၂၃၉	ကုဋ္ဌော	၃၃၂
ကိတ္တကာ	၃၉၂	ကုဋ္ဌာရိဟိ	၃၇၄
ကိတ္တိ	၂၃၆	ကုဏိာ	၁၀၀
ကိတ္တိဝဏ္ဏဂတော	၂၃၇	ကုတောဇာတာ	၃၀၀
ကိမိသဗ္ဗနိသေဝိတံ	၂၆၃	ကုတောနိဗ္ဗတ္တာ	၃၀၀
ကိလမန္တိ	၂၁၇	ကုတောပဟူတာ	၃၀၀
ကိလာသော	၅၁	ကုတောပါတုဘူတာ	၃၀၀
ကိလိဿတိ	၃၀၄	ကုတောသဉ္ဇာတာ	၃၀၀
ကိလေသကာမေ	၂၄၄	ကုန္ဒဒီနံ	၁၃၃
ကိလေသဂ္ဂိာ	၇၇	ကုပ္ပတိ	၂၄၊ ၁၆၅
ကိလေသနိယေ	၃၀၄	ကုပ္ပသန္တိ	၁၇၆
ကိလေသဖန္ဒနာယ	၃၇၆	ကုမာရကံ	၁၀၇
ကိလေသမညနာယ	၂၁၉	ကုမ္ဘဋ္ဌာနကထာ	၃၄၇
ကိလေသေ	၄၀၂	ကုမ္ဘထူဏံ	၃၄၄
ကိဿတိ	၂၄၂	ကုမ္ဘိမုခါ	၃၀၀
ကိတာ	၄၆	ကုမ္ဘိလဘယံ	၃၄၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[O]		[O]	
Okam	267	Ovadati	92
Okappentā	165	Ovadeyya	415
Okasārī	268	Ovarakāni	295
Okāsaṃ	404	Osadham	293
Okāsasenaśanaṃ	83	Osāne	377
Ogāḷho	82	Osāpeti	378
Oghaṃ	148	Osiñcitvā	69
Oghatiṇṇassa	244	Ositaṃ	377
Ogho	383	Osīdati	381
Otarati	295	Ohāretvā	217
Otāraṃ	401	Oḷārikaṃ	402
Otiṇṇo	387	Oḷārike	31
Ottappabalaṃ	48	Oḷārikehi	368
Odakaṃ	133		
Odakantiko	226	[Ka]	
Odagyaṃ	16	Kakkaratā	371
Odano	348	Kakkariyaṃ	371
Odahati	388	Kakkhaḷena	372
Odahanti	98	Kaṅkhā	379
Odhikataṃ	138	Kaṅkhāyanā	379
Odhiggāho	177	Kaṅkhāyitattaṃ	379
Onāho	382	Kacchapaṃ	189
Opakkamikā	52	Kacchapalakkhaṇaṃ	366
Ophuto	81	Kacchu	51
Omaṃ	321	Kaṭaṃ	77
Omakā	47	Kaṭukaṃ	300
Omāno	180	Kaṭukañcukatā	97
Olīyanā	382	Kaṭṭhaṃ	294
Olokento	343	Kaṭṭhamayena	24
Olokemi	136		

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌဏိကာ	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌဏိကာ
[က]		[က]	
ကုမ္ဘော	၈၀	ကေဝလာ	၁၂၉
ကုမ္ဘော	၁၃၉	ကေဝလီ	၇၆
ကုမ္ဘောသော	၃၄၈	ကေဠနာ	၃၆၄
ကုလံ	၉၅	ကောကာ	၅၁
ကုလင်္ဂါရော	၂၄	ကောကီလာယ	၄၁၆
ကုလမစ္ဆရိယံ	၉၅	ကောဠိဂတော	၇၁
ကုလာ	၁၇၂	ကောဠိပ္ပတ္တော	၇၁
ကုလာနိ	၄၀၁	ကောဠကော	၄၆
ကုလာနုဒယာယ	၄၀၈	ကောဠာဂါရံ	၁၂
ကုလာနုရက္ခာယ	၄၀၈	ကောဠာသဂ္ဂါဟော	၁၇၇
ကုလူပကော	၃၇၀	ကောတ္ထ	၂၃၇
ကုလေ	၂၄	ကောတ္ထကော	၂၅၃
ကုဝန္တော	၃၉၂	ကောဓတ္ထိယ	၂၈၁
ကုသလံ	၄၁၄	ကောဓဿ	၂၈၁
ကုသလာနုသီ	၄၀၄	ကောဓဟေတုဿ	၂၈၁
ကုသလာဘိသင်္ခါရံ	၁၈၉	ကောဓော	၅၃၂၇၉
ကုသလာဝဒါနာ	၂၄၆၊ ၃၁၅	ကောပနီယေ	၃၀၄
ကုသလော	၂၉၁	ကောပေါ	၂၇၉
ကုဟကကုဟကော	၂၉၄	ကောမာရဘန္တံ	၃၆၇
ကုဟနဝတ္ထု	၂၉၂	ကောရဇိကကောရဇိကော	၂၉၄
ကုဟနဝတ္ထုနိ	၂၉၂	ကောလပါနံ	၃၄၉
ကုဟနာ	၂၉၃	ကောလပုတ္တိယေန	၁၇၂၊ ၂၈၁
ကုဟနာယ	၃၄၉	ကောသဗ္ဗပါနံ	၃၄၉
ကုဟာ	၂၁၉	ကောသော	၁၂
ကုဟာယနာ	၂၉၃		
ကုဟိတတ္ထံ	၂၉၃	[ခ]	
ကုဇန္တော	၃၉၂	ခန္ဓမာနာ	၁၄၀
ကုဋ္ဌာဂါရာ	၁၇၁	ခဉ္စ	၁၈၈
ကေတုကမ္ပတာ	၁၈၄	ခဏိကံ	၁၃၃
		ခဏိကမရဏံ	၆၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]		[Ka]	
Kaṇṭakāpassayiko	381	Kandaram	83
Kaṇḍako	231	Kapaṇo	237
Kaṇḍu	51	Kapiniddāpareto	366
Kaṇṇarogo	51	Kappayeyya	209
Kaṇṇasukhā	284, 397	Kabaḷikārāhārūpanibandham	131
Kaṇṇikālakkaṇaṇaṁ	366	Kampati	330
Kaṇhaṁ	322	Kampanaṁ	383
Kaṇhapakkhikānaṁ	266	Kammakarā	46
Kaṇhaviṇṇakāṁ	322	Kammakārakā	94
Kaṇho	331, 406	Kammaniye	314
Kataṁ	376	Kammapaccayā	376
Katakammā	51	Kammabhava	137
Katattā	43, 147	Kammavipākajā	52
Kataparappavādā	261	Kammāyatanāṁ	181
Katthī	174, 281	Kammāyatanena	172, 183
Kathamkathim	91	Kammussado	174
Kathamkathī	247, 311	Kayavikkayā	367
Kathamdassī	275	Kayavikkaye	367
Kathamśīlo	275	Karavīkabhaṇī	387
Kathāyaṁ	246	Karavīkarutamañjughoso	387
Kathāvatthūni	285	Kalahakārako	94
Kathitā	262	Kalahapasuto	94
Katheti	172	Kalyāṇapaṭibhāno	237
Katheyya	168	Kalyāṇapīti	306
Kathojjaṁ	246	Kavāṭaṁ	332
Kadariyaṁ	96	Kasambujāto	295
Kadariyātapanā	375	Kasāvaṁ	300
Kaddamo	383	Kasāhi	241
Kantāraddhānapakkhandā	245	Kasiṇasamāpattīnaṁ	232
Kantāro	238		

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[ခ]		[ခ]	
ခဏ္ဍဒန္တော	၂၁၅	ခိလဇာတတာ	၁၆၆
ခတ္တိယဿ	၁၅၂၀၇	ခိဏာသဝသခါတေန	၃၉၀
ခန္တိ	၁၆၇၂၄၀	ခိဏာသဝဿ	၁၇၄
ခန္တိ	၁၂၆	ခိရောဒကီဘူတာ	၂၂၃
ခန္တကုသလာ	၁၇၂	ခုံသိတော	၄၁၃
ခန္တမိရာ	၁၃၅	ခုဒ္ဒကော	၁၀၆
ခန္တပရိယန္တေ	၇၇	ခုပ္ပိပါသာ	၂၀၂
ခန္တမစ္ဆရိယံ	၉၇	ခုပ္ပိပါသာယ	၂၄၂
ခန္တလောကေ	၃၇	ခေတ္တံ	၁၂
ခယဓမ္မော	၂၁၇	ခေမဒဿိနော	၂၂၀
ခရံ	၁၀၀	ခေမန္တဘူမိ	၃၀၀
ခရဒဏ္ဍော	၂၇၁		
ခရယာနံ	၁၀၀		
ခလိကာယ	၃၆၂		
ခလိတံ	၂၄၇		
ခလိတသိရော	၂၁၆		
ခလိတာ	၃၁၉		
ခါဏုံ	၂၃၅		
ခါဒန္တိ	၁၀၉		
ခါဒါပေတိ	၃၇၄		
ခါယိတေ	၄၀၇		
ခါရာပတစ္ဆိကံ	၂၄၁		
ခါရိကံ	၃၀၀		
ခိဉ္စံ	၃၅၀		
ခိဉ္စာ	၃၆၂		
ခိပတိ	၂၀၀		
ခိပန္တိ	၂၄၆		
ခိပ္ပံ	၆၉		
ခိယျတိ	၁၃၃		
ခိလဇာတတံ	၄၁၆		

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]		[Ka]	
Kasiyā	310	Kāmasneho	15
Kasīyati	394	Kāmā	9, 13
Kahāpaṇikaṃ	241	Kāmāvacaro	291
Kaḷavarassa	277	Kāme	89
Kaḷopimukhā	380	Kāmesu	15
Kāṇaṃ	188	Kāmehi	23
Kāṇo	188	Kāmo	230
Kāmaṇ	9	Kāmoghaṃ	69, 245
Kāmakāmī	219	Kāyakamme	98
Kāmaguṇchi	222	Kāyagatāsatiṃ	26
Kāmacchandaniṭvaraṇaṃ	52	Kāyatikicchaṃ	367
Kāmacchando	15	Kāyadaṇḍo	373
Kāmajjhosaṇaṃ	15	Kāyaduccaritaṃ	52, 373
Kāmataphā	15	Kāyapariññā	152
Kāmadhātum	164	Kāyaparihārikaṃ	408
Kāmanandī	15	Kāyamuni	152
Kāmanīyaṭṭhena	14	Kāyamoneyyaṃ	152
Kāmapaṅko	383	Kāyaviveko	82
Kāmapariḷāho	15	Kāyasaṅkhāraṇirodho	152
Kāmabhave	137	Kāyasatthaṃ	238
Kāmabhogīseyyā	358	Kāyasucaritaṃ	147, 282
Kāmayamānassa	9	Kāyassa	301
Kāmayānassa	23	Kāyānupassanā	38
Kāmayogo	15	Kāyārammaṇe	152
Kāmarāgo	15	Kāyikaṃ	294
Kāmavitakkānaṃ	414	Kāyikā	362
Kāmasaṅkappaṇa	237	Kāyo	38
Kāmasaññā	149	Kāratāya	165
Kāmasaññāsāyo	414	Kārako	165
		Kāraṇavādā	246

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋကော
[ဝ]		[ဝ]	
ဂတကောဋိကော	၇၂	ဂဗ္ဘေ	၆၅
ဂတဒိသော	၇၂	ဂဗ္ဘောက္ကန္တိမူလကံ	၆၁၆၅
ဂတပုဗ္ဗာ	၃၉၂	ဂမနံ	၂၉၃
ဂတိ°	၁၆၄	ဂမနာဂမနံ	၃၂၃
ဂတိပရိယန္တေ	၇၇	ဂမနိယော	၂၁၄
ဂတိယာ	၁၃၇	ဂမ္ဘိရံ	၂၉၄
ဂတိယာ ဂတိ°	၃၀၁	ဂမ္ဘိရော	၂၄၀
ဂတေ	၄၀၇	ဂရဟိတကာရဏာ	၃၁၉
ဂထိတံ	၂၀၃	ဂရဟိတော	၄၁၃
ဂမိတာ	၉၃၊ ၂၄၄	ဂရဟာယ	၂၄၇
ဂမိတာနိ	၃၀၁	ဂရံ	၁၇၆
ဂမိတေ	၃၂၅	ဂရကံ	၆၉
ဂန္တကာမော	၇၀	ဂရသံဝါသေ	၃၃၀
ဂန္တော	၂၀၄	ဂရုဠံ	၂၆၀
ဂန္တိတေ	၃၂၅	ဂလိတာ	၃၁၉
ဂန္တော	၂၀၉	ဂဝေသန္တိ	၉၄
ဂန္တတဏှာ	၃၄	ဂဝေသေယျ	၃၂၉
ဂန္တဗ္ဗတ္တာယ	၁၇၆	ဂဟဋ္ဌဿ	၁၅
ဂန္တဗ္ဗဝတိကာ	၁၀၉	ဂဟဋ္ဌာ	၃၂၇
ဂန္တဗ္ဗာ	၃၂၇	ဂဟဏံ	၁၀၅
ဂန္တသန္ဓိမိမိ	၃၅၆	ဂဟနံ	၂၃၀
ဂန္တော	၁၁	ဂဟိတံ	၁၀၅
ဂန္တေန	၂၁၃	ဂဟိတာ	၁၆၇
ဂဗ္ဘကရဏီယာ	၃၆၇	ဂဟေဿသိ	၃၀၄
ဂဗ္ဘပရိဟာရဏမူလကံ	၆၁	ဂဋ္ဌိတံ	၂၄၇
ဂဗ္ဘဝိပတ္တိမူလကံ	၆၁	ဂါထာ	၂၃၃
ဂဗ္ဘာ	၆၅	ဂါမကထာ	၃၄၅
ဂဗ္ဘိနိတ္ထိ°	၁၀၇	ဂါမဓမ္မော	၂၂၆
ဂဗ္ဘိနိယာ	၃၀၀	ဂါမော	၁၂
		ဂါရဝါမိဝစနံ	၂၂၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]		[Ka]	
Kāraṇe	402	Kīdisaṃ	264
Kāraṇehi	233	Kīvatakā	392
Kālaṃkiriya	218	Kīvanto	392
Kālakovido	418	Kīvabahukā	392
Kālaṅkataṃ	219	Kīḷanti	362
Kālavādī	284, 398	Kukkuccaṃ	53, 281
Kālātikkantaṃ	416	Kukkuccā	356
Kālena kālaṃ	419	Kucchiparihārikaṃ	408
Kāsāyāni	217	Kujjhanā	279
Kāso	51	Kujjhitattaṃ	279
Kāḷe	68, 328	Kuñcikaṃ	293
Kimnidānā	308	Kuṭi	80
Kiccakaraṇīyesu	270	Kuṭiyā	171
Kiñcanaṃ	384	Kuṭilo	238
Kiñcikkhaṃ	239	Kuṭṭo	332
Kittakā	392	Kuṭhārīhi	374
Kitti	236	Kuṇiṃ	188
Kittivaṇṇagato	237	Kutojātā	308
Kimisaṅghanisevitaṃ	263	Kutonibbattā	308
Kilamanti	217	Kutopahūtā	308
Kilāso	51	Kutopātubhūtā	308
Kilissati	304	Kutosañjātā	308
Kilesakāme	244	Kunnadīnaṃ	133
Kilesaggaṃ	77	Kuppati	24, 165
Kilesanīye	304	Kuppasantiṃ	176
Kilesaphandaṇāya	376	Kumārakaṃ	187
Kilesamaññaṇāya	219	Kumbhaṭṭhānakathā	347
Kilese	402	Kumbhathūṇaṃ	344
Kissati	242	Kumbhimukhā	380
Kītā	46	Kumbhīlabhayaṃ	348

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[ဝ]		[ဝ]	
ဂါဟံ	၁၉၀	ဂေါတ္ထေန	၁၇၂
ဂါဟမုဉ္ဇနသမတိက္ကန္တော	၃၀၇	ဂေါပယတော	၂၄၃
ဂါဟော	၉၇၊ ၁၃၉	ဂေါပိတော	၄၁၃
ဂိဇ္ဈတိ	၄၆	ဂေါပေန္တော	၂၂၁
ဂိဗ္ဗါ	၉၃	ဂေါပေယျ	၃၄၇
ဂိမ္မေ	၆၈	ဂေါမယံ	၁၈၉
ဂိရိဂုဟံ	၈၃	ဂေါယာနေန	၂၃
ဂိလာနပစ္စယဘောသဇ္ဇပရိက္ခာရံ	၄၁၁	ဂေါရက္ခေန	၃၁၀
ဂိတံ	၃၄၄	ဂေါဝဇ္ဈော	၂၁၆
ဂုတ္တဒ္ဓါရတာယ	၅၅	[ဃ]	
ဂုတ္တော	၄၀၈	ဃဒ္ဓိကာယ	၃၆၂
ဂုဟာ	၇၉	ဃဇ္ဇနံ	၂၂၇
ဂုဟာယံ	၇၈	ဃဇ္ဇမာနာ	၂၇၂
ဂုဟာယ	၁၇၁	ဃဇ္ဇယန္တောပိ	၂၉၄
ဂုဟာသယော	၃၁	ဃဇ္ဇိတံ	၄၀၅
ဂုဟာသု	၃၉၂	ဃဇ္ဇိတသန္တိ	၁၇၇
ဂုဟနာ	၁၇၉၊ ၃၆၁	ဃဇ္ဇိတာ	၃၇၇
ဂူဇံ	၂၉၄	ဃဇ္ဇိတော	၄၁၃
ဂူဇ္ဇာနိ	၂၆၁	ဃဇ္ဇိယတိ	၂၅
ဂူဇ္ဇော	၂၅၇	ဃဇ္ဇန္တိ	၂၇၂
ဂေဓံ	၃၈၃	ဃတပါနံ	၃၄၉
ဂေမိတတာ	၃၆၄	ဃနကာလေ	၂၁၄
ဂေမိတတ္ထံ	၃၆၄	ဃရပ္ပဝေသော	၃၆၆
ဂေဓော	၃၂	ဃရမုခါနိ	၃၄၃
ဂေါကပိလံ	၁၈၇	ဃရဝတ္ထု	၄၆
ဂေါစရပသုတော	၉၄	ဃရာဝါသပလိဗောဓံ	၂၁၇
ဂေါစရော	၄၀၂	ဃာဇ္ဇေတိ	၂၈၁
ဂေါတ္တဉ္ဇတကော	၃၂၇	ဃာဇ္ဇေတွာ	၂၈၁
ဂေါတ္တဗန္ဓု	၄၆	ဃောရံ	၃၁
		ဃောရာ	၃၇၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]		[Ka]	
Kumbho	80	Kevalā	129
Kummaggo	139	Kevalī	76
Kummāso	348	Keḷanā	364
Kulaṃ	95	Kokā	51
Kulaṅgāro	24	Kokilāya	416
Kulamacchariyaṃ	95	Koṭigato	71
Kulā	172	Koṭippatto	71
Kulāni	401	Koṭṭhako	46
Kulānudayāya	408	Koṭṭhāgāraṃ	12
Kulānurakkhāya	408	Koṭṭhāsaggāho	177
Kulūpako	370	Kotthu	237
Kule	24	Kotthuko	253
Kuvanto	392	Kodhavatthussa	281
Kusalaṃ	414	Kodhassa	281
Kusalānuesī	404	Kodhahetussa	281
Kusalābhisaṅkhāraṃ	189	Kodho	53, 279
Kusalāvadānā	246, 315	Kopanīye	304
Kusalo	291	Kopo	279
Kuhakakuhako	294	Komārabhaccaṃ	367
Kuhanavatthu	292	Korajikakorajiko	294
Kuhanavatthūni	292	Kolapānaṃ	349
Kuhanā	293	Kolaputtiyena	172, 281
Kuhanāya	349	Kosambapānaṃ	349
Kuhā	219	Koso	12
Kuhāyanā	293	[Kha]	
Kuhitattaṃ	293	Khajjamānā	140
Kūjanto	392	Khañjaṃ	188
Kūṭāgārā	171	Khaṇikaṃ	133
Ketukamyatā	184	Khaṇikamaraṇaṃ	62

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ဂော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ဂော
[•]		[•]	
စက္ကဝတ္တိနာ	၂၅၃	စရံ	၁၄၈
စက္ခါ	၂၇၈	စရ	၂၇၀
စက္ခါတော	၂၉၆	စရဏံ	၁၀၇
စက္ခါဒ္ဒါရေ	၂၂၂	စရတံ	၄၀၁
စက္ခါနာ ရူပံ	၃၀၃	စရထ	၄၀၁
စက္ခါဘူတော	၂၅၆	စရန္တာ	၂၄၆
စက္ခါမာ	၃၈၈	စရန္တာ	၉၄
စက္ခါရောဂေါ	၅၁	စရမာနော	၁၉၀
စက္ခါလောလိယေန	၃၄၂	စရိတံ	၂၅၈
စက္ခါဝိညာဏံ	၁၈၆	စရိတ္တာန	၂၃၄
စက္ခါသမ္ပဒါ	၉၀	စရိမော	၇၈
စက္ခါသမ္ပဿံ	၃၁၂	စရိယာ	၃၆၁
စက္ခါသမ္ပဿော	၁၄၃, ၂၉၁	စလကကုနာ	၂၅၃
စက်မန္တာနံ	၂၉၄	စလတိ	၃၀၇
စက်မေ	၂၉၄	စလတော	၁၄၅
စက်မေန	၃၅၈	စလိတံ	၄၀၅
စဏ္ဍာလံ	၃၄၄	စလိတသန္တိ	၁၇၇
စဏ္ဍာလော	၂၅၃	စလိတာ	၃၇၇
စဏ္ဍိက္ကံ	၂၇၉	စဝတိ	၂၄
စတုက္ကဏ္ဍော	၃၇၅	စဝနတာ	၂၁၈
စတုတ္ထံ	၁၂၅	စဝမာနော	၃၃၂
စတုဒ္ဓေါသာပဂတံ	၂၈၅	စာဂါနုဿတိ	၃၀
စတုရ်သမန္တာဂတော	၃၃၁	စာဋကသကုဏံ	၁၈၇
စတုရာပဿေနော	၇၅	စာဋကဗျတာယ	၃၅၃
စတုဝေသာရဇ္ဇပ္ပတ္တော	၂၅၃	စာပလုံ	၃၆၄
စတ္တဂေဓော	၁၄၇, ၂၇၁	စိဂ်လကေန	၃၆၂
စတ္တာဝီ	၂၁၂	စိတ္တစရဏော	၇၂
စပလတာ	၃၆၄	စိတ္တံ	၁၇၀
စမ္ပက္ခဏ္ဍော	၂၂၂	စိတ္တကထိ	၂၃၇
စမ္ပဝိနန္ဒိ	၂၆၃	စိတ္တက္ခဏော	၁၂၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Kha]		[Kha]	
Khaṇḍadanto	215	Khilajātatā	166
Khattiyassa	15, 187	Khīṇāsavaśaṅkhātena	390
Khantiṃ	167, 240	Khīṇāsavassa	174
Khanti	126	Khīrodakībhūtā	223
Khandhakusalā	172	Khumṣito	413
Khandhadhīrā	135	Khuddako	106
Khandhapariyante	77	Khuppipāsā	202
Khandhamacchariyaṃ	97	Khuppipāsāya	242
Kandhaloke	37	Khettaṃ	12
Khayadhammo	217	Khemadassino	220
Kharaṃ	188	Khemantabhūmiṃ	388
Kharadaṇḍo	271		
Kharayānaṃ	188	[Ga]	
Khalikāya	362	Gacchaṃ	332
Khalitaṃ	247	Gacchati	271
Khalitasiro	216	Gacchato	394
Khalitā	319	Gacchantam	187
Khāṇuṃ	235	Gajjanto	250
Khādanti	189	Gaṇaṃ	388
Khādāpeti	374	Gaṇasāmaggī	222
Khāyite	407	Gaṇassa	388
Khārāpatacchikaṃ	241	Gaṇācariyo	388
Khārikaṃ	300	Gaṇāvavassaggaṭṭhena	234
Khiḍḍaṃ	358	Gaṇimāgato	386
Khiḍḍā	362	Gaṇī	387
Khipati	208	Gaṇḍato	145
Khipanti	246	Gaṇḍo	80
Khippaṃ	69	Gaṇhanti	190
Khiyyati	133	Gaṇhitvā	191
Khilajātataṃ	416	Gatakittisaddasiloko	388

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[စ]		[ဆ]	
စိတ္တပ္ပကောပနော	၅၀	ဆဒနာနိ	၂၀၃
စိတ္တပ္ပဿဒ္ဓတာ	၄၁၄	ဆန္ဒ	၁၄၁
စိတ္တဘဂ္ဂါ	၁၃၀	ဆန္ဒဂူ	၃၂၆
စိတ္တသင်္ခါရနိရောဓော	၁၅၂	ဆန္ဒဇာတဿ	၂၃
စိတ္တသမတာ	၄၁၄	ဆန္ဒရာဂပဋိဗဒ္ဓတ္တာ	၉၂
စိတ္တသမထော	၃၄၂	ဆန္ဒရာဂဿ	၁၅၂
စိတ္တသမောဟိတာ	၁၃၀	ဆန္ဒရာဂေါ	၃၀၄
စိတ္တာဝိလကရဏမတ္တော	၂၀၀	ဆန္ဒော	၁၄
စိန္တိတံ	၂၄၀	ဆန္ဒော	၈၁
စိရကဝါသိကံ	၂၄၁	ဆန္ဒိတတ္ထံ	၃၄၀
စိဝရံ	၄၀၉	ဆဝိယာ	၂၆၃
စိဝရေန	၄၁၁	ဆဋ္ဌင်္ဂသမန္တာဂတော	၇၅
စုတ္တဒါနေန	၃၅၃	ဆာဒနာ	၁၇၉၊ ၃၆၁
စုဒ္ဓိတော	၄၁၄	ဆိဒ္ဓါဝဆိဒ္ဓံ	၂၆၃
စုဋ္ဌနိကံ	၃၃၆	ဆိန္ဒဝိန္ဒိန္ဒကရဏော	၂၀၀
စေတနာ	၁၀၅	ဆေဒံ	၂၄၇
စေတယေယျ	၄၁၄		
စေတသိကံ	၁၀၅	[ဇ]	
စေတသိကော	၃၅၉	ဇဗ္ဗပေသနိယေန	၃၅၄
စေတသော	၂၂၀	ဇညာ	၁၇၉
စေတောဒိလေ	၁၆၆၊ ၄၁၆	ဇညာတိ	၃၆၁
စေတောသမထံ	၃၅၇	ဇက္ကပထံ	၂၄၂
စောရကထာ	၃၄၆	ဇနန္တံ	၃၉၅
စောရာ	၂၃	ဇနပဒဝိတက္ကော	၃၆၀
	[ဆ]	ဇနပဒေါ	၁၂
ဆကောဋ္ဌာသံ	၃၅၀	ဇနဝါဒဓမ္မာယ	၄၁၄
ဆဇ္ဇေတွာ	၆၉	ဇနိကာ	၃၂
ဆတုက္ကာ	၄၇	ဇနေတိ	၁၀၀
ဆတ္တပထံ	၂၄၃	ဇနေန္တိ	၃၁၇
ဆဒနံ	၃၅	ဇနော	၅၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ga]		[Ga]	
Gatakoṭiko	72	Gabbhe	65
Gatadiso	72	Gabbhokkantimūlakam	61, 65
Gatapubbā	392	Gamanam	293
Gatim	164	Gamanāgamanam	323
Gatipariyante	77	Gamanīyo	214
Gatiyā	137	Gambhīram	294
Gatiyā gatim	381	Gambhīro	248
Gate	407	Garahitakāraṇā	319
Gathitam	203	Garahito	413
Gadhitā	93, 244	Garahāya	247
Gadhitāni	381	Garum	176
Gadhite	325	Garukam	69
Gantukāmo	70	Garusamvāse	338
Ganthā	204	Garulam	260
Ganthite	325	Galitā	319
Gantho	209	Gavesanti	94
Gandhataṇhā	34	Gaveseyya	329
Gandhabbattāya	176	Gahaṭṭhassa	15
Gandhabbavatikā	189	Gahaṭṭhā	327
Gandhabbā	327	Gahanam	185
Gandhasannidhimhi	356	Gahanam	238
Gandhā	11	Gahitam	185
Gandhena	213	Gahitā	167
Gabbhakaraṇīyā	367	Gahessasi	384
Gabbhapariharaṇamūlakam	61	Galitam	247
Gabbhavipattimūlakam	61	Gāthā	233
Gabbhā	65	Gāmakathā	345
Gabbhinittim	187	Gāmadhammo	226
Gabbhiniyā	380	Gāmo	12
		Gāravādhivacanam	228

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌဏိကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌဏိကော
[ဇ]		[ဇ]	
ဇန္တု	၂၂	ဇာနေယျ	၄၀၀
ဇန္တုနော	၂၃	ဇာယတိ	၂၇၉
ဇပ္ပနံ	၃၀၃	ဇာလိနီ	၃၂
ဇပ္ပနာ	၃၄	ဇိဃန္တယ	၁၁
ဇပ္ပန္တာ	၉၃	ဇိဏ္ဏကံ	၁၀၀
ဇပ္ပါ	၃၄	ဇိဏ္ဏော	၂၁၅
ဇပ္ပိတတ္ထံ	၃၄	ဇိတာ	၂၀၃
ဇပ္ပေ	၂၆၅	ဇိဝ္ဋဂ္ဂေန	၃၀၀
ဇမ္ဗုပါနံ	၃၄၉	ဇိဝ္ဋါ	၃၁
ဇရာဒုက္ခံ	၆၂	ဇိဝ္ဋါဟိ	၃၁
ဇရာယ	၃၇၇	ဇိယတိ	၃၀၄
ဇဟော	၁၉၀	ဇိဝံ	၁၆၇
ဇာဂရိတေ	၄၀၇	ဇိဝတိ	၁၂၀
ဇာဂရိယံ	၁၄၇	ဇိဝိတံ	၉၀
ဇာဂရိယာနုယောဂဿ	၅၅	ဇိဝိတိန္ဒြိယံ	၁၂၀
ဇာဂ	၂၂	ဇိဝိတိန္ဒြိယဿ	၂၇၀
ဇာတံ	၁၆၄	ဇိဝိတုကာမော	၃၁
ဇာတကံ	၂၃၃	ဇိဝိတေန	၃၇၁
ဇာတရူပဿ	၄၀၂	ဇိဝိတ္ထ	၁၂၀
ဇာတဝေဒသမော	၃၇၆	ဇိဝိဿတိ	၁၂၀
ဇာတဿ	၆၆	ဇိဝေါ	၂၂
ဇာတာန	၂၁၆	ဇုဏေ	၆၀
ဇာတိ	၃၀၀	ဇောတိမာလိကံ	၂၄၁
ဇာတိကန္တာရံ	၃၀၀		
ဇာတိဇရာဗျာဓိမရဏတော	၁၄၆		
ဇာတိဒုက္ခံ	၅၉၆၁		
ဇာတိပစ္စယာ	၁၉၉		
ဇာတိဘယံ	၃၄၀		
ဇာတိမရဏသံသာရော	၇၀		
ဇာတိယာ	၁၀၃		

[ဈ]

ဈာနံ	၂၆
ဈာနပသုတော	၉၄
ဈာနဿ	၁၇၂
ဈာနာနိ	၃၀၃
ဈာနာနုယုတ္တော	၄၁၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ga]		[Ga]	
Gāhaṃ	190	Gottena	172
Gāhamuñcanasamatikkanto	307	Gopayato	243
Gāho	97, 139	Gopito	413
Gijjhati	46	Gopentā	221
Giddhā	93	Gopeyya	347
Gimhe	68	Gomayaṃ	189
Giriguhaṃ	83	Goyānena	23
Gilānapaccayabhesajja-		Gorakkhena	310
parikkhāraṃ	411	Govajjho	216
Gītaṃ	344		
Guttadvāratāya	55	Ghaṭikāya	362
Gutto	408	Ghaṭṭanaṃ	227
Guhā	79	Ghaṭṭamānā	272
Guhāyaṃ	78	Ghaṭṭayantopi	294
Guhāya	171	Ghaṭṭitaṃ	405
Guhāsayo	31	Ghaṭṭitasantiṃ	177
Guhāsu	392	Ghaṭṭitā	377
Gūhanā	179, 361	Ghaṭṭito	413
Gūlhaṃ	294	Ghaṭṭiyati	25
Gūlhāni	261	Ghaṭṭenti	272
Gūlho	257	Ghatapānaṃ	349
Gedhaṃ	383	Ghanakāle	214
Gedhitatā	364	Gharappaveso	366
Gedhitattaṃ	364	Gharamukhāni	343
Gedho	32	Gharavatthum	46
Gokapilaṃ	187	Gharāvāsapalibodhaṃ	217
Gocarapasuto	94	Ghāṭeti	281
Gocaro	402	Ghāṭetvā	281
Gottañātaḥ	327	Ghoraṃ	31
Gottabandhu	46	Ghorā	375

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[ဈ]		[ဉ]	
ဈာနပေက္ခာ	၁၁၉	ဉ္ဇတိဗျသနေန	၂၂၀
ဈာနေ	၄၁၄	ဉ္ဇတိမဇ္ဈဂတော	၂၃၈
ဈာယတိ	၂၃၇	ဉ္ဇတိဝိတက္ကော	၃၆၈
ဈာယိ	၉၄၊ ၃၅၆	ဉ္ဇတိ	၂၁၇၊ ၃၉၁
		ဉ္ဇတော	၁၇၂
		ဉ္ဇယဝါဒါ	၂၄၆
		ဉ္ဇယာမိ	၃၇၀
		ဉ္ဇယေ	၄၀၂
		[၎]	
ဥတွာ	၃၀၆	ဋ္ဌပနာ	၂၉၃
ဥဏဂ္ဂိနာ	၁၄၇	ဋ္ဌပေတွာ	၄၀၄
ဥဏစရိတော	၃၃၈	ဋ္ဌဿတိ	၂၁၇
ဥဏန္တိ	၁၈၆	ဋ္ဌာနဝါဒါ	၂၄၆
ဥဏပထော	၃၁၁	ဋ္ဌာနာဋ္ဌာနေ	၄၀၂
ဥဏဗုဒ္ဓနာယ	၃၁၂	ဋ္ဌိတကောမိ	၂၉၄
ဥဏဗန္ဓု	၃၂၅	ဋ္ဌိတက္ကော	၁၈၇
ဥဏဘူတော	၂၅၆	ဋ္ဌိတိ	၃၄၁
ဥဏမုခေ	၂၅၇	ဋ္ဌိတိပရိတ္တတာယ	၁၂၈
ဥဏသန္တိကိရိယာယ	၃၁၂	ဋ္ဌိတိမူလကံ	၆၅
ဥဏသမုဋ္ဌိတံ	၄၁၆	ဋ္ဌိတိယာ	၃၀၁
ဥဏသဟဘူနော	၃၁၁	ဋ္ဌိတေ	၃၁၄
ဥဏာမိဂမာယ	၃၁၂	ဋ္ဌိတော	၇၆
ဥဏာနုပရိဝတ္တိ	၂၅၈		
ဥဏာယ	၃၂၇		
ဥဏီ	၁၄၈၊ ၁၉၁		
ဥဏေန	၁၅၁		
ဥဏေသု ဥဏံ	၂၉၈		
ဥတပရိညာ	၇၁		
ဥတဝိဘူတေန	၃၁၃		
ဥတာယ	၂၉၈		
ဥတိကထာ	၃၄၆		
ဥတိဗန္ဓု	၄၆		
ဥတိဗျသနံ	၆၆		
		[။]	
		ခံသာ	၂၄၂၊ ၄၁၀
		ခံသာဒီဟိ	၁၁
		ခံသာမိပါတာနံ	၄၀၃
		ခာဟော	၅၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]		[Ca]	
Cakkavattinā	253	Caraṃ	148
Cakkhu	278	Cara	270
Cakkhuto	296	Caraṇaṃ	107
Cakkhudvāre	222	Carataṃ	401
Cakkhunā rūpaṃ	303	Caratha	401
Cakkhubhūto	256	Carantā	246
Cakkhumā	388	Caranto	94
Cakkhurogo	51	Caramāno	190
Cakkhuloliyena	342	Caritaṃ	258
Cakkhuviññāṇaṃ	186	Caritvāna	234
Cakkhusampadā	90	Carimo	78
Cakkhusamphassaṃ	312	Cariyā	361
Cakkhusamphasso	143, 291	Calakakunā	253
Caṅkamantānaṃ	294	Calati	307
Caṅkame	294	Calato	145
Caṅkamena	358	Calitaṃ	405
Caṇḍālaṃ	344	Calitasantiṃ	177
Caṇḍālo	253	Calitā	377
Caṇḍikkaṃ	279	Cavati	24
Catukkaṇṇo	375	Cavanatā	218
Catutthaṃ	125	Cavamāne	332
Catuddosāpagataṃ	285	Cāgānussati	30
Caturaṅgasamannāgato	331	Cāṭakasakuṇaṃ	187
Caturāpasseno	75	Cāṭukamyatāya	353
Catuvesārajjappatto	253	Cāpalyaṃ	364
Cattagedho	147, 271	Ciṅgulakena	362
Cattāvī	212	Ciṇṇacaraṇo	72
Capalatā	364	Cittaṃ	170
Cammakkhaṇḍo	222	Cittakathī	237
Cammavinaddhaṃ	263	Cittakkhaṇe	128

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌဇော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌဇော
[တ]		[တ]	
တံ	၂၆၅	တဏှာဖန္ဒနာယ	၁၃၆
တံ ဇီဝံ	၂၁၁	တဏှာမညနာယ	၂၁၉
တံနိဒါနံ	၆၈	တဏှာယာနုသဋ္ဌံ	၁၃၆
တံနိဒ္ဒေသော	၂၁၂	တဏှာယာသန္ဓံ	၁၃၆
တက္ကဿဋ္ဌံ	၁၈၇	တဏှာရမ္မဏာ	၁၄
တက္ကပရိယာဟတံ	၃၁၇	တဏှာဝတ္ထုကာ	၁၄
တက္ကဟေတု	၃၄၁	တဏှာဝိစရိတံ	၁၃၈
တက္ကာသယံ	၄၁၃	တဏှာသင်္ခါတေန	၁၃၇
တဂ္ဂရကဿ	၂၂၇	တဏှာသမုဒ္ဒေါ	၃၅
တဂ္ဂရကာ	၉၄	တဏှာသလ္လဿ	၃၂၈
တစခဇ္ဇကံ	၃၄၉	တဏှာသလ္လေ	၁၇၁
တစသာရံ	၅၈	တတ္ထံ	၃၇၄
တစော	၁၇၀	တထံ	၁၇၇၊ ၃၁၇
တစ္စရိတဿ	၂၂၇	တထဒဿိတာယ	၁၅၇
တစ္စရိတာ	၉၄	တထဓမ္မေ	၁၅၅
တစ္ဆံ	၁၇၇	တထမနာ	၁၆၅
တစ္ဆေယျံ	၂၁၃	တထလက္ခဏံ	၁၅၅
တဇ္ဇော	၂၀	တထဝါဒိတာယ	၁၅၇
တဇ္ဇိကာ	၂၂၂	တထာ	၁၅၃
တဏှံ	၂၆၃	တထာကာရိတာယ	၁၅၈
တဏှာ	၃၄	တထာဂတဗလာနံ	၂၃၂
တဏှာဂေတု	၁၇၅	တထာဂတသေယျာ	၃၉၉
တဏှာဂတံ	၁၃၅	တထာရူပါနိ	၄၀၁
တဏှာဂဗ္ဗလံ	၃၅	တဒင်္ဂသန္တိ	၁၇၆
တဏှာဇာလံ	၃၅	တဒိပတေယျဿ	၂၂၇
တဏှာဓဇော	၁၇၅	တဒိပတေယျာ	၉၄
တဏှာဓိပတေယျော	၁၇၅	တဒိမုတ္တာ	၉၄
တဏှာနဒီ	၃၅	တဏှံ	၃၅၈
တဏှာနုဂတံ	၁၃၆	တဏှာဝဏ္ဏံ	၃၆၁
တဏှာပစ္စယာ	၁၉၈	တဏှာမနကတာ	၃၆၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]		[Cha]	
Cittappakopano	58	Chadanāni	203
Cittappassaddhatā	414	Chandaṁ	141
Cittabhaggā	130	Chandagū	326
Cittasaṅkhāranirodho	152	Chandajātassa	23
Cittasamatā	414	Chandarāgapapaṭibaddhattā	92
Cittasamatho	342	Chandarāgassa	152
Cittasamohitā	130	Chandarāgo	304
Cittāvilakaraṇamatto	280	Chando	14
Cintitaṁ	248	Channo	81
Cirakavāsikaṁ	241	Chambhitattaṁ	348
Cīvaraṁ	409	Chaviyā	263
Cīvarena	411	Chalaṅgasamannāgato	75
Cuṇṇadānena	353	Chādanā	179, 361
Cudito	414	Chiddāvachiddaṁ	263
Cūḷanikaṁ	336	Chinnavicchinnakaraṇo	280
Cetanā	105	Chedaṁ	247
Cetayeyya	414		
Cetasikaṁ	105	[Ja]	
Cetasiko	359	Jaṅghapesaniyena	354
Cetaso	220	Jaññā	179
Cetokhile	166, 416	Jaññāti	361
Cetosamathaṁ	357	Jaṇṇupathaṁ	242
Corakathā	346	Janantaṁ	395
Corā	23	Janapadavitakko	368
		Janapado	12
[Cha]		Janavādadhammāya	414
Chakoṭṭhāsaṁ	358	Janikā	32
Chaddetvā	69	Janeti	180
Chatukkā	47	Janenti	317
Chattapathaṁ	243	Jano	58
Chadanāṁ	35		

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[တ]		[တ]	
တဗ္ဗိယနာ	၃၆၁	တာဝကာလိကဋ္ဌေန	၂၇
တဗ္ဗိန္ဒယ	၂၂၇	တာဝတကံ	၃၃၇
တဗ္ဗိန္ဒာ	၉၄	တာသီ	၂၈၁
တပေန	၉၃	တာဋ္ဌေတိ	၃၇၄
တပေါဇိရုစ္ဆဝါဒါ	၃၂၂	တာဋ္ဌေန္တိ	၂၄၁
တပေါဇိရုစ္ဆသာရာ	၃၂၂	တိက္ခိန္ဒိယာ	၃၃၇
တပ္ပကာရော	၈၉	တိက္ခိန္ဒိယေ	၂၅၈
တပ္ပစ္စယာ	၆၇	တိဋ္ဌံ	၇၈
တပ္ပဋိဘာဂေါ	၈၉	တိဋ္ဌဘဒ္ဒန္တိကော	၃၈၀
တပ္ပဗ္ဗာရဿ	၂၂၇	တိဋ္ဌမာနံ	၈၁
တပ္ပဗ္ဗာရာ	၉၄	တိဋ္ဌေ	၄၀၆
တပ္ပေါဏဿ	၂၂၇	တိဏသန္တာရော	၂၂၂
တပ္ပေါဏာ	၉၄	တိဏုက္ကပမာ	၂၇
တဗ္ဗဟုလဿ	၂၂၇	တိဏုဿ	၂၄၅
တဗ္ဗဟုလာ	၉၄	တိဏ္ဍာဝီ	၂၁၂
တမံ	၄၁၇	တိဏ္ဍော	၇၀
တမောကာယဿ	၃၂၈	တိတ္ထကံ	၃၀၀
တဗ္ဗယော	၂၇၁, ၂၇၂	တိတ္ထာယတနံ	၁၄၀
တရတိ	၄၅	တိတ္ထိယသာဝကာ	၄၀၀
တရုဏကော	၂၅၃	တိတ္ထိယာ	၄၀၀
တရေယျ	၆၉	တိဗ္ဗော	၃၃၂
တရေသိ	၉၁	တိမိတိမိဂ်လံ	၂၆၀
တဿဏ္ဍိတော	၈၉	တိရစ္ဆာနကထာ	၃၄၅
တာဏံ	၃၇၇	တိရစ္ဆာနကထာယ	၂၈၅
တာဏဂတော	၇၁	တိရစ္ဆာနယောနိကံ	၆၄
တာဏပ္ပတ္တိ	၁၈၅	တိရစ္ဆာနဝိဇ္ဇာ	၃၅၃
တာဒီ	၂၁၂	တိလကာဟတဂစ္ဆော	၂၁၆
တာယိတာ	၁၃၂	တိလဝါဟံ	၁၈၉
တာရေတိ	၃၈၇	တိလဝါဟေ	၃၃၂
တာလာဝတ္ထုကတာ	၁၄၆	တိဝိကေလျာဏံ	၁၁၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌဇော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌဇော
[Ja]		[Ja]		[တ]		[ဃ]	
Jantu	22	Jāneyya	408	တိရဏပရိညာ	၇၁	ထိယိတတ္ထံ	၃၀၂
Jantuno	23	Jāyati	279	တိရဏဝိဘူတေန	၃၁၃	ထိရံ	၂၄၃
Jappanaṃ	383	Jālinī	32	တိရယိတွာ	၁၄၀	ထိရဝါဒါ	၂၄၆
Jappanā	34	Jighacchāya	11	တိရေတိ	၁၄၅	ထိနံ	၃၀၂
Jappantā	93	Jiṇṇakaṃ	188	တုစ္ဆတော	၁၄၆	ထုလ္လကုမာရိယော	၃၉၉
Jappā	34	Jiṇṇo	215	တုဋ္ဌိ	၁၆၁၀	ထုသောဒကံ	၃၀၀
Jappitattaṃ	34	Jitā	203	တုဏှိဘာဝေ	၄၀၇	ထေတော	၂၀၃၊ ၃၉၅
Jappe	265	Jivhaggena	300	တုလယိတွာ	၁၄၀	ထောကံ	၁၃၃
Jambupānaṃ	349	Jivhā	31	တုဿန္တိ	၃၄၇	ထောကေ	၄၀၀
Jarādukkhaṃ	62	Jivhāhi	31	တေဓာတုကံ	၁၀၉	ထောမနံ	၂၄၇
Jarāya	377	Jīyati	384	တေဓာတုကေသု	၂၆၆		
Jaho	190	Jīvaṃ	167	တေလပတ္တိ	၃၉၃	[ဒ]	
Jāgarite	407	Jīvati	128	တေလပါနံ	၃၄၉	ဒကေ	၅၇
Jāgariyaṃ	147	Jīvitam	90	တောသနတ္ထံ	၄၀၀	ဒက္ခမိ	၁၃၆
Jāgariyānuyogassa	55	Jīvitindriyaṃ	128			ဒက္ခိတဗ္ဗံ	၃၄၂
Jāgu	22	Jīvitindriyassa	278			ဒက္ခော	၄၁၂
Jātaṃ	164	Jīvitukāmo	31			ဒဗ္ဗံ	၁၀၀
Jātaṃ	233	Jīvitena	371			ဒဗ္ဗော	၁၄၇
Jātarūpassa	402	Jīvittha	128			ဒဏ္ဍပရာယဏော	၂၁၆
Jātavedasamo	376	Jīvissati	128			ဒဏ္ဍပသုတာ	၃၀၀
Jātassa	66	Jīvo	22			ဒဏ္ဍဘယံ	၃၄၀
Jātāna	216	Juṇhe	68			ဒဏ္ဍသတ္တအတ္တုတ္တိရဏော	၂၀၀
Jāti	308	Jotimālikam	241			ဒဏ္ဍသတ္တအဘိနိပါတေနော	၂၀၀
Jātikantāraṃ	388					ဒဏ္ဍသတ္တပရာမသေနော	၂၀၀
Jātijarābyādhimaraṇato	146					ဒဏ္ဍာ	၃၇၃
Jātidukkhamaṃ	59, 61	Jhānaṃ	26			ဒဏ္ဍာနံ	၃၇၄
Jātipaccayā	199	Jhānapasuto	94			ဒဏ္ဍေဟိ	၂၇၃
Jātibhayaṃ	348	Jhānassa	172			ဒတ္တိယာ	၃၀၀
Jātimaraṇasaṃsāro	78	Jhānāni	383			ဒဒ္ဓါ	၅၁
Jātiyā	183	Jhānānuyutto	413			ဒန္တံ	၃၀၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Jha]		[Ña]	
Jhānupekkhā	119	Ñātibyaśanena	220
Jhāne	414	Ñātimajjhagato	238
Jhāyati	237	Ñātivitakko	368
Jhāyī	94, 356	Ñātī	217, 391
[Ña]		Ñāto	172
Ñatvā	306	Ñāyavādā	246
Ñāṇagginā	147	Ñāyāmi	370
Ñāṇacarito	338	Ñāye	402
Ñāṇanti	186	[Tha]	
Ñāṇapatho	311	Thapanā	293
Ñāṇaphusaṇāya	312	Thapetvā	404
Ñāṇabandhu	325	Thassati	217
Ñāṇabhūto	256	Thānavādā	246
Ñāṇamukhe	257	Thānāthāne	402
Ñāṇasacchikiriyāya	312	Thitakopi	294
Ñāṇasamuṭṭhitam	416	Thitatto	187
Ñāṇasahabhuno	311	Thiti	341
Ñāṇādhigamāya	312	Thitiparittatāya	128
Ñāṇānuparivatti	258	Thitimūlakam	65
Ñāṇāya	327	Thitiyā	301
Ñāṇī	148, 191	Thite	314
Ñāṇena	151	Thito	76
Ñāṇesu ñāṇam	298	[Da]	
Ñātapariññā	71	Daṁsā	242, 410
Ñātavibhūtena	313	Daṁsādīhi	11
Ñātāya	298	Daṁsādhipātānam	403
Ñātikathā	346	Dāho	51
Ñātibandhu	46		
Ñātibyaśanam	66		

ပဒါနက္ခမော	ပိဋကော	ပဒါနက္ခမော	ပိဋကော
[ခ]		[ခ]	
ဒန္တကဋ္ဌိ	၁၀၉	ဒိဋ္ဌဓမ္မိကဋ္ဌ	၁၇၅
ဒန္တကဋ္ဌဒါနေ	၃၅၃	ဒိဋ္ဌဓမ္မိကော	၂၅၇
ဒန္တဘူမိ	၃၀၅	ဒိဋ္ဌပဒါ	၁၅၂
ဒန္တမယေန	၂၄	ဒိဋ္ဌမက္ခော	၃၀၄
ဒန္တရောဂေါ	၅၁	ဒိဋ္ဌသုဒ္ဓိကာ	၁၀၇
ဒန္တဝိဒိသကံ	၃၆၁	ဒိဋ္ဌာ	၂၂၅
ဒမေသတိ	၉၁	ဒိဋ္ဌာနသယာ	၈၆
ဒရထာ	၅၄	ဒိဋ္ဌာနသယော	၂၀၇
ဒဝကမ္ပ	၃၆၃	ဒိဋ္ဌိ	၁၆၇
ဒဝါယ	၃၀၀	ဒိဋ္ဌိကန္တာရံ	၁၃၉
ဒသဗလဗလဓာရီ	၂၅၄	ဒိဋ္ဌိဂတံ	၁၃၉
ဒသလက္ခဏသမ္ပန္နံ	၁၁၃	ဒိဋ္ဌိဂတာနိ	၂၆၁
ဒဿနံ	၁၀၇	ဒိဋ္ဌိဂတိကဿ	၁၇၅
ဒဿနေန	၂၇၆	ဒိဋ္ဌိဂဟနံ	၁၃၉
ဒဿနေယျံ	၃၃၁	ဒိဋ္ဌိဓဇာ	၁၇၅
ဒဟတိ	၂၃	ဒိဋ္ဌိနိဇ္ဈာနက္ခန္ဓိယာ	၃၄၁
ဒဟန္တိ	၂၄၆	ဒိဋ္ဌိပရိပ္ပသာနာ	၃၁၆
ဒဟရာ	၂၁၆	ဒိဋ္ဌိဗျသနံ	၆၆, ၂၂၀
ဒဠိ	၂၄၃	ဒိဋ္ဌိမညနာယ	၂၁၉
ဒဠတ္တိ	၃၇၆	ဒိဋ္ဌိမေဓဂါနိ	၂၀၈
ဒဠ္လပရက္ခမဿ	၄၀၂	ဒိဋ္ဌိယာ	၁၆၈
ဒါဌာ	၃၁	ဒိဋ္ဌိပိပ္ပန္နိတံ	၁၃၉
ဒါနံ	၁၆၉	ဒိဋ္ဌိပိဿကာယိကံ	၁၃၉
ဒါနာနုပ္ပဒါနေန	၃၅၄	ဒိဋ္ဌိသံယောဇနံ	၁၃၉
ဒါယာဒါ	၂၃	ဒိဋ္ဌိနိဝေသာ	၁၇၇
ဒါရဒါနေန	၃၅၀	ဒိဋ္ဌေ	၁၆၈
ဒါသဗျံ	၄၆	ဒိဋ္ဌော	၃၀၇
ဒါသိဒါသာ	၁၂	ဒိဋ္ဌောသော	၆၉
ဒိဋ္ဌိ	၃၇	ဒိန္နပါရိကမ္ဘီ	၄၀၅
ဒိဋ္ဌတော	၂၂၅	ဒိန္နာဒါယီ	၄၀၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]		[Ta]	
Taṃ	265	Taṇhāphandanāya	136
Taṃ jīvaṃ	211	Taṇhāmaññānāya	219
Taṃnidānaṃ	68	Taṇhāyānusaṭaṃ	136
Taṃniddeṣo	212	Taṇhāyāsannaṃ	136
Takkaghaṭaṃ	187	Taṇhārammaṇā	14
Takkapariyāhataṃ	317	Taṇhāvatthukā	14
Takkahetu	341	Taṇhāvicariṭaṃ	138
Takkāsayāṃ	413	Taṇhāsaṅkhātena	137
Taggarukassa	227	Taṇhāsamuddo	35
Taggarukā	94	Taṇhāsallassa	328
Tacakhajjakāṃ	349	Taṇhāsalle	171
Tacasāraṃ	58	Tattaṃ	374
Taco	170	Tathaṃ	177, 317
Taccaritassa	227	Tathadassitāya	157
Taccaritā	94	Tathadhamme	155
Tacchaṃ	177	Tathamānā	165
Taccheyyuraṃ	213	Tathalakkaṇaṃ	155
Tajjā	20	Tathavāditāya	157
Tattikā	222	Tathā	153
Taṇhaṃ	263	Tathākāritāya	158
Taṇhā	34	Tathāgatabalānaṃ	232
Taṇhāketu	175	Tathāgataseyyā	399
Taṇhāgataṃ	135	Tathārūpāni	401
Taṇhāgaddūlaṃ	35	Tadaṅgasanti	176
Taṇhājālaṃ	35	Tadadhipateyyassa	227
Taṇhādhaḥjo	175	Tadadhipateyyā	94
Taṇhādhipateyyo	175	Tadadhimuttā	94
Taṇhānadī	35	Tandiṃ	358
Taṇhānugataṃ	136	Tandi	361
Taṇhāpaccayā	198	Tandimanakatā	361

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌဏော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌဏော
[ခ]		[ခ]	
ဒိဗ္ဗစက္ခုကာ	၃၆၈	ဒုက္ခိတေသု	၂၇၀
ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ	၁၃၆	ဒုက္ခိတော	၂၇၀
ဒိဗ္ဗာ	၁၃	ဒုက္ခဒွယော	၄၀၆
ဒိယုမာနေ	၄၀၈	ဒုက္ခပနိတာ	၉၃
ဒိသံ	၃၀၅	ဒုခါ	၃၇၅
ဒိသာဝတိကာ	၁၈၈	ဒုဂ္ဂတိ	၃၃၅
ဒိသာဝိဒိသာနုပိလောကနော	၂၈၀	ဒုဂ္ဂတိဘယံ	၃၄၈
ဒိဿတိ	၃၈၈	ဒုဂ္ဂတေ	၃၃၃
ဒိဗ္ဗစာရိကံ	၃၄၃	ဒုစ္စရိတံ	၅၄
ဒိဗ္ဗေန	၃၉၂	ဒုဋ္ဌမနာ	၁၆၄
ဒိပယတိ	၁၇၂	ဒုတိယံ	၁၁၇
ဒိပယန္တိ	၁၃၅	ဒုတိယာ	၃၃
ဒိပါ	၃၀၉	ဒုတ္တရာ	၈၉
ဒိပေယျ	၁၆၈	ဒုန္တိဇ္ဈာပယော	၃၂၅
ဒုက္ခံ	၂၄၇	ဒုန္တိဗ္ဗယာ	၈၉
ဒုက္ခထိတံ	၂၄၇	ဒုန္တိတော	၂၄၇
ဒုက္ခံ	၂၅	ဒုပ္ပညာပယော	၃၂၅
ဒုက္ခဒုက္ခံ	၆၀	ဒုပ္ပတရာ	၈၉
ဒုက္ခဓမ္မေန	၂၂၀	ဒုပ္ပယုတ္တာ	၂၄
ဒုက္ခနိဒါနံ	၃၅	ဒုပ္ပရိစ္ဆန္တော	၈၉
ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ	၁၂၅	ဒုပ္ပသာဒယော	၃၂၅
ဒုက္ခနိရောဓော	၁၂၅	ဒုပ္ပဟာယ	၈၉
ဒုက္ခပုဂ္ဂိုလ္လော	၃၁	ဒုပ္ပေက္ခာပယော	၃၂၅
ဒုက္ခပုဘဝေါ	၃၅	ဒုပ္ပက္ခော	၃၃၂
ဒုက္ခမူလံ	၃၅	ဒုပ္ပလာ	၄၇
ဒုက္ခဝိပါကာ	၁၇၃	ဒုပ္ပိနယော	၃၂၅
ဒုက္ခဝေဒနိယော	၁၄၄	ဒုပ္ပိနိဝတ္တာ	၈၉
ဒုက္ခာ	၁၉၂	ဒုပ္ပိနိဝေဋ္ဌယာ	၈၉
ဒုက္ခာကာရံ	၃၃၉	ဒုပ္ပဋ္ဌာပယာ	၉၀
ဒုက္ခာယ	၅၈	ဒုပ္ပဏိတံ	၂၄၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]		[Ta]	
Tandiyānā	361	Tāvakālikatṭhena	27
Tanninnassa	227	Tāvatakaṃ	337
Tanninnā	94	Tāsī	281
Tapena	93	Tāleti	374
Tapojigucchavādā	322	Tāleti	241
Tapojigucchasārā	322	Tikkhindriyā	337
Tappakāro	89	Tikkhindriye	258
Tappaccayā	67	Tiṭṭhaṃ	78
Tappaṭibhāgo	89	Tiṭṭhabhadantiko	380
Tappabbhārassa	227	Tiṭṭhamānaṃ	81
Tappabbhārā	94	Tiṭṭhe	406
Tapponassa	227	Tiṇasanthāro	222
Tapponā	94	Tiṇukkūpamā	27
Tabbahulassa	227	Tiṇṇassa	245
Tabbahulā	94	Tiṇṇāvī	212
Tamaṃ	417	Tiṇṇo	70
Tamokāyassa	328	Tittakaṃ	300
Tammayo	271, 272	Titthāyatanam	140
Tarati	45	Titthiyasāvakā	400
Taruṇako	253	Titthiyā	400
Tareyya	69	Tibbo	332
Taresi	91	Timitimiṅgalaṃ	260
Tassaṇṭhito	89	Tiracchānakathā	345
Tāṇaṃ	377	Tiracchānakathāya	285
Tāṇagato	71	Tiracchānayonikaṃ	64
Tāṇappattaṃ	185	Tiracchānavijjā	353
Tādī	212	Tilakāhatagatto	216
Tāyitā	132	Tilavāhaṃ	189
Tāreti	387	Tilavāhe	332
Tālāvattthukatā	146	Tividhakalyāṇaṃ	113

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌကော်	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌကော်
[ခ]		[ခ]	
ဒုပ္ပာသိတံ	၂၄၇	ဒေသကော	၇
ဒုမ္ပနော	၃၀၃	ဒေသနံ	၉၄
ဒုမ္ပဇ္ဇံ	၃၇၈	ဒေသေဟိ	၂၂၈
ဒုရစ္ဆယော	၃၈၃	ဒေဟော	၇၉
ဒုရတိဝတ္ထာ	၁၇၇	ဒေါမနဿံ	၂၅
ဒုရာသဒါ	၃၇၅	ဒေါမနဿိဟော	၂၅
ဒုရတ္တံ	၂၄၇	ဒေါသစရိတော	၃၃၈
ဒုရောပိတံ	၂၄၇	ဒေါသတမံ	၃၈၉
ဒုလ္လပိတံ	၂၄၇	ဒေါသော	၅၃
ဒုဝိညာပယာ	၃၃၇	ဒွယံဒွယသမာပတ္တိ	၂၂၂
ဒုဝိညာပယေ	၂၅၈	ဒွါကာရာ	၃၃၇
ဒုဿတိ	၃၀၄	ဒွါကာရေ	၂၅၈
ဒုဿနာ	၂၇၉	ဒွေဝေပထော	၃၇၉
ဒုဿနိယေ	၃၀၄	ဒွေဋ္ဌကံ	၃၇၉
ဒုဿမတိက္ကမော	၈၉		
ဒုဿမုဋ္ဌာပယာ	၉၀		
ဒုဿမုဒ္ဒရာ	၉၀		
ဒုဿိတတ္ထံ	၂၇၉		
ဒူတဂမနေန	၃၅၄		
ဒူရတောပိ	၃၆၈		
ဒေဝဂဏပရိဝုတော	၃၈၇		
ဒေဝညတရော	၉၃		
ဒေဝတာ	၂၃၃		
ဒေဝတာနုဿတိ	၃၀		
ဒေဝတောပသံဟာရတော	၃၆၅		
ဒေဝတ္ထာယ	၁၇၆၊ ၂၀၈		
ဒေဝဒေဝေါ	၃၂၈		
ဒေဝဿ	၁၅		
ဒေဝိန္ဒြိယံ	၉၆		
ဒေဝေါ	၉၃		

[ခ]

မကော	၂၅၃
မဇော	၇၉
မနက္ခိတကော	၄၆
မနဇာနိပစ္စယာ	၃၇၄
မနဝါ	၂၅၄
မနုကေန	၃၆၂
မနေန	၄၆
မမတိ	၄၀၂
မဗ္ဗံ	၅၈
မဗ္ဗကထိကော	၁၇၂
မဗ္ဗဘူတော	၂၅၆
မဗ္ဗမန္တရိယံ	၉၅
မဗ္ဗမယံ	၃၃၉
မဗ္ဗရဿဿ	၂၃၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]		[Tha]	
Tīraṇapariññā	71	Thiyitattam	382
Tīraṇavibhūtena	313	Thiram	243
Tīrayitvā	140	Thiravādā	246
Tīreti	145	Thīnaṃ	382
Tucchato	146	Thullakumāriyo	399
Tuṭṭhi	16, 18	Thusodakam	380
Tuṇhībhāve	407	Theto	283, 395
Tulayitvā	140	Thokam	133
Tussanti	347	Thoke	408
Tedhātukam	189	Thomanam	247
Tedhātukesu	266		
Telapattam	393	[Da]	
Telapānam	349	Dake	57
Tosanattham	408	Dakkhāmi	136
		Dakkhitabbam	342
[Tha]		Dakkho	412
Thaṇḍilaseyyam	381	Daḍḍham	188
Thaddhā	219, 367	Daḍḍho	147
Thaddho	244	Daṇḍaparāyaṇo	216
Thambham	244	Daṇḍapasutā	308
Thambhayitvā	249	Daṇḍabhayam	348
Thambho	53	Daṇḍasattha-abbhukkiraṇo	280
Thale	70	Daṇḍasattha-abhinipātano	280
Thāmaṃ	244	Daṇḍasatthaparāmasano	280
Thāmagatassa	402	Daṇḍā	373
Thāmagato	81	Daṇḍānam	374
Thāmo	360	Daṇḍehi	273
Thinam	382	Dattiyā	380
Thinamiddham	52	Daddu	51
Thiyanā	382	Dantam	304

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[ဝ]		[ဝ]	
ဓမ္မဝါဒီ	၂၀၅	ဓုတင်္ဂါနီ	၁၇၀
ဓမ္မဝိနယော	၁၂၆	ဓုတဝါဒေါ	၂၉၃
ဓမ္မသာမဂ္ဂီ	၂၂၂	ဓုတာ	၁၇၀
ဓမ္မသုဓမ္မတံ	၃၃၉	ဓုနီ	၁၀၅
ဓမ္မဿဝနေ	၃၃၀	ဓရသမ္ပဂ္ဂါဟော	၃၆၁
ဓမ္မဿာမိ	၂၅၆	ဓဝကာလံ	၆၀
ဓမ္မာနံ	၁၃၁	ဓဝေါ	၂၁၇
ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပဒါယ	၅၅	ဓူတံ	၁၇၀
ဓမ္မာနုဿတိ	၃၀	ဓေနပကော	၂၅၃
ဓမ္မူပသံဟိတံ	၄၁၆	ဓောတံ	၁၇၅၊ ၂၂၄
ဓမ္မေ ဉ္ဇတေ	၂၉၀	ဓောတကာ	၉၁
ဓမ္မေသု	၂၆၆	ဓောနဿ	၁၇၀
ဓာတု	၂၀	ဓောနေန	၂၅၁
ဓာတုက္ခောဘတော	၃၆၅	ဓောနေယျဟိ	၁၇၉
ဓာတုမိရာ	၁၃၅	ဓောနော	၁၇၀၊ ၂၂၄
ဓာတုပရိယန္တေ	၇၇	ဓောဝနံ	၃၄၅
ဓာတုလောကေ	၃၇		
ဓာရေယျ	၃၆၇	[န]	
ဓာဝတိ	၃၇၀	နက္ခတ္တဝိဇ္ဇာ	၃၅၄
မိတိ	၃၆၀	နက္ခတ္တာနိ	၃၆၆
မိတိမာ	၁၃၄	နဂရံ	၈၀
မိတိသမ္ပန္နော	၁၃၄	နဂ္ဂသမဏကံ	၁၀၇
မိကတပါပါ	၁၃၄	နဂ္ဂံ	၃၄၄
မိတာ	၂၂၄	နဋ္ဌံ	၁၀၇
မိတုမရဏံ	၆၆	နဋ္ဌိ	၁၀၀
မိရာ	၁၃၄	နတ္ထိ	၂၁၆
မိရေဟိ	၂၆၅	နဒန္တေ	၃၉၄
မိရော	၁၄၀	နဒန္တော	၃၉၂
ဓုတံ	၂၂၄	နန္တကာနိ	၂၉၂
ဓုတင်္ဂအပ္ပိစ္ဆော	၂၀၆	နန္တိ	၉၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]		[Da]	
Dantakaṭṭham	189	Diṭṭhadhammikañca	175
Dantakaṭṭhadāne	353	Diṭṭhadhammiko	257
Dantabhūmim	305	Diṭṭhapadā	152
Dantamayena	24	Diṭṭhamatto	304
Dantarogo	51	Diṭṭhasuddhikā	187
Dantavidamsakam	361	Diṭṭhā	225
Damessati	91	Diṭṭhānusayā	86
Darathā	54	Diṭṭhānusayo	207
Davakammam	363	Diṭṭhim	167
Davāya	300	Diṭṭhikantāram	139
Dasabalabaladhārī	254	Diṭṭhigatam	139
Dasalakkhaṇasampannam	113	Diṭṭhigatāni	261
Dassanam	187	Diṭṭhigatikassa	175
Dassanena	276	Diṭṭhigahanam	139
Dassaneyyam	331	Diṭṭhidhajā	175
Dahati	23	Diṭṭhinijjhānakkhantiyā	341
Dahanti	246	Diṭṭhiparibbasānā	316
Daharā	216	Diṭṭhibyasanam	66, 220
Daḷham	243	Diṭṭhimaññanāya	219
Daḷhattam	376	Diṭṭhimedhagāni	208
Daḷhaparakkamassa	402	Diṭṭhiyā	168
Dāṭhā	31	Diṭṭhivipphanditam	139
Dānam	169	Diṭṭhivisūkāyikam	139
Dānānuppadānena	354	Diṭṭhisamyojanam	139
Dāyādā	23	Diṭṭhīnivesā	177
Dārudānena	350	Diṭṭhe	168
Dāsabyam	46	Diṭṭho	387
Dāsidadā	12	Diṭṭhogho	69
Diṭṭham	37	Dinnapāṭikaṅkhī	405
Diṭṭhato	225	Dinnādāyī	405

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[န]		[န]	
နိဗ္ဗာဏေါ	၃၂	နိဗ္ဗာဏော	၃၆၀
နိဗ္ဗာဏိ	၃၂	နိဗ္ဗာဏိလေသော	၂၅၇
နိဗ္ဗာဏပသေဝနံ	၈၁	နိဗ္ဗာဏော	၁၄၈
နိဗ္ဗာဏိ	၄၀၆	နိဗ္ဗာဏေ	၁၇၁
နိဗ္ဗာဏိ	၃၀၄	နိဗ္ဗာဏပနံ	၃၂၈
နိဗ္ဗာဏ	၂၂	နိဗ္ဗာဏပါ	၂၇၇
နိဗ္ဗာဏ	၃၀၁	နိဗ္ဗာဏမော	၁၂
နိဗ္ဗာဏ	၃၂၆	နိဗ္ဗာဏတိ	၄၁၇
နိဗ္ဗာဏိ	၂၄	နိဗ္ဗာဏဝါဒိ	၄၁၅
နိဗ္ဗာဏာယ	၁၇၆၊ ၂၀၈	နိဗ္ဗာဏံ	၂၄၇
နိဗ္ဗာဏော	၈၁	နိဗ္ဗာဏိသံ	၂၃၇
နိဗ္ဗာဏိ	၃၂၇	နိဗ္ဗာဏိ	၂၁၆
နိဗ္ဗာဏိ	၂၇၁	နိဗ္ဗာဏာလံ	၆၈
နိဗ္ဗာဏိ	၃၆၃	နိဗ္ဗာဏုဗ္ဗလာ	၁၃၂
နိဗ္ဗာဏကထာ	၃၄၇	နိဗ္ဗာဏသရသာရေန	၃၇၇
နိဗ္ဗာဏသညာယ	၈၄	နိဗ္ဗာဏတိ	၃၈၇
နိဗ္ဗာဏကလိမ္မလပရိပူရံ	၂၆၃	နိဗ္ဗာဏတော	၁၄၇
နိဗ္ဗာဏဘာဝေါ	၂၁၇	နိဗ္ဗာဏရဏော	၂၈၀
နိဗ္ဗာဏပပစ္စယာ	၁၉၈	နိဗ္ဗာဏိတော	၁၇၇
နိဗ္ဗာဏိ	၆၇	နိဗ္ဗာဏယျ	၁၇၇
နိဗ္ဗာဏိ	၇၉	နိဗ္ဗာဏိသနတာယ	၃၅၀
နိဗ္ဗာဏိယ	၂၄၂	နိဗ္ဗာဏပတော	၂၅၅
နိဗ္ဗာဏိသိ	၁၇၁	နိဗ္ဗာဏယတိ	၂၃၇
နိဗ္ဗာဏိ	၁၇၉၊ ၃၆၁	နိဗ္ဗာဏယာမိ	၁၃၆
နိဗ္ဗာဏိ	၃၄	နိဗ္ဗာဏ	၃၀၉
နိဗ္ဗာဏမနာ	၃၄	နိဗ္ဗာဏိရိယံ	၃၈၅
နိဗ္ဗာဏမေတိ	၉၂၊ ၂၇၈	နိဗ္ဗာဏိရိယကမ္မံ	၃၈၆
နိဗ္ဗာဏိရဏာ	၁၇၉၊ ၃၆၁	နိဗ္ဗာဏိရိယော	၃၈၅
နိဗ္ဗာဏတသာရိ	၂၆၉	နိဗ္ဗာဏရေတိ	၃၈၇
နိဗ္ဗာဏိဝေဝနံ	၁၅	နိဗ္ဗာဏိဏ္ဍာယ	၂၄၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌဏော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌဏော
[Da]		[Da]		[န]		[န]	
Dibbacakkhukā	368	Dukkhitesu	270	နိဒါနံ	၃၀၈	နိဗ္ဗာနာယ	၂၆၄
Dibbacakkhunā	136	Dukkhito	270	နိဗ္ဗိဒ္ဓိ	၃၀၂	နိဗ္ဗာပနံ	၃၂၈
Dibbā	13	Dukkhuddayo	406	နိဗ္ဗိဒ္ဓကာရဏာ	၂၆၂	နိဗ္ဗိဒါယ	၂၆၄
Diyyamāne	408	Dukkhūpanītā	93	နိဗ္ဗမတိ	၄၀၂	နိဗ္ဗုတတ္တာ	၁၇၃
Disaṃ	305	Dukhā	375	နိဗ္ဗုဒ္ဓိ	၁၀၅	နိဗ္ဗုတိ	၃၇၂
Disāvatikā	188	Duggati	335	နိဗ္ဗေါတံ	၁၇၈၊ ၂၂၄	နိဗ္ဗုတော	၁၄၇
Disāvidisānuvilokano	280	Duggatibhayaṃ	348	နိဗ္ဗာနဝတီ	၂၀၅	နိဗ္ဗုဒ္ဓိ	၃၄၅
Dissati	388	Duggate	333	နိဗ္ဗိနံ	၄၁၄	နိဗ္ဗေဋ္ဌိယံ	၁၄၇၊ ၂၅၀
Dīghacārikam	343	Duccaritā	54	နိဗ္ဗာယ	၂၁၃	နိဗ္ဗေဋ္ဌိယာယ	၂၅၀
Dīghena	392	Duṭṭhamanā	164	နိဗ္ဗုတကာရဏာ	၃၁၉	နိဗ္ဗေဋ္ဌေဟိ	၂၅၀
Dīpayati	172	Dutiyam	117	နိဗ္ဗာဒိ	၃၈၇	နိဗ္ဗေဓိကာယ	၁၂၅
Dīpayanti	135	Dutiya	33	နိဗ္ဗေတော	၂၅၆	နိမန္တနံ	၃၈၀
Dīpā	309	Duttarā	89	နိဗ္ဗာတပါပကံ	၁၅၂	နိမန္တေန္တိ	၂၉၂
Dīpeyya	168	Dunniyjhāpayo	325	နိပကော	၄၀၂	နိမိတ္တဂ္ဂါဟိ	၃၄၃
Dukkaṭam	247	Dunnimmadayā	89	နိပဇ္ဇေယျ	၃၅၈	နိမုဂ္ဂေါ	၈၂
Dukkathitam	247	Dunnīto	247	နိပန္နော	၃၆၅	နိဗ္ဗာနရတီ	၁၃၃
Dukkham	25	Duppaññāpayo	325	နိပါတေသံ	၁၇၁	နိဗ္ဗိတာ	၁၃
Dukkhadukkham	60	Duppatarā	89	နိပုဏံ	၂၉၄	နိယာမဝက္ကန္တံ	၃၂၂
Dukkhadhammena	220	Duppayuttā	24	နိပုဏာ	၂၆၁	နိယောဂဝစနံ	၁၆
Dukkhanidānaṃ	35	Duppariccajjā	89	နိပ္ပရိယာယဒုက္ခံ	၆၀	နိယုတိ	၂၃
Dukkhanirodhagāminī	125	Duppasādayo	325	နိပ္ပေသိကတာယ	၃၄၉	နိယျေထ	၃၇၁
Dukkhanirodho	125	Duppahāya	89	နိဗ္ဗတ္တကော	၁၃၂	နိရဂ္ဂဇ္ဇော	၇၃
Dukkhappaṭikkūlo	31	Duppekkhāpayo	325	နိဗ္ဗတ္တာနံ	၁၃၁	နိရတ္တာ	၁၈၄
Dukkhappabhavo	35	Dubbaṇṇo	332	နိဗ္ဗာနံ	၉၁	နိရယပါလာ	၃၇၄
Dukkhamūlaṃ	35	Dubbalā	47	နိဗ္ဗာနကုသလာ	၁၇၂	နိရယဝါသိနံ	၃၇၆
Dukkhavipākā	173	Dubbinayo	325	နိဗ္ဗာနဂတော	၇၂	နိရယေ	၂၃၅
Dukkhavedanīyo	144	Dubbinivattā	89	နိဗ္ဗာနဓာတုယာ	၂၂၃	နိရယော	၂၂၃၊ ၂၃၅
Dukkhā	192	Dubbiniveṭṭhayā	89	နိဗ္ဗာနပ္ပတ္တိ	၁၈၅	နိရဿဇန္တိ	၁၉၀
Dukkhākāraṃ	339	Dubbutṭhāpayā	90	နိဗ္ဗာနပ္ပတ္တော	၇၂	နိရဿတိ	၁၇၇
Dukkhāya	58	Dubbhaṇitam	247	နိဗ္ဗာနမာနသော	၃၈၂	နိရဿာဒဂတံ	၄၁၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]		[Da]	
Dubbhāsitaṃ	247	Desako	7
Dummano	303	Desanaṃ	94
Dummejjhaṃ	378	Deschi	228
Duraccayo	383	Deho	79
Durativattā	177	Domanassaṃ	25
Durāsada	375	Domanassito	25
Duruttaṃ	247	Dosacarito	338
Duropitaṃ	247	Dosatamaṃ	389
Dullapitaṃ	247	Doso	53
Duviññāpayā	337	Dvayaṃdvayasamāpattiṃ	222
Duviññāpaye	258	Dvākārā	337
Dussati	304	Dvākāre	258
Dussanā	279	Dvedhāpatho	379
Dussanīye	304	Dveḷhakaṃ	379
Dussamatikkamā	89		
Dussamuṭṭhāpayā	90	[Dha]	
Dussamuddharā	90	Dhaṅko	253
Dussitattaṃ	279	Dhajo	79
Dūtagamanena	354	Dhanakkītaḥ	46
Dūratopi	368	Dhanajānīpaccayā	374
Devagaṇaparivuto	387	Dhanavā	254
Devaññātaro	93	Dhanukena	362
Devatā	233	Dhanena	46
Devatānussati	30	Dhamati	402
Devatopasaṃhārato	365	Dhammaṃ	58
Devattāya	176, 208	Dhammakathiko	172
Devadevo	328	Dhammabhūto	256
Devassa	15	Dhammamacchariyaṃ	95
Devicchaṃ	96	Dhammamayaṃ	339
Devo	93	Dhammarasassa	231

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[န]		[န]	
နိရာသတ္တိ	၂၉၀	နိဿရတိ	၃၀၆
နိရုတ္တိယာ	၂၉၀	နိဿာယ	၂၆၆
နိရုဒ္ဓါ	၁၃၀	နိဿာရော	၃၇၇
နိရူပဓိနံ	၈၈	နိဿိတာ	၁၉၀
နိရောဓံ	၃၁၅	နိဿေသံ	၃၁
နိရောဓတဏှာ	၃၄	နိဟတော	၄၁၆
နိဝံရာဓဓမ္မာ	၁၇၅	နိဟိတံ	၂၄
နိရောဓဓမ္မာ	၂၁၇	နိဟိနာ	၄၇
နိရောဓဿ	၇၁	နိစေ	၂၉၄
နိရောဓာယ	၂၆၄	နိတော	၂၅၇
နိလ္လောပံ	၂၃၄	နိယတိ	၂၉၀
နိဝါရေယျ	၃၄၇	နိယာနံ	၁၈၆
နိဝါသေန္တိ	၁၈၉	နိလော	၃၃၁
နိဝိဋ္ဌာ	၉၈, ၂၄၆	နိဝရဏံ	၁၅
နိဝိဿဝါဒိ	၃၂၅	နိဝရဏေဟိ	၈၄
နိဝုတော	၈၁	နိဠံ	၈၀
နိဝေသနေသု	၁၇၇, ၂၇၂	နုဒ္ဒတံ	၄၁၈
နိဝေသေတိ	၃၃၈	နေ	၃၇၂
နိသင်္ခတိ	၃၈၆	နေက္ခမ္မရတိ	၃၈၉
နိသဇ္ဇာယ	၃၅၈	နေက္ခမ္မသညာ	၁၄၉
နိသိန္ဓု	၄၀၇	နေက္ခမ္မဘိရတာနံ	၈၈
နိသိဒ္ဓိ	၂၆၈	နေတာ	၂၅၅
နိသေဝတိ	၂၃၅	နေမိတ္တိကံ	၂၂၈
နိသေဝတော	၂၂၂	နေမိတ္တိကတာယ	၃၄၉
နိသံသယဝစနံ	၁၅	နေယျံ	၂၅၈
နိဿဇ္ဇ	၂၆၅	နေယျပထော	၂၅၈
နိဿဇ္ဇော	၁၄၈	နေယျပရိယန္တိကံ	၂၅၈
နိဿယတာ	၃၀၆	နေယျော	၂၅၈
နိဿရဏတော	၁၄၆	နေရယိကံ	၆၄
နိဿရဏပညော	၄၁၂	နေရယိကာနံ	၂၂၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Dha]		[Dha]	
Dhammavādī	285	Dhutaṅgāni	170
Dhammavinayo	126	Dhutavādo	293
Dhammasāmaggi	222	Dhutā	178
Dhammasudhammatam	339	Dhuni	185
Dhammassavane	338	Dhurasampaggāho	361
Dhammassāmi	256	Dhuvakālaṃ	68
Dhammānaṃ	131	Dhuvo	217
Dhammānudhammapaṭipadāya	55	Dhūtaṃ	178
Dhammānussati	30	Dhenupako	253
Dhammūpasamhitam	416	Dhotam	175, 224
Dhamme ñāte	298	Dhotakā	91
Dhammesu	266	Dhonassa	178
Dhātu	20	Dhonena	251
Dhātukkhobhato	365	Dhoneyyehi	179
Dhātudhīrā	135	Dhono	178, 224
Dhātupariyante	77	Dhovanam	345
Dhātuloke	37		
Dhāreyya	367	[Na]	
Dhāvati	378	Nakkhattavijjā	354
Dhiti	360	Nakkhattāni	366
Dhitimā	134	Nagaram	80
Dhitisampanno	134	Naggasamaṇakam	187
Dhīkatapāpā	134	Naccam	344
Dhītā	224	Naṭam	187
Dhītumaraṇam	66	Natṭham	188
Dhīrā	134	Natthi	216
Dhīrehi	265	Nadante	394
Dhīro	148	Nadanto	392
Dhutaṃ	224	Nantakāni	292
Dhutaṅga-appiccho	286	Nandim	92

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[န]		[ပ]	
နေရယိကော	၁၈၄	ပကော	၃၂၂၃၈
နေလာ	၂၈၄၊ ၃၉၇	ပဂါဠော	၇၈၈၂
နေဝသညာနာသညာဘဝေါ	၃၇	ပဂ္ဂဏာတိ	၁၇၀
နေဝသညာနာသညာယတနံ	၈၆	ပဂ္ဂယု	၁၆၂
နှာပနံ	၃၆၃	ပဂ္ဂဟိတသိရော	၂၄၄
နှာယတိ	၂၉၅	ပစလာယိကာ	၃၈၂
နှာယန္တိ	၁၈၉	ပစိနံ	၂၆၄
နှာရ	၁၇၀	ပစ္စက္ခာတိ	၂၉၂
နှာရသမ္ပန္နံ	၂၆၃	ပစ္စက္ခာယ	၂၃၅
		ပစ္စတ္တံ	၃၂၄
[ပ]		ပစ္စတ္တိကာ	၅၇
ပံသုပိသာစကာ	၂၅၃	ပစ္စတ္တိကေသု	၃၆၄
ပကပ္ပိတာ	၁၇၄	ပစ္စန္တိ	၃၇၆
ပကပ္ပိတာနိ	၂၆၅	ပစ္စယအပ္ပိစ္ဆာ	၂၈၆
ပကာသယိတွာ	၁၆၇	ပစ္စယပဋိသေဝနသင်္ခါတံ	၂၉၂
ပကာသေတိ	၂၂၈	ပစ္စယိကော	၂၈၃၊ ၃၉၆
ပကုပ္ပသန္တိ	၁၇၇	ပစ္စယော	၃၀၈
ပကုပ္ပမာနော	၁၆၆	ပစ္စဝေက္ခမာနော	၄၀၃
ပကောပေါ	၂၇၉	ပစ္စာဂစ္ဆတိ	၂၁၂
ပက္ကမိတုံ	၃၇၄	ပစ္စာဂတော	၁၆၇
ပက္ကာနံ	၂၁၆	ပစ္စာသုတိတမနာ	၁၆၅
ပက္ခန္တတိ	၂၄၂	ပစ္စာမိတ္တေသု	၃၆၄
ပက္ခန္တန္တိ	၂၂၃	ပစ္စာသုတိတာ	၃၇၇
ပက္ခန္တိကံ	၃၆၄	ပစ္စာဟတမနာ	၁၆၅
ပက္ခန္တိကာ	၅၁	ပစ္စာဟရိဿာမ	၁၆၇
ပက္ခန္ဓော	၂၆၆	ပစ္စုပ္ပိတာ	၁၃
ပက္ခဟတံ	၁၈၈	ပစ္စုပ္ပိတေ	၃၆၄
ပက္ခိပတိ	၂၉၄	ပစ္စုပ္ပန္နာ	၁၂
ပက္ခေပဗန္ဓုနေန	၃၁၁	ပစ္စုပ္ပန္န	၁၂၈
ပက်စီရေန	၃၆၂	ပစ္စေတိ	၁၈၆၊ ၂၇၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]		[Na]	
Nandirāgo	32	Nikkamo	360
Nandī	32	Nikkilesa	257
Nandūpasevanam	81	Nikkhanto	148
Namuci	406	Nikkhame	171
Nayanti	304	Nikkhepanam	328
Naro	22	Nikkhepā	277
Navañca	301	Nigamo	12
Nave	326	Niggaṇḥati	417
Nassati	24	Niggayhavādim	415
Nāgattāya	176, 208	Niggaham	247
Nāgadante	81	Nigghosaṁ	237
Nāgā	327	Niccam	216
Nāgo	271	Niccakālam	68
Nāṭakam	363	Niccadubbalā	132
Nānattakathā	347	Niccasārasārena	377
Nānattasaññāya	84	Niccharati	387
Nānākalimalaparipūraṁ	263	Nicchāto	147
Nānābhāvo	217	Nicchāraṇo	280
Nāmarūpapaccayā	198	Nicchinitvā	177
Nāvaṁ	67	Niccheyya	177
Nāvā	79	Nijigīsanatāya	350
Nāvāya	242	Nijjhāpetā	255
Nāsissam	171	Nijjhāyati	237
Nikati	179, 361	Nijjhāyāmi	136
Nikanti	34	Niṭṭhā	309
Nikāmanā	34	Niṭṭhuriyam	385
Nikāmeti	92, 278	Niṭṭhuriyakammaṁ	386
Nikiraṇā	179, 361	Niṭṭhuriyo	385
Niketasārī	269	Nittāreti	387
Nikkaṅkhāvacaṇam	15	Nittiṇṇassa	245

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော်	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော်
[ပ]		[ပ]	
ပစ္စေန္နိ	၁၀၇	ပဋိကဏ္ဍကကရာ	၂၅၀
ပစ္ဆိမာတ္တိ	၆၀	ပဋိကမ္ပ	၂၄၇
ပစ္ဆိန္ဒယျ	၃၄၇	ပဋိကုဇ္ဇိတော	၈၁
ပစ္ဆိမံ	၆၀	ပဋိက္ခန္ဓ	၄၀၆
ပစ္ဆိမကော	၇၀	ပဋိက္ခမတိ	၂၃၅
ပဇ	၁၃၅	ပဋိက္ခိတ္တာ	၃၆၇
ပဇပုန္ဒာ	၉၃	ပဋိက္ခေပေါ	၁၀၇
ပဇဟတိ	၇၆	ပဋိဂ္ဂဏှာတိ	၄၀၈
ပဇဟိတွာ	၆၉	ပဋိဂ္ဂဟဏတော	၄၀၈
ပဇာ	၂၄၄	ပဋိသံ	၂၁၃
ပဇာနံ	၄၀၂	ပဋိသသညာယ	၈၄
ပဇာနန္တိ	၃၆၀	ပဋိသသညောဇနာ	၈၇
ပဇာနာတိ	၂၅၉	ပဋိသသမ္ပဿော	၁၄၄၊ ၂၉၁
ပဇာယ	၃၉၀	ပဋိသဘတာယ	၄၀၉
ပဇရကံ	၃၆၄	ပဋိသဘတော	၂၇၉
ပဇ္ဈာယတိ	၂၃၇	ပဋိစ္စ	၁၉၂
ပဉ္စကာမဂုဏပဋိသညတ္တာ	၁၀	ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နော	၁၇၅၊ ၂၁၇
ပဉ္စဂ်ဝိပ္ပဟိနော	၇၄	ပဋိစ္စန္ဒိ	၂၆၃၊ ၂၉၄
ပညတ္တိ	၁၃၀	ပဋိစ္စန္ဒကမ္မန္တော	၂၉၅
ပညပေဟိ	၂၇၆	ပဋိစ္စန္ဒဒုက္ခံ	၆၀
ပညဝါ	၁၂၅	ပဋိစ္စန္ဒပရိဿယာ	၅၂
ပညာ	၁၃၄	ပဋိစ္စန္ဒပရိဿယော	၄၁၁
ပညာဂတံ	၂၆၁	ပဋိစ္စန္ဒာနိ	၂၆၁၊ ၂၉၅
ပညာဂတေန	၂၆၁	ပဋိစ္စန္ဒော	၈၁၊ ၂၅၇
ပညာစက္ခုနာ	၁၃၆	ပဋိစ္စာဒနဟေတု	၁၇၉
ပညာနိရောဓိကံ	၃၈၉	ပဋိစ္စတာသေ	၂၁၀
ပညာပဘောဒကုသလော	၂၅၃	ပဋိဇဂ္ဂေယျ	၃၅၈
ပညာပေတာ	၂၅၅	ပဋိနိဿဂ္ဂါယ	၂၃၇
ပညာသမ္ပန္နော	၃၇၁	ပဋိနိဿဋ္ဌဂေဓော	၁၄၇၊ ၂၇၁
ပဋိကဏ္ဍကံ	၃၇၂	ပဋိပက္ခံ	၃၇၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌဏော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌဏော
[Na]		[Na]		[ပ]		[ပ]	
Nidānaṃ	308	Nibbānāya	264	ပဋိပက္ခကံရာ	၂၅၀	ပဋိဝါပေတွာ	၃၀၃
Niddaṃ	382	Nibbāpanaṃ	328	ပဋိပဇ္ဇတိ	၃၁၁	ပဋိဝိဇာနန္တော	၁၀၆
Niddiṭṭhakāraṇā	262	Nibbidāya	264	ပဋိပဇ္ဇမာနာ	၉၂	ပဋိဝိဇာနေယျာမ	၃၁၃
Niddhamati	402	Nibbutattā	173	ပဋိပတ္တိ	၂၃၃	ပဋိဝိဇ္ဈန္တော	၁၀၆
Niddhuni	185	Nibbutiṃ	372	ပဋိပတ္တိသာသနံ	၂၃၄	ပဋိဝိဇ္ဈိ	၂၆၅
Niddhotāṃ	178, 224	Nibbuto	147	ပဋိပဒါ	၁၂၅	ပဋိဝိဇ္ဈ	၃၂၅
Nidhānavatī	285	Nibbuddhaṃ	345	ပဋိပဒါဝိသုဒ္ဓိ	၁၁၄	ပဋိဝိဇ္ဈတုကာမဿ	၄၀၃
Nidhīnaṃ	414	Nibbeṭhiyaṃ	147, 250	ပဋိပဿဒ္ဓတ္တာ	၁၇၃	ပဋိဝိဇ္ဈတွာ	၃၀၂
Nindāya	213	Nibbeṭhiyāya	250	ပဋိပဿဒ္ဓိ	၃၁၅၊ ၃၂၀	ပဋိဝိဇ္ဈေယျာမ	၃၁၃
Ninditakāraṇā	319	Nibbeṭhehi	250	ပဋိပဿဒ္ဓိယာ	၂၃၇	ပဋိဝိဒ္ဓါကုပ္ပေါ	၇၂
Ninnādi	387	Nibbedhikāya	125	ပဋိပဿဒ္ဓေါ	၁၄၇	ပဋိဝိရတော	၁၇၄၊ ၂၀၃
Ninnetā	256	Nimantaṇaṃ	380	ပဋိပုရိသံ	၂၅၀	ပဋိဝိရုဒ္ဓမနာ	၁၆၅
Ninhātapāpakaṃ	152	Nimantenti	292	ပဋိဗန္ဓု	၃၃	ပဋိဝိရုဒ္ဓါ	၃၇၆
Nipako	402	Nimittaggāhī	343	ပဋိဗာဟတိ	၂၉၄	ပဋိဝိရောဓော	၂၇၉
Nipajjeyya	358	Nimuggo	82	ပဋိဘယာ	၃၇၅	ပဋိဝိသေသံ	၂၄၇
Nipanno	365	Nimmānaratī	133	ပဋိဘာဂေန	၂၇၆	ပဋိသံယုဇေယျ	၂၆၇
Nipāteṣsaṃ	171	Nimmitā	13	ပဋိဘာနံ	၁၀၁	ပဋိသံဝေဒေတိ	၁၂၁၊ ၂၄၃
Nipuṇaṃ	294	Niyāmaṃ vakkantaṃ	322	ပဋိဘာနဝါ	၂၉၆	ပဋိသန္တိ	၄၀၉
Nipuṇā	261	Niyogavacanaṃ	16	ပဋိဘာနေန	၁၇၂	ပဋိသတ္တု	၂၅၀
Nippariyāyadukkhaṃ	60	Niyyati	23	ပဋိဘာယတိ	၂၉၇	ပဋိသန္တိ	၁၆၄
Nippesikatāya	349	Niyyetha	371	ပဋိဘာယိဿတိ	၂၉၀	ပဋိသန္တိပရိယန္တေ	၇၇
Nibbattaṃ	132	Niraggaḷo	73	ပဋိမဇ္ဈိ	၂၅၀၊ ၃၇၂	ပဋိသလ္လာနရတော	၃၅၇
Nibbattānaṃ	131	Nirattā	184	ပဋိယတ္တော	၄၁၃	ပဋိသလ္လာနသာရုပ္ပါနိ	၂၃၁
Nibbānaṃ	91	Nirayapālā	374	ပဋိလဘတိ	၁၅	ပဋိသလ္လာနာရာမော	၃၅၇
Nibbānakusalā	172	Nirayavāsinaṃ	376	ပဋိလဘန္တိ	၉၄	ပဋိသုရံ	၂၄၉
Nibbānagato	72	Niraye	235	ပဋိလဘာ	၃၉၁	ပဋိသေနိ	၃၇၂
Nibbānadhātuyā	223	Nirayo	223, 335	ပဋိလဘာယ	၉၃	ပဋိသေနိကတ္တာ	၂၅၀
Nibbānappattaṃ	185	Nirassajanti	190	ပဋိလောမကရာ	၂၅၀	ပဋိသေနိကရာ	၂၀၃၊ ၂၅၀
Nibbānappatto	72	Nirassatī	177	ပဋိလောမဝုတ္တိနော	၉၀	ပဋိသေဝတိ	၂၃၅
Nibbānamānaso	382	Nirassādagataṃ	418	ပဋိဝဇ္ဇ	၃၇၁၊ ၄၁၃	ပဋိသေဝတော	၂၂၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]		[Na]	
Nirāsatti	290	Nissarati	386
Niruttiyā	298	Nissāya	266
Niruddhā	130	Nissāro	377
Nirūpadhīnaṃ	88	Nissitā	190
Nirodhaṃ	315	Nissesam	31
Nirodhataṇhā	34	Nihato	416
Nirodhadhammā	175	Nihitaṃ	24
Nirodhadhammo	217	Nihīnā	47
Nirodhassa	71	Nīce	294
Nirodhāya	264	Nīto	257
Nillopaṃ	234	Nīyati	290
Nivāreyya	347	Nīyānaṃ	186
Nivāsentī	189	Nīlo	331
Nivīṭṭhā	98, 246	Nīvaraṇaṃ	15
Nivissavādī	325	Nīvaraṇehi	84
Nivuto	81	Nīḷaṃ	80
Nivesanesu	177, 272	Nuddhataṃ	418
Niveseti	338	Ne	372
Nisaṅkhati	386	Nekkhammaratiṃ	389
Nisajjāya	358	Nekkhammasaññā	149
Nisinne	407	Nekkhammābhiratānaṃ	88
Nisīdi	268	Netā	255
Nisevati	235	Nemittikaṃ	228
Nisevato	222	Nemittikatāya	349
Nissamsayavacanāṃ	15	Neyyaṃ	258
Nissajja	265	Neyyapatho	258
Nissaṭo	148	Neyyapariyantikaṃ	258
Nissayatā	306	Neyyo	258
Nissaraṇato	146	Nerayikaṃ	64
Nissaraṇapañño	412	Nerayikānaṃ	223

ပဒါနက္ခမော	ပိဋကော	ပဒါနက္ခမော	ပိဋကော
[ပ]		[ပ]	
ပဋိဿတိ	၄၄	ပတိရူပကော	၃၈၈
ပဋိဿတော	၄၁၂	ပတိလိနစရဿ	၂၂၁
ပဋိဟဒ္ဓိမိ	၃၀၁	ပတိလိနစရာ	၂၂၁
ပဌမံ	၂၆	ပတိလိနော	၂၂၁
ပဌမံ ယာမံ	၃၅၈	ပတိဝဇ္ဇေန္တာ	၂၂၁
ပဌပေတိ	၂၂၈	ပတ္တခဇ္ဇကံ	၃၄၉
ပဏိဒဟတိ	၉၃၁၇၉	ပတ္တဒါနော	၃၅၁
ပဏိဓာယ	၂၉၃	ပတ္တဗ္ဗံ	၁၇၀
ပဏိမိ	၃၃	ပတ္တသညံ	၂၆၆
ပဏိမိသမ္ပန္နာ	၃၈၈	ပတ္တာဠကေန	၃၆၂
ပဏိတံ	၃၇၂	ပတ္တဒ္ဓေါ	၂၄၄
ပဏိတာ	၁၃	ပတ္တနာ	၃၄
ပဏိတေ	၃၃၂	ပတ္တယတေ	၃၈၅
ပဏုန္ဒပစ္စေကသစ္စော	၇၆	ပတ္တယန္တော	၃၆၈
ပဏ္ဍကာ	၃၉၉	ပတ္တယမာနဿ	၁၅
ပဏ္ဍရံ	၂၅၁	ပတ္တယာနော	၃၉၄
ပဏ္ဍိတဝါဒါ	၂၄၆	ပတ္တေန္တိ	၂၄၅
ပဏ္ဍိတာ	၂၁၆	ပထဉ္စ	၃၇၂
ပဏ္ဍုကမ္မလသိလာယံ	၃၈၇	ပထဝီ	၁၈၉
ပတရတိ	၄၅	ပထော	၁၈၆
ပတရေယျ	၆၉၁၅၀	ပဒသံသဂ္ဂေါ	၁၇၄
ပတာရေတိ	၃၈၈	ပဒသန္တိ	၁၇၄
ပတိကုဇ္ဇေန္တာ	၂၂၁	ပဒဟတိ	၁၇၀
ပတိဋ္ဌာပေတိ	၃၈၈	ပဒါလနံ	၃၂၈
ပတိဋ္ဌာဟော	၁၃၉	ပဒုဋ္ဌမနာ	၁၆၅
ပတိဋ္ဌိတာ	၂၄၆	ပဒုမပတ္တေ	၂၂၄
ပတိတံ	၁၈၅	ပဒေသေ	၂၆၀
ပတိတာ	၁၉၀	ပဓာနံ	၁၆၄
ပတိတုံ	၁၆၉	ပန္နမိ	၃၉၂
ပတိရူပံ	၂၂၃	ပန္နာနိ	၂၃၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌဏော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌဏော
[Na]		[Pa]		[ပ]		[ပ]	
Nerayiko	184	Paṅko	32, 238	ပန္န	၃၉၄	ပယုတ္တံ	၃၇၁
Nelā	284, 397	Pagāḷho	78, 82	ပန္နဒ္ဓဇော	၇၃	ပယုတ္တဿ	၂၂၇
Nevasaññānāsaññābhavo	37	Paggaṇhāti	170	ပန္နဘာရော	၇၃၊ ၃၂၆	ပယောဂေါ	၃၇၆
Nevasaññānāsaññāyatanaṃ	86	Paggaṇha	162	ပန္နသိရော	၃၁	ပယောဇိကာ	၁၃၂
Nhāpanaṃ	363	Paggahitasiro	244	ပန္နာ	၁၉၀	ပယောဇေန္တိ	၃၆၄
Nhāyati	295	Pacalāyikā	382	ပပဉ္စသင်္ခါ	၃၂၈	ပယောဇေယျ	၃၆၇
Nhāyanti	189	Pacinaṃ	264	ပပါတေဝိ	၂၃၅	ပယောပါနံ	၃၄၉
Nhāru	170	Paccakkhāti	292	ပဗ္ဗဇိတာ	၃၀၈	ပရံ	၁၆၇
Nhārusambandhaṃ	263	Paccakkhāya	235	ပဗ္ဗဇ္ဇာသင်္ခါတေန	၂၃၄	ပရံ မရဏာ	၃၃၅
		Paccattaṃ	324	ပဗ္ဗတံ	၈၃	ပရက္ကမတိ	၁၇၉
		Paccatthikā	57	ပဗ္ဗတဂဗ္ဘာရာ	၃၉၂	ပရက္ကမေန	၁၇၀
		Paccatthikesu	364	ပဗ္ဗတမုဒ္ဒနိဋ္ဌိတော	၃၃၉	ပရက္ကမော	၃၆၀
		Paccanti	376	ပဗ္ဗတာနံ	၃၉၂	ပရစိတ္တိဝိဒုနိယော	၃၆၈
		Paccaya-appicchā	286	ပဘင်္ဂတော	၁၄၅	ပရစိတ္တိဝိဒုနော	၃၆၈
		Paccayaapaṭisevanasaṅkhātāṃ	292	ပဘဝေါ	၃၀၈	ပရတော	၁၄၅
		Paccayiko	283, 396	ပဘာဝိတာ	၁၃၂	ပရတောသောသော	၁၆၅
		Paccayo	308	ပဘိန္ဒုဉ္ဇကော	၂၅၃	ပရတ္တဘာဝံ	၁၆၄
		Paccavekkhamāno	403	ပမတ္တာ	၉၇	ပရတ္တဘာဝေါ	၂၁၀
		Paccāgacchati	212	ပမာဒဋ္ဌာနံ	၃၁၀	ပရတ္ထော	၂၅၇
		Paccāgato	167	ပမာဒေါ	၅၄	ပရဒါရံ	၂၃၄
		Paccāghātitaṃ	165	ပမာယ	၃၂၀	ပရဓမ္မိကာ	၄၀၄
		Paccāmittesu	364	ပမိနိတ္တာ	၃၂၀	ပရနေယျော	၃၂၄
		Paccāghātītā	377	ပမုဇ္ဇေ	၄၁၄	ပရပစ္စယော	၃၂၄
		Paccāhatamaṃ	165	ပမုဇ္ဇာ	၉၃	ပရပဋိဗဒ္ဓဂူ	၃၂၄
		Paccāharissāma	167	ပမောစနာယ	၉၁	ပရပတ္တိယော	၃၂၄
		Paccupaṭṭhitā	13	ပမောဒနာ	၁၆၊ ၁၈	ပရပုဂ္ဂလံ	၂၈၁
		Paccupaṭṭhite	364	ပမောဟံ	၂၆၆	ပရပ္ပဝါဒေ	၂၀၈
		Paccuppannā	12	ပယတ္ထော	၂၃၀	ပရမံ	၁၈၅
		Paccuppanne	128	ပယိရူပါသတိ	၄၀၁	ပရမကုသလံ	၁၈၈
		Pacceti	186, 271				

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]		[Pa]	
Paccenti	187	Paṭikaṇṭakakarā	250
Pacchābhattam	68	Paṭikammaṁ	247
Pacchindeyya	347	Paṭikujjito	81
Pacchimam	68	Paṭikkante	406
Pacchimako	78	Paṭikkamati	235
Pajam	135	Paṭikkhattā	367
Pajappantā	93	Paṭikkhepo	187
Pajahati	76	Paṭiggaṇhāti	408
Pajahitvā	69	Paṭiggahaṇato	408
Pajā	244	Paṭigham	213
Pajānam	402	Paṭighasaññāya	84
Pajānanti	368	Paṭighasaññojanā	87
Pajānāti	259	Paṭighasamphasso	144, 291
Pajāya	390	Paṭighātāya	409
Pajjarakam	364	Paṭighāto	279
Pajjhāyati	237	Paṭicca	192
Pañcakāmaguṇapaṭisaññuttā	18	Paṭiccasamuppanno	175, 217
Pañcaṅgavippahīno	74	Paṭicchannam	263, 294
Paññatti	130	Paṭicchannakammanto	295
Paññapehi	276	Paṭicchannadukkham	60
Paññavā	125	Paṭicchannaparissayā	52
Paññā	134	Paṭicchannaparissayo	411
Paññāgataṁ	261	Paṭicchannāni	261, 295
Paññāgatena	261	Paṭicchanno	81, 257
Paññācakkhunā	136	Paṭicchādanahetu	179
Paññānirodhikam	389	Paṭicchitāse	210
Paññāpabhedakusalo	253	Paṭijaggeyya	358
Paññāpetā	255	Paṭinissaggāya	237
Paññāsampanno	371	Paṭinissatṭhagedho	147, 271
Paṭikaṇṭakam	372	Paṭipakkham	372

ပဒါနက္ခမော	ပိဋကော်	ပဒါနက္ခမော	ပိဋကော်
[ပ]		[ပ]	
ပရမတ္ထံ	၂၆၅	ပရိက္ခိပတိ	၂၀၀
ပရမတ္ထဂရုကော	၃၅၇	ပရိက္ခိပန္တိ	၂၄၆
ပရမတ္ထဉာဏေန	၂၀၇	ပရိက္ခေပဗန္ဓနေန	၃၁၁
ပရမတ္ထိယာ	၁၃၀	ပရိဂူဟနာ	၁၇၉၊ ၃၆၁
ပရမပတ္တိပ္ပတ္တော	၇၆	ပရိဂူဟိတံ	၁၃၀
ပရမပုရိသော	၇၆	ပရိဂူဟိတာ	၁၄
ပရမဝေပုလ္လပ္ပတ္တော	၂၀၁	ပရိဂူဟော	၄၆
ပရမဝေါဒါနပ္ပတ္တာနံ	၈၈	ပရိစ္ဆာဒနာ	၁၇၉၊ ၃၆၁
ပရမုဿဒဂတော	၂၀၁	ပရိဇာနိတွာ	၆၈
ပရမ္မုခါ	၂၀၃	ပရိဇ္ဈာယနာ	၂၂၀
ပရလောကဝဇ္ဇဘယဒဿာ-		ပရိညာတံ	၇၂
ဝိနော	၃၃၇	ပရိညာတတ္တာ	၂၀၁
ပရဝါဒေ	၂၄၆	ပရိညာပါရဂူ	၇၀
ပရဝိက္ခန္ဓနာယ	၁၇၈၊ ၃၂၂	ပရိညာယ	၁၄၁
ပရဝိသယေ	၄၀၁	ပရိညာသဟဂတော	၁၅၂
ပရဟေတု	၂၃၉	ပရိညေယျံ	၇၂
ပရာဇိတာ	၂၀၃	ပရိညေယျာ	၁၉၉
ပရာဓေယျကံ	၆၆	ပရိတဿတိ	၄၁၂
ပရာနုဒ္ဓယတာပဋိသညတ္တော	၃၆၉	ပရိတဿိတာ	၄၀၈
ပရာနုဝါဒဘယံ	၃၄၈	ပရိတ္တကံ	၁၃၃
ပရာမဋ္ဌာ	၁၆၇	ပရိတ္တာ	၄၇
ပရာမဋ္ဌော	၈၁	ပရိတ္တာသီ	၂၀၁
ပရာမသိတွာ	၁၉၁	ပရိတ္တောဒကေ	၁၄၀
ပရာမာသော	၁၃၉	ပရိဒေဝတိ	၂၄၈
ပရာယနံ	၃၇၇	ပရိဒေဝဓမ္မေ	၄၀၆
ပရာယနာ	၃၀၉	ပရိဒေဝနေယျေ	၄၀၈
ပရိကိဿတိ	၂၄၀	ပရိဒေဝန္တိ	၂၁၇
ပရိကိလိဿတိ	၂၄၂	ပရိဒေဝေါ	၂၅၆၊ ၃
ပရိကေဠနာ	၃၆၄	ပရိဓံသတိ	၂၄၂၊ ၃၇
ပရိက္ခတ္တတာ	၃၇၁	ပရိဓံသေန္တိ	၂၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]		[Pa]	
Paṭipakkhakarā	250	Paṭivāpetvā	383
Paṭipajjati	311	Paṭivijānanto	186
Paṭipajjamānā	92	Paṭivijāneyyāma	313
Paṭipatti	233	Paṭivijjhanto	186
Paṭipattisāsanam	234	Paṭivijjhim	265
Paṭipadā	125	Paṭivijjhi	325
Paṭipadāvisuddhi	114	Paṭivijjhitukāmassa	403
Paṭipassaddhattā	173	Paṭivijjhitvā	382
Paṭipassaddhim	315, 328	Paṭivijjheyyāma	313
Paṭipassaddhiyā	237	Paṭividdhākuppo	72
Paṭipassaddho	147	Paṭivirato	174, 283
Paṭipurisam	250	Paṭiviruddhamanā	165
Paṭibandhu	33	Paṭiviruddhā	376
Paṭibāhati	294	Paṭivirodho	279
Paṭibhayā	375	Paṭivisesam	247
Paṭibhāgena	276	Paṭisaṃyujeyya	267
Paṭibhānam	181	Paṭisaṃvedeti	121, 243
Paṭibhānavā	296	Paṭisaṅkhā	409
Paṭibhānena	172	Paṭisattum	250
Paṭibhāyati	297	Paṭisandhim	164
Paṭibhāyissati	298	Paṭisandhipariyante	77
Paṭimallam	250, 372	Paṭisallānarato	357
Paṭiyatto	413	Paṭisallānasāruppāni	231
Paṭilabhati	15	Paṭisallānārāmo	357
Paṭilabhanti	94	Paṭisūram	249
Paṭilābhā	391	Paṭisenim	372
Paṭilābhāya	93	Paṭisenikattā	250
Paṭilomakarā	250	Paṭisenikarā	203, 250
Paṭilomavuttino	98	Paṭisevati	235
Paṭivajja	371, 413	Paṭisevato	222

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ဂော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ဂော
[ပ]		[ပ]	
ပရိနိဗ္ဗာပေဿတိ	၉၁	ပရိယန္တဝတိ	၂၀၅
ပရိနိဗ္ဗိတာ	၁၄	ပရိယန္တာ	၄၀၃
ပရိပတတိ	၂၄၂၃၇	ပရိယန္တေ	၃၉၄
ပရိပတန္တိ	၂၄	ပရိယန္တော	၃၇၅
ပရိပန္နေပိ	၂၃၄	ပရိယာဒိန္နစိတ္တံ	၁၃၆
ပရိပါစေန္တော	၂၉၉	ပရိယာဒိန္နစိတ္တော	၂၄၂
ပရိပါတယန္တိ	၁၃၂	ပရိယာဒိယိတွာ	၇၇
ပရိပါတိယမာနာ	၁၄၀	ပရိယာဒိယန္တိ	၄၇
ပရိပုစ္ဆာ	၂၉၀	ပရိယာပုဋ်	၂၃၃
ပရိပုစ္ဆာယ	၃၃၀	ပရိယာယဘတ္တဘောဇနံ	၃၀၁
ပရိပုဏ္ဏံ	၁၆၀	ပရိယုဋ္ဌာနံ	၃၅၂၃၇၀
ပရိပုရိကာရိတာယ	၅၅	ပရိယုဋ္ဌိတာနံ	၂၂၇
ပရိဖန္ဒမာနံ	၁၃၅	ပရိယေသန္တာ	၃၀၀
ပရိဗာဟိရာ	၂၉၃	ပရိယေသန္တိ	၉၄၂၀၀
ပရိဗာဟိရော	၂၃၄	ပရိယေသန္တော	၂၄၂
ပရိဗ္ဗသာနော	၂၀၇	ပရိယေသေယျ	၃၂၉
ပရိဘဂ္ဂတော	၂၃၀	ပရိယောဒါတမဂ္ဂံ	၃၁၉
ပရိဘာသတိ	၃၇၃	ပရိယောဒါတေ	၃၁၄
ပရိဘုဉ္ဇန္တိ	၉၄	ပရိယောနာဟော	၃၀၂
ပရိဘောဂတော	၄၀၀	ပရိဝဇ္ဇနာယ	၄၃
ပရိမဒ္ဒနံ	၃၆၃	ပရိဝဇ္ဇေတိ	၂၆
ပရိမုစ္စန္တိ	၁၇၆	ပရိဝဇ္ဇေယျ	၃၂
ပရိမုတ္တိယာ	၁၇၆	ပရိဝတ္တတိ	၂၅၇
ပရိယတ္တိ	၂၉၇	ပရိဝသန္တိ	၂၀၇
ပရိယတ္တိ	၂၉၀	ပရိဝါရဆန္ဒာ	၃၀၀
ပရိယတ္တိအပ္ပိစ္ဆော	၂၀၆	ပရိဝိမံသမာနော	၄၁၆
ပရိယတ္တိသာသနံ	၂၃၃	ပရိသဌော	၃၇၁
ပရိယန္တကတံ	၁၃၀	ပရိသပ္ပနာ	၃၇၉
ပရိယန္တဂတော	၇၁	ပရိသဟန္တိ	၄၇
ပရိယန္တပ္ပတ္တော	၇၁	ပရိသာယ	၃၀၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]		[Pa]	
Paṭissati	44	Patirūpako	388
Paṭissato	412	Patilīnacarassa	221
Paṭihaṅkhāmi	301	Patilīnacarā	221
Paṭhamam	26	Patilīno	221
Paṭhamam yāmam	358	Pativaṭṭentā	221
Paṭṭhapehi	228	Pattakhajjakam	349
Paṇidahati	93, 179	Pattadāne	351
Paṇidhāya	293	Pattabbam	170
Paṇidhi	33	Pattasaññam	266
Paṇidhisampannā	388	Pattāḷhakena	362
Paṇītam	372	Patthaddho	244
Paṇītā	13	Patthanā	34
Paṇīte	332	Patthayate	385
Paṇunnapaccekasacco	76	Patthayanto	368
Paṇḍakā	399	Patthayamānassa	15
Paṇḍaram	251	Patthayāno	394
Paṇḍitavādā	246	Patthenti	245
Paṇḍitā	216	Pathaṅca	372
Paṇḍukambalasilāyam	387	Pathaviṃ	189
Patarati	45	Patho	186
Patareyya	69, 150	Padasamsaggo	174
Patāreti	388	Padasandhi	174
Patikuṭentā	221	Padahati	170
Patitṭhāpeti	388	Padālanam	328
Patitṭhāho	139	Paduṭṭhamanā	165
Patitṭhitā	246	Padumapatte	224
Patitam	185	Padese	260
Patitā	190	Padhānam	164
Patitum	169	Pantamhi	392
Patirūpam	223	Pantāni	231

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[ပ]		[ပ]	
ပရိသုဇ္ဈန္တိ	၁၇၆	ပလိဗုဒ္ဓါ	၉၃
ပရိသုဒ္ဓိမဂ္ဂံ	၃၁၉	ပလိဗုဒ္ဓေါ	၈၁
ပရိသုဒ္ဓိယာ	၁၇၆	ပလိဗုဒ္ဓေ	၃၂၆
ပရိသုဒ္ဓေ	၃၁၄	ပလိဗောဓော	၂၀၉၊ ၂၃၈
ပရိသောဓေယျ	၃၅၈	ပလေဟိ	၂၅၀
ပရိဿယတော	၅၉	ပလောကတော	၁၄၅
ပရိဿယာ	၅၁	ပလောကဓမ္မာ	၁၃၁
ပရိဟရဏာ	၁၇၉	ပလ္လင်္ဂ	၁၇၁
ပရိဟရေယျ	၃၉၃	ပဝတ္တတိ	၂၉၆
ပရိဟာနာယ	၅၅	ပဝတ္တာရံ	၄၁၄
ပရိဟာပိတံ	၂၄၈	ပဝနေ	၁၉၀
ပရိဟာယတိ	၂၃	ပဝရံ	၁၆၈
ပရိဟာယန္တိ	၂၃	ပဝရော	၂၅၃
ပရိဟာရပထေပိ	၃၆၂	ပဝါဒိယာသေ	၃၁၇
ပရိဟိနံ	၂၄၈	ပဝိစယဗဟုလော	၄၀၆
ပရိဋ္ဌာဟဿ	၃၂၈	ပဝိစိနန္တော	၂၆၄
ပရိဋ္ဌာဟာ	၅၄	ပဝိစိနိတွာ	၁၇၇
ပရူပက္ခမမူလကံ	၆၁	ပဝိတက္ကံ	၂၅၁
ပရေတော	၂၃၇	ပဝိဘဇိ	၂၃၁
ပရော	၁၇၈	ပဝိဝိတ္တံ	၂၂၂
ပလာပေါ	၂၂၁	ပဝိဝိတ္တဿ	၂၄၄
ပလာလပုဉ္ဇံ	၈၄	ပဝိဝေကကထံ	၂၈၉
ပလိခည	၄၀၆	ပဝိသိတွာ	၂၄၆
ပလိဂိဇ္ဈတိ	၄၆	ပဝုစ္စတိ	၁၆၃
ပလိဂေဓော	၃၂	ပဝုတ္တာ	၃၂၉
ပလိတကေသော	၂၁၅	ပဝေဒိတံ	၂၆၅
ပလိပပလိပန္နံ	၉၀	ပဝေဓတိ	၃၀၇
ပလိပပလိပန္နော	၉၁	ပဝေဓန္တိ	၁၄၀
ပလိပေါ	၂၃၈	ပဝေဓမာနံ	၁၃၆
ပလိဗုဒ္ဓံ	၈၁	ပသံသကာမာ	၂၄၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]		[Pa]	
Pante	394	Payuttaṃ	371
Pannaddhajo	73	Payuttassa	227
Pannabhāro	73, 326	Payogo	376
Pannasiro	31	Payojikā	132
Pannā	190	Payojenti	364
Papañcasaṅkhā	328	Payojeyya	367
Papātepi	235	Payopānaṃ	349
Pabbajitā	308	Param	167
Pabbajjāsaṅkhātena	234	Param maraṇā	335
Pabbataṃ	83	Parakkamati	179
Pabbatagabbhārā	392	Parakkamena	170
Pabbatamuddhaniṭṭhito	339	Parakkamo	360
Pabbatānaṃ	392	Paracittaviduniyo	368
Pabhaṅguto	145	Paracittaviduno	368
Pabhavo	308	Parato	145
Pabhāvitā	132	Paratoghoso	165
Pabhinnañāṇo	253	Parattabhāvaṃ	164
Pamattā	97	Parattabhāvo	210
Pamādaṭṭhānaṃ	310	Parattho	257
Pamādo	54	Paradāraṃ	234
Pamāya	320	Paradhammikā	404
Paminitvā	320	Paraneyyo	324
Pamuñce	414	Parapaccayo	324
Pamūḷhā	93	Parapaṭibaddhagū	324
Pamocanāya	91	Parapattiyo	324
Pamodanā	16, 18	Parapuggalaṃ	281
Pamohaṃ	266	Parappavāde	208
Payatto	230	Paramaṃ	185
Payirupāsati	401	Paramakusalaṃ	188

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌင်္ဂော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌင်္ဂော
[ပ]		[ပ]	
ပသံသမိစ္ဆံ	၂၄၆	ပါဂစ္ဆိယံ	၂၉၄
ပသံသာ	၉၀	ပါဂုညတာယ	၄၃
ပသံသလာဘာ	၂၄၈	ပါဌော	၂
ပသဝတိ	၂၉၃	ပါဏံ	၂၃၄
ပသာခကာလေပိ	၂၁၅	ပါဏာတိပါတော	၉၈
ပသာဒနီယံ	၃၃၉	ပါဏိဿရံ	၃၄၄
ပသာဒေတာ	၂၅၅	ပါဏိဟိ	၂၇၃
ပသာဒေမိ	၂၇၆	ပါတိတံ	၁၃၆
ပသာရိတေ	၄၀၇	ပါတိမောက္ခံ	၁၀၆
ပသီဒန္တိ	၂၂၃	ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော	၁၀၄
ပသုကာဒယော	၄၆	ပါတုကရေတိ	၂၄၇
ပသုတာ	၉၃	ပါတုဘူတော	၂၃
ပဿတိ	၃၀၄	ပါတော	၂၁၆
ပဿာသော	၁၃၁	ပါဒလောလော	၃၅၆
ပဟာတဗ္ဗာ	၁၉၉	ပါဒေန	၃၂
ပဟာနံ	၁၅၂	ပါနသန္ဓိမိမိ	၃၅၅
ပဟာနုပရိညာ	၇၁	ပါနာဂါရံ	၄၀၀
ပဟာနုပါရဂူ	၇၀	ပါပကံ	၁၈၁
ပဟာနုဝိဘူတေန	၃၁၃	ပါပကမ္ပန္တံ	၃၇၆
ပဟာနာ	၁၂၂	ပါပကာ	၅၇
ပဟာယ	၆၈	ပါပကိရိယာ	၁၇၉၊ ၃၆၁
ပဟာသော	၁၆၊ ၁၈	ပါပဏိကာ	၂၉၂
ပဟိဏဂမနေန	၃၅၄	ပါပဓမ္မော	၂၉၅
ပဟိနဂေဓော	၁၄၇	ပါပိကံ	၁၇၉
ပဟိနတ္တာ	၂၈၁	ပါပိကာ	၁၈၁
ပဟိနော	၂၉၂	ပါပိစ္ဆတာ	၂၈၅
ပဟောသိ	၂၅၀	ပါပိစ္ဆော	၂၉၃
ပဇ္ဇာသော	၅၃	ပါပုဏိ	၃၈၉
ပါကဋ္ဌပရိဿယော	၄၁၁	ပါမောက္ခံ	၁၀၇၊ ၁၆၈
ပါကာရော	၃၃၂	ပါမောဇ္ဇံ	၁၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]		[Pa]	
Paramatthaṃ	265	Parikkhipati	208
Paramatthagharuko	357	Parikkhipanti	246
Paramatthañāṇena	207	Parikkhepabandhanena	311
Paramatthiyā	130	Parigūhanā	179, 361
Paramapattippatto	76	Pariggahitaṃ	138
Paramapuriso	76	Pariggahitā	14
Paramavepullappatto	281	Pariggaho	46
Paramavodānappattānaṃ	88	Paricchādanā	179, 361
Paramussadagato	281	Parijānitvā	68
Parammukhā	203	Parijjhāyanā	220
Paralokavajjabhayadassāvino	337	Pariññātāṃ	72
Paravāde	246	Pariññātattā	281
Paravicchindanāya	178, 322	Pariññāpāragū	70
Paravisaye	401	Pariññāya	141
Parahetu	239	Pariññāsahagato	152
Parājitā	203	Pariññeyyaṃ	72
Parādheyyakaṃ	66	Pariññeyyā	199
Parānuddayatāpaṭisaññutto	369	Paritassati	412
Parānuvādabhayaṃ	348	Paritassitā	408
Parāmaṭṭhā	167	Parittakaṃ	133
Parāmaṭṭho	81	Parittā	47
Parāmasitvā	191	Parittāsī	281
Parāmāso	139	Parittodake	140
Parāyaṇaṃ	377	Paridevati	248
Parāyaṇā	309	Paridevadhamme	406
Parikissati	240	Paridevaneyye	408
Parikilissati	242	Paridevanti	217
Parikelānā	364	Paridevo	25, 63
Parikkhattatā	371	Paridhamsati	24, 237
		Paridhamsenti	24

ပဒါနက္ခမာ	ပိဋကော်	ပဒါနက္ခမာ	ပိဋကော်
[ပ]		[ပ]	
ပါရီ	၇၀	ပိနာသော	၅၁
ပါရီဂတဿ	၂၄၅	ပိပါသာယ	၁၁
ပါရီဂတော	၇၀၂၁၀	ပိယပ္ပဟူတာ	၃၀၀
ပါရီမိပ္ပတ္တော	၇၁	ပိယာ	၂၂၃
ပါရီက္ခတ္တိယံ	၃၇၁	ပိယာယိတံ	၂၁၉
ပါရီက္ခတ္တကမူလေ	၃၀၇	ပိယော	၄၁၅
ပါရီဘဠုတာယ	၃၅၃	ပိသုဏံ ဝါစံ	၂၀၃၊ ၃၉၆
ပါရီသုဒ္ဓိယာ	၇၇	ပိသုဏဝါစာ	၁၀၀၊ ၃၉၆
ပါရီသုဒ္ဓါပေက္ခာ	၁၁၉	ပိဟနာ	၃၄
ပါလေတိ	၀၄	ပိဟယမာနဿ	၁၅
ပါဝ	၁၀၆	ပိဟိတော	၀၁
ပါဝဒတိ	၁၇၂	ပိဋန္နနာ	၃၆၃
ပါဝစနံ	၁၂၆	ပိဋ္ဌိ	၂၂၂
ပါဝါ	၁၆၀	ပိဋ္ဌမဒ္ဓိကတာယ	၃၅၃
ပါဝရဏာ	၁၂	ပိတကော	၃၃၁
ပါသာဏံ	၂၃၅	ပိတိ	၁၆၊ ၁၀
ပါသာဒါ	၁၇၁	ပိတိ ပါမောဇ္ဇံ	၁၆
ပါသာဒိကံ	၃၃၁	ပိတိမနော	၉
ပါသာရိကာ	၂၄၇	ပိတိယာ	၁၁၇
ပိဋကသမ္ပဒါယ	၃၄၁	ပိတိသုခံ	၁၁၇
ပိဋ္ဌခဇ္ဇကံ	၃၄၉	ပိတေ	၄၀၇
ပိဏ္ဍပဋိပိဏ္ဍကေန	၃၅၄	ပိဋကော	၅၁
ပိဏ္ဍပါတံ	၄၁၀	ပိဋနံ	၂၂၇၊ ၃၇၆
ပိဏ္ဍပါတေန	၄၁၃	ပိဋိယမာနော	၂၄၂
ပိဏ္ဍိယာလောပေန	၂၉၂	ပိဋိယတိ	၂၅
ပိတာ	၂၂၃	ပုဂ္ဂလံ	၅၉
ပိတုမရဏံ	၆၆	ပုစ္ဆိကတာ	၃၄
ပိတ္တသမုဋ္ဌာနာ	၅၁	ပုဇ္ဇော	၁၃၁
ပိဒဟတိ	၂၉၄	ပုညနိမိတ္တတော	၃၆၅
ပိဒဟေယျ	၃၄၇	ပုညေ	၁၀၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[Pa]		[Pa]		[ပ]		[ပ]	
Parinibbāpessati	91	Pariyantavatim	285	ပုညေန	၂၉၃	ပုရာဏေဟိ	၁၃၁
Parinimmitā	14	Pariyantā	403	ပုဏ္ဏသဋ်	၁၈၇	ပုရာဘေဒါ	၂၇၇
Paripatati	24, 237	Pariyante	394	ပုဏ္ဏတ္တံ	၂၂၃	ပုရိမေ	၆၈
Paripatanti	24	Pariyanto	375	ပုတ္တမရဏံ	၆၆	ပုရိသထာမေန	၁၇၀
Paripanthepi	234	Pariyādinnaṭṭam	136	ပုတ္တဘ	၃၀၆	ပုရိသဘောရယော	၂၅၄
Paripācento	299	Pariyādinnaṭṭo	242	ပုထု	၁၉၀	ပုရိသနာဂေါ	၂၅၄
Paripātayanti	132	Pariyādiyitvā	77	ပုထုဇနာနံ	၃၇၁	ပုရိသပရက္ကမေန	၉၁
Paripātiyamānā	140	Pariyādiyanti	47	ပုထုဇနကလျာဏကဿ	၂၂၂	ပုရိသသီဟော	၂၅၄
Paripucchā	298	Pariyāpuṭam	233	ပုထုဇနာ	၂၃၅	ပုရိသာဇညော	၂၅၄
Paripucchāya	338	Pariyāyabhattabhojanam	381	ပုထုဇော	၃၂၅	ပုရိသာသဘော	၂၅၄
Paripuṇṇam	168	Pariyuṭṭhānam	35, 378	ပုထုဒိဋ္ဌိဂတာနိ	၁၉၀	ပုရေက္ခာရာ	၁၇၅
Paripūrikāritāya	55	Pariyuṭṭhitānam	227	ပုနပ္ပနပ္ပဝေ	၁၃၇	ပုရောတ္တံ	၆၈
Pariphandamānam	135	Pariyesantā	300	ပုနပ္ပဝါ	၃၀၅	ပုဂမဇ္ဈဂတော	၂၃၈
Paribāhirā	293	Pariyesanti	94, 300	ပုနပ္ပဝါယ	၃၈၃	ပုဇေန္တိ	၁၇၆
Paribāhiro	234	Pariyesanto	242	ပုနေတိ	၂၁၂	ပုတိကာယဿ	၃၆၄
Paribbasāno	207	Pariyeseyya	329	ပုပ္ဖဒါနေ	၃၅၁	ပုတိမုတ္တေန	၂၉၂
Paribhaggato	238	Pariyodātamaggam	319	ပုပ္ဖန္တော	၂၇၈	ပုဝခန္တကံ	၃၄၉
Paribhāsati	373	Pariyodāte	314	ပုပ္ဖပေတကထာ	၃၄၇	ပေက္ခံ	၃၄၄
Paribhuñjanti	94	Pariyonāho	382	ပုပ္ဖမန္တံ	၂၇၇	ပေက္ခတညေဝ	၂၁၆
Paribhogato	408	Parivajjanāya	43	ပုပ္ဖဟေတုပိ	၁၃၂	ပေက္ခာယနမဟုလော	၄၀၆
Parimaddanam	363	Parivajjeti	26	ပုပ္ဖာသဝေ	၃၂၆	ပေက္ခေတာ	၂၅၅
Parimuccanti	176	Parivajjeyya	32	ပုပ္ဖေ	၃၈၆	ပေတံ	၂၁၉
Parimuttiya	176	Parivattati	257	ပုပ္ဖေနိဝါသာနုဿတိဉာဏေန	၂၀၇	ပေတသေယျာ	၃၅၈
Pariyattim	297	Parivasanti	207	ပုရက္ခတံ	၂၇၇	ပေတ္တိကေ	၄၀၂
Pariyatti	298	Parivārachannā	388	ပုရက္ခတာ	၁၇၄	ပေတ္တိဝိသယိကံ	၆၅
Pariyatti-appiccho	286	Parivīmaṃsamāno	416	ပုရက္ခတော	၁၃၁	ပေမနိယာ	၃၉၇
Pariyattisāsanam	233	Parisattho	371	ပုရက္ခတွာ	၄၀၆	ပေမနိယဝဒေါ	၃၈၇
Pariyantakataṃ	138	Parisappanā	379	ပုရက္ခရာနော	၂၇၀	ပေမနိယာ	၂၈၄
Pariyantagato	71	Parisahanti	47	ပုရက္ခေတပိ	၂၉၄	ပေသိကာလေ	၂၁၄
Pariyantappatto	71	Parisāya	387	ပုရဏံ	၃၀၁၊ ၃၈၃	ပေသိတော	၄၀၂

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[၁]		[၁]	
ပေသုဏိယံ	၃၆၇	ဇာရသကပါနံ	၃၄၉
ပေသုဏေယျ	၂၉၂	ဇာလံ	၁၀၉
ပေါဒါနုပေါဒံ	၆၈	ဇာသုကာမာ	၂၂၃
ပေါနောဘဝိကာ	၁၇၃	ဇာသုဝိဟာရံ	၄၀၃
ပေါရာဏေ	၄၁၂	ဇာသုဝိဟာရော	၃၀၂
ပေါရိ	၂၀၄၊ ၃၉၇	ဗုဋ္ဌော	၂၃၇
ပေါသိတော	၂၄၉	ဗုဿနာ	၁၄၅
		ဗုဿယျ	၇၀
[၁]		ဗုဿတိလံ	၁၀၉
ဗန္ဓုန္တိ	၁၄၀	ဗုဿတေလံ	၁၀၉
ဗန္ဓုမာနံ	၁၃၆	ဗုဿဝေဠုဝလဋ္ဌိံ	၁၀၇
ဗန္ဓုမာနေ	၁၄၀	ဗောဠယိတွာ	၃၂၆
ဗရိတွာ	၂၆၀	ဗောဠဗ္ဗာ	၁၂
ဗရသဝါစံ	၂၈၀		
ဗရသဝါစာ	၁၀၀၊ ၃၉၆	[၁]	
ဗရသဝါစာ	၂၈၃		
ဗရသေန	၄၁၃	ဗဇ္ဈတိ	၃၆၉
ဗလကသေယျံ	၃၈၁	ဗဒရပါနံ	၃၄၉
ဗလကေ	၄၀၈	ဗဒ္ဓါ	၉၀
ဗလခဇ္ဇကံ	၃၄၉	ဗဒ္ဓါနံ	၃၈၉
ဗလဒါနေ	၃၅၂	ဗန္ဓနံ	၃၅၊ ၂၀၉
ဗလပါဠိကမ္ဘီ	၁၇၆၊ ၂၀၈	ဗန္ဓနဗဒ္ဓါ	၂၄၅
ဗဿံ	၁၄၁	ဗန္ဓနေ	၃၂၆
ဗဿပစ္စယာ	၁၉၈	ဗန္ဓိတဗ္ဗံ	၃၆၆
ဗဿယိဿာမိ	၁၇၁	ဗန္ဓေ	၃၂၅
ဗဿိတံ	၆၈	ဗလဂ္ဂံ	၃၄၅
ဗဿိတုကာမဿံ	၄၀၃	ဗလာကာဟိ	၁၄၀
ဗဿေ	၄၀၄	ဗလိကဝါဒါ	၃၁၉
ဗဿေသိ	၃၈၉	ဗလေန	၁၇၀
ဗဿော	၁၄၁	ဗလေသု	၃၉၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]		[Pa]	
Pasaṃsamicchaṃ	246	Pāgabbhiyaṃ	294
Pasaṃsā	90	Pāguṇṇatāya	43
Pasaṃsalābhā	248	Pāṭho	2
Pasavati	293	Pāṇaṃ	234
Pasākhakālepi	215	Pāṇātipāto	98
Pasādanīyaṃ	339	Pāṇissaraṃ	344
Pasādetā	255	Pāṇīhi	273
Pasāдеми	276	Pātitam	136
Pasārite	407	Pātimokkhaṃ	106
Pasīdanti	223	Pātimokkhasaṃvarasaṃvuto	104
Pasukādayo	46	Pātukaroti	247
Pasutā	93	Pātubhūto	23
Passati	304	Pāto	216
Passāso	131	Pādalolo	356
Pahātabbā	199	Pādena	32
Pahānaṃ	152	Pānasannidhimhi	355
Pahānapariṇṇā	71	Pānāgāraṃ	400
Pahānapāragū	70	Pāpakam	181
Pahānavibhūtena	313	Pāpakammantaṃ	376
Pahānā	122	Pāpakā	57
Pahāya	68	Pāpakiriyā	179, 361
Pahāso	16, 18	Pāpaṇikā	292
Pahiṇagamanena	354	Pāpadhammo	295
Pahīnagedho	147	Pāpikaṃ	179
Pahīnattā	281	Pāpikā	181
Pahīno	292	Pāpicchatā	285
Pahosi	250	Pāpiccho	293
Paḷāso	53	Pāpuṇi	389
Pākaṭaparissayo	411	Pāmokkhaṃ	107, 168
Pākāro	332	Pāmojjaṃ	18

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌဏော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌဏော
[ဗ]		[ဗ]	
ဗဟိဒ္ဓါ	၃၂၉	ဗုဒ္ဓိပရိဟာနိဝိတိဝတ္ထော	၁၀၅
ဗဟိနိက္ခမနမူလကံ	၆၁	ဗုဒ္ဓိမာ	၁၄၀
ဗဟုကေ	၄၀၀	ဗုဒ္ဓေါ	၃၉၁
ဗဟုဇနကန္တာ	၂၀၄၊ ၃၉၀	ဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ	၅၆
ဗဟုဇနမနာပါ	၂၀၄၊ ၃၉၀	ဗောဓိ	၄၀၃
ဗဟုနာဘိဆန္ဒော	၇၀	ဗောဓိဉာဏေန	၃၀၉
ဗဟုလိကရေတိ	၄၁၄	ဗောဓိယာ မူလေ	၃၉၁
ဗဟုသာဓာရဏာ	၂၇	ဗောဓေတော	၃၉၀
ဗဠိသမံသိကံ	၂၄၁	ဗျဉ္ဇနသိလိဋ္ဌတာ	၁၇၄
ဗာလပုထုဇ္ဇနာ	၂၂၅	ဗျန္တိ	၁၄၆၊ ၂၄၄
ဗာလာ	၂၁၆	ဗျပထံ	၉၄
ဗာလာနံ	၁၇၂	ဗျပထံ	၉၇၊ ၂၂၀
ဗာလုံ	၃၇၀	ဗျပထယော	၃၉၅
ဗာဟာဝိက္ခေပကော	၂၉၄	ဗျာဓိ	၆၂
ဗာဟိတပါပဓမ္မေန	၃၁၀	ဗျာဓိကံ	၁၀၀
ဗာဟိရာနိ	၁၄၃	ဗျာဓိတော	၂၅
ဗိန္ဒု	၃၀၇	ဗျာဓိနာ	၃၇၇
ဗိလင်္ဂထာလိကံ	၂၄၁	ဗျာပဇ္ဇတိ	၂၄၇
ဗိလဂ္ဂါဟော	၁၇၇	ဗျာပဇ္ဇနာ	၂၇၉
ဗိလာသယော	၃၁	ဗျာပတ္တိ	၂၇၉
ဗိဠာရော	၂၃၇	ဗျာပါဒသညာ	၁၄၉
ဗိဇနီဟာရော	၃၆၆	ဗျာပါဒေါ	၅၂၊ ၁၀၂
ဗုဇ္ဈတိ	၅၆	ဗျာရုဒ္ဓေ	၃၇၇
ဗုဇ္ဈိ	၃၀၉	ဗြဟ္မကာယိကာ	၁၃၃
ဗုဇ္ဈိတာ	၃၉၀	ဗြဟ္မစရိယံ	၁၂၆
ဗုဇ္ဈိတုကာမဿ	၄၀၃	ဗြဟ္မစရိယာနုဂ္ဂဟာယ	၃၀၁
ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ	၁၃၆	ဗြဟ္မစရိယေန	၉၃
ဗုဒ္ဓဓမ္မာနံ	၂၃၂	ဗြဟ္မတ္တာယ	၁၇၆
ဗုဒ္ဓသုဗောဓိ	၃၃၉	ဗြဟ္မဘူတော	၂၅၆
ဗုဒ္ဓိပဋိလာဘတ္တာ	၃၉၁	ဗြဟ္မဿရော	၃၀၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]		[Pa]	
Pāraṃ	70	Pināso	51
Pāraṃgatassa	245	Pipāsāya	11
Pāraṅgato	70, 210	Piyappahūtā	308
Pāramippatto	71	Piyā	223
Pārikkhattiyaṃ	371	Piyāyitaṃ	219
Pāricchattakamūle	387	Piyo	415
Pāribhaṭṭyatāya	353	Pisuṇaṃ vācaṃ	283, 396
Pārisuddhiyā	77	Pisuṇavācā	100, 396
Pārisuddhupekkhā	119	Pihanā	34
Pāleti	84	Pihayaṃānassa	15
Pāva	186	Pihito	81
Pāvadati	172	Piḷandhanā	363
Pāvacaṇaṃ	126	Pīṭhaṃ	222
Pāvā	168	Pīṭhamaddikatāya	353
Pāvuraṇā	12	Pītako	331
Pāsāṇaṃ	235	Pīti	16, 18
Pāsādā	171	Pīti pāmojjaṃ	16
Pāsādikaṃ	331	Pītimano	9
Pāsārikā	247	Pītiyā	117
Piṭakasampadāya	341	Pītisukhaṃ	117
Piṭṭhakhajjakam	349	Pīte	407
Piṇḍapaṭipīṇḍakena	354	Pīlakā	51
Piṇḍapātāṃ	410	Pīḷanaṃ	227, 376
Piṇḍapātena	413	Pīḷiyamāno	242
Piṇḍiyālopena	292	Pīḷiyati	25
Pitā	223	Puggalaṃ	59
Pitumaraṇaṃ	66	Pucchañjikatā	34
Pittasamuṭṭhānā	51	Puñjo	131
Pidahati	294	Puññaṇimittato	365
Pidaheyya	347	Puññe	186

ပဒါနက္ခမော	ပိဋကော	ပဒါနက္ခမော	ပိဋကော
[ဗ]		[ဘ]	
မြာဟူကာ	၂၃၃	ဘန္တံ	၂၃၅၊ ၄၀၅
မြုမိ	၃၀၆	ဘန္တတ္တံ	၂၀၂
မြုသိ	၂၆၅	ဘဗ္ဗာ	၂၅၉
မြုဟယိတွာ	၂၄၉	ဘဗ္ဗာဘဗ္ဗေ	၂၅၉
မြုဟိ	၂၂၇	ဘယံ	၃၄၀
မြုဟေတာ	၃၅၇	ဘယံ ဇာတံ	၃၇၃
		ဘယတော	၁၄၅
		ဘယဒဿာဝီ	၁၀၄၊ ၂၉၆
		ဘယမန္တရတော	၅၀
		ဘယာပဏန္ဒာ	၄၆
		ဘဝံ	၂၆၅
		ဘဝတဇ္ဇိတာ	၃၁၅
		ဘဝနံ	၃၇၇
		ဘဝနေ	၂၂၁
		ဘဝနေတ္တိ	၃၃
		ဘဝန္တော	၄၀၆
		ဘဝပစ္စယာ	၁၉၀
		ဘဝပရိယန္တေ	၇၀
		ဘဝသာတဗဒ္ဓါ	၀၉
		ဘဝါ	၁၃၅
		ဘဝါဘဝေသု	၁၃၅
		ဘဝါယ	၃၀၆
		ဘဝိဿာမ	၁၀၂
		ဘဝုပပတ္တိဉ္စ	၂၆၄
		ဘဝေသု	၁၃၅
		ဘဝေါ	၃၄၇
		ဘဝေါဃံ	၆၉
		ဘဿာ	၃၇၆
		ဘဿကာရကာ	၂၂၇
		ဘာကုဋိကဘာကုဋိကော	၂၉၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌဇော်	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌဇော်
[Pa]		[Pa]		[ဘ]		[ဘ]	
Puññaena	293	Purāṇehi	131	ဘာကုဋိကော	၂၉၃	ဘိန္နာနံ	၂၀၄၊ ၃၉၆
Puṇṇaghaṭaṃ	187	Purābheda	277	ဘာကုဋိယံ	၂၉၃	ဘိန္နသု	၂၀၉
Puṇṇattaṃ	223	Purime	68	ဘာဂဿော	၃၇၅	ဘိယျော	၃၀၉
Puttamaraṇaṃ	66	Purisathāmena	170	ဘာဂီ	၂၃၁	ဘိသိ	၂၂၂
Puttā	306	Purisadhorayho	254	ဘာတာ	၂၂၃	ဘိသ္မာ	၃၇၅
Puthu	190	Purisanāgo	254	ဘာတုမရဏံ	၆၆	ဘိရု	၂၀၂
Puthujanānaṃ	371	Purisaparakkamena	91	ဘာယတိ	၂၀၁	ဘုဇန္တော	၃၁
Puthujjanakalyāṇakassa	222	Purisasīho	254	ဘာရဿ	၃၂၀	ဘုဇိဿံ	၂၄၅
Puthujjana	235	Purisājañño	254	ဘာရိကံ	၆၉	ဘုတ္တဝမိတကော	၃၀၂
Puthujjā	325	Purisāsabho	254	ဘာဝနာပါရဂူ	၇၁	ဘူတံ	၁၇၇၊ ၃၁၇
Puthudittigatāni	190	Purekkhārā	175	ဘာဝိတကာယော	၂၃၁	ဘူတဝါဒီ	၂၀၅၊ ၃၉၀
Punappunabbhave	137	Purebhattaṃ	68	ဘာဝေတဗ္ဗံ	၇၂	ဘူတမနာ	၁၆၅
Punabbhavā	305	Pūgamajjhagato	238	ဘာဝေတဗ္ဗာ	၁၉၉	ဘူတိယံ	၃၆၇
Punabbhavāya	383	Pūjenti	176	ဘာဝေတိ	၄၁၄	ဘူရိပညော	၁၉၉
Puneti	212	Pūtikāyassa	364	ဘာဝေန္တိ	၃၀၃	ဘောဒနပရိယန္တံ	၂၁၆
Pupphadāne	351	Pūtimuttana	292	ဘာဝေန္တော	၃၀	ဘောဒါ	၃၃၅
Pubbanto	278	Pūvakhajjakam	349	ဘာသိတာ	၂၀၄	ဘောဒါယ	၃၉၆
Pubbapetakathā	347	Pekkhamaṃ	344	ဘာသိတေ	၄၀၇	ဘောဒေါ	၂၁၀
Pubbamantaṃ	277	Pekkhataññaeva	216	ဘိက္ခုနီနံ	၄၀၁	ဘောရဝံ	၃၄၀
Pubbahetūpi	132	Pekkhāyanabahulo	406	ဘိက္ခုနံ	၄၀၁	ဘောရဝါ	၃၉၂
Pubbāsava	326	Pekkheta	255	ဘိက္ခန္တိ	၂၄	ဘောဂဗျဿနံ	၆၆၂၊ ၂၀
Pubbe	386	Petaṃ	219	ဘိက္ခိဝိလေ	၈၁	ဘောဂေ	၂၃
Pubbenivāsānussatiññaṇa	207	Petaseyyā	358	ဘိက္ခိယာ	၃၇၅	ဘောဂေါ	၂၁၆
Purakkhataṃ	277	Pettike	402	ဘိက္ခံ	၁၀၈	ဘောဇနာနိ	၃၄၄
Purakkhatā	174	Pettivisayikaṃ	65	ဘိက္ခတိ	၄၀၃	ဘောဇနေ	၅၅
Purakkhato	131	Pemaniyā	397	ဘိက္ခန္တော	၂၆၁		
Purakkhatvā	406	Pemaṇīyavado	387	ဘိက္ခဿာမိ	၁၇၁		
Purakkharāno	270	Pemaṇīyā	284	ဘိက္ခံ	၆၇		
Puratopi	294	Pesikāle	214	ဘိက္ခိလေသမူလေန	၃၁၀	မံ	၁၇၉
Purāṇaṃ	301, 383	Pesito	402	ဘိက္ခတ္တာ	၁၇၃	မံသဝက္ခန္ဓာ	၁၃၅
						မံသဝက္ခန္ဓာ	၂၀၇

[ဗ]

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]		[Pha]	
Pesunīyaṃ	367	Phārusakapānaṃ	349
Pesuneyye	292	Phālaṃ	189
Poṅkhānupoṅkhaṃ	68	Phāsukāmā	223
Ponobhavikā	173	Phāsuviḥāraṃ	403
Porāṇe	412	Phāsuviḥāro	302
Porī	284, 397	Phuṭṭho	237
Posito	249	Phusanā	145
		Phuseyya	70
[Pha]		Phussatilaṃ	189
Phandanti	140	Phussatelaṃ	189
Phandamānaṃ	136	Phussaveḷuvalaṭṭhiṃ	187
Phandamāne	140	Phoṭayitvā	326
Pharitvā	260	Phoṭṭhabbā	12
Pharusavācaṃ	280		
Pharusavācā	100, 396	[Ba]	
Pharusā vācā	283	Bajjhati	369
Pharusena	413	Badarapānaṃ	349
Phalakaseyyaṃ	381	Baddhā	90
Phalake	408	Baddhānaṃ	389
Phalakhajjakam	349	Bandhanaṃ	35, 209
Phaladāne	352	Bandhanabaddhā	245
Phalapāṭikaṅkhī	176, 208	Bandhane	326
Phassaṃ	141	Bandhitabbam	366
Phassapaccayā	198	Bandhe	325
Phassayissāmi	171	Balaggam	345
Phassitaṃ	68	Balākāhi	140
Phassitukāmassa	403	Balikavādā	319
Phasse	404	Balena	170
Phassesi	389	Balesu	390
Phasso	141		

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[မ]		[မ]	
မိသပေသူပမာ	၂၇	မဇ္ဇတိ	၃၀၄
မိသလောဟိတံ	၁၇၀	မဇ္ဈတ္တတာ	၄၁၄
မကသာ	၂၄၂၊ ၄၁၀	မဇ္ဈိမံ	၆၈
မကုဋ်	၃၆၆	မဇ္ဈိမကမ္ပိ	၄၀၂
မက္ကဋ္ဌော	၁၉၀	မဇ္ဈိမကေပိ	၄၀၂
မက္ခေန္တိ	၁၈၉	မဇ္ဈိမာ	၁၃
မက္ခော	၅၃	မဇ္ဈိမိကံ	၃၃၆
မဂယမာနော	၂၃၇	မဇ္ဈေ	၃၃၀
မဂ္ဂကောဝိဒေါ	၂၅၅	မဇ္ဈိဋ္ဌသေနာသနံ	၈၃
မဂ္ဂက္ခာယီ	၉၂	မဇ္ဈော	၂၂၂
မဂ္ဂဝိဇ္ဇ	၂၅၅	မဇ္ဈ	၃၈၇
မဂ္ဂဿ	၅၇	မညနာ	၁၈၃
မဂ္ဂါနဂါ	၂၅၆	မညိတံ	၂၂၅
မဂ္ဂေါ	၁၆၈	မညိတတ္ထံ	၁၈၃
မဂ္ဂေါတိ	၁၈၆	မညေထ	၂၄၃
မင်္ဂ	၂၃၇၊ ၃၀၄	မဏိလက္ခဏံ	၃၆၆
မင်္ဂလံ	၁၈၇	မဏ္ဍနာယ	၃၀၁
မစ္စာန ဇီဝိတံ	၂၁၆	မဏ္ဍပါ	၁၇၁
မစ္စတရော	၃၈၅	မဏ္ဍလံ	၂၄၇
မစ္စပရေတာနံ	၂၁၆	မတံ	၁၈၈
မစ္စမရဏံ	၂၁၈	မတာ	၁၃၂
မစ္စမုခေ	၁၃၅	မတ္တံ	၄၀၈
မစ္စဝသံ	၂၁၆	မတ္တညတာယ	၅၅
မစ္စော	၉၂၂	မတ္တိကဘာဇနံ	၂၁၆
မစ္ဆရာယနာ	၉၆	မတ္တိကာကုဏ္ဍလောဝ	၃၈၈
မစ္ဆရာယိတတ္ထံ	၉၆	မတ္တိကာဒါနေ	၃၅၃
မစ္ဆရိနော	၉၄	မတ္တိကာယ	၁၈၉
မစ္ဆရိယံ	၅၃	မတ္တေန	၂၅၃
မစ္ဆေရယုတ္တာ	၃၀၈	မဒနိယဋ္ဌေန	၁၄
မစ္ဆော	၃၄၈	မဒနိယေ	၃၀၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌဏော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌဏော
[Ba]		[Ba]		[မ]		[မ]	
Bahiddhā	329	Buddhiparihānivīṭivatto	185	မဒါယ	၃၀၀	မရဏဿတိ	၃၀
Bahinikkhamanamūlakam	61	Buddhimā	148	မဒေါ	၅၄	မရဏာ	၁၆၇
Bahuke	408	Buddho	391	မဓကပါနံ	၃၄၉	မရတိ	၂၄
Bahujanakantā	284, 398	Bojjhaṅgānaṃ	56	မဓမ္မဟော	၅၁	မရန္တဿ	၁၃၀
Bahujanamanāpā	284, 398	Bodhim	403	မဓရံ	၃၀၀	မရိယာဒံ	၄၀၃
Bahunābhichanno	78	Bodhiñāṇena	389	မဓရဝဒေါ	၃၈၇	မရုက္ခာရံ	၂၄၂
Bahulīkaroti	414	Bodhiyā mūle	391	မနသိကရိတွာ	၃၅၉	မရူ	၁၃၀
Bahusādhāraṇā	27	Bodhetā	390	မနသော	၄၀၄	မလံ	၄၀၂
Baḷisamaṃsikaṃ	241	Byañjanasiliṭṭhata	174	မနာပံ	၃၀၃	မလာ	၅၇
Bālaputhujjanā	225	Byantiṃ	146, 244	မနာပိကာ	၁၀၁၉၀	မဟဂ္ဂတံ	၄၀၅
Bālā	216	Byapatham	94	မနုဇော	၂၂	မဟဒ္ဓနော	၂၅၄
Bālānaṃ	172	Byappatham	97, 228	မနုဿပုစ္ဆာ	၃၂၇	မဟန္တံ	၃၇၅
Bālyaṃ	378	Byappathayo	395	မနုဿဗဿာနံ	၄၀၃	မဟန္တာ	၂၁၆
Bāhāvikkhepako	294	Byādhi	62	မနုဿရာဟဿေယျကာနိ	၂၃၁	မဟန္တော	၁၀၆
Bāhitapāpadhammena	310	Byādhikaṃ	188	မနုဿဿ	၁၅	မဟလ္လကော	၂၁၅
Bāhirāṇi	143	Byādhito	25	မနောသိကာယ	၃၆၂	မဟာကိဗ္ဗိသကာရိနော	၃၇၆
Bindu	387	Byādhinā	377	မနော	၁၄၄	မဟာဂေဓော	၂၃၈
Bilaṅgathālikaṃ	241	Byāpajjati	247	မနောဒုစ္စရိတံ	၅၂	မဟာနာဂါ	၃၀၄
Bilaggāho	177	Byāpajjanā	279	မနောပဒေါသော	၂၇၉	မဟာနိရယေ	၃၇၅
Bilāsayo	31	Byāpatti	279	မနောမုနိ	၁၅၂	မဟာပက္ခော	၂၄၈
Biḷāro	237	Byāpadasaññā	149	မနောမောနေယျံ	၁၅၂	မဟာပညော	၁၉၉
Bījanīhāro	366	Byāpādo	52, 102	မနောဝိတက္ကာ	၅၈	မဟာပရိဝါရော	၂၄၈
Bujjhati	56	Byāruddhe	377	မနောဝိလေခေါ	၂၈၂	မဟာပရိသော	၂၄၈
Bujjhi	389	Brahmakāyikā	133	မနောသမ္ပဿော	၁၄၄	မဟာပရိဋ္ဌာဟဋ္ဌေန	၂၇
Bujjhitā	390	Brahmacariyaṃ	126	မန္တဗန္ဓု	၄၆	မဟာဗန္ဓုနံ	၂၃၈
Bujjhitukāmassa	403	Brahmacariyānuggahāya	301	မန္တဘာဏီ	၂၇၈	မဟာဘိတာပနဋ္ဌေန	၂၇
Buddhacakkhunā	136	Brahmacariyena	93	မန္တော	၂၃၇	မဟာဘူတုပနိဗ္ဗန္တံ	၁၃၁
Buddhadhammānaṃ	232	Brahmattāya	176	မမာယိတံ	၁၃၈၂၃၈၄	မဟာဘောဂကုလာ	၁၇၂
Buddhasubodhim	339	Brahmabhūto	256	မမာယိတာ	၁၄	မဟာရဇက္ခော	၃၃၇
Buddhipaṭilābhattā	391	Brahmassaro	387	မမာယိတေ	၁၃၇	မဟာရဇက္ခေ	၂၅၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ba]		[Bha]	
Brāhmaṇā	233	Bhantaṃ	235, 405
Brūmi	306	Bhantattam	282
Brūsi	265	Bhabbā	259
Brūhayitvā	249	Bhabbābhabbe	259
Brūhi	227	Bhayaṃ	348
Brūhetā	357	Bhayaṃ jātaṃ	373
		Bhayato	145
[Bha]		Bhayadassāvī	104, 296
Bhagandalā	51	Bhayamantarato	58
Bhaginimaraṇaṃ	66	Bhayāpaṇunnā	46
Bhaginī	224	Bhavaṃ	265
Bhaggarāgo	231	Bhavatajjitā	315
Bhaggā	130, 203	Bhavanaṃ	377
Bhaṅgā	131	Bhavane	221
Bhaṅgo	131	Bhavanetti	33
Bhajati	401	Bhavanto	406
Bhajato	222	Bhavapaccayā	198
Bhaji	231	Bhavapariyante	78
Bhañjati	235	Bhavasātabaddhā	89
Bhañjissāmi	248	Bhavā	135
Bhaṇati	234	Bhavābhavesu	135
Bhaṇantassa	239	Bhavāya	306
Bhaṇanti	135	Bhavissāma	102
Bhaṇitassa	239	Bhavūpapattiṇca	264
Bhaṇeyya	168	Bhavesu	135
Bhaṇḍanakārakā	227	Bhavo	347
Bhatakā	46	Bhavoghaṃ	69
Bhaddante	330	Bhasmā	376
Bhaddāriṭṭhakasamānaṃ	331	Bhassakārakā	227
Bhaddekarattavihāraṃ	404	Bhākuṭikabhākuṭiko	294

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋကော
[မ]		[မ]	
မဟာရာဇာနော	၃၂၇	မာရဗဠိသံ	၃၅၂၄၀၆
မဟာလုဒ္ဓါ	၃၇၆	မာရဝိသယော	၃၅၂၄၀၆
မဟာဝနံ	၂၃၈	မာရသေနာ	၂၀၃
မဟာသမုဒ္ဓိ	၂၄၂	မာရာမိသံ	၄၀၆
မဟာသဟဿိ	၃၃၆	မာရာမိသတော	၁၄၆
မဟိစ္ဆတာ	၂၈၆	မာရိသ	၂၂၆
မာဏဝါ	၅၁	မာရော	၄၀၁
မာတင်္ဂန	၂၅၃	မာလာ	၃၆၃
မာတာ	၂၂၃	မာဠာ	၁၇၁
မာတာပေတ္တိကံ	၃၇၀	မိဂလက္ခဏံ	၃၆၆
မာတုမရဏံ	၆၆	မိဂဝါက္ခံ	၃၆၇
မာနံ	၂၄၄	မိဂဝါက္ခပါဌကော	၃၆၇
မာနမညနာယ	၂၁၉	မိစ္ဆတ္တံ	၁၃၉
မာနဝေါ	၂၂	မိစ္ဆာဂါဟော	၁၄၀
မာနသံ	၁၉	မိစ္ဆာစာရော	၉၉
မာနာ	၈၇	မိစ္ဆာဉာဏံ	၁၇၈
မာနာတိမာနော	၁၈၀	မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ	၄၀၂
မာနာနုသယော	၂၀၇	မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ	၁၀၂
မာနုသိကံ	၆၅	မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကမ္မသမာဒါနာ	၃၃၄
မာနုသိကာ	၁၃	မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာ	၃၃၄
မာနေန္တိ	၁၇၅	မိစ္ဆာပထော	၁၃၉
မာနော	၅၃	မိစ္ဆာဝိမုတ္တိ	၁၇၉
မာမကော	၂၁၈	မိတ္တာ	၂၁၇
မာယံ	၁၈၄၊ ၃၅၈	မိထု	၂၄၆
မာယာ	၃၂၊ ၅၃	မိဒ္ဓံ	၃၈၂
မာယာဝိတာ	၁၇၉၊ ၃၆၁	မိယျမာနော	၂၄၂
မာရဂေါစရော	၄၀၆	မိယျရေ	၃၇၆
မာရနိဝါသော	၄၀၆	မုခကုလာနဝိကုလာနော	၂၈၀
မာရပါသော	၃၅	မုခစုဏ္ဏကံ	၃၆၃
မာရဗန္ဓနံ	၄၀၆	မုခဒိဏ္ဍိမကံ	၃၆၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha]		[Bha]	
Bhākuṭiko	293	Bhinnānaṃ	284, 396
Bhākuṭiyaṃ	293	Bhinnesu	209
Bhāgaso	375	Bhiyyo	389
Bhāgī	231	Bhisi	222
Bhātā	223	Bhismā	375
Bhātumaraṇaṃ	66	Bhīru	202
Bhāyati	281	Bhujanto	31
Bhārassa	328	Bhujissaṃ	245
Bhārikaṃ	69	Bhuttavamitako	302
Bhāvanāpāragū	71	Bhūtaṃ	177, 317
Bhāvitakāyo	231	Bhūtavādī	285, 398
Bhāvetabbam	72	Bhūtamaṇā	165
Bhāvetabbā	199	Bhūtiyaṃ	367
Bhāveti	414	Bhūripaṇṇo	199
Bhāventi	383	Bhedanapariyantaṃ	216
Bhāvento	30	Bhedā	335
Bhāsītā	284	Bhedāya	396
Bhāsīte	407	Bhedo	218
Bhikkhunaṃ	401	Bheravaṃ	348
Bhikkhūnaṃ	401	Bheravā	392
Bhijjanti	24	Bhogabyasaṇaṃ	66, 220
Bhittikhile	81	Bhoge	23
Bhittiyā	375	Bhoggo	216
Bhindaṃ	188	Bhojanāni	344
Bhindati	403	Bhojane	55
Bhindantā	261		
Bhindissāmi	171	[Ma]	
Bhinnaṃ	67	Maṃ	179
Bhinnakilesamūlena	310	Maṃsacakkhunaṇi	135
Bhinnattā	173	Maṃsacakkhuna	207

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌဏော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌဏော
[မ]		[မ]	
မုခဘောရိကံ	၃၆၂	မုဒိန္ဒြိယေ	၂၅၈
မုခဘောရုဋ္ဌကံ	၃၆၃	မုဒုဘူတေ	၃၁၄
မုခရောဂေါ	၅၁	မုဒ္ဓိကပါနံ	၃၄၉
မုခလေပနံ	၃၆၃	မုနယော	၂၂၀
မုခဝလိမကံ	၃၆၂	မုနိမုနိနော	၁၅၂
မုခသမ္ဘာဝိကော	၂၉၄	မုနိ	၁၆၂
မုခါလဗ္ဗရံ	၃၆၂	မုယုတိ	၃၀၄
မုခေါဒကဒါနေန	၃၅၃	မုယုန္တိ	၈၂
မုဂ္ဂေါ	၄၆	မုသာ	၁၀၀၊ ၂၈၂၊ ၃၉၅
မုစ္ဆန္တိ	၁၇၆	မုသာဝါဒံ	၂၈၂၊ ၃၉၅
မုစ္ဆာ	၃၂	မုသာဝါဒေါ	၁၀၀၊ ၃၉၅
မုစ္ဆိတာ	၉၃	မုဿတိ	၂၃၄
မုဉ္ဇနာ	၁၈၅	မုဿတေ	၂၂၈
မုဉ္ဇန္တိ	၁၉၀	မုလံ	၁၅
မုဉ္ဇိတဗ္ဗံ	၁၈၅	မုလခဇ္ဇကံ	၃၄၉
မုဉ္ဇေယျ	၄၁၆	မုလဗ္ဗိ	၁၃၂
မုဏ္ဍိကာပုတ္တော	၁၈၈	မုလရသော	၂၉၉
မုတံ	၃၇၂၊ ၂၂၅	မုဇ္ဇရူပေါ	၁၆၂
မုတမတ္တော	၃၀၄	မေတ္တာဘာဝနံ	၃၃၈
မုတရူပေန	၂၇၂	မေတ္တာယ	၇၇
မုတသုဒ္ဓိကာ	၁၈၉	မေတ္တာယနာ	၄၀၅
မုတေ	၁၈၆၊ ၃၀၄	မေတ္တာယိတတ္ထံ	၄၀၅
မုတ္တကရိသပုဏ္ဍိ	၂၆၃	မေတ္တိ	၄၀၅
မုတ္တဂေဓော	၁၄၇၊ ၂၇၁	မေထုနံ	၂၂၆
မုတ္တပုဏ္ဍိ	၂၆၃	မေထုနသ္မိ	၂၆၃
မုတ္တာစာရော	၃၇၉	မေဓင်္ဂ	၃၇၃
မုတ္တာဝိ	၂၁၂	မေဓာဝိ	၄၁၅
မုတ္တိပဋိသေဝနတာယ	၇၇	မေဓာဝီ	၁၄၈
မုတ္တိယာ	၁၇၆	မေရယံ	၃၁၀
မုဒိန္ဒြိယာ	၃၃၇	မောက္ခံ	၁၀၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]		[Ma]	
Mamsapesūpamā	27	Majjati	304
Mamsalohitaṃ	170	Majjhataṭṭa	414
Makasā	242, 410	Majjhimaṃ	68
Makuṭaṃ	366	Majjhimakampi	402
Makkaṭo	190	Majjhimakēpi	402
Makkhenti	189	Majjhimā	13
Makkho	53	Majjhimikaṃ	336
Magayamāno	237	Majjhe	330
Maggakovidō	255	Mañcapīṭhasenāsaṇaṃ	83
Maggakkhāyī	92	Mañco	222
Maggavidū	255	Mañju	387
Maggassa	57	Maññanā	183
Maggānugā	256	Maññitaṃ	225
Maggo	168	Maññitattaṃ	183
Maggoti	186	Maññetha	243
Mañku	237, 304	Mañilakkhaṇaṃ	366
Maṅgalaṃ	187	Maṇḍanāya	301
Maccāna jīvitaṃ	216	Maṇḍapā	171
Maccutaro	385	Maṇḍalaṃ	247
Maccuparetānaṃ	216	Matam	188
Maccumaraṇaṃ	218	Matā	132
Maccumukhe	135	Mattaṃ	408
Maccuvasaṃ	216	Mattaññutāya	55
Macco	9, 22	Mattikabhājanaṃ	216
Maccharāyanā	96	Mattikākunḍalova	388
Maccharāyitattaṃ	96	Mattikādāne	353
Maccharino	94	Mattikāya	189
Macchariyaṃ	53	Mattena	253
Maccherayuttā	308	Madanīyaṭṭhena	14
Maccho	348	Madanīye	304

၄၇၂

မဟာနိဒ္ဒေသဋ္ဌကထာယ

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[မ]		[ယ]	
မောက္ခဝေသိနော	၃၇၆	ယထာယုတ္တော	၂၅
မောက္ခဝိကာယ	၃၆၂	ယထာဝဇ္ဇေန	၃၆၂
မောက္ခော	၂၁၆၊ ၂၅၃	ယထာဝိဟိတော	၂၅
မောဃံ	၁၆၇	ယထာသန္တတိကော	၃၀၁
မောစပါနံ	၃၄၉	ယန္တိ	၂၁၆
မောနပ္ပတ္တော	၁၅၁	ယပေတိ	၈၄
မောနေန	၁၆၂	ယသသီ	၁၇၂
မောနေယျသမ္ပန္နံ	၁၅၂	ယသော	၂၃၀
မောနေယျာနိ	၁၅၂	ယာဂပါနံ	၃၄၉
မောမူဟံ	၂၆၆	ယာစာမိ	၂၇၆
မောမူဟော	၂၃၇	ယာတြာ စ	၃၀၁
မောသဝဇ္ဇေ	၃၇၁	ယာထာဝံ	၃၁၇
မောဟစရိတော	၃၃၈	ယာထာဝကံ	၁၄၀
မောဟနသ္မိ	၇၈	ယာထာဝတော	၁၅၆
မောဟနိယေ	၃၀၄	ယာထာဝမနာ	၁၆၅
မောဟော	၅၃	ယာနံ	၂၃၄
	[ယ]	ယာနသန္တိမိ	၃၅၅
ယံ	၅၈	ယာပနာယ	၃၀၁
ယံဌာနပ္ပတ္တော	၂၆	ယာပေတိ	၈၄
ယံဒိဋ္ဌိကော	၁၇၅	ယာမံ	၆၈
ယံဓမ္မသမန္တာဂတော	၂၆	ယာမာ	၁၃၃
ယက္ခတ္တာယ	၁၇၆	ယာယတိ	၂၃
ယက္ခဿ	၃၁၅	ယာဝဒေဝ	၄၀၉
ယက္ခာ	၃၂၇	ယုဂဂါဟံ	၂၅၂
ယတစာရီ	၄၀၈	ယုတော	၂၉၂
ယတော	၄၁၃	ယုတ္တသညံ	၂၆၆
ယတ္တော	၄၁၃	ယုတ္တဿ	၂၂၇
ယထာကမ္မုပဂေ	၃၃၃	ယုတ္တော	၂၄၆
ယထာနုဓမ္မံ	၄၀၂	ယုဓာယ	၂၄၉
ယထာပကာရော	၂၅	ယောဂက္ခေမကာမာ	၂၂၃

သံဝဏ္ဏိတပဒါနံ အနုတ္တမဏိကာ

၄၈၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]		[Ma]	
Madāya	300	Maraṇassati	30
Mado	54	Maraṇā	167
Madhukapānaṃ	349	Marati	24
Madhumeho	51	Marantassa	130
Madhuraṃ	300	Mariyādaṃ	403
Madhuravado	387	Marukantāraṃ	242
Manasikaritvā	359	Marū	130
Manaso	404	Malaṃ	402
Manāpaṃ	303	Malā	57
Manāpikā	10, 90	Mahaggataṃ	405
Manujo	22	Mahaddhano	254
Manussapucchā	327	Mahantaṃ	375
Manussaphassānaṃ	403	Mahantā	216
Manussarāhasseyyakāni	231	Mahanto	106
Manussassa	15	Mahallako	215
Manesikāya	362	Mahākibbisakārino	376
Mano	144	Mahāgedho	238
Manoduccaritaṃ	52	Mahānāgā	304
Manopadoso	279	Mahāniraye	375
Manomuni	152	Mahāpakkho	248
Manomoneyyaṃ	152	Mahāpañño	199
Manovitakkā	58	Mahāparivāro	248
Manovilekho	282	Mahāpariso	248
Manosamphasso	144	Mahāpariḷāhaṭṭhena	27
Mantabandhu	46	Mahābandhanaṃ	238
Mantabhāṇī	278	Mahābhitāpanaṭṭhena	27
Mando	237	Mahābhūtūpanibandhaṃ	131
Mamāyitaṃ	138, 384	Mahābhogakulā	172
Mamāyitā	14	Mahārajakkhā	337
Mamāyite	137	Mahārajakkhe	258

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌကော
[ယ]		[ခ]	
ယောဂီ	၄၁၈	ရမယေ	၄၁၈
ယောဇနသတံ	၃၇၅	ရသဂ္ဂါနိ	၃၀၀
ယောဇေတွာ	၃၇၅	ရသပါနံ	၃၄၉
ယောနိသော	၃၀၀	ရသာ	၁၁
ယောဗ္ဗညံ	၉၀၊ ၃၇၇	ရသေသု	၂၉၉
		ရဟသော	၂၂၆
		ရာဂံ	၃၀၃
		ရာဂကိဉ္ဇနံ	၃၈၄
		ရာဂစရိတာ	၃၃၈
		ရာဂတမံ	၃၈၉
		ရာဂရတ္တာ	၂၀၇
		ရာဂရာဂီ	၂၀၅
		ရာဂသလ္လံ	၁၆၃
		ရာဂဿ	၂၆၄
		ရာဂေါ	၁၄၇
		ရာဇကထာ	၃၄၆
		ရာဇကုလမဇ္ဈဂတော	၂၃၈
		ရာဇခါဒါယ	၂၄၉
		ရာဇဓာနီ	၁၂
		ရာဇပေါရိသေန	၃၁၁
		ရာဇဘယံ	၃၄၈
		ရာဇမဟာမတ္တာ	၄၀၀
		ရာဇာနောပိ	၂၇၃
		ရာဟုမုခံ	၂၄၁
		ရိတ္တံ	၂၂၂
		ရိတ္တသင်္ဃံ	၁၈၇
		ရိတ္တတော	၁၄၆
		ရိတ္တပေသုဏော	၃၈၂
		ရိတ္တဿ	၂၄၄
		ရိတ္တော	၂၆၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]		[Ma]	
Mahārājāno	327	Māraḷisaṃ	35, 406
Mahāluddā	376	Māraṇisaṃ	35, 406
Mahāvanaṃ	238	Mārasenā	203
Mahāsamuddaṃ	242	Mārāmisāṃ	406
Mahāsahassim	336	Mārāmisato	146
Mahicchatā	286	Mārisa	226
Māṇavā	51	Māro	401
Mātaṅgena	253	Mālā	363
Mātā	223	Māḷā	171
Mātāpettikaṃ	370	Migalakkhaṇaṃ	366
Mātumaṇaṃ	66	Migavākkāṃ	367
Mānaṃ	244	Migavākkapāṭhakā	367
Mānamaññaṇāya	219	Micchattaṃ	139
Mānava	22	Micchāgāho	140
Mānaṣaṃ	19	Micchācāro	99
Mānā	87	Micchāññaṇaṃ	178
Mānātimāno	180	Micchādiṭṭhiṃ	402
Mānānusayo	207	Micchādiṭṭhi	102
Mānusikaṃ	65	Micchādiṭṭhikammasamādānā	334
Mānusikā	13	Micchādiṭṭhikā	334
Mānenti	175	Micchāpatho	139
Māno	53	Micchāvimutti	179
Māmako	218	Mittā	217
Māyaṃ	184, 358	Mithu	246
Māyā	32, 53	Middhaṃ	382
Māyāvitā	179, 361	Miyyamāno	242
Māragocarō	406	Miyyare	376
Māranivāso	406	Mukhakulānavikulāno	280
Mārapāso	35	Mukhacuṇṇakaṃ	363
Mārabandhanaṃ	406	Mukhaḍḍimakaṃ	362

၄၈၄		မဟာနိဗ္ဗေသဋ္ဌကထာယ	
ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော်	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော်
[၇]		[၇]	
ရုက္ခဗလူပမာ	၂၇	ရောဂံ	၃၆၄
ရုက္ခမူလံ	၈၃	ရောဂတော	၁၄၅
ရုက္ခမူလာ	၁၇၁	ရောဂဗျသနံ	၆၆၊ ၂၂၀
ရုက္ခသာခါယံ	၂၃၇	ရောဟိတမစ္ဆံ	၁၈၇
ရုစိ	၁၂၆		
ရုတံ	၃၆၇	[၈]	
ရုဒ္ဓေ	၃၆၄	လက္ခဏပါဌကော	၃၆၆
ရုမိရမံသာဝလေပနံ	၂၆၃	လက္ခဏဝါဒါ	၂၄၆
ရုပ္ပတိ	၁၁	လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနံ	၁၁၂
ရုပ္ပနံ	၁၁	လက္ခဏေ	၁၃၀
ရုသိတော	၃၇၁	လဂ္ဂံ	၈၁
ရူပတဏှာ	၃၄	လဂ္ဂနံ	၂၀၉၊ ၂၆၆
ရူပဒဿနေန	၁၈၆	လဂ္ဂနသညံ	၂၆၆
ရူပဓာတုံ	၁၆၄	လဂ္ဂနာမိဝစနံ	၈၁
ရူပဓာတု	၂၆၈	လဂ္ဂါ	၉၀
ရူပနိမိတ္တနိကေတဝိသာရိနိဗန္ဓာ	၂၆၉	လဂ္ဂိတံ	၈၁
		လဂ္ဂိတာ	၉၀၊ ၉၃
ရူပပတိဋ္ဌံ	၈၁	လဂ္ဂိတော	၈၁
ရူပဘဝေ	၁၃၇	လဂ္ဂေါ	၈၁
ရူပရဇော	၄၁၆	လဂ္ဂိ	၃၇၈
ရူပရတံ	၃၀၄	လစ္ဆတိ	၄၀၁
ရူပရာဂါ	၈၇	လတာ	၃၅
ရူပသညာ	၁၅၀	လဒ္ဓါ	၉
ရူပသညာယ	၈၄	လပကလပကော	၂၉၄
ရူပသမ္ပုဒိတံ	၃၀၄	လပနာ	၃၇၀
ရူပါ	၂၇၈	လပနာယ	၃၄၉
ရူပါရာမံ	၃၀၄	လပန္နိ	၁၃၅
ရူပါဝစရာ	၁၄	လပယေယျ	၃၆၇
ရူပါသာ	၃၄	လပါ	၃၆၇
ရူပူပယံ	၈၁	လဘတိ	၁၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]		[Ma]	
Mukhabherikaṃ	362	Mudindriye	258
Mukhabheruḷakaṃ	363	Mudubhūte	314
Mukharogo	51	Muddikapānaṃ	349
Mukhalepanaṃ	363	Munayo	220
Mukhavalimakāṃ	362	Munimunino	152
Mukhasambhāviko	294	Munī	162
Mukhālambaraṃ	362	Muyhati	304
Mukhodakadānena	353	Muyhanti	82
Muggo	46	Musā	100, 282, 395
Muccanti	176	Musāvādaṃ	282, 395
Mucchā	32	Musāvādo	100, 395
Mucchitā	93	Mussati	234
Muñcanā	185	Mussate	228
Muñcanti	190	Mūlaṃ	15
Muñcitabbaṃ	185	Mūlakhajjaṃ	349
Muñceyya	416	Mūlampi	132
Muṇḍikāputto	188	Mūlaraso	299
Mutaṃ	37, 225	Mūlharūpo	162
Mutamatto	304	Mettābhāvanaṃ	338
Mutarūpena	272	Mettāya	77
Mutasuddhikā	189	Mettāyanā	405
Mute	186, 304	Mettāyitattaṃ	405
Muttakarīsapuṇṇaṃ	263	Metti	405
Muttagedho	147, 271	Methunaṃ	226
Muttapuṇṇaṃ	263	Methunasmiṃ	263
Muttācāro	379	Medhagaṃ	373
Muttāvī	212	Medhāviṃ	415
Muttipaṭisevanatāya	77	Medhāvī	148
Muttiyā	176	Merayaṃ	310
Mudindriyā	337	Mokkhaṃ	107

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌကော်	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌကော်
[လ]		[လ]	
လဘိတွာ	၃၀၀	လေဏာ	၁၇၁
လမ္ဗိလံ	၃၀၀	လောကက္ခာယိကာ	၃၄၇
လဟုံ	၆၉	လောကဓမ္မဂရုကဿ	၃၇၀
လဟုကံ	၁၃၃	လောကဓမ္မာ	၂၁၉
လဟုကာယ	၆၉	လောကဓာတုံ	၃၃၆
လဟုသော	၁၂၉	လောကိယော	၁၄၅၊ ၂၉၁
လာပံ	၃၆၃	လောကုတ္တရာ	၁၄၅၊ ၂၉၁
လာဘကမျာ	၂၉၉၊ ၃၆၇	လောကေ	၁၃၅
လာဘမစ္ဆရိယံ	၉၅	လောကော	၃၃၅
လာဘသက္ကာရသိလောက-		လောကိကံ	၃၀၀
ပဋိသညာက္ခော	၃၆၉	လောဘော	၃၅
လာဘာဘိနိဗ္ဗတ္တိယာ	၂၉၉	လောမဟံသနရူပါ	၃၇၅
လာဘီ	၁၇၂	လောမဟံသော	၅၀၊ ၃၄၈
လာဘော	၃၈၆	လောလုပ္ပံ	၃၄
လာဘော	၉၅	လောလုပ္ပါယနာ	၃၄
လာမကံ	၃၂၁	လောလုပ္ပါယိတတ္ထံ	၃၄
လာမကာ	၄၇	လောဟနုမာသော	၃၈၈
လာလပ္ပတံ	၂၁၆	လောဟိတကော	၃၃၁
လာလပ္ပနာ	၂၂၁	လောဟိတပိတ္ထံ	၅၁
လာလပ္ပိတတ္ထံ	၂၂၁		
လာလပ္ပေါ	၂၂၁		
လိဂီကံ	၂၂၈	[ဝ]	
လိမ္မတီ	၁၄၁	ဝံသံ	၃၄၄
လိမ္မေယျံ	၂၁၃	ဝက်ကေန	၃၆၂
လိနံ	၃၈၂	ဝစနံ	၉၄
လိနေ	၄၁၈	ဝစနေန	၃၁၉
လုဠိတံ	၄၀၅	ဝစိဒ္ဓစ္စရိတံ	၅၂
လေဇ္ဇူဟိ	၂၇၃	ဝစိဘိ	၄၁၄
လေဏံ	၃၇၇	ဝစိမောနေယျံ	၁၅၂
လေဏပ္ပတ္တံ	၁၈၅	ဝစိသင်္ခါရနိရောဓော	၁၅၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]		[Ya]	
Mokkhagavesino	376	Yathāyutto	25
Mokkhacikāya	362	Yathāvajjena	362
Mokkho	216, 253	Yathāvihito	25
Moghaṃ	167	Yathāsantatiko	381
Mocapānaṃ	349	Yanti	216
Monappatto	151	Yapeti	84
Monena	162	Yasassī	172
Moneyyasampannaṃ	152	Yaso	230
Moneyyāni	152	Yāgupānaṃ	349
Momūlaṃ	266	Yācāmi	276
Momūho	237	Yātrā ca	301
Mosavajje	371	Yāthāvaṃ	317
Mohacarito	338	Yāthāvakam	140
Mohanasmiṃ	78	Yāthāvato	156
Mohanīye	304	Yāthāvamanā	165
Moho	53	Yānaṃ	234
		Yānasannidhimhi	355
[Ya]		Yāpanāya	301
Yaṃ	58	Yāpeti	84
Yaṃṭhānappatto	26	Yāmaṃ	68
Yaṃdiṭṭhiko	175	Yāmā	133
Yaṃdhammasamannāgato	26	Yāyati	23
Yakkhattāya	176	Yāvadeva	409
Yakkhassa	315	Yugaggāhaṃ	252
Yakkhā	327	Yuto	292
Yatacārī	408	Yuttasaññaṃ	266
Yato	413	Yuttassa	227
Yatto	413	Yutto	246
Yathākammupage	333	Yudhāya	249
Yathānudhammaṃ	402	Yogakkhemakāmā	223
Yathāpakāro	25		

၄၈၆

မဟာနိဗ္ဗေသဋ္ဌကထာယ

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[•]		[•]	
ဝစီသုစရိတေဟိ	၃၉၈	ဝဒတေ	၃၈၆
ဝဇ	၂၅၀	ဝဒန္တိ	၁၆၄
ဝဇတော	၃၉၄	ဝဒါနံ	၁၈၆
ဝဇ္ဇဒဿနံ	၄၁၅	ဝဒါမီတိ	၂၆၄
ဝဇ္ဇသညိတာ	၂၈၂	ဝဒေသိ	၂၆၄
ဝဇ္ဇါ	၃၀၇	ဝဓကတော	၁၄၆
ဝဇ္ဇေယျ	၃၂	ဝဓကာ	၅၇
ဝဇ္ဇေသု	၁၀၄	ဝနံ	၃၃
ဝဉ္ဇနာ	၁၇၉၊ ၃၆၁	ဝနထော	၃၃
ဝဉ္ဇနိကာ	၁၇၉၊ ၃၆၁	ဝနန္တေ	၃၉၄
ဝဉ္ဇိ	၁၆၄	ဝနပတ္တိ	၈၃
ဝဉ္ဇပရိယန္တေ	၇၈	ဝန္တဂေဓော	၂၇၁
ဝဗ္ဗာတိ	၁၈၈	ဝပီယတိ	၃၉၄
ဝဗ္ဗိတော	၂၄၉	ဝမ္ဘယိတကာရဏာ	၃၂၃
ဝဏိဇ္ဇာယ	၃၁၀	ဝမ္ဘိတော	၄၁၃
ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာယ	၁၇၂၊ ၁၈၃၊ ၂၈၁	ဝမ္ဘေတိ	၄၁၂
ဝဏ္ဏဝါဒိ	၄၁၂	ဝမ္ဘိကော	၇၉
ဝဏ္ဏဟာရိယံ	၂၄၇	ဝယဓမ္မာ	၁၇၅
ဝဏ္ဏော	၉၅	ဝယဓမ္မော	၂၁၇
ဝတံ	၁၆၉	ဝယော	၂၁၅
ဝတသုဒ္ဓိကာ	၁၈၈	ဝယောခန္ဓေ	၆၈၊ ၁၇၁
ဝတာနိ	၁၉၁	ဝရံ	၁၆၂
ဝတေန	၉၃	ဝရဂ္ဂါဟော	၁၇၇
ဝတ္တတိ	၈၄	ဝလိနံ	၂၁၆
ဝတ္တဗ္ဗော	၂၇၉	ဝသလဓမ္မော	၂၂၆
ဝတ္တာ	၃၆၃	ဝသိတတ္တာ	၄၃
ဝတ္ထါ	၁၂	ဝသိပ္ပတ္တော	၇၁
ဝတ္ထါကာမေ	၆၈	ဝသီဘာဝံ	၃၉၀
ဝတ္ထါနာ	၁၇၂	ဝသံဝုဋ္ဌော	၃၈၇
ဝတ္ထါဝိဇ္ဇာယ	၃၅၃	ဝသိတံ	၃၆၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌဏော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌဏော
[Ya]		[Ra]		[ဝ]		[ဝ]	
Yogī	418	Ramaye	418	ဝသေ	၆၈	ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနံ	၂၉၀
Yojanasataṃ	375	Rasaggāṇi	300	ဝဟန္တိန္ဒော	၂၃၈	ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနက္ခန္ဓေန	၇၇
Yojetvā	375	Rasapānaṃ	349	ဝဟတိ	၂၃	ဝိမုတ္တိယာ	၁၇၆
Yoniso	300	Rasā	11	ဝါစံ	၄၁၆	ဝိမုတ္တိရသဿ	၂၃၁
Yobbaññaṃ	90, 377	Rasesu	299	ဝါစသိကာ	၃၆၃	ဝိမောက္ခန္တိကံ	၂၃၃၊ ၃၉၁
		Rahasso	226	ဝါစာ	၂၂၁	ဝိမောက္ခာနံ	၂၃၂
		Rāgaṃ	303	ဝါစာမုနိ	၁၅၂	ဝိယတ္တေသု	၂၀၉
Rakkhantā	221	Rāgakiñcanaṃ	384	ဝါစာယ	၃၁၉	ဝိယာရန္တာ	၃၈၆
Rakkhito	413	Rāgacaritā	338	ဝါစာယတော	၂၇၉	ဝိရဇ္ဇန္တိ	၂၂၅
Rakkheyya	347	Rāgatamaṃ	389	ဝါတာ	၄၁၀	ဝိရတော	၁၇၄
Ragañca	263	Rāgarattā	207	ဝါဒိ	၁၆၅	ဝိရဒ္ဓါ	၃၁၉
Rajānīyaṃ	12	Rāgarāgī	205	ဝါဒတ္ထိကာ	၂၄၆	ဝိရန္တံ	၂၄၇
Rajānīye	304	Rāgasallaṃ	163	ဝါဒပရိယေသနံ	၂၄၆	ဝိရမေ	၂၄၈
Rajāni	416	Rāgassa	264	ဝါဒပုံရေက္ခာရာ	၂၄၆	ဝိရာဂဓမ္မော	၂၁၇
Rajojalladharo	381	Rāgo	147	ဝါဒပ္ပမောက္ခာယ	၂၅၀	ဝိရာဂရတ္တာ	၂၀၇
Rajjati	304	Rājakathā	346	ဝါဒါဓိပ္ပာယာ	၂၄၆	ဝိရာဂါ	၁၁၇
Rajjanīyatṭhena	14	Rājakulamajjhagato	238	ဝါဒိတံ	၃၄၄	ဝိရာဂါယ	၂၆၄
Rajjanti	225	Rājakhādāya	249	ဝါဒိနော	၂၂၇	ဝိရုတဉ္စ	၃၆၄
Raṭṭhaṃ	12	Rājadhānī	12	ဝါဒေသု	၃၀၇	ဝိရုဒ္ဓမနာ	၁၆၅
Ratanaṃ	264	Rājaporisena	311	ဝါဒေါ	၁၀၀၊ ၂၈၂	ဝိရုဒ္ဓါ	၃၇၆
Ratiṃ	388	Rājabhayaṃ	348	ဝါယာမော	၁၆၃	ဝိရုဇ္ဈိ	၈၁
Rati	58	Rājamahāmattā	400	ဝါရေယျံ	၃၆၆	ဝိရောဓော	၂၇၉
Rattānaṃ	227	Rājānopi	273	ဝါလဝေဓိရူပါ	၂၆၁	ဝိလုနံ	၂၁၅
Rattindivaṃ	358	Rāhumukhaṃ	241	ဝါသီဟိ	၃၇၄	ဝိလေပနံ	၃၆၃
Ratto	184	Rittam	222	ဝိကတ္ထတိ	၁၇၄	ဝိလေပနာ	၃၆၃
Rathakena	362	Rittaghaṭaṃ	187	ဝိကတ္ထိ	၂၈၁	ဝိလောကိတေ	၄၀၇
Ratho	79	Rittapesuṇo	382	ဝိမုတ္တိဿတိ	၁၇၁	ဝိဝဋံ	၂၀၂
Randhaṃ	247	Rittassa	244	ဝိမုတ္တတ္တာ	၇၇	ဝိဝဋ္ဌစက္ခု	၃၃၁၊ ၃၃၇
Randhamesī	247	Ritto	267	ဝိမုတ္တိ	၂၉၀	ဝိဝဋ္ဌာနိ	၂၀၃
				ဝိမုတ္တိက္ခန္ဓေန	၇၇	ဝိဝဇ္ဇေယျ	၃၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ra]		[Ra]	
Rukkhaphalūpamā	27	Rogaṃ	364
Rukkhamūlaṃ	83	Rogato	145
Rukkhamūlā	171	Rogabyasanam	66, 220
Rukkhasākhāyam	237	Rohitamaccham	187
Ruci	126	[La]	
Rutam	367	Lakkhaṇapāṭhakā	366
Ruddhe	364	Lakkhaṇavādā	246
Rudhiramaṃsāvalepanam	263	Lakkhaṇūpanijjhānam	112
Ruppati	11	Lakkhaṇe	130
Ruppanam	11	Laggam	81
Rusito	371	Lagganam	209, 266
Rūpaṭaṇhā	34	Lagganasaññaṃ	266
Rūpadassanena	186	Lagganādhivacanam	81
Rūpadhātum	164	Laggā	90
Rūpadhātu	268	Laggitam	81
Rūpanimittaniketavisāravini- bandhā	269	Laggitā	90, 93
Rūpapatiṭṭham	81	Laggito	81
Rūpabhava	137	Laggo	81
Rūparaḷo	416	Laṅgī	378
Rūparatam	304	Lacchati	401
Rūparāgā	87	Latā	35
Rūpasāñña	150	Laddhā	9
Rūpasāññāya	84	Lapakalapako	294
Rūpasammuditam	304	Lapanā	370
Rūpā	278	Lapanāya	349
Rūpārāmaṃ	304	Lapanti	135
Rūpāvacarā	14	Lapayeyya	367
Rūpāsā	34	Lapā	367
Rūpūpayam	81	Labhati	15

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[ဝ]		[ဝ]	
ဝိဝရံ	၂၄၇	ဝိသတ္တော	၈၁
ဝိဝရ	၂၇၇	ဝိသဖလာ	၃၆
ဝိဝရာဟိ	၂၂၀	ဝိသမံ	၂၃၅
ဝိဝါဒကာရကာ	၂၂၇	ဝိသမပရိဟာရဇာ	၅၂
ဝိဝါဒယန္တိ	၂၅၀	ဝိသမလောဘော	၃၄
ဝိဝိဇ္ဇေဝ	၁၀၇	ဝိသမူလာ	၃၆
ဝိဝိတ္တံ	၈၂	ဝိသမေ	၉၃
ဝိဝိတ္တဿ	၂၄၄	ဝိသမော	၂၃၈
ဝိဝိတ္တော	၂၇၁	ဝိသယေ	၄၀၂
ဝိဝေကဇံ	၁၁၀	ဝိသဝိတာယ	၃၉၀
ဝိဝေကဋ္ဌကာယာနံ	၈၈	ဝိသာဏမယေန	၂၄
ဝိဝေကဋ္ဌ	၈၉	ဝိသာလာ	၃၅
ဝိဝေကဒဿီ	၂၉၀	ဝိသိခါကထာ	၃၄၆
ဝိဝေကရတိ°	၃၈၉	ဝိသိနိတွာ	၇၆
ဝိဝေကာ	၇၈	ဝိသုဇ္ဈန္တိ	၁၇၆
ဝိသံ	၃၁	ဝိသုဒ္ဓသဒ္ဓေါ	၃၈၈
ဝိသံယုတ္တော	၇၃	ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂံ	၃၁၉
ဝိသံဝါဒိတာ	၃၅	ဝိသုဒ္ဓိယာ	၁၇၆
ဝိသံဟရတိ	၃၅	ဝိသုဒ္ဓေန	၃၃၂
ဝိသက္ကတိ	၃၅	ဝိသုကဒဿနာ	၃၄၅
ဝိသင်္ခါရဂတံ	၈၈	ဝိသုစိကံ	၃၆၄
ဝိသင်္ခါရဂတာနံ	၈၈	ဝိသုစိကာ	၅၁
ဝိသဇ္ဇ	၂၀၃	ဝိသေနိကတွာ	၂၅၀
ဝိသညသညီ	၃၁၃	ဝိသေနိဘူတော	၂၀၂
ဝိသညုတ္တော	၁၄၈	ဝိသေသံ	၁၆၈
ဝိသဋ္ဌာ	၃၅	ဝိသဇ္ဇိတာ	၂၆၂
ဝိသတာ	၃၃	ဝိသဇ္ဇေတိ	၃၇၁
ဝိသတ္တံ	၈၁	ဝိသဋ္ဌော	၃၈၇
ဝိသတ္တိကံ	၄၅၂၈၆	ဝိဟနေ	၄၁၇
ဝိသတ္တိကာ	၃၅		

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[La]		[La]	
Labhitvā	300	Leṇā	171
Lambilaṃ	300	Lokakkhāyikā	347
Lahum	69	Lokadhammagarukassa	370
Lahukaṃ	133	Lokadhammā	219
Lahukāya	69	Lokadhātuṃ	336
Lahuso	129	Lokiyo	145, 291
Lāpaṃ	363	Lokuttaro	145, 291
Lābhakamyā	299, 367	Loke	135
Lābhamacchariyaṃ	95	Loko	335
Lābhasakkārasiloka- paṭisaññutto	369	Loṇikaṃ	300
Lābhābhiniḥbattiyā	299	Lobho	35
Lābhī	172	Lomahaṃsanarūpā	375
Lābhe	386	Lomahaṃso	58, 348
Lābho	95	Loluppaṃ	34
Lāmakam	321	Loluppāyanā	34
Lāmakā	47	Loluppāyitattaṃ	34
Lālappataṃ	216	Lohaḍḍhamāso	388
Lālappanā	221	Lohitako	331
Lālappitattaṃ	221	Lohitapittaṃ	51
Lālappo	221		
Liṅgikaṃ	228	[Va]	
Limpatī	141	Vaṃsaṃ	344
Limpeyyum	213	Vaṅkakena	362
Līnaṃ	382	Vacanaṃ	94
Līne	418	Vacanena	319
Luḷitaṃ	405	Vacīduccaritaṃ	52
Ledḍūhi	273	Vacībhi	414
Leṇaṃ	377	Vacīmoneyyaṃ	152
Leṇappattaṃ	185	Vacīsaṅkhāranirodho	152

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌဏော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌဏော
[•]		[•]	
ဝိဟရတိ	၁၁၂	ဝုသိတဝါ	၇၆
ဝိဟာရတော	၁၇၁	ဝူပသန္ဓော	၁၄၇
ဝိဟာရသေနာသနံ	၈၃	ဝူပသမံ	၃၁၅
ဝိဟိံသာသညာ	၁၄၉	ဝူပသမာ	၁၁၅
ဝိဟိံသူပရတိယာ	၃၀၁	ဝူပသမာယ	၂၃၇၊ ၃၂၁
ဝီတဂေဓော	၁၄၇	ဝေကဋီကော	၃၈၁
ဝီတတဏှော	၂၇၇	ဝေဇ္ဇကဓမ္မန	၃၅၄
ဝီတိဝတ္ထတိ	၄၅	ဝေဋ္ဌနဉ္စ	၃၆၃
ဝီတိဝတ္ထဿ	၂၄၅	ဝေဋ္ဌေန္တိ	၁၈၉
ဝီတိဝတ္ထေယျ	၆၉၊ ၁၅၀	ဝေတ္ထေဟိ	၂၄၁၊ ၃၇၄
ဝီတိဝတ္ထော	၃၀၇	ဝေဒဂူ	၁၉၂
ဝိမံသာ	၁၉၁	ဝေဒနာနံ	၄၁၁
ဝိမံသာနုစရိတံ	၃၁၇	ဝေဒနာပစ္စယာ	၁၉၈
ဝိမံသီ	၃၁၅	ဝိကပ္ပယေယျ	၂၀၂
ဝိရိယသမာဒါနံ	၁၇၀	ဝိကမ္ပတိ	၃၃၀
ဝိရိယဿ	၁၇၀	ဝိကမ္ပန္တိ	၃၀၅
ဝိရိယာရဗ္ဗော	၃၅၉	ဝိကာလဝိသိခါစရိယာနုယောဂံ	
ဝိရိယေန	၉၁		၃၁၀
ဝိရော	၂၄၉	ဝိကိရတိ	၂၄
ဝိသတိဝတ္ထုကာ	၁၃၉	ဝိကောပေန္တိ	၃၂၆
ဝိဟိ	၄၆	ဝိက္ကန္တော	၂၄၉
ဝုစ္စမာနော	၁၆၅	ဝိက္ခန္တနတော	၂၆
ဝုဋ္ဌဝါသော	၇၂	ဝိက္ခန္တိတာ	၂၇၂
ဝုဋ္ဌာနမူလကံ	၆၅	ဝိက္ခေပဂတော	၈၁
ဝုဋ္ဌာပေတွာ	၃၈၈	ဝိက္ခေပေါ	၂၈၂
ဝုတ္တံ	၅၇	ဝိဂစ္ဆမာနေ	၃၈၃
ဝုတ္တံ	၈၁	ဝိဂတဂေဓော	၁၄၇
ဝုဒ္ဓိပရိဟာနိ	၃၀၇	ဝိဂတတ္တာ	၁၇၃
ဝုဒ္ဓေါ	၂၁၅	ဝိဂတုပတ္တိလေသေ	၃၁၄
ဝုယတိ	၂၃	ဝိဂတော	၃၁၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]		[Va]	
Vacīsucaritehi	398	Vadate	386
Vaja	250	Vadanti	164
Vajato	394	Vadānaṃ	186
Vajjadassinaṃ	415	Vadāmīti	264
Vajjasāññitā	282	Vadesi	264
Vajjuraṃ	307	Vadhakato	146
Vajjeyya	32	Vadhakā	57
Vajjesu	104	Vanam	33
Vañcanā	179, 361	Vanatho	33
Vañcanikā	179, 361	Vanante	394
Vatṭam	164	Vanapattham	83
Vatṭapariyante	78	Vantagedho	271
Vaddhāti	188	Vapīyati	394
Vaddhito	249	Vambhayitakāraṇā	323
Vañijjāya	310	Vambhito	413
Vaṇṇapokkharatāya	172, 183, 281	Vambheti	412
Vaṇṇavādī	412	Vammiko	79
Vaṇṇahāriyaṃ	247	Vayadhammā	175
Vaṇṇo	95	Vayadhammo	217
Vataṃ	169	Vayo	215
Vatasuddhikā	188	Vayokhandhe	68, 171
Vatāni	191	Varam	162
Vatena	93	Varaggāho	177
Vattati	84	Valinaṃ	216
Vattabbo	279	Vasaladhammo	226
Vatthā	363	Vasitattā	43
Vatthu	12	Vasippatto	71
Vatthukāme	68	Vasībhāvaṃ	390
Vatthunā	172	Vassaṃvuṭṭho	387
Vatthuvijjāya	353	Vassitaṃ	367

ပဒါနက္ခမော	ပိဋကော်	ပဒါနက္ခမော	ပိဋကော်
[•]		[•]	
ဝိဂ္ဂယ	၃၁၆	ဝိညဂရဟိတံ	၃၇၂
ဝိဃာတံ	၂၂၆	ဝိညပသတ္တံ	၃၇၂
ဝိဃာတပက္ခိကံ	၃၈၉	ဝိညေယျော	၃၈၇
ဝိစယဗဟုလော	၄၀၆	ဝိတက္က	၄၀၈
ဝိစိကိစ္ဆာ	၅၃	ဝိတက္ကစရိတော	၃၃၈
ဝိစိကိစ္ဆာယ	၈၆	ဝိတက္ကဝိစာရာနံ	၁၁၅
ဝိစိကိစ္ဆာဝသေန	၈၁	ဝိတက္ကကာ	၅၁
ဝိစိနံ	၃၇၂	ဝိတိက္ကကဗျေါ	၁၇၃
ဝိစိနန္တော	၂၆၄	ဝိတ္တိ	၉၂၂၇၈
ဝိစိနိတွာ	၁၇၇	ဝိတ္တိ	၁၆၁၈
ဝိစ္ဆန္တေတိ	၁၇၈	ဝိတ္တတာ	၃၇
ဝိဇညာ	၄၀၄	ဝိဒဟေ	၃၆၄
ဝိဇနဝါတာနိ	၂၃၁	ဝိဒိတတ္တာ	၁၉၁
ဝိဇာနန္တော	၁၈၆	ဝိဒူရေ	၈၉
ဝိဇာနေယျာမ	၃၁၃	ဝိဒ္ဓိသိတာနိ	၂၀၃
ဝိဇာယနမူလကံ	၆၁	ဝိဒ္ဓိသေတိ	၂၄
ဝိဇိဂုစ္ဆတော	၃၉၂	ဝိဒ္ဓေါ	၂၄
ဝိဇိတာဝိနော	၃၀၅	ဝိဒ္ဓါ	၁၉၁
ဝိဇ္ဇာဂတော	၁၉၁	ဝိဓေတိ	၂၄
ဝိဇ္ဇာဋ္ဌာနံ	၁၈၁	ဝိဓဝါ	၃၉၉
ဝိဇ္ဇာဋ္ဌာနေန	၁၇၂	ဝိဓာဝတိ	၃၇၈
ဝိဇ္ဇုပ္ပါဒေါ	၁၃၁	ဝိမူပေတိ	၇၆
ဝိဇ္ဈာတတ္တာ	၁၇၃	ဝိမူပေတွာ	၇၆
ဝိညာဏံ	၂၀	ဝိနယဓရော	၁၇၂
ဝိညာဏပစ္စယာ	၁၉၇	ဝိနယဝါဒီ	၂၈၅
ဝိညာဏဿ	၉၂	ဝိနယာယ	၄၁၆
ဝိညာဏုပနိဗ္ဗံ	၁၃၁	ဝိနယော	၁၂၆
ဝိညာတံ	၂၂၅	ဝိနာဘာဝေါ	၂၁၇
ဝိညာတဗ္ဗံ	၃၇	ဝိနိဂ္ဂဟော	၄၁၈
ဝိညာတေ	၃၀၄	ဝိနိဃာတိ	၂၄၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]		[Va]	
Vasse	68	Vimuttiñāṇadassanaṃ	290
Vahacchinno	238	Vimuttiñāṇadassanakkhandhena	77
Vahati	23	Vimuttiyā	176
Vācam	416	Vimuttirasassa	231
Vācasikā	363	Vimokkhantikaṃ	233, 391
Vācā	221	Vimokkhānaṃ	232
Vācāmuni	152	Viyattesu	209
Vācāya	319	Viyārambhā	386
Vācāyato	279	Virajjanti	225
Vātā	410	Virato	174
Vādaṃ	165	Viraddhā	319
Vādatthikā	246	Virandhaṃ	247
Vādapariyesanaṃ	246	Virame	248
Vādapurekkhārā	246	Virāgadhammo	217
Vādappamokkhāya	250	Virāgarattā	207
Vādādhippāyā	246	Virāgā	117
Vāditaṃ	344	Virāgāya	264
Vādino	227	Virutañca	364
Vādesu	307	Viruddhamanā	165
Vādo	100, 282	Viruddhā	376
Vāyāmo	163	Virūlhim	81
Vāreyyaṃ	366	Virodho	279
Vāavedhirūpā	261	Vilūnaṃ	215
Vāsīhi	374	Vilepanaṃ	363
Vikatthati	174	Vilepanā	363
Vikatthī	281	Vilokite	407
Vimuccissati	171	Vivaṭaṃ	202
Vimuttattā	77	Vivaṭacakkhu	331, 337
Vimutti	290	Vivaṭāni	203
Vimuttikkhandhena	77	Vivajjeyya	32

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[•]		[•]	
ဝိနိစ္ဆယ	၂၆၅	ဝိပ္ပဋိသာရော	၂၀၂
ဝိနိစ္ဆယာ	၃၀၉	ဝိပ္ပမုတ္တာ	၃၀၅
ဝိနိစ္ဆိနိတွာ	၁၇၇	ဝိပ္ပမုတ္တော	၁၄၈
ဝိနိဓာယ	၂၄၀	ဝိပ္ပလာပေါ	၂၂၁
ဝိနိပါတော	၃၃၅	ဝိပ္ပလုဂ္ဂါ	၂၀၃
ဝိနိဗဒ္ဓေါ	၈၁	ဝိပ္ပလုဇ္ဇတိ	၂၄
ဝိနိဝိဇ္ဈနဋ္ဌေန	၂၇	ဝိပ္ပလုဇ္ဇန္တိ	၂၄
ဝိနေတာ	၂၅၅	ဝိပ္ပဟာတဝေ	၂၃၇
ဝိနေယျ	၁၄၁	ဝိပ္ပန္နိ	၁၄၀
ဝိနောဒေတိ	၁၄၆	ဝိပ္ပန္နမာနံ	၁၃၆
ဝိန္ဒတိ	၁၅	ဝိဗန္ဓေ	၃၂၅
ဝိန္ဒိတွာ	၃၅၅	ဝိဗ္ဗန္တော	၂၃၈
ဝိပထမ္မ	၃၇၂	ဝိဘဇ	၂၂၀-၂၇၇
ဝိပရာဝတ္တံ	၂၅၀	ဝိဘဇိ	၂၃၁
ဝိပရိဏတံ	၂၉၁	ဝိဘတ္တော	၃၇၅
ဝိပရိဏတေ	၁၄၀	ဝိဘဝံ	၃၁၀
ဝိပရိဏာမညထာဘာဝါ	၂၅	ဝိဘဝတော	၁၄၆
ဝိပရိဏာမဒုက္ခံ	၆၀	ဝိဘဝါယ	၃၀၆
ဝိပရိဏာမဓမ္မတော	၁၄၆	ဝိဘာဝယိတွာ	၁၄၀
ဝိပရိဏာမန္တေ	၁၄၀	ဝိဘာဝိ	၁၄၈
ဝိပရိဏာမသံကိနော	၁၄၀	ဝိဘူတံ	၁၄၀
ဝိပရိယေသဂ္ဂါဟော	၁၄၀	ဝိဘူတဝိဟာရီ	၄၀၆
ဝိပရိတဂ္ဂါဟော	၁၄၀	ဝိဘူတသညီ	၃၁၃
ဝိပလ္လာသဂ္ဂါဟော	၁၄၀	ဝိဘူတေ	၃၁၂
ဝိပလ္လာသဿ	၃၂၈	ဝိဘူသနာယ	၃၀၁
ဝိပဿနာ	၁၉၁	ဝိဘောတိ	၃၁၃
ဝိပဿနာနိမိတ္တံ	၃၃၉	ဝိမတိ	၃၇၉
ဝိပဿနာပုဗ္ဗင်္ဂမံ	၂၇၂	ဝိမရိယာဒိကတေန	၁၄၈
ဝိပဿနာယ	၃၅၇	ဝိမလော	၁၈၇
ဝိပုလေန	၄၀၅		

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]		[Va]	
Vivaraṃ	247	Visatto	81
Vivara	277	Visaphalā	36
Vivarāhi	228	Visamaṃ	235
Vivādakārakā	227	Visamaparihārajā	52
Vivādayanti	250	Visamalobho	34
Vivicca	107	Visamūlā	36
Vivittaṃ	82	Visame	93
Vivittassa	244	Visamo	238
Vivitto	271	Visaye	402
Vivekaṃ	110	Visavitāya	390
Vivekaṭṭhakāyānaṃ	88	Visāṇamayena	24
Vivekaṭṭhe	89	Visālā	35
Vivekadassī	290	Visikhākathā	346
Vivekaratī	389	Visinitvā	76
Vivekā	78	Visujjhanti	176
Visaṃ	31	Visuddhasaddo	388
Visaṃyutto	73	Visuddhimaggaṃ	319
Visaṃvāditā	35	Visuddhiyā	176
Visaṃharati	35	Visuddhena	332
Visakkati	35	Visūkadassanā	345
Visaṅkhāragataṃ	88	Visūcikaṃ	364
Visaṅkhāragatānaṃ	88	Visūcikā	51
Visajja	203	Visenikatvā	250
Visaññaṣaṇṇī	313	Visenibhūto	202
Visaññutto	148	Visesaṃ	168
Visatā	35	Vissajjitā	262
Visatā	33	Vissajjeti	371
Visattaṃ	81	Vissatṭho	287
Visattikaṃ	45, 306	Vihane	417
Visattikā	35		

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[ဝ]		ဝေါဟရန္တိ	၁၃၅
ဝိမာနေတိ	၃၁၈	ဝေါဟရေယျ	၁၆၈
ဝိဝဒါတာ	၃၁၆		
ဝုဋ္ဌဟိတ္တာ	၁၈၇	[သ]	
ဝေဒေဟိ	၁၉၁	သံကိတ္တိသု	၃၈၀
ဝေဓတိ	၃၀၇၊ ၃၃၀	သံကိတ္တပရိခေါ	၇၂
ဝေဓန္တိ	၁၄၀	သံကိလိဋ္ဌာ	၁၇၅
ဝေဓမာနံ	၁၃၆	သံကိလေသဓမ္မတော	၁၄၆
ဝေပုလ္လံ	၈၁	သံကိလေသိကာ	၁၇၃
ဝေမာနေ	၃၈၃	သံဃံ	၂၃၅
ဝေနတေယျံ	၂၆၀	သံဃန္ဓေန္တိ	၂၇၂
ဝေနတေယျော	၂၆၀	သံဃသုပ္ပုပ္ပိပတ္တိ	၃၃၉
ဝေယျာကရဏံ	၂၃၃	သံဘက္ခေတိ	၃၇၁
ဝေယျာဗာဓိကာနံ	၄၁၁	သံဝတ္ထန္တိ	၅၅
ဝေလာတိက္ကန္တိ	၄၁၆	သံဝရဋ္ဌေန	၁၆၉
ဝေဝိစ္ဆံ	၃၅၊ ၃၈၂	သံဝရမတ္တေန	၁၈၈
ဝေသမံ	၁၃၀	သံဝရာယ	၃၄၃
ဝေသာရဇ္ဇာနံ	၂၃၂	သံဝရော	၁၀၅
ဝေသိယာဂေါစရော	၃၉၉	သံဝိဇိတံ	၃၇၃
ဝေဠုဒါနေန	၃၅၀	သံဝိဇ္ဇတိ	၃၀၄
ဝေါက္ကမ္မ	၂၉၅	သံဝုတော	၄၁၃
ဝေါစ္ဆာဒနာ	၁၇၉၊ ၃၆၁	သံဝေဂံ	၃၇၃
ဝေါဒါတဒသိ	၂၀၃	သံဝေသေတွာ	၃၇၄
ဝေါဒါနော	၂၅၇	သံသဂ္ဂေန	၄၀၀
ဝေါဒါတမဂ္ဂံ	၃၁၉	သံသဋ္ဌော	၂၀
ဝေါယောဂံ	၂၇၀	သံသပ္ပန္နော	၃၁
ဝေါရောပနော	၂၈၀	သံယမမတ္တေန	၁၈၈
ဝေါသာနဂတော	၇၁	သံသယော	၃၇၉
ဝေါသာနပ္ပတ္တော	၇၁	သံသရတိ	၃၇၉
ဝေါသုဇ္ဇိတ္တာ	၃၂၅	သံသာရံ	၁၈၇
ဝေါဟရတိ	၁၇၂	သံသာရပထံ	၂၄၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌဏော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌဏော
[Va]		[Va]		[သ]		[သ]	
Viharati	112	Vusitavā	76	သံသာရပရိယန္တေ	၇၈	သင်္ကပ္ပါ	၁၅
Vihārato	171	Vūpasanno	147	သံသာရသုဒ္ဓိ	၂၀၃	သင်္ကပ္ပေတိ	၁၇၉
Vihārasenāsaṇaṃ	83	Vūpasamaṃ	315	သံသိဗ္ဗတိ	၇၆	သင်္ကပထံ	၂၄၂
Vihimsāsāñṇā	149	Vūpasamā	115	သံသိဒတိ	၃၈၁	သင်္ခတာ	၁၇၄
Vihimsūparatīyā	301	Vūpasamāya	237, 321	သံသေဝတိ	၂၃၅	သင်္ခတတော	၁၄၆
Vītagedho	147	Vekaṭiko	381	သံသေဝတော	၂၂၂	သင်္ခမုတ္တိကံ	၂၄၁
Vītataṇho	277	Vejjakammena	354	သံဟရိယတိ	၂၃	သင်္ခါ	၃၂၅
Vītivattati	45	Veṭhanañca	363	သ	၁၈၇	သင်္ခါတေန	၃၉၀
Vītivattassa	245	Veṭhenti	189	သဥပါယာသံ	၂၆၄	သင်္ခါရနိရောဓော	၁၉၉
Vītivatteyya	69, 150	Vettehi	241, 374	သဥပါဟနော	၂၉၄	သင်္ခါရပစ္စယာ	၁၉၅
Vītivatto	307	Vedagū	192	သကံ	၃၀၇	သင်္ခါရာ	၁၉၂
Vīmaṃsā	191	Vedanānaṃ	411	သကတ္တဘာဝေါ	၂၁၀	သင်္ဂ	၁၆၃
Vīmaṃsānucaritaṃ	317	Vedanāpaccayā	198	သကံတ္တဘာဝံ	၁၆၄	သင်္ဂတံ	၂၁၉
Vīmaṃsī	315	Vikappayeyya	202	သကာယ	၁၆၈	သင်္ဂါမေ	၃၆၄
Vīriyasamādānaṃ	170	Vikampati	330	သကာယနံ	၃၂၃	သင်္ဂါ	၃၂
Vīriyassa	170	Vikampanti	305	သကာယနေ	၃၁၉	သင်္ဘာဋိပတ္တစီဝရောရဏေ	၄၀၇
Vīriyārambho	359	Vikālavisikhācariyānuyogaṃ	310	သကေန	၉၁	သင်္ဃီ	၃၈၈
Vīriyena	91	Vikirati	24	သက္ကစ္စကာရီ	၁၆၃	သင်္ဃိတ္တံ	၃၉၃
Vīro	249	Vikopenti	326	သက္ကဓောန္တိ	၁၇၆	သင်္ဃိ	၇၇
Vīsativatthukā	139	Vikkanto	249	သက္ကာယဒိဋ္ဌိယာ	၈၆	သင်္ဃမနာ	၁၆၄
Vīhi	46	Vikkhantaṇato	26	သက္ကာယသမုဒယော	၁၄၃	သင်္ဃဝါဒီ	၂၈၃၊ ၃၉၅
Vuccamāno	165	Vikkhambhitā	272	သက္ကာယော	၁၄၃	သင်္ဃသညိနော	၁၆၅
Vuṭṭhavāso	72	Vikkhepagato	81	သက္ကာရံ	၁၆၇	သင်္ဃသန္ဓော	၂၈၃၊ ၃၉၅
Vuṭṭhānamūlakam	65	Vikkhepo	282	သက္ခိဓမ္မံ	၃၃၀	သင်္ဃော	၃၈၂
Vuṭṭhāpetvā	388	Vigacchamāne	383	သက္ခိပုဋ္ဌော	၂၃၈	သင်္ဃာကာသိ	၃၈၉
Vuttaṃ	57	Vigatagedho	147	သက္ခသိ	၂၅၁	သင်္ဃိကတနိရောဓော	၇၂
Vuddhiṃ	81	Vigatattā	173	သင်္ခါလဝါစတာ	၃၇၀	သင်္ဃိကရိယာမိ	၁၇၁
Vuddhiparihāni	307	Vigatūpakkilese	314	သဂ္ဂေါ	၃၃၅	သင်္ဃိကရေယျ	၇၀
Vuddho	215	Vigato	311	သကင်္ခါ	၃၁၂	သင်္ဃိကာ	၂၃၃၊ ၃၉၁
Vuyhati	23			သင်္ကပ္ပယိဿာမိ	၁၅	သင်္ဃိကာတဗ္ဗံ	၇၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]		[Va]	
Viggayha	316	Viññugarahitaṃ	372
Vighātaṃ	226	Viññupasatthaṃ	372
Vighātapakkhikaṃ	389	Viññeyyo	387
Vicayabahulo	406	Vitakke	408
Vicikicchā	53	Vitakkacarito	338
Vicikicchāya	86	Vitakkavicārānaṃ	115
Vicikicchāvasena	81	Vitacchikā	51
Vicinaṃ	372	Vitiṇṇakaṅkho	173
Vicinanto	264	Vittiṃ	92, 278
Vicinitvā	177	Vitti	16, 18
Vicchindeti	178	Vitthata	37
Vijaññā	404	Vidahe	364
Vijanavātāni	231	Viditattā	191
Vijānanto	186	Vidūre	89
Vijāneyyāma	313	Viddhamsitāni	203
Vijāyanamūlakam	61	Viddhamseti	24
Vijigucchato	392	Viddho	24
Vijitāvino	305	Vidvā	191
Vijjāgato	191	Vidhamati	24
Vijjāṭṭhānaṃ	181	Vidhavā	399
Vijjāṭṭhānena	172	Vidhāvati	378
Vijjuppādova	131	Vidhūpeti	76
Vijjhātattā	173	Vidhūpetvā	76
Viññāṇaṃ	20	Vinayadharo	172
Viññāṇapaccayā	197	Vinayavādī	285
Viññāṇassa	92	Vinayāya	416
Viññāṇūpanibandhaṃ	131	Vinayo	126
Viññātaṃ	225	Vinābhāvo	217
Viññātabbaṃ	37	Viniggaho	418
Viññāte	304	Vinighāti	246

၄၉၄

မဟာနိဒ္ဒေသဋ္ဌကထာယ

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[သ]		[သ]	
သတ္တိကာတဗ္ဗာ	၁၉၉	သတံ	၄၁၅
သတ္တိကာတုမဿ	၄၀၃	သတတံ	၆၈
သတ္တိကိရိယာပါရဂူ	၇၁	သတာနံ	၃၂၉
သတ္တိကိရိယာယ	၃၂၈	သတိ	၁၆၄
သဇ္ဇတိ	၃၆၉	သတိကရဏီယာနံ	၄၃
သဇ္ဇနနီ	၃၂	သတိနိမိတ္တာနံ	၄၃
သဇ္ဇာတော	၂၃	သတိပဋ္ဌာနာနံ	၅၅
သဇ္ဇာနနာ	၁၅၀	သတိပရိဗန္ဓာနံ	၄၃
သဇ္ဇာနိတတ္ထံ	၁၅၀	သတိမာ	၁၂၁
သညဉ္စ	၂၇၂	သတိသမ္ပဇညဿ	၅၅
သညသညီ	၃၁၃	သတိသမ္ပဇညေန	၁၄၇
သညသတ္တော	၁၉၁	သတိမာ	၄၁၆
သညာ	၁၅၀	သတော	၃၀၃၊ ၃၅၉
သညာဘာဝနာနံ	၂၃၂	သတ္တံ	၈၁
သညာဝိရတ္တဿ	၂၇၂	သတ္တတ္တာ	၄၃
သညောဇနိယာ	၅၇	သတ္တိသုလူပမာ	၂၇
သဋ္ဌံ	၃၇၁	သတ္တု	၃၄၈
သဋ္ဌတာ	၃၇၁	သတ္တော	၇၈
သဋ္ဌော	၃၇၁	သတ္တာနိ	၂၃၈
သဏ္ဌပနာ	၂၉၃	သတ္တုသာသနံ	၁၂၆
သဏ္ဌပေတိ	၂၉၃	သတ္တေဟိ	၂၇၃
သဏ္ဌာနံ	၁၇၀	သဒရာ	၁၇၃
သဏ္ဌိတိ	၃၄၁	သဒိသဿ	၁၈၂
သဏ္ဌိတေန	၂၇၆	သဒုက္ခံ	၂၆၄
သဏ္ဌိတော	၂၈၀	သဒေဝကဿ	၃၈၈
သဏ္ဌသဏ္ဌစာရိနီ	၃၈၀	သဒေဝကော	၂၅၉
သဏ္ဌဝါစတာ	၃၇၀	သဒေဝမနုဿာ	၂၅၉
သဏ္ဌေန	၂၉၇	သဒေါသော	၁၈၆
သဏ္ဌော	၂၉၆	သဒ္ဓိ	၃၉၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌဇော်	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌဇော်
[Va]		[Va]		[သ]		[သ]	
Vinicchaya	265	Vippaṭisāro	282	သဒ္ဓဟန္တာ	၁၆၅	သန္တိ	၂၃၄
Vinicchayā	309	Vippamuttā	305	သဒ္ဓါ	၁၁	သန္တိသမလသင်္ကဋီရေ	၂၃၀
Vinicchinitvā	177	Vippamutto	148	သဒ္ဓါစရိတော	၃၃၀	သန္တုပေတိ	၇၆
Vinidhāya	240	Vippalāpo	221	သဒ္ဓါဒေယျာနိ	၃၄၄	သန္တောတံ	၁၇၀၊ ၂၂၄
Vinipāto	335	Vippaluggā	203	သဒ္ဓေဠကော	၃၁၂	သန္တဂဏ္ဍန္တာ	၂၂၁
Vinibaddho	81	Vippalujjati	24	သန္တိ	၂၁၇	သန္တပတိတံ	၂၁၉
Vinivijjhanatṭhena	27	Vippalujjanti	24	သန္တတိ	၆၀	သန္တပတိကာ	၅၁
Vinetā	255	Vippahātave	237	သန္တတ္တာ	၄၃	သန္တရဒ္ဓန္တာ	၂၂၁
Vineyya	141	Vipphandanti	140	သန္တဓမ္မသမန္တာဂတတ္တာ	၄၃၊ ၆၀	သန္တဝါရေန္တာ	၂၂၁
Vinodeti	146	Vipphandamānaṃ	136	သန္တာနံ	၂၉၄	သပတ္တာ	၅၇
Vindati	15	Vibandhe	325	သန္တာပသံ	၃၂၀	သပရိက္ခာရံ	၃၆၄
Vinditvā	355	Vibbhanto	238	သန္တာပါ	၅၄	သပရိဘဏ္ဍံ	၃၆၄
Vipathaṅca	372	Vibhaja	228-277	သန္တာသံ	၂၀၁	သပရိယန္တစာရိ	၄၀၃
Viparāvattaṃ	250	Vibhaji	231	သန္တိ	၁၇၇	သပရိဝါရံ	၃၆၄
Vipariṇataṃ	291	Vibhatto	375	သန္တိကာယဝိ	၃၆၂	သပရိဋ္ဌာဟံ	၂၆၄
Vipariṇate	140	Vibhavaṃ	310	သန္တိပဒံ	၃၂၇	သပရိဘယဠေန	၂၇
Vipariṇāmaññathābhāvā	25	Vibhavato	146	သန္တိဋ္ဌိဉ္ဇေဝ	၂၉၉	သပ္ပသိရံ	၃၂
Vipariṇāmadukkhaṃ	60	Vibhavāya	306	သန္တိဋ္ဌိကထံ	၂၀၇	သပ္ပသိရူပမာ	၂၇
Vipariṇāmadhammato	146	Vibhāvayitvā	140	သန္တိဋ္ဌော	၄၁၁	သပ္ပေါ	၃၁
Vipariṇāmate	140	Vibhāvī	148	သန္တိဋ္ဌိတတ္တာ	၇၇	သပ္ပစာဂပရိစ္စာဂါယ	၂၀၀
Vipariṇāmasaṅkino	140	Vibhūtaṃ	140	သန္တော	၁၇၂	သပ္ပညတညာဏံ	၃၄၀
Vipariyesaggāho	140	Vibhūtavihārī	406	သန္တတသေနာသနံ	၀၃	သပ္ပညတညာဏဿ	၃၉၁
Viparītaggāho	140	Vibhūtasāññī	313	သန္တဝေါ	၃၃	သပ္ပညတာယ	၃၉၀
Vipallāsaggāho	140	Vibhūte	312	သန္တတိ	၂၉၆	သပ္ပညာ	၁၆၀
Vipallāsassa	328	Vibhūsanāya	301	သန္တိဋ္ဌော	၂၉၃	သပ္ပဒဿာဝိတာယ	၃၉၀
Vipassanā	191	Vibhoti	313	သန္တိဋ္ဌိယာ	၃၁၆	သပ္ပဒုက္ခာနံ	၇၁
Vipassanānimittaṃ	339	Vimati	379	သန္တေဂော	၇၉	သပ္ပဓမ္မာနံ	၇၁
Vipassanāpubbaṅgamaṃ	272	Vimariyādikatena	148	သန္တမတိ	၄၀၂	သပ္ပဓိသမော	၃၀၅
Vipassanāya	357	Vimalo	187	သန္တာတာ	၂၀၄	သပ္ပပဟာယိနံ	၁၅၂
Vipulena	405			သန္တာဝတိ	၃၇၉	သပ္ပသင်္ခါရသမထော	၇၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]		[Va]	
Vimāneti	318	Voharanti	135
Vīvadātā	316	Vohareyya	168
Vuṭṭhahitvā	187		[Sa]
Vedchi	191	Samkittīsu	380
Vedhati	307, 330	Samkiṇṇaparikhō	72
Vedhanti	140	Samkiliṭṭhā	175
Vedhamānaṃ	136	Samkilesadhammato	146
Vepullaṃ	81	Samkilesikā	173
Vemāne	383	Samghaṃ	235
Venateyyaṃ	260	Samghaṭṭenti	272
Venateyyo	260	Samghasuppaṭipattim	339
Veyyākaraṇaṃ	233	Sambhakkheti	371
Veyyābādhikānaṃ	411	Samvattanti	55
Velātikkantaṃ	416	Samvaraṭṭhena	169
Vevicchaṃ	35, 382	Samvaramattena	188
Vesamaṃ	130	Samvarāya	343
Vesārajjanaṃ	232	Samvaro	105
Vesiyāgocaro	399	Samvijitaṃ	373
Veludānena	350	Samvijjati	304
Vokkamma	295	Samvuto	413
Vocchādanā	179, 361	Samvegaṃ	373
Vodātadassim	203	Samvesetvā	374
Vodāno	257	Samsaggena	400
Vodātamaggaṃ	319	Samsaṭṭho	20
Voyogaṃ	270	Samsappanto	31
Voropano	280	Samyamamattena	188
Vosānagato	71	Samsayo	379
Vosānappatto	71	Samsarati	379
Vossajjitvā	325	Samsāraṃ	187
Voharati	172	Samsārapathaṃ	245

၄၉၆

မဟာနိဗ္ဗေသဋ္ဌကထာယ

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[သ]		[သ]	
သဗ္ဗသမာပတ္တိနိ	၇၁	သမန္တာဂတတ္တာ	၄၃
သဗြဟ္မကော	၂၅၉	သမန္တာဂတဿ	၂၂၀
သဘဂ္ဂတော	၂၃၀	သမန္တာဂတော	၄၅၊ ၁၅၁
သမိ	၃၁၅	သမန္တာနေတိ	၉၂
သမဂ္ဂကရဏိ	၂၀၄၊ ၃၉၇	သမယံ	၃၁၅
သမဂ္ဂနန္ဒိ	၂၀၄၊ ၃၉၇	သမဝယသဋ္ဌေသနော	၇၆
သမဂ္ဂရတော	၂၀၄၊ ၃၉၇	သမသိက္ခတာ	၄၁၆
သမဂ္ဂါ	၂၂၃	သမာဂတံ	၂၁၉
သမဂ္ဂါရာမော	၂၀၄၊ ၃၉၇	သမာဂမာ	၂၅၁
သမဇ္ဇဘိဝရဏံ	၃၁၀	သမာဒပေတာ	၉၁
သမဇ္ဇ	၃၇၂	သမာဒဟေ	၄၁၇
သမဏပဋိညော	၂၉၅	သမာဒါနဋ္ဌေန	၁၆၉
သမဏဗြာဟ္မဏာ	၁၀၇	သမာဒါယ	၇၇
သမဏာ	၃၉၁	သမာဒိယိတွာ	၁၉၁
သမတိက္ကန္တဿ	၂၄၅	သမာဓိ	၃၄၁
သမတိက္ကန္တော	၁၀၅	သမာဓိက္ခန္ဓေန	၇၇
သမတိက္ကမတိ	၄၅	သမာဓိဇံ	၁၁၇
သမတိက္ကမဝိဘူတေန	၃၁၃	သမာပတ္တိပါရဂူ	၇၁
သမတိက္ကမိတဗ္ဗံ	၃၄၂	သမာပတ္တိယာ	၁၀၇
သမတိက္ကမိတွာ	၇၇	သမာပတ္တိနိ	၂၉၄
သမတိက္ကမေယျ	၆၉၊ ၁၅၀	သမာပန္နဿ	၀၄
သမတိတ္ထိကံ	၃၉၃	သမာယ	၃၂၁
သမတ္တံ	၁၆၀	သမာယုတ္တဿ	၂၂၇
သမထနိမိတ္တံ	၁၁၅	သမာရကော	၂၆၀
သမထနိမိတ္တဿ	၄၁၀	သမာပဇ္ဇိတုံ	၂၅၂
သမထပုဗ္ဗင်္ဂမံ	၂၇၂	သမာဟရိဿာမိ	၁၇၁
သမထဿ	၄၁၇	သမာဟိတံ	၂၁၉
သမထော	၃၄၂	သမာဟိတတ္ထော	၄၁၃
သမန္တစက္ခု	၃၄၁	သမာဟိတေ	၃၁၄
သမန္တစက္ခုနာ	၁၃၆	သမာဟိတော	၁၀၇၊ ၂၉၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]		[Sa]	
Saṃsārapariyante	78	Saṅkappā	15
Saṃsārasuddhiṃ	203	Saṅkappeti	179
Saṃsibbati	76	Saṅkupatham	242
Saṃsīdati	381	Saṅkhatā	174
Saṃsevatī	235	Saṅkhatato	146
Saṃsevato	222	Saṅkhamuṇḍikaṃ	241
Saṃharīyati	23	Saṅkhā	325
Sa	187	Saṅkhātena	390
Sa-upāyāsaṃ	264	Saṅkhāranirodho	199
Sa-upāhano	294	Saṅkhārapaccayā	195
Sakaṃ	307	Saṅkhārā	192
Sakattabhāvo	210	Saṅgaṃ	163
Sakattabhāvaṃ	164	Saṅgataṃ	219
Sakāya	168	Saṅgāme	364
Sakāyanaṃ	323	Saṅgo	32
Sakāyane	319	Saṅghātipattacīvaradhāraṇe	407
Sakena	91	Saṅghī	388
Sakkaccakārī	163	Sacittaṃ	393
Sakkaronti	176	Saccaṃ	77
Sakkāyadiṭṭhiyā	86	Saccamaṇā	164
Sakkāyasamudayo	143	Saccavādī	283, 395
Sakkāyo	143	Saccasaññino	165
Sakkāraṃ	167	Saccasandho	283, 395
Sakkhidhammaṃ	330	Sacco	382
Sakkhipuṭṭho	238	Sacchākāsi	389
Sakkhasi	251	Sacchikatanirodho	72
Sakhilavācatā	370	Sacchikarissāmi	171
Saggo	335	Sacchikareyya	70
Sakaṅkho	312	Sacchikā	233, 391
Saṅkappayissāmi	15	Sacchikātabbaṃ	72

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌကော
[သ]		[သ]	
သမိဇ္ဈတိ	၉	သမ္ပဇညံ	၁၆၄
သမိဉ္ဇိတေ	၄၀၇	သမ္ပဇာနကာရီ	၄၀၇
သမိတတ္တာ	၄၃၁၇၃	သမ္ပဇာနမုသာ	၂၃၀
သမိတိ°	၃၀၄	သမ္ပဇာနော	၁၂၁၁၄၁၂
သမုက္ကာစနာ	၃၇၀	သမ္ပဇန္တိ	၂၆၂
သမုဂ္ဂဟိတံ	၁၇၇၂၆၄	သမ္ပဋိပါဒိယိတွာ	၇၇
သမုဂ္ဂဟိတေသု	၂၆၆	သမ္ပတ္တနာ	၃၄
သမုပ္ပါတတော	၂၆၆	သမ္ပဒေါသော	၂၇၉
သမုစ္စယဂ္ဂါဟော	၁၇၇	သမ္ပန္တကုသလံ	၁၀၀
သမုစ္ဆိန္ဒော	၁၄၇	သမ္ပမုယန္တိ	၀၂
သမုစ္ဆေဒတော	၂၆	သမ္ပယာတဝေ	၂၅၁
သမ္ပုတိသန္တိ	၁၇၆	သမ္ပယုတ္တော	၂၀
သမုဒယတော	၁၄၆	သမ္ပယောဂါပိ	၁၃၂
သမုဒါစရန္တိ	၅၇	သမ္ပရာယိကံ	၁၇၅၂၀၀
သမုဒ္ဒက္ခာယိကာ	၃၄၇	သမ္ပရာယိကော	၂၅၇
သမုဒ္ဒတသလ္လော	၁၆၃	သမ္ပရာယော	၂၁၄
သမုန္တဟနာ	၃၇၀	သမ္ပဝေဝေတိ	၃၀၇
သမုပပန္နော	၄၅	သမ္ပဝေဓန္တိ	၁၄၀
သမုပေတော	၄၅	သမ္ပဝေဓမာနံ	၁၃၆
သမုပ္ပါဒိတသလ္လော	၁၆၃	သမ္ပသာဒနံ	၁၁၆
သမုဿယေ	၇၀	သမ္ပဿမာနော	၆၀
သမေက္ခာယနမဟုလော	၄၀၆	သမ္ပဟံသတိ	၄၁၇
သမေစ္စ	၁၉၁	သမ္ပဟံသနာ	၁၁၄
သမေတဿ	၃၁၃	သမ္ပဟံသေယျ	၄၁၀
သမေတိ	၃၁၅	သမ္ပဟဋ္ဌံ	၄၁၀
သမေရိတသန္တိ°	၁၇၇	သမ္ပာပေတိ	၃၀၀
သမေရိတာ	၃၇၇	သမ္ပန္တန္တိ	၁၄၀
သမောဟိတော	၂၃၇	သမ္ပန္တမာနံ	၁၃၆
သမ္ပဂ္ဂါဟော	၁၀၄	သမ္ပပ္ပလာပေါ	၁၀၀၂၇၃
		သမ္ပလံ	၅၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]		[Sa]	
Sacchikātabbā	199	Sataṁ	415
Sacchikātumassa	403	Satataṁ	68
Sacchikiriyaṭṭhagū	71	Satānaṁ	329
Sacchikiriya	328	Sati	164
Sajjati	369	Satikaraṇīyānaṁ	43
Sañjananī	32	Satinimittānaṁ	43
Sañjāto	23	Satipaṭṭhānānaṁ	55
Sañjānanā	150	Satiparibandhānaṁ	43
Sañjānitattaṁ	150	Satimā	121
Saññaṇca	272	Satisampajañña	55
Saññaṣaṇṇī	313	Satisampajañña	147
Saññasatto	191	Satimā	416
Sañña	150	Sato	303, 359
Saññābhāvanānaṁ	232	Sattaṁ	81
Saññāvirattassa	272	Sattattā	43
Saññojaniyā	57	Sattisūlūpamā	27
Saṭhaṁ	371	Sattu	348
Saṭhata	371	Satto	78
Saṭho	371	Satthāni	238
Saṭṭhapanā	293	Satthusāsaṇaṁ	126
Saṭṭhapeti	293	Satthehi	273
Saṭṭhānaṁ	170	Sadarā	173
Saṭṭhiti	341	Sadisassa	182
Saṭṭhitena	276	Sadukkhaṁ	264
Saṭṭhito	280	Sadevakassa	388
Saṇḍasaṇḍacārini	380	Sadevako	259
Saṇhavācatā	370	Sadevamanussā	259
Saṇhena	297	Sadoso	186
Saṇho	296	Saddaṁ	392

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[သ]		[သ]	
သမ္ပုသိတတ္ထံ	၁၄၅	သရဏံ	၃၇၇
သမ္ပာဟနံ	၃၆၃	သရဏတာ	၄၄
သမ္ပုဇ္ဈိ	၃၈၉	သရဏပုတ္တံ	၁၈၅
သမ္ပုဇ္ဈိတုကာမဿ	၄၀၃	သရဏပုတ္တော	၇၁
သမ္ပောဓာယ	၂၆၄	သရဏာ	၃၀၉
သမ္ပောဓိရတိ	၃၈၉	သရသပရိတ္တတာယ	၁၂၈
သမ္ပတေတော	၂၂၂	သရိတာ	၃၃
သမ္ပန္နပရိဘုဉ်နဋ္ဌေန	၂၇	သရိသပေါ	၃၁
သမ္ပန္နပလိဘုဉ်နော	၂၈၀	သလာကဟတ္ထေန	၃၆၂
သမ္ပတ္တာ	၂၉၃	သလ္လကတ္တိယံ	၃၆၇
သမ္ပဝဇ္ဇိ	၁၉၃	သလ္လတော	၁၄၅
သမ္ပာရာ	၂၆၅	သလ္လပနာ	၃၇၀
သမ္ပာဝနာဓိပ္ပာယော	၂၉၃	သလ္လပိတုံ	၂၅၂
သမ္ပပဓာနာနံ	၅၆	သလ္လဝိဒ္ဓေါ	၂၃
သမ္ပာဉာဏေန	၁၇၈	သလ္လာနိ	၁၆၃
သမ္ပာဒိဋ္ဌိယာ	၄၀၂	သလ္လာပါ	၂၄၇
သမ္ပာနံ	၁၆၇	သလ္လာဘိသင်္ခါရဝသေန	၃၈၁
သမ္ပာဗုဇ္ဈိ	၃၈၉	သလ္လာဘိသင်္ခါရာ	၃၈၁
သမ္ပာဝိမုတ္တိယာ	၁၇၉	သလ္လေခညေဝ	၂၉၉
သမ္ပုဒိဘာဝါ	၂၉၃	သလ္လေန	၂၄
သမ္ပုတိ	၃၂၃	သဝတိ	၂၉၆
သမ္ပုတိယော	၃၂၁	သဝနံ	၂၆၅
သမ္ပုယုဇ္ဈိ	၈၂	သဝစနိယံ	၃၇၄
သမ္ပုဿတိ	၂၃၄	သဝနိယော	၃၈၇
သမ္ပောဒမာနာ	၂၂၃	သဝိသာတံ	၂၆၄
သမ္ပောဟံ	၂၁၇	သဝိစိကိစ္ဆော	၃၁၂
သယံ ပဋိဘာနံ	၃၁၇	သဝိဘူသံ	၃၅၈
သယနသန္ဓိမိမိ	၃၅၅	သဝိလေခေါ	၃၁၂
သယနေသု	၃၉၂	သဿတဝါဒိ	၂၀၃
သယမ္ဘူ	၃၈၉		

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌဏော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋ္ဌဏော
[Sa]		[Sa]		[သ]		[သ]	
Saddahantā	165	Sandhim	234	သဿတော	၁၆၇	သာမဂ္ဂိ	၂၂၃
Saddā	11	Sandhisamalasaṅkaṭṭhāre	238	သဿမဏဗြာဟ္မဏီ	၂၅၉	သာမန္တဇပ္ပနသင်္ခါတံ	၂၉၂
Saddhācarito	338	Sandhūpeti	76	သဟဂတော	၂၀	သာယတတိယကံ	၃၀၁
Saddhādeyyāni	344	Sandhotam	178, 224	သဟဇာတော	၂၀	သာယတိ	၃၁
Sadvelhako	312	Sannigaṇhantā	221	သဟဇာပိ	၁၃၂	သာယိတေ	၄၀၇
Santam	217	Sannipatitam	219	သဟတေ	၅၀	သာရတ္ထာနံ	၂၂၇
Santati	68	Sannipātikā	51	သဟဓိဓ္မိကေ	၄၀၄	သာရဗ္ဗော	၅၃
Santattā	43	Sanniruddhantā	221	သဟန္တိ	၄၇	သာရာဂေါ	၃၂
Santadhammasamannā-		Sannivārentā	221	သဟဘူမိ	၁၃၂	သာရာပဂတော	၃၇၇
gatattā	43, 68	Sapattā	57	သဟိတံ	၆၀	သာရပုံ	၂၉၂
Santānam	294	Saparikkhāram	364	သဟိဿာမိ	၉၁	သာလာကိယံ	၃၆၇
Santāpassa	328	Saparibhaṇḍam	364	သဟေ	၃၀၂	သာလိက္ခေတ္တံ	၄၆
Santāpā	54	Sapariyantacārī	403	သဟေထ	၄၀၆	သာလူကပါနံ	၃၄၉
Santāsam	281	Saparivāram	364	သဠာယတနပစ္စယာ	၁၉၀	သာလောဟိတာ	၂၂၄၊ ၃၉၁
Santiṃ	177	Sapariḷāham	264	သာကစ္ဆေတုံ	၂၅၂	သာဝဇ္ဇဉ္ဇ	၃၇၂
Santikāyapi	362	Saparibhayaṭṭhena	27	သာစရိယကော	၅၇	သာဝဇ္ဇာနဝဇ္ဇံ	၃၂၂
Santipadam	327	Sappasiram	32	သာဝဋ္ဌကံ	၁၀၉	သာသနံ	၂၂၆
Santuṭṭhiññeva	299	Sappasirūpamā	27	သာဌေယျံ	၅၃၊ ၃၇၁	သာသဝတော	၁၄၆
Santuṭṭhikatham	287	Sappo	31	သာတစ္ဆကာရီ	၁၆၃	သာသော	၅၁
Santuṭṭho	411	Sabbacāgapariccāgāya	280	သာတာသာတံ	၃၁၀	သာဟသာ	၃၀၃
Santussitattā	77	Sabbaññutaññāṇam	340	သာတိယေသု	၂၉၆	သိက္ခံ	၂၃၅
Santo	172	Sabbaññutaññāṇassa	391	သာဒိယတိ	၂၂	သိက္ခတိ	၁၀၄၊ ၂၉၆
Santhasenaśānam	83	Sabbaññutāya	390	သာဒိယမာနဿ	၁၅	သိက္ခာပဒေသု	၁၀၄
Santhavo	33	Sabbaññū	168	သာဒု	၃၀၀	သိက္ခာယော	၁၂၅
Sandati	296	Sabbadassāvitāya	390	သာဓုကဗျတာ	၃၄	သိက္ခေ	၄၁၆
Sandiṭṭhā	293	Sabbadukkhānam	71	သာန္တေဝါသိကော	၅၇	သိက္ခေထ	၂၃၇
Sandiṭṭhiyā	316	Sabbadhammānam	71	သာပတ္တိကာ	၂၀၇	သိက္ခေယျံ	၁၂၅
Sandeho	79	Sabbadhīsamam	385	သာပဒေသံ	၂၀၅	သိက္ခိ	၃၆၇
Sandhamati	402	Sabbapahāyinaṃ	152	သာမံ	၄၆	သိတော	၃၀၃
Sandhātā	284	Sabbasaṅkhārasamatho	70	သာမဂ္ဂိယံ	၂၂၁		
Sandhāvati	379						

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]		[Sa]	
Sabbasamāpattīnaṃ	71	Samannāgatattā	43
Sabrahmako	259	Samannāgatassa	220
Sabhaggato	238	Samannāgato	45, 151
Samam	315	Samannāneti	92
Samaggakaraṇiṃ	284, 397	Samayaṃ	315
Samagganandī	284, 397	Samavayasatṭhesano	76
Samaggarato	284, 397	Samasikkhatā	416
Samaggā	223	Samāgataṃ	219
Samaggārāmo	284, 397	Samāgamā	251
Samajjābhicaraṇaṃ	310	Samādapetā	91
Samañca	372	Samādahe	417
Samaṇapaṭiñño	295	Samādānaṭṭhena	169
Samaṇabrāhmaṇā	187	Samādāya	77
Samaṇā	391	Samādiyitvā	191
Samatikkantassa	245	Samādhiṃ	341
Samatikkanto	185	Samādhikkhandhena	77
Samatikkamati	45	Samādhijaṃ	117
Samatikkamavibhūtena	313	Samāpattipāragū	71
Samatikkamitabbam	342	Samāpattiyā	107
Samatikkamitvā	77	Samāpattīnaṃ	294
Samatikkameyya	69, 150	Samāpannassa	84
Samatittikaṃ	393	Samāya	321
Samattaṃ	168	Samāyuttassa	227
Samathanimittaṃ	115	Samārako	260
Samathanimittassa	418	Samāpajjitum	252
Samathapubbaṅgamaṃ	272	Samāharissāmi	171
Samathassa	417	Samāhitaṃ	219
Samatho	342	Samāhitatto	413
Samantacakkhu	341	Samāhite	314
Samantacakkhunā	136	Samāhito	187, 293

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌကော
[သ]		[သ]	
သိထိလဝါစတာ	၃၇၀	သီလသံဝရပရိယန္တေ	၄၀၃
သိနာနဒါနေ	၃၅၂	သီဟသေယျာ	၃၅၀
သိနိဒ္ဓိ	၃၃၁	သီဟေန	၂၅၃
သိန္ဒဝါ	၃၀၄	သုက္ကံ	၃၂၂
သိပ္ပညတရေန	၃၁၁	သုက္ကဝိပါကံ	၃၂၂
သိပ္ပဗန္ဓု	၄၆	သုခံ	၉၀
သိပ္ပါယတနံ	၁၀၁	သုခကာမော	၃၁
သိပ္ပါယတနေန	၁၀၃	သုခဒုက္ခာ	၁၂၉
သိဗ္ဗိနီ	၃၂	သုခပဋိသံဝေဒီ	၁၄၇
သိယံ	၉၃	သုခဝိဟာရီ	၁၂၁
သိရီ	၂၃၀	သုခဝေဒနီယော	၁၄၄
သိရေန	၃၁	သုခိတေသု	၂၇၀
သိတံ	၃၀၀	သုခိတော	၂၇၀
သိတဝလာဟက	၁၃၃	သုခမကမ္မိ	၄၀၂
သိတဿ	၂၄၂	သုခမကေ	၄၀၂
သိတိဘူတော	၁၄၇	သုဂတိ	၃၃၅
သိတေန	၁၁	သုဂတေ	၃၃၂
သိဒတိ	၃၇၀	သုစိဘူတေန	၄၀၅
သိဒန္တရာ	၃၃၀	သုဇ္ဈိဿာမိ	၁၇၆
သိမကတံ	၁၃၀	သုညတာပဋိသညတ္တံ	၂၉၄
သိမာတိဂေါ	၂၀၅	သုညတော	၁၄၅
သိမာယော	၂၀၅	သုညာဂါရာနံ	၃၅၇
သီလံ	၁၆၉	သုတံ	၃၇
သီလက္ခန္ဓေန	၇၇	သုတမတ္တော	၃၀၄
သီလက္ခန္ဓော	၁၀၆	သုတသုဒ္ဓိကာ	၁၀၀
သီလဗ္ဗတံ	၃၀၆	သုတေ	၁၀၆
သီလဗျသနံ	၆၆၂၂၀	သုတေန	၁၀၃
သီလမတ္တေန	၁၀၀	သုတ္တေ	၄၀၇
သီလဝတာနိ	၁၆၀	သုဒန္တေန	၃၀၅
သီလသုဒ္ဓိကာ	၁၀၀	သုဒ္ဓိ	၁၀၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌဇော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌဇော
[Sa]		[Sa]		[သ]		[သ]	
Samijjhati	9	Sampajaññaṃ	164	သုဒ္ဓိမဂ္ဂံ	၃၁၉	သူလံ	၃၆၄
Samiñjite	407	Sampajānakārī	407	သုဒ္ဓိယာ	၁၇၆	သူလာ	၅၁
Samitattā	43, 173	Sampajānamusā	238	သုနခေဟိ	၂၄၂	သူလေ	၃၇၄
Samitiṃ	304	Sampajāno	121, 412	သုနိလံ	၃၃၁	သေက္ခမုနိနော	၁၅၂
Samukkācanā	370	Sampajjanti	262	သုပညတ္တာ	၁၆၈	သေက္ခာ	၁၅၃
Samuggahītaṃ	177, 264	Sampāṭipādiyitvā	77	သုပဏ္ဏတ္တာယ	၁၇၆	သေဋ္ဌံ	၁၆၈
Samuggahītesu	266	Sampatthanā	34	သုပဏ္ဏာ	၃၂၇	သေဋ္ဌော	၂၅၃
Samugghātato	266	Sampadoso	279	သုပတိ	၃၁	သေတိ	၄၁၆
Samuccayaggāho	177	Sampannakusalaṃ	188	သုဝိနကူပမာ	၂၇	သေနာဗျူဟံ	၂၁၉
Samucchinno	147	Sampamuyhanti	82	သုဝိနဂတော	၂၁၉	သေမှသမုဋ္ဌာနာ	၅၁
Samucchedato	26	Sampayātave	251	သုဝိနပါဌကာ	၃၆၄	သေယျံ	၃၅၈
Sammutisanti	176	Sampayutto	20	သုပွံ	၃၈၂	သေယျဿ	၁၈၂
Samudayato	146	Sampayogāpi	132	သုပွဂ္ဂိပန္နော	၁၆၈	သေလန္တေ	၃၉၄
Samudācaranti	57	Samparāyikaṃ	175, 208	သုပွဟာယ	၇၉	သေလေ	၃၃၉
Samuddakkhāyikā	347	Samparāyiko	257	သုဘဝါဒါ	၂၄၆	သေဝတိ	၂၃၅
Samuddhataṣṭhallo	163	Samparāyo	214	သုမနော	၃၀၃	သေဝတော	၃၉၂
Samunnahanā	370	Sampavedhati	307	သုရာ	၃၁၀	သေသံ	၄၀၈
Samupapanno	45	Sampavedhanti	140	သုဝဏ္ဏံ	၁၂	သောကသလ္လံ	၂၂၁
Samupeto	45	Sampavedhamānaṃ	136	သုဝဏ္ဏဆန္နော	၃၈၈	သောကာဝတိဏ္ဏံ	၃၃၉
Samuppāṭitaṣṭhallo	163	Sampasādanaṃ	116	သုဝဏ္ဏေ	၃၃၂	သောကော	၂၅
Samussaye	78	Sampassamāno	68	သုဝိညာပယာ	၃၃၇	သောစတိ	၃၈၄
Samekkhāyanabahulo	406	Sampahaṃsati	417	သုဝိညာပယေ	၂၅၈	သောစန္ဒိ	၂၁၇
Samecca	191	Sampahaṃsanā	114	သုဝိဒူရေ	၈၉	သောစနာ	၂၂၀
Sametassa	313	Sampahaṃseyya	418	သုသုကာဘယံ	၃၄၈	သောစိတတ္ထံ	၂၂၀
Sameti	315	Sampahatṭhaṃ	418	သုဿုသန္တိ	၉၈	သောတံ	၉၈
Sameritasantiṃ	177	Sampāpeti	388	သုဿုသတိ	၃၈၈	သောတသမ္ပဒါ	၉၀
Sameritā	377	Samphandanti	140	သုတိသရေ	၂၁၅	သောတသမ္ပဿော	၁၄၃
Samohito	237	Samphandamānaṃ	136	သုရကထာ	၃၄၆	သောဘနကံ	၃၄၄
Sampaggāho	184	Samphappalāpo	100, 283	သုရိယော	၃၃၁	သောဘနဝါဒါ	၂၄၆
		Samphalaṃ	58	သုရော	၂၄၉	သောဘမာနာ	၃၈၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]		[Sa]	
Samphusitattam	145	Saraṇam	377
Sambāhanam	363	Saraṇatā	44
Sambujjhi	389	Saraṇappattam	185
Sambujjhitukāmassa	403	Saraṇappatto	71
Sambodhāya	264	Saraṇā	309
Sambodhiratim	389	Sarasaparittatāya	128
Sambhajato	222	Saritā	33
Sambhañjanaparibhañjanatṭhena	27	Sarīsapo	31
Sambhañjanapalibhañjano	280	Salākahatthena	362
Sambhattā	293	Sallakattiyam	367
Sambhavanti	193	Sallato	145
Sambhārā	265	Sallapanā	370
Sambhāvanādhīppāyo	293	Sallapitum	252
Sammappadhānānam	56	Sallaviddho	23
Sammāñāṇena	178	Sallāni	163
Sammādiṭṭhiyā	402	Sallāpā	247
Sammānam	167	Sallābhisāṅkhāravasena	381
Sammābujjhi	389	Sallābhisāṅkhārā	381
Sammāvimuttiya	179	Sallekhaññeva	299
Sammukhībhāvā	293	Sallena	24
Sammutim	323	Savati	296
Sammutiyo	321	Savanam	265
Sammuyhanti	82	Savacanīyam	374
Sammussati	234	Savanīyo	387
Sammodamānā	223	Savighātam	264
Sammoham	217	Savicikiccho	312
Sayam paṭibhānam	317	Savibhūsam	358
Sayanasannidhimhi	355	Savilekho	312
Sayanesu	392	Sassatavādam	203
Sayambhū	389		

ပဒါနက္ခမာ	ပိဋကော	ပဒါနက္ခမာ	ပိဋကော
[သ]		[ဟ]	
သောမနဿဒေါမနဿာနံ	၁၂၂	ဟသိတလပိတကီဠိတဘနိ	၉၂၂၇၀
သောသော	၅၁	ဟသံ	၃၅၀
သ္မေဟော	၃၃	ဟာယတိ	၂၄
သွာကာရာ	၃၃၇	ဟာယတေ	၂၃၆
သွာကာရေ	၂၅၀	ဟာယန္တိ	၂၄
သွာက္ခာတော	၁၆၀	ဟာသော	၁၀
သွာတိဝတ္ထာ	၁၇၇	ဟိတကာမာ	၂၂၃
	[ဟ]	ဟိတာဠိတော	၇
ဟတတ္ထာ	၄၃	ဟိတေသိတာ	၄၀၅
ဟတ္ထကုက္ကုစ္စံ	၂၀၁	ဟိရညံ	၁၂
ဟတ္ထပဇ္ဇောတိကံ	၂၄၁	ဟိရိကောဝီနံ	၄၁၀
ဟတ္တာပလေခနော	၃၇၉	ဟိရိကောဝီနပဋိစ္ဆာဒနတ္ထံ	၄၁၀
ဟတ္ထိယာနေန	၂၃	ဟိရိဗလံ	၁၄၀
ဟတ္ထိယုဒ္ဓ	၃၄၅	ဟိနံ	၃၇၂
ဟတ္ထိဝတိကာ	၁၀၀	ဟိနဿ	၁၀၂
ဟတ္ထိဟိ	၃၆၂	ဟိနာ	၁၃
ဟဒယံ	၁၉	ဟိနာယ	၂၃၅
ဟဒယင်္ဂမဝဒေါ	၃၀၇	ဟိနေ	၃၃၂
ဟဒယင်္ဂမာ	၂၀၄	ဟိယမာနေ	၃၀၃
ဟဒယသိတံ	၃၇၀	ဟိဇ္ဇေယျ	၁၃၃
ဟနတိ	၂၃၄	ဟေဋ္ဌတော	၆၇
ဟနသဇ္ဇောပနော	၂၀၀	ဟေဋ္ဌာ	၃၃၀
ဟဗ္ဗိယာ	၁၇၁	ဟေတု	၆၇
ဟရန္တိ	၂၃	ဟေတုဝါဒါ	၂၄၆
ဟရိတံ	၁၀၉	ဟေမန္တေ	၃၂၀
ဟသတိ	၃၆၁	ဟောဟိသိ	၁၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]		[Sa]	
Sassato	167	Sāmaggī	223
Sassamaṇabrāhmaṇī	259	Sāmantajappanasāṅkhātāṃ	292
Sahagato	20	Sāyatatiyaṅkaṃ	381
Sahajāto	20	Sāyati	31
Sahajāpi	132	Sāyite	407
Sahate	58	Sārattānaṃ	227
Sahadhammike	404	Sārambho	53
Sahanti	47	Sārāgo	32
Sahabhūmi	132	Sārāpagato	377
Sahitaṃ	68	Sāruppaṃ	292
Sahissāmi	91	Sālākiyaṃ	367
Sahe	382	Sālakkhettaṃ	46
Sahetha	406	Sālūkapānaṃ	349
Salāyatanapaccayā	198	Sālohitā	224, 391
Sākacchetuṃ	252	Sāvajjaṇca	372
Sācariyako	57	Sāvajjānavajjaṃ	322
Sāṭakaṃ	189	Sāsaṇaṃ	226
Sāṭheyyaṃ	53, 371	Sāsavato	146
Sātaccakārī	163	Sāso	51
Sātāsātaṃ	310	Sāhasā	383
Sātiyesu	296	Sikkhaṃ	235
Sādiyati	22	Sikkhati	104, 296
Sādiyamānassa	15	Sikkhāpadesu	104
Sādu	300	Sikkhāyo	125
Sādhukamyatā	34	Sikkhe	416
Sāntevāsiko	57	Sikkhetha	237
Sāpattikā	207	Sikkheyya	125
Sāpadesaṃ	285	Singī	367
Sāmaṃ	46	Sito	383
Sāmaggiyaṃ	221		

မဟာနိဒ္ဒေသဋ္ဌကထာယ

လက်၌တမ္ဗာနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋကော်	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋကော်
[အ]		[အ]	
အက္ခောသက	၄၀၀	အနုသာသန, အနုသိဋ္ဌာနံ	
အဂေါစရဋ္ဌာနာနံ ဘေဒါ	၃၉၉	ဝိသေသာ	၂၂၀
အစေလကဝတာနံ ဝိဘာဝနာ	၃၇၉-၃၈၀-၁	အပ္ပိစ္ဆာ စက္ကာရော	၂၀၆, ၂၉၉
အဋ္ဌိနံ တိဏိသတာနိ	၂၆၃	အပ္ပေသက္ခ	၃၇၁
အမုယောဂါဒိနံ ဝိဟာရာနံ		အဖာသုဝိဟာရာ ပဉ္စ	၃၀၂
အတ္ထဝိဘာဝနာ	၁၇၁	အဘိက္ကမ, ပဋိက္ကမာနံ	
အတိတ	၂၁၀	ဝိဘာဝနာ	၄၀၆
အတ္တတ္ထပရတ္တ	၂၅၇	အဘိဇ္ဈာယ သမ္ဘာရာ ဒွေ	၁၀၁
အတ္တပါဌော ဆဗ္ဗဓော	၂	အမစ္စာဒိနံ မာနာ	၁၀၂
အတ္တရဏ, ပါဝရဏာနံ		အရည	၁၉၀
ဝိသေသာ	၁၂	အရဟာနံ သန္တောသာ	၂၀၉
အဒိန္နာဒါနဿ သမ္ဘာရာ ပဉ္စ	၉၉	အရိယဓမ္မော ဧသော	၁၇၃
အဒိန္နာဒါနဿ အင်္ဂါနိ	၄၀၅	အရိယဝံသဘေဒါနံ	
အဓိကရဏာနံ ကာရဏာနိ	၂၂၇	ဝိဘာဝနာ	၄၁၂-၃
အဓိစိတ္တံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေယေဝ စ		အရိယူပဝါဒကမ္မ	၃၃၃-၄
ဟောတိ	၁၀၃	အရိယူပဝါဒကမ္မဿ	
အဓိပညာ ပဝတ္တတိ လောကေ		ဥပ္ပဇ္ဇနကာရဏာနိ	၃၃၄
ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေယေဝ စ	၁၀၃-၄	အရိယူပဝါဒေါ	
အဓိမာနော အရိယသာဝကဿ		အာနန္တရိယသဒိသော	၃၃၄
န ဥပ္ပဇ္ဇတိ	၁၈၁	အလ္လိနောတိ ဧကိဘူတော	၁၇၇
အဓိသီလံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေယေဝ စ		အသဒ္ဓမ္မာ စက္ကာရော	၁၇
ပဝတ္တတိ	၁၀၃	အဿ	၁၂
အနိစ္စာဒိအာကာရာ		အဿတရာ	၃၀၄
စက္ကာလီသ	၁၄၅	[အာ]	
		အာဂါရိကာတိ ဃရသာမိကာ	၂၀၇
		အာစာရဂေါစရာနံ ဝိဘာဝနာ	၂၉၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]		[Sa]	
Sithilavācatā	370	Sīlasaṃvarapariyante	403
Sinānadāne	352	Sīhaseyyā	358
Siniddham	331	Sīhena	253
Sindhavā	304	Sukkam	322
Sippaññātarena	311	Sukkavipākam	322
Sippabandhu	46	Sukham	90
Sippāyatanam	181	Sukhakāmo	31
Sippāyatanena	183	Sukhadukkhā	129
Sibbinī	32	Sukhapaṭisaṃvedī	147
Siyam	93	Sukhavihārī	121
Sirī	230	Sukhavedanīyo	144
Sirena	31	Sukhitesu	270
Sītam	300	Sukhito	270
Sītavalāhaka	133	Sukhumakampi	402
Sītassa	242	Sukhumake	402
Sītibhūto	147	Sugati	335
Sītena	11	Sugate	332
Sīdati	378	Sucibhūtena	405
Sīdantarā	330	Sujjhissāmi	176
Sīmakatam	138	Suññatāpaṭisaññuttam	294
Sīmātigo	205	Suññato	145
Sīmāyo	205	Suññāgārānam	357
Sīlam	169	Sutam	37
Sīlakkhandhena	77	Sutamatto	304
Sīlakkhandho	106	Sutasuddhikā	188
Sīlabbatam	306	Sute	186
Sīlabyasanam	66, 220	Sutena	183
Sīlamattena	188	Sutte	407
Sīlavatāni	168	Sudantena	305
Sīlasuddhikā	188	Suddhim	186

ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော	ပဒါနုတ္တမော	ပိဋကော
[အာ]		[ဥ-ဇ-ဩ]	
အာဇာနိယာ	၃၀၄	ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စာနံ	
အာလဗ္ဗဏ	၃၆၄	လက္ခဏရသာဒီနိ	၅၂-၃
အာယတနသဒ္ဓဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၁၉၂၅၁	ဥပနာဟဿ လက္ခဏရသာဒီနိ	၅၃
အာရတ,ဝိရတ,ပဋိဝိရတာနံ		ဥပေက္ခာ ဒသ	၁၁၀
ဝိသေသာ	၁၇၄	ဧကံသ,နိဿိသယဝစနာနံ	
အာရဟန္တသဒ္ဓဿ		ဝိသေသာ	၁၅-၆
အတ္ထုဒ္ဓါရော	၃၅၉-၆၀	ဧကုပ္ပါဒ,သဟဇာတာနံ နာနတ္ထံ	၂၂
အာလပနာဒိကထာ	၃၇၀	ဧကောယနမဂ္ဂ	၄၄-၅
အာဝါသမစ္ဆရိယ	၉၅	ဧသန,ဂဝေသန,ပရိယေသနာနံ	
အာသနာနံ ဝိဘာဝနာ	၂၂၂	အဓိပ္ပါယော	၉၃
အာသဝါ ပဉ္စ	၃၁၀	ဩဝါဒ,အနုသာသနီနံ ဝိသေသာ	၉၂
အာဟာရုနံ သာဝဇ္ဇာနဝဇ္ဇတာ၃၀၁		[က]	
[ဣ-ဇ]		ကင်္ခါနံ ဝိဘာဝနာ	၁၀၂
ဣတ္ထိယော ဝိသတိ	၉၉	ကထာနိဒ္ဒေသ	၃၄၅-၆-၇
ဧနက္ခိတာဒယော ဒသ	၉၉	ကမ္မကာရဏာနံ ဝိဘာဝနာ	၂၄၁
မာတုရက္ခိတာဒယော ဒသ	၉၉	ကမ္မဿကတာဉာဏံ ပဝတ္တတိ	
ဣတ္ထိ	၄၆	လောကေ ဗုဒ္ဓေ ဥပ္ပန္နာ-	
ဣဒ,ဧတသဒ္ဓါနံ အတ္တာ	၁၃၀	နုပ္ပန္နေဝိ	၁၀၃
ဣဒ္ဓိနံ ပဋိပင်္ဂါ	၂၇၅	ကလလပမာဏ	၂၁၄
ဣန္ဒရ	၂၂	ကလဟကာရကာ	၂၂၇
ဣဿရိယ,ဓမ္မ,ယသာဒီနံ		ကလာပါနံ ဝိဘာဝေါ	၁၉၇
ဝိဘာဝနာ	၂၃၀	ကလျာဏာနိ တိဏိ	၁၁၃
ဣဿာယ လက္ခဏရသာဒီနိ	၅၃	ကာဏံ	၁၀၀
ဥဒ္ဓဋ္ဌိတဉ္စ	၅	ကာမဘောဂီသေယျာ	၃၅၀
ဥစ္စာကုလတိ ခတ္ထိယ-		ကာမာနံ ဥပမာ	၂၆
မြာဟ္မဏကုလ	၁၇၂	ကာမေသုမိစ္ဆာစာရဿ	
ဥဒ္ဓေသ,နိဒ္ဒေသ,ပဋိနိဒ္ဒေသာနံ		သမ္ဘာရာ စတ္တာရော	၉၉-၁၀၀
ဝိဘာဝနာ	၉	ကာယော ဝုစ္စတိ ဂုဟာ	၇၀-၉၂၀၀
		ကာရဏသဒ္ဓဿ ဝေဝစနာနိ	၆၇-၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]		[Sa]	
Suddhimaggam	319	Sūlam	364
Suddhiyā	176	Sūlā	51
Sunakhehi	242	Sūle	374
Sunīlam	331	Sekkhāmuno	152
Supaññattā	168	Sekkhā	153
Supaṇṇattāya	176	Setṭham	168
Supaṇṇā	327	Setṭho	253
Supati	31	Seti	416
Supinakūpamā	27	Senābyūham	219
Supinagato	219	Semhasamuṭṭhānā	51
Supinapāṭhakā	364	Seyyam	358
Suppam	382	Seyyassa	182
Suppaṭipanno	168	Selante	394
Suppahāya	79	Sele	339
Subhavādā	246	Sevati	235
Sumano	303	Sevato	392
Surā	310	Sessam	408
Suvaṇṇam	12	Sokasallam	221
Suvaṇṇachanno	388	Sokāvatiṇṇam	339
Suvaṇṇe	332	Soko	25
Suviññāpayā	337	Socati	384
Suviññāpaye	258	Socanti	217
Suvidūre	89	Socanā	220
Susukābhayaṃ	348	Socitattam	220
Sussusanti	98	Sotam	98
Sussūsati	388	Sotasampadā	90
Sūtighare	215	Sotasamphasso	143
Sūrakathā	346	Sobhanakam	344
Sūriyo	331	Sobhanavādā	246
Sūro	249	Sobhamānā	388

ပဒါနုက္ခမော	ပိဋ္ဌဏော	ပဒါနုက္ခမော	ပိဋ္ဌဏော
[က]		[စ-ဇ-ဉ]	
ကိတ္တိ,ထောမနာနံ ဝိသေသာ	၂၄၇	စက္ခုနာ ရူပံ န ပဿတိ	၃၄၃
ကိမိကုလသဟဿာနိ		စက္ခုဘေဒါနံ ဝိဘာဝနာ	၁၃၅
အသိတိမတ္တာနိ	၈၀	စက်မာနံ ဥစ္စနိစာ	၂၉၄
ကုလမစ္ဆရိယ	၉၅	စတုပစ္စယာနံ ဝိဘာဝနာ	၄၀၉
ကုဟနဝတ္ထုနိ တိဏိ	၂၉၂	စရိတပဋိပါဠိယာ သုတ္တပဋိပါဠိ	၂၇၄
ကုဟနာဒိနံ ဝိဘာဝနာ	၃၄၉၊ ၃၅၀	စဝတိ,မရတိကိရိယာနံ ဝိသေသာ	၂၄
ကေတု	၁၈၄	စာတုမဟာရာဇိကဒေဝါနံ	
ကောဋ္ဌာဂါရံ တိဝိဓံ	၁၂	ဘဝနံ	၁၃၃
ကောဋ္ဌာသာနံ ဝိဘာဝနာ	၂၆၃	စိတ္တံ ပဝတ္တတိ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒါ-	
ကောဓဿ လက္ခဏာရသာဒိနိ	၅၃	နုပ္ပါဒေဝိ	၁၀၃
ကောဓုပ္ပဇ္ဇနဿ ကာရဏာနိ		ဇေနပညာနံ ဝိဘာဝနာ	၂၀၁
ဒဿ	၂၇၉	ဇာတိဒုက္ခာနံ ဝိဘာဝနာ	၆၀-၁
ကောဓုပနာဟာနံ ဝိသေသာ	၅၃-၄	ဇာတိဘယာဒိနံ ဝိဘာဝနာ	၃၄၈
ကောသော စတုဗ္ဗိဓော	၁၂	ဇာတိသဒ္ဓဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၅၉
[ခ]		ဉ္စတိ,သလောဟိတာနံ	
ခန္ဓသဒ္ဓဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၂၀၊ ၂၅၂	ဝိသေသာ	၂၂၄၊ ၃၉၁
ခုဒ္ဒကသီလက္ခန္ဓ	၂၃၇	ဉ္စတိ နာမ ဝိတုပက္ခိကာ	၂၂၄
ခေတ္တ,ဝတ္ထုနံ ဝိသေသော	၁၂		
[ဂ]		[တ-ထ]	
ဂဏသာမဂ္ဂိ	၂၂၂	တဏှာ အဋ္ဌသတံ	၁၃၈
ဂန္ထာနံ ဝိဘာဝနာ	၂၀၄	တဏှာဓဇ,ကေတု,အဓိပတေ-	
ဂမ္ဘဝိနာသနဿ ကာရဏာနိ		ယျာနံ အတ္ထဝိဘာဝနာ	၁၇၅
တိဏိ	၃၆၇	တထာဂတသေယျာ	၃၅၈
ဂစ္ဆောက္ကန္တိကာဒိဒုက္ခ	၆၀-၁၊ ၆၅	တိက္ခပညာနံ ဝိဘာဝနာ	၂၀၁
ဂရုဘဏှာနံ ဝိနိစ္ဆယော	၃၅၁-၂	တိမိတိမိဂ်လာ ပဉ္စယောဇန-	
ဂရုဠ,ဝေနတေယျာနံ ဝိသေသာ	၂၆၀	သတိကာ	၂၆၀
ဂါမ,နိဂမ,ရာဇောနီ,ရဠ, -		တိရစ္ဆာနယောနိကာနံ ဒုက္ခာ	၆၄-၅
ဇနပဒါနံ ဝိသေသာ	၁၂	ထမ္ဘဿ လက္ခဏာရသာဒိနိ	၅၃
ဂေါစရော တိဝိဓော	၂၉၅	ထိနမိဒ္ဓါနံ လက္ခဏာရသာဒိနိ	၅၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]		[Ha]	
Somanassadomanassānaṃ	122	Hasitalapitakīṭitāni	92, 278
Soso	51	Hassaṃ	358
Sneho	33	Hāyati	24
Svākārā	337	Hāyate	236
Svākāre	258	Hāyanti	24
Svākkhāto	168	Hāso	18
Svātivattā	177	Hitakāmā	223
[Ha]		Hitānvito	7
Hatattā	43	Hitesitā	405
Hatthakukkuccaṃ	281	Hiraññaṃ	12
Hatthapajjotikaṃ	241	Hirikoṇaṃ	410
Hattāpalekhano	379	Hirikoṇapaṭicchādanatthaṃ	410
Hatthiyānena	23	Hiribalaṃ	48
Hatthiyuddha	345	Hīnaṃ	372
Hatthivatikā	188	Hīnassa	182
Hatthīhi	362	Hīnā	13
Hadayaṃ	19	Hīnāya	235
Hadayaṅgamavado	387	Hīne	332
Hadayaṅgamā	284	Hīyamāne	383
Hadayassitaṃ	378	Hīḷeyya	133
Hanati	234	Heṭṭhato	67
Hanusañcopano	280	Heṭṭhā	330
Hammiyā	171	Hetu	67
Haranti	23	Hetuvādā	246
Haritaṃ	189	Hemante	328
Hasati	361	Hohisi	15

၅၀၆		မဟာနိဒ္ဒေသဋ္ဌကထာယ	
ပဒါနက္ခမော	ပိဋကော်	ပဒါနက္ခမော	ပိဋကော်
[ခ]		[န]	
ဒက္ခိဏဝါမ	၃၉၈	နာမံ စတုဗ္ဗိဓံ	၂၂၀
ဒါသာ စတ္တာရော	၄၆	နာမရူပနိဒ္ဒေသ	၁၉၇
ဒါသာဒီနံ မာနာ	၁၈၂	နိစ္စကာလ,ရဝကာလာနံ	
ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိက	၂၅၇	ဝိသေသာ	၆၈
ဒိဋ္ဌိနံ ဝိဘာဝနာ	၂၁၀	နိစ္ဆိနိတ,ဝိနိစ္ဆိနိတ,ဝိစိနိတ,	
ဒိဝါ ကောဠာသာ တယော	၃၅၈	ပဝိစိနိတာနံ ဝိသေသာ	၁၇၇
ဒုက္ခာနံ ဘေဒါ	၆၀	နိဠရိယကမ္မ	၃၈၅
ဒုတိယာ	၃၃	နိန္ဒဂရဟာနံ ဝိသေသာ	၂၄၇
ဒေသနာအနုသာသနီနံ		နိဗ္ဗိတဗုဒ္ဓဿ ပမာဏံ	၂၇၅
ဝိသေသာ	၉၇	နိရယဒုက္ခ	၃၇၄-၅
ဋ္ဌါရာရပ္ပဏသဃ်နုန	၃၀၃	နိရယပါလာ နတ္ထိ	၃၇၄
		နိရယဘဝန	၂၂၃
[ဝ]		နိရုတ္တိလက္ခဏာနံ ဝိဘာဝနာ	၂၂၉
ဓညကောဠာဂါရ	၁၂	နိသဇ္ဇဒေါသာ ဆ	၂၆၈
ဓညာနိ သတ္တ	၃၄၈	နေယျတ္ထ	၅
ဓနကောဠာဂါရ	၁၂	နေယျပထာ ပဉ္စ	၃၄၀
ဓမ္မမစ္ဆရိယ	၉၅	နာရူနိ နဝသတာနိ	၂၆၃
ဓမ္မဿဝနဿ အာနိသံသာ	၇		
ဓမ္မသာမဂ္ဂိ	၂၂၂	[ပ]	
ဓမ္မာနုဓမ္မ	၅၅	ပကတိမံသစက္ခုနာ ယောဇနံ	
ဓိတာ	၂၂၄	ပဿတိ	၃၃၁
ဓုတင်္ဂါနိ တေရသ	၁၆၉၊၁၇၀	ပစ္စဝေက္ခဏာနံ ဝိဘာဝနာ	၃၀၀-၁-၂
ဓုတ,ဓောတ,သန္ဓောတ,		ပစ္စဝေက္ခဏာနိ စတ္တာရိ	၅၀
နိဒ္ဒေါတာနံ ဝိသေသာ	၂၂၄	ပဉ္စပိဋကော ဇာယန္တိ ပဉ္စမေ	
ဓောနာ ဝုစ္စတိ ပညာ	၁၇၈	သတ္တာဟေ	၂၁၅
		ပဉ္စာတပ	၁၇၇
[န]		ပဋိပတ္တိ	၂၃၃
နစ္စဂီတာဒီနံ အဓိပ္ပါယော	၃၄၄	ပဋိပတ္တိသာသနံ	၂၃၄
နန္ဒီ,နန္ဒိရာဂါနံ ဝိသေသာ	၃၂	ပတ္တိ	၁၂
နာနာဘာဝဝိနာဘာဝါ	၂၁၇	ပမာဒဿ လက္ခဏရသာဒီနိ	၅၄

Mahāniddesaṭṭhakathāya

Lakkhitabbapadānaṃ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]		[A]	
Akkosaka	400	Anusāsana, anusitṭhānaṃ	
Agocaraṭṭhānānaṃ bheda	399	visesā	228
Accelakavatānaṃ vibhāvanā		Appicchā cattāro	286, 299
	379-380-1	Appesakkha	371
Aṭṭhīnaṃ tīṇisaṭāni	263	Aphāsuvihārā pañca	302
Adḍhayogādīnaṃ viharānaṃ		Abhikkama, paṭikkamānaṃ	
atthavibhāvanā	171	vibhāvanā	406
Atīta	210	Abhijjhāya sambhārā dve	101
Attatthaparatttha	257	Amaccādīnaṃ mānā	182
Atthapāṭho chabbidho	2	Arañña	190
Attharaṇa, pāvuraṇānaṃ		Arahānaṃ santosā	289
visesā	12	Ariyadhammo eso	173
Adinnādānassa sambhārā		Ariyavaṃsabhedānaṃ	
pañca	99	vibhāvanā	412-3
Adinnādānassa aṅgāni	405	Ariyūpavādakamma	333-4
Adhikaraṇānaṃ kāraṇāni	227	Ariyūpavādakammassa	
Adhicittaṃ Buddhuppādeyeva		uppajjanakāraṇāni	334
ca hoti	103	Ariyūpavādo	
Adhipaññā pavattati loke		ānantariyasadiso	334
Buddhuppādeyeva ca	103-4	Allīnoti ekībhūto	177
Adhimāno ariyasāvakassa		Asaddhammā cattāro	17
na uppajjati	181	Assa	12
Adhisīlaṃ Buddhuppādeyeva		Assatarā	304
ca pavattati	103	[Ā]	
Aniccādi-ākārā		Āgārikāti gharasāmikā	207
cattālīsa	145	Ācāragocarānaṃ vibhāvanā	295

လက္ခိတဗျာနံ အနုက္ကမဏိကာ ၅၀၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋကော်	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋကော်
[ပ]		[ဖ-ဗ-ဘ]	
ပရိကမ္မ, အဓိဋ္ဌာနံ ဝိသေသာ	၂၇၅	ဖရသဝါစာယ သမ္ဘာရာ	
ပရိက္ခာရသဒ္ဓဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၄၁၁	တယော	၁၀၁
ပရိက္ခာရာ အဋ္ဌ	၄၀၈-၉	ဖလဋ္ဌော	၂၂၁
ပရိတ္တာနံ အာဏာဖရဏံ	၃၃၆	ဗာဟာဝိက္ခေပက	၂၉၄
ပရိပုစ္ဆာ	၂၉၈	ဗုဒ္ဓါနံ အာဏာခေတ္တံ	၃၃၆
ပရိယတ္တိ	၂၃၄	ဇာတိခေတ္တံ	၃၃၆
ပရိယတ္တိ နာမ ဗုဒ္ဓဝစနံ	၂၉၈	ဝိသယခေတ္တံ	၃၃၆
ပရိယတ္တိသာသနံ	၂၃၄	ဗုဒ္ဓါနာမ ဒွေ နတ္ထိ ဧကိဿာ	
ပရိဿယာ ဒွေ	၅၁	လောကဓာတုယာ	၂၇၅
ပဝန	၁၉၀	ဗောဇ္ဈင်္ဂါ	၅၆
ပဋ္ဌာသဿ လက္ခဏရသာဒိနိ	၅၃	ဗောဓိ	၅၆
ပါဏာတိပါတဿ		ဗျဉ္ဇနပါဌော ဆဗ္ဗိဓော	၂
..သမ္ဘာရာ ပဉ္စ	၉၈	ဗျဉ္ဇနာနိ ပဉ္စ	၆၆-၇
ပါနာနိ အဋ္ဌ, ကောဒသဉ္စ ၄၈-၉, ၃၅၅		ဗျာဓိ	၆၂
ပါရ	၆၉	ဗျာပါဒဿ သမ္ဘာရာ ဒွေ	၁၀၂
ပါရဂူ	၇၀	ဗြဟ္မဿရော	၃၈၇
ပိတာ	၂၂၃	ဘဇ, သမ္ဘဇာဒိနံ ဝိသေသာ	၂၂၂
ပိသုဏဝါစာဒိနံ ဝါစာ ဆ	၁၀၀-၂	ဘဏ္ဍနကာရကာ	၂၂၇
ပိသုဏဝါစာယ သမ္ဘာရာ		ဘဗ္ဗာဘဗ္ဗာနံ ဝိဘာဝနာ	၂၇၄
စတ္တာရော	၁၀၁	ဘယာနိ စတ္တာရိ	၅၀
ပိတိ ပဉ္စပိဓာ	၁၁၁	ဘဝေါ ဇာတိယာ ပစ္စယော	၁၉၉
ပိတိသုခါနံ ဝိသေသာ	၁၁၁	ဘဿကာရကာ	၂၂၇
ပုဂ္ဂလာ စတ္တာရော	၃၃၈	ဘာတာ	၂၂၃
ပုတ္တော	၂၂၄	ဘိက္ခု	၈၂
ပုထုဇ္ဇနာနံ နိဗ္ဗေသော	၂၃၅-၆	ဘောဇန	၃၄၄
ပုထုပညာနံ ဝိဘာဝနာ	၂၀၀	[ဖ]	
ပုရိသာ ပဉ္စ	၂၅၄	မံသစက္ခု	၂၀၇
ပေတသေယျာ	၃၅၈	မံသပေသိယော နဝသတာနိ	၂၆၃
ပေတ္တိဝိသယာနံ ဒုက္ခာ	၁၁	မက္ခဿ လက္ခဏရသာဒိနိ	၅၃
ပေါနောဘဝိကာ	၁၇၃		

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]		[U - E - O]	
Ājānīyā	304	Uddhaccakukkuccānaṃ	
Āthabbāṇa	364	lakkhaṇarasādīni	52-3
Āyatanasaddassa atthuddhāro		Upanāhassa lakkhaṇarasādīni	53
	19, 251	Upekkhā dasa	118
Ārata, virata, paṭiviratānaṃ		Ekamsa, nissamsayavacanānaṃ	
visesā	174	visesā	15-6
Ārambhasaddassa		Ekuppāda, sahaṇātānaṃ	
atthuddhāro	359-60	nānattaṃ	22
Ālapanādikathā	370	Ekāyanamagga	44-5
Āvāsamacchariya	95	Esana, gavesana, pariyesanānaṃ	
Āsanānaṃ vibhāvanā	222	adhippāyo	93
Āsavā pañca	310	Ovāda, anusāsanīnaṃ visesā	92
Āhārānaṃ sāvajjānavajjātā	301	[Ka]	
[I - U]		Kaṅkhānaṃ vibhāvanā	102
Itthiyo vīsati	99	Kathāniddesa	345-6-7
dhanakkītādayo dasa	99	Kammakāraṇānaṃ vibhāvanā	241
māturakkhitādayo dasa	99	Kammasakatāñānaṃ pavattati	
Itthī	46	loke Buddhē uppannā-	
Ida, etasaddānaṃ atthā	138	nuppannepi	103
Iddhīnaṃ paṭipāṭi	275	Kalalapamāṇa	214
Indagu	22	Kalahakārakā	227
Issariya, dhamma, yasādīnaṃ		Kalāpānaṃ vibhāgo	197
vibhāvanā	230	Kalyāṇāni tīṇi	113
Issāya lakkhaṇarasādīni	53	Kāṇaṃ	188
Ugghaṭitaññū	5	Kāmabhogīseyyā	358
Uccākulāti khattiya-		Kāmānaṃ upamā	26
brāhmaṇakulā	172	Kāmesumicchācārassa	
Uddesa, niddesa, paṭiniddesānaṃ		sambhārā cattāro	99-100
vibhāvanā	9	Kāyo vuccati guhā	78-9, 80
		Kāraṇasaddassa vevacanāni	67-8

ပဒါနက္ခမော	ပိဋကော်	ပဒါနက္ခမော	ပိဋကော်
[ဗ]		[မ-ယ]	
မဂ္ဂညှ, မဂ္ဂဝိဒူနံ ဝိသေသာ	၂၅၅	မုနယော ဆ	၁၅၂
မဂ္ဂါနံ ကိလေသဿ		မုသာဝါဒဿ သတ္တရာ	
ပဟာနံ	၁၇၃, ၂၄၄	စတ္တာရော	၁၀၀
မစ္ဆမိသာနံ အာနိသိသာ	၃၀၁	ယက္ခသူကရ	၃၇၁
မစ္ဆရိယဿ လက္ခဏရသာဒိနိ	၅၃	[ခ]	
မစ္ဆရိယာနိ ပဉ္စ	၉၆	ယောနီနံ ဝိဘာဝနာ	၂၁၄
မဒဿ လက္ခဏရသာဒိနိ	၅၄	ရတ္တိ တိဿော	၃၅၈
မရဏံ တိဝိဓံ	၆၂	ရထ	၁၂
မဟာပညာဒိနံ နာနတ္ထံ	၂၀၀	ရသာနံ ဝိဘာဝနာ	၃၀၀
မဟာမစ္ဆာ တယော	၂၆၀	ရာဂစရိတာဒိနံ ဝိဘာဝနာ	၃၃၈
မဟာသီလက္ခန္ဓ	၂၃၇	ရာဇပဗ္ဗဇိတာနံ မာနာ	၁၈၂
မာတာ	၂၂၃	ရိတ္တ, ဝိဝိတ္တ, ပဝိဝိတ္တာနံ	
မာတိပက္ခိကာ		ဝိသေသာ	၂၂၂
သာလောဟိတာ	၂၂၄	ရောဂ	၅၁
မာနဿ လက္ခဏရသာဒိနိ	၅၃	[လ-ဝ]	
မာနာနံ ဘေဒါ	၁၈၀	လက္ခဏ	၃၆၄
မာနုသိကာနံ ဒုက္ခာ	၆၅	လာဘမစ္ဆရိယ	၉၅-၆
မာသာယ လက္ခဏရသာဒိနိ	၅၃	လိင်္ဂပဗ္ဗဇိတ	၃၂၇
မာရဗိတရာ တိဿော	၂၆၃	လောက	၃၇
မာရိသာတိ ဝိယဝစနံ	၂၂၆	လောကဓာတုနံ ပမာဏံ	၃၃၆
မိစ္ဆာဇီဝါနံ အာဒိနဝါ	၃၅၀	ဝစန, ဗျပ္ပဿာနံ ဝိသေသာ	၉၇
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာ ဥပ္ပဇ္ဇနကာရဏာနိ	၃၃၅	ဝဏ္ဏမစ္ဆရိယ	၉၅-၆
မုစ္စ, ဝိမုစ္စ, ပရိမုစ္စာနံ		ဝတ္ထမာနာ, နာဂတက္ခန္ဓာနံ	
အတ္ထဝိဘာဝနာ	၁၇၆	အသမ္ဘိဿတာ	၁၃၀
မုဏ္ဍကုဋုမ္ဘိကဇီဝိက	၃၅၆	ဝတ္ထကောဋ္ဌာဂါရ	၁၂
မုတ္တကရိသာဒိဋ္ဌာနာနံ		ဝါစာပလာပါဒိနံ ဝိသေသာ	၂၂၁
ဝိဘာဝနာ	၂၆၃	ဝါဒါ နဝ	၂၄၆
မုတ္တ, ဝိမုတ္တ, ပရိမုတ္တာနံ		ဝိဝိကိစ္ဆာယ လက္ခဏရသာဒိနိ	၅၃
အတ္ထဝိဘာဝနာ	၁၇၆	ဝိညာဏဿ နိဒ္ဒေသော	၁၉၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]		[Ca - Ja - Ña]	
Kitti, thomanānaṃ viśesā	247	Cakkhunā rūpaṃ na passati	343
Kimikulasahassāni		Cakkuhubhedānaṃ vibhāvanā	135
asītimattāni	80	Caṅkamānaṃ uccanīcā	294
Kulamacchariya	95	Catupaccayānaṃ vibhāvanā	409
Kuṇṇavattthūni tīṇi	292	Caritapaṭipāṭiyā suttapaṭipāṭi	274
Kuṇṇādīnaṃ vibhāvanā	349, 350	Cavati, maratikiriyānaṃ viśesā	24
Ketu	184	Cātumahārājikadevānaṃ	
Koṭṭhāgāraṃ tividdhaṃ	12	bhavanaṃ	133
Koṭṭhāsānaṃ vibhāvanā	263	Cittaṃ pavattati Buddhuppādā-	
Kodhassa lakkhaṇarasādīni	53	nuppādepi	103
Kodhuppajjanassa kāraṇāni		Javanapaññānaṃ vibhāvanā	201
dasa	279	Jātidukkhānaṃ vibhāvanā	60-1
Kodhūpanāhānaṃ viśesā	53-4	Jātibhayādīnaṃ vibhāvanā	348
Koso catubbidho	12	Jātisaddassa atthuddhāro	59
[Kha]		Ñāti, sālohitānaṃ	
Khandhasaddassa		viśesā	224, 391
atthuddhāro	20, 252	Ñātī nāma pitupakkhikā	224
Khuddakasīlakkhandha	237	[Ta - Tha]	
Khetta, vatthūnaṃ viśeso	12	Taṇhā atṭhasataṃ	138
[Ga]		Taṇhādhaḥja, ketu, adhipate-	
Gaṇasāmaggī	222	yyānaṃ atthavibhāvanā	175
Ganthānaṃ vibhāvanā	204	Tathāgataseyyā	358
Gabbhavināsanassa kāraṇāni		Tikkhapaññānaṃ vibhāvanā	201
tīṇi	367	Timitimaṅgalā pañcayojana-	
Gabbhokkantikādidukkha	60-1, 65	satikā	260
Garubhaṇḍānaṃ vinicchayo	351-2	Tiracchānayanikānaṃ dukkhā	64-5
Garūḷa, venateyyānaṃ viśesā	260	Thambhassa lakkhaṇarasādīni	53
Gāma, nigama, rājadhānī, raṭṭha,-		Thinamiddhānaṃ	
janapadānaṃ viśesā	12	lakkhaṇarasādīni	52
Gocaro tividdho	295		

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋကော
[ဝ]		[သ]	
ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဝိသေသာ	၁၀၉၊ ၁၁၀	သန္တောသာ တယော	
ဝိပဉ္စိတညူ	၅	ဒွါဒသ	၂၀၇၊ ၄၁၂
ဝိဝါဒကာရကာ	၂၂၇	သန္တိဋ္ဌ	၂၉၃
ဝိဝေကာ တယော	၂၀၉	သန္တိဋ္ဌိနံ ဝိဘာဝနာ	၃၅၅
ဝိသယက္ခေတ္တေ ပမာဏ-		သဗ္ဗညူ ပဉ္စဝိမာ	၃၄၀
ပရိစ္ဆေဒေါ နတ္ထိ	၃၃၆	သဗ္ဗေ ဓမ္မာ	၁၉၂
ဝိသင်္ခါရ	၈၈	သမဂ္ဂ၊ သမ္မောဒမာနု၊ -	
ဝေဇ္ဇကဗ္ဗာရဟာ	၃၅၄	အဝိဝေဒမာနာနံ ဝိသေသာ	၂၂၃
[သ]		သမထော တိဝိမော	၃၄၂
သံသိကဘဏ္ဍဘာဇနာနံ		သမ္ပယုတ္တ	၂၀-၁
ဝိဘာဝနာ	၃၅၀-၁-၂	သမ္ပတ္တ	၂၉၃
သံယမသံဝရာနံ ဝစနတ္ထော	၁၀၇	သမ္ပပ္ပလာပဿ သမ္ဘရာ ဒွေ	၁၀၁
သံဝရာ ပဉ္စ	၁၀၅	သမာဓိ၊ ဝိပဿနာနံ ပဋိပင်္ဂါ	၂၇၂
သံဝေဂဝတ္ထုနိ အဋ္ဌ	၄၁၇	သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိနံ	
သံသဂ္ဂေါ ပဉ္စဝိမော	၂၀၉	ဝိသဘာဝါ	၁၇၈
သံသဋ္ဌသဒ္ဓဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၂၁	သယန္တ	၃၈၉
သက္ကာရ၊ ဂရုကာရ၊ မာနု၊ ပူဇာနံ		သရီရဂန္ဓဿ နဿနကာလော	၃၆၃
ဝိသေသာ	၁၇၆	သဟဂတသဒ္ဓဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၂၁
သင်္ခါ၊ ဂဏီနံ ဝိသေသာ	၃၈၈	သဋ္ဌာယတနဿ ပစ္စယော	
သစ္စ၊ တစ္စ၊ တထ၊ ဘူတ၊ ယာထာဝ-		နာမရူပံ	၁၉၈
အဝိပရိတာနံ အတ္ထ-		သာဓဗ္ဗေယျဿ လက္ခဏရသာဒိဋ္ဌိ	၅၃
ဝိဘာဝနာ	၁၇၇	သာမဂ္ဂီနံ ဘေဒါ	၂၂၂-၃
သမ္ဘိကိရိယာ ဒုဝိမာ	၁၉၉	သာရမ္ဘဿ လက္ခဏရသာဒိဋ္ဌိ	၅၃
သတိပဋ္ဌာနာ စတ္တာရော	၃၈	သိန္ဓဝါ	၃၀၄
သတိယာ လက္ခဏရသာဒိဋ္ဌိ	၃၈	သီလံ ပဝတ္တတိ လောကေ ဗုဒ္ဓေ	
သတ္တာနံ မရဏံ	၂၁၈	ဥပ္ပန္နာနုပ္ပန္နေဝိ	၁၀၃
သဒေဝကာဒိဘူမိနံ ဝိဘာဝနာ	၂၅၉	သီလအဓိသီလာနံ	
		ဝိသေသာ	၁၀၂-၃
		သုတ၊ မုတ၊ ဝိညာတာနံ	
		ဝိသေသာ	၂၂၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]		[Na]	
Dakkhiṇavāma	398	Nāmaṃ catubbidham	228
Dāsā cattāro	46	Nāmarūpaniddesa	197
Dāsādīnaṃ mānā	182	Niccakāla, dhuvakālānaṃ	
Diṭṭhadhammikasamparāyika	257	visesā	68
Diṭṭhīnaṃ vibhāvanā	210	Nicchinita, vinicchinita,	
Divā koṭṭhāsā tayo	358	vicinita, pavicinitānaṃ	
Dukkhānaṃ bheda	60	visesā	177
Dutiyā	33	Niṭṭhuriyakamma	385
Desanā-anusāsanīnaṃ		Nindagarahānaṃ visesā	247
visesā	97	Nimmitabuddhassa pamāṇaṃ	275
Dvārārammaṇasaṅghaṭṭana	303	Nirayadukkha	374-5
		Nirayapālā natthi	374
		Nirayabhavana	223
		Niruttilakkhaṇānaṃ	
[Dha]		vibhāvanā	229
Dhaññakoṭṭhāgāra	12	Nisajjadosā cha	268
Dhaññāni satta	348	Neyyattha	5
Dhanakoṭṭhāgāra	12	Neyyapathā pañca	340
Dhammamacchariya	95	Nhārūni navasatāni	263
Dhammassavanassa ānisaṃsā	7		
Dhammasāmaggi	222	[Pa]	
Dhammānudhamma	55	Pakatimaṃsacakkhunā	
Dhītā	224	yojanaṃ passati	331
Dhutaṅgāni terasa	169, 170	Paccavekkhaṇānaṃ	
Dhuta, dhota, sandhota,		vibhāvanā	300-1-2
niddhotānaṃ visesā	224	Paccavekkhaṇāni cattāri	50
Dhonā vuccati paññā	178	Pañcapīlakā jāyanti pañcame	
		sattāhe	215
		Pañcātapa	177
[Na]		Paṭipatti	233
Naccagītādīnaṃ adhippāyo	344	Paṭipattisāsaṇaṃ	234
Nandī, nandirāgānaṃ visesā	32	Patti	12
Nānābhāvavinābhāvā	217	Pamādassa lakkhaṇarasādīni	54

ပဒါနက္ခမာ	ပိဋကော်	ပဒါနက္ခမာ	ပိဋကော်
[သ]		[သ]	
သုတ္တ, ဂေယျ, ဝေယျာ-		သောစ, ကိလမ, ပရိဒေဝါနံ	
ကရဏာဒိနံ ဝိသေသာ	၂၃၃	အတ္ထဝိဘာဝနာ	၂၁၇
သုဒ္ဓိ, ဝိသုဒ္ဓိ, ပရိသုဒ္ဓိနံ		သော ဝေါ မမစ္စယေန သတ္တာ	၁၂၇
အတ္ထဝိဘာဝနာ	၁၇၆		
သုဝိနကာရဏာနိ စတ္တာရိ	၃၆၅	[ဗ]	
သုဝိနကာလ	၃၆၅	ဟတ္ထိဝတိကာ	၁၈၈
သုဝိနသတ္တ	၃၆၄	ဟတ္ထိ	၁၂
သုဝိနာနံ ဘေဒါ	၃၆၅	ဟဒယသဒ္ဓဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၁၉
သုရာ ဗုဒ္ဓ	၃၁၀	ဟသိတ, လပိတ, ကိဋ္ဌိတာနံ	
သုသာနဿ သင်္ကမနံ	၃၄၅	ဝိဘာဝနာ	၉၂
သုရော	၂၄၉	ဟာသပညာနံ ဝိဘာဝနာ	၂၀၀
သေက္ခာနံ ဝိဘာဝနာ	၂၂၁	ဟိရိ, ဩတ္တပ္ပါနံ ဝိသေသာ	၄၈၂၅၀
သေနင်္ဂါနိ စတ္တာရိ	၁၂	ဟိန, မဇ္ဈိမ, ပဏီတကာမာနံ	..
သေနာသန	၂၃၁	ဝိသေသာ	၁၃
သေနာသနာနံ ဝိဘာဝနာ	၈၃	ဟေတု, နိဒါန, သမ္ဘဝါဒိနံ	
သေယျာ စတသေသာ	၃၅၈	အတ္ထဝိဘာဝနာ	၃၀၈

နာမာနိ အနုတ္တမဏိကာ

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]		[Pha - Ba - Bha]	
Parikamma, adhiṭṭhānaṃ visesā	275	Pharusavācāya sambhārā tayo	101
Parikkhārasaddassa atthuddhāro	411	Phalaṭṭho	221
Parikkhārā aṭṭha	408-9	Bāhāvikkhepaka	294
Parittānaṃ āṇāpharaṇaṃ	336	Buddhānaṃ āṇākhettam	336
Paripucchā	298	jātikhettaṃ	336
Pariyatti	234	visayakhettaṃ	336
Pariyatti nāma		Buddhā nāma dve natthi ekissā	
Buddhavacanaṃ	298	lokadhātuyā	275
Pariyattisāsaṇaṃ	234	Bojjhaṅgā	56
Parissayā dve	51	Bodhi	56
Pavana	190	Byañjanapāṭho chabbidho	2
Paḷāsassa lakkhaṇarasādini	53	Byasanāni pañca	66-7
Pāṇātipātassa sambhārā pañca	98	Byādhi	62
Pānāni aṭṭha, ekādasa	348-9, 355	Byāpādassa sambhārā dve	102
Pāra	69	Brahmassaro	387
Pāragū	70	Bhaja, sambhajādīnaṃ visesā	222
Pitā	223	Bhaṇḍanakārakā	227
Pisunavācādīnaṃ vācā cha	100-2	Bhabbābhabbānaṃ vibhāvanā	274
Pisunavācāya sambhārā cattāro	101	Bhayāni cattāri	50
Pīti pañcavidhā	111	Bhavo jātiyā paccayo	199
Pītisukhānaṃ visesā	111	Bhassakārakā	227
Puggalā cattāro	338	Bhātā	223
Putto	224	Bhikkhu	82
Puthujjanānaṃ niddeso	235-6	Bhojana	344
Puthupaññānaṃ vibhāvanā	200		
Purisā pañca	254	[Ma]	
Petaseyyā	358	Maṃsacakkhu	207
Pettivisaṇānaṃ dukkhā	11	Maṃsapesiyo navasatāni	263
Ponobhavikā	173	Makkhassa lakkhaṇarasādini	53

နာမာနုတ္တမော	ပိဋကော	နာမာနုတ္တမော	ပိဋကော
[အ]		[ခ-ဂ]	
အင်္ဂုရ	၁၀၃	ခိဉ္ဇာပဒေါသိက	၁၃၃
အစေလက	၆၆	ဂိရိမာနန္ဒ	၂၃၂
အဇပါလနိဂြောဓ	၂၆၃	ဂေါတမ	၁၅၄၊ ၂၆၁၊ ၄၁၃
အတ္တဒဏ္ဍ	၂၇၃	ဂေါတမီ	၁၂၆-၇
အဝိစိနိရယ	၃၆		
အသောကမဟာရာဇာ	၁၆၀	[စ]	
အဟိတုဏ္ဏိက	၆၁	စက္ကဝါဠပဗ္ဗတ	၁၃၃
		စန္ဒာဘမြာဟူဏ	၁၀၅
[အာ-ဇ]		စာဠကသကုဏ	၁၀၇
အာနန္ဒ	၀၊ ၅၉၊ ၁၅၄၊ ၁၆၆၊ ၄၁၅	စုန္ဒ	၁၅၀
အာနန္ဒတ္ထေရ	၁၆၆	စူဠဗျူဟ	၂၇၃၊ ၃၁၆
ဥဏ္ဍဝလာဟက	၁၃၃		
ဥတ္တိယ	၁၀၆	[တ]	
ဥပ္ပလ	၆၅	တဏှင်္ဂရ	၄၁၃
		တိမိ (မစ္ဆ)	၂၆၀
[က]		တိမိင်္ဂလ (မစ္ဆ)	၂၆၀
ကကုသန္ဓ	၄၁၃	တိမိတိမိင်္ဂလ (မစ္ဆ)	၂၆၀
ကလဟဝိဝါဒ	၂၇၃	တိဿမေတ္တေယျ	၂၂၆
ကဿပ	၄၁၃	တုဝဋ္ဌက	၂၇၃
ကာသိကောသလာဒိဇနပဒ	၁၂	တုသိတ	၁၃၃
ကုသာဝတီရာဇာဓာနီ	၃၃		
ကေသရသီဟ	၂၅၃	[ခ]	
ကောဏာဂမန	၄၁၃	ဒတ္တ	၁၃၁
ကောဏ္ဍည	၄၁၃	ဒမိဝါဟန	၂၁
ကောဝိဋ္ဌာရရက္ခ	၃၀၇	ဒီပင်္ကရဗုဒ္ဓ	၁၅၃၊ ၄၁၃
ကောသလရာဇာ	၁၆၀		

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]		[Ma - Ya]	
Maggaññū, maggavidūnaṃ		Munayo cha	152
visesā	255	Musāvādassa sambhārā cattāro	100
Maggānaṃ kilesassa		Yakkhasūkara	371
pahānaṃ	173, 244	Yonīnaṃ vibhāvanā	214
Macchamaṃsānaṃ ānisaṃsā	301		
Macchariyassa		[Ra]	
lakkhaṇarasādīni	53	Rattī tisso	358
Macchariyāni pañca	96	Ratha	12
Madassa lakkhaṇarasādīni	54	Rasānaṃ vibhāvanā	300
Maraṇaṃ tividhaṃ	62	Rāgacaritādīnaṃ vibhāvanā	338
Mahāpaññādīnaṃ nānattaṃ	200	Rājapabbajitānaṃ mānā	182
Mahāmacchā tayo	260	Ritta, vivitta, pavivittānaṃ	
Mahāsīlakkhandha	237	visesā	222
Mātā	223	Roga	51
Mātipakkhikā sālohitā	224		
Mānassa lakkhaṇarasādīni	53	[La - Va]	
Mānānaṃ bheda	180	Lakkhaṇa	364
Mānusikānaṃ dukkhā	65	Lābhamacchariya	95-6
Māyāya lakkhaṇarasādīni	53	Liṅgapabbajita	327
Māradhītārā tisso	263	Loka	37
Mārisāti piyavacanaṃ	226	Lokadhātūnaṃ pamāṇaṃ	336
Micchājīvānaṃ ādīnavā	350	Vacana, byappathānaṃ visesā	97
Micchādīṭṭhiyā		Vaṇṇamacchariya	95-6
uppajjanakāraṇāni	335	Vattamānā, nāgatakkhandhānaṃ	
Mucca, vimucca, parimuccānaṃ		asammissatā	130
atthavibhāvanā	176	Vatthakoṭṭhāgāra	12
Muṇḍakuṭumbikajīvika	356	Vācāpalāpādīnaṃ visesā	221
Muttakarīsādīṭṭhānānaṃ		Vādā nava	246
vibhāvanā	263	Vicikicchāya lakkhaṇarasādīni	53
Mutta, vimutta, parimuttānaṃ		Viññāṇassa niddeso	195
atthavibhāvanā	176		

နာမာနုတ္တမော	ပိဋကော	နာမာနုတ္တမော	ပိဋကော
[ဓ-န]		[ဗ]	
ဓမ္မရက္ခိတ	၂၁၉	မဟာသိဝတ္ထေရ	၃၀၃
ဇောန	၁၇၉	မာဂဏ္ဍိယ	၂၆၃-၄၂၂ ၆၆-၈
နန္ဒမာဏဝက	၁၀	မာရပါသ	၃၅
[ဗ]		မာရဗဠိသ	၃၅
ပဉ္စသိခ	၃၂၇	မိဂဒါယ	၁
ပဋိသန္တိဒါ	၃၉	မိတ္တ	၁၃၁
ပဏ္ဍုကမ္မလသိလာ	၃၈၇	မေတ္တေယျ	၂၂၆
ပတ္တုဏ္ဏစိဝရ	၂၈၇	မေဓကံရ	၄၁၃
ပဒုမ	၆၅	[ယ-လ-ဝ-သ]	
ပသုရ	၂၅၀	ယုဂန္ဓရ	၃၃၀
ပသုရပရိဗ္ဗာဇက	၂၅၂	လောဏသာဂရ	၂၄၂
ပဟာရာဒ (အသုရ)	၃၂၇	ဝိသာခါ	၅၉၁၉၂
ပါရိစ္ဆတ္တက	၃၈၇	ဝေလာမ	၁၀၃
ပုဏ္ဏရိက	၆၅	ဝေဿန္တရ	၁၀၃
ပုဏ္ဏ	၁၈၉	သက္က	၂၂၈
ပုဏ္ဏတ္ထေရ	၁၂၇	သကျမုနိ	၁၅၃
ပုရာဘေဒ	၂၇၄	သန္တုသိတ	၂၂၈
[ဗ-မ]		သမဏဂေါတမ	၃၆၀
ဗိဗ္ဗိသာရ	၁၆၀	သမ္ဘာပရိဗ္ဗာဇနီယ	၂၇၃
ဗုဒ္ဓရက္ခိတ	၂၁၉	သရဏကံရ	၄၁၃
ဗောဓိမဏ္ဍ	၁၆၀	သဟမ္ပတိ (ဗြဟ္မာ)	၄၄၁၆၀
ဗြဟ္မလောက	၃၆	သာကီယ	၃၇၃
မဇ္ဈန္တိကတ္ထေရ	၂၈၆	သာရိပုတ္တ	၂၆၀၊ ၃၈၆၊ ၄၀၂
မနောပဒေါသိက	၁၃၃	သာရိပုတ္တတ္ထေရ	၈
မဟာကစ္စာန	၂၆၇-၈၊ ၂၇၈	သိနေရ	၁၆၀
မဟာနိဒ္ဒေသ	၈	သိနေရပဗ္ဗတ	၁၃၃
မဟာဗောဓိရုက္ခ	၂၅၀၊ ၃၉၁	သုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇာ	၂၂၈
မဟာဗျူဟ	၂၇၃	သုန္ဒရီ	၁၆၆
မဟာမာယာ	၂၂၈	သုဘဒ္ဒ	၄၄
မဟာမောဂ္ဂလ္လာန	၂၉၃	သောရေယျသေဋ္ဌိပုတ္တ	၁၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]		[Sa]	
Vitakkavicārānaṃ visesā	109, 110	Santosā tayo dvādasa	287, 412
Vipaṇcitaññū	5	Sandiṭṭha	293
Vivādakārakā	227	Sannidhīnaṃ vibhāvanā	355
Vivekā tayo	289	Sabbaññū pañcavidhā	340
Visayakkhette pamāṇa-paricchedo natthi	336	Sabbe dhammā	192
Visaṅkhāra	88	Samagga, sammodamāna,-	
Vejjakammārahā	354	avivadamānānaṃ visesā	223
[Sa]		Samatho tividho	342
Samghikabhaṇḍabhājanānaṃ		Sampayutta	20-1
vibhāvanā	350-1-2	Sambhatta	293
Samyamasaṃvarānaṃ		Samphappalāpassa sambhārā	
vacanattho	107	dve	101
Samvarā pañca	105	Samādhi, vipassanānaṃ	
Samvegavatthūni atṭha	417	paṭipāṭi	272
Samsaggo pañcavidho	289	Sammādiṭṭhi, micchādiṭṭhīnaṃ	
Samsatṭhasaddassa atthuddhāro	21	visabhāgā	178
Sakkāra, garukāra, māna,		Sayambhū	389
pūjānaṃ visesā	176	Sarīragandhassa nassanakālo	363
Sanhī, gaṇīnaṃ visesā	388	Sahagatasaddassa atthuddhāro	21
Sacca, taccha, tatha, bhūta,		Salāyatanassa paccayo	
yāthāva-aviparītānaṃ attha-		nāmarūpaṃ	198
vibhāvanā	177	Sāṭheyyassa lakkhaṇarasādīni	53
Sacchikiriya duvidhā	199	Sāmaggīnaṃ bheda	222-3
Satipaṭṭhānā cattāro	38	Sārambhassa lakkhaṇarasādīni	53
Satiyā lakkhaṇarasādīni	38	Sindhavā	304
Sattānaṃ maraṇaṃ	218	Sīlaṃ pavattati loke Buddhē	
Sadevakādibhūmīnaṃ		uppannānuppannēpi	103
vibhāvanā	259	Sīla-adhisīlānaṃ visesā	102-3
		Suta, muta, viññātānaṃ visesā	225

မဟာနိဗ္ဗေသဋ္ဌကထာယ

နာနာပါဌာ

ပဌမော မူလပါဌော၊ သီ……သီဟဋ္ဌပေါတ္တကံ၊ သျှာ……သျှာမပေါတ္တကံ၊ ကံ……ကမ္မောဇပေါတ္တကံ၊ ဣ……ဣရ်လိသပေါတ္တကံ၊ က……ကေသုစိ မရမ္ပ-ပေါတ္တကေသု ဒိဿမာနပါဌော၊ က-သီ……ကေသုစိ သီဟဋ္ဌပေါတ္တကေသု ဒိဿမာနပါဌော။

နာနာပါဌာ

ပိဋကံ

[အ]

အက္ခာတံ = သင်္ခါတံ (က)	၂၁၉
အက္ခိလောမေဟိ = အက္ခိကူပေဟိ (သီ၊ သျှာ) အက္ခိပခုမေဟိ	
(ပဋိသံ-ဌ ၁-၇၃-ပိဋေ)	၁၃၅
အဂဒန္တိ = အမရန္တိ (သီ)	၈၈
အင်္ဂလဋ္ဌိ = အင်္ဂလဋ္ဌိ (သျှာ) အင်္ဂသန္တိ (က)	၃၀၁
အဋ္ဌသတ = အဋ္ဌသတံ (သီ၊ သျှာ)	၁၃၈
အဋ္ဌသု ဌာနေသု = အဋ္ဌသု အညာဏေသု (က)	၈၂
အတမ္ဗယတာပဇ္ဇနေန = အသမုဂ္ဂါတာပဇ္ဇနေန (သျှာ)	၂၆၅
အတ္တဂဟဏဝသေန = အတ္တရာဂဝသေန (သီ)	၈၁
အတ္တနာ = အတ္တနော (သီ၊ သျှာ)	၁၅၀
အတ္တနာ ယောဂံ = ဝေါ ယောဂံ (က)	၄၀၀
အတ္တာနံ = အတ္တံ (သီ၊ သျှာ၊ က)	၂၂၅
အတ္တာနံ ဝဇေန္တဿ = အတ္တာနံ တပန္တဿ (က)	၆၁
အထ = အထ ဝါ (သီ)	၁၉၆
အထ အာသနေသု = ပုထုအာသနေသု (သီ၊ သျှာ)	၃၇၃
အထဿ သေသသမ္ပယုတ္တဓမ္မာ = အထ နံ သေသသမ္ပယုတ္တဓမ္မံ	
(ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂ)	၁၁၃
အဓိပစ္စတ္တံ = အာဓိပစ္စံ (သီ) အာဓိပစ္စတ္တံ (သျှာ)	၁၇၆
အဓိမတ္တတဏှာယ မုစ္ဆိ အနာပန္နော = တဏှာယ အမုစ္ဆိတော	
(သီ၊ သျှာ၊ က)	၄၁၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]		[Sa]	
Sutta, geyya, veyyā-karaṇādīnaṃ viśesā	233	Soca, kilama, paridevānaṃ atthavibhāvanā	217
Suddhi, visuddhi, parisuddhīnaṃ atthavibhāvanā	176	So vo mamaccayena satthā	127
Supinakāraṇāni cattāri	365	[Ha]	
Supinakāla	365	Hatthivatikā	188
Supinasattha	364	Hatthī	12
Supinānaṃ bheda	365	Hadayasaddassa atthuddhāro	19
Surā pañca	310	Hasita, lapita, kīlītānaṃ vibhāvanā	92
Susānassa saṅkamaṇaṃ	345	Hāsapaññānaṃ vibhāvanā	200
Sūro	249	Hiri, ottappānaṃ viśesā	48, 50
Sekkhānaṃ vibhāvanā	221	Hīna, majjhima, paṇītakāmānaṃ viśesā	13
Senāṅgaṇi cattāri	12	Hetu, nidāna, sambhavādīnaṃ atthavibhāvanā	308
Senāsana	231		
Senāsanānaṃ vibhāvanā	83		
Seyyā catasso	358		

နာနာပါဌာ	ပိဋကံ
[အ]	
အဓိဟရိတဿ = အဝသာဒိတဿ (သီ) အဝသာရိတဿ (သျှာ)	၂၂၇
အရနုပ္ပတ္တိကေ = အနုပ္ပတ္တိကေ (က)	၄၁၂
အဓောသီတိ ကန္တေသိ = အဓောဝီတိ ကမ္ပေသိ (သီ)	၁၀၅
အနဝဇ္ဇေယဝ = အနဝဇ္ဇိယဝ (သီ၊ က)	၃၀၁
အနိဋ္ဌရိတိပိ = အနိဋ္ဌရိတိ (သီ)	၃၀၅
အနိဋ္ဌိကာရဏံ = အနိဋ္ဌကာရဏံ (သီ၊ က)	၁၀၇
အနိဋ္ဌိဗ္ဗ = အနိဋ္ဌိဗ္ဗ (သီ၊ သျှာ)	၃၉၉
အနုအနုဗျူနတော = အနုဗျူနတော (သီ၊ သျှာ၊ က)	၃၄၃
အနုက္ကမေန္တော = အဝေါက္ကမေန္တော (သီ၊ သျှာ)	၂
အနုပစာရဋ္ဌာနံ = အသဉ္ဇရဏဋ္ဌာနံ (က)	၀၃
အနုပဝိဋ္ဌာ = အနုပတိဋ္ဌာ (က)	၃၇၇
အနုဿရတိ = အနုဝတ္တတိ (သီ) အနုဂစ္ဆတိ (သျှာ)	၁၃၉
အနေကတ္ထဝတ္တာ = အနေကတ္ထမတ္ထော (သီ)	၅
အန္တောကတွာ = အန္တောဂန္တော (သီ၊ သျှာ)	၂၄၆
အပက္ကမိတွာ = အပသက္ကေတွာ (ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၁၁၂-ဝိဇ္ဇေ)	၁၀၇
အပစ္စက္ခိတွာတိ = အပဋိက္ခိတွာတိ (သီ၊ သျှာ)	၁၉၂
အပနီတမ္ပိ သတိသမ္ပဇညာရက္ခေန = အပနီတံ၊ တံ သတိသမ္ပဇညာရက္ခေန (က)	၁၂၁
အပသက္ကနံ = အပသက္ကိတံ (သီ)	၀၅
အပုစ္ဆိတပဉ္ဇာနံ = ပုစ္ဆိတပဉ္ဇာနံ (ပဋိသံ-ဋ္ဌ ၂-၂၅၉-ဝိဇ္ဇေ)	၂၆၂
အပ္ပတိဋ္ဌာနံ နာမ = အပ္ပဝိသနဋ္ဌာနံ နာမ (သျှာ)	၃၅၃
အဗ္ဗဟိတသလ္လောတိ = အဗ္ဗဟိတသလ္လောတိ (သျှာ)	၁၆၃
အဗျတ္တသရေန = ပဒေန (သီ၊ သျှာ)	၂၅၀
အဗျာပဇ္ဇံ = အဗျာပဇ္ဇံ (သီ)	၄၀၅
အဘဗျပ္ပတ္တိကဘာဝေန = ပဿဒ္ဓုပ္ပတ္တိကဘာဝေန (သျှာ)	၁၇၃
အမဋ္ဌဝစနန္တိ = န ပဋိတဝစနန္တိ (သီ)	၄၁၄
အမတပရာယနန္တိ = အမတပရာယဏန္တိ (သီ)	၂၉၉
အယံ ဟိ ဂစ္ဆိရာနုဂတဋ္ဌေန = အယံ ဟိ ဒုရုဂ္ဂမဋ္ဌေန (သီ၊ သျှာ)	၇၂
အယမဿ = အယမ္ပိဿ (သီ)	၂၀၀

Mahāniddesaṭṭhakathāya

Nāmānaṃ anukkamaṇikā

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko	Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]		[Kha - Ga]	
Aṅkura	103	Khiddāpadosika	133
Acelaka	66	Girimānanda	232
Ajapālanigrodha	263	Gotama	154, 261, 413
Attadaṇḍa	273	Gotamī	126-7
Avīciniraya	36	[Ca]	
Asokamahārājā	160	Cakkavāḷapabbata	133
Ahituṇḍika	61	Candābhabrāhmaṇa	185
[Ā - U]		Cāṭakasakuṇa	187
Ānanda	8, 59, 154, 166, 415	Cunda	158
Ānandatthera	166	Cūḷabyūha	273, 316
Uḥhavalāhaka	133	[Ta]	
Uttiya	106	Taṇhaṅkara	413
Uppala	65	Timi (maccha)	260
[Ka]		Timiṅgala (maccha)	260
Kakusandha	413	Timitimiṅgala (maccha)	260
Kalahavivāda	273	Tissametteyya	226
Kassapa	413	Tuvaṭaka	273
Kāsikosalādi janapada	12	Tusita	133
Kusāvatīrājadhānī	33	[Da]	
Kesarasīha	253	Datta	131
Koṇāgamana	413	Dadhivāhana	21
Koṇḍañña	413	Dīpaṅkarabuddha	153, 413
Koṇḍāraṇḍika	387		
Kosalarājā	160		

နာနာပါဌာ

၅၁၅

နာနာပါဌာ

ပိဋကံ

[အ]

အယာထာဝရိမုတ္တိယေဝ စေတောဝိမုတ္တိသညိတာ =

အယာထာဝရိမုတ္တိယေဝ သတော ဝိမုတ္တိသညိတာ (သိ)	၁၇၉
အရညတော ဝါ = အညတော ဝါ (သိ၊ သျှာ)	၃၅၀
အရဟတ္တဖလဝိမုတ္တိ = အရိယဖလဝိမုတ္တိ (သျှာ)	၂၉၀
အရဟတ္တမဂ္ဂဝဇ္ဇာ = အရဟတ္တမဂ္ဂဝဇ္ဇကာ (သိ၊ သျှာ၊ က)	၈၇
အရူပမဂ္ဂသမင်္ဂိနော = အရူပစိတ္တသမင်္ဂိနော (သိ၊ သျှာ)	၃၁၃
အလင်္ကရိတွာ ဝါ = အာလင်္ကရိတွာ ဝါ (ပဋိသံ-ဋ္ဌ ၂-၂၅၆-ပိဋ္ဌေ)	၂၅၇
အလူခန္တိ ပါသာဒိကံ = ဘဒ္ဒကန္တိ သဿိရိကံ (သိ) သဿိရိကံ (သျှာ)	၃၃၁
အဝနဗိတံ = နဗိတံ (သိ)	၂၄၈
အဝသဝတ္တိသလ္လက္ခဏဝသေန ဝါ = အဝသိယပဝတ္တိ (သိ)	
သလ္လက္ခဏဝသေန ဝါ (က)	၃၈၅
အဝိဇ္ဇာနုသယဿ = မောဟဿ (က)	၂၀၆
အဝိယောဂဓမ္မော = အဝိယောဂဓမ္မာ ဝိယ (သျှာ၊ က)	၂၁
အဝိသယဘူတမ္ပိ = ဝိသယဘူတမ္ပိ (က)	၂၆၀
အဝေါက္ကမံ = အဝေါက္ကမ္ပ (က) ၃၁-၄၂၅-ပိဋ္ဌေ။	၃၈၄
အဝေါက္ကမေန္တော = အဝေါက္ကမန္တော (သိ၊ သျှာ)	၂
အသဌာမာယာဝိကဿ၊ သုမေဓော အမတာဘိမုခေါ = အသဌာ-	
မာယော သောတာဿ၊ သုမေဓော အမတာမုခေါ (ဝဇီရဗုဒ္ဓိ)	၇
အသဌာမာယာဝိတ္တာ = အသဌာမာယာဝိတ္တတ္တာ (က)	၇
အသဒိသဒါနအဂ္ဂတ္တာ = အသဒိသကာနံ အဂ္ဂတ္တာ (သိ)	
အသဒိသတ္တာ (သျှာ)	၂၅၃
အဟိနကုန = အဟိမဂ်သ (က)	၇၉

[အာ]

အာစရိယတော = အာစရိယံ (သိ)	၃၈၉
အာမိသဂိဒ္ဓေါ = အာမိသဒါယာဒေါ (မ-ဋ္ဌ ၁-၁၁၁-ပိဋ္ဌေ)	၅၄
အာဘတံ ဘတ္တဘောဇနံ = အာဂတံ ဘတ္တဘောဇနံ (သိ၊ သျှာ၊ က)	၃၈၁
အာရညိကင်္ဂန္တိ = အာရညကင်္ဂန္တိ (သိ)	၁၆၉
အာရမ္မဏကရဏဝသေန နိဝါသဌာနဋ္ဌေန နိကေတသာရိတိ =	
အာရမ္မဏကရဏဝသေန နိဝါသဌာနံ သာရိတိ(သံ-ဋ္ဌ ၂-၂၃၉) ၂၆၉	

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko	Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Dha - Na]		[Ma]	
Dhammarakkhita	219	Mahāsivattthera	303
Dhona	179	Māgaṇḍiya	263-4, 266-8
Nandamāṇavaka	10	Mārapāsa	35
[Pa]		Mārabalīsa	35
Pañcasikha	327	Migadāya	1
Paṭisambhidā	39	Mitta	131
Paṇḍukambasilā	387	Metteyya	226
Pattunṇacīvara	287	Medhaṅkara	413
Paduma	65	[Ya - La - Va - Sa]	
Pasūra	250	Yugandhara	330
Pasūraparibbājaka	252	Loṇasāgara	242
Pahārāda (asura)	327	Visākhā	59, 192
Pāricchattaka	387	Velāma	103
Puṇḍarika	65	Vessantara	103
Puṇṇa	189	Sakka	228
Puṇṇatthera	127	Sakyamuni	153
Purābheda	274	Santusita	228
[Ba - Ma]		Samaṇagotama	360
Bimbisāra	160	Sammāparibbājanīya	273
Buddharakkhita	219	Saraṇaṅkara	413
Bodhimaṇḍa	160	Sahampati (brahmā)	44, 160
Brahmaloka	36	Sākiya	373
Majjhantikatthera	286	Sāriputta	260, 386, 402
Manopadosika	133	Sāriputtatthera	8
Mahākaccāna	267-8, 278	Sineru	160
Mahāniddesa	8	Sinerupabbata	133
Mahābodhirukkha	250, 391	Suddhodanamahārājā	228
Mahābyūha	273	Sundarī	166
Mahāmāyā	228	Subhadda	44
Mahāmoggallāna	293	Soreyyasetṭhiputta	10

နာနာပါဌာ	ပိဋကံ
[အာ-ဇု]	
အာရမ္မဏေ = အာရမ္မဏော (သျှါက)	၁၄၄
အာလယေ = အာဝါယေ (သိ၊ သျှါက)	၈၄
ဇုတ္တမတ္တံ = အဇ္ဈာမိတ္တံ (သိ၊ သျှါ)	၁၇၆
ဇုတ္တိတိတ္တိတဋ္ဌာနဿ = ဇုတ္တိတိတ္တိတဓာရာယ (သိ၊ သျှါက)	၃၅၃
ဇုတ္တမာနံ = ဇုတ္တမာနံ (သိ)	၁၇၆
ဇုတ္တိကာရဏံ = ဇုတ္တိကာရဏံ (သိ၊ က)	၁၈၇
ဇုဓ နိစ္စာတုရော ဝေဇ္ဇော = ဓေနိစ္စာတုရော ဝေဇ္ဇော (သိ၊ သျှါက)	၆
ဇုရိယာပထသင်္ခါတံ = ဇုရိယာပထသန္တိသိတံ (သိ၊ သျှါ)	၂၉၂

[ခ]

ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိသဟဂတော ရာဂေါ = ...ဒိဋ္ဌိရာဂေါ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၃၉၈-ပိဋေ)	၃၄
ဥတ္တရံ = ဥတ္တရိ (က)	၂၅၀
ဥဒကဋ္ဌာနကထာ = ကုဋ္ဌဋ္ဌာနကထာ (သိ)	၃၄၇
ဥဒယဗ္ဗယဝိဋ္ဌိတတ္တာ = ...ပရိဝိဋ္ဌိတတ္တာ (သိ)၊ ...ပဋိဝိဋ္ဌိတတ္တာ (က)	၆၀
ဥပစိန္တာဝသေန = သုဓမ္မစိန္တာဝသေန (သျှါ) ဥပါယစိန္တာဝသေန (က)	၁၇၈
ဥပဗုဗ္ဗလိတော = ဥပေစ္စ ပါလိတော (သိ၊ သျှါ)	၂၄၉
ဥပနေန္တော = ပါပေန္တော (သျှါ)	၃၈၇
ဥပရိဇ္ဈာနင်္ဂါနံ ပစ္စနိကပဋိပက္ခဘာဝဒဿနတော = ဥပရိဇ္ဈာနင်္ဂ- ပစ္စနိကပဋိပက္ခဘာဝဒဿနတော (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၂၁၀-ပိဋေ)	၁၀၉
ဥပ္ပဗ္ဗာဏိတ = ဥပ္ပထဘဏိတ (သိ၊ သျှါ)	၂၂၁
ဥပ္ပန္နော = ကုပ္ပန္နော (က)	၂၇၉
ဥပ္ပါဒေန္တဿ = န ဥပ္ပါဒေန္တဿ (က)	၁၅
ဥဗ္ဗေတော = ဥဗ္ဗေတော (သျှါ)	၁၈၉
ဥဗ္ဗေဂေါတိ ဘိရုကော = ဥဗ္ဗေဂေါတိ တုရိတော (သိ)	၃၄၈
ဥသ္မာနာ = ဥသ္မာနာ (သျှါ)	၆၀
ဥဿာပေတွာ = ဥစ္စာပေတွာ (က)	၁၈၇

[ခိ]

ဦကာသိရမတ္တံ = မုဂ္ဂပဋ္ဌလမတ္တံ ဦကာသိသမတ္တံ (က)	၁၃၆
ဦဟနံ = ဩဟနံ (သျှါက)	၁၄၁

Mahāniddesaṭṭhakathāya

Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṃ, Syā = Syāmapotthakaṃ,
Kaṃ = Kambojapotthakaṃ, I = Inḡalisapotthakaṃ, Ka = kesuci
Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu
dissamānapāṭho.

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Akkhātum = Saṅkhātum (Ka)	219
Akkhilomehi = Akkhikūpehi (Sī, Syā) Akkhipakhumehi (Paṭisaṃ-Tṭha 1. 73 piṭṭhe)	135
Agadanti = Amaranti (Sī)	88
Aṅgalaṭṭhi = Aṅgulaṭṭhi (Syā) Aṅgasandhi (Ka)	301
Aṭṭhasata = Aṭṭhasataṃ (Sī, Syā)	138
Aṭṭhasu ṭhānesu = Aṭṭhasu aññāṇesu (Ka)	82
Atammayatāpajjanena = Asamugghātāpajjanena (Syā)	265
Attaggaṇavasena = Attarāgavasena (Sī)	81
Attanā = Attano (Sī, Syā)	150
Attanā yogam = Vo yogam (Ka)	400
Attānaṃ = Attam (Sī, Syā, Ka)	225
Attānaṃ vadhentassa = Attānaṃ tapantassa (Ka)	61
Atha = Atha vā (Sī)	196
Atha āsanesu = Puthu-āsanesu (Sī, Syā)	373
Athassa sesasampayuttadhammā = Atha naṃ sasesasampayuttadhammaṃ (Visuddhimagga)	113
Adhipaccattam = Ādhipaccaṃ (Sī) Ādhipaccattham (Syā)	176
Adhimattataṇhāya mucchaṃ anāpanno = Taṇhāya amucchito (Sī, Syā, Ka)	412

နာနာပါဌာ

၅၁၇

နာနာပါဌာ

ပိဋကံ

[ဇ-ဩ]

ဇကဉ္စ = ဇကဉ္စ (ပါဠိယံ)	၂၁၃
ဇကပဒဗ္ဗိ = ဇကသရဗ္ဗိ (က)	၂၅၁
ဇကေကော = ဇကေကာ (သီ၊ သျှ၊ က)	၅၆
ဇကေသံ = ဇကေသံ (သီ၊ သျှ၊ က)	၃၉၁
ဇဝံ တဝ သေနံ = ဇဝံ မာရသေနံ (သျှ၊ က)	၂၀၃
ဇဝံ ပဟာနံ ဝုစ္စမာနံ = ဇဝံ ပဟာနေ ဝုစ္စမာနေ (က)	၁၁၈
ဇဝမယံ = ဇဝမယ (က)	၃၀၀
ဇသ = ဇဝံ (သီ၊ သျှ၊ က)	၁၉၇
ဩက္ခန္တိတွာ = ဩက္ခန္တိတွာ (သီ၊ သျှ၊ က) ဩက္ခန္တိတွာ (ပဋိသံ-ဋ္ဌ ၁-၉၁-ပိဋ္ဌေ)	၅၅
ဩက္ခန္တိတွာ = ဩက္ခန္တိတွာ (ပဋိသံ-ဋ္ဌ ၁-၉၁-ပိဋ္ဌေ) ဩက္ခန္တိတွာ (သီ၊ သျှ၊ က)	၄၀
ဩဇေဟိ = ဩဇေဟိ (သီ)	၁၅
ဩဋ္ဌမံသံ = ဩဋ္ဌမံသေ (သီ၊ သျှ၊ က)	၃၆၂
ဩတရိတွာ = ဩနမိတွာ (သျှ၊ က)	၁၃၂
ဩမိဂ္ဂါဟောတိ အဝိဇ္ဇိယိတွာ ဂါဟော = ဩဒိဿဂ္ဂါဟောတိ အဝိသေသေတွာ ဂါဟော (သျှ၊ က)	၁၇၇
ဩပဗ္ဗသံသန္ဓနံ = ဩပဗ္ဗသမ္ပုဋ္ဌိပါဒနံ (သျှ၊ က)	၁၉၀
ဩရတော = အာရတော (သီ၊ က)	၂၈၃

[က]

ကကဏ္ဍကော = ကုကဏ္ဍကော (သီ)	၁၆၃
ကဏ္ဍကောတိ = ကဏ္ဍကောတိ (သီ၊ သျှ၊ က)	၂၃၁
ကတ္တ = ကတ္တိ (သီ)	၃၈၈
ကန္တိတွာ = အတိက္ကမိတွာ အတိက္ကမိတွာ (သီ)	၂၄၁
ကပ္ပနာဋကဝိလပ္ပနာဒိ = ...ဝိလပ္ပနာဋကဝိ (သီ)	၁၈၁
ကမ္မကာရဏကာရကာ = ကမ္မကာရဏိကာ (သီ၊ သျှ၊ က)	၃၇၄
ကရိန္ဒာဒိ = ကရိန္ဒာဒိ (သီ) ကာဠဝဏ္ဏာဒိ (သျှ၊ က)	၃၃၂
ကာမရတ္တံ = ကာမရက္ခန္တံ (သျှ၊ က)	၄၇
ကာယဝါစာကိရိယာဟိ = တထကိရိယာဟိ (က)	၃၆၁

Nānāpāthā

Piṭṭhaṅkā

[A]

Adhiharitassa = Avasāditassa (Sī) Avasāritassa (Syā)	227
Adhunuppattike = Anavuppattike (Ka)	412
Adhosīti kantesi = Adhopīti kampesi (Sī)	185
Anavajjeyeva = Anavajjamyeva (Sī, Ka)	301
Aniṭṭharītipi = Anuddharīti (Sī)	385
Aniddhikāraṇaṃ = Aniṭṭhakāraṇaṃ (Sī, Ka)	187
Anibbiddha = Aniviṭṭha (Sī, Syā)	399
Anu-anubyañjanato = Anubyañjanato (Sī, Syā, Ka)	343
Anukkamento = Avokkamanto (Sī, Syā)	2
Anupacāraṭṭhānaṃ = Asañcaraṇaṭṭhānaṃ (Ka)	83
Anupaviṭṭhā = Anupatiṭṭhā (Ka)	377
Anussarati = Anuvattati (Sī) Anugacchati (Syā)	139
Anekatthavattā = Anekatthamatto (Sī)	5
Antokatvā = Antogantvā (Sī, Syā)	246
Apakkamitvā = Apasakketvā (Vi-Ṭṭha 1. 112 piṭṭhe)	107
Apaccakkhitvāti = Apaṭikkhitvāti (Sī, Syā)	192
Apanītampi satisampajaññārakkhena = Apanītaṃ, taṃ satisampajaññārakkhena (Ka)	121
Apasakkanāṃ = Apasakkitaṃ (Sī)	85
Apucchitapañhānaṃ = Pucchitapañhānaṃ (Paṭisaṃ-Ṭṭha 2. 259 piṭṭhe)	262
Appatiṭṭhānaṃ nāma = Appavisanaṭṭhānaṃ nāma (Syā)	353
Abbahitasalloti = Abbūhitasalloti (Syā)	163
Abyattasarena = Padena (Sī, Syā)	250
Abyāpajjaṃ = Abyāpajjaṃ (Sī)	405
Abhabbuppattikabhāvena = Passaddhuppattikabhāvena (Syā)	173
Amatṭhavacananti = Na paṭṭhitavacananti (Sī)	414
Amataparāyananti = Amataparāyaṇanti (Sī)	299
Ayaṃ hi gambhīrānugataṭṭhena = Ayaṃ hi duruggamaṭṭhena (Sī, Syā)	72
Ayamassa = Ayampissa (Sī)	288

နာနာပါဌာ

ပိဋကံ

[က]

ကာယေ ဆန္ဒရာဂဿ ပဟာနန္တိ ကာယေ တဏှာဆန္ဒရာဂဿ	
ပဇဟနံ = ကာယဆန္ဒရာဂဿ ပဟာနန္တိ ကာယတဏှာဆန္ဒ- ရာဂဿ ပဇဟနံ (သီ၊ က)	၁၅၂
ကိပနေတ္ထ = ကိဇ္ဇေတ္ထ (အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၃၉-ပိဋ္ဌေ)	၁၉၄
ကိဗ္ဗိရပံ = ကိဗ္ဗိဒပိ (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၃၂-ပိဋ္ဌေ)	၆၆
ကိလေသကာလုသိယဿ = ကိလေသကာလုသိယဿ (က)	၁၁၇
ကုလဈာပကော = ကုလဃာတကော (သီ) ကုလဈာမကော (က)	၂၄
ကေကာ = ကောကံ (က)	၅၁
ကော နာမ = န ကောစိ နာမ (သီ)	၃၆၅
ကောရစကကောရစကောတိ = ကောရဉ္စကကောတိ ဝါ (သီ)	
ကောရဇကောတိ ဝါ (သျှာ)	၂၉၄

[ခ]

ခဏှာခဏှိကံ = ခဏှာခဏှံ (ဒိ-ဋ္ဌ ၁-၇၄-ပိဋ္ဌေ)	၁၀၁
ခရခါဏုမ္ပိ = ခဒိရခါဏုမ္ပိ (သီ၊ သျှာ)	၂၃၅
ခုဒ္ဓါ = ခုဒါ (သီ)	၃၀၁
ခုဒ္ဓိကာပီတိ = ခုဒ္ဓကာပီတိ (သျှာ၊ က)	၁၁၁
ခေပေတွာ = ဗျာပေတွာ (သီ၊ သျှာ)	၂၅၈

[ဝ]

ဂဏနဝသေန စ = ဂုဏဝသေန စ (သီ)	၂၅၄
ဂဏနာနုပုဗ္ဗတာ = ဂဏနာနုပုဗ္ဗတော (သီ၊ သျှာ)	၁၁၇၊ ၁၂၅
ဂတေ ဌိတေတိ ဧတ္ထ = ဂတေ ဌိတေ နိသိန္ဓေတိ ဧတ္ထ (သဗ္ဗတ္ထ)	၄၀၇
ဂန္ဓကာရာဒယော = ဂန္ဓိကာဒယော (သီ၊ သျှာ)	၃၅၁
ဂန္ဓဗ္ဗော = ဂန္ဓဗ္ဗော (သီ)	၁၃၃
ဂဗ္ဘေ ပတိဌိတသယနဃရာနိ = ဂဗ္ဘပဋိမဏှိတသယနဃရာနိ (သျှာ)	၂၉၅
ဂရုသံဝါသေ = ယောဂါနုရူပဝါသေ (သျှာ)	၇၆
ဂါမဒါရိကာ = ဂါမဒါရကာ (သီ၊ သျှာ)	၂၁၄
ဂုဏဝသေန စ = ပဂုဏဝသေန စ (သီ၊ သျှာ)	၄၃
ဂုဏဝိသိဋ္ဌသဗ္ဗတ္ထုတ္တမဂရုဂါရဝါမိဝစနံ = ဂုဏဝိသိဋ္ဌသဗ္ဗတ္ထုတ္တမ- ဂရုဂါရဝါမိဝစနံ (ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၉၄-ပိဋ္ဌေ)	၂၂၈

Nānāpāṭhā

Piṭṭhaṅkā

[A]

Ayāthāvavimuttiyeva cetovimuttisaññitā = Ayāthāvavimuttasseva sato vimuttisaññitā (Sī)	179
Araññato vā = Aññato vā (Sī, Syā)	350
Arahattaphalavimutti = Ariyaphalavimutti (Syā)	290
Arahattamaggavajjhā = Arahattamaggavajjhakā (Sī, Syā, Ka)	87
Arūpamaggasamaṅgino = Arūpacittasamaṅgino (Sī, Syā)	313
Alaṅkaritvā vā = Ālīngitvā vā (Paṭisaṁ-Tṭha 2. 256 piṭṭhe)	257
Alūkhanti pāsādikāṁ = Bhaddakanti sassirīkāṁ (Sī) Sassirīkāṁ (Syā)	331
Avanamitaṁ = Namitaṁ (Sī)	248
Avasavattisallakkhaṇavasena vā = Avasiyapavatti (Sī)	
Sallakkhaṇavasena vā (Ka)	385
Avijjānusayassa = Mohassa (Ka)	206
Aviyogadhammo = Aviyogadhammā viya (Syā, Ka)	21
Avisayabhūtaṁ = Visayabhūtaṁ (Ka)	260
Avokkamaṁ = Avokkamma (Ka) Khu 1. 425 piṭṭhe.	384
Avokkamento = Avokkamanto (Sī, Syā)	2
Asaṭhāmāyāvikassa, Sumedho amatābhimukho = Asaṭhāmāyo sotāssa, Sumedho amatāmukho (Vajīrabuddhi)	7
Asaṭhāmāyāvittā = Asaṭhāmāyācittattā (Ka)	7
Asadisadāna-aggattā = Asadisakānaṁ aggattā (Sī) Asadisattā (Syā)	253
Ahinakuna = Ahimaṅgusa (Ka)	79
[Ā]	
Ācariyato = Ācariyaṁ (Sī)	389
Āmisagiddho = Āmisadāyādo (Ma-Tṭha 1. 111 piṭṭhe)	54
Ābhataṁ bhattabhojanaṁ = Āgataṁ bhattabhojanaṁ (Sī, Syā, Ka)	381
Āraññikaṅganti = Āraññikaṅganti (Sī)	169
Ārammaṇakaraṇavasena nivāsaṭṭhānaṭṭhena niketasārīti = Ārammaṇa-karaṇavasena nivāsaṭṭhānaṁ sārīti (Saṁ-Tṭha 2. 239)	269

နာနာပါဌာ

၅၁၉

နာနာပါဌာ

[ဂ-စ]

ရမ္မေတွာ = ဂဏ္ဍေတွာ (သျှာ) ရမ္မေတွာ (က)	၂၂၂
ဂေဓံ ဝါ ပန ပဝနသဏ္ဍန္တိ = ဂေဓာနံ သဏ္ဍန္တိ (သီ)	၃၂
ဂေါဏပတာသံ ဝိယ = ဃောရဝိသံ ဝိယ (သျှာ၊ က)	၈၉
စဇိတွာ = ခေတွာ (က) ဆိတွာ (သျှာ)	၈၈
စဇိတွာ = ဝဇေတွာ (သီ) ဝိဇဟိတွာ (သျှာ)	၇၆
စတုဗ္ဗံ = တိဏ္ဍံ (အံ-ဌ ၁-၈၅၊ မ-ဌ ၁-၅၂၊ ဒီ-ဌ ၁-၆၅-ပိဋေသုပိ)	၁၅၇
စတုဗ္ဗိဓံ = စတုဗ္ဗိဓံ စတုဗ္ဗိဓံ (က၊ ပဋိသံ-ဌ ၁-၈၄-ပိဋေသုပိ)	၁၅၀
စတုဗ္ဗိဓံ ဝါ = စတုဗ္ဗိဓံ ဟိ (က)	၂၂၈
စမ္မဝဋ္ဌေ = စမ္မဗန္ဓေ (က)	၂၄၁
စရတိ = ဝဒတိ (သီ)	၂၇၀
စလနော = ဓိသနော (က)	၅၈
စာဠကသကုဏန္တိ = စာပသကုဏန္တိ။ စာတသကုဏန္တိ (က)	၁၈၇
စုဏ္ဏတေလံဝါလဏ္ဍာပကေန = စုဏ္ဏတေလဏ္ဍာပကေန (သီ)	၁၁၀
စူဠဗျူဟ = စူဠဝိယူဟ (သီ၊ သျှာ)	၃၁၆
စေ ဝဒါတာတိ = စေ ပန ဝိဝဒါတာတိ (သီ)	၃၁၆

[ဆ-ဇ]

ဆိန္ဒိတွာ = လုဋ္ဌိတွာ (က)	၇၃
ဆိန္ဒပပါတံ = ဥဒ္ဓံ ပါဒံ (က)	၆၄
ဇနန္တိ = ဝနန္တိ (သီ၊ က)	၃၉၅
ဇယဂ္ဂါဟံ = နယဂ္ဂါဟံ (သီ၊ သျှာ)	၇၇
ဇာတိန္တိ = ဇာတိရယဉ္ဇိ (အဘိ-ဌ ၂-၉၂-ပိဋေ)	၆၆
ဇာတိ အယဉ္ဇိ = ဇာတိရယဉ္ဇိ (အဘိ-ဌ ၂-၉၂-ပိဋေ)	၆၅
ဇာယမ္ပတိကာနံ = ဇယမ္ပတိကာနံ (သီ၊ သျှာ)	၄၀၄
ဇိရဏသိင်္ဂါလော = ကာဏသိင်္ဂါလော (က)	၂၅၃

[ဈ-ဠ]

ဈာနာနုယောဂဿ = ဇာတာနုယောဂဿ (သီ)	၄၀၁
ဉာဏဂ္ဂိနာ = ပရိညာဂ္ဂိနာ (က)	၁၄၇
ဉာဏဗုဒ္ဓနာယာတိ = ဉာဏဒဿနာယာတိ (သီ၊ သျှာ)	၃၁၂

Nānāpāṭhā

Piṭṭhaṅkā

[Ā - I]

Ārammaṇe = Ārammaṇo (Syā, Ka)	144
Ālaye = Āvāse (Sī, Syā, Ka)	84
Īcchāmatṭam = Ajjhāciṇṇam (Sī, Syā)	176
Īcchiticchitaṭṭhānassa = Īcchiticchitadhārāya (Sī, Syā, Ka)	353
Ījjhamānam = Īcchamānam (Sī)	176
Īddhikāraṇam = Īṭṭhakāraṇam (Sī, Ka)	187
Idha niccāturo vejjo = Dhenicchāturo vacchova (Sī, Syā, Ka)	6
Iriyāpathasaṅkhātam = Iriyāpathasannissitam (Sī, Syā)	292

[U]

Ucchedaḍḍhiṣahagato rāgo = ...ḍiṭṭhirāgo (Abhi-Ṭṭha 1. 398 piṭṭhe)	34
Uttaram = Uttarim (Ka)	250
Udakaṭṭhānakathā = Kuṭaṭṭhānakathā (Sī)	347
Udayabbayapīḷitattā = ...paripīḷitattā (Sī), ...paṭipīḷitattā (Ka)	60
Upacintāvasena = Sukhumacintāvasena (Syā) Upāyacintāvasena (Ka)	178
Upaḍḍhabalito = Upecca pālito (Sī, Syā)	249
Upanento = Pāpento (Syā)	387
Uparijhānaṅgānam paccanīkaṭṭhapaṭṭhābhāvadassanato = Uparijhānaṅgapaccanīka- paṭṭhapaṭṭhābhāvadassanato (Abhi-Ṭṭha 1. 210 piṭṭhe)	109
Uppaḍḍhabhaṇita = Uppathabhaṇita (Sī, Syā)	221
Uppanno = Kuppanto (Ka)	279
Uppādentassa = Na uppādentassa (Ka)	15
Ubbattetvā = Ubbattetvā (Syā)	189
Ubbegoti bhīruko = Ubbegoti turito (Sī)	348
Usmanā = Usmānā (Syā)	60
Ussāpetvā = Uccāpetvā (Ka)	187

[Ū]

Ūkāśiramattam = Muggapaṭalamattam ūkāśīsamattam (Ka)	136
Ūhanam = Ohanam (Syā, Ka)	141

နာနာပါဌာ

ပိဋကံ

[ဥ-ဌ]

ဥဏမဟာဒီပေါဘာသေန = ဥဏောဘာသေန (က)	၈
ဥဏဝိနန္ဒတ္ထာယ = ဥဏနိပ္ပဒန္တတ္ထာယ (သီ၊ သျှာ)	၃၁၂
ဥဏဝိသယတံ = ဥဏမယတံ၊ ဥဏပသယတံ (က)	၂၅၈
ဋ္ဌိတဂုဏ် = စေတောဘူတဂုဏ် (သီ) ဌေတောဘူတဂုဏ် (သျှာ)	၁၆၅

[ဓ]

() = တေဟိ (သီ၊ သျှာ)	၂၈၈
တံ ဧဝ = တံ ဧဝံ (သီ)	၂၀၂
တတ္ထိကဝသေန န န ဟောတိ = သဿတဝသေန န န ဟောတိ (သျှာ)	၁၆၇
တဇ္ဇာတိကေ ဥဒကသန္တိန္ဒဋ္ဌာနေ = တဇ္ဇာတိကေ ဂင်္ဂါတိရေ (သီ၊ သျှာ)	၃၆၀
တဏှာဒိဋ္ဌိကိလေသပ္ပဟာနေန = တဏှာဒိဋ္ဌိလေသပ္ပဟာနေန (က)	၁၄၈
တတ္ထ = တေသု (သီ၊ သျှာ၊ က) တီသု (?)	၂၀၉
တတ္ထေဝံ = တဠေဝံ (သီ၊ က)	၁၅၉
တထာဝိညတ္တိ = တထာဝစီဝိညတ္တိ (က)	၂၈၂
တထိယာ = တထိဝါ (က)	၃၂၃
တဝိတွာန = တေဇိတွာန (သီ၊ သျှာ)	၂၁၉
တရင်္ဂီရိ နာမ = ဂင်္ဂါရိရိ နာမ (သီ၊ သျှာ)	၃၄၈
တရိတွာ = စေတွာ (သီ)	၆၉
တသ္မိံ ပန = တသ္မိံ (ဒီ-ဌ ၁-၇၀-ပိဋ္ဌေ)	၉၉
တဿာတိ ပရဿ = တဿာတိ ပဒဿ (သီ)	၂၉၇
တိဝိဓာနဗ္ဗယံ တတော = တိဝိဓာနံ အယံ တတော (ပဋိသံ-ဌ ၁-၃၁၉-ပိဋ္ဌေ)	၁၉၅
တုဒိတွာတိ = တုရိတွာတိ (သီ)	၂၆၁
တေဘူမကဓမ္မသင်္ခါတံ = တေဘူမိကဓမ္မသင်္ခါတံ (သျှာ)	၉
တေဟိ ပတ္တသမ္ပတ္တိံ = တေဟိ သဟ သမ္ပတ္တိံ (သီ)	၂၇၀
တောသေတွာ = အတ္ထံ ဒသေတွာ (သျှာ)	၉၇

[ဏ]

ထဒ္ဒတာတိ = ဗဒ္ဒနာတိ (သီ၊ သျှာ)	၃၂၈
ထုသ = ဗုသ (သီ)	၁၈၇
ထုသကောဋ္ဌကေ = ထုသကောဋ္ဌာသေ (သျှာ)	၁၂၀

Nānāpāṭhā

Piṭṭhaṅkā

[E - O]

Ekañce = Ekacce (Pāḷiyam)	213
Ekapadampi = Ekasarampi (Ka)	251
Ekeko = Ekekā (Sī, Syā, Ka)	56
Ekesam = Etesam (Sī, Syā)	391
Evaṁ tava senaṁ = Evaṁ mārasenaṁ (Syā)	203
Evaṁ pahānaṁ vuccamānaṁ = Evaṁ pahāne vuccamāne (Ka)	118
Evamayaṁ = Evamassa (Ka)	300
Esa = Evaṁ (Sī, Syā)	197
Okkantitvā = Okkanditvā (Sī, Syā, Ka) Okkhanditvā (Paṭisaṁ-Tṭha 1. 91 piṭṭhe)	55
Okkantitvā = Okkhanditvā (Paṭisaṁ-Tṭha 1. 91 piṭṭhe) Okkanditvā (Sī, Syā, Ka)	40
Oghehi = Ogheti (Sī)	15
Oṭṭhamasam = Oṭṭhamasamse (Sī, Syā)	362
Otaritvā = Onamitvā (Syā)	132
Odhiggāhoti avadhiyitvā gāho = Odissaggāhoti avisesetvā gāho (Syā)	177
Opammasamsandanaṁ = Opammasampaṭipādanaṁ (Syā)	190
Orato = Ārato (Sī, Ka)	283

[Ka]

Kakaṇṭako = Kukaṇṭako (Sī)	163
Kaṇḍakoti = Kaṇṭakoti (Sī, Syā)	231
Kattha = Katthaci (Sī)	388
Kantitvā = Atikkamitvā atikkamitvā (Sī)	241
Kappanāṭakavilappanādi = ...vilambanāṭakādi (Sī)	181
Kammakāraṇakārakā = Kammakāraṇikā (Sī, Syā)	374
Karavindādi = Karaviñchādi (Sī) Kāḷavaṇṇādi (Syā)	332
Kāmarattaṁ = Kāmarakkhantaṁ (Syā, Ka)	47
Kāyavācākiriyaḥi = Tathakiriyaḥi (Ka)	361

နာနာပါဌာ

၅၂၁

နာနာပါဌာ

[ခ]

() = ဒသယောဇနတောပိ (က)	၃၆၈
ဒဏ္ဍေန = မန္တေန (သီ)	၂၉၀
ဒဿနတော = နယနတော (ပဋိသံ-ဋ္ဌ ၂-၂၅၅-ပိဋ္ဌ)	၂၅၆
ဒဿတိ = ဝိဒ္ဓိဿတိ (သီ) ဝိဒ္ဓိဿတိ (က)	၂၆၂
ဒုက္ခပ္ပဟာနာဒယော = သုခပ္ပဟာနာဒယော (ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၂၄-ပိဋ္ဌ)	
သုခဒုက္ခပ္ပဟာနာဒယော (အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၂၂၂-ပိဋ္ဌ)	၁၂၃
ဒုက္ခေ နိဇ္ဇိဏ္ဏေ = နိဒ္ဓါက္ခေ နိဇ္ဇိဏ္ဏေ (သီ၊ သျှ၊ က)	၃၆၈
ဒုက္ခော = ဒုက္ခတ္ထော (က)	၆၃
ဒုဒ္ဓိဋ္ဌိ ပရံ ဥပဟနတိ = ဒုဒ္ဓိဋ္ဌိ ပနတ္တာနံ ဥပဟနတိ (သီ၊ က)	၆
ဒုန္တိတ္ထရိယတာယ စ = ဒုန္တိတ္ထရုဏတာယ စ (က)	၃၈၈
ဒုဗ္ဗိနိဝတ္တာတိ = ဒုဗ္ဗိနိဝတ္တာတိ (သီ၊ သျှ၊ က)	၁၇၇
ဒုရုဒ္ဓရာတိ = ဒုဒ္ဓရာတိ (က)	၉၀
ဒေါသုပသဋ္ဌတာယ = ဒေါသုလသဏ္ဌိတတာယ (သီ)	
ဒေါသုပသဏ္ဌိတတာယ (သျှ၊ က)	၁၄၅
ဒွါရာရမ္မဏသဗ္ဗေန ပန = ဒွါရာရမ္မဏသဗ္ဗနေန (က)	၃၄၃
ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိဂတေသု = ဒွါသဋ္ဌိဓမ္မေသု (က)	၁၇၇
ဒွိဟိ စိတ္တသမောဟိတာတိ = ဒွိဟိ စိတ္တေဟိ သံယုတာ (ပါဠိ)	
ဒွိဟိ စိတ္တေဟိ သမောဟိတာ (သီ)	၁၃၀
ဒွေ သကဇေ = သကဇေ (သီ၊ သျှ၊ က)	၃၃၂

[ဓ]

ဓမ္မိတွာ = ဖရိတွာ (သျှ၊ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂ)	၁၁၁
ဓမ္မဂရုတ္တာ = စတုဓမ္မဂရုတ္တာ (သီ၊ သျှ၊ က)	၇
ဓာတိ ဝိယ = ဓာတိ ဝိယ (က)	၁၂၈
ဓိရာနေကရုဏာဓိဝါသံ = ထိရာနေကရုဏာဘိရာမံ (သီ၊ သျှ၊ က)	၁
ဓုတင်္ဂဓရဿ = ဓုတဝါဒဿ (က)	၄၉
ဓရံ န နိက္ခိပတိ = ဓရံ ဥက္ခိပတိ (က)	၃၆၁

[န]

န အပေက္ခတိတိ = န အဝေက္ခတိတိ (က)	၃၇၁
---------------------------------	-----

Nānāpāṭhā

Piṭṭhaṅkā

[Ka]

Kāye chandarāgassa pahānanti kāye taṇhāchandarāgassa pajahanam = Kāyachandarāgassa pahānanti kāyatanhāchandarāgassa pajahanam (Sī, Ka)	152
Kimpanettha = Kiñcettha (Abhi-Ṭṭha 2. 139 piṭṭhe)	194
Kiñcirapi = Kiñcidapi (Visuddhi 2. 132 piṭṭhe)	66
Kilesakālussiyassa = Kilesakālusiyassa (Ka)	117
Kulajhāpako = Kulaghātakō (Sī) Kulajhāmako (Ka)	24
Kekā = Koṅkā (Ka)	51
Ko nāma = Na koci nāma (Sī)	365
Koracakakoracakoti = Korañjakakoti vā (Sī) Korajakoti vā (Syā)	294

[Kha]

Khaṇḍākhaṇḍikaṃ = Khaṇḍākhaṇḍam (Dī-Ṭṭha 1. 74 piṭṭhe)	101
Kharakhāṇumpi = Khadirakhāṇumpi (Sī, Syā)	235
Khuddā = Khudā (Sī)	301
Khuddikāpīti = Khuddakāpīti (Syā, Ka)	111
Khepetvā = Byāpetvā (Sī, Syā)	258

[Ga]

Gaṇanavasena ca = Guṇavasena ca (Sī)	254
Gaṇanānupubbata = Gaṇanānupubbato (Sī, Syā)	117, 125
Gate ṭhiteti ettha = Gate ṭhite nisinneti ettha (sabbattha)	407
Gandhakārādayo = Gandhikādayo (Sī, Syā)	351
Gandhabbo = Gantabbo (Sī)	133
Gabbhe patiṭṭhitasayanagharāṇi = Gabbhapaṭimaṇḍitasayana- gharāṇi (Syā)	295
Garusaṃvāse = Yogānurūpavāse (Syā)	76
Gāmadārikā = Gāmadārakā (Sī, Syā)	214
Guṇavasena ca = Paguṇavasena ca (Sī, Syā)	43
Guṇavisiṭṭhasabbasattuttamagarugāravādhivacanāṃ = Guṇavisiṭṭha- sattuttamagarugāravādhivacanāṃ (Vi-Ṭṭha 1. 94 piṭṭhe)	228

နာနာပါဌာ

ပိဋကံ

[န-ပ]

န ဒေါမနဿံ = န ပဋိဿံ (သီ၊ သျှာ)	၂၀၈
န ပဋိပန္နတိ = န ပဋိပရတိ (သီ၊ သျှာ)	၃၀၄
န ပဋိဿန္တိတိ ဝါ ပါဌော = န အလ္လိယန္တိတိ ဝါ ပါဌော (သီ၊ သျှာ)	၉၄
နပုဝေဓန္တိ = ဝေဓန္တိ (က)	၃၀၅
န ဘဝဘောဂါမိသတ္ထံ = န ဟိ ဝဇ္ဇနတ္ထံ (သီ)	
န ဘဝဘောဂါမိအတ္ထံ (သျှာ)	၁၂၇
နရတိတိ နရော = နယတိတိ နရော (က)	၂၂
န သောဓေတွာ ဝိသောဓေတွာ = န ဟေဌေတွာ ဝိဟေဌေတွာ (သီ၊ က)	၃၆၉
နယန = ဒဿန (ပဋိသံ-ဌ ၂-၂၅၅-ပိဌေ)	၂၅၆
နယနကာလေ = ဒဿနကာလေ (သီ၊ သျှာ)	၂၅၅
နာနာဂုဏဝိကသနတော = နာနာဂုဏဝိသဝနတော (သီ၊ သျှာ)	၃၉၀
နိန္ဒပတိဌာနံ = ဆိန္ဒပတိဌံ (သျှာ)	၂၉၄
နိပတေတွာ = နိဗ္ဗဇ္ဇေတွာ (သီ)	၁၂၇
နိပ္ပရိယာယေန သုဒ္ဓိ ဂေဟမေဝ = နိစ္စနိဝါသနဌာနဂေဟမေဝ (သံ-ဌ ၂-၂၃၉-ပိဌေ)	၂၆၉
နိပ္ပန္နဘာဝံ = နိပ္ပန္နဘာဝံ (သီ)၊ နိဗ္ဗာနဘာဝံ (က)	၇၁
နိဗ္ဗာနံ ဌပေတွာ = နိဗ္ဗတ္တိံ ဌပေတွာ (?)	၃၈၅
နိဗ္ဗာနပစ္စဝေက္ခဏမနောဒ္ဓါရပုရေစာရိကစိတ္တသမင်္ဂိ = နိဗ္ဗာန- ပစ္စဝေက္ခဏပုရေစာရိကတ္ထေန စိတ္တသမင်္ဂိ (သီ)	၂၇၆
နိဗ္ဗယံ = နိဗ္ဗာနံ (က)	၄၀၁
နိဗ္ဗဒနဿ = နိဗ္ဗထနဿ (သီ၊ သျှာ၊ က)	၁၅၄
နိဗ္ဗိတုကာမကာလေ = ရမိတုကာမကာလေ (သီ၊ သျှာ)	၁၃၃
နိယမတ္ထေ = နိယမနတ္ထေ (သျှာ၊ က)	၁၃၇
နိဂဟန္တာ = နိဂဟိနော (သီ၊ သျှာ)	၉၄
နိဝါသဌေန = နိဝါသနဌာနဌေန (သံ-ဌ ၂-၂၃၉-ပိဌေ)	၂၆၉
နိဿယတာတိ = နိဿယနာတိ (က)	၃၀၆
နိဟရေတိပိ = နိဟာရေတိပိ (သီ၊ သျှာ)	၃၆၇
နူန = နနု (သီ၊ သျှာ)	၁၁၈
ပက္ကပူဝေပိ = ပက္ကပူဝေါပိ (သီ)	၂၈၅
ပက္ကမန္တေသု = ပက္ကမန္တေန (သီ၊ သျှာ၊ က)	၃၅၃

Nānāpāṭhā

Piṭṭhaṅkā

[Ga - Ca]

Gumbetvā = Gaṇḍetvā (Syā) Gumbhetvā (Ka)	222
Gedham vā pana pavanasaṇḍanti = Gedhānam saṇḍanti (Sī)	32
Goṇapatāsam viya = Ghoravisam viya (Syā, Ka)	89
Cajitvā = Chetvā (Ka) Chitvā (Syā)	88
Cajitvā = Vajjetvā (Sī) Vijahitvā (Syā)	76
Catunnam = Tiṇṇam (Am-Tṭha 1. 85; Ma-Tṭha 1. 52; Dī-Tṭha 1. 65 piṭṭhesupi)	157
Catubbidham = Catubbidham catubbidham (Ka, Paṭisam-Tṭha 1. 84 piṭṭhepi)	150
Catubbidham vā = Catubbidham hi (Ka)	228
Cammavaṭṭe = Cammabandhe (Ka)	241
Carati = Vadati (Sī)	270
Calano = Dhamśano (Ka)	58
Cāṭakasakuṇanti = Cāpasakuṇanti. Cātasakuṇanti (Ka)	187
Cuṇṇatelaṇḍupakena = Cuṇṇatelaṇḍupakena (Sī)	110
Cūḷabyūha = Cūḷaviyūha (Sī, Syā)	316
Ce vadātāti = Ce pana vīvadātāti (Sī)	316

[Cha - Ja]

Chinditvā = Luñcitvā (Ka)	73
Chinnapapātam = Uddham pādam (Ka)	64
Janantam = Vanantam (Sī, Ka)	395
Jayaggāham = Nayaggāham (Sī, Syā)	77
Jātinti = Jātirayañhi (Abhi-Tṭha 2. 92 piṭṭhe)	66
Jāti ayañhi = Jātirayañhi (Abhi-Tṭha 2. 92 piṭṭhe)	65
Jāyampatikānam = Jayampatikānam (Sī, Syā)	404
Jiraṇasiṅgālo = Kāṇasiṅgālo (Ka)	253

[Jha - Ña]

Jhānānuyogassa = Jātānuyogassa (Sī)	401
Ñāṇagginā = Pariññāgginā (Ka)	147
Ñāṇaphusanāyāti = Ñāṇadassanāyāti (Sī, Syā)	312

နာနာပါဌာ

[ပ]

ပက္ခန္ဓာနဗ္ဗိ = ပက္ခန္ဓာနဗ္ဗိ (က)	၁၁
ပက္ခဟတန္တိ ဝိဋ္ဌသပ္ပိ = ပက္ခပါဒန္တိ ဝိဋ္ဌသပ္ပိ (သျှာ)	၁၀၀
ပက္ခိတ္တကာ = ပါဒက္ခိတ္တကာ (က)	၂၆၂
ပစ္စလိတတာယ = စဉ္ဇလိတတာယ (သီ၊ သျှာ)	၁၄၅
ပစ္စယိကဂုဏ် = သစ္စယိကဂုဏ် (သီ၊ က)	၁၆၅
ပစ္ဆေဒံ ဘဝိဿတိတိ = ပစ္စ န ဘဝိဿတိ (သီ၊ သျှာ)	၁၃၀
ပညာဓနဝုတ္တေပိ = ပညာဓနဝုတ္တေပိ (သီ) ပညာဓနမဟတ္တေန (သျှာ)	၂၅၄
ပဋ္ဌာဏီ = ပဋိလောမာနိ (သီ)	၉၀
ပဋိပဒါဝိသုဒ္ဓိပက္ခန္ဓဉ္စေ ဟောတိ = ပဋိပဒါဝိသုဒ္ဓိလက္ခဏဉ္စေ ဟောတိ (သီ၊ သျှာ)	၁၁၄
ပဋိပတိယမာနဿ = ပဋိပတိယမာနဿ (က)	၆၁
ပဋိပ္ပရေယျာတိ = ပဋိပဿမ္ပေယျ (သီ၊ သျှာ)	၂၆၇
ပဋိလဒ္ဓဉ္စဏော = ပဋိလဒ္ဓဉ္စဏေန (သီ၊ သျှာ)	၁၅၁
ပဋိသင်္ခါနပညာယ = ပဋိသင်္ခါယ ပညာယ (က)	၃၀၀
ပဋိသရဏဘာဝေါ = ပဋိဟတဘာဝေါ (သီ)	
ပဋိပ္ပရဏဘာဝေါ (သျှာ)	၂၀၂
ပဋ္ဌာနံ = ဥပဋ္ဌာနံ (သီ)	၅၅
ပဋ္ဌာနန္တိပိ = သဏ္ဌာနန္တိပိ (သီ၊ သျှာ)	၁၇၀
ပဏီတေ ကတွာ = ပဏီတေ ပဏီတေ ကတွာ (သီ၊ သျှာ)	၁၇၅
ပတိတေ = ပတိတော (သီ) ပက္ခိတ္တော (သျှာ)	၂၀၅
ပတ္တိဟိနေန = သတ္တိဟိနေန (သီ) သတိဟိနေန (သျှာ)	၄၇
ပတ္တုဏ္ဏဝိဝရာဒိနံ = ပဇ္ဇုဏ္ဏဝိဝရာဒိနံ (က)	၂၀၇
ပဒဿေတွာ = ပဒတော ဒဿေတွာ (သျှာ)	၉၇
ပဒိပနာယကာဒိဝသေန = ပရိသနာယကာဒိဝသေန (သီ၊ သျှာ)	၂၅
ပဒိပေါဘာသော = ပဒိပေါ (ဝိ ဋ္ဌ-၁-၁၁၂-ပိဋ္ဌေ)	၁၀၇
ပဓာနပုရိမဋ္ဌိတဘာဝဒဿနေန = ပဓာနပုရိမထိတဘာဝဒဿနေန (သီ)	၂၉၃
ပမောဟေန = သမ္မောဟေန (သျှာ)	၂၆၆
ပယတ္တသင်္ခါတော = ပယတနသင်္ခါတော (သီ)	၁၆၃
ပယောဂဝသေန = သံယောဂဝသေန (သျှာ)	၉၄
ပရပစ္စယနေယျဗုဒ္ဓိနံ = ပရနေယျဗုဒ္ဓိနံ (က)	၃၂၄

Nānāpāṭhā

Piṭṭhaṅkā

[Ña - Ṭṭha]

Nāṇamahādīpobhāsenā = Nāṇobhāsenā (Ka)	8
Nāṇavindanattāya = Nāṇanipphādanattāya (Sī, Syā)	312
Nāṇavisayataṃ = Nāṇamayataṃ, nāṇapassataṃ (Ka)	258
Ṭhitaguṇaṃ = Cctobhūtaguṇaṃ (Sī) Ṭhetobhūtaguṇaṃ (Syā)	165

[Ta]

() = Tehi (Sī, Syā)	288
Taṃ eva = Taṃ evaṃ (Sī)	202
Takkikavasena na na hoti = Sassatavasena na na hoti (Syā)	167
Tajjātike udakasambhinnaṭṭhāne = Tajjātike gaṅgātīre (Sī, Syā)	360
Taṇhādiṭṭhikilesappahānena = Taṇhādiṭṭhilepappahānena (Ka)	148
Tattha = Tesu (Sī, Syā, Ka) Tīsu (?)	209
Tatthevaṃ = Tatrevaṃ (Sī, Ka)	159
Tathāviññatti = Tathāvacīviññatti (Ka)	282
Tathiyā = Tathivā (Ka)	323
Tapitvāna = Tejitvāna (Sī, Syā)	219
Taraṅgavīci nāma = Gaṅgāvīci nāma (Sī, Syā)	348
Taritvā = Cajitvā (Sī)	69
Tasmiṃ pana = Tasmiṃ (Dī-Ṭṭha 1. 70 piṭṭhe)	99
Tassāti parassa = Tassāti padassa (Sī)	297
Tividhānampa'yaṃ tato = Tividhānaṃ ayaṃ tato (Paṭisaṃ-Ṭṭha 1. 319 piṭṭhe)	195
Tuditvāti = Turitvāti (Sī)	261
Tebhūmakadhammasaṅkhātāṃ = Tebhūmikadhammasaṅkhātāṃ (Syā)	9
Tehi pattasampattim = Tehi saha sampattim (Sī)	270
Tosetvā = Atthaṃ dassetvā (Syā)	97

[Tha]

Thaddhatāti = Baddhanāti (Sī, Syā)	328
Thusa = Busa (Sī)	187
Thusakoṭṭhake = Thusakoṭṭhāse (Syā)	120

နာနာပါဌာ

[ပ]

ပရပုဂ္ဂလံ = သတ္တုပုဂ္ဂလံ (သီ)	၂၀၁
ပရမတ္ထိယာ = ပရမတ္ထိတိ (သီ)	၁၃၀
ပရဿ ဟရဏံ = ပရသံဟရဏံ (ဒိ-ဋ္ဌ ၁-၇၀-ပိဋ္ဌေ)	၉၉
ပရာမာသောတိ = ပရာမသတိတိ (သီ၊ သျှာ)	၃၀၆
ပရာသနန္တိပိ = ရသနန္တိပိ (သီ)	၃၆၃
ပရိသဟနဋ္ဌေန = ပရိဿယဋ္ဌေန (သီ၊ သျှာ)	၄၁၀
ပရိဿယဝိနယနံ = ပရိဿယဝိနယနာယ (သီ၊ သျှာ) အရိဿဝိနယပဋိပဒံ (က)	၃၃၀
ပရေ ဇာနန္တုတိ ဣစ္ဆန္တိ = ပရေ န ဇာနန္တုတိ န ဣစ္ဆန္တိ (သီ၊ က)	၉၅
ပဝေကဗျဏံ အာဒါယ = သံဝေတဗျဏံ အာဒါယ (သျှာ)	၂၄၅
ပဝတ္တာနံ = သတ္တာနံ (သျှာ)	၁၂၉
ပဝိသထာတိ = န ပဝိသထာတိ (က)	၃၅၆
ပသရဏာဒိကိစ္စံ = သမ္ပသရဏာဒိကိစ္စံ (က)	၃၃၉
ပဿံ = သီသံ (သျှာ) ပါသုံ (က)	၁၇၁
ပဟာယ ဝူပကဋ္ဌေန ပဝိဝတ္တစိတ္တေန = ပဟာယ ဝိဝေကဋ္ဌေန ပဝိဝတ္တေန (သီ၊ သျှာ)	၄၄
ပဟိနဿာပိ = ပဟိနဿ (က)	၁၂၃
ပါပကရဏံ = ပါပကမ္မကရဏံ (သျှာ)	၉၃
ပါပါနံ နိက္ခိပနတော = ပါပါနံ ဝိက္ခိပနတော (က)	၃၆၁
ပါရာယနဝဂ္ဂေါ = ပါရာယနိကဝဂ္ဂေါ (သီ၊ သျှာ)	၈
ပိယဘာဝံ ပရဿ စ သုညဘာဝံ = ပိယသုညဘာဝံ (သီ) ပေသုညဘာဝံ (သျှာ)	၁၀၀
ပိသုဏဝါစာ = ပိသုဏာ ဝါစာ (သီ)	၁၀၀
ပိဋ္ဌနာကာရံ = လိနာကာရံ (သီ၊ က)	၂၂၇
ပိဋ္ဌိတတ္တာ = ပဋိပိဋ္ဌိတတ္တာ (သျှာ၊ က)	၆၆
ပုစ္ဆိတော = ပုစ္ဆိတွာ (က)	၄၀၂
ပုထုနာနာဇနသာဓာရဏေ = ပုထုဇနသာဓာရဏေ (ခု ၉-၃၇၃-ပိဋ္ဌေ ပဋိသန္တိဒါမဂ္ဂေ)	၂၀၀
ပုန ပဋိသန္တိယာ နတ္ထိဘာဝံ = ပုန ပဋိသန္တိနတ္ထိဘာဝံ (က)	၇၈

ပိဋကံ

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Da]	
() = Dasayojanatopi (Ka)	268
Daṇḍena = Mantena (Sī)	290
Dassanato = Nayanato (Paṭisaṃ-Tṭha 2. 255 piṭṭhe)	256
Dasseti = Viddhamseti (Sī) Vidamseti (Ka)	262
Dukkhappahānādayo = Sukhappahānādayo (Vi-Tṭha 1. 24 piṭṭhe)	
Sukhadukkhappahānādayo	
(Abhi-Tṭha 1. 222 piṭṭhe)	123
Dukkhe nijjñe = Niddukkhe nijjñe (Sī, Syā, Ka)	368
Dukkho = Dukkhattho (Ka)	63
Duddaṭṭhi param upahanati = Duddaṭṭhi panattānam upahanati (Sī, Ka)	6
Dunnittariyatāya ca = Dunnittaraṇutāya ca (Ka)	388
Dubbīnivattāti = Dubbīnivattāti (Sī, Syā, Ka)	177
Duruddharāti = Duddharāti (Ka)	90
Dosūpasatṭhatāya = Dosasūlasaṇṭhitatāya (Sī)	
Dosūpasatṭhitatāya (Syā, Ka)	145
Dvārārammaṇasaṅghaṭṭe pana = Dvārārammaṇasaṅghaṭṭanena (Ka)	343
Dvāsattṭhidiṭṭhigatesu = Dvāsattṭhidhammesu (Ka)	177
Dvīhi cittasamohitāti = Dvīhi cittehi saṃyutā (Pāli)	
Dvīhi cittehi samohitā (Sī)	130
Dve sakaṭe = Sakaṭe (Sī, Syā)	332
[Dha]	
Dhamitvā = Pharitvā (Syā, Visuddhimagga)	111
Dhammagaruttā = Catudhammagaruttā (Sī, Syā)	7
Dhāti viya = Dhātī viya (Ka)	128
Dhirānekaguṇādhivāsaṃ = Thirānekaguṇābhirāmaṃ (Sī, Syā)	1
Dhutaṅgadharassa = Dhutavādassa (Ka)	49
Dhuraṃ na nikkhipati = Dhuraṃ ukkhipati (Ka)	361
[Na]	
Na apekkhatīti = Na avekkhatīti (Ka)	378

နာနာပါဌာ	ပိဋကံ
[ဖ-ဖ-ဗ]	
ပုရတ္တိမာဒိဒိသာဝိ ရိဒိသာဝိ = ပုရတ္တိမာဒိဒိသာဝိ ဂတိဒိသာဝိ (သီ၊ သျှာ)	၃၇၈
ပေါနောဘဝိကာ = ပေါနောတ္တဝိကာ (က)	၃
ဖန္ဒနံ = မဒနံ (သီ၊ သျှာ) ဗန္ဓနံ (က)	၃၈၄
ဖရသဝါစာ = ဖရသာ ဝါစာ (သီ)	၁၀၀၊ ၁၀၁
ဖလောဒယတော = ဖလေ ဒဿနတော (သီ) ဖလဒဿနတော (သျှာ)	၃၉၄
ဗဒ္ဓမာလာ ဝါ အဗဒ္ဓမာလာ ဝါ = ဂန္တိတမာလာ ဝါ	
အဂန္တိတမာလာ ဝါ (သီ)	၃၆၃
ဗျာချာတော = ဗျာချာတာ (က)	၆
ဗျာပိတ္တာ = ဗျာပေတ္တာ (က)	၁၉၉၊ ၂၅၇
ဗြာဟ္မဏဿ = ခိဏာသဝဗြာဟ္မဏဿ (သီ၊ သျှာ)	၁၈၆
[ဘ]	
ဘဂဝတာ = ဘဂဝတော (က)	၂၅၅၊ ၂၅၆
ဘဂဝတော = ဘဂဝတာ (သီ)	၂၅၆
ဘဝေယျ = ဘဝိဿသိ (သီ)	၃၈၅
ဘာဝနံ ဘဇတိ = ဘာဇနံ ဘဝတိ (က)	၇
ဘာဝေန = သတ္တ ဘဝေန (သီ၊ သျှာ)	၂၇၀
ဘိက္ခု ဂဟေတွာ = ပတ္တိ ဂဟေတွာ (ဝိသုဒ္ဓိ-ဌ ၁-၂၆-ဝိဇ္ဇေ)	၃၇၀
ဘုတ္တပစ္စယာ န ဥပ္ပဇ္ဇနကဝေဒနာ = ဘုတ္တပစ္စယေန	
ဥပ္ပဇ္ဇနကဝေဒနာ (သီ၊ က)	၃၀၁
ဘူတတ္ထမနာ = ဘူတတ္ထမနာ (က)	၁၆၅
[ဗ]	
မစ္ဆုဒ္ဓါနံ ကိနေယျာတိ = ပစ္စာဒါနံ ကိဏေယျာတိ (သီ)	၉
မတန္တိ = (နတ္ထိ ပါဠိယံ)	၁၈၈
မတ္တလုဇ် = မတ္တလုဇ်န (သီ၊ သျှာ၊ က)	၁၃၅
မထနေ မထနေ = မထန္တေ မထန္တေ (က)	၂၂
မနဿာ = မနဿာ (သီ)	၁၇၅
မဟာဒုက္ခော = မဟာဒုက္ခေါ (သီ၊ သျှာ)	၂၃၈
မဟာဗျူဟ = မဟာဝိယူဟ (သီ၊ သျှာ)	၃၂၀

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Na - Pa]	
Na domanassam = Na paṭigham (Sī, Syā)	288
Na paṭipphandati = Na paṭippharati (Sī, Syā)	304
Na paṭissantīti vā pāṭho = Na allīyantīti vā pāṭho (Sī, Syā)	94
Nappavedhanti = Vedhenti (Ka)	305
Na bhavabhogāmisattham = Na hi vañcanattham (Sī)	
Na bhavabhogādi-attham (Syā)	127
Naratīti naro = Nayatīti naro (Ka)	22
Na sādhetvā visodhetvā = Na heṭhetvā viheṭhetvā (Sī, Ka)	369
Nayana = Dassana (Paṭisam-Tṭha 2. 255 piṭṭhe)	256
Nayanakāle = Dassanakāle (Sī, Syā)	255
Nānāguṇavikasanato = Nānāguṇavisavanato (Sī, Syā)	390
Ninnapatiṭṭhānam = Chinnapatiṭṭham (Syā)	294
Nipatetvā = Nibbatetvā (Sī)	27
Nipariyāyena suddham gehameva = Niccanivāsanaṭṭhānagehameva (Sam-Tṭha 2. 239 piṭṭhe)	269
Nipphannabhāvaṃ = Nipphandabhāvaṃ (Sī), Nibbānabhāvaṃ (Ka)	71
Nibbānam ṭhapetvā = Nibbattiṃ ṭhapetvā (?)	385
Nibbānapaccavekkhaṇamanodvāra- purecārikacittasamaṅgim = Nibbānapaccavekkhaṇapurecārikatthena cittasamaṅgim (Sī)	276
Nibbhayaṃ = Nibbānaṃ (Ka)	401
Nimmadanassa = Nimmathanassa (Sī, Syā, Ka)	154
Nimmitukāmakāle = Ramitukāmakāle (Sī, Syā)	133
Niyamatthe = Niyamanatthe (Syā, Ka)	137
Niguhantā = Niguhino (Sī, Syā)	94
Nivāsaṭṭhena = Nivāsanaṭṭhānaṭṭhena (Sam-Tṭha 2. 239 piṭṭhe)	269
Nissayatāti = Nissayanāti (Ka)	306
Niharotipi = Nihārotipi (Sī, Syā)	367
Nūna = Nanu (Sī, Syā)	118
Pakkapūvepi = Pakkapūvopi (Sī)	285
Pakkamantesu = Pakkamantena (Sī, Syā, Ka)	353

နာနာပါဌာ	ပိဋကံ
[မ]	
မာဒိဿယ = တာဒိဿယ (သီ၊ သျှာ)	၄၈
မိဂဝါက္ကံ = မိဂစက္ကံ (ဒီ ၁-၉-ပိဋေ)	၃၆၇
မုခတလိကန္တိပိ = မုခစာလိကန္တိပိ (သီ၊ သျှာ)	၃၆၂
မုတ္တစာဂတာဒိစာဂဂုဏာရမ္မဏာယ = မုတ္တစာဂတာဒိ- စာဂါရမ္မဏာယ (က)	၃၀
မောဟနံ ဝါ = မောဟဗဟလံ ဝါ (က)	၂၆၆
[ယ]	
() = ယောဇနဒဿသဟဿတောပိ (က)	၃၆၈
ယဒတော = ယတော (ဝိသုဒ္ဓိ-ဋ္ဌ ၂-၁၃၂-ပိဋေ)	၆၆
ယဒရိယော = တဒရိယော (က)	၄၀
ယသိမေတိ ယဿ = တသိမေတိ တဿ (သီ၊ သျှာ)	၁၇၄
ယာ ကပ္ပိယတိ = ယံ ကပ္ပယိဿတိ (က)	၂၀၉
ယာဝ သီသတော = ယာဝ နာသိကဂ္ဂါ (က)	၉၁
ယုဂယောတ္တဥပက္ခရစက္ကကုဗ္ဗရ = ယုဂယောတ္တပဉ္စရစက္ကကုဗ္ဗရ (သီ)	
ယုဂယောတ္တပက္ခရထစက္ကကုဗ္ဗရ (သျှာ)	၃၇၅
ယုဓာယာတိ ယံ ပန ကိလေသဇာတံ ယုဒ္ဓါယ သိယာ = ယုဓာယာတိ ယံ ပနိဒ္ဓံ ကိလမတ္ထံ ယုဒ္ဓါယ သိယာ (သီ၊ သျှာ)	၂၄၉
ယေန ကေနစိ = ဥစ္စယေန ပဝိစယေန (သီ)	၄၁၁
ယော ပနေသ = ယောပေသ (က)	၅၆
[ခ]	
ရခဿာတိ = နခဿာတိ (အံ ၃-၃၄၃-ပိဋေ)	၅၁
ရဟန္တိတိ = ဒဟန္တိတိ (သီ၊ သျှာ)	၉၄
ရာဂါဒိအတ္ထော ဧဝ ဝါ = ရာဂါဒိအတ္ထော ဧဝ ဝါ (သီ၊ သျှာ)	၂၃၆
ရူပဓာတ္တာဒိဝိညာဏဿောကာသံ = ရူပဝတ္ထာဒိဝိညာဏဿ.... (သုတ္တနိပါတ-ဋ္ဌ ၂-၂၆၁-ပိဋေ)	၂၆၇
ရူပါဒိအာရမ္မဏေ = ရူပါဒိအာရမ္မဏံ (က)	၇၅
ရောဂါဒိနံ နိဋ္ဌဘာဝေန ကုလဝကဘာဝေန နိဋ္ဌံ = ရောဂါဒိနံ နိဋ္ဌဘာဝေန ကုလဝကဘာဝေန နိဋ္ဌံ (သီ)	၈၀
ရောစေန္တိ = အာရောပေန္တိ (သျှာ)	၁၇၄

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Pakkhantānampi = Pakkhandānampi (Ka)	11
Pakkhahatanti pīṭhasappim̐ = Pakkhapādanti pīṭhasappim̐ (Syā)	188
Pakkhittakā = Pādakkhittakā (Ka)	262
Pacalitatāya = Cañcalitatāya (Sī, Syā)	145
Paccayikaguṇaṃ = Saccāyikaguṇaṃ (Sī, Ka)	165
Pacchedaṃ bhavissatīti = Pacca na bhavissati (Sī, Syā)	138
Paññādhanaṇḍhattepi = Paññādhanaṇḍhantepe (Sī)	
Paññādhanaṇḍhantepe (Sī)	254
Paṭāṇī = Paṭilomāṇī (Sī)	98
Paṭipadāvisuddhipakkhandhañceva hoti = Paṭipadāvisuddhilakkhaṇaṇceva hoti (Sī, Syā)	114
Paṭipāṭiyamānassa = Paṭipāṭiyamānassa (Ka)	61
Paṭippahareyyāti = Paṭipassambheyya (Sī, Syā)	267
Paṭiladdhañāṇo = Paṭiladdhañāṇena (Sī, Syā)	151
Paṭisaṅkhānapaññāya = Paṭisaṅkhāya paññāya (Ka)	300
Paṭisaraṇabhāvo = Paṭihatabhāvo (Sī)	
Paṭippaharaṇabhāvo (Syā)	282
Paṭṭhānaṃ = Upaṭṭhānaṃ (Sī)	55
Paṭṭhānantipi = Saṅṭhānantipi (Sī, Syā)	170
Paṇīte katvā = Paṇīte paṇīte katvā (Sī, Syā)	175
Patite = Patito (Sī) Pakkhitto (Syā)	285
Pattihīnena = Sattihīnena (Sī) Satihīnena (Syā)	47
Pattuṇṇacīvarādīnaṃ = Paṭṭuṇṇacīvarādīnaṃ (Ka)	287
Padassetvā = Padato dassetvā (Syā)	97
Padīpanāyakādivasena = Parisanāyakādivasena (Sī, Syā)	25
Padīpobhāso = Padīpo (Vi Ṭṭha 1. 112 piṭṭhe)	107
Padhānapurimaṭṭhitabhāvadassanena = Padhānaparimathitabhāva-dassanena (Sī)	293
Pamohena = Sammohena (Syā)	266
Payattasaṅkhāto = Payatanasaṅkhāto (Sī)	163
Payogavasena = Saṃyogavasena (Syā)	94
Parapaccayaneyyabuddhīnaṃ = Pāraneyyabuddhīnaṃ (Ka)	324

နာနာပါဌာ	ပိဋက
[လ]	
လဗီမာ = လသီမာ (ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၉၆-ပိဋ္ဌေ)	၂၃၀
လမ္ဗိကန္တိ ပဒရာမလကကပိဋ္ဌသာလဝါဒိ = လပိလန္တိ ပိလဝကပိဋ္ဌသာလဝါဒိ (သီ)	၃၀၀
လာဘသက္ကာရာသနိစက္ကနိပ္ပဒနတော = သတ္တဝိတက္ကနိပ္ပဒနတော (သီ)	၄၀၁
[ဝ]	
ဝဇေတိ = စိနောတိ (သီ)	၇၆
ဝဏ္ဏဝါဒိ၊ တာသု ဝါ = ဝဏ္ဏဝါဒိတာဒိသု ဝါ (က)	၄၁၂
ဝန္တသိနေဟသမ္ပဗ္ဗေ = ဝန္တသိနေဟသမ္ပန္နော (သျှာ၊ က)	၇၉
ဝဒိတွာ = တေမေတွာ (က)	၇၉
ဝရာဒန္တာ၊ န အဒန္တာ = ဒန္တာဝရတရာ အတ္တဒန္တာ (ဓမ္မပဒ-ဋ္ဌ ၂-၃၀၉-ပိဋ္ဌေ)	၃၀၅
ဝသန္တိတိ = စရန္တိတိ (သျှာ) ဝဒန္တိတိ (က)	၉၄
ဝါတိဝိဇ္ဇာကဗ္ဗိရာဒိ = ဝါတိဝိဇ္ဇာကဗ္ဗိလ္လကာဒိ (သီ)	၃၀၀
ဝါဠုဂဟာကုလော = ဗာဠုဂဟာကုလော (က)	၆
ဝိတ္ထာရဂတံ = ဝိတ္ထာရတော (က)	၂၉၀
ဝိဒ္ဓိသေတိ = ဝိဒ္ဓိသေတိ (သျှာ)	၁၃၄
ဝိဒ္ဓိသေတိ = ဝိဓေတိ (သျှာ)	၁၃၄
ဝိနယာစာရရူပသမ္ပတ္တိဟိတသုခါဒိနိတိ = ဝိနယာစာရရူပံ (သီ)	
ဝိနယာစာရသမ္ပတ္တိ နာသေတိ ဟိတသုခါဒိနိတိ (က)	၅၂
ဝိနာသကေ ဧဝ = အတ္တင်္ဂမေယေဝ (သီ၊ သျှာ)	၃၇၇
ဝိနိလနံ = ဟိရိယနံ (သီ၊ သျှာ)	၃၇၆
ဝိပင်္ဂါ = ဝိဃာတံ (သီ၊ သျှာ)	၃၂၂
ဝိပ္ပါရေတွာ = ဝိသရိတွာ (သျှာ)	၂၅
ဝိမှာပကာ = ဇိမှာပကာ (က)	၂၁၉
ဝိရဝန္တိ = ဝိစရန္တိ (က)	၁၁
ဝိဝိဇ္ဇတိ = ဝိဝိဇ္ဇိ (သျှာ)	၈၇
ဝိဝိဇာ = ဝိဝိဇံ (သီ၊ သျှာ)	၁၇၄

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Parapuggalaṃ = Sattupuggalaṃ (Sī)	281
Paramatthiyā = Paramatṭhiti (Sī)	130
Parassa haraṇaṃ = Parasaṃharaṇaṃ (Dī-Tṭha 1. 70 piṭṭhe)	99
Parāmāsoti = Parāmasatīti (Sī, Syā)	306
Parāsanantipi = Rasanantipi (Sī)	363
Parisahanaṭṭhena = Parissayaṭṭhena (Sī, Syā)	410
Parissayavinayanaṃ = Parissayavinayanāya (Sī, Syā)	
Arissavinayapaṭipadaṃ (Ka)	330
Pare jānantūti icchanti = Pare na jānantūti na icchanti (Sī, Ka)	95
Pavaḍḍhaka-ṇaṃ ādāya = Saṃvaḍḍhita-ṇaṃ ādāya (Syā)	245
Pavattānaṃ = Sattānaṃ (Syā)	129
Pavisathāti = Na pavisathāti (Ka)	356
Pasāraṇādikiccaṃ = Sampasāraṇādikiccaṃ (Ka)	339
Passaṃ = Sīsaṃ (Syā) Pāsuṃ (Ka)	171
Pahāya vūpakaṭṭhena pavivittacittena = Pahāya vivekaṭṭhena	
pavivittena (Sī, Syā)	44
Pahīnassāpi = Pahīnassa (Ka)	123
Pāpakaraṇaṃ = Pāpakammakaraṇaṃ (Syā)	93
Pāpānaṃ nikkhipanato = Pāpānaṃ vikkhipanato (Ka)	361
Pārāyanavaggo = Pārāyanikavaggo (Sī, Syā)	8
Piyabhāvaṃ parassa ca suññabhāvaṃ = Piyasuññabhāvaṃ (Sī)	
Pesuññabhāvaṃ (Syā)	100
Pisūṇavācā = Pisūṇā vācā (Sī)	100
Pīḷanākāraṃ = Līnākāraṃ (Sī, Ka)	227
Pīḷitattā = Paṭipīḷitattā (Syā, Ka)	66
Pucchito = Pucchitvā (Ka)	402
Puthunānājanasādhāraṇe = Puthujjanasādhāraṇe	
(Khu 9. 373 piṭṭhe Paṭisambhidāmagge)	200
Puna paṭisandhiyā natthibhāvaṃ = Puna paṭisandhinatthibhāvaṃ (Ka)	78

နာနာပါဌာ	ပိဋကံ
[ဝ]	
ဝိဝိဓကာရေန = ဝိဝိဓာ (က)	၁၄၀
ဝိသေသံ = ဝိသိဋ္ဌံ (က)	၁၆၈
ဝိသေသိတော = ဝိသေသတော (သီ၊ သျှာ)	၁
ဝိဟနနတော = ဝိသာဒနတော (သီ၊ သျှာ)	၆၄
ဝိဟနနတော = ဝိသာဒနာ (သီ၊ သျှာ)	၆၄
ဝိတိက္ကန္တော = အတိက္ကန္တော (သီ)	၃၁၁
ဝိမံသာ ဓမ္မစိန္တာတိ = ဝိမံသာ ဓမ္မဝိစိန္တာတိ (သီ)	၁၉၁
ဝိရိယဝိနောဒနရသံ = ဝိရိယပနောဒနရသံ (က)	၅၂
ဝုတ္တော = ဝုတ္တော (သီ၊ သျှာ)	၃၄၇
ဝုပသမော ဝုစ္စမာနော = ဝုပသမေ ဝုစ္စမာနေ (က)	၁၁၈
[သ]	
သံယောဂတ္ထိက = ပယောဂတ္ထိက (သီ၊ သျှာ)	၁၂
သံသရန္တော = သင်္ကန္တော (က)	၃၁
သကဋ္ဌဘာရေဟိ = အသီတိသကဋ္ဌဘာရေဟိ (က)	၂၉၂
သင်္ခရိတံ = သင်္ခါပိတံ (သျှာ၊ က)	၃၈၅
သင်္ခါဝုဗ္ဗနိတာ = သင်္ခါဝုဗ္ဗနိတာ (သျှာ၊ သဗ္ဗတ္ထ)	၃၅၈
သစ္စသဒ္ဓါရဏံ = သစ္စသန္ဓရဏံ (သျှာ)	၁၆၅
သညာဝသေန = ပညာဝသေန (က)	၂၇၂
သဏ္ဌာနံ = သန္တာနံ (သီ) သဏ္ဌာနံ (သျှာ)	၁၇၀
သတတဝိဟာရေဟိ = သန္တဝိဟာရေဟိ (သီ)	၃၀၃
သတိသမ္ပဇညဂန္ဓံ = ဂန္ဓံ (က)	၃၀၅
သတ္တဘာဝေန ဝါ = သတတဘာဝေန ဝါ (က)	၆၈
သတ္တောတိ = ပတ္တောတိ (က)	၃၇၉
သဒ္ဓါဟာနိစိတ္တပဒေါသာဝဟနတော = သဒ္ဓါဟာနိစိတ္တသန္တော-	
သာဝဟနတော (က)	၄၀၁
သန္တိဘာဝေန = သန္တိဘာဝေန (က)	၂၆၄
သန္တဝေါ = သန္တဝေါ (ပါဠိယံ)	၃၃
သန္တိန္ဒာ = ဘတ္တိမာ (သျှာ) ဂတ္တိမာ (က)	၉၄
သန္တိရုတ္တံ = သန္တိရုတ္တံ (က)	၁၁၀

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa - Pha - Ba]	
Puratthimādidisāpi vidisāpi = Pūratthimādidisāpi gatidisāpi (Sī, Syā)	378
Ponobhavikā = Ponobbhavikā (Ka)	3
Phandanam = Madanam (Sī, Syā) Bandhanam (Ka)	384
Pharusavācā = Pharusā vācā (Sī)	100, 101
Phalodayato = Phale dassanato (Sī) Phaladassanato (Syā)	394
Baddhamālā vā abaddhamālā vā = Gantitamālā vā agantitamālā vā (Sī)	363
Byākhyāto = Byākhyātā (Ka)	6
Byāpitvā = Byāpetvā (Ka)	199, 257
Brāhmaṇassa = Khīṇāsavabrāhmaṇassa (Sī, Syā)	186
[Bha]	
Bhagavatā = Bhagavato (Ka)	255, 256
Bhagavato = Bhagavatā (Sī)	256
Bhaveyya = Bhavissasi (Sī)	385
Bhāvanam bhajati = Bhājanam bhavati (Ka)	7
Bhāvena = Sabbhāvena (Sī, Syā)	270
Bhikkhū gahetvā = Pattam gahetvā (Visuddhi-Ṭīṭha 1. 26 piṭṭhe)	370
Bhuttapaccayā na uppajjanakavedanā = Bhuttapaccayena uppajjanakavedanā (Sī, Ka)	301
Bhūtatthamanā = Bhūtattamanā (Ka)	165
[Ma]	
Macchuddānam kineyyāti = Paccādānam kiṇeyyāti (Sī)	9
Matanti = (Natthi Pāliyam)	188
Matthaluṅge = Matthaluṅgena (Sī, Syā, Ka)	135
Mathane mathane = Mathante mathante (Ka)	22
Manasā = Manussā (Sī)	175
Mahādukkho = Mahāduggo (Sī, Syā)	238
Mahābyūha = Mahāviyūha (Sī, Syā)	320

[သ]

သပ္ပန္နိတိ သဒ္ဓါ = သဒ္ဓိယန္တိတိ သဒ္ဓါ (သီ၊ သျှာ)	၁၁
သဗ္ဗညုဘာဝသာနေတ္ထိ = သဗ္ဗညုတဉာဏဘာဝသာနေတ္ထိ (က)	၃၄၀
သဗ္ဗတ္ထ ပေသေတွာ = သဗ္ဗတော (က)	၁၆၆
သဗ္ဗဿေဝ စဿ ပုရိမပါဒေန = ဧဝံယေဝ စဿ ပုရိမပါဒေန (က)	၁၀၆
သဗ္ဗာ = သဗ္ဗေ (က)	၁၂၃
သဗ္ဗာဝတော = ဘဝေန (သီ)	၂၁၇
သဗ္ဗောဟာရမာနော = အပတ္တာဟာရစာရော (က)	၆
သမဏော = ပဌမော သမဏော (သျှာ၊ က)	၁၀၈
သမထ... = သမာဓိ ... (သီ)	၄၁၈
သမထဝသေန = သမာဓိဝသေန (သဗ္ဗတ္ထ)	၁၁၉
သမာဓာနံ = သမာဒါနံ (သီ)	၁၀၄၊ ၁၀၅
သမ္ပဇညမေဝ = သမ္ပဇညဿေဝ (သီ)	၄၀၇
သမ္ပုပ္ပါဒိယိတွာ = သမ္ပုပ္ပါဒိယိတွာ (သီ၊ သျှာ)	၇၇
သမ္ပုပ္ပါဒိယိတွာ = သမ္ပုပ္ပါဒိယိတွာ (သီ၊ သျှာ)	၂၃၆
သရီရသဏ္ဌာနုပ္ပတ္တိပဒေသေ = သရီရသဏ္ဌာနုပ္ပတ္တိ- ပဒေသဘူတေ (အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၃၄၅-ပိဋ္ဌေ)	၁၃၅
သရီရာကာရေဟိပိ = ပရိယာကာရေဟိပိ (က)	၅၃
သရီရာဗာစိတ္တဝိက္ခေပကရော = သရီရာဗိတ္တဝိရူပကရော (သီ၊ သျှာ)	၄၁၀
သဿံ မတံ ရုက္ခော မတောတိ = ဖုဿော မတော တိဿော မတောတိ (သျှာ)	၂၁၈
သဒိယိဿာမာတိ = ဟရိဿာမာတိ (က)	၁၆၆
သာဝ = သာ စ (သျှာ)	၁၃၄
သိထိလဝါစတာတိ အလ္လိယဝစနတာ = လိတ္တဝစနတာတိ အလ္လိယနဝစနတာ (သီ၊ သျှာ)	၃၇၀
သုက္ခတု = သုဿတု (သျှာ) ဌဿတု (က)	၁၇၀
သုခတော = သုဂတိတော (က)	၃၃၅
သုခုမာလ = သုကုမာရ (သီ၊ သျှာ၊ က)	၆၁
သုဒ္ဓိဘာဝသင်္ခါတံ = သုဒ္ဓိသဘာဝါရုံ (သီ) သုဒ္ဓိအဘာဝသင်္ခါတံ (သျှာ)	၃၁၈
သုပက္ခတ္တိတာယ = သုပက္ခတ္တိတာယ (သီ၊ သျှာ)	၃၇၅
သုပ္ပတိဋ္ဌိတပသာဒေ = သုပ္ပတိဋ္ဌိတသဒ္ဓေ (သီ၊ သျှာ)	၂၉၂

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ma]	
Mādisassa = Tādisassa (Sī, Syā)	48
Migavākkam = Migacakkam (Dī 1. 9 piṭṭhe)	367
Mukhatalikantipi = Mukhacālikantipi (Sī, Syā)	362
Muttacāgatādicāgaguṇārammaṇāya = Muttacāgatādi- cāgārammaṇāya (Ka)	30
Mohanam vā = Mohabahalam vā (Ka)	266
[Ya]	
() = Yojanadasasahasatopi (Ka)	368
Yadato = Yato (Visuddhi-Ṭṭha 2. 132 piṭṭhe)	66
Yadariyo = Tadariyo (Ka)	40
Yassimeti yassa = Tassimeti tassa (Sī, Syā)	174
Yā kappiyati = Yam kappayissati (Ka)	209
Yāva sīsato = Yāva nāsikaggā (Ka)	91
Yugayotta-upakkharacakkakubbara = Yugayottapañjaracakkakubbara (Sī)	
Yugayottapakharathacakkakubbara (Syā)	375
Yudhāyāti yaṁ pana kilesajātaṁ yuddhāya siyā = Yudhāyāti yaṁ panidaṁ kilamatthaṁ yuddhāya siyā (Sī, Syā)	249
Yena kenaci = Uccayena pavicayena (Sī)	411
Yo panesa = Yopesa (Ka)	56
[Ra]	
Rakhasāti = Nakhasāti (Am 3. 343 piṭṭhe)	51
Rahantīti = Dahantīti (Sī, Syā)	94
Rāgādi-attho eva vā = Rāgādi-atthe eva vā (Sī, Syā)	236
Rūpadhātvādiviññāṇassokāsaṁ = Rūpavavatthādiviññāṇassa... (Suttanipāta-Ṭṭha 2. 261 piṭṭhe)	267
Rūpādi-ārammaṇe = Rūpādi-ārammaṇaṁ (Ka)	75
Rogādīnaṁ nīlabhāvena kulāvakabhāvena nīlaṁ = Rogādīnaṁ nīlabhāvena kulāvakabhāvena niḍḍaṁ (Sī)	80
Rocenti = Āropenti (Syā)	174

နာနာပါဌာ	ပိဋကံ
[သ]	
သုရာပါနဃရံ = သုရာဂါရံ (က)	၄၀၀
သေက္ခော = သေခေါ (သိ)	၁၉
သေတကဏ္ဍမဏ္ဍလဝိစိတ္တော = သေတကဏ္ဍာတိကဏ္ဍမဏ္ဍလဝိစိတ္တော (ပဋိသံ-ဋ္ဌ ၁-၇၃-ပိဋ္ဌေ)	၁၃၅
သောဘနကရံ ဝါ = သောဘနာကာရကတံ ဝါ (က)	၃၄၄
သောဝတ္ထိကတ္တယံ = သောဝတ္ထိကတ္တယံ (က)	၁၂၀
သောဝ သံကိလေသပက္ခံ = တသေဝ သံကိလေသပက္ခံ (က)	၁၂၆
သော ဟိ အပ္ပန္နရံ သုက္ခာပေန္တော ဝိယ။ပ။ပရိသောကောတိ ဝုစ္စတိ = ...ယော ဟိ။ပ။...ဥပ္ပုဇ္ဇတိ။ သော အန္တော ပရိသောကောတိ ဝုစ္စတိ (သိ)	၂၂၀
[ဗ]	
ဟတ္ထဘာရံ ဂဟေတွာ = ဟတ္ထသာရံ သဇ္ဇိတာ (သိ၊ သျှာ)	၂၄၅
ဟဒယဝတ္ထုပပ္ပါသာနံ = ဟဒယဝတ္ထုပပ္ပါသာနံ (သိ)	၂၆၃
ဟရိယတိ = သာရိယတိ (သျှာ)	၃၄၂
ဟိတာဘိမုခံ = ဟိတာဘိမုခိ (သိ၊ သျှာ)	၃၇၈
ဟိရိကောပိနံ ပဋိစ္ဆာဒနတ္ထန္တိ = ဟိရိကောပနပဋိစ္ဆာဒနတ္ထန္တိ (သိ)	၄၀၀

Nānāpāṭhā

Pitṭhaṅkā

[La]

Laṅghimā = Laghimā (Vi-Ṭṭha 1. 96 piṭṭhe) 230

Lambikanti padarāmalakakapiṭṭhasālavādi = Lapilanti
pīlavakapiṭṭhasālavādi (Sī) 300

Lābhasakkārāsanīcakkaniṭṭhādanato = Sattavitakkanipphoṭanato (Sī) 401

[Va]

Vaḍḍheti = Cinoti (Sī) 76

Vaṇṇavādī, tāsū vā = Vaṇṇavāditādīsū vā (Ka) 412

Vantasinehasambaddho = Vantasinehasambandho (Syā, Ka) 79

Vamitvā = Temetvā (Ka) 79

Varādanā, na adantā = Dantāvaratarā attadantā
(Dhammapada-Ṭṭha 2. 309 piṭṭhe) 305

Vasantīti = Carantīti (Syā) Vadantīti (Ka) 94

Vātiṅgaṇakalīrādi = Vātiṅgaṇakampillakādi (Sī) 300

Vāḷagahākulo = Bāḷagahākulo (Ka) 6

Vitthāragataṃ = Vitthārato (Ka) 298

Vidaṃseti = Vidasseti (Syā) 134

Viddhaṃseti = Vidhameti (Syā) 134

Vinayācārārūpasampattihitasukhādīnīti = Vinayācārārūpaṃ (Sī)

Vinayācārasampattim nāseti hitasukhānīti (Ka) 52

Vināsake eva = Atthaṅgameyeva (Sī, Syā) 377

Vinīlanāṃ = Hirīyanāṃ (Sī, Syā) 376

Vipākāṃ = Vighātāṃ (Sī, Syā) 322

Vipphāretvā = Visaritvā (Syā) 25

Vimhāpakā = Jimhāpakā (Ka) 219

Viravanti = Vicaranti (Ka) 11

Viviccati = Vivittāṃ (Syā) 87

Vividhā = Vividham (Sī, Syā) 174

မဟာနိဒ္ဒေသဋ္ဌကထာယ

ဂါထာသုခိ

ပဌမပါဒါ	ပိဋကံ	ပဌမပါဒါ	ပိဋကံ
[အ]		[က-ခ]	
အဂါရိနော အန္ဓဒပါနဝတ္ထဒါ	၃၉၄	ကထံ ဟိ ဘဂဝါ တုယံ	၁၉
အဂ္ဂိက္ခန္ဓော သမုဒ္ဒေါ စ	၂၈၆	ကဒရိယော ပါပသင်္ကပ္ပေါ	၉၇
အင်္ဂါနံ သိထိလဘာဝါ	၆၂	ကိံ ဘာသိတေန ဗဟုနာ နန ယံ	
အဋ္ဌာရသန္တံ ကောဋီနံ	၁	ကုဟိဋ္ဌိ	၆၆
အတ္တနာ ဟိ ကတံ ပါပံ	၉၁	ကောဓံ ဆေတွာ သုခံ သေတိ	၂၈၁
အနဝဋ္ဌိတစိတ္တဿ	၃၉၃	ခမာဒယာဒိယုတ္တေန	၂
အနဝဿုတစိတ္တဿ	၃၉၃		
အနိရုဒ္ဓိမှ ပဌမေ	၂၄၀	[ဂ-စ-ဆ-ဇ-ဠ]	
အဘိညေယျံ အဘိညာတံ	၁၆၁	ဂန္ဓာန သော သတ္တ ပဒါနိ	
အဘိသင်္ခရေတိ သော ဧတေ	၁၉၅	ဂေါတမော	၁၅၄
အရာ သံသာရစက္ကဿ	၁၆၀	ဂရဟိဿန္တိ တံ ဝိညူ	၄၉
အဝိဇ္ဇာလင်္ဂိံ ဃာတေန္တော	၁	စက္ကာရော ပဉ္စ အာလောပေ	၃၀၂
အဝေါက္ကမေန္တော သမယံ သကဉ္စ	၂	စိတ္တဇေန ဟိ ရူပေန	၁၉၈
အသယုမပ္ပတိကာရံ	၆၃	စိတ္တဿ စ ပရိဒဟနာ	၆၄
အဟေတုကော နောပိ စ		စိတ္တိကတံ မဟန္တဉ္စ	၂၃၁
ရူပနိဿိတော	၂၇၆	စုတူပပါတေ သံသာရေ	၁၉၅
[အာ-ဥ-ဧ]		ဆဠေဝ ဖဿာ သင်္ခေပါ	၁၉၈
အာရကတ္တာ ဟတတ္တာ စ	၁၆၁	ဇာယေထ နော စေ နရကေသု	
အာရဘိသံ သမာသေန	၂	သတ္တော	၆၄
ဥပေတိ ဓမ္မံ ပရိပုစ္ဆမာနော	၂၇၆	ဣဏပ္ပဘေဒါဝဟနဿ တဿ	၂
ဧကံ န ဧကတော ဣဓ	၁၉၄		
ဧကံသဝစနံ ဧကံ	၆	[ဓ]	
ကောယနံ ဇာတိဓယန္တဒဿိ	၄၅	တံ သာရိပုတ္တံ ဇိနရာဇပုတ္တံ	၁
		တဏှာဒုတိယော ပုရိသော	၃၃
[က]		တဏှာယ ပစ္စယာ တဿ	၁၉၈
ကတတ္တာ ပစ္စယာ ဧတေ	၁၉၆	တထာ ဓမ္မုတ္တမဠေဝ	၁

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Vividhākārena = Vividhā (Ka)	140
Visesaṃ = Visiṭṭhaṃ (Ka)	168
Visesito = Visesato (Sī, Syā)	1
Vihananato = Visādanato (Sī, Syā)	64
Vihananato = Visādanā (Sī, Syā)	64
Vītikkanto = Atikkanto (Sī)	311
Vīmaṃsā dhammacintanāti = Vīmaṃsā dhammavicinanāti (Sī)	191
Vīriyavinodanarasaṃ = Vīriyapanodanarasaṃ (Ka)	52
Vutto = Gutto (Sī, Syā)	347
Vūpasamo vuccamāno = Vūpasame vuccamāne (Ka)	118
[Sa]	
Saṃyogattika = Payogattika (Sī, Syā)	12
Saṃsaranto = Saṅkanto (Ka)	31
Sakaṭabhārehi = Asītisakaṭabhārehi (Ka)	292
Saṅkharitaṃ = Saṅgopitaṃ (Syā, Ka)	385
Saṅghāṭaḥaṭṭitā = Saṅghāṭajaṭṭitā (Syā, sabbattha)	358
Saccasaddhāguṇaṃ = Saccasandhaguṇaṃ (Syā)	165
Saññāvasena = Paññāvasena (Ka)	272
Saṇṭhānaṃ = Santānaṃ (Sī) Saṇḍānaṃ (Syā)	170
Satatavihāroti = Santavivihāroti (Sī)	303
Satisampajaññagandhaṃ = Gabbhaṃ (Ka)	305
Sattabhāvena vā = Satatabhāvena vā (Ka)	68
Sattoti = Pattoti (Ka)	379
Saddhāhānicittapadosāvahanato = Saddhāhānicittasantosāvahanato (Ka)	401
Santibhāvena = Santabhāvena (Ka)	264
Santhavo = Sandhavo (Pāliyaṃ)	33
Sanninnā = Bhattimā (Syā) Gattimā (Ka)	94
Sannirumbhitvā = Sannirujjhitvā (Ka)	110

ပဌမပါဒါ	ပိဋကံ	ပဌမပါဒါ	ပိဋကံ
[တ-ဒ]		[ဗ]	
တိစိဝရဉ္စ ပတ္တော စ	၄၀၉	ဝိဇ္ဇေတိ ယတော စိတ္တံ	၆၄
တိဗ္ဗန္ဓကာရေ စ အသယုသီတေ	၆၅	ပုစိမန္တပရိဝါရော	၂၁
တိလတေလဿ ယထာ ဗိန္ဒု	၂၁၄	ပုထုနံ ဇနနာဒီဟိ	၂၃၅
ဒဏ္ဍေနကေ ဒမယန္တိ	၁၂၇	ပူဇာဝိသေသံ သဟ ပစ္စယေဟိ	၁၆၁
ဒါသကမ္မကရာ ဟေဋ္ဌာ	၃၄၄	ပေတေသု ဒုက္ခံ ပန ခုပ္ပိပါသာ	၆၅
ဒိသာ စတသော ဝိဒိသာ		[ဖ-ဘ-မ]	
စတသော	၃၉၄	ဖန္ဒနံ စပလံ စိတ္တံ	၃၉၃
ဒုက္ခံ တိရစ္ဆေသု ကသာပတောဒ	၆၅	ဖလဿုပ္ပတ္တိယာ ဧဝ	၁၉၆
ဒုက္ခိ သုခံ ပတ္တယတိ	၁၉၈	ဘဂ္ဂရာဂေါ ဘဂ္ဂဒေါသော	၂၂၉
ဒုန္နိဂဟဿ လဟုနော	၃၉၃	ဘဂ္ဂဝါတိ ဝစနံ သေဋ္ဌံ	၂၂၈
ဒုဝေ ပုထုဇ္ဇနာ ဝုတ္တာ	၂၃၆	ဘဝေါ ကုလံ နိကာယော စ	၅၉
ဒုသီလျုဝိဒ္ဓိသနတာ	၁၀၅	ဘာဂျဝါ ဘဂ္ဂဝါယုတ္တော	၂၂၈
ဒုရင်္ဂမံ ဧကစရံ	၃၉၃	မဂ္ဂေါ ပန္နော ပထော ပဇ္ဇော	၃၉၀
ဒုရေ သန္တော ပကာသေန္တိ	၃၃၉	မဇ္ဈတ္တဗြဟ္မဗောဇ္ဈင်္ဂ	၁၂၀
ဒွါရတော ဝေဒနာ ဝုတ္တာ	၁၉၈	မရဏေ မေ ဘယံ နတ္ထိ	၃၀၅
ဒွါသီတိ ဗုဒ္ဓတော ဂဏှိ	၈	မဟာဝိဟာရဝါသီနံ	၂
[ဓ-န-ပ]		မာတာဝိတာ ဒိသာ ပုဗ္ဗာ	၃၉၄
ဓမ္မာစရိယဂရု သဒ္ဓါ	၇	မုဟုတ္တဇာတောဝ ဂဝဗ္ဗတိ	
ဓမ္မေန နိယမာနာနံ	၁၂၇	ယထာ	၁၅၄
န ဒုက္ခသစ္စေန သမင်္ဂိဘူတော	၂၇၆	[ဃ]	
နေတေ ကာမာ ယာနိ စိတြာနိ		ယံကိဉ္စိ ဒုက္ခံ သန္တောတိ	၃၆၀
လောကေ	၁၀	ယံ ပဿတိ န တံ ဒိဋ္ဌံ	၃၉
ပပ္ပေါတိ ဒုက္ခံ ယံ မစ္စော	၆၂	ယံ သောကသလ္လဝိဟတော	
ပမာဏံ ပုဗ္ဗဘာဂေါ	၂၄၀	ပရိဒေဝမာနော	၆၃
ပါဌတ္ထဝိဒသံဟီရော	၇	ယဉ္ဇဿ ဘုဉ္ဇတိ မာတာ	၂၁၅
ပါပဿ ပါပကမ္မာဒိ	၆၃	ယဉ္ဇာပိ ဂူထနရကေ ဝိယ	
ပါပုဏ္ဏိတွာ ဇိနော ဗောဓိ	၁	မာတုဂဗ္ဗေ	၆၅
ဝိယော ဂရု ဘာဝနိယော	၇	ယထာ ကုက္ကုဋိယာ အဏ္ဍံ	၂၁၅
ဝိဇ္ဇေတိ ကာယိကမိဒံ	၆၃		

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sappantīti saddā = Saddīyantīti saddā (Sī, Syā)	11
Sabbaññubhāvasāadhanattham = Sabbaññutañña- bhāvasāadhanattham (Ka)	340
Sabbattha pesetvā = Sabbato (Ka)	166
Sabbasseva cassa purimapādena = Evaṃyeve cassa purimapadena (Ka)	186
Sabbā = Sabbe (Ka)	123
Sabbhāvato = Bhavena (Sī)	217
Sabyohāramāno = Apattāhārācāro (Ka)	6
Samaṇo = Paṭhamo samaṇo (Syā, Ka)	108
Samatha... = Samādhi...(Sī)	418
Samathavasena = Samādhivasena (sabbattha)	119
Samādhānam = Samādānam (Sī)	104, 105
Sampajaññameva = Sampajaññasseva (Sī)	407
Sampaṭipādiyitvā = Sampaṭipādayitvā (Sī, Syā)	77
Sambaddhā = Paripannā (Sī)	236
Sarīrasaṇṭhānuppattipadesa = Sarīrasaṇṭhānuppattipadesabhūte (Abhi-Ṭṭha 1. 345 piṭṭhe)	135
Sarīrākārehipi = Pariyākārehipi (Ka)	53
Sarīrābādhacittavikkhepakaro = Sarīracittavirūpakaro (Sī, Syā)	410
Sassam matam rukkho matoti = Phusso mato tisso matoti (Syā)	218
Sādiyissāmāti = Harissāmāti (Ka)	166
Sāva = Sā ca (Syā)	134
Sithilavācatāti allīyavacanatā = Littavacanatāti allīyanavacanatā (Sī, Syā)	370
Sukkhatu = Sussatu (Syā) Ṭhassatu (Ka)	170
Sukhato = Sugatito (Ka)	335
Sukhumāla = Sukumāra (Sī, Syā, Ka)	61
Suddhibhāvasaṅkhātām = Suddiṭṭhisabhāvākhyām (Sī)	
Suddhi-abhāvasaṅkhātām (Syā)	318
Supakkutthitāya = Supakkuṭṭhitāya (Sī, Syā)	375
Suppatiṭṭhitapasāde = Suppatiṭṭhitasaddhe (Sī, Syā)	292

ပဌမပါဒါ	ပိဋကံ	ပဌမပါဒါ	ပိဋကံ
[ယ]		[ဝ]	
ယထာ စ ဒီပင်္ကရဗုဒ္ဓ- အာဒယော	၁၅၃	ဝိပဝါသာ သတဒိနံ	၆၂
ယထာပိ နာမ ဇစ္စန္ဓော	၁၉၅	ဝိရုဇ္ဈေ စာဝိရုဇ္ဈေ စ	၁၉၅
ယဒါ စ ဥတှာ သော ဓမ္မံ	၁၉၅	[သ]	
ယသ္မာ နတ္ထိ ရဟော နာမ	၁၆၁	သံသာရဒီကော န စ ဝန္တ-	
ယသ္မာ ရာဂါဒိသင်္ခါတာ	၁၆၀	ရာဂေါ	၂၇၆
ယော သုခံ ဒုက္ခတော အဒ္ဓ	၄၂	သံသာရေ သံသရံ ဗာလော	၁၉၅
[ခ-လ]		သတ္တာနံ ဟဒယံ သောကော	၆၃
ရူပတဏှာဒိဘေဒေန	၁၉၈	သတ္တာဟံ အဗ္ဗုဒ္ဓံ ဟောတိ	၂၁၄
ရူပါ သဒ္ဓါ ရသာ ဂန္ဓာ	၂၂၂	သတ္တာဟံ ကလလံ ဟောတိ	၂၁၄
လက္ခဏံ တု အဝိက္ခေပေါ	၃၄၁	သတ္တာဟံ ပေသိ ဘဝတိ	၂၁၅
လဒ္ဓပ္ပစ္စယမိတိ ဓမ္မ	၁၉၆	သန္တာနေ ယံ ဖလံ ဧတံ	၁၉၆
လောကနာထံ ဌပေတွာန	၂၆၀	သဗ္ဗေသဉ္ဇာပိ ယံ သန္နိ	၆၃
[ဝ]		သမာဝဟတိ စ ဗျာဓိ	၆၃
ဝက္ခာမဟံ အဋ္ဌကထံ ဇနဿ	၂	သာရိပုတ္တော မဟာပညော	၁
ဝနံ ဆိန္ဒုထ မာ ရက္ခံ	၃၃	သီလနံ လက္ခဏံ တဿ	၁၀၄
ဝါမေန သူကရော ဟောတိ	၃၇၁	သုဒ္ဓဒ္ဓသံ သုနိပုဏံ	၃၉၃
ဝိတ္ထာရတော ဒသောပေက္ခာ	၁၂၀	သောစေယုပစ္စုပ္ပန်	၁၀၅
		သော တတော အာရကာ နာမ	၁၆၀

Nānāpāṭhā

Piṭṭhaṅkā

[Sa]

Surāpānagharaṃ = Surāgāraṃ (Ka)	400
Sekkho = Sekho (Sī)	19
Setakaṇhamāṇḍalavicitto = Setakaṇhātikaṇhamāṇḍalavicitto (Paṭisaṃ-Tṭha 1. 73 piṭṭhe)	135
Sobhanakaraṃ vā = Sobhanākārakataṃ vā (Ka)	344
Sovatthikattayaṃ = Sovattikattayaṃ (Ka)	120
Sova saṃkilesapakkhaṃ = Tasseva saṃkilesapakkhaṃ (Ka)	126
So hi abbhantaraṃ sukkhāpento viya -pa- parisokoti vuccati = ...yo hi -pa- ...uppajjati, so anto parisokoti vuccati (Sī)	220

[Ha]

Hatthabhāraṃ gahetvā = Hatthasāraṃ sajjitā (Sī, Syā)	245
Hadayavakkapapphāsānaṃ = Hadayavatthupapphāsānaṃ (Sī)	263
Harīyati = Sārīyati (Syā)	342
Hitābhimukhaṃ = Hitābhimukhī (Sī, Syā)	378
Hirikopīnaṃ paṭicchādanatthanti = Hirikopanapaṭicchādanatthanti (Sī)	410

သာသနာရေးဦးစီးဌာန
စာကြည့်တိုက်
ကမ္ဘာအေး၊ ရန်ကုန်

Mahāniddesaṭṭhakathāya

Gāthāsūci

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā	Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[A]		[Ka - Kha]	
Agārino annadapānavatthadā	394	Katham hi Bhagavā tuyham	19
Aggikkhandho samuddo ca	286	Kadariyo pāpasāṅkappo	97
Angānaṃ sithilabhāvā	62	Kim bhāsitena bahunā nanu	
Aṭṭhārasannaṃ koṭīnaṃ	1	yaṃ kuhiñci	66
Attanā hi kataṃ pāpaṃ	91	Kodham chetvā sukham seti	281
Anavaṭṭhitacittassa	393	Khamādayādiyuttena	2
Anavassutacittassa	393		
Aniruddhamhi paṭhame	240	[Ga - Ca - Cha - Ja - Ña]	
Abhiññeyyaṃ abhiññātaṃ	161	Gantvāna so satta padāni	
Abhisāṅkharoti so etc	195	gotamo	154
Arā saṃsāracakkassa	160	Garahissanti taṃ viññū	49
Avijjālaṅgiṃ ghātento	1	Cattāro pañca ālope	302
Avokkamento samayaṃ sakañca	2	Cittajena hi rūpena	198
Asayhamappatikāraṃ	63	Cittassa ca paridahanā	64
Ahetuko nopi ca		Cittikataṃ mahagghañca	231
rūpanissito	276	Cutūpapāte saṃsāre	195
[Ā - U - E]		Chaḷeva phassā saṅkhepā	198
Ārakattā hatattā ca	161	Jāyetha no ce narakesu	
Ārabhissaṃ samāsenā	2	satto	64
Upeti dhammaṃ		Ñāṇappabhedāvahanassa tassa	2
paripucchamāno	276		
Ekam na ekato idha	194	[Ta]	
Ekasavacanaṃ ekaṃ	6	Taṃ Sāriputtaṃ Jinarājaputtaṃ	1
Ekāyanaṃ jātikhayantadassī	45	Taṇhādutiyo puriso	33
[Ka]		Taṇhāya paccayā tasmā	198
Katattā paccayā etc	196	Tathā dhammuttamañceva	1

မဟာနိဗ္ဗေသဋ္ဌကထာယ

ပိဋေ	ပဋိပတ္တိ	သောနေပတ္တိ	
၂၃၀	၂၅	အသုပ္ပပါဌော	သုပ္ပပါဌော
၃၇၂	၂၀	ပရိဘဂ္ဂတော ဝါ	ပရိဘဂ္ဂတော ဝါ
		သိက္ခိ	သိက္ခိ

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā	Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ta - Da]		[Pa]	
Ticīvaraṇca patto ca	409	Pīleti yato cittaṃ	64
Tibbandhakāre ca asayhasīte	65	Pucimandaparivāro	21
Tilatelassa yathā bindu	214	Puthūnaṃ jananaḍḍhi	235
Daṇḍeneke damayanti	127	Pūjāvisesaṃ saha paccayehi	161
Dāsakammakarā heṭṭhā	344	Petesu dukkhaṃ pana	
Disā catasso vidisā		khuppipāsā	65
catasso	394	[Pha - Bha - Ma]	
Dukkhaṃ tiracchesu kasāpatoda	65	Phandanaṃ capalaṃ cittaṃ	393
Dukkhī sukhaṃ patthayati	198	Phalassuppattiyā eva	196
Dunnigghassa lahuṇo	393	Bhaggarāgo bhaggadoso	229
Duve puthujjanā vuttā	236	Bhagavāti vacanaṃ seṭṭhaṃ	228
Dussīlyaviddhaṃsanatā	105	Bhavo kulaṃ nikāyo ca	59
Dūraṅgamaṃ ekacaraṃ	393	Bhāgyavā bhaggavā yutto	228
Dūre santo pakāseṇti	339	Maggo pantho patho pajjo	390
Dvārato vedanā vuttā	198	Majjhatabrahmabojjhaṅga	120
Dvāsīti Buddhato gaṇhiṃ	8	Maraṇe me bhayaṃ natthi	305
[Dha - Na - Pa]		Mahāvihāravāsīnaṃ	2
Dhammācariyagaru saddhā	7	Mātāpitā disā pubbā	394
Dhammena nīyamānānaṃ	127	Muhuttajātova Gavampatī	
Na dukkhasaccena		yathā	154
samaṅgibhūto	276	[Ya]	
Nete kāmā yāni citrāni		Yamkiñci dukkhaṃ sambhoti	360
loke	10	Yam passati na taṃ diṭṭhaṃ	39
Pappoti dukkhaṃ yaṃ macco	62	Yam sokasallavihatō	
Pamāṇaṃ pubbabhāgova	240	paridevamāno	63
Pāṭhatthavidasaṃhīro	7	Yañcassa bhuñjati mātā	215
Pāpassa pāpakammādi	63	Yañcāpi gūthanarake viya	
Pāpuṇitvā Jino bodhiṃ	1	mātugabbhe	65
Piyo garu bhāvaniyo	7	Yathā kukkuṭiyā aṇḍaṃ	215
Pīleti kāyikamidaṃ	63		

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā	Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ya]		[Va]	
Yathā ca Dīpaṅkarabuddha- ādayo	153	Vippavāsā satādīnaṃ	62
Yathāpi nāma jaccandho	195	Viruddho cāvīruddho ca	195
Yadā ca ñatvā so dhammaṃ	195	[Sa]	
Yasmā natthi raho nāma	161	Saṃsārakhīṇo na ca vantarāgo	276
Yasmā rāgādisaṅkhātā	160	Saṃsāre saṃsaraṃ bālo	195
Yo sukhaṃ dukkhato adda	42	Sattānaṃ hadayaṃ soko	63
[Ra - La]		Sattāhaṃ abbudaṃ hoti	214
Rūpaṇhādibhedena	198	Sattāhaṃ kalalaṃ hoti	214
Rūpā saddā rasā gandhā	222	Sattāhaṃ pesi bhavati	215
Lakkhaṇaṃ tu avikkhepo	341	Santāne yaṃ phalaṃ etaṃ	196
Laddhappaccayamiti dhamma	196	Sabbesañcāpi yaṃ sandhi	63
Lokaṇāthaṃ ṭhapetvāna	260	Samāvahati ca byādhi	63
[Va]		Sāriputto mahāpaṇṇo	1
Vakkhāmahaṃ Aṭṭhakathaṃ janassa	2	Sīlanaṃ lakkhaṇaṃ tassa	104
Vanaṃ chindatha mā rukkhaṃ	33	Sududdasaṃ sunipuṇaṃ	393
Vāmena sūkaro hoti	371	Soceyyapaccupaṭṭhānaṃ	105
Vitthārato dasopekkhā	120	So tato ārakā nāma	160

